

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED

2. CİLT

[أ م ع] - [ي]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 52

Edebiyat ve Sanat Serisi : 14

Sözlük Dizisi : 2

Kitabın adı : VANKULU LÜGATİ
2. Cilt [ع] - [ع م] ; (2 Cilt)

Müellifi : VANKULU MEHMED EFENDİ
(Mehmed b. Mustafâ el-Vânî) (ö.1592)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Vankulu Müteferrika baskısı

Kitap tasarım : Abdusselam Feriatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2015

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library of Congress A CIP Catalog Record

Mehmed b. Mustafâ el-Vânî

Vankulu Lügati, 2. Cilt (2 Cilt)

1. Mehmed b. Mustafâ el-Vânî, 2. Müteferrika, 3. Arapça Sözlük,
4. Vankulu Mehmed, 5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı,
7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3798-4 (2. Cilt) / 978-975-17-3760-1 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED EFENDİ

(Mehmed b. Mustafâ el-Vânî)

(ö. 1592)

2. CİLT

[ي] - [ع أ]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 2)

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	1304	Faslu'l-lām	1458
BĀBU'L- ^c AYN	1307	Faslu'l-mīm	1458
Faslu'l-elif	1307	Faslu'n-nūn	1459
Faslu'l-bā	1308	Faslu'l-vāv	1461
Faslu't-tā	1315	Faslu'l-hā	1462
Faslu'ş-şā	1318	BĀBU'L-FĀ	1463
Faslu'l-cīm	1319	Faslu'l-elif	1463
Faslu'l-hā	1326	Faslu't-tā	1468
Faslu'd-dāl	1332	Faslu'ş-şā	1469
Faslu'z-zāl	1337	Faslu'l-cīm	1470
Faslu'r-rā	1339	Faslu'l-hā	1476
Faslu'z-zāy	1353	Faslu'l-hā	1483
Faslu's-sīm	1355	Faslu'd-dāl	1494
Faslu'ş-şīm	1363	Faslu'z-zāl	1496
Faslu'ş-şād	1370	Faslu'r-rā	1498
Faslu'đ-đād	1376	Faslu'z-zāy	1503
Faslu't-tā	1382	Faslu's-sīm	1507
Faslu'z-zā	1385	Faslu'ş-şīm	1516
Faslu'l-fā	1386	Faslu'ş-şād	1521
Faslu'l-kāf	1390	Faslu'đ-đād	1527
Faslu'l-kāf	1406	Faslu't-tā	1530
Faslu'l-lām	1410	Faslu'z-zā	1535
Faslu'l-mīm	1413	Faslu'l- ^c ayn	1537
Faslu'n-nūn	1419	Faslu'l-ğayn	1546
Faslu'l-vāv	1426	Faslu'l-fā	1550
Faslu'l-hā	1436	Faslu'l-kāf	1551
Faslu'l-yā	1441	Faslu'l-kāf	1557
BĀBU'L-ĞAYN	1443	Faslu'l-lām	1563
Faslu'l-elif	1443	Faslu'n-nūn	1567
Faslu'l-bā	1444	Faslu'l-vāv	1576
Faslu't-tā	1446	Faslu'l-hā	1581
Faslu'ş-şā	1447	BĀBU'L-ĶĀF	1585
Faslu'd-dāl	1447	Faslu'l-elif	1585
Faslu'r-rā	1448	Faslu'l-bā	1588
Faslu'z-zāy	1450	Faslu't-tā	1594
Faslu's-sīm	1451	Faslu'ş-şā	1595
Faslu'ş-şīm	1453	Faslu'l-cīm	1596
Faslu'ş-şād	1453	Faslu'l-hā	1597
Faslu'đ-đād	1456	Faslu'l-hā	1607
Faslu'l-fā	1456	Faslu'd-dāl	1614

Faslu'z-zāl	1620	Faslu'l-bā	1774
Faslu'r-rā	1622	Faslu't-tā	1786
Faslu'z-zāy	1630	Faslu's-ṣā	1788
Faslu's-sīn	1635	Faslu'l-cīm	1793
Faslu'ṣ-ṣīn	1641	Faslu'l-ḥā	1806
Faslu'ṣ-ṣād	1647	Faslu'l-ḥā	1822
Faslu'ḍ-ḍād	1650	Faslu'd-dāl	1834
Faslu'ṭ-ṭā	1651	Faslu'z-zāl	1841
Faslu'l-ayn	1660	Faslu'r-rā	1843
Faslu'l-ḡayn	1674	Faslu'z-zāy	1855
Faslu'l-fā	1677	Faslu's-sīn	1861
Faslu'l-kāf	1686	Faslu'ṣ-ṣīn	1872
Faslu'l-lām	1687	Faslu'ṣ-ṣād	1880
Faslu'l-mīm	1691	Faslu'ḍ-ḍād	1884
Faslu'n-nūn	1697	Faslu'ṭ-ṭā	1887
Faslu'l-vāv	1703	Faslu'z-zā	1892
Faslu'l-hā	1709	Faslu'l-ayn	1893
Faslu'l-yā	1711	Faslu'l-ḡayn	1914
BĀBU'L-KĀF	1713	Faslu'l-fā	1922
Faslu'l-elif	1713	Faslu'l-kāf	1929
Faslu'l-bā	1716	Faslu'l-kāf	1942
Faslu't-tā	1719	Faslu'l-lām	1949
Faslu'l-ḥā	1720	Faslu'l-mīm	1950
Faslu'd-dāl	1725	Faslu'n-nūn	1958
Faslu'r-rā	1729	Faslu'l-vāv	1973
Faslu'z-zāy	1731	Faslu'l-hā	1981
Faslu's-sīn	1732	Faslu'l-yā	1989
Faslu'ṣ-ṣīn	1736	BĀBU'L-MĪM	1991
Faslu'ṣ-ṣād	1739	Faslu'l-elif	1991
Faslu'ḍ-ḍād	1740	Faslu'l-bā	2001
Faslu'l-ayn	1742	Faslu't-tā	2008
Faslu'l-fā	1745	Faslu's-ṣā	2011
Faslu'l-kāf	1749	Faslu'l-cīm	2014
Faslu'l-lām	1749	Faslu'l-ḥā	2023
Faslu'l-mīm	1751	Faslu'l-ḥā	2037
Faslu'n-nūn	1756	Faslu'd-dāl	2046
Faslu'l-vāv	1758	Faslu'z-zāl	2054
Faslu'l-hā	1760	Faslu'r-rā	2055
BĀBU'L-LĀM	1763	Faslu'z-zāy	2068
Faslu'l-elif	1763	Faslu's-sīn	2074

Faslu'ş-şîn	2085	Faslu'l-vāv	2333
Faslu'ş-şād	2092	Faslu'l-hā	2338
Faslu'ḍ-ḍād	2098	Faslu'l-yā	2341
Faslu't-tā	2101	BĀBU'L-HĀ	2345
Faslu'z-zā	2105	Faslu'l-elif	2345
Faslu'l-ʿayn	2107	Faslu'l-bā	2349
Faslu'l-ğayn	2123	Faslu't-tā	2351
Faslu'l-fā	2128	Faslu'l-cīm	2352
Faslu'l-kāf	2134	Faslu'd-dāl	2354
Faslu'l-kāf	2147	Faslu'r-rā	2355
Faslu'l-lām	2155	Faslu's-sīn	2357
Faslu'l-mīm	2167	Faslu'ş-şîn	2360
Faslu'n-nūn	2167	Faslu'ş-şād	2363
Faslu'l-vāv	2177	Faslu'l-ʿayn	2364
Faslu'l-hā	2185	Faslu'l-fā	2367
Faslu'l-yā	2194	Faslu'l-kāf	2370
BĀBU'N-NŪN	2197	Faslu'l-kāf	2371
Faslu'l-elif	2197	Faslu'l-lām	2373
Faslu'l-bā	2207	Faslu'l-mīm	2374
Faslu't-tā	2214	Faslu'n-nūn	2376
Faslu'ş-şā	2215	Faslu'l-vāv	2380
Faslu'l-cīm	2219	Faslu'l-hā	2383
Faslu'l-ḥā	2225	Faslu'l-yā	2384
Faslu'l-ḥā	2235	BĀBU'L-VĀVİ ve'l-YĀ	2385
Faslu'd-dāl	2239	Faslu'l-elif	2385
Faslu'z-zāl	2246	Faslu'l-bā	2402
Faslu'r-rā	2248	Faslu't-tā	2413
Faslu'z-zāy	2256	Faslu'ş-şā	2415
Faslu's-sīn	2260	Faslu'l-cīm	2421
Faslu'ş-şîn	2268	Faslu'l-ḥā	2431
Faslu'ş-şād	2273	Faslu'l-ḥā	2450
Faslu'ḍ-ḍād	2275	Faslu'd-dāl	2458
Faslu't-tā	2279	Faslu'z-zāl	2469
Faslu'z-zā	2282	Faslu'r-rā	2472
Faslu'l-ʿayn	2284	Faslu'z-zāy	2492
Faslu'l-ğayn	2296	Faslu's-sīn	2497
Faslu'l-fā	2299	Faslu'ş-şîn	2512
Faslu'l-kāf	2303	Faslu'ş-şād	2522
Faslu'l-kāf	2310	Faslu'd-ḍād	2530
Faslu'l-lām	2315	Faslu't-tā	2535
Faslu'l-mīm	2322	Faslu'z-zā	2541
Faslu'n-nūn	2332		

Faslu'l-ʿayn	2543
Faslu'l-ğayn	2566
Faslu'l-fāʾ	2575
Faslu'l-ḳāf	2582
Faslu'l-kāf	2597
Faslu'l-lām	2604
Faslu'l-mīm	2615
Faslu'n-nūn	2626
Faslu'l-vāv	2643
Faslu'l-hāʾ	2655
Faslu'l-yāʾ	2662
BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET	2665

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Sesliler:

اَ	: a, e
اِ	: i
اُ	: u
آ, اَ, اِ, اُ	: ā
يَ	: ī
وُ	: ū

Sessizler:

ء	: ʔ
ب	: b
ت	: t
ة	: t
ث	: s̥
ج	: c
ح	: ɧ
خ	: ɧ
د	: d
ذ	: z̥
ر	: r
ز	: z
س	: s
ش	: s̥
ص	: s̥
ض	: d̥
ط	: t̥
ظ	: z̥
ع	: ʕ
غ	: ɣ
ف	: f
ق	: k̥
ك	: k
ل	: l
م	: m
ن	: n
و	: v
ه	: h
ي	: y

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED

2. CİLT

[أ م ع] - [ي]

BĀBU'L-ʿAYNİ MİN KİTĀBİ
TERCEMETİ ŐİĤĀĤİ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْعَيْنِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

ع

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ م ع]

الإمعة [el-immaʿ] (hemzenin kesri ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Őol kimsedir ki rey-i zaʿif olmağın her gördüğü kimseye tābiʿ olup إِنِّي مَعَكَ diye. Ve minhu kavlu İbn Mesʿūd: “لَا يَكُونَنَّ أَحَدُكُمْ إِمَّعَةً” Ve Ebū Bekr b. es-Serrāc eyitti: Bu فَعَّلَ [fiʿal] dır, fā'nın kesri ve ʿayn'ın teşdidiyle, zīrā إمْرَأَةٌ إِمَّعَةٌ vasf olmaz. Ve Őol kimse ki إمْرَأَةٌ إِمَّعَةٌ der, onun kavli hatādır, zīrā nisā tāʾifesi için إِمَّعَةٌ [immeʿat] denmez, nitekim Ebū ʿUbeyd'den rivāyet olunmuştur.

FASLU'L-BĀ'**(فَضْلُ الْبَاءِ)****[ب ت ع]**

الْبَيْعُ [el-betaʿ] (fethateynle) Boyun uzun olmaktır, boyun dibi muhkem olmakla bile; yukālu: **بَيْعَ الْفَرْسِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْبَيْعُ [el-betiʿ] (bā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Şol attır ki boynu uzun olup muhkem ola.

الْبَيْعَةُ [el-betiʿat] (bā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Mü'ennesi.

الْبَيْعُ [el-bitʿ] (bā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْبَيْعُ [el-bitāʿ] (bā'nın kesri ve tā'nın fethiyle) Baldan olan nebīz; **فَمَعٌ [kīmʿ]la فَمَعٌ [kīmʿ]** gibi ki **فَمَعٌ [kīmʿ]** hurmā üzerinde görse? (كورسه) misālinde olan nesneciktir.

أَبْتَعُ [ebtaʿ] (hemzenin ve tā'nın fethi ve bā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol kelimedir ki onunla te'kīd olunur; tekūlu: **جَاؤُوا أَجْمَعُونَ أَكْتَعُونَ أَتْبَعُونَ**

[ب ث ع]

الْبَائِعَةُ [el-bāsiʿat] (sā'nın kesriyle) Kesret-i demden dudak kırmızı olmak; yukālu: **شَفَّةٌ كَائِعَةٌ تَائِعَةٌ أَيْ مُتَلَيَّةٌ مُحْمَرَةٌ مِنَ الدَّمِ**

[ب خ ع]

الْبَيْعُ [el-beḥaʿ] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kendi nefsin gamla katl etmek; ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسِكَ﴾** (الكهف 6)

الْبَيْحُوعُ [el-buḥūʿ] (zammeteynle) ve

الْبَيْحَاعَةُ [el-beḥāʿat] (bā'nın fethiyle) Hakk'a ikrār etmek; yukālu: **بَخِعَ بِالْحَقِّ بُخُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقْرَبَهُ وَخَضَعَ لَهُ وَكَذَلِكَ بَخِعَ بُخُوعًا وَبَيْحَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

[ب د ع]

الْإِبْدَاعُ [el-ibdāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nümūnesi ve misāli yok iken ihtirāʿ etmek. Ve

إِبْدَاعٌ [ibdāʿ] Şāʿir şīʿrin tarz-ı bedīʿ üzere irād etmeğe de derler. Ve

إِبْدَاعٌ [ibdāʿ] Rāhile yorulmağa dahi derler; yukālu: **أَبْدَعَتِ الْوَأَحِلَّةُ إِذَا كَلَّتْ وَأَبْدَعَ الرَّجُلُ عَلَيَّ** **الْبِنَاءُ لِلْمَجْهُولِ إِذَا كَلَّتْ رَاحِلَتُهُ**

الْبَدِيْعُ [el-bedīʿ] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle ve meddiyle) Bī-misāl nesne ihdās eden kimse. Ve Allāh taʿālā: **﴿يَدْبِغُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾** (البقرة 117، الأنعام 101) hādīs olan nesneye dahi derler. Ve

بَدِيْعٌ [bedīʿ] Tuluma dahi derler. Ve fi'l-hādīsī: **“إِنَّ تِهَامَةَ كَبْدِيْعِ الْعَسَلِ حُلُوٌ أَوْلُهُ حُلُوٌ آخِرُهُ”** Yaʿnī “Tihāme, ʿasel tulumu gibi evveli ve āhiri ber-karārdır.” Süt tulumu gibi değıldir, tā ki evveli hulv olup mürūr-ı eyyāmla āhiri fāsīd ola.

الْبِدْعُ [el-bidʿ] (bā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Yeni hādīs olan nesne. Ve

بِدْعٌ [bidʿ] İhdās eden kimseye dahi derler; yukālu: **فَلَانَ بِدْعٌ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَي بَدِيْعٌ**

الْأَبْدَاعُ [el-ebdāʿ] (hemzenin fethiyle) Cemʿdir; yukālu: **﴿قَوْمٌ أَبْدَاعٌ﴾** Ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿الْأَحْقَافُ﴾** (9)

الْبِدْعَةُ [el-bidʿat] (bā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Dīnde hādīs olan nesnedir, dīn kemālin bulduktan sonra.

الْإِسْتِبْدَاعُ [el-istibdāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi bedīʿ ʿadd etmek; yukālu: **﴿إِسْتَبْدَعَهُ إِذَا عَدَّهُ بَدِيْعًا﴾**

التَّبْدِيْعُ [et-tebdīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bidʿate nisbet etmek; yukālu: **﴿بَدَعَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْبِدْعَةِ﴾**

[ب ر ع]

الْبِرَاعَةُ [el-berāʿat] (bā'nın fethiyle) Bir kimse ashābına gālib olmak ʿilmde ve gayrı nesnede; yukālu: بَرَعَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ve yukālu: بَرَعَ أَيضًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا فَاقَ أَصْحَابَهُ فِي الْعِلْمِ وَغَيْرِهِ

الْبَارِعُ [el-bāriʿ] (rā'nın kesriyle) Ashābına fāʿik olan kimse.

الْمُتَبَرِّعُ [el-muteberriʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Tatavvuʿan bir nesne işleyen kimse; yukālu: فَعَلْتُ كَذَا مُتَبَرِّعًا إِذَا فَعَلْتَهُ مُتَطَوِّعًا

بِرْوَعُ [Bervaʿ] [جعفر] [caʿfer] vezni üzere) Bir nākanın ismidir. Ve

بِرْوَعُ [Bervaʿ] Kezālik bir ʿavretin ismidir ki o Bervaʿ bint Vāşik'tir. Ve ashāb-ı hadīs **بِرْوَعُ** [Bervaʿ]ı bā'nın kesriyle istiʿmāl eder, lākin savāb olan fethidir, zīrā kelām-ı ʿArabda فِعْوَلٌ [fiʿvel] yoktur, illā خِرْوَعٌ [ħirvaʿ] ve عِتْوَدٌ [ʿİtved] vardır ki عِتْوَدٌ [ħirvaʿ] bir otun adıdır ve عِتْوَدٌ [ʿİtved] bir derenin adıdır.

[ب ر ذ ع]

الْبِرْذَعَةُ [el-berzeʿat] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol çuldur ki pālānın altına korlar.

الْإِبْرِنْدَاغُ [el-ibrinzāʿ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Bir nesneye hāzırlanmak; tekūlu: إِبْرِنْدَعْتُ لِلْأَمْرِ إِذَا اسْتَعَدَدْتُ لَهُ

[ب ر ش ع]

الْبِرْشَاغُ [el-birşāʿ] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Uzun ve ahmak ve fermüde olup zālīm olan kimse.

[ب ر ق ع]

الْبُرْقُوعُ [el-burķuʿ] (bā'nın ve kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْبُرْقَاعُ [el-burķaʿ] (bā'nın zammı ve kāf'ın fethiyle) Davarın ve nisā tāʿifesinin yüzüne örttükləri peçedir.

الْبُرْقُوعُ [el-burķūʿ] (bā'nın zammı ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Kezālik yüze örtülen nesne.

الْبُرْقَاعَةُ [el-berķaʿat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) بُرْقِعَ [burķuʿ] örtmek.

الْتَبْرِقُوعُ [et-teberķuʿ] (fethateynle ve kāf'ın zammıyla) بُرْقِعَ [burķuʿ] örtmek; yukālu: بَرَّقَعَهُ فَتَبْرِقِعَ إِذَا أَلْبَسَهُ الْبُرْقِعَ فَلَبِسَهُ

الْمُبْرِقَاعَةُ [el-muberķaʿat] (mīm'in zammı ve bā'nın ve kāf'ın fethiyle) Şol koyundur ki gövdesi siyāh ve başı ak ola.

الْمُبْرِقَاعَةُ [el-muberķiʿat] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Şol at alnının beyāzıdır ki yüzünü ihāta eder ve gözlerinin etrāfi siyāh ola; yukālu: غَرَّةٌ مُبْرِقَاعَةٌ

بِرْقِيعُ [birķiʿ] (bā'nın ve kāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Yedinci kat gök, semā-i sābiʿa maʿnāsına lā-yansarıftır. Ve ammā semā-i dünyāya رَقِيعٌ [reķīʿ] derler, rā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle.

[ب ر ك ع]

الْبُرْكَعَةُ [el-berkeʿat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Dört ayak üzere durmaktır. Ve

بِرْكَعَةٌ [berkeʿat] Bir kimseyi itiverip götü üzere düşürmeğe dahi derler.

[ب ز ع]

الْبَزِيْعُ [el-beziʿ] (bā'nın fethi ve zā-i muʿcemenin kesri ve meddiyle) Zarīf olan kimse. Ve bununla sıfatlanmaz, illā tāze olan kimseler.

الْبَزِيْعَةُ [el-beziʿat] Müʿennesi. Ebu'l-Gavs eyitti: بَزِيْعٌ [beziʿ] Şol mütekellim olan oğlandır ki tekellümünde hayā etmeye. Ve

بَزَاعَةٌ [bezāʿat] Bir sıfattır ki insān onunla mahmūd olur.

الْبَزَاعُ [el-buzāʿ] (bā'nın zammıyla) Kezālik zarīf olan kimse, بَرِيْعٌ [bezīʿ] maʿnāsına, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere.

أَلْبَزَاعَةُ [el-bezāʿat] (bā'nın fethiyle) Zarāfet maʿnāsına; yukālu: بَزَعٌ بَزَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

التَّبْرِعُ [et-tebezzuʿ] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik zarīf olmak; yukālu: تَبْرِعُ الْغَلَامِ أَيْ ظَرْفٌ Ve تَبْرِعٌ [tebezzuʿ] gavgā ve şerr büyümeğe dahi derler; yukālu: تَبْرِعُ الشَّرِّ إِذَا تَفَاقَمَ Ve تَفَاقَمٌ [tefākum] kāf'ın zammıyla ʿazīm olmağa derler.

بُوزَعٌ [Bevzaʿ] (bā'nın ve zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Benī Saʿd kumlarından bir kumun adıdır, remle-i mahsūsa maʿnāsına.

بُوزَعٌ [Bevzaʿ] Bir ʿavretin dahi ismidir.

[ب ش ع]

الْبَيْشُ [el-beşiʿ] (bā'nın fethi ve şīn'in kesriyle) Lezzet kerīh olup boğazı tutmaktır. Ve

بَيْشٌ [beşiʿ] Şol kimseye dahi derler ki zikir olunan lezzetli nesneyi ekl edip beşāʿat tahsīl etmiş ola.

الْإِسْتِبْشَاءُ [el-istibşāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi bī-lezzet ʿadd etmek.

[ب ص ع]

الْبَيْضُ [el-başʿ] (bā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Cemʿ etmek. Cevherī eyitti: Baʿzı nahviyyīnden bu lafzın cemʿ maʿnāsına gelmesin işittim ve lākin vech-i sıhhati maʿlūm değıldir dedi.

الْبَيْضُ [el-biṣʿ] (bā'nın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Gecenin bir mikdārı; yukālu: مَضَى بَيْضٌ مِنَ اللَّيْلِ بِالْكَثْرِ أَيْ جَوْشٌ مِنْهُ Ve جَوْشٌ

[cevş]ten cīm'le ve şīn-i muʿceme ile gecenin evveli murāddır.

أَبْضَعُ [ebşaʿ] Bir kelimedir ki onunla teʿkīd olunur. Ve baʿzılar bunu ḡād-ı muʿceme ile derler ve lākin asahh değıldir; tekūlu:

أَخَذْتُ حَقِّي أَجْمَعُ أَبْضَعُ

بَضْعَاءُ [baṣʿāʿ] (bā'nın fethi ve şād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Müʿennesi; yukālu: جَاءَتْني النِّسَاءُ جَمْعَاءُ بَضْعَاءُ

أَبْضَعُونَ [ebşaʿūn] Cemʿ-i müzekkeri; yukālu: جَاءَني القَوْمُ أَجْمَعُونَ أَبْضَعُونَ

بُضْعٌ [buşaʿ] (bā'nın zammı ve şād'ın fethiyle) Cemʿ-i müʿennesi; yukālu: رَأَيْتُ أَبْضَعُ [ebşaʿ] tevkiḡ-i mürettebdir, أَجْمَعُ [ecmaʿ] kelimesinin üzerine takdīm olunmaz.

[ب ض ع]

الْبَيْضَاعَةُ [el-biḡāʿat] (bā'nın kesriyle ve ḡād-ı muʿceme ile) Bir mikdār māla derler ki onu ticāret için irsāl edesin.

الْإِبْذَاعُ [el-ibḡāʿ] (hemzenin kesriyle) Mālī bidāʿat tarīkiyle göndermek.

الْإِسْتِبْذَاعُ [el-istibḡāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: أَبْضَعْتُ الشَّيْءَ وَاسْتَبْذَعْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ بَضَاعَةً Ve fi'l-meseli: “كَمْسْتَبْذِعُ تَمْرًا إِلَى هَجْرٍ” Yaʿnī “Hecer maʿdin-i temr iken Hecer'e hurmā göndermiş gibidir.”

الْبَأْضِعَةُ [el-bāḡiʿat] (ḡād'ın kesriyle) Baṣ yarığıdır ki deriyi ve eti şakk edip kanı zuhūr ede ve akmaya. Ve eger kanı akarsa ona دَامِيَةٌ [dāmiyet] derler. Ve

بَأْضِعَةٌ [bāḡiʿat] Şol koyun sürüsüne derler ki ʿazīm ola.

الْبَأْضِيعُ [el-bāḡiʿ] (kezālik ḡād'ın kesriyle) Şol kılıca derler ki her neye uğrasa ondan bir pāre kesip kopara, Asmaʿī rivāyeti üzere.

re; yukālu: سَيْفٌ بَاضِعٌ إِذَا مَرَّ بِشَيْءٍ بَضَعَهُ

الْبِضْعُ [el-biḍḥ] (bā'nın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla ve ba'zı 'Arab bā'yı meftūh eder) Üç 'adedden dokuza varınca isti'māl olunur; tekūlu: بَضِعَ سِنِينَ وَبَضَعَةَ عَشْرَ رَجُلًا Ve kaçan ki lafz 'عَشْرَةَ [‘aṣeret]i tecāvüz etse بَضِعَ [biḍḥ] isti'mālî gider, ya'nî وَعَشْرُونَ وَبَضِعَ denmez.

الْبِضْعَةُ [el-biḍḥat] (bā'nın fethiyle) Et pāresi bā bunda meftūhtur, egerçi sâ'ir ahavâtında meksürdür ki onlar قِطْعَةٌ [kiṭṭat] ve قِلْدَةٌ [kildet] فِدْرَةٌ [fidret] ve كِسْفَةٌ [kisfet] ve حِرْقَاتٌ [hırkat]tır, ve bunların emsâlidir, ilā-gayri'n-nihāye ki قِلْدَةٌ [kildet] kāf'la ve dāl-ı mühmele ile bir nesne çöküntüsünden bir pāreye derler. Ve فِدْرَةٌ [fidret] fā'yla ve dāl-ı mühmele ile et pāresine derler. Ve كِسْفَةٌ [kisfet] sîn-i mühmele ve fā'yla bir pāre nesneye derler mutlakan. Ve حِرْقَاتٌ [hırkat] hā-i mu'ceme ve kāf'la bez pāresidir.

الْبِضْعُ [el-biḍḥ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) بَضَعَةٌ [baḍḥat]ın cem'i, pāreler ma'nāsına, تَمْرٌ [temr]le تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve ba'zılar eyitti: بَضَعَةٌ [baḍḥat]ın cem'i بَضِعٌ [biḍḥ]dır, بَدْرَةٌ [bedret]in cem'i بَدْرٌ [bider] olduğu gibi. Ve

بَضِعٌ [baḍḥ] Kat' ma'nāsına da gelir; tekūlu: بَضَعْتُ اللَّحْمَ بَضْعًا إِذَا قَطَعْتَهُ Ve yarmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: إِذَا جُرِحَ إِذَا بَضَعْتُ شَقَقْتَهُ Ve

بَضِعٌ [baḍḥ] Suya kanmağa dahi derler; tekūlu: بَضَعْتُ مِنَ الْمَاءِ بَضْعًا إِذَا رَوَيْتَ Ve fi'l-meseli: “حَتَّى مَتَى تَكْرَعُ وَلَا تَبْضَعُ” Ya'nî “Niçeye değin ağızla içip kanmayasın.” Ve gāh olur ki مِنْ فُلَانٍ بَضَعْتُ derler kaçan ondan melâlet hâsıl kılsalar, pes bu teşbîhen olur, ya'nî kanmak ma'nāsına teşbîhen

olur. Ve

بَضِعٌ [baḍḥ] Ter akmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَدَّهْتُ تَبْضِعُ أَي تَسِيلُ عَرَقًا

الْإِبْضَاعُ [el-ibḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Kandırmak; yukālu. أَبْضَعَنِي الْمَاءُ أَي أَرْوَانِي Ve gāh olur cevāb-ı şāfi vermeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَأَبْضَعْتُهُ إِذَا شَفَيْتَهُ

الْمِبْضِعُ [el-mibḍaḥ] (mīm'in kesri ve ḍād'ın fethiyle) Yaracak âlet, gerek damarı ve gerek sahtiyânı, pes niştire ve şüfreye itlāk olunur.

الْبُضْعُ [el-buḍḥ] (bā'nın zammı ve ḍād'ın sükūnuyla) Nikāh ma'nāsındır. İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: مَلِكٌ فُلَانٌ بُضِعَ فُلَانَةٌ

الْمُبَاضِعَةُ [el-mubāḍaḥat] (mīm'in zammı ve ḍād'ın fethiyle) Mücāma'at ma'nāsındır.

الْبِضَاعُ [el-biḍāḥ] (bā'nın kesriyle) Kezâlik cimā' ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: “كَمُعَلِمَةٍ” أَهْمَا الْبِضَاعُ

الْبِضْعُ [el-beḍḥ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Deryāda olan cezîre ma'nāsına. Ve

بِضِيعٌ [beḍiḥ] Ete dahi derler, lahm ma'nāsına; yukālu: دَابَّةٌ كَثِيرٌ الْبِضِيعِ وَرَجُلٌ خَاطِي الْبِضِيعِ Ve خَاطِيٌّ [ḥāzī] ḥā-i mu'ceme ve zā ile kezâlik müctemî' ve mükteniz ma'nāsındır. Ve

بِضِيعٌ [beḍiḥ] Tere dahi derler, عَرَقٌ [‘araḥ] ma'nāsına.

الْبِضْيَعُ [el-Buḍayḥ] (bā'nın zammı ve ḍād'ın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir, nitekim Ḥassān b. Şābit'in ba'zı eş'ārında vākî' olmuştur.

بَيْتُ بَضَاعَةٍ [biḥru Biḍāḥat] Bir kuyunun ismidir, nitekim hadîs-i şerîfte vākî' olmuştur, bā'nın kesri ve zammı ile rivāyet olunur.

الْبَالُوعَةُ [el-bālūʿat] (ʿalā-vezni [el-ḵāwuzə [el-ḵārūret]) Şol kuyudur ki evin ortasında kazarlar.

الْبَلُوعَةُ [el-belūʿat] (bā'nın fethi ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhā ve'l-cemʿu [el-belālīʿ], bā'nın fethi ve lām-ı sāniyenin kesri ve meddiyle.

بَلْعَاءُ [Belʿāʿ] (bā'nın fethi ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) Bir recülün ismidir.

[ب ل ت ع]

الْمُتَبَلِّغُ [el-mutebeltiʿ] (mīm'in zammı ve tā-i sāninin kesriyle مُتَزَلِّزٌ [mutezelzil] vezni üzere) Şol kimsedir ki izhār-ı kiyāset etmekle zarāfet ʿarz eyleye.

الْبَلْتَعَانِي [el-belteʿāniyy] (bā'nın ve tā'nın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu. Ve Ebu'd-Duḵayş el-Aʿrābī eyitti: بَلْتَعَانِي [belteʿāniyy] şol kimsedir ki kelāmında zarāfet izhār eder, hālā ki kendide zarāfetten bir nesne yoktur. Ebū Beltaʿa bā'nın ve tā'nın fethiyle bir recülün künyetidir.

[ب ل ق ع]

الْبَلْقَعُ [el-belḵaʿ] (bā'nın ve ḵāf'ın fethiyle) ve

الْبَلْقَعَةُ [el-belḵaʿat] (ʿalā-vezni [ed-daḥrecet]) Şol hālī ve harāb yerdir ki onda bir nesne olmaya; yukālu: مَنَزَلٌ بَلْقَعٌ وَدَارٌ بَلْقَعٌ Yaʿnī kaçan بَلْقَعٌ [belḵaʿ] vasf olsa, müzekkeri ve müʿennesi berāber olur; ve yukālu: الَّتِيْمِيْنُ الْفَاجِرَةُ تَدْرُ الدِّيَارَ بَلْقَعٌ Yaʿnī yemīn-i kāzib evleri harāb eder.

[ب و ع]

الْبَاغُ [el-bāʿ] Kulaç ki iki el uzunlu miktādır.

الْبُوعُ [el-būʿ] (bā'nın fethi ve vāv'ın

sükunuyla) Kulaçlamak; yukālu: بَعْتُ الْحَبْلَ أَبُوْعُهُ بُوْعًا إِذَا مَدَدْتَ بَاعَكَ بِهِ كَمَا تَقُولُ شَبْرُوْتُهُ مِنَ الشَّبْرِ Yaʿnī karışladım mahallinde شَبْرُوْتُهُ dedikleri gibi. Ve

بَاغٌ [bāʿ] Şeref ve kereme dahi itlāk olunur. Ve بَاغٌ الْفَرَسُ فِي جَزِيَةِ هِ بَاغٌ dahi derler, kaçan adımın seyrek atsa. Ve bu nākada dahi istiʿmāl olunur.

[ب ي ع]

الْبَيْعُ [el-beyʿ] (bā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) ve

الْمَبْيُوعُ [el-mebīʿ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) İki dahi satmak maʿnāsındadır; tekülü: بَعْتُ الشَّيْءَ أَيْبَعُهُ بَيْعًا بَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا شَرَيْتَهُ Ve kıyās مَبَاعًا demek idi, zīrā bu makülede masdar-ı mīmī meftūhu'l-ʿayn gelmek gerektir. Ve

بَيْعٌ [beyʿ] Satın almak maʿnāsına da gelir, اِشْتِرَاءٌ [iştirāʿ] gibi; tekülü: إِذَا بَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا شَرَيْتَهُ Pes bu azdāddan olur, nitekim شِرَاءٌ [şirāʿ] satmak maʿnāsına da gelir. Ve bu maʿnāya işāreten بَعْتُ kavlin Cevherī شَرِيْتٌ ile tefsir etti. Ve fi'l-hadisi: ”لَا يَحْطُبُ الرَّجُلُ إِذَا بَعْتُ الشَّيْءَ عَلَى أَخِيهِ وَلَا يَبِيْعُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ“ demektir, zīrā nehy iştirādan vākiʿ olmuştur, بَيْعٌ [beyʿ]den de-ğildir. Ve

مَبْيُوعٌ [mebīʿ] Satılmış maʿnāsına dahi gelir. Ve kaçan بَيْعٌ [beyʿ] kelimesinin māsīsın sīga-i meçhül üzere taʿbīr etmek dilesen bā-i muvahhadeyi meksūr edersin ve dileren mazmūm edersin. Ve baʿzılar harf-i yā'yı vāv'a kalb edip بُوعٌ [būʿa] derler. Ve sāʿir ecvef olan kelimelerin meçhülünde dahi hāl böyledir, كَيْلٌ [kīle] ve قَيْلٌ [qīle] gibi.

الْمَبْيُوعُ [el-mebyūʿ] (mīm'in fethi ve yā'nın

zammıyla) Kezālik satılmış maʿnāsına, pes مَبِيعٌ [mebīʿ]le مَبِيعٌ [mebyūʿ]un hāli مَخِيْطٌ [meḫīṭ]le مَخِيْطٌ [maḫyūṭ] gibidir, gāh noksān üzere ve gāh tamām üzere gelmede. Ḥalīl eyitti: مَبِيعٌ [mebīʿ]de mahzūf olan vāv-۱ مَفْعُولٌ [mefʿūl]dür, zīrā vāv-۱ مَفْعُولٌ [mefʿūl] zāʿidedir, pes hazfī evlā olur. Ve Aḥfeş eyitti: Mahzūf olan ʿaynūʿl-fiʿldir, zīrā vaktā ki yāʿyī sākin kıldılar hareketin mā-kablinde olan harf-i saḫīha verdiler, pes harf-i mezbūr mazmūm olmak lāzım geldikte zammeyi sıyāneten liʿl-yāʿ kesreye tebdīl ettikten sonra ictimāʿ-۱ sākineyn için yāʿ hazf olundukta vāv yāʿya kalb olundu, mā-kablī meksūr olduğu için, nitekim مِيزَانٌ [mīzān]da kalb olundu. Ve Māzinī eyitti: İki kavlı dahi hasendir ve lākin Aḥfeşʿin kavlı kıyāsa evfaktor, zīrā ʿalāmet-i مَفْعُولٌ [mefʿūl] için gelen vāvʿı hazf etmek münāsib deĝildir dedi. Ve lākin Ḥalīl hazf olunacak yāʿyī sıyānetten ötürü zammeyi kesreye tebdīl münāsib deĝildir demek ihtimālī vardır meĝer ki tebdīl yāʿyī mahzūfeye delālet içindir denile [dedi.]

الْبَائِعَةُ [el-bāʿiʿat] (yāʿnın kesriyle) Metāʿ, سِلْعَةٌ [silʿat] maʿnāsına.

الْبَيْعَانِ [el-beyyiʿān] (bāʿnın fethi ve yāʿnın kesri ve teşdīdiyle) بَائِعٌ [bāʿiʿ]le مُشْتَرِيٌّ [muşterī].

الْإِبَاعَةُ [el-ibāʿat] (hemzenin kesriyle) Satmak için ʿarz etmek; tekūlu: أَبَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَرَضْتَهُ لِلْبَيْعِ

الْإِبْتِيَاءُ [el-ibtīyāʿ] (hemzenin ve tāʿnın kesriyle) Satın almak.

الْمُبَايَعَةُ [el-mubāyeʿat] (mīmʿin zammı ve yāʿnın fethiyle) Bāzār etmek. Ve beyʿat etmek maʿnāsına dahi gelir. Ve beyʿat

bir zī-kadr olan kimseye tebeʿiyyet ve iktidāya kavlı ve karār etmedir.

التَّبَايُعُ [et-tebāyuʿ] (tāʿnın fethi ve yāʿnın zammıyla) Zikr olunan gibidir, iki maʿnāda dahi.

الْإِسْتِبَاعَةُ [el-istibāʿat] (hemzenin ve tāʿnın kesriyle) Bir nesnenin satmasın taleb etmek; yukālu: إِسْتَبَعْتُهُ الشَّيْءَ أَي سَأَلْتُهُ أَنْ يَبِيعَهُ

الْبَيْعَةُ [el-bīʿat] (bāʿnın kesri ve meddiyle) Maʿbed-i Naşārā olan mevziʿ, kilisā maʿnāsına. Ve

بَيْعَةٌ [bīʿat] Satmak maʿnāsından bināʿi nevʿi dahi gelir, جِلْسَةٌ [cilset] ve رِكْبَةٌ [rikbet] gibi; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنُ الْبَيْعَةِ

FASLU'T-TĀʾ

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت ب ع]

التَّبِيعُ [et-tebaʿ] (fethateynle) ve

التَّبَاعَةُ [et-tebāʿat] (kezālik fethle) Tābiʿ olmak; yukālu: تَبِعْتُ الْقَوْمَ تَبَعًا وَتَبَاعَةً مِنَ الْبَابِ Ve تَبِعْتُ الْقَوْمَ إِذَا مَشَيْتَ خَلْفَهُمْ أَوْ مَرُّوا بِكَ فَمَضَيْتَ مَعَهُمُ الرَّابِعِ إِذَا مَشَيْتَ خَلْفَهُمْ أَوْ مَرُّوا بِكَ فَمَضَيْتَ مَعَهُمُ

الْإِتِّبَاعُ [el-ittibāʿ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Tābiʿ olmak, bāb-ı İFTİCĀL [iftiʿāl]den olmak üzere.

الْإِتِّبَاعُ [el-itbāʿ] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Tābiʿ kılmak. Ve bir kimse-nin ardından erişirmek; yukālu: اتَّبَعْتُهُ الشَّيْءَ Ve tābiʿ olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: اتَّبَعْتُ الْقَوْمَ إِذَا كَانُوا قَدْ سَبَقُوا فَالْحَقُّهُمْ Ve Aḥfeş eyitti: اتَّبَعْتُهُ ve اتَّبَعْتُهُ Bunların ikisi bir maʿnâyadır, ve رَدَفْتُهُ ve رَدَفْتُهُ bir maʿnāya olduğu gibi; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِلَّا مَنْ خَطَفَ الْحُطْفَةَ فَاتَّبَعَهُ شِبْهَاتٍ ثَابِتٍ﴾ (الصافات 10 ve minhu: الْإِتِّبَاعُ فِي الْكَلَامِ Yaʿnī kelāmda bir lafzı bir lafza tebeʿiyyetle zikr etseler; ona dahi اتَّبَعْتُ [itbāʿ] derler.

التَّبِيعُ [et-tebaʿ] (fethateynle) Tābiʿ maʿnāsına, vāhide ve cemāʿate itlāk olunur; kālallāhu taʿālā: ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا﴾ (إبراهيم 21, غافر 47)

التَّبِيعُ [el-etbāʿ] (hemzenin fethiyle) تَبِعُ [tebaʿ]ın cemʿi.

الْمُتَابَعَةُ [el-mutābeʿat] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) ve

التَّبِيعُ [et-tibāʿ] (tā'nın kesriyle) Tābiʿ olmak; yukālu: تَابَعْتُهُ عَلَى كَذَا مُتَابَعَةً وَتَبَاعًا Ve

تَبِيعُ [tibāʿ] [tebiʿ]in cemʿi dahi gelir, sığır buzağıları maʿnāsına. Ve

تَبِيعُ [tibāʿ] Bir nesneyi ulaştırmağa dahi derler, وَلَا [velā] maʿnāsına. Ve

مُتَابَعَةُ [mutābeʿat] Bir nesneyi muhkem etmek maʿnāsında dahi istiʿmāl olunur; yukālu: تَابَعَ الرَّجُلُ عَمَلَهُ أَيِ اتَّقَنَهُ وَأَحْكَمَهُ Ve fī hadīsi Ebī Vāqid: ”تَابَعْنَا الْأَعْمَالَ فَلَمْ نَجِدْ شَيْئًا أَبْلَغَ فِي طَلَبِ الْأَخِرَةِ مِنَ الرَّهْدِ فِي الدُّنْيَا“ أَيِ تَابَعْنَا الْأَعْمَالَ وَأَحْكَمْنَاهَا وَعَرَفْنَاهَا Bu zikr olunan Cevheri'nin taʿbīridir ve تَابَعْنَا [tābaʿnā] maʿnāsına olmak dahi baʿd değıldir, nitekim zikr olunur.

التَّبِيعُ [et-tetebbuʿ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesnenin ardına düşüp taleb etmek; yukālu: تَتَّبَعْتُ الشَّيْءَ تَتَّبَعًا إِذَا تَطَلَّبْتَهُ مُتَّبِعًا لَهُ

التَّبْيِيعُ [et-tetbīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhu; yukālu: تَتَّبَعْتُ الشَّيْءَ تَتَّبِيعًا

التَّبِيعَةُ [et-tibāʿat] (tā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki onun talebinden zī-hakk olan kimse hālī olmaz. Ve sāhib-i Şurāḥ bunu ʿakibet-i bed ile ve sāhib-i *Terceme-i Muḥtār* mutlakan günāh ile tefsīr etmişlerdir, her birinin tefsīri kusūrdan hālī değıldir.

التَّبِيعَةُ [et-tebiʿat] (tā'nın fethi ve bā'nın kesri ile) Bi-maʿnāhā.

التَّبِيعُ [et-tebīʿ] (tā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Tābiʿ maʿnāsınadır; kālallāhu taʿālā: ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا﴾ (الإسراء 69) أَيِ تَابَعْنَا وَلَا طَلَبْنَا وَهُوَ الْإِسْرَاءُ (69) Ve بِمَعْنَى تَابَعَ

تَبِيعُ [tebiʿ] Sığır buzağısına dahi derler ki evvel senede ola.

التَّبِيعَةُ [et-tebiʿat] (tā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Müʿennesi, sığır buzağısının dışısı maʿnāsına.

التَّبَاعُ [et-tebāʿiʿ] (tā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, buzağılar ma'nāsına. تَبِعَ [tebīʿ]in cem'î تَبَاعُ [tibāʿ] gelir, nitekim zikr olundu. Ve تَبَاعُ [tibāʿ]ın cem'î التَّبَاعُ [et-tebāʿiʿ] gelir tā'nın fethi ve yā'nın kesriyle, أَفِيلٌ [efīl] ile إِفَالٌ [ifāl] ve أَفَائِلٌ [efāʿil] gibi ki أَفِيلٌ [efīl] küçük deve ma'nāsındır.

التَّابِعَةُ [et-tābiʿat] (tā'nın kesri ile) Cinn ma'nāsına; kavluhum: مَعَهُ تَابِعَةٌ أَيُّ مِنَ الْحِجْرِ

التَّبَاعِيَةُ [et-tebābiʿat] (tā'nın fethi ve bā'nın kesri ile) Mülük-i Yemen ma'nāsına.

التُّبْعُ [et-tubbaʿ] (tā'nın zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Vāhidi. Ve

تُبِعَ [tubbaʿ] Gölgeye dahi derler, ظِلٌّ [zill] ma'nāsına. Ve sultāna اللهُ ظِلٌّ dediklerine bināʿen ihtimāldir ki melike تُبِعَ [tubbaʿ] demiş olalar, bu zikr olunan nüsah-ı Cevheri'nin zāhirinden fehm olunandır. Ammā ʿibāre-i Kāmūs'ta gölge ma'nāsına olan تُبِعَ [tubbaʿ]ı zammeteynle tashīh etmiştir. Ve

تُبِعَ [tubbaʿ] Bir cins kuşun ismidir. Ve Kāmūs'ta الطَّيْرُ مِنَ الطَّيْرِ مِنْ ضَرْبٍ مِنْ ضَرْبٍ bedeline مِنْ ضَرْبٍ مِنَ الطَّيْرِ demiş ki يَغْسُوبُ [yaʿsūb] arı beğine derler. Bu takdīrce يَغْسُوبُ [yaʿsūb]a تُبِعَ [tubbaʿ] ıtlākı teşbīhen olmak ihtimāli vardır.

[ت ر ع]

التَّرْعُ [et-teraʿ] (fethateynle) Dolu, pür ma'nāsına; yukālu: حَوْضٌ تَرَعٌ وَكَوْزٌ تَرَعٌ أَيُّ مُمْتَلِئٌ Ve

تَرَعٌ [teraʿ] Dolmağa dahi derler; yukālu: تَرَعُ الْإِنَاءُ يَتَرَعُ تَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ

الْإِتْرَاعُ [el-itrāʿ] (hemzenin kesriyle) Doldurmak.

الْمُتْرَعَةُ [el-mutreʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Doldurulmuş nesne;

yukālu: جَفَنَةٌ مُتْرَعَةٌ إِذَا كَانَتْ مُمْتَلِئَةً Ve جَفَنَةٌ [cef-net] cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla çanak, kāse ma'nāsına.

التَّرْعُ [et-teterruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Şerr etmeğe sürʿat etmek; yukālu: تَتَرَعُ الْيَدُ بِالسَّرِّ إِذَا تَسَرَّعَ

الْتَّرِغُ [et-teriʿ] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki şerr işe serʿ olup tiz gazaba gelici ola.

التَّرَاعُ [et-terrāʿ] (tā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol seldir ki dereyi doldura; yukālu: سَيْلٌ تَرَاعٌ أَمْلَأَ الْوَادِي

تَرَاعٌ [terrāʿ] Kapıcıya dahi derler, بَوَابٌ [bevvāb] ma'nāsına.

التَّرْعَةُ [et-turʿat] (tā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kapı, bāb ma'nāsına. Ve fi'l-hadisi: "إِنَّ مِنْتَرِي هَذَا عَلَى تَرْعَةٍ مِنْ تَرْعِ الْجَنَّةِ" Ve baʿzılar eyitti: Hadis-i şerīfte تَرْعَةٌ [turʿat] رَوْضَةٌ [ravḍat] ma'nāsındır. Ve baʿzılar eyitti: Derece ma'nāsındır. Ve

تُرْعَةٌ [turʿat] Irmakların ağızlarına dahi derler.

الْأَتْرَعُ [el-etraʿ] (hemzenin ve rā'nın fethiyeli) Katı yürümeğe; yukālu: سَبْرٌ أَتْرَعٌ أَيُّ شَدِيدٌ

الْتَرِيعُ [et-Tiryāʿ] (tā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

[ت س ع]

التِّسْعَةُ [et-tisʿat] (tā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) ʿAded-i müzekkerdir.

التِّسْعُ [et-tisʿ] (kezālik kesri ile) Mü'ennesi. Ve

تِسْعٌ [tisʿ] Kezālik deve suvarma günlerinden bir gündür.

التُّسْعُ [et-tusʿ] (tā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Dokuz cüzden bir cüze derler.

التِّسْبِغُ [et-tesbīʿ] (tā'nın fethi ve sīn'in kesri

ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

التَّسْعُ [et-tusaʿ] (tā'nın zammı ve sīn'in fet-hiyle **صُرِدَ** [şured] vezni üzere) **نُفِلَ** [nufel] den sonra gelen üç gecedir ki onların biri yedinci ve biri sekizinci ve biri dokuzuncu gecedir. Ve **نُفِلَ** [nufel] nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle **غُرِرَ** [ğurer]den sonra gelen üç geceye derler. Ve **غُرِرَ** [ğurer] ayın evvel geceleridir, üç geceye varınca.

التَّاسُوَاءُ [et-tāsūʿā] (ʿalā-vezni **العَاشُورَاءُ** [el-ʿāşūrā]) **عَاشُورَاءُ** [ʿāşūrā] gününden evvel olan gün. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu müvelled ola.

التَّسْعُ [et-tesʿ] (tā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesnenin dokuzda birin almak yāhūd dokuzuncu olmak; yukālu: **تَسَعَتْ الْقَوْمُ أَتَسَعُهُمْ إِذَا أَخَذَتْ تَسْعَ أَمْوَالِهِمْ أَوْ كُنْتَ لَهُمْ تَاسِعًا**

الْإِتْسَاعُ [el-itsāʿ] (hemzenin kesriyle) Deveyi dokuzuncu günde suya iletmek. Ve

إِتْسَاعٌ [itsāʿ] Dokuz ʿaded tamām olmağa dahi derler.

[ت ع ع]

التَّتَعُّتُ [et-taʿteʿat] (ʿalā-vezni **الرُّزُزَةَ** [ez-zelzelet]) Kelāmda tereddüd etmek yā hasr olmakla veyāhūd ʿāciz olmakla. Ve gāh olur bunu davar hakkında dahi istiʿmāl ederler, kaçan kuma saplanıp çıkmasa. Ve **تَتَعَّتُ** [taʿteʿat] Iztırāba bırakmağa dahi derler; yukālu: **عَثَلٌ وَتَتَعَّتُ الرَّجُلُ إِذَا عَثَلَتْهُ وَأَقْلَفَتْهُ** Ve **عَثَلٌ** [ʿat] ʿayn-ı mühmele ve tā-i müsennāla muhkem çekmek ve **فَلَقَى** [kālāk] kâf'ın ve lām'ın fethiyle ırgalanmak maʿnāsındır.

التَّتَاعِيَةُ [et-teʿātiʿ] (tā-i evvelin fethi ve sāninin kesriyle) Halk içinde karışıklık olup türlü türlü haberler söylenmek; yukālu: **وَقَعَ الْقَوْمُ فِي تَتَاعِيَةٍ إِذَا وَقَعُوا فِي أَرَاخِيْفٍ**

وَتَخْلِيْطٍ

[ت ق ع]

التَّقِيْعُ [et-tekiʿ] (tā'nın fethi ve kâf'ın kesriyle) Ziyāde açlık; yukālu: **جَاعَ جُوعًا تَقِيْعًا إِذَا وَقَعَ فِي جُوعٍ شَدِيْدٍ** Ebū ʿAmr rivāyeti üzere.

[ت ل ع]

التَّلْعُ [et-telaʿ] (fethateynle) Boyun uzun olmak; yukālu: **رَجُلٌ تَلَعٌ إِذَا كَانَ طَوِيْلَ الْعُنُقِ**

التَّلِيْعُ [et-teliʿ] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Uzun olan boyun; yukālu: **جِيْدٌ تَلِيْعٌ إِذَا كَانَ طَوِيْلًا**

التَّتَلُّعُ [et-tetelluʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Kıyām etmek için boyun uzatmak; yukālu: **تَتَلَّعَ إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ لِلْقِيَامِ** Ve başı yukarı kaldırmak maʿnāsına dahi gelir; yukālu: **فَعَدَّ فَمَا يَتَتَلَّعُ أَنِي فَمَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ** Ve **نُهُوضٌ** [nuhūd] nūn'la ve dād-ı muʿceme ile kıyām maʿnāsındır.

التَّلِيْعُ [et-teliʿ] (tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) O cānibe bu cānibe çok iltifāt edici kimse; yukālu: **رَجُلٌ تَلَعٌ إِذَا كَانَ كَثِيْرَ التَّلَفْتِ حَوْلَهُ** Ve

تَلِيْعٌ [teliʿ] Dolu olan çanağa dahi derler; yukālu: **تَرِيْعٌ [teriʿ] إِنْاءٌ تَلِيْعٌ أَيْ مُمْتَلِيٌّ** Ve bu **تَلِيْعٌ** [teliʿ] maʿnāsında lügat yāhūd **لَتَعَةٌ** [lesʿat]tir, yaʿnī tecvīdde kusūr olmadandır.

التَّلْعَةُ [et-telʿat] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yüksek yerler maʿnāsına. Ve Ebū ʿAmr eyitti: **تِلَاعٌ** [tilāʿ] yer yüksekinden derelere inen su akıntılarınıdır.

التَّلْعُ [et-telʿ] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Gündüz mürtefiʿ olmak; yukālu: **تَلَعَ النَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ**

الْإِتْلَاغُ [el-itlāʿ] (hemzenin kesriyle) Āhū yatağında boynın yukarıya kaldırmak; yukālu: **أَتَلَّعَتِ الطَّبِيْبَةُ مِنْ كِنَاسِهَا إِذَا سَمَتْ بِجِيْدِهَا**

مُتَالِغ [Mutālīḡ] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Bir dağın ismidir.

[ت و ع]

التَّوَعُّ [et-tevʿ] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yağı yāhūd ağızı ekmekle götürmek; tekūlu: إِذَا تَوَعُّهُ وَاللَّبَاءُ أَتَوَعُّهُ إِذَا تُعْتُ السَّمَنَ Ve كَسْرَتَهُ بِقَطْعَةِ خُبْزٍ تَوَفَعُهُ بِهَا لِبَاءٍ [libāʾ] lām'ın kesriyle ağız dedikleri nesne ki koyun doğurduktā ibtidā sağılan süttür.

[ت ي ع]

التَّيْبِغ [et-teyḡ] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kayʾ, hurūc etmek; tekūlu: تَأَعَّ الْقَيْءُ يَتَّبِعُ تَيْبِغًا إِذَا خَرَجَ Ve

تَيْبِغ [teyḡ] Akmak maʿnāsına da gelir; yukālu: تَأَعَّ الشَّيْءُ يَتَّبِعُ إِذَا سَالَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

الْإِنْتَاعُ [el-itāʿat] (hemzenin kesriyle) Kusmak, kayʾ etmek maʿnāsına; yukālu: أَتَاعَ الرَّجُلُ إِذَا فَاءَ

الْمُتَيْغ [el-mutīḡ] (mīm'in zammı ve tā'nın kesri ve meddiyle) İstifrag edici kimse.

الْمُتَاعُ [el-mutāʿ] (mīm'in zammıyla) İstifrag olunan nesne.

التَّتَائِغُ [et-tetāyūḡ] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Şereh ve ʿināda düşmek.

تَتَائِغ [tetāyūḡ] Şerrden gayrı yerde istiʿmāl olunmaz; yukālu: السُّكْرَانُ يَتَّتَائِغُ أَي يَزْمِي بِنَفْسِهِ Ve وَالرَّيْحُ تَتَّتَائِغُ بِالْبَيْبِيسِ Ve

تَتَائِغ [tetāyūḡ] Deve yürürken omzunda olan küreği kemiklerin tahrik etmeğe dahi derler; yukālu: تَتَائِغُ الْبُعَيْرُ فِي مَشْيِهِ إِذَا حَرَكَ الْوَاحَةَ Ve لُوحٌ [levḡ]in cemʿidir, yassı kemik maʿnāsına.

الْتَيْعَةُ [et-tīʿat] (tā'nın kesri ve meddiyle) Kırk ʿaded koyun maʿnāsıdır. Ve fi'l-hadīsi: “فِي التَّيْعَةِ سِتَّةٌ”

FASLU'Ş-ŞĀʾ

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ث ط ع]

الْطُّطَاعُ [eṣ-suṭāḡ] (ṣā'nın zammıyla) زُكَامٌ gibidir veznen ve maʿnen; yukālu: تُطِعَ الرَّجُلُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ إِذَا زُكِمَ

[ث ع ع]

التُّعُّ [eṣ-saʿ] (ṣā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Kayʾ etmek; yukālu: تُعُّ الرَّجُلُ يَتَّبِعُ “فَتَعَّ نَعَّةً” Ve fi'l-hadīsi: إِذَا فَاءَ Ve فَخَرَجَ مِنْ جَوْفِهِ جِرْوٌ أَسْوَدٌ”

الْإِنْتِغَاعُ [el-inṣīʿāʿ] (hemzenin ve ṣā'nın kesriyle) Kayʾ atılmak; yukālu: إِنْتَعَّ الْقَيْءُ مِنْ فِيهِ إِنْتِغَاعًا Ve burundan ve yaradan kan atılmağa da itlāk olunur.

[ث ل ع]

التَّلْغُ [eṣ-ṣelḡ] (ṣā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak; tekūlu: تَلَعْتُ رَأْسَهُ Ve أَتَلَعُهُ تَلْعًا إِذَا شَدَحْتَهُ [ṣedḡ] ṣīn ve ḡā-i muʿcemeteynle bir mücevvef nesneyi ufatmağa derler.

الْمُتَلِّغُ [el-muṣellaḡ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Yarılmış nesne, gerek hurmā koruğu gerek gayrı nesne.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ع]

الْجَبَائِعُ [el-cebāʿ] (cīm'in fethiyle) Kısa olan nesne gerek ok cinsinden gerek ʿavret tārīfesinden, kezā fī baʿzi nūsahi'ş-Şihāh.

[ج د ع]

الْجَدْعُ [el-cedʿ] (cīm'in fethi ve dāl'in sükünüyla) Burun kesmek. Ve kulak ve dudak ve el kesmeğe dahi itlāk olunur; tekülü minhu: جَدَعْتُهُ Ve

جَدَعٌ [cedʿ] Zindāna komağa ve menʿ etmeğe dahi derler; tekülü: جَدَعْتُهُ إِذَا سَجَنْتَهُ وَحَبَسْتَهُ Ve zāl-ı muʿceme ile dahi bu maʿnāda lügattır.

الْأَجْدَعُ [el-ecdaʿ] (hemzenin ve dāl'in fethiyle) Zikr olunan ʿuzvları kesilmiş kimse.

الْجَدَعَاءُ [el-cedʿāʿ] (cīm'in fethi ve dāl'in sükünü ve elifin meddiyle) Müʿennesi.

الْجَدَعَةُ [el-cedeʿat] (cīm'in ve dāl'in fethiyle) Kesilmiş burundan ve kulaktan meselā bākī kalan nesne.

الْمُجَادَعَةُ [el-mucādeʿat] (mīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) Muhāsame.

الْتَّجَادِعُ [et-tecāduʿ] (tā'nın fethi ve dāl'in zammıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: تَرَكْتُ الْبِلَادَ جَدَعًا Ve أَفَاعِي [efāʿi] جَدَعًا أَفَاعِيهَا أُنِي يَأْكُلُ بَعْضُهَا بَعْضًا أَفْعَى [efʿā]nın cem'idir.

الْجَدِيعُ [el-cediʿ] (cīm'in fethi ve dāl'in kesriyle) Gıdāsı yaramaz olan oğlan; yukālu: صَبِيٌّ جَدِيعٌ إِذَا كَانَ سَبِيءَ الْغَدَاءِ

الْجَدِيعُ [el-cediʿ] Gıdā yaramaz olmak; yukālu: جَدِيعٌ جَدِيعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ غَدَاؤُهُ

الْإِجْدَاعُ [el-icdāʿ] (hemzenin kesriyle) Gıdāyı yaramaz etmek; tekülü: إِذَا أَجَدَعْتُهُ

أَسَأْتُ غَدَاءَهُ

جَدَاعٌ [cedāʿi] (cīm'in fethiyle قَطَامٌ [kaṭāmi] vezni üzere) Şol kıtlık yılıdır ki mālī helāk edip zāyiʿ ede.

الْمُجَدِّعُ [el-muceddaʿ] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdīdiyle) Şol ottur ki onun yukarıları yenmiş ola. Ve

مُجَدِّعٌ [muceddaʿ] Kulağı kesilmiş hımāra dahi derler; yukālu: حِمَارٌ مُجَدِّعٌ إِذَا كَانَ مَقْطُوعَ الْأُذُنِ

الْأَلْجُدَاعُ [el-cudāʿ] (cīm'in zammı ve dāl'in tahfifiyle) Şol otlaktır ki kuruyup zāyiʿ olmuş ola.

الْتَّجْدِيعُ [et-tecdīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bed-duʿā edip لَكَ جَدَعًا demek, yaʿnī Ḥudāy taʿālā seni جَدَعٌ [cedʿ]a mübtelā kılsın demek; yukālu: جَدَعُهُ تَجْدِيعًا أَي قَالَ لَهُ جَدَعًا لَكَ

الْجِنَادِعُ [el-cenādiʿ] (cīm'in fethi ve dāl'in kesriyle) Şol haşerāttır ki sayd olunur. Ve baʿzılar eyitti: جِنَادِعٌ [cenādiʿ] şol çekirgelerdir ki يَرْبُوعٌ [yerbūʿ] yuvasına ve keler yuvasına dāhil olur, kaçan zikr olunan yuvaları kazan kimse nihāyetine erişse o çekirgeler hurūc ederler. Ve

جِنَادِعُ الشَّرِّ [cenādiʿu'ş-şerr] Evā'il-i şerre dahi derler.

الْجُنْدَعَةُ [el-cunduʿat] (cīm'in ve dāl'in zammı ile) جِنَادِعٌ [cenādiʿ]in vāhididir ki ibtidā hareket eden şerrden ʿibārettir.

ذَاتُ الْجِنَادِعِ [zātu'l-cenādiʿ] (kezālik cīm'in fethi ve dāl'in kesriyle) Belā ve āfet, dāhiye maʿnāsına.

جَدَعَانُ [Cedʿān] (cīm'in zammı ve dāl'in sükünüyla) Bir kimsenin ismidir ki oğluna ʿAbdullāh b. Cedʿān derler.

[ج ذ ع]

الْجَذَعُ [el-ceza^c] (fethateynle) ثَنِي [ṣeniyy] den sinni ekall olan davar. Ve ثَنِي [ṣeniyy] ثَنِيَّة [ṣeniyyet] dişin bırakan davara derler. Ve çatal tırnaklı ve bütün tırnaklı olanlar ثَنِيَّة [ṣeniyyet] in üçüncü yılda bırakır ve sāhib-i huff olanlar ya^{nī} deve kısmı altıncı yılda bırakır. Ve

جَذَعُ [ceza^c] Tāzeyeye dahi derler; ve minhu kavluhum: فَلَانَ جَذَعُ فِي هَذَا الْأَمْرِ إِذَا كَانَ أَخَذَ فِيهِ حَدِيثًا Ya^{nī} yeni başlamış olsa.

الْجَذَعَانُ [el-cuzāⁿ] (cīm'in zammı ve zāl'in sükūnuyla) Cem'ci.

الْجَذَاعُ [el-cizā^c] (cīm'in kesriyle) Kezālik cem'ci.

الْجَذَاعَةُ [el-ceze^cat] (fethateynle) Mü'ennesi.

الْجَذَاعَاتُ [el-ceze^cāt] (fethateynle) جَذَاعَةُ [ceze^cat]in cem'ci.

الْأَجَذَعُ [el-ecza^c] (hemzenin ve zāl'in fethiyle) Kuzu kısmından ikinci yılda olan ve buzağı kısmından üçüncü yılda ve deve kısmından beşinci yılda olandır. Pes أَجَذَعُ [ecza^c]a جَذَعِيَّة [ceza^ciyyet] ismi şol zamānda itlāk olunur ki onun o zamānda bitecek ve düşecek dişi olmaya. Ba^zılar eyitti: Koyun veledi altıncı ayda yāhūd dokuzuncu ayda جَذَعَةُ [ceze^cat] olur ki bu makūlenin udhiyye kılınması cā'iz olur.

الْأَزْلَمُ الْجَذَعُ [el-ezlemu'l-ceza^c] (hemzenin ve lām'in fethiyle evvelde ve cīm'in ve zāl'in kezālik fethiyle sānīde) Dehr maⁿāsınadır.

الْجَذَعُ [el-cez^c] (cīm'in fethi ve zāl'in sükūnuyla) Davarı 'aleften men^c etmek üzere habs etmek.

الْإِجْدَاعُ [el-iczā^c] (hemzenin kesriyle)

Zindāna salmak; tekūlu: إِذَا سَجَنْتُهُ وَدَالَ'la dahi lügattır.

الْجِذَعُ [el-ciz^c] (cīm'in kesri ve zāl'in sükūnuyla) Ağacın bedeni.

الْجِذْوُ [el-cuzū^c] (zammeteynle) Cem'ci, ağaç bedenleri maⁿāsına.

جِذَعُ [Ciz^c] (cīm'in kesri ve zāl'in sükūnuyla) Bir recülün ismidir. Ve fi'l-meseli: "خُذْ مِنْ جِذَعٍ مَا أُعْطَاكَ" Ve bu meselin aslı budur ki جِذَعُ [Ciz^c] nām kimse ba^zı mülūka kılıcın rehn koyup çıkarmadıkta mezbūr ona cefā için şetm edip هَذَا إِجْعَلْ جِذَعُ [Ciz^c] zikr olunan kılıçla mezbūru vurup katl etmiştir.

الْجِذَعَمَةُ [el-cez^camet] (cīm'in ve 'ayn'in fethiyle) دَحْرَجَةُ [dahrecet] vezni üzere) Sagir maⁿāsınadır. Ve fi'l-hadīsi 'an 'Alī radiyallāhu 'anhu: وَأَنَا "أَسْلَمَ وَاللهُ أَبُو بَكْرٍ وَأَنَا" جَذَعَمَةُ Ve جَذَعَمَةُ [cez^camet]in aslı جَذَعَةُ [ceze^cat] idi, mīm ziyāde olunmuştur.

[ج ر ع]

الْجِرْعُ [el-cer^c] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi içmek tārkiyle yutmak; yukālu: جِرَعْتُ الْمَاءَ أَجْرَعُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve جِرَعْتُ rā'nın fethiyle olmasına Aşma^t inkār etmiştir. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ'ın bāb-ı sālistendir dediği muhālif olduğu zāhir olur.

الْجِرْعَةُ [el-cere^cat] (fethateynle) Şol kumlu düz yerdir ki nesne bitirmeye.

الْجِرْعُ [el-cera^c] (fethateynle) Cem'ci, kumlu düz yerler maⁿāsına. Ve

جِرْعُ [cera^c] İpin bir katı sā'ir katlardan ziyāde bükülmüş olmak.

الْجِرْعَاءُ [el-cerā^c] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-maⁿāhu.

الْأَجْرُعُ [el-ecraʿ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Bi-maʿnāhu kezālik.

الْجُرْعَةُ [el-curʿat] (cīm'in zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) Bir içim sudur, حَسْوَةٌ [ḥasvet] maʿnāsına.

الْجُرَيْعَةُ [el-cureyʿat] (cīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Taşgiri. Ve fi'l-meseli: "أَفَلْتَ فَلَانَ بِجُرَيْعَةِ الدَّقْنِ" Bu meseli helāka karīb olduktan sonra halās bulan kimse hakkında istiʿmāl ederler. Ferrā eyitti: جُرَيْعَةُ الدَّقْنِ āhir nefesten ve bakiyye-i rūhtan ʿibārettir.

الْمَجَارِيغُ [el-mecārīʿ] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol develerdir ki sütleri az ola, gūyā ki memelerinde hemīn bir içim süt vardır.

التَّكْرِيمُ [et-tecrīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Gazaba getirip gussalar vermek.

التَّجْرُغُ [et-tecerraʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan gussaları hazm edip tahammül etmek.

[ج ر ش ع]

الْجُرْشُغُ [el-curşuʿ] (cīm'in ve şīn'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) ʿAzīm, fermüde olan deve. Baʿzılar eyitti: Göğsü büyük, yanları müntefih olan deveye derler.

[ج ز ع]

الْجَزْعُ [el-cezʿ] (cīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Dereyi arkırı katʿ etmek; yukālu: جَزَعْتُ الْوَادِيَّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَطَعْتَهُ إِذَا قَطَعْتَهُ عَرَضًا Ve

جَزَعُ [cezʿ] Şol Yemenī boncuğa dahi derler ki onun akı ve karası olmağın şuʿarā mahbūbenin gözünü ona teşbīh ederler.

الْجِزْعُ [el-cizʿ] (cīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Derenin dönen yeri, مُنْعَطَفٌ

الْوَادِيَّ maʿnāsına.

الْجِرْزَعَةُ [el-cizʿat] (cīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Kezālik bir kıtʿaya جِرْزَعَةٌ [cizʿat] derler; yukālu: جَزَعُ لَهُ جِرْزَعَةٌ مِنَ الْمَالِ: أَي قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً مِنْهُ

الْإِجْتِرَاعُ [el-ictizāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kesmek; tekūlu: إِجْتَرَعْتُ مِنَ الشَّجَرِ: عُوْدًا إِذَا قَطَعْتَهُ وَكَسَرْتَهُ

الْجِرْزَعُ [el-cezaʿ] (fethateynle) Sabırsızlık; yukālu: جَزَعُ مِنَ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَضْبِرْ مِنْهُ

الْإِجْزَاعُ [el-iczāʿ] (hemzenin kesriyle) Sabrın izāle etmek; yukālu: أَجْرَعْتُهُ

الْجَارِزُ [el-cāziʿ] (zā'nın kesriyle) Şol ağaçtır ki asma çardağına arkırı koyup üzerine asma budakların korlar. Ve Ebū Saʿīd bu maʿnānın sıhhatına muttaliʿ olmadım dedi.

الْجِرْزِعَةُ [el-cezīʿat] (cīm'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Koyun sürüsünden bir kıtʿa.

التَّجْرِيمُ [et-teczīʿ] (ʿalā-vezni التَّجْرِيمُ [et-tekrīm]) Hurmā koruğunun iki sülüsü rutab olmak; yukālu: جَزَعُ الْبُسْرِ تَجْرِيمًا

الْمُجْرَعُ [el-mucazzaʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) İki sülüsü rutab olan hurmā koruğu.

الْمُجْرَعَةُ [el-mucezzeʿat] Müʿennesi; yukālu: بُسْرٌ مُجْرَعٌ وَبُسْرَةٌ مُجْرَعَةٌ إِذَا بَلَغَ الْإِرْطَابُ ثُلُثَيْهَا

[ج ش ع]

الْجَشَعُ [el-ceşaʿ] (fethateynle) Ziyāde hırsa derler; tekūlu: جَشِعَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّجَشُّعُ [et-teceşsuʿ] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu.

الْجَشِيعُ [el-ceşiʿ] (cīm'in fethi ve şīn'in kesriyle) Harīs olan kimse.

الْجَشْعُونَ [el-ceʃiʿūn] (cīm'in fethi ve ʃīn'in kesriyle) Cem'i, harīsler ma'nāsına.

مُجَاشِعٌ [Mucāʃiʿ] (mīm'in zammı ve ʃīn'in kesriyle) Benī Temīm'den bir recülün ismidir ki o Mucāʃiʿ b. Dārim b. Mālik'tir, cedd-i aʿlāları Temīm'dir.

[ج ع ح ع]

الْجَعَجَعَةُ [el-caʿceʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Değirmen āvāzı. Ve fi'l-meseli: "أَسْمَعُ جَعَجَعَةً وَلَا أَرَى طِخْنًا" Gavgāsi çok olup fāʿidesi olmayan mahalde istiʿmāl olunur. Ve

جَعَجَعَةٌ [caʿceʿat] Habse dahi derler. Ve ʿAbdullāh b. Ziyād, ʿÖmer b. Saʿd'a yazdığı kâğıdda "أَنْ جَعَجِعُ بِالْحُسَيْنِ وَأَصْحَابِهِ" diye yazdı. Aşmaʿi eyitti: "أَنْ جَعَجِعُ" [en caʿciʿ] "أَنْ أَحْبَسَ" ma'nāsına emrdir. Ve İbnu'l-Aʿrābī eyitti: "صَبَّيْتُ عَلَيْهِ" ma'nāsınadır. Ve

جَعَجِعُ [caʿcaʿ] Garīm üzerine mutālebede tazyiktir. Ve

جَعَجَعَةٌ [caʿceʿat] Arz-ı haşinde sākin kılmağa dahi derler; yukālu: جَعَجِعَ بِهِمْ إِذَا أَنَاخَ Ve بِهِمْ وَالزَّمَهُمُ الْجَعَجِعَاءُ Ve

جَعَجَاعٌ [caʿcāʿ] Arz-ı haşine derler, ʿalā-māse-yecīʿu. Ve

جَعَجَعَةٌ [caʿceʿat] Deveyi çökürmek için yāhūd kaldırmak için tahrīk etmeğe dahi derler tekūlu: جَعَجَعْتُ الْإِبِلَ إِذَا حَرَكَتُهَا لِإِنَاخَةٍ Ve أو نُهْرَضُ Deveyi çökmeğe dahi derler; yukālu: جَعَجِعَ الْبَعِيرُ إِذَا بَرَكَ وَاسْتَنَاحَ Ve çökürmeğe dahi derler; yukālu: جَعَجِعَ الْقَوْمُ إِذَا أَنَاخُوا

الْعَزَعَرُ [el-ʿezʿer] (ʿalā-vezni [el-ʿarʿar]) Ve

الْجَعَجَاعُ [el-caʿcāʿ] (ʿalā-vezni [el-ḥalḥāl]) Şol mevzi'e derler ki dar olup haşin ola. Ve Ebū ʿAmr eyitti: جَعَجَاعٌ [caʿcāʿ]

yer ma'nāsınadır, her yere itlāk olunur. Bazılar eyitti: جَعَجَاعٌ [caʿcāʿ] galīz yere mahsūstur. Ve

جَعَجَاعٌ [caʿcāʿ] Āvāzı bülend olan deveye dahi derler; yukālu: جَمَلٌ جَعَجَاعٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الرُّغَاءِ Ve رُغَاءٌ [ruḡāʿ] rā-i mühmelenin zammı ve ḡayn-ı muʿcemeden sonra elifin meddiyle deve āvāzına derler.

التَّجَجُّعُ [et-tecaʿcuʿ] (ʿalā-vezni [et-tezelzul]) Bir maraz ʿarız olmağın kendiyi yere vurmağa derler; yukālu: تَجَجَّعَ إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ مِنْ وَجَعِ أَصَابِهِ

[ج ل ع]

الْجَلْعُ [el-celaʿ] (fethateynle) Kalīlü'l-hayā olmak; yukālu: جَلَعَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve dişleri üzerinde dudakları kavuşmamağa dahi derler; yukālu: جَلَعَ فَمَهُ جَلَعًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ

الْجَلِيعَةُ [el-celiʿat] (cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Kalīletü'l-hayā olan ʿavret.

الْبَجَالِيعَةُ [el-cālīʿat] (lām'ın kesriyle) Bima'nāhā; yukālu: امْرَأَةٌ جَلِيعَةٌ وَجَالِعَةٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ الْحَيَاءِ تَتَكَلَّمُ بِالْفَحِشِيسِ Ve recüle dahi جَلَعَ [celiʿ] ve جَالِعٌ [cālīʿ] derler.

الْمُجَالِعَةُ [el-mucāleʿat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bir niçe kimse birbirine fuhşiyyāt söylemek. Ve meclis-i şürbde ve kumārda nizāʿ edişmeğe dahi derler.

الْجَلْعُ [el-celʿ] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Soymak, gidermektir, خَلَعَ جَلَعَ ثَوْبَهُ وَخَلَعَهُ [ḫalʿ] ma'nāsına; yukālu: Ve bu Aşmaʿi rivāyetidir.

الْأَجْلَعُ [el-eclaʿ] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol kimsedir ki onun dişleri üzerinde dudakları kavuşmaya. Ve Aḫfeş-i Aşğar-ı Naḫvī أَجْلَعٌ [eclaʿ] idi, yaʿnī sıfat-ı mezbūre üzere idi.

الْإِنجِلَاعُ [el-incilāʿ] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Açılmak, inkişāf ma'nāsına; yukālu: **إِنجَلَعُ الشَّيْءُ إِذَا انْكَشَفَ**

الْجُلُوعُ [el-culūʿ] (zammeteynle) 'Avretin yüzü açık olmak; yukālu: **جَلَعَتْ تَجْلَعُ جُلُوعًا**

[ج ل ف ع]

الْحَلْفَنَعَةُ [el-celenfeʿat] (fethateynle ve nūn'un sükūnu ve fā'nın fethiyle) Fermüde olup karnı vāsiʿ olan nāka.

الْإِجْلِنْفَاعُ [el-iclinfāʿ] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Galiz olmak; yukālu: **إِجْلِنْفَعُ إِذَا غَظَّ**

[ج م ع]

الْجَمْعُ [el-cemʿ] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir yere getirmek.

الْإِجْتِمَاعُ [el-ictimāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Cemʿ olup bir yere gelmek; yukālu: **جَمَعْتُ الشَّيْءَ الْمُتَفَرِّقَ فَاجْتَمَعَ** Ve

جَمَعَ [cemʿ] Cemāʿat ma'nāsına da gelir.

الْجُمُوعُ [el-cumūʿ] (zammeteynle) Cem'i, cemāʿatler ma'nāsına. Ve

جَمَعَ [cemʿ] Yaramaz hurmāya dahi derler ki çekirdekten bitmiş ola ve ne cins hurmā olduğu ma'lūm olmaya; yukālu: **مَا أَكْثَرَ الْجَمْعُ فِي أَرْضِ بَنِي فَلَانَ لِنَحْلِ حَرَجٍ مِنَ النَّوَى لَا يُعْرَفُ اسْمُهُ** Ve bu makāmda sāhib-i **Şurāh** [cemʿ] i "hurmā-yı bisyār-bār" ile tefsir edip nā-mahal etmiştir. Ve

جَمَعَ [Cemʿ] Muzdelife'ye dahi derler onda halk cemʿ olduğu için.

الْمُجْتَمِعُ [el-muctemiʿ] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesriyle) Şol recüldür ki kemālin bulmuştur, ya'nī bālig olmuştur; nisā tā'ifesine itlāk olunmaz, belki kız kaçan bāliga olsa **جَمَعَتِ الشَّيَابُ** derler ya'nī **دِرْعٌ [dirʿ]** ve **خِمَارٌ [hīmār]** ve **مِلْحَفَةٌ [milħafet]**

örtünüp tesettür sāhibi oldu.

التَّجْمَعُ [et-tecemmuʿ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Buradan ve oradan devşirilmek; yukālu: **تَجَمَّعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا**

الْجُمَاʿُ [el-cummāʿ] (cīm'in zammı ve mīm'in teşdidiyle) Derinti olan cemāʿat ki kabā'il-i muhtelifeden devşirilmişlerdir.

الْمَجْمَعُ [el-mecmaʿ] (mīm-i evvelin fethiyle) Cemāʿat cemʿ olacak yer; mīm-i sāninin fethi ve kesri cā'izdir, **مَطْلَعٌ [maṭlaʿ]** ve **مَطْلِعٌ [maṭliʿ]** gibi.

الْجَمْعُ [el-cumʿ] (cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) Devşirilmiş el, yumruk ma'nāsına; yukālu: **ضَرَبْتُهُ بِجَمْعٍ كَفِّي** ve yukālu: **جَاءَ فَلَانٌ بِقَبْضَةٍ مَلَأَ جُمُوعِهِ** Ya'nī avucu dolu nesne getirdi; ve yukālu: **أَخَذْتُ فَلَانًا بِجَمْعٍ ثِيَابِهِ** Ya'nī giysisin avuçlamakla. Ve keyfiyyet-i hāl bilinmemeye dahi derler; yukālu: **أَمْرٌ بَنِي فَلَانَ بِجَمْعٍ وَجَمْعٍ إِذَا كَانَ مَكْتُومًا لَمْ يَكُنْ يَفْشُوهُ وَلَمْ يَعْلَمْ بِهِ أَحَدٌ** Cīm'in zammı ve kesri dahi cā'izdir. Ve kızın bekāreti bākī kalmağa dahi derler. Ve Henā nām 'avret ki 'Accāc'ın hatunu idi, hākim-i vakte şekvā edip eyitti: **أَصْلَحَ اللهُ الأَمِيرَ إِنِّي مِنْهُ بِجَمْعٍ أَيَّ عَدَاءٍ** لَمْ يَفْتَضِّلْنِي Ve 'avret vefāt edip hamli karnında kalmağa dahi derler. Ve bu isti'māllerin ikisinde dahi cīm'in zammı ve kesri lügattir; yukālu: **مَاتَتْ فَلَانَةٌ بِجَمْعٍ وَجَمْعٍ إِذَا مَاتَتْ** وَوَلَدَهَا فِي بَطْنِهَا

الْجُمُعَةُ [el-cumʿat] (cīm'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) Bir avuç ma'nāsınadır; yukālu: **جُمُعَةٌ مِنْ تَمْرٍ أَيَّ قَبْضَةٍ مِنْهُ**

يَوْمُ الْجُمُعَةِ [yevmu'l-cumʿat] (mīm'in sükūnuyla) Bir ma'rūf olan gündür ki ona zamān-ı evvelde **العَرُوبَةُ** derlerdi; 'ayn'ın fethiyle ve mīm'in zammıyla dahi lügattir.

الْجُمُعَاتُ [el-cumʿāt] (cīm'in zammı ve

mīm'in sükūnuyla) Cem'ci. Ve

الْجُمُعُ [el-cumaʿ] (cīm'in zammı ve mīm'in fethiyle) Kezālik cem'ci.

الْجَامِعُ [el-cāmiʿ] (mīm'in kesriyle) İbtidā yüklü kalan dışı merkeb; yukālu: أَتَانُ جَامِعٌ إِذَا حَمَلْتُ أَوَّلَ مَا تَحْمِلُ Ve

جَامِعٌ [cāmiʿ] Cum'ca mescidine dahi derler; yukālu: الْمَسْجِدُ الْجَامِعُ Ve eger dilersen الْحَقُّ الْيَقِينُ الْمَسْجِدُ الْجَامِعُ dahi dersin izāfetle, الْحَقُّ الْيَقِينُ ve lākin sūret-i izāfette حَقُّ الشَّيْءِ الْيَقِينِ ve مَسْجِدُ الْيَوْمِ الْجَامِعُ ve takdīrindedir, zīrā şey'in kendi nefesine izāfeti cā'iz değildir illā takdīr-i mezbūr ile. Ve Ferrā eyitti: ʿArab şey'i kendi nefesine muzāf eder lafzları mugāyir olduğu cihetten.

الْجَمْعَاءُ [el-cemʿā] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol hayvandır ki onun teninden nesne eksilmemiş ola.

الْإِجْمَاعُ [el-icmāʿ] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesi başların bağlamak; yukālu: حَلَفَ Ve أَجْمَعَ بِنَاقَتِهِ إِذَا صَرَ أَخْلَافَهَا أَجْمَعَ [h̄ilf] h̄ā-i mu'ceme ile meme başına derler. Ve صَرَ [şarr] şād-ı mühmele ile bağlamak ma'nāsıdır. Ve Kisāʿī eyitti: إِجْمَاعٌ [icmāʿ] ʿazm ma'nāsına dahi gelir; yukālu: Ve أَجْمَعْتُ الْأَمِيرَ وَعَلَى الْأَمِيرِ إِذَا عَزَمْتُ عَلَيْهِ Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Bir nesneyi tedārük edip bir yere getirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: وَأَمَّا بَارِي تَأْتِيهَا مَشْرًا ﴿فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ﴾ (يونس 71) buyurduğu kavli-şerifi وَادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ takdīrindedir, zīrā أَجْمَعْتُ شُرَكَائِي demezler belki جَمَعْتُ derler. Ve

إِجْمَاعٌ [icmāʿ] Bir nesne dağılmış iken bir yere getirip cem' etmek.

الْمَجْمُوعُ [el-mucmaʿ] (mīm-i evvelin zammı

ve sānīnin fethiyle) ʿAzm olunan nesne.

الْمَجْمُوعُ [el-mecmūʿ] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ile) Şol nesnedir ki buradan oradan cem' olunmuştur, her ne denli şey'i vāhid gibi kılınmamış ise de.

الْمُجْمَعَةُ [el-mucmiʿat] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin kesriyle) Cem' edici ma'nāsına. Ve şol sahrāya dahi derler ki onda yoldaşlar birbirinden ayrılma-ya azmak havfindan, gūyā ki onları sahrā cem' edip bir yere getirir.

الْإِسْتِجْمَاعُ [el-isticmāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Her yerden gelip cem' olmak; yukālu: إِسْتَجْمَعَ السَّبِيلُ إِذَا اجْتَمَعَ مِنْ كُلِّ مَوْضِعٍ Ve

إِسْتِجْمَاعٌ [isticmāʿ] Cem' olmak talep etmek; yukālu li'l-mustecīşi: كَلَّ إِسْتَجْمَعَ كُلَّ” “مَجْمَعٌ Ya'nī “Her mecma'ın cem'iyyetin talep etti.” Ve مُسْتَجِشٌ [mustecīş] ceş taleb eden kimseye derler. Ve إِسْتِجْمَاعٌ [isticmāʿ] at seğırtmede makdūrın sarf etmeğe dahi derler; yukālu: إِسْتَجْمَعَ الْفَرَسُ جَرِيًا إِذَا بَالَعَ فِي حَزِيهِ

جُمُعٌ [cumaʿ] (cīm'in zammı ve mīm'in fethiyle) جُمُعَةٌ [cumʿat]ın cem'ci, nitekim mürür etti. Ve جَمْعَاءُ [cemʿā]ın dahi cem'ci gelir, egerçi جَمْعَاءُ [cemʿā]ın cem'inde lāyık olan bu idi ki elifle ve tā ile cem' oluna idi, nitekim أَجْمَعُ [ecmaʿ] lafzını vāv'la nūn'la cem' ettiler, lākin onun cem'inde جُمُعٌ [cumaʿ] dediler cīm'in zammı ve mīm'in fethiyle.

جَمْعَاءُ [cemʿā] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, te'kīd içindir, götürü ma'nāsına; yukālu: رَأَيْتُ النَّسْوَةَ جَمَعَ غَيْرَ مَضْرُوفٍ وَهُوَ مَعْرِفَةٌ بِغَيْرِ الْأَلْفِ وَاللَّامِ وَكَذَلِكَ مَا يَجْرِي مَجْرَاهُ مِنَ التَّوَكِيدِ لِأَنَّهُ تَأْكِيدٌ لِلْمَعْرِفَةِ

أَجْمَعُ [ecmaʿ] (hemzenin ve mīm'in fet-

hiyle) Müzekkeri teʿkīd içindir; tekūlu: مَجْمَعٌ حَقِيٌّ أَخَذْتُ حَقِيَّ أَجْمَعُ Ve bu teʿkīd-i mahzır, أَجْمَعُونَ [ecmeʿūn] ve جَمَعَاءُ [cemʿā] ve أَبْصَعُونَ [ebṣeʿūn] ve أَتْبَعُونَ [ebteʿūn] ve أَكْتَعُونَ [ekteʿūn] dahi teʿkīd-i mahzır, teʿkīdden gayrı nesne olmazlar, her zamān mā-kabllerine tābiʿ olurlar, ne mubtedā olurlar ve ne haber olurlar ve ne fāʿil ve ne mefʿūl olurlar, nitekim gayrı teʿkīdler gāh ism olup gāh teʿkīd olduklarına bināʿen mubtedā ve haber olmaları cāʿizdir, نَفْسُهُ ve كَلُّهُ ve عَيْنُهُ gibi.

أَجْمَعُونَ [ecmeʿūn] (elifin ve mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammıyla) أَجْمَعُ [ecmaʿ] lafzının cemʿidir. Ve أَجْمَعُ [ecmaʿ] lafzen vāhid ve maʿnen cemʿdir ve onun lafzından vāhidi yoktur; ve yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ بِأَجْمَعِهِمْ يَفْتَحُ الْبَيْمِ وَضَمَّهَا كَمَا تَقُولُ جَاؤُوا بِأَكْلِبِهِمْ جَمْعٌ كُلِّبِ

جَمِيعٌ [cemīʿ] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bir lafzdır ki bununla dahi teʿkīd olunur; yukālu: جَاؤُوا جَمِيعًا أَي كُلُّهُمْ Ve

جَمِيعٌ [cemīʿ] Bir yere gelmiş nesnelere maʿnāsına dahi gelir; مُتَفَرِّقٌ [muteferriḳ]in zıddıdır. Ve

جَمِيعٌ [cemīʿ] Ceyş maʿnāsına dahi gelir. Ve

جَمِيعٌ [cemīʿ] Müctemīʿ olan kabīleye dahi derler.

الْجَمَاعُ [el-cimāʿ] (cīm'in kesriyle) Cemʿ olunan nesne; tekūlu: جَمَاعُ الْجَبَاءِ الْأَخْيَبَةُ لِأَنَّ جَمَاعَ الْجَمَاعِ مَا جَمَعَ عَدَدًا Ve

جَمَاعٌ [cimāʿ] جَامِعٌ [cāmiʿ] maʿnāsına da gelir; yukālu: الْأَخْفَرُ جَمَاعُ الْإِثْمِ Ve bu sebepten büyük çömleğe dahi جَمَاعٌ [cimāʿ] derler, umūr-ı kesreyi cāmiʿ olduğu için; yukālu: قَدَّرَ جَمَاعٌ

التَّجْمِيعُ [et-tecmīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Cumʿa namazına hāzır olmak; yukālu: جَمَعَ الْقَوْمُ تَجْمِيعًا إِذَا شَهِدُوا الْجُمُعَةَ وَقَضَوْا الصَّلَاةَ Ve

تَجْمِيعٌ [tecmīʿ] Teksīr maʿnāsına da gelir; yukālu: جَمَعَ فُلَانٌ مَالًا وَعَدَدَهُ

مُجَمِّعٌ [Mucemmiʿ] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesri ve teşdīdiyle) Kuşayy b. Kilāb'ın lakabıdır. Mezbūra مُجَمِّعٌ [Mucemmiʿ] dediler, Kuşeyş'ten kabāʿil-i şettā cemʿ edip Mekke-i müşerrefede nāzil kılıp onda Dāru'n-Nedve'yi binā ettiği için. Ve نَدْوَةٌ [nedvet] nūn'un fethi ve dāl-ı müh-melenin sükūnuyla cemāʿat maʿnāsınadır. Ve zikr olunan ev cemāʿat onda cemʿ olup müşāvere etmek için binā olunmuş idi.

الْمُجَامَعَةُ [el-mucāmeʿat] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethiyle) Vatʿ etmek, مُبَاذَعَةٌ [mubāḍaʿat] maʿnāsına. Ve bir kimse ile cemʿ olup hāzır olmağa dahi derler; yukālu: جَامَعَهُ عَلَى أَمْرٍ كَذَا إِذَا اجْتَمَعَ مَعَهُ

[ج وع]

الْجُوعُ [el-cūʿ] (cīm'in zammı ve meddiyle) Açlık maʿnāsına, شَبَعٌ [şibaʿ]in zıddıdır.

الْمَجَاعَةُ [el-mecāʿat] (mīm'in fethiyle) Bimāʿnāhu; yukālu: جَاعَ يَجُوعُ جُوعًا وَمَجَاعَةً yukālu: جَاعَ يَجُوعُ جُوعًا وَمَجَاعَةً Kıtık yılı maʿnāsına.

الْجُوعَةُ [el-cevʿat] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kerre acıkmak, binā-i merre olmak üzere.

الْجِيَاعُ [el-ciyaʿ] (cīm'in kesriyle) جَائِعٌ [cāʿiʿ]in cemʿidir.

الْجَائِعُ [el-cāʿiʿ] (yā'nın kesriyle) Aç olan kimse; yukālu: رَجُلٌ جَائِعٌ وَقَوْمٌ جِيَاعٌ

الْجُوعُ [el-cuvvaʿ] (cīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik جَائِعٌ [cāʿiʿ]in cemʿi; yukālu: قَوْمٌ جُوعٌ

الْمَجُوعَةُ [el-mecveʿat] (mīm'in ve vāv'ın

kesri ve meddiyle) Şol deri pāresidir ki ok atan kimse onu baş parmağına takar.

خَوْتَعَةٌ [Ḥavte‘at] (hā’nın ve tā’nın fethi ve mā-beyninde vāv’ın sükūnuyla) Bir recülün ismidir ki şe‘āmetle ma‘rūftur; ve minhu kavluhum: “أَشَأْمُ مِنْ خَوْتَعَةٍ” Şöyle zu‘m ettiler ki Ḥavte‘a, Benī ‘Uḳayl’den bir recülün ismidir ki onları Benu’z-Zebbān ez-Zuhlī üzerine delālet ettikte cümlesi katl olunup başları Duheym nām nākaya yükletildi. Pes Zuhl’u Benī ‘Uḳayle’yi cümle helāk ettiğine binā‘en şe‘āmette **خَوْتَعَةٌ** [Ḥavte‘at] ile darb-ı mesel olundu ve “حَمْلُ دُهَيْمٍ” ile sikalde mesel darb olundu.

[خ د ع]

الْحَدْعُ [el-ḥad‘] (hā’nın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) Aldamak; yukālu: حَدَعَهُ يَحْدَعُهُ Ve حَدَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

حَدَعٌ [ḥad‘] Keler yuvasına duhūl etmek ma‘nāsına da gelir; yukālu: حَدَعَ الصَّبُّ فِي مَا حَدَعَتْ فِي عَيْنِي نَعْسَةً ve yukālu: مَا حَدَعَتْ فِي جُجْرِهِ إِذَا دَخَلَ Ve نَعْسَةٌ [na‘set] ‘ayn ve sīn-i mühmele ile ımızganmak ma‘nāsınadır. Ve ağız yarı kurumağa dahi derler; yukālu: حَدَعَ الرِّيقُ أَيَّ يَبَسَ Ve bāzār kāsīd olmağa dahi derler; yukālu: حَدَعَتِ السُّوقُ إِذَا كَانَ فُلَانٌ يُعْطِي ثُمَّ حَدَعَ أَيَّ أَمْسَكَ Ve bir nesneyi imsāk etmeğe dahi derler, yukālu: كَانَ فُلَانٌ يُعْطِي ثُمَّ حَدَعَ أَيَّ أَمْسَكَ

الْحَدِغُ [el-ḥid‘] (hā’nın kesri ve dāl’ın kezālīk sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu; misle: سَحَرَهُ سَحْرًا إِذَا خَتَلَهُ وَأَزَادَ بِهِ الْمَكْرُوهَ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ **الْحَدِيعَةُ** [el-ḥadī‘at] (hā’nın fethi ve dāl’ın kesri ve meddiyle) İsmidir, aldamak ma‘nāsına.

التَّخَادُعُ [et-teḫādu‘] (tā’nın fethi ve dāl’ın zammı ile) Zāhīren aldanmak göstermek, bātınında aldanmak yok iken; yukālu: هُوَ

يَتَخَادَعُ أَيُّ يُرِي ذَلِكَ مِنْ نَفْسِهِ

الْإِنْخِدَاعُ [el-inḥidā‘] (hemzenin ve hā’nın kesriyle) Aldanmak; yukālu: حَدَعْتُهُ فَأَنْخِدَعُ

الْمُخَادَعَةُ [el-muḥāde‘at] (mīm’in zammı ve dāl’ın fethiyle) Aldamak. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ﴾ (البقرة 9، النساء 142) أَيُّ يُخَادِعُونَ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ

الْحَادِغُ [el-ḥādī‘] (dāl’ın kesriyle) Mütelevvin ma‘nāsınadır; yukālu: خَلَقَ حَادِغٌ أَيُّ مُتَلَوِّنٌ ve yukālu: سَوْفَهُمْ حَادِغَةٌ أَيُّ مُتَلَوِّنَةٌ Ve

خَادِغٌ [ḥādī‘] Nākīs ma‘nāsına da gelir; yukālu: دِينَارٌ حَادِغٌ أَيُّ نَاقِصٌ

الْمُخْدَعُ [el-muḥda‘] (mīm’in zammı ve dāl’ın fethiyle) ve

الْمُخْدَعُ [el-miḥda‘] (mīm’in kesri ve dāl’ın fethiyle) مُصْحَفٌ [muḥḥaf]la مُصْحَفٌ [miḥḥaf] gibi, hıẓāne ma‘nāsınadır, Ya‘ḳ ūb’un Ferrā’dan rivāyeti üzere ki mezbūr eyitti: Bunun aslı zammdır, lākin meksūr ettiler zamm sakīl olduđu için.

الْخَدِغُ [el-ḥadī‘] (hā’nın fethi ve dāl’ın kesriyle) Yalancı, mürāvīg ma‘nāsına.

الْأَخْدَعُ [el-aḥda‘] (hemzenin ve dāl’ın fethiyle) Zikr olunan ma‘nāda vasftır. Ve fi’l-meseli: “أَخْدَعُ مِنْ صَبٍّ” Ve

أَخْدَعٌ [aḥda‘] Bir damarın ismidir hacāmāt yerlerinde ki o şahdamardan münṣa‘ibdir.

الْأَخْدَعَانُ [el-aḥde‘ān] (hemzenin ve dāl’ın fethiyle) Hacāmāt yerinde olan iki damardır. Ve gāh olur haccāmın neṣteri onun birinin üzerine vāki‘ oldukta damar sāhibinin ‘aklı gidip ölüm haddine varır; ve yukālu: فَلَانٌ شَدِيدُ الْأَخْدَعِ Ya‘nī hacāmāt yeri muhkemdir, شَدِيدُ الْأَنْهَرِ dahi bunun gibidir. Ve Aṣma‘ī eyitti: At için نَسَا لَشَدِيدِ النَّسَا dediklerinde murād نَسَا [nesā] damarıdır, zīrā نَسَا kaçan kasīr olsa onun ayağı berk

olur ve kaçan tavīl olsa gevşek olur.

الْمَخْدُوعُ [el-maḥdū^ʿ] (mīm'in fethi ve dāl'in zammı ile أَخْدَعُ [aḥda^ʿ] demekle ma^ʿrūf olan damarı kesilen kimse.

الْمَخْدَعُ [el-muḥadda^ʿ] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki harbde mirāren aldanmakla mücerredir.

الْحَدَاةُ [el-ḥaddā^ʿat] (ḥā'nın fethi ve dāl'in teşdidiyle) Şol yıldır ki onda nebātāt ve eṣcār neşv ü nemā bulmaya.

الْحُدَعَةُ [el-ḥud^ʿat] (ḥā'nın zammı ve dāl'in sükunuyla) Mekr ve hīle. Ve ʿArabların “الْحَزْبُ خُدَعَةٌ” dediklerinde ḥā'nın zammı ve fethi rivāyet olunur ve feth efsattır.

خُدَعَةٌ [ḥud^ʿat] Şol kimseye dahi derler ki halāyık onu aldaya.

الْحُدَعَةُ [el-ḥude^ʿat] (ḥā'nın zammı ve dāl'in fethiyle) Aldayıcı; yukālu: الْحَزْبُ خُدَعَةٌ أَيْضًا Ve

خُدَعَةٌ [ḥude^ʿat] Halkı aldayan kimseye dahi derler.

الْحَيْدَعُ [el-ḥayda^ʿ] (ʿalā-vezni حَيْدَر [ḥaydar]) Mekr ve hīle sāhibi olan; yukālu: غُولٌ خَيْدَعٌ Ve غُولٌ [gūl] ḡayn'ın zammıyla yaban ādemīsi dedikleri nesnedir ki nāḡāh erip bir kimseyi helāk eder. Ve

خَيْدَعٌ [ḥayda^ʿ] Şol yoldur ki doğru yola muhālifdir ve keyfiyyet-i hālī nāma^ʿlūmdur. Ve ba^ʿzılar eyitti: خَيْدَعٌ [ḥayda^ʿ] serāba derler aldayıcı olduğu için.

[خ ذ ع]

الْحَزْزُ [el-ḥaz^ʿ] (ḥā-i mu^ʿcemenin fethi ve zāl-ı mu^ʿcemenin sükunuyla) Kesmek, kat^ʿ ma^ʿnāsına. Ve eti kıyma çekmeğe dahi derler, kabağı çektikleri gibi.

الْحَزِيغَةُ [el-ḥazī^ʿat] (ḥā'nın fethi ve zāl'in

kesri ve meddiyle) Şol ta^ʿāmdır ki etten pişirirler, ekseriyyā onu vilāyet-i Şām'da ederler.

الْمُحَذَّعُ [el-muḥazza^ʿ] (mīm'in zammı ve zāl'in fethi ve teşdidiyle) Kesilip pāre pāre olan nesne.

[خ ر ع]

الْحَرَجُ [el-ḥara^ʿ] (fethateynle) Gevşek ve sölpük olmak; yukālu: حَرَجَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ إِذَا ضَعُفَ Ve hurmā ağacının kerebi gitmeğe dahi derler. Ve كَرَبٌ [kereb] fethateynle hurmā budaḡının diplerine derler ki omuz misālinde olur; yukālu: حَرِيعَتِ النَّحْلَةِ إِذَا ذَهَبَ كَرِبُهَا

الْحَرِيءُ [el-ḥari^ʿ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Za^ʿtf.

الْحَرِيءُ [el-ḥarī^ʿ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol deve dudaḡıdır ki sarkmış ola. Ve

حَرِيءٌ [ḥarī^ʿ] Fācire olan ʿavrete derler: Aşma^ʿ bu ma^ʿnāya inkār edip eyitti: حَرِيءٌ [ḥarī^ʿ] şol ʿavrettir ki yürürken mülāyemetinden o cānibe bu cānibe meyl ede.

الْحَرَجُ [el-ḥar^ʿ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Yarmak.

الْإِنْخِرَاعُ [el-inḥirā^ʿ] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Yarılmak; yukālu: خَرَعَتْهُ فَأَنْخِرَعَ

الْإِنْخِرَاعُ [el-iḥtirā^ʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yarıp bir nesneyi ayırmak; yukālu: اِخْتَرَعَ كَذَا أَيِ اسْتَقَمَّهُ Ba^ʿzılar eyitti: اِخْتِرَاعٌ [iḥtirā^ʿ] bir nesneyi peydā etmeğe derler.

الْحِرْوَعُ [el-ḥirva^ʿ] (ḥā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle دِرْهَمٌ [dirhem] vezni üzere) Kene otu dedikleri ottur ki tabībler katında ma^ʿrūftur. Ve her ot ki za^ʿtf olup za^ʿfindan

eğile ona خِرْوَعٌ [ħirva^ç] derler. Ve خِرْوَعٌ [ħirva^ç] vezni üzere kelām-ı ‘Arabda hemîn iki kelime gelmiştir: Biri خِرْوَعٌ [ħirva^ç] ve biri عَثُودٌ [‘İtved]dir ki عَثُودٌ [‘İtved] bir derenin ismidir.

الْحُرَاةُ [el-ħurā^ç] (hā’nın zammı ve rā’nın tahfiyle) Nakanın cününüdur.

الْمَحْرُوعَةُ [el-maħrū^çat] (mīm’in fethi ve rā’nın zammı ve meddiyle) Mecnüne olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ مَحْرُوعَةٌ

الْإِنْخِرَاعُ [el-inħirā^ç] (hemzenin ve hā’nın kesriyle) Omuz çıkmak; yukālu: إِنْخِرَعَتْ كَيْفَهُ وَهُوَ لُغَةٌ فِي أَنْخَلَعَتْ

خَلَاعَةٌ [el-ħarā^çat] (hā’nın fethiyle) [ħalā^çat] ma‘nāsında lügattır, hubs ve fesād ma‘nāsına.

[خ ز ع]

الْحَزَعُ [el-ħaz^ç] (hā’nın fethi ve zā’nın sükünüyla) Tahallüf etmek; yukālu: حَزَعُ فَلَانَ عَنْ أَصْحَابِهِ يَحْزَعُ حَزْعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ

التَّحْزُوعُ [et-teħazzu^ç] (fethateynle ve zā’nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu. Ve

تَحْزُوعٌ [teħazzu^ç] Bir nesneyi kesip bölüşmeğe dahi derler; yukālu: تَحْزَعْنَا الشَّيْءَ بَيْنَنَا أَيِ افْتَسَمْنَاهُ قَطْعًا

الْحُرَاةُ [el-ħuzā^çat] (hā’nın zammıyla) Bir kabiledir, Ezd’den. Ve mezbürlara حُرَاةُ [ħuzā^çat] dediklerine bā‘is budur ki kabîle-i Ezd, Mekke-i müşerrefeden göçüp etrāf-ı bilāda dağılmak kasd ettiklerinde حُرَاةُ [ħuzā^çat] cemā‘ati onlardan tehallüf edip Mekke’de ikāmet ettiler.

الْإِنْخِرَاعُ [el-inħizā^ç] (hemzenin ve hā’nın kesriyle) İp ortasından kesilmek. Ve eger ortasından kesilmeyip bir tarafına karīb yerden kesilir ise ona إِنْخِرَاعٌ [inħizā^ç] demezler.

التَّخْزِيعُ [et-taħzī^ç] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Yürümeden alikomak; yukālu: خَزَعَنِي ظَلَعٌ فِي رَجْلِي تَخْزِيعًا إِذَا قَطَعْتَ عَنِ الْمَشْيِ Ve ظَلَعٌ [zal^ç] zā-i mu‘cemenin fethi ve lām’in sükünüyla aksamak.

الْحُزُعَةُ [el-ħuze^çat] (hā’nın zammı ve zā’nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Yoldaşların her zamān ‘avk eden kimse.

الْحَوَزَةُ [el-ħavze^çat] (hā’nın ve zā’nın fethi ve vāv’ın sükünüyla) Şol kumdur ki bir ‘azīm kumdan ayrılmış ola, remle-i munkatı‘a ma‘nāsına.

[خ ش ع]

الْحُشُوعُ [el-ħuşū^ç] (zameteynle) Tevāzu‘a derler, حُشُوعٌ [ħuḏū^ç] ma‘nāsına; yukālu: وَعَشَعُ حُشُوعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ

حُشُوعٌ [ħuşū^ç] Göz önüne bakmağa dahi derler; yukālu: حَشَعُ بَبْصَرِهِ إِذَا عَضَّهُ

الْإِخْتِشَاعُ [el-iħtişā^ç] (hemzenin ve bā’nın kesriyle) Kezālik tevāzu‘ etmek; yukālu: حَشَعُ وَاحْتَشَعُ إِذَا تَوَاضَعُ

الْحَاشِئَةُ [el-ħāşī^çat] (şīn’in kesriyle) Tozlu olan yer; yukālu: بَلْدَةٌ حَاشِئَةٌ أَيْ مُعْبِرَةٌ لَا مَنَزَلَ بِهَا

الْحَاشِئُ [el-ħāşī^ç] (kezālik şīn’in kesriyle) Müzekkeri; yukālu: مَكَانٌ حَاشِئٌ أَيْ مُعْبِرٌ Sāhib-i Şurāh bu makāmda حَاشِئٌ [ħāşī^ç] tefsīrde “diger-güne şuden ve menzilī nemānde der-vey” demiştir sehvidir güyā ki مُعْبِرٌ [muğberr]i bā-i muvahhade ile, مُعْبِرٌ [muğayyer] zann etmiştir.

الْحُشُوعَةُ [el-ħuşū^çat] (hā’nın zammı ve şīn’in sükünüyla) ضَبْرَةٌ [şubret] vezni üzere) Şol tepedir ki alçak ola. Ve fi’l-hadīsi: كَانَتْ “كَانَتْ الْأَرْضُ حُشُوعَةً عَلَى الْمَاءِ ثُمَّ دُحِيتُ” Ya‘nī “Yer su üzerinde bir püşte misālinde idi, sonra bast olundu.”

التَّخْشُعُ [et-teħaşşu^ç] (fethateynle ve şīn’in

zammı ile) Tekellüfle tevāzu^ʿ etmek.

[خ ض ع]

الْخُضُوعُ [el-ħuḍūʿ] (zammetyenle) Alçaklık göstermek, tevāzu^ʿ maʿnāsına; yukālu: **خَضَعَ خُضُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ** Ve yıldız batmağa karīb olmağa dahi derler; yukālu: **خَضَعَ النُّجْمُ إِذَا مَالَ لِلْغَيْبِ**

الْإِخْتِصَاعُ [el-iħtiḍāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Tevāzu^ʿ etmek; yukālu: **إِخْتَضَعَ** **فُلَانٌ** Ve tevāzu^ʿ ettirmek maʿnāsına da gelir; yukālu: **أَخْضَعْتَنِي إِلَيْكَ الْحَاجَةُ**

الْخُضَعَةُ [el-ħuḍaʿat] (ħā'nın zammı ve ḍād'ın fethiyle **هُمَزَةٌ [humezet]** vezni üzere) Şol kimsedir ki herkese tevāzu^ʿ ede.

الْخُضَيْعَةُ [el-ħaḍīʿat] (ħā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle ve meddiyle) Şol āvāzdır ki atın karnından işitilir. Ve bundan fiʿl binā olunmaz.

الْخُضَعَاتُ [el-ħaḍʿat] (ħā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Kamçı āvāzıdır; yukālu: **“سَمِعْتُ لِلْيَسَائِبِ خُضَعَةً وَلِلْسُيُوفِ بَضْعَةً”** Yaʿnī “Kamçı dokunması āvāzın ve kılıç kesmesi āvāzın işittim.”

الْخَيْضَعَةُ [el-ħayḍaʿat] (ħā'nın ve ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Tolgadır, Ebū ʿUbeyd'in Ferrā'dan rivāyeti üzere. Ve harb āvāzıdır, Seleme'nin kezālİK Ferrā'dan rivāyeti üzere.

الْأَخْضَعُ [el-aħḍaʿ] (hemzenin ve ḍād'ın fethiyle) Şol kimsedir ki onun boynunda hilkat hasebiyle tevāzu^ʿ ve teḫāmūn ola; yukālu: **فَرَسٌ أَخْضَعُ إِذَا كَانَ عُنُقُهُ إِلَى وَجْهِ الْأَرْضِ** Ve **ظَلِيمٌ [zālīm] zā-i muʿceme** ile devekuşunun erkeğine derler.

الْخُضُوعُ [el-ħaḍūʿ] (ħā'nın fethi ve ḍād'ın zammıyla) Tevāzu^ʿ edici kimse, **خَاضِعٌ [ħaḍīʿ]** maʿnāsına.

الْخُضْعُ [el-ħuḍuʿ] (zammetyenle) Cemʿi; yukālu: **قَوْمٌ خُضِعَ الرِّقَابِ**

[خ ف ع]

الْخُفْعُ [el-ħafʿ] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Açlıktan yāhūd āhar nesneden baş çigzinip düşmek; yukālu: **خَفَعَ الرَّجُلُ خَفْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دِيرَ بِهِ فَسَقَطَ مِنْ جُوعٍ وَغَيْرِهِ**

الْإِنْخِفَاعُ [el-inħifāʿ] (hemzenin ve ħā'nın kesriyle) Açlıktan yürek salınmak; yukālu: **إِنْخَفَعَتْ كَبِدُهُ إِذَا اسْتَرْخَتْ مِنَ الْجُوعِ وَرَقَّتْ**

[خ ل ع]

الْخَلْعُ [el-ħalʿ] (ħā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneden izāle etmek; yukālu: **خَلَعَ ثَوْبَهُ وَتَغَلَّهُ وَقَاتَيْدَهُ خَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ** Ve sāhib-i **Şurāḥ** yu bu makāmda “mūze” ile tefsīr etmiştir ve lākin **قَاتَيْد [qāʿid]**in o maʿnāya gelmesi zāhir deĝildir. Ve baʿzı nūsaḥ-ı Cevherī'de lafz-ı **قَاتَيْد** sonradan yazılmıştır, gālibā makāma çendān mülāyemeti olmadığı için tarh olunmuştur. Ve

خَلَعَ [ħalʿ] خِلْعَةً [ħilʿat] giydirmeye dahi derler; yukālu: **خَلَعَ عَلَيْهِ خِلْعَةً** ve yukālu: **خَلَعَ الْوَالِي إِذَا غَزَى**

خَلَعَ [ħalʿ] Şol ete derler ki havāyicle pişirilip daĝarcıĝa kona. Ve ekinin başı huşūnet baĝlamağa dahi derler; yukālu: **خَلَعَ السَّنْبُلُ أَيَّ صَارَ لَهُ سَفًّا** Ve **سَفٌّ [seff] sīn-i mūhmele** ile ve fā ile ekin baş baĝlayıp etrafı huşūnet üzere olmak. Ve oĝlanın zekeri büyük olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: **خَلَعَ الْغُلَامُ إِذَا كَبُرَ رُؤْيُهُ**

الْخُلْعُ [el-ħulʿ] (ħā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Bir kimse zevcesin ibānet etmeĝe derler; yukālu: **خَلَعَ امْرَأَتَهُ خُلْعًا**

الْخِلْعَةُ [el-ħilʿat] (ħā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Mālin aʿlāsına ve muhtārına

derler.

الْمُخَالَعَةُ [el-muḫāleʿat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) خَلَعَ [ḫalʿ] edişmek; yukālu: خَالَعَتِ الْمَرْأَةُ بَعْلَهَا إِذَا أَرَادَتْهُ عَلَى طَلْقِهَا بِبَدَلٍ مِنْهَا لَهُ

الْخُلْعَةُ [el-ḫulʿat] (ḫā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) İsmdir, مُخَالَعَةٌ [muḫāleʿat] edişmek ma'nāsına.

التَّخَالُعُ [et-teḫāluʿ] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) خَلَعَ [ḫalʿ] edişmek. Ve mābeynlerinde olan andı bozuşmağa dahi derler; yukālu: تَخَالَع الْقَوْمُ إِذَا تَقَضُوا الْحَلْفَ بَيْنَهُمْ

الْإِخْتِلَاعُ [el-iḫtilāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُخْتَلِعَةُ [el-muḫteliʿat] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) خَلَعَ [ḫalʿ] eden ʿavret.

الْخَالِئُ [el-ḫāliʿ] (lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhā. Ve şol hurmādır ki tamām olmuş ola. Ve

خَالِعٌ [ḫāliʿ] Devenin sıçramasına māniʿ olan hālete dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ بِهِ خَالِعٌ وَهُوَ الَّذِي لَا يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يَتَوَرَّ إِذَا جَلَسَ الرَّجُلُ عَلَى غُرَابِهِ Ve تَوَرَّ [sevr] s̱ā-i müesellese ile sıçramak ma'nāsıdır. Ve غُرَابٌ [ḡurāb] ḡayn-ı muʿcemenin zammıyla devenin ve atın kuyruğunun üstüdür, her bir hayvānda iki غُرَابٌ [ḡurāb] olur.

التَّخْلُعُ [et-teḫalluʿ] Ayakları açarak yürümek.

الْمُخَالِعُ [el-muḫallaʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki iki oturak yeri birbirinden irak ola; yukālu: رَجُلٌ مُخَالِعٌ الْأَلْيَتَيْنِ إِذَا كَانَ مُنْفَكَّهُمَا

الْخَالِئُ [el-ḫālīʿ] (ḫā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol oğlandır ki akribāşı onu salma öğretmiş ola, şöyle ki her ne

cināyet ederse muʾāhaze etmeyeler. Ve

خَلِيعٌ [ḫālīʿ] Avcıya dahi derler, sayyād ma'nāsına. Ve şol kumār okuna da derler ki ibtidā-i emrde vāsıl olmaya. Ve غَوْلٌ [ḡūl]a yaʿnī yaban ādemīsine dahi derler. Ve kurda dahi خَلِيعٌ [ḫālīʿ] derler.

الْخَوْلُ [el-ḫavlaʿ] (ḫā'nın ve lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْخَيْلُ [el-ḫaylaʿ] (ʿalā-vezni'l-mezbūri) Şol havftır ki nāgehānī kalbe ʿarız ola; ve minhu kavluhum: بِهِ خَوْلٌ وَخَيْلٌ أَيُّ فَرَسٌ يَغْتَرِي بِهْ خَوْلٌ وَخَيْلٌ أَيُّ فَرَسٌ يَغْتَرِي بِهْ فَوَادَهُ كَأَنَّهُ مَسَّ Yaʿnī ansızın tutulmuş gibi.

التَّخْلِيمُ [et-taḫlīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Fenn-i ʿarūzda bahr-i basıttan mustefilunu katʿ edip mefʿülüne nakl etmektir, mısraʿ-ı evvelin ve s̱ānīnin āhirlerinden.

الْمُخَالِعُ [el-muḫallaʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol beyttir ki onda zikr olunan nakl ola.

[خ م ع]

الْخُمَاعُ [el-ḫumāʿ] (ḫā'nın zammıyla) Yürürken aksamak; yukālu: خَمَعَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا بِهْ خُمَاعٌ أَيُّ ظَلَعَ Ve ظَلَعَ

الْحَامِئَةُ [el-ḫāmiʿat] (mīm'in kesriyle) Yeleli kurd ki sibāʿdandır; mezbūra خَامِئَةٌ [ḫāmiʿat] dediler aksayarak yürüdüğü için.

الْخُمْعُ [el-ḫimʿ] (ḫā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Kurda ve uğruya derler.

[خ ن ع]

الْخُنُوعُ [el-ḫunūʿ] (zammetyenle) Tevāzuʿ ma'nāsıdır; خُشُوعٌ [ḫuşūʿ] gibi.

الْإِخْنَانُ [el-iḫnāʿ] (hemzenin kesriyle) Tevāzuʿ ettirmek; yukālu: أَخْنَعْتَنِي إِلَيْكَ الْحَاجَةُ

الْخَائِعُ [el-ḫāniʿ] (nūn'un kesriyle) Bed-kār olup fāsık olan kimse.

الْخَنْعَةُ [el-ḫane^ᶜat] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şekk ve gümān.

خُنَاعَةٌ [Ḥunā^ᶜat] (ḫā'nın zammı ile) Bir kabīlenin babası ismidir ki o Ḥunā^ᶜa b. Sa^ᶜd b. Huzeyl'dir ki cedd-i a^ᶜlālārı Muḏār'dır.

[خ وع]

الْحَوَّعُ [el-Ḥav^ᶜ] (ḫā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir ak dağdır. Ve

حَوْعٌ [ḥav^ᶜ] Derenin eğilen yerine dahi derler, **مُنْعَرَجُ الْوَادِي** ma^ᶜnāsına.

التَّحَوُّعُ [et-teḥavvu^ᶜ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Eksilmek, tenakkus ma^ᶜnāsına.

التَّحْوِيْعُ [et-taḥvī^ᶜ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيْمُ** [et-tekrīm]) Eksilmek; yukālu: **حَوَّعَ مِنْهُ إِذَا نَقَصَ** İbnu's-Sikkīt eyitti: ʿArablar **جَاءَ السَّيْلُ فَحَوَّعَ** derler, kaçan sel derenin iki cānibin yıksa.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[درع]

الدَّرْعُ [ed-dir^ᶜ] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Zırh ki harb için giyerler; mü^ᶜennes-i semā^ᶜıdır.

الأَدْرُوعُ [el-edru^ᶜ] (hemzenin fethi ve rā'nın zammı ile) Cem^ᶜ-i kılletidir.

الأَدْرَاعُ [el-edrā^ᶜ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem^ᶜ-i kılleti, zırhlar ma^ᶜnāsına. Ve

أَدْرَاعٌ [edrā^ᶜ] ʿAvret gömleği olan **دِرْعٌ** [dir^ᶜ] in dahi cem^ᶜ-i gelir.

الدَّرُوعُ [ed-durū^ᶜ] (zammeteynle) Cem^ᶜ-i kesreti.

الدَّرِيْعُ [ed-durey^ᶜ] (dāl'ın zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Taşgīridir, ʿalā-hilāfi'l-kıyās, zīrā **دِرْعٌ** [dir^ᶜ] mü^ᶜennes olmağın **دُرِيْعَةٌ** gerek idi. Ve Ebū ʿUbejde eyitti: **دِرْعٌ** müzekker ve mü^ᶜennes olur, ona binā^ᶜen taşgīri bilā-hā^ᶜ cā^ᶜiz olmuştur. Ve

دِرْعُ الْمَرْأَةِ [dir^ᶜ-u'l-mer^ᶜet] ʿAvret gömleğine derler. Ve bu müzekkerdir.

الإِدْرَاعُ [el-iddirā^ᶜ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle ve teşdīdiyle) ʿAvret, gömleğin giymek; yukālu: **إِدْرَعَتِ الْمَرْأَةُ** Bu bāb-ı **إِفْتِعَالٌ** [ifti^ᶜāl]dendir; ve minhu kavluhum: **شَمَّرَ** “Hazm ve basīret üzere olup geceyi vesīle-i tahsīl-i metālib kıl.” Ve

إِدْرَاعٌ [iddirā^ᶜ] Zırh giymeğe dahi derler; yukālu: **إِدْرَعِ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الدَّرْعَ**

التَّدْرِيعُ [et-tedri^ᶜ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيْمُ** [et-tekrīm]) ʿAvrete gömlek giydirmek; yukālu: **دَرَعْتُهَا أَنَا تَدْرِيعًا إِذَا أَلْبَسْتُهَا إِثَاءً**

الْمِدْرَعُ [el-midraʿ] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Yünden olan gömlek.

الْمِدْرَعَةُ [el-midreʿat] (kezālik mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Bi-maʿnāhu.

الدُّرَاعَةُ [ed-durrāʿat] (dāl'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bir cins önü tutuk yektā sādedir ki ekseriyyā ʿArablar giyerler. Ve sāhib-i Keşşāf'ın kelāmından fehm olunan budur, ammā *Muḥītu'l-Luġa* sāhibi **دُرَاعَةٌ** [durrāʿat]i “külāh-ı sefid ve peşmîn-i keştî-bānān” ile tefsîr etmiştir, sıhhatı muhill-i kelâmdır.

الدَّرَارِيغُ [ed-derārīʿ] (dāl'ın fethi ve rā-i sāniyenin kesri ve meddiyle) **دُرَاعَةٌ** [durrāʿat]ın cemʿi.

التَّدْرُغُ [et-tederruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) **دِرْغٌ** [dirʿ] giymek; yukālu: **تَدْرُغُ** إِذَا لَبَسَ الدِّرْعَ Ve

تَدْرُغُ [tederruʿ] **مِدْرَعَةٌ** [midreʿat] giymeğe dahi derler ki **مِدْرَعَةٌ** [midreʿat] yünden olan gömlektir, nitekim el-ān mürür etti.

الْتَّمْدْرُجُ [et-temedruʿ] (ʿalā-vezni التَّدْخُرُجُ [et-tedaḥruc]) Kezālik **مِدْرَعَةٌ** [midreʿat] giymeğe derler; lügat-ı zaʿife üzere; yukālu: **تَمْدْرُجُ** إِذَا لَبَسَ الْمِدْرَعَةَ

الْأَدْرَعُ [el-edraʿ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol at ve şol koyundur ki başı siyāh ve sāʿir bedeni ak ola.

الدَّرْعَاءُ [ed-derʿā] (dāl'ın fethive elifin meddiyle) Müʿennesi.

الدَّرْعُ [ed-duraʿ] (dāl'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Şol gecelerdir ki **أَيَّامٌ بَيضٌ** gecelerinin ʿakibinde gelir ki o geceler on altıncı, on yedinci, on sekizinci gecelerdir. Ve **أَيَّامٌ بَيضٌ** on üçüncü, on dördüncü, on beşinci gecelerin günleridir. Ve cemʿ-i mezbûrun zamm-ı dāl ve feth-i rā ile gelmesi ʿalā-

hilāfi'l-kıyāstır, zīrā kıyās zamm-ı dāl ve sükün-ı rā ile gelmek idi, **دَرْعَاءٌ** [derʿā]ın cemʿi olduğu için **حَمْرَاءٌ** [ḥamrā] ile **حُمُرٌ** [ḥumr] gibi.

الدَّارِعُ [ed-dāriʿ] (rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki zırh giye, **گُيَا** ki **دِرْغٌ** [dirʿ] sāhibidir, **لَابِنٌ** [lābin] ve **تَامِرٌ** [tāmir] gibi.

الْإِنْدِرَاعُ [el-indirāʿ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Seyrde ileri olmak.

[د ر ق ع]

الدَّرْقَعَةُ [ed-derkaʿat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Sürʿatle kaçmak; yukālu: **دَرَقَعُ** الرَّجُلُ دَرْقَعَةً إِذَا فَرَّ وَأَسْرَعَ

الْمُدْرَكِيُّ [el-muderkīʿ] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Sürʿatle firār eden kimse.

الْمُدْرَنْقِيُّ [el-mudrenkīʿ] (mīm'in zammı ve dāl'ın sükunuyla ve rā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

[د س ع]

الدَّسْعُ [ed-desʿ] ve

الدَّسْعَةُ [ed-desʿat] (dāl'ın fethi ve sîn'in sükunuyla) Defʿ maʿnāsınadır; yukālu: **دَسَعَهُ** يَدْسَعُهُ دَسْعًا وَدَسْعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

دَسَعٌ [desʿ] Deve geviş getirmeğe dahi derler; yukālu: **دَسَعُ** الْبَعِيرُ بِجَرَّتِهِ إِذَا دَفَعَهَا حَتَّى أَخْرَجَهَا مِنْ جَوْفِهِ إِلَى فِيهِ

الدَّسِيعَةُ [ed-desīʿat] (dāl'ın fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Bahşış, ʿatiyye maʿnāsına; yukālu: **فَلَانَ** ضَحْمُ الدَّسِيعَةِ ʿazīmu'l-ihsān maʿnāsına. Ve fi'l-hadīsi: **”أَلَمْ أَجْعَلْكُمْ تَرْبِيعًا وَتَدْسَعًا”** أَي تَأْخُذُ الْمِرْبَاعَ وَتُعْطِي **”أَلَمْ أَجْعَلْكُمْ تَرْبِيعًا وَتَدْسَعًا”** أَي تَأْخُذُ الْمِرْبَاعَ وَتُعْطِي **المِرْبَاعُ** Ve **مِرْبَاعٌ** [mirbāʿ] mīm'in kesriyle şol nākadır ki vakt-i rebīʿde doğurup erken doğura. Ve

دَسِيعَةٌ [desīʿat] Tabīʿate ve hilkate de derler.

الدَّسِيعُ [ed-desīʿ] (dāl'ın fethi ve sîn'in kes-

ri ve meddiyle) Omuzda boyun bittiği yer.

[د ع]

الدَّعْ [ed-daʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın teşdidıyla) Defʿ maʿnāsına; yukālu: دَعَعْتُهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ﴾ (الماعون 2)

الدَّعْدَعَةُ [ed-daʿdeʿat] (ʿalā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Kileyi yāhūd ona şebīh nesneyi ırgalamak, içine bir nesne sığsın diye; tekūlu: دَعْدَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا مَلَأْتُهُ Ve Ebū Zeyd eyitti: دَعْدَعْتُ [daʿdeʿat] keçiyi daʿvet etmeğe dahi derler; yukālu: دَعْدَعْتُ بِهَا دَعْدَعَةً Ve yine Ebū Zeyd eyitti: دَعْدَعْتُ [daʿdeʿat] dayınıp düşen kimseye دَعْ دَعْ demektir, وَأَنْتَعَشُ فَمَ maʿnāsına. Ve اِنْتَعَشَ [intiʿāş] ʿayn-ı mühmele ve şīn-i muʿceme ile düşen kimse kalkmağa derler. Ve

دَعْدَعَةٌ [daʿdeʿat] Seğirtmede butʿ üzere olmak maʿnāsına da gelir.

الْمُدَّعِدَةُ [el-mudaʿdiʿat] (mīm'in zammı ve dāl'ların fethiyle) Dolu kap; yukālu: جَفَنَةٌ مُدَّعِدَةٌ أَي مَمْلُوءَةٌ

الدَّعْدَاعُ [ed-daʿdāʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Seğirtmede butʿ üzere olmak, دَعْدَعَةٌ [daʿdeʿat] maʿnāsına; yukālu: الرَّجُلُ دَعْدَعَةٌ وَدَعْدَاعًا

[د ف ع]

الدَّفْعُ [ed-defʿ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseye bir nesne vermek; yukālu: دَفَعْتُ إِلَى فُلَانٍ شَيْئًا Ve bir kimseyi menʿ etmeğe dahi derler; yukālu: دَفَعْتُ الرَّجُلَ فَأَنْدَفَعَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْإِنْدِفَاعُ [el-indifāʿ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Defʿ etmeği kabūl etmek. Ve

إِنْدِفَاعٌ [indifāʿ] At seyrinde sürʿat etmeğe dahi derler; yukālu: اِنْدَفَعَ الْفَرَسُ إِذَا أُسْرِعَ Ve

إِنْدِفَاعٌ [indifāʿ] Söze girmeğe dahi derler; yukālu: اِنْدَفَعُوا فِي الْحَدِيثِ

الْمُدَّافِعَةُ [el-mudāfeʿat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) İtişmek, مُمَاطَلَةٌ [mumāṭalet] maʿnāsına. Ve

مُدَّافِعَةٌ [mudāfeʿat] Defʿ maʿnāsına dahi gelir; tekūlu minhu: دَفَعَ اللَّهُ مِنْكَ السُّوءَ دِفَاعًا

الدِّفَاعُ [ed-difāʿ] (dāl'ın kesriyle) Kezālik defʿ etmek maʿnāsına.

الْإِسْتِدْفَاعُ [el-istidfāʿ] (elifin ve tā'nın kesriyle) Defʿ talep etmek; tekūlu: اِسْتَدْفَعْتُ اللَّهَ الْأُسُوءَ إِذَا طَلَبْتَ مِنْهُ أَنْ يَدْفَعَهَا عَنْكَ

التَّدْفِيفُ [et-tedāfuʿ] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ile) Bir niçe kimse birbirin defʿ etmek.

الدَّفْعَةُ [ed-dufʿat] (dāl'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Yağmur ve yağmurun emsāli bir uğurdan gelmek, دُفْفَةٌ [dufʿat] dedikleri gibi, su bir uğurdan atılmak maʿnāsına.

الدَّفْعَةُ [ed-defʿat] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kerre defʿ etmek.

الْمُدْفَعُ [el-mudeffaʿ] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidıyla) Hakīr ve zelīl olan kimseye مُدْفَعٌ [mudeffaʿ] derler, herkes onu kendi nefsinden defʿ ettiği için.

الدَّفِيفُ [ed-dāfiʿ] (fā'nın kesriyle) Şol koyun yāhūd şol devedir ki doğurmazdan evvel süt vere; yukālu: دَفَعَتِ الشَّاةُ إِذَا أَضْرَعَتْ عَلَى رَأْسِ الْوَلَدِ Ve اِضْرَاعٌ [iḍrāʿ] ḡād-ı muʿceme ile doğurmazdan evvel süt vermektir. Ve bu takrīrdən fehm olunur ki دَفَعَ [defʿ] bu mahalde itā maʿnāsına olur, egerçi sāhib-i Şurāh menʿ maʿnāsına haml edip دَفِيفٌ [dāfiʿ] “mīş yā nāka ki felle bāz gireder pistān” demiştir. Ve “felle” sütten ibtidā sağılan nesneye derler, ağız maʿnāsına.

الْمُدْفَعُ [el-medfaʿ] (mīm'in ve fā'nın fet-

hiyle) Şol yerdir ki onda su aka, mecrā-i mā ma'nāsına. Ve sāhib-i Şurāh مدفع [med-fa^c]ı “cāy-i gird-āmeden-i āb” ile tefsir etmiştir, sehvdır. Ve Cevherī'nin التي تجري فيها المياه dediği sıfat-ı kâşife olduğundan zühül etmiştir.

المدفع [el-midfa^c] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Bir nesneyi itiverecek ālete derler.

الدفوع [ed-defū^c] (dāl'ın fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; ve minhu kavluhā li-ibilin kasirin: مدفع

الدفاع [ed-duffa^c] (dāl'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Seyl-i ‘azīm.

[د ق ع]

الدفاع [ed-daḡā^c] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükunu ve elifin meddiyle) Toprak ma'nāsına.

الدفع [ed-deḡa^c] (fethateynle) Toprağa karīb olmak; yukālu: دَفَعَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ دَفْعًا إِذَا لَصِقَ بِالثَّرَابِ دُفًّا Ve fakra tahammül etmemek ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadīsi: “إِذَا جَعِثُنَّ دَفِئْتُنَّ” أي “حَضَعْتُنَّ وَلَزِقْتُنَّ بِالثَّرَابِ”

المدفعم [ed-diḡim] (dāl'ın ve ‘ayn'ın kesri ve kāf'ın sükunuyla) Toprak ma'nāsınadır; mīm zā'iddir, دَرْدَاءُ [derdā^c]da دَرْدِمٌ [dirdim] dedikleri gibi ki دَرْدَاءُ [derdā^c] dişsiz demek olur.

المدفّع [el-mudḡi^c] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Toprağa berāber kılıcı; yukālu: دَفَعَاءٌ وَفَقِيرٌ مُدْفِعٌ أَيُّ مُلْصِقٌ بِالْأَفْعَاءِ [daḡā^c] toprağa derler, ‘alā-mā merre ānifen.

المدافيع [el-medāḡi^c] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol develerdir ki otu yere berāber olunca otlaya, kalil olduğuna binā'en.

الدّاكع [ed-dāḡi^c] (kāf'ın kesriyle) Şol kimse dir ki müzāyık gibi taleb ede, ya'nī kesb için zillet ve meşakkatı ihtiyār eyleye.

الدّوقعة [ed-devḡa^c] (dāl'ın ve kāf'ın fethi ve mā-beyninde vāv'ın sükunuyla) Fakr ve mezellet ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum fi'd-du‘āpi: رَمَاهُ اللهُ بِالْأَفْعَاءِ أَيُّ الْفَقْرِ وَالذُّلِّ

الدّيقوعه [ed-deyḡū^c] (dāl'ın fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Şedid ma'nāsına, yukālu: جُوعٌ ذَيْقُوعٌ أَيُّ شَدِيدٌ

[د ك ع]

الدّكّع [ed-dukā^c] (dāl'ın zammıyla) Bir marazdır ki atın ve devenin göğsüne ‘arız olur; yukālu: دَكَّعَ يَدَكَّعُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

[د ل ع]

الدّلّع [ed-del^c] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir kimse dilin taşra çıkarmak.

الإنذلاع [el-inḡilā^c] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Dil çıkmak; yukālu: دَلَّعَ الرَّجُلُ لِسَانَهُ Ve فَانْدَلَّعَ إِذَا أَخْرَجَهُ فَخْرَجَ

إنذلاع [inḡilā^c] Karın taşra çıkmağa dahi derler; yukālu: إِنْذَلَّعَ بَطْنَ الرَّجُلِ إِذَا خَرَجَ أَمَامَهُ

الدّلوع [ed-dulū^c] (zammeteynle) Dil taşra çıkmak; yukālu: دَلَّعَ لِسَانَهُ إِذَا خَرَجَ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Kıyāsa evfak olan lāzımın masdarı فُعُولٌ [fu‘ūl] vezni üzere gelmektir, egerçi فَعْلٌ [fa^c] vezni üzere gelmesine sāhib-i Maşādır ve sāhib-i Şurāh zāhib olup müte‘addile lāzımın masdarların fark etmemişlerdir ve farka sāhib-i Kāmūs işāret etmiştir.

الاذلاع [el-idlā^c] (hemzenin kesriyle) Kezālik dili taşra çıkarmak, İbnu'l-A‘rābī rivāyeti üzere; yukālu: أَدَّلَعَ لِسَانَهُ إِذَا أَخْرَجَهُ

[د م ع]

الدَّمْعُ [ed-dem^ç] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Göz yaşı.

الدَّمْعَةُ [ed-dem^çat] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Göz yaşının bir katresi. Ve

دَمَعٌ [dem^ç] Göz yaşını dökmeğe dahi derler; yukālu: دَمَعَتِ الْعَيْنُ دَمْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الدَّمْعُ [ed-dema^ç] (fethateynle) Göz yaşını dökme; yukālu: دَمَعَتِ الْعَيْنُ دَمْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bu mukaddemā zikr olunanda lügattır, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere.

الدَّمِغَةُ [ed-demi^çat] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Göz yaşı serī^ç olan ʿavret; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَمِغَةٌ إِذَا كَانَتْ سَرِيعَةَ الدَّمْعِ

الدَّمَامِغَةُ [ed-dāmi^çat] (mīm'in kesriyle) Şol baş yarığıdır ki دَامِغَةٌ [dāmiyet]ten eşedd ola. Ve دَامِغَةٌ [dāmiyet] şol baş yarığına derler ki kanı zāhir ola ve lākin akmaya, pes دَامِغَةٌ [dāmi^çat] ona derler ki aka; bu zikr olunan دَامِغَةٌ [dāmi^çat] maʿnāsıdır ki ʿayn-ı mühmele iledir ve ğayn-ı muʿceme ile olan şol baş yarığıdır ki dimāga teʿsīr etmiş ola.

الْمَدَامِغُ [el-medāmi^ç] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Göz etrafı, مَآقِي [meʿāqī] maʿnāsına.

الدُّمَاعُ [ed-dumā^ç] (dāl'ın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Şol göz yaşıdır ki gözden akar, yā bir ʿilletten ötürü veyāhūd yaş ziyāde olup pīr olmadan ötürü. Ve bu maküle gelen yaşa دَمَعٌ [dem^ç] demezler. Ve

دُمَاعُ الْكُزْمِ [dumā^çu'l-kerm] Şol sudur ki bahārda asma çubuğundan akar. Bu zikr olunan, nūsah-ı *Şihāh*'tan ve gayrdan zāhir olandır, ammā sāhib-i *Qāmūs* دُمَاعُ الْكُزْمِ [dummā^çu'l-kerm]de mīm müşeddedir demiştir, رُمَانٌ [rummān] vezni üzere.

الدَّمْعُ [ed-dum^ç] (dāl'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Göz yaşı aktığı yerde zāhīr olan ʿalāmettir, Aḥmer rivāyeti üzere.

[د ن ع]

الدَّنَعُ [ed-dena^ç] (fethateynle) Şol fazalāttır ki deve kassābı deveden onu tarh eder. Ve

دَنَعٌ [dena^ç] Mezellete dahi derler.

الدَّنِيعُ [ed-deni^ç] (dāl'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Şol kimsedir ki nekbetī olup onda hayr olmaya.

FASLU'Z-ZĀL (فَضْلُ الدَّالِ)

[ذرع]

الذَّرَاعُ [ez-zirāc] (dāl'ın kesriyle) Kol ki a'zādandır; tezkīri ve te'nāsi cā'izdir. Ve

ذِرَاعٌ [Zirāc] Esed burcunda iki münevver yıldızın ismidir ki kamer onlara nāzil olur. Ve

ذِرَاعٌ [zirāc] Deve kolunda olan dāga dahi derler. Ve ammā 'Arabların **عَلَى** "هُوَ مِنِّي عَلَى" "ذِرَاعٌ" dedikleri hāzır ve müheyyā ma'nāsınadır. Ve **حَبْلُ ذِرَاعٍ** [ḥablu zirāc] kolunda olan damardır, **حَبْلُ الْوَرِيدِ** [ḥablu'l-verīd] boyunda olan damar olduğu gibi. Ve

ذِرَاعٌ [zirāc] Şol ālete dahi denir ki onunla bir nesne ölçerler. Ve gönderin sadrına dahi **الْعَامِلِ ذِرَاعٌ** [zirācu'l-‘āmil] derler ve gönderin sadrı başından cānibine olan nısfına derler, nitekim okun sadrı temren cānibine olan nısfıdır, atılan nesneye o cānibi o vardığı için.

الذَّرَاعُ [ez-zerrāc] (zāl'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Eli tīz olan 'avret, iplik eğirmekte.

الذَّرْعُ [ez-zerc] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ölçmek; yukālu: **ذَرَعْتُ الثَّوْبَ** **وَعَيْرُهُ ذَرَعًا** Ve

ذَرَعٌ [zerc] Kusmak. Galebe etmeğe dahi derler; yukālu: **ذَرَعَهُ الْقَيْءُ إِذَا سَبَقَهُ وَعَلَبَهُ** Ve

ذَرَعٌ [zerc] Tākat ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: **أَبْطَرْتُ فَلَانًا ذَرَعًا إِذَا كَلَّفْتَهُ أَكْثَرَ مِنْ طَوْقِهِ** Ve **إِبْطَارٌ** [ibṭār] ṭā-i mühmele ile mütehayyir kılmağa derler; ve yukālu: **ضَعَفْتُ بِالْأَمْرِ ذَرَعًا** **إِذَا لَمْ تُطْفِئْهُ وَلَمْ تُقَوِّ عَلَيْهِ** [zerc] eli uzatmaktır güyā ki kādır olmadığın nesneye elin uzatırsan erişmezsin. Ve

gāh olur **ذَرَعًا** **بِهِ ضَعَفْتُ** dahi derler. Ve

ذَرَعٌ [zerc] Nefs ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: **عَلَى اذْرِعْ أَي اذْرِعْ عَلَى** **إِقْصِدْ بِذَرَعِكَ أَي اذْرِعْ عَلَى** **نَفْسِكَ** Ya'nī "Nefsin tedārük eyle." Ve 'Arabların **الثَّوْبُ سَبَعٌ فِي ثَمَانِيَةٍ** dediklerinde **سَبَعٌ اذْرِعْ** lafzı bi-gayr-i hā' gelmek **اذْرِعْ** takdīrinde olup **ذِرَاعٌ** müennes olduğu binā'endir. Sībeveyhi eyitti: **ذِرَاعٌ** [zirāc] müennes olduğu için cem'î **اَذْرِعُ** [ezruc] gelir, gayr gelmez. Ve **ثَمَانِيَةٌ** dedikleri **ثَمَانِيَةٌ** ma'nāsına olup **شَبْرٌ** müzekker olduğuna binā'endir. Ve **شَبْرٌ** [şibr] şīn'in kesriyle karış ma'nāsınadır.

الذَّرَاعُ [ez-zāric] (rā'nın kesriyle) Şol küçük tulumdur ki **ذِرَاعٌ** [zirāc]ları ya'nī kolları cānibinden soyulup çıkarılmış ola.

الذَّوَارِعُ [ez-zevāric] (zāl'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan tulumlar ma'nāsına ki bu makūle tulumu ekser şarāb için ederler.

التَّذْرِيعُ [et-tezrīc] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Boğmak; yukālu: **ذَرَعُهُ تَذْرِيعًا إِذَا** **خَنَقَهُ** Ve **خَنَقَهُ** [ḥanq] ḥā-i mu'ceme ve **qāf**'la boğmak ma'nāsınadır. Ve

تَذْرِيعٌ [tezrīc] El sala sala yürümeğe dahi derler. Ve

تَذْرِيعٌ [tezrīc] Müjdecî eli ile işāret etmeğe dahi derler; yukālu: **ذَرَعُ الْبَشِيرِ إِذَا أَوْمَى بِيَدِهِ**

الْمُذَّرِعُ [el-muzerra] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol sığırdır ki ellerinde ve ayaklarında siyāh 'alāmetleri ola.

الذَّرْعُ [ez-zerc] (fethateynle) Tama' ma'nāsınadır. Ve

ذَرَعٌ [zerc] Yaban sığırının yavrusuna dahi derler.

الإذْرَاعُ [el-izrāc] Yaban sığırı yavru doğur-

mak; yukālu: أُذْرَعَتِ الْبَقْرَةُ فَهِيَ مُذْرَعٌ Ve

إِذْرَاعٌ [izrāʿ] Kesret-i kelāma ve tekellümde ifrāt etmeğe dahi derler.

التَّذْرُغُ [et-tezerruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik tekellümde ifrāt etmek. Cevheri eyitti: Ben zann ederim ki bunun aslı مَذْرَاعٌ dan ola, zīrā kelāmda muksir olan esnā-yı tekellümde ahyānen medd-i zirāʿ eder. Ve

تَذْرُغٌ [tezerruʿ] Bir nesneyi zirāʿ birle takdīr etmeğe dahi derler.

الْمُذْرِعُ [el-muzerriʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol yağmurdur ki onun nemi bir zirāʿ mikdārı yere teʿsīr eder.

الْمُذْرِعُ [el-muzerraʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki anası, babasından eşref ola. Ve baʿzı katıra مَذْرُوعٌ [muzerraʿ] dedikleri kolunda olan siyah eliflerden meʿhūzdur ki o elifler katıra himār cānibinden gelmiştir.

الْمَذَارِعُ [el-mezāriʿ] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol şehirlerdir ki bir cānibi bāğ ve bāğçe ve mezāriʿ olup bir cānibi berr ve yaban ola.

الْمَذَارِعُ [el-mizrāʿ] (mīm'in kesriyle) مَذَارِعٌ [mezāriʿ]in vāhididir, zikr olunan vech üzere olan şehir maʿnāsına. Ve bu takrīrden fehm olunur ki sāhib-i Şurāḥ'ın مَذَارِعٌ [mezāriʿ] “dehhā-i gerd-ā-gerd-i şehir ki der-vey kişt u bāğ bāşed” dediği muhālif olur. Ve

مَذَارِعٌ [mezāriʿ] Şol hurmalığa derler ki şenliçe karīb ola. Ve

مَذَارِعٌ [mezāriʿ] Davarın eline ve ayağına dahi derler.

الدَّرْبَعَةُ [ez-zeriʿat] (zāl'in fethi ve rā'nın

kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki şikāra ok atan kimse onu perde edindir.

الدَّرْبِعُ [ez-zeriʿ] (kezālik zāl'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol attır ki adımı vāsiʿ ola. Ve

ذَرِيعٌ [zeriʿ] Serīʿa dahi derler; yukālu: قَتَلَ ذَرِيعٌ أَيَّ سَرِيعٍ وَيُقَالُ قَتَلُوهُمْ أَذْرَعٌ قَتَلِ

الدَّرِيعَاتُ [ez-zeriʿāt] (zāl'in fethi ve rā'nın kesriyle) Serīʿ olan el ve ayak; yukālu: قَوَائِمُ ذَرِعَاتٍ أَيَّ سَرِيعَاتٍ

أَذْرِعَاتُ [Ezriʿāt] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Şām-ı şerīfte bir yerin adıdır ki ona temr nisbet olunur. Pes maʿrife ve munsarıftır, عَرَفَاتُ [ʿArafāt] gibi. Sībeveyhi eyitti: ʿArabdan baʿzı kimseler أَذْرِعَاتُ [Ezriʿāt]ı münevven kılmayıp هَذِهِ أَذْرِعَاتٍ وَرَأَيْتُ بِأَذْرِعَاتٍ dediler tā'nın kesriyle tenvīnsiz.

الأَذْرِعِيُّ [el-Ezreʿiyy] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) أَذْرِعَاتُ [Ezriʿāt]a mensüb olan nesne.

[ذ ع]

الدَّغْدَعَةُ [ez-zaʿzeʿat] (ʿalā-vezni الدَّغْدَعَةُ [ez-zelzelet]) Tefrīk etmek.

التَّذْغُذُغُ [et-tezaʿzuʿ] (ʿalā-vezni التَّذْغُذُغُ [et-tezelzul]) Müteferrik olmak; yukālu: دَغْدَعْتُهُ فَتَذْغُذُغُ إِذَا فُرِقْتُهُ فَتَفَرَّقَ Ve

دَغْدَعَةُ سِرِّ [zaʿzeʿatu sirr] Sırr aşikāre etmeğe derler.

الدَّعَاعُ [ez-zeʿāʿ] (zāl'in fethiyle) Bölükler, firak maʿnāsına.

الدَّعَاعَةُ [ez-zeʿāʿat] (kezālik fethiyle) Vāhidi, bir bölük maʿnāsına.

الدَّعَاعِجُ [ez-zeʿāziʿ] (ʿalā-vezni مَسَاجِدُ [mesācid]) Firak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: تَفَرَّقُوا دَعَاعِجَ

[ذ ي ع]

الذَّيْعُ [ez-zey^c] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Fāş olmak.

الذُّيُوعُ [ez-zuyū^c] (zammeteynle) Bi-ma^cnāhu. Ve

الذُّيُوعَةُ [ez-zey^cū^cat] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve ‘ayn'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma^cnāhu eyzan. Ve

الذَّيْعَانُ [ez-zeye^cān] (fethateynle) Bi-ma^cnāhu kezālik; yukālu: ذَاعَ الْحَبْرُ يَذِيعُ ذَيْعًا وَذَيْعَانًا إِذَا انْتَشَرَ وَذُيُوعًا وَذَيْعُوعَةً وَذَيْعَانًا إِذَا انْتَشَرَ

الإِذَاعَةُ [el-izā^cat] (hemzenin kesriyle) Şāyif kılmak; yukālu: أَدَاعَهُ عَيْرُهُ إِذَا أَفْشَاهُ Ve

إِذَاعَةٌ [izā^cat] Bir nesnede olan suyu cümle içmeğe dahi derler; yukālu: أَدَاعَتِ الْقَوْمُ مَا فِي الْحَوْضِ أَيِ شَرِبُوهُ كُلَّهُ

الْمِذْيَاعُ [el-mizyā^c] (mīm'in kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki sırrı saklamaya. Ve fi'l-hadîsi: “لَيْسُوا بِالْمِذْيَاعِ الْبُذْرُ” [Ve] مِذْيَاعٌ [mizyā^c]ın cem'i, مِذْيَاعٌ [mezāyī^c] yukālu: لَيْسُوا بِالْمِذْيَاعِ الْبُذْرُ [el-buzur] zammeteynle بَذُرٌ [bezūr] un cem'idir, ikisi dahi sırrı fāş ediciler ma^cnāsınadır.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ع]

الرَّبْعُ [er-reb^c] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Eve derler, bi-‘aynihā her ne yerde olursa olsun.

الرَّبَائِعُ [er-ribā^c] (rā'nın kesriyle) Cem'i, evler ma^cnāsına. Ve

الرُّبُوعُ [er-rubū^c] (zammeteynle) ve

الأَرْبَاعُ [el-erbā^c] (hemzenin fethiyle) ve

الأَرْبُوعُ [el-erbu^c] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Kezālik bunlar dahi cem'idir. Ve

أَرْبَاعٌ [erbā^c] رَبْعٌ [reb^c]in dahi cem'i gelir, deve yavrusu ma^cnāsına, رَطْبٌ [raṭb]ın cem'i أَرْطَابٌ [erṭāb] geldiği gibi, nitekim ‘an-karīb gelir. Ve

رَبْعٌ [reb^c] Mahalle ma^cnāsına dahi gelir; yukālu: مَا أَوْسَعَ رَبْعَ بَنِي فُلَانٍ أَيِ مَحَلَّتْهُمْ Ve

رَبْعٌ [reb^c] Kirişi dört kattan bükmeğe dahi derler; yukālu: رَبِعَ وَتَرَهُ يَرْبِعُهُ رُبْعًا إِذَا قَتَلَهُ مِنْ أَرْبَعِ فَوْى Ve فَوْى [ḳuvvet] bir kata derler. Ve

رَبْعٌ [reb^c] Kuvvet sınamak için taş kaldırmağa dahi derler.

الأَرْبَعَةُ [el-erbe^cat] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) ‘Aded-i müzekkerdir.

الأَرْبُوعُ [el-erba^c] (kezālik hemzenin ve rā'nın fethiyle) ‘Aded-i mü³ennestir.

الأَرْبُوعُونَ [el-erbe^cūn] (hemzenin ve bā'nın fethi ve ‘ayn'ın zammıyla) Kırk ki merātib-i a^dāddandır.

الرُّبُوعُ [er-rub^c] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Dörtte bir olan cüzdür. Ve gāh olur bā'ya da teskīl edip رُبْعٌ [rubu^c] derler, عُسْرٌ [‘usr]da عُسْرٌ [‘usr] dedikleri gibi.

الْمَرْبُوعُ [el-merbūʿ] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ile) Şol gönderdir ki ne uzun ve ne kısa ola.

الرِّبْعُ [er-ribʿ] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Deve dört günde bir sulanmaktadır; yukālu: رَبَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَرَدَتْ الرِّبْعَ Ve

رَبْعٌ [ribʿ] Dört günde bir tutan sıtmaya dahi derler, bir haysiyyetle ki bir gün tuta iki gün tutmaya ve dördüncü gün tuta ki sâbıkan tutan gün ile dördüncü olur; tekūlu: رَبَعَتْ عَلَيْهِ الْحُمَى

الرَّوَابِعُ [er-revābiʿ] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Dört günde bir suya gelen develer; yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ رَوَابِعَ Ve حَوَامِسُ [ḥavāmis] dahi böyledir, عَشْرَةٌ [ʿaşeret]e varınca. Ve

رَبِيعٌ [Ribʿ] Ricālden bir kimsenin ismidir, Huzeyl kabilesinden. İbnu's-Sikkīt eyitti: رَبِيعُ الرَّجُلِ يَرِيعُ derler kaçan tevakkuf edip bir işi işlemeden kendi nefsin habs etse; ve minhu kavluhum: إِزِيعَ عَلَى نَفْسِكَ وَارِيعَ عَلَى إِزِيعَ أَيِ اذْفُقُ بِنَفْسِكَ Ve

كَفُّ الرِّبْعِ [keffu'r-ribʿ] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) İki türlü rebīʿ vardır ʿArab katında: biri rebīʿ-i şühürdür ve biri rebīʿ-i ezminedir. Ve rebīʿ-i şühür iki aydır ki safer ayının ʿakibince gelirler. Ve bundan taʿbīr olunmalı olsa شَهْرُ رَبِيعِ أَوْلُ ve ammā rebīʿ-i ezmine o dahi iki rebīʿdir. Onun ibtidā geleninden الرِّبْعُ الْأَوَّلُ demekle taʿbīr olunur ki onda mantarlar ve çiçekler biter ve sonra geleninden الرِّبْعُ الثَّانِي ile taʿbīr olunur ki onda yemişler olup kemālin bulur. Ve halāyıkta baʿzı buna رَبِيعُ أَوْلُ diye tesmiye kılar. Ve Ebu'l-Ğavṣ eyitti: Tāʿife-i ʿArab yılı altı fasl kılar ki onlardan ikisine رَبِيعٌ الْأَوَّلُ derler ve ikisine صَيْفٌ derler ve iki-

sine قَيْظٌ derler kâf'la ve zā-i muʿceme ile ve ikisine رَبِيعٌ ثَانِي derler ve خَرِيفٌ derler ve ikisine dahi شِتَاءٌ derler.

الْأَرْبَعَاءُ [el-erbiʿā] (hemzenin fethi ve bā'nın kesri ve elifin meddiyle) رَبِيعٌ [rebīʿ] in cemʿi.

الْأَرْبَعَةُ [el-erbiʿat] (kezālik hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Cemʿi, نَصِيبٌ [neşīb]in cemʿi أَنْصَبَاءٌ [enşibāʿ] ve أَنْصِبَةٌ [enşibet] geldiği gibi. Ve

أَرْبَعَاءٌ [erbiʿāʿ] Hafta günlerinden bir maʿrūf günün ismidir; Benī Esed kabilesinden baʿzının bā'yı meftūh istiʿmāl etmesi rivāyet olundu.

الْأَرْبَعَاوَاتُ [el-erbiʿāwāt] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Cemʿi. Ve Yaʿqūb eyitti: كَلَأٌ [keleʾ] yaʿnī otluk maʿnāsına olan رَبِيعٌ [rebīʿ]in cemʿi أَرْبَعَةٌ [erbiʿat]tır ve جَدَاوِلُ [cedāvil] yaʿnī enhār maʿnāsına olan رَبِيعٌ [rebīʿ]in cemʿi أَرْبَعَاءٌ [erbiʿāʿ]dır. Ve رَبِيعٌ [rebīʿ] yaz gününde yağan yağmura dahi derler.

الْمَرْبُوعَةُ [el-merbūʿat] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan yağmur yağan yer; tekūlu minhu: رَبَعَتِ الْأَرْضُ فَهِيَ مَرْبُوعَةٌ

الرِّبْعِيُّ [er-ribʿiyy] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) رَبِيعٌ [rebīʿ]a mensüb olan nesne. Ve Ribīʿ bin Ḥirāş'da dahi rā meksürdür.

الْمَرْبَعُ [el-merbaʿ] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Şol menzildir ki vakt-i rebīʿa mahsüstür.

الْمَرْابِعُ [el-merābiʿ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Cemʿi; tekūlu: هَذِهِ مَرَابِعُنَا وَمَصَابِفُنَا أَيِ حَيْثُ نَزْتَبِعُ وَنُصِيفُ

الرُّبْعُ [er-rubaʿ] (rā'nın zammı ve bā'nın

fethiyle) Vakt-i Rebī‘de doğan deve yavrusudur ki vakt-i nitācın ibtidāsında doğan olur; ve minhu kavluhum: مَا لَهُ هُبَيْعٌ وَلَا رُبَيْعٌ Ve هُبَيْعٌ [huba‘]hā’ın zammı ve bā’ın fethiyle vakt-i nitācın āhirinde doğandır.

الرِّبَاعُ [er-ribā‘] (rā’ın kesriyle) Cem‘i, deve yavruları ma‘nāsına.

الْأَرْبَاعُ [el-erbā‘] (hemzenin fethi ve rā’ın sükūnuyla) Kezālik cem‘i رُطَبٌ [ruṭab]le أَرْطَابٌ [erṭāb] gibi. Ve

أَرْبَاعٌ [erbā‘] رَبْعٌ [rib‘]in dahi cem‘i gelir, ev ma‘nāsına, nitekim mürūr etti.

الرُّبْعَةُ [er-rube‘at] (rā’ın zammı ve bā’ın fethi ile) Mü‘ennesi, zikr olunan deve yavrusunun dişisi ma‘nāsına.

الرُّبْعُ [er-reb‘] (rā’ın fethi ve bā’ın sükūnuyla) Dördüncü olmak; tekūlu: رَبَعْتُ الْقَوْمَ أَرْبَعُهُمْ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صِرْتَ رَبِعُهُمْ Ve ganīmet mālının dört bahşta bir bahşın almağa dahi derler. Ve fi’l-hadīsi: “أَلَمْ أَجْعَلْكَ” Ve تَرْبِعُ “أَيُّ تَأْخُذُ الْمُرْبَاعُ”

الْمُرْبَاعُ [el-mirbā‘] (mīm’in kesri ve rā’ın sükūnuyla) رَبْعٌ [rub‘] ma‘nāsınadır rā’ın zammıyla, nitekim مِعْشَارٌ [mi‘şār] عُشْرٌ [‘uşr] ma‘nāsınadır. Ve bu iki kelimededen gayrı kelām-ı ‘Arabda mesmū‘ olmamıştır.

الرَّبِيعَةُ [er-rebī‘at] (rā’ın fethi ve bā’ın kesri ve meddiyle) Kuvvet sınamak için kaldırılan taş. Ve

رَبِيعَةٌ [rebī‘at] Kezālik demirden olan tol-gaya derler, مَبِيعَةُ الْحَدِيدِ ma‘nāsına. Ve

رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [Rebī‘atu’l-Feres] Bir kabīlenin babası adıdır ki o Rebī‘a b. Nizār b. Me‘add b. ‘Adnān’dır. Ve mezbūre رَبِيعَةُ الْفَرَسِ dediklerine bā’is budur ki babalarından kalan mīrāsı kısımda mezkūr at aldı ve karındaşı altın aldı. Binā‘en ‘alā zālik

ona مَضْرُؤُ الْحُمْرَاءِ dediler. Ve ‘Uḳayl’de iki Rebī‘a vardır ki biri Rebī‘a b. ‘Uḳayl ve biri Rebī‘a b. ‘Āmir’dir. Ve Temīm’de dahi iki Rebī‘a vardır, biri Rebī‘a el-Kubrā ki o Rebī‘a b. Mālik’tir ve biri dahi Rebī‘a-i Şuḡrā’dır ki o dahi Rebī‘a b. Ḥanz ale b. Mālik’tir. Ve bir Rebī‘a dahi şol Rebī‘a’dır ki Hevāzin’den bir cemā‘atin babasıdır, o Rebī‘a b. ‘Āmir b. Şa‘şa‘a’dır ki onlara Benū Mecc derler, vālidelerinin ismidir, vālidelerine nisbet olunmuşlardır.

الرَّبِيعِيُّ [er-Rebe‘iyy] (fethateynle) Zikr olunan kabīleye mensūb olan nesne.

الرُّبُوعَةُ [el-mirbe‘at] (mīm’in kesri ve bā’ın fethiyle) Şol ağaçtır ki iki kimse onun iki tarafın tutup onunla yükü davarın arkasına yükletirler; tekūlu minhu: رَبَعْتُ الْجَمَلَ إِذَا أَدْخَلْتَ الرُّبُوعَةَ تَحْتَهُ وَأَخَذْتَ بِطَرْفِهَا وَصَاحِبِكَ بِطَرْفِهَا الْآخَرَ ثُمَّ رَفَعْتَهُ عَلَى الْبَعِيرِ Ve kaçan مِرْبُوعَةٌ [mirbe‘at] bulunmasa iki kimse birbirinin eline yapışıp yükü elleri üzere alıp davarın arkasına yükletirler.

الرُّمَابَةُ [el-murābe‘at] (mīm’in zammı ve bā’ın fethiyle) Zikr olunan tarikle yük yükletmek. Ve

مُرَابَعَةٌ [murābe‘at] Vakt-i rebī‘de mu‘āmele etmeğe dahi derler. Kisāī eyitti: عَامَلْتُهُ مُرَابَعَةً derler, nitekim مُصَابَفَةٌ [muşāyefet] ve مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] derler. Ve

مِرْبَاعٌ [Mirba‘] (mīm’in kesri ve bā’ın fethi ile) Bir recülün ismidir.

الرَّبِيعَاءُ [er-rebe‘ā] (rā’ın ve bā’ın fethi ve elifin meddiyle) Ve gāh olur ki bā’yı meksūr ederler Ferrā rivāyeti üzere; ve minhu kavluhum: النَّاسُ عَلَى رَبِيعَاتِهِمْ أَيُّ عَلَى اسْتِقَامَتِهِمْ وَأَمْرِهِمُ الْأَوَّلُ

الرَّبِيعَةُ [er-rebe‘at] (fethateynle) Devenin ziyāde seğırtmesi. Ve

رَبْعَةٌ [Rebeʿat] Ezd'den bir cemā'atin adıdır.

الرِّبْتِبَاعُ [el-irtibāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve ziyāde seğırtmek; yukālu: مَرَّ البَعِيرُ يَرْبِيعُ إِذَا صَرَبَ بِقَوَائِمِهِ كُلِّهَا Ve

رَبْتِبَاعُ [irtibāʿ] Kuvvet sınamak için taş atmağa dahi derler, رَبَّعَ [rebʿ] ma'nāsına nitekim mürür etti; tekülü: رَبَّعْتُ الْحَجَرَ وَارْتَبَعْتُهُ إِذَا أَشْلَلْتُهُ Ve إِشَالَةٌ [işālet] kaldırmaktır. Ve fi'l-hadîsi: "مَرَّ بِقَوْمٍ يَرْبِعُونَ حَجْرًا وَيَرْبِيعُونَ" Ve Murbiʿ olup aʿzāsı yerli yerinde olmağa da derler. Ve deve bahār vaktinde otlamağa dahi derler; yukālu: إِزْتَبَعَ البَعِيرُ إِذَا أَكَلَ الرَّبِيعَ Ve Rebīʿ vaktinde bir yerde ikāmet etmeğe dahi derler; ve yukālu: إِزْتَبَعْنَا بِمَوْضِعٍ كَذَا أَيُّ أَقْمَنَّا بِهِ فِي الرَّبِيعِ

التَّرْبِيعُ [et-terebbuʿ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

تَرْبِيعُ [terebbuʿ] Bağdaş kurup oturmağa dahi derler; yukālu: تَرْبَعُ فِي جُلُوسِهِ إِذَا جَلَسَ كَذَلِكَ

الرُّبْعَةُ [er-rebʿat] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Tabla-i ʿattār, būy-dān ma'nāsıdır. Ve

رَبْعَةٌ [rebʿat] Şol kimseye dahi derler ki ne uzun ve ne kısa ola; yukālu: رَبْعَةٌ إِذَا كَانَ مَرْبُوعًا Ve ʿavrete dahi itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَبْعَةٌ

الرُّبْعَاتُ [er-rebeʿāt] (fethateynle) Cemʿi müzekkerde ve müʿenneste istiʿmāl olunur ve lākin bu şāzzdır, zīrā فَعْلَةٌ [faʿlet] kaçan sıfat olsa cemʿinde tahrik olunmaz, belki tahrik olunması isme mahsüstür, kaçan ismin ʿayne'l-fiʿli vāv yāhūd yā olsa.

التَّرْبِيعُ [et-terbīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi murabbaʿ kılmak.

رُبَاعٌ [rubāʿ] (rā'nın zammı ile أَرْبَعَةٌ [erbeʿat])

tan maʿdūldür.

الرُّبَاعِيَّةُ [er-rebāʿiyet] (ʿalā-vezni الْعُمَانِيَّةُ [eş-semāniyet]) Şol dıştır ki ön diş ile azı dişin arasındadır.

الرُّبَاعِيَّاتُ [er-rebāʿiyāt] (rā'nın fethi ve yā'nın tahfiyiyle) Cemʿi.

الرُّبَاعِي [er-rebāʿī] (rā'nın fethi ve yā'nın āhirinde tahfiyiyle) رُبَاعِيَّةُ [rebāʿiyet] dedikleri dişin bırakan davar. Hālet-i refʿinde ve cerrinde رَبَاعٌ dersin ثَمَانٍ gibi ve kaçan mansüb etsen yā'yı isbāt edersin; tekülü: رَبَّعْتُ بِرُدُونًا رَبَاعِيًا Ve بِرُدُونٌ [birzevn] bā-i muvahhadenin kesri ve zāl-ı muʿcemenin fethiyle beygir.

الرُّبُوعُ [er-rubuʿ] (zammeteynle) Cemʿidir, فَذَالٌ [fazāl]le فَذُلٌ [kuzul] gibi. Ve فَذَالٌ [kazāl]le فَذَالٌ [kaf] ile ve zāl-ı muʿceme ile baş ardına derler, pes-i ser ma'nāsına.

الرُّبْعَانُ [er-ribʿān] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Kezālik cemʿi, غَزَالٌ [gazāl]le غِزْلَانٌ [gizlān] gibi. Bu zikr olan Cevherī'nin kelāmıdır ve lākin sūreteyn-i mezbūreteynde makīle makīsün ʿaleyh beynin tevfiḳ mahall-i teʿemmūldür, zīrā رَبَاعٌ [rebāʿ]ın aslı رَبَاعِي [rebāʿī]dir, yā mukadderdir demiştir.

الرِّبْتِبَاعُ [el-irtibāʿ] (hemzenin kesriyle) Koyun dördüncü yaşa girse ve sığır ve bütün tırnaklı hayvān beşinci yaşa girse. Ve deve kısmı yedinci yaşa girse اِرْبَاعًا رَبَاعٌ derler, mukaddemā zikr olunan ma'nādan meʿhūzdür. Ve sıfatında هُوَ فَرَسٌ رَبَاعٌ وَهِيَ رَبَاعِيَّةٌ derler Ve

إِرْبَاعٌ [irbāʿ] Deveyi vakt-i rebīʿde otlatmağa dahi derler; yukālu: اِرْبَعُ فُلَانٌ إِيْلَهُ بِمَكَانٍ كَذَا إِذَا أَرْعَاهَا فِي الرَّبِيعِ

إِرْبَاعٌ [irbāʿ] Bir kimsenin devesi dört gün-

de bir suya gelmeğe dahi derler; yukālu: أَرْبَعُ الرَّجُلِ إِذَا وَرَدَتْ إِيْلَهُ رِبْعًا Ve

إِرْبَاعٌ [irbā‘] Tāzelikte veledi hāsıl olmağa dahi derler; yukālu: أَرْبَعُ الرَّجُلِ إِذَا وَلَدَ لَهُ فِي الشَّيْبَةِ Ve

إِرْبَاعٌ [irbā‘] Kavm dört nefer olmağa dahi derler; yukālu: أَرْبَعُ الْقَوْمِ إِذَا صَارُوا أَرْبَعَةً Ve

إِرْبَاعٌ [irbā‘] Vakt-i rebī’a dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَرْبَعُوا إِذَا دَخَلُوا فِي الرَّبِيعِ Ve

إِرْبَاعٌ [irbā‘] Yaz menziline ikāmet edip otlak talebinden müstagnī olmağa dahi derler; yukālu: أَرْبَعُوا إِذَا أَقَامُوا فِي الْمَرْبَعِ عَنِ الْإِزْتِيَادِ وَالشُّجْعَةِ أَيَّ عَنِ طَلَبِ الْكَوَالِ Ve

إِرْبَاعٌ [irbā‘] Hummā-yı رِبْعٌ [rib‘] tutmağa dahi derler; yukālu: أَرْبَعْتُ عَلَيْهِ الْحُمَّى وَهُوَ لُغَةٌ فِي رِبْعَتْ Ve gāh olur أَرْبَعٌ dahi derler binā-i mechūl üzere ki bu رِبْعٌ فَهُوَ مَرْبُوعٌ dediklerinde lügattir. Ve fi’l-hadisi: ”أَعْبُوا فِي عِيَادَةِ الْمَرِيضِ وَأَرْبَعُوا إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَغْلُوبًا“ Lafzının ma’nası “İki gün ‘iyādeti terk edip üçüncü gün ‘iyādete ‘avdet edin” demek olur.

الْمَرْبَعُ [el-murbī‘] (mīm’in zammı ve bā’nın kesriyle) Şol nākadır ki vakt-i rebī’de doğura.

الْمَرْبَاعُ [el-mirbā‘] (mīm’in kesriyle) Şol nākadır ki rebī’de doğurmak ‘ādeti ola. Aşmaī eyitti: مَرْبَاعٌ [mirbā‘] şol nākadır ki nitāc zamānının ibtidāsında doğura. Ve

مِرْبَاعٌ [mirbā‘] Şol رِبْعٌ [rubu‘]dur ki onu reī’s olan kimse māl-ı ganīmetten alır.

الْمَرْبَعُ [el-murbī‘] (mīm’in zammı ve bā’nın kesriyle) Şol yağmurdur ki deve yiyecek ot bitire; minhu kavluhum: غَيْثٌ مَرْبَعٌ Ve مَرْبَعٌ [murti‘] mīm’in zammı ve tā-i müsennātın kesriyle zikr olunan yağmura derler. Ve

مَرْبَعٌ [murbī‘] Şol nākaya derler ki yanında رِبْعٌ [rubā‘] ola, ya’nī vakt-i rebī’de doğmuş veledi ola.

الْمَرْبِيعُ [el-merābī‘] (mīm’in fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) Şol yağmurlardır ki evāyil-i rebī’de yağarlar.

الرِّبْعِيُّونَ [er-rib‘iyyūn] (rā’nın kesri ve bā’nın sükūnu ve yā’nın teşdidiyle) Şol veledlerdir ki vālideyni tāzeliğinde veled getirmiş ola.

الرِّبْعِيَّةُ [er-rib‘iyyet] (rā’nın kesri ve bā’nın sükūnuyla ve yā’nın teşdidiyle) Şol terikedir ki kış evvelinde getirirler.

الْيَرْبُوعُ [el-yerbū‘] (yā’nın fethi ve bā’nın zammı ve meddiyle) ‘Arab tavşanı dedikleri cānverdir.

الْيَرْبِيعُ [el-yerābī‘] (yā’nın fethi ve bā’nın kesriyle ve dahi meddiyle) Cem’i. Ve يَرْبُوعٌ [yerbū‘]un evvelinde yā zā’iddir, zīrā kelām-ı ‘Arabda فَعْلُولٌ [fa‘lūl] yoktur. Ve

يَرْبِيعُ [yerābī‘] Arkada olan etlere dahi derler. Bunun dahi vāhidi يَرْبُوعٌ [yerbū‘]dur. Ve

يَرْبُوعٌ [Yerbū‘] Bir kabīlenin babası adıdır ki o Yerbū‘ b. Hanzale b. Mālik b. ‘Amr b. Temīm’dir. Ve

يَرْبُوعٌ [Yerbū‘] Murre kabīlesinden bir cemā’atin babası adıdır ki o Yerbū‘ b. Gayz b. Murre’dir.

[ر ت ع]

الرُّتُوعُ [er-rutū‘] (zammeteynle) Davar her kanda dilerse otlamaktır; yukālu: رَتَعَتْ الْمَاشِيَةُ رُتُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَلَتْ مَا شَاءَتْ Ve yiyip içmeğe dahi derler; yukālu: خَرَجْنَا رُتُوعًا وَنَلْعَبُ أَيُّ نَنْعَمُ وَنَلْعَبُ

الرَّوَاتِعُ [er-rāti‘] (tā’nın kesri ile) Otlayan

deve; yukālu: **إِبِلٌ رَاتِعٌ**

الرِّتَاعُ [er-ritāʿ] (rā'nın kesriyle) Cem'î, otlayıcı develer ma'nāsına, نَيْامٌ نَائِمٌ [nā'im] ile نِيَامٌ [niyām] gibi.

الرِّاتِعُونَ [er-rāti'ūn] Yiyip içen kavm; yukālu: قَوْمٌ رَاتِعُونَ

الْمُرْتَعُ [el-mertaʿ] (mīm'in ve tā'nın fethiyle) İsm-i mekândır, otlayacak yer ma'nāsına.

الْإِرْتَاعُ [el-irtāʿ] (hemzenin kesriyle) Otlamak; yukālu: **أَزْتَعُ إِبِلَهُ فَرْتَعْتُ** Ve

إِرْتَاعٌ [irtāʿ] Yağmur ot bitirmeğe dahi derler; yukālu: **أَزْتَعُ الْعَيْثُ إِذَا أَنْبَتَ مَا تَزْتَعُ الْإِبِلُ فِيهِ**

الْمُرْتِعُونَ [el-murti'ūn] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Otlaticılar; yukālu: قَوْمٌ مُرْتِعُونَ

[ر ث ع]

الرَّئِغُ [er-reṣaʿ] (fethateynle) Tama'a ve ziyāde hırsa derler; yukālu: **رَثِعَ رَثِعٌ يَزْتَعُ رَثَعًا مِّنَ** الباب الرابع

الرَّوَائِغُ [er-rāṣiʿ] (ṣā'nın kesriyle) Ziyāde haris olan kimse.

[ر ج ع]

الرُّجُوعُ [er-rucūʿ] (zammeteynle) Dönmek; yukālu: **رَجَعَ رَجَعٌ بِنَفْسِهِ رُجُوعًا مِّنَ** الباب الثاني **دُونَهُ** Ve döndürmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَرْجَعَهُ غَيْرُهُ** Ve Huzeyl kabilesi **غَيْرُهُ** derler müte'addī ma'nāsında. Ve birbirine levm edip melāmet etmeğe dahi derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: **يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلُ** (سبأ 31) **أَيُّ يَتَلَاوَمُونَ**

الرُّجْعَى [er-ruc'ā] (rā'nın zammı ve cīm'in sükünü ve elifin meddiyle) Dönmek, rücu' ma'nāsına. Ve

رُجْعَى [ruc'ā] **مَرْجُوعٌ** [mercūʿ] ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَرْسَلْتُ إِلَيْكَ فَمَا جَاءَنِي رُجْعَى**

رِسَالَتِي أَيُّ مَرْجُوعُهَا

الْمَرْجِعُ [el-merciʿ] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Kezālik rücu' ma'nāsınadır, ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ﴾** (الأنعام 164، الزمر 7) Ve bu şāzddır, zīrā **فَعَلٌ يَفْعَلُ** den ya'nī bāb-ı sānīden masdar 'aynū'l-fi'lin fethiyle gelir. Ve

مَرْجِعٌ [merciʿ] Omzun aşāğısına da derler; yukālu: **مَرْجِعُ الْكُتَيْبِ لِأَسْفَلِهِ**

الرَّجْعَةُ [er-rec'at] (rā'nın fethi ve cīm'in sükünüyle) Dünyāya geri gelmek; tekülü: **فُلَانٌ يُؤْمِنُ بِالرَّجْعَةِ أَيُّ بِالرُّجُوعِ إِلَى الدُّنْيَا بَعْدَ الْمَوْتِ** Ve

رَجْعَةٌ [rec'at] Cevāb gelmeğe dahi derler; minhu kavluhum: **هَلْ جَاءَ رَجْعَةٌ كِتَابِكَ أَيُّ جَوَابُهُ** Ve

رَجْعَةٌ [rec'at] Talāk-ı ric'ide rücu' etmeğe dahi derler; tekülü: **لَهُ عَلَى امْرَأَتِهِ رَجْعَةٌ** Ve kesr dahi lügattır, lākin feth efsastır.

الْمَرْجُوعُ [el-mercūʿ] (mīm'in fethi ve cīm'in zammıyla) Geri dönen cevāb; yukālu: **مَا كَانَ مِنْ مَرْجُوعٍ فُلَانٍ عَلَيْكَ أَيُّ مِنْ مَرْدُودِهِ** وَجَوَابِهِ

الرَّرَّاجِعَةُ [er-rāci'at] (cīm'in kesriyle) Şol nākadır ki satılıp onun semeniyle onun gibi bir nāka dahi alına ki sonra alınan nākaya **رَّاجِعَةٌ** [rāci'at] derler.

الرَّرَّجِيعَةُ [er-rec'i'at] (rā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā.

الْإِرْتِجَاعُ [el-irticāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

الْتَّرَجُّعُ [et-tereccuʿ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan vech üzere nāka almak; yukālu: **إِرْتِجَعْتُهَا وَتَرَجَّعْتُهَا** وَرَجَّعْتُهَا Ve

إِرْتِجَاعٌ [irticāʿ] Bir kimse devesini satıp bahāsın bir nāfi' nesneye harc etmeğe

dahi derler; yukālu: بَاعَ فُلَانٌ إِبْلَهُ فَارْتَجَعَ مِنْهَا رَجْعَةً صَالِحَةً إِذَا صَرَفَ أَثْمَانَهَا فِيمَا يَعُودُ عَلَيْهِ بِالْفَائِدَةِ الصَّالِحَةِ

الرَّجْعَةُ [er-ricʿat] (rā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Deve semeniyle satın alınan nesnedir. Ve

رَجْعَةٌ [ricʿat] Kezālik ʿamil, zekāt veren kimsenin üzerine vācib olan nesneden yā ziyāde yāhūd nākıs almaktır.

الرَّاجِعُ [er-rāciʿ] (cīm'in kesriyle) Şol dışı merkebdir yāhūd şol nākadır ki kuyruğun kaldırıp fercinin iki cānibin cemʿ edip defʿaten tebevül eylemeğin gören onu hāmile zann eyleye hālā ki hilāfı zuhūr eyleye. Ve

رَاجِعٌ [rāciʿ] Şol ʿavrete dahi derler ki zevci vefāt eyledikten sonra onu akribāsı yanına daʿvet etmiş ola. Ve mutallaka olana رَاجِعٌ demezler, مُرْدُودَةٌ [merdüdet] derler.

الرَّجَاعُ [er-ricāʿ] (rā'nın kesriyle) Dışı davar zikr olunan hālet üzere olmak; yukālu: رَجَعَتْ تَرْجِعُ رُجُوعًا Ve

رِجَاعٌ [ricāʿ] Tuyūr bilād-ı bārideden bilād-ı hārreye intikāl ettikten sonra ʿavdet etmeğe dahi derler.

الرَّوَاجِعُ [er-revāciʿ] (rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Zikr olunan sıfatla mevsūf olan nākalar; yukālu: نُوقُ رَوَاجِعٌ

الرَّوَجِعُ [er-recʿ] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yağmur, matar maʿnāsına; kālallāhu taʿālā: ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ﴾ (الطارق) (11 Baʿzılar رَجْعٌ [recʿ]i nefʿ maʿnāsına dahi haml edip النَّعْمُ ذَاتُ النَّعْمِ ile tefsīr ettiler. Ve

رَجْعٌ [recʿ] Göl maʿnāsına da gelir, غَدِيرٌ [gādīr] gibi. Ve

رَجْعٌ [recʿ] Davar adımın atmağa dahi derler, حَطْوٌ [ḥaṭv] maʿnāsına. Ve

رَجْعٌ [recʿ] İğne ile el üzerine nakş eden ʿavretin nakş etmesine de derler. Ve

رَجْعٌ [recʿ] Necāset-i sebuʿa da derler, ʿalā-mā se-yecʿu. Ve

رَجْعٌ [recʿ] Omuzun aşağısına dahi derler.

الرُّجْعَانُ [er-rucʿān] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Cemʿi, göller maʿnāsına. Ve

رُجْعَانٌ [rucʿān] Mektübun cevābı gelmeğe dahi derler; yukālu: رَجَعَ إِلَيَّ الْجَوَابُ يَرْجِعُ رَجْعًا وَرُجْعَانًا

الرَّجْعِيُّ [er-recīʿ] (rā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol davardır ki onu bir seferden bir sefere süreler hālā ki yorulup zebūn olmuş ola.

الرَّجِيعَةُ [er-recīʿat] (kezālik rā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Müʿennesi.

الرَّوَجَائِعُ [er-recāʿiʿ] (rā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cemʿi. Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] Davar necāsetine dahi derler. Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] Kesret-i eklden karın sāhibi olan kimseye de derler ذُو الْبَطْنِ maʿnāsına; yukālu: رَجَعَ الرَّجُلُ إِذَا ظَهَرَ مَا فِي بَطْنِهِ Ve

رَجِيعٌ [recīʿ] Yırtıcı cānver necāsetine dahi derler; yukālu: هُوَ رَجِيعُ السَّبْعِ وَرَجْعُهُ Ve her nesne ki o geri döndürüle, ona رَجِيعٌ [recīʿ] derler, زِرَاعٌ رَجِيعٌ [recīʿ] مَرْجُوعٌ [mercūʿ] maʿnāsındır ki مَرْدُودٌ [merdüd] demektir. Ve gāh olur ki hayvānın gevişine dahi رَجِيعٌ [recīʿ] derler, neşhūr maʿnāsına.

الإِزْجَاعُ [el-ircāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ardına eğilip eliyle bir nesne taleb etmek; yukālu: إِذَا أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى أَرْجَعِ الرَّجُلُ إِذَا أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى خَلْفِهِ لِنَتَأَوَّلَ شَيْءٍ Ve

إِزْجَاعٌ [ircāʿ] Beyʿi fāʿideli kılmağa dahi derler; yukālu: أَرْجَعُ اللَّهُ بَيْعَةَ فُلَانٍ كَمَا يُقَالُ أَرْجَعَ

الله يَبْعَثُهُ Ve

إِرْجَاعٌ [ircāʿ] Davar ariklığından sonra semirmeğe dahi derler; yukālu: أَرْجَعَتِ الْإِبِلُ إِذَا هُرِلَتْ ثُمَّ سَمِنَتْ Ve

إِرْجَاعٌ [ircāʿ] Huzeyl lügati üzere döndürmeğe ve necāset ilkā etmeğe dahi derler, nitekim mürūr etti.

الْمُرْجِعُ [el-murciʿ] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Şol metāʿdır ki onun fāʿidesi ola; yukālu: مَتَاعٌ مُرْجِعٌ أَيُّ لَهُ مَرْجُوعٌ

الْمُرَاجَعَةُ [el-murāʿeʿat] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Bir nesneye ʿavdet etmek, رَاجَعَهُ الْكَلَامُ [muʿāvedet] gibi; yukālu: رَاجَعَهُ الْكَلَامُ وَفِي بَعْضِ الشُّسْحِ رَاجَعُهُ فِي الْكَلَامِ Yaʿnī “Söz söylemede mürācaʿat etti”. Ve zevcesine mürācaʿat etmeğe dahi derler; yukālu: رَاجَعَ امْرَأَتَهُ

التَّرَاجُعُ [et-terācuʿ] (tā'nın fethi ve cīm'in zammı ile) Bir nesne geri dönmek; yukālu: تَرَاجَعَ الشَّيْءُ إِلَى خَلْفِ

الْإِسْتِرْجَاعُ [el-istircāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse verdiği nesneyi geri almak; yukālu: إِسْتَرَجَعْتُ مِنْهُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذْتُ مِنْهُ مَا دَفَعْتَهُ إِلَيْهِ Ve

إِسْتِرْجَاعٌ [istircāʿ] Kezālik musībet katında إِنَّا لِلَّهِ [innā lillāhi] demektir; yukālu: إِسْتَرَجَعْتُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ إِذَا قُلْتُ ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ (البقرة 156)

التَّرْجِيمُ [et-terciʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrim]) Kezālik ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ demek. Ve

تَرْجِيعٌ [terciʿ] Ezānda şehādeteynin birini āheste deyip birinde refʿ-i savt etmek, nitekim bu mezheb-i Şāfiʿʿ dedir. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda تَرْجِيعٌ [terciʿ] “bāng-i nemāz dū-bāre guften çunān ki mezheb-i Ebū Ḥanīfeest” dediği muhālif olur, bir iki

cihetten teʿemmül oluna. Ve

تَرْجِيعٌ [terciʿ] Āvāzı boğazda mütereddid kılmağa dahi derler, ashāb-ı elhān mütereddid kıldığı gibi. Ve

تَرْجِيعٌ [terciʿ] At yürürken ön ayakların geri döndürmeğe dahi derler. Ve iğne ile döğün vuran ʿavretin döğün vurmasına dahi iderler.

[ردع]

الرَّدْعُ [er-redʿ] (rā'nın fethi ve dāl'in sükünuyla) Menʿ etmek; yukālu: رَدَعْتُهُ عَنِ الشَّيْءِ أَرَدَعُهُ رَدْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

رَدْعٌ [redʿ] Bir nesnenin eserine dahi derler gerek zaʿferān eseri gerek kan eseri olsun. Ve

رَدْعٌ [redʿ] Buluşturmağa dahi derler; yukālu: رَدَعْتُهُ بِالشَّيْءِ اِزْتَدَعَ أَيُّ لَطَحْتُهُ بِهِ فَتَلَطَّحَ Yaʿnī وَيُقَالُ لِلْقَتِيلِ رَكِبَ رَدْعَهُ إِذَا حَزَّ لَوَجْهِهِ عَلَى دِمِهِ kanı üzerine yüzü üzere düşse.

الْإِرْتِدَاعُ [el-irtidāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Memnūʿ olmak; tekūlu: فَارْتَدَعَ إِذَا كَفَفْتَهُ فَكَفَّ

الرُّدَاعُ [er-rudāʿ] (rā'nın zammı ile) Hasta ifākat bulduktan sonra geri hasta olmak, رُدَاعٌ [nuks] maʿnāsına. Baʿzılar eyitti: رُدَاعٌ [rudāʿ] götürü beden ağrımaktır.

الْمُرْدُوعُ [el-merdüʿ] (mīm'in fethi ve dāl'in zammı ile) Şol hastadır ki baʿde'l-ifāka yine hasta ola, مَنَّكُوسٌ [menkūs] maʿnāsına; yukālu: رُدِعَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الرِّدَاعُ [er-Ridāʿ] (rā'nın kesriyle) Bir suyun ismidir.

الْمُرْتَدِعُ [el-murtediʿ] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Şol oktur ki kaçan nişāna erişse başı incelip münkesir ola.

الرَّدِيعُ [er-rediʿ] (rā'nın fethi ve dāl'in kesri

ve meddiyle) Şol oktur ki temreni düşe.

[ر س ع]

الرَّسْعُ [er-resaʿ] (fethateynle) Göz kapağı fäsîd olmak; yukālu: رَسَعَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّوَّاعِ

الْأَرْسَعُ [el-ersaʿ] (hemzenin ve sîn'in fethiyle) Göz kapağı fäsîd olan kimse.

التَّرْسِيعُ [et-teršīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Göz kapağı fäsîd olmak maʿnāsında lügattır; yukālu: رَسَعَ الرَّجُلُ تَرْسِيعًا

الْمُرْسَعُ [el-muressaʿ] (mīm'in zammı ve sîn'in fethi ve teşdidiyle) Göz kapağı fäsîd olmuş kimse.

الْمُرْسَعَةُ [el-muressaʿat] (mīm'in zammı ve sîn'in fethi ve teşdidiyle) Müʿennesi. Ve gāh olur fiʿl-i mezbūr göze isnād olunur, رَسَعَتْ عَيْنُهُ تَرْسِيعًا dahi derler.

[ر ص ع]

التَّرْصِيعُ [et-teršīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi mürekkeb kılmak.

الْمُرْصَعُ [el-muraşşāʿ] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdidiyle) Terkīb olunmuş nesne; yukālu: تَاجٌ مُرْصَعٌ بِالْجَوَاهِرِ وَسَيْفٌ مُرْصَعٌ أَنِي مُحَلَّى بِالرَّصَائِعِ

الرَّوْصَائِعُ [er-reşāʿiʿ] (rā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Şol halkalardır ki onunla tezyīn olunur.

الرَّوْصِيعَةُ [er-reşīʿat] (rā'nın ve şād'ın kesri ve meddiyle) Vāhidi, halka maʿnāsına.

الرَّوْصَعُ [er-reşāʿ] (fethateynle) Yapışmak; yukālu: رَصَعَ بِالشَّيْءِ يَرْصَعُ رَصْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّوَّاعِ Ve إِذَا لَرَّقَ بِهِ

رَصَعُ [reşāʿ] Bal arısının yavrularına dahi derler فِرَاحُ نَحْلٍ maʿnāsına.

الرَّوْصِعَةُ [er-reşāʿat] (kezālik fethateynle) Vāhidi.

الأَرْصَعُ [el-erşāʿ] (hemzenin ve şād'ın fethiyle) Şol kimsedir ki oturak yerlerinin ve uyluklarının etleri az ola, أَرْصَحُ [erşah] maʿnāsına.

الرَّوْضَعَاءُ [er-raşʿā] (rā'nın fethi ve şād'ın sükunu ve elifin meddiyle) Müʿennesi, رَشْحَاءُ [reşhā] gibi. Ve

أَرْصَعُ [erşāʿ] Gönderle dürtülmeğe derler, bir haysiyetle ki demirin cümlesi gāʿib ola; yukālu: طَعَنُ أَرْصَعٌ إِذَا غَابَ السِّنَانُ كُلُّهُ فِي الْمَطْعُونِ

الرَّوْضِعُ [er-raşʿ] (rā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Gönderi zikr olunan vech üzere dürtmek; tekülü: رَضَعْتُهُ بِالرُّمْحِ رَضْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْإِرْصَاعُ [el-irşāʿ] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: أَرْصَعْتُهُ بِالرُّمْحِ

التَّرْصِيعُ [et-teraşşūʿ] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Sevinmek, neşāt maʿnāsına.

[ر ض ع]

الرَّوْضَاعُ [er-ređāʿ] (rā'nın fethi ile) Meme emmek; yukālu: رَضَعَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ يَرْضَعُهَا رَضْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّوَّاعِ عَلَى مِثَالِ سَمِعَ يَسْمَعُ سَمَاعًا

الرَّوْضِعُ [er-rađʿ] (rā'nın fethi ve đād'ın sükunuyla) Kezālik meme emmektir ehl-i Necd lügati üzere, zīrā onlar رَضَعَ يَرْضَعُ رَضْعًا derler, ضَرْبٌ يَضْرِبُ ضَرْبًا gibi.

الْإِرْضَاعُ [el-irđāʿ] (hemzenin kesriyle) Em-zirmek; yukālu: أَرْضَعْتُهُ أُمَّهُ

الْمُرْضِعُ [el-murđiʿ] (mīm'in zammı ve đād'ın kesriyle) Emzikli olan ʿavret.

الْمُرْضِعَةُ [el-murđiʿat] (kezālik mīm'in zammı ve đād'ın kesriyle) Oğlan emzirici. Pes مُرْضِعٌ [murđiʿ]le مُرْضِعَةٌ [murđiʿat] in farkı maʿnā-yı hudūs ve teceddüd kasd olunmakla olur.

الرُّضُوعَةُ [er-reḏūʿat] (rā'nın fethi ve ḏād'ın zammı ve meddiyle) Kuzu emziren koyun.

الرُّضَاعَانِ [er-rāḏiʿān] (ḏād'ın kesriyle) Ön dişleri, ثِيَّتَانِ [seniyyetān] maʿnāsına.

الرُّضَاعِ [er-revāḏiʿ] (ʿalā-vezni الْمَسَاجِدِ [mesācid]) Cemʿi; yukālu: سَقَطَتْ رَوَاضِعُهُ

الرُّضَاعِ [er-rāḏiʿ] (ḏād'ın kesriyle) Meme emen kimse; ve minhu kavluhum: لَيْمَ رَاضِعٌ Ve bunun aslı budur ki bir kimse gāyet hissetinden devesin ve koyunun emerdı ve onları sağmazdı tā ki sağılırken süt āvāzın işitip süt talep etmesinler diye, ondan sonra رَضَعَ الرَّجُلُ dediler bāb-ı hāmisten, hisset karār bulup tabīʿat olduğın işʿār için.

الرُّضَاعَةَ [er-reḏāʿat] (rā'nın fethiyle) Emişmek; tekülü: هَذَا أَحْيَى مِنَ الرُّضَاعَةِ

الرُّضِيعِ [er-reḏiʿ] (rā'nın fethi ve ḏād'ın kesriyle ve meddiyle) Süt emen oğlan. Ve süt emmekte yoldaş olan oğlan maʿnāsına dahi gelir, hemşire maʿnāsına.

الْإِرْتِضَاعُ [el-irtidāʿ] Süt içmek; yukālu: إِرْتِضَعْتَ الْعَنْزُ إِذَا شَرِبْتَ لَبَنَ نَفْسِهَا [ʿanz] ʿayn-ı mühmele ve zā-i muʿceme ile keçidir, “büz” maʿnāsına.

[ر ع ع]

التَّرْعُوعُ [et-teraʿruʿ] (ʿalā-vezni التَّرْلُزُلُ [et-tezelzul]) Oğlan hareket edip büyüme; yukālu: تَرَعَّعَ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَ وَنَشَأَ

الرَّعْرَعَةُ [er-raʿreʿat] (ʿalā-vezni الرَّزْلَزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bitirmek; yukālu: رَعْرَعَهُ اللهُ أَيَّ أَثْبَتَهُ

الرَّعْرَعِ [er-raʿraʿ] (rā'ların fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

الرَّعْرَاعِ [er-raʿrāʿ] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Hadd-i itidālde olan kimse; yukālu: شَابَ رَعْرَعٌ وَرَعْرَاعٌ أَيَّ حَسَنَ الْإِعْتِدَالِ

الرَّعْرَاعِ [er-reʿāriʿ] (rā-i evvelin fethi ve

sānīnin kesriyle) Cemʿi, muʿtedil civānlar maʿnāsına.

الرَّوْعَانِ [er-reʿāʿ] (rā'nın fethiyle) Tāze olup āvāre olan kimse.

[ر ف ع]

الرَّفْعِ [er-refʿ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kaldırmak; yukālu: رَفَعْتُهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

رَفَعٌ [refʿ] Muʿrebātta zamm mesābesinde olan harekettir mebniyyātta. Ve bu ehl-i nahv istilāhıdır. Ve

رَفَعٌ [refʿ] Haber nakl etmeğe dahi derler; yukālu: رَفَعَ فُلَانٌ عَلَى الْعَامِلِ رَفِيعَةً Ve fi'l-hadīsi: “كُلُّ رَافِعَةٍ رَفَعَتْ عَلَيْنَا مِنَ الْبَلَاغِ أَيُّ قَدْ حَرَمْتُ الْمَدِينَةَ” Yaʿnī “Her cemāʿat bizden haber nakl eder, siz dahi bizden bu haberi nakl edin ki o “أَيُّ قَدْ حَرَمْتُ الْمَدِينَةَ” kavlidir yaʿnī Medīne'nin eşcār ve nebātātın kat'ından menʿ ettim.” Ve

رَفَعٌ [refʿ] Ekini biçtikten sonra harman yerine nakl etmeğe dahi derler; yukālu: رَفَعَ الْعَبِيرُ فِي السَّبْرِ إِذَا بَالَعَ ماğa dahi derler, müteʿaddī ve lāzım gelir. Ve

رَفَعٌ [refʿ] Bir nesneyi yakın getirmeğe dahi derler; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ (الواقعة 34) أَيُّ مَقْرَبَةٍ لَهُمْ Ve min zālike kavluhum: إِلَى السُّلْطَانِ Ve baʿzılar eyitti: مَرْفُوعَةٌ [merfūʿat] [mukerremet] maʿnāsınadır ki maksūd ezvāc-ı mükerreremāttır; وَيَخْفِضُ مَنْ يَرْفَعُ مَنْ يَشَاءُ وَدَدِكَلِرِنْدِن مِهُزْدُر. “الله يرفع من يشاء ويخفض من يشاء” dediklerinden meʿhūzdur.

الرَّفِيعَةُ [er-refiʿat] (rā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol kissadır ki onu bir kimseden nakl ederler.

الرَّافِعَةُ [er-rāfiʿat] (fā'nın kesriyle) Haber nakl edici cemāʿat.

الرِّفَاعُ [er-rifāʿ] (rā'nın kesriyle) Ve **الرِّفَاعُ** [er-refāʿ] (rā'nın fethiyle) Ekinci biçtikten sonra harman yerine nakl etmek; yukālu: **جَرَامٌ** [cerām] ve **جِرَامٌ** [cirām]ı fethle ve kesrle ve ona şebīh olanları fethle ve kesrle işitti, illā **رَفَاعٌ** [refāʿ]ı meksūr işitmedim dedi. Ve **جَرَامٌ** [cerām] cīm'le ve rā-i mühmele ile hurmā kesimine derler.

الرِّفَاعُ [el-merfūʿ] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Devenin mübāлага ile seyr etmesi; yukālu: **دَائَةٌ لَيْسَ لَهَا مَرْفُوعٌ** [maʿkūl] gibi. Ve bu bir cins seğirtmedir ki **حُضْرٌ** [huḍr] dedikleri seğirtmeden ednādır.

التَّرْفِيعُ [et-terfiʿ] (ʿālā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Seğirttirmek; yukālu: **رَفَعْتُهُ تَرْفِيعًا**

الرِّفَاعُ [el-merfūʿat] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ile) Yakın iletilen nesne, nitelikim mürür etti.

الرُّفْعَانُ [er-rufʿān] (rā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Masdardır, yakın iletmek maʿnāsına.

الرِّفَاعُ [er-rāfiʿ] (fā'nın kesriyle) Şol nākadır ki memesine ağız getirmiş ola; yukālu: **نَاقَةٌ رَافِعٌ إِذَا رَفَعَتِ اللَّبَاءَ فِي ضَرْعِهَا** Kezā ruviye ʿani'l-Aşma. Ve **لِبَا** [libe] lām'ın kesriyle ve bā-i muvahhade ile vilādet ʿakbinde çıkan süttür.

الرِّفَاعَةُ [er-rufāʿat] (rā'nın zammı ile) Şol nesnedir ki sağrısı arık olan ʿavret onunla kendin sağrılı gösterir. Ve

رِفَاعَةٌ [rufāʿat] Şol ipe derler ki bukağılı olan kimse onunla bukağı kaldırıp yukarı bağlar. Ve

رِفَاعَةٌ [rufāʿat] Āvāz yüksek olmağa dahi

derler; yukālu: **فِي صَوْتِهِ رِفَاعَةٌ وَرِفَاعَةٌ بِالْفَتْحِ إِذَا صَارَ وَالصَّمُّ وَيُقَالُ رَفَعَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَفِيعَ الصَّوْتِ**

الرِّفِيعُ [er-refiʿ] (rā'nın fethi ve fā'nın kesriyle ve meddiyle) Şerif olan kimse. Ve Ebū Bekr Muḥammed b. es-Serī eyitti: Bu maʿnadan **رَفِعٌ** gelmemiştir, yaʿnī bāb-ı hāmisten fiʿl gelmemiştir dedi ve gayrıları gelmiştir dedi; yukālu: **رَفِعَ رَفْعَةً إِذَا ارْتَفَعَ قَدْرُهُ**

الرِّفْعَةُ [er-rifʿat] (rā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Kadr ʿālī olmak.

الرِّمْرَفَاعَةُ [el-murāfeʿat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Bir kimseyi hākime iletmek, daʿvāya duruşmak için; yukālu: **رَافَعْتُ فَلَانًا إِلَى الْحَاكِمِ**

الرِّتْرَفَاعُ [et-terāfuʿ] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ile) Hākime duruşmak; yukālu: **رِتْرَفَعْنَا إِلَى الْحَاكِمِ**

رِفَاعَةٌ [Rifāʿat] (rā'nın kesriyle) Bir recülün ismi.

[ر ق ع]

الرُّفْعَةُ [er-ruḥʿat] (rā'nın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kāgıd pāresi ki yazı yazılır. Ve

رُفْعَةٌ [ruḥʿat] Bez pāresine dahi derler ki onunla bir nesne meremmet ederler, yama maʿnāsına.

الرِّفْقَانُ [er-riḳāʿ] (rā'nın kesriyle) Cemʿi, kāgıd pāreleri ve bez pāreleri maʿnāsına; tekūlu: **رَفَعْتُ الثُّوبَ بِالرِّفْقَانِ**

إِبْنُ الرِّفْقَانِ الْعَامِلِيُّ [İbnu'r-Riḳāʿi'l-ʿāmiliiyy] (rā'nın kesriyle) Bir şāʿirin ismidir.

الرِّفْقُ [er-riḳʿ] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Hicv etmek; yukālu: **رَفَعَهُ رَفْعًا** مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا هَجَاهُ وَيُقَالُ لَأَرْفَعَهُ رَفْعًا رَصِينًا أَيْ هَجَوًا قَوِيًّا أَوْ مُوجِعًا

الْمُتَرَفِّعُ [el-muterakkaʿ] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şetm oluncak yer; yukālu: أَرَى فِيهِ مُتَرَفِّعًا أَي مَوْضِعًا لِلشَّمْسِ وَالهِجَاءِ

التَّرْزِيعُ [et-terkīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Kaftana birkaç yerde yama vurmak.

الإِسْتِرْقَاعُ [el-istirkaʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kaftanın yama vurulması zamāni karīb olmak; yukālu: إِسْتَرْزَعِ الثُّوبَ إِذَا كَانَ لَهُ أَنْ يُرْفَعَ

الرُّوْقِيعُ [er-rekīʿ] (rā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Dünyā göğü, semā-i dünyā ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: ”مِنْ فَوْقِ“ سَبْعَةَ Lafz-ı Sebʿat [sebʿat] sīga-i tezkīr üzere geldiği gūyā ki سَقَّفَ ma'nāsı irāde olunmuştur. Ve

رَقِيعٌ [rekīʿ] Ahmak olan kimseye dahi derler.

الْمُرْقَاعَانِ [el-merkaʿān] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kezālik ahmak ma'nāsındır, ʿaklı meremmete muhtāc olmak ma'nāsından.

الرَّقَاعَةُ [er-rekāʿat] (rā'nın fethiyle) Hamākat ma'nāsına; yukālu: رَقَّعَ رَقَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْإِرْقَاعُ [el-irkaʿ] (hemzenin kesriyle) Ahmak olmak; yukālu: أَرْقَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِرَقَاعَةٍ وَحُمُقٍ

الْمُرَاقَعَةُ [el-murākaʿat] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Müdmin-i hamr olmak; مُعَاقَرَةٌ [muʿāqaret] ten maktūbdur ki [muʿāqaret] dahi idmān-ı şūrbe derler.

الْإِرْتِقَاعُ [el-irtikaʿ] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Kayırmak, اِكْتِرَاسٌ [iktirās] ma'nāsına; tekūlu: مَا ارْتَقَعْتُ لَهُ وَمَا ارْتَقَعْتُ بِهِ أَي مَا بَالَيْتُ بِهِ

الْمِرْقَاعُ [el-mirkaʿ] (mīm'in kesri ve rā'nın

sükunuyla) Nasīhat ma'nāsına; yukālu: مَا تَرَفَّعَ مِنِّي بِمَوْقَاعٍ أَي لَا تَقْبَلُ مِنَّمَا أَنْصَحُكَ بِهِ شَيْئًا

الْيُرْقُوعُ [el-yerkūʿ] (yā'nın fethi ve kāf'ın zammı ile) Berk, şedid ma'nāsına; yukālu: جُوعٌ يَرْقُوعٌ إِذَا كَانَ شَدِيدًا Ve Ebu'l-Ğavṣ eyitti: جُوعٌ دَرَلٌ جُوعٌ يَرْقُوعٌ dedikleri ma'lūm değildir.

[ر ك ع]

الرُّكُوعُ [er-rukūʿ] (zammateynle) Eğilmek; اِنْجِنَاءٌ [inḥināʿ] ma'nāsına, رُكُوعٌ [rukūʿ]-ı salāt dahi bundan me'hūzdu. Ve

رُكُوعٌ [rukūʿ] Pırlıktan eğilmeğe dahi derler; yukālu: رَكَعَ الشَّيْخُ إِذَا انْحَنَى مِنَ الْكِبَرِ

[ر م ع]

الرَّمَعَانُ [er-remeʿān] (fethateynle) Gazabdan burun hareket etmek; yukālu: رَمَعَ أَنْفَهُ مِنَ الْعُصْبِ رَمَعَانًا إِذَا تَحَرَّكَ

التَّرْمُوعُ [et-teremmuʿ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne kımıldamak; تَحَرُّكٌ [taḥarruk] ma'nāsına.

الرَّمَاعَةُ [er-remmaʿat] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) İmik ki oğlancıkların başında mülāyim olup kımıldayan yeridir, يَأْفُوحٌ [yāfūḥ] ma'nāsına. Ve

رَمَاعَةٌ [remmaʿat] Kezālik dübür ma'nāsına dahi gelir; yukālu: كَذَبْتُ رَمَاعَتَكَ إِذَا حَبَقَ Ya'nī yellense. Pes bu haber-i kāzibi rih-i kabīhe teşbīh olur.

الْيَرْمَعُ [el-yermaʿ] (yā'nın ve mīm'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Şol ufak ak taşlardır ki yaldırır.

الْمُرْنَعَةُ [el-murneʿat] (mīm'in ve nūn'un fethi ve rā'nın sükunuyla) Ucuzluk, hısb ma'nāsına, kezā fi-baʿzi nūsahi's-Şihāḥ.

[ر و ع]

الرَّوْعُ [er-revʿ] (rā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) حَوْفٌ [ḥawf], فَرَعٌ [feza‘] ma‘nāsına; ve minhu kavluhum: أَفْرَحَ رَوْعُهُ إِذَا ذَهَبَ فَرَعُهُ وَسَكَنَ Ve إِفْرَاحٌ [ifrāḥ] fā ile ve ḥā-i mu‘ceme ile havf gitmeğe derler.

الرَّوْعَةُ [er-rev‘at] (rā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bir mikdār havf etmek; فَرَعَةٌ [fez‘at] ma‘nāsına; yukālu: رُعْتُ فُلَانًا مِّنْ رَّوْعَةٍ Ve sâhib-i *Şurāḥ* ve sâhib-i *Maşādu* رَوْعٌ [rav‘]ı “tersiden” ve “tersâniden” ma‘nâsıyla tefsîr etmişlerdir lâkin ma‘nâ-yı tasyîre ‘ibâret-i Cevherî’de ve gayrıda delâlet eder nesne bulunmadı. Ve eger رُعْتُ فُلَانًا ile temessük olunursa delîl olmaz, zîrâ o خِفْتُهُ gibidir, ma‘nâ-yı tasyîre delâlet etmez, nitekim hafî değildir. Ve eger لَا تُرْعُ dedikleri ile temessük olunursa sîga-i meçhûl üzere bu dahi delîl olmaz, zîrâ gâh olur قِيمَ الْقِيَامِ derler nitekim Cevherî حَوْفٌ لَا يَلْحَقُكَ خَوْفٌ tefsîriyle işâret etmiştir. Ve رَوْعٌ [rev‘] bir nesne hoş gelmeğe dahi derler; yukālu: رَاعِنِي الشَّيْءُ أَيَّ أَعْجَبَنِي [et-tervī‘] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Korkutmak, تَحْوِيفٌ [taḥvīf] ma‘nāsına.

الْإِرْتِيَاةُ [el-irriyā‘] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Havf; yukālu: رَوْعُهُ فَارْتَاَعَ أَيَّ أَفْرَعْتُهُ فَفَرَعَ Ve التَّرْوِيعُ [et-terevvū‘] (fethateynle ve vāv’ın zammı ve teşdîdiyle) Kezâlik havf etmek; yukālu: تَرَوَّعَ إِذَا تَفَرَّعَ

الرَّوْعُ [er-rū‘] (rā’nın zammı ve meddiyle) Kalb ve ‘akl; yukālu: وَوَقَعَ ذَلِكَ فِي رُوعِي أَيَّ ”إِنَّ الْأَمِينَ نَفَثَ فِي خُلْدِي وَبَالِي Ve fi’l-hadîsi: نَفَثَ [nefs] üfürmeğe derler ki ilkâ etmeden ‘ibârettir.

لَا تُرْعُ [lā tura‘] (tā’nın zammı ve rā’nın fethiyle) Sîga-i nehydir, havf etme ve sana havf lâhik olmasın ma‘nâsınadır.

لَا تُرْعِي [lā tur‘ī] (tā’nın kezâlik zammı

ve ‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Nehy-i mezbûrun müfred-i mü’ennesidir, sana havf lâhik olmasın ma‘nāsına.

الرَّوْعَاءُ [er-rav‘ā] (rā’nın fethi ve vāv’ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nâkadır ki çâbük ola ve ata dahi رَوْعَاءُ [rev‘ā] derler ve lâkin müzekkere sıfat olmaz. Ve

رَوْعَاءُ [rev‘ā] Şol ‘avrete dahi derler ki hüsnü nazar eden kimselere hoş gele.

الْأَزْوَعُ [el-erva‘] (hemzenin ve vāv’ın fethiyle) Hüsn-dâr olan recüle derler, bir haysiyetle ki nazar edenleri hüsnü ‘acebe getire.

[ر ي ع]

الرَّوَيْعُ [er-rey‘] (rā’nın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Bir nesne büyüüp ziyâde olmak. Ve

رَيْعٌ [rey‘] Zırhın yanlarında artık gelen yerlerine dahi derler. Sâhib-i *Şurāḥ*’ın bu makâmda رَيْعٌ [rey‘] “fuzûnî-i dâmen-i zırh” dediği sehvdır, âstîn-i zırh gerektir. Ve

رَيْعٌ [rey‘] ‘Avdet etmeğe dahi derler. Ve Ḥasen’den kay’ ahvali su‘âl olunduktan eyitti: هَلْ رَاعَ مِنْهُ شَيْءٌ سَائِلٌ Ḥasan’ın bu kelâmın fehm etmeyip “Bilmezem ne dersin yâ Ḥasen?” dedikte Ḥasan i‘âde-i kelâm edip هَلْ عَادَ مِنْهُ شَيْءٌ dedi. Ve

رَيْعٌ [rey‘] Ta‘âmin ya‘nî hamurun yoğrulmasında ve pişmesinde ziyâde gelmesi; yukālu: رَاعَ الطَّعَامُ إِذَا صَارَتْ لَهُ زِيَادَةٌ فِي الْعَجْنِ Ve buğdayın ziyâde olmasına dahi derler; yukālu: رَاعَتِ الْحِنْطَةُ إِذَا زَكَتْ

رَيْعٌ [rey‘] Bir nesne yırtılıp ayrılmağa dahi derler; yukālu: إِذَا حِيَصَ مِنْهُ جَانِبٌ رَاعَ جَانِبٌ أَيَّ Ve انْحَرَقَ [ḥavş] ḥā ve şād-ı mühmele ile dikmek ma‘nâsınadır.

الْمَرْيَعَةُ [el-merīʿat] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ucuzluk olan yer.

الْمَرْيَاعُ [el-miryāʿ] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol nākadır ki otlaktan kendi gele; yukālu: نَاقَةٌ مَسِيَاءٌ وَمَرْيَاعٌ Ve مَسِيَاءٌ [misyāʿ] mīm'in kesri ve sīn ve ʿayn-ı mühmeleteyn ile otlağa kendi giden nāka.

الْإِرَاعَةُ [el-irāʿat] (hemzenin kesriyle) Hamur yoğrulmada ve pişmede ziyāde olmak; yukālu: أَرَاعَ الطَّعَامَ إِذَا صَارَتْ لَهُ زِيَادَةٌ فِي الْعَجْنِ وَالْخَبِزِ Ve

إِرَاعَةٌ [irāʿat] Devenin evlādı çok olmağa dahi derler; yukālu: أَرَاعَتِ الْإِبِلُ إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُهُ

الرَّيْعَانُ [er-reyʿān] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin evveli; minhu: رَيْعَانُ الشَّبَابِ Yaʿnī yiğitlik evveli. Ve رَيْعَانُ السَّرَابِ [reyʿānu's-serāb] serābın evveli. Ve سَرَابٌ [serāb] sīn-i mühmele ile şol nesnedir ki berriyyede su gibi görünür.

الرَّيْعُ [et-tereyyūʿ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Serābın gidip gelmesi; yukālu: تَرَيَّعَ السَّرَابُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ Ve yağ ve zeyt dahi serāb gibidir kaçan taʿāma ziyāde konup o cānibe bu cānibe hareket etse; yukālu: تَرَيَّعَ السَّمْنُ وَالزَّيْتُ

الرَّايِعُ [er-rāʿiʿ] Yüğüruk olan at; yukālu: فَرَسٌ رَائِعٌ أَيُّ جَوَادٍ

الرَّيْعُ [er-rīʿ] (rā'nın kesri ve meddiyle) Yüksek olan yer, arz-ı mürtefiʿa maʿnāsına. Ve ʿUmāre eyitti: رَيْعٌ [rīʿ] dağa derler.

الرَّيْعَةُ [er-rīʿat] (kezālik rā'nın kesriyle) Vāhidi.

الرَّيَاغُ [er-riyāʿ] (rā'nın kesriyle) Cemʿi, dağlar maʿnāsına yāhūd yüksek yerler maʿnāsına; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَتَبْتُونُ بِكُلِّ رَيْعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ﴾ (الشعراء 128) Ve

رَيْعٌ [rīʿ] Kezālik yola derler, tarīk maʿnāsına.

FASLU'Z-ZĀY

(فَصْلُ الزَّيِّ)

[ز ب ع]

الرُّوْبَعَةُ [ez-zevbeʿat] (zā'nın ve bā'nın fet-hi ve vāv'ın mā-beynde sükūnuyla) Cinn tā'ifesinin re'īslerinden birinin ismidir. Bu sebebden kasırğa dedikleri rüzgāra رُوْبَعَةٌ [zevbeʿat] derler.

أُمُّ رُوْبَعَةٍ [ummu zevbeʿat] (kezālik zā'nın ve bā'nın fethiyle) Kasırğa dedikleri rüzgār ki tozu savurup göğe direk gibi dikilir.

التَّرْبِيعُ [et-tezabbuʿ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Gavgā ve ʿarbede etmek.

الْمُتَرْبِعُ [el-mutezabbīʿ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdīdiyle) Gavgā ve ʿarbede eden kimse.

زِنْبَاعٌ [Zinbāʿ] (zā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimsenin ismidir ki o Revḥ b. Zinbāʿdır. Ve bu kelāmda olan hamlin emsāli mürūr etmiştir ki hakk-ı edā o Revḥ'in vālidī olan زِنْبَاعٌ [zinbāʿ]dır demek gerek idi.

الرُّوْبِعُ [ez-zevbaʿ] (ʿalā-vezin جَعْفَرُ [caʿfer]) Kasīr ve hakīr olan kimse.

[ز ر ع]

الرُّزْعُ [ez-zerʿ] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ekin.

الرُّزُوعُ [ez-zurūʿ] (zammeteynle) Cem'i, ekinler maʿnāsına. Ve

رُزْعٌ [zerʿ] Ekin ekmeğe dahi derler, إلقاء بذر maʿnāsına. Ve

رُزْعٌ [zerʿ] Bitirmeğe dahi derler, إنبات [inbāt] maʿnāsına; yukālu: رَزَعَهُ اللهُ أَيَّ أَنْبَتُهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿هَآأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ﴾

Ve نَحْنُ الرُّاعُونَ ﴿ (الواقعة 64)

رُزْعٌ [zerʿ] Islāh maʿnāsına da gelir; tekūlu li's-sabiyi: رَزَعَهُ اللهُ أَيَّ جَبْرَهُ Ve جَبْرٌ [cebr] cīm'le ve bā-i muvahhade ile islāh maʿnāsınadır.

الرُّزْدِرَاعُ [el-izdirāʿ] (hemzenin ve dāl'in kesriyle) Ekin ekmek; yukālu: رُزِعَ فُلَانٌ إِذْ أَخْتَرَتْ Ve bu aslında إِفْعَلْتَلْ idi vaktā ki tā, hurūf-ı mehmūsedan olup mahrece mülāyim olduğuna bināʿen mechūreden olup şedīde olan zā'ya muvāfik olmadıysa tā'yı dāle tebdīl edip idgām ettiler, dāl ve zā mechūretān olduğu için.

الرُّمُزَاعَةُ [el-muzāreʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şeriket üzere ekin ekmektir, biri yer ve tohum verip biri işlemek tarikiyle meselā.

الرُّمُزَعَانُ [el-Mezruʿān] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Benī Temīm kabīlesinden iki kimsedir ki onlar Kaʿb b. Saʿd ve Mālik b. Kaʿb b. Saʿd'dır.

[ز ع ع]

الرُّزْعَةُ [ez-zaʿzeʿat] (ʿalā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi tahrik etmek; yukālu: رَزَعْتُهُ فَتَزَعَزَعُ

الرُّتْرُزُعُ [et-tezaʿzuʿ] (ʿalā-vezni الرُّتْرُزُلُ [et-tezelzul]) Muteharrik olmak.

الرُّزْعَانُ [ez-zaʿzeʿān] (zā'ların fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol yeldir ki dokunduğu nesneyi tahrik eder; yukālu: رِيحٌ رَزَعَانٌ

الرُّزْعُزُعُ [ez-zaʿzaʿ] (zā'ların fethiyle ve ʿayn'ın mā-beynde sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الرُّزْعَانُ [ez-zuʿāziʿ] (zā-ı evvelin zammı ve zā-yı sāniyenin kesriyle) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: رِيحٌ رَزَعَانٌ وَرَزْعُزُعٌ وَرُزْعَانٌ أَيُّ تَزْرَعُ مَا تُصَادِفُهُ وَيُقَالُ سَبْرٌ رَزْعُزُعٌ أَيُّ

[ز ق ع]

الزَّفَعُ [ez-zak^ʿ] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hımārın ziyāde yellenmesi; yukālu: زَفَعُ الْحِمَارِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

[ز ل ع]

الزَّلَعُ [ez-zela^ʿ] (fethateynle) Şol yarık-lardır ki ayağın üzerinde ve altında olur; yukālu: زَلَعْتُ قَدَمُهُ تَزْلَعُ زَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

زَلَعُ [zela^ʿ] Elde olan yarığa dahi derler, kaçan elinin taşrasında olsa. Ve eger aya-sında olsa ona كَلَعُ derler زَلَعُ demezler. Ve

زَلَعُ [zela^ʿ] Yara azmağa dahi derler; yukālu: زَلَعْتُ جِرَاحَتَهُ إِذَا فَسَدَتْ

التَّزْلَعُ [et-tezellu^ʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik el yarılmak; yukālu: تَزَلَعْتُ يَدُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

الْمَزْلَعُ [el-muzella^ʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol kimsedir ki ayağının derisi etinden soyulup ayrılmış ola, Ebū ^ʿAmr rivāyeti üzere.

[ز م ع]

الْإِزْمَاعُ [el-izmā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine sābit-kadem olmak; yukālu: أَرْمَعْتُ عَلَى أَمْرٍ فَأَنَا مُزْمِعٌ عَلَيْهِ إِذَا تَبَّتْ عَلَيْهِ Bu zikr olunan Ḥalīl rivāyeti üzeredir. Ve Kisā^ʿī الْأَمْرَ أَرْمَعْتُ عَلَيْهِ derler أَرْمَعْتُ dediler. Ve Ferrā eyitti: أَرْمَعْتُ derler ve أَرْمَعْتُ أَجْمَعْتُ ve أَجْمَعْتُ عَلَيْهِ dahi derler bir ma^ʿnāya olduğu gibi.

الزَّمْعُ [ez-zema^ʿ] (fethateynle) زَمَعَةٌ [zeme^ʿat]ın cem'idir. Ve

زَمِعُ [zema^ʿ] Halkın rezili ve mu^ʿahharları olanlara dahi derler; yukālu: هُوَ مِنْ زَمَعِهِمْ أَيُّ مِنْ مَأْخِرِهِمْ Ve

زَمِعُ [zema^ʿ] Hayrete ve dehşete dahi derler; yukālu: زَمِعَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرِقَ مِنْ خَوْفٍ

Ve خَرِقُ [ḥarak] ḥā-i mu^ʿceme ve rā-i müh-melenin fethleriyle dehşet ma^ʿnāsınadır.

الزَّمَعَةُ [ez-zeme^ʿat] (kezālik fethateynle) Şol nesnelendir ki çatal turnaklı olan hayvānların turnağının üstü yanında olur, düğme gibi.

الزِّمَاعُ [ez-zimā^ʿ] (zā'nın kesriyle) Kezālik cem'i تَمْرَةٌ [temret] ve تَمْرٌ [temr] ve تِمَارٌ [timār] gibi.

الْإِزْمَاعُ [el-izmā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Tavşanın bir cins seğirtmesi; yukālu: أَرْمَعْتُ الْأَرْزَبُ إِذَا عَدَتْ

إِزْمَاعُ [izmā^ʿ] Ot ibtidā zuhūr ettikte müte-ferrikan zuhūr etmek.

الزَّمُوعُ [ez-zemū^ʿ] (zā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şol tavşandır ki adı-mı seğirtirken mütekārib ola, gūyā ki زَمَعَةٌ [zeme^ʿat]ı üzere seğirtir gibi ola. Ve زَمَعَةٌ [zeme^ʿat]in tefsīri el-ān mürür etti bu zikr olunan Aşma^ʿī rivāyeti üzeredir.

الزَّمَعَانُ [ez-zeme^ʿān] (fethateynle) Gece yürümektir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; tekūlu: زَمِعَ يَزْمَعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَسَى مَسِيًّا بَطِينًا

الزَّمِيعُ [ez-zemī^ʿ] (zā'nın fethi ve mīm'in kesriyle ve meddiyle) Sür^ʿat ve ^ʿacele üzere olan kimse.

الزَّمُوعُ [ez-zemū^ʿ] (zā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Bi-ma^ʿnāhu. Ve şecī^ʿ ve mukdim olan kimseye dahi زَمِيعٌ [zemī^ʿ] derler.

الزَّمَعَاءُ [ez-zume^ʿā^ʿ] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, bahādır kimseler ma^ʿnāsına. Ve

زَمِيعٌ [zemī^ʿ] Kavī re^ʿyli kimseye de derler, جَيْدُ الرَّأْيِ ma^ʿnāsına.

[زوع]

الزُّوعُ [ez-zevʿ] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Devenin yuların ileri tahrîk etmedir, seyri müştedd olsun diye; yukālu: زَاعَ بَعِيرَهُ يَزُوعُهُ زَوْعًا إِذَا حَرَكَهُ بِرِمَامِهِ إِلَى قُدَامِ لِنَزْدَادَ فِي سَبِيرِهِ

الزَّهْنَعَةُ [et-zehneʿat] (ʿalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Tezyīn etmek; tekūlu: زَهْنَعْتُ الْجَارِيَةَ إِذَا زَيَّنْتَهَا

FASLU'S-SĪN

(فَصْلُ السِّينِ)

[س ب ع]

السَّبْعَةُ [es-sebʿat] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Merātib-i ʿadedden müzekker olanlara mahsūstur.

السَّبْعُ [es-sebʿ] (kezālik sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Müʿennesi; yukālu: سَبْعَةُ رِجَالٍ وَسَبْعُ نِسْوَةٍ Ve

سَبَعُ [sebʿ] Yedinci olmağa da derler; tekūlu: سَبَعْتُهُمْ أَسْبَعْتُهُمْ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كُنْتُ سَابِعُهُمْ Ve mallarının سُبُعُ [subuʿ]un almağa dahi derler. Ve şetm edip ʿırza değmeğe dahi derler; tekūlu: سَبَعْتُهُ إِذَا شَتَمْتَهُ وَوَقَعَتْ فِيهِ Ve

سَبَعُ [sebʿ] Kurt koyunu yırtmağa dahi derler; yukālu: سَبَعُ الدِّبِّ الْعَنَمَ إِذَا فَرَسَهَا Ve

سَبَعُ [sebʿ] Yırtıcı cānvere dahi derler. Ve

السَّبْعَةُ [sebʿat] Yeleli kurda derler; ve minhu kavluhum: أَخَذْتُهُ أَخَذَ سَبْعَةَ İbnu's-Sikkīt eyitti: Aslında bunun bā'sı mazmūmdur, tahfif olunmuştur. Ve yeleli kurt arslandan çābük olmağın أَخَذْتُهُ أَخَذَ سَبْعَةَ denmiştir. Ve Kelbī eyitti: سَبْعَةُ [Sebʿat]ten murād Sebʿa b. ʿAvf b. Şaʿlebeʿdir ki ziyāde şedīd kimse idi. Bu takdīrce سَبْعَةُ [Sebʿat] lā-yansarıf olur, ʿalem ve teʿnīs sebebiyle.

السَّبْعُ [es-subʿ] (sīn'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Yedi ʿadedden bir cüzʿ.

السَّبْعُ [es-sibʿ] (sīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Deve yedi günde bir su içmek.

الْمَسْبَعَةُ [el-mesbeʿat] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) سَبَعُ [sebuʿ]ı yaʿnī yırtıcı cānveri çok olan yer.

الإسْبَاعُ [el-isbāʿ] Bir kimsenin devesi yedi

günde bir suya gelmek; yukālu: أَشْبَعَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِيْلَهُ سِنْعًا

إِسْبَاعٌ [isbāʿ] Yedi olmağa dahi derler; yukālu: أَشْبَعُوا أَي صَارُوا سَبْعَةً

إِسْبَاعٌ [isbāʿ] Çobanın koyununa kurt düşmeğe dahi derler; yukālu: أَشْبَعَ الرَّغِيَانُ إِذَا وَقَعَ أَشْبَعَ السُّبُعُ فِي مَا شَبَّهَهُمْ

إِسْبَاعٌ [isbāʿ] Bir nesneyi kurda yedirmeğe dahi derler; yukālu: أَشْبَعْتُهُ السُّبُعُ

إِسْبَاعٌ [isbāʿ] Oğlamı emzirmeğe dāyeye vermeğe dahi derler. Ve kulu hālî üzere terk etmeğe dahi derler; yukālu: أَشْبَعَ عَبْدُهُ إِذَا أَهْمَلَهُ

الْمَسْبُوعَةُ [el-mesbūʿat] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol sığırdır ki veledin kurt yemiş ola.

السُّبَاعِي [es-subbāʿiyy] (sīn'in zammı ve bā'nın teşdidiyle) سُبَاعٌ [subāʿ]a mensüb olan nesne; yukālu: فَلَانَ سُبَاعِي الْبَدَنِ أَي تَأْمُ الْبَدَنِ

السَّبِيعُ [es-Sebtīʿ] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Hemdān'dan bir cemāʿatin ismidir ki o Ebū İshāḫ es-Sebtīʿnin cemāʿatidir. Ve

سَبِيعٌ [sebīʿ] Yediden bir cüzʿe dahi derler; سُبَيْعٌ [subīʿ] maʿnāsına zamm-ı sīn'le.

الْأُسْبُوعُ [el-usbūʿ] (hemzenin ve bā'nın zammı ile) Hafta günleri. Ve yedi kerre maʿnāsına da gelir; tekūlu: طَفْتُ بِالْبَيْتِ أُسْبُوعًا أَي سَبْعَ مَرَّاتٍ

الْأَسَابِيعُ [el-esābīʿ] (hemzenin fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) أُسْبُوعٌ [usbūʿ]un cemʿi; tekūlu: ثَلَاثُ أَسَابِيعٍ

السَّبْعَانُ [es-Sebuʿān] (sīn'in fethi ve bā'nın zammıyla) Bir yerin adıdır. Ve bundan gayrı فُعْلَانٌ [faʿulān] vezni üzere bir kelime

gelmemiştir.

التَّسْبِيعُ [et-tesbīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Yedi ʿaded kılmak; tekūlu: سَبَّعْتُ الشَّيْءَ تَسْبِيعًا إِذَا جَعَلْتَهُ سَبْعَةً

وَزُنُّ سَبْعَةٍ [veznu sebʿat] Bu bir lafzdır ki bununla murād yedi miskāldır.

[س ج ع]

السَّجْعُ [es-secʿ] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Mukaffā olan kelāma derler.

الْأَسْجَاعُ [el-escāʿ] (hemzenin fethiyle) سَجْعٌ [secʿ]in cemʿi.

الْأَسَاجِيعُ [el-esāciʿ] أُسْجَاعٌ [escāʿ]ın cemʿi. Ve أُسْجُوعَةٌ [uscūʿat]ın dahi cemʿi gelir, ʿalā-mā se-yecīʿu. Ve

سَجْعٌ [secʿ] Kelāmı mukaffā söylemeğe dahi derler; yukālu: سَجَعَ الرَّجُلُ سَجْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

سَجْعٌ [secʿ] Güvercin ötmeyeğe dahi derler; yukālu: سَجَعَتِ الْحَمَامُ إِذَا هَدَرَتْ

التَّسْبِيعُ [et-tescīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) سَجْعٌ [secʿ]la tekellüm etmek; yukālu: سَجَعْتُ تَسْبِيعًا

الْمُسْجَعُ [el-musaccaʿ] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Mukaffā olan kelām.

الْأُسْجُوعَةُ [el-uscūʿat] (hemzenin ve cīm'in zammıyla) سَجْعٌ [secʿ] maʿnāsına; yukālu: بَيْنَهُمْ أُسْجُوعَةٌ

السَّاجِيعُ [es-sāciʿ] Doğru gidici kimse, فَاصِدٌّ [kāšid] maʿnāsına.

[س ر ع]

السُّرْعَةُ [es-surʿat] (sīn'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi tiz etmek.

السَّرْعُ [es-siraʿ] (sīn'in kesri ve rā'nın fethiyle) Masdardır, tîz etmek ma'nāsına; tekülü: سَرَعًا مِثْلَ صَعْرٍ صَغُرًا

السَّرِيعُ [es-serīʿ] Tîz işleyen kimse; tekülü: عَجِبْتُ مِنْ سُرْعَةِ ذَاكَ وَسُرْعِ ذَاكَ مِثْلَ صَعْرٍ ذَاكَ

السَّرْعُ السَّرِيعُ [es-siraʿa es-siraʿa] (sīn'in kesri ve rā'nın fethi ve ʿayn'ın nasbıyla mükerreren) Takdîren emrdir, sürʿat et sürʿat et demek olur, اَلْوَحَى الْوَحَى [el-veḥā el-veḥā] gibi fethateynle, kezālik sürʿat et ma'nāsına.

الإِسْرَاعُ [el-isrāʿ] (hemzenin kesriyle) Sürʿat etmek; yukālu: اَسْرَعَ فِي السَّيْرِ وَهُوَ فِي اَسْرَعَ الْقَوْمِ إِذَا كَانَتْ ذَوَابُّهُمْ Ve الْأَصْلُ مُتَعَدِّ

إِسْرَاعٌ [isrāʿ] Kavmin dābbesi serīʿ olmağa dahi derler; yukālu: اَسْرَعَ الْقَوْمِ إِذَا كَانَتْ ذَوَابُّهُمْ سِرَاعًا

اَلْمُسَارَعَةُ [el-musāreʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bir nesneyi öğretmek, mübāderet ma'nāsına.

اَلتَّسْرُوعُ [et-teserruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik mübāderet ma'nāsına; yukālu: تَسْرَعُ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا بَادَرَ إِلَيْهِ

سَرَعَانٌ [serʿāne] (sīn'in fethi ve rā'nın sükunu ve nūn'un fethi üzere bināsıyla) ve

سُرْعَانٌ [surʿāne] (sīn'in zammıyla) ve

سِرْعَانٌ [sirʿāne] (sīn'in kesriyle) Üç lügattir, sürʿat etti ma'nāsına; yukālu: سَرَعَانٌ ذَا ʿAyn'ın fethası nūn'a nakl olundu, سُرْعٌ den ma'dül olduğu için ona binā'en mebnī oldu. Ve makām-ı ta'accübde dahi isti'māl olunur; yukālu: سُرْعٌ kelimesinin rā'sını sākin kılarlar tahfifen, zīrā ʿArab zammeyi ve kesreyi tahfif ederler sakil olduklarına binā'en, فَحِزٌّ [fehiz]de فَحِزٌّ [faḥz] ve كَتِفٌ [ketif]te كَتِفٌ [ketf] der-

ler. Ve حَجَرَ [ḥacer]de حَجَرَ demezler fetha hafif olduğu için.

اَلتَّسَارُوعُ [et-tesāruʿ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Bir nesneye önürtüp sürʿat etmek, مُسَارَعَةٌ [musāreʿat] ma'nāsına.

اَلسَّرْعَانُ [es-sereʿān] (fethateynle) Bir nesnenin evveli; yukālu: سَرَعَانُ النَّاسِ لِأَوَائِلِهِمْ Ve bunun nūn'una iʿrāb lāzım olur cemīʿ-î hālette.

اَلسَّرْعُ [es-serʿ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Bāg çubuğundan çıkan bir yıl-lık tāze çubuktur. Ve her tāze çubuğa سَرْعٌ [serʿ] derler.

اَلسَّرْعِرَاعُ [es-seraʿraʿ] (sīn'in ve rā'ların fethiyle) Kezālik tāze çubuk. Ve

سَرْعِرَاعٌ [seraʿraʿ] Şol tāze yiğide derler ki mütenaʿim ve mülāyim ola.

اَلْأَسَارِيعُ [el-esārīʿ] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol fidanlardır ki asmanın kökünden çıkar.

اَلْيُسْرُوعُ [el-yusrūʿ] (yā'nın ve rā'nın zammı ve sīn'in sükunuyla) ve

اَلْأُسْرُوعُ [el-usrūʿ] (ʿale'l-vezni'l-mezkūr) Şol kırmızı kurttur ki tāze otlarda olur, kaçan derisinden çıkıp ayrıl-sa pervāne olur. يُسْرُوعٌ [yusrūʿ]un aslı يَسْرُوعٌ idi yā'nın fethiyle, zīrā kelām-ı ʿArabda يُفْعُولٌ [yufʿūl] yoktur yā'nın zammıyla, pes yā'yı mazmūm kıldılar, rā'nın zammına tābiʿ olsun diye, nitekim Esved b. Yuʿfur derler yā'nın ve fā'nın zammı ile. Ve Ḳanānī eyitti: أُسْرُوعٌ [usrūʿ] şol başı kırmızı ak kurtlardır ki kumda olur, nisā tā'ifesinin parmakların ona teşbīh ederler. Ve

اَلْأُسْرُوعُ [usrūʿ] Yayın üzerinde olan hutūta ve yollara dahi derler.

[س ط ع]

السُّطُوغُ [es-suṭūʿ] (zammeteynle) Tozun ve rāyihanın ve subhun kalkıp yükselmesi; yukālu: سَطَعَ الْعُبَارُ وَالرَّايِحَةُ وَالطَّبِيخُ يَسْطَعُ سَطُوْعًا مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ

السُّطِيغُ [es-saṭīʿ] (sīn'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Subhtur.

السُّطَعُ [es-saṭaʿ] (fethateynle) Boyun uzun olmak.

السُّطَعَاءُ [es-saṭaʿā] (sīn'in fethi ve tā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Boynu uzun olan nesne; yukālu: نَعَامَةٌ سَطَعَاءُ

السُّطَاعُ [es-siṭāʿ] (sīn'in kesriyle) Devenin boynunda uzunluğuna olan dāğdır. Ve

سِطَاعُ [siṭāʿ] Kezālik evin direğine derler, عَمُودُ الْبَيْتِ

الْمُسَطَّعُ [el-musattaʿ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol devedir ki boynunda zikr olunan vech üzere dāğı ola.

[س ع ع]

التَّسْعُزُلُ [et-tesaʿzu] (ʿalā-vezni [et-tezelzul]) Pīr olup bunamak; yukālu: Ve تَسْعَسَعُ الرَّجُلُ إِذَا كَبَرَ حَتَّى هَرَمَ

تَسْعَسَعُ [tesaʿsu] Ayın ekseri geçmeğe dahi derler; yukālu: Ve تَسْعَسَعُ الشُّهُرُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ ”أَنَّهُ سَافِرٌ ʿANHU فِي عَقَبِ رَمَضَانَ وَقَالَ إِنَّ الشُّهُرَ قَدْ تَسْعَسَعُ فَلَوْ ضَمْنَا فِي عَقَبِ ʿAĪB] ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesriyle ayın āhirine derler. Ve

تَسْعَسَعُ [tesaʿsu] Hāl yatlı olmağa dahi derler; yukālu: تَسْعَسَعَتْ حَالٌ فَلَانَ إِذَا انْحَطَّتْ

الْأَسْعَسَعَةُ [es-saʿseʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Keçiye سَعُ diye daʿvet etmek, Ferrā rivāyeti üzere; tekülü: سَعَسَعَتْ بِالْمِعْزَى إِذَا رَجَرَتْهَا وَقُلْتَ لَهَا سَعُ

[س ف ع]

السَّفْعُ [es-sefʿ] (sīn'in fethi ve fā'nın sükünüyle) Yapışmak; yukālu: سَفَعْتُ مِثْلَهُ إِذَا أَخَذْتُ مِنْ بِنَاصِيَتِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخَذْتُ ﴿لَتَسْفَعُنَا بِالنَّاصِيَةِ﴾ (العلق 15) Ve

سَفَعُ [sefʿ] Kuş kanadıyla vurmağa dahi derler; yukālu: سَفَعُ الطَّائِرُ إِذَا لَطَمَ بِجَنَاحَيْهِ

السَّفْعَةُ [es-sefʿat] (sīn'in fethi ve fā'nın sükünüyle) Tutmak; yukālu: بِهِ سَفْعَةٌ مِنْ الشَّيْطَانِ كَأَنَّهُ أَخَذَ بِنَاصِيَتِهِ

سَفَعُ [sefʿ] Āteş bir nesneyi tagyir etmeğe dahi derler; yukālu: سَفَعْتُهُ النَّارُ وَالسَّمُومُ إِذَا لَفَحَتْهُ لَفْحًا يَسِيرًا فَغَيَّرَتْ لَوْنَ الْبَشْرَةِ Ve لَفَحَ [lefḥ] fā'yla ve hā-i mühmele ile yakmak.

السَّرَافِعُ [es-serāfiʿ] (sīn'in fethi ve fā'nın kesriyle) Bād-ı semūmun harāretleridir ki teʿsīr eder.

السَّفْعَةُ [es-sufʿat] (sīn'in zammı ve fā'nın sükünüyle) Şol siyāhtır ki kırmızılığa māʿil ola. Ve

سَفْعَةُ [sufʿat] Şol yere derler ki ev yeri olmağın onun rengi sār yerin rengine muhālif ola. Ve

سَفْعَةُ [sufʿat] Arıklayıp mütegayyir olan ʿavretin yüzünde olan sevāda dahi derler.

الْأَسْفَعُ [el-esfaʿ] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki rengi siyāh olup karalığa māʿil ola.

السُّفْعُ [es-sufʿ] (sīn'in zammı ve fā'nın sükünüyle) Saç ayağıdır. Ve saç ayaklarına سَفْعُ [sufʿ] dediler rengi أَشْفَعُ [esfaʿ] olduğı için. Ve güvercine السَّفَعَاءُ [es-sefʿā] dediler sīn'in fethiyle ve elifin meddiyle, tūyünün renginde tagyir olduğı için. Ve doğan cinsinin cümlesi سَفْعُ [sufʿ]dur.

الْمُسَافَعَةُ [el-musāfeʿat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Uğraş hīninde kovuşmak,

مُطَارَدَةٌ [muṭāredet] maʿnāsına.

[س ق ع]

السَّقْعُ [es-saqʿ] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nāhiye, صَفْعٌ [şaḩʿ] maʿnāsında lügattır. Ve

سَفْعٌ [saḩʿ] Gitmek maʿnāsına da gelir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ سَقَعَ أَيُّ أَيْنَ ذَهَبَ Ve horoz ötmeye dahi derler; yukālu: سَفْعُ الدِّيَكِ مِثْلُ صَفْعٍ

السَّمِشَقُ [el-mişkaʿ] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle) Belīg olan hatīb; yukālu: حَطِيبٌ مُسَقَّعٌ [yaʿnī] مَصْفُوعٌ حَطِيبٌ maʿnāsına şād-ı mühmele ile.

السِّقَاعُ [es-siḩāʿ] (sīn'in kesriyle) Nakanın burnuna bağladıkları nesne ki صِقَاعٌ [şikāʿ] maʿnāsında lügattır.

[س ق ر ع]

السُّقْرُقُ [es-suḩurḩuʿ] (sīn'in ve kāf'ların zammı ve rā'nın sükūnuyla) Ḥabeş tā'ifesinin hamurudur ki darıdan ederler, سُكْرُكَةٌ [sukurket] taʿrībidir.

[س ك ع]

السَّكْعُ [es-sekʿ] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Gitmek, سَفْعٌ [saḩʿ] gibi; yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ سَكَعَ

التَّسَكُّعُ [et-tesekkuʿ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: مَا أَدْرِي أَيْنَ تَسَكَّعَ Ve

تَسَكُّعٌ [tesekkuʿ] Lecc edip bātılda müstemirr olmağa dahi derler.

[س ل ع]

السِّلْعَةُ [es-silʿat] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Metāʿ. Ve

سِلْعَةٌ [silʿat] Şol ura derler ki bez gibi bedende çıkar, taharrük olursa müteharrik

olup nohut mikdārından kavun mikdārına varınca büyür.

السَّلْعَةُ [es-selʿat] (sīn'in fethiyle) Baş yarığdır.

السَّلْعُ [es-selʿ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş parmak; yukālu: سَلَعْتُ رَأْسَهُ Ve أسْلَعُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَقَّقْتُهُ

سَلْعٌ [selʿ] Ayakta olan yarığa dahi derler.

السَّلْوُوعُ [es-sulūʿ] (zammateynle) Cem'i, Yaʿqūb eyitti: Dağda olan yarığa السَّلْعُ [es-silʿ] derler, sīn'in kesriyle.

الْأَسْلَاعُ [el-eslāʿ] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve gāh olur bazıları سَلْعٌ [selʿ]i sīn'in fethiyle istiʿmāl ederler.

سَلْعٌ [Selʿ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Medīne-i münevverede bir dağın ʿalemidir.

الْمُسَلَّعَةُ [el-muselleʿat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol sığırdır ki kulağına zikr olunan ağaç pāresi asılmış ola, zīrā kıtlık olduğu yılda mezbūr ağaç pāresin sığırın kulağına asıp onu ateş ile yakıp sığırı dağa sürerlerdi, yağmur yağsın diye kendi zuʿmleri üzere.

السَّلْعُ [es-selaʿ] (fethateynle) Ayak yarılmak; yukālu: سَلَعْتُ قَدَمُهُ تَسْلَعُ سَلْعًا مِنَ الْبَابِ [Ve dahi] زَلَعْتُ maʿnāsına ki زَلَعْتُ ayak yarıldı demektir. Ve

سَلْعٌ [selaʿ] Bir acı ağacın dahi ismidir.

الْإِنْسِلَاعُ [el-insilāʿ] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Yarılmak; yukālu: إِسْلَعُ إِذَا انْشَقَّتْ

[س ل ق ع]

السَّلْفُوعُ [el-selḩaʿ] (sīn'in ve kāf'ın fethi ve lām'ın mā-beynde sükūnuyla) Cerī olan kimsedir. Ve nisā tā'ifesinden cerī'e olup selīta olan ʿavret. Ve muhkem olan nākaya

dahi derler. Ve bir dişi kelbin dahi ismidir.

السَّلْقُ [es-selqaʿ] (sīn'in ve kāf'ın fethi ve lām'ın mā-beynde sükūnuyla) Şol yerdir ki haşin ola. Baʿzılar eyitti: سَلَّقَ [selqaʿ] müstakil maʿnāya mevzūʿ deġildir, بَلَّقَ [belqaʿ]a tebeʿiyyetle istiʿmāl olunur; yukālu: بَلَّقَ سَلَّقَ ve بَلَّقَ سَلَّقَ ve بَلَّقَ سَلَّقَ Yaʿnī şol yerler ki onda bir nesne olmaya.

السَّلَنْقُ [es-selenkaʿ] (sīn'in ve lām'ın ve kāf'ın fethiyle) Yıldırım, berk maʿnāsına.

الإِسْلَنْقُ [el-islinkaʿ] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Ufak taş harāret-i şems ile kızmak; yukālu: يَلْقَعُ سَلَّقَ بِالسَّلْقِ Ve يَلْقَعُ بِالسَّلْقِ [berk] yaldırmağa derler.

[س م ع]

السَّمْعُ [es-semʿ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) İşıticilik ki insāna kāʾim olur bir sıfattır; vāhid ve tesniye ve cemʿ olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿حَتَمَ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى﴾ (البقرة 7)

السَّمَاعُ [es-semāʿ] (sīn'in fethiyle) Kezālik masdardır, işitmek maʿnāsına; tekūlu: سَمِعْتُ الشَّيْءَ سَمِعًا وَسَمَاعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الأَسْمَاعُ [el-esmāʿ] (hemzenin fethiyle) سَمِعَ [semʿ]in cemʿi, kaçan cemʿ etmek murād olunsa.

الأَسَامِيُّ [el-esāmiʿ] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) أَسْمَاعُ [esmāʿ]ın cemʿi. Ve ʿArabların مَبِيَّ سَمِعَكَ إِلَيَّ dediği maʿnāsındır.

سَمَاعٌ [semāʿi] (sīn'in fethi ve ʿayn'ın kesri üzere bināsi ile) Kezālik سَمِعَ maʿnāsındır, مَدْرَكٌ ve مَدْرَكٌ ve مَدْرَكٌ maʿnāsına.

السَّمْعَةُ [es-sumʿat] (sīn'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) İşıtilsin diye bir iş etmek; tekūlu: فَعَلَهُ رِيَاءً وَسَمْعَةً أَيْ لِيَرَاهُ النَّاسُ

وَيَسْمَعُوا بِهِ

الِإِسْتِمَاعُ [el-istimāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dinlemek; tekūlu: إِسْتَمَعْتُ لَهُ أَيْ: لَا يَسْمَعُونَ إِلَّا إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى ﴿(الصافات 8)﴾ Yaʿnī kulak tutup dinlesen. Ve kaçan idgām etsen إِسْتَمَعْتُ إِلَيْهِ dersin, ve

التَّسْمُوعُ [et-tesemmuʿ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik bir nesneyi işitmek için dinlemek; yukālu: تَسَمَّعْتُ إِلَيْهِ وَتَسَمَّعْتُ لَهُ كُلُّهُ بِمَعْنَى لِأَنَّهُ قَالَ اللهُ ﴿لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ﴾ (فصلت 26) وَفُرِيَ ﴿لَا يَسْمَعُونَ إِلَّا إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى﴾ مُخَفَّفًا

التَّسَامُعُ [et-tesāmuʿ] (tā'nın fethi ve mīm'in zammı ile) Halk birbirinden işitmek; yukālu: تَسَامَعَ بِهِ النَّاسُ

الإِسْمَاعُ [el-ismāʿ] (hemzenin kesriyle) İşıtirmek; yukālu: أَشْمَعَهُ الْحَدِيثُ Ve

إِسْمَاعٌ [ismāʿ] Sövmeğe dahi derler, سَمِعْتُ [şetm] maʿnāsına; yukālu: إِذَا سَمِعَهُ إِذَا سَمِعَهُ Ve وَأَسْمِعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ ﴿(النساء 46)﴾ قَالَ الْأَخْفَشُ أَيُّ لَا سَمِعْتَ يَعْني عَلَى أَنْ يَكُونَ دُعَاءً عَلَيْهِ وَقَوْلُهُ ﴿أَبْصُرْ بِهِ وَأَسْمِعْ﴾ (الكهف 26) أَيُّ مَا Ve أَشْمَعُهُ وَأَبْصُرُهُ عَلَى التَّعَجُّبِ

إِسْمَاعٌ [ismāʿ] Kovaya مِسْمَعٌ [mismaʿ] dedikleri ipi bağlamağa derler, nitekim gelir inşāallāhu taʿālā; ke-kavlihi: إِذَا أَشْمَعْتُ الدَّلُو إِذَا جَعَلْتُ لَهَا مِسْمَعًا

المُسْمِيعَةُ [el-musmiʿat] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesriyle) Sāzende olan ʿavret, muganniye maʿnāsına.

السِّمْعُ [es-simʿ] (sīn'in kesri ve mīm'in sükūnuyla) Zikr-i cemīl maʿnāsına; yukālu: ذَهَبَ سِمْعُهُ فِي النَّاسِ وَيَقَالُ اللَّهُمَّ سَمِعًا لَا يَلْعَأُ أَيُّ يَسْمَعُ بِهِ وَلَا يَسْمَعُ بُلْمَاسِينَ. Ve

سِمْعٌ [simʿ] Mürekkebin olan sebūʿa dahi derler, yaʿnī şol kurt yavrusudur ki yeledi

kurttan hāsıl ola. Ve fi'l-meseli: **أَسْمَعُ مِنْ** "أَسْمَعُ مِنْ" **أَزُلُّ** [ezell] sağırsı ve butları hafif olan hayvān ve cemīc kurt cinsinde bu sıfat vardır. Ve gāh olur **أَزُلُّ** [ezell]i terk edip "أَسْمَعُ مِنْ سَمْعٍ" derler.

التَّسْمِيعُ [et-tesmīc] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Teşhīr ma‘nāsına; yukālu: **سَمِعَ بِهِ** "مَنْ فَعَلَ كَذَا سَمِعَ اللَّهُ بِهِ" **إِذَا شَهَرَهُ** Ve fi'l-hadīsi: **أَسَمَاعٌ خُلِقَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ** Ve

تَسْمِيعٌ [tesmīc] Bir nesneyi şāyi‘ kılmağa dahi derler. Ve bir kimseyi humūl mertebesinden çıksın diye münteşir kılmağa da derler. Ve ref‘-i savt edip āvāzı işittirmeğe dahi derler; yukālu: **سَمِعَهُ الصَّوْتُ وَأَسَمَعَهُ**

السَّامِعَةُ [es-sāmi‘at] (mīm’in kesriyle) Kulak, üzün ma‘nāsına.

الْمُسْمَعُ [el-misma‘] (mīm-i evvelin kesri ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Kezālik kulak; yukālu: **فُلَانٌ عَظِيمُ الْمُسْمَعَيْنِ** Ve

مِسْمَعٌ [misma‘] Kezālik şol kulpa derler ki **غَرِبَ** [ġarb] demekle ma‘rūf olan büyük kovanın ortasında olur ona bir ip takarlar tā ki kova doğrulup mu‘tedil ola.

السَّمِيعُ [es-semīc] (sīn’in fethi ve mīm’in kesriyle ve meddiyle) İşitici, **سَامِعٌ** [sāmi‘] ma‘nāsına. Ve işittirici ma‘nāsına da gelir, **مُسْمِعٌ** [musmi‘] gibi.

السَّمْعَةُ [es-sum‘unnet] (sīn’in ve ‘ayn’ın zammı ve mīm’in sükūnu ve nūn’un teşdidiyle) Şol ‘avrettir ki ziyāde işitici olmağın işittiği nesnede zann kullanmayıp cezm üzere ola; yukālu: **إِمْرَأَةٌ سَمْعَةٌ نَطْرَةٌ** Ve Aḥmer zikr olunan kelimelerin evvellerin meksūr edip harf-i sālisini meftūh ederdi.

السَّمْعَمَةُ [es-sema‘ma‘] (sīn’in ve mīm’lerin fethi ve ‘ayn-ı evvelin sükūnuyla) Başı küçük olan, sağırū’r-re’s ma‘nāsına. Pes

bu **فَعْلَعَلٌ** [fa‘al‘al] vezni üzere olur.

[س م د ع]

السَّمِيدَةُ [es-semeyda‘] (sīn’in ve mīm’in ve dāl’ın fethleriyle) Şol ulu kimsedir ki muvaṭṭa‘u’l-eknāf ola, ya‘nī āyende ve revendesi çok ola; sīn’in zammı cā‘iz değıldir.

[س ن ع]

السَّنَاعَةُ [es-senā‘at] (sīn’in fethiyle) Güzel-lik, yukālu: **سُنِعَ سَنَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

السَّنِيعُ [es-seni‘] (sīn’in fethi ve nūn’un kesri ve meddiyle) Sāhib-i cemāl olan kimse.

السَّنِيعَةُ [es-seni‘at] Mü‘ennesi; yukālu: **رَجُلٌ سَنِيعٌ وَامْرَأَةٌ سَنِيعَةٌ**

[س و ع]

السَّاعَةُ [es-sā‘at] Vakt-i hāzır. Ve **سَاعَةٌ** [sā‘at]ten gāh olur kıyāmet murād olunur.

السَّاعُ [es-sā‘] ve

السَّاعَاتُ [es-sā‘āt] Cem‘i.

السَّنَوَاعُ [es-senev‘ā‘] (sīn’in fethi ve vāv’ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir lafzdır ki **سَاعَةٌ** [sā‘at]ten müştakkıtr, ma‘nā-yı **سَاعَةٌ** [sā‘at]ı te‘kīd için, nitekim **لَيْلَةٌ لَيْلَاءُ** derler.

الْمُسَاوَعَةُ [el-musāve‘at] (mīm’in zammı ve vāv’ın fethiyle) Bir nesneyi sā‘at ile işlemek; tekūlu: **عَامَلْتُهُ مُسَاوَعَةً مِنَ السَّاعَةِ كَمَا تَقُولُ** **مُبَاوَعَةٌ مِنَ الْيَوْمِ** Ve bunlardan zikr olunandan gayrı tasarruf olunmaz.

السَّوْعُ [es-sev‘] (sīn’in fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bir mikdār zamāna derler; tekūlu: **جَاءَنَا بَعْدَ سَوْعٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيُّ بَعْدَ هَذِهِ** Ya‘nī “İbil yattıktan sonra geldi.” Ve

سَوْعٌ [sev‘] İhmāl olunmağa dahi derler; yukālu: **أَسَاعَ الْإِبِلَ فَسَاعَتْ إِذَا تَرَكَتْ**

السَّوَاعُ [es-suvā‘] (sīn’in zammıyla) Bi-

maʿnāhu. Ve

سَوَاعٍ [suvāʿ] Bir putun ismidir, sanem maʿnāsına ki Nuḥ ʿaleyhi's-selām kavminin idi, sonra Huzeyl kavminin oldu; **رُهَاطُ** [Ruhāt] nām mevzi'de idi ki Mekke-i müşerrefeden üç konak yerdir, zamān-ı cāhiliyyette ʿibādet kaskına ona hacc ederlerdi.

الْإِسَاعَةُ [el-isāʿat] (hemzenin kesriyle) İhmāl etmek; tekūlu: **أَسَعْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَهْمَلْتُهَا** ve minhu kile: **صَاعٌ سَاعٌ** ve **فَسَاعَتْ هِيَ**

السَّائِعُ [es-sāʿiʿ] Terk olunup zāyiʿ olan nesne.

الْمِشْيَاءُ [el-misyāʿ] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Merʿada dilediği yere giden nāka. Ve

مِشْيَاءُ [misyāʿ] Zāyiʿ kılana da derler; yukālu: **رَجُلٌ مِشْيَاءٌ وَمِشْيَاءٌ لِلْمَالِ**

الْمُسِيْعُ [el-musīʿ] (mīm'in zammı ve sīn'in kesri ve meddiyle) Zāyiʿ kılıp ihmāl eden kimse; yukālu: **رَجُلٌ مُضِيْعٌ مُسِيْعٌ** Ve bu Ebū ʿUbeyd rivāyetidir.

[س ي ع]

السَّيْعُ [es-seyʿ] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Akıp hareket etmek.

السُّيُوعُ [es-suyūʿ] (zammeteyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **سَاعَ الْمَاءِ وَالسَّرَابِ يَسِيْعُ سَيْعًا** **وَسُيُوعًا إِذَا جَزَى وَاضْطَرَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ** Ve **سَرَابٌ** [serāb] sīn-i mühmele ile berriyyede su gibi görünen nesnedir, ʿalā-mā merre.

الْإِنْسِيَاءُ [el-insiyāʿ] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Bi-maʿnāhu.

السِّيَاءُ [es-siyāʿ] (sīn'in kesriyle) Şol samanlı balçıktır ki onunla bir yer sıvarlar.

التَّسْيِيعُ [et-tesyīʿ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Samanlı balçık ile dīvār sıvamak;

yukālu: **سَيَّعْتُ الْحَائِطَ**

الْمِشْيَعَةُ [el-misyēʿat] (mīm'in kesriyle ve yā'nın fethiyle) Şol mālaya derler ki onunla dīvāra balçık sıvarlar.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ب ع]

الشَّيْبُ [eş-şibaʿ] (şīn'in kesri ve bā'nın fethiyle) Tokluktur ki جُوعٌ [cūʿ]un mukābilidir; tekūlu: شَبِعْتُ خُبْرًا وَلَحْمًا وَمِنْ خُبْرٍ وَلَحْمٍ شَبَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ مِنْ مَصَادِرِ الطَّبَائِعِ Ya'nī ef'āl-i cevārihten değıldir, gūyā ki masdarı fethateynle gelmediğini beyān olur. Ve

شَبِعَ [şibaʿ] Bir nesneyi kerīh görmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: شَبِعْتُ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ وَرَوَيْتُ إِذَا كَرِهْتَهُ وَهَمَّا عَلَى الْإِسْتِعَارَةِ Ve

شَبِعَ [şibaʿ] Doymağa karīb olmak ma'nāsına da gelir, Ya'qūb rivāyeti üzere; yukālu: هَذَا بَلَدٌ قَدْ شَبِعْتُ غَنَمَهُ إِذَا قَارَبَتِ الشَّيْبَ وَلَمْ تَسْبِعْ

الشَّيْبُ [eş-şibʿ] (şīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Doyuran nesnenin ismidir.

الشَّيْبَانُ [eş-şeb'ān] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Doyan kimse.

الشَّيْبَعِيُّ [eş-şeb'ā] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: شَبِعْتُ رَجُلٌ شَبِعَانٌ وَإِمْرَأَةٌ شَبِيعِيٌّ Ve gāh olur ki شَبِعْتُ رَجُلٌ شَبِعَانٌ وَإِمْرَأَةٌ شَبِيعِيٌّ derler, ya'nī semizliğınden halhalı dolu olsa.

الْإِشْبَاعُ [el-işbāʿ] (hemzenin kesriyle) Doyurmak; tekūlu: أَشْبَعْتُهُ مِنَ الْجُوعِ Ve

إِشْبَاعٌ [işbāʿ] Boyaya doyurmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: أَشْبَعْتُ الثَّوْبَ مِنَ الصَّبِغِ

الشَّيْبِيعُ [eş-şebīʿ] (şīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Kesir ma'nāsına; tekūlu: ثَوْبٌ شَبِيعٌ الْعَزْلُ أَي كَثِيرَةٌ

الْمُتَشَبِّعُ [el-muteşebbiʿ] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol kimse-

dir ki mālīk olmadığı nesne ile zīnet kasd eyleyip bātıl nesne ile garrālana. Ve fi'l-hadīsi: "الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَا يَمْلِكُ كَلَابِسُ ثَوْبِي زُورٌ" Gūyā ki iki sevb-i zūrun biri kendinin olmayan nesneyi kendinin göstermesi ve biri dahi bī-vech garrālanmasıdır.

الشُّبُعَةُ [eş-şub'at] (şīn'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Doyacak mīkdārı olan ta'ām; yukālu: عِنْدِي شُبُعَةٌ مِنْ طَعَامٍ أَي قَدْرٌ مَا يَشْبَعُ بِهِ مَرَّةً

[ش ب د ع]

الشُّبَادِيُّ [eş-şebādīʿ] (şīn'in fethi ve dāl'in kesriyle) ʿAkrebler.

الشُّبَيْدَعَةُ [eş-şibdiʿat] (dāl'in kesriyle) Müfredi, bir ʿakreb ma'nāsına. Ve bu Ebū ʿAmr rivāyetidir, Aḥmer dahi Ebū ʿAmr'a muvāfıktır.

[ش ح ع]

الشُّجَاعَةُ [eş-şecāʿat] (şīn'in fethiyle) Kalb muhārebe vaktinde kavī olmaktadır; yukālu: شَجَعَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الشُّجَاعُ [eş-şucāʿ] (şīn'in zammıyla) Bahādır olan kimse. Ve

شُجَاعٌ [şucāʿ] Gāh olur bir cins yılanı dahi derler. Ve tā'ife-i ʿArab şöyle zuʿm ederler ki bir kimse ziyāde aç olsa ve açlığı mümtedd olsa onun karnında bir yılan peydā olur ki ona شُجَاعٌ [şucāʿ] derler ve صَفْرٌ [şāfer] derler şād'ın ve fā'nın fethiyle.

الشُّجَعَةُ [eş-şic'at] (şīn'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Cem'i.

الشُّجَعَةُ [eş-şec'at] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kezālik cem'idir, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere.

الشُّجَعَةُ [eş-şece'at] (fethateynle) Kezālik cem'idir, gayrılar rivāyeti üzere.

الشَّجَعَانُ [eş-şic'ān] (şīn'in kesri ve cīm'in

sükūnuyla) Kezālik cemʿi; yukālu: قَوْمٌ شَجَعَةٌ وَشَجَعَانٌ وَنَظِيرُهُ غُلَامٌ وَغُلَمَةٌ وَغُلَمَانٌ

الشَّجِيعُ [eş-şecîʿ] (şîm'in fethi ve cîm'in kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الشَّجَعَانُ [eş-şucʿān] (şîm'in zammı ve cîm'in sükūnuyla) شَجِيعٌ [şecîʿ]in cemʿi, جَرِيبٌ [cerîb]le جُرْبَانٌ [curbān] gibi. Ve جَرِيبٌ [cerîb] cîm'le ve rā-i mühmele ile bir mikdār yere derler.

الشَّجَعَاءُ [eş-şucaʿā] (şîm'in zammı ve cîm'in fethi ve elifin meddiyle) Kezālik شَجِيعٌ [şecîʿ]in cemʿi, فُقَيْهٌ [feḳīh]le فُقَاهَاءُ [fuḳāhā] gibi.

الشَّجَاعَةُ [eş-şucāʿat] (şîm'in zammı ile) Bahādır ʿavret; yukālu: امْرَأَةٌ شَجَاعَةٌ Ve Ebū Zeyd eyitti: Kilābiyyîn kabîlesinden işittim ki شَجَاعٌ derlerdi ve شَجَاعَةٌ [şecāʿat] le ʿavreti sıfatlamazlardı.

الشَّجْعُ [eş-şecaʿ] (fethateynle) Deve yürürken adımın sürʿatle atmaktır.

الشَّجِيعُ [eş-şeciʿ] (şîm'in fethi ve cîm'in kesriyle) Serîʿü'l-hareke olan nesne; yukālu: شَجِعُ الْقَوَائِمِ

الشَّجِيعَةُ [eş-şeciʿat] (şîm'in fethi ve cîm'in kesriyle) Müʿennesi; yukālu: نَاقَةٌ شَجِيعَةٌ

الشَّجَعَاءُ [eş-şecʿā] (şîm'in fethi ve cîm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik müʿennesi; yukālu: نَاقَةٌ شَجَعَاءُ

الشَّجَعَاءُ [eş-şicʿā] (şîm'in kesriyle) شَجَاعٌ [şucāʿ]da lügattır, İbn Sikkīt rivāyeti üzere.

الشَّجَعَانُ [eş-şicʿān] (şîm'in kesri ve cîm'in sükūnuyla) Lügat-ı mezbūrenin cemʿidir, rivāyet-i mezkūr üzere.

الأَشْجَعُ [el-eşcaʿ] (hemzenin ve cîm'in fethiyle) شَجَاعٌ [şucāʿ] maʿnāsındır. Baʿzılar eyitti: أَشْجَعُ [eşcaʿ] şol kimsedir ki onun

hiffeti ola, kuvveti ziyāde olduğu için. Ve أَشْجَعُ [eşcaʿ]la Arslan dahi tesmiye olunur. Ve gāh olur dehre dahi أَشْجَعُ أَخَاذٌ [eşcaʿu ahḫāz] derler bu maʿnādan ötürü. Ve

أَشْجَعُ [Eşcaʿ] Ğatafān'dan bir kabîlenin adıdır. Ve

أَشْجَعُ [eşcaʿ] Bir cins yılana dahi derler hayye-i mahsūsa maʿnāsına.

الأَشْجَاعُ [el-eşāciʿ] (hemzenin fethi ve cîm'in kesriyle) Elin zāhirinde olan parmak dipleri ki aʿsāba muttasıl olur; vāhidi أَشْجَعُ [eşcaʿ] gelir. Baʿzılar mezbūrun vāhidini إِشْجَعُ gelir zuʿm ettiler hemzenin kesriyle, إِضْبَعُ [işbaʿ] vezni üzere. Cevherī eyitti: Bunun aslı yoktur, Ebu'l-Ğavş rivāyeti üzere.

التَّشْجِيعُ [et-teşcîʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bir kimseyi شَجَاعَةٌ [şecāʿat]e nisbet etmek yāhūd kuvvet-i kalb verip bahādır kılmak; tekūlu: شَجَعْتُهُ إِذَا قُلْتُ لَهُ إِنَّكَ شَجَاعٌ أَوْ قَوَّيْتُ قَلْبَهُ

التَّشْجِيعُ [et-teşeccuʿ] (fethateynle ve cîm'in zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle şecāʿat etmek.

[ش ر ع]

الشَّرِيعَةُ [eş-şerîʿat] (şîm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Su almağa ve su içmeğe varacak yer, ābiş-hūr maʿnāsına. Ve

شَرِيعَةٌ [şerîʿat] Şol dındir ki Hak taʿālā kullarına onu vazʿ etmiştir.

الشَّرْعُ [eş-şerʿ] (şîm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tarîk vazʿ etmek. Ve

شَرَعٌ [şerʿ] Davar suya girmeğe dahi derler; yukālu: شَرَعٌ لَهُمْ يَشْرَعُ شُرْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَي سَنٌ وَشَرَعَتِ الدَّوَابُّ تَشْرَعُ شُرْعًا إِذَا دَخَلَتْ فِي الْمَاءِ Ve menzili tarîk-i nāfiz üzere kılmağa dahi derler. Ve deriyi soyup çıkarmağa

dahi derler. Ve Yaʿqūb eyitti: Kaçan da-
varın ayağının arasın şakk etseler شَرَعْتُ
الإهاب derler. Ve

شُرُوعٌ [şerʿu] حَسْبُ [ħasb] maʿnāsına dahi
gelir; yukālu: شَرَعَكَ هَذَا أَيَّ حَسْبِكَ Ve fiʿl-
meseli: “شَرَعَكَ مَا بَلَغَكَ الْمَحَلَّ” Yaʿnī “Az
nesne ki maksūda eriştire, kifāyet eder.”
Ve yukālu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ شَرَعَكَ مِنْ رَجُلٍ أَيَّ
حَسْبِكَ وَالْمَعْنَى أَنَّهُ مِنَ النَّحْوِ الَّذِي تَشْرَعُ فِيهِ وَتَطْلُبُهُ
Yaʿnī istediğın kimsedir: فِيهِ الْوَاحِدُ
وَالثَّنِيَّةُ وَالْجَمْعُ لِأَنَّهُ مُضَدَّرٌ مِثْلُ قَوْلِهِمُ النَّاسُ فِي هَذَا
وَالأَمْرُ شُرُوعٌ سَوَاءٌ Ve se-yecṭu. Ve

شُرُوعٌ [şerʿ] Bir kimsenin üzerine gönder
doğrultmağa dahi derler; yukālu: أَشْرَعْتُ
الرُّمْحَ فَشَرَعٌ هُوَ

الشَّارِعُ [eş-şāriʿ] (rāʿnın kesriyle) Ulu yol,
tarīk-i aʿzām maʿnāsına.

الشُّرُوعُ [eş-şurūʿ] (zammeteynle) Bir nes-
neye başlamak; tekūlu: شَرَعْتُ فِي هَذَا الْأَمْرِ
شُرُوعًا إِذَا حُضَّتْ ve

شُرُوعٌ [şurūʿ] Davar suya girmeğe dahi der-
ler; yukālu: شَرَعَتِ الدَّوَابُّ شُرُوعًا إِذَا دَخَلَتْ فِي
المَاءِ Ve

شُرُوعٌ [şurūʿ] Suya giren develer maʿnāsına
dahi gelir; yukālu: إِبِلٌ شُرُوعٌ

الشُّرُوعُ [eş-şurraʿ] (şīnʿin zammı ve rāʿnın
fethi ve teşdīdiyle) Kezālik suya giren de-
veler maʿnāsına. Ve

شُرُوعٌ [şurraʿ] Suyun mevci ile kenāra çıkan
balıklara dahi derler; yukālu: حَيْثَانُ شُرُوعٌ أَيَّ
Ve شَارَعَاتٌ مِنْ غَمْرَةِ المَاءِ إِلَى الْجِدِّ
[cudd] cīmʿin zammıyla kenāra derler, sāhil
maʿnāsına.

التَّشْرِيعُ [et-teşriʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-
tekrīm]) Davarı suya götürmek; tekūlu:
أَهْوَنُ السَّفِيِّ التَّشْرِيعُ Ve fiʿl-meseli: “أَهْوَنُ
Yaʿnī “Sakyın esheli teşriʿ tarīkiyle

olandır.”

الشُّرُوعُ [eş-şeraʿ] (fethateynle) Şol cānibdir
ki taleb olunur; yukālu: النَّاسُ فِيهِ شُرُوعٌ سَوَاءٌ
Bunda dahi vāhid ve cemʿ ve müzekker ve
müʿennes berāber olur.

الشُّرُوعَةُ [eş-şirʿat] (şīnʿin kesri ve rāʿnın
sükūnuyla) شَرِيعَةٌ [şerīʿat] maʿnāsına; ve
minhu kavluhu taʿālā: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرُوعَةً
Ve وَمِنْهَا جَاءَ﴾ (المائدة 48)

شُرُوعَةٌ [şirʿat] Misl maʿnāsına dahi gelir;
yukālu: هَذِهِ شُرُوعَةٌ هَذِهِ أَيَّ مِثْلِهَا

الشُّرُوعُ [eş-şirʿ] (şīnʿin kesri ve rāʿnın
sükūnuyla) Kezālik misl maʿnāsına;
yukālu: هَذَا شُرُوعٌ هَذَا وَهَمَّا شُرُوعَانِ أَيَّ مِثْلَانِ Ve

شُرُوعَةٌ [şirʿat] Kiriş maʿnāsına dahi gelir,
[veter] gibi.

الشُّرُوعُ [eş-şiraʿ] (şīnʿin kesri ve rāʿnın fet-
hiyle) Cemʿi, kirişler maʿnāsına.

الشَّارِعُ [eş-şirāʿ] (şīnʿin kesriyle) Cemʿ-i
cemʿdir, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere. Ve

شِرَاعٌ [şirāʿ] Gemi yelkenine dahi derler.
Ve gāh olur deve boynın kaldırırsa فَذَرَفَعَ
شِرَاعُهُ derler.

الشُّرَاعِيّ [eş-şirāʿiyy] (şīnʿin kesri ve
āhirinde yāʿnın teşdīdiyle) شِرَاعٌ [şirāʿ]
a mensüb olan gönder ki seren ağacı-
na teşbīh olunur. Ve ʿibāret-i *Ḳāmūs*ʿtan
fehmlunlan budur ki شُرَاعِيّ zamm-ı şīnle
ola, zīrā شُرَاعٌ [şurāʿ] غُرَابٌ [ğurāb] vezni
üzere bir kimsenin ismidir ki gönderler
işler imiş; yukālu: رُمْحٌ شُرَاعِيّ

الإِشْرَاعُ [el-işrāʿ] (hemzenin kesriyle) Kapı
açmak; tekūlu: أَشْرَعْتُ بَابًا إِلَى الطَّرِيقِ إِذَا فَتَحْتَ
Ve

إِشْرَاعٌ [işrāʿ] Bir kimsenin üzerine gönder
doğrultmağa dahi derler; tekūlu: أَشْرَعْتُ
الرُّمْحَ قَبْلَهُ إِذَا سَدَدْتَ

[ش ر ج ع]

الشَّرَجُ [eş-şerca] (ʿalā-vezni جَغْفَر [cafer]) Uzun, tavīl maʿnāsına. Ve cenāze maʿnāsına dahi gelir.

الشَّرَجَةُ [el-muşerceʿat] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Uzun çekice derler; yukālu: مِطْرَقَةٌ مُشْرَجَةٌ أَي مُطْوَلَةٌ لَا حُرُوفَ لِنَوَاحِيهَا Yaʿnī etrāfında köşeleri olmaya.

[ش س ع]

الشَّسَعُ [eş-şisʿ] (şīn'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Naʿleyn tasmaşı.

الشَّسُوعُ [eş-şusūʿ] (zammeteynle) Cemʿi, naʿleyn tasmaları maʿnāsına; tekūlu: شَسَعْتُ الثَّغْلَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve

شِسْعُ [şisʿ] Mālī ziyāde zabt eden kimseye de derler; yukālu: فَلَا نَ شِسْعُ مَالٍ إِذَا كَانَ حَسَنَ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

التَّشْسِيعُ [et-teşşīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Naʿla tasma etmek; tekūlu: شَسَعْتُ الثَّغْلَ تَشْسِيعًا

الإِشْسَاعُ [el-işşāʿ] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: أَشْسَعْتُهَا كَذَلِكَ

الشَّاسِيعُ [eş-şāsiʿ] (şīn'in kesriyle) Irak olan nesne, baʿtd maʿnāsına.

الشَّسُوعُ [eş-şesūʿ] (şīn'in fethi ve sīn'in zammı ile) Kezālik baʿtd olan nesne.

[ش ع ع]

الشَّعَاعُ [eş-şuʿāʿ] (şīn'in zammı ve ʿayn'in tahfifiyle) Güneş doğarken iplik gibi görünen ziyāları.

الشَّعَاعَةُ [eş-şuʿāʿat] (kezālik şīn'in zamımıyla) Vāhidi.

الإِشْعَاعُ [el-işʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Günün ziyālarının dağılması; yukālu: أَشْعَتِ الشَّمْسُ إِذَا نَشَرَتْ شَعَاعَهَا leyleti'l-kadr: إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ مِنْ عَدِ يَوْمِهَا لَا

Ve شُعَاعٌ لَهَا

إِشْعَاعُ [işʿāʿ] Ekin kılçığının izhār etmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا أُخْرِجَ شُعَاعُهُ أَشْعَ الرَّزْغُ Ve

إِشْعَاعُ [işʿāʿ] Deve bevlini dağıtmağa dahi derler; yukālu: أَشْعَ الْبَعِيرُ بَوْلَهُ إِذَا فَرَقَهُ

الشَّعَاعُ [eş-şāʿ] (şīn'in fethiyle) Kanın saçılması ve dağılması ve gayrı nesnenin dağılmasına dahi derler. Ve perākende olan fikre dahi derler; yukālu: نَفْسٌ شُعَاعٌ أَي مُتَفَرِّقٌ Ve himmeti perākende olana dahi derler; yukālu: نَفْسٌ شُعَاعٌ إِذَا تَفَرَّقَتْ هِمْمُهَا Ve

شُعَاعُ [şaʿāʿ] Ekinin kılçığına dahi derler.

الشَّعُّ [eş-şāʿ] (şīn'in fethi ve ʿayn'in teşdidiyle) Deve bevlin dağıtmak; yukālu: شَعَّ الْبَعِيرُ بَوْلَهُ يَشْعُهُ إِذَا فَرَقَهُ

الشَّعْشَعُ [eş-şāʿşaʿ] (şīn'lerin fethi ve ʿayn'in sükūnuyla) Şol gölgedir ki kesif olmaya.

المُشْعَشَعُ [el-muşaşāʿ] (mīm'in zammı ve şīn'lerin fethiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: ظِلٌّ شِعْشِعٌ وَمُشْعَشِعٌ

الشَّعْشَعَةُ [eş-şāʿşeʿat] (ʿalā-vezni اَلرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Karıştırmak; yukālu: شَعْشَعْتُ الشَّرَابَ إِذَا مَرَّجْتَهُ

الشَّعْشَعَانُ [eş-şāʿşāʿ] (şīn'in fethiyle) Müteferrik maʿnāsındır. Ve

شَعْشَعَانُ [şaʿşāʿ] Uzun boylu olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ شَعْشَعَانٌ أَي طَوِيلٌ حَسَنٌ

الشَّعْشَعَانُ [eş-şāʿşāʿān] (şīn'lerin fethiyle) Kezālik uzun boylu.

الشَّعْشَعَانَةُ [eş-şāʿşāʿānet] (kezālik şīn'lerin fethalarıyla) Müʿennesi; yukālu: نَاقَةٌ شَعْشَعَانَةٌ

الشَّعْلُ [eş-şāʿallaʿ] (fethateynle ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Kezālik tavīl maʿnāsındır; lām zāʿidedir.

[ش ف ع]

الشَّفَعُ [eş-şef^c] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Çift ki tekin mukābilidir. Ve

شَفَعٌ [şef^c] Çift etmeğe dahi derler; yukālu: كَانَ وَتَرَا فَشَفَعْنَاهُ شَفْعًا

الشَّفَعَةُ [eş-şuf^cat] (şīn'in zammı ve fā'nın sükūnuyla) Bir hakk-ı şerʿidir ki dārda yāhūd yerde sābit olur.

الشَّفِيعُ [eş-şefi^c] (şīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) **شَفِيعَةٌ** [şuf^cat] sāhibi olan kimse. Ve şefāʿat sāhibi olana dahi derler.

الشَّافِعُ [eş-şāfi^c] (fā'nın kesriyle) Şol nākadır ki karnında veledi var iken ardınca āhar veledi yürüye; tekūlu minhu: شَفَعَتِ النَّاقَةُ Ve fi'l-hadīsi: شَافِعٌ بِشَاةٍ شَافِعٌ ”بَعَثَ مُصَدِّقًا فَأَتَاهُ بِشَاةٍ شَافِعٍ بِشَاةٍ شَافِعٌ“ Yaʿnī veledi olmayanı getir dedi. Ebū ʿUbeyd eyitti: شَافِعٌ [şāfi^c]e [şāfi^c] dedikleri veledi kendiyeye çift ve kendi veledine çift olduğundan ötürüdür.

الشَّفُوعُ [eş-şefū^c] (şīn'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki bir sağımda iki kap doldura.

الْإِسْتِشْفَاعُ [el-istişfā^c] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden bir kimse şefāʿat taleb etmek; tekūlu: إِسْتَشْفَعْتُهُ إِلَى فُلَانٍ إِذَا سَأَلْتَهُ أَنْ يَشْفَعَ لَكَ إِلَيْهِ

التَّشْفِيعُ [et-teşeffu^c] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Şefāʿat kılmak.

التَّشْفِيعُ [et-teşfi^c] Şefāʿat makbūl olmak; yukālu: تَشَفَّعْتُ إِلَيْهِ فِي فُلَانٍ فَشَفَّعَنِي فِيهِ تَشْفِيعًا أَيْ قَبِلَ شَفَاعَتِي

[ش ك ع]

الشُّكَاةُ [eş-şukāʿā] (şīn'in zammı ve elifin kasrıyla) Şol ottur ki tabībler katında maʿrūftur ki ona cerħa derler. Bu Ahfeş

riyāyeti üzeredir. Sībeveyhi eyitti: شُكَاةٌ [şukāʿā] vāhid ve cem^c gelir. Ve gayrılar eyitti: شُكَاةٌ [şukāʿā] cem^cdir.

الشُّكَاةُ [eş-şukāʿat] (şīn'in zammı ile) Vāhididir.

الشُّكْعُ [eş-şeka^c] (fethateynle) Veca^c ve gazab maʿnāsınadır; yukālu: شُكِعَ شُكْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الشُّكِيءُ [eş-şeki^c] (şīn'in fethi vekāf'ın kesriyle) Veca^c olan kimse; yukālu: مَاتَ شُكِيءًا أَيْ وَجِعًا لَا يَنَامُ

الْإِشْكَاعُ [el-işkā^c] (hemzenin kesriyle) Gazaba getirmek. Baʿzılar eyitti: إِشْكَاعٌ [iškā^c] melāmet verip mütezaccir kılmak.

[ش م ع]

الشَّمْعُ [eş-şema^c] (fethateynle) Şol nesnedir ki onunla gece oldukça ziyālanırlar, mūm maʿnāsına. Ve müvelled olanlar شَمْعٌ [šem^c] derler mīm'in sükūnuyla. Ve

شَمِعٌ [şema^c] Latife etmeğe dahi derler.

الشُّمُوعُ [eş-şumū^c] (zameteynle) Bi-maʿnāhu.

الشَّمْعَةُ [eş-şemeʿat] (şīn'in ve mīm'in kezālik fethiyle) Vāhidi.

الْإِشْمَاعُ [el-işmə^c] (hemzenin kesriyle) Şuʿle vermek; yukālu: أَشْمَعَ السِّرَاجُ إِذَا سَطَعَ نُورُهُ

الْمَشْمَعَةُ [el-meşmeʿat] (mīm'lerin fethi ve şīn'in sükūnuyla) Oynamak ve latife etmek. Ve fi'l-hadīsi: ”مَنْ تَبِعَ الْمَشْمَعَةَ أَيْ مَنْ عَبَثَ بِالنَّاسِ أَصَارَهُ اللَّهُ إِلَى حَالَةٍ يُعْبَثُ بِهِ فِيهَا“

الشُّمُوعُ [eş-şemū^c] (şīn'in fethi ve mīm'in zammıyla) Nisā tāʿifesinden şol ʿavrettir ki ziyāde gülücü ve oynayıcı ola.

[ش ن ع]

الشَّنَاعَةُ [eş-şenāʿat] (şīn'in fethiyle) Bir

nesne hadden tecāvüz edip yaramaz olmak, fezāʿat maʿnāsına; yukālu: شُعَّ الشَّيْعُ يَشُعُّ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ يَشُعُّ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ الشَّيْعُ [eş-şenīʿ] (şīn'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Hadden mütecāviz olup kabīh olan kimse.

الأَشْنَعُ [el-eşnaʿ] (hemzenin ve nūn'un fet-hiyle) Bi-maʿnāhu.

الشُّنْعَةُ [eş-şunʿat] (şīn'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) İsmdir, شِنَاعَةٌ [şenāʿat] maʿnāsına.

التَّشْنِيعُ [et-teşnīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm [et-tekrīm]) Dahl edip yaramazlığa nisbet etmek; yukālu: شَنَعْتُ عَلَيْهِ تَشْنِيعًا Ve

تَشْنِيعُ [teşnīʿ] Seğirtmeğe cüst ve çālāk olup hāzırlanmağa dahi derler; yukālu: شَنَعْتُ النَّاقَةَ إِذَا سَمَرَتْ rivāyeti üzere. Ve

تَشْنِيعُ [teşnīʿ] Bir kimseye şetm etmeğe dahi derler; tekūlu: شَنَعْتُ فُلَانًا إِذَا اسْتَقْبَحْتَهُ وَسَمِيئَةً Ve

تَشْنِيعُ [teşnīʿ] Deve seğirtmede hiddet ve cürʿet etmek; yukālu: شَنَعْتُ الْإِبِلَ فِي السَّيْرِ إِذَا جَدَّتْ

التَّشْنِيعُ [et-teşennuʿ] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Gāreti perākende kılmak; tekūlu: تَشَنَعْتُ الْغَارَةَ إِذَا بَنَتْهَا Ve ata binmeğe dahi derler; yukālu: تَشَنَعْتُ الْفَرَسَ إِذَا رَكِبْتَهُ وَعَلَوْتَهُ Ve silāh takınmağa dahi derler; yukālu: تَشَنَعْتُ السِّلَاحَ إِذَا لَبَسْتَهُ

[ش و ع]

الشُّوْعُ [eş-şūʿ] (şīn'in zammı ve meddiyle) Yaban ağacı ki berriyede biter, tabībler katında maʿrūf yemişi olur ki ona حَبُّ الْبَانِ [ḥabbu'l-bān] derler.

الشُّوْعُ [eş-şevʿ] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الشَّيْعُ [eş-şīʿ] (şīn'in kesriyle ve meddiyle) Şol veledederler ki bir veledin ardınca doğup mā-beyninde āhar veled olmaya; yukālu: هَذَا شَوْعٌ هَذَا وَشَيْعٌ هَذَا لِلَّذِي وُلِدَ بَعْدَهُ وَلَمْ يُولَدْ بَيْنَهُمَا

[ش ي ع]

الشَّيْعُوْعَةُ [eş-şeyʿūʿat] (şīn'in fethi ve ʿayn'in zammı ve meddiyle) Bir nesne meşhūr olmak; yukālu: شَاعَ الْخَبْرُ شَيْعِي شَيْعُوْعَةً إِذَا دَاعَ

الشُّيُوْعُ [eş-şuyūʿ] (zammateynle) Bi-maʿnāhu. Bu kelimenin vürūduna Cevherī şüyūʿuna bināʿen taʿarruz etmemiştir. Ve

شُيُوْعٌ [şuyūʿ] İhāta maʿnāsına dahi istiʿmāl olunur; ve minhu kavluhum: شَاعَكُمْ السَّلَامُ كَمَا تَقُولُ عَلَيْكُمْ السَّلَامُ وَهَذَا إِنَّمَا يَقُولُهُ الرَّجُلُ لِأَصْحَابِهِ إِذَا أَرَادَ أَنْ يُفَارِقَهُمْ

المُشَاعُ [el-muşāʿ] (mīm'in zammıyla) Bö-lüşülmeyen hisse.

الشَّائِعُ [eş-şāʿiʿ] (yā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: سَهُمٌ مُشَاعٌ وَسَهُمٌ شَائِعٌ أَيُّ غَيْرِ مَقْسُومٍ

الشَّاعُ [eş-şāʿ] (ʿalā-vezni [el-ḥāl] [el-ḥāl]) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: سَهُمٌ شَاعٌ كَمَا يُقَالُ سَائِرُ الشَّيْءِ وَسَارُهُ

الإِشَاعَةُ [el-işāʿat] Haberi şāyiʿ kılmak; yukālu: شَاعَ الْخَبْرَ إِذَا أَدَاعَهُ

المِشْيَاعُ [el-mişyāʿ] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Haber şāyiʿ kılıcı kimse, مِذْيَاعٌ [mizyāʿ] maʿnāsına. Ve

الإِشَاعَةُ [işāʿat] Tābiʿ kılmak maʿnāsına da gelir; yukālu: حَيَاتُكُمْ اللهُ وَأَشَاعَكُمْ السَّلَامُ أَيُّ جَعَلَهُ صَاحِبًا لَكُمْ وَتَابِعًا

الإِشَاعَةُ [işāʿat] Nāka bevlini defʿaten atıp kesmeğe derler; yukālu: شَاعَتِ النَّاقَةُ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ وَقَطَعْتُهُ بِمِثْلِ أَوْرَعَتْ بِبَوْلِهَا

الشَّيْعُ [eş-şeyʿ] (şīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: أَقَامَ فُلَانٌ شَهْرًا أَوْ شَيْعَهُ أَي مِقْدَارَهُ Ve sonra ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: أَتَاكَ عَدَا أَوْ شَيْعَهُ أَي بَعْدَهُ Ve

شَيْعٌ [şeyʿ] Arslan yavrusuna dahi derler.

التَّشْيِيعُ [et-teşyīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Gönderi gitmek; yukālu: شَيَّعْتُهُ عِنْدَ الرَّحِيلِ إِذَا دَهَبْتَ مَعَهُ عِنْدَ الْإِزْتِحَالِ Ve

تَشْيِيعٌ [teşyiʿ] Odlu yakmağa dahi derler; yukālu: شَيَّعْتُهُ بِالنَّارِ أَي أَحْرَقْتُهُ İbnu's-Sikkīt eyitti: تَشْيِيعٌ [teşyīʿ] āteşe odun bırakmaktır; tekūlu: شَيَّعْتُ النَّارَ إِذَا أَلْقَيْتَ عَلَيْهَا حَطْبًا تُذَكِّيهَا

المُشَيِّعُ [el-muşeyyaʿ] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) Bahādır olan kimse, شُجَاعٌ [şucāʿ] ma'nāsına.

المُشَايَعَةُ [el-muşāyēʿat] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Tābiʿ olmak; yukālu: شَايَعُهُ كَمَا يُقَالُ وَالْأُوهُ Ve

مُشَايَعَةٌ [muşāyēʿat] Çoban deveyi daʿvet etmeğe dahi derler.

المُشَايِعُ [el-muşāyīʿ] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Tābiʿ olan kimse.

الشَّيْعَةُ [eş-şīʿat] (şīm'in kesri ve meddiyle) Bir kimsenin etbāʿı ve ensārı.

التَّشْيِيعُ [et-teşeyyuʿ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse Şiʿlik daʿvāsın etmek; yukālu: تَشْيِيعُ الرَّجُلِ إِذَا دَعَى دَعْوَى الشَّيْعَةِ

الشَّيْيَعُ [eş-şīyaʿ] (şīm'in kesri ve yā'nın fethiyle) Şol kavmdir ki birbirinin reyine tābiʿ ola.

الأَشْيَاعُ [el-eşyāʿ] (hemzenin fethiyle) Emsāl ma'nāsınadır; kālallāhu: ﴿كَمَا فَعَلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ﴾ (سبأ 54) أَي بِأَمْثَالِهِمْ مِنَ الشَّيْعِ الْمَاضِيَةِ

الشَّيْيَاعُ [eş-şīyāʿ] (şīm'in kesriyle) Tābiʿ ol-

mak; yukālu: شَاعَهُ شِبَاعًا إِذَا تَبِعَهُ Ve

شِبَاعٌ [şiyāʿ] Çoban deveyi çağırıp daʿvet etmeğe dahi derler, kaçan baʿzı müteʿahhir olsa. Ve

شِبَايِعٌ [şiyāʿ] Şol odun ufağına dahi derler ki onunla āteş yalınlanır, nitekim لِلنَّارِ شِبَابٌ “وَجَلَاءٌ لِلْعَيْنِ” derler. Ve

شِبَاعٌ [şiyāʿ] Çobanın düdüğü āvāzına dahi derler.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ب ع]

الإِصْبَعُ [el-işbaʿ] (hemzenin kesri ve bā'nın fethiyle) Parmak, engüşt ma'nāsına; tezkīri ve te'nisi cā'izdir. Ve bunda bir niçe lügat vardır: biri **إِصْبَعُ** [işbaʿ] ve biri **أُصْبَعُ** [uşbaʿ] hemzenin kesri ve zammıyla ve bā'nın ikisinde dahi fethiyle ve bā'nın hareketin hemzenin zammesine tābiʿ kılıp **أُصْبِعُ** [uşbuʿ] demek dahi cā'izdir ve kesreyi kesreye tābiʿ kılıp **إِصْبِعُ** [işbiʿ] demek dahi cā'izdir. Ve bunda beşinci lügat vardır ki o **أُصْبِعُ** [aşbiʿ]dir hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle. Ve

إِصْبَعُ [işbaʿ] Eser-i hasene dahi derler; yukālu li'r-rāf: عَلَى مَا شِئْتَهُ إِصْبِعْ أَيِ أَتْرُ حَسَنٌ مِنْ جَوْدَةِ الرَّغِي

الصَّبْعُ [eş-şabʿ] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir gā'ib nesneye parmakla işāret etmek; tekūlu: صَبَعْتُ بِفُلَانٍ أَصْبِعُ صَبْعًا Ve **مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَتَ نَحْوَهُ بِأَصْبِعِكَ مُعْتَابًا** Ve bir kimseyi bir kimseye işāretle delālet etmeğe dahi derler; tekūlu: صَبَعْتُ فُلَانًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا دَلَّيْتَهُ عَلَيْهِ بِالْإِشَارَةِ

صَبْعُ [şabʿ] Parmağı bir kāsenin üzerine komağa dahi derler içinde olanı kāse-i uhrāya akıtmak için; tekūlu: وَصَبَعْتُ الْإِنَاءَ إِذَا وَصَعْتُ عَلَيْهِ إِصْبِعَكَ حَتَّى سَالَ عَلَيْهَا مَا فِيهِ فِي إِينَاءٍ آخَرَ

[ص ت ع]

الصَّبْعُ [eş-şataʿ] (şād'ın ve tā'nın fethiyle) Devekuşu erkeğinin başı berk ve latif olup boynu buruk olmak.

الصَّبْعُ [eş-şunṭuʿ] (şād'ın ve tā'nın zammı ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla [k̄ f̄n̄fuḏ] vezni üzere) Kezālik başı berk ve

latif olan devekuşu.

[ص د ع]

الصَّدْعُ [eş-şadʿ] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yarmak, şakk etmek ma'nāsına. Ve

صَدَعُ [şadʿ] Sahrāyı katʿ etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: صَدَعْتُ الْفَلَاةَ إِذَا قَطَعْتَهَا Ve

صَدَعُ [şadʿ] İzhār ma'nāsına da gelir; yukālu: صَدَعْتُهُ إِذَا أَطَهَرْتُهُ وَبَيَّنْتُهُ Ve āşikāre söylemeğe dahi derler; tekūlu: صَدَعْتُ بِالْحَقِّ إِذَا تَكَلَّمْتُ بِهِ جَهَارًا Ve Bārī taʿālānın **﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾** (الحجر 94) dediği ma'nāsınadır, Ferrā rivāyeti üzere. Ve

صَدَعُ [şadʿ] Meyl ma'nāsına da gelir; tekūlu: صَدَعْتُ إِلَى الشَّيْءِ أَصْدَعُ صُدُوعًا إِذَا مَلْتُ Ve menʿ ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا صَدَعَكَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ أَيِ مَا صَرَفَكَ

صَدَعُ [şadʿ] Hafīfū'l-lahm olan kimseye dahi derler.

الصَّدْعُ [eş-şadaʿ] Bi-ma'nāhu. Ve

صَدَعُ [şadʿ] Yaban keçisinin vasatu'l-hāl olanına dahi derler. Ve āhūnun dahi vasatu'l-hāl olanına derler.

الْإِنْصِدَاعُ [el-inşidāʿ] (hemzenin ve şād'ın kesriyle) Yarılmak; yukālu: صَدَعْتُهُ فَاَنْصَدَعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ انْشَقَّ

الصَّدِيغُ [eş-şadīʿ] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Subh ma'nāsına. Ve

صَدِيغُ [şadīʿ] Bir mikdār deveye dahi derler ki otuz ʿadede karīb ola. Ve bir bölük koyuna dahi derler.

التَّصْدِيغُ [et-taşdīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Ayırmak, tefrīk ma'nāsına. Ve

تَصْدِيغُ [taşdīʿ] Baş ağrıtmak ma'nāsına da gelir; yukālu: صَدَعُ الرَّجُلُ تَصْدِيغًا

التَّصْدَعُ [et-teşadduʿ] (fethateynle ve dāl'ın

zammı ve teşdīdiyle) Müteferrik olmak; yukālu: تَصَدَّعَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

الصَّدَاعُ [eş-şudāc] (şād'ın zammıyla) Baş ağrımak, derd-i ser ma'nāsına.

الصَّدَعَةُ [eş-şid'at] (şād'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Deve sürüsünden bir kıt'a. Ve koyun sürüsünden bir fırkaya derler; tekūlu: صَدَعْتُ الْعَنَمَ صَدَعَتَيْنِ أَي فِرْقَتَيْنِ وَكُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا صِدَعَةٌ

[ص ر ع]

الصَّرْعُ [eş-şar'] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الصَّرْعُ [eş-şir'] (şād'ın kesri ve rā'nın kezālik sükūnuyla) Evveli Temīm lügati üzere sānisi Qays lügati üzere, düşürmek, iskāt ma'nāsına; yukālu: صَرَعْتُهُ صَرَعًا وَصَرَعًا Ve بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

صَرَعُ [şar'] Maraz-ı ma'rūfa dahi derler. Ve nev'e dahi derler, صَرَبْتُ [darb] ma'nāsına.

الصَّرْعُونُ [el-muşarra'ūn] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Düşmüş kimseler; yukālu: مَرَزْتُ بِقَتْلِي مُصْرَعِينَ شَدِيدًا لِلْكَثْرَةِ

الصَّرَاعَةُ [el-muşāre'at] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Kezālik düşürmek; tekūlu: صَارَعْتُهُ إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَلَى الْأَرْضِ

الصَّرْعُ [el-maşra'] (mīm'in ve rā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Düşürecek yer; ism-i mekân ve masdar-ı mīmī dahi gelir.

الصَّرْعَةُ [eş-şir'at] (şād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir türlü bırakmak, جَلَسَةٌ [cilet] ve رِكْبَةٌ [rikbet] gibi olur, binā-i nev' olmakta; yukālu: سُوءُ الْإِسْتِمْسَاكِ خَيْرٌ مِنْ حُسْنِ الصَّرْعَةِ

الصَّرْعَةُ [eş-şure'at] (şād'ın zammı ve rā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki halāyıktan her kiminle husūmet ederse husūmet ettiği kimseyi

basa.

الصَّرِيحُ [eş-şirrīc] (şād'ın kesri ve rā'nın kesri ve meddiyle ve teşdīdiyle فَيَسِيْقُ [fissīq] vezni üzere) Akrānını çok basan kimse.

الصَّرِيحُ [et-taşrīc] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Şi'rde mısra'ı evveli mukaffā kılmak ve bu مِصْرَاعٌ بِبَابٍ [mişrā'u bāb]dan me'hūzdur ki مِصْرَاعٌ بِبَابٍ kapının bir kanadına derler.

الصَّرِيحَانُ [el-mişrā'an] (mīm'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Kapının iki kanadı.

الصَّرْعَانُ [eş-şar'an] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tesniyedir, iki صَرْعٌ [şar'] ma'nāsına. Bir صَرْعٌ [şar'] sabāh vaktinden nısf-ı nehāra dek ve biri dahi nısf-ı nehārdan sukūt-ı kursa dek; yukālu: أَتَيْتُهُ صَرْعِي النَّهَارِ أَي عَدَاوَةٌ وَعَشِيَّةٌ

الصَّرْعَانُ [eş-şar'an] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) İki bölük devedir ki biri suya geldikte biri sudan döner, ziyāde çok olduğuna binā'en.

الصَّرْعَانُ [eş-şir'an] (şād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Mişlān ma'nāsınadır; yukālu: هُمَا صَرْعَانٍ وَشَرْعَانٍ وَجِنَانٍ وَقِتْلَانٍ كُلُّهُ بِمَعْنَى [Ve] جِنَانٍ [hiṭnān] ḥā-i mühmelenin kesri ve tā-i müsennātın sükūnuyla ve قِتْلَانٍ [kitlān] kâf'ın kesri ve tā-i müsennātın sükūnuyladır. Ve

صَرْعَانٍ [şir'an] Bir fi'lin vücūda gelmesi. Ve gelmemesi ma'nāsına da gelir: مِنْ طَلَبْتُ مِنْ فَلَانٍ حَاجَةً فَأَنْصَرَفْتُ وَمَا أُدْرِي عَلَى أَيِّ صَرْعِي أَمْرُهُ هُوَ أَي لَمْ يَبَيِّنْ لِي أَمْرَهُ

الصَّرِيحُ [eş-şarīc] (şād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol kamçı ve şol yaydır ki ağacı yonulmamış ola. Ve ba'zılar eyitti: Şol kamçı ve şol yaydır ki ağacı kesilme-

den ağaç başında kurumuş ola.

[ص ع ص ع]

الصُّغَصَةُ [eş-şaʿsaʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) ve

الصُّغَصَاغُ [eş-şaʿsāʿ] (şād'ın kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi tahrik etmek; yukālu: **صَغَصَعْتُهُ فَتَصَغَصَعَ** إِذَا حَرَّكْتَهُ فَتَحَرَّكَ مِثْلُ **رَعْرَعْتُهُ فَتَرَعَّرَ** Ve

صَغَصَعَةٌ [şaʿsaʿat] Tefrīk maʿnāsına dahi gelir; yukālu: **صَغَصَعْتُهُ فَتَصَغَصَعَ** أَي فَرَّقْتُهُ فَتَفَرَّقَ

الصُّغَاعِصُ [eş-şaʿaʿiš] (şād-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Müteferrik olan develer; yukālu: **يَا نِي ذَهَبَتِ الْإِبِلُ صُغَاعِصَ أَي نَادَتْهُ مُتَفَرِّقَةً** Yaʿnī kaçıp dağılsa.

صَغَصَعَةٌ [Şaʿsaʿat] (şād'ların fethi ve ʿayn-ı evvelin sükūnuyla) Bir kabîlenin babası adıdır, Hevāzin'den ki o Şaʿsaʿa b. Bekr b. Hevāzin'dir.

[ص ف ع]

الصُّفْعُ [eş-şafʿ] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sille ile vurmak.

الصُّفْعَانُ [eş-şafʿān] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sille vurucu kimse; yukālu: **صَفَعْتُ رَجُلًا** Cevherī eydür: **صَفَعْتُ** [şafʿ] kelime-i müvellededir.

[ص ق ع]

الصُّفْعُ [eş-şuqʿ] (şād'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Cānib, nāhiye maʿnāsına; yukālu: **فُلَانٌ مِنْ مَا أَدْرِي أَيْنَ صَفَعْتُ أَي أَيْنَ ذَهَبَ** أَهْلُ هَذِهِ الصُّفْعِ أَي مِنْ هَذِهِ النَّاحِيَةِ

الصُّفْعُ [eş-şakaʿ] (fethateynle) Yoldan çıkmak; yukālu: **صَفَعْتُ أَي عَدَلْتُ عَنِ الطَّرِيقِ** Ve

صَفَعْتُ [şakaʿ] Kuyu obrulmağa dahi derler; yukālu: **صَفَعَتِ الْبَيْتُ صَفَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا** انْهَارَتْ Ve bu Ebū ʿUbeyd rivāyetidir. Ve

صَفَعْتُ [şakaʿ] Kezālik gam gibi bir nesnedir

ki nefesi tutar, ziyāde harāretinden.

الصُّفْعَاءُ [eş-şakʿā] (şād'ın fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Güneş. Rivāyet olunur ki Ebu'l-Esved ed-Duʿelī'nin kızı bir gāyet ıssı günde vālidine eyitti: **يَا أَبَتِ مَا إِذَا كَانَتْ الصُّفْعَاءُ** Ebu'l-Esved eyitti: **مَا أَشَدُّ الْحَرَّ مِنْ فَوْقِكَ وَالرَّمْضَاءُ مِنْ تَحْتِكَ** Şiddet-i harāret ne tarikle olduğun suʿāl etmem, maksūdum ziyāde harāret olduğun iʿlāmdır. Ebu'l-Esved eyitti: **مَا أَشَدُّ الْحَرَّ** de. Yaʿnī dāl'ın fethi ve rā'nın nasbı ile. Ebu'l-Esved bu kelāmıyla bāb-ı taʿaccübü vazʿ etti. Ve

صَفْعَاءُ [şakʿā] Başının ortasında ak olan tavşancıla dahi derler. Ve gayrı nesneye dahi itlāk olunur.

الصُّفْعَاغُ [eş-şikʿ] (şād'ın kesriyle) Şol bez pāresidir ki onunla nisā tāʿifesi leçeğin yaʿnī çenberin yağdan sakınır. Ve

صِقَاغُ [şikʿ] Kezālik şol nesneye derler ki nākanın burnuna bağlarlar, nitekim bābu'l-cīm'de “در،ج” tefsirinde mürūr etmiştir.

الأَصْفَعُ [el-aşkaʿ] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) At cinsinden ve tayr cinsinden başının ortasında beyāz olandır.

الصُّفْعَةُ [eş-şuqʿat] (şād'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) İsmdir, zikr olunan sıfat üzere olmak maʿnāsına.

الصُّوْقَعَةُ [eş-şavkaʿat] (şād'ın ve kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Zikr olunan beyāzın mevziʿi. Ve

صَوْقَعَةٌ [şavkaʿat] Tiridin üzerinde olan deliklere dahi derler.

الصُّفْعُ [eş-şakʿ] (şād'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Zikr olunan beyāzın mevziʿine vurmak; tekūlu: **إِذَا صَرَبْتَهُ عَلَى ذَلِكَ**

المَوْضِع Ve

صَفَع [şaḩʕ] Horoz ötmeğe dahi derler; yukālu: صَفَعِ الدِّيكَ إِذَا صَاحَ Ve sīn'le dahi lügattır. Ve

صَفَع [şaḩʕ] Kırağı yağmağa dahi derler; yukālu: صَفَعَتِ الأَرْضُ Ve

صَفَع [şaḩʕ] Yıldırım vurmağa dahi derler.

الصَّاقِعَةُ [eş-şākiʕat] (kāf'ın kesriyle) Yıldırım; yukālu: صَفَعَتِ الصَّاعِقَةُ Pes bu صَفَعَتِ الصَّاعِقَةُ de lügattır.

المَوْضِعُ [el-mişḩaʕ] (şād'ın sükünü ve kāf'ın fethiyle) Belig ma'nāsına; yukālu: حَطِيبٌ مَضْمَعٌ أَيْ بَلِيغٌ

الصَّقِيغُ [eş-şaqiḩ] (şād'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Kırağı ki gece ile gökten yağar.

المَصْفُوعَةُ [el-maşḩūʕat] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Kırağı yağan yer.

[ص ل ع]

الصَّلَعُ [eş-şalaʕ] (fethateynle) Başın önünde kıl bitmemek.

الأَصْلَعُ [el-aşlaʕ] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol kimsedir ki başının önünde kıl olmaya.

الصَّلَعَةُ [eş-şaleʕat] (fethateynle) Baş önünde kıl bitmeyen yer.

الصَّلَعَةُ [eş-şuleʕat] (şād'ın zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhā.

الصَّلْعَاءُ [eş-şalʕāʕ] (şād'ın fethi ve lām'ın sükünü ve elifin meddiyle) Şol dikenli ağaçtır ki budaklarının başı düşmüş ola. Ve

صَلْعَاءُ [şalʕāʕ] Āfete ve belāya dahi derler, dāhiye ma'nāsına. Ve

صَلْعَاءُ [şalʕāʕ] Şol kuma dahi derler ki onda

eşcār olmaya.

الأَصِيلُ [el-uşayliʕ] (hemzenin zammı ve şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle tasgīr sīgası üzere) Şol yilandır ki boynu ince ve başı fındık gibi yumru ola.

الصَّلَاغُ [eş-şullāʕ] (şād'ın zammı ve lām'ın teşdīdiyle) Enli kaya, sahr-ı ʕarīz ma'nāsına.

الصَّلَاعَةُ [es-şullāʕat] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

الصَّلُغُ [eş-şullaʕ] (şād'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) ضَلَّغٌ [şullāʕ] ma'nāsınadır; ondan maksürdür. Ve

ضَلَّغٌ [şullaʕ] Kezālik şol yere derler ki nesne bitirmeye. Bu ضَلَّغٌ [şalaʕ]-ı re'sten me'hüzdur, kıl bitmemek ma'nāsına.

[ص ل ق ع]

الصَّلْقَعَةُ [eş-şalḩaʕat] (ʕalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḩrecet] kāf ile ve fā ile lügattır) Boyun vurmak ma'nāsına; yukālu: صَلَّقِعَ عِلَاوَتَهُ إِذَا صَرَبَ عُقْتَهُ Ve

صَلْقَعَةُ [şalḩaʕat] Fakīr olmağa dahi derler, i'dām ma'nāsına. Ve bu dahi kāf'la ve fā ile lügattır ve صَلْقَعَةُ [selḩaʕat] dahi lügattır, sīn'le ve kāf ile; yukālu: صَلَّقِعَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ Ve sāhib-i Şurāḩ صَلْقَعَةُ [şalḩaʕat]ı yok etmekle tefsīr edip صَلْقَعَةُ [şalḩaʕat] "nīst kerdem ve gerden zeden ve muflis şuden" demiştir sehvdır, kelām-ı Cevherī'te güyā ki إِغْدَامٌ [iʕdām]ı iflās ma'nāsına muęāyir zann etmiştir.

[ص ل م ع]

الصَّلْمَعَةُ [eş-şalmeʕat] (ʕalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḩrecet]) Bir nesneyi aslından kal' etmektir, Aḩmer rivāyeti üzere; yukālu: صَلْمَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا قَلَعْتَهُ مِنْ أَصْلِهِ Ve Ferrā eyitti: صَلْمَعْتُ [şalmeʕat] tirāş etmek ma'nāsınadır;

yukālu: صَلَمَعَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve müflis olmak ma'nāsına da gelir, صَلَقَعَةً [şalka'at] gibi.

[ص م ع]

الأَصْمَعُ [el-aşmaʿ] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Şol kalbdır ki mütenebbih olup zekī ola; yukālu: هُوَ أَصْمَعُ الْقَلْبِ إِذَا كَانَ مُتَيَقِّظًا ذِكْرًا

الأَصْمَعَانِ [el-aşmeʿān] (hemzenin ve mīm'in fethiyle sīga-i tesniye üzere) Kalb-i zekī ve rey-i ʿāzimden ʿibārettir. Ve Aşmaʿ eyitti: kulağı küçüğe dahi derler.

الصَّمْعَاءُ [eş-şamʿā] (şād'ın fethi ve mīm'in sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve fi'l-hadîsi: "أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ كَانَ لَا يَرَى بَأْسًا أَنْ يُصْحَى الصَّمْعَاءُ" Ve

صَمْعَاءُ [şamʿā] buhmā dedikleri dikene derler kaçan büyüse ve henüz çiçeği açılmasa.

الْمُتَصَمِّعُ [el-muteşammiʿ] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesri ve teşdidiyle) Şol oktur ki yeleşti ıslanmış ola, yā kandan yā gayrı nesneden bir haysiyyetle ki yeleşti devşirilmiş gibi ola; yukālu: خَرَجَ السَّهْمُ فَذَذَّ Ve مُتَصَمِّعًا إِذَا ابْتَلَّتْ قُدُّهُ مِنَ الدَّمِ وَعَيْرَهُ فَأَنْصَمَتْ [kuzez] kāf'la ve zāleyn-i mu'cemeteynle yelekler ma'nāsındır.

الصَّمْعُ [eş-şumʿ] (şād'ın zammı ve mīm'in sükünüyle) أَصْمَعُ [aşmaʿ]ın cem'idir kiçirek ma'nāsına; yukālu: الْكِلَابُ صَمْعُ الْكُغُوبِ أَي صَغَارُ الْكُغُوبِ

الْمُصَمِّعَةُ [el-muşammeʿat] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethi ve teşdidiyle) Şol tiritir ki ince olup başı sivri ola.

صَوْمَعَةُ النَّصَارَى [şavmeʿatu'n-naşārā] (şād'ın ve mīm'in fethi ve vāv'ın sükünüyle) Naşārānın evi, بَيْتُ النَّصَارَى

ma'nāsına; başı ince olduğu için صَوْمَعَةُ denmiştir. Bu dahi binā ile olmak ve çadır misalinde siyābdan olmak muhtemeldir. Ve bornoz dedikleri libāsa dahi صَوْمَعَةُ derler, başı ince olduğu için.

[ص ن ع]

الصُّنْعُ [eş-şunʿ] (şād'ın zammı ve nūn'un sükünüyle) İşlemek; yukālu: صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا Ve ma'ruf ihsāna derler; ve kavluhum: مَا صَنَعْتَ وَأَبَاكَ تَقْدِيرُهُ مَعَ أَيْبِكَ لِأَنَّ مَعَ الْوَأْوِ جَمِيعًا لَمَّا كَانَ لِلْإِسْتِبْرَاكِ وَالْمُصَاحَبَةِ أَقِيمَ أَحَدُهُمَا مَقَامَ الْآخَرِ وَإِنَّمَا نُصِبَ لِقُبْحِ الْعَطْفِ عَلَى الْمُضْمَرِ الْمَرْفُوعِ مِنْ غَيْرِ تَوْكِيدٍ فَإِنْ وَكَّدْتَهُ رَفَعْتَ وَقُلْتَ Ve bu mahalle gelince Cevheri'nin ʿibārettidir, lākin نُصِبَ لِقُبْحِ وَإِنَّمَا نُصِبَ لِقُبْحِ وَتَأْتِي الْمَاءُ وَالْحَشْبَةُ ta'liline nakz vārid olur, meger te>vīl olunup وَإِنَّمَا وَجَبَ النَّصْبُ [ve innemā nuşibe] ma'nāsındır denile, fe-te'emmel.

الصَّنَاعَةُ [eş-şināʿat] (şād'ın kesriyle) Ehl-i san'atın pīşesi.

الصَّنْعَةُ [eş-şanʿat] (şād'ın fethi ve nūn'un sükünüyle) O pīşeyi işlemek. Ve

صَنْعَةٌ [şanʿat] Ata hūb tīmār etmeğe dahi derler; tekūlu: صَنَعْتُ فَرَسِي صَنْعًا وَصَنْعَةً

الصُّنْعُ [eş-şanʿ] (şād'ın fethi ve nūn'un sükünüyle) Ata iyi tīmār etmek, ʿalā-mā merre.

الصَّنِيعُ [eş-şanīʿ] (şād'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Tīmār olmuş at; yukālu: فَرَسٌ صَنِيعٌ Ve

صَنِيعٌ [şanīʿ] Açılmış kılıca dahi derler; yukālu: سَيْفٌ صَنِيعٌ أَي مَجْلُوفٌ Ve

صَنِيعٌ [şanīʿ] Fi'l ma'nāsına da gelir; ʿalā-mā merre. Ve صَنِيعُ الْيَدَيْنِ [şanīʿu'l-yedeyn] dahi derler, üstād-ı hāzık ma'nāsına.

الصَّنَاعُ [eş-şanāʿ] (şād'ın kezālik fethiyle)

Hāzik ve māhir maʿnāsına; yukālu: **إمْرَأَةٌ** صِنَاعُ الْيَدَيْنِ أَيْ مَاهِرَةٌ بِعَمَلِ الْيَدَيْنِ

الصَّنَاعَانِ [eş-šanāʿān] (şād'ın kezālik fet-hiyle) Tesniyesi; yukālu: **إِمْرَأَتَانِ صِنَاعَانِ**

الصُّنْعُ [eş-şunuʿ] (zammeteynle) Cemʿi, mislu: **فَدَالَ** [kaẓāl] ve **فُذِّلَ** [kaẓul]. Ve **فَدَالَ** [kaẓāl] kâf'la ve zāl-ı muʿceme ile kâf maʿnāsınadır.

الصُّنْعُ [eş-şinʿ] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Sāniʿ-i hāzik maʿnāsına; yukālu: **رَجُلٌ صَنِعَ الْيَدَيْنِ أَيْ مَاهِرٌ فِي صِنْعَتِهِ**

الصُّنْعُ [eş-sanaʿ] (fethateynle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **رَجُلٌ صَنِعَ الْيَدَيْنِ**

الإِضْطِنَاعُ [el-iştināʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi işlemek taleb etmek, **إِفْتِعَالٌ** [iftiʿāl] vezni üzere, tā ṭā'ya kalb olunmuştur. Ve ihsān talebine dahi derler; tekülü: **يَا نِي إِضْطَنَعْتُ عِنْدَ فُلَانٍ صَنِيعَةً** “İhsān taleb ettim.” Ve ihtiyār maʿnāsına da gelir; yukālu: **إِضْطَنَعْتُ فُلَانًا لِنَفْسِي إِذَا اخْتَرْتَهُ**

الصَّصِينَعَةُ [eş-šanʿat] (şād'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) ʿAmel maʿnāsına gelir; yukālu: **هُوَ صَنِيعَتِي**

التَّصْنُغُ [et-teşannuʿ] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Saʿy ve tekellüfle hüsn-i hāl göstermek. Ve ʿavret kendin tezyīn etmeğe dahi derler.

أَلْمُصَانَعَةُ [el-muşāneʿat] (mīm'in zam-mı ve nūn'un fethiyle) Rüşvet vermek maʿnāsınadır. Ve fi'l-meseli: **مَنْ صَانَعَ** “مَنْ صَانَعَ بِالْمَالِ لَمْ يَحْتَشِبْ مِنْ طَلَبِ الْحَاجَةِ” Yaʿnī rüşvetle mansıb ve cāha erişen kimsede hācet katında muhteşem olmaz li-istihkāk olmadığı için.

أَلْمُصْنَعَةُ [el-maşneʿat] (mīm'in ve nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Şol yerdir ki havz gibi onda yağmur suyu cemʿ ola.

أَلْمُصْنَعَةُ [el-maşnuʿat] (mīm'in fethi ve

şād'ın sükūnu ve nūn'un zammı ile) Bi-maʿnāhā.

أَلْمُصَانِعُ [el-meşaniʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle) Hisārlar maʿnāsınadır, **حُضُونٌ** [huşūn] gibi.

أَلصُّنْعَاءُ [eş-Şanʿā] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Kasaba-i Yemen'dir.

الصُّنْعَانِي [eş-Şanʿāniyy] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şanʿā'ya mensüb olan nesne, ʿalā-hilāfi'l-kıyās, nitekim **حَرَّانُ** [Ḥarrān]a nisbet-te **حَرَّانِي** [Ḥarnāniyy] ve **مَانِي** [mānī] ve **مَنَانِي** [mānī] kelimelerinin nisbetinde **عَانِي** [ʿānī] ve **مَنَانِي** [menāniyy] ve **عَانِي** [ʿanāniyy] dediler, nūn'ların tahfifiyle.

[ص وع]

أَلصُّوْعُ [eş-şavʿ] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dağıtmak, tefrīk maʿnāsına; ve minhu kavluhum: **إِذَا يَصُوعُ الْكَبِيَّ أَفْرَانَهُ إِذَا أَنَاهُمْ مِنْ نَوَاحِيهِمْ** Ve **كَبِيٌّ** [kemiyy] kâf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle bahādır, şüccā maʿnāsına; **وَالرَّجُلُ يَصُوعُ لِلرَّجُلِ وَالنَّبِيْسُ تَصُوعٌ** **وَالرَّجُلُ يَصُوعُ لِلرَّجُلِ وَالنَّبِيْسُ تَصُوعٌ** Ve **تَيْسٌ** [teys] keçinin erkeğine derler.

أَلتَّصْوُوعُ [et-teşavvuʿ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Dağılmak, teferruk maʿnāsına. Ve

تَصْوُوعٌ [teşavvuʿ] Otun yürüyüp mütezāyid olmasına dahi derler.

أَلتَّصْيُوعُ [et-teşayyuʿ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu.

أَلصَّاعُ [eş-şāʿ] (ʿalā-vezni [el-ḥāl]) Al-çak yer, arz-ı mutmaʿinne maʿnāsına. Ve

صَاعٌ [şāʿ] Kezālik şol nesnedir ki onunla bir nesne ölçülüp keyl olunur ki o dört müddür ve her müdd iki yüz altmış dir-hemdir, pes **صَاعٌ** [şāʿ] bin kırk dirhem olur.

الأصوغ [el-aşūʿ] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammıyla) Cem'î, kileler ma'nāsına. Ve eger dilerse vāv-ı mazmūmeyi hemzeye kalb edersin.

الصواع [eş-şuvāʿ] (şād'ın zammıyla) صاع [şāʿ]da lügattır. Ba'zılar eyitti: صواع [şuvāʿ] sol kabdır ki ondan bir nesne içilir.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ع]

الضنن [eḍ-ḍabʿ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kol, عَضُدٌ [ʿaḍud] ma'nāsına.

الأضباع [el-aḍbāʿ] (hemzenin fethiyle) Cem'î, kollar ma'nāsına, فُرْحٌ [ferḥ] ile أَفْرَاحٌ [efrāḥ] gibi. Ve أَفْرَاحٌ [efrāḥ] fā' ile ve ḥā-i mu'ceme ile yavrular ma'nāsınadır. Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] Bir kimseyi vurmak için kol uzatmağa dahi derler; tekūlu: صَبَعْتُ الرَّجُلَ: صَبَعْتُ الرَّجُلَ إِذَا مَدَدْتُ إِلَيْهِ صَبْعَكَ لِلضَّرْبِ Ve musāfaha için ve du'ā için el uzatmağa dahi derler. Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] Davar yürürken kolların uzatarak yürümeğe dahi derler; yukālu: صَبَعَتْ الْخَيْلُ وَالْإِبِلُ تَصْنَعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَدَّتْ أَضْبَاعَهَا فِي سَيْرِهَا Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] Bir kimsenin taht-ı himāyetine ve cānibine dahi derler; yukālu: كُنَّا فِي صَنْعِ فُلَانٍ أَي فِي كَتْفِهِ وَنَاحِيَّتِهِ Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] At yürürken tırnağın iç yüzüne mā'il ederek yürümeğe dahi derler, Aşma'ı rivāyeti üzere. Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] Sibā'dan yeledi kurda dahi derler, keftāre ma'nāsına. Ve

صَنَعٌ [ḍabʿ] Kıtlık yılına dahi derler, sene-i mücdibe ma'nāsına.

الضبنعان [eḍ-ḍibʿān] (ḍād'ın kesriyle ve yā'nın sükūnuyla)

الضبنعانة [eḍ-ḍibʿānet] (kezālik ḍād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Mü'ennesi. Ve صَنَّعٌ [ḍabʿ]ın mü'ennesinde صَبْعَةٌ denilmez, zīrā صَنَّعٌ [ḍabʿ] müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur.

الضباعين [eḍ-ḍabāʿin] (ḍād'ın fethi ve

ʿayn'ın kesri ve meddiyle ضِبْعَاءُ [dibʿā]ın cemʿidir, سِرْحَانٌ [sirhān]la سَرَاحِينُ [serāhīn] gibi ki سِرْحَانٌ [sirhān] ziʿb maʿnāsındır.

الضَّبَعَانَاتُ [eḏ-dibʿānāt] (ḏād'ın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) ضِبْعَانَةٌ [dibʿānet]in cemʿi ki ضَبْعٌ [ḏabʿ]in cemʿi müʿennesi olur.

الضَّبَاعُ [eḏ-ḏibāʿ] (ḏād'ın kesriyle) ضَبْعٌ [ḏabuʿ]un cemʿidir, müzekkere ve müʿenese şāmildir, سَبْعٌ [sebuʿ]la سِبَاعٌ [sibāʿ] gibi.

التَّضْبِيعُ [et-taḏbīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) At kolun uzatarak yürümektir, ضَبْعٌ [ḏabʿ] maʿnāsına, nitekim mürūr etti.

الضَّابِيعُ [eḏ-ḏābiʿ] (bā'nın kesriyle) Şol nākadır ki kolun uzatarak yürüye.

الإِضْطِيبَاعُ [el-iḏṭībāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse ridāsın sağ koltuğundan alıp sol omzuna bırakmaktır, bir haysiyyetle ki sağ omuzu açık ve sol omuzu örtülü ola. Kaʿbe'yi şerrefehullāhu taʿālā tavāf edenler bununla emr olunmuşlardır. Ve buna إِضْطِيبَاعٌ [iḏṭībāʿ] dediler bunda iki kolu izhār etmek bulunduğu için ve buna تَأْبِطٌ [teʿbbuṭ] dahi derler Aşmaʿ rivāyeti üzere, ridāyı koltuğuna almak bulunduğu için.

الضَّبَعَانُ الْأَمْدَرُ [eḏ-dibʿānu'l-emder] (ḏād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol erkek sırtlandır ki karnı büyük ve yanları müntefih ola. Ve baʿzılar eyitti: ضِبْعَانٌ أَمْدَرُ Şol sırtlandır ki yanları türāb rengini bağlamış ola güyā ki مَدْرٌ [meder]den meʿhūzdur ki مَدْرٌ [meder] topraktan olan kerpice derler.

الضَّبِيعُ [eḏ-ḏabaʿ] (fethateynle) Nākanın erkek deve talebinde ziyāde iştihāsı olmak.

الضَّبِيعَةُ [eḏ-ḏabeʿat] (kezālik fethateynle) Bi-maʿnāhu; yukālu: ضَبِعَتِ النَّاقَةُ تَضْبِعُ ضَبْعًا

مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الإِضْبَاعُ [el-iḏbāʿ] (hemzenin kesriyle) Kezālik nāka erkek deveye ziyāde iştihā üzere olmak; yukālu: أَضْبَعَتِ النَّاقَةُ

ضُبَيْعَةٌ [ḏubeyʿat] (ḏād'ın zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir cemāʿatin babası adıdır, Bekr kabilesindendir ki o ḏubeyʿa b. Ḳays b. Şaʿlebe'dir ki cedd-i aʿlāları Bekr b. Vā'il'dir ki Aʿşā nām şāʿirin ve Meymūn b. Ḳays'ın cemāʿatidir.

ضِبَاعَةٌ [ḏubāʿat] (ḏād'ın zammı ile) Bir ʿavretin ismidir.

[ض ج ع]

الضَّعْجُ [eḏ-ḏacʿ] (ḏād'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kişi yanı üzere yatmak.

الضُّجُوعُ [eḏ-ḏucūʿ] (zameteynle) Mis-luhu; yukālu: يَضْجَعُ ضَجْعًا وَضُجُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَضَعَ جَنْبَهُ عَلَى الْأَرْضِ

الإِضْطِجَاعُ [el-iḏṭicāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu. Ve bunda iki lügat vardır, ʿArabların baʿzı اِئْتَعَالَ [iftiʿāl] in tā'sını tā'ya kalb edip ve izhār edip اِضْطَجَعَ der ve baʿzılar idgām edip اِضْطَجَعَ derler harf-i aslı izhār etmekle ve اِطْبَجَعَ demezler, zīrā, ḏād'ı tā'da idgām etmezler. Ve Māzinī eyitti: ʿArab tāʿifesinden baʿzı اِطْبَجَعَ der harfeyn-i mutbakaynı bir yerde kerīh gördüklerinde ötürü ve ḏād'ın yerine ḏād'a akreb olan harfi getirirler ki o lām'dır.

الإِضْجَاعُ [el-iḏcāʿ] (hemzenin kesriyle) Yanı üzere yatırmak; yukālu: أَضْجَعْتُهُ أَنَا

الضَّجِيعَةُ [eḏ-ḏicʿat] (ḏād'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir gūne yanı üzerine yatmak; yukālu: فَلَانَ حَسَنُ الضَّجِيعَةِ مِثْلَ الْجُلْسَةِ وَالرَّكْبَةِ

الضَّجِيعُ [eḏ-ḏaciʿ] (ḏād'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bir kimse ile bile yatan

kimse; yukālu: هَذَا ضَجِيعُهُ أَي الَّذِي يُضَاجِعُهُ [et-taḍciʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesnede taksīr etmek. Ve güneş gurūba karīb olmağa dahi derler; yukālu: ضَجَعَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَّتْ لِلْمَغِيبِ مِثْلُ مَا صَرَعَتْ فَإِنَّ التَّضْجِيعَ أَيضًا دُنُوهَا لِلْغُرُوبِ عَلَى مَا سَيَجِيءُ

التَّضْجِيعُ [et-teḍaccuʿ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bir nesnede ihmāl edip onu ikāmet etmemek; yukālu: تَضَجَّعَ فِي الأَمْرِ إِذَا تَقَعَّدَ وَلَمْ يَقُمْ بِهِ Ve bulut bir yerde dā'im olmağa dahi derler.

الضَّجَعَةُ [eḍ-ḍuceʿat] (ḍād'ın zammı ve cīm'in fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Yanı üzere yatması kesir olup tekāsülü çok olan kimse. Ferrā eyitti.

الضَّاجِعَةُ [eḍ-ḍāciʿat] (cīm'in kesriyle) ve الضَّاجِعَاءُ [eḍ-ḍacʿā] (ḍād'ın fethi ve cīm'in sükülüyle ve elifin meddiyle) ve

الضَّجَعِيُّ [eḍ-ḍacʿā] (elifin kasrıyla) Bunların üçü dahi çok olan koyun ma'nāsındır. Ve baʿzı nüсах-ı *Şihāh*'ta elif-i maksüre ile olanın zikri terk olunmuştur.

الضَّجُوعُ [eḍ-ḍacūʿ] (ḍād'ın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve Aşmaʿ eyitti: ضَجُوعٌ [Ḍacūʿ] Benī Ebī Bekr'in sāhalarının ismidir.

الضَّوَاغِجُ [eḍ-ḍavāciʿ] (ḍād'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Yere yastımlı olan dağ. Vāhidi yoktur demişler.

[ض ر ع]

الضَّرْعُ [eḍ-ḍarʿ] (ḍād'ın fethi ve rā'nın sükülüyle) Her çatal tırnaklı olan hayvānın memesine ve deve kısmının memesine derler.

الإِضْرَاعُ [el-idrāʿ] (hemzenin kesriyle) Koyunun memesine doğurmazdan evvel süt

inmek; yukālu: أَضْرَعَتِ الشَّاةُ إِذَا نَزَلَتْ لَبْنُهَا قَبْلَ التَّجَارِ

الضَّرِيعُ [eḍ-ḍarīʿ] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Memesi büyük koyun.

الضَّرِيعَةُ [eḍ-ḍarīʿat] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَاةٌ ضَرِيعٌ وَضَرِيعَةٌ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةَ الضَّرْعِ

ضَرِيعٌ [ḍarīʿ] شِبْرُقٌ [şibriḳ] dedikleri dikenin kurusuna da derler, taze iken شِبْرُقٌ [şibriḳ] derler, ضَرِيعٌ demezler. Ve bu şol dikenlerdir ki Kaʿbe-i şerīf yollarında çok biter, onu hayvānāt yemez; yere yayılır, sākı olmaz, kurudukta dikenleri kedi tırnağı gibi kalır.

التَّضْرَاعَةُ [eḍ-ḍarāʿat] (ḍād'ın fethiyle) تَضْرَعُ [teḍarruʿ] etmek; yukālu: صَرَعَ الرَّجُلُ ضْرَاعَةً مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ

الإِضْرَاعُ [el-idrāʿ] (hemzenin kesriyle) Zelil etmek. Ve fi'l-meseli: "الْحُمَى أَضْرَعْتَنِي لَكَ"

الضَّرْعُ [eḍ-ḍaraʿ] (fethateynle) Zaʿīf ve zelil olan kimse.

الضَّارِعُ [eḍ-ḍāriʿ] (rā'nın kesriyle) Cismi nahif olan kimse; yukālu: إِنَّ فُلَانًا لَضَارِعٌ الجِسْمِ أَي نَحِيفٌ ضَعِيفٌ

التَّضْرُوعُ [et-teḍarruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yalvarmak; yukālu: Ve تَضْرَعُ إِلَى اللَّهِ إِذَا ابْتَهَلَ إِلَيْهِ

تَضْرَعُ [teḍarruʿ] Bir hācet taleb etmeğe dahi derler; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يَتَضْرَعُ وَيَتَعَرَّضُ إِذَا جَاءَ يَطْلُبُ إِلَيْكَ الْحَاجَةَ

التَّضْرِيعُ [et-taḍrīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Gün batmağa karīb olmak. Ve çömlek pişmeğe karīb olmağa dahi derler; yukālu: صَرَعَتِ القُدْرُ إِذَا حَانَ أَنْ تُدْرِكَ

المُضَارَعَةُ [el-muḍāreʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Müşābehet ma'nāsına.

تَضْرَعُ [Taḍruʿ] (ʿalā-vezni [tanşuru])

Bir mevzi'in ismidir.

تَضَارُعٌ [Teḏāru‘] (tā'nın ve rā'nın zammıyla) Bir dağın ‘alemidir, Necd'de.

[ض ع ع]

الضَّعْضَعَةُ [eḏ-ḏa‘ḏa‘at] (‘ala-vezni [ez-zelzelet]) Yere berāber yıkmak; yukālu: ضَّعْضَعَهُ إِذَا هَدَمَهُ إِلَى الْأَرْضِ Ve

ضَّعْضَعَهُ [ḏa‘ḏa‘at] Zelil kılmağa dahi derler; yukālu: ضَّعْضَعَهُ الدَّهْرُ فَتَضَعُضِعُ إِذَا خَصَعَ وَذَلَّ

التَّضَعُّضُ [et-teḏa‘ḏu‘] (fethateynle ve ḏād-ı sānīnin zammıyla) تَزَلُّزٌ [tezelzul] vezni üzere) Bina yıkılıp yere berāber olmak; yukālu: تَضَعُّضَتْ أَرْكَانُهُ إِذَا انْصَعَتْ Ve

تَضَعُّضٌ [teḏa‘ḏu‘] Zelil olmağa dahi derler, ‘alā-mā merre. Ve fi'l-hadisi: ”مَا تَضَعُّضَ امْرُؤٌ لِأَخْرَجَ يُرِيدُ بِهِ عَرْضَ الدُّنْيَا إِلَّا دَهَبَ ثُلَاثًا دِينَهُ“ Ve عَرَضٌ [‘araḏ] ‘ayn-ı mühmele ve rā-i mühmelenin fethalarıyla māl-ı dünyadır, az olsun çok olsun.

الضَّعْضَاعُ [eḏ-ḏa‘ḏā‘] (ḏād'ın fethi ve ‘ayn'ın sükūnuyla) Her nesnenin za‘fine derler; yukālu: رَجُلٌ ضَّعْضَاعٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ رَأْيٌ

الضَّعْضَعُ [eḏ-ḏa‘ḏa‘] (‘alā-vezni [el-‘ar‘ar]) Bi-ma‘nāhu, maksürün minhu.

الضَّعُّ [eḏ-ḏa‘] (ḏād'ın fethi ve ‘ayn'ın teşdidiyle) Deveye baş öğretmek, İbnu'l-Arābī rivāyeti üzere. Ve Şa‘leb eyitti: ضَعَّ [ḏa‘] deveyi te‘ḏīb için ضَعَّ demektir.

[ض ف د ع]

الضَّفْدُغُ [eḏ-ḏifḏi‘] [ḏifḏi‘] vezni üzere) Kurbağa ki mā‘ī olan hayvānattandır.

الضَّفَادِغُ [eḏ-ḏaḏāḏi‘] (ḏād'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem‘i, kurbağalar ma‘nāsına.

الضَّفْدِغَةُ [eḏ-ḏifḏi‘at] (ḏād'ın ve dāl'ın kesriyle) Mü‘ennesi. Ve nāstan ba‘zı kimseler ضَفْدِغٌ [ḏifḏa‘] derler, dāl'ın fethi ile. Ḥalīl

eyitti: Kelām-ı ‘Arabda فَعَلَّلَ [fi‘lel] yoktur, illā dört kelime ki biri دِرْهَمٌ [dirhem] ve biri هِجْرٌ [hicra‘] ve biri هِبْلٌ [hibla‘] ve biri قَلْعٌ [Ḳil‘am]dır. Ve هِجْرٌ [hicra‘] cīm'le ve rā-i mühmele ile tavīl ma‘nāsınadır. Ve هِبْلٌ [hibla‘] bā-i muvahhade ile kesrū'l-ekl olan kimsedir. Ve قَلْعٌ [Ḳil‘am] ḳāf'la ve ‘ayn-ı mühmele ile bir dağın ‘alemidir.

[ض ك ع]

الضُّوَكَةُ [eḏ-ḏavke‘at] (ḏād'ın ve kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kesrū'l-lahm olup sakīl ve ahmak olan kimse, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

[ض ل ع]

الضَّلْعُ [eḏ-ḏila‘] (ḏād'ın kesri ve lām'ın fethiyle) Eyegü kemiği, üstühān-ı pehlū ma‘nāsına.

الضُّلُوعُ [eḏ-dulū‘] (zammeteynle) Cem‘i.

الأَضْلَاعُ [el-aḏlā‘] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem‘i, eyegüler ma‘nāsına. Ve

ضَلَعٌ [ḏila‘] Cevr ediciler ma‘nāsına da gelir; yukālu: هُمْ عَلَيَّ ضَلَعٌ جَائِرَةٌ Ya‘nī onlar bana zulm ve cevri edicilerdir. Ve

ضَلَعٌ [ḏila‘] Kezālik şol küçük dağa derler ki müteferrid ola. Ve Ebū Naşr eyitti: Şol dağa derler ki alçak olup ensiz ola; yukālu: أَنْزَلَ بِتِلْكَ الضَّلْعِ

الضَّلْعُ [eḏ-ḏal‘] (ḏād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Haktan meyl ve ‘udül etmek; yukālu: ضَلَعٌ يَضْلَعُ ضَلْعًا إِذَا مَالَ وَجَنَفَ [cenef] cīm'in ve nūn'un fethiyle meyl ve ‘udül ma‘nāsınadır; yukālu: ”ضَلْعُكَ مَعَ“ ”لَا“ fi'l-meseli: ”أَيُّ مَيْلِكَ مَعَهُ وَهَوَاكَ“ Ya‘nī ”Di-keni dikenle çıkarma, zīrā dikenin dikene meyli muhakkaktır.“ Ve bu mesel şol mahalde darb olunur ki bir kimse bir kimse-

ye husümet ettikte kendi hevāsına tābiʿ bir kimse bizim ahvālimizi görsün diye; ve yukālu: حَاصَتْ فُلَانًا فَكَانَ ضَلَعَكَ عَلَيَّ أَي مَيْلَكَ وَجُوزَكَ عَلَيَّ

الضالغ [eḏ-ḏālīʿ] (lām'ın kesriyle) Cevr edici kimse.

الضلع [eḏ-ḏalaʿ] (fethateynle) Eğriliktir, hilkat cihetinden tekūlu: ضَلَعٌ يَضْلَعُ ضَلَعًا مِّنَ الرَّابِعِ

ضلع [ḏalaʿ] Vüsʿat-ı huluka ve sabr ve tahammüle dahi derler, Aşmaṯ rivāyeti üzere.

الضلاعة [eḏ-ḏalāʿat] (ḏād'ın fethiyle) Kuvvet. Ve eyegü kemikleri muhkem olmağa derler; tekūlu minhu: ضَلَعُ الرَّجُلِ ضَلَاعَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الضليغ [eḏ-ḏalīʿ] (ḏād'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kavī ve eyegüsü şedīd olan kimse. Ve

ضليغ [ḏalīʿ] Şol ata derler ki tāmmü'l-halk olup galizü'l-ʿizām ve kesrū'l-ʿasab ola.

التضلع [et-teḏalluʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Doymak ve kanmak maʿnāsına; yukālu: تَضَلَعُ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ شَبَعًا وَرَبًّا

الإضلاع [el-iḏlāʿ] (hemzenin kesriyle) [Yük] ağır gelmeğin māʿil kılmak; yukālu: حَمْلٌ مُضْلَعٌ أَي مُثْقَلٌ

المضطلع [el-muḏṭṭaliʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Kavī maʿnāsına, ضَلَاعَةٌ [ḏalāʿattan]dır, bāb-ı İFTİʿĀL [iftiʿāl]den مُطَّلِعٌ demek cāʿiz değıldir idgāmla. Ve Ebū Naşr Aḥmed b. Ḥātīm eyitti: ʿArablar ki هُوَ إِضْطَلَعَ [iḏṭilāʿ] بِهَذَا الْأَمْرِ وَمُطَّلِعٌ ضَلَاعَةٌ [ḏalāʿat]tandır kuvvet maʿnāsına. Ve اِطَّلَعَ [iṭṭilāʿ] ʿulüvvdendir, اِطَّلَعْتُ النَّبِيَّةَ عَلَوْتُهَا

maʿnāsına, yaʿnī o kimse hāze'l-emr lālīdir ve-mālikdir demek olur dedi.

التضليغ [et-taḏlīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bezin nakşımı eyegü heyʿeti üzere kılmak.

[ض و ع]

الضوع [eḏ-ḏavʿ] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi tahrīk etmek; yukālu: ضَاعَهُ يَضُوعُهُ ضُوعًا إِذَا حَرَّكَهُ وَأَفْلَقَهُ Ve korkutmak maʿnāsına dahi gelir; yukālu: ضَاعَهُ يَضُوعُهُ إِذَا أَفْرَعَهُ

ضوع [ḏavʿ] Misk tahrīk olundukta rāyiha vermeğe dahi derler; yukālu: ضَاعَ الْمِسْكَ إِذَا تَحَرَّكَ وَأَنْشَرَتْ رَائِحَتَهُ

التضويع [et-teḏavvuʿ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik misk tahrīk olundukta rāyiha vermek.

التضبيع [et-teḏayyuʿ] (kezālik fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; ve yukālu: تَضَوَّعَ وَتَضَيَّعَ الْمِسْكَ

الإنضباع [el-inḏiyāʿ] (hemzenin ve ḏād'ın kesriyle) Kuş yavrusunun gıdā isteyip o cānibe bu cānibe dönüp çağırması.

الضوع [eḏ-ḏuvaʿ] (ḏād'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Gece ile uçan kuşlardandır, baykuş cinsinden. Ve Mufaḏḏal eyitti: Baykuşun erkeğıdir.

الأضواع [el-aḏvāʿ] (hemzenin fethiyle) ve **الضبيعان** [eḏ-ḏīʿān] (ḏād'ın kesri ve meddiyle) Cemʿidir, baykuşlar maʿnāsına.

الضواع [eḏ-ḏuvāʿ] (ḏād'ın zammıyla) Zikr olunan kuşun āvāzıdır.

[ض ي ع]

الضنيغ [eḏ-ḏayʿ] (ḏād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesne helāk olmak.

الضبياع [eḏ-ḏayāʿ] (ḏād'ın fethiyle) Kezālik

helāk olmak; yukālu: ضَاعَ الشَّيْءُ يَضِيعُ إِذَا هَلَكَ
 ʿالْمُضْيِيعَةُ [el-maḍīʿat] (mīm'in fethi ve
 ḍād'in kesri ve meddiyle) Zāyiʿ olmak
 maʿnāsına, maʿṣet gibi; ve minhu kavlu-
 hum: فَلَانَ بِدَارٍ مَضِيعَةً:

التَّضْيِيعُ [et-taḍyīʿ] (ʿalā-vezni [et-
 tekrīm]) Zāyiʿ kılmak Yaʿqūb eyitti: ʿArab-
 ların “الضَيْفُ ضَيْفَتِ اللَّبَنِ” dediklerinde tā
 meksüredir gerek müzekkere hitāb olun-
 sun gerek müʿennese gerek müsennāya
 gerek mecmūʿa, zīrā bu mesel ile ibtidā
 bir ʿavrete hitāb olunmuştur ki o ʿavret bir
 ganī kimsenin taht-ı nikāhında idi, pīr ol-
 mağın kerīh görüp ondan boşanıp bir fākīr
 yiğide vardıktan sonra zevc-i evvelinden
 haber gönderip sūt taleb ettikte mezbur
 sütü vermeyip bu kelāmı söylemiş. Pes
 الضَيْفُ zarfiyyet üzere mansūb olur.

الْمُضْيِيعُ [el-miḍyāʿ] (mīm'in kesri ve
 ḍād'in sükunuyla) Zāyiʿ kılıcı kimse, مُضْيِيعٌ
 [muḍīʿ] maʿnāsına.

الإِضَاعَةُ [el-iḍāʿat] (hemzenin kesriyle)
 Zāyiʿ kılmak. Ve

إِضَاعَةٌ [iḍāʿat] Yeri ve yurdu çok olmak
 maʿnāsına da gelir; yukālu: أَضَاعَ الرَّجُلُ إِذَا
 فَشَّتْ ضَيْاعُهُ وَكَثُرَتْ

التَّضْيِيعُ [et-taḍyīʿ] (ʿalā-vezni [et-
 tekrīm]) Bi-maʿnāhu.

الضَّيْعَةُ [eḍ-ḍayʿat] (ḍād'in fethi ve yā'nın
 sükunuyla) Mülk yaʿnī yer ve yurt, ʿakār
 maʿnāsına.

الضَّيَاعُ [eḍ-ḍiyāʿ] (ḍād'in kesriyle) Cemʿi,
 yerler ve yurtlar maʿnāsına.

الضَّيْعُ [eḍ-ḍiyaʿ] (ḍād'in kesri ve yā'nın
 fethi ile) Kezālik cemʿi, بَدْرَةٌ [bedret] ile
 بِدْرٌ [bider] gibi.

الْمُضْيِيعُ [el-muḍīʿ] (mīm'in zammı ve

ʿayn'in kesri ve meddiyle) Yeri ve yurdu
 çok olan kimse.

الضَّيْعَةُ [eḍ-ḍuyeyʿat] (ḍād'in zammı ve
 yā-i evvelin fethi ve sāninin sükunuyla)
 ضَيْعَةٌ [ḍayʿat]in tasgīridir, ضَوْيَعَةٌ demek
 cāʿiz değildir.

الضَّائِعُ [eḍ-ḍāʿiʿ] Helāk olan nesne. Ve
 açlık mahallinde dahi istiʿmāl olunur;
 minhu kavluhum: “فَلَانَ يَأْكُلُ فِي مَعَى ضَائِعٍ”
 Ve مَعَى [miʿā] mīm'in kesriyle bağırsak
 maʿnāsıdır. İbnetu'l-Ḥuss ile mükennāt
 olan ʿavrete ziyāde keskin olan nedir dedi-
 ler eyitti: نَابَ جَائِعٌ يَلْقَى فِي مَعَى ضَائِعٍ

التَّضْيِيعُ [et-teḍayyuʿ] (fethateynle ve yā'nın
 zammı ve teşdīdiyle) Misk rāyiha vermek;
 yukālu: تَضَيَّعَ الْمِسْكُ وَهُوَ لُغَةٌ فِي تَضَوَّعٍ عَلَى مَا مَرَّ
 إِذَا فَاحَ

FASLU'Ṭ-ṬĀʾ (فَصْلُ الطَّاءِ)

[ط ب ع]

الطَّبْعُ [eṭ-ṭabʿ] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol hüydur ki insān onun üzerine yaratılır. Ve bu aslında masdar idi.

الطَّبِيعَةُ [eṭ-ṭabīʿat] (ṭā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الطَّبِيعُ [eṭ-ṭibāʿ] (ṭā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu eyzan. Ve

طَبِعَ [ṭabʿ] Mühr vurmağa dahi derler. Ve mühr hıfz için bir nesnenin üzerinde nakş etmektir, gerek balçık üzerine olsun gerek gayrısının üzerine olsun; tekūlu: طَبَعْتُ عَلَى Ve الكِتَابِ أَيْ خَتَمْتُ

طَبِعَ [ṭabʿ] Bir nesne işlemeğe dahi derler; tekūlu: طَبَعْتُ السَّيْفَ وَالذَّرْهَمَ إِذَا عَمَلْتَهُ وَطَبَعْتُ مَنْ الطَّيْنِ جَرَّةً

الطَّبَّاعُ [eṭ-ṭabbāʿ] (ṭā'nın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) İşleyen kimse.

الطَّبَّاعُ [eṭ-ṭābaʿ] (bā'nın fethiyle) Hâtem maʿnāsınadır.

الطَّبَّاعُ [eṭ-ṭābiʿ] (bā'nın kesriyle) Zikr olunan maʿnāda lügattır.

الطَّبِيعُ [eṭ-ṭibʿ] (ṭā'nın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Nehr maʿnāsınadır.

الْأَطْبَاعُ [el-aṭbāʿ (hemzenin fethiyle) Cemʿi, nehrler maʿnāsına. Bu Aşmaʿī rivāyetidir, baʿzılar eyitti: طَبِيعٌ [ṭibʿ] bir muʿayyen nehrin ismidir.

الطَّبِيعُ [eṭ-ṭābaʿ] (fethateynle) Kīr, denes maʿnāsına; tekūlu: طَبِعَ الرَّجُلُ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ Ve

طَبِعَ [ṭabaʿ] Kesel üzerine olmağa dahi derler; yukālu: طَبِعَ بِمَعْنَى كَسِلَ Ve kılıç pās

tutmağa dahi derler, yukālu: طَبِعَ السَّيْفُ إِذَا غَلَاهُ الصَّدَأُ Ve صَدَأٌ [ṣadaʿ] ṣād-ı mühmelenin fethiyle pāsa derler.

التَّطْبِيعُ [et-ṭatbīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Doldurmak; yukālu: طَبِعْتُ السَّقَاءَ وَعَزِيرُهُ تَطْبِيعًا إِذَا مَلَأْتَهُ

التَّطْبِيعُ [et-teṭabbuʿ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Dolmak; tekūlu: طَبِعْتُهُ فَتَطْبِيعٌ إِذَا مَلَأْتَهُ فَاثْمَالًا

الْمُطَبَّعَةُ [el-muṭabbeʿat] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Hāmile olmağın sakıl olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ مُطَبَّعَةٌ إِذَا كَانَتْ مُثَقَّلَةً بِالْحَمْلِ

[ط ل ع]

الطَّلُوعُ [eṭ-ṭulūʿ] (zammeteynle) ve

الْمَطْلَعُ [el-maṭliʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) ve

الْمَطْلَعُ [el-maṭlaʿ] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Masdarlardır, gün doğmak maʿnāsına; yukālu: طَلَعَتِ الشَّمْسُ وَالْكُوكَبُ طُلُوعًا وَمَطْلَعًا Ve وَمَطْلَعًا

طُلُوعٌ [ṭulūʿ] Bir kimsenin üzerine çıkagelmeğe de derler. İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: طَلَعْتُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَتَيْتَهُمْ Ve gāyib olmağa dahi derler lākin maʿnā-yı evvel kelime-i عَلَى ve maʿnā-yı sānī kelime-i عَنْ ile isti'māl olunur; yukālu: طَلَعْتُ عَنْهُمْ إِذَا غَبَتِ Ve bir nesnenin üzerine çıkmağa dahi derler; yukālu: طَلَعْتُ الْجَبَلَ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ

الْمَطْلَعُ [el-maṭlaʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın fethi ve kesriyle) İsm-i mekândır, mevzi-i tulūʿ maʿnāsına.

الطَّالِعُ [eṭ-ṭāliʿ] (lām'ın kesriyle) Doğucu. Ve gāh olur, طَالِعٌ [ṭāliʿ] ile subh-ı kâzib murād olur. Ve fi'l-hadīsi: “لَا يَهْدِيكُمْ الطَّالِعُ” يَعْنِي الْفَجْرَ الْكَاذِبَ وَلَا يَهْدِيكُمْ مِنَ الْهَدَرِ وَهُوَ الْبَطْلَانُ

الْإِطْلَاعُ [el-itṭilāʿ] (hemzenin kesri ve ṭā'nın

kesri ve teṣdīdiyle) Bāb-ı İfticāl [iftiʿāl]den bir nesneye muttaliʿ olmak; yukālu: اِطَّلَعْتُ عَلَى بَاطِنِ أَمْرِهِ

الْمُطَّلَعَةُ [el-muṭṭāleʿat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bir nesneye muttasıl nazar etmekle bilmek; yukālu: طَالَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا طَالَعْتُ عَلَيْهِ بِالنَّظْرِ إِلَيْهِ طَالَعْتُهُ بِكُتُبِهِ

التَّطَلُّعُ [et-teṭṭalluʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teṣdīdiyle) Bir nesneye muntazır olmak; yukālu: تَطَلَّعْتُ إِلَى وَرُودِ كِتَابِكَ

الطَّلَعَةُ [et-ṭalʿat] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hurmānın evvel çıkan yemişi.

الإِطْلَاقُ [el-iṭṭlāʿ] (hemzenin kesriyle) Hurmānın طَلَعُ [ṭalʿ]ı zuhūr etmek; yukālu: أَطَّلَعَ النَّحْلُ إِذَا خَرَجَ طَلَعُهُ دَاهِي دَرَلَر; yukālu: أَطَّلَعْتُكَ عَلَى سِرِّي

إِطْلَاقُ [iṭṭlāʿ] Ok atan kimsenin oku nişānının üzerinden geçmeğe dahi derler; yukālu: أَطَّلَعَ الرَّامِي إِذَا جَارَ سَهْمُهُ مِنْ فَوْقِ الْعَرْضِ

إِطْلَاقُ [iṭṭlāʿ] Kusmağa dahi derler, kayʿ etmek maʿnāsına.

الطَّلْعَاءُ [eṭ-ṭuleʿā] (tā'nın zammı ve lām'ın fethi ve elifin meddiyle) Kayʿ maʿnāsınadır, غُلُوَاءُ [gulevā] gibi. غُلُوَاءُ [gulevā] gayn-ı muʿceme ile hadden tecāvüz etmektir, غُلُوُ [gūluvv] maʿnāsına.

الْمُطَّلِعَةُ [el-muṭṭliʿat] (mīm'in zammı ve tā'nın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Şol hurmādır ki uzanmış ola; yukālu: نَحَلَةٌ مُطَّلِعَةٌ إِذَا كَانَتْ أَطْوَلَ مِنْ سَائِرِهَا

الْإِسْتِطْلَاقُ [el-istiṭṭlāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne bilmek murād edinmek; yukālu: اسْتِطَّلَعْتُ رَأْيَ فُلَانٍ

الطَّلِعُ [eṭ-ṭilʿ] (tā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Muttaliʿ olacak nesne

maʿnāsına ismdir; tekūlu minhu: اِطَّلَعْتُ لَطِيعٍ أَيْ سِرَّهُ

طَلَعُ [ṭalʿ] (tā'nın fethi ve kesriyle) Derenin çıkacak yeri.

الْمُطَّلِعُ [el-muṭṭlāʿ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teṣdīdiyle ve lām'ın fethiyle) Gelecek yer, مَاتَى [meʿtā] maʿnāsına; yukālu: أَيْنَ مُطَّلِعُ هَذَا الْأَمْرِ أَيْ مَاتَاهُ Yaʿnī yüksek yerden alçak yere inecek yer. Ve hadīs-i şerīfte ki “مَنْ هَوَلَ الْمُطَّلِعُ” vākīʿ olmuştur, dünyādan kabre ve āhuret ahvālīne müşrif olacak yer demektir, مَاتَى [meʿtā]ya teṣbīhendir.

الطَّلِيعَةُ [eṭ-ṭalīʿat] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki ileri gönderile ʿadūnun ahvālīn bilmek için.

الطَّلَاقُ [eṭ-ṭilāʿ] (tā'nın kesriyle) Bir nesnenin dolusu. Kāle'l-Ḥasen أَتَى بِرِيءٍ لَأَنْ أَغْلَمَ أَتَى مِنَ الْبِنَاقِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَّلَاعِ الْأَرْضِ ذَهَبًا Aşmaʿ eyitti: طَّلَاعُ الْأَرْضِ [ṭilāʿu'l-ard] yer dolusu demektir.

الطَّلْعَةُ [eṭ-ṭuleʿat] (tā'nın zammı ve lām'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] gibi) Bir nesneye intizārı çok olan nefis; yukālu: إِذَا نَفَسَ طَّلَعَةٌ إِذَا كَانَتْ تُكْتَبَرُ التَّطَّلِعُ إِلَى شَيْءٍ

طَّلْعَةُ [ṭuleʿat] Şol ʿavrete dahi derler ki ricāle tīz tīz görünmek isteye; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَّلَعَةٌ خُبَاءَةٌ عَلَى مَا مَرَّ فِي بَابِ الْهَمَزَةِ

الطُّوَيْلِيُّ [eṭ-ṭuveyly] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şammān nāhiyesinde Benī Temīm'e mensüb bir suyun ismidir.

[ط م ع]

الطَّمْعُ [eṭ-ṭamaʿ] (fethateynle) Bir nesneye harīs olmak.

الطَّمَاعَةُ [eṭ-ṭamāʿat] (tā'nın fethiyle) ve

الطَّمَاعِيَّةُ [eṭ-ṭamāʿiyet] (kezālīk tā'nın fethi

ve yā'nın tahfīfiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: طَمَعٌ فِيهِ طَمَعًا وَطَمَاعَةً وَطَمَاعِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ [eṭ-ṭamiʿ] (ṭā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) ve

طَمَعٌ [eṭ-ṭamuʿ] (ṭā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) İki dahi sıfatlardır, harīs ma'nāsına. Ve

طَمَعٌ [ṭamuʿ] ʿAskere verilen rızka dahi derler.

الْأَطْمَاعُ [el-aṭmāʿ] (hemzenin fethiyle) Cemʿi; yukālu: أَمَرَ لَهُمُ الْأَمِيرُ بِأَطْمَاعِهِمْ أَيَّ بِأَرْزَاقِهِمْ

الإِطْمَاعُ [el-iṭmāʿ] (hemzenin kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Tamaʿ vermek ya'nī harīs kılmak; yukālu: أَطْمَعُهُ فِيهِ غَيْرُهُ Ve mahall-i ta'accübde فَلَانٌ طَمَعُ الرَّجُلِ فَلَانٌ derler mīm'in zammı ile, kesirü't-tamaʿ oldu demek mahallinde, nitekim خَرَجَتِ الْمَرْأَةُ فَلَانَةً derler, kesirü'l-hurūc oldu demek mahallinde ve فَصَوَّ الْقَاضِي فَلَانٌ derler, çok hüküm etti ma'nāsına. Ve her şeyde ki ta'accüb oluna hāl böyledir, illā نِعْمٌ ile de-ğil. Bu rivāyettir ki ʿulemā-i ʿArabiyetten nakl olunmuştur, bāb-ı ta'accübe lāzım olur nesne değıldir, zīrā ta'accüb sūretleri üçtür: Biri أَحْسَنُ زَيْدًا dir ve biri dahi أَسْمِعُ به dir ve biri dahi كَبُرَتْ كَلِمَةً dir; نِعْمٌ ve نِعْمٌ bunlardan şāzz olmuştur, ya'nī bunlardan her biri نِعْمٌ ile نِعْمٌ de cārī olmaz, egerçi مَا أَنَعَمَ ve مَا أَبَأَسَ vārid olmuştur.

الْمُطْمَاعُ [el-miṭmāʿ] (mīm'in kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Şol ʿavrettir ki ricāle tamaʿ vere ve el vermeye; yukālu: إِمْرَأَةٌ بِطْمَاعٍ أَيَّ تُطْمِعُ وَلَا تُمَكِّنُ

[ط و ع]

الطَّوْعُ [eṭ-ṭavʿ] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Mutiʿ olmak; yukālu: طَاعَ لَهُ

يَطُوعٌ إِذَا انْقَادَ وَلِسَانُهُ لَا يَطُوعٌ بِكَذَا أَيَّ لَا يَتَابَعُهُ Ve merʿā vüsʿatlı olmağa dahi derler; yukālu: طَاعَ لَهُ الْمَرْتَعُ Ve mutiʿ ma'nāsına da gelir; yukālu: فَرَسٌ طَوْعٌ Ve فَلَانٌ طَوْعٌ يَدِيكَ أَيَّ مُنْقَادٌ لَكَ Ve سَلِسٌ [selis] mutiʿ ve mülāyim ma'nāsınadır.

الإِشْتِطَاعَةُ [el-istiṭāʿat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye tākat getirmek. Ve gāh olur إِشْطَاعٌ يَشْطِيعُ derler ṭā'ile, cemʿ olan tā'yı sakīl ʿadd edip hazf etmekle ve tā'yı ṭā içinde idgām etmeği kerīh gördüler sīn'i tahrik etmekle hālā ki sīn'in tahrikī aslen cāʿiz değıldir. Ve ۱۱فَمَا إِشْطَاعُوا أَنْ ۱۲ (الكهف 97) ۱۱فَمَا إِشْطَاعُوا أَنْ ۱۲ (الكهف 97) ve ṭā'nın teşdidiyle sākineyn beynin cemʿ etmekle. Ve Ahfeş eyitti: ʿArabdan baʿzı ۱۱إِسْتِئَاعٌ ۱۲ der, istiskālen ṭā'yı hazf etmekle hālā ki murādı ۱۱يَسْتِطِيعُ ۱۲ demektir. Ve baʿzı ۱۱إِشْطَاعٌ يَشْطِيعُ ۱۲ der hemzenin katʿı ile hālā ki murādı ۱۱يَطِيعُ ۱۲ demektir, sīn'i fiʿlin ʿayn'ından izāle olunan hareketten ۱۱vaz kılmakla.

التَّطَاوُعُ [eṭ-teṭāvuʿ] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Bir nesnenin tekellüfle tākat getirmesine dürüşmek; yukālu: تَطَاوَعُ لِهَذَا الْأَمْرِ حَتَّى تَسْتِطِيعَهُ

التَّطَوُّعُ [eṭ-teṭavvuʿ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: Ve تَطَوُّعٌ إِذَا تَكَلَّفَ إِشْطَاعَتَهُ

تَطَوُّعٌ [teṭavvuʿ] Teberruʿ kılmağa dahi derler.

التَّطْوِيعُ [eṭ-ṭaṭviʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [eṭ-tekrīm]) Bir nesneye tākat getirip sehl görmek ve (المائدة) ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ﴾ (30 kavlinde Ahfeş eyitti: Bu طَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ ve رَحَّصَتْ ve سَهَّلَتْ demek olur.

المُطَوَّعَةُ [el-muṭṭavviʿat] (mīm'in zammı

ve t̄a'nın fethi ve teşdidiyle ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Şol cemā'attir ki cihāda tākat getirirler; ve minhu kavluhu ta‘ālā: مُطَوِّعِينَ ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ﴾ (التوبة 79) [muṭṭavvi‘īn]in aslı مُطَوِّعِينَ dir, tā t̄a içinde idgām olunmuştur. Ve لَمَزٌ [lemz] ta‘yīb etmek ma‘nāsındır.

الْمُطَاوَعَةُ [el-muṭāve‘at] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Muvāfakat ma‘nāsındır. Ve nahviyyūn gāh olur fi‘l-i lāzıma مُطَاوَعٌ [muṭāvi‘] derler.

الْمُطَوِّعُ [el-miṭvā‘] (mīm'in kesri ve t̄a'nın sükūnuyla) Mutī‘ ma‘nāsına; yukālu: رَجُلٌ مُطَوِّعٌ إِذَا كَانَ مُطِيعًا

الطَّوَاعِيَةُ [et-ṭavā‘iyet] (t̄a'nın fethi ve ‘ayn'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle [ṣemāniyet] vezni üzere) Tā‘at ma‘nāsındır; yukālu: فَلَا نَحْسَنُ الطَّوَاعِيَةَ لَكَ أَيُّ حَسَنُ الطَّاعَةِ لَكَ

الطَّائِعُ [eṭ-ṭā‘i‘] (yā'nın kesriyle) Gayr-i mukreh ma‘nāsındır.

الطُّوْعُ [eṭ-ṭuvva‘] (t̄a'nın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Cem‘i, طَائِعٌ [ṭā‘i‘]ler ma‘nāsına.

الْإِطَاعَةُ [el-iṭā‘at] (hemzenin kesriyle) Ağacın yemişi erişmek; yukālu: أَطَاعَ النَّخْلُ وَالشَّجَرُ إِذَا أُدْرِكَ ثَمَرُهُ وَأَمَكَنَ أَنْ يُجْتَنَى Ve mer‘ānın vüs‘atli olmasına dahi derler; yukālu: أَطَاعَ لَهُ الْمَرْتَعُ إِذَا اتَّسَعَ لَهُ وَأَمَكَنَهُ مِنَ الرَّغِيِّ Ve emre inkıyād ma‘nāsı hemze ile isti‘māl olunur bilā-hemze isti‘māl olunmaz; yukālu: أَمَرُهُ فَاطَاعَهُ بِالْأَلْفِ لَا غَيْرُ

الْإِنْطِيعَاءُ [el-inṭi‘i‘] (hemzenin ve t̄a'nın kesriyle) İnkıyād ma‘nāsındır, Ebū ‘Ubeyde rivāyeti üzere.

الطَّيِّعُ [eṭ-ṭayyi‘] (t̄a'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) طَائِعٌ [ṭā‘i‘] ma‘nāsındır.

FASLU'Z-ZĀ‘

(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ ل ع]

الظَّلْعُ [ez-ṣal‘] (zā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Deve aksamak; yukālu: ظَلَعَ الْبَعِيرُ يَظْلَعُ ظَلْعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَمَرَ فِي مَشِيهِ Ve ظَلَعَ [ṣal‘] Dar olmağa dahi derler; yukālu: ظَلَعَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا أَيُّ صَافَتْ بِهِمْ مِنْ كَثْرَتِهِمْ **ظَلَعَ** [ṣal‘] Tākat ma‘nāsına da gelir; yukālu: إِرْقَى عَلَى ظَلْعِكَ أَيُّ ازْبَعِ عَلَى نَفْسِكَ وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْهَا Ve اِرْقَى [ir‘] çık demek olur, ya‘nī merdivene kâdir olduğun kadar çık ve اِرْبَعِ [ir‘] et demek olur.

الظَّالِعَةُ [ez-ṣālī‘at] (lām'ın kesriyle) Mü‘ennesi. Ve

ظَالِعٌ [ṣālī‘] Müttehem olan kimseye dahi derler.

FASLU'L-FĀʾ**(فَضْلُ الْفَاءِ)****[ف ح ع]**

الْفَجِيعَةُ [el-fecīʿat] (fā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Musībet.

الْفَجْعُ [el-fecʿ] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Acıtmak; yukālu: فَجَعْتُهُ الْمُصِيبَةَ: فَجَعْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَوْجَعْتُهُ

التَّفَجِيعُ [et-tefcīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhu.

الْفَاجِيعَةُ [el-fācīʿat] (cīm'in kesriyle) Musībet ve belā; yukālu: نَزَلَتْ بِفُلَانٍ فَاجِيعَةً: تَزَلَّتْ بِفُلَانٍ فَاجِيعَةً

التَّفَجِيعُ [et-tefēcūʿ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Rencīde olmak maʿnāsına; tekūlu: تَفَجَّعْتُ لَهُ إِذَا تَوَجَّعْتَ

[ف د ع]

الْأَفْدَعُ [el-efdaʿ] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Şol kimsedir ki eli bileğinden veyāhūd ayağı topuğundan iç yüze eğri ola, pes ayanın yāhūd tabanın meyli cānib-i ünsiyyeye ola ve cānib-i ünsī el sāhibinin yāhūd ayak sāhibinin bedeni cānibidir.

الْفَدَعُ [el-fedaʿ] (fethateynle) Bir kimse zikr olunan sıfat üzere olmak.

الْفَدَعَةُ [el-fedeʿat] (fethateynle) Bedenden şol mevzi'dir ki onun eğriliği ola, zikr olunan tarik üzere.

[ف ر ع]

الْفَرَعُ [el-ferʿ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin aʿlāsı. Ve bu ci-hettendir ki قَوْمُ الْفَرَعِ kavmin eşrefine [derler]. Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Kezālik saçın tamām olanına derler, şaʿr-ı tām maʿnāsına. Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Şol yaya derler ki ağaç budağının ucundan işlene, yaʿnī ağacı yarılmadan işlene; yukālu: قَوْمٌ فَرَعٌ أَيَّ غَيْرٍ مَشْقُوقٍ Ve ağacı yarılana قَوْمٌ فَلَقٌ قَوْمٌ derler. Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Değnek ile başa vurmağa dahi derler; yukālu: فَرَعْتُ رَأْسَهُ بِالْعَصَا أَيَّ عَلَوْتُهُ Ve kâf'la dahi lügattır. Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Şerefle ʿalī olmağa dahi derler; yukālu: فَرَعْتُ قَوْمِي أَيَّ عَلَوْتُهُمْ بِالشَّرْفِ أَوْ بِالْجَمَالِ Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Atı gemlemeğe dahi derler; yukālu: فَرَعْتُ فَرَسِي بِاللِّجَامِ إِذَا فَدَعْتُهُ Ve فَدَعٌ [kadʿ] kâf'la ve dāl ile gemlemek ve tükürmektir. Ve

فَرَعٌ [ferʿ] Menʿ etmeğe dahi derler; tekūlu: فَرَعْتُ بَيْنَهُمَا إِذَا كَفَمْتُ Ve

فَرَعٌ [ferʿ] فَرَعَةٌ [ferʿat]in cemʿi dahi gelir, bit maʿnāsına ʿalā-mā se-yecīu.

الْفُرُوعُ [el-furūʿ] (zammeteynle) فَرَعٌ [ferʿ]in cemʿi. Ve

فُرُوعًا الْجُوزَاءِ [furūʿu'l-cevzāʾ] Issı havā, şiddet-i germā maʿnāsına.

الْفَرَعَةُ [el-ferʿat] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dağda olan yüksek yer, mevziʿ-i mürtefiʿ maʿnāsına. Ve

فَرَعَةٌ [ferʿat] Bite dahi derler, كَهْلَةٌ [kehlet] maʿnāsına.

الْفِرَاعُ [el-firāʿ] (fā'nın kesriyle) Cemʿi; yukālu: إِنَّتِ فَرَعَةٌ مِنْ فِرَاعِ الْجَبَلِ أَيَّ مَكَانًا مُرْتَفِعًا مِنْهَا

الْفَارِعُ [el-fāriʿ] (rā'nın kesriyle) Şol dağdır ki yanında olan dağdan uzun ola.

فَارِعٌ [Fāriʿ] (rā'nın kesriyle) Bir kalʿanın ismidir.

الْفَارِعَةُ [el-fāriʿat] (rā'nın kesriyle) Dağın

aʿlāsıdır; yukālu: وَأَنْزَلَ بِفَارِعَةَ الْوَادِي وَاحْدَرُ أَشْفَلَهُ
Yaʿnī derenin yukarisına konup aşağısın-
dan hazer eyle.

فَارِعَةُ [Fāriʿat] Bir ʿavretin dahi ismidir.

الْفَوَارِغُ [el-fevāriʿ] (fāʿnın fethi ve rāʿnın kesriyle) Şol yüksek yerlerdir ki onda su akıntıları ola. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Dağa çıkmağa da derler; tekülü: فَرْعُ الْجَبَلِ إِذَا صَعَدَتْهُ

الْإِفْرَاعُ [el-ifrāʿ] (hemzenin kesriyle) Dağ-
dan aşağı inmek; yukālu: أَفْرَعْتُ الْجَبَلَ إِذَا
لَقَيْتُ Kāle reculun mineʿl-ʿArab: لَقَيْتُ
فُلَانًا فَارِعًا مَفْرِعًا أَي أَحَدْنَا مُصْعَدًا وَالْآخَرَ مُنْحَدِرًا
Yaʿnī “Birbirimize buluştuk inerken.” Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Nüzül etmeğe dahi derler;
yukālu: أَفْرَعْنَا فُلَانًا فَمَا أَحْمَدْنَا: Yaʿnī “Nüzülü
mahmūd gönderdik.” Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Bir yere mukaddem varıp ot ve
su taleb etmeğe dahi derler; yukālu: أَفْرَعُ بَنُو
إِنْتِجَاعٌ [inticāʿ] Ve فُلَانٌ أَي انْتَجَعُوا فِي أَوَّلِ النَّاسِ
cīmʿle merʿa taleb etmeğe derler. Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] İbtidā maʿnāsına dahi gelir;
yukālu: بِئْسَ مَا أَفْرَعْتُ بِهِ أَي ابْتَدَأْتُ Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Bir yeri seyr edip haberin al-
mağa dahi derler; tekülü: إِذَا أَفْرَعْتُ الْأَرْضَ
جَوْلْتُ فِيهَا فَعَرَفْتُ خَبَرَهَا Ve

إِفْرَاعٌ [ifrāʿ] Evvel doğan nāka yavrusın
asnām için boğazlamağa dahi derler;
yukālu: أَفْرَعُ الْفَوْمُ إِذَا ذَبْحُوهُ

الْمُفْرِغُ [el-mufraʿ] (mīmʿin zammı ve
fāʿnın sükunu ve rāʿnın fethiyle) Yassı,
ʿarız maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ مُفْرِغُ الْكَيْفِ أَي
عَرِيضُهَا

التَّفْرِيعُ [et-tefrīʿ] (ʿalā-vezni [et-
tekrīm]) Dağdan aşağı inmek; tekülü:
فَرْعٌ مِنَ الْجَبَلِ تَفْرِيعًا إِذَا انْحَدَرْتُ

تَفْرِيعٌ [tefrīʿ] Dağa çıkmağa dahi derler;

فَرْعُ الْجَبَلِ إِذَا صَعَدْتُ وَهُوَ مِنَ الْأَصْدَادِ
الْفَرْعُ [el-ferāʿ] (fethateynle) Nakanın evvel
doğan veledidir ki onu āliheleri için zebh
edip onunla teberrük kasd ederlerdi. Ve
fiʿl-hadīsi: “لَا فَرْعٌ وَلَا عَتِيرَةٌ” Ve
عَتِيرَةٌ [ʿatīret] şol devedir ki zamān-ı cāhiliyyette onu
putlar için zebh ederlerdi. Ve

فَرْعٌ [ferʿ] Kezālik şol hıfz olunmuş mālā
derler ki artıcı ve ziyāde olucu ola. Ve

فَرْعٌ [Feraʿ] Bir mevziʿin dahi ismidir. Ve
فَرْعَةٌ [ferʿat] Saçı tamām olmağa dahi der-
ler, أَفْرَعُ efraʿın masdarıdır.

الْأَفْرَعُ [el-efraʿ] (hemzenin ve rāʿnın fet-
hiyle) Saçı tamām olan kimse.

الْفَرْعَاءُ [el-ferʿāʾ] (fāʿnın fethi ve rāʿnın
sükunu ve elifin meddiyle) Saçı çok ʿavret;
yukālu: إِمْرَأَةٌ فَرْعَاءٌ أَي كَثِيرَةُ الشَّعْرِ
Aفْرَعُ [efraʿ] sakalı kaba olan ve perçemi uzun olana
demezler, belki başının önü açık olmayıp
kıllı olana derler ki أَصْلَعُ [aşlaʿ]ın mukābili
olur. Ve Resūl-i Ekrem sallallāhu ʿaleyhi
ve sellem أَفْرَعُ [efraʿ] idi.

فُرَيْعَةٌ [Fureyʿat] (fāʿnın zammı ve rāʿnın
fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Bintu Ebī
Umāme ve Bintu Rāfiʿ ve Bintu ʿAmrʿdır.

التَّفْرُوعُ [et-teferruʿ] (fethateynle ve rāʿnın
zammı ve teşdidiyle) Ağacın budağı çok
olmak; yukālu: تَفْرَعْتُ أَعْصَانُ الشَّجَرَةِ إِذَا كَثُرَتْ
Ve

تَفْرُوعٌ [teferruʿ] Bir kavmin nisāsının sey-
yidesini tezevvüc etmeğe dahi derler;
tekülü: تَفْرَعْتُ بَنِي فُلَانٍ إِذَا تَزَوَّجْتُ سَيِّدَةً نِسَائِهِمْ

الْإِفْتِرَاعُ [el-iftirāʿ] (hemzenin ve tāʿnın
kesriyle) Bikrin bekāretin izāle kılmak;
yukālu: إِفْتَرَعْتُ الْبُكَرَ إِذَا اقْتَضَصْتُهَا
[ik tiḏād] kafʿla ve ḏādeyn-i muʿcemeteynle
izāle-i bekāret etmek.

[ف ر ق ع]

الْفَرْقَعَةُ [el-ferqaʿat] (fā'nın ve kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Parmak çatlatmak, ma'nāsına.

الْتَفْرِغُ [et-teferkuʿ] (ʿalā-vezni **الْتَدْخُوجُ** [et-tedahruc]) Parmak çatlatmak; yukālu: **فَرَقَهَا فَتَفْرِغَتْ**

الْإِفْرِنْقَاعُ [el-ifrinkāʿ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Açılmak, inkişāf ma'nāsına. Ve fī kelāmi ʿĪsā b. ʿÖmer **أَيُّ إِفْرِنْقَعُوا عَنِّي** "اِنْكَيْفُوا عَنِّي وَتَنْحُوا

[ف ز ع]

الْفَزَعُ [el-fezaʿ] (fethateynle) Korku. Ve bu aslında masdar idi.

الْإِفْرَاقُ [el-ifzāʿ] (hemzenin fethiyle) Gāh olur **فَزَعُ** [fezaʿ]ın cem'i gelir; tekūlu minhu: **فَزَعْتُ إِلَيْكَ وَفَزَعْتُ مِنْكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَلَا تَقُلْ**: **فَزَعْتُكَ** Ve

فَزَعُ [fezaʿ] Yardıma dahi derler, **مَدَدٌ** [meded] ma'nāsına. Kāle ʿaleyhi's-salātu ve's-selām li'l-Enşār: **عِنْدَ الْفَزَعِ** "إِنْكُمْ لَتَكْثُرُونَ عِنْدَ الْفَزَعِ" **وَتَقُولُونَ عِنْدَ الطَّمَعِ**

الْمَفْرَعُ [el-mefzaʿ] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Sığmacak yer, melce ma'nāsına; yukālu: **فُلَانٌ مَفْرَعٌ لِلنَّاسِ يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ وَهُمَا مَفْرَعٌ لِلنَّاسِ وَالْمُؤْتَتْ أَيُّ إِذَا دَهَمَهُمْ أَمْرٌ فَرَعُوا إِلَيْهِ وَهُمَا مَفْرَعٌ لِلنَّاسِ وَهُمْ مَفْرَعٌ لَهُمْ وَهِيَ مَفْرَعٌ لَهُمْ**

الْمَفْرَعَةُ [el-mefzeʿat] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki ondan havf olunur.

الْإِفْرَاقُ [el-ifzāʿ] (hemzenin kesriyle) Korkutmak, tahvīf ma'nāsına. Ve meded kılmağa dahi derler, igāse ma'nāsına; fe-huve mine'l-azdād; yukālu: **فَزَعْتُ إِلَيْهِ** **فَأَفْرَعَنِي أَيُّ لَجَأْتُ إِلَيْهِ فَأَعَانَنِي**

الْتَفْرِغُ [et-tefziʿ] (ʿalā-vezni **الْتَكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: **فَزَعَةُ أَيُّ أَحَافَهُ** **وَفَزَعُ أَيُّ كَشَفَ عَنْهُ الْخَوْفُ**

﴿حَتَّى إِذَا فُزِعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ﴾ (سبأ 23) **أَيُّ**: hu taʿālā: **كَشَفَ عَنْهَا الْفَزَعُ**

[ف ص ع]

الْفَضُّعُ [el-faşʿ] (fā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Tāze hurmāyı sıkımdır, kabı soyulsun diye. Ve

فَضُّعُ [faşʿ] Oğlan zekeri başından derisin sıyıрмаğa dahi derler.

الْإِفْتِصَاعُ [el-iftiṣāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik zeker derisin sıyıрмаğa derler; yukālu: **فَضَّعَ الْغُلَامُ وَافْتَضَّعَ إِذَا كَشَفَ قُلْفَتَهُ** **وَافْتَضَّعَ إِذَا كَشَفَ قُلْفَتَهُ** Ve **قُلْفَةُ** [kulfet] kāf'ın zammı ile zeker başında olan deridir.

الْأَفْضَاعُ [el-efṣāʿ] (hemzenin ve šād'ın fethiyle) Zekerinin başı açık olan oğlan; yukālu: **أَجْلَعُ** [eclaʿ] **أَجْلَعُ** **عُلَامٌ أَفْضَعُ أَجْلَعُ** Ve **أَجْلَعُ** [eclaʿ] dudakları dışların örtmeyen kimseye derler.

الْتَفْشِيعُ [et-tefṣiʿ] (ʿalā-vezni **الْتَكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi kabından ihrāc etmek. Ve **تَفْشِيعٌ** [tefṣiʿ]i sāhib-i **Şurāh** [kulf]ten ihrāca mahsūs zann etmiştir öyle değildir, Cevheri'nin **أَيُّ أُخْرِجَتْهُ** dediğinden mā-ʿadā sāhib-i **Maşādır**'ın ve gayrının mutlakan ihrācla tefsiri delālet eyler.

الْإِنْفِصَاعُ [el-infiṣāʿ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Hāric olmak; yukālu: **فَضَعْتُهُ فَانْفَصَعَ**

الْإِفْتِصَاعُ [el-iftiṣāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kahr ile almak, ahz ma'nāsına; yukālu: **إِفْتَضَعْتُ حَقِّي مِنْ فُلَانٍ عَلَى الْمَكَانِ وَلَا** **فَضَعْتُ حَقِّي مِنْ فُلَانٍ عَلَى الْمَكَانِ وَلَا** **تَلْتَفِتْ إِلَى الْقَافِ** Ya'nī fā ile istimāl olsun, kāf'la zann olunmasın.

[ف ظ ع]

الْمَفْظَاعَةُ [el-fezāʿat] (fā'nın fethi ile) Emr şenīr olmak; yukālu: **فَطَعَ الْأَمْرُ فَمَفْظَاعَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

الْفَيْطِيعُ [el-fezīʿ] (fā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Şedîd ve şenîʿ olan nesne ki hadden tecāvüz kıla.

الْإِفْطَاعُ [el-ifzāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne şenîʿ olmak; yukālu: **أَفْطَعُ الْأُمُرُ** Ve

إِفْطَاعُ [ifzāʿ] Bir nesneyi şenîʿ bulmağa dahi derler; yukālu: **أَفْطَعْتُ الشَّيْءَ**

الْإِسْتِفْطَاعُ [el-istifzāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezâlik bir nesneyi şenîʿ bulmak; tekülü: **أَفْطَعْتُ الشَّيْءَ وَاسْتَفْطَعْتُهُ إِذَا وَجَدْتُهُ فَطِيعًا**

الْمُفْطِيعُ [el-mufziʿ] (mīm'in zammı ve zā'nın kesriyle) Şenîʿ olan nesne. Ve **أَفْطَعُ الرَّجُلُ** derler binā-i mechül üzere, ona bir ʿazîm nesne vâkiʿ olsa.

[ف ع]

الْفَعْفَعَةُ [el-faʿfeʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Çoban koyunu zecr edip **فَعَّعَ** demek. **فَعْفَعَةُ** [faʿfeʿat] çobanın zecrin hikâyet olur.

الْفَعْفَاعُ [el-faʿfāʿ] (fā'nın fethiyle) Zikr olunan tarîk üzere zecr eden çoban; yukālu: **فَعْفَعَ فَهُوَ فَعْفَاعٌ مِثْلُ جَرَجَرَ الْبُعَيْرُ فَهُوَ جَرَجَارٌ وَتَرْتَرَتْ فَهُوَ تَرْتَارٌ** [Ve] **جَرَجَرَةٌ** [cerceret] âvâzımı hanceresinde döndürmek. Ve **تَرْتَرَةٌ** [terteret] bir nesneyi tahrik etmektir.

الْفَعْفَعِيُّ [el-faʿfeʿiyy] (fā'ların fethiyle ve âhirinde yā'nın teşdidiyle) ve

الْفَعْفَعَانِي [el-faʿfeʿāniyy] (kezâlik yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan zecrde hafîf ve çâbük olan çoban.

[ف ق ع]

الْفُقُوعُ [el-fukūʿ] (zammeteynle) **أَضْفَرُ فَاقِعٌ** dedikleri kavlin masdarıdır, şedîdü's-sufret maʿnâsına, yukālu: **فَقَّعَ لَوْثُهُ يَفْقَعُ مِنْ** **الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَفْقَعُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فُقُوعًا إِذَا اضْفَرَّ جَدًّا**

الْفَاقِعُ [el-fākiʿ] (kāf'ın kesriyle) Sufret-i şedîde maʿnâsınadır. Ve **بَقْرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ** ﴿بَقْرَةٌ لَوْنُهَا فَاقِعٌ﴾ (البقرة 69) kavlinde murād demektir, yaʿnî **فَاقِعٌ** [fākiʿ] **لَوْنٌ** in sıfatı değlidir, **ذَاتٌ لَوْنٍ** in sıfatıdır.

الْفَاقِعَةُ [el-fākiʿat] (kāf'ın kesriyle) Āfet, dâhiye maʿnâsına.

فَوَاقِعُ الدَّهْرِ [fevākiʿu'd-dehr] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Devāhî-i dehr maʿnâsına, **فَاقِعَةٌ** [fākiʿat] in cemʿidir.

الْفُقَّاعُ [el-fukḳāʿ] (fā'nın zammı ve kāf'ın teşdidiyle) **فِقَّعَةٌ** [fiḳaʿat] dedikleri nesnedir ki onu emmekle şerbet içirler.

الْفَقَاقِيعُ [el-feḳāḳiʿ] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol kabarcıklardır ki suyun üzerinde sırça şişe gibi görünür.

الْفَقَّعُ [el-faḳʿ] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Ziyâde sürʿatle seğirtmek. Ve

فَقَّعَ [faḳʿ] Bir cins mantara dahi derler ki o ak olup mülâyim olan mantardır, Ebû ʿUbeyde rivâyeti üzere.

الْفِئْمُغُ [el-fiḳʿ] (fā'nın kesri ve kāf'ın sükünüyle) Kezâlik mantar maʿnâsına.

الْفِئْمَعَةُ [el-fiḳaʿat] (fā'nın kesri ve kāf'ın fethiyle) **فَقَّعَ** [faḳʿ] in cemʿidir, fā'nın fethi ve kesriyle olanın dahi cemʿi gelir, **جَبَّءٌ** [cebʿ] ile **جَبْنَاءَةٌ** [cebʿet] ve **قِرْدٌ** [ḳird] ile **قِرْدَةٌ** [ḳiredet] gibi. **جَبَّءٌ** [cebʿ] dahi kırmızı mantara derler. Ve **قِرْدٌ** [ḳird] maymun dedikleri cânverdir gâh olur recül-i zelîl buna teşbîh olunur, **فَقَّعَ قِرْدٌ** [faḳʿu ḳarḳar] derler, zîrâ mantarı davar yemeyip davarın ayağı altına pâyim olur. Ve **قِرْكَرٌ** [ḳarḳar] kāf'ların fethiyle düz yere derler.

التَّفْقِيعُ [et-tefḳiʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrîm]) **فَرْقَعَةُ الْأَصَابِعِ** Parmakları çıtlatmak, maʿnâsına; yukālu: **فَقَّعَ أَصَابِعَهُ تَفْقِيعًا إِذَا فَرَقَعَهَا**

[ف ل ع]

أَفْلَعُ [el-fel^ʿ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına.

أَفْلَعُ [el-fil^ʿ] (fā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik yarık ma'nāsına. Ve bunun dahi cem'i **فُلُوعُ** [fulū^ʿ] gelir.

أَفْلَعَةُ [el-fil^ʿat] (fā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yarık ve gāh olur ferc-i imre'de dahi isti'māl olunur; yukālu fi'l-fuḫṣi: **لَعَنَ اللهُ فُلَعَتَهَا**

الْإِنْفِلَاعُ [el-infilā^ʿ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılmak; yukālu: **فَلَعَتْهُ فَانْفَلَعَ**

التَّفْلِيحُ [et-teflī^ʿ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Yarmak; yukālu: **فَلَعَتْهُ تَفْلِيحًا**

التَّفْلُغُ [et-tefellu^ʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Yarılmak; yukālu: **تَفْلَعَتْ قَدَمُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ**

[ف ن ع]

أَفْنَعُ [el-fena^ʿ] (fethateynle) Māl ziyāde olmak; tekūlu minhu: **فَنَعَ يَفْنَعُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

فَنَعَ [fena^ʿ] Müşk rāyihası ziyāde hūb olmağa dahi derler; yukālu: **مِسْكٌ ذُو فَنَعٍ أَي ذِكْيٍ الرَّائِحَةِ**

FASLU'L-**ḲĀF**

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ع]

أَلْقُبُوعُ [el-ḳubū^ʿ] (zammateynle) Kirpi başın koynuna çekmek; yukālu: **فَبَعَ الْفُنْفُذُ يَمْبِعُ فَبَعَ الْفُنْفُذُ يَقْبِعُ** Ve **فُنْفُذٌ** [ḳunfuḏ] ḳāf'ın ve fā'nın zammı ve zāl-ı mu'ceme ile kirpi dedikleri cānverdir. Ve

قُبُوعُ [ḳubū^ʿ] Bir kimse başın koynuna çekmeğe dahi derler. Ve

قُبُوعُ [ḳubū^ʿ] Gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **قَبِعَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ** Ve

قُبُوعُ [ḳubū^ʿ] Soluyup nefesi tūz tūz alıp vermeğe dahi derler; yukālu: **قَبِعَ فُلَانٌ إِذَا انْبَهَرَ** Ve bu makām'da sāhib-i *Şurāḥ* "tāse deruftāden demiştir" hakk-ı edā değıldir, zīrā tāse mutlakan darılmağa derler. Ve

قُبُوعُ [ḳubū^ʿ] Hınzırın burnuyla çağırmasına dahi derler, **نَحِيرُ حِنْزِيرٍ** ma'nāsına.

الْقَابِعُ [el-ḳābi^ʿ] (bā'nın kesriyle) Soluyan kimse.

أَلْقُبَعَةُ [el-ḳube^ʿat] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) Her zamān başın içeri çekici kimse; yukālu: **إِمْرَأَةٌ قُبَعَةٌ طَلَعَتْ** Ya'nī "Gāh başın içeri çeker ve gāh taşra çıkarır." Ve

قُبَعَةٌ [ḳube^ʿat] Kezālik şol alaca kuşçağıza derler ki serçe gibidir, ekser yaban fārelerinin yuvalarına karīb yerde olur, kaçan bir nesneden havf etse fāre yuvasına girip gizlenir.

أَلْقَابِعَةُ [el-ḳābi^ʿat] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle ve meddiyle) Bıçağın yāhūd kılıcın pirezvānesi gerek gümüştēn olsun gerek demirden olsun. Ve

قَبِيعَةُ الْحِنْزِيرِ [ḳābi^ʿatu'l-ḥinzīr] (bā'yla)

Hinzîrin burnundan hâsıl olan savta derler. **الْقَبِيعَةُ** [el-ķibbī‘at] (ķāf’ın kesri ve bā’nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik hınzîr āvāzı ki burnundan hâsıl olur.

الْقَنْبَعَةُ [el-ķunbu‘at] (ķāf’ın ve bā’nın zammı ve nūn’un mā-beynde sükūnuyla) Bir nesnenin gılāfına derler.

الْقَنْبَعَةُ [el-ķanbe‘at] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Ağacın çiçeği gılāfta olmağa dahi derler; yukālu: قَنْبَعَتِ الشَّجَرَةِ إِذَا صَارَتْ زَهْرَتَهَا فِي قَنْبَعَةٍ أَيْ غَطَاءٍ

الْقُبَاعُ [el-ķubā‘] (ķāf’ın zammı ile) Şol kīledir ki ziyāde büyük ola, مَكْيَالٌ صَحْمٌ ma‘nāsına. Ve

قُبَاعٌ [Ķubā‘] Hārīs b. ‘Abdullāh’ın lakabıdır ki vālī-i Başra’dır.

الْإِقْتِبَاعُ [el-iķtibā‘] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kırbanın ağzın ağzına alıp su içmektir; tekūlu: إِقْتَبَعْتُ السِّقَاءَ إِذَا أُذْخِلْتَ خُرْبَتَهُ فِي فَمِكَ فَشَرِبْتَ مِنْهُ

[ق ت ع]

الْقَتَعَةُ [el-ķate‘at] (fethateynle) Bir kırmızı kurttur ki ağaç yer, ona أَرْضَةٌ [ereḍat] ve طُحْنَةٌ [tuħnanet] derler, kezā fī ba‘zı nūsahi’s-Şihāh.

[ق د ع]

الْقَدْعُ [el-ķad‘] (ķāf’ın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) Atı men‘ edip tüşkürmek; tekūlu: قَدَعْتُ فَرَسِي أَقْدَعُهُ قَدًّا إِذَا كَبَحْتَهُ وَكَفَفْتَهُ Ve

قَدَعٌ [ķad‘] Tüşkürmek için buruna vurmağa dahi derler; yukālu: هَذَا فَحْلٌ لَا يُقْدَعُ أَيُّ لَا قَدَعٌ فَرَسِي أَقْدَعُهُ وَذَلِكَ إِذَا كَانَ كَرِيمًا مَوْأَزَّزٌ أَوْ مُؤَدَّبٌ Ve

قَدَعٌ [ķad‘] Mutlakan men‘ ma‘nāsına da gelir; yukālu: قَدَعْتُ الرَّجُلَ عَنَّا إِذَا كَفَفْتَهُ

الْقَدْوُ [el-ķadū‘] (ķāf’ın fethi ve dāl’ın zammı ile) Şol attır ki men‘e muhtāc ola, ba‘zı seyrinden alıkomak için.

الْإِقْدَاعُ [el-iķdā‘] (hemzenin kesriyle) Men‘ etmek.

الْإِنْقِدَاعُ [el-inķidā‘] (hemzenin ve ķāf’ın kesriyle) Memnū‘ olmak; yukālu: أَقْدَعْتُهُ فَأَنْقَدَعَ أَيُّ مَنَعْتُهُ فَأَمْتَنَعَ

الْقَدْعُ [el-ķada‘] (fethateynle) Kezālik memnū‘ olmak; yukālu: أَقْدَعْتُهُ فَقَدِعَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَدَعٌ [ķada‘] Göz za‘if olmağa dahi derler; yukālu: قَدِعْتُ عَيْنَهُ إِذَا ضَعُفَتْ Ve karīb olmağa dahi derler; yukālu: قَدِعْتُ لِي الْحُمْسُونَ إِذَا دَنَتْ Ya‘nī elli yaşına karīb olsa.

الْقَدَعَةُ [el-ķadi‘at] (ķāf’ın fethi ve dāl’ın kesriyle) Kalīletü’l-keḷām olup ehl-i hayā olan ‘avret.

الْقَدِيعُ [el-ķadi‘] (kezālik ķāf’ın fethi ve dāl’ın kesriyle) Şol attır ki ürkek ola; yukālu: قَرَسٌ قَدِيعٌ إِذَا كَانَ هَيُوبًا

الْتِقَادُ [et-teķādu‘] (tā’nın fethi ve dāl’ın zammı ile) Halk birbiri ardınca bir nesnenin üzerine düşmek bir haysiyyetle ki her biri ileri geçmek için sāhibini geri çekmeğe sa‘y eder ola. Ve gönderle birbirin dürtmeğe dahi derler; yukālu: تَقَادَعُوا بِالرِّمَاحِ أَيُّ تَطَاعَنُوا

تَقَادَعٌ [teķādu‘] تَسَافُطٌ [tesāķuṭ] ma‘nāsına da gelir. Ve fi’l-hadīsi: الصَّرَاطُ عَلَى الصَّرَاطِ ”يَحْمَلُ النَّاسُ عَلَى الصَّرَاطِ تَقَادَعٌ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَيَتَقَادَعُ بِهِمْ جَنَبَتَا الصَّرَاطِ تَقَادَعُ الْفَرَاشِ فِي الْفَرَاشِ“ Ve الْفَرَاشُ [ferāş] pervāneye derler. Ve

تَقَادَعٌ [teķādu‘] Halk birbiri ardınca vefat etmeğe dahi derler; yukālu: تَقَادَعُ الْقَوْمُ إِذَا مَاتَ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

[ق ذ ع]

الْقَذَعُ [el-ķaza‘] (fethateynle) Fuhş-güy

olup bed-zebān olmak.

الْقَدْغُ [el-kaḡʿ] (kāf'ın fethi ve zāl'ın sükülüyle) Bir kimseye sövüp fuhşiyat söylemek.

الْإِقْدَاغُ [el-iḡzāʿ] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: فَدَعْتُهُ وَأَقْدَعْتُهُ إِذَا رَمَيْتَهُ بِالْفَحِشِ وَشَتَمْتُهُ

الْمُقْدِغُ [el-muḡziʿ] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükülü ve zāl'ın kesriyle) Şetm edici kimse. Ve fi'l-hadīsi: ”مَنْ قَالَ فِي الْإِسْلَامِ شِعْرًا مُقْدِغًا فَلِسَانُهُ هَدْرٌ“

الْقَنْدَاغُ [el-kaḡnāziʿ] (kāf'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Kabīh olan kelām.

الْقَنْدُغُ [el-kaḡnuʿ] (kāf'ın ve zāl'ın zam-mıyla) Bī-hamiyyet olan kimse, deyyūs maʿnāsına.

[ق ر ع]

الْقَرْغُ [el-kaḡʿ] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükülüyle) Kakmak; yukālu: قَرَعْتُ الْبَابَ ”إِنَّ أَرَابِلَ الْبَابِ الْبَابُ الْبَابُ الْبَابُ“ Ve أَقْرَعُهُ قَرْعًا مِنَ الْبَابِ الْبَابُ الْبَابُ ”إِنَّ أَرَابِلَ الْبَابِ الْبَابُ الْبَابُ“ dedikleri kavlerinden murād budur ki Arab hākimlerinden biri pīr olup hirāfet mertebesine vardıkta kızına eyitti: Kaçan hükmümde bir muhalif vazʿ edersen bana tenbīh için ʿasā ile kalkanı dakk eyle tā ki mütenebbih olup rüciʿ eyleyem dedi. Ve

قَرْعٌ [kaḡʿ] Başa deġnek ile vurmaġa dahi derler, قَرْعٌ [ferʿ] maʿnāsına fā ile nitekim mürür etti; yukālu: قَرَعْتُ رَأْسَهُ بِالْعَصَا قَرْعًا Ve

قَرْعٌ [kaḡʿ] Kāsede olanı hep içti demek mahallinde dahi istiʿmāl olunur; yukālu: قَرَعْتُ جَنْبَهُتَهُ بِالشَّارِبِ بِالإِنَاءِ جَنْبَهُتَهُ alnını vurdu içinde olanı cümleten içmekle. Ve

قَرْعٌ [kaḡʿ] Erkek, dişiye varmaġa dahi derler; yukālu: قَرَعْتُ الْفُحْلَ النَّاقَةَ بِقَرْعِهَا قَرْعًا Ve

قَرْعٌ [kaḡʿ] Kabaġa dahi derler حَمْلُ الْبَيْطَيْنِ maʿnāsına. Ve يَنْقُطِينَ [yaḡṭīn] kabak teveġine derler. Ve

قَرْعُ الْمَيْسَمِ [kaḡʿu'l-mīsem] Dāġ vuracak ālete dahi derler. Ve

قَرْعٌ [kaḡʿ] Ev önü davardan hālī olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: إِذَا قَرِعَ الْفِنَاءُ إِذَا غَاشِيَةً Yaʿnī kaçan finā-yı dār غَاشِيَةً [ġāşiyet]ten hālī olsa. Ve غَاشِيَةً [ġāşiyet]ten murād ev önünde yatan davardır; yukālu:

صَفَرٌ [şafer] Ve نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَرْعِ الْفِنَاءِ وَصَفَرِ الْإِنَاءِ dahi hālī olmak maʿnāsınadır. Ve مُرَاخٌ قَرْعٌ [murāḡ ḡariʿ] dahi derler rā'nın kesriyle, kaçan deve durduġu yer deveden hālī olsa. Ve Şaʿleb eyitti: قَرِعَ الْفِنَاءِ مِنْ قَرْعِ الْفِنَاءِ derler rā'nın sükülüyle, lākin bu kıyāsa muhāliftir, zīrā bāb-ı rābiʿ lāzım oldukta masdarı fethateynle gelir, sükül ile gelmek kıyāsa muhāliftir. Ve fi'l-hadīsi ʿan ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu: ”قَرْعٌ حَجُّكُمْ“ أَي: حَلَّتْ أَيَّامُ الْحَجِّ مِنَ النَّاسِ Ve belā erişmeġe dahi derler; yukālu: قَرِعْتُهُمْ قَوَارِعُ الدَّهْرِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

الْقَرْعُ [el-kaḡʿ] (kāf'ın ve rā'nın sükülüyle) Vāhidi, bir dāne kabak maʿnāsına.

الْقِرَاعُ [el-kiḡrāʿ] (kāf'ın kesriyle) Kezālīk erkek dişiye varmak; yukālu: قَرِعَ الْفُحْلَ النَّاقَةَ قَرْعًا وَقِرَاعًا

الْإِسْتِقْرَاعُ [el-istiḡrāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin erkeġin taleb etmek; tekūlu: إِسْتَقْرَعَنِي فَلَانٌ فَحْلِي فَأَقْرَعْتُهُ أَي: أَعْطَيْتُهُ لِيَقْرَعَ إِلَيْهِ أَي: يَضْرِبُهَا Ve

إِسْتِقْرَاعٌ [istiḡrāʿ] Dişi erkek taleb etmeġe dahi derler; yukālu: إِسْتَقْرَعَتِ الْبَقْرَةُ إِذَا أَرَادَتْ الْفُحْلَ

الْإِقْرَاعُ [el-iḡrāʿ] (hemzenin kesriyle) Döl için erkek vermeġe derler; yukālu: إِسْتَقْرَعَنِي فَلَانٌ فَحْلِي فَأَقْرَعْتُهُ أَي: أَعْطَيْتُهُ عَلَيَّ مَا مَرَّ أَيْفًا Ve

إِفْرَاقٌ [iḵrāʿ] Mālın hayrlısını vermeğe dahi derler; yukālu: أَفْرَعُوهُ إِذَا أَعْطُوهُ خَيْرَ النَّهْبِ Ve **نَهْبٌ** [nehb] nūn'un fethiyle ganimete derler. Ve

إِفْرَاقٌ [iḵrāʿ] Hakk'a rüçü edip mezellet üzere olmağa da derler. Ve nasihat ve meşveret kabül etmeğe de derler; yukālu: فَلَانٌ لَا يُفْرَعُ إِفْرَاعًا إِذَا كَانَ يُقْبَلُ الْمَسْؤَرَةَ وَالنَّصِيحَةَ Ve

إِفْرَاقٌ [iḵrāʿ] Mā-beynlerinde kur'a salmağa dahi derler. Ve

إِفْرَاقٌ [iḵrāʿ] Men' etmek ma'nāsına da gelir; tekülü: أَفْرَعْتُهُ إِذَا كَفَفْتُهُ ve yukālu: أَفْرَعْتُ كَبِيحٌ [kebḥ] bā-i muvahhade ve ḥā-i mühmele ile atı uyanla men' etmektir.

الْفَرْعَةُ [el-ḵur'at] (ḵāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Ma'rūf olan nesnedir ki remmāllar isti'māl ederler; yāhūd nizāı fasl için isti'māl ederler; yukālu: كَانَتْ لَهُ الْفَرْعَةُ إِذَا فَرَعَ أَضْحَابُهُ Ve

فَرْعَةٌ [ḵur'at] Mālın güzidesine ve a'lāsına dahi derler.

الْإِفْتِرَاقُ [el-iḵtirāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kur'a salışmak.

التَّفَارُقُ [et-teḵāruʿ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Kezālik kur'a salışmak; yukālu: إِفْتَرَقُوا وَتَفَارَقُوا Ve

إِفْتِرَاقٌ [iḵtirāʿ] İhtiyār ma'nāsına da gelir; yukālu: أَفْتَرَعُ فَلَانٌ إِذَا اخْتِيرَ

الْفَرْعُ [el-ḵaraʿ] (fethateynle) Bir marazdır ki deve yavrusuna ʿarız olur, ak sivilceler çıkmakla. Ve onun devāsı tuz ile ve deve sütünün جُبَابٍ [cubāb]ıyladır. Ve جُبَابٍ [cubāb] cīm'in zammıyla ve bāʿeyn-i muvahhadeteynle şol nesnedir ki kaymak misālinde deve sütünün üzerine gelir. Ve kaçan tuz bulmasalar deve yavrusunun

tüyün yolup derisine su saçıp řur olan yer üzerinde sürerler. Ve minhu'l-meselu: هُوَ أَفْرَعٌ مِنْ الْقَرْعِ Ve gāh olur هُوَ أَحْرٌ مِنَ الْقَرْعِ "dérler ḥā-i mühmele ile ve قَرْعٌ [ḵarʿ]ın rā'sının sükūnuyla ki bu takdircemissim [ḵarʿu mīsem]i dilediler ki قَرْعٌ مِيسِمٌ [ḵarʿu mīsem] dāğ vuracak demire derler.

الْقَرْيَعُ [el-ḵarīʿ] (ḵāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Zıkr olunan maraza mübtelā olan deve yavrusu.

الْقَرْعَى [el-ḵarʿā] (ḵāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) قَرْيَعٌ [ḵarīʿ]in cem'i مَرِيضٌ [merīḍ]le مَرَضَى [merḍā] gibi; yukālu: إِسْتَنْتَ الْفِضَالَ حَتَّى الْقَرْعَى Ve إِسْتِنَانٌ [istinān] davar neřāta gelip oynamağa derler. Ve

قَرْيَعٌ [ḵarīʿ] Döl için ihtiyār olan erkeğe dahi derler, yā muhtār olduđu için veyāhūd nākayı قَرْعٌ [ḵarʿ] ettiđi için. Ve

قَرْيَعٌ [ḵarīʿ] Seyyid ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانٌ قَرْيَعٌ ذَهْرِهِ Ve

قَرْيَعٌ [ḵarīʿ] Hem-kur'a ma'nāsına da gelir.

الْأَفْرَعُ [el-aḵraʿ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) şol kimsedir ki başının kılı gitmiş ola, bir āfet sebebiyle; yukālu: فَرَعَ يَقْرَعُ مِنَ الرَّابِعِ Ve

أَفْرَعٌ [aḵraʿ] Bir cins yılana dahi derler; yukālu: حَيَّةٌ أَفْرَعٌ قَالُوا إِنَّمَا يَتَمَعَطُ شَعْرُ رَأْسِهِ Ve تَمَعَطٌ [temaʿuṭ] mühmeleteynle kıl dökülmeğe derler; ve yukālu: شَفْتُ إِلَيْهِ أَفْرَعٌ Ve ʿArablar أَفْرَعٌ dediği tamām bin ma'nāsınadır. Ve

أَفْرَعٌ [aḵraʿ] Bir sıfattır ki bin tamām mahallinde zıkr olunur, nitekim هُنَيْدَةٌ [huneydet] sīga-i tasgīr üzere tamām yüz demek mahallinde isti'māl olunur.

الْقَرْعَاتُ [el-ḵareʿat] (fethateynle) Başta olan

kılsız yer.

الْقُرْعُ [el-ḳurʿ] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik أَقْرَعُ [aḳraʿ]ın cem'i.

الْقُرْعَانُ [el-ḳurʿān] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik أَقْرَعُ [aḳraʿ]ın cem'i; yukālu: قَوْمٌ قُرْعٌ وَقُرْعَانٌ

الْقُرْعُ [el-ḳurʿ] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki vākiʿ olan meşvereti kabūl ede ve menʿ olundukta memnūʿ ola.

الْأَقْرَعَانُ [el-Aḳreʿān] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Aḳraʿ b. Hābis ve karındaşı Merşed'dir.

الْمِقْرَعَةُ [el-miḳreʿat] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla davar sürerler.

الْمِقْرَاعُ [el-miḳrāʿ] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Balta gibi bir nesnedir ki onunla taş ufatırlar.

الْمَقْرُوعُ [el-maḳrūʿ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Şol erkektir ki döl için ihtiyār olunur. Ve

مَقْرُوعٌ [maḳrūʿ] Bir kavmin ulusuna dahi derler, seyyid maʿnāsına. Ve

مَقْرُوعٌ [Maḳrūʿ] ʿAbduşems b. Menāt b. Temīm'in dahi lakabıdır.

الْقَرَّاعُ [el-ḳarrāʿ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Berk nesne, şedīd maʿnāsına.

الْأَقْرَاعُ [el-eḳāriʿ] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Berk nesnelere, kezālik şidād maʿnāsına.

الْقَارِعَةُ [el-ḳāriʿat] (rā'nın kesriyle) Şedīd olan āfet ki şedāyid-i dehrden ola, dāhiye maʿnāsına.

الْقَوَارِعُ [el-ḳavāriʿ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, قَارِعَةٌ [ḳāriʿat]lar

maʿnāsına; yukālu: فَارَعَهُمُ الدَّهْرُ أَيُّ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ Ve yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ Ve yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ Ve yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ Ve yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ Ve yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ قَوَارِعِ أَصَابَتْهُمْ عَلَى مَا مَرَّ لَوَازِجُهُ

قَارِعَةُ الدَّارِ [ḳāriʿatu'd-dār] Evin meydanıdır, sāha-i dār maʿnāsına. Ve

قَارِعَةُ الطَّرِيقِ [ḳāriʿatu't-ṭarīḳ] Tarīkin aʿlāsıdır. Ve

قَوَارِعُ الْقُرْآنِ [ḳavāriʿu'l-Ḳurʿān] Şol āyetlerdir ki onu insten yāhūd cinnden havf ettikte tilāvet ederler, āyetü'l-kürsī gibi meselā, gūyā ki şeytānı قَرَعُ [ḳarʿ] ettiḡi için قَوَارِعُ [ḳavāriʿ] denmiştir.

الْقَرِيعَةُ [el-ḳarīʿat] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Evin sakfına dahi derler; yukālu: مَا دَخَلْتُ قَرِيعَةَ بَيْتٍ قَطُّ أَيُّ سَفَفُ بَيْتٍ Baʿzılar eyitti: قَرِيعَةُ الْبَيْتِ [ḳarīʿatu'l-beyt] evin aʿlā yeridir, eger havā bürüdet üzere olursa mahfūz olan yeridir ve eger harāret üzere olursa küşāde olan yeridir. Ve

قَرِيعَةٌ [ḳarīʿat] Mālın güzīdesine dahi derler. Ve

قَرِيعَةٌ [ḳarīʿat] Şol nākaya da derler ki erkek onunla çok cemʿ olup geḡ hāmile olur.

التَّقْرِيعُ [et-taḳriʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّقْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesnede ʿunf etmek. Ve

تَقْرِيعٌ [taḳriʿ] Deve yavrusuna قَرَعُ [ḳaraʿ] dan ʿilāc etmeḡe dahi derler, gūyā ki قَرَعُ [ḳaraʿ] marazı ondan izāle olunur, nitekim قَلَحْتُ الْعُوْدَ ve قَرَدْتُ الْبُعَيْرَ ve قَدَيْتُ الْعَيْنَ derler ki bunlar gözün ḡapaḡın gidermek ve devenin kenesin ayırtlamak ve ziyāde pīr olan devenin dişinin sarısını gidermek maʿnāsınadır. Ve عَوْدُ [ʿavd] ʿayn'ın fethiy-

le yaşlı deve maʿnāsındır.

أَلْمُقَارَعَةُ [el-muqāreʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bahadır kimseler birbirin vurması. Ve

مُقَارَعَةُ [muqāreʿat] Kur'a ile bölüşmeğe dahi derler; tekūlu: فَارَعْتُهُ فَفَرَعْتُهُ إِذَا أَصَابْتِكَ إِذَا أَرَعْتُهُ دُونَهُ Yaʿnī kur'a sana düşüp ona düş-mese. Pes bu bāb-ı mugālebeden olur.

الْتَفْرِيعُ [et-teḫarruʿ] (tā'nın ve kāf'ın fethi ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Yatarken bir cānibinden bir cānibine dönmek; tekūlu: بَتُّ أَتَفْرِعُ أَيُّ أَتَقَلَّبُ

فُرَيْعٌ [Ḳureyʿ] (kāf'ın zammı ve rā'nın fet-hiyle tasgīr sīgası üzere) Bir cemāʿatin ba-basıdır. Temīm kabīlesinden ki o Ḳureyʿ b. ʿAvf b. Kaʿb'dir ki cedd-i aʿlāları Zeydumenāt'tır.

[ق ر ب ع]

الْإِفْرِنْبَاعُ [el-iḫrinbāʿ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Soğuktan devşirilip oturmak; yukālu: إِفْرِنْبَعُ الرَّجُلِ فِي مَجْلِسِهِ إِذَا تَقَبَّضَ مِنَ الْبُرْدِ

[ق ر ث ع]

الْفَرَزَعُ [el-ḫarṣaʿ] (ʿalā-vezni [cafer]) Ebleh olan ʿavret. Ve bir ʿavretten فَرَزَعُ [ḫarṣaʿ]ın maʿnāsını suʿāl ettiklerinde eyitti: فَرَزَعُ [ḫarṣaʿ] şol ʿavrettir ki bir gözüne sür-me çekip bir gözüne çekmeye ve gömle-ğini ters giye.

الْفَرِزَعَةُ [el-ḫirʿsiʿat] (kāf'ın ve šā'nın kes-riyle) Şol kimsedir ki mālını gereği gibi tedārük edip hıfz eyleye; yukālu: فَلَانَ فَرِزَعَةَ مَالٍ إِذَا كَانَ يُحْسِنُ رِعْيَةَ الْمَالِ وَيَضْلِحُ عَلَى يَدَيْهِ Yaʿnī kimseye inanmayıp kendi bi'z-zāt mübāşeret kıla.

[ق ر ص ع]

الْقَرْصَعَةُ [el-ḫarṣaʿat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ

[ed-dahrecet]) Devşirilip gizlenmek, inkıbāz ve istihfā maʿnāsına. Ve hattı ka-rışık yazmağa dahi derler; tekūlu: فَزَصَعْتُ فَزَصَعْتُ إِذَا كَرَمْتَهُ Ve فَرَمَطَةٌ [ḫarmetat] kāf'la ve tā-i mühmele ile hattı karışık yazmak. Ve

فَرْصَعَةٌ [ḫarṣaʿat] Hatveyi karışık atma-ğa yaʿnī karışık yürümeğe dahi derler; yukālu: فَزَصَعَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَشَتْ مَشْيَةً فَيِّحَةً

الْإِفْرِنْصَاعُ [el-iḫrinṣāʿ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Devşirilmek, inkıbāz maʿnāsına; yukālu: إِفْرِنْصَعُ الرَّجُلِ

[ق ز ع]

الْقُرُوزُ [el-ḫuzūʿ] (zammeteynle) Sürʿat etmek; yukālu: قَرَعَ الطَّبِي وَغَيْرُهُ يَقْرَعُ قُرُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَسْرَعَ وَخَفَّ

الْقُرُوزَةُ [el-ḫavzeʿat] (kāf'ın ve zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Maglūb olup kaç-mak; minhu kavluhum: إِذَا غَلِبَ قُرُوعَ الدِّبِكِ إِذَا غَلِبَ Yaʿḳūb eyitti: قُرُوعَ الدِّبِكِ denmesin ki bu قَنَازُ رَأْسٍ [ḫanāziʿu reʿs]ten meʿhūzdur, başın çevresi maʿnāsına, belki قَرَعَ يَقْرَعُ den meʿhūzdur, kaçan seğırtmesinde kaçarken sürʿat üzere olsa.

الْقَرَزُ [el-ḫazaʿ] (fethateynle) Şol bulut pārelerine derler ki rakık ola. Ve fi'l-hadīsi: “كَأَنَّهُمْ قَرَزُ الْخَرِيفِ” Ve

قَرَزٌ [ḫazaʿ] Kezālik kiçirek develere de derler; sīgār-ı ibil maʿnāsına. Ve

قَرَزٌ [ḫazaʿ] Kezālik oğlanın başın tırāş edip mevāziʿ-i müteferrikada saçlar kon-mağa dahi derler ondan nehy olunmuştur. Ve

الْتَفْرِيعُ [et-taḫziʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Başı tırāş edip başın etrāfında cā-be-cā saçlar komak. Ve

تَفْرِيعٌ [taḫziʿ] Atı seğırtmeğe hāzır kılmağa

dahi derler; yukālu: فَرَّعْتُهُ أَنَا

المُقَرَّعُ [el-muḳazzaʿ] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki başının saçını rakik olup müteferrik ola. Ve

مُقَرَّعٌ [muḳazzaʿ] Serî ve hafife de derler. Ve seğırtmeğe hazır kılınmış ata dahi derler.

الْقِرَاعُ [el-ḳizāʿ] (ḳāf'ın kesriyle) Eski bez pāresi, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِرَاعٌ أَيْ قِطْعَةٌ حِرْقَةٌ

التَّقَرُّعُ [et-teḳazzuʿ] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) At seğırtmeğe hazırılanmak.

الْقَنْزَعَةُ [el-ḳunzuʿat] (ḳāf'ın ve zā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Başın etrafında olan saçlar.

الْقَنْزَاعُ [el-ḳanāziʿ] (ḳāf'ın fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i. Ve fi'l-hadīsi: عَنَّا "عَطَىٰ عَنَّا قَنَازِعَكَ يَا أُمَّ أَيْمَنَ"

[ق ش ع]

الْقِشَعُ [el-ḳiṣaʿ] (ḳāf'ın kesri ve şīn'in fet-hiyle) Kuru deriler.

الْقِشَعُ [el-ḳaṣʿ] (ḳāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) قِشَعٌ [ḳiṣaʿ]ın vāhidi, ʿalā-gayri'l-ḳiyās, zīrā ḳiyās bu idi ki vāhidi قِشَعَةٌ olaydı, بَدْرَةٌ [bedret] ile بِدْرٌ [bider] gibi, lākin قِشَعٌ [ḳaṣʿ] geldi. Ve fi hadīsi Sele-me b. el-Ekvaʿ fi gazāti Benī Fezāre kāle: "أَعَزَّنَا عَلَيْهِمْ فَإِذَا امْرَأَةٌ عَلَيْهَا قِشَعٌ لَهَا فَأَحَدْتُهَا فَقَدِمْتُ" Ve minhu hadīsu Ebī Hureyre: "بِهَا الْمَدِينَةُ" Ve "لَوْ حَدَّثْتُكُمْ بِكُلِّ مَا أَعْلَمُ لَرَمَيْتُمُونِي بِالْقِشَعِ"

قَشَعٌ [ḳaṣʿ] Deriden olan eve dahi derler. Ve eger sahtiyāndan olursa ona طَرَافٌ [ṭirāf] derler tā-i mühmelenin kesriyle. Ve

قَشَعٌ [ḳaṣʿ] Yel bulutu açmağa dahi derler; yukālu: فَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَشَفْتُهُ Ve

قَشَعٌ [ḳaṣʿ] Tefrīk etmeğe dahi derler; tekūlu: فَشَعْتُ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقْتُهُمْ

الْإِنْقِشَاعُ [el-inḳiṣāʿ] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) ve

التَّقَشُّعُ [et-teḳaṣṣuʿ] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِقْشَاعُ [el-iḳṣāʿ] (hemzenin kesriyle) Bun-ların üçü dahi bulut açılmak ma'nāsıdır; yukālu: فَشَعَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ فَأَنْقَشِعَ وَتَقَشَّعَ وَأَقْشَعَ Pes قَشَعٌ [ḳaṣaʿa] أَقْشَعَ [akṣaʿa] كَبٌ [kebbe] ile أَكَبٌ [ekebbe] gibi olur, sülāsī müteʿaddī olup rubāʿ lāzım olmadı. Ve

إِقْشَاعٌ [iḳṣāʿ] ve

تَقَشُّعٌ [teḳaṣṣuʿ] Dağılmağa dahi derler; yukālu: فَشَعْتُ الْقَوْمَ فَأَقْشَعُوا وَتَقَشَّعُوا أَيْ فَرَّقْتُهُمْ فَتَقَرَّرُوا Ve

إِقْشَاعٌ [iḳṣāʿ] İmtināʿ ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقْشَعَ الْقَوْمَ عَنِ الْمَاءِ إِذَا كَفُّوا عَنْهُ

الْقِشَعَةُ [el-ḳiṣʿat] (ḳāf'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bulut açıldıktan sonra bākī kalan pāre.

[ق ص ع]

الْقِصْعَةُ [el-ḳaṣʿat] (ḳāf'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Çanak, kāse ma'nāsına.

الْقِصْعُ [el-ḳiṣaʿ] (ḳāf'ın kesri ve şād'ın fet-hiyle) Cem'i, çanaklar ma'nāsına.

الْقِصَاعُ [el-ḳiṣāʿ] (ḳāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْقِصْعُ [el-ḳaṣʿ] (ḳāf'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Suyu yutmak. Ve davar ge-vişini yutmağa dahi derler; yukālu: فَصَعَتِ قِصْعَتِ النَّاقَةِ بِجِرَّتِهَا إِذَا رَدَّتْهَا إِلَى جِرْفِهَا ve baʿzılar eyitti: فَصَعٌ [ḳaṣʿ] nāka gevişin ihrāc edip ağzın doldurmaktır. Ve fi'l-hadīsi: أَنَّهُ حَطَبُهُمْ عَلَى "رَأْسِهِ وَأَنَّهَا لَتَقْصَعُ بِجِرَّتِهَا" Ve Ebū ʿUbejde eyitti: فَصَعُ جِرَّةٍ [ḳaṣʿu cirret] cirreyi ziyāde

çiynektir, ya'nî gevişi muhkem çiynektir, dişleri birbirine zamm etmekle. Ve Ebū ʿUbeyde bunu قَضَعُ قَمَلَةً [kaşu k amlet]ten itibār etti ki قَضَعُ قَمَلَةً [kaşu k amlet] biti sıkıp öldürmektir. Ve

قَضَعُ [kaşʿ] Susuzluğu izāle kılmağa dahi derler; yukālu: قَضَعُ الْمَاءَ عَطَشَهُ إِذَا أَذْهَبَهُ وَسَكَّنَهُ Ve

قَضَعُ [kaşʿ] Bir kimseyi tahkîr etmeğe dahi derler. Ve

قَضَعُ [kaşʿ] Sille ile bir kimsenin başına vurmağa dahi derler; tekūlu: قَضَعْتُ هَامَتَهُ إِذَا صَرَّيْتَهَا بِسُطِّ كَفِّكَ Ve

قَضَعُ [kaşʿ] Yiğitlikten behremend olmağa derler; yukālu: قَضَعُ اللَّهُ شَبَابَهُ أَي قَلَّلَ خَيْرَهُ

الْمَقْضُوعُ [el-maḳşūʿ] (mīm'in fethi ve şād'ın zammı ile) Şol oğlandır ki kizir olup büyümeye ve yiğitlik mertebesine erişmeye.

الْقَضَاعَةُ [el-kaşāʿat] (kāf'ın fethiyle) Kizir olmak; yukālu: قَضَعُ قَضَاعَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِيسِ

الْقَاشِيعَةُ [el-kaşīʿāʿ] (şād'ın kesri ve elifin meddiyle) Yerbūʿ deliklerinden bir deliğin ismidir ki yuvasına ondan dāhil olur, pes قَاصِعَاءُ [kaşīʿāʿ] duhūl ma'nāsın ifade eden قَضَعُ [kaşʿ]dan meḥūz olur.

الْقَوَاصِغُ [el-kaḵāşīʿ] (kāf'ın fethi ve şād'ın kesriyle) قَاصِعَاءُ [kaşīʿāʿ]ın cem'i olur, فَاعِلَاءُ [fāʿilāʿ] فَاعِلَةٌ [fāʿilet]e teşbîh edip āhirinde olan elif-i te'nîsi hā-i te'nîs menzilesinde kılmakla.

الْقُصَاعَةُ [el-kuşāʿat] (kāf'ın zammı ve şād'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) قَاصِعَاءُ [kaşīʿāʿ] ma'nāsınadır, zikr olunan yuva ma'nāsına.

[ق ض ع]

قَضَاعَةُ [Kuḵāʿat] (kāf'ın zammı ve ḍād'ın

taḥfifiyle) Bir cemāʿatin babası adıdır ki Kuḵāʿa b. Mālik b. Ḥimyer b. Sebe'dir. Ve Mışır'ın neseb-şināsları onu Kuḵāʿa b. Meʿadd b. ʿAdnān'dır derdi. Ve

قَضَاعَةُ [kuḵāʿat] Su itine dahi derler, كَلْبَةُ الْمَاءِ ma'nāsına. Ve Ebu'l-Ğavṣ katında bu ma'nā sābit olmadı.

[ق ط ع]

الْقَطْعُ [el-kaḵaʿ] (kāf'ın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Kesmek; tekūlu: قَطَعْتُ الشَّيْءَ قَطْعًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ Ve

قَطْعُ [kaḵaʿ] Gāh olur sulb mahallinde dahi istīʿmāl olunur, maslūb hālet-i salbda arzdan mürtefiʿ ve munkatīʿ olduğu için; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿ثُمَّ لَيَقَطَعَنَّ﴾ (الحج 15) قَالُوا لَيَحْتَبِئَنَّ لِأَنَّ الْمُحْتَبِئَ يَمُدُّ السَّبَبَ إِلَى السَّقْفِ ثُمَّ يَقَطَعُ نَفْسَهُ مِنَ الْأَرْضِ حَتَّى يَحْتَبِئَ Ve سَبَبٌ [sebeb] ipe derler. Ve إِحْتِنَاكٌ [iḫtināk] boğulmağa derler; tekūlu minhu: قَطَعَ الرَّجُلُ

الْقُطُوعُ [el-kuḵūʿ] (zammeteynle) Su geçmek; tekūlu: قَطَعْتُ التَّهْرَ قُطُوعًا إِذَا عَبَزْتَ Ve

قُطُوعٌ [kuḵūʿ] Kuyunun suyu tükenip kal-mamağa dahi derler.

الْقَطَاعُ [el-kaḵāʿ] (kāf'ın fethi ve kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: قَطَعَ مَاءَ الرِّكْبَةِ قُطُوعًا وَقَطَاعًا إِذَا انْقَطَعَ وَذَهَبَ مَاؤُهُ Ve kuşlar bilād-ı bārideden bilād-ı hārreye gitmeğe derler; yukālu: قَطَعَتِ الطَّيْرُ قُطُوعًا وَقَطَاعًا

الْقَوَاطِغُ [el-kaḵāḵīʿ] (kāf'ın fethi ve ḫā'nın kesriyle) Zikr olunan kuşlara derler, gerek gitsinler gerek gelsinler.

الْقَطِيعَةُ [el-kaḵīʿat] (kāf'ın fethi ve ḫā'nın kesri ve meddiyle) Kat-ı rahim etmek; yukālu: قَطَعُ رَحِمَهُ قَطِيعَةً Ve

قَطِيعَةٌ [kaḵīʿat] Hicrān ma'nāsına da gelir. Ve bir pāre yer. Ve koyun sürüsü ma'nāsına da gelir.

الْقَطْعُ [el-kuṭaʿ] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethiyle) Kat'ı rahim eden kimse; yukālu: رَجُلٌ قُطِعَ

الْقَطْعَةُ [el-kuṭaʿat] (kāf'ın zammıyla ʿalā-vezni hümze [humezet]) Kezālik kat'ı rahim eden kimse; yukālu: رَجُلٌ قُطِعَتْ

الْقَطْعَاءُ [el-kaṭaʿā] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Şol rahimdir ki munkatıʿ ola; yukālu: رَحِمَ قَطْعَاءَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ إِذَا لَمْ تُوَصَّلْ

الْإِنْقِطَاعُ [el-inkiṭāʿ] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Kesilmek; yukālu: قَطَعْتُ الشَّيْءَ فَأَنْقَطَعَ

مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ [munṭaʿiʿu'l-kaṛīn] (mīm'in zammı ve tā'nın kesri ve kāf'ın fethi ve rā-i mühmelenin kesriyle) Bī-misl maʿnāsındır.

الْمَقْطَعُ [el-maḳṭaʿ] (mīm'in ve tā'nın fethi ile) Kesilecek yer, مَقْطَعُ الرَّمْلِ derler kumun nihāyet bulduğu yere ki ondan öte kum olmaya.

الْمَقَاتِيعُ [el-maḳāṭīʿ] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Cem'i. Ve

مَقَاتِيعُ الْأَوْدِيَةِ [maḳāṭīʿu'l-evdiyet] Derele-
rin nihāyet bulduğu yerler, mā-i ahīr-i ev-
diye maʿnāsına. Ve

مَقَاتِيعُ الْأَنْهَارِ [maḳāṭīʿu'l-enhār] Suyun ge-
çecek yerleri, mahall-i ʿubūr maʿnāsına.

الْأَقْطُوعَةُ [el-uḳṭūʿat] (hemzenin ve tā'nın zammı ile) Şol ʿalāmettir ki onu bir ʿavret bir ʿavrete gönderir, mā-beynlerinde olan dostluk munkatıʿ olduğun iʿlām için.

الْقَاتِيعُ [el-kaṭīʿ] (tā'nın kesriyle) Şol süttür ki kesilmiş ola, leben-i hāmız maʿnāsına.

الْأَقْطَاعُ [el-aḳṭaʿ] (hemzenin ve tā'nın fet-
hiyle) Eli kesilmiş kimse, maktūʿu'l-yed
maʿnāsına.

الْقَطْعَانُ [el-kuṭaʿān] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükünüyle) أَقْطَعُ [aḳṭaʿ]ın cem'i, أَشَوْدُ [es-ved] ile سُودَانُ [sūdān] gibi.

الْقَطْعَةُ [el-kaṭaʿat] (fethateynle) Kat' ma-
halli olan yer; yukālu: ضَرْبُهُ بِقَطْعَتَيْهِ

الْقَطْعَةُ [el-kuṭaʿat] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükünüyle) Kezālik kat' yerine derler, صَلْعَةٌ [ṣaleʿat] ile ضَلْعَةٌ [ṣulʿat] gibi ki ضَلْعَةٌ [ṣulʿat] başın önünde kıl biten yere derler. Ve

قُطْعَةٌ [kuṭaʿat] Yerden bir kıtʿaya dahiderler, kaçan ifrāz olunmuş olsa. Ve bir aʿrābiden hikāyet olunmuştur ki فُطِعَتْ مِنْ أَبِي فُطَيْعَةَ de-
miş. Ve

قُطْعَةٌ [kuṭaʿat] Yaz ıssısında kuyunun suyu kesilmeğe dahi derler.

الْفُطْعُ [el-kuṭaʿ] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükünüyle) Kezālik kuyunun vakt-i mezbūrda suyu çekilmeğe derler. Ve

فُطْعٌ [kuṭaʿ] Nefesi tiz tiz almağa dahi derler gerek semizlikten olsun gerek gayrı nes-
neden olsun.

الْقَطِيعَاءُ [el-kuṭaʿā] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethi ve yā'nın sükünüyle) غُبَيْرَاءُ [ġubeyrā] vezni üzere) Bir cins hurmādır ki ona شَهْرِيَّزٌ [ṣihriṭz] derler, ṣīn-i muʿcemenin kesri ve ahirinde zā-i muʿceme ile.

الْقِطْعُ [el-kiṭaʿ] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükünüyle) Gece ahirinde olan zulmet; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَأَسْرِبْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنْ الْيَلِّ﴾ (هود 81، الحجر 65) قَالَ الْأَخْفَشُ بِسَوَادٍ مِنَ اللَّيْلِ Ve

قِطْعٌ [kiṭaʿ] Şol bir ibrişim nihāleye derler ki deveye binen kimse altına döşedikte deve-
nin ketiflerin örter. Ve

قِطْعٌ [kiṭaʿ] Kezālik şol ok temrenine derler ki enli ve kısa ola.

الْأَقْطَاعُ [el-aqṭaʿ] (hemzenin fethi ve tā'nın zammıyla) Cem'î, temrenler ma'nāsına.

الْأَقْطَاعُ [el-aqṭāʿ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î. Ve

أَقْطَاعُ [aqṭāʿ] فَطِيعٌ [kaṭīʿ]in cem'î dahi gelir, koyun sürüleri ma'nāsına, شَرِيفٌ [şerīf]le أَشْرَافٌ [eşrāf] gibi.

الْقُطْعَةُ [el-kiṭʿat] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneden bir bölüğe derler.

الْمَقْطَاعَةُ [el-maḳṭaʿat] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Mahall-i kat'a derler; yukālu: “الصَّوْمُ مَقْطَعَةٌ لِلنِّكَاحِ”

الْمَقْطَعُ [el-miḳṭaʿ] (mīm'in kesri ve tā'nın fethiyle) Ālet-i kat' olan nesne.

الْمُقَاطَّاتُ [el-muḳaṭṭaʿāt] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Libās kismından olan ferecilerdir, جَبَابٌ [cibāb] ma'nāsına ki جُبَّةٌ [cubbet]in cem'idir ki gerek حَزٌّ [ḥazz] dedikleri kumāştan olsun gerek gayrıdan olsun. Ve

مُقَاطَّاتُ [muḳaṭṭaʿāt] Kısa olan libāsa dahi derler, siyāb-ı kışār ma'nāsına. Ve tavşana dahi الْمُقَاطَّاتُ الْأَسْحَارُ [el-muḳaṭṭaʿatu'l-eshār] derler ve biz bunu bāb-ı rā'da tefsīr ettik ki أَشْحَارٌ [eshār] öykenler demektir. Ve tavşana مُقَاطَّاتُ الْأَسْحَارُ [muḳaṭṭaʿatu'l-eshār] dedikleri sayd olunmasın tefeʿül içindir.

التَّقْطِيعُ [et-taḳṭīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrim]) At ileri geçmektir; yukālu: فَطَّعَ الفَرَسَ الحَيْلَ تَقْطِيعًا إِذَا حَلَفَهَا وَمَضَى

تَقْطِيعُ [taḳṭīʿ] Kesmek ma'nāsına da gelir; yukālu: فَطَّعْتُ الشَّيْءَ شُدَّدَ لِلْمَبَالَعَةِ Ve

تَقْطِيعُ الشِّعْرِ [taḳṭīʿu'ş-şiʿr] Şi'ri eczā-yı ʿarūziyesiyle vezn etmektir. Ve

تَقْطِيعُ [taḳṭīʿ] Hastanın karnında olan buruya dahi derler, Ebū Naşr rivāyeti üzere.

الْمُقْطَوِّطَاتُ [el-muḳṭavṭiʿāt] (mīm'in zammi ve tā-i evvelin fethi ve sāninin kesriyle) Sürʿat eden atlar; yukālu: جَاءَتِ الحَيْلُ بِجَاءَتِ مُقْطَوِّطَاتٍ أَي سَرَاعًا بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ

الْقَطَّاعُ [el-kaṭāʿ] (kāf'ın fethiyle) ve

الْقِطَّاعُ [el-kiṭāʿ] (kāf'ın kesriyle) Hurmā kesimi, جَرَامٌ [cirām] ma'nāsına cīm'le ve rā-i mühmele ile.

الْقَطِيعُ [el-kaṭīʿ] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Koyun yāhūd sığır sürüsünden bir bölüktür.

الْأَقَاطِيعُ [el-ekāṭīʿ] (hemzenin fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) فَطِيعٌ [kaṭīʿ] in cem'î, ʿalā-gayrı'l-kıyās güyā ki إِقْطِيعٌ [iḳṭīʿ]i cemʿ etmişlerdir.

الْقُطْعَانُ [el-kuṭʿān] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î; yukālu: فَطَّعَانَ جَرِيبٌ Ve جَرِيبٌ [cerīb] cīm'le ve rā-i mühmele ile bir mikdār yer ki ona bir dönüm derler. Ve

فَطِيعٌ [kaṭīʿ] Kamçıya dahi derler, سَوَطٌ [savṭ] ma'nāsına. Ve فَطِيعُ الفَيَامِ [savṭ] dese-ler, durmasında zaʿf vardır demektir, yā semizlik cihetinden yā gayrı haysiyyetten.

الْقُطَاعَةُ [el-kuṭāʿat] (kāf'ın zammıyla) Kesilirken dökülen hurdevāt.

الْمَقْطُوعُ بِهِ [el-maḳṭūʿu bih] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) ve

الْمُنْقَطِعُ بِهِ [el-munḳaṭaʿu bih] (mīm'in zammi ve tā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki sefer üzerinde ola, seferden ʿaciz ola, yā nafakası zāyiʿ olduğu cihetten yā davarı durduğu cihetten yāhūd harekete māniʿ olur āhar sebebden ötürü.

الْمُنْقَطِعُ [el-munḳaṭaʿ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Bir nesnenin nihāyeti; yukālu: مُنْقَطِعُ الوَادِي وَالرَّمْلِ وَالطَّرِيقِ

mevzi'in ismidir.

الْتَفْعُفُ [et-teḩaḩuḩ] (‘alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Tahrīk ma‘nāsınadır. Ve

تَفْعُفُ الْعَمَدِ [teḩaḩuḩu'l-‘amed] Göçmek ma‘nāsına gelir; yukālu: إِذَا تَفْعَعَتِ عَمَدُهُمْ إِذَا اِزْتَحَلُّوا Ve fi'l-meseli: “مَنْ يَجْتَمِعُ يَتَفَعَّفَعُ عَمَدَهُ” كَمَا يُقَالُ “إِذَا تَمَّ أَمْرٌ دَنَا نَقْضُهُ”

الْفُفْعَائِي [el-ḩuḩuḩāniyy] (ḩāf-ı evvelin ve sānīnin zammı ve ‘ayn'ın sükūnuyla) Şedīd olan āvāz, savt; yukālu: حِمَارٌ فُفْعَائِي الصُّوتُ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الصُّوتِ

الْمُقَفِّعُ [el-muḩaḩḩiḩ] Şol kimsedir ki kumār okların döndürür.

فُعَيْقَانٌ [ḩuḩayḩiḩān] (ḩāf-ı evvelin zammı ve ‘ayn'ın fethi ve ḩāf-ı ahīrin kesriyle) Mekke-i müşerrefede bir dağın ‘alemidir, pes bu ism-i ma‘rifedir. Ve

فُعَيْقَانٌ [ḩuḩayḩiḩān] Ehvāz'da bir dağın dahi ismidir ki Başra mescidinin direkleri onun taşından yonulmuştur. Ve Ehvāz, Başra ile Fāris beyninde birkaç köylerdir.

الْقَفْقُفُ [el-ḩuḩuḩuḩ] (ḩāf'ların zammı ile) Bir cins kuştur ki alacadır, burnu ve ayakları uzundur, *Tercemān*'da laklaktır demiş ve lākin ‘ibāret-i Cevherī'de laklak ile tefsīr olunmadığı tā'ir-i āhar olmasın müş'irdir.

الْقُعَاغُ [el-ḩuḩuḩāḩ] (ḩāf'ın zammı ile) Bir acı sudur ki galīzdir.

الْإِفْعَاعُ [el-iḩḩāḩ] (hemzenin kesriyle) Kuyu kazarken zikr olunan suya erişmek; yukālu: أَفَعَّ الْقَوْمُ إِفْعَاعًا إِذَا أَنْبَطُوا

[ق ف ع]

الْفُفْعَةُ [el-ḩuḩuḩat] (ḩāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Şol zembīldir ki onun kulpu yoktur, hurmā yaprağından işlenir, katı büyük olmaz. Ve fi'l-hadīsi: “لَيْتَ عِنْدَنَا مِنْهُ” كَمَا يُقَالُ “يُعْنِي مِنَ الْجَرَادِ” Ve **فُعَعَةٌ** أو **فُعَعَتَيْنِ** “يُعْنِي مِنَ الْجَرَادِ”

cīm'in fethiyle çekirge ma‘nāsınadır.

الْقَفْعَاءُ [el-ḩaḩfāḩ] (ḩāf'ın fethi ve fā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir ağacın ismidir. Ve

فَقْعَاءُ [ḩaḩfāḩ] Şol kulağa derler ki ona āteş değmiş gibi büzülmüş ve devşirilmiş ola. Ve **رَجُلٌ قَفْعَاءُ** [riḩluḩ ḩaḩfāḩ] Şol ayağa derler ki parmakları tabandan cānibe eğilmiş ola. Ve

فَقْعَاءُ [ḩaḩfāḩ] Şol ‘avrete derler ki parmakları zikr olunan vech üzere ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَفْعَاءُ

الْأَفْفَعُ [el-aḩfaḩ] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Şol recüldür ki ayakları zikr olunan vech üzere ola, ya‘nī parmakları tabanından yana eğilmiş ola; yukālu: رَجُلٌ أَفْفَعٌ

الْقَفْعُ [el-ḩuḩf] (ḩāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Cem‘i; yukālu: قَوْمٌ قَفَعُ الْأَصَابِعِ

الْمُقَفِّعُ [el-muḩaḩḩaḩ] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Parmakları zikr olunan vech üzere olan kimse; yukālu:

رَجُلٌ مُقَفِّعُ الْيَدَيْنِ

الْقِلْفِيُّ [el-ḩilfiḩ] (ḩāf'ın kesriyle خِنْصِرٌ [ḩiḩşir] vezni üzere) Şol balçıktır ki kuruyup kopa ve yarıla; lām zāyidedir.

[ق ل ع]

الْقَلْعُ [el-ḩalḩ] (ḩāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Koparmak; yukālu: قَلَعْتُ الشَّيْءَ Ve مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

قَلَعُ [ḩalḩ] Şol zarfa derler ki çoban onun içine azığın ve nākanın memesine bağlayacak ağaçları ve ipleri kor. Fi'l-meseli: “سَحْمَتِي فِي قَلْعِي” Ve

قَلَعُ [ḩalḩ] Hummādan berī olmağa dahi derler; yukālu: تَرَكْتُ فُلَانًا فِي قَلْعٍ مِنْ حُمَاءِ Ve

قَلَعُ [ḩalḩ] Bir ma‘denin ismidir ki ondan iyi

kalay çıkar.

الإِقْتِلَاعُ [el-iḳtilāʿ] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **إِقْتَلَعْتُهُ**

التَّقْلُعُ [et-teḳalluʿ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kopmak; yukālu: **تَقْلَعُ الشَّيْءُ**

الإِنْقِلَاعُ [el-inḳilāʿ] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **فَلَعْتُ الشَّيْءَ** **وَإِقْتَلَعْتُهُ فَتَقْلَعُ وَانْقَلَعَ**

الْمَقْلُوعُ [el-maḳlūʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Maʿzūl olan beğ.

الْقَالِغُ [el-ḳālīʿ] (lām'ın kesriyle) Koparıcı.

دَائِرَةُ الْقَالِغِ [dā'iretu'l-ḳālīʿ] Şol dā'ireye derler ki davarın ensesinde inen saçın altında ola. Ve bu ehli yanında mekrūh ʿadd olunur.

الْإِفْلَاحُ [el-iḳlāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden imtināʿ etmek; yukālu: **أَفْلَحَ فُلَانٌ** **عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ إِذَا كَفَّ عَنْهُ**

الْقَلْعَانِ [el-Ḳalʿān] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Benī Numeyr'den iki kimse-den ʿibārettir ki onların biri Şureyh ve biri Şalā'e'dir ki ʿAmr b. Hūveylife'nin oğullarıdır, cedd-i aʿlāları Numeyr'dir.

الْقُلْعَةُ [el-ḳalʿat] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dağ üzerinde olan hisār, hısn maʿnāsına.

مَرْجُ الْقُلْعَةِ [Mercu'l-Ḳalʿat] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla ve ḳāf'ın ve lām'ın fethiyle) Bādiyede bir mevzi'in ismidir.

الْقَلْعِي [el-ḳalaʿiyy] (ḳāf'ın ve lām'ın fethiyle) Şol kılıçtır ki zikr olunan mevzi'ce mensūbdur. Ve

قُلْعَةٌ [ḳalʿat] Kezālik buluttan kıtʿa-i ʿazīmeye derler, **قِطْعَةُ السَّحَابِ** maʿnāsına.

الْقَلْعُ [el-ḳalaʿ] (fethateynle) Cemʿi, bulut-

tan ʿazīm kıtʿalar maʿnāsına. Ve

قَلَعٌ [ḳalaʿ] Güreş tutmak hālinde ayak pāyidār olmamağa dahi derler; **رَجُلٌ قَلَعٌ** رَجُلٌ دَدِيدِ الْكَفِّ (dediğin kavlin masdarıdır lām'ın kesriyle, kaçan güreş tutmak hīninde ayağı sābit olmasa. Ve

قَلَعٌ [ḳalaʿ] Hummādan halās bulmağa dahi derler; yukālu: **تَرَكْتُ فُلَانًا فِي قَلَعٍ مِنْ حُمَاهُ أَي فِي إِفْلَاحٍ مِنْ حُمَاهُ**

الْقُلْعَةُ [el-ḳulʿat] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) İnkılāb maʿnāsına; ve minhu kavluhum: **هَذَا مَثَرٌ لِقُلْعَةٍ إِذَا كَانَ صَاحِبُهُ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَقُومَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى** Ve göçmek maʿnāsına da gelir; yukālu: **هُمُ عَلَى قُلْعَةٍ أَي عَلَى رِحْلَةٍ** Ve

قُلْعَةٌ [ḳulʿat] Şol kimseye de derler ki berkarār olmaya; yukālu: **فُلَانٌ قُلْعَةٌ إِذَا كَانَ يَتَقَلَّعُ** **مِنْ سَوْجِهِ فِي الْبَطْشِ وَالصِّرَاعِ** Ya'nī eyer üzerinde karār edemese hālet-i muhārebede. Ve

قُلْعَةٌ [ḳulʿat] Māl-ı ʿāriyyete dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: **”بُنْسُ الْمَالِ الْقُلْعَةُ“**

الْمِقْلَاعُ [el-miḳlāʿ] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Sapan ki onunla taş atarlar.

الْقَلْعَانُ [el-ḳallāʿ] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın teşdīdiyle) **عَسَسَ** [ʿases] ki subaşıya ve ehl-i ʿorfe hizmet eder. Ve fi'l-hadīsi: **”لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَلْعَانٌ“**

الْقُلْعَانُ [el-ḳulāʿ] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın tahfifiyle) Şol balçıktır ki suyu çekildikte yanıla.

الْقُلَاعَةُ [el-ḳulāʿat] (ḳāf'ın kezālik zammı ve lām'ın tahfifiyle) Vāhidi, zikr olunan balçıktan bir pāre maʿnāsına. Ve

قُلَاعٌ [ḳulāʿ] Kezālik mantar çıkmalı oldu-
ta yerden kabarıp kalkan kemreye derler ki o mahalde mantar olduğuna delālet kıla. Ve

قُلَاعَةٌ [ḳulāʿat] Şol büyük kayaya dahi der-

ler ki düz yerde vāki^c ola. Ve kezālik şol taşa ve keseğe dahi derler ki koparılıp atılmış ola; yukālu: رَمَاهُ بِقُلَاعَةٍ

أَلْقَلَغُ [el-kiʿl^c] (kāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yelken, bādbān ma'nāsına.

أَلْمُقْلَعَاتُ [el-muqlē'āt] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle) Şol gemilerdir ki yelkenli ola; yukālu: سُفُنٌ مُقْلَعَاتٌ

[ق م ع]

أَلْمِقْمَعَةُ [el-miḳme'at] (mīm-i evvelin kesri ve sāninin fethiyle) Şol demir çevgandır ki onu filin başına vururlar.

أَلْمَقَامِعُ [el-meḳāmi'c] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin kesri ile) Cem'i, demir çevgānlar ma'nāsına.

أَلْقَمْعُ [el-ḳam'c] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Zikr olunan çevgān ile vurmak. Ve kahr ve galebe etmeğe dahi derler. Ve

قَمْعُ [ḳam'c] Şişenin meselā ağzına huni komağa dahi derler içine yağ yāhūd gül-āb komak için; tekūlu: قَمَعْتُ الْوُطْبَ إِذَا وَضَعْتُ فِي رَأْسِهِ الْقَمْعَ Ve وَطَبْتُ [vaṭb] tā-i mühmelenin sükūnuyla tuluma [derler]. Ve

قَمِيعُ [ḳim'c] (kāf'ın kesriyle) Huniye derler, ʿalā-mā se-yeçīu.

الإِقْتِمَاعُ [el-iḳmā'c] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الإِنْقِمَاعُ [el-inḳimā'c] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Zelil ve makhūr olmak. Ve bir kimse ʿale'l-gafle çıka geldikte geri döndürmeğe dahi derler; tekūlu: أَقْمَعْتُ الرَّجُلَ قَمَعْتُهُ عَنِّي إِقْمَاعًا إِذَا طَلَعَ عَلَيْكَ فَرَدَدْتَهُ عَنكَ وَأَقْمَعْتُهُ فَاثْقَمَعُ

قَمَعَةٌ [ḳame'at] (fethateynle) Ḳame'a b. İlyās'tır. Mezbūra Ḳame'a diye babası tesmiye kıldı evinde sākin olup münzevī

olduğu için. Ve

قَمَعَةٌ [ḳame'at] Deve hörgücünün başına dahi derler, re's-i senām ma'nāsına.

أَلْقَمْعُ [el-ḳama'c] (fethateynle kezālik) Cem'i. Ve

قَمْعُ [ḳama'c] Şol sivilcelere dahi derler ki göz kirpiği dibinde zāhir olur. Ve zikr olunan sivilcelerin çıkmasına dahi derler; tekūlu minhu: قَمَعْتُ عَيْنَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَمْعُ [ḳama'c] Kezālik şol sineğe derler ki ziyāde ıssı havāda devenin ve āhūnun üzerine konar.

أَلْتَقْمَعُ [et-teḳammu'c] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Merkeb başın o cānibe bu cānibe tahrik etmek; yukālu: الْجِمَارُ يَتَقَمَعُ أَيُّ يُحَوَّلُ رَأْسُهُ

أَلْأَقْمَعُ [el-aḳma'c] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Şol at siniridir ki onun ökçesinde olan iğnesi büyük ola; yukālu: عُرْفُوبٌ أَقْمَعُ بَيْنَ الْقَمْعِ إِذَا عَظُمَتْ إِبْرَتُهُ

أَلْقَمِيعُ [el-ḳim'c] (kāf'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla bir dar ağızlı kaba yağ ve yağın gayrı nesne korlar ki ona ba'zı vilāyette huni derler.

أَلْقَمِيعُ [el-ḳima'c] (kāf'ın kesriyle ve mīm'in fethiyle) Kezālik huni ma'nāsına lügattır, نَطَعَ [niṭ'c] ile نَطَعَ [niṭa'c] gibi ki نَطَعَ [niṭ'c] deriden olan bisāta derler. Ve ʿamme قَمْعُ [ḳam'c] derler kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla. Ve قَمِيعُ [ḳim'c] ve قَمِيعُ [ḳima'c] kāf'ın kesri ve mīm'in sükūnu ve fethiyle kezālik hurmānın çöpü bittiği yerde olan keverse misālinde olan nesneye derler.

الإِقْتِمَاعُ [el-iḳtimā'c] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kırbanın ağzını ağzına alıp içmek, إِقْتَبَاعُ [iḳtibā'c] gibi, nitekim mürür etti.

[ق ن ع]

الْفُنُوعُ [el-ḩunū^ʿ] (zammeteynle) Bir nesne dilemek hālinde mezellet izhār etmek; yukālu: **فَنَعَ يَفْنَعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** Ve bazı ehl-i ʿilm eyitti: **فُنُوعٌ [ḩunū^ʿ] رِزَاةٌ مَا^ʿنَاسِهَا** gelir. Ve fi'l-meseli: **”حَيْرُ الْعَيْنِ الْفُنُوعُ وَشَرُّ الْفَقْرِ”** “**الْخُصُوعُ** Ve mezbūr eyitti: Cā'izdir ki sâ'ile **قَانِعٌ [ḩāni^ʿ] dedikleri kalîl ve kesîre verilen nesneye rāzî olduğu için ola, pes kelime-teynin ma^ʿnāsı rızāya rācî^ʿ olur dedi.**

الْقَانِعُ [el-ḩāni^ʿ] (nūn'un kesriyle) Su'âlde ibtizāl eden kimse. Ve

قَانِعٌ [ḩāni^ʿ] Rāzî ma^ʿnāsına da gelir. Bu takdîrce azdāddan olur. Ve Ferrā eyitti: قَانِعٌ [ḩāni^ʿ] oldur ki su'âl ede ve her ne verirsen rāzî ola.

الْقَانِيعُ [el-ḩāni^ʿ] (ḩāf'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bi-ma^ʿnāhu.

الْقَنَاعَةُ [el-ḩānā^ʿat] (ḩāf'ın fethiyle) Kısımete rāzî olmaktır; yukālu: **فَنَعَ يَفْنَعُ قَنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْقَانِيعُ [el-ḩāni^ʿ] (ḩāf'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Kısımete rāzî olan kimse.

الْفُنُوعُ [el-ḩānū^ʿ] (ḩāf'ın fethi ve nūn'un zammıyla) Bi-ma^ʿnāhu.

الْإِفْتِنَاعُ [el-iḩnā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Rāzî kılmak; yukālu: **أَفْتِنَعُهُ الشَّيْءُ إِذَا أَرْضَاهُ**

الْمُقْنَعُ [el-miḩnā^ʿ] ve

الْمُقْنَعَةُ [el-miḩne^ʿat] (mīm'in kesri ve ḩāf'ın sükūnu ve nūn'un fethiyle ikisinde dahi) Şol bezdir ki ʿavret onunla başın örter.

الْقِنَاعُ [el-ḩinā^ʿ] (ḩāf'ın kesriyle) Şol bezdir ki **مُقْنَعَةٌ [miḩne^ʿat]tan büyücektir. Ve**

قِنَاعٌ [ḩinā^ʿ] Kezālik hurmā çubuklarından örülen tabağa derler. Ve sâhib-i *Muhezzeb*

mutlakan tabak-ı mîve demiştir. Ve sâhib-i *Şurāḩ* “tabakī ez-berg-i hurmā” demiştir, lâkin ʿibâret-i Cevherî'den fehmedilenen bizim zikr ettiğimizdir.

الْقِنَعُ [el-ḩin^ʿ] (ḩāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kezālik hurmā budaklarıdır.

الْمُقْنَعُ [el-muḩna^ʿ] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) ʿĀdil olan şahiddir; yukālu: **شَاهِدٌ مُقْنَعٌ أَي رَضِيَ يَفْنَعُ بِهِ** Ve

مُقْنَعٌ [muḩna^ʿ] Şol ağza derler ki dişleri içeriye mā'il ola.

الْقِنَعَانُ [el-ḩin^ʿān] (ḩāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Şol kimsedir ki marzî ola; bunda müzekker ve mü'ennes ve tesniye ve cem^ʿ berāber olur; yukālu: **رَجُلٌ قِنَعَانٌ وَامْرَأَةٌ قِنَعَانٌ**

الْقِنَعَانُ [el-ḩin^ʿān] (ḩāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) İki tepenin arasında olan düz yer; قِنَعٌ [ḩin^ʿ]den me'hūzdur.

الْقِنَعُ [el-ḩin^ʿ] (ḩāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kezālik şol düz yerdir ki iki tepenin arasında ola.

الْمُقْنَعُ [el-muḩanna^ʿ] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki başına tolga giymiş ola.

التَّقْنِيعُ [et-taḩni^ʿ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]**) ʿAvrete قِنَاعٌ [ḩinā^ʿ] giydirmek; yukālu: **فَتَقْنَعْتُ الْمَرْأَةَ أَي أَلْبَسْتُهَا الْقِنَاعَ** Ve

تَقْنِيعٌ [taḩni^ʿ] Kezālik başa kamçı vurmağa derler; yukālu: فَتَقْنَعْتُ رَأْسَهُ بِالسُّوْطِ صَرْبًا Ve

تَقْنِيعٌ [taḩni^ʿ] Horoz boynın tuiyin başı üzere getirmeğe de derler hâlet-i muhârebede.

الْإِفْتِنَاعُ [el-iḩnā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Başı yukarı kaldırmak, Ebū Yūsuf rivâyeti üzere; yukālu: **أَفْتِنَعُ رَأْسَهُ إِذَا رَفَعَهُ** Ve

إِفْتِنَاعٌ [iḩnā^ʿ] Salâtta esnâ-yı kunûtta elin yukarı kaldırmak bir haysiyyetle ki elinin

keffi yüze müteveccih ola. Ve

إِفْتَانَعُ [iḩnāʿ] Su içmek için boynın havuza uzatmağa dahi derler; yukālu: إِفْتَنَعُ الْبُعَيْرُ إِذَا مَدَّ رَأْسَهُ إِلَى الْحَوْضِ لِيَشْرَبَ Ve

إِفْتَانَعُ [iḩnāʿ] Çanağı eğmektir içinde olan dökülmek için yāhūd onu su akıntısına tutmaktır dolmak için. Ve

إِفْتَانَعُ [iḩnāʿ] Deve sürüsün yāhūd koyun sürüsün otlağa yöneltmeğe dahi derler. Ve

إِفْتَانَعُ [iḩnāʿ] Rāzī kılmağa dahi derler; yukālu: أَفْتَنَعَنِي كَذَا أَيُّ أَرْضَانِي

الْفَتْنَعُ [el-ḩanaʿ] (fethateynle) Davar merʿāya müteveccih olmak; tekūlu: أَفْتَنَعْتُ Ve فَتَنَعْتُ لَهُ الإِبِلَ فَفَتِنَعْتُ هِيَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَتْ لَهُ dahi derler nūn'un fethiyle; yukālu: فَتَنَعْتُ إِذَا مَالَتْ لِمَا وَهِيَ وَأَقْبَلَتْ نَحْوَ أَهْلِهَا

الْقَوَعُ [el-ḩavʿ] (ḩāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Erkek deve dişi deve üzerine sıçramak.

الْقِيَاعُ [el-ḩiyāʿ] (ḩāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: قَاعُ الْفَحْلِ عَلَى النَّاقَةِ يَقْوَعُ قَوْعًا Ve bu قَاعًا [ḩaʿā]nın kalbidir.

الإِفْتِيَاعُ [el-iḩtiyāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Erkek nāka üzere müteşevvik olup girgin olmak.

[ق و ع]

الْقَوَاعُ [el-ḩuvāʿ] (ḩāf'ın zammıyla) Tavşanın erkeği.

الْقَاعُ [el-ḩāʿ] (ʿalā-vezni الْحَال [el-ḩāl]) Düz yer, arz-ı müsteviye maʿnāsına.

الْأَقْوَعُ [el-aḩvuʿ] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammıyla) Cem'î, düz yerler maʿnāsına.

الْأَقْوَاعُ [el-aḩvāʿ] (hemzenin fethiyle) ve

الْقِيَعَانُ [el-ḩīʿān] (ḩāf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î, vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için.

الْقِيَعَةُ [el-ḩīʿat] (ḩāf'ın kesriyle ve meddiyle) قَاعُ [ḩāʿ] maʿnāsındır. Bu dahi vāvīdir, yā'yı vāv'dan münkalibdir. Baʿzılar قِيَعَةُ [ḩīʿat] cemʿidir dedi. Asmaʿī eyitti: قَاعَةُ الدَّارِ maʿnāsındır, قَاعَةُ الدَّارِ gibi, ḩāf'la ve ḩā-i mühmele ile.

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ت ع]

كَتَبَ [ketiʿ] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Ehad ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِالْأَدَارِ كَتَبَ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهَا أَحَدٌ Cevherī eyitti: Bu Ya'kūb rivāyeti üzeredir ve hem Benī Temīm ʿArablarından bu vech üzere işittim dedi.

الْكُتْبُ [el-kutaʿ] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethiyle) Tilki yavrusu. Ve denī ve rezil olan kimseye dahi derler.

الْكَيْتَانُ [el-kitʿān] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Cem'idir, صُرْدَانُ [şured] ile صُرْدَانُ [şirdān] gibi. Ve صُرْدُ [şured] bir cins kuşun ismidir. Ve

كُتِبَ [kutaʿ] كُتِبَ [ketʿā]ın dahi cem'i gelir. Ve

كُتْبَاءُ [ketʿā] Bir lafzdır ki mü'ennesin te'kîdinde isti'māl olunur, ʿalā-mā se-yece'Pu ʿakībehu; yukālu: رَأَيْتُ أَخَوَاتِكَ إِشْتَرَيْتُ هَذِهِ الدَّارَ جَمْعَاءَ [Ve] كُتِبَ [ketʿā]kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin meddiyle te'kîd-i mü'ennes; yukālu: جَمْعَاءُ جَمْعَاءَ [cemʿā] كُتِبَ [ketʿā] üzerine takdīm olunmaz, müfred-i müzekkerinde ve cem'lerinde dahi hāl böyle olur. Ve yalnız dahi zikr olunmaz, zīrā bunlar جَمْعُ lafzına tebeʿiyyetle zikr olunu gelmişlerdir. Baʿzılar eyitti: أَكْتَبُ [ektaʿ] ve أَكْتَبُ [ektaʿ]ın müteferri'atı ʿArabların جاءَ كَتَبَ [ketiʿ] dediklerinden me'hūzdur ki كَتَبَ tamām yıl demektir. Cevherī eyitti: Bunu nahviyyinden işittim ki Şerh-i Cermī'de zikr olunmuştur. Ve كَتَبَ kaçtı ma'nāsına da gelir, هَرَبَ gibi.

[ك ت ع]

الْكُثُوبُ [el-kuşūʿ] Devenin yāhūd koyunun içi līnet üzere olmak; yukālu: كَتَعَتِ الْإِبِلُ وَالْعَنَمُ كُثُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَرْخَتْ بَطُونُهَا وَرَمَتْ بِثُلُوطِهَا Ve ثُلُوطٌ [şulūṭ] şā-i müsellese ve ṭā-i mühmele ile baʿar-ı baʿire derler.

الْكُتْعُ [el-keşʿ] (kāf'ın fethi ve şā'nın sükūnuyla) Sütün yağı ve gıllatı üzerine çıkmağa derler.

التَّكْتِيبُ [et-teksīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhu; yukālu: كَتَعَ اللَّبَنُ وَكَتَعَ [Ve] إِذَا عَلَا دَسْمُهُ وَخُثُورَتُهُ رَأْسُهُ كِتًا كِتًا gibi ki كِتًا dahi zikr olunan ma'nāyadır. Ve

كُتْعُ [keşʿ] Çömlek kefin atmağa dahi derler; yukālu: كَتَعَتِ الْفِدْرُ بِرَبْدِهَا

الْكُتْعَةُ [el-kuşʿat] (kāf'ın zammı ve şā'nın sükūnuyla) Çömleğin üzerine gelen kefi ve çerviş.

الْكَاشِʿَاتُ [el-kāşīʿat] (şā'nın kesriyle) Şol dudaktır ki galiz olup dolmuş ola; yukālu: بَاشِʿَةٌ كَاشِʿَةٌ بَاشِʿَةٌ Ve بَاشِʿَةٌ [bāşīʿat] kırmızı olan dudağa derler.

[ك ر ع]

الْكُرُوعُ [el-kurūʿ] (zammeteynle) Eğilip suyu ağızla içmek elle yāhūd kāse ile içmeksizin; yukālu: كُرِعَ فِي الْمَاءِ يَكْرَعُ كُرُوعًا إِذَا تَنَاوَلَهُ بِفِيهِ مِنْ مَوْضِعِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَشْرَبَ بِكَفَيْهِ وَلَا بِأَنَاءٍ Ve mutlakan içmek ma'nāsına da gelir; yukālu: كُرِعَ فِي هَذَا الْإِنَاءِ نَفْسًا أَوْ نَفْسَيْنِ

الْكَرَعُ [el-kerāʿ] (fethateynle) Kezālik vech-i mezkūr üzere içmede lügattır; yukālu: كَرِعَ يَكْرَعُ كَرَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

كَرِعَ [kerāʿ] İnciğin mukaddemi ince olmağa dahi derler; yukālu: وَ[قَدْ] كَرِعَ يَكْرَعُ فِيهِ كَرِعٌ وَإِذَا دَقَّ مِنْهُ ذَلِكَ

كَرِعٌ [kerāʿ] Şol yağmur suyudur ki bir yer-

de cem^c olmağın ağızla içmeğe kâbil ola.

الْإِكْرَاعُ [el-ikrā^c] (hemzenin kesriyle) Kavm zikr olunan suya rāst gelip davarların suvarmaktır; yukālu: أَكْرَعَ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابُوهُ فَأَوْرَدُوا إِلَيْهِمْ

الْمُكْرِعَاتُ [el-kāri‘at] (rā’nın kesriyle)

الْمُكْرِعَاتُ [el-mukre‘āt] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Şol hurmā ağacıdır ki su üzerinde dikilmiş ola, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

الْأَكْرَعُ [el-ekra^c] (hemzenin ve rā’nın fethiyle) İnciğinin mukaddemi ince olan davardır.

الْكُرَاعُ [el-kurā^c] (kāf’ın zammıyla) Koyunun ve sığırın bacağıının ince yeridir, attā ve deve de olan وَظِيفٌ [veẓīf] mesābesindedir ki su üzerinde dikilmiş ola, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve **كُرَاعٌ** [kurā^c] müzekker ve mü‘ennes ve cem^c isti‘māl olunur.

الْأَكْرَعُ [el-ekru^c] (hemzenin fethi ve rā’nın zammıyla) Cem‘i.

الْأَكْرَاعُ [el-ekāri‘] (hemzenin fethi ve rā’nın kesriyle) **أَكْرَعُ** [ekra^c]’ın cem‘idir. Ve fi’l-meseli: “أَعْطَى الْعَبْدُ كُرَاعًا فَطَلَبَ ذِرَاعًا” Zīrā **كُرَاعٌ** [zīrā^c] elde olur, pes ayakta olan **كُرَاعٌ** [kurā^c]dan efdal olur. Ve

كُرَاعٌ [kurā^c] Kara taşlı yerin berk yerine derler ki uzanmış ya‘nī mümtedd olmuş ola. Aşma‘ī eyitti: Orta yerine derler ki uzanmış ola, mümtedd ma‘nāsına. Ve

كُرَاعٌ [kurā^c] İsm-i cinstir, cemī^c ata şāmil olur.

[ك ر س ع]

الْكُرْسُوعُ [el-kursū^c] (kāf’ın ve sīn’in zammıyla) Bilekte serçe parmağa karīb yerde olan yumruca yerdir.

[ك س ع]

الْكَنْعُ [el-kes^c] (kāf’ın fethi ve sīn’in sükūnuyla) Bir adamın ardını yā eliyle yāhūd ayağıyla vurmaktır; yukālu: اِتَّبَعَ فُلَانٌ اَدْبَارَهُمْ يَكْسَعُهُمْ بِالسَّيْفِ مِثْلَ يَكْسُوهُمْ أَي يَطْرُدُهُمْ وَيَقَالُ وَرَدَتِ الْحَيْوَلُ يَكْسَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ya‘nī ‘as-ker birbirin basarak geldi. Ve

كَنْعٌ [kes^c] Nākanın memesine soğuk su vurmağa da derler, sütü çekilsin zahrına redd olsun diye. Ve bunu gelecek yıl kuraklık ola diye havf ettiğın zamānda edersin; tekūlu: كَسَعَتْ النَّاقَةَ بِغَيْرِهَا إِذَا صَرَبَتْ خَلْفَهَا فَالْمَاءُ الْبَارِدِ Ve **غُبْرٌ** [ğubr] ğayn-ı mu‘cemenin zammıyla memede bākī kalan sūt. Ve **حِلْفٌ** [ħilf] ħā-i mu‘cemenin kesriyle meme ma‘nāsınadır.

الْكَنْعُ [el-kesa^c] (fethateynle) Şol beyāzdir ki atın topuğunda olan saçığın etrāfında olur.

الْأَكْسَاعُ [el-eksa^c] (hemzenin ve sīn’in fethiyle) Topuğunda zikr olunan vech üzere beyāzı olan at.

الْمُكْسَعُ [el-mukessa^c] (mīm’in zammı ve sīn’in fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir, tezevvüc etmeye, güyā ki mezbūrun bakiyyesi zahrına redd olmuştur, nākanın sütü redd olduğu gibi, nitekim mürūr etti, pes bu ‘Arab na‘tından olup ya‘nī lisān-ı ‘Arabda cārī olan nu‘ūttan olur. Nūsah-ı Cevherī’de lafz-ı **عَرَبٌ** zikr olunan minvāl üzere rā-i mühmele ile vākī^c olmuştur, ammā zā-i mu‘ceme ile olmak enseb görünü, ya‘nī **مُكْسَعٌ** [mukessa^c] mücerred olan kimselerin na‘tından olur, fe-te‘emmel.

الْإِكْتِسَاعُ [el-iktisā^c] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kelb kuyruğın ayakları arasına kısmak; yukālu: اِكْتَسَعَ الْكَلْبُ بِذَنْبِهِ إِذَا اسْتَقْفَرَ بِهِ Ve **اِسْتِثْفَارٌ** [istişfār] s̄ā-i müsellese ile ve fā

ile zikr olunan maʿnāyadır.

الْكُسْعَةُ [el-kusʿat] (kāf'ın zammı ve sîn'in sükūnuyla) Hımār maʿnāsınadır, Hımyer lügati üzere.

الْكُسْعُومُ [el-kusʿūm] (kezālik kāf'ın zammı ve sîn'in sükūnuyla) Hımyer lügati üzere hımār maʿnāsınadır, mīm zāyidedir.

كُسْعٌ [Kusaʿ] (kāf'ın zammı ve sîn'in fethiyle) Yemen'den bir kabīledir.

الْكُسْعِيّ [el-Kuseʿiyy] (kāf'ın kezālik zammı ve sîn'in fethiyle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Zikr olunan kabīleye mensüb bir kimsedir ki onunla mesel darb olunup “نَدَامَةُ الْكُسْعِيّ” derler. Ve meselin aslı budur ki zikr olunan kimse نَبْعَةٌ [nebʿat] demekle maʿrūf yay ağacın bir nice müddet terbiye edip ondan yay ettikten sonra onunla gece karanusunda bir sayda atıp kendiyi hatā etti sanıp yayı kesr ettikten sonra sabāh ol-dukta saydı maktūl bulıcak nādım olmuş.

[ك ع ع]

الْكُكْعَةُ [el-kaʿkeʿat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Habs etmek.

التَّكْعُكُ [et-tekaʿkuʿ] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Mahbūs olmak; yukālu: كَعْكَعُهُ Ve فَتَكْعَعُ إِذَا حَبَسْتَهُ فَانْحَبَسَ

تَكْعَعُ [tekaʿkuʿ] Havf maʿnāsına da gelir; yukālu: تَكْعَعُ إِذَا جَبُنَ وَهُوَ لُغَةٌ فِي تَكَأَمًا

الْإِكْعَاعُ [el-ikʿāʿ] (hemzenin kesriyle) Menʿ etmek; yukālu: أَكْعَعَهُ الْفَرَقُ إِذَا حَبَسَهُ عَنْ وَجْهِهِ Ve فَرَقٌ [ferak] fā'nın ve rā'nın ki mühmeleler fethiyledir havf maʿnāsınadır, yaʿnī teveccüh ettiği mahalden havf mānīʿ olsa.

الْكُكْعُكُ [el-kuʿkuʿ] (kāf'ların zammı ve ʿayn-ı evvelin sükūnuyla) Korkak ve zaʿif kimse, cebān maʿnāsına.

الْكُكْعُوعُ [el-kuʿūʿ] (zammeteynle) Zaʿif ve

korkak olmak; yukālu: كَعَّ يَكْعُ كُكْعُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve Yūnus bāb-ı evvelden olmasın rivāyet etti ve Sībeveyhi sāniden olmasını ecveddir dedi.

الْكُكْعُ [el-kaʿʿ] (kāf'ın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Korkak olup zaʿif olan kimse.

الْكُكْعُوعُ [el-kāʿʿ] (ʿayn'ın teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu. Ve Ebū Zeyd eyitti: كَعْعُتٌ ve كَعْعُتٌ ʿayn-ı evvelin fethi ve kesriyle lügatlerdir, زَلْتُ ile زَلْتُ gibi, dayınmak maʿnāsına.

[ك ل ع]

الْكَلْعُ [el-kelaʿ] (fethateynle) Ayakta olan شُقَاقٌ [şuqāk] ve kīr ve pāstır. Ve شُقَاقٌ [şuqāk] şīn'in zammı ile bıçılkan dedikleri marazdır. Ve sāhib-i *Şurāh* شُقَاقٌ [şuqāk] ı cemʿ tasavvur edip “kefteghā” ile tefsīr etmiştir. Ve

كَلْعٌ [kelaʿ] Ayak zikr olunan vech üzere olmağa dahi derler; yukālu: كَلَعْتُ رِجْلَهُ تَكْلَعُ كَلْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْكَلْعِيّ [el-keliʿ] (kāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kāsedir ki onun üzerinde kīr ve pās müctemīʿ ola; ve yukālu: سَقَاءٌ كَلْعٌ Ve سِقَاءٌ [siqāʿ] sīn'in kesriyle kırabaya derler.

الْكَلْعَةُ [el-keleʿat] (fethateynle) Koyun sürüsünden bir bölüktür, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere.

ذُو الْكَلْعِ [Zu'l-Kelāʿ] (kāf'ın fethiyle) Mülük-i Yemen'den bir melikin ismidir ki ezvāʿdandır yaʿnī ismi ذُو kelimesiyle musaddar olan mülüktandır.

[ك م ع]

الْكَمِيعُ [el-kemīʿ] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bir kimse ile bile yatan kimse.

الْكَمِيعُ [el-kemiʿ] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الْمُكَامَعَةُ [el-mukāmeʿat] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethiyle) İki kimse bir-biriyle bir döşekte yatmak. Ve şol مُكَامَعَةٌ [mukāmeʿat] ki hadīs-i şerīfte ondan nehy olunmuştur, iki er adam birbiriyle yatıp beyenlerinde perde olmamaktır.

[ك ن ع]

الْكُنُوعُ [el-kunūʿ] (zammeteynle) Bir yere munzamm olup munkabız olmak. Ve

كُنُوعٌ [kunūʿ] Kurban maʿnāsına da gelir; yukālu: كَنَعُ الْأُمُرُ إِذَا قَرَّبَ Ve yıldız dolunma-ğa meyl etmeğe dahi derler; yukālu: كَنَعُ تَجَمُّعٌ إِذَا مَالَ إِلَى الْعُرُوبِ Ve bir kimse huzūʿ ve mülāyemet üzere olmağa dahi derler; yukālu: كَنَعُ الرَّجُلُ إِذَا خَضَعَ وَلَا نَ.

الْإِكْنَاعُ [el-iknāʿ] Kezālik huzūʿ maʿnāsınadır. Ve

إِكْنَاعٌ [iknāʿ] Tavşancıl konmak için kanda-dın devşirmeğe dahi derler.

الْكِنَعُ [el-kenaʿ] (fethateynle) Parmaklar büzülme; yukālu: كَنَعَتْ أَصَابِعُهُ إِذَا تَشَنَّجَتْ

التَّكْنِيعُ [et-teknīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi kabz ettirmek.

التَّكْنُوعُ [et-tekennuʿ] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Munkabız olmak; yukālu: تَكَنَّعَ الْأَسِيرُ فِي قَيْدِهِ Ve قَدَّ [qidd] kāf'ın kesriyle esīr bağladıkları kayışa derler.

الْإِكْتِنَاعُ [el-iktināʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir yere cemʿ olmak; yukālu: إِكْتَنَّعَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

[ك و ع]

الْكُوعُ [el-kūʿ] (kāf'ın zammıyla) Bilek ucunun baş parmaktan cānibi; yukālu: "أَحْمَقُ يَمْتَسِخُطُ بِكُوعِهِ" Zikr olunan ʿuzvuyla

siler.

الْأَكُوعُ [el-ekvaʿ] Şol kimsedir ki bileği eğri ola.

الْكُوعَاءُ [el-kevʿā] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Müʿennesi, bileği eğri olan ʿavret maʿnāsına.

الْكُوعُ [el-kevʿ] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kelb bileği üzere yürümek; yukālu: كَاعَ الْكَلْبُ يَكُوعُ إِذَا مَسَى عَلَى كُوعِهِ فِي كِعَتْ عَنِ كِعَتْ عَنِ الْأَمْرِ أَيْ كَيْعُ وَكَيْعُ وَكَيْعُ maʿnāsında, kaçan bir nesneden korkup üşensen, Yaʿqūb rivāyeti üzere.

FASLU'L-LĀM

(فصل اللام)

[ل ذ ع]

اللذغ [el-lezʿ] (lām'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Od yakmak; yukālu: لَذَعْتُهُ النَّارَ لَذْعًا إِذَا أَحْرَقْتُهُ Ve dille yakıp acıtmağa dahi derler; yukālu: لَذَعُهُ بِلِسَانِهِ إِذَا أَوْجَعَهُ بِكَالَامِ

اللوازغ [el-levāzic] (lām'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Şol kelimāttır ki mūlim ola; yukālu: نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ لَوَازِغِهِ

الإلتذغ [el-iltizāʿ] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Yanmak, ihtirāk ma'nāsına; yukālu: اِلْتَذَعُ الْفَرْحَةَ إِذَا أَحْرَقْتَ وَجَعًا

اللذذعي [el-levze'iy] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) Şol zarf kimsedir ki zekiyyü't-tabʿ ve fîz-fehm ola.

[ل س ع]

اللسغ [el-lesʿ] (lām'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Yılan veyähüd 'akreb sokmak; yukālu: لَسَعْتُهُ الْعَقْرَبَ وَالْحَيَّةَ لَسْعًا

[ل ط ع]

اللطغ [el-laṭʿ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yalamak, لَحَسَ [laḥs] ma'nāsına. Ve

لطغ [laṭʿ] Kezālik bir kimsenin ardına ayağıyla vurmak. Ve bu ma'naların ikisinde dahi لَطَعْتُهُ الْأَطْعَةَ لَطْعًا dersin bāb-ı rābi'den.

الإلتطغ [el-iltiṭāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kāse de olan nesnenin cümlesin içmek; yukālu: اِلْتَطَعَ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَ مَا فِي الْإِنَاءِ وَالْحَوْضَ كَأَنَّهُ لَحَسَهُ

اللطغ [el-laṭaʿ] (fethateynle) Şol beyāzdir ki dudağa ʿarız olur ve ekseriyyā bu siyāh

olan adama ʿarız olur. Ve

لطغ [laṭʿ] Kezālik diş dökülüp dipleri kalmaktır.

الألطغ [el-elṭaʿ] (hemzenin ve tā'nın fethiyeye) Dişleri dökülüp dipleri kalan kimse.

اللطغاء [el-laṭʿā] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, dişleri dökülmüş ʿavret ma'nāsına. Ve

لطغاء [laṭʿā] Kezālik şol ʿavrete derler ki fercinin lahmi az ola, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

[ل ع ع]

اللغاء [el-luʿā] (lām'ın zammıyla) Şol otur ki ibtidā zuhūrunda mülāyim olur, Aşmaʿ rivāyeti üzere; ve minhu kīle: "اللذنيا لغاعة" Ve Ebū ʿAmr eyitti: لُغَاعَةٌ [luʿāʿat] otu hafif olan otlaktır, gerek otlatılsın gerek otlatılmasın.

الإلغاع [el-ilʿā] (hemzenin kesriyle) Yer zikr olunan otu bitirmek; yukālu: اَلَعَّتْ الْأَرْضُ ثُلُغَ إِغَاعًا إِذَا أَنْبَتَهَا

التلغعي [et-teleʿī] (fethateynle ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) لُغَاعٌ [luʿāʿ] otun dermek; tekūlu: تَلَعَيْتُهَا وَخَرَجْنَا تَلَعَى Ve bunun aslı تَلَعَعْتُهَا idi, vaktā ki üç ʿayn'ın mütevālî olmasın kerih gördüler ise ʿayn-ı ahireyi yā'ya döndürdüler.

اللغغ [el-laʿlaʿ] (ʿalā-vezni [el-ʿarʿar]) Serāb ki berriyyelerde su gibi görünür.

اللغلعة [el-laʿleʿat] (ʿalā-vezni اَلرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Serābın yaldıraması. Ve

لغلعة [laʿleʿat] Ufatmağa dahi derler; tekūlu: لَغَلَعْتُ عَظْمَهُ إِذَا كَسَرْتَهُ

لغغ [Laʿlaʿ] (lām'ların fethi ve ʿayn-ı evvelin sükūnuyla) Bir dağın ʿalemidir ki onda muhārebe olmuştur.

التَّلْعُلُغُ [et-tela‘lu‘] (‘alā-vezni التَّلْرُلُزُل [et-tezelzul]) Açlık hîninde çağırıp o cānibe bu cānibe dönmek. Ve

تَلْعُلُغُ [tela‘lu‘] Ufanmağa dahi derler; yukālu: لَعْلَعُهُ فَتَلْعُلُغُ أَي كَسْرُهُ فَتَكْسَرُ yukālu: لَعْلَعُهُ فَتَلْعُلُغُ أَي كَسْرُهُ فَتَكْسَرُ

اللَّعِيْعَةُ [el-la‘ī‘at] (lām’ın fethi ve ‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Darı ekmeği, hubz-ı cāvers ma‘nāsına.

[ل ف ع]

التَّلْفِيْعُ [et-telfī‘] (‘alā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Başı örtmek; yukālu: لَفَعْتُ رَأْسَهُ تَلْفِيْعًا yukālu: لَفَعْتُ رَأْسَهُ تَلْفِيْعًا

تَلْفِيْعُ [telfī‘] Dağarcığı döndürmeğe dahi derler; yukālu: لَفَعْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا قَلْبَتْهَا yukālu: لَفَعْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا قَلْبَتْهَا

التَّلْفُفُ [et-teleffu‘] (fethateynle ve fā’nın zammı ve teşdīdiyle) ‘Avret bir nesne ile örtünmek; yukālu: تَلْفَعَتِ الْمَرْأَةُ بِمِرْطِهَا yukālu: تَلْفَعَتِ الْمَرْأَةُ بِمِرْطِهَا

تَلْفَعُ [teleffu‘] Mutlakan örtünmek ma‘nāsına da gelir; yukālu: تَلْفَعُ الرَّجُلُ بِالثَّوْبِ yukālu: تَلْفَعُ الرَّجُلُ بِالثَّوْبِ

تَلْفَعُ [teleffu‘] Tamām pīrlık ‘arız olmağa dahi derler; yukālu: تَلْفَعُ فُلَانٌ إِذَا شَمِلَهُ الشَّيْبُ yukālu: تَلْفَعُ فُلَانٌ إِذَا شَمِلَهُ الشَّيْبُ

الْلَفَاعُ [el-lifā‘] (lām’ın kesriyle) Zikr olunan örtü.

الْإِلْتِفَاعُ [el-iltifā‘] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) مِلْحَفَةٌ [milħafet] bürünmek, ya‘nī çarşeb örtünmek, اِلْتِيْحَافٌ [iltihāf] ma‘nāsına. Ve اِلْتِيْحَافٌ [iltihāf] yer yüzü otları örtülmeğe dahi derler; yukālu: اِلْتَفَعَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا اخْضَرَّتْ yukālu: اِلْتَفَعَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا اخْضَرَّتْ

[ل ق ع]

الْلُقْعُ [el-la‘q] (lām’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Deve kıığı ile bir nesneyi at-

mak; yukālu: لَقَعَهُ بَعْرَةٌ أَي رَمَاهُ بِهَا yukālu: لَقَعَهُ بَعْرَةٌ أَي رَمَاهُ بِهَا

الْلُقَاعَةُ [el-luqqā‘at] (lām’ın zammı ve kāf’ın teşdīdiyle) Ricālden hāzır-cevāb olan kimse.

الْإِلْتِقَاعُ [el-iltikā‘] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Levn mütegayyir olmak; yukālu: اِلْتَمَعَ اِلْتِمَاعًا yukālu: اِلْتَمَعَ اِلْتِمَاعًا

[ل ك ع]

الْلُكْعُ [el-leka‘] (fethateynle) Kīr, pās yapışmak; yukālu: لَكِعَ عَلَيْهِ الْوَسْخُ لَكْعًا yukālu: لَكِعَ عَلَيْهِ الْوَسْخُ لَكْعًا

الْلُكْعُ [el-luka‘] (lām’ın zammı ve kāf’ın fethiyle) Denī ve rezil olan kimse. Ba‘zılar eyitti: لُكِعَ [luka‘] şehvāt-ı nefse ve hevāya tābi‘ olan kimseye derler. Ve merkeb yavrusuna ve kiçirek oğlana dahi لُكِعَ [luka‘] derler. Ve fī hadīsi Ebī Hureyre: “أَتَمُّ لُكِعٍ” yukālu: أَتَمُّ لُكِعٍ

لُكَاعُ [lekā‘i] (lām’ın fethi ve ‘ayn’ın kesri üzere bināsıyla) قَطَامٌ [qaṭāmi] gibi Kezālik deniyye ve rezile olan ‘avret; yukālu: اِمْرَأَةٌ لُكَاعٌ yukālu: اِمْرَأَةٌ لُكَاعٌ

لُكَاعُ [lekā‘i] (lām’ın fethi ve ‘ayn’ın kesri üzere bināsıyla) قَطَامٌ [qaṭāmi] gibi Kezālik deniyye ve rezile olan ‘avret; yukālu: اِمْرَأَةٌ لُكَاعٌ yukālu: اِمْرَأَةٌ لُكَاعٌ

الْأَلُكْعُ [el-elka‘] (hemzenin ve kāf’ın fethiyle) Denā‘et ile muttasıf olan kimse; yukālu: لَكِعَ فَهُوَ أَلُكْعٌ yukālu: لَكِعَ فَهُوَ أَلُكْعٌ

الْلُكْمَاءُ [el-lek‘ā] (lām’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü‘ennesi. Ve

لُكِعٌ [luka‘] Ma‘rife oldukta munsarır ol-

maz, **الَلِكُعُ** [elka^ʿ]dan ma^ʿdūl olduđu için. Ebū ʿUbeyd eyitti: Feres için dahi **لُكُعٌ** [lu^ʿka^ʿ] derler ve lâkin ma^ʿrife oldukta bu lâ-yansarıf olmaz, zîrâ bunun mü^ʿennesinde **لُكُعَةٌ** [luke^ʿat] derler **لُكَاعٌ** demezler pes bu **ضُرْدٌ** [şured] ve **نُغَرٌ** [nuğar] misâlinde olur. Ve **صُرْدٌ** [şured] göçegen dedikleri kuştur ve **نُغَرٌ** [nuğar] burnu kırmızı olan serçedir.

الَلِكِيَعَةُ [el-lekī^ʿat] (lām'ın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Deniyye olan karavaş; yukālu: **أَمَةٌ لَكِيَعَةٌ أَيْ لَيْمَةٌ**

بَنُو اللَّكِيَعَةِ [Benu'l-Lekī^ʿat] (kezâlik lām'ın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Bir kavmin ismidir. Kāle ʿAlī b. ʿAbdulāh b. ʿAbbās radiyallāhu ʿanhum: **حَفِظُوا** "هُمُ حَفِظُوا" **ذِمَارِي يَوْمَ جَاءَتْ** || **كَتَائِبُ مُشْرِفٍ وَبَنُو اللَّكِيَعَةِ** "Ve **كَتَائِبُ** [ketā'ib] ʿasker ma^ʿnāsınadır. Ve **ذِمَارِي** [zimārī] zāl-ı mu^ʿcemenin kesriyle ʿırz ve nāmūs ma^ʿnāsınadır.

الَلِكُعُ [el-lek^ʿ] (lām'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Yılan sokmak, **لُسْعٌ** [les^ʿ] ma^ʿnāsına. Ve

لَكُعٌ [lek^ʿ] Kezâlik hâlet-i radâ^ʿda **نَهْزٌ** [nehz] e derler. Ve **نَهْزٌ** [nehz] kuzu başı ile anasının emerken memesin vurmağa derler.

[ل م ع]

الَلَمْعُ [el-lem^ʿ] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

الَلَمْعَانُ [el-leme^ʿān] (fethateynle) Yaldıramak; yukālu: **لَمْعُ الْبُرْقُ لَمْعًا وَلَمْعَانًا مِنَ الْبَابِ** **الثَّالِثِ إِذَا أَضَاءَ**

الَلِيمَاعُ [el-iltimā^ʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma^ʿnāhu.

الَلِيمْعُ [el-yelma^ʿ] (yā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) **يَمْنَعُ** [yemne^ʿu] vezni üzere) Yağmur yağdırmayan berkin ismidir. Ve gâh olur kezzâb olan kimseye **يَلْمَعُ** [yelma^ʿ]

derler, zıkr olunan berke teşbīh ediben.

الَلَمَاعَةُ [el-lemmā^ʿat] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Sahrâ, felât ma^ʿnāsına. Ve tavşancıl ki sibā^ʿ-ı tuyürdandır, **عُقَابٌ** [u^ʿqāb] ma^ʿnāsına.

الَلَمْعَةُ [el-lem^ʿat] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kıt^ʿa ot ki kurumağa karīb ola. İbnu's-Sikkīt eyitti: Kaçan kurumağa karīb olsa **لَمْعَةٌ قَدْ أَحْسَتْ** derler. Ve **حَلَى** [ḥalā] nām ota dahi **لَمْعَةٌ** demezler, tā ağarmağa başlamadıkça.

الَلِيمَاعُ [el-ilmā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Bir vilâyetin otu ağarmağa başlamak; yukālu: **هَذِهِ بِلَادٌ قَدْ أَلْمَعَتْ**

الَلْمُلْمِعَةُ [el-mulmi^ʿat] (mīm'in zammı ve lām'ın sükūnuyla ve mīm-i âhirin kesriyle) Otu ağarmağa başlayan vilâyet; yukālu: **بِلَادٌ مُلْمِعَةٌ**

الَلَلْمَعِي [el-elme^ʿiyy] (hemzenin ve mīm'in fethi ve âhirinde yā'nın teşdīdiyle) Şol zekī kimsedir ki tîz-tab^ʿ ola.

الَلِيلْمَعِي [el-yelme^ʿiyy] (yā'nın ve mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma^ʿnāhu.

الَلِيمَاعُ [el-ilmā^ʿ] (hemzenin kesriyle) Atın ve merkebin ve arslanın hamli zâhir olup memeleri kararmak; yukālu: **أَلْمَعُ الْفَرَسِ وَالْأَتَانُ وَأَطْبَاءُ اللَّبْوَةِ إِذَا أَشْرَفَ لِلْحَمْلِ وَأَسْوَدَّتْ حَلَمَتَاهَا** [Ve] **أَتَانٌ** [etān] hemzenin fethiyle diş merkeb ve **أَطْبَاءٌ** [a^ʿṭbā^ʿ] hemzenin fethi ve tā-i mühmelenin sükūnuyla sibā^ʿ kısmının memeleri ve **حَلْمَةٌ** [ḥalemet] ḥā-i mühmele ile meme başıdır. Ve

إِلْمَاعٌ [ilmā^ʿ] Bir nesne kapmağa dahi derler; yukālu: **أَلْمَعْتُ بِالشَّيْءِ وَالتَّمَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسْتَهُ**

الَلِيلْمَاعُ [el-iltimā^ʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin rengi gidip müte-

gayyir olmak; yukālu: **إِلْتَمَعَ** لَوْنُهُ إِذَا ذَهَبَ وَتَغَيَّرَ
الْمُلْتَمَعُ [el-mulemmaʿ] (mīm-i evvelin zam-
 mı ve mīm-i sānīnin fethi ve teşdīdiyle)
 Şol attır ki kendi levnine āhar levn karışıp
 alaca ola. Ve kaçan o karışan levn uzun
 olsa ona **مُوَلِّعٌ** [muvelleʿ] derler, mīm'in
 zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle.

[ل و ع]

اللَّوْعَةُ [el-levʿat] (lām'ın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) Mahabbet āteşine yanmaktır.

اللَّوْعُ [el-levʿ] (lām'ın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) Mahabbet yakmak; yukālu:
 لَاعَهُ الْحُبُّ يَلْوَعُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِلْتِيَاغُ [el-iltiyāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle)
 Yanmak; yukālu: **إِلْتَاغَ فُؤَادُهُ إِذَا احْتَرَقَ**
 مِنَ الشَّقْوِ

الْلَاعَةُ [el-lāʿat] (ʿalā-vezni **الْحَاجَةُ** [el-ḥācet])
 Bir nesneye yanıp yakılıcı maʿnāsınadır;
 yukālu: **أَتَانُ لَاعَةُ الْفُؤَادِ إِلَى جَحْشِهَا**
 Aşmaʿī eyiti-
 ti: لَاعَةُ bu kelāmda لَاعِيَةٌ maʿnāsınadır gūyā
 ki merkeb yavrusu üzerine ziyāde havfın-
 dan vālih ve mütehayyirdir. Ve

لَاعَةٌ [lāʿat] Hāʿife maʿnāsına da gelir;
 yukālu: **إِمْرَأَةٌ هَاعَةٌ لَاعَةٌ**

الْلَاعُ [el-lāʿ] (ʿalā-vezni **الْحَالُ** [el-ḥāl])
 Kezālik bir nesneden havf edici; yukālu:
رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ أَيَّ جَبَانٍ جَزُوعٌ Ve
يَلْبَعُ لَاعٌ dahi derler bāb-ı sānīden ve İbnu's-Sikkīt
لِعُتْ أَلَاغُ dahi rivāyet kıldı. Ve **هَائِعٌ** [hāʿiʿ]
 yā'nın kesriyle kezālik hāʿif maʿnāsınadır;
 yukālu: **رَجُلٌ هَائِعٌ لَائِعٌ**

[ل ه ع]

لَهَيْعَةٌ [Lehīʿat] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri
 ve meddiyle) Bir recülün ismidir.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ع]

الْمَتَّعُ [el-metʿ] (mīm'in fethi ve tā'nın
 sükūnuyla) ve

الْمُتَوَّعُ [el-mutūʿ] (zammedeynle) Gündüz
 olup uzamak; yukālu: **مَتَّعَ النَّهَارُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ**
 إِذَا ازْتَفَعَ وَطَالَ Ve

مَتَّعَ [metʿ] Fāʿidelenmeğe dahi derler;
 yukālu: **مَتَّعَ بِهِ يَتَّمَعُ مَتَّعًا** Ve alıp gitmek
 maʿnāsına da gelir; yukālu: **إِشْتَرَيْتُ هَذَا الْعِلَامَ**
لِنَتَمَتَّعَنَّ مِنْهُ بِعِلَامٍ صَالِحٍ أَيَّ لِنَتَذَهَبَنَّ بِهِ
 Bu sūrette temettuʿ maʿnāsı dahi muhtemeldir,
 istihdām murād olmakla.

الْمَاتِيْعُ [el-mātiʿ] (tā'nın kesriyle) Her nes-
 nenin uzunlu; yukālu: **مَتَّعَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ** Ve

مَاتِيْعٌ [mātiʿ] İyi bükülmüş; yukālu: **حَبْلٌ مَاتِيْعٌ**
 أَيَّ جَيْدٌ الْفَتْلُ Ve

مَاتِيْعٌ [mātiʿ] Ziyāde kırmızı renkli olan
 hamr. Ve her nesne ki hūb ola ona **مَاتِيْعٌ**
 [mātiʿ] derler.

الْتَمَتُّعُ [et-temtiʿ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-
 tekrim]) Uzatmak; yukālu: **مَتَّعَهُ غَيْرُهُ** Ve

تَمَتُّعٌ [temtiʿ] Fāʿidelenirmeğe derler;
 yukālu: **مَتَّعَهُ اللهُ بِكَذَا**

الْمَتَّاعُ [el-metāʿ] (mīm'in fethiyle) Kumāş,
 سِلْعَةٌ [silʿat] maʿnāsına. Ve

مَتَّاعٌ [metāʿ] Menfaʿate dahi derler. Ve her
 nesne ki onunla fāʿidelenirsin ona **مَتَّاعٌ**
 [metāʿ] derler.

الْتَمَتُّعُ [et-temettuʿ] (fethateynle ve tā'nın
 zammı ve teşdīdiyle) Fāʿidelenmek, ni-
 tekim **مُتَّاعٌ** یا **مُسْتَعْتٌ** إِنَّ **سَاقِ** **مُتَّاعٌ**
 demişştir. **سَبَقَتْ بِهِ الْمَمَاتُ هُوَ الْمَتَّاعُ**
 Ve bu beyt sebab olmuştur Muşaaş'a

Muṣaʿaṣ diye tesmiye olunmasına. Ve Muṣaʿaṣ [muṣaʿaṣ] toza bulaşmış demektir, مُصْعَثٌ [muṣʿebb] maʿnāsına. Ve kālallāhu taʿālā: (الرعد 17) ﴿إِنْتَعَاءٌ حَلِيَّةٌ أَوْ مَتَاعٌ﴾ Ve

تَمْتَعُ [temettuʿ] Er ʿavretten fāʿidelenmeğe dahi derler.

الإِسْتِمْتَاعُ [el-istimtāʿ] (hemzenin ve tāʿnın kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: تَمْتَعْتُ بِكَذَا وَاسْتَمْتَعْتُ بِهِ

الْمُتَعَةُ [el-mutʿat] (mīmʿin zammı ve tāʿnın sükūnuyla) İsmidir, fāʿidelenecek nesne maʿnāsına; ve minhu مُتَعَةُ النِّكَاحِ ve مُتَعَةٌ Zīrā bunlar fāʿide oluncak nesnelerdir.

الإِمْتَاعُ [el-imtāʿ] (hemzenin kesriyle) Fāʿidelendirmek; yukālu: تَمْتَعُ اللَّهُ بِكَذَا Ve Ebū Zeyd eyitti: أَمْتَعْتُ بِالشَّيْءِ وَتَمْتَعْتُ bir maʿnāyadır. Ve Ebū ʿAmr dahi böyle demiştir. Ve Aşmaʿī mezbūrlara muhālefe edip istiṣhād ettikleri nesnelere teʿvīl etmiştir. Ve

إِمْتَاعٌ [imtāʿ] istignā maʿnāsına dahi gelir; tekūlu: أَمْتَعْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا اسْتَعْتَيْتَ عَنْهُ Hakāhu Ebū ʿAmr ʿaniʿn-Numeyrī.

[م ث ع]

الْمَتْعُ [el-meṣʿ] (mīmʿin fethi ve ṣā-i müsellenin sükūnuyla) ve

الْمَتْعُ [el-mesaʿ] (fethateynle) ʿAvret yaramaz yürüyüşle yürümek; yukālu: مَتَعَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَمَتَعَتْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَسَّتْ مِشِيَةً قَيْبِحَةً

[م ح ع]

الْمِجْعُ [el-micʿ] (mīmʿin kesri ve cīmʿin sükūnuyla) Ahmak maʿnāsına.

الْمُجْعَةُ [el-mucʿat] (mīmʿin zammı ve cīmʿin sükūnuyla) Zikr olunan maʿnāyadır.

الْمُجْعَةُ [el-muceʿat] (mīmʿin zammı ve cīmʿin fethiyle ʿalā-vezni هُمَزَةٌ [humezet]) Bi-maʿnāhu eyzan.

الْمَجَاعَةُ [el-mecāʿat] (mīmʿin fethiyle) Bir nesneyi kayırmamak, ʿadem-i mübālāt maʿnāsına; yukālu: مَجِعَ الرَّجُلُ يَمِجُ مَجَاعَةً إِذَا تَمَاجَنَ

الْمَعِجَةُ [el-meciʿat] (mīmʿin fethi ve cīmʿin kesriyle) Kalīletü'l-hayā olan ʿavret, جَلَعَةٌ [celiʿat] gibidir veznen ve maʿnen. Yaʿqūb rivāyeti üzere ve جَلَعَةٌ [celiʿat] dahi cīmʿle ve ʿayn-ı mühmele iledir.

الْتِمَاجُ [et-temācuʿ] (tāʿnın fethi ve cīmʿin zammıyla) İki birbiriyle fuhşiyāt söyleyip mübālāt etmemek.

الْمَعِجُ [el-meciʿ] (mīmʿin fethi ve cīmʿin kesri ve meddiyle) Şol taʿāmdır ki sütle hurmāyı tahmīr etmekle olur.

[م ذ ع]

الْمَذْعُ [el-meṣʿ] (mīmʿin fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Haberin bir mikdārın söyleyip bir mikdārın ketm etmek; yukālu: مَذَعْتُ لِي الْخَبْرَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَذَعْتُ بِنُؤْلِهِ إِذَا حَدَّثْتُكَ بِبَعْضِهِ وَكُنْتُ الْبَعْضُ Rivāyeti üzeredir. Ve

مَذْعٌ [mezʿ] Tebevül ederken bevlın ırağa akıtmağa dahi derler; yukālu: مَذَعْتُ بِنُؤْلِهِ إِذَا رَمَى

الْمَذَّاعُ [el-mezzāʿ] (mīmʿin fethi ve zālʿin teşdidiyle) Şol kimsedir ki sırrı saklamaya. Baʿzılar مَذَّاعٌ [mezzāʿ] kezzāb maʿnāsındır dedi.

[م ر ع]

الْمَرِيعُ [el-merīʿ] (mīmʿin fethi ve rāʿnın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki otu ve suyu vāfir ola, حَصِيبٌ [ḥaṣīb] maʿnāsına.

الأمْرُع [el-emraʿ] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Cem'î, otlı sulu yerler ma'nāsına.

الأمْرَاع [el-emrāʿ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î, يَمِينٌ [yemīn]le أَيْمُنٌ [eymun] ve أَيْمَانٌ [eymān] gibi; yukālu: مَرْعَ الْوَادِي مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الإمْرَاع [el-imrāʿ] (hemzenin kesriyle) Dere otlı olmak; yukālu: أَمْرَعُ الْوَادِي إِذَا أَكَلَاً Ve

إمْرَاع [imrāʿ] Dereyi otlı bulmağa dahi derler; yukālu: أَمْرَعُهُ إِذَا أَصْبَتْهُ مَرِيْعًا Ve fi'l-meseli: "أَمْرَعَتْ فَأَنْزِلُ" Ve

إمْرَاع [imrāʿ] Başa yağı çok sürmeğe dahi derler; yukālu: أَمْرَعُ رَأْسَهُ بِذَهْنٍ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ وَأَوْسَعَهُ

الْمُمْرِع [el-mumriʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Otlı ve sulu olan yer. Ve

مُمْرِع [mumriʿ] Şol kavme derler ki davarları otlı ve sulu yerde ola; yukālu: الْقَوْمُ مُمْرِعُونَ إِذَا كَانَتْ مَوَاشِيَهُمْ فِي خِصْبٍ

الْمُمْرِع [el-mumraʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Otlı ve sulu bulunan yer.

الأُمْرُوعَة [el-umrūʿat] (hemzenin ve rā'nın zammıyla) اُنْبُوبَةٌ [unbūbet] vezni üzere) Otlı ve sulu olan yer; yukālu: أَرْضٌ أُمْرُوعَةٌ أَيُّ خِصْبَةٍ

الْمُرْعَة [el-mureʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kuştur ki dürrāca şebihdir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[م ز ع]

الْمَرْع [el-mezʿ] (mīm'in fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Sürʿat etmek; yukālu: مَرْعَ الظَّبْيِ يَمْرَعُ أَيُّ يُسْرِعُ وَكَذَلِكَ الْفَرَسُ

الْتَمْرِيع [et-temzīʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-tekrīm]) Ayırmak, tefrīk ma'nāsına; yukālu: الْمَرْأَةُ تَمْرَعُ الْقَطْنَ بِيَدِهَا إِذَا زَبَدَتْهُ كَأَنَّهَا

تَزْبِيدُ [tezbīd] zā-i mu'ceme ve bā-i muvahhade ile penbe atmağa derler.

الْتَمْرُع [et-temezzuʿ] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīyle) Ayrılıp müteferrik olmak; yukālu: فَلَانَ يَمْتَرُعُ مِنَ الْعَبْطِ أَيُّ يَتَّقِعُ Ve fi'l-hadisi: "أَنَّهُ غَضِبَ غَضَبًا شَدِيدًا حَتَّى تَحْتَلَّ إِلَيَّ" Ebū ʿUbeyd eyitti: يَمْتَرُعُ sahih değildir, ben zann ederim ki تَزْمَعُ ola ki تَزْمَعُ gazabdan titrer gibi olmaktadır dedi. Ammā Ebū ʿUbeyd تَمْرُعُ [temezzuʿ] تَقَطَّعُ [tekaṭṭuʿ] ma'nāsına geldiğine inkār etmedi, lākin bu makāmda murād olmasın istibʿād etti.

الْمُرْعَة [el-muzʿat] (mīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Bir pāre et yā gayrı nesne pāresi; yukālu: مَا عَلَيْهِ مُرْعَةٌ لَحْمٍ وَفِي الْإِنَاءِ مُرْعَةٌ مَاءٍ أَيُّ جُرْعَةٌ

الْمِرْعَة [el-mizʿat] (mīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bir pāre yelek yāhūd bir pāre penbe ma'nāsınadır, eski bez pāresine مِرْقَةٌ [mizqat] dedikleri gibi.

[م س ع]

الْمِسْع [el-misʿ] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şemāl yeli. Ve نِسْعٌ [nisʿ] dahi derler, nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla.

[م ش ع]

الْمَشْع [el-meşʿ] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cemʿ etmek ve kesb etmek ma'nāsınadır. Ve

مَشْع [meşʿ] Sağmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: مَشَعْتُ الْعَنَمَ إِذَا حَلَبْتَهَا

الإمْتِشَاع [el-imtişāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koyunu ziyāde sağıp aslā süttten komamak; yukālu: إِمْتَشَعْتُ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا لَمْ تَدَعْ فِيهِ شَيْئًا Ve mutlakan almak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِمْتِشِعْ مِنْ فَلَانٍ مَا مَشَعَ لَكَ Ve İbnu'l-Aʿrābī eyitti:

إِمْتِشَاعٌ [imtiṣāʿ] kapmak maʿnāsına da gelir; yukālu: اِمْتِشَعَ الرَّجُلُ ثَوْبَ صَاحِبِهِ إِذَا اخْتَلَسَهُ

الْمَشُوعُ [el-meṣūʿ] (mīm'in fethi ve ṣīn'in zammı ve meddiyle) Kapıcı kurt; yukālu: ذُنِبَ مَشُوعٌ

[م ص ع]

الْمَضْعُ [el-maṣʿ] (mīm'in fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Davar kuyruğun tahrîk etmek; yukālu: مَضَعَتِ الدَّابَّةُ بِذَنْبِهَا إِذَا حَرَكَتُهُ Ve

مَضَعٌ [maṣʿ] Kılıçla vurmağa dahi derler. Ve

مَضَعٌ [maṣʿ] Ana oğlanın atmağa da derler; yukālu: مَضَعَتِ الْأُمُّ بِالْوَالِدِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve sūr'at maʿnāsına da gelir; yukālu: مَرَّ يَمْضَعُ أَيُّ يُسْرَعُ Ve şimşek yaldırmağa dahi derler; yukālu: مَضَعَ الْبُرْقُ إِذَا أَوْمَضَ

الْمُمَاصَّةُ [el-mumāṣaʿat] (mīm'in zammı ve ṣād'ın fethiyle) Muhārebe ve mukātele.

الْمَصِيعُ [el-maṣiʿ] (mīm'in fethi ve ṣād'ın kesriyle) Muhārebe edici kimse.

الْمَاصِيعُ [el-māṣiʿ] (ṣād'ın kesriyle) Yaldırayıcı maʿnāsına; yukālu: شَيْءٌ مَاصِعٌ إِذَا كَانَ بَرِّاقًا

الْمَضُوعُ [el-muṣūʿ] (zameteynle) Nākanın sütü gitmek; yukālu: مَضَعَ لَبَنُ النَّاقَةِ مُضُوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَلَّى

الْمَاصِيعَةُ الدَّرُّ [el-māṣiʿatu'd-derr] (ṣād'ın kesriyle) Şol nākadır ki sütü çekilmiş ola. Ve her nesne ki yüz döndürüp gitse فَدَّ مَضَعٌ derler.

الْإِمْصَاعُ [el-imṣāʿ] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarının sütü gitmek; yukālu: Ebū ʿUbeyde eyitti: مَضَعَ الرَّجُلُ derler kaçan devesinin sütü gitse. Ve Ferrā eyitti: مَضَعَ الرَّجُلُ وَامْتَضَعَ derler kaçan kendi yer yüzünde gitse.

الْمُصْعَةُ [el-muṣaʿat] (mīm'in zammı ve ṣād'ın fethiyle) hümze [humezet] gibi) Bir yeşil kuşun ismidir. Ve

مُصْعَةٌ [muṣaʿat] عَوْسَجٌ [ʿavsec] dedikleri dikenin dahi ismidir.

الْمُصْعُ [el-muṣaʿ] (mīm'in zammı ve ṣād'ın fethiyle) Cem'i. Ve

مُصْعٌ [muṣaʿ] Nākanın memesine soğuk su vurmağa dahi derler.

[م ظ ع]

الْمَظْعُ [el-maṣʿ] (mīm'in fethi ve zā-i muʿcemenin sükūnuyla) Ağaç kabı içinde kalmak. Ve baʿzı nüshada فَعْلُهُ مُمَاتٌ vākîʿ olmuştur sülāsiden fiʿli gelmediğine işāreten.

الْتَمِظِعُ [et-temziʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrim]) Ağacı kabı içinde terk edip kabın soymamak, suyun için diye.

[ع م ع]

الْمَعْمَعَةُ [el-maʿmeʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Kumaşın ve kumaş misillinin yanarken çıkan āvāzı. Ve hālet-i harbde bahādırların āvāzı. Ve

مَعْمَعَةٌ [maʿmeʿat] Kavm şiddet-i harrda seyr etmeğe dahi derler; yukālu: مَعْمَعُ الْقَوْمِ إِذَا سَارُوا فِي شِدَّةِ الْحَرِّ

الْمَعْمَعَانُ [el-maʿmeʿān] (mīm'lerin fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Ziyāde ıssı, şiddet-i harr maʿnāsına; yukālu: يَوْمٌ مَعْمَعَانٌ

الْمَعْمَعُ [el-maʿmaʿ] (mīm'lerin fethiyle ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol ʿavrettir ki ahvāli zabt üzere olup mālından kimseye nesne vermeye. Ve fī kelāmi baʿzihim fī sıfati'n-nisā'i: "مِنْهُمْ مَعْمَعٌ لَهَا شَيْئُهَا أَجْمَعُ" Ya'nī mālī kendiye münhasırdır.

الْمَعْمَعِي [el-maʿmaʿiyy] (mīm'lerin fethi ve

ʿayn-ı evvelin sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki her kim gālib olursa ona yoldaş ola.

مَعَ [meʿa] fethateynle bir kelimedir ki musāhabete delālet eder. Muḥammed b. Serī eyitti: مَعَ [meʿa] kelimesinin ism olmasına delālet eden budur ki āhiri müteharriktir, mā-kabli müteharrik iken. Ve gāh olur āhiri sākin kılınır ve gāh olur münevven kılınır; tekūlu: جَاؤُوا مَعًا

[م ق ع]

الْمَقْعُ [el-maḳʿ] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ziyāde içmek, eşedd-i şürb maʿnāsına; yukālu: الْفَصِيلُ يَمْتَقِعُ أُمَّهُ إِذَا رَضِعَهَا ve yukālu: مَقِعَ فُلَانٌ بَسْوَأَةً إِذَا رُمِيَ بِهَا Yaʿnī bir kimseye fuḫşiyyatla şetm etseler. Bunun istiʿmāli sīga-i mechül ileidir.

الْإِمْتِقَاعُ [el-ımtıḳāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Levn mütegayyir olmak, Kisāʾı rivāyeti üzere; yukālu: أَمْتَقِعَ لَوْثُهُ عَلَى صِغَةٍ الْمَجْهُولُ إِذَا تَغَيَّرَ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ وَكَذَلِكَ انْتَقَعَ بِالنُّونِ وَانْتَقَعَ بِالْبَاءِ الْمَوْحَدَةِ وَالْمِيمِ أَجُودٌ

[م ل ع]

الْمَلْعُ [el-melʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şol seyre derler ki serīʿ olup hafif ola; yukālu: مَلَعَتِ النَّاقَةُ فِي سَبْرِهَا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve sāhib-i *Şurāḥ* bāb-ı rābiʿden işāret etmiştir, sehvdır.

الْمَلِيعُ [el-melīʿ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) ve

الْمَلَاعُ [el-melāʿ] (mīm'in fethiyle) Bunların ikisinde şol sahrā maʿnāsındadır ki onun otu olmaya. Ve ʿArabların mesellerinden-dir: “أَوْدَتْ بِهِ عُقَابٌ مُلَاعٌ” dedikleri, اَهْلَكَتْ maʿnāsına. Ebū ʿUbeyd eyitti: Bu mesel vāhidde ve cemʿde istiʿmāl olunur, طَارَتْ” حَلَقَتْ بِهِ عُنُقَاءُ مُعْرِبٌ” ve بِهِ الْعُنُقَاءُ

gibidir. Ve تَحْلِيقٌ [taḥlīḳ] ḥā-i mühmele ile kuş uçarken yükselmeğe derler ve مُعْرِبٌ [muḡrib] mīm'in zammı ve rā-i mühmelelenin kesriyle garābet maʿnāsındadır; yaʿnī onu “Maʿrūfū'l-ism ve mechülü'l-cism olan kuş aldı” ki maksūd görünmez belāya ve āfete uğradı demektir.

الْمَيْلَعُ [el-meylaʿ] (mīm'in ve lām'ın fethi ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) Kezālik otsuz sahrā maʿnāsına. Ve

مَيْلَعٌ [meylaʿ] Serīʿ maʿnāsına da gelir.

[م ن ع]

الْمَنْعُ [el-menʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Vermemek ki إِعْطَاءٌ [iʿṭāʾ]ın mukābilidir.

الْمَانِعُ [el-māniʿ] (nūn'un kesriyle) ve

الْمَنْوَعُ [el-menūʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ile) ve

الْمَنَّاعُ [el-mennāʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bunların üçü dahi menʿ edici maʿnāsındadır. Ve

مَنْعٌ [menʿ] Bir kimseyi bir işten alıkoma-ğa dahi derler; yukālu: مَنَعْتُ الرَّجُلَ عَنِ الشَّيْءِ فَامْتَنَعَ مِنْهُ

الْإِمْتِنَاعُ [el-ımtināʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneden el çekip ferāgat etmek.

الْمُمَانَعَةُ [el-mumāneʿat] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Menʿ edişmek; tekūlu: مَانَعْتُهُ الشَّيْءَ مُمَانَعَةً

الْمَنْيَعُ [el-menīʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) El erişmeyen nesne; yukālu: مَكَانٌ مَنِيْعٌ

الْمَنَاعَةُ [el-menāʿat] (mīm'in fethiyle) مَنِيْعٌ [menīʿ] olmak, yukālu: مَنَعْتُ مَنَاعَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ الْحَامِيسِ

الْمَنَعَةُ [el-meneʿat] (fethateynle) مَنِيعٌ [menīʿ] olmak maʿnāsına; yukālu: فَلَانٌ فِي عَزِّ وَمَنَعَةٍ Ve gāh olur nūnʼu sākin kılıp مَنَعَةٌ [menʿat] derler, İbnuʼs-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve baʿzılar eyitti: مَنَعَةٌ [meneʿat] مانِعٌ [māniʿ] in cemʿidir, كَفَرَةٌ [keferet] كَافِرٌ [kāfir] in cemʿi olduğu gibi, yaʿnī o kimse ʿizzettedir ve ʿizzetin koruyup himāyet edenlerdendir ki himāyet edenler onun ʿaşıretidir.

الْتَمَنُّعُ [et-temennuʿ] (fethateynle ve nūnʼun zammı ve teşdīdiyle) مَنِيعٌ [menīʿ] olmak; yukālu: قَدْ تَمَنَّعَ

الْمُتَمَنِّعَانِ [el-mutemenniʿān] (mīmʼin zammı ve nūnʼun kesri ve teşdīdiyle) Deve ile keçinin tāzesine derler, mezbūrlar kıtlık yılında çobanına muhālefet ettiği için yāhūd dişli olan davardan evvel doymada mezbūrlara muhālefet ettiği için yāhūd muktezā-yı zamāna muhālefet ettiği için.

[م ي ع]

الْمَيْعُ [el-meyʿ] (mīmʼin fethi ve yāʼnın sükūnuyla) Erimek; yukālu: مَاعَ السَّمْنُ يَمِيعُ Ve إِذَا دَابَّ Ve ذَوْبَانٌ [zevebān] zāl-ı muʿceme ile erimek maʿnāsınadır.

الْمَيْعَةُ [el-meyʿat] (mīmʼin fethi ve yāʼnın sükūnuyla) Bir nesne döküldükten sonra akmaktır; yukālu: مَاعَ الشَّيْءُ يَمِيعُ إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

الْتَمَيُّعُ [et-temeyyuʿ] (fethateynle ve yāʼnın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik akmak, cery maʿnāsına. Ve

مَيْعَةٌ [meyʿat] Sürür ve neşāta dahi derler. Ve atın ibtidā seğırtmesine de derler. Ve evvel-i nehāra da derler. Ve yiğitliğin ibtidāsına da derler. Ve

مَيْعَةٌ [meyʿat] Kezālik şol suya derler ki vilāyet-i Rūmʼda bir cins ağaçtan akar, onu

pişirirler; sāfī olanına مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı sāʼile derler ve dibine çökene مَيْعَةٌ [meyʿat]-ı yābise derler.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب ع]

النُّبُوغُ [en-nubūʿ] (zammeteynle) Su çık-mak; yukālu: نَبَعَ الْمَاءُ يَنْبُغُ نُبُوغًا

الْيَنْبُوغُ [el-yenbūʿ] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve bā'nın zammı ve meddiyle) Su çıktığı yer, الماء عَيْنُ الْمَاءِ maʿnāsına. Ve min-hu kavluhu taʿālā: ﴿حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوغًا﴾ (الإسراء 90)

الْيَنْبَائِعُ [el-yenābīʿ] (yā'nın fethi ve bā'nın kesriyle ve meddiyle) Cem'î, su çıkacak yerler maʿnāsına.

النُّوَابِعُ [en-nevābiʿ] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) Şol yerlerdir devenin bedeninde ki ondan devenin teri akar.

الْإِنْبِيَاءُ [el-inbiyāʿ] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Söze girmek, Aşmaʿ rivāyeti üzere; yukālu: إِنْبَاءٌ عَلَيْنَا فَلَانٌ بِالْكَلامِ إِذَا أَنْبَعَتْ Ve fi'l-meseli: "مُخْرَبٌ لِيَنْبِئَ" أَبِي سَابِكَةَ لِيَنْبِئَ "وَمُطَرِّقٌ لِيَنْبِئَ" أَي سَاكِنٌ لِيَنْبِئَ وَيَنْصَبُ

النَّبِيعُ [en-nebiʿ] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol ağaçtır ki ondan yay işlemler ve budaklarından ok işlemler.

النَّبِيعَةُ [en-nebiʿat] (kezālik nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) نَبِيعٌ [nebiʿ]in vāhidi.

نَبَائِعُ [Nebāʿiʿ] (nūn'un zammı ve yā'nın kesriyle) Bir mevzî'in ismidir.

النَّبِيعُ [en-Nebiʿ] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir şehrin ismidir.

النَّبَاعَةُ [en-nebbāʿat] (nūn'un fethi ve bā'nın teşdidiyle) Oturak yer, dübür maʿnāsına; yukālu: كَذَبْتُ نَبَاعَتَكَ إِذَا رَدَمْتُ Yaʿnī yellense. Ve ğayn'la dahi lügattir.

[ن ج ع]

النُّجُوعُ [en-nucūʿ] (zammeteynle) Taʿām hazm olunmak; yukālu: نَجَعَ الطَّعَامُ يَنْجَعُ نَجُوعًا Ve

نُجُوعٌ [nucūʿ] Teʿsīr etmeğe dahi derler; yukālu: نَجَعَ فِي الدَّابَّةِ الْعَلْفَ وَلَا يُقَالُ أَنْجَعَ وَنَجَعَ فِيهِ الْخَطَابُ وَالْوَعظُ وَالِدَوَاءُ إِذَا أَتَرَ

النُّجُوعُ [en-necūʿ] (nūn'un fethi ve cīm'in zammı ile) Hāzım olan su; yukālu: مَاءٌ نُجُوعٌ Ve

نَجُوعُ الصَّبِيِّ [necūʿu'ş-şabiyy] Süte derler, İbnu's-Sikkīt eyitti: نُجُوعٌ [necūʿ] unla karışmış sudur ki deveye içirirler; tekülü: نَجَعْتُ الْبَعِيرَ

النُّجُوعَةُ [en-nucʿat] (nūn'un zammı ve cīm'in sükūnuyla) Otlak aramak, otlu yerlerde.

الْإِنْتِجَاعُ [el-inticāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi taleb etmek ihsānından ötürü.

الْمُنْتَجِعُ [el-muntecaʿ] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Otlak aramak için olan menzil.

النُّجَاعَةُ [en-nāciʿat] (cīm'in kesriyle) Şol tāʿifedir ki otlak taleb kılalar.

الْمُنْتَجِعُونَ [el-munteciʿūn] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Bi-maʿnāhā.

النُّجِيعُ [en-neciʿ] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol undur ki suyla karıştırıp deveye içirirler. Ve

نَجِيعٌ [neciʿ] Şol kandır ki siyāha māʿil ola. Aşmaʿ eyitti: نَجِيعٌ [neciʿ] içeriden gelen kana derler yaʿnī aʿzā-yı bātineden.

[ن خ ع]

النُّخَاعَةُ [en-nuḥāʿat] (nūn'un zammı ve ḥā-i muʿceme ile) Adamın ağzından gelen tükürük, نُخَامَةٌ [nuḥāmet] maʿnāsına. Ve

sāhib-i *Şurāḥ* sümükle tefsīr etmiştir ve *Ḳāmūs*'ta iki maʿnāya dahi itlāk olunmasına işaret etmiştir.

التَّنْعُ [et-tenaḥḥuʿ] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdidiyle) Tükürük yāhūd sümük atmak; yukālu: تَنَعَّ فَلَانٌ إِذَا رَمَى بِشُخَاعَتِهِ

الْإِنْتِخَاعُ [el-intiḥāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse vilāyetinden dūr düşmek; yukālu: اِنْتَحَعَ عَنْ أَرْضِهِ إِذَا بَعْدَ غَنَمِهَا

النِّخَاعُ [en-niḥāʿ] (nūn'un kesriyle) ve

النَّخَاعُ [en-neḥāʿ] (nūn'un fethiyle) Ak ilik, arka kemiğinde olur; yukālu: قَطَعْتُ نَخَاعَهُ وَنُخَاعَهُ Ve

النُّخَاعُ [en-nuḥāʿ] (nūn'un zammıyla) Kezālik arka kemiğinin içinde olan iliktir, *Ḥicāz*'dan bir tāʿife katında; yekūlūne: هُوَ مَقْطُوعُ النُّخَاعِ

الْمَنْحَعُ [el-menḥaʿ] (mīm'in ve ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Başla boyun kemiğinin bitiştiği yer.

النَّحْعُ [en-naḥʿ] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Tamām boğazlayıp bıçağı ilige eriştirmek; yukālu: ذَبَحَهُ فَنَحَعَهُ نَحْعًا مِّنَ Ve **النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَاوَزَ مُتْتَهَى الذَّبْحِ إِلَى النُّخَاعِ**

نَحْعٌ [naḥʿ] Nasīhati ihlās üzere kılmağa dahi derler; yukālu: نَحَعْتُهُ النَّصِيحَةَ وَالْوُدَّ إِذَا أَخْلَصْتَهَا

الْمَنْحُوعَةُ [el-menḥūʿat] Şol davardır ki zikir olunan vech üzere mezbūh ola.

النَّحْعُ [en-Neḥaʿ] (fethateynle) Yemen'den şol kabīledir ki İbrāhīm-i Neḥaʿī onlardandır.

[ن ز ع]

النَّرْعُ [en-nezʿ] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden koparmak; tekūlu: نَرَعْتُ الشَّيْءَ أَنْزَعُهُ نَرْعًا مِّنَ النَّبَابِ

الثَّلَاثِ إِذَا فَالَعْتَهُ Ve

نَزَعٌ [nezʿ] Rūh çıkmāğa dahi derler; yukālu: فُلَانٌ فِي النَّزَعِ أَي فِي قَلْعِ الْحَيَاةِ Ve yay çekmeğe dahi derler; yukālu: نَزَعٌ فِي الْقَوْسِ إِذَا مَدَّهَا

النِّزَاعُ [en-nizāʿ] (nūn'un kesriyle) Bir kimse ehline müştāk olmak; yukālu: نَزَعَ إِلَى أَهْلِهِ يَنْزَعُ نَزْعًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اشْتَأَقَ

النَّزَاعُ [en-nāziʿ] (zā'nın kesriyle) Vatanına ve merʿasına çekinip hanīn eden deve.

النُّزُوعُ [en-nuzūʿ] (zammeteynle) Bir nesneden ictināb etmek; yukālu: نَزَعَ عَنِ الْأَمْرِ نَزْعًا وَنَزُوعًا Ve

نُزُوعٌ [nuzūʿ] Veled vāli di semtinde olmağa da derler; yukālu: نَزَعَ إِلَى أَبِيهِ فِي الشَّبَبِ إِذَا ذَهَبَ Ve at bir kerre seğırtmeğe dahi derler; yukālu: نَزَعَتِ الْخَيْلُ إِذَا جَرَتْ طَلَقًا

النَّرْعَةُ [en-nezeʿat] (fethateynle) نَزَعٌ [nāziʿ] in cemʿidir. Ve fi'l-meseli: ”صَارَ الْأُمُرُ إِلَى [enāt] أَنَاةٌ Ve النَّرْعَةُ“ إِذَا قَامَ بِإِضْلَاحِهِ أَهْلُ الْأَنَاةِ hemzenin fethiyle teʿennī maʿnāsınadır.

النَّزِيعُ [en-neziʿ] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Garīb maʿnāsına. Ve

نَزِيعٌ [nezīʿ] Dibi yakın kuyuya dahi derler.

النُّزْزُعُ [en-nuzzaʿ] (nūn'un zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) Erkek taleb eden koyunlar; yukālu: Ve عَنَّمْ نَزْعٌ إِذَا كَانَ حَرَامِي [ḥarāmā] ḥā-i mühmelenin fethi ve elifin kasrıyla erkek taleb eden koyuna derler.

النَّزَائِعُ [en-nezāʿiʿ] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Şol atlardır ki usūl-i muhtelifeye mensūb olalar. Baʿzılar eyitti: Şol atlardır ki āhar kavmden çekilip alınmış ola. Ve

نَزَائِعٌ [nezāʿiʿ] Şol ʿavretlere derler ki ʿaşretlerinden gayrıda tezevvūc olunalar.

النُّزُوعُ [en-nezūʿ] (nūn'un fethi ve zā'nın zammıyla) Şol kuyudur ki dibi yakın ola

bir haysiyetle ki elle çekilmeğe kâbil ola, karîbü'l-kaʿr maʿnâsına.

الْأَنْزَعُ [el-enzaʿ] (hemzenin ve zâ'nın fethiyle) Şol kimsedir ki alınının iki cânibi kılsız ola.

النَّزَعَةُ [en-nezeʿat] (fethateynle) Alın üzerinde zikr olunan yer ki onda kıl bitmeye.

النَّزَعَاتَانِ [en-nezeʿatān] (fethateynle) Tesniyesi. **نَزَعَاءُ** [enzaʿ]ın müʿennesinde **نَزَعَاءُ** [nezāʿ] demezler belki **زَعْرَاءُ** [zaʿrāʿ] derler, zâ-i muʿcemenin fethiyle.

الْمُنَازَعَةُ [el-munāzeʿat] (mîm'in zammı ve zâ'nın fethiyle) Husûmette çekişmek; yukâlu: **نَازَعْتُهُ إِذَا جَادَبْتُهُ فِي الْخُصُومَةِ**

النَّزَاعَةُ [en-nezāʿat] (nûn'un fethiyle) **نِزَاعٌ** [nizāʿ] maʿnâsına; yukâlu: **بَيْنَهُمْ نِزَاعَةٌ أَيَّ خُصُومَةٍ فِي حَقِّ**

النَّتَازُعُ [et-tenāzuʿ] (tâ'nın fethi ve zâ'nın zammıyla) Husûmet edişmek.

النِّزَاعُ [en-nizāʿ] (nûn'un kesriyle) İştîyâk maʿnâsına; yukâlu: **نَازَعَتِ النَّفْسُ إِلَى كَذَا نِزَاعًا إِذَا اشْتَاقَتْ**

الْإِنْزَاعُ [el-inzāʿ] (hemzenin kesriyle) Kavmin devesi vatanına çekinmek; yukâlu: **أَنْزَعَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَعَتْ إِبِلُهُمْ إِلَى أَوْطَانِهَا**

الْمُنْتَزِعُ [el-munteziʿ] (mîm'in zammı ve zâ'nın kesriyle) Sürʿat edici kimse; yukâlu: **رَأَيْتُ فُلَانًا مُنْتَزِعًا إِلَى كَذَا أَيَّ مُتَسَرِّعًا إِلَيْهِ نَازِعًا**

الْإِنْتِزَاعُ [el-intizāʿ] (hemzenin kesriyle) Koparmak ve kopmak; yukâlu: **إِنْتَزَعْتُ الشَّيْءَ فَانْتَزَعْتُهُ أَيَّ افْتَتَلَعْتُهُ فَانْتَزَعْتُ**

الْمُنْتَزِعُ [el-munezzaʿ] (mîm'in zammı ve zâ'nın fethi ve teşdîdiyle) Çok koparılan nesne; yukâlu: **نَمَامٌ مُنْتَزِعٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ** Ve **نَمَامٌ** [şumām] şâ-i müsellesele zammıyla bir zaʿif otun ismidir.

الْمُنْتَزِعُ [el-minzaʿ] (mîm'in kesri ve zâ'nın fethiyle) Ok, وَتَرٌ [veter] maʿnâsına.

الْمَنْزَعُ [el-menzaʿ] ve

الْمَنْزَعَةُ [el-menzeʿat] (mîm'in ve zâ'nın fethiyle) Şol nesnedir ki kişi ona mürâcaʿat eder, rey ve tedbîri ve sâ'ir ahvâli cihetinden; yekûlüne: **“وَاللَّهِ لَتَعْلَمَنَّ أَيُّنَا أضعَفُ مَنْزَعَةً”** Kisâ'î rivâyeti üzere. Ve Haşşâf-ı Aʿrâbî **مَنْزَعَةً** dedi mîm'in kesriyle, İbnu's-Sikkîr rivâyeti üzere; ve yukâlu: **فُلَانٌ قَرِيبُ الْمَنْزَعَةِ أَيَّ قَرِيبُ الْهَمَّةِ** Ve

مَنْزَعَةٌ [menzeʿat] Şarâbın inkıtâʿ hâlinde olan lezzetine dahi derler; yukâlu: **شَرَابٌ طَيِّبُ الْمَنْزَعَةِ أَيَّ طَيِّبُ مَقْطَعِ الشَّرْبِ**

[ن س ع]

النِّسْعَةُ [en-nisʿat] (nûn'un kesri ve sîn'in sükûnuyla) Şol nesnedir ki göğüse bağlamak için yassı örerler, at kolanı gibi meselâ.

النِّسْعُ [en-nisʿ] (nûn'un kesri ve sîn'in sükûnuyla) Cem'i, kolanlar maʿnâsına. Ve

نِسْعٌ [nisʿ] ve **مِسْعٌ** [misʿ] (mîm'in kesriyle) Şemâl yelinin ismidir, Aşmaʿ rivâyeti üzere.

النِّسْعُ [en-nisaʿ] (nûn'un kesri ve sîn'in fethiyle) Kezâlik cem'i.

الْأَنْسَاعُ [el-ensāʿ] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem'i.

التَّسْوَعُ [en-nusūʿ] (zammateynle) Dişin üzerinde olan eti gidip diş gevşeyip açılmak; yukâlu: **نَسَعَتِ الْأَسْنَانُ تَسْوَعًا مِنْ الْبَابِ إِذَا انْحَسَرَتْ إِلَيْتُ عَنْهَا وَاسْتَزَحَتْ** [inhişār] hâ-i mühmele ile açılmak. Ve **لَيْتَةٌ** [lişet] lām'in kesri ile ve şâ-i müsellese ile diş dibinde olan etler; yukâlu: **نَسَعُ فُوهُ**

[ن ش ع]

النَّشْوَعُ [en-nešūʿ] (nūn'un fethi ve šīn'in zammı ve meddiyle) Burna verilen devā, سَعُوْطُ [seʿūt] gibi ve ağza dökülen devā وَحُوْرٌ [vehūr] gibi ʿayn-ı mühmele ve gayn-ı muʿceme ile lügattır.

النَّشْوَعُ [en-nušūʿ] (zameteynle) Masdar-
dır, zikr olunan tarikle mezbūr devāyı istiʿmāl etmek maʿnāsına; yukālu: نَشَعْتُ لَقْنٌ [nešʿ] نَشَعُ Ve gāh olur الصَّبِيّ الْوَجُوْرُ [laqn] maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: نَشَعْتُهُ الْكَلَامَ إِذَا لَقَنْتُهُ

الْإِنشَاءُ [el-inšāʿ] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: وَأَنْشَعْتُهُ مِثْلَ وَجْرَتِهِ وَأَوْجَرْتُهُ

الْإِنشَاءُ [el-intiṣāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Burna devā vermek; yukālu: اِنْتَشَعَ الرَّجُلُ مِثْلَ اسْتَعَطَّ

[ن ص ع]

النَّاصِعُ [en-nāšīʿ] (šād'ın kesriyle) Her nesnenin hālisi maʿnāsına; yukālu: اَبْيَضُ اَصْبَحَ نَاصِعًا وَأَصْفَرُ نَاصِعًا Aşmaʿ eyitti: Her sevb ki hālisi'ı-beyāz ola veyāhūd hālisi's-sufret ola o نَاصِعٌ [nāšīʿ]dir.

النَّضْوَعُ [en-nušūʿ] (zameteynle) Renk ak olup hālis olmak; yukālu: نَضَعُ لَوْنُهُ نَضْوَعًا مِّنْ Ve الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اشْتَدَّ بَيَاضُهُ وَخَلَصَ

نَضْوَعٌ [nušūʿ] Bir nesne vāzıh olmağa dahi derler; yukālu: نَضَعُ الْأَمْرَ إِذَا وَضَحَ

النَّضْعُ [en-niṣʿ] (nūn'un kesri ve šād'ın sükūnuyla) Ak bezden bir nevʿdir.

الْإِنْصَاعُ [el-inšāʿ] (hemzenin kesriyle) Nāka erkekten cānibe firār etmek, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: اِنصَعَتِ النَّاقَةُ لِلْفَحْلِ إِذَا فَوَتْ لَهُ Ve

إِنْصَاعٌ [inšāʿ] Kalbde olan nesneyi izhār et-

meğe de derler, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere; yukālu: اَنْصَعَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ مَا فِي نَفْسِهِ وَقَصَدَ لِلْقِتَالِ

النَّضْعُ [en-naṣʿ] (nūn'un fethi ve šād'ın sükūnuyla) Doğurmak, Ebū Yūsuf rivāyeti üzere; yukālu: قَبَّحَ اللهُ أُمَّا نَضَعَتْ بِهِ أَيُّ وَلَدْتُهُ مِثْلَ مَضَعَتْ بِهِ

[ن ط ع]

النَّطْعُ [en-naṭʿ] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Deriden olan makʿad. Ve bunda üç lügat dahi vardır. Biri نَطَعَ [naṭaʿ] fet-hateynle ve biri dahi نَطَعٌ [niṭʿ]dir nūn'un kesri ve tā'nın sükūnuyla ve biri dahi نِطَاعٌ [niṭaʿ]dir nūn'un kesri ve tā'nın fethiyle.

النَّطْوَعُ [en-nuṭūʿ] (zameteynle) Cem'i.

الْأَنْطَاعُ [el-enṭāʿ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

النَّيْطْعُ [en-niṭʿ] (nūn'un kesri ve tā'nın sükūnuyla) Yukarı damak ki ondan iniş yokuş eserleri vardır tahfif ve teskīl cāʿizdir. Ve

نَيْطَعٌ [niṭʿ] Makʿad maʿnāsına da gelir, nitekim mürūr etti.

التَّنَطُّعُ [et-tenaṭṭuʿ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Sözde dikkat edip taʿammuk etmek.

[ع ع ع]

النَّعْنَاعُ [en-naʿnāʿ] (nūn'un fethiyle) Maʿrūf ottur ki rāyihā-i tayyibesi vardır.

النَّعْنَعُ [en-naʿnaʿ] (nūn'ların fethi ve ʿayn'ın mā-beynde sükūnuyla) Bi-maʿnāhu, maksūrun minhu.

النُّعْنُعُ [en-nuʿnuʿ] (nūn'ların zammı ve ʿayn'ın kezālik sükūnuyla) Uzun olup müsterhī olan zeker.

التَّنَزُّعُ [et-tenaʿnuʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّرْزُلُ [et-

tezelzul]) Irak olmak.

النَّاعَاةُ [en-nuʿāʿat] (nūn'un zammıyla) Bir mülâyim otun ismidir, لُاعَاةٌ [luʿāʿat] gibi veznen ve maʿnen.

[ن ف ع]

النَّفْعُ [en-nefʿ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Fāʿide ki zararın mukābilidir.

الْإِنْفَاعُ [el-intifāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Fāʿidelenmek; yukālu: نَفَعْتُهُ بِكَذَا فَانْتَفَعَ بِهِ

الْمَنْفَعَةُ [el-menfeʿat] (mīm'in ve fā'nın fet-hiyle) İsmidir, fāʿide maʿnāsına.

[ن ق ع]

النَّقَعُ [en-naqʿ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Toz, gubār maʿnāsına. Ve

نَقَعٌ [naqʿ] نَقِيعَةٌ [neqīʿat] davarın zebh etme-ğe dahi derler. Ve

نَقِيعَةٌ [neqīʿat] Seferden gelen kimse için ziyāfettir; yukālu: نَقَعَتِ النَّقِيعَةُ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ إِذَا لَقِيَ الرَّجُلُ مِنْهُمْ قَوْمًا يَقُولُ مِيلُوا يُنْقَعُ لَكُمْ أَيُّ يُجَزَّرُ Ve جَزَّرَ [cezz] deve boğazlamağa derler cīm ve zā-i muʿceme ile. Ve

نَقَعٌ [naqʿ] Feryād edip āvāzı kaldırmağa dahi derler; yukālu: نَقَعَ الصَّارِحُ بِصَوْتِهِ

النِّقَاعُ [en-niḳāʿ] (nūn'un kesriyle) Cemʿi, tozlar maʿnāsına. Ve hūb yer maʿnāsına olan نَقَعٌ [naqʿ] dahi cemʿi gelir, بَحْرٌ [baḥr] la بِحَارٌ [biḥār] gibi, ʿalā-mā se-yeciʿu. Ve

نَقَعٌ [naqʿ] Su habs olunacak yere dahi derler, mahbes-i māʿ maʿnāsına. Ve

نَقَعٌ [naqʿ] Zikr olunan yerde habs olunan suya dahi derler, kuyu içinde cemʿ olunan su gibi meselā. Ve fiʿl-hadīsi: أَنَّهُ نَهَى أَنْ “يُمنَعُ نَقَعُ الْبَيْرِ”

نَقَعٌ [naqʿ] Şol yere derler ki toprağı sağı ol-

mağın ondan su eğlene.

الْأَنْفَعُ [el-enḳuʿ] (hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla) Cemʿi, hūb topraklı yerler maʿnāsına, بَحْرٌ [baḥr] la أَبْحُرٌ [ebḥur] gibi. Ve fiʿl-meseli: “إِنَّهُ لَشَرَّابٌ بِأَنْفَعٍ” Yaʿnī çok yerden su içmiştir, çok umūr tecrube etmiş ve çok yol öğrenmiştir. Ve شَرَّابٌ [şerrāb] şīn'in fethi ve rā'nın teşdīdiyle kesirü'ş-şürb maʿnāsınadır.

الْأَنْفُوعَةُ [el-unḳūʿat] (hemzenin ve kāf'ın zammıyla) Tiritte olan deliktir ki onda çerviş eğlenir.

النَّقُوعُ [en-neḳūʿ] (nūn'un fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol nesnedir ki geceden suya bırakıla gerek devā için gerek nebīz için.

الْمِنْقَاعُ [el-minḳaʿ] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethi ile) Şol kaptır ki نَقُوعٌ [neḳūʿ] onun içinde ıslatıla. Ve

مِنْقَعُ الْبَيْرِ [minḳaʿu'l-burem] Şol çanaktır ki çömlek toprağından yapılmış ola.

الْمِنْقَاعَةُ [el-minḳaʿat] (mīm'in kesri ve kāf'ın fet-hiyle) Topraktan olan çömlek ki içine süt koyup oğlancığa yedirirler. Ve sāhib-i Şurāḥ مِنْقَاعٌ [minḳaʿ] ile مِنْقَاعَةٌ [minḳaʿat] beynin fark etmedi hālā ki farkı zāhirdir.

الْمَنْقَاعُ [el-menḳaʿ] (mīm'in ve kāf'ın fet-hiyle) Şol yerdir ki onda su eğlene.

الْمَنْفَاعُ [el-menāḳiʿ] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Cemʿi, su eğlenecek yerler maʿnāsına.

الْإِنْفَاعُ [el-inḳāʿ] (hemzenin kesriyle) Devāyı ve devādan gayrı nesneyi suda ıslamak. Ve

إِنْفَاعٌ [inḳāʿ] نَقِيعَةٌ [neqīʿat] davarın boğazlamağa dahi derler; yukālu: إِذَا نَفَعْتُ النَّقِيعَةَ إِذَا دَبَّحْتَهَا Ve

إِنْقَاعٌ [inḳāʿ] Su bir kimseyi kandırmağa dahi derler; yukālu: **أَنْقَعِي الْمَاءَ أَي أَرْوَانِي** Ve suyu bir yerde çok alıkomağa dahi derler; yukālu: **طَالَ إِنْقَاعُ** طَالَ الْمَاءِ وَاسْتِنْقَاعُهُ حَتَّى اضْفَرَّ Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: **أَنْقَعْتُ لَهُ شَرًّا** derler, istiʿāreten. Ve

إِنْقَاعٌ [inḳāʿ] Birbiri ardınca feryād etmeğe dahi derler; yukālu: **أَنْقَعُ صَوْتَهُ إِذَا تَابَعَهُ**

الْمُنْقَعُ [el-munḳaʿ] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve ḳāf'ın fethiyle) Suda ıslanan nesne gerek devā gerek onun gayr-ı. Ve terbiye olunan zehre dahi derler; yukālu: **سَمُّ مُنْقَعٍ أَي مُرْبِيٍّ**

النُّقُوعُ [en-nuḳūʿ] (zammeteynle) Su bir yerde cemʿ olmak; yukālu: **نَقَعَ الْمَاءُ يَنْقَعُ نُقُوعًا** Ve susuzluğu sākin kılmağa dahi derler. Ve fi'l-meseli: “**الرَّشْفُ أَنْقَعٌ**” Ve **رَشْفٌ** [reşf] rā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla suyu az az çekmektir, yaʿnī suyu az az içmek susuzluğu ziyāde kandırır. Ve

نُقُوعٌ [nuḳūʿ] Āvāz yükselmeğe dahi derler; yukālu: **نَقَعَ الصَّوْتُ إِذَا ازْتَمَعَ** Ve

نُقُوعٌ [nuḳūʿ] Suya kanmağa dahi derler; yukālu: **شَرِبَ** وَنَقَعْتُ بِالْمَاءِ إِذَا رَوَيْتَ Ve yukālu: **شَرِبَ** حَتَّى نَقَعَ أَي شَفَى غَلِيلَهُ Ve

نُقُوعٌ [nuḳūʿ] Bir kimsenin haberiyle kanmağa dahi derler; yukālu: **مَا نَقَعْتُ بِحَبْرٍ فُلَانٍ** Ve **نُقُوعًا أَي مَا عَجْتُ بِكَلَامِهِ وَلَمْ أَصْدَقْهُ** [ʿacc] ʿayn-ı mühmelenin fethiyle iltifāta derler. Ve Aşmaʿi eyitti: **نَقَعْتُ بِالْحَمْرِ وَالشَّرَابِ** derler kaçan ondan şifā hāsıl olsa.

النَّاقِعُ [en-nāḳiʿ] (ḳāf'ın kesriyle) Kavī maʿnāsına gelir; yukālu: **سَمُّ نَاقِعٍ أَي قَوِيٍّ** Ve **بَالِغٌ** Ve **كَالِةٌ** Ebū Naşr **ثَابِتٌ** Ve tāze maʿnāsına da gelir; yukālu: **دَمٌ نَاقِعٌ أَي طَرِيٌّ**

النَّقِيعُ [en-neḳīʿ] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın

kesri ve meddiyle) Şol kuyudur ki suyu çok ola, **بُئْرٌ كَثِيرَةٌ الْمَاءِ** maʿnāsına. Ve bu müzekkerdir, egerçi **بُئْرٌ** den ʿibāret olmakla müʿennes olmak gerektir.

الْأَنْقِيعَةُ [el-enḳiʿat] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Cemʿi, suyu çok kuyular maʿnāsına. Ve

نَقِيعٌ [neḳīʿ] Bir yerde habs olunan su. Ve

نَقِيعٌ [neḳīʿ] Şol şarāba derler ki kar ve üzümü suya bırakmakla olur, pişirmedin. Ve

نَقِيعٌ [neḳīʿ] Feryād āvāzına dahi derler, şurāḥ maʿnāsına. Ve Ebū Yūsuf eyitti: **نَقِيعٌ** [neḳīʿ] sāfi süte dahi derler ki tebrīd olunmuş ola.

الْمُنْقَعُ [el-munḳaʿ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Kezālik hālis süte derler.

النَّقِيعَةُ [en-neḳīʿat] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Seferden gelen kimse için olan ziyāfet. Ve baʿzılar eyitti: Her deve ki ziyāfet için zebh oluna ona **نَقِيعَةٌ** [neḳīʿat] derler. Ve Ebū ʿAmr eyitti: **نَقِيعَةٌ** [neḳīʿat] bir kimsenin öldüğü gece olan ziyāfete derler.

النَّقَائِعُ [en-neḳāʿiʿ] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Cemʿi, zebh olunmuş davarlar maʿnāsına; yukālu: **النَّاسُ نَقَائِعُ الْمَوْتِ** Yaʿnī mevt halkı zebh eder, hayevānāt zebh olduğu gibi.

الْإِنْتِقَاعُ [el-intiḳāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) **نَقِيعَةٌ** [neḳīʿat] davarın zebh etmek; yukālu: **إِنْتَقَعْتُ النَّقِيعَةَ إِذَا دَبَحْتُهَا** Ve

إِنْتِقَاعٌ [intiḳāʿ] Ganīmet davarın kable'l-kısmet zebh etmeğe dahi derler; tekūlu: **إِنْتَقَعَ الْقَوْمُ نَقِيعَتَهُ أَي دَبَحُوا مِنَ الْغَنِيمَةِ شَيْئًا قَبْلَ الْقِسْمَةِ** Ve

إِنْتِقَاعٌ [intiḳāʿ] Levn mütegayyir olmağa da derler; yukālu: **أَنْتَقِعَ لَوْنُهُ إِذَا تَعَيَّرَ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي امْتِنَاعٍ**

الْأَنْقَعُ [el-enkaʕ] Kandırıcı su; yukālu: مَا رَأَيْتَ شَرْبَةً أَنْقَعَتْ مِنْهَا

الْإِسْتِنْقَاعُ [el-istinkāʕ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Havuza düşüp gusl etmek; tekūlu: اسْتِنْقَعْتُ فِي الْعَدِيرِ إِذَا نَزَلْتُ فِيهِ اعْتَسَلْتُ وَكَأَنَّكَ تَبَّتَ فِيهِ لِبَتْرَدَ

إِسْتِنْقَاعُ [istinkāʕ] Su havzda cemʿ olup sābit olmak; yukālu: اسْتِنْقَعُ الْمَاءُ فِي الْعَدِيرِ إِذَا اجْتَمَعَ وَتَبَّتَ فِي الْمَاءِ Ve وَتَبَّتَ sīga-i mechūl üzere. Ve

إِسْتِنْقَاعُ [istinkāʕ] Āvāz yukarı kalkmağa dahi derler; yukālu: اسْتِنْقَعُ الصَّوْتُ إِذَا ارْتَفَعَ

الْمُسْتِنْقَعُ [el-mustenkaʕ] (mīm'in zammı ve tā'nın ve kāf'ın fethiyle) İgtisāl edecek yer.

[ن ك ع]

النَّكْعُ [en-nekʕ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimseyi ivdirmek; yukālu: نَكَعَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْهُ işlemeğe komasa.

النَّكْعَةُ [en-nukeʕat] (nūn'un zammı vekāf'ın fethiyle) Ahmak olan kimse; yukālu: رَجُلٌ هُكِعَتْ نَكْعَةً

النَّكْعَةُ [en-nekeʕat] (nūn'un vekāf'ın fethiyle) طُرْتُوتُ [tuṛṣuṣ] dedikleri otun bir parmak mikdārı yukarısı ki üzerinde kırmızı kabuğu vardır. Ve zikr olunan ota tabībler katında üştürgāz derler.

النَّكْعُ [en-nekaʕ] (fethateynle) Bir kimsenin burnu kırmızı olup kavlamak.

الْأَنْكَعُ [el-enkaʕ] (hemzenin vekāf'ın fethiyle) Zikr olunan sıfatla olan kimse.

[ن و ع]

النَّوْعُ [en-nevʕ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) جُنُسٌ [cins]ten ahasstır.

الْأَنْوَاءُ [el-envāʕ] (hemzenin fethiyle)

Cem'i.

التَّنْوَعُ [et-tenevvuʕ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bir niçe nevʿe bölünmek; yukālu: تَنَوَّعَ الشَّيْءُ أَنْوَاءًا

النُّوْعُ [en-nūʕ] (nūn'un zammı ve meddiyle) جَوْعٌ [cūʕ]a tebeʿiyyetle zikr olunur lafzdır.

النَّائِعُ [en-nāʕiʕ] (yā'nın kesriyle) جَائِعٌ [cāʕiʕ] a tebeʿiyyetle zikr olunur; yukālu: رَجُلٌ جَائِعٌ نَائِعٌ Ve kaçan bed-duʿā etseler جَائِعٌ نَائِعٌ derler.

النِّيَابُ [en-niyāʕ] (nūn'un kesriyle) جِيَابٌ [ciyāʕ]a tebeʿiyyetle zikr olunur. Ve جِيَابٌ [ciyāʕ] جَائِعٌ [cāʕiʕ]in cemʿidir; yukālu: قَوْمٌ جِيَابٌ نِيَابٌ Ve bazı kimseler şöyle zuʿm ettiler ki نُوْعٌ [nūʕ] susuzluk maʿnāsına ola ve نَائِعٌ [nāʕiʕ] عَطْشَانٌ [aṭṣān] maʿnāsına ola; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ تَعَالَى بِالْجُوعِ وَالنُّوْعِ

الْإِسْتِنَاعَةُ [el-istināʕat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Seyrde takaddüm etmek.

[ن ه ع]

التَّهْوُّعُ [en-nuhūʕ] (zammeteynle) Kusmak, نَهَعَهُ نُهْوَعًا [ḵayʕ] maʿnāsına; yukālu: إِذَا تَهَوَّعَ [tehevvuʕ] تَقَيُّوْهُ [tekeyyuʕ] maʿnāsınadır.

FASLU'L-VĀV**(فصل الواو)****[و ب ع]**

الْوَبَاعَةُ [el-vebbā'at] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Adamın oturak yeri, dübür ma'nāsına; yukālu: **كَذَبْتُ وَبَاعَتُكَ وَوَبَاعَتُكَ** Ya'nī yellenmek ma'nāsına.

[و ج ع]

الْوَجَعُ [el-veca'] (fethateynle) Maraz ma'nāsındır.

الْأَوْجَاعُ [el-evcā'] (hemzenin fethiyle) Cem'i, marazlar ma'nāsına.

الْوَجَاعُ [el-vicā'] (vāv'ın kesriyle) Kezālik cem'i, **جِبَالٌ** [cebāl] ile **أَجْبَالٌ** [ecbāl] ve **جِبَالٌ** [cibāl] gibi; yukālu: **وَجِعَ فُلَانٌ يُوَجِّعُ وَيَبِجَعُ** Benū Esed **يَبِجَعُ** [yīca'] derler yā'nın kesriyle hālā ki **يَعْلَمُ** lafzında demezler kesreyi sakīl görübün, lākin **يَبِجَعُ** kelimesinde iki yā cem' olduysa kuvvet bulup yā-i müfrede tahammül etmediğine mütehammil oldu derler. Ve eger **فُلَانٌ يُوَجِّعُ رَأْسَهُ** desen zamīr-i mansüb getirmeksizin **رَأْسُ** [re's]i mansüb edersen ve eger zamīr-i mansūbla getirirsen **يُوَجِّعُهُ رَأْسَهُ** dersin **رَأْسُ** [re's]i merfū' etmekle ve **أَنَا أُبِجَعُ** ve **رَأْسِي** ve **يُوَجِّعُنِي رَأْسِي** dersin yā'nın fethiyle ve **يُوَجِّعُنِي رَأْسِي** demezsin yā'nın zammı ile ammā 'āme yā'yı mazmūm kılıp **يُوَجِّعُنِي** derler.

الْوَجِيعُ [el-veci'] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Marīz olan kimse.

الْوَجِيعُونَ [el-veci'ūn] (kezālik vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'i.

الْوَجَعِيُّ [el-vec'ā] (vāv'ın fethi ve cīm'in

sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i.

الْوَجَاعِيُّ [el-vecā'ā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i. Ve

وَجَاعِي [vecā'ā] Cem'-i mü'ennes dahi gelir; yukālu: **هُم قَوْمٌ وَجِعُونَ وَوَجِعَى** **مِثْلُ مَرْضَى** **وَوَجَاعِي وَنِسْوَةٌ وَجَاعِي أَيْضًا**

الْوَجِعَاتُ [el-veci'āt] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'-i mü'ennesi; yukālu: **نِسْوَةٌ وَجِعَاتُ**

الْإِيْبَاعُ [el-īcā'] (hemzenin kesri ve meddiyle) Zahmet vermek, ilām ma'nāsına; yukālu: **ضُرِبَ وَجِيعٌ أَيْ مُوجِعٌ مِثْلُ أَلِيمٍ بِمَعْنَى مُؤْلِمٍ**

التَّوَجُّعُ [et-teveccu'] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Acıyıp şefkat etmeğe derler; tekūlu: **تَوَجَّعْتُ لِفُلَانٍ مِنْ كَذَا إِذَا رَثَيْتَ لَهُ** Ve sāhib-i **Şurāh** bu makāmda Cevheri'nin **وَرَثَيْتَ لَهُ** dediğin mersiyeden zann edip sehv etmiştir.

الْوَجَعَاءُ [el-vec'ā'] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Adamın oturak yeridir, dübür ma'nāsına.

الْجِعَةُ [el-ci'at] (cīm'in kesri ve 'ayn'ın tahfifiyle) Arpa şarābı, **نَبِيدٌ شَعِيرٌ** ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben bilmezün **جِعَةٌ** [ci'at] lafzından naks olunan harf ne makūle harftir.

[و د ع]

التَّوْدِيعُ [et-tevdī'] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Göç zamānında esenleşmek.

الْوَدَاعُ [el-vedā'] (vāv'ın fethiyle) İsmidir, **تَوْدِيعٌ** [tevdī']den esenleşmek ma'nāsına. Ve

تَوْدِيعٌ [tevdī'] Erkek hayvānı döl için alıkomak. Ve Bārī ta'ālānın **﴿مَا وَدَّعَا رَبُّكَ مَا تَرَكَكَ وَمَا قَلَى﴾** (الضحى 3) ma'nāsındır. Ve

تَوَدِيعُ الثَّوْبِ [tevdīʿuʿs-ṣevb] Bezi cāmedān içine koyup saklamak.

الْوَدَعَاتُ [el-vedeʿāt] (fethateynle) Şol ak boncuklardır ki deryādan çıkar, irili ve ufaklı mütefāvit olur ki ona lisān-ı Türkīde yılan başı ve katır boncuğu derler ve Fārisīde gūş-māhī derler.

الْوَدَعَةُ [el-vedeʿat] (fethateynle) Vāhidi, mezkūr boncuklardan bir dāne boncuk maʿnāsına.

الْدَعَةُ [ed-deʿat] (dāl'ın fethiyle) Huzūr ve safā üzere olmak. Āhirinde olan hā-i te'nīs vāv'dan ıvazdır; tekūlu minhu: وَدَعُ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْوَدِيعُ [el-vedīʿ] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Sükūn ve sühūlet üzere olan kimse; yukālu: وَدِيعٌ فَهُوَ وَدِيعٌ

الْوَادِيعُ [el-vādīʿ] (dāl'ın kesriyle) Bimaʿnāhu; yukālu: وَدِيعٌ فَهُوَ وَادِيعٌ كَمَا يُقَالُ حُمُصٌ فَهُوَ حَامِصٌ وَيُقَالُ نَالَ فُلَانٌ الْمَكَانَ وَادِعًا مِنْ غَيْرِ كَلْفَةٍ

الْمُتَدِيعُ [el-muttedīʿ] (mīm'in zammı ve tā'nın teşdidi ve dāl'ın kesriyle) Huzūr ve rāhat sāhibi olan kimse.

الْمُؤَادِعَةُ [el-muvādeʿat] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Barışmak, musālaha maʿnāsına.

الْتَوَادِعُ [et-tevāduʿ] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) Kezālik bir niçe kimse barışmak.

الْمُؤَدِيعُ [el-mevdīʿ] (mīm'in fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Sengīnlik, vakār maʿnāsına; ve minhu kavluhum: عَلَيْكَ بِالْمُؤَدِيعِ أَيِّ السَّكِينَةِ وَالْوَقَارِ وَدَعَهُ دَمِيزٌ، نِطَكِيمٌ مَغْسُورٌ وَدَعَهُ دَمِيزٌ وَدَعَهُ دَمِيزٌ

دَعُ [daʿ] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Emrdir, اَتْرُكُ [utruk] maʿnāsına, وَدَعُ-يَدَعُ

den meʿhūzdur, lākin māzīsī imāte olunmuştur, وَدَعَهُ denmez belki تَرَكَهُ derler ve وَادِعٌ denmez belki تَارِكٌ derler. Ve gāh olur zarūret-i şiʿrde فَهُوَ مُؤَدِيعٌ derler aslı üzere.

الْوَدِيعَةُ [el-vedīʿat] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Emānet konulan nesne.

الْوَدَائِعُ [el-vedāʿiʿ] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cemʿ-i emānet.

الْإِدِيعُ [el-īdāʿ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Mālī bir kimseye vedīʿa vermek; tekūlu: أَوْدَعْتُهُ مَالًا إِذَا دَفَعْتَهُ إِلَيْهِ لِيَكُونَ وَدِيعَةً عِنْدَهُ Ve

إِدِيعُ [īdāʿ] Vedīʿa almağa dahi derler; tekūlu: إِذَا دَفَعْتَ إِلَيْكَ مَالًا يَكُونُ وَدِيعَةً عِنْدَكَ

الْإِسْتِدِيعُ [el-istīdāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin vedīʿat tarīkiyle hıfz olunmasın taleb etmek; tekūlu: فَتَقَبَّلْتَهَا وَهِيَ مِنَ الْأَصْدَادِ Bu zikr olunan Kisāʿī rivāyetidir.

الْمِيدِعُ [el-mīdāʿ] (mīm'in kesri ve meddiyle ve dāl'ın fethiyle) Ve

الْمِيدِعَةُ [el-mīdeʿat] (kezālik) Şol eski bezlerdir ki mübtezel olup neye gerekse istiʿmāl oluna.

الْمُؤَادِعُ [el-mevādiʿ] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Cemʿ-i, eski bezler maʿnāsına.

الْأَوْدِيعُ [el-evdāʿ] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) يَزْبُوعٌ [yerbūʿ]un ismidir ki ona ʿArab tavşanı derler.

[ورع]

الْوَرَعُ [el-veraʿ] (fethateynle) Korkak, beddil maʿnāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: Bizim ashābımız وَرَعٌ [veraʿ]ı cebān maʿnāsına haml ettiler ve lākin وَرَعٌ [veraʿ] şol kimse dir sagīr ve zaʿīf olup onun katında gınā

verir nesne olmaya. Ve

وَرَعٌ [veraʿ] Maldan dahi ʿibāret olur; yukālu: **إِنَّمَا مَالٌ فَلَانَ أَوْرَاعٌ أَنَّى صَعَارٌ**

الْوَرُوعُ [el-vurūʿ] (zammeteynle) ve

الْوَرَاعَةُ [el-verāʿat] (vāv'ın fethiyle) ve

الْوُرْعُ [el-vurʿ] (vāv'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bunlar masdarlardır, sagīr ve zaʿīf olmak maʿnāsında; tekūlu: **وُرْعٌ يُوْرَعُ**

وُرُوعًا وَوَرَاعَةً وَوُرْعًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْوَرِيعُ [el-veriʿ] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol recüldür ki perhīzkār ola, müttakī maʿnāsına.

الرِّعَاةُ [er-riʿat] (rā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **وَرِعَ يَرِيعُ وَرِعًا وَرِعَةً مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَيُقَالُ فَلَانٌ سَبِيءٌ الرِّعَاةِ أَنَّى قَلِيلُ الْوَرِيعِ**

التَّوَرُّعُ [et-teverruʿ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Çıkmak; yukālu: **تَوَرَّعَ مِنْ كَذَا إِذَا تَحَوَّجَ**

التَّوَرِيعُ [et-tevirīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Menʿ etmek. Ve fī hadīsi ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu: **”وَرِعَ اللَّصُّ وَلَا تُرَاعِيهِ”** Yaʿnī kaçan onu menzilinde görsen fi'l-hāl menʿ eyle, neyler göreyin diye muntazır olma. Ve bir nesneyi döndürmeğe dahi derler, redd maʿnāsına; yukālu: **وَرَعْتُ الْإِبِلَ**

عَنِ الْمَاءِ إِذَا رَدَدْتُهَا

الْمُؤَارَعَةُ [el-muvāraʿat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Söyleşmek, mükāleme maʿnāsına.

الْوَرِيعَةُ [el-Verīʿat] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir atın ismidir.

[و ر ع]

الْوَرَعُ [el-vezʿ] (vāv'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Menʿ etmek; tekūlu: **وَرَعْتُهُ أَرَعُهُ** Ve

وَرَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَفَفْتُهُ

وَرَعٌ [vezʿ] ʿAskerin önün alikomak

maʿnāsına dahi gelir; tekūlu: **وَرَعْتُ الْجَيْشَ إِذَا حَسَبْتُ أَوْلَهُمْ عَلَى آخِرِهِمْ** Kālallāhu taʿālā: **﴿فَهُمْ يُوْرَعُونَ﴾** (النمل 17، النمل 83، فصلت 19)

الْإِتْرَاعُ [el-ittizāʿ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Memnūʿ olmak; tekūlu: **وَرَعْتُهُ فَأَتْرَعُ إِذَا كَفَفْتُهُ فَكَفَّ**

الْمُتْرَعُ [el-muttezaʿ] Menʿ olunucu. Ve

مُتْرَعٌ [muttezaʿ] Şedidü'n-nefs olan kimseye de derler.

الْإِيزَاعُ [el-izāʿ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseyi bir nesneye kındırıp igrā etmek; tekūlu: **أَوْرَعْتُهُ بِالشَّيْءِ فَأَوْرَعٌ بِهِ عَلَى** Ve **الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَعْرَبْتَهُ فَعَرِي**

إِيزَاعٌ [izāʿ] İlhām etmeğe dahi derler; tekūlu: **إِسْتَوْرَعْتُ اللهَ شُكْرَهُ فَأَوْرَعَنِي إِذَا اسْتَلْهَمْتُهُ** Ve **فَأَلْهَمَكَ**

إِيزَاعٌ [izāʿ] Nāka tebevül etmeğe dahi derler. Ve bu hālet nākaya erkek aşkıta olur; yukālu: **أَوْرَعْتُ النَّاقَةَ بِبَوْلِهَا إِذَا رَمَتْ بِهِ رَمِيًا وَقَطَعْتُهُ** Ve bu maʿnāyi Cevherī ğayn-ı muʿcemedede dahi zikr etmiştir pes ikisi de lügat olmak ihtimālī vardır egerçi sāhib-i *Kāmūs* galata haml etmiştir.

الْمَوْزُوعِيهِ [el-mevzūʿu bih] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Kındırılan nesne.

الْوَرُوعُ [el-vezūʿ] (vāv'ın fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) İsmidir, masdar dahi gelir cemīʿan.

الْإِسْتِيزَاعُ [el-istizāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İlhām taleb etmek; tekūlu: **إِسْتَوْرَعْتُ اللهَ شُكْرَهُ فَأَوْرَعَنِي عَلَى مَا مَرَّ أَنْفًا**

الْوَرَاةُ [el-vāziʿ] (zā'nın kesriyle) Şol kimse ki ileri safa varıp onu islāh eyleye, takdīme ve te'hīre muhtāc olan yerleri onara. Ve fī hadīsi Ebī Bekr radiyallāhu ʿanhu: **”وَقَدْ شُكِّيَ إِلَيْهِ بَعْضُ عُمَّالِهِ مَا كُنْتُ لِأَقِيدَ”**

يَعْمُرُ [yaʿmuru] ve يَزِيدُ [yezīdu] ve يَشْكُرُ [yeşkuru] gibi. Ve ﴿وَالْيَسَعَ﴾ (الأنعام 86) [el-yesaʿ] kırāʿat olunmuştur ve “وَاللَّيْسَعُ” dahi kırāʿat olunmuştur lāmeyn ile.

[و ش ع]

الْوَشِيْعَةُ [el-veşīʿat] (vāv'ın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) İplikten bir sargı, لَفِيْفَةٌ [lefifet] maʿnāsına. Ve şol kamış ki onun üzerine cullāh luğme ipliğin yaʿnī argaç ipliğın sarar dokumak için, ona dahi وَشِيْعَةٌ [veşīʿat] derler. وَشِيْعَةٌ [veşīʿat] bürd alacasında olan yola dahi derler.

التَّوْشِيْعُ [et-tevşīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Penbeyi attıktan sonra sarmağa derler.

الْوَشْعُ [el-veşʿ] (vāv'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir kimsede kocalık zāhir olmak, zuhūr-ı şeyb maʿnāsına; yukālu: وَشَعُهُ وَشَعَتْ إِذَا عَلَاهُ Hakāhu Ebū ʿUbeyd. Ve dağa çıkmak maʿnāsına da gelir; tekūlu: وَشَعْتُ الْجَبَلُ وَشَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَلَوْتَهُ

التَّوْشِشُ [et-teveşşuʿ] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Koyun dağa çıkıp otlamak; yukālu: تَوَشَّعَتِ الْغَنَمُ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَرْهَرَتْ اِرْتَقَتْ فِيهِ تَرْعَاهُ

الْإِيْشَاعُ [el-işāʿ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Ağaç çiçeklenmek; yukālu: أَوْشَعَتِ الْأَشْجَارُ إِذَا أَرْهَرَتْ rivāyetidir.

الْوَشُوْعُ [el-veşūʿ] (vāv'ın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Ağza dökülmekle içilen devā, وَجُوْرُ [vecūr] maʿnāsınadır, نَشُوْعٌ [neşūʿ] gibi nitekim mürūr etti.

الْوَشِيْعُ [el-veşīʿ] (vāv'ın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şol hurmā budağın dan yarılan ağaçlardır ki sakfa döşenen ağaçlar üzerine döşerler. Ve gāh olur zikr

olunan yarmaları dikine koyup arasın ثُمَامٌ [şumām] dedikleri zaʿif otla tutarlar.

[و ص ع]

الْوَصْعُ [el-veşʿ] (fethateynle) Bir kuştur serçeden kiçirek. Ve fi'l-hadīsi: ”إِنَّ إِسْرَافِيْلَ لَيَتَوَاضَعُ لِلَّهِ تَعَالَى حَتَّى يَصِيْرُ كَأَنَّهُ الْوَصْعُ“

[و ض ع]

الْمَوْضِعُ [el-mevdīʿ] (mīm'in fethi ve dād'ın kesriyle) Mekān maʿnāsına. Ve masdar dahi gelir.

الْوَضْعُ [el-vaḍʿ] (vāv'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الْمَوْضُوْعُ [el-mevdūʿ] (mīm'in fethi ve dād'ın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu kezālik; tekūlu: وَضَعْتُ الشَّيْءَ بَيْنَ يَدَيَّ وَضَعًا Ve وَضَعْتُ مِنْهُ فُلَانٌ إِذَا حَطَّ مِنْ دَرَجَتِهِ وَهُوَ مِثْلُ الْمَعْقُولِ

وَضَعُ [vaḍʿ] Derecesinden düşmeğe dahi derler; yukālu: وَضَعْتُ الْمَرْأَةَ حِمَارَهُ إِذَا وَلَدَتْ Ve وَضَعْتُ الْمَرْأَةَ حِمَارَهُ إِذَا وَلَدَتْ

وَضَعُ [vaḍʿ] ʿAvret başından örtüsün gidermeğe dahi derler; yukālu: وَضَعْتُ الْمَرْأَةَ حِمَارَهُ إِذَا وَلَدَتْ Ve وَضَعْتُ الْمَرْأَةَ حِمَارَهُ إِذَا وَلَدَتْ

وَضَعُ [vaḍʿ] Deve sürʿatle gitmeğe dahi derler; yukālu: وَضَعْتُ الْبَعِيْرَ وَعَظِيْرَهُ إِذَا أَسْرَعُ فِي سَبِيْرِهِ Ve

وَضَعُ [vaḍʿ] Zarar etmeğe dahi derler; yukālu: وَضَعْتُ الرَّجُلَ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا خَسِرَ

الْمَوْضُوْعُ [el-mevdūʿ] (mīm'in fethi ve dād'ın zammıyla) Sürʿat-i seyr maʿnāsına gelir; yukālu: بَعِيْرٌ حَسَنٌ الْمَوْضُوْعِ Ve

مَوْضُوْعُ [mevdūʿ] Ticāretinde zarar eden kimseye de derler; yukālu: وَضَعْتُ فِي تِجَارَتِكَ وَأَنْتَ مَوْضُوْعٌ

الْإِيْضَاعُ [el-iḍāʿ] (hemzenin kesri ve med-

diyle) Sür'at ettirmek; yukālu: **أَوْضَعَهُ رَاكِبُهُ** Ve

إِيضَاعٌ [iḍāʿ] Ticāretinde zarar etmeğe dahi derler; yukālu: **أَوْضَعَ الرَّجُلُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ** **الْمَوْضِعُ** [el-mevḍaʿ] (mīm'in ve ḍād'ın fethiyle) مؤضِعٌ [mevḍiʿ] maʿnāsına lügattır, Ferrā rivāyeti üzere.

الْوَضْعَةُ [el-vaḍʿat] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

الْوَضْعَةُ [el-viḍʿat] (vāv'ın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

الْوَضِعَةُ [el-veḍiʿat] (ḍād'ın kesriyle) Bunlar cümlesi bir maʿnāyadır. Kaçan binā yapılı olsa yā taşla yāhūd kerpiçle **صَعَهُ** **الْوَضِعَةُ** **وَالْوَضِعَةُ** **وَالْوَضِعَةُ** dersin yaʿnī taşın vaz'ın yāhūd kerpicin vaz'ın vaz'-ı āhara tebdil et dersin, pes **ضَعَةٌ** [ḍaʿat]ta olan hā vāv'dan ıvaz olur. Ve **ضَعَةٌ** [ḍaʿat] denāʿet maʿnāsına da gelir, ʿalā-mā se-yecʿu.

الْوَضِيعَةُ [el-veḍiʿat] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Ağrlık, himl maʿnāsına. Ve

وَضِيعَةٌ [veḍiʿat] Şūr yerde biten otu otlamağa dahi derler; yukālu: **وَضَعَتْ تَضَعُ وَضِيعَةً** Ve bir kimse hakir ve deni olmağa da derler; tekūlu: **وَضَعَ الرَّجُلُ تَوْضَعُ وَضِيعَةً مِنَ الْبَابِ** **الْحَامِسِ إِذَا صَارَ وَضِيعًا**

الْوَضَائِعُ [el-veḍāʿiʿ] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i, ahmāl ve eskāl maʿnāsına; yukālu: **وَضَعُوا وَضَائِعَهُمْ أَيِ أَثْقَالَهُمْ** Ve

وَضِيعَةٌ [veḍiʿat] **وَضَائِعُ كِيسَرَى** [veḍāʿiʿu KISRĀ]nın vāhidi dahi gelir. Ve **وَضَائِعُ** [veḍāʿiʿ] KISRĀ bir kavmi bir yerden bir yere nakl edip onda sākin kılmıştı, o mahalli zabt için o kavm ehl-i ʿorf tāʿifesi ve ehl-i silāh tāʿifesi olmakla.

الْوَضِيعُ [el-veḍiʿ] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın

kesri ve meddiyle) Şol hurmādır ki kurt yemezden evvel devşirilip destilere basarlar. Ve

وَضِيعٌ [veḍiʿ] Emānet konan esbāba dahi derler, **وَدِيعَةٌ** [vedīʿat] maʿnāsına; tekūlu: **وَضَعْتُ عِنْدَ فُلَانٍ وَضِيعًا إِذَا اسْتَوْدَعْتِ عِنْدَهُ وَدِيعَةً** **وَضِيعٌ** [veḍiʿ] Halkın alçağına dahi derler ki **شَرِيفٌ** [şerīf]in mukābilidir.

الْوَضْعَةُ [eḍ-ḍaʿat] (ḍād'ın fethiyle) Denāʿet; tekūlu: **فِي حَسْبِهِ ضَعَةٌ وَضِعَةٌ يَفْتَحُ الضَّادُ وَكَسْرُهَا** **وَالْهَاءُ عَوَظٌ مِنَ الْوَاوِ** Ve

ضَعَةٌ [ḍaʿat] Şūr olan ağaçlardan birinin isimidir, eger hā evvelde olan vāv'dan ıvaz olursa ve eger āhirde olandan ıvaz olursa bāb-ı muʿtellden olur, mā-nahnu fihten olmaz.

الْوَأْضِعَةُ [el-vāḍiʿat] (ḍād'ın kesriyle) Şol nākadır ki zikr olunan ağacı otlar.

الْوَأْضِعَاتُ [el-vāḍiʿat] (ḍād'ın kezālik kesriyle) Cem'i; yukālu: **نَاقَةٌ وَأَضِعَةٌ وَنُوقٌ وَأَضِعَاتُ** Ve Ebū Zeyd eyitti: Kaçan deve zikr olunan ağacı otlamadan hālī olmasa **وَضَعَتْ** **وَضَعَتْهَا** **وَضَعَتْهَا** **وَضَعَتْهَا** derler ve kezālik **فِيهَا** **وَضَعَتْهَا** **وَضَعَتْهَا** **وَضَعَتْهَا** derler ona şecere-i mezbūreyi otlattım mahallinde, lāzım ve müteʿaddī gelir.

الْمَوْضُوعَةُ [el-mevḍūʿat] Şecere-i mezkūre otlatılan deve.

أَصْحَابُ الْوَضِيعَةِ [aşhābu'l-veḍiʿat] Zikr olunan ağacın kurbünde mukīm olan kavm.

الْمَوْأَضِعَةُ [el-muvāḍaʿat] (mīm'in zammı ve ḍād'ın fethiyle) Bir husūsta öceşip ödül komak. Ve bey'i terk edişmek. Ve bir husūsta muvāfakat etmek maʿnāsına da gelir; tekūlu: **وَأَضَعْتُهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا وَافَقْتَهُ فِيهِ** **عَلَى شَيْءٍ**

الْوَأْضِيعُ [el-vāḍiʿ] Şol ʿavrettir ki başından örtüsün bırakmış ola. Ve

واضِعٌ [vāḍiʿ] Şol ʿavrete dahi derler ki āhir-i tūhrda hāmile kalmış ola.

الْوَضْعُ [el-vuḍʿ] (vāv'ın zammı ve ḍād'ın sükūnuyla) ʿAvret āhir-i tūhrda hayz görmesine karīb zamānda hāmile olmakır; yukālu: **وَضَعْتُ وَضْعًا إِذَا حَمَلْتُ فِي آخِرِ طَهْرَهَا فِي مَقْبَلِ الْحَيْضَةِ**

التُّضُّعُ [et-tuḍʿ] (tā'nın zammı ve ḍād'ın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

التُّضُّعُ [et-tuḍuʿ] (zammeteynle) Bi-maʿnāhu kezālik; yukālu: **مَا حَمَلْتُهُ أُمَّهُ وَضْعًا وَتُضُّعًا وَتُضُّعًا**

التَّوَضُّعُ [et-tevāḍuʿ] (tā'nın fethi ve ḍād'ın zammı ile) Mezellet ʿarz etmek.

الْإِتِّضَاعُ [el-itṭiḍāʿ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşḍīdiyle) Devenin boynın aşığı indirmek, ayak basıp üzerine binmek için.

التَّوَضُّعُ [et-tevdīʿ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm] Kaftanı penbe koduktan sonra dikmek.

الْمُؤَضُّعُ [el-muvaḍḍāʿ] (mīm'in zammı ve ḍād'ın fethi ve teşḍīdiyle) Bırakıntı olup süst-endām olan kimse.

[وعع]

الْوَعُوعُ [el-veʿūʿ] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Hüb āvāzlı olan kimse; yukālu: **حَطِيبٌ وَعُوعٌ وَهُوَ نَعْتُ حَسَنٌ**

الْوَعُوعَةُ [el-vaʿveʿat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Kurt āvāzıdır.

الْوَعُوعَاءُ [el-vaʿvāʿ] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Mezmūm olan āvāz; yukālu: **Ve مَهْدَارٌ وَعُوعَاءٌ وَهُوَ نَعْتُ قَيْسِح**

وَعُوعَاءٌ [vaʿvāʿ] Cemʿ-i kesīrin şamatasına dahi derler; tekūlu: **سَمِعْتُ وَعُوعَاءَ الْقَوْمِ** Ve

وَعُوعَاءٌ [vaʿvāʿ] Cemāʿat-i nāsa dahi derler.

[وفع]

الْوَفِيعَةُ [el-vefīʿat] (vāv'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol sepettir ki onu hurmā çöpünden ve hurmā yaprağından işlerler. Ve **كَافٌ** la istiʿmāli sahih değıldir.

[وقع]

الْوَقِيعَةُ [el-vaqīʿat] (vāv'ın fethi ve kâf'ın zammı ile) Uğraş hālinde birbiriyle tokuşmak.

الْوَاقِيعَةُ [el-vāqīʿat] (kâf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhā. Ve

وَاقِيعَةٌ [vāqīʿat] Kıyāmete dahi derler.

مَوَاقِعُ الْغَيْثِ [mevāqīʿu'l-ğays] (mīm'in fethi ve kâf'ın kesriyle) Yağmur düşecek yerler.

الْمَوْقِيعُ [el-mevqīʿ] (mīm'in fethi ve kezālik kâf'ın kesriyle) Bir nesnenin mahalli; yukālu: **وَقِعَ الشَّيْءُ مَوْقِيعَهُ**

الْمَوْقِيعَةُ [el-mevqīʿat] (mīm'in ve kâf'ın fethi ile) Şol mahaldir ki kuş onun üzerine konar.

الْمِيقَعَةُ [el-mīkaʿat] (mīm'in kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki doğan onun üzerinde durmağı ʿādet edindir. Ve

مِيقَعَةٌ [mīkaʿat] Kassārın üzerinde bez döğdüğü ağaca dahi derler. Ve

مِيقَعَةٌ [mīkaʿat] Çekice dahi derler, **مِطْرَقَةٌ** [miṭraqat] maʿnāsına. Ve bazıları eyitti: **مِيقَعَةٌ** [mīkaʿat] uzun bileği taşıdır ki onunla bıçak bilerler.

الْوَقِيعُ [el-vaqīʿ] (vāv'ın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Dağda olan yüksek yer. Ve

وَقِيعٌ [vaqīʿ] Uğraşmağa dahi derler; yukālu: **Ve وَقَعْتُ بِالْقَوْمِ فِي الْقِتَالِ**

وَقِيعٌ [vaqīʿ] Bir nesneden düşmeğe de derler; yukālu: **وَقَعْتُ مِنْ كَذَا وَعَنْ كَذَا وَقَعًا مِنَ الْبَابِ**

الثَّالِثِ Ve

وَفَعٌ [vaḩʕ] Bıçağı keskin etmeğe de derler; tekülü: وَقَعْتُ السِّكِّينَ إِذَا حَدَدْتُهَا

الْوَقَعُ [el-veḩaʕ] (fethateynle) Taşlar.

الْوَقَعَةُ [el-veḩaʕat] (kezālik fethateynle) Vāhidi. Ve

وَقَعٌ [vaḩʕ] Ayak yürümekten mecrūh olup taşırgamağa dahi derler; yukālu: وَقَعَ الرَّجُلُ وَيُوقَعُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى لَحْمٍ قَدَمِهِ مِنْ غِلْطِ الْأَرْضِ وَالْحِجَارَةِ

الْوَقِعُ [el-veḩiʕ] (vāv'ın fethi ve ḩāf'ın kesriyle) Şol buluttur ki yufka ola, sehāb-ı rakik ma'nāsına.

الْوَقِيعُ [el-veḩiʕ] (vāv'ın fethi ve ḩāf'ın kesri ve meddiyle) Şol at tırnağıdır ki taştan aşınmıştır. Ve

وَقِيعٌ [veḩiʕ] Şol kılıca derler ki bileği taşına sürülüp keskin kılınmış ola. Ve سِكِّينٌ وَقِيعٌ [sikkīnun veḩiʕun] bilenmiş olan bıçak; yukālu: قَعٌ حَدِيدَكَ

الْوَقَائِعُ [el-veḩāʕiʕ] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Şol çukur yerlerdir ki onda su cem' olur, مَنَاقِعُ [menāʕiʕ] ma'nāsına. Ve

وَقَائِعٌ [veḩāʕiʕ] Kıtāller ma'nāsına dahi gelir.

الْوَقِيعَةُ [el-veḩiʕat] (vāv'ın fethi ve ḩāf'ın kesri ve meddiyle) Halkı gıybet etmek; yukālu: وَقَعْتُ فِي النَّاسِ وَقِيعَةً إِذَا اغْتَابَهُمْ Ve uğraş etmek. Ve taş üzerinde olan delik ki onda su cem' olur, küçük olsun büyük olsun ve ziyāde büyük oldukça وَقِيطٌ [veḩiʕ] derler.

الْوَقَائِعُ [el-vaḩḩāʕ] (vāv'ın fethi ve ḩāf'ın teşdidiyle) Halkı gıybet eden kimse.

الْوَقَاعَةُ [el-vaḩḩāʕat] (kezālik vāv'ın fethi ve ḩāf'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

وَقَاعٌ [veḩāʕi] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın kes-

ri üzere bināsıyla قَطَامٌ [ḩāḩāmi] gibi) Şol dāgdır ki atın yancığı üzerinde dā'ire misālinde yakarlar, her kanda olursa müdevver dāga itlāk olunur, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: كَوَيْتُهُ وَقَاعٌ

الْإِيقَاعُ [el-iḩāʕ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kavm ile uğraşa girmek; yukālu: أَوْقَعْتُ بِالْقَوْمِ Ve

إِيقَاعٌ [iḩāʕ] Bir kimseye yaramazlık etmeğe dahi derler; yukālu: أَوْقَعْتُ فُلَانٌ بِفُلَانٍ مَا يَسُوهُهُ Ve

إِيقَاعٌ [iḩāʕ] Düşürmeğe dahi derler, iskāt ma'nāsına; yukālu: أَوْقَعُهُ غَيْرُهُ

الْمُوقَاعَةُ [el-muvāḩaʕat] (mīm'in zammı ve ḩāf'ın fethiyle) Uğraşmak.

الْوَقَائِعُ [el-viḩāʕ] (vāv'ın kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: وَاقِعُوهُمْ فِي الْقِتَالِ مُوقَاعَةً وَوَقَاعًا

الْوُقُوعُ [el-vuḩūʕ] (zammeteynle) Düşmek ma'nāsına; yukālu: وَقَعْتُ الشَّيْءُ ve yukālu: وَقَعْتُ الرَّبِيعَ بِالْأَرْضِ وَلَا يُقَالُ سَقَطَ Ve رَبِيعٌ [rebīʕ] yaz gününde yağın yağmura derler. Ve

وُقُوعٌ [vuḩūʕ] Kuş konmağa dahi derler; yukālu: وَقَعْتُ الطَّائِرُ وَوُقُوعًا

الْوُقُوعَةُ [el-viḩūʕat] (vāv'ın kesri ve ḩāf'ın sükūnuyla) Kuşun bir cins konması; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنُ الْوُقُوعَةِ

النَّسْرُ الْوَأِيقُ [en-Nesru'l-Vāʕiʕ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnu ve ḩāf'ın kesriyle) Bir yıldızın ismidir.

التَّوْفِيعُ [et-teveḩḩuʕ] (fethateynle ve ḩāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin vukū'una muntazır olmak.

الْإِسْتِيقَاعُ [el-istīḩāʕ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَوَقَّعْتُ الشَّيْءَ وَاسْتَوْفَعْتُهُ إِذَا انْتظَرْتُ كَوْنَهُ أَيْ وَوُقُوعَهُ

التَّوْفِيعُ [et-teveḩḩiʕ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm)) Kitābın üzerine nişān yazmak; yukālu: “الْأَسْرُورُ تَوْقِيعٌ جَائِزٌ” Yaʿnī ʿalāmet-i hayrdır. Ve

تَوْقِيعٌ [tevqīʿ] Davar arkasında olan yağıra dahi derler. Ve

تَوْقِيعٌ [tevqīʿ] Bir nesneyi tevehhüm etmeğe dahi derler; yukālu: وَقِيعٌ أَيُّ أَلْتِ ظَنَّاكَ عَلَيَّ شَيْءٍ

الْوَأَقِيعُ [el-vāqīʿ] (kāf’ın kesriyle) Bir lafzdır ki ʿulemā-i Kūfe fiʿl-i müteʿaddīye itlāk ederler.

الْمَوْقُوعُ [el-mevkūʿ] (mīm’in fethi ve kāf’ın zammı ile) Aşınmış ve taşırkamış at tırnağı; yukālu: خَافِزٌ مَوْقُوعٌ مِثْلُ وَقِيعٍ عَلَيَّ مَا مَرَّ

الْمَوْقِيعُ [el-muvaqqaʿ] (mīm’in zammı ve kāf’ın fethi ve teşdīdiyle) Basılmış yol, tarīk-i müzellel maʿnāsına. Ve

مَوْقِيعٌ [muvaqqaʿ] Şol kimseye derler ki ona belālar erişmiş ola; yukālu: رَجُلٌ مَوْقِيعٌ وَكَذَا بَعْضُ مَوْقِيعٍ

مَوْقِيعٌ [muvaqqaʿ] Şol kılıca derler ki bilenmiş ve yüzü açılmış ola. Ve

مَوْقِيعُ الظَّهْرِ [muvaqqaʿu’z-zahr] Şol deveye derler ki arkasında yağırı çok ola; yukālu: إِنَّهُ لَمَوْقِيعُ الظَّهْرِ

الْمَوْقِيعَةُ [el-muvaqqaʿat] (mīm’in zammı ve kāf’ın fethi ve teşdīdiyle) Şol yumru nişān temrenidir ki bilenmiş ola.

[و ك ع]

الْوَكِيعُ [el-vekīʿ] (vāv’ın fethi ve kāf’ın kesri ve meddiyle) Berk olan nesne; yukālu: سِقَاءٌ Ve فَرَسٌ وَكِيعٌ وَسِقَاءٌ وَكِيعٌ أَيُّ ضَلَّتْ سَدِيدٌ [sikāʿ] sīn-i mühmelenin kesriyle meşke derler.

الْوَكَاعَةُ [el-vekāʿat] (vāv’ın fethiyle) Berk olmak; yukālu: وَكِعٌ مِنَ النَّبَابِ الْحَامِسِ

وَكِيعٌ [Vekīʿ] (kezālik vāv’ın fethi vekāf’ın kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir.

الْوَكِيعُ [el-vekaʿ] (fethateynle) Ayağın baş parmağı kurbünde olan parmağa māʿil olup baş parmağın dibi yumru olmağa derler.

الْأَوَكِيعُ [el-evkaʿ] (hemzenin ve kāf’ın f et-hiyle) Şol recüldür ki ayağı zikr olunan sıfat üzere ola.

الْوَكَاعَاءُ [el-vekāʿā] (vāv’ın fethi vekāf’ın sükünü ve elifin meddiyle) Müʿennesi; yukālu: وَرَجُلٌ أَوْكِعٌ وَامْرَأَةٌ وَكَاعَاءُ Ve gāh olur ki أَوْكِعٌ [evkaʿ] leʿīm maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: عَبْدٌ أَوْكِعٌ أَيُّ دَنِيٍّ لَيْسَ وَيُقَالُ أُمَّةٌ وَكَاعَاءُ أَيُّ حَمَقَاءُ

الْإِسْتِكَاعُ [el-istikāʿ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Muhkem olmak; yukālu: إِسْتَوَكَعْتُ مَعِدَتَهُ إِذَا اسْتَدَّتْ طَبِيعَتَهُ

الْمِيكِعَةُ [el-mīkeʿat] (mīm’in kesri ve meddi vekāf’ın fethiyle) Saban demiri ki zirāʿat edenler istiʿmāl ederler.

الْمِيكِعُ [el-mīkaʿ] (mīm’in kesri ve meddi vekāf’ın fethiyle) Kezālik cemʿi, saban demirleri maʿnāsına ki lisān-ı Fārisīde ona bezen derler.

الْوَكِيعُ [el-vekīʿ] (vāv’ın fethi vekāf’ın sükünüyle) ʿAkreb sokmak; yukālu: وَكَعَتِ الشَّاةُ إِذَا نَهَزَتْ Ve يَلَانُ سَوَكْمَاغَا دَاهِي دَرَلَر; yukālu: وَوَكَعَتُهُ الْحَيَّةُ

وَكِعٌ [vekīʿ] Memede olan sütü hep sağmağa da derler; tekülü: وَكَعَتِ الشَّاةُ إِذَا نَهَزَتْ قَالَتِ الْعَنْزُ: “أَخْلَبُ وَدَعُ فَإِنَّ لَكَ مَا تَدْعُ” وَقَالَتِ التَّعْجَةُ: “أَخْلَبُ” “أَخْلَبُ وَدَعُ فَإِنَّ لَكَ مَا تَدْعُ” Bu söz koyunun keçi-den sāhibi için enfaʿ olmasından kināyet olup keçinin hīle ile sütün kaçırmasından ʿibāret olur.

[ولع]

الْوَلُوْعُ [el-velūʿ] (vāv'ın fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) İsmidir, hırs maʿnāsına. Ve

وَلُوْعٌ [velūʿ] Masdar dahi gelir, pes masdarda ve ismde vāv meftūh olur.

الْوَلَعُ [el-velaʿ] (fethateynle) Kezālik masdardır, harīs olmak maʿnāsına; yukālu: **وَلَعْتُ بِهِ أَوْلَعٌ** وَلَعًا وَوَلُوْعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِيْلَاعُ [el-īlāʿ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Harīs kılmak; yukālu: **أَوْلَعْتُهُ بِالشَّيْءِ وَأَوْلَعُ** بِهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الْمَوْلَعُ [el-mūlaʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bir nesneye harīs kılınan kimse, mugrā bih maʿnāsına.

الْوَلْعُ [el-velʿ] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kizb maʿnāsına; yukālu: **وَلَعٌ** وَالْعُ كَمَا يُقَالُ عَجَبْتُ عَاجِبٌ يُقَالُ وَلَعٌ وَلَعًا مِنَ الْبَابِ وَوَلْعٌ وَوَلَعٌ كَمَا يُقَالُ إِذَا كَذَبَ Ve mecmaʿ-1 *Maşādir* da **وَلْعٌ** [velʿ] kelimesin bāb-1 sālīste irād etmiştir, zikr olunan maʿnālarda, pes Cevherī'nin kizb maʿnāsında bāb-1 sālīste gelip hırs maʿnāsında bāb-1 rābiʿden gelmesini ihtiyārına muhālif olur. Ve

وَلَعٌ [velʿ] Menʿ maʿnāsına dahi gelir, yukālu: **مَرَّ فُلَانٌ فَمَا أَذْرِي مَا وَلَعُهُ أَيُّ مَا أَذْرِي مَا حَبَسُهُ وَيُقَالُ أَيضًا مَا أَذْرِي مَا وَالْعَتُّهُ بِكَسْرِ اللَّامِ بِمَعْنَى مَا نَعْتُهُ**

الْوَالِغُ [el-vāliʿ] (lām'ın kesriyle) Kāzib maʿnāsına.

الْوَلَعَةُ [el-veleʿat] (fethateynle) Cemʿi, kāzibler maʿnāsına, فَاسِقٌ [fāsīq] ile فَسَقَةٌ [feseqat] gibi.

الْمَوْلَعُ [el-muvellaʿ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Alaca, مُلَمَّعٌ [mulemmaʿ] gibidir, lafzen ve maʿnen.

التَّوَلِيْعُ [et-tevlīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-

tekrīm]) Şol alacalığa derler ki alacaların da uzunluk ola. Ve Aşmaʿ eyitti: Eger davarda elvān-ı müteʿaddide cemʿ olursa أَبَلَقُ [ablak] olmadan mā-ʿadā ona تَوَلِيْعٌ [tevlīʿ] derler; yukālu: **بِرْدُونٌ مُوَلَّعٌ**

بُنُوْ وَلِيْعَةٌ [Benū Velīʿat] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kinde kabīlesinden bir cemāʿattir.

الْوَلِيْعُ [el-velīʿ] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Hurmānın evvel çıkan çiçeği yāhūd meyvesidir ki kabı içinde ola.

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ب ع]**

الْهَيْجُ [el-huba^ʿ] (hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Şol deve yavrusudur ki vakt-i nitācın āhirinde doğa; yukālu: مَا لَهُ هَيْجٌ وَلَا مَا لِي رَبْعٌ Ve رَبْعٌ [rubā^ʿ] Vakt-i rebī'de evvel-i nitācda doğan deve yavrusudur.

الْهَيْعَةُ [el-hube^ʿat] (hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Mü'ennesi.

الْهَيْعَاتُ [el-hube^ʿāt] (kezālik hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Cem'i, zikr olunan vakte doğan yavru[lar]. Aşma^ʿı eyitti: Cebr b. Ḥabīb'den su'āl edip هَيْجٌ [huba^ʿ]a niçin هَيْجٌ [huba^ʿ] dediler dedim, eyitti: زَيْجٌ رَبْعٌ [rubā^ʿ] evvel-i nitācda doğup هَيْجٌ [huba^ʿ] āhir-i nitācda doğmağın bir yere gelip yürüdüklerinde رَبْعٌ [rubā^ʿ] ile berāber yürümeğe tākat getirmeyip boynun uzatmakla yürümede sür'at etmek ister, ona binā^ʿen هَيْجٌ [huba^ʿ] dediler dedi ve هَيْعَانٌ [hebe^ʿān] boyun uzatmak ma'nāsınadır dedi. Ve Aşma^ʿı eyitti: هَيْجٌ [huba^ʿ]ın cem'inde هَيْعٌ denmez, nitekim رَبْعٌ [rubā^ʿ]ın cem'inde رَبَاعٌ [ribā^ʿ] derler.

الْهَيْعَانُ [el-hebe^ʿān] (fethateynle) Deve köşegi boyun uzatmak; yukālu: هَيْجُ الْفَصِيلِ يَهَيْجُ الْحُمْرُ كُلَّهَا تَهَيْجُ فِي إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ مَشِيئَهَا أَي تَمَدَّ عُنُقَهَا

[ه ب ل ع]

الْهَيْبَلُ [el-hibla^ʿ] (hā'nın kesri ve bā'nın sükünü ve lām'ın fethiyle) Ekül ma'nāsınadır.

[ه ب ق ع]

الْهَيْبَنْقَةُ [el-hebenka^ʿat] (hā'nın ve bā'nın

ve kāf'ın fethi ve nūn'un sükünüyle) Ökçeleri üzerine oturup ayağının parmaklarının dikmektir.

الْهَيْبَنْقُ [el-hebenka^ʿ] (zikr olunan vezn üzere) Şol recül-i ahmak-ı mütekebbirdir ki nisā tā'ifesinin musāhabetin sever.

الْإِهْبَنْقَاءُ [el-ihbinkā^ʿ] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Zikr olunan sıfat üzere olmak; yukālu: إِهْبَنْقَعُ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ الْهَيْبَنْقَةَ Ya'ni hamākat galebe edip nisā tā'ifesiyle musāhabette meşgūl olsa.

[ه ج ع]

الْهَيْجُوعُ [el-hucū^ʿ] (zammeteynle) Gece ile uyumak. Ve

هُجُوعٌ [hucū^ʿ] Fi'l-cümle açlık def' olunmağa dahi derler; yukālu: إِذَا هَجَعَ جُوعُهُ إِذَا أَنْكَسَرَ جُوعُهُ وَلَمْ يَشْبَعْ

التَّهْجَاعُ [et-tehcā^ʿ] (tā'nın fethi ve hā'nın sükünüyle) Nevme-i hafifeye derler.

الْهَيْجِيعُ [el-hecī^ʿ] (hā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Geceden bir mikdār, هَزِيعٌ [hezī^ʿ] gibidir veznen ve ma'nen.

التَّهْجِيعُ [et-tehcī^ʿ] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Uyumak; yukālu: هَجَعَ الْقَوْمُ تَهْجِيعًا إِذَا تَوَمَّوْا

الْهَيْجَعَةُ [el-hec^ʿat] (hā'nın fethi ve cīm'in sükünüyle) Az uyumak; yukālu: أَتَيْتُ فَلَانًا بَعْدَ هَيْجَعَةٍ أَي نَوْمَةٍ خَفِيفَةٍ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ

الْهَيْجَعَةُ [el-hic^ʿat] (hā'nın kesri ve cīm'in sükünüyle) Bir cins uyumaktır, [cilset] gibi جُلُوسٌ [culūs]tan.

الْهَيْجَعَةُ [el-huce^ʿat] (hā'nın zammı ve cīm'in fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki gāfil olup ahmak ola.

الْهَيْجُوعُ [el-huca^ʿ] (hā'nın zammı ve cīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu.

المِهْجَعُ [el-mihcaʿ] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu kezālik. Ve bunların aslı nevm maʿnāsından meʿhūzdur.

الإِهْجَاعُ [el-ihcāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin açlığın teskīn etmek; yukālu: **غَرَّتْ** [gāras] **أَهْجَعَ** فَلَانٌ غَرَّتَهُ إِذَا سَكَنَ صَرَمَهُ **غَايَنَ**-ı muʿceme ve **شَا**-i müsellese ile açlık ve **صَرَمٌ** [ḍarem] **دَادَ**-ı muʿceme ile açlığın şiddeti.

أَلْهَجْنَعُ [el-hecennaʿ] (fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Uzun ve fermūde olan kimse.

[ه ج ر ع]

أَلْهَجْرَعُ [el-hicraʿ] (hā'nın kesri ve cīm'in sükūnu ve rā-i mühmelenin fethiyle) Uzun, tavīl maʿnāsına.

[ه د ع]

أَلْهَدْعُ [el-hidaʿ] (hā'nın kesri ve dāl-ı mühmelenin fethi ve ʿayn'in sükūnuyla) Bir kelimedir ki onunla hurde olan develer kaçtıktaki teskīn olunur.

أَلْهَوْدَعُ [el-hevdaʿ] (hā'nın ve dāl'in fethi ve vāv'in sükūnuyla) Devekuşu **نَعَامٌ** [neʿām] maʿnāsına.

[ه ر ع]

أَلْهَرَعُ [el-heriʿ] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Akıcı olan kan, dem-i cārī maʿnāsına; yukālu: **هَرَعَ** مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ Ve

هَرَعَ [heriʿ] Şol kimseye derler ki tīz ağlayıcı ola, serīʿü'l-bükā maʿnāsına.

أَلْهَرِعَةُ [el-heriʿat] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol ʿavrettir ki erle cemʿ olduktaki menisi tīz inzāl ola.

أَلْهَرَعُ [el-heraʿ] (fethateynle) Şol kehlelerdir ki biçerek ola, kaml-i sığār maʿnāsına, kezā fī baʿzi nüsaḥi'ş-*Şihāh*.

أَلْمَهْرُوعُ [el-mehrūʿ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol mecnūndur ki masrūʿ ola.

أَلْإِهْرَاعُ [el-ihraʿ] (hemzenin kesriyle) Sürʿat etmek. Ve minhu kavluhu taʿālā: **﴿وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾** (هود 78) **فَأَبْرَ عُبَيْدَةَ قَالَ** **﴿أَيُّ أَيُّ يُسْتَحْتُونَ إِلَيْهِ كَأَنَّهُ يَحْتُ بِغَضِّهِمْ بَعْضًا** Ve

إِهْرَاعُ [ihraʿ] Titremeğe dahi derler; yukālu: **أَهْرَعَ** الرَّجُلَ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعْلُهُ فَهَوَ مُهْرَعٌ إِذَا كَانَ يُرْعَدُ مِنْ غَضَبٍ أَوْ حُمَى أَوْ فَرَعٍ

أَلْهَيْرَعُ [el-heyraʿ] (hā'nın ve zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Korkak ve zaʿīf olan kimse. Ve

هَيْرَعُ [heyraʿ] Şol yele derler ki esmesi sürʿat üzere ola, serīʿatü'l-hübüb maʿnāsına.

أَلْهَيْرَعَةُ [el-heyreʿat] ve

أَلْيَرَاعَةُ [el-yerāʿat] (vezn-i mezbūr üzere) Çobanın düdük ettiği kamaş.

أَلْإِهْرِمَاعُ [el-ihrimmāʿ] (hemzenin ve rā'nın kesri ve mīm'in teşdīdiyle) Sürʿat etmek; yukālu: **إِهْرَمَعَ** الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشِيَّتِهِ Ve bükāsında serīʿ olmağa dahi derler. Ve Cevherī eydür: Ben zann ederim ki mīm zāʿide ola.

[ه ز ع]

أَلْهَزِيعُ [el-heziʿ] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Gecenin bir mikdārına derler, gerek sülüs gerek rubuʿ olsun.

أَلْتَهْزِيعُ [et-tehziʿ] (ʿalā-vezni **أَلْتَكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi ufatmak.

أَلْإِنْهَزَاعُ [el-inhizāʿ] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Ufatmak; yukālu: **هَزَعْتُ** الشَّيْءَ **تَهْزِيعًا** فَأَنْهَزَعُ إِذَا كَسَرْتَهُ فَتَكَسَّرَ

أَلْمِهْزَعُ [el-mihzaʿ] Bir nesneyi dövecek ālet gerek kerpiç ufatacak ālet olsun gerek harman dögecek ālet olsun.

الإِهْتِزَاعُ [el-ih̄tizāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gönderin ve kılıcın titremesi, kaçan titresin diye tahrik olunsalar. Ve

إِهْتِزَاعٌ [ih̄tizāʿ] Sür'at etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَهْتَزِعُ إِذَا أَسْرَعَ

الأَهْزَاعُ [el-ehzaʿ] (hemzenin ve zā'nın fet-hiyle) Şol oktur ki kuburda cümle oklardan sonra kala gerek iyi olsun gerek yaramaz olsun; yukālu: مَا فِي كِنَانَتِهِ أَهْزَعُ İbnu's-Sikkīt eyitti: Pes kelime-i أَهْزَعُ [ehzaʿ] nefyden gayrı yerde isti'māl olunmaz, lākin baʿzı şif'erde müsbet dahi isti'māl olunmuştur. Ve

أَهْزَعٌ [ehzaʿ] Gāh olur ehad ma'nāsına dahi isti'māl olunur; yukālu: مَا فِي الدَّارِ أَهْزَعُ أَيُّ مَا فِيهَا أَحَدٌ Ve

الْهَزُوعُ [el-huzūʿ] (zammeteynle) ve

التَّهْزُوعُ [et-tehezzuʿ] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Bunların ikisi dahi sür'at etmek ma'nāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَهْتَزِعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَتَهَزَّعُ أَيُّ يُسْرِعُ

[ه ط ع]

الْهَطُوعُ [el-huṭūʿ] (zammeteynle) Bir nesneye nazar edip durmak; yukālu: هَطَعَ الرَّجُلُ يَهْطِعُ هَطُوعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَقْبَلَ بِبَصَرِهِ عَلَى الشَّيْءِ لَا يَقْلَعُ عَنْهُ

الإِهْطَاعُ [el-ih̄ṭāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse boynun uzatıp başın aşağı etmek. Ve

إِهْطَاعٌ [ih̄ṭāʿ] Sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: عَدُوٌّ فِي عَدُوِّهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve عَدُوٌّ [ʿadv] ʿayn-ı mühmele ile seğırtmektedir.

الْمُهْطِعُ [el-muḥṭiʿ] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyle) Şol devedir ki boynun yarattılışından aşağı tuta.

الْهَطَّلَاعُ [el-heṭṭallaʿ] (hā'nın ve ṭā'nın fet-hi ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Uzun ve fermüde olan recül, هَجَنْعٌ [hecennaʿ] gibi

veznen ve maʿnen.

[ع ع ع]

الْهَعَّةُ [el-haʿʿat] (hā'nın fethi ve ʿayn'ın teşdidiyle) Kusmak, فَيءٌ [ḳayʾ] ma'nāsına; yukālu: هَعَّ هَعَّةً وَهُوَ لُغَةٌ فِي هَاعٍ يَهُوعُ بِمَعْنَى فَاءٍ

[ه ق ع]

الْهَقَّةُ [el-haḳʿat] (hā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Şol dā'iredir ki atın göğsü cānibinde ola. Ve bu makūle dā'ire kerīth ʿadd olunur; yukālu: لَا يَسْبِقُ أَبَدًا يَاʿnī zikr olunan ʿalāmeti olan at aslā ileri geçmez. Ve

هَقَّةٌ [Haḳʿat] Kezālik üç berrak yıldızdır ki birbirine karībdir. Ve onlar re's-i cevzādır ki kamer ona nüzül eder.

الْهُقَّةُ [el-huḳʿat] (hā'nın zammı ve ḳāf'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki halk içinde dayanması ve yanı üzerine yatması çok ola.

الْهَيْقَةَ [el-heyḳʿat] (hā'nın ve ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hālet-i harbde olan kılıç āvāzın hikāyet etmek. Ve Ebū ʿUbeyde eyitti: هَيْقَةً [heyḳʿat] kılıcın keskinliğiyle yukarıdan aşağı çalmadır.

الْهُمْمَقِيُّ [el-hummeḳiʿ] (hā'nın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle ve ḳāf'ın kesriyle زُمَّلِقٌ [zummeliḳ] vezni üzere) تَنْضُبٌ [tenḏub] ağacının meyvesidir. Sībeveyhi *Kitāb*'ında zikr ettiği üzere. Ve تَنْضُبٌ [tenḏub] ḏād-ı muʿceme ile bir ağaçtır ki oku ondan işlerler. Ve زُمَّلِقٌ [zummeliḳ] şol kimsedir ki menīsin cimāʿ etmezden evvel inzāl ede.

[ه ك ع]

الْهُكُوعُ [el-hukūʿ] (zammeteynle) Sākin olup mutmaʿinn olmak; yukālu: هَكَعَتِ الْبَقْرَةُ

تَحْتِ ظِلِّ الشَّجَرَةِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve teveccüh ma'nāsına da gelir; yukālu: دَهَبَ فَلَانَ فَمَا يَدْرَى أَيْنَ هَكَعَ وَأَيْنَ سَكَعَ أَيْ أَيْنَ تَوَجَّهَ وَأَيْنَ أَقَامَ

أَلْهَكَعَةُ [el-hukeʿat] (hā'nın zammı vekāf'ın fethiyle hümze [humezet] vezni üzere) Ahmak olan kimse.

[ه ل ع]

أَلْهَلِغُ [el-helaḡ] (fethateynle) Ziyāde sabrsızlıktır; yukālu: هَلِغَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْهَلِغُ [el-heliḡ] (hā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Bī-sabr olan kimse.

أَلْهَلُوعُ [el-helūʿ] (hā'nın fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve kad cā'e fi'l-hadīsi: "مَنْ شَرَّ مَا أُوتِيَ الْعَبْدُ شُحُّ هَالِغٍ" "Ya'nī şol buhdür insāna verilen yaramaz nesnelere biri ki killet-i sabrı ve hüznü mücib ola. Ve بُحِلُّ [buḡl] u هَالِغٍ [hāliḡ] ile sıfatlamak, يَوْمٌ [yevm] i عَاصِفٌ [ʿāşif]le ve لَيْلٌ [leyl]i نَائِمٌ [nā'im] ile sıfatlamak gibidir, يَوْمٌ عَاصِفٌ ve لَيْلٌ نَائِمٌ dedikleri kelāmda. Ve عَاصِفٌ [ʿāşif] şedid olan yele derler pes işbu hadīs-i şerīf onu müş'ir olur ki fi'l-i mezbūrda sıfat فَاعِلٌ [fā'il] vezni üzere dahi gele. Ve bu dahi muhtemeldir ki هَالِغٍ [hāliḡ]in فَاعِلٌ [fā'il] vezni üzere gelmesi هَالِغٍ [hāliḡ] kelimesine münāsebette ötürü ola. Ve هَالِغٍ [hāliḡ] den murād şol havftır ki kalbi kopara, pür-ziyāde şiddetinden.

أَلْهَلَعَةُ [el-huleʿat] (hā'nın zammı ve lām'ın fethiyle hümze [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki dā'imā bī-sabr olduğun i'lām ede; yukālu: رَجُلٌ هَلَعَةٌ إِذَا كَانَ يَهْلَعُ وَيَجْرَعُ Ve هَمَعَتْ عَيْنُهُ يَهْمَعُ Ve هَمَعًا وَهَمُوعًا وَهَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَمَعَتْ هَمَعُ الطَّلِّ إِذَا سَارَ بَعْدَمَا سَقَطَ عَلَى

أَلْهَلِغُ [el-hillaḡ] (hā'nın kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Erkek oğlak.

أَلْهَلَعَةُ [el-hilleʿat] (kezālik hā'nın kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: مَا لَهُ هَلَعٌ وَلَا هَلَعَةٌ أَيُّ مَا لَهُ جَدِّي وَلَا عَنَاقُ

أَلْهَلُوعُ [el-hilvāʿ] (hā'nın kesri ve lām'ın sükunuyla) Şol nākadır ki serīʿ ola.

أَلْهَلُوعَةُ [el-hilvāʿat] (ʿale'l-vezni'l-mezbūr) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَاقَةٌ هَلُوعٌ Ve حَدِيدَةٌ وَهَلُوعَةٌ أَيُّ سَرِيعَةٌ حَدِيدَةٌ مَدْعَانٌ [ḡadīdet] ḡā-i mühmele ile keskin ve çābük. Ve مَدْعَانٌ [mizʿān] mīm'in kesriyle mutīʿ ma'nāsındır.

أَلْهَلُوعَةُ [el-helveʿat] (hā'nın ve vāv'ın fethiyle ve lām'ın mā-beynde sükunuyla) Sürʿat etmek; yukālu: هَلُوعْتُ إِذَا أُسْرِعْتُ

أَلْهَلُغُ [el-hulaḡ] (hā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Harīs ma'nāsındır; yukālu: ذُنْبٌ [Ve] [ibtilāḡ] [ibtilāḡ] dandır, yutmak ma'nāsına.

أَلْهَالِغُ [el-hāliḡ] (lām'ın kesriyle) Şol devekuşudur ki geçmesinde sürʿat üzere ola.

أَلْهَالِغَةُ [el-hāliḡat] (kezālik lām'ın kesriyle) Mü'ennesi.

[ه م ع]

أَلْهَمُوعُ [el-hemūʿ] (hā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Akıcı nesne, cārī ma'nāsına.

أَلْهَمُوعُ [el-humūʿ] (zameteynle) Akmak, seyelān ma'nāsına.

أَلْهَمِعُ [el-hemʿ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

أَلْهَمَعَانُ [el-hemeʿān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: هَمَعَتْ عَيْنُهُ يَهْمَعُ Ve هَمَعًا وَهَمُوعًا وَهَمَعَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَمَعَتْ هَمَعُ الطَّلِّ إِذَا سَارَ بَعْدَمَا سَقَطَ عَلَى Ve طَلٌّ [ḡall] ḡā-i mühmele ile yağmura derler.

الْهَمْعُ [el-hemi^ʿ] (hā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Yağıcı ma'nāsınadır; yukālu: سَحَابٌ هَمْعٌ أَي مَاطِرٌ

التَّهْمُغُ [et-tehemmu^ʿ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Yalandan ağlamak; yukālu: تَهَمَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاكَ Ya'nī ağlamak şeklin gösterse.

الْهَمَلُّغُ [el-hemella^ʿ] (fethateynle ve lām'in fethi ve teşdidiyle) Serī^ʿ olan deve. Ve gāh olur kurda dahi هَمَلَّغٌ [hemella^ʿ] derler lām-ı müşeddede ile. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki lām zā'ide ola.

[ه م س ع]

الْهَمَيْسُغُ [el-hemeysa^ʿ] (hā'nın ve mīm'in ve sīn'in fethi ve sükünüyle) Recül-i kavī ma'nāsınadır, zu^ʿm ettikleri üzere. Ve bir recül dahi ismidir.

[ه ن ع]

الْهَنْعَةُ [el-hen^ʿat] (hā'nın fethi ve nūn'un sükünüyle) Şol dāga derler ki deve boyununun altında olur; yukālu: هُنَّعَ الْبَعِيرُ عَلَى هُنَّعِ الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve

هَنْعَةٌ [hen^ʿat] Cevzānın menkib-i eyserine dahi derler ki beş yıldızdır ki saf bağlayıp dizilmişlerdir, kamer onlara nāzil olur. Ve هَنْكَبٌ [menkīb] omuza derler, düş ma'nāsına.

الْمَهْنُورُ [el-mehnū^ʿ] (mīm'in fethi ve nūn'un zammıyla) Zikr olunan dāgla dāglanmış deve.

الْهَنْعُ [el-hena^ʿ] (fethateynle) Boynunda olan تَطَامُنٌ [teṭāmun]dur. Ve تَطَامُنٌ [teṭāmun] odur ki boynun aşağı cānibi münhadir ola, ya'nī iniş olup baş cānibi mürtefi^ʿ ola ve omuzu yüksek ola; yukālu: هَنْعٌ يَهْنَعُ هَنْعًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَهْنَعُ [el-ehna^ʿ] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Boynunda i^ʿvicāc olmaktır; yukālu: ظَلِيمٌ أَهْنَعٌ Ve ظَلِيمٌ [zālīm] zā-i mu^ʿcemenin fethiyle devekuşununun erkeğine derler.

الْهَنْعَاءُ [el-hen^ʿā] (hā'nın fethi ve nūn'un sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: ظَلِيمٌ أَهْنَعٌ وَنَعَامَةٌ هَنْعَاءٌ إِذَا كَانَ فِي عُنُقِهَا التَّوَاءُ حَتَّى يَنْضُرَ لِذَلِكَ كَمَا يَنْعَلُهُ الطَّائِرُ الطَّوِيلُ الْعُنُقُ Ve التَّوَاءُ [iltivā^ʿ] burulmağa derler. Ve

هَنْعَاءٌ [hen^ʿā] Şol dağa derler ki alçak ola. Ve bu سَطْعَاءٌ [saṭ^ʿā]ın zıddıdır. Ve

هَنْعٌ [hena^ʿ] Kırmızı geyik boynunda olur, siyāh geyik boynunda olmaz demişler, kırmızı geyik boynunda kısıklık olduğu için.

[ه و ع]

الْهُوَاعُ [el-huvā^ʿ] (hā'nın zammıyla) Kusmak. Ve

الْهَيْغُوعَةُ [el-hey^ʿū^ʿat] (hā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve ^ʿayn'ın zammıyla) Kezālik kusmak; yukālu: هَاعَ يَهُوعُ هُوعًا وَهَيْغُوعَةً إِذَا فَاءَ Ve kavm birbirine hamle etmeğe dahi derler; yukālu: هَاعَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ إِذَا هَمُّوا بِالْوُتُوبِ

التَّهْوِيغُ [et-tehvi^ʿ] (^ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kusturmaktır; yukālu: "لَأَهْوَعَتْهُ مَا أَكَلْتُ" أَي لِأَقْبَتَتْهُ

التَّهْيِيُّغُ [et-tehey^ʿu^ʿ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Kusmak.

[ه ي ع]

الْهُيُوعُ [el-huyū^ʿ] (zameteynle) Korkmak; yukālu: هَاعَ يَهْيَعُ هَيْوعًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَبَنَ

الْهَيْغُ [el-hey^ʿ] (hā'nın fethi ve yā'nın sükünüyle) Kezālik korkmak, zikr olunan lügattır.

الْهَيْعَانُ [el-hey^ʿān] (fethateynle) Bi-ma^ʿnāhu; yukālu: هَاعَ يَهَاعُ هَيْعًا وَهَيْعَانًا مِّنَ الْبَابِ

الرابع

الْهَيْعَةُ [el-heyʿat] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesne yer üzerine dökül-
dükten sonra akmak, مَيْعَةٌ [meyʿat] gibidir
veznen ve maʿnen; yukālu: هَاعٌ يَهِيْعُ هَيْعًا

الْهَائِغُ [el-hā'iʿ] (yā'nın kesriyle) Şol kur-
şundur ki potada erimiştir. Ve

هَائِغٌ [hā'iʿ] Korkak ve bī-sabr maʿnāsına da
gelir; yukālu: رَجُلٌ هَائِغٌ لَائِعٌ أَيْ جَبَانَ جَزُوعٌ

الْإِنْهِيَاغُ [el-inhiyāʿ] (hemzenin ve hā'nın
kesriyle) Şarāb yer yüzüne dökülüp ak-
mak; yukālu: إِنْهِيَاغُ الشَّرَابِ Ve baʿzı nüshada
sīn-i mühmele ile de tashīh olunmuştur,
bu takdīrce seyelān-ı vehmī murād olur.

هَاعٌ لَاعٌ [hāʿ lāʿ] Korkak demek olur;
yukālu: رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ

هَاعَةٌ لَاعَةٌ [hāʿat lāʿat] Mü'ennesi; yukālu:
إِمْرَأَةٌ هَاعَةٌ لَاعَةٌ

الْهَائِغَةُ [el-hā'iʿat] (yā'nın kesriyle) Katı
āvāz, savt-ı şedīd maʿnāsına.

الْهَيْعَةُ [el-heyʿat] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Şol āvāzdır ki ondan kalbine
havf tārī ola yāhūd şol yaramaz sıfattır ki
beyne'n-nās şāyīʿ ola.

الْمَهْيَعَةُ [el-Mehyeʿat] (mīm'in ve yā'nın
fethiyle) Şol mevzi'dir ki Şām-ı şerīften
varan huccācın mīkātıdır. Ve ona جُحْفَةٌ
[Cuḥfet] dahi derler cīm'in zammı ve ḥā-i
mühmelenin sükūnuyla.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي د ع]

الْأَيْدِعُ [el-eydaʿ] (hemzenin ve dāl'in fet-
hiyle) Gufrān ki maʿrūftur, pes bu munsar-
ıf olur. Ve eger bununla bir kimse tesmiye
olunsa lā-yansarıf olur, taʿrīften ve vezn-i
fīʿden ötürü, أَفْكَلٌ gibi ki أَفْكَلٌ [efkel] fā ile
titremeğe derler, رِعْدَةٌ [riʿdet] maʿnāsına.

التَّيْدِيمُ [et-teydīʿ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Zaʿferānla boyamak; tekūlu: يَدْعُ
الشَّيْءَ أَيَدِعُهُ تَيْدِيْعًا إِذَا صَبَعْتَهُ بِالرَّغْفَرَانِ

الْأَيْدِاعُ [el-īdāʿ] (hemzenin kesri ve meddiy-
le) Vācib kılmak; yukālu: أَيَدِعُ الْحَجَّ عَلَى نَفْسِهِ
إِذَا أُوجِبَ وَذَلِكَ إِذَا تَطَيَّبَ لِلْإِحْرَامِ

مَيْدُوْعٌ [Meydūʿ] (mīm'in fethi ve dāl'in
zammı ve meddiyle) Bir atın ismidir ki o
ʿAbdulḥāriş b. Dīrār'ın atıdır.

[ي ر ع]

الْيَرَاغُ [el-yerāʿ] (yā'nın fethiyle) Şol sinek-
tir ki gece ile uçup āteş gibi görünür ki ona
yıldız böceği derler.

الْيَرَاغَةُ [el-yerāʿat] (kezālik yā'nın fethiyle)
Vāhidi. Ve

يَرَاغٌ [yerāʿ] ve

يَرَاغَةٌ [yerāʿat] Kamışa dahi derler, kasab
maʿnāsına. Ve korkak kimseye de يَرَاغٌ
[yerāʿ] ve يَرَاغَةٌ [yerāʿat] derler. Ve

يَرَاغَةٌ [yerāʿat] Gāh olur ki büke dahi derler
mīşe maʿnāsına.

[ي ف ع]

الْيَفَاغُ [el-yefāʿ] (yā'nın fethiyle) Yüksek
olan yer.

الْإِيْفَاعُ [el-ifāʿ] (hemzenin kesri ve meddiy-

le) Yüksek olmak; yukālu: أَيْفَعُ الْعُلَامُ إِذَا ارْتَفَعَ

الْيَافِعُ [el-yāfi^ʿ] (fā'nın kesriyle) Yüksek olan oğlan; yukālu: أَيْفَعُ فَهُوَ يَافِعٌ وَلَا تَقُلْ مُؤَفِّعٌ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ

الْيَفَعُ [el-yefa^ʿ] (fethateynle) Yüksek olan oğlan.

الْيَفَعَةُ [el-yefe^ʿat] (kezālik fethateynle) Bima'nāhu; yukālu: غُلَامٌ يَفَعٌ وَيَفَعَةٌ Ve

يَفَعَةٌ [yefe^ʿat] Cem^ʿ ma'nāsına da gelir; yukālu: غُلَمَانٌ يَفَعَةٌ

الْأَيْفَاعُ [el-eyfā^ʿ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

[ي ن ع]

الْيَيْعُ [el-yen^ʿ] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ile) Yemiş kemālin bulup olmak.

الْيَيْعُ [el-yun^ʿ] (yā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْيَيْعُ [el-yunū^ʿ] (zammeteynle) Bima'nāhu eyzan; yukālu: يَيْعُ التَّمْرُ يَيْعُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيَيْعُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ يَيْعًا وَيَيْعًا وَيَيْعًا إِذَا نَضَجَ وَفُرِيَ "وَيْعُهُ" (الأنعام 99) بِضَمِّ الْبَاءِ «وَيْعُهُ» بِفَتْحِهَا وَهُوَ مِثْلُ النَّضْجِ وَالنَّضْجِ

الْإِيْنَاعُ [el-īnā^ʿ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik yemiş kemālin bulmak ma'nāsınadır. Ve muzārī'inde yā sākıt olmadı uhtüyle kuvvet bulduğundan ötürü. Ve

الْيَيْعُ [el-yenī^ʿ] (yā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Olmuş meyve.

الْيَانِعُ [el-yāni^ʿ] (nūn'un kesriyle) Bima'nāhu, نَضِجٌ [neḍīc] ile نَاصِجٌ [nāḍīc] gibi.

الْيَيْعُ [el-yen^ʿ] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) يَانِعٌ [yāni^ʿ]in cem'idir, صَاحِبٌ [ṣāḥīb] ile صَحْبٌ [ṣaḥb] gibi, İbn Keysān rivāyeti üzere.

BĀBU'L-ĠAYNĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŐĪĤĀĤĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْعَيْنِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

ع

FASLU'L-ELĪF
(فَضْلُ الْأَلْفِ)

[أ ب غ]

عَيْنُ أَبَاغٍ [ʿAynu Ubāġ] (hemzenin zammıyla ve bā-i muvahhade ile ve عَيْنُ [ʿayn] lafzının izāfetiyle) Bir mevzi'in ismidir Kūfe ile Raġqa mā-beyninde.

يَوْمُ عَيْنِ أَبَاغٍ [yevmu ʿayni ubāġ] ʿArabın meşhūr günlerinden bir günün adıdır ki Munzır b. Munzır b. Māʿussemā' o günde katl olunmuştur.

FASLU'L-BĀ'**(فَصْلُ الْبَاءِ)****[ب د غ]**

الْبَدْعُ [el-bedağ] (fethateynle) Mühmelāta bulaşmak; yukālu: **بَدِعَ بِالْعَدْرَةِ يَبْدَعُ بَدْعًا** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ تَعَبٍ تَعَبًا إِذَا تَلَطَّحَ بِهَا Ve sā'ir nesneye bulaşmağa dahi itlāk olunur.

الْبَدِغُ [el-Bediğ] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Ricālden bir kimsenin ismidir. İbnu'l-A'rābī eyitti: 'Arab tā'ifesinden ba'zı kimse ba'zı gadr ettikte **بَدِغٌ** [bediğ] diye tesmiye olundu, **تَعَبٌ** [te'ib] gibi.

[ب ر ز غ]

الْبُرْزُغُ el-burzuğ] (bā'nın ve zā'nın zamını ve mā-beyninde rā'nın sükūnuyla) Tamām yiğitlik.

الْبُرْزُؤُغُ [el-burzūğ] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnu ve zā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْبُرْزَاغُ [el-birzāğ] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) قَوَاطِسُ [kiriās] vezni üzere) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: **شَبَابٌ بُرْزُؤُغٌ وَبُرْزُؤُغٌ** Ve sāhib-i **كَامُوسٌ** بُرْزُؤُغٌ [burzūğ] **شَابٌ** [şābb]ın da sıfatı olur, **شَبَابٌ** [şebāb]ın sıfatı olduğu gibi demiştir.

[ب ز غ]

الْبُرْزُؤُغُ [el-burzūğ] (zammeteynle) Gün doğmaktır; yukālu: **بَرَعَتِ الشَّمْسُ بُرْزُؤُغًا** مِنْ الْبَابِ: **الأوّل** Ve **الأوّل** إِذَا طَلَعَتْ

بُرْزُؤُغٌ [burzūğ] Devenin azısı tulū' etmeğe dahi derler.

الْإِنْبِزَاغُ [el-inbizāğ] (hemzenin ve bā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bahārın ibtidā zuhūr etmesine derler; yukālu: **إِنْبِزَاغُ الرَّبِيعِ** إِذَا جَاءَ أَوَّلُهُ

الْمِيزَاغُ [el-mibzağ] (mīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Nişter ki onunla kan alırlar.

الْبِرْزُغُ [el-bezğ] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Kan almak; yukālu: **بَرَغَ الْحَاجِمُ** وَالْبَيْطَارُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَرَطَ

[ب ط غ]

الْبَطْغُ [el-betağ] (fethateynle) Bir nesneye bulaşmak; yukālu: **بَطِغَ بِالشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا تَلَطَّحَ بِهِ لَعَةً فِي بَدْعٍ Ve yerde sürünmeğe dahi derler; yukālu: **بَطِغَ بِالْأَرْضِ** إِذَا تَمَسَّحَ بِهِ وَتَرَحَّفَ Ve **تَرَحَّفُفٌ** [tezaḥḥuf] yürümeye kasd etip yürüyemeyip sürünmeğe derler.

[ب غ غ]

الْبَغْبَغَةُ [el-bağbeğat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet] Bir cins ötmek ve savt etmek, هَدِيرٌ [hedir]-i mahsūs ma'nāsına.

الْبُغَايْبِغُ [el-buğaybiğ] (bā-i evvelin zammı ve ġayn'ın fethi ve bā-i sāninin kesriyle) Şol kuyudur ki çekilmesi karīb ola. Ve

بُغَايْبِغٌ [buğaybiğ] Semiz olan āhū erkeğine dahi derler, kezā fī ba'zī'n-nūsaḥ.

الْمُبَغْبِغُ [el-mubağbiğ] (mīm'in zammı ve bā-i evvelin fethi ve sāninin kesriyle) Serī ve müsta'cil olan kimse.

[ب ل غ]

الْبُلُؤُغُ [el-bulūğ] (zammeteynle) Bir yere erişmek; tekūlu: **بَلَعْتُ الْمَكَانَ بُلُؤُغًا** مِنْ الْبَابِ: **الأوّل** Ve bir nesne karīb olmağa dahi derler; tekūlu: **بَلَعْتُ الْمَكَانَ** إِذَا شَارَفَتْ عَلَيْهِ Ve minhu kavluhu ta'ālā: **«فَإِذَا بَلَعْنَ أَجْلَهُنَّ»** Ve (البقرة 234، الطلاق 2) **أَيُّ قَارِنَتَهُ**

بُلُؤُغٌ [bulūğ] Oğlan kemālin bulmağa dahi derler; yukālu: **بَلَعَ الْعَلَامُ** إِذَا أَدْرَكَ

الْإِبْلَاغُ [el-iblāğ] (hemzenin kesriyle) Eriştirmek, isāl ma'nāsına.

التَّبْلِغُ [et-tebliğ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Bi-maʿnāhu.

الْبَلَاغُ [el-belāġ] (bā'nın fethiyle) İsmidir, تَبْلِيغٌ [teblīġ] maʿnāsına. Ve

بَلَاغٌ [belāġ] Kifāyete dahi derler. Ve تَبْلِيغٌ [teblīġ] risāleti edā etmeğe dahi derler. Ve atın uyanın uzatmağa dahi derler, ziyāde seġirtsin diye; yukālu: بَلَّغَ الْفَارِسُ إِذَا مَدَّ يَدَهُ بَعْنَانَ فَرَسَهُ لِيَزِيدَ فِي حَرْبِهِ

الْبَالِغُ [el-bāliġ] (lām'ın kesriyle) İyi, cey-yid maʿnāsına, yaʿnī iyilikte nihāyetin bulmuştur.

الْبَلِغُ [el-belġ] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bāliġ maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَ اللَّهُ بَلَّغَ أَيُّ بَالِغٍ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ﴾ (الطلاق 3) Ve Ferrā eyitti: بَلَّغَ لَا بَلَّغَ اللَّهُمَّ سَمِعَ لَا بَلَّغَ derler, işitilsin tamām olmasın maʿnāsına. Kisrā eyitti: Bir kimse kaçan bir hazz etmediği haberi işitse: بَلَّغَ لَا بَلَّغَ اللَّهُمَّ سَمِعَ لَا بَلَّغَ der harf-i evvellerin kesriyle ve بَلَّغَ لَا بَلَّغَ اللَّهُمَّ سَمِعَ لَا بَلَّغَ der fethalarıyla ve بَلَّغَ لَا بَلَّغَ اللَّهُمَّ سَمِعَ لَا بَلَّغَ der nasb üzere.

الْبِلِغُ [el-bilġ] (bā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik بَالِغٌ [bāliġ] maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: أَحْمَقُ بَالِغٌ ve kavluhum: بَلِغٌ وَمِلْغٌ Mīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla ve ġayn-ı muʿceme ile ahmak maʿnāsınadır; yaʿnī hamākatiyle murādına vāsıdır.

الْبَلَاغَةُ [el-belāġat] (bā'nın fethiyle) Fesāhat maʿnāsınadır.

الْبَلِیْغُ [el-belīġ] (bā'nın fethiyle) Fasīh olan kimse; yukālu: بَلَّغَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ بَلِیْغًا

الْبَلَاغَاتُ [el-belāġāt] (bā'nın fethiyle) وَشَايَاتُ [veşāyāt] gibidir veznen ve maʿnen. Ve وَشَايَةٌ [veşāyet] ehl-i hükme bir kimseyi gamz edip siʿāyet etmektir.

الْبَلِغِينَ [el-bileġīn] (bā'nın kesri yāhūd

zammıyla ve lām'ın fethi ve ġayn'ın kesri ve meddiyle) Āfet ve dāhiye maʿnāsına. Ve fi'l-hadīsi: أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ لِعَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: “بَلَّغْتَ مِنَّا الْبَلِغِينَ” Yaʿnī “Bizden zahmet ve belā çektin.” Ve بَلِغِينَ [bileġīn] de müfred iʿrābı ve cemʿ iʿrābı ikisi de cāʾizdir.

الْمُبَالِغَةُ [el-mubāleġat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bir husūsta saʿy edip taksir etmemek; yukālu: إِذَا أَفْرِي فِي أَمْرٍ فَلَا فِي أَمْرٍ لَمْ يَقْضِرْ فِيهِ

الْبُلْغَةُ [el-bulġat] (bā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Māldan şol nesnedir ki maʿişete kifāyet ede.

التَّبْلُغُ [et-tebelluġ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidıyla) Bir nesne ile iktifā etmek; yukālu: تَبَلَّغَ بِكَذَا إِذَا اكْتَفَى بِهِ

تَبْلُغٌ [tebelluġ] İlet müştedd olmağa dahi derler.

الْبَالِغَاءُ [el-bāliġā] (lām'ın kesri ve elifin meddiyle) Hayvānın etrāfi yaʿnī eli ve ayağı, أَكْرَعٌ [ekāriʿ] maʿnāsına. Ve bu ehl-i Medīne lüगतidir. Ebū ʿUbeyd eyitti: Bunun aslı Fārisī lüğati üzere “pāyhā”dır.

[ب و غ]

الْبُؤْغَاءُ [el-būġā] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Toz gibi ziyāde mülāyim olan toprak, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere.

التَّبْوُغُ [et-tebevvuġ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidıyla) Kan galebe etmek.

التَّبْيُغُ [et-tebeyyuġ] Bi-maʿnāhu; yukālu: تَبْوُغَ الدَّمِ بِصَاحِبِهِ وَتَبْيُغَ بِهِ

تَبْوُغٌ [tebevvuġ] Bir kimse bir kimsenin üzerine hamle edip gālib olmağa dahi derler. İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: عَلَيْكُمْ تَبْوُغَ الرَّجُلِ بِصَاحِبِهِ فَعَلْبُهُ

“بِالْحِجَامَةِ لَا يَتَّبِعُ بِأَحَدِكُمْ الدَّمَ فَيَقْتُلُهُ“ Ya'nī tā ki kan galebe kılıp katl etmeye. Ba'zılar eyit-ti: يَتَّبِعُ aslında يَتَّبِعِي idi [bağy]dan, ya'nī tā ki kan tuğyān edip katl etmeye, pes يَتَّبِعِي kalb-i mekān olunup يَتَّبِعُ oldu, جَذَبْتُ [cezb] ile جَبَذْتُ [cebz] gibi, çekmek ma'nāsına.

FASLU'T-TĀ'

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت غ غ]

التَّعْتَعَةُ [et-tağteğat] (الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bir lafzdır ki hikāyet-i savt için isti'māl olunur; yukālu: سَمِعْتُ لِهَذَا الْحَلِيِّ Ve تَعْتَعَةٌ إِذَا أَصَابَ بَعْضُهَا بَعْضًا فَسَمِعَ صَوْتَهُ [ḥaly] ḥā-i mühmelenin fethi ve lām'ın sükūnuyla şol bezektir ki zīnet için nisā tā'ifesi takınır.

FASLU'Ş-ŞĀ'
(فَضْلُ الشَّاءِ)

[ث غ غ]

المُتَعَفِّغُ [el-muṣağsiğ] (mīm'in zammı ve şā-i sāniyenin kesriyle) Şol kimsedir ki tekellüm ettikte dişlerin birbirine vurup ıztırāb-ı şedīdle muztarib olur, bir haysiyetle ki kelāmı anlanmaz olur.

[ث ل غ]

التَّلْغُ [eş-selğ] (şā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak; yukālu: تَلَّغَ رَأْسَهُ يَتَلَّغُهُ تَلْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

المُتَمَلِّغُ [el-muṣellağ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidıyla) Şol hurmādır ki ağacından düşüp yarıla.

[ث م غ]

التَّمْغُ [eş-semğ] (şā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Baş yarmak; yukālu: تَمَّغَتْ رَأْسَهُ تَمَّغًا إِذَا شَدَّحَتْهُ

التَّمَّعَةُ [eş-semeğat] (fethateynle) Dağın yukarısı, a'lā-yı cebel ma'nāsına. Ve Ferrā eyitti: Şol nesne ki ben işittim نَمَّعَةٌ [nemeğat]tır nūn'la, تَمَّعَةٌ [semeğat] değildir. Ebū 'Amr eyitti: تَمَّعَتْ التُّوبُ derler, إِذَا صَبَّغْتَهُ صَبَّغْتَهُ صَبْغًا مُشْبَعًا Ya'nī koyu boyasan.

FASLU'D-DĀL
(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ب غ]

الدَّبْنُ [ed-debğ] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الدَّبَاغَةُ [ed-dibāğat] (dāl'ın kesriyle) ve

الدَّبَاغُ [ed-dibāğ] (kezālik dāl'ın kesriyle) Deriyi sepilemek; yukālu: دَبَّغَ فُلَانٌ إِهَابَهُ يَدْبُغُهُ دَبَّغًا وَدَبَّغَةً وَدَبَّغًا وَدَبَّغَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّلَاثِ دَبَّغًا وَدَبَّغَةً وَدَبَّغًا Ve fi'l-hadīsi: "دَبَّاغُهَا طَهْرُهَا" Ve

دِبَاغُ [dibāğ] Şol nesneye dahi itlāk olunur ki onunla dibāğat olunur.

الدَّبِغُ [ed-dibğ] (dāl'ın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) ve

الدَّبِغَةُ [ed-dibğat] (kezālik dāl'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Zıkr olunan dibāğat havāyicine derler.

الدَّبْبَغَةُ [ed-debğat] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir kerre dibāğat etmek; binā-i merredir.

الْإِنْدِبَاغُ [el-indibāğ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Dibāğat kabūl etmek; yukālu: دَبَّغْتُ الْجِلْدَ فَأَنْدَبَغَ

[د غ غ]

الدَّغْدَغَةُ [ed-dağdeğat] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Teşevvüş ve ıztırāb ma'nāsına.

[د م غ]

الدِّمَاغُ [ed-dimāğ] (dāl'ın kesriyle) Başta olan 'uzv-ı ma'rūftur.

الأَدْمِغَةُ [el-edmiğat] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Cem'i, dimāğlar ma'nāsına.

الدَّمْغُ [ed-demğ] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Başı dimāğa erişince yarmak-

tır; yukālu: دَمَعَهُ دَمْعًا إِذَا شَجَّهُ حَتَّى بَلَغَتْ الشَّجَّةُ إِلَى الدَّمَاعِ

الدَّامِغَةُ [ed-dāmiġat] (mīm'in kesriyle) Şol baş yarığıdır ki dimāga erişmiş ola, zīrā başta olan cerāhat on türlüdür. Evveli فَاشِرَةٌ [kāširet]tir ki خَارِصَةٌ [hāriṣat] dahi derler, ondan sonra بَاضِعَةٌ [bādi'at]tir, ondan sonra دَامِيَةٌ [dāmiyet]tir ondan sonra مُتَلَاهِمَةٌ [mutelāhimet]tir ondan sonra سِمْحَاقٌ [simḥāq]tir ondan sonra وَاصِحَةٌ [vāḍihāt]tir, ondan sonra هَاشِمَةٌ [hāšimet], ondan sonra مُنْكَلَةٌ [munakḳilet], ondan sonra أَمَةٌ [āmmet], ondan sonra دَامِغَةٌ [dāmiġat]tir. Ve Ebū 'Ubeyd دَامِغَةٌ [dāmi'at]ı dahi ziyāde etti, 'ayn-ı gayr-i mu'ceme ile ki دَامِيَةٌ [dāmiyet]ten sonradır. Ve bunların ekserinin ma'nāsı lafzlarından ma'lūm olmağın tafsīl olunmadı. Ve

دَامِغَةٌ [dāmiġat] Şol çiçek gibi nesnedir ki hurmā ağacının üzerinde zuhūr eder, uzun ve muhkem olur, eger hālî üzere terk ederler ise hurmā ağacın harāb eder.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرِّاءِ)

[ر ب غ]

الْإِرْبَاقُ [el-irbāġ] (hemzenin kesriyle) Deveyi kendi kolayına suya salıvermektir, tā ki vaktli vaktsiz sulana; yukālu: تَرَكْتُ إِبْلَهُمْ هَمَلًا مُزْبَعًا

[ر د غ]

الرِّدْعَةُ [er-redeġat] (fethateynle) Sulu balçıktır. Ve koyu balçığa dahi derler.

الرِّدْغَةُ [er-redġat] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الرِّدَاغُ [er-redaġ] (fethateynle) Cem'i.

الرِّدَاغُ [er-ridāġ] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

الرِّدْيَغُ [er-rediġ] (rā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Ahmak ma'nāsına.

الرِّمْدَعَةُ [el-merdeġat] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Boyunla köprücük kemiğinin arası yeri.

الرِّمْرَادِغُ [el-merādiġ] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'i.

[ر ز غ]

الرِّزْعَةُ [er-rezeġat] (fethateynle) Sulu balçıktır, وَحَلٌّ [veḥal] ma'nāsına.

الْإِرْزَاغُ [el-irzāġ] (hemzenin kesriyle) Balçık etmek, bir haysiyyetle ki ziyāde sulu ola velākin akmaya; yukālu: أَرْزَغَ الْمَطْرُ الْأَرْضَ إِذَا أَبْلَهَا وَبَالَغَ وَلَمْ يَسْبَلْ

إِرْزَاغُ [irzāġ] Bir kimseyi za'if ve 'ayblı 'add etmek. Ve

إِرْزَاغُ [irzāġ] Bir yeri kazarken yaş balçığa erişmeğe dahi derler; yukālu: إِحْتَنَرَ الْقَوْمُ حَتَّى أَرْزَعُوا إِذَا بَلَّغُوا الطَّيْنَ الرَّطْبَ

[ر س غ]

الرُّسْغُ [er-rusg] (rā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bilek ki insānın elinde mevzi-i ma'rūftur. Ve hayvānātın elinde ve ayağında olan hurdelerdir ki bukağı vurdukları ince yerlerdir.

الرُّسْغُ [er-rusg] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; mislu: عُسْرٌ [ʿusr] ve عُسْرٌ [ʿusr].

التَّرْسِغُ [et-tersig] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Su davar bileğine çıkmak; yukālu: جاءَ المَطَرُ فَوَسَّغَ.

الرِّسَاغُ [er-risāg] (rā'nın kesriyle) Şol iptir ki devenin hurdesine muhkem bağlarlar tā ki alıp yürüyüvermeden māniʿ ola.

الرِّسَاغُ [er-resağ] (fethateynle) Devenin ayağında olan إِسْتِرْحَاءٌ [istirḥā]dır, Aşmaʿ rivāyeti üzere. Ve إِسْتِرْحَاءٌ [istirḥā] sölpük ve gevşek olmağa derler.

[ر غ غ]

الرَّوْعَرَّةُ [er-rağreğat] (ʿalā-vezni الرَّزْلَزَلَةُ [ez-zelzelet]) Huzūr ve refāhiyyetle dirilmek. Ve

رَغْرَعَةٌ [rağreğat] Deve suya her gün kaçan isterse varmaktır.

الرَّوْعِيَّةُ [er-reğīğat] (rā'nın fethi ve ġayn'ın kesri ve meddiyle) Şol süttür ki kaynatıp üzerine su saçıp lohusa olan ʿavrete içirirler.

[ر ف غ]

الرَّفْعُ [er-refğ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Maʿāşta vüsʿat olmak.

الرَّفَاعَةُ [er-refāğat] (rā'nın fethiyle) Dirlik vüsʿat üzere olmak; yukālu: رَفَعَ عَيْشُهُ رَفَاعَةً مِنْ البَابِ الحَامِسِ إِذَا اتَّسَعَ

الرَّفَافُ [er-rāfiğ] (fā'nın kesriyle) Vāsiʿ olan dirlik.

الرَّفِيعُ [er-refiğ] (rā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَيْشٌ رَافِعٌ وَرَفِيعٌ أَيُّ وَاسِعٌ طَيِّبٌ

التَّرْفُغُ [et-tereffuğ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimsenin dirliğı vüsʿat üzere olmak; yukālu: تَرَفَّعَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَسَّعَ

الرَّفَاعِيَّةُ [er-refāğiyet] (ʿalā-vezni الْعَمَانِيَّةُ [eş-semāniyyet]) Hüb olan maʿīşet; yukālu: هُوَ فِي رَفَاعِيَّةٍ مِنَ الْعَيْشِ

الْأَرْفَاغُ [el-erfāğ] (hemzenin fethiyle) Kısık yerleri, koltuklar gibi ve uyluklar gibi.

الرَّفْغُ [er-refğ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الرَّفْغُ [er-rufğ] (rā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Vāhidi.

[ر و غ]

الرَّوْغُ [er-revğ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الرَّوْعَانُ [er-reveğān] (fethateynle) Tilki ihtifā üzere olup uğrun uğrun yelmek; yukālu: رَأَى الثَّغْلَبُ يَرُوعُ رَوْعًا وَرَوْعَانًا Ve fi'l-meseli: "رُوعِي جَعَارٍ وَانظُرِي أَيْنَ المَفْرُ" Ve جَعَارٍ [ceʿari] cīm'le ve ʿayn-ı mühmele ile yeleli kurt, صَبَّغَ [ḡabuʿ] ma'nāsına. Ve رُوعِي [rūğī] ile hitāb olunmaz illā müʿennes.

الرَّوَاغُ [er-revāğ] (rā'nın fethiyle) İsmdir, uğurlayın yelmek ma'nāsına.

الْإِرَاغَةُ [el-irāğat] (hemzenin kesriyle) Taleb etmek. Ve إِرَاغَةٌ [irāğat] fāh olur matlūb ma'nāsına olur; yukālu: أَرِيعُونِي إِرَاغَتِكُمْ أَيُّ اطلُبُونِي طَلِبَتِكُمْ Ve طَلِبَةٌ [ṭalibet] ṭā'nın fethi ve lām'ın kesriyle māl-ı matlūb ma'nāsınadır; تَرَكَتْ [teriket] māl-ı metrūk ma'nāsına olduğı gibi.

الإرتياغُ [el-irtiyāğ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā; tekülü: إِذَا وَازْتَاغَ

أَرَعْتُ الصَّيْدَ فَمَاذَا تُرِيغُ أَيُّ: tekūlu: ve طَلَبَ وَأَزَادَ تُرِيدُ

الرَّوَاغُ [er-ruvāg] (rā'nın zammıyla) Gizli meyl etmek; tekūlu: رَاعَ إِلَى كَذَا إِذَا مَالَ إِلَيْهِ سِرًّا: Mā'il ma'nāsına. Ve Bārī ta'ālānın (الصفات) ﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ صَرْبًا بِالْيَمِينِ﴾ (93 buyurduğu أَقْبَلَ ma'nāsınadır. Ve Ferrā eyitti: مَالَ عَلَيْهِمْ ma'nāsınadır, gūyā ki رَوَّغَ [revg] Hazret-i İbrāhīm'in kefereye temāruz edip سَقِيمَ إِيِّ dediği cihettendir.

الرَّمْرَاوَعَةُ [el-murāveġat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Gizlenip uğurlanmak; yukālu: فَلَانَ يُرَاوَعُ فِي الْأَمْرِ مُرَاوَعَةً إِذَا طَلَبَهُ سِرًّا: Ve وَخَفِيَّةً

مُرَاوَعَةُ [murāveġat] Güreş tutmağa dahi derler, مُصَارَعَةٌ [muşāre'at] ma'nāsına.

الرِّيَاغَةُ [er-riyāġat] (rā'nın kesriyle) Güreş tuttıkları yere derler. Bunun aslı رَوَاغَةً [rivāġat] idi, vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için.

الرَّتْرَاوَعُ [et-terāvuġ] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Halk birbirine destān söylemek; yukālu: تَرَاوَعَ الْقَوْمُ إِذَا رَاوَعَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا: Ya'nī birbirinin hufyeten hātrın ele alsa.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّيِّ)

[ز غ غ]

الرُّعْزُغِيَّةُ [ez-Zuġzuġiyet] [Zuġzuġ] زُعُغٌ [Zuġzuġ] 'Acem tā'ifesinden bir tā'ifedir; yukālu: كَلَّمْتُهُ بِالرُّعْزُغِيَّةِ أَيُّ بُلْعَةٍ تَلِكِ الطَّائِفَةِ

[ز ي غ]

الرَّزَيْغُ [ez-zeyġ] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Meyl etmek; yukālu: زَاغَ يَزِيغُ Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

رَزِيغٌ [zeyġ] Göz za'f olup donmağa dahi derler. Ve güneş istivādan zā'il olmağa dahi derler; yukālu: زَاغَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ وَذَلِكَ إِذَا فَاءَ النَّيِّءِ

الرَّزَاغَةُ [ez-zāġat] ('alā-vezni [el-bā'at]) قَوْمٌ زَاغَةٌ عَنِ الرَّيِّغِ [zā'ig]in cem'idir; yukālu: الشَّيْءِ أَيُّ زَائِعُونَ

الرَّتْرَايِغُ [et-tezāyuġ] Meyl etmek ya'nī eġilmek.

الرَّتْرَيْيغُ [et-tezeyyuġ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bezenmek, tezeyyün ma'nāsına.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب غ]

السَّابِغُ [es-sābiġ] (bā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki kāmīl ve vāfī ola; yukālu: ذَنَبَ سَابِغٌ Ve إِذَا كَمُلَ Ya'nī atın kuyruġu meselā kemālin bulsa. Ve

سَابِغٌ [sābiġ] Tolganın ardında olan enselik ki tolgayı zırha o ulaştırır; yukālu: بَيَضَةُ لَهَا سَابِغٌ Ve

سَابِغٌ [sābiġ] Şol erkeġe derler ki zekeri uzun ola. Ve bu كَمَشٌ [kemş]in mukābilidir ki كَمَشٌ [kemş] şīn-i mu'ceme ile zekeri kısa olandır.

السُّبُوغُ [es-subūġ] (zammeteynle) Ni'met bol olmak; yukālu: سَبَعَتِ النِّعْمَةُ يَبْسُغُ سُبُوغًا مِنَ النَّبَابِ الأَوَّلِ إِذَا اتَّسَعَتْ

الإِسْبَاغُ [el-isbāġ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi tamām kılmak; yukālu: أَسْبَغَ اللهُ إِسْبَاغَ الوُضوءِ Ve عَلَيْنَا النِّعْمَةُ إِذَا أَتَمَّهَا [isbāġu'l-ıvudū] Ābdesti tamām almaġa derler.

التَّسْبِيبُ [et-tesbīġ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Nāka yavrusun karnında tüylenedikten sonra düşürmeġe derler; yukālu: سَبَعَتِ النَّاقَةُ تَسْبِيبًا إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ أَشْعَرَ

السَّابِغَةُ [es-sābiġat] (bā'nın kesriyle) Vāsī' olan zırh.

المُسْبِغُ [el-musbiġ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki vāsī' zırh giye.

التَّسْبِغَةُ [et-tesbiġat] (tā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki başa giyilen tolga onunla zırha ulaşıp boynu setr eder. Ve buna تَسْبِغَةٌ [tesbiġat] dediler tolga onunla tamām olduġu için ve eger olmasa zırhın yakası ile tolga mā-beyninde açık yer

kalaydı.

[س غ غ]

السَّغْسَغَةُ [es-saġseġat] (alā-vezni الرَّزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi topraġa örseleyip pāymāl etmek; yukālu: سَغْسَغْتُ الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ أَي دَسَسْتُهُ فِيهِ Ve

سَغْسَغَةُ [saġseġat] Ta'āmı ziyāde çerb etmek; tekūlu: سَغْسَغْتُ الطَّعَامَ إِذَا أُوسِعْتَهُ دَسْمًا Ve

سَغْسَغَةُ [saġseġat] Eliyle başa koyup sıkmaġa derler; tā ki yaġ sirāyet ede. Ve bunun aslı تُعْغَعَةٌ dur, üç ġayn'la ġayn-ı vustāyı sīn'e tebdīl ettiler, فَعَلٌ ile فَعَّلٌ kelimesinin mā-beynin farkdan ötürü ve tebdīl-i sīn ihtiyār olundu, kelimedede sīn olduġu için. Ve bunun emsāli olan muzā'aflarda dahi hāl böyledir, كَعَكَعَ ve عَعَعْتُ ve لَفَلَقَ gibi. عَعْنَةُ [aş'ašet] 'ayn-ı mühmele ve sâ-i müsellese ile fesād etmek ve كَكَعَا [ka'ke'at] habs etmek ma'nāsınadır.

التَّسَاغُصُغُ [et-tesaġsuġ] (alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Yere girmek; yukālu: تَسَاغُصَغُ فِي الأَرْضِ إِذَا دَخَلَ

[س ل غ]

السُّلُوغُ [es-sulūġ] (zammeteynle) Hayvān altıncı yaşından sonra diş bırakıp kemālin bulmak; yukālu: سَلَعَتِ البَقْرَةُ والشَّاةُ تَسْلُغُ سُلُوغًا مِنَ النَّبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَقَطَتِ البَسَنُ الَّتِي خَلَفَ Ve سَدِيسٌ [sedīs] altıncı yaşa giren davardır.

السَّالِغُ [es-sāliġ] (lām'ın kesriyle) Zikr olunan sinnde olan hayvān; ve yukālu: سَلَعَتْ وَصَلَعَتْ فَهِيَ سَالِغٌ وَصَالِغٌ أَيْضًا dahi bi-gayri hā' isti'māl olunur. Ve bu zikr olunan altıncı tamām oldukta olur. Ve سُلُوغٌ [sulūġ] çatal tırnaklı olan davarda بَزُولٌ [buzūl] gibidir deve kısmından, zīrā سُلُوغٌ [sulūġ] ve بَزُولٌ [buzūl] zikr olunan

hayvānlar kemālin buldukta itlāk olunur, zīrā sığırın veledine sene-i ūlāda عَجَلٌ [ʿicl] derler, bi-kesri'l-ʿayn ve sükūni'l-cīm: نَبِيْعٌ بَعْدَهُ جَذَعٌ بِالْفَتْحَيْنِ بَعْدَهُ ثَبِيْبٌ يَفْتَحُ الثَّاءَ وَتَشْدِيْدِ الْيَاءِ بَعْدَهُ رَبَاعٌ يَفْتَحُ الرَّاءَ بَعْدَهُ سَدِيْسٌ يَفْتَحُ السِّيْنَ وَكَسْرٍ وَصَالِحٌ سَالِحٌ سَالِحٌ سَالِحٌ بَالِيْغَانِ مَاءِ بَعْدَهُ سَالِحٌ سَالِحٌ وَتَشْدِيْدِ الْيَاءِ بَعْدَهُ رَبَاعٌ يَفْتَحُ الرَّاءَ بَعْدَهُ سَدِيْسٌ بَعْدَهُ سَالِحٌ derler.

الْأَسْلَعُ [el-eslağ] (hemzenin ve lām'ın fet-hiyle) Ferrā rivāyeti üzere, şol ettir ki piş-miş ola velākin tamām pişmeye.

الْسَلْعُ [es-selğ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş yarmak; yukālu: سَلَعٌ رَأْسُهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي ثَلَاثَةٍ

[س و غ]

السَّوْعُ [es-sevğ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İçilen nesne boğaza sühūlet ile dāhil olmak; yukālu: سَاعَ الشَّرَابِ يَسْوَعُ Ve سَوْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَهَلَ مَدْخَلُهُ فِي الْحَلْقِ boğaza sühūletle idhāl etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: أَنَا أَسْوَعُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Lākin ecved bāb-ı ifʿālden gelmektir. Ve

سَوْعٌ [sevğ] Bir nesne cāʿiz olmak; yukālu: سَاعٌ لَهُ مَا فَعَلَ أَيُّ جَارَ لَهُ ذَلِكَ Ve

سَوْعٌ [sevğ] Bir veledir ki bir veledin ar-dınca doğup ara yerde āhar veled olmaya. Ve veled dahi itlāk olunur; yukālu: هِيَ أَخْتُهُ سَوْعُهُ وَسَوْعَتُهُ أَيضًا

السَّيْعُ [es-seyğ] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik bir veledin ʿakibince

doğın veled; yukālu: هَذَا سَوْعٌ هَذَا وَسَيْعٌ هَذَا **الْإِسَاعَةُ** [el-isāgat] Şarābı sühūlet ile boğ-a za idhāl etmek; yukālu: أَسَعْتُهُ أَسِيْعُهُ إِسَاعَةً Ve gussaya ārām vermek maʿnāsına da gelir; tekūlu: أَسَعٌ لِي غَضَبِي أَيُّ أَمْهَلَنِي وَلَا تَعْجَلْنِي Ve kāle taʿālā: ﴿يَسْجُرُّهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيْعُهُ﴾ (إبراهيم 17) **السَّوَاغُ** [es-sivāğ] (sīn'in kesriyle) Şol nes-nedir ki onunla boğaz tutan nesneye ʿilāc olunur; yukālu: سَوَاغُ الْمَاءِ سَوَاغُ الْغُضْصِ Yaʿnī “Su boğaza duran nesnelere ʿilācıdır.” **التَّسْوِيْعُ** [et-tesvīg] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-tekrīm]) Cāʿiz görmek; yukālu: إِذَا جَوَّرْتَهُ

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش غ غ]

الرَّزْلَزْلَةُ [eş-şagşegat] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Gönder gönderle vurulan kimsede tahrîk olunmak. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: شَعَّشَعَةً [şagşegat] gönderi sokup çı-karmaktır. Ve

شَعَّشَعَةً [şagşegat] Bir cins ötme ya'nī savt etmeğe derler.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ب غ]

الصَّبِغُ [eş-şibğ] (şād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla bir nes-ne boyarlar.

الأَصْبَاغُ [el-aşbāğ] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

صَبِغٌ [şibğ] Şol nesneye dahi derler ki onu ekmek katığı edinirler, nān-hüres ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَصَبِغٌ لِلْكَالِينِ﴾ (المؤمنون 20)

الصَّبَاغُ [eş-şibāğ] (şād'ın kesriyle) Cem'i.

الصَّبِغُ [eş-şabğ] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Boyamak; yukālu: صَبَّغْتُ الثُّوبَ أَصْبَغُهُ صَبْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَأَصْبَغُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

المُصَبَّغَةُ [el-muşabbegat] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Boyanmış nesne; yukālu: ثِيَابٌ مُصَبَّغَةٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ

صَبِغٌ [Şabīğ] (şād'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir.

صَبِغَةُ اللَّهِ [şibgatullāh] (şād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) دِينُ اللَّهِ [dīnullāh] ma'nāsınadır. Ve ba'zılar eyitti: Bunun aslı Naşārā evldādın kendilerin suyundan صَبِغٌ [şabğ] etmelerinden me'hūzdur.

الأَصْبَاغُ [el-aşbāğ] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Şol attır ki onun alını aktır yāhūd kuyruğunun etrafı aktır. Ve

أَصْبَاغٌ [aşbāğ] Tayr cinsinden ona derler ki kuyruğu ak ola.

الصَّبِغَاءُ [eş-şabgā'] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki kuyruğunun ucu ak ola.

التَّصْبِغُ [et-taşbīğ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

الصَّمغَةُ [eş-şimğat] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir pāre zamk. Ve fi'l-meseli: "تَرَكَتُهُ عَلَى مِثْلِ مَقْرِفِ الصَّمغَةِ" Ve مَقْرِفٌ [maḳ rif] mīm'in fethi ve ḳāf'tan sonra rā'nın kesriyle صَمغٌ [şamğ] cem' olan ağaç kabı ki onun zamkin aldıkta yerinde aslā nesne kalmaz. Ya'nī ben onu mahall-i صَمغٌ [şamğ] olan ağaç kabı gibi terk ettim, zikr olunan mahalde eser-i صَمغٌ [şamğ] kalmadığı haysiyetten.

المُصمَّغُ [el-muşammağ] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve teşdīdiyle) Zamkla ittihāz olunan mürekkeb; yukālu: مَصْمُغٌ Cevheri eydür: Ben bu kelimeyi işittim velākin kimden işittiği bilmezem.

الصَّامِغَانُ [eş-şāmiğān] (mīm'in kesriyle) Ağzın iki cānibi.

الْإِسْتِصْمَاغُ [el-istişmāğ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir ağaçtan zamk almak, Ebu'l-Ġavş rivāyeti üzere; tekūlu: اِسْتِصْمَعْتُ الصَّابَ وَذَلِكَ أَنْ تَشْرَطَ شَجَرَةً لِيَخْرُجَ مِنْهُ شَيْءٌ مُرٌّ فَيَنْعَقِدَ كَالصَّبْرِ Ve صَابٌ [şāb] şād-ı mūhmele ile şol sudur ki ağaçtan akar ve شَرَطٌ [şart] yarmak ve dilmektir.

[ص و غ]

الصَّوْغُ [eş-şavğ] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kuyumculuk san'atın işlemek; tekūlu: صَعْتُ الشَّيْءَ أَصَوْغُهُ صَوْغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

صَوْغٌ [şavğ] Bir nesnenin berāberine dahi derler; yukālu: هَذَا أَصَوْغٌ هَذَا إِذَا كَانَ عَلَى قَدْرِهِ

الصَّوْغَانُ [eş-şavğān] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tesniyesi, berāberler ma'nāsına, سَيَّانٌ [siyyān] gibi. Ve

صَوْغٌ [şavğ] Kizb etmek ma'nāsına da gelir isti'āreten. Ve fi'l-hadīsi: "كَذِبَةٌ كَذَّبَهَا الصَّوْغُونَ"

الصَّائِغُ [eş-şā'ig] (yā'nın kesriyle) Kuyumcu.

الصَّوْأغُ [eş-şavvāğ] (şād'ın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الصَّيَّأغُ [eş-şayyāğ] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu kezālike fī lügati ehli'l-Ḥicāz. Ve

صَوْأغٌ [şavvāğ] Kezzāb ma'nāsına dahi gelir, 'alā-mā merre fi'l-hadīsi.

الصَّيَّأَغَةُ [eş-şiyāğat] (şād'ın kesriyle) Kuyumculuk san'atı.

الصَّيِّغَةُ [eş-şigat] (şād'ın kesri ve meddiyle) Hılkat ma'nāsına; yukālu: أَصَاغَهُ اللهُ صَيِّغَةً Ve حَسَنَةً أَيْ خَلَقَهُ حَسَنَةً

صَيِّغَةٌ [şigat] Birkaç nesne bir kimsenin işidir demek mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: سَهَامٌ صَيِّغَةٌ أَيْ عَمَلٌ شَخْصٍ وَاحِدٍ : Ve bu vāvī'dir, lākin vāv'ın mā-kabli meksūr olmağın yā'ya münkalib oldu.

FASLU'D-ĠĀD
(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض غ غ]

الضَّغِيغَةُ [eḏ-ḏaġīġat] (ḏād'ın fethi ve ġayn'ın kesri ve meddiyle) Şol tāze bāġçedir ki nebātātının levni müteġayyir olmamış ola. Ve

ضَغِيغَةٌ [ḏaġīġat] Sulu hamura dahi derler.

الضَّغِيغُ [eḏ-ḏaġīġ] (ḏād'ın ve ġayn'ın kesri ve meddiyle) Bolluk yılı; yukālu: أَقَمْنَا عِنْدَ [ḥiṣb] خَضِبَ Ve فُلَانٍ فِي ضَغِيغٍ أَيْ فِي خَضِبٍ ḥā'nın kesriyle vüs'at üzere olmak.

الضَّغْضَغَةُ [eḏ-ḏaġḏaġat] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Dişsiz kimsenin çiynelesi; yukālu: ضَغْضَغَتِ الْعُجُوزُ إِذَا لَأَكْتُ شَيْئًا بَيْنَ الْحِنَكَيْنِ وَلَا سِنَّ لَهَا

FASLU'L-FĀ'
(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف د غ]

الْفَدْغُ [el-fedġ] (fā'nın fethi ve dāl'ın sükünüyla) Bir mücevvef nesneyi yarmak; tekūlu: فَدَعْتُ رَأْسَهُ أَفْدَعُهُ فَدَعًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَّخْتَهُ

[ف ر غ]

الْفُرُوغُ [el-furūġ] (zammeteynle) İştēn kurtulmak.

الْفَرَاغُ [el-ferāġ] (fā'nın fethiyle) Bima‘nāhu; tekūlu: فَرَعْتُ مِنَ الشَّغْلِ أَفْرَعُ فُرُوعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

فَرَاغٌ [ferāġ] Su dökülmeğe dahi derler; tekūlu: فَرَعَ الْمَاءُ يَفْرَعُ فَرَاغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ سَمِعَ سَمَاعًا

الْتَفَرُّغُ [et-teferruġ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir husūs için fāriġ olmak; tekūlu: تَفَرَّغْتُ لِكَذَا إِذَا تَهَيَّأْتُ لَهُ Ve

الْإِسْتِفْرَاغُ [el-istifrāġ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye makdūru sarf etmek; tekūlu: اسْتَفْرَعْتُ مَجْهُودِي فِي كَذَا إِذَا بَدَلْتُ مَقْدُورَكَ فِيهِ

الْإِفْرَاغُ [el-ifrāġ] (hemzenin kesriyle) Suyu kāseden dökme; tekūlu: أَفْرَعْتُ الْمَاءَ إِذَا صَبَبْتَهُ Ve

إِفْرَاغٌ [ifrāġ] Kan dökmeğe dahi derler; tekūlu: أَفْرَعْتُ الدِّمَاءَ إِذَا أَرَقْتَهَا

الْمُفْرَعَةُ [el-mufreġat] (mīm'in zammı ve fā'nın sükünü ve rā'nın fethiyle) Şol halkadır ki dökme olup her cānibi berāber ola.

الْتَفْرِيعُ [et-tefrīġ] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Bir nesneyi dökme; tekūlu: فَرَعْتُهُ تَفْرِيعًا إِذَا صَبَبْتَهُ Ve

تَفْرِیغٌ [tefrīg] Zurūfu hālī kılmağa da derler.

الْإِفْتِرَاغُ [el-iftirāg] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Bir kimse kendi üzerine su dök-mek; tekūlu: **إِفْتَرَعْتُ إِذَا صَبَبْتُ الْمَاءَ عَلَى نَفْسِكَ**

إِبْنُ مَفْرِیغٍ [İbnu Muferrīg] (mīm'in zam-mı ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Hımyer kabilesinden bir şā'irin ismidir.

الْفَرْغُ [el-ferg] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kova ağzında olan ağaçların arasında su dökülecek yer. Ve

فَرْغٌ [ferg] Kezālik kan heder olmağa dahi derler; yukālu: **ذَهَبَ دَمُهُ فَرْغًا إِذَا لَمْ يُطَلَبْ بِهِ**

الْفَرْغُ [el-firg] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik kan heder olmak.

الْفَرْغَانُ [el-Fergān] (kezālik fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Menāzil-i kamerden iki berrāk yıldızın ismidir ki biri Delv burcunun mukaddeminde ve biri mu'ahharındadır. Ve beyenlerinde rü'yet-i 'ayn hasebiyle beş zirāc mikdārı mesāfe vardır. Ve bu ism **فَرْغٌ** [ferg]den me'hūzdur, mahrec-i mā-i delv ma'nāsına, nitekim mürūr etti.

الْفُرَاغَةُ [el-furāgat] (fa'nın zammıyla) Mā-i recüldür, nutfe ma'nāsına.

الْفَرِیغُ [el-ferīg] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol attır ki yürümesi vāsif ola.

الْفَرِیغَةُ [el-ferīgat] (fā'nın ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol darbdır ki vāsif ola, ya'nī kolu kulaçlanmakla ola.

الْفَرْغَاءُ [el-fergā] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol dürtmek-tir ki vāsif ola, zikr olunan vech üzere; yukālu: **طَعْنَةٌ فَرْغَاءٌ**

[ف ش غ]

الْفَشْغُ [el-feşg] (fā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir nesnenin üzerine çıkıp onu setr etmek; yukālu: **فَشَعُهُ إِذَا عَلَاهُ حَتَّى غَطَّاهُ** Ve

فَشْغٌ [feşg] Değnek ile üzerine havāle ol-mağa dahi derler; yukālu: **إِذَا فَشَعُهُ بِالسُّوْطِ إِذَا عَلَاهُ**

الْإِفْشَاغُ [el-ifşāg] (hemzenin kesriyle) Değnek ile vurmak; yukālu: **إِذَا ضَرَبَهُ** Cevherī'nin zāhir-i kelāmından fehmlen budur, lākin sāhib-i *Şurāh* ve sāhib-i *Muhezzeb* **فَشْغٌ** [feşg]i ve **إِفْشَاغٌ** [ifşāg]ı fark etmeyip darb ile tefsir etmişlerdir.

الْفُشَاغَاءُ [el-feşgā] (fā'nın fethi ve şīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol saçtır ki dağılmış ola; yukālu: **النَّاصِيَةُ الْفُشَاغَاءُ أَيِ الْمُتَشَتِّرَةُ**

التَّفْشُغُ [et-tefeşşug] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Pīrlık saç ve sakal ağarması çok olmak; yukālu: **تَفْشَغُ الشَّيْبِ إِذَا كَثُرَ وَاتَّشَرَّ** Ve

تَفْشُغٌ [tefeşşug] Kan galebe etmeğe dahi derler; yukālu: **تَفْشَغُ فِيهِ الدَّمُ إِذَا غَلَبَهُ وَتَمَسَّى فِي بَدَنِهِ** Ve

تَفْشُغٌ [tefeşşug] Evlerin arasına girmeğe de derler; yukālu: **تَفْشَغُ الرَّجُلُ الْبَيْوتَ إِذَا دَخَلَ بَيْنَهَا** Ve

تَفْشُغٌ [tefeşşug] 'Avretin iki ayağı arası-na girip vat' etmeğe dahi derler; yukālu: **إِفْتِرَاغٌ** Ve **تَفْشَغُ الْمَرْأَةُ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ رِجْلَيْهَا وَافْتَرَعَهَا** [iftirā] fā'yla ve 'ayn-ı mühmele ile izāle-i bekāret etmeğe derler.

الْفُشَاغُ [el-fuşāg] (fā'nın zammı ve şīn'in tahfifi ve teşdīdiyle) Bir ottur ki ağaca çı-kıp sarmaşır.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ث غ]

الْتَلْعَةُ [el-luṣḡat] (lām'ın zammı ve sâ'nın sükūnuyla) Râ'yı telaffuzda ġayn etmeğe yâhūd lām etmeğe yâhūd sîn'i sâ etmeğe derler.

الْتَلْعُ [el-leṣaġ] (fethateynle) Zikr olunan sıfat üzere olmak; yukālu: لَتَعُ يَلْتَعُ لَتْعًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْتَلْعُ [el-elṣaġ] (hemzenin ve sâ'nın fethiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْتَلْعَاءُ [el-leṣġā] (lām'ın fethi ve sâ'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

[ل د غ]

الْتَلْدَغُ [el-ledġ] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) 'Akreb sokmak.

الْتَلْدَاغُ [et-teldāġ] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'ñāhu; yukālu: لَدَعْتُهُ Ve الْعُقْرُبُ تَلْدَعُهُ لَدْعًا وَتَلْدَاغًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

لَدَغٌ [ledġ] Sözle acıtmağa dahi derler; yukālu: لَدَعْتُهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَزَعَتْ بِهَا Ve نَزَعٌ [nezġ] nūn'la ve zā ve ġayn-ı mu'cemeteyn ile dürtmektir, ta'n ma'nāsına.

الْمَلْدُوغُ [el-meldūġ] (mīm'in fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) 'Akreb sokmuş kimse.

الْتَلْدِغُ [el-lediġ] (lām'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'ñāhu.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ر غ]

الْتَمْرِغُ [et-temriġ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Davarı aġnatmak.

الْتَمَرُغُ [et-temerruġ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Davar aġnamak; yukālu: مَرَعْتُهُ فِي الثَّرَابِ تَمْرِغًا فَتَمَرَّغَ إِذَا مَعَكَتَهُ فَتَمَعَكَ

الْمَتَمَرَّغُ [el-mutemerraġ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Aġnayacak yer.

الْمَرَاغُ [el-merāġ] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'ñāhu.

الْمَرَاغَةُ [el-merāġat] (kezālik mīm'in fethiyle) Bi-ma'ñāhu eyzan. Ve

مَرَاغَةٌ [Merāġat] Cerīr nām şā'irin anasının lakabıdır. Ve bunu ona Aḡḡal nām şā'ir lakab kılmuştur, üzerinde ricāl aġnamasın iş'ar etmek için.

الْمَرِغُ [el-merġ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Davar ot otlamak. Ve فِي keli-mesiyle isti'māl olursa ikāmet ma'nāsına olur, nitekim *Kāmūs*'ta tasrīh olunmuştur ve bu takrirden sāhib-i *Şurāh*'ın مَرِغٌ [merġ] "galtīden sutūr der-'alef" dediği muhālif olduğu zāhir olur.

الْمِمْرِغَةُ [el-mimreġat] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol baġırsağa derler ki bir cānibi tutuktur, menfezi yoktur, ona mi'a-yı a'ver dahi derler, menfezi olmadığı için. Ve مِمْرِغَةٌ [mimreġat] dedikleri ekseriyā yabana atıldığı içindir.

الْإِمْرَاغُ [el-imrāġ] (hemzenin kesriyle) Aġız yarı akmak; yukālu: أَمْرَغَ إِذَا سَالَ لُعَابُهُ Ve

إِمْرَاغٌ [imrāġ] Nā-savāb kelimāt etmeğe dahi derler. Ve

إِمْرَاقٌ [imrāg] Hamura suyu çok koyup rakik etmege dahi derler.

الْتَمَرُغُ [et-temerrug] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Ağızdan ağız yarın saçmak; yukālu: **تَمَرَعٌ إِذَا رَشَّ اللَّعَابُ مِنْ فِيهِ**

[م ش غ]

الْمَشْغُ [el-meşg] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir cins ekl etmektir, hıyār yemek gibimeselā.

[م ض غ]

الْمَضْغُ [el-mađg] (mīm'in fethi ve dād'ın sükūnuyla) Çiynemek; yukālu: **مَضَغَ الطَّعَامَ يَمْضَغُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَمْضَغُهُ مَضْغًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْمَضَاغُ [el-međāg] (mīm'in fethiyle) Şol nesnedir ki çiynenir; yukālu: **مَا عِنْدَنَا مَضَاغٌ** ve **هَذِهِ كِسْرَةٌ لَيْتَنَّهُ الْمَضَاغُ**

الْمُضَاغَةُ [el-muđāgat] (mīm'in zammıyla) Çiynediğin nesne.

الْمُضَغَةُ [el-muđgat] (mīm'in zammı ve dād'ın sükūnuyla) Et pāresi. Ve bu sebebden kalbü'l-insān **مُضَغَةٌ** مِنْ جَسَدِهِ derler.

الْمَاضِغَانِ [el-mādiğān] (dād'ın kesriyle) İki çenenin dipleridir, azı dişi bittiği yerde. Ve ba'zılar eyitti: **مَاضِغَانِ** [mādiğān] iki çenede iki damardır.

[م غ غ]

الْمَعْمَغَةُ [el-mağmeğat] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Karışmak, ihtilāt ma'nāsına.

[م ل غ]

الْمِلْغُ [el-milg] (mīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol ahmaktır ki fuhşiyāt söyler; yukālu: **بَلَّغْ مِلْغٌ** Ya'nī hamakatıyla murādına vāsıldır. Ve gāh olur **مِلْغٌ** yalnız zikr olunur.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن ب غ]

النَّبِغُ [en-nebg] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Zāhir olmak.

النَّبُوغُ [en-nubūg] (zammeteynle) Bima'nāhu; yukālu: **نَبِغَ الشَّيْءُ يَنْبِغُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَنَبُوغًا إِذَا ظَهَرَ** Ve **وَيَنْبِغُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي نَبِغًا وَنَبُوغًا إِذَا ظَهَرَ**

نُبُوغٌ [nubūg] Bir kimse aslında şā'ir de-ğilken şi're heves edip şi'ri iyi demek; yukālu: **نَبِغَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي إِزْثِ الشَّعْرِ ثُمَّ** Ve bundan me'hūzdur şu'arādan ba'zı kimseye **نَوَابِغٌ** [nevābiğ] dedikleri; Zubyānī gibi ve Ca'dī gibi ve bunlardan gayrı dahi kim var ise. Ammā Ziyād b. Mu'āviye ed-Zubyānī'ye **نَابِغَةٌ** [nābiğat] dedikleri: **”وَقَدْ نَبِغْتُ لَنَا مِنْهُمْ شُؤُونَ”** dediği kavlınden ötürüdür.

[ن ت غ]

النَّتِغُ [en-netg] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ta'yīb etmek; tekūlu: **نَتَّغْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَيْبْتُهُ**

الْإِنْتَاغُ [el-intāg] (hemzenin kesriyle) Suhriyye gülmesiyle gülmek; tekūlu: **إِذَا أَنْتَغَ إِذَا صَحِكَ صَحِكَ الْمُسْتَهْزِئُ**

[ن د غ]

النَّدِغُ [en-nedg] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Parmakla dürtmek; yukālu: **نَدَّغَهُ إِذَا نَحَسَهُ بِإِصْبَعِهِ وَدَخَّدَعَهُ**

نَدَّغٌ [nedg] Kezālik gönderle dürtmege dahi derler. Ve kelāmla acıtmağa dahi derler. Ve

نَدَّغٌ [nedg] Kekik otuna dahi derler, **سَعَتَرٌ** [sa'ter] ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

التَّدْعُ [en-nidġ] (nūn'un kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Kezālik zıkr olunan ota derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere, pes ihtilāfları fethle kesrdedir ġayn-ı mu'ceme olmasında ihtilāf etmemişlerdir.

أَلْمُنْدَعُ [el-mindaġ] (mīm'in kesri ve dāl'ın fethiyle) Şol kimsedir ki dürtmek 'ādetidir.

[ن ز غ]

التَّرْعُ [en-nezġ] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) İfsād etmek; yukālu: نَزَعَ الشَّيْطَانُ Ve بَيْنَهُمْ يَنْزَعُ نَزْعًا إِذَا أَفْسَدَ وَأَعْرَى

نَزَعُ [nezġ] Dürtmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَزَعَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا طَعَنَ فِيهِ مِثْلَ نَسَعَهُ وَنَدَعَهُ

[ن س غ]

التَّنْسَعُ [en-nesġ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Dürtmek, نَحَسُ [naḥs] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: نَسَعَهُ بِالسَّوْطِ إِذَا نَحَسَهُ Ve

نَسَعُ [nesġ] Sözle acıtmağa dahi derler; yukālu: نَسَعَهُ بِكَلِمَةٍ مِثْلَ نَزَعَهُ Ve

نَسَعُ [nesġ] İğne ile dürtmeğe dahi derler; yukālu: نَسَعَتِ الْوَأَشْمَةَ إِذَا غَزَزَتْ فِي الْبَيْدِ بِالْإِبْرَةِ Ya'nī kaçan döğün vuran 'avret iğne ile döğün kılsa ki nisā-i 'Arabın 'ādetidir.

أَلْمِنْسَعَةُ [el-minseġat] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnu ve sīn'in fethiyle) Kuş kuyruğundan cem' edip bir yere bağladıkları nesnedir ki onunla ekmekçiler ekmeği eleçler. Ve demirden olduğu vakt yine **مِنْسَعَةُ** [minseġat] derler.

أَلْإِنْسَاعُ [el-insāġ] (hemzenin kesriyle) Kezālik dürtmek; yukālu: نَسَعَهُ وَأَنْسَعَهُ بِمَعْنَى Ve

إِنْسَاعُ [insāġ] Ağaç kat' olunduktan sonra şāh salıvermeğe dahi derler.

[ن ش غ]

التَّنْشَعُ [en-neşġ] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir mertebe haykırmak ki ġaşy olmak dā'iresine vara; yukālu: نَشَعُ يَنْشَعُ مِنْ نَشَعٍ نَشَعٌ عِبْرَةُ الْعَالَمِ Ebū 'Ubeyd eyitti: İnsāndan **نَشَعُ** [neşġ] sādır olmaz, illā sāhibine teşevvukan yāhūd te'ssüfen veyāhūd mülākātına mahabbeten olur.

التَّنْشُوعُ [en-neşūġ] (nūn'un fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Burna çekilen yāhūd ağza dökülen devādır; 'ayn ve ġayn lügattır.

التَّنْشُوعُ [en-nuşūġ] (zameteynle) Zıkr olunan devā isti'māl olunmak; yukālu: نَشَعُ الصَّبِيِّ نُشُوعًا

أَلْمِنْشَعَةُ [el-minşeġat] (mīm'in kesri ve şīn'in fethiyle) Burna devā çekmek için isti'māl olunan ālet.

التَّنْشَعُ [en-neşġ] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Kelām telkīn etmek; tekūlu: نَشَعْتُهُ الْكَلَامَ نَشَعًا إِذَا لَقَيْتَهُ وَعَلَّمْتَهُ وَهُوَ عَلَى سَبِيلِ التَّشْبِيهِ Ya'nī söz telkīn etmeği devā içirmeğe teşbīhendir.

[ن غ غ]

أَلْتَنْغَانِغُ [en-negāniġ] (nūn-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Şol etlerdir ki boğazda olan diltik yanında olur.

أَلْتَنْغُنُغُ [en-nuġnuġ] (nūn'un zammı ve ġayn'ın sükūnuyla) Vāhidi.

[ن م غ]

أَلْتَنْمَعَةُ [en-nemeġat] (fethateynle) Dağın ve başın tepesi ve a'lā-yı cebel ve a'lā-yı re's ma'nāsına. Ve **نَمَعَةُ الْقَوْمِ** [nemeġatu'l-ḳavm] kavmin ulularına dahi derler. Bu zıkr olunan 'ibāre Cevherī'den fehm olunandır. Ammā **كَمَامُ** sāhibi **أَلرَّأْسِ يَأْفُوحُ الرَّأْسِ**

ile tefsîr etmiş. Ve يَأْفُوْحُ [yāfūḥ] fā ile ve ḥā-i mu'ceme ile كَافُوْرٌ [kāfūr] vezni üzere başta olan enektir ki hālet-i sibāda yumuşak olan yendir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب غ]

الْوَبَاغَةُ [el-vebbāgat] (vāv'ın fethi ve bā'nın teşdiyle) Oturak yeri, اِسْتُ [ist] ma'nāsına, 'ayn'la ve ğayn'la lügattır; yukālu: كَذَبْتُ وَبَاغْتُكَ وَوَبَاغْتُكَ إِذَا صَرَطَ Ya'nî dübürden rih huruc etse.

[و ت غ]

الْوَتَاغُ [el-vetağ] (fethateynle) Helak olmak ve güneh-kar olmak ma'nāsınadır; yukālu: وَتِعَ يَوْتِعُ وَتَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَمَّ وَهَلَكَ

الْإِيْتَاغُ [el-ītāğ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Helak etmek; yukālu: أَوْتَعَهُ اللهُ أَيُّ أَهْلَكَ اللهُ ve yukālu: أَوْتَعُ فُلَانٌ دِينَهُ بِالْإِيْتَمِ إِذَا أَهْلَكَ

[و ث غ]

الْوَيْعَةُ [el-vešīgat] (vāv'ın fethi ve šā-i müsellesenin kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki nāka veledi zāyî' oldukta onu veled yerine kırlarlar, sütün kesmesin diye, nitelim fasl-ı cīm'de دُرْجَةٌ [durcet] lafzının tefsirinde beyan olunmuştur.

الْوَيْغُ [el-vešīg] (vāv'ın fethi ve šā'nın sükunuyla) Nāka için zikr olunan nesneyi kılmak; yukālu: وَتَعُ فُلَانٌ نَاقَتَهُ يَيْعُهَا وَتَعًا أَيُّ اتَّخَذَ لَهَا وَيَيْعَةً

[و ز غ]

الْوَزَاغُ [el-vezağ] (fethateynle) Alaca keler, سَامٌ أَبْرَصٌ [sāmmu ebraş] ma'nāsına.

الْوَزَاغُ [el-vezāğ] (fethateynle) Cem'i, kelerler ma'nāsına.

الْأَوْزَاغُ [el-evzāğ] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) Kezālik cem'i.

الْوَزْغَانُ [el-vizgān] (vāv'ın kesri ve zā'nın

sükūnuyla) Kezālik cem'î.

التَّوْزِيعُ [et-tevzīg] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Cenīn anası karnında sūretlenmek; yukālu: وَرَزَعُ الْجَيْنُ تَوَزِيعًا إِذَا صَوَّرَ فِي بَطْنِ

الْإِيْرَاعُ [el-īzāg] (hemzenin kesri ve meddiyle) Nākalar bevlin def'aten ihrāc etmek ki yüklü olan develer ekseriyyā bevlin def'aten ihrāc eyler; yukālu: الْحَوَامِلُ تُوْزَعُ بِأَبْوَالِهَا وَالطَّغْنَةُ تُوزَعُ بِالْدَمِّ

[و ش غ]

الْوَشْغُ [el-veşg] (vāv'ın fehi ve şīn'in sükūnuyla) Kalīl ma'nāsınadır; yukālu: وَشَغَ عَطِيشَتَهُ إِذَا أُوتِحَهَا Ve [ītāḥ] ḥā-i müh-mele ile bir nesneyi az etmeğe derler.

[و ل غ]

الْوُلُوغُ [el-vulūg] (zammeteynle) Kelb dilinin etrāfıyla bir nesne içmek; yukālu: وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ وَوُلُوعًا إِذَا شَرِبَ مَا فِيهِ بِأَطْرَافِ لِسَانِهِ Ve Ebū Zeyd eyitti: وَلَغَ الْكَلْبُ شَرَابَنَا وَفِي شَرَابِنَا وَوَلَغَ شَرَابَنَا derler.

الْوِلَاغُ [el-īlāg] (hemzenin kesri ve meddiyle) Zikr olunan vech üzere içirmek; yukālu: يُولِغُ الْكَلْبُ إِذَا أَوْلَعَهُ صَاحِبُهُ yukālu: [vulūg] eder nesne yoktur, sinekten gayrı ki sinek diliyle içer.

الْمِيلَاغُ [el-mīlāg] (mīm'in kesri ve meddiyle ve lām'ın fethiyle) Şol kaptır ki kelbe onda kan ya'ni gıdā verirler; onu tahrīf edip lisān-ı Türkīde yalag derler.

الْمُسْتَوْلِغُ [el-mustevlīg] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol kimsedir ki zemm et-tiklerinden ve ‘ār edecek nesnelere bī-pervā ola.

الْوَلْعَةُ [el-velgāt] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Küçük kova, delv-i sagīr ma'nāsına.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب غ]

الْهُبُوعُ [el-hubūg] (zammeteynle) Uyumak, nev m ma'nāsına; yukālu: هَبَعَ يَهْبَعُ هُبُوعًا مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَامَ

[ه م غ]

الْهِمْيَاغُ [el-himyağ] (hā'nın kesri ve mīm'in sükūnu ve yā'nın fethiyle) Şol ölümdür ki sür'atle ola, mevt-i mu'accel ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ه ي غ]

الْأَهْيَعَانُ [el-ehyegān] (hemzenin ve yā'nın fethiyle sīga-i tesniye üzere) Bolluğa ve hüs-n-i hāle derler; yukālu: إِنَّهُمْ لَفِي Ve الْأَهْيَعَانُ أَيِ الْخَضْبِ وَحُسْنِ الْمَعَايِشِ

أَهْيَعَانُ [ehyegān] (kezālik hemzenin ve yā'nın fethiyle tesniye sīgası üzere) Ekl ve şürbden 'ibārettir; yukālu: وَقَعَ فُلَانٌ فِي الْأَهْيَعَانِ أَيِ فِي الْأَكْلِ وَالشَّرْبِ

الْأَهْيَاغُ [el-ehyağ] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Şol yıldır ki nebātātı çok ola.

التَّهْيِيعُ [et-tehyīg] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Tiridin çervişin çok etmek; yukālu: هَيَّعْتُ الثَّرِيدَ إِذَا أَكْثَرْتُ وَدَكَّهَا

BĀBU'L-FĀİ MİN
TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-
CEVHERİ

(بَابُ الْفَاءِ مِنْ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ف

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ث ف]

التَّائِبُ [et-teʕsīf] (التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Çömleği saç ayağı üzerine ko-
mak; tekūlu: أَتَيْتُ الْقَدْرَ تَائِبًا وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي تَنْبِيْهِهَا
أَتَائِفِي [eṣṣāfiyy] Ve أَتَائِفِي إِذَا وَضَعْتَهَا عَلَى الْأَتَائِفِي
hemzenin fethi ve ṣā-i müsellese ile saç-
yaklar maʿnāsınadır.

التَّائِبُ [et-teʕṣṣuf] (fethateynle ve ṣā'nın
zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse bir yerden
zā'il olmamak; yukālu: تَأْتَفُ الرُّجُلُ الْمَكَانَ إِذَا
لَمْ يَبْرَحْهُ Ve

تَأْتَفُ [teʕṣṣuf] Bir nesneyi ihāta etme-
ğe dahi derler; yukālu: تَأْتَفُوهُ إِذَا تَكَنَّوْهُ Ve
تَكَنَّفُ [tekennuf] ihāta maʿnāsınadır, egerçi
sāhib-i *Şurāḥ* تَأْتَفُ [teʕṣṣuf] “ber-yek cāy
būden ve nihān-hāne sāhten cāy-rā” de-
miştir, sehv etmiştir.

الْأَتِيفُ [el-āṣif] (elifin meddi ve ṣā'nın kes-
riyle) Tābiʿ maʿnāsınadır.

الْأَتِيفُ [el-eṣf] (hemzenin fethi ve ṣā'nın
sükūnuyla) Tābiʿ olmak; yukālu: أَتَفُهُ يَأْتِفُهُ
أَتَفًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلُ كَسْرِهِ يَكْسِرُهُ إِذَا تَبِعَهُ
Ve bu takdīrden sāhib-i *Şurāḥ* 'in أَتَفُ [eṣef] “bi't-
tahrīki peyrevī kerden” dediği muhālif ol-
duğu zāhir olur, zīrā 'ibāret-i Cevherī'den
ve sadr-ı kitābda zikr olunan asldan zāhir
olan sükündür, hareket değildir.

[أ ذ ف]

الأذافُ [el-uzāf] (hemzenin zammı ve zāl'ın
tahfifiyle) Zeker, ālet-i recūl maʿnāsına.
Ve fi'l-hadīsi: “فِي قَطْعِ الْأَذَافِ الدِّيَةِ” Kezā fī
baʿzi nūsahi'ş-*Şiḥāḥ*.

[أ ر ف]

الأَرْفَةُ [el-urfet] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnuyla) Sınır, hadd ma'nāsına.

الأَرْفُ [el-uref] (hemzenin zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'ci, غُرْفَةٌ [ğurfet] ile غُرْفٌ [ğuref] gibi. **أَرْفٌ** [uref] ten murād, yerler mā-beynine vaz' olunan 'alāmetlerdir. Ve fi'l-hadisi: 'an 'Oşmān radiyallāhu 'anhu: "الأَرْفُ تَقَطُّعُ كُلِّ شُعْعَةٍ" Güyā ki 'Oşmān radiyallāhu 'anhu cārr için şuf'ayı cā'iz görmeyip bu kelāmı şerikine nazaran buyurmuştur ve hem eyitmiştir: "أَيُّ مَالٍ أَفْتَسِمَ وَأَرْفٌ عَلَيْهِ فَلَا شُعْعَةَ فِيهِ"

[أ ز ف]

الأَزْفُ [el-ezef] (hemzenin ve zā-yı mu'cemenin fethalarıyla) Göç zamānı karīb olmak; yukālu: **أَزْفُ التَّرْحُلِ يَأْزِفُ أَرْفًا مِّنْ** إذا دَنَا **الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿أَزْفَةُ الأَرْفَةُ﴾** (النجم، 57) يَعْنِي الْقِيَامَةَ **أَزْفٌ** [ezef] 'Acele etmeğe dahi derler.

الأَزِفُ [el-āzif] (elifin meddi ve zā'nın kesriyle) 'Acele gelen kimse.

الْمُتَأَزِفُ [el-mute'ezzif] (mīm'in zammı ve zā'nın kesri ve teşdidiyle) Kaşirü'l-kāme olup müctemiu'l-a'zā' olan kimse. Ebū Zeyd eyitti: Bir a'rābiye su'āl edip مَا الْمُتَكَاكِبِيُّ dedim, eyitti: **مَا الْمُتَكَاكِبِيُّ** Ve **مَا الْمُتَكَاكِبِيُّ** dedim, eyitti: **مَا الْمُتَأَزِفُ** Ve **مَا الْمُتَأَزِفُ** dedim, أنت، **أَزْفٌ** deyip beni o mekānda terk etti ve revāne oldu dedi.

[أ س ف]

الْأَسْفُ [el-esef] (fethateynle) Ziyāde mahzūn olmak; yukālu: **أَسْفٌ عَلَى مَا فَاتَهُ مِّنْ** **الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

أَسْفٌ [esef] Gazab etmeğe dahi derler; yukālu: **أَسْفٌ عَلَيْهِ أَسْفًا إِذَا غَضِبَ**

الْإِسَافُ [el-īsāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Gazaba getirmek; yukālu: **أَسَفُهُ إِذَا** **أَغْضَبَهُ**

التَّأَسُّفُ [et-te'essuf] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Tahassür, **تَلَّهْفٌ** [te-lehhuf] ma'nāsına; yukālu: **تَأَسَّفٌ إِذَا تَحَسَّرَ**

الْأَسِيفُ [el-esīf] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Serī'u'l-hūzn olup rakikü'l-kalb olan kimse.

الْأُسُوفُ [el-esūf] (hemzenin fethi ve sīn'in zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

أَسِيفٌ [esīf] Gazab-nāk ve mahzūn olan kimseye de derler. Ve

أَسِيفٌ [esīf] 'Abde dahi derler, bende ma'nāsına, İbnü's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْأُسْفَاءُ [el-usefā'] (hemzenin zammı ve sīn'in fethiyle) Cem'i.

الْأَسِيفَةُ [el-esīfet] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol yufka yer ki nesne bitirmeye.

يُوسِفُ [Yūsuf] (yā'nın ve sīn'in zammıyla) ve **يُوسُفٌ** [yūsif] (sīn'in kesriyle) ve **يُوسُفٌ** [yūsef] (sīn'in fethiyle) Üçü dahi 'alem-i recülde lügattır, Ferrā rivāyeti üzere. Ve mezbūr hemze ile dahi rivāyet etti.

إِسَافٌ [isāf] (hemzenin kesriyle) Bir putun adıdır, sanem-i mahsūs ma'nāsına ki **نَائِلَةٌ** [nā'ilet] in karīnidir, **زِيرَةُ إِسَافٍ** [isāf] ve **نَائِلَةٌ** [nā'ilet] iki puttur **قُرَيْشٌ** kabilesinde ki onları 'Amr b. Luḥayy, Şafā ile Merve üzerinde vaz' etmişti. Onlar için mukābile-i Ka'be'de kurbān keserlerdi. Ba'zılar şöyle zu'm ettiler ki onlar **Curhum** kabilesinden iki kimse idi, biri **İsāf** b. 'Ömer ve biri **Nā'ile** bint **Sehl** idi. Ka'be'de şerrefhallāhu fücūr ettikleri için mesh olup taş olmuşlardı. Ve **Qureys**

kabilesi mürür-ı eyyāmla onları ma'bud edinmişlerdi.

[أ ش ف]

الإِشْفَى [el-işfā] (hemzenin kesri ve şīn'in sükunu ve elifin kasrıyla) Biz ki başmakçılar âletindedir, pes فعلى [işfā] [fi'lā] vezni üzere olur.

الأَشَافِي [el-eşāfī] (hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i.

[أ ص ف]

الأَصْفُ [el-aşaf] (fethateynle) Kebere dedikleri ot ki nebātāt kısmındandır, ammā şol nesne ki aslında hıyār misālinde biter ona لَصَفَّ [leşaf] derler.

[أ ف ف]

أُفَّ [uffen lehu] (hemzenin zammı ve fā'nın teşdidiyle) فَذَرَا لَهُ [kazeren lehu] ma'nāsındır ki فَذَّرَ [kazzer] fethateynle nāpāklik ma'nāsındır. Ve

أُفَّتْ [uffeten] (kezālik hemzenin zammı ve fā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Tenvīn tenkīr içindir.

تُفَّتْ [tuffeten] (alā-vezni'l-mezkūr) Bi-ma'nāhu.

التُّفَّتِيمُ [et-te'fif] (alā-vezni التُّكْرِيمُ [et-tekrīm]) أُفَّ [uff] demek; yukālu: **أَفَّ** ﴿فَلَا تَقُلْ: Kalallāhu ta'alā: تَأْفِيفًا إِذَا قَالَ لَهُ أُفَّ﴾ (الإِسْرَاءُ، 23) Ve bunda lügat altıdır, Ahfeş rivāyeti üzere: Biri أُفَّ [uffi] dir hemzenin zammı ve fā'nın kesri üzere bināsı ve teşdidiyle. Ve biri dahi أُفَّ [uffe] dir hemzenin zammı ve fā'nın kesri üzere bināsı ve teşdidiyle. Ve biri dahi أُفَّ [uffu] dur hemzenin ve fā'nın zamm üzere bināsı ve teşdidiyle. Ve biri de أُفَّ [uffin] dir hemzenin zammı ve fā'nın cerr üzere tenvīni

ve teşdidi ile. Ve biri أُفَّ [uffen] dir hemzenin zammı ve fā'nın nasb üzere tenvīni ve teşdidiyle. Ve altıncısı أُفَّ [uffun] dur hemzenin zammı ve fā'nın ref'i üzere tenvīni ve teşdidiyle. Ve gāh olur وَأُفَّ وَأُفَّا dahi derler 'alā-tarīki'l-itbā'.

الِإِفِّ [el-iff] (hemzenin kesri ve fā'nın teşdidiyle) Hīn ma'nāsına; minhu kavluhum: كَانَ ذَلِكَ عَلَى إِفِّهِ أَيُّ عَلَى حِينِهِ

الِإِفَّانُ [el-iffān] (hemzenin kesri ve fā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu eyzan: كَانَ ذَلِكَ عَلَى إِفَّانِهِ أَيُّ عَلَى أَوَانِهِ

التَّتِفَّةُ [et-te'ffet] (tā'nın fethi ve hemzenin kesri ve fā'nın teşdidiyle) تَتَفَّلَةٌ [te'fīlet] vezni üzere) Kezālik hīn ma'nāsına; yukālu: جَاءَ عَلَى تَتِفَّةٍ ذَاكَ مِثْلَ تَعَفَّةٍ ذَاكَ

[أ ك ف]

الِإِكَّافُ [el-ikāf] (hemzenin kesriyle) Merkez pālāni. Ve وَكَافَّ [vikāf] dahi lügattır.

الِأُكُفُّ [el-ukuf] (zammateynle) Cem'i.

الِإِكَّافُ [el-ikāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Merkebe pālān vurmak; yukālu: أَكْرَعْتُ الْحِمَارَ وَأَوْكُفْتُهُ إِذَا شَدَدْتُ عَلَيْهِ الْإِكَّافَ

[أ ل ف]

الأَلْفُ [el-elf] (hemzenin fethi ve lām'ın sükunuyla) Bin, hezār ma'nāsına. Ve bu müzekkerdir; yukālu: هَذَا أَلْفٌ وَاحِدٌ وَلَا يُقَالُ: وَهَذَا أَلْفٌ أَفْرَعٌ أَيُّ تَامٌ وَلَا يُقَالُ قَرَعَاءُ İbnu's-Sikkīt eyitti: هَذِهِ أَلْفٌ demek cā'izdir, هَذِهِ أَلْفٌ الذَّرَاهِمُ اإِتِبَارِيَا.

الأَلُوفُ [el-ulūf] (zammateynle) ve

الأَلَّافُ [el-ālāf] (hemzenin ve lām'ın meddiyle) Cem'i. Ve

أَلْفٌ [elf] Bir kimseye bin 'aded nesne vermeğe dahi derler; yukālu: أَلْفُهُ يَأْتِيهِ أَلْفًا مِنْ: البابُ الثَّانِي إِذَا أُعْطِيَ أَلْفًا

ne dahi derler. Pes dışın evvel zuhūr eden yerine **الْأَنْفُ** [enfu'n-nāb] derler. Ve dağın taşra çıkan yerine **الْأَنْفُ الْجَبَلِ** [enfu'l-cebel] derler ve soğuşun şiddetine **أَنْفُ الْعَبْدِ** [enfu'l-berd] derler, Ya'qūb rivāyeti üzere. Ziyāde seğırtmeğe **أَنْفُ الشَّدِّ** [enfu's-şedd] derler; yukālu: **جَاءَ يَغْدُو أَنْفُ الشَّدِّ أَيَّ أَشَدَّ** yukālu: **عَدُوٌّ** Ve **شَدُّ** [şedd] şīn-i mu'cemenin fetihiyle seğırtmek ma'nāsınadır. Ve

أَنْفٌ [enf] Bir kimsenin burnuna vurmağa dahi derler; yukālu: **أَنْفَتُ الرَّجُلِ إِذَا صَرَبْتَهُ عَلَيَّ** yukālu: **أَنْفُهُ** Ve bir nesne burna erişmeğe de derler; yukālu: **أَنْفُهُ الْمَاءِ إِذَا بَلَغَ أَنْفُهُ وَذَلِكَ إِذَا نَزَلَ فِي النَّهْرِ** Ve deve otlamamış mer'āya vāki' olmağa dahi derler; yukālu: **أَنْفَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَطِئَتْ كَلًّا أَنْفًا**

الْأَنْفِيُّ [el-unāfiyy] (hemzenin zammı ve yā'nın teşdidıyla) Burnu büyük kimse.

الْأَنْوْفُ [el-enūf] (hemzenin fethi ve nūn'un zammıyla) Şol 'avrettir ki burnunun rāyihası hūb ola.

الْأَنْفُ [el-unuf] (zammeteynle) Şol çemen-zārdır ki onu kimse otlatmamış ola; yukālu: **رَوْضٌ أَنْفٌ إِذَا لَمْ يَزْعَمَهَا أَحَدٌ** Ve

أَنْفٌ [unuf] Şol kāseye derler ki mukaddemā onu kimse içmemiş ola, gūyā ki onun şūrbū istīnāf olunmuştur, **رَوْضَةٌ أَنْفٌ** [ravḍatun unufun] dedikleri gibi. Ve **أَنْفٌ** **مِنْ ذِي أَنْفٍ** derler gelecek zamān ma'nāsına, nitekim **مِنْ ذِي أَنْفٍ** derler **فِي مَا يُسْتَقْبَلُ** ma'nāsına.

الْإِنْفَافُ [el-īnāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Deveyi otlanmamış mer'āya iletmek; tekūlu: **أَنْفَتْهَا أَنَا إِذَا تَبَعْتُ بِهَا أَنْفَ الْمَرْعَى** Ve

إِنْفَافٌ [īnāf] Devenin burnın burunsalığıyla mecrūh etmeğe de derler; tekūlu: **أَنْفَتْهُ أَنَا** **إِنْفَافًا إِذَا جَعَلْتَهُ يَشْتَكِي أَنْفَهُ**

الْأَنْفِيَّةُ [el-enīfet] Otu tiz biten yer; yukālu:

أَرْضٌ أَنْفِيَّةٌ إِذَا أَسْرَعَتِ النَّبَاتَاتُ **الْأَنْفُ** [el-ānef] (hemzenin meddi ve nūn'un fethiyle) Otu ziyāde tiz bitiren yer; yukālu: **تِلْكَ أَرْضٌ أَنْفٌ بِلَادِ اللَّهِ**

الْأَنْفُ [el-enef] (fethateynle) İctināb ve istinkāf etmek.

الْأَنْفَةُ [el-enefet] (kezālik fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَنْفٌ مِنَ الشَّيْءِ يَأْتُفُ أَنْفًا وَأَنْفَةً** **مَا رَأَيْتُ** **إِذَا اسْتَنْكَفَ** **مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَنْكَفَ** **أَحْمَى أَنْفًا مِنْ فُلَانٍ أَيَّ أَشَدَّ اسْتَنْكَافًا وَلَا أَنْفًا وَلَا أَنْفٌ** **مِنْ فُلَانٍ** Ve

أَنْفٌ [enef] Devenin burnu mecrūh olmağa dahi derler; yukālu: **أَنْفٌ الْبَعِيرِ إِذَا اسْتَنْكَأ أَنْفَهُ مِنْ** **الْبَيْرَةِ** Ya'nī burunsalıktan mecrūh olsa.

الْأَنْفِيُّ [el-enif] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Burnu mecrūh olan deve; yukālu: **أَنْفٌ فَهُوَ أَنْفٌ مِثْلُ تَعَبٍ فَهُوَ تَعَبٌ** **”الْمُؤْمِنُ كَالْجَمَلِ الْأَنْفِيِّ إِنْ قِيدَ انْقَادَ إِنْ اسْتَبِيحَ عَلَيَّ** **صَحْرَةَ اسْتِنَاخَ“** **وَذَلِكَ لِلرَّوَجِ الَّذِي بِهِ فَهُوَ ذُلُولٌ مُنْقَادٌ** **وَالْإِسْتِنَاخَةُ** [istināḥat] hā-i mu'ceme ile deveyi çökürmeğe ve deve çökmeğe itlāk olunur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **أَسْلُ مَأْنُوفٌ** [me'nūf] demek idi, **زَيْرٌ مَعْفُولٌ** bihidir, nitekim **مَصْدُورٌ** [maşdūr] derler veca'-ı sadrı olana ve **مَبْطُونٌ** [mebtūn] derler veca'-ı batnı olana ve cemī'-i a'zā-yı bedene müte'allik olan evcā' ve emrāzda hāl böyledir, ve **أَنْفٌ** [enif] bu cümleye muhālif olup şāzz olmuştur.

الْإِسْتِنَافُ [el-istīnāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye başlamak, ibtidā ma'nāsına.

الْإِسْتِنَافُ [el-i'tināf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِنْفُ [el-inif] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَنْفُ [el-ānif] (hemzenin fethi ve med-

di ve nūn'un kesriyle) El-ān ma'nāsına;
tekūlu: قُلْتُ كَذَا أَنفًا وَسَالِفًا

الْمُتَأَنَّفُ [el-mute'ennif] (mīm'in zammı ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Kezālik أَنفًا [ānifen] ma'nāsınadır; yukālu: قُلْتُ كَذَا مُتَأَنَّفًا

التَّأْنِيفُ [et-te'nīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesnenin kenārın keskin etmek.

[أ و ف]

الْأَفَةُ [el-āfet] (hemzenin meddiyle) Ma'rūftur, belā ma'nāsına; yukālu: يُفِ الرِّزْعُ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَمَدِّهَا عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

الْمَوْؤُفُ [el-me'ūf] (mīm'in fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) مَوْؤُفٌ [me'ūf] gibi āfet erişen nesne.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ح ف]

التُّحْفَةُ [et-tuḥfet] (tā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir kimseye armağan iletilen nesne, lutftan ve ihsāndan her ne ise.

التُّحْفَةُ [et-tuḥafet] (tā'nın zammı ve ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā.

التُّحْفُ [et-tuḥaf] (tā'nın zammı ve ḥā'nın fethiyle) Cem'i.

[ت ر ف]

التُّرْفَةُ [et-turfet] (tā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Dilcik dedikleri nesne ki boğazda olan küçük dildir.

الْإِتْرَافُ [el-itrāf] (hemzenin kesriyle) Ni'met dalālete düşürmek; yukālu: أَتْرَفْتُهُ الْبَيْعَةَ إِذَا أَطْعَمْتُهُ

[ت ف ف]

التُّفُّ [et-teff] (tā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Tırnak kīri, وَسَخُ الظُّفْرِ, ma'nāsına, kezā fī ba'zi nūsahi'ş-*Şihāh*.

[ت ل ف]

التَّلْفُ [et-telef] (fethateynle) Helāk ma'nāsına; yukālu: تَلَفَ الشَّيْءُ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

تَلَفٌ [telef] Heder ma'nāsına da gelir; yukālu: دَهَبَتْ نَفْسُ فُلَانٍ تَلَفًا وَطَلَفًا بِمَعْنَى وَاحِدٍ أَي هَدَرًا

الْإِتْلَافُ [el-itlāf] (hemzenin kesri ile) Helāk etmek; yukālu: أَتْلَفُهُ غَيْرُهُ

الْمِثْلَافُ [el-mitlāf] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Ziyāde telef-kār olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مِثْلَافٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْإِتْلَافِ لِمَالِهِ

[ت ن ف]

التَّنُوفَةُ [et-tenūfet] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Berriyye olan yer, mefāze ma'nāsına.

التَّنُوفِيَّةُ [et-tenūfiyyet] (kezālik tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā, nitekim دُوُّ [devv] ve دَوِيَّةٌ [deviyet] derler zīrā, mensūb mensūbun-ileyhā gibi yerden 'ibārettir, pes nisbeti sahīh olur. Ve دُوُّ [devv] ve دَوِيَّةٌ [deviyyet] dahi dāl-ı mühmele ile mefāze ma'nāsına.

FASLU'Ş-ŞĀ'

[فَضْلُ الثَّاءِ]

[ث ق ف]

التَّقَافَةُ [eş-sekāfet] (sā'nın fethiyle) Hāzık ve cüst olmak; yukālu: تَقَفَ الرَّجُلُ تَقَافَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

التَّقْفُ [eş-sakf] (sā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hāzık ve hafif olan kimse; yukālu: تَقَفَ فَهُوَ تَقْفٌ مِثْلُ صَحْمٍ فَهُوَ صَحْمٌ Ve

تَقْفٌ [sakf] Bir nesneye tuş olmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: تَقَفْتُهُ تَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ صَادَقْتُهُ

الْمُتَقَافَةُ [el-muşākāfet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Zıkr olunan ma'nāyadır, bāb-ı muğalebeden hazākatte galebe etmek ma'nāsına.

التَّقِافُ [eş-sikāf] (sā'nın kesriyle) Gönder doğrultacak nesne.

التَّقْيِفُ [et-teşkıf] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Gönder doğrultmak.

التَّقْفُ [eş-sekaf] (fethateynle) Hāzık ve zekī olmak; yukālu: تَقَفَ تَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّقْفُ [eş-sekif] (sā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Hāzık olan kimse.

التَّقْفُ [eş-sekuf] (sā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu; mislu: حَزِرٌ [hazir] ve حَزُرٌ [hazur].

تَقْيِفٌ [Şekif] (sā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Hevāzin'den bir kabīlenin babası ismidir ki ismi Kayyis'tir, kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle.

التَّقْفِي [eş-Şekafiyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Zıkr olunan kimseye mensūb olan nesne.

التَّقْيِفُ [eş-sikķif] (sā'nın kesri ve kāf'ın kesri ve teşdidiyle) Ziyāde ekşi olan sirke; yukālu: حَلٌّ تَقْيِفٌ مِثْلُ بَصَلٍ حَرِيْفٌ

FASLU'L-CĪM

(فصل الجيم)

[ج أ ف]

الْجَافُ [el-ceʔf] (cīm'in fethi ve hemzenin sükunuyla) Bırakmak; yukālu: جَافَهُ وَهُوَ لُغَةٌ فِي كُورُوتْمَاK ma'nāsına da gelir; yukālu: جَافَهُ بِمَعْنَى دَعَرَهُ ve yukālu: جُئِفَ أَشَدَّ الْجَافِ

الْمَجْجُوفُ [el-mecʔuf] (mīm'in fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) مَجْجُوفٌ [mecʔuf] gibidir خَائِفٌ [hāʔif] ma'nāsına. Ve

مَجْجُوفٌ [mecʔuf] Aç ma'nāsına da gelir, جَائِعٌ [cāʔiʕ] gibi, Ebū ʕUbeyd rivāyeti üzere; yukālu: جُئِفَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْجُوفِ

[ج ح ف]

الْإِجْحَافُ [el-ichāf] Gidermek, izhāb ma'nāsına; yukālu: أَجْحَفَ بِهِ إِذَا أَذْهَبَ Ve yakın olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَجْحَفَ بِهِ مَرَّ الشَّيْءُ مُضْرًّا وَمُجْحَفًا قَارِبُهُ وَذَنَا مِنْهُ Ve yukālu: إِضْرَارٌ [iḍrār] dād-ı mu'ceme ile ziyāde karīb olmak ma'nāsındadır. Ve

إِجْحَافٌ [ichāf] ʕDüvv gāret etmeğe de derler; yukālu: أَجْحَفَ بِهِمُ الْعَدُوُّ Ve yağmur karīb olup yağmağa dahi derler; yukālu: كَعَزَا فِ الْجَحْفِ السَّمَاءُ وَالْغَيْثُ إِذَا دَنَا مِنْهُمْ وَأَخْطَأَهُمْ Kezā fi ba'zi nüsahi's-Şihāh.

الْمُجْحَافَةُ [el-mucāḥafet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Müzāhame etmek; yukālu: جَاحَفَهُ إِذَا زَا حَمَهُ وَذَنَاهُ

الْجُحَافُ [el-cuḥāf] (cīm'in zammı ile) Şol seldir ki etrāfın yıkıp alıp gide; yukālu: Ve سَيْلٌ جُحَافٌ إِذَا جَرَفَ كُلُّ شَيْءٍ وَذَهَبَ بِهِ

جُحَافٌ [cuḥāf] Sevret-i mevte dahi derler Ebū ʕAmr rivāyeti üzere; yukālu: مَوْتُ

Ve جُحَافٌ يَذْهَبُ بِكُلِّ شَيْءٍ

جُحَافٌ [cuḥāf] Bir kimsenin tohmeden ishāl olup içi yürümesine de derler.

الْمَجْجُوفُ [el-mecḥūf] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Tohme olup ishāl olan kimse.

الْجِحَافُ [el-ciḥāf] (cīm'in kesriyle) Kova kuyunun ağzına erişip suyu dökülmek ve gāhī yırtılmak.

الْجُحُوفُ [el-ceḥūf] (cīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Şol kovadır ki onunla su çekerler; جُحُوفَةٌ [ceḥūfet] dediler suyu götürüp alıp gittiği için.

جُحْفَةٌ [Cuḥfet] (cīm'in zammı ve ḥā'nın sükunuyla) Mekke ile Medīne arasında olan mevzi'dir ki o Şām huccācının mīkātıdır. Ve onun ismi مَهْيَعَةٌ [Mehye'at] idi mīm'in ve yā'nın fethiyle, ehlini sel götürdüğü için جُحْفَةٌ [Cuḥfet] dediler. Ve

جُحْفَةٌ [cuḥfet] Bir pāre tirit ma'nāsına da gelir; kālū: أَتَى بِقَضْعَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِلَّا جُحْفَةٌ Ya'ni "Tiritte getirdiği çanak dolu değil idi." Kezā fi ba'zi nüsahi's-Şihāh.

[ج خ ف]

الْجَحْفُ [el-caḥf] (cīm'in fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükunuyla) Büyüklenmek, tekebbür ma'nāsına.

الْجِحَافُ [el-caḥḥāf] (cīm'in fethi ve ḥā-i mu'cemenin teşdidiyle) Mütekebbir olan kimse, جَفَّاحٌ [ceffāḥ] gibi.

الْجَحِيفُ [el-ceḥīf] (cīm'in fethi ve ḥā-i mu'cemenin kesri ve meddiyle) Bir kimse kudretinden ziyāde nesne izhār edip iftihār etmektir, ammā şol جَحِيفٌ [ceḥīf] ki İbn ʕÖmer'in radiyallāhu ʕanhumā hadīsinde vākī' olmuştur; وَأَنَّ نَامَ وَهُوَ جَالِسٌ "أَنَّ نَامَ وَهُوَ جَالِسٌ" Ba'zılar eyitti: Hālet-i جَحِيفَةٌ

nevmdede olan horlamadır, غَطِيطُهُ ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben جَحِيفٌ [ceḥīf] i savt ma'nāsına bu hadīsten gayrı yerde iſitmedim.

[ج ذ ف]

الْجُدُوفُ [el-cudūf] (zammeteynle) Kanadı kesilen kuşun uçmasıdır; yukālu: جَدَفَ الطَّائِرُ يَجْدِفُ جُدُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَ مَقْضُوصًا إِذَا طَارَ يَرُدُّ جَنَاحَيْهِ إِلَى خَلْفِهِ Ya'nī kanadın ardına salar gibi görösen.

الْمِجْدَافُ [el-micdāf] (mīm'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Gemi küreği bīl-i keſtī ma'nāsına. Bu zikr olunan Aſma'ī rivāyetidir. Ve kuşun dahi iki kanadına مِجْدَافَيْنِ [micdāfeyn] itlāk olunur. İbn Durreyd eyitti: مِجْدَافٌ سَفِينَةٍ [micdāfu sefīnet] dāl ve zāl ile lügatāni faſihatānidir.

الْبَجْدَفُ [el-cedef] (fethateynle) Kabr ma'nāsınadır, جَدَّتْ [cedes]ten ibdāl olunmadır. Ferrā eyitti: 'Arab fā'ile ſā'yı birbirine tebdīl eder, جَدَّتْ [cedes] ve جَدَفٌ [cedef] ve أَجْدَافٌ [ecdāf] فر أَجْدَافٌ [ecdāf] der. Ve

جَدَفٌ [cedef] Kezālik meşrübātтан ağzı örtülmeyen nesnedir. Ve fī hadīsi 'Ömer: "حِينَ سَأَلَ الْمُفْقُودَ الَّذِي كَانَ الْجِنُّ اسْتَهْوَتْهُ مَا كَانَ طَعَامُهُمْ فَقَالَ الْقَوْلُ وَمَا لَمْ يُذَكِّرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَمَا كَانَ شَرَابُهُمْ فَقَالَ الْجَدَفُ" جَدَفٌ [cedef] i bu hadīs-i ſerifte ağzı örtülmeyen ſarāb ile tefsīr etmişlerdir. Ve ba'zılar eyitti: جَدَفٌ [cedef] vilāyet-i Yemen'de bir ottur ki onu yiyen kimse üzerine su içmeğe muhtāc olmaz. Ve فُولٌ [fūl] ki hadīs-i mezkūrda vākīc olmuştur fā'nın zammıyla bakla ma'nāsına ve ba'zılar nohut ma'nāsınadır dedi.

التَّجْدِيفُ [et-tecdīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Küfrān-ı ni'cet olmaktadır, Aſma'ī rivāyeti üzere; yukālu: جَدَفَ تَجْدِيفًا

Ve Umevī eyitti: تَجْدِيفٌ [tecdīf] Ḥudāy ta'ālānın verdiğın az görmektir. Ve fī'l-hadīsi: "لَا تُجَدِّفُوا بِنِعْمَةِ اللَّهِ"

الْجُنَادِفُ [el-cunādif] (cīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Kasīrū'l-kāme ve galīzū'l-hilkat olan kimse.

الْجُنَادِفَةُ [el-cunādifet] (kezālik cīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Mü'ennesi; yukālu: اِمْرَأَةٌ جُنَادِفَةٌ

[ج ذ ف]

الْجَذْفُ [el-cezf] (cīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: جَذَفْتُ الشَّيْءَ جَذْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ Ve

جَذَفٌ [cezf] Yürümede sür'at etmeğe de derler; yukālu: جَذَفَ الرَّجُلُ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve

جَذَفٌ [cezf] Kanadı kesilmiş kuş uçağa dahi derler. Ve bu جَذَفٌ [cedf]te lügattır.

الْمِجْدَافُ [el-miczāf] (mīm'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Gemi küreği, مِجْدَافٌ سَفِينَةٍ [micdāfu sefīnet] ma'nāsına ki dāl-ı mühmele iledir, nitekim el-ān mürür etti. Ve

مِجْدَافٌ [miczāf] Gāh olur davar sürdükle-ri 'asāya dahi itlāk olunur, gemi küreğine teşbīhen.

[ج ر ف]

الْجَرْفُ [el-cerf] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ahz-ı kesīr ile ahz etmek; tekūlu: جَرَفْتُ الشَّيْءَ أَجْرَفُهُ جَرْفًا مِنَ الْبَابِ Ve جُلٌّ [cull] bir nesnenin ekserine derler. Ve

جَرْفٌ [cerf] Balçık kürümeğe dahi derler; tekūlu: جَرَفْتُ الطِّينَ إِذَا كَسَحْتَهُ Ve كَسَحٌ [kesh] süpürmeğe derler.

الْمَجْرَفَةُ [el-micrefet] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla balçık çekerler, çapa ma'nāsına.

الْجُرْفُ [el-curf] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْجُرْفُ [el-curuf] (zammeteynle) عُسْرٌ [ʿusr] le عُسْرٌ [ʿusur] gibi, şol nesnedir ki onu sel biçmiş ve sel kazmış ola. Ve minhu kavluhu ta'ālā (109، التوبة، ﴿عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ﴾ Ve شَفَا [şefā] kenār ma'nāsınadır. Ve هَارٌ [hār] yakalayıcı ma'nāsınadır.

الْجِرْفَةُ [el-cirefet] (cīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'i, sel biçikleri ma'nāsına, جُحْرٌ [cuħr] ile جِحْرَةٌ [ciħaret] gibi. Ve جُحْرٌ [cuħr] haşerāt yuvasına derler.

التَّجْرِيفُ [et-tecrīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) ve

التَّجْرِيفُ [et-tecerruf] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) İki de sel biçmek ma'nāsınadır; yukālu: جَرَفْتُهُ السُّيُولُ تَجْرِيفًا وَتَجْرِيفَتُهُ

الْجَارِفُ [el-cārif] (rā'nın kesriyle) Şol mevt-i ʿāmmdır ki halkın mālın süpürür. Ve

جَارِفٌ [cārif] Bir tā'ūnun ismidir ki İbnu'z-Zubeyr zamānında vāki' olmuştur.

الْجَرْفُ [el-ceref] (cīm'in ve rā'nın fethiyle) Ve *Ḳāmūs*'ta cīm mazmūm olup rā sākın olmasın dahi cā'iz görmüş. Ve bu bir ʿalāmettir ki deve uyluğu üzerinde ederler, bir mikdār derisin soyup kesip ayırmakla, nitekim bu makūle ʿalāmeti devenin burnu üzerinde etseler قُرْمَةٌ [ḳurmet] derler ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla.

الْجُرَافُ [el-curāf] (cīm'in zammı ile) Şol sele derler ki uğradığı nesneyi götüre. Ve **جُرَافٌ** [curāf] Şol recüle derler ki ziyāde

ekül ola. Ve bir türlü kileye dahi derler.

الْجِرَافُ [el-cirāf] (cīm'in kesriyle) Kezālik keyl-i mezbūr ma'nāsında lügattır.

[ج ز ف]

الْجِزْفُ [el-cezf] (cīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi hisābın bilmeden keyfe me'ttefak almak.

الْمُجَزَّافَةُ [el-mucāzefet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) ve

الْجِزَافُ [el-cizāf] (cīm'in kesriyle) Kezālik hisābın bilmeden keyfe me'ttefak almak; Fārisī-i mu'arrebdir "guzāf"tan ta'rīb olunmuştur.

[ج ع ف]

الْجَعْفُ [el-caf] (cīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Basmak ve düşürmek; tekūlu: جَعَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا صَرَغْتَهُ Ve

جَعَفٌ [caf] Bir nesneyi koparmağa dahi derler; tekūlu: جَعَفْتُ الشَّيْءَ فَأَنْجَعَفَ أَي قَلَعْتُهُ فَأَنْقَلَعَ

جُغْفِيٌّ [Cu'fiyy] (cīm'in zammı ve ʿayn'ın sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Yemen'den bir kabīlenin babası adıdır ki o Cu'fī b. Sa'du'l-ʿAşīre b. Mezħic'tir. Ve mezbūra nisbet vaktinde kezālik جُغْفِيٌّ derler. Ve Abdullāh b. el-Ḥurr el-Cu'fī dahi bunlardandır.

[ج ف ف]

الْجَفَّةُ [el-ceffet] (cīm'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Nāstan bir cemā'at; yukālu. دُعَيْتُ فِي جَفَّةِ النَّاسِ وَجَاءَ الْقَوْمُ جَفَّةً وَاحِدَةً Ve cemī' ma'nāsına da gelir. Kāle Ibn ʿAbbās: "لَا نَفَلَ فِي غَنِيمَةٍ حَتَّى تُقَسَمَ جَفَّةً" أَي كُلُّهَا

الْجُفُّ [el-cuff] (cīm'in zammı ve fā'nın teşdidiyle) Kezālik cemā'at ma'nāsına da gelir. Ve

جُفٌّ [cuff] Hurmānın evvel zāhir olan meyvesinin kabına dahi derler. Ve

جُفٌّ [cuff] Şol eski kırbaya da derler ki ortasından kesip kova gibi ederler. Ve gāh olur **جُفٌّ** [cuff] hurmā kökünden ettikleri kovaya dahi derler.

الْجُفْفَانُ [el-Cuffān] (cīm'in zammıyla) Bekr ile Temīm'den 'ibārettir ki iki kabiledir.

الْجُفْفَاةُ [el-cufāfet] (cīm'in zammı ile) Şol kuru ottur ki perākende olup dağıla, gerek çayırda biten ot olsun gerek yonca olsun.

جُفْفَاةُ الطَّيْرِ [Cufāfu't-Tayr] (cīm'in zammıyla) Bir mevzi'nin ismidir.

الْجُفْفِيفُ [el-cefīf] (cīm'in fethi ve fā-i evvelin kesri ve meddiyle) Kuruyan ottur; yukālu: **الْإِبِلُ فِيمَا شَاءَتْ مِنْ جُفْفِيفٍ وَقَفْفِيفٍ** Ve **كَقَفْفِيفٍ** [kafīf] k̄af'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle ziyāde kuruyan ot.

الْجُفْفَجُفُّ [el-cefcef] (cīm'lerin fethiyle ve fā'nın mā-beynde sükunuyla) Şol yüksek yerdir ki berk olma.

الْجُفْفَافُ [el-cefāf] (cīm'in fethiyle) Kuru-mak, yübüset ma'nāsına.

الْجُفْفُوفُ [el-cufūf] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **جَحَفَ الثَّوْبُ وَغَيْرُهُ يَجْفُفُ جُفْفَاةً** **وَجُفْفُوفًا** **مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** **يَجْفُفُ** dahi rivāyet olunmuştur cīm'in fethiyle Ebū Zeyd rivāyeti üzere, lākin Kisā'ī rivāyet-i mezbūreyi redd etmiştir.

الْتَجْفُفُجُفُّ [et-tecefzuf] (‘alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Yaş bez kuruyup fi'l-cümle nem-nāk olmak; yukālu: **تَجْفُفُجُفُّ الثَّوْبُ إِذَا** **نَدَى** [nedā] nūn'un fethiyle nem ma'nāsınadır ve kemāliyle kurudukta **قَفَّ الثَّوْبُ** derler. Ve **تَجْفُفُجُفُّ** [tecefzuf] kelimesinin aslı **تَجْفُفُ** idi, fā-i vustā yerine fā-i fi'lin mislin getirdiler,

تَبَشِشُ kelimesinde getirdikleri gibi ki aslında **تَبَشِشُ** idi. Ve **تَبَشِشُ** [tebeşşuş] güler yüzlü olmak ma'nāsınadır.

الْتَجْفِيفُ [et-tecfīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kurutmak; yukālu: **أَنَا تَجْفِيفًا** **وَع**

تَجْفِيفًا [tecfīf] Ata **تَجْفِيفًا** [ticfāf] giydirmektir.

الْتَجْفِيفُ [et-ticfāf] (tā'nın kesri ve cīm'in sükunuyla) At zırhı ki cenk gününde ata giydirirler.

الْتَجْفِيفُ [et-tecāfīf] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Cem'ci. Ebū 'Alī en-Naḥvī eyitti: **تَجْفِيفًا** [ticfāf]ın evvelinde olan tā zā'idedir.

[ج ل ف]

الْجَلْفُ [el-celf] (cīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir nesnenin kabın soymak; yukālu: **جَلَفْتُ الطَّيْنَ عَنْ رَأْسِ الدَّنِّ أَجْلَفُهُ جَلْفًا** **مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ** **دَنَّ** [denn] dāl-ı mühmele ile küp ma'nāsınadır. Ve

جَلْفٌ [celf] Kat' ma'nāsına da gelir; tekülü: **جَلَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَأْصَلْتُهُ** **عَیْلَسَنَ**.

الْجَالِفَةُ [el-cālīfet] (lām'ın kesriyle) Şol baş yanıdır ki deriyi ve eti kopara. Ve

طَعْنَةُ جَالِفَةٍ [ta'netun cālīfet] Şol dürtme-ge derler ki içeriye vāsıl olmaya ki **جَائِفَةٌ** [cā'īfet]in mukābilidir, zīrā **جَائِفَةٌ** [cā'īfet] içeriye vāsıl olandır. Ve

جَالِفَةٌ [cālīfet] Şol yıla dahi derler ki halkın emvālin ihlāk ede.

الْجَلِيفَةُ [el-celīfet] (cīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Āfet erişmek.

الْجَلْفَةُ [el-celfet] (cīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhā, kezā fi ba'zi'n-

nūsah; yukālu: إِذَا أَصَابَتْهُمْ جَلِيفَةٌ وَجَلْفَةٌ عَظِيمَةٌ إِذَا اجْتَلَفَتْ أَمْوَالُهُمْ

الْمُجْتَلَفُونَ [el-muctelefūn] (mīm'in zammi ve lām'ın fethiyle) Mālî helāk olmuş kimseler.

الْمُجَلَّفُ [el-mucellef] (mīm'in zammi ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol nesnedir ki etrāfindan alınmış ola. Ve

مُجَلَّفٌ [mucellef] Kezālik şol kimseye derler ki mühlik olan yıllar onun mālın helāk etmiş ola.

الْتَجْلِيفُ [et-teclīf] Mühlik olan yıl mālî ihlāk etmek, yukālu: كَحَلٌ وَجَلَّفْتُ كَحْلٌ Ve كَحْلٌ [kaħl]kāf'ın fethi ve hā-i mühmelenin sükūnuyla kıtlık olan yıldır; ma'rifet olmağın gayr-i munsarîf isti'mālî cā'izdir.

الْجِلْفُ [el-cilf] (cīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Mürüvvetten hālî olup cefā üzere olan kimse; yukālu: اَعْرَابِيٌّ جِلْفٌ إِذَا كَانَ أَجْلَافٌ شَاةٌ جَافِيًا Ve bunun aslı أَجْلَافٌ شَاةٌ [eclāfu şāt]tan me'hūzdur. Ve أَجْلَافٌ شَاةٌ [eclāfu şāt] şol koyunlara derler ki derisi soyulup eli ve ayağı kesilip karnı boşalmış ola. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: جِلْفٌ [cilf] aslında boş küpe derler. Ve mezbūr eyitti: Meslūh olan koyuna dahi derler, karnı boşaldığı hinde. Ve Ebū 'Amr eyitti: جِلْفٌ [cilf] her zarfa ve her kaba ıtlāk olunur.

الْجُلُوفُ [el-culūf] (zammeteynle) Cem'i.

[ج ن ف]

الْجَنْفُ [el-cenef] (fethateynle) Meyle dahi derler; yukālu: جَنْفٌ يَجْنَفُ جَنْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve minhu kavluhu تَأَمَّنَ خَافٌ مِنْ ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنْفًا﴾ (البقرة، 182)

الْإِجْنَفُ [el-icnāf] (hemzenin kesriyle) Meyl getirmek; yukālu: أَجْنَفُ الرَّجُلِ إِذَا جَاءَ الْأَمُّ إِذَا أَتَى بِمَا يَلَامُ عَلَيْهِ ke-mā yukālu: بِالْإِجْنَفِ

وَأَحْسَ إِذَا أَتَى بِحَسْبِيسٍ

الْتَجَانُفُ [et-tecānuf] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Meyl etmek; yukālu: تَجَانَفُ لِئَمْ إِذَا مَالَ

الْأَجْنَفُ [el-ecnef] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Arkası eğri olan kimse.

جُنْفَى [Cunefā] (cīm'in zammi ve nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'in ismidir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[ج و ف]

الْجَوْفُ [el-cevf] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Alçak yer, arz-ı mutma'inne ma'nāsına. Ve

جَوْفٌ [cevf] İnsanın karnına dahi derler. Ve 'Arabların "أَخْفَى مِنْ جَوْفِ حِمَارٍ" dedikleri vechi budur ki Hīmār 'Ād vilāyetinde bir derenin ismidir ki onda mā ve şecer olmağın onu Hīmār adlı bir kimse korumuş idi ve mezbūrun bir niçe oğlu var idi, onları sākikā vurup helāk ettikte küfr-i 'azīmlle kāfir olup müslīm'inden her kimi gördüyse katl ettikte cevf-i Hīmār'ın esfelinden bir âteş peydā olup mezbūru ve zikr olunan ağaçları yakıp ve su soğulduktaki tā'ife-i 'Arab mesel darb edip "أَكْفَرُ مِنْ وَادٍ كَجَوْفِ حِمَارٍ وَكَجَوْفِ الْعَيْرِ" Ve "وَادٍ كَجَوْفِ حِمَارٍ" dediler. Ve عَيْرٌ [ayr] dahi hīmār ma'nāsınadır.

الْأَجْوَانُ [el-ecvefān] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Karınla fercden 'ibarettir.

الْجَائِفَةُ [el-cā'ifet] (yā'nın kesriyle) Şol yaradır ki içeriye işlemiş ola. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: جَائِفَةٌ [cā'ifet] içeriye işleyen ve öte canibe geçen yaraya derler.

الْإِجَافَةُ [el-icāfet] (hemzenin kesriyle) Yarayı içeriye ulaştırmak; tekülü: أَجَفَتْهُ الطَّعْنَةُ وَجَفَّتْهَا بِهَا عَلَى رِوَايَةِ الْكِسَائِيِّ فِي بَابِ أَفَعَلْتُ الشَّيْءَ

وَفَعَلْتُ بِهِ ve

إِجَافَةٌ [icāfet] Kapıyı örtmeğe dahi derler; tekūlu: أَجَفْتُ الْبَابَ إِذَا رَدَدْتُهُ

الْمَجُوفُ [el-mecūf] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki 'azimü'l-batn ola.

الِاسْتِجَافَةُ [el-isticāfet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

الِاسْتِجَوَافُ [el-isticvāf] (hemzenin ve tā'nın kezālik kesriyle) İkisi dahi vāsi' olmak ma'nāsınadır; yukālu: اسْتَجَافَ وَاسْتَجَوَفَ عَلَى الْأَضَلِّ إِذَا اتَّسَعَ

الْجَوَافُ [el-cuvāf] (cīm'in zammıyla) Bir nev' balıktır.

الْجُوفِيُّ [el-cūfiyy] (cīm'in zammı ve meddiyle ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْجَوْفُ [el-cevef] (fethateynle) أَجَوْفُ [ec-vef] lafzının masdarıdır. Cevherī'nin bu kelāmı أَجَوْفُ [ecvef]in sülāsiden fi'li gelmemesin iş'ār eder.

الْجُوفُ [el-cūf] (cīm'in zammı ve meddiyle) أَجَوْفُ [ecvef]in cem'idir; yukālu: دَلَاءٌ جَوْفٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

الْمُجُوفُ [el-mucevvef] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) İçi boş nesne, أَجَوْفُ [ecvef] ma'nāsına. Ve

مُجَوَّفُ [mucevvef] Şol davara derler ki ayağının alacası karnına erişe.

الِإِحْتِیَافُ [el-ictiyāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

التَّجَوُّفُ [et-tecevvuf] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne içine girmek; yukālu: إِجْتَاَفَهُ وَتَجَوَّفَهُ إِذَا دَخَلَ جَوْفَهُ Ve

تَجَوَّفُ [tecevvuf] Bir nesnenin içerisinde olan nesne çıkmağa karīb olmağa da der-

ler; yukālu: تَجَوَّفَتِ الْخُوصَةُ الْعَرْفَجَ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ وَهِيَ فِي جَوْفِهِ Ve عَرْفَجٌ [arfec] bir cins dikenin adıdır ve خُوصَةٌ [hūṣat] yaprağıdır.

الْجَوْفِيُّ [el-cevfiyy] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükünü ve yā'nın teşdidiyle) İçi vāsi' olan nesne.

[ح ي ف]

الْجِيفَةُ [el-cīfet] (cīm'in kesri ve meddiyle) Meyyitin bedenidir ki rāyiha bağlamış ola.

الْجِيفُ [el-ciyeft] (cīm'in kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'i, جِيفَةٌ [cīfet]ler ma'nāsına.

الْأَجْيَافُ [el-ecyāf] (hemzenin fethiyle) جِيفٌ [ciyeft]in cem'idir ki cem'-i cem' olur. 'İbāret-i Cevherī'den fehm olunan budur, egerçi sāhib-i Şurāh-i أَجْيَافٌ [ecyāf] جِيفٌ [ciyeft] gibi cem'dir demiştir.

التَّجْيِيفُ [et-tecyīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Yaramaz rāyiha bağlayıp جِيفَةٌ [cīfet] olmak; yukālu: جَيَّفَ تَجْيِيفًا

الْإِنْحِرَافُ [el-inḥirāf] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) ve

التَّحْرِفُ [et-teḥarruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِحْرِيفُ [el-iḥrīrāf] (hemzenin kesri ve rā'nın kesri ve meddiyle) Meyl edip 'udül etmek; yukālu: إِذَا **إِنْحَرَفَ فِيهِ وَتَحَرَّفَ وَاحْرُزَفَ** إِذَا مَالٌ وَعَدَلٌ

الْمَحْرِفُ [el-maḥrif] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Ayrılmak; yukālu: مَا لِي عَنْ هَذَا الْأَمْرِ **مَحْرِفٌ** وَمَا لِي عَنْهُ **مَضْرِبٌ** بِمَعْنَى وَاحِدٍ أَيْ مُتَّحَى

[ح ر ج ف]

الْحَرْجُفُ [el-ḥarcef] (ḥā'nın ve cīm'in fet-hi ve rā'nın sükūnuyla) Soğuk yel, rīh-i bāride ma'nāsına.

[ح ر ش ف]

الْحَرْشُفُ [el-ḥarşef] (ḥā'nın ve şīn'in fet-hiyle) Balık pulu, **فُلُوسٌ سَمَكٌ**, ma'nāsına. Ve **حَرْشُفُ السِّلَاحِ** [ḥarşefu's-silāḥ] Silāhin üzerine tezyīn için etikleri gümüş pullar. Ve

حَرْشُفٌ [ḥarşef] Bir otun adıdır ki ona lisān-ı Fārisīde kenger ve Türkīde eşek dikenini derler.

الْحَرْشُفَةُ [el-ḥarşefet] (ḥā'nın ve şīn'in fethiyle) Berk olan yer, arz-ı galīza ma'nāsına. Cevherī eydür. Bu lügati ben *Kitāb-ı İ'tikāb*'dan nakl ettim, kimseden istimāc etmeksizin.

[ح ر ق ف]

الْحَرْقَافَةُ [el-ḥarqāfet] (ḥā'nın ve fā'nın fet-hiyle) Yan başında olan kemik, **رَأْسُ الْوَرِكِ**, ma'nāsına; yukālu: **الْمَرِيضُ إِذَا طَالَتْ صَجْعَتُهُ**: يَا نِي "Marīz çok yatsa yanları yağır olur."

الْحَرْقُوفُ [el-ḥurqūf] (ḥā'nın ve qāf'ın zam-

mıyla) Arık olan hayvān.

[ح س ف]

الْحُسَافَةُ [el-ḥusāfet] (ḥā'nın zammıyla) Ya-ramaz hurmādan ayrılan nesnelere. Ve

حُسَافَةٌ [ḥusāfet] Kīne ve 'adāvete dahi derler.

الْحَسِيفَةُ [el-ḥasīfet] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; ve minhu kavluhum: **فِي صَدْرِهِ عَلَيَّ حَسِيفَةٌ وَحُسَافَةٌ** أَي غَيْظٌ وَعَدَاوَةٌ

الْحَشْفُ [el-ḥaşf] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Hurmānın yaramazın ayırtlamak; tekūlu: **حَسَفْتُ الثَّمَرَ أَحْسِفُهُ حَسْفًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَنْقَيْتَهُ

الْإِنْحِسَافُ [el-inḥisāf] Dağılmak; yukālu: **إِنْحَسَفَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَتَّتَ فِي يَدِكَ**

[ح ش ف]

الْحَشْفُ [el-ḥaşef] (fethateynle) Hurmānın yaramazı. Ve fi'l-meseli: "أَحْسَفًا وَسُوءَ كَيْلَةٍ" Ya'nī "Hem hurmā yaramaz ve hem kīle yaramaz olmak revā olur mu?"

الْإِحْشَافُ [el-iḥşāf] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının hurmāsi yaramaz olmak; yukālu: **وَاحْشَفَتِ التَّحْلَةَ إِذَا صَارَ ثَمَرُهَا حَشْفًا** Ve

حَشْفٌ [ḥaşef] Soğulan memeye dahi derler.

الْحَسْفَةُ [el-ḥaşefet] (fethateynle) Sünnet yerinin üstü, re's-i zeker ma'nāsına.

الْحَشِيفُ [el-ḥaşīf] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol bezdir ki eskimiş ola.

الْمُتَحَشِّفُ [el-muteḥaşşif] (mīm'in zammı ve şīn'in kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki üzerine eski libās giymiş ola.

[ح ص ف]

الْحَصْفُ [el-ḥaşaf] (fethateynle) Kuru gi-

cik, cereb-i yābis ma'nāsına; yukālu: حَصَفَ حَلْقَهُ يُحَصِفُ حَصْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَصِيفُ [el-ḥaṣīf] (ḥā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) 'Akli muhkem olan kimse.

الْحَصَافَةُ [el-ḥaṣāfet] (ḥā'nın fethiyle) 'Akli muhkem olmak; yukālu: حَصَفَ حَصَافَةً

الْإِحْصَافُ [el-iḥṣāf] (hemzenin kesriyle) Bir işi muhkem etmek. Ve

إِحْصَافٌ [iḥṣāf] Bir ipi muhkem bükme ma'nāsına da gelir. Ve

إِحْصَافٌ [iḥṣāf] Sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: أَحَصَفَ الْفَرَسَ إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا

الْإِسْتِحْصَافُ [el-istiḥṣāf] Bir nesne berk olmak; yukālu: اسْتَحْصَفَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْكَمَ ve yukālu: اسْتَحْصَفَ عَلَيْهِ الزَّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ

الْمُسْتَحْصِفُ [el-mustaḥṣif] (mīm'in zamını ve şād'ın kesriyle) Dar olan nesne; yukālu: فَرَجٌ مُسْتَحْصِفٌ أَي ضَيِّقٌ

الْمِيْحْصَافُ [el-miḥṣaf] (mīm'in kesri ve şād'ın fethiyle) Serī olan at.

الْمِيْحْصَافُ [el-miḥṣāf] (mīm'in kesriyle) Serī olan nāka.

[ح ف ف]

الْحَفَّةُ [el-ḥaffet] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Sermin dedikleri ağaç ki cullāh onun üzerine dokuduğu bezi sarar. Ve şol nesne ki ona حَفٌّ [ḥaff] derler, o taraktır مُسْحَجٌ [minsec] ma'nāsına. Ve Ebū Sa'īd eyitti: حَفَّةٌ [ḥaffet] sermindir ve sermine حَفٌّ [ḥaff] demezler, حَفٌّ [ḥaff] dedikleri taraktır dedi. Ve ba'zı nüshada rivāyet-i Ebī Sa'īd mezkūr değıldir.

الْحَفَّانُ [el-ḥaffān] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Deveküşu yavruları.

الْحَفَّانَةُ [el-ḥaffānet] (kezālik ḥā'nın fethiy-

le) Vāhidi. Bunda müzekker ve müennes berāberdir. Ve

حَفَّانٌ [ḥaffān] Hizmet-kārlar, hadem ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ حَفَّانٌ [ḥaffān]ı hizmet-kārla tefsīr edip müfred zann etmiştir, tefsīr-i Cevherī'ye muhālifdir, zīrā Cevherī حَفَّانٌ [ḥaffān]ı حَدَمٌ [ḥadem]le tefsīr etmiştir, حَدَمٌ [ḥadem] hod حَادِمٌ [ḥādim]in cem'idir. Ve

حَفَّانٌ [ḥaffān] Dolu ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنَاءٌ حَفَّانٌ أَي مَلَأَنُ

الْحِفَّافُ [el-ḥifāf] (ḥā'nın kesriyle) Cānib ma'nāsına; yukālu: بَلَغَ الْكَيْلُ حِفَّافِيهِ أَي جَانِبِيهِ Yā'nī kā'il cānibi ve onun mukābili ki bunlar kīlenin cānib-i ūnsisi ve cānib-i vaḥṣisi olur. Ve

حِفَّافٌ [ḥifāf] Dazlak olan başın etrāfında kalan kıllara dahi derler; yukālu: بَقِيَ مِنْ شَعْرِهِ حِفَّافٌ وَذَلِكَ إِذَا صَلِعَ وَبَقِيَتْ مِنْ شَعْرِهِ طُرَّةٌ حَوْلَ رَأْسِهِ

الْأَحِفَّةُ [el-eḥiffet] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Cem'ī, baş etrāfında kalan kıllar ma'nāsına.

الْحَفُّ [el-ḥaff] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) 'Avret yüzün kıldan pāk etmek.

الْحِفَّافُ [el-ḥifāf] (ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَفَّتِ الْمَرْأَةُ وَجْهَهَا مِنَ الشَّعْرِ حَفَّتْ حَوْلهُ يَحْفُونَ حَفًّا وَجَفَّافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حَفٌّ [ḥaff] Bir nesnenin etrāfın devr etmeğe dahi derler; yukālu: حَفَّتْ حَوْلَهُ يَحْفُونَ حَفًّا كَاللَّاهُ تَأَلَّى ﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ (الزمر، 75) Ve

حَفٌّ [ḥaff] Setr etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَفَّتْ بِالشَّيْءِ يَحْفُهُ كَمَا يُحَفُّ الْهُودُجُ بِالتِّيَابِ Ve

حَفٌّ [ḥaff] Hizmet etmeğe dahi derler; yukālu: حَفَّتْنَا أَوْ رَفَّتْنَا فَلْيَقْتَصِدْ "Bize

hizmet eden yāhūd mahabbet eden ve ri'āyet eden doğruluk üzere etsin.” Ve

حَفَّ [ħaff] Bir kimseyi hācet muztarr kılmağa dahi derler; yukālu: حَفَّتْهُمُ الْحَاجَةُ إِذَا كَانُوا مُحَاوِبِحَ ve

حَفَّ [ħaff] Kırkmağa dahi derler bir hay-siyyetle ki tırāş meşābesinde ola; yukālu: إِخْفَاءٌ Ve حَفَّ شَارِبُهُ وَرَأْسُهُ يَحْفُفُ حَفًّا إِذَا أَخْفَاهُ [iħfā] bir nesneyi dibinden kırkmaktır.

التَّخْفِيفُ [et-taħfif] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Setr etmek, حَفَّ [ħaff] ma'nāsına.

الْحَافِّ [el-ħāff] (fā'nın teşdidiyle) Hizmet eden kimse; yukālu: مَا لِفُلَانٍ حَافٌّ وَلَا رَافٌّ

الإِخْتِفَافُ [el-iħtifāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik 'avret yüzün kıldan pāk etmek; yukālu: إِخْتَفَّتِ الْمَرْأَةُ كَمَا يُقَالُ حَفَّتْ عَلَى Ve مَا مَرَّ أَيْضًا

إِخْتِفَافٌ [iħtifāf] Çömlekte olan ta'āmı cümle yemeğe dahi derler, nitekim اِشْتِفَافٌ [ištifāf] kāsede olan şarābı cümle içmeğe derler.

الْحَفْفُ [el-ħafef] (fethateynle) Yaramaz dirlik ve killet-i māl; yukālu: مَا رُئِيَ عَلَيْهِ Ve عَوَزٌ [avez] 'ayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile fakr ma'nāsıdır. Ve ضَفَفَ [ḍafef] ḍād-ı mu'ceme ile kesret-i 'ayāl ma'nāsıdır ki maksūd girü fakrdır.

المِحْفَةُ [el-miħaffet] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki davar üzere-rinde nisā tā'ifesi binmek için ederler, üzere-rinde kubbesi olana هَوْدَجٌ [hevdec] derler.

الْحُقُوفُ [el-ħufūf] (zammeteynle) Başa hayli müddet yağ sürülmemenin baş harāb olmak; yukālu: حَفَّ رَأْسُهُ يَحْفُفُ حُقُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَعَدَ عَهْدُهُ بِالذَّهْنِ

الإِخْفَافُ [el-iħfāf] (hemzenin kesriyle)

Başı yağ sürmemekle harāb etmek; tekülü: أَنَا أَخْفَفْتُهُ أَنَا Ve

إِخْفَافٌ [iħfāf] Atı seğirtmekle āvāz hāsıl kılmak; tekülü: أَخْفَفْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَى أَنْ يَكُونَ لَهُ حَفِيفٌ

الْحَفِيفُ [el-ħafif] (hā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Atın seğirtmesinden āvāz hāsıl olmak; tekülü: حَفَّ الْفَرَسُ يَحْفُفُ Ve حَفِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا

حَفِيفٌ [ħafif] Kuş kanadının şol āvāzına dahi derler ki uçarken hāsıl olur.

[ح ق ف]

الْحِكْفُ [el-ħikf] (hā'nın kesri ve kāf'ın sükünüyle) Eğri olan kum, reml-i mu'vecc ma'nāsına.

الْحِكَافُ [el-ħikāf] (hā'nın kesriyle) Cem'ci.

الأَحْقَافُ [el-aħķāf] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'ci, eğri olan kum yığınları ma'nāsına. Ve

أَحْقَافٌ [Aħķāf] 'Ād kavminin vilāyetine dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَأَذْكُرُ أَحَا عَادَ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ﴾ (الأحقاف، 21)

الإِخْقِيقَافُ [el-iħķikāf] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Eğri olmak; yukālu: إِخْقَوَقَفَ الرُّمْلُ وَالْهَلَالُ إِذَا اعْوَجَّ

الْحَاقِفُ [el-ħāķif] (ķāf'ın kesriyle) Eğrilen nesne. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ مَرَّ بِطَبِي حَاقِفٍ فِي وَهُوَ الَّذِي انْحَى وَتَنَّى فِي نَوْمِهِ ظِلُّ شَجَرَةٍ" يَا'nī hālet-i nevmd eğılip iki kat ola.

[ح ل ف]

الْحَلْفُ [el-ħalf] (hā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) And içmek.

الْحَلِيفُ [el-ħalif] (hā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

المَحْلُوفُ [el-maħlūf] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu

kezālik. Ve bu مَفْعُولٌ [mef'ūl] vezni üzere gelen masdarların biridir. مَجْلُودٌ [meclūd] ve مَعْقُولٌ [ma'qūl] ve مَعْسُورٌ [ma'sūr] gibi; tekülü: حَلَفَ يَحْلِفُ حَلْفًا وَحَلْفًا وَمَحْلُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الأخْلَافُ [el-iḥlāf] (hemzenin kesriyle) And vermek.

التَّحْلِيفُ [et-taḥlīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْإِسْتِخْلَافُ [el-istiḥlāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: أَحْلَفْتُهُ أَنَا وَحَلَفْتُهُ وَإِسْتَحْلَفْتُهُ كُلُّهُ بِمَعْنَى

الحَلْفُ [el-ḥilf] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol ‘ahddir ki kavm beyninde vākī‘ olur.

المُحَالَفَةُ [el-muḥālefet] (mīm'in zamımı ve lām'ın fethiyle) ‘Ahd edişmek; yukālu: حَالَفَهُ إِذَا عَاهَدَهُ Ve kardaş okuşmak ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadîsi: ”أَنَّهُ حَالَفَ بَيْنَ فُرَيْشٍ وَالْأَنْصَارِ“ يَغْنِي آخَى بَيْنَهُمْ لِأَنَّهُ لَا حَلْفَ فِي الْإِسْلَامِ Ya'nī bu maküle yerlerde and içişmek zamān-ı cāhiliyette olurdu, İslām'da olmaz.

الأخْلَافُ [el-aḥlāf] (hemzenin fethiyle) Birbiriyle tenāsura ‘ahd edip and içişen kabîleler.

الحَلِيفُ [el-ḥalīf] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bir kimse ile ‘ahd edip and içen kimse, مُحَالِفٌ [muḥālif] ma'nāsına.

الحَلِيفَانُ [el-ḥalīfān] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Birbiriyle ‘ahd edip and içen kabîleteyn. Ve

حَلِيفُ اللِّسَانِ [ḥalīfu'l-lisān] Dili keskin olup faşīhu'l-lisān olan kimse.

المُخْلِيفَانُ [el-muḥlīfān] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) And vericiler ma'nāsına.

Ve minhu kavluhum: ”حَضَارِ وَالْوَزُنُ مُخْلِفَانِ“ Ve böyle dediklerinin vechi budur ki حَضَارِ [Ḥaḍāri] ve وَزُنٌ [Vezn] iki yıldızdır, Süheyl yıldızına şebīh oldukları için, her kim onlara nazar kılsa ba'zılar Süheyl'dir diye and içer ba'zılar değildir diye and içer. Ve eyzan minhu kavluhum: ”كُمَيْتٌ“ ”كُمَيْتٌ مُخْلِفٌ“ atın doru olmasında ihtilāf olursa ”كُمَيْتٌ مُخْلِفَةٌ“ derler.

الْحَلْفَاءُ [el-ḥalfā] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir ottur suda biter. Ve mezbūru Zemaḥşerī lisān-ı Fārisīde ğīşe ile tefsīr etmiş ve ğīşe şol saza derler ki ondan hasīr örerler ve çuval örüp içine saman korlar.

الْحَلْفَةُ [el-ḥalefet] (fethateynle) Vāhidi, قَصَبَةٌ [kaşabet] ve طَرْفَةٌ [ṭarafet] gibi ki قَصَبَةٌ [kaşabet] kamış ve طَرْفَةٌ [ṭarafet] ılgın ma'nāsındadır. Ve bu Ebū Zeyd rivāyeti üzeredir. Ve Aşma'ī eyitti: vāhidi الْحَلْفَةُ [el-ḥalīfet]tir ḥā'nın fethi ve lām'ın kesriyle.

ذُو الْحَلِيفَةِ [Zu'l-Ḥuleyfet] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethiyle tasgīr vezni üzere) Bir mevzi'in ismidir.

[ح ن ف]

الْحَنْفُ [el-ḥanef] (fethateynle) Ayağın eğri olmasıdır bir haysiyyetle ki ayağın baş parmakları birbirine mā'īl ola. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: حَنْفٌ [ḥanef] ayağının serçe parmağı cānibine olan şikkı üzere yürümektir.

الْحَنْفُ [el-ḥanf] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ayağı zikr olunan sıfat üzere kılmak; yukālu: صَرَبْتُ فَلَانًا عَلَى رِجْلِهِ فَحَنْفَتْهَا

الأخْتَفُ [el-aḥnef] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Şol kimsedir ki ayağının baş parmağı birbirine mā'īl ola yāhūd yürümesi

zikir olunan vech üzere ola. Ve

أَخْنَفُ بْنُ قَيْسٍ [Aḥnef b. Qays]'a Aḥnef dedikleri ma'na-yı evvele binā'en idi, zīrā mezbūrun ismi Şaḥr idi.

الْحَنِيفُ [el-ḥanīf] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Müslim olan kimse. Ve gāh olur müstakīme **حَنِيفٌ** [ḥanīf] derler, şey'i nakīziyle tesmiye edip, nitekim gurāba **أَغْوَرُ** [a'ḡer] derler şiddet-i nazarı ve hiddet-i basarı olduğundan ötürü.

التَّحَنُّفُ [et-teḥannuf] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Ebū Ḥanīfe kavli ile 'āmil olmak; yukālu: **تَحَنَّفَ الرَّجُلُ** **تَحَنَّفَ** **إِذَا عَمَلَ عَمَلِ الْحَنِيفِيَّةِ** [teḥannuf] sünnet etmektir, **إِحْتِيَانٌ** [ih̄tītān] ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: **تَحَنَّفَ** [teḥannuf] asnāmdan ferāgat edip 'ibādeteye durmaktır.

الْحَنْفَاءُ [el-Ḥanfā'] (ḥā'nın fethi ve nūn'nun sükūnu ve elifin meddiyle) Ḥuzeyfe b. Bedr-i Fezārī'nin atının ismidir. Ve

الْحَنْفَاءُ [el-Ḥanfā'] Kezālik Benī Mu'āviye b. 'Āmir b. Reb'ā'a'ya mensüb olan suyun ismidir.

حَنِيفَةٌ [Ḥanīfet] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bir cemā'atin babasının adıdır ki o Ḥanīfe b. Luceym'dir ki cedd-i a'lāları Vā'il'dir.

[ح و ف]

الْحَوْفُ [el-ḥavf] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir deridir ki şakk edip izār şeklinde hayz gören 'avretler ve oğlancıklar giyerler.

الْحَافَتَانِ [el-ḥāfetān] (fā'nın fethiyle) Cānibān ma'nāsına; yukālu: **حَافَتَا الْوَادِي** **لِطَرَفَيْهِ**

التَّحَوُّفُ [et-teḥavvuf] (fethateynle ve

vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Eksiltmek; yukālu: **تَحَوَّفَهُ إِذَا تَنَقَّضَهُ**

[ح ي ف]

الْحَيْفُ [el-ḥayf] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cevr ve zulm ma'nāsına; yukālu: **حَافَ عَلَيْهِ إِذَا جَارَ**

التَّحَيُّفُ [et-teḥayyuf] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Eksiltmek, tenakkus ma'nāsına; tekūlu: **تَحَيَّفْتُ الشَّيْءَ مِثْلَ تَحَوُّفْتُهُ إِذَا تَنَقَّضْتُهُ مِنْ حَافَاتِهِ**

FASLU'L-ḤĀ'

(فَصْلُ الْحَاءِ)

[خ ذ ف]

الْحَنْدَفَةُ [el-ḥandefet] (الْحَرْجَةُ 'alā-vezni [ed-dahrecet]) Bir cins yürümeğidir ki o yorgalamak tarikiyle olan yürümeğidir demişlerdir. Ve şöyle zu'm ettiler ki İlyās b. Muḍar'ın zevcesine حَنْدَفٌ [Ḥindif] diye tesmiye olunması yürümesi zikr olunan vech üzere olduğu için ola. Ve mezbürenin ismi Leylā'dır. İlyās'ın evlādı mezbüreye nisbet olunmuştur ki onların cümleten vālidesi odur; yukālu: حَنْدَفَ الرَّجُلِ إِذَا مَشَى Ya'ni ayakların açā açā yürüyüp ve yerden bir nesneyi çalıp alır gibi ayakların döndüre döndüre yürüse.

[خ ذ ف]

الْحَذْفُ [el-ḥazf] (ḥā-i mu'cemenin fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Atmak.

الْمِحْذَفَةُ [el-miḥzefet] (mīm'in kesri ve zāl'ın fethiyle) Sapan ki onunla taş atarlar yāhūd mutlakan bir nesneyi atacak ālet.

الْحَذْوُفُ [el-ḥazūf] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Dişi merkeb ki sür'atle yürümeğın ayaklarıyla taşı ata.

[خ ذ ر ف]

الْحُذْرُوفُ [el-ḥuzrūf] (ḥā'nın ve rā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) عُضْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezni üzere) Bir nesnedir ki sıbyān onu bir ipe takıp iki eliyle döndürür ve o hālette onun fırlıtısı ve fişiltısı işitilir.

الْحَذَارِيفُ [el-ḥazārīf] (ḥā-i mu'cemenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i;

yukālu: تَرَكَتِ السُّيُوفُ رَأْسَهُ حَذَارِيفَ أَبِي قَطَعًا كُلُّ قِطْعَةٍ مِثْلُ الْخُذْرُوفِ Ve حُذْرُوفٌ [ḥuzrūf] tefsiri el-ān mürūr etti.

الْخِذْرَافُ [el-ḥizrāf] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Şūr olan otlardan bir cins ottur.

الْخِذْرَافَةُ [el-ḥizrāfet] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın kezālik sükūnuyla) Vāhidi.

[خ ر ف]

الْخُرُوفَةُ [el-ḥurfet] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Devşirilen meyve; yukālu: التَّمْرُ خُرُوفَةُ الصَّائِمِ

الْمَحْرَفَةُ [el-maḥrefet] (mīm'in ve rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bostān ma'nāsınadır. Ve

مَحْرَفَةٌ [maḥrefet] Yola dahi derler.

الْمَحْرَفُ [el-maḥref] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Kezālik yola derler.

الْمِیْهِرَفُ [el-miḥref] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol zarftır ki devşirilen meyveyi devşirdikçe onun içine korlar.

الْحُرُوفُ [el-ḥarūf] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Kuzu, bere ma'nāsına. Ve

حُرُوفٌ [ḥarūf] Gāh olur ki at kulununa dahi itlāk olunur, kaçān altı aylık yāhūd yedi aylık olsa, Aşma'ı rivāyeti üzere, nitekim *Kitāb-ı Feres*'te zikr etmiştir.

الْحَرَائِفُ [el-ḥarā'if] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Şol hurmā ağaçlarıdır ki devşirilecek meyvesi ağaç başında iken takdīr oluna, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الْحَرِيفُ [el-ḥarīf] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Güz faslıdır ki onda meyveler kemālin bulup devşirilir. Ve

خَرِيفٌ [ḥarīf] Devşirilen meyveye dahi

الْحُشَافُ [el-ħuṣṣāf] (ħā'nın zammı ve şīn'in teşdidiyle) Yarasa dedikleri kuştur, ŧeb-pere ma'nāsına. Ba'zılar kırlangıçtır dediler, حُطَّافٌ [ħuṭṭāf] ma'nāsına.

الْحُشْفُ [el-ħuṣef] (ħā'nın zammı ve şīn'in fethiyle ضَرْدٌ [şurad] vezni üzere) Yeşil sinek, zubāb-ı ahdar ma'nāsına, kezā fī ba'zi nūsahi's-*Şihāh*.

خُشَافٌ [Ĥaṣṣāf] (ħā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Bir recülün ismidir.

الْحُشُوفُ [el-ħuṣūf] (zammeteynle) Yer yüzünde yürümek; yukālu: حَشَفَ يَحْشِفُ حُشُوفًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

[خ ص ف]

الْحُشْفُ [el-ħaṣf] (ħā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Şol 'Arabna'leynidir ki bir niçe kattan ola.

الْحُشْفَةُ [el-ħaṣfet] (ħā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Şol zarftır ki hurmā yaprağın-dan işleyip içine hurmā korlar.

الْحُشْفَةُ [el-ħaṣafet] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الْحُشْفُ [el-ħaṣaf] (fethateynle) Cem'i.

الْحِشَافُ [el-ħiṣāf] (ħā'nın kesriyle) Kezālik cem'i, zurūf-ı temr ma'nāsına.

حُشْفَةٌ [Ĥaṣafet] (fethateynle) Bir kabīlenin babası adıdır ki o Ĥaṣafe b. Kays-*'Aylān*'dır. Ve

حُصْفٌ [ħaṣaf] Na'leyn dikmeğe dahi derler; tekūlu: حَصَفْتُ التَّلَّ إِذَا خَرَزْتَهَا وَطَفِقًا يَحْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ ﴿(الأعراف، 22، طه، 121) أَيْ يُلْزِقَانِ بَعْضَهُ بَبَعْضٍ لِيَسْتُرَا بِهِ عَوْرَاتِهِمَا

الْإِحْتِصَافُ [el-iħtiṣāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik birbirine dikmek ve yapıştırmak. Ve minhu kara'e'l-Ĥasen:

“يَحْصِفَانِ” Ĥā'nın ve şād'ın kesriyle tā'yı şād'a idgām edip ħā'ya ictimā'-i sākineynden ötürü ve kesre hareket vermekle. Ba'zılar 'ayn ile tā'nın fethin ħā'ya nakl edip ħā'yı meftūh kılarlar, Aħfeṣ rivāyeti üzere.

الْأَحْصَفُ [el-aħṣaf] (hemzenin ve şād'ın fethiyle) Böğürleri ak olan at yāhūd koyun ki onların أْبْلَقٌ [eblaq] böğürlerine çıkmış ola. Ve

أَحْصَفُ [aħṣaf] Şol levne derler ki kül levni gibi aka ve siyāha mā'il ola; yukālu: حَبْلٌ أَحْصَفٌ وَظَلِيمٌ أَحْصَفٌ أَي فِيهِ سَوَادٌ وَبَيَاضٌ

الْحَصِيفُ [el-ħaṣīf] (ħā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Kül renginde olan 'as-ker ki demir giymelerine binā'en levni mezbūr üzere olalar; yukālu: كَتَيْبَةٌ حَصِيفٌ وَهُوَ لُونُ الْحَدِيدِ Ve ba'zılar eyitti: Bu şol 'as-kerdir ki artlarında bir bölük atlıları ola. Bu sebebden حَصِيفٌ [ħaṣīf]e hā-i te'nīs lāhık olmadı, فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'nā مَفْعُولٌ [me'fūl] olduğu için, مُزْدِفٌ [murdif] ma'nāsına olur. Ve eger mezbūre levni hadīdden ötürü حَصِيفٌ [ħaṣīf] deseler idi فَعِيلٌ [fa'īl] bu takdīrce bi-ma'nā فَاعِلٌ [fā'il] olur. Ve her iki levn ki cem' olalar ona حَصِيفٌ [ħaṣīf] derler. Ve

حَصِيفٌ [ħaṣīf] Şol taze süte derler ki onun üzerine yoğurt döküle. Ve eger onun üzerine hurmā ve say yağ dahi korlarsa عَوْثَانِيٌّ derler 'ayn-ı mühmelenin ve bā-i muvah-hadenin fethiyle ve s̄ā-i müsellese ve yā-i müşeddede ile. Ve

حَصِيفٌ [ħaṣīf] Dikilmiş 'Arabna'leynine dahi derler.

الْمِحْصَفُ [el-miħṣaf] (mīm'in kesri ve şād'ın fethi ile) Biz ki sarrāclar kullanır,

direfş ma'nāsına.

الْحِصَافُ [el-ḥiṣāf] (ḥā'nın kesriyle) Nāka veledin dokuz aylık olduktan sonra bırakmak; yukālu: **حَصَفَتِ النَّاقَةُ تَحْصِفُ حِصَافًا مِنْ** الباب الثاني

الْحِصُوفُ [el-ḥaṣūf] (ḥā'nın fethi ve ṣād'ın zammıyla) Dokuz aylık veled bırakan nāka. Ve ba'zılar eyitti: **حِصُوفٌ** [ḥaṣūf] şol nākadır ki çiftleştikten sonra bir yıl bir ay geçtikte veled getire. Ve eger iki ay geçtikte veled getirse ona **جُرُورٌ** [cerūr] derler, cīm'le ve rā'eyn-i mühmeleteyn ile.

حِصَافٍ [Ḥaṣāf] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri üzere bināsıyla) Bir atın ismidir. Ve fi'l-meseli: **“هُوَ أَجْرًا مِنْ خَاصِي حِصَافٍ”** Ve bunun aslı budur ki mülükten ba'zı zikr olunan atı sāhibinden döl için taleb ettikte sāhibi men'e edip atı hadım etmiş tā ki dölü kimsede bulunmaya.

[خ ض ف]

الْحَضْفُ [el-ḥaḍf] Yellenmek, hurūc-ı rīh ma'nāsına; yukālu: **حَضَفَ بِهَا إِذَا رَدَمَ**

حَضَافٍ [ḥaḍāfi] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri üzere bināsıyla) Yellenici; ve minhu kīle li'l-emeti: **يَا حَضَافٍ**

[خ ط ف]

الْحَطْفُ [el-ḥaṭf] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükünuyla) Kapmak, istilāb ma'nāsına; yukālu: **حَطَفَهُ يَحْطِفُهُ حَطْفًا مِنَ** الباب الرابع وَهِيَ اللُّعَةُ الْجَدِيدَةُ وَفِيهِ لُغَةٌ أُخْرَى حَكَاهَا الْأَخْفَشُ وَهِيَ حَطَفَ يَحْطِفُ حَطْفًا مِنَ الباب الثاني وَهِيَ قَلِيلَةٌ رَدِيَّةٌ لَا تَكَادُ تُعْرَفُ وَقَدْ قَرَأَ بِهَا يُونُسُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿يَحْطِفُ﴾ (البقرة، 20) أَبْصَارُهُمْ ﴿﴾

الْإِحْطَافُ [el-iḥṭāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kapmak.

التَّحْطِافُ [et-teḥaṭṭuf] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

”إِلَّا مَنْ حَطَفَ وَتَحَطَّفَهُ بِمَعْنَى (الصفات، 10) كِرَاةٍ اتَّخَذَهَا“ (الصفات، 10) **إِحْطَافٌ** [iḥṭāf]dendir, aslında **إِحْطَافٌ** idi tā'nın hareketi mā-kabline verilip idgām olunduktan sonra hemze hazf olundu gınā geldiğinden ötürü, nitekim bāb-ı lām'da gellendiğinde tefsirinde gelse gerektir, inşāallāhu ta'ālā.

الْحُطَّافُ [el-ḥuṭṭāf] (ḥā'nın zammı ve tā'nın teşdidiyle) Kırlangıç dedikleri tā'ir-i ma'rūftur. Ve

حُطَّافٍ [ḥuṭṭāf] Şol eğri demirdir ki bekrenin iki cānibinde olur, mihver dedikleri arkırı duran demir onların üzerinde devr eder.

الْحَطَّافِيُّ [el-ḥaṭṭāfi] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve

حَطَّافِيَةُ السَّبَاعِ [ḥaṭṭāfi's-sibā'e] Yırtıcı cānverlerin tırnaklarıdır.

الْحُطَّافُ [el-ḥuṭṭāf] (ḥā'nın zammı ve tā'nın teşdidiyle) Şeytān ma'nāsına isti'māl olunur, nitekim hadīs-i şerifte vāki' olmuştur. Ve şeytāna **حُطَّافٌ** [ḥuṭṭāf] denildi, mele'i a'lādan işittiğin kapıp serikat ettiği için.

حَاطِفٌ ظِلِّهِ [ḥāṭifu ḫillih] Bir tā'irin ismidir. İbn Seleme eyitti: Mezbūr bir tā'irdir ki ona **رَفْرَافٌ** [refrāf] derler rā'nın fethiyle, kaçan ki suda gölgesin görse onu kapmağa teveccüh eder.

الْحَاطِفُ [el-ḥāṭif] (tā'nın kesriyle) Kurdu ismidir. Ve

بَرَقٌ حَاطِفٌ [berqun ḥāṭif] Göz nürin kapan yıldıırma derler.

الْإِحْطَافُ [el-iḥṭāf] (hemzenin kesriyle) Hatā etmek ma'nāsına; yukālu: **رَمَى الرَّمِيَّةَ فَأَحْطَفَهَا إِذَا أَحْطَأَهَا**

مُحْطَفٌ [muḥṭaf] (mīm'in zammı ve ḥā'nın

sükūnu ve tā'nın fethiyle) Şol attır ki kul-
lan yerinin halfında olan haşāsı ya'nī karnı
dirnekli ola.

الْحَطِيفَةُ [el-ḥaṭīfet] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
kesri ve meddiyle) Şol undur ki süt üze-
rine dökülür ve tabh olunup kaşık ile
ekl olunur. **حَطِيفَةٌ** [ḥaṭīfet] dediler kaşık
ile **حَطَفَ** [ḥaṭf] olunduğu için. Ve İbnu'l-
A'rābī eyitti: O **جَبُولَاءُ** [cebūlā] dedikleri
ta'ām'dır, cīm'in fethi ve bā'nın zammıyla
ve elifin meddiyle.

الْحَطِيفُ [el-ḥaṭīf] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
kesri ve meddiyle) Gāyet serīf olan deve,
gūyā ki gāyet-i sür'atinden hālet-i meşyin-
de boynın çeker ve alır gider.

الْحَطِيفَى [el-ḥaṭafā] (fethateynle ve elifin
meddiyle) Zikr olunan sür'atin ismidir. Ve

حَطِيفَى [Ḥaṭafā] Kezālik şā'ir-i ma'rūf olan
Cerīr'in ceddinin lakabıdır ki onun ismi
‘Avf’ tır.

الْحَطِيفَى [el-ḥaṭfā] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā.

[خ ظ ر ف]

الْحَظْرَفَةُ [el-ḥazrefet] (bi' z-zā'i'l-mu'cemeti
‘alā-vezni **الْدَّخْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) Deve yü-
rümeye sür'at edip adımın vāsīf kılmak,
حَذْرَفَةٌ [ḥazrefet]te lügattır zāl-ı mu'ceme
ile.

[خ ف ف]

الْحُفُّ [el-ḥuff] (ḥā'nın zammı ve fā'nın
teşdidıyla) Devenin ayağında olan deri ki
sā'ir hayvānātın tırnağı mesābesindedir.
Ve

حُفٌّ [ḥuff] Ediğe dahi derler ki ayağa gi-
yerler. Ve **حُفٌّ** [ḥuff] **نَعْلٌ** [na'f] dedikleri
edikten farkı budur ki **حُفٌّ** [ḥuff]un yere
gelen yeri **نَعْلٌ** [na'f]dan aglazdır.

الْحِفَافُ [el-ḥifāf] (ḥā'nın kesriyle) **حُفٌّ**
[ḥuff]un cem'i, deve ayakları ve edikler
ma'nāsına.

الْحِفِّفُ [el-ḥiff] (ḥā'nın kesriyle) Hafīf olan
nesne. Ve

حِفِّفٌ [ḥiff] Cemā'at-i kalīleye dahi derler;
yukālu: **خَرَجَ فُلَانٌ فِي خِفِّفٍ مِنْ قَوْمِهِ أَيَّ جَمَاعَةٍ قَلِيلَةٍ**

التَّخْفِيفُ [et-taḥfif] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-
tekrim]) Bir nesneyi yeyniltmek ki **تَثْقِيلٌ**
[teşqil]in mukābilidir.

الْإِسْتِحْفَافُ [el-istiḥfāf] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bir nesneyi yeyni bulmak ki
إِسْتِشْقَالٌ [istişqāl]in mukābilidir. Ve

إِسْتِحْفَافٌ [istiḥfāf] Hor kılmak ma'nāsına
dahi gelir; yukālu: **إِسْتَحْفَهُ إِذَا هَانَهُ**

الْحَفِيفُ [el-ḥafif] (ḥā'nın fethi ve fā'nın
kesri ve meddiyle) Yeynicek olan kimse.

الْحُفَافُ [el-ḥufāf] (ḥā'nın zammıyla)
Bi-ma'nāhu.

حُفَافٌ [Ḥufāf] (ḥā'nın kezālik zammı-
yla) Bir recülün ismidir ki Ḥufāf b. Nud-
be eş-Şāmī'dir ki ğırbān-ı ‘Arabdandır,
ya'nī ‘Arab'ın zamān-ı cāhiliyyette olan
ulularındandır.

الْحِفْفَةُ [el-ḥiffet] (ḥā'nın kesriyle) Yey-
ni olmak; yukālu: **حُفَّ الشَّيْءُ يَحْفُفُ حِفْفَةً مِّنْ**
حُفِّ الشَّيْءِ يَحْفُفُ حِفْفَةً مِّنْ Ve zahmet az olmak
ma'nāsına da gelir. Ve hizmette çābük
olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **حَفَّتْ**
رَحْمَتُهُمْ وَحَفَّ لَهُ فِي الْخِدْمَةِ يَحْفُفُ حِفْفَةً

الْحُفُوفُ [el-ḥufūf] (zameteynle) Az ol-
mak; yukālu: **حَفَّ الْقَوْمُ حُفُوفًا إِذَا قَلُّوا**

الْإِحْفَافُ [el-iḥfāf] (hemzenin kesriyle)
Bir kimsenin yükü yeyni olup sebük-bār
olmak; yukālu: **أَحْفَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَّتْ حَالُهُ** Ve
fi'l-hadīsi: **”إِنَّ بَيْنَ أَيْدِينَا عَقَبَةٌ كَوْودًا لَا يَجُوزُهَا**
”إِلَّا الْمُنْحَفُ” **كَوْودٌ** [ke'ūd]kāf'ın fethi

ve hemzenin zammı ve meddiyle sa'b ma'nāsınadır. Ve

إِخْفَافٌ [iḥfāf] Kavmin davarı yeyni olmak; yukālu: أَخْفَ الْقَوْمُ إِذَا كَانَتْ دَوَائِبُهُمْ خِفَافًا

الْخَفَانُ [el-ḥaffān] (ḥā'nın fethiyle) Bir yerin ismidir ki arslanı çoktur.

[خ ل ف]

الْخَلْفُ [el-ḥalf] Art ki قُدَامٌ [ḳuddām]ın nakizidir. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Bir karndan sonra gelen kar-na dahi derler; yukālu: هُوَ لَاءٌ خَلْفٌ سُودٌ Bu kelāmi şol kimseler hakkında söylerler ki kendilerden ekser olan kavmin ardınca gelmiş olalar. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Yaramaz sözü dahi derler; yukālu: "سَكَتَ الْفَأُ وَنَطَقَ خَلْفًا" Ya'nī "Bin iyi söz mahallinde sākit olup bir söz söyledi ve onu dahi yaramaz söyledi." Ebū Yūsuf eyitti: İbnu'l-A'rābī'den rivāyettir ki bir a'rābī bir kavmla otururken yellendi ve hacālet lāzım oldukta baş parmağıyla dübürüne işāret edip eyitti: "إِنَّهَا خَلْفٌ نَطَقَتْ" "يَا'nī dūn ve kerīh olan kimsenin kelāmi dahi hāline göre dūn ve kerīh olur. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Kuyudan su çekmeğe dahi derler; yukālu: خَلْفٌ يَخْلِفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Ortası eskiyen bezin eski yerin çıkarıp iki cānibin birbirine dikmeğe dahi derler; yukālu: خَلْفُ الثُّوبِ أَخْلَفُهُ إِذَا بَلِيَ وَسَطُهُ Ve وَأَخْرَجْتَ الْبَالِي مِنْهُ ثُمَّ لَفَقْتَهُ

خَلْفٌ [ḥalf] Pehlūda olan eyegü kemiklerinin kısına dahi derler. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Bir kimsenin kā'im-makāmına dahi derler. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] بَعْدَ [ba'd] ma'nāsınadahi gelir; yukālu: جَلَسْتُ خَلْفَ فُلَانٍ أَيَّ بَعْدَهُ

الْخُلُوفُ [el-ḥulūf] (zammeteynle) Cem'ci, kısa eyegüler ma'nāsına. Ve

خَلْفٌ [ḥalf] Hurmā kurutacak yere dahi derler, مِرْبَدٌ [mirbed] ma'nāsına; yukālu: وَرَاءَ بَيْتِكَ خَلْفٌ جَيِّدٌ

الْخَلِيفُ [el-ḥalīf] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol bezdir ki köhne yerin çıkarıp meremmet kılmış olalar.

ذَاتُ خَلْفَيْنِ [zātu ḥalfeyn] İki başlı olan balta.

الْخَلْفُ [el-ḥalef] (fethateynle) Kā'im-i makām ma'nāsına; yukālu: هُوَ خَلْفٌ سُوءٍ مِنْ هُوَ خَلْفٌ سُوءٍ مِنْ أَبِيهِ إِذَا قَامَ مَقَامَهُ Aḥfeş eyitti: Bunda feth ve sükün berāberdir, izāfet ve ifrād hālinde. Ve ba'zılar izāfette tahrīk edip خَلْفٌ صَدَقٌ der ve ifrādda sākin kılıp bununla izāfet ve ifrād hāletlerinin farkın eder. Ve

خَلْفٌ [ḥalef] Halīfe nasb olunan kimseye de derler.

الْأَخْلَفُ [el-aḥlef] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol devedir ki bir cānibine mā'il ola, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْخُلْفُ [el-ḥulf] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) İsmidir, إِخْلَافٌ [iḥlāf]tan. Ve

خُلْفٌ [ḥulf] Müstakbelāta nazaran isti'māl olunur, كَذِبٌ [kezi]b māzilere nazaran isti'māl olunduğu gibi.

الْخِلْفُ [el-ḥilf] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Nākanın memesi başlarıdır, gerek mukaddem gerek mu'ahhar olsun.

الْخِلْفَةُ [el-ḥilfet] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Biri gidip biri gelmek mahallinde isti'māl olunur; yukālu: هُنَّ يَمْشِينَ خِلْفَةً Ve هُنَّ يَمْشِينَ خِلْفَةً هَذِهِ وَتَجِيءُ هَذِهِ

خِلْفَةٌ [ḥilfet] Muhtelif olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: الْقَوْمُ خِلْفَةٌ أَيُّ مُخْتَلِفُونَ Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir. Ve

خَلْفَةٌ [ħilfet] Evlādın yarısı zükür ve yarısı inās olmağa dahi derler; yukālu: بَنُو فُلَانٍ يُتَوَّعُونَ بِخَلْفَتِهِ وَنِصْفِ إِبْنَاتِهِ Ve

خَلْفَةٌ [ħilfet] Gecenin ve gündüzün muhtelif olmasına dahi derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ﴾ (الفرقان، 62) Ve

خَلْفَةٌ [ħilfet] Edeb-hāneye varıp gelmeğe dahi derler; yukālu: أَخَذْتُهُ خِلْفَةً إِذَا اخْتَلَفَ إِلَيَّ Ve su çekecek mahalle dahi derler; yukālu: مِنْ أَيْنَ خَلَفْتُمْ أَيْنَ مِنْ أَيْنَ تَسْتَقُونَ Ve

خَلْفَةٌ [ħilfet] Şol ota dahi derler ki nebātāt kuruduktan sonra yerinden zuhūr eder. Ve **خَلْفَةُ الشَّجَرِ** [ħilfetu's-şecer] Şol meyveye derler ki çok meyveden sonra hurūc eder. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **خَلْفَةٌ** [ħilfet] yaz günlerinde biten ottur.

الْخَلِيفُ [el-ħalif] (ħā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Hāmile olan nākalar.

الْخَلِيفَةُ [el-ħalifet] (kezālik ħā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Vāhidi.

الْمُخْلِيفُ [el-muħlif] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol devedir ki bāzıl [bāzil] mertebesin geçmiş ola. Ve bāzıl [bāzil] azısının yaran deveye derler. Ve

مُخْلِيفٌ [muħlif] Müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur. bāzıl [bāzil] mertebesin tecāvüzü bir yıl olsa, مُخْلِيفٌ عَامٌ [muħlifu 'ām] derler iki yıl olsa مُخْلِيفٌ عَامَيْنِ [muħlifu 'ameyn] derler.

الْمُخْلِيفَةُ [el-muħlifet] (kezālik mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol nākalar dır ki kendilerin hāmile gösterirler hālā ki hāmile değıllerdir.

الْمُخْلَافُ [el-miħlāf] (mīm'in kesri ve ħā'nın sükūnuyla) Va'desine çok muhālefet eder kimse. Ve

مُخْلَافٌ [miħlāf] Yemen etrafında olan köylerin birine dahi derler.

الْمَخَالِيفُ [el-meħālif] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'ci, Yemen köyleri ma'nāsına. Egerçi zikr olunan مَخَالِيفُ [meħālif]in her birinin bir mahsūs ismi vardır, velākin cümlesine مَخَالِيفُ [meħālif] derler.

الْخَالِيفَةُ [el-ħālifet] (lām'ın kesriyle) Kesirü'l-hilāf olan kimse; yukālu: رَجُلٌ خَالِيفَةٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْخِلَافِ Ve

خَالِيفَةٌ [ħālifet] Mutlakan nās ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَيُّ خَالِيفَةٍ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ Pes خَالِيفَةٌ [ħālifet] lā-yansarıftır, te'nīs ve ta'rīften ötürü. Ve ta'rīfine delīl أَيُّ النَّاسِ هُوَ kavlinde mu'arref bi'l-lām olan أَيُّ النَّاسِ ile tefsir olunduğudur. Ve hayrsız olan kimseye dahi خَالِيفَةٌ [ħālifet] derler; yukālu: فُلَانٌ خَالِيفَةٌ أَهْلٌ بَيْنَهُ إِذَا كَانَ لَا خَيْرَ فِيهِ Ve

خَالِيفَةٌ [ħālifet] Kara ev direklerinden bir direğin dahi ismidir, عَمُودُ الْخَبَاءِ ma'nāsına.

الْخَوَالِيفُ [el-ħavālif] (ħā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Cem', 'amūdlar ma'nāsına. Ve

خَوَالِيفٌ [ħavālif] Nisā tā'ifesinden dahi 'ibāret olur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ (التوبة، 87، 97) أَيُّ مَعَ النِّسَاءِ

الْخَالِيفُ [el-ħālif] (lām'ın kesriyle) Kuyudan su çeken kimse.

الْخَلِيفِيُّ [el-ħilifī] (ħā'nın kesri ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Hilāfet ma'nāsındadır; kāle 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "لَوْ أَطِيقُ الْأَدَانَ مَعَ الْخَلِيفِيِّ" "يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ" لَأَدُنْتُ" Ya'nī "Mü'ezzinlik ile halifelik cem' olsa ezān hizmetin edā ederdim."

الْخَلِيفُ [el-ħalif] (ħā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol yoldur ki iki dağın arasındadır; ve minhu kavluhum: ذِيحُ

أَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى سَنِينِهِ لَيْسَلَهُ Ve

إِخْلَافٌ [ihlāf] Ot kuruduktan sonra tāze ot bitirmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَفَ الثَّبَاتُ أَخْلَفَتْ [ihlifat] bir ottur ki kuruyan otun yerine biter. Ve

إِخْلَافٌ [ihlāf] Devenin kasık bağı zekerinin üzerine gelip efşān etmeğe māni' olmağın kasık bağı husyeteynine yakın iletmeğe derler, efşāna māni' olmasın diye; yukālu: أَخْلَفْتُ عَنِ الْبَعِيرِ إِذَا حَوَّلْتُ الْحَقَبَ فَتَجْعَلُهُ مِمَّا يَلِي أَخْلَفْتُ عَنِ الْبَعِيرِ إِذَا حَوَّلْتُ الْحَقَبَ [ḥaḳab] ḥā-i mühmele-nin ve kāf'ın fethiyle devenin kasık bağı. Ve **إِخْلَافٌ** [ihlāf] nākada isti'māl olunmaz, zīrā nākanın bevli fercinden olmağın kasık bağı ona vāsıl olmaz. Ve

إِخْلَافٌ [ihlāf] Kuyudan su çekmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَفَ إِذَا اسْتَقَى

الْإِسْتِخْلَافُ [el-istiḥlāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kuyudan su çekmek; yukālu: اسْتَخْلَفَ إِذَا اسْتَقَى Ve

إِسْتِخْلَافٌ [istiḥlāf] Bir kimseyi halīfe edinmeğe dahi derler; yukālu: اسْتَخْلَفَهُ إِذَا جَعَلَهُ خَلِيفَةً

الْإِخْلَافُ [el-ihlāf] (ḥā'nın kesriyle) Muhālefet etmek ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ﴾ Ve ﴿رَسُولِ اللَّهِ﴾ (التوبة، 81) أَيْ مُخَالَفَةَ رَسُولِ اللَّهِ

سَجْرُ الْإِخْلَافِ [šeceru'l-ihlāf] Söğüt ağacı, bīd ma'nāsına. Ve

خِلَافٌ [ihlāf] Bir kimse gā'ib olduktan sonra zevcesine āhar kimse varmağa dahi derler; minhu kavluhum: هُوَ يَخَالِفُ إِلَى امْرَأَةٍ فَلَانَ أَيْ يَأْتِيهَا إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا

الْمُخْلَفَةُ [el-maḥlefet] (mīm'in ve lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Söğüt ağacı çok bittiği yer.

التَّخْلِيفُ [et-taḥlīf] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-

tekrīm]) Nākanın bir memesini bağlamağa derler; tekūlu: خَلَفَ بِنَاقَتِهِ تَخْلِيفًا إِذَا صَرَّ مِنْهَا خِلْمًا وَاجِدًا Ve خَلَفَ [ḥilf] meme başına derler, ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla ‘alā-mā merre. Ve صَرَّ [šarr] šād ve rā-i mühmele- teynle bağlamak. Ve

تَخْلِيفٌ [taḥlīf] Geri bırakmağa dahi derler; tekūlu: خَلَفْتُ فَلَانًا فَتَخَلَّفَ عَنِّي

التَّخْلُفُ [et-teḥalluf] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Geri kalmak, te'ahhur ma'nāsına.

الْخِلْفَةُ [el-ḥilefnet] (ḥā'nın kesri ve lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla **دِرْفَسَةٌ** [dirifset] vezni üzere) Bir kimsede ‘inād ve muhālefet olmak; yukālu: فِي خُلُقِ فَلَانٍ خِلْفَتُهُ **دِرْفَسَةٌ** [dirifset] dāl ve sīn-i mühmele ile vefā ile fermūde olan nākaya derler.

[خ ن ف]

الْخِنَافُ [el-ḥināf] (ḥā'nın kesriyle) Devenin bileklerinde olan mülāyemettir; tekūlu: خَنَفَ الْبَعِيرُ يَخْنِفُ خِنَافًا مِنَ الثَّابِ الثَّانِي إِذَا سَارَ فَقَلَبَ خُفَّ يَدِهِ إِلَى وَحْشِيَّتِهِ أَيْ يَأْتِيهَا إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا

خِنَافٌ [ḥināf] Deve yulardan burun döndürmeğe dahi derler, yulār istemediği cihetten; yukālu: خَنَفَ الْبَعِيرُ يَخْنِفُ خِنَافًا إِذَا لَوَى خِنَافًا **عَبْدُ** [ḥināf] boyunda olur, ya'nī deve boynın taraf-ı hilāfa eḡmektir, kaçan yuları çekilip yedilmek murād olursa.

الْحَنُوفُ [el-ḥanūf] (ḥā'nın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Zikr olunan sıfatla mevşūf olan deve; yukālu: نَاقَةٌ حَنُوفٌ

الْحَانِيفُ [el-ḥānif] (nūn'ın kesriyle) Şol kimsedir ki kibrden burnın yukarı tutar; yukālu: رَأَيْتُهُ حَانِيفًا بِأَنْفِهِ

الْخَيْفُ [el-ḥanīf] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol ak keten bezidir ki kalın ola.

الْخَيْفُ [el-ḥunuf] (zammeteynle) Cem'i. Ve fi'l-hadisi: "تَحَرَّقَتْ عَنَّا الْخَيْفُ"

أَبُو مِخْنَفٍ [Ebū Miḥnef] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle مَبْنِيٌّ [minber] vezni üzere) Lūṭ b. Yaḥyā'nın künyetidir ki mezbūr siyer nakl eden kimselerdendir.

[خ و ف]

الْخَوْفُ [el-ḥavf] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyla) Korkmak.

الْخَيْفَةُ [el-ḥīfet] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) ve

الْمَخَافَةُ [el-meḥāfet] (mīm'in fethiyle) Bunlar dahi kezālik korkmak ma'nāsınadır; yukālu: خَافَ يَخَافُ خَوْفًا وَخَيْفَةً وَمَخَافَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

خَيْفَةٌ [ḥīfet] İsm dahi gelir, خَوْفٌ [ḥavf] ma'nāsına.

الْخَيْفُ [el-ḥiyef] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'i, خَوْفٌ [ḥavf]ler ma'nāsına; aslı vāv'dır yā'ya dönmüştür mā-kablinin kesrinden ötürü. Ve

الْخَائِفُ [el-ḥā'if] (yā'nın kesriyle) Korkucu kimse.

الْخَوْفُ [el-huvvef] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) خَائِفٌ [ḥā'if]in cem'i, asl üzerine.

الْخَيْفُ [el-ḥuyyef] (ḥā'nın zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezālik خَائِفٌ [ḥā'if]in cem'i lafzı üzere.

خَفٌ [ḥaf] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükün üzere bināsıyla) Emrdir, ḥavf et ma'nāsına.

الْخَافُ [el-ḥāf] (‘alā-vezni اَلْحَالُ [el-ḥāl]) Korkucu ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ خَافَ أَيَّ

شَدِيدِ الْخَوْفِ Pes bunu فَعَلَ [fa'al] vezni üzere sıfat kılmışlardır, فَرَقٌ [ferak] ve فَرَعٌ [feza'] gibi ki bunlar dahi korkucu ma'nāsınadır, nitekim صَاتَ رَجُلٌ derler şedidü's-savt ma'nāsına.

الْمُخَاوَفَةُ [el-muḥāvefet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Korkuşma, bāb-ı mugālebeden; yukālu: خَاوَفَهُ فَخَافَهُ يَخُوَفُهُ غَلْبَهُ بِالْخَوْفِ أَيَّ كَانَ أَشَدَّ خَوْفًا مِنْهُ

الْإِخَافَةُ [el-iḥāfet] (hemzenin kesriyle) Korkutmak.

التَّخْوِيفُ [et-taḥvīf] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. Ve

إِخَافَةُ [iḥāfet] Huccāc, Minā خَيْفٌ [ḥayf]ına konmağa dahi derler; yukālu: أَخَافَ الْقَوْمَ إِذَا أَتَوْا خَيْفَ مَنَى فَنَزَلُوهُ Ve

خَيْفٌ [ḥīf] Su akıntısından yüksek yere derler.

الْمُخِيفُ [el-muḥīf] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Korkutucu; yukālu: وَجَعَ مُخِيفٌ أَيَّ يَخِيفُ مَنْ رَأَهُ

الْمَخْوُفُ [el-meḥūf] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Korkulu ma'nāsına; yukālu: طَرِيقٌ مَخْوُوفٌ وَلَا يُقَالُ مُخِيفٌ لِأَنَّهُ لَا يُخِيفُ وَإِنَّمَا يَخِيفُ فِيهِ قَاطِعُ الطَّرِيقِ

التَّخْوِيفُ [et-teḥavvuf] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Korkutmak; yukālu: تَخَوَّفْتُ عَلَيْهِ الشَّيْءَ أَيَّ خِئْتُهُ Ve

تَخَوَّفُ [teḥavvuf] Eksilmek, tenakkus ma'nāsına da gelir. Ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَى تَخَوَّفٍ﴾ (النحل، 47)

الْخَافَةُ [el-ḥāfet] (‘alā-vezni اَلْحَالَةُ [el-ḥālet]) Bir deridir ki bal sağan kimse onu isti'māl eder.

[خ ي ف]

الْخَيْفُ [el-ḥayf] (ḥā'nın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Dağın iniş olup berk olan yeri. Ve su akıntısının yüksek yeri. Bu sebepten Minā'da olan mescid-i şerife مَسْجِدُ خَيْفٍ dediler. Ve

خَيْفٌ [hayf] Sarkmış deriye dahi derler.

أَلْخَيْفَاءُ [el-ḥayfā] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Derisi sarkmış nāka.

أَلْأَخْيَفُ [el-aḥyef] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Şol devedir ki zekerinin gılāfı sarkmış ola; yukālu: خَيْفٌ بَفَتْحِ الْحَاءِ وَكَسْرِ الْيَاءِ مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَسِعَ جِلْدُ الْمَرْبُورَةِ Ve

أَخْيَفٌ [aḥyef] Şol ata dahi derler ki bir gözü gök ve bir gözü siyāh ola.

أَلْخَيْفُ [el-ḥayef] (fethateynle) Atın bir gözü gök ve bir gözü siyāh olmak. Ve sā'ir hayvānda dahi isti'māl olunur.

أَلْأَخْيَافُ [el-aḥyāf] (hemzenin fethiyle) Karışık olan kavm; ve minhu kīle: النَّاسُ أَخْيَفٌ أَيْ مُخْتَلِفُونَ Ve

أَخْيَافٌ [aḥyāf] Şol karındaşlara derler ki anaları bir ve babaları müte'addid ola; yukālu: إِخْوَةٌ أَخْيَافٌ إِذَا كَانَتْ أُمَّهُمُ وَاحِدَةً وَالْآبَاءُ شَتَّى

أَلْخَيْفَانُ [el-ḥayfān] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol çekirgedir ki onda hutūt-ı muhtelifa ola, ya'nī ak ve sarı hatları ola.

أَلْخَيْفَانَةُ [el-ḥayfānet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kezālik sükūnuyla) Vāhidi, ondan sonra خَيْفَانَةٌ [ḥayfānet] ata dahi itlāk olundu çekirgeye teşbīhen, cüst ve çābük olmasının iş'ār için.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ف ف]

أَلْدَفُ [ed-deff] (dāl'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Yan, cenb ma'nāsına.

دَفَا [deffa'l-be'ir] Devenin yanı demektir.

أَلْدُفُ [ed-duff] (dāl'ın zammı ve fā'nın kezālik teşdidiyle) Def ki sāzendeler çarlar. Ve Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere bunda feth dahi lügattır.

أَلْمُدَفَّفُ [el-mudeffef] (mīm'in zammı ve fā-i evvelin fethi ve teşdidiyle) Şol deve hörgücüdür ki devenin yanı üzere düşmüş ola; yukālu: سَنَامٌ مُدَفَّفٌ إِذَا سَقَطَ عَلَى دَفِيِّ الْبَعِيرِ

أَلْدَفِيفُ [ed-defif] (dāl'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Āheste seyr etmek. Ve

دَفِيفُ الطَّائِرِ [defifu't-tā'ir] Kuş yere yakkın uçmak; yukālu: عُقَابٌ دَفِيفٌ لِلَّذِي يَدْتُو مَنْ فِي طَيْرَانِهِ إِذَا انْقَضَ Ve **إِنْقِضَادٌ** [inḳiḏād] ḏād-ı mu'cemateyn ile kuşun konmağa teveccüh etmesidir.

أَلْدَافَةُ [ed-dāffet] (fā'nın teşdidiyle) Āheste seyr eden cemā'at; yukālu: دَفَّتْ عَلَيْنَا مِنْ بَنِي فُلَانٍ دَافَةٌ Ve

دَافَةٌ [dāffet] 'Askere dahi derler, 'adüvv cānibine seyr ettiği için.

أَلْمُدَافَةُ [el-mudāffet] (mīm'in zammıyla) Bir kimseyi tamām katl etmek.

أَلْدِفَافُ [ed-difāf] (dāl'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: دَافَفْتُ الرَّجُلَ مُدَافَةً وَدِفَافًا إِذَا أَجْهَزْتَ عَلَيْهِ Ve **إِجْهَازٌ** [ichāz] katle derler. Ve minhu hadīsu Ḥālid b. el-Velīd: **مَنْ كَانَ مَعَهُ أَسِيرٌ فَلْيَدَافِهِ أَيْ فَلْيَقْتُلْهُ**

أَلتَّدَافُ [et-tedāff] (tā'nın fethiyle) Halk

müzāhame edip birbiri üzerine binmek; yukālu: تَدَأَفُ الْقَوْمُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِسْتِدْفَافُ [el-istidfāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Āsān olmak; yukālu: حُدُّ مَا اسْتَدْفَفَ أَيُّ مَا أَمْكَنَ وَتَسَهَّلَ

إِسْتِدْفَافٌ [istidfāf] İstikāmet ve istiḍād ma'nāsına da gelir; yukālu: إِسْتَدْفَفَ أَمْرُهُمْ إِذَا اسْتَبْتَبَ وَاسْتَقَامَ

الْإِسْتِطْفَافُ [el-istiṭfāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik teheyvü ve salāh ma'nāsınadır. **إِسْتِطْفَافٌ** [istiṭfāf]ın ṭā'sı dāl'dan dönmüştür.

[د ل ف]

الدَّلِيفُ [ed-delīf] (dāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Gece yürümek; yukālu: دَلَفَ الشَّيْخُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَسَى وَقَارَبَ الْحَطَوُ

دَلِيفٌ [delīf] Ḥaskerin harbde ileri varmasına dahi derler; yukālu: دَلَفَتِ الْكَتِيبَةُ فِي الْحَرْبِ إِذَا تَقَدَّمَتْ وَيُقَالُ دَلَفْنَاهُمْ قَدَمْنَاهُمْ

الدَّالِيفُ [ed-dālīf] (lām'ın kesriyle) Şol oktur ki nişānın aşığına erişip değdiği yerden āhar cānibe mütehavvil ola. Ve

دَالِيفٌ [dālīf] Şol kimseye derler ki ağır yük götürmeğin adımın az az ata, **دَالِيفٌ** [dālīf] gibi ki bāb-ı ḥā-i mühmelede mürür etti.

الدُّلْفُ [ed-dullef] (dāl'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Cem'ci, **رُكَّعٌ** [rūki]le **رُكَّعٌ** [rukka] gibi.

التَّدْلُفُ [et-tedelluf] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye yakın varmak; yukālu: تَدَلَّفَ إِلَيْهِ إِذَا مَسَى وَدَنَا

أَبُو دُلْفٍ [Ebū Dulef] (dāl'ın zammı ve lām'ın fethiyle) ḤArabların künyelerindedir.

الدُّلْفِينُ [ed-dulfin] (dāl'ın zammı ve lām'ın sükunu ve fā'nın kesri ve meddiyle) Deryāda bir cānverdir ki gark olanlara

necāt verir.

[د ن ف]

الدَّنْفُ [ed-denef] (fethateynle) Onulmaz hastalık, maraz-ı lāzım ma'nāsına. Ve

دَنَفٌ [denef] Marīza dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَنَفٌ وَامْرَأَةٌ دَنَفٌ وَقَوْمٌ دَنَفٌ يَسْتَوِي فِيهِ وَجَعُ الْمَذَكَّرِ وَالْمُنْثَى وَالشَّيْبَةُ وَالْجَعْفُ

دَنَفٌ [denef] Marīz ağırlanmağa dahi derler; yukālu: دَنَفَ الْمَرِيضُ دَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَقُلَ

دَنَفٌ [denef] Gün bitmeğe karīb olmağa dahi derler; yukālu: دَنَفَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ

الدَّنِيفُ [ed-denif] (dāl'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Maraz-ı lāzımla marīz olan kimse. Nūn meksūr olıcak müzekker ve müennes mümtāz olup **دَنَفَةٌ** ve **دَنَفٌ** dahi mümtāz olur.

الإِدْنَفُ [el-idnāf] (hemzenin kesriyle) Kezālik marīz ağırlanmak; yukālu: أَدْنَفَ الْمَرِيضُ إِذَا ثَقُلَ مِنَ الْمَرَضِ

إِدْنَفٌ [idnāf] Ağır kılmağa dahi derler; yukālu: أَدْنَفَهُ الْمَرَضُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

إِدْنَفٌ [idnāf] Gün bitmeğe karīb olmağa dahi derler; yukālu: أَدْنَفَتِ الشَّمْسُ إِذَا دَنَتْ لِلْمَغِيبِ وَاضْفَرَّتْ

الْمُدْنِفُ [el-mudnif] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Marazla sakıl olan kimse.

الْمُدْنَفُ [el-mudnef] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Marazla sakıl kılınan kimse.

[د و ف]

الدُّوْفُ [ed-devf] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Bir nesneyi ter kılmak; tekülü: دُفْتُ الدَّوَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا بَلَلْتَهُ بِمَاءٍ أَوْ بَعِيرِهِ

الْمَدُوفُ [el-medūf] (mīm'in fethi ve dāl'in zammı ve meddiyle) İslanmış devā yāhūd gayrı nesne.

الْمَدُوفُ [el-medvūf] (mīm'in zammi ve dāl'in sükūnu ve vāv'in zammı ile) Kezālik ıslanmış nesne; ve minhu yukālu: مِسْكٌ مَدُوفٌ أَيْ مَبْلُولٌ Ve bazıları مِسْكٌ مَسْحُوقٌ [miskun medvūf] ma'nāsındır dedi, ecvef-i vāvī olup sülāsī olanlarda sīga-i mef'ul tamām gelmemiştir illā iki kelime ki biri مِسْكٌ مَدُوفٌ ve biri ثَوْبٌ مَضُوءٌ dur. Bu iki kelime nādır vāki' olmuştur, asl مَدُوفٌ ve مَضُوءٌ denmektir vāv üzerine zamme sakıl olduğu için ve harf-i yā'nın sıklet-i zammeye tahammülü artık olduğu için sülāsīden ecvef-i yā'ī olanlar tām ve nākis gelmesi cā'iz oldu, ثَوْبٌ مَخِيْطٌ وَمَخِيْطٌ gibi, nitekim bābu't-ṭā'da tefsīr olunmuştur.

دِيَاْفٌ [Diyāf] (dāl'in kesriyle) Cezīre'de bir mevzi'in ismidir ki o mevzi'in ehli, Şām yürükleridir ki onlara نَبِيْطُ الشَّامِ [Nebītu'ş-Şām] derler.

الدِّيَاْفِي [ed-diyāfiyy] (dāl'in kesri ve yā-i ahīrenin teşdīdiyle) Şol devedir ki 'azīm fermūde ola.

FASLU'Z-ZĀL**(فَضْلُ الدَّالِ)****[ذ ر ف]**

الذَّرْفُ [ez-zerf] (zāl'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Göz yaşı carī olmak.

الذَّرْفَانُ [ez-zerefān] (fethateynle) Bima'nāhu; yukālu: ذَرَفَ الدَّمْعُ يَذْرَفُ ذَرْفًا وَذَرْفَانًا Ve مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ مِنْهَا الدَّمْعُ Ve

ذَرْفَانٌ [zerefān] Za'if olan yürümeğe dahi derler.

الْمَذَارِفُ [el-mezārif] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Göz yaşı akan yerler, مَدَامِغٌ [medāmi'] ma'nāsına.

التَّذْرِيفُ [et-tezrīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ziyāde olmak; yukālu: ذَرَّفَ عَلَيَّ الْمَائَةَ تَذْرِيفًا إِذَا زَادَ

[ذ ر ع ف]

الْإِذْرِغَفَاْفُ [el-izri'fāf] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Kendi kolayına gitmek; yukālu: إِذْرِغَفَتِ الْإِبِلُ بِالذَّالِ وَالذَّالِ جَمِيعًا إِذَا مَضَتْ عَلَيَّ وَجُوهَهَا Ve

إِذْرِغَفَاْفٌ [izri'fāf] İleri varmağa dahi derler; yukālu: إِذْرِغَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَلَّ مِنْ صَفٍّ إِذْرِغَفَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَلَّ مِنْ صَفٍّ Ve إِسْتِنْتَالٌ [istintāl] tā'eyn beyninde nūn'la ileri varıp takaddüm etmeğe derler.

[ذ ع ف]

الدَّعَاْفُ [ez-zu'āf] (zāl'in zammıyyla ve 'ayn-ı mühmele ile) Zehr, semm ma'nāsına. Ve

دُعَاْفٌ [zu'āf] Ziyāde serī olan mevte dahi derler, دُوَاْفٌ [zu'āf] dahi lügattır; yukālu: مَوْتُ دُعَاْفٌ أَيْ سَرِيْعٌ يُعَجِّلُ الْقَتْلَ

الْمَذْعُوْفُ [el-mez'ūf] (mīm'in fethi ve 'ayn'in zammıyyla) Zehrli olan nesne; yukālu: طَعَامٌ مَذْعُوْفٌ

الذَّغْفُ [ez-zaʿf] (zāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Zehr yedirmek; tekūlu: ذَعَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَقَيْتَهُ الذَّغْفَ

[ذ ف]

الذِّفِيفُ [ez-zefīf] (zāl'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Serīʿ olan nesne, ذَمِيلٌ [zemīl] gibi ki ذَمِيلٌ [zemīl] dahi zāl-ı muʿceme ile serīʿ maʿnāsınadır; yukālu: ذَفَّ يَذِفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ خَفِيفٌ ذَفِيفٌ أَي سَرِيعٌ

الذِّفُّ [ez-zeff] (zāl'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Mecrūh kimsenin katlin itmām etmek.

الذِّفَافُ [ez-zifāf] (zāl'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu. Ebū ʿUbeyd eyitti: dāl'la ve zāl'la lügattır. Ve semm-i kātile ذِفَافٌ [zifāf] dedikleri bundan meʿhūzdur. Ve

ذِفَافٌ [zifāf] Mā-i kalīle dahi derler.

التَّذْفِيفُ [et-tezfīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseyi katl etmede sürʿat etmek; tekūlu: ذَفَفْتُ عَلَى الْجَرِيحِ تَذْفِيفًا إِذَا أَسْرَعْتُ فَتَلَّهُ

ذِفَافَةٌ [Zufāfet] (zāl'ın zammıyla) Bir recülün ismidir.

[ذ ل ف]

الذِّلْفُ [ez-zelf] (fethateynle) Burun küçük olup burnun ernebesi yaʿnī yumuşak yeri düz olmak; yukālu: ذَلَفَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَذْلَفُ [el-ezlef] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Burnu zikr olunan vech üzere olan kimse.

الذِّلْفَاءُ [ez-zelfāʾ] (zāl'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Müʿennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذِلْفَاءٌ

الذِّلْفُ [ez-zulf] (zāl'ın zammı ve lām'ın

sükūnuyla) Cemʿi; yukālu: ذُلِّفَتْ بِسُوءٍ ذُلْفًا ve ذِلْفَاءٌ [Zelfāʾ] İsm-i imreʿet dahi gelir.

[ذ ي ف]

الذِّيفَانُ [ez-zīfān] (zāl'ın kesri ve meddiyle) Zehr-i kātıl maʿnāsına.

الذِّيفَانُ [ez-zeyfān] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

FASLU'R-RĀ

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر أ ف]

الرَّأْفَةُ [er-re'fet] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Ziyāde rahmet ma'nāsına.

الرَّأْفَةُ [er-re'āfet] (fethateynle ve elifin meddiyle) ve

الرَّأْفُ [er-re'ef] (fethateynle) Bi-ma'nāhā; yukālu: رَوُفْتُ بِالرَّجُلِ أَزُوفُ بِهِ رَأْفَةٌ وَرَأْفَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَرَأْفْتُ بِهِ أَرَأْفُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَرَوُفْتُ بِهِ الرَّابِعِ رَأْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ebū Zeyd eyitti: Bunlar cümle kelām-ı Arabdır.

الرَّوُفُ [er-re'ūf] (rā'nın fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Rahmet edici ma'nāsına.

الرَّوْفُ [er-re'uf] (rā'nın fethi ve hemzenin zammıyla bilā-medd) Kezālik rahmet edici ma'nāsına.

[ر ج ف]

الرَّوْجَفَةُ [er-recfet] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Zelzele ma'nāsına; yukālu: رَجَفَتِ الْأَرْضُ تَرْجُفُ رَجْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الرَّجْفَانُ [er-recefān] (fethateynle) Iztrāb-ı şedīd ma'nāsına.

الرَّجَافُ [er-reccāf] (rā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Bahr ma'nāsına. Bahre رَجَافٌ [reccāf] dedikleri temevvücünden ve iztrābından ötürüdür.

الرِّجَافُ [el-ircāf] (hemzenin kesriyle) Yalan haber. *Tercemān-ı Kebīr*'in zabtı kesr-i hemze ile ve *Şurāḥ*'ın zabtı feth-i hemze ile. Evvelin vechi zāhir; sānīnin vechi zāhir değıldir, meger ki رَجَافٌ [ercāf] feth-i hemze ile رَجْفٌ [recf]in cem'i ola, ne'am kitāb-ı mezbūrda أَرَجِيفُ [erācīf]

أُرْجَافٌ [urcūfet]in cem'idir demiştir, أُرْجَافٌ [ercāf]in cem'idir dememiş.

الرَّاجِيفُ [el-erācīf] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Yalan haberler ve fitne haberleri. Ve

إِرْجَافٌ [ircāf] Bir nesneye meşgūl olup dalmağa dahi derler; yukālu: أَرْجَفُوا فِي الشَّيْءِ إِذَا خَاصُوا فِيهِ

[ر خ ف]

الرَّوْحُفُ [er-raḥf] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Yufka kaymak, zebed-i rakīk ma'nāsına. Ve

رَحْفٌ [raḥf] Bir nev'e boyaya dahi derler.

الرَّحْفَةُ [er-raḥfet] (rā'nın fehi ve ḥā'nın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

رَحْفٌ [raḥf] Kezālik sulu olan hamura derler ki sıvık ve gevşek ola. Ve zikr olunan ma'nāya teşbihen رَحْفَةُ الْمَاءِ رَحْفَةٌ أَيْ صَارَ الْمَاءُ رَحْفًا مِنَ الْبَابِ أَيْ طِينًا رَقِيقًا Ve gāh olur harf-i halktan ötürü tahrīk ederler.

الرَّحْفُ [er-reḥaf] (fethateynle) Hamur gevşek olmak; yukālu: رَحِفَ الْعَجِينُ رَحْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرِّزْحَافُ [el-irḥāf] (hemzenin kesriyle) Hamuru sulu kılmak; yukālu: أَرْحَفْتُهُ أَنَا

[ر د ف]

الرِّدْفُ [er-ridf] (rā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Rākib olan kimsenin ardına binen kimsedir. Ve her nesne ki bir nesneye tābi'e ola ona رِدْفٌ [ridf]derler; yukālu: هَذَا أَمْرٌ لَيْسَ لَهُ رِدْفٌ أَيْ تَبِعَةٌ Ve

رِدْفٌ [ridf] Şi'rde şol harf-i sākine derler ki harf-i medd harf-i līnden olup harf-i revīden mukaddem ola ve kendi ile harf-i revīnin arasında āhar harf olmaya. Eger رِدْفٌ [ridf] elif olursa onunla āhar harf

cā'iz olmaz ve eger vāv olursa onunla yā mukārin olmak cā'iz olur. Ve

رِدْفٌ [ridf] Zamān-ı cāhiliyyette vezir olan kimseye de derler, nitekim gelir inşāallāhu ta'ālā. Ve

رِدْفٌ [ridf] Sağrıya ve kuyruğa dahi derler.

الْمُرْتَدِفُ [el-murtedif] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesriyle) Kezālik arda binen kimse.

الْإِزْدَافُ [el-irdāf] (hemzenin kesri ve rā'nın sükunuyla) Bir kimseyi ardına bindirmek; yukālu: أُرْدَفْتُه أَنَا إِذَا أُرْكَبْتَهُ مَعَكَ

الرِّدَافُ [er-ridāf] (rā'nın kesriyle Artlaşan kimsenin bindiği yer.

الرِّدْفَانُ [er-ridfān] (rā'nın kesri ve dāl'ın sükunuyla) Gece ile gündüz.

الرِّدَافَةُ [er-ridāfet] (rā'nın kesriyle) İsmidir, zamān-ı cāhiliyyette olan mülükun أُرْدَافُ [erdāf]ından me'hūzdur. Ve أُرْدَافٌ [erdāf] رِدْفٌ [ridf]in cem'idir. Ve

رِدْفٌ [ridf] Şol kimseye derler ki oturduktaki melikin sağ cānibinde oturur ve kaçan melik bir nesne şürb etse رِدْفٌ [ridf] sā'ir nāstan mukaddem şürb ederve kaçan melik gazāya gitse melikin kā'im-i makāmi olup vilāyeti o zabt eder melik gazādan 'avdet edince dekve kaçan melik gazādan gelse māl-ı ganīmetin dörtte biri رِدْفٌ [ridf]e verilir. Zamān-ı cāhiliyyette رِدَافَةٌ [redāfet] Benī Yerbū'un idi, zīrā mülük-i Hīre üzere Benī Yerbū'dan gāreti çok kimse yoktu. Pes musālahā olunup رِدَافَةٌ [redāfet]i onlara tahsīs etmişlerdi tā ki ehl-i 'Irāq'tan zararları mündefi' ola.

الرِّدْفِيُّ [er-redif] (rā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bir kimseye artlaşan kimse, مُرْتَدِفٌ [murtedif] ma'nāsına.

الرِّدَافُ [er-ridāf] (rā'nın kesriyle) Cem'i,

رِدْفِيُّ [redif]ler ma'nāsına. Ve

رِدْفِيٌّ [Redif] Şol yıldıza derler ki nesri vākī'a karīb olur. Ve şol yıldıza dahi derler ki maşrıktan zuhūr eder, mukābili magribde gurūb eyledikte.

الرِّدْفُ [er-redf] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Bir nesneye tābi' olmak; yukālu: كَانَ نَزَلَ لَهُمْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ يَكُونُ: أَمْرٌ وَرِدْفٌ لَهُمْ أَخْرَجَ أَكْثَرَ مِنْهُ

الرِّدَافَةُ [er-ridāfet] (dāl'ın kesriyle) Tābi'a ma'nāsınadır.

الرِّوَادِفُ [er-revādif] (rā'nın fethi ve dāl'ın kesri ile) Hurmā ağacının bedeninden biten şāhlar.

الرِّدَافِيٌّ [er-rudāfā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla حُبَارَى [hubārā] vezni üzere) Bir kimsenin a'vān ve ensārı. Ve mezbūrlara رِدَافِيٌّ [rudāfā] dediler biri 'āciz oldukta biri onun yerine halef olduğu için.

الْإِزْدَافُ [el-irdāf] (hemzenin kesriyle) Tābi' olmak; yukālu: أُرْدَفَهُ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي رِدْفِهِ مِثْلُ تَبِعَهُ وَأَتْبَعَهُ بِمَعْنَى

الْمُرَادَفَةُ [el-murādefet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) İki nesne birbiri ardınca gelmek. Ve

مُرَادَفَةُ الْجِرَادِ [murādefetu'l-cerād] Çekirgenin erkeği dişisi üzere binip onun dahi üzerine sālis binmek. Ve

مُرَادَفَةٌ [murādefet] Davar artlaşmağa tahammül etmeğe dahi derler; yukālu: هَذِهِ دَابَّةٌ لَا تُرَادِفُ أَيُّ لَا تَحْمِلُ رِدْفِيًّا

الْإِسْتِرْدَافُ [el-istirdāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Artlaşmak talep etmek; yukālu: إِسْتِرْدَفَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُرْدَفَهُ

الْإِزْتِدَافُ [el-irtidāf] (kezālik hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin ardından yetişip tutmak; yukālu: أَتَيْنَا فَلَانًا فَارْتَدَفْنَا أَيُّ

أَخَذْنَاهُ مِنْ وَرَائِهِ

التَّرَادُفُ [et-terāduf] (tā'nın fethi ve dāl'in zammıyla) Bir nesne birbiri ardınca gelmek. Aşmaṭ eyitti: تَعَاوَنُوا عَلَيْهِ وَتَرَادَفُوا Bunlar bir ma'nâyadır dedi.

[ر س ف]

الرَّشْفُ [er-resf] (rā'nın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Ayağı bukağılı gibi yürümek.

الرَّسْفَانُ [er-resefān] (fethateynle) Bimar'nāhu; yukālu: رَسَفَ يَرْسِفُ وَيَرْسِفُ رَسْفًا وَرَسْفَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي مَعًا

الْإِرْسَافُ [el-irsāf] (hemzenin kesriyle) Deveyi ayağı bağıyla sürmek. Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: أَرَسَفْتُ الْإِبِلَ إِذَا طَرَدْتَهَا إِذَا مَقْعِدَةً

[ر ش ف]

الرَّشْفُ [er-reşf] (rā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Emmek ve sormak, مَصَّ [maşş] ma'nāsına; yukālu: رَشَفَهُ رَشْفًا Ve fi'l-meseli: "الرَّشْفُ أَنْفَعُ" Ya'nī "Suyu az az içmek susuzluğu kandırmada enfa'dır suyu def'aten içmeden."

الْإِرْتِشَافُ [el-irtişāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sormak; yukālu: إِرْتَشَفَهُ إِذَا امْتَصَّهُ

الرَّشُوفُ [er-reşūf] (rā'nın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Şol 'avrettir ki ağzı hūb ola, tayyibetü'l-fem ma'nāsına.

[ر ص ف]

الرَّوْصَفَةُ [er-reşafet] (fethateynle) Şol taşlardır ki birbiri üzerine dizilmiş ola.

الرَّوْصَفُ [er-reşaf] (fethateynle) Cem'î. Ve **رَوْصَفَةٌ** [reşafet] Kezālik şol sinirlere derler ki ok temreninin üstüne sararlar.

الرِّسَافُ [er-rişāf] (rā'nın kesriyle) Cem'î.

الرَّوْصَفُ [er-raşf] (rā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bu iki ma'nādan masdardır; tekūlu: رَصَفْتُ الْحِجَارَةَ فِي الْبِنَاءِ أَرْوَصُهَا رَوْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَمَمْتُ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ وَرَصَفْتُ السَّهْمَ أَرْوَصُهُ رَوْصًا إِذَا شَدَدْتُ عَلَى رُغْظِهِ عَقَبَةً وَرُغْظٌ [ru'z] rā ve 'ayn-ı mūhmeleteyn ile ve zā-i mu'ceme ile okun temren girecek yeri. Ve عَقَبَةٌ [a'qabet] fethateynle 'asab ma'nāsınadır. Ve

رَوْصَفٌ [raşf] Liyākat ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذَا أَفْرٌ لَا يَرْوَصُ بِكَ أَيُّ لَا يَلِيْقُ Ve

رَوْصَفٌ [raşf] İki nesneyi birbirine zamm etmeğe de derler; tekūlu: رَصَفَ قَدَمَيْهِ أَيُّ صَمَّ إِخْدَاهُمَا الْأُخْرَى

التَّرَاْصُفُ [et-terāşuf] (tā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Saf bağlamada halk birbirine sıkışıp muttasıl olmağa derler; yukālu: تَرَاْصَفَ الْقَوْمُ فِي الصَّفِّ أَيُّ قَامَ بَعْضُهُمْ إِلَى لِزْقِ بَعْضٍ

الرَّوْصُوفُ [er-reşūf] (rā'nın fethi ve şād'ın zammı ve meddiyle) Şol 'avrettir ki ferci dar ola, zayyiketu'l-ferc ma'nāsına.

الرَّوْصِيفُ [er-reşīf] (rā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Muhkem ma'nāsına; yukālu: عَمَلَ رَوْصِيفٌ وَجَوَابٌ رَوْصِيفٌ أَيُّ مُحْكَمٌ رَوْصِيفٌ

رُوصَافَةٌ [Ruşāfet] (rā'nın zammıyla) Bir mevzi'in ismidir.

[ر ض ف]

الرَّوْصَفُ [er-reḍaf] (fethateynle) Şol kızmış taşlardır ki onlarla süt kızdırırılar.

الرَّوْصَفَةُ [er-reḍafet] (kezālik fethateynle) Vāhidi. Ve fi'l-meseli: "حَدُّ مِنَ الرَّوْصَفَةِ مَا" "أَخَذَ مِنْ الرَّوْصَفَةِ مَا" Ya'nī "Yarayanı al yaramayanı terk eyle."

الرَّوْصَفُ [er-raḍf] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Zikr olunan taşla süt kızdırmak; yukālu: رَوَّصَفُهُ يَرْوَصُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَوَاهُ

بِالرُّضْفَةِ Ve كَيْ [keyy] dāglamağa derler.

الرُّضْفُ [er-red'if] (rā'nın fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Şol süttür ki zikir olunan taşla kızmış ola.

الرُّمْرُوفُ [el-merdūf] (mīm'in fethi ve dād'ın zammı ve meddiyle) Şol biryandır ki taş üzerinde pişirirler.

الرُّمْرُوفَةُ [el-merdūfet] (kezālik mīm'in fethi ve dād'ın zammı ve meddiyle) Şol çömelettir ki kızmış taşla pişmiş ola.

[ر ع ف]

الرُّوْعَافُ [er-ru'āf] (rā'nın zammıyla) Şol kandır ki burundan çıkar.

الرُّرْعَفُ [er-ra'f] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Burundan kan gelmek; yukālu: رَعَفَ الرَّجُلُ يَرْعُفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَرْعُفُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَرَعَفَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ كُلُّهُ لَعْنَةٌ فِيهِ لَكِنَّ الْأَخِيرَ لَعْنَةٌ ضَعِيفَةٌ Ve

رَعْفٌ [ra'f] At ileri geçmeğe dahi derler; yukālu: رَعَفَ الْفَرَسُ يَرْعُفُ وَيَرْعُفُ إِذَا سَبَقَ وَتَقَدَّمَ

الرُّسْتِرْعَافُ [el-istir'āf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sebkāt etmek; yukālu: رُسْتِرْعَفَ الْفَرَسُ إِذَا سَبَقَ Ve

الرُّسْتِرْعَافُ [istir'āf] Taş devenin ayağın kanatmağa dahi derler; yukālu: رُسْتِرْعَفَ الْحَصَى مُسْتِرْعَفٌ Ve مُسْتِرْعَفٌ [mensim] mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle deve ayağına derler. Ve إِدْمَاءٌ [idmā'] kanatmağa derler.

الرُّرَوَاعِيفُ [er-revā'if] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Gönderler ma'nāsınadır; yukālu: رَوَاعِيفٌ رِمَاحٌ رَوَاعِيفٌ Onlara رَوَاعِيفٌ [revā'if] dedikleri yā mukaddem olduklarına binā'endir yāhūd uçlarından kan damladığına binā'endir.

الرُّرَاعِيفُ [er-rā'if] ('ayn'ın kesriyle) Şol attır ki sār atlardan sebkāt eder. Ve

رَاعِيفٌ [rā'if] Burun ucuna dahi derler, taraf-ı ernebe ma'nāsına. Ve dağ burnuna dahi derler.

الرُّمْرَاعِيفُ [el-merā'if] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Burun ve burnun etrāfı; yukālu: فَعَلْتُ ذَلِكَ عَلَى الرُّغْمِ مِنْ مَرَاعِيهِ مِثْلَ مَرَاعِيهِ

الرُّرَاعِيفُ [el-ir'āf] (hemzenin kesriyle) İvdirmek; yukālu: أَرَعَفَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve

الرُّرَاعِيفُ [ir'āf] Kırbayı doldurmağa dahi derler; yukālu: أَرَعَفَ قَبْرَيْتَهُ أَي مَلَأَهَا حَتَّى تَرَعُفَ

الرُّرَاعُوفَةُ [er-rā'ūfet] ('alā-vezni الرُّرَاعُوفَةُ [el-krārūret]) Şol kayadır ki kuyuyu kazarken dibinde alıklarlar, tā ki vakt-i hācette kuyu ayırtlandığı hinde kuyuyu üyürtleyen mezbūr kayanın üzerinde oturup ayırtlaya. Ba'zılar eyitti: رَاعُوفَةٌ [rā'ūfet] şol taştır ki kuyudan su çeken o taşın üzerine basar dahi çeker. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ حِينَ سُجِرَ جُعِلَ سَحْرُهُ فِي جُفِّ طَلْعَةٍ وَدُفِنَ تَحْتَ رَاعُوفَةِ الْبَيْتِ" Ve جُفٌّ [cuff] cīm'in zammı ile hurmānın meyvesidir. Ve zāhir budur ki hadīs-i şerīfte رَاعُوفَةٌ [rā'ūfet] re's-i bīrde olan taştır.

الرُّرَاعُوفَةُ [el-ur'ūfet] (hemzenin ve 'ayn'ın zammıyla) رَاعُوفَةٌ [rā'ūfet] ma'nāsında lügattır, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ر غ ف]

الرُّرَغِيفُ [er-reğ'if] (rā'nın fethi ve ğayn'ın mu'cemenin kesri ve meddiyle) Kirde dedikleri ekmek, hubz-ı mahsūs ma'nāsına.

الرُّرَغِيفَةُ [el-erg'ifet] (hemzenin fethi ve ğayn'ın kesriyle) Cem'î, kirdeler ma'nāsına.

الرُّرُغْفُ [er-ruğuf] (zammeteynle) Kezālik cem'î.

الرُّرُغْفَانُ [er-ruğfān] (rā'nın zammı ve

gayn'ın sükūnuyla) Kezālik cem'î.

[ر ف]

الرَّفُّ [er-reff] (rā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Raf dedikleri nesnedir ki evlerin dīvārında ederler, pervāze-i hāne ma'nāsına. Ve

رَفٌّ [reff] Renk yaldırığa dahi derler; yukālu: رَفٌّ لَوْنُهُ رَفًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ

الرَّفِيفُ [er-refif] (rā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik levn yaldırmak; yukālu: رَفٌّ رَفِيفًا إِذَا بَرَقَ Ve

رَفِيفٌ [refif] Yaş olan nesneye dahi derler; yukālu: تَنَدَّى ثَوْبٌ رَفِيفٌ وَشَجَرٌ رَفِيفٌ إِذَا تَنَدَّتْ Ve تَنَدَّى [teneddī] nūn'la ve dāl-ı mühmele ile yaş olmak ve tazelenecek ma'nāsındır.

الرُّفُوفُ [er-rufuf] (zammeteynle) Cem'î, raflar ma'nāsına. Ve

رَفٌّ [reff] Bir bölük koyuna dahir derler; yukālu: هَذَا رَفٌّ مِنْ صَانٍ أَيْ جَمَاعَةٌ مِنْهُ Ve

رَفٌّ [reff] Emmeğe dahi derler مَصٌّ [maşş] ma'nāsına; yukālu: رَفَّفْتُ أَرْفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

رَفٌّ [reff] Ri'āyet edip hizmet etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانٌ يَرْفُنَا أَيْ "مَنْ حَفَّنَا أَوْ رَفَّنَا فَلَيْقَتَصَدُّ" Ya'nī "Bize hizmet ve ri'āyet üzere olan rüşd ve istikāmet üzere olsun."

الرَّافُ [er-rāff] (fā'nın teşdidiyle) Hizmet ve ri'āyet eden kimse; yukālu: "مَا لَهُ حَافٌّ" "Onun için ne hizmet eder ve ne i'ānet eder kimse vardır."

الرُّوْفُ [er-refref] (rā'ların fethiyle جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Şol yeşil kumaştır ki ondan mahbesler ya'nī perdeler ittihaz olunur. Ve

رَفْرَفٌ [refref] Çadırın yere karışık olan

cānibleri ve dir'in dahi aşağı sarkan cānibleridir.

الرَّفْرَفَةُ [er-refrefet] ('ale'l-vezni'l-mezbūr) Vāhidi. Ve

رَفْرَفَةٌ [refrefet] Kuş bir yere konmak dilekte etrafında kanadın tahrik etmeğe dahi derler; yukālu: رَفْرَفَ الطَّائِرُ إِذَا حَوَّكَ جَنَاحَيْهِ حَوْلَ الشَّيْءِ يُرِيدُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ

الرَّفْرَافُ [er-refrāf] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol kuştur ki deryāda olur ve ona خَاطِفٌ ظِلِّهِ [ḫāṭifu zillihī] dahi derler, kendi gölgesin kapmak istediğinden ötürü. Ve gāh olur devekuşunun erkeğine dahi رَفْرَافٌ [refrāf] derler, ibtidā kanatların tahrik edip sonra seğırtmeğe mübāşeret ettiğinden ötürü. Ve bu Ebū Seleme rivāyetidir.

[ر ن]

الرَّنْفُ [er-renf] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir hūb rāyihalı otun ismidir ki kırmızı olur ve yeşil olur, sahralarda biter, بَهْرَامَج [behrāmec] ma'nāsına.

الرَّانِفَةُ [er-rānifet] (nūn'un kesriyle) Kuyruğun aşağı cānibi. Ve insānın oturak yerinin hālet-i kıyāmda yerden cānibe olan yeri.

الْإِرْنَافُ [el-irnāf] (hemzenin kesriyle) Deve yorulmadan kulakların salıvermedir. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ كَانَ إِذَا نَزَلَ عَلَيْهِ وَهُوَ عَلَى الْقَضْوَاءِ تَدْرِفُ عَيْنَاهَا وَتُرْنِفُ بِأُذُنَيْهَا مِنْ ثِقَلِ الْوُحْيِ"

[ر ه]

الْإِرْهَافُ [el-irhāf] (hemzenin kesriyle) Kılıcı yufka etmek, ya'nī keskin etmek; tekūlu: أَرْهَمْتُ سَيْفِي إِذَا رَفَّقْتُهُ

الْمُرْهِفُ [el-murhif] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Yufka ve keskin olan kılıç.

[ري ف]

الرَّيْفُ [er-rīf] (rā'nın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki ondan mezāri^c ve merāti^c olup otu ve suyu çok ola.

الأَرْيَافُ [el-eryāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i, otu ve ekini bol yerler ma'nāsına.

الرَّيْفُ [er-reyf] (rā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Davar çayırılı çimenli yerde otlamak; yukālu: رَافَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَتِ الرَّيْفَ

الإِرَافَةُ [el-irāfet] (hemzenin kesriyle) Otlulu sulu yere dāhil olmak; yukālu: أُرَيْفُنَا أَيَّ صِرْنَا إِلَى الرَّيْفِ Ve

إِرَافَةٌ [irāfet] Yer otlulu, sulu olmak; yukālu: أَرَاَفَتِ الْأَرْضُ إِذَا أُخْضِبَتْ

الرَّيْفَةُ [er-reyyifet] (rā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) otu ve suyu bol olan yer; yukālu: أَرْضٌ رَيْفَةٌ أَيَّ خَضِبَتْ

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[زح ف]

الرَّحْفُ [ez-zahf] (zā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) Yürümek, meşy ma'nāsına; yukālu: رَحَفَ إِلَيْهِ زَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَشَى ve yukālu: رَحَفَ الدَّبَابُ قُدْمًا Ve دَبَا [debā] dāl-ı mühmelenin fethiyle kanadı bitmedik çekirge. Ve قُدْمًا [kudumen] kāf'ın zammıyla mukeddemā ma'nāsınadır. Ve

رَحْفٌ [zahf] Şol askerdir ki adüvv cānibine yürür. Ve

رَحْفٌ [zahf] Oğlancık sürünmeğe de derler; yukālu: الصَّبِيُّ يَرْحَفُ عَلَى الْأَرْضِ قَبْلَ أَنْ يَمْشِيَ Ve deve yorulduğundan ayağın sürüyerek gitmeğe dahi derler; yukālu: رَحَفَ فِرْسُهُ Ve البَعِيرُ إِذَا أَعْيَا فَجَرَّ فِرْسَهُ ve sīn'in kesriyle deve ayağı, حُفٌّ [huff] ma'nāsına.

الرَّاحِفُ [ez-zāhif] (hā'nın kesriyle) Şol oktur ki nişānın berisine düşüp sürünerek varır.

الرَّوَاحِفُ [ez-zevāhif] (zā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Ayağın sürüyən develer.

الرَّاحِفَةُ [ez-zāhifet] (hā'nın kesriyle) Vāhidi.

الإِرْزَافُ [el-izhāf] (hemzenin kesriyle) Kezālik deve yorulduğundan ayağın sürümek; yukālu: أَرْحَفَ الْبَعِيرُ فَهُوَ مُرْحَفٌ بِكَسْرِ الْحَاءِ Ve

إِرْزَافٌ [izhāf] Bir kimsenin davarı yorulmağa dahi derler; yukālu: أَرْحَفَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا بَعِيرُهُ أَوْ دَابَّتُهُ

الْمِرْزَافُ [el-mizhāf] (mīm'in kesri ve zā'nın sükunuyla) Şol devedir ki ayağın sürümek ādeti ola.

مَزَاحِفُ الْحَيَاتِ [mezāhifu'l-ḥayāt] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Yılan yürüdüğü yerler.

التَّرْحُفُ [et-tezahḥuf] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle yürümek; tekülü: تَرَحَّفَ إِلَيْهِ إِذَا تَمَشَّى

الزُّخُوفُ [ez-zehūf] (zā'nın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki ayağın sürüyerek yürür.

نَارُ الزُّحْفَتَيْنِ [nāru'z-zahfeteyn] (zā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Yavşan dedikleri otun ve **الْأُءُ** [el-ā] dedikleri ağacın âteşidir ki bunların tutuşması gāyet serīc olmağın etrāfında oturanlar bunlardan geri gittiği için bunların âteşine **نَارُ الزُّحْفَتَيْنِ** [nāru'z-zahfeteyn] dediler. Nisā-i'Arabdan birine “Nedendir ki sizden bir kimseyi sağrılı görmeziz?” dediler, eyitti: **أُرْسَحْنَا نَارُ** **الزُّحْفَتَيْنِ** Ya'ni “Her zamān âteşten geri çekinmeğın sağrılı olmazız” dedi. Ve **إِرْسَاحٌ** [irsāḥ] sīn ve ḥā-i mühmeleteyn ile sağrı arık olmaktadır.

[ز ح ل ف]

الزُّخْلُوفَةُ [ez-zuḥlūfet] (zā'nın ve lām'ın zammı ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Tepe üzerinden oğlancıkların aşağı sıyrıldıklarının nişānı. Ve bu ehl-i 'āliyenin lügatidir ve Temīm'in lügatı kâf'ladır fā'ile değildir.

الزُّحَالِيفُ [ez-zehālif] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, zıkr olunan nişānlar ma'nāsına.

الزُّحَالِيفُ [ez-zehālif] (zā'nın fethi ve lām'ın kesriyle bilā-medd) Kezālik cem'i. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: **زُحْلُوفَةٌ** [zuḥlūfet] iniş ve sıyrıncak olan yerdir, onda **تَرَحَّلَفُ** [tezahḥuf] vāki' olduğu için ona **زُحْلُوفَةٌ**

[zuḥlūfet] derler. Ve **تَرَحَّلَفُ** [tezahḥuf] yuvalanmağa derler, **تَدَخَّرُحُ** [tedaḥruc] ma'nāsına.

الزُّحْلَفَةُ [ez-zahlefet] (zā'nın ve lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Yuvalamak ve def' etmek; **دَخَّرَجَةٌ** [dahrecet] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: **رَحَّلَفْتُهُ فَتَرَحَّلَفَ**

[ز خ ر ف]

الزُّخْرُفُ [ez-zuḥruf] (zā'nın ve rā'nın zammı ve mā-beynde ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Altın, zeheb ma'nāsına, pes altın yaldızlı nesneye teşbīhen her kalb ve müzevver olan nesneye **مُزَخَّرَفُ** [muzahref] dediler.

الْمُزَخَّرَفُ [el-muzahref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bātl ve müzeyyen olan nesne, 'alā-mā merre ānifen.

الزُّخَارِيفُ [ez-zehārif] (zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Su yolları, **طَرَائِقُ** [tarā'ik]-i mā ma'nāsına.

[ز ر ف]

الْإِزْرَافُ [el-izrāf] (hemzenin kesriyle) Yürümeye sür'at etmek; yukālu: **أَزْرَفْتُ فِي الْمَشْيِ** **إِذَا أَسْرَعُ** Ve

إِزْرَافُ [izrāf] Nākayı kındırmağa dahi derler; tekülü: **أَزْرَفْتُ النَّاقَةَ أَنَا إِذَا حَثَّيْتُهَا**

الزُّرُوفُ [ez-zerūf] (zā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Serīc olan nāka.

الْمِزْرَافُ [el-mizrāf] (mīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: **نَاقَةٌ زُرُوفٌ** **وَمِزْرَافٌ أَيْ سَرِيعَةٌ**

الزُّرْفُ [ez-zerf] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik sür'at etmek; yukālu: **زَرَفْتُ النَّاقَةَ**

الزُّرْفُ [ez-zeref] (fethateynle) Yara onulduktan sonra azmak; yukālu: **زَرَفَ الْجُرْحُ**

يَزُفُ زَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَفَرَ وَانْتَقَصَ بَعْدَ الْبُرْءِ
Ve زَغَفَ [gāfr] ğayn-ı mu'ceme ile ve fā' ile
yara azmak ma'nāsına.

الزَّرَافَةُ [ez-zerāfet] (zā'nın fethiyle)
Cemā'at ma'nāsına. Ve **قَايِنَانِي** زَرَّافَةٌ
[zerāffet]i fā'nın teşdīdiyledir dedi.

الزَّرَافَاتُ [ez-zerāfāt] Cem'î, cemā'at
ma'nāsına.

الزَّرَافَةُ [ez-zerāfet] (zā'nın fethi ve zam-
miyla muhaffefetü'l-fā') Şol hayvandır ki
ona zurnāpā derler, nitekim lisān-ı Pārsīde
uşurgāv-ı peleng derler.

[ز ع ف]

الزَّغْفُ [ez-za'f] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) Bir kimseyi durduğu yerde
katl etmek.

الْإِزْعَافُ [el-iz'āf] (hemzenin kesriyle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: أَرْعَفُهُ إِذَا قَتَلَهُ قَتْلًا سَرِيعًا

الزُّعَافُ [ez-zu'āf] (zā'nın zammıyla) Tiz
katl eden nesne; yukālu: سَمُّ زُعَافٍ وَهُوَ زُعَافٌ
Ve أَيُّ سَرِيعِ الْقَتْلِ Ve أَيُّ زُعَافٍ [zu'āf] dahi hemze ile
lügattir, زُعَافٌ [zu'āf] gibi.

الزَّرْعَنَةُ [ez-zi'nefet] (zā'nın kesri ve 'ayn'ın
sükūnu ve nūn'un fethiyle) Kısa, kasır
ma'nāsına. Ve bunun aslı زَعَانِفٌ [ze'ānif]
ten me'hūzdur, derinin etrāfi ve bucakları
ma'nāsına.

[ز غ ف]

الزَّرْعَفَةُ [ez-zeğafet] (fethateynle ve
ğayn-ı mu'cemenin sükūnu dahi lügat-
tır) Mülāyim olan zırh ma'nāsına. Ve
Şeybānī eyitti: زَعْفَةٌ [zeğafet] vāsī' zırh
ma'nāsınadır.

الزَّغْفُ [ez-zeğaf] (fethateynle) Cem'î.

الزَّغْفُ [ez-zağf] (zā'nın fethi ve ğayn'ın
sükūnuyla) Kezālik cem'î. Aşma'ī eyit-

ti: زَعَفَ فِي حَدِيثِهِ derler, kaçan haberinde
ziyādelik olsa.

الْمِزْغَفُ [el-mizğaf] (mīm'in kesri ve
zā'nın sükūnu ve ğayn'ın fethiyle) Bir
nesneye ziyāde talep ve ragbet etmek üze-
re olan kimse.

[ز ف ف]

الزَّرْفُ [ez-zeff] (zā'nın kesriyle) Devekuşu
yeleğinin ufakları ve sā'ir kuşun yeleğine
itlāk olunur.

الْأَزْفُ [el-ezeff] (fethateynle) Yeleği hur-
de olan devekuşu; yukālu: هَيْقُ أَرْفُ Ya'nī
hurde yelekleri olan devekuşu erkeği ki
yelekleri birbirine sarmaşık ola.

الزَّرْفُ [ez-zeff] (zā'nın fethiyle) Gelini gü-
veyi evine göndermek.

الزِّرِفَافُ [ez-zifāf] (zā'nın kesriyle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: زَفَفْتُ الْعُرُوسَ إِلَى زَوْجِهَا أَرْفُ
زَفَا وَزَفَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِزْفَافُ [el-izfāf] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِزْدِفَافُ [el-izdifāf] (hemzenin ve dāl'ın
kesriyle) İki dahi zevceyi zevcinin evi-
ne göndermek ma'nāsınadır; tekülü: أَرْفَفْتُهَا
وَأَزْدَفْتُهَا

الْمِزْفَةُ [el-mizeffet] (mīm'in kesri ve zā'nın
fethiyle) Şol mihaffe ki üzerine nisā'
tā'ifesi biner, gelin oldukları hinde, Ḥalīl
rivāyeti üzere.

الزَّرِفِيفُ [ez-zefīf] (zā'nın fethi ve fā'nın
kesri ve meddiyle) Serī' ma'nāsına, ذَفِيفٌ
[zefīf] serī' ma'nāsına olduğu gibi zāl-ı
mu'ceme ile. Ve

زَفِيفٌ [zefīf] Sür'at etmeğe dahi derler;
yukālu: زَفَّتِ الظَّلِيمُ وَالْبَعِيرُ يَزُفُ زَفِيفًا مِنَ الْبَابِ
Ve الظَّلِيمُ [zālīm] zā-i mu'ceme
ile devekuşunun erkeğidir. Ve kavm yürü-
mede sür'at etmeğe dahi derler; [yukālu:]

إِزْدَهَفَهُ أَي عَجَلَهُ وَفِيهِ إِزْدَهَافٌ أَي اسْتِعْجَالٌ وَتَقَحُّمٌ Ve
تَقَحُّمٌ [teḩahḩum] Bir nesneye sokulmaktır.
Ve

إِزْدِهَافٌ [izdihāf] Bir nesneyi alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: بِهْ إِزْدَهَفَ الشَّيْءُ أَي ذُهَبَ بِهِ أَزْدَهَفَ الشَّيْءُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve helāk etmeğe de derler; yukālu: إِزْدَهَفَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ

أَلِإِزْهَافٌ [el-izhāf] (hemzenin kesriyle) Yalan haber getirmek; yukālu: أَزْهَفْتُ لَهُ حَدِيثًا Ve أَي أَتَيْتُهُ بِالْكَذِبِ Ve

إِزْهَافٌ [izhāf] Bir kimseyi davar yere vurmağa dahi derler; yukālu: أَزْهَفْتَهُ الدَّابَّةُ إِذَا صَرََعَتْهُ Ve

إِزْهَافٌ [izhāf] Helāk etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَزْهَفَهُ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ بِهِ وَأَهْلَكَهُ

[ز ي ف]

الرَّزَيْفُ [ez-zeyf] (zā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Deve salını salını yürümeğe dahi derler; yukālu: تَبَحُّرْتُ [tebaḩtur] ma'nāsına; yukālu: زَافُ البَعِيرُ إِذَا تَبَحَّرَ فِي مَشِيئَتِهِ Ve

رَيْفٌ [zeyf] Yaramaz akçeye de derler; yukālu: دَرَاهِمُ رَيْفٌ Ve

رَيْفٌ [zeyf] Akçe yaramaz olmağa dahi derler; yukālu: زَافَتْ عَلَيْهِ الدَّرَاهِمُ

الرَّزَيْفَةُ [ez-zeyyāfet] (zā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol nākadır ki yürümesinde istignā ve ihtiyāl ola. Ve güvercinde dahi hāl böyledir, زَافُ الدَّرَاهِمُ derler kaçan dişi güvercin katında kuyruğun yere sürüyüp göğsin gerip etrāfın dolaşsa.

الرَّزَائِفُ [ez-zā'if] (yā'nın kesriyle) Kezālik yaramaz akçe; yukālu: دَرَهْمٌ زَائِفٌ

التَّزْيِيفُ [et-tezyīf] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Akçeyi yaramaz çıkarmak; yukālu: زَيْتُهَا أَنَا

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ ف]

السَّافٌ [es-se'ef] (fethateynle) El yarılmak; yukālu: سَفَّتَ يَدُهُ تَسَافًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَقَّقَتْ وَتَشَقَّقَتْ مَا حَوْلَ الْأَطْفَارِ مِثْلُ سَعَفَتْ Yā'nī tırnaklarının etrāfı soyulsa.

[س ح ف]

السِّجْفُ [es-sicf] (sīn'in kesri ve cīm'in sükunu ile) ve

السَّجْفُ [es-secf] (sīn'in fethi ve cīm'in sükunuyla) Perde, sitr ma'nāsına.

الْإِسْجَافُ [el-iscāf] (hemzenin kesriyle) Perdeyi salıvermek; tekūlu: أَشْجَفْتُ السِّتْرَ إِذَا أَرْسَلْتَهُ Ve

إِسْجَافٌ [iscāf] Gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: أَشْجَفَ اللَّيْلُ مِثْلُ أُسْدَفَ إِذَا أَظْلَمَ

[س ح ف]

السَّحْفَةُ [es-saḩfet] (sīn'in fethi ve hā'nın mühmelenin sükunuyla) Şol yağdır ki iki küreğin arasından sekirdenlere varır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

السَّحْفُ [es-saḩf] (sīn'in fethi ve hā'nın sükunuyla) Davarın arkasından yağın soymaktır; tekūlu: سَحَفْتُ الشَّحْمَ عَنْ ظَهْرِ الشَّاةِ سَحْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَشَرْتَهُ مِّنْ كَثْرَتِهِ ثُمَّ شَوَيْتَهُ Ve

سَحْفٌ [saḩf] Tırāş etmeğe dahi derler; yukālu: سَحَفَ رَأْسَهُ مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيضًا Ve Şurāḩ'ta bāb-ı evvele işāret olunmuştur, sehvidir.

السَّحِيفَةُ [es-seḩīfet] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol yağdır ki davarın arkasından soyulur. Ve

سَحِيفَةٌ [sehīfet] Şol yağmura derler ki uğradığı yeri soyar.

السُّحُوفُ [es-sehūf] (sīn'in fethi ve hā'nın zammıyla) Şol koyundur ki lahm ve şahmı zikr olunan mertebede ola.

السَّحِيفُ [es-sehīf] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Değirmen āvāzı; yukālu: سَمِعْتُ حَفِيفَ الرَّحَى وَسَحِيفَهَا Ve حَفِيفٌ [ḥafif] hā-i mühmele ile savt ma'nāsınadır, nitekim mürür etti.

السَّحَافُ [es-sihāf] (sīn'in kesriyle) سِلٌّ [sill] marazıdır ki etibbā katında ma'rūftur.

الْمَسْحُوفُ [el-meshūf] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan maraza mübtelā olan kimse.

[س خ ف]

السَّحْفَةُ [es-sahfet] (sīn'in fethi ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla) Açlıktan hāsıl olan arıklık; yukālu: بِهِ سَحْفَةٌ مِنْ جُوعٍ إِذَا كَانَ بِهِ هُزَالٌ مِنْهُ

السُّحْفُ [es-suḥf] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) 'Akl az olmak, rikkat-i 'akl ma'nāsına.

السَّحَافَةُ [es-sehāfet] (sīn'in fethiyle) Masdardır zikr olunan ma'nāya; yukālu: سَحَفَ الرَّجُلُ سَحَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِيسِ

السَّحِيفُ [es-sehīf] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Akli az olan kimse.

الْمُسَاخَفَةُ [el-musāḥafet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Killet-i 'aklda bir kimseye müsā'ade etmek; yukālu: سَاخَفْتُهُ مِثْلَ حَامَقَتُهُ Ve مُمَاخَفَةٌ [muḥāmeqat] dahi hamākatte müsā'ade etmeğe derler.

[س د ف]

السُّدْفُ [es-sudf] (sīn'in zammı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

السَّدْفَةُ [es-sedfet] (sīn'in fethi ve kezālik dāl'in sükūnuyla) Zulmet ma'nāsınadır, ehl-i Necd lügati üzere. Ve gayrılar lügati üzere ضَوْءٌ ma'nāsınadır. Pes azdāddan olur. Ve bu zikr olunan Aşma'ī rivāyeti üzeredir.

السَّدْفُ [es-sedef] (fethateynle) Zikr olunan ma'nāyadır. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: سَدْفَةٌ [sedfet]i ba'zılar ضَوْءٌ [ḍav']in zulmete ihtilātıdır dedi, tulūc-ı fecrden vakt-i isfāra dek olan ihtilāt gibi. Ve

سَدْفٌ [sedef] Gecenin kendiye itlāk olunur. Ve

سَدْفٌ [sedef] Kezālik subha ve ikbāl-i subha itlāk olunur, Ferrā rivāyeti üzere.

الْإِسْدَافُ [el-isdāf] (hemzenin kesriyle) Gece karanu olmak; yukālu: أَسْدَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve tan yeri ağarmağa dahi derler; yukālu: أَسْدَفَ الضُّبْحُ إِذَا أَضَاءَ Ve

إِسْدَافٌ [isdāf] Ziyā gelsin diye kapı açmağa dahi derler; yukālu: أَسْدَفَ الْبَابَ أَيَّ فَتَحَهُ Ve lügat-ı Hevāzin'de إِسْدَافٌ [isdāf] çerāğ uyarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَسْدَفُوا أَيَّ أَسْرَجُوا

السَّدِيفُ [es-sedif] (sīn'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Deve hörgücü, kühān ma'nāsına.

[س ر ف]

السَّرْفُ [es-seref] (fethateynle) İ'tidālden hāric olmak, قَضْدٌ [kaşd]ın mukābilidir ki قَضْدٌ [kaşd] i'tidāl üzere olmaktadır. Ve

سَرْفٌ [seref] İgfāl ve hatāya dahi derler; tekūlu: سَرَفْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَغْفَلْتَهُ وَجْهَلْتَهُ Ya'nī terk edip unutsan. Ve Aşma'ī ba'zı a'rābdan hikāyet edip eyitti: Mezbūr ashābı ile bir mekānda buluşmak va'de edip hilāf ettiğinde niçin hilāf ettin

dediler,eyitti: مَرَزْتُ بِكُمْ فَسَرَفْتُكُمْ Ya'ni "Si-
zinle muvā'ade ettiğim mekāna vardım ve
sizi onda bulamadım." Ve

سَرَفٌ [seref] صَرَاوَةٌ [darāvet]e ya'ni itiyāda
dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: سَرَفًا "إِنَّ لِللَّحْمِ سَرَفًا"
"Ba'zılar eyitti: hadīs-i şerifte
سَرَفٌ [seref] إِسْرَافٌ [isrāf]tandır.

السَّرِيفُ [es-serif] (sīn'in fethi ve rā'nın kes-
riyle) Kalbi gāfil olan kimse; yukālu: رَجُلٌ
سَرِيفٌ الْفَوَادِ أَيُّ غَافِلُهُ

سَرِيفٌ [Serif] (sīn'in fethi ve rā'nın kesriy-
le) Bir mevzi'in ismidir.

الإِسْرَافُ [el-isrāf] (hemzenin kesriyle) Mü-
himm olandan ziyāde harc etmek, تَبْذِيرٌ
[tebzīr] ma'nāsına.

مُسْرِيفٌ [Musrif] (mīm'in zammı ve rā'nın
kesriyle) Muslim b. 'Uḳbe'nin laka-
bıdır ki mezbur Ḥarre muhārebesinin
sāhibidir, مُسْرِيفٌ [musrif] dediler zikr olu-
nan muhārebede isrāf ettiği için. 'Alī b.
'Abdullāh b. el-'Abbās eyitti: هُمْ مَسْعُوفٌ
"هُم مَسْعُوفٌ" كَتَابُ مُسْرِيفٍ وَبَنِي اللَّكِيْعَةِ
ذِمَارِي يَوْمَ جَاءَتْ | كَتَابُ مُسْرِيفٍ وَبَنِي اللَّكِيْعَةِ
Ve ذِمَارٌ [zimār] zāl-ı mu'cemenin kesriy-
le himāyeti lāzım olan nesnedir, 'ārdan ve
nāmūstan.

السِّرْفَةُ [es-sirfet] (sīn'in kesri ve rā'nın
sükūnuyla) Bir cānverciktir ki ağaç hurde-
lerin cem' edip ağız yarısıyla kendi için bir
murabba' ev yapıp o eve dāhil olup onda
helāk olur. Ba'zılar o cānver ak karıncadır,
bal arısı gibi kendi için yuva yapar demiş.

السَّرِفُ [es-serf] (sīn'in fethi ve rā'nın
sükūnuyla) سِرْفَةٌ [sirfet] dedikleri cānver
ağaç yaprağın yemek; yukālu: سَرَفَتِ السَّرِفَةُ
اَإِذَا أَكَلَتْ وَرَقَهَا Ve bu İbnu's-
Sikkīt rivāyetidir; yukālu eyzan: سَرَفَتِ
السَّرِفَةُ

الْمَسْرُوفَةُ [el-mesrūfet] (mīm'in fethi ve
rā'nın zammı ve fethiyle) Şol ağaçtır ki
onun yaprağın سِرْفَةٌ [sirfet] yemiştir.

السَّرِفَةُ [es-serifet] (sīn'in fethi ve rā'nın
kesriyle) Şol yerdir ki onda سِرْفَةٌ [sirfet]
dedikleri cānver ola; yukālu: إِذَا
أَرْضٌ سَرِفَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ السَّرِفَةِ

إِسْرَافِيلُ [İsrāfīl] (hemzenin kesri ve sīn'in
sükūnu ve fā'nın dahi kesri ve meddiy-
le) İsm-i a'cemīdir gūyā ki lafz-ı اِسْرَافِيلُ [īl]
muzāftır. Aḥfeş eyitti: Ba'zı lügatte lām
bedeline nūn getirip اِسْرَافِيلُ derler, nite-
kim جَبْرِيْنُ [Cibrīn] ve اِسْمَاعِيْنُ [İsmā'īn] ve
اِسْرَائِيْلُ [İsrā'īl] derler.

[س ر ع ف]

السُّرْعُوفُ [es-sur'ūf] (sīn'in ve 'ayn'ın zam-
mı ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Her
nesnedir ki tāze ve ter olup hafifü'l-lahm
ola.

السُّرْعُوفَةُ [es-sur'ūfet] (sīn'in ve 'ayn'ın
zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) Şol 'avret-
tir ki tāze ve ter olup tavilü'l-kāme ola. Ve
سُرْعُوفَةٌ [sur'ūfet] Çekirgeye dahi der-
ler. Ve çekirgeye teşbihen ata dahi itlāk
olunur.

السَّرْعَفَةُ [es-ser'afet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-
dahrecet]) Oğlancığın gıdāsın hūb etmek;
tekūlu: سَرَعَفْتُ الصَّبِيَّ إِذَا أَحْسَنْتُ غِدَاءَهُ Ve سَرَهَفَةٌ
[serhefet] dahi bu ma'nāyadır.

[س ع ف]

السَّغْفَةُ [es-sa'fet] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) Şol çıbanlardır ki oğlancıklar-
ın başında çıkar; tekūlu: شَعَفَ الْعُلَامُ مِنَ الْبِنَاءِ
لِلْمَجْهُولِ

الْمَسْعُوفُ [el-mes'ūf] (mīm'in fethi ve
'ayn'ın zammı ve meddiyle) Başı çıbanlı

olan oğlan.

السَّعْفَةُ [es-se'afet] (fethateynle) Hurmā budağı.

السَّعْفُ [es-se'af] (kezālik fethateynle) Cem'i. Ve

سَعَفٌ [se'af] Tırnakların etrafı soyulup didilmeğe dahi derler; yukālu: سَعَفْتُ يَدُهُ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: سَعَفٌ [se'af] bir marazdır ki devenin ağzına 'arız olup burnunun kılları ve gözlerinin etrafının kılları dökülür.

السَّعْفَاءُ [es-sa'fā'] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükunu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki zikr olunan maraza mübtelā ola.

الْأَسْعَفُ [el-es'af] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Müzekkeri; yukālu: نَاقَةٌ سَعْفَاءٌ وَبَعِيرٌ أَسْعَفٌ وَيُقَالُ سَعَفٌ يَسْعَفُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا Ve zikr olunan maraz koyunda olsa. غَرَبْتُ [gareb] derler gayn-ı mu'ceme ve rā-i mühmelenin fethiyle. Ve

أَسْعَفٌ [es'af] Şol ata dahi derler ki alnı ak ola fi'l-cümle. Ve eger alnı cümle ak olsa ona أَصْنَعُ [aşbağ] derler şād-ı mühmele ve gayn-ı mu'ceme ile.

الْإِسْعَافُ [el-is'āf] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin hācetin bitirmek; tekülü: أَشْعَفْتُ الرَّجُلَ بِحَاجَتِهِ إِذَا قَضَيْتَهَا لَهُ

الْمُسَاعَفَةُ [el-musā'afet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Bir kimseye müsā'ade ve muvāfakat etmek.

[س ف ف]

السَّفِيفُ [es-sefif] (sīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol kolandır ki deve pālānına çekerler. Ve

سَفِيفٌ [sefif] Şol nesneye derler ki hurmā yaprağından dokurlar.

السَّفُّ [es-seff] (sīn'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Zikr olunan nesneyi dokumak; tekülü: سَفَفْتُ الْحُوصَ أَشْفُهُ سَفًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَسَجْتَهُ Ve

سَفٌّ [seff] Devāyı gubār iken bilā-tahmīr ekl etmeğe dahi derler; yukālu: سَفَفْتُ الدَّوَاءَ إِذَا أَخَذْتَهُ غَيْرَ مَلْتَوْتِ Ve sevīk ekl etmede dahi hāl böyledir.

الْإِسْفَافُ [el-isfāf] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: أَشْفَفْتُهُ إِذَا نَسَجْتَهُ أَيْضًا Ve

إِسْفَافٌ [isfāf] Bir nesneyi مَسْفُوفٌ [mesfūf] saçar gibi saçmağa dahi derler; yukālu: تَوَوَّرَ أَشْفٌ وَجْهَهُ التَّوَوَّرَ Ve نَوَوَّرَ [ne'ūr] nūn'un fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle şol devedir ki iğne ile döğün vuranlar isti'māl eder, döğün yeşil renk bağlasın diye. Ve fi'l-hadīsi: "كَأَنَّمَا أَسْفٌ وَجْهَهُ" أَي تَغَيَّرَ وَجْهَهُ Ve فَكَأَنَّهُ دُرٌّ عَلَيْهِ شَيْءٌ غَيْرُهُ

إِسْفَافٌ [isfāf] Şiddet ve hiddet-i nazara dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ الشَّعْبِيَّ كَرِهَ أَنْ يُسَفَّ الرَّجُلُ النَّظَرَ إِلَى أُمِّهِ وَابْنَتِهِ وَأَخْتِهِ" Ve

إِسْفَافٌ [isfāf] Bulut yere yakın olmağa dahi derler; yukālu: أَسَفَّتِ السَّحَابَةُ إِذَا أَدْنَتْ مِنَ الْأَرْضِ Kezālik kuş uçarken yere karīb olmağa dahi derler. Ve

إِسْفَافٌ [isfāf] Umurun hurdevātına mukayyed olmağa dahi derler; yukālu: أَشْفَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَيَّعَ مَدَاقَ الْأُمُورِ

السَّفُوفُ [es-sefūf] (sīn'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol devādır ki tahmīr olunmayıp gubār iken isti'māl oluna, sefūf-ı ḥabbu'r-rummān gibi ve onun emsāli ne ki var ise.

السَّفَّةُ [es-suffet] (sīn'in zammıyla) Bir nesneden bir pāre; yukālu: سَفَّةٌ مِنَ السَّوْبِقِ أَي حَبَّةٌ مِنْهُ وَقَبْضَةٌ Ve هَبَّةٌ [ḥabbet] ḥā-i mühmele ile kīt'a ma'nāsıdır.

السَّفْسَافُ [es-sefsāf] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin yaramazı. Ve hakīr olan nesne. Ve fi'l-hadīsi: **”إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مَعَالِي الْأُمُورِ وَيَكْرَهُ سَفَاسِفَهَا“** وَيُرْوَى **”وَيُبْغِضُ“** Ve **سَفْسَافُ** [sefsāf] Toprağın hurdesine dahi derler, gubār ma'nāsına.

الْمُسْفِسِفُ [el-musefsif] (mīm'in zammı ve sīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Bahşışı hakīr olan kimse.

الْمُسْفِسِفَةُ [el-musefsifet] (mīm'in zammı ve sīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Şol yeldir ki toprağı sürüp yer yüzüne karīb hareket eyleye.

السَّفْسَفَةُ [es-sefsefet] (ʿalā-vezni **الرُّزْلَةُ** [ez-zelzet]) Unun ve un mislinin elenmesi, **إِنْتِحَالٌ** [intiḥāl] ma'nāsına.

[س ق ف]

السَّقْفُ [es-saqf] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Evin tavanı, āsmāne-i hāne ma'nāsına.

السُّقُوفُ [es-sukūf] (sīn'in zammı ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Cem'i.

السَّقْفُ [es-suquf] (zammeteynle) Kezālik cem'i. Aḥfeş rivāyeti üzere **رَهْنٌ** [rehn]le **رُهْنٌ** [ruhun] gibi. Ve kuri'e **﴿سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ﴾** (الزخرف، 33) Ve Ferrā eyitti: **سُقْفٌ** [suquf] **كُتِبَ** [kuşub] gibi. Ve **كُتِبَ** [kuşub] şā-i müsellese ile kumdan olan tepeye derler. Ve

سَقْفٌ [saqf] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Masdar dahi gelir, eve sakf etmek ma'nāsına; tekūlu: **سَقَفْتُ الْبَيْتَ أَسَقَفُهُ** Ve **سَقْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

سَقْفٌ [saqf] Göğē derler, āsmān ma'nāsına. Ve

سَقْفٌ [saqf] Uzun ve salkı olan çene-

ye dahi derler; yukālu: **لَحِي سَقْفٌ أَيْ طَوِيلٌ** **لَحِي** [lahy] lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla menbit-i lihyedir.

السَّقَائِفُ [es-sekāʿif] (sīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Gemi tahtaları, elvāh-ı sefīne ma'nāsına.

السَّقِيفَةُ [es-sekīfet] Vāhidi, bir dāne gemi tahtası ma'nāsına. Ve

سَقِيفَةٌ [sekīfet] Sofaya dahi derler. Ve min-hu: **سَقِيفَةُ بَنِي سَاعِدَةَ** Ve **سَقِيفَةُ بَنِي سَاعِدَةَ** [sekīfetu Benī Sāʿidet] Kabīle-i mezbūrenin Mekke-i müşerrefede binā ettikleri sofalarıdır ki ev mesābesinde onda sākin olurlardı. Ve ammā Ḥaccāc'ın **”إِيَّايَ وَهَذِهِ السَّقَفَاءُ“** dediğı kavlinde Cevherī eydür: Bilmeziz ki **سُقْفَاءٌ** [suqafā']dan murādı nedir.

السَّقْفُ [es-sekāf] (fethateynle) Tül-i kāmettir ki onda fi'l-cümle eğrilik dahi ola.

الْأَشَقْفُ [el-esqaf] (hemzenin ve kāf'ın fet-hiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْأَشَقْفُ [el-uşquf] (hemzenin ve kāf'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Tāʾife-i Naşārā'nın dīn-i bātullarında reʾisleri olan kimse. Ve mezbūra **أَشَقْفٌ** [uşquf] dedikleri **سَقْفٌ** [saqf] delālet ettiğı ma'nā-yı inhinādan me'hūzdur, mezbūr tehāşuʿ üzere olduğuna binā'en.

[س ك ف]

الْإِسْكَافُ [el-iskāf] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Başmakçı, keşş-ger ma'nāsına.

الْأَسَاكِفَةُ [el-esākifet] (hemzenin fethi vekāf'ın kesriyle) Cem'i, başmakçılar ma'nāsına.

الْأَشْكَوفُ [el-uşkūf] (hemzenin zammı vekāf'ın zammı ve meddiyle) **إِسْكَافٌ**

[iskāf] ma'nāsında lügattır. Ve şol kimse ki her ehl-i san'ata 'Arab tā'ifesi إِسْكَافٌ [iskāf] der demiştir, onun bu kelāmı ma'rūf değıldir.

الْأُسْكُفَّةُ [el-uskuffet] (hemzenin ve kāf'ın zammı ve sīn'in sükūnu ve fā'nın teşdidiyle) Kapı eşiğı, 'atebetu'l-bāb ma'nāsına.

[س ل ف]

السَّلْفُ [es-self] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yeri düz etmek; tekūlu: سَلَفْتُ الْأَرْضَ أَسَلَفْتُهَا سَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَوَّيْتَهَا بِالْمَسْلُفَةِ Ve

سَلْفٌ [self] Büyük dağarcığa dahi derler, enbān-ı ferāh ma'nāsına.

المِسْلَفَةُ [el-mislefet] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Yer düzelterek alet.

المَسْلُوفَةُ [el-meslüfet] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Düzlenmiş yer. Ve fī hadīsi 'Ubeyd b. 'Umeyr: "أَرْضُ" أَشْمَاةٌ عَيَّيْتُ: Bu hadīs-i şerifte مَسْلُوفَةٌ düzlenmiş ma'nāsındır.

السَّلْفُ [es-selef] (fethateynle) Geçmek, مُضِيٌّ [muğiyy] ma'nāsına; yukālu: سَلَفَ يَسْلِفُ سَلْفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ مِثْلُ طَلَبٍ يَطْلُبُ طَلْبًا إِذَا مَضَى Ve

سَلْفُ الرَّجُلِ [selefu'r-recul] Recülün sābıkan geçen atalarına dahi derler, ābā-i mütekaddimūn ma'nāsına.

الْأَسْلَافُ [el-eslāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

السَّلَافُ [es-sullāf] (sīn'in zammı ve lām'ın teşdidiyle) Kezālik سَلَفٌ [selef]in cem'i, mütekaddim olan kimseler ma'nāsına. Ve

سَلَفٌ [selef] Kezālik bey'eden bir nev'dir ki onda semen ta'cıl olunup meb'irin evsāfı zabt olunur, tā ki müddet-i ma'lūmede

kabz oluna.

السَّلَفُ [el-islāf] (hemzenin kesriyle) سَلَفٌ [selef] tarikiyle akçe vermek.

الْإِسْتِسْلَافُ [el-istislāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) سَلَفٌ [selef] tarikiyle akçe talep etmek.

التَّسْلُفُ [et-teselluf] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik سَلَفٌ [selef] tarikiyle akçe talep etmek; tekūlu: إِسْتَسْلَفْتُ مِنْهُ دَرَاهِمًا وَتَسْلَفْتُ فَأَسْلَفَنِي

السُّلْفَةُ [es-sulfet] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol ta'āmdır ki sabāh yemegiğinden evvel isti'cāl olunur, safrā-küş ma'nāsına.

التَّسْلِيفُ [et-teslīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Zıkr olunan ta'āmi yedirmek; tekūlu: سَلَفْتُ الرَّجُلَ تَسْلِيفًا Ve

تَسْلِيفٌ [teslīf] Takdime dahi derler.

السَّلِيفُ [es-selif] (sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Bir kimsenin zevcesinin hemşiresinin zevci, bacanak ma'nāsına.

السَّلِيفُ [es-silf] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi; misli: كَذَبٌ [keẓib] ve كَذِبٌ [kizb] ve كَيْدٌ [kebid] ve كَيْدٌ [kibid]

المُسْلِفُ [el-muslif] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol 'avrettir ki kırk beş yaşına girmiş ola. Ve bu bir sıfattır ki nisa' tā'ifesine mahsüstür, ya'nī مُسْلِفٌ رَجُلٌ demezler.

السَّالِفَةُ [es-sālifet] (lām'ın kesriyle) Gerdanda küpe asılan yerdir köprücük demekle ma'rūf olan kemiğın çukur olan yerine gelince.

السَّالِفُ [es-sālif] (lām'ın kesriyle) ve

السَّلِيفُ [es-selif] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Mukaddem olan nesne.

السُّلُوفُ [es-selūf] (sīn'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol nākaya derler ki su içmeğe gelen develerin mukaddemi ola.

السُّلَافُ [es-sulāf] (sīn'in zammıyla) Şol şîredir ki üzüm sıkılmazdan evvel aka. Ve bu makûle olan şîrenin şarābına dahi سُلَافٌ [sulāf] derler.

السُّلَافَةُ [es-sulāfet] (sīn'in zammıyla) Her nesne ki sıkılır onun ibtidā çıkan nesnesine derler.

السِّلْفَانُ [es-silfān] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Keklik yavruları.

السُّلْفُ [es-sulef] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) Vāhidi. Bir dāne keklik yavrusu ma'nāsına, صُرْدَانٌ [şurdān] ile صُرْدٌ [şurad] gibi. Ve صُرْدٌ [şurad] dedikleri kuş ki ona göçegen ve kerkesdahi derler. Ve Ebū 'Amr eyitti: Mü'ennesinde سُلْفَةٌ istimā olunmamıştır, eger سُلْفَةٌ [sulefet] سِلْفَاءٌ [silfā]ın vāhididir, سُلْكَةٌ [suleket] سِلْكَانٌ [silkān]ın vāhidi olduğu gibi dense ahsen olurdu dedi. Ve سُلْكَةٌ [suleket] sīn-i mühmelenin zammıyla kezālik keklik yavrusuna derler.

السُّلْحَفَاتُ [es-sulaḥfāt] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) Kaplubaga.

السُّلَاحِفُ [es-selāḥif] (sīn'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Cem'i, kablubağalar ma'nāsına.

السُّلْحَفِيَّةُ [es-sulaḥfiyet] (sīn'in zammı ve lām'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Kezālik السُّلْحَفَاتُ [sulaḥfāt]ta lügattır, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere بُلْهِنِيَّةٌ [bulehniyet] vezni üzere. Pes سُلْحَفِيَّةٌ [sulaḥfiyet] humāsīye elifle ilhāk olunmuştur, elifin yā'ya inkilābı mā-kablin kesretinden ötürüdür. Ve بُلْهِنِيَّةٌ [bulehniyet] ma'īşette vüs'at olmağa derler.

[س ن ف]

السِّنْفُ [es-sinf] (sīn'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) مَرْحٌ [merḥ] dedikleri ağacın yaprağıdır. Ve مَرْحٌ [merḥ] şol ağaçtır ki 'Arab tā'ifesi ondan āteş çıkarır.

السِّنَافُ [es-sināf] (sīn'in kesriyle) Devenin göğsü yağıdır, nitekim لَبَبٌ [lebeb] sā'ir davarın göğsü yağıdır. Ve Aşma'ī eyitti: سِنَافٌ [sināf] şol iptir ki kolana bağlanıp deve göğüsünde olan kirkirenin verāsından alınır, kolan yerinden ayrılmasının diyeve bunu devenin karnı çekildiği zamānda ederler.

السِّنْفُ [es-senf] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Devenin göğsüne zikr olunan ipi bağlamak; tekūlu: سَنَفْتُهُ أَشْنَفْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَشْنَفْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي سَنَفًا إِذَا شَدَدْتَ عَلَيْهِ السِّنْفُ

الْإِسْنَفُ [el-isnāf] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu. Ve Aşma'ī eyitti: Deveye sīne-bend bağlamak ma'nāsında إِسْنَفٌ [isnāf] tan gayrısı isti'māl olunmaz. Ve

إِسْنَفٌ [isnāf] At sā'ir atlardan ileri olmağa da derler, kaçan şi'rde مُسْنِفٌ [musnif] vāki' olsa nūn'un kesriyle, ileri gelen at murād olur ve eger مُسْنَفَةٌ [musnefet] vāki' olsa, nūn'un fethiyle göğsüne sīne-bend bağlanan nāka murād olur. Ve

إِسْنَفٌ [isnāf] Muhkem kılmağa dahi derler, zikr olunan ma'nādan ahz olunmuştur isti'āreten; yukālu: أَشْنَفُوا أَفْرَهُمْ أَيَّ أَحْكُمُوا Ve fi'l-meseli [yukālu li] men tehayyere fī emrihi: “عَيَّ بِالْإِسْنَفِ” Ya'nī mütehayyir olan سِنَافٌ [sināf] bağlamağa dahi kādır olımaz, her ne denli onu bağlamak āsān ise.

الْمِسْنَفُ [el-misnāf] (mīm'in kesri ve

sīn'in sükūnuyla) Şol devedir ki pālānı geri atmağın onun için سینّاف [sināf] kılınır. Baʿzılar eyitti: سینّاف [sināf] pālānı ileri süren devedir.

[س و ف]

السَّوْفُ [es-sevf] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Koklamak; tekūlu: سَفْتُ الشَّيْءِ أَشْوَفُهُ سَوْفًا إِذَا شَمَمْتَهُ

الإِسْتِيَاْفُ [el-istiyaʿf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koklamak, iştimām maʿnāsına.

الْمَسَافَةُ [el-mesāfet] (mīm'in fethiyle) Buʿd maʿnāsınadır. Ve bunun aslı شَمٌّ [şemm] den meʿhūzdur, koklamak maʿnāsına, zīrā berriyede delil olan kimse ʿazm ettiği ciheti teşhīs edemese toprağı koklar tā ki teveccühünde istikāmet üzere midir yāhūd değil midir maʿlūm edine, kaçan deve necāseti rāyihāsın alsa bilirdi ki istikāmet üzeredir, ondan sonra kesret-i istiʿmāl ile baʿdehu mesāfe tesmiye olundu.

السَّافَةُ [es-sāfet] (ʿalā-vezni اَلنَّاقَةُ [en-nāqat]) Dīvārın kuru ki bennālar katında maʿrūftur. Ve

سَافَةٌ [sāfet] Kumla berk yer beyinde olan yere derler.

السَّائِفَةُ [es-sāʿifet] (yā'nın kesriyle) Ufak kuma derler.

الْأَسْوَاْفُ [el-Esvāf] (hemzenin fethiyle) Medīne-i münevverede bir mevzi'in ismidir, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere.

السَّوْفَاْفُ [es-sevāf] (sīn'in fethi ve vāv'ın tahfifiyle) Māla ʿarız olan maraz ve helāk; yukālu: وَقَعَ فِي الْمَالِ سَوْفَاْفٌ أَيُّ مَوْتٍ Ibnu's-Sikkīt eyitti: Aşmaʿī'den mervī olan budur ki sīn mazmūm ola. Ve mezbūr eyitti: Cemī-i emrāzda فُعَالٌ [fuʿāl] sīgası üzere harf-i evvel mazmūm olur, نُحَاْرٌ [nuḥār]

ve دُكَاعٌ [dukāʿ] ve فُلاَبٌ [ḵulāb] ve حُمَالٌ [ḥumāl] gibi. Ve Ebū ʿAmr, Aşmaʿī'den bu rivāyeti işittikte tasdik edip fi'l-hakika نُحَاْرٌ sīn'in fethiyle değildir dedi. Ve نُحَاْرٌ [nuḥār] nūn'la ve ḥā verā-i mühmeleteyn ile öksürük, سُعَالٌ [suʿāl] maʿnāsına. Ve دُكَاعٌ [dukāʿ] dāl ve ʿayn-ı mühmeleteynle göğüs ağrısı vecaʿ-ı sadr maʿnāsına. Ve فُلاَبٌ [ḵulāb] ḵāf'la yürek ağrısı vecaʿ-ı kalb maʿnāsına. Ve حُمَالٌ [ḥumāl] ḥā-i muʿceme ile ayak ağrısıdır, derd-i pāy maʿnāsına.

سَوْفٌ [sevfe] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kelime-i tenfistir, henüz vücūda gelmeyen fiʿlde istiʿmāl olunur, görülmez mi ki سَوْفُتُهُ derler kaçan ki mirāren سَوْفٌ أَفْعُلٌ desen. Ve سَوْفٌ kelimesi ile fiʿlin mā-beyni fasl olunmaz, zīrā سَوْفٌ [sevfe] سَيَفْعُلٌ de olan sīn gibidir infisālī kabūl etmemede. Ve

سَوْفٌ [sevfe] Gāh olur murād üzere demek mahallinde istiʿmāl olunur; ve minhu kav-luhum: فَلَانٌ يَفْتَاتُ السَّوْفُ أَيُّ يَجِيْشُ بِالْأَمَانِيّيِ Ve سَوْفٌ أَمَانِيِّيٌّ [emāniyy] [umniyyet]in cemʿidir, murād maʿnāsına. Ve

سَوْفٌ [sevfe] Helāk maʿnāsına dahi gelir; yukālu: سَافٌ يَسُوْفُ إِذَا هَلَكَ

التَّسْوِيْفُ [et-tesvīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Eğlendirmek, مَطْلٌ [maṭl] maʿnāsına. Ve

تَسْوِيْفٌ [tesvīf] Bir kimseyi bir husūsa mālīk etmeğe dahi derler; tekūlu: سَوَّفْتُ الرَّجُلَ أَمْرِي إِذَا مَلَكَتُهُ أَمْرُكَ وَحَكَمْتَهُ فِيهِ يَضَعُ مَا يَشَاءُ

الإِسَافَةُ [el-isāfet] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin mālī helāk olmak; yukālu: أَسَافٌ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ مَالُهُ Ve

إِسَافَةٌ [isāfet] Helāk-i māla muʿtād olmağa dahi derler; yukālu: أَسَافٌ حَتَّى مَا يَسْتَكِي السَّوْاْفُ Yaʿnī “Havādis-i dehre şöyle muʿtād oldu

ki havādis vākī^c oldukta kimseye ūikāyet etmez olmuştur.” Ve

إِسَافَةٌ [isāfet] Boncuk delmeğe dahi derler; tekūlu: **أَسْفُتُ الْحَرَزَ إِذَا حَرَمْتُهُ** Ve **حَرَمٌ** [ħarm] ħā-i mu^cceme ve rā-i mūhmele ile boncuk delmek.

[س ي ف]

السَّيْفُ [es-seyf] (sīn'in fethi ve yā'nın sūkūnuyla) Kılıç ve kılıçla vurmak ma^cnāsına da gelir; yukālu: **سَافَهُ يَسِيفُهُ سَيْفًا** **مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ بِالسَّيْفِ**

الْأَسْيَافُ [el-esyāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i, kılıçlar ma^cnāsına. Ve

أَسْيَافٌ [esyāf] سَيْفٌ [seyf]in dahi cem'i gelir, sevāhil-i bahr ma^cnāsına, ‘alā-mā se-yecīu.

السُّيُوفُ [es-suyūf] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

السَّيْفَانُ [es-seyfān] (sīn'in fethi ve yā'nın sūkūnuyla) Şol kimsedir ki uzun ve arık olup karınsız ola.

السَّيْفَانَةُ [es-seyfānet] (sīn'in fethi ve yā'nın sūkūnuyla) Kezālik mü^cennesi.

السَّائِفُ [es-sā'if] (yā'nın kesriyle) Kılıçla vuran kimse; yukālu: **سَفُّهُ فَإِنَّا سَائِفٌ** Ve

سَائِفٌ [sā'if] Kılıç sāhibi olan kimseye dahi derler.

السَّيْأَفُ [es-seyyāf] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kılıç düzen kimse.

السَّيْأَفَةُ [es-seyyāfet] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem'i, kılıç düzücüler ma^cnāsına.

الْمُسَيْفُ [el-musīf] (mīm'in zammı ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki kılıç takınmış ola.

الْمُسَايَفَةُ [el-musāyefet] (mīm'in zammı ve

yā'nın fethiyle) Kılıçla iki kimse birbirin vurmak, **مُجَادَلَةٌ** [mucādelet] ma^cnāsına.

التَّسَايُفُ [et-tesāyuf] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Bir niçe kimse kılıçla vuruşmak; yukālu: **تَسَايَفُوا إِذَا تَصَارَبُوا بِالسَّيْفِ**

السَّيْفُ [es-sīf] (sīn'in kesri ve meddiyle) Deryānın sāhili, leb-i deryā ma^cnāsına. Ve

سَيْفٌ [sīf] Kezālik hurmā budaklarının dibinde līf misālinde olan nesnelere ki līfe ziyāde ūebihittir ve līf değıldir. Ve Cevherī eyitti: Bunu bir kitābdan nakl ettim bilā-semā^c. Ve bu kelāmdan murādı **Şihāh**'ın sıhhatinde kemāl-i ihtimāmın iş'ardır.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أ ف]

الشَّافَةُ [eş-şe'fet] (şin'in fethiyle) Şol çıbandır ki ayak altında zâhir olup dâgılanmakla ifâkat bulur; yukâlu fi'l-meseli: "إِسْتَأْصَلَ اللهُ شَافَتَهُ" أَيُّ أَذْهَبَهُ اللهُ كَمَا أَذْهَبَ تِلْكَ الْفُرْحَةَ بِالْكَيْ شَيْفَتْ رِجْلُهُ شَافًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ: عَلَى مِثَالِ تَعَبْتُ تَعَبًا إِذَا خَرَجْتَ بِهَا الشَّافَةُ

الشَّافُ [eş-şe'f] (şin'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bugz etmek; tekūlu: شَيْفَتْ فَلَانًا شَافًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا إِذَا أَبْغَضْتَهُ

[ش د ف]

الشَّدْفُ [eş-şedef] (fethateynle) Şahs ma'nāsına.

الشَّدُوفُ [eş-şudūf] (zammeteynle) Cem'i, *Kitāb-ı Ayn*'da bu kelime sīn-i mühmele ile vākīc olmuştur. İbn Dureyd eyitti: Sīn-i mühmele ile olması tashiftir.

[ش ر ف]

الشَّرْفُ [eş-şeref] (fethateynle) 'Ulüvv-i şān. Ve mekân-ı 'ālīye dahi derler.

الْمُشْرِفُ [el-muşrif] (mīm'in zammı ve şin'in sükūnu ve rā'nın kesriyle) 'Ālī ma'nāsına; yukālu: جَبَلٌ مُشْرِفٌ أَيْ رَفِيعٌ

الشَّرِيفُ [eş-şerif] (şin'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki hālen 'ulüvv-i şān sāhibi ola.

الشَّرْفَاءُ [eş-şurefā] (şin'in zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cem'i.

الْأَشْرَافُ [el-eşraf] (hemzenin fethiyle) Kezālik şerīf [şerif]in cem'i, yetīm [yetim] le AYTĀM [eytām] gibi; yukālu: شُرُفٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ فَهُوَ شَرِيفٌ الْيَوْمَ

الشَّارِفُ [eş-şarīf] (rā'nın kesriyle) Şol kim-

sedir ki 'an-karīb şerīf [şerif] olmalıdır, Ferrā rivāyeti üzere. Ve

شَارِفٌ [şarīf] Yaşlı nākaya dahi derler. Ve

شَارِفٌ [şarīf] Eski oka da derler; yukālu: سَهْمٌ شَارِفٌ إِذَا وُصِفَ بِالْعَيْتِ وَالْقَدَمِ

الشُّرُفُ [eş-şuruf] (zammeteynle) Cem'i, بَازِلٌ [bāzil]le بُزِلَ [buzul] ve عَائِزٌ [‘ā'iz]le عُوذٌ [‘ūz] gibi. بَازِلٌ [bāzil] azısın yaran deve. Ve عَائِزٌ [‘ā'iz] yeni doğuran hayvandır.

التَّشْرِيفُ [et-teşrif] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Şerif kılmak; yukālu: شَرَّفَهُ اللهُ تَشْرِيفًا

الشَّرْفُ [eş-şerf] (şin'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şerefte gālib olmak; tekūlu: شَرَّفْتُهُ أَشْرَفُهُ شَرُفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبْتَهُ بِالشَّرْفِ

الْمَشْرُوفُ [el-meşrūf] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şerefte maglūb olan kimse.

الأَشْرَفُ [el-eşref] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Ziyāde şerif olan kimse. Ve

أَشْرَفُ [eşref] Yüce ve uzun nesneye dahi derler; yukālu: مَنَكِبٌ أَشْرَفٌ Ve مَنَكِبٌ [men-kib] mīm'in fethi vekāf'ın kesriyle çiğın, omuz ma'nāsına.

الشَّرْفَاءُ [eş-şerfā] (şin'in fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: أُذُنٌ شَرْفَاءٌ أَيْ طَوِيلَةٌ

الشُّرُوفَةُ [eş-şurfet] (şin'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kasrın kenārı, küngüre-i kasr ma'nāsına.

الشَّرْفُ [eş-şuref] (şin'in zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'i, küngüreler ma'nāsına. Ve

شُرُوفَةُ الْمَالِ [şurfetu'l-māl] Mālın a'lāsına dahi derler.

التَّشْرِيفُ [et-teşerruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi şeref 'add etmek; tekūlu: تَشَرَّفْتُ بِكَذَا إِذَا عُدْتَهُ شَرُفًا

الإِشْرَافُ [el-işrāf] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine çıkmak; tekülu: إِشْرَفْتُهُ إِذَا أَشْرَفْتُهُ وَعَلَوْتُهُ Ve bir kimse bir kimseye yukarıdan bakıp muttalî^c olmağa dahi derler; tekülu: أَشْرَفْتُ عَلَيْهِ إِذَا أَطْلَعْتُ عَلَيْهِ مِنْ فَوْقِ

المُشْرِفُ [el-muşref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) İsm-i mevzî'dir, yukarı çıkılıp bakılacak yer ma'nāsına.

المُشَارِفُ [el-meşārif] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'î. Ve

مُشَارِفُ الْأَرْضِ [meşārifu'l-ard] Yerin yüce yerleri.

المُشْرِفِيُّ [el-meşrefiyy] (mīm'in ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kılıç, seyf ma'nāsına; yukālu: سَيْفٌ مُشْرِفِيٌّ وَشُيُوفٌ مُشْرِفِيَّةٌ Ebū 'Ubeyd eyitti: مُشْرِفِيٌّ [meşrefiyy] [meşārif]e mensüb olan kılıçtır. Ve مُشَارِفٌ [meşārif] Şol köylerdir ki rife karîbdir, lâkin سَيْفٌ مُشَارِفِيٌّ demek cā'iz değildir, zîrâ sîga-i cem'e 'alem olmadıkça nisbet cā'iz değildir, meselâ مَهَالِيبِيٌّ ve جَعْفَرِيٌّ ve عَبَّاقِرِيٌّ demek cā'iz değildir.

المُشَارَفَةُ [el-muşārefet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Tefāhur edişme; tekülu: شَارَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا فَاحَظَرْتَهُ أَيَّنَا أَشْرَفُ Ya'nî birbirine hangimiz eşreftir demektir. Ve

مُشَارَفَةٌ [muşārefet] Bir nesnenin üzerine havāle olmak; yukālu: شَارَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَشْرَفْتُ عَلَيْهِ

الإِشْتِرَافُ [el-iştirāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dikilmek, intisāb ma'nāsına; yukālu: فَرَسٌ مُشْتَرَفٌ أَيُّ مُشْرِفِ الْخَلْقِ: Ya'nî yüksek, [ü]stelik olan at.

الإِشْتِشْرَافُ [el-istişrāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse elin kaşı üzerine koyup bir nesneye dikkat nazarıyla bakmak; tekülu: إِشْتِشْرَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعْتُ بَصْرَكَ إِلَيْهِ تَنْظُرًا إِلَيْهِ

وَبَسَطْتُ كَفَّكَ فَوْقَ حَاجِبِيكَ كَالَّذِي يَسْتِظِلُّ مِنَ الشَّمْسِ Ve

إِشْتِشْرَافٌ [istişrāf] Bir nesneyi bi-'aynihi görmeğe dahi derler; yukālu: إِشْتِشْرَفْتُ إِلَيْهِمْ تَعَيَّنْتُ فَلَانًا إِذَا رَأَيْتُهُ بِعَيْنِي Kezā fi'l-Ḳāmūs.

الشَّرِيَاْفُ [eş-şiryāf] (şîn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ekin yaprağı ki uzanıp çoğala bir mertebede ki zarar diye kat' olunması lâzım ola.

الشَّرِيْفَةُ [eş-şeryefet] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Zikr olunan yaprağı kesmek; tekülu: شَرِيْفَتُ الرَّزْعِ إِذَا قَطَعْتَ شَرِيَاْفَهُ

الشَّرِيْفُ [eş-Şureyf] (şîn'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir suyun ismidir ki Benî Numeyr'e mensübdür.

الشَّارُوفُ [eş-Şārūf] ('alā-vezni الكَافُورُ [el-kāfūr]) Bir dağın 'alemidir. Ve bu kelām-ı müvelledir. Ve

شَارُوفٌ [şārūf] Süpürgeye dahi derler, مِكَنَسَةٌ [mikneset] ma'nāsına; Fārisiden mu'arrebdir.

[ش ر س ف]

الشَّرَاسِيفُ [eş-şerāsif] (şîn'in fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Eyegü kemiklerinin karın üzerine havāle olan tarafları.

الشَّرْشُوفُ [eş-şursūf] (şîn'in ve sîn'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Şol kemirtlektir ki eyegü ucundadır, kürekte olan kemirtlek gibi.

[ش ر س ف]

الشَّاسِفُ [eş-şāsif] (sîn'in kesriyle) Arıklayıp iğlemeden kuru olan hayvān, شَاسِبٌ [şāsib] gibi, Ya'qūb rivāyeti üzere; yukālu: شَسَفَ البَعِيرُ يَسُفُّ سَسُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve Şurāh'ta bāb-ı hāmise işāret olunmuştur, eğerçi

Kāmūs'ta bāb-ı hāmise dahi işāret olunmuştur ve lākin nūsah-ı Cevheri'de mazbūt olan ve Maşādir'da mansūsun 'aleyh olan bāb-ı evveldir.

الشَّيْفُ [eş-şesīf] (şīn'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol ettir ki kurumağa karīb ola; yukālu: لَحْمٌ شَسِيفٌ أَيْ كَادَ يَبْسُ

[ش ظ ف]

الشُّظْفُ [eş-şezāf] (şīn'in ve zā-i mu'cemenin fethiyle) Şiddet ve müzāyaka, ضَفَّفَ [ḍafaf] gibi ḍād-ı mu'ceme ve fethateynle. Ve

شُظْفٌ [şezāf] Ok etle deri arasına girmeğe dahi derler; yukālu: شُظْفُ السُّهُمِ إِذَا دَخَلَ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ

الشُّظَافُ [eş-şezāf] (şīn'in fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الشُّظِيفُ [eş-şezīf] (şīn'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Şol ağaçtır ki suyun tamāmen içmemeğin kurumağa yüz tutmuş olave henüz rutūbeti gitmemiş ola; yukālu: شُظِفَتِ الشَّجَرَةُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الشُّظِيفُ [eş-şezīf] (şīn'in fethi ve zā'nın kesri ile) Şol devedir ki deve sürüsüne ihtilātı ziyāde ola; yukālu: بَعِيرٌ شُظِفَ الْخَلَاطُ أَيْ تُخَالِطُ الْإِبِلَ مُحَالَطَةً شَدِيدَةً

[ش ع ف]

الشَّعْفَةُ [eş-şe'afet] (fethateynle) Dağ başı, re's-i cebel ma'nāsına. Ve

شَعْفَةٌ [şe'afet] Enseye inen saçta dahi derler, gīsū ma'nāsına; yukālu: شَعْفَةُ الْغُلَامِ إِذَا كَانَتْ لَهُ دُوَابَةٌ

الشَّعْفُ [eş-şe'af] (kezālik fethateynle) Cem'i.

الشُّعُوفُ [eş-şu'uf] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

الشِّعَافُ [eş-şi'āf] (şīn'in kesriyle) Kezālik

cem'i.

الشُّعَفَاتُ [eş-şe'afāt] (fethateynle) Kezālik cem'i, rü'ūs-i cebel ma'nāsına. Ve gāh olur ki شِعَافٌ [şi'āf] ile başta olan kıl murād olur; yukālu: رَجُلٌ أَصْهَبَ الشِّعَافِ Ya'nī başının kılları kumral olsa; ve yukālu eyzan: مَا عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا شُعَيْفَاتٌ عَلَى صَيْعَةِ التُّصْغِيرِ أَيْ شُعَيْرَاتٌ مِنَ الدُّوَابَةِ Ve دُوَابَةٌ [zu'ābet] zāl-ı mu'cemenin zammı ile enseye inen saçtır, gīsū ma'nāsına.

الشُّنْعَافُ [eş-şin'āf] (şīn'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Dağ başı, re's-i cebel ma'nāsına.

الشُّنْعُوفُ [eş-şun'uf] (şīn'in ve 'ayn'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

شِنْعَافٌ [şin'āf] Tavilü'l-kāme olan recüle dahi derler, nūn zā'ididir.

الشُّعْفُ [eş-şa'f] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Mahabbet kalbi yakmak hālā ki yakmada lezzet dahi müşāhede kılına; yukālu: شَعْفَةُ الْحُبِّ إِذَا أَحْرَقَ قَلْبُهُ مَعَ لَذْوِ أَمْرَضُهُ [şe'afehu] Ve Ebū Zeyd eyitti: شَعْفَةُ ma'nāsınadır; yukālu: شَعْفُهُ بِكَذَا Ve

شَعْفٌ [şa'af] Deveye katranı çok sürmeğe dahi derler; yukālu: شَعَفْتُ النَّبْعِيزَ بِالْقَطْرَانِ إِذَا أَشْعَلْتَهُ بِهِ Ve إِشْعَالٌ [işi'āl] 'ayn-ı mühmele ile katranı çok sürmektir.

الْمَشْعُوفُ [el-meş'uf] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Zikr olunan mahabbete mübtelā olan kimse. Ve Ḥasen (30) أَيُّ بَطْنَةٍ كَرِأَتْ "فَدَّ شَعْفَهَا حُبًّا" (يوسف، 30) ile tefsir etmiştir.

شَعْفِينُ [Şa'fin] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve fi'l-meseli: "لَكِنْ بِشَعْفَيْنِ كُنْتُ جَدُودًا" Ve meselin aslı budur ki bir kimse zikr olunan yerden bir kız getirip beslemişti, mezbüre bir mikdār büyüyüp akrānyıla oynarken dört ayaklı olup "أَخْلُبُونِي فَإِنِّي خَلِمْةٌ"

ne komasan. Ve تَشَافُّ [teşāff] gāh olur bākī kalan suya da itlāk olunur, ke-mā kīle fi'l-meseli: “لَيْسَ الرَّيُّ عَنِ التَّشَافِّ” Ya'ni kāsede bākī kalan cur'a ile teşneye şifā gelmez, sār'ir umūrun istiksāsında dahi hāl böyledir, bakiyyesinde hayr olmaz.

الإِشْتِفَافُ [el-iştifāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve fi hadīsi Ummi Zer “فَإِنْ شَرِبَ إِشْتَفَّ”

[ش ن ف]

الشُّنْفُ [eş-şenf] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yukarı olan küpe, الْقُرْطُ الْأَعْلَى ma'nāsına.

الشُّنُوفُ [eş-şunūf] (zammeteynle) Cem'i, فَلَسْ [fels]le فُلُوسُ [fulūs] gibi. Ve

شَنَّفَ [şenf] Kerih nazarla nazar etmeğe dahi derler; tekūlu: شَنَّفْتُ إِلَى الشَّيْءِ شَنَفًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّشْنِيفُ [et-teşnīf] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Küpe takmak.

التَّشَنَّفُ [et-teşennuf] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Küpe takınmak; tekūlu: شَنَّفَتِ الْمَرْأَةُ فَتَشَنَّفَتْ مِثْلَ فَرَطِهَا فَتَفَرَّطَتْ

الشَّنْفُ [eş-şenef] (fethateynle) Bugz ve ‘adāvet etmek; tekūlu: شَنَّفْتُ لَهُ بِالْكَسْرِ أَشْنَفٌ شَنَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضْتَهُ حَكَاهَا ابْنُ السِّكِّيتِ وَهُوَ مِثْلُ شَنِفْتَهُ بِالْهَمْزَةِ

الشَّنْفُ [eş-şenf] (şīn'in fethi ve nūn'un kesriyle) Bugz eden kimse.

[ش ن خ ف]

الشَّنْحُفُ [eş-şinnahf] (şīn'in kesri ve nūn'un fethi ve teşdīdi ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla, جَزْدَخْلٌ [cirdaḥl] gibi) Uzun ve tavīl ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: “إِنَّكَ مِنْ قَوْمٍ جَزْدَخْلٌ Ve شَنَّحِينَ” جَزْدَخْلٌ [cirdaḥl] cīm'le ve hā-i mühmele ile kalın ve fermüde olan deve.

[ش و ف]

الشُّوْفُ [eş-şevf] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi açıp cilā vermek; tekūlu: شُفْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَلَوْتَهُ Ve

شَوَّفَ [şevf] ‘Avreti tezyīn etmeğe dahi derler; yukālu: شَيَّفَتِ الْجَارِيَةَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ تُشَافُ شَوْفًا إِذَا زَيَّنْتَ

المَّشُوفُ [el-meşūf] (mīm'in fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Cilā verilen nesne; yukālu: دِينَارٌ مَشُوفٌ أَي مَجْلُوفٌ

التَّشَوُّوفُ [et-teşevvuf] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) ‘Avret özin tezyīn etmek; yukālu: تَشَوَّفَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا تَزَيَّنَتْ Ve

تَشَوُّوفٌ [teşevvuf] Bir nesneye çıkıp bakmağa dahi derler; tekūlu: تَشَوَّفْتُ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا تَطَلَّعْتُ Ve bir nesnenin ara yerinden uzanıp bakmağa dahi derler; yukālu: الْبِنَاءُ يَتَشَوُّوفُنْ بَيْنَ السُّطُوحِ أَي يَنْظُرُنْ وَيَتَطَاوَلُنْ

الإِشْتِيَاْفُ [el-iştīyāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye uzanıp nazar etmek; tekūlu: إِشْتَاْفَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَاوَلَ وَنَظَرَ Ve yıldırım bulutunun yağmuru ne mahalle vākī' olur diye nazar etmeğe dahi derler; yukālu: إِشْتَاْفَ الْبِنَاءُ يَتَشَوُّوفُنْ بَيْنَ السُّطُوحِ إِذَا شَامَهُ Ve şīm [şeym] şīn-i mu'ceme ile yıldırım bulutuna nazar etmek.

الشَّيْفَةُ [eş-şeyyifet] (şīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Kavmin dīde-bāni ki ‘adüvvün ahvālin bilmek için ileri gönderirler.

الإِشَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine havāle olmak; yukālu: أَشَافَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ وَهُوَ قَلْبٌ أَشْفَى عَلَيْهِ

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ح ف]

الصُّخْفَةُ [eş-şahfet] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Çanak, pes **صُخْفَةٌ** [şahfet] **فُضِعَتْ** [kaş'at] gibi olur veznen ve ma'nen. Kisā'ī eyitti: Kāselerin a'zamı **جُفْنَةٌ** [cefnet], ondan sonra **فُضِعَتْ** [kaş'at]tır ki **جُفْنَةٌ** [cefnet] e karībdir on kimseye vefā eder, ondan sonra **صُخْفَةٌ** [şahfet]tir ki beş kimseye vefā eder, ondan sonra **مِثْكَالَةٌ** [mi'kelet]tir ki iki yā üç kimseye vefā eder, ondan sonra **صُحَيْفَةٌ** [şuḥayfet]tir ki sīga-i tasgīr üzere hemīn bir kimseye vefā eder.

الصُّحَيْفَةُ [eş-şahīfet] (şād'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Kitāb ma'nāsınadır.

الصُّحُفُ [eş-şuḥuf] (zammeteyle) Cem'i.

الصُّحَائِفُ [eş-şahā'if] (şād'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْمُصْحَفُ [el-muşḥaf] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمِصْحَفُ [el-miṣḥaf] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) ve

الْمِصْحَفُ [el-maṣḥaf] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik. Ferrā eyitti: 'Arab birkaç kelimedede zammeyi sakīl görüp mīm'i meksūr ettiler hālā ki aslı zammıdır, o kelimelerin biri **مِصْحَفٌ** [miṣḥaf] biri **مِصْحَفٌ** [miḥda'] ve biri **مِصْرَفٌ** [miṣref] ve biri **مِجْسَدٌ** [micsed] ve biri **مِغْزَلٌ** [miğzel] dir, **زَيْرٌ** **مِصْحَفٌ** [miṣḥaf] **أَضْحَفْتُ** den me'hūzdu, **جَمَعْتُ** فِيهَا **الصُّحُفَ** ma'nāsına. Ve **مِصْحَفٌ** [miḥda'] **أَخَذَ** den me'hūzdu, kezālik imsāk ve cem' ma'nāsına ki **مِصْحَفٌ** [miḥda'] hizāne ma'nāsınadır. Ve **مِصْرَفٌ** [miṣref] **أَطْرَفَ** فِي طَرْفِهِ **عَلَمَانَ** den me'hūzdu.

Ve **مِجْسَدٌ** [micsed] **أَجْسَدُ** den me'hūzdu, **مِغْزَلٌ** [miğzel] **أَلْصَقَ** بِالْجَسَدِ ma'nāsına. Ve **مِغْزَلٌ** [miğzel] **أَغْرَزَ** den me'hūzdu, **أُدَيْرَ** ve **فُتِلَ** ma'nāsına.

التُّصْحِيفُ [et-taşḥīf] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Sahifede hatā etmek ma'nāsınadır.

[ص د ف]

الصُّدْفُ [eş-şadf] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yüz döndürmek; yukālu: **صَدَفَ** **عَنِي** إِذَا **أَعْرَضَ**

الصُّدُوفُ [eş-şadūf] (şād'ın fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Şol 'avrettir ki yüzün 'arz ede ve 'akibince i'rāz ede.

الإِصْدَافُ [el-işdāf] (hemzenin kesriyle) Eğmek, imāle ma'nāsına; yukālu: **أَصْدَفَنِي** **عَنْهُ** كَذَا وَكَذَا **أَيَّ** أَمَلَنِي

الصُّدْفُ [eş-şadef] (fethateyle) İnci kabı ki ma'rūftur. Ve

صَدَفَ [şadef] Mürtefi' olan munkata'-ı cebele dahi derler ki dağın nihāyet bulduğu yerdir.

الصُّدْفَةُ [eş-şadefet] (kezālik fethateyle) Vāhidi. Ve Ebū Yūsuf eyitti: **صَدَفَ** [şadef] vahşī cānibine tarīk eğri olmaktadır. Ve Aşma'ī eyitti: **صَدَفَ** [şadef] deve ayağının vahşī cānibine eğri olmasıdır gerek elde gerek ayakta olsun. Ve eger eğrilik cānib-i ünsīde olsa ona **أَفْكَدَ** [efkad] derler.

الْأَصْدَفُ [el-aşdef] (elifin ve dāl'ın fethiyle) Şol attır ki uylukları birbirine karīb olup tırnakları birbirinden irak ola, bilekleri burulmuş olduğu sebebeden.

الصُّدْفُ [eş-şuduf] (zammeteyle) Kezālik mürtefi' olan dağın nihāyet bulduğu yerdir. Ve fethateyle dahi cā'izdir, nitekim mürūr etti. Ve kuri'e bihimā kavluhu ta'ālā: "بَيْنَ الصُّدْفَيْنِ" Ve Aşma'ī eyitti: **صَدَفَ** [şadef] her mürtefi'e itlāk olunur **هَدَفَ** [he-

def] gibi.

الْمُصَادَفَةُ [el-muṣādefet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Bir kimseye rāst gelmek; tekūlu: صَادَفْتُ فَلَانًا إِذَا وَجَدْتُهُ

الصَّوَادِفُ [eş-şavādif] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol deve sürüsüdür ki havuzda olan deve sürüsünün üzerine gelip onlar su içince artlarında durup onların gitmesini muntazır olalar.

[ص ر ف]

الصَّرْفُ [eş-şarf] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tevbe ma'nāsıdır; yukālu: صَرَفْتُ يُونُسَ عَيْتِي لَا يَقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ [şarf] hile ma'nāsıdır; ve minhu kavluhum: ﴿فَمَا لِي وَالْأُمُورُ إِنَّهُ لَيَتَصَرَّفُ فِي الْأُمُورِ﴾ Ve kāle ta'ālā: ﴿تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا﴾ (الفرقان، 19)

صَرْفُ الدَّهْرِ [şarfu'd-dehr] Dehrin hidsāni ya'nī havādisidir. Ve

صَرْفُ [şarf] Tebdile dahi derler; yukālu: صَرَفْتُ الدَّرَاهِمَ بِالدَّنَانِيرِ Ve

صَرْفُ [şarf] Fazla dahi derler; yukālu: بَيْنَ الدَّرْهَمَيْنِ صَرْفٌ لِجُودَةِ فِضَّةٍ أَحَدِهِمَا Ve

صَرْفُ [şarf] Kelāmi ziyāde kılmağa da derler. Ve fi'l-hadisi: “مَنْ طَلَبَ صَرْفَ الْحَدِيثِ” Kāle Ebū 'Ubeyd: صَرْفُ الْحَدِيثِ تَرْيِيئُهُ بِالزِّيَادَةِ (الفرقان، 19) فيه Ve

صَرْفُ [şarf] Döndürmeğe dahi derler; yukālu: صَرَفْتُ الرَّجُلَ فَأَنْصَرَفَ Ve

صَرْفُ [şarf] Oğlancıkları mu'allimhāneden salıvermeğe dahi derler; yukālu: صَرَفْتُ الصَّبِيَانَ إِذَا قَلَّبْتَهُمْ Ve

صَرْفُ [şarf] Belāyı def' etmeğe dahi derler; tekūlu: صَرَفَ اللَّهُ عَنْكَ الْأَدَى

الْمُنْصَرَفُ [el-munşaref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Dönecek yer. Ve dönmek ma'nāsına da gelir.

الصَّرْفَانِ [eş-şarfān] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Leyl ve nehār.

الصَّرْفَةُ [eş-Şarfet] (kezālik şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki o bir münevver yıldızdır ki Zühre dedikleri yıldızın mukābilesindedir, o yıldıza Kalb-iEsed derler, nitekim “زُبُرَةُ كَاهِلِ أَسَدٍ” derler. كَاهِلٌ [kāhil] omuzda olan boyun dibine derler. Ve mezbüre صَرْفَةٌ [şarfet] dediler, onun zuhūrunda soğuk munsarıf olup harāret müteveccih olduğu için. Ve

صَرْفَةٌ [şarfet] Kezālik şol boncuktur ki efsūn boncuklarından 'add olunur.

الصَّرِيفُ [eş-şirif] (şād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir kırmızı boyadır ki onunla na'leyn tasmasını boyarlar. Ve

صَرْفٌ [şirif] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: شَرَابٌ صَرْفٌ إِذَا كَانَ بَحْتًا غَيْرَ مَمْرُوجٍ Ve بَحْتُ [baht] bā-i muvahhade ve ḥā-i mühmele ve tā-i müsennāta kezālik hālis ma'nāsıdır.

الصَّرِيفُ [eş-şarīf] (şād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Su çekerken hāsıl olan bekre āvāzıdır; yukālu: صَرَفْتُ صَرِيفًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

صَرِيفُ الْبَابِ [şarīfu'l-bāb] Kapı āvāzı. Ve

صَرِيفُ نَابِ الْبَعِيرِ [şarīfu nābi'l-be'ir] Deve dişlerinin āvāzı. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: صَرِيفٌ [şarīf] gümüşe dahi itlak olunur. Ve

صَرِيفٌ [şarīf] Memeden çıkan ısıcak süte dahi derler.

الصَّرْوُفُ [eş-şarūf] (şād'ın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki dişlerinin āvāzı işitile.

صَرِيفُونَ [Şarīfūn] (şād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) 'Irāk'ta bir mevzi'in

ismidir.

الْصَّرِيفِيَّةُ [eş-Şarīfiyyet] (şād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan mevzi'e mensüb olan hamr.

الْصَّرَفَانُ [eş-şarefān] (fethateynle) Kalay, رِصَاصُ [reşāş] ma'nāsına. Ve

صَّرَفَانُ [şarefān] Bir cins hurmāyadahi derler.

الصَّرِيفُ [eş-şayref] (şād'ın ve rā'nın fet-hiyle ve yā'nın sükūnuyla) Umūrda tasarruf ve hīleye kâdir olan kimse.

الصَّرِيفِيُّ [eş-şayrefiyy] (kezâlik şād'ın ve rā'nın fethi ve âhirinde yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

صِرَافِي [şayrefiyy] صَرَافُ [şarrāf] ma'nāsına dahi gelir مُصَارَفَةٌ [muşārefet]ten. Ve مُصَارَفَةٌ [muşārefet] semenin bir cinsin cins-i âhara bozmağa derler.

الصَّيَارِفَةُ [eş-şayārifet] (şād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'ci, صَيْرَفِي [şayrefiyy] ler ma'nāsına; âhirinde olan hā ma'nā-yı nisbeti ifāde için gelmiştir.

الصَّيَارِيفُ [eş-şayārīf] Kezâlik cem'ci. Bazı eş'ârda zarûret-i vezn için geldiğine binā'en rā'nın hareketi işbā' olunup harf-i yā mütevellid olmuştur.

الصَّارِفُ [eş-şārif] (rā'nın kesriyle) Şol dişi kelbdir ki erkek taleb eder.

الصُّرُوفُ [eş-şurūf] (zammeteynle) Dişi kelb erkek taleb etmek.

الصَّرَافُ [eş-şirāf] (şād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekûlu: صَرَفَتْ تَصْرِفُ صُرُوفًا وَصِرَافًا

التَّصْرِيفُ [et-taşrīf] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseye tasarruf etmeğe ruhsat vermek; tekûlu: صَرَفْتُ الرَّجُلَ فِي أَمْرِي تَصْرِيفًا فَتَصْرِفَ فِيهِ

الْإِضْطِرَافُ [el-iştirāf] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Taleb-i kesbde o cānibe bu cānibe dönmek; yukālu: إِضْطَرَّفَ فِي طَلَبِ الْكَسْبِ

الْإِسْتِضْرَافُ [el-istişrāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin bir kimseden insirāfın taleb etmek; tekûlu: إِسْتِضْرَفْتُ اللَّهَ الْمَكَارَةَ

[ص ع ف]

الصَّغْفُ [eş-şaf] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir şarābın ismidir ki ehl-i Yemen'e mahsüstur, üzümü soyup bir kap içinde kaynayıp köpüğün atınca terk ederler. Ve ehl-i Yemen'in cāhilleri ona hamr demezler mahsūs ismi olduğundan ötürü.

[ص ف ف]

الصَّفُ [eş-şaff] (şād'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Harbde yā gayrı yerde alay bağlayan kimseler.

الصُّفُوفُ [eş-şufūf] (zammeteynle) Cem'ci. Ve

صَفُّ [şaff] Alay yığılmağa dahi derler. Ve

صَفُّ [şaff] Süt sağarken süt kapların sırası vardı dizmeğe dahi derler. Ve

صَفُّ [şaff] Eti âteş üzerine dizmeğe dahi derler, biryān kılmak için; tekûlu: صَفَفْتُ صَفًّا Ve

صَفُّ [şaff] Eyerin iki kaşının arasına صَفَّةُ [şuffet] kılmağa derler; tekûlu: صَفَفْتُ السَّرَجَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ صَفَّةً

الْمُصَافَةُ [el-muşāffet] (mīm'in zammı ve fā'nın teşdidiyle) Alay yasamak; tekûlu: صَافُوهُمْ فِي الْقِتَالِ

الْمَصَفُّ [el-maşaff] (fethateynle) Harbde alay bağlayacak yer.

الْمَصَافُ [el-meşāff] (mīm'in fethiyle)

Cem'i.

الصَّفَةُ [eş-şuffet] (şād'ın zammıyla) Evin yüksek yeri ki ma'rūftur. Ve eyerin iki kaşının en yerine dahi derler.

الصَّفُفُ [eş-şufaf] (şād'ın zammı ve fā'nın fethiyle) Cem'i.

الصَّفُوفُ [eş-şafūf] (şād'ın fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki onu saġarken bir niçe kab dizerler sūtü çok olduġundan ötürü, nitekim قُرُونٌ [qarūn] derler k̄āf'ın fethi ve rā'nın zammı ile ve شَفُوعٌ [şefūc] derler şīn-i mu'cemenin fethi ve fā'nın zammıyla. Ve قُرُونٌ [qarūn] şol nākadır ki memesinin başları bir yere gelmiş ola. Ve شَفُوعٌ [şefūc] şol nākadır ki bir saġımda iki kab doldura. Ba'zılar eyitti: صَفُوفٌ [şafūf] Şol nākadır ki saġılırken ellerin berāber tuta.

الصَّفِيفُ [eş-şafif] (şād'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol etlerdir ki āteş üzerinde biryān olmak için dizilmiş ola.

الإِصْطِفَافُ [el-iştifāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Saf bağlamak; tekūlu: صَفَّفْتُ الْقَوْمَ فَاصْطَفُوا إِذَا أَحْمَتَهُمْ فِي الْحَرْبِ صَفًّا

الصَّفَافَةُ [eş-şāffet] (fā'nın teşdidiyle) Şol develerdir ki ayakların berāber tuta.

الصَّوَافُ [eş-şavāff] (şād'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Cem'i; yukālu: صَفَّفَتِ الْإِبِلُ قَوَائِمَهَا

الصَّفْصَفُ [eş-şafşaf] (şād'ların fethiyle) Düz yer, arz-ı müsteviye ma'nāsına.

الصَّفْصَافُ [eş-şafşāf] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Söġüt ağacı, şecerü'l-hılāf ma'nāsına.

[ص ل ف]

الصَّلَفَاءُ [eş-şalfā] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki berk ola, arz-ı sulbe ma'nāsına.

الأَصْلَفُ [el-aşlef] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Berk olan mekān.

الصَّلِيفُ [eş-şalīf] (şād'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Boynun bir cānibi.

الصَّلِيفَانُ [eş-şalīfān] (şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle ve meddiyle) Boyunun iki cānibi. Ve

صَلِيفَانُ [şalīfān] Şol iki ağaçtır ki onunla mihaffeler yüklenir. Cevheri'nin kelāmından tebādür eden budur ki صَلِيفَانُ [şalīfān] mihaffeye bağlanan iki ağaçtan 'ibārettir ki mihaffenin yüklenmesi onların birbirine geçmesi ile olur, egerçi sāhib-i Şurāh صَلِيفَانُ [şalīfān] "dū cūp ki ber-du cānib-i pālān bāşed ki mahmel-rā ber-vey nihend" demiştir.

الصَّلِيفُ [eş-şalif] (şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kāsedir ki suyu az ola. Ve

صَلِيفٌ [şalif] Şol buluta derler ki ra'dı çok yağmuru az ola.

الصَّلَفُ [eş-şalef] (fethateynle) Bulut yağmursuz olmak. Ve fi'l-meseli: رَبُّ صَلِيفٍ "رَبُّ صَلِيفٍ" Ya'ni "Çok killet-i matar vardır ki zāt-ı ra'd olan bulutta müşāhede olunur." Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki hasmına va'ıdler edip vukū'a getirmeye. Ve

صَلِيفٌ [şalif] Buġdayın fā'idesi az olmaġa dahi derler, otunun kuvveti az olduġu cihetten, killet-i nüzül-i ta'ām ma'nāsına. Ve

صَلِيفٌ [şalif] 'Avret er yanında hürmetsiz olmaġa dahi derler; yukālu: صَلَفَتِ الْمَرْأَةُ Ve Ḥalīl eyiti: صَلِيفٌ [şalif] zarāfette hadden ziyāde da'vā etmektir, tekebbüre binā'en.

الصَّلِيفُ [eş-şalif] (şād'ın fethi ve lām'ın

kesriyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

التَّصَلُّفُ [et-teşalluf] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle izhār-ı zarāfet edip bî-vech 'arz-ı tekebbür etmek.

الصَّلَافَةُ [eş-şalifet] (şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Bî-hürmet olan 'avret.

الصَّلَاتِيفُ [eş-şalā'if] (şād'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î; yukālu: **إِمْرَأَةٌ صَلَفَةٌ مِنْ نِسْوَةٍ** Egerçi **صَلَائِفُ** [şalā'if] [şalifet] in cem'î olmak gerek bi-hasebi'z-zāhir. **كَالَةِ'ل-قُوتَامِي** yezkuru imre'eten: **لَهَا رَوْضَةٌ فِي الْقَلْبِ لَمْ تَرَعْ مِثْلَهَا | فَوَوْكَ وَلَا الْمُسْتَعْبِرَاتِ الصَّلَاتِيفُ**

الإِضْلَافُ [el-işlāf] (hemzenin kesriyle) Bî-hürmet etmek; yukālu: **أَضَلَفَ اللَّهُ رُفْعًا** **رُفْعُ** [rufğ] rā-i müh-mele ile ve fā'dan sonra ğayn-ı mu'ceme ile ma'şette vüs'at üzere olmak. Ve dīn bābında darb olunan mesellerdendir, 'Arabların **”مَنْ يَتَّبِعْ فِي الدِّينِ يَضْلِفُ“** dedikleri ya'nī halāyık vaktinde bî-hürmet olup onların mahabbetinden bî-nasīb olur, dīnin sıyānet etmeyen kimse.

[ص ن ف]

الصِّنْفُ [eş-şinf] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Nev' ve darb ma'nāsımadır.

الصَّنْفُ [eş-şanf] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Zikr olunan ma'nāda lügattır. Ve

صَنْفُ [Şanf] Bir mevzi'in dahi ismidir.

الصَّنْفِيُّ [eş-Şanfiyy] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Zikr olunan mevzi'e mensüb olan nesne; yukālu: **عُودٌ صَنْفِيٌّ**

الصَّنْفَةُ [eş-şinfet] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) İzārın saçaksız cānibi, **الْإِزَارُ**

[turretu'l-izār] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: **صِنْفَةٌ** [şinfet] izārın cānibidir mutlakan, saçaksız olsun olmasın.

التَّصْنِيفُ [et-taşnīf] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi sınıf sınıf kılıp ba'zı ba'zından temyīz etmek.

[ص و ف]

الصُّوفُ [eş-şūf] (şād'ın zammı ve meddiyle) Koyun yünü.

الصُّوفَةُ [eş-şūfet] (kezālik şād'ın zammı ve meddiyle) Yünden bir pāre.

الصَّافُ [eş-şāf] ('alā-vezni **الْحَالُ** [el-hāl]) Kezālik yün ma'nāsına. Ve

صَافٍ [şāf] Kesirü's-sūf olana dahi derler; yukālu: **كَبِشَ صَافٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الصُّوفِ** yukālu: **أَخَذْتُ بَصُوفَ رَقَبَتِهِ وَبَصَافٍ رَقَبَتِهِ وَبَطُوفٍ رَقَبَتِهِ وَبَطَافٍ رَقَبَتِهِ بِالْمُهْمَلَةِ فِيهِمَا وَبَطُوفٍ رَقَبَتِهِ وَبَطَافٍ رَقَبَتِهِ بِالْمُعْجَمَةِ فِيهِمَا وَبَطُوفٍ رَقَبَتِهِ وَبَطَافٍ رَقَبَتِهِ بِالْقَافِ فِيهِمَا كُلُّهَا بِمَعْنَى** Ve İbnu'l-A'rābī bunu cild-i rakabe ile tefsīr etti, boyun derisi ma'nāsına. Ve Ebu's-Semeyda' eyitti: Bu kelāmi bir kimsenin ardından yetişmeği muhāl zann ederken nāğāh yetişmede isti'māl ederler, gerek rakabesine yapışsın gerek yapışmasın. Ve İbn Dureyd eyitti: Bunun ma'nāsı ense çukurunda olan saça yapışmaktır. Ve Ferrā eyitti: mecmū-ı rakabesine yapışmaktır. Ve Ebu'l-Ğavş eyitti: Kahren tuttu demektir. Ve ba'zılar eyitti: **أَعْطَاهُ بَصُوفَ رَقَبَتِهِ** derler cümleten verdi demek mahallinde, nitekim **أَعْطَاهُ بَرَقَبَتِهِ** derler. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **أَعْطَاهُ مَجَانًا وَلَمْ** **أَعْطَاهُ بَصُوفَ رَقَبَتِهِ** demek **يَأْخُذُ تَمًا** demektir.

صُوفَةٌ [Şūfet] (şād'ın zammı ve meddiyle) Muđar'dan bir kabilenin babası adıdır ki o Ğavş b. Murr adıdır ki cedd-i a'lāları Muđar'dır, zamān-ı cāhiliyyette Ka'be-i

الصَّافُ [eş-şāf] (‘alā-vezni [el-ḥāl] [el-ḥāl]) Bi-ma‘nāhu; iz rubbemā yukālu: يَوْمٌ صَافٌ يُومٌ رَاحٌ وَيَوْمٌ طَانٌ Ya‘nī yelli gün ve balçıklı gün.

المُصَافَةُ [el-muşāyefet] (mīm’in zammı ve yā’nın fethiyle) Eyyām-ı sayf üzere mu‘āmele etmek, مُشَاهَرَةٌ [muşāheret] gibi ay ile olan mu‘āmelede ve مُيَاوَمَةٌ [muyāvet] gibi gün ile olan mu‘āmelede ve مُعَاوَمَةٌ [mu‘āvet] gibi yıl ile olan mu‘āmelede.

الإِصَافَةُ [el-işāfet] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin pîrlik vaktinde oğlu olmak. Ve **إِصَافَةٌ** [işāfet] Faslı-صَيِّفٌ [şayf]a duhüle dahi derler; yukālu: أَصَافُ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الصَّيْفِ Ve

إِصَافَةٌ [işāfet] Def‘-i şerr etmeğe de derler; tekülü: أَصَافَ اللَّهُ عَنِّي شَرَّ فُلَانٍ أَيَّ صَرَفَهُ

صَيِّفِي [Şayfiyy] (şād’in fethi ve yā-i evvelin sükünü ve yā-i sāniyenin teşdidiyle) Bir recülün ismidir ki o Şayfî b. Ekşem’dir.

التَّصْيِيفُ [et-taşıyif] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Yazıya kifāyet etmek; tekülü: صَيِّفَنِي هَذَا الشَّيْءُ أَيَّ كَفَانِي لِصَيِّفِي

الصَّيْفَةُ [eş-şayyifet] (şād’in fethi ve yā’nın kesri ve teşdidiyle) Yazın yağın yağmur; yukālu: أَصَابَتْنَا صَيْفَةٌ غَزِيرَةٌ Ve غَزِيرَةٌ [ğazîret] mu‘cemeteyn ve rā-i mühmele ile kesîre ma‘nāsınadır.

التَّصْيِيفُ [et-teşayyuf] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Yazlamak; yukālu: تَصَيَّفَ مِنَ الصَّيْفِ كَمَا تَقُولُ تَشْتَأُ مِنَ السَّيِّئَةِ

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ع ف]

الضَّعْفُ [eḏ-ḏa‘f] (ḏād’in fethi ve ‘ayn’in sükünüyle) Bī-mecāl olmak ki فُؤَةٌ [ḏū‘et]in hilāfıdır.

الضَّعْفُ [eḏ-ḏu‘f] (ḏād’in zammı ve ‘ayn’in sükünüyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: ضَعَّفَ مِنَ النَّبَابِ الْحَامِسِ

الضَّعِيفُ [eḏ-ḏa‘if] (ḏād’in fethi ve ‘ayn’in kesri ve meddiyle) Za‘fla muttasıf olan nesne.

الضَّعَافُ [eḏ-ḏi‘āf] (ḏād’in kesriyle) Cem‘i.

الضَّعْفَاءُ [eḏ-ḏu‘afā‘] (ḏād’in zammı ve ‘ayn’in fethi ve elifin meddiyle) Kezālik cem‘i.

الضَّعْفَةُ [eḏ-ḏa‘afet] (fethateynle) Kezālik cem‘i.

الإِضْعَافُ [el-iḏ‘āf] (hemzenin kesriyle) Za‘if kılmak; yukālu: أَضْعَفَهُ غَيْرُهُ

إِضْعَافٌ [iḏ‘āf] Bir nesnenin üzerine mislin ziyāde kılmağa dahi derler, تَضْعِيفٌ [taḏ‘if] ma‘nāsına; yukālu: أَضْعَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا ضَعَّفْتُهُ

إِضْعَافٌ [iḏ‘āf] Bir kimse için bir nesneyi muzā‘af kılmağa dahi derler; yukālu: أَضْعِيفُ الْقَوْمُ إِذَا ضُوعِفَ لَهُمْ

إِضْعَافٌ [iḏ‘āf] Bir kimsenin dābbesi za‘if olmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: أَضْعَفَ هُوَ ضَعِيفٌ إِذَا ضَعَّفْتُ دَابَّتُهُ مُضْعِيفٌ فَالضَّعِيفُ فِي بَدَنِهِ وَالْمُضْعِيفُ فِي دَابَّتِهِ كَمَا يُقَالُ قَوِيٌّ مُضْعِيفٌ

الإِشْتِضْعَافُ [el-istiḏ‘āf] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Za‘if ‘add etmek; yukālu: إِشْتَضْعَفُهُ إِذَا عَدَّهُ ضَعِيفًا

التَّضْعِيفُ [et-taḏ‘if] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-

tekrīm)) Bir nesnenin aslı üzerine mislin ziyāde edip misleyn yāhūd ekser etmek. Ve

تَضْعِيفٌ [taḍʿīf] Bir kimsenin davranın bir nesne zaʿīf etmeğe dahi derler; yukālu: **صَعَّفَهُ السَّيْرُ إِذَا أضعَفَهُ** Ve

تَضْعِيفٌ [taḍʿīf] Bir kimseyi zaʿfa nisbet etmeğe dahi derler.

الْمُضَاعَفَةُ [el-muḍāʿafet] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **صَعَّفْتُ الشَّيْءَ وَأضعَفْتُهُ وَضَاعَفْتُهُ بِمَعْنَى**

مُضَاعَفَةٌ [muḍāʿafet] Şol zırha derler ki hal-kaları ikişer ikişer geçmiş ola.

الضَّعْفُ [eḍ-ḍiʿf] (ḍād'ın kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesnenin misli.

الضَّعْفَانِ [eḍ-ḍiʿfān] Tesniyesi, mislān maʿnāsına.

الأَضْعَافُ [el-aḍʿāf] (hemzenin fethiyle) Cemʿi, emsāl maʿnāsına. Ve kavluhu taʿālā: ﴿إِذَا لَادَقْتَاكَ ضِعْفَ الْحَيَوَةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ﴾ Yaʿnī (الإسراء، 75) أي ضِعْفُ الْعَذَابِ حَيًّا وَمَيِّتًا “Azābını muzāʿaf kılarız dünyāda ve āhirette.” Ve

أَضْعَافٌ [aḍʿāf] أَثْنَاءَ [eṣnāʿ] maʿnāsına dahi gelir; ve minhu kavluhum: **وَوَقَعَ فُلَانٌ فِي أَضْعَافِ كِتَابِهِ فَإِنَّهُ يُرَادُ بِهِ تَوَقُّعُهُ فِي أَثْنَاءِ السُّطُورِ وَالْحَاشِيَةِ**

الْمُضْعُوفُ [el-maḍʿūf] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Muzāʿaf olan nesne; yukālu: **أضعَفْتُ الشَّيْءَ فَهُوَ مُضْعُوفٌ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ**

[ض ف ف]

الضَّعْفُ [eḍ-ḍafef] (ḍād'ın ve fā'nın fetha-larıyla) Bir kimsenin ʿayālī çok olmak. Ve Mālik b. Dīnār eyitti: **قَالَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ قَالَ لَمْ يَسْبَغْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ خَبِيزٍ وَلَحْمٍ إِلَّا عَلَى صَفِّ**

in maʿnāsın bir bedevī ʿArabdan suʿāl ettim, eyitti: **تَنَاوَلَا مَعَ النَّاسِ** Yaʿnī kesret-i cemāʿatle ekl etmektir. Ve Ḥalīl eyitti: **صَفَّفَ** [ḍafef] taʿām üzerinde el çok ol-maktır. Ve Ebū Zeyd eyitti: **صَفَّفَ** [ḍafef] şiddet ve müzāyaka maʿnāsınadır. İbnu'l-Aʿrābī dahi böyle dedi; tekūlu minhu: **رَجُلٌ صَفَّفَ الْحَالَ** Ve Aşmaʿī eyitti: **صَفَّفَ** [ḍafef] māl kalīl olup ekl edenler kesir ol-maktır. Ve Ferrā eyitti **صَفَّفَ** [ḍafef] ihtiyāc maʿnāsınadır. Ve

صَفَّفَ [ḍafef] ʿAcele maʿnāsına da gelir; tekūlu: **لَقِيْتُهُ عَلَى صَفْفٍ أَي عَلَى عَجَلَةٍ** Ve

صَفَّفَ [ḍafef] Kezālīk su üzerinde halāyıkın izdihāmına dahi derler.

الضَّفَّةُ [eḍ-ḍaffet] (ḍād'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Binā-i merredir, bir kerre müzāhame etmek maʿnāsına.

التَّضَافُ [et-teḍāff] (tā'nın fethiyle) Su üzerinde müzāhame etmek; yukālu: **تَضَافُوا عَلَى الْمَاءِ إِذَا كَثُرُوا عَلَيْهِ**

الْمُضْفُوفُ [el-maḍfūf] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol sudur ki üzerinde izdihām ola, Aşmaʿī rivāyeti üzere; yukālu: **مَاءٌ مُضْفُوفٌ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ النَّاسُ مِثْلَ مَشْفُوهٍ** Ve

مُضْفُوفٌ [maḍfūf] Şol kimseye de derler ki yanında olan nesne kalmamış ola.

الضَّفُّ [eḍ-ḍaff] (ḍād'ın fethiyle) Nākayı sağarken el ayasının cemīʿiyle sağmak.

الضَّفَّةُ [eḍ-ḍiffet] (ḍād'ın kesriyle) Harkın bir cānibi.

الضَّفَّتَانِ [eḍ-ḍiffetān] (ḍād'ın kesriyle) Tesniyesi harkın iki cānibi maʿnāsına.

[ض ي ف]

الضَّيْفُ [eḍ-ḍafy] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Konuk, mihmān maʿnāsına;

vāhid ve cem' gelir ve gāh olur sīga-i āhar ile cem' olunur. Ve

ضَيْفٌ [ḍayf] Meyl etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَافَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ Ve ok nişāndan 'udul etmeğe de derler; yukālu: ضَافَ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ مِثْلَ صَافٍ إِذَا عَدَلَ Ve

ضَيْفٌ [ḍayf] Gam ve gussa hāsıl olmağa dahi derler; yukālu: ضَافَهُ الْهَمُّ إِذَا نَزَلَ بِهِ

الْأَضْيَافُ [el-aḍyāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الضُّيُوفُ [eḍ-ḍuyūf] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

الضَّيْفَانُ [eḍ-ḍifān] (ḍād'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i. Ve

ضَيْفٌ [ḍayf]in müzekkere ve mü'ennese ıtlākı cā'izdir; yukālu: رَجُلٌ ضَيْفٌ وَامْرَأَةٌ ضَيْفٌ Ve gāh olur tā-i te'nīs dahi ilhāk olunur.

الضَّيْفَةُ [eḍ-ḍayfet] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Mü'ennesi; yukālu: امْرَأَةٌ ضَيْفَةٌ

الإِضَافَةُ [el-iḍāfet] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi kondurup konuklamak. Ve

إِضَافَةٌ [iḍāfet] Bir nesneyi eğip meyl ettirmeğe de derler; yukālu: أَضَفْتُ الشَّيْءَ إِلَى أَضَفْتُهُ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا أَشْفَقْتَ وَحَذَرْتَ Ve havf etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: أَضَفْتُهُ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا أَشْفَقْتَ وَحَذَرْتَ Aşma'ı eyitti: مَضُوفَةٌ [meḍūfet] dedikleri dahi bundan me'hūzdur. Ve

مَضُوفَةٌ [meḍūfet] Korkulu nesneye derler, 'alā-mā se-yec'pu. Ve

إِضَافَةٌ [iḍāfet] Muztarr kılmağa dahi derler. Ve

إِضَافَةٌ [iḍāfet] Bir ismi bir isme ulaştırmağa dahi derler; زَيْدٌ غُلَامٌ gibi ki غُلَامٌ [gūlām] muzāf زَيْدٌ [zeyd] muzāfun ileyhtir. Ve **إِضَافَةٌ** [iḍāfet]le maksūd tahsīs ve ta'rīftir. Bu sebebden şey' kendi nefsiye muzāf olmaz, zīrā kendi nefsiyle bilinmek lāzım

olur kendi nefsi bilindikte, hod izāfete ihtiyāc kalmaz.

التَّضْيِيفُ [et-taḍyīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhā; tekūlu: أَضَفْتُ الرَّجُلَ وَضَيْفَتُهُ إِذَا أَنْزَلْتَهُ بِكَ ضَيْفًا وَقَرَيْتَهُ

الضَّيَافَةُ [eḍ-ḍiyāfet] (ḍād'ın kesriyle) Bir kimseye konuk olmak; tekūlu: ضَمِنْتُ الرَّجُلَ ضَيْفًا إِذَا نَزَلْتُ عَلَيْهِ ضَيْفًا

التَّضْيِيفُ [et-teḍayyuf] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşḍīdiyle) Kezālik bir kimseye konuk olmak; tekūlu: تَضَيَّفْتُ الرَّجُلَ إِذَا نَزَلْتُ عَلَيْهِ ضَيْفًا Ve

تَضَيَّفُ [taḍayyuf] Gün gurūbā meyl etmeğe de derler; yukālu: تَضَيَّفَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ لِلْغُرُوبِ

الْمَضُوفُ [el-maḍūf] (mīm'in fethi ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Korkulu olan nesne.

الْمُضَافُ [el-muḍāf] (mīm'in zammıyla) Harbde etrāfi ihāta olunan kimseler. Ve

مُضَافٌ [muḍāf] Bir kavme mülhak olan nesneye dahi derler.

الضَّيْفُ [eḍ-ḍif] (ḍād'ın kesri ve meddiyle) Yan, cenb ma'nāsına.

الضَّيْفَانُ [eḍ-ḍayfen] (ḍād'ın ve fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki konukla bile gele. Ve nūn zā'idedir. Pes ضَيْفَانٌ [ḍayfen] فَيَعْلَلُ [fa'len] vezni üzeredir, değildir.

FASLU'Ṭ-ṬĀ' (فَصْلُ الطَّاءِ)

[ط خ ف]

الطَّحَافُ [eṭ-ṭaḥāf] (ṭā'nın fethiyle ve ḥā-i mu'ceme ile) Yufka olan buluttur, sehāb-ı rakīk ma'nāsına.

الطَّحْفُ [eṭ-ṭaḥf] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol gussadır ki kalbi örter.

طِحْفَةٌ [Ṭiḥfet] (ṭā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir; ve minhu: [Ve] يَوْمٌ طِحْفَةٌ derler, şol muhārebe gününe ki mevzi-i mezkūrda Benī Yerbū'la Kābūs b. el-Munzir b. Mā'ussemā beyninde vāki' olmuştur.

الطَّلْحُفُ [eṭ-ṭilaḥf] (ṭā'nın kesri ve lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) جَبَجَزٌ [ḥibeçr] vezni üzere) Bir nesneyi berk vurmak; yukālu: Ve ضَرَبْتُ طَلْحُفَ أَبِي شَدِيدٌ [ḥibeçr] ḥā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile kalın olan nesne, pes طَلْحُفٌ [ṭilaḥf]ta lām zā'ide olur.

[ط ر ف]

الطَّرْفُ [eṭ-ṭarf] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Göz, 'ayn ma'nāsına. Ve bu cem' olmaz, zīrā bu aslında masdar oldu-ğu için vāhid ve cem' olmağa sālīh olur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا يَزِيدُ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ﴾ (ابراهيم) (43 Ve

طَرْفٌ [Ṭarf] Kezālik iki yıldızdır ki cebhedendir, onlar esedin gözleri mesābesindedir, kamer onlara nāzil olur. Ve

طَرْفٌ [ṭarf] ضَرْفٌ [şarf] ma'nāsına da gelir; yukālu: Ve طَرْفَهُ عَنْهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve yeni olan nesneyi mergūb görüp eski olanı unutmağa

dahi derler; tekūlu: "يَطْرِفُكَ الْأَذْنَى عَنِ الْأَبْعَدِ" Ve أَيُّ تَسْتَطْرِفُ الْجَدِيدِ وَتُنْسِي الْقَدِيمِ

طَرْفٌ [ṭarf] Göz kapakların birbirine kapa-mağa dahi derler; tekūlu: طَرْفٌ يَطْرِفُ طَرْفًا مِّنْ Kezālik البَابِ الثَّانِي إِذَا أَطْبَقَ أَحَدٌ جَفْتَيْهِ عَلَى الْآخَرِ ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla vāhidi bir kerre göz kapamak ma'nāsına. Ve sür'at ma'nāsına dahi gelir; yukālu: "أَسْرَعُ مِنْ طَرْفَةٍ" Ve عَيْنٌ

طَرْفٌ [ṭarf] Göze bir nesne değirmek ile gözü yaşartmağa dahi derler; tekūlu: طَرْفْتُ Ve عَيْنُهُ إِذَا أَصْبَتَهَا بِشَيْءٍ فَدَمَعَتْ

طَرْفَةٌ [ṭarfet] Gözde kandan olan kırmızı noktaya dahi derler ki yā darbdan yā gayrı nesneden hāsıl olur.

الطَّرِيفُ [eṭ-ṭirif] (ṭā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Atın a'lāsına derler, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: فَرَسٌ طَرْفٌ مِّنْ حَيْلٍ طُرُوفٍ

الطَّرُوفُ [eṭ-ṭurūf] (zammeteynle) Cem'i. Ve Ebū Zeyd eyitti: طَرْفٌ [ṭirf] erkek olan ata mahsūs sıfattır. Ve

طَرْفٌ [ṭirf] Yiğitlerin a'lāsına dahi derler, civān-ı kerīmü'l-hisāl ma'nāsına.

الطَّرَافُ [eṭ-ṭaref] (fethateynle) Cānib, nāhiye ma'nāsına.

الطَّرَفَانُ [eṭ-ṭarefān] Tesniyesi. Ve gāh olur طَّرَفَانٌ [ṭarefān]la vālid ve vālide murād olunur; yukālu: فَلَانَ كَرِيمٍ الطَّرَفَيْنِ يُرَادُ بِهِ نَسَبٌ "وَكَيْفَ بِأَطْرَافِي إِذَا Kāle Ebū Zeyd وَنَسَبُ أُمَّهِ مَا شَتَمْتَنِي | وَمَا بَعْدَ شَتْمِ الْوَالِدَيْنِ صَلُوحٌ"

الْأَطْرَافُ [el-eṭrāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve gāh olur أَطْرَافٌ [eṭrāf]la vālideyn ve ihve ve a'fām murād olunur. Ve bi'l-cümle her karīb murād olur ki o mahrem ola. Ve

طَّرَفَانٌ [ṭarefān] ile gāh olur lisān ile ze-

ker murād olur; ve minhu kavluhum: ﴿لَ﴾
 “يَذَرِي أَيُّ طَرْفِيهِ أَطْوَلُ” İbnu'l-A'rābī eyitti: Bu kelāmda طَرْفَيْنِ [ṭarafeyn]den murād zeker ile lisāndır. Ve gāh olur طَرْفَيْنِ [ṭarafeyn] le ağız [ve] dübüür murād olur; yukālu: “لَا يَمْلِكُ طَرْفِيهِ” İbnu's-Sikkīt eyitti: Bu kelāmda طَرْفَيْنِ [ṭarafeyn]le maksüd fem ile dübüürdür, kaçan devā içe yāhūd mest ola. Ve

طَرْفٌ [ṭaref] Masdar dahi gelir, nāka mer'ānın bir cānibinde otlayıp āhar nākalara karışmamak ma'nāsına; yukālu: طَرْفَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ أَطْرَافَ الْمَرْعَى وَلَمْ تَحْتَلِطْ بِالتُّوقِ **الْطَّرْفُ** [et-teṭarruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik nāka taraf-ı mer'āyı tutmak.

الطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarīfet] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol nākadır ki mer'ā-yı vāhidde karār etmeye.

الطَّرِيفُ [eṭ-ṭarīf] (kezālik ṭā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol recüldür ki bir 'avret üzere sābit olmaya ve bir musāhible karār etmeye. Ve

طَرْفٌ [ṭarīf] Şol kimseye dahi derler ki فَعُدُّدُ [ḵu'ḵudud] nakīzi ola. Ve فَعُدُّدُ [ḵu'ḵudud] ḵāf'ın ve dāl-ı evvelin zammı ile şol kimsedir ki cedd-i ekberine vesāyiti az ola, ābāsı mu'ammer olmakla.

الْمِطْرَافُ [el-miṭrāf] (mīm'in kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Şol nākadır ki bir mer'āda otlamaz, mer'ā-yı āharda otlamayınca, ya'nī tefennün üzere otlar.

الطَّرَفَاءُ [eṭ-ṭarfā'] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bostānī olan ılıgın ağacı.

الطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarefet] (fethateynle) Vāhidi. Ve **طَرْفَةُ بِنِ الْعَبْدِ** [Ṭarefet b. el-'Abd] Bir kimse-

nin ismidir, lafz-ı mezbūrdan me'hūzdur. Ve Sībeveyhi eyitti: طَرْفَاءٌ [ṭarfā'] vāhid ve cem' gelir.

الْمَطْرُوفُ [el-maṭrūf] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnu ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol 'avrettir ki gözün ricāle dikip nazarın zevcinden gayrıya sarf eyler; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مَطْرُوفَةٌ بِالرِّجَالِ إِذَا طَمَحَتْ عَيْنُهَا إِلَيْهِمْ وَصَرَفَتْ بَصَرَهَا عَنْ بَعْضِهَا إِلَى سِوَاهُ** Ve Ebū 'Amr eyitti: **فُلَانٌ مَطْرُوفٌ الْعَيْنِ بِفُلَانٍ** derler kaçan ondan gayrı kimseye nazar etmese. Ve

مَطْرُوفَةٌ [maṭrūfet] نَصِيٌّ [neṣiyy] dedikleri otu çok olan yere dahi derler.

الْمُطْرَفُ [el-muṭref] (mīm'in zammı ve ṭā'nın sükūnu ve rā'nın fethiyle) **مَطَارِيفٌ** [meṭārif]in vāhididir.

الْمِطْرَفُ [el-miṭref] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) **مَطَارِيفٌ** [meṭārif]in vāhididir.

الْمَطَارِيفُ [el-meṭārif] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Zikr olunanların cem'idir, kenārında 'alemleri olan ridālar ma'nāsına ki murabba' olup حَزٌّ [ḥazz] dedikleri nesneden dokunmuş ola. Ve Ferrā eyitti: Bunda asl mīm'in zammıdır, zīrā **أَطْرَفٌ** [aṭref]ten me'hūzdur iki tarafına 'alem kılındı ma'nāsına ve lākin zammeyi sakīl görmeğin kesreye tebdil ettiler dedi.

الْإِطْرَافُ [el-iṭṭirāf] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir nesneyi yakında almak; yukālu: **إِطْرَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَيْتُهُ** **إِفتِيْعَالٌ** [ifti'āl]den olur.

الْمُطْرَافُ [el-muṭṭaref] (mīm'in zammı ve ṭā'nın teşdīdi ve rā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki tāze alınmış ola; yukālu: **بِعَيْزٍ مُطْرَفٌ**

الْإِسْتِطْرَافُ [el-istiṭrāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi طَرِيفٌ [ṭarīf] 'add et-

mek. Ve طَرِيفٌ [ṭarīf] yeni alınan nesneye derler. Ve bir nesneyi yeniden edinmeğe dahi derler; tekülü: إِسْتَطَرَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْدَثْتَهُ

الْمُسْتَطَرَفُ [el-mustatref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Yeni olan nesne. Ve yakında geçen günlere dahi derler; ve minhu kavluhum: فَعَلْتُ ذَلِكَ فِي مُسْتَطَرَفِ الْأَيَّامِ

الْمُطَرَّفُ [el-muṭarref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; ve minhu kavluhum eyzan: فَعَلْتُ ذَلِكَ فِي مُطَرَّفِ الْأَيَّامِ أَيْ فِي مُسْتَأْنَفِ الْأَيَّامِ

الطَّارِفُ [eṭ-ṭarīf] (rā'nın kesriyle) Yeni ele giren māl.

الطَّرِيفُ [eṭ-ṭarīf] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik hādis olan māl. Ve bu talīd [talīd]in ve telīd [telīd]in hilāfıdır ki tālīd [tālīd] ve telīd [telīd] tā-yı müsennāla māl-ı kadīme derler. Ve

طَرِيفٌ [ṭarīf] cedd-i a'lāsına vāsita-i nesbebi çok olan kimseye dahi derler ki فَعَدُّدٌ [ku'dud]un mukābilidir, nitekim طَرِيفٌ [ṭarīf] tefsirinde mūrūr etti. Ve bu evsāf-ı hamīdedendir, bununla medh olunur. Şa'leb eyitti: الْأَطْرَافُ الْأَشْرَافُ

الطَّرَافَةُ [eṭ-ṭarāfet] (ṭā'nın fethiyle) Sıfat-ı mezbūre üzere olmak; yukālu: طَرَفَ طَرَّافَةً مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ

الطَّرُوفَةُ [eṭ-ṭurfet] (ṭā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) İsmdir, nev-peydā olan māl ma'nāsına; ve yukālu: طَرَفَ فُلَانٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيْضًا إِذَا جَاءَ بِطَرُوفَةٍ

الْإِطْرَافُ [el-iṭrāf] (hemzenin kesriyle) Kezālik طَرُوفَةٌ [ṭurfet] getirmek; yukālu: أَطْرَفَ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ بِطَرُوفَةٍ أَيْضًا

الطَّرِيفَةُ [eṭ-ṭarīfet] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) نَصِيحِي [neṣiyy] dedikleri otun ismidir, ağardığı hinde; yukālu: طَرَفَ

الْبَلَدُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَتْ طَرِيفَتُهُ Ve Ebū Yusūf eyitti: طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] نَصِيحِي [neṣiyy] ve صَلِييَانٌ [ṣilliyān] dedikleri ota itlāk olunur, kaçan kemālin bulsa.

الطَّرَافُ [eṭ-ṭirāf] (ṭā'nın kesriyle) Deriden olan evdir, يَبَيْتٌ مِنْ أَدِيمٍ ma'nāsına.

الطَّارِفَةُ [eṭ-ṭarīfet] (rā'nın kesriyle) Māl-ı kesir mahallinde isti'māl olunur; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِطَرِيفَةٍ عَيْنِ أَبِي جَاءَ بِمَالٍ كَثِيرٍ

الطَّوَارِفُ [eṭ-ṭavārif] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol haymelerdir ki etrāfı kaldırılmış ola, taşrası görülsün diye. Ve

طَوَارِفُ [ṭavārif] Gözler ma'nāsına dahi gelir; غَيُونٌ [ʿuyūn] gibi; ve minhu kavluhum: لَا تَرَاهُ الطَّوَارِفُ

التَّطْرِيفُ [et-taṭrīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ʿAskerin çevresinde mukātele kılmak; yukālu: طَرَفَ فُلَانٌ إِذَا قَاتَلَ حَوْلَ الْعُسْكَرِ Ya'nī bir tarafa hamle edip öbür taraf üzerine bıraktığı için تَطْرِيفٌ [taṭrīf] derler.

الْمُطَرَّرِفُ [el-muṭarraf] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir kimsenin ismidir, مُطَرَّرِفٌ [muṭarraf] dediler zikr olunan ma'nādan ötürü. Ve

مُطَرَّفٌ [muṭarref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) ve

مُطَرَّرِفٌ [muṭarraf] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol ata dahi derler ki başı ve kuyruğu ak olup sā'ir cesedi gayrı renk ola.

الْمُطَرَّرِفَةُ [el-muṭarrafet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol koyuna derler ki ak olup kuyruğunun ucu siyāh ola.

[ط ر ه ف]

الْمُطَرَّهِفُ [el-muṭraḥiff] (mīm'in zammı ve ṭā'nın sükūnu ve hā'nın kesri ve fā'nın teşdidiyle) Şol zī-hüsn olan kimsedir ki

hüsnü tamām ola.

[ط ف ف]

الطَّافِيفُ [eṭ-ṭafīf] (ṭā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kalīl ma'nāsınadır.

الطَّفَافُ [eṭ-ṭafāf] (ṭā'nın fethi ve fā'nın tahfifiyle) Kīle cemī'-i cevānibiyle dolmak; ya'nī tamām silme ve dolu olmak.

الطِّفَافُ [eṭ-ṭifāf] (ṭā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الطَّفُّ [eṭ-ṭaff] (ṭā'nın fethi ile) ve

الطَّفْفُ [eṭ-ṭafef] (fethateynle) Kīleyi vech-i mezbūr üzere ölçmek. Ve fi'l-hadīsi: "كُلُّكُمْ بَنُو آدَمَ طَفَّ الصَّاعَ لَمْ تَمَلُّوهُ" Ya'nī kīleyi tamām doldurmamakta yeksānsız. Ve

طَفُّ [Ṭaff] Bir mevzī'in ismidir, Kūfe nāhiyesinde. Ve dağın aşağısına dahi derler, سَفْحُ الْجَبَلِ [sefḥu'l-cebel] ma'nāsına.

الطُّفَافَةُ [eṭ-ṭufāfet] (ṭā'nın zammı ile) ve

الطُّفَافُ [eṭ-ṭufāf] (kezālik ṭā'nın zammı ile) Kīlenin başı. Ve gāh olur zarfın kendiye dahi itlāk olunur; yukālu: **إِنَاءٌ طُفَافٌ إِذَا بَلَغَ** Ya'nī kīle başlı olsa.

الْإِطْفَافُ [el-iṭfāf] (hemzenin kesriyle) Kīleyi başlı etmek.

التَّطْفِيفُ [et-ṭafīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kīleyi eksik etmek, ya'nī tamām doldurmamak. Ve

تَطْفِيفٌ [taṭfīf] At sıçratmağa dahi derler bā'yla isti'māl olundukta; ve minhu kavlu İbn 'Ömer: **ذَكَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبَقَ الْخَيْلَ** "كُنْتُ فَارِسًا يَوْمَئِذٍ فَسَبَقْتُ النَّاسَ حَتَّى طَفَّفَ الْفَرَسُ بِي مَسْجِدَ زُرَيْقٍ حَتَّى كَادَ يُسَاوِي الْمَسْجِدَ" يعنِي Ve **وَتَبَّ بِي** [veṣbet] s̄ā-yı müsellese ile sıçramağa derler.

الطَّلْفُفَةُ [eṭ-ṭaftafet] (‘alā-vezni الرَّزْلَةَ [ez-zelzelet]) Böğür, حَاصِرَةٌ [ḥāširet]

ma'nāsına.

الطَّنْطَافُ [eṭ-ṭaftāf] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükünuyla) Ağacın etrafı; ve kavluhum: **خُذْ مَا طَفَّ لَكَ وَأَطَّفْ وَاسْتَطَفَّ لَكَ أَيَّ خُذْ مَا ارْتَفَعَ لَكَ وَأَفَكَنَّ**

[ط ل ف]

الطَّلْفُ [eṭ-ṭalf] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükünuyla) ve

الطَّلْفُ [eṭ-ṭalef] (fethateynle) Heder ve zāyi' ma'nāsınadır. Ve

طَلْفٌ [ṭalef] Kezālik 'atāya ve hibeye de derler.

الْإِطْلَافُ [el-iṭlāf] (hemzenin kesriyle) Hibe kılmak; yukālu: **أَطْلَفَنِي وَأَسْلَفَنِي** Ve **إِسْلَافٌ** [islāf] bir nesneyi selef vermektir. Ve

إِطْلَافٌ [iṭlāf] Bir nesneyi heder kılmaya dahi derler; yukālu: **أَطْلَفُهُ إِذَا أَهْدَرَهُ**

[ط ن ف]

الطَّنْفُ [eṭ-ṭanef] (fethateynle) Dağın yumru olan yeri ve kulelerinden biri.

الْمُطْنِفُ [el-muṭnif] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Dağ başına çıkan kimse. Ve

طَنْفٌ [ṭanef] Kezālik dīvārın küngüresine derler. Ve ev kapısının üzerine yaptıkları sāyebāna dahi derler. Ve

طَنْفٌ [ṭanef] Kezālik kayışlara dahi derler, **سَيُورٌ** [suyūr] ma'nāsına. Ve ṭā'nın zammı dahi lügattır, bunların cemī'isinde.

[ط و ف]

الطُّوفُ [eṭ-ṭavf] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Bir nesnenin etrafın dolaşmak.

الطُّوفَانُ [eṭ-ṭavefān] Bi-ma'nāhu; yukālu: **طَافَ حَوْلَ الشَّيْءِ يَطُوفُ طُوفًا وَطُوفَانًا**

طُوفٌ [ṭavf] Şol tulumlara derler ki üfürüp

birbirine bağlayıp sath üslubunda kılıp ‘azīm sularda üzerine binerlerve ba‘zı nesne de yükledirler ve gāh olur onu ağaçtan dahi ederler. Ve

طَوْفٌ [taʔv] Gā’ite dahi derler; tekūlu minhu: طَافَ يَطُوفُ طَوْفًا إِذَا ذَهَبَ إِلَى الْبِرَازِ لِيَتَعَوَّطَ Ve بَرَاژُ [birāz] bā-i muvahhadenin kesriyle vāsi yer ma‘nāsına.

التَّطَوُّفُ [et-tetavvuf] (fethateynle ve vāv’ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْإِسْتِطَافَةُ [el-istiṭāfet] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu kezālik; yukālu: تَطَوَّفَ حَوْلَ الشَّيْءِ وَاسْتِطَافَهُ

عَسَسَ [eṭ-ṭā’if] (yā’nın kesriyle) [‘ases] ki gece ile şehri dolaşır. Ve

طَائِفٌ [ṭā’if] Kabīle-i Şakīf’in vilāyetidir. Ve

طَائِفٌ [ṭā’if] Yay hānesine dahi derler.

الطَّائِفَةُ [eṭ-ṭā’ifet] (kezālik yā’nın kesriyle) Bir nesnenin bir pāresine derler. Ve Bārī ta‘ālānın: ﴿وَلْيَسْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (النور، 2) dediği kavli-i şerīfnde طَائِفَةٌ [ṭā’ifet] i İbn ‘Abbās vāhid ve mā-fevka vāhid ile tefsīr etti.

الطُّوفَانُ [eṭ-ṭūfān] (ṭā’nın zammı ve meddiyle) Mübālaga ile yağın yağmura ve mübālaga ile gelen sele derler bir haysiyetle ki her nesneyi örte. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ (العنكبوت، 14)

الطُّوفَانَةُ [eṭ-ṭūfānet] (kezālik ṭā’nın zammı ve meddiyle) طُوفَانٌ [ṭūfān]ın vāhididir. Aḥfeş rivāyeti üzere ve muktezā-yı kıyās üzere gāh olur gece karanusuna dahi طُوفَانٌ الظَّلَامِ derler.

الطُّوفُ [eṭ-ṭūf] (ṭā’nın zammı ve meddiyle) Ense çukurunda biten kıl.

الطَّافُ [eṭ-ṭāf] (‘alā-vezni [el-ḥāl] Bi-

ma‘nāhu; yukālu: أَخَذَهُ بِطُوفٍ رَقَبَتِهِ وَيَطَافُ رَقَبَتِهِ مِثْلُ صُوفٍ رَقَبَتِهِ Ve

طَافٌ [ṭāf] Kesīrū’t-tavāf olan kimseye dahi derler.

التَّطَوُّيفُ [et-taṭvīf] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Çok tavāf etmek; yukālu: طَوَّفَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ التَّطَوُّافَ

التَّطَوُّافُ [et-taṭvāf] (tā’nın fethi ve ṭā’nın sükūnuyla) Tavāf etmek.

الْإِطَافَةُ [el-iṭāfet] (hemzenin kesriyle) Bir yere konmak yāhūd ona yakın varmak; yukālu: أَطَافَ بِهِ إِذَا أَلَمَّ بِهِ وَقَارَبَهُ

[ط ه ف]

الطَّاهِفُ [eṭ-ṭahf] (tā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Şol ta‘āmdır ki onu darıdan işlerler.

الطَّاهِفَةُ [eṭ-ṭahfet] (kezālik ṭā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) صِلْيَانٌ [şilliyān] dedikleri otun a‘lāları.

الطَّاهِفَاءُ [eṭ-ṭahāf] (ṭā’nın fethiyle) Yüksek olan bulut, sehāb-ı mürtefi‘ ma‘nāsına.

الطُّهَافَةُ [eṭ-ṭuhāfet] (ṭā’nın zammı ile) Kılıç kabzasında olan bağ.

[ط ي ف]

الطَّيْفُ [eṭ-ṭayf] Esnā-yı nevmde hayāl yürütmesi.

الْمَطَافُ [el-meṭāf] (mīm’in fethi ile) Bi-ma‘nāhu; yukālu: طَافَ الْخَيَالُ يَطِيفُ طَيْفًا وَمَطَافًا Ve ‘Arabların طَيْفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ dedikleri لَمَمٌ مِنَ الشَّيْطَانِ ma‘nāsındır, ya’nī şeytān mekri, cinn mekri dedikleri gibi.

الطَّائِفُ [eṭ-ṭā’if] (yā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu. Ve kuri’e kavluhu ta‘ālā: ”إِذَا مَسَّهُمْ طَيْفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ“ وَطَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ (الأعراف، 201) وَهُمَا بِمَعْنَى

FASLU'Z-ZĀ'

(فَصْلُ الظَّاءِ)

[ظ ر ف]

الظَّرْفُ [eẓ-zarf] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kap, وعاء [vi'ā] ma'nāsına. Ve nahviyyūnun ظَرْفُ زَمَانٍ [zarfu zemān] ve ظَرْفُ مَكَانٍ [zarfu mekān] dedikleri bundan me'hūzdur. Ve

ظَرْفٌ [zarf] Zarāfete dahi derler, kiyāset ma'nāsına.

الظَّرَافَةُ [eẓ-zarāfet] (zā'nın fethi ile) Ma'rūftur; yukālu: ظَرْفُ الرَّجُلِ ظَّرَافَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَخَامِيسِ

الظَّرِيفُ [eẓ-zarīf] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Zarāfet ehli olan kimse.

الظَّرَفَاءُ [eẓ-zurefā'] (zā'nın zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cem'i.

الظَّرَافُ [eẓ-zirāf] (zā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

الظَّرُوفُ [eẓ-zurūf] (zammeteynle) Kezālik ظَّرِيفٌ [zarīf]in cem'idir, ba'zı kavlı üzere, gūyā ki ظَّرَفَاءُ [zurefā']yı cem' ettiler, zevā'idden hazf ettikten sonra. Ve Ḥalīl eyitti: Bu مَذَاكِيرُ [mezākīr] menzilesindedir ki مَذَاكِيرُ [mezākīr] ذَكَرٌ [zeker]in cem'idir, lākin ذَكَرٌ [zeker] sīgası üzere cem' olunmamıştır.

الْإِظْرَافُ [el-izrāf] (hemzenin kesriyle) Zarīf veled sāhibi olmak; yukālu: أَظْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ بَيْنَ ظَّرَفَاءِ

التَّظْرُوفُ [et-teẓarruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle zarīflenmek; yukālu: تَظْرَفَ فُلَانٌ إِذَا تَكَفَّفَ الظَّرْفُ

[ظ ل ف]

الظِّلْفُ [eẓ-zilf] (zā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Koyun ve sığır ve geyik tırnaklarına itlāk olunur. Ve 'Amr b. Ma'dikereb: "وَخَيْلٌ تَطَأُكُمْ بِأظْلَافِهَا" kavlinde at tırnağına itlāk etti isti'āreten.

الظَّلْفُ [eẓ-zullef] (zā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Berk tırnak ma'nāsında isti'māl olunur te'kīden; yukālu: ظَلَوْفٌ ظَلْفٌ أَي شِدَادٌ

الظَّلْفُ [eẓ-zalf] (zā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tırnağa vurmak; yukālu: رَمَيْتُ الصَّيْدَ فَظَلَفْتُهُ إِذَا أَصَبْتُ ظَلْفَهُ Ve

ظَلْفٌ [zalf] Men' ma'nāsına da gelir; yukālu: ظَلَفَ نَفْسَهُ عَنِ الشَّيْءِ يَظْلِفُهَا ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

ظَلْفٌ [zalf] Eseri gizlemeğe dahi derler; yukālu: ظَلَفْتُ أَثْرِي إِذَا مَشَيْتُ فِي الْحُزُونَةِ لِئَلَّا يَتَّبِعَنِي أَثْرُكَ Ve هُزُونَةٌ [huzūnet] ḥā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile yer berk olmak.

الْإِظْلَافُ [el-izlāf] (hemzenin kesriyle) Kezālik iz gizlemek berk yerde yürümekle; yukālu: أَظْلَفْتُهُ إِذَا مَشَيْتُ فِي الْحُزُونَةِ لِئَلَّا يَتَّبِعَنِي أَثْرُكَ

الْمَظْلُوفُ [el-mazlūf] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Tırnağına vurulmuş hayvān, Ya'qūb rivāyeti üzere.

الظَّلِيفُ [eẓ-zalīf] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Yaramaz hālli olan kimse; yukālu: رَجُلٌ ظَلِيفٌ أَي سَيِّءُ الْحُلُقِي Ve İri olan yere dahi derler; yukālu: مَكَانٌ ظَلِيفٌ أَي خَشِنٌ Ve kavī olan şerre de derler; yukālu: سَرٌّ ظَلِيفٌ أَي شَدِيدٌ Ve

ظَلِيفٌ [zalīf] Bir nesnenin bahāsı verilmemek mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: ذَهَبَ فُلَانٌ بِغَلَامِي ظَلِيفًا أَي ذَهَبَ بِهِ بِلَا ثَمَنِ Ve

ظَلِيفٌ [zalıf] Götürü ma'nāsında dahi isti'māl olunur; yukālu: أَخَذَ الشَّيْءَ بِظَلِيفِهِ أَخذَ الشَّيْءَ بِظَلِيفِهِ وَ لَمْ يَثْرُكْ شَيْئًا إِذَا أَخَذَهُ كَلَّةٌ Ve **ظَلِيفٌ** [zalıf]in bahā verilmemek husūsunda Cevherī'nin tefsīri mükerrer vāki' olmuştur, biri Ebū Zeyd'den rivāyet zeylinde ve biri Ebū 'Amr'dan rivāyet zeylinde.

الْأُظْلُوفَةُ [el-uẓlūfet] (hemzenin ve lām'ın zammı ile) Şol yerdir ki onda keskin taşlar ola, gūyā ki o yerinyaratılışı dağ yaratılışı gibi ola.

الْأُظَالِيفُ [el-eẓālīf] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'î.

الظَّلْفُ [ez-ẓalef] (fethateynle) Heder ma'nāsına; yukālu: دَهَبَ دُمُهُ ظَلْفًا وَظَلْفًا دَهَبَ دُمُهُ ظَلْفًا وَظَلْفًا أَي هَدَرَ بَاطِلًا بِالتَّسْكِينِ Ebū 'Amr eyitti: Ben bunu zā ile ve tā ile istimā' ettim. Ve

ظَلَفٌ [ẓalef] İmtinā' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ظَلَفْتُ نَفْسِي عَنْ كَذَا تَظْلَفُ ظَلْفًا مِنَ الْبَابِ Ve الرَّاعِ إِذَا كَفَّتْ

ظَلَفٌ [ẓalef] Ma'ṣet şiddet üzere olmağa derler.

الظَّلِفَةُ [ez-ẓalifet] (zā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol 'avrettir ki nefsinin 'azīz tuta; yukālu: إِمْرَأَةٌ ظَلِفَةُ النَّفْسِ أَي عَزِيزَةٌ عِنْدَ نَفْسِهَا Ve

ظَلِفَةٌ [ẓalifet] Şol berk yere derler ki onda iz belli olmaya. Ve şiddet-i ma'āşa **ظَلَفٌ** [ẓalef] dedikleri bundan me'hūzdur. Ve

ظَلِفَةٌ [ẓalifet] Deve pālānlarının ağacına dahi derler.

الظَّلِفَاتُ [ez-ẓalifāt] (zā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) **ظَلِفَةٌ** [ẓalifet]in cem'idir, şol ağaçlar ma'nāsına ki onlar dört ağaçtır, devenin iki yanında kaçan pālān yere konsa onların ucu yere yetişir. Pālānın ön kaşında iki **ظَلِفَةٌ** [ẓalifet] vardır.

[ظ و ف]

الظُّوفُ [ez-ẓūf] (zā'nın zammı ve meddiyle) Ensede biten kıl.

الظُّافُ [ez-ẓāf] ('alā-vezni الْحَال [el-ḥāl]) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَخَذَهُ بِظُوفٍ رَقَبَتِهِ وَبِظَافٍ رَقَبَتِهِ وَهُوَ لَعَةٌ فِي صُوفِ رَقَبَتِهِ

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ر ف]

الْعَثْرِيْفُ [el-ʿiṭrīf] (ʿayn'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla ve rā'nın kesri ve meddiyle) Habīs ve fācir olan kimse ki cerī ve mukdim ola.

الْعَثْرُوْفُ [el-ʿutrūf] (ʿayn'ın ve rā'nın zammı ve mā-beynde tā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: رَجُلٌ عَثْرِيْفٌ وَعَثْرُوْفٌ أَيَّ حَبِيْثٌ فَاجِرٌ جَرِيءٌ مَّاضٍ

الْعَثْرَفَانُ [el-ʿutrufān] (ʿayn'ın ve rā'nın zammı ile) Horoz, dīk maʿnāsına.

[ع ج ف]

الْعَجْفُ [el-ʿacef] (fethateynle) Arıklık, هُزَالٌ [huzāl] maʿnāsına.

الْأَعَجْفُ [el-aʿcef] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Arık olan nesne, مَهْزُوْلٌ [mehzūl] maʿnāsına; yukālu: عَجْفٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ عَجْفٌ الْمَالُ Ve bāb-ı hāmisten dahi gelir; yukālu: عَجْفُ الْمَالِ

الْعَجْفَاءُ [el-ʿacfā] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Müʿennesi.

الْعَجْفَاءُ [el-ʿicāf] (ʿayn'ın kesriyle) Cemʿi, arıklar maʿnāsına, ʿalā-hilāfi'l-kıyās, zīrā أَفْعَلٌ [efʿal] ve فَعْلَاءٌ [faʿlā] فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere cemʿ olunmaz lākin mezbūru سِمَانٌ [simān] üzere binā ettiler. Ve ʿArab tāʿifesi şey'i zıddı üzere binā ederler, nitekim صَدِيْقَةٌ [ṣadiqat] üzere binā edip عَدُوَّةٌ [ʿaduvvet] dediler hālā ki فَعُوْلٌ [faʿūl] فَاعِلٌ [fāʿil] maʿnāsına olsa, ona tā-i te'nīs dāhil olmaz. Ve

أَعَجْفٌ [aʿcef] Yufka olan temrene dahi derler; yukālu: نَضَلْتُ أَعَجْفًا أَيَّ رَقِيْقٍ

الْإِعْجَافُ [el-iʿcāf] (hemzenin kesriyle) Arıklatmak; yukālu: أَعَجَفَهُ إِذَا هَزَلَهُ

الْعَجْفُ [el-ʿacf] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Taʿāmda bir kimseyi kendi nefsi üzere ihtiyār etmek; yukālu: عَجَفَ نَفْسَهُ عَلَى فُلَانٍ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَثَرَهُ بِالطَّعَامِ عَلَى نَفْسِهِ

التَّعْجِيْفُ [et-taʿcīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Doyunca yememek.

[ع ج ر ف]

التَّعْجِرُفُ [et-teʿacruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ile) İvmek ve bī-bāk olmak.

الْعَجْرَفَةُ [el-ʿacrefet] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bi-maʿnāhu.

الْعَجْرَفِيَّةُ [el-ʿacrefiyet] (ʿayn'ın ve rā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu kezālik; yukālu: جَمَلٌ فِيهِ تَعْجِرُفٌ وَعَجْرَفَةٌ وَعَجْرَفِيَّةٌ إِذَا كَانَ فِيهِ خَرْقٌ Ve وَقَلَّةٌ مُبَالَاةٌ لِسُرْعَتِهِ

تَعْجِرُفٌ [teʿacruf] Bir kimsenin üzerine kerīh gördüğü nesneyi tahmīl etmekte bāk çekmemek; yukālu: فُلَانٌ يَتَعْجِرُفُ عَلَى [فُلَانٍ] إِذَا كَانَ يَرْكَبُهُ بِمَا يَكْرَهُ وَلَا يَهَابُ شَيْئًا

الْعُجْرُوْفُ [el-ʿucrūf] (ʿayn'ın ve rā'nın zammıyla) Bir cins kiçirek cānverdir. Baʿzılar ayakları uzun karıncadır demiş.

الْعَجْرَارِيفُ [el-ʿacārif] (rā'nın kesriyle) Havādis-i dehr.

الْعَجْرَارِيْفُ [el-ʿacārīf] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: عَجْرَارِيفُ الدَّهْرِ وَعَجْرَارِيْفُهَا يُرَادُ بِهَا حَوَادِثُهُ

[ع د ف]

الْعَدْفُ [el-ʿadf] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yemek, ekl maʿnāsına; yukālu: عَدَفَ يَغْدِفُ عَدْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ

عَدَفٌ [ʿadf] Meʿkūlattan bir şey maʿnāsına

da gelir.

الْعَدُوفُ [el-ʿadūf] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın zammı ile) Kezâlik me'kûlâtтан bir şey' ma'nāsına.

الْعَدَافُ [el-ʿudāf] (ʿayn'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: مَا دُفَّتْ عَدْفًا وَلَا عَدُوفًا ve yukālu: بَاتَتْ الدَّابَّةُ عَلَى غَيْرِ عَدُوفٍ عَدْفًا أَيْ شَيْئًا عَدُوفٍ أَيْ عَلَى غَيْرِ عَلْفٍ هَذِهِ لُغَةٌ مُضَرَّ

الْعَدْفُ [el-ʿadef] (fethateynle) Bir nesneye düşen yaramaz nesne gerek göze düşen çöp olsun gerek gayrı olsun. قَذَى [kazā] ma'nāsına.

الْعِدْفَةُ [el-ʿidfet] (ʿayn'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) On ʿadedden elli ʿadede varınca olan ricāldir. Ve

عِدْفَةٌ [ʿidfet] Bir kıt'a mālā dahi derler; yukālu: أَعْطَاهُ عِدْفَةً مِنْ مَالٍ أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ

الْعِدْفُ [el-ʿidf] (ʿayn'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Gecenin bir kıt'asına derler; yukālu: مَرَّ عِدْفٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

الْعِدْفَةُ [el-ʿadifet] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Bezin saçaksız olan cānibi, صِنْفَةٌ [šanifet] gibi.

[ع ذ ف]

الْعَدْفُ [el-ʿazf] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ekl ma'nāsınadır, dāl-ı mühmele ile dahi ekl ma'nāsına olduğu gibi, bu kadar var ki zāl-ı mu'ceme ile Reb'rā lügatidir, dāl-ı mühmele ile Muḍar lügati olduğu gibi; yukālu: مَا دُفَّتْ بَاتَتْ الدَّابَّةُ عَلَى وَلَا عَدُوفًا أَيْ شَيْئًا غَيْرِ عَدُوفٍ

[ع ر ف]

الْمَعْرِفَةُ [el-ma'rifet] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Bilmek.

الْعِرْفَانُ [el-ʿirfān] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın

sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: عَرَفْتُهُ مَعْرِفَةً وَعِرْفَانًا Ve

مَعْرِفَةٌ [ma'rifet] Gāh olur i'tirāf ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: مَا أَعْرِفُ لِأَحَدٍ يَضُرُّعُنِي أَيْ مَا اعْتَرَفُ

الْعَرْفُ [el-ʿarf] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) At yelesin kesmek; tekūlu: عَرَفْتُ الْفَرَسَ إِذَا جَزَزْتَ عُرْفَهُ Ve

عُرْفٌ [ʿurf] (ʿayn-ı mühmelenin zammı ile) At yelesine derler, nitekim gelir. Ve

عَرْفٌ [ʿarf] Rāyihaya dahi derler gerek rāyiha-i tayyibe olsun gerek habīse olsun; yukālu: مَا أَطْيَبَ عَرْفُهُ Ve fi'l-meseli: "لَا يَعْجِزُ" "Ya'nī "Yatlı misk yatlı rāyihadan kalmaz."

الْعَرْفَةُ [el-ʿarfet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol çibandır ki el ayasından çıkar, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْمَعْرُوفُ [el-ma'rūf] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki elinde o makūle cirāhati ola; yukālu: عَرَفَ الرَّجُلُ فَهُوَ مَعْرُوفٌ إِذَا خَرَجَتْ بِهِ تِلْكَ الْقُرْحَةُ Ve

مَعْرُوفٌ [ma'rūf] Makbūl olan nesneye de derler, مُنْكَرٌ [munker]in mukābilidir. Ve

مَعْرُوفٌ [ma'rūf] İhsāna dahi derler.

الْعُرْفُ [el-ʿurf] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bilinmek ki نُكْرٌ [nukr]un zıddıdır. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] ʿĀdete ve ihsāna dahi derler; yukālu: أَوْلَاهُ عُرْفًا Ve

عُرْفٌ [ʿurf] İsm dahi olur, اِغْتِرَافٌ [i'tirāf]tan; minhu kavluhum: عَلَيَّ أَلْفٌ عُرْفًا أَيْ اِغْتِرَافًا Pes bu te'kīd olur. Ve

عُرْفٌ [ʿurf] At yelesine dahi derler. Ve kavluhu ta'ālā: (المرسلات) ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ (1 Ya'nī irsāl olunan

[‘ālim] gibi.

الْعُرُوفُ [el-‘arūf] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın zammıyla) Bi-ma’nāhu.

الْعَارِفَةُ [el-‘ārifet] (rā’nın kesriyle) صَابِرَةٌ [ṣābiret] ma’nāsındır. Ve

عَارِفَةٌ [‘ārifet] مَعْرُوفٌ [ma‘rūf] ma’nāsına dahi gelir.

الْعُرُوفَةُ [el-‘arūfet] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın zammı ile) Ziyāde bilici kimse; āhirinde tā mubāлага içindir.

الْعَرِيفُ [el-‘arīf] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Bilici ma’nāsındır, عَلِيمٌ [‘alīm] gibi. Ve

عَرِيفٌ [‘arīf] Nakībe dahi derler ki nakīb reīs [re’īs]in mā-dūnudur.

الْعُرَفَاءُ [el-‘urefā’] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın fethi ve elifin meddiyle) Cem‘i, nakībler ma’nāsına.

الْعَرَاةُ [el-‘arāfet] (‘ayn’ın fethiyle) Re’īs olmak; tekūlu: عَرَفَ عَرَاةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ عَلَى مِثَالِ حَطَبٍ حَطَابَةٌ إِذَا صَارَ غَرِيبًا

الْعَرَاةُ [el-‘irāfet] (‘ayn’ın kesriyle) Nakīblik işlemek; tekūlu: عَرَفَ فُلَانٌ عَلَيْهَا سِنِينَ يَغْرُفُ عَرَاةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ عَلَى مِثَالِ كَتَبَ يَكْتُبُ كِتَابَةً

التَّعْرِيفُ [et-ta‘rīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bildirmek, إِعْلَامٌ [i‘lām] ma’nāsına. Ve

تَعْرِيفٌ [ta‘rīf] Azmış kimseyi sāhibi bulsun diye inşād etmeğe dahi derler. Ve

تَعْرِيفٌ [ta‘rīf] Bir nesneyi rāyiha-i tayyibe ile tiblemeğe dahi derler, عَرَفَ [‘arf]ten me’hūz olmakla, ‘ayn’ın fethiyle nitekim mürūr etti; ve kavluhu ta‘ālā: ﴿عَرَفَهَا لَهُمْ﴾ (محمد، 6) بِمَعْنَى طَيِّبَهَا عَلَى مَا قِيلَ

تَعْرِيفٌ [ta‘rīf] ‘Arafāt’ta vukūf etmeğe dahi

derler; yukālu: عَرَفَ النَّاسُ إِذَا شَهِدُوا عَرَفَاتٍ

الْمَعْرُفُ [el-mu‘arref] (mīm’in zammı ve rā’nın fethi ve teşdīdiyle) Vukūf edecek yer ki o ‘Arafāt’tır.

الْعُرَافُ [el-‘arrāf] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın teşdīdiyle) Fālcı olup mugayyebāttan haber verene derler, kāhin ma’nāsına yāhūd tabībe derler.

الْإِعْتِرَافُ [el-i‘tirāf] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) İkrār etmek; tekūlu: إِعْتَرَفْتُ بِالذُّنُوبِ أَفْرَزْتُ بِهِ

إِعْتِرَافٌ [i‘tirāf] Bilmek için haber sormağa dahi derler; yukālu: إِعْتَرَفْتُ الْقَوْمَ إِذَا سَأَلْتَهُمْ عَنْ عَرَفَ يَخْبِرُ لَتَعْرِفُهُ

التَّعْرُفُ [et-te‘arruf] (fethateynle ve rā’nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimsenin esrārını ve ahvālını taleb edip bilmek; tekūlu: تَعَرَّفْتُ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا تَطَلَّبْتَ حَتَّى عَرَفْتَ

الْإِسْتِعْرَافُ [el-isti‘rāf] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bilmek taleb etmek; tekūlu: ائْتِ فُلَانًا فَاسْتَعْرِفْ إِلَيْهِ حَتَّى يَعْرِفَكَ

التَّعَارُفُ [et-te‘āruf] (tā’nın fethi ve rā’nın zammı ile) Halk birbirin bilmek; yukālu: تَعَارَفَ الْقَوْمُ إِذَا عَرَفَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمَعَارِفُ [el-me‘ārif] (mīm’in fethi ve rā’nın kesriyle) ‘Avretin yüzü ve sār’ir zāhir olan yerleri; tekūlu: اِمْرَأَةٌ حَسَنَةُ الْمَعَارِفِ

الْمَعْرُفُ [el-ma‘ref] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükūnu ve rā’nın fethiyle) Vāhidi.

[ع ر ص ف]

الْعِرْصَافُ [el-‘irṣāf] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Deve pālānının kaşına vaz‘ ettikleri ‘azīm çivilerdir ki o dört çividir, pālān ağacının kaşların bir yere getirmek için ederler; her kaşta iki çivi olur ki sinir

ile yāhūd deve derisiyle bağlanır. Ve

عِرْصَافُ الْإِكَافِ [ʿiršāfu'l-ikāf] Şol ağaç pāresidir ki pālānın ön kaşı arasına bağlarlar ve ona عُصْفُورُ الْإِكَافِ [ʿuṣfūru'l-ikāf] dahi derler.

الْعَرَاصِيفُ [el-ʿarāṣīf] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan çiviler ma'nāsına.

الْعُرْصُوفُ [el-ʿurṣūf] (ʿayn'ın ve şād'ın zammıyla ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Pālānın ön kaşına bağladıkları ağaç pāresi. عِرْصَافُ [ʿirṣāf] ma'nāsına, nitekim mürür etti.

[ع ز ف]

الْعُرُوفُ [el-ʿuzūf] (ʿayn'ın zammı ve zā-i mu'cemenin zammı ve meddiyle) Bir nesneden yüz çevirip perhîz üzere olmak; tekūlu: عَزَفْتُ نَفْسِي تَعْرِفُ وَتَعْرِفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ: عَزَفْتُ وَالتَّانِي إِذَا زَهَدْتُ فِيهِ وَأَنْصَرَفْتُ عَنْهُ

الْعَزِيفُ [el-ʿazīf] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Cinn çağırmaq; tekūlu: عَزَفْتُ الْجِنَّ تَعْرِفُ عَزِيفًا مِنَ الْبَابِ التَّانِي

الْعَزَافُ [el-ʿazzāf] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Şol buluttur ki onda ra'd āvāzı ola. Ve

عَزَافُ [ʿazzāf] Benū Sa'd kabilesine mensüb bir kumun adıdır, reml-i mahsūs ma'nāsına.

الْمَعَازِفُ [el-me'āzīf] (mīm'in fethi ve zā'nın kesri ile) Melāhī, ālet-i lehv ma'nāsına.

الْعَازِفُ [el-ʿāzīf] (zā'nın kesri ile) Zikr olunan ālet-i lehve oynayan kimse. Ve sâz çalana dahi عَازِفٌ [ʿāzīf] derler.

الْعَزْفُ [el-ʿazf] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Sâz çalmak. Ve la'ib ve lehv etmek; yukālu: عَزَفَ عَزْفًا مِنَ الْبَابِ التَّانِي Ve

عَزَفَ الرِّيحَ [ʿazfu'r-riyāh] yel āvāzına derler.

[ع س ف]

الْعَسْفُ [el-ʿasf] (ʿayn'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Bir nesneyi yolsuz tutmak.

التَّعَسُّفُ [et-te'assuf] (fethateynle ve sîn'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِغْتِسَافُ [el-i'tisāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve

عَسْفٌ [ʿasf] Büyük kadehe dahi derler.

الْعَسُوفُ [el-ʿasūf] (ʿayn'ın fethi ve sîn'in zammı ve meddiyle) Mübālaga ile zulm eden kimse, ظَلُومٌ [ẓalūm] ma'nāsına.

الْعَاسِيفُ [el-ʿāsīf] (sîn'in kesriyle) Şol nākadır ki gudde marazından mevte karīb olup ziyāde soluya, Ebū Yūsuf rivāyeti üzere.

الْعُسَافُ [el-ʿusāf] (ʿayn'ın zammı ile) Nefesi ıztırāb ile almaktır. Aşma'ī eyitti: Ehl-i bādiyeden bir kimseye مَا الْعُسَافُ dedi, eyitti: Boğaz sıkılıp nefes zahmetle alınmaktadır.

الْعَسْفُ [el-ʿasf] (ʿayn'ın fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Ücretle tutulan kimse, ecīr ma'nāsına.

الْعُسْفَاءُ [el-ʿusefā] (ʿayn'ın zammı ve sîn'in fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, ecīrler ma'nāsına.

عُسْفَانُ [ʿUṣfān] (ʿayn'ın zammı ve sîn'in sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

[ع س ق ف]

الْعَسْفَقَةُ [el-ʿasqafet] (ʿalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Göz muncemid olup ağlamağa kâdir olmamak; yukālu: عَسَقَفَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَدَتْ عَيْنُهُ وَذَلِكَ إِذَا هَمَّ بِالْبُكَاءِ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ

[ع ص ف]

الْعَصْفُ [el-ʿaṣf] (ʿayn'ın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Ekin ki dāneden gayrısına itlāk olunur gerek sapı olsun gerek yaprağı olsun, Ferrā rivāyeti üzere. Kālallāhu taʿālā: ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾ (الفيل، 5) Kāle'l-Aḥfeṣ: **أَيُّ أَكَلٍ حُبُّهُ وَيَبْقَى تَبْنُهُ** Ve

عَصْفٌ [ʿaṣf] Ekini yetiştirmezdən evvel biçmeğe dahi derler; tekūlu: **إِذَا عَصَفْتُ الرَّزْعَ إِذَا جَزَزْتَهُ قَبْلَ أَنْ يَذْرَكَ** Ve

عَصْفٌ [ʿaṣf] Yel katı esmeğe dahi derler; yukālu: **عَصَفَتِ الرِّيحُ عَصْفًا وَعُصُوفًا مِنَ الْبَابِ إِذَا اشْتَدَّتْ** Ve

عَصْفٌ [ʿaṣf] Kesbe dahi derler. Ve helāk etmeğe de derler bā ile istiʿmāl olunsa; yukālu: **الْحَزْبُ تَعَصَّفَ بِهِمْ أَيُّ تَهْلِكُهُمْ**

الإِعْصَافُ [el-i-ʿšāf] (hemzenin kesriyle) Ekin zuhūr edip kendin göstermek; yukālu: **أَعْصَفَ الرَّزْعُ** Ve

إِعْصَافٌ [i-ʿšāf] Yel katı esmeğe dahi derler; yukālu: **أَعْصَمَتِ الرِّيحُ** Ve at sürʿatle seyr etmeğe de derler; yukālu: **أَعْصَفَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ** **مَرًّا سَرِيعًا وَهُوَ لُغَةٌ فِي أَحْصَفَ** Ve

إِعْصَافٌ [i-ʿšāf] Helāk olmağa dahi derler; yukālu: **أَعْصَفَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ**

الْمُعْصِفُ [el-mu-ʿṣif] (mīm'in zammı ve šād'ın kesri ile) Ekini çok olan yer; yukālu: **مَكَانٌ مُعْصِفٌ أَيُّ كَثِيرُ الرَّزْعِ** Ve

مُعْصِفٌ [mu-ʿṣif] Katı esen yele dahi derler; yukālu: **رِيحٌ مُعْصِفَةٌ وَمُعْصِفَةٌ**

الْعَاصِيفُ [el-ʿāṣif] (šād'ın kesriyle) Muhkem esen yel. Ve

يَوْمٌ عَاصِيفٌ [yevmun ʿāṣif] Şol güne derler ki onda rüzgār katı ese. **عَاصِيفٌ** [ʿāṣif] bu kelāmda **فَاعِلٌ** maʿnāsına olan **مُعْغُولٌ فِيهِ** [fāʿil]dir, **لَيْلٌ نَاصِبٌ** ve **هَمٌّ نَاصِبٌ** gibi, Benī Esed lügati üzere.

الْعُصُوفُ [el-ʿaṣūf] (ʿayn'ın fethi ve šād'ın zammı ve meddiyle) Katı esen yel; yukālu: **رِيحٌ عُصُوفٌ** Ve

عُصُوفٌ [ʿaṣūf] Seyrde serī olan nākaya ve devekuşuna dahi derler; yukālu: **نَاقَةٌ عُصُوفٌ وَنَعَامَةٌ عُصُوفٌ أَيُّ سَرِيعَةٌ فِي السَّيْرِ وَهِيَ الَّتِي تَعُصِفُ بِرَاكِبِهَا فَتَمُضِي بِهِ**

الْعُصِيفَةُ [el-ʿaṣifet] (ʿayn'ın fethi ve šād'ın kesri ve meddiyle) Şol cemʿ olmuş yapraklardır ki sünbüle onun içinde olur.

الْعُصَافَةُ [el-ʿuṣāfet] Şol nesnedir ki sünbülleden düşer, gerek saman olsun gerek gayrı nesne olsun.

[ع ط ف]

الْعَطْفُ [el-ʿaṭf] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Meyl etmek; tekūlu: **إِذَا عَطَفْتُ إِذَا مَلَّتْ** Ve

عَطَفٌ [ʿaṭf] Ağacı eğmeğe dahi derler; tekūlu: **عَطَفْتُ الْعُودَ فَأَنْعَطَفَ** Ve

عَطَفٌ [ʿaṭf] Bir nesneyi iki kat etmeğe dahi derler; tekūlu: **عَطَفْتُ الْوِسَادَةَ إِذَا تَبَيَّنَتْهَا** [visādet] yastığa derler bālīn maʿnāsına. Ve

عَطَفٌ [ʿaṭf] Şefkat etmeğe de derler; tekūlu: **عَطَفْتُ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقْتُ**

الْعَاطِفَةُ [el-ʿāṭifet] (tā'nın kesriyle) Mucib-i şefkat olan hālet; yukālu: **مَا تَشْتَبِيهِ عَلَيْكَ عَاطِفَةٌ** **مِنْ رَجْمٍ وَلَا قَرَابَةٍ** Ve

عَطَفٌ [ʿaṭf] Hamle etmeğe dahi derler; yukālu: **عَطَفَ عَلَيْهِ إِذَا كَرَّ**

الْعَاطِفَةُ [el-ʿāṭifet] (tā'nın kesriyle) Şol āhūdur ki yatağına yattıkta boynın eğe; yukālu: **طَبِئَةُ عَاطِفَةٌ أَيُّ تَعَطَّفَ جِدَّهَا إِذَا رَبَضَتْ**

الْعَطْفَةُ [el-ʿaṭfet] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Şol boncuktur ki onunla nisā tāʿifesi ricāle efsūn ederler.

الْمُعْطَفُ [el-mi'ṭaf] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükünü ve ṭā'nın fethiyle) Ridā.

الْعَطَافُ [el-iṭāf] ('ayn'ın kesriyle) Kezālik ridā ma'nāsındır. Ve

عَطَافٌ [iṭāf] Kılıca dahi derler, ridāya teşbihen.

التَّعْطُفُ [et-te'aṭṭuf] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Ridā bağlanmak; tekülü: تَعَطَّفْتُ بِالْعَطَافِ إِذَا ارْتَدَيْتَ بِالرِّدَاءِ Ve

تَعَطَّفَ [ta'aṭṭuf] Şefkat etmeğe dahi derler; yukālu: تَعَطَّفَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ

التَّعَاطُفُ [et-te'āṭuf] (tā'nın fethi ve tā'nın zammı ile) Bir niçe kimse birbirine meyl ve şefkat etmek; yukālu: تَعَاطَفُوا أَيَّ عَطَفَ تَغَضُّهُمْ عَلَى بَعْضِ

الْعَطُوفُ [el-aṭūf] ('ayn'ın fethi ve tā'nın zammı ile) Şol nākadır ki بُوٌّ [bevv] üzerine meyl ve şefkat eyleye. Ve بُوٌّ [bevv] bā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle şol deridir ki ölen deve yavrusundan çıkarıp içine saman doldurup anasına gösterirler tā ki yavrusu sanıp ona meyl eyleye.

الْإِسْتِعْطَافُ [el-isti'ṭāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Şefkat taleb etmek; yukālu: اسْتَعْطَفَهُ عَلَيْهِ فَعَطَفَ

التَّعْطِيفُ [et-ta'ṭif] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Eğmek; yukālu: عَطَفْتُ الْعِيدَانَ Ve عِيدَانٌ [īdān] ağaç budaklarıdır, teşdīd teksīr için olur.

الْمُعْطَفَةُ [el-mu'aṭṭafet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Eğilmiş nesne; yukālu: مُعْطَفَةٌ قَيْسِيٌّ Ve deve yavrusuna yakılan nākaya dahi derler; yukālu: لِقَاحٌ مُعْطَفَةٌ Ve لِقَاحٌ [kisiyy] kâf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle قَوْسٌ [kavs]ın cem'idir. Ve لِقَاحٌ [liqāḥ] lām'ın kesri ile ve kâf'la ve ḥā-i mühmele ile doğurmuş nākalar, zīrā gāh

olur bir bölük nākayı bir dāne deve yavrusunda yakıp cümlesin onun vāsıtasıyla sağarlar.

الْمُعْطُوفَةُ [el-ma'ṭūfet] (mīm'in fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Şol 'Arabī yaya derler ki kulakların ziyāde eğri edip onunla nişān atarlar.

الْعِطْفَانِ [el-iṭfān] ('ayn'ın kesri ve ṭā'nın sükünüyle) Bir nesnenin iki cānibi. Ve

عِطْفُ الرَّجُلِ [iṭfu'r-recul] Recülün başından aşağı oturak yerine varınca iki cānibidir. Ve bir nesneden عِطْفٌ [iṭf] ı döndürmek, gāh olur ondan ifrāz etmeden kināyet olur; tekülü: ثَمَى فُلَانٌ عَيْبِي عِطْفُهُ إِذَا أَعْرَضَ عَنْكَ

الْمُنْعِطَفُ [el-mun'aṭaf] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) Derenin eğildiği yer; yukālu: مُنْعِطَفُ الْوَادِي أَيُّ مُنْعَرِجُهُ وَمُنْحَنَاهُ

[ع ف ف]

الْعَفُّ [el-'aff] ('ayn'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Perhīz ve ictināb etmek. Ve

عَفٌّ [aff] Perhīz edici kimse ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ عَفٌّ

الْعَفْفَةُ [el-'iffet] ('ayn'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْعَفَافَةُ [el-'afāfet] ('ayn'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: عَفٌّ عَنِ الْحَرَامِ يَعْفُ عَفًّا وَعَفْفَةً وَعَفَافَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَّ

الْعَفِيفُ [el-'afif] ('ayn'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik perhīz edici kimse.

الْعَفْفَةُ [el-'iffet] ('ayn'ın fethiyle) Perhīz edici 'avret.

الْعَفِيفَةُ [el-'afifet] ('ayn'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَفْفَةٌ وَعَفِيفَةٌ

الإِغْفَافُ [el-i'fāf] (hemzenin kesriyle) Harāmdan berī kılmak; yukālu: أَعَفَّهُ اللهُ

الإِستِغْفَافُ [el-isti'fāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İstignā edip su'āl etmemek; yukālu: إِسْتَعَفَّ عَنِ الْمَسْأَلَةِ إِذَا عَفَّ

التَّعَفُّفُ [et-te'affuf] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Tekellüfle 'iffet kesb etmek; yukālu: تَعَفَّفَ إِذَا تَكَلَّفَ

العِمَّةُ [el-'iffet] ve

تَعَفُّفٌ [te'affuf] Memede bākī kalan sütü içmeğe dahi derler; yukālu: تَعَفَّفَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْعَفَافَةَ

العَفَافَةُ [el-'ufāfet] ('ayn'ın zammı ile) Memede bākī kalan süt.

العَفْفَةُ [el-'uffet] (kezālik 'ayn'ın zammıyla) Bi-ma'nāhā.

التَّعَافُفُ [et-te'aff] (tā'nın fethiyle) Sütü tekrār sağmak; yukālu: تَعَافَفَ يَا هَذَا نَاقَتَكَ أَيَّ اخْلُبْهَا بَعْدَ الْحَلَبَةِ الْأُولَى

العِفْفَانُ [el-'iffān] ('ayn'ın kesri ve fā'nın teşdidiyle) Zamān ma'nāsınadır; minhu kavluhum: جَاءَ فُلَانٌ عَلَى عِفْفَانٍ ذَلِكَ ve bu lügattır, عَلَى إِفَانٍ ذَلِكَ dedikleri kavlerinde ma'nāsına. وَأَوَانِهِ

[ع ق ف]

العَقْفُ [el-'aḳf] ('ayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Eğmek ma'nāsınadır, عَطَفَ [ʿaṭf] gibi.

الإِنْعِافُ [el-in'iḳāf] (hemzenin kesriyle) Eğilmek; yukālu: عَقَفْتُ الشَّيْءَ فَأَنْعَفْتُ أَيَّ عَطَفْتُهُ فَأَنْعَطَفَ

العَفَافُ [el-'uḳāf] ('ayn'ın zammı ile) Bir marazdır ki koyunun ayaklarına 'arız olup ayakları eğilir.

التَّعْقِيفُ [et-ta'ḳīf] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Eğmek, تَعْوِجٌ [ta'vīc] ma'nāsına.

الأَعْفُفُ [el-a'ḳaf] (hemzenin ve ḳāf'ın fet-hiyle) Yaramazlık işleyen kimse; yukālu: أَعْرَابِيٌّ أَعَفَّفَ أَيَّ جَافٌ

[ع ك ف]

العَكْفُ [el-'aḳf] ('ayn'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Habs edip alıkomak; yukālu: عَكَفَهُ يَعْكُفُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَعْكُفُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَكَفًا إِذَا حَسِبَهُ وَوَقَفَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: مَا عَكَفَكَ ﴿وَالْهَدْيِ مَعَكُوفًا﴾ (الفتح، 25) yukālu: عَنِ كَذَا ve

عَكْفٌ [aḳf] Bir nesnenin etrāfın doluşma-ğa dahi derler.

الإِغْتِكَافُ [el-i'tikāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse kendin men' ve habs etmek; ve minhu: الإِغْتِكَافُ فِي الْمَسْجِدِ

العُكُوفُ [el-'uḳūf] (zammeteynle) Bir nesnenin üzerine olup muvāzabet etmek; yukālu: عَكَفَ عَلَى الشَّيْءِ يَعْكُفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve وَيَعْكُفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عُكُوفًا إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ مُوَاطِئًا عَكَفُوا حَوْلَ الشَّيْءِ yukālu: إِذَا اسْتَدَارُوا

عُكُوفٌ [uḳūf] Bir nesnenin etrāfın devr etmeğe dahi derler; yukālu: عَكَفَ الْجَوْهَرَ فِي التَّظْمِ

العَاكِفُ [el-'ākif] (kāf'ın kesriyle) Bir nesneye meşgūl olan kimse; yukālu: فُلَانٌ عَاكِفٌ ﴿يَعْكُفُونَ عَلَى كَالِاللَّهِ﴾ (الأعراف، 138)

[ع ل ف]

العَلْفُ [el-'alef] (fethateynle) Yem ki devābb onunla gıdalanır.

العِلَافُ [el-'ilāf] ('ayn'ın kesriyle) Cem'i, mislu: جِبَلٌ [cebel] ve جِبَالٌ [cibāl].

العَلْفُ [el-'alf] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Devābba yem vermek; yukālu:

عَلَفْتُ الدَّابَّةَ عَلْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْمِعْلَفُ [el-mi'lef] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) عَلَفَ [alef] verecek yer.

الْعُلْفُ [el-ullef] (‘ayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) طَلَحَ [talḥ] dedikleri ağacın yemişidir, taze bakla gibi zuhūr edip onu deve otlar.

الْعُلْفَةُ [el-ullefet] (‘ayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Vāhididir, zikr olunan yemişin birisi, قُبْرٌ [kubber] ile قُبْرَةٌ [kubberet] gibi ki قُبْرَةٌ [kubberet] bir cins kuşun ismidir.

الْإِعْلَافُ [el-i'elāf] (hemzenin kesriyle) طَلَحَ [talḥ] ağacı yemiş vermek; yukālu: أَعْلَفَ الطَّلَحُ إِذَا خَرَجَ عَلْفُهُ

الْعَلُوفَةُ [el-alūfet] (‘ayn'ın fethi ve lām'ın zammı ile) Şol nāka yāhūd şol koyundur ki yem verilip otlağa salıverilmeye.

الْعَلِيفَةُ [el-alīfet] (‘ayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nahā.

الْعِلَافِيَّاتُ [el-ilāfiyyāt] (‘ayn'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol fermüde pālānlardır ki Qudā'a kabilesinden عِلَافٌ [ilāf] nām kimseye nisbet olunurlar, ibtidā onları o işlediği çin.

الْعُلْفُوفُ [el-ulfūf] (‘ayn'ın ve fā'nın zammı ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla) Ricālden fi'li yaramaz olup müsinn olan kimse, Ya'qūb rivāyeti üzere.

[ع ن ف]

الْعَنْفُ [el-anf] (‘ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şiddet ki mülāyemetin zıddıdır; tekūlu: عَنَّفَ وَعَنَّفَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ve عَنَّفَ بِهِ dahi derler bā ile.

الْعَنِيفُ [el-anīf] (‘ayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki ata şiddetle süvār ola.

الْعُنْفُ [el-unuf] (zammeteynle) Cem'i.

الْإِعْتِنَافُ [el-i'tināf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi şiddetle tutmak; tekūlu: إِعْتَنَفْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَخَذْتَهُ بِعُنْفٍ Ve

إِعْتِنَافٌ [i'tināf] Bir yeri kerih görmeğe dahi derler; tekūlu: إِعْتَنَفْتُ الْأَرْضَ إِذَا كَرِهْتُهَا

الْمُعْتِنِفَةُ [el-mu'tenifet] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Şol develerdir ki onlara bir yerin havāsı muvāfik düşmeye.

التَّعْنِيفُ [et-ta'nīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi ‘arlandırıp melāmet etmek.

الْعُنْفُوانُ [el-unfuvān] (‘ayn'ın ve fā'nın zammı ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Bir nesnenin evveline derler; yukālu: هُوَ فِي عُنْفُوانٍ شَبَابِهِ Ya'ni civānlığın ibtidāsındadır. Ve

عُنْفُوانُ الثَّبَاتِ [unfuvānu'n-nebāt] Otun taze bitmesine derler.

[ع و ف]

الْعَوْفُ [el-avf] (‘ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hāl ma'nāsındadır; yukālu: نَعِمَ عَوْفُكَ أَيُّ نَعِمَ حَالُكَ وَسَأْنُكَ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Ba'zı kimseler عَوْفٌ [avf]ı fercle tefsir ederlerdi, onu Ebū 'Amr'e nakl ettim; inkār edip عَوْفٌ [avf] ferc ma'nāsına gelmez dedi.

الْعَوْفَانُ [el-Avfān] (‘ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla tesniye sīgası üzere) Sa'd kabilesinden iki kimsenin ismidir, onların biri 'Avf b. Sa'd ve biri 'Avf b. Ka'b b. Sa'd'dır.

أُمُّ عَوْفٍ [ummu 'avf] (‘ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Çekirge, جَرَادَةٌ [cerādet] ma'nāsına. Ve 'Arabların "لَا حُرَّ بِوَادِي عَوْفٍ" dedikleri kavllerinde عَوْفٌ [Avf]tan murād ricālden bir kimsedir. Ve bu kelāmın aslı

budur ki mülükten biri 'Avf b. Muḥallim b. Zuhl b. Şeybān'dan bir kimse taleb etti ki sâbikan ona onda varmağa icâzet verilmişti. 'Avf onu men' edicek melik-i mezbûr "لَا حَرْ بَوَادِي عَوْفٍ" dedi, ya'nî "Her kim vādî-i 'Avf'e nüzûl ederse 'Avf'in kulu gibi olur", ona itâ'at ettiği cihetten.

عَوَافَةٌ [ʿUvāfet] ('ayn'ın zammı ile) Bir recülün ismidir.

ع ي ف

أَلْعِيَافُ [el-ʿiyāf] ('ayn'ın kesriyle) Ta'āmi yāhūd şarābı kerīh görmek; yukālu: عَافَ الرَّجُلُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ يَعَافُهُ عِيَافًا إِذَا كَرِهَهُ فَلَمْ يَشْرِبْهُ **أَلْعِيَافَةُ** [el-ʿiyāfet] ('ayn'ın kesriyle) Tuyūr kısmıyla tatayyur kılmak, ya'nî yaramaz fāl kılmak; tekūlu: عَمَّتِ الطَّيْرُ أَعْيَفَهَا عِيَافَةً إِذَا رَجَزْتَهَا Ya'nî onunla fāl tutunsan meselâ ismiyle ve konduğu yerler ile ve onların asvâtıyla fāl etsen.

أَلْعَائِفُ [el-ʿāʿif] Gāyibden haber veren kimse, مُتَكَهِّنٌ [mutekehhin] ma'nāsına.

أَلْعَيْفُ [el-ʿayf] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Kuş bir nesnenin üzerine konmada tereddüd etmek; tekūlu: عَافَتِ الطَّيْرُ تَعَيْفٌ عَيْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَتْ تَحُومُ عَلَى الْمَاءِ أَوْ عَلَى الْحَيْفِ وَتَتَرَدَّدُ وَلَا تَمْضِي تُرِيدُ الْوُقُوعَ

أَلْعَائِفَةُ [el-ʿāʿifet] (yā'nın kesriyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kuş.

أَلْعَيْفَةُ [el-ʿīfet] ('ayn'ın kesri ve meddiyle) İsmidir, kuş konmada tereddüd etmek ma'nāsında.

أَلْعَيْوُفُ [el-ʿayūf] ('ayn'ın fethi ve yā'nın zammı ve meddiyle) Şol devedir ki suyu koklayıp içmeye hālâ ki susuz ola.

FASLU'L-ĞAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

غ د ف

أَلْغُدَافُ [el-ğudāf] (ğayn'ın zammı ile) Ağustos kargası dedikleri kuş, غُرَابٌ أَلْغَبِيطُ [ğurābu'l-ğayz] ma'nāsına. Ve ziyāde tüylü olan kerkese dahi غُدَافٌ [ğudāf] derler. Ve kezālik uzun ve siyāh olan kıla ve siyāh olan kanada dahi غُدَافٌ [ğudāf] derler.

أَلْإِغْدَافُ [el-iğdāf] (hemzenin kesriyle) Perdeyi aşağı salıvermek; yukālu: أَعْدَفْتُ الْمَرْأَةَ قِنَاعًا إِذَا أَرْسَلْتَهُ عَلَى وَجْهِهَا Ve قِنَاعٌ [qinā] kâf'ın kesriyle yüz örtüsüdür. Ve

إِغْدَافٌ [iğdāf] Sayyād sayd üzerine şebeke salmağa da derler. Ve fi'l-hadîsi: "إِنَّ قَلْبَ الْمُؤْمِنِ أَشَدُّ اِرْتِكَاصًا مِنَ الذَّنْبِ يُصِيبُهُ مِنَ الْغُصْفُورِ حِينَ يُعْدَفُ بِهِ" Ya'nî "Mü'minin kalbi günâhtan muztarib olmak, serçenin şebekeden muztarib olmasından eşeddir."

غ ر ف

أَلْغَرْفِيُّ [el-ğarfıyy] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükunu ve yā'nın teşdidıyla) Şol deridir ki غَرْفٌ [ğarf] dedikleri ağaçla dibāgat olunur; yukālu: سَقَاءٌ غَرْفِيٌّ أَيُّ مَدْبُوعٌ بِالْغَرْفِ

أَلْغَرْفُ [el-ğaref] (fethateynle) Bi-ma'nāhu, 'alā-rivāyeti Ya'qūb. Ve

غَرْفٌ [ğaref] Deve غَرْفٌ [ğarf] ağacın otlamakla hasta olmağa da derler; yukālu: غَرَفَتِ الْإِبِلُ تَغْرِفُ غَرْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَّتْ عَنْ أَكْلِ الْغَرْفِ

أَلْغَرْيْفُ [el-ğarīf] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol ağaçlardır ki çok olup birbirine sarılmış ola, her ne cinsten olursa olsun.

الْغَرِيفَةُ [el-ğarīfet] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol deri pāresidir ki kılıç kınına asarlar bir karış mikdārı olur. Ve gāh onu altınlayıp tezyīn ederler, ni-tekim Çerākise tā'ifesinin kılıçları dibinde ekseriyyā onu ederler. Ve bu takrīrdən sāhib-i *Şurāh*'ın **غَرِيفَةٌ** [ğarīfet] “duvāl-i pāreī ki ez-kabza şemşir āvengān bāşed” dediği sehv idüğü zāhir olur, zīrā قَرَابٌ [k irāb] kılıcın kınıdır, نِيَامٌ [niyām] ma'nāsına, kabzası değildir. Ve

غَرِيفَةٌ [ğarīfet] Na'le dahi derler, Benī Esed lügati üzere.

الْغَرِيفُ [el-ğiryef] (ğayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla ve yā'nın fethiyle) Bir cins ağaçtır.

الْغَرْفُ [el-ğarf] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) **غَرْفٌ** [ğarf] dedikleri ağaç ki onunla dibāgat olunur. Ve

غَرْفٌ [ğarf] Kesmek ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: **غَرَفْتُ الشَّيْءَ فَأَنْغَرَفَ أَيَّ قَطَعْتُهُ فَانْقَطَعَ** ve tekūlu: **غَرَفْتُ نَاصِيَةَ الْفَرَسِ إِذَا قَطَعْتَهَا وَجَزَزْتُهَا** Ya'nī atın alnında olan saçı kırksan, Aşma'ī'den Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

غَرْفٌ [ğarf] Deriyi **غَرْفٌ** [ğarf] ağacıyla dibāgat etmeğe dahi derler. Ve

غَرْفٌ [ğarf] Suyu eliyle çalıp almağa dahi derler; tekūlu: **غَرَفْتُ الْمَاءَ بِيَدِي غَرْفًا**

الْإِنْغِرَافُ [el-iñgirāf] (hemzenin ve ğayn'ın kesriyle) Kesilmek, inkitāc ma'nāsına, 'alā-mā merre.

الْإِغْتِرَافُ [el-iğtirāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik suyu eliyle çalıp almak.

الْغَرَاْفَةُ [el-ğarāfet] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir kerre suyu çalıp almak, binā-i merre olmak üzere.

الْغُرُوفَةُ [el-ğurfet] (ğayn'ın zammı ve rā'nın

sükūnuyla) Zikr olunan tarikle alınan suyun ismidir, pes ma'nā ism-i mef'ul olur, zīrā mezkūr suya **غُرُوفَةٌ** [ğurfet] demezler tā alınmadıkça. Ve

غُرُوفَةٌ [ğurfet] Çardağa dahi derler **عَلِيَّةٌ** [il-liyyet] ma'nāsına.

الْغِرَافُ [el-ğirāf] (ğayn'ın kesriyle) Cem'ci, vech-i mezbūr üzere alınmış sular ma'nāsına, **نُطْفَةٌ** [nuṭfet] ile **نِطَافٌ** [niṭāf] gibi. Ve şöyle zu'm ettiler ki İbnetu'l-Culendā demekle ma'rūf olup hamākatle meşhūre olan 'avret kılādesin bahrī olan bağaların birinin boynuna astıkta bağa bahre dalıcak eyitti: **يَا قَوْمُ نَزَافٌ نَزَافٌ لَمْ يَبَقَ فِي الْبَحْرِ غَيْرٌ غِرَافٌ** Ve Cevherī'nin bu kelāmında şā'ibe-i tenākuz vardır, zīrā **غُرُوفَةٌ** [ğurfet] elile alınmadıkça zikr olunan suya itlāk olunmaz demişti hālā ki İbnetu'l-Culendā'nın kelāmında itlāk olunmasını gösterir, te'emmül oluna. Ve

غِرَافٌ [ğirāf] Kezālik büyük kīleye derler, **جِرَافٌ** [cirāf] gibi cīm'in kesriyle.

الْغُرُوفَاتُ [el-ğurufāt] (ğayn'ın ve rā'nın zammıyla) **غُرُوفَةٌ** [ğurfet]in cem'ci, çardaklar ma'nāsına.

الْغُرُوفَاتُ [el-ğurefāt] (ğayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Kezālik cem'ci.

الْغُرُوفَاتُ [el-ğurfāt] (ğayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'ci.

الْغُرُوفُ [el-ğuref] (ğayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Kezālik cem'ci.

الْمِغْرِفَةُ [el-miğrefet] (mīm'in kesriyle ve rā'nın fethiyle) Kefçe ki onunla aş kotarırlar.

[غ ر ض ف]

الْغُرُضُوفُ [el-ğurḍuf] (ğayn'ın ve ḍād-ı mu'cemenin zammı ve rā'nın sükūnuyla)

Kemiğin ucunda olan yumuşak yer. Ve ona **غُضْرُوفُ** [gudrūf] dahi derler.

الْغَضْرِيفُ [el-gidrif] (ğayn'ın kesri ve dād-ı mu'cemenin sükünü ve rā-i mühmelenin kesri ve meddiyle) Yāsemīn dedikleri çiçek, kezā fī ba'zi nūsahī's-*Şihāh*.

[غ ض ف]

الْغَضْفُ [el-gādf] (ğayn'ın fethi ve dād'ın sükünüyle) Çubuğu ufattıktan sonra kesip ayırmamak; tekülü: **غَضَفْتُ الْعُودَ إِذَا كَسَرْتَهُ لَوْمَ** Ve **تُعَمُّ كَسْرَهُ**

غَضْفُ [gādf] Kelb kulağın sarkıtmağa dahi derler; yukālu: **غَضَفَ الْكَلْبُ أُذُنَهُ يَعْضِفُهَا غَضْفًا** إِذَا أَرْخَاهَا وَكَسَرَهَا

الْغَضْفُ [el-gādaf] (fethateynle) Kulakta olan salkılık, istirhā-i üzün ma'nāsına. Ve

غَضْفُ [gādaf] Gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: **غَضَفَ اللَّيْلُ غَضْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve kelbin kulağı sarkmağa dahi derler; yukālu: **غَضِفَ غَضْفًا مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ**

الْأَغْضَفُ [el-ağdaf] (hemzenin ve dād'ın fethiyle) Kulağı sarkmış olan kelb.

الْغُضْفُ [el-gudf] (ğayn'ın zammı ve dād'ın sükünüyle) Cem'i; yukālu: **كِلَابٌ غُضْفٌ** Ve

غُضْفُ [gudf] Şol boğurtlak kuşuna dahi derler ki siyāh ola, seng-hāre-i siyāh ma'nāsına. Ve

أَغْضَفُ [ağdaf] Şol oka derler ki yeleşli kalın ola, **سَهْمٌ غَلِيظٌ الرِّيشِ** ma'nāsına. Ve bu **أَصْمَعُ** [aşmaç]ın mukābilidir şād ve 'ayn-ı mühmeleteynle. Ve

أَغْضَبُ [ağdab] Karanu geceye de derler. Ve

أَغْضَفُ [ağdaf] İyi dirliğe dahi derler, **عَيْشٌ نَاعِمٌ** ma'nāsına.

الْإِغْضَافُ [el-iğdāf] (hemzenin kesriyle)

Gece karanu olmak; yukālu: **إِذَا أَغْضَفَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ وَاسْوَدَّ**

الْغَاضِفُ [el-gādif] (dād'ın kesriyle) Kalbi refāhiyyette olan kimse. Ve iyi dirliğe dahi derler; yukālu: **عَيْشٌ غَاضِفٌ**

التَّغْضُفُ [et-teğadḍuf] (fethateynle ve dād'ın zammı ve teşdidiyle) Meyl etmeğe ve iki kat olmağa ve ufanmağa dahi derler; yukālu: **تَغَضَّفَ عَلَيْهِ إِذَا مَالَ وَتَنَتَّى وَتَكَسَّرَ** Ve

تَغَضُّفُ [teğadḍuf] Kuyu yıkılmağa dahi derler; yukālu: **تَغَضُّفَتِ الْبُيْتُ إِذَا تَهَدَّمَتْ أَجْوَالُهَا** Ve **أَجْوَالٌ** [ecvāl] cīm'le kuyunun etrafıdır.

الْإِنْغِذَافُ [el-iğidāf] (hemzenin ve ğayn'ın kesriyle) Toz içine girmek; tekülü: **إِنْغَضَفَ الْقَوْمُ فِي الْعَبَارِ إِذَا دَخَلُوا فِيهِ**

[غ ط ف]

الْغَاتَفُ [el-gātaf] (fethateynle) Ma'şet vüs'at üzere olmak; yukālu: **عَيْشٌ أَغْطَفَ مِثْلَ** **أَغْضَفَ عَلَى مَا مَرَّ أَنْفًا**

غَطَفَانَ [Ġātafān] (fethateynle) Bir kabīlenin babası adıdır ki o Ġatafān b. Sa'd b. Kays-'Aylān'dır.

[غ ط ر ف]

الْغِطْرِيفُ [el-gitrif] (ğayn'ın kesri ve tā'nın sükünü ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ulu, seyyid ma'nāsına. Ve doğan yavrusuna da derler **فَرْحُ الْبَازِي** [ferḥu'l-bāzī] ma'nāsına.

الْغَطْرَفَةُ [el-gātrafet] ('alā-vezni **الْدَّخْرَجَةِ** [ed-dahrecet]) ve

التَّغْطْرُفُ [et-teğatruf] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) ve

التَّغْطْرُفُ [et-teğatruf] (tā bedeline tā ile) Bunların üçü dahi tekebbür ma'nāsınadır.

[غ ف ف]

الْغَفُّ [el-gāff] (ğayn'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Kifāyet mikdārı vech-i ma'āş.

الْإِغْتِفَافُ [el-iğtifāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At kifāyet mikdārı gönelmek, Kisā'ī rivāyeti üzere. Ve ba'zılar eyitti: bir mikdār semirmek ma'nāsınadır. Ve Ebū Zeyd eyitti: إِغْتَفَّتِ الْمَالُ إِغْتِفَافًا derler kaçan otlamada ve semirmede orta hālli ola.

[غ ل ف]

الْغِلَافُ [el-ğilāf] (ğayn'ın kesriyle) Kılıç kını ve şîşe kabıdır.

الْغُلْفُ [el-ğalf] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şîşeyi kabına koymak; tekūlu: غُلْفْتُ الْقَارُوزَةَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلْتَهَا فِي الْغِلَافِ Ve

غَلْفٌ [ğalf] غَالِيَةٌ [ğāliyet] sürünmeğe dahi derler.

التَّغْلُفُ [et-teğalluf] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik غَالِيَةٌ [ğāliyet] sürünmek; tekūlu: تَغْلَفُ الرَّجُلُ الْعَالِيَةَ وَغَلْفَ بِهَا لِحْيَتَهُ غَلْفًا

الْغَلْفَاءُ [el-Ğalfā'] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Ma'dikereb b. el-Hāriş'in lakabıdır, zīrā evvel misk sürünen o idi derler, 'Arabların zu'mü üzere. Ve

غَلْفَاءُ [ğalfā'] Kap içinde olan yaya dahi derler; yukālu: قَوْسٌ غَلْفَاءُ

الْأَغْلَفُ [el-ağlef] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol kaptır ki bir nesne hıfz etmeğe kādır olmaya, غِلَافٌ [ğilāf]lanmış mesābesinde olduğundan ötürü.

الْغُلْفُ [el-ğulf] (ğayn'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Cem'i: ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ (البقرة، 88) Ve

أَغْلَفُ [ağlef] Sünnetsiz olana dahi derler; yukālu: رَجُلٌ أَغْلَفٌ إِذَا كَانَ أَقْلَفٌ Ve bi'l-cümle her zarf içinde olan nesneye أَغْلَفُ [ağlef] derler; yukālu: سَيِّفٌ أَغْلَفٌ وَقَوْسٌ غَلْفَاءُ عَلَى مَا

مَرَّ

[غ ي ف]

الْغَيْفُ [el-ğayf] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Sağa ve sola meyl etmek.

التَّغْيِيفُ [et-teğayyuf] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَافَتِ الشَّجَرَةُ غَيْفَانًا وَتَغْيَيْفَتْ إِذَا مَالَتْ يَمِينًا وَشِمَالًا Ve

تَغْيِيفٌ [teğayyuf] At bir cānibe meyl etmeğe dahi derler; yukālu: تَغْيِيفُ الْفَرَسِ إِذَا تَعَطَّفَ وَمَالٌ فِي أَحَدِ جَانِبَيْهِ

التَّغْيِيفُ [et-tağyīf] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Korkup bir cānibe ayrılmaya derler; tekūlu: حَمَلَ فُلَانٌ فِي الْحَرْبِ فَعْيِيفٌ إِذَا كَذَبَ وَجَبُنَ

الْغَافُ [el-ğāf] (alā-vezni الْحَالِ [el-ħāl]) Bir cins ulu ağaçtır ki kumda biter, tatlı meyvesi olur, tāze bakla gibi uzun uzun boy-nuz misālinde biter.

FASLU'L-FĀ**(فَضْلُ الْفَاءِ)****[ف و ف]**

الْفُوفُ [el-fūf] (fā'nın zammı ve meddiyle) Şol ak dāneye derler ki hurmā çekirdeğinin içinde olur, hurmā ağacı ondan biter. Ve

فُوفٌ [fūf] Şey' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا أَعْنَى فُلَانٌ عَيْبِي فُوفًا أَيَّ شَيْئًا

الْفُوفَةُ [el-fūfet] (fā'nın zammı ve meddiyle) Vāhidi. Ve ba'zılar eyitti: **فُوفَةٌ** [fūfet] şol yufka kabuğa derler ki çekirdek üzerinde olur.

الْمُفَوِّفُ [el-mufevvef] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Bürd dedikleri kumāştır ki üzerinde ak hatları ola. Ve

مُفَوِّفٌ [mufevvef] Yufka bürde dahi derler; çekirdek üzerinde olan yufka kabuk ma'nāsından me'hūzdur, nitekim el-ān mürür etti; yukālu: بُرْدٌ مُفَوِّفٌ أَيُّ رَقِيقٍ

الْأَفْوَافُ [el-efvāf] (hemzenin fethiyle) **فُوفٌ** [fūf]un cem'i; yukālu: بُرْدٌ أَفْوَافٌ بِالْإِضَافَةِ ki maksūd bürdü rikkate nisbet olur.

[ف ي ف]

الْفَيْفُ [el-feyf] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Düz yer, mekân-ı müstevī ma'nāsına. Ve

فَيْفُ الرِّيحِ [feyfu'r-rīh] 'Arab günlerinden bir günün adıdır.

الْأَفْيَافُ [el-efyāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i, düz yerler ma'nāsına.

الْمُفْيُوفُ [el-fuyūf] (zammeteynle) Kezâlik cem'i.

الْفَيْفَاءُ [el-feyfā] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Şol sahrā ki

otu ve suyu olmaya. Ve Muberrred eyitti: **فَيْفَاءٌ** [feyfā]ın elifi zā'idedir, zīrā 'Arab tā'ifesi **فَيْفٌ** [feyf] dahi derler **فَيْفَاءٌ** [feyfā] mahallinde.

FASLU'L-KĀF (فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ح ف]

الْقَحْفُ [el-kiḥf] (kāf'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Dimāgın üzerinde şol kemiktir ki dimāgı cem^c eder. Ve meseli meşhūrdur sīga-i cem^cle geldiği ”رَمَاهُ قَحْفًا“ derler kaçan hasmının üzerine bir belā getirip onunla iskāt etse. Ve

قَحْفٌ [kiḥf] Ağaçtan şol kadehe derler ki zikr olunan kemik misalinde olur, gūyā ki yarım kadehtir; yukālu: مَا لَهُ قَدْ وَلَا قَحْفٌ Pes قَدْ [qidd] deriden olan kadehtir. Ve

قَحْفٌ [kiḥf] Ağaçtan olan kadehtir.

الْقَحْفُ [el-kaḥf] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) قَحْفٌ [kiḥf] dedikleri kemiğe vurmaktır; tekūlu: قَحَفْتُهُ قَحْفًا إِذَا ضَرَبْتَهُ قَحْفَهُ Ve وَأَصَبْتُ قَحْفَهُ

قَحْفٌ [kaḥf] Kāse de olanı cümleten içmeğe dahi derler; tekūlu: قَحَفْتُ قَحْفًا إِذَا شَرِبْتُ Ve yukālu: شَرِبْتُ بِالْقَحْفِ Ya'nī جَمِيعٌ مَا فِي الْإِنَاءِ قَحْفٌ [kaḥf] ma'nāsın bu tarikle dahi edā derler.

الْقَحْفَاءُ [el-kiḥāf] (kāf'ın kesriyle) Sohbet edip hamr içmek; ve minhu kavluhum: ”الْيَوْمَ قَحَافٌ وَعَدَا نِقَافٌ“ Ve نِقَافٌ [niqāf] nūn-ı meksüreden sonra kāf'la başı vurup ufatmak ya'nī “Bu gün mutāyebe yarın mudārebe mi?”

الْقَحَافُ [el-kuḥāf] (kāf'ın zammıyla) قَحَافٌ [kuḥāf] gibidir. Ve bunların ikisi dahi حُجَافٌ [ḥucāf] gibidir. Ve حُجَافٌ [ḥucāf] şol sele derler ki her neye uğrarsa götüre.

الْإِقْتِحَافُ [el-iḳtiḥāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ziyāde içmeğe derler, şürb-i şedīd ma'nāsına.

الْقَاحِيفُ [el-kaḥif] (hā'nın kesriyle) Şiddetle yağan yağmura derler.

[ق ذ ف]

الْقَذْفُ [el-kaḏef] (fethateynle) Uzak sahrā; yukālu: تَبَهُ قَذْفٌ وَفَلَاةٌ قَذْفٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ تُقَادِفُ بِمَنْ يَسْلُكُهَا Ya'nī sālik olanları gūyā ki atar. Ve تَبَهُ [tīh] tā-i müsennātın kesri ve meddiyle sahrā ma'nāsındır.

الْقَذْفُ [el-kaḏuf] (zammeteynle) Bima'nāhu; yukālu: تَبَهُ قَذْفٌ عَلَى مِثَالِ صَدْفٍ وَصُدْفٍ وَطَنْفٍ وَطَنْفٍ

الْقَذْفَةُ [el-kaḏfet] (kāf'ın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) Küngüre-i sarāy ve kulle-i cebel ma'nāsındır.

الْقَذْفُ [el-kaḏef] (kāf'ın zammı ve zāl'ın fethiyle) Cem'i.

الْقَذْفَاتُ [el-kaḏufāt] (kezālik zammeteynle) Cem'i. عُرْفَةٌ [gurfet]in cem'i عُرْفٌ [guref] ve عُرْفَاتٌ [gurufāt] geldiği gibi. Kāle Ebū 'Ubeyd: وَبَهَا شَبِهَتْ الشَّرْفُ Ya'nī küngüre-i dāra قَذْفَةٌ [kaḏfet] dedikleri kulle-i cebele teşbihendir. Ve fi'l-hadisi: ”أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانَ لَا يُصَلِّي فِي مَسْجِدٍ فِيهِ قَذْفَاتٌ“ هَكَذَا قَذْفَاتٌ قَدْ حَدَّثُونَهُ Aşma'ī eyitti: Hadīs-i şerifte قَذْفَاتٌ [kaḏufāt]tan murād قَذْفٌ [kaḏef]tir, شَرْفٌ [şuref] ma'nāsına, vāhidi قَذْفَةٌ [kaḏfet]tir.

الْمُقَذَّفُ [el-muḏaḏef] (mīm'in zammı ve zāl'ın fethi ve teşdidiyle) Kesirü'l-lahm olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُقَذَّفٌ كَأَنَّهُ قُدْفٌ بِاللَّحْمِ قَذْفًا

الْقَذْفُ [el-kaḏf] (kāf'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Taşla atmaktır; yukālu: هُمْ حَادِفٌ [ḥāḏif]le murād حَادِفٌ وَقَادِفٌ [Ve] بَيْنَ حَادِفٍ وَقَادِفٍ ağaçla atandır ve قَادِفٌ [kaḏif]le murād taşla atandır. Ve

قَذْفٌ [kaḏf] İstifrag etmeğe de derler; yukālu: قَذْفُ الرَّجُلِ إِذَا فَاءَ Ve

قَذَفَ [kazf] Bir ehl-i ʿırz kimseye sövmeğe de derler; yukālu: قَذَفَ الْمُحْصَنَةَ إِذَا رَمَاهَا

الْتَقَاذُفُ [et-tekāzuf] (tā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) Atışmak, تَرَامِي [terāmī] ma'nāsına.

الْقَذَافُ [el-ķizāf] (ķāf'ın kesriyle) Sür'atle seyr etmek.

الْمُتَقَاذِفُ [el-muteķāzif] (mīm'in zammı ve zāl'ın kesriyle) Tiz seğırten at, serī'ü'l-ʿadv ma'nāsına.

الْقَذُوفُ [el-ķazūf] (ķāf'ın fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Ba'ıd olduğu için varılmayan şehir.

الْقَذِيفُ [el-ķazīf] (ķāf'ın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Irak olan menzil; yukālu: مَنَزَلٌ قَذِيفٌ أَيُّ بَعِيدٌ

الْقَذِيفَةُ [el-ķazīfet] (ķāf'ın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Atılan nesne.

[ق ر ف]

الْقِرْفُ [el-ķirf] (ķāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnenin kabuđuna derler, قِرْفُ الرُّمَّانِ [ķiřr] ma'nāsına; ve minhu قِرْفُ الخُبْزِ ki bunlar enār kabına ve ekmeķin kabına ıtlāk olunur. Ve ekmeđin kabı odur ki ekmeķten soyulup tennūra yapıřa.

الْقِرْفَةُ [el-ķirfet] (ķāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Vāhidī, قِشْرَةٌ [ķiřret] ma'nāsına. Ve

قِرْفَةٌ [ķirfet] Edviyeden olan ma'rūf nesne. Ve

قِرْفَةٌ [ķirfet] Töhmet olunan kimseye de derler; yukālu: فَلَانَ قِرْفَتِي أَيُّ هُوَ الَّذِي إِنْتَهَمْتُهُ Ve وَبُنُو فَلَانَ قِرْفَتِي أَيُّ الَّذِينَ عِنْدَهُمْ أَطْنُ طَلِبَتِي Ve وَبُنُو فَلَانَ قِرْفَتِي أَيُّ الَّذِينَ عِنْدَهُمْ أَطْنُ طَلِبَتِي [ṭalibet] ṭā'nın fethi ve lām'ın kesriyle matlūb ma'nāsınadır; ve yukālu: سَلَّ بَنِي فَلَانَ عَن نَاقَتِكَ فَإِنَّهُ قِرْفَةٌ أَيُّ تَجِدُ حَبْرَهَا عِنْدَهُمْ

”أَمْنَعُ مِنْ أُمَّ قِرْفَةٍ“ هُوَ اسْمُ امْرَأَةٍ

الْقَرْفُ [el-ķarf] (ķāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Deriden bir zarftır ki enār kabıyla dibāgat olunur ve o zarfın içinde خَلَعَ [ḫalʿ] dedikleri eti vazʿ ederler. Ve خَلَعَ [ḫalʿ] řol ettir ki onu ete lāzım olan havāyic ile pişirip o zarfa korlar. Ve

قَرْفٌ [ķarf] Çıbanın üzerinden derisin soymađa dahi derler; tekūlu: قَرَفْتُ القُرْحَةَ أَقْرَفُهَا Ve قَرْفًا مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرْتَهَا وَذَلِكَ إِذَا تَبَسَّتْ

قَرْفٌ [ķarf] [Bir] kimseyi ta'yīb etmeđe dahi derler; tekūlu: قَرَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا عَيْبْتَهُ Ve töhmet etmeđe de derler; yukālu: هُوَ يَقْرِفُ بِكَذَا أَيُّ يَزِمِي بِهِ وَيَتَّهَمُ

الْمَقْرُوفُ [el-maķrūf] Töhmet olunan kimse.

الْإِقْرَافُ [el-iķrāf] (hemzenin kesriyle) Karīb olmak, Aşma'ı rivāyeti üzere; yukālu: مَا أَنْصَرْتُ عَيْنِي وَلَا أَقْرَفْتُ يَدِي أَيُّ مَا دَنْتُ مَا أَقْرَفْتُ لِذَلِكَ أَيُّ مَا دَانَيْتُهُ وَلَا خَالَطْتُ أَهْلَهُ

الْمَقْرِفُ [el-muķrif] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) şol kimsedir ki onun anası ʿArabī ola ve babası ʿArabī olmaya. Ve sār hayvānda dahi hāl böyledir, zīrā إِقْرَافُ [iķrāf] baba cānibinde olan noksāndan hāsıl olur, nitekim هُجْنَةٌ [hucnet] ana cānibinde olan noksāndan hāsıl olur.

الْتَقَرُّفُ [et-teķarruf] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teřdīdiyle) Çıban kuruyup soyulmak; yukālu: تَقَرَّرْتُ هِي إِذَا تَقَشَّرَتْ

الْمَقْرِفُ [el-maķrif] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Ağaçtan zamk kopardıkları mahal; ve minhu kavluhum: تَرَكْتُهُ عَلَى مِثْلِ مَقْرِفٍ الصَّمْغَةِ وَهُوَ مَوْضِعُ القُرْفِ أَيُّ القِشْرِ وَهُوَ شَبِيهٌ بِقَوْلِهِمْ تَرَكْتُهُ عَلَى مِثْلِ لَيْلَةِ الصِّدْرِ ki hālī terk ettim de-

mek olur.

الْإِئْتِرَافُ [el-iķtirāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kesb; yukālu: فَلَانَ يَقْتَرِفُ لِعِيَالِهِ أَيُّ يَكْتَسِبُ Ve

إِئْتِرَافٌ [iķtirāf] Gayb etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: قَرَفْتُهُ بِالشَّيْءِ فَأَقْتَرَفْتُ بِهِ

الْمُقَرَّفُ [el-muķref] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükunu ve rā'nın fethiyle) Yakında alınan deve; yukālu: بَعِيرٌ مُقَرَّفٌ إِذَا اشْتَرِيَ حَدِيثًا

الْقَرَفُ [el-ķaref] (fethateynle) Maraza karīb olmak; yukālu: أَحْسَى عَلَيْكَ الْقَرَفُ Ve yukālu: قَرَفَ قَرَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنَا مِنْهُ "أَنَّ قَوْمًا شَكُوا إِلَيْهِ وَبَاءَ أَرْضِهِمْ فَقَالَ تَحَوَّلُوا فَإِنَّ مِنْ "الْقَرَفِ التَّلْفُ Ve

قَرَفٌ [ķaref] Müttehem olana dahi itlāk olunur; yukālu: هُوَ قَرَفٌ مِنْ ثَوْبِي لِلَّذِي تَنَهَّمُهُ Ya'nī sevble müttehem olan kimseye böyle denir.

الْمُقَارَفَةُ [el-muķārefet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Vebāle mürtekbib olmak; yukālu: قَارَفَ فَلَانَ الْخَطِيئَةَ إِذَا خَالَطَهَا Ve

مُقَارَفَةٌ [muķārefet] Mücāma'ata dahi derler; yukālu: قَارَفَ افْرَأْتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve minhu hadīsu 'Ā'işe radiyallāhu 'anhā: "أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُضِيحُ جُنْبًا مِنْ قَرَابٍ غَيْرِ اخْتِلَامٍ فَيُضْوَمُ"

[ق ر ط ف]

الْقَرَطُفُ [el-ķarṭaf] ('alā-vezni [caffer]) Şol perdedir ki gömlek üzerine örtünürler, saçakları olur, فَطِيئَةٌ [ķaṭifet] ma'nāsına.

[ق ر ق ف]

الْقَرَقَافُ [el-ķarķaf] ('alā-vezni [el-'arar]) Hamr, mey ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu ismdir. Ve bunun aslında sıfat olduğuna ve titretmek ma'nāsına delālet ettiğine ve hamr şāribin titrettiği için قَرَقَفٌ

[ķarķaf] dediklerine inkār eyledi.

[ق ش ف]

الْقَشِيفُ [el-ķaşif] (ķāf'ın fethi ve şīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki yüzünün rengin yanmış yāhūd fakr tagyir eyleye.

الْقَشَفُ [el-ķaşef] (fethateynle) Yüzün levni zikr olunan vech üzere mütegayyir olmak; yukālu: أَصَابَهُمْ مِنَ الْعَيْشِ قَشَفٌ

الْمُتَقَشِّفُ [el-muteķaşşif] (mīm'in zammı ve şīn'in kesri ve teşdīdiyle) Şol kimsedir ki bir lokma ve bir hırka ile kanā'at eyleye.

[ق ص ف]

الْقَصْفُ [el-ķaşf] (ķāf'ın fethi ve şād'ın sükunuyla) Ufatmak, kesr ma'nāsına; yukālu: قَصَفَتِ الرِّيحُ السَّيْفَةَ Ve

قَصْفٌ [ķaşf] Lehv ve la'ibe dahi derler. Ba'zılar bunu kelām-ı müvelledir dedi.

الْقَاصِفُ [el-ķāşif] (şād'ın kesriyle) Şol yeldir ki şedid ola; yukālu: رِيحٌ قَاصِفٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ Ve katı āvāzlı ra'da dahi derler; yukālu: رَعْدٌ قَاصِفٌ أَيُّ شَدِيدُ الصَّوْتِ

الْقَاصِيفُ [el-ķaşif] Katı āvāz vermek; yukālu: قَصَفَ الرُّعْدُ وَعَظِيرُهُ قَصِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ Ve

قَاصِيفٌ [ķaşif] Ağaçtan kuruyup dökülen nesneye dahi derler.

الْقَاصِيفُ [el-ķaşaf] (fethateynle) Za'if olmak; yukālu: قَصِفَ الْعُودُ يَقْصِفُ قَصْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَاصِفٌ [ķaşaf] Deve āvāzına dahi derler, هَدِيرٌ مَعْنَى

الْقَاصِفَةُ [el-ķaşafet] (fethateynle) Kezālik deve āvāzı.

الْقَاصِيفُ [el-ķaşif] (ķāf'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Za'if olan nesne; yukālu: عُودٌ حَوَارٌ Ve قَاصِفٌ وَرَجُلٌ قَصِفٌ أَيُّ حَوَارٌ [ḥavvār]

إِقْطَافٌ [ikṭāf] Kavmin üzüm kestiği zamāni karīb olmağa dahi derler; yukālu: أَقْطَفَ الرُّجُلُ إِذَا كَانَ قِطَافَ كُرُومِهِمْ Ve

إِقْطَافٌ [ikṭāf] Bir kimsenin davarı batī'ül-hareket olmağa dahi derler; yukālu: أَقْطَفَ الرُّجُلُ إِذَا كَانَتْ دَائِبَتُهُ بَطِينَةً

الْقَطُوفُ [el-kaṭūf] (kāf'ın fethiyle) Şol davara derler ki batī' ola. Ve Ebū Zeyd eyitti: قَطُوفٌ [kaṭūf] eşkini dar olana derler.

الْقَطِيفَةُ [el-kaṭīfet] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Şol bürde gibi arkaya alınan kilimdir ki uçlarının saçakları ola.

الْقَطَائِفُ [el-kaṭā'if] (kāf'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î. Ve

قَطَائِفٌ [kaṭā'if] Şol nesneye dahi derler ki ekl olunur, güyā ki saçığa teşbīh olunup قَطَائِفٌ [kaṭā'if] demişlerdir.

الْقُطُفُ [el-kuṭuf] (zammeteynle) Kezālik cem'î **صَحِيفَةٌ** [ṣaḥīfet] ile **صُحُفٌ** [ṣuḥuf] gibi güyā ki قُطِيفٌ [kaṭīf]in ve **صَحِيفٌ** [ṣaḥīf]in cem'idir.

[ق ع ف]

الْقُعَافُ [el-ku'āf] (kāf'ın zammı ile) Şol seldir ki uğradığı yeri yara, **قُحَافٌ** [kuḥāf] gibi.

الْقَاعِيفُ [el-ka'ā'if] (ʿayn'ın kesriyle) **قَاحِيفٌ** [kaḥīf] gibi katı yağın yağmura derler.

الْقَعْفُ [el-ka'f] (kāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükünüyla) Aslından koparmak; tekūlu: قَعَفْتُ النَّحْلَةَ إِذَا أَقْتَلَعْتَهَا مِنْ أَصْلِهَا Ve

قَعْفٌ [ka'f] Çanakta olan nesneyi cümle içmeğe dahi derler. Ve bu قَحْفٌ [kaḥf] ma'nāsında lügattır.

الْإِنْقِاعُ [el-inki'āf] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Dīvār dibinden yıkılmak.

[ق ف ف]

الْقُفُّ [el-kaḥff] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Otun tāzesinin ve sāfisinin kuruması.

الْقُفُوفُ [el-kuḥūf] (zammeteynle) Giysi yuduktan sonra kurumak; yukālu: قَفَّ الثَّوْبُ قُفُوفًا Aşma'ī eyitti: قَفَّ العُشْبُ derler kaçan ot ziyāde kurusa; yukālu: مِنَ الْإِبِلِ فِيمَا شَاءَتْ مِنْ جَفِيفٍ وَقَفِيفٍ Ve

قُفُوفٌ [kuḥūf] Korkudan kıllar ürpermeğe dahi derler; yukālu: قَفَّ شَعْرِي أَيُّ قَامٍ مِنَ الْفَرْعِ

الْقَفَّافُ [el-kaḥfāf] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki parmağı arasından akçe uğurlaya; yukālu: قَفَّ يَفُفُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَقِفُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْقُفُّ [el-kuḥff] (kāf'ın zammı ile) Yerin sahnından yüksek olan mahalli.

الْقُمَّةُ [el-kuḥfet] (kāf'ın zammı ile) Kezālik yüksek olan yer.

الْقِفَافُ [el-kiḥfāf] (kāf'ın kesriyle) Cem'î, yüksek yerler ma'nāsına. Ve minhu kavluhum: كَبُرَ فُلَانٌ حَتَّى صَارَ كَأَنَّهُ قُمَّةٌ: قُمَّةٌ [kuḥfet] kurumuş çürümüş ağaca derler. Ve

قُمَّةٌ [kuḥfet] Kuru kabağa dahi derler. Ve gāh olur hurmā yaprağından zikr olunan kabak hey'etinde işleyip nisā' tā'ifesi içine penbe kodukları nesneye dahi derler.

الْإِسْتِقْفَافُ [el-istiḥfāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Pīr olan kimsenin büzülüp devşirilmesi.

الْإِقْفَافُ [el-ikḥfāf] (hemzenin kesriyle) Tavuk yumurtlaması kesilmek; yukālu: أَقْفَتِ الدَّجَاجَةُ إِقْفَافًا إِذَا انْقَطَعَ بَيْضُهَا Ve bu Aşma'ī rivāyetidir. Ve Kisā'ī eyitti: إِقْفَافٌ [ikḥfāf] tavuk karnında yumurta cem' etmektir.

الْقَمَقَمَةُ [el-kaḥkaḥfet] (ʿalā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-

zelzelet]) Soğuktan titremek; tekūlu: فَتَفَفَ الرَّجُلُ فَتَفَفَةً إِذَا ارْتَعَدَ مِنَ الْبُرْدِ

[ق ل ف]

الأَقْلَفُ [el-aqlaf] (hemzenin ve lām'ın fet-hiyle) Sünnetsiz olan kimse.

الْقَلْفُ [el-ḳalf] (fethateynle) Sünnetsizlik.

الْقُلْفَةُ [el-ḳulfet] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol deridir ki sünnet hâlinde onu keserler.

الْقَلْفُ [el-ḳalf] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sünnet etmek; tekūlu: قَلَفَهَا قَلْفًا Ve Arab tā'ifesi şöyle zu'ım ederler ki bir oğlan gece ay aydın iken doğsa o sünnetli gibi doğa. Ve

قَلْفٌ [ḳalf] Ağacın kabın soymağa dahi derler; tekūlu: قَلَفْتُ الشَّجَرَةَ إِذَا نَحَيْتَ عَنْهُ لِحَاءَهَا Ve لِحَاءٌ [lihā] ḥā-i mühmele ile ağaç kabına derler. Ve

قَلْفٌ [ḳalf] Küpün üzerinden balçığın kaldırmağa dahi derler; tekūlu: قَلَفْتُ الدَّنَّ إِذَا قَضَضْتَ عَنْهُ طِينَهُ Ve

قَلْفٌ [ḳalf] Geminin tahtaların birbirine lîf ile dikip yapıştırmağa dahi derler; tekūlu: قَلَفْتُ السَّفِينَةَ إِذَا حَرَزْتُ أَلْوَاحَهَا بِاللِّيفِ وَجَعَلْتُ فِي قَارِ خُلَلَهَا الْقَارَ Ve قَارٌ [ḳār] ḳāf'la zifte derler.

الْقَلْفَةُ [el-ḳalefet] (fethateynle) Sünnet olunacak yer, فَطَعَةٌ [ḳaṭa'at] gibi kat olunacak mahal ma'nāsına.

الْقَلِيفُ [el-ḳalîf] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol zarfa derler ki içine hurmā korlar, جُلَّةُ التَّمْرِ [culletu't-temr] ma'nāsına.

[ق ن ف]

الأَقْنَفُ [el-aḳnef] (hemzenin ve nūn'un fet-hiyle) Şol attır ki ensesi ak ola. Ve

أَقْنَفٌ [aḳnef] Kulakları kiçirek olup galîz

olan kimseye de derler.

الْقَنْفَاءُ [el-ḳanfā] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Kulakları küçük olan 'avret.

الْقَنِيفُ [el-ḳanîf] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Nāstan bir niçe cemā'at, قَتِيبٌ [ḳatîb] gibidir veznen ve ma'nen, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve İbn Dureyd eyitti: مَرَّ قَنِيفٌ مِنَ اللَّيْلِ derler gece-nin bir pāresi ma'nāsına. Ve bazılar قَنِيفٌ طَائِفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ [ḳanîf mine'l-leyl] مِنَ اللَّيْلِ ma'nāsınadır [dedi]. Zāhir budur: Tefsîr-i evvel e'ammdır. Ve

قَنِيفٌ [ḳanîf] Çok yağmurlu buluta dahi derler.

الْقَنْفُ [el-ḳanef] (fethateynle) Kulakların kiçirek olup galîz olması.

الْقَنْفَانُ [el-ḳunāf] (ḳāf'ın zammı ile) Burnu büyük olan kimse.

[ق و ف]

الْقُوفُ [el-ḳūf] (ḳāf'ın zammı ve meddiyle) Kulağın yukarısı a'lā-yı üzün ma'nāsına. Ve götürü boyun ma'nāsına da gelir.

الْقَافُ [el-ḳāf] (alā-vezni [el-ḥāl]) Kezālik götürü boyun ma'nāsına; yukālu: أَخَذْتُهُ بِقُوفِ رَقَبَتِهِ وَبِقَافِ رَقَبَتِهِ مِثْلُ صُوفِ رَقَبَتِهِ أَيِ بِرَقَبَتِهِ جَمْعَاءَ

قَافٌ [Ḳāf] (alā-vezni [el-ḥāl]) Bir dağın ismidir ki götürü yer yüzün ihāta etmiştir.

الْقَائِفُ [el-ḳā'if] (yā'nın kesriyle) Şol kimse-dir ki iz izler, ya'nî izi birbirinden teşhîs ve temyîz eder.

الْقَافَةُ [el-ḳāfet] (alā-vezni [el-ḥālet]) Cem'i; tekūlu: قُفْتُ أَثْرَهُ إِذَا أَتْبَعْتَهُ مِثْلُ قَمَوْتُ أَثْرَهُ

الإِقْتِيَاْفُ [el-iḳtiyāf] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Kezālik ize tābi olmak; yukālu:

إِقْتَأَفَ أَثْرَهُ مِثْلُ قَافٍ

الْأَقْوَفُ [el-aqvef] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Ziyāde ize tābi^c olan kimse; yukālu:

هُوَ أَقْوَفُ النَّاسِ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ت ف]

الْكَيْفُ [el-kitf] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْكَيْفُ [el-ketif] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesriyle, كَيْفٌ [kizb] ile كَيْفٌ [kezib] gibi) Şol kürek kemiği ki insānın arkasında olur, şāne ma'nāsına. Ve

كَيْفٌ [ketif] Āheste yürümeğe dahi derler. Ve

كَيْفٌ [ketif] At yürürken fūrū-ı ketifi ya'nī küreğinin uçları kalkarak yürümeğe dahi derler; tekūlu: كَيْفٌ الْخَيْلِ

الْتَكَيْفُ [et-tekettuf] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik كَيْفٌ [ketif] i kalkarak yürümeğe derler; yukālu: كَيْفٌ الْخَيْلِ إِذَا ارْتَمَعَتْ فُرُوعُ أَكْتِافِهَا فِي الْمَشِيِّ Ve

كَيْفٌ [ketif] Kezālik pālān ağacının eğrisin birbirine bağlamağa derler. Ve

كَيْفٌ [ketif] Bir kimsenin elin ardına bağlamağa da derler, كَيْفٌ [kitāf] dedikleri iple.

الْكَيْفُ [el-kitāf] (kāf'ın kesriyle) Bir nev'iptir.

الْأَكْتَيْفُ [el-ektef] (hemzenin ve tā'nın fet-hiyle) Küreği enli olan kimse. Ve

أَكْتَيْفٌ [ektef] Şol ata dahi derler ki kürek ucunda olan kemirtlek ile omzu beyninde aralık ola.

الْكَيْفَةُ [el-ketifet] (kāf'ın fethi ve yā'nın kesri ve meddiyle) Şol ipli demirdir ki kapıya vururlar. Ve

كَيْفَةُ [ketifet] Kalbde olan hıkda ve kīne dahi derler.

الْكُتْفَانُ [el-kutfān] (kāf'ın zammı ve tā'nın

sükünüyla) Şol çekirgedir ki sâ'ir çekirge-lerden evvel uçar.

الْكُفَّانَةُ [el-kutfānet] (kezālikkāf'ın zam-ımı ve tā'nın sükünüyla) Vāhidi. Ba'zılar eyitti: **كُفَّانٌ** [kutfān] şol çekirgedir ki **عَوَّعًا** [gavgā]dan sonra olur ki onun evveline **سِرْوُدٌ** [sirevd] derler sîn-i mühmelenin kes-ri ve vāv'ın sükünüyla, ondan sonra **دَبَّارٌ** [debār] derler dāl-ı mühmelenin fethiyle, ondan sonra **عَوَّعًا** [gavgā] derler ğayn-ı mu'cemenin fethi ve vāv'ın sükünüyla, ondan sonra **كُفَّانَةٌ** [kutfānet] derler.

الْكَتْفُ [el-ketef] (fethateynle) Şol ak-samaktır ki davarın küreğine 'arız olan veca'dan hāsıl olur, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْأَكْتَفُ [el-ektef] Şol devedir ki zıkr olu-nan maraza mübtelā ola.

الْكَتْفَاءُ [el-ketfā] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: **جَمَلٌ أَكْتَفٌ وَنَاقَةٌ كُتْفَاءُ**

[ك ت ف]

الْكَتْأَفَةُ [el-keşāfet] (kāf-ı meftühadan sonra şā-i müsellese ile) Kalınlık, gıl-zat ma'nāsına; yukālu: **كُتْفُ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْحَامِيسِ**

الْكَتَيْفُ [el-keşif] (kāf'ın fethi ve şā-i mü-sellesenin kesri ve meddiyle) Galiz olan nesne.

التَّكَائِفُ [et-tekāşuf] (tā'nın fethi ve sâ'nın zammı ile) Kezālik galiz olmak; yukālu: **تَكَائِفُ الشَّيْءِ**

[ك ر ف]

الْكَرْفُ [el-kerf] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükünüyla) Erkek merkeb, dişi merkebin bevlin koklayıp başın yukarı kaldırıp du-dağın dürmek; yukālu: **كَرَفَ الْجِمَارُ إِذَا سَمَّ بَوْلٌ**

الْأَتَانِ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَلَبَ شَفْتَهُ

الْكَرِنَافُ [el-kirnāf] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükünüyla) Kesilen budakların dipleridir ki hurmā ağacının özdeğinde kalır. Ve ke-silen budakta kalana **كَرَبٌ** [kereb] derler.

الْكَرِنَافَةُ [el-kirnāfet] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükünüyla) Vahidi.

الْكَرَانِيفُ [el-kerānif] (kāf'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) **كَرِنَافٌ** [kirnāf]ın cem'i.

[ك ر س ف]

الْكَرْسُفُ [el-kursuf] (kāf'ın ve sîn'in zam-mıyla) Penbe, kutn ma'nāsına. Ve bundan me'hūzdur devātın likāsına **كُرسُفٌ** [kursuf] dedikleri ki likā mürekkebi hıfz etmek için kodukları nesnedir, gerek harīrden ol-sun gerek penbeden.

[ك س ف]

الْكَرِسْفَةُ [el-kisfet] (kāf'ın kesri ve sîn'in sükünüyla) Bir nesnenin bir pāresi; yukālu: **أَعْطَانِي كِرِسْفَةً مِنْ تُوْبِكَ**

الْكَرِيسْفُ [el-kisf] (kāf'ın kesri ve sîn'in sükünüyla) Cem'i.

الْكَرِيسْفُ [el-kisef] (kāf'ın kesri ve sîn'in fet-hiyle) Kezālik cem'i, pāreler ma'nāsına. Ve ba'zılar eyitti: **كِرِسْفٌ** [kisf]kāf'ın kesri ve sîn'in sükünüyla vāhiddir, **كِرِسْفَةٌ** [kisfet] vāhid olduğu gibi. Aḥfeş eyitti: şol kimse ki **﴿كِرِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ﴾** (الشعراء، 187، سبأ 9، الطور، 44 kırā'at ettikāf'ın kesri ve sîn'in fethiy-ile, onu cem' kıldı.

الْكَرْسْفُ [el-kesf] (kāf'ın fethi ve sîn'in sükünüyla) Deveyi sinirlemek; tekülü: **كَسَفْتُ الْبَعِيرَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَ عُرْقُوبَهُ** Ve **عُرْقُوبٌ** [urqūb] 'ayn'ın ve qāf'ın zammıyla ökçe sinirine derler. Ve

كَسْفٌ [kesf] Bez kesmeğe dahi itlāk olu-

nur; yukālu: إِذَا قَطَعْتَهُ كَسَفْتُ الثُّوبَ Ve

كَسَفْتُ [kesf] Ekşi yüzlü olmağa dahi derler. Ve fi'l-meseli: "أَكْسَفَا وَأَمْسَكَا" Ya'ni "Türş-rülük ile imsāk bir yerde cem' olur mu?"

التَّكْسِيفُ [et-teksīf] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Ziyāde kesmek, taktīr ma'nāsına.

الْكُسُوفُ [el-kusūf] (zammeteynle) Ay ve gün tutulmak; tekūlu: كَسَفَتِ الشَّمْسُ تَكْسِيفًا وَكَذَلِكَ تَقُولُ كَسَفَ الْقَمَرَ إِلَّا أَنَّ كُسُوفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَكَذَلِكَ تَقُولُ كَسَفَ الْقَمَرَ إِلَّا أَنَّ الْأَجُودَ فِيهِ أَنْ يُقَالَ خَسَفَ الْقَمَرُ وَالْعَامَةُ تَقُولُ انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ Ve

كُسُوفٌ [kusūf] Bir kimsenin hāli yatlı olmağa dahi derler; yukālu: كَسَفْتُ حَالَ الرَّجُلِ إِذَا سَاءَتْ

سَيِّئُهُ الْحَالِ **كَاسِفٌ** [kāsifu'l-bāl] [seyyī'u'l-ḥāl] ma'nāsındır. Ve

كَاسِفٌ [kāsifu'l-vech] Ekşi yüzlü ma'nāsındır, türş-rü gibi.

[ك ش ف]

الْكَشْفُ [el-keşf] (kāf'ın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi açmak.

الْإِنْكِشَافُ [el-inkişāf] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) ve

التَّكْشِيفُ [et-tekeşşuf] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Açılmak; yukālu: كَشَفْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَانْكَشَفَ وَتَكَشَّفَ Ve berk gökyüzün ziyā ile doldurmağa dahi تَكَشَّفَ [tekeşşuf] derler; yukālu: تَكَشَّفَ الزُّبُقُ إِذَا مَلَأَ السَّمَاءَ

الْمُكَاشَفَةُ [el-mukāşefet] (mīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) İzhār etmek; yukālu: كَاشَفَهُ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا أَبْدَاهُ بِهَا

التَّكَاشُفُ [et-tekāşuf] (tā'nın fethi ve şīn'in zammıyla) Açışmak; yukālu: لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا لَوْ تَكَاشَفْتُمْ أَي لَوْ تَكَشَّفَ عَيْبٌ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ Ya'ni bir-

birinizden gizlediğiniz 'aybınız açılrsa.

الْكَشُوفُ [el-keşūf] (kāf'ın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki o hāmile iken ona erkek aşa.

الْكِشَافُ [el-kişāf] (kāf'ın kesriyle) Nāka zikr olan sıfat üzere olmak; yukālu: كَشَفَتِ النَّاقَةُ كِشَافًا Ve Aşmaī eyitti: eger erkek iki yıl birbiri ardınca nāka üzerine salınsa ona كِشَافٌ [kişāf] ve nākaya كُشُوفٌ [keşūf] derler dedi.

الْإِكْشَافُ [el-ikşāf] (hemzenin kesriyle) Kavmin devesi كُشُوفٌ [keşūf] olmak; yukālu: أَكْشَفَ الْقَوْمُ إِذَا كَشَفَتْ إِبِلُهُمْ

الْكَشْفُ [el-keşef] (fethateynle) Alın nihāyet bulduğu yerden kılların yukarı māyil olmasıdır, ya'ni alınında olan kılların yatımı yukarı olmasıdır. Ve

كَشَفٌ [keşef] At kısmında kuyruk bittiği yerde olan buruşukluktur.

الْأَكْشَفُ [el-ekşef] (hemzenin ve şīn'in fethiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse. Ve

أَكْشَفٌ [ekşef] Şol kimseye dahi derler ki hīn-i muhārebede kalkanı olmaya.

الْكَشْفَةُ [el-keşefet] (fethateynle) Zikr olunan kılların bittiği yer.

[ك ف ف]

الْكَفُّ [el-keff] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) El ayası.

الْأَكْفُ [el-ekuff] (hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla) Cem'i. Ve

كَفٌّ [keff] Bezin etrafının iyiledikten sonra muhkem dikmeğe dahi derler; tekūlu: كَفَفْتُ الثُّوبَ إِذَا أَحَطَّتْ حَاشِيَتُهُ وَهُوَ الْحِيَاظَةُ الثَّانِيَةُ بَعْدَ الشَّلِّ Ve

كَفٌّ [keff] Men' ma'nāsına da gelir; yukālu:

كَفَّفْتُ الرَّجُلَ عَنِ الشَّيْءِ فَكَفَّ إِذَا مَنَعْتَهُ فَاَمْتَنَعَ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى وَالْمَصْدَرُ وَاحِدٌ

كَفَّةٌ [keffete keffete] (kāf'ın ikisinde dahi fethiyle ve āhirlerinin feth üzere bināsıyla) Müvāceheten ma'nāsınadır. Bunlar aslında iki ismdir kelime-i vāhide kılınıp كَفَّةٌ عَشْرَةٌ عَشْرَةٌ gibi feth üzere mebnî olmuşlardır; minhu kavluhum: لَقِيْتُهُ كَفَّةً كَفَّةً أَي لَقِيْتُهُ اسْتَقْبَلْتُهُ مُوَاجِهَةً

الْكَفَّةُ [el-kuffet] (kāf'ın zammıyla) Şol nesnedir ki gömlek yāhūd kaftan eteğinin çevresin dolaşır. Ve Aşma'ī eyitti: Her uzanan nesneye كَفَّةٌ [kuffet] derler, كَفَّةُ الثُّوبِ [kuffetu's-sevb] ve كَفَّةُ الرَّمْلِ [kuffetu'r-reml] gibi, كَفَّةٌ حَاشِيَةُ الثُّوبِ ma'nāsına.

الْكَفَافُ [el-kifāf] (kāf'ın kesriyle) Cem'î.

الْكَفَّةُ [el-kiffet] (kāf'ın kesriyle) Her müstedir olan nesnedir, كَفَّةٌ صَيَّادٍ ve كَفَّةٌ مِيزَانٍ [kiffetu şayyād] gibi ya'nî terāzū gözü ve değirmi olan avcı şebekesi gibi. Ve

كِفْفَةٌ [kiffet] Diş dibinde müdevver olan diş etine dahi derler.

الْكَفَّةُ [el-keffet] Terāzū gözü, كِفْفَةٌ [kiffet]te lügattır kāf'ın kesriyle.

الْكَفْفُ [el-kifef] (kāf'ın kesri ve fā'nın fethiyle) Cem'î. Ve

كِفْفٌ [kifef] Kezālik şol müdevver nakşlardır ki iğne ile el üzerinde ederler ki ekser Arab nisāsında olur.

الْكَفَافُ [el-kifāf] (kāf'ın kesriyle) Bir nesnenin ulusu olan nesnelere.

الْكَافَّةُ [el-kāffet] Cem'î-i halāyık; yukālu: لَقِيْتُهُمْ كَافَّةً أَي كُلَّهُمْ Ve

كَافَةٌ [kāffet] Şol nākaya derler ki dişleri ziyāde yaşlı olduğundan aşımip nā-bedīd olmağa karīb ola.

الْكَافُ [el-kāff] Müzekkeri, zikr olunan

vech üzere olan erkek deve ma'nāsına.

الْكَفُوفُ [el-kufūf] (zammeteynle) Deve yaşlanıp dişi aşınmak; yukālu: كَفَّتِ النَّاقَةُ تَكْفُ كُفُوفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَكْفُوفَةُ [el-mekfūfet] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol cāmedāndır ki iliklenmiş ola.

الْمَكْفُوفُ [el-mekfūf] (kezālik mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Gözü görmeyen kimse, ضَرِيرٌ [darīr] ma'nāsına.

الْمَكَايِفُ [el-mekāfif] (mīm'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î; yukālu: كَفَّ بَصْرُهُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ بَصْرُهُ أَيضًا عَلَى الْمَعْلُومِ مِنَ الْفِعْلِ الْأَزِمِ عَلَى رِوَايَةِ ابْنِ الْأَعْرَابِيِّ

الْكَفَافُ [el-kefāf] (feth ile) Bir nesnenin misli ve mikdārı. Ve

كَفَافٌ [kefāf] Kezālik küt olacak mikdārı rızka derler. Ve küt olacak rızk dilenmeden mugnî olan rızktır. Ve fi'l-hadîsi: "اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ كَفَافًا"

الْإِسْتِكْفَافُ [el-istikfāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi görmekte dikkat edip elin kaşı üzere komaktır, güneşe karşı elin kaşı üzere koyup gölge eden gibi; tekūlu: اسْتَكْفَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَوَّضَحْتَهُ بِأَنْ تَضَعَ يَدَكَ عَلَى حَاجِبِكَ كَالَّذِي يَسْتَتِلُّ مِنَ الشَّمْسِ يَنْظُرُ إِلَى الشَّيْءِ هَلْ يَرَاهُ Ve

إِسْتِكْفَافٌ [istikfāf] Halka el uzatıp cerr etmeğe dahi derler. Ve

إِسْتِكْفَافٌ [istikfāf] Bir nesneyi halk ortaya alıp gözetmeğe dahi derler, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: إِسْتَكْفَفَ الْقَوْمُ حَوْلَ الشَّيْءِ إِذَا أَحَاطُوا بِهِ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ

الْتَكْفُفُ [et-tekeffuf] (tā'nın fethi vekāf'ın zammı ve teşdiyle) Kezālik el uzatıp cerr etmek; yukālu: اسْتَكْفَفَ فُلَانٌ وَتَكْفَفَ إِذَا مَدَّ

كَفَّهُ يَسْأَلُ النَّاسَ

الْكُفْكَفَةُ [el-kefkefet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Men^c etmek; tekūlu: كَفَّكَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا كَفَّفْتَهُ

[ك ل ف]

الْكَلْفُ [el-kelef] (fethateynle) Bir nesnedir ki sîmsîm dānesi gibi yüze ‘arız olur. Ve

كَلَفٌ [kelef] Şol levne derler ki kezâlik yüzde olur kırmızı ile siyâh beyninde ki ona **بِنَفْسِجِي** [benefseciyy] derler. Ve

كَلَفٌ [kelef] Bir nesneye harîs olmağa dahi derler; tekūlu: كَلَفْتُ بِهِذَا الْأَمْرَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَوْلَعْتَ بِهِ

الْكُلْفَةُ [el-kulfet] (kāf’ın zammı ve lām’ın sükūnuyla) İsmidir, zîkr olunan ma‘nâda, **حُمْرَةٌ** [ḥumret] gibi. Ve

كُلْفَةٌ [kulfet] Zahmetle işlenen nesneye derler gerek li-hakkin olsun gerek olmasın.

الْأَكْلَفُ [el-eklef] (hemzenin ve lām’ın fethiyle) Şol kimsedir ki zîkr olunan levnile mülevven ola; yukālu: كُمَيْتٌ أَكْلَفٌ لِلَّذِي كَلَفْتُ حُمْرَتُهُ فَلَمْ تَصْفُ وَيُرَى فِي أَطْرَافِ شَعْرِهِ سَوَادٌ إِلَى Ya‘nî hakîkatte sevād olmaya. Ve Aşma‘ī eyitti: Kaçan deve şedîdü’l-humret olup ve humretine sevād muhtelit olup hâlis olmasa bu makûle renge **كُلْفَةٌ** [kulfet] derler. Ve erkek deveye **أَكْلَفٌ** [ek-lef] ve nākaya **كُلْفَاءُ** [kelfā] derler.

التَّكْلِيفُ [et-teklîf] (‘alā-vezni [et-tekrîm]) Bir meşakkatli nesne emr etmek; yukālu: كَلَّفَهُ تَكْلِيفًا أَيَّ أَمْرَهُ بِمَا يَشُقُّ عَلَيْهِ

التَّكْلُفُ [et-tekelluf] (fethateynle ve lām’ın zammı ve teşdîdiyle) Bir meşakkatli işi işlemeğe zahmet çekmek; yukālu: تَكَلَّفْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَجَسَّسْتَهُ

الْمُتَكَلِّفُ [el-mutekellif] (mîm’ın zammı ve lām’ın kesri ve teşdîdiyle) Şol kimsedir ki

mühimmi olmayan işe mürtekeb ola.

التَّكْلِيفَةُ [et-teklifet] (tā’nın fethi ve lām’ın kesriyle) Zahmetle işlemek; tekūlu: حَمَلْتُ كِتَابًا تَكْلِيفَةً إِذَا لَمْ تُطْفِئْهُ إِلَّا تَكَلَّفًا **تَكْلِيفَةً** [teklifet] vezni üzere olur.

[ك ن ف]

الْكَنْفُ [el-kenf] (kāf’ın fethi ve nūn’un sükūnuyla) Bir nesneyi ihāta edip saklamak; tekūlu: كَنْفْتُ الرَّجُلَ أَكْنَفُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَوَّطَ Ve **حَوَّطٌ** [ḥavṭ] ḥā-i mühmelenin fethiyle cem^c ma‘nāsındır. Ve

كَنْفٌ [kenf] Deveye ağır yapmağa dahi derler; yukālu: كَنْفْتُ الْإِبِلَ أَكْنَفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَكْنِفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَقُولُ كَنْفْتُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَدَلْتُ

الْإِكْنَأُ [el-iknāf] (hemzenin kesriyle) Yardım etmek; tekūlu: أَكْنَفْتُهُ إِذَا أَعْنَيْتُهُ

الْمُكْنَأَفَةُ [el-mukānefet] (mîm’ın zammı ve nūn’un fethi ile) Mu‘āvenet ma‘nāsındır.

الْكَنْفُ [el-kenef] (fethateynle) Cānib ma‘nāsındır. Ve

كَنْفُ الطَّائِرِ [kenefu’t-ṭā’ir] Tuşun iki kanadı.

الْكَنْفَةُ [el-kenefet] (fethateynle) Devenin sâkin olduğu cānib, **نَاحِيَةُ الْإِبِلِ** ma‘nāsına.

الْكَنْوُفُ [el-kenūf] (kāf’ın fethi ve nūn’un zammı ile) Şol nākadır ki deve yattığı yerin bir cānibinde yatar, **قَدُورٌ** [qazūr] gibi bu kadar var ki **كَنْوُفٌ** [kenūf] develerden irak yatmaz, **قَدُورٌ** [qazūr] irak yattığı gibi. Ve **قَدُورٌ** [qazūr] kāf’ın fethi ve zāl-ı mu‘cemenin zammıyla necâsetten ictinâb edene derler.

الْكَنْفَاءُ [el-kenfā] (kāf’ın fethi ve nūn’un sükūnu ve elifin meddiyle) Arık olup sağrısının kemikleri zâhir olan koyun; yukālu: **حَدَبَاءُ** Ve **شَاءُ كَنْفَاءُ** أَيَّ حَدَبَاءُ **حَدَبَاءُ** [ḥadbā] ḥā ve dāl-ı mühmeleteynle zîkr olan

ma'nāyadır.

التَّكْنُفُ [et-tekennuf] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) İhāta etmek.

الإِكْتِنَافُ [el-iktināf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَكْتَفُوهُ وَاتَّكَنُوا: Ve أي أَحَاطُوا بِهِ

إِكْتِنَافٌ [iktināf] Deve ağılı yapmağa dahi derler, Ya'qūb rivāyeti üzere; yukālu: إِكْتَنَفَ الْقَوْمُ إِذَا اتَّخَذُوا كَيْفًا لِإِبْلِهِمْ

التَّكْنِيفُ [et-tekniif] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik ihāta etmek; yukālu: صَلَاةٌ صَلَاةٌ مُكْتَنَفٌ أَي أَحِيطَ مِنْ جَوَانِبِهِ Ve صَلَاةٌ [şilā] şād-ı mühmelenin kesriyle ısınmak için yaktıkları āteşe derler.

الْكِنْفُ [el-kinf] (kāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Şol zarftır ki çoban onda āletin kor. Ve bunun tasgīriyle gelmiştir hadīs-i şerīfte ki “كُنَيْفٌ مُلْعَى عِلْمًا” buyurulmuştur.

الْكَنْيْفُ [el-keniif] (kāf'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Setr edici ma'nāsınadır. Ve kalkana dahi كَنْيْفٌ [keniif] derler setr ettiğinden ötürü. Ve edeb-hāneye dahi كَنْيْفٌ [keniif] dedikleri bu cihettendir. Ve

كَنْيْفٌ [keniif] Ağaçtan olan deve ağılına dahi derler, حَظِيرَةُ الْإِبِلِ [ḥazīretu'l-ibil] ma'nāsına.

[ك و ف]

الْكُوفَةُ [el-kūfet] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Kırmızı kum, remle-i hamrā ma'nāsına. Ve كُوفَةٌ [Kūfet] şehrine dahi bu sebebden Kūfe dediler.

كُوفَانٌ [Kūfān] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Kezālik Kūfe'nin ismidir. Ve

كُوفَانٌ [kūfān] جَزْرٌ [ḥirz]e ve ‘askere dahi derler . Ve değirmi olan yere de derler; yukālu: تَرَكْتُهُمْ فِي كُوفَانٍ أَي فِي أَمْرِ مُسْتَدِيرٍ Ve

كُوفَانٌ [kūfān] Zahmete ve meşakkate ve baş dönmeğe dahi derler.

التَّكْوِيفُ [et-tekviif] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kūfe'ye gitmek; tekūlu: كَوَّفْتُ تَكْوِيفًا أَي صَزْتُ إِلَى الْكُوفَةِ

التَّكْوُفُ [et-tekevuf] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Değirmi olmak; yukālu: تَكْوُفَ الرَّمْلِ وَالْقَوْمِ إِذَا اسْتَدَارُوا Ve

تَكْوُفٌ [tekevuf] Ehl-i Kūfe'ye benzemek kasd etmeğe ve onlara müntesib olmağa dahi derler.

الْكَافُ [el-kāf] (‘alā-vezni الْحَالِ [el-ḥāl]) Hurūf-ı hecādan bir harfin ismidir, tezkīri ve te'nisi cā'izdir ve sā'ir hurūf-ı hecānın hāli budur. Ve kāf hurūf-ı ma'āniden dahi olup harf-i cerr olur, ma'nā-yı teşbīhe delālet etmekle. Ve gāh olur mevki'-i isme vāki' olup üzerine harf-i cerr dāhil olur. Ve gāh olur zamīr-i muhātab olup mahall-i cerrde ve mahall-i nasbda vāki' olur; tekūlu: غَلَامُكَ وَصَرَبُكَ بَفَتْحٍ لِلْمُدَّكِرِ وَتُكْسُرٍ لِلْمُؤَنَّثِ Ve gāh olur mücerred ‘alāmet-i hitāb olup i'rābdan mahalli olmaz; ke-kavlike: ذَاكَ وَأَوْلَيْكَ وَرُوَيْدَكَ لِأَنَّهَا لَيْسَتْ بِإِسْمٍ مَهْنًا وَإِنَّمَا هِيَ لِلْخَطَابِ فَقَطْ تُفْتَحُ لِلْمُدَّكِرِ وَتُكْسَرُ لِلْمُؤَنَّثِ

[ك ه ف]

الْكَهْفُ [el-keh] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ev gibi bir nesnedir ki kayadan keserler, مَعَارَةٌ [megāret] ma'nāsına, ekser dağlarda olur.

الْكُهُوفُ [el-kuhūf] (zammedeynle) Cem'i. Ve

كَهْفٌ [keh] Sığınacak mekān ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فُلَانٌ كَهْفٌ أَي مَلْجَأٌ

[ك ي ف]

كَيْفٌ [keyfe] (kāf'ın fethi ve yā'nın

sükūnuyla ve āhirinin feth üzere bināsıyla) Bir ism-i mübhemdir, nice ma'nāsına, āhiri tahrik olunduğu iltikā-i sākineynden ötürüdür ve feth üzere mebnī olup kesr üzere olmadığı yā'dan ötürüdür, pes كَيْف [keyfe] ahvālden istifhām için olur. Ve gāh olur ta'accüb için olur; ke-kavlihi ta'ālā: (28، البقرة، ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾) Ve kaçan ki كَيْف kelimesine مَا zamm oluna ma'nā-yı şartı ifāde edip cezāya ihtiyāc olur; tekūlu: كَيْفَمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ح ف]

الْلَجْفُ [el-lecef] (fethateynle) Derenin ortası، سُورَةُ الْوَادِي [surretu'l-vādī] ma'nāsına. Bazılar eyitti: لَجْفُ [lecef] kuyunun bir cānibinde kazılan çukurdur.

التَّلْجِيفُ [et-telcīf] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kuyunun etrāfin kazmak; tekūlu:

لَجِفْتُ الْبَيْتَ تَلْجِيفًا إِذَا حَفَرْتُ فِي جَوَانِبِهَا

التَّلْجُفُ [et-teleccuf] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Kuyu obrulmak, Aşmaṭ rivāyeti üzere; yukālu: تَلْجَفْتِ الْبَيْتَ إِذَا انْحَسَفَتْ

الْمُتَلْجِفَةُ [el-muteleccifet] (mīm'in ve cīm'in kesri ve teşdīdiyle) Obrulan kuyu; yukālu: بَيْتٌ فَلَانٌ مُتَلْجِفَةٌ

[ل ح ف]

الْإِلْتِخَافُ [el-iltiḥāf] (hemzenin ve ḥā-i mühmeleden evvel tā'nın kesriyle) Bezle bürünmek; tekūlu: اِلْتِخَفْتُ بِالثَّوْبِ

الْلِحَافُ [el-liḥāf] (lām'in kesriyle) Şol bezin ismidir ki onunla bürünürler.

الْلِخْفُ [el-laḥf] (lām'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin üzerine bez bırakmak yāhūd bezle bürümek; tekūlu: لَخِفْتُ الرَّجُلَ اَلْلِخْفُ لَخْفًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَرَحْتَ عَلَيْهِ اَلْلِخْفَ أَوْ عَطَيْتَهُ بِثَوْبٍ

الْمُلَاخَفَةُ [el-mulāḥafet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Mu'āvenet ma'nāsınadır; tekūlu: لَأَخِفْتُ الرَّجُلَ مُلَاخَفَةً إِذَا كَالَفْتُهُ

الْإِلْخَافُ [el-ilḥāf] (hemzenin kesriyle) İbrām ma'nāsına; yukālu: اَلْخَفَ السَّائِلُ إِذَا أَلْحَ

الْمُلْحِفُ [el-mulḥif] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) İbrām eden kimse;

yukālu: يَكْسِبُ لِلْمَلْحِفِ مِثْلَ الرَّدِّ Ya'nī “Mübrim olanı redd etmek gibi nesne olmaz.”

الْمَلْحَفَةُ [el-milħafet] (mīm'in kesri ve ħā'nın fethiyle) Çarşeb ma'nāsına.

الْمَلْحِفُ [el-melāħif] (mīm'in fethi ve ħā'nın kesriyle) Cem'î, çarşebler ma'nāsına.

[ل خ ف]

الْلِخَافُ [el-liħāf] (lām'ın kesriyle ve ħā-i mu'ceme ile) Beyāz renkli olan taşlara derler. Ve Zeyd b. Şābit'in hadisinde vārid olmuştur: Ebū Bekr radiyallāhu 'anhumā ona Qur'ān-ı 'azîmin cem' olunmasıyla emr ettikte eyitti: فَجَعَلْتُ أَتَّبِعُهُ مِنَ الرَّقَاعِ ”رُقْعَةً [ruq'at] رِقَاعٌ [riqāc] وَالْعُسْبِ وَاللِّخَافِ“ in cem'idir, kāgıd pāresi ma'nāsına. Ve عُسْبٌ [ʿusub] zammeteynle hurmā budaklarına derler, عَسِيبٌ [ʿasīb]in cem'idir.

الْلِخْفَةُ [el-liħfet] (lām'ın fethi ve ħā'nın sükunuyla) Vāhidi, hacar-i ebyaz ma'nāsına.

الْلِخْفُ [el-liħf] (lām'ın fethi ve ħā'nın sükunuyla) Yufka olan kaymak, رَحْفٌ [raħf] gibidir veznen ve ma'nen, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

لِخْفٌ [liħf] Darb-ı şedide dahi derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ل ص ف]

الْلِصْفُ [el-leşaf] (fethateynle) Hıyār gibi bir nesnedir ki nebātattan kebere dedikleri otun dibinde biter. Ve

لِصْفٌ [leşaf] Kezālik bir cins hurmāya derler, ammā Ebu'l-Ğavş bu ma'nāya inkār etti.

لِصَافٍ [Leşāfi] (lām'ın fethi ve fā'nın kesri üzere bināsıyla قَطَامٌ [kaṭāmi] gibi) Benī

Temīm menzillerinden bir mekânın ismidir, tā'ife-i 'Arabdan bazı bunu mu'reb kılp lā-yansarif mecrāsına cārī kılımlardır.

[ل ط ف]

الْلَطَافَةُ [el-leṭāfet] (lām'ın fethiyle) Küçük olmak, sigar ma'nāsına; yukālu: لَطَفَ الشَّيْءُ يَلْطَفُ لَطَافَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَغُرَ

الْلَطِيفُ [el-leṭīf] Küçük olan nesne, sagīr ma'nāsına.

الْلَطْفُ [el-luṭf] (lām'ın zammı ve ṭā'nın sükunuyla) 'Amelde rıfk ve mülāyemet üzere olmak. Ve

لُطْفٌ [luṭf] Hudāy ta'ālādan tevfiğe ve 'ismet derler ya'nī bir kimsenin işin rāst getirip hatādan saklamağa derler.

الْإِلْطَافُ [el-ilṭāf] (hemzenin kesriyle) İhsān ma'nāsınadır; yukālu: أَلْطَفَهُ بِكَذَا إِذَا بَرَّهَ بِهِ Ve

إِلْطَافٌ [ilṭāf] Erkek devenin zekerin dışı devenin fercine idhāl etmeğe dahi derler, kaçan tarīkin bulmasa; yukālu: أَلْطَفَ الرَّجُلُ الْبَعِيرَ إِذَا أَدْخَلَ قَضِيْبَهُ فِي الْخَبَاءِ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ مَوْضِعَ الضَّرَابِ

الْلَطْفُ [el-leṭāf] (fethateynle) İsmidir, ihsān ma'nāsına.

الْلَطْفَةُ [el-leṭāfet] (kezālik fethateynle) İhsān olunan nesne; yukālu: جَاءَتْنَا لَطْفَةٌ مِنْ فُلَانٍ أَيَّ هَدِيَّةٍ

الْمَلْطَافَةُ [el-mulāṭāfet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) İhsān edişmek, مُبَارَةٌ [mubārret] ma'nāsına.

التَّلْطُفُ [et-telāṭuf] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir emre rıfk göstermek.

الْإِسْتِطَافُ [el-istilṭāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Erkek deve dışı deveye kendi cimāc etmeğe kādir olup mu'ne muhtāc

olmamak; yukālu: إِسْتَلْطَفَ الْبَعِيرُ إِذَا أُدْخِلَهُ فِيهِ بِنَفْسِهِ مِثْلَ اسْتَحْلَطَ وَأَحْلَطَهُ غَيْرُهُ

[ل ف ف]

الَلْفُ [el-leff] (lām'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Dürmek; tekūlu: لَفَّ الشَّيْءُ لَفًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

لَفَّ [leff] Men' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: لَمَّ حَقُّهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve

لَفَّ [leff] İntisāb ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَاؤُوا وَمَنْ لَفَّ لَفَّهُمْ أَي مَعَ عَدَدٍ فِيهِمْ وَتَأَشَّبَ تَأَشَّبَ [te'eşşub] doluşmağa derler. Ve

التَّلْفِيفُ [et-telfif] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik dürmek ma'nāsındır, teşdīd mübāлага içindir.

التَّلْفُفُ [et-teleffuf] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bürünmek.

الْإِلْتِفَافُ [el-iltifāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَلَفَّفَ فِي ثَوْبِهِ Ve والتَّفُّ بِثَوْبِهِ

الْإِتِفَافُ [iltifāf] Ot çoğalmağa derler.

الْمُلْفَفُ [el-muleffef] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Süt tulumuna derler; yukālu: بَجَادَ Ve الْمُلْفَفُ فِي الْبِجَادِ [bicād] bā'nın kesriyle alaca kilime derler.

الْلِفَافَةُ [el-lifāfet] (lām'ın kesriyle) Ayağa yāhūd gayrı yere sardıkları sargı, dolak ma'nāsına.

الْلِفَائِفُ [el-lefā'if] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, sargılar ma'nāsına.

الْلِفِيفُ [el-lefif] (lām'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kabā'il-i muhtelifeden cem' olan kavm; yukālu: جَاؤُوا بَلْفِهِمْ وَلِفِيفِهِمْ ve كَاللَّاهُ تَأَعَّلَا: ﴿جِئْنَا بِكُمْ﴾ Ve لِفِيفًا ﴿(الإسراء، 104) أَي مُجْتَمِعِينَ مُخْتَلِطِينَ

لِفِيفٌ [lefif] Şol ta'āma derler ki iki cinsten dahi ziyādeden karışmış ola. Ve

لِفِيفٌ [lefif] Dosta dahi derler; yukālu: فَلَانَ لِفِيفُفُلَانٍ أَي صَدِيقُهُ Ve

لِفِيفٌ [lefif] 'İlm-i 'Arabīden bir bābdır ki o iki harf-i 'illet bir kelimedede cem' olmaktadır. ذَوِي ve حَيٍّ gibi. Ve ذَوِي [zeviye] zāl-ı mu'ceme ile ot solup kurumağa yüz tutmak.

الْأَلْفَافُ [el-elfāf] (hemzenin fethi ile) Şol ağaçlardır ki bazı bazı dolaşmış ola. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَجَنَاتٍ أَلْفَافًا﴾ (النبا، 16)

الْلِفُفُ [el-liff] (lām'ın kesriyle) **الْلِفَافُ** [elfāf] in müfredi, مُجْتَمِعٌ مِنْهُ; kavluhum: جِئْنَا لَفًّا أَي مُجْتَمِعِينَ فِي مَوْضِعٍ

الْأَلْفُ [el-eleff] (fethateynle) Şol 'āciz kimsedir ki ahmak olup kelāmında batı' olmağın söylerken dili ağzın dolduru dolduru söyleye; yukālu: رَجُلٌ أَلْفٌ إِذَا كَانَ عَيِيًّا Ve بَطِيءٌ الْكَلَامِ إِذَا تَكَلَّمَ مَلَأَ لِسَانَهُ فَمَهُ

أَلْفٌ [eleff] Kezālik recül-i sakīle dahi derler. Ve Aşma'ı eyitti: أَلْفٌ [eleff] şol mevzi'e derlerki mülteff olup kes'irü'l-ehl ola.

الْلِفَاءُ [el-leffā'] (lām'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki uylukları fermüde olup dolu ola.

الْلِفَاوَانُ [el-leffāvān] (lām'ın fethi ile) Sīga-i tesniyedir ma'nā-yı mezbürdan.

الْلِفَانُ [el-ilfān] (hemzenin kesriyle) Kuş başın kanadı altına sokmak; yukālu: أَلْفٌ الطَّائِرُ رَأْسُهُ تَحْتَ جَنَاحِهِ

التَّلَافِيفُ [et-telāfif] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Çok olan ot, nebātāt-ı kesīre ma'nāsına; yukālu: فِي أَرْضِ بَنِي فَلَانَ تَلَافِيفٌ مِنْ عُشْبٍ أَي نَبَاتٍ مُلْتَفٍّ

[ل ق ف]

الْلَقْفُ [el-laqf] (lām'ın fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) El sunup bir nesneyi tizcek almak.

التَّلْقُفُ [et-telakḫuf] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'naḥu; tekūlu: لَقِفْتُ الشَّيْءَ أَلْقُهُ لَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَلَقَّفْتُهُ إِذَا تَنَاوَلْتَهُ بِسُرْعَةٍ

الَلْقِفُ [el-leḳif] (lām'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Cüst ve hāzık olan kimse; yukālu: رَجُلٌ نَقِفٌ لَقِفٌ أَيُّ خَفِيفٌ حَادِقٌ Ve

لِقْفٌ [liḳf] Dibi obrulan havuza dahi derler.

الَلْقَفُ [el-leḳaf] (fethateynle) Dīvār düşmek, sukūt-ı hāyit ma'nāsına.

الَلْقَفُ [el-leḳaf] (fethateynle) Havuzun dibi yıkılmakla vāsīc olmağa dahi derler; yukālu: لَقِفَ الْحَوْضُ لَقْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا إِذَا تَسَعَّ تَهَوَّرَ مِنْ أَسْفَلِهِ وَاتَّسَعَ Ve تَهَوَّرَ [tehevver] obrulmağa derler.

الَلْقِيفُ [el-laḳīf] (lām'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Dibi obrulup vāsīc olan havuz. Ve bazıları حَوْضٌ لَقِيفٌ dolu olan havuzdur dedi, مَلَأْنُ [mel'an] ma'nāsına, lākin asahh ma'nā-yı evveldir.

الَلْقَافُ [el-elḳāf] (hemzenin fethiyle) Kuyunun ve havzun etrāfı, جَوَانِبُ الْبَيْتِ ma'nāsına.

الَلْقَفُ [el-leḳaf] (fethateynle) Müfredi, kuyunun bir cānibi ma'nāsına, لَجَفٌ [lecef] ile أَلْجَافٌ [elcāf] gibi veznen ve ma'nen.

[ل ه ف]

الَلْهَفُ [el-lehef] (fethateynle) Mahzūn olmak, tahassür çekmek; yukālu: لَهْفٌ يَلْهَفُ لَهْفًا إِذَا حَزَنَ وَتَحَسَّرَ

التَّلْهُفُ [et-telehhuf] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: تَلَّهَفَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا تَحَسَّرَ

الَلْهَفُ [el-lehf] (lām'ın fethi ve hā'nın

sükūnuyla) Bir kelimedir ki onunla fevt olan nesneye tahassür murād olunur; yukālu: يَا لَهْفٌ فُلَانٍ

الْمَلْهُوْفُ [el-melhūf] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ile) Şol mazlūmdur ki medded taleb eder.

الَلْهَيْفُ [el-lehīf] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Muztarr olan kimse.

الَلْهَفَانُ [el-lehfān] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mütəhassir olan kimse.

[ل ي ف]

الَلِيفُ [el-līf] (lām'ın kesri ve meddiyle) Hurmā ağacının kabı, post-ı dirahıt-ı hurmā ma'nāsına.

الَلِيفَةُ [el-līfet] (kezālik lām'ın kesri ve meddiyle) Vāhidi, bir pāre hurmā kabı ma'nāsına.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن أ ف]

أَلْتَأَفُ [en-neʔef] (fethateynle) Taʿāmdan yemek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: نَيْفُتُ مِنَ الطَّعَامِ أَتَأَفُ نَأْفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلْتُ مِنْهُ Ve Ebū Zeyd'den gayrısı suya kanmak maʿnāsına gelir dedi; yukālu: نَيْفٌ فِي الشَّرْبِ إِذَا ازْتَوَى

[ن ت ف]

أَلْتَنَّفُ [en-netf] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yolmak; yukālu: نَتَّفَ الشَّعْرُ نَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

أَلْإِنْتِافُ [el-intitāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kıl yolunmak.

أَلْتَنَاتُفُ [et-tenātuf] (tā-i evvelin fethi ve tā-i sāninin zammı ile) Kezālik kıl yolunmak; yukālu: اِنْتَتَفَ الشَّعْرُ وَتَنَاتَفَ

أَلْتَنْتِيفُ [et-tentif] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik kıl yolmak; yukālu: تَنَّتَفَ الشَّعْرُ شُدِّدَ لَلْكَثْرَةِ

أَلْمِنتِافُ [el-mintāf] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kıl yolacak ālet, مِنتَافُ [mintāḥ] maʿnāsına nūn'un sükūnu ile ve āhirinde ḥā-i muʿceme ile.

أَلْنُتَافَةُ [en-nutāfet] (nūn'un zammı ile) Kılı yolarken dökülen kıllar.

أَلْنُتْفَةُ [en-nutfet] (nūn'un zammı ve tā'nın sükūnuyla) Parmakla yolunan gerek ot gerek gayrı nesne.

أَلْنُتْفُ [en-nutef] (nūn'un zammı ve tā'nın fethiyle) Cemʿi, elile yolunan nesnelere maʿnāsına.

أَلْنُتْفَةُ [en-nutefet] (nūn'un zammı ve yā'nın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol

kimsedir ki ʿilmden bir neşʿe ahz ede ve aslı ile bilmeye.

[ن ح ف]

أَلْنَجْفُ [en-necef] (fethateynle) Şol yerdir ki ona su çıkmaz ola ve müstafıl ve münkād ola, yaʿnī uzun ola ve sarp olmaya.

أَلْنَجْفَةُ [en-necefet] (kāzelik fethateynle) Bi-maʿnāhu.

أَلْنِجَافُ [en-nicāf] (nūn'un kesriyle) Cemʿi, zikr olunan yerler maʿnāsına. Ve

نِجَافُ [nicāf] Kapının aşağı eşiğine dahi derler, اُسْكُفَةُ الْبَابِ [uskuffetu'l-bāb] maʿnāsına, Aşmaʿi rivāyeti üzere. Ve sāhib-i Şurāḥ نِجَافُ [nicāf]ı pāşne-i der ile tefsīr etmesi münāsib değıldir, zīrā pāşne-i der kapının mīline derler ki kapı onun üzerine döner. Ve

نَجْفَةُ [necefet] Kumdan olan dağ koltuğuna dahi derler. Ve

نِجَافُ [nicāf] Tekenin zekerin yā ayağına veyāhūd arkasına bağlamaktır tā ki keçiyeye varmağa kādır olmaya.

أَلْنَجِيفُ [en-necif] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol oktur ki temreni yassı ola.

أَلْنُجْفُ [en-nucuf] (zammateynle) Cemʿi, zikr olunan oklar maʿnāsına; ve minhu yukālu: نَجَفْتُ السَّهْمَ

أَلْمَنْجُوفُ [el-mencūf] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Yassı temreni takılan ok. Ve

مَنْجُوفُ [mencūf] Vāsiʿ olan mağāraya dahi derler; yukālu: غَارٌ مَنْجُوفٌ أَيُّ مُوسَعٍ Ve

مَنْجُوفُ [mencūf] Şol tekeye derler ki keçiyeye aşmasın diye zekeri bağlanmış ola; yukālu: تَيْسٌ مَنْجُوفٌ

الْإِنْتِجَافُ [el-inticāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi tamām çıkarmak, istihrāc ma'nāsına; tekūlu: **إِنْتَجَفْتُ** إِذَا اسْتَحْرَجْتُ أَقْصَى مَا فِي الصَّرْعِ مِنَ اللَّبَنِ Ve

إِنْتِجَافٍ [inticāf] Rüzgār bulutun yağmuru tüketince yağmağa dahi derler; yukālu: **إِنْتَجَفْتُ** الرِّيحَ السَّحَابَ إِذَا اسْتَمْرَعْتَهُ

[ن ح ف]

النَّحَافَةُ [en-neḥāfet] (nūn'un fethi ve ḥā-i mühmele ile) Arıklamak, **هَزَالٌ** [huzāl] ma'nāsına; yukālu: **نَحَفْتُ** مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

النَّحِيفُ [en-neḥīf] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Arıklayan kimse.

الْإِنْحَافُ [el-inḥāf] (hemzenin kesri ile) Arıklatmak; yukālu: **أَنْحَفُهُ** غَيْرُهُ

[ن د ف]

النَّدْفُ [en-nedf] (nūn'un fethi ve dāl'in sükülüyle) Penbe atmak; yukālu: **نَدَفْتُ** الْقَطْنَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ بِالْمِئْدَفَةِ

الْمِئْدَفَةُ [el-mindefet] (mīm'in kesri ve nūn'un sükülüyle) Penbe atacak tokmak, nitekim *Kāmūs*'tan ve *Terceme-i Muḥtār*'dan fehm olunan budur ve ammā sāhib-i Keşşāf *Mukaddime*'sinde ve sāhib-i *Muhezzeb* **مِئْدَفَةٌ** [mindecet] hallāc yayıdır demişler. Ve **نَدَفْتُ** [nedf] gāh olur penbe atmaktan gayrı yerde dahi isti'māl olunur. Ve

نَدَفْتُ [nedf] Gök kar yağdırmağa dahi derler; yukālu: **نَدَفْتُ** السَّمَاءَ بِالتَّلْجِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve

نَدَفْتُ [nedf] Davar yürürken ayağın tiz almağa dahi derler; yukālu: **الْدَّابَّةُ تَنْدِفُ** فِي سَبِيلِهَا نَدْفًا وَهُوَ سُرْعَةٌ رَجَعُ يَدِيهَا

النَّدِيفُ [en-nedīf] (nūn'un fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Atılmış penbe, **قُطْنٌ** ma'nāsına.

[ن ز ف]

النَّزْفُ [en-nezf] (nūn'un fethi ve zā'nın sükülüyle) Kuyunun suyun hep çekmek; tekūlu: **نَزَفْتُ** الْبَيْتَ نَزْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَحْتَهُ كُلُّهُ Ve kuyunun suyu hep çekilmeğe dahi derler; lāzım ve müte'addī gelir. Ve **نُزِفْتُ** الْبَيْتَ dahi derler, binā-i mechül üzere. Ve

نَزَفْتُ [nezf] Kan çok akmakla sāhibini za'if etmeğe dahi derler; yukālu: **نَزَفْتُ** الدَّمَ إِذَا حَرَجَ مِنْهُ دَمٌ كَثِيرٌ حَتَّى يَضَعُفَ Ve

نَزَفْتُ [nezf] Munkatı' olmağa da derler; yukālu: **نَزَفْتُ** الرَّجُلَ فِي الْخُصُومَةِ إِذَا انْقَطَعَتْ حُجَّتُهُ

الْإِنْزَافُ [el-inzāf] (hemzenin kesriyle) Kuyunun suyu tükenmek, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **أَنْزَفْتُ** الْبَيْتَ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهَا Ve

إِنْزَافٍ [inzāf] Göz yaşın tüketmeğe dahi derler; yukālu: **أَنْزَفْتُ** الْعَبْرَةَ صَاحِبِهَا Ve

إِنْزَافٍ [inzāf] Sarhoş etmeğe dahi derler; kālallāhu ta'ālā: **لَا يُصَدِّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ** ﴿كَالِاللَّاهِيَةِ﴾ (الواقعة، 19) **أَنْيَ لَا يَسْكُرُونَ** Ve

إِنْزَافٍ [inzāf] Kavmin şarābı tükenmeğe dahi derler; yukālu: **أَنْزَفْتُ** الْقَوْمَ إِذَا انْقَطَعَ شَرَابُهُمْ Ve kuri'e: **وَلَا يُنْزِفُونَ** ﴿الواقعة، 19﴾ **بِكَسْرِ الرَّايِّ** Ve

إِنْزَافٍ [inzāf] Kavmin kuyularının suyu tükenmeğe de derler; yukālu: **أَنْزَفْتُ** الْقَوْمَ إِذَا ذَهَبَ مَاءُ بَيْرِهِمْ وَانْقَطَعَ

النَّزِيفُ [en-nezīf] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Kanı çok akıp za'if olan kimse. Ve

نَزِيفٍ [nezīf] Mest olan kimseye de derler, 'aklı tükenip kalmadığı için.

الْمَنْزُوفُ [el-menzūf] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-meseli: **“أَجْبِنُ مِنَ الْمَنْزُوفِ صَرْطًا”** Ve **ضَرْطٌ** [ḍart] ḍād-ı mu'cemenin fethi ve rā'nın sükülüyle yellenmek, hurūc-ı rīh

ma'nāsına.

الْمُنْزَفُ [el-munzef] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Kanı çok akan kimse, مَنزُوفٌ [menzūf] ma'nāsına, bazı rivāyet üzere.

النَّزْفُ [en-nezef] (fethateynle) Göz yaşı tükenmek; yukālu: نَزَفْتُ عَيْنَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النُّزْفَةُ [en-nuzfet] (nūn'un zammı ve zā'nın sükūnuyla) Az olan su yāhūd şarāb, غُرْفَةٌ [ğurfet] gibi veznen ve ma'nen.

النُّزْفُ [en-nuzef] (nūn'un zammı ve zā'nın fethiyle) Cem'i, az olan sular, ma'nāsına.

[ن س ف]

النَّسْفُ [en-nesf] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bināyı dibinden yıkmak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: نَسَفْتُ الْبِنَاءَ نَسْفًا

نَسْفٌ [nesf] Deve otlarken otu dibinden koparmağa dahi derler; yukālu: نَسَفَ الْبَعِيرُ

نَسْفٌ [nesf] Buğdayı silkip arıtmağa dahi derler.

الْمِنْسَفُ [el-minsef] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnu ve sīn'in fethiyle) Bir nesnedir ki onunla buğday pāk olunur, hattā *Tercemān*'da ve gayrıda onu غُرْبَالٌ [ğirbāl] ile tefsir etmişlerdir, lākin Cevheri'nin ta'bīrinden غُرْبَالٌ [ğirbāl] olmadığı zāhirdir.

النُّسَافَةُ [en-nusāfet] (nūn'un zammı ve sīn'in tahfifiyle) مِّنْسَفٌ [minsef]ten ya'nī buğday pāk edecek nesneden dökülen fazalāttır; yukālu: "إِغْرَزِ النَّسَافَةَ وَكُلِّ الْخَالِصِ"

الْمِنْسَفَةُ [el-minsefet] (mīm'in kesri ve sīn'in fethiyle) Şol ālettir ki onunla binā yıkılır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الْإِنْتِسَافُ [el-intisāf] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bir nesneyi koparmak; tekūlu: هَتَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَقْتَلَعْتَهُ Ve

الْإِنْتِسَافُ [intisāf] Levn mütegayyir olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا امْتَقَعَ [imtīqāc] kâf'la ve 'ayn-ı mühmele ile hüznden veyāhūd havften reng mütegayyir olmaktır.

النَّسِيفُ [en-nesīf] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Merkeb ısırıldığı yerde kalan eser. Ve devenin binen kimse iki cānibinden ayakla vurduğu yere dahi derler ki tūyü yolunmakla ma'lūm ola.

التَّنَاسُفُ [et-tenāsuf] (tā'nın fethi ve sīn'in zammı ile) Gizli söyleşmek; yukālu: هُمَا يَتَنَاسَفَانِ أَيُّ يَتَسَارَانِ

النُّسُوفُ [en-nesūf] (nūn'un fethi ve sīn'in zammıyla) Şol devedir ki otu otlarken ağzın mukaddemiyle otu kökünden kopara; yukālu: بَعِيرٌ نُسُوفٌ

الْمَنَاسِيفُ [el-menāsīf] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan develer ma'nāsına; yukālu: إِبِلٌ مَنَاسِيفٌ Ve

نُسُوفٌ [nesūf] Şol ata derler ki seğırtirken tırnakların yere karīb ala; yukālu: فَرَسٌ نُسُوفٌ السُّبُكُ إِذَا أَدْنَاهُ مِنَ الْأَرْضِ فِي عَدْوِهِ Ve نُسُوفٌ السُّبُكُ [sunbuk] sīn-i mühmelenin ve bā-i muvahhadenin zammeleriyle atın tırnağının kenārıdır. Ve kezālik نُسُوفٌ [nesūf] şol ata derler ki dirseklerin kolana karīb kıla. Ve bu dirsekleri birbirine karīb olmakla olur ki at ehli olanlar mā-beyninde bu makbūldür.

[ن ش ف]

النَّشْفُ [en-neşf] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bez yāhūd yer bir nesneyi içmektir; yukālu: نَشَفَ الثُّوبَ الْعَرَقَ نَشْفًا مِنَ الْبَابِ

kesri ve meddiyle) 'Avretlerin başa örttüğü nesne, nezkeb ma'nāsına. Ve

نَصِيفٌ [neşif] Bir cins ölçüğe dahi derler mikyāl-i mahsūs ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَا بَلَّغْتُمْ مَدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ"

النُّصْفُ [en-naşf] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yarılama; tekūlu: نَصَفْتُ الشَّيْءَ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَّغْتَ نَصْفَهُ وَنَصَفَ عُمُرَهُ وَنَصَفَ رَأْسَهُ وَنَصَفَ الْإِرْزَارَ سَاقَهُ Ve

نَصْفٌ [naşf] Gün yarı olmağa dahi derler, نَصْفٌ نَهَارٌ olmak ma'nāsına.

الْإِنْتِصَافُ [el-intiṣāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik gün yarı olmak; yukālu: نَصَفَ النَّهَارُ وَانْتَصَفَ بِمَعْنَى Ve

إِنْتِصَافٌ [intiṣāf] **إِنْصَافٌ** [inṣāf] etmeğe dahi derler; yukālu: **إِنْتَصَفْتُ مِنْهُ** Ve

إِنْتِصَافٌ [intiṣāf] 'Avret nezkeb giymeğe dahi derler; yukālu: **إِنْتَصَفْتُ الْجَارِيَةَ**

التَّنَاصُفُ [et-tenaṣṣuf] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik 'avret nezkeb giymek; yukālu: **إِذَا اخْتَمَرْتُ** Ve

تَنَاصُفٌ [tenaṣṣuf] Hizmet etmeğe dahi derler, yukālu: **تَنَصَّفَ إِذَا خَدَمَ**

التَّنْصِيفُ [et-tenṣif] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) 'Avrete nezkeb giydirmek. Ve bir nesneyi iki bölmeğe dahi derler.

النِّصَافَةُ [en-niṣāfet] (nūn'un kesriyle) ve

النِّصَافُ [en-niṣāf] (kezālik nūn'un kesriyle) Hizmet etmek; yukālu: **نَصَفَهُمْ يَنْصِفُهُمْ** نِصَافَةً وَنِصَافًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُمْ

الْمِنْصَافُ [el-menṣaf] (mīm'in ve şād'ın fethiyle) Yolun yarısı, nısf-ı tarik ma'nāsına.

الْمِنْصَافُ [el-minṣaf] (mīm'in kesri ve şād'ın fethiyle) Hizmet-kār, Aşma'r rivāyeti üzere.

الْمَنَاصِيفُ [el-menāṣif] (mīm'in fethi ve şād'ın kesriyle) Cem'ci, hizmet-kārlar ma'nāsına.

الْإِنْصَافُ [el-inṣāf] (hemzenin kesriyle) Gün yarı olmak; yukālu: **أَنْصَفَ النَّهَارُ إِذَا** أَنْصَفَ Ve

إِنْصَافٌ [inṣāf] 'Adl etmeğe dahi derler; tekūlu: **إِذَا عَدَلَ** Ve

إِنْصَافٌ [inṣāf] Bir nesneyi kabūldehakka rāzī olmağa dahi derler; yukālu: **أَنْصَفَهُ مِنْ نَفْسِهِ**

التَّنَاصُفُ [et-tenāṣuf] (tā'nın fethi ve şād'ın zammı ile) Halk birbirine **إِنْصَافٌ** [inṣāf] etmek; tekūlu: **تَنَاصَفُوا أَيَّ أَنْصَفَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا مِنْ نَفْسِهِ**

الْمُنَاصِفَةُ [el-munāṣafet] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Bir nesneyi yarı bölüşmek; tekūlu: **نَاصَفْتُ الْمَالَ إِذَا قَاسَمْتَهُ عَلَى النُّصْفِ**

[ن ض ف]

الْإِنْتِصَافُ [el-intiḍāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle ve ḍād-ı mu'ceme ile) Deve yavrusu devenin memesinde olan sütü cümle emmek; yukālu: **إِنْتَصَفَ الْفَصِيلُ مَا فِي صَنْعِ أُمِّهِ** **إِذَا امْتَكَّكَ** Ve **إِمْتِكَاكٌ** [imtikāk] memenin sütün cümle sormağa derler.

النُّصْفُ [en-naḍf] (nūn'un fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: **نَصَفَ نَصْفًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ن ط ف]

النُّطْفَةُ [en-nuḍfet] (nūn'un zammı ve tā-i mühmelenin sükūnuyla) Sāfī olan sudur gerek az gerek çok olsun.

النِّطَافُ [en-niṭāf] (nūn'un kesriyle) Cem'ci. Ve

نُطْفَةٌ [nuḍfet] Erin suyuna dahi derler. مَنِيٌّ [meniyy] ma'nāsına.

النُّطْفُ [en-nuṭaf] (nūn'un zammı ve ṭā'nın fethiyle) نُطْفَةٌ [nuṭfet]in cem'i, meniler ma'nāsına.

النُّطْفُ [en-nāṭif] (ṭā'nın kesriyle) Peşmîne helvā ki iplik iplik olur.

النُّطْفَانُ [en-neṭafān] (fethateynle) Su ak-mak, seyelānū'l-mā' ma'nāsına; yukālu: نَطْفٌ يَنْطُفُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَنْطُفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

النُّطُوفُ [en-netūf] (nūn'un fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Şol geceye derler ki sabāha dek onda yağmur yağa; yukālu: لَيْلَةٌ نَطُوفٌ إِذَا كَانَتْ تُنَطِرُ إِلَى الصَّبَاحِ

النُّطْفَةُ [en-neṭafet] (fethateynle) Küpe, قُرْطٌ [kurt] ma'nāsına.

النُّطْفُ [en-neṭaf] (fethateynle) Kezālik cem'i, küpeler ma'nāsına. Ve

نَطْفٌ [neṭaf] 'Aybla muttasıf olmağa dahi derler; yukālu: هُمْ أَهْلُ الرِّيبِ وَالنُّطْفِ Ve bir kimse müttehem olmağa dahiderler; yukālu: رَيْبَةٌ [rībet] Ve نَطْفَ الرَّجُلِ إِذَا أَتَاهُمْ بِرَيْبَةٍ yukālu: rā'nın kesriyle töhmete derler. Ve

نَطْفٌ [neṭaf] Bir nesne fāsıd olmağa dahi derler. Ve bir cirāhat içeri işlemeğe de derler gerek baş yarığı dimāga gerek yağır içeriye işlesin; yukālu: نَطْفَ الْبَعِيرِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

نَطْفٌ [Neṭaf] Benī Yerbū' dan bir kimse-nin ismidir. Ve fi'l-meseli: "لَوْ كَانَ عِنْدَهُ كَثْرٌ" نَطْفٌ Ma'nā-yı mesel budur ki نَطْفٌ [Neṭaf] Benī Yerbū' dan bir fakīr kimse-nin ismi imiş. Bāzān, Kisrā'ya gönderdiği mālđan gāret ettikte mezbūr māl-ı kesīre vāsıl olmağın darb-ı mesel olmuş, ya'nī نَطْفٌ [Neṭaf] gibi māla mālīk olsa zulm ve tecāvüz etmezdi.

النُّنْطُفُ [et-tenaṭṭuf] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdīdiyle) Küpe takınmak;

yukālu: تَنْطَفَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَقَرَّطَتْ

الْمُنْطَفَةُ [el-munattafet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdīdiyle) Küpe takı-nan 'avret; yukālu: وَصِيفَةٌ مُنْطَفَةٌ Ve وَصِيفَةٌ [veşifet] şād-ı mühmele ile ve fā ile hizmet-kār olan 'avret, cāriye ma'nāsına.

[ن ظ ف]

النُّنْطَافَةُ [en-nezāfet] (nūn'un fethi ve zā-i mu'ceme ile) Pāklık, nekāvet ma'nāsına; yukālu: نَطْفَ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

النُّنْطِيفُ [en-nezīf] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Pāk olan nesne.

النُّنْطِيفُ [et-tenzīf] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Pāk etmek; tekūlu: نَطْفَنْتُهُ أَنَا تَنْطِيفًا إِذَا تَقَيَّنْتُهُ

النُّنْطُفُ [et-tenazṣuf] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Pāk olmada tekellüf çekmek.

الْإِسْتِنْطَافُ [el-istinṣāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi cümleten almak; tekūlu: إِسْتِنْطَفْتُ الْحَرَاجَ إِذَا أَحَدْتَهُ كُلَّهُ وَلَا يُقَالُ نَطْفَنْتُهُ

[ن ع ف]

النُّنْعُفُ [en-na'f] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dağın sarp yerinden aşağı olup dereye incek yerden yukarı olup mā-beyn olan yerdir. Ve zikr olan mahalle سَرْوُ [serv] dahi derler ve حَيْفٌ [ḥayf] dahi derler. Ve سَرْوُ [serv] harfeyn-i mühmele-teyn ile evāhirinde vāv ile ve حَيْفٌ [ḥayf] ḥā-i mu'ceme ve yā-i müsennātıdır.

النُّنْعَافُ [en-ni'āf] (nūn'un kesriyle) Cem'i, zikr olunan yerler ma'nāsına.

النُّنْعُفُ [en-nu'f] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdīdiyle) Bir lafzdır ki نِعَافٌ [ni'āf]a te'kīden zikr olunur; yukālu: نِعَافٌ نَطَاحٌ [Ve] نُعْفٌ كَمَا يُقَالُ نَطَاحٌ نَطُحٌ وَأَعْوَامٌ غَوْمٌ

[niṭāḥ] nūn'un kesriyle نَطِجَ [neṭīḥ]in cem'idir, boynuzla vurulmuş davar yāhūd yaramaz recül ma'nāsına. Ve أعوامٌ [a'vām] عامٌ [ām]ın cem'idir, yıl ma'nāsına.

الْإِنْتِغَافُ [el-inti'āf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi bir kimseye terk etmek; tekülü: **إِنْتَعَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكْتَهُ إِلَى غَيْرِهِ**

الْمُنَاعَفَةُ [el-munā'afet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Yolu arkırlamak; tekülü: **نَاعَفْتُ الطَّرِيقَ إِذَا عَارَضْتَهُ**

الِنَعْفَةُ [en-ne'afet] (fethateynle) Şol deridir ki deve pālānının art kaşına ta'lik ederler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: ona عَذَبْتُ [e'azebet] ve دُوَابَةٌ [zu'ābet] dahi derler.

[ن غ ف]

النَّغْفُ [en-neğaf] (fethateynle ve ğayn-ı mu'ceme ile) Şol kurttur ki devenin burundan düşer, Aşma'ī rivāyeti üzere.

النَّعْفَةُ [en-neğafet] (kezālik fethateynle) Vāhidi, bir dāne kurt ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: نَعَفْتُ [neğaf] kezālik şol ak kurttur ki çekirdek suya ıslanmakla zāhir olur. Bunlardan mā-'adā olan kurda نَعَفْتُ [neğaf] demezler. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ يُسَلِّطُ عَلَيْهِمُ النَّعْفَ فَيَأْخُذُ فِي رِقَابِهِمْ"

[ن ف ف]

النَّفْنَفُ [en-nefnef] ('alā-vezni [el-'ar'ar]) Yerle gök arasında olan havādır. Ve her iki dağın arasında olan havāya da نَفْنَفٌ [nefnef] derler.

[ن ق ف]

النَّقْفُ [en-naqf] (fethi ve qāf'ın sükūnuyla) Başın tepesin ufatmaktır, bir haysiyyetle ki dimāğ görüne.

الْمُنَاقَفَةُ [el-munāqafet] (mīm'in zammı ve

qāf'ın fethiyle) Başın tepesin ufatmak.

النَّقَافُ [en-niqa'af] (nūn'un kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **نَاقَفْتُ الرَّجُلَ مُنَاقَفَةً وَنِقَافًا** ve yukālu: "الْيَوْمَ قِحَافٌ وَغَدًا نِقَافٌ" Ya'nī "Bu gün sohbet ve şürb-i hamr, yarın bir gayrı emr." Ve

نَقْفٌ [naqf] Dāne-i hanzalı yarmağa dahi derler; tekülü: **نَقَفْتُ الْحَنْظَلَ إِذَا سَقَفْتَهُ عَنِ الْهَيْدِ** Ve **هَبِيدٌ** [hebīd] hā'nın fethi ve bā-i muvahadenin kesri ve meddiyle hanzal dānesine derler. Ve hanzal karga düğlüğü demekle ma'rūf nesnedir, etubbā katında meşhūrdur.

الْإِنْقَافُ [el-inqa'af] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ilik çıkarmak için kemik vermeye derler; tekülü: **أَنْقَفْتُكَ الْمُخَّ أَيَّ أَغْطَيْتُكَ الْعَظْمَ** Ve **لِتَسْتُخْرِجَ الْمَخَّ**

إِنْقَافٌ [inqa'af] Çekirge yumurtasın gömmeye dahi derler; minhu kavluhum: "لَا تَكُونُوا" "كَالْجَرَادِ رَعَى وَادِيًا وَأَنْقَفَ وَادِيًا" Ya'nī çekirge gibi bir vādide otlamak āhar vādide yumurtlamak eylemek.

الْإِنْتِقَافُ [el-intiqa'af] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi çıkarmak; tekülü: **إِنْتَقَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتُخْرِجْتَهُ**

الْمِنْقَافُ [el-minqa'af] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kuş burnu, مِنتَقَافٌ طَائِرٌ ma'nāsına. Ve

مِنْقَافٌ [minqa'af] Katır boncuğu dedikleri ak boncuğa dahi derler.

الْمَنْقُوفُ [el-menqūf] (mīm'in fethi ve qāf'ın zammı ve meddiyle) خَفِيفُ الْأَخْدَعَيْنِ olup kalilü'l-lahm olan kimsedir. Ve **أَخْدَعَيْنِ** [ahda'eyn] şahdamardan münşafib iki damardır.

[ن ك ف]

النَّكْفُ [en-nekef] (fethateynle) Şol kiçirek

bezlerdir ki çene nihāyet bulduğu yerle kulak yumuşağının beyninde olur.

النَّكَفَةُ [en-nekefet] (kezālik fethateynle) Vāhidi, gудde-i sagīre ma'nāsına.

التَّنْكِيفُ [et-tenkīf] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Davarda zikr olunan bez zuhūr etmek, Ya'qūb rivāyeti üzere; yukālu: نَكَفْتُ الْإِبِلُ إِذَا ظَهَرَتْ نَكَفَاتُهَا

الْمُنْكَفَةُ [el-munekkifet] (mīm'in zammı vekāf'ın kesri ve teşdīdiyle) Bez çıkaran davar.

النَّكَفَتَانِ [en-nekefetān] (fethateynle) Çene-de olan iki sivri kemik.

النُّكَافُ [en-nukāf] (nūn'un zammı vekāf'ın tahfifiyle) Bir şiştir ki devenin iki çenesi nihāyet bulduğu yere 'arız olur, Ebu'l-Ğavş rivāyeti üzere. Ve Ebu'l-Ğavş eyitti: Bu şol marazdır ki devenin boğazına 'arız olup fi'l-hāl katl eyler.

الْمُنْكَوْفُ [el-menküf] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Şol devedir ki zikr olunan maraza mübtelā ola.

الْمُنْكَوْفَةُ [el-menküfet] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ile) Kezālik mü'ennesi; yukālu: بَعِيرٌ مَّنْكَوْفٌ وَنَاقَةٌ مَّنْكَوْفَةٌ

ذَاتُ نَكِيفٍ [Zātu Nekīf] (nūn'un fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir.

يَوْمُ نَكِيفٍ [yevmu nekīf] (kezālik nūn'un fethi vekāf'ın kesriyle) Bir muhārebenin ismidir ki Qureş'le Benī Kināne beyninde vākīc olmuştur.

النَّكَفُ [en-nekf] (nūn'un fethi vekāf'ın sükūnuyla) Yağmuru kat' etmek ya'nī yağmur senden munkat'c olmak; tekūlu: نَكَفْتُ الْعَيْثُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَقُولُ هَذَا عَيْثٌ لَا يَنْكَفُ وَرَأَيْتَا عَيْثًا مَا نَكَفَهُ أَحَدٌ سَارَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ أَيُّ مَا أَقْطَعَهُ

ve

نَكَفَ [nekf] Su çekilip tükenmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانٌ بَحْرٌ لَا يَنْكَفُ أَيُّ لَا يَنْزَحُ Ve

نَكَفَ [nekf] Göz yaşın silmeğe dahi derler; tekūlu: نَكَفْتُ الدَّمْعَ أَنْكَفُهُ نَكَفًا إِذَا نَحَيْتَهُ عَنْ حَدِّكَ بِإِضْبَاعِكَ Ve

نَكَفَ [nekf] Bir nesnenin izin yavı kıldıktan sonra bulmağa dahi derler; tekūlu: نَكَفْتُ أَثْرَهُ نَكَفًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلَا ظَلَمًا مِنَ الْأَرْضِ وَظَلَفٌ [zālef] لَا يُوْدِّيْ أَثْرًا فَاعْتَرَضْتَهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ Ve

نَكَفَ [nekf] Bir nesneden imtināc etmeğe dahi derler, نَكَفْتُ [nekef]te lügattır, fethateynle. Ve

نَكَفَ [nekf] Bir nesneden 'udūl etmeğe dahi derler; tekūlu: نَكَفْتُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَدَلْتِ مِثْلُ كَنْفَتْ

الْإِنْتِكَافُ [el-intikāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik 'udūl etmek; yukālu: هَذَا فَانْتَكَفَ فَضَرَبَ هَذَا Ya'nī "Bu vurdu, döndüğü gibi bu dahi vurdu." Ve

إِنْتِكَافٍ [intikāf] Yağmuru kat' etmeğe dahi derler ya'nī yağmur senden munkat'c olmağa derler; yukālu: إِنْتَكَفْتُ الْعَيْثُ إِذَا قَطَعْتَهُ Ve

إِنْتِكَافٍ [intikāf] İp çürümeğe dahi derler, إِنْتِكَافٌ [intikāş] gibi olur veznen ve ma'nen.

الْإِسْتِنْكَافُ [el-istinkāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin izin yavı kıldıktan sonra bulmak; yukālu: إِسْتِنْكَفَهُ إِذَا عَلَا ظَلَمًا مِنَ الْأَرْضِ فَوَجَدْتُهُ فِي مَكَانٍ سَهْلٍ Ve

إِسْتِنْكَافٍ [istinkāf] Bir nesneden irkilip imtināc etmeğe dahi derler; yukālu: نَكَفْتُ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ وَاسْتِنْكَفْتُ

الْكَفُّ [en-nekef] (fethateynle) Kezālik imtinā^c ma^cnāsına; yukālu: نَكِفْتُ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا افْتَتَعْتَ

[ن و ف]

النُّوفُ [en-nevf] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Deve hörgücü, سَنَامٌ [senām] ma^cnāsına.

الْأَنْوَافُ [el-envāf] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

نُوفٌ [nevf] Bir nesne uzamağa ve yük-selmeğe dahi derler, İbn Dureyd rivāyeti üzere; yukālu: نَافَ الشَّيْءُ يُنُوفُ إِذَا طَالَ وَارْتَفَعَ

يُنُوفُ [Yenūf] (yā'nın fethi ve nūn'un zam-mı ve meddiyle) Bir kiçirek dağın ismidir ki Ṭayyi^p kabilesine mensūbdur, nitekim İmrū^plūkays'ın şif'inde vāki^c olmuştur.

عَبْدُ مَنْأَفٍ [Abdumenāf] (mīm'in fethiyle) Hāşim'in ve Abdüşems'in babasıdır. Ve

مَنْأَفٌ [menāf] Bir sanemin ismidir.

الْمَنْأَفِيُّ [el-Menāfiyy] (mīm'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) **عَبْدُ مَنْأَفٍ** [Abdumenāf]a mensüb olan kimse. Ve kıyās **عَبْدِيّ** demek idi lākin def'an li'l-iltibās kıyāstan 'udül olunmuştur.

[ن ي ف]

النَّيْفُ [en-neyf] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

النَّيْفُ [en-neyyif] (nūn'un fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Tahfif ve teşdīdi ikisi dahi lügattır, ziyāde ma^cnāsına. Ve bunun aslı vāv'dır; yukālu: مِائَةٌ وَنَيْفٌ ve عَشْرَةٌ وَنَيْفٌ Ve her nesne ki merātib-i a^cdādda bir 'ak-din üzerine ziyāde ola ona **نَيْفٌ** [neyyif] derler 'akd-i sāniye varınca.

التَّنْيِيفُ [et-tenyīf] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Ziyāde olmak; yukālu: نَيْفٌ فُلَانٌ

عَلَى السَّبْعِينَ

النِّيَافُ [en-niyāf] (nūn'un kesri ile) Yukarı cānibe uzun olan; yukālu: قَصْرٌ نِيَافٌ وَنَافَةٌ نِيَافٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا فِي ارْتِفَاعٍ وَجَمَلٌ نِيَافٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا فِي ارْتِفَاعٍ

الْإِنَافَةُ [el-ināfet] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine çıkıp havāle olmak; yukālu: أَنَافَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَشْرَفَ Ve

إِنَافَةٌ [ināfet] Zāyid olmağa dahi derler; yukālu: أَنَافَتِ الدَّرَاهِمُ عَلَى الْمِائَةِ إِذَا زَادَتْ

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ج ف]**

الْوَجِيفُ [el-vecīf] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bir nesne deprenip muztarib olmak; yukālu: إِذَا وَجِفَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve

وَجِيفٌ [vecīf] Devenin ve atın bir cins yürümesi.

الْوَجْفُ [el-vecf] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kezālik davarın bir cins yürümesi; yukālu: وَجِفَ الْبُعَيْرُ يَجِفُ وَجْفًا وَوَجِيفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِبْجَافُ [el-īcāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Atı ve deveyi yürütmek; yukālu: يَا نَبِيَّ يُمْرُتُكَ الْبَابُ الثَّانِي

إِبْجَافٌ [īcāf] Kullanmağa dahi derler; ve kāle ta'ālā: ﴿فَمَا أَوْجَفْتُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ (الحشر، 6) أَي مَا أَعْمَلْتُمْ

[و ج ف]

الْوَجْفُ [el-vaḥf] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Çok ot, nebātāt-ı kesire ma'nāsına; yukālu: عُسِبَ وَجْفٌ أَي كَثِيرٌ حَسَنٌ

الْوَجْفُ [el-veḥaf] (fethateynle) Kezālik çok ota derler.

الْوَجْفَةُ [el-vuḥūfet] (zammeteynle)

الْوَجْفَةُ [el-veḥāfet] (vāv'ın fethiyle) Kıl çok olmak; yukālu: وَجِفَ شَعْرُهُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ

الْوَجْفَاءُ [el-vaḥfā] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Kara taşlı olan yer ki taşları yanmış gibi ola.

الْوَجْفَةُ [el-vaḥfet] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Siyāh kaya, sahire-i sevda

ma'nāsına.

الْوِجَافُ [el-viḥāf] (vāv'ın kesriyle) Cem'i, siyāh kayalar ma'nāsına. Ve

وَخَفٌ [vaḥf] Bir kimse kendini yere vurmağa dahi derler. Ve devede dahi hāl böyledir; yukālu: وَخَفَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ وَكَذَلِكَ الْبُعَيْرُ

وِجَافُ الْفِهْرِ [Viḥāfu'l-Fihr] (vāv'ın kesri ve fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir, Lebīd'in şi'rinde vāki' olmuştur.

التَّوَجِيفُ [et-tevhīf] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik bir kimse kendini yere vurmak; yukālu: وَخَفَ الرَّجُلُ تَوْحِيفًا إِذَا ضَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ve Ebū ʿAmr eyitti: تَوْحِيفٌ [tevhīf] ʿasā ile vurmaktır.

الْمَوَاحِفُ [el-mevāḥif] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Deve yatacak yerler، مَبَارِكُ الْإِبِلِ [mebāriku'l-ibil] ma'nāsına.

الْمَوْحِفُ [el-muvaḥḥaf] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdidiyle) Arık deve, baʿīr-i mehzūl ma'nāsına.

وَاحِفٌ [Vāḥif] (ḥā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

[و خ ف]

الْوَجْفُ [el-vaḥf] (vāv'ın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) **حِطْمِيٌّ** [ḥiṭmiyy] demekle ma'rūf otu dövüp lu'ābın çıkar-maktır; tekūlu: وَخَفْتُ الْخِطْمِيَّ إِذَا ضَرَبْتُهُ حَتَّى تَلَزَجَ

الْوَجِيفَةُ [el-veḥīfet] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) **حِطْمِيٌّ** [ḥiṭmiyy]den dö-külüp biçilen nesne.

الْمَوْحِفُ [el-mūḥif] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Ahmak olan kimse. Ve ahmaka **مَوْحِفٌ** [mūḥif] dedikle-ri kendi mühmelātın karıştırdığın iş'ar

içindir, خَطْمِيّ [hiṭmiyy] döven kimse خَطْمِيّ [hiṭmiyy] karıştırdığı gibi. Ve ah-maka عَجَانٌ [accān] dahi derler ki عَجَانٌ [accān] hamur yoğurucu demektir, kendi mühmelâtın yoğurduğu iş'âr için, bunlar 'Arab tâ'ifesinin kinâyeleri kabîlindedir.

[و د ف]

الْوَدْفُ [el-vedf] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükûnuyla) Damlamak; yukālu: وَدَفَ الْإِنَاءُ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَرَ

الْإِسْتِدَافُ [el-istidāf] Bir nesneyi damlatmak, istiktār ma'nāsına; yukālu: اسْتَوْدَفْتُ الشُّحْمَةَ إِذَا اسْتَقَطَرَتْهَا فَوَدَفْتُ

الْوَدْفَةُ [el-vedfet] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükûnuyla) Bâgçedir ki nebātâtın yeşil ola, رَوْضَةٌ خَضْرَاءُ ma'nāsına.

الْوَدِيفَةُ [el-vedifet] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: أَضْبَحَتِ الْأَرْضُ وَوَدِفَتْ إِذَا اخْضَرَّتْ كُلُّهَا وَأَخْضَبَتْ Ve إِخْضَابٌ [iḥṣāb] ḥā-i mu'ceme ve ṣād-ı mühmele ile yer yüzü otlu olmak, Ebū Şā'id eyitti: وَدِيفَةٌ مِنْ بَقْلِ وَمِنْ عُشْبٍ derler ve وَدِيفَةٌ مِنْ بَقْلِ وَمِنْ عُشْبٍ derler kaçan ravza tazelənip envā'-ı nebātāt ile donansa. Ve حَلْوَاءٌ فِي وَدِيفَةٍ مُنْكَرَةٌ وَفِي غَدِيمَةٍ مُنْكَرَةٌ dedi. Bu ta'bîrden fehm olunur ki وَدِيفَةٌ mutlak ravzadan dahi 'ibâret ola. Ve وَدِيفَةٌ [dağtığat] şol taze bâgçedir ki nebātâtın levni mütegayyir olmamış ola. Ve غَدِيمَةٌ [ğazîmet] gayn ve zāl-ı mu'cemeteynle ot bitiren yere derler.

[و ذ ف]

التَّوَدُّفُ [et-tevezzuf] (fethateynle ve zāl-ı mu'cemenin zammı ve teşdidiyle) Yürürken adımı birbirine karîb edip omuzları tahrik etmek; yukālu: مَرَّ يَتَوَدُّفُ إِذَا مَرَّ يَتَقَارَبُ Ve fi'l-hadîsi: "خَرَجَ

السَّبْتَيْنِ فِي سَبْتَيْنِ Ve السَّبْتَيْنِ فِي سَبْتَيْنِ" sîn-i mühmelenin kesriyle bir cins ayakka-bına derler ki ekser 'Arab tâ'ifesi isti'mâl eder. Ve Ebū 'Amr eyitti: تَوَدُّفٌ [tevezzuf] salını salını yürümektir, تَبَحُّرٌ [tebahtur] ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: تَوَدُّفٌ [tevezzuf] sür'at etmektedir.

[و ر ف]

الْوَارِفُ [el-vārif] (rā'nın kesriyle) Vāsi' olan gölge, sāye-i ferāh ma'nāsına Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: وَارِفٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve

وَارِفٌ [vārif] Tāze olup ziyāde yeşil olan ota dahi derler; yukālu: نَبْتُ وَارِفٍ أَيْ رَفَافٌ Ve رَفَافٌ [reffāf] rā-i mühmele ile ve fā ile tāze demektir.

الْوَرْفُ [el-verf] (vāv'ın fethi ve rā-i mühmelinin sükûnuyla) Vāsi' olmak.

الْوَرِيفُ [el-verif] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَرَفٌ وَرِفٌ وَرَفًا وَوَرِيفًا إِذَا اتَّسَعَ Ve

وَرِفٌ [verf] Ot tazelənip tarāvet bulmağa dahi derler.

[و ز ف]

الْوَزِيفُ [el-vezif] (vāv'ın fethi ve zā-yı mu'cemenin kesri ve meddiyle) Seyrde sür'at etmek, زَفِيفٌ [zefif] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: إِذَا أَسْرَعَ وَزَفَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ Ve kurî'e kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَقْبِلُوا إِلَيْهِ بِرِزْفُونَ﴾ (الصافات، 94) بِالتَّخْفِيفِ

[و س ف]

التَّوَسُّفُ [et-tevessuf] (fethateynle ve sîn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne kavlayıp kabı soyulmak, تَقَشُّرٌ [tekaşşur] ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: Beden-i insāna 'arız olan çıban ve çiçek kaçan kuruyup kabı soyulsa تَوَسَّفَ الْقَرْحُ derlerve devenin gicigi

onulmağa başlasa جَلْدُهُ وَتَقَشُّشَ جَلْدُهُ تَوَسَّفَ derler, cümlesi bir ma'nâyadır.

[و ص ف]

الْوَصْفُ [el-vaşf] (vāv'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi sıfatlamak.

الْوَصْفَةُ [eş-şifet] (şād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَصَفْتُ الشَّيْءَ وَصْفًا وَصَفَةً Ve وَالْهَاءُ عَوَضٌ مِنَ الْوَاوِ

صِفَةٌ [şifet] Bir kimsenin zātıyla kā'im olan hālete dahi derler, ʿilm gibi sevād gibi. Ammā nahviyyūn **صِفَةٌ** [şifet]le bu ma'nāyı dilemezler, zīrā **صِفَةٌ** [şifet] onlar katında şol lafzdır ki bir nesneye naʿt vākīʿ ola, yā ism-i fā'il olmakla yāhūd ism-i mef'ul olmakla yāhūd onlar ma'nāsında olan nesne olmakla, şibh ve misl gibi; meselā **الطَّرِيفُ** **أَحْ** mevsūf ve **الطَّرِيفُ** sıfattır derler. Bu cihetten bir şey' sıfatına muzāf olmaz dediler, nefsi-ne muzāf olmadığı gibi, zīrā onlar katında sıfat mevsūftan ʿibārettir, **طَرِيفٌ** [ṭarīf] **أَحْ** [ah] kendi olduğu için.

التَّوَاصُفُ [et-tevāşuf] (tā'nın fethi ve şād'ın zammı ile) Birkaç kimse bir nesneyi birbirine taʿrīf etmek; yukālu: تَوَاصَفُوا الشَّيْءَ

الْإِتِّصَافُ [el-ittişāf] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir nesne bir hāle mevsūf olmak.

بَيْعُ الْمُوَاصَفَةِ [bey'ul-muvāşafet] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Bir nesneyi görmeden vasf etmekle satmak.

الْوَصِيفُ [el-veşif] (vāv'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Hizmet-kār gerek oğlan olsun gerek cāriye olsun.

الْوُصَفَاءُ [el-vuşafāʾ] (ʿalā-vezni **النُّقْبَاءُ** [en-nuqabāʾ]) Cem'ci, hizmet-kārlar ma'nāsına. Ve

وَصِيفٌ [veşif] Henüz hizmete yarayan hizmet-kāra derler; yukālu: وَصِيفٌ فَهُوَ وَصِيفٌ Ve **شَاعِلِب** eyitti: Gāh olur cāriye için وَصِيفَةٌ derler.

الْإِيصَافُ [el-işāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Hizmet-kār olmak.

الْوُصَافَةُ [el-veşāfet] (vāv'ın fethiyle) Hizmet-kār hizmet etmek mertebesine erişmek; yukālu: وَصَفَ الْغُلَامُ إِذَا بَلَغَ الْخُدْمَةَ

الْوُصَائِفُ [el-veşā'if] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) وَصِيفَةٌ [veşifet]in cem'ci, **شَاعِلِب** rivāyeti üzere.

الْإِسْتِصَافُ [el-istīşāf] Bir nesneyi vasf etmeği talep etmek; tekūlu: اسْتَوْصَفْتُ الطَّيِّبَ لِذَائِي إِذَا سَأَلْتُهُ أَنْ يَصِفَ لَكَ مَا تَتَعَالَجُ بِهِ

[و ط ف]

الْأَوْطَافُ [el-evṭaf] (vāv'ın ve ṭā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki kaş ve kirpiği gür olup kılları çok ola; yukālu: رَجُلٌ أَوْطَفَ إِذَا كَانَ كَثِيرَ Ve الشَّعْرُ فِي الْعَيْنَيْنِ وَالْحَاجِبَيْنِ

أَوْطَفَ [evṭaf] Vüs'atle olan dirliğe dahi derler.

الْوُطْفَاءُ [el-vaṭfāʾ] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol buluttur ki suyu çok olduğundan etrāfı sarkmış ola; yukālu: سَحَابَةٌ وَطْفَاءٌ إِذَا كَانَتْ مُسْتَوْجِيَةً الْجَوَانِبِ لِكثْرَةِ مَاءِهَا

[و ظ ف]

الْوُظَيْفُ [el-vezif] (vāv'ın fethi ve zā-i mu'cemenin kesriyle ve meddiyle) Davanın elinin ve ayağının ince yeri.

الْأَوْظِيفَةُ [el-evzifet] (hemzenin fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'ci. Aşma'ī eyitti: يُسْتَحَبُّ مِنَ الْفَرَسِ أَنْ تَعْرُضَ أَوْظِيفَةَ رِجْلَيْهِ وَتَحْدَبَ Ve حَدَبٌ [ḥadeb] yumru olmağa derler.

الْوُظْفُ [el-vazf] (vāv'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Devenin bağın kısa kılmağa dahi derler; tekūlu: وَظَفْتُ البَعِيرَ مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا قَصَّرْتَ قَيْدَهُ مِنْ يَظِفُهُمْ أَي يَسْبِغُهُمْ

الْوُظْفِيَّةُ [el-vezīfet] (vāv'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki her gün ta'yīn oluna, gerek ta'ām olsun gerek gayrı rızk olsun.

التَّوْظِيفُ [et-tevzīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) وَظِيفَةٌ [vazīfet] ta'yīn etmek; tekūlu: وَظَفْتُهُ تَوْظِيفًا

[و غ ف]

الْإِيغَافُ [el-īgāf] (hemzenin kesri ve meddiyle ve ġayn-ı mu'ceme ile) Tiz seğırtmek, sür'at-i 'adv ma'nāsına.

الْوُغْفُ [el-vağf] (vāv'ın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

وَعْفُ [vağf] Za'f-ı basara derler. Şol nesneye dahi derler ki tekenin karnına bağlarlar, keçiye sıçramasın diye.

[و ق ف]

الْوُوقْفُ [el-vaqf] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şol bilezik ki fīl kemiğinden edip kola takarlar. Ve

وَقْفُ [vaqf] Davarı durutmağa dahi derler; yukālu: وَقَفْتُهَا أَنَا Ve

وَقْفُ [vaqf] Bir kimseyi kendi günāhına muttalı' kılmağa dahi derler; tekūlu: وَقَفْتُهُ عَلَى ذَنْبِهِ إِذَا أَطْلَعْتَهُ عَلَيْهِ

وَقْفُ [vaqf] Bir mülkü bey' ve şirādan alı koyup menfa'atin fukarāya ta'yīn etmeğe dahi derler; tekūlu: وَقَفْتُ الدَّارَ لِلْمَسَاكِينِ وَقَفًّا وَأَوْقَفْتُهَا بِالْأَلْفِ لُغَةً رَدِيئَةً وَلَيْسَ فِي الكَلَامِ أَوْقَفْتُ إِلَّا حَرْفٌ وَاحِدٌ وَهُوَ قَوْلُكَ أَوْقَفْتُ عَنِ الأَمْرِ الَّذِي كُنْتُ إِذَا أَقْلَعْتُ Ya'nī bir kimseyi bir işten alı-

komak ma'nāsına bāb-ı إِفْعَالٌ [if'āl]den isti'māl olunur, 'alā-mā se-yec'īu.

التَّوْكِيفُ [et-tevkīf] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bilezik takmak; tekūlu: وَقَفْتُ الْمَرْأَةَ تَوْكِيفًا إِذَا جَعَلْتُ فِي يَدَيْهَا الوُوقْفُ Ve

تَوْكِيفُ [tevkīf] Atın ellerinde ve ayaklarında bilezik yerlerinde beyāz olmağa dahi derler. Ve

تَوْكِيفُ [tevkīf] Huccāc vakfeye durmağa dahi derler. Ve

تَوْكِيفُ [tevkīf] Şer'-i şerīfte nass ma'nāsına da gelir.

الْمُوقَفُ [el-muvaqqaf] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol attır ki elinde ve ayağında bilezik yerlerinde beyāz ola, ne yukarı tecāvüz ede ve ne hod aşığı tecāvüz ede.

الْوُوقُوفُ [el-vaqqūf] (zammeteynle) Davar durmak; yukālu: وَقَفْتِ الدَّابَّةُ تَقِفُ وَوُقُوفًا وَيُقَالُ وَقَفْتُهَا أَنَا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الْإِيْقَافُ [el-īqāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseyi bir işten alıkomak; tekūlu: وَأَوْقَفْتُ عَنِ الأَمْرِ الَّذِي كُنْتُ فِيهِ Ve bir sözü söyleyip sākıt olmağa dahi derler, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; tekūlu: كَلَّمْتُهُمْ ثُمَّ أَوْقَفْتُ أَي سَكَتُ أَوْقَفْتُ üzere olasın Ve Ebū 'Ubeyd *Muşannef* nām kitabında Ebū 'Amr b. el-'Alā'dan rivāyet edip eyitti: Eger bir durur kimseye mürūr edip أَوْقَفَكَ مَا أَوْقَفَكَ desen hasen olur. Ve İbnu's-Sikkīt, Kisā'ī'den rivāyet edip eyitti: مَا أَوْقَفَكَ هَهُنَا وَأَيُّ شَيْءٍ أَوْقَفَكَ هَهُنَا derler seni vukūfa muhtāc eden nedir ma'nāsına.

الْمُوقِفُ [el-mevkıf] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Şol yerdir ki onda durursun her ne maküle yer olursa olsun.

الْمَوْقِفَانِ [el-mevķifān] (mīm'in fethi ve ķāf'ın kesriyle) İki boş böğür, tehī-gāh ma'nāsına. Ve

مَوْقِفَانِ [mevķifān] A'zādan 'avretin yüzü ve eli ma'nāsına da gelir; yukālu li'l-mer'eti: **إِنَّهَا لِحَسَنَةِ الْمُوقِفَيْنِ وَهُمَا الْوَجْهُ وَالْقَدَمُ عَلَى رِوَايَةِ يَعْقُوبَ** Ve bazıları eyitti: 'Avretin مَوْقِفَ [mevķif]i gözleri ve elleri ve sāir izhāri lāzım olan a'zāsıdır.

التَّوَاقِفُ [et-tevāķuf] (tā'nın fethi ve ķāf'ın zammıyla) İki 'asker birbiriyle muhārebeye duruşmak; yukālu: **تَوَاقَفَ الْقَرِيقَانِ فِي الْقِتَالِ**

الْمُؤَاقِفَةُ [el-muvāķafet] (mīm'in zammı ve ķāf'ın fethiyle) Bir mu'āmelede sözü bir yere karārlaştırmak.

الْإِسْتِیْكَافُ [el-istīķāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Vukūf taleb etmek; tekūlu: **إِسْتَوْقَفْتُهُ إِذَا سَأَلْتَهُ الْوُقُوفَ**

التَّوَقُّفُ [et-tevaķķuf] (fethateynle ve ķāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye muntazır olup eğlenmek.

الْوَقِيفَةُ [el-veķīfet] (vāv'ın fethi ve ķāf'ın kesri ve meddiyle) Şol yaban keçisidir ki onu av itleri bir kayaya muztarr kılalar bir vechle ki inmeğe kādir olmayıp sayd oluna.

وَاقِفٌ [Vāķif] (ķāf'ın kesriyle) Enşār'dan bir cemā'attir ki onlar Benī Sālim b. Mālik b. Evs'tir.

[و ك ف]

الْوَكْفُ [el-vekf] (vāv'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Yağmurdan ev damlamak.

الْوَكِيفُ [el-veķīf] (vāv'ın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّوَكَّافُ [et-tevķāf] (tā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: **وَكَّفَ الْبَيْتُ وَكُفًا وَوَكِيفًا وَتَوَكَّافًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَرَ** Ve

وَكَّفَ [vekf] Şol **نَطَعَ [niṭc]**je dahi derler ki **نَطَعَ [niṭc]** deriden olan mak'ad ma'nāsındır.

الْإِيكَافُ [el-īķāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik ev damlamak zikr olunan ma'nāda lügattır; yukālu: **أَوْكَفَ الْبَيْتُ** Ve

إِيكَافٌ [īķāf] Merkebe pālān vurmağa dahi derler; tekūlu: **أَكْفَتُ الْبُعْلُ وَأَوْكَفْتُهُ** Ve **بَعْلٌ [bağl]** bā-i muvāhhade ve ğayn-ı mu'ceme ile katır, ester ma'nāsına.

التَّوَكُّفُ [et-tevekkuf] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi ummak, **تَوَقَّفَ [tevaķķuc]** ma'nāsına; yukālu: **مَا زِلْتُ أَنْوَكِّفُهُ حَتَّى لَقِيتُهُ**

الْوَكْفُ [el-vekef] (fethateynle) Günāh, **إِثْمٌ [işm]** ma'nāsına; yukālu: **وَكَّفَ يُوَكِّفُ مِنَ الْبَابِ** Ve **الرَّابِعِ إِذَا أَثِمَ**

وَكَّفَ [vekef] 'Ayb ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **لَيْسَ عَلَيْكَ فِي هَذَا وَكْفٌ أَيْ مَنْقُصَةٌ وَعَيْبٌ**

الْوِكَافُ [el-vikāf] (vāv'ın kesriyle) Pālān ki merkebe vururlar. Ve **إِيكَافٌ [ikāf]** dahi derler hemzenin kesriyle.

[و ل ف]

الْوِلَافُ [el-vilāf] (vāv'ın kesriyle) **إِلَافٌ [ilāf]** gibi ülfet kılmak **مُؤَالَفَةٌ [muvālefet]** ma'nāsına. Ve

وِلَافٌ [vilāf] Bir cins seğirtmeğe dahi derler, ayakları bir uğurdan kaldırıp komakla.

الْوَلِيفُ [el-velīf] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

وِلَافٌ [vilāf] ve

وَلِيفٌ [velīf] Kezālik kavm bir uğurdan gelmek. Ve **بَرَقٌ وَوَلِيفٌ** derler birbiri ardınca gelen yıldırıma.

[و ه ف]

الْوَهْفُ [el-vehf] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ot tazeleneip yapraklanmak.

الْوَهْفُ [el-vehīf] (vāv'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَهَفَ يَهْفُ وَهْفًا وَوَهْفًا إِذَا أُورِقَ وَوَهْفًا مِثْلُ وَرَفٍ وَرَفًا وَوَرِيفًا

الْإِيهَافُ [el-ihāf] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir nesne kalkıp mürtefi' olmak; ve minhu kavluhum: مَا يُوهَفُ لَهُ شَيْءٌ إِلَّا أَخَذَهُ أَيُّ مَا يَزْتَفِعُ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ت ف]

الْهَتْفُ [el-hetf] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Savt ma'nāsına; yukālu: هَتَفَتْ الْحَمَامَةُ تَهْتِفُ هَتْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْهِتَافُ [el-hitāf] (hā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هَتَفَ بِهِ هِتَافًا أَيُّ صَاحَ بِهِ

الْهَتَّافَةُ [el-hettāfet] (hā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Şol yaydır ki āvāzı ziyāde çıka.

الْهَتْفَى [el-hetfā] (hā'nın [fethi] ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: قَوَسَ هَتَّافَةٌ وَهَتْفَى أَيُّ ذَاتُ صَوْتٍ

[ه ج ف]

الْهَجْفُ [el-hiceff] (hā'nın kesri ve cīm'in fethi ve fā'nın teşdidıyla) Mūzī olup sakıl olan, gerek devekuşu olsun gerek insān olsun.

[ه د ف]

الْهَدْفُ [el-hedef] (fethateynle) Her mürtefi' olan nesnedir, gerek binā gerek kum ya'nī gerek dağ. Ve ok nişānına dahi هَدَفَ [hedef] dedikleri ve fermūde olan kimseye de هَدَفَ [hedef] dedikleri bundan me'hūzdur.

الْإِهْدَافُ [el-ihdāf] (hemzenin kesriyle) Tepe üzerine çıkmak; yukālu: أَهْدَفَ عَلَى التَّلِّ إِذَا أَشْرَفَ Ve تَلَّ [tell] tā-i müsennātın fethiyle küçük tepeye derler. Ve

إِهْدَافٌ [ihdāf] Sığınmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَهْدَفَ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ

إِهْدَافٌ [ihdāf] Bir nesne bir kimseye müte'ayyin olmağa dahi derler; yukālu: أَهْدَفَ لَكَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَصَبَ

الْمُهَدِّفَةُ [el-muhdifet] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Etli olan 'avret.

الْإِسْتِهْدَافُ [el-istihdāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne bir kimseye müte'ayyin olmak; yukālu: **إِسْتِهْدَفَ لَكَ الشَّيْءُ إِذَا أَنْصَبَ**

الْمُسْتِهْدِفُ [el-mustehdif] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesriyle) Enli olan küşe; yukālu: **رُكِّنَ مُسْتِهْدِفٌ أَيْ عَرِيضٌ**

الْهَدْفَةُ [el-hidfet] (hā'nın kesri ve dāl'ın sükunuyla) Bir kıt'a gerek evlerden bir kıt'a olsun gerek halāyıkta bir kıt'a olsun, **خَبِطَةٌ** [hibṭat] gibidir veznen ve ma'nen. Ve **خَبِطَةٌ** [hibṭat] hā-i mu'ceme ve bā-i muvaha-hade ve fā-i mühmele iledir.

[ه ر ف]

الْهَرْفُ [el-herf] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir nesnede medhi ve senāyı uzatmak, işiten kimseleri 'acebe getirmek için; yukālu: **لَا تَهْرَفُ بِمَا لَا تَعْرِفُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve

هَرْفٌ [herf] Hurmā ağacı meyvesin tiz vermeğe dahi derler; yukālu: **هَرَفَتِ السُّحْلَةُ** **إِذَا عَجَلَتْ إِتَاءَهَا** Ve **إِتَاءٌ** [itā] tā-i müsennātla **فِعَالٌ** [fi'āl] vezni üzere hurmā meyvesine derler.

الْإِهْرَافُ [el-ihrāf] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin mālî ziyāde olmak; yukālu: **أَهْرَفَ الرَّجُلُ إِذَا نَمَا مَالُهُ**

[ه ر ش ف]

الْهِرْشَفَةُ [el-hirşeffet] (hā'nın kesri ve rā'nın sükunuyla ve sîn'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) **إِرْدَبَّةٌ** [irdebet] vezni üzere) Şol bez pāresi yāhūd kilim pāresidir ki onunla yerden yağmur suyun alıp bir kova içine sıkırlar ve bunu suyun killeti zamānında ederler. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Ba'zılar **هَرَشَفَةٌ** [hirşeffet] ziyāde karı olan 'avrettir dedi.

[ه ز ف]

الْهَزْفُ [el-hizeff] (hā'nın kesri ve zā-i mu'cemenin fethi ve fā'nın teşdidiyle) Şol devekuşudur ki müzī olup sakıl ola, pes **هَزَفٌ** [hizeff] **هَجَفٌ** [hiceff] gibi olur veznen ve ma'nen.

[ه ف ف]

الْهِفُّ [el-hiff] (hā'nın kesri ve fā'nın teşdidiyle) Şol yufka buluttur ki yağmuru olmaya. Ve

هِفٌّ [hiff] Şol bal gömecine derler ki onun balı olmaya, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve

هِفٌّ [hiff] Şol ekine derler ki onun biçilmesi te'hîr olunmakla dānesi döküle. Ve

هِفٌّ [hiff] Hurde olan balıklara dahi derler.

الْهَفْفَافُ [el-heffāf] (hā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Berrāk olan nesne ve hafîf olana dahi derler. Ve

هَفْفَافٌ [heffāf] Mu'tedil olan gölgeye dahi derler. Ve şol gömleğe dahi derler ki rakîk ve şeffāf ola, **فَمِيصٌ شَفَّافٌ** ma'nāsına.

الْهَفْفِيفُ [el-heffif] (hā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Berrāk ve hafîf olmak; yukālu: **هَفٌّ هَفْفِيًّا** Ve

هَفْفِيفٌ [heffif] Sür'at-i seyre dahi derler.

الْهَفْفَافَةُ [el-heffāfet] (hā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Mu'tedil olan yel, rîh-i tayyibe ma'nāsına.

الْهَفْفَاهُفُ [el-hefhāf] (hā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Kezālik şol gömleğe derler ki rakîk ve şeffāf ola. Ve şol yeleş derler ki şeffāf ola.

الْمُهْفَهْفَةُ [el-muhefhefet] (mīm'in zammı ve hā'ların fethiyle) Şol 'avrettir ki karnı az ola.

الْمُهْفَفَةُ [el-muheffefet] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik karnı az olan 'avret, Ya'qūb rivāyeti üzere.

الْيَهْفُوفُ [el-yehfūf] (yā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve fā'nın zammı ve meddiyle يَعْغُوبُ [ya'qūb] vezni üzere) Korkak olan kimse, cebān ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: Cerī olan kimsedir, hadīdü'l-kalb ma'nāsına.

[ه ل ف]

الْهَلُوفُ [el-hillevf] (hā'nın kesri ve lām'ın fethi ve teşdīdi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki sakil ve ehl-i cefā olup 'azimü'l-lihye ola.

[ه ن ه]

الْإِهْنَأَفُ [el-ihnāf] (hemzenin kesriyle) Şol gülmektir ki onda nev'-i fütür ola, suhriyeye alan kimsenin gülmesi gibi.

الْمُهَانَفَةُ [el-muhānefet] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّهَانُفُ [et-tehānuf] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ile) Bi-ma'nāhu kezālik.

[ه و ف]

الْهَوْفُ [el-hevf] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol yeldir ki ıssı ola, rīh-i hārre ma'nāsına.

[ه ي ف]

الْهَيْفُ [el-heyf] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik şol yeldir ki ıssı ola, rīh-i hārre ma'nāsına. Ve o Yemen cānibinden gelir نَكْبَاءُ [nekbā] dedikleri yeldir ki cenūbla debūr beyninde cārī olup Süheyl yıldızının mecrāsı altından gelir. Ve fi'l-meseli: "ذَهَبَتْ هَيْفٌ لِأَذْيَانِهَا" أَي لِعَادَاتِهَا "يَا نِيءٌ وَتَيْبُسُهُ" Ya'nī her nesnenin suyun çekip kururur.

التَّهَيْفُ [et-teheyuf] (fethateynle ve yā'nın

zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan ıssı yeke dāhil olmak; yukālu: تَهَيْفَ الرَّجُلُ مِنَ الْهَيْفِ كَمَا يُقَالُ تَشْتَأُّ مِنَ الشِّتَاءِ

الْهَافَةُ [el-hāfet] ('alā-vezni الْحَالَةُ [el-hālet]) Şol nākadır ki tiz susuz olur. Ve bunun aslı yā'ī'dir.

الْمِهْيَافُ [el-mihyāf] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْإِهْتِيَّافُ [el-ihtiyāf] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Susamak; yukālu: إِهْتِيَافٌ إِذَا عَطِشَ

الْهَيْفَانُ [el-heyfān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Susuz, عَطْشَانُ [ʿaṭṣān] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ هَيْفَانٌ إِذَا كَانَ عَطْشَانَ Ve

مِهْيَافٌ [mihyāf] Susuz olan recüle dahi itlāk olunur, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْإِهْأَفَةُ [el-ihāfet] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarı susuz olmak; yukālu: أَحَافَ الْقَوْمِ إِذَا عَطِشَتْ إِبِلُهُمْ

الْهَيْفُ [el-heyef] (fethateynle) Karın ve böğür ince olmak.

الْأَهْيَفُ [el-ehyef] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki karnı ve böğrü ince ola.

الْهَيْفَاءُ [el-heyfā] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ أَهْيَفٌ وَأَمْرَأَةٌ هَيْفَاءُ

الْهَيْفُ [el-hīf] (hā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i; yukālu: قَوْمٌ هَيْفٌ Ve

هَيْفَاءُ [heyfā] Ferese dahi sıfat vākī' olur; yukālu: فَرَسٌ هَيْفَاءٌ أَي ضَامِرَةٌ

BĀBU'L-KĀFĪ MİN
TERCEMETİ ŞİHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْقَافِ مِنْ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ق

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلْفِ)

[أ ب ق]

الْإِبَاقُ [el-ibāq] (hemzenin kesriyle) Kul kaçmak; yukālu: أَبَقَ الْعَبْدُ يَأْبُقُ وَيَأْبُقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا هَرَبَ

التَّأْبِقُ [et-te'ebbuq] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Gizlenmek; yukālu: تَأْبِقُ إِذَا اسْتَشَرَّ Ba'zılar eyitti: تَأْبِقُ [te'ebbuq] bir kimse kendi nefsin habs etmeğe derler.

الْأَبَاقُ [el-ebaq] (fethateynle) Şol ip ki kendirden olur, فَتَبَّ [kinneb] ma'nāsına.

[أ ر ق]

الْأَرَقُ [el-erak] (fethateynle) Uyanıklık; tekūlu: أَرَقْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَهَوْتَ

الْإِتْرَاقُ [el-ittirāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Uyanmak; tekūlu: إِتْرَقْتُ عَلَى وَزْنٍ افْتَعَلْتُ

الْأَرِيقُ [el-erik] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Uyanık olan kimse.

التَّأْرِيقُ [et-te'rīq] (alā-vezni [et-tekrīm]) Uyandırmak; yukālu: تَأْرِيقُ كَذَا أَرَقِيهِ تَأْرِيقًا أَيْ أَشْهَرِيهِ

الْأَرَقَانُ [el-ereqān] (fethateynle) يَرَقَانُ [yereqān] ma'nāsında lügattır. Ve

يَرَقَانُ [yereqān] Şol āfettir ki ekine erişir ve insāna dahi ʿarız olup benzin sarartır.

الْمَأْرُوقُ [el-me'rūq] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan āfete uğrayan ekin; yukālu: رَزَعُ مَأْرُوقٌ وَمَيْرُوقٌ أَيْضًا

الْأُرَيْقُ [el-ureyq] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına; minhu kavluhum: "جَاءَنَا بِأَمِّ رَبِّي عَلَى أُرَيْقٍ" Ve أُمُّ رَبِّي [ummu rubeyq] rā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile kezālik dāhiyenin

ismidir. Ebū ʿUbeyd eyitti: Bunun aslı hayattan meʿhūzdur, yaʿnī أُرَيْقُ [ureyḳ] aslında وُرَيْقُ [vureyḳ] idi ve وُرَيْقُ [vureyḳ] أَوْرُقُ [evraḳ]ın tasgīridir, boz renkli maʿnāsına ki yılan demek olur. Aşmaʿī eyitti: ʿArab tāʾifesi şöyle zuʿm ederler ki bu şol kimsenin kavlınden meʿhūzdur kiḡülü yaʿnī yaban ādemīsin bir boz devenin üzerinde gördüm demiştir.

أَرَاقُ [Urāḳ] (hemzenin zammı ile عُرَابُ [ḡurāb] vezni üzere) Bir mevziʿin ismidir.

[أ ز ق]

الْأَزَقُ [el-ezḳ] (hemzenin fethi ve zā-i muʿcemenin sükūnuyla) Darlık, zīk maʿnāsına, أَزَقُ [ezḳ] gibidir veznen ve maʿnen.

الْمَأَزِقُ [el-meʾziḳ] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Darlık mahalli, مَصِيْقُ [meḍiḳ] maʿnāsına. Bu sebebden mevziʿ-ı harbe مأَزِقُ [meʾziḳ] diye tesmiye olundu.

التَّأَزِقُ [et-teʾezzuḳ] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Dar olmak; yukālu: تَأَزَقُ صَدْرِي وَتَأَزَكَ إِذَا صَاقَ

[أ ف ق]

الْأَفْقُ [el-ufḳ] (hemzenin zammı ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْأَفْقُ [el-ufuḳ] (zammedeynle) عُسْرُ [ʿusr]la عُسْرُ [ʿusr] gibi; cānib, nāhiye maʿnāsına.

الْأَفَاقُ [el-āfāḳ] (hemzenin meddiyle) Cemʿi. Ve

أَفْقُ [ufḳ] Çābük ata dahi derler.

الْأَفْقِي [el-efeqiyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Şol kimsedir ki etrāf-ı arzdan ola, āfāk-ı arza mensüb maʿnāsına. Ve baʿzılar أُفْقِي [ufuqiyy] dedi zammedeynle, kıyās dahi budur.

الْأَفِيقُ [el-āfiḳ] (elifin meddi ve fā'nın kesriyle) فَاعِلٌ [fāʿil] vezni üzere) İyilikte nihāyet mertebeye vāsıl olan; yukālu: فَرَسٌ أَفِيقٌ قُوْبِلَ مِنْ أَفِيقٍ وَأَفِيقَةٌ إِذَا كَانَ كَرِيمَ الطَّرْفَيْنِ

الْأَفَاقُ [el-efāḳ] (fethateynle) Masdardır, zikr olunan maʿnāda; yukālu: أَفِيقٌ يَأْفُقُ أَفْقًا مِنْ أَفِيقٍ وَبَلَّغَ النِّهَائَةَ فِي الْكَرَمِ Ve

أَفِيقٌ [efeq] Dibāḡatı tamām olmayan derilere de derler, أَفِيقٌ [efiḳ]ın cemʿidir, أُدِيمُ [edīm]le أُدِمَ [edem] gibi ʿalā-mā se-yecʿu.

الْأَفِيقُ [el-efiḳ] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol deridir ki dibāḡatı tamām olmaya. Ve Aşmaʿī eyitti: أَفِيقٌ [efiḳ] şol deriye de derler ki dahi dikilmemiş ola.

الْأَفِيقَةُ [el-āfiḳat] (hemzenin meddi ve fā'nın kesriyle) أَفْعَلَةٌ [efʿilet] vezni üzere) Cemʿi, أُدِيمُ [edīm]le أُدِمَةٌ [edemet] gibi ve رَغِيفٌ [reḡif]le أَرْغِفَةٌ [erḡifet] gibi.

الْأَفِيقُ [el-efiḳ] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deriyi dibāḡat etmek; yukālu: أَفَقَ أُدِيمُهُ بِأَفِيقُهُ أَفْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَعَهُ إِلَى أَنْ صَارَ أَفِيقًا Ve yer yüzünde gitmeğe dahi derler; yukālu: أَفَقَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve baʿzı kimseyi baʿzı üzerine tercih edip ziyāde bahşiş vermeğe de derler; yukālu: الْعَطَاءُ أَيُّ فَضْلٍ وَأَعْطَى بَعْضًا أَكْثَرَ مِنْ بَعْضٍ

[أ ل ق]

التَّلَاقُ [et-teʾalluḳ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Şimşek yaldıramak; yukālu: تَلَّقَ إِذَا لَمَعَ

الْإِتِّلَاقُ [el-iʾtilāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الْإِلْتِاقُ [el-ilḳ] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kurt, ziʿb maʿnāsına.

الْإِلْقَةُ [el-ilḳat] (kezālik hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Müʾennesi, dişi kurt

ma'nāsına.

الإِلَاقُ [el-ilak] (hemzenin kesri ve lām'ın fethiyle) Cem'i. Ve gāh olur, **إِلْقَةُ** [ilqat] dışı maymuna dahi itlak olunur ve erkeğine **قِرْدُ** [kird] derler ve **رِبَاحُ** [ribāh] derler, rā-i mühmelenin kesri ve bā-i muvahhadenin teşdidiyle ve hā-i mühmele ile **إِلْتِ** demezler.

الأَوْلَاقُ [el-evlak] (hemzenin ve lām'ın fethi ve mā-beynde vāv'ın sükunuyla **فَوَعَلُ** [fev'al] vezni üzere) Cünün ma'nāsınadır.

أَلْمَالُوقُ [el-me'lūq] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Dīvāne olan kimse, mecnūn ma'nāsına. Ve eger dilersen **أَوْلَقُ** [evlak] **أَفْعَلُ** [ef'al] vezni üzere kılarırsın, **زَيْرُ مَالُوقٍ فَهُوَ مَالُوقٌ** derler, **مَفْعُولُ** [mef'ul] vezni üzere.

الأَلْعَاقُ [el-elekā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Şol 'avrettir ki yerinden tiz sıçraya, serî'ü'l-veşbet ma'nāsına.

الإِلِاقُ [el-illak] (hemzenin kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle **إِئْعُ** [imma'] vezni üzere) Yaldrayan nesne.

الأَلْوَقَةُ [el-elūqat] (hemzenin fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol ta'āmdır ki kaymakla ederler.

[أ ن ق]

الأَنْقُ [el-enak] (fethateynle) Ferah ve sürür ma'nāsına; yukālu: **أَنْقُ يَأْتِقُ أَنْقًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا فَرَحَ

الأَنْيَقُ [el-enīk] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Hüb ve garīb olan nesne; yukālu: **شَيْءٌ أَنْيَقٌ أَيْ حَسَنٌ مُّعْجَبٌ**

الإِئِنَاقُ [el-īnāk] (hemzenin kesri ve meddiyle) 'Acebe getirmek; yukālu: **أَنْقَيْتَنِ الشَّيْءَ** أَيْ أَعْجَبْتَنِي

التَّائِقُ [et-te'ennuq] (fethateynle ve nūn'un

zammı ve teşdidiyle) Bir nesnede dikkat edip iyi işlemek; yukālu: **تَأْتِقُ فِي الْأَمْرِ** إِذَا عَمِلَهُ بِنَيْقَةٍ Ve **نَيْقَةٌ** [nīqat] nūn'un kesri ve meddiyle bir nesneyi iyi işlemek, **پَسَ تَأْتِقُ** [te'ennuq] **تَنْوُقُ** [tenevvuq] gibi olur veznen ve ma'nen. Ve

تَأْتِقُ [te'ennuq] Bir kimse bir sebze-zāra girip istihsān etmeğe dahi derler; yukālu: **تَأْتِقُ فُلَانٌ فِي الرِّوْضَةِ إِذَا وَقَعَ فِيهَا مُعْجَبًا بِهَا**

الإِنَاقَةُ [el-ināqat] (hemzenin kesri ve fethateynle) Bir nesneyi iyi etmek; yukālu: **لَهُ** إِنَاقَةٌ وَأَنَاقَةٌ

الأَنْوُقُ [el-enūq] (hemzenin fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Bir kuştur ki ona zammı ve meddiyle) Bir kuştur ki ona **رَحْمَةٌ** [reḥamet] derler. Ve **رَحْمَةٌ** [reḥamet] rā'nın fethi ve hā-i mu'cemenin sükunuyla kartal dedikleri kuştur, sāhib-i Keşşāf tefsiri üzere ve kerkes dedikleridir sāhib-i *Muhezzeb* tefsiri üzere. Ve sāhib-i *Şurāh* murdār-hor ile tefsir etmiştir. Ve meşhūr budur ki murdār-hor çaylak dedikleri ola, pes makāma münāsib olmaz, zīrā çaylağın yumurtası gizli değildir, hālā ki mesel-i meşhūrda “**أَعْرُ مِنْ بَيْضِ الْأَنْوُقِ**” derler. Ve meselin vechi budur ki **أَنْوُقٌ** [enūq] yumurtasın ziyāde gizler, mezbūrun yuvasına zafer bulunmaz, yüce dağlarda sarp yerlerde yumurtladığı için hālā ki mezbūr hamākatla mevsüftür.

[أ و ق]

الأَوُقُ [el-evq] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) Ağırılık, sikl ma'nāsına; yukālu: **أَلْقَى عَلَيَّ أَوْقَهُ** Ve

أَوْقٌ [Evq] Bir mevzi'in dahi ismidir.

التَّأْوِيقُ [et-te'vīk] Bir kimseye meşakkat verip istemediği nesneyi tahmīl etmek; tekūlu: **أَوْقُتُهُ تَأْوِيقًا إِذَا حَمَلْتَهُ الْمَشَقَّةَ وَالْمَكْرُوهَ**

[أ ه ق]

الأَيْهَقَانُ [el-eyhuqān] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Yaban teresi, circīr-i berrī ma'na'sına.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ث ق]

الْبَيْتُ [el-beṣṭ] (bā'nın fethi ve sâ-i müsellesenin sükūnuyla) Sel bir yeri yarmak; yukālu: بَيْتُ السَّيْلِ مَوْضِعٌ كَذَا يَبْتُقُ بَيْتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْبَيْتُ [el-biṣṭ] (bā'nın kesri ve sâ'nın sükūnuyla) Bi-ma'na'hu; yukālu: بَيْتُهُ بَيْتًا عَلَى رِوَايَةِ يَغُوبُ إِذَا حَرَقَهُ وَبَشَقَهُ

الْإِنْبِاقُ [el-inbiṣāḳ] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Yarılmak, inficār ma'na'sına.

[ب خ ق]

الْبَهْجُ [el-baḥḳ] (bā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir gözü çıkar-mak; tekūlu: بَحَفْتُ عَيْنَهُ أَبْحَفْتُهَا بَحْفًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَوَّرْتُهَا

الْبَهْجُ [el-beḥaḳ] Bir gözlü olmak, gözü içeri batmakla.

الْبُهْحُنُ [el-buḥḥun] (bā'nın ve nūn'un zam-mı ile) Şol bez pāresidir ki 'avret onu başına örter, bir ucunu çenesi altına alır nezkebi yağ olmasın diye yāhūd başına sürdüğü yağ toz olmasın diye.

[ب ر ق]

الْبُرُوقُ [el-burūḳ] (zammeteynle) Yaldıramak; yukālu: بَرِقَ السَّيْفُ بُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَلَأَلَ

الْبُرُوقُ [burūḳ] بَرِقَ [berḳ]ın cem'i dahi gelir, 'alā-mā se-yecī'u.

الْبَرِيْقُ [el-berīḳ] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) İsmdir, yaldıramak ma'na'sına.

الْبُرُوقُ [el-berḳ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şimşek ki bulut içinde zāhir olur. Ve bir kimse korku haberin vermeğe

dahi derler; yukālu: رَعَدَ الرَّجُلُ وَبَرَقَ إِذَا تَهَدَّدَ
Ve تَهَدَّدُ [teheddu] tehdide derler. Ve

بَرَقَ [berq] ‘Avret bezenmeğe dahi derler;
yukālu: رَعَدَتِ الْمَرْأَةُ وَبَرَقَتْ إِذَا تَزَيَّنَتْ Ve

بَرَقَ [berq] Nāka kendiyi yüklü gösterip
yüklü olmamağa dahi derler; yukālu: بَرَقَتْ
النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ أَي رَفَعَتْ بِذَنْبِهَا وَتَلَفَّحَتْ وَلَمْ تَلْفَحْ Ve

بَرَقَ [berq] Ta‘āmā zeyt yağı dökmeğe dahi
derler; yukālu: بَرَقُوا لَنَا طَعَامًا بَرَقَتْ أَوْ سَمِنٌ بَرَقًا
Ve

بَرَقَ [berq] Göz mütehayyir olmak hâlinde
yaldırırmağa da derler; yukālu: بَرَقَ الْبَصْرُ مَنْ
النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَظْهَرَ الْبَرِيقَ حِينَ شَخَّصَ Ve

بَرَقَ خُلْبٍ [berqū hulleb] (hā-i mu‘cemenin
zammı ve lām’ın fethi ve teşdidiyle) Şol
بَرَقَ [berq]tir ki onda yağmur olmaya;
yukālu: بَرَقَ خُلْبٌ بِالْإِصْطِفَاءِ وَبَرَقَ خُلْبٌ بِالتَّوْصِيفِ

التَّبَارِيقُ [et-tebārīq] (tā’nın fethi ve rā’nın
kesri ve meddiyle) Şol ta‘āmlardır ki ona
fi’l-cümle yağ katılmış ola ve yağ çok
olmaya.

الْبَرَقَانُ [el-bereqān] (fethateynle) Yaldır-
mak; yukālu: رَعَدَتِ السَّمَاءُ وَبَرَقَتْ بَرَقَانًا إِذَا لَمَعَتْ

الْإِبْرَاقُ [el-ibrāq] (hemzenin kesriyle) Berk
erişmek; yukālu: أَبْرَقَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبُرْقُ
Ve ba‘zılar **إِبْرَاقُ** [ibrāq] **بَرَقَ** [berq] sâhibi
olmak ma‘nâsınadır dedi, **أَبْرَقَتْ السَّمَاءُ** gibi,
nitekim bāb-ı dāl’da **أَرَعَدَ** tefsirinde mürür
etmiştir. Ve

إِبْرَاقُ [ibrāq] Bir kimse kılıcın yaldırırma-
ğa dahi derler; yukālu: أَبْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا لَمَعَ سَيْفُهُ
Ve

إِبْرَاقُ [ibrāq] Nāka kendiyi yüklü gösterip
yüklü olmamağa dahi derler; yukālu: أَبْرَقَتْ
النَّاقَةُ إِذَا شَالَتْ بِذَنْبِهَا أَي رَفَعَتْ وَتَلَفَّحَتْ وَلَمْ تَلْفَحْ Ve

إِبْرَاقُ [ibrāq] Suyun üzerine zeyt yağı dök-
meğe dahi derler; yukālu: أَبْرَقُوا الْمَاءَ بَرَقَتْ إِذَا

صَبُّوا عَلَيْهِ زَيْتًا قَلِيلًا

الْبُرُوقُ [el-berūq] (bā’nın fethi ve rā’nın
zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki özin
yüklü göstere, hālā ki yüklü olmaya.

الْمُبْرِقُ [el-mubriq] (mīm’in zammı ve
rā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu.

الْمُبَارِيقُ [el-mebārīq] (mīm’in fethi ve
rā’nın kesri ve meddiyle) Cem’i, özin yük-
lü gösteren nākalar ma‘nâsına.

الْبَرِيقَةُ [el-berīqat] (bā’nın fethi ve rā’nın
kesri ve meddiyle) Şol süttür ki üzerine
çerviş yāhūd fi’l-cümle sâde yağ döküle.
Ve sâhib-i **Şurāh** bu makāmda **بَرِيقَةٌ** [berīq
at]ı “ta‘ām ez şir u ârd” diye tefsir et-
miştir sehvidir, zīrā “ârd” una derler. Ve
‘ibâret-i Cevherî’de olan ihâle hod çerviş
ma‘nâsınadır, un ma‘nâsına değıldir.

الْبُرَاقُ [el-burāq] (bā’nın zammı ile)
Çârpâlardan şol hayvânın ismidir ki
mi‘râc gecesi ona Resûl-i ekrem sallallâhu
‘aleyhi ve sellem süvâr olmuştur.

الْبَرَاقُ [el-beraq] (fethateynle) Göz müte-
hayyir olup kapanmamak; yukālu: بَرَقَ
الْبَصْرُ يَبْرُقُ بَرَقًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ فَلَمْ يَطْرَفْ Ve

بَرَقَ [beraq] **بَرَوَقُ** [bervāq] dedikleri ağacın
yaprağın yemekle davarın karnı zahmet
hâsıl kılmağa da derler; yukālu: بَرَقَتْ الْعَنَمُ
يَبْرُقُ بَرَقًا إِذَا اشْتَكَّتْ بَطُونُهَا مِنْ أَكْلِ الْبُرُوقِ Ve

بَرَقَ [beraq] Kuzuya da derler, **حَمَلٌ** [hamel]
ma‘nâsına; Fârisî-i mu‘arrebdir.

الْبُرَقَانُ [el-birqān] (bā’nın kesri ve rā’nın
sükūnuyla) Cem’i, kuzular ma‘nâsına.

الْبُرُوقُ [el-bervāq] (‘alā-vezni [ca‘fer])
Bir kiçirek ağaçtır ki bulut gördükte
tâzelenip yeşerir.

الْبُرُوقَةُ [el-berveqat] Vāhidi;ve fi’l-meseli:
“أَشْكُرُ مِنْ بَرُوقَةٍ”

التَّبْرِيقُ [et-tebrīḳ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Gözü vāsiʿ kılıp bir nesneye dik-katle nazar kılmak; yukālu: إِذَا بَرَّقَ عَيْنُهُ تَبْرِيقًا إِذَا أَوْسَعَهَا وَأَحَدَ النَّظَرِ

الإِبْرِيْقُ [el-ibrīḳ] (hemzenin kesri ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ma'rūftur, Fārisī-i mu'arrebdir.

الأَبْرِيْقُ [el-ebārīḳ] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, إِبْرِيْقُ [ibrīḳ]ler ma'nāsına. Ve

إِبْرِيْقُ [ibrīḳ] Kezālik şol kılıca derler ki ziyāde berrāk ola.

الأَبْرَقُ [el-ebraḳ] (hemzenin ve rā'nın fet-hiyle) Şol berk yerdir ki onda taşlar ve kumlar olup cā-be-cā balçıklar ola.

الْبَرْقَاءُ [el-berḳāʾ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

بَرْقَاءُ [berḳāʾ] أَبْرَقُ [ebraḳ]ın mü'ennesi dahi gelir, ak ile siyāhla alaca ma'nāsına, hattā göze بَرْقَاءُ [berḳāʾ] dediler alaca olduğu için.

الأَبْرِيْقُ [el-ebārīḳ] (elifin fethi ve rā'nın kesriyle) أَبْرَقُ [ebraḳ]ın cem'î, taşlı berk yerler ma'nāsına.

أَبْرَقَاتُ [el-berḳāvāt] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kezālik بَرْقَاءُ [berḳāʾ]ın cem'î, zikr olunan ma'nāya.

الْبُرْقَاتُ [el-burḳāt] (bā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) Kezālik taşlı ve kumlu yer, بَرْقَاءُ [berḳāʾ] ma'nāsına.

الْبِرَاقُ [el-birāḳ] (bā'nın kesriyle) cem'î; yukālu: فَتُنْفُذُ بُرْقَةً كَمَا يُقَالُ صَبَّ كُدَيْةٌ عَلَى طَرِيقٍ Ve فَتُنْفُذُ [ḳunfuḏ] ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükunuyla kirpi dedikleri cānver. Ve صَبَّ [ḏabb] keler ve كُدَيْةٌ [kudyet]ḳāf'ın zammıyla berk yer.

الْبُرُقُ [el-burāḳ] (bā'nın zammı ve rā'nın fet-hiyle) بُرْقَةٌ [burḳāt]ın kezālik cem'î, taşlı yerler ma'nāsına. Bu makāmda Cevherī'nin kelāmında nev'-i hafā vardır, zīrā mukaddemā بُرْقَةٌ [burḳāt]ın cem'î بِرَاقٍ [birāḳ] sāniyā بُرُقُ [burāḳ] gelir demiştir, وِالْبُرْقَةُ بِالضَّمِّ مِثْلُ الْبُرْقَاءِ وَالْجَمْعُ وَبُرْقٌ يُقَالُ يُنْفُذُ بُرْقَةً كَمَا يُقَالُ صَبَّ كُدَيْةٌ وَالْجَمْعُ بُرُقٌ Pes iki def'a فَتُنْفُذُ بُرْقَةً كَمَا يُقَالُ صَبَّ كُدَيْةٌ وَالْجَمْعُ بُرُقٌ demiştir meger te>vīl olunup بِرَاقٍ [birāḳ] gayr-imuttaride ve بُرُقُ [burāḳ] muttaride binā'endir dene.

الأَبْرَقُ [el-ebraḳ] (hemzenin ve rā'nın fethi ile) Şol iptir ki onda iki türlü renk ola. Ve

أَبْرَقُ [ebraḳ] derler her nesneye ki onda sevād ve beyāz ola; yukālu: تَيْسٌ أَبْرَقٌ وَعَنْزٌ Ve بَرْقَاءُ عَلَى مَا مَرَّ تَيْسٌ [teys] erkek keçiyeye ve عَنْزٌ [ʿanz] dişi keçiyeye derler.

الْبَارِيْقُ [el-bārīḳ] (rā'nın kesriyle) Şol bulut-tur ki onun şimşegi ola.

الْبَارِيقَةُ [el-bārīḳat] Mü'ennesi; yukālu: سَخَابٌ بَارِقٌ وَسَخَابَةٌ بَارِيقَةٌ Ve

بَارِيقَةٌ [bārīḳat] Kezālik kılıçlara da derler. Ve

بَارِيقُ [Bārīḳ] Yemen'den bir kabīlenin adıdır ki şu'arā-yı ʿArabdan Mu'aḳḳar b. el-Ḥimār el-Bārīḳ onlardandır. Ve مُعَقَّرٌ [mu'aḳḳar] mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve teşdīyledir. Ve

بَارِيقُ [Bārīḳ] Kūfe'ye karīb bir mevzi'in dahi ismidir.

الْإِسْتِبْرَاقُ [el-istebrāḳ] (hemzenin kesri ve sīn'in sükunu ve tā'nın ve rā'nın fethiyle) Kalın atlas, dībāc-ı galīz ma'nāsına. Ve ba'zı nüshada بِالذَّهَبِ dahi vāki' olmuş, nitekim Ḳāmūs'ta dahi işāret olunmuş-tur, bu takdīrce altınlı kumāş ma'nāsına olur, Fārisī-i mu'arrebdir ki "siḫabr"dan

me'hūzdur, kalın ma'nāsına.

الْأَبْيَرِيُّ [el-ubeyriḳ] (hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) اِسْتَبْرَيْتُ [is-tebraḳ]ın tasgīridir.

[ب ر ز ق]

الْبَرَازِيْقُ [el-berāziḳ] (bā'nın fethi ve zā'in mu'cemenin kesri ve meddiyle) Bir nesnenin cemā'ati.

[ب ر ش ق]

الْمُبْرَنْشِقُ [el-mubrenṣiḳ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve ṣīn'in kesriyle) Mesrūr olan kimse.

الْإِبْرِنْشَاقُ [el-ibrinṣāḳ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Ferah-nāk olmak; yukālu: اِبْرَنْشَقَ Ve حَدَّثْتُ الرَّشِيْدَ بِحَدِيْثِ كَالِةِ 'l-Aṣma'at: فَابْرَنْشَقَ Ve

إِبْرِنْشَاقُ [ibrinṣāḳ] Ağaç çiçeklenmeğe dahi derler; yukālu: اِبْرِنْشَقُ الشَّجَرُ إِذَا أَرْهَرَ

[ب ز ق]

الْبِرْزَاقُ [el-buzāḳ] (bā'nın zammı ve zā'nın tahfifiyle) غُرَابٌ [ḡurāb] vezni üzere) Ağız yarı, tükürük ma'nāsına.

الْبِرْزُقُ [el-bezḳ] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Tükürmek; yukālu: بَرَقَ بَرْقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[ب س ق]

الْبَسَاقُ [el-busāḳ] (bā'nın zammı ile) Kezālik tükürük.

الْبِسْقُ [el-besḳ] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Tükürmek, بَرَقَ [bezḳ] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: بَسَقَ بَسَقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ كَذَلِكَ

الْبُسُوْقُ [el-busūḳ] (zammeteynle) Hurmā ağacı uzamak; yukālu: بَسَقَ الشَّجْلُ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ كَذَلِكَ بُسُوْقًا إِذَا طَالَ

«وَالنَّحْلُ بِاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيْدٌ» (ق، 10): ta'ālā: Ve

بُسُوْقُ [busūḳ] Bir kimse akrānına gālib olmağa dahi derler; yukālu: بَسَقَ فُلَانٌ عَلَيَّ أَصْحَابِهِ إِذَا عَلَاهُمْ

الْإِبْسَاقُ [el-ibsāḳ] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmadan evvel memesine ağız getirmek; yukālu: اِبْسَقَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَقَعَتْ فِي صُرْعِهَا اللَّيْلُ قَبْلَ النَّتَاجِ

الْمُبْسِقُ [el-mubsiq] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) Memesine ağız getiren nāka.

الْمَبَاسِقُ [el-mebāsīḳ] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Cem'i, ağız getiren nākalar ma'nāsına.

[ب ص ق]

الْبِصَاقُ [el-buṣāḳ] (bā'nın zammı ve ṣād-ı mühmelenin tahfifiyle) Tükürük بَرَاقٌ [buzāḳ] gibidir veznen ve ma'nen.

الْبِصْقُ [el-baṣḳ] (bā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Tükürmek; yukālu: بَصَقَ بَصَقًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

بُصَاقُ [buṣāḳ] Hurmā ağacının bir cinsine derler.

بُصَاقَةُ الْقَمَرِ [buṣāḳatu'l-ḳamer] (bā'nın kezālik zammıyla) Şol ak taşa derler ki berrāk ola.

[ب ط ق]

الْبِطَاقَةُ [el-biṭāḳat] (bā'nın kesriyle) Şol kâğıd paresidir ki bez içine korlar, onda bezin şirāsı yazıldığı için. Ve bu ehl-i Mıṣr lügatıdır. Bazılar eyitti: Mezbūra بِطَاقَةٌ [biṭāḳat] dedikleri şirāyı yazdıktan sonra onu bez saçağının bir katına bağladıkları içindir.

[ب ط ر ق]

الْبَطْرِيقُ [el-biṭrīq] (bā'nın ve rā'nın kesri ve tā'nın mā-beynde sükūnuyla) Rūm tā'ifesinin dīni ulusu. Mu'arrebdir.

الْبَطَارِقَةُ [el-beṭāriqat] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'ci, dīn uluları ma'nāsına.

[ب ع ق]

الْبِعَاقُ [el-bu'āk] (bā'nın zammı ile) Şol buluttur ki şiddetle yağdırır.

الْإِنْبِعَاقُ [el-inbi'āk] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Yağmur buluttan şiddet üzere inmek. Ve

إِنْبِعَاقُ [inbi'āk] Bir nesne üzerine'ale'l-gafle vārid olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ اللَّهَ يَكْرَهُ الْإِنْبِعَاقَ فِي الْكَلَامِ فَرَجِمَ اللَّهُ" "Ya'nī pür-güy olup dile her ne gelirse söylemek kerihdir.

التَّبَعُوقُ [et-teba'ūq] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik yağmuru bulut şiddetle nāzil kılmak.

التَّبَعِيقُ [et-teb'īq] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi yarıp içinde olanı akıtmak; tekülü: **بَعِثْتُ زَقَّ الْخَمْرِ تَبَعِيقًا إِذَا شَفَقْتَهُ** Ve fi'l-hadīsi: "يُبَعِّقُونَ لِقَاحَنَا" Ebū 'Ubeyd ma'nā-yı hadīs develerimizi zebh edip kanın akıtırlar demektir dedi.

الْبَعَنْقَاةُ [el-be'anqāt] (fethateynle) Şol tavşancıla derler ki tırnağı keskin ola, **عَبَنْقَاةٌ** [abenqāt] gibidir veznen ve ma'nen.

[ب ق ق]

الْبِقَّةُ [el-baqqat] (bā'nın fethiyle) Sinek, **بَعُوضَةٌ** [be'ūdat] ma'nāsına.

الْبِقُّ [el-baqq] (bā'nın fethi ile) Cem'ci, sinekler ma'nāsına. Ve

بِقَّةٌ [Baqqat] Hīre'ye karīb bir mevzi'in ismidir. Ve

بِقٌّ [baqq] Söz çok olmak. Ve evlād çok olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا** Ve gök yağmuru muhkem yağdırmağa da derler: **بَقَّتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِمَطَرٍ شَدِيدٍ**

الْبِقَاقُ [el-beqāk] (bā'nın fethi ve kāf'ın tahfiifiyle) Kesirü'l-kelām olan kimse.

الْبِقَاقَةُ [el-beqākat] (vezni-i mezkūr üzere) Zikr olunan ma'nâyadır; āhirinde olan hā mübālaga içindir; yukālu: **رَجُلٌ بَقَاقٌ وَبِقَاقَةٌ**

الْبِقْبَاقُ [el-baqqāq] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الْإِبْقَاقُ [el-ibqāk] (hemzenin kesriyle) Kesirü'l-kelām olmak; yukālu: **أَبَقَّ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ** Ve

إِبْقَاقُ [ibqāk] 'Avret çok evlād doğurmağa da derler; yukālu: **أَبَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا**

الْبِقْبَقَةُ [el-baqqbaqt] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesnenin āvāzın hikāyet etmek; yukālu: **بَقِبَقَ الْكُورُ**

[ب ل ع ق]

الْبَلْعُوقُ [el-bel'āk] ('alā-vezni [ca'fer]) Hurmādan bir nev'dir, Aşmaī eyitti: 'Uman şehrine mensüb olan hurmānın a'lası **فُرُوضٌ** [ferd]dir ve **بَلْعُوقٌ** [bel'āk]tır. Ve **فُرُوضٌ** [ferd] fā ile ve ḡād-ı mu'ceme ile, nitekim mürür etti.

[ب ل ق]

الْبَلَقُ [el-belāq] (fethateynle) Akla karadan olan alacalıktır. Ve

بَلَقٌ [belāq] Kara eve dahi derler, **أُفْسَطَاتٌ** [fustāt] ma'nāsına.

الْبَلْقَةُ [el-bulqat] (bā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik zikr olunan alacalıktır.

الْأَبْلَقُ [el-eblāq] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Alaca olan nesne.

الْبَلْقَاءُ [el-belqā'] (bā'nın fethi ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: فَرَسٌ أَبْلَقٌ وَفَرَسٌ بَلْقَاءُ Ve

أَبْلَقٌ [Eblak] Bir hisārın ismidir ki Semev'el b. 'Ādiyā binā etmiştir, Teymā vilāyetinde. Ve fi'l-meseli: "تَمَرَّدَ مَارِدٌ وَعَزَّ الْأَبْلَقُ" Bunlar iki hisārın ismidir ki melike-i cezīre bunları almak kasdına varıp almağa kâdir olmadıkta bu kelāmı söylemiş. Ve

بَلْقَاءُ [Belqā'] Vilāyet-i Şām'da bir şehrin adıdır.

الْإِبْلِقَاكُ [el-ibliqāk] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Alaca olmak; yukālu: إِنَلَىٰ إِبْلِقَاكًا

بُلَيْقُ [Buleyq] (bā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bir atın ismidir. Ve fi'l-meseli: "يَجْرِي بُلَيْقٌ وَيَذْمُ" Ya'nī بُلَيْقُ [Buleyq] cümle atları geçerken yine zemm olunur, 'ayblıdır diye.

الْبَلْقُ [el-belq] (bā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Kapıyı cümle açmak.

الْإِبْلَاقُ [el-iblak] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِنْبِلَاقُ [el-inbilāk] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Açılmak; tekūlu: بَلَقْتُ الْبَابَ وَأَبْلَقْتُهَا إِذَا فَتَحْتَ كُلَّهُ فَابْتَلَقَ

الْبَلَالِيقُ [el-belālīq] (bā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Sahrālar.

الْبَلْوَقَةُ [el-bellūqat] (bā'nın fethi ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Vāhidi, mefāze ma'nāsına, مَوَامِي [mevāmī] gibi.

[ب ل ث ق]

الْبَلَايِشُ [el-belāšīk] (bā'nın fethi ve sâ'nın kesriyle) Şol sulardır ki bir yere cem' olmuşlardır.

[ب ن ق]

الْبَيْنِقَاتُ [el-benīqat] (bā'nın fethi ve nūn'un

kesri ve meddiyle) Gömlekhüşteki.

الْبَيْنِقَاتَانُ [el-benīqatān] (kezālik bā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) İki dā'iredir ki atın göğsünde olur.

[ب ن د ق]

الْبُنْدُقُ [el-bunduq] (bā'nın ve dāl'ın zammiyle ve nūn'un mā-beynde sükunuyla) Şol müdevver nesnedir ki atılır.

الْبُنْدُقَاتُ [el-bunduqat] (bā'nın ve dāl'ın kezālik zammı ile) Vāhidi, bir بُنْدُقُ [bunduq] ma'nāsına.

الْبُنَادِيقُ [el-benādiq] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'i, بُنْدُقَاتُ [bunduqat]lar ma'nāsına. Ve

بُنْدُقَةٌ [Bunduqat] Yemen'de bir kabīlenin babası adıdır ki o Bunduqa b. Mazza b. Sa'du'l-^cAşīre'dir; ve minhu kavluhum: "حِدًا حِدًا وَرَاءَ بُنْدُقَةٍ" Nitekim bāb-ı hemze-de mürūr etmiştir ki murād "bunduqa"dan mā yurmā-bihi midir yāhūd حِدًا [hide] ve بُنْدُقَةٌ [bunduqat] iki kabīlenin ismi midir.

[ب و ق]

الْبُوقُ [el-būq] (bā'nın zammı ve meddiyle) Boru ki üfürmek ile çalarlar. Ve

بُوقٌ [būq] Bātıla dahi derler, nitekim Ḥassān b. Şābit'in Hazret-i 'Osmān hakkında olan mersiyesinde vāki^c olmuştur: "مَا قَتَلُوهُ عَلَىٰ ذَنْبِ أَلَمٍ بِهِ | | إِلَّا الَّذِي نَطَقُوا بُوقًا وَلَمْ يَكُنْ"

الْبُوقَةُ [el-būqat] (kezālik yā'nın zammı ve meddiyle) Def'aten gelen yağmur; minhu kavluhum: بُوْقَةٌ مُنْكَرَةٌ أَيْ دُفْعَةٌ مِنَ الْمَطَرِ أَصَابَتْهُمْ بُوْقَةٌ عَلَىٰ ذَنْبِ أَلَمٍ بِهِ | | إِلَّا الَّذِي نَطَقُوا بُوقًا وَلَمْ يَكُنْ Ve إِنْجَاعٌ [inbi'ac] bir nesne yarılıp dökülmeğe derler.

الْبَائِقَةُ [el-bā'iqat] (yā'nın kesriyle) Belādır, dāhiye ma'nāsına.

البَوَائِقُ [el-bevā'iq] (bā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i. Ve

بَوَائِقُ [bevā'iq] Zulme dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ" Ve bu Kātāde rivāyeti üzeredir. Ve Kisā'ī eyitti: **بَوَائِقُ** [bevā'iq] hadīs-i şerīfte şerr ma'nāsınadır; ve tekūlu: دَفَعْتُ عَنْكَ بَائِقَةَ فَلَانَ: أَيَّ شَرِّهِ

البُوقُ [el-bevq] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Belā ve āfet erişmek; yukālu: بَاقَتْهُمْ الدَّاهِيَةُ تَبُوقُهُمْ بَوْقًا إِذَا أَصَابَتْهُمْ

البُوقُ [el-be'ūq] (bā'nın fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Kezālik āfet ve belā ma'nāsına.

الْإِنْبِيَاقُ el-inbiyāk] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Āfet eriştirmeye teveccüh etmek; yukālu: إِنْبَاقَ عَلَيْهِمُ الدَّهْرُ إِذَا هَجَمَ عَلَيْهِمْ بِالْدَّاهِيَةِ كَمَا يَخْرُجُ الصَّوْتُ مِنَ الْبُوقِ

البَاقَةُ [el-bāqat] (‘alā-vezni [el-hālet]) Bir bāg ot, huzme ma'nāsına.

[ب ه ق]

الْبَهَاقُ [el-behāk] (fethateynle) Şol beyāzdir ki bedene ‘arız olup şol levni tagyir eder ki **بَرَضُ** [beraṣ]tan değıldir.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت أ ق]

التَّائِقُ [et-te'aq] (fethateynle) Dolmak; yukālu: تَتَّقَى السِّقَاءُ يَتَّقَى تَأَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve

تَأَقُ [te'aq] Gazabla dolmağa dahi derler; yukālu: تَتَّقَى الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا

التَّئِقُ [et-te'iq] (tā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Gazab-nāk olan kimse. Ve fi'emsāli'l-‘Arab: "أَنْتَ تَتَّقَى وَأَنَا مَتَّقٌ فَكَيْفَ تَتَّقَى" Ya'ni sen gazab-nāk ben havf-nāk ülfet ve muvāfakat ne vechile olur. Ve Umevī eyitti: تَتَّقَى [te'iq] şerre serī olan kimsedir. Ve Aşma'ī eyitti: Cerī olan kimsedir.

الْإِتَائِقُ [el-it'āk] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Doldurmak; tekūlu: أَتَأَقْتُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ

التَّائِقَةُ [et-te'eqat] (fethateynle) Şiddet-i gazaba ve şerre sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: هُوَ يَتَّقَى وَبِهِ تَأَقَةٌ

[ت ر ق]

التَّرْيَاقُ [et-tiryāk] (tā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir devādır ki zehrleri def eder; Fārisi-i mu'arrebdir. Ve 'Arab tā'ifesi hamra **تَرْيَاقُ** [tiryāk] diye tesmiye ederler, gussayı giderdiği için.

التَّرْيَاقَةُ [et-tiryāqat] (tā'nın kezālik kesri ve yā'nın sükūnuyla) Vāhidi. Ve hamra dahi **تَرْيَاقَةُ** [tiryāqat] diye tesmiye ederler, nitekim mürür etti.

التَّرْقُوقَةُ [et-terqūvet] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve kāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Şol kemiktir ki omuzla boyun mā-beynindedir ki ona köprücük kemiği

derler. Ve zamm-ı tā ile تُفْرُوقَةٌ demek cā'iz değildir.

التَّرْقَاةُ [et-terqāt] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Köprücük kemiğine vurmak; tekūlu: تَرْقَيْتُ الرَّجُلَ تَرْقَاةً إِذَا أَصَبْتَ تَرْفُوتَهُ

[ت و ق]

التَّوَقُّ [et-tevq] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye müştāk olmak.

التَّوَقَّانُ [et-teveqān] (fethateynle) Bisma'nāhu; tekūlu: تَأْتَتْ نَفْسِي إِلَى الشَّيْءِ تَوَقًّا وَتَوَقَّانًا إِذَا اشْتَأَقْتَ

التَّوَوَّاقُ [et-tevvāk] (tā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesneye müştāk olan kimse; yukālu: تَوَوَّاقٌ أَلْمَرُءُ تَوَوَّقَ إِلَى مَا لَمْ يَنْلُ Ba'zılar تَوَوَّقَ [tevvāk] ism-i recül dahi gelir dedi.

فASLU'Ş-ŞĀ'

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ث د ق]

الثَّادِقُ [eş-sādiq] (dāl'ın kesriyle) Akıncı; yukālu: سَحَابٌ ثَادِقٌ وَوَادٍ ثَادِقٌ أَي سَائِلٌ ve yukālu: ثَدَقَ الْمَطَرُ إِذَا جَدَّ Ya'nī muhkem yağsa. Ve

ثَادِقٌ [sādiq] Gāh olur bir atın ismi olur.

[ث ف ر ق]

الثُّفْرُوقُ [eş-sufrūk] (şā'nın ve rā'nın zammı ile عُضْفُورٌ [uşfür] vezni üzere) Şol nesnedir ki hurmānın çöpü bittiği yerde olur, küpelerde olan keverse üslubunda. Ve 'Adebbes eyitti: ثُفْرُوقٌ [sufurūk] zikr olunan nesnenin hurmā yapıştığı yere derler. Ve Kisā'ī eyitti: ثُفَارِيكٌ [sefārik] hurmā korugunda olan çöp dibidir.

FASLU'L-CĪM**(فَضْلُ الْجِيمِ)**

Cīm'le kâf kelâm-ı 'Arabda bir kelimedede cem' olmaz. Meger ki mu'arreb ola yâhūd savt ola.

[ج ر د ق]

الْجَزْدَقَةُ [el-cerdeqat] ('alā-vezni **الذَّحْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) Kirde dedikleri ek-mek, **رَغِيفٌ** [reġif] ma'nāsına; kirdeden mu'arrebdir.

[ج ر م ق]

الْجُرْمُوقُ [el-curmūq] (cīm'in ve mīm'in zammıyla) Huff üzerine giyilen çizme. Gālībā "ser-mūze"den ta'rīb olunmuştur.

الْجِرَامِقَةُ [el-Cerāmiqat] (cīm'in fethi ve mīm'in kesriyle) Maṣṣil'de sākin bir cemā'atin ismidir ki aslı 'Acem'dendir.

[ج س ق]

الْجَوْسُقُ [el-cevsaq] ('alā-vezni **جَغْفَرٌ** [ca'fer]) Kasīr olan nesne.

[ج ل ق]

جَلِيقٌ [Cilliq] (cīm'in kesri ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir, Şām-ı şerifte.

الْجَوَالِقُ [el-cuvāliq] (cīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Çuval dedikleri zarf.

الْجَوَالِقُ [el-cevāliq] (cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Cem'i, çuvalar ma'nāsına.

الْجَوَالِقُ [el-cevālīq] (cīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i.

الْجَوَالِقَاتُ [el-cevālīqāt] (cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Kezālik cem'i, çuvalar ma'nāsına. Ve lākin Sībeveyhi **جَوَالِقَاتُ** [cevālīqāt] vezni üzere cem' olunmasın

cā'iz görmemiştir.

[ج ل ه ق]

الْجُلَاهِقُ [el-culāhiq] (cīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Fındık taşı ki remy olunur; ve minhu **قَوْسُ الْجُلَاهِقِ** Ve bunun aslı lügat-ı Fārisīde "culeh"dir. Ve culeh iplik topuna derler, **كُبَّةُ الْعَزَلِ** [kubbetu'l-gazl] ma'nāsına ki lügat-ı Fārisīde kesirine culhā derler, pes **قَوْسُ الْجُلَاهِقِ** [qavsu'l-culāhiq]te izāfet li-ednā mülābese olur. Ve çulhaya cullāh dedikleri dahi bundan me'hūzdur.

[ج ل ن ق]

جَلَنْبَلَقٌ [celenbelaq] (cīm'in ve lām'ın fethi ve bā'nın ve lām'ın kezālik fethiyle) Büyük kapının açılıp örtülmesinin āvāzıdır ki **جَلَنْ** [celen] açılmasının ve **بَلَقٌ** [belaq] örtülmesinin āvāzını hikāyettir.

[ج ن ق]

الْمَنْجَنِيقُ [el-mencenīq] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnu ve cīm'in fethi ve nūn'un kesri ile) Şol nesnedir ki onunla taş atarlar. Ve bu mu'arrebdir, aslı lisān-ı Fārisī üzere "men çi nīk"tir ki "ben ne hūb kimseyim" demek olur, **مَا أَجُودَنِي**, ma'nāsına. Ve **مَنْجَنِيقٌ** [mencenīq] mü'ennes-i semā'īdir. Ferrā eyitti: Bunun takdīri **مَنْفَعِيلٌ** [menfa'īl]dir, 'Arabların **كُنَّا نُنَجِّنُ مَرَّةً وَتُرَشَّقُ أُخْرَى** dediklerinden ötürü ki bu kelām **مَنْجَنِيقٌ** [mencenīq] te olan mīm zā'ide olmasın verir. Ve **نُجْبُقُ** [nucbaqu] **مَنْجَنِيقٌ** [mencenīq]atarız demektir. Ve **رَشَّقٌ** [reşq] rā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla ok atmaktır.

الْمَنْجَنِيقَاتُ [el-mencenīqāt] (mīm'in ve cīm'in fethi ve nūn-ı sānīnin kesri ve meddiyle) Cem'i. Sībeveyhi eyitti: Mezbūrun takdīri **فَنْعَلِيلٌ** [fen'alīl]dir, mīm nefsi-i ke-

limesendir, cem^c-i mükesserinde مَجَانِيْقُ [mecānīḳ] ve tasgīrinde مُجَيْنِيْقُ [mucejnīḳ] dediklerinden ötürü, mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle. Ve bir dahi bundan ötürü ki eger mīm zā'id olsa kelimenin evvelinde iki harf-i zā'id cem^c olmak lāzım gelirdi, zīrā nūn zā'ididir, hālā ki ismin evvelinde ve ef'āl-i mezīde üzere olmayan sıfātın evvelinde iki harf-i zā'id cem^c olmaz. Ve eger nūn nefis-i kelimededen olsa rubā'ī olur ve rubā'ī olan kelimelerin evveline ziyāde lāhık olmaz, meger ki ef'āl üzerine cārī olan esmādan ola, مُدْخِرِجٌ [mudahric] gibi meselā.

[ح و ق]

الْجَوْقُ [el-cevḳ] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Nāstan bir cemā'at.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ق]

الْحَبِيْقُ [el-ḥabiḳ] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Yellenmek, رُدَامٌ [rudām] ma'nāsına; yukālu: حَبِيْقٌ يَحْبِيْقُ حَبِيْقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْحَبَاقُ [el-ḥabaḳ] (fethateynle) Bir cins otur ki tabībler katında ma'rūftur, Fārisī dilinde büteng derler.

عِدْقُ الْحُبَيْقِ [i'zḳu'l-ḥubeyḳ] (‘ayn'ın fethi ve ḥā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Sīga-i tasgīr üzere yaramaz hurmādan bir nev'dir. Ve fi'l-hadisi: "أَنَّهُ نَهَى عَنْ لَوْثَيْنِ مِنَ الثَّمْرِ الْجُعْرُورِ وَلَوْثِ الْحُبَيْقِ" Ya'nī sadaka mālında bunlardan nehı etti.

الْحَبَلَاقُ [el-ḥabellāḳ] (fethateynle ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol hurde koyunlardır ki büyümez; lām-ı müşeddede ziyāde olunmuştur.

[ح د ق]

حَدَقَةُ الْعَيْنِ [ḥadeḳatu'l-‘ayn] (fethateynle) Gözün karası, sevādu'l-‘ayn ma'nāsına.

الْحَدَاقُ [el-ḥadaḳ] (fethateynle) ve

الْحِدَاقُ [el-ḥidāḳ] (ḥā'nın kesriyle) Cem'ı.

التَّحْدِيْقُ [et-taḥdīḳ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneye ziyāde nazar etmek. Ve

تَحْدِيْقُ [taḥdīḳ] İhāta etmeğe dahi derler.

الْإِحْدَاقُ [el-iḥdāḳ] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: حَدَقُوا بِالرَّجُلِ وَأَحْدَقُوا بِهِ إِذَا أَحَاطُوا بِهِ

الْحَدِيْقَةُ [el-ḥadīḳat] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol bāgçedir ki içinde eşcārī ola. Ve kāle ta'ālā: ﴿وَحَدَائِقُ غُلْبًا﴾ (عيس، 30) Ve غُلْبٌ [ḡulb] ağaçları birbirine

sarmaşan bāğçedir. Ve ba'zılar eyitti: حَدِيقَةٌ [hadīqat] şol bostāna derler ki etrāfında dīvārı ola.

الْحَنْدُقُوقُ [el-ḥandeqūq] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Kara yonca dedikleri ot dīvisipist ma'nāsına, Nebaṭī-i mu'arrebdir; وَلَا تَقُلِ الْحَنْدُقُوقَا

الْحَدَلَقَةُ [el-ḥadleqat] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet] bi-ziyādeti'l-lām) Mislu: التَّحْدِيقُ [et-tahdīq] ya'nī dikkat-i nazarla nazar etmek ma'nāsınadır; yukālu: حَدَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا آدَارَ حَدَقَتَهُ فِي النَّظَرِ

الْحَدَلِيقَةُ [el-ḥudeliqat] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın fethi ve lām'ın kesriyle) [hudebid] gibi) Büyük olan göz karası, hadeka-i kebīre ma'nāsına. Ve هُدَيْدٌ [hudebid] koyu süte derler. Ve 'Arabların مِنَ الشَّاةِ أكل الدَّبَّيْنِ مِنَ الشَّاةِ dedikleri kavllerinde Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben bilmezem ki حُدَلِيقَةٌ [ḥudeliqat] cesedden hangi 'uzvdur. Ve Ebu'l-Ḥasen el-Lihyānī eyitti: حُدَلِيقَةٌ [ḥudeliqat] gözdür, عَيْنٌ [ayn] ma'nāsına.

[ح ذ ق]

الْحِذْقُ [el-ḥizq] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnede mahāret tahsīl etmek.

الْحَذْقُ [el-ḥazq] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْحَذَاقَةُ [el-ḥazāqat] (ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْحِذَاكُ [el-ḥizāk] (ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: حَدَقَ الصَّبِيُّ الْقُرْآنَ وَالْعَمَلُ يَحْدِقُ جِدْقًا وَحَدَقًا وَحَدَاقَةً وَجِدْقًا مِنَ النَّبَابِ وَدَاهِي بَابِ فِيهِ إِذَا مَهَرَ فِيهِ rābi'den lügattır, masdarı meksürü'l-fā' olmak üzere, عَلِمًا, عَلِمًا gibi.

يَوْمَ الْحِدَاقَةِ [yevmu'l-ḥizāqat] (ḥā'nın kes-

riyle) Oğlan Qur'an hatm ettiği gün.

الْحَاذِقُ [el-ḥāziq] (zāl'ın kesriyle) San'atında üstād olan kimse; yukālu: بَاذِقٌ فِي صَنْعَتِهِ حَاذِقٌ بَاذِقٌ Ve بَاذِقٌ [bāziq] bi-tarīki't-tebe'iyeye zikr olunmadır, müstakil ma'nāsı yoktur. Ve

حَاذِقٌ [ḥāziq] Kātīr ma'nāsına da gelir.

الْحَذْقُ [el-ḥazq] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: حَدَقْتُ الْحَبْلَ أَخَذْتُهُ حَدَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ

الْحُذُوقُ [el-ḥuzūq] (zammeteynle) Ekşi-mek; yukālu: حَدَقَ الْحَلَّ يَحْدِقُ حُذُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا إِذَا حُمِضَ

حَدَقٌ [ḥazq] İncitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَمَزٌ إِذَا حَمَزَهُ Ve حَمَزٌ [ḥamz] ḥā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile ağız incitmek.

الْحَزِيقُ [el-ḥazīq] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Kesilmiş, maktū' ma'nāsına.

الْحُذَاقِي [el-ḥuzāqiyy] (ḥā'nın zammı ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Fasīhü'l-lisān olan kimse.

الْحَذَلَقَةُ [el-ḥazleqat] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Hazākat da'vā edip kādir olduğundan ziyāde nesne izhār etmek.

الْتَحَذُلُ [et-teḥazluq] (fethateynle ve lām'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَدَلَقَ الرَّجُلُ وَتَحَذَلَقَ إِذَا أَظْهَرَ الْحَذْقَ وَادَّعَى أَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ

[ح ر ق]

الْحَرَقُ [el-ḥaraq] (fethateynle) Āteş, nār ma'nāsına; yukālu: فِي حَرَقِ اللَّهِ

حَرَقٌ [ḥaraq] Kezālik sevbe dökülmeden 'arız olan yanmaktır. Ve gāh olur rā teskīn dahi olunur. Ve

حَرَقَ [ḥaraq] Kıl dökülmeğe dahi derler; yukālu: حَرَقَ شَعْرَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَطَّعَ وَنَسَلَ Ve **نَسَلَ** [nesl] nūn'la ve sīn-i mühmele ile kıl kendi dökülmeğe derler.

الْحَرِيقُ [el-ḥariq] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Kılı ve kanadı dökülen kuş; yukālu: هُوَ حَرَقَ الشَّعْرَ وَالْجَنَاحَ Ve

حَرِيقٌ [ḥariq] Berki muhkem olan buluta dahi derler; yukālu: سَحَابٌ حَرِيقٌ أَيْ شَدِيدُ الْبُرْقِ

الْإِحْرَاقُ [el-iḥrāk] (hemzenin kesriyle) Yakmak; yukālu: أَحْرَقَهُ بِالنَّارِ

التَّحْرِيقُ [et-taḥriq] (alā-vezni التَّحْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu, şuddide li'l-kesreti.

الْمُحَرِّقُ [el-Muḥarriq] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) 'Amr b. Hind'in lakabıdır, Benī Temīm'den yüz kimse ve Benū Dārim'den doksan dokuz kimse ve Berācīm'den bir kimse āteşe yaktığı için **مُحَرِّقٌ** [muḥarriq] dediler. Ve

مُحَرِّقٌ [Muḥarriq] Hāriş b. 'Amr'ın dahi lakabıdır ki Ālu Cefne'den melik-i Şām idi, mezbūra **مُحَرِّقٌ** [muḥarriq] dedikleri kendi vilāyetlerinde 'Arab tā'ifesin āteşe ibtidā o yakmıştır. Ve onlara **أَلُ مُحَرِّقٍ** [Ālu Muḥarriq] derler.

التَّحَرُّقُ [et-teḥarruq] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Yanmak.

الْإِحْتِرَاقُ [el-iḥtirāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَحَرَّقَ الشَّيْءُ بِالنَّارِ وَاحْتَرَقَ

الْحُرْقَةُ [el-ḥurqat] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) ve

الْحَرِيقُ [el-ḥariq] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) İsmelerdir, yanmak ma'nāsında.

الْحَرَقُ [el-ḥarq] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir nesneyi egelemek ve bir-

birine sürmek; yukālu: حَرَقْتُ الشَّيْءَ حَرَقًا إِذَا بَرَدْتَهُ وَحَكَكْتَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ Ve

حَرَقَ [ḥarq] Dışleri hālet-i gazabında bir-birine sürmeğe dahi derler; minhu kavluhum: حَرَقَ نَابَهُ يَحْرِقُهُ وَيَحْرِقُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي فَلَانَ: إِذَا سَحَقَهُ حَتَّى سَمِعَ لَهُ صَرِيْفًا Ve yukālu: أَرَمَ [urrem] hemzenin zammı ve rā-i mühmelenin fethi ve teşdidiyle azı dişleridir. Ve kara'e 'Alī radiyallāhu 'anhu: (طه 97) "أَيُّ لَنْبَرِدْتَهُ" "لَنْحَرَفْتَهُ" **الْحُرَاقُ** [el-ḥurāq] (ḥā'nın zammı ve lām'in tahfiyle) Ziyāde tuzlu olan su. Ve

حُرَاقٌ [ḥurāq] Şol ata derler ki seğırtmede ziyāde müteşevvik olup āteş misāli tīz ola; yukālu: فَرَسٌ حُرَاقٌ الْعَدُوُّ إِذَا كَانَ يَحْتَرِقُ فِي عَدُوِّهِ Ve

حُرَاقٌ [ḥurāq] ve

حُرَاقَةٌ [ḥurāqat] Şol kava derler ki çakmak-tan āteş çıktıkta onun üzerine düşer. Ve 'amme onu teşdidle isti'māl ederler.

الْحَرُوقَاءُ [el-ḥarūkā] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddi ve elifin dahi meddiyle) Kezālik kav ma'nāsında lügattır.

الْحَرَّاقَةُ [el-ḥarrāqat] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir nev' gemidir ki içinde düşmana atacak āteş işi vādır.

الْحَارِقَةُ [el-ḥarīqat] (rā'nın kesriyle) Şol 'avrettir ki ferici dar ola. Ve fī hadīsi 'Alī radiyallāhu 'anhu: "خَيْرُ النِّسَاءِ الْحَارِقَةُ"

الْحَارِقَاتَانِ [el-ḥarīqatān] (rā'nın kesriyle) Uyluk başlarıdır ki yan başlarında olur. Ba'zılar eyitti: Yan başlarında olan iki sınırdır ki uyluk uçlarında olur.

الْمَحْرُوقُ [el-maḥrūq] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki onun uyluğu başı kesilmiş ola. Ba'zılar eyitti: Uyluğu başı zā'il olandır, gerek

[ح ق ق]

الْحَقُّ [el-ḥaqq] (hā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle) باطِلٌ [bāṭil]in mukābili olan nesnedir.

الْخُفُوقُ [el-ḥuqūq] (zameteynle) Cem'î. Ve

حَقٌّ [ḥaqq] Galebe etmeğe dahi derler; yukālu: حَقَّهُ إِذَا غَلِبَهُ فِي دَعْوَى الْحَقِّ Ve

حَقٌّ [ḥaqq] Bir kimseyi korkutmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَقَّقْتُ حِذْرَهُ أَحَقُّهُ Ve bir nesneyi sābit kılmağa dahi derler; tekūlu: حَقَّقْتُ الرَّجُلَ حَقَّقْتُ هَذَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَحَقَّقْتُ أَنْ يَفْعَلَ هَذَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَحَقٌّ لَهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve

حَقٌّ [ḥaqq] Vücüb ma'nāsına da gelir; yukālu: حَقَّ الشَّيْءُ يَحِقُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَجَبَ **الْحَقَّةُ** [el-ḥaqqat] (hā'nın fethiyle) حَقٌّ [ḥaqq]tan ahasstır; yukālu: هَذِهِ حَقِّي أَي حَقِّي الْمَخْصُوصِ Ve

حَقَّةٌ [ḥaqqat] Hakikat ma'nāsına da gelir; yukālu: لَمَّا عَرَفَ الْحَقَّةَ مِنِّي هَرَبَ Ve kavluhum kaçan lām'la isti'māl etsinler, merfū' edeller bilā-tenvīn. Ve kaçan lām'ı izāle kılsalar: "كَانَ أَرَابِلَارِمْ" derler. Ve "كَانَ أَرَابِلَارِمْ" dediklerinde **حَقٌّ** [ḥaqq]ta hā'nın fethi ve kesri cā'izdir, فِيهَا دَلِيلٌ عَلَى مَا نَسِنَادِرْ. Ve لَمَّا عَرَفَ [leḳāh] lām'ın fethiyle nāka hāmile olmaktadır.

الْحَقَّةُ [el-ḥuqqat] (hā'nın zammı ile) Şol

nesnedir ki içine ma'cūn yā gayrı nesne korlar.

الْحُقُّ [el-ḥuqq] (hā'nın kezālik zammı ile) Cem'î.

الْحُقُوكُ [el-ḥuqāk] (hā'nın zammı ve kāf'ın fethiyle) ve

الْحِقَاقُ [el-ḥiḳāq] (hā'nın kesriyle) Kezālik حَقَّةٌ [ḥuqqat]ın cem'leridir.

الْحِقُّ [el-ḥiqq] (hā'nın kesriyle) Şol dedir ki üç yaşın tamām edip dördüne gire. Ve

حِقٌّ [ḥiqq] Nāka bir yıl tamām geçip doğurmamağa dahi derler; yukālu: جَارَتْ الْحِقُّ وَأَتَتْ النَّاقَةَ عَلَى حِقِّهَا أَي الْوَقْتِ الَّذِي ضَرِبَتْ فِيهِ عَامٌ أَوَّلُ

الْحِقَّةُ [el-ḥiqqat] (hā'nın kesriyle) Mü'ennesi. Ve mü'ennese kezālik حِقٌّ [ḥiqq] dahi derler hā'nın kesriyle. Ve mezbūra حِقٌّ [ḥiqq] dedikleri yük vurmağa ve intifāc olunmağa istihkākı olduğu içindir. Ve

حِقَّةٌ [ḥiqqat] Masdar dahi gelir; tekūlu: هُوَ حِقَّةٌ Ya'nī حِقَّةٌ [ḥiqqat]lığı zāhirdir.

الْحِقَاقُ [el-ḥiḳāq] (hā'nın kesriyle) Cem'î. Ve

حِقَاقٌ [ḥiḳāq] Husūmete dahi derler; yukālu: مَا لَهُ فِيهِ حِقٌّ وَلَا حِقَاقٌ أَي خُصُومَةٌ

الْحِقْكَ [el-ḥiḳak] (hā'nın kesri ve kāf'ın fethiyle) Cem'î. Ve ba'zı nüshada bu mahalde مِثْلُ كِتَابٍ وَكُتُبٌ vāki' olmuştur, sahih değildir.

الْخُقُوكُ [el-ḥuqūq] (zameteynle) حِقَاقٌ [ḥiḳāq]ın cem'idir ki cem'-i cem' olur, كِتَابٌ [kitāb] ile كُتُبٌ [kutub] gibi.

الْحَقَائِقُ [el-ḥaḳā'ik] (hā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik حِقَاقٌ [ḥiḳāq]ın cem'î gelir, إِفَالٌ [ifāl] ile أَفَائِلٌ [efā'il] gibi. Ve إِفَالٌ

[ifāl] hemzenin kesriyle ve fā ile sığār-ı ibile derler.

الْحَاقُ [el-ḥāḳḳ] (kāf'ın teşdidiyle) Vasat ma'nāsına; yukālu: إِذَا حَاقَ رَأْسُهُ إِذَا سَقَطَ فَلَانٌ عَلَى حَاقٍ رَأْسُهُ إِذَا سَقَطَ عَلَى وَسَطِ رَأْسِهِ وَيَقَالُ أَيضًا جِئْتُهُ فِي حَاقِ الشِّتَاءِ أَي فِي وَسْطِهِ

الْحَاقَةُ [el-ḥāḳḳat] (kezālik kāf'ın teşdidiyle) Kıyāmet günü. Ve bununla tesmiye olundu zīrā, حَوَاقٍ [ḥavāḳḳ]-ı umūr ondadır, ya'nī sevābit-i umūr sevābdan ve cezādan her ne var ise ondadır, pes o güne حَاقَةٌ [ḥāḳḳat] dedikleri kendide vāki' olana binā'en olur

الْمُحَاقَةُ [el-muḥāḳḳat] (mīm'in zammı ve kāf'ın teşdidiyle) Husūmet edişme, muḥāsama ma'nāsına; yukālu: إِذَا حَاقَهُ حَاقَةٌ وَادَّعَى كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْحَقَّ وَإِذَا غَلَبَهُ قَبِلَ حَقَّهُ

نَزَقَ الْحِقَاقِ [nezīḳu'l-ḥiḳāḳ] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve ḥā'nın dahi kesriyle) Umūr-ı cüz'iyye da'vā eden kimse; yukālu: إِنَّهُ لَنَزَقَ الْحِقَاقِ إِذَا خَاصَمَ فِي صَعَارِ الْأَشْيَاءِ

التَّحَاقُ [et-teḥāḳḳ] (tā'nın fethiyle) Husūmet edişme, teḥāsum ma'nāsına.

الِإِحْتِاقُ [el-iḥtiḳāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Birkaç kimse husūmet etmek, إِحْتِصَامٌ [iḥtişām] ma'nāsına; yukālu: إِحْتَقَّ إِذَا وَفُلَانٌ وَفُلَانٌ Pes husūmet taraf-ı vāhidden olanına demezler, إِحْتَصَمَ demedikleri gibi. Ve

إِحْتِاقُ [iḥtiḳāḳ] At arıklamağa dahi derler; yukālu: إِحْتَقَّ الْفَرَسُ إِذَا صَمَرَ

إِحْتِاقُ [iḥtiḳāḳ] Sayda bir nesne atıp ba'zı katl edip ba'zı yaralı kurtulmak; yukālu: رَمَى فُلَانٌ الصَّبْدَ وَاحْتَقَّ بَعْضًا وَشَرَّمَ بَعْضًا إِذَا قَتَلَ بَعْضًا وَأَفَلَتْ بَعْضٌ جَرِيحًا Ve أَفَلَاتٌ [iflāt] fā ile ve tā-i müsennātla halās bulmak. Ve تَشْرِيمٌ [teşrīm] şīn-i mu'ceme ile saydı yaralı

kaçırmaktır.

الْمُحْتَقَةُ [el-muḥtaḳḳat] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Şol dürtmektir ki bir cānibine eğilmeyip öte cānibine geçe; yukālu: طَعْنَةُ مُحْتَقَّةٍ أَي لَا زَيْغَ فِيهَا وَقَدْ نَفَذَتْ

الْحَقِيقُ [el-ḥāḳiḳ] Bir nesneyi işlemeğe layık olan kimse.

الْمُحْفُوقُ بِهِ [el-maḥḳūḳu bih] Bi-ma'nāhu; yukālu: هُوَ حَقِيقٌ بِهِ وَمَحْفُوقٌ بِهِ أَي حَلِيقٌ لَهُ

الْأَحْقَاءُ [el-eḥiḳḳā'] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Cem'î.

الْمَحْفُوقُونَ [el-maḥḳūḳūn] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammı ile) Kezālik cem'î.

الْإِحْقَاقُ [el-iḥḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Sābit kılmak; tekūlu: حَقَّقْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَتَيْتُهُ عَلَى مَا مَرَّ Ve

إِحْقَاقُ [iḥḳāḳ] Bir nesneyi yakīnen bilmeğe dahi derler; tekūlu: أَحَقَّقْتُهُ إِذَا تَحَقَّقْتُهُ Ve

إِحْقَاقُ [iḥḳāḳ] Bir nesneyi vācib kılmāğa dahi derler; yukālu: أَحَقَّقْتُ الشَّيْءَ إِذَا أُوجِبْتُهُ

الِإِسْتِحْقَاقُ [el-istiḥḳāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin vücbın taleb etmek; yukālu: إِسْتَحَقَّقْتُهُ إِذَا اسْتَوْجِبْتُهُ

التَّحْقُقُ [et-teḥāḳḳuḳ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne saḥīḥ olmak; yukālu: تَحَقَّقَ عِنْدِي الْخَبْرُ إِذَا صَحَّ

التَّحْقِيقُ [et-taḥḳiḳ] (alā-vezni [et-tekrīm]) Tasdik etmek.

الْمُحَقَّقُ [el-muḥāḳḳaḳ] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Muhkem olan nesne; yukālu: كَلَامٌ مُحَقَّقٌ أَي رَصِينٌ Ve sık dokunmuş beze dahi derler; yukālu: ثَوْبٌ مُحَقَّقٌ إِذَا كَانَ مُحَكَّمِ النَّسْجِ

الْحَقِيقَةُ [el-ḥāḳiḳat] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) مَجَازٌ [mecāz]ın mukābilidir. Ve

حَقِيقَةٌ [ḥaḳīḳat] Şol nesnedir ki insāna onun himāyeti lāzımdır, ʿār ve nāmūs ve vaʿdeye vefā etmek ve bunun emsālī ne ki var ise. Ve baʿzılar eyitti: حَقِيقَةٌ [ḥaḳīḳat] sancak maʿnāsına da gelir, رَايَةٌ [rāyet] gibi.

الْأَحَقُّ [el-eḥaḳḳ] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Şol attır ki terlemez. Ve

أَحَقُّ [eḥaḳḳ] Şol ata dahi derler ki ayakların elleri bastığı yere basa, ileri ve geri basmaya.

الْحَقَقُ [el-ḥaḳaḳ] fethateynle) Masdardır, zikr olunan maʿnāda.

الْحَقْحَقَةُ [el-ḥaḳḥakat] (ʿalā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Şol seyrdir ki şedīd olmakla davar arkasına taʿabı ziyāde ola. Ve fi'l-hadīsi: ”أَنَّ مُطَرِّفَ بْنَ الشَّخِيرِ قَالَ لِابْنِهِ لَمَّا اجْتَهَدَ فِي الْعِبَادَةِ خَيْرَ الْأُمُورِ أَوْسَاطَهَا وَالْحَسَنَةَ بَيْنَ السَّبِيحِينَ وَشَرُّ السَّيْرِ الْحَقْحَقَةُ“ Ve Baʿzılar eyitti: حَقْحَقَةُ [ḥaḳḥakat] evvel-i leyde olan seyrdir, hālbuki ondan nehy olunmuştur.

[ح ل ق]

الْحَلَقَةُ [el-ḥalḳat] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Zırh, dirʿ maʿnāsına. Ve kapı halkasına dahi derler. Ve ehl-i sohbetin istidāret üzere olmasına Ḥalḳat [ḥalḳat] derler. Ve bu makāmda *Şihāh* nüshalarında ”الْحَلَقَةُ بِالتَّشْكِينِ الدُّرُوعُ“ vākiʿ olmuştur, zāhir budur, elif lām'la, maʿnā-yı cemʿiyyet muzmahill olmağın maʿnā-yı müfred murāddır, nitekim *Ḳāmūs*'ta müfredle taʿbīr olunmuştur.

الْحَلَقُ [el-ḥalḳ] (fethateynle) Cemʿi, ʿalā-gayri'l-kiyās. Ve

حَلَقٌ [ḥalḳ] Atın veyāhūd hımārın zekeri dişisine aşmakla kızarıp kavlayıp harāb olmaktadır ki ona atı enemekle ʿilāc ederler; yukālu: حَلَقَ الْفَرَسَ يَحْلُقُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا

سَفِدَ فَأَصَابَهُ فَسَادٌ فِي قَضِيْبِهِ مِنْ تَقَشُّرٍ وَاحْمِرَارٍ فَيَدَاوَى بِالْخِصَاءِ

الْحِلَقُ [el-ḥilḳ] (ḥā'nın kesri ve lām'ın fethiyle) Kezālik cemʿi. Aşmaʿi rivāyeti üzere, بَدْرٌ [bedret] ile بَدْرٌ [bider] gibi ve فَضْعَةٌ [ḳaşʿat] ile فَضَعٌ [ḳiṣaʿ] gibi. Ve Yūnus, Ebū ʿAmr b. el-ʿAlā'dan rivāyet kılıp eyitti: حَلَقَةٌ [ḥaleḳat] vāhidde fethateynle ve cemʿi حَلَقٌ [ḥalḳ]tır ve حَلَقَاتٌ [ḥaleḳāt]tır kezālik fethateynle. Ve Şaʿleb eyitti: bunların cemʿi katında elifle tā'yla cemʿ olunması zaʿf üzeredir. Ve Ebū Yūsuf eyitti: Ebā ʿAmr eṣ-Şeybānī'yi işittim ki kelām-ı ʿArabda حَلَقَةٌ [ḥaleḳat] yoktur derler idi fethateynle, illā هُوَ لَا قَوْمٌ حَلَقَةٌ dedikleri kavllerinde حَالِقٌ [ḥāliḳ]in cemʿi olmak üzere, kıl tırāş edici maʿnāsına.

الْحَلْقُ [el-ḥalḳ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Boğaz, حُلُقُومٌ [ḥulḳūm] maʿnāsına.

الْحُلُوقُ [el-ḥulūḳ] (zammeteynle) Cemʿ. Ve

حَلَقٌ [ḥalḳ] Baş tırāş etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّحْلِيْقُ [et-taḥliḳ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik baş tırāş etmek; yukālu: حَلَقَ رَأْسَهُ شَدِيدَ لِكْثَرَةِ

تَحْلِيْقٍ [taḥliḳ] Kuş uçarken yükselmeğe dahi derler. Ve

حَلَقٌ [ḥalḳ] Keçinin tüyün kesmeğe dahi derler; yukālu: حَلَقَ مَعْرَهُ وَلَا يُقَالُ جَرُّهُ إِلَّا فِي الصَّانِ Ve Ebū Zeyd eyitti: وَسَعُرٌ مَحْلُوقَةٌ وَسَعُرٌ وَلَا يُقَالُ حَلِيْقَةٌ وَلِحِيْقَةٌ حَلِيْقٌ

الْإِحْتِلَاقُ [el-iḥtilāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik tırāş etmek.

الْحِلِقُ [el-ḥilḳ] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Hātem-i melik yaʿnī şol mühr

ki melik hâlet-i hükümetinde onu isti'câl eder. Ve

حَلَقٌ [hılq] Mâl-ı kesîre dahi derler; yukâlu: جَاءَ فُلَانٌ بِالْحَلَقِ وَالْإِخْرَافِ [Ve] إِخْرَافٌ [ihrâf] dahi hemzenin kesriyle ve hâ-i mühmele ve fâ ile mâl-ı kesîre derler.

الْمُحَلِّقَةُ [el-muḥallekât] (mîm'in zammı ve lâm'ın fethi ve teşdidiyle) Şol devedir ki halka halka dağları ola.

مُحَلِّقٌ [Muḥallik] (mîm'in zammı ve lâm'ın kesri ve teşdidiyle) Benî 'Āmir'den bir kimsenin ismidir.

الْمُحَلِّقُ [el-muḥallik] (mîm'in zammı ve lâm'ın kesri ve teşdidiyle) Şol bezdir ki ziyâde iri olduğundan kılları tırâş eder gibi ola, sevb-i haşin ma'nâsına.

الْحَالِقُ [el-hâlik] (lâm'ın kesri ile) Şol memedir ki sütüyle dolu ola, güyâ ki حَلَقٌ [hulq]ına dek ya'nî boğazına dek dolmuştur. Ve

حَلَقٌ [halk] Asma çubuğunun ağaca dolaşan nesnesine dahi derler. Ve

حَالِقٌ [hâlik] Yüksek dağa dahi derler, cebel-i mürtefi' ma'nâsına; yukâlu: جَاءَ مِنْ حَالِقٍ أَيْ مِنْ مَكَانٍ مُشْرِفٍ ve

حَالِقٌ [hâlik] Tırâş edici ma'nâsına dahi gelir; minhu kavluhum: لَا تَفْعَلْ ذَلِكَ أُمَّكَ Ya'nî "Hak ta'âlâ seni helâk edip vâlideni müsibete uğratsın."

الْحَلْقَى [el-halkâ] (hâ'nın fethi ve lâm'ın sükünü ve elifin kasrıyla) Boğaz ağrısına mübtelâ ol demek olur, fi'l-i mahzûf i'tibârıyla. Ebû Naşr Aḥmed b. Hâtim eyitti: Bir nesneden ta'accüb olursa حَمَشَى [ḥamşā] ve خَدَشَى [hadşā] ve عَقَرَى [aqrā] ve حَلَقَى [halkā] derler, güyâ ki حَمَشَى [ḥamşā]

hâ-i mu'cemenin fethi ve elifin kasrıyla tırmalamak ma'nâsındandır, خَدَشَى [hadşā] kezâlik tırmalamak ma'nâsındandır, عَقَرَى [aqrā] cirâhat ma'nâsındandır. Ve fi'l-hadîsi: جِيَنَ قِيلَ لَهُ إِنَّ صَفِيَّةَ بِنْتُ حُيَيِّ حَائِضٌ عَقَرَى Ve Ebû 'Ubeyd eyitti: O aslında وَعَقَرَا dır, muhaddîsün عَقَرَى وَحَلَقَى derler dedi. Ve bunun ma'nâsına aslında وَعَقَرَهَا اللهُ وَحَلَقَهَا اللهُ idi, ya'nî عَقَرَ جَسَدَهَا وَحَلَقَهَا أَيَّ أَصَابَهَا اللهُ بِوَجَعٍ فِي خَلْقِهَا وَرَأْسُهُ وَعَضْدُهُ وَصَدْرُهُ Ve bu 'Arabların رَأْسُهُ ve عَضْدُهُ ve صدْرُهُ dedikleri gibidir, kaçan başına ve koluna ve göğsüne vursalar. Ve حَلَقٌ dahi böyledir, kaçan boğazına vursalar.

حَلَاقٍ [ḥalâki] (hâ'nın fethi ve kâf'ın kesri üzere binâsı ile قَطَامٌ [kaṭāmi] gibi) Ölümün ismidir, mevt ma'nâsına; kesr üzere binâ olduğu 'adl ve te'nîs ve sıfat-ı gâlibeden ötürüdür, زِرَا حَلَاقٍ [ḥalâki] حَالِقَةٌ [hâlikât] tan ma'düldür.

الْحُلَاقَةُ [el-ḥulâkât] (hâ'nın zammı ile) Keçinin bedeninden kırılan kıl.

الْحُلَاقُ [el-ḥulâk] (kezâlik hâ'nın zammı ile) Boğazda bir nev' ağrıdır.

الْحِلَاقُ [el-hilâk] (hâ'nın kesriyle) Bir kimsenin tırâş olması; yukâlu: إِنَّ رَأْسَهُ لَجَيْدٌ الْحِلَاقِ

التَّحَلُّقُ [et-teḥalluq] (fethateynle ve lâm'ın zammı ve teşdidiyle) Halka halka olmak; yukâlu: تَحَلَّقَ الْقَوْمُ إِذَا جَلَسُوا حَلَقَةً حَلَقَةً

تَحَلَّقُ اللَّيْمُ [taḥlâqu'l-limem] (tâ'nın fethi ve hâ'nın sükünü ve lâm'ın kesri ve mîm'in fethiyle) Bir gün ismidir ki ona يَوْمٌ تَحَلَّقُ اللَّيْمُ derler ki o Tağlib kabîlesinin Bekr b. Vâ'il üzerine geldikleri gündür ki o günde saçlardan tırâş etmek 'âdetleridir. Ve لَيْمٌ [limem] şol saç derler ki kulak ardına nâzil ola ve omuza vâsıl olma.

الْحُلْقَانُ [el-ḥulqān] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol hurmā koruğudur ki sülüseyni rutab olmuş ola.

الْمُحْلَفِينُ [el-muḥalḫin] (mīm'in zamımı ve ḥā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Bi-ma'naḥu.

الْحُلْقَانَةُ [el-ḥulqānet] (kezālik ḥā'nın zamımı ve lām'ın sükūnuyla)

الْمُحْلَفِينَةُ [el-muḥalḫinet] (mīm'in zammı ve kāf'ın kezālik kesriyle) Mü'ennesleri; yukālu: بُسْرَةٌ حُلْقَانَةٌ وَمُحْلَفِينَةٌ

الْحَوْلَقَاتُ [el-ḥavleqat] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle) لَا حَوْلَ demek, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: قَدْ أَكْثَرْتَ مِنَ الْحَوْلَقَاتِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ قَوْلٍ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

[ح م ق]

الْحُمُقُ [el-ḥumq] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحُمُوقُ [el-ḥumūq] (zammeteynle) 'Akl ek-sik olmak. Ve

حُمُقٌ [ḥumq] (mīm'in sükūnuyla) أَحْمَقُ [aḥmaq]ın ve حَمَقَاءُ [ḥamqā]ın cem'i dahi gelir; yukālu: قَوْمٌ وَنِسْوَةٌ حُمُقٌ

الْحَمَاقَةُ [el-ḥamāqat] (ḥā'nın fethiyle) Kezālik 'akl eksik olmak; yukālu: حَمَقَ الرَّجُلُ حَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ أَحْمَقُ وَيُقَالُ أَيْضًا حَمِقَ يَحْمِقُ حُمُقًا مِثْلَ عَنَمَ عُنْمًا فَهُوَ حَمِقٌ وَيُقَالُ حَمَقَتِ السُّوقُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَكَذَا حَمَقْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَسَدَتْ

الْأَحْمَقُ [el-aḥmaq] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) ve

الْحَامِيقُ [el-ḥamīq] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Sıfat-ı mezbūre üzere olan kimse. Kāle Yezīd b. el-Ḥakem eṣ-Şaḳafī: "قَدْ يُقْتَرُ الْحَوْلُ التَّحْيِيُّ || وَبِكَثْرِ الْحَمِيقِ الْأَيْمِ" "Gāh olur sālīh olup ehl-i hīle olan fakīr

olur ve günāh-kār olup bī-hīle olan ganī olur." Ve

حَمِيقٌ [Ḥamīq] Bir kimsenin ismidir ki o 'Amr b. Ḥuzā'ī'nin babasıdır.

الْحَمَقَاءُ [el-ḥamqā] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) أَحْمَقُ [aḥmaq] ın mü'ennesi.

الْحَمَقَى [el-ḥamqā] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'i. Ve

الْحَمَاقَى [el-ḥamāqā] (ḥā'nın fethi elifin āhirinde kasrıyla) Kezālik cem'i; yukālu:

نِسْوَةٌ حُمُقٌ وَحَمَاقَى

الْبَقْلَةُ الْحَمَقَاءُ [el-baqletu'l-ḥamqā] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Baldıran otu ki ma'rūftur. Ve bazıları pırpırım dedikleri ottur demiş,ḥurfe ma'naşına.

الْإِحْمَاقُ [el-iḥmāq] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) 'Avret ahmak oğlan doğurmak; yukālu: إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ أَحْمَقَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدٍ أَحْمَقٌ Ve

إِحْمَاقٌ [iḥmāq] Bir kimseyi ahmak bulma-ğa dahi derler; tekülü: أَحْمَقْتُ الرَّجُلَ إِذَا وَجَدْتُهُ أَحْمَقًا

الْمُحْمِيقُ [el-muḥmiq] (mīm-i evvelin zamımı ve ḥā'nın sükūnu ve mīm-i sānīnin kesriyle) Ahmak veled doğuran 'avret.

الْمُحْمِيقَةُ [el-muḥmiqat] Kezālike fi'l-vezni ve'l-ma'na.

الْمِیْهَمَاقُ [el-miḥmāq] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki 'ādeti ahmak oğlan doğurmak ola.

التَّحْمِيقُ [et-taḥmīq] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi hamākate nisbet etmek; tekülü: حَمَقْتُهُ تَحْمِيقًا إِذَا نَسَبْتَهُ إِلَى الْحَمِيقِ

الْمُحَامَقَةُ [el-muḥāmeqat] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin fethiyle) Bir

kimsenin hamākatine müsā'ade etmek;
tekūlu: حَامَقْتُهُ إِذَا سَاعَدْتَهُ عَلَى حُمَقِهِ

الِإِسْتِحْمَاقُ [el-istiḥmāk] Bir nesneyi ahmak
'add etmek; tekūlu: إِسْتَحْمَقْتُهُ إِذَا عَدَدْتَهُ أَحْمَقَى

التَّحَامُقُ [et-teḥāmūq] (tā'nın fethi ve
mīm'in zammı ile) Ahmak değilken
hamākat izhār etmek; yukālu: إِذَا تَحَامَقَ فَلَانَ إِذَا
تَكَلَّفَ الْحَمَاقَةَ

الِإِنْجِمَاقُ [el-inḥimāk] (hemzenin ve hā'nın
kesriyle) Bāzār kesād üzere olmak;
yukālu: إِذَا كَسَدَتْ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ Ve

إِنْجِمَاقُ [inḥimāk] Bez eskimeğe dahi der-
ler; yukālu: إِذَا أَخْلَقَ الثُّوبُ إِذَا أَخْلَقَ

الْحَمَاقُ [el-ḥumāq] (hā'nın zammı ile) سُعَالٌ
[su'āl] vezni üzere) Çiçek gibi bir nesne-
dir ki insāna 'arız olur.

الْمُحْمِقُ [el-muḥmiq] (mīm-i evvelin zam-
mı ve hā'nın sükünü ve mīm-i sāninin
kesriyle) Zikr olunan maraza mübtelā
olan kimse.

[ح م ل ق]

الْحِمْلَاقُ [el-ḥimlāk] (hā'nın kesri ve
mīm'in sükünüyle) Göz kapağının sürme
erişen yeri; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ مُتَلَمِّمًا لَا يَظْهَرُ مِنْ
تَلَمُّمٍ [telessum] Ve حُسْنٌ وَجْهِهِ إِلَّا حَمَالِيْقٌ حَدَقْتِيهِ
Yaşmak tutunmağa derler. Ba'zılar eyitti:
حِمْلَاقٌ [ḥimlāk] gözün şol beyāzı ki göz
kapağının altında kalır.

الْحَمْلَقَةُ [el-ḥamleqat] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةِ
[ed-daḥrecet]) Gözü ziyāde açıp bir nes-
neye nazar etmek; yukālu: إِذَا حَمَلَقَ الرَّجُلُ إِذَا
فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَنَظَرَ نَظْرًا شَدِيدًا

[ح ن ق]

الْحَنَاقُ [el-ḥanaq] (fethateynle) Hışım et-
mek, gayz ma'nāsına.

الْحِنَاقُ [el-ḥināk] (hā'nın kesriyle) Cem'i,

hışımlar ma'nāsına, جَبَلٌ [cebel] ile جِبَالٌ
[cibāl] gibi; yukālu: حَبَقَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
إِذَا اغْتَاظَ

الْحَنِيقُ [el-ḥaniq] (hā'nın fehi ve nūn'un
kesriyle) Hışma gelen kimse.

الِإِحْنَاقُ [el-iḥnāk] (hemzenin kesriyle) Hı-
şıma getirmek; yukālu: أَخْنَقَهُ غَيْرُهُ فَهُوَ مُحْنَقٌ
Ve

إِحْنَاقُ [iḥnāk] Devenin hörgücü arık olup
ince olmak.

الْمُحْنَقُ [el-muḥnaq] (mīm'in zammı
ve nūn'un fethi ve mā-beynde hā'nın
sükünüyle) Şol hımārdır ki dışisine çok
varmakla arıklamış ola.

الْمَحْنَانِيْقُ [el-meḥāniq] (mīm'in fethi ve
nūn'un kesri ve meddiyle) Arık olan de-
veler, اِبِلٌ ضَمُرٌ ma'nāsına.

جَبَلُ الْحَنِيقِ [cebelu'l-ḥaniq] (hā'nın fethi
ve nūn'un kesri ve meddiyle) Kāf dağı,
جَبَلُ قَافٍ [cebelu Kāf] ma'nāsına, kezā fī
ba'zi nūsahi'ş-Şiḥāḥ.

[ح و ق]

الْحَوُقُ [el-ḥavq] (hā'nın fethi ve vāv'ın
sükünüyle) Süpürmek, كُنَسٌ [kens]
ma'nāsına; tekūlu: حَفَّتِ النَّيْتُ أَحْوَفُهُ إِذَا كُنَسَتْهُ

الْحَوَاقَةُ [el-ḥuvāqat] (hā'nın zammı ile) Sü-
pürüntü, كُنَاسَةٌ [kunāset] ma'nāsına.

الْمِحْوَقَةُ [el-miḥveqat] (mīm'in kesri ve
hā'nın sükünü ve vāv'ın fethiyle) Süpür-
ge, مِكْنَسَةٌ [mikneset] ma'nāsına.

الْحُوْقُ [el-ḥūq] (hā'nın zammı ve meddiy-
le) Zeker başının çevresi gerd-ā-gerd-i
حَشَفَةٌ [ḥaṣefet] ma'nāsına.

[ح ي ق]

الْحَيِقُ [el-ḥayq] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükünüyle) İhāta etmek; yukālu: حَاقَ بِهِ

به إِذَا أَحَاطَ بِهِ Ve minhu kavluhu
 ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ (فاطر، 43): ta'ālā:
 وَحَاقَ بِهِمُ الْعَذَابُ أَيَّ أَحَاطَ بِهِمْ وَنَزَلَ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب ق]

الْحَبِيقُ [el-ħibakḳ] (ħā'nın kesri ve bā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle هَجَفُ [hiceff] vezni üzere) Uzun, tavīl ma'nāsına. Ve هَجَفُ [hiceff] sakīl olana derler. Ve eger dilersen حَبِيقُ [ħibakḳ]ta bā'yı meksūr edersin ħā'ya tābi' kıluban; yukālu: فَرَسٌ أَشَقُّ حَبِيقٌ أَيُّ طَوِيلٌ Ve أَشَقُّ [eşaḳḳ] dahi hemzenin ve şīn'in fethiyle tavīl ma'nāsınadır. Ve gāh olur serīf olan ata حَبِيقٌ [ħibakḳ] derler.

الْحَبِيقَى [el-ħibakḳā] (ħā'nın kesri ve bā'nın fethi ve kāf'ın teşdidiyle ve āhirinde elifin kasrıyla) Seğirtmede serīf olan at, دَفَعَى [difa'ā] gibi ma'nā-yı mezkūrda vezni mezbūr üzere.

[خ در ق]

الْحَدِرْنَاقُ [el-ħidernaḳ] (ħā'nın kesri ve dāl-ı gayr-i mu'cemenin fethiyle ve rā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Örümcek, 'ankebūt ma'nāsına.

الْحَدِيرَانُ [el-ħadirān] (ħā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, örümcekler ma'nāsına, harf-i ahīri hazf etmek üzere.

[خ ذ ق]

الْحَذَقُ [el-ħazḳ] (ħā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kuş necāsetin atmak, sađnamak ma'nāsına; yukālu: حَذَقَ الطَّائِرُ يَحْذُقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Mu'āviye'ye أَتَدَكُرُ الْفِيلَ dediler, eyitti: أَدَكُرُ Ya'nī "Fīlin necāsetin remy etmesin, tezekkür ederim" dedi.

الْمِحْدَقَةُ [el-miħzaḳat] (mīm'in kesri ve zāl'ın fethiyle) Dübür ki mahrec-i necāsettir.

[خ ر ق]

الْخَرْقُ [el-ḫarq] (ḫā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bezi yırtmak.

التَّخْرِيقُ [et-taḫrīq] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْإِنْخِرَاقُ [el-inḫirāq] (hemzenin ve ḫā'nın kesriyle) ve

التَّخْرُوقُ [et-teḫarruq] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) ve

الْإِنْخِرِيقُ [el-iḫrīq] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Yırtılmak; yukālu: خَرَقْتُ الثَّوْبَ وَخَرَقْتُهُ بِالشَّدِيدِ فَانْخَرَقَ وَتَخَرَّقَ وَاخْرُوقَ Ve

خَرْقُ [ḫarq] Yırtığın kendiye dahi derler; yukālu: فِي ثَوْبِهِ خَرْقٌ وَهُوَ فِي الْأَصْلِ مَصْدَرٌ Ve

خَرْقُ [ḫarq] Yeri kazıp yarmağa dahi derler; yukālu: خَرَقْتُ الْأَرْضَ خَرْقًا إِذَا جَبْتَهَا Ve

خَرْقُ [ḫarq] Vāsī' yere dahi derler ki riyāh onda müteharrik olur, ya'ni yeller perākende olur. Ve

تَخْرُوقُ [teḫarruq] Sehāda vüs'at üzere olmağa da derler. Ve

تَخْرُوقُ [teḫarruq] Kizb etmeğe de derler, تَخَلَّقُ [teḫalluq]ta lügattır. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāḥ*'ın *إِخْرُوقًا* "derīden" dediği lafzen ve ma'nen muhālif olduğu zāhir olur. Ammā lafzen zāhir budur ki vāv yā'ya münkalib ola ammā ma'nen derīden yırtmak ma'nāsınadır hālā ki *إِخْرِيقًا* ve ahavātı yırtılmak ma'nāsınadır, nitekim خَرْقُ [ḫarq] ve تَخْرِيقُ [taḫrīq] derāniden dediği dahi muhālifdir, te'emmul oluna.

الْخُرُوقُ [el-ḫuruq] (zammeteynle) Cem'i, vāsī' yerler ma'nāsına.

الْخَرِيقُ [el-ḫarīq] (ḫā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol düz yerdir ki onun nebātātı ola. Ve Ferrā eyitti: مَرَزْتُ بِخَرِيقٍ

derler zikr olunan ma'nāya. Ve مَسْحَى [meshā] mīm'in fethi ve sīn ve ḫā-i mühmeleteynle taşlı yere derler.

الْخُرُوقُ [el-ḫuruq] (zammeteynle) Cem'i, düz yerler ma'nāsına.

الْإِخْتِرَاقُ [el-iḫtirāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yellerin müruru.

الْمُخْتَرَقُ [el-muḫterāq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Yel uğradığı yer.

الْمُنْخَرَقُ [el-munḫarāq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Yel estiği yer, mehebb-i rīh ma'nāsına.

الْخَرْقُ [el-ḫirq] (ḫā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Cömerd olup kerīmü'n-nefs olan kimse, sehī-i kerīm ma'nāsına; yukālu: هُوَ يَنْخَرِقُ فِي السَّخَاءِ أَي يَتَوَسَّعُ فِيهِ

الْخَرِيقُ [el-ḫirīq] (ḫā'nın kesri ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle ve meddiyle فِيسِقٌ [fissīq] vezni üzere) Zikr olunan ma'nāyadır.

الْخَرْقَةُ [el-ḫirqat] (ḫā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Eski bez pāresi.

الْخَرْقُ [el-ḫirāq] (ḫā'nın kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'i, hırkalar ma'nāsına. Ve

خَرْقَةُ [ḫirqat] Turaya dahi derler ki destmāli büklerler onunla bir kimseyi vurmak için, دِرَّةٌ [dirret] ma'nāsına.

ذُو الْخَرْقِ [Zu'l-Ḫirāq] (ḫā'nın kesri ve rā'nın kezālik fethiyle) Cāhiliyyet zamānında olan şā'irlerden birinin ismidir.

الْمِخْرَاقُ [el-miḫrāq] (mīm'in kesri ve ḫā'nın sükūnuyla) Kezālik tura ma'nāsınadır, Arabī-i sahihtir. Ve fī hadīsi 'Alī radiyallāhu 'anhu: أَنَّهُ قَالَ الْبُرْقُ "أَنَّ مَخَارِيقَ الْمَلَائِكَةِ" Ve

مِخْرَاقُ [miḫrāq] Ehl-i harb olan kimseye

derler; yukālu: فَلَانَ مِخْرَاقُ الْحَرْبِ أَي صَاحِبُ حَرْبٍ يَخْفُفُ فِيهَا Ya'nī harbde çābük olur.

الْمُخْرِقَةُ [el-maḥreḩat] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) مِخْرَاقٌ [miḥrāḩ] ma'nāsınadır ve lākin kelime-i müvellededir. Bu zikr olunan Cevherī'nin sevk-i kelāmından tebādür edendir. Pes sāhib-i *Şurāḩ*'ın bu makāmda مِخْرِقَةٌ [maḥreḩat] bi'l-fethi şermendegi ve tarekī dediği muhill-i kelāmıdır.

الْحَرَاقُ [el-ḩaraḩ] (fethateynle) Dehşettir, havften yāhūd hayādan; yukālu: حَرَقَ حَرَقًا Ve مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

حَرَقٌ [ḩaraḩ] Rıfk üzere olmağa dahi derler; yukālu: حَرَقَ يَحْرُقُ حَرَقًا مِّنَ الْبَابِ الْمَذْكَورِ

الْحُرُوقُ [el-ḩuruḩ] (zammeteynle) İsmidir, ma'nā-yı mezbürdan.

الْحَرْقَاءُ [el-ḩarḩā] (ḩā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Nādān ve nā-hemvār olan kimse. Ve fi'l-meseli: لَا تَعْدُمُ الْحَرْقَاءَ عِلَّةً، وَمَعْنَاهُ الْعِلَلُ كَثِيرَةٌ مُّوجِدَةٌ تُحْسِنُهَا Ya'nī "Alemdede bahāne çok, onu nādān olanlar süret-i hasende gösterir, 'ākıl olanlar kanda kaldı!" Pes bu mesel itizārı istikbāh mahallinde isti'māl olunur. Ve

حَرْقَاءُ [ḩarḩā] Şol koyuna dahi derler ki kulağında müdevver deliği ola. Ve

حَرْقَاءُ [ḩarḩā] Bir 'avretin ismidir ki Zu'r-Rumme nām şā'irin sāhibesidir, o Benī 'Āmir b. Rebī'a kabīlesindedir. Ve

حَرْقَاءُ [ḩarḩā] Yavuz yele dahi derler, riḩ-i şedīde ma'nāsına.

[خ ر ب ق]

الدَّخْرِجَةُ [el-ḩarḩeḩe] (alā-vezni [ca'fer] [ed-daḩrecet]) Yarmak, şakk ma'nāsına; yukālu: حَزَبْتُ الثُّوبَ إِذَا شَقَّقْتَهُ Ve gāḩ olur

حَزَبْتُ dahi derler pes bu جَبْدٌ ile جَبْدٌ gibi olur, çekmek ma'nāsına. Ve

حَرْبَقَةٌ [ḩarḩeḩat] Kesmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَزَبْتُ الشَّيْءَ مِثْلَ حَزْدَلْتُهُ أَي قَطَعْتُهُ Ve

حَرْبَقَةٌ [ḩarḩeḩat] 'Ameli fāsīd kılmağa dahi derler; yukālu: حَزَبْتُ عَمَلَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

الْحَرْبَاقُ [el-ḩirbāḩ] (ḩā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Zart vurmak; yukālu: جَدَّ فَلَانَ Ve فِي حَرْبَاقِهِ أَي فِي ضَرْطِهِ

حَرْبَاقٌ [ḩirbāḩ] Sahābeden bir kimsenin ismidir ki ona Zu'l-Yedeyn derler.

الْحَرْبَاقُ [el-ḩarḩāḩ] ('alā-vezni [ca'fer]) Edviyeden olan nebātattan bir nev'dir ki yaprağı لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḩamel] gibidir; ak olur, siyāḩ olur.

الْمُحْرَنْبِقُ [el-muḩrenḩiḩ] (mīm'in zammı ve ḩā'nın sükūnuyla ve yā'nın kesriyle) Sākit olan kimse. Ve fi'l-meseli: "مُحْرَنْبِقٌ" Ya'nī sükūtu firsatında bir belā eriştirmek içindir.

[خ ر ن ق]

الْحِرْنِيكُ [el-ḩirniḩ] (ḩā'nın ve nūn'un kesri ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Tavşan yavrusu, veled-i erneb. Ve

حِرْنِيكٌ [ḩirniḩ] Bir şā'ire 'avretin dahi ismidir ki o ḩirniḩ bint Heffān'dır, A'sā nām şā'irin cemā'atindedir, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْمُحْرَنْقَةُ [el-muḩarḩeḩat] (mīm'in zammı ve ḩā'nın ve nūn'un fethiyle) Şol yerdir ki onda tavşan yavrusu çoktur.

[خ ز ق]

الْحَزَقُ [el-ḩazḩ] (ḩā'nın fethi ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla) Dürtmek, ta'n ma'nāsına.

الْحَفَاقَةُ [el-ḥaffāḳat] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kezālik teşdidiyle) Karnı arık olan 'avret; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَفَاقَةٌ الْحَشَا إِذَا كَانَتْ حَمِيصَةً** Ve **حَمِيصَةٌ** [ḥamīṣat] ḥā-i mu'ceme ve ṣād-ı mühmele ile karnı ince olan 'avret.

الْحَافِقَانِ [el-ḥāfiḳān] (fā'nın kesri ile) Magrib ile meşrik ufku. İbnu's-Sikkīt eyitti: Mezbūra **حَافِقَانِ** [ḥāfiḳān] dediler leyl ve nehār zikr olan ufkarda müteharrik ve muztarib olduğu için.

الْحَيْفَقُ [el-ḥayfaḳ] ('alā-vezni **جَعْفَرُ** [cafer]) Vāsi' olan sahrāya derler ki onda serāb ya'nī su misālinde görünen nesne su gibi muztarib olur; yukālu: **فَلَاةٌ حَيْفَقُ أَيِّ وَاسِعَةٌ** Ve **يَحْفِقُ فِيهَا السَّرَابُ** Ve

حَيْفَقُ [ḥayfaḳ] Çabük olan ata dahi derler; yukālu: **فَرَسٌ حَيْفَقُ أَيِّ سَرِيْعٌ جِدًّا وَكَذَلِكَ ظَلِيمٌ** Ve **حَيْفَقُ** Ve **ظَلِيمٌ** [zālīm] zā-i mu'ceme ile de-vekuşuna derler.

الْحَنْفَقِيْقُ [el-ḥanfēḳīḳ] (ḥā'nın ve ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla **زَنْجَبِيلٌ** [zencebīl] vezni üzere) Āfet, dāhiye ma'nāsına, yukālu: **دَاهِيَةٌ حَنْفَقِيْقٌ** Ve hafife olup ceriyye olan 'avrete dahi derler. Sībeveyhi eyitti: Nūn zā'idedir, **حَنْفَقُ الرِّيحِ** den me'hūz olmak i'tibārıyla.

[خ ق ق]

الْحَقْقُوقُ [el-ḥaḳḳūḳ] (ḥā'nın fethi ve ḳāf'ın zammı ve meddiyle) Şol dişi merkebirdir ki ferc ziya'de arıklığından āvāz vere.

الْحَقْقِيْقُ [el-ḥaḳḳīḳ] (ḥā'nın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Ferc āvāz vermek; yukālu: **حَقُّ الْمَرْجُ يَحِقُّ حَقِيْقًا مِنَ النَّبَاِ الثَّانِي** Ve atın zekerinin gılāfı āvāzına dahi derler.

الْحَقْقَهَقَةُ [el-ḥaḳḳḥaḳat] ('alā-vezni **الرِّزْلَزَلَةٌ** [ez-zelzelet]) Kezālik fercin ve gılāf-ı zeke-rin āvāzıdır, kaçan muzā'af veznine ircā'

olunsa.

الْإِحْقَاقُ [el-iḥḳāḳ] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Bekrenin deliği vāsi' olmak; yukālu: **أَخَقَّتِ الْبَكْرَةُ إِذَا اتَّسَعَ خَرْفُهَا**

الْأُحْقُوقُ [el-uḥḳūḳ] (hemzenin ve ḳāf'ın zammı ile) **لُحْقُوقٌ** [luḥḳūḳ]ta lügattır. Ve **لُحْقُوقٌ** [luḥḳūḳ] yerde olan yarığa ve deliğe derler. Ve fi'l-hadisi: **”فَوَقَّصَتْ بِهِ نَاقَتُهُ فِي أَحْقَاقِ جِرْدَانٍ“** أَي فِي شُقُوقِ الْأَرْضِ وَوَقَّصَتْ [vaḳṣ] ḳāf'la ve ṣād-ı mühmele ile davar sāhibini zedelemek. Ve **جِرْدَانٌ** [cirzān] cīm'le ve rā-i mühmele ile yaban fāreleridir. Ve **أُحْقُوقٌ** [uḥḳūḳ]a inkār edip **لُحْقُوقٌ** [luḥḳūḳ]tur dedi, lām'la.

الْحُقُوقُ [el-ḥuḳḳ] (ḥā'nın zammı ve ḳāf'ın teşdidiyle) Şol göle derler ki kuruyup çe-kilmiş ola.

[خ ل ق]

الْحَلْقُ [el-ḥalḳ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Takdīr ya'nī oranlamak; tekūlu: **خَلَقْتُ الْأَدِيمَ إِذَا قَدَّرْتَهُ قَبْلَ الْقَطْعِ** Ya'nī deriyi kesmek için oranlasan. Ve Ḥaccāc eyitti: **”مَا خَلَقْتُ إِلَّا فَرِيْتٌ وَمَا وَعَدْتُ إِلَّا وَفِيْتٌ“** Ve **فَوِيْتٌ** [fery] fā'ile ve rā-i mühmele ile kat' ma'nāsınadır. Ve

خَلَقُ [ḫalḳ] Kizb ihdās etmeğe de derler; yukālu: **خَلَقَ الْإِفْكَ** Ve minhu kavluhu ta'alā: (17) **﴿وَتَخْلُقُونَ إِفْكَ﴾** (العنكبوت) Ve **إِفْكَ** [ifk] **كَذَبٌ** [kizb] gibidir veznen ve ma'nen.

الْحَلِيْقَةُ [el-ḥalīḳat] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Tabī'at ma'nāsına.

الْحَلَايِقُ [el-ḥalā'īḳ] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesri ile) Cem'i, **طَبَانِغٌ** [ṭabā'īḳ] ma'nāsına. Ve

خَلِيْقَةٌ [ḫalīḳat] **خَلَايِقٌ** [ḫalā'īḳ]a dahi derler, mahlūklar ma'nāsına; yukālu: **هُمَّ خَلِيْقَةُ اللَّهِ وَهُمْ خَلَقَ اللَّهُ أَيْضًا هُوَ فِي الْأَضَلِّ مُضَدَّرٌ**

الْخَلْقَةُ [el-ḫilqat] (ḫā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yaradılış, fıtrat ma'nāsına. Ve **خَلِيقَةٌ** [ḫalīqat] Şol buluta derler ki onda yağmur eseri ola.

الْخَلِيقُ [el-ḫalīq] (ḫā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki her 'uzvu kemāl üzere ola, tāmümü'l-halk ma'nāsına.

خَلِيقٌ [ḫalīq] Lāyık ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ خَلِيقٌ بِكَذَا أَيَّ جَدِيدٍ بِهِ يُقَالُ خَلَقَ لِذَلِكَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Gūyā ki bu takdīr ma'nāsına olan خَلَقٌ [ḫalq]tan meḥūzdur, lāyık olan nesne onda takdīr olunup eseri zāhir olduğū için.

الْمُخْتَلِقُ [el-muḫtelīq] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ile) Bi-ma'nāhu. Ve

الْمُخْلَقَةُ [el-maḫleqat] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Bir nesne cārī ve cā'iz olacak mahall; yukālu: هَذَا مُخْلَقَةٌ لِذَلِكَ أَيَّ مَجْدَرَةٍ لَهُ

الْخَلِيقَةُ [el-ḫalīqat] (ḫā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol buluttur ki onda yağmur eseri ola.

الْمُخْلَقَةُ [el-muḫalleqat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Tāmmetü'l-halk olan cüsse; yukālu: مُضَعَّةٌ مُخْلَقَةٌ إِذَا كَانَتْ فِي تَمَامِ الْخَلْقَةِ

الْمُخْلَقُ [el-muḫallaq] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol oktur ki ıslāh olunup mülāyim kılınmış ola.

الْمُخْلُوقَةُ [el-maḫlūqat] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol kasīdedir ki ehli olmayana nisbet olunur; yukālu: هَذِهِ فَصِيدَةٌ مُخْلُوقَةٌ أَيَّ مَنَحُولَةٍ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهَا

الْخُلُقُ [el-ḫulq] (ḫā'nın zammı ve lām'ın sükūnu ile) Hüy, seciyyet ma'nāsına.

الْخُلُقُ [el-ḫulūq] (ḫā'nın zammı ve lām'ın dahi zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْمُخَالَقَةُ [el-muḫālaqat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ile) Müdārāt edip derūnda olmayan hüyu izhār etmek; yukālu: "خَالِصٌ" "مُؤْمِنٌ وَخَالِقٌ الْفَاجِرِ" Ya'nī "Mü'min ile hulūs üzere olup fāsık ile müdārāt edip hüsn-i huluk üzere ol."

الْتَحَلُّقُ [et-teḫalluq] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse hüyu olmayan nesneyi hüy etmede tekellüf çekmek. Ve

تَحَلُّقٌ [teḫalluq] خُلُوقٌ [ḫalūq] dedikleri tible tiblemeğe dahi derler.

الْخَلَاقُ [el-ḫalāq] (ḫā'nın fethiyle) Nasīb ma'nāsına; yukālu: لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ

الْأَخْلَاقُ [el-aḫlāq] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Yekpāre ve hemvār olan nesne.

الْخَلْقَاءُ [el-ḫalkā'] (ḫā'nın fethi ile ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol kayadır ki gediği ve sınığı olmaya; yukālu: صَحْرَةٌ خَلْقَاءُ بَيْنَهُ الْخَلْقُ أَيَّ لَيْسَ فِيهَا وَضَمٌّ وَلَا كَسْرٌ Ve وَضَمٌّ [vaşm] şād-ı mühmele ile şol ufa-nığaderler ki ayrılıp düşmeye. Ve

خَلْقَاءُ [ḫalkā'] Şol 'avrete dahi derler ki ferici bitişik olup cimā'a kâbil olmaya. Ve mezbüreye خَلْقَاءُ [ḫalkā'] dedikleri ma'nā-yı sâbıktan ötürüdür, ya'nī bī-kesr olduğuna binā'endir.

الْخَلْقُ [el-ḫalāq] (fethateynle) Eski bez; yukālu: مِلْحَفَةٌ خَلْقٌ وَتَوَثَّ خَلْقٌ Ve مِلْحَفَةٌ [milḫafet] mīm'in kesri ile çarşeb. Ve bunda müzekker ve mü'ennes berāber olur, aslında أَخْلَقُ [aḫlāq]ın masdarı olduğuna binā'en.

الْخُلُقَانُ [el-ḫulqān] (ḫā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Cem'i.

الْخُلَيْقُ [el-ḫulayq] (ḫā'nın zammı ve lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Eski ma'nāsına

olan خَلَقَ [ḥalāk]ın tasgīri; yukālu: مَلْحَفَةٌ خُلِقَتْ بِهَا هَاءٌ لِأَنَّهَا صِفَةٌ وَالْهَاءُ لَا يَلْحَقُ تَصْغِيرَ الصِّغَاتِ نَصَفٌ Ve كَمَا قَالُوا نُصِيفٌ فِي تَصْغِيرِ امْرَأَةٍ نَصِيفٌ [neṣāf] orta yaşlı 'avret demektir.

الْخَلُوقَةُ [el-ḥalūqat] (zammeteynle) Eski olmak; yukālu: خَلَقَ الثَّوْبَ خَلُوقَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْإِخْلَاقُ [el-iḥlāk] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَخْلَقَ الثَّوْبَ Ve

إِخْلَاقٌ [iḥlāk] Eskitmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَقْتُ الثَّوْبَ Lāzım ve müte'addi gelir. Ve

إِخْلَاقٌ [iḥlāk] Eski bez giydirmeye dahi derler; yukālu: أَخْلَقْتُهُ ثَوْبًا إِذَا كَسَوْتَهُ ثَوْبًا خَلَقًا

الْأَخْلَاقُ [el-aḥlāk] (hemzenin fethiyle) Her bir yeri eski olan bez; yukālu: ثَوْبٌ أَخْلَاقٌ إِذَا كَانَتْ الْخَلْقُ فِيهِ كُلُّهُ كَمَا قَالُوا بُزْمَةٌ أَغْشَارٌ وَأَرْضٌ سَبَابِسٌ Ve بُزْمَةٌ [burmet] bā'nın zammı ile çömlek ve أَغْشَارٌ [a'ṣār] elifin fethiyle pāre pāre ma'nāsınadır. Ve اَرْضٌ سَبَابِسٌ irak sahrālar demek olur.

الْخَلُوقُ [el-ḥalūq] (ḥā'nın fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Bir nev' tıbirdir.

التَّحْلِيْقُ [et-taḥlīq] ('alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) خَلُوقٌ [ḥalūq] dedikleri tıble tıblendirmek; tekülü: خَلَقْتُهُ إِذَا طَيَّبْتُهُ بِالْخَلُوقِ

الْخُلَيْقَاءُ [el-ḥuleyqā] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve elifin meddiyle) At burnunun alından yana olan cānibi, a'lā-yı enf ma'nāsına ki insānda ona عَرْنِيْنٌ [irnin] derler 'ayn-ı mühmelenin kesri ve rā-yı mühmelenin sükūnuyla.

الْإِخْلِيْلَاقُ [el-iḥlīlāk] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Bulut berāber olup düz olmak. Ba'zılar bulut yağmura sālīh olmak ma'nāsınadır dedi. Ve

إِخْلِيْلَاقٌ [iḥlīlāk] Evin resmi yere berāber

olmağa dahi derler; yukālu: إِخْلَوْلَقِي الرِّسْمَ إِذَا اسْتَوَى بِالْأَرْضِ

[خ ن ق]

الْخَنِيقُ [el-ḥaniq] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ile) Boğmak masdardır: خَنَقَهُ يَخْنُقُهُ kavlınden bāb-ı evvel üzere. Ve sāhib-i Şurāḥ bāb-ı sāniye işāret etmiştir, sehvidir.

التَّخْنِيْقُ [et-taḥnīq] ('alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: خَنَقَهُ

الْخَنْاقُ [el-ḥannāq] (ḥā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Boğucu kimse.

الْخِنَاقُ [el-ḥināq] (ḥā'nın kesriyle) Boğaz boğacak ip, resen-i ḥabe ma'nāsına.

الْإِخْتِنَاقُ [el-iḥtināq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Boğulmak.

الْإِنْخِنَاقُ [el-inḥināq] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik boğulmak; yukālu: اِنْخَنَقَتِ الشَّاءُ بِنَفْسِهَا

الْمُخْنِقَةُ [el-muḥniqat] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Kendi boğulan koyun.

الْمُخْتَنَقُ [el-muḥtannāq] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Boğazda boğacak yer; yukālu: بَلَغَ مِنْهُ الْمُخْتَنَقُ وَأَخَذْتُ بِمُخْتَنِقِهِ

الْخُنَاقُ [el-ḥunāq] (ḥā'nın zammı ile) Kezālik boğazda boğacak yer; yukālu: أَخَذَ بِخُنَاقِهِ

الْمُخْنَقَةُ [el-miḥneqat] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle) Boyun kıstı dedikleri nesne ki nisā tā'ifesi boyunlarına asarlar zīnet için, gerden-bend ma'nāsına.

الْخَانِيْقُ [el-ḥāniq] (nūn'un kesriyle) Dar yol ki dağlarda olur. Ve ehl-i Yemen sokağa dahi derler.

الْمُخْتَنَقُ [el-muḥtannāq] (mīm'in zammı ve tā'nın ve nūn'un fethiyle) Dar yer, مَضِيْقٌ [meḍīq] ma'nāsına.

[خ و ق]

الْحَوَقُ [el-ḥavq] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyla) Halka, gerek kapı halkası olsun gerek gayrı olsun.

الْحَوَقُ [el-ḥavq] (fethateynle) Masdardır, مَفَازَةٌ خَوَقَاءُ ve مَفَازَةٌ خَوَقَاءُ dedikleri kavllerinden 'alā-mā se-yecīu. Ve

خَوَقُ [ḥavq] Giciğe de derler, جَرَبَتْ [cereb] ma'nāsına.

الْحَوَقَاءُ [el-ḥavqā] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyla ve elifin meddiyle) وَاَسَعَةٌ [vāsi'at] ma'nāsına; yukālu: مَفَازَةٌ خَوَقَاءُ Ve **خَوَقَاءُ** [ḥavqā] Gicik olan nākaya dahi derler.

الْأَخَوَقُ [el-aḥvaq] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Şol devedir ki gicik ola, خَوَقَاءُ [ḥavqā]m müzekkeridir.

الْحَاقِ بَاقٍ [el-ḥāki bāki] (kāf-ı evvelin kesri ve sānīnin kesr üzere bināsıyla) Fercin ismidir, vūs'ati olduğundan ötürü ism-i mezbūr ile tesmiye olunmuştur. Ve ism-i mezbūrun kesr üzere bināsı خَازِ بَازِ kelimesinin bināsı gibidir. Ve خَازِ بَازِ [ḥāzi bāzi] ḥā ve zā-i mu'cemeteynle sinektir, ذُبَابٌ [zubāb] ma'nāsına.

FASLU'D-DĀL**(فَضْلُ الدَّالِ)****[د ب ق]**

الدَّبِيقُ [ed-dibiq] (dāl'ın kesri ve bā'nın sükünüyla) غِرَاءٌ [gīrā] gibi bir yapışkan nesnedir ki onunla kuş avlarlar. Ve غِرَاءٌ [gīrā] ḡayn-ı mu'cemenin kesri ve rā-i mühmele ile şol tutkaldır ki balıktan olur.

الدَّبُوقَاءُ [ed-debūqā] (dāl'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle ve elifin dahi meddiyle) Necāset-i insān, عَذْرَةٌ [‘aziret] ma'nāsına.

دَابِيقُ [Dābiq] (bā'nın kesri ile) Bir şehrin ismidir. Ve aaleb budur ki müzekker ve munsarıf olur, zīrā aslında bir nehrin ismidir Haleb kurbünde. Ve gāh olur mü'ennes kılınıp lā-yansarıf kılınır.

[د ح ق]

الدَّحِيقُ [ed-deḥiq] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Şol irak yerdir ki şenlikten ve hayrdan berī ola.

الدَّحْقُ [ed-deḥq] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükünüyla) Bir nesneyi i'tibārdan sākıt kılıp kayırmamak; yukālu: دَحَقَهُ النَّاسُ أَي لَا دَحَقَتِ الرَّحِمُ إِذَا رَمَتْ بِالْمَاءِ وَلَمْ يَبِيَّأَلِي بِهِ قَبِيحٌ اللَّهُ أَمَا دَحَقَتْ بِهِ أَي وَلَدَتْهُ ve yukālu: دَحَقَتْ بِهِ أَي وَلَدَتْهُ

الْإِدْحَاقُ [el-idḥaq] (hemzenin kesriyle) Kezālik i'tibārdan düşürüp kayırmamak; yukālu: أَدْحَقَهُ اللَّهُ وَأَشْحَقَهُ Ve

إِدْحَاقُ [idḥaq] Rahmetten dūr etmek.

الدَّحْوَقُ [ed-deḥuq] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki doğurduktan sonra rahimi çıka.

الْإِنْدِحَاقُ [el-indiḥaq] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Nākanın rahimi taşra çıkmak;

yukālu: **إِنْدَلَاقٌ** Ve **إِنْدَحَحَتْ رَحْمُ النَّاقَةِ** إِذَا **أَنْدَلَقَتْ** [indilāk] bir nesne hilāf-ı muʿtād taşra çıkmaktır.

[د ر ق]

أَلْدَرَقَةُ [ed-derekat] (fethateynle) Şol kal-kandır ki sāfī deriden olup haşebi ve ʿasabı olmaya, **جَحْفَةٌ** [ceḥafet] maʿnāsına ḥā-i mühmelenin fethiyle.

أَلْدَرَاقُ [ed-deraq] (fethateynle) Cemʿi, zikr olunan kalkanlar maʿnāsına.

أَلْدِرْبَاقُ [ed-dirbāk] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) **تِرْيَاقٌ** [tiryāk]ta lügattır. Ve **تِرْيَاقٌ** [tiryāk] maʿrūftır.

أَلْدِرْدَاقُ [ed-derdaq] (ʿalā-vezni **جَعْفَرُ** [caʿfer]) Atfāl; yukālu: **وَلِدَانٌ دَرْدَقٌ** Ve gāh olur devenin hurdelerine dahi **دَرْدَقٌ** [derdaq] derler. Ve **أَشْمَاةٌ** *Kitābu'l-Farḡ*'ta eyitti: **دَرْدَقٌ** [derdaq] her nesnenin hurdesine itlāk olunur.

أَلْدِرَادِقُ [ed-derādiq] (dāl-ı evvelin fethi ve dāl-ı sānīnin kesriyle) Cemʿidir, **أَشْمَاةٌ** rivāyeti üzere. Ve

دَرْدَقٌ [derdaq] Şarāb ölçüsüne dahi derler. Ve şöyle zann olunur ki bu Fārisī-i muʿarreb ola.

[د ر ف ق]

أَلْمُدْرِنْفِيقُ [el-mudrenfik] (mīm'in zammı ve dāl'in sükūnuyla ve fā'nın kesriyle) Seyrde sürʿat eden kimse.

أَلْإِدْرِنْفَاقُ [el-idrinfāk] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Seyrde sürʿat etmek; yukālu: **إِذْرِنْفِيقٌ مُرْمِعَالًا** **أَيِ** امْضِ **رَاشِدًا** [irmiʿlāl] rā ve ʿayn-ı mühmeletheynle rüşd üzere olmak.

[د س ق]

أَلْدَيْسَقُ [ed-deysaq] (ʿalā-vezni **جَعْفَرُ**

[caʿfer]) Serābın beyāzı ve yaldıraması. Ve gāh dolu olan havza dahi **دَيْسَقٌ** [deysaq] derler. Ve

دَيْسَقٌ [deysaq] Sīnī dedikleri büyük tabağa dahi derler. Ebū ʿUbeyde eyitti: **دَيْسَقٌ** [deysaq] muʿarrebdir, lisān-ı Fārisīde ona taşthān derler, sofraya leğeni maʿnāsına ki sīnī demek olur.

[د م ش ق]

أَلْدِمَشَقُ [el-demşaq] (ʿalā-vezni **جَعْفَرُ** [caʿfer]) Şol nākadır ki gāyet serīc ola; yukālu: **نَاقَةٌ دِمَشَقٌ** إِذَا **كَانَتْ** **سَرِيعَةً** **جِدًّا**

أَلْدِمَاشَقُ [ed-dimaşq] (dāl'ın kesri ve mīm'in fethiyle **حَضَجْرٌ** [ḥiḍacr] vezni üzere) Bi-maʿnāhu; yukālu: **نَاقَةٌ دِمَشَقٌ** Ve **حَضَجْرٌ** [ḥiḍacr] büyük meşke derler, kırba-i ʿazīme maʿnāsına. Ve

دِمَشَقٌ [Dimaşq] Kasaba-i Şām'ın dahi ʿalemidir.

[د ع ق]

أَلْمَدْعُوقُ [el-medʿūq] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Çiğnenmiş yol; yukālu: **دُعِقَ الطَّرِيقُ** **عَلَى** **الْبِنَاءِ** **لِلْمَجْهُولِ** **فَهُوَ** **مَدْعُوقٌ** إِذَا **كَثُرَ** **عَلَيْهِ** **الْوَطْءُ**

أَلْدَعْقُ [ed-daʿq] (dāl'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir yere basıp teʿsīr etmek; yukālu: **دَعَقْتُهُ** **الدَّوَابَّ** إِذَا **أَثَرْتُ** **فِيهِ** Yaʿnī tarikte teʿsīr etse; ve yukālu: **دَعَقَتْ** **الإِبِلُ** **الْحَوْضَ** **دَعْقًا** إِذَا **خَبَطَتْهُ** **حَتَّى** **تَلَمَّتَهُ** **مِنْ** **جَوَانِبِهِ** Yaʿnī havzu çiğneyip etrāfında gedikler ve rahneler kılsalar. Ve

دَعْقٌ [daʿq] Ürkütmeğe dahi derler, tenfir maʿnāsına; yukālu: **دَعَقَهُ** **دَعْقًا** **وَلَا** **يُقَالُ** **أَدَعَقَهُ** Ammā şol **أَدَعَاقُ** [edʿāq] lafzı ki Lebīd'in şīrinde vākiʿ olmuştur o kesr-i hemze ile değildir, fethledir, **دَعْقٌ** [daʿq]ın cemʿidir, masdarı ism tevehhüm edip **أَفْعَالٌ** [efʿāl]

eyzan; ve minhu الدَّقِيُّ Ve

دَقٌّ [diqḥ] Gāh olur az nesne mahallinde dahi istīmāl olunur; yukālu: أَخَذْتُ جَلَهُ وَدَقَّهُ Yaʿnī “Kalımın ve incenin ahz ettim” ki maksūd azın ve çoğun aldım demek olur.

الدَّقَّةُ [ed-diḥḥat] (dāl’ın kesri ile) Bir nesne ince olmak; yukālu: دَقَّ الشَّيْءُ يَدُقُّ دِقَّةً مِنَ الْبَابِ الثاني Ve *Terceme-i Muhtār* sāhibi bāb-ı evvele işāret etmiştir sehvdır.

الإِدْقَاقُ [el-idḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ince etmek; yukālu: أَدَقَّهُ غَيْرُهُ Ve

إِدْقَاقٌ [idḥāḥ] İnce nesne vermeğe dahi derler; yukālu: مَا أَجْلَنِي وَمَا أَدَقَّنِي Yaʿnī “Ne incenin verdi ve ne hod kalımın.”

التَّدْقِيقُ [et-tedḥīḥ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik ince etmek. Ve

تَدْقِيقٌ [tedḥīḥ] Bir nesneyi yumuşak döğmeğe dahi derler.

المُدَاقَّةُ [el-mudāḥḥat] (mīm’in zammı ile) Bir nesnede ince hisāb edişme ve birbirine tokuşup muʿāraza edişme.

الإِسْتِدْقَاقُ [el-istidḥāḥ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesne incelemek; yukālu: إِسْتَدَقَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ دَقِيقًا

الدَّقُّ [ed-daḥḥ] (dāl’ın fethiyle) Bir nesneyi döğmek, سَحَقْتُ [saḥḥ] maʿnāsına.

الإِنْدِقَاقُ [el-indiḥāḥ] (hemzenin ve dāl’ın kesriyle) Döğülmek; yukālu: دَقَّقْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَانْدَقَّ

الدَّقَّةُ [ed-duḥḥat] (dāl’ın zammıyla) Şol topraktır ki onu yel yerden süpürür.

الدَّقُّقُ [ed-duḥak] (dāl’ın zammı ve kāf’ın fethiyle) Cemʿi.

المِدْقُ [el-midaḥḥ] (mīm’in kesri ve dāl’ın fethiyle) ve

المِدْقَةُ [el-midaḥḥat] Kezālik şol nesnedir ki içinde bir nesne döğerler, havan maʿnāsına.

المُدُقُّ [el-muduḥḥ] (zammeteynle) Bimaʿnāhu eyzan. Ve bu şol ism-i āletlerin biridir ki مُفْعَلٌ [muʿʿul] vezni üzere gelmiştir mīm’in ve ʿayn’in zammı ile.

المُدَيْقِيُّ [el-mudayḥ] (mīm’in zammı ve dāl’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Tasgīri.

المَدَاقُّ [el-medāḥḥ] (mīm’in fethi ile) Cemʿi.

الدَّقْدَقَةُ [ed-daḥdeḥat] (dāl’ların fethiyle) Davar tırnağından hāsıl olan āvaz, طَقَطَقَةٌ [taḥḥaḥat] gibi veznen ve maʿnen.

[د ل ق]

الإِنْدِلَاقُ [el-indilāḥ] (hemzenin ve dāl’ın kesriyle) Bir nesne ileri olmak, takaddüm maʿnāsına. Ve her nesne ki onun hurūcu nādīr ola, o makūle hurūca إِنْدِلَاقٌ [indilāḥ] derler; yukālu: إِنْدَلَقَ السَّيْفُ إِذَا خَرَجَ مِنْ غَيْرِ سَلٍّ Yaʿnī kılıç kendī çıkısa onu sıyırmaksızın. Kezālik إِنْدِلَاقٌ [indilāḥ] derler kaçan kılıcın kımı yarılıp taşra çıkısa. Ve

إِنْدِلَاقٌ [indilāḥ] Bağırsak sıyrılıp çıkmağa dahi derler; yukālu: طَعَنَهُ فَاَنْدَلَقَتْ أَقْتَابٌ بَطْنِهِ Ve أَقْتَابٌ [aḥḥāb] kāf’la ve tā’yla bağırsaklar maʿnāsınadır. Ve sel hücum etmeğe derler; yukālu: إِنْدَلَقَ السَّيْلُ عَلَى الْقَوْمِ Ve at dahi hücum etmeğe derler; yukālu: إِنْدَلَقَتِ الْخَيْلُ

الدَّلْقُ [ed-delḥ] (dāl’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Kılıcı sıyırmak; yukālu: دَلَقْتُه أَمَا دَلَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الإِدْلَاقُ [el-idlāḥ] (hemzenin kesriyle) Bimaʿnāhu; yukālu: أَدَلَقْتُ السَّيْفَ مِنْ غَمْدِهِ

الدَّالِيُّ [ed-dālik] (lām’ın kesriyle) ve

الدَّلُوقُ [ed-delūḳ] (dāl'ın fethiyle ve lām'ın zammı ile ve meddiyle) Kından çıkması āsān olan kılıç; yukālu: إِذَا كَانَ سَهْلَ الْخُرُوجِ دَالِقٌ Ve 'Umāre b. Ziyād'a دَالِقٌ [dāliḳ] derlerdi gāreti çok ettiğinden ötürü. Ve

دَلُوقٌ [delūḳ] Def'aten olan nesneye derler; yukālu: غَارَةٌ دَلُوقٌ

الدَّلُوقُ [ed-duluḳ] (zammeteynle) Cem'i; yukālu: حَيْلٌ دَلُوقٌ إِذَا كَانَتْ مُتَدَلِّقَةً شَدِيدَةَ الدُّفْعَةِ Ve

دُلُوقٌ [dulūḳ] Şol nākaya derler ki ziyāde yaşlı olduğundan dişleri aşınmış ola bir haysiyetle ki su içtikte ağzından döküle.

الدَّلْفَاءُ [ed-delḳāʿ] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükunuyla ve elifin meddiyle) Bi-ma'naḥā.

الدِّلْخِيمُ [ed-dilḳim] (dāl'ın ve ḳāf'ın kesriyle ve āhirinde mīm ziyāde etmekle) Kezālik zikr olunan nākaya derler, دَفْعَاءُ [daḳʿāʿ] ile دَفْعِيمٌ [diḳʿim] gibi ve دَرْدَاءٌ [derdāʿ] ile دِرْدِيمٌ [dirdim] gibi. Ve دَفْعَاءُ [daḳʿāʿ] top-raktır, türāb ma'nāsına. Ve دَرْدَاءٌ [derdāʿ] dişi dökülen kimseye derler. Ve Ebū Zeyd eyitti: Nākaya بُزُولٌ [buzūl]iyet mertebesinden sonra ya'nī azı dişin yardıktan sonra شَارِفٌ [şārif] derler, ba'dehu عَوَزَمٌ [ʿav-zem] ba'dehu لِيْلِيْتُ [liḳliḳ] ba'dehu جَحْمَرِشٌ [caḥmeriḣ] ba'dehu جَمْعَاءُ [cemʿāʿ] ba'dehu دِلْخِيمٌ [dilḳim] derler, kaçan azı dişleri dökülse, ziyāde yaşlı olduğundan ötürü.

[د م ق]

الْإِنْدِمَاقُ [el-indimāḳ] (hemzenin ve dāl'ın kesri ile) Bir kimsenin üzerine ansızın dāhil olmak; yukālu: إِذَا دَخَلَ إِندَمَقَ عَلَيْهِمْ بَعْتَهُ إِذَا دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ

الدُّمُوقُ [ed-dumūḳ] (zammeteynle) Bi-ma'naḥu; yukālu: دَمَقَ دُمُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve **دُمُوقٌ** [dumūḳ] ve

الْإِنْدِمَاقُ [indimāḳ] Sāyyād izbesine girmeğe dahi derler; yukālu: دَمَقَ الصَّائِدُ فِي فُتْرَتِهِ وَأَنْدَمَقَ فِيهَا

الْإِدْمَاقُ [el-idmāḳ] (hemzenin kesriyle) Ansızın dāhil kılmak.

الدَّمْئُ [ed-demḳ] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Dişleri ufatmağa dahi derler; tekūlu: دَمَمْتُ فَاهُ إِذَا كَسَرْتَ أَسْنَانَهُ

الدَّمْمُ [ed-demaḳ] (fethateynle) Kar ve yele dahi derler; Fārisī-i mu'arrebdir, "deme"den ta'rīb olunmuştur.

[د م ل ق]

الْمُدْمَلَقُ [el-mudemlaḳ] (mīm'in zammı ve dāl'ın ve lām'ın fethiyle) Düz olup müdevver olan nesne, gerek taş olsun gerek davar tırnağı olsun, مُدْمَلِكٌ [mudemlek] ve مُدْمَلِجٌ [mudemlec] gibi zikr olunan ma'naḥā.

[د ن ق]

الدَّانِقُ [ed-dānaḳ] (nūn'un fethiyle) ve

الدَّانِيْقُ [ed-dāniḳ] (nūn'un kesriyle) Bir dirhem altı bölükte bir bölüğü, südüs-i dirhem ma'nāsına.

الدَّانَاقُ [ed-dānāḳ] Kezālik دَانِيْقٌ [dāniḳ] ma'nāsına isti'māl olunur. Ve

دَانِيْقٌ [dāniḳ] Arık olup düşkün olana dahi derler.

الْمُدْمَنِيْقُ [el-mudenniḳ] (mīm'in zammı ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Bir nesneyi teftiḣ ve tefahhus üzere olan kimse. Ḥasen eyitti: "لَا تُدْمَنِيْقُوا فَيَدْنُقَ عَلَيْكُمْ"

الْتَدْنِيْقُ [et-tedniḳ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneye nazarı dā'im kılmak, تَدْنِيْقٌ [tedniḳ] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: دَنَقَ إِلَيْهِ النَّظْرَ وَرَنَقَ Ve nazar za'if olduğuna binā'en bir nesneye nazarı dā'im

kılmağa dahi itlāk olunur. Ve

تَدْنِيْقُ [tednīq] Gün gurūba karīb olmağa dahi derler. Ve göz batık olmağa dahi derler, عُوُورُ الْعَيْنِ [gu'ūru'l-ayn] ma'nasına.

[دوق]

الدُّوُقُ [ed-dūq] (dāl'ın zammı ve meddiy-
le) Ziyāde hamākat.

الدَّائِقُ [ed-dā'iq] (yā'nın kesriyle) Ziyāde ahmak olan kimse; yukālu: أَحْمَقُ مَاثِقٌ دَائِقٌ

الدُّوُقُ [ed-devq] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الدُّوُقُ [ed-du'ūq] (zammeteynle جُلُوسٌ [culūs] vezni üzere) ve

الدَّوَاقَةُ [ed-devāqat] (dāl'ın fethiyle) Hamākat; yukālu: دَاقٌ يَدُوْقُ دُوْقًا وَدُوْقًا وَدَوَاقَةً

[دوق]

الإِدْهَاقُ [el-idhāq] (hemzenin kesriyle) Kāseyi doldurmak; yukālu: أَذْهَقْتُ الْكَأْسَ إِذَا مَلَأْتَهَا

إِدْهَاقُ [idhāq] Suyu ziyāde dökmeğe dahi derler; yukālu: أَذْهَقْتُ الْمَاءَ إِذَا أَفْرَعْتَهُ إِفْرَاعًا شَدِيدًا

الدِّهَاقُ [ed-dihāq] (dāl'ın kesriyle) Dolu kāse; yukālu: كَأْسٌ دِهَاقٌ أَيُّ مُمْتَلِئَةٌ

الدَّهْمَقُ [ed-dehāq] (fethateynle) Bir nev' azābdır ki ona lisān-ı Fārisīde işkence derler.

الدَّهْمَقُ [ed-dehq] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ufatmak, kesr ma'nasına; tekūlu: دَهَقْتُ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرْتَهُ وَقَطَعْتَهُ

الدَّهْدَقَةُ [ed-dehdeqat] (alā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Bi-ma'nāhu; tekūlu: دَهْدَقْتُهُ

الدَّهْمَقَةُ [ed-dehmeqat] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [dahrecet]) Bi-ma'nāhu eyzan bi-ziyādeti'l-mīm. Ve Aşma'ī eyitti: دَهْمَقَةٌ [dahmeqat] ta'āmın mülāyim olup hūb olmasındır. Ve her nesne ki mülāyim ola onun

mülāyemetine derler. Ve minhu hadīsu "كُوْشْتُ أَنْ يَدْهَمَقَ" Ömer radiyallāhu anhu: "لِي لَفَعَلْتُ وَلَكِنَّ اللَّهَ عَابَ قَوْمًا فَقَالَ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا" Ya'nī "Et'ime-i nefīse ve elbise-i hasene isti'māl etsem olurdu, lākin ziyāde-i dūnyā noksān-ı āhireti mūcibdir."

FASLU'Z-ZĀL**(فَضْلُ الدَّالِ)****[ذ ر ق]**

الدُّرُقُ [ez-zuraḳ] (zāl'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Kara yonca dedikleri ot, حَنْدُقُوقُ [ḥandekūk] ma'nāsına.

الإِذْرَاقُ [el-izrāḳ] (hemzenin kesriyle) Yer zikr olunan otu bitirmek; yukālu: أَذْرَقْتُ الأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَهُ

الدُّرُقُ [ez-zarḳ] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kuş necāseti; yukālu: ذَرَقَ يَذْرُقُ ذَرَقٌ مِنَ الأَوَّلِ وَيَذْرُقُ مِنَ الأَبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَرَقَ Ve ذَرَقٌ [zarḳ] dahi zā-yı mu'ceme ile kuş sağ-namağa derler.

المُذْرَفُ [el-muzerref] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol süttür ki ona su karışmıştır, لَبْنٌ مَذِيقٌ [lebenun mezīḳ] ma'nāsına.

[ذ ع ل ق]

الدُّعْلُوقُ [ez-zu'luḳ] (zāl'ın ve lām'ın zammı ile ve 'ayn-ı mühmelenin sükunuyla) Bir ottur ki gendenāya şebihdir.

[ذ ل ق]

الدُّزْلَقُ [ez-zelaḳ] (fethateynle) Iztrāb, hareket etmek ma'nāsına; yukālu: ذَلِقَ يَذْلُقُ مِنَ الأَبَابِ الرَّابِعِ Ve

ذَلِقٌ [zelaḳ] Keskin olmağa dahi derler; yukālu: ذَلِقَ الذَّبَابُ إِذَا ذَرَبَ Ve ذَرَابَةٌ [zerābet] zāl-ı mu'ceme ve rā-i mühmele ile حِدَّةٌ [ḥiddet] ma'nāsınadır.

الإِذْلَاقُ [el-izlāḳ] (hemzenin kesriyle) Iztrāba salmak; yukālu: أَذْلَقْتُهُ أَنَا Ve

إِذْلَاقٌ [izlāḳ] Keler yuvasına su dökmek ma'nāsınadır; tekülü: أَذْلَقْتُ الصَّبَّ إِذَا صَبَبْتُ أَذْلَقَ فِي جُحْرِهِ المَاءَ لِيُخْرَجَ

zammı ve ḥā-i mühmelenin sükunuyla yuva ma'nāsınadır.

الدُّزْلَقُ [ez-zelḳ] (zāl'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Bekrede مَحْوَرٌ [miḥver] döndüğü yer. Ve مَحْوَرٌ [miḥver] mīm'in kesri ve ḥā-i mühmele ile bekrede olan oka derler ki bekre onun üzerine devr eder. Ve

ذَلِقٌ [zelḳ] Her nesnenin tarafına ve nihāyetine dahi derler. Ve

ذَلِقٌ [zelḳ] Dilin keskin olmasına dahi derler; yukālu: ذَلِقَ اللِّسَانُ ذَلْقًا مِنَ الأَبَابِ الخَامِسِ ve

ذَلِقٌ [zelḳ] Keskin olan dile dahi derler; yukālu: لِسَانٌ ذَلِقٌ طَلَقَ

الدُّوْزَلَقُ [ez-zevlaḳ] (zāl'ın ve lām'ın fethiyle) Kezālik taraf ma'nāsınadır. Ve

ذَوْزَلَقٌ [zevlaḳ] Dil ucuna dahi derler, taraf-ı lisān ma'nāsına.

الدُّزْلِيقُ [ez-zeliḳ] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Keskin olan nesne. Ve

ذَلِقٌ [zeliḳ] Kezālik sözü keskin ve fasih olan kimseye derler; yukālu: حَطَبْتُ ذَلِقٌ

الدُّزْلِيقَةُ [ez-zeliḳat] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesri ile) Mü'ennesi.

الأَذْلَاقُ [el-ezlaḳ] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Kezālik keskin olan nesne.

الدُّزْلِيقُ [ez-zeliḳ] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Keskin olan dil. Ve

ذَلِيقٌ [zeliḳ] Kezālik keskin olan dil sāhibine derler; yukālu: حَطَبْتُ ذَلِيقٌ

الدُّزْلِيقَةُ [ez-zeliḳat] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Mü'ennesi.

الدُّزْلُقُ [ez-zulḳ] (zāl'ın zammı ve lām'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

الدُّزْلُقُ [ez-zulaḳ] (kezālik zāl'ın zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: ذَلِقَ طَلَقٌ وَذَلِيقٌ طَلِيقٌ وَذَلِقَ طَلَقٌ وَذَلِقَ طَلَقٌ

فَفِيهِمَا أَرْبَعُ لُغَاتٍ

الْحُرُوفُ الذَّلْقُ [el-ḥurūfu'z-zulq] (zāl'ın zammı ve lām'in sükūnuyla) Şol hurūftur ki dil ucuyla dudaktan sādır olur.

الْأَذْلَقُ [el-ezlaq] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) ذُلُقُ [zulq]un vāhididir, hurūf-ı mezbūreden bir harf ma'nāsına. Ve zikr olunan hurūf altıdır.

الذَّلْقِيَّةُ [ez-zevlaḳiyyet] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve lām'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan hurūfun üçüdür ki onlar "rā"dir, "lām"dir, "nūn"dur. Ve üçü dahi شَفَوِيَّةُ [şefeviyyet]tir ki onlar "bā"dir ve "mīm"dir ve "vāv"dir. Ve zikr olunan hurūfa ذُلُقُ [zulq] dediler, zīrā tekellümde hiddet ve zarāfet dilin tarafı ile dudaklardan nāşī olur. Ve hāzihi'l-hurūfun menşe'i ve mahreci hod bunlardır, ona binā'en ism-i mezbūrla tesmiye olundular.

الْمُذَلَّقُ [el-muzellaq] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Her ucu keskin olan nesneye itlāk olunur.

[ذ و ق]

الذَّوْقُ [ez-zevq] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tatmak.

الذَّوَاقُ [ez-zevāk] (zāl'ın ve vāv'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمَذَاقُ [el-mezāk] ve

الْمَذَاقَةُ [el-mezākat] (fethateynle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: ذُقْتُ الشَّيْءَ أَذْوَقُهُ ذَوْقًا Ve ذُقْتُ وَذَوَاقًا وَمَذَاقًا وَمَذَاقَةً

ذَوَاقُ [zevāk] Tadılan nesneye dahi itlāk olunur; yukālu: مَا ذُقْتُ ذَوَاقًا أَيَّ شَيْئًا Ve haber almağa dahi derler; tekūlu: ذُقْتُ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا خَبَرْتَهُ Ya'nī onun katında olanı bilsen. Ve yayın berklığın bilmek için kirişin çekmeğe dahi derler; tekūlu: ذُقْتُ الْقَوْسَ إِذَا

جَذَبْتُ وَتَرَهَا لِتَنْظُرَ مَا شَدَّتُهَا

الْإِذَاقَةُ [el-izākat] (hemzenin kesriyle) Tattırmak; tekūlu: وَبَالَ أَدَاقَهُ اللهُ وَبَالَ أَمْرِهِ Ve وَبَالَ [vebāl] sıklet ma'nāsındır.

التَّدْوِيقُ [et-tezevvuq] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Tedrīcle tatmak; tekūlu: تَدْوَقْتُ شَيْئًا إِذَا ذُقْتَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

الْمُسْتَذَاقُ [el-mustezāk] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Mücerreb ve ma'lūm olan nesne.

الذَّوْاقُ [ez-zevvāk] (zāl'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Gam-nāk olan kimse, melūl ma'nāsına.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ق]

الرِّبْقُ [er-ribq] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol iptir ki onun cā-be-cā halkaları vardır, onunla kuzu ve oğlak bağlarlar.

الرِّبْقَةُ [er-ribqat] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) O halkaların biri. Ve fi'l-hadīsi: "خَلَعَ رَبِقَةَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ" Ve خَلَعَ [ħalʕ] çıkarmağa derler.

الرِّبَاقُ [er-ribaq] (rā'nın kesri ve bā'nın fethiyle) Cem'i, zikr olunan halkalar ma'nāsına.

الأَرْبَاقُ [el-erbāq] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

الرِّبَاقُ [er-ribāq] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'i. Ve fi'l-hadīsi: "لَكُمْ الْعَهْدُ مَا لَمْ تَأْكُلُوا" "رَبِقَةُ الرَّبَاقِ" Ya'nī 'uhdenizde olan nesne zāyī' olmadıkça.

الرِّبْقُ [er-rebq] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kuzunun ve oğlağın boynın zikr olunan halkaya geçirmek; tekūlu: رَبِقْتُ الْجَدْيَ أَرْبِقُهُ وَأَرْبِقُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلْتُ رَأْسَهُ فِي الرَّبِقَةِ

الإِرْتِبَاقُ [el-irtibāq] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Kuzunun boynu zikr olunan halkaya geçmek; yukālu: إِرْتَبَقْتُ الطَّيْبِيَّ فِي جِبَالِي Ya'nī "Āhū benim dāmıma düştü."

الرِّبْقَةُ [er-rebqat] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol kuzudur ki zikr olunan halkaya bağlanmıştır.

التَّرْبِيقُ [et-terbīq] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kuzu boynın bağlamağa halka hāzırlamak; minhu kavluhum: "رَمَدَّتِ الصَّانُ" "كُوزُونِ سُوْتِ" Ya'nī "Koyunun sütü

gelmeğe başladı, kuzulaması karıbdır, kuzu için bağ hāzırla." Ve keçiye رَتَّقُ رَتَّقُ derler nūn'la. Ve

تَرْبِيقُ [ternīq] İntizār ma'nāsınadır, keçi sütü vermeğe başladıkta 'akibince kuzulamadığı sebebeden رَتَّقُ derler.

أُمُّ الرَّبِيقِ [ummu'r-rubeyk] (rā'nın zammı ve bā'nın fethiyle sīga-i taşgīr üzere) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

[ر ت ق]

الرَّتْقُ [er-retq] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin şakkın bitirmek; رَتَّقْتُ [fetq]ın mukābilidir; tekūlu: أَرْتَقُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الإِرْتِثَاقُ [el-irtitāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir cirāhat bitip onulmak; yukālu: رَتَّقْتُ الرَّتْقَ فَارْتَقَ إِذَا التَّمَ: ﴿كَانَتَا رَتَّقًا فَفَتَّقْنَاهُمَا﴾ (الأنبياء، 30)

الرَّتْقُ [er-retaq] (fethateynle) 'Avretin fer-ci bitişik olmak, bir haysiyyetle ki cimā'a kābil olmağa.

الرَّتْقَاءُ [er-retqā'] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Zikr olunan sıfat üzere olan 'avret.

الرِّتَاقُ [er-ritāq] (rā'nın kesri ile) İki bezdir ki birbirine dikip arkaya alırlar; yukālu: الْجَارِيَةُ فِي الرِّتَاقِ

[ر ح ق]

الرَّحِيقُ [er-rehīq] (rā'nın fethi ve ḥā-i müh-melenin kesri ve meddiyle) Hamrın sāfisi.

[ر ز ق]

الرَّرِيقُ [er-rizq] (rā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla intifā' olunur.

الأَرْزَاقُ [el-erzāq] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

رِزْقٌ [rizq] Bahşiş vermeğe dahi derler, الله زَرْقُهُ kavbinden masdardır. Ve gāh olur yağmura dahi رِزْقٌ [rizq] derler, nitekim Bārī ta'ālā buyurmuşur: ﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَخْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ (الجاثية، 5); (الذاريات، 22) ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ Ve bu lügatte olan ittisā kabîlindendir. “الْتَّمُرُ فِي قَعْرِ الْقَلْبِ” derler hālā ki murād hurmāyı kuyu suyuyla suvarmaktır، سَتِي سَتِي ma'nāsına. Ve قَلْبٌ [qalīb] kafa'la kuyu ma'nāsınadır.

الرِّزْقَةُ [er-rezqat] (rā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Binā-i merredir, bir kerre bahşiş vermek ma'nāsına.

الرِّزْقَاتُ [er-rezeqāt] (fethateynle) Cem'î. Ve

رِزْقَاتٌ [rezeqāt] 'Asker için ta'yîn olunan rızka dahi derler.

الْإِرْتِزَاكُ [el-irtizāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) 'Asker vazîfesini almak; yukālu: ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنْكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ (الواقعة، 82) dediği kavli شُكْرٌ رِزْقِكُمْ ma'nāsınadır, takdîr-i muzāfla، (يوسف، 82) ﴿وَسُئِلَ الْقَرْيَةَ﴾ gibidir أهل الْقَرْيَةَ ma'nāsına.

الْمَرْزُوقُ [el-merzūk] (mîm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Bahtlı olan kimse.

الرِّزَاكِيَّةُ [er-rizākīyyet] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdidıyla) Ak keten bezi.

[ر ز د ق]

الرُّزْدَاكُ [er-rezdāk] (rā'nın fethi ve zā'nın sükunu ile) رُزْدَاكُ [rustāk]ın ta'rîbinde lügattır, “rūstā”dan ta'rîb olunmuştur, karye ma'nāsına.

الرُّزْدَقُ [er-rezdaq] [جَعْفَرُ] [ca'fer] vezni üzerine) Hurmā ağaçlarından bir sıra ve

halâyıktan bir saftır; bu dahi mu'arrebdir, aslı lisân-ı Fārisî üzere “reste”dir, saf ma'nāsına.

[ر س ت ق]

الرُّسْتَاكُ [er-rustāk] (rā'nın zammı ve sîn'in sükunuyla) قُرْطَاسٌ [qurṭās]a mülhaktır, kâf'ın zammı ile.

الرُّسْدَاكُ [er-rusdāk] ve الرُّزْدَاكُ [er-ruzdāk] dahi derler nitekim mürür etti, karye ma'nāsına.

الرِّسَاتِيكُ [er-resātīk] (rā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, köyler ma'nāsına.

[ر ش ق]

الرُّشُقُ [er-reşq] (rā'nın fethi ve şîn-in mu'cemenin sükunuyla) Atmak, remy ma'nāsına; tekülü: رَشَقْتُهُ بِالنَّبْلِ أَرْشَقُهُ رَشَقًا Ve نَبْلٌ [nebl] nūn'un fethi ve bā-i muvahhadenin sükunuyla ok ma'nāsına.

الرِّشْقُ [er-rişq] (rā'nın kesri ve şîn'in sükunuyla) Bir güne atmaktır, kaçan kavim bir cānibden ok serpseler رَشَقًا derler.

الْإِرْشَاكُ [el-irşāk] (hemzenin kesriyle) Āhū boynun uzatmak; yukālu: إِذَا رَشَقْتَ الطَّبِيئَةَ إِذَا مَدَدْتَ عُقْفَهَا

الرِّشِيكُ [er-reşīk] (rā'nın fethi ve şîn'in kesri ve meddiyle) Kāmeti hūb olan kimse; yukālu: رَجُلٌ رَشِيكٌ إِذَا كَانَ حَسَنَ الْقَدِّ لَطِيفَهُ

الرِّشَاكَةُ [er-reşākāt] (rā'nın fethiyle) Bir kimsenin kāmeti hūb olmak; yukālu: رَشَقٌ رِشَاكَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الرِّشَائِقُ [er-Reşānīk] (rā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Sūdān kabîlesinden bir cemā'attir.

[ر ف ق]

الرَّفِيقُ [er-rifq] (rā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Mülāyemetle tutmak ki عُنُقُ [ʿunf]ın zıddıdır; yukālu: رَفَقَ بِهِ يَرْفُقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِرْفَاقُ [el-irfāk] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; ʿalā-rivāyeti Ebī Zeyd; yukālu: رَفَقْتُ بِهِ وَأَرْفَقْتُهُ

التَّرْفُقُ [et-tereffuq] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidıyla) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: تَرَفَّقْتُ بِهِ Ve

إِرْفَاقٌ [irfāk] Neʿf vermeğe dahi derler; tekūlu: أَرْفَقْتُهُ إِذَا نَفَعْتُهُ

الرُّفْقَةُ [er-rufkat] (rā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Şol cemāʿattir ki seferde onlara yoldaş olursun.

الرِّفْقَةُ [er-rifkat] (rā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الرِّفَاقُ [er-rifāk] (rā'nın kesriyle) Cemʿi, yoldaş olan cemāʿatler maʿnāsına.

الْمُرَافَقَةُ [el-murāfaqat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Yoldaş olmak.

التَّرَافُقُ [et-terāfuq] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ile) Bi-maʿnāhu; yukālu: رَافَقْتُهُ وَتَرَافَقْنَا فِي السَّفَرِ

الرَّفِيقُ [er-refīq] (rā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Yoldaş, mürāfik maʿnāsına.

الرُّفْعَاءُ [er-rufeā] (rā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Cemʿi. Ve kaçanki yoldaşlar birbirinden ayrılrsa رِفْعَةٌ [rifkat] ismi zāʿil olur, رَفِيقٌ [refīq] ismi zāʿil olmaz. Ve رَفِيقٌ [refīq] vāhide ve cemʿe itlāk olunur, صَدِيقٌ [ṣadiq] gibi. Kālallāhu taʿālā: ﴿وَحَسُنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا﴾ (النساء، 69) Ve

رَفِيقٌ [refīq] Halīm ve selīm olan kimseye de derler, أَخْرَقُ [aḫrak]ın zıddıdır ki أَخْرَقُ

[aḫrak] ḥā-i muʿceme ve rā-i mūhmele ile nādān ve nā-hemvār olan kimsedir.

الرَّفْقُ [er-refq] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Devenin kolun bir tarikle bağlamaktır, sürʿat etmesin diye; tekūlu: رَفَقْتُ النَّاقَةَ أَرْفُقُهُ رَفْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَدْتَ عَضْدَهَا لِتُجْبَلَ عَنْ أَنْ تُسْرَعَ أَيَّ لَتَقْطَعَ عَنِ السَّرْعَةِ وَذَلِكَ إِذَا خِيفَ أَنْ تُنْرَعَ إِلَى وَطَنِهَا

الرِّفَاقُ [er-rifāk] (rā'nın kesriyle) Zikr olunan tarik üzere deve koluna bağlanan ip.

الْمِرْفَاقُ [el-mirfaq] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Bilek bāzūya vasl olunduğu yer, dirsek maʿnāsına.

الْمَرْفِقُ [el-merfiq] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu. Ve kezālik مَرْفِقٌ [merfiq] vecheyn üzere bir nesnede istiʿmāl edip intifāʿ ettiğin nesneye dahi itlāk olunur. Şol kimse ki ﴿وَيُهِجِي لَكُمْ مِنْ كِرَآءِ أَمْرِكُمْ مَرْفِقًا﴾ (الكهف، 16) kesriyle, onu مَقْطَعٌ [miqtaʿ] gibi kıldı ve şol kimse ki “مَرْفِقًا” kırāʿat etti mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle, onu ism kıldı مَسْجِدٌ [mes-cid] gibi. Ve “مَرْفِقًا” dahi cāʿizdir mīm'in ve fā'nın fethiyle مَطْلَعٌ [maṭliʿ] ile مَطْلَعٌ [maṭlaʿ] gibi, lākin bu vech üzere kırāʿat vākiʿ olmamıştır.

الْمَرَافِقُ [el-merāfiq] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Evin suyun dökecek ve süpürüntü koyacak yeri ve bunlara benzer dahi ne var ise.

الْمِرْفَقَةُ [el-mirfeqat] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Yüz yastığı، مِحْدَةٌ [miḥdett] maʿnāsına, mīm'in kesri ve ḥā-i muʿcemenin fethiyle.

التَّمْرِفُقُ [et-temerfuq] (fethateynle ve fā'nın zammı ile) Yüz yastığı üzere yatmak; yukālu: تَمْرِفُقٌ إِذَا أَخَذَ مِرْفَقَةً

الْمُرْتَفِقُ [el-murtefiḳ] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Dirseğin yastanan kimse; yukālu: **بَاتَ فُلَانٌ مُرْتَفِقًا عَلَى مِرْفَقَيْ يَدَيْهِ**

الرَّفَقُ [er-refaḳ] (fethateynle) Devenin dirseği yanlarından taşra burulmuş gibi olmak. Ve

رَفَقَ [refaḳ] Şol suya ve şol mer'āya derler ki vusülü āsān ola; yukālu: **مَاءٌ رَفَقَ وَمَرْتَعٌ رَفَقَ** أي سَهْلُ الْمَطْلَبِ

الْأَرْفَقُ [el-erfaḳ] (hemzenin ve fā'nın fet-hiyle) Dirseği taşra burulmuş olan deve.

الرَّفَقَاءُ [er-refḳā] (rā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

الرَّفِيقَةُ [er-Rāfiḳat] (fā'nın kesriyle) Bir şehrin ismidir.

[ر ق ق]

الرِّقُّ [er-riḳḳ] (rā'nın kesri ve ḳāf'ın teşdiyle) Mülkten bir nev'dir ki o 'ubüdiyyet tarikiyle olan mülktür. Ve

رِقٌّ [riḳḳ] Yufka nesneye dahi derler, رَقِيقٌ [reḳiḳ] ma'nāsına. Bu cihetten mülāyim olan yere رِقٌّ [riḳḳ] derler, Aşmaḳ rivāyeti üzere.

الرَّوْقُ [er-raḳḳ] (rā'nın fethi ile) Şol yufka deridir ki onda yazı yazarlar. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿**فِي رِقِّ مَشْهُورٍ**﴾ (الطور، 3) Ve

رِقٌّ [riḳḳ] Kezālik kaplubağanın boynuna derler.

الرُّوْقُ [er-ruḳuḳ] (zammateynle) Cem'i.

الرَّقَّةُ [er-raḳḳat] (rā'nın fethi ile) Şol yerdir ki dere kurbünde olmanın sel zamānında üzerine su yayılır, çekildikten sonra ekin için hüb olur. Ve

رَقَّةٌ [Raḳḳat] (kezālik lām-ı ta'rīfle) Bir şehrin adıdır.

الرِّقَاقُ [er-riḳāḳ] (rā'nın fethiyle) Şol düz

yerdir ki üzeri mülāyim ve altı berktir.

الرُّوْقُ [er-ruḳaḳ] (fethateynle) Zikr olunan yer ma'nāsınadır, ba'zı şif'rde vārid olduğu üzere ki رِقَاقٌ [reḳāḳ]ın maksürudur. Ve

رَقَقَ [reḳaḳ] Za'fa dahi derler. Ve killet ma'nāsına da gelir, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **فِي مَالِهِ رَقَقَ أَي قَلَّةٌ**

الرُّوْقَاقُ [er-ruḳāḳ] (rā'nın zammı ile) Yufka ekmek, hubz-ı rakik ma'nāsına, Şa'leb eyitti: **عِنْدِي غُلَامٌ يَحْبِبُ الْعَلِيْظَ وَالرَّقِيْقَ** derler. Ve eger يَحْبِبُ الْجَزْدَقَ derlerse mukābilesinde رُقَاقٌ ve رِقَاقٌ derler زِرَاقٌ [cerdaḳ] ve رُقَاقٌ [ruḳāḳ] isimlerdir, رَقِيْقٌ [reḳiḳ] ve غَلِيْظٌ [ḡalīz] sıfatlar olduğu gibi. جَزْدَقٌ [cerdaḳ] kirde dedikleri ekmektir.

الرَّقِيْقُ [er-reḳiḳ] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Yufka olan nesne غَلِيْظٌ [ḡalīz]in ve سُحِيْنٌ [şaḥīn]in zıddıdır. Ve

رَقِيْقٌ [reḳiḳ] Memlūka dahi derler, vāhide ve cem'e itlāk olunur.

الرَّقِيقَةُ [er-riḳiḳat] (rā'nın kesriyle) Yufka olmak; yukālu: **رَقٌّ الشَّيْءُ يَرِقُّ رِقَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الرِّقَاقُ [el-irḳāḳ] (hemzenin kesriyle) Yufka etmek. Ve

رِقَاقٌ [irḳāḳ] Bir kimseyi memlūk edinmeğe dahi derler; yukālu: **أَرَقُّ مَمْلُوكُهُ إِذَا اسْتَرَقَ**

التَّرْقِيْمُ [et-terḳiḳ] ('alā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-tekriḳim]) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَرَقَّهُ وَرَقَّقَهُ** Ve

تَرْقِيْقُ الْكَلَامِ [terḳiḳu'l-keḷām] Sözü hüb etmeğe dahi derler. Ve fi'l-meseli: **عَنْ "صُبُوحٌ تُرْقِقُ" Ve صُبُوحٌ [şabūḥ] şād'ın fethiyle vakt-i subhta içilen şarāba derler, ya'nī tahsīn-i keḷām şürb-i sabūḥa binā'endir.**

الرَّمْرَاقُ [el-merāḳḳ] (mīm'in fethi ile) Karında mülāyim olan yerlere مَرَاقٌ بَطْنٌ derler.

التَّرْقُوقُ [et-tereḳḳuḳ] (fethateynle ve ḳāf'ın zammı ve teşdiyle) Kalb bir nesneye

rikkat ve şefkat etmek; tekūlu: إِذَا تَرَقَّقْتُ لَهُ إِذَا رَقَّ قَلْبُكَ لَهُ

الْإِسْتِرْقَاقُ [el-istirḳāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yufka olmak, إِسْتِغْلَاطٌ [istiḡlāḏ]ın mukābilidir; yukālu: إِسْتَرْقَى الشَّيْءُ Ve

إِسْتِرْقَاقٌ [istirḳāk] Bir kimseyi memlūk edinmeğe derler; yukālu: إِذَا سْتَرْقَى مَمْلُوكَهُ إِذَا أَرْقَهُ وَهُوَ نَقِيضُ أَعْتَمَهُ

الْتَّرْفُوقُ [et-teraḳruḳ] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Yaldıramak; yukālu: تَرَفَّرَقَ الشَّيْءُ إِذَا لَمَعَ

الرَّفْرَاقُ [er-raḳrāk] (rā'nın fethiyle) Sahrālarda olan serābın yaldıraması, ya'nı gidip gelmesi. Ve her nesne ki onun yaldıraması ola ona رَفْرَاقٌ [raḳrāk] derler.

الرَّفْرَقَةُ [er-raḳreḳat] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Suyu getirip gidermek, tahrīk ma‘nāsına; yukālu: رَفَّرَقْتُ الْمَاءَ فَتَرَفَّرَقَ أَي جَاءَ وَذَهَبَ Ve göz kapağının etrafında göz yaşın devr ettirmeğe dahi derler; tekūlu: رَفَّرَقْتُ حِمْلًاق [ḥimlāk] ḥā-i mühmelenin kesriyle göz kapağında sürme deĝen yeridir.

[ر م ق]

الرَّمَقُ [er-ramḳ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye nazar etmek; tekūlu: رَمَقْتُهُ أَرَمَقُهُ رَمَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْتَّرْمِيقُ [et-termīḳ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneye muttasıl nazar etmek, تَرْمِيقٌ [termīḳ] gibidir veznen ve ma‘nen.

الرَّمَاقُ [er-remaḳ] (fethateynle) Bakiyye-i rūha derler. Ve

رَمَقٌ [remaḳ] Bir sürü koyuna dahi derler; mu‘arreb ve Fārisisi “reme”dir.

الرَّمْرَامَةُ [el-murāmaḳat] (mīm-i evvelin zammı mīm-i sāninin fethiyle) رَمَقٌ [remaḳ] göstermek; yukālu: هَذِهِ النَّحْلَةُ تُرَامِقُ

بِعِزِّكَ لَا تَحْيَا وَلَا تَمُوتُ

الرَّمْرَامِيقُ [el-murāmīḳ] (mīm-i evvelin zammı ve sānī'nin kesriyle) Şol kimsedir ki kalbinde mahabbetinden cüz‘ī nesne kalmış ola.

الرَّمْمَقَةُ [er-remēḳat] (fethateynle) ve

الرَّمِمَاقُ [er-rimāk] (rā'nın kesriyle) Kūt-ı yevmī, بُلْغَةٌ [bulḡat] ma‘nāsına bā-i muvahadenin zammı ile ve ĝayn-ı mu‘ceme ile.

الرَّمْمَاقُ [el-ermāk] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Za‘īf olan ip; yukālu: حَبْلٌ أَرْمَاقٌ إِذَا كَانَ ضَعِيفًا

الرَّمْمِيقَاقُ [el-irmīḳāk] (hemzenin kesri ve mīm'in kesriyle ve meddiyle) İp za‘īf olmak; yukālu: إِزْمَاقُ الْحَبْلِ إِزْمِيقَاقًا

الرَّمْمِيقَاقُ [el-irmīḳāk] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Kezālik bir nesne za‘īf olmak; yukālu: إِزْمَقَ الْأَمْرُ إِزْمِيقَاقًا إِذَا ضَعُفَ

الرَّمْمُوقُ [el-murmakḳ] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sāninin fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Alçak olan ma‘ṣṣet; yukālu: عَيْشٌ مُزْمِوقٌ إِذَا كَانَ دُونًَا

الرَّمِوقُ [er-remīḳ] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Şol ma‘ṣṣettir ki sedd-i ramak ola; yukālu: عَيْشٌ رَمِوقٌ أَي يُمَسِّكُ الرَّمِوقَ

الرَّمْرَمِوقُ [et-terammuk] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Suyu az az içmek; yukālu: Ve تَرَمَّقَ الرَّجُلُ الْمَاءَ إِذَا حَسَاهُ Ve حَسَوُ [ḥasv] aslda şorbā içmeğe derler.

الرَّمْرَمَاقُ [el-irmāk] (hemzenin kesriyle) Bir husūsu istihkām üzere etmemeğe derler; tekūlu: أَرَمَقْتُ الْأَمْرَ إِذَا لَمْ تُبْرَمَهُ

[ر ن ق]

الرَرْنِيقُ [er-ranḳ] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bulanık olan su; yukālu: مَاءٌ رَنْقٌ إِذَا كَانَ كَبِيرًا

الرَّوْتَقُ [er-renak] (fethateynle) Su bulanık olmak; yukālu: رَوْتَقُ الْمَاءِ مِنَ الْبَابِ الرَّوْعِ

الْإِرْنَاقُ [el-irmāk] (hemzenin kesriyle) ve **التَّرْنِيْقُ** [et-ternīk] (‘alā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Suyu bulandırmak; tekūlu: أَرْنَقْتُهُ Ve أَنَا وَرَنْقْتُهُ تَرْنِيْقًا

تَرْنِيْقُ [ternīk] Kuş havāda kanadın tahrik edip bir yerde durmağa derler; yukālu: رَنْقُ الطَّائِرِ إِذَا حَفَقَ بِجَنَاحِيْهِ فِي الْهُوَاءِ وَتَبَتَ وَلَمْ يَطْرُقْ göze uyku gelmeğe de derler; yukālu: رَنْقُ التَّوْمِ إِذَا خَالَطَ عَيْنَيْهِ

تَرْنِيْقُ [ternīk] Bir za‘fa dahi derler ki basarda olur. Ve bedende olan za‘fa ve bir nesnede olan za‘fa da itlāk olunur; yukālu: رَنْقُ الْقَوْمِ فِي أَمْرِ كَذَا إِذَا خَلَطُوا الرَّأْيَ وَلَقِيَتْ فَلَانًا مَرْتَقَةً Ve عَيْنَاهُ أَي مُنْكَسِرِ الطَّرْفِ مِنْ جُوعٍ أَوْ غَيْرِهِ

تَرْنِيْقُ [ternīk] Nazarı dā‘im kılmağa dahi derler; yukālu: “رَمَدَتِ الْمَغْرَى فَرَنْقَ رَنْقٌ” Ya‘nī “Keçi süt getirmeğe başladı, doğurmasına muntazır ol.” Zīrā keçi süt izhār ettikten sonra koyun gibi ‘akibince doğurmaz. Ve bunu gāh olur mīm’le ve dāl’la dahi isti‘māl ederler. Ve

تَرْنِيْقُ [ternīk] Kavm bir mekānda ikāmet edip ondan çıkmamağa dahi derler.

الرَّوْنِقُ [er-renīk] (rā’nın fethi ve nūn’un kesriyle) Mükedder olan ‘ayş.

التُّرْنُوْقُ [et-turnūk] (tā’nın zammı ve rā’nın sükūnuyla ve nūn’un zammı ve meddiyle) Şol balçıktır ki harklarda ve su akıntılarında vākī‘ olur.

الرَّوْتِنُقُ [er-revnaq] (rā’nın ve nūn’un fethi ve vāv’ın mā-beynde sükūnuyla) Bir nesnenin hüsnü; yukālu: رَوْتِنُقُ السَّيْفِ لِمَائِهِ وَحُسْنِهِ Ve

رَوْتِنُقُ [revnaq] Duhā.Kuşluk vaktinin hüsnüne ve tarāvetine dahi derler. Ve

sā‘irlerde dahi hāl böyledir.

[ر و ق]

الرَّوْقُ [er-revq] (rā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Boynuza derler, serūma‘nāsına.

الأَرْوَاقُ [el-ervāk] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, boynuzlar ma‘nāsına. Ve

رَوْقُ [revq] Gecenin bir mikdārına dahi derler, طَائِفَةٌ مِنَ اللَّيْلِ ma‘nāsına. Ve

رَوْقُ [revq] Ev önünde olan sakfa dahi derler. Ve

إِرْوَاقُ [ervāk] Haymeler ma‘nāsına da gelir; yukālu: ضَرَبَ فَلَانٌ رَوْقَهُ بِمَوْضِعٍ كَذَا إِذَا نَزَلَ بِهِ ”جِيْنٌ ضَرَبَ الشَّيْطَانَ وَضَرَبَ خَيْمَتَهُ Ve fi‘l-hadīsi: رَوْقَهُ Ve mahabbet makāmında derler hubb-ı şedīdile mahabbet etti demek mahallinde. Ve شَرَاشِرٌ [şerāşir] nefis ma‘nāsınadır, nefsin hırsı ve mahabbeti ile demek olur. Ve ‘adāvet mahallinde dahi isti‘māl olunur; yukālu: أَلْقَى أَرْوَاقَهُ إِذَا عَدَا وَاشْتَدَّ عَدُوُّهُ Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve gāh bir makāmda ikāmet etti demek mahallinde إِذَا أَقَامَ بِالْمَكَانِ وَأَطْمَأَنَّ بِهِ كَمَا أَلْقَى أَرْوَاقَهُ derler, يُقَالُ أَلْقَى عَصَاهُ Ve

أَرْوَاقُ [ervāk] Yağmur ma‘nāsına da gelir; yukālu: أَلْقَتِ السَّحَابَةُ أَرْوَاقَهَا أَي مَطَرَهَا وَوَبَلَهَا وَبَلٌ [vebl] bā-i muvahhade ile katresi iri olan yağmur.

الأَرْوِقَةُ [el-erivqat] (hemzenin fethi ve vāv’ın kesriyle) Cem‘i killeti; yukālu: ثَلَاثَةُ أَرْوِقَةٍ

الرَّوْقُ [er-rūk] (rā’nın zammı ve meddiyle) Cem‘i kesreti. Ve

رَوْقُ [revq] (rā’nın fethiyle) Yiğitlik evveline dahi derler; yukālu: فَعَلَهُ فِي رَوْقِ شَبَابِهِ أَي فِي أَوَّلِهِ وَيُقَالُ أَكَلَ فَلَانٌ رَوْقَهُ إِذَا طَالَ عُمُرُهُ حَتَّى تَسْحَتْ

أَسْنَانُهُ

الرَّيِّقُ [er-reyyiḳ] (rā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Her nesnenin efdaline derler, فَيَعْلُ [fey'ıl] vezni üzeredir, idgām ile رَيِّقُ [reyyiḳ] olmuştur.

الرِّوَاقُ [er-rivāḳ] (rā'nın kesriyle) Şol perde ki sakftan aşağı çekilir.

الرَّمْرُوقُ [el-murevvaḳ] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Şol evdir ki onda perde çekilmiş ola.

التَّرْوِيقُ [et-terviḳ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Perde çekmek. Ve gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: رَوْقُ اللَّيْلِ إِذَا مَدَّ رَوْاقُ ظَلْمَتِهِ وَأَلْقَى أَرْوَقَتَهُ Ve

تَرْوِيقُ [terviḳ] Sāfi kılmağa dahi derler; yukālu: رَوْقَتُهُ أَنَا تَرْوِيقًا

الرَّأْوُوقُ [er-rāvūḳ] (‘alā vezni الكَأْفُورِ [el-kāfūr]) Süzek ki onunla şarāb süzerler. Ve gāh olur بَاطِيَةٌ [bāṭiyet] dedikleri büyük kâseye dahi رَأْوُوقُ [rāvūḳ] derler.

الرَّوْوقُ [er-revḳ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) ‘Acebe getirmek, ziyāde hüsn sebebiyle; yukālu: رَاقِي الشَّيْءِ يَرْوِوقُنِي أَيُّ أَعْجَبَنِي

الرُّوْوقَةُ [er-rūḳat] (rā'nın zammı ve meddiyle) Hüsn-dār olan nesnelere; minhu kavluhum: غَلْمَانُ رُوْوقَةٌ وَجَوَارِ رُوْوقَةٌ إِذَا كَانُوا حِسَانًا

الرَّوَائِقُ [er-rā'īḳ] (yā'nın kesriyle) رُوْوقَةٌ [rūḳat]ın müfredi, فَارَةٌ [fāriḥ] ile فُرْهَةٌ [furhet] ve صَاحِبٌ [šāḥib] ile صُحْبَةٌ [šuḥbet] gibi.

الرُّوْوقُ [er-rūḳ] (rā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik رَائِقُ [rā'īḳ]in cem'i, بَازِلٌ [bāzil] ile بَزْلٌ [buzul] gibi. بَازِلٌ [bāzil] azısın yaran deveye derler.

الرَّرْوُوقُ [er-revaḳ] (fethateynle) Yukarı ön dişleri aşağı ön dişlerinden uzun olmak. Ve

رَوُوقُ [revāḳ] Şarāb sāfi olmağa dahi derler; yukālu: رَاقِ الشَّرَابِ يَرْوُوقُ رَوُوقًا إِذَا صَفَا

الْأَرْوِوقِي [el-erweḳiyy] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Şol kimsedir ki yukarı ön dişleri aşağıdan uzun ola.

الْإِرَاقَةُ [el-irāḳat] (hemzenin kesriyle) Suyu ve gayrı nesneyi dökmek.

[ر ه ق]

الرَّوْهُوقُ [er-rehaḳ] (fethateynle) Bir nesneyi bürümek; yukālu: رَهَقَهُ رَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّوَّاعِ ﴿وَلَا يَرْهَقُ إِذَا غَشِيَهُ﴾ Minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَا يَرْهَقُ﴾ Ve ﴿وَجَوْهَهُمْ فَتَرَّ وَلَا ذَلَّةً﴾ (يونس، 26)

رَهَقُ [rehaḳ] (fethateynle) Kezālik muharremāta mürteḳib olmağa da derler; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ رَهَقٌ أَيُّ غَشِيَانٌ لِلْمَحَارِمِ مِنْ رَجُلٍ فِيهِ رَهَقٌ أَيُّ غَشِيَانٌ [gişyān] gayn-ı mu'cemenin kesriyle bir fi'li işlemeğe karīb olmaktadır. Ve

رَهَقُ [rehaḳ] Zulme dahi derler. Minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَلَا يَخَافُ بَحْسًا وَلَا رَهَقًا﴾ (الجن، 13) Ve sefeh ve tугyān ma'nāsına da gelir, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: أَيُّ (الجن، 6) ﴿فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ Ve سَفَهَا وَطُعْيَانًا

رَهَقُ [rehaḳ] Bir kimseyi taleb ederken karīb olmağa dahi derler gerek ahz etsin gerek etmesin; yukālu: طَلَبْتُ فَلَانًا حَتَّى رَهَقْتُهُ رَهَقًا أَيُّ حَتَّى دَنَوْتُ مِنْهُ فَرُبَّمَا أَحَدَهُ وَرُبَّمَا لَمْ يَأْخُذْهُ Ve göç zamānı karīb olmağa dahi derler; yukālu: شُحُوْصٌ Ve رَهَقٌ شُحُوْصٌ فَلَانٌ إِذَا دَنَا [šuḥūṣ] şīn ve ḥā-i mu'cemeteynle bir şehrden bir şehre gitmeğe derler.

الْإِرْهَاقُ [el-irhāḳ] (hemzenin kesriyle) Kezālik bir nesneyi örtmek. Ve fi'l-hadīsi: ﴿إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ فَلْيَرْهَقْهُ﴾ أَيُّ فَلْيَعِشْهُ فَلَا Ve أَرْهَقَهُ طُعْيَانًا إِذَا أَغْشَاهُ إِيَّاهُ Ve tahmīl ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرْهَقْتَنِي

فُلَانٌ إِئْمَا حَتَّى رَهْفَتْهُ أَي حَمَلَنِي إِئْمَا حَتَّى حَمَلْتُهُ
 لَهُ Ebū Zeyd eyitti: إِزْهَاقٌ [irhāk] teklif
 ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِذَا
 أَزْهَقَهُ عُسْرًا إِذَا
 لَا تُرْهَقْنِي لَا أَزْهَقَكَ اللهُ أَي لَا
 تُعْسِرْنِي لَا أَعْسِرَكَ اللهُ

الرُّمُوقُ [el-murhiq] (mīm'in zammı ve
 rā'nın sükūnuyla ve hā'nın fethiyle) Şol
 kimsedir ki öldürmek için ardından erişile.

الرُّمَاهِقُ [el-murāhiq] (mīm'in zammı ve
 hā'nın kesriyle) Şol oğlandır ki bülüga
 karīb ola; yukālu: إِذَا
 رَاهَقَ الْعُلَامُ فَهُوَ مُرَاهِقٌ إِذَا
 قَارَبَ الْإِحْتِلَامَ

الرُّزْهَاقُ [el-irhāk] (hemzenin kesriyle)
 Namāzı te'hīr etmek, vakt-i āhir dāhil ol-
 mağa karīb oluncaya dek.

الرُّمْرَهَقُ [el-murahhāk] (mīm'in zammı ve
 hā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki
 onda bir yaramazlık zann oluna. Ve fi'l-
 hadisi: "أَنَّهُ صَلَّى عَلَى امْرَأَةٍ تَرْهَقُ" أَي تَتَّهَمُ وَتُؤَيِّنُ
 Ve بِشَرِّ تَابِينَ [te'bīn] yaramazlıkla yād olun-
 mağa derler. Ve

مُرَهَقٌ [murahhāk] Şol kimseye derler ki
 āyendesi ve revendesesi ve mihmāni çok
 ola.

الرُّرْهَاقُ [er-rihāk] (rā'nın kesri ve zammı ve
 hā'nın sükūnuyla) Adedden bir mikdāra
 derler; yukālu: الْقَوْمُ رَهَاقٌ مِائَةٌ أَي زُهَاءٌ مِائَةٌ
 Ebū Zeyd'den rivāyet olunduğu
 üzere. Ve زُهَاءٌ [zuhā] zā-yı mu'cemenin
 zammı ile mikdār ma'nāsına.

الرُّرَيْهَقَانُ [er-reyhūqān] (rā'nın fethi ve
 yā'nın sükūnuyla ve hā'nın zammıyla)
 Za'ferān ma'nāsına.

[ر ي ق]

الرُّرَيْقُ [er-rīq] (rā'nın kesri ve meddiyle)
 Ağız yarısı, رُضَابٌ [ruḍāb] ma'nāsına.

الرُّرَيْقَةُ [er-rīqat] (kezālik rā'nın kesri ve

meddiyle) Vāhidi, ağız yarından bir
 mikdār ma'nāsına.

الرُّرْيَاقُ [el-eryāk] (hemzenin fethiyle)
 Cem'i. Ve

رَيْقٌ [rīq] Aç karna demek mahallinde dahi
 isti'māl olunur; minhu kavluhum: عَلَى
 رَيْقٍ نَفْسِي أَي لَمْ أَطْعَمْ شَيْئًا

الرُّرَيْيِقُ [er-reyyīq] (rā'nın fethi ve yā'nın
 kesri ve teşdidiyle) Aç karın olan kimse,
 فَيُعَلُّ [fey'il] vezni üzere.

الرُّرَايِقُ [er-rā'iq] (yā'nın kesriyle) Bi-
 ma'nāhu; yukālu: عَلَى
 رَيْقٍ لَمْ أَطْعَمْ شَيْئًا عَلَى رِوَايَةٍ يَغْفُوبُ

رَيْيِقٌ [reyyīq] Her nesnenin efdaline ve ev-
 veline dahi derler; minhu: رَيْقُ الشَّبَابِ وَرَيْقُ
 الْمَطَرِ لِأَوْلِيهِمَا

رَايِقٌ [rā'iq] Şol suya derler ki sabāh aç kar-
 na içile, sudan gayra itlāk olunmaz.

الرُّرَيْقُ [er-reyq] (rā'nın fethi ve yā'nın
 sükūnuyla) Aç karna olan kimse, رَيْيِقٌ [rey-
 yīq]in muhaffefidir. Ve

رَيْقٌ [reyq] Serāb yaldıramağa dahi derler;
 yukālu: رَاقَ السَّرَابِ يَرِيْقُ رَيْقًا إِذَا لَمَعَ فَوْقَ الْأَرْضِ

الرُّرَيْيِقُ [et-tereyyūq] (fethateynle ve yā'nın
 zammı ve teşdidiyle) Kezālik serāb
 yaldıramak.

الرُّرْيُوقُ [er-ruyūq] (zammateynle) Cān ver-
 mek, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: هُوَ يَرِيْقُ
 بِنَفْسِهِ رَيْوَقًا أَي يَجُودُ بِهَا عِنْدَ الْمَوْتِ

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز ب ق]

الزَّبَقُ [ez-zebq] (zā'nın fethi ve bā-i muvahadenin sükūnuyla) Kıl yolmak; yukālu:

زَبَقَ شَعْرَهُ يَزْبِقُهُ زَبْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَفَعَهُ

الْإِنْزِبَاكُ [el-inzibāk] (hemzenin ve zā'nın kesriyle) Girmek, duhūl ma'nāsına. Ve bu kelimesinin maktūbudur.

الزَّنْبُقُ [ez-zenbaq] (zā'nın ve bā'nın fetihiyle ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Yāsemīn yağı, revgan-ı yāsemīn ma'nāsına.

الزَّبِيقُ [ez-zībaq] (zā'nın kesri ve bā-i muvahadenin fethi ile) Jīve-i Fārisī mu'arrebidir. Ve gāh olur hemze ile dahi isti'māl olunur. Ve ba'zı kimse bā'yı dahi zā gibi meksūr kıldılar, pes onu gāh زَبِيرٌ [zi'bir] ve ضَبِيلٌ [ḍi'bil]e mülhak kıldılar. زَبِيرٌ [zi'bir] bez pürüzüne derler. Ve ضَبِيلٌ [ḍi'bil] belāya derler, āfet ma'nāsına.

الْمُرَابِقُ [el-muze'baq] (mīm'in zammı ve zā'nın ve bā'nın fethi ve hemzenin mā-beynde sükūnuyla) Jīvelenmiş akçe.

الْمُرَبَّبُ [el-muzebbaq] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidıyla) Kezālik jīvelenmiş akçe ma'nāsınadır, aslında مُرَابِقٌ [muze'baq]tır, 'āme tagyīr ve tahrīf edip مُرَبَّبٌ [muzebbaq] derler.

[ز ب ر ق]

الذَّبْرَقَةُ [ez-zebreḳat] (alā-vezne دَحْرَجَةٌ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi sarıya boyamak; yukālu: زَبْرَقْتُ الثُّوبَ إِذَا صَفَّرْتَهُ

الزَّبْرِقَانُ [ez-zibriḳān] (zā'nın ve rā'nın kesriyle) Ay, kamer ma'nāsına. Ve

زَبْرِقَانُ [Zibriḳān] Bir recülün ismidir ki o Bedr el-Fezārī oğludur. Ebū Yūsuf eyitti: Mezburān زَبْرِقَانُ [zibriḳān] dedikleri dūlbendi sarı olduğu içindir, ismi Ḥuşayn'dır dedi.

[ز ح ل ق]

الزَّحَالِيْقُ [ez-zehālīq] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Dayıncak yerler, Benī Temīm lūgati üzeredir, زَحَالِيْفٌ [zehālīf] ma'nāsına.

الزُّحْلُوْقَةُ [ez-zuḥlūḳat] (zā'nın ve lām'ın zammı ile) Vāhidi, dayıncak yer ma'nāsına.

الزَّحْلَقَةُ [ez-zahleḳat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] gibi) Dayındırmak ma'nāsına; yukālu: زَحْلَقَهُ

الْتَّرْحَلُوقُ [et-tezahluq] (fethateynle ve lām'ın zammıyla) Dayınmak.

[ز ن د ق]

الزَّيْنَدِيْقُ [ez-zindīq] Şeneviyye'den bir tā'īfedir ki Şenevī müşrik olup tanrı ikidir diyenlerdir.

الزَّنَادِقَةُ [ez-zenādiḳat] (zā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'ci, zındıklar ma'nāsına. Ve āhirinde olan hā yā-i mahzūfeden ıvazdır, zīrā aslı زَنَادِيْقٌ [zenādiḳ]tir.

الْتَّرَزْدُقُ [et-tezenduq] (fethateynle ve dāl'ın zammı ile) زَيْدِيْقٌ [zindīq] olmak; yukālu: تَرَزَّدَقَ الرَّجُلُ

الزَّنْدَقَةُ [ez-zendeḳat] (zā'nın ve dāl'ın fetihiyle) Zındıklık ma'nāsına ismidir.

[ز ر ق]

الزَّرَقُ [ez-zerak] (fethateynle) Gök olmak.

الْأَزْرَقُ [el-ezrak] (hemzenin ve rā'nın fetihiyle) Gök olan nesne; yukālu: رَجُلٌ أَزْرَقٌ Ve العَيْنِ

أَزْرُقُ [ezraq] Şol namludur ki ziyāde safā üzere ola. Ve

أَزْرُقُ [ezraq] Sāfī suya dahi derler.

الزَّرْقَاءُ [ez-zerqā] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: **زُرْقَاءُ** زُرْقَاءُ **إِمْرَأَةٌ** Gök gözlü 'avret ma'nāsına; ve yukālu: **زَرَقْتُ** عَيْنَاكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِزْرِقَاكُ [el-izriqāk] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Gök olmak; yukālu: **إِزْرَقْتُ** عَيْنَهُ إِزْرِقَاكًا

الزُّرْقُمُ [ez-zurqum] (zā'nın ve kâf'ın zamımıyla ve mīm'in ziyādesiyle) Göklüğü ziyāde olan nesne. Ve

زُرْقُمُ [zurqum] 'Avrete dahi itlāk olunur.

الزُّرْقُ [ez-zurq] (zā'nın zamımı ve rā'nın sükūnuyla) Gönderler, **أَسِنَّةٌ** [esinnet] ma'nāsına. Ve gönderlere **زُرُقُ** [zurq] itlāk olduğu levnde münāsebet olduğu içindir. Ve

زُرُقُ [Zurq] Bilād-ı Temīm'de Dehnā' nām mevzi'de olan kum yığınlarına dahi derler.

الزُّرْقُ [ez-zerq] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kuş necāsetin ilkā etmek; yukālu: **زَرَكَ** الطَّائِرُ يَزْرُقُ وَيَزْرُقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ **وَالثَّانِي** إِذَا ذَرَقَ فَهُوَ بِالذَّالِ وَالزَّايِ الْمُعْجَمَتَيْنِ لَعْنَةً **وَالثَّانِي** إِذَا ذَرَقَ فَهُوَ بِالذَّالِ وَالزَّايِ الْمُعْجَمَتَيْنِ لَعْنَةً dahi derler; yukālu: **زَرَقْتُ** عَيْنَهُ تَحْوَى إِذَا انْقَلَبْتُ **وَالثَّانِي** إِذَا ذَرَقَ فَهُوَ بِالذَّالِ وَالزَّايِ الْمُعْجَمَتَيْنِ لَعْنَةً **وَالثَّانِي** إِذَا ذَرَقَ فَهُوَ بِالذَّالِ وَالزَّايِ الْمُعْجَمَتَيْنِ لَعْنَةً Ve

زُرُقُ [zerq] Mızrak dedikleri gönder ile atmağa dahi derler. Ve

زُرُقُ [zerq] Nāka pālānı geri sürmeğe derler; yukālu: **زَرَقْتُ** النَّاقَةَ الرَّحْلَ إِذَا أَحْرَثَهُ إِلَى وِرَائِهَا

الْإِنْزِرَاكُ [el-inzirāk] (hemzenin ve zā'nın kesriyle) Pālān geri sürülmek.

الْمِزْرَاكُ [el-mizrāk] (mīm'in kesri ve zā'nın

sükūnuyla) Kısa olan gönderdir, rumh-ı kasīr ma'nāsına.

الرُّزْنُوكَانَ [ez-zurnūkān] (zā'nın ve nūn'un zamımı ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) İki mīldir ki kuyu üzerine yapıp üzerine bekre asmak için arkırı ağaç korlar. Ve eger o mīller binādan olmayıp ağaçtan olursa **دِعَامَتَانِ** [di'āmetān] derler ve arkırı olan ağaca **عَجَلَةٌ** [acelet] derler. Ve kova o **عَجَلَةٌ** [acelet]e asılır.

الزُّورُقُ [ez-zevraq] (alā-vezni **حَيْدَرُ** [haydar]) Bir nev'e hurde gemi.

الرُّرُقُ [ez-zurraq] (zā'nın zamımı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Bir cins doğandır ki onunla sayd olunur. Ferrā eyitti: Ak olan doğandır, bāzī-i ebyaz ma'nāsına.

الزَّرَارِيكُ [ez-zerārīk] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, doğanlar ma'nāsına.

الْأَزَارِقَةُ [el-Ezārīkat] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Hāvāricden bir tā'ifedir ki Nāfi' b. Ezraq'a mensūbdur ki Nāfi' b. Hānife cem'atindendir.

[ز ر م ق]

الرُّزْمَانِقَةُ [ez-zurmāniqat] (zā'nın zamımı ve nūn'un kesriyle) Sūftan bir cins cūbedir. Ve fi'l-hadīsi: **”أَنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا آتَى فِرْعَوْنَ أَنَّهُ وَعَلَيْهِ رُزْمَانِقَةٌ”** یعنی جُبَّةٌ صُوفٍ Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben bunu 'İbrāniyye zann ederim ve tefsīr hadīs-i şerīftendir. Ba'zılar eyitti: Bu Fārisī-i mu'arrebdir, bunun aslı "uştur-bāne"dir, deveci metā'ı ma'nāsına.

[ز ع ق]

الرَّعَى [ez-za'q] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Çağırmaq; yukālu: **رَعَعْتُ** بِهِ رَعَعًا

الرَّعَى [ez-ze'aq] (fethateynle) Masdardır,

hālet-i sūrūrda feza' üzere olup sayha kılmak ma'nāsına; yukālu: زَعَقَ يَزْعُقُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرِّعَقُ [ez-ze'iq] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ile) Şol kimsedir ki sūrūrunda feza' üzere olup haykırır.

الْإِزْعَاقُ [el-iz'āk] (hemzenin kesriyle) Çağirtmak.

الْإِنْزِعَاقُ [el-inzi'āk] (hemzenin ve zā'nın kesriyle) Çağırılmak; yukālu: أَرْعَقَهُ الْخَوْفُ حَتَّى زَعَقَ وَأَنْزَعَقَ

الْمَزْعُوقُ [el-mez'ūk] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Korkutulup çağırılan kimse; yukālu: أَرْعَقْتُهُ فَهُوَ مَزْعُوقٌ أَرْعَقْتُ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ Kezā kāle'l-Aşma'. Ve kāle'l-Umevī: يُقَالُ زَعَقْتُهُ فَهُوَ مَزْعُوقٌ Ve

مَزْعُوقٌ [mez'ūk] Tuzlu olan ta'āma dahi derler; yukālu: طَعَامٌ مَزْعُوقٌ إِذَا كَثُرَ مِلْحُهُ

الزُّعَاقُ [ez-zu'āk] (zā'nın zammı ve 'ayn'ın tahfiyle) Tuzlu su; yukālu: مَاءٌ زُعَاقٌ أَيْ مِلْحٌ

[ز ع ق]

الرُّعْفُوقُ [ez-zu'fūk] (zā'nın ve fā'nın ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bed-hū olan kimse, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına.

الرُّعَافِيُّ [ez-ze'āfik] Cem'i. Ve eñşede Ebū Mehdī: "إِنِّي إِذَا مَا حَمَلْتُ الرُّعَافِيَّ | | وَاضْطَرَبْتُ مِنْ تَحْتِهَا الْعِنَافِيُّ"

[ز ق ق]

الرِّقُّ [ez-zik] (zā'nın kesri ve kāf'ın teşdidıyla) Tulum, şikā ma'nāsına.

الْأَزْكَاقُ [el-ez'āk] (hemzenin fethi ile) Cem-i killeti.

الرِّقَاقُ [ez-zikāk] (zā'nın kesriyle) Cem-i kesreti.

الرُّقَّانُ [ez-zuqān] (zā'nın zammı ve kāf'ın teşdidıyla) Kezālik cem'i, ذَنَابٌ [zi'āb] ile

ذُؤْبَانٌ [zu'bān] gibi, ذُؤْبٌ [zi'b]in cem'inde kurtlar ma'nāsına. Ve رُقَّانٌ [zuqān] [zuqāk]ın dahi cem'i gelir, 'alā-mā se-yeçü, حُوَارٌ [huvār] ile حُورَانٌ [hūrān] gibi hā-i mühmele ile veled-i nāka ma'nāsına.

التَّرْقِيمُ [et-tezkīk] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Deriyi başı cānibinden soyup çıkarmak, halkın mu'tādına muhālif.

الرُّقَّاقُ [ez-zuqāk] (zā'nın zammı ile) Sokak, sikke ma'nāsına; tezkīr ve te'nīsī cā'izdir. Añfeş eyitti: Ehl-i Hicāz طَرِيقٌ [tarīk]i ve صِرَاطٌ [şirāt]ı ve سَبِيلٌ [sebīl]i ve سَوْقٌ [sūq]u ve رُقَّاقٌ [zuqāk]ı ve كَلَاءٌ [kellā] i kikāf'ın fethi ve lām'ın teşdidıyla sūk-ı Başra'dan 'ibārettir, mü'ennes kılarlar. Ve Benī Temīm bunları cümle müzekker kılarlar.

الْأَرْقَاقُ [el-eziqkat] (hemzenin fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i, sokaklar ma'nāsına, حُوَارٌ [huvār] ile أَحْوَرَةٌ [ahviret] gibi, nitekim el-ān mürür etti.

الرُّقُّ [ez-zak] (zā'nın fethiyle) Kuş yavrusuna ağzıyla gıdā yedirmek; yukālu: رَقَّهُ يَرْقُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَطْعَمَ فَرَحَهُ بِفِيهِ

الرُّزْزَقَةُ [ez-zakzeqat] ('alā-vezni الرُّزْزَقَةُ [ez-zelzelet]) Tıflı oynatmak, الطِّفْلِ تَرْقِصُ ma'nāsına.

[ز ل ق]

الرِّزْلُ [ez-zela] (fethateynle) Dayıncak yer, دَحْضٌ [dahd] ma'nāsına. Ve bu aslında رَلَقْتُ رَلَقْتُ den masdardır; yukālu: رَلَقْتُ رَلَقْتُ رَلَقْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

رَلَقْتُ [zela] Düz yere dahi derler ki onda bir nesne olmaya; minhu kavluhu ta'alā: «فَتَضَيِّحْ صَعِيدًا رَلَقًا» (الكهف، 40) أَيْ أَرْضًا مَلْسَاءً Ve لَيْسَ بِهَا شَيْءٌ

الرِّزْلُ [ez-zel] (zā'nın fethi ve lām'ın

sükūnuyla) Tırāş etmek; yukālu: زَلَقَ رَأْسَهُ Ve *Terceme-i Muhtār*'da bāb-ı evvele işāret etmiştir, sehvidir.

الْإِزْلَاقُ [el-izlāk] (hemzenin kesriyle) Dayındırmak; yukālu: أَزْلَقْتُهُ أَنَا Ve

إِزْلَاقٌ [izlāk] Nāka veledin iskāt etmeğe dahi derler; yukālu: أَزْلَقْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَشْمَطَتْ Ve

إِزْلَاقٌ [izlāk] Baş tırāş etmeğe dahi derler.

الْتَّرْلِيْقُ [et-tezliq] (‘alā-vezni **الْتَّرْكِيمِ** [et-tekrīm]) Kezālik baş tırāş etmek; yukālu: أَزْلَقَهُ وَزَلَقَهُ تَزْلِيْقًا

الْمَزْلَاقُ [el-mezlāk] (mīm'in ve lām'ın fet-hiyle) Dayıncak yer.

الزَّلَاقَةُ [ez-zellāqat] (zā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bi-ma'nahā.

الْمِزْلَاقُ [el-mizlāk] (mīm'in kesriyle ve zā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla kapı bektilir ve açılır miftāhsız, **مِزْلَاجٌ** [mizlāj] gibi veznen ve ma'nen. Ve

مِزْلَاقٌ [mizlāk] Şol ata derler ki veledin çok iskāt eyleye.

الزَّلِيْقُ [ez-zelīq] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Anası karnından düşen veled.

الزَّلِيْقُ [ez-zelīq] (zā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kimsedir ki cimāc etmezden evvel inzāl ede.

الزُّمَلِيْقُ [ez-zumeliq] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle **هُدْبِدٌ** [hudebid] vezni üzere) Bi-ma'nāhu.

الزُّمَالِيْقُ [ez-zumāliq] (zā'nın zammı ve lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

الزُّمَلِيْقُ [ez-zummeliq] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: رَجُلٌ زُمَالِيْقٌ وَزُمَلِيْقٌ إِذَا كَانَ يَنْزِلُ

قَبْلَ أَنْ يَجَامِعَ

الزُّلَيْقُ [ez-zulleyq] (zā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle ve yā'nın sükūnuyla) Bir cins şeftalidir ki tüyü yoktur ve ona lisān-ı Fāriside şeftereğ derler.

[ز ن ق]

الزِّنَاكُ [ez-zināk] (zā'nın kesriyle) Bir bağdır ki uyana çene altından bağlarlar ki Türkī ona gül-efser derler ve zā'nın meksür olması sāhib-i *Muhezzeb*'in tasrīhine ve nüsah-ı *Şihāh*'ın zabtına binā'endir, ammā *Ķāmūs*'ta zā mazmūm olmağa işāret olunmuştur, ikisi de lügat olmak ihtimāli vardır. Ve

زِنَاكٌ [zināk] Nisā tā'ifesinin zīnetinden bo-yun kıstı dedikleri nesneye dahi derler.

الزَّنَقُ [ez-zenq] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Atın gül-efserin bağlamak; yukālu: زَنَقْتُ الْفَرَسَ

الزَّنَقُ [ez-zenaq] (fethateynle) Gül-efser bağlayacak yer.

الزَّنَقَةُ [ez-zenqat] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Dar olan sokak, sikke-i zayyi-ka ma'nāsına.

الْمَزْنُوْقُ [el-Meznūq] (mīm'in fethi ve nūn'un zammıyla) ‘Āmir b. eṭ-Ṭufeyl'in atının ismidir.

[ز و ق]

الزَّأْوُقُ [ez-zāvūq] (‘alā-vezni **الْكَأْفُورُ** [el-kāfūr]) Jīvenin ismidir, ehl-i Medīne lügati üzere. Ve jīve cemī-i yaldızlarda istī‘māl olunur, zīrā jīveyi altın ile demir üzerine vaz ederler, āteş üzere koyacak jīve gidip altın demir üzerinde kalsın diye.

زَلَقٌ [zelāk] Kezālik davarın ‘acizine dahi

derler.

الْمُرُوقُ [el-muzevvaḳ] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Zikr olunan ma'nadan me'hūzdur, her müzeyyen olan nesneye مُرُوقٌ [muzevvaḳ] derler, egerçi onda زَاوُوقٌ [zāvūḳ] ya'nī jīve yoksa da.

الْتَّرِيقُ [et-tezvīḳ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zīnet etmek; yukālu: رَوَّقْتُ الْكِتَابَ وَالْكَلامَ إِذَا حَسَّنْتَهُ وَقَوَّمْتَهُ

الزِّيُّ [ez-zīḳ] (zā'nın kesri ve meddiyle) Gömlek yakasından boynu ihāta eden yer. Ve

زِيُّ بِنِ بَسْطَامَ [Zīḳ b. Bistām] Kabīle-i Şeybān'dan bir kimsenin ismidir.

التَّرِيُّ [et-tezeyyūḳ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Tezeyyün ma'nāsıdır; yukālu: تَرَيَّتِ الْمَرْأَةُ وَتَرَيَّعَتْ بِالْقَافِ وَبِالْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ إِذَا تَرَيَّنَتْ وَاكْتَحَلَتْ

[ز ه ق]

الرُّهُوقُ [ez-zuhūḳ] (zammeteynle) Kemikte ilik çok olmak; yukālu: زَهَقَ الْمُخُّ يَزْهَقُ مَنْ بِالْقَافِ وَبِالْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ إِذَا اكْتَنَرَ فَهُوَ زَاهِقٌ رِوَايَةٌ. Ve bu Ya'ḳūb rivāyetidir. Ve

زَاهِقٌ [zāhiḳ] Şol davara derler ki semīn olup ilikli ola. Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] Rūḥ çıkmağa dahi derler; yukālu: زَهَقَتْ نَفْسُهُ تَزْهَقُ زُهُوقًا إِذَا حَرَجَتْ ”أَنَّ النَّحْرَ فِي الْحَلْقِ وَاللَّبَّةِ وَأَقْرَبُوا“ Ve fi'l-hadīsi: “Deveyi iki yerden zebh edip rūhu çıkınca tevakkuf eylen.” Ve kālallāhu ta'ālā: ﴿وَتَزْهَقُ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ (التوبة، 55، 85) Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] Muzmahill olmağa dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَزَهَقَ الْبَاطِلُ﴾ (الإسراء، 81) Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] Cemā'atten ileri gitmeğe dahi derler; yukālu: زَهَقَتِ الرَّاحِلَةُ تَزْهَقُ زُهُوقًا

إِذَا سَبَقَتْ وَتَقَدَّمَتْ أَمَامَ الْحَيْلِ Ve

زُهُوقٌ [zuhūḳ] Ok hedefe tecāvüz kılmağa dahi derler. Ve Ebū 'Ubeyd *Muşannef* te eyitti: Bu zikr olanların fi'linde زَهَقٌ yoktur, hā'nın kesriyle belki زَهَقٌ dır hā'nın fethiyle egerçi ba'zı kimse زَهَقٌ kesr ile lügattır, زَهَقٌda fethiyle demiştir dedi.

الزَّاهِقُ [ez-zāhiḳ] (hā'nın kesriyle) Şol ilik-tir ki kemikte cem' olup muhkem ola. Ve

زَاهِقٌ [zāhiḳ] İleri giden kimse ma'nāsına da gelir. Ve 'askerde sınıp ileri kaçana dahi derler.

الزُّهَقُ [ez-zuhhaḳ] (zā'nın zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Cem'i, ileri kaçanlar ma'nāsına.

الْإِزْهَاقُ [el-izhāḳ] (hemzenin kesriyle) Oku nişāndan tecāvüz ettirmeğe dahi derler; yukālu: أَزْهَقَ السَّهْمَ صَاحِبُهُ Ve

إِزْهَاقٌ [izhāḳ] Kāseyi doldurmağa dahi derler; tekülü: أَزْهَقْتُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ Ve

إِزْهَاقٌ [izhāḳ] Davar eyeri boynuna getirmeğe dahi derler; yukālu: أَزْهَقْتُ الدَّابَّةَ السَّرْجَ إِذَا غَدَاذٌ Ve gāh olur rā'yla dahi isti'māl olunur. Ve

إِزْهَاقٌ [izhāḳ] Öldürmeğe dahi derler, katl ma'nāsına.

الْمُزْهِقُ [el-muzhiḳ] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Sür'at edici; yukālu: رَأَيْتُ إِغْدَاذًا Ve فُلَانًا مُزْهِقًا إِذَا كَانَ مُغْدًا Ve

مُزْهِقٌ [muzhiḳ] Öldürücüye dahi derler, kātīl ma'nāsına.

الْمَزْهِقُ [el-mezhiḳ] (hā'nın fethi ile) Maktūl ma'nāsına.

الْأَزْهَائِقُ [el-ezāhiḳ] (hemzenin fethi ve

meftūh olmaz. Ve ذُرُوحٌ [zurrūḥ] bir kırmızı böcektir ki noktaları vardır, sümümdandır.

الْمَسَاتِقُ [el-mesāṭiḳ] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Şol kürklerdir ki yenleri uzundur.

الْمَسْتَقَةُ [el-mestekāt] (mīm'in fethi ve sīn'in sükunu ve tā'nın fethiyle) Vāhidi, zikr olunan kürk ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun aslı lisān-ı Fārisīde "muşte"dir, ta'rib olunmuştur.

[س ح ق]

السَّحْقُ [es-sahḳ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Bir nesneyi yumuşatmak; yukālu: سَحَقْتُ الشَّيْءَ Ve

سَحَقٌ [sahḳ] Eski beze dahi derler. Ve

سَحَقٌ [sahḳ] Seğirtmeden aşağı ve yürümeden yukarı olan yelmeye dahi derler.

الْإِنْسِحَاقُ [el-insihāḳ] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Yumuşamadır; yukālu: سَحَقْتُهُ فَأَنْسَحَقَ

السُّحُقُ [es-suhḳ] (sīn'in zammı ve ḥā'nın sükunuyla) Irak olmak ma'nāsıdır. Ve سُحُقٌ [suhuḳ] dahi cā'izdir zammeteynle, عُسْرٌ [ʿusr]le عُسْرٌ [ʿusr] gibi; yukālu: سَحَقْتُ الشَّيْءَ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve

سُحُقٌ [suhḳ] Uzun olan hurmā ağaçlarına dahi derler; سَحُوقٌ [sehūḳ]un cem'idir, 'alā-mā se-yecī'u.

السَّحِيقُ [es-sehīḳ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Irak olan nesne, ba'tid ma'nāsına.

الْإِشْحَاقُ [el-ishāḳ] (hemzenin kesri ile) Irak etmek; yukālu: أَشْحَقَهُ اللهُ أَيُّ أَبْعَدَهُ Ve bez eskimek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَشْحَقْتُ إِذَا أَخْلَقْتُ وَبَلِي Ve bu Ya'qūb rivāyetidir. Ve

إِشْحَاقٌ [ishāḳ] Deve ayağı aşınmağa dahi derler; yukālu: أَشْحَقُ حُفَّ الْبَعِيرِ إِذَا مَرَنَ مَرَانَةً [merānet] rā-i mühmele ile devenin ayağı mülāyim olmağa derler aşınmadan. Ve

إِشْحَاقٌ [ishāḳ] Memenin sütü gidip memesi çekilip karna yapışmağa dahi derler. Ve

إِشْحَاقٌ [İshāḳ] Esmā-i ricāldendir. Eger bununla ism-i 'acemī murād olursa ma'rifede lā-yansarif olur, aslından tagyīr olunup kelām-ı 'Arabda gayr-i ma'rūf vāki' olduğundan ötürü. Ve eger أَشْحَقَهُ السَّفَرُ dan olup masdardan menkūl murād olursa أَبْعَدَهُ السَّفَرُ ma'nāsına, bu hinde munsarif olur, zīrā kelām aslında tagyīr olunmamış olur.

السُّحُوقُ [es-sehūḳ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Uzun olan hurmā ağacı, nahl-i tavīl ma'nāsına. Ve

سَحُوقٌ [sehūḳ] Merkebin uzununa dahi derler erkek olsun dişi olsun; yukālu: أَتَانٌ سَحُوقٌ وَحِمَارٌ سَحُوقٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا

السَّوْحُوقُ [es-sevhāḳ] ('alā-vezni [ḥaydar]) Uzun ma'nāsıdır.

السُّمْحُوقُ [es-sumhūḳ] (sīn'in ve ḥā'nın zammı ve mīm'in sükunu ile) Kezālik uzun hurmā ağacıdır; mīm zāyidedir.

السِّمْحَاقُ [es-simhāḳ] (sīn'in kesri ve mīm'in sükunuyla) Baş kemiğinin üzerinde bir yufka deridir. Ve o deriye inen baş yarığına سِمْحَاقٌ [simhāḳ] dedikleri bundan me'hūzdur.

سَمَاحِيقُ السَّمَاءِ [semāḥīḳu's-semā'] (sīn'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Gök yüzünde olan yufka bulutlar ma'nāsıdır. Ve iç yağı üzerinde olan ince derilere dahi سَمَاحِيقٌ [semāḥīḳ] derler. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki işbu mīm'ler ziyāde

ola.Sāhib-i *Ḳāmūs* hurūf-ı usūldan itibār etmiştir.

[س د ق]

السُّودَقُ [es-sevdaḳ] (‘alā-vezni جَوْهَر [cevh-her] ve’d-dālu muhmeletun) Bilezik, سِوَارٍ [sivār] ma‘nāsına. Bu zikr olunan sāhib-i *Ḳāmūs*’un tasrīhine binā’endir, egerçi nūsah-ı musahhaha-i *Şihāh*’ta ve sār lügatta zāl-ı mu‘ceme ile vāki‘ olmuştur. Ve

سُودَقُ [sevdaḳ] Kezālik balabana dahi derler ki doğan cinsindedir.

السُّودَنِيقُ [es-sevdenīḳ] (sīn’in ve dāl’ın fethi ve nūn’un kesri ve meddiyle) Kezālik balaban, صَفْرٌ [şaḳr] ma‘nāsına. Ve gāh olur, صَفْرٌ [şaḳr] çakıra dahi itlāk olunur. Ve

السَّيْدَنُوقُ [es-seydenūḳ] (sīn’in ve dāl’ın fethi ve nūn’un zammı ve meddiyle) Kezālik balaban ma‘nāsına.

السُّودَانِيكُ [es-sūdānik] (sīn’in zammı ve meddi ve nūn’un kesriyle) Bi-ma‘nāhu eyzan.

السَّدَقُ [es-sedaḳ] (fethateynle) Sāye gecesi dedikleri gece ki tersālar onda od yakarlar; lisān-ı Fārisī üzere “sede” lafzından mu‘arrebdir sīn-i mūhmele ile.

[س ر ق]

السَّرَقُ [es-seraḳ] (fethateynle) Uğurlamak; yukālu: سَرَقَ مِنْهُ مَالًا يَسْرُقُ سَرَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve gāh olur سَرَقَهُ مَالًا dahi derler سَرَقَ مِنْهُ مَالًا ma‘nāsına. Ve fi’l-meseli: “سَرَقَ الشَّارِقُ” فَاتْتَحَرَ Ya‘nī “Asl māl sāhibi kendin boğazlamayıp sabr etti, sārīk sabr etmedi.” Ve

سَرَقُ [seraḳ] Kezālik uğruluk ma‘nāsına ismdir. Ve

سَرَقُ [seraḳ] Harīrden olan kumāşlara dahi derler, ‘alā-mā se-yecī’u.

السَّرِيقَةُ [es-serīḳat] (kezālik sīn’in fethi ve rā’ın kesriyle) İsmidir, uğruluk ma‘nāsına.

التَّسْرِيقُ [et-tesrīḳ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Uğruluğa nisbet etmek; yukālu: “إِنَّ ابْنَكَ سَرَقٌ” (يوسف، 81)

الْإِسْتِرَاقُ [el-istirāḳ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesneyi gizli etmeğe derler; yukālu: إِسْتَرَقَ السَّمْعَ أَي سَرَقَ مُسْتَحْفِيًا Mevcūd olan nūsah-ı *Şihāh*’ta böyle vāki‘ olmuştur, lākin zāhir bu idi ki سَمِعَ مُسْتَحْفِيًا denileydi.

الْمُسَارَعَةُ [el-musāreḳat] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Bir nesneyi uğurlayın bakmağa derler; yukālu: هُوَ يُسَارِقُ النَّظْرَ إِلَيْهِ Ve إِهْتِبَالٌ [ihtibāl] fırsat düşürmeğe derler.

السَّرَقُ [es-seraḳ] (fethateynle) Harīrden olan kumāşlar. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: سَرَقٌ [seraḳ] ak harīrden olana derler. Ve

سَرَقُ [seraḳ] Uğurlamağa dahi derler, ‘alā-mā merre ānifen.

السَّرِيقَةُ [es-sereḳat] (fethateynle) Vāhidi. Ve bunun aslı lisān-ı Fārisīde “sere”dir ceyyid ma‘nāsına, ta‘rīb olunup سَرَقٌ [seraḳ] denmiştir, nitekim “bere” hamel ma‘nāsına ta‘rīb olunup بَرَقٌ [beraḳ] denmiştir. Ve “yelme” kaftan ma‘nāsına ta‘rīb olunup يَلْمَقُ [yelmāḳ] denmiştir.

الْإِسْتِبْرَاقُ [istebraḳ] (hemzenin kesri ve tā’nın ve rā’nın fethiyle ve sīn’in ve bā’nın sükūnuyla) Kalın olan atlas.

سُرَقُ [Surraḳ] (sīn’in zammı ve rā’nın fethi ve teşdīdiyle)

مَسْرَقَانِ [Mesreḳān] (mīm’in ve rā’nın fethi

ile) Mezbūrlar birer mevzi'in ismidir. Ve ba'zı nüsahta rā'nın zammı ile dahi rivāyet olunmuştur.

سُرَاةٌ [Surākat] (zamm-ı sīn'le) Sahābeden bir kimsenin ismidir ki o Surāka b. Cu'şum'dur cīm'in ve şīn'in zammı ile.

[س ر د ق]

السَّرَادِقُ [es-surādīk] (sīn'in zammı ve dāl'in kesriyle) Serā-perde.

السَّرَادِقَاتُ [es-surādīkāt] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'i. Ve her ev ki bezden ola ona سُرَادِقُ [surādīk] derler.

الْمُسْرَدَقُ [el-muserdaq] (mīm'in zammı ve sīn'in ve dāl'in fethiyle) Serā-perdeli olan ev; yukālu: بَيْتٌ مُسْرَدَقٌ

[س ر م ق]

السَّرْمَاكُ [es-sermaḳ] [جعفر] [ca'fer] vezni üzere) Sirken dedikleri ot.

[س ف ق]

السَّفَقُ [es-sefḳ] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kapıyı örtmek.

الْإِسْفَاكُ [el-isfāk] (hemzenin kesriyle) Kezālik kapıyı örtmek.

الْإِنْسِفَاكُ [el-insifāk] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Kapı örtülmek; yukālu: سَفَقْتُ الْبَابَ وَأَسْفَفْتُهُ إِذَا رَدَدْتَهُ فَانْسَفَقَ

السَّفِيكُ [es-sefīk] (sīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Sık dokunmuş olan bez, صَفِيكٌ [şafīk] ma'nāsına. Ve

سَفِيكٌ [sefīk] Bī-hayā olup yüzü berk olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ سَفِيكٌ الْوَجْهَ أَيَّ وَقِحَ

السَّفَاةُ [es-sefākat] (sīn'in fethiyle) Bez sık dokunmak. Ve yüz berk olup bī-hayā olmak; yukālu: سَفَقَ سَفَاةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

السَّفَاسِيكُ [es-sefāsīk] (sīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Kılıcın yüzünde olan yollar, طَرَائِقُ السَّيْفِ ma'nāsına; Fārisī-i mu'arrebdir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: سَفَاسِيكٌ [sefāsīk] kılıcın yüzünde olan cevheridir, فِرْنَدُ سَيْفٍ ma'nāsına.

[س ل ق]

السَّلَقُ [es-selaḳ] (fethateynle) Düz yer, فَاعٌ صَفْصَفٌ ma'nāsına.

السَّلْقَانُ [es-sulḳān] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnu ile) Cem'i, خَلَقٌ [ḫalaḳ] ile خُلُقَانٌ [ḫulḳān] gibi, eski bez ma'nāsına.

السَّمْلَقُ [es-semლაḳ] ('alā-vezni حَيْدَرٌ [ḫaydar]) Kezālik düz yer ma'nāsına, mīm'in ziyādesiyle.

السَّمَالِكُ [es-semālīk] (sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Cem'i, düz yerler ma'nāsına.

السَّلْقُ [es-selḳ] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir kimseyi arkası üzere bırakmak; yukālu: طَعَنْتُهُ فَسَلَقْتُهُ إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَلَى ظَهْرِهِ Ve

سَلَقٌ [selḳ] Çağırmaq ma'nāsına da gelir, صَلَقٌ [şalḳ]ta lügattır şād-ı mühmele ile ve ḳāf'la. Ve

سَلَقٌ [selḳ] Dil ile bir kimseye ezā etmeğe dahi derler şiddet-i kavlı bi'l-lisān ma'nāsına; kālallāhu ta'ālā: ﴿سَلَقُواكُمْ بِاللِّسَانِ﴾ (الأحزاب، 19) Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: سَلَقُوا بِاللِّسَانِ ma'nāsındır. Ve

سَلَقٌ [selḳ] Dağarcığı yağlamağa dahi derler; yukālu: سَلَقْتُ الْمَزَادَةَ إِذَا دَهَنْتَهَا Ve مَزَادَةٌ [mezādet] mīm'in fethi ile azık koyacak enbāna derler. Ve

سَلَقٌ [selḳ] Bir nesneyi çömleğe koyup fi'l-cümle kaynatmağa dahi derler; tekülü: سَلَقْتُ الْبَقْلَ أَوْ الْبَيْضَ إِذَا أَغْلَيْتَهُ بِالنَّارِ إِغْلَاءً خَفِيفَةً

سَلَقٌ [selq] Davarın arkasında yağır yerinden kalan beyāzına dahi derler. Ve

سَلَقٌ [selq] Çuvalın bir kulpun öbür kulpu-na geçirmeğe dahi derler.

السَّلَقَاءُ [es-silqā] (sīn'in kesri ve elifin meddiyle) Kezālik arka üzerine bırakmak; yukālu: **سَلَقْنَاهُ سَلَقَاءً إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَلَى ظَهْرِهِ** Āhirine yā ziyāde kılmakla, nitekim **جَعِبْنَاهُ جَعْبَاءً** demişlerdir **جَعِبْنَاهُ** den me'hūz olmakla, **صَرَغْنَاهُ** ma'nāsına. Ve 'avreti arkası üzere yatırıp cimāc etmeğe dahi derler; yukālu: **سَلَقَهَا** **وَسَلَقَاهَا إِذَا بَسَطَهَا ثُمَّ جَامَعَهَا**

الْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilqā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse arkası üzere yatmak; yukālu: **إِسْتَلَقَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ عَلَى ظَهْرِهِ وَهُوَ إِفْتَعَلَى**

الْإِسْلِقَاءُ [el-isliqā] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِسْلَقْتَنِي وَهُوَ إِفْعَلْتَنِي**

المِسْلَاقُ [el-mislāk] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Hatīb-i belīg olan kimse āvāzı bülend olup kelāmı fasīh olmak cihetinden.

السَّلَاقُ [es-sellāk] (sīn'in fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

المِسْلَاقُ [el-mislāk] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnu ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; maksūrun minhu; yukālu: **حَطِيبٌ مِصْفَعٌ** Ve **مِصْفَعٌ** [mişqaç] sīn'le ve şād'la lügattır.

السَّلَاقُ [es-sulāk] (sīn'in zammı ile) Şol si-vilcelerdir ki dilin dibinde çıkar. Ba'zılar eyitti: Diş dibinin derisi soyulmaktır.

السِّلَقُ [es-silq] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kurt ki sibāç kısmındadır.

السِّلَقَةُ [es-silqat] (sīn'in kezālik kesri ve lām'ın sükūnuyla) Mü'ennesi. Ve gāh olur yüz­süz olan 'avrete dahi **سِلَقَةٌ** [silqat] der-

ler. Ve

سِلَقَةٌ [silqat] Pazı dedikleri ota dahi derler ki ekl olunur.

السِّلِيقَةُ [es-seliqat] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Devenin yanında kolan yerinden bākī kalan yerdir. Ve

سَلِيقَةٌ [seliqa] Tabī'ata dahi derler; yukālu: **پَسْ فَلَانٌ يَتَكَلَّمُ بِالسَّلِيقَةِ أَيُّ بَطْبَعِهِ لَا عَنْ تَعَلُّمٍ** Pes kelimāt-ı sādıra mahzā tabī'ından nāşī ol-duğu için tabī'ata mensüb olur.

التَّسَلُّقُ [et-teselluq] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Dīvār üzerine çıkmak; yukālu: **تَسَلَّقَ الْجِدَارَ إِذَا تَسَوَّرَهُ**

السَّلِيقُ [es-seliq] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki ağaçtan dökülür.

سَلُوقٌ [Seluq] (sīn'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Yemen vilāyetinde bir karyenin ismidir ki ona dūrūc ve kilāb nisbet olunur. **كِلَابٌ سَلُوقِيَّةٌ** ve **دُرُوعٌ سَلُوقِيَّةٌ** derler. Ba'zılar eyitti: **سَلُوقٌ** [Seluq] **الْأَلَانُ** [el-Lān] demekle ma'rūf şehrin ismidir ki **كِلَابٌ سَلُوقِيَّةٌ** ona nisbet olunur.

[س م ق]

السُّمُوقُ [es-sumuq] (zameteynle) Yüksek ve uzun olmak; yukālu: **سَمَقٌ يَسْمُقُ سُمُوقًا** **مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَلَا وَطَالَ**

السُّمَاقُ [es-summāk] (sīn'in zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Ma'rūftur.

السُّمَاقُ [es-sumāk] (sīn'in zammı ve mīm'in tahfiifiyle) Hālis yalan ki içinde gerçek nesne olmaya; yukālu: **كَذَّبَ سُمَاقٌ إِذَا كَانَ خَالِصًا**

السَّمِيقَانُ [es-semiқан] (sīn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Öküz boyun-duruğunda olan iki ağaçtır ki öküzün boyun-ın ihāta eder tavk misālinde.

السَّمْسُقُ [es-semsaq] (sīn'lerin fethi ve mā-beynde mīm'in sükūnu ile) Bir hūb kokulu ottur ki ona merzengūş derler. Ba'zılar "merzengūş" çiğdem dedikleri ma'rūf çiktir demiş, kezā fī ba'zi nūsahi'ş-*Şihāh*.

[س ن ق]

السَّنَقُ [es-senak] (fethateynle) Tohme olmak; yukālu: شَرِبَ الْفَصِيلُ حَتَّى سَنَقَ مِنَ الْبَابِ Ve الرّابِعِ فَصِيلٌ [feṣīl] fā ile ve şād-ı mühmele ile deve yavrusudur.

[س و ق]

السَّاقُ [es-sāk] (ʿalā-vezni [el-hāl]) Ayağın inciğidir. Ve

السُّوقُ [es-sūq] (sīn'in zammı ve meddiyle) Cem'î, أُسْدٌ [esed]le أُسْدٌ [usd] gibi, nitekim ʿan-karīb işāret olunur.

السِّقَانُ [es-sīkān] (sīn'in kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î, incikler ma'nāsına.

الْأَسُوقُ [el-esvuk] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammı ile) Kezālik cem'î.

السُّوقَاءُ [es-sevqā] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Baldırı hūb olan ʿavret.

الْأَسْوَاقُ [el-esvaq] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Baldırlı olan er. Ve

أَسْوَاقُ [esvaq] Bacakları uzun olan ere dahi derler, tavīlū's-sākayn ma'nāsına. Ve

سَاقٌ [sāk] Birbiri ardınca ma'nāsına dahi gelir; yukālu: وَلَدْتُ فَلَانَةً ثَلَاثَةَ بَنِينَ عَلَى سَاقٍ Ve وَاحِدَةً أَيْ بَعْضُهُمْ عَلَى إِثْرِ بَعْضٍ لَيْسَتْ بَيْنَهُمْ جَارِيَةٌ جَذَعٌ

سَاقٌ [sāk] Ağacın özüne dahi derler جَذَعٌ ma'nāsına. Ve

سَاقٌ حُرٌّ [sāku ḥurr] Kumrunun erkeğine dahi derler. Ve

سَاقٌ [sāk] şiddet ma'nāsına da gelir; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿الْقَلَمُ﴾ (السَّاقُ) ﴿يَوْمَ يَكْشَفُ عَنْ سَاقٍ﴾

42) أَيْ عَنْ شِدَّةِ

الْمُسَاوَقَةُ [el-musāvakat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Şiddette fahr edişme; minhu kavluhum: إِذَا فَاحَرَهُ أُيُّهُمَا أُشِدُّ سَاوَقَهُ

سَاقَةُ الْجَيْشِ [sāqatu'l-ceyş] ʿAskerin āhirinde olan alay.

السُّوقُ [es-sūq] (sīn'in zammı ve meddiyle) Bāzār, çārşū ma'nāsına; tezkīri ve te'nisi cā'izdir. Ve

سُوقُ الْحَرْبِ [sūqu'l-ḥarb] Uğraş yerine derler. Ve

سُوقٌ [sūq] سَاقٌ [sāk]ın dahi cem'î gelir, incikler ma'nāsına; أُسْدٌ [esed]le أُسْدٌ [usd] gibi, nitekim mürür etti. Ve

سُوقٌ [sūq] سُوقَةٌ [sūqat]ın dahi cem'î gelir, nökerler ma'nāsına.

التَّسْوُوقُ [et-tesevvuk] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Alım satım etmek; yukālu: تَسَوَّقَ الْقَوْمُ إِذَا بَاعُوا وَاشْتَرَوْا

السُّوقَةُ [es-sūqat] (sīn'in zammı ve meddiyle) El altında olan adamlar, re'āyā ve nökerler ma'nāsına. Bunda müzekker ve mü'ennes ve vāhid ve cem' berāber olur.

السُّوقُ [es-sevq] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sürmek.

السِّيَاقُ [es-siyāk] (sīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَاقَ الْمَاشِيَةِ يَسُوقُهَا سَوْقًا Ve وَسِيْقًا

سَوْقٌ [sevq] Bir kimsenin inciğine vurmağa dahi derler; tekūlu: شَفَّتِ الرَّجُلُ إِذَا أَصَبَتْ Ve سَاقَةٌ

سِيَاقٌ [siyāk] Nez'-i rūha dahi derler; yukālu: رَأَيْتُ فَلَانًا يَسُوقُ أَيْ يَنْزِعُ عِنْدَ الْمَوْتِ

السَّائِقُ [es-sā'iq] (yā'nın kesriyle) Sürücü.

السَّوَاقُ [es-sevvāk] (sīn'in fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Mübālaga ile sürücü.

الإستياق [el-istiyāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sürmek.

الإنسياق [el-insiyāk] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Sürülmek; yukālu: **إِسْتَأَقَهَا فَانْسَأَقْتُ**

السِّيَقَةُ [es-seyyiḳat] (sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol davardır ki onu 'adū gāret edip sürmüş ola, **سِيَقَةٌ** [sīḳat] gibi. Ve **سَيِّقٌ** [seyyiḳ] Ebū Zeyd rivāyeti üzere şol buluttur ki onu yel süre ve yağmurunu olmaya.

الإِسَاقَةُ [el-isāḳat] (hemzenin kesriyle) Sürmek için davar vermek; yukālu: **أَسَقْتُكَ إِبِلًا** **أَيَّ أَعْطَيْتُكَ إِبِلًا تَسُوْقُهَا**

السُّوَيْقُ [es-sevīḳ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Piste dedikleri ma'ṛūf nesne ki me'kulāt kısmındandır.

[س ه ق]

السُّهُوقُ [es-suhūḳ] (sīn'in ve vāv'ın fethiyle ve hā'nın sükūnuyla) Ricālden uzun olan kimse. Ve şedīd olan yeledahi derler, Ferrā rivāyeti üzere.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ب ق]

الشُّبُقُ [eş-şebak] (fethateynle) Şehvet gālib olmak; yukālu: **شَبِقَ يَشْبِقُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

[ش ب ر ق]

الشُّبْرَقَةُ [eş-şebreḳat] ('alā-vezni **الدَّحْرَجَةِ** [ed-daḥrecet]) Bez yırtmak.

الشُّبْرَاقُ [eş-şibrāk] (şīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'ṇāhā; tekūlu: **شَبِرَقْتُ** **التَّوْبَ شَبِرَقَةً وَشَبِرَاقًا إِذَا مَرَّقْتُهُ** Ve

شَبِرَقَةٌ [şebreḳat] Kat' ma'ṇāsına da gelir; yukālu: **شَبِرَقْتُ اللَّحْمَ وَشَبِرَقْتُهُ أَيَّ قَطَعْتُهُ**

الشُّبْرِيقُ [eş-şibriḳ] (şīn'in ve rā'nın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Bir cins dikendir ki tāzesine şibriḳ [şibriḳ] ve yābisine ضَرِيْعٌ [ḍarī'c] derler, Ka'be yollarında çok olur, yere yayılır, sākı olmaz, kurudukta kedi tırnağı gibi dikenleri olur.

الشُّبَارِيقُ [eş-şubāriḳ] (şīn'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol bezdir ki her biri eskimiş ola, mu'arrebdir, **عُذَافِرٌ** [ʿuzāfir]e mülhaktır. Ve **عُذَافِرٌ** [ʿuzāfir] 'ayn'ın zammı ile büyük olan devedir.

[ش د ق]

الشِّدْقُ [eş-şidḳ] (şīn'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Ağzın bir cānibi; yukālu: **نَفَخَ فِي شِدْقِيهِ أَيَّ فِي جَانِبِي فَمِهِ**

الأَشْدَاقُ [el-eşdāk] (hemzenin fethi ile) Cem'i, ağız cānibleri ma'ṇāsına.

الأَشْدَقُ [eş-şedaḳ] (fethateynle) Ağzın köşesi büyük olmak.

الأَشْدَقُ [el-eşdaḳ] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Ağzı köşesi büyük olan kimse;

yukālu: حَطِيبٌ أَشَدُّقُ

المُشْتَدِقُ [el-meştedik] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Şol kimsedir ki ağzının köşesin söylerken devşire, fesāhatla söylemek kasd edüben.

[ش ر ق]

الشَّرْقُ [eş-şarq] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gün doğacak yer, maşrik ma'nāsına. Ve

شَرَقٌ [şarq] Güneşin kendiye dahi derler; yukālu: طَلَعَ الشَّرْقُ Ve

شَرَقٌ [şarq] Gün doğmağa dahi derler.

الشَّرْوُكُ [eş-şurūk] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَرَقَتْ [الشَّمْسُ] شَرْقًا وَشَرْوًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ Ve

شَرَقٌ [şarq] Koyunun kulağın yarmağa da derler; yukālu: شَرَقَتْ الشَّاةُ أَشْرُقَهَا شَرْقًا إِذَا شَقَّقَتْ أُذُنَهَا

الشَّرَقُ [eş-şeraq] (fethateynle) Koyunun kulağı yarılmak; yukālu: شَرَقَتْ الشَّاةُ شَرْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

شَرَقٌ [şeraq] Gam ve gussaya derler; yukālu: شَرَقَ بِرَيْقِهِ إِذَا غَضَّ بِهِ يَارِيًا بَوَّغُولًا. Ve fi'l-hadīsi: "يُؤَخَّرُونَ" "إِلَى شَرَقِ الْمَوْتَى" Ya'nī namāzı te'hīr ederler güneşten bir lem'ca kalınca, 'inde'l-mevt kendi ağzı yarıyla boğulan kimsenin hayatı mikdārınca.

الشَّارِقُ [eş-şarīq] (rā'nın kesriyle) Ziyālī ma'nāsına; yukālu: "لَا آتِيكَ مَا دَرَّ شَارِقٌ" أَيُّ ذُرُورٍ مَا طَلَعَ نَبِيرٌ Ve ذُرُورٌ [zurūr] zāl-ı mu'ceme ile tulū' ma'nāsınadır.

المُشْرِقَانِ [el-meşriqān] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Yaz günlerinde ve kış günlerinde güneş doğduğu matla'lar.

المُشْرِقَةُ [el-meşruqat] (mīm'in fethi ve

rā'nın zammı ile) Şol mevzi'dir ki onda güneş için otururlar.

المُشْرِقَةُ [el-meşrekat] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā.

الشَّرِيقَةُ [eş-şerīkat] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā eyzan.

المِشْرَاقُ [el-mişrāk] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā kezālik, pes işbu zikr olunan dört lügat olur, güneş için ihtiyār olunan yer ma'nāsınadır.

التَّشْرِيقُ [et-teşerruq] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Güne karşı olan yerde oturmak; tekūlu: تَشَرَّقْتُ إِذَا جَلَسْتُ فِيهِ

الإِشْرَاقُ [el-işrāk] (hemzenin kesriyle) Ziyālī olmak; yukālu: أَشْرَقْتُ إِذَا أَضَاءَتْ

إِشْرَاقٌ [işrāk] Güneşin ziyāsına dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَشْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي شُرُوقِ الشَّمْسِ Ve

إِشْرَاقٌ [işrāk] Yüz nūrānī olmağa dahi derler; yukālu: أَشْرَقَ وَجْهُهُ إِذَا أَضَاءَ وَتَلَأَأَ حُسْنًا

الشَّرِيقُ [eş-şerīq] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol attır ki üzerinde aslā yağı olmaya.

التَّشْرِيقُ [et-teşriq] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Et kurutmak; takdīdū'l-lahm ma'nāsına. Eyyāmu teşriq'e أَيَّامُ تَشْرِيقٍ [eyyāmu teşriq] dedikleri bundan me'hūzdur. Ve أَيَّامُ تَشْرِيقٍ [eyyāmu teşriq] üç gündür ki onlar kurbān bayramının evvel gününden sonra gelen günlerdir, zīrā kurbān etleri o günde güneşe karşı serilip kurutulur. Ba'zılar eyitti: أَيَّامُ تَشْرِيقٍ [eyyāmu teşriq] dediler huccācın "أَشْرَقَ نَبِيرٌ" "أَشْرَقَ نَبِيرٌ" kavllerinden ötürü. Ve نَبِيرٌ [şebīr] şā-i müsellesenin fethi ve bā-i muvahhadenin kesri ve meddiyle Mekke-i müşerrefede bir dağın ismidir. Ve إِغَارَةٌ [igāret]

sür'at etmek ma'nāsındadır ve bu Ya'küb rivāyeti üzeredir. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: Kurbān güneş maşrık olmayınca zebh olunmadığı için تَشْرِيقِ أَيَّامٍ تَشْرِيقِ [eyyāmu teşrīk] dediler. Ve

تَشْرِيقٌ [teşrīk] Maşrık cānibine gitmeğe dahi derler; yukālu: "سَتَانٌ بَيْنَ مُسْرَقٍ وَمُعْرَبٍ"

الْمُسْرَقُ [el-muşerraq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Musallā ma'nāsındadır. Ve

مُسْرَقٌ [Muşerraq] Mescid-i Ḥayf'a dahi derler.

شَرِيقٌ [Şerīk] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir.

[ش ف ق]

الشَّفَقُ [eş-şefaḳ] (fethateynle) Güneş ziyāsının bakıyyesi ve humretidir, ibtidā-ı leylden yatsı namāzı vaktine karīb olunca. Ve Ḥalīl eyitti: شَفَقٌ [şefaḳ] gurūb-ı şems-ten vāki' olan humrettir, i'şā-i ahīre vaktine dek. Ve Ferrā eyitti: Ba'zı Arabdan işittim ki كَانَهُ الشَّفَقُ der idi, kırmızı giyen kimse hakkında. Ve

شَفَقٌ [şefaḳ] Bir nesnenin yaramazına dahi derler. Ve

شَفَقٌ [şefaḳ] Şefkate dahi derler.

الشَّفَقَةُ [eş-şefekat] (fethateynle) İsmidir, merhamet ma'nāsından.

الْمُشَفَّقُ [el-muşeffaḳ] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik yaramaza dahi derler; yukālu: عَطَاءٌ مُشَفَّقٌ أَي مَقْلَلٌ

الإِشْفَاقُ [el-işfāk] (hemzenin kesriyle) Şefkat etmek; tekülü: أَشْفَقْتُ مِنْهُ عَلَيْهِ Ve

إِشْفَاقٌ [işfāk] Hazer etmek ma'nāsına da gelir; tekülü: Hālā ki zikr olunan ma'nālara delālet eden إِشْفَاقٌ [işfāk]

in sülāsisi merhamet ma'nāsından gayriya delālet etmez, meselā شَفَقْتُ demezler حَزْرَتْ ma'nāsına. İbn Dureyd eyitti: شَفَقْتُ ve أَشْفَقْتُ derler bir ma'nāya. Ve ehl-i lügat buna inkār edip شَفَقْتُ gelmesin cā'iz görmediler.

الْمُشْفِقُ [el-muşfiḳ] (mīm'in zammı ve şīn'in sükunu ve fā'nın kesriyle) Şefkat edici kimse.

الشَّفِيقُ [eş-şefīk] (şīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

[ش ق ق]

الشَّقُّ [eş-şakḳ] (şīn'in fethi ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Yarık ma'nāsına.

الشُّقُوقُ [eş-şuḳūḳ] (zammeteynle) Cem'î, yarıklar ma'nāsına. Ve

شَقٌّ [şakḳ] Aslında masdar idi; tekülü: يَبِيدُهُ وَبِرَجْلِهِ شُقُوقٌ وَلَا تَقُلْ أَشْقَاقٌ Ve

شَقٌّ [şakḳ] Subh ma'nāsına da gelir. Ve yarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَفَقْتُ شَقٌّ فَلَانَ الْعَصَا إِذَا فَارَقَ الشَّيْءَ فَانْتَشَقَّ الْجَمَاعَةُ Ya'nī bir kelāmdır ki cemā'atine müfārakat eden kimse hakkında isti'māl olunur. Ve

شَقٌّ [şakḳ] Devenin azısı çıkmāğa dahi derler; yukālu: شَقٌّ نَابُ الْبُعَيْرِ إِذَا طَلَعَ وَهُوَ لُغَةٌ فِي شَقًّا Ve

شَقٌّ [şakḳ] Meşakkatli ma'nāsına da gelir; yukālu: شَقٌّ عَلَيَّ الشَّيْءُ يَشُقُّ شَقًّا مِنَ النَّابِ الْأَوَّلِ Ve

شَقٌّ [şakḳ] Meyyit bir cānibe bakıp kalmağa dahi derler; yukālu: شَقٌّ بَصْرُ الْمَيِّتِ إِذَا نَظَرَ إِلَى شَيْءٍ لَا يَزِيدُ إِلَيْهِ طَرْفُهُ وَلَا تَقُلْ شَقٌّ الْمَيِّتِ بَصْرَهُ

الْإِنْشِقَاقُ [el-inşīḳāk] (hemzenin ve şīn'in kesriyle) Yarılmak. Ve

إِنْشِقَاقُ الْعَصَا [inşīḳāḳu'l-aşā] Bir husūs

perākende olmağa dahi derler; yukālu:

إِنشَقَّتِ الْعَصَا إِذَا تَفَرَّقَ الْأَمْرُ

الشَّقَاقُ [eş-şukāk] (şīn'in zammıyla) Bir marazdır ki davarın bileğine ʿarız olur. Ve gāh olur inciğine dahi sirāyet eder, Yaʿkūb rivāyeti üzere.

الشَّقُّ [eş-şik̄k] ve

الشَّقَّةُ [eş-şik̄kat] (ikisinde dahi şīn'in kesriyle) Bir nesnenin nısfı; yukālu: أَخَذْتُ شَقًّا Ve الشَّاةُ وَشَقَّةُ الشَّاةِ

شِقٌّ [şik̄k] Dağın bir cānibine dahi derler. Ve fī hadīsi Um̄mi Zerʿ **وَجَدَنِي فِي أَهْلِ غُنْمِيَةَ إِلَّا** “ Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: **شِقٌّ** [Şik̄k] bir mevzi'in ismidir. Ve

شِقٌّ [şik̄k] Yarıya dahi derler; yukālu: هُوَ أَحْيَى وَشِقٌّ نَفْسِي

شِقٌّ [şik̄k] Meşakkat maʿnāsına da gelir. Ve minhu kavluhu taʿālā: **لَمْ تَكُونُوا بِالْغَيْهِ إِلَّا** ﴿لَمْ تَكُونُوا بِالْغَيْهِ إِلَّا﴾ (النحل، 7) Ve gāh olur meftūh kılınır, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere. Ve

شِقَّةٌ [şik̄kat] Şol pāreye dahi derler ki tah-tadan yāhūd ağaçtan kopar, gazbān olan kimse için **“إِخْتَدَّ فَطَارَتْ مِنْهُ شِقَّةٌ”** derler, yaʿnī **“Ziyāde hiddete gelip ondan bir pāre kopup havāya uçtu”** derler. Ve

شِقَّةٌ [şik̄kat] Irak olan sefere dahi derler; yukālu: شِقَّةٌ شَاقَّةٌ إِذَا كَانَتْ دَاتَ مَشَقَّةٍ

الشَّقَّةُ [eş-şuk̄kat] (şīn'in zammı ile) Bir pāre kumaş. Ve sāhib-i **Şurāh** **شُقَّةٌ** [şuk̄kat] atı önü bütün olmayan kaftanla tefsir etmiştir. Cevherī'nin ve sāhib-i **Ḳāmūs**'un tasrīhine muhālifet, nazar oluna. Ve

شُقَّةٌ [şuk̄kat] Sefer-i baʿīde dahi derler; yukālu: شُقَّةٌ شَاقَّةٌ

الشَّقِيْقُ [eş-şek̄ik̄] (şīn'in fethi ve k̄āf'in kesri ve meddiyle) Bir pārenin eşi ve mukābili, meselā bir nesne iki bölünse

her bir nısfı āharın **شَقِيْقٌ** [şek̄ik̄]i olur. Bu sebebden **“فُلَانٌ شَقِيْقٌ فُلَانٍ”** derler karındaşı maʿnāsına.

الشَّقِيْقَةُ [eş-şek̄ik̄at] (şīn'in fethi ve k̄āf'in kesri ve meddiyle) İki kumdan olan tepenin arasında olan otlu yer.

الشَّقَائِقُ [eş-şek̄āʾik̄] (şīn'in fethi ve yā'nın kesri ile) Cemʿi. Ve

شَقَائِقُ التُّعْمَانِ [şek̄āʾiḳu'n-nuʿmān] Gelin-cik çiçeği demekle maʿrūf olan çiçektir ki ona lāle-i kūhī dahi derler; vāhidī ve cemʿi berāberdir, Nuʿmān'a izāfet olunduğunun sebebi budur ki Nuʿmān nām kimse bir yeri korumuştur zikr olunan çiçeği teksir için, bināʿen **ʿalā zālīk tūʿmān şeqāʾiḳ uʿn-nuʿmān** dediler. Ve

شَقِيْقَةٌ [şek̄ik̄at] Şol ağrıdır ki başın ve yüzün nısfın ahz eder. Ve

شَقِيْقَةٌ [Şek̄ik̄at] Nuʿmān b. el-Munzir'in ceddesinin dahi ismidir.

الْأَسْقُ [el-eşak̄k] (hemzenin ve şīn'in fethiyle) Uzun olan at; yukālu: **فَرَسٌ أَسْقٌ أَيْ طَوِيلٌ**

الشَّقَاءُ [eş-şek̄āʾ] (şīn'in fethi ve elifin meddiyle) Müʿennesi, uzun olan yund maʿnāsına.

الْمُشَاقَّةُ [el-muşāk̄kat] (mīm'in zammı ve k̄āf'in teşdīdiyle) Muhālefet ve ʿadāvet etmek.

الشَّقَاقُ [eş-şik̄āk] (şīn'in kesriyle) Bi-maʿnāhā.

الإِشْتِاقُ [el-iştikāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin yarısını almak. Ve

إِشْتِاقٌ [iştikāk] Kelimātta ve husūmette doğrusın terk edip sağ cānibi ve sol cānibi ahz etmeğe de derler. Ve bir harfin bir harften iştikākı harf-i evveli harf-i sāniden

ahz etmehtir.

التشقق [et-teşakkuḡ] (fethateynle ve kâf'ın zammı ve teşdidiyle) Yarılmak; yukālu: شَقَّقْتُ الحَطَبَ فَتَشَقَّقُ

الشَّقْشَقَةُ [eş-şakşekāt] ('alā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Erkek [deve] ötmek; yukālu: شَقَّقَ الفَحْلُ الشَّقْشَقَةَ إِذَا هَدَرَ وَالْعِضْفُورُ يُشَقِّقُ فِي صَوْتِهِ Ya'ni شَقْشَقَةُ [şakşekāt] serçe savtında dahi isti'māl olunur.

الشَّقْشِقَةُ [eş-şikşikāt] (şin'lerin kesriyle) Şol nesnedir ki deve kükrediği zamānda onu kırmızı ciğer gibi ağzından çıkarır. Ve kaçan hatibe شَقْشِقَةٌ ذو شَقْشِقَةٍ deseler onu kükreyen deveye teşbih olur.

[ش ق ر ق]

الشَّقِرْرَاقُ [eş-şekirrak] (şin'in fethi ve kâf'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle ve şin'in kesri dahi lügattır) Şol kuştur ki ona boyunburan derler, benekleri olur, kâskine ma'nāsına. Ve Arab tā'ifesi ona أَحْيَلُ [ahyel] dahi derler ve onu şu'm 'add ederler.

الشَّقِرْرَاقُ [eş-şirikrak] (şin'in ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi 'alā-misāli سِرْطَرَاطُ [siriṭrāt]. Ve سِرْطَرَاطُ [siriṭrāt] sīn-i mühmele ile pālüzeye derler.

[ش م ق]

الشَّمْمَقْمُقُ [eş-şemaḡmaḡ] (şin'in ve mīm'lerin fethiyle) Uzun, tavil ma'nāsına.

أَبُو الشَّمْمَقْمَقِ [Ebu'ş-Şemaḡmaḡ] (vezni mezkūr üzere) Şu'arādan olan Mervān b. Muḡammed'in künyetidir.

[ش ن ق]

الشَّنَقُ [eş-şenaḡ] (fethateynle) Zekātın nisābında iki farzın mā-beynine derler. Ve

شَنَقٌ [şenaḡ] Baş uzun olmağa dahi derler:

الشَّنَاقُ [eş-şināḡ] (şin'in kesriyle) İki far-

zın mā-beyninden sadaka almak. Ve fi'l-hadīsi: أَيُّ لَا يُؤْخَذُ مِنَ الشَّنَقِ حَتَّى يَتِمَّ Ve

شَنَقٌ [şenaḡ] Diyet mertebesinden ednā olan اَرَشٌ [erş]-i cināyete dahi derler, ya'ni diyete tahammül eden 'ākıle diyeti sevk ettikte onun yanınca yara اَرَشٌ [erş]i dahi olsa, ona شَنَقٌ [şenaḡ] derler güyā ki o diyet-i 'uzmānın müteferri'ātından olur.

الْأَشْنَاقُ [el-eşnāḡ] (hemzenin fethi ile) Cem'i, cirāhat اَرَشٌ [erş]leri ma'nāsına. Ve **شِنَاقٌ** [şināḡ] Kırba ağzın bağladıkları ipe dahi derler.

الْإِشْنَاقُ [el-işnāḡ] (hemzenin kesriyle) Kırba ağzın bağlamak; tekülü: إِشْنَاقْتُ القَرْبَةَ إِذَا سَدَّدْتُهَا بِالشِّنَاقِ Ve

إِشْنَاقٌ [işnāḡ] Deveyi üzerinde olan kimseye yularıyla tükürmeğe de derler; yukālu: أَشْنَاقْتُ بَعِيرَهُ إِذَا كَفَّهُ بِرِمَامِهِ وَهُوَ رَاكِبُهُ Ve

إِشْنَاقٌ [işnāḡ] Deve kendi başın yukarı kaldırmağa da derler; yukālu: أَشْنَاقْتُ البَعِيرَ بِنَفْسِهِ وَلَا يَتَعَدَّى

الشَّنِينُ [eş-şeniḡ] (şin'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Oğul kılınan kimse, mütebennā ma'nāsına.

الشَّنَقُ [eş-şanaḡ] (şin'in fethi ve nūn'un sükunuyla) Deveyi üzerinde olan yularıyla tükürmek; tekülü: شَنَقْتُ البَعِيرَ أَشْنَقُهُ شَنْقًا مِنْ أَلْبَابِ الأَوَّلِ إِذَا كَفَفْتَهُ بِرِمَامِهِ وَأَنْتَ رَاكِبُهُ

الشَّنَاقُ [eş-şenāḡ] (şin'in fethiyle) Uzun kimse.

المُشَنَّقُ [el-muşennaḡ] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Pārelenmiş et, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: لَحْمٌ مُشَنَّقٌ Ve bu اِشْنَاقٌ [işnāḡ]-ı diyetten me'hūzdur, nitekim el-ān mürür etti. Ve Umevī eyitti: مُشَنَّقٌ [muşennaḡ] şol hamur

pārelerine derler ki zeyt yağıyla işlerler.

[ش و ق]

الشُّوقُ [eş-şevk] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye nefsi çekmek; yukālu: شَاقِي الشَّيْءِ يَشُوقُنِي

الشَّائِقُ [eş-şā'ik] (yā'nın kesriyle) Nefsi kendiye çekici nesne.

المَشُوقُ [el-meşūk] (mīm'in fethi ve şīn'in zammı ile) Bir nesneye çekinen kimse.

الإِشْتِيَاقُ [el-iştīyāk] (hemzenin ve yā'nın kesriyle) Nefs bir nesneye çekinip arzū kılmak; yukālu: إِشْتَاقَهُ وَاشْتَاقَ إِلَيْهِ

التَّشْوِيقُ [et-teşvīk] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneye müteşevvik kılmak.

التَّشْوِيقُ [et-teşevvuk] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneye ārzū-mend olmak; tekülü: شَوَّقَنِي فَتَشْوَقُ إِذَا هَيَّجَ شَوْقَكَ

المُشْتَاقُ [el-muşṭāk] (mīm'in zammı ve şīn'in sükūnuyla) Bir nesneye ārzū-mend olmak. Ve gāh olur zarūret-i şīr için elifin hemzeye kalb edip meftūh kılarlar.

الشِّيقُ [eş-şīk] (şīn'in kesri ve meddiyle) Dağ, جَبَل [cebel] ma'nāsına, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere. Ba'zılar eyitti: شِيقٌ [şīk] dağın ziyāde sarp yeridir.

الشِّيقَاقُ [eş-şiyāk] (şīn'in kesriyle) Bir nesneye ip bağlamak; yukālu: شَفْتُ الطَّنْبَ إِلَى نِيَاظٍ [niyāt] [iştiyāk]ı bu ma'nādan me'hūzduz demiştir. Ve ba'zı nüshada "ش،ه،ق"، "ش،ي،ق" üzere takdīm olunmuş, ba'zında te'hīr olunmuştur, gālibā شِيقٌ [şīk]in yā'sı aslī midir yāhūd vāv'dan mı münkalib olmadır tereddüd

olunmağıdır.

[ش ه ق]

الشُّهُوقُ [eş-şuhūk] (zammeteynle) Mürtefī' olmak; yukālu: شَهَقَ يَشْهُقُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اِرْتَفَعَ

الشَّاهِقُ [eş-şāhiq] (hā'nın kesriyle) Yüksek olan dağ, cebel-i mürtefī' ma'nāsına. Ve

شَاهِقٌ [şāhiq] Gāh olur gazab-ı şedīde dahi itlāk olunur; yukālu: فَلَانَ ذُو شَاهِقٍ إِذَا كَانَ يَشْتَدُّ غَضَبَهُ

الشَّهِيقُ [eş-şehīk] (şīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Hımārın savtının ibtidāsı. Ve زَفِيرٌ [zefīr] savtının āhiridir. Ve

شَهِيْقٌ [şehīk] Hımār çağırmağa başlamak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَهَقَ يَشْهُقُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ba'zılar eyitti: شَهِيْقٌ [şehīk] nefesi içeri redd etmek, زَفِيرٌ [zefīr] ihrāc etmektir.

الشَّهْقَةُ [eş-şehkat] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Çağırma, sayha ma'nāsına; yukālu: شَهَقَ فَلَانَ شَهْقَةً فَمَاتَ

التَّشْهَاتُ [et-teşhāk] (tā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Şiddetle çağırma, شَهِيْقٌ [şehīk] ma'nāsına; yukālu: صَحِكَ تَشْهَاتٌ

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص د ق]

الصَّدَقُ [eş-şidk] (şād'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Haber gerçek olup vākı'a mutābık olmak; yukālu: **صَدَقَ فِي الْحَدِيثِ** ve yukālu eyzan: **صَدَقَهُ الْحَدِيثُ** Ya'ni "Ona haberi gerçek söyledi." Ve fi'l-meseli: **صَدَقَنِي** "Gerçek haberi verdi **بَكَرَ** [bekr] inin sinnin haber veren." Ve **بَكَرَ** [bekr] bā-i muvahhadenin fethi vekāf'ın sükūnuyla tāze olan deveye derler, ya'ni vaktā ki zikr olunan deve firār etti, sāhibi teskīn için **هَدَعَ** dedi. Ve **هَدَعَ** [hida'] bir kelimedir ki onunla develerin hurdeleri firār ettikte teskīn olunur; ve yukālu: **صَدَقُوهُمْ الْغَتَالُ** Ya'ni "Onlara kıtāl haberin gerçek söylediler."

التَّصَادُقُ [et-teşāduk] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammı ile) Birbirine haber yāhūd mahabbette tasdik etmek; yukālu: **تَصَادَقَا فِي الْحَدِيثِ** وَفِي الْمَوَدَّةِ

الْمُصَدِّقُ [el-muşaddik] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki seni haberinde tasdik edip gerçeksiz diye. Ve

مُصَدِّقٌ [muşaddik] Koyun zekātın cem' edene dahi derler.

الْمُتَصَدِّقُ [el-muteşaddik] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Sadaka veren kimse. Ve **مُتَصَدِّقٌ** [muteşaddik] sadaka alan kimseye demezler; yukālu: **مَرَزْتُ بَرَجُلٍ** **يَسْأَلُ الصَّدَقَةَ وَلَا يُقَالُ تَبَصَّدْتُ وَالْعَائِمَةُ تَقُولُهُ** ﴿إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ﴾ (الحديد، 18) **بِتَشْدِيدِ الصَّادِ أَضْلُهُ الْمُتَصَدِّقِينَ فَعَلِبَتِ النَّاءُ صَادًا وَأَدْعَمَتْ فِي مِثْلِهَا**

الصَّدَاقَةُ [eş-şadākat] (şād'ın fethiyle)

Dostluk.

الْمُصَادَقَةُ [el-muşādeqat] (mīm'in zammı ile) Dostlaşmak.

الصَّدِيقُ [eş-şadik] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Dost olan kimse.

الصَّدِيقَةُ [eş-şadikat] Mü'ennesi.

الْأَصْدِقَاءُ [el-aşdikā] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i. Ve gāh olur vāhide ve cem'e ve mü'ennese **هُنَّ صَدِيقٌ** [şadik] itlāk olunur; yukālu: **هُنَّ صَدِيقٌ كَمَا وَقَعَ فِي الْأَشْعَارِ بِأَعْيُنِ أَغْدَاءٍ وَهُنَّ صَدِيقٌ**

الصَّدِيقِي [eş-şudayyikī] (şād'ın zammı ve dāl'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Tasgirdir, ahlās-ı asdikā ma'nāsına; yukālu: **فَلَا نَصَدِيقِي أَي أَحْضُ أَصْدِقَائِي** Pes tasgīr medh içindir.

الصَّدِيقُ [eş-şiddik] (şād'ın kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle **فِيسِقٌ** [fissik] vezni üzere) Dā'imā tasdik üzere olan kimse. Ve kavlin fi'li ile tasdik eden kimse.

الصَّدْقُ [eş-şadk] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Berk olan gönder, rumh-ı sulb ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Doğru gönder ma'nāsınadır. Ve mülākātında ve nazarında istikāmet üzere olmağa dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ صَدَقَ الْبِقَاءِ وَصَدَقَ النَّظْرَ**

الصَّدْقُ [eş-şudk] (şād'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Cem'i; yukālu: **قَوْمٌ صَدَقَ مِثْلُ فَرَسٍ وَرُذٌّ وَوَرْدٌ وَوَرْدٌ وَوَرْدٌ وَوَرْدٌ وَوَرْدٌ وَوَرْدٌ** Ve **رُذٌّ** [vurd] aşkar olan ata derler. Ve **جَوْنٌ** [cevn] ak olana derler.

الْمُصْدَاقُ [el-mişdāk] (mīm'in kesri ve şād'ın sükūnu ile) Bir nesneyi tasdik eden şey; yukālu: **هَذَا مُصْدَاقٌ هَذَا أَي مَا يُصَدِّقُهُ**

دُو الْمَصْدَاقِ [zu'l-maşdāk] (mīm'in fethi ve şād'ın sükūnuyla) Hamlesi dürüst olan er. Ve seğirtmesi dürüst olan at; yukālu: **إِنَّهُ لَدُو**

مُضْدَقِ أَيَّ صَادِقِ الْحَمَلَةِ وَصَادِقِ الْجَزِي كَأَنَّهُ ذُو صِدْقٍ
فِيمَا يَعِدُّكَ مِنْ ذَلِكَ

الصَّدَقَةُ [eş-şadekat] (fethateynle) Şol nesne-
dir ki onu fukarāya tasadduk edersin.

الصَّدَاقُ [eş-şadāk] (şād'ın fethiyle) ve

الصَّدَاقُ [eş-şidāk] (şād'ın kesriyle) 'Avretin
mehri.

الصَّدَقَةُ [eş-şadukat] (şād'ın fethi ve dāl'in
zammı ile) Kezālik mehr ma'nāsınadır.
Minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ﴾
(النساء، 4) Ve نِحْلَةٌ [niḥlet] nūn'un kes-
riyle bir nesneyi da'vāsız ve nizā'sız ihsān
etmek.

الصَّدَقَةُ [eş-şudkat] (şād'ın zammı ve dāl'in
sükunu ile) Bi-ma'nāhā.

الْإِشْدَاقُ [el-işdāk] (hemzenin kesriyle) 'Av-
retin nikāhında mehr ta'yīn etmek; tekūlu:
أَصْدَقْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا سَمَّيْتُ لَهَا صَدَاقًا

الصُّنْدُوقُ [eş-şundūk] (şād'ın zammı ve
nūn'un sükunuyla) Şol ma'rūf zarftır ki içi-
ne metā' korlar, şād'ladır; Ya'qūb rivāyeti
üzere, egerçi sīn'le dahi lügattır demişler.

الصَّنَادِيقُ [eş-şanādīk] (şād'ın fethi ve dāl'in
kesri ve meddiyle) Cem'i, sunduklar
ma'nāsına.

[ص ع ق]

الصَّاعِقَةُ [eş-şā'ikat] ('ayn'ın kesriyle)
Şol āteştir ki gökten düşer, ra'cd-ı şedīd
zamānında; yukālu: مِنَ الْبَابِ صَعَقْتُهُمُ
السَّمَاءُ إِذَا أَلْقَتْ عَلَيْهِمُ الصَّاعِقَةَ
Ve التَّالِثُ إِذَا أَلْقَتْ عَلَيْهِمُ الصَّاعِقَةَ

صَاعِقَةٌ [şā'ikat] Hīn-i 'azābda zāhir olan sav-
ta dahi derler, sayhatu'l-'azāb ma'nāsına.

الصَّعْقَةُ [eş-şaqat] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın
sükunuyla) Bir kimsenin 'aklı gitmek.

التَّضَعَاقُ [et-taş'āk] (tā'nın fethi ve şād'ın
sükunuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: صَعَقَ الرَّجُلُ

صَعْقَةً وَتَضَعَاقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَشِيَ عَلَيْهِ
ma'nāsına da gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَصَعَقَ
مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ (الزمر، 68) أَي مَاتَ

الْإِضْعَاقُ [el-iş'āk] (hemzenin kesriyle) Bir
kimsenin 'aklın gidermek; yukālu: أَضَعَّقَهُ
غَيْرُهُ

الصَّعْقُ [eş-şaq] Berk āvāz; yukālu: حَمَارٌ
Ve صَعَقَ الصَّوْتِ أَي شَدِيدُ الصَّوْتِ

الصَّعْقُ [eş-Şaq] Bir kimsenin ismidir.

[ص ع ق]

بَنُو صَعْفُوقَ [Benū Şa'fūk] (şād'ın fethi ve
'ayn'ın sükunu ve fā'nın zammı ve med-
diyle) Yemāme'ye tābi' bir cemā'atin is-
midir. Ve bu ism-i a'camīdir, 'ucmeden
ve ta'rīften ötürü lā-yansarıftır. Ve فَعْلُولُ
[fa'lūl] vezni üzere kelām-ı 'Arabda bir
kelime gelmemiştir, صَعْفُوقُ [şa'fūk]tan gay-
rı. Ve ammā خُرُنُوبُ [ḥurnūb] fusahā onun
hā'sın mazmūm kılarlar yāhūd rā'sın mü-
şedded kılarlar, nūn'un hafz ettikten sonra
ve خُرُنُوبُ [ḥurnūb]un harf-i evvelin meftūh
kılan 'avāmm-ı nāstr.

الصَّعَافِقَةُ [eş-şā'āfiqat] (şād'ın fethi ve fā'nın
kesriyle) Aşma'ī rivāyeti üzere bir kavm-
dir ki bī-sermāye ticāret için bāzāra hāzır
olup tüccār bir nesne iştirā ettikte onlarla
bāzārda bile dāhil olur.

الصَّعْفُوقِيُّ [eş-şā'faqiyy] (şād'ın ve fā'nın
fethi ve āhirinde teşdīdiyle) صَعَافِقَةٌ [şa'āfiq
at] tā'ifesinin vāhidi ki el-ān mürür etti.
Ba'zılar eyitti: Vāhidi صُعْفُوقُ [şu'fūk]
tur. Ve cem'i صَعَافِقَةٌ [şa'āfiqat] ve صَعَافِيقُ
[şa'āfiq]tir.

[ص ف ق]

الصَّفْقُ [eş-şafk] (şād'ın fethi ve fā'nın
sükunu ile) Şol darbıdır ki onun āvāzı işitilir.

التَّضْفِيقُ [et-taşfīk] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: صَفَّقْتُهُ الرِّيحُ مِنْ: صَفَّقْتُهُ وَصَفَّقْتُهُ الْبَابِ الثَّانِي Ve

تَصْفِيقٌ [taşfîk] Eli birbirine vurmakla āvāz hāsıl kılmağa dahi derler. Ve

تَصْفِيقٌ [taşfîk] Şarābı bir kaptan bir kaba tecdīd etmeğe dahi derler. Ve

تَصْفِيقٌ [taşfîk] Deveyi bir mer'adan āhara salmağa da derler. Ve

صَفَّقٌ [şafk] 'Akd-i bey' için eli ele almağa dahi derler; tekūlu: صَفَّقْتُ لَهُ بِالْبَيْعِ وَالْبَيْعَةَ صَفَّقًا Ve إِذَا ضَرَبْتَ يَدَكَ عَلَى يَدِهِ

صَفَّقٌ [şafk] Redde ve men'e dahi derler; yukālu: صَفَّقْتُهُ فَأَنْصَفَقُ Ve

صَفَّقٌ [şafk] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla ve şād'ın zammı dahi lügattır) Nāhiye ma'nāsına, pes صَفَّقُ الْجَبَلِ [şafku'l-cebel] nāhiye-i cebele derler. Ve

صَفَّقٌ [şafk] Gözü kapamağa dahi derler; yukālu: صَفَّقَ عَيْنَهُ إِذَا رَدَّهَا وَعَمَّصَهَا Ve صَفَّقْتُ الْبَابَ إِذَا رَدَدْتُهُ

صَفَّقٌ [şafk] 'Ūd demekle ma'rūf sāzın kıl-ların depretmeğe dahi derler. Ve rüzgār eşcārı birbirine vurup tahrīk etmeğe de derler.

الإِصْطِفَاقُ [el-iştifāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mütəharrik olmak; yukālu: صَفَّقْتُ الرِّيحَ الْعُودَ إِذَا حَرَكْتَ أَوْ تَارَهُ فَاصْطَفَقَ تَصْفِيقٌ الْأَشْجَارَ فَتَصْطَفِقُ أَي تَضْطَرِبُ

الصَّفَقَةُ [eş-şafkat] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) El ele almakla olan 'akd; yukālu: رَبِحْتُ صَفَقَتَكَ لِلشَّرَاءِ وَصَفَقَةُ رَابِحَةٌ وَصَفَقَةٌ خَاسِرَةٌ

التَّصْفِاقُ [et-teşāfuq] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ile) Hālet-i bey'de kavlı ve karār ve 'ahd ve īmān üzere el ele yapışmak, nitekim bey'at-i rūsulde ve bey'at-i meşāyih'ta ma'rūftur; yukālu: تَصَفَّقَ الْقَوْمُ عَلَى الْبَيْعَةِ

الإِصْفَاقُ [el-işfāk] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) Kapıyı örtmek; yukālu: أَصْفَقْتُ الْبَابَ Ve

إِصْفَاقٌ [işfāk] İttifāka dahi derler; yukālu: أَصْفَقُوا عَلَى كَذَا أَي اجْتَمَعُوا وَأَطْبَقُوا عَلَيْهِ Ve

إِصْفَاقٌ [işfāk] El bir nesneye rāst gelmeğe dahi derler; yukālu: أَصْفَقْتُ يَدَهُ بِكَذَا إِذَا صَادَفْتَهُ وَوَأَفَقْتَهُ Ve

إِصْفَاقٌ [işfāk] Koyunu günde bir kerre sağ-mağa dahi derler; yukālu: أَصْفَقْتُ الْعَنَمَ إِذَا لَمْ تَحْلِبْهَا فِي الْيَوْمِ إِلَّا مَرَّةً

الصَّفَاقَةُ [eş-şafakat] (şād'ın fethiyle) Bir nesne muhkem olmak.

الصَّفِيقُ [eş-şafīk] (şād'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Muhkem olan nesne; yukālu: ثَوْبٌ صَفِيقٌ أَي شَدِيدُ الشُّجِّ وَوَجْهٌ صَفِيقٌ أَي خَالٍ مِنَ الْحَيَاءِ Ve *Aşma'ti Kitāb-ı Feres'te* eyitti: الصَّفَاقُ بِالصَّادِ الْمَكْسُورَةِ الْجِلْدُ الْأَسْفَلُ الَّذِي الْعَيْنُ تَحْتَهُ الْجِلْدُ الَّذِي عَلَيْهِ الشَّعْرُ Yukālu: صَفَاقٌ [şifāk] kıl biten derinin altında olan yufka deridir.

الصَّفَقُ [eş-şafak] (fethateynle) Şol sudur ki yeni kırbaya koyup çalkarlar, tā ki zikr olunan su kırbanın sarısını ala; yukālu: وَرَدْنَا مَاءً كَأَنَّهُ صَفَقٌ

[ص ل ق]

الصَّلَاقُ [eş-şalk] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Katı āvāz ile çağırmaq, savt-ı şedīd ma'nāsına, *Aşma'ti rivāyeti* üzere. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسَ مِنَّا مَنْ صَلَّى أَوْ حَلَقَ" Ya'nī "Savt-ı şedīdle çağırın ve tirāşı menhī olan yerlerin tirāş eden bizden değildir." Ve

صَلَّقٌ [şalk] 'Asāyla vurmağa dahi derler; tekūlu: صَلَّقْتُهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبْتَهُ

الإِصْلَاقُ [el-işlāk] (kezālik hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الإِصْطِلَاقُ [el-iştilāk] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Deve azı dişlerin birbirine vurup āvāzın çıkarmak.

الصَّلَفَاتُ [eş-şaleḳāt] (fethateynle) Devenin şol azı dişleridir ki birbirine sürmekle āvāz verir.

التَّصَلُّوُ [et-teşalluḳ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) 'Avreti oğlan burusu tuttukta feryād eylemesi. Ve Ferrā eyitti: ﴿سَلَفُوكُمْ بِالْأَسِنَّةِ جِدَادٍ﴾ (الأحزاب، 19) وَصَلَفُوكُمْ Bunların ikisi dahi lügatlerdir.

الصَّلَاقُ [eş-şalāḳ] (fethateynle) Düz yer، فَاعٍ فَاعٍ ma'nāsına.

الصَّلَائِقُ [eş-şalā'ik] (şād'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Yufka ekmekler.

بَنُو الْمُصْطَلِقِ [Benu'l-Muşṭalīḳ] (mīm'ın zammı ve lām'ın kesriyle) Huzā'a'dan bir cemā'atin ismidir.

الصُّهْصَلِقُ [eş-şahşalīḳ] (şad'ların fethi ve lām'ın kesriyle) Berk olan āvāz; yukālu: صَوْتُ صُهْصَلِقٍ أَيْ شَدِيدٍ Ve

صُهْصَلِقُ [şahşalīḳ] Şol karıya derler ki şedīdetü's-savt ola.

الصُّهْصَلِيقُ [eş-şahşalīḳ] (şād'ların kezālik fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

[ص ي ق]

الصَّيْقُ [eş-şīḳ] (şād'ın kesri ve meddiyle) Toz, gubār ma'nāsına.

الصَّيْقُ [eş-şiyāḳ] (şād'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'i, gubārlar ma'nāsına، جَيْفَةٌ [cīfet] ile جَيْفٌ [ciyef] gibi.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ي ق]

الضَّيْقُ [eḍ-ḍayḳ] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükünüyla) Dar olmak. Ve

ضَيْقٌ [ḍayḳ] ضَيْقٌ [ḍayyīḳ]in tahfifi olmakla dar olucu ma'nāsına da gelir مَيْتٌ [meyt]le مَيْتٌ [meyyit] gibi. Ve

ضَيْقٌ [ḍayḳ] ضَيْقَةٌ [ḍayḳat]ın cem'i dahi gelir, fakr ve sū-i hāl ma'nāsına.

الضَّيْقُ [eḍ-ḍīḳ] (ḍād'ın kesri ve meddiyle) Kezālik masdardır, dar olmak ma'nāsına; yukālu: ضَاقَ الشَّيْءُ يَضِيقُ ضَيْقًا وَضَيْقًا Ve 'Arabların "ضَيْقْتُ بِهِ دَرْعًا" dedikleri kucağıma sığmadı ma'nāsınadır، ضَاقَ ذَرْعِي ma'nāsına. Ve ضَاقَ [ḍāḳa] بَحْلٌ [baḥile] ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَاقَ الرَّجُلُ إِذَا بَحَلَ

الضَّيْقَةُ [eḍ-ḍayḳat] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükünüyla) Kezālik dar olmak، ضَيْقٌ [ḍayḳ] ma'nāsına; ve yukālu: ضَاقَ عَنكَ الشَّيْءُ Ya'nī "Sana çıkış vermedi."Yukālu: لَا يَسْغُنِي "لا يَسْغُنِي Ya'nī "Sana çıkış vermeyen nesne, bana çıkış vermez."

الإِضَاقَةُ [el-iḍāḳat] (hemzenin kesriyle) Māl zāyi' olmak; yukālu: أَضَاقَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ مَالُهُ

التَّضْيِيقُ [et-taḍyīḳ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Dar kılmak; yukālu: ضَيْقْتُ عَلَيْكَ الْمُؤْضِعَ

التَّضَائِقُ [et-teḍāyūḳ] (tā'nın fethi ve yā'nın zammı ile) Birkaç kimse birbirine vüs'at vermemek; yukālu: تَضَائِقَ الْقَوْمُ إِذَا لَمْ يَسْغَعُوا فِي خَلْقِ أَوْ مَكَانٍ

الضُّوْقَى [eḍ-ḍūḳā] (ḍād'ın zammı ve meddi ve elifin dahi kasriyle) ve

الضَيْقَى [eḏ-ḏīkā] (ḏād'ın kesri ve meddi ve elifin kezālik kasrıyla) Bunların ikisi dahi **أَضَيْقُ** [aḏyak]ın mü'ennesidir; vāv yā'ya kalb olunmuştur sākin olup mā-kabli meksūr olduğu için.

FASLU'T-ṬĀ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ب ق]

الطَّبَقُ [eṭ-tabak] (fethateynle) Şol ma'rūf nesnedir ki içine meyve ve sā'ir me'kulāt kısmın korlar. Ve sāhib-i *Şurāḥ* bu makāmda **طَبَّقَ** [ṭabak]ı kat ile tefsīr edip **طَبَّقَ** [ṭabak] “tā-i her çİZİ” demiştir.

الأَطْبَاقُ [el-aṭbāk] (hemzenin fethiyle) Cem'i, tabaklar ma'nāsına. Ve

طَبَّقَ [ṭabak] Her nesneye itlāk olunur ki bir nesnenin üzerinde olup onu ihāta etmiş ola. Ve

طَبَّقَ [ṭabak] Gecenin ve gündüzün ekserine derler; yukālu: **مَضَى طَبَّقٌ مِنَ اللَّيْلِ وَطَبَّقٌ مِنَ النَّهَارِ إِذَا مَضَى مُعْظَمٌ مِنْهُ** Ve

طَبَّقَ [ṭabak] Şol yufka kemiğe derler ki arkada olan omurga kemiklerinden iki kemik arasında olur. Ve

بِنْتُ طَبَقِي [bintu ṭabak] Kaplubağaya derler. Ve bu sebebden belāya ve āfete **إِخْدَى** **طَبَقِي** dediler. Ve vechi budur ki 'Arab tā'ifesi şöyle zu'm ederler ki kaplubağ'a doksan dokuz yumurta yumurtlaya ki cümlesi kaplubağ'a ola ve bir dahi yumurtlaya ki siyāh yılan ola. Ve

طَبَّقَ [ṭabak] Cemā'at ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَتَانَا طَبَّقٌ مِنَ النَّاسِ وَطَبَّقٌ مِنَ الْجَرَادِ** Ya'nī Benī Ādem'den ve çekirgeden bir cemā'at. Ve

طَبَّقَ [ṭabak] Koyun sürüsünün ba'zı ba'zı ardınca doğurması; yukālu: **وَلَدَتْهَا الرُّجَيْلَاءُ** **وَوَلَدَتْهَا طَبَقًا** Ve **رُجَيْلَاءُ** [ruceylā] rā'nın zammı ve cīm'in fethi ve elifin meddiyle kezālik birbiri ardınca doğurmak. Ve

طَبَقٌ [ṭabak] Şol yağmura derler ki ‘āmm ola. Ve

طَبَقٌ [ṭabak] Hāl ma‘nāsına da gelir; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ﴾ (الإنشاق، 19) أَي خَالًا عَنْ خَالٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ Ve

طَبَقٌ [ṭabak] El açılmamağa dahi derler; yukālu: طَبَقَتْ يَدُهُ طَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ لَا تَنْبَسِطُ

طَبَقَةٌ [Ṭabeqat] (fethateynle) İyād nām bir kabīlenin içinden bir cemā‘atın ismidir. Ve ‘Arabların “وَافَقَ شَنَّ طَبَقَةً” dediklerin tefsīr edip İbnu’s-Sikkīt eyitti: شَنَّ [Şenn] bir kabīlenin babası adıdır ki o Şenn b. ‘Abdulḳays’tır. Ve

طَبَقٌ [Ṭabak] İyād kabīlesinden bir cemā‘attir, nitekim mürūr etti. Ve Şenn kabīlesi şedīd kabīle olup kimse onlarla mukāvemet edemeyicek طَبَقَةٌ [Ṭabeqat] cemā‘ati onlara rāst gelip mukāvemet ettiklerinde “وَافَقَ شَنَّ طَبَقَةً وَافَقَهُ فَاعْتَنَقَهُ” dediler. Ve اِغْتِنَاقٌ [i‘tināk] ‘ayn-ı mühmele ile birbirinin boynuna sarmaşmaktır.

الطَّبَقَةُ [eṭ-ṭabeqat] (fethateynle) Koyun sürüsü ba‘zı ba‘zı ardınca doğurmak; yukālu: وَلَدَتْهَا طَبَقًا وَطَبَقَةً

الطَّبَقَاتُ [eṭ-ṭabeqāt] (kezālik fethateynle) Merātib ma‘nāsındır; yukālu: طَبَقَاتُ النَّاسِ أَي مَرَاتِبُهُمْ

الطَّبَاقُ [eṭ-ṭibāk] (ṭā’nın kesriyle) Birbiri üzerine olmak; yukālu: السَّمَوَاتُ طَبَاقٌ أَيُّ Ve بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ

طَبَاقٌ [ṭibāk] Yer yüzüne ‘ālī olan nesneye dahi derler.

الطُّبَاقُ [eṭ-ṭubbāk] (ṭā’nın zammı ve bā’nın teşdidiyle) Bir ağacın ismidir ki ekseriyyā Mekke-i müşerrefe dağlarında biter, şerbeti ve yakısı zehrlere ve hummālara

nāfi‘dir.

الطَّبَقَاءُ [eṭ-ṭabqā’] (ṭā’nın fethi ve elifin āhinde meddiyle) Şol erkek devedir ki cimā‘dan ‘āciz ola. Ve şol recüldür ki her nesneden ‘aciz üzere ola.

التَّطْبِيقُ [et-ṭatbīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Namāz içinde hālet-i rükū‘da elleri uyluk üzere komak. Ve

تَطْبِيقٌ [ṭatbīk] Kılıcı en yerine eriştirmeye dahi derler; yukālu: طَبَّقَ السَّيْفُ إِذَا أَصَابَ طَبَّقَ السَّيْفُ فَأَبَانَ الْعُضْوُ Ya‘nī kılıç en yerine erişip ‘uzvu ayırsa. Ve bu ma‘nādan bir kimse da‘vāsına muvāfık hucet irād etmeğe إِنَّهُ يُطَبِّقُ الْمَفْصَلَ [ṭatbīk] derler; yukālu: إِذَا أَصَابَ الْحُجَّةَ

تَطْبِيقُ الْفَرَسِ [ṭatbīqu’l-feres] At seğırtirken iki elin ma‘an ref‘ edip ma‘an vaz‘ etmeğe derler. Ve

تَطْبِيقٌ [ṭatbīk] Bulut yağmurun cemī‘e yere yetirmeğe dahi derler.

الْمُطَبِّقَةُ [el-muṭabbiqat] (mīm’in zammı ve bā’nın kesri ve teşdidiyle) Şol buluttur ki yağmuru her cānibe erişe; yukālu: سَحَابَةٌ مُطَبِّقَةٌ

الْمُطَابَقَةُ [el-muṭābeqat] (mīm’in zammı ve bā’nın fethiyle) Muvāfakat ma‘nāsındır. Ve

مُطَابَقَةٌ [muṭābeqat] İki nesneyi birbirine tatbīk etmeğe dahi derler; yukālu: طَابَقَتْ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ إِذَا جَعَلْتُهُمَا عَلَى حَدِّ وَاحِدٍ وَأَلَزَقْتُهُمَا Ve İbnu’s-Sikkīt eyitti: مُطَابَقَةٌ [muṭābeqat] merānet ma‘nāsına da gelir, ya‘nī bir işte rūsūh bulmağa derler. Ve

مُطَابَقَةٌ [muṭābeqat] Ayağı bağlı olan kimşenin yürümesine dahi derler. Ve at yürürken ayakların elleri bastığı yere basmağa dahi derler.

الْتَّطَابُقُ [et-teṭābuḳ] (tā'nın fethi ve bā'nın zammı ile) İttifāk etmek.

الإِطْبَاقُ [el-iṭbāḳ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye el alışıp ittifāk etmek; yukālu: أَطْبَقُوا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَصْفَقُوا عَلَيْهِ Ve

إِطْبَاقُ [iṭbāḳ] Bir nesneyi örtmeğe de derler; yukālu: أَطْبَقْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَطَيْتُهُ وَجَعَلْتُهُ مُطْبَقًا

الْتَّطَبُّقُ [et-teṭabbuḳ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Örtülmek; yukālu: أَطْبَقْتُ الشَّيْءَ فَتَطَبَّقَ هُوَ "لَوْ تَطَبَّقَتِ السَّمَاءُ عَلَى الْأَرْضِ مَا فَعَلْتُ كَذَا"

الْحُمَّى الْمُطْبِقَةُ [el-ḥumme'l-muṭbikat] (mīm'in zammı ve tā'nın sükunu ve bā'nın kesriyle) Gece ve gündüzde ārām vermeyip 'ale'd-devām tutan ısıtmadır.

الْخُرُوفُ الْمُطْبِقَةُ [el-ḥurūfu'l-muṭbakat] (mīm'in zammı ve tā'nın sükunu ve bā'nın fethiyle) Dört harftir ki biri şād ve biri ḍād ve biri tā ve biri zā'dır.

الطَّابِقُ [eṭ-tābaḳ] (bā'nın fethiyle) Büyük kiremit, ācurr-i kebīr ma'nāsına; Fārisi-ni mu'arrebdir.

[ط ر ق]

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭarīḳ] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Yol, sebīl ma'nāsına; tezkīr ve te'nīsī cā'izdir; tekūlu: الطَّرِيقُ الْأَعْظَمُ وَالطَّرِيقُ الْعُظْمَى Ve

طَرِيقُ [ṭarīḳ] طَرِيقَةُ [ṭarīḳat]ın cem'i dahi gelir, uzun hurmā ağacı ma'nāsına, 'alā-mā se-yecīu.

الْأَطْرِيقَةُ [el-aṭrīḳat] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, yollar ma'nāsına.

الطَّرُوقُ [eṭ-ṭuruḳ] (zameteynle) Kezālik cem'i.

الطَّرِيقَةُ [eṭ-ṭarīḳat] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ziyāde uzun olan

hurmā ağacı. Ve

طَرِيقَةُ [ṭarīḳat] Şol nesnedir ki yünden yāhūd kıldan dokurlar, bir arşın eni olup uzun evin mikdārınca olur, bir köşeden bir köşeye varınca aralık olan yerlere vaz' ederler. Ve

طَرِيقَةُ [ṭarīḳat] Kavmin yararlarına ve güzīdelerine dahi derler; yukālu: هَذَا رَجُلٌ طَرِيقَةُ قَوْمِهِ وَهُوَ لَأَيَّ طَرِيقَةٍ قَوْمِهِمْ

الطَّرَائِقُ [eṭ-ṭarā'īḳ] (tā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i, şerīfler ma'nāsına; yukālu: Hakāhā Ya'ḳūb 'an Ferrā'. Ve minhu kavluhu ta'ālā: «كُنَّا طَرَائِقَ قِدَادًا» (الجن، 11) أَي كُنَّا فِرْقًا مُخْتَلِفَةً أَهْوَاؤُنَا Ve

طَرِيقُ [ṭarīḳ] Bir kimsenin mezhebine dahi derler; yukālu: مَا زَالَ فُلَانٌ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ أَي: حَالَةٍ وَاحِدَةٍ

الطَّرْقَةُ [eṭ-ṭarḳat] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir kerre ma'nāsına; yukālu: ve إِيْحْتَضَبَتِ الْمَرْأَةُ طَرْقَةً أَوْ طَرْقَتَيْنِ أَي مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ أَنَا آتَى فُلَانًا فِي الْيَوْمِ طَرْقَتَيْنِ أَي: مَرَّتَيْنِ Ve

طَرْقَةُ [ṭarḳat] Bir kimsenin işine dahi derler, bir elden çıkma ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ نَبْلٌ نَبْلُ الثَّبَلِ طَرْقَةُ رَجُلٍ وَاحِدٍ أَي صَنْعَةُ رَجُلٍ وَاحِدٍ [nebl] nūn'un fethi ve bā-i muvahhadenin sükunuyla 'Arab tā'ifesi isti'māl ettiği oklar.

الطَّرُوقُ [eṭ-ṭarḳ] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Şol irkilmış yağmur suyudur ki içine davar tebevül edip necāsetin ilkā ede.

الْمَطْرُوقُ [el-maṭrūḳ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve minhu kavlu İbrāhīm en-Neḥā'ī: "الْوُضُوءُ بِالطَّرِيقِ" "أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ التَّيْمَمِ" Ve

طَرَقَ [ṭarq] Kezālik erkek olan kimsenin men'isi, mā'ü'l-fahl ma'nasına. Ve

طَرَقَ [ṭarq] Davar suya necāset ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: طَرَقَتِ الْإِبِلُ الْمَاءَ إِذَا بَالَتْ فِيهِ وَبَعَرَتْ Ve

طَرَقَ [ṭarq] Taş salmakla fāl açmağa dahi derler ki kāhinlikten bir nev'dir. Ve

طَرَقَ [ṭarq] نَجَّادٌ [neccād] olan kimse yünü 'asā ile vurup yumuşatmak. Ve نَجَّادٌ [neccād] döşek ve yastık islāh eden kimseye derler.

الْمِطْرَقَةُ [el-miṭreḳat] (mīm'in kesriyle ve ṭā'nın sükūnu ve rā'nın fethiyle) Yün yumuşatacak ālet. Ve

مِطْرَقَةٌ [miṭreḳat] Demirci çekicine dahi derler.

الطَّرَاقُ [eṭ-ṭurrāḳ] (ṭā'nın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Ricālden kāhin olan kimseler.

الطَّوَارِقُ [eṭ-ṭavāriḳ] (rā'nın kesriyle) Nisādan kāhine olanlar.

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭurāḳ] (ṭā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Şol yollar yāhūd hatlardır ki yayda olur, ما يَارِيعُ الْقَوْسِ [esārī'u'l-ḳavs] ma'nasına.

الطَّرِيقَةُ [eṭ-ṭurḳat] (ṭā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Vāhidi. Ve

طُرُقَةٌ [ṭurḳat] Üslūba ve 'ādete dahi derler; yukālu: مَا زَالَ ذَلِكَ طُرُقَتَكَ أَي دَأْبَكَ

الطَّرِيقُ [eṭ-ṭirḳ] (ṭā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kuvvet ma'nasına; minhu kavluhum: مَا بِهِ طُرُقٌ أَي قُوَّةٌ Ve طُرُقٌ [ṭirḳ]in aslı şahmdır, pes şahma delālet eden طُرُقٌ [ṭirḳ]le kuvvetten kināye olundu, zīrā ekser kuvvet şahmdan olur.

الطَّرَاقُ [eṭ-ṭarāḳ] (fethateynle) Sıravardı olan nesnelere عَرَقٌ [‘arāḳ] ve صَفٌّ [ṣaff]

ve رَزْدَقٌ [rezdaḳ] ve حِبَالَةٌ صَائِدٍ [hibāletu ṣā'id] gibi ki zātu kifef ola, ya'nī halkaları olave deve izi gibi sıravardı ola. Ve عَرَقٌ [‘arāḳ] ‘ayn ve rā'nın fethiyle ve ḳāf'la hurmā ağaçlarının ve tuyūr kısmının safıdır. Ve رَزْدَقٌ [rezdaḳ] rā-i mūhmele ve zā-i mu'ceme ile kezālik hurmā ağaçlarının ve insānın safıdır. Ve bu takrīden fehm olunur ki sāhib-i Şurāh'ın bu mahalde طَرَقٌ [ṭarāḳ] bi't-tahrīk reste ve عَرَقٌ [‘arāḳ] sarāy ve havz ve cüz-i ān dediği teşevvüşten hālī değildir.

الطَّرِيقَةُ [eṭ-ṭareḳat] (fethateynle) Vāhidi, zikr olunan nesnelere bir saf ma'nasına; yukālu: جَاءَ الْإِبِلُ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ وَعَلَى خُفٍّ وَاحِدٍ Ve

طَرَقَ [ṭarāḳ] Kezālik kırbanın büküntüsüne derler.

الْأَطْرُقُ [el-aṭruḳ] Cem'i, kırba büküntüleri ma'nasınave bu kırba boşalıp yumuşadıkta olur. Ve طَرِيقَةٌ [ṭareḳat] su eğlendiği yere dahi derler, menāfi'ci mā ma'nasına. Ve Ferrā eyitti: طَرَقَ [ṭarāḳ] devenin dizlerinde olan za'fa derler. Ve

طَرَقَ [ṭarāḳ] Kuş yeleşinin birbiri üzerine olmasına dahi derler.

الْإِطْرَاقُ [el-iṭtirāḳ] (hemzenin kesri ve teşdidiyle) اِئْتِغَالَ [ifti'āl] vezni üzere) Kuş kanadı yeleşmek; yukālu: اِطْرَقَ جَنَاحُ الطَّائِرِ إِذَا التَّفَّ

الْأَطْرُقُ [el-aṭruḳ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol devedir ki dizlerinde za'fi ola.

الطَّرِيقَاءُ [eṭ-ṭarḳā'] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

الْمَطْرُوقُ [el-maṭrūḳ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki sölpük olup za'fif ola; yukālu: رَجُلٌ مَطْرُوقٌ

إِذَا كَانَ فِيهِ رَخَاوَةٌ وَصَغْفٌ
الطَّرِيقَةُ [eṭ-tīrīqat] (tā'nın ve rā'nın kesriyle ve teşdidiyle) Zıkr olan ma'nādan masdardır, sölpük olup za'fif olmak ma'nāsına; yukālu: "إِنَّ تَحْتَ طَرِيقَتِكَ لَعِنْدَاوَةٌ" أَي إِنَّ فِي لَيْبِهِ الْعُسْرُ وَانْقِيَادِهِ أَحْيَانًا بَعْضُ الْعُسْرِ [ʿindeʔvet] ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla ʿinād]dan olur.

الْمُطْرَقُ [el-miṭrāq] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin nazīri.

الْمَطَارِيقُ [el-meṭārīq] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i; yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ مَطَارِيقَ إِذَا جَاءَتْ يَشُوعُ بَعْضَهَا بَعْضًا

الطَّرُوقُ [eṭ-ṭurūq] (zammeteynle) Gece ile gelmek; yukālu: أَنَا فُلَانٌ طُرُوقًا إِذَا جَاءَ بَلِيلٌ Ve وَيُقَالُ طَرَقَ يَطْرُقُ طُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

طُرُوقٌ [ṭurūq] Erkek deve dışısı üzerine sıçramağa dahi derler; yukālu: طَرَقَ يَطْرُقُ طُرُوقًا إِذَا قَعَى عَلَيْهَا

الطَّرُوقَةُ [eṭ-ṭarūqat] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki erkeğe yaraya; yukālu: نَاقَةٌ طُرُوقَةٌ الْفُحْلُ لِلَّتِي بَلَعَتْ أَنْ يُضْرِبَهَا الْفُحْلُ

الطَّرُوقَةُ [eṭ-ṭureqat] (rā'nın zammı ve tā'nın fethiyle hūmezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki akşam ehline erişmek için ʿale'd-devām yürüye.

الطَّارِقُ [eṭ-tāriq] (rā'nın kesriyle) Gece ile gelen kimse. Ve

طَارِقٌ [tāriq] Şol yıldıza dahi derler ki seher vaktinde doğar ki ona كَوَّكَبُ الصُّبْحِ derler.

الطَّارِقَةُ [eṭ-tāriqat] (rā'nın kesriyle) Kişinin akribāsından olan cemā'ati, فَحِذٌ [feḥiz] ve عَشِيرَةٌ [ʿaşıret] ma'nāsına.

الْإِطْرَاقُ [el-iṭrāq] (hemzenin kesriyle) Sükūt edip tekellüm etmemek; yukālu: أَطْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ Ve

إِطْرَاقٌ [iṭrāq] Yere bakmağa dahi derler. Ve fi'l-meseli: "أَطْرَقُ كَرَا أَطْرُقُ كَرَا أَطْرُقُ كَرَا إِنَّ" "نَعَامٌ فِي الْقُرَى" Ve نَعَامٌ [neʿām] devekuşlarına derler. Ve كَرَا [kerā] toy demekle ma'rūf olan kuştur, ya'nī devekuşu ʿazametiyle sayd olunmuştur, sen dahi hālını ondan kıyās kıl. Ve bu mesel kendin görüp mütekebbir olanlar hakkında irād olunur. Ve

إِطْرَاقٌ [iṭrāq] Bir kimseden dişi davara aşsın diye erkekle dilemek; yukālu: أَطْرَقْنِي Ve فَحَلَّكَ أَيِ اعْرَضْنِي فَحَلَّكَ لِيضْرِبَ فِي إِبِلِي

إِطْرَاقٌ [iṭrāq] Deve birbiri ardınca gitmeğe dahi derler; yukālu: أَطْرَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُهَا بَعْضٌ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

إِطْرَاقٌ [iṭrāq] Bir nesneye deri ve sinir geçirmeğe dahi derler; yukālu: أَطْرَقْتُ بِالْجِلْدِ وَالْعَصَبِ Ya'nī "Kalkana deri ve ʿasab giydirildi."

الْمَطْرَقُ [el-maṭraq] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Şol kalkandır ki deri ve sinir kaplanmış ola.

الْمُطْرِقُ [el-muṭriq] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Hilkaten yere bakmak ʿādeti olan kimse.

أَطْرَقَا [Aṭriqā] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle sīga-i tesniye-i emr-i hāzır üzere) Bir şehrin ismidir.

الْإِسْتِطْرَاقُ [el-istiṭrāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Döl için erkekle talep etmek; yukālu: إِسْتَطْرَقْتُهُ فَحَلًّا إِذَا طَلَبْتَهُ مِنْهُ لِيضْرِبَ فِي إِبِلِكَ

التَّطَارُوقُ [eṭ-teṭārūq] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ile) Birbiri ardınca gitmek; yukālu: تَطَارَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ

الْمُطْرَقَةُ [el-muṭreqat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şol deriden olan kalkanlardır ki birbiri üzerine tatbik olunup kesilmiş ola. Ve birbiri üzere kesilen

na'leynlere dahi derler.

الطَّرَاقُ [eṭ-tirāk] (tā'nın kesriyle) Şol na'leynlerdir ki tatbik olunup dikilmiş ola. Ve

طَرَاقُ [tirāk] Birbiri üzerine olan yelege dahi derler; yukālu: رِيْشُ طَرَاقٍ إِذَا كَانَ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ

الْمُطَارَقَةُ [el-muṭāreḳat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) İki kaftanı birbiri üzerine giymek; yukālu: [طَارَقَ] الرَّجُلُ بَيْنَ التَّوْبَيْنِ إِذَا حَضَفَ ظَاهِرَ بَيْنَهُمَا أَيْ لَبَسَ أَحَدُهُمَا عَلَى الْآخَرِ Ve

مُطَارَقَةُ [muṭāreḳat] İki na'leyni birbirine tatbik etmeğe dahi derler; yukālu: طَارَقَ حَضَفَ بَيْنَ التُّغْلَيْنِ إِذَا حَضَفَ أَحَدُهُمَا فَوْقَ الْآخَرِ [ḥaṣf] ḥā-i mu'ceme ile birbirine rāst edip dikmektir.

التَّطْرِيْقُ [et-taṭrīḳ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Boğurtlak demekle ma‘rūf kuşun yumurtlaması karīb olmak, Aşmāī rivāyeti üzere; yukālu: طَرَقَتِ الْقَطَاةُ إِذَا حَانَ خُرُوجُ بَيْضِهَا Ve bu takrirden sāhib-i Şurāḥ'ın **تَطْرِيْقُ** [taṭrīḳ] “vakt-i kefaniden seng-hār beyza-rā” dediği muhālif olduğu zāhir olur, zīrā kefaniden yumurta yarmağa derler. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: **تَطْرِيْقُ** [taṭrīḳ] tayr kısmında فَطَاةٌ [ḳaṭāt]tan gayrı-da isti‘māl olunmaz. Ve

تَطْرِيْقُ [taṭrīḳ] Nākanın veledi doğması āsān olmamak. Ve nisā tāyifesinde dahi isti‘māl olunur; yukālu: طَرَقَتِ النَّاقَةُ بِوَلَدِهَا إِذَا نَشِبَ إِذَا نَشِبَ وَلَمْ يَسْهَلْ خُرُوجُهُ وَكَذَلِكَ طَرَقَتِ الْمَرْأَةُ نُشُوبٌ [nuşūb] asılmağa derler. Ve

تَطْرِيْقُ [taṭrīḳ] Bir kimsenin hakkına inkār ettikten sonra ikrār etmeğe dahi derler; yukālu: طَرَقَ فُلَانٌ بِحَقِّي إِذَا كَانَ قَدْ جَحَدَهُ ثُمَّ أَقَرَّ بِهِ بَعْدَ ذَلِكَ Ve

تَطْرِيْقُ [taṭrīḳ] Deveyi otlamadan ve gayrı

nesneden men‘ etmeğe dahi derler. Ve

تَطْرِيْقُ [taṭrīḳ] Yol etmeğe dahi derler; tekūlu: طَرَقْتُ لِلْإِبِلِ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ طَرِيقًا

[ط س ق]

الطَّنْسُقُ [eṭ-ṭaşḳ] (tā'nın fethi ve sīn-i müh-melenin sükūnuyla) Yer harācı; Fārisī-i mu‘arrebdir. ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu ‘Oşmān b. Ḥanīfe yeni İslām’a gelmiş kimse hakkında nāme yazıp eyitti: “إِزْفِعَ الْجَزِيَّةَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا خِذِ الطَّنْسُقَ مِنْ أَرْضِيهِمَا”

[ط ف ق]

الطَّنْفُقُ [eṭ-ṭafaḳ] (fethateynle) Bir nesneyi işlemeğe başlamak; yukālu: طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا يَطْفُقُ طَفْقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ط ق ق]

الطَّقْطَقَةُ [eṭ-taḳṭaḳat] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Davarın tırnağı āvāzı دَقْدَقَةٌ [daḳ deḳat] gibi veznen ve ma‘nen. Ve gāh **حَبِطَطِقُ** [ḥabetiḳṭiḳ] derler gūyā ki bu lafzla davarın yorulması āvāzın hikāyet kılarılar. Ve bu lafz Māzini'den nakl olunmuştur, mezbūrun kitābindan gayrı yerde vāki‘ olmamıştır.

[ط ل ق]

الطَّلْقُ [eṭ-ṭalḳ] (tā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Güler yüzlü olmak hander-rüluk ma‘nāsına. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Deve suvarmak için olan seyre dahi derler, nitekim gelir inşāallāhu ta‘ālā; yukālu: طَلَّقَ طَلْقًا Ve

طَلَّقَ الْيَدَيْنِ [ṭalḳu'l-yedeyn] Eli açık ma‘nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ الْيَدَيْنِ أَيْ سَمَحَ وَامْرَأَةٌ طَلَّقَتِ الْيَدَيْنِ Ve

طَلَّقَ اللِّسَانَ [ṭalḳu'l-lisān] Fasīhu'l-lisān ma‘nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ اللِّسَانَ وَذَلَّقَ اللِّسَانَ

الطَّلِيُّ [eṭ-ṭalīḳ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: رَجُلٌ طَلِيئُ اللِّسَانِ وَذَلِيئُ اللِّسَانِ

الطُّلُوقُ [eṭ-ṭulūḳ] (zammeteynle) Bi-ma'naḥu; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ اللِّسَانَ وَذَلَّقَ اللِّسَانَ

الطَّلُوقُ [eṭ-ṭulāḳ] (ṭā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'naḥu kezālik. Ve

طَلَّقَ [ṭulāḳ] Bağdan itlāk olunan deveye dahi derler, nitekim tafsīli gelir inşāallāhu ta'ālā; yukālu: رَجُلٌ طَلَّقَ ذُلُقَ فَيَبِيهِ أَرْبَعٌ لُغَاتٍ Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] (feth-i ṭā ve sükün-i lām'la) Şol geceye ve şol gündüze derler ki onda soğuk olmaya. Ve sâ'ir müziyâttan dahi berî ola; yukālu: يَوْمٌ طَلَّقَ وَلَيْلَةٌ طَلَّقَ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِمَا قُرٌّ Ve وَلَا شَيْءٌ يُؤْذِي

طَلَّقَ [ṭalḳ] Kezālik bir devenin ismidir ki onunla tılā olursa od yanığın men' eder. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Kezālik oğlan burusuna dahi derler; yukālu: طَلَّقَتِ الْمَرْأَةُ طَلَّقًا عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

الطَّلِيُّ [eṭ-ṭalīḳ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Güler yüzlü olan kimse, hande-rū ma'nāsına. Ve

طَلِيئٌ [ṭalīḳ] Şol esîre derler ki bendden itlāk oluna.

الطَّلَاقُ [eṭ-ṭalāk] (ṭā'nın fethiyle) Güler yüzlü olmak; yukālu: طَلَّقَ طَلَاقَةً مِنَ الْبَابِ الخَامِسِ

الطَّلُوقُ [eṭ-ṭulāḳ] (fethateynle) İsmidir, oğlan burusu ma'nāsına, veca-ı vilâdet gibi. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Deriden işlenir bir nev' bukağdır. Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Atın bir kerre seğırtmesine derler; yukālu: عَدَا الْفَرَسُ طَلَّقًا أَوْ طَلَّقَتَيْنِ أَيْ شَوْطًا أَوْ شَوْطَيْنِ Ve

طَلَّقَ [ṭalḳ] Kezālik deve suvarmak için olan seyre derler, kaçan o seyr iki gecelik seyr olsa ki evvel gecede olan seyre طَلَّقَ [ṭalḳ] derler, çoban olan kimse deveyi itlāk etmeğın gāh gidip gāh otladığı için. Pes zikr olunan develere leyle-i sâniyeden evvel طَوَالِيئُ [ṭavālīḳ] derler ve leyle-i sâniyede قَوَارِبُ [ḳavārib] derler.

الطُّلُوقُ [eṭ-ṭulūḳ] (zammeteynle) Zikr olunan seyrin masdarı; yukālu: طَلَّقَ الْقَوْمُ طُلُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِطْلَاقُ [el-iṭlāk] (hemzenin kesriyle) Kavmin devesi salma olmağa derler; yukālu: إِذَا طَلَّقَتِ الْقَوْمَ إِذَا طَلَّقَتْ إِبِلَهُمْ Ve أَطْلَقْتُ الْأَسِيرَ إِذَا حَلَيْتَهُ dahi derler; tekülü: أَطْلَقْتُ النَّاقَةَ عَنَ

إِطْلَاقٌ [iṭlāk] Nākayı bağından boşandıрмаğa dahi derler; tekülü: عَفَالَهَا فَطَلَّقْتُ هِيَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا

إِطْلَاقٌ [iṭlāk] Hayr etmek için el açmağa dahi derler.

الطُّلُوقُ [eṭ-ṭulūḳ] (ṭā'nın ve lām'ın zammı ile) Şol devedir ki bağdan itlāk oluna; yukālu: بَعِيرٌ طَلَّقٌ وَنَاقَةٌ طَلَّقَ أَيْ غَيْرٌ مُتَعَيِّدٌ

الْأَطْلَاقُ [el-aṭlāk] (hemzenin fethiyle) Cem'i, bağdan itlāk olunmuş develer ma'nāsına. Ve

طَلَّقَ [ṭulūḳ] Fasīhu'l-lisān olana dahi derler, nitekim mürür etti. Ve

طَلَّقَ [ṭulūḳ] Kayd ve bendsiz habs etmeğe dahi derler; yukālu: حَبَسَ فُلَانٌ فِي السِّجْنِ طَلَّقًا Ve أَيْ بِغَيْرِ قَيْدٍ

طَلَّقَ [ṭulūḳ] At ayağının sekili olmamağa dahi derler; yukālu: فَرَسٌ طَلَّقَ إِحْدَى الْقَوَائِمِ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى قَوَائِمِهَا لَا تَحْجِيلَ فِيهَا

الطَّلِيُّ [eṭ-ṭilḳ] (ṭā'nın kesri ve lām'ın sükünüyle) Helāl ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ لَكَ طَلَّقًا Ve hāric ma'nāsına da gelir;

yukālu: أَنْتَ طَلَقْتِ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ أَيَّ خَارِجٍ مِنْهُ

الْإِنْطِلَاقُ [el-intilāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gitmek, zehāb ma'nāsına; tekūlu: **إِنْطَلَقَ بِهِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ كَمَا يُقَالُ انْقَطَعَ بِهِ**

الْمُطَيَّلِيُّ [el-muṭayliḡ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) مُنْطَلِقٌ [munṭalīḡ]in tasgīridir.

الْمُطَيَّلِيُّ [el-muṭayliḡ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kezālik مُنْطَلِقٌ [munṭalīḡ]in tasgīridir, nūn'dan ıvaz yā verilmek takdīri üzere.

النُّطَيْلِيُّ [en-ṇuṭayliḡ] (nūn'un zammı ve tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve lām'ın kesri ve meddiyle) **إِنْطِلَاقٌ** [intilāk]ın tasgīridir, zīrā harf-i evvelin zammı lāzım gelmeğın hemze-i vasıldan gınā geldikte **بِطَلَقٍ** bākī kalıp elif dördüncü vākī^c olmağın ıvaz vācib olmuştur, nitekim **دُنَيْنِيرٌ** [duneynīr] de ıvaz verilmiştir, zīrā harf-i līn dördüncü vākī^c olsa bedel lāzım olup zarūret-i şīr olmadıkça yāhūd kendiden sonra yā vākī^c olmadıkça sākıt olmaz, nitekim **أُثْفِيَّةٌ** [uṯfiyyet] cem'inde sākıt olup **أَثَافٍ** [eṯāfin] demişlerdir. Bunun üzerine bākīsi dahi kıyās olunsun.

الْإِسْتِطْلَاقُ [el-istiṭlāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İshāl olmak.

النُّطَيْلِيُّ [et-tuṭayliḡ] (tā'nın zammı ve tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Tasgīri.

النُّطَيْلِيُّ [et-taṭliḡ] Binā-imeçhulden, yılan sokan kimsenin veca^cı sākın olmak; yukālu: **طَلَقَ التَّسْلِيمَ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ إِذَا رَجَعَتْ عِدَادٌ [cidād] [cidād] وَجَعَهُ بَعْدَ الْعِدَادِ** Ve **إِلَيْهِ نَفْسُهُ وَسَكَنَ وَجَعَهُ بَعْدَ الْعِدَادِ** ıvaz-ı mühmelenin kesriyle yılan sokan kimsenin veca^cı müştedd olmak. Ve

نَطْلِيْقٌ [taṭliḡ] Zevc zevcesin boşamağa da derler; yukālu: **طَلَقَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ نَطْلِيْقًا**

الطَّلَاقُ [eṭ-ṭalāk] (tā'nın fethi ile) Boş olmak; yukālu: **طَلَقْتُ تَطْلُقُ طَلَاقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الطَّلَاقُ [eṭ-ṭalīḡ] (lām'ın kesriyle) Boş olan ı'avret. Ve

طَالِقٌ [ṭalīḡ] Boş olup salma olan nākaya ve koyuna da derler; yukālu: **نَاقَةٌ طَالِقٌ وَنَعَجَةٌ** Ve **طَالِقٌ أَيُّ مُرْسَلَةٌ تَزْعَى حَيْثُ شَاءَتْ**

طَالِقٌ [ṭalīḡ] Şol deveye dahi derler ki rāṭ onu kendi nefsi için alı koyup suya sürmeye.

الطَّلَاقَةُ [eṭ-ṭalīḡat] (kezālik lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِمْرَأَةٌ طَالِقٌ وَطَالِقَةٌ** Ve Aḡfeş eyitti: **طَلَقْتُ** denmez lām'ın zammı ile.

الْمِطْلَاقُ [el-miṭlāk] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Çok talāk verici kimse; yukālu: **رَجُلٌ مِطْلَاقٌ أَيُّ كَثِيرُ الطَّلَاقِ لِلنِّسَاءِ**

الطُّلُقَةُ [eṭ-ṭulaḡat] (tā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **رَجُلٌ طُلُقَةٌ عَلَى مِثَالِ هُمَزَةٍ**

النُّطْلُقُ [et-teṭalluḡ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Āhū doğrusuna gidip bir cānibe meyl etmemek; yukālu: **تَطْلُقُ الطُّنْبِيُّ أَيُّ مَرٌّ لَا يَلْوِي عَلَى شَيْءٍ**

الْإِطْلَاقُ [el-iṭṭilāk] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Nefs münşerih olup açılmak; yukālu: **مَا تَطْلُقُ نَفْسِي لِهَذَا الْأَمْرِ أَيُّ لَا تَنْشَرُخُ**

الطُّطَيْلِيُّ [eṭ-ṭuṭayliḡ] (tā'nın zammı ve tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) **إِطْلَاقٌ** [iṭlāk]ın tasgīri tā'nın teşdīdiyle tā'yı tā'ya kalb etmekle tā-i ulā müteharrik olduğundan ötürü, nitekim **إِضْطِرَابٌ** [iḡṭirāb] ın tasgīrinde **صُطْبِرِيْبٌ** [ṣuṭayriḡb] derler ḡād müteharrik olduğundan ötürü zā'yı tā'ya

kalb etmekle.

[ط و ق]

الطَوُّوقُ [eṭ-ṭavḳ] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki boyuna takarlar gerek demirden olsun ve gerek gayrı nesneden olsun.

الْأَطْوَاقُ [el-aṭvāk] (hemzenin fethiyle) Cem'î. Ve

طَوُّوقُ [ṭavḳ] Tākata ve vüs'ate dahi derler.

التَّطْوِيْشُ [et-ṭavvīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Tavk giydirmek; tekūlu: طَوُّوقُهُ Ve bir kimseye bir nesneyi teklîf etmeğe dahi derler; yukālu: طَوُّوقُكَ Ve الشَّيْءِ أَي كَلَّفْتَكُهُ

تَطْوِيْقُ [ṭavvīḳ] Tākat ve kudret vermeğe dahi derler; yukālu: طَوُّوقِنِي اللهُ أَدَاءَ حَقِّكَ Ve ruhsat vermeğe dahi derler; yukālu: طَوُّوقْتُ لَهُ نَفْسَهُ إِذَا رَخَّصْتُ وَسَهَّلْتُ فَهُوَ لُغَةٌ: فِي طَوَّعَتْ

التَّطْوُوقُ [et-teṭavvūḳ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Tavk giymek; yukālu: طَوُّوقُهُ فَتَطْوُوقُ أَي أَلْبَسْتُهُ الطَّوُّوقَ فَلَبَسَ

الْمَطْوُوقَةُ [el-muṭavveḳat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Şol güvercindir ki boynunda bedeninin rengine muhālîf renkten tavkı ola.

الإِطَاقَةُ [el-iṭāḳat] (hemzenin kesriyle) Tākat getirmek; tekūlu: أَطَقْتُ الشَّيْءَ إِطَاقَةً

الطَّاقُ [eṭ-ṭāk] (‘alā-vezni الْحَالُ [el-ḥāl]) Kemer, kantara ma'nāsına.

الطَّاقَاتُ [eṭ-ṭākāt] (‘alā-vezni الْحَالَاتُ [el-ḥālāt]) Cem'î, kemerler ma'nāsına.

الطَّيْقَانُ [eṭ-ṭīḳān] (‘alā-vezni الخوان) Kezālik cem'î. Fārisī-i mu'arrebdir. Ve

طَاقُ [ṭāk] Deste ma'nāsına da gelir; yukālu: طَاقُ رِيْحَانٍ ve طَاقُ نَعْلِ

طَاقُ [ṭāk] Bir cins sevbe dahi derler. Ve ba'zılar طَاقُ [ṭāk] arkaya aldıkları taylasāna dahi derler demiş.

الطَّائِقُ [eṭ-ṭā'īḳ] (yā'nın kesriyle) Dağdan taşra çıkan yeri. Ve koyunun taşra çıkan yerine ve geminin iki ağaç arasında taşra çıkan yerine dahi derler. Ve bi'l-cümle eger ahcārdan ve eger eşcārdan olan nebātın sivrilip taşra çıkan yerine طَائِقُ [ṭā'īḳ] derler.

FASLU'L-ʿAYN

(فصل العین)

[ع ب ق]

الْعَبَقُ [el-ʿabaq] (fethateynle) Bir nesneye tıb yapışmak; yukālu: عَبَقَ بِهِ الطَّيْبُ عَبَقًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَرِقَ بِهِ

الْعَبَاقِيَّةُ [el-ʿabāqiyet] (ʿayn'ın fethiyle) ثَمَانِيَّةٌ [semāniyyet] vezni üzere) Bi-maʿnāhu; yukālu: عَبَقَ عَبَاقِيَّةً أَيضًا Ve

عَبَاقِيَّةٌ [ʿabāqiyet] Dāhiyye dahi derler, āfet maʿnāsına. Ve

عَبَاقِيَّةٌ [ʿabāqiyet] Kezālik şol yara eserine derler ki yüzde bākī kalır; yukālu: بِهِ شَيْءٌ عَبَاقِيَّةٌ إِذَا بَقِيَ أَنْزَرَ جِرَاحَةً فِي حَرِّ وَجْهِهِ

الْإِعْبَاقَاءُ [el-iʿbinqāʾ] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Belā olmak; yukālu: إِعْبَنَقَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَاهِيَةً

الْعَبَنَقَاتُ [el-ʿabenqāt] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Şol عُقَابٌ [ʿuqāb]dır ki keskin tınakları ola; yukālu: عُقَابٌ عَبَنَقَاتٌ وَعَقَبْنَاةٌ أَيُّ ذَاتٍ مَخَالِبٍ جَدَادٍ عَبَنَقَاتٌ [ʿabenqāt]la عُقَبْنَاةٌ [ʿaqaṇbāt]ın misli جَدَبٌ ile جَبَدٌ dir.

الْعَبَقَةُ [el-ʿabeqat] (fethateynle) Yağ bulaşığıdır ki yağ tulumunda bākī kalır; yukālu: مَا فِي الْبَحْرِ عَبَقَةٌ أَيُّ شَيْءٍ مِنَ السَّمَنِ

[ع ت ق]

الْعَتَقُ [el-ʿitq] (ʿayn'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Kerem ve lutf; yukālu: مَا أُتِيَ: عَتَقَ فِي وَجْهِهِ Yaʿnī “Ne ʿaceb zāhirdir kerem onun vechinde.”

عَتَقَ [ʿitq] Hüsn ve cemāle dahi derler. Ve

عَتَقَ [ʿitq] Hürriyyete dahi derler.

الْعَتَاقُ [el-ʿatāq] (ʿayn'ın fethiyle) ve

الْعَتَاقَةُ [el-ʿatāqat] (kezālik ʿayn'ın fethiyle) Hürriyyet maʿnāsındır; tekūlu: عَتَقَ الْعَبْدُ

Ve يَغْتَبِقُ عَتَقًا وَعَتَاقًا وَعَتَاقَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

مَوْلَى الْعَتَاقَةِ [mevlāʿl-ʿatākat] ʿItk sebebiyle olan velāyettir. Ve

عَتَقَ [ʿitq] Deri kalın iken yufka olmağa dahi derler; yukālu: عَتَقَ فُلَانٌ بَعْدَ اسْتِعْلَاجٍ إِذَا رَقَّتْ بَشَرَتُهُ بَعْدَ الْعَلْطِ Ve Ferrā eyitti: عَتَقَ [ʿitq] salāh-ı māla dahi derler; yukālu: عَتَقَ عُبَيْدٌ أَعْتَقْتُ الْمَالَ فَعَتَقَ أَيُّ أَضْلَحْتُهُ فَصَلَحَ Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere ki *Muşannef* inde vākiʿ olmuştur. Ve at ileri geçip kurtulmağa dahi derler; yukālu: عَتَقْتُ فَرَسٌ فُلَانٍ تَغْتَبِقُ عَتَقًا إِذَا سَبَقْتُ فَتَجَبْتُ Ve

عَتَاقَةٌ [ʿatāqat] Eskimeğe dahi derler; yukālu: عَتَقَ الشَّيْءُ عَتَاقَةً إِذَا قَدَّمَ وَصَارَ عَتَبًا [Ve] عَتَقَ دَاهِيَةً dahi derler bu maʿnāyadır, bāb-ı evvelden. Ve bir kimse kadimden riʿāyet-i yemīn üzerine olmağa dahi derler; yukālu: عَتَقْتُ عَلَيْهِ عَلَيْهِ يَمِينٌ تَعْتَقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَعَتَقْتُ أَيضًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَدَّمْتُ وَوَجَبْتُ كَأَنَّهُ حَفِظَهَا فَلَمْ يَحْنُتْ

الْعَتِيقُ [el-ʿatīq] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın kesriyle ve meddiyle) Āzād olunan kimse; yukālu: هُوَ عَتِيقٌ وَفُلَانٌ مَوْلَى عَتِيقٍ Yaʿnī “Āzād olan ricāldendir.”

الْعَتَقَاءُ [el-ʿuteqāʾ] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cemʿi; yukālu: هُمْ مَوَالِ عَتَقَاءٍ Ve

عَتِيقٌ [ʿatīq] Eskiye dahi derler, hattā رَجُلٌ عَتِيقٌ dediler eski olan kimseye. Ve

عَتِيقٌ [ʿatīq] Bir nesnenin kerīmine ve muhtārına dahi derler. Ve

عَتِيقٌ [ʿatīq] Çābük ata dahi derler, فَرَسٌ رَاتِعٌ maʿnāsına.

الْعِتَاقُ [el-ʿitāq] (ʿayn'ın kesriyle) Cemʿi, çābük atlar maʿnāsına. Ve

عِتَاقٌ [ʿitāq] Yırtıcı kuşlara dahi derler. Ve

عِتَاقٌ [ʿitāq] **أَرْحَبِيَّاتٌ** [erḥabiyyāt ʿitāq] Deve-

nin iyisine derler necā'ib ma'nāsına. Ve اَرْحِيَّاتٌ [erḥabiyāt] hemzenin ve ḥā-i mühmelenin fethi ve yā'nın teşdidiyle bir kabîleye mensûb olanlardır. Ve Beyti-î 'Atîk Ka'be'ye derler şerrefehallâhu ta'alâ. Ve

عَتِيْقٌ [‘Atîk] Ebû Bekr Şiddîk'in lakabıdır, radiyallâhu ‘anhu, hüsn ve cemâl sâhibi olduğu için. Ba'zılar eyitti: Resûl-i ekrem sallallâhu ‘aleyhi ve sellem مِنْ عَتِيْقٍ مِنْ “أَنْتَ عَتِيْقٌ مِنْ عَتِيْقٍ [‘Atîk] denmiştir, ismi ‘Abdullâh b. ‘Oşmân'dır.

الْعَتِيْقَةُ [el-‘atîkat] (‘ayn'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Āzādlı olan cāriye; yukālu: هِيَ مَوْلَاةٌ عَتِيْقَةٌ Ya'nî “Āzādlı olan nisādandır.”

الْعَتَائِقُ [el-‘atā'îk] (‘ayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i; yukālu: هُنَّ نِسَاءٌ عَتَائِقُ وَذَلِكَ إِذَا أُعْتِقْنَ Ve

عَتِيْقَةٌ [‘atîkat] Eski kemere dahi derler; yukālu: فَتَطْرَهُ عَتِيْقَةٌ بِالْهَاءِ وَفَتَطْرَهُ جَدِيْدٌ بِلَا هَاءٍ لِأَنَّ الْعَتِيْقَةَ بِمَعْنَى الْفَاعِلِ وَالْجَدِيْدُ بِمَعْنَى الْمَفْعُولِ لِتَفْرُقَ بَيْنَ مَا لَهُ الْفِعْلُ وَبَيْنَ مَا الْفِعْلُ وَقِيعٌ عَلَيْهِ

الْإِعْتَاقُ [el-i'tāk] (hemzenin kesriyle) Āzād etmek; tekūlu: أَنَا أَعْتَقْتُهُ Ve

إِعْتَاقٌ [i'tāk] Mālî ıslâh etmeğe dahi derler; tekūlu: أَعْتَقْتُ الْمَالَ إِذَا أَصْلَحْتَهُ Ve

إِعْتَاقٌ [i'tāk] Bir nesneyi ‘acele üzere halâs kılmağa dahi derler; yukālu: أَعْتَقْتُهَا صَاحِبُهَا إِذَا أَعْجَلَهَا وَأَنْجَاهَا

الْمِعْتَاقُ [el-mi'‘tāk] (mîm'in kesri ve ‘ayn'ın sükunıyla) Davarı sürüp halâs kılan kimse; yukālu: فَلَانَ مِعْتَاقُ الْوَسِيْقَةِ إِذَا طَرَدَ طَرِيْدَةً أَنْجَاهَا وَسَبَقَ بِهَا وَلَا تُقَالُ مِعْتَاقُ الْوَسِيْقَةِ بِالْثَوْنِ

الْعَاتِيْقُ [el-‘atîk] (tā'nın kesriyle) Āzādlı olan kimse; yukālu: هُوَ عَاتِيْقٌ Ve eski şarāba dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: Şol hamrdır

ki mührin kimse açmamış ola. Ve

عَاتِيْقٌ [‘atîk] Eski olup kadîm olana dahi derler; yukālu: هُوَ عَاتِيْقٌ أَيْ قَدِيْمٌ

الْعَاتِيْقَةُ [el-‘atîkat] (tā'nın kesriyle) Şol yaydır ki eskiyip kararmış ola, عَاتِيْقَةٌ [‘atiket] ma'nāsına.

الْعَتُوْقُ [el-‘utuq] (zammeteynle) Eski olan nesnelere; yukālu: ذَنَابِيْرُ عَتُوْقٌ Ve

عَاتِيْقٌ [‘atîk] Tāze kıza dahi derler, eğer ehlinin evinde kemālin bulup zevcinin evine gönderilmemiş olursa. Ve

عَاتِيْقٌ [‘atîk] Şol kuş yavrusuna derler ki نَاهِيْقَةٌ [nāhiqat]tan yukarı ola. Ve نَاهِيْقَةٌ [nāhiqat] dād-ı mu'ceme ile şol kuş yavrusudur ki kanadının yeleştiği çıgalıp uçmağa yeltene ve uçmaya; yukālu: “أَخَذْتُ فَرْخَ قَطَاةٍ” Ve عَاتِيْقًا “وَذَلِكَ إِذَا طَارَ فَاسْتَقَلَّ

عَاتِيْقٌ [‘atîk] Omuzda ridā yerine dahi derler; tezkîri ve te'nîsi cā'izdir; yukālu: رَجُلٌ أَمِيْلُ الْعَاتِيْقِ أَيْ مَوْضِعُ الرِّدَاءِ مِنْهُ مُعْوَجٌ

التَّكْرِيْمِ [et-ta'tîk] (‘alā-vezni (et-tekrîm)) Eski kılmak; yukālu: عَتَّقْتُهُ أَنَا تَعْتِيْقًا

الْمُعْتَقَةُ [el-mu'‘tekat] (mîm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Şol hamrdır ki bir zamān hîfz olunup eskitilmiş ola.

[ع ذ ق]

الْعَدَقُ [el-‘azq] (‘ayn'ın fethi ve zāl'ın sükunıyla) Hurmā ağacı ki üzerinde meyve ola. Ve

عَدَقٌ [‘azq] Hurmā budağın kesmeğe dahi derler; tekūlu: عَدَقْتُ الشُّخْلَةَ إِذَا قَطَعْتُ سَعْدَهَا Ve

عَدَقٌ [‘azq] Koyunun yününe rengi muhālîf olan yünle ‘alāmet asmak; yukālu: عَدَقَ شَاتَهُ يَعْدُقُ عَدَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَبَطْتَ فِي صُوفِهَا [صُوفَةً] تُخَالِفُ لَوْنَهُ Ve

عَدَقٌ [‘azq] Bir kimseye sövüp hakkında

yaramaz söylemeğe dahi derler; tekülü:

عَدَقْتُ الرَّجُلَ إِذَا رَمَيْتَهُ بِالْقَبْحِ وَوَسَمْتَهُ بِهِ

عَدَقَ [ʿazk] إِذْحِرَ [izħir] dedikleri otun yemişi zāhir olmağa da derler; yukālu: عَدَقَ الإِدْحِرُ

الإِعْدَاقُ [el-i-ʿzāk] (hemzenin kesriyle) Bimaʿnāhu; yukālu: أَعَدَقُ الإِدْحِرُ إِذَا ظَهَرَتْ ثَمَرَتُهُ

الْعَدَقُ [el-ʿazk] (ʿayn'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Koyuna asılan ʿalāmet.

الْعِدْقُ [el-i-ʿizk] (ʿayn'ın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Hurmā salkımı, hūṣe-i hurmā maʿnāsına.

التَّكَرِيمُ [et-ta-ʿzīk] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hurmā budağını kesmek عَدَقَ [ʿazk] maʿnāsına; teşdīd teksīr ve mübālaga içindir.

ع ر ق

الْعَرَقُ [el-ʿaraḳ] Bir nesneden sızıp çıkan nesne. Ve

عَرَقَ [ʿaraḳ] Dürülmek maʿnāsına da gelir; yukālu: عَرَقَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

عَرَقَ [ʿaraḳ] Döl maʿnāsına da gelir; minhu kavluhum: مَا أَكْثَرَ عَرَقَ إِبِلِهِ أَيْ نَتَاجِهَا

عَرَقَ [ʿaraḳ] Sıra maʿnāsına da gelir gerek atlar sırası olsun gerek tuyūr sırası olsun. Ve bi'l-cümle her saf olan nesneye عَرَقَ [ʿaraḳ] derler. Ve

عَرَقَ [ʿaraḳ] Hurmā yaprağından örülen nesneye dahi derler, zenbīl olmazdan evvel. Gāh olur zenbīle dahi derler. Ve bu makāmda *Terceme-i Muhtār* sāhibinin عَرَقَ [ʿaraḳ] hurmā yaprağından örülmüş gemi dediği sehv olduğu zāhir olur, gūyā ki سَفِينَةٌ [sefīfet]i fāʿeyne سَفِينَةٌ [sefinet] tevehhüm etmiştir. Ve

عَرَقَ الْخِلَالِ [ʿareḳu'l-ħilāl] derler şol nes-

neye ki mahabbete bināʿen verilir. Ve

عَرَقُ الْقَرْبَةِ [ʿareḳu'l-ḳirbet] derler şiddet maʿnāsına. Aşmaʿ eyitti: عَرَقُ الْقَرْبَةِ [ʿareḳu'l-ḳirbet] şiddetten ʿibāret olunduğuna vākıf olmadım. Ve gayrılar eyitti: عَرَقَ [ʿaraḳ] recülün sıfatıdır, kırbanın sıfatı değildir, vechi budur ki kırbayı ekser cevārī ve erāzil-i huddām götürü gelmiş iken lāzım gelip ehl-i ʿıraz olanlar onu getirdikte kırbanın sıkletinden ve rezālet hicābından terlemeğin عَرَقَ الْقَرْبَةَ لَكَ تَجَشَّمْتُ derler. Ve

عَرَقَ [ʿaraḳ] At bir meydān iki meydān seğırtmeğe dahi derler; yukālu: جَرَى الْفَرَسُ عَرَقًا أَوْ عَرَقَيْنِ أَيْ طَلْفًا أَوْ طَلْفَيْنِ

الْعَرَقَةُ [el-ʿureḳat] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] gibi) Çok terleyen kimse.

الْعَرِقُ [el-ʿariḳ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol yoğurttur ki devenin yanına astıklarında yoğurdun zarfıyla deve cisminin arasında hā'il olmamağın devenin ʿarakı yoğurda teʿsīr edip rāyihāsın ve taʿmın tagyīr eder.

الْعَرَقَةُ [el-ʿareḳat] (fethateynle) Haymenin etrāfına dikilen kolan. Ve dīvār korlarının arasına arkırı kodukları ağaçtır. Ve

عَرَقَةٌ [ʿareḳat] عَرَقَ [ʿaraḳ]ın vāhidi dahi gelir, atlardan veyāhūd kuşlardan bir sıra maʿnāsına.

الْعَرَقَاتُ [el-ʿareḳāt] (fethateynle) Cemʿdir, kolanlar maʿnāsına.

الْعُرُوقُ [el-ʿurūḳ] (zammeteynle) Bir sarı ottur ki onunla bir nesne boyarlar. Ve

عُرُوقٌ [ʿurūḳ] Ağaç köklerine dahi derler. Ve

عُرُوقٌ [ʿurūḳ] Gitmek maʿnāsına dahi gelir; tekülü: عَرَقْتُ عُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَتْ

العِرْقُ [el-‘irḳ] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Zikr olunan cem’in vāhidi, ağaç kökü ma‘nāsına. Ve fi’l-hadīsi: **مَنْ** “أَحْبَا أَرْضًا مَبِيتَةً فَهِيَ لَهُ وَلَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٌ حَقٌّ” Ve عِرْقٌ odur ki bir kimse āharın ihyā ettiği yere yā ağaç diker veyāhūd ekin eker, yeri kendi almak için. Ve

عِرْقٌ [‘irḳ] Damara ve esere dahi derler; yukālu: فِي الشَّرَابِ عِرْقٌ مِنَ الْمَاءِ لَيْسَ بِالْكَثِيرِ

ذَاتُ عِرْقٍ [Zātu ‘irḳ] (‘ayn’ın kezālik kesri ve rā’nın sükūnuyla) Berriyyede bir yerin adıdır.

العِرْقُ [el-‘arḳ] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Kemik üzerinde olan eti cümle yemek.

الْمَعْرُوقُ [el-ma‘raḳ] (mīm’in ve rā’nın fethiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: عَرَقْتُ الْعِظْمَ أَعْرَقُهُ عِرْقًا وَمَعْرَقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلْتَ مِمَّا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ Ve

عِرْقٌ [‘arḳ] Kezālik şol kemiğe derler ki onun eti cümle alınmış ola.

العِرْقَاقُ [el-‘urāḳ] (‘ayn’ın zammı ile) Cem’i, eti alınmış kemikler ma‘nāsına. İbnu’s-Sikkīt eyitti: Cem’de فُعَالٌ [fu‘āl] vezni üzere hem’in birkaç kelime gelmiştir ki onların biri تَوَامٌ [tu‘ām]dır ki تَوَامٌ [tev‘em]in cem’idir, tā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla ikiz eşi ma‘nāsına. Ve biri dahi رُبَابٌ [rubāb]dır ki رُبَى [rubbā]nın cem’idir. Ve رُبَى [rubbā] rā’nın zammı ve elifin kasrıyla şol koyundur ki yeni doğurmuş ola. Ve biri dahi زُطَارٌ [zu‘ār]dır ki زَطْرٌ [zī‘r]in cem’idir, zā-i mu‘ceme ile dāye ma‘nāsına. Ve biri dahi عُرَاقٌ [‘urāḳ]tır ki el-ān mürūr etti. Ve biri dahi رُحَالٌ [ruḥāl]dir, rā-i mühmele ve ḥā-i mu‘ceme ile koyun kuzusunun dışı-si ma‘nāsına. Ve biri dahi فُرَارٌ [furār]dır ki فَرِيرٌ [ferīr]in cem’idir, fā ile ve rā’eyn-i

mühmeleteyn ile bakar-ı vahşī veledi ma‘nāsına. İbnu’s-Sikkīt eyitti: Kelām-ı ‘Arabda bu cem’lerin nazīri yoktur.

الْمَعْرُوقُ [el-ma‘rūḳ] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükūnu ve vāv’ın zammı ve med-diyle) Şol kimsedir ki kemikleri üzerinde eti az ola.

الْمُعْتَرَقُ [el-mu‘teraḳ] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: رَجُلٌ مَعْرُوقٌ الْعِظَامَ وَمُعْتَرَقٌ أَي قَلِيلُ اللَّحْمِ

الْتَعْرُوقُ [et-te‘arruḳ] (fethateynle ve rā’nın zammı ve teşdīdiyle) Kemikte olan eti cümle yemek; yukālu: تَعْرَفْتُ الْعِظْمَ مِثْلَ عَرَفْتُهُ عَلَى مَا مَرَّ أَنْفَا

العِرَاقُ [el-‘irāḳ] (‘ayn’ın kesriyle) Bilād-ı ma‘rūfeyi cāmi‘ arāzīnin ismidir. Ve

عِرَاقٌ [‘irāḳ] Şol kırbaya derler ki dibine iki kat sahtiyān koyup dikerler. Ve eger bir kat korlarsa ona طِبَابٌ [ṭibāb] derler tā-i mühmelenin kesriyle.

العِرْقُ [el-‘uruḳ] (zammateynle) Cem’i, kırbalar ma‘nāsına. Ve Aşma‘ī eyitti: عِرَاقٌ [‘irāḳ] şol طِبَابَةٌ [ṭibābet]tir ya‘nī şol deridir ki dikiş üzerine korlar dikişin gözleri tutulsun diye.

العِرَاقَانُ [el-‘irāḳān] (kezālik ‘ayn’ın kesriyle sīga-i tesniye üzere) Kūfe ile Başra’dır.

الإِعْرَاقُ [el-i‘rāḳ] (hemzenin kesriyle) ‘Irāḳ’a gitmek; tekūlu: أَعْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِلَى الْعِرَاقِ Ve

إِعْرَاقٌ [i‘rāḳ] (sīga-i mechūlden) İyi asldan olmağa derler; yukālu: أَعْرَقَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ عَرِيقًا Ya‘nī iyi asldan olsa. Ve bu atta dahi isti‘māl olunur. Ve

إِعْرَاقٌ [i‘rāḳ] Ağaç kök salmağa dahi derler; yukālu: أَعْرَقَ الشَّجَرُ وَالنَّبَاتُ إِذَا امْتَدَّتْ عُرُوقُهُ فِي الْأَرْضِ Ve

إِعْرَاقٌ [i'fraq] Şarāba fi'l-cümle su katmağa dahi derler.

أَلْمُعْرُقُ [el-mu'raq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki onun aslında kerem yāhūd denā'et ola; yukālu: "إِنَّ امْرَأً لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ آدَمَ أَبَ حَيٍّ لَمُعْرُقٌ لَهُ فِي الْمَوْتِ" كَمَا يُقَالُ لَمُعْرُقٌ لَهُ فِي الْكُرْمِ أَيُّ لَهُ عَرَقٌ فِي ذَلِكَ يَمُوتُ لَا مَحَالَه

عَارِقٌ [c'Āriq] (rā'nın kesriyle) Bir şā'irin ismidir. Ve

مُعْرُقٌ [mu'raq] Fi'l-cümle su katılmış şarāba dahi derler; yukālu: أَعْرَفْتُ الشَّرَابَ فَهُوَ مُعْرُقٌ أَيُّ فِيهِ عَرَقٌ مِنْ الْمَاءِ وَلَيْسَ بِالْكَثِيرِ

التَّعْرِيقُ [et-ta'riq] (alā-vezni [et-tekrīm]) Şarabā fi'l-cümle su katmak; tekülü: عَرَّقْتُ الشَّرَابَ تَعْرِيقًا إِذَا مَرَّجْتَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ Ve تَبَالَعُ فِيهِ

تَعْرِيقٌ [ta'riq] Kāseye şarābı koyup tamām doldurmamak; yukālu: عَرَّقُ فِي الْإِنَاءِ أَيُّ الْجَعْلُ فِيهِ دُونَ الْمَلءِ Ve kuyudan kovayı tamām doldurmamağa derler; tekülü: عَرَّقْتُ فِي الدَّلْوِ إِذَا أَسْقَيْتُ مِنْهَا دُونَ الْمَلءِ

أَلْمُعْرُقُ [el-mu'arraq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol şarābdır ki ona su az katılmış ola; minhu kavluhum: عَرَّقُ Ve طَلَاءٌ [talā'] tā-i mühmelenin kesriyle eşribeden bir kısımdır. Ve

مُعْرُقُ الْحَدَّيْنِ [mu'arraqu'l-ħaddeyn] Şol kimseye derler ki yüzünün eti az ola; yukālu: فَلَانَ مُعْرُقُ الْحَدَّيْنِ إِذَا كَانَ قَلِيلَ لَحْمِ الْحَدَّيْنِ

أَلْعَرْقُوهُ [el-'arquet] (‘ayn’ın ve vāv’ın fethi ve kâf’ın zammı ile) Kovanın başında salīb üslubunda olan iki ağacın biri; ‘ayn’ın zammı cā'iz değildir, zīrā bu veznde olan kelimenin evveli o vakt mazmūm olur ki harf-i sānī nūn ola, عُصُوهُ [unşuvet] gibi.

أَلْعَرْقُوتَانِ [el-'arquetān] (vezni-i mezbūr üzere) Tesniyesi. Ve

عَرْقُوتَانِ [arquetān] Şol iki ağaca derler ki pālān ağacının ön kaşıyla art kaşının arasında olup mezbūrları birbirine bağlar.

أَلْعَرَاقِي [el-'arāqī] (‘ayn’ın fethi ve kâf’ın kesriyle) Cem'i, kova ağaçları ma'nāsına.

أَلْعَرَقِي [el-arqī] (‘ayn’ın fethi ve rā'nın sükunuyla ve kâf’ın kesriyle) Kezālik عَرْقُوهُ [arquet]in cem'idir, tā'nın hazfiyle kova ağaçları ma'nāsına; tekülü: "ثَلَاثُ عَرَقٍ" فُعَلٌ بِهَ مَا فُعِلَ بِثَلَاثَةِ أَحْتٍ فِي جَمْعِ حَقْوٍ Ya'ni أَحْتٍ aslında أَحَقُّ idi, kelām-ı 'Arabda āhirinde vāv olup mā-kabli mazmūm olan kelime bulunmadığı için vāv yā'ya kalb olunup قَاضٍ i'fālî gibi i'fāl olundu.

أَلْعَرْقَاةُ [el-'arqāt] (‘ayn’ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kovaya ağaç bağlamak; tekülü: عَرَقَيْتُ الدَّلْوَ عَرْقَاةً إِذَا شَدَدْتَهَا عَلَيْهَا

ذَاتُ الْعَرَاقِي [zātu'l-'arāqiy] Belā ve āfet, dāhiye ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Bu عَرَاقِي dan me'hūzdur. Ve عَرَاقِي İKĀM [arāqiyu ikām] şol sarp tepelere derler ki ziyāde meşakkatla çıkıla.

[ع ز ق]

أَلْعَرْقُ [el-'azq] (‘ayn’ın fethi ve zā-i mu'cemenin sükunuyla) Yeri yarmak; tekülü: عَرَقْتُ الْأَرْضَ أَعْرَقْتُهَا عَرْقًا إِذَا سَفَقْتَهَا Ubeyd eyitti: Bu yer yarmada isti'māl olunur, gayrı nesne yarmada isti'māl olunmaz.

أَلْمِعْرَقَةُ [el-mi'zeqat] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Yeri yaracak ālet kazma ve külünk gibi meselā.

[ع س ق]

أَلْعَسُوقُ [el-'asaq] (fethateynle) Bir nesneye

harīs olmak; yukālu: إِذَا الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَسَقَ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولَعَ بِهِ Ve ba'zılar eyitti: Lāzım olup yapışmağa dahi derler; لَزِمَهُ ve لَزِيَ بِهِ ma'nāsına. Hālil eyitti: عَسَقَتِ النَّاقَةُ بِالْفَحْلِ بِالْفَحْلِ derler kaçan nāka erkekten ayrılmasa.

التَّعَسُّقُ [et-te'assuq] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik bir nesneye harīs olmak; yukālu: تَعَسَّقَ بِهِ

[ع ش ق]

العشوق [el-ıışk] ('ayn'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) ve

العشوق [el-ıaşak] (fethateynle) Mahabbet ziyāde olmak; tekūlu: عَشِقَهُ عَشَقًا وَعَشَقًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve ba'zılar fethateynle gelmesi asl üzere değıldir, li-zarūrettir demiş.

العشيق [el-ıışık] ('ayn'ın kesri ve şīn'in kesri ve teşdidiyle) Kesrū'l-ıışk olan kimse fişīk [fişīk] gibi, kesrū'l-fısk olanda. Ve bu Ya'qūb rivāyeti üzeredir.

التعسوق [et-te'aşşuq] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Tahsīl-i ıışkta tekellüf çekmek.

العاشق [el-ıāşık] Mahabbet edici kimse; müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur, Ferrā rivāyeti üzere; yekūlūne: إِمْرَأَةٌ مُحِبَّةٌ لِرَوْحِهَا وَعَاشِقٌ

العشوق [el-ıaşennaq] (fethateynle ve nūn'un dahi fethi ve teşdidiyle) Uzun olan kimse ki sakīl ve fermūde olmaya.

العشائقة [el-ıaşāniqat] ('ayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i.

العشنة [el-ıaşennaqat] (kezālik fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَشَنَةٌ أَي طَوِيلَةٌ كَذَلِكَ

[ع ش ر ق]

العشريق [el-ıışriq] ('ayn'ın ve rā'nın kesri

ve şīn'in mā-beynde sükūnuyla) Bir otun ismidir.

[ع ف ق]

العفق [el-ıafk] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kesret-i mūcāma'at; yukālu: عَفَقَ الْجَمَارُ الْأَتَانَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَا عَلَيْهَا مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى Ve

عفق [ıafk] Yellenmeğe dahi derler; yukālu: عَفَقَ بِهَا إِذَا حَبَقَ Ve

عفق [ıafk] Bir nesneyi tiz getirmeğe ve çok getirmeğe dahi derler. Ve deve her gün suya dönmeğe dahi derler; yukālu: عَفَقَتِ الْإِبِلُ تَغْفِقُ عَفَقًا إِذَا كَانَتْ تَرْجِعُ إِلَى الْمَاءِ كُلِّ يَوْمٍ

العافق [el-ıāfiq] (fā'nın kesriyle) Kesret-i rüccū olan kimse.

العفقة [el-ıafqat] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Gā'ib olmak; yukālu: لَا يَزَالُ فَلَانٌ يَغْفِقُ الْعُقْمَةَ أَي يَغِيبُ الْعَيْنَةَ

التكريم [et-takrīm] ('alā-vezni) Koyun sürüsün geri döndürmek; yukālu: إِنَّهُ لَيَعْفِقُ الْغَنَمَ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ تَغْفِيقًا أَي يُرْدُّهَا مِنْ وَجْهِهَا

المنعفق [el-mun'afak] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Dönecek yer, مُنْعَفَقٌ [mun'ataf] ma'nāsına. Ba'zılar sudan dönecek yere derler dedi, مُنْصَرَفُ الْمَاءِ ma'nāsına.

العفاقة [el-ıaffakat] ('ayn'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Oturak yeri, dübür ma'nāsına; yukālu: كَذَبْتُ عَفَاتُكَ إِذَا حَبَقَ Ya'ni yellense rīh-i müntinesi haber-i kāzibe teşbīh olur.

الإنعفاق [el-in'ifak] Bir kimse hācetine gidip sür'at etmek; yukālu: إِنْعَفَقَ الْقَوْمُ فِي حَاجَتِهِمْ إِذَا مَضَوْا فِيهَا وَأَسْرَعُوا

المغفقات [el-mi'fak] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Çok ziyārete gelen kimse; yukālu: رَجُلٌ مَغْفَقٌ الزِّيَارَةَ أَي لَا يَزَالُ

يَجِيءُ وَيَذْهَبُ زَائِرًا

عَفَاقٌ [ʿifāk] (ʿayn'ın kesriyle) Bir kimse-
nin ismidir ki onu Bāhile kabilesi kıtlık
yılında ekl etmişler idi.

الْعَفَلَاقُ [el-ʿafellaq] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın
sükunu ve lām'ın fethiyle) Şol fermüde
kimseye derler ki müsterhī ola, ya'nī söl-
pük ola. Ve gāh olur ferc-i vāsi'a dahi **عَفَلَقٌ**
[ʿafellaq] derler. Ve kezālik şol ʿavrete
dahi **عَفَلَّتْ** [ʿafellaq] derler ki ahmak olup
ef'ālī ve ahvālī yaramaz ola, lām zā'idedir.

[ع ق ق]

الْعَقِيقَةُ [el-ʿaḳīḳat] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın
kesri ve meddiyle) Ana karnından çıkan
tüydür gerek benī ādemde olsun gerek
hayvānda olsun, şa'r-ı mevlūd ma'nāsına.
Ve

عَقِيقَةٌ [ʿaḳīḳat] Şol oka derler ki göğe atar-
lar imiş, nitekim tafsīlī ʿan-karīb gelir
inşāallāhu ta'ālā. Ve

عَقِيقَةٌ [ʿaḳīḳat] Deveye ʿalef ettikleri
mülāyim çekirdeğe dahi derler.

الْعَقَّةُ [el-ʿiḳḳat] (ʿayn'ın kesriyle) Bi-
ma'nāhu kezālik. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: **عَقَّةٌ**
[ʿiḳḳat] benī ādeme ve humāra mahsūstur,
gayrıda isti'māl olmaz. Ve

عَقِيقَةٌ [ʿaḳīḳat] Şol davara derler ki doğan
oğlanın haftasında boğazlarlar; zikr olu-
nan ma'nādan me'hūzdur. Ve

عَقِيقَةُ الْبُرُقِ [ʿaḳīḳatu'l-berḳ] Şol şimşeğe
derler ki buluta gire.

الْإِنْعَاقُ [el-in-ʿiḳāk] (hemzenin ve ʿayn'ın
kesriyle) **إِنْشِقَاقٌ** [inşikāk] ma'nāsınadır,
her **إِنْشِقَاقٌ** [inşikāk]a **إِنْعَاقٌ** [in-ʿiḳāk] derler.
Ve **إِنْعَاقٌ** [in-ʿiḳāk] bulut yağmuru def'aten
dökmeğe de derler; yukālu: إِذَا أَنْعَمَتِ السَّحَابَةُ إِذَا
أُنْبِغَجَتْ بِالْمَاءِ

الْعُقُّ [el-ʿaḳḳ] (ʿayn'ın fethiyle) Kumda
olan yarık. Ve kumda olan harkın da is-
midir. Ve

عُقٌّ [ʿuḳḳ] Acı suya dahi derler, **فُعٌّ** [ḳuʿ] gibi.

الْعَقِيقُ [el-ʿaḳīḳ] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın
kesriyle ve meddiyle) Yüzük kaşı kıldık-
ları ma'rūf taştır. Ve

عَقِيقٌ [ʿAḳīḳ] Medīne-i münevverenin
taşrasında bir derenin ismidir. Ve her su
akıntısı ki onu sel yarıp vāsi' kıla ona **عَقِيقٌ**
[ʿaḳīḳ] derler. Ve

عَقِيقٌ [ʿaḳīḳ] Ana karnından çıkan tüye de
derler, nitekim **عَقِيقَةٌ** [ʿaḳīḳat]te mürür etti.

الْأَعِيقَةُ [el-ʿe-iḳḳat] (hemzenin fethi ve
ʿayn'ın kesriyle) **عَقِيقٌ** [ʿaḳīḳ]in cem'i.

الْعُقُّ [el-ʿaḳḳ] (ʿayn'ın fethi ile) Gök
cānibine ok atmak; yukālu: عَقُّ بِالْسَهْمِ مِنْ
عَنْوِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ نَحْوَ السَّمَاءِ
Ve bunun vechi budur ki zamān-ı cāhiliyyette bir
kabīlede kan olsa gök cānibine ok atarlar
emiş, eger zikr olunan ok pāk inerse diyete
rāzī olup diyet üzere sulh ederler imiş ve
eger kana bulaşmış inerse **قَوْدٌ** [ḳaved]den
gayrıya rāzī olmazlar imiş. Ve

عَقٌّ [ʿaḳḳ] Doğan oğlan için haftasında da-
var boğazlamağa derler; yukālu: عَقٌّ عَنْ
وَلَدِهِ يَغُتُّ عَقًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا
Ve kezālik veledi ibtidā tırāş etmeğe dahi derler.

الْعُقُوقُ [el-ʿuḳūḳ] (zammateynle) Vālid
ve vālidenin sözlerin tutmayıp rencide
etmek.

الْمَعَقَّةُ [el-me-ʿaḳḳat] (fethateynle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: عَقٌّ وَالِدُهُ يَعْقُهُ عُقُوقًا وَمَعَقَّةً مِنْ
الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا

الْعَاقُ [el-ʿaḳḳ] (ʿalā-vezni **الْحَاجَّ** [el-ḥācc])
Vālidine muhālefet eden kimse.

الْعُقُقُ [el-ʿuqʌk] (‘ayn’ın zammı ve kâf’ın fethiyle) Bi-maʿnâhu; ke- عَامِر [ʿāmīr] ve عُمَرُ [ʿumer].

الْعَقَقَةُ [el-ʿaqaqat] (fethateynle) Cemʿi, كَافِرٌ [kāfir]le كَفَرَةٌ [keferet] gibi. Ve fiʿl-hadîsi: “دُقْ عَقُقٌ” أَي دُقْ جَزَاءَ فِعْلِكَ يَا عَاقُ Bu sözü ʿArabdan bazı kimse söylemiştir, Hamza katlı olduğu mahalde.

الإِعْقَاقُ [el-iʿqāk] (hemzenin kesriyle) عُقُقٌ [ʿuqʌk] işlemek; yukâlu: إِذَا جَاءَ أَعَقُّ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ Ve بِالْعُقُقِ Ve

إِعْقَاقٌ [iʿqāk] At hâmile olmağa dahi derler; yukâlu: إِذَا حَمَلْتُ أَعَقَّتِ الْفَرَسُ إِذَا حَمَلْتُ Ve

إِعْقَاقٌ [iʿqāk] Acı etmek maʿnâsına da gelir; yukâlu: أَعَقَّهُ اللهُ أَي أَمَرَهُ مِثْلَ أَقَعَهُ Ve

إِعْقَاقٌ [iʿqāk] Ağacın dibinden zevâ'id şâhlar çıkmaya derler; yukâlu: أَعَقَّتِ النَّخْلَةُ وَالْكَرْمَةُ

الْعُقُقُ [el-ʿaʌk] (‘ayn’ın fethi ve kâf’ın zammı ile) Hâmile olan at. Ve مُعَقٌّ denmez, illâ lügat-ı rediyyede. Pes bu nevâirdendir. Ve fiʿl-meseli: “طَلَبَ الْأَبْلُقُ” أَبْلُقٌ Yaʿnî muhâl taleb etti, zîrâ أَبْلُقٌ [eblaʌk] erkeğe derler ve erkek hod hâmile olmaz.

الْعُقُقُ [el-ʿuqʌk] (zammeteynle) Cemʿi, رُسُولٌ [resûl]le رُسُلٌ [rusul] gibi. Ve

نَوَى الْعُقُقِ [neveʿl-ʿaʌk] Şol çekirdektir ki mülâyim olmağın onu deveye ʿalef kırlarlar. Ve

عُقُقٌ [ʿuqʌk] Hâmile olan bütün tırnaklı davara dahi derler.

الْعِقَاقُ [el-iʿqāk] (‘ayn’ın kesriyle) Cemʿi, قُلُوصٌ [quluş] ile قِلَاصٌ [qilāş] ve سُلُبٌ [sulub] ile سِلَابٌ [silāb] gibi. Ve قُلُوصٌ [quluş] taze nâkalar demek olur, قُلُوصٌ [qalūş]un cemʿidir kâf’ın fethiyle, pes قِلَاصٌ [qilāş]

cem-i cemʿ olur. Ve سُلُبٌ [sulub] zammeteynle veledin düşüren nâkalarıdır. Ve Cevherî bâb-ı bâʿda سِلَابٌ [silāb] سُلُبٌ [sulub]ün müfredidir demiştir, كِتَابٌ [kitāb] ile كُتُبٌ [kutub] gibi ve سُلُبٌ [sulub]un cemʿi سِلَابٌ [silāb] olduğuna taʿarruz etmemiştir.

الْعَقَاقُ [el-ʿaqaʌk] (‘ayn’ın fethiyle) Hâmile olan davarın hamli; yukâlu: أَظْهَرْتَ الْأَتَانَ عَقَاقًا Ve أَتَانٌ [etān] dişi merkebe derler.

الْعُقُقُ [el-ʿaqaʌk] (fethateynle) Bi-maʿnâhu.

الْعَقْعُقُ [el-ʿaqaʌk] (ʿalā-vezni الْعَزْعَرُ [el-ʿarʿar]) Saksığan dedikleri kuş ʿakke maʿnâsına.

الْعَقْعَقَةُ [el-ʿaqaʌk] (ʿalā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Saksığan ötmek.

عَقَّةٌ [ʿAqʌt] Nemir b. Kâsiʿten bir cemâʿattir.

الْعِقَّانُ [el-iʿqān] (‘ayn’ın kesriyle) Hurmâ ağacının ve bâğ çubuğunun dibinden çıkan şâhlardır, şöyle ki onu kesmeseler eşcârın usûlin ifsâd eder.

[ع ل ق]

الْعَلَقُ [el-ʿalaʌk] (fethateynle) Koyu kan, dem-i galiz maʿnâsına. Ve

عَلَقٌ [ʿalaʌk] عَلَقَةٌ [ʿalaqat]ın cemʿi dahi gelir, sülükler maʿnâsına. Ve

عَلَقُ الْقِرْبَةِ [ʿalaʌkʾl-qirbet] Kırbadan sızan su yâhüd belâ, dâhiye maʿnâsına ki عَرُقٌ عَرُقٌ [ʿareʌkʾl-qirbet]te lügattır; yukâlu: جَسِمْتُ إِلَيْكَ عَلَقُ الْقِرْبَةِ Ve

ذُو عَلَقٍ [Zū ʿAlaʌk] Bir dağın ismidir. Ve

عَلَقٌ [ʿalaʌk] Kezâlik şol nesnedir ki ona kuyu bekresin asarlar. Ve cümle bekre âletine dahi derler; yukâlu: أَعَزَّنِي عَلَقَكَ أَي أَدَاةَ بَكَرَتِكَ Ve

عَلَقٌ [ʿalaʌk] Kezâlik hevâya derler, mahab-

الْعَلِيقَةُ [el-ʿalīqat] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki onu sâhibi bir kavmla azık getirmek için koşup birkaç akçe verir, tā kim onunla azık alıp ona tahmîl edeler; yukâlu: عَلَقْتُ مَعَ فَلَانٍ عَلِيقَةً وَأُرْسَلْتُ مَعَهُ عَلِيقَةً

الْمِغْلَاقُ [el-miʿlāk] (mîm'in kesri ve ʿayn'ın sükûnuyla) Asılan nesne gerek et olsun ve gerek yaş üzüm olsun. Ve

ذُو مِغْلَاقٍ [zū miʿlāk] Şol kimseye derler ki şedüdî'l-husûmet ola.

الْمِغْلَاقَةُ [el-miʿlākāt] (kezâlik mîm'in kesri ve ʿayn'ın sükûnuyla) Şol nesnedir ki onunla bir nesne asarlar.

الْمِعَالِيقُ [el-meʿālīq] (mîm'in fethi ve lām'ın kesriyle) عِلَابُ [ʿilāb]-ı sığardır yaʿnî süt kodukları zarfın kiçirekleridir.

الْمِغْلَاقُ [el-miʿlāk] (mîm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Vâhidi. Ve bu takrîrden fehm olunur ki sâhib-i Şurâh'ın مِعَالِيقُ [meʿālīq] “sûsmārân-ı hurde” ve مِغْلَاقُ [miʿlāk] “yeki” dediği sehvdır, nitekim Cevherî'nin istişhâd ettiği beyt müʿeyyid olur: وَإِنَّا لَنُفْضِي بِالْأَكْفِ رِمَاحَنَا || إِذَا أُرْعِشْتَ أَيْدِيكُمْ “وَأِنَّا لَنُفْضِي بِالْأَكْفِ رِمَاحَنَا || إِذَا أُرْعِشْتَ أَيْدِيكُمْ” dediği sehvdır, nitekim Cevherî'nin istişhâd ettiği beyt müʿeyyid olur: وَإِنَّا لَنُفْضِي بِالْأَكْفِ رِمَاحَنَا || إِذَا أُرْعِشْتَ أَيْدِيكُمْ “وَأِنَّا لَنُفْضِي بِالْأَكْفِ رِمَاحَنَا || إِذَا أُرْعِشْتَ أَيْدِيكُمْ” dediği sehvdır, nitekim Cevherî'nin istişhâd ettiği beyt müʿeyyid olur: وَإِنَّا لَنُفْضِي بِالْأَكْفِ رِمَاحَنَا || إِذَا أُرْعِشْتَ أَيْدِيكُمْ

الْمِعَالِيقُ [el-muʿālīq] (mîm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol nâkadır ki veledinin gayrıya yakılıp râyihâsından gayr olduğunu bilip süt vermeye, nitekim عَلُوْقُ [ʿalūq] un tefsîrinde mürûr etti.

الْعَلِيقُ [el-ʿalīq] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın

kesri ve meddiyle) Davara verilen arpa, şaʿîr-i dâbbe maʿnâsına. Ve bu makâmda sâhib-i Şurâh'ın عَلِيقُ [ʿalīq]i sipist ile tefsîri muhâlif olduğu zâhir olur, ZİRÂ Cevherî عَلِيقُ [ʿalīq]i فَضِيمُ [kağim]le tefsîr etmiştir, فَضِيمُ [kağim] hod arpadır, yonca değildir.

الْمَمْلُوقُ [el-maʿlūq] (mîm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Asılan nesne, gerek et olsun gerek üzüm olsun.

الْعِلَاقَةُ [el-ʿilākāt] (ʿayn'ın kesriyle) Yayı asmak için yaya bağladıkları ve kamçı asmak için kamçıya bağladıkları nesnedir.

الْعَلَاقَةُ [el-ʿalākāt] (ʿayn'ın fethiyle) Husûmet ʿalâkası ve mahabbet ʿalâkasıdır. Ve

عَلَاقَةُ [ʿalākāt] Kezâlik şol nesnedir ki maʿîşette onunla iktifâ olunur; minhu kavluhum: مَا بَهَا مِنْ عَلَاقٍ أَيُّ شَيْءٍ مِنْ مَرْتَعٍ Ve مَرْتَعٌ [mertaʿ] mîm'in ve tā'nın fethiyle merʿâ maʿnâsındadır; ve minhu mā yukâlu: مَا تَرَكَ الْحَالِبُ بِالنَّاقَةِ عَلَاقًا إِذَا لَمْ يَدْعُ فِي ضَرْعِهَا شَيْئًا

الْعَلَاقِيَّةُ [el-ʿalāqiyet] (ʿalâ-vezni العَلْمَانِيَّةُ [eş-semâniyet]) Şol kimsedir ki yapıştığı nesneden ayrılmaya.

الْعَلِيقُ [el-ʿulleyq] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle ve yâ'nın sükûnuyla) Eğilmeç dedikleri ottur ki ağaca dolaşıp ağacı kurutur, yaprağı ve kökü olmaz ki ona lisân-ı Fârisîde sirind derler.

الْعَلَيْقِيُّ [el-ʿulleyqā] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Kezâlik zikr olunan sarmaşık maʿnâsında lügattır, قُبَيْطٌ [kubbeyt]le قُبَيْطٌ [kubbeytā] gibi, peşmîne helvâ maʿnâsına.

الْعَوَلُ [el-ʿavlaq] (ʿalâ-vezni حَيْدَرُ [haydar]) Yaban âdemîsi ki ondan gül ile taʿbîr olu-

nur. Ve haris olan dişi kelbe dahi derler. Ve kuyruk ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhum: هَذَا حَدِيثٌ طَوِيلٌ الْعَوْلِقِ أَيِ طَوِيلٌ الذَّنْبِ

الإِعْلَاقُ [el-i'lāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye bir nesne asmak; yukālu: اَعْلَقَ أَطْفَارَهُ فِي الشَّيْءِ أَيِ اَنْسَبَهَا فِيهِ

إِعْلَاقٌ [i'lāk] Bir yere sülük yapıştırmağa dahi derler. Ve fi'l-hadisi: "اللدود أحب إليّ" "لُدودٌ [ledūd] lām'ın fethi ve dāl-ı mühmelenin zammı ile ağza dökülen devādır. Ve

إِعْلَاقٌ [i'lāk] Bir nesneyi kapıp götürmeğe dahi derler; yukālu: اَعْلَقَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا مِنْ الْعُدْرَةِ إِذَا رَفَعَتْهَا بِيَدِهَا Ya'nī 'avret oğlanın efsān-gāhtan kaldırsa. Bu zikir olunan sāhib-i Şurāh tefsirine binā'endir, lākin 'ibāret-i Cevherī budur: الإِعْلَاقُ أَيُّضًا الدَّعْرُ: اَعْلَقَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا مِنْ الْعُدْرَةِ إِذَا رَفَعَتْهَا بِيَدِهَا Ve دَعْرٌ [dağr] dāl-ı mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile diltik zahmetine 'ilāc etmek. Ve عُذْرَةٌ [uzret] 'ayn-ı mühmelenin zammı ile diltik zahmetine derler, pes إِعْلَاقٌ [i'lāk] diltik kaldırmak olur, oğlanı efsān-gāhtan kaldırmak ma'nāsı hatā olur. Ve menşe'-i hatā zamm-ı 'ayn'la olan عُذْرَةٌ [uzret]i feth-i 'ayn ile olan عُذْرَةٌ [azret] ten temyiz etmemek olur ki feth-i 'ayn'la necāsete derler. Ve

إِعْلَاقٌ [i'lāk] Bir nesneye bağ takmağa dahi derler; tekūlu: اَعْلَقْتُ الْفَوْسَ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا عِلَاقَةً

إِعْلَاقٌ [i'lāk] Sayyādın sayd etmesine dahi derler; yukālu: "اَعْلَقْتُ فَادْرِكَ" أَيِ اَعْلَقَ الصَّيْدَ فِي جِبَالَتِكَ

إِعْلَاقٌ [i'lāk] Bir kimseye belā getirmeğe dahi derler; minhu kavluhum: "اَعْلَقْتُ وَأَقْلَقْتُ" أَيِ جِئْتُ بِعِلَاقٍ فَلَقْتُ

الْعَلَقُ [el-'ulaq] ('ayn'ın zammı ve lām'ın fethi ile عَمْرٌ [umer] vezni üzere) Belā ma'nāsınadır; lā-yansarıftır, isti'māli فَلَقْتُ [fulaq] kelimesi ile dir vezn-i mezbūr üzere, mecmū'usu belā ve āfet demek olur, dāhiye ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: عَلَقْتُ [ulaq] cem'-i kesir ma'nāsınadır.

التَّغْلِيْقُ [et-ta'lik] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيْمِ [et-tekrīm]) Asmak; yukālu: عَلَقْتُ الشَّيْءَ تَغْلِيْقًا

تَغْلِيْقٌ [ta'lik] Mahabbet 'alākasında dahi isti'māl olunur; yukālu: عَلِقَ الرَّجُلُ امْرَأَةً عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الإِعْتِلَاقُ [el-i'tilāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mahabbet etmek; tekūlu: اِعْتَلَقَهُ إِذَا أَحْبَبَهُ

المُعْلَقَةُ [el-mu'allakat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Zevci mefkūd olan 'avret, ya'nī zevcinin hayātı ve memātı nā-ma'lūm olan. Ve kāle ta'alā: ﴿فَتَذَرُوهَا كَالْمُعْلَقَةِ﴾ (النساء، 129)

التَّعْلُقُ [et-te'alluq] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye asılmak; yukālu: تَعْلَقَهُ وَتَعْلَقَهُ بِهِ بِمَعْنَى

تَعْلُقٌ [te'alluq] تَغْلِيْقٌ [ta'lik] ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: تَعْلَقْتُهُ بِمَعْنَى عَلَقْتُهُ Ve minhu kavlu 'Ubeydillāh b. Ziyād li-Ebi'l-Esved ed-Du'elī: "لَوْ تَعْلَقْتَ مَعَادَةَ" Ya'nī "Kendi nefsinde ta'vīz assan olmaz mı idi göz değmemek için."

المُتَعْلِقُ [el-mute'allik] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki ednā ma'īšetle geçine; kavluhum: "لَيْسَ الْمُتَعْلِقُ كَالْمُسْتَأْتِقِ" أَيِ لَيْسَ مَنْ يَبْلُغُ بِالشَّيْءِ التَّبَسُّرِ كَمَنْ يَتَأْتِقُ بِأَكُلِ مَا يَشَاءُ Ya'nī "Azla ma'īšet eden her murād ettiğine vāsıl olan gibi değildir."

الْعَلْقَى [el-^ʿalkā] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükünü ve elifin kasrıyla) Bir nev^ʿ ottur. Ve sāhib-i *Muhezzeb* bir nev^ʿ dikendir demiş. Ve Sībeveyhi eyitti: Bu vāhide ve cem^{ʿe} ıtlāk olunur. Ve bunun elifi teⁿīs içindir, münevven olmaz. Ve Sībeveyhi'den gayrısı eyitti: Elifi ilhāk içindir.

الْعَلْفَاةُ [el-^ʿalkāt] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükünüyla) Vāhidi, zikr olunan otlardan biri maⁿāsına, pes munsarır olup münevven olur.

الْعَالِقَى [el-^ʿāliq] (lām'ın kesriyle) Şol deve-dir ki علقَى [ʿalkā] dedikleri otu otlaya. Ve **عَالِقَى** [ʿāliq] Kezālik ona derler ki عِصَاةُ [ʿiḏāh] dedikleri dikenli ağacı otlaya. Ve buna عَالِقَى [ʿāliq] dedikleri عِصَاةُ [ʿiḏāh] ağacının yaprağın otlarken asılmış gibi boyunun uzattığı içindir, عِصَاةُ [ʿiḏāh]ın tūlu ve irtifā^{ʿı} olduğuna binā^{ʿen}.

[ع م ق]

الْعَمَقُ [el-^ʿamq] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükünüyla) ve

الْعَمُقُ [el-^ʿumq] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in sükünüyla) Kuyunun derinliği, ka^r-ı bī^r maⁿāsına. Ve iki dağın arasında olan ta^rik-i vāsī'a dahi derler. Ve mutlakan de-reye dahi derler. Ve

عُمُقُ [ʿumq] ve **عَمُقُ** [ʿamq] (kezālik zamm ve fethle) Issız sahraların etrāfına derler.

التَّعْمِيقُ [et-ta^ʿmīq] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Derin kılmak.

الإِعْمَاقُ [el-i^ʿmāk] (hemzenin kesriyle) Bi-maⁿnāhu: فَتَّعْمِيقُ الْبَيْتِ وَإِعْمَاقُهَا جَعَلُهَا عَمِيقَةً. Ve

تَعْمِيقُ نَظَرٍ [ta^ʿmīqu naẓar] Bir nesnede dik-kat üzere olmağa derler; yukālu: عَمَّقَ النَّظْرَ فِي الْأُمُورِ تَعْمِيقًا

التَّعْمُقُ [et-te^ʿammuk] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Sözü derin söylemek; yukālu: تَعَمَّقَ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَنَطَّعَ **الْعَمَاقَةُ** [el-^ʿamākat] (ʿayn'ın fethi ile) Kuyu derin olmak; yukālu: عَمَّقَ الرَّكِيَّ عَمَاقَةً مِنَ الْبَابِ Ve **رَكِيَّ** [rekiyy] rā-i mühmele ve yā-i müşeddede ile derin olmayan kuyuya derler.

الْعُمُقُ [el-^ʿUmq] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Mekke yolunda şerrefehallāhu ta^ʿālā bir menzilin ismidirve ʿāmme ona **عُمُقُ** [ʿUmuq] derler zammeteynle.

الْعِمْقَى [el-^ʿimkā] (ʿayn'ın kesri ve mīm'in sükünü ve elifin kasrıyla) Hiçāz'da ve Tihāme'de bir cins ağacın ismidir.

الْعَامِيقُ [el-^ʿāmiq] (mīm'in kesriyle) Şol de-venin ismidir ki zikr olunan ağacı otlar.

أَعَامِيقُ [U^ʿāmiq] (hemzenin zammı ve mīm'in kesri ile) Bir mevzi'in ismidir.

[ع م ل ق]

الْعَمَالِيقُ [el-^ʿAmālīq] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) ve

الْعَمَالِقَةُ [el-^ʿAmālīkat] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Bir kavmdır, عَمَلِيقُ [ʿİmlīq] evlādından. **أَعْمَلِيقُ** [ʿİmlīq] ʿayn'ın kesri ve mīm'in sükünü ve lām'ın kesri ve meddiyle evlād-ı Nuḥ'tan salavātullāhi ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi bir kimsenin ismidir ki o ʿİmlīq b. Lāved b. İrem b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selāmdır. Ve عَمَالِقَةُ [ʿAmālīkat] cemāʿat-i müteferrikadır ki bilād-ı muhtelifeye perākende olmuşlardır.

[ع ن ق]

الْعُنُقُ [el-^ʿunq] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükünüyla) Boyun, gerden maⁿāsına.

الْعُنُقُ [el-^ʿunuk] (zammeteynle) Bi-

ma'naḥu, tezkīri ve te'nīsi cā'izdir.

الأَعْنَاقُ [el-a'c'nāḳ] (hemzenin fethiyle) Cem'î. Ve

عُنُقٌ [c'unuḳ] Mā'iller ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhum: هُمْ عُنُقُ إِلَيْكَ أَي مَائِلُونَ إِلَيْكَ وَمُتَنظِرُونَكَ

الأَعْنَاقُ [el-a'c'nāḳ] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Boynu uzun olan kimse.

العُنُقَاءُ [el-'anḳā] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, tavīletü'l-c'unuk ma'nāsına.

العُنُقُ [el-'anāḳ] (fethateynle) Devābbın bir cins seyridir ki o sūr'atle olan seyridir.

الإِعْنَاقُ [el-i'c'nāḳ] (hemzenin kesriyle) At seyriinde sūr'at üzere olmak; yukālu: أَعْنَقَ الْفَرَسَ إِذَا أَسْرَعَ Ve atın boynu uzun olup hūb olmasına dahi derler; yukālu: إِذَا طَالَ أَعْنَقَ الرَّزْعُ إِذَا طَالَ Ve fi'l-Kāmūs: وَطَلَعَ سُنْبُلُهُ Ve kelbin boynuna kılāde bağlamağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَغْنَقْتُ الْكَلْبَ إِذَا جَعَلْتُ فِي عُنُقِهِ الْقِلَادَةَ

إِعْنَاقٌ [i'c'nāḳ] İsrāc ma'nāsına geldiği *Maşādır*'da musarrahtır. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh* **إِعْنَاقٌ** [i'c'nāḳ]ı “gerdenbend kerden” ile tefsīr ettiği nūsaḥ-ı musahhaha-i *Şihāh*'a muhālifdir, zīrā nūsaḥ-ı *Şihāh*'ta **فَرَسٌ** merfū'dur, eger zikr olunan ma'nā murād olaydı, mansūb olurdu, **نَعَمَ أَغْنَقْتُ الْكَلْبَ**, pes mezbūrun tefsīrinde olan itlāk saḥīh değildir.

المِعْنَاقُ [el-mi'c'nāḳ] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Boynu güzel olan at **جَيْدُ العُنُقِ** ma'nāsına.

العِنَاقُ [el-'ināḳ] ('ayn'ın kesriyle) İki kimse birbirinin boynuna sarmaşmak.

المَعَانِقَةُ [el-mu'āneḳat] (mīm'in zammı ve

nūn'un fethiyle) Bi-ma'naḥu.

العُنُقُ [el-'anḳ] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimsenin boynın kucaklamak; yukālu: إِذَا جَعَلَ يَدُهُ عَلَى عُنُقِهِ وَضَمَّ إِلَى نَفْسِهِ

التَّعَانُقُ [et-te'ānuḳ] (tā'nın fethi ve nūn'un zammıyla) Bir kimsenin boynuna sarılmak.

الإِعْتِنَاقُ [el-i'tināḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: تَعَانَقًا وَعَانَقْنَا

العَنِيقُ [el-'anīḳ] ('ayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Boynuna sarmaşılan kimse; yukālu: هُوَ عَنِيقُهُ

العِنَاقُ [el-'anāḳ] ('ayn'ın fethiyle) Keçi yavrusunun dişisi.

الأَعْنَاقُ [el-a'c'nūḳ] (hemzenin fethi ve nūn'un zammı ile) Cem'î, dişi oğlaklar ma'nāsına.

العُنُقُ [el-'unūḳ] (zammeteynle) Kezālik cem'î. Ve **عِنَاقٌ** [c'anāḳ] karakulak dedikleri cānvere dahi derler ki sibā'dandır, siyāh-güş ma'nāsına. Ve

عِنَاقٌ [c'anāḳ] Āfete dahi derler, dāhiye ma'nāsına; yukālu: لَقِي مِنْهُ أُذُنِي عِنَاقٍ “أَي دَاهِيَةً وَأَمْرًا شَدِيدًا” Ve

عِنَاقٌ [c'anāḳ] Nevmīd olmağa dahi derler.

العُنُقَاءُ [el-'anḳā] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Āfet ma'nāsına; yukālu: “حَلَّقَتْ بِهِ عُنُقَاءَ مُعْرَبٍ” ve “طَارَتْ بِهِ العُنُقَاءُ” Ve **تَحْلِيْقٌ** [tahlīḳ] kuş uçarken yükselmeğe derler. Ve **مُعْرَبٌ** [muḡrib] ḡayn-ı mu'cemenin sükūnu ve rā-i mühmelenin kesriyle etrāf-ı bilādda hiss olmayan ma'nāsınadır. Ve hā-i te'nīs ile isti'māl olunmadı **إِمْرَأَةٌ عَائِقٌ** kabīlinden olduğu için. Ve **عُنُقَاءٌ** [c'anḳā]ın aslı ma'rufü'l-ism mechülü'l-cism bir kuştur. Ve

عُنُقَاءٌ [c'Anḳā] Arab tā'ifesinden bir kimse-

nin lakabıdır ki ismi Şa'lebe b. 'Amr'dır.

الْمَغْنَقَةُ [el-mi'neqat] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Boyun bağı, kılāde ma'nāsına.

[ع و ق]

الْعَوَاقُ [el-'avḥ] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi men' edip alıko- mak. Ve kalbe duhūl etmek mahallin- de dahi isti'māl olunur: "مَا عَاقَتِ الْمَرْأَةُ عِنْدَ" "رُؤُوسِهَا وَلَا لَأَتْ" derler, kalbine girmedi ma'nāsına.

الْإِعْتِيَاكُ [el-i'tiyāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: كَذَا عَاقَهُ عَنْ كَذَا يَعْوَقُهُ عَوْقًا وَاعْتَاقَهُ إِذَا حَبَسَهُ وَصَرَفَهُ عَنْهُ

الْعَوَائِقُ [el-'avā'ik] Māni' olan nesnelere. Ve **عَوَائِقُ الدَّهْرِ** ['avā'iku'd-dehr] Zamānede vāki' olan havādise derler.

التَّعْوِيقُ [et-te'avvūḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) 'Avk olmak.

التَّعْوِيقُ [et-ta'vīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) 'Avk etmek.

الْعَوَاقُ [el-'uvaḥ] ('ayn'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Yoldaşların 'avk edici kimse.

الْعَوَاقَةُ [el-'uveqat] ('ayn'ın zammı ve vāv'ın fethiyle 'alā-vezni هُمَزَةٌ [humezet]) Bi-ma'nāhu.

الْعَيْوُوقُ [el-'Ayyūḥ] ('ayn'ın fethi ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kırmızı şu'leli yıldızdır, sağ cānibinde olan keheşān yanında Süreyyā'nın ardınca gidip Süreyyā'dan ileri geçmez. Ve bunun aslı **فَيْعُولٌ** [fey'ūl]dur, vaktā ki vāv'la yā cem' olup evvel sākin olduysa idgām olunup müşedded oldu.

يَعْوُوقُ [ye'ūḥ] (yā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Bir putun ismidir ki Nūḥ

'aleyhi's-selāmın kavmi ona taparlardı.

[ع ه ق]

الْعَوْهَقُ [el-'avhaḥ] ('alā-vezni حَيْدَرٌ [ḥaydar]) Uzun, tavīl ma'nāsına. Bunda tezkīr ve te'nīs berāber olur. Ve Ḥalīl eyitti: **عَوْهَقٌ** ['Avhaḥ] bir dağın ismidir ki zamān-ı ev- velden develerin a'lāsı ona nisbet olur. Ve gāh olur levn-i **عَوْهَقٌ** ['avhaḥ]la siyāh renk murād olur yāhūd siyāha mā'il olan murād olur. Cevherī eydür: Benī Suleym 'Arablardan birine **مَا الْعَوْهَقُ** dedim, eyitti: **الرُّبْدُ** Ve **الرُّبْدُ** [rubd] rā-i mühmele- nin zammı ile devekuşları ma'nāsına.

[ع ي ق]

الْحَيْقَةُ [el-'ayḥat] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bahrin sāhili ve cānibi. Ebū 'Ubeyd **Muşannef** nām kitabında zikr etti- ği üzere.

FASLU'L-ĠAYN**(فَضْلُ الْغَيْنِ)****[غ ب ق]**

الْغُبُوقُ [el-ğubūq] (zammeteynle) Akşam vaktinde şürb etmek.

الْغَبُوقُ [el-ğabq] (ğayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Akşam şarābın içirmek; tekūlu minhu: غَبَيْتُ الرَّجُلَ أَغْبَيْتُهُ غَبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَاعْتَبَقَ

الْإِغْتِبَاقُ [el-iğtibāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Akşam şarābın içmek.

[غ د ق]

الْغَدَاقُ [el-ğadaq] (fethateynle) Çok su, mā-i keşir ma'nāsına; yukālu: إِذَا مَاءٌ غَدَقَ إِذَا كَانَ كَثِيرًا وَأَيْضًا يُقَالُ غَدَقَتْ عَيْنُ الْمَاءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَزُرَتْ

الْغَيْدَاقُ [el-ğaydaq] (‘alā-vezni [ḥaydar]) Terütāze olan ‘avret.

الْغَيْدَاقُ [el-ğaydāq] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَابَتْ غَيْدَاقٌ وَغَيْدَاقٌ إِذَا كَانَ نَاعِمًا

غَيْدَاقٌ [ğaydāq] Recül-i kerīme dahi derler. Ve kelerin veledine dahi derler, beççe-i sūsmār ma'nāsına. Ebū Zeyd eyitti: Keler yavrusunun evveline جَسَلٌ [ḥis] derler ḥā ve sīn-i mühmeleteynle, ba'dehu غَيْدَاقٌ [ğaydāq] derler, ba'dehu مُطَبِّحٌ [muṭabbih] derler, ba'dehu صَبٌّ [ḍabb] derler. Ve Ebū Zeyd مُطَبِّحٌ [muṭabbih] ten sonra حُضْرَمٌ [ḥuḍarim]i zikr etmedi, egerçi Ḥalef-i Aḥmer zikr etmiştir.

الْغَيَادِيقُ [el-ğayādīq] (ayn'ın fethi ve dāl'in kesriyle ve meddiyle) Yılanlar, hayyāt ma'nāsına.

[غ ر ق]

الْغَرَقُ [el-ğaraq] (fethateynle) Gark olmak; yukālu: غَرِقَ فِي الْمَاءِ غَرَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْغَرِيقُ [el-ğarīq] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Gark olan kimse.

الْغَارِقُ [el-ğāriq] (kezālik rā'nın kesriyle) Gark olan kimse.

الْإِغْرَاقُ [el-iğrāq] (hemzenin kesriyle) Gark etmek; yukālu: أَعْرَقَهُ غَيْرُهُ

إِغْرَاقٌ [iğrāq] Yayı gereği gibi çekmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا أَعْرَقَ النَّارُغُ فِي الْقَوْسِ إِذَا اسْتَوْفَى فِي مَدَّهَا

التَّغْرِيقُ [et-tağriq] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik gark etmek; yukālu: غَرَقَهُ غَيْرُهُ

تَغْرِيقٌ [tağriq] Katl etmeğe dahi derler. Ve bunun aslı budur ki قَابِلَةٌ [qābilet] olan ‘avretler kıtlık yılında doğan oğlanı سَلَى [selā] suyunda boğarlardı. Ve سَلَى [selā] şol deriye derler ki oğlanla bile doğar, bir lahza ki oğlanın yüzünden alınmasa oğlanı boğar öldürür. Pes kesret-i isti'malle her katle تَغْرِيقٌ [tağriq] dediler.

الْمُغْرَقُ [el-muğarrak] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Suya gark olan kimse.

الْإِسْتِغْرَاقُ [el-istiğrāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ihāta eylemek, اِسْتِغَابٌ [istī'āb] ma'nāsına.

الْإِغْتِرَاقُ [el-iğtirāq] (hemzenin ve tā'nın kezālik kesriyle) At sürüye girip ba'dehu cümlesine sebkāt etmeğe dahi derler; yukālu: إِغْتَرَقَ الْفَرَسُ الْحَيْلَ إِذَا خَالَطَهَا ثُمَّ سَبَقَهَا

إِغْتِرَاقُ النَّفْسِ [iğtirāqu'n-nefs] Hālet-i savt-ta nefesi ziyāde çekmek.

الْغُرْقَةُ [el-ğurqat] (ğayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir içim süt yā gayrı nesne.

الْغُرُقُ [el-ğurak] (ğayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'i. Ebū 'Ubeyd'in *Muşannef* te zikr ettiği üzere.

الْغُرَيْقُ [el-ğurneyk] (ğayn'ın zammı ve nūn'un fethi ve rā ve yā'nın sükūnuyla) Su kuşlarından boynu uzun olan kuş.

الْغِرْنَيْقُ [el-ğirneyk] (ğayn'ın kesri ve rā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) ve

الْغِرْنَوُقُ [el-ğirnevq] (kezālik ğayn'ın kesri ve rā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Şol recüldür ki tül-i 'unukla sıfatlana.

الْغِرْنُوقُ [el-ğurnūq] (ğayn'ın ve nūn'un zammı ve rā'nın sükūnuyla) Tāze ve ter olan yiğit, şābb-ı nā'im ma'nāsına.

الْغِرَانِيْقُ [el-ğurāniq] (ğayn'ın zammı ve nūn'un kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْغِرَانِيْقُ [el-ğarāniq] (ğayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i, tāze ve ter yiğitler ma'nāsına.

الْغِرَانِيْقُ [el-ğarāniq] (ğayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i.

الْغِرَانِيْقَاتُ [el-ğarāniqat] (kezālik ğayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i.

[غ س ق]

الْغَسَقُ [el-ğasak] (ğayn'ın ve sīn'in fethiyle) Gecenin ibtidā karanuluğu, evvel-i zulmet-i leyl ma'nāsına.

الْغُسُوقُ [el-ğusūk] (zammeteynle) Gece ibtidā karanu olmak; yukālu: غَسَقَ اللَّيْلُ يَغْسِقُ Ve مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَظْلَمَ

غَسَقُ [ğasak] Göz karanu olmağa dahi derler; yukālu: غَسَقَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ

الْغَاسِقُ [el-ğāsik] (sīn'in kesriyle) Geceye derler, şafak gā'ib olduğu hinde. Ve Bārī

ta'ālānın ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ (الفلق، 3) dediği إِذَا دَخَلَ ma'nāsınadır, Ḥasen rivāyeti üzere. Ba'zılar غَاسِقٌ [ğāsik]ten murād kamermidir dedi.

الْغَسَقَانُ [el-ğasekān] (fethateynle) Yaranın cirāhati akmak; yukālu: غَسَقَ الْجُرْحُ غَسَقَانًا إِذَا سَالَ مِنْهُ مَاءٌ أَضْفَرُ

الْإِغْسَاقُ [el-iğsāk] (hemzenin kesriyle) Mü'ezzin ezānı akşam vaktinin āhirine te'hīr etmek; yukālu: أَعَسَقَ الْمُؤَدِّنُ إِذَا أَحْرَ الْمَغْرِبَ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ

الْغَسَاقُ [el-ğassāk] (ğayn'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bārid olup bed-rāyiha olan şarāb. Tahfīf ve teşdīd cā'izdir. Ve Ebū 'Amr (25, النبأ،) ﴿إِلَّا حَمِيمًا وَعَسَاقًا﴾ kavlinde غَسَاقٌ [ğassāk]ı tahfīfle kırā'at etti ve Kisā'ī teşdīd ile kırā'at etti.

[غ ف ق]

التَّغْفُقُ [et-teğaffuq] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Şarābı günün cem' sā'atinde içmek; yukālu: ظَلَّ يَتَغَفَّقُ الشَّرَابَ إِذَا شَرِبَهُ يَوْمَهُ أَجْمَعَ Ve bu İbnu'l-A'rābī rivāyetidir.

الْغَفَاقُ [el-ğafaq] (fethateynle) Deve her sā'at suya gelmek.

الْمَغْفِقُ [el-mağfiq] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) مَرْجِعٌ [merci'] gibidir veznen ve ma'nen.

الْمُنْغَفَاقُ [el-munğafaq] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve fā'nın fethiyle) Geri dönecek yer, مُنْصَرَفٌ [munşaref] ma'nāsına. Ve Aşma'ī eyitti: مُنْغَفَقٌ [munğafaq] [mun'ataf] ma'nāsınadır, ya'nī yol eğildiği ve su saptığı yerdir.

[غ ل ق]

الْإِغْلَاقُ [el-iğlāk] (hemzenin kesriyle) Kapıyı bağlamak; tekūlu: أَعْلَقْتُ الْبَابَ Ve gāh

olur **إِغْلَاقٌ** [iğlāk] teksir için gelir; yukālu: **أَغْلَقْتُ الْأَبْوَابَ كَمَا يُقَالُ غَلَقْتُ الْأَبْوَابَ بِالشَّدِيدِ**

الْغَلَقُ [el-ğalāk] (fethateynle) İsmidir, maʿnā-yı mezkūrdan kapı bağlanmak maʿnāsında. Ve bazıları **غَلَقُ** [ğalāk]ı **غَلَقْتُ** **الْبَابَ** den meʿhūzdur dedi, lügat-ı reddyeye-i metrūke üzere. Ve

غَلَقٌ [ğalāk] Kelīde ve sâʿir kapı bağlayacak nesneye dahi derler. Ve

غَلَقٌ [ğalāk] Mürtehin rehne müstahak olmağa dahi derler; yukālu: **غَلَقَ الرَّهْنُ غَلَقًا** **إِذَا اسْتَحَقَّهُ الْمُرْتَهِنُ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُفْتَكِكْ فِي الْوَقْتِ** **إِذَا اسْتَحَقَّهُ الْمُرْتَهِنُ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُفْتَكِكْ فِي الْوَقْتِ** **الْمَشْرُوطِ** Ve fiʿl-hadîsi: “**لَا يَغْلَقُ الرَّهْنُ**” Ve

غَلَقٌ [ğalāk] Devenin arkası cirāhatten beri olmamağa dahi derler; yukālu: **غَلَقَ ظَهْرُ** **الْبَعِيرِ لِكَثْرَةِ الدَّبْرِ غَلَقًا لَا يَبِيرُ**

التَّغْلِيقُ [et-taglīk] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Çok kapı bağlamak; yukālu: **غَلَقْتُ** **الْأَبْوَابَ فَالشَّدِيدِ لِلتَّكْثِيرِ**

الْغُلُوكُ [el-ğulūk] (zammateynle) Pekinmiş kapı; yukālu: **بَاتَ غُلُقٌ أَيْ مُغْلَقٌ** Pes bu mefʿul maʿnāsına olan **فُعِلَ** [fuʿul] olur; mislu: “**فَارُورَةٌ فُتِحَ**” ve “**جُدْعٌ قُطِلَ**” Ve **جُدْعٌ** [cuzuʿ] ağacın bedenine derler. Ve **قُطِلَ** [kuṭul] kâfʿ-la ve ṭā-i mühmele ile maktūʿ maʿnāsındadır.

الْمِغْلَاقُ [el-miğlāk] (mīmʿin kesri ve ğaynʿin sükūnuyla) Kapı bağlayacak âlet.

الْمُغْلُوكُ [el-muğlūk] (mīmʿin ve lāmʿin zammıyla) Bi-maʿnāhu.

الْمِغَالِيقُ [el-miğālīk] (mīmʿin fethi ve lāmʿin kesriyle) Kumār okları, sihām-ı meysir maʿnāsına.

الْمِغْلَاقُ [el-miğlāk] (mīmʿin kesri ve lāmʿin fethiyle) Vāhidi, seh-m-i meysir maʿnāsına.

الْإِسْتِغْلَاقُ [el-istiğlāk] (hemzenin ve tāʿnın kesriyle) Bir nesne bağılı olmak; yukālu:

إِسْتَعْلَقَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا أُرِيحَ عَلَيْهِ Ve **إِرْتَاجٌ** [irtāc] **رَتِجَ** [retc]dendir, **إِغْلَاقٌ** [iğlāk] maʿnāsına.

الْغَلِيقُ [el-ğalīk] (ğaynʿin fethi ve lāmʿin kesriyle) Müşkil olan söz; yukālu: **كَلَامٌ غَلِيقٌ** **إِذَا كَانَ مُشْكِلًا**

غَلَاقٌ [Ġallāk] (ğaynʿin fethi ve lāmʿin teşdidiyle) Benī Temīmʿden bir recülün ismidir.

الْمَغْلُوكُ [el-mağlūk] (mīmʿin fethi ve lāmʿin zammı ve meddiyle) Dibāgat olunmuş deri ki **غَلَقَاتٌ** [ğalkat] dedikleri ağaçla dibāgat oluna.

الْغَلَقَاتُ [el-ğalkat] (ğaynʿin fethi ve lāmʿin sükūnuyla) Bir ağacın ismidir ki ehl-i Ṭāʿif onunla deri dibāgat ederler.

[غ ل ف ق]

الْغَالِفَاكُ [el-ğalfak] (ğaynʿin ve fāʿnın fethiyle) Şol yeşil nesnedir ki su üzerine ʿarız olur, yosum maʿnāsına. Ve bazıları eyitti: Şol otur ki suda biter, yassı yaprakları olur. Ve

غَلْفَقٌ [ğalfak] Āsān vechle olan maʿṣete dahi derler; yukālu: **عَيْشٌ غَلْفَقٌ** Ve mülāyim yaya dahi derler; yukālu: **قَوْسٌ غَلْفَقٌ أَيْ رِخْوَةٌ** Ve bazıları eyitti: Zikr olunan kelimelerde lām zāʿidedir.

[غ م ق]

الْغَمُّوكُ [el-ğamūk] (fethateynle) Yere rutūbet gālib olmak; yukālu: **عَمِمَّتِ الْأَرْضُ** **إِذَا صَارَتْ ذَاتَ نَدَى** Ve **نَدَى** [nedā] nūnʿla ve dāl-ı mühmele ile rutūbete derler.

الْغَمِيقَةُ [el-ğamiqat] (ğaynʿin fethi ve mīmʿin kesriyle) Ratb olan nesne; yukālu: **أَرْضٌ غَمِيقَةٌ وَلَيْلَةٌ غَمِيقَةٌ لَيْقَةٌ** [leşīkat] sâ-i müsellese ile ve kâfʿ-la yaş olan nesne maʿnāsındadır. Ve

عَمَقٌ [ġamq] Şol ota dahi derler ki onun ziyāde rutūbetinden rāyihası fāsīd ola.

[غ ي ق]

عَاقٍ [ġaқи] (kāf'ın kesri üzere bināsıyla) Karga āvāzın hikāyettir, pes lafz-ı عَاقٍ [ġaқи] murād olup ma'rife olur, kaçan onu nekire kılsan münevven kılarısın.

التَّعْيِيقُ [et-tagyīq] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimse re'yinde sābit olmamak; yukālu: إِذَا رَأَيْهِ تَعْيِيقًا إِذَا عَيَّقَ الرَّجُلُ فِي رَأْيِهِ تَعْيِيقًا إِذَا عَيَّقَ عَلَى شَيْءٍ Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ق]

الْفَتْحُ [el-fetḥ] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına; tekūlu: فَتَحْتُ الشَّيْءَ فَتْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّقْتَهُ: Ve

فَتَقٌ [fetq] Meşkin içine bir nesne idhāl etmek ile yaramaz rāyiha çıkarmağa dahi derler. Ve

فَتَقٌ [fetq] Cemā'atin beyninde 'asā mün-şakk olmağa ya'nī mā-beynlerinde muhārebe vāki' olmağa dahi derler ki عَصَا [şakḥu 'aşā] sulh bozulmadan kināyedir. Ve

فَتَقٌ [fetq] Bir 'illettir ki karnın yufka yerlerinde vāki' olur, debe olan adamda vāki' olduğu gibi.

التَّفْتِيقُ [et-teftīq] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik yarmak; yukālu: فَتَّقْتُهُ تَفْتِيقًا إِذَا شَقَّقْتَهُ

التَّفْتِيقُ [et-tefettūq] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yarılmak.

الْإِنْفِتَاقُ [el-infitāk] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılmak; yukālu: فَتَّقْتُهُ فَتَقًا وَأَنْفَتَقَ

الْفَتَاقُ [el-fetaq] (fethateynle) 'Avretin ferici bitişik olmamak; فَتَقًا [fetqā']ın masdarıdır. Ve

فَتَقٌ [fetaq] Subha dahi derler. Ve

فَتَقٌ [fetaq] Ucuzluk yılına dahi derler; tekūlu minhu: فَتَقَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْفَتْوَاءُ [el-fetqā'] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki ferici bitişik olmaya; رَتْوَاءُ [retqā']ın mukābilidir ki رَتْوَاءُ [retqā'] şol 'avrettir ki

ferci bitişik olmağın cimā'a kâbil olmaya.

الِإِفْتَاقُ [el-iftāk] (hemzenin kesriyle) Kavmin üzerinden bulut gitmek; yukālu: أَفْتَقَ الْقَوْمُ إِذَا انْتَقَى عَنْهُمْ الْعَيْنِ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: أَفْتَقَ قَوْمُ الشَّمْسِ derler, kaçan gün bulut aralığına gelip ondan bir lem'a zâhir olsa. Ve

إِفْتَاقُ [iftāk] Bulut yağmur yağmayan yere varmağa dahi derler; tekūlu: أَفْتَقْنَا إِذَا صَادَفْتُمُ فَتَقْنَا وَهُوَ الْمَوْضِعُ الَّذِي لَمْ يُمْطَرْ وَقَدْ مُطِرَ مَا حَوْلَهُ

الْفُتُقُ [el-futuk] (zammeteynle) Şol 'avrettir ki çok sözlü ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَتُقُ إِذَا كَانَتْ مُتَمَتِّعَةً بِالْكَلَامِ

الْفَتِيقُ [el-fetīk] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki dili keskin ola; yukālu: رَجُلٌ فَتِيقٌ اللِّسَانِ عَلَى فَعِيلٍ أَيْ حَدِيدٌ رَجُلُ اللِّسَانِ Ve

فَتِيقٌ [fetīk] Şol deveye dahi derler ki ziyāde semizliğinden derisi yer yer yarıla. Ve Aşmaī eyitti: صُبْحُ فَتِيقٍ [şubhūn fetīk] şol subhtur ki muşriḳ ola, ya'nī ziyālī ola.

الْفَيْتَقُ [el-feytaḳ] (‘alā-vezni حَيْدَرُ [ḥayder]) Dülger, neccār ma'nāsına.

[ف ر ق]

الْفَرْقُ [el-ferḳ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) İki nesne arasın ayırmak.

الْفُرْقَانُ [el-furḳān] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: فَرَقْتُ بَيْنَ وَفُرُقَانَا أَفْرُقُ فَرْقًا وَفُرْقَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ﴿وَفُرْقَانًا فَرْقَانَةً﴾ (الإسراء، 106) مَنْ حَمَفَ قَالَ أَنْزَلْنَاهُ مُفْرَقًا فِي قَالَ بَيْنَاهُ مِنْ فَرْقٍ يَفْرُقُ وَمَنْ شَدَّدَ قَالَ أَنْزَلْنَاهُ مُفْرَقًا فِي أَيَّامٍ ve yukālu: فَرَقَ لَهُ الطَّرِيقُ ya'nī kaçan yol ayrılrsa.

الْفُرُوقُ [el-furūk] (zammeteynle) Nākayı oğlan burusu tutmak; yukālu: فَرَقَتِ النَّاقَةُ فَفَرَقَتْ فُرُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهَا الْمَخَاضُ فَفَرَقَتْ وَكَذَا الْأَتَانُ

böyledir. Ve مَخَاضٌ [meḥād] oğlan burusu tutmağa derler.

الْفَارِيقُ [el-fāriḳ] (rā'nın kesriyle) Zikr olunanan nāka.

الْفَوَارِيقُ [el-fevāriḳ] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'î, gāh olur bir buluttan ayrılan bulutu zikr olunan deveye teşbīh edip فَارِيقٌ [fāriḳ] derler.

الْفُرُوقُ [el-furraḳ] (fā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik فَارِيقٌ [fāriḳ]in cem'î, zikr olunan nākalar ma'nāsına.

التَّفْرِيقُ [et-tefriḳ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ve

التَّفْرِيقَةُ [et-tefriḳat] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik ayırmak; yukālu: فَرَّقْتُهُ تَفْرِيقًا وَتَفْرِيقَةً

الْإِنْفِرَاقُ [el-infirāḳ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Ayrılmak.

الْإِفْتِرَاقُ [el-iftirāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

التَّفَرُّوقُ [et-teferruḳ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik ayrılmak; yukālu: فَرَّقْتُ الشَّيْءَ تَفْرِيقًا فَانْفَرَقَ وَافْتَرَقَ وَتَفَرَّقَ

التَّفَارِيقُ [et-tefāriḳ] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesne ayrı ayrı olmak; yukālu: أَخَذْتُ حَقِّي مِنْهُ بِالتَّفَارِيقِ

الْفَرْقُ [el-ferāḳ] (fethateynle ve rā'nın sükūnu dahi lügattır) Bir kīledir ki Medīne-i münevverede ma'rūftur. Ve o üç sâcdır ki on altı rıtlı olur. Cevherī fethateynle isti'mālî kalīl olmasına işâret etmiştir ve sâhib-i *Ḳāmūs* fethateynle efsahtır demiştir.

الْفُرْقَانُ [el-furḳān] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Cem'î. Ve bu cem'î lügateynin ikisine de cem'î olur, بَطْنٌ [beṭān]la بُطْنَانٌ [buṭnān] ve حَمْلٌ [ḥamel]le حُمْلَانٌ [ḥumlān]

rā'nın kesri ve meddiyle) أَفْرَاقُ [efrāk]ın cem'i. Ve minhu: "أَفَارِيقُ الْعَرَبِ" الْوَأَقَعَةُ فِي الْحَدِيثِ

الفريق [el-ferīḳ] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ve meddiyle) Şol tā'ifedir ki فِرْقَةٌ [firḳat]ten ekser ola.

الإفراق [el-ifrāk] (hemzenin kesriyle) Hasta iyiliğe yüz tutmak. Bir a'rābī bir a'rābīye eyitti: مَا أَمَارُ إِفْرَاقِ الْمُؤْرُودِ فَقَالَ الرَّحْضَاءُ: Ya'a'nī hasta ifākat bulmasının 'alāmeti nedir dedikte, عَرَقْتُ [arak]tır dedi. Ve رُحْضَاءُ [ruḥādā] rā-i mühmelenin zammı ve ḥā-i mühmelenin fethi ve ḍād-ı mu'ceme ile عَرَقٌ [arak] ma'nāsıdır.

المفريق [el-mufriḳ] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu ve rā'nın kesriyle) Şol nākadır ki onun yavrusu ondan mevtle ayrılmış ola.

الفريقة [el-ferīḳat] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol hurmādır ki sütle pişirirler, lohusa olan hatuna yedirmek için. Ve koyun sürüsünün فَرِيقَةٌ [ferīḳat]ı odur ki bir iki koyun sürüden gece vaktinde ayrı düşe.

مفريق العنم [muferrīḳu'l-ġanem] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) ظَرَبَانٌ [zaribān] dedikleri cānverdir, zīrā kaçan ظَرَبَانٌ [zaribān] deve sürüsü içinde yellense deve dağılır onun bed rāyahasından. Ve ظَرَبَانٌ [zaribān] zā-i mu'cemenin fethi ve rā-i mühmelenin kesriyle bir cānverdir ki beze yellense o bez eskir ve onun rāyiha-i kabīhası ondan zā'il olmaz. Ve sāhib-i Keşşāfِ ظَرَبَانٌ [zaribān]ı porsuk dedikleri cānverle tefsir etmiştir.

الفرائق [el-furāniḳ] (fā'nın zammı ve nūn'un kesri ile) Şol kimsedir ki arslan geliyor diye korku haberin vere. Ve

bu pervānek lafzının mu'arrebidir ki pervānek lisān-ı Fürste bekçi demektir. Ve gāh olur 'askerin önce giden deliline فُرَائِقُ [furāniḳ] derler.

الإفريقية [el-İfrīḳiyyet] (hemzenin ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Birkaç pāre vāsi' şehirlerdir, Endelus cānibinde.

[ف ر ز د ق]

الفَرَزْدَقُ [el-ferezdaḳ] (fethateynle ve dāl-i mühmelenin dahi fethiyle) Hamur pāresi.

الفَرَزْدَقَةُ [el-ferezdeḳat] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir hamur pāresi ma'nāsına. Ve aslı lisān-ı Fāriside "perāzde"dir. Ve Ferezdaḳ'a فَرَزْدَقٌ [ferezdaḳ] dedikleri bundan me'hūzdur. Ve فَرَزْدَقٌ [Ferezdaḳ]ın ismi Humām'dır.

الفَرَازِقُ [el-ferāziḳ] (fā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i, zīrā ism kaçan beş harfli olsa ve cümlesi hurūf-ı usul olsa cem' etmeli olsan harf-i ahiri hazf edersin; tasgırde dahi hāl böyledir. Ve kıyās kāf hazf olunup فَرَازِدُ denmek idi lākin dāl'ın mahreci tā mahreci olup ve tā harf-i zevā'idden olup hazfe evlā ve ahrā olduğu cihetten dāl hazf oldu, lākin فَرَزْدَقٌ [ferezdaḳ]ın tasgirinde dāl hazfe ta'yin olunmayıp اَلْفَرَيْزِدُ [el-fureyzid] ve اَلْفَرَيْزِيقُ [el-fureyzik] cā'iz oldu. Ve bu takrirden sāhib-i *Muhezzeb*'in فَرَازِدُ اَلْوَاحِدَةُ فَرَزْدَقَةٌ وَالْجَمْعُ فَرَازِدُ ve tasgirinde yā ıvaz verip فَرَازِيقٌ [ferāziḳ] ve فُرَيْزِيقٌ [fureyzik] dersin. Ve eger ism beş harfli olup biri zā'id olsa zikr olunan harf-i zā'idin hazfi evlā olur مَدْخَرَجٌ [mudāḥrec] le جَحْنَفَلٌ [ceḥānfel] gibi ki tasgirinde جَحْنَفِيلٌ [cuḥayfil] dersin ve جَحْنَفِيلٌ [cuḥayfil] dersin ve جَحْنَفِيلٌ [cuḥayfil] dersin ve جَحْنَفِيلٌ [cuḥayfil] dersin. Ve جَحْنَفَلٌ [ceḥānfel] cīm'in ve

hā'nın ve fā'nın fethiyle galizü'ş-şefeh ma'nāsınadır.

[ف س ق]

الْفُسُوقُ [el-fusūq] (zammateynle) Taşra çıkmak. Hüdāy ta'ālānın emrinden taşra çıkmak ma'nāsına da gelir.

الْفِسْقُ [el-fisq] (fā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَسَقَ الرَّجُلُ يَفْسُقُ وَيَفْسُقُ فُسُوقًا وَفِسْقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي فَسَقَ عَنْ أَمْرٍ رَبِّهِ أَيْ خَرَجَ وَهَذَا يُكَالُ: وَإِذَا فَجَرَ كَقَوْلِهِمْ إِنَّخَمَ عَنِ الطَّعَامِ أَيْ عَنْ مَأْكَلِهِ إِنَّخَمَ Hüdāy ta'ālānın emrinden çıkmak emre itā'attan çıkmak ma'nāsınadır, nitekim ta'āmdan tohme olmak ta'āmın eklinden tohme olmak ma'nāsınadır. Ve hurmānın rutabı kışırından çıkmak ma'nāsına da gelir; yukālu: فَسَقَتِ الرُّطْبَةُ إِذَا خَرَجَتْ عَنْ قَشْرِهَا Ve bu Aḥfeş rivāyetidir.

الْفَاسِقُ [el-fāsīq] (sīn'in kesriyle) Fācir ma'nāsına, ya'nī tarīk-i salāhtan meyl ve hurūc eden kimse. Aḥfeş eyitti: İbnu'l-A'rābī eyitti: Kelām-ı cāhiliyyette ve eş'ār-ı cāhiliyyette فَاسِقٌ [fāsīq] lafzı vāki' olmamıştır. Ve İbn u'l-A'rābī'nin bu kelāmı garībdir, zīrā فَاسِقٌ [fāsīq] lafzı ki 'Arabī-i hālis ola, mezbūrların kelāmında vāki' olmamak ba'iddir dedi.

الْفَيْسِقُ [el-fissīq] (fā'nın kesri ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Dā'imā fisk üzere olan kimse.

الْفَوْيسِقَةُ [el-fuveysīkat] (fā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Sıçan dedikleri cānver, fāre ma'nāsına.

فِسْقٌ [fisq] (fā'nın zammı ve sīn'in fethiyle) Bir kelimedir ki harf-i nidā ile isti'māl olunup يا فَسُقُ derler يا فَسُقُ ma'nāsına, nitekim يا حُبْتُ derler يا أَيُّهَا الْحَبِيبُ ma'nāsına.

Ve bu ma'rifedir bu delille ki mu'arref bi'l-lāmla sıfatlanıp يا فَسُقُ الْحَبِيبُ derler. Ve Cevheri'nin bu istidlālinde te'emmul vardır, zīrā ahruf-i nidā dāhil olduktan sonra nekire dahi ma'rife olur, nitekim يا رَجُلٌ lafzında tafsīl olunmuştur, fe-te'emmel.

فَسَاقٍ [fesāqī] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesri üzere bināsiyla) يا فَاسِقَةٌ mahallinde isti'māl olunur, mü'ennese hitāb için; yukālu: يا فَسَاقٍ مِثْلَ قَطَامٍ

[ف ش ق]

الْفَشَاقُ [el-feşaq] (fethateynle ve şīn-i mu'ceme ile) Sürür ve neşāt ma'nāsına. Ve Ebū 'Amr eyitti: فَشَقٌ [feşaq] bir nesneye nefis müteharrik olup harīs olmaktadır; yukālu: فَشَقَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمُفَاشِقَةُ [el-mufaşeqat] (mīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) Ansızın gelmek mübāgateten ve müfāce'teten ma'nāsına.

[ف ق ق]

الْفَقْفَقَةُ [el-fakfekat] ('alā-vezni الرَّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Kelb havf ettiği zamānda ürümek.

الْفَقَاةُ [el-feqākat] (fā'nın fethiyle ve kāf'ın tahfifiyle) Dā'imā yabana söyleyici ahmak ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ فَقَاةٌ إِذَا كَانَ هُذْرَةً Ve هُذْرَةٌ [huzeret] zāl-ı mu'ceme ile هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere dā'imā beyhūde-güy olan kimse.

الْفَقْفَاةُ [el-fakfakat] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْفَقْفَاةُ [el-fakfak] ('ale'l-vezni'l-mezbūri eyzan) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْإِنْفِقَاقُ [el-infikāk] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılıp ayrılmak; yukālu: إِنَّفَقَ الشَّيْءُ إِنفِقَاقًا إِذَا انْفَرَجَ

[ف ل ق]

الْفَلَقُ [el-felḳ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına; yukālu: فَلَقْتُ الشَّيْءَ فَلَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّقْتَهُ Ve

فَلَقٌ [felḳ] Ağız köşesine dahi derler; yukālu: كَلَّمَنِي مِنْ فَلَقٍ فِيهِ

التَّفْلِيقُ [et-teflīḳ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik yarmak ma'nāsına.

الْإِنْفِلَاقُ [el-infilāk] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılmak.

التَّفْلُوقُ [et-tefelluḳ] (fethateynle ve lām'ın zammıyla ve teşdīdiyle) Kezālik yarılmak ma'nāsına; yukālu: فَلَقْتُهُ فَأَنْفَلَقَ وَتَفَلَّقَ

الْفُلُوقُ [el-fulūḳ] (zammeteynle) Şukūḳ ma'nāsına; yukālu: فِي رَجُلِهِ فُلُوقٌ أَيْ شُقُوقٌ Ve yukālu eyzan: مَرَزْتُ بِحَرَّةٍ فَلَهَا فُلُوقٌ أَيْ شُقُوقٌ Ve **حَرَّةٌ** [ḥarret] Karataşlı yere derler.

الْفَلَقُ [el-felaḳ] (fethateynle) Subh ma'nāsına; yukālu: فَلَقَ الصُّبْحُ فَالْقَهُ أَيْ خَالَقَهُ Ve ammā Bārī ta'ālānın ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (الْفَلَقِ، 1) فَلَقٌ [felaḳ] subh ma'nāsınadır. Ba'zılar eyitti: فَلَقٌ [felaḳ] mecmū'ı halk ma'nāsınadır. Ve

فَلَقٌ [felaḳ] Şol alçak yere dahi derler ki iki tepenin arasında ola.

الْفُلُقَانُ [el-fulḳān] (fā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Cem'ci, حَلَقٌ [ḥalḳ] ile حُلُقَانٌ [ḥulḳān] gibi, eskiler ma'nāsına. Ve

فَلَقٌ [felaḳ] Tomruk dedikleri nesneye dahi derler ki kaçmasın diye zindancı mahbūsun ayağına vurur, مِقْطَرَةٌ السَّجَّانِ ma'nāsına. Ve

فَلَقٌ [felaḳ] Şakka dahi derler.

الْفَالِقُ [el-fāliḳ] (lām'ın kesriyle) Yarıcı ve

yaratıcı ma'nāsınadır. Ve

فَالِقٌ [fāliḳ] Alçak yere dahi derler; yekūlune: كَانَ ذَلِكَ بِفَالِقٍ كَذَا وَكَذَا يُرِيدُونَ الْمَكَانَ الْمُتَّحِدِينَ بَيْنَ الرَّبُوتَيْنِ

الْفُلَاقُ [el-fulāk] (fā'nın zammı ile) Pārelenmiş olmak.

الْفِلَاقُ [el-filāk] (fā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: صَارَ الْبَيْضُ فُلَاقًا وَفُلَاقًا إِذَا صَارَ أَفَاقًا

الْفِلِقُ [el-filḳ] (fā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Āfet ve emr-i 'acīb olan nesne.

الْإِفْلَاقُ [el-iflāk] (hemzenin kesriyle) Emr-i 'acīb getirmek. Ve

إِفْلَاقٌ [iflāk] Belā ve āfet getirmeğe dahi derler; yukālu: "جِئْتُ بِعَلَقٍ" فَلَقٌ "عَلَى مَا سَيَجِيءُ

الْإِفْتِلَاقُ [el-iftilāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَفْلَقَ الرَّجُلُ مَرَّ يَفْتَلِقُ فِي عُدُوهِ أَيْ يَأْتِي بِالْأَمْرِ الْعَجِيبِ مِنْ شِدَّتِهِ

الْمُفْلِقُ [el-mufliḳ] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Emr-i 'acīb getiren kimse; yukālu: سَاعَرَ مُفْلِقٌ إِذَا جَاءَ بِالْفَلَقِ Ve

فَلِقٌ [filḳ] Ağaç budağına dahi derler ki iki yarıp iki yay edeler ki her pāresine فِلَقٌ [filḳ] derler.

الْفِلَقَةُ [el-filḳat] (fā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin pāresi. Ve çanak içinde olan nesnenin yarısına dahi derler; yukālu: أَعْطِنِي فِلَقَةً الْجَفْنَةِ أَيْ نِصْفَهَا Ve sâhib-i Şurāḥ'ın bu makāmda فِلَقَةٌ [filḳat] fethledir dediği muhālif olduğu sâhib-i Kāmūs'un ve gayrın zabtından zâhir olur ki onlar kesre işāret etmiştir.

الْفُلُقُ [el-fulaḳ] (fā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bir lafzdır ki dâhiye makāmında isti'māl olunur, minhu kavluhum: "جَاءَ"

بِدَاهِيَةِ عَلَقَ [ʿulak] [Ve] بَعَلَقَ فَلَتَى “أَيُّ بِدَاهِيَةِ ʿayn-ı mühmelenin zammıyladır. Ve bunların ikisinde fethi üzere binā ile istiʿmāl olunurlar.

الْفَلَيْقَةُ [el-felīkat] (fā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Āfet, dāhiye maʿnāsına;ve'l-ʿArab tekülü: “يَا لَلْفَلَيْقَةِ”

الْفَلَيْقُ [el-felīk] (fā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Devenin boynu önünde olan yassı yerde vākiʿ olan çukur yeridir ki mecrā-yı hulkūm katındadır.

الْفُلَيْقُ [el-fulleyk] (fā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle ve yā'nın sükūnuyla) Bir cins şeftalidir ki çekirdeğinden yarılıp ayrılır.

الْمُفَلِّقُ [el-mufellaq] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Kurutulan şeftali. Ve sāhib-i Şurāh'ın çekirdeği çıkmışa derler dediği Cevherī'nin tefsīrinden hāricdir.

الْفَيْلَقُ [el-feylaq] (ʿalā-vezni حَيْدَر [ḥaydar]) ʿAsker maʿnāsınadır.

الْفَيْيَالِقُ [el-feyāliq] (fā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Cemʿi, ʿasākir maʿnāsına.

[ف ن ق]

الْتَفَنُّقُ [et-tefennuq] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Nāz ve naʿimle perverde olmak; yukālu: تَفَنَّقَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ

الْتَفْنِيقُ [et-tefnīk] (ʿalā-vezin التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Nāz ve naʿimle beslemek; yukālu: فَتَّقَهُ غَيْرُهُ تَفْنِيقًا

الْمُفَانِقَةُ [el-mufānekat] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: فَانَقَهُ إِذَا نَعَّمَهُ

الْمُفَانِيقُ [el-mufāniq] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Sebeb-i tenaʿum olan maʿišet; yukālu: عَيْشٌ مُفَانِيقٌ

الْفُنُوقُ [el-funuq] (zammeteynle) Şol nākadır ki civān olup semiz ola; yukālu: نَاقَةٌ فُنُقٌ أَيُّ فَيَّةٌ سَمِيَّةٌ Ve nāz ve naʿimde olan ʿavrete dahi derler; yukālu: إِمْرَأَةٌ فُنُقٌ أَيُّ مُنْعَمَةٌ

الْفَنِيكُ [el-fenīk] (fā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol erkeğe derler ki mükerrerem ola. Ve Ebū Zeyd eyitti: فَنِيكٌ [fenīk] sıfat değildir, belki fahl-i mükerrereme delālet eden isimlerden bir ismidir.

الْفُنُوقُ [el-funuq] (zammeteynle) Cemʿidir, Ebū Zeyd *Kitāb-ı İbil*'de zikr ettiği üzere.

الْأَفْنَاقُ [el-efnāk] (hemzenin fethiyle) Cemʿidir, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

[ف ه ق]

الْتَفْيَهُوقُ [et-tefeyhuq] (fethateynle ve yā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Kelāmda kesret ve vüsʿat üzere olmağa derler, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: فَلَانَ يَتَفْيَهُوقُ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَوَسَّعَ فِيهِ وَتَنَطَّعَ Ve تَنَطَّعَ [tenaṭṭuʿ] fā ve ʿayn-ı mühmeleteynle kelāmda taʿammuk üzere olmağa derler. Ve Ferrā eyitti: Bunun aslı فَهَقٌ [fehāq] tendir imtilā maʿnāsına, gūyā ki kelimātle ağzın doldurur, taʿāmla kāse olduğu gibi.

الْمُنْفَهُوقُ [el-munfehīq] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve hā'nın kesriyle) Vāsīʿ maʿnāsınadır, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere.

الْفَهَقُ [el-fehq] (fā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْفَهَقُ [el-fehāq] (fethateynle) Masdarlardır, ziyāde dolmak maʿnāsına; yukālu: فَهَقَ الْإِنَاءُ يَفْهَقُ فَهَقًا وَفَهَقًا إِذَا افْتَلَأَ حَتَّى يَتَصَبَّبَ Ve

فَهَقٌ [fehāq] Boyunda فَهَقَةٌ [fehkat] dedikleri kemiğe vurmağa dahi derler; tekülü: فَهَقْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَبْتُ فَهَقْتَهُ

الْإِفْهَاقُ [el-ifhāk] (hemzenin kesriyle) Doldurmak; yukālu: أَفْهَقْتُ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ

الْفَوْقُ [el-fuvaḳ] (fā'nın zammı ve vāv'ın fethi ile) Kezālik cem'ci.

الْأَفْوَقُ [el-efvaḳ] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Şol oktur ki gezi ufanmış ola. Aşma'ı eyitti: “رَجَعَ فَلَانٌ بِأَفْوَقٍ نَاصِلٍ” derler, ya'nī “Gezi ufanmış temrensiz ok getirdi.” Ya'nī tamām murādın ele getirmedi.

الإِفَاةُ [el-ifāḳat] Okun gezin kirişe komak; tekülü: أَفَقْتُ السَّهْمَ إِذَا وَضَعْتُ فَوْقَهُ فِي الْوَتْرِ لِأَرْمِي بِهِ وَتَقُولُ أَوْفَقْتُهُ أَيضًا وَلَا تَقُولُ أَوْفَقْتُهُ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ Ve

إِفَاةٌ [ifāḳat] Nākanın iki sağın beyninde memesinde sūt cem'c olmağa dahi derler; yukālu: أَفَاقَتِ النَّاقَةُ تَفِيقُ إِفَاةً إِذَا اجْتَمَعَتِ الْفَيْقَةُ فِي فِيقَةٍ Ve **فَيْقَةٌ** [fīḳat]in tefsīri der-'akab zikr olunur, inşāallāhu ta'ālā.

الْفَيْقَةُ [el-fīḳat] (fā'nın kesri ve meddiyle) Şol sūtün ismidir ki iki sağının ara yerinde hāsıl olur, ya'nī davar bir kerre sağılıp ba'dehu veledi salıverilip tekrār sağıldıkta hāsıl olur.

الْفَيْقُ [el-fīḳ] (fā'nın kesri ve meddiyle) Cem'ci, beyne'l-halbeteyn cem'c olan sütler ma'nāsına.

الْأَفْوَاقُ [el-efvāḳ] dahi gelir nitekim mürūr etti, **فَيْقٌ** [fīḳ]in cem'ci olmak üzere **شِبْرٌ** [şibr] le **أَشْبَارٌ** [eşbār] gibi.

الْأَفَاوِيقُ [el-efāvīḳ] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) **أَفْوَاقٌ** [efvāḳ]in cem'cidir, zikr olunan sütler ma'nāsına. Ve

أَفَاوِيقٌ [efāvīḳ] Şol bulutta cem'c olan suya derler ki sā'aten ba'de-sā'at yağar.

الْمُفَيْقُ [el-mufīḳ] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki onun memesinde iki sağın beyninde cem'c olan sūt ola.

الْمُفَيْقَةُ [el-mufīḳat] (kezālik mīm'in zammı

ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir.

الْمَفَاوِيقُ [el-mefāvīḳ] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Cem'ci, zikr olunan nākalar ma'nāsına.

الْفَاةُ [el-fāḳat] (alā-vezni **الْحَالَةُ** [el-ḥālet]) Fakr ve ihtiyācdır.

الإِيفِيَاكُ [el-iftiyāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Fakīr olmak, **إِيفِيَاكٌ** [iftiyāk] ma'nāsına; yukālu: إِفْتَاقَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ وَلَا يُقَالُ فَاقٌ

الْأَفَايِيقُ [el-efā'īḳ] (yā'nın kesriyle) Başın boyuna ulaştığı yer her ne kadar ki **فَائِيْقٌ** [fā'īḳ] uzun olsa boyun uzun olur.

الْإِسْتِفَاةُ [el-istifāḳat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Marazdan berī olmak. Ve mestlikten ayılmak; yukālu: **إِسْتَفَاقَ مِنْ مَرَضِهِ وَمِنْ سَكْرِهِ**

الإِفَاةُ [el-ifāḳat] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ر ق]

الْقَرْقُ [el-ḳariḳ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Düz yer, mekân-ı müstevî ma'nāsına; yukālu: قَاعٌ قَرْقٌ

[ق ر ب ق]

الْقُرْبَاقُ [el-ḳurbaḳ] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükunu ve bā'nın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: قُرْبَاقٌ [Ḳurbaḳ] Başra'nın ismidir. Ve Naḍr b. Şumeyl eyitti: قُرْبَاقٌ [ḳurbaḳ] Fārisī-i mu'arrebdir, "kulbe"den ta'rib olunmuştur, hücre ma'nāsına ki dükkān demek olur.

[ق ل ق]

الْقَالِقُ [el-ḳalāḳ] (fethateynle) Hareket etmek, ıztırāb ma'nāsına.

الْقَالِيقُ [el-ḳalīḳ] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Hareket kılan nesne, muztarib ma'nāsına; yukālu: بَاتَ فُلَانٌ قَالِيقًا

الْإِقْلَاقُ [el-iḳlāḳ] (hemzenin kesriyle) Muztarib kılmak; yukālu: أَقْلَقَهُ عَيْبُهُ

[ق و ق]

الْقُوُقُ [el-ḳūḳ] (ḳāf'ın zammı ve meddiyle) Ziyāde uzun olan kimse.

الْقَاقُ [el-ḳāḳ] (‘alā-vezni الْحَالُ [el-ḥāl]) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَجُلٌ قُوُقٌ وَقَاقٌ أَيْ فَاجِشُ الطُّوُلِ

[ق ي ق]

الْقِيَاءُ [el-ḳīā] (ḳāf'ın kesri ve meddiyle ve hemzenin fethiyle ve meddiyle) Berk yer, arz-ı galīza ma'nāsına, hemze-si yā'dan tebdil olunmadır. Ve yā-i ulā vāv'dan tebdil olunmadır.

الْقَوَاقِي [el-ḳavāḳī] (ḳāf-ı evvelin fethi ve ḳāf-ı sāninin kesriyle) Cem'i. Ve قِيَاءٌ [ḳīā] سِرْوَاجٌ [sirvāc] فِعْلَاءٌ [fi'lā] vezni üzeredir, سِرْوَاجٌ [sirvāc] lafzına mülhaktır ki سِرْوَاجٌ [sirvāc] mülāyim yere derler. Ve زِيْرَاءٌ [zīzā] dahi böyledir, zīrā kelām-ı 'Arabda قَلْقَالٌ [ḳalḳāl] yoktur, illā, masdarda. Ve زِيْرَاءٌ [zīzā] kezālik berk yere derler, zā'eyn-i mu'cemeteynle.

الْقَيَاقِي [el-ḳayāḳī] (ḳāf'ın evvelde fethi ve sānide kesri ve meddiyle) Kezālik قِيَاءٌ [ḳīā] قَلْقَالٌ [ḳalḳāl]ın cem'idir, lafzı üzere. Ve bazı şirde قِيَاءٌ [ḳīā]ın cem'i قِيَاقٌ [ḳiyāḳ] dahi vāki' olmuştur ḳāf'ın kesri ve yā'nın fethiyle, قِيَقَاتٌ [ḳīḳāt]ın cem'i olmak tevehhümüyle.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ق]

اللَّبِيقُ [el-lebiq] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Üstād olup bir nesneyi rıfk ve mülâyemetle tutan kimse.

اللَّبِيقُ [el-lebîq] (lām'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: رَجُلٌ لَبِيقٌ وَلَبِيقٌ إِذَا كَانَ حَازِقًا رَفِيقًا بِمَا يَعْمَلُهُ

اللَّبَاةُ [el-lebāḩat] (lām'ın fethiyle) Bir nesnede üstād olmak, hazākat ma'nāsına; yukālu: لَبِيقٌ لَبَاةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

لَبَاةٌ [lebāḩat] Liyākat ma'nāsına da gelir; yukālu: لَبِيقٌ بِهِ التَّوْبُ إِذَا لَاقَ

الْمَلْبَبُ [el-mulebbaḩ] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Çerviş içinde ziyāde nerm olan tirit; yukālu: ثَرِيدَةٌ مُلْبَبَةٌ

[ل ث ق]

اللَّتْقُ [el-leṣaḩ] (fethateynle) Yaş olmak; yukālu: لَتَّقُ الشَّيْءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِلْتِشَاكُ [el-iltiṣāḩ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yaş olmak.

الْإِلْتِشَاكُ [el-ilṣāḩ] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yaş etmek; yukālu: اِلْتَشَقُ الشَّيْءُ وَأَلْتَقَهُ غَيْرُهُ

اللَّتْقُ [el-leṣiḩ] (lām'ın fethi ve sâ'nın kesriyle) Yaş olan nesne; yukālu: طَائِرٌ لَتَّقُ أَيُّ مُبْتَلٌ

[ل ح ق]

الْلَحَاقُ [el-leḩāḩ] (lām'ın fethiyle) Ulaşmak ve yetişmek; yukālu: لَحِقَهُ وَلَحِقَ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَدْرَكَهُ

الْإِلْحَاقُ [el-ilḩāḩ] (hemzenin kesriyle) Yetiştirmek; yukālu: أَلْحَقَهُ بِهِ غَيْرُهُ Ve

إِلْحَاقُ [ilḩāḩ] Yetişmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلْحَقَهُ بِمَعْنَى لَحِقَهُ

الْمُلْحِقُ [el-mulḩiḩ] (mīm'in zammı ve ḩā'nın kesriyle) Lāḩıḩ ma'nāsındadır, ni-tekim du'ā-i kunūṭta vāki' olmuştur. Ve ḩā'nın fethi dahi savābdır. Ve

مُلْحِقُ [mulḩāḩ] Oğul edilen kimseye dahi derler, دَعِيَ [de'iyy] ma'nāsına.

الْلُحُوقُ [el-luḩūḩ] (zammeteynle) Arıklamak; yukālu: لَحِقَ لُحُوقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا

الْإِسْتِلْحَاقُ [el-istiḩḩāḩ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi oğulluğa da'vet etmek; yukālu: اِسْتَلْحَقَهُ إِذَا ادَّعَاهُ

التَّلَاوُحُ [et-telāḩuḩ] (tā'nın fethi ve ḩā'nın zammı ile) Davar birbirine ulaşmak; yukālu: تَلَاوَحَتِ الْمَطَايَا إِذَا لَحِقَ بَعْضُهَا بَعْضًا

الْلَحْحُ [el-leḩāḩ] (fethateynle) Şey-i sâniḩir ki evvele ulaşmış ola. Ve

لَحْحُ [leḩāḩ] Şol hurmāya derler ki evvelin 'akibince erişmiş ola.

لَاḩِقُ [Lāḩiḩ] (ḩā'nın kesriyle) Mu'āviye b. Sufyān'ın atının ismidir, feres-i mahsūs ma'nāsına.

[ل خ ق]

الْلُحْفُوقُ [el-luḩḩūḩ] (lām'ın ve ḩāf'ın zammı ve ḩā-i mu'cemenin sükūnuyla) Yerde olan yarık.

الْلَحَاقِيكُ [el-leḩāḩiḩ] (lām'ın fethi ve ḩāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, yarıklar ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ رَجُلًا كَانَ وَاقِفًا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَقَّضَتْ بِهِ نَاقَتَهُ فِي أَحَاقِيْقِ جِرْدَانَ" Şmaṭ eyitti: İşbu hadīs-i şerifte vāki' olan أَحَاقِيْقُ [eḩāḩiḩ] değıldir, لَحَاقِيْقُ [leḩāḩiḩ]tir, yerde olan yarıklar ma'nāsına. Ve وَقَّضَ [vaḩṣ] ḩāf'la ve şād-ı mühmele ile başı üzere düşürüp boynın

شَيْئًا Ve ekle ve şürbe mütenāvil olur.

التَّلْمُحُ [et-telemmuḥ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Tatmak; yukālu: مَا تَلْمَحُ بِشَيْءٍ أَيْ مَا تَلْمَحُ Ve **تَلْمُحٌ** [telemmuḥ] tatmaktır, **تَلْمُحٌ** [telammuḥ] gibi. Ve bu Ebu'l-ʿAmeysel rivāyetidir.

[ل و ق]

اللُّوْقَةُ [el-lūḳat] (lām'ın zammı ve meddiyle) Kaymak, Kisā'ī rivāyeti üzere. Ve İbnu'l-Kelbī eyitti: **لُوقَةٌ** [lūḳat] kaymakla tāze hurmādan olan ta'āmdır. Ve bunda iki lügat vardır, biri **لُوقَةٌ** [lūḳat] ve biri **الُّوْقَةُ** [el-lūḳat]tır hemzenin fethi ve lām'ın zammı ile mezbürdan, Ebū ʿUbeyd rivāyet ettiği üzere.

التَّلْوِيْقُ [et-telvīḳ] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيْمُ** [et-tekrīm]) Ta'āmı kaymakla islāh etmek. Ve ta'āmı mülāyim kılmağa dahi derler; yukālu: لَا أَكُلُ إِلَّا مَا لَوْقٌ لِي أَيْ لِيْنِ لِي حَتَّى يَصِيْرَ كَالرُّبْدِ فِي لَيْبِهِ

اللُّوَاْقُ [el-levāḳ] (lām'ın fethi ve vāv'ın tahfifiyle) Şey ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا دَفْتُ لَوْاقًا أَيْ شَيْئًا

[ل ه ق]

الْلَهَاقُ [el-lehaḳ] (fethateynle) Ak olan nesne, ebyaz ma'nāsına. Ve

لَهَاقٌ [lehaḳ] **لَهَاقٌ** [lehāḳ]tan kasr olunup ak sığır ma'nāsına da gelir. Ve

لَهَقٌ [lehaḳ] Ağrımak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَهَقَ لَهَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَضَّ

لَهَقٌ [lehaḳ] Şedīdü'l-beyāz ma'nāsına da gelir; **يَقَعُ** [yeḳaḳ] gibi, zikr olunan ma'nāda.

الْلَهِيْقُ [el-lehiḳ] (lām'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Kezālik şedīdü'l-beyāz olan nesne,

يَقَعُ [yeḳaḳ] gibidir zikr olunan ma'nāda.

الْلَهَاقُ [el-lehāḳ] (lām'ın fethiyle) Kezālik ak olan nesne. Ve

لَهَاقٌ [lehaḳ] Ak sığıra dahi derler.

الْلَهَقُ [el-lehḳ] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesne ak olmak; yukālu: لَهَقَ الشَّيْءُ لَهَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْلَهْوَقَةُ [el-lehveḳat] (lām'ın ve vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onda cidd ve dikkat olunmaya, gerek kelāmda olsun gerek ʿamelde olsun. Ve bu Ferrā rivāyeti üzeredir; tekūlu: لَهْوَقٌ كَذَا

التَّلَهْوُقُ [et-telehvuḳ] Bi-ma'nāhu; yukālu: تَلَهْوَقُ فِيهِ Ve Ebu'l-Ġavṣ eyitti: **لَهْوَقَةٌ** [lehevḳat] bir hüb nesne izhār edip bātının onun hilāfı üzere olmaktadır.

[ل ي ق]

الْلَيْقُ [el-leyḳ] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Devāde likā komakla mürekkebi alışmak ve alıştırmak; yukālu: لَا قَتَبَ الدَّوَاةُ تَلِيْقٌ إِذَا لَصِقَتْ وَلِفَتْهَا أَنَا يَتَعَدَى وَلَا يَتَعَدَى Ve ʿavret erin kalbine girmeğe dahi derler; yukālu: مَا عَاقَتْ عِنْدَ زَوْجِهَا وَلَا لَاقَتْ أَيْ مَا لَاقَ بِهِ الثَّوْبُ إِذَا لَصِقَتْ بِقَلْبِهِ Ve bir kimseye giydiği libās yakışmağa dahi derler; yukālu: إِذَا لَبِقَ بِهِ وَيُقَالُ لَاقَ بِهِ فُلَانٌ أَيْ لَادَ Ya'ni sığınmak ma'nāsına da gelir.

الْلَيْقَةُ [el-liḳat] (lām'ın kesri ve meddiyle) Devāta konulan likā gerek harīr olsun gerek gayrı olsun.

الْمَلِيْقَةُ [el-meliḳat] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Likā konup mürekkebi islāh olunan devāt.

الْإِلَاقَةُ [el-ilāḳat] Devāta likā koyup islāh etmek; yukālu: أَلْفَتْهَا إِلَاقَةً وَهُوَ لُعْنَةٌ فِي لِفْتِ الدَّوَاةِ قَلِيْلَةٌ Ve

إِلَاقَةٌ [ilāḳat] Tutmağa dahi derler; yukālu:

فُلَانٌ مَا يَلِيْقُ دِرْهَمًا مِنْ جُودِهِ أَيِّ مَا يُمِسِكُهُ وَلَا يَلْصُقُ بِهِ Ve

إِلَاقَةٌ [ilākāt] Bir nesneyi yapıştırmağa dahi derler; yukālu: أَلْفُوهُ بِأَنْفُسِهِمْ أَيُّ أَلْرَفُوهُ

الَلِيَاقَةُ [el-liyākat] (lām'ın kesriyle) Bir nesneye yaramak; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ لَا يَلِيْقُ بِكَ أَيُّ لَا يَغْلُقُ بِكَ

الَلِيَاقُ [el-leyāk] (lām'ın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Otlak, merta^c ma'nāsına, vallāhu ʿalem.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ق]

الْمَأَقَةُ [el-meʿakat] (fethateynle) İnçkırık gibi bir nesnedir ki insāna ağlarken ʿarız olur, gūyā ki göğsünden nefes alır.

الْمَأَقُ [el-meʿaq] (fethateynle) Zikr olunan hālet üzere olmak; yukālu: مَتَّقَ الصَّبِيَّ يَمَأَقُ مَأَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِمْتِيَاقُ [el-imtiyāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik zikr olunan hālet üzere olmak; yukālu: إِمْتَأَقَ الصَّبِيَّ

الْإِمْنَاقُ [el-imʾāk] (hemzenin kesri ve mīm'in sükunuyla) Ağlamak esnāsında zikr olunan hālete dahil olmak; yukālu: مَأَقَةُ Ve fi'l-hadīsi: "مَا لَمْ تُضْمِرُوا الْإِمْنَاقَ" يَعْنِي الْعَلِيْظَ وَالْبِكَاءَ مِمَّا "يَلْزَمُكُمْ مِنَ الصَّدَقَةِ Ve bununla murād gadr ve nakz-i ʿahddir demişler yaʿnī verdiğiniz sadaka safā-yı niyyet ve hulūs-ı taviyyetle olmadıkça.

الْمَمِيقُ [el-meʾiḳ] (mīm'in fethi ve hemzenin kesriyle) Zikr olunan vech üzere ağlayıcı kimse. Ve fi'l-meseli: "أَنْتَ تَمِيقُ وَأَنَا مَمِيقٌ كَيْفَ" "أَنْتَ تَمِيقُ" Yaʿnī sen gazūb ve ben zaʿfū'l-kalb pes hüsn-i muʿāşeret kaçan müyesser olur.

الْمُمُوقُ [el-muʾuḳ] (mīm'in zammı ve hemzenin sükunu ile) Gözün burundan cānibi, nitekim لِحَاظٌ [lihāz] kulaktan tarafına derler.

الْأَمَّاقُ [el-āmāk] (hemzenin evvelde meddiyle) Cem'i.

الْأَمَّاقُ [el-emʾāk] (hemzenin evvelde fethi ve mīm'in sükunu ve hemze-i sāninin meddiyle) Kezālik cem'i أَبَا [ābār]la أَبَا [ebʾār] gibi.

مَاقِي الْعَيْنِ [meʔki'l-ʿayn] (mīm'in fethi ve hemzenin sükünü ve kâf'ın kesri ve yâ'nın tahfifiyle) Kezâlik مُوقُّ الْعَيْنِ [muʔk u'l-ʿayn] maʿnâsına, pes bu فَعْلِي [faʿlî] vezni üzere olur, مَفْعَلٌ vezni üzere olmaz, zîrâ mīm nefsi-i kelimedendir âhirine yâ ziyâde olunmuştur ilhāk için lâkin onu ilhāk etmeğe nazîr bulmadılar, zîrâ فَعْلِي [faʿlî] lām'ın kesriyle nâdirdir, onun misli yoktur, pes onu مَفْعَلٌ [meʿf'ül]e ilhāk ettiler. Bu sebebden مَاقٍ [meʿâk] vezni üzere cem' ettiler mīm'in fethi ve hemzenin meddi ve kâf'ın kesriyle مَفْعَلٌ vezni üzere olmak tevehhümü ile. Ve İbnu's-Sikkît eyitti: zevâtü'l-erbaʿ olanlarda مَفْعَلٌ [meʿf'il] yoktur ʿayn'ın kesriyle illâ iki kelime vardır, biri مَاقِي الْعَيْنِ [meʔki'l-ʿayn] ve biri مَاقِي الْعَيْنِ [meʔvi'l-ibil]. Ferrâ eyitti: Bunların ikisi kesri-ʿayn'ıdır, hâlâ ki götürü kelâm bunun emsâlinde fethledir, nahvu: رَمَيْتُهُ مَرْمَى ve دَعَوْتُهُ مَدْعَى ve غَزَوْتُهُ مَغْرَى Cevherî eyitti: Bu kelâmın zâhiri biz zikr ettiğimiz üzere galattır, eger teʿvîl olunmaz ise dedi. Ve galat olduğunun vechi budur ki مَاقِي [meʔkî] مَفْعَلٌ [meʿf'il] vezni üzere değildir, nitekim el-ân mürûr etti. Ve teʿvîlin vechi مَفْعَلٌ [meʿf'il] vezni üzeredir dedikleri hükümdir, zîrâ cem'i مَاقٍ [meʿâk] gelir zâten değildir denilmektedir.

[م ح ق]

الْمَحْقُ [el-maḥq] (mīm'in fethi ve hâ'nın sükunuyla) Bâtil kılıp mahv etmek; yukâlu: مَحَقَّهُ يَمَحِقُهُ مَحَقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَبْطَلَهُ وَوَمَحَاهُ Ve

مَحَقٌّ [maḥq] Issı yakmağa dahi derler; yukâlu: مَحَقَّهُ الْحَرْ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve

مَحْقٌ [maḥq] Bir nesnenin bereketin zâʿil kılmağa dahi derler; yukâlu: مَحَقَّهُ اللَّهُ أَيَّ

دَهَبَ بِبَرَكَتِهِ وَأَمَحَقَّهُ لُعَّةً فِيهِ زِدْيَةٌ

الْتَمَحُّقُ [et-temaḥḥuq] (fethateynle ve hâ'nın zammı ve teşdidiyle) Ve

الْإِمْتِحَاقُ [el-imtiḥāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bunların ikisi de bâtil olmak maʿnâsındır.

الْمُحَاقُ [el-muḥāk] (mīm'in zammı ile) Ayın âhirinde olan üç gecedir.

الْمَحِيقُ [el-meḥîk] (mīm'in fethi ve hâ'nın kesri ve meddiyle) Şol namludur ki yufka olup keskin ola, pes bu فَعِيلٌ [faʿîl] vezni üzere olur, مَحَقُّهُ dan. Ve İbn Dureyd'in bu مَفْعُولٌ [meʿf'ül] vezni üzeredir dediği baʿddir.

الْمَاحِقُ [el-māḥîk] (hâ'nın kesriyle) Ziyâde ıssı olan gün; yukâlu: يَوْمٌ مَاحِقٌ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ مَاحِقٌ أَيُّ أَنَّهُ يَمَحِقُ كُلَّ شَيْءٍ وَيُحْرِقُهُ

مَاحِقُ الصَّيْفِ [māḥîku's-şayf] Yaz ıssısına dahi derler; yukâlu: جَاءَنَا فِي مَاحِقِ الصَّيْفِ أَيُّ فِي شِدَّةِ حَرِّهِ

الْإِمْحَاقُ [el-imḥāk] (hemzenin kesriyle) Bir nesne هَلَالٌ مُحَاقٌ [muḥāku hilāl] gibi helāk olmaktadır, Ebü ʿAmr rivâyeti üzere.

[م ذ ق]

الْمَذِيقُ [el-meziq] (mīm'in fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Suyla karışmış olan süt.

الْمَمْدُوقُ [el-memzûk] (mīm'in fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnâhu; yukâlu: مَذَّقْتُ اللَّبْنَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَهُوَ مَذِيقٌ وَمَمْدُوقٌ Ve bundan meʿhûzdur ʿArabların dedikleri kaçan mahabbeti hulûs üzere olmasa.

الْمَذَاقُ [el-mezzāk] (mīm'in fethi ve zāl'ın teşdidiyle) Mahabbeti hulûs üzere olmayan.

الْمَمَّاذِقُ [el-mumāzīq] (mīm'in zammı ve zāl'in kesriyle) Bi-ma'naḥu.

[م ر ق]

الْمَرَقُ [el-meraq] (fethateynle) Şorbā ki ta'ām kısmındandır.

الْمَرَقَةُ [el-mereqat] (fethateynle) Kezālik ahasstır, ya'nī bir mikdār şorbā ma'nāsınadır. Ve

مَرَقٌ [meraq] Bir āfettir ki ekine 'arız olur.

الْمَرْقُ [el-merq] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunıyla) Çömleğe şorbāyı çok komak.

الْإِمْرَاقُ [el-imrāq] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: مَرَقْتُ الْقِدْرَ مَرَقًا وَأَمْرَقْتُهَا إِذَا أَكْثَرْتُ مَرَقَهَا Ve

مَرَقٌ [merq] Tüyin yolmak için ıslatılan derinin tüyin yolmağa dahi derler; tekülü: مَرَقْتُ الْإِهَابَ إِذَا نَشَفْتُ عَنِ الْجِلْدِ الْمَغْطُونَ صَوْفَهُ Ve مَرَقْتُ مَرَقًا وَأَمْرَقْتُهَا إِذَا أَكْثَرْتُ مَرَقَهَا Ve

مَرَقٌ [merq] Kezālik eme ve sâ'ir edānī kısmının tegannī tarikiyle ırılmasına derler. Ve bu ismdir.

الْمُرَاقَةُ [el-murāqat] (mīm'in zammı ve rā'nın tahfīfiyle) Yolunan tüy ki sahtiyān kılınan deriden hāsıl olur. Ve gāh deve için otlaktan yolunan ota dahi مُرَاقَةٌ [murāqat] derler.

الْإِمْرَاقُ [el-imrāq] (hemzenin kesriyle) Derinin tüyü yolunmağa karīb olmak; yukālu: مَرَقْتُ الْجِلْدَ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُنَشَفَ

الْمُمَرِّقُ [el-mumerriq] (mīm-i evvelin zammı ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol ırlayıcı kimsedir ki gedālar türküsün, erāzil sözlerin ırlaya.

الْتَمْرِيقُ [et-temriq] ('alā-vezni التَّمْرِيقُ [et-

tekrīm]) Vech-i mezbūr üzere ırılmak; yukālu: مَوْقٌ تَمْرِيقًا

الْمُرُوقُ [el-murūq] (zammateynle) Çıkmak, hurūc ma'nāsına; yukālu: مَرَقَ السَّهْمُ مِنْ الرَّمِيَّةِ مُرُوقًا أَيْ خَرَجَ مِنَ الْجَانِبِ الْآخَرَ

الْمَارِقَةُ [el-māriqat] (rā'nın kesriyle) Ḥavāric tā'ifesi; hurūc ma'nāsından me'hūzdur, nitekim Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem buyurmuştur: "يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ"

الْمُرَّاقُ [el-murrāq] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdīdiyle) مَارِقٌ [māriq]in cem'i, hāriciler ma'nāsına.

الْتَمْرُوقُ [et-temerruq] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik çıkmak. Ve fi'l-meseli: "رُوَيْدَ الْعَزْوِ يَنْمَرُقُ" Ve meselin aslı budur ki bir 'avret gazā zamānı olduçça gazāya gidermiş, ittifāk hāmile bulundukta gazāya teklif olunacak رُوَيْدَ الْعَزْوِ "رُوَيْدَ الْعَزْوِ يَنْمَرُقُ" "Mehl verin tā ki oğlan dünyāya gelsin" demiş.

[م ز ق]

الْمَزْقُ [el-mezq] (mīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin sükunıyla) Yırtmak; tekülü: مَرَقْتُ التَّوْبَ أَمْرِقَهُ مَرَقًا إِذَا خَرَقْتَهُ Ve

مَزَقٌ [mezq] Kuş sağnamağa dahi derler, ilkā-i necāset ma'nāsına; yukālu: مَرَقَ الطَّائِرُ يَمْرُقُ وَيَنْمَرُقُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَمَى بِذَرْقِهِ

الْتَمْرِيقُ [et-temziq] ('alā-vezni التَّمْرِيقُ [et-tekrīm]) Yırtmak, تَحْرِيقٌ [taḥriq] ma'nāsına.

الْتَمْرُوقُ [et-temezzuq] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yırtılmak; yukālu: مَرَقْتُ الشَّيْءَ تَمْرِيقًا فَتَمْرُقُ

الْمُمَزَّقُ [el-mumezzaq] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve teşdīdiyle) Ferrā rivāyeti üzere bir şā'irin lakabıdır. Ve kesri-zā'yla dahi rivāyet olunur. Mezbūra مَمْرُقٌ

[mumezzaḳ] dedikleri ba'zı şîrinde تَمَزِيقٌ [temzîḳ] zıkr ettiği için. Ve

مُمَزَّقٌ [mumezzaḳ] Kezâlik masdardır, تَمَزِيقٌ [temzîḳ] ma'nâsına. Ve minhu kav-luhu ta'âlâ: ﴿وَمَزَقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ (سبأ، 19)

الْمِزْقُ [el-mizḳ] (mîm'in kesri ve zâ'nın fethiyle) Bez pârelerine derler.

الْمِزْقَةُ [el-mizḳat] (mîm'in kesri ve zâ'nın sükûnuyla) Bez pâresi, مِزْقٌ [mizḳ]ın vâhididir.

الْمِزَاقُ [el-mizāk] (mîm'in kesri ve zâ'nın tahfîfiyle) Serîc olan nâka, نِزَاقٌ [nizāk] gibidir veznen ve ma'nen.

مُزَيِّقِيَاءُ [Muzeyyiyā] (mîm'in zammı ve zâ'nın fethi ve yâ'nın sükûnu ve ḳâf'ın kesri ve elifin meddiyle) Yemen meliklerinden birinin lakabıdır. Ve **مُزَيِّقِيَاءُ** [Muzeyyiyā] dediklerine bâ'is budur ki her gün iki hil'at giyerdi ve akşam oldukta onları yarın geri giymeği kerih görüp ve gayrı kimse giydiğinden dahi 'âr edip o hil'atleri pârelerdi.

[م ش ق]

الْمَشَقُّ [el-meşḳ] (mîm'in fethi ve şîn'in sükûnuyla) Dürtme ve vurmada ve yemde ve yazmada sür'at etmek; tekûlu: مَشَقٌّ Ve **يَمَشُقُّ** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

مَشَقٌّ [meşḳ] Taramağa dahi derler مَشَطٌ [meşṭ] ma'nâsına. Ve

مَشَقٌّ [meşḳ] Bir nesneyi çekmeğe dahi derler, uzansın diye; yukâlu: يُمَشِقُّ السَّيْرَ حَتَّى يَلِينْ Ya'nî "Kayış çekilir mülâyim olsun diye." Ve

مَشَقٌّ [meşḳ] Yırtmağa dahi derler حَرَقٌ [ḥarḳ] ma'nâsına.

الْمُشَاكَّةُ [el-muşākḳat] (mîm'in zammı ile)

Bir nesneyi tararken düşen nesnedir, gerek kıl tararken düşsün gerek keten tararken düşsün.

الْإِمْتِشَاقُ [el-imtişāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi kapmak, إِمْتِشَاقٌ [imtişāk] ma'nâsına; tekûlu: مِنْ إِمْتِشَقْتُ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا اخْتَلَسْتَهُ وَامْتَشَقْتُهُ إِذَا أَقْطَعْتَهُ Ve bir nesneyi kesip almağa dahi derler.

الْمَشَقُّ [el-meşḳ] (fethateynle) Bir kimse-nin uylukları birbirine değmek; yukâlu: مَشَقَّ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ الأخرى Ve **رَبَلَةٌ** [rebelet] rā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile uyluğun iç yüzüne derler.

الْأَمْسَقُ [el-emşaq] (hemzenin ve şîn'in fethiyle) Uylukları birbirine karîb olan kimse.

الْمَشَقَاءُ [el-meşḳā] (mîm'in fethi ve şîn'in sükûnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, zıkr olunan sıfat üzere olan 'avret ma'nâsına.

الْمِشَقُّ [el-mişḳ] (mîm'in kesri ve şîn'in sükûnuyla) Aşı dedikleri kırmızı toprak, مَعْرَةٌ [mağret] ma'nâsına.

الْمَمَشَقُّ [el-mumeşşaq] (mîm'in zammı ve şîn'in fethi ve teşdîdiyle) Aşıyla boyanmış nesne; yukâlu: ثَوْبٌ مُمَشَّقٌ أَيُّ مَضْبُوعٌ بِهِ

الْمَشِيقُ [el-meşîḳ] (mîm'in fethi ve şîn'in kesri ve meddiyle) Şol giysidir ki giyilmiş ola. Ve

مَشِيقٌ [meşîḳ] Şol ata dahi derler ki arıklamış ola.

الْمَمَشُوقُ [el-memşūḳ] (mîm-i evvelin fethi ve şîn'in zammı ve meddiyle) Kezâlik arıklamış at; yukâlu: فَرَسٌ مَشِيقٌ وَمَمَشُوقٌ أَيُّ ضَامِرٌ

الْمَمَشُوقَةُ [el-memşūḳat] (vezni-i mezbūr üzere) Şol kızdır ki kâmeti hüb ola; yukâlu:

جَارِيَةٌ مَمْسُوقَةٌ أَي حَسَنَةٌ الْقَوَامِ Ve قَوَامٌ [qavām] kâf'ın fethiyle kâmet ma'nâsınadır.

[م ط ق]

التَّمَطُّقُ [et-temaṭṭuq] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi tadar-ken diliyle damağı beyninden savt peydâ kılmaktır.

[م ع ق]

الْمَعْقُ [el-ma'q] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Iraklık, bu'd ma'nâsına; عَمَقٌ [amq]tan makbûldür.

الْمَعْقُ [el-me'aq] (fethateynle) Bi-ma'nāhu, fe-huve lügatun fihi; ke- نَهْرٌ [nehr] ve نَهْرٌ [neher].

الْمَعِيقُ [el-me'iq] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Derin, عَمِيقٌ [amīq] ma'nâsına.

الْأَمْعَاقُ [el-em'āk] (hemzenin fethiyle) Berriyenin etrâfına derler, مَعَقٌ [ma'q]ın cem'idir, أَعْمَاقٌ [a'māk] ma'nâsına.

الْأَمَاعِيقُ [el-emā'iq] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın kesriyle)

الْأَمَاعِيقُ [el-emā'iq] (hemzenin kezâlik fet- hi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'-i cem'dir.

[م ق ق]

الْمَقُّ [el-maqq] (mīm'in fethi ve kâf'ın teşdidiyle) Erkek hurmâ yemişin yarmak- tır dişi hurmâya telkîh etmek için; tekûlu: طَلْعَةٌ [tal'at] Ve مَقَّتْ الطَّلْعَةَ إِذَا شَقَّقَتْهَا لِلْإِبَارِ hurmânın evvel çıkan yemişine derler. Ve إِبَارٌ [ibār] إِزَارٌ [izār] vezni üzere hurmâ ağacına erkek hurmâdan nesne aşılamağa derler.

الْإِمْتِاقُ [el-imtiqāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve yavrusu anasının meme-

sinde olan sütü cümle emmektir; yukâlu: إِمْتَقَ الْفَصِيلُ مَا فِي صَرْعِ أُمِّهِ إِذَا شَرِبَهُ كُلَّهُ مِثْلَ امْتَكَّهِ التَّمَقُّقُ [et-temaqquq] (fethateynle ve kâf-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Şarâbı şey'en ba'de şey' içmektir. Ve

تَمَقَّقُ [temaqquq] Müte'essir olmağa ve ka- yırmağa dahi derler; yukâlu: أَصَابَهُ جُرْحٌ فَمَا أَصَابَهُ يَضْرُهُ وَلَمْ يَبَالِهِ Ve bu İbnu's-Sikkîr rivâyetidir.

الْأَمَقُّ [el-emaqq] (fethateynle) Şol ata der- ler ki uzun ola; yukâlu: فَرَسٌ أَمَقُّ أَي طَوِيلٌ

الْمُقَامِيقُ [el-muqāmīq] (mīm-i evvelin zam- mı ve sâninin kesriyle) Şol kimsedir ki boğazından söyleye, pes bu فُعَاعِلٌ [fu'ā'il] vezni üzeredir, fā'yı tekrâr kılmakla; مُقَانِيٌّ denilmez nūn'la.

الْمَقْمَقَاتُ [el-maqqemat] (mīm'lerin fethi ve kâf-ı evvelin sükunuyla) Boğazdan söyle- mek. Ebū 'Ubeyd eyitti: yukâlu: فِيهِ مَقْمَقَةٌ Ve لُقَاعَاتٌ [luqqā'at] lām'ın zammı ve kâf'ın teşdidiyle boğazdan söylemek ma'nâsınadır, nitekim Kāmūs'ta tasrîh olunmuştur.

[م ل ق]

الْمَلْقُ [el-melq] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Mahv etmek, لَمَقٌ [lemq] gibi. Ve

مَلَقُ الثَّوْبِ [melqu's-sevb] Bezi yumağa dahi derler. Ve مَلَقُ الْفَصِيلِ أُمُّهُ deve yavru- su anasın emmeğe derler, İbnu'l-A'râbî rivâyeti üzere. Ve

مَلَقٌ [melq] Vurmağa dahi derler; yukâlu: مَلَقَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ Ve

مَلَقٌ [melq] Seyr-i şedide dahi derler, مَلَقٌ [melq] gibidir hâ-i mu'ceme ile veznen ve ma'nen.

التَّمْلُقُ [et-temelluq] (fethateynle ve lām'ın

zammı ve teşdidiyle) ve

التَّمْلَاقُ [et-timillāk] (kesreyle ve lām'ın teşdidiyle) Bir kimseye mahabbet gösterip lutf etmek; yukālu: تَمَلَّقَهُ وَتَمَلَّقَ لَهُ تَمَلَّقًا وَتَمَلَّقًا إِذَا تَوَدَّدَ إِلَيْهِ وَتَلَطَّفَ لَهُ

الْمَلَقُ [el-melaq] (fethateynle) Mahabbete ve lutf-ı şedide derler, Ebū Yūsuf eyitti: Bunun aslı mülāyemettir; yukālu: مَلَقَ يَمَلِقُ مَلَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

مَلَقَ [melaq] Düz yere dahi derler.

الْمَلَقَةُ [el-meleqat] (kezālik fethateynle) Vāhidi. Ve

مَلَقَةٌ [meleqat] Düz kayaya dahi derler, مَلَقَةٌ صَفَاءٌ مَلَسَاءٌ

الْمَلِيقُ [el-meliq] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kimsedir ki kalbinde olmayan nesneye diliyle izhār eder.

الْمَيْلِيقُ [el-meylaq] (mīm'in ve lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Serī olan kimse.

الْإِنْمِلَاقُ [el-inmilāk] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) ve

الْإِمْلَاقُ [el-immilāk] (hemzenin kesri ve teşdidiyle nūn'u mīm'de idgām etmekle) Bir nesne ziyāde hemvār olmak. Ve

إِنْمِلَاقُ [inmilāk] Elden kurtulup kaçmağa dahi derler; yukālu: **إِنْمَلَقَ مَيِّي إِذَا أَفَلَّتْ**

الْإِمْلَاقُ [el-implāk] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) İhtiyāc ve iftikār ma'nāsına. Ve **كَلَالَهُ تَأْتَلُوا**: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا﴾ (الإسراء، 31) **أَوْلَادَكُمْ خَشِيَةَ إِمْلَاقٍ**

[م وق]

الْمَوْقُ [el-mūq] (mīm'in zammı ve meddiyle) Hamākat ki aslā nesne idrāk etmemek mertebesinde ola.

الْمَوَاقَةُ [el-mevāqat] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَوْوُقُ [el-mu'ūq] (zameteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَاقَ يَمُوقُ مَوْقًا وَمَوَاقَةً وَمَوْوُقًا Ve

مَوْقُ [mūq] Ayağa iç edik üzere giyilen nesne; Fārisī-i mu'arrebdir, "mūze"den ta'rīb olunmuştur.

الْمَائِيقُ [el-mā'iq] (yā'nın kesriyle) Sıfat-ı mezbūre üzere olan kimse; yukālu: أَحْمَقُ مَائِيقٌ

الْمَوْقِي [el-mevqā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, نَوْكِي [nevkā] gibi مَائِيقُ [mā'iq]in cem'i. Ve نَوَاكَةٌ [nevāket] dahi hamākate derler. Bu zikr olunan Cevherī'nin zahīr-i kelāmından fehmi olunan, ammā kıyās budur ki مَوْقِي [mevqā] **أَمَوْقُ** [emvaq]ın cem'i ola, nitekim **حَمَقِي** [hamqā] **أَحْمَقُ** [ahmaq]ın ve نَوْكِي [nevkā] **أَنَوَكُ** [envek]in cem'idir.

الْمَوْقُ [el-mevq] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bāzār ucuzluk üzere olmak; yukālu: مَاقَ النَّبِيعِ يَمُوقُ إِذَا رَخِصَ

[م ه ق]

الْأَمَهَقُ [el-emhaq] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Ziyāde ak olan nesne ki ona kırmızı renkten nesne karışmamış ola ve berrak dahi olmaya, kireç ve ona benzer nesnelere gibi ola.

الْمَهَقُ [el-mehaq] (fethateynle) Suda olan yeşillik.

الْمَهْقَاءُ [el-mehqā] Yeşil olan su; yukālu: عَيْنٌ مَهْقَاءٌ

الْتَمَهُقُ [et-temehhuq] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Suyu dinleni dinleni içmek; tekūlu: **تَمَهَّقْتُ الشَّرَابَ إِذَا سَرَبْتُهُ** Ve **سَاعَةٌ بَعْدَ سَاعَةٍ** **ظَلَّ يَتَمَهَّقُ** Ve **شَكْوَةٌ** [şekvet] süt emen oğlak derisinden olan tulumdur.

olup harun olmak; yukālu: نَزَقَ يَنْزُقُ نَزْقًا مِنْ: **البَابِ الرَّابِعِ**

النِّزَاقُ [en-nizāk] (nūn'un kesriyle) Şol nākadır ki serīf ola; yukālu: نَاقَةٌ نِزَاقٌ أَيْ سَرِيعَةٌ جَدًّا فَهُوَ كَالْمِرَاقِ وَزُنَا وَمَعْنَى

النِّزْقُ [en-nezq] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) ve

النِّزُوقُ [en-nuzūq] (zammeytle) İkişi de erkek dişi üzerine aşmağa derler; yukālu: نَزَقَ الْفَرَسُ يَنْزُقُ نَزْقًا وَنَزُوقًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِنِّزَاقُ [el-inzāk] (hemzenin kesriyle) Sāhibi erkeği dişiye aştırmak.

التَّنْزِيقُ [et-tenzīq] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَنْزَقَهُ صَاحِبُهُ وَنَزَقَهُ تَنْزِيقًا

[ن س ق]

النَّسُوقُ [en-nesaq] (fethateynle) Düz olan dişi; yukālu: نَعَزَ نَسَقًا إِذَا كَانَتِ الْأَسْنَانُ مُسْتَوِيَةً Ve düz dizilen boncuğa dahi derler; yukālu: حَرَزَ نَسَقًا أَيْ مُنْتَضِمًا Ve

نَسَقٌ [nesaq] Bir düzeye olan kelāma dahi derler.

النَّسْكَ [en-nesk] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Masdardır, kelāma nazm-ı vāhid üzere sevk etmek ma‘nāsına; tekūlu: Ya‘nī نَسَقْتُ الْكَلَامَ إِذَا عَطَفْتُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ kelāma birbirine rabt edip nizām ve hadd üzere kılsan.

التَّنْسِيقُ [et-tenzīq] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: فَهُوَ كَاللَّتَّنْظِيمِ وَزُنَا وَمَعْنَى

[ن ش ق]

النَّشُوقُ [en-neşūq] (nūn'un fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Şol devādır ki burun deliklerine çekerler.

الْإِنِّشَاقُ [el-inşāk] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan devāyı isti‘māl etmek; yukālu:

أَنْشَقْتُهُ إِشْاقًا

الْإِسْتِشْاقُ [el-istinşāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Burna su ve sudan gayrı nesne çekmek; tekūlu: إِسْتَشَقْتُ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَدْخَلْتَهُ فِي الْأَنْفِ Ve

إِسْتِشْاقٌ [istinşāk] Koklamağa dahi derler; tekūlu: إِسْتَشَقْتُ الرِّيحَ إِذَا شَمَمْتُهَا Ve رِيحٌ [rīḥ] rāyih ma‘nāsına gelir.

النَّسَقُ [en-neşaq] (fethateynle) Koklamak; yukālu: نَشَقْتُ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَمَمْتُ هَذِهِ رِيحٌ Ve koku ma‘nāsına da gelir: مَكْرُوهَةٌ الشَّمِّ مَكْرُوهَةٌ الشَّقِّ Ve

نَشَقٌ [neşaq] Tuzağa düşmeğe dahi derler; yukālu: نَشِقَ الطَّيْبُ فِي الْجِبَالَةِ إِذَا عَلِقَ فِيهَا Ya‘nī āhū tuzağa düşse.

النُّشْقَةُ [en-nuşqat] (nūn'un zammı ve şīn'in sükūnuyla) Şol halkadır ki oğlağın boynuna takarlar.

النَّشِيقُ [en-neşīq] (nūn'un fethi ve şīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki halāsı müşkil olan işlere mübāşeret kılanlardan ola.

[ن ط ق]

الْمَنْطِقُ [el-mentīq] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Söz, kelām ma‘nāsına.

النُّطْقُ [en-nuṭq] (nūn'un zammı ve tā'nın sükūnuyla) Söz söylemek; yukālu: نَطَقُ نَطْقًا

الْإِنِّطَاقُ [el-intāq] (hemzenin kesriyle) Söyletmek; yukālu: أَنْطَقَهُ غَيْرُهُ

الْمُنَاطَقَةُ [el-munāṭaqat] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Söyleşmek.

الْإِسْتِطَاقُ [el-istintāq] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Söylemek taleb etmek; yukālu: نَاطَقُهُ وَاسْتَنْطَقَهُ إِذَا كَلَّمَهُ

الْمِنْطِيقُ [el-minṭīq] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnu ve tā'nın kesri ve meddiyle) Belīg

olan kimse.

النَّاطِقُ [en-nāṭiḳ] (tā'nın kesriyle) Söyleyici ve gāh olur نَاطِقٌ [nāṭiḳ]le hayvān dilerler; minhu kavluhum: ”مَا لَهُ صَامِتٌ وَلَا“ Zīrā bu kelāmda نَاطِقٌ [nāṭiḳ]le murād hayvāndır ve صَامِتٌ [šāmiṭ]le murād hayvāndan mā-ʿadādır.

النِّطَاقُ [en-niṭāḳ] (nūn'un kesriyle) Bez pāresidir ki nisā tā'ifesi onu beline bağlayıp salıverdikte yukarısı dizinden aşağı inip aşağısı yerde sürüne, onun ne uçkur geçirecek yeri ola ve ne hod ağı ve ne paçaları ola.

النُّطُقُ [en-nuṭuḳ] (zammeteynle) Cem'î, zikr olunan izârlar ma'nāsına.

ذَاتُ النِّطَاقَيْنِ [Zātu'n-Niṭāḳayn] (nūn'un kezâlik kesriyle sîga-i tesniye üzere) Esmā' bint Ebī Bekr'in lakabıdır radiyallāhu ʿanhumā, zīrā nitāḳın Resūl-i ekrem sallāllāhu ʿaleyhi ve sellem gāra hurūc ettikte iki pāre kılıp baʿzı mühimmāta sarf etmişti.

ذَاتُ النِّطَاقِ [Zātu'n-Niṭāḳ] (kezâlik nūn'un kesriyle) Bir tepenin ismidir ki ʿArablara mensūbdur.

الْإِنِّطَاقُ [el-intiṭāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ʿAvret نِطَاقٌ [niṭāḳ] giymek; yukālu: نِطَاقٌ إِذَا لَبَسَتْ النِّطَاقَ ve

إِنِّطَاقٌ [intiṭāḳ] Er kuşak kuşanmağa dahi derler; yukālu: إِئْتَقَطَ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَ الْمِنْطَقَ Ve

إِنِّطَاقٌ [intiṭāḳ] Bir nesne ile kuvvet bulmağa da derler. Ve fi'l-meseli: ”مَنْ يَطُلُّ هُنَّ“ ”من يَطُلُّ هُنَّ“ Yaʿnī “Şol kimse ki babasının evlādı çok ola, onlarla kuvvet bulur.” Ve هُنَّ [hen] zekerden ʿibārettir, ʿālet-i recūl ma'nāsına.

الْمِنْطَقُ [el-minṭaḳ] (mīm'in kesri ve

ṭā'nın fethiyle) Her nesnedir ki onu bele bağlarlar.

الْمِنْطَقَةُ [el-minṭaḳat] (mīm'in kesri ve ṭā'nın fethiyle) Ma'rūf kuşaktır ki ona kemer derler.

التَّنْطِيقُ [et-tenṭiḳ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kemer kuşanmak.

التَّنْطُقُ [et-tenaṭṭuḳ] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdidiyle) Kemer kuşanmak; tekūlu: نَطَّقْتُ الرَّجُلَ فَتَنَطَّقُ إِذَا شَدَّدْتَهَا فِي وَسْطِهِ

الْمُنْطَقُ [el-munaṭṭaḳ] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Kemer kuşanan kimse; minhukavluhum: ”جَبَلٌ أَشْمٌ مُنْطَقٌ“ Yaʿnī “Dağın irtifā'ı şol haddedir ki bulut a'lāsına çıkmayıp vasatında kemer gibi kalır.”

الْمُنْطَاقُ [el-munṭaṭiḳ] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki atı yedeğine almış ola; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُنْطَقًا فَرَسُهُ إِذَا جَبَبَهُ وَلَمْ يَرْكَبْ

النَّاطِقَةُ [en-nāṭiḳat] Böğür ki aʿzā kabîlindedir, خَاصِرَةٌ [hāširet] ma'nāsına. Bu makāmda sāhib-i Şurāḥ نَاطِقَةٌ [nāṭiḳ at]ı “miyān” ile tefsîr etmiştir, münāsib değıldir.

ن ع ق

النَّعِيقُ [en-neʿiḳ] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Çoban olan kimsenin koyuna haykırması.

النُّعَاقُ [en-nuʿāḳ] (nūn'un zammı ile) Bi-maʿnāhu.

النَّعْقَانُ [en-naʿāḳān] (fethateynle) Bi-maʿnāhu, kezâlik; yukālu: نَعَقَ الرَّاعِي بَعَنِيهِ يَنْعَقُ نَعِيًا وَنَعَاقًا وَنَعَقَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ بِهَا وَزَجَرَهَا Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Karga āvāzına dahi derler; yukālu: نَعَقَ الْعُرَابُ

النَّاعِقَانِ [en-Nāʿiḳān] (ʿayn'ın kesriyle)

Kevākib-i cevzādan iki kevkeb ismidir.

[ن غ ق]

النَّعِيقُ [en-neġīk] (nūn'un fethi ve ġayn-ı mu'cemenin kesri ve meddiyle) Karga ça-ğırmaq; yukālu: نَعَى الْعُرَابُ يَنْعُقُ نَعِيقًا مِنَ الْبَابِ نَعَى الثَّانِي إِذَا صَاحَ Ve

نَعِيقٌ [neġīk] Şol nākaya derler ki ahyānen çağıra ve savtı fesāhat üzere olmaya, ya'nī sāfi āvāzla çağırmağa.

[ن ف ق]

النُّفُوقُ [en-nufūḳ] (zammeteynle) Ölmek; yukālu: نَفَقَتِ الدَّابَّةُ تَنْفُقُ نُفُوقًا إِذَا مَاتَتْ

النَّفَاقُ [en-nefāk] (nūn'un fethiyle) Revāc ma'nāsına; yukālu: نَفَقَ الْبَيْعُ نَفَاقًا إِذَا رَاجَ

النَّفَاقُ [en-nifāk] (nūn'un kesriyle) Münāfıkın fi'li. Ve

نِفَاقٌ [nifāk] نَفَقَةٌ [nefeqat]ın cem'i dahi gelir **دَرَاهِمٌ** [derāhim] ma'nāsına; yukālu: نَفَقَتْ نِفَاقُ الْقَوْمِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَنَيْتَ

النَّفَقُ [en-nefaḳ] (fethateynle) Azık tükenmek; yukālu: نَفِقَ الرَّادُ يَنْفُقُ نَفَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَفَادًا إِذَا نَفَدَ Ve **نَفَادٌ** [nefād] fā'ile ve dāl-ı mühmele ile tükenmek ma'nāsınadır. Ve

نَفَقٌ [nefaḳ] Yer altında olan eve derler ki onun āhar cānibe çıkar yolu ola. Ve fi'l-meseli: "صَلِّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ" Ve **دُرَيْصٌ** [durayṣ] dāl-ı mühmelenin zammı ve rā-i mühmelenin fethi ve yā'nın sükūnuyla fāre yavrusu, ona şebīh olan nesne.

النَّفِيقُ [en-nefiḳ] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Şol attır ki seġirtmesin tiz kat'eyeye; yukālu: فَرَسٌ نَفِقَ الْجَزْيِ إِذَا كَانَ سَرِيعَ انْقِطَاعِ الْجَزْيِ

الْإِنْفَاقُ [el-infāk] (hemzenin kesriyle) Kavmin bāzārı revāc üzere olmak; yukālu: أَنْفَقَ الْقَوْمُ إِذَا نَفَقَتْ سَوْفُهُمْ ve

إِنْفَاقٌ [infāk] اِئْتَفَقَ [iftikār] ma'nāsına da gelir; yukālu: اِنْفَقَ الرَّجُلُ إِذَا اِفْتَقَرَ وَذَهَبَ مَالُهُ ﴿إِذَا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ﴾ (الإسراء، 100) ve

إِنْفَاقٌ [infāk] Nafaka vermeğe dahi derler; tekūlu: أَنْفَقْتُ الدَّرَاهِمَ إِذَا جَعَلْتَهُ نَفَقَةً

الْمِنْفَاقُ [el-minfāk] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kesirü'n-nafaka olan kimse.

النَّافِقَاءُ [en-nāfiḳā] (fā'nın kesri ve elifin meddiyle) Arab tavşanı dedikleri fārenin yuvasının biridir ki onu ketm edip gayrı yuvasın izhār eder bir haysiyyetle ki onun sakfın yufka kılıp yer yüzüne karīb eder, pes onun üzerine فَاصِعَاءُ [kāşi'ā] nām yuvasından gelse başı ile نَافِقَاءُ [nāfiḳā]ın sakfın delip taşra çıkar.

النَّوَافِقُ [en-nevāfiḳ] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i, zikr olunan yuvalar ma'nāsına.

النُّفَقَةُ [en-nufekāt] (nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Kezālik نَافِقَاءُ [nāfiḳā] ma'nāsınadır.

التَّنْفِيقُ [et-tenfiḳ] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zikr olunan fāre, نَافِقَاءُ [nāfiḳā] sına girmek.

الْمُنَافِقَةُ [el-munāfeqāt] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَعَى الْيَزْبُوعُ تَنْفِيقًا وَنَافِقًا كَذَلِكَ إِذَا أَخَذَ فِي نَافِقَاءِهِ وَمِنْهُ اشْتِقَاقُ الْمُنَافِقِ فِي الدِّينِ Ya'nī münāfıka münāfık dedikleri dінде hile ve hud'a üzere olduğuna binā'endir.

النَّيْفَاقُ [en-neyfaḳ] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gömlek işinin ağıdır, serāvīlin mevzi-i müttesa'ı ma'nāsına. Ve 'amme nūn'u meksür kılıp نَيْفَقٌ [nīfaḳ] derler.

الْإِنْتِفَاقُ [el-intifāk] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Çıkmak, hurūc ma'nāsına.

الْمُنْتَفِقُ [el-Muntefik] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Ricâlden bir kimsenin isimidir. Ve Mâlik b. el-Muntefik, Bişâm b. Kaşs'ı katl eden kimsedir.

[ن ق ق]

النَّقِيقُ [en-neḳīḳ] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Kurbağa ve 'akreb ve tavuk misillinin āvāz vermesidir; yukālu: تَقَّ الصَّفْدَعُ وَالْعَقْرَبُ وَالِدَّجَاةُ يَبْقُ نَقِيقًا إِذَا صَوَّتَ Ve gāh olur pisi āvāzına dahi derler, savt-ı hırr ma'nāsına.

النَّقَاةُ [en-naḳḳāḳat] (nūn'un fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Dişi kurbağa, ضَفْدَعَةٌ [ḍifḍa'at] ma'nāsına.

النَّقْنَقَةُ [en-naḳneḳat] ('alā-vezni اَلزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Kurbağa āvāz vermek kaçan bāb-ı muzā'afa nakl olunsa. Ve tavuk āvāz vermeğe dahi derler; yukālu: اَلدَّجَاةُ اَلنَّقْنَقَةُ Ve devekuşunda dahi isti'māl olunur.

النَّقْنِيقُ [en-niḳniḳ] (nūn'ların kesri ve mā-beynde kāf'ın sükūnuyla) Devekuşunun erkeği.

النَّقَانِيقُ [en-neḳāniḳ] (nūn-ı evvelin fethi ve sāni'nin kesriyle) Cem'i, erkek devekuşları ma'nāsına.

[ن م ق]

النَّمَقُ [en-nemḳ] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kitābet ma'nāsına; yukālu: نَمَقَ اَلْكِتَابَ يَنْمَقُهُ مِنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ إِذَا كَتَبَهُ

التَّنْمِيقُ [et-tenmīḳ] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kitābetle tezyīn etmek; yukālu: نَمَّقَهُ تَنْمِيقًا إِذَا زَيَّنَهُ بِالْكِتَابَةِ

[ن م ر ق]

النُّمْرُقُ [en-numruḳ] (nūn'un ve rā'nın

zammı ve mīm'in sükūnuyla) Küçük yaslık, visāde-i sagīre ma'nāsına.

النُّمْرِقَةُ [en-numruḳat] ('ale'l-vezni'l-mezbūr) Bi-ma'nāhu.

النَّمْرِقَاتُ [en-nimriḳat] (nūn'un ve rā'nın kesriyle) Zikr olunan ma'nāda lügattır, Yaḳūb rivāyeti üzere. Ve gāh olur deve pālānu üzere örttükleri alaca nihāliye dahi نِمْرِقَةٌ [nimriḳat] derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ن و ق]

النَّاقَةُ [en-nāḳat] ('alā-vezni اَلْحَالَةُ [el-hālet]) Dişi deve. Ve bu aslında meftūhu'l-'ayn'dır, فَعَلَةٌ [fe'alet] vezni üzere.

النُّوْقُ [en-nūḳ] (nūn'un zammı ve meddiyle) Cem'i. Ve نَاقَةٌ [nāḳat]ın cem'i نُوْقٌ [nūḳ] gelmesi meftūhu'l-'ayn olmasına delīldir, بَدَنَةٌ [bedenet] ile بُدْنٌ [budn] ve خَشَبَةٌ [ḫaṣebet] ile حُشْبٌ [ḫuṣb] gibi, زِرَاةٌ [zira] فَعَلَةٌ [fa'let] vezni üzere olup sākinü'l-'ayn olanın cem'i فُعْلٌ [fu'ul] vezni üzere gelmez zammeteynle.

الْأَنُوْقُ [el-enūḳ] (hemzenin fethi ve nūn'un zammı ve vāv'ın mā-beynde sükūnuyla vāv üzerine zammeyi sakīl görüp kalb-i mekān etmekle) Cem-i killeti, bazı Ṭā'iyyinden Yaḳūb rivāyet ettiği üzere. Ondan sonra vāv'ı yā'ya kalb edip اَلْاَيْنُوقُ [el-eynuḳ] dediler hemzenin fethi ve nūn'un zammı ile, nākalar ma'nāsına.

الْاَيَانِيقُ [el-eyāniḳ] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Cem-i cem'i, bir niçe bölük nākalar ma'nāsına.

النِّيَاقُ [en-niyāḳ] (nūn'un kesriyle) Kezālik نِيَمَارٌ [niyāḳ]ın cem'i ثَمَرَةٌ [semeret] ile نِيَمَارٌ [niyāḳ] gibi; bu kadar var ki vāv yā'ya kalb olunmuştur, mā-kabli meksūr oldu-

ğundan ötürü. Ve

نَبَات [niyāk] نَبَات [nīk]in dahi cem'i gelir, dağın yüksek yeri ma'nāsına; 'alā-mā se-yecī'u.

الْمُنَوَّق [el-munevvaq] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Şol nākadır ki kullanılmış zebūn olmuş ola; yukālu: بَعِيرٌ مُنَوَّقٌ أَيْ مُذَلَّلٌ مُرَوَّضٌ وَنَاقَةٌ مُنَوَّقَةٌ

النَّوَّاق [en-nevvāk] (nūn'un fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Ricâlden şol kimsedir ki tedbîr-i umûra ve islâh-ı mesâlihe kâdir ola.

الْإِسْتِنَاق [el-istīnāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Nāka olmak. Ve fi'l-meseli: "إِسْتِنَوَّقَ الْجَمَلُ" أَيْ صَارَ نَاقَةً Bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki bir haber takrîrinde yâhūd bir sıfat tavsîfinde iken halt-ı kelām edip âhar nesneye intikāl ede. Ve bu meselin aslı budur ki Ṭarafa b. el-ʿAbd baʿzı mülûkun meclisinde iken Mu-seyyeb b. ʿAles bir deve vasfında bir şîr inşâd ederken kelâmın bir nâkanın vasfına tahvîl ettiği hînde Ṭarafa "قَدِ اسْتِنَوَّقَ الْجَمَلُ" dedi, ya'nî "Erkek deve nākaya mütehavvil oldu" dedi.

النَّبِيق [en-nīk] (nūn'un kesri ve meddiyle) Dağın yüksek yeri.

التَّنَوَّق [et-tenevvaq] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Zînet etmek, eger sözde eger gayrı nesnede; yukālu: تَنَوَّقَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَأَنَّتَ وَبَعْضُهُمْ لَا يَقُولُ تَنَوَّقَ

النَّبِيقَةُ [en-nīqat] (nūn'un kesri ile) İsmdir, zînetli olmak ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "حَرَفَاءُ ذَاتُ نَبِيقَةٍ" Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki bir nesneyi bilmez iken ondan hazākāt daʿvāsın kılıp bilir geçine.

الْإِنْتِيَاق [el-intiyāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi seçip ihtiyār etmek. Pes Ebū ʿUbeyd eyitti: إِنْتِيَاقٌ [intiyāk] إِنْتِيَاءٌ [intikāʾ] gibidir veznen ve maʿnen. Ve Kisāʾī eyitti: إِنْتِيَاقٌ [intiyāk] نَبِيقَةٌ [nīqat] tan meʿhūzdur, hūb ve müstahsen olmak maʿnāsına.

[ن ه ق]

النُّهَاق [en-nuhāk] (nūn'un zammı ile) Merkeb āvāz vermek.

النَّهْيُك [en-nehīk] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: نَهَى يَنْهَى وَيَنْهَى نُهَاقًا وَنَهِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي **النَّاهِيكَانَ** [en-nāhiḳān] (hā'nın kesriyle) İki yumru kemiktir ki bütün turnaklı hayvânın yüzünde göz yaşı aktığı yerde olur.

النَّوَاهِيك [en-nevāhiḳ] (hā'nın kesriyle) Zikr olunan kemiklere itlāk olunur, Yaʿkūb rivāyeti üzere. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: نَاهِيكٌ [nāhiḳ] halk-ı hımârdan āvāzı hurūc ettiği yerdir ve onda dahi نَاهِيكٌ [nāhiḳ] zikr olunan mevziʿdir. Ve

نَوَاهِيك [nevāhiḳ] Āvāz hurūc ettiği mevziʿdir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ق]

الْوُبُوقُ [el-vubūq] (zameteynle) Helāk olmak; yukālu: وَبَقَّ يَبِقُّ وَبُوقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَلَكَ

الْمَوْبِقُ [el-mevbiq] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Helāk olmak. Ve mahall-i helāka dahi derler, مَوْعِدٌ [mef'il] vezni üzere مَوْعِدٌ [mev'id] gibi ki مَوْعِدٌ [mev'id] dahi مَفْعَلٌ [mef'il]dir وَعَدَّ يَعِدُّ den; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا﴾ (الكهف، 52)

الْوَبَاكُ [el-vebak] (fethateynle) Kezālik helāk olmak ma'nāsına da lügattır; yukālu: وَبَقَّ يَبِقُّ وَبَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bunda lügat-ı sālise dahi vardır ki o وَبَقَّ يَبِقُّ وَبَقًا dir, fethateynle bāb-ı sādisten. Bu zikr olunan Cevheri'nin ta'bīrinden ve sāhib-i Şurāh'ın takrīrinden fehm olunandır, ammā sāhib-i Kāmūs lügat-ı mezbūrenin üçünde dahi masdar وَبُوقٌ [vubūq] ve مَوْبِقٌ [mevbiq] gelir demiştir.

الْإِبَاكُ [el-ibāk] (hemzenin kesri ve meddiyle) Helāk kılmak; yukālu: أَوْبَقَهُ غَيْرُهُ إِذَا أَهْلَكَهُ

[و ث ق]

الْعِثْقَةُ [es-şikāt] (šā'nın kesri ile 'idet] vezni üzere) İtimād kılmak; tekūlu: وَثِقْتُ بِغُلَانٍ أَثِقُ ثِقَةً مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا ائْتَمَّنْتَهُ

الْمَيْسَاكُ [el-mīsāk] (mīm'in kesri ve meddiyle) 'Ahd ma'nāsına; vāv yā'ya münkalib olmuştur, mā-kabli meksūr olduğundan ötürü.

الْمَوَاصِيكُ [el-mevāsik] (mīm'in fethi ve šā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, asl üzere.

الْمَيْاسِيكُ [el-meyāsik] (mīm'in kezālik fethi ve šā'nın kesriyle)

الْمَيْاسِيكُ [el-meyāsik] (kezālik mīm'in fethi ve šā'nın kesri ve meddiyle) مَيْسَاكٌ [mīsāk] in cem'idir, ba'de'l-i'lāl zāhir-i lafz üzere.

الْمَوْصِيكُ [el-mevşik] (mīm'in fethi ve šā'nın kesri ile) Kezālik 'ahddir, مَيْسَاكٌ [mīsāk] ma'nāsına.

الْمَوَاصِيكَةُ [el-muvāşika] (mīm'in zammı ve šā'nın fethiyle) Mu'āhede ma'nāsındır. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَيْسَاكُهُ الَّذِي وَاتَّقُوا بِهِ﴾ (المائدة، 7)

الْإِيصَاكُ [el-işāk] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bende çekmek.

الْوَوَاصِيكُ [el-veşāk] (vāv'ın fethi ve kesriyle) Bend ma'nāsına; yukālu: أَوْصَقَهُ فِي الْوَوَاصِيكِ إِذَا ﴿فَسَدُّوا الْوَوَاصِيكُ﴾ (محمد، 4) Ve kāle ta'ālā: ﴿فَسَدُّوا الْوَوَاصِيكُ﴾

الْوَوِصِيكُ [el-veşik] (vāv'ın fethi ve šā'nın kesri ve meddiyle) Muhkem olan nesne.

الْوَوِصَاكُ [el-vişāk] (vāv'ın kesriyle) Cem'i, muhkem olan nesnelere ma'nāsına. Ve

وَوَاصِيكُ [vişāk] Bend ma'nāsında dahi lügattır, nitekim mürür etti.

الْوَوَاصِيكَةُ [el-veşakat] (vāv'ın fethi ve šā'nın tahfiifiyle) Bir nesne muhkem olmak; yukālu: وَثِقْتُ وَثَاقَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ وَثِيقًا

الْوَوِصِيكَةُ [el-veşikāt] (vāv'ın fethi ve šā'nın kesri ve meddiyle) Muhkem olmak; yukālu: وَأَخَذَ بِالْوَوِصِيكَةِ فِي أَفْرِهِ أَيُّ بِالْوِثْقَةِ Ve temessükāta وَوِثْقَةٌ [veşikāt] dedikleri dahi bu ma'nādan me'hūzdur.

التَّوْصِيكُ [et-teveşuk] (fethateynle ve šā'nın zammı ve teşdiidiyle) Emri istihkām üzere tedārük etmek.

التَّوْصِيكُ [et-tevşik] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Muhkem kılmak. Ve

تَوْبِيحٌ [tevṣīḵ] Bir kimseye ثِقَّةٌ [ṣiḳat]tır demek; yukālu: وَتَقَّتْ فُلَانًا إِذَا قُلَّتْ لَهُ إِنَّهُ ثِقَّةٌ

أَلْمُوْتُحُ [el-muveysṣaḵ] (mīm'in zammı ve ṣā'nın fethi ve teşdidiyle) Muhkem kılınan nesne.

أَلْمُوْتَقَّةُ [el-muveysṣeḳat] (mīm'in zammı ve ṣā'nın fethi ve teşdidiyle) A'zāsı muhkem olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ مُوْتَقَّةٌ الْحَلْقِ أَيْ مُحْكَمَتُهُ

أَلْإِسْتِيْسَاقُ [el-istīsāḳ] Bir kimseden vesīka ve temessük almak; tekūlu: إِسْتَوْتَقَّتْ مِنْهُ إِذَا أَخَذَتْ مِنْهُ الْوَيْقَةَ

[و د ق]

أَلْوَدُقُ [el-vedḳ] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Yağmur. Ve yağmur damlamak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: وَدَقَ وَدَقَ الْمَطَرُ يَدُقُ وَدَقًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَرَ olmak ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: وَدَقْتُ ”وَدَقَ الْعَيْرُ إِلَى“ Ve fi'l-meseli: ”أَيُّ دَنَا“ أي دَنَا yā'nın sükunuyla hımāra derler vahṣī olsun ehlī olsun. Ve bu mesel şol kimse için darb olunur ki bir nesneye huzūc ve tezelül göstere, ziyāde hırsından ötürü. Ve

وَدَقٌ [vedḳ] Bir nesneye üns tutmağa dahi derler; tekūlu: وَوَدَقْتُ بِهِ وَوَدَقًا إِذَا اسْتَأْنَسْتُ بِهِ

وَدَقٌ [vedḳ] Bütün tırnaklı hayvān erkek istemeğe dahi derler; yukālu: وَوَدَقْتُ تَدُقُ وَوَدَقًا

أَلْإِيدَاقُ [el-īdāḳ] (hemzenin kesri ve meddiyle) ve

أَلْإِسْتِيدَاقُ [el-istīdāḳ] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bunların ikisi de erkek istemek ma'nāsınadır; tekūlu: أُوْدَقَتِ الْأَتَانُ وَاسْتَوْدَقَتْ إِذَا أَرَادَتْ النُّحْلَ

أَلْمَوْدِقُ [el-mevdiḳ] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) İsm-i mekândır, mevzi-i kurb ma'nāsına.

ذَاتٌ وَدَقِيْنٌ [zātu vedḳayn] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükunu ile sīga-i tesniye üzere) Āfet, dāhiye ma'nāsına, gūyā ki āfet iki cānibden gelmiştir.

أَلْوَدُوْقُ [el-vedūḳ] (vāv'ın fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Erkek isteyen dişi hayvān; yukālu: أَتَانٌ وَوَدُوْقٌ وَفَرَسٌ وَوَدُوْقٌ

أَلْوَدِيْقُ [el-vedīḳ] Bi-ma'nāhu; yukālu: أَتَانُوْدٌ يَقُوْفَرَسُوْدِيْقًايُضًا

أَلْوِدَاقُ [el-vidāḳ] (vāv'ın kesriyle) Zikr olunan hayvān erkeğe harīs olmak; yukālu: بِهَا وَدَاقٌ أَيْ جِزْضٌ لِلْفَحْلِ

أَلْوَدِيْقَاتُ [el-vedīḳat] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Gāyet ıssı havā, şiddet-i harr ma'nāsına.

أَلْوَادِيْقُ [el-vādiḳ] (dāl'ın kesri ile) Demir, hadīd ma'nāsına.

[و ر ق]

أَلْوَرِيْقُ [el-veriḳ] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Sikke vurulmuş akçe, dirhem-i madrüb ma'nāsına.

أَلرِّيْقَةُ [er-riḳat] (rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; ve'l-hāḩu 'ivazun 'ani'l-vāvi. Ve fi'l-hadīsi: ”فِي الرِّيْقَةِ رُبْعُ الْعُسْرِ“

أَلرِّيْقِيْنُ [er-riḳīn] (rā'nın kesriyle) Cem'i, sikke vurulmuş akçeler ma'nāsına, اِرَّةٌ [iret] ile اِرِيْنٌ [irīn] gibi. Ve اِرَّةٌ [iret] āteş ma'nāsınadır; minhu kavluhum: ”إِنَّ الرِّيْقِيْنَ“ ”أَكْچَه اَهْمَک اَوْلَانِلَ اَهْمَک اَوْلَانِلَ“ ”عَطِي اَهْمَک اَوْلَانِلَ“ Ve اَهْمَک [efen] hemzenin ve fā'nın fethiyle za'f-ı re'ye derler. Ve hālet-i ref'inde vāv'la getirip هَذِهِ الرِّيْقُوْنُ dersin. Ve

وَرِيْقٌ [veriḳ]te üç lügat vardır Ferrā rivāyeti üzere ki biri وَرِيْقٌ [veriḳ]tir vāv'ın fet-hi ve rā'nın kesriyle, nitekim mürür etti. Ve biri dahi وَرِيْقٌ [verḳ]tır vāv'ın fethi ve

rā'nın sükūnuyla. Ve biri dahi وَرُقٌ [virḳ] tir vāv'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla. كَبِدٌ [kebid] ve كَبَدٌ [kebd] ve كَبِيدٌ [kibd] gibi, كَلِمَةٌ [kelimet] ve كَلِمَةٌ [kilmet] ve كَلِمَةٌ [kelmet] gibi, zīrā 'Arab tāyifesinden ba'zı rā'nın kesrini vāv'a nakl eder, tahfiitten sonra ve ba'zı hāli üzere terk eder.

الْوَرَاقُ [el-verrāḳ] (vāv'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki kâgıdı ıslâh edip yazı yaza. Ve

وَرَاقٌ [verrāḳ] Akçesi çok olan kimseye dahi derler, kesirü'd-dirhem ma'nāsına.

الْوَرَقُ [el-veraḳ] (fethateynle) Ağaç yaprağı ve kitâb kâgıdı.

الأُورَاقُ [el-evrāḳ] (hemzenin fethiyle) Cem'i, yapraklar ma'nāsına.

الْوَرَقَةُ [el-vereḳat] (fethateynle) Vāhidi, bir yaprak ma'nāsına. Ve

وَرَقٌ [veraḳ] Müdevver olan kana dahi derler bir damla ola, ba'dehu بِصِيرَةٌ [beşiret] derler ki deve tabanı mikdârı ola, ba'dehu جَدِيَّةٌ [cediyyet] derler ki ondan ziyâde ola ba'dehu إِسْبَاءَةٌ [isbâ'et] derler kesr-i hemze ile istidâret mertebesinden çıkıp uzanmış olursa ki cem'i أُسَابِيٌّ [esâbiyy]dir. Ve Ebü Yūsuf eyitti: وَرَقٌ [verak] kavmin taze civân olanlarına dahi derler. Ve

وَرَقٌ [veraḳ] Mâla dahi derler gerek dirhem olsun gerek gayrı olsun.

الْوَرَقَةُ [el-veriḳat] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Çok yapraklı ağaç, kesirü'l-evrāk ma'nāsına.

الْوَرِيقَةُ [el-veriḳat] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā.

الْوَرَاقُ [el-verāḳ] (vāv'ın fethi ve rā'nın tahfiifiyle) Yer yüzünün nebâtatla yeşermesidir; وَرَقٌ [veraḳ]tan me'hüz

değildir.

الْوَرُقُ [el-verḳ] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ağaç yaprağın dermek; tekūlu: إِذَا وَرَقْتُ الشَّجَرَةَ أَرِقُهَا وَرَقًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذْتُ وَرَقَهَا

الْإِيرَاقُ [el-irāḳ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Ağaç yaprağı hurûc etmek; yukālu: وَرَقَ: وَرَقَ الشَّجَرُ إِذَا خَرَجَ إِذَا وَرَقَ الشَّجَرُ إِذَا خَرَجَ إِذَا وَرَقَ Ve Aşma'ī eyitti: وَرَقَ: وَرَقَ الشَّجَرُ دَاهِي DERLER, LĀKİN ELİF İLE وَرَقَ الشَّجَرُ EKSERDİR. Ve

إِيرَاقٌ [irāḳ] Bir kimsenin mâli çok olmağa dahi derler; yukālu: وَرَقَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve sayyād av avlamamağa dahi derler; yukālu: وَرَقَ الصَّائِدُ إِذَا لَمْ يَصِدْ Ve gāzī ganîmet bulmamağa dahi derler; yukālu: وَرَقَ التَّالِبُ إِذَا لَمْ يَحْزَبْ Ve tâlib murâda vâsıl olmamağa da derler; yukālu: وَرَقَ الطَّالِبُ إِذَا لَمْ يَنْتَلِ

التَّوْرِيقُ [et-tevriḳ] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Kezâlik ağaç yapraklanmak.

الْوَارِقَةُ [el-vāriḳat] (rā'nın kesriyle) Şol yeşil ağaçtır ki yaprağı çok olup hüb ola.

الْوَرَقَةُ [el-verḳat] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yayda olan gizli 'aybdır ki o yay ağaçta olan budak yeridir ki gizli ola.

الأُورُقُ [el-evrāḳ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol devedir ki onun levninde sevâda mâyil olan beyâz ola ki bu levnde olan devenin eti latîf olup lezzetli olur, egerçi kullanması ve seyri ciheti makbûl olmaz. Ve bu zikr olunan Aşma'ī rivâyetidir. Bu sebebden küle أُوْرُقُ [evrāḳ] dediler, levni zikr olunan vech üzere olmağın. Ve Ebü Zeyd eyitti: أُوْرُقُ [evrāḳ] şol devedir ki levni yeşillige mâ'il ola. Ve

أُوْرُقٌ [evrāḳ] Şol yıla dahi derler ki onda yağmur olmaya.

الْوَرْقَةُ [el-vurqat] (vāv'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Cem'î, zikr olunan yıllar ma'nāsına.

الْوَرْقَاءُ [el-verqā] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Güvercin ve kurt, zi'b ma'nāsına. Mezbūrlara dahi **وَرْقَاءُ** [verqā] dedikleri zikr olunan levne binā'endir, ya'nī kül rengine.

الْأَرْقِيُّ [el-ureyq] (hemzenin zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) **أَرْقِيُّ** [evraq]ın tasgīridir, aslında **وَرْقِيُّ** idi, vāv'ı hemzeye tebdil olunmuştur, **وَقْتُ** [vaqt]ın vāv'ı hemzeye kalb olunup **أَقْتُ** [aqt] olduğu gibi. Ve "جَاءَ بِأَمِّ الرَّبِيعِ عَلَى "Arabların **أُمَّ رُبَيْعٍ** [ummu rubeyk] rā-i mühmelenin zammı ve bā'nın fethiyle yaban ādemisi dedikleri nesnedir, "Arabların zu'mu üzere şol kimsenin kavlinden me'hūzdur ki "Ben gūlü zikr olunan levnli bir devenin üzerine binmiş gördüm" dedi.

وَرْقَاءُ [Varqā] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Ricālden bir kimsenin ismidir.

الْوَرْاقِي [el-verāqī] (vāv'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'î.

الْوَرْاقِي [el-verākā] (vāv'ın ve kāf'ın fethi ve elifin kasriyle) Kezālik cem'î **صَحَارِي** [şahārī] ve **صَحَارَى** [şahārā] gibi.

الْوَرْقَاوِيُّ [el-verqāviyy] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) **وَرْقَاءُ** [verqā]ya mensub olan kimse, hemze-i te'nisi vāv'a kalb etmekle.

مَوْرَقٌ [Mevraq] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Rūm beglerinden bir kimsenin ismidir, şāzzdır, **مَوْحَدٌ** [mevhad] gibi, zīrā kıyās kesr-i rā idi.

[وسق]

الْوَسْقُ [el-vesq] (vāv'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Masdardır, bir nesneyi cem' edip yüklenmek ma'nāsına; yukālu: **وَسَقْتُ** **وَحَمَلْتُهُ** Ve minhu kavluhu **تَا'ĀLĀ: ﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ﴾** (الإشفاق، 17) Zīrā gece kaçanki dağları ve taşları ve ağaçları ve bahrleri ve cümle yer yüzün ihāta etse onu cem' edip yüklenmiş gibi olur. Ve

وَسَقٌ [vesq] Bir nesneyi sürüp alıp gitmeğe dahi derler. Ve

وَسَقٌ [vesq] Altmış kīleye dahi derler, **سِتُونَ** **وَسَقٌ** ma'nāsına. Ve Hālil eyitti: **وَسَقٌ** [vesq] deve yüküdür ve **وَقْرٌ** [viqr] katır ve merkeb yüküdür. Ve

وَسَقٌ [vesq] Göz yaş getirmeğe dahi derler; minhu kavluhum: **لَا أَفْعَلُهُ مَا وَسَقْتُ عَيْنِي** "لا أفعله ما وسقت عيني" **وَالْمَاءُ** "أني حملته"

وَسَقٌ [vesq] Nākanın yā gayrının rahimi erkek suyunu götürüp hāmile olmağa dahi derler; yukālu: **وَسَقْتُ النَّاقَةَ وَعَيْرَهَا تَسِقُ وَسَقًا** إِذَا **حَمَلْتُ وَأَعْلَقْتُ رَحِمَهَا عَلَى الْمَاءِ**

الْوَأْسِقُ [el-vāsīq] (sīn'in kesriyle) Hāmile olan nāka.

الْوَسَاقُ [el-visāk] (vāv'ın kesriyle) Cem'î, **نَائِمٌ** [nā'im] ile **نِيَامٌ** [niyām] **صَاحِبٌ** [şāhib] ile **صِحَابٌ** [şihāb] gibi. Ve bu bir cem'dir ki 'alā-hilāfi'l-kıyāstır.

الْوَسِيقَةُ [el-vesīqat] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol develerdir ki kaçan biri serika olup sürüle cümlesi bile sürülür, birbirinden ayrılmaz, benī ādemde olan **رُفْقَةٌ** [rufqat] gibi ki birbirinden ayrılmazlar.

الْإِتْسَاقُ [el-ittisāk] (hemzenin kesriyle ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) İntizām ma'nāsına.

التَّوْصِيَةُ [et-tevsīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Terikeyi yük yük edip ayırmak; yukālu: وَصَفْتُ الْحِنَطَةَ تَوْصِيَةً إِذَا جَعَلْتَهَا وَشَقًّا وَشَقًّا

الْإِسْتِيسَاقُ [el-istīsāk] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Deve bir yere cem' olmak; yukālu: إِسْتَوْسَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا اجْتَمَعَتْ

الْإِيسَاقُ [el-īsāk] (hemzenin kesri ve meddiyle) Deveyi yükletmek; tekülü: أَوْسَقْتُ إِذَا جَعَلْتَهُ حَمْلَةً

إِيسَاقُ [īsāk] Hurmā ağacının hurması çok olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَوْسَقَتِ النَّحْلَةَ إِذَا كَثُرَ حَمْلُهَا

الْمِيسَاقُ [el-mīsāk] (mīm'in kesri ve meddiyle) Şol kuştur ki kanadın birbirine vura uçarken.

الْمَيَّاسِيكُ [el-meyāsīk] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Cem'i, zikir olunan kuşlar ma'nāsına.

[و ش ق]

الْوَشِيكُ [el-veşīk] (vāv'ın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) ve

الْوَشِيكَةُ [el-veşīkat] (vāv'ın fethi ve şīn'in kezālik kesri ve meddiyle) Bunların iki-side şol ettir ki bir kerre kaynatıp ondan sonra kurutup sefere götürüle. Ve bu bastırma kısmının çok duranıdır. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: وَشِيكٌ [veşīk] bazıları katında şol bastırma ki âteş görmeye. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ أُوتِي بِوَشِيكَةٍ يَابِسَةٍ مِنْ لَحْمٍ صَبِيذٍ فَقَالَ: "إِنِّي حَرَامٌ" أَيُّ مُحْرِمٍ

الْوَشُقُ [el-veşq] (vāv'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Eti zikir olunan vech üzere kurutmak.

الْإِتِشَاقُ [el-ittişāk] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: وَشَقْتُ اللَّحْمَ أَشَقُّهُ وَشَقًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: وَأَتَشَقُّهُ إِذَا جَعَلْتَهُ وَشِيكَةً

وَأَشِقُ [Vāşīk] (şīn'in kesriyle) Bir kelbin ismidir, ricālden bir kimsenin dahi ismidir. Ve Berva' bint Vāşīk bundan me'hūzdur.

[و ع ق]

الْوَعِيكُ [el-ve'īk] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle)ve

الْوُعَاكُ [el-vu'āk] (vāv'ın zammı ile) Bir āvāzdır ki davarın yürürken karnından işitilir, atın ve merkebin arıkladığı hinde yürürken hayāsından hāsıl olan āvāz gibi ki ona حَقِيْقٌ [ḥaqīk] derler, ḥā-i mu'ceme ile ve ḳāfeynle; tekülü: وَعَقَّ الْفَرَسُ يَعْوُ وَعَيْقًا وَوُعَاكًا

الْوَعِيكُ [el-ve'īk] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın kesri ile) Şol kimsedir ki çetin hüylü ola.

الْوَعَقَةُ [el-ve'aqat] (fethateynle) Bed-hū olmak, şiddet-i huluk ma'nāsına.

[و ف ق]

الْوَفَاكُ [el-vifāk] (vāv'ın kesriyle) ve

الْمُؤَافَاكَةُ [el-muvāfaakat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) ve

الْتَوَافُكُ [et-tevāfuk] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ile) Üçü dahi bir kimseye yardım olmak ma'nāsınadır. Ve

مُؤَافَاكَةُ [muvāfaakat] ve

وَفَاكٌ [vifāk] Bir kimseye rāst gelmeğe dahi derler; yukālu: وَافَقْتُهُ إِذَا صَادَفْتُهُ

التَّوْفِيكُ [et-tevfīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimsenin işin rāst getirmek; yukālu: وَفَّقَهُ اللهُ تَعَالَى

الْإِسْتِيفَاكُ [el-istifāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) تَوَفِيكٌ [tevfīk] talep etmek; tekülü: إِسْتَوْفَقْتُ اللهُ إِذَا سَأَلْتَهُ التَّوْفِيكَ

الْوَفْقُ [el-vefq] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) bir nesneyi rāst bulmak; yukālu: وَفَقْتُ أَمْرَكَ تَفَقُّ مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا

فَقًا Pes bu تُوْفِقِي [tevfīk]ten me'hüz olur, nitekim رُشِدَتْ أَمْرَكَ derler رُشِدْ [ruşd] den me'hüz kılmakla. Ve

وَفَق [vef̄k] İki nesnenin arasında muvāfakat ve mülāhamet olmağa dahi derler; yukālu: حَلُوبَتُهُ وَفَقُ عِيَالِهِ أَي لَهَا لَبَنٌ قَدَرٌ كَمَايَبِهِمْ لَا فَضْلَ فِيهِمْ Ve

وَفَق [vef̄k] Bir nesnenin hudüsü hînine dahi derler.

الْتَوَفَاقُ [et-tevfāk] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik bir nesnenin hudüsü zamānı.

الْتَيَفَاقُ [et-teyfāk] (tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمِيَفَاقُ [el-mīfāk] (mīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: أَيْتَيْتَكَ لَوْفَقِ الْأَمْرِ وَتَوَفَاقِ الْأَمْرِ وَتَيَفَاقِهِ Ve Aḥmer eyitti: حِينَ كَانَ ذَلِكَ لِمِيَفَاقِ الْهَيْلَالِ وَتَيَفَاقِهِ وَتَوَفَاقِهِ أَهْلُ الْهَيْلَالِ ma'nāsına.

الْإِيَفَاقُ [el-īfāk] (hemzenin kesri ve meddiyle) Okun gezini kirişe komak, tekülü: أَوْفَقْتُ السَّهْمَ وَأَوْفَقْتُ بِالسَّهْمِ إِذَا وَضَعْتَ الْفُوقَ فِي فُوقٍ Ve الوترِ لِتَرْمِي كَأَنَّهُ قَلْبٌ أَفُوقْتُ وَلَا يُقَالُ أَفُوقْتُ [fūk] ok gezine derler.

[وقق]

الْوُفُوقَةُ [el-vaḫveḫat] (alā-vezni الَزُّزَلَةُ [ez-zelzelet] Havf hîninde kelbin ürümesidir.

الْوَقْوَاقُ [el-vaḫvāk] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Korkak kimse, cebān ma'nāsına, وَحَوَاكُ [veḫvāk] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

وَقْوَاقُ [vaḫvāk] Bir ağaçtır ki ondan devīdler işlerler. Ve

بِلَادُ الْوَقْوَاقِ [Bilādu'l-Vaḫvāk] Bilād-ı Şin'in mā-verāsındadır.

[ولق]

الْوَلَقُ [el-velk] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sür'at etmek; yukālu: جَاءَتْ الْإِبِلُ تَلْقَى أَي تُسْرِعُ Ve

وَلَقُ [velk] Hiffetle dürtmeğe dahi derler, ta'n-ı hafif ma'nāsına; yukālu: وَلَقَهُ يَلْقُهُ وَلَقَا Ve

وَلَقُ [velk] Vurmağa dahi derler; yukālu: وَلَقَهُ بِالسَّيْفِ وَلَقَاتِ أَي ضَرَبَاتِ Ve

وَلَقُ [velk] Seyrde yāhūd kizbde istimrār üzere olmağa dahi derler. Ve 'Ā'işe-i Şiddīka radiyallāhu 'anhā: "إِذْ تَلْقَوْنَهُ" (النور، 15) kırā'at etmiştir, tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle.

الْوَلَقَى [el-velkā] (vāv'ın ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Şol seğırtmedir ki onda sıçramak ola. Ve

وَلَقَى [velkā] Şol nākaya derler ki tiz-rev ola; yukālu: نَاقَةٌ وَلَقَى أَي سَرِيعَةٌ

الْوَلَيْقَةُ [el-velīḫat] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol ta'āmdır ki undan ve yağdan ederler.

الْأَوْلَقُ [el-evlaḫ] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Dīvānelik gibi bir nesnedir, pes اولُقُ [evlaḫ] أَفْعَلُ [ef'al] vezni üzere olur, ya'nī hemze zā'id olur, zīrā فَهُوَ مَأْلُوقٌ dahi derler مُفْعُولُ [mef'ul] vezni üzere. Ve مَوْوَلَقٌ [mu'evlaḫ] dahi derler mīm'in zammi ve hemzenin ve lām'ın fethiyle, مَعْوَلَقٌ [mu'avlaḫ] gibi ve eger أَوْلَقُ [evlaḫ]ı bu bābdan kılarlarsa فَوَعَلَ [fev'al] vezni üzere olur, ya'nī hemze zā'id olmaz.

[ومق]

الْمِقَّةُ [el-mīḫat] (mīm'in kesriyle عِدَّة [idet] vezni üzere) Mahabbet. Ve āhirinde olan hā vāv'dan 'ıvazdır; yukālu: وَمِقَّةٌ يَمِقُّهُ مِنْ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا أَحْبَبَهُ

الْوَامِقُ [el-vāmīk] (mīm'in kesriyle) Mahabbet edici.

[و ه ق]

الْوَهَقُ [el-vehak] (fethateynle) Kemend dedikleri uzun ip. Ve gāh olur hā teskīn olunur, نَهْرٌ [neher]le نَهْرٌ [nehr] gibi.

الْمُوَاهِقَةُ [el-muvāhakat] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ile) Yoldaşla beraber seyr etmektir, مُوَاعِدَةٌ [muvāğadet] gibi ğayn-ı mu'ceme ve dāl-ı mühmele ile. Ve

مُوَاهِقَةُ الْإِبِلِ [muvāhekatu'l-ibil] Deve boyunun seyr ederken uzatı uzatı seyr etmektir. Ve

مُوَاهِقَةُ [muvāhekat] Yarışmağa dahi derler; yukālu: هَذِهِ النَّاقَةُ تُوَاهِقُ هَذِهِ كَأَنَّهَا تُبَارِيهَا فِي السَّيْرِ أَيُّ تُعَارِضُهَا

التَّوَاهِقُ [et-tevāhuk] (tā'nın fethi ve hā'nın zammı ile) Seyr edişmek; yukālu: تَوَاهَقَتِ رِكَابٌ أَيُّ تَسَايَرَتْ Ve رِكَابٌ [rikāb] rā'nın kesriyle şol deveye derler ki seyr için binilir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ق]

الْهِبْنِيُّ [el-hibnīk] (hā'nın kesri ve bā'nın sükünü ve nūn'un kesri ve meddiyle) Hizmet-kār, çāker ma'nāsına.

الْهَبْنَقَةُ [el-Hebennekat] (fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Bir kimsenin lakabıdır ki ona ذُو الْوَدَعَاتِ [Zu'l-Vede'āt] derler. Ve وَدَعَاتٌ [vede'āt] fethateynle katır boncuğu dedikleri ak boncuklardır ki deryādan çıkar. Ve هَبْنَقَةٌ [Hebennekat]ın ismi Yezīd b. Şervān'dır ki Kays b. Şa'lebe'nin oğullarından biridir ve hamākatta mezbūrla mesel darb olunur.

[ه ب ر ق]

الْهِبْرِيُّ [el-hibrikiyy] (hā'nın ve rā'nın kesri ve bā'nın mā-beyninde sükünü ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Demirci ve kuyumcu.

[ه ر ق]

الْمُهْرَقُ [el-muhraq] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Sahife ki mühre vurula; Fārisī-i mu'arrebdir.

الْمَهَارِقُ [el-mehāriq] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, zikr olunan sahifeler ma'nāsına.

الْهَرَاكَةُ [el-hirakat] (hā'nın kesriyle) Dökme, sabb ma'nāsına; yukālu: هَرَاقُ الْمَاءِ أَرَاقٌ يُهْرِيقُهُ بَفَتْحِ الْهَاءِ وَأَضْلُهُ أَرَاقٌ يُرِيقُ إِرَاكَةً [erāka] أَرِيْقٌ [eryeқа]dır ve asl يُرِيْقٌ [yurīku] يُؤْرِيْقٌ [yuryiқu]dur ve asl يُرِيْقٌ [yuryiқu] [yu'eryiқu]dur, vaktā ki hemze hā'ya dönüp i'lāl olunduydu ya يُهْرِيْقٌ [yuherīku] oldu. Ve kelām-ı Arabda أَنَا أَهْرِيْقُهُ isti'māl olundu ve أَنَا أَرِيْقُهُ isti'māl olunmadı, hemzeteynin

ictimā'ın kerih gördüklerinden ötürü. Ve ba'de'l-ibdāl zikr olunan kerāhet zā'il olduğundan ötürü.

الإِهْرَاقُ [el-ihrāk] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik dökmek ve bu هَرَاق [herāqa]da lügat-ı uhrādır; yukālu: أَهْرَقَ الْمَاءَ يَهْرِقُهُ إِهْرَاقًا [Bu] أَهْرَقَ أَفْعَلَ يُفْعَلُ bābı üzere. Sıbeveyhi eyitti: Vaktā ki hemzeyi hā'ya tebdil ettiler, hā'yı nefis-i kelimeden gibi lāzım kılıp üzerine elif idhāl ettilerve hā'nın lüzūmunu 'aynü'l-fi'li hazf etmekten ıvaz kıldılar, zīrā أَهْرَقَ aslında أَزِيقُ idi.

الإِهْرِيَاقُ [el-ihriyāk] (hemzenin ve rā'nın kesri ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Kezālik dökmek ma'nāsında lügat-ı sālisedir; tekülü: أَهْرَاقُ يَهْرِيقُ إِهْرِيَاقًا

الْمُهْرِيْقُ [el-muhrīq] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve meddiyle) Dökücü kimse.

الْمُهْرَاقُ [el-muhrāk] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Dökülmüş nesne.

الْمُهْرَاقُ [el-muherāk] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Kezālik dökülmüş nesne ve bu şazzdır. Ve bunun naziri إِسْطَاعٌ يَسْطِيعُ إِسْطِيعًا dır māzīde elifin fethi ve muzāri'de yā'nın zammıyla ki أَطَاعَ يَطِيعُ de lügattır, pes sīn'i 'ayne'l-fi'lin hareketin hazften ıvaz kıldılar, nitekim bāb-ı 'ayn'da Aḥfeş'ten rivāyet olunmuştur, pes إِهْرَاقُ da hā'nın hükmü dahi böyledir. Ve fi'l-hadisi: "أَهْرِيْقُ" "أَهْرِيْقُ ve ma'lūm ola ki يَهْرِيقُ kelimesinin takdīri hā'nın fethiyle يَهْفَعُلُ [yuhef'il]dir. Ve مُهْرَاقُ [muherāk] kelimesinin takdīri kezālik hā'nın fethiyle مُهْفَعُلُ [muhef'al] dır. Ve ammā يَهْرِيقُ [yuhriku] kelimesinin takdīri sükūn-ı hā'yla, onunla tekellüm mümkün değildir, zīrā hā ve fā ikisi de sākinlerdir, ammā hā'nın sükūnu zāhirdir. Ve fa'nın sükūnu rā-i sākinden bedel oldu-

ğuna binā'endir, nitekim يَهْفَعُلُ [yuhef'ilu] kelimesinde mūrūr etti. Ve مُهْرَاقُ [muhrāk] kelimesinin dahi takdīrinde hāl budur.

الْمُهْرَوْرِقُ [el-muhrevriq] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ve rā-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ile) Şiddetle dökülen yağmur; yukālu: مَطَرٌ مُهْرَوْرِقٌ أَيْ صَيَّبَ

[ه ز ق]

الإِهْرَاقُ [el-ihzāk] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Çok gülmek; yukālu: أَهْرَقَ الرَّجُلُ فِي الصَّحِكِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ

الْمِهْرَاقُ [el-mihzāk] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kesiretü'd-dahik olan 'avret.

الْهَزِيْقُ [el-heziq] (hā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Ziyāde gök gürlmek, ra'd-ı şedid ma'nāsına.

[ه ق ق]

الْهَقْهَقَةُ [el-hakhekat] (alā-vezni الَزَّلَزَلَةُ [ezzelzelet]) Seyr-i şedid, حَقْحَقَةٌ [hakhekat] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: هَقَّهَقَ الرَّجُلُ مِثْلَ حَقْحَقٍ بِالْحَائِثِينَ الْمُهْمَلَتَيْنِ

[ه م ق]

الْهَمِيْقُ [el-hemiq] (hā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Şol ottur ki mülāyim ola.

الْهَمَقَى [el-hemeqā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Geh bir cānibe ve geh bir cānibe yürümek; yukālu: مَشَى الْهَمَقَى إِذَا مَشَى عَلَى جَانِبِ مَرَّةٍ وَعَلَى جَانِبِ مَرَّةٍ

[ه ي ق]

الْهَيْقُ [el-heyq] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Devekuşunun erkeği.

الْهَيْقَمُ [el-heykam] (alā-vezni حَيْدَرٌ [haydar]) Kezālik devekuşunun erkeği; mīm zā'idir.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ر ق]

الْيِرْقَانُ [el-yereqān] Şol āfettir ki ekine erişir. Ve şol marazdır ki halka ʿarız olur, **أَرْقَانُ** [ereqān] gibidir veznen ve maʿnen.

الْمَأْرُوقُ [el-meʾrūq] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan maraza mübtelā olan.

الْمَيْرُوقُ [el-meyrūq] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الْيَارِقُ [el-yāraq] (rā'nın fethiyle) Enli olan kol bağdır, dest-bend-i ʿarız maʿnāsına, gerek bilezik olsun gerek gayrı olsun; Fārisīden taʿrīb olunmuştur, aslı “yāre”dir.

[ي ق ق]

الْيَقَقُ [el-yeqaq] (fethateynle) Ziyāde ak olan nesne, şedīdü'l-beyāz maʿnāsına. Ve bu Kisāʾī rivāyetidir. Ve Yaʿqūb eyitti: **أَيُّضُ يَقَقُ** derler, kâf-ı evvelin kesriyle.

[ي ل ق]

الْيَلَقُ [el-yelaq] (fethateynle) Her nesnenin ebyazına derler.

الْيَلَقَةُ [el-yeleqat] (fethateynle) Ak keçi, ʿanz-ı beyzāʾ maʿnāsına.

[ي ل م ق]

الْيَلْمَقُ [el-yelmaq] (yā'nın ve mīm'in fethi ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla) Kaftan, kabā maʿnāsına; Fārisī-i muʿarrebdir.

BĀBU'L-KĀFĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŖĪHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْكَافِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

ك

FASLU'L-ELĪF
(فَصْلُ الْأَلْفِ)

[أ ر ك]

الْأَرَاكُ [el-erāk] (hemzenin fethi ve rā'nın tahfiifiyle) Bir ağaçtır حَمَضٌ [ḥamd] cinsinden, ya'nī şūr yerde bitip mürrü't-ta'm olan ağaçlardan.

الْأَرَاكَةُ [el-erāket] (vezn-i mezkūr üzere) Vāhidi, zikr olunan ağaçlardan biri ma'nāsına.

الْأُرُوكُ [el-urūk] (zammeteynle) Zikr olunan ağaçları otlamak; yukālu: أَرَكْتَ الْإِبِلَ تَأْرُكُ أُرُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَعَتِ الْأَرَاكُ Ve deve bir yerde durup ondan zā'il olmağa dahi derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve gayrılar eyitti: أَرَكْتَ الْإِبِلَ şol vakt derler ki deve şūr ot otlamada mukīm ola. Ve

أُرُوكٌ [urūk] Bir kimse bir makāmda mukīm olmağa da derler; yukālu: أَرَكَ الرَّجُلُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve yaranın veremi sākin olup şiş'i inmeğe dahi derler; yukālu: أَرَكَ الْجُرْحُ أُرُوكًا إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ وَتَمَائِلَ

الْأَرِكَةُ [el-āriket] (hemzenin meddi ve rā'nın kesriyle) Zikr olunan otu otlayan deve.

الْأَرِيكَةُ [el-erīket] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Yaranın saḥīh olan eti ki cirāhati zā'il olduktan sonra zāhir olup üzerine deri bitmeden gayrı nesne kalmamış ola. Ve

أَرِيكَةٌ [erīket] Şol tahta dahi derler ki geline mahsūs olan ev içinde yāhūd gelin için kubbe şeklinde darb olunan çadır içinde ola. Ve eger onda taht olmaz ise ona حَجَلَةٌ [ḥacelet] derler, أَرِيكَةٌ [erīket] demezler. Ve

bu kelāmdan حَجَلَةٌ [ḥacelet]te سَرِيرٌ [serīr] in ‘ademi şart olmak lāzım gelmez, hattā ki Cevherī’nin حَجَلَةٌ [ḥacelet] tefsīrinde حَجَلَةٌ بِاللَّيَابِ وَالْأَسْرَةِ dediği kelāmıyla bu makāmda أَرِيكَةٌ [erīket] tefsīrinde zikr ettiği kelāmın beyninde tenākuz lāzım ola, belki حَجَلَةٌ [ḥacelet]in e‘amm olması lāzım olur: فَتَدَبَّرَ أَلَا يُرَى أَنَّهُ إِذَا قِيلَ كُلُّ ذِي رُوحٍ فِيهِ نُطْقٌ فَهُوَ إِنْسَانٌ وَإِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ نُطْقٌ فَهُوَ حَيَوَانٌ لَا يَلْزَمُ ائْتِبَارَ عَدَمِ النُّطْقِ فِي مَفْهُومِ الْحَيَوَانِ مُطْلَقًا قِيلَ فِي حَوَاشِي الْكُشَافِ مِنْ أَنَّ الْأَرِيكَةَ لَا يُقَالُ إِلَّا لِلسَّرِيرِ الَّذِي يَكُونُ فِي الْكَلَّةِ أَوْ شَيْءٍ يَكُونُ كَالْكَلَّةِ وَالْكَلَّةُ الشَّيْءُ الرَّقِيقُ يُخَاطُ كَالْيَبْتِ

الْأَرَاكُ [el-erā’ik] (hemzenin fethi ile مَسَاجِدُ [mesācid] vezni üzere) أَرِيكَةٌ [erīket] cem’i, tahtlar ma‘nāsına.

الْأَرِيكُ [el-Erīk] (hemzenin fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Bir derenin ismidir.

أُرُكٌ [Uruk] (zammetyenle) Bir mekânın ismidir.

أَرَاكٌ [el-erek] (fethateynle) **أَرَاكٌ** [erāk] ağacın otlamağın yüreği ağrımak; yukālu: **أَرَكْتُ الْإِبِلَ تَأْرُكًا إِذَا اشْتَكَّتْ بَطُونَهَا عَنْ:** أَكَلِ الْأَرَاكِ

الْأَرِيكَةُ [el-eriket] (hemzenin fethi ve rā’nın kesriyle bilā-medd) Zikr olunan ağacı otlayıp hasta olan deve.

الْأَرَاكِي [el-erākā] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem’i, zikr olunan vech üzere hasta olan develer ma‘nāsına, طَلِيحَةٌ [ṭaliḥat] ile طَلَاحِي [ṭalāḥā] ve رَمِيَّةٌ [remišet] ile رَمَائِي [remāšā] gibi. Ve طَلِيحَةٌ [ṭaliḥat] harfeyn-i mühmeleteynle طَلْحٌ [ṭalḥ] dedikleri dikenli ağacı otlayan deve ve رَمِيَّةٌ [remišet] rā-i mühmele ve s̄ā-i müsellese ile رِمْتُ [rimṣ] dedikleri şūr otu otlayan deve.

[أ س ك]

الْإِسْكَتَانُ [el-isketān] (hemzenin kesri ve s̄in’in sükūnuyla) Fercin iki cānibi, kenār-ı küs ma‘nāsına.

الْمَأْسُوكَةُ [el-me’suket] (mīm’in fethi ve hemzenin sükūnu ve s̄in’in zammı ve meddiyle) Şol ‘avrettir ki sünnetçi onu sünnetlerken hatā edip sünnet yerinden gayrı mevzi’i kat‘ ede.

[أ ف ك]

الْإِفْكَ [el-ifk] (hemzenin kesri ve fā’nın sükūnuyla) Kizb etmek.

الْأَفِيكَةُ [el-efiket] (hemzenin fethi ve fā’nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْأَفَايِكُ [el-efā’ik] (hemze-i ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Cem’i, yalan sözler ma‘nāsına.

الْأَفَاكُ [el-effāk] (hemzenin fethi ve fā’nın teşdidiyle) Ziyāde yalancı, kezzāb ma‘nāsına.

الْأَفْكَ [el-efk] (hemzenin fethi ve fā’nın sükūnuyla) Bir nesneyi döndürmek. Ve bir nesneden men‘ etmek; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا﴾ (الأحقاف 22)

الْإِيتِفَاكُ [el-iṭifāk] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Şehr münkalib olmak; yukālu: **إِئْتَفَكَتِ الْبَلَدَةُ بِأَهْلِهَا أَيِ انْقَلَبَتْ**

الْمُؤْتَفِكَاتُ [el-mu’tefikāt] (hemzenin zammı ve fā’nın kesri ile) Şol kumlardır ki Ḥudāy ta‘ālā onu Lūt kavmi üzere kalb etti. Ve

مُؤْتَفِكَاتُ [mu’tefikāt] Şol yellere dahi derler ki onların estiği yerler muhtelif ola. Ve kaçan muhtelif yellere çok esse ‘Arab tā’ifesi زَكَتِ الْأَرْضُ derler, ya’nī “Yer pāk oldu” derler.

الْمَأْفُوكُ [el-meʿfūk] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve fā'nın zammı ve meddiyle) 'Aklı ve fikri za'îf olan kimse, مَأْفُونٌ [meʿfūn] gibidir veznen ve ma'nen. Ve kavluhu taʿālā: (الذاريات ﴿يُؤْفِكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ﴾ (9) Ve مَأْفُوكٌ [meʿfūk] Aşma'î rivayeti üzere şol recüldür ki hayra erişmeye; yukālu: رَجُلٌ مَأْفُوكٌ إِذَا لَمْ يُصِبْ خَيْرًا **الْمَأْفُوكَةُ** [el-meʿfūket] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol yerdir ki ona yağmur erişmeyip onda nebātāt olmaya.

[أ ك ك]

الْأَكَّةُ [el-ekket] (hemzenin fethi vekāf'ın teşdidiyle) Havānın ziyāde ıssı olması, أَكَّةٌ [eccet] gibidir veznen ve ma'nen bu kadar var ki أَكَّةٌ [ekket] şol şiddet-i harırdır ki onda yel esmeye ve أَكَّةٌ [eccet] şol şiddet-i harırdır ki onda yel esip harāret yalınlana.

الْإِتِّكَانُ [el-iʿtikāk] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Gün ıssı olmak; yukālu: إِتِّكَانٌ يَوْمًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ فَهُوَ افْتِعَالٌ مِنَ الْإَكَّةِ

الْأَكُّ [el-ekk] (hemzenin fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Issı olan gün.

الْأَكِيكُ [el-ekīk] (hemzenin fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik ıssı olan gün; yukālu: يَوْمٌ أَكٌّ وَيَوْمٌ أَكِيكٌ

أَكَّةٌ [ekket] Şedāyid-i dünyādan olan şiddete dahi derler.

[أ ل ك]

الْأَلُوكُ [el-elūk] (hemzenin fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Risālet ma'nāsına.

الْمَأْلُوكُ [el-meʿlūk] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve lām'ın zammı ile) Kezālik risālet ma'nāsına.

الْمَأْلُوكَةُ [el-meʿlūket] (vezni mezbūr üzere)

re) Bi-ma'nāhu.

[أ ن ك]

الْأَنُوكُ [el-ānuk] (hemzenin meddi ve nūn'un zammı ile) Kurşun, أُسْرِبُّ [usrubbu] ma'nāsına. Ve fi'l-hadisi: "مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى " "Sāzende dinleyeninin kulağına kurşun akıtılır." Ve أَفْعُلٌ [efʿul] vezni cem'e mahsūs vezndir, hiçbir müfred bu vezni üzere gelmemiştir, illā أَنْكَ [ānuk] ve أَشُدُّ [eşudd] kuvvet ma'nāsına.

[أ ي ك]

الْأَيْكُ [el-eyk] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol ağaçlardır ki çok olup birbirine sarılmış ola.

الْأَيْكَةُ [el-eyket] (vezni mezbūr üzere) Vāhidi, bir mikdār mīşe ma'nāsına. Pes şol kimse ki KURĀN-ı 'azimde ﴿أَصْحَابُ الْاَيْكَةِ﴾ (الحجر 78، الشعراء 176) اَيْكَةٌ mīşe ma'nāsına olur غَيْضَةٌ [gaydat] gibi mu'cemeteynle ve şol kimse ki "لَيْكَةٌ" kırā'at etti bir karye murād olur. Ve ba'zılar eyitti: اَيْكَةٌ [eyket] ve لَيْكَةٌ [leyket] bir karyenin ismidir, مَكَّةُ [Mekket] ile بَكَّةُ [Bekket] gibi.

FASLU'L-BĀ'**(فَضْلُ الْبَاءِ)****[ب ت ك]**

الْبَتْكُ [el-betk] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; yukālu: **بَتَّكَ يَبْتِكُهُ وَيَبْتِكُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي** yukālu: **إِذَا قَطَعَهُ** Ve

بَتْكُ [betk] (kezālik) Bir nesneyi kabz edip çekmek ma'nāsına da gelir.

الْإِبْتَاكُ [el-inbitāk] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Çekilmek.

الْبِتْكَةُ [el-bitket] (bā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) O kabz olunup çekilen nesneden bir kıt'a.

الْبَيْتُكُ [el-bitek] (bā'nın kesri ve tā'nın fet-hiyle) Cem'i, kıt'alar ma'nāsına. Ve

بَيْتَكَةُ [bitek] Evāhir-i leyde olan zulmet ma'nāsına da gelir.

الْبَاتِكُ [el-bātik] (tā'nın kesriyle) Keskin olan kılıç; yukālu: **سَيْفٌ بَاتِكٌ أَيْ صَارِمٌ**

الْبَتْبِيكُ [et-tebtük] (التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Davarın kulağın kesmek; yukālu: **بَتَّكَ آذَانَ الْأَنْعَامِ إِذَا قَطَعَهَا شُدِّدَ لِلْكَثْرَةِ**

[ب ر ك]

الْبُرُوكُ [el-burük] (zammateynle) Deve çökmek; yukālu: **بَرَكَ الْبَعِيرُ يَبْرُوكُ بُرُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve sübüt ve ikāmet ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَرَكَ الشَّيْءُ إِذَا نَبَتَ وَأَقَامَ** Ve

بُرُوكُ [burük] Çökmüş develer ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yec'Pu.

الْإِبْرَاكُ [el-ibrāk] (hemzenin kesriyle) Deveyi çökürmek; yukālu: **أَبْرَكَتُ الْبَعِيرُ فَبَرَكَ** Ve bu kalıldir, kesirü'l-isti'māl olan **أَنْخُهُ** dir. فاشتنأخ

الْمَبْرَكُ [el-mebrek] (mīm'in ve rā'nın fet-

hiyle) Deve çökecek yer; yukālu: **فُلَانٌ لَيْسَ لَهُ مَبْرَكٌ** جَمَلٌ

الْبُرُوكُ [el-berk] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol develerdir ki çok olup çökmüş olalar; cem'i **بُرُوكٌ** [burük] gelir. Ve

بُرُوكٌ [berk] (kezālik) Göğüse derler, sadr ma'nāsına.

الْبِرْكَةُ [el-birket] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik göğüs ma'nāsınadır; tā'nın duhülü katında bā'yı meksür ederler. Ve

بِرْكَةٌ [birket] Bir türlü çökmeğe dahi derler; yukālu: **مَا أَحْسَنَ بِرْكَةً هَذِهِ النَّاقَةِ** Binā-i nev' olur, **رِكْبَةٌ** [rikbet] ile **جِلْسَةٌ** [cilset] gibi. Ve

بِرْكَةٌ [birket] Havza dahi derler.

الْبِرْكَ [el-birek] (bā'nın kesri ve rā'nın fet-hiyle) Cem'i. Ba'zılar eyitti: Havza **بِرْكَةٌ** [birket] dedikleri ona su ikāmet ettiğinden ötürüdür.

الْإِبْتِرَاكُ [el-ibtirāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Göğsü yere komak; yukālu: **إِبْتَرَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى بِرْكَةً** Ve

إِبْتِرَاكٌ [ibtirāk] Bir kimseyi basıp göğüs altına almağa dahi derler; tekūlu: **إِذَا** **صَرَغَتْهُ وَجَعَلْتَهُ تَحْتَ بَرَكَكَ** Ve

إِبْتِرَاكٌ [ibtirāk] Seğirtmede sür'at etmeğe de derler; yukālu: **إِبْتَرَكَ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْعُدُوِّ وَجَدَّ**

الْبَرَاكَةُ [el-berākā] (bā'nın fethi ve āhirinde elifin meddiyle) Hālet-i harbde sābit-kadem olup cidd ve cehd etmeğe de derler. Ve bunun aslı **بُرُوكٌ** [burük]tandır, sebāt ma'nāsına.

بَرَكَ [berāki] (bā'nın fethi vekāf'ın kesr üzere bināsıyla) Sābit ol ma'nāsınadır; yukālu: **بَرَكَ بَرَكَ أَيْ ابْرُكُوا**

الْبَرَكَتَةُ [el-bereket] (fethateynle) Nemā ve

ziyāde ma'nasındır.

التَّبْرِيكُ [et-tebrīk] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bereketle du‘ā etmek.

التَّبْرُوكُ [et-teberruk] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne ile mey-menet taleb etmeğe derler; tekülü: تَبْرُوكْتُ بِهِ إِذَا تَمَمْتَنَّتْ بِهِ

الْبَرِيكُ [el-berīk] (bā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ta‘āma itlāk olunur; yukālu: طَعَامٌ بَرِيكٌ كَأَنَّهُ مُبَارَكٌ

الْمُبَارَكَةُ [el-mubāreket] (mīm'in zammı ile) Bereket vermek; yukālu: بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ اللهُ ﴿بُورِكُ﴾ Ve kālallāhu ta‘ālā: مَن فِي النَّارِ ﴿النمل 8﴾

التَّبَارُكُ [et-tebāruk] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ile) Bi-ma'nahā; yukālu: تَبَارَكَ اللهُ أَيُّ بَارَكَ مِثْلُ قَاتِلٍ وَتَقَاتِلُ إِلَّا أَنْ فَاعِلٌ يَتَعَدَّى وَتَفَاعُلٌ لَا يَتَعَدَّى

الْبُرْكَتُ [el-burket] (bā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) Şol ak kuştur ki ma'īşeti mādandır.

الْبُرْكَ [el-burek] (bā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'î, zıkr olunan kuşlar ma'nasına.

الْبُرَاكِيَّةُ [el-burākiyet] (bā'nın zammı vekāf'ın kesri ve yā'nın tahffiiyle) Gemi-lerden bir nev'dir.

الْبُرْنَكَانُ [el-bernekān] (‘alā-vezni الرَّعْفَرَانِ [ez-za'ferān]) Arkaya alınan kilimlerden bir nev'dir.

الْبُرُوكُ [el-berūk] (bā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol ‘avrettir ki bālig olmuş oğlu var iken tezevvüc eyleye.

بِرْكَ [Birk] (bā'nın kesri ile ve rā'nın sükunuyla) Nāhiye-i Yemen'de bir mevzi'in ismidir.

تَبْرَاكُ [Tibrāk] (tā'nın kesri ve bā'nın

sükunuyla) Kezālik bir mevzi'in ismidir.

[ب ش ك]

الْبِشْكِيُّ [el-beşkā] (bā'nın fethi ve şīn'in sükunu ve elifin kasrıyla) Yürümesi hafif olup sebük-rūh olan nāka.

الْبِشْكُ [el-beşk] (bā'nın fethi ve şīn'in sükunuyla) Sür'at etmek; yukālu: بَشَكْتَ وَالتَّاقَةُ تَبَشُكُ بَشَكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

بِشْكُ [beşk] Bezi seyrek dikmeğe dahi derler; tekülü: بَشَكْتُ الثُّوبَ إِذَا حِطَّتْهُ حَيَاطَةٌ مُتَبَاعِدَةٌ Ve

بِشْكُ [beşk] Kizb etmeğe dahi derler; yukālu: هُوَ يَبِشُكُ الْكَذِبَ أَيُّ يَخْلُقُهُ Ya'nī yalanı türetir.

الْبِشْكَكُ [el-beşşāk] (bā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Kezzāb ma'nasındır.

[ب ك ك]

الْبَكْكَةُ [el-bekket] (bā'nın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Müzāhame kılmak. Ve

بَكَّةُ [Bekket] Batn-ı Mekke'nin dahi ismidir, dāhil-i Mekke ma'nasına; **بَكَّةُ** [Bekket] dediler onda halāyık izdihām üzere olduğu için. Ba'zılar eyitti: **بَكَّةُ** [Bekket] dediler cebābirenin boyunları onda dakk olunduğu için ya'nī ona yaramaz kasd edenler münhezim ve münkesir olduğu için.

التَّبَاكُ [et-tebākk] (tā'nın fethiyle) Birkaç kimse birbirine müzāhame kılmak; yukālu: تَبَاكُ الْقَوْمِ إِذَا اِرْتَدَحَمُوا

الْبَيْكُ [el-bekk] (bā'nın fethi vekāf'ın kezālik teşdidiyle) Bir kimsenin boynuna bir nesne ile vurmak; tekülü: بَكَ عُنُقَهُ إِذَا دَقَّهَا

الْأَبَكُّ [el-Ebekk] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

بَعْلَبُكُ [Ba'lebekk] (bā-i evvelin ve lām'ın ve bā-i sāninin fethiyle vekāf'ın teşdidiyle)

Bir şehrin ismidir. Ve bu aslında iki lafzdır ki terkîb olunup kelime-i vâhide kılınmıştır. Ve bunun îsrâbı **حَضْرَمَوْتُ** [Ḥaḍramevt] te zikr olunmuştur, bāb-ı rā' da.

الْبَغْلِيُّ [el-Ba'liyy] (bā'nın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **بَغْلَبُكُ** [Ba'lebekk]e mensüb olan kimse.

الْبَكِّيُّ [el-Bekkiyy] (bā'nın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Kezâlik **بَغْلَبُكُ** [Ba'lebekk]e mensüb olan kimse; cüz'eynin herbirine nisbet cā'izdir, nitekim **عَبْدُ شَمْسٍ** te zikr olunmuştur.

[ب ع ك]

الْبَغْكُوكَةُ [el-ba'kūket] (bā'nın fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Halkın mecma'ı olan yer, müctema'ı-nāś ma'nāsına.

[ب ع ل ك]

الْبَلْعُكُ [el-bel'ak] (‘alā-vezni **جَعْفَرُ** [ca'fer]) Şol nākadır ki yaşlı olup sölpük ola. Ve **بَلْعُكُ** [bel'ak] **بَلْعُكُ** [bel'aḳ]ta lügat dahi olur bir cins hurmā ma'nāsına.

[ب ن ك]

الْبُنْكُ [el-bunk] (bā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Asl ma'nāsına, mu'arrebdir ki lisān-ı Fārisīde “bun” asla ve köke derler; yukālu: **هَؤُلَاءِ مِنْ بُنْكِ الْأَرْضِ** Ve

بُنْكُ [bunk] Bir ma'rūf tūbin dahi ismidir, ‘Arabıyyü'l-asldır, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

الْتَبْنُكُ [et-tebennuk] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bir yerde mukīm olmak, **تَنَاءَةٌ** [tenā'et] gibi hemze ile ikāmet ma'nāsına; yukālu: **تَبْنُكُوا فِي مَوْضِعٍ كَذَا إِذَا أَقَامُوا** به

[ب ن د ك]

الْبِنَادِكُ [el-benādik] (bā'nın fethi ve dāl'ın

kesriyle) Gömlek hışteki ki gömleğin koltuğuna diktikleri pāreciklerdir, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

[ب و ك]

الْبَوْكُ [el-bevk] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Erkek merkeb dişi merkebe aşmak; yukālu: **بَاكُ الْحِمَارِ الْأَثَانَ يَبُوكُهَا بَوْكًا إِذَا نَزَا عَلَيْهَا** Ve

بَوْكُ [bev] Gāh olur şey' mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: **لَقَيْتُهُ أَوَّلَ بَوْكٍ أَيْ أَوَّلَ شَيْءٍ** Ve

بَوْكُ [bev] Semirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَاكَتِ النَّاقَةُ تَبُوكُ بَوْكًا إِذَا سَمِنَتْ** Ve

بَوْكُ [bev] Bir yere ağaç sokup ırgalamağa dahi derler, suyu ziyāde gelsin diye.

عَزْوَةُ تَبُوكُ [ğazvetu Tebūk] (tā'nın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Gazavāt-ı Resūlden bir ma'rūf gazānın ismidir. Ve ondan ötürü ona gazā-yı Tebūk dediler ki Resūl-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem vaktā ki ashābdan bir cemā'ati gördü ki bir nem-nāk yere ok sokup tahrik ederlerdi su çıksın diye, pes onlara Resūl-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem eyitti: **“مَا زِلْتُمْ”** “ما زلتم” İşbu kelām-ı şerīfe binā'ne o gazāya gazā-yı Tebūk dediler ki **تَبُوكُ** [te-bevvuk] **بَوْكُ** [bev]ten **تَفَعُّلٌ** [tefa'ul] sīgası olur. Ve

بَوْكُ [bev] Yerden su çıkarmağa derler, ‘alā-mā merre ānifen.

الْبَائِكُ [el-bā'ik] (yā'nın kesriyle) Şol nākadır ki tāze olup hūb ola.

الْبَوَائِكُ [el-bevā'ik] (bā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'ci, tāze nākalar ma'nāsına; ve min kelāmihim: **“إِنَّهُ لَمِنْحَارٌ بَوَائِكُهَا”** Ya'nī “Mihmān için devesinin yararların zebh eder.”

FASLU'T-TĀʾ

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت ر ك]

التَّرْكُ [et-terk] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneden ferāgat etmek; tekūlu: تَرَكْتُ الشَّيْءَ تَرْكًا إِذَا خَلَيْتَهُ

الْمُتَارَكَةُ [el-mutāreket] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bir nesneyi hālî üzere terk edişmek; yukālu: تَارَكْتُهُ الْبَيْعَ Ya'nī "Onunla mübādele-i mālî terk ediştim."

تَرَكَ [terāki] (tā'nın fethi vekāf'ın kesri üzere bināsı ile) İsm-i fi'ldir, emr ma'nāsına ki تُرِكَ demek olur.

الْإِتْرَاكُ [el-ittirāk] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle bāb-ı İFTİ'ĀL [ifti'āl]den) Terk etmek; yukālu: قَالَ فِيهِ فَمَا أَتْرَكَ أَيَّ مَا تَرَكَ شَيْئًا مِنَ الْقَوْلِ

التَّرِكَةُ [et-teriket] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Mirās-ı meyyit.

التَّرِيكَةُ [et-teriket] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Nisā tā'ifesinden şol 'avrettir ki onu kimse tezevvüc etmeye. Ve

تَرِيكَةُ [teriket] Şol devekuşu yumurtasına derler ki devekuşu onu terk etmiş ola. Ve

تَرِيكَةُ [teriket] Şol otlağa derler ki kavm onu otlatmayıp terk etmiş olalar.

التَّرْكَةُ [et-terket] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Demirden olan tolga ki hīn-i muhārebede başa giyerler.

التَّرْكُ [et-terk] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Cem'i, tolgalar ma'nāsına.

التَّرْكُ [et-Turk] (tā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Nāstan bir tā'ifinin ismidir.

[ت ك ك]

التِّكَّةُ [et-tikket] (tā'nın kesri vekāf'ın teşdidiyle) Uçkur, izār-bend ma'nāsına.

التِّكَّةُ [et-tikek] (tā'nın kesri vekāf'ın fet-hiyle) Cem'i, uçkurular ma'nāsına.

التَّكُّ [et-tākk] (kāf'ın teşdidiyle) Bir lafzdır ki فَكُّ [fākk] lafzına tebe'iyyetle zikr olunur; yukālu: فَكُّ فَلَانٌ أَحْمَقُ فَكُّ تَاكُّ Ve فَكُّ [fākk] ahmak olup sölpük olan kimseye derler. Ve bazıları müstakillen isti'māl edip أَكْمَقُ تَاكُّ derler.

التُّكُوكُ [et-tukūk] (zammeteynle) Ahmak olmak; yukālu: مَا كُنْتُ تَاكًّا وَلَقَدْ تَكَّكَتُ مِنَ الْبَابِ أَيُّ النَّاسِ يَا نَبِيَّ إِلَّا أَنْ تَحْمَقَ وَتَبَّكَ Ya'nī "Hamākattan hālî olmadın."

التَّكُّ [et-tekk] (tā'nın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Nebizin keyfi erişmek; yukālu: تَكُّهُ النَّبِيُّ إِذَا بَلَغَ مِنْهُ

التَّكْتِكَةُ [et-tekteket] (alā-vezni الْعَزْلَةُ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi pāymāl edip şikeste kılmak; tekūlu: تَكْتَكْتُ الشَّيْءَ إِذَا وَطِئْتُهُ Ve سَدَّحٌ [şedḥ] şīn ve ḥā-i mu'cemeteynle baş yarmağa derler.

[ت م ك]

التَّمْكُ [et-temk] (tā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Deve hörgücü uzayıp yüksek olmak; tekūlu: تَمَّكَ السَّنَامُ يَمْتَكُّ تَمَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَالَ وَارْتَفَعَ

التَّامِكُ [et-tāmik] (mīm'in kesriyle) Yüksek lip uzayan hörgüç.

FASLU'L-HĀ'

(فَصْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ك]

الْحَبَاكُ [el-ḥibāk] (ḥā'nın kesriyle) Kumda olan yol, tarik fi'r-reml ma'nāsına.

الْحَبِيكَةُ [el-ḥabīket] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْحُبُكُ [el-ḥubuk] (zammeteynle) حِبَاكُ [hibāk]ın cem'i.

الْحَبَابِيكُ [el-ḥabā'ik] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) حَبِيكَةُ [ḥabīket]in cem'i, kumun içinde olan yollar ma'nāsına. Ve Bārī ta'ālānın ﴿الذَّارِيَاتُ ۗ ذَاتُ الْحُبُكِ﴾ (الذاريات 7) dediği kavlinde حُبُكُ [ḥubuk]tan murād yıldızların seyr ettiği yollardır, tarā'ik-i nücüm ma'nāsına. Ve Ferrā eyitti: حُبُكُ [ḥubuk] her nesnenin şikenidir şol kumda olan şiken gibi ki ona mülāyim olan yel dokundukta mevc mevc olur. Ve şol duran suda olan şiken gibi ki ona rüzgār dokundukta mütemevvic olur. Ve demir zihte olan yollar gibi. Ve kıvrıcık saçta olan şikene dahi حُبُكُ [ḥubuk] derler. Ve fi hadīsi'd-deccāl: “إِنَّ شَعْرَهُ حُبُكٌ”

الْحَبْكُ [el-ḥabk] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bezi hūb dokumak; yukālu:

حَبْكُ الثُّوبِ يَحْبِكُهُ حَبْكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَجَادَ نَسَجَهُ

الْإِحْتِبَاكُ [el-ihtibāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi hūb işlemek. Ve fi'l-hadīsi: “أَنَّ عَائِشَةَ كَانَتْ تَحْتَبِكُ تَحْتَ الدَّرْعِ فِي الصَّلَاةِ” Ya'nī “Dir'in altına izār bağlayıp salāta tesettürü hūb ederdi.” Ve

الْإِحْتِبَاكُ [iḥtibāk] اِحْتِبَاءٌ [iḥtibā'a] dahi derler çömelip oturmak ma'nāsına.

الْمَحْبُوكُ [el-maḥbūk] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) A'zāsı muhkem olandır

gerek at olsun gerek gayrı olsun.

الْحَبَكَةُ [el-ḥabeket] (fethateynle) Piste dedikleri ta'āmin dānesi حَبَّةُ السُّويِقِ ma'nāsına, pes حَبَكَةُ [ḥabeket] عَبَكَةُ [‘abeket] gibi olur veznen ve ma'nen.

[ح ت ك]

الْحَاتِكُ [el-ḥatk] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yürümek bir vechile ki adımları karīb edip sür'at eyleye.

الْحَاتِكَانُ [el-ḥatekān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَاتَكَ الرَّجُلُ يَحْتِكُ حَاتِكًا وَحَاتِكَانًا إِذَا مَسَى وَقَارَبَ الْخَطُوَ وَأَسْرَعَ Ve

حَاتِكٌ [ḥatk] Teveccüh ma'nāsına da gelir; yukālu: لَا أُدْرِي عَلَى أَبِي وَجْهٍ حَاتِكُوا وَرُبَّمَا قَالُوا: عَتَكُوا أَبِي تَوَجُّهُوا

الْحَوَاتِكِيُّ [el-ḥavtekiyy] (ḥā'nın ve tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki kasīrū'l-kāmet olup arık ola.

الْحَوَاتِكُ [el-ḥavātik] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Devekuşu yavrularıdır.

[ح ب ر ك]

الْحَبْرَكِيُّ [el-ḥaberkā] (fethateynle ve rā'nın sükūnu ve elifin kasriyle) Kene dedikeri nesne ki ekseriyyā hayvānāta olur, فَرَادٌ [ḳ irād] ma'nāsına.

الْحَبْرَكَاةُ [el-ḥaberkāt] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ebū 'Amr el-Cermī eyitti: Ba'zılar حَبْرَكِي [ḥaberkā]da olan elifi te'nīs için kılıp lā-yansarīf kılar. Ve gāh olur belinden yukarısı uzun olup ayakları kısa olan recüle حَبْرَكِي [ḥaberkā] derler keneye teşbīhen.

الْحُبَيْرِكُ [el-ḥubeyrik] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) حَبْرَكَاةُ [ḥaberkāt]ın tasgīridir, zīrā elif-i maksūre

tasgİRde hazf olunur, hāmİse oldukta gerek elif-i te'nİs olsun gerek olmasın pes فَرْقَرَى [Karkarā]nın tasgİRinde فَرْقَرَى [Karkarā] bir mevzi'in ismidir. جَحْجَبَى [Caḥcebā]nın tasgİRinde جَحْجَبَى [Cuḥaycib] dersin. Ve جَحْجَبَى [Caḥcebā] Enşār'dan bir kavmin ismidir. Ve حَوْلَايَا [Ḥavlāyā]nın tasgİRinde حَوْلَايَا [Ḥavlāyā] dersin Ve حَوْلَايَا [Ḥavlāyā] Bir karyenin ismidir. Bu makūlelerde elif hemīn memdüde oldukta sābit olur.

[ح ر ك]

الْحَرَكَةُ [el-ḥareket] Kımıldamak ki سُكُونٌ [sukūn]un zıddıdır.

التَّحْرِيكُ [et-tahrīk] ('alā-vezni التَّعْظِيمُ [et-ta'zīm]) Kımıldatmak.

التَّحْرُوكُ [et-teḥarruk] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Hareket etmek; yukālu: حَرَكْتُهُ فَتَحَرَكْتُ

الْحَرَكَ [el-ḥarāk] (ḥā'nın fethiyle) Hareket ma'nāsınadır.

الْمِحْرَاكُ [el-miḥrāk] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Āteş tahrīk edecek ālet, مِحْرَاثٌ [miḥrās] ma'nāsına şā-i müsellese ile.

الْحَرِكُ [el-ḥarik] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Zekī olup sebük-rūh olan kimse; yukālu: غَلَامٌ حَرِكٌ أَيْ خَفِيفٌ زَكِيٌّ

الْحَارِكُ [el-ḥārik] (rā'nın kesriyle) Atın omuzunda küreğın altı. Ve

حَارِكٌ [ḥārik] Kezālik boyun dibine derler, asl-ı 'unuk ma'nāsına.

الْحَرَكُ [el-ḥark] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Atın küreğine vurmak; tekūlu: حَرَكْتُهُ أَعْرَكْتُهُ حَرَكًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَبْتَ حَارَكُهُ

الْحَرَكَتَةُ [el-ḥarkeket] (ḥā'nın vekāf'ın fet-hi ve rā'nın sükūnu ile) Uyluk başında

olan sivri kemik. Ba'zıları eyitti: حَرَكَتَةُ [ḥarkeket] uyluk kemiğinin yerden cānibe olan tarafıdır, hālet-i ku'ūdda حَرْفَقَةٌ [ḥarfek at] gibidir veznen ve ma'nen.

الْحَرَائِكُ [el-ḥarākik] (ḥā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Cem'î, zıkr olunan kemikler ma'nāsına.

الْحَرَائِكُ [el-ḥarākik] (ḥā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î.

[ح ز ك]

الْإِحْتِرَاكُ [el-iḥtizāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle ve zā-i mu'ceme ile) Bir bez ile beli bağlamak, بِالْأَثْوَابِ بِالْأَثْوَابِ ma'nāsına. Ve Ferrā eyitti: الْحَزْكُ [el-ḥazk] ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla bağlamak, حَزَقٌ [ḥazq] ma'nāsında lügattır; tekūlu: حَرَكْتُهُ بِالْحَبْلِ إِذَا شَدَدْتَهُ

[ح س ك]

الْحَسَكُ [el-ḥasek] (fethateynle) Demir diken ki nebātāt kısmındadır.

الْحَسَكَةُ [el-ḥaseket] (kezālik fethateynle) Vāhidi zıkr olunan dikenlerden biri ma'nāsına. Ve

حَسَكٌ [ḥasek] Şol nesnedir ki demirden demir diken üslubunda işleyip 'adūnun yoluna saçarlar. Ve sāhib-i *Terceme-i Muḥtār*'ın ālet-i harbdir dediği muhālifitir.

الْحَسِيكَةُ [el-ḥasiket] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Kīn ve 'adāvet Ve

حَسِيكَةٌ [ḥasiket] Kirpi dedikleri cānvere dahi derler فَتَفُذُّ [ḥunfuḏ] ma'nāsına.

الْحُسَاكَةُ [el-ḥusāket] (ḥā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْحَسَكُ [el-ḥasek] (fethateynle) 'Adāvet edip kīn bağlamak; yukālu: حَسِكَ عَلَيَّ حَسَكًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ح ش ك]

الْحَشْكُ [el-ḥaṣḥk] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Meme sütle dolmak.

الْحُشُوكُ [el-ḥuṣūk] (zammeteynle) Bima'nāhu; tekūlu: حَشَكْتَ الدَّرَّةَ وَحَشُوكًا مِمَّنِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا افْتَلَأَتْ Ve bu makāmda sāhib-i **Ḳāmūs** [ḥaṣḥk]in vasatının hareketine işāret etmiştir. Ve hurmā ağacının yemişi çok olmağa dahi derler; yukālu: حَشَكْتَ النَّخْلَةَ إِذَا كَثُرَ حِمْلُهُ Ve

حَشْكُ [ḥaṣḥk] Nākayı sütü çoğalsın diye terk edip sağmamağa dahi derler; tekūlu: حَشَكْتُ النَّاقَةَ إِذَا تَرَكَتْهَا وَلَمْ تَحْلِبْهَا حَتَّى تَجْمَعَ فِي ضَرْعِهَا Ve kavm bir yere cem' olmağa dahi derler; yukālu: حَشَكَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve zel za'f olup muhtelif esmeğe dahi derler. Ve

حَشْكُ [ḥaṣḥk] Āsumān ziyāde yağmur yağdırmağa dahi derler; yukālu: حَشَكْتَ السَّمَاءَ تَحْشِكُ حَشْكًا

الْحَوَاشِكُ [el-ḥavāṣik] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in kesriyle) Muhtelif esen yeller.

الْحَاشُوكُ [el-ḥaṣūk] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki memesinde sütü tiz cem' ola, **حَشُودُ** [ḥaṣūd] gibidir lafzen ve ma'nen.

الْحَاشِكُ [el-ḥāṣik] (ṣīn'in kesriyle) Şol hurmā ağacıdır ki yemişi çok ola, Ya'qūb rivāyeti üzere.

الْحِشَاكُ [el-ḥiṣāk] (ḥā'nın kesriyle) Şol ağaçtır ki oğlağın ağzına bağlarlar anasın emmesin diye. Ve bu ma'nāda **شِخَاكُ** [ṣiḥāk] dahi isti'māl olunmasına takdīm-i ṣīn'le Ebū Sa'īd inkār etti.

الْحَشَكَةُ [el-ḥaṣket] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) **حَفْشَةٌ** [ḥafṣet] ve **غَيْبَةٌ** [ḡaybet] gibidir veznen ve ma'nen ki **حَفْشَةٌ** [ḥafṣet] ḥā-i mühmele ve fā ile ve **غَيْبَةٌ** [ḡaybet]

ḡayn-ı mu'ceme ile ve bā-i muvahhadeden sonra yā-i müsennātla bir cins yağmura derler ki nev'-i şiddeti ola.

الْحَشَاكُ [el-Ḥaṣṣāk] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in teşdīdiyle) Bir nehrin ismidir.

[ح ك ك]

الْحَاكُ [el-ḥakk] (ḥā'nın fethi vekāf'ın teşdīdiyle) Kazımak; tekūlu: حَكَّكَتُ الشَّيْءَ Ve أَحَكُّهُ حَكًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حَاكُ [ḥakk] Kalbde halecān etmeğe de derler; yukālu: مَا حَاكَ فِي صَدْرِي مِنْهُ شَيْءٌ أَيِّ مَا تَخَالَجَ Ve

حَاكُ [ḥakk] Kalb bir nesneden münkabız olmağa dahi derler; yukālu: حَاكَ فِي صَدْرِي كَذَا إِذَا لَمْ يَنْشَرْحْ لَهُ صَدْرُكَ

الْإِحْتِكَاكُ [el-iḥtikāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne ile kaşınmak; yukālu: إِحْتَاكَ بِالشَّيْءِ إِذَا حَاكَ نَفْسُهُ عَلَيْهِ

الْتَحَاكُ [et-teḥakkuk] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimsenin şerrine dürüşmek; yukālu: فَلَانَ يَتَحَاكُ بِي أَيِّ يَتَمَرَّسُ وَيَتَعَرَّضُ لِشَرِّي

الْمُحَاكَةُ [el-muḥāket] (mīm'in zammı vekāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Birbirinden bızār olup ayrılışmak.

الْحِكَاكُ [el-ḥikket] (ḥā'nın kesriyle) Uyuz, **جَرَبٌ** [cereb] ma'nāsına.

الْحَاكَةُ [el-ḥāket] (kāf'ın teşdīdiyle) Diş, sinn ma'nāsına.

الْحَاكُ [el-ḥakek] (fethateynle) Şol taşlardır ki ak olup mülāyim ola, küfeke ma'nāsına. Ve kāf'lar idgām olunmadı **فَعَلٌ** [fa'el] ile **فَعَلٌ** [fa'al] fark olsun diye.

الْحَاكِيكُ [el-ḥakik] (ḥā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Şol at tırnağına derler ki yonulmuş ve şol kargı kamış boğumuna

derler ki perdāht olunmuş ola.

الْحُكَاكَةُ [el-ḥukāket] (ḥā'nın zammı ile) Şol hurdevāttır ki bir nesne perdāht olunurken döküle.

الْجِذْلُ الْمُحَكَّكُ [el-cizlu'l-muḥakkek] (cīm'in kesri ve mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol direktir ki deve ağılında dikerler, gıcık olan deve ona sürünsün diye. Ve Ḥabbāb b. el-Munzir'in kavli Saḳīfe-i Benī Sā'ide gününde ki **أَنَا** "جَذَيْتُهَا الْمُحَكَّكُ وَعَدَيْتُهَا الْمُرَجَّبُ" bu ma'nāyadır. Ve Saḳīfe-i Benī Sā'ide müşāvere cem'iyyeti için binā olunmuş bir evdir. Ve **عَدَقَ مُرَجَّبٌ** [cizkun murecceb] kesr-i 'ayn-ı mühmele ve feth-i cīm ile şol hurmā salkımına derler ki dalın ufatmasının diye dayak vurulmuş ola. Ve tasgīrler ya'nī **جُذَيْلٌ** [cuzeyl] ve **عُذَيْقٌ** [cuzeyk] bu kelāmda yā hazm-ı nefis için ola yāhūd ta'zīm için ola. Ve bundan maksūd kā'il kendiyi rey-yi tedbiri ile sā'irlerin şifā-yı sadrı olduğın iş'ardır.

[ح ل ك]

الْحُلُوكَةُ [el-ḥulūket] (zammeteynle) Ziyāde siyāh olmak; yukālu: **حَلَكَ الشَّيْءُ يَحْلُكُ حُلُوكَةً** إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ

الْإِخْلِيلَاكُ [el-iḥlīlāk] (hemzenin kesri ve lām-ı evvelin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **إِخْلَوْلَكَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ** كَذَلِكَ

الْحَلَكُ [el-ḥalek] (fethateynle) Karalık, sevād ma'nāsına; yukālu: **أَسْوَدُ مِثْلَ حَلَكٍ** "أَيُّ سَوَادِهِ" Ve eger **الْغُرَابُ** **حَنَكُ** **الْغُرَابِ** **غُرَابٌ** [ḡurāb]ın minkārın dilersin.

الْحَالِكُ [el-ḥālik] (lām'ın kesriyle) Ziyāde siyāh olan nesnede isti'māl olunur; yukālu: **أَسْوَدُ حَالِكٌ وَأَسْوَدُ حَائِكٌ بِمَعْنَى**

الْحَلْكُوكُ [el-ḥalekūk] (fethateynle vekāf'ın zammı ve meddiyle) Ziyāde siyāh olan nesne, şedīdū's-sevād ma'nāsına.

الْحُلْكَةُ [el-ḥuleket] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) **هُمَزَةٌ** [humezet] vezni üzere) Kertenkeleden bir nev'. Ve ba'zılar eyitti: **حُلْكَةٌ** [ḥuleket] bir cānverdir ki kuma dalar, mā'ī olanlar suya daldığı gibi. Ve bu makāmda sāhib-i **Şurāḥ** **حُلْكَةٌ** [ḥuleket] i "nev'ī ez pūşiş" ile tefsīr edip hatā etmiştir, **gūyā** ki 'ibāret-i Cevherī'de **ضَرَبَتْ** **عِنَاءًا** **مِنَ الْعَطَا** dediğinde 'ayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile olan kelimeyi 'ale'l-'aks tevehhüm edip 'ayn-ı mu'ceme ve tā-i mühmele ile tasavvur etmiştir.

الْحَلْكَاءُ [el-ḥalkā] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) **عِنَاءًا** [ankā] vezni üzere) Kezālik kertenkeleden bir nev'dir.

[ح م ك]

الْحَمَكَةُ [el-ḥameket] Bit, kehle ma'nāsına.

الْحَمَكُ [el-ḥamek] (kezālik fethateynle) Cem'i. Ve ba'zılar eyitti: **حَمَكٌ** [ḥamek] hurde karıncaya derler. Ve her nesnenin hurdesine **حَمَكٌ** [ḥamek] derler.

[ح ن ك]

الْحَنْكُ [el-ḥank] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Atın ağızına ip takmak; tekūlu: **حَنَكْتُ الْفَرَسَ أَحْنَكُهُ حَنْكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَحْنَكُهُ مِنْ حَنْكِ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلْتُ فِيهِ الرِّسْنَ**

حَنْكٌ [ḥank] Bir nesneyi fehmi etmeğe dahi derler; tekūlu: **حَنَكْتُ الشَّيْءَ إِذَا فَهَمْتُهُ وَأَحْكَمْتُهُ** Ve

حَنْكٌ [ḥank] Hurmāyī yāhūd gayrı nesneyi çiyneyip oğlancığın damağına sürmeğe dahi derler; tekūlu: **حَنَكْتُ الصَّبِيَّ إِذَا مَضَعْتُ تَمْرًا أَوْ غَيْرَهُ ثُمَّ دَلَكْتُهُ يَحْنَكُهُ**

الْمَحْنُوكُ [el-maḥnūk] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Zikr olunan sabı.

الإِحْتِنَاكُ [el-iḥtināk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu; tekūlu: **إِحْتِنَكْتُ الْفَرَسَ** إِذَا أَيْضًا Ve

إِحْتِنَاكُ [iḥtināk] Çekirge yer yüzünde olan nebātātı ekl etmeğe de derler; yukālu: **إِحْتِنَاكُ الْجَرَادُ الْأَرْضَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهَا وَأَتَى عَلَى نَبِيهَا** Ve

إِحْتِنَاكُ [iḥtināk] Her nesnenin üzerine gālib olmağa dahi derler; kālallāhu ta'ālā hākiyen 'an-iblis: (الإسراء 62) ﴿لَا أُحْتِنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ﴾ Kāle'l-Ferrā: **يُرِيدُ لِأَسْتَوْلِيَنَّ عَلَيْهِمْ** Ve

إِحْتِنَاكُ [iḥtināk] Bir kimse kavī ve muhkem olmağa dahi derler; yukālu: **إِحْتِنَاكُ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَحْكَمَ**

الْحُنْكَةُ [el-ḥunket] (ḥā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) İsmdir, muhkemlik ma'nāsına. Ve

حُنْكَةٌ [ḥunket] Kezālik şol kışa derler ki deve pālānının kaşında olan çivileri muhkem kılmak için sararlar.

الْحِنَاكُ [el-ḥināk] (ḥā'nın kesri ve nūn'un tahfifiyle) Cem'ci, **بُرْمَةٌ** [burmet] ile **أَبْرَامٌ** [ebrām] gibi. Ve **بُرْمَةٌ** [burmet] çömleğe derler. Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

الْحَنَّاكُ [el-ḥanak] (fethateynle) Kuşun bur-nu, minkār ma'nāsına; yukālu: **أَسْوَدُ مِثْلُ حَنَّاكِ الْعُرَابِ** Ve

حَنَّاكُ [ḥanak] İnsāndan ve gayrıdan enek altına dahi derler, mā-taht-ı zekan ma'nāsına.

الْحَانِكُ [el-ḥānik] (nūn'un kesriyle) Ziyāde siyāh ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: **أَسْوَدُ حَانِكٍ مِثْلُ خَالِكٍ**

التَّحْنِيكُ [et-taḥnīk] (alā-vezni [et-

tekrīm]) Bir kimseyi umūr tecrube kılmak.

الإِحْنَاكُ [el-iḥnāk] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: **حَنَكْتُهُ السِّنُّ وَأَحْنَكْتُهُ إِذَا أَحْكَمْتُهُ** Ve **التَّجَارِبُ وَالْأُمُورُ**

تَحْنِيكُ [taḥnīk] Bir nesneyi çiyneyip tıflın damağına sürmektir; tekūlu: **إِذَا حَنَكْتُ الصَّبِيَّ إِذَا مَضَعْتَ تَمْرًا تَمَّ دَلَكْتُهُ فِي حَنَكِهِ**

الْمُحْنَكُ [el-muḥannek] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Zikr olunan tıfl. Ve

مُحْنَكٌ [muḥannek] Şol kimseye derler ki onu umūr tecrube kılmış ola.

الْمُحْنَكُ [el-muḥnek] (mīm'in zammı ve ḥā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Bi-ma'naḥu.

التَّحْنُكُ [et-teḥannuk] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Dülben-di çene altından almak; **تَلْحِي** [telaḥḥī] ma'nāsına.

الْأَحْنَاكُ [el-aḥnek] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Şol devedir ki ziyāde ekül ola; minhu kavluhum: **هَذَا الْبَعِيرُ أَحْنَاكُ الْإِبِلِ مُشْتَقٌّ** مِنْ الْحَنَّاكِ وَهُوَ شَادٌ لِأَنَّ الْخَلْقَةَ لَا يُقَالُ فِيهَا مَا أَفْعَلُهُ Ya'nī fi'l-i ta'accüble **أَفْعَلُ** [ef'al]-i tafdīl vādī-i vāhiddendir.

[ح و ك]

الْحَوَّاكُ [el-ḥavk] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dokumak, nesc ma'nāsına. Ve

حَوَّاكُ [ḥavk] Bāzūrec dedikleri ota dahi derler ki tabībler katında mu'arrestir.

الْحَيَاكَةُ [el-ḥiyāket] (ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: **حَاكُ الثَّوْبِ يَحْوِكُهُ حَوْكًا وَحَيَاكَةً**

الْحَائِكُ [el-ḥā'ik] (yā'nın kesriyle) Bez dokuyucu kimse, cullāh ma'nāsına.

الْحَاكَةُ [el-ḥāket] (alā-vezni [el-

hālet) بَاعَةٌ [hā'ik]in cem'î بائِعٌ [bā'ic]le بَاعَةٌ [bā'at] gibi.

الْحَوَكَةُ [el-ḥaveket] (fethateynle) Kezālik cem'î vāv'ı elife kalb etmediler, nitekim حَوَنَةٌ [ḥavenet]te dahi kalb etmediler, vāv'ın eliften nev'-i tebā'udu olduğu için asla redd olunan yerlerde kalb olunmadığına binā'en, ammā yā bunun hilāfıncadır ki yā'nın elife kurbü olduğu için kalb iktizā eder, ammā غَيْبٌ [ġayeb] ve صَيْدٌ [şayed] kelimelerinde kalb olunmadığının vechi mahallinde zikr olunmuştur.

أَلْحَوَائِكُ [el-ḥavā'ik] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'-i mü'ennesi.

[ح ي ك]

أَلْحَيْكَانُ [el-ḥayekān] (fethateynle) Kasīrū'l-kāme olanın yürümesi; yukālu: حَاكٌ يَحِيكُ حَيْكَانًا إِذَا حَرَكَ مَنَكِبَيْهِ وَفَحَّحَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ Ya'nī omuzların tahrik edip ayakların açarak yürümesi.

أَلْحَيْكَانَةُ [el-ḥaykānet] (hā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Şol kelerdir ki fermüde olup ayakların açarak yürüye.

أَلْحَيْكُ [el-ḥayk] (hā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Kılıç te'sir edip kesmek.

أَلْإِحَاكَةُ [el-iḥāket] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَاكٌ فِيهِ السَّيْفُ وَأَحَاكَ وَيُقَالُ: صَرَبَتْهُ فَمَا أَحَاكَ فِيهِ السَّيْفُ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ Ve

حَيْكٌ [ḥayk] Kalbde kelām te'sir etmeğe dahi derler; yukālu: مَا يَحِيكُ فِيهِ الْمَلَامُ إِذَا لَمْ يُؤْتَرِ فِيهِ

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ر ك]

الإِذْرَاكُ [el-idrāk] (hemzenin kesriyle) Erişmek, لُحُوقٌ [luhūk] ma'nāsına; yukālu: وَمَشِيْتُ حَتَّى أَذْرَكْتُهُ وَعَشْتُ حَتَّى أَذْرَكْتُ زَمَانَهُ Ve

إِذْرَاكٌ [idrāk] Bir nesneyi görmeğe dahi derler; tekülu: إِذَا رَأَيْتَهُ بِبَصَرِي Ve

إِذْرَاكٌ [idrāk] Meyve erişmeğe dahi derler; yukālu: أَذْرَكَ الثَّمْرُ إِذَا بَلَغَ Ve bir nesne nihāyet bulmağa dahi derler; yekülüne: أَذْرَكَ الدَّقِيقُ بِمَعْنَى فَنِي

الْإِسْتِذْرَاكُ [el-istidrāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zāyī' olan nesneyi yerine getirmek.

التَّدَارُكُ [et-tedāruk] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ile) Bi-ma'nāhu; tekülu: مَا اسْتَدْرَكْتُ مَا فَاتَ وَتَدَارَكْتُهُ بِمَعْنَى

تَدَارُكٌ [tedāruk] Kavmin āhiri evveline erişmeğe dahi derler; yukālu: تَدَارَكَ الْقَوْمُ إِذَا تَلَاخَفُوا أَي لَحِقَ آخِرُهُمْ أَوَّلُهُمْ Ve mutlakan لُحُوقٌ [luhūk] ma'nāsına da gelir; yukālu: تَدَارَكَ الثَّرْيَانُ إِذَا أَذْرَكَ ثَرَى الْمَطْرِ ثَرَى الْأَرْضِ Ya'nī yağmurun nemi yerin nemine vāsıl oldu, yağmur ka'r-ı zemīne te'sir etmekle.

الإِذْرَاكُ [el-iddirāk] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Kezālik birbirine erişmek ma'nāsındadır. Kālallāhu ta'ālā: ﴿حَتَّى إِذَا أَدْرَكُوا فِيهَا جَمِيعًا﴾ (الأعراف 38) Ve bunun aslı تَدَارَكُوا idi, tā dāl'da idgām olunup evveline ibtidā için hemze getirildi.

دَرَاكٌ [derāki] (dāl'ın fethi vekāf'ın kesri üzere bināsı ile) Fi'l-i emrin ismidir, أَذْرَكَ ma'nāsına; kāf meksür oldu, zīrā hakkı sakin olmağı emr için.

الدَّرِيكَةُ [ed-deriket] (dāl'ın fethi ve

rā'nın kesri ve meddiyle) طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] ma'nāsındadır. Ve طَرِيدَةٌ [ṭarīdet] sürülen sayda ve serika olunan deveye derler.

الدَّرَكُ [ed-derek] (fethateynle) Şol ip pāresidir ki kuyu ipinin kovadan cānibe olan ucuna bağlarlar, kuyu ipi ıslanıp çürümesin diye. Ve

دَرَكَ [derek] ضَمَانٌ [ḍamān]a dahi derler, تَبِعَةٌ [tebi'at] ma'nāsına. Tahrīk ve teskīn cā'izdir; yukālu: مَا لِحِقِّكَ مِنْ دَرَكَ فَعَلَيْ خَلَاصُهُ. Ve

دَرَكَ [derek] Cehennemin āhir tabakasına derler.

الدَّرَكُ [ed-derk] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Cehennemin aşağı tabakası; fethateynle dahi lügattır, 'alā-mā merre. Ve

دَرَكَ [derk] ضَمَانٌ [ḍamān]a dahi derler; fethateynle dahi lügattır, 'alā-mā mazā.

الدَّرَاكُ [ed-dirāk] (dāl'ın kesriyle) Birbiri ardınca müteväliyen çağırmaq; yukālu: دَارَكَ الرَّجُلُ صَوْتَهُ إِذَا تَابَعُهُ. Ve

دِرَاكٌ [dirāk] Bir kelbin dahi ismidir. Ve du'ā-i 'aleyhde وَلَا تَارَكَ وَلَا دَارَكَ. derler, mecmū'u bir ma'nāyadır.

مُدْرِكَةٌ [Mudriket] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) 'Amr b. İlyās b. Muḍar'ın lakabıdır. Ve lakab-ı mezbūru 'Amr'ın babası vaz' etmişti, deveye eriştiği için.

الدَّرَاكُ [ed-derrāk] (dāl'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Kesrū'l-idrāk olan kimse. Ve gāh olur فَعَالَ [fa'al], أَفْعَلَ يُفْعَلُ, den dahi gelir, pes 'Arabların حَسَّاسَ دَرَكَ dedikleri yā lügattır yāhūd حَسَّاسَ [ḥassās]a izdivācdır.

[د ر م ك]

الدَّرْمَكُ [ed-dermek] ('alā-vezni جَعْفَرُ

[ca'fer]) Ak buğday unu, دَقِيقُ الْحَوَازَى ma'nāsına, ḥā-i mühmelenin zammı ve vāv'ın teşdidi ve elifin kasrıyla.

[د ر ن ك]

الدَّرْنُوكُ [ed-durnūk] (dāl'ın ve nūn'un zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bisāttan bir nev'edir ki etrafında saçakları vardır, gāh olur deve derisi ona teşbīh olunur.

الدَّرَانِيكُ [ed-derānīk] (dāl'ın fethi ve rā'nın fethi ve eliften sonra nūn'un kesri ve meddiyle) دُرْنُوكُ [durnūk]un cem'idir.

[د ع ك]

الدَّعْكَ [ed-da'k] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ovmak, دَلَّكَ [delk] gibidir veznen ve ma'nen; tekūlu: دَعَكْتُ الْأَدِيمَ وَالْحَضَمَ إِذَا لَيْتَنَهُ

التَّدَاغُكُ [et-tedā'uk] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ile) İki kimse birbiriyle lecc ve 'inād edişmek harbde.

الدَّعِيكُ [ed-de'ik] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Lecc ve 'inād sāhibi olan kimse.

الدَّعْكَةُ [ed-da'ket] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Deve sürüsünden bir bölüktür, دَعَقَةٌ [da'kat] ma'nāsında lügattır.

[د ك ك]

الدَّكُّ [ed-dekk] (dāl'ın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Dövmek, دَقَّ [da'k] ma'nāsına; tekūlu: دَكَّكَتُ الشَّيْءَ أَذَكَّهُ دَكًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبْتَهُ وَكَسَرْتَهُ حَتَّى سَوَّيْتَهُ بِالْأَرْضِ. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَدَكَّنَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ (الحاقه 14) Ve Aḥfeş eyitti: دَكَّ [dekk] yerin kendiden 'ibārettir.

الدُّكُوكُ [ed-dukūk] (zameteynle) Cem'idir, kālallāhu ta'ālā: ﴿جَعَلَهُ دَكًّا﴾ (الأعراف 143) Ve ihtimāldir ki دَكًّا masdar ola, zīrā vaktā ki جَعَلَهُ dediye güyā

ki demiş olur ve vaktā ki ‘akibince
دَكَّا denildiye d_kā mesābesinde olur
yāhūd دَكَّا den murād دَكَّا demektir, muzāf
mahzūftur. Ve ba‘zılar meddiyle kırā‘at
edip “جَعَلَهُ دَكَّاءَ” dedi, جَعَلَهُ دَكَّاءَ
takdirinde, zīrā جَبَلٌ müzekkerdir, دَكَّاءَ ona sıfat
olmaz, اَرْضٌ takdirinden lābüddür. Ve

دَكٌّ [dekk] Kuyuyu toprakla örtmeğe dahi
derler; yukālu: دَكَّكَتِ الرَّيْحَانَةَ إِذَا دَفَنَتْهُ بِالْأَثْرَابِ

الدَّمْدُوكُ [el-medkūk] (mīm’in ve kāf’in
zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki onu
hum mā şikest etmiş ola; yukālu: دَكُّ الرَّجُلِ
عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْمُوكٌ

الدَّكْدُوكُ [et-tedekduk] (‘ala-vezni [et-
tezelzul]) Dağlar kiçirek tepeler olmak;
yukālu: [Ve] تَدَكَّدَكَتِ الْجِبَالُ إِذَا صَارَتْ دَكَّاءَاتٍ
الدَّكَّاءَاتُ [ed-dekkāvāt] dāl’in fethi vekāf’in
teşdidiyle şol hurde tepelerdir ki balçıktan
ola. Ve hörgücü olmayan develere dahi
derler.

الدَّكَّاءُ [ed-dekkā] (dāl’in fethi ve kāf’in
teşdidi ve elifin meddiyle) Vāhidi, kiçirek
tepe ma‘nāsına. Ve şol nāka ma‘nāsına ki
hörgücü olmağa.

الدُّكُّ [ed-dukk] (dāl’in zammı ile)
Cem‘i, دَكَّاءَاتٍ [dekkāvāt] olduğu gibi
حَمْرَاءٍ [ḥamrā]ın حُمُرٍ [ḥumr] ile
[ḥamrāvāt] cem‘i olduğu gibi. Ve

دُكٌّ [dukk] Alçak dağa dahi derler. Ve

دُكٌّ [dukk] Yere yakın olup arkası yassı
olan atlara dahi derler.

الدِّكَّةُ [ed-dikeket] (dāl’in kesri vekāf’in
fethiyle) Cem‘i, جِحْرٌ [cuḥr] ile جِحْرَةٌ
[ciḥaret] gibi.

الْدَكْدَكُ [el-edekk] (fethateynle) vāhidi, zikr
olunan sıfat üzere olan at ma‘nāsına.

الْمِدَكُّ [el-midekk] (mīm’in kesri ve dāl’in

fethi ile) Kavī olup yere berk basan kimse;
tekūlu: رَجُلٌ مِدَكٌّ إِذَا كَانَ قَوِيًّا شَدِيدَ الوَطْءِ لِلْأَرْضِ
الْمَدَكَّةُ [el-medekket] (mīm’in ve dāl’in
fethiyle) Şol cāriyedir ki işe kavī ola.

الدَّكْدَاكُ [ed-dekdāk] (dāl’in fethi vekāf’in
sükūnuyla) Şol kavmdir ki yere muttasıl
olup ref‘le mürtefī‘ olmaya. Ve fi’l-hadīsi:
”أَنَّهُ سَأَلَ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ مَثَلِهِ فَقَالَ سَهْلٌ وَدَكْدَاكٌ
وَسَلَّمَ وَأَرَاكَ“

الدَّكَادِكُ [ed-dekādik] (dāl-ı evvelin fethi ve
sānīnin kesri ile) Cem‘i.

الدَّكَادِكُ [ed-dekādik] (dāl-ı evvelin
kezālik fethi ve sānīnin kesri ve meddiyle)
Kezālik cem‘i.

الدَّكَّةُ [ed-dekket] (dāl’in fethi ile) دُكَّانٌ
[dukkān] ki onda otururlar.

الدُّكَّانُ [ed-dukkān] (dāl’in zammı ile)
Bi-ma‘nāhā.

[د ل ك]

الدَّلْكُ [ed-delk] (dāl’in fethi ve lām’in
sükūnuyla) Ovmak, māliden ma‘nāsına;
tekūlu: دَلَّكَتِ الشَّيْءَ بِيَدِي أَذْلُكُهُ دَلْكًا مِنَ الْبَابِ
الأَوَّلِ

الدُّلُوكُ [ed-dulūk] (zameteynle) Gün
zevāle varmak; yukālu: دَلَّكَتِ الشَّمْسُ دُلُوكًا إِذَا
﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِلدُّلُوكِ الشَّمْسِ﴾ (الإسراء 78)
Ve ba‘zılar eyitti: دُلُوكٌ شَمْسٍ Ve
[dulūku şems] gurūb-ı şems ma‘nāsınadır.

الْمُدَاكَّةُ [el-mudāleket] (mīm’in zammı
ve lām’in fethiyle) Bir kimsenin hakkın
eğlendirip vermemek; yukālu: دَالِكُ الرَّجُلِ
عَرِيْمَةٌ أَيْ مَا طَلَّهُ Ve Ḥāsen’den su‘āl olunup
نَعَمْ إِذَا كَانَ أَيْدَالِكُ الرَّجُلِ افْرَأْتَهُ
Ve مُلْفَحًا يَعْنِي بِالْمَهْرِ

الدَّلُّوكُ [ed-delūk] (dāl’in fethi ve lām’in
zammı ve meddiyle) Şol nesnedir ki be-

dene sürerler gerek tīb olsun gerek gayr nesne olsun.

الدَّلِيكُ [ed-delīk] (dāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol topraktır ki onu yel savurur. Ve

دَلِيكُ [delīk] Şol ta'āma derler ki kaymakla hurmādan ederler, tirit gibi. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki o lisān-ı Fārisīde çengāl-hāst dedikleri ta'āmdır ki ona omaç ve yağcumur derler.

التَّدَلُّكُ [et-tedelluk] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse kendi cesedin ovmak; yukālu: تَدَلَّكَ الرَّجُلُ إِذَا ذَكَكَ جَسَدَهُ عِنْدَ الْإِغْتِسَالِ

الْمَدْلُوكُ [el-medlūk] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Elmacığı yüksek olmayan at; yukālu: فَرَسٌ مَدْلُوكٌ الْحَجَبَةُ إِذَا فَرَسَ مَدْلُوكٌ الْحَجَبَةَ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِحَجَبَتِهِ إِشْرَافٌ Ve حَجَبَةٌ [ḥacebet] atın böğrüne karīb yerde olan sivri kemiktir ki ona elmacık derler.

[د ل ع ك]

الدَّلْعُكُ [el-del'ak] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Şol nākadır ki fermüde ve sölpük ola.

[د م ك]

الدَّمُوكُ [ed-demūk] (dāl'ın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şol bekredir ki derūnda sür'at üzere ola. Ve her hareketi serīc olana دَمُوكُ [demūk] derler; yukālu: رَحَى دَمُوكُ أَي سَرِيْعَةُ الطَّحْنِ Ve

دَمُوكُ [Demūk] Bir atın ismidir.

الدَّمَكُ [ed-demk] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Tavşan seğirtmesinin esra'ı ki nihāyet-i makdūru ola.

الدَّمُوكُ [ed-dumūk] (zammeteynle) Bir nesne düz ve sıyrıncak ola; yukālu: دَمَكُ الشَّيْءُ يَدْمُوكُ دَمُوكًا مِّنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ أَمْلَسَ

الدَّامِكَةُ [ed-dāmiket] (mīm'in kesriyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına; yukālu: أَصَابَتْهُمْ دَامِكَةٌ مِّنْ دَوَامِكِ الدَّهْرِ أَي ذَاهِيَتِهِ

الْمِدْمَكُ [el-midmek] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin fethiyle) Şol ağaçtır ki ekmekçiler onunla ekmek hamurun açar.

الْمِدْمَاكُ [el-midmāk] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin fethi ve meddiyle) Binānın bir kuru ya'nī taşlarının bir sırası.

الدَّمَمَكَمُكُ [ed-demekmek] (fethateynle ve mīm-i sānīnin dahi fethiyle) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu: رَحَى دَمَمَكَمَكٌ أَي شَدِيدَةٌ الطَّحْنِ

[د م ل ك]

الْمُدْمَلَكُ [el-mudemlek] (mīm'in zammı ve dāl'ın ve lām'ın fethiyle) Sıyrıncak ve müdevver olan temren; yukālu: نَضَلَّ مُدْمَلَكٌ إِذَا كَانَ أَمْلَسَ مُدْوَرًّا

الدَّمْلَكَةُ [ed-demleket] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Müdevver ve düz kılmak.

التَّدْمَلُكُ [et-tedemluk] ('alā-vezni التَّدْخُرُجُ [et-tedahruc]) Müdevver ve düz olmak; tekūlu: دَمَلَكْتُ الشَّيْءَ فَتَدْمَلَكُ

الْمُدْمَلُوكُ [el-mudemlek] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Müdevver olan nesne; yukālu: حَافِرٌ مُدْمَلُوكٌ فَهُوَ مِثْلُ مُدْمَلِيقٍ وَمُدْمَلِجٍ وَزُنًا وَمَعْنَى

الدَّمْلُوكُ [ed-dumlūk] (dāl'ın ve lām'ın zammı ve mīm'in mā-beyninde sükūnuyla) Değirmi taş, hacer-i müdevver ma'nāsına.

[د و ك]

الدَّوْكُ [ed-devk] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dövüp yumuşatmak, سَحَقْتُ [saḥq] ma'nāsına.

الْمَدَاكُ [el-medāk] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: ذَاكَ الطَّبِيبِ يَدُوْكُهُ دَوْكًا وَمَدَاكًا

إِذَا سَحَقَهُ ve

مَدَاكُ [medāk] Kezâlik şol taşa derler ki üzerinde tîb döverler. Ve

دَوَكُ [devk] Halk birbirine karışıp seyrân ve devrân etmeğe dahi derler; yukâlu: بَاتَ الْقَوْمُ يَدْوُكُونَ دَوَكًا إِذَا بَاتُوا فِي اخْتِلَاطٍ وَدَوْرَانٍ

أَلْمِدْوَكُ [el-midvek] (mîm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Şol taştır ki onunla tîb döverler.

أَلدَّوَكَةُ [ed-devket] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Husümet ve şerr.

أَلدُّوَكَةُ [ed-düket] (dāl'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nahâ; yukâlu: وَقَعُوا فِي دَوَكَةٍ دَوُوكَةٍ أَيِ خُصُومَةٍ وَشَرِّ

أَلتَّدَاوَكُ [et-tedāvuk] (tā'nın fethi ve vāv'nı zammı ile) Birkaç kimse harbde birbirine müzâyakat vermek; yukâlu: إِذَا تَدَاوَكَ الْقَوْمُ إِذَا تَصَايَقُوا فِي حَرْبٍ أَوْ شَرِّ

[د ه ك]

أَلدَّهْكُ [ed-dehk] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir nesneyi ufatıp öğütme. İbnu'l-A'râbî rivâyeti üzere; yukâlu: دَهَكَ الشَّيْءُ يَدْهَكُ دَهْكَاً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَحَنَهُ وَكَسَرَهُ

أَلدَّهْوَكُ [ed-dehük] (dāl'ın fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Öğütücü âlet.

أَلدَّهْكُ [ed-duhuk] (zammateynle) Cem'î, öğütecek âletler ma'nāsına.

[د و ك]

أَلدِّدِيكُ [ed-dīk] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Horoz ki ma'rûftur.

أَلدِّدِيكَةُ [ed-diyeket] (dāl'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'î, horozlar ma'nāsına.

أَلدُّدِيوَكُ [ed-duyūk] (zammateynle) Kezâlik cem'î, vallâhu a'lemu.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ك]

أَلرَّبْكُ [er-rebk] (rā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi karıştırmak; tekülü: وَرَبَّكْتُ الشَّيْءَ أَرْبِكُهُ رَبِّكًا إِذَا خَلَطْتَهُ Ve

رَبْكُ [rebk] Tiridi islâh etmeğe dahi derler.

أَلْإِرْتِبَاكُ [el-irtibāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Karışmak; tekülü: إِذَا رَبَّكْتُهُ فَارْتَبِكَ إِذَا خَلَطْتَهُ Ve

إِرْتِبَاكُ [irtibāk] Bir işe doluşup halâs bulmamağa da derler; tekülü: إِزْتَبَكَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَسَبَ فِيهِ وَلَمْ يَكِدْ يَتَخَلَّصْ مِنْهُ

أَلرَّبِيكَةُ [er-rebīket] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol hurmâdır ki yağla ve keşkle halt olunup حَيْسٌ [hays]tan sonra rakîk kılınır. Ve حَيْسٌ [hays] dahi hurmâyıla ve yağla ve keşkle olur, lâkin ziyâde halt ve terkîb olunmaz. Ve Dubeyriyye nâm kimse eyitti: رَبِيكَةُ [rebīket] unla keşkten olur, üzerine rubbla halt olunmuş yağ dökülmekle. Ve fi'l-meseli: “غَرْتَانُ فَارْبِكُوا لَهُ” Ve bu meselin aslı budur ki bir a'râbî yabandan ehli katına geldikte ona bir veledi dünyâya gelmekle beşâret haberi verdiklerinde eyitti: مَا أَضْنَعُ بِهِ أَأَكُلُهُ أَمْ أَشْرَبُهُ ya'nî “Veled-i müsâfirî ekle mi yâhūd şürble mi ri'âyet edelim?” dedikte zevcesi eyitti: “غَرْتَانُ فَارْبِكُوا لَهُ” Ya'nî “Aç! ancak onu رَبِيكَةُ [rebīket] ile doyurun” dedi. Vaktâ ki a'râbînin karnı doydı, “كَيْفَ الطَّلَا وَأَفُهُ” dedi ya'nî “Sabî ile anasının hâli nedir?” dedi.

[ر ت ك]

أَلرَّتْكَانُ [er-retekân] (fethateynle) Deve yorgalarken adımın birbirine karîb atmak. Pes رَّتْكَانُ [retekân] deveden gayrıda

isti'māl olunmaz.

الرَّوْتُكُ [er-retk] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَوْتُكَ يَرْوْتُكَ رَوْتًا وَرَوْتَكُنَا

الْإِرْتَاكُ [el-irtāk] (hemzenin kesri ile) Deveye zikr olunan yürümeği ettirmek; yukālu: أَرْتَكُهُ صَاحِبُهُ

[ر ك ك]

الرَّوْكُ [er-rekk] (rā'nın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Mahbūsun elin boynuna demirmek; tekūlu: رَوَّكْتُ الْغُلَّ فِي عُنُقِهِ أَرْوَكُهُ رَوًّا Ve مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَّتْ يَدُهُ إِلَى عُنُقِهِ

رَكُّ [rekk] Bir kimsenin günāhı boynuna yükletmeğe dahi derler; tekūlu: رَوَّكْتُ الذَّنْبَ فِي عُنُقِهِ إِذَا أَلْزَمْتَهُ إِيَّاهُ

رَكٌّ [rekk] Bir nesnenin bir mikdārın bir mikdārı üzere bırakmağa dahi derler; tekūlu: رَوَّكْتُ الشَّيْءَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ إِذَا طَرَحْتَهُ Ve

رَكٌّ [rek] Bir nesne za'f olmağa da derler; yukālu: رَوَّكْتُ الشَّيْءَ إِذَا رَقَّ وَضَعْفٌ إِقْطَعُهُ مِنْ حَيْثُ رَكَّ أَيُّ مِنْ حَيْثُ صَغَفَ وَالْعَامَّةُ تَقُولُ مِنْ حَيْثُ رَقَّ

الرَّيْكُ [er-rikk] (rā'nın kesriyle) Za'f olan yağmur.

الرَّيْكَاتُ [er-rikāk] (rā'nın kesriyle) Cem'i, za'f yağmurlar ma'nāsına.

الْإِرْكَاتُ [el-irkāk] (hemzenin kesriyle) Za'f yağmur yağdırmak; yukālu: أَرَكَّتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِالرَّيْكِ وَأَرَكَّتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الرَّيْكَاتُ [er-rekīk] (rā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Za'f ma'nāsına; yukālu: تَوَبَّ رَيْبُكَ الشُّجَّحِ

الْإِسْتِرْكَاتُ [el-istirkāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi za'f 'add etmek; yukālu: إِسْتَرَكْتُهُ إِذَا اسْتَضَعَفْتُهُ

الرَّكَاتَةُ [er-rekāket] (rā'nın fethi vekāf'ın tahfifiyle) Şol kimsedir ki ehli üzere gay-ret çekmeye. Ve fi'l-hadisi: "أَنَّهُ لَعَنَ الرَّكَاتَةَ" Ya'nī bī-hamiyyet olanlara la'n etti.

رَكَتٌ [Rekek] (fethateynle) Bir suyun ismidir. Aşma'ī eyitti: Ba'zı eş'arda رَكَتٌ vāki' olmuştur ki idgāmla zarūret içindir, aslı رَكٌّ tır, zīrā رَكَتٌ vāki' olduğu eş'ardan ba'zın zikr ederken bir a'rābīye رَكَتٌ nedir diye su'āl ettiğimde eyitti: Buraya karīb bir su vardır, ona رَكٌّ [Rekk] derler dedi.

الْمُرْتَكُ [el-murtekk] (mīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla ve tā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki ziyāde mest olduğundan kelāmı mütemeyyiz olmamağın fehm olunmaya.

الرَّوْكَرَاكَةُ [er-rekrāket] (rā'nın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki sağrısı ve uylukları 'azīm ola.

الرُّوْكِيُّ [er-rukkā] (rā'nın zammı vekāf'ın teşdidiyle ve elifin kasrıyla فُرُكِيُّ [fu'lā] vezni üzere) Şol yağdır ki tiz eriye. Ve fi'l-meseli: "شَحْمَةُ الرُّوْكِيِّ" Bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki refikinin mühimmine bulunmada pāyidār olmaya.

الرَّوْكَوْكُ [el-merkūk] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Şol kırbaya derler ki mu'ālece olunup islāh oluna.

[ر م ك]

الرُّمُوكُ [er-rumūk] (zammeteynle) Bir makāmda mukīm olmak; tekūlu: رَمَكْتُ بِالْمَكَانِ يَرْمُوكُ رُمُوكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْإِرْمَاكُ [el-irmāk] (hemzenin kesriyle) Mukīm kılmak; tekūlu: أَرَمَكْتُهُ أَنَا

الرَّوْمَكَةُ [er-remeket] (fethateynle) Beygir kısmının mü'ennesi, yund ma'nāsına.

الرَّيْمَاكُ [er-rimāk] (rā'nın kesriyle) Cem'i,

yundlar ma'nāsına.

الرُّومَكَاتُ [er-remekāt] (fethateynle) Kezālik cem'i.

الرُّومَاكُ [el-ermāk] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i, Ferrā rivāyeti üzere, ثَمَارٌ [šimār] ile أَمْمَارٌ [ešmār] gibi.

الرُّوَامِكُ [er-rāmik] (mīm'in kesri ile) ve

الرُّوَامِكُ [er-rāmek] (mīm'in fethiyle) Bunlar şol siyāh nesneye itlāk olunur ki miske katarlar, ke-mā käle: "الرُّومِكُ قَدْ يَسْتَصْحَبُ الرُّوَامِكَا"

الرُّومَكَةُ [er-rumket] (rā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Deve renklerinden bir renktir. Ebū 'Ubeyd eyitti: **الرُّومَكُ** [el-ermek] hemzenin ve mīm'in fethiyle şol devedir ki onun doruluğu gālib olup siyāha mā'il ola; yukālu: جَمَلٌ رُّومَكُ

الرُّومَكَاءُ [er-remkā] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ رُّومَكَاءُ

الرُّومِكَاكُ [el-irmikāk] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Deve zikr olunan elvān üzere olmak; yukālu: إِزْمَكُ الْبُعَيْرِ إِزْمِكَاكَا

يَرْمُوكُ [Yermūk] (yā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve mīm'in zammı ve meddiyle) Nāhiye-i Şām'da bir mevzi'in ismidir. يَوْمٌ يَرْمُوكُ [yevmu'l-Yermūk] dedikleri zikr olunan mevzi'e nazarandır.

[ر ه ك]

الرُّهْوُوكُ [et-terehvuk] (fethateynle ve vāv'ın zammı ile) Yürürken mevc vurur gibi yürümektir; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ بِرُّهْوُوكُ كَأَنَّهُ يَمْوُجُ فِي مَسِينَتِهِ

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّيِّ)

[ز ح ك]

الرُّزْحُوكُ [ez-zaḥk] (zā'nın fethi ve hā-ı mühmelenin sükūnuyla) Deve yorulmak; yukālu: زَحَكَ بَعِيرُهُ إِذَا أَعْيَا

الرُّزْحَاكُ [el-izḥāk] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarı yorulmak; yukālu: أَرْحَكَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَتْ دَابَّتُهُ مِثْلَ أَرْحَفَ

[ز ع ك]

الرُّزْعُوكُ [el-ez'akkā] (hemzenin ve 'ayn-ı mühmelenin fethi vekāf'ın teşdidiyle) Kasir olup bed-tab' olan kimse.

الرُّزْعُوكُ [ez-zu'kūk] (zā'nın vekāf'ın zammı ve 'ayn-ı mühmelenin mā-beynde sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

رُزْعُوكُ [zu'kūk] Devenin semiz olanına dahi derler.

الرُّزْعَايِكُ [ez-ze'ākik] (zā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, semiz develer ma'nāsına.

الرُّزْعَاكُ [ez-ze'ākik] (zā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i.

[ز ك ك]

الرُّزَيْكُ [ez-zekik] (zā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Karışık yürümek, مَشْيٌ مَشِيٌّ ma'nāsına.

الرُّزْكُ [ez-zekk] (zā'nın fethi vekāf'ın teşdidiyle) ve

الرُّزْكُوكُ [ez-zukūk] (zammateynle) Bunun ikisi de salını salını yürümektir; yukālu: زَكُّ الدُّرَّاجَةِ كَمَا يُقَالُ زَافَتِ الْحَمَامَةُ دُرَّاجَةٌ [durrācet] dāl'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle turaç dedikleri kuştur. Ve

زَكَّ [zekk] Arık kimseye dahi derler.

الرُّكَازُ [ez-zukāzik] (zā'nın zammı vekāf'ın tahtifî ve zā-i sāniyenin kesriyle) Mezmûm olup kalîlü'l-ıraz olan kimse.

[ز م ك]

الرِّمَكِيُّ [ez-zimikkā] (zā'nın ve mīm'in kesri ve kâf'ın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Kuşun kuyruğu bittiği yer, زِمَجِي [zimiccā] gibidir veznen ve ma'nen.

[ز ن ك]

الرُّوَنُكُ [ez-zevennek] (fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Kasîrû'l-kāme olup mezmûm olan kimse.

الرُّوَنَزُكُ [ez-zevenzek] (fethateynle ve zā-i sāninin dahi fethiyle) Zikr olunan ma'nâda gāh olur isti'māl olunur.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب ك]

السَّبِكُ [es-sebk] (sīn'in fethi ve bā'nın sükunuyla) Gümüşü yā gayrı nesneyi eritmek; tekülü: سَبَكْتُ الْفِضَّةَ وَغَيْرَهَا أُسْبِكُهَا سَبْكَاً مِنْ أُنْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُذْبَتَهَا

السَّبِيكَةُ [es-sebiket] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Eriyen gümüş.

السَّبَائِكُ [es-sebā'ik] (sīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i, erimiş gümüşler ma'nāsına.

السُّنْبُكُ [es-sunbuk] (sīn'in ve bā'nın zammı ve mā-beyninde nūn'un sükunuyla) Bütün tırnaklı davarın tırnağının kenārının mukaddemidir.

السَّنَابِكُ [es-senābik] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, tırnak kenārları ma'nāsına. Ve fi'l-hadîsi: "تُخْرِجُكُمْ الرُّومُ مِنْهَا كَفْرًا كَفْرًا إِلَى سُنْبِكِ مِنَ الْأَرْضِ" Şām'a rāci'dir ve كَفْرٌ [kefr]kâf'ın fethiyle karye ma'nāsınadır. Ve maksūd ihrāc olunan mahallin gılzatında ve killeti hayrında سُنْبُكٌ [sunbuk]e teşbîhtir.

[س ح ك]

الْإِسْحَنْكَاءُ [el-ishinkāk] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Gece karanu olmak; yukālu: إِسْحَنْكَاءُ اللَّيْلِ إِذَا أَظْلَمَ

الْمُسْحَنْكِيكُ [el-muşhankik] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Ziyāde kara olan nesne; yukālu: شَعْرٌ مُسْحَنْكِيكٌ أَيُّ شَدِيدُ السَّوَادِ

[س د ك]

السَّدَكُ [es-sedek] (fethateynle) Lüzüm ma'nāsına; yukālu: سَدِكُ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا

لَرْمَهُ

[س ف ك]

السَّفْكُ [es-sefk] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Dökmek; tekūlu: سَفَكْتُ الدَّمَ وَالْدَّفْعَ إِذَا هَرَفْتَهُ

السَّفَاكُ [es-seffāk] (sīn'in fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Kelāma kâdir olan kimse, سَفَّاحٌ [seffāh] ma'nāsına.

[س ك ك]

السَّكُّ [es-sekk] (sīn'in fethi vekāf'ın teşdīdiyle) Mismār, mīh ma'nāsına.

السِّكَاكُ [es-sikāk] (sīn'in kesriyle) Cem'i, mismārlar ma'nāsına. Ve

سَكٌّ [sekk] Halkaları dar olan zırha dahi derler. Ve

سَكٌّ [sekk] Kapı eşiğine yassı demir mīhlamağa dahi derler, تَضْيِيبُ الْبَابِ ma'nāsına. Ve

سَكٌّ [sekk] Kulağı dibinden kesmeğe dahi derler; yukālu: سَكَّهُ يَسْكُهُ إِذَا اضْطَلَمَ أُذُنَيْهِ Ve

سَكٌّ [sekk] Līnet üzere olmağa dahi derler; yukālu: هُوَ يَسْكُ سَكًّا إِذَا رَقَّ مَا يَجِيءُ مِنْهُ مِنَ الْغَائِطِ

السَّكِّي [es-sekkiyy] (sīn'in fethi vekāf'ın ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik mīh ma'nāsınadır, سَكٌّ [sekk] gibi. Şey kendine nisbet olur, دَوِّيٌّ [devv]le [devviyy] gibi ki دَوٌّ [devv] dāl-ı mühmenin fethiyle berriyye ma'nāsınadır. Ve دَوِّيٌّ [devviyy] dahi yā-yı müşeddede ile kezālik zikr olunan ma'nāyadır.

السَّكْكُ [es-sekek] (sīn'in ve kâf'ın fethiyle) Kulak küçük olmak.

السَّكَّاءُ [es-sekkā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Kulağı küçük olan kimse; yukālu: كُلُّ سَكَّاءٍ تَبِيضٌ وَكُلُّ شَرْفَاءٍ تَلْدُ Ve سَكَّاءٌ [sekkā]dan murād kulağı olmayandır.

Ve شَرْفَاءٌ [şerfā]dan murād kulağı olandır egerçi kulağı yarık dahi olursa. Ve بَيِّضٌ [beyḍ] yumurtlamak ma'nāsınadır.

الْإِسْتِكَاكُ [el-istikāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kulak sağır olup kulak deliği dar olmak; yukālu: إِسْتَكَّتْ مَسَامِعُهُ أَيَّ صَمَّتْ وَصَافَتْ Ve otlar ziyāde kesretinden birbirine sarılmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَكَّ [ḥaşāş] Ve النَّبْتُ إِذَا التَّبْتُ وَأَنْسَدَّ خَصَاصُهُ ḥā-i mu'ceme ve şād-ı mühmele ile aralığa derler, ḥılāl ma'nāsına.

السِّكَّةُ [es-sikket] (sīn'in kesriyle) Şol demirdir ki çiftçiler onunla yer sürerler ki ehl-i zirā'at ona saban demiri derler. Ve

سِكَّةٌ [sikket] Hurmā karaklarına derler ki yol yol dikilmiş ola; ve minhu kavluhum: مُهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ Ve خَيْرُ الْمَالِ مُهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ أَوْ سِكَّةٌ مَأْمُورَةٌ [muhret me'müret] keşirü'n-nitāc olan at dölüne derler. Ve مَأْبُونٌ [me'būn] erkek hurmā asılıp ıslāh olunan hurmā ağacına derler. Ve Aşma'eyitti: سِكَّةٌ [sikket] ile murād Arabların bu kelāmında saban demiridir ve مَأْبُونٌ [me'būn] ile murād ıslāh olunmuş demirdir. Ve maksūd mālın hayr-lısı yā nitāc yāhūd zer'dir demektir. Ve

سِكَّةٌ [sikket] Sokağa dahi derler. Ve

سِكَّةٌ [sikket] Akçenin yüzünde olan nakşa dahi derler.

السُّكُّ [es-sukk] (sīn'in zammı ile) şol kuyudur ki ağzından dibine varınca dar ola, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve akreb yuvasına dahi سُكٌّ [sukk] derler. Ve

سُكٌّ [sukk] Kezālik tıbden bir nev'dir.

السُّكَّاكُ [es-sukāk] (sīn'in zammı ile) ve

السُّكَّاكَةُ [es-sukāket] (kezālik zamm-ı sīn'le) Şol havādır ki gök yüzüne mülākī ola; ve minhu kavluhum: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ وَلَوْ

السَّكَّاسِكُ [es-Sekāsik] (sīn-i evvelin fethi ve sīn-i sānīnin kesriyle) Yemen'den bir kabīlenin babası adıdır ki o Sekāsik b. Vā'ile b. Hīmyer b. Sebe'dir.

السَّكَّاسِكِيُّ [es-Seksekiyy] (sīn'lerin fethi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) سَكَّاسِكُ [Sekāsik]e mensūb olan kimse.

[س ل ك]

السِّلْكُ [es-silk] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) İplik, hayt ma'nāsına.

السَّلْكُ [es-selk] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Masdardır, bir nesneyi idhāl etmek ma'nāsına.

الْإِنْسِلَاكُ [el-insilāk] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Dāhil olmak; tekūlu: سَلَكْتُ الشَّيْءَ Ve minhu kav-luhu ta'ālā: ﴿كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ﴾ (الشعراء 200)

الْإِسْلَاكُ [el-islāk] (hemzenin kesriyle) Zikir olunan ma'nāda lügattır; tekūlu: أَسْلَكْتُهُ فِيهِ إِذَا أَدْخَلْتُهُ فِيهِ

السُّلْكُ [es-sulk] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) Keklik yavrusu.

السُّلْكَةُ [el-sulket] (sīn'in zammı ve kezālik lām'ın fethiyle) Mü'ennesi.

السِّلْكَانُ [es-silkān] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Cem'i, keklik yavruları صُرِدَّ [şured]le صِرْدَانٌ [şirdān] gibi.

سُلَيْكُ [Suleyk] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Bir recülün ismidir, ehl-i ta'addīden ki ona الْمَقَانِبُ [Suleyku'l-Mekānib] derlerdi. Vālidesinin adı سُلْكَةُ [Suleket] olup مَقَانِبُ [mekānib] cemā'at-i nās ma'nāsına olduğu için.

السُّلْكِيُّ [es-sulkā] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol dürtmektir ki doğru olup muvāceheden ola; yukālu: طَغَنَةُ سُلْكِي إِذَا كَانَتْ مُسْتَقِيمَةً تَلْقَاءَ وَجْهِهِ

[س م ك]

السَّمْكُ [es-semk] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yüceltmek, ref' ma'nāsına; yukālu: سَمَكَ اللهُ السَّمَاءَ سَمَكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهَا Ve

سَمَكُ الْبَيْتِ [semku'l-beyt] Evin sakfına derler.

السُّمُوكُ [es-sumūk] (zammateynle) Yücelmek, irtifā' ma'nāsına; yukālu: سَمَكَ سُمُوكًا إِذَا ازْتَفَعَ Ve السُّمُوكُ [sumūk] سَمَكُ [semek]in cem'i dahi gelir, balıklar ma'nāsına.

السَّامِكُ [es-sāmik] (mīm'in kesriyle) Yüce ma'nāsına; yukālu: سَنَامٌ سَامِكٌ تَامِكٌ أَيْ عَالٍ Ve سَنَامٌ [senām] Deve hörgücüne derler.

الْمَسْمُوكَاتُ [el-mesmūkāt] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ve meddiyle) Gökler, semāvāt ma'nāsına; ve yukālu: أُسْمِكُ فِي الرَّيْمِ Ve رَيْمٌ [reym] rā-i mühmelenin fethi ve yā'nın sükūnuyla derece ma'nāsınadır.

الْمِسْمَاكُ [el-mismāk] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol hayme ağacıdır ki hayme onunla irtifā' bulur.

السِّمَّاكَانُ [es-Simākān] (sīn'in kesri ve mīm'in tahfifiyle) İki berrāk yıldızdır ki birine Simāk-ı a'zel derler ki menāzil-i kamerdendir ve birine dahi Simāk-ı rāmiḥ derler ki menāzil-i kamerden değildir. Ba'zılar eyitti: Bunlar esedin ayakları mesābesindedir.

السَّمَكُ [es-semek] (fethateynle) Balık ki mahlūkāt-ı mā'iyededir.

السَّمَكَةُ [es-semeket] (fethateynle) Vāhidi.

السِّمَّاكُ [es-simāk] (sīn'in kesriyle) Cem'i, balıklar ma'nāsına.

السَّمِيكَاةُ [es-sumeykā] (sīn'in zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Hurde balık ki kuruturlar.

[س ه ك]

السَّيْهَكَ [es-seyhek] (sīn'in ve hā'nın fethi ve mā-beyninde yā'nın sükūnuyla) Katı yel, rīh-i şedīde ma'nāsına. Ve

السَّيْهُوكُ [es-seyhūk] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla ve hā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu, سَيْهَجُ [seyhec]le سَيْهُوجُ [seyhūc] gibi, kezālik rīh-i şedīde ma'nāsında. Ve

سَيْهَكَ [seyhek] Yel savurduğu toprağa dahi derler.

السَّهْكَ [es-sehk] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yel katı esmek; yukālu: سَهَكَتِ السَّهْكَ إِذَا مَرَّتْ مَرًّا شَدِيدًا Ve yel yerin toprağın savurmağa dahi derler; yukālu: سَهَكَتِ الرِّيحُ إِذَا أَطَارَتْ ثَرَابَهَا

سَهَكَ [sehk] Davar çabüklük üzere yürümeğe de derler. Ve

سَهَكَ [sehk] Bir nesneyi dövüp yumuşatmağa dahi derler, سَحَقُ [saḥq]ta lügattır; yukālu: سَهَكَتْ يَسْهَكُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَحَقَهُ

الْمِسْهَكَ [el-mishek] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Sür'atle eşen at; yukālu: فَرَسٌ مِسْهَكَتُ أَيَّ سَرِيْعٍ الْجَزِي

السَّهَكَ [es-sehek] (fethateynle) Balık rāyihası ve demir pāsı; yukālu: يَدِي مِنَ السَّهَكَ وَمَنْ صَدَدَ الْحَدِيدِ سَهَكَتْ كَمَا يُقَالُ يَدِي مِنَ اللَّبْنِ وَضِرَّةٌ [vaḍiret] ki وَالرُّبْدُ وَضِرَّةٌ وَمِنَ اللَّحْمِ غَمْرَةٌ [gāmiret] ğayn-ı mu'ceme ve rā-i mühmele ile rāyihai kerḥeye derler.

السَّاهِكُ [es-sāhik] (hā'nın kesriyle) Göz ağrımak. Ve göz gicemek; tekūlu: بِعَيْنِهِ سَاهِكٌ أَيَّ رَمَدٌ

السَّهْوُكُ [es-sehvek] (sīn'in ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneyi zāyi' kılıp helāk etmek.

التَّسَهْوُكُ [et-tesehvuk] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Bir nesne zāyi' olup helāk olmak; yukālu: سَهْوَكْتُهُ فَتَسَهْوُكَ إِذَا أَذْبَرَ وَهَلَكَ

[س و ك]

السِّوَاكُ [es-sivāk] (sīn'in kesri ile) ve

الْمِسْوَاكُ [el-misvāk] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) مِسْوَاكٌ [misvāk] ağacı ma'nāsındadır.

السُّوَكُ [es-sūk] (sīn'in zammı ve meddiyle) Cem'i, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; misvāklar ma'nāsına, كِتَابٌ [kitāb]la كُتِبَ [kutub] gibi.

التَّسْوِيَكُ [et-tesvīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Ağza misvāk vermek; yukālu: سَوَّكَ فَاهُ تَسْوِيَكًا

الْإِسْتِيَاكُ [el-istiyāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Misvāklanmak.

التَّسْوُكُ [et-tesevvuk] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik misvāklanmak ma'nāsına. Kaçan bāb-ı تَفْعِيلٌ [tef'īl]den zikr olunsa فَمَ [fem] zikr olunur ve bāb-ı إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]den ve تَفْعُلٌ [tefa'ul]den zikr olunsa فَمَ [fem] zikr olunmaz.

التَّسَاوُكُ [et-tesāvuk] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Bir cānibe yürürken meyl etmek; yukālu: جَاءَتْ الْإِبِلُ تَسَاوُكٌ أَيَّ تَتَمَايَلُ مِنَ الضَّعْفِ فِي مَشِيهَا

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشِّينِ)

[ش ب ك]

الشُّبْكُ [eş-şebk] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi karıştırmakla ba'zı ba'zına girmek, halt ve tedāhül ma'nāsına.

التَّشْبِيكُ [et-teşbīk] (التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Parmakları meselā birbirine idhāl etmek; minhu kavluhum: شَبَكَ أَصَابِعَهُ

الشُّبَاكَةُ [eş-şubbāket] (şīn'in zammı ve bā'nın teşdīdiyle) Pencere demirleri ki birbirine geçirme olur.

الشُّبَابِيكُ [eş-şebābīk] (şīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, pencere demirleri ma'nāsına.

الإِشْتِبَاكُ [el-iştibāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Örülmek; yukālu: Ve الرَّحْمُ مُشْتَبِكَةٌ

إِشْتِبَاكٌ [iştibāk] Gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: إِشْتَبَكَ الظَّلَامُ أَيِ اخْتَلَطَ

الشُّبْكَةُ [eş-şubket] (şīn'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) İhtilāt; yukālu: بَيْنَ الرَّجُلَيْنِ شُبْكَةٌ رَجِمَ أَيِ قَرَابَةٌ

الشُّبْبَكَةُ [eş-şebeket] (fethateynle) Şol nesnedir ki onunla sayd olunur.

الشُّبْبَاكُ [eş-şibāk] (şīn'in kesriyle) Cem'î. Ve kuyular kaçan bir yerde çok olup birbirine karīb olsa onlara dahi شِبَاكٌ [şibāk] derler.

[ش ر ك]

الشُّرَيْكُ [eş-şerīk] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesnede ortak olan kimse.

الشُّرُكَاءُ [eş-şurekā] (şīn'in zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, ortaklar ma'nāsına.

الأَشْرُكُ [el-eşrek] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î, شُرَيْفٌ [şerīf]le شُرَفَاءُ [şurefā] ve أَشْرَافٌ [eşrāf] gibi.

الشُّرَيْكَةُ [eş-şerīket] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: الْمَرْأَةُ شُرَيْكِيَّةٌ

الشُّرَائِكُ [eş-şerā'ik] (şīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, ortak olan 'avretler ma'nāsına.

المُشَارَكَةُ [el-muşāreket] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bir kimse ortak olmak; yukālu: شَارَكْتُ فَلَانًا إِذَا صِرْتُ شُرَيْكَةً

الإِشْتِرَاكُ [el-iştirāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ortak olmak.

التَّشَارُكُ [et-teşāruk] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِشْتَرَكْنَا وَتَشَارَكْنَا فِي كَذَا

المُشْتَرَكُ [el-muşterek] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Kendi nefsiyle söyleşen kimse, Aşma'î rivāyeti üzere; yukālu: رَأَيْتُ فَلَانًا مُشْتَرَكًا إِذَا كَانَ يُحَدِّثُ نَفْسَهُ كَالْمَهْمُومِ Ve مَهْمُومٌ [mehmūm] mahzūn ve muztarib ma'nāsınadır.

الشُّرُكَةُ [eş-şirket] (şīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik ortak olmak; yukālu: شَرِكْتُ فِي الْبَيْعِ وَالْمِيرَاثِ أَشْرُكُهُ شُرُكَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الشُّرُوكُ [eş-şirk] (şīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) İsmdir, ortak ma'nāsına.

الأَشْرَاكُ [el-eşrāk] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cem'î, شِبْرٌ [şibr]le أَشْبَارٌ [eşbār] gibi. Ve شِبْرٌ [şibr] karışa derler. Ve

شُرُوكٌ [şirk] Küfre dahi derler.

الإِشْرَاكُ [el-işrāk] (hemzenin kesri ile) Hūdāy ta'ālāya gayrı şerīk kılmak; yukālu: هُدَايَ تَأَالَايَا غَيْرِي شَرِيكٌ كِلْمًا Ve mutlakan şerīk kılmāğa dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿ وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي ﴾ (طه 32) أَيِ اجْعَلُهُ شَرِيكِي فِيهِ

إِشْرَاكٌ [iṣrāk] Na'leyne kayış kılmağa dahi derler; yukālu: أَشْرَكْتُ نَعْلِي إِذَا جَعَلْتُ لَهَا شِرَاكًا **التُّشْرِيكُ** [et-teṣrīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik na'leyne kayış kılmak ma'nāsınadır.

الشِّرَاكُ [eṣ-ṣirāk] (ṣīn'in kesriyle) Na'leyn tasması. Ve

شِرَاكٌ [ṣirāk] Tarīk ma'nāsına da gelir.

الشُّرُوكُ [eṣ-ṣuruk] (zammeteynle) Cem'î, yollar ma'nāsına; minhu kavluhum: **الْكَلَاةُ** فِي بَيْتِي فُلَانٍ شُرُوكٌ أَيُّ طَرَاتِقِ

المُشْرِكُ [el-muṣrik] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle)

المُشْرِكِي [el-muṣrikiyy] (kezālik mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) İki bir ma'nâyadır, **دَوٌّ** [devv]le **دَوِيٌّ** [devviyy] gibi berriyye ma'nāsına ve **سَكٌّ** [sekk]le **سَكِيٌّ** [sekkiyy] gibi mīh ma'nāsına ve **قَعْسَرٌ** [ka'ser]ile **قَعْسَرِيٌّ** [ka'seriyy] gibi fermüde ve şedid ma'nāsına.

الشَّرَكُ [eṣ-ṣerek] (fethateynle) Sayyādın tuzağı için kullandığı ipler. Ve

شَرَكَ [ṣerek] Ulu yollar ma'nāsına da gelir.

الشَّرَكَةُ [eṣ-ṣeraket] (kezālik fethateynle) Vāhidi, zikr olunan iplerden biri ma'nāsına. Ve

شَرَكَةٌ [ṣeraket] Ulu yola ve yolun ortasına dahi derler.

الشُّرَكِي [eṣ-ṣurekiyy] (ṣīn'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tiz olan tabanca; yukālu: لَطَمَهُ لَطْمًا شُرَكِيًّا أَيُّ سَرِيْعًا **مُنْتَقِشٌ** [muntek iṣ] mīm'in zammı ve kâf'in kesri ve ṣīn-i mu'ceme ile şol devedir ki ayağına bir nesne girmeyin ayağın tiz tiz yere vura.

[ش ك ك]

الشُّاكَ [eṣ-ṣekk] (ṣīn'in fethi vekāf'ın teşdidiyle) Bir nesnedeki şübbe üzere olmak ki **يَقِيْنٌ** [yaqīn]in mukābilidir.

التُّشْكُوكُ [et-teṣekkuk] (fethateynle ve kâf-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **شَكَّكَتُ فِي كَذَا وَتَشَكَّكَتُ** Ve

شَكٌّ [ṣekk] Deve bir mikdār kısmağa da derler; yukālu: **شَكَّ البَعِيْرُ يَشَكُّ شَكًّا مِنَ البَابِ إِذَا ظَلَعَ ظِلْعًا خَفِيْفًا** Ve

شَكٌّ [ṣekk] Bir nesneye lāzım olup muttasıl olmağa da derler. Ve

شَكٌّ [ṣekk] Gönderle bir nesneyi yırtmağa dahi derler; tekülü: **شَكَّكَتُ بِالرُّفْحِ إِذَا خَرَفَتْ بِهِ**

التُّشْكِيكُ [et-teṣkīk] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi **شَكٌّ** [ṣekk]e salmak; yukālu: **شَكَّكَتُ فِيهِ فُلَانٌ**

الشُّكُوكُ [eṣ-ṣukūk] (ṣīn'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki onun semizliğinde ve arıklığında tüyü çok olduğu için şübbe olunup hörgücüne yapışılır, tecribe için.

الشِّكَّةُ [eṣ-ṣikket] (ṣīn'in kesriyle) Silāh. Ve şol ağaç hurdeleri ki baltanın sapı girdiği yere korlar oynamasın diye.

الشُّاكَ [eṣ-ṣākk] (kâf'ın teşdidiyle) Silāhı müretteb olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ شَاكٌ السِّلَاحِ وَشَاكٌ فِي السِّلَاحِ وَالشُّاكَ السِّلَاحُ**

الشُّكَّاكُ [eṣ-ṣukkāk] (ṣīn'in zammı ve kâf'ın teşdidiyle) Cem'î, silāhı müretteb olanlar ma'nāsına; yukālu: **قَوْمٌ شَكَّاكٌ فِي الْحَدِيدِ**

الشُّكِّيكَتُ [eṣ-ṣekīket] (ṣīn'in fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Halāyıktan bir fırkadır.

الشُّكَايَاكُ [eṣ-ṣekāyik] (ṣīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, **فِرَاكٌ** [firāk]ma'nāsına.

[ش و ك]

الشُّوكُ [eş-şevk] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Diken, hār ma' nāsıma. Ve Aşma'ī eyitti: شَاكْتِي الشُّوكَةَ تُشَوِّكُنِي derler kaçan diken dāhil olsa. Ve Kisā'ī eyitti: شُكْتُ شُوكَةَ الرَّجُلِ derler şīn'in zammı ile bāb-ı evvelden, kaçan cesedine diken dāhil kılınsa ve yēşāk şūka dahi derler binā-i mechül üzere. Ve

شُوكُ [şevk] Bir kimsenin şevketi zāhir olmağa da derler; yukālu: شَاكُ الرَّجُلِ يَشَاكُ إِذَا ظَهَرَتْ شُوكَتُهُ وَجَدْتُهُ Ve kızın memesi mürtefī olmağa dahi derler; yukālu: شَاكُ تَذِي الْجَارِيَةِ يَشَاكُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْهُودِ Ve devenin azısı zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: شَاكُ لَحْيَا البَعِيرِ إِذَا طَلَعَتْ أُنْيَابُهُ

التَّشْوِيكُ [et-teşvīk] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik devenin azısı zuhūr etmek; yukālu: شُوكُ لَحْيَا البَعِيرِ تَشْوِيكًا Ve kızın memesi zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: Ve شُوكُ تَذِيهَا تَشْوِيكًا

تَشْوِيكُ [teşvīk] Baş tıraş olduktan sonra kılı bitmeğe dahi derler; yukālu: شُوكُ الرَّأْسِ بَعْدَ الحَلْقِ إِذَا نَبَتَ شَعْرُهُ Ve

تَشْوِيكُ [teşvīk] Yavrunun tüyü bitmeğe de derler; yukālu: شُوكُ الفَرْخِ إِذَا أَنْبَتَ Ve

تَشْوِيكُ [teşvīk] Dīvārın üzerine dikenden saçak etmeğe dahi derler; tekūlu: شُوكْتُ الحَائِطِ إِذَا جَعَلْتُ عَلَيْهِ الشُّوكَ

الشُّوكَةُ [eş-şevket] (kezālik şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Vāhidi. Ve

شُوكَةُ [şevket] Şiddet, mene'at ve kudrete dahi derler. Ve silāhın keskinliğine de derler. Ve

شُوكَةُ العَقْرَبِ [şevketu'l-aqreb] 'Akrebın iğnesine derler. Ve

شُوكَةُ الحَائِكِ [şevketu'l-hā'ik] Şol dikendir

ki cullāh onunla bezin arışın ve argacın islāh eder.

الشَّائِكُ [eş-şā'ik] (yā'nın kesriyle) Dikenli olan ağaç.

الشَّائِكَةُ [eş-şāket] (alā-vezni [el-hālet]) Dikeni çok ağaç. İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: هَذِهِ شَجَرَةٌ شَائِكَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً Ve الشُّوكُ

شَائِكَةٌ [şāket] Kezālik dikene düşmeğe derler.

الشَّيْكََةُ [eş-şiyeket] (şīn'in kesri ve meddiy-le) Bi-ma' nāhu; tekūlu: شَيْكَتُ فَأَنَا أَشَاكُ شَائِكَةً Ve Kisā'ī eyitti: شُكْتُ الرَّجُلِ أَشُوكُهُ derler, kaçan cesedine diken batırsalar.

الشَّائِكُ [eş-şā'ik] (yā'nın kesriyle) Silāh takınan kimse.

الشَّائِكِي [eş-şākī] (kāf'ın kesriyle) Bi-ma' nāhu, maktūbun minhu; yukālu: هُوَ شَائِكٌ السِّلَاحِ وَشَائِكِي السِّلَاحِ

الشُّوَيْكِيَّةُ [eş-şuveykiyyet] (şīn'in zammı ve vāv'ın fethi ve yā-i sāniyenin teşdidiyle) Şol develerdir ki azı dişin yarmış ola; minhu kavluhum: إِبِلٌ شُوَيْكِيَّةٌ

الشُّوكَاءُ [eş-şevkā] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol bürdeye derler ki yeni olduğu için yapıştıktaki elde huşūneti zāhir ola.

الإِشْوَاكُ [el-işvāk] (hemzenin kesri ile) Hurmā ağacının dikenini çok olmak; yukālu: أَشُوكَتِ النَّخْلَةُ إِذَا كَثُرَ شُوكُهَا

المُشْوِكَةُ [el-muşviket] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesriyle) Şol ağaçtır ki dikenini çok ola; yukālu: شَجَرَةٌ مُشْوِكَةٌ أَيُّ كَثِيرَةُ الشُّوكِ Ve

مُشْوِكَةٌ [muşviket] Şol yere dahi derler ki dikenini çok ola, ya'nī onda سِحَاءٌ [siḥā] ve قَتَادٌ [katād] ve هَرَأَسٌ [herās] dedikleri dikenlerin envā'ı ola.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص أ ك]

الصَّأَكُ [eş-şa'ek] (fethateynle) Bir kimse terledikte onda yaramaz rāyihā peydā olmak gerek ذَفَرٌ [zefer] rāyihāsı olsun gerek gayrı olsun; yukālu: صَبَّكَ الرَّجُلُ يَصَّأُكَ صَأًا: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرِقَ فَهَاجَتْ مِنْهُ رِيحٌ مُثَبِّتَةٌ مِنْ ذَفَرٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ

[ص ع ل ك]

الصُّغْلُوكُ [eş-şu'lūk] (şād'ın ve lām'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Fakīr olan kimse.

الصَّعَالِيكُ [eş-şa'ālīk] (şād'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'î. Ve

صَعَالِيكُ الْعَرَبِ [şa'ālīku'l-'Arab] 'Arab tā'ifesinin kurtları ki 'Arabın uğruları demek olur.

غُرْوَةُ الصَّعَالِيكِ [c'Urvetu'ş-Şa'ālīk] 'Urve b. el-Verd'in ismidir, bā'is-i tesmiye budur ki fukarāyı bir deve ağılında cem' edip māl-ı ganīmetle onları rızıklandırır.

التَّصْغَلُوكُ [et-teşa'luk] (fethateynle ve lām'ın zammı ile) Fakr ma'nāsındadır. Ve

تَصْغَلُوكُ [teşa'luk] Deve tüyin dökmeğe dahi derler; yukālu: تَصْغَلَكِ الْإِبِلُ إِذَا طَرَحَتْ أَوْ بَارَهَا

[ص ك ك]

الصَّكُّ [eş-şakk] (şād'ın fethi vekāf'ın teşdīdiyle) Vurmak; yukālu: صَكَّهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَصَكَّتْ وَجْهَهَا﴾ (الذاريات 29) Ve

صَكُّ [şakk] Kapıyı örtmeğe dahi derler; tekülü: صَكَّتِ الْبَابَ إِذَا أَطْبَقْتَهُ Ve

صَكُّ [şakk] Kitāba dahi derler; Fārisī-i

mu'arrebdir.

الْأَصُكُّ [el-eşukk] (hemzenin fethi ve şād'ın zammı ile) Cem'î.

الصِّكَاكُ [eş-şikāk] (şād'ın kesriyle) ve

الضُّكُوكُ [eş-şükük] (zammeteynle) Kezālik cem'î, kitāblar ma'nāsına.

الْأَصَكُّ [el-eşakk] (hemzenin ve şād'ın fethiyle) Şol kimsedir ki yürürken dizleri birbirine dokuna. Ve devekuşuna dahi **أَصَكُّ** [eşakk] derler ayakları uzun olup dizleri birbirine karīb olup gāhī yürürken birbirine dokunduğu için.

الْمِصْكُ [el-mişakk] (mīm'in kesri ve şād'ın fethi ve kāf'ın teşdīdiyle) Kavī ve şedīd olan davar; yukālu: جَمَلٌ مِصْكٌ وَحِمَارٌ مِصْكٌ أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ

الْمِصْكَةُ [el-mişakket] (mīm'in kesri ile ve şād'ın fethiyle) Mü'ennesi.

الضُّكَّةُ [eş-şakket] (şād'ın fethi ile) Ögüle ıssısının ziyāde şedīdi; yukālu: "لَقِيْتُهُ ضَكَّةً" "أعمى Ba'zılar eyitti: [umeyy] 'ayn'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle bir kimsenin ismidir ricalden; ba'zılar eyitti: أعمى [a'mā]nın tasgīridir, terhīm tarīkiyle.

[ص م ك]

الصَّمَكُوكُ [eş-samekük] (fethateynle vekāf'ın zammı ve meddiyle) ve

الصَّمَكِيكُ [eş-şamekīk] (kezālik fethateynle vekāf'ın kesri ve meddiyle) Ricālden şol kimsedir ki galīz olup müzī ola. Ve yelmeşik olan süte dahi derler; yukālu: لَبَنٌ صَمَكُوكٌ وَصَمَكِيكٌ أَيْ لَرَجٌ Ve nūsah-ı *Surāh*'ta **صَمُوكٌ** ve **صَبِيكٌ** vāki' olmuştur, sehvi-kātibdir, zīrā kāf mükerrerrdir.

الصَّمَكْمَكُ [eş-şamekmek] (şād'ın ve mīm'lerin fethiyle) Kavī olan nesne.

الإِضْمِيكَاكُ [el-işmīkāk] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Süt ziyāde koyu olmak; yukālu: إِضْمَاكُ اللَّبْنِ بِالْهَمْزَةِ إِذَا خُتِرَ جَدًّا حَتَّى صَارَ كَالْحَبْنِ Ve

إِضْمِيكَاكُ [işmīkāk] Gazaba gelmeğe dahi derler; yukālu: إِضْمَاكُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ Ve bu Ebū Zeyd rivayetidir.

[ص و ك]

الصُّوْكُ [eş-şavk] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) بَوْكُ [bev̄k] kelimesi ile isti'māl oldukta evvel şey'n ma'nāsı murād olur; yukālu: لَقِيْتُهُ أَوَّلَ صَوْكٍ وَبَوْكٍ أَيْ أَوَّلَ شَيْءٍ

[ص ي ك]

الصَّيْكُ [eş-şayk] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Tīb bedene yapışmak; yukālu: صَاكٌ بِهِ الطَّيْبُ يَصِيكُ صَيْكًا إِذَا لَصَقَ بِهِ

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ر ك]

الضَّبْرَاكُ [eḏ-ḏibrāk] (ḏād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Fermüde olan nesne; yukālu: رَجُلٌ ضَبْرَاكٌ وَجَمَلٌ ضَبْرَاكٌ أَيْ صَحْمٌ

الضَّبَارِكُ [eḏ-ḏabārik] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i.

[ض ح ك]

الضَّحْكُ [eḏ-ḏaḥk] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الضِّحْكُ [eḏ-ḏiḥk] (ḏād'ın kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الضَّحَاكُ [eḏ-ḏaḥik] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) ve

الضَّحِكُ [eḏ-ḏiḥik] (ḏād'ın ve ḥā'nın kesriyle) Dört lügattır, gülmek ma'nāsına; yukālu: ضَحِكَ يَضْحَكُ ضَحْكًا وَضَحَاكًا وَضَحِكًا وَضَحَاكًا Ve kezālik ضَحْكٌ [ḏaḥk] ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla şol ibtidā çıkan hurmā yemişidir ki yarılmış ola. Ve maymun çağırmağa dahi derler; yukālu: ضَحِكَ الْقَزْدُ إِذَا صَوَّتَ

الضَّحَكَةُ [eḏ-ḏaḥket] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Binā-i merredir, bir kerre gülmek ma'nāsına; yukālu: ضَحِكْتُ بِهِ وَمِنْهُ بِمَعْنَى

التَّضَاكُ [et-teḏāḥuk] (tā'nın fethi ve ḥā'nın zammıyla) Gülüşmek.

الِإِشْتِضْحَاكُ [el-istidḥāk] (elifin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَضَاكَ الرَّجُلُ وَاسْتَضَحَكَ

الإِضْحَاكُ [el-iḏḥāk] (hemzenin kesriyle) Güldürmek; yukālu: أَضْحَكُهُ اللهُ

الضُّحَاكَةُ [eḏ-ḏuḥaket] (ḏād'ın zammı ve ḥā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üze-

re) Gülmesi çok olan kimse.

الضُّحْكَةُ [eḏ-ḏuḥket] (ḏād'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki halk onu gülünç edinelir.

الْأَضْحُوكَةُ [el-uḏḥūket] (hemzenin ve ḥā'nın zammı ve ḏād'ın sükūnuyla) Gülmeğe bā'is olan nesne.

الْمِضْحَاكُ [el-miḏḥāk] (mīm'in kesri ve ḏād'ın sükūnuyla) Kesiretü'd-dahik olan 'avret; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مِضْحَاكٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الضَّحِكِ**

الضَّاحِكُ [eḏ-ḏāḥik] (ḥā'nın kesriyle) Şol buluttur ki **عَارِضٌ** [‘āriḏ] dedikleri bulut gibi ufka arkırı ola, lākin **ضَّاحِكٌ** [ḏāḥik] ile müsemmā olan bulutun berki olur, her bār ki berk yaldıraya **السَّحَابِ الضَّحِكِ** derler.

الضَّاحِكَةُ [eḏ-ḏāḥiket] (ḥā'nın kesriyle) Şol dişlerdir ki azı dişiyile sivri dişin arasında olur. Bunlar dört diştir ki dördüne dahi **ضَوَاحِكٌ** [ḏavāḥik] derler.

الضُّحُوكُ [eḏ-ḏaḥūk] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Şol tariktir ki vāsif ola.

[ض ر ك]

الضَّرِيكُ [eḏ-ḏarīk] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kör olan kimse, **أَعْمَى** [a‘mā] ma'nāsına. Ve derviş ve fakir olana dahi derler. Ve bundan fi'1 tasarruf olunmaz ya'ni **ضَرَكُهُ** denmez **ضَرَّهُ** ma'nāsında.

الضَّرَائِكُ [eḏ-ḏarā'ik] (ḏād'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i, a'mālar ve fakirler ma'nāsına.

الضَّرَكَاءُ [eḏ-ḏarkā'] (ḏād'ın zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kezâlik cem'i, zikr olunan ma'nāya.

[ض ك ك]

الرَّزْلَزْلَةُ الضُّكْضُكَةُ [eḏ-ḏakḏaket] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nev'e yürümeğdir ki onda sür'at vardır.

الضُّكْضَاكُ [eḏ-ḏakḏāk] ('alā-vezni [el-ḥalḥāl]) Kasrū'l-kāmet olan kimse.

الضُّكْضَاكَةُ [eḏ-ḏakḏāket] ('alā-vezni'l-mezbūr) Mü'ennesi; yukālu: **رَجُلٌ ضُّكْضَاكٌ** **وَأَمْرَأَةٌ ضُّكْضَاكَةٌ**

[ض م ك]

الْإِضْمِيكَاكُ [el-iḏmi'kāk] (hemzenin ve mīm'in kesri ve hemze-i sāniyenin sükūnuyla) Yer ot bitirmek; yukālu: **إِضْمَاكْتُ الْأَرْضُ وَأَضْبَاكْتُ إِذَا خَرَجَ نَبْتُهَا** Ve Ebū Zeyd eyitti: **إِضْمِيكَاكٌ** ot suya kanıp muhdarr olmağa derler; yukālu: **إِضْمَاكُ النَّبْتِ إِذَا رَوِيَ وَأَخْضَرَّ**

[ض ن ك]

الضَّنْكُ [eḏ-ḏank] (ḏād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Darlık, zīk ma'nāsına.

الضَّنَاكُ [eḏ-ḏanāk] (ḏād'ın fethiyle) Şol 'avrettir ki eti dolu ola, **مُكْتَبِرَةُ اللَّحْمِ** ma'nāsına.

الضَّنَاكُ [eḏ-dunāk] (ḏād'ın zammıyla) **زُكَامٌ** [zukām] dedikleri 'illet-i ma'rūfedir.

الْمَضْنُوكُ [el-maḏnūk] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) **زُكَامٌ** [zukām] olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ مَضْنُوكٌ أَيْ مَرْكُومٌ**

FASLU'L-‘AYN**(فَضْلُ الْعَيْنِ)****[ع ب ك]**

الْعَبَكَةُ [el-‘abeket] (fethateynle) Piste dedikleri ta‘āmın içinde olan danelerden birisi, **حَبَكَةٌ** [ḥabeket] gibidir veznen ve ma‘nen; yukālu: **مَا دُفْتُ عَبَكَةً وَلَا لَبَكَةً** Ve **لَبَكَةٌ** [lebeket] kezālik fethateynle tirit pāresidir. Ve

عَبَكَةٌ [‘abeket] Yağ pāresine de itlāk olunur, **عَبَقَةٌ** [‘abeket] gibi veznen ve ma‘nen; yukālu: **مَا فِي السَّخِيّ عِبَكَةٌ أَي شَيْءٌ مِنَ السَّمَنِ** Ve **نِيْحِيّ** [niḥy] nūn’un kesri ile ve ḥā-i mühmele ile yağ tulumudur; ve minhu kavluhum: **مَا أَبَالِيهِ عِبَكَةٌ** Yağ pāresi bī-kadr olmasına mebnī kelāmıdır.

[ع ت ك]

الْعَتَاكُ [el-‘aṭk] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) ve

الْعَتَاكُ [el-‘utūk] (zammateynle) Bedene bir nesne yapışmak; yukālu: **عَتَاكَ بِه الطَّيِّبُ** عَتَاكَ الْبُؤْلُ عَلَى فَخِذِ النَّاقَةِ إِذَا لَرَقَ بِهِ إِذَا يَبَسَ

الْعَاتَاكَةُ [el-‘ātiket] (tā’nın kesriyle) Şol ağaç yaydır ki eskiyip kızarmış ola. Ve

عَاتَاكَةُ [‘Ātiket] Esmā-i nisādandır. Kāle’n-nebiyyu sallallāhu ‘aleyhi ve sellem yevme Ḥuneyn: “أَنَا ابْنُ الْعَوَاتِكِ مِنْ سُلَيْمٍ” Ya‘nī **عَوَاتِكُ** [‘Avātik] ismi ile müsemmā olan ceddātandır vilādetim ki onlar dokuz ‘aded kimsedir: Biri ‘Ātike bint Hilāl’dır ki Hāşim’in ceddinin anasıdır. Ve biri ‘Ātike bint Murre b. Hilāl’dır ki Hāşim’in anasıdır. Ve biri dahi ‘Ātike bint el-Evḫaş’tır, Vehb b. ‘Abdumenāf’ın anasıdır ki Vehb, Resūlun anasının babasıdır. Bunlar

Benī Suleym’den gayrıdır.

عَتِيكٌ [‘Atik] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın kesri ve meddiyle) ‘Arabdan bir cemā‘atin ismidir.

الْعَتَاكِيّ [el-‘Atekiyy] (fethateynle ve āhirinde yā-yı müşeddede ile) Zikr olunan cemā‘ate mensüb olan kimse.

[ع ر ك]

الْعَرْكُ [el-‘ark] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Ovmak, **دَلَكٌ** [delk] ma‘nāsına; tekūlu: **عَرَكْتُ الشَّيْءَ أَغْرَكُهُ عَرَكًا مِنْ** عَرَكْتُ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَلَكْتَهُ Ve

عَرْكٌ [‘ark] Deve dirseğiyle yanın ovmağa dahi derler; yukālu: **عَرْكُ الْبُعَيْرِ جَنْبُهُ بِمِرْقَاهِ** Ve

عَرْكٌ [‘ark] Hālet-i harbde kavme müzāhame etmeğe de derler; tekūlu: **عَرَكْتُ** الْعَرْكُ فِي الْحَرْبِ عَرَكًا

عَرْكٌ [‘ark] Devenin semizliğin bilmek için hörgücüne yapışmağa dahi derler; tekūlu: **طَرَقٌ** Ve **عَرَكْتُ السَّنَامَ إِذَا لَمَسْتَهُ تَنْظُرُ أَبَاهُ طَرَقٌ** أم لَا [ṭiṛk] ṭā-i mühmele ve rā-i mühmele ile kezālik semizlik ma‘nāsınadır.

الْمُعَارَاكَةُ [el-mu‘āreket] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Uğraşmak, kītāl ma‘nāsına.

الْمُعْتَرَاكُ [el-mu‘terek] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Uğraş yeri, mevzi‘-i harb ma‘nāsına.

الْمَعْرَاكُ [el-ma‘rek] (mīm’in ve rā’nın fethiyle) Ve

الْمَعْرَاكَةُ [el-ma‘reket] (‘ale’l-vezni’l-mezbūr) ve

الْمَعْرَاكَةُ [el-ma‘ruket] (mīm’in fethi ve rā’nın zammı ile) Bunlar cümle mevzi‘-i harb ma‘nāsınadır.

الْإِعْتِرَاكُ [el-i‘tirāk] (hemzenin ve tā’nın

kesriyle) Mevzi'-i harbde müzāhame kıl-mak; yukālu: **إِغْتَرَكُوا** أَيِ اِزْدَحَمُوا فِي الْمُغْتَرَكِ Ve **عِرَاكٌ** [‘irāk] Su üzerinde olan müzāhameye derler; yukālu: **أُورِدَ إِلَيْهِ الْعِرَاكُ إِذَا أُورِدَهَا جَمِيعًا** الْمَاءِ وَنُصِبَ نَضَبُ الْمَصَادِرِ أَيِ اِوْرِدَهَا عِرَاكًا ثُمَّ أُذْجِلَ عَلَيْهِ الْأَلْفُ وَاللَّامُ كَمَا قَالُوا مَرَرْتُ بِهِمُ الْجَمَاءُ الْغَفِيرَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ فِيمَنْ نُصِبَ وَلَمْ تُغَيِّرِ الْأَلْفُ وَاللَّامُ الْمَصْدَرَ عَنْ خَالِهِ

أَلْعَرِيكَةُ [el-‘arīket] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Bakıyye ma‘nāsına; yukālu: **هِيَ عَرِيكَةُ السَّنَامِ لِبَقِيَّتِهِ** Ve

عَرِيكَةٌ [‘arīket] Tabi‘at ma‘nāsına da gelir; yukālu: **فُلَانٌ لَيْنُ الْعَرِيكَةِ إِذَا كَانَ سَلِسًا** Ya‘nī muti‘ ve münkād olsa ve mütekebbirlik zā‘il olmak mahallinde dahi isti‘māl olunur; yukālu: **لَأَنْتَ عَرِيكَةٌ إِذَا انْكَسَرْتَ نَحْوَهُ** Ve **نَحْوَةٌ** [naḥvet] kibr ve ‘azamete derler.

أَلْعُرُوكُ [el-‘arūk] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki semiz midir yā değil midir diye hörgücüne yapışıp sıkalar, **شَكُوكٌ** [şekūk] gibidir veznen ve ma‘nen. Ve

أَلْمَعْرُوكُ [el-ma‘rūk] (mīm’in fethi ve rā’nın zammı ve meddiyle) Şol sudur ki üzerine izdihām oluna; yukālu: **مَاءٌ مَعْرُوكٌ أَيِ مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ**

أَلْمَعْرُوكَةُ [el-ma‘rūket] (mīm’in fethi ve rā’nın zammı ve meddiyle) Şol yere derler ki davar üzerinde müzāhame kılıp nebātātın zāyi‘ kılmış olalar.

أَلْعُرُوكُ [el-‘urūk] (zammı ve meddiyle) ‘Avret hayz görmek; yukālu: **عَرَكَتِ الْمَرْأَةُ تَعْرُكُ عُرُوكًا** مِنْ النَّبَاتِ الْأَوَّلِ إِذَا حَاصَتْ

أَلْعَرَكُ [el-‘arek] (fethayenle) Şol kimselerdir ki balık avlarlar.

أَلْعَرَكِي [el-‘arekiyy] (fethateynle ve āhirinde yā-i müşeddede ile) Vāhidi, **عَرَبٌ**

[‘Arab] ile **عَرَبِيٌّ** [‘Arabiyy] gibi. Ve gemicilere dahi **عَرَكٌ** [‘arak] dedikleri balık avladıklarından ötürüdür, **عَرَكٌ** [‘arak] gemicilerin hakikatte ismi olduğu için değıldir. Ve

عَرَكٌ [‘arak] Savte dahi derler.

أَلْعَرِكُ [el-‘arik] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Kezālik savt ma‘nāsına. Ve

عَرِكٌ [‘arik] Ziyāde güreş tutan kimseye de derler.

أَلْعَرِكُونُ [el-‘arikūn] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Cem‘i, ziyāde güreş tutanlar ma‘nāsına; yukālu: **قَوْمٌ عَرِكُونَ أَيِ اِشْدَاءِ صِرَاعٍ**

أَلْعَرَكَةُ [el-‘arket] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın sükunuyla) Bir kerre mahallinde isti‘māl olunur, merreten ma‘nāsına; yukālu: **لَقِيْتُهُ عَرَكَةً بِالتَّشْكِينِ أَيِ مَرَّةً**

أَلْعَرَكَاتُ [el-‘arekāt] (fethateynle) Cem‘i, merrāt ma‘nāsına.

أَلْعَرَكَرَكَةُ [el-‘arekreket] (‘ayn’ın ve rā’ların fethiyle) Fermüde olan ‘avret.

أَلْعَرَكَرَكٌ [el-‘arekrek] (‘alā-vezni’l-mezbūr) Muhkem, fermüde olup kavī olan deve.

[ع ف ك]

أَلْأَعْفَاكُ [el-a‘fek] (hemzenin ve fā’nın fethiyle) Ahmak ma‘nāsınadır.

أَلْأَعْفَاكُ [el-‘afek] (fethateynle) Hamākat.

[ع ك ك]

أَلْأَعْكُ [el-‘akk] (‘ayn’ın fethi vekāf’ın teşdidıyla) Bir kimseyi hācetinden alıko-mak; tekūlu: **عَكَكْتُهُ إِذَا حَبَسْتَهُ عَنْ حَاجَتِهِ** Ve bir kimsenin hakkın eğlendirip vermemeğe de derler; yukālu: **عَكَكْتُهُ إِذَا مَاطَلْتَهُ بِحَقِّهِ** Ve

عَاكٌ [‘akk] Bir söziün tekrār haber verilme-sin taleb etmeğe dahi derler; tekūlu: **عَكَكْتُهُ**

kesriyle) Yelmeşik olan nesne; yukālu:

شَيْءٌ عَلَيْكَ أَي لَرَجَّ

الْعَوْلُكُ [el-ʿavlek] (ʿayn'ın ve lām'ın fet-hiyle) Rahimde bir damarın ismidir.

الْعَوَالِكُ [el-ʿavālik] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Cem'i.

الْإِعْلِيكَاتُ [el-iʿlinkāk] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Saç siyāh olup bir yere cemʿ olmak; yukālu: إِعْلِيكَاتُ الشَّعْرِ إِذَا احْلَنَكَ وَاجْتَمَعَ

[ع ن ك]

الْعُنُوكُ [el-ʿunūk] (zammetyenle) ve

الْعَنْكُ [el-ʿank] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Süt koyu olmak.

الْعَانِيكُ [el-ʿānik] (nūn'un kesriyle) Şol kum yığındır ki münʿakid ve muhkem olmakla deve onun üzerinde yürümeğe kâdir olma-ya illâ dizi üzerinde sürünmekle. Ve

عَانِيكُ [ʿānik] Kırmızıya dahi derler; yukālu: دَمٌ عَانِيكٌ أَي أَحْمَرُ

الْإِعْتِنَاكُ [el-iʿtināk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve dizi üzerine sürünerek yürümek.

الْعِنْكُ [el-ʿink] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Gecenin sülüs-i ahîri. Ve Ebū ʿAmr eyitti: بَعْدَ أَتَانَا بَعْدَ عِنْكٍ مِنَ اللَّيْلِ derler, بَعْدَ طَائِفَةٍ مِنَ اللَّيْلِ maʿnāsına. Ve

عِنْكُ [ʿink] Kapıya dahi derler, bāb maʿnāsına ehl-i Yemen lügati üzere.

الْمِغْنَاكُ [el-miʿnek] (mīm'in kesri ve ʿayn'ın fethiyle) Kelîd, مِغْلَقٌ [miğlaq] maʿnāsına.

FASLU'L-FĀʾ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ك]

الْفَاتِيكُ [el-fātik] (fā'nın kesriyle) Cerī olan kimse.

الْفُتَّاكُ [el-futtāk] (fā'nın zammı ve tā'nın teşdidiyle) Cem'i, cerîler maʿnāsına.

الْفَتْكُ [el-fetk] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimse ʿale'l-gafle hasmı üzere gelmek, onu bend edip katl etmek için. Ve bunda üç lügat vardır: Biri فَتْكٌ [fetk]tir, nitekim mürür etti. Ve biri dahi الْفُتْكُ [el-futk]tur zamm-ı fā ve sükūn-ı tā ile. Ve biri dahi الْفَيْتْكُ [el-fitk]tir kesr-i fā ve sükūn-ı tā'yla, وَدٌ [vedd] ve وَدٌّ [vudd] ve وَدِّ [vidd] gibi ve زَعَمٌ [zaʿm] ve زُعْمٌ [zuʿm] ve فَتَكَ بِهِ يَفْتِكُ وَيَفْتِكُ Ve fi'l-hadîsi: "فَيْدُ الْإِيمَانِ: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي فَتَكَ الْإِيمَانَ لَا يَفْتِكُ مُؤْمِنٌ" فَتَكَ [fetk]i māni'dir.

[ف د ك]

فَدَكُ [Fedek] (fethateynle) Bir karyenin ismidir, Hāyber'de.

أَبُو فُدَيْكٍ [Ebū Fudeyk] (fā'nın zammı ve dāl'ın fethiyle taşgîr vezni üzere) Bir re-cülün ismidir.

[ف ر ك]

الْفَرُكُ [el-ferk] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ovmak; tekūlu: فَرَكْتُ الثُّوبَ وَالسُّنْبُلَ بِيَدِي أَفْرُكُ فَرُكًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِفْرَاكُ [el-ifrāk] (hemzenin kesri ile) Te-rikenin başı kemālin bulup ekle sālîh olmak; tekūlu: إِذَا صَارَ فَرِيكًا وَهُوَ حِينَ أَفْرَكَ السُّنْبُلَ إِذَا صَارَ فَرِيكًا وَهُوَ حِينَ يَصْلُحُ أَنْ يَفْرَكَ فَيُؤَكَّلُ ota evvel zuhūr ettikte نَجَمَ dersin baʿdehu

فَرَّخَ ve قَصَّبَ dersin baʿdehu أَغْصَفَ dersin baʿdehu سَبَّلَ dersin baʿdehu سَبَّلَ dersin baʿdehu أَحَبَّ ve أَلَّ dersin baʿdehu أَشْفَى dersin baʿdehu أَفْرَكَ baʿdehu أَحْصَدَ dersin.

الفِرْكُ [el-firk] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bugz etmek ma'nāsınadır; tekūlu minhu: فَرَكَتِ الْمَرْأَةُ زَوْجَهَا تَفْرُكُهُ فِرْكَاً مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضْتَهُ

الفِرْوُكُ [el-ferūk] (fā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Zevcine bugz eden ʿavret.

الفَارِكُ [el-fārik] (rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: فَرَكَتِ الْمَرْأَةُ فَهِيَ فِرْوُكٌ وَفَارِكٌ Ve

فِرْكُ [firk] Zevcesine bugz etmeğe dahi derler. Bu kelime zevceynin gayrıda isti'māli mesmūʿ olmamıştır.

المُفَرِّكُ [el-muferrek] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol erdir ki nisā tā'ifesi ona bugz üzere ola. Ve İmru'ulķ ays ki efsah-ı şu'arādandır مُفَرِّكٌ [muferrek] idi.

الْإِنْفِرَاكُ [el-infirāk] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Omuz düşük olmak.

الفِرْكُ [el-ferek] (fethateynle) Kulak dibinden salkı olup düşük olmak.

الفِرْكَاءُ [el-ferkāʿ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Düşük olan kulak.

الفِرِكَةُ [el-feriket] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَدْنُ فِرْكَاءٍ وَفِرْكَةٌ Ve bu Ya'qūb rivāyetidir.

[ف ر س ك]

الفِرْسِكُ [el-firsik] (fā'nın ve sīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir nevc ʿşeftalidir ki ʿce-kiirdeğinden ayrılmaz.

[ش ك ك]

الفَكُّ [el-fekk] (fā'nın fethi vekāf'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi kurtarmak. Ve her iki nesne ki birbirine vurulmuş ola birbirinden ayırmağa فَكٌّ [fekkk] derler. Ve

فَكٌّ [fekkk] Çeneye dahi derler; yukālu: مَقْتَلٌ مِنَ الرَّجُلِ بَيْنَ فَكِّيهِ Ve

فَكٌّ [fekkk] Sabīnin ağzına devā dökmeğe dahi derler; tekūlu: فَكَّكْتُ الضَّبِّيَّ إِذَا جَعَلْتُ الدَّوَاءَ فِي فِيهِ Ve

فَكٌّ [fekkk] Pīr oldu çenesi düştü demek mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu li'ş-şeyhi'l-kebīri: قَدْ فَكَّ وَفَرَّجَ Ya'nī "Aşağı çenesi düşüp yukarı çenesinden ayrıldı." Ve bu hālet pīrlik gāyetine eriştikte olur.

الفُكُوكُ [el-fukūk] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَكٌّ يَفُكُّ فَكًّا وَفُكُوكًا Ve

فَكٌّ [fekkk] Rehni halās etmeğe dahi derler; yukālu: فَكُّ الرَّهْنِ إِذَا أَخْلَصَهُ Ve

فَكْرَقَبَةٌ [fekku rekabet] Kul āzād etmeğe de derler; yukālu: فَكُّ الرَّقَبَةِ إِذَا أَعْتَقَهَا Ve

الْإِنْفِكَاءُ [el-infikāk] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Kul āzād olmak. Ve

إِنْفِكَاءٌ [infikāk] Bir ʿuzv ayrılıp düşmeğe dahi derler; yukālu: سَقَطَ فُلَانٌ فَأَنْفَكَتْ قَدْمُهُ وَإِصْبَعُهُ إِذَا انْفَرَجَتْ وَزَالَتْ

الْإِفْتِكَاءُ [el-iftikāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik rehni halās etmek; yukālu: فَكُّ الرَّهْنِ وَأَفْتَكَّهُ بِمَعْنَى

التَّفْكِكُ [et-tefkik] (ʿalā-vezni التَّفْكِيم [et-tekrīm]) İki nesneyi birbirinden ayırmak, فَكٌّ [fekkk] ma'nāsına, ʿalā-mā merre.

الفَكَكُ [el-fekāk] (fā'nın fethiyle) Şol nesnedir, onunla rehni halās kılarlar.

الفِكَاكُ [el-fikāk] (fā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu, lügatun fīhi, hakāhā el-Kisāʿī.

مَا انْفَكَّ [me'nfekke] Zā'il olmadı ma'nāsınadır; yukālu: مَا انْفَكَّ فُلَانٌ فَأَيَّمَا أَيُّ مَا زَالَ فَأَيَّمَا

اَلْفَكْكَ [el-fekek] (fethateynle) Kadem ayrılıp düşmek. Ve Aşmaṭ eyitti: فَكْكَ [fekek] ve فَكٌّ [fekk] ikisi birdir, zīrā hemīn فَكٌّ فَكٌّ فَكٌّ derler, pes فَكْكَ [fekek] فَكٌّ [fekk] idgāmla zarūret-i şî'r için vākîc olmuştur dedi. Ve

فَكْكَ [fekek] Za'ftan veistirhādan ötürü bir kimsenin menkibi mafsalından ayrı olmağa dahi derler; tekūlu: مَا كُنْتُ أَفَكًّا وَلَقَدْ فَكِكْتُ تَفَكُّ فَكْكَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

اَلْفَكَّةُ [el-fekket] (fā'nın fethi ile) Hamākat veistirhādır; yukālu: مَا كُنْتُ فَكًّا وَلَقَدْ فَكِكْتُ أَفَكَّةُ Ve تَفَكُّ فَكَّةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا

فَكَّةُ [Fekket] Şol yıldızlardır ki dā'ire şeklinde Simāk-ı rāmiḥ'in halfındadır. Aşmaṭ eyitti: O yıldızlara sıbyān فَضْعَةٌ الْمَسَاكِينِ diye tesmiye ederler, dā'ire şeklinde olduğu için.

اَلْفَاكُّ [el-fākk] (kāf'ın teşdidiyle) Ahmak ma'nāsınadır; yukālu: مَا كُنْتُ فَكًّا فَكًّا تَاكُّ Ve تَاكُّ [tākk] tā-i müsennātlā فَكًّا [fākk]a itbā'dır, müstakil ma'nāsı yoktur.

اَلتَّفَكُّكُ [et-tefekkuk] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Salkı olmak; yukālu: فُلَانٌ يَتَّفَكُّكُ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهِ تَمَاشُكٌ مِنْ حُقُوقِ

اَلْاِفْكَ [el-ifk] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki menkibi mafsalından ayrılmış ola, za'fa veistirhāya binā'en.

[ف ل ك]

اَلْفَلْكَهُ [el-felket] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ağırşak ki iplik eğirdikleri iğde olur. فَلْكَهُ [felket] dedikleri istidāret üzere olduğu için. Ve sāhib-i Şurāḥ ve sāhib-i Tercemetu'l-Muḥtār'ı فَلْكَهُ [felket]

i çıkırık ile tefsir etmişlerdir, kütüb-i mu'tebereye muhālif olduğu hafı değıldir. Ve

فَلْكَهُ [felket] Bir kıt'a yere yāhūd bir kıt'a kuma derler ki müdevver olup etrāfında olanlardan mürtefi'c ola.

اَلْفُلْكَ [el-felk] (kezālik fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Cem'ci, ağırşaklar ma'nāsına.

اَلتَّفْلِكُ [et-teflik] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kızın memesi ağırşıklanmak; yukālu: فَالْكَ تَذِي الْجَارِيَةِ تَفْلِيكًا

اَلتَّفَلُّكُ [et-tefelluk] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

تَفْلِكُ [teflik] Çoban kıldan ağırşak misālinde bir nesne kılıp ba'dehu deve yavrusunun dili üzerine bağlamaktır, anasın emmesin diye.

اَلْفُلْكَ [el-fulk] (fā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Gemi, سَفِينَةٌ [sefīnet] ma'nāsına; vāhid ma'nāsına ve cem'c ma'nāsına gelir ve müzekker ve mü'ennes olur. Bārī ta'ālānın, (الشعراء 119) ﴿فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ (41 kavlinde müzekker gelmiştir ve (لقمان 31) ﴿أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي﴾ kavlinde mü'ennes gelmiştir. Ve muhtemeldir ki mü'ennes geldiği sürette cem'c olup müzekker geldiği vāhid olduğuna binā'en ola.

Ve Bārī ta'ālānın ﴿حَتَّى إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ﴾ (يونس 22) ﴿وَجَزَيْنَ بِهِمْ﴾ kavlinde cem'c gelmiştir. Cevherī eydür gūyā ki vāhid oldukça zamīr مَرْكَبٌ [merkeb]e ircāc olunmakla müzekker kılınır ve سَفِينَةٌ [sefīnet]e ircāc olunmakla mü'ennes kılınır. Ve Sībeveyhi eyitti: Cem'c olan فَالْكَ [fulk] vāhid olan فَالْكَ [fulk]ün cem'c-i teksiridir. Ve bu جُنُبٌ [cunub] gibi ve طِفْلٌ [tifl] gibi vāhide ve cem'c ıtlāk olunan isimlerden değıldir, zīrā

fُعَلٌ [fu^ʕ] zamm-ı fā ve sükūn-ı ʿayn'la ve فَعَلٌ [fa^ʕal] fethateynle şey^y-i vāhidde müş-tereklerdir: عُرْبٌ [ʿurb] ile عَرَبٌ [ʿarab] ve عَجَمٌ [ʿucm] ile عَجَمٌ [ʿacem] ve رُحْبٌ [ruh^b] ile رَهْبٌ [reheb]. Ve fethateynle olan فَعَلٌ [fa^ʕal]in hod فُعَلٌ [fu^ʕ] vezni üzere cem^ʕ olunması cāʿizdir, أُسَدٌ [esed]le أُسْدٌ [usd] gibi. Pes فُعَلٌ [fu^ʕ]un فُعَلٌ [fu^ʕ] üzere cem^ʕ olunması muhāl olmaz.

الْفَلَكَ [el-felek] (fethateynle) Göktür, فَلَكٌ [felek]-i nücüm maʿnāsına.

الْأَفْلَاكُ [el-eflāk] (hemzenin fethiyle) Cemʿi, gökler maʿnāsına.

الْفُلُكُ [el-fulk] (fā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik فَلَكٌ [felek]in cemʿi olması cāʿizdir أُسَدٌ [esed]le أُسْدٌ [usd] ve حَشَبٌ [ħaşeb]le حُشْبٌ [ħuşb] gibi.

الْفَيْلُكُونُ [el-feylekūn] (fā'nın ve lām'ın fet- hi ve yā'nın sükūnuyla ve fīleysūf [feylesūf] vezni üzere) Şol ottur ki ondan hasīr örer- ler ve mescidlere örülmeden dahi döşer- ler, بَرْدِيٌّ [berdiyy] maʿnāsına.

[ف ن ك]

الْفُنُوكُ [el-funūk] (zammeteynle) ʿİnād et- mek, Kisāʿī ve Ebū ʿUbeyde rivāyeti üze- re; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ يُفْنِكُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir yerde ikāmet etmeğe dahi derler, Umevī rivāyeti üzere; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ يُفْنِكُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

فُنُوكٌ [funūk] Muttasıl taʿāmı yiyip on- dan bir nesne terk etmemeğe dahi der- ler; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ يُفْنِكُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve عِيَافٌ [ʿiyāf] kesr-i ʿayn'la taʿāmı kerīh görmeğe derler. Ve bunda bir lügat dahi vardır ki o فُنُوكٌ [funūk] dir, bāb-ı rābiʿden.

الْفَنَكَ [el-fenek] (fethateynle) Şol cānver

derisidir ki ondan kürk edinirler. Sāhib-i **Ķāmūs** فَنَكٌ [fenek] kürk cinsinden eşrefi ve aʿdelidir demiş ve sāhib-i **Şurāḥ** san- sar kürküdür demiş, pes birbirine muhālif olur, teʿemmül oluna. Ebū ʿUbeyd eyit- ti: Bir aʿrābīye filān kimse ayak donuna فَنَكٌ [fenek] kürkü kılmıştır dediler, eyit- ti: فَنَكٌ [fenek] kılları ile الدُّبُرُ الدُّبُرُ الدُّبُرُ Yaʿnī فَنَكٌ [fenek] kılları ile dübürü kılları cem^ʕ oldu demiş. Ve الدُّبُرُ الدُّبُرُ الدُّبُرُ kelāmını tāʿife-i ʿArab yağmur kaʿr-ı zemīnde olan nem-nāk toprağa vāsıl ol- dukta istiʿmāl eder, pes kelām-ı ʿArabīde istiʿmāl ber-vech-i teşbīh olur.

الْفَنِيكُ [el-fenīk] (fā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Çene uçları ve dudak altında olan kıllar çevresidir. Ve bazıları onu الْإِفْنِيكُ [el-ifnīk]tir dedi, hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla ve nūn'un kes- ri ve meddiyle. Ve Kisāʿī فَنِيكٌ [fenīk]in aslı الْإِفْنِيكُ [ifnīk] olmasına inkār etti. Ve fī'l-hadīsi: “إِذَا تَوَضَّأَتْ فَلَا تَنْسُ الْفَنِيكَيْنِ” يَعْنِي “عَنْفَقَةٌ Ve جَانِبِي الْعَنْفَقَةِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ وَهُمَا الْمَعْغَلَةُ [ʿanfekat] ʿayn-ı mühmelenin ve fā'nın fethiyle aşağı dudak altında olan bir bölük kıldır ki onun iki cānibi kıldan hālī olma- ğın gaslda mahall-i gaflet olur.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ك]

الْكُرْكِي [el-kurkiyy] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Turna ki tuyūr kısmındandır.

الْكِرَاكِي [el-kerākiyy] (evvelindekāf'ın fet-hi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Cem'i, turnalar ma'nāsına.

[ك ع ك]

الْكَعْكُ [el-ka'k] (kāf'ın fethi ve 'ayn-ı müh-melenin sükūnuyla) Peksimed ki sofralara getirirler.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ك]

الْلَبْكُ [el-lebk] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Karıştırmak, halt ma'nāsına; yukālu: لَبَكْتُ الْأَمْرَ اللَّبْكُ لَبَاكَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيُقَالُ: لَبَكْتُ السَّيْبَ بِالْعَسَلِ إِذَا خَلَطْتَهُ

الْلَبِكُ [el-lebik] (lām'ın fethi ve bā'nın kes-riyle) Karışık olan nesne; yukālu: أَمْرٌ لَبِكٌ أَيُّ مُخْتَلِطٌ

الْإِلْتِبَاكُ [el-iltibāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Karışmak, ihtilāt ma'nāsına.

الْلَبِكَةُ [el-lebiket] (lām'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Birbirine karışmış ko-yun; yukālu: لَبَكُوا بَيْنَ الشَّاءِ أَيُّ خَلَطُوا بَيْنَهُ Pes bu **بَكِيلَةٌ** [bekīlet] gibidir, Kilābī rivāyetinde.

الْلَبَكَةُ [el-lebeket] (fethateynle) Tirit pāresi; yukālu: مَا دُفَّتْ عِنْدَهُ عَبَكَةٌ وَلَا لَبَكَةٌ Ve **عَبَكَةٌ** [‘abeket]‘ayn-ı mühmelenin ve bā-i muvahhadenin fethiyle sevīk içinde olan habbedir.

[ل ح ك]

الْلُحَاكُ [el-laḥk] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir şey'in bir şey'e girişmesi ve yapışması.

الْمُلَاḤَاةُ [el-mulāḥat] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَوْحَاكٌ فَقَارٌ ظَهَرَهُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ

الْمُتَلَاḤَاكُ [el-mutelāḥik] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Birbirine girişen nes-ne; yukālu: شَيْءٌ مُتَلَاḤَاكٌ أَيُّ مُتَدَاخِلٌ

الْمُتَلَاḤَاكَةُ [el-mutelāḥiket] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Şol nākadır ki hilkatı istihkām üzere ola.

الْلُحَاكَةُ [el-luḥaket] (lām'ın zammı ve

hā'nın fethiyle) Kertenkeleden maktüb ola. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **لُحَكَةٌ** [luḥaket] Haşerāt-ı arzdan bir cānverdir ki kertenkeleye şebīhtir, gök renklidir, berk vurur, ya'ni ışıklar, kuyruğu uzun değildir, kertenkele kuyruğu gibi ve ayakları hurde ve gizli olur.

[ل ك ك]

أَلَلْكَ [el-lekk] (lām'ın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Vurmak; **صَكٌّ** [şakk]gibi; yukālu: **لَكَّهُ مِنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ** Ve

لَكَّ [lekk] Kezālik şol kırmızı nesnedir ki onunla keçi ve keçinin gayrının derisin boyarlar.

أَلَلْكَ [el-lukk] (lām'ın zammı ile) Şol siyāh nesnedir ki bıçakçılar onunla bıçağın sapına namlusın yapıştırırlar.

أَلَلْكَ [el-iltikāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Halāyık izdihām etmek; tekülü: **إِلْتَكَّ الْقَوْمُ إِذَا اِزْدَحَمُوا**

أَلَلْكَ [el-lekīk] (lām'ın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Eti sık ve dolu olan kimse, **دَخِيسٌ** [dehīs] ve **لَدِيمٌ** [ledīm] ma'nāsına ki etle etlemiş demek olur.

أَلَلْكَ [el-likāk] (lām'ın kesriyle) Cem'i, sık etli kimseler ma'nāsına.

أَلَلْكَ [el-lukālik] (lām-ı evvelin zammı ve lām-ı sānīnin kesriyle) Fermüde; yukālu: **جَمَلٌ لُكَالِكٌ أَيُّ ضَحْمٌ**

[ل م ك]

أَلَلْكَ [el-lemāk] (lām'ın fethiyle) Ta'āmdan şey-i kalil; yukālu: **مَا دُقْتُ لَمَاكًا مَا دُقْتُ لَمَاكًا** Ebū Yūsuf eyitti: **مَا تَلَمَّكَ** derler **عِنْدَنَا بَلَمَاكٍ** ma'nāsına.

أَلَلْكَ [et-telemmuk] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) **تَلَمَّطٌ** [telam-

muz] gibidir lafzen ve ma'nen. Ve **تَلَمَّطٌ** [telemmuz] bir nesne ekl eden diliyle du-dağı yalamağa derler. Ve

تَلَمَّكَ [telemmuk] Deve çenesin o yana bu yana döndürmeğe dahi derler; yukālu: **تَلَمَّكَ الْبَعِيرُ إِذَا لَوَى لَحْيَيْهِ**

[ل و ك]

أَلَلْكَ [el-levk] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Bir nesneyi ağızda döndürmek, çiyemek için; tekülü: **لُكَّتِ الشَّيْءُ فِي فَمِي أَلْوَكُهُ إِذَا عَلَنَتْهُ** Ve at licāmın tahrik etmeğe dahi derler; yukālu: **لَاكَ الْفَرَسُ اللَّجَامُ** Ve

لَوَكٌ [levk] Halkın ırzına değmeğe dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ يَلُوكُ أَعْرَاضَ النَّاسِ أَيُّ يَقَعُ فِيهَا**

أَلَلْكَ [el-liknī] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve kāf'ın sükünüyle) Bir lafzdır ki şu'arā bunu risālet mahallinde isti'māl ederler, **أَزْسَلْنِي** ma'nāsına, **پَسْ أَلَلْكَ** [el-liknī] **لَوَكٌ** [levk]ten me'hüz değildir, **أَلْوَكٌ** [ulūk]tan me'hüzdur ki **أَلْوَكٌ** [elūk] risālet ma'nāsınadır. Ve **أَلْوَكٌ** [elūk]ta hod hemze aslıdır. Ve eger **أَلَلْكَ** [el-liknī] **لَوَكٌ** [levk]ten olaydı kıyās bu idi ki **أَلَاكَةٌ يَلِيكُهُ** bu idiydi, pes bu ma'nā yüzünden **أَلْوَكٌ** [elūk]tan me'hüzdur, lafz yüzünden değildir, **زِيرَا أَلْوَكٌ** [elūk]ta hemze fā'u'l-fī'ldir, meger tevehhümen maktübür denile ya'ni **أَلْوَكٌ** [ulūk]ta hemze lām'dan te'hīr olunup **لَوُوكٌ** [le'ūk] olup ba'dehu bāb-ı **إِفْعَالٌ** [if'āl]e nakl olunup **أَلَلْكَ** olmuştur denile. Cevherī'nin kelāmından fehm olunan budur ki **إِفْعَالٌ** [if'āl]de hemzenin kalb-i mekân olması **لَاكَ** Cevherī yanında sâbit olmadığına binā'en ola, pes sâhib-i **Ķāmūs**'un **أَلَلْكَ** [el-liknī] **لَاكَ** beyânında zikr olunmak gerek idi, **لَوُوكٌ** [levk] beyânında zikr olunmak Cevherī'nin tevehhümüne

rāci^c olur dediği vecih olmaz hālā ki اَلْكِنِي
sūreten sīga-i ecveftir, ona binā^een لَوَكُّ
[levk]te zikr olunmuştur.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ك]

الْمُتْكُ [el-mutk] (mīm'in zammı ve tā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onu sünnetçi olan ^cavret nisā tā'ifesinde sünnet yerinde alıkor. Ve مُتْكُ [mutk]un asl ma'nāsı zumāverddir ve zumāverd turfanda olan meyveye derler. Ba'zılar eyitti: مُتْكُ [mutk] turunç ma'nāsınadır, Aḥfeş rivāyeti üzere; ve kuri'e kavluhu ta'ālā: "وَأَعْتَدْتُ لَهُنَّ مُتْكًا" (يوسف 31)

الْمُتْكَاءُ [el-metkā] mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol ^cavrettir ki sünnetlenmemiş ola.

[م ح ك]

الْمَحْكُ [el-maḥk] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) ^cİnāddır, lecāc ma'nāsına; yukālu: مَحْكٌ يَمْحُكُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْمَحِكُ [el-meḥik] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki mu'ānid ola.

الْمُمَاحِكُ [el-mumāḥik] (mīm-i evvelin zammı ve ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُمَاحِكَةُ [el-mumāḥaket] (mīm-i evvelin zammı ve ḥā'nın fethiyle) Mu'ānede ma'nāsınadır.

الْتَّمَاحِكُ [et-temāḥuk] (tā'nın fethi ve ḥā'nın zammıyla) Kezālik ^cinād edişmek; yukālu: تَمَّاحِكُ الْخُضْمَانَ إِذَا تَعَانَدَا

[م س ك]

الْإِمْسَاكُ [el-imsāk] (hemzenin kesriyle) Hıfz etmek.

الْتَّمَسُّكُ [et-temessuk] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الِإِسْتِمْسَاكُ [el-istimsāk] ve

الِإِمْتِسَاكُ [el-imitisāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: **أَمْسَكْتُ فِي الشَّيْءِ وَتَمَسَّكْتُ بِهِ وَاشْتَمَسْتُ بِهِ** **أَمْسَكْتُ فِي الشَّيْءِ وَتَمَسَّكْتُ بِهِ وَاشْتَمَسْتُ بِهِ** Ya'nī cümlesi hifz ettim ma'nāsıdır. Ve

إِمْسَاكُ [imsāk] Buhl ma'nāsına da gelir; yukālu: **فِيهِ إِمْسَاكٌ أَيْ يُحْلَلُ**

التَّمْسِيكُ [et-temsik] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kezālik bir nesneyi hifz etmek; yukālu: **وَلَا تُمَسِّكُوا** ve kuri'e: **تَمَسَّكْتُ بِهِ تَمْسِيكًا** (الممتحنة 10) **عِضْمٌ** [‘işam]dan murād ‘akd-i nikāh ve onun müteferri‘atı ve **كَوَافِرٌ** [keväfir] **كَافِرَةٌ** [kāfiret]in cem'idir. Ve maksūd mü'minini āyīn-i şirk üzere olan nikāhtan nehydir. Ve

إِمْسَاكُ [imsāk] Sākit olmağa dahi derler; tekūlu: **أَمْسَكْتُ عَنِ الْكَلَامِ إِذَا سَكَتَ**

التَّمَّاسُكُ [et-temāsuk] (tā'nın fethi ve sīn'in zammı ile) Kudret ma'nāsınā; yukālu: **مَا تَمَّاسَكَ أَنْ قَالَ ذَلِكَ أَيْ مَا تَمَّالَكَ**

الْمَسِيكُ [el-mesik] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bahīl ma'nāsına.

الْمُسُكُ [el-musuk] (zameteynle) Kezālik bahīl ma'nāsına.

الْمَسَاكُ [el-mesāk] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَسَاكَةُ [el-mesāket] (kezālik mīm'in fethiyle) Buhl ma'nāsınadır; yukālu: **فِيهِ مَسَاكٌ** **وَمَسَاكَةٌ أَيْ يُحْلَلُ** Ve

مَسَاكُ [mesāk] Kezālik şol yerdir ki suyu tutar.

الْمُسْكَةُ [el-musket] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bakiyye ma'nāsına; yukālu: **فِيهِ مُسْكَةٌ مِنْ خَيْرِ أَيْ بَقِيَّةٌ** Ve

مُسْكَةٌ [musket] Kezālik şol kuyuya derler ki yeri berk olmağın içi taşla örülmemiş

ola.

الْمِسْكُ [el-misk] (mīm'in kesriyle) Tīb-i ma'ruftur; Fārisī-i mu'arrebdir. Ve 'Arab tā'ifesi **مِسْكٌ** [misk]e **مُشْمُومٌ** [meşmūm] derler.

الْمُمَسَّكُ [el-mumessek] (mīm-i evvelin zammı ve sīn'in fethi ve teşdidiyle) **مِسْكٌ** [misk]le rāyihalanmış olan; yukālu: **تَوَبَّ** **مُمَسَّكٌ أَيْ مَضْبُوعٌ بِهِ**

الْمَسْكُ [el-mesk] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Deri, cild ma'nāsına; ve minhu kavluhum: **إِن لَّمْ أَفْعَلْ كَذَا وَكَذَا** Ya'nī sencileyin olayım.

الْمَسَكُ [el-mesek] (fethateynle) Şol bileziklerdir ki deniz bağısı kemiğinden ve fīl kemiğinden olur.

الْمَسَكَةُ [el-meseket] (fethateynle) Vāhidi, zikir olunan bileziklerin biri ma'nāsına.

الْمُسَكَةُ [el-museket] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle **هُمَزَةٌ** [humezet] vezni üzere) Bahīl ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: **مُسَكَةٌ** [museket] şol kimsedir ki ulaştığı nesne elinden halās olmaya.

الْمُسَكُ [el-musek] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Cem'î, bahīller ma'nāsına.

[ش ع ك]

الْمَعْكُ [el-ma'k] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kimsenin hakkın eğlendirip vermemek; yukālu: **مَعَكَةٌ بِدَيْتِهِ أَيْ مَطَّلُهُ بِهِ** Ve

مَعْكٌ [ma'k] Bir nesneyi ovmağa dahi derler; yukālu: **مَعَكْتُ الْأَدِيمَ إِذَا دَلَّكَتُهُ**

الْمَعَاكُ [el-me'ik] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Hakkı eğlendirip vermeyen kimse, me'tül ma'nāsına.

الْمُمَاعِكُ [el-mumā'ik] (mīm'in zam-

mı ve ‘ayn’ın kesriyle) مُمَاطِلٌ [mumāṭil] ma‘nāsınadır.

الْتَمَعْتُكُ [et-tema‘uk] (fethateynle ve ‘ayn’ın zammı ve teşdidiyle) Davar ağnamak; yukālu: تَمَعْتُكَ الدَّابَّةَ إِذَا تَمَرَّعْتَ

الْتَمَعِيكَ [et-temīk] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Davarı ağnatmak; yukālu: مَعَّكُهَا أَنَا تَمَعِيكَ

الْمَعْكُوكَاةُ [el-ma‘kūkā] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükunu vekāf’ın zammı ve elifin meddiyle) Şerr ma‘nāsına; yukālu: وَقَعَ فِي مَعْكُوكَاةٍ أَي فِي شَرِّ

[م ك ك]

الْمَكُّ [el-mek] (mīm’in fethi vekāf’ın teşdidiyle) Emmek, مَصٌّ [maşş] ma‘nāsına; tekülü: مَكَكْتُ الشَّيْءَ إِذَا مَصَّصْتَهُ

الْمَكَّانُ [el-mekkān] (mīm’in fethi vekāf’ın teşdidiyle) Şol hasīs kimsedir ki koyunu kendi eme, sağmaya tā ki süt sağıldığın işitip kimse gelmeye, مَصَّانٌ [maşşān] ve مَلْجَانٌ [melecān] ma‘nāsına.

الْتَمَكُّكُ [et-temekku] (fethateynle ve kâf-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Kemikten ilik çıkarmak; tekülü: تَمَكَّكْتُ الْعَظْمَ إِذَا أَخْرَجْتَ مِنْهُ

تَمَكُّكُ [temekku] Bir nesneyi cümle almağa dahi derler. Ve fi’l-hadîsi: “لَا تَمَكُّكُوا عَلَيَّ” Ya‘nî “Guremānın cemī-i mā-melekini alman.”

الْمُكَاكَةُ [el-mukāket] (mīm’in zammı ve kâf’ın tahfiifiyle) İlik, muḥḥ ma‘nāsına.

الْإِمْتِكَاكُ [el-ımtikāk] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Deve yavrusu anasının sütünü cümle emmek; yukālu: إِمْتَكْتُ الْفَصِيلَ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ إِذَا شَرِبَهُ كُلَّهُ

مَكَّةُ [Mekket] Beled-i harām şerrefehallāhu ta‘ālā. Ve مَكَّةُ [Mekket] diye tesmiye olun-

ması cemī-i günāhı izāle ettiği içindir.

الْمَكْكُوكُ [el-mekkūk] (mīm’in fethi vekāf’ın zammı ve teşdidi ve meddiyle تَنَوُّرٌ [tennūr] vezni üzere) Bir ölçektir ki üç keylçedir ve keylçe bir مَنَّ [menn] ve bir مَنَّ [menn] in yedi sümünüdür. Ve bir مَنَّ [menn] iki رِطْلٌ [riṭl]dır ve bir رِطْلٌ [riṭl] on iki أُوقِيَّةٌ [ūkiyyet]tir. Ve bir أُوقِيَّةٌ [ūkiyyet] bir أُسْتَارٌ [estār] ın iki sülüsü. Ve bir أُسْتَارٌ [estār] dört مِثْقَالٌ [mişqāl] ve nısf-ı مِثْقَالٌ [mişqāl]dir. Ve bir مِثْقَالٌ [mişqāl] bir دِرْهَمٌ [dirhem] ve bir دِرْهَمٌ [dirhem]in selāsete-esbā‘ıdır. Ve bir دِرْهَمٌ [dirhem] altı دَانِقٌ [dāniq]tir. Ve bir دَانِقٌ [dāniq] iki قِيرَاطٌ [qīrāṭ]tir. Ve bir قِيرَاطٌ [qīrāṭ] iki طُشُوحٌ [ṭassūc]dur. Ve طُشُوحٌ [ṭassūc] iki حَبَّةٌ [ḥabbet]tir. Ve bir حَبَّةٌ [ḥabbet] bir دِرْهَمٌ [dirhem]in sümününün sūdüsüdür. Ve bir dirhemın sümününün sūdüsü kırk sekiz cüz’ünden bir cüz’üdür.

الْمَكَاكِيكُ [el-mekākīk] (mīm’in fethi ve kâf-ı sāninin kesri ve meddiyle) Cem’i, zikr olunan ölçekler ma‘nāsına.

[م ل ك]

الْمِلْكُ [el-milk] (mīm’in kesri ve lām’ın sükunuyla) Bir nesneye mālîk olmak; yukālu: مَلَكَتُ الشَّيْءَ أَفْلَكُهُ مِلْكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: Ve

مِلْكُ [milk] ve

مَلِكٌ [melk] (mīm’in kesri ve fethiyle) Bir ma‘naya gelir; yukālu: مَا فِي مِلْكِهِ وَمَلْكِهِ شَيْءٌ لَا ذَهَبٌ فِيمَا وَمَا هَلْكَ رَوَاهُ ابْنُ السَّكَيْتِ قَالَ وَيُقَالُ أَيضًا فِيمَا مَلِكٌ وَمَا هَلْكَ وَفِي هَلْكَ بِالْفَتْحِ Ve

مَلِكٌ [melk] Yolun ortasına dahi derler.

الْمَلِكُ [el-melk] (mīm’in fethi ve lām’ın sükunuyla) Hamuru iyi yoğurmak; tekülü: مَلَكَتُ الْعَجِينِ إِذَا شَدَّدْتَ عَجْنَهُ

özü esîr olup babası ve anası esîr olma-ya. Ve fi'l-hadîsi: ”أَنَّ الْأَشْعَثَ بْنَ قَيْسِ خَاصِمٍ أَهْلَ نَجْرَانَ إِلَى عَمَرَ فِي رِقَابِهِمْ وَكَانَ قَدْ اسْتَعْبَدَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَلَمَّا أَسْلَمُوا أَبَوْا عَلَيْهِ فَقَالُوا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ“ Kisā'ī eyitti: ”أَنَا إِنَّمَا كُنَّا عَبِيدَ مَمْلَكَةٍ وَلَمْ نَكُنْ عَبِيدَ قَبِيْ“ eyitti: قَبِيْ [kinn] odur ki özü ve babası ve anası esîr ola ve عَبِيدُ مَمْلَكَةٍ [abīdu memleket] odur ki özlerine galebe olunmakla isti'bād olunalar, hālā ki asllarında ahrār olalar. Ve ba'zılar eyitti: قَبِيْ [kinn] 'abd-i müşterā olandır.

الْتَمَلُّكُ [et-temelluk] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye cebrle mālīk olmak; yukālu: تَمَلَّكَهُ إِذَا مَلَكَهُ قَهْرًا

الْمَمْلَكَةُ [el-meleket] (fethateynle) Mālīk olmak, مَمْلَكٌ [melk] ma'nāsında lügattır; yukālu: مَا فِي مَمْلَكَتِهِ شَيْءٌ Ve

مَمْلَكَةٌ [meleket] Kullarına hüsn-i huluk üzere olmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ حَسَنٌ Ve fi'l-hadîsi: ”لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَيِّئُ الْمَمْلَكَةِ“

الْمِلَاكُ [el-milāk] (mīm'in kesriyle) ve

الْمَلَاكُ [el-melāk] (mīm'in fethiyle) Şol nesnedir ki bir emrin kıyāmı onunladır; yukālu: أَلْقَلْبُ مَلَاكُ الْجَسَدِ Ve

مَلَاكٌ [melāk] (mīm'in fethiyle) Kudrete dahi derler; yukālu: مَا لَهُ مَلَاكٌ أَي تَمَاسُكٌ

الْمِلَاكَةُ [el-milāket] (mīm'in kesriyle) Mālīk olmak; yukālu: لَيْسَ لِفُلَانٍ مَوْلَى مِلَاكَةٍ دُونَ اللَّهِ

الْتِمَالُكُ [et-temāluk] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) İktidār; yukālu: مَا تَمَالُكُ أَنْ قَالَ ذَلِكَ أَي مَا تَمَاسُكٌ

الْمُلُكُ [el-muluk] (mīm'in ve lām'ın zammı ile) Davarın ayakları ve boynudur; minhu kavluhum: جَاءَنَا تَقْوَدُهُ مُلُكُهُ Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

الْمَلِكُ [el-melek] Ferište.

الْمَلَايِكَةُ [el-melā'iket] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i. Kisā'ī eyitti: Bunun aslı مَلِكٌ idi hemzenin takdīmi ile, أَلْوَكُ [elūk]tan me'hūz olmakla risālet ma'nāsına, ba'dehu kalb-i mekān kılınıp lām takdīm olunup مَلَاكٌ denildi, ba'dehu hemze tahfif olundu.

الْمَلَايِكُ [el-melā'ik] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i, feriştelere ma'nāsına. Ve suya مَلِكُ الْأَمْرِ itlāk olunur her emr onunla kā'im olduğu için.

مَالِكُ الْحَزِينِ [mālīku'l-ḥazīn] (lām'ın kesriyle ve ḥā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile) Tuyūr-ı mā'dan bir tayrın ismidir ki ona balıkçıl derler.

الْمَالِكَانِ [el-Mālīkān] (sīga-i tesniye üzere) Mālīk b. Zeyd ve Mālīk b. Ḥanẓale'dir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النَّوْنِ)

[ن ب ك]

النَّبْكَ [en-nebek] (fethateynle) **نَبْكَةٌ** [nebeket] [in cem'idir. Ve

نَبْكَةٌ [nebeket] Şol tepedir ki başı sivri ola.

النَّبَاكُ [en-nibāk] (nūn'un kesriyle) Küçük tepelerdir.

النَّبَابِكُ [en-nābik] (bā'nın kesriyle) Mürtefi' olan yerdir.

النَّوَابِكُ [en-nevābik] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i; yukālu: **هَضَابٌ** **هَضَابٌ** Ve **نَوَابِكٌ** [hiḍāb] cibāl-i münbasita ma'nāsınadır.

[ن ز ك]

النَّزِكَ [en-nizk] (nūn'un kesri ve zā'nın sükūnuyla) Kelerin zekeridir. 'Arab tā'ifesi şöyle zu'f eder ki kelerin iki zekeri ola.

النَّيْزَكُ [en-neyzek] (nūn'un ve zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kısa gönder, rumh-i kasīr ma'nāsına; gūyā ki Fārisī-i mu'arrebdir, fusahā bununla tekellüm etmişlerdir.

النَّيْزَاكُ [en-neyāzik] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i.

النَّزْكُ [en-nezk] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) Dürtmek, ta'n ma'nāsına. Ve kezālik sözle ta'n etmeğe dahi derler.

النَّزَاكُ [en-nezzāk] (nūn'un fethi ve zā'nın teşdidiyle) Ta'n edici kimse, 'ayyāb ma'nāsına.

[ن س ك]

النَّسْكُ [en-nesk] (nūn'un fethi ve sīn'in

sükūnuyla) Bir nesneyi suyla yuyup tathīr etmek; tekūlu: **نَسَكْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَسَلْتُهُ بِالْمَاءِ** وَطَهَّرْتُهُ

النَّمْسُوكُ [el-mensūk] (mīm'in fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) Tathīr olunmuş nesne. Cevherī eydür: Bunu bir ehl-i 'ilmden istimā'e ettim.

النُّسْكُ [en-nusk] (nūn'un zammı ve sīn'in sükūnuyla) 'İbādet; yukālu: **نَسَكْتُ يَنْسُكُ مِنْ** **النَّبَابِ** **الأوَّلِ**

النَّاسِكُ [en-nāsik] (sīn'in kesriyle) 'Ābid ma'nāsınadır.

النَّتْسُوكُ [et-tenessuk] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) 'İbādet etmek; yukālu: **تَنْسُكُ إِذَا تَعَبَّدَ**

النَّسَاكَةُ [en-nesāket] (nūn'un fethi ile) 'Ābidlik; yukālu: **نَسَكْتُ يَنْسُكُ نَسَاكَةً مِنْ** **النَّبَابِ** **الأوَّلِ** **إِذَا صَارَ نَاسِكًا**

النَّسِيكَةُ [en-nesīket] Boğazlanan davar, zebīha ma'nāsına.

النُّسُوكُ [en-nusuk] (zammateynle) Cem'i, boğazlanmış davarlar ma'nāsına. Ve

نُسُوكٌ [nusuk] 'İbādet ma'nāsına da gelir.

النَّسَايِكُ [en-nesā'ik] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i; tekūlu minhu: **نَسَكْتُ لِلَّهِ يَنْسُكُ مِنْ** **النَّبَابِ** **الأوَّلِ** **أَيْضًا إِذَا ذَبَحَ** **لِوَجْهِهِ تَعَالَى**

النَّمْسِيكُ [el-mensik] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) ve

النَّمْسُوكُ [el-mensek] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) **النَّسَايِكُ** [nesā'ik] ya'nī kurbānlar zebh olıcak mekān; ve kuri'e bihimā kavluhu **﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ﴾** (الحج: 67)

[ن و ك]

النُّوْكُ [en-nūk] (nūn'un zammı ve meddiy-

le) Humk ma'nāsına. Ve

نُوكُ [nūk] **أَنُوكُ** [envek]in cem'î dahi gelir **أَهْوَجُ** [ehvec]le **هُوجُ** [hūc] gibi, ahmaklar ma'nāsına.

الْأَنُوكُ [el-envek] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Ahmak ma'nāsına.

الْمُسْتَنُوكُ [el-mustenvik] (mīm'in zam-mı ve vāv'ın kesriyle) Kezālik ahmak ma'nāsına.

النُّوكَى [en-nevkā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) **أَنُوكُ** [envek]in kezālik cem'î; yukālu: **قَوْمٌ نُّوكَى أَيْ خَفَّتْ**

الْإِنُّوَاكُ [el-invāk] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi ahmak bulmak; tekūlu: **إِذَا أُنُّوكْتُهُ إِذَا وَجَدْتَهُ أُنُوكٌ وَقَالُوا مَا أُنُوكُهُ وَلَمْ يَقُولُوا أُنُوكٌ وَهُوَ قِيَاسُ يَا نِي كِيَاَسُ** bu idi ki fi'l-i ta'accüb geldiği yerlerden ism-i tafdīl dahi gele, 'an İbni's-Serrāc.

[ن ه ك]

النَّهْكُ [en-nehk] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir libāsı eskiyince giymek; tekūlu: **نَهَكْتُ الثُّوبَ أَنَّهُكَ نَهَكًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا: وَهِيَ لَيْسَتْ حَتَّى خَلَقَ** Ve

نَهَكُ [nehk] Ta'āmdan mübālaga ile ekl etmeğe dahi derler; tekūlu: **نَهَكْتُ مِنَ الطَّعَامِ أَيضًا إِذَا بَالَعْتُ فِي أَكْلِهِ وَيَقَالُ إِنَّهُكَ مِنْ هَذَا الطَّعَامِ أَيضًا** Ve

نَهَكُ [nehk] Kezālik ırzı mübālaga ile yıkmağa dahi derler; yukālu: **إِنَّهُكَ عِرْضَهُ أَي بَالَعُ** Ve **فِي شَمِيهِ**

نَهَكُ [nehk] Bir kimseyi maraz zebūn etmeğe dahi derler; yukālu: **إِذَا نَهَكْتُهُ الْحُمَّى إِذَا جَهَدْتُهُ وَأَضْتُهُ وَنَفَصْتُ لِحْمِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** bunda bir lügat dahi vardır ki o **نَهَكْتُهُ الْحُمَّى** dır bāb-ı rābī'den. Ve

نَهَكُ [nehk] 'Ukūbette mübālaga etmeğe dahi derler; 'alā-mā se-yecī'u.

النَّهَكُ [en-nehek] (fethateynle) Masdardır, zikr olunan bāb-ı rābī'den.

النَّهْكَةُ [en-nuhket] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik masdardır, bāb-ı mezbūrdan; tekūlu: **نَهَكَ يَنْهَكُ نَهَكًا وَنُهْكَةً**

الْمَنْهُوكُ [el-menhūk] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Hastalık-tan za'f olan kimse; yukālu: **نَهَكَ عَلَى الْبِنَاءِ وَهِيَ لِمَجْهُولٍ إِذَا دَنَبَ وَصَبِي فَهُوَ مَنْهُوكٌ** Ve **دَنَفَ** [de-nef] dāl-ı mühmele ile ve nūn'la ve **ضَنَاءٌ** [ḍanā'] ḍād-ı mu'ceme ile ve nūn'la marazla za'f değildir.

النَّهْكَةُ [en-nehket] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Za'f-ı maraz; yukālu: **بَانَتْ عَلَيْهِ نَهْكَةُ الْمَرَضِ أَي ضَعْفُهُ وَثِقَلْتُهُ** Ve

نَهَكَةُ [nehket] 'Ukūbette sultān mübālaga etmeğe dahi derler; yukālu: **نَهَكَةُ السُّلْطَانِ عَقُوبَتُهُ يَنْهَكُهُ نَهَكًا وَنَهْكَةً أَي بَالَعُ فِي عَقُوبَتِهِ** "إِنَّهُكُوا الْأَعْقَابَ أَوْ لَتَنْهَكْتَهَا النَّارُ" **أَي بَالَعُوا** Ve kezālik yukālu **فِي غَسَلِهَا وَتَنْظِيفِهَا فِي الْوَضُوءِ** **إِنَّهُكُوا وَجُوهَ الْقَوْمِ يَغْنِي: أَجْهَدُوهُمْ أَي ابْلَعُوا جَهْدَهُمْ**

النَّهْيَكُ [en-nehīk] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bahādır olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ نَهْيَكٌ أَي شَجَاعٌ لِأَنَّهُ يَنْهَكُ عَدُوَّهُ أَي يَبَالِغُ فِيهِ** Ve

نَهْيَكُ [nehīk] Yırtıcı arslana dahi derler. Ve kesici kılıca da derler; yukālu: **أَسَدٌ نَهْيَكٌ وَصَيْفٌ نَهْيَكٌ أَي قَاطِعٌ**

النَّهْيَاكَةُ [en-nehāket] (nūn'un fethiyle) Bahādırılık; yukālu: **نَهَكَ يَنْهَكُ نَهَاكَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ شَجَاعًا**

الْإِنْتِهَاكُ [el-intihāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin hürmetin naks etmektir, helāl olmayan nesle ile.

[ن ي ك]

النَّائِكُ [en-nā'ik] (yā'nın kesriyle) Cimā' edici kimse.

النَّيْكُ [en-neyk] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cimā' etmek.

النَّيْيَاكُ [en-neyyāk] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Mübālaga ile cimā' edici; teşdīd teksīr içindir. Ve fi'l-meseli: "مَنْ" "عَيَّرَ [ayr]a vat' eden mübālaga ile cimā'lardan olur. Ve عَيَّرَ [ayr] feth-i 'ayn-i mühmele ile hımāra derler, gerek ehli olsun gerek vahşī olsun.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و د ك]**

الْوَدَكُ [el-vedek] (fethateynle) Et yağıdır.

الْوَدِيكُ [el-vedik] ve

الْوَدِيكَةُ [el-vediket] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Semiz olan nesne; yukālu: دِيكٌ وَدِيكٌ وَدَجَاجَةٌ وَدِيكَةٌ أَيُّ سَمِينٍ

الْأَوْدَكُ [el-evdek] (elifin ve dāl'ın fethiyle) Semiz olan kimse. Ve gāh olur nās ma'nāsı irāde olunur; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ أَوْدَكٍ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

الْوَدَكَةُ [el-Vedkā'] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir kumlu yerin adıdır.

[و ر ك]

الْوَرِكُ [el-verik] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Uyluğun üstü, mā-fevka'l-fehiz ma'nāsına. Ve وَرِكٌ [verik] lafzı mü'ennestir. Ve gāh olur tahfif olunup وَرِكٌ [verk] derler rā'nın sükūnuyla فَحَذُّ [fehiz]le فَحَذُّ [faḥz] gibi. Ve gāh olur نَتَى وَرِكَةٌ فَتَزَلُ derler, "Ayağın büküp attan indi" ma'nāsına.

الْوُرُوكُ [el-vurük] (zammeteynle) Yan üzerine yatmak; yukālu: وَرَكَ يَرِكُ وَرُوكًا إِذَا اضْطَجَعَ كَأَنَّهُ وَضَعَ وَرِكَهُ عَلَى الْأَرْضِ

التَّوْرُوكُ [et-teverruk] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) وَرِكٌ [verik] üzerine oturmak. Ve التَّوْرُوكُ عَلَى الْيُمْنَى وَضَعَ الْوَرِكِ فِي الصَّلَاةِ عَلَى الرَّجْلِ الْيُسْمَى Ve ammā İbrāhīm'in hadīsi ki salāтта تَوْرُوكٌ [teverruk] kerīhtir buyurulmuştur, maksūd elyeteyni yāhūd elyeteynin birini yer üzerine vaz' etmektedir. Ve bu kabīlendedir şol hadīs ki نَهَى

mı ve şīn'in kesriyle) مُسَارِعٌ [musāriʿ] ma'nāsınadır. Bu zikr olunan Ebū Yūsuf rivāyetidir. Ve Aḥmed b. Yaḥyā Şa'leb eyitti: Kelime-i mezbūre bāb-ı اِفْعَالٌ [if'āl] den gelir, bāb-ı مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet]ten gelmez.

[و ع ك]

الْوَعَكُ [el-vaʿk] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Isıtma örselemek; yukālu: مَعَّتْ إِذَا مَعَّتْهُ وَعَكَّتْهُ الْحُمَّى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَعَّتْهُ [maḡs] ḡayn-ı mu'ceme ve şā-i müsellese ile za'f kılmak.

الْمَوْعُوكُ [el-mev'ūk] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammıyla) Hummādan za'f olan kimse.

الْإِعْيَاكُ [el-īʿāk] (hemzenin kesri ve med-diyle) Toprağa örselemek; yukālu: أَوْعَكَتِ الْأُسْتَارَ شَدِيدَ لَلْكَثْرَةِ Ve تَمْرِغٌ فِي التَّرَابِ إِذَا مَرَّغَتْهُ فِي التَّرَابِ [temrīg] rā-i mühmele ve ḡayn-ı mu'ceme ile toprağa yuvalamaktır. Ve

إِعْيَادُ [īʿād] Havz katında deve müzāhame etmeğe dahi derler; yukālu: أَوْعَكَتِ الْإِبِلَ عِنْدَ الْحَوْضِ إِذَا زَاخَمَتْ فَرَكِبَ بَعْضُهَا بَعْضًا

الْوَعَكُ [el-vaʿk] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) İsmdir, izdihām ve galebe ma'nāsına. Ve

وَعَكَةٌ [vaʿket] Davar yürürken ve seğırtirken muhkem düşmeğe dahi derler. Ve

وَعَكَةٌ [vaʿket] Mübārizlerin uğraşı yerine dahi derler, birbiriyle tutuştukları hinde.

[و ك ك]

الْوَكْوَاكُ [el-vekvāk] (vāv'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Korkak kimse, bed-dil ma'nāsına.

FASLU'L-HĀ'**(فَضْلُ الْهَاءِ)****[ه ت ك]**

الْهَتْكَ [el-hetk] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Perdeyi yırtmak, bir hay-siyyetle ki mā-verāsında olan görüne; yukālu: هَتَكَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve bu ta'bīrle sāhib-i *Terceme*'nin perdeyi ardından yırtmak dediği galat olduğu zāhir olur.

الْإِنْهَتَاكُ [el-inhitāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Perde yırtılmak; yukālu: هَتَكَهُ فَانْهَتَاكَ

التَّهْتِيكُ [et-tehtik] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Perdeyi yırtmak; yukālu: هَتَاكَ الْأُسْتَارَ شَدِيدَ لَلْكَثْرَةِ

الْهَتْكَ [el-hutket] (hā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) İsmdir, perde yırtılması ma'nāsına.

[ه د ك]

الْهِنَادِكَةُ [el-Henādiket] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Hind tā'ifesi. Kāf zā'idedir, هِنْدٌ [Hind]e nisbet olunmuşlardır, ʿalā-hilāfi'l-kiyās.

[ه ك ك]

الْإِنْهِيكَاكُ [el-inhikāk] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) ʿAvretin doğururken çatısı ayrılmak; yukālu: إِنْهَكَتِ صَلَا الْمَرْأَةِ إِنْهِيكَاكًا إِذَا انْفَرَجَ عِنْدَ الْوِلَادَةِ

الْهَيْكُ [el-hekk] (hā'nın fethi vekāf'ın teşdidiyle) Nebiz bir kimseye keyf vermek; yukālu: هَكَ فَلَانًا النَّبِيذُ إِذَا بَلَغَ مِنْهُ تَكَّهُ Ve تَكُّ [tekk] tamām-ı keyfe derler. Ve

هَيْكُ [hekk] Kuyu obrulmağa dahi derler, tehevür-i bir ma'nāsına. Ve kılıçla vurmağa dahi derler; yukālu: هَكَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا

صَرَبَهُ بِهِ

[ه ل ك]

أَهْلَاكَ [el-helāk] (hā'nın fethiyle) ve

أَهْلُوكُ [el-hulūk] (zammeteynle) ve

أَمَهْلَكَ [el-mehlek] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) ve

أَمَهْلُكَ [el-mehluk] (mīm'in fethi ve lām'ın zammiyle) ve

أَتَهْلَكُ [et-tehluket] (tā'nın fethi ve lām'ın zammiyle) Bunlar cümlesi bir ma'nâyadır. Ve Yezîdî eyitti: تَهْلَكُ [tehluket] masdarların nevâdirindendir, kıyâs üzere cārî olanlardan değildir.

أَهْلُكَ [el-hulk] (hā'nın zammi ve lām'ın sükûnuyla) İsmidir, helâklık ma'nâsına.

أَلْإِهْلَاكَ [el-ihlāk] (hemzenin kesriyle) Helâk kılmak; yukâlu: أَهْلَكَهُ غَيْرُهُ

أَلْإِسْتِهْلَاكَ [el-istihlāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nâhu; yukâlu: إِسْتَهْلَكَهُ غَيْرُهُ

أَمَهْلَكَتُ [el-mehleket] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) ve

أَمَهْلُكَتُ [el-mehluket] (mīm'in fethi ve lām'ın zammiyle) Berriyye, mefâze ma'nâsına.

أَهْلُكَ [el-helk] (hā'nın fethi ve lām'ın sükûnuyla) Helâk kılmak, Temîm lügati üzere Ebû 'Ubeyd rivâyetinde; tekûlu: هَلَكَةُ يَهْلِكُهُ هَلَكًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى أَهْلَكَتُ كَمَا يُقَالُ هَلَكْتُ بِمَعْنَى أَهْلَكَتُ غَاضِي Ve لَيْلٌ غَاضٍ أَيُّ مُغْضٍ ma'nâsınadır.

أَهْلَاكَ [el-hālik] (lām'ın kesriyle) Helâk olan nesne.

أَهْلَكِي [el-helkâ] (hā'nın fethi ve lām'ın sükûnu ve elifin kasrıyla) Cem'î, هَالِكٌ [hālik]ler ma'nâsına.

أَهْلَاكَ [el-hullāk] (hā'nın zammi ve lām'ın

teşdidıyla) Kezâlik cem'î.

أَهْوَالِكَ [el-hevālik] (hā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) هَالِكٌ [hālik]in cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kıyās, nitekim فَوَارِسُ [fevāris]te zikr olunmuştur. Ve kad cā'e fi'l-meseli: "فُلَانٌ هَالِكٌ فِي الْهَوَالِكِ"

أَهْلُكَ [el-huluk] (zammeteynle) Bir lafzdır ki 'alā-küllü hāl mevzi'inde isti'māl olunur; ke-mā fi-kavlihim: إِمَّا هَلَكْتُ هُلُكٌ Ve هُلُكٌ [huluku] lafzının isti'mālî men'î sarfıla vārid olmuştur.

أَتَهَالِكُ [et-tehāluk] (tā'nın fethi ve lām'ın zammiyle) Düşmek ma'nâsına gelir; yukâlu: تَهَالَكَ الرَّجُلُ عَلَى الْفَرَاشِ إِذَا سَقَطَ

أَلْإِهْتِلَاكَ [el-ihtilāk] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse ıztırâbından kendi nefsin mehlekeye salmak; yukâlu: إِهْتَلَكْتَ وَهِيَ الْقَطَاةُ خَوْفَ الْبَازِي أَيُّ رَمَتْ بِنَفْسِهَا فِي الْمَهَالِكِ Ve قَطَاةٌ [qaṭāt] boğurtlak dedikleri kuştur.

أَهْلُوكُ [el-helūk] (hā'nın fethi ve lām'ın zammi ve meddiyle) Şol 'avrettir ki nefsin ricāl üzere bıraka gayet-i hırsından. Ve هَلُوكٌ [helūk] recüle sıfat vāki' olmaz.

أَهْلَكَ [el-helek] (fethateynle) Şol nesnedir ki aşığı düşer.

أَهْلَكَتُ [el-heleket] (kezâlik fethateynle) Helâk ma'nâsınadır; ve minhu kavluhum: هِيَ الْهَلَكَةُ الْهَلَكَاءُ وَهُوَ تَوْكِيدٌ لَهَا كَمَا يُقَالُ هَمَّجٌ هَامِجٌ Ve هَمَّجٌ [hemec] hurde sineğe derler.

أَهْلَاكِي [el-hālikiyy] (lām'ın kesri ve yā'nın teşdidıyla) Demirci, haddād ma'nâsına. Hālik b. 'Amr b. Esed b. Huzeyme'ye nisbet olunmadır ki mezbūr haddād idi. Bu sebebden Benū Esed'e قُيُونٌ [kuyūn] derler ki قَيْنٌ [kayn] demirci demektir.

تَهْلِكُ [tuhullike] (zammeteynle) Bātıl ma'nâsınadır, lā-yansarıftır; تُحْتَبِ

[tuḥuyyibe] gibi; yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي تَهْلِكَ
 Ve تَهْلِكَ [tuhullike] ile تُخَيَّبَ [tuḥuyyibe]
 nin ma'naları bātil demektir.

[ه م ك]

الْإِنْهَمَاكُ [el-inhimāk] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Bir husūsta cidd ve lecc etmektir.

التَّهْمُكُ [et-tehemmuk] (fethateynle ve mīm'in zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu:
 إِنْهَمَكَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ وَتَهْمَكَ فِيهِ أَي جَدَّ وَلَجَّ

[ه و ك]

التَّهْوُكُ [et-tehevruk] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Tahayyür ma'nāsınadır. Ve fi'l-hadīsi: "أَمْتَهْوَكُونَ أَنْتُمْ" "كَمَا تَهْوَكْتَ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى" Ḥāsen'den su'āl edip مُتَهْوَكُونَ nedir dedim, eyitti: مُتَحَيِّرُونَ ma'nāsınadır.

التَّهْوَاكُ [et-tehvāk] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) تَهْوُرٌ [tehevur] ma'nāsına; bir nesneye düşmektir, ondan pervā etmeyip kayırmamak ile. Vallāhu a'lemu bi's-savābi.

BĀBU'L-LĀMĪ MİN
TERCEMETİ ŞİHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ اللَّامِ مِنْ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ل

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ل]

الْإِبِلُ [el-ibil] (kesreteynle) Bir kelime-dir ki kendi lafzından vāhidi yoktur. Pes **إِبِلٌ** [ibil] bir sürü deve demek olur. Ve bu mü'ennestir, zīrā şol esmā²-i cümū^c ki kendi lafzından vāhidi olmaya, kaçan benī ādem için olmasa ona te'nīs lāzım olur ve kaçan onu taşgīr etmeli olsan hā²-i te'nīs idhāl edip **أُبَيْلَةٌ** [ubeylet] ve **غُنَيْمَةٌ** [guneymet] dersin. Pes **الْأُبَيْلَةُ** [el-ubeylet] hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla bir bölücek deve demek olur.

الْإِبِلُ [el-ibl] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Kezālik deve sürüsü demek olur, kesreteynle olan **إِبِلٌ** [ibil]den muhaf-fef olur.

الْأَبَالُ [el-ebāl] (hemzenin fethi ve meddiyle) Cem'i, deve sürüleri ma'nāsına.

الْإِبِلَانُ [el-ibilān] (sīga-i tesniye üzere) İki sürü deve. **غَنَمَانٌ** [ganemān]da dahi hāl böyledir, ya'nī koyun sürüsünden iki kıt'a demek olur.

الْمَأْبِلَةُ [el-me'belet] (mīm'in ve bā'nın fet-hiyle) Devesi çok olan yer.

الْإِبِلِيُّ [el-ibeliyy] (hemzenin kesri ve bā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) **إِبِلٌ** [ibil] e mensüb olan nesne. Yā'yı meftūh kılar-lar, tevālī-i kesrāttan hazer ettiklerinden ötürü. Ve

إِبِلِيٌّ [ibeliyy] Sāhib-i ibile dahi derler.

الْأُبْبُلُ [el-ubbel] (hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) **قُبْرٌ** [qubber] vez-ni üzere) Şol devedir ki salma ola. Ve **قُبْرٌ** [qubber] kâf'la ve bā²-i muvahhade ile bir

cins kuşun adıdır.

الْمَوْئَلَةُ [el-mu'ebbelet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol devedir ki mühmele olmayıp döl için ve kendi nefsi için alıkonmuş ola. Ve sâhib-i *Şurāh* bu ikisini fark etmeyip **إِبِلٌ أُبُلٌ** مثل قُبْرٍ أَيُّ مَهْمَلَةٌ **إِبِلٌ** وَكَذَلِكَ مَوْئَلَةٌ demiştir.

الْأَوَابِلُ [el-evābil] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Deve çok oldukça isti'māl olunur; yukālu: **إِبِلٌ أَوَابِلٌ**

الْأَبَابِيلُ [el-ebābil] (hemzenin fethi ve bā-i sâninin kesri ve meddiyle) Bölükler, firak ma'nāsına; yukālu: **جَاءَتْ إِبِلُكَ أَبَابِيلٌ أَيُّ فِرْقًا** Ve

أَبَابِيلٌ [ebābil] Kuş fırkaları ma'nāsına da gelir. Aḥfeş rivāyeti üzere; yukālu: **طَيْرٌ أَبَابِيلٌ** Ve Aḥfeş eyitti: Ma'nā-yı teksir murād oldukça bu vech üzere gelir. Ve bu şol cem' kabîlindedir ki onun vāhidi yoktur.

الْإِبْبُولُ [el-ibbev] (hemzenin kesri ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle ve vāv'ın sükūnuyla) **الْإِبْبُولُ** [ebābil]in vāhididir, 'inde'l-ba'z **الْإِبْبُولُ** [el-ibbev] hemzenin kesri ve bā'nın kesri ve teşdīdi ve meddiyle **بَابِيلٌ** [bābil]in vāhididir, 'inde'l-ba'zi'l-āhar. Ve Aḥfeş eyitti: Tā'ife-i 'Arabdan bir ferd bulmadım ki **بَابِيلٌ** [ebābil]in vāhidini bilir ola.

الْأُبُولُ [el-ubūl] (zammeteynle) Deve ve gayrı hayvān rutb ile sudan iktifā etmektedir; yukālu: **أَبَلَّتِ الْإِبِلُ وَالْوَحْشُ تَأْبُلُ أُبُولًا** مِنَ الْبَابِ: **الْأُبُولُ** وَالتَّائِي وَالثَّانِي أَيُّ اجْتَرَأَتْ بِالرُّطْبِ عَنِ الْمَاءِ

أُبُولٌ [ubūl] Er, 'avretin cimā'ından ibā etmeğe dahi derler; yukālu: **أَبَلَّتِ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ** إِذَا امْتَنَعَ مِنْ غَشْيَانِهَا

الْأَبِيلُ [el-ābil] (hemzenin meddi ve bā'nın kesriyle) Rutb ile sudan iktifā eden deve.

الْأُبَابِلُ [el-ubbāl] (hemzenin zammı ve

bā'nın teşdīdiyle) Cem'i, **كَافِرٌ** [kāfir]le **كُفَّارٌ** [kuffār] gibi.

التَّائِبُ [et-te'ebbul] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Er, 'avretin cimā'ından ibā etmek. Ve fi'l-hadīsi: **لَقَدْ تَأْبَلُ آدَمُ عَلَى ابْنِهِ الْمُقْتُولِ كَذَا وَكَذَا** عَامًا لَا يُصِيبُ **حَوَاءٌ**

الْأَبَالَةُ [el-ebālet] (hemzenin fethiyle) Deve maslahatın tedārük etmede hāzık olmak; yukālu: **أَبَلُ الرَّجُلُ أَبَالَةً** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ شَكَسَ **وَعِ شَكَاةٌ وَتَمَةٌ تَمَاهَةٌ** إِذَا كَانَ حَادِقًا بِمَضْلَحَةِ الْإِبِلِ **شَكَاةٌ** [šekāset] bed-hüy olmaktadır ve **تَمَاهَةٌ** [temāhet] tā-yı müsennātla bed rāyiha olmak.

الْأَبِيلُ [el-ebil] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Maslahat-ı ibilde hāzık olan kimse.

الْأَبِيلُ [el-ābil] (hemzenin meddi ve bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَبِلٌ فَهُوَ أَبِيلٌ وَأَبِلٌ**

الْأَبِيلُ [el-ābel] (hemzenin meddi ve bā'nın fethiyle) İsm-i tafdīldir, zikr olunan ma'nāda; yukālu: **فُلَانٌ مِنْ أَبِلِ النَّاسِ أَيُّ أَشَدَّهُمْ** **تَأْتَى** [te'ennuk] **وَعَلَمَهُمْ بِهَا** bir nesneyi hūb işlemektir.

التَّائِبِيلُ [et-te'bīl] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir kimse deve edinip deveyi kendi nefsi için saklamak; yukālu: **أَبِلٌ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ إِبِلًا وَأَفْنَأَهَا**

الْمَأْبُولَةُ [el-me'būlet] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol devedir ki ihtiyār olunup alıkonulmuş ola; yukālu: **أَبَلَّتِ الْإِبِلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا افْتَنِيَتْ**

الْإِبْتِيَالُ [el-ibtīyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve üzerinde oturmak ve devenin mesālihin görmek; yukālu: **فُلَانٌ لَا يَأْتِبِلُ** **أَيُّ لَا يَثْبُتُ عَلَى الْإِبِلِ إِذَا رَكِبَهَا وَكَذَلِكَ** إِذَا لَمْ يَقُمْ عَلَيْهَا

فيهما يُضْلِحُهَا Ve bu zikr olunan Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

الْأَبْلَةُ [el-ebelet] (fethateynle) Kesret-i ekl- den sıklet hāsıl kılıp tuhme olmak. Ve fi'l- hadīsi: "كُلُّ مَالٍ أَدَيْتَ زَكَاتَهُ فَقَدْ ذَهَبَتْ أَبْلَتُهُ" وَأَصْلُهُ: "كُلُّ مَالٍ أَدَيْتَ زَكَاتَهُ فَقَدْ ذَهَبَتْ أَبْلَتُهُ" وَأَصْلُهُ وَبَلْتُهُ مِنَ الْوَبَالِ فَأُبْدِلُ بِالْوَاوِ الْأَلْفَ كَقَوْلِهِمْ أَحَدٌ وَأَصْلُهُ وَحَدٌ

الْإِبْبَالَةُ [el-ibbālet] (hemzenin kesri ve bā'nın teşdīdiyle) Bir bağ odun. Ve fi'l- meseli: "ضَعْتُ عَلَى إِبْبَالَةٍ" Ve ضَعْتُ [diğs] dād ve ġayn-ı mu'cemeteynle ve s̄ā'-i müsellese ile bir tutam ot ki kurusu ve yaşı karışık ola. Ve maksūd belā üzere belā olduğun iş'ār olur. Ve إِبْبَالَةٌ [İbbālet] demek sahīh değildir, zīrā ism فِعَالَةٌ [fi'ālet] vezni üzere olsa hā'-i te'nīsele tad'īf harflerinin biri yā'ya kalb olunmaz, صِنَارَةٌ [şinnāret] ve دِنَامَةٌ [dinnāmet] gibi belki yā'ya kalb olunmak hā'sız olduğu vakte olur, دِينَارٌ [dīnār] ve فَيْرَاطٌ [kīrāt] kelimeleri gibi. Ve صِنَارَةٌ [şinnāret] ayın başına ve دِنَامَةٌ [dinnāmet] kasīr olan nesneye derler.

الْإِبْبَالَةُ [el-ibbālet] (hemzenin kesri ve bā'nın tahfīfiyle) Zikr olunan ma'nāyadır bazıları katında.

الْأُبْلَةُ [el-ubullet] (zameteynle ve lām'ın teşdīdiyle) Bir pāre hurmā, الثَّمَرِ الْجُمْلَةَ، فَطَعَةٌ مِنْ جُمْلَةِ الثَّمَرِ، ma'nāsına. Ve

أُبْلَةٌ [ubullet] Kezālik bir şehrdir Başra yanında.

الْأَبِيلُ [el-ebīl] (elifin fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Rāhiblerin başı.

أَبِيلُ الْأَبِيلِينَ [ebīlu'l-ebīlīn] ('alā-vezni'l- mezkūri fihima) Rāhiblerin re'is-i rū'e'sāsı. Naşārā tā'ifesinin Hazret-i 'Īsā'ya دَعَا الْأَبِيلِينَ [ebīlu'l-ebīlīn] dedikleri bu ma'nādan ötürüdür.

[أ ت ل]

الْأَتَلَانُ [el-etelān] (fethateynle) Yürürken adımın hurde atmak, gazab-nāk olan kimse yürümesi gibi; yukālu: أَتَلَ الرَّجُلُ يَأْتِلُ أَتَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[أ ث ل]

الْأَتْلُ [el-eşl] (hemzenin fethi ve s̄ā'-i müsellese ile sükūnuyla) İlgın ağacından bir nev'dir ki o ak ılgındır demişlerdir.

الْأَتْلَةُ [el-eşlet] (hemzenin fethi ve s̄ā'nın sükūnuyla) Vāhidi.

الْأَتْلَاتُ [el-eşelāt] (fethateynle) Cem'i, ılgın ağaçları ma'nāsına. Ve bu ma'nādan bir kimsenin aslına dahi أَتْلَةٌ [eşlet] ıtlāk olunur; yukālu: فَلَا تَنْجُثُ أَتْلَتَهَا إِذَا قَالَ فِي حَسَبِهِ قَبِيحًا

التَّائِيلُ [et-te'şīl] Bir nesneyi aslı ve muhkem kılmak.

الْمُؤَشِّلُ [el-mu'eşşil] (mīm'in zammı ve s̄ā'nın fethi ve teşdīdiyle) Aslı ve muhkem olan nesne.

الْأَيْيَلُ [el-eşīl] (hemzenin fethi ve s̄ā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مُجِدُّ مُؤَشِّلٌ وَأَيْيَلٌ وَمَالٌ مُؤَشِّلٌ

التَّائِيلُ [et-te'eşşul] (fethateynle ve s̄ā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi asl māl ittihāz etmek. Ve fi'l-hadīsi fī vasiyyi'l- yetīm: "أَنَّهُ يَأْكُلُ مِنْ مَالِهِ غَيْرَ مُتَأَيِّلٍ مَالًا" Ve

تَائِيلٌ [te'eşşul] Gāh olur kuyu kazmağa dahi derler; yekūlüne: تَائَيْلْتُ بِئْرًا أَيْ حَفَرْتُهَا

الْأَلْأَالُ [el-eşāl] (hemzenin fethiyle) Ululuk, mecd ma'nāsına.

أُنَالَ [Uşāl] (hemzenin zammı ile) Bir dağın 'alemidir, bu sebebden ricālden ba'zına أُنَالَ [Uşāl] dediler.

[أ ج ل]

الأَجَلُ [el-ecel] (fethateynle) Bir nesnenin müddeti.

الأَجَلُ [el-ecel] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ötürü ma'nāsına; yukālu: فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ أَجْلِكَ بِفَتْحِ الْهَمْزَةِ وَكَسْرِهَا وَمِنْ أَجْلِكَ أَيُّ مِنْ Ya'nī senden ötürü.

الإِجْلُ [el-icil] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) Ötürü ma'nāsında lügat olduğundan gayrı bakar-ı vahşiden bir kıt'adır. Ve

إِجْلُ [icil] Boyun ağrısı ma'nāsına da gelir; yukālu: أَجَلَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَامَ عَلَى غُنْفِهِ فَاشْتَكَاهَا

الأَجَالُ [el-ācāl] Cem'i, bakar-ı vahşī kıt'aları ma'nāsına.

التَّأَجُّلُ [et-te'eccul] (fethateynle ve cīm'in zammıyla) Behā'im kıt'a kıt'a olmak; yukālu: Ve تَأَجَّلْتُ الْبَهَائِمَ أَيُّ صَارَتْ أَجَالًا

تَأَجُّلُ [te'eccul] Bir yere su cem' olmağa dahi derler; yukālu: تَأَجَّلَ الْمَاءُ

التَّأَجُّلُ [et-te'cīl] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Boyun ağrısına tīmār etmek; ve minhu yukālu: بِي أَجَلٍ فَأَجْلُونِي أَيُّ دَاوُونِي مِنْهُ كَمَا يُقَالُ طَبِئْتُهُ إِذَا عَالَجْتُهُ مِنَ الطَّنِيِّ وَمَرَّضْتُهُ إِذَا عَالَجْتُهُ مِنَ الْمَرَضِ Ve طَنَى [ṭanā] ṭā-i mühmelenin fethiyle dalak ziyāde susuzluktan böğüre yapışmaktır. Ve

تَأَجِيلُ [te'cīl] Müddet vermeğe dahi derler.

الإِسْتِجَالُ [el-istīcāl] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Müddet talep etmek; yukālu: إِسْتَأْجَلْتُهُ فَأَجَلَنِي إِلَى مُدَّةٍ

الإِجْلُ [el-iccel] (hemzenin kesri ve cīm'in fethi ve teşdīdiyle) إِجْلٌ [iyyel] ma'nāsında lügattır yā-i müsennātlā. Ve إِجْلٌ [iyyel] yaban keçisinin erkeğine derler. Ve bazıları eyitti: إِجْلٌ [iccel] yaban sığına derler ki

lisān-ı Fārisīde ona gūzen derler kāf'ın zammıyla. Ebū 'Amr b. el-'Alā eyitti: Ba'zı a'rāb yā-i müşeddedeyi cīm kılarlar her ne denli taraftan gayrıda dahi olursa.

الأَجِيلُ [el-ācil] (elifin meddi ve cīm'in kesriyle) ve

الأَجِلَّةُ [el-ecillet] (ale'l-vezni'l-mezbūri) عَاجِلٌ [ācil] ile عَاجِلَةٌ [ācilet]in zıddıdır ki أَجِلٌ [ācil] gelecek zamān ve عَاجِلٌ [ācil] işbu zamān demek olur.

الأَجْلُ [el-ecil] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şerri tahrīk etmek; yukālu: أَجَلَ عَلَيْهِمْ شَرًّا يَأْجَلُ وَيَأْجَلُ أَجَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَنَاهُ وَهَيَّجَهُ وَالثَّانِي إِذَا جَنَاهُ Ya'nī üzerlerine şerri çekip tahrīk etse.

الْمَأْجَلُ [el-me'cel] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Su cem' olacak yer, مُسْتَنْقَعُ الْمَاءِ ma'nāsına.

الْمَأْجِلُ [el-me'ācil] (alā-vezni الْمَسَاجِدِ [el-mesācid]) Cem'i, su irkilecek yerler ma'nāsına.

الْمُتَأَجِّلُ [el-mute'ecil] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Bir yerde irkilen su.

الأَجِيلُ [el-ecīl] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَاءٌ مُتَأَجِّلٌ وَمَاءٌ أَجِيلٌ أَيُّ مُجْتَمِعٌ

أَجَلَى [ecelā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) فَعَلَى [fa'alā] vezni üzere) Bir mevzi'in isimdir ki o 'Arabların ma'rūf otlağıdır.

أَجَلٌ [ecel] (fethateynle) نَعَمٌ [ne'am] gibi kelime-i cevābdır. Ahfeş eyitti: Bu kadar var ki أَجَلٌ [ecel] نَعَمٌ [ne'am]dan ahsendir, tasdīkte ve نَعَمٌ [ne'am] أَجَلٌ [ecel] den ahsendir istifhāmda; meselā أَنْتَ سَوْفَ أَتَذْهَبُ denilse cevābında أَجَلٌ demek ahsen olur نَعَمٌ demekten ve eger أَنْتَ سَوْفَ أَتَذْهَبُ denilse cevābında نَعَمٌ demek ahsen olur أَجَلٌ

demekten.

[أ د ل]

الْإِدْلُ [el-idl] (hemzenin kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Boyunda olan ağrıdır, **إِجْلُ** [icl] gibi kesr-i hemze ile nitekim el-ān mürür etti. Ve

إِدْلُ [idl] Şol koyu süte derler ki ziyāde ekşimiş ola; yukālu: **جَاءَنَا بِإِدْلِ مَا تُطَاقُ حَمَصًا أَيُّ** **مِنْ حُمُوصَتِهَا**

[أ ز ل]

الْأَزْلُ [el-ezl] (elifin fethi ve zā'nın sükūnuyla) Dar olmak, zīk ma'nāsına; yukālu: **أَزَلَ الرَّجُلُ يَأْزُلُ أَزْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ** **صَارَ فِي ضَيْقٍ وَجَدِبَ وَكَيْفَ** Ya'nī "Darlığa ve kıtlığa vākī' oldu." Ve

أَزْلُ [ezl] Habs etmeğe dahi derler; yukālu: **أَزَلُوا مَالَهُمْ بِأَزْلُونِهَا إِذَا حَبَسُوهَا عَنِ الْمَرْعَى مِنْ خَوْفٍ** **الْمَأْزِلُ** [el-me'zil] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Darlık çekecek yer, **مَأْزِقُ** [me'ziq] gibidir veznen ve ma'nen.

التَّأْزُلُ [et-te'ezzul] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik dar olmak, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **تَأْزَلُ صَدْرِي** **وَتَأْزِقُ أَيُّ صَاقٍ**

الْأَزْلُ [el-ezl] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla) Kizb ma'nāsınadır.

الْأَزَلُ [el-ezel] (fethateynle) Kıdem ma'nāsınadır; yekūlūne: **هُوَ أَزَلِيٌّ** Ve ba'zı ehl-i 'ilm eyitti: Bu kelimenin aslı kadīm olan nesneye **لَمْ يَزَلْ** dediklerindedir, ondan sonra hāzihi'l-kelimedede nisbet olundukta ihtisārdan gayrıya mecāl ol-mamağın **يَزَلِيٌّ** [yezeliyy] ondan sonra yā'yı hiffetten ötürü elife kalb edip **أَزَلِيٌّ** [ezeliyy] dediler, nitekim **ذِي يَزِنٍ** nām melike ki Hımyer mülükündandır, nisbet edip **رُمِحَ أَزْنِيٌّ** derler. Ve **يَثْرِبُ** [Yeşrib] ki

Medīne-i münevvere'dir, nisbet edip **أَثْرَبِيٌّ** [Eşrebiyy] derler.

[أ س ل]

الْأَسْلُ [el-esel] (fethateynle) Bir cins ağaçtır. Ba'zılar eyitti: Her ağaç ki onun uzun dikenini ola, onun dikenine **أَسَلُ** [esel] derler. Ve gönderlere dahi **أَسَلُ** [esel] derler.

الْأَسَلَةُ [el-eselet] (kezālik fethateynle) Dilin ve kolun ince olan yeri, **مُسْتَدَقُ اللَّسَانِ** ve **مُسْتَدَقُ الذَّرَاعِ** ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i *Terceme*'nin **أَسَلَةُ** [eselet] tefsirinde dili ve kolu ince kimse dediği sehv olduğu zāhir olur.

الْأَسِيلُ [el-esīl] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki yüzü mülāyim olup tavīl ola; yukālu: **رَجُلٌ أَسِيلٌ** **إِذَا كَانَ لَيْنَ الْحَدِّ طَوِيلَهُ** Ve her nesne ki salkı ola ona **أَسِيلٌ** [esīl] derler.

الْأَسَالَةُ [el-esālet] (hemzenin fethiyle) Salkı olmak; yukālu: **أَسَلُ أَسَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

الْأَسَالُ [el-esāl] (hemzenin fethi ve meddiyle) Ahlāk ve 'alāmet; minhu kavluhum: **هُوَ عَلَى أَسَالٍ مِنْ أَبِيهِ مِثْلُ أَسَانٍ وَرَنًا وَمَعْنَى** Ya'nī "Atasına şebihitir 'alāmātında ve ahlākında." Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **أَسَالٌ** [esāl]in vāhidi ne idüğine benim semā'im ve şu'urum olmamıştır.

الْمَأْسَلُ [el-me'sel] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) Bir kumun ismidir, remle-i mahsūsa ma'nāsına.

[أ ص ل]

الْأَصْلُ [el-aşl] (hemzenin ve şād'ın sükūnuyla) Kök, bīh ma'nāsına.

الْأَصُولُ [el-usūl] (zammateynle) Cem'i. Ve Kisā'ī eyitti: **أَصْلٌ لَهُ وَلَا فَضْلٌ** **أَصْلٌ** [aşl]la murād

haseb ve فَضَّل [faşl]la murād lisāndır.

الْمَوْصَلُ [el-muʾaşşal] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdīdiyle) Kavī ve muhkem olan nesne; yukālu: أَضَلَّ مُوَصَّلٌ أَي قَوِيٌّ

الْإِسْتِيصَالُ [el-istīşāl] (hemzenin ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesneyi dibinden koparmak; yukālu: إِسْتَأْصَلَهُ إِذَا قَلَعَهُ مِنْ أَضْلِهِ

الْأَصِيلُ [el-eşil] (hemzenin fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) İkinci vaktinden akşam vaktine varınca olan zamandır. Ve

أَصِيلٌ [eşil] Kavī ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ أَصِيلٌ الرَّأْيِ أَي مُحْكَمُ الرَّأْيِ Ve

أَصِيلٌ [eşil] Ulu ma'nāsına da gelir; yukālu: مَجْدٌ أَصِيلٌ أَي دُوْ أَسَالَةٍ وَفَخَامَةٍ

الْأَصَالُ [el-eşal] (zammateynle) Cem'î, zikr olunan vaktler ma'nāsına.

الْأَصَالُ [el-āşāl] (hemzenin fethi ve meddiyle) Kezālik cem'î.

الْأَصَائِلُ [el-eşā'il] (hemzenin fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'î, güyā ki أَصَيْلَةٌ [eşilet]in cem'idir.

الْأَضْلَانُ [el-uşlān] (hemzenin zammıyla) Kezālik أَصِيلٌ [eşil]in cem'idir, بَعِيرٌ [be'ir]le بُعْرَانٌ [bu'rān] gibi.

الْأُصْيَالَانُ [el-uşaylān] (hemzenin zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cem'in tasgīridir.

الْأُصْيَالَالُ [el-uşaylāl] (hemzenin zammı ve şād'ın fethiyle vezn-i mezbūr üzere) Kezālik cem'in tasgīridir, nūn lām'a tebdil olunmuştur.

الْأُصْيَالُ [el-uşayyāl] (hemzenin zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik cem'in tasgīridir, zikr olunan ma'nāya

Lihyānī rivāyeti üzere; yukālu: لَقَيْتُهُ أُصْيَالًا **الْأَصَيْلَةُ** [el-eşilet] (hemzenin fethi ve şād'ın

kesri ve meddiyle) Cem' ma'nāsınadır, Ebū Yūsuf rivāyeti üzere. Ve

أَصَيْلَةٌ [eşilet] Bir nesnenin götürüsü ya'nī aslı ve kökü ile öyle olduğu demek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِأَصَيْلَتِهِ أَي كَلَّهُ بِأَصْلِهِ **Şurāh** tekrār sanıp ma'nā-yı evvel üzere iktisār etmiştir.

الْإِيصَالُ [el-işāl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Vakt-i أَصِيلٌ [eşil]e dāhil olmak; yukālu: آصَلْنَا أَي دَخَلْنَا فِي الْأَصِيلِ

الْمَوْصِلُ [el-muʾvişil] (mīm'in zammı ve meddi ve şād'ın kesriyle) Vakt-i أَصِيلٌ [eşil] e dāhil olucu; yukālu: أَتَيْنَا مُوَصِّلِينَ

الْأَصَالَةُ [el-eşālet] (hemzenin fethiyle) Ulu ve cesīm olmak; yukālu: أَصَلَّ أَصَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِثْلُ ضَحْمٍ ضَحَامَةٌ فِي الْوَزْنِ وَالْمَعْنَى

الْأَصَلَةُ [el-eşalet] (fethateynle) Bir cins yılandır ki yılan kısmının ahbesidir. Ve fī'l-hadīsi fī zikri'd-deccāl: “كَانَ رَأْسُهُ أَصَلَةً”

الْأَصَلُ [el-eşal] (fethateynle) Cem'î, zikr olunan yılanlar ma'nāsına.

[أ ص ط ب ل]

الْإِضْطَبُّلُ [el-işṭabl] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnu ve tā'nın fethiyle) Ahır ki onda davar bağlanır. Ve **إِضْطَبُّلٌ** [işṭabl]ın evvelinde olan elif nefsi kelimedendir, zā'id değildir, zīrā zevātü'l-erba' olan esmānın evveline harf-i zā'id dāhil olmaz, meger ef'āl üzerine cārī olan esmā ola, pes zevāt-ı hamse olanın evveli harf-i zā'id olmak eb'addir. Ve Ebū 'Amr eyitti: **إِضْطَبُّلٌ** kelām-ı 'Arabdan değildir.

[أ ط ل]

الْأَيْطَلُ [el-eyṭal] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Böğür, حَاصِرَةٌ [hāşirat] ma'nāsına.

الإِطْلُ [el-iṭl] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik böğür ma'nāsına. Ve tā'nın kesri dahi lügattır, **إِطْلُ** [ibil]le **إِطْلُ** [ibl] gibi.

الْأَطَالُ [el-āṭāl] (hemzenin meddiyle) **إِطْلُ** [iṭl]ın cem'idir, böğürler ma'nāsına.

الْأَيَّاطِلُ [el-eyāṭil] (hemzenin fethi ve tā'nın kesriyle) **أَيَّاطِلُ** [eyṭal]ın cem'idir, kezālik böğürler ma'nāsına.

[أ ف ل]

الْأَفُولُ [el-ufūl] (zammeteynle) Gāyib olmak; yukālu: **أَفَلَ** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَابَ Ve gün dolunmağa dahi derler; yukālu: **أَفَلَتِ** الشَّمْسُ تَأْفُلُ أَفُولًا إِذَا غَابَتْ مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَذْكُورَيْنِ أَيْضًا

الْإِفَالُ [el-ifāl] (hemzenin kesriyle) ve

الْأَفَائِلُ [el-efā'il] (hemze-i ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Deve köçekleri, sığār-ı ibil ma'nāsına, **بَنَاتُ مَحَاضٍ** gibi, ve gayrı gibi.

الْأَفِيلُ [el-efīl] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Vāhidi, zikr olunan devenin birisi ma'nāsına.

الْأَفِيلَةُ [el-efīlet] (hemzenin fethi ve fā'nın kezālik kesri ve meddiyle) Mü'ennesi.

[أ ك ل]

الْأَكْلُ [el-ekl] (hemzenin fethi vekāf'ın sükūnuyla) Yemek.

الْمَأْكَلُ [el-me'kel] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **أَكَلْتُ** Ve **الطَّعَامُ أَكْلًا وَمَأْكَلًا**

أَكَلَ [ekl] Āteş odun yakmağa dahi derler; yukālu: **أَكَلَتِ** النَّارُ الْحَطَبَ

الْأَكْلَةُ [el-eklet] (hemzenin fethi vekāf'ın sükūnuyla) Bir kerre yemek, tā doyunca-ya değin.

الْأُكْلَةُ [el-uklet] (hemzenin zammı ve kāf'in sükūnuyla) Bir lokma; tekūlu: **أَكَلْتُ** Ve **أُكْلَةٌ** وَاحِدَةٌ أَيْ لُقْمَةٌ

أُكْلَةٌ [uklet] **فُرْصَةٌ** [kürşat] dedikleri ekmeğe dahi derler. Ve

أُكْلَةٌ [uklet] Mutlakan yiyecek nesneye dahi derler, hüreş ma'nāsına; yukālu: **هَذَا الشَّيْءُ أُكْلَةٌ لَكَ أَيْ طُعْمَةٌ لَكَ**

الْإِكْلُ [el-ikl] (hemzenin kesri vekāf'ın sükūnuyla) Ekl olunan nesne; yukālu: **فَلَانَ** ذُو **إِكْلٍ** إِذَا كَانَ ذَا حَظٍّ مِنَ الدُّنْيَا وَرِزْقٍ وَاسِعٍ

الْإِكْلَةُ [el-iklet] (hemzenin kesri vekāf'ın sükūnuyla) Gıybet ma'nāsına. Ve zamm-ı hemze ile dahi lügattır; yukālu: **إِنَّهُ لَذُو **إِكْلَةٍ** وَأُكْلَةٍ** إِذَا كَانَ يَعْتَابُ النَّاسَ كَأَنَّهُ مَأْخُودٌ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا﴾ (الحجرات), (12 Ve

إِكْلَةٌ [iklet] Giciğe dahi derler, **حِكْمَةٌ** [hikket] ma'nāsına.

الْأَكَالُ [el-ākāl] (hemzenin meddiyle) Cem'i, gicikler ma'nāsına; yukālu: **إِنِّي لَأَجِدُ** Ve **فِي جَسَدِي **إِكْلَةٌ** مِنَ الْأَكَالِ**

إِكْلَةٌ [iklet] Bir nevc yemeğe dahi derler, **جِلْسَةٌ** [cilset] ve **رِكْبَةٌ** [rikbet] gibi; yukālu: **إِنَّهُ لِحَسَنُ **الْإِكْلَةِ****

الْأُكْلُ [el-ukul] (zammeteynle) Hurmā ağacının ve sā'ir ağacın meyvesine derler. Ve her nesne ki mutlakan ekl oluna ona **أَكْلُ** [ukul] derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: (35) **﴿أَكُلْهَا دَائِمًا﴾** (الرعد), Ve yukālu li'l-meyyiti: **وَإِنْ قَطَعَ **أَكْلُهُ**** Ve

أَكَلَ [ukul] Bezin yāhūd ona şebīh olan nesnenin içine dāhil olan nesneye dahi derler; yukālu: **ثَوَّبَ** ذُو **أَكْلٍ** إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْعَزْلِ Ve **صَفِيْقًا وَقِرْطَاسَ** ذُو **أَكْلٍ**

أَكَلَ [ukul] 'Akla dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ** Ve **ذُو **أَكْلٍ** إِذَا كَانَ ذَا عَقْلٍ وَرَأْيٍ**

rivāyetidir ki Aşmaṭ'ın musāhibidir.

الْأَكْلَةُ [el-ekelet] (fethateynle) أَكَلٌ [ākil]in cem'i كَافِرٌ [kāfir]le كَفَرَةٌ [keferet] gibi. Ve 'Arabların "هُمُ أَكَلَةُ رَأْسٍ" dedikleri ma'nâyı killeti iş'âr içindir, ya'nî onlar kalîdir, re's-i vâhid onları işbâ'da kifâyet eder.

التَّكْرِيمُ [et-te'kîl] (‘ala-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bir nesneyi ekl ettin diye da'vâ kılmak.

الْإِكَالُ [el-ikāl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekûlu: أَكَلْتَنِي مَا لَمْ أَكُلْ أَكَلْتَنِي مَا لَمْ أَكُلْ أَيْضًا بِالْمَدِّ أَيِ ادْعَيْتَهُ عَلَيَّ Ve

إِكَالٌ [ikāl] Bir kimseyi bir kimseye kâdir kılmağa dahi derler; tekûlu: أَكَلْتُكَ فَلَانًا إِذَا أَفْكَتَهُ مِنْهُ Ve minhu kavlu'n-Nu'mān "لَا أَكَلْتَنِي مَا لَمْ أَكُلْ أَكَلْتَنِي مَا لَمْ أَكُلْ أَيْضًا بِالْمَدِّ أَيِ ادْعَيْتَهُ عَلَيَّ" "Evvel أَكَلْتُ [ekl]den sâni İكَالٌ [ikāl]dendir, ya'nî "Ne ben zarar yetiştiririm ve ne gayra zarar yetiştirmeye kudret veririm." Ve

إِكَالٌ بَيْنَ النَّاسِ [ikāl beyne'n-nās] Halk içinde nemîme ile si'âyet etmek ya'nî koğuculuk etmek. Ve

إِكَالٌ [ikāl] (ki اِفْعَالٌ [if'āl] bābından ola) Yedirmek ma'nāsına olur; tekûlu: إِذَا أَكَلْتُهُ إِكَالًا Ve اَطْعَمْتُهُ [mu'fā'let] bābından olsa, bile yemek ma'nāsına olur; tekûlu: أَكَلْتُهُ فَاعَلْتُ [ef'altu] ile أَفَعَلْتُ [ef'altu] sūret-i vāhidede olur ve وَاكَلْتُهُ demek cā'iz değildir vāv'la. Ve

إِكَالٌ [ikāl] Āteşe odun yandıрмаğa dahi derler; tekûlu: إِذَا أَطْعَمْتَهَا إِيَّاهُ أَكَلْتُ النَّارَ الْحَطْبَ Ve

إِكَالٌ [ikāl] Ağaç yā gayrı nesne hāsıl vermeğe de derler; tekûlu: أَكَلَّ النَّخْلَ وَالزَّرْعَ وَكُلَّ شَيْءٍ إِذَا أَطْعَمَ

الْأَكَالُ [el-ākāl] (hemzenin meddiyle) Kav-

min ulularıdır ki kavmden rubu' ve rubu'a şebîh olan nesneyi alırlar.

الْمَأْكُلُ [el-me'kel] (mîm'in vekāf'ın fethiyle) Kazanç, kesb ma'nāsına.

الْمَأْكَلَةُ [el-me'kelet] (mîm'in ve kāf'ın kezālik fethiyle) Şol mevzi'dir ki ondan ekl olunur.

الْمَأْكَلَةُ [el-me'kulet] (mîm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Bi-ma'nāhā lūgatun fihā; tekûlu: اتَّخَذْتُ فَلَانًا مَأْكَلَةً وَمَأْكَلَةً

الْمِيمِكَلَةُ [el-mīkelet] (mîm'in kesri ve meddiyle) Şol hafif nesnedir ki kavm onun içinde et yāhūd عَصِيدَةٌ [aşīdet] pişirirler, tava gibi meselâ.

الْأَكْوَلَةُ [el-ekūlet] (hemzenin fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Şol koyundur ki yemek için ayrılır semirtilir. Ve zekāt cem' eden kimseye onu ahz etmek kerîh olur.

الْأَكِيلَةُ [el-ekīlet] (hemzenin fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Yenen koyuna derler; yukālu: هِيَ أَكِيلَةُ السُّعْ Ve buna hā-i te'nīs dāhil olduğunun vechi ismiyyet galebe etmesidir, zīrā فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'nā مَفْعُولٌ [me'fūl]de tezkīrle te'nīs berāber olmak gerektir.

الْأَكِيلُ [el-ekīl] (hemzenin fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Şol kimseye derler ki seninle bile ekl eder. Ve

أَكِيلٌ [ekīl] Ekl ma'nāsına dahi gelir.

الْأَكَالُ [el-ekāl] (hemzenin fethiyle) Nākanın karnında veledi tüylenmeğin zahmet çekmek; yukālu: أَكَلْتُ النَّاقَةَ أَكَالًا مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْعَرَ وَلَدَهَا فِي بَطْنِهَا فَحَكَهَا ذَلِكَ Ya'nî veledin şar'ı nākanın rahimin müte'ezzī kılsa. Ve

أَكَالٌ [ekāl] Ta'am ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا دُقْتُ أَكَالًا أَيِ طَعَامًا

الْأَكِيلَةُ [el-ekilet] (hemzenin fethi vekāf'ın kesriyle) Karnında veledi tüylenmeğin zahmet çeken nāka.

الْأُكَالُ [el-ukāl] (hemzenin zammıyla) Nākanın zikr olunan zahmeti; yukālu: بِهَا أَكَالٌ Ve

أُكَالٌ [ukāl] Gıcık ma'nāsına da gelir, حِكْمَةٌ [hikket] gibi, Aşma'r rivāyeti üzere.

الْأَكَلُ [el-ekel] (fethateynle) Dış ziyāde pırlıktan aşınmak; yukālu: أَكَلْتُ أَشْنَانَهُ مِنْ الْكَبِيرِ إِذَا اخْتَكَّتْ فَذَهَبَتْ وَفِي أَشْنَانِهِ أَكَلٌ أَيِ إِثْنَاهَا مُؤْتَكَلَةٌ

الْإِيتِكَالُ [el-i'tikāl] (hemzenin kesriyle) Dış aşınmak.

التَّأْكُلُ [et-te'ekkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

إِيتِكَالٌ [i'tikāl] Gazabdan yanmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَأْتِكِلُ مِنَ الْغَضَبِ أَيِ يَحْتَرِقُ وَيَتَوَهَّجُ Ve

تَأْكُلُ [te'ekkul] Kılıç ziyāde kılağılı olup keskin olmağa da derler; yukālu: تَأْكُلُ السَّيْفُ إِذَا تَوَهَّجَ مِنَ الْحِدَّةِ

التَّأْكِيلُ [et-te'kīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Davar kendi kolayına otlamak; minhu kavluhum: ظَلَّ مَالِي يُؤْكَلُ وَيُسْرَبُ عَلَيَّ Ve

تَأْكِيلٌ [te'kīl] Davarı halka yedirmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ تَأْكُلُ مَالِي وَسْرَبُهُ أَيِ أَطْعَمَهُ النَّاسُ

[أ ل ل]

الْأَلُّ [el-ell] (hemzenin fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Harbe dürtmek; yukālu: أَلُّهُ يُؤَلُّهُ ”مَا لَهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِالْحَرْبَةِ“

أَلُّ [ell] Levn sāfī ve berrāk olmağa dahi

derler; yukālu: أَلَّ لَوْنُهُ يُؤَلُّ أَلًا إِذَا صَفَا وَبَرَقَ Ve sür'at etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلَّ بِمَعْنَى أَسْرَعَ Ve

أَلٌّ [ell] İlemek ma'nāsına da gelir, أَنِينٌ [enīn] gibi; yukālu: أَلَّ يَيْلُ أَلًا Ve

أَلٌّ [ell] Şol harbelerdir ki onların demiri yassı ola.

الْأَلَّةُ [el-ellet] (hemzenin fethiyle) Vāhidi, demiri enli harbe ma'nāsına.

الْإِلَالُ [el-ilāl] (hemzenin kesri ve lām'ın tahfifiyle) Kezālik أَلَّةٌ [ellet]in cem'i, zikr olunan harbeler ma'nāsına.

الْأَلَالُ [el-Elāl] (hemzenin fethiyle) ‘Arafāt'ta bir dağın ismidir.

الْمِئَلُّ [el-mi'ell] (mīm'in kesri ve hemzenin fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Ser'r ma'nāsınadır; yukālu: سِرَّسٌ مِئَلٌّ أَيِ سَرِيْعٌ Şihāh nüshalarında hemze süret-i yā'da vākī' olmuştur, egerçi kıyās süret-i elifte olmaktır.

الْأَلِيلُ [el-elīl] (hemzenin fethi ve lām'ın kesriyle ve meddiyle) İnilti, enīn ma'nāsına; yukālu: لَهُ أَلِيلٌ أَيِ أُنِينٌ Ve

أَلِيلٌ [elīl] İnilti etmeğe dahi derler; yukālu: أَلَّ أَلَّ أَلِيلًا Ve

أَلِيلٌ [elīl] Su āvāzına dahi derler; خَرِيرُ الْمَاءِ ma'nāsına.

الْأَلَلُ [el-elel] (fethateynle) İnilti etmek, enīn etmek ma'nāsına. Ve

أَلَّلٌ [elel] Meşkin suyu mütegayyir olmağa dahi derler; yukālu: أَلَّلَ السِّقَاءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ وَهَذَا أَحَدُ مَا جَاءَ بِإِظْهَارِ التَّضْعِيفِ Ve

أَلَّلٌ [elel] Dış fāsīd olmağa da derler; yukālu: أَلَّلْتُ أَشْنَانَهُ إِذَا فَسَدَتْ

الْإِلُّ [el-İll] (hemzenin kesriyle) Hūdāy ta'ālānın ismidir. Ve

إِلَّ [ill] 'Ahde ve karābete dahi derler.

التَّائِيلُ [et-te'līl] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesnenin ucın keskin etmek; tekūlu: **أَلَلْتُ الشَّيْءَ تَأْيِيلًا إِذَا حَدَدْتَ طَرَفَهُ**

[أ م ل]

الْأَمَلُ [el-emel] (fethateynle) Recā ma'nāsına; yukālu: **أَمَلْتُ خَيْرَهُ يَأْمُلُهُ أَمَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

التَّائِمِيلُ [et-te'mīl] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْإِمْلَةُ [el-imlet] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bir nev' recā etmek; minhu kavluhum: **مَا أَطْوَلُ إِفْلَتَهُ أَيُّ أَمَلُهُ** Pes bu جِلْسَةٌ [cilset] gibi ve رِكْبَةٌ [rikbet] gibi olur binā-i nev' olmada.

التَّائِمُلُ [et-te'emmul] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin aslın bilmek için nazar kılmak.

الْأَمِيلُ [el-emīl] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol kumdan olan tepedir ki bir mīl mikdārı ola. Ve bir mevzi'in dahi ismidir.

[أ و ل]

التَّائِوِيلُ [et-te'vīl] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi me'ālīyle ya'nī olacağıyla tefsir etmek; tekūlu: **أَوَّلُهُ تَأْوِيلًا**

التَّائِوِيلُ [et-te'evvil] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **تَأْوِيلُهُ إِذَا فَسَّرْتَهُ بِمَا يُوْوَلُ إِلَيْهِ**

الْأَلَّ [el-āl] (hemzenin meddiyle) Bir kimsenin ehli ve 'ayāli. Ve

آَل [āl] Etbā'a dahi derler. Ve

آَل [āl] Şahsa da derler. Ve

آَل [āl] Evvel-i nehārda ve āhir-i nehārda şol nesneye dahi derler ki her şey'in şahsın mürtefi olur gibi göstere. Ve bu serāb

değildir zīrā serāb sahrālarda su gibi görünen nesnedir. Ve

آَل [āl] آَلَة [ālet]in dahi cem'i gelir 'alā-mā se-yec'ū.

الْآَلَةُ [el-ālet] (hemzenin meddiyle) Bir nesneyi işlemeğe vesile olan nesne, edāt ma'nāsına.

الْآَلَاتُ [el-ālāt] (hemzenin ve lām'ın meddiyle) Cem'i. Ve آَلَة [ālet] آَل [āl] ve آَلَاتُ [ālāt]ın dahi vāhidi gelir ki آَلَاتُ [ālāt] şol ağaçlara derler ki hayme onun üzerine kururur. Ve

آَلَة [ālet] Cināzeye dahi derler kesri cīm'le tábūt ma'nāsına. Bunları Cevherī ma'anī-i muhtelif şeklinde irād etmiştir, egerçi cümlesin vesile ma'nāsında idhāle kabiliyyet vardır. Ve

آَلَة [ālet] حَالَةٌ [hālet] ma'nāsına da gelir; yukālu: **هُوَ بَالَةٌ سُوءٌ** Ve آَلَة [ālet]in cem'i آَل [āl] gelir nitekim mürūr etti.

الْإِيَالَةُ [el-iyālet] (hemzenin kesriyle) Hükümet ve siyāset ma'nāsına.

الْأَوُولُ [el-evl] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْإِيَالَةُ [el-iyālet] (hemzenin kesriyle) Bunların ikisi dahi hūb hüküm etmek ma'nāsınadır; yukālu: **أَلَّ الْأَمِيرُ رَعِيَّتَهُ يُوْوَلُهَا أَوْلًا** Ve fī kelāmi ba'zihim: **قَدْ أُنْنَا وَإِيَالًا أَيُّ سَاسَهَا وَأَحْسَنَ سِيَاسَتَهَا** فَذُنْنَا وَإِيَالٌ عَلَيْنَا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve mālī islāh etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَلَّ مَالَهُ إِذَا أَضْلَحَهُ وَسَاسَهُ**

أَوُولُ [evl] Rücū' ma'nāsına da gelir; yukālu: **طَبَّخْتُ الشَّرَابَ فَآَلَّ إِلَى قَدْرٍ كَذَا وَكَذَا** Ve katran mislli koyu olmağa da derler; yukālu: **آَلَّ الْفَطْرَانُ وَالْعَسَلُ إِذَا خَيَّرَ**

الْإِيبْتِيَالُ [el-ibtīyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Islāh ve siyāset ma'nāsına gelir.

الْأَيْلُ [el-ā'il] (hemzenin meddi ve yā'nın kesriyle) Koyu olan süt, leben-i hāsir ma'nāsına.

الْأَيْلُ [el-uyyel] (hemzenin zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Cem'i, koyu sütler ma'nāsına, قَارِحُ [kāriḥ] ile قُرْحُ [kurrah] gibi ve حَائِلٌ [ḥā'il] ile حُوٌّ [ḥuvvel] gibi. Ve قَارِحُ [kāriḥ] kāf'la ve ḥā-i mühmele ile beş yaşında olan attır ve حَائِلٌ [ḥā'il] ḥā-i mühmele ile gebe olmayan nāka. Ve

أَيْلٌ [uyyel] Yaban keçisinin erkeğine dahi derler. Ve yaban sığırına dahi derler, 'inde'l-ba'z ki ona lisān-ı Fārisīde gūzen derler.

الْإَيْلُ [el-iyyel] (hemzenin kesri ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezālik yaban keçisi ve yaban sığırı ma'nāsınadır.

الْأَوُّلُ [el-evvel] “وَأَلٌ” faslında zikr olunur inşaallāhu ta'ālā.

[أ ه ل]

الْأَهْلُ [el-ehl] (hemzenin fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir kimsenin hānedānı. Ve evde sākin olana da أَهْلٌ [ehl]-i dār derler. Ve müstahak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَهْلٌ لِكَذَا وَلَا تَقُلْ مُسْتَأْهَلٌ وَالْعَائِمَةُ تَقُولُهُ Ve Kisā'ī eyitti: أَهْلَكُ بِالرَّجُلِ ma'nāsına. Ve 'Arabların مَرْحَبًا وَأَهْلًا dedikleri أَتَيْتُ سَعَةً ma'nāsınadır. وَأَتَيْتُ أَهْلًا فَاسْتَأْنَسْتُ وَلَا تَسْتَوْحِشْ ma'nāsınadır.

الْأَهْلَةُ [el-ehlet] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

الْأَهْلَاتُ [el-ehlāt] (hemzenin fethi ve hā'nın sükunuyla) Cem'i.

الْأَهَالِي [el-ehālī] (hemzenin fethi ve lām'ın kesriyle) Kezālik cem'i; āhirine 'alā-hilāfi'l-kiyās yā ziyāde olunmuştur, nitekim لَيْلٌ cem'inde ziyāde olunup لَيْلِي [leyālī] denmiştir.

الْأَهَالُ [el-āhāl] (elifin meddiyle) أَهْلٌ [ehl] in cem'idir, ba'zı eş'arda vārid olduğu üzere فَوْحٌ [ferḥ] ile أَفْرَاحٌ [efrāḥ] ve زَنْدٌ [zend] le أَزْنَادٌ [eznād] gibi. Ve فَوْحٌ [ferḥ] ḥā-i mu'ceme ile yavru ma'nāsınave زَنْدٌ [zend] çakmak ma'nāsınadır ki lisān-ı Fārisīde āteş-zene derler.

الْأَهْلُ [el-āhil] (hemzenin meddi ve hā'nın kesriyle) Ehlinden hālī olmayan mekân; yukālu: مَثَرْتُ أَهْلًا أَيْ بِهِ أَهْلُهُ

الْإِهَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Çerviş yağı, وَدَكٌ [vedek] ma'nāsına.

الْمُسْتَأْهَلُ [el-muste'hil] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki çerviş yağın alır yāhūd çerviş yağın yer.

الْأَهْوُلُ [el-uhūl] Tezevvüc etmek; tekūlu: أَهْلٌ فَلَانٌ يَأْهَلُ أَهْوُلًا مَنِ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَزَوَّجَ

التَّأْهَلُ [et-te'ehhul] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve Kisā'ī eyitti: الْإِيْهَالُ [el-iḥāl] (hemzenin kesri ve meddiyle) evlendirmek; tekūlu: أَهْلَكَ اللهُ تَعَالَى فِي الْجَنَّةِ إِيْهَالًا أَيْ أَذْخَلَكَهَا وَزَوَّجَكَ فِيهَا

التَّأْهِيلُ [et-te'hīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi bir nesneye ehl kılmak; yukālu: أَهْلَكَ اللهُ لِلْخَيْرِ تَأْهِيْلًا

[أ ي ل]

أَيْلَةٌ [Eylet] (hemzenin fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir mevzi'in ismidir.

إِبِلٌ [Īl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Esmā'ullāhtan bir ismdir, 'İbrānī yāhūd Süryānīdir. Ve 'Arabların جِبْرَائِيلَ [Cebrā'īl] ve تَيْمٌ ve عَبْدُ اللهِ [Mikā'īl] dedikleri تَيْمٌ الله dedikleri gibidir. Ve تَيْمٌ الله [teymullāh] tā-i müsennātın fethi ve yā'nın sükunuyla عَبْدُ اللهِ ma'nāsınadır, vallāhu a'lemu.

FASLU'L-BĀ'

(فَصْلُ الْبَاءِ)

[ب ا د ل]

الْبَاءُ [el-be'adelet] (bā'nın ve dāl-ı müh-melenin fethi ve mā-beynde hemzenin sükūnuyla) Şol ettir ki koltukla erin memesi arasındadır.

الْبَادِلُ [el-be'ādil] (bā'nın fethi ve hemzenin meddi ve dāl'ın kesriyle) Cem'i, zikr olunan etler ma'nāsına.

[ب ب ل]

بَابِلُ [Bābil] (bā-i sāninin kesri ile) 'Irāk'ta bir mevzi'nin ismidir ki ona sihr ve hamr nisbet olunur. Ahfeş eyitti: **بَابِلُ** [bābil] lā-yansarıftır, te'nīsten ötürü. Ve bunun vechi budur ki her ism-i mü'ennes ki üç harften ziyāde ola, o ma'rife oldukta lā-yansarıf olur.

[ب ت ل]

الْبَيْتُ [el-betl] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kesip ayırmak; tekūlu: **بَيْتٌ** الشَّيْءُ أَبْتُلُهُ بَيْتًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْتُلْتَهُ مِنْ غَيْرِهِ

الْبَيْتَةُ [el-betlet] (betlet) (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik kesip ayırmak; minhu kavluhum: **طَلَّقْتُهَا بَيْتَةً بَيْتَةً**

الْبَيْتُولُ [el-betül] (bā'nın fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Nisā tā'rifesinden şol bikrdir ki ricālden munkatı'a olup Hudāy ta'ālāya müteveccih ola. Ve

بَيْتُولُ [betül] Şol hurmā fidanına derler ki hurmā ağacının kökünden bitip başka kök bağlayıp anasından müstagnī ola.

الْبَيْتِيلَةُ [el-betīlet] (bā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik zikr olunan hurmā fidanına derler. Ve

بَيْتِيلَةُ [betīlet] Her 'uzva dahi derler ki etiyile ola, etinden kemiği ayrılmış olmaya.

الْبَيْتَائِلُ [el-betā'il] (bā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i.

الْمُبْتِيلُ [el-mubtil] (mīm'in zammı ve bā-i muvahhadenin sükūnu ve tā'nın kesriyle) Şol hurmā ağacıdır ki zikr olunan fidan onun kökünden hāsıl olur, bunda vāhid ve cem' berāber olur.

الْمُبْتِيلَةُ [el-mubtīlet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol 'avrettir ki halkı tamām yerli yerinde olup a'zāsının etleri birbiri üzerine gelmiş olmaya. Ve bununla recül sıfatlanmaz.

التَّبْتِيلُ [et-tebtul] (fethateynle ve tā-i sāninin zammı ve teşdīdiyle) Dūnyādan munkatı' olup cānib-i Hakk'a müteveccih olmak.

التَّبْتِيلُ [et-tebtīl] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَبْتُلُ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ (المزمل، 8)

الْإِنْبِتَالُ [el-inbitāl] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Munkatı' olmak.

الْمُنْبَيْلُ [el-munbetil] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Munkatı' ma'nāsına; yukālu: **إِنْبَيْلٌ فَهُوَ مُنْبَيْلٌ أَيْ انْقَطَعَ فَهُوَ مُنْقَطِعٌ** Pes **مُنْبَيْلٌ** [munbetil] gibidir veznen ve ma'nen.

[ب ج ل]

بِعِجَلَةٍ [Becīlet] (bā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Yemen'den bir cemā'attir.

الْبِعْجَلِيُّ [el-Beceliyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Becīle cemā'atine mensüb olan kimse. Ba'zılar eyitti: Becīle cemā'ati Ma'add'dandır, zīrā Cerīr b. 'Abdullāh el-Becelī, Akra' b. Hābis'e kaçıp vardıkta ki tā'ife-i 'Ara-

bın hakemi idi, eyitti: يَا أَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ يَا
 “أَفْرَعُ | | إِنَّكَ إِذَا تُضْرَعُ أَخُوكَ تُضْرَعُ”
 Ve Akrā^c ise Ma^cadd’ın idi, pes Cerīr ki Akrā^cın
 ise Ma^cadd’dan olur. Ve
 أَحُّ [aḥ]ı ola o dahi Ma^cadd’dan olur. Ve
 تُضْرَعُ i^crābı ref’le rivāyet olunmuştur, hālā
 ki hakkı cezmdir ref’le olması takdīri
 fā’ya binā^cendir, nitekim مَنْ يُفْعَلُ الْحَسَنَاتِ
 “فَاللَّهُ يَشْكُرُهَا” kavlinde fā mukadderdir,
 “فَاللَّهُ يَشْكُرُهَا” takdīrindedir, pes fā’nın mā-ba^cdı
 kelām-ı muhtedā olur. Ve Sībeveyhi
 eyitti: Cerīr’in bu kelāmı takdīm-i habe-
 re mebnīdir, gūyā ki takdīr-i kelām
 “إِنَّكَ”
 “مَنْ يُفْعَلُ أَخُوكَ”
 “مَنْ يُفْعَلُ الْحَسَنَاتِ” kelāmında fā’nın mukadder ol-
 ması müttefakun ^caleyhtir.

بَجَلَةٌ [Beclat] (bā’nın fethi ve cīm’in
 sükūnuyla) Benī Suleym’den bir cemā^catın
 ismidir.

الْبَجَلِيُّ [el-Becliyy] (bā’nın fethi ve cīm’in
 sükūnu ve āhirinde yā’nın teşdīdiyle) Zikr
 olunan cemā^cte mensūb olandır.

الْأَبْجَلُ [el-ebcel] (hemzenin ve cīm’in
 fethiyle) Şol damarın ismidir ki o attā ve
 deve de insānda olan أَكْحَلُ [ekḥal] damarı
 mesābesindedir. Ve أَكْحَلُ [ekḥal] elde kan
 aldıkları damardır.

الْبَاجِلُ [el-bācil] (cīm’in kesriyle) Şahm
 ve lahmı çok olan kimse, Ya^cqūb rivāyeti
 üzere. Ve nākada ve cemelde ya^cnī erkek
 deve de ve dişi deve de isti^cmāl olunur.

الْبِجَالُ [el-becāl] (bā’nın fethi ve cīm’in
 tahfifiyle) Fermūde ma^cnāsına.

الْبَجِيلُ [el-becīl] (bā’nın fethi ve cīm’in
 kesri ve meddiyle) Bi-ma^cnāhu; yukālu:
 Ve Ebū ^cAmr eyitti:
 بَجَالُ [becāl] ulu kimseye derler, سَيِّدُ [sey-
 yid] ma^cnāsına.

الْإِبْجَالُ [el-ibcāl] (hemzenin kesri ve
 bā’nın sükūnuyla) Kifāyet etmek; yukālu:
 أَبْجَلُهُ الشَّيْءُ إِذَا كَفَاهُ

التَّبْجِيلُ [et-tebcīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
 tekrīm]) Ta^czīm ma^cnāsınadır.

بَجَلٌ [becel] (fethateynle ve āhirinde lām’ın
 sükūnuyla) حَسْبُ [ḥasbu] ma^cnāsınadır.
 Aḥfeş eyitti: بَجَلٌ [becel]in āhiri sākindir
 ebedā, بَجَلُكَ derler, nitekim قَطُّكَ derler; bu
 kadar var ki بَجَلِي demezler قَطِّي dedikle-
 ri gibi belki بَجَلِي ve بَجَلِي derler evvelde
 cīm’in fethi ve sānīde sükūnuyla.

[ب ح د ل]

بَحْدَلٌ [Baḥdel] (bā’nın ve dāl’ın fethi ve
 ḥā^c-i mühmelenin sükūnuyla) Ricālden bir
 kimsenin ismidir.

[ب ح ظ ل]

الْبَحْظَلَةُ [el-baḥḫalet] (bā’nın ve zā-i
 mu^ccemenin fethi ve ḥā^c-i mühmelenin
 sükūnuyla) دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezni üzere)
 Fāre ve yerbū^c sıçraması gibi sıçramak;
 tekūlu: بَحْظَلُ الرَّجُلِ بَحْظَلَةٌ إِذَا قَفَرَ قَفْرَانُ الْيَزْبُوعِ
 Ve قَفْرَانٌ [kafezān] kāf’la ve zā-yı mu^cceme
 ile sıçramak ma^cnāsına.

[ب خ ل]

الْبُهْلُ [el-buḥl] (bā’nın zammı ve ḥā’nın
 sükūnuyla) ve

الْبَيْهْلُ [el-baḥl] (bā’nın fethi ve ḥā’nın
 sükūnuyla) ve

الْبُهْلُ [el-beḥal] (fethateynle) Bunlar götü-
 rüsü bir ma^cnāyadır ki evvel bir kimseye
 nāfi^c olan nesneyi imsāk etmedir.

الْبَاهِلُ [el-bāḥil] (ḥā’nın kesriyle) ve

الْبَحِيلُ [el-baḥīl] (bā’nın fethi ve ḥā’nın
 kesriyle) بُحْلٌ [buḥl]la muttasıf olan kim-
 se; yukālu: بَحْلُ الرَّجُلِ بِكَذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ

بَاخِلٌ وَبَيْحِيلٌ

الْإِبْحَالُ [el-ibhāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bahil bulmak; tekülu: إِذَا أَبْحَلْتَهُ إِذَا وَجَدْتَهُ بَيْحِيلاً

التَّبْحِيلُ [et-tebhīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi buhle nisbet etmek; tekülu: بَحَلْتُهُ إِذَا نَسَبْتُهُ إِلَى الْبَيْحِلِ

الْمَبْحَلَةُ [el-mebhālet] (mīm’in ve hā’nın fethiyle) Mahall-i buhl ve mebde-i buhl olan nesne; yukālu: الْوَلَدُ مَبْحَلَةٌ مَجْبُتَةٌ Ya‘nī “Veled buhl ve havfın menşe’idir.”

الْبَحَالُ [el-behāl] (bā’nın fethi ve hā’nın teşdidıyla) Ziyāde bāhīl olan kimse.

[ب د ل]

الْبَدِيلُ [el-bedīl] (bā’nın fethi ve dāl’ın kesri ve meddiyle) Bir nesnenin kā’im-i makāmı.

الْبَدَلُ [el-bedel] (fethateynle) Bir şey’in ‘ıvazı ve halefi olan nesne.

الْبِدْلُ [el-bidl] (bā’nın kesri ve dāl’ın sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu; lügatun fīhi; mislu: نَكَلٌ [şebih] ve شَبِهَةٌ [şibh] ve mislu: نَكَلٌ [nekel] ve نِكْلٌ [nikl] ve gayrihi. Ve نِكْلٌ [nikl] şol recüle derler ki ‘adūyu men‘de kayd ve bend mesābesinde ola. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: فَعَلٌ [fa‘al] ve فَعِلٌ [fi‘l] vezni üzere kelām-ı Arabda bu dört kelimeden gayrı istimā‘ etmedim. Ve

بَدَلٌ [bedel] (fethateynle) Bir ağırdır ki ellere ve ayaklara ‘arız olur. Ve

بَدَلٌ [bedel] Zikir olunan maraza mübtelā olmağa dahi derler; yukālu: بَدَلٌ يَبْدُلُ بَدَلًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِبْدَالُ [el-ibdāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bedel kılmağa derler; tekülu: أَبْدَلْتُ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ

التَّبْدِيلُ [et-tebdīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik bir nesneyi bedel kılmağa derler; yukālu: بَدَّلَ اللهُ مِنَ الْخَوْفِ أَمْنًا Ve

تَبْدِيلٌ [tebdīl] Bir nesneyi tagyire dahi derler, bir nesneyi bedel kılmaksızın.

الْإِسْتِبْدَالُ [el-istibdāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) ve

التَّبْدُلُ [et-tebeddul] (fethateynle ve dāl’ın zammı ve teşdidıyla) Bir nesneden bedel almak; yukālu: إِذَا اسْتَبْدَلَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ وَتَبَدَّلَهُ إِذَا أَخَذَهُ مَكَانَهُ

الْمُبَادَلَةُ [el-mubādelet] (mīm’in zammı ve dāl’ın fethi ile) Bir nesneyi bir kimse ile bir nesneye değişmek.

التَّبَادُلُ [et-tebādul] (tā’nın fethi ve dāl’ın zammıyla) Kezālik değişmek.

الْأَبْدَالُ [el-ebdāl] (hemzenin fethiyle) Sulahādan bir kavmdır ki dünya onlardan hālī olmaz, kaçan onlardan biri vefāt etse Hūdāy ta‘ālā mekānma birin bedel kılar.

الْبَدِيلُ [el-bedīl] (bā’nın fethi ve dāl’ın kesri ve meddiyle) أَبْدَالٌ [ebdāl]in vāhididir, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

[ب ذ ل]

الْبِذْلُ [el-bezl] (bā’nın fethi ve zāl-ı mu‘cemenin sükūnuyla) İhsān tarīkiyle bir nesne vermek; tekülu: بَدَلْتُ الشَّيْءَ أَبْذُلُهُ بَدَلًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ وَجَدْتَهُ بِهِ

الْبِذْلَةُ [el-bizlet] (bā’nın kesri ve zāl’ın sükūnuyla) ve

الْمِبْذَلَةُ [el-mibzelet] (mīm’in kesri ve bā’nın sükūnu ve zāl’ın fethiyle) Bunların ikisi de şol libāstır ki iş işlendikte giyilir.

الْمَبَاذِيلُ [el-mebāzil] (mīm’in fethi ve zāl’ın kesriyle) Cem‘i, iş için giyilen libāslar

ma'nāsına; yukālu: جَاءَنَا فُلَانٌ فِي مَبَازِلِهِ أَي فِي ثِيَابِ بَدَلَتِهِ

الْإِبْتِزَالُ [el-ibtizāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi kullanmak, gerek sevb olsun gerek gayr olsun.

التَّبْزُؤُ [et-tebezzul] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin sakınmasın terk etmek.

[ب ر أ ل]

الْبُرَائِلُ [el-burā'il] (bā'nın zammı ve yā'nın kesriyle) Horozun ve toy demekle ma'rūf olan kuşun boynunda istidāret üzere biten tüy.

الْبِرْءَالَةُ [el-ber'elet] (alā-vezne الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Horoz boynunda olan tüyü dağtırmak, cenk ettiği hinde; tekūlu: بَرَأَلُ الدَّيْكَ بَرَأَلَةٌ إِذَا نَفَسَ بُرَائِلُهُ

[ب ر ط ل]

الْبِرْطِيلُ [el-birṭīl] (bā'nın ve tā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Uzun taş, haceri-i tavīl ma'nāsına.

الْبِرَاتِيلُ [el-berātīl] (bā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, uzun taşlar ma'nāsına.

الْبُرْطُلُ [el-burṭul] (bā'nın ve tā'nın zammıyla) Bir cins takyedir, kalensüve-i mahsüsa ma'nāsına. Ve gāh olur lām'ın teşdidiyle dahi isti'māl olunur.

[ب ر غ ل]

الْبِرْغِيلُ [el-birḡīl] (bā'nın ve ḡayn-ı mu'cemenin kesriyle) Şol şehrdir ki rīfle berr beyinde ola, ya'nī otlu ve sulu yerler ile yābis yerler mā-bayninde ola, Enbār'la Kādisiyye gibi meselā. Ve bunlar birer şehrin ismidir.

[ب ز ل]

الْبُزُولُ [el-buzūl] (zammeteynle) Deve azısının yarmak; yukālu: بَزَلَ البَعِيرُ يَبْزُلُ بَزُولًا مِّنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَطَرَ نَابَهُ Ya'nī āzısı yarılrsa.

الْبَازِلُ [el-bāzil] (zā'nın kesri ile) Azısının yaran deve müzekker ve mü'ennese itlāk olunur. Ve bu dokuzuncu yılda olur ve gāh olur sekizinci yılda dahi olur.

الْبُزُولُ [el-buzul] (zammeteynle) Cem'i, azısının yarmış develer ma'nāsına.

الْبُزْزَلُ [el-buzzel] (bā'nın zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezālik cem'i.

الْبِوَازِلُ [el-bevāzil] (bā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Kezālik cem'i. Ve

بَازِلُ [bāzil] Devenin şol azı dişine dahi derler ki o henüz zuhūr etmiş ola. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ **بَازِلُ** [bāzil] dendān-ı küdek ki ber-āyed demiştir, sehvdır, zīrā **بَازِلُ** [bāzil] deve dişine mahsüstür, nitekim sāhib-i *Ḳāmūs* **بَازِلُ** [bāzil] vakt-i **بُزُولُ** [buzūl]da zuhūr eden dīştir demiştir ve **بُزُولُ** [buzūl]ü deve azısının yarmakla tefsir etmiştir.

الْبِزْلُ [el-bezl] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şarābı süzüp sāfi kılmak.

الْبَازِلُ [el-bāzil] (zā'nın kesriyle) Şol baş yarığdır ki kanı aka; yukālu: سَجَّةٌ بَازِلَةٌ إِذَا سَالَ دُمُّهَا

التَّبْزُؤُ [et-tebezzul] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Yarılmak; yukālu: تَبْرَأَلُ إِذَا تَشَقَّقَ

الْإِنْبِزَالُ [el-inbizāl] (hemzenin kesri ile) Kezālik yarılmak; yukālu: إِنْبَزَلَ الطَّلَعُ إِذَا انْشَقَّ Ve **طَلَعٌ** [ṭal'] şol yemişe derler ki ibtidā hurmā ağacında zuhūr eder.

الْبَازِلَةُ [el-bāzilet] (zā'nın kesriyle) Şey' ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا بَقِيَتْ

لَهُمْ بَازِلَةٌ كَمَا يُقَالُ مَا بَقِيَتْ لَهُمْ ثَاغِيَةٌ وَلَا رَاغِيَةٌ أَيَّ وَاحِدَةً Ve ثَاغِيَةٌ [sāgiyet]ten murād koyundur. Ve رَاغِيَةٌ [rāgiyet]ten murād devedir. Ve Ya'qūb eyitti: بَازِلَةٌ مَا عِنْدَهُ derler; لَيْسَ عِنْدَهُ ve لَا تَرَكَ اللهُ عِنْدَهُ بَازِلَةٌ ve لَمْ يُعْطِهِمْ شَيْئًا ma'nāsına ve لَمْ يُعْطِهِمْ بَازِلَةٌ derler لَمْ يُعْطِهِمْ شَيْئًا ma'nāsına.

الْبَزْلُ [el-bezl] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şiddet ma'nāsına; yukālu: هَذَا أَمْرٌ ذُو بَزْلٍ أَيُّ ذُو شِدَّةٍ

الْمِيزَلُ [el-mibzel] (mīm'in kesri ve bā'nın sükūnu ve zā'nın fethi ile) Şol süzektir ki onunla şarābı süzüp sāfi kılarlar.

الْبَزْلَاءُ [el-bezlā'] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Hüb olan re'ye derler; yukālu: فَلَانَ نَهَاضَ بِبَزْلَاءٍ إِذَا كَانَ مِثْنًا يَقُومُ بِالْأُمُورِ الْعَظَمِ

[ب س ل]

الْبَسْلُ [el-besl] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Harām ma'nāsınadır.

الْإِبْسَالُ [el-ibsāl] (hemzenin kesriyle) Harām kılmak, تَحْرِيمٌ [taḥrīm] ma'nāsına. Ve

إِبْسَالٌ [ibsāl] Bir kimseyi mehlekeye teslim etmeğe de derler; tekūlu: أَبْسَلْتُ فَلَانًا إِذَا أَسْلَمْتَهُ لِهَلَكَةٍ

الْمُبْسَلُ [el-mubsel] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Mehlekeye teslim olunmuş kimse. Ve minhu kavluhu ta'ālā: «أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ» أَيُّ تَسْلَمُ

الْبَسْلَةُ [el-buslet] (bā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Efsūn edici kimseye verilen ücret.

الْبَسَاةُ [el-besālet] (bā'nın fethiyle) Şecā'at ma'nāsına.

الْبَاسِلُ [el-bāsil] (sīn'in kesriyle) Şecī' olan kimse; yukālu: بَسِلَ فَهُوَ بَاسِلٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

أَيُّ بَطَلٌ

الْبُسُلُ [el-busul] (bā'nın ve sīn'in zammiyle) Cem'i, bahādırlar ma'nāsına, بَازِلٌ [bāzil] ile بَزْلٌ [buzul] gibi.

الْمُبَاَسَلَةُ [el-mubāselet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Harbde hamle edişme, مُصَاوَلَةٌ [muşāvelet] ma'nāsına.

الْبَسِيلُ [el-besīl] (bā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Kabīhü'l-vech olan kimse. Ve

بَسِيلٌ [besīl] Nebīzin bakiyyesidir ki nebīzin zarfında örtüp geceden sabāha kalmış ola.

الْمُسْتَبْسِلُ [el-mustebsil] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki nefsinin mevte yāhūd darbe mukarrer kıla.

الْإِسْتِبْسَالُ [el-istibsāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse yā öldürmek veyāhūd ölmek için nefsinin mehlekeye ilkā etmek; yukālu: إِسْتَبْسَلَ فَلَانَ إِذَا اسْتَقْبَلَ وَهُوَ أَنْ يَطْرَحَ نَفْسَهُ: فِي الْحَزْبِ وَوَيْدٌ أَنْ يُقْتَلَ أَوْ يُقْتَلَ لَا مَحَالَةَ

[ب س م ل]

الْبَسْمَلَةُ [el-besmelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bismillāh demek; yukālu: أَكْثَرْتُ مِنْ الْبَسْمَلَةِ أَيُّ مِنْ قَوْلِ بِسْمِ اللهِ

[ب ص ل]

الْبَبْصَلُ [el-beşal] (fethateynle) Soğan ki ma'rūftur.

الْبَبْصَلَةُ [el-beşalet] (kezālik fethateynle) Vāhidi.

[ب ط ل]

الْبَابِطِلُ [el-bāṭil] (tā'nın kesriyle) حَقٌّ [ḥaḥḥ] in mukābilidir.

الْأَبَابِطِيلُ [el-ebāṭīl] (hemzenin fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) بَاطِلٌ [bāṭil]in cem'idir, ‘alā-hilāfi'l-kiyās, gūyā ki يُبْطِلُ

[ibṭāl]i cem' etmişlerdir.

الْبَطْلُ [el-buṭl] (bā'nın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) Bâtıl olmak.

الْبَطُولُ [el-buṭūl] (zammeteynle) ve

الْبَطْلَانُ [el-buṭlān] (bā'nın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) Kezâlik bātıl olmak; yukālu: بَطَلَ الشَّيْءُ يَبْطُلُ بَطْلًا وَبُطُولًا وَبَطْلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

بَطْلٌ [buṭl] Heder ma'nāsındır derler; yukālu: دَهَبَ دَمُهُ بَطْلًا أَي هَدَرًا

الْإِبْطَالُ [el-ibṭāl] (hemzenin kesriyle) Bâtıl kılmak; yukālu: أَبْطَلَهُ غَيْرُهُ

الْبَطْلُ [el-beṭal] (fethateynle) Bahâdır olan kimse, suçâ' ma'nāsına.

الْبَطْلَةُ [el-beṭalet] (fethateynle) Mü'ennesi, bahâdır olan 'avret ma'nāsına.

الْبَطُولَةُ [el-buṭūlet] (zammeteynle) Bahâdırlık.

الْبَطَالَةُ [el-beṭālet] (bā'nın fethiyle) Kezâlik bahâdırlık; yukālu: بَطَلَ الرَّجُلُ يَبْطُلُ بَطُولَةً وَبَطَالَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ شُجَاعًا Ve

بَطَالَةٌ [beṭālet] İşçi olan kimse âvâre kalmağa derler; yukālu: بَطَلَ الْأَجِيرُ بَطَالَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي تَعَطَّلَ فِيهَا

الْبَطَّالُ [el-baṭṭāl] (bā'nın fethi ve ṭā'nın teşdidıyla) İşten âvâre kalan işçi.

[ب ع ل]

الْبَعْلُ [el-ba'ḷ] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Zevc.

الْبَعُولَةُ [el-bu'ūlet] (zammeteynle) Cem'î, ezvâc ma'nāsına. Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Zevceye dahi itlāk olunur.

الْبَعْلَةُ [el-ba'let] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Zevce. Pes 'avrete **بَعْلٌ** [ba'ḷ] ve **بَعْلَةٌ** [ba'let] itlāk olunur, **زَوْجٌ** [zevc] ve **زَوْجَةٌ** [zevcet] itlāk olunduğu gibi. Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Zevc olmağa dahi derler; yukālu: بَعَلَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَارَ بَعْلًا Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Sâhib ma'nāsına da gelir; yukālu: مَنْ بَعَلَ هَذِهِ النَّاقَةَ أَي مَنْ صَاحِبُهَا Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Şol hurmâ ağacına dahi derler ki kökü yerden su içe, onu sormaksızın. Ve Ebū 'Amr eyitti: **بَعْلٌ** [ba'ḷ] ve **عَذْيٌ** [‘azy] ikisi birdir ki o mā²-i semâyla suvarılandır. Ve Aşma¹ eyitti: **عَذْيٌ** [‘azy] mā²-i semâyla suvarılan ve **بَعْلٌ** [ba'ḷ] kendi kökünden suvarılandır, onu kime suvarmaksızın ve mā²-i semâyla suvarılmaksızın. Ve fi'l-hadîsi: “مَا شَرِبَ بَعْلًا فَمِيهِ الْعُسْرُ” Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Bir sanemin ismidir ki İlyâs nebînin salavâtullâhi 'aleyhi kavminin idi. Ve

بَعْلٌ [ba'ḷ] Şol mürtefi' yere de derler ki ona su ve sel çıkmaya.

بَعْلَبَكٌّ [Ba'lebekk] Bir şehrin ismidir ve bunun harekâtında kavl **سَامٌ أُبْرَصُ** [sāmmu ebraş]ta olan kavl gibidir ki onda dilersen ism-i evveli i'râb edip ism-i sâniye muzâf kılarınsın ve eger dilersen ism-i evveli feth üzere mebnî kılıp ism-i sâniye mu'reb kılarınsın;lâ-yansarif i'râbıyla denmiştir bāb-ı şād'ın evâ'ilinde.

الْبَعَالُ [el-bi'āl] (bā'nın kesriyle) Er 'avretiyile oynamaktır. Ve fi'l-hadîsi: “أَيَّامٌ أَكَلِ وَشَرِبِ وَبَعَالٍ”

الْمُبَاعَلَةُ [el-mubā'let] (mîm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) 'Avret eriyle oynamak; yukālu: الْمَرْأَةُ تُبَاعِلُ زَوْجَهَا أَي تُلَاعِبُهُ

الْبَعْلُ [el-be'al] (fethateynle) Mütehayyir olmak; yukālu: بَعَلَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَسَ

الْبَعْلَةُ [el-be'ilet] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Mütehayyir olan 'avret.

[ب غ ل]

الْبَغْلُ [el-bağl] (bā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Katır, ester ma'nāsına.

الْبِغَالُ [el-biğāl] (bā'nın kesriyle) Cem'i, katırlar ma'nāsına.

الْمَبْغُولَاءُ [el-mebğūlā] (mīm'in fethi ve bā'nın sükūnu ve ğayn'ın zammı ve elifin meddiyle) İsm-i cem'dir, katırlar ma'nāsına.

الْبَغَالُ [el-bağgāl] (bā'nın fethi ve ğayn'ın teşdidiyle) Katır sāhibi.

التَّبْغِيلُ [et-tebğīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Devenin bir cins yürümesidir, عَنَقٌ [‘anağ]la هَمْلَجَةٌ [hemlecet] beynindedir. Ve عَنَقٌ [‘anağ] uzanı uzanı yürümeğe derler ve هَمْلَجَةٌ [hemlecet] yorgalamağa derler.

[ب ق ل]

الْبَقْلُ [el-baql] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Tāze ot.

الْبَقْلَةُ [el-baqlat] (bā'nın kezālik fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Vāhidi. Ve

بَقْلَةٌ [baqlat] Pırpırım otuna dahi derler, ħurfe ma'nāsına ki ona الْحَمَمِيُّ derler, dahi derler.

الْمَبْقَالَةُ [el-mebqālet] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Otu çok olan yer. Ve ba'zılar eyitti: Her nesne ki yerde bitip yer onunla yeşil ola ona بَقْلٌ [baql] derler.

الْبُقُولُ [el-buqūl] (zameteynle) Sāde-rū olan oğlanın sakalı belirlemek; yukālu: بَقْلٌ وَجْهُ الْعُلَامِ يَبْقُلُ بُقُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَلَا تَقْلُ بَقْلٌ بِاللَّشْدِيدِ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: بَقْلٌ نَابُ الْبُعَيْرِ derler, kaçan devenin azı diş belirse.

الْإِبْقَالُ [el-ibqāl] (hemzenin kesriyle) Şūr

olan etlerden رِمْتُ [rimṣ] dedikleri ot yeşermek; yukālu: إِذَا ظَهَرَ خُضْرَةٌ وَرَقَهُ أَبْقَلَ الرِّمْتُ إِذَا ظَهَرَ خُضْرَةٌ وَرَقَهُ Ve

إِبْقَالٌ [ibqāl] Yer yüzünde ot bitmek; tekülü: أَبْقَلَتِ الْأَرْضُ إِذَا خَرَجَ بَقْلُهَا كَمَا قَالَ الشَّاعِرُ ”وَلَا أَرْضٌ أَبْقَلَ أَبْقَلَ“ Cevherī eyitti: شَاعِرٌ أَبْقَلَ إِبْقَالَهَا “di, zīrā أَرْضٌ [arḍ]ın te'nisi gayr-i hakikīdir. Mezbūrun bu kelāmından fehm olunur ki te'nīs-i gayr-i hakikīde zamire müsned oldukça mutābakat vācib olmaya hālā ki vācibdir, pes evlā أَرْضٌ [arḍ]ı مُبْتٌ [menbit] ile yā ona şebih nesne ile te'vīl etmektir.

الْبَاقِلُ [el-bāqil] (kāf'ın kesriyle) Şol رِمْتُ [rimṣ]tir ki yeşermiş ola; yukālu: أَبْقَلَ فَهُوَ بَاقِلٌ وَلَا يُقَالُ مُبْقِلٌ كَمَا قَالُوا أَوْرَسَ فَهُوَ وَارِسٌ وَلَمْ رِمْتُ [irās] إِبْرَاسٌ Ve يَقُولُوا مُورِسٌ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ [rimṣ] dedikleri ot sararmak.

الْإِبْتِقَالُ [el-ibtikāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Otlamak; tekülü: إِبْتَقَلَ الْحَمَارُ أَي رَعَى الْبَقْلَ رَعَى الْبَقْلَ

التَّبَقُّلُ [et-tebaqqul] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: تَبَقَّلَ الْحَمَارُ إِذَا رَعَى الْبَقْلَ

الْبَاقِلَاءُ [el-bāqilā] (kāf'ın kesriyle, eger lām'ı müşedded kılaran elifi kasr edersen ve eger lām'ı muhaffef kılaran elifi medd edersen)

الْبَاقِلَاءَةُ [el-bāqilā'et] باقِلَاءٌ [bāqilā]ın vāhididir, lām-ı muhaffefile.

بَاقِلٌ [Bāqil] (kāf'ın kesriyle) ‘Arabdan bir kimsenin ismidir ki tekellümden ‘acze ma'rūftur. Ve fi'l-meseli: ”أَعْيَا مِنْ بَاقِلٍ“ Ve meselin aslı budur ki mezbūr on bir akçeye bir āhū satın aldıktan niçeye aldın diye su'āl ettikleri hinde cevāb vermeğe ‘aciz olmağın ellerinin parmakların açıp dilin çıkarmış tā ki on bir akçeye işāret ede. Bu hālette āhū mezbūrun elinden hālās bulup

kaçmış. Ona binā'en zikr olunan mesel darb olunmuş.

[ب ك ل]

الْبَكِيلَةُ [el-bekīlet] (bā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Şol yağdır ki keşkle halt olunur.

الْبِكَالَةُ [el-bekālet] (bā'nın fethiyle) Zikr olunan ma'nâyadır. Ve Ebū Zeyd eyitti: **بَكِيلَةٌ** [bekīlet] ve **بِكَالَةٌ** [bekālet] şol undur ki piste ile halt olunup suyla yāhūd yağ-la veyāhūd zeytle ter kılınur. Ve Ya'qūb eyitti: **بَكِيلَةٌ** [bekīlet] piste ile hurmāya derler ki bir kāse içinde sütle ter kılınır. Ve Kilābī eyitti: **بَكِيلَةٌ** [bekīlet] şol öğünmüş keşktir ki onu suyla halt edip hamur gibi yoğurasın.

بَكِيلَةٌ [bekīlet] Koyun birbirine karışıp yeksān olmağa dahi derler; yukālu: **ظَلَّتِ الْعَنَمُ بِكَيْلَةً وَاحِدَةً وَعَيْبَةً وَاحِدَةً إِذَا اخْتَلَطَ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ** Ve **عَيْبَةٌ** [‘abīset] ‘ayn-ı mühmele ve şā-i müsellese ile şol koyun sürüsüdür ki iki sürünün birbirine karışmasından hāsıl ola, ta‘ām-ı mezbūra teşbīh olur.

الْبَكْلُ [el-bekl] (bā'nın fethi vekāf'ın sükūnuyla) **بَكِيلَةٌ** [bekīlet] kılmak; tekūlu: **بَكَتُ الْبَكِيلَةَ أَبْكَلُهَا بَكْلًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّخَذَتْهَا** Ve

بَكْلٌ [bekl] Pistehi una halt etmeğe dahi derler; tekūlu: **بَكَتُ السَّوْبِقَ إِذَا خَلَطَتْهُ** Ve

بَكْلٌ [bekl] Mutlakan karıştıрмаğa dahi derler; tekūlu: **بَكَلَ فُلَانٌ عَلَيْنَا حَدِيثَهُ إِذَا خَلَطَهُ**

التَّبَكُّلُ [et-tebakkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik halt etmek ma'nāsına; tekūlu: **تَبَكَّلَ الرَّجُلُ فِي الْكَلَامِ إِذَا خَلَطَ** Ve

تَبَكُّلٌ [tebakkul] Bir kimsenin üzerine şetm ve darbla galebe kılmāğa dahi derler;

yukālu: **تَبَكَّلَ الْقَوْمُ فُلَانًا إِذَا غَلَبُوهُ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ** Ve

تَبَكُّلٌ [tebakkul] Ganīmet ma'nāsına da gelir.

بَكِيلٌ [Bekīl] (bā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Hemdān'da bir cemā'atin ismidir.

[ب ل ل]

الْبِلَّةُ [el-bellet] (bā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Nem-nāk olan nesne; yukālu: **رِيحٌ بَلَّةٌ أَيُّ فِيهَا بَلَلٌ** Ve

بَلَّةٌ [bellet] Hayr ma'nāsına da gelir; yukālu: **جَاءَنَا فُلَانٌ فَلَمْ يَأْتِنَا بِهِلَةً وَلَا بَلَّةً** İbnu's-Sikkīt eyitti: **هَلَّةٌ** [hellel] hā'nın fethiyle ferahtan ve istihlāldendir. Ve **بَلَّةٌ** [bellet] **بَلَلٌ** [belel]den ve hayrandır, ya'nī “Sürüru ve hayrı mücib nesne getirmedi.” Ve

بَلَّةٌ [bellet] Gāh olur şey' ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: **مَا أَصَابَ هَلَّةٌ وَلَا بَلَّةٌ أَيُّ شَيْئًا**

الْبِلَّةُ [el-bullet] (bā'nın zammıyla) Tāze otun yaşlığıdır.

الْبِلَّةُ [el-billet] (bā'nın kesriyle) Mutlakan yaşlıktır, nedāvet ma'nāsına.

الْبِلُّ [el-bill] (bā'nın kesriyle) Mübāh ma'nāsınadır; minhu kavlu'l-‘Abbās b. ‘Abdulmuṭṭalib fī zemzem: **لَا أُحِلُّهَا لِمُعْتَسِلٍ** “Abdulmuṭṭalib fī zemzem: **لَا أُحِلُّهَا لِمُعْتَسِلٍ** Aşma‘ī eyitti: Ben zann ederim ki **بِلٌّ** [bill] kelimesinin zikri itbā‘an ola, hattā Mu‘temir b. Suleymān **بِلٌّ** [bill] lügat-ı Hımyer’de mübāh ma'nāsınadır dedi. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: **بِلٌّ** [bill] şifā ma'nāsınadır; min kavlihim: **بِلُّ الرَّجُلُ مَنْ مَرَّضَهُ وَأَبَلَّ إِذَا أْبْرَأَ وَأَمَّا وَابْنُ الْحَطَّابِ حَيٌّ فَلَا وَلَكِنْ ذَلِكَ إِذَا كَانَ النَّاسُ** “وأما وابن الحطاب حيّ فلا ولكن ذلك إذا كان الناس” eyitti: **بِلٌّ** [zī billiyy]le murād teferruk-ı

nāstır ve halkın bilā-imām tavāyif-i muhtelifelike olup baʿzı baʿzından baʿd olmasıdır dedi. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Kezālik her nesne ki senden baʿd olup onun mevziʿin bilmesen هُوَ بِذِي بِلْيٍ dersin. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Bunda bir lügat dahi vardır ki o ذِي بِلْيَانٍ [zī billiyān]dır, bā'nın kesri ve lām'ın kesri ve teşdidi ve yā'nın tahfifi ile فَعْلِيَانٍ [fi'liyān] vezni üzere, صِلْيَانٍ [şilliyān] gibi. Ve صِلْيَانٍ [şilliyān] bir otun ismidir.

بِلَالُ بْنُ حَمَامٍ [Bilāl b. Ḥamām] (bā'nın kesri ve ḥā'nın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Resūl'ün sallallāhu ʿaleyhi ve sellem müezzindir, Ḥabeşe tāʿifesindedir. Ve

بِلَالٌ [bilāl] Su maʿnāsına da gelir; yukālu: مَا فِي سَفَائِكَ بِلَالٌ أَيْ مَاءٌ Ve her nesne ki onunla boğaz ter olur gerek su olsun gerek süt olsun ona بِلَالٌ [bilāl] derler; ve minhu kavluhum: اِنْصَحُوا الرَّحِمَ بِبِلَالِهَا أَيْ صَلُّوْهَا بِصَلَّتِهَا وَتَدُوْهَا Yaʿnī “Rahimi sıla kılmakla ter kılın.”

الْبَالَةُ [el-bālet] (lām'ın teşdidiyle) Hayr maʿnāsına; yukālu: لَا تَبْلُكَ عِنْدِي بَالَةً أَيْ لَا يُصَيِّبُكَ مَنِي نَدَى وَلَا خَيْرٌ

بِلَالٍ [belāli] (bā'nın fethi ve lām'ın kesri üzere bināsıyla قَطَامٍ [kaṭāmi] gibi) Kezālik hayr maʿnāsındır; tekūlu: لَا تَبْلُكَ عِنْدِي بِلَالٍ

الْبِلَّةُ [el-bullet] (bā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْبِلَالَةُ [el-bulālet] (bā'nın zammı ile) ve

الْبِلُولُ [el-bulūl] (zameteynle ve meddiyle) ve

الْبُلُؤَةُ [el-bululet] (zameteynle bilā-medd) ve

الْبُلَّةُ [el-bulelet] (bā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bunların cümlesi ʿayb ve isāʿet maʿnāsına gelir; tekūlu: طَوَيْتُ فُلَانًا عَلَى بُلَّتِهِ وَبُلَاتِهِ وَبُلُولِهِ وَبُلَّةِئِهِ إِذَا اخْتَمَلْتَهُ عَلَى مَا فِيهِ مَن

الإِسَاءَةِ وَالْعَيْبِ وَدَارَيْتُهُ وَفِيهِ بَقِيَّةٌ مِنَ الْوَدِّ

بُلَّةٌ [bululet] (zameteynle) Kırbanın nem-nāklığına dahi derler; tekūlu: طَوَيْتُ السِّقَاءَ عَلَى بُلَّتَيْهِ إِذَا طَوَيْتُهُ وَهُوَ نَدٌ كُحَاكِلَدِمِ هَالَا كِي نَم-نَاكِ اِيْدِي.”

الْبِلِيلُ [el-belīl] (bā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) ve

الْبِلِيْلَةُ [el-belīlet] (bā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kezālik bunların ikisi de şol yıldır ki onda nem-nāklık ola. Ve cenūb yeli sāyir yellerden ziyādedir nem-nāklık cihetinden.

الْبِلْبَةُ [el-belbelet] (ʿalā-vezni اَلزَّرْزَلَةُ [ezzelzet]) ve

الْبِلْبَالُ [el-belbāl] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bunların ikisi de gussa ve vesvese-i sadr maʿnāsındır.

الْبِلْبُلُ [el-bulbul] (bā'ların zammı ve lām'ın mā-beynde sükūnuyla) Hüsn-i savtla maʿrūf olan kuştur. Ve

بُلْبُلٌ [bulbul] Ricālden hafif kimseye de derler.

الْتَبْلِيلُ [et-tebelbul] (ʿalā-vezni اَلتَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Diller birbirine karışmağa derler; yukālu: إِذَا اخْتَلَطَتْ تَبْلَيْتِ الْأَلْسُنُ Ve deve otlağı pāk otlamağa dahi derler; yukālu: تَبْلَيْتِ الْإِبِلَ الْكَلَا إِذَا تَبَعْتَهُ فَلَمْ تَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا

الْبَلُّ [el-bell] (bā'nın fethiyle) Marazdan sıhhat bulmak; yukālu: بَلٌّ مِنْ مَرَضِهِ يَبْلُ بَلًّا مِنْ صَحِّ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَحَّ

بَلٌّ [bell] Yaş etmeğe dahi derler; yukālu: بَلَّةٌ يَبْلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَدَاهُ

بَلٌّ [bell] Sıla-i rahime dahi derler; yukālu: بَلُّوا أَرْحَامَكُمْ بَلًّا رَحِمَهُ إِذَا وَصَلَهَا وَ لَوْ بِالسَّلَامِ أَيْ نَدُوْهَا بِالصَّلَاةِ

بَلٌّ [bell] Nasīb etmeğe dahi derler; minhu kavluhum: بَلَّكَ اللهُ يَا بَنِي أَبِي رَزَقَهُ Yaʿnī hayr

du'ā hālinde böyle derler. Ve

بَلُّ [bell] Bir nesneye zafer bulmağa dahi derler; tekūlu: بَلُّتُ لَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَفَرَتْ بِهِ وَصَارَ فِي يَدِكَ يُقَالُ لَيْتَ بَلُّتُ بِكَ يَدِي لَا تُفَارِقُنِي أَوْ تُؤَدِّي حَقِّي

الْإِبْلَالُ [el-iblāl] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِبْلَالُ [el-istiblāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Marazdan ifakat bulmak; yukālu: بَلُّ مَنْ مَرَضَهُ وَاسْتَبَلَّ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ

إِبْلَالٌ [iblāl] Bir kimse bir husūsta baş çekmeğe ve gālib olmağa dahi derler, Aşma'ī rivāyetinde; yukālu: أَبَلَّ الرَّجُلُ يُبَلُّ إِبْلَالًا إِذَا امْتَنَعَ وَعَلَبَ

التَّغْلِيلُ [et-ta'īl] (alā-vezni **التَّغْلِيلُ** [et-ta'īl]) Yaş etmek; yukālu: بَلَّلَهُ شِدْدَ لِمُبَالَعَةٍ

الْإِبْتِلَالُ [el-ibtılāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yaş olmak; yukālu: بَلَّلَهُ فَبِتَلَّ

الْأَبَلُّ [el-ebell] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Ziyāde and içici olup zulm-kār olan kimse. Ebū 'Ubeyde eyitti: أَبَلُّ [ebell] recül-i fācire derler. Ve Kisā'ī eyitti: أَبَلُّ [ebell] şol kimsedir ki onun yaramazlığı derk olunmaya.

الْبَلَاءُ [el-bellā] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, yaramazlığı derk olunmayan 'avret ma'nāsına. Ve

بَلَاءٌ [bellā] Ziyāde hemvār olan taş derler; yukālu: صَفَاءَةٌ بَلَاءٌ أَيْ مَلْسَاءٌ

بَل [bel] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla muhaffefeten) Harf-i 'atftur ki kelime-i sāniyeyi kelime-i evvele 'atf edip sānī evvelin hükümünde olur i'rābda ve bu sānī için evvelden idrāba delālet kılar; ke-kavlike: مَا جَاءَنِي زَيْدٌ بَلُّ عَمْرُو وَمَا رَأَيْتُ مَا جَاءَنِي زَيْدًا بَلُّ عَمْرُو وَجَاءَنِي إِخْوَتُكَ بَلُّ أَبُوكَ Pes bununla 'atf olunur gerek nefyden sonra gerek isbāttan sonra. Ve gāh olur بَلُّ [bel] keli-

mesin mevzi-i رُبُّ [rubbe]ye vaz' ederler bir harfî harf-i āhar mevzi'ine vaz' etmek meşhūr olduğu için ittisā'an, nitekim "بَلُّ" mahalinde. Ve رُبُّ مَهْمَةٌ قطعت بعد مهمته "رُبُّ مَهْمَةٌ" mahallinde. Ve مهمته [mehmeh] mīm'lerin fethiyle uzak berriyye demektir. Ve ammā Bārī ta'ālānın ﴿ص وَالْقُرْآنَ ذِي الذِّكْرِ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ﴾ (ص، 1-2) dediği kavlinde Aḥfeş eyitti: Ba'zılar bu makāmda بَلُّ kelimesin ma'nāsına haml ettive إِنَّ ma'nāsına olduğundan ötürü, kasem onun üzerine cārī oldu. Ve Aḥfeş eyitti: Tā'ife-i 'Arab gāh olur kelime-i بَلُّ [bel]i bir kelāmı kat' edip kelām-ı āhara istināf için isti'māl eder, meselā bir kimse eş'ār-ı 'Arabdan bir şi'r inşād etse بَلُّ "مَا هَجَا أَحْرَانًا وَشَجُوا قَدْ شَجَا" der, nitekim "وَبَلْدَةٌ مَا الْإِنْسُ مِنْ أَهَالِهَا" der, zīrā kelime-i بَلُّ [bel] zikr olunan şi'rlerde nazm-ı şi'rden değildir ve şi'rden olmağa vezn mütehammil dahi değildir, belki kelām mā-kablinden munkat' olduğuna 'alāmet için gelmiştir. Ve Aḥfeş eyitti: Kelime-i بَلُّ [bel]in noksanı ne makūle harftir ma'lūm değildir ve هَلُّ kelimesinde ve قَدْ [qad] kelimesinde dahi hāl böyledir, eger bunun noksanın vāv kılarırsan هَلُّو ve هَلُّو ve هَلُّو dersin ve eger yā kılarırsan هَلِّي ve هَلِّي ve هَلِّي dersin. Ve 'ulemādan ba'zı bunların noksanın harf-i ahīri cinsinden kılıp aslında müdgamdır demişlerdir, ya'nī aslı هَلُّ ve هَلُّ [ve] قَدْ dir demişlerdir. Cevheri'nin bu zikr ettiği kelimāt-ı mezbūrenin ism gelmesi sābit olursa müveccehtir, lākin بَلُّ kelimesinin ve هَلُّ kelimesinin ism gelmesi zāhir değildir. Ve her harfin hod bināsi sülāsīye ircā' olunmasını iltizām iltizām-ı mā-lā yelzem olmasında hafā yoktur.

[ب و ل]

الْبَوْلُ [el-bevl] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Sidik ki ehad-ı sebileynden hurūc eder.

الْأَبْوَالُ [el-ebvāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, sidikler ma'nāsına; yukālu: بَالٌ يَبْوُلُ

الْبَيْلَةُ [el-bīlet] (bā'nın kesri ve med-diyle) İsmdir, bir güne tebevül etmek ma'nāsında, جِلْسَةٌ [cilset] ve رِكْبَةٌ [rikbet] gibi.

الْبَوَالُ [el-buvāl] (bā'nın zammı ve vāv'ın tahfiyle) Kesret-i tebevül 'arız olmak, ya'nî tiz tiz efşān etmek.

الْمَبْوَلَةُ [el-mebvelet] (mīm'in fethi ve bā'nın sükunu ve vāv'ın fethiyle) Mahall-i tebevül. Ve bā'is-i tebevül olan nesneye dahi derler; yukālu: الشَّرَابُ مَبْوَلَةٌ

الْمَبْوَلَةُ [el-mibvelet] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Tebevül olunan kāse, āb-rīz ma'nāsına.

الْإِبَابَةُ [el-ibālet] (hemzenin kesriyle) Efşān ettirmek; ke-mā yukālu: لَنْبِيلَنَّ الْخَيْلَ فِي عَرْضَاتِكُمْ

بَوْلَانٌ [Bevlān] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Ṭayyī' kabilesinden bir cemā'atin ismidir.

الْبَالُ [el-bāl] (alā-vezni اَلْحَالُ [el-hāl]) Gönül, kalb ma'nāsına; tekülü: مَا يَخْطُرُ فُلَانٌ بِبَالٍ Ve nefsin ma'āşī hūb olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: فُلَانٌ رَخِيٌّ الْبَالِ أَي رَخِيٌّ الْعَيْشِ Ve hāl ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا بَالُكَ Ve

بَالٌ [bāl] Mübālāt olunup kayırılan nesneye dahi derler; yukālu: لَيْسَ هَذَا مِنْ بَالِي أَي مِمَّا أَبَالِيهِ Ve

بَالٌ [bāl] Deryā balıklarından bir büyük balığa dahi derler, hūt-ı 'azīm ma'nāsına. Ve bu aslında 'Arabī değildir.

الْبَالَةُ [el-bālet] (alā-vezni اَلْحَالَةُ [el-hālet]) Tīb kodukları zarfa derler, Fārisi-i mu'arredir ki Fārisisi "bīle"dir. Ve

بَالَةٌ [bālet] Kayırmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَا أَبَالِيهِ بَالَةٌ Nitekim bāb-ı mu'tellü'l-lām'da gelir inşāallāhu ta'ālā.

[ب ه ل]

الْبَهْلُ [el-behl] (bā'nın fethi ve hā'nın sükunu ile) Az nesne, yesir ma'nāsına. Umevī eyitti: بَهْلٌ [behl] az suya derler. Ve

بَهْلٌ [behl] La'nete dahi derler; yukālu: عَلَيْهِ بَهْلَةٌ اللَّهُ أَي لَعْنَةُ اللَّهِ

بَهْلٌ [behl] Bir kimseyi istediği üzere ko-mağa dahi derler; tekülü: إِذَا خَلَيْتَهُ وَإِرَادَتَهُ بَهْلُهُ

بَاهِلَةٌ [Bāhilet] Ḳays-*'Aylān*'dan bir kabīlenin ismidir. Ve bu aslında Hemdān'dan bir 'avretin adıdır ki Ma'n b. Sa'd b. Ḳays-*'Aylān*'dır. Pes onun veledi, Bāhile'ye nisbet olunup o kabīleye Bāhile dediler. Ve 'Arabların Bāhile b. A'şur dedikleri kabīleden حَيٌّ [ḥayy] murād olmak te>vīliyledir, nitekim Temīm bint Murr derler, قَبِيلَةٌ [qabīlet] murād olmak te>vīliyle. Cemī'-i zamānda hāl böyledir gerek قَبِيلَةٌ [qabīlet]ten 'ibāret olan ism aslında recül ismi olsun gerek 'avret ismi olsun.

بَاهِلٌ [bāhil] (hā'nın kesriyle) Şol nākadır ki صِرَارٌ [şirār]ı olmaya. Ve صِرَارٌ [şirār] nākanın memesine bağladıkları bağıdır, 'Arab tā'ifesinden bir 'avret erine eyitti: صِرَارٌ [şirār] رَاةٌ بَاهِلًا غَيْرَ دَاتِ صِرَارٍ Ve صِرَارٌ [şirār] rā-i mühmele ile tefsiri el-ān mürür etti. Ve ba'zı nūsahta صِدَارٌ vākī' olmuştur, dāl ile. Ve صِدَارٌ [şidār] şol küçük gömleğe derler ki beden üzerine giyilir. Ve şol nākanın göğsüne vurdukları dāga dahi derler; ve'l-evvelu huve'l-asahhu. Ve

بَاهِلٌ [bāhil] Şol nākaya da derler ki onun عِرَانٌ [‘irān]ı olmaya. Ve عِرَانٌ [‘irān] ‘ayn-ı mühmelenin kesriyle şol ağaca derler ki serkeş devenin burnuna geçirirler. Ve şol nākaya da derler ki onun صِدَارٌ [şidār]ı olmaya. Ve صِدَارٌ [şidār] şād’ın kesriyle deve göğsüne vurdukları dāğdır.

الْبُهْلُ [el-buhhel] (bā’nın zammı ve hā’nın fethi ve teşdidiyle) Cem’i.

الْإِبْهَالُ [el-ibhāl] (hemzenin kesriyle) Nākayı zikr olunan ‘alāmetlerle ‘alāmetsiz terk etmek. Ve

إِبْهَالٌ [ibhāl] Bir kimseyi istediği üzere komağa dahi derler; tekülü: أَبْهَلْتُهُ إِذَا تَرَكْتُهُ وَإِرَادَتُهُ

الْمُبْهَلَةُ [el-mubhelet] (mīm’in zammı ve hā’nın fethiyle) Bī-‘alāmet olan nāka.

الْمَبَاهِلُ [el-mebāhil] (mīm’in fethi ve hā’nın kesriyle) Cem’i.

الْإِسْتِبْهَالُ [el-istibhāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bī-‘alāmet kılıp bī-zabt etmek; ve minhu kīle fī Benī Şeybān: إِسْتَبْهَلْتَهَا السَّوَاهِلُ لِأَنَّهُمْ كَانُوا نَازِلِينَ بِشَطِّ الرَّحْبِ لَا يَصِلُ إِلَيْهِمُ السُّلْطَانُ يَفْعَلُونَ مَا شَاءُوا

الْمُبَاهَلَةُ [el-mubāhelet] (mīm’in zammı ve hā’nın fethiyle) La‘net edişmek; مُلَاعَنَةٌ [mulā‘anet] ma’nāsına.

الْإِبْتِهَالُ [el-ibtihāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Tazarru‘ etmek ve du‘āyı hālis kılmak ma’nāsına da gelir. Minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿أَيُّ نُخْلِضُ﴾ (آل عمران، 61) فِي الدُّعَاءِ

الْبُهْلُولُ [el-buhlül] (bā’nın ve lām’ın zammı ve mā-beynde hā’nın sükunuyla) Ricālden ziyāde gülücü olan kimse، صَحَّاحٌ [ḡaḡḡāk] ma’nāsına.

الْأَبْهَلُ [el-ebhel] (hemzenin ve hā’nın fethi ve mā-beynde bā’nın sükunuyla) Serv

ağacının yemişi، عَزَعِرٍ حَنْلُ ma’nāsına.

الْبَهْلَلُ [el-behlep] (‘alā-vezni [ca‘fer]) Bātıl ma’nāsınadır. Aḡmer eyitti: هُوَ الضَّلَالُ هُوَ الْبَهْلَلُ بُنُ derler، lā-yansarıf olmak üzere، bātıl ma’nāsına، نَهْلَلٌ [şehlep] gibidir şā’-i müsellese ile veznen ve ma’nen.

[ب ه ص ل]

الْبَهْشَلُ [el-behşal] (bā’nın ve şād-ı mühmelenin zammı ve hā’nın mā-beynde sükunuyla) Mücessem olan nesne; yukālu: حِمَارٌ بَهْشَلٌ أَي غَلِيظٌ

الْبَهْشَاةُ [el-behşalet] (‘alā-vezni’l-mezbūr) Şol ‘avrettir ki kasīrū’l-kāmet ola.

[ب ه د ل]

بَهْدَلَةٌ [Behdelet] (bā’nın ve dāl’ın fethi ve mā-beynde bā’nın sükunuyla) Temīm’den bir recülün ismidir. Ve

بَهْدَلَةٌ [Behdetel] Bir ‘avretin dahi ismidir ki ‘Aşim b. Behdele ki Ebu’n-Nucūd’un oğludur، mezbūreye izāfetle şöhret bulmuştur.

FASLU'T-TĀ

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت ب ل]

التَّبَلُّ [et-tebl] (tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) 'Adāvet; yukālu: أُصِيبَ بِتَبَلٍّ أَيْ عَدَاوَةٌ

التَّبُولُ [et-tubūl] (zameteynle) Cem'i, 'adāvetler ma'nāsına.

الإِتْبَالُ [el-itbāl] (hemzenin kesriyle) 'Adāvet etmek; yukālu: تَبَلَهُ تَبَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve nūṣah-ı Cevherī'de أَتَبَلَهُ أَتَبَلَةً وَإِذَا أَضَاعَ أَتَبَلَهُ وَتَبَلَهُ إِتْبَالًا Ve vākī' olmuştur, zāhiren إِتْبَالًا تَبَلًا yukālu eyzan: تَبَلَهُمُ الدَّهْرُ وَأَتَبَلَهُمْ إِذَا أَفْنَاهُمْ Ve

تَبَلٌ [tebl] ve

إِتْبَالٌ [itbāl] Mahabbet bir kimseyi hasta kılmağa dahi derler; yukālu: تَبَلَهُ الْحُبُّ وَأَتَبَلَهُ إِذَا أَسْقَمَهُ وَأَفْسَدَهُ

التَّابِلُ [et-tābil] (bā'nın kesriyle) ve

التَّابِلُ [et-tābel] (bā'nın fethiyle) Ta'āma lezzet versin diye halt olan muhassināt.

التَّوَابِلُ [et-tevābil] (tā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, çömleğe konan havāyic-i ta'ām ma'nāsına.

التَّوْبَلَةُ [et-tevbelet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Çömleğe ta'āmin havāyicin komak; tekūlu: تَوْبَلْتُ الْقِدْرَ Ve bu Ebū 'Ubeyd'in *Muṣannef*'inde olan rivāyete binā'endir.

تَبَالَةٌ [Tebālet] (tā'-i ūlānın fethiyle) Yemen'de bir şehrin ismidir ki vüṣ'atle ve ucuzlukla ma'rūftur. Ve fi'l-meseli: "أَهْوَنُ مِنْ تَبَالَةٍ عَلَى الْحَجَّاجِ" "Abdumelik, Haccāc'ı Tebāle'ye vālī kıldıkta تَبَالَةٌ [Tebālet]i gördüğü hinde Haccāc hakīr 'add etmiş idi.

[ت ف ل]

التَّفْلُ [et-tefl] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tükürmek ki بَزَقَ [bezq] a şebīhtir, zāra tükürmenin envā'ı vardır, ibtidāsı بَزَقَ [bezq] ba'dehu تَفْلٌ [tefl] ba'dehu نَفَسٌ [nefs] ba'dehu نَفْحٌ [nefh]tir; yukālu: تَفَلَ يَتَفَلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve minhu تَفَلَ الرَّايِي ya'nī efsūn okuyanın üfürmesi.

التَّفِيلُ [et-tefil] (tā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Kokusu mütegayyir olan kimse; yukālu: تَفَلَ رَجُلٌ تَفَلٌ أَيْ غَيْرٌ مُتَطَيِّبٌ Ya'nī rāyihai-tayyibe sāhibi olmasa.

الْمِتْفَالُ [el-mitfāl] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bed-rāyihai olan 'avret.

الْإِتْفَالُ [el-itfāl] (hemzenin kesriyle) Rāyihai mütegayyir kılmak; yukālu: أَتْفَلُهُ غَيْرُهُ

التَّتْفُلُ [et-tetful] (tā'nın fethi ve fā'nın zammı ve mā-beynde tā'-i sāniyenin sükūnuyla) Tilki yavrusu, veled-i sa'leb ma'nāsına.

التَّتْفُلُ [et-tutful] (tā'nın ve fā'nın zammı ve mā-beynde tā'-i ahirenin sükūnuyla) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi; ve't-tā'u fihimā zā'idetun.

[ت ل ل]

التَّلُّ [et-tell] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Tepe, püşte ma'nāsına.

التَّلَالُ [et-tilāl] (tā'nın kesriyle) Cem'i. Ve **تَلٌّ** [tell] Bırakmağa dahi derler; yukālu: تَلَّ لِلْجَبِينِ إِذَا صَرَعهُ كَمَا تَقُولُ كَثْبُهُ لَوْجُهُه "Yüzü üzere bıraktı" demek olur.

التَّالُ [et-tāl] (lām'ın teşdidiyle) ve

التَّلَالَةُ [et-telālet] (tā'nın fethiyle) ve

التَّلَالُ [et-telāl] (kezālik tā'nın fethiyle) Bunlar cümlesi tebe'iyet tarikiyle zikr

olunan lafzlardır, müstakil ma'naları yoktur; yukālu: جَاءَنَا بِالضَّلَاةِ وَرَجُلٌ ضَالٌّ تَالٌ ve هُوَ الضَّلَالُ بِنُ التَّلَاةِ وَالتَّلَاةِ

الْمِثْلُ [el-mitell] (mīm'in kesri ve tā'nın fethiyle) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu: دُخِرُوا بِمِثْلِ يَتْلُ بِهِ Ya'nī onunla kim vurulursa düşürülür.

الْمُتَالَّةُ [el-mutället] (mīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle) Yund için aygır talep etmek; minhu kavluhum: ذَهَبَ يِتَالُ أَي يَطْلُبُ مُمَاعَلَةٌ [mufā'alet] لِفَرَسِهِ فَحَلَا tendir.

التَّلِيلُ [et-telīl] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Boyun, gerden ma'nāsına.

التَّلْتَلَةُ [et-teltelet] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Şol maşrabadır ki طَلَعُ [tal^c] kabından işlerler. Ve طَلَعُ [tal^c] hurmānın ibtidā çıkan yeşine derler. Ve

تَلْتَلَةٌ [teltelet] Loğlamağa dahi derler; yukālu: تَلْتَلُهُ إِذَا زَعَزَعَهُ وَأَقْلَقَهُ

التَّلَاتِيلُ [et-telātil] (tā-i evvelin fethi ve sānī'nin kesriyle) شَدَائِدُ [şedā'id] gibidir veznen ve ma'nen.

التَّلَّةُ [et-tellet] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Hālet ma'nāsına; yukālu: هُوَ يَتَلَّةُ سَوْءٌ إِنَّمَا هُوَ كَقَوْلِهِمْ بَيْتُهُ سَوْءٌ أَي بِحَالِهِ سَوْءٌ

[ت م ل]

الْإِثْمِهْلَالُ [el-itmihlāl] (hemzenin ve mīm'in kesri ile) Uzamak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: إِثْمَهْلَلُ الشَّيْءُ إِثْمِهْلَالًا Ve bazıları eyitti: إِثْمِهْلَالٌ [itmihlāl] إِتِدَالٌ ma'nāsınadır. Ve إِثْمَاءٌ dahi rā-i mühmele ile bu ma'nāyadır, ya'nī طَالَ ma'nāsınadır.

[ت و ل]

التُّوَلَةُ [et-tuvelet] (tā'nın zammı ve vāv'ın

fethiyle) ve الدُّوَلَةُ [ed-duvelet] (dāl'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) āfet ve belā, dāhiye ma'nāsına.

الثُّوَلَاتُ [et-tülāt] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) Cem'î, devāhī ma'nāsına; yukālu: جَاءَنَا بِثُّوَلَاتِهِ وَدُوَلَاتِهِ أَي بِدَوَاهِيهِ Ve Ḥalīl eyitti: تُوَلَةٌ [tuvelet] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) ve تَوَلَةٌ [tivelet] (tā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) bir nesnedir ki sihre şebīhtir. Ve Aşma'ī eyitti: تَوَلَةٌ [tivelet] tā'nın kesriyle şol efsündür ki onunla zevcin zevceye mahabbeti ziyāde olur. Ve تُوَلَاتٌ [tuvelāt] gāh olur lutf ve ihsāndan 'ibāret olur. İbn A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: إِنَّ فُلَانًا لَدُو تُوَلَاتٍ إِذَا كَانَ ذَا لُطْفٍ وَتَأْتٍ حَتَّى كَأَنَّهُ يَسْحَرُ صَاحِبَهُ Ya'nī ihsānla cezb kılıp eder sihrle ettikleri gibi.

FASLU'S-ŞĀ' (فَصْلُ الشَّاءِ)

[ث أ ل]

التُّؤْلُؤُ [eṣ-ṣu'lūl] (ṣā'nın ve lām'ın zammı ve mā-beynde hemzenin sükūnuyla) Siğil ki bedende dāne dāne zāhir olur, kanı ve cirāhati olmaz, ājah ma'nāsına, feth-i jā-i 'acemī ile.

التَّالِيلُ [eṣ-ṣe'ālīl] (ṣā'nın fethi ve hemzenin meddi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, siğiller ma'nāsına.

[ث ت ل]

التَّيْتَلُ [eṣ-ṣeytel] (ṣā'nın ve tā'nın fethi ve mā-beynde yā'nın sükūnuyla) Şol yaban keçisidir ki yaşlı ola. Ve

تَيْتَلُ [Ṣeytel] Bir dağın dahi 'alemidir.

[ث ج ل]

التُّجَلَّةُ [eṣ-ṣuclet] (ṣā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Karın vāsi' ve büyük olmak, 'izamu'l-batn ma'nāsına.

الْأَنْجَلُ [el-eṣcel] (hemzenin ve cīm'in fet-hiyle) Karnı büyük olan kimse.

التَّجَلَاءُ [eṣ-ṣeclā'] (ṣā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, kar-nı büyük 'avret ma'nāsına. Ve

تَجَلَاءُ [ṣeclā'] Vāsi' olan dağarcık.

الْمُتَجَلُّ [el-muṣeccel] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdīdiyle) Fermüde ve 'azīm olan nesne.

الْأَنْجَلَيْنِ [el-eṣceleyn] (hemzenin ve cīm'in ve lām'ın fethiyle) Kelām-ı mü'lim ma'nāsına, gūyā ki kelām kelimeteynden mürekkeb olduğuna binā'en sīga-i tesni-ye üzere isti'māl olunmuştur; minhu kav-

طَعَنَ فُلَانٌ فُلَانًا الْأَنْجَلَيْنِ أَي رَمَاهُ بِدَاهِيَةٍ مِنَ الْكَلَامِ

[ث ر م ل]

الْتَّرْمَلَةُ [eṣ-ṣermelet] (ṣā'nın ve mīm'in fet-hiyle) Ta'āmı sū'-i edeb üzere yemek, ya'nī ta'āmı yerken sakalı üzere döküp ellerin bulaştırmak.

الْتَّرْمَلَةُ [eṣ-ṣurmulet] (ṣā'nın ve mīm'in zam-mıyla) Tilkinin dişisi, أَنْثَى التُّعَالِبِ ma'nāsına. Ve ricālden bir kimsenin ismidir.

[ث ع ل]

الْتُّغُلُ [eṣ-ṣu'ḡl] (ṣā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol kiçirek memebaşdır ki si-ğil gibi memebaşları arasında olur, nākada olur ve koyunda olur; yukālu fi't-te'accubi: مَا أَبْيَنُ تُغُلٌ هَذِهِ الشَّاءُ

الْتُّغُولُ [eṣ-ṣu'ḡūl] (zammteynle) Cem'i, zikr olunan memebaşları ma'nāsına.

الْتُّغَلُ [eṣ-ṣa'ḡal] (fethateynle) Dişte ziyādelik olup ve menbitinde ihtilāf olunmağın ba'zı ba'z üzere binmek.

الْأَنْغَلُ [el-eṣ'ḡal] (hemzenin ve 'ayn'ın fet-hiyle) Şol kimsedir ki dişleri zikr olunan vech üzere ola.

الْتُّغَلَاءُ [eṣ-ṣa'ḡlā'] (ṣā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, diş-leri kabīh olan 'avret ma'nāsına.

الْإِنْتَعَالُ [el-iṣ'ḡāl] (hemzenin kesriyle) Muhālefet etmek; yukālu: إِذَا حَالَفُوا أُنْعَلُ الْقَوْمُ عَلَيْنَا إِذَا

تُعَالَةٌ [ṣu'ḡalet] (ṣā'nın zammı ve 'ayn'ın tahfifiyle) Tilki dedikleri cānver, ma'rife-i lā-yansarıftır, 'alem-i cins olmakla.

الْمُتَعَلَّةُ [el-meṣ'ḡalet] (mīm'in ve 'ayn'ın fet-hiyle) Tilkisi çok olan yer, arz-ı keşretü's-se'ālib ma'nāsına, nitekim مَعْقَرَةٌ [ma'ḡaret]

تَمْرٍ ma'nāsına.

الْمُنْقِلُ [el-muṣṣkil] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Hamlden ağırlanan 'avret; yukālu: **أَنْقَلْتُ فِيهِ مُنْقِلٌ**

الْمُنْقَالُ [el-miṣṣkāl] (mīm'in kesri ve sā'nın sükunuyla) Altın vezni olan nesne.

الْمَمَاقِيلُ [el-meṣāqīl] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, miskaller ma'nāsına. Ve **مُنْقَالٌ** [miṣṣkāl] bir nesnin mizānına dahi derler kendi meselinden. Ve me'ūnet ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: **أَلْقَى عَلَيْهِ مَمَاقِيلَهُ أَيُّ مَوْوَتَهُ** Ve bu Ebū Naşr rivāyetidir.

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-ṣākīl] (kāf'ın kesriyle) Tamām-ı vezn üzere olan altın, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: **دِينَارٌ نَاقِلٌ إِذَا كَانَ لَا يَنْفُضُ**

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-sevākīl] (sā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Kezālik tāmümü'l-vezn olan altınlar.

[ث ل ك]

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-sukl] (sā'nın zammı vekāf'ın sükunuyla) 'Avret oğlan yavı kılmak.

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-sekel] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **تَكَلَّمَ أُمَّهُ تَكَلًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-ṣākīl] (kāf'ın kesriyle) Oğlan yavı kılan 'avret.

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-seklā] (sā'nın fethi vekāf'ın sükunuyla ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu.

الْأَسَاكِيلُ [eṣ-sekūl] (sā'nın fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Kezālik oğlan yavı kılan 'avret.

الْمَمَكَّةُ [el-meṣkelet] (mīm'in vekāf'ın fethiyle) Oğlan yavı kılacak yer; yukālu: **الْحَرْبُ لِلْوَالِدَاتِ مَمَكَّةٌ كَمَا يُقَالُ الْوَلَدُ مَبْحَلَةٌ وَمَجْبَنَةٌ** Ya'nī veled havfe ve buhle bā'is olur. Ve rumha ya'nī göndere dahi **لِلْوَالِدَاتِ مَمَكَّةٌ** derler.

الْإِشْكَالُ [el-iṣṣkāl] (hemzenin kesriyle) Veledi yavı kıldırmak; tekülü: **أَشْكَأَهُ اللهُ أُمَّهُ** Ya'nī "Hudāy ta'ālā onu vālidesine yavı kıldırsın."

الْإِشْكَالُ [el-iṣṣkāl] (hemzenin kesriyle) Şol salkım çöpüdür ki üzerinde hurmā koruğu ola.

الْأَشْكَوْلُ [el-uṣṣkūl] (hemzenin vekāf'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu, pes **إِشْكَالٌ** [iṣṣkāl]le **أَشْكَوْلٌ** [uṣṣkūl] ile **عِشْكَالٌ** [eṣṣkāl] ile **عِشْكَوْلٌ** [eṣṣkūl]da lügattır.

الْأَسَاكِيلُ [el-eṣākīl] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesriyle) **أَشْكَوْلٌ** [uṣṣkūl]ün cem'i, Ebū 'Amr şif'inde eyitti: **”قَدْ أَبْصَرْتُ سَعْدَى بِهَا كَتَانِي”** “**فَدَأْبُكَ سَالِكِي طَوِيلَةَ الْأَفْتَاءِ وَالْأَتَاكِلِ**” Salkım çöpleri ma'nāsına.

[ث ل ل]

الْتَّلَّةُ [eṣ-ṣellet] (sā'nın fethi ve lām'ın teşdidıyla) Koyun sürüsü. Ve keçi sürüsüne **تَّلَّةٌ** demezler, belki **حَيْلَةٌ** [ḥaylet] derler ḥā-i mühmele ile ve yā-i müsennātla.

الْتَّلَلُ [eṣ-ṣilel] (sā'nın kesri ve lām'ın fethiyle) Cem'i, **بَدْرَةٌ** [bedret] ve **بَدْرٌ** [bider] gibi. Ve **بَدْرَةٌ** [bedret] küçük tuluma derler. Ve kaçan koyunla keçi karışıp sürü olsalar o zamānda mecmū'una **تَّلَّةٌ** [ṣellet] derler. Ve

تَّلَّةٌ [ṣellet] Yüne derler, **صُوفٌ** [ṣūf] ma'nāsına; yukālu: **كَسَاءَ جَبْدِ التَّلَّةِ** Ya'nī kili-min yünü hūb olsa; ve yukālu: **جَبْلٌ تَّلَّةٌ** Ya'nī ip yünden olsa. Ve deve tüyünden ve kıldan olan ipe **تَّلَّةٌ** demezler. Ve ammā bunların üçü bir yere cem' olursa **تَّلَّةٌ كَثِيرَةٌ** derler. Ve

تَّلَّةٌ [ṣellet] Kuyudan çıkarılan toprağa dahi derler.

الْإِشْلَالُ [el-iṣlāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin koyunu sürüsü çok olmak; yukālu: **أَتْلُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَتْ عِنْدَهُ التَّلَّةُ** Ve

إِنْلَالٌ [iṣlāl] Yıkılan dīvārın ıslāhına emr etmeğe dahi derler; yukālu: **أَنْلَلْتُهُ إِذَا أَمَرْتُ بِإِصْلَاحِ مَا ثَلَّ مِنْهُ**

الْمِثْلُ [el-muṣill] (mīm'in zammı ve ṣā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki koyunu sürüsü çok ola.

الثَّلُّ [eṣ-sell] (ṣā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Davar terslemek; yukālu: **ثَلَّتِ الثَّرَابُ إِذَا رَأَتْ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَأَتْ** Her bütün tırnaklı olanda isti'māl olunur. Ve

ثُلٌّ [sell] Kuyuya toprak dökmeğe dahi derler; yukālu: **ثَلَّتِ الثَّرَابُ فِي الْبُئْرِ وَعَیْرَهَا إِذَا هَلَّتْ** Ve akçe dökmeğe dahi derler; tekülü: **ثَلَّتُ الدَّرَاهِمُ ثَلًّا إِذَا صَبَبْتُهَا**

ثُلٌّ [sell] Evi def'aten yıkmağa dahi derler, dīvārın temelini kazıp ba'dehu cümlesini itiverip yıkılmakla ki evi yıkmanın ziyāde sa'b olan tarīki budur ki sakf ve cüdrān ma'an nāzil olur; ve yukālu: **ثَلَّ اللَّهُ عَرْشَهُمْ أَيَّ هَدَمَ مَلِكُهُمْ** Ve bir kavmin ki ki 'izz ve devleti gitse عَرْشَهُمْ فَدَثُلٌ عَرْشَهُمْ derler binā'-i mechül üzere.

الثَّلَّلُ [eṣ-selel] (fethateynle) Helāk ma'nāsınadır; tekülü minhu: **ثَلَّلْتُ الرَّجُلَ أَثْلُهُ** Ve sāhib-i **Şurāh** bu makāmda **ثَلَّلْتُ** lāzım ve müte'addi gelir demiştir, ammā Cevheri ve sāhib-i **Ķāmūs** ve gayrı müte'addi ma'nāsından gayrıya ta'arruz etmemişlerdir. Ve Cevheri'nin **ثَلَّلٌ** [selel]i helāk ile tefsiri delil-i katī olamaz, zīrā cā'iz ki zikr olunan tefsir ma'nā-yı ismiyi tefsir ola yāhūd helāk ihlāk ma'nāsına ola, nitekim mürür etmiştir.

[ث م ل]

الثَّمِيلَةُ [eṣ-ṣemilet] (ṣā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kayada bākī kalan su

yāhūd derede bākī kalan su.

الثَّمِيلُ [eṣ-ṣemil] (kezālik ṣā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, bākī kalan sular ma'nāsına. Ve

ثَمِيلَةٌ [ṣemilet] Davarın karnında yeminden ve suyundan bākī kalan nesneye dahi derler. Ve her bakiyeye **ثَمِيلَةٌ** [ṣemilet] derler. Ve Yūnus eyitti: **مَا تَمَلْتُ شَرَابِي بِشَيْءٍ مِنْ طَعَامٍ** derler. Ve bunun ma'nāsı "Şürb etmezden evvel ta'ām yemedim" demektir, pes ta'āmdan evvel içilene **ثَمِيلَةٌ** [ṣemilet] derler.

الثَّمَلَةُ [eṣ-semelet] (fethateynle) Kāse dibinde ve gayrıda bākī kalan nesnedir. Ve

ثَمَلَةٌ [semelet] Şol yün pāresine derler ki deveye onunla katran sürerler.

الثَّمَمَلَةُ [el-mişmelet] (mīm-i evvelin kesri ve sāninin fethiyle) Kezālik katran sürecektüüne derler.

الثَّمُؤَلَةُ [eṣ-ṣumlet] (ṣā'nın zammı ve mīm'in sükülüyle) Kezālik kāsede ve gayrıda bākī kalan nesne.

الثَّمَالُ [eṣ-ṣumāl] (ṣā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Şol zehrdir ki mürebbā ola **سَمٌّ مُنْتَقِعٌ** ma'nāsına, pes **مُنْتَقِعٌ** [munkaʿ] mürebbā demektir, nitekim bāb-ı 'ayn'da mürür etmiştir. Ve sāhib-i **Şurāh**'ın **سَمٌّ مُنْتَقِعٌ** [sem-mun munkaʿ]ı zehr-i küşende ile tefsiri münāsib değildir. Ve

ثُمَالٌ [ṣumāl] sütün kaymaklarına dahi derler, **ثُمَالَةٌ** [ṣumālet]in cem'idir, 'alā-mā se-yecī'u.

الْمُثَمَّمَلُ [el-muṣemmel] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethi ve teşdidiyle) Kezālik **سَمٌّ مُرَبِّيٌّ** ma'nāsınadır güyā ki zehr kāsede terbiye olunup bākī ve sābit kılınmıştır.

الثَّمَالَةُ [eṣ-ṣumālet] (ṣā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Sütün kaymağı. Ve

ثُمَالَةٌ [šumālet] Kāse dibinde yā havz dibinde bākī kalan nesneye de derler, ثُمَلَةٌ [šumlet] gibi. Ve

ثُمَالَةٌ [Šumālet] ‘Arabdan bir cemā‘atin dahi ismidir.

الْإِئْمَالُ [el-išmāl] (hemzenin kesriyle) Sütün kaymağı çok olmak; yukālu: ائْمَلِ اللَّيْنُ إِذَا كَثُرَتْ ثُمَالَتُهُ Ve

إِئْمَالٌ [išmāl] Bir nesneyi bākī komaga dahi derler; tekūlu: ائْمَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَبْقَيْتَهُ

التَّشْمِيلُ [et-tešmīl] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik bir nesneyi bākī komak; tekūlu: تَشْمَلْتُهُ تَشْمِيلًا إِذَا بَقَيْتَهُ

الْإِئْمَالُ [eš-šimāl] (šā’nın kesriyle) Yardım, فُلَانٌ ثُمَالٌ قَوْمِهِ غِيَاثٌ [gīyās] ma‘nāsına; yukālu: أَيُّ غِيَاثٍ لَهُمْ يَقُومُ بِأَمْرِهِمْ

الْمَشْمِيلُ [el-mešmil] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Sığınacak yer, melce ma‘nāsına.

الْثَّمَلُ [eš-šemel] (fethateynle) Bir kimseye şarābın keyfiyeti te’sir etmek; yukālu: الثَّمَلُ الرَّجُلُ ثُمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَ فِيهِ الشَّرَابُ

الْثُّمَلُ [eš-šemil] (šā’nın fethi ve mīm’in kesriyle) Şarābın te’siriyle mest olan kimse, neşvān ma‘nāsına.

[ث و ل]

الْثُّوْلُ [eš-sevl] (šā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bal arısının bir fırkası, cemā‘at-i nahl ma‘nāsına. Aşma‘ī eyitti: Bunun lafzından vāhidi yoktur.

الْثُّوَيْلَةُ [eš-sevīlet] (šā’nın fethi ve vāv’ın kesri ve meddiyle) Şol cemā‘at ki büyü-tü muhtelifeden gelmiş olalar, veledleri ve malları dahi mevāzi‘-i muhtelifeden gelmiş ola.

التَّثْوُولُ [et-teševvul] (fethateynle ve vāv’ın

zammı ve teşdīdiyle) Şetm ve darbla galebe kılmak; yukālu: تَثْوَلُ عَلَيْهِ الْقَوْمُ إِذَا غَلَوْهُ بِالشَّمِّ وَالضَّرْبِ

الْثُّوْلُ [eš-sevel] (fethateynle) Şol cünündür ki koyuna ‘arız olup onu sürüye tābi‘ olmandan men‘ eyler, otladığı yerde döner durur.

الْثُّوَلَاءُ [eš-sevlā] (šā’nın fethi ve vāv’ın sükūnu ve elifin meddiyle) Zikr olunan ma‘nādan sīga-i te’nīstir.

الْأَثْوُولُ [el-ešvel] (hemzenin ve vāv’ın fethiyle) Sīga-i tezkīrdir; yukālu: شَاةٌ ثُوَلَاءٌ وَتَيْسٌ أَثْوُولٌ

الْإِنْثِيَالُ [el-inšiyāl] (hemzenin ve šā’nın kesriyle) Dökülmek; yukālu: ائْتَالَ عَلَيْهِ التُّرَابُ إِذَا انْضَبَّ Ve

إِنْثِيَالٌ [inšiyāl] Bir kimsenin üzerine halk üşmeğe dahi derler; yukālu: ائْتَالَ عَلَيْهِ النَّاسُ مِنْ كُلِّ وَجْهِ أَيُّ انْضَبُّوا

[ث ه ل]

نَهْلَانٌ [Šehlān] (šā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir dağın ‘alemidir.

نَهْلَلٌ [šehlel] (šā’nın ve lām’ın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bātıl ma‘nāsınadır; yukālu: نَهْلَلٌ هُوَ الضَّلَالُ بُنْ نَهْلَلٌ [šehlel] gibidir veznde ve ma‘nāda ve lā-yansarīf olmada. Ebū ‘Ubeyd etti. Bu esmā‘-i bātıldandır.

[ث ي ل]

الْثَّيْلُ [eš-šīl] (šā’nın kesriyle ve meddiyle) Deve zekerinin gılāfı.

ثَيْلٌ [šīl] Nebāttan bir cins otun ismidir.

الْأَثْيِيلُ [el-ešyel] (hemzenin ve yā’nın fethiyle) Zekerinin gılāfı büyük olan deve.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ل]

جِبَالٌ [cey'el] (cīm'in ve hemzenin fethi ve yā'nın beyninde sükūnuyla) Sibā'dan yeleli kurt dedikleri cānverin ismidir, **فُيْعَلٌ** [fey'al] vezni üzere. Bu elif-lāmsız ma'rifedir, **جِبَالَةٌ** [cey'elet] vezn-i mezkūr üzere mü'ennesi yeleli kurdun dışı-si ma'nāsına. **جَبَلٌ** [ceyel] (fethateynle) kezālik dabu' ma'nāsınadır. **جِبَالٌ** [cey'el] den tahfif olunmadır, Ebū 'Alī en-Nahvī rivāyeti üzere. Ve **جَيْلٌ** [ceyel]de yā'yı elife kalb etmediler, nāb onunla ve onun emsālinde ettikleri gibi, zīrā hemze her ne denli lafzdan tayy olunmuş ise niyyette bākīdir, pes onunla müsbet-i gayr-i mahzūf mu'āmelesi ile mu'āmele olunur. Ve hemzenin vücūdu katında hod yā elife kalb olunmaz, sākin olduğundan ötürü.

[ج ب ل]

الْجَبَلُ [el-cebel] (fethateynle) Dağ.

الْجِبَالُ [el-cibāl] (cīm'in kesriyle) Cem'i, dağlar ma'nāsına.

الْجِبَالَانِ [el-Cebelān] (fethateynle) İki dağ-dan 'ibārettir, Tayy kabīlesine mensūb ki onların biri Ece' ve biri Selmā'dır.

الْجَبَلُ [el-cebl] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yaratmak; yukālu: **جَبَلَهُ اللهُ أَيَّ حَلَقَةٍ خَلَقَهُ**

الْإِجْبَالُ [el-icbāl] (hemzenin kesriyle) Kuyu kazarken berk yere erişmek; yukālu: **أَجْبَلِ الْقَوْمَ إِذَا حَفَرُوا فَلَبَغُوا الْمَكَانَ الصُّلْبَ** Ve

إِجْبَالٌ [icbāl] Dağa teveccüh etmeğe dahi derler; yukālu: **أَجْبَلِ الْقَوْمَ إِذَا صَارُوا إِلَى الْجَبَلِ**

Ve bu İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

جَبَلَةُ بَنِ أَيِّهِمْ [Cebelet b. Eyhem] (cīm'in ve bā'nın fethiyle) Mülūk-i Ğassān'ın āhiridir. Ve **غَسَّانٌ** [Ğassān] ğayn-ı mu'ceme ve teşdīd-i sīn-i mühmele ile bir kavmin ismidir.

الْجَبِلَةُ [el-ciblet] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Yaratılış, hilkat ma'nāsına. Ve fermūde olmak ma'nāsına da gelir; yukālu **لِي' r-reculi: إِنَّهُ لَدُو جَبِلَةٌ إِذَا كَانَ غَلِيظًا**

الْجَبِلُ [el-cibl] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Kesir ma'nāsınadır; yukālu: **مَالٌ جَبِلٌ أَيُّ كَثِيرٌ وَيُقَالُ أَيُّضًا حَيٌّ جَبِلٌ بِمَعْنَى "كَثِيرٌ"**

الْمُجْبَالُ [el-micbāl] (mīm'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Fermūde olan 'avret; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُجْبَالٌ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةَ الْخَلْقِ**

الْجَبِيلُ [el-cebil] (cīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Galiz olup cefā üzere olan kimse.

الْجَبِيلَةُ [el-cublet] (cīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Hörgüç, **سَنَامٌ** [senām] ma'nāsına.

الْجُبُلُ [el-cubl] (cīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Nāstan bir cemā'at. Ve bunda bir niçe lügat vardır, biri zikr olunandır ve biri dahi **الْجُبُلُ** [el-cubul]dur zammeteynle ve biri dahi **الْجِبَلُ** [el-cibl]dir cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla ve biri dahi **الْجِبَلُ** [el-cibill]dir cīm'in ve bā'nın kesri ve lām'ın teşdīdiyle ve biri dahi **الْجُبُلُ** [el-cubul]dur zammeteynle ve lām'ın teşdīdiyle. Ve **بَارِي تَأَلَّانِ (يس)**, **﴿وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنْكُمْ جِبَلًا كَثِيرًا﴾** (62 dediği kavli zikr olunan lügāt üzere kırā'at olunmuştur: Evvelki "جُبَلًا" dir, Ebū 'Amr rivāyeti üzeredir. Sānī ki "جُبَلًا" dir, Kisā'ī rivāyeti üzeredir. Sālis ki "جِبَلًا" dir, A'rec ve 'İsā b. 'Āmr rivāyeti üzeredir. Rābi' ki "جِبَلًا" dir, ehl-i Medīne rivāyeti üzeredir. Hāmīs ki "جُبَلًا" dir, Ḥasen ve

Ebt İshāk rivāyeti üzeredir.

الْحَبِيلَةُ [el-cibillet] (kesreteynle ve lām'ın teşdidiyle) Yarattılış, hilkat ma'nāsına. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْحَبِيلَةُ الْأَوْلِينَ﴾ (الشعراء، 184) Ve kara'eha'l-Ḥasen bi'z-zammi ve't-teşdīdi.

الْحَبِيلَاتُ [el-cibillāt] (kesreteynle ve lām'ın teşdidiyle) Cem'î, yaratılışlar ma'nāsına.

الْحَبِيبُ [el-cunbul] (cīm'in ve bā'nın zammı ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Ağaçtan olan kalın kadehe derler.

[ج ح ل]

الْحَجْلُ [el-ceşl] (cīm'in fethi ve sâ-i müsellesenin sükūnuyla) Çok kıla derler; yukālu: ناصية جثلة

الْحَجْلَةُ [el-ceşlet] (cīm'in fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Kesret-i şa'r mu'tedil olmak; ve tekūlūne: يُسْتَحَبُّ فِي نَوَاصِي الْحَيْلِ الْجَثْلَةُ أَي الْإِغْتِدَالُ فِي الْكَثْرَةِ وَالطُّوْلِ

الْحَجُولَةُ [el-cuşūlet] (zameteynle) Zikr olunan ma'nāda ismdir.

الْحَجَالَةُ [el-ceşālet] (cīm'in fethiyle) Kezālik zikr olunan ma'nāda ismdir. Ve

جَثْلَةٌ [ceşlet] Karıncaya dahi derler, nemi ma'nāsına. Ve

جَثْلَةٌ [ceşlet] Şol ağaca derler ki yaprakları çok olup fermūde ola; yukālu: إِذَا سَجَرَةٌ جَثْلَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الْوَرَقِ ضَخْمَةً

الْإِحْتِلَالُ [el-içşiplāl] (hemzenin ve sâ'nın kesri ve hemze-i sāniyenin sükūnuyla) Kuş tüyün kabartmak; yukālu: إِجْنَالُ الطَّائِرِ ”جَاءَ الْبَيْتَاءُ وَاجْتَالُ إِذَا نَفَسَ رِيشُهُ“ [kūnbur] kâf'ın ve bā'nın zammıyla çekāvek dedikleri kuştur ki serçeye şebīhtir. Ve

الْإِحْتِلَالُ [içşiplāl] Gazaba gelip mukāteleye

hāzır olmağa dahi derler; yukālu: إِجْنَالُ الرَّجُلِ إِذَا غَضِبَ وَتَهَيَّأَ لِلْقِتَالِ Ve

الْإِحْتِلَالُ [içşiplāl] Ot kabarıp yolmağa kābil olmağa dahi derler; yukālu: إِجْنَالُ التُّبْتِ إِذَا اهْتَزَّتْ وَأَمْكَنَ لِأَنْ يُقْبَضَ عَلَيْهِ

الْمُجْتَبِلَةُ [el-mucşepillet] (mīm'in zammı ve hemzenin kesri ile) Dikilip duran nesne.

[ج ح ل]

الْحُجَالُ [el-cuḥāl] (cīm'in zammı ve hā-i mühmelenin tahfīfiyle) Zehr, semm ma'nāsına. ve ammā **جُحَالٌ** [cuḥāl] ḥā-i mu'ceme ile Ebū Sa'īd ona inkār etmiştir.

الْحَجْلُ [el-caḥl] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Arı begidir, يَغْسُوبُ [ya'sūb] ma'nāsına. Ve çekirge cemā'atinden şol büyük çekirge ki düştüğü yerde kandan devşirmez. Ve

جَحْلٌ [caḥl] Büyük meşke dahi derler, sikā-i 'azīm ma'nāsına. Ve şol kertenkeleye dahi derler ki o **أُمُّ حُبَيْنٍ** [ummu ḥubeyn] in erkeğidir. Ve **أُمُّ حُبَيْنٍ** [ummu ḥubeyn] ḥā-i mühmelenin zammı ve bā'nın fethi ile bir cins kertenkeledir. Ve ba'zılar eyitti: **جَحْلٌ** [caḥl] **جُعَلٌ** [cu'al] dedikleri böcektir, necāset yuvalar. Ve

جَحْلٌ [caḥl] Bir kimseyi yere vurmağa dahi derler.

التَّجْحِيلُ [et-taḥcīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik yere vurmak. Teşdīd mübālaga içindir. Ve gāh olur **جَحْلَمَةٌ** [caḥlemet] dahi derler mīm-i zā'ide ile.

[ج ح د ل]

الْحَجْدَلُ [el-caḥdel] (‘alā-vezni [ca'fer]) Şol kimsedir ki müctemī'u'l-a'zā olup semiz ola.

الدَّحْرَجَةُ [el-caḥdelet] (‘alā-vezni

[ed-daḥrecet]) Bir kimseyi yere düşürmek; yukālu: جَحَذَلَهُ إِذَا صَرَغَهُ

[ج ح ف ل]

الْحَخْفَلُ [el-caḥfel] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) 'Asker, ceys ma'nāsına. Ve 'azīmü'l-kadr ma'nāsına dahi gelir; yukālu: رَجُلٌ جَحْفَلٌ إِذَا كَانَ ذَا قَدْرٍ وَمَنْزِلَةٍ

الدَّخْرَجَةُ [el-caḥfelet] ('alā-vezni [ed-daḥrecet]) Yere vurmak; yukālu: جَحْفَلَهُ إِذَا صَرَغَهُ وَرَمَاهُ جَعْفَلَةً [ca'felet] dahi derler 'ayn-ı mühmele ile. Ve

جَحْفَلَةً [caḥfelet] Bütün tırnaklı davranın dudağına dahi derler, insānın dudağına شَفَّةٌ [şefet] dedikleri gibi.

التَّحْحُفُلُ [et-tecaḥful] ('alā-vezni [et-tedaḥruc]) Cem' olmak; yukālu: تَحْحُفَلُ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

الْحَجْحَفَلُ [el-ceḥanfel] (fethateynle سَمْنَدٌ [semender] vezni üzere) Dudağı kalın olan kimse, galizü'ş-şefeh ma'nāsına. Nūn zā'ididir.

[ج د ل]

الْحَدْلُ [el-cedl] (cīm'in fethi ve dāl'in sükunuyla) 'Uzv ma'nāsına.

الْحُدُولُ [el-cudūl] (zammeteynle) 'Uzvlar ma'nāsına.

الْأَحْدَلُ [el-ecdel] (hemzenin ve dāl'in fethiyle) Doğan, صَقْرٌ [şakr] ma'nāsına.

الْمِحْدَلُ [el-micdel] (mīm'in kesri ve dāl'in fethiyle) Kasr, köşk ma'nāsına.

الْحَدَالُ [el-cedāl] (cīm'in fethiyle) Hurmā koruğudur ki yeşil olup müdevver ola ve henüz berk olmamış ola, ehl-i Necd lügati üzere.

الْحَدَالَةُ [el-cedālet] (cīm'in fethiyle) Vāhidi. Ve

جَدَالَةٌ [cedālet] Yere dahi derler, arz ma'nāsına.

التَّجْدِيلُ [et-tecdīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Yere bırakmak; ma'nā-yı mezkürdan me'hūzduz.

الْإِنْدِيَالُ [el-incidāl] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Yere düşmek; yukālu: جَدَلَهُ فَأَنْجَدَلَ أَي رَمَاهُ بِالْأَرْضِ فَسَقَطَ

الْمُجَادَلَةُ [el-mucādelet] (mīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) Husūmet edişmek.

الْحَدَالُ [el-cidāl] (cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِذَا جَادَلَهُ مُجَادَلَةً وَجَدَالًا إِذَا خَاصَمَهُ

الْحَدَلُ [el-cedel] (fethateynle) İsmdir, şiddet-i husūmet ma'nāsına.

الْحَدْلُ [el-cedl] (cīm'in fethi ve dāl'in sükunuyla) İpi ziyāde bükme; tekülü: جَدَلْتُ الْحَبْلَ أَجْدَلُهُ جَدَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَلْتَهُ فَتَلًا مُحْكَمًا

الْمَجْدُولَةُ [el-mecdūlet] (mīm'in fethi ve dāl'in zammı ve meddiyle) A'zāsı kavī olup hūb olan kız. Ma'nā-yı mezkürdan me'hūzduz. Ve

مَجْدُولَةٌ [mecdūlet] Muhkem örülmüş zırha dahi derler.

الْمَجْدُولُ [el-mecdūl] (kezālik mīm'in fethi ve dāl'in zammı ve meddiyle) Za'if olan kimse ki za'fı arıklığından olmaya.

الْحَادِلُ [el-cādil] (dāl'in kesriyle) Kavī olan oğlan. Ve

جَادِلٌ [cādil] Şol deve yavrusuna dahi derler ki anasıyla yürümeğe kādīr ola. Ve bu رَاشِحٌ [rāşih]ten akvā olandır ki رَاشِحٌ [rāşih] yeni doğmuş deve yavrusudur ki anasıyla henüz yürümeğe başlaya.

الْحُدُولُ [el-cudūl] (zammeteynle) Dāne sūnbülünde berk olmak; yukālu: جَدَلَ الْحَبُّ

فِي سُئِبِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَوِيَ

الْجَدِيلُ [el-cedīl] (cīm'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Şol yulardır ki sahtiyāndan örölmüş ola. Ve gāh olur وَشَاحْ [vişāḥ]a جَدِيلٌ [cedīl] derler, وَشَاحْ [vişāḥ] vāv'ın kesriyle şol sahtiyāndan örölmüş nesnedir ki nisā'i 'Arab sīne-bend gibi takınırlar.

جَدِيلٌ [Cedīl] (cīm'in fethi ve dāl'in kezālik kesri ve meddiyle) Bir erkek devenin ismidir ki Nuḡmān b. el-Munzir'in devesidir ki mezbūrun iki benām erkek devesi var idi:biri جَدِيلٌ [Cedīl] ve biri dahi شَدَقَمٌ [Şedqam].

الْجَدِيلَةُ [el-cedīlet] (cīm'in fethi ve dāl'in kesriyle ve meddiyle) Üslūb ve tarīkat, müşākele ma'nāsına; yukālu: كُلُّ يَغْمَلُ عَلَى جَدِيلَتِهِ Ve

جَدِيلَةٌ [cedīlet] Kabīle ma'nāsına da gelir. Ve

جَدِيلَةٌ [Cedīlet] Ṭayyī kabīlesinden bir cemā'atin dahi ismidir. Ve

جَدِيلَةٌ [Cedīlet] Zikr olunan cemā'atin analarının ismidir ki Cedīle bint Subeyyi'dir, Ḥimyer kabīlesinden ona nisbet olunmuşlardır.

الْجَدِيلِيُّ [el-Cedeliyy] (fethateynle) Zikr olunan Cedīle'ye mensüb olan kimse, تَقْفِيٌّ [Şeqafiyy] gibi تَقْفِيَّةٌ [Şaḳīfet]e nisbette. Ve تَقْفِيَّةٌ [Şaḳīfet] dahi bir kabīlenin babası adıdır.

الْجَدَلَاءُ [el-cedlā'] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol zırhtır ki örölmüş ola.

الْجَدْنَلُ [el-cendel] (cīm'in ve dāl'in fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Taşlar, hicāre ma'nāsına. Ve bu ma'nādan gāh

olur recūle جَدْنَلٌ [cendel] tesmiye olunur.

الْبَجْدِيلُ [el-cenedil] (cīm'in ve nūn'un fethi ve dāl'in kesriyle) Şol yerdir ki onda taşlar ola.

الْجَدُولُ [el-cedūl] (cīm'in ve vāv'ın fethiyle) Küçük hark, nehr-i sagīr ma'nāsına.

[ج ذ ل]

الْجِذْلُ [el-cizl] (cīm'in kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Büyük odun kökü, asl-ı hatab-ı 'azīm ma'nāsına.

الْأَجْذَالُ [el-eczāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, usūl-i hatab ma'nāsına.

الْبَجَازِلُ [el-cāzil] (zāl'ın kesriyle) Şol nesnedir ki yerinde dikilip sābit ola ve mekānından ayrılmaya.

الْجِذْلُ [el-cizl] (cīm'in kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Şol ağaçtır ki deve yattığı yerin ortasına dikerler, gicik olan develer ona kaşınınsın diye. Ve ma'nā-yı جَازِلٌ [cāzil] bundan me'hūzdur. Ve Ḥubāb b. el-Munzir'in dahi "أَنَا جُذَيْلُهَا الْمُحَكَّكُ" dediği dahi ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur. Ve جُذَيْلٌ [cuzeyl] جِذْلٌ [cizl]in taşgīridir, zikr olunan ma'nāya ve taşgīr ta'zīm içindir. Ve مُحَكَّكٌ [muḥakkek] حَكٌّ [ḥakk]tandır, kaşımak ma'nāsına. Ve جِذْلٌ مَالٍ [cizlu māl] şol kimseye derler ki mālın zabt ve sıyānetine yoldaş ola.

الْجِذْلُ [el-cezel] (fethateynle) Şād olmak, فَرَحٌ [ferah] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: جِذْلٌ يَجْذُلُ جَذَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْجِذْلَانُ [el-cezlān] (cīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Şād olan kimse.

الْإِجْذَالُ [el-iczāl] (hemzenin kesriyle) Şād kılmak; yukālu: إِجْذَلَهُ إِذَا أَفْرَحَهُ

الْإِجْتِذَالُ [el-ictizāl] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Mesrūr olmak, ibtihāc ma'nāsına; yukālu: **إِجْتَدَلَ** فَلَانٌ إِذَا ابْتَهَجَ

[ج ر ل]

الْجَرَلُ [el-cerel] (fethateynle) Taşlar, hıçāre ma'nāsına.

الْجَرْوَلُ [el-cerwel] (cīm'in ve vāv'ın fethiyle ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Vāv جَعْفَرٌ [ca'fer]e ilhāk içindir. Ve

جِرْوَلٌ [Cerwel] Huṭay'e nām şā'irin lakabıdır.

الْجِرْلَةُ [el-cerilet] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol yerdir ki taşlı ola.

الْجِرْلُ [el-ceril] (kezālik cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Müzekkeri; yukālu: **أَرْضُ** جِرْلَةٌ وَمَكَانٌ جِرْلٌ

الْأَجْرَالُ [el-ecrāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, taşlı yerler ma'nāsına. Ve

أَجْرَالٌ [ecrāl] Gāh olur, جِرْلٌ [cerel]in cem'i olur, **جِبَلٌ** [cebel]le **أَجْبَالٌ** [ecbāl] gibi.

الْجِرْيَالُ [el-ciryāl] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kırmızı boya, sıbg-ı ahmer ma'nāsına, Aşma'r rivāyeti üzere. Ve

جِرْيَالُ الذَّهَبِ [ciryālu'z-zeheb] Altının kırmızılığ. Ve

جِرْيَالٌ [ciryāl] Hamra dahi ıtlāk olunur. Ve

جِرْيَالٌ [ciryāl] İsmiyle müsem mā olan hamr; سَلَاةٌ [sulāf]tan ednādır iyilikte. Ve ba'zılar eyitti: **جِرْيَالُ الحَمْرِ** [ciryālu'l-ḥamr] hamrın levnidir.

[ج ر د ح ل]

الْجِرْدَاخِلُ [el-cirdaḥl] (cīm'in kesri ve dāl'ın fethi ve rā'nın ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Büyük ve fermūde olan deve.

[ج ز ل]

الْجَزَلُ [el-cezl] (cīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Büyük odun ki kurumuş ola. Ve

جَزَلٌ [cezl] 'Azīm ma'nāsına da gelir; yukālu: **فَلَانٌ** جَزَلٌ الرَّأْيُ أَيُّ عَظِيمِ الرَّأْيِ Ve lafz-ı جَزَلٌ [cezl] şol kelāmdır ki rekik olmaya. Ve

جَزَلٌ [cezl] Kesmeğe dahi derler, kat ma'nāsına; yukālu: **جَزَلْتُ** الشَّيْءَ جِرْلَتَيْنِ إِذَا قَطَعْتَهُ قَطْعَتَيْنِ

الْجَزِيلُ [el-cezīl] (cīm'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) 'Azīm ma'nāsınadır; yukālu: **عَطَاءٌ** جَزَلٌ وَجَزِيلٌ أَيُّ عَظِيمِ

الْجَزَالُ [el-cizāl] (cīm'in kesriyle) جَزِيلٌ [cezīl]in cem'i, 'azīm olan nesnelere ma'nāsına.

الْإِجْزَالُ [el-iczāl] (hemzenin kesriyle) İn'āmı ziyāde kılmak; tekülü: **مَنْ** أَجْرَلْتُ لَهُ مِنَ الْعَطَاءِ أَيُّ أَكْثَرْتُ

الْجَزْلَةُ [el-cezlet] (cīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Re'y sāhibi olan 'avret.

الْجَزَالَةُ [el-cezālet] Hüsn-i tedbīr; yukālu: **إِمْرَأَةٌ** جَزْلَةٌ إِذَا كَانَتْ بَيْنَهُ الْجَزَالَةُ وَذَاتَ رَأْيٍ

الْجَزْلَةُ [el-cizlet] (cīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Hurmā bölüğünden kıt'a-i 'azīme.

الْجَزَالُ [el-cizāl] (cīm'in kesriyle) Hurmā kesimi zamāni.

الْجَزَلُ [el-cezel] (fethateynle) Su çeken devenin arkası ki yağır olmağın arkasından kemik çıkarılmakla yeri çukur kala.

الْأَجْزَلُ [el-eczel] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Zikr olunan deve.

الْجَوَزَلُ [el-cezel] (cīm'in ve zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Güvercin yavrusu.

Ve gāh olur tāze yiğide dahi جَوَزَلْ [cevzel] derler. Ve

جَوَزَلْ [cevzel] Zehre dahi derler. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Tāze yiğide ve zehre جَوَزَلْ [cevzel] ıtlāk olunmak İbn Muḫbil'in şif'inden gayrı yerde istimāc olunmadı.

[ج ع ل]

أَلْجَعَلُ [el-ca'1] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kılmak.

أَلْمَجْعَلُ [el-mec'al] (mīm'in ve 'ayn'ın fet-hiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَعَلْتُ كَذَا أَجْعَلُهُ جَعَلْتُ كَذَا أَجْعَلُهُ Ve bir sıfattan bir sıfata döndürmeğe dahi derler. Ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَجَعَلَنِي نَبِيًّا﴾ (مریم، 30) أَي صَيَّرَهُ Ve tesmiye kılmağa dahi derler, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَائًا﴾ (الزخرف، 19) أَي سَمَّوَهُمْ

جَعَلُ [ca'1] Küçük hurmā ağaçlarına dahi derler.

أَلْجَعْلَةُ [el-ca'let] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Vāhidi, küçük hurmā ağaçla-rından biri ma'nāsına.

أَلْجَعْلُ [el-cu'1] (cīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kimseye bir iş mukābilesinde ta'yīn olunan 'ıvaz.

أَلْجِعَالَةُ [el-ci'ālet] (cīm'in kesriyle) Kezālik bir iş mukābilesine verilen 'ıvaz.

أَلْجِعِيلَةُ [el-ce'ilet] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā ayzan.

أَلْجَعْلُ [el-cu'al] (cīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Necāset yuvalayan siyāh böcek, sergīn-gerdān ma'nāsına.

أَلْجِعْلَانُ [el-ci'lān] (cīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Cem'ci, mezbūr böcekler ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh bu ma'nādan gayrı ve cānver-i siyāh-i

ābī demiştir. جَعْلُ [cu'al]in tefsirinde zikr olunan ma'nāya Kāmūs'ta ve sā'ir lügat-te işāret bulunmadı. Ve zāhir budur ki Cevheri'nin جَعَلَ الْمَاءَ بِالْكَسْرِ جَعْلًا أَي كَثُرَ فِيهِ جَعْلًا dediği ki sergīn-gerdān ma'nāsının tahakkukuna delīl olur, sergīn-gerdān ma'nāsından gayrı ma'nāya delīl olmaz.

أَلْجَعْلُ [el-ce'al] (fethateynle) Suya zikr olunan böcek çok üşmek; yukālu: جَعَلَ الْمَاءَ جَعْلًا أَي كَثُرَ فِيهِ الْجِعْلَانُ

أَلْجِعَالُ [el-ci'āl] (cīm'in kesriyle) Şol bez pāresidir ki onunla çömlek āteşten indirilir.

أَلْجَعْلُ [el-cu'ul] (zameteynle) Cem'ci, كِتَابٌ [kitāb] ile كُتُبٌ [kutub] gibi.

أَلْإِجْعَالُ [el-ic'āl] (hemzenin kesriyle) Çömleği zikr olunan bezle āteşten indir-mek; tekülü: أَجْعَلْتُ الْقَدْرَ إِذَا أَنْزَلْتَهَا بِالْجِعَالِ Ve

إِجْعَالُ [ic'āl] Bir kimseye 'ameli mukābilesinde 'ıvaz vermeğe de derler. Ve

إِجْعَالُ [ic'āl] Dişi kelb ve sā'ir yırtıcı cānver erkek taleb etmeğe dahi derler; yukālu: أَجْعَلْتُ الْكَلْبَةَ إِذَا أَرَادَتِ السِّفَادَ Ve سِفَادٌ [sifād] sīn-i mühmele ile ve fā ile cimāc ma'nāsınadır.

أَلْمُجْعَلُ [el-muc'il] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla ve 'ayn'ın kesriyle) Er-kek taleb eden dişi kelb; yukālu: أَجْعَلْتُ الْكَلْبَةَ فَهِيَ مُجْعَلٌ

أَلْإِسْتِجْعَالُ [el-istic'āl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik dişi kelb erkek taleb et-mek; yukālu: إِسْتَجْعَلْتُ الْكَلْبَةَ إِذَا أَرَادَتِ السِّفَادَ

أَلْإِجْتِعَالُ [el-icti'āl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kılmak, جَعْلُ [ca'1] ma'nāsına; yukālu: اجْتَعَلَ وَجَعَلَ بِمَعْنَى

[ج ف ل]

الْجَفْلُ [el-cefl] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol buluttur ki suyu dökülüp hālī kalmış ola.

الْإِنْجِفَالُ [el-incifāl] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Bulut zikr olunan sıfat üzere olmak.

الْجُفَالُ [el-cufāl] (cīm'in zammiyla) Çok yün, sūf-ı kesir ma'nāsına; minhu mā kāleti'd-ḡā'inetu: **أُولَدَ رَحَالًا وَأَجْرًا** Ve **رِحَالٌ** [riḡāl] rā'nın kesriyle ve ḡā-i mu'ceme ile kuzular ma'nāsınadır. Ve **جُفَالٌ** [cufāl] def'aten sūf-ı kesir vermeğe işarettir. Ve kesret ma'nāsına dāll olduğunun aslı budur ki koyun tā kırkılınca kılı dökülmez, pek kırkıldıkta cümle kırkılır. Ve **كُتِبَ ثِقَالٌ** [kuṣebun ṣiḡāl] büyük kadehler demektir, ya'nī bu kelāmı koyun lisān-ı hālle ehline beyān eyler kendi nefsinin ta'rīf için. Ve **جُفَالٌ** [cufāl] kezālik şol nesnedir ki onu sel sürür.

الْجُفَالَةُ [el-cufālet] (cīm'in zammiyla) Şol köpüktür ki kefçe ile onu çömlekten alırlar. Ve

جُفَالَةٌ [cufālet] Nāstan bir cemā'ate dahi derler.

الْجُفْلَةُ [el-cuflet] (cīm'in zammi ve fā'nın sükūnuyla) Yapağı, **جُرَّةٌ** [cuzzet] ma'nāsına. Pes bu ism-i mef'ul olur, **عُرْفَةٌ** [ḡurfet] [ḡurfet] [iḡtirāf]tan ism-i mef'ul olduğu gibi ki **عُرْفَةٌ** [ḡarfet] kefçe ile bir nesneyi çalıp almak ma'nāsınadır.

الْجَفْلَى [el-cefelā] (fethateynle ve elifin kasriyle) ve

الْأَجْفَلَى [el-ecfelā] (hemzenin ve fā'nın fethiyle ve elifin kasriyle) Hāssaten ma'nāsın

ifāde için zikr olunur lafzlarıdır; yukālu: **دَعَوْتُكُمْ الْجَفْلَى وَالْأَجْفَلَى إِذَا دَعَا فِي الْحَاصَةِ لَا فِي الْعَامَةِ** Ve ba'zılar eyitti: **أَجْفَلَى** [ecfelā] ve **أَزْفَلَى** [ezfelā] her nesnenin cemā'atine derler.

الْأَجْفَلَةُ [el-ecfelet] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Cemā'at ma'nāsınadır, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **جَاءَ الْقَوْمُ أَجْفَلَةً** وَأَزْفَلَةً أَي جَمَاعَةً وَقَالَ جَاؤُوا بِأَجْفَلِهِمْ وَأَزْفَلْتِهِمْ أَي بِجَمَاعَتِهِمْ

الْجُفُولُ [el-cufūl] (zameteynle) Sür'at etmek; yukālu: **جَفَلَ جُفُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ**

الْأَجْفَالُ [el-cāfil] (fā'nın kesriyle) Muztarib olan kimse, münza'ic ma'nāsına.

الْإِجْفِيلُ [el-icfīl] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnu ve fā'nın kesri ve meddiyle) Korkak, cebān ma'nāsına; yukālu: **ظَلِيمٌ إِجْفِيلٌ** Ve **زَا'ِي ظَلِيمٌ** [zālīm] zā'-i mu'ceme ile devekuşunun erkeğidir.

الْإِجْفَالُ [el-icfāl] (hemzenin kesriyle) Kaçmada sür'at etmek; yukālu: **أَجْفَلَ الْقَوْمُ إِذَا هَرَبُوا مُسْرِعِينَ** Ve

إِجْفَالٌ [icfāl] Yel sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: **أَجْفَلَتِ الرِّيحُ إِذَا أَسْرَعَتْ** Ve

إِجْفَالٌ [icfāl] Yel toprağı savurmağa dahi derler; yukālu: **أَجْفَلَتِ الرِّيحُ بِالتُّرَابِ إِذَا أَذْهَبَتْهُ وَطَّيَّرَتْهُ**

الْمُجْفِيلُ [el-mucfil] (mīm'in zammi ve fā'nın kesriyle) Sür'at edici yel.

الْأَجْفَالَةُ [el-cāfilet] (fā'nın kesriyle) Kezālik sür'at edici yel; yukālu: **هِيَ مُجْفِيلٌ وَجَافِلَةٌ**

الْإِنْجِفَالُ [el-incifāl] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Kavm yerinden göçüp seyr etmeğe derler; yukālu: **إِنْجَفَلَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَلَعُوا كُلُّهُمْ فَمَضَوْا**

[ج ل ل]

الْجَلُّ [el-cell] (cīm'in fethi ve lām'in

teşdidiyle) Gemi yelkeni, bādbān-ı keştī maʿnāsına.

الْجُلُودُ [el-culūl] (zammeteynle) Cem'î.

الْجَلَّةُ [el-cellet] (cīm'in fethiyle) Deve necāseti; yukālu: إِنَّ بَنِي فُلَانٍ وَفُودُهُمُ الْجَلَّةُ Ve وَأَلَّةٌ [ve'let] vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla mutlakan davar necāseti, huşkī maʿnāsına.

الْإِجْتِلَالُ [el-ictilāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve necāsetini devşirmek; yukālu: هُمْ يَجْتَلُونَ الْجَلَّةَ أَي يَلْقَطُونَ الْبَعَرَ Ve لَقَطُوا [laḳṭ] yerden kaldırmak maʿnāsınadır.

الْجُلُّ [el-cull] (cīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle) Davar çulu, pūşış-i sūtūr maʿnāsına.

الْجِلَالُ [el-cilāl] (cīm'in kesriyle) Cem'î.

الْأَجَلَّةُ [el-ecillet] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ile) جِلَالٌ [cilāl]in cem'î, çullar maʿnāsına. Ve gāh olur جُلٌّ [cull] gül maʿnāsına da istiʿmāl olunur, verd gibi Fārisī-i muʿarreb olmak üzere, nitekim bazı eşʿârda vākīc olmuştur. Ve

جُلٌّ [cull] Bir nesnenin muʿzamına dahi derler.

الْجُلَّى [el-cullā] (cīm'in zammı ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Emr-i ʿazīm maʿnāsına.

الْجُلُّلُ [el-culel] (cīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Cem'î, كُبْرَى [kubrā] ile كُبْرٌ [kuber] gibi, umūr-ı muʿazzama maʿnāsına.

الْجُلَّةُ [el-cullet] (cīm'in zammıyla) Hurmā kodukları zarf, viʿā-i temr maʿnāsına.

الْحِجْلُ [el-cill] (cīm'in kesriyle) Ekinin hasād hâlinde olan kumaşına derler. Ve

حِجْلٌ [cill] Celīl maʿnāsına da gelir; yukālu: مَا لَهُ دِقٌّ وَلَا جِلٌّ أَي دَقِيقٌ وَلَا جَلِيلٌ

الْجِلَّةُ [el-cillet] (cīm'in kesriyle) Yaşlı olan deve; جَلِيلٌ [celīl]in cem'idir, صَبِيٌّ [şabiyy] ile صَبِيَّةٌ [şibyet] gibi. Ve

جِلَّةٌ [cillet] Yaşlı olan adamlara dahi derler; yukālu: مَشِيخَةٌ جِلَّةٌ Ve مَشِيخَةٌ [meşyeḥat] mīm'in ve yā'nın fethiyle شَيْخٌ [şeyḫ]in cem'idir, yaşlı pīrlere maʿnāsına.

الْمَجَلَّةُ [el-mecellet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Şol sahifedir ki onda hikmet sözleri yazılır ola. Ve Ebū ʿUbeyde eyitti: Her kitāb ʿArab tāʾifesi katında مَجَلَّةٌ [mecellet] tir.

الْجَلَالُ [el-celāl] (cīm'in fethiyle) ʿAzamet maʿnāsınadır; fe-kavluhum: جَلَالُ اللَّهِ بِمَعْنَى عَظَمَةُ اللَّهِ Ve

جَلَالٌ [celāl] أَجَلٌ [ecl] maʿnāsına da gelir; ve minhu kavluhum: فَعَلَّئُهُ مِنْ جَلَالِكَ أَي مِنْ أَجْلِكَ

الْجَلَالَةُ [el-cellālet] (cīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Şol inektir ki boş gezip necāset karıştıra. Ve fi'l-hadisi: “نَهَى عَنْ لَبَنِ الْجَلَالَةِ” أَي بَقَرَةَ تَتَّبِعُ النَّجَاسَاتِ meʿhūzdur, deve necāsetin devşirmek maʿnāsına, ʿalā-mā se-yecīu. Ve

جَلَالَةٌ [cellālet] Yaşlı olmağa dahi derler; yukālu: جَلُّ الرَّجُلِ إِذَا أَسَنَّ وَيُقَالُ جَلَّتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسَنَّتْ Ve bu Ebu'n-Naşr rivāyetidir. Ve gāh olur maʿnā-yı sığırı dahi ifāde eder. Ke-mā fi'l-meseli: “جَلَّتِ الْهَاجِجُ عَنِ الْوَلَدِ” هَاجِجٌ [hācin] küçük olan hayvandır ki ve veled getirmeğe sālīh olmaya. Pes تَزَهَّتْ عَنْ جَلَّتْ asl maʿnāya nazar تَزَهَّتْ عَنِ الْوَلَدِ maʿnāsına olur.

الْجِلَالُ [el-culāl] (cīm'in zammı ve lām'ın tahfifiyle) ʿAzīm maʿnāsınadır.

الْجِلَالَةُ [el-culālet] (cīm'in kezālik zammı ve lām'ın tahfifiyle) Nāka-i ʿazīmedir.

الَجَلَلُ [el-celel] (fethateynle) Emr-i 'azîmdir. Ve

جَلَلٌ [celel] Kolay nesneye dahi derler. Pes bu azdâddan olur. Ve

جَلَلٌ [celel] **أَجَلٌ** [ecel] ma'nâsına dahi gelir; yukâlu: فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ جَلَلِكَ أَيِّ مِنْ أَجَلِكَ

الْجَلِيلُ [el-celîl] (cîm'in fethi ve lâm'ın kesri ve meddiyle) Emr-i 'azîm. Ve

جَلِيلٌ [celîl] ثَمَامٌ [şumām] dedikleri za'îf ota dahi derler ki onunla evlerin yarıkların sedd ederler.

الْجَلِيلَةُ [el-celîlet] (cîm'in fethi ve lâm'ın kesri ve meddiyle) Vâhidi, zikr olunan otun bir dânesi ma'nâsına.

الْجَلَائِلُ [el-celâ'il] (cîm'in fethi ve yâ'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan otlar ma'nâsına.

الْجُلُجُلُ [el-culcul] (cîm'lerin zammı ve mâ-beynde lâm'ın sükûnuyla) Def pulu, sâz kısmındandır.

الْجَلَالِجِلُ [el-celâcil] (cîm-i evvelin fethi ve cîm-i sâninin kesriyle) Cem'î, def pulları ma'nâsına.

الْجَلْجَلَةُ [el-celcelet] ('alâ-vezni [ez-zelzelet]) Def pullarının âvâz vermesi. Ve

جَلْجَلَةٌ [celcelet] Ra'd âvâzına dahi derler. Ve

جَلْجَلَةٌ [celcelet] Mutlakan bir nesneyi el ile tahrîk etmeye dahi derler; tekûlu: جَلْجَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكْتَهُ بِيَدِكَ

الْمَجْلَجِلُ [el-mucelcil] (mîm'in zammı ve cîm-i sâninin kesriyle) Şol buluttur ki onda ra'd âvâzı ola.

الْتَجْلَجُلُ [et-tecelcul] ('alâ-vezni [et-tezelzul]) Yere girip gitmek; yukâlu: سَوَّخٌ Ve تَجْلَجُلُ فِي الْأَرْضِ إِذَا سَاخَ فِيهَا وَدَخَلَ

[savḥ] sîn-i mühmele ve hâ-i mu'ceme ile yere girmek, gark-ı zemîn ma'nâsına. Ve

تَجْلُجُلٌ [tecelcul] Yıkılıp bozulmağa dahi derler; yukâlu: إِذَا قَوَاعِدُ النَّبْتِ إِذَا إِنَّ قَارُونَ خَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ يَبْتَخِرُ فِي حَلَّةٍ لَهُ فَأَمَرَ اللَّهُ الْأَرْضَ فَأَخَذَتْهُ فَهِيَ Ve تَجْلُجُلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ

الْجُلَالِجِلُ [el-culâcil] (cîm'in evvelen zammı ve sâniyen kesriyle) Āvâzı sâfî olan merkeb; yukâlu: مَرَكَبٌ جُلَالِجِلٌ أَيِّ صَافِي النَّهْيِ

جَلَالِجِلٌ [Celâcil] (cîm-i evvelin fethi ve sâninin kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْجُلُجُلَانُ [el-culculân] (cîm'lerin zammı ve lâm'ın mâ-beynde sükûnuyla) Kişnîz tohumu. Ve Ebu'l-Ğavṣ eyitti: جُلُجُلَانٌ [culculân] susam tohumudur ki kabı içinde ola henüz hasâd olunmadan. Ve

جُلُجُلَانٌ [culculân] Yürek içinde olan siyâh kan katresine dahi derler, حَبَّةُ الْقَلْبِ ma'nâsına; yukâlu: كَاظَنُ جُلُجُلَانٌ قَلْبِهِ Kaçan yüreğine vurulsa.

الْجُلُولُ [el-culûl] (zammeteynle) Kavm şehrden çıkıp gitmek; yukâlu: جَلَّ الْقَوْمُ عَنِ الْبَلَدِ يَجْلُونَ جُلُولًا إِذَا خَرَجُوا إِلَى بَلَدٍ آخَرَ

الْجَالَةُ [el-câllet] (lâm'ın teşdîdiyle) Şol kavmdır ki bir şehrden bir şehre çıkmış olalar; yukâlu: أَشْتَعْمِلُ فَلَانَ عَلَى الْجَالَةِ Ya'nî şehrden taşra çıkanlar üzere 'âmil kılındı ve أَشْتَعْمِلُ عَلَى الْجَالِيَةِ dahi derler cizye cem'ine vaz' olan kimseye.

الْجَلُّ [el-cell] (cîm'in fethi ve lâm'ın teşdîdiyle) Deve necâsetini devşirmek; yukâlu: جَلَّ الْبَعْرُ يَجْلُهُ جَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْقَطَعَتْ

الْإِجْجَالُ [el-ictilâl] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) Kezâlik deve necâsetini

devşirmek.

الْجَلَالَةُ [el-celālet] (cīm'in fethi ve lām'ın tahfifiyle) 'Azīmü'l-kadr olmak; yukālu: جَلُّ فَلَانٌ يَجَلُّ جَلَالَةً مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَظُمَ قَدْرُهُ

الْجَلِيلُ [el-celīl] (cīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) 'Azīmü'l-kadr olan kimse.

الْأَجَلُّ [el-ecell] (fethateynle) Ziyāde 'azīmü'l-kadr olan kimse. Ve ba'zı şîrde fekk-i idgāmla vāki' olup أَجَلُّ denmesi zarūretendir, nitekim gāh olur مَا رَجُلٌ يَا رَجُلُ مَا بَدُثَ derler مَا بَدُثَ مَا أَجَلُّ مَا قَوْمٌ يَا قَوْمُ مَا'nāsına fi'l-i ta'acüb olmak üzere.

الْإِجْلَالُ [el-iclāl] (hemzenin kesriyle) Ta'zīm ve tekrim etmek; yukālu: أَجَلَّلْتُهُ فِي الْمَزْتَبَةِ Ve

إِجْلَالٌ [iclāl] Çok 'atā kılmağa dahi derler; yukālu: أَتَيْتُ فَلَانًا فَمَا أَجَلَّنِي وَلَا أَحْشَانِي أَيُّ أَغْطَانِي جَلِيلَةً وَلَا حَاشِيَةً وَيُقَالُ مَا أَجَلَّنِي وَلَا أَدَقَّنِي أَيُّ مَا أَغْطَانِي كَثِيرًا وَلَا فَلِيلًا

الْجَلِيلَةُ [el-celīlet] (cīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bir karın doğuran deve. Ve حَاشِيَةً [hāşiyet] hā-i mühmele ve şīn-i mu'ceme ile küçük olan deve; yukālu: مَا لَهُ جَلِيلَةٌ وَلَا دَقِيقَةٌ أَيُّ مَا لَهُ نَاقَةٌ وَلَا شَاةٌ

التَّجْلِيلُ [et-teclīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrim]) Bir nesne 'āmm olmak; yukālu: جَلَّلُ الشَّيْءُ تَجْلِيلًا إِذَا عَمَّ

تَجْلِيلٌ [teclīl] Ata çul giydirmeye dahi derler; tekülü: جَلَّلْتُ الْفَرَسَ إِذَا أَلْبَسْتَهُ الْجُلَّ

الْمُجَلَّلُ [el-mucellil] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol buluttur ki yağmuru yer yüzüne 'āmm ola.

التَّجَلُّلُ [et-tecellul] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin üzerine 'ālī olmak; yukālu: تَجَلَّلَ إِذَا عَلَاهُ Ve bir nesnenin mu'zamin almağa dahi derler;

yukālu: تَجَلَّلَ إِذَا أَخَذَ جَلَالَةً

التَّجَالُّ [et-tecāll] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Büyükleme; yukālu: فَلَانٌ يَتَجَالُّ عَن ذَلِكُ أَيُّ يَتَرَفَعُ عَنْهُ

جَلُولَاءُ [Celūlā] (cīm'in fethi ve lām'ın zammı ve elifin meddiyle) Nāhiye-i Fāris'te bir karyenin ismidir.

الْجَلُولِيُّ [el-Celūliyy] (cīm'in fethi ve lām'ın zammı ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) جَلُولَاءُ [Celūlā]a mensüb olan nesne, 'alā-hilāfi'l-kıyās mislu: حُرُورِيٌّ [hārūriyy] fi'n-nisbe ilā حُرُورَاءُ [hārūrā]. Ve حُرُورَاءُ [Hārūrā] hā-i mühmelenin fethi ve elifin meddiyle bir şehrin ismidir.

[ح م ل]

الْجَمَلُ [el-cemel] (fethateynle) Deve. Ve Ferrā eyitti: جَمَلٌ [cemel] نَاقَةٌ [nāqat]ın zevci olan devedir, ya'nī erkek deveye mahsüstür.

الْجِمَالُ [el-cimāl] (cīm'in kesriyle) Cem'i.

الْأَجْمَالُ [el-ecmāl] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

الْجِمَالَاتُ [el-cimālāt] (kezālik cīm'in kesriyle) Cem'i.

الْجَمَائِلُ [el-cemā'il] (cīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i, develer ma'nāsına.

الْجَامِلُ [el-cāmil] (mīm'in kesriyle) Bir bölük devedir ki çobanları ve sāhibleri bile ola. Ve sāhib-i Şurāh جَامِلٌ [cāmil] şutur bā-şutur-bān ve ālāt u esbāb-ı ān demiştir. Ve fihī mā-lā yahfā.

الْجِمَالَةُ [el-cimālet] (cīm'in kesriyle) Şol deve sürüsüdür ki cümle erkek olup içinde dişisi olmaya; yukālu: هَذِهِ جِمَالَةٌ بَنِي فَلَانٍ Ve كَانَتْ جِمَالَتٌ صُفْرًا (المرسلات، 33)

الإِستِجْمَالُ [el-isticmāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve cemel olmak mertebesine erişmek; yukālu: **إِستَجْمَلُ البَعِيرُ أَي صَارَ جَمَلًا وَإِنَّمَا سُمِّيَ جَمَلًا إِذَا أَرَبَعَ** Ya'nī deve dört diş sāhibi oldukta **جَمَلٌ** [cemel] olur ve bu yedi yaşına girdikte olur.

الْجَمَالَةُ [el-cemmālet] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Deve sāhibi olan kimseler, ashāb-ı cimāl ma'nāsına, **خَيَالَةٌ** [ḥayyālet] ve **حَمَارَةٌ** [ḥammāret] gibi.

الْجَمَالُ [el-cemāl] (cīm'in fethi ve mīm'in tahfiyiyle) Güzellik, hüsn ma'nāsına; tekülü: **جَمَلُ الرَّجُلِ جَمَالًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِيسِ**

الْجَمِيلُ [el-cemīl] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Sāhib-i cemāl olan er. Ve

جَمِيلَةٌ [cemīlet] Erimiş yağa dahi derler.

الْجَمِيلَةُ [el-cemīlet] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik sāhib-i cemāl olan 'avret.

الْجَمَلَاءُ [el-cemlā] (cīm'in fethi ve mīm'in sükunu ve elifin meddiyle) Kezālik sāhib-i cemāl olan 'avret.

الْجُمَالُ [el-cummāl] (cīm'in zammı ve mīm'in teşdidiyle) Ziyāde hüb olan kimse.

الْجُمَيْلُ [el-cumeyl] (cīm'in zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir cins kuşun ismidir, sīga-i taşgīr üzere vaz olunmuştur.

الْجَمْلَانُ [el-cimlān] (cīm'in kesri ve mīm'in sükunuyla) Cem'i, zikr olunan kuşlar ma'nāsına, **كُعَيْتَانُ** [ku'ayt]le **كَيْتَانُ** [ki'tān] gibi. Ve **كُعَيْتٌ** [ku'ayt] bülbüle derler.

جَمَلٌ [Cemel] (fethateynle) Mezḥic'den bir kabīlenin babası adıdır ki o Cemel b. Sa'du'l-ʿAşīre'dir ki Hind b. 'Amr el-

Cemelī onlardandır ki Emīrū'l-mü'minīn 'Alī ile bile idi, katl olundu.

جُمْلٌ [Cuml] (cīm'in zammı ve mīm'in sükunuyla) Bir 'avretin ismidir.

الْجُمْلَةُ [el-cumlet] (cīm'in zammı ve mīm'in sükunuyla) Hisābın mecmū'u.

الْجُمْلُ [el-cumel] (cīm'in zammı ve mīm'in fethiyle) Cem'i, cümleler ma'nāsına.

الْإِجْمَالُ [el-icmāl] (hemzenin kesriyle) Hisābı cümleye redd etmek; tekülü: **أَجْمَلْتُ إِذَا رَدَدْتُهُ إِلَى الْجُمْلَةِ** Ve

إِجْمَالٌ [icmāl] Bir kimseye iyilik etmeğe ve bir işi hüb işlemeğe dahi derler; tekülü:

أَجْمَلْتُ الصَّنِيعَةَ عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا حَسُنَتْ وَأَجْمَلْتُ فِي صَنِيعَتِهِ Ve gāh olur **إِجْمَالٌ** [icmāl] yağ eritmeğe dahi derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; tekülü: **أَجْمَلْتُ الشَّحْمَ** Ve kavmin devesi çok olmağa dahi derler; tekülü: **أَجْمَلْتُ**

الْقَوْمَ إِذَا كَثُرَتْ جَمَالُهُمْ Ve bu Kisā'ī rivāyetidir.

الْجَمْلُ [el-ceml] (cīm'in fethi ve mīm'in sükunuyla) Yağ eritmek; tekülü: **جَمَلْتُ الشَّحْمَ أَجْمَلُهُ جَمَلًا إِذَا أَذْبَنَتْهُ**

الْإِجْتِمَالُ [el-ictimāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik yağ eritmek; tekülü: **إِجْتَمَلْتُ الشَّحْمَ إِذَا أَذْبَنَتْهُ**

الْمُجَامَلَةُ [el-mucāmelet] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin fethiyle) Bir kimse ile ihsānla mu'āmele etmek.

الْجُمَالِيُّ [el-cumāliyy] (cīm'in zammı ve yā'nın teşdidiyle) Fermüde olan kimse.

الْجُمَالِيَّةُ [el-cumāliyyet] ('alā-vezni'l-mezbūr) Şol nākadır ki a'zāsı kavī olmada erkeğe şebīh ola.

الْجُمْلُ [el-cummel] (cīm'in zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Bir nev' hisāb. Ve

جُمْلٌ [cummel] Gemi ipine dahi derler,

habl-i sefīne ma'nāsına. Ve o şol iplerdir ki bir kaçın bir yere getirip bağlarlar. Ve İbn 'Abbās radyallāhu 'anhumā: "حَتَّى يَلِيحَ" (الأعراف، 40) kīrā'at etti. سَمِ الْخِيَاطِ

التَّجْمِيلُ [et-tecmīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi tezyīn edip hūb etmek; tekūlu: جَمَلَهُ إِذَا زَيَّنَهُ

التَّجَمُّلُ [et-tecemmul] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir kimse te-kellüfle hoş olmağı izhār etmek. Ve

تَجَمُّلٌ [tecemmul] Cemīl yemeğe dahi der-ler. Ve

جَمِيلٌ [cemīl] Erimiş et yağı, شَحْمٌ مَذَابٌ ma'nāsına. Kālet imre'etun li'bnetihā: "تَجَمِّلِي وَتَعَفَّفِي" Ya'nī şahm yağın ekl edip عُفَافَةٌ [ufāfet] iç. Ve عُفَافَةٌ [ufāfet] 'ayn-ı mühmelenin zammı ile memede kalan süttür. Ve hafī değıldir ki bu kelām cemāl sāhibi ve 'iffet sāhibi ol demeğı dahi ihām eder.

[ج و ل]

الْجَوْلُ [el-cevl] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Cevalān etmek. Ve bir nesneyi ihtiyār etmeğe dahi derler; tekūlu: جَلْتُ هَذَا مِنْ هَذَا أَيِ اخْتَرْتُهُ مِنْهُ

الْجَوْلَانُ [el-cevelān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَالَ يَجُولُ جَوْلًا وَجَوْلَانًا Ve **جَوْلَانُ الْمَالِ** [cevelānu'l-māl] Mālin hurdesi ve yaramazı, Ferrā rivāyeti üzere.

الْإِجْتِيَالُ [el-ictiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

الْإِنْجِيَالُ [el-inciyāl] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Kezālik cevelān etmek. Ve

إِجْتِيَالٌ [ictiyāl] İhtiyār etmeğe dahi derler; tekūlu: اِجْتَلْتُ مِنْهُمْ جَوْلًا أَيِ اخْتَرْتُ

الْجَوْلَانُ [el-Cevelān] (cīm'in fethi ve

vāv'ın sükūnuyla) Şām-ı şerīfte bir dağın 'alemidir.

الْإِجَالَةُ [el-icālet] (hemzenin kesriyle) Devr ettirmek; yukālu fi'l-meysiri: أَجَلَ السِّهَامِ Ya'nī kumār okların döndür.

التَّجْوَالُ [et-tecvāl] (tā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tavāf etmek, تَطَوَّفَ [taṭvāf] gi-bidir veznen ve ma'nen.

التَّجْوِيلُ [et-tecvīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Çok cevelān etmek; tekūlu: جَوَّلَ فِي الْبِلَادِ إِذَا طَوَّفَ

التَّجَاوُلُ [et-tecāvul] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Cevalān edişmek; yukālu: تَجَاوَلُوا فِي الْحَرْبِ أَيِ جَالَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَكَانَتْ بَيْنَهُمْ مَجَاوَلَاتٌ

الْمِجْوُولُ [el-micvel] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Şol kısa kaftandır ki cāriye onun-la cevelān eder. Ve gāh olur kalkana dahi مِجْوُولٌ [micvel] derler.

الْجَوْلُ [el-cūl] (cīm'in zammı ve meddiy-ile) Kuyunun dīvārıdır, جِدَارُ الْبَيْتِ ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: جَوْلٌ [cūl] kuyunun a'lāsından esfeline varınca her cānibidir.

الْجَالُ [el-cāl] ('alā-vezni [el-ḥāl]) Bi-ma'nāhu.

الْأَجْوَالُ [el-ecvāl] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Cem'ci, kuyu dīvārları ma'nāsına. Ve

جَوْلٌ [cūl] 'Akla ve idrāke dahi derler; yukālu: مَا لَهُ جَوْلٌ أَيِ عَقْلٌ وَعَزِيمَةٌ تَمْنَعُهُ مِثْلُ جَوْلِ الْبَيْتِ

[ج ه ل]

الْجَهْلُ [el-cehl] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) عِلْمٌ [ilm]in mukābili.

الْجَهَالَةُ [el-cehālet] (cīm'in fethiyle) Kezālik عِلْمٌ [ilm]in mukābili; yukālu: جَهَلٌ

فُلَانٌ جَهْلًا وَجَهَالَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّجَاهُلُ [et-tecāhul] (tā'nın fethi ve hā'nın zammı ile) Cāhillik izhār etmek bir nesneyi bilirken; tekūlu: إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِي بِهِ ذَلِكَ وَلَيْسَ بِهِ

الإِسْتِجْهَالُ [el-istichāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi istihfāf edip cāhil 'add etmek; tekūlu: إِذَا عَدَّهُ جَاهِلًا "نَزُوَ الْفُرَارِ اسْتِجْهَالٌ وَاسْتَحْفَفُهُ" نَزُوَ الْفُرَارِ اسْتِجْهَالٌ فَآ'NIN ZAMMI VE RĀ'EYN-i mühmeleteynle yaban sığırının veledidir ki henüz resīde ola. Ve نَزُوَ [nezv] erkek dişi üzerine sıçramaktır, ya'nī resīde olan sıçradığın görüp olmayanlar dahi sıçradıkta, ke-ennahu yeni resīde olanların sıçraması olmayanların istihfāfını mü'eddī olur. Ve bir meseldir ki yaramaz kimsenin hem-demi olmadan ictināb lāzım olmak mahallinde darb olunur, tā ki onun fi'l gibi fi'l işlemek ona dahi sirāyet etmeye.

التَّجْهِيلُ [et-techīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi cehle nisbet etmek.

الْمَجْهَلَةُ [el-mechelet] (mīm'in ve hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir kimseyi cehle haml eden nesne; minhu kavluhum: أَلَوْلَدُ مَجْهَلَةٌ

الْمَجْهَلُ [el-mechel] (mīm'in ve hā'nın fet-hiyle) Şol berriyyedir ki onda ‘alāmet-i tarīk olmaya; tekūlu: رَكِبْتُهَا عَلَى مَجْهُولِهَا

الْجَهْلَاءُ [el-cehlā] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir lafzdır ki mahall-i te'kīdde isti'māl olunur; minhu kavluhum: Zīrā كَانَ ذَلِكَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ الْجَهْلَاءِ جَهْلَاءُ [cehlā] جَاهِلِيَّةٌ [cāhiliyyet] lafzın te'kīd için lafz-ı mezbūrdan müştakk olmuştur, وَتَدَّ وَتَدَّ وَتَدَّ وَتَدَّ ve لَيْلَةٌ لَيْلَاءٌ ve هَمَجٌ هَامِجٌ ve وَتَدَّ وَتَدَّ dedikleri gibi. وَتَدَّ [vetid] kazığa ve هَمَجٌ [hemec] fethateynle hurde sineğe

derler.

[ج ي ل]

الْجَيْلُ [el-cīl] (cīm'in kesri ve meddiyle) Nāstan bir tā'ifedir meselā: الْجَيْلُ وَالتُّرْكِيَّةُ جَيْلٌ وَالتُّرُومُ جَيْلٌ derler.

جَيْلَانُ [Ceylān] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ‘Abdulqays kabilesinden bir cemā'attir. Ve

جَيْلَانُ الْحَصَى [ceylānu'l-ḥaşā] Şol ufak taşlardır ki onu yel şiddetle esmeğin döndürmüş ola.

FASLU'L-HĀ'

(فَصْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ل]

الْحَبْلُ [el-ḥabl] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) İp, resen ma'nāsına.

الْحَبَائِلُ [el-ḥibāl] (ḥā'nın kesriyle) Cem'i, ipler ma'nāsına.

الْأَحْبُلُ [el-aḥbul] (hemzenin fethi ve bā'nın zammı ile) Kezālik cem'i. Ve

حَبْلٌ [ḥabl] 'Ahd ve emāna dahi derler. Ve "emān" kurb ma'nāsına karīb ma'nadır. Ve

حَبْلٌ [ḥabl] Visāle dahi derler, bu sebepten uzanan kuma **حَبْلٌ** [ḥabl] derler **رَمْلٌ مُسْتَطْبِلٌ** ma'nāsına. Ve

حَبْلُ الْعَاتِقِ [ḥablu'l-ʿātiq] Bir sinirdir omuzda. Ve

حَبْلُ الْوَرِيدِ [ḥablu'l-verīd] Bir damardır boynunda. Ve

حَبْلُ الذَّرَاعِ [ḥablu'z-zirāc] Bir damardır kolda. Ve fi'l-meseli: "هُوَ عَلَى حَبْلِ ذِرَاعِكَ" أَيْ فِي الْقُرْبِ مِنْكَ

الْحَبْلَةُ [el-ḥublet] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Bir dikenli ağaç yemişidir. Ve fī hadīsi Sa'd: اللهُ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ وَمَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا الْحَبْلَةُ وَوَرَقُ السَّمْرِ" Ve **سَمْرٌ** [semur] berriyede bir ağacın ismidir. Ve

حُبْلَةٌ [ḥublet] Şol zīnete dahi derler ki nisā tā'ifesi takındığı kılādelerde kırlarlar.

الْحَابِلُ [el-ḥābil] (bā'nın kesriyle) Şol kelerdir ki zikr olunan **حُبْلَةٌ** [ḥublet] yemişin otlar.

الْحَبْلُ [el-ḥibl] (ḥā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

الْحُبُولُ [el-ḥubūl] (zammeteynle) Cem'i, zikr olunan dāhiyeler ma'nāsına.

الْحَبِيلُ [el-ḥabīl] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir lafzdır ki **حَبِيلٌ بُرَاحٌ** denildikte esed murād olur; yukālu li'l-vākifi mekānehu ke'l-esedi lā yefirru: **حَبِيلٌ**

بُرَاحٌ
الْحَبَلُ [el-ḥabel] (fethateynle) Karında olan veled, **حَمْلٌ** [ḥaml] ma'nāsına; yukālu: **حَبَلَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْحُبْلَى [el-ḥublā] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Yüklü 'avret ma'nāsına.

الْحَبَالَى [el-ḥabālā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, yüklü 'avretler ma'nāsına.

الْحَبَالِيَّاتُ [el-ḥabāleyāt] (ḥā'nın ve lām'ın fethi ile) Kezālik cem'i. Ve bunun cem'i **حَبَالِيَّاتٌ** [ḥabāleyāt] geldi, zīrā bunun için **أَفْعُلُ** yoktur, pes **صُغْرَى** [şuğrā] kelimesinin cem'ine muhālif oldu. Ve bunun aslı **حَبَالِي** [ḥabālī] idi, lām'ın kesriyle, zīrā her cem' ki onun üçüncü harfi eliftir, elifin 'akibince gelen harf meksür olur **مَسَاجِدُ** [mesācid] gibi ve **جَعَاغِرُ** [ce'āfir] gibi, ondan sonra elif-i ten'isden maktūb olan yā'yı elife kalb edip **حَبَالَى** [ḥabālā] dediler, lām'ın fethiyle tā ki elifeyn beyni fark oluna, nitekim **صَحَارَى** [şahārā]da mürür etmiştir ve hem **حَبَالَى** [ḥabālā] dahi **حُبْلَى** [ḥublā] gibi ola terk-i sarfta, zīrā eger yā elife kalb olunmasa sākıt olurdu tenvīn dāhil olduğu için, nitekim **جَوَارٍ** [cevārīn]de sākıt olur.

الْحُبْلِيَّيْ [el-ḥubliyy] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) **حُبْلَى** [ḥublā]ya mensüb olan nesne.

الْحُبْلَوِيَّيْ [el-ḥubleviyy] (kezālik ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle)

حُبْلَى [ḥublā]ya mensüb olan.

الْحُبْلَاوِيُّ [el-ḥublāviyy] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik حُبْلَى [ḥublā]ya mensüb olan nesne. Ve Ebū Zeyd eyitti: Her tırnaklı olan hayvānda حُبْلَى [ḥublā] derler.

الْمَحْبِلُ [el-maḥbel] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Zamān-ı habel; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي مَحْبِلِ فُلَانٍ أَي فِي وَقْتِ حَبْلِ أُمِّهِ بِهِ

حَبْلُ الْحَبَلَةِ [ḥabelu'l-ḥabelet] (fethateynle) حَمَلٌ [ḥaml]in yavrusu, نِتَاجُ النَّتَاجِ ve لَدَّ وَنَدَّ وَنَتَاجُ النَّتَاجِ ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: ”نَهَى عَنْ بَيْعِ الْحَبَلَةِ“ Ve ba'zı nüshahta حَبْلُ الْحَبَلَةِ“ vāki' olmuştur. Zāhir budur ki nüsha-i ulāda dahi muzāf mukadderdir. Ve

حَبَلَةٌ [ḥabelet] Kezālik asma budağına derler, فَصِيبُ الْكُرْمِ ma'nāsına.

الإِخْبَالُ [el-iḥbāl] (hemzenin kesriyle) Yüklü kılmak, إِلْقَاخٌ [ilqāḥ] ma'nāsına; yukālu: أَخْبَلَهُ إِذَا أَلْقَحَهُ

الْحَابَلَةُ [el-ḥābet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnu ile) Kezālik asma budağı, ba'zı lügat üzere.

الْحِبَابِلَةُ [el-ḥibālet] (ḥā'nın kesriyle) Tuzak ki onunla av avlarlar.

الْحَابِلُ [el-ḥābil] (ḥā'nın kesriyle) Şol kimse ki tuzak nasb eder. Ve

حَابِلٌ [ḥābil] Arış ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-meseli: ”إِخْتَلَطَ الْحَابِلُ بِالنَّابِلِ“ Ve نَابِلٌ [nābil] argaçdır, لُحْمَةٌ [luḥmet] ma'nāsına.

الْمَحْبُولُ [el-maḥbūl] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol vahşidir ki tuzağa dolaşmıştır.

الْحَابُولُ [el-ḥābūl] (alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Şol iptir ki onunla hurmā ağacına çıkarlar.

الإِخْتِبَالُ [el-iḥtibāl] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Tuzakla av avlamak.

الْمُخْتَبِلُ [el-muḥtebel] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) At bileği, hurde-i pāy-ı feres ma'nāsına.

حِبَالٌ [Ḥibāl] (ḥā'nın kesriyle) Bir recülün ismidir, Ṭulayḥa b. Ḥuveylid el-Esedī ashābından.

الْحَنْبَلُ [el-ḥanbel] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Kasrū'l-kāme olan recül. Ve kürk ma'nāsına da gelir, فُرُؤٌ [ferv] gibi. Ve bir recülün dahi ismidir.

[ح ت ل]

الْحُنْتَالُ [el-ḥuntāl] (ḥā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ile) Hulüvv, budd ma'nāsına; yukālu: مَا أَجِدُ مِنْهُ حُنْتَالًا أَي بُدًّا Ve Ebū Zeyd hemze ile rivāyet kılıp عَنْهُ حُنْتَالٌ dedi بُدٌّ [budd] ma'nāsına.

[ح ث ل]

الْحِشْيَلُ [el-ḥiṣyel] (ḥā'nın kesri ve sā'i müselleseinin sükūnu ve yā-i müsennātın fethiyle هَمِيغٌ [himyağ] vezni üzere) Dağda biten ağaçlardan bir nev'dir. Ve هَمِيغٌ [himyağ] ğayn-ı mu'ceme ile mevt-i mu'accele derler. Ve gāḥ olur recül-i kasīre dahi حِشْيَلٌ [ḥiṣyel] derler.

الْحُشَاةُ [el-ḥuṣālet] (ḥā'nın zammı ile) Arpadan ve pirinçten ve hurmādan dökülen kaptır. Ve bi'l-cümle her kap sāhibi olunan nesneden pāk olunan hurdevāta حُشَاةٌ [ḥuṣālet] derler. Ve

حُشَاةُ الدُّهْنِ [ḥuṣāletu'd-duhn] Yağın dibine çöken tortudur, gūyā ki حُشَاةٌ [ḥuṣālet] her nesnenin yaramazına itlāk olunur.

الإِخْسَالُ [el-iḥṣāl] (hemzenin kesriyle) Sabīnin gıdāsın yaramaz kılmak; tekülü: أَخْسَلْتُ الصَّبِيَّ إِذَا أَسَأَتْ غِدَاءَهُ

[ح ج ل]

الْحَجَلُ [el-ḥacl] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ayakbağı, kayd ma'nāsına. Ve halhāl ma'nāsına da gelir. Ve ḥā'nın kesri dahi lügattır bu ma'nalarda.

الْأَحْجَالُ [el-aḥcāl] (elifin fethiyle) Cem'î; yukālu: **إِنَّهَا لَدَاتُ أَحْجَالٍ**

التَّحْجِيلُ [et-taḥcīl] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Atın dört ayağı yā üç ayağı veyāhūd iki ayağı ak olmaktadır, eger bileklerinden tecāvüz edip dizlerin ve eğricelelerin geçmezse, zīrā halhāl yerleri bunlardır; yukālu: **فَرَسٌ مُحَجَّلٌ وَقَدْ حُجِّلَتْ قَوَائِمُهُ تَحْجِيلًا** Pes ak eger atın dört ayağında olursa **مُحَجَّلُ الْأَرْبَعِ** derler. Ve eger **تَحْجِيلٌ** [taḥcīl] iki ayakta olsa ona **مُحَجَّلُ الرَّجُلَيْنِ** derler. Ve eger bir ayakta olsa ve bilekten tecāvüz kılssa ona **مُحَجَّلُ الرَّجُلِ الْيَمْنَى** yāhūd **مُحَجَّلُ الْيَمْنَى** derler. Ve eger üç ayağında olup birinde olmazsa ona **مُحَجَّلُ الثَّلَاثِ مُطْلَقٌ يَدٍ أَوْ رَجُلٍ** derler ya'nī üç ayağı sekil bir ayağı yāhūd bir eli hālī derler. Ve eger bir cānibde olan eli ve ayağı ak olsa **مُحَجَّلُ الْأَيْمَنِ مُطْلَقٌ الْأَيْسَرِ** derler. Ve eger bir eli ve bir ayağı ak olursa min hilāf ona **مَشْكُورٌ** derler. Ve bu takrīrdan fehm olunur ki iki eli fakat yāhūd bir eli fakat ak olan ata **مُحَجَّلٌ** demeyeler. Ve bir ayağı ak olana **مُحَجَّلٌ** diyeler. Egerçi Cevherī o kelāmında **التَّحْجِيلُ بَيَاضٌ فِي قَوَائِمِ الْفَرَسِ أَوْ فِي رِجْلَيْهِ** deyip ricl-i vāhidi ak olan **مُحَجَّلٌ** [muḥaccel] olmasın iş'ār etmiştir. Pes Cevherī kelāmının evveli ile āhiri beyninde nev'-i müdāfa'at vardır.

الْحَجَلَانُ [el-ḥacelān] (fethateynle) Ayağı bağı olanın yürümesi gibi yürümek; yukālu: **حَجَلُ الطَّائِرِ يَحْجُلُ حَجَلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي** Ve

حَجَلَانٌ [ḥacelān] Esnā-yı meşyde sıçramağa dahi derler, sinirlenmiş devenin üç ayağı üzere yürümesi gibi yāhūd oğlanın bir ayağı üzere yāhūd iki ayağı üzere sıçrayarak yürümesi gibi.

الْإِحْجَالُ [el-iḥcāl] (hemzenin kesriyle) Devenin sol elinden bağıını çözüp sağ eline bağlamaktır; tekülü: **أَحْجَلْتُ الْبَعِيرَ إِذَا أَطْلَقْتُ فَيْدَهُ مِنْ يَدِهِ الْيُسْرَى وَشَدَدْتُهُ فِي الْيَمْنَى**

الْحَجَلَةُ [el-ḥacelet] (fethateynle) Gelin evi.

الْحِجَالُ [el-ḥicāl] (ḥā'nın kesriyle) Cem'î, gelin evleri ma'nāsına. Ve gelin evi şol evdir ki kumāşlarla ve tahtlarla ve perdelerle tezyīn oluna. Ve

حَجَلَةٌ [ḥacelet] Erkek kekliğe dahi derler ki tuyūr kısmındandır, **قَبْجَةٌ** [qābecet] ma'nāsına.

الْحَجَلُ [el-ḥacel] (fethateynle) Cem'î.

الْحِجْلَانُ [el-ḥiclān] (ḥā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Kezālik cem'î.

الْحِجْلَى [el-ḥiclā] (ḥā'nın kesri ve cīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'î, erkek keklikler ma'nāsına. Ve **فِعْلَى** [fi'elā] vezni üzere cem' gelmedi illā iki kelime: biri **ظَرْبَى** [zārbā] ki **ظَرْبَانٌ** [zārbān]ın cem'idir, bir **بَدْرَايَا** [bedrāyā] cānver ma'nāsınave biri dahi **حِجْلَى** [ḥiclā]dır **حَجَلٌ** [ḥacel]in cem'inde. Ve

حَجَلٌ [ḥacel] Devenin hurdelerine dahi derler, sığāru'l-ibil ma'nāsına. Ve

حَجَلَةٌ [ḥacelet] (fethateynle) Vāhidine derler.

الْحَجَلَاءُ [el-ḥaclā] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki incikleri ağarmış ola. Ve sāhib-i *Şurāḥ* gūsfend-i sefid-sumhā demiştir, sehvdır, zīrā sum tırnağa derler hālā ki Cevherī'nin

‘ibāretinde vāki^c olan اَوْظَفَةٌ lafzı incikler ma‘nāsınadır, turnaklar ma‘nāsına değildir. **الْحَوْجَلَةُ** [el-ḥavcelet] (ḥā’nın ve cīm’in fet-hi ve vāv’ın sükūnuyla) Şol küçük şışedir ki başı vāsi^c ola.

التَّحْجِيلُ [et-taḥcīl] Göz içeri batmak; yukālu: حَجَلْتُ عَيْنَهُ تَحْجِيلًا إِذَا غَارَتْ

تَحْجِيلُ [Taḥcul] (tā’nın fethi ve ḥā’nın sükūnu ve cīm’in zammıyla) Bir atın isimidir ki Lebīd’in şi‘rinde vāki^c olmuştur.

[ح د ل]

الْحَدَلُ [el-ḥadl] (ḥā’nın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) Bir kimseye zulm etmeğe meyl etmek; yukālu: حَدَلْ عَلَيْهِ يَحْدِلُ حَدَلًا مِنْ إِذَا مَالَ عَلَيْهِ بِالظُّلْمِ Ve

حَدَلُ [ḥadl] Zulme meyl eden kimseye dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَيْرُ عَدَلٍ

الْأَحْدَلُ [el-aḥdel] (hemzenin ve dāl’ın fet-hiyle) Şol kimsedir ki bir yanı eğri ola bir omuzu öbür omuzundan yüksek olmakla. Ve Şeybānī eyitti: أَحْدَلُ [aḥdel] şol kimse-dir ki onun omuzları ve boynu göğsü üzere havāle ola.

الْحَدَلَاءُ [el-ḥadlā] (ḥā’nın fethi ve dāl’ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yaydır ki kiriş yeri onda ziyāde çukur ola.

[ح ذ ل]

الْحُذْلُ [el-ḥuzl] (ḥā’nın zammı ve zāl’ın sükūnuyla) İzārın kenarı ve gömlek kenārına dahi derler. Ve fi’l-hadīsi: ”هَاتِي فَجَعَلْ خُذْلِكَ نَجْعَلُ فِيهِ الْمَالَ“ fā ile vāki^c olmuştur ve ba‘zında nūn’la نَجْعَلُ vāki^c olmuştur. Zāhir budur ki vech-i evvele nazar, فَجَعَلْ kelām-ı rāviden olur: أَيُّ أَقْبَلُ قَالَ هَاتِي خُذْلِكَ فَجَعَلْ Ve vech-i sāniye nazar cevāb-ı emr olup tetimme-i hadīsten olur.

Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ **حُذْلُ** [ḥuzl] miyān-ı pīrāhen demiştir, kenār-ı pīrāhen gerektir.

الْحَذَلُ [el-ḥazel] (fethateynle) Göz kapa-ğında sivilceler çıkmağın kirpikleri dökül-mek; yukālu: حَدَلْتُ عَيْنَهُ تَحْدَلُ حَدَلًا مِنَ الْبَابِ حَدَلْتُ عَيْنَهُ إِذَا سَقَطَ هُدْبُهَا مِنْ بَثْرَةٍ تَكُونُ فِي أَشْفَارِهَا Ve

حَدَلُ [ḥazel] Kezālik bir cins dāneye derler ki ondan ekmek pişirirler.

الْحَدَالُ [el-ḥazāl] (ḥā’nın fethi ile) Bir nes-nedir ki selm [selem] ağacının kökünden çı-kar onu süt içinde ıslatıp ekl ederler. Ebū ‘Ubeyd eyitti: حَدَالٌ [ḥazāl] şol kan gibi nesnedir ki semur [semur] ağacından çıkar, onu ekl ederler.

[ح ر ج ل]

الْحُرْجُلُ [el-ḥurcul] (ḥā’nın ve cīm’in zam-mı ve mā-beynde rā’nın sükūnuyla) Tavīl ma‘nāsınadır.

[ح ر م ل]

الْحَرْمَلُ [el-ḥarmel] (‘alā-vezni جَغْفَرُ [ca‘fer]) Şol dānedir ki ona üzerlik derler, sipend ma‘nāsına.

[ح ز ل]

الْإِخْرِيَالُ [el-iḥzīlāl] (hemzenin ve zā-i-mu‘cemenin kesriyle) Yukarı kalkmak, irtifā^c ma‘nāsına; yukālu: إِخْرَأَلْتُ الْإِبِلَ فِي إِذَا زِنْتَعْتُ وَإِخْرَأَلْتُ الْحَبْلَ إِذَا زِنْتَعْتُ فَوْقَ السَّرَابِ السَّيْرِ إِذَا زِنْتَعْتُ

[ح ز ب ل]

الْحَزَنْبَلُ [el-ḥazenbel] (ḥā’nın ve zā’nın ve bā’nın fethiyle ve mā-beynde nūn’un sükūnuyla) Kısa olup a‘zāsı muhkem olan kimse.

[ح س ل]

الْحِسْلُ [el-ḥisl] (ḥā’nın kesri ve sīn’in

sükūnuyla) Keler yavrusu ki henüz yu-
murtadan çıkmış ola.

الْحُسُولُ [el-ḥusūl] (zammeteynle) Cem'î,
keler yavruları ma'nāsına.

أَبَا الْحِجْلِ [ebe'l-ḥisl] Kelerin künyeti-
dir, zikr olunan ma'nādan meḥhūzdur.
Ve 'Arabların durūb-ı emsāлиндendir
“لَا آتِيكَ سِنَّ الْحِجْلِ” dedikleri ki “ebeden”
ma'nāsındadır, zīrā حِجْلٌ [ḥisl]in dişi aslā
düşmez tā ölünce.

الْحَسِيلُ [el-ḥasīl] (ḥā'nın fethi ve sīn'in
kesri ve meddiyle) Öküz yavrusu, veled-i
bakar ma'nāsına. Mezbūrun kendi lafzın-
dan vāhidi yoktur.

الْحَسِيلَةُ [el-ḥasīlet] (ḥā'nın fethi ve sīn'in
kezālik kesri ve meddiyle) Mü'ennesi,
Aşmaṯ rivāyeti üzere.

حَسِيلَةٌ [ḥasīlet] Hurmānın yaramazına
dahi derler ki onun koruğu lezīz olmadan
kuruya; onu sūtle yāhūd suyla ıslatıp bir
mikdār lezīz hurmā katarlar, lezzet bulsun
diye; yukālu: بُلُوا لَنَا مِنْ تِلْكَ الْحَسِيلَةِ Ve
بُلُوا [bullū] بَلٌّ [bell]den ıslatmak ma'nāsına.

الْحُسَاةُ [el-ḥusālet] (ḥā'nın zammı ile) Ar-
panın ve sā'ir hubūbātın dānesinden dökü-
len kabıdır, حُسَاةٌ [ḥusālet] gibidir veznen
ve ma'nen.

الْمَحْسُولُ [el-maḥsūl] (mīm'in fethi ve
sīn'in zammı ve meddiyle) Rezālet üze-
re olan kimse; yukālu: حَسَلَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي
وَإِذَا رَدَّ لَهُ ve yukālu: حَسَلَ بِهِ إِذَا أَحْسَسَ حَطَّهُ Ya'ni
nasībi naks olsa.

التَّحْسِيلُ [et-taḥsīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Bir kimse taksīr edip özin
rezālete düşürmek; yukālu: فَلَانَ يُحْسِلُ بِنَفْسِهِ
أَيُّ يَقْصُرُ وَيَرْكَبُ بِهَا الدَّنَاءَةَ

[ح س ك ل]

الْحِسْكِلُ [el-ḥiškil] (ḥā'nın vekāf'ın kes-
riyle) Her nesnenin sagīr olan veledine
derler, sagīr olduğu haysiyyetten ge-
rek veled-i ahīr olsun, gerek olmasın.
Ve sāhib-i Şurāḥ en sonra doğan veled
ma'nāsına haml etmiştir, sehv olduğu
'ibāret-i Cevherī'den ma'lūm olur şol kim-
seye ki terākib-i 'Arabiyye ile nev'-i ülfeti
ola.

الْحَسَاكِلُ [el-ḥasākil] (ḥā'nın fethi vekāf'ın
kesriyle) Cem'î, hurde yavrular ma'nāsına.

الْحِسْكِلَةُ [el-ḥiškilet] (ḥā'nın vekāf'ın kes-
ri ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik cem'î,
zāhir-i 'ibāret-i Cevherī'den fehm olunan
budur. Ve lākin müfred bilā-tā olup cem'
ma'a't-tā' olmak hilāf-ı meşhūrdur, me-
ger ki كَمَاءٌ [kemā] ile كَمَاءَةٌ [kemā'et] gibi ola
ki كَمَاءٌ [kemā] bilā-tā' vāhid ve ma'a't-tā'
cem'dir demişlerdir, nitekim bāb-ı hemze-
de mürūr etmiştir.

[ح ص ل]

التَّحْصِيلُ [et-taḥsīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Bir nesneyi hāsıl kılmak; tekūlu:
حَصَلْتُ الشَّيْءَ تَحْصِيلاً Ve

تَحْصِيلُ الْكَلَامِ [taḥsīlu'l-keḷām] Keḷāmı
mahsūlüne redd etmek.

الْحَاصِلُ [el-ḥāṣil] (şād'ın kesriyle) ve

الْمَحْسُولُ [el-maḥsūl] (mīm'in fethi ve
şād'ın zammı ve meddiyle) Bir nesnenin
bākī kalanı.

الْحَاشَايِلُ [el-ḥaṣā'il] (ḥā'nın fethi ve yā'nın
kesriyle) Bākī kalan nesnelere.

الْحَاشِيلَةُ [el-ḥaṣīlet] (ḥā'nın fethi ve şād'ın
zammı ve meddiyle) Bir nesnenin bākī
kalanı.

الْحَصَائِلُ [el-ḥaṣā'il] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Bākī kalan nesnelere.

الْحَصِيلَةُ [el-ḥaṣīlet] (ḥā'nın fethi ve šād'ın kesri ve meddiyle) Vāhidi, bākī kalan nesne ma'nāsına.

الْمُحَصَّلَةُ [el-muḥaṣṣilet] (mīm'in zammı ve šād'ın kesri ve teṣdīdiyle) Şol 'avrettir ki ma'den toprağın tahsīl eder.

الْحَصِيلُ [el-ḥaṣīl] (ḥā'nın fethi ve šād'ın kesri ve meddiyle) Bir otun ismidir.

الْحَصَلُ [el-ḥaṣal] (fethateynle) Zikir olunan otun toprağın ekl etmele atın karnı ağrı-mak; yukālu: حَصَلَ الْفَرَسُ حَصَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهُ مِنْ أَكْلِ تَرَابٍ هَذَا الثَّبَتِ Ve

حَصَلَ [ḥaṣal] Hurmā koruğuna dahi derler, berk olmazdan ve birbirinden imtiyāz bulmazdan evvel.

الْحَصَالَةُ [el-ḥaṣalet] (fethateynle) Vāhidi.

الْإِحْصَالُ [el-iḥṣāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı koruk getirmek; yukālu: أَحْصَلَ الثَّوْلُ

الْحُصَالَةُ [el-ḥuṣālet] (ḥā'nın zammı ile) Harman yerinde bākī kalan dānedir, harman götürüldükten sonra ki harman süpürüntüsü olur.

الْحَوْصَالَةُ [el-ḥavṣalet] (ḥā'nın ve šād'ın fethi ve vāv'ın mā-beynde sükūnuyla) Kuş kursağı. Ve

حَوْصَالَةٌ [ḥavṣalet] Kuş kursağın doldurmağā dahi derler; yukālu: حَوْصَلُ إِذَا مَلَأَ حَوْصَلَتَهُ yukālu: "حَوْصَلِي وَطِيرِي" Ya'nī karnını pür kılıp pervāz eyle.

[ح ظ ل]

الْحَظْلُ [el-ḥazl] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Tasarruftan ve hareketten men' etmek; yukālu: حَظَلَ عَلَيْهِ يَحْظُلُ مِنَ الْبَابِ

الْأَوَّلِ Ve

حَظَلَ [ḥazl] Yürüyen kimse, ba'zı yürümesini ketm etmeğē dahi derler; yukālu: حَظَلَ الْمَشْيُ يَحْظُلُ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ إِذَا كَفَّ بَعْضُ مَشْيِهِ

الْحَظِيلُ [el-ḥazīl] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Şol mümsik kimsedir ki ehli üzere infāk ettiğē nesneyi hisāb eder.

الْحَظَّالُ [el-ḥazḡāl] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teṣdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْحَظْلَانُ [el-ḥizlān] (ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) İsmidir, imsāk üzere olmak ma'nāsına.

الْحَظَّالَانُ [el-ḥazālān] (fethateynle) Gazab-nāk olan kimsenin yürümesi.

الْحَنْظَالُ [el-ḥanzal] (ḥā'nın ve zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Karga düğlüğü ki ona ebū cehl kavunu dahi derler. Ve sāhib-i Şurāḥ حَنْظَلُ [ḥanzal]ı telh ile tefsir etmiştir, münāsib değildir.

الْحَظْلُ [el-ḥazal] (fethateynle) Deve karga düğlüğün çok yemek; yukālu: حَظَلَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْتَرُ مِنْ أَكْلِ الْحَنْظَلِ

الْحَظْلُ [el-ḥazil] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Karga düğlüğün çok yiyen deve.

الْحَظَّالِيُّ [el-ḥazālā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'dir; yukālu: إِبِلٌ حَظَّالِيٌّ

حَنْظَلَةٌ [Ḥanzalet] (ḥā'nın ve zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Temīm kabilesinin ekremi ve efdali olan kabiledir ki onlara حَنْظَلَةُ الْأَكْرَمُونَ derler, onların babası Ḥanzale b. Mālik b. 'Amr b. Temīm'dir.

[ح ف ل]

الْحَفْلُ [el-ḥafl] (ḥā'nın fethi [ve] fā'nın sükūnuyla) Kavm cem' olmak. Ve

حَفْلٌ [ḥafl] Yağmur gereğē gibi yağmağā dahi derler; yukālu: حَفَلَتِ السَّمَاءُ حَفْلًا إِذَا جَدَّ

وَقَعُهَا Ve

حَفْلٌ [ħafl] Bir nesneyi pāstan açıp cilā vermeğe dahi derler; tekūlu: إِذَا جَلَوْتَهُ حَفَلْتَهُ Ve bu makāmda sāhib-i *Tercemetü'l-Muhtār* حَفْلٌ [ħafl]i şehrden sürmekle tefsir etmiştir, galattır, جَلَوْتَهُ kelimesin gūyā ki 'ibāret-i Cevherī'de celā-yı vatandan sanmıştır. Ve *Maşādır*'da حَفْلٌ [ħafl] zidüden dediği bizim kelāmımızı müeyyiddir. Ve

حَفْلٌ [ħafl] Kayırmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَفَلْتُ كَذَا أَيَّ بَالِيَتْ بِهِ Ve yukālu: لَا تَحْفَلُ بِهِ

الْإِحْتِفَالُ [el-iħtifāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik cem' olmak; yukālu: حَفَلَّ الْقَوْمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَاحْتَفَلُوا إِذَا اجْتَمَعُوا Ve

حَفْلٌ [ħafl] Cem' olan cemā'ate dahi derler; yukālu: عِنْدَهُ حَفْلٌ مِنَ النَّاسِ أَيَّ جَمْعٌ Ve bu aslında masdar idi. Ve

إِحْتِفَالٌ [iħtifāl] Bir nesne açılıp mücellā olmağa dahi derler. Ve sāhib-i *Tercemetü'l-Muhtār* إِحْتِفَالٌ [iħtifāl]i bir şehre gitmekle tefsir etmiştir, galattır. Ve

إِحْتِفَالٌ [iħtifāl] Dere sel ile dolmağa dahi derler; yukālu: إِحْتَفَلَ الْوَادِي بِالسَّيْلِ إِذَا امْتَلَأَ

التَّحْفِيلُ [et-taħfīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) تَضْرِيَةٌ [taşriyet] gibidir. Ve تَضْرِيَةٌ [taşriyet] ona derler ki koyunu satmak için birkaç gün sağmayalar, memesinde süt cem' olsun diye. Ve نَهَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ التَّضْرِيَةِ Ve

التَّحْفِيلُ [et-taħfīl] ve

الْمُحَفَّلَةُ [el-muħaffelet] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Zıkr olunan koyun.

التَّحْفُلُ [et-teħafful] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik açılıp mücellā olmak. Ve sāhib-i *Terceme* bunda

dahi galat etmiştir, zıkr olunanlarda galat ettiği gibi.

الْمُحْفَلُ [el-maħfil] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Cem' olacak yer.

الْمُحْتَفَلُ [el-muħtefel] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Kezālik cem' olacak yer.

الْحَافِلُ [el-ħāfil] (hā'nın kesriyle) Şol memdir ki sütle dolu ola; yukālu: ضَرَعُ حَافِلٌ Ve suyla dolu olan dereye dahi derler; yukālu: وَادٍ حَافِلٌ وَشُعْبَةٌ حَافِلٌ إِذَا كَثُرَ Ve yukālu: سَيَاهُمَا Ve شُعْبَةٌ [şī'bet] şīn'in kesriyle dağda olan yola derler.

الْحُفَالَةُ [el-ħufālet] (hā'nın zammı ile) Bir nesneyi pāk ederken dökülen nesne, حُفَالَةٌ [ħuşālet] gibi veznen ve ma'nen; yukālu: هُوَ مِنْ حُفَالَتِهِمْ أَيَّ مِمَّنْ لَا خَيْرَ فِيهِ مِنْهُمْ Ve bu Aşma'ī rivāyetidir. Ve Aşma'ī eyitti: حُفَالَةٌ [ħufālet] her nesnenin reziline ve dünuna derler.

الْحَفْلَةُ [el-ħaflət] (hā'nın fethi ve fā'nın sükünüyla) Bir nesnede cidd ve mübāлага etmek; yukālu: هُوَ رَجُلٌ ذُو حَفْلَةٍ إِذَا كَانَ مُبَالَعًا Ve yukālu: فِيمَا أَحَدٌ فِيهِ

حَفْلَةٌ [ħaflət] Götürü ma'nāsına da gelir; yukālu: جَاؤُوا بِحَفْلَتِهِمْ أَيَّ بِأَجْمَعِهِمْ Ve

حَفْلَةٌ [ħaflət] Bir nesneden olan cidd ve mübālagaya dahi derler; yukālu: أَحَدٌ لِلْأَمْرِ حَفْلَتُهُ إِذَا جَدَّ فِيهِ

[ح ق ل]

الْحَقْلُ [el-ħaql] (hā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyla) Şol ekindir ki yaprakları dağıla, henüz sākı kalınlanmadan.

الْإِحْقَالُ [el-iħqāl] (hemzenin kesri ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَحَقَلَ الرَّزْعُ Ve

حَقْلٌ [ħaql] Kezālik pāk yere derler.

الْحَقْلَةُ [el-ħaqlət] (hā'nın fethi ve kāf'ın

kezālik sükūnuyla) Vāhidi, bir kıt'a pāk yer ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "لَا تُثْبِتُ" "حَقْلَةٌ" Ve Aşma'ī eyitti: "حَقْلَةٌ" [ḥaqlət] Bir veca'dır ki batnda olur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bir veca'dır ki otu toprağı ile karışık yemeden hāsıl olur; yukālu: حَقَلْتُ الْإِبِلَ حَقْلَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلَ رَجَمَ رَحْمَةً

الْأَحْقَالُ [el-aḥqāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, zikr olunan marazlar ma'nāsına. Ve *Ḳāmūs*'ta حَقْلَةٌ [ḥaqlət] bu vech üzere cem'i gelmesine ta'arruz etmiştir, zīrā فَعْلَةٌ [fa'let] vezninde gālib فِعَالٌ [fi'āl]dir.

الْحَقِيلَةُ [el-ḥaḳīlet] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Tāze ot yemekten bağırsakta hāsıl olan sudur.

حَقِيلٌ [Ḥaḳīl] (ḥā'nın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْمُحَاقَلَةُ [el-muḥāḳalet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Sünbülede olan dāneyi hālā der-enbār olan dāneye bey'e etmektir ki bundan nehy olunmuştur.

الْحَوَقَلَةُ [el-ḥavḳalet] (ḥā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) ve

الْحِقَائِلُ [el-ḥiḳāil] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimse ziyāde pīr olduğundan cimā'a kādir olmamaktır. Ve

حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] Sölpük olan zekere dahi derler. Cevherī eyitti: Müte'ahhirīnden ba'zı حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet]i fā'yla zu'cm edip büyük olan zeker başıdır, حَفْلٌ [ḥafl]den me'hūzdur demiştir lākin bu mesmū'e değıldir dedi. Ve hem Cevherī eyitti: Ben Ebu'l-Ğavṣ'ten su'āl edip حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] nedir dedim eyitti: حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] ziyāde pīr olan kimsenin zekeridir.

[ح ك ل]

الْحُكْلُ [el-ḥukl] (ḥā'nın zammı vekāf'ın

sükūnuyla) Āvāzı işitilmeyen nesne, karınca gibi meselā.

الْحُكْلَةُ [el-ḥuklet] (ḥā'nın zammı vekāf'ın sükūnuyla) Kelām karışık olup fehml olunmamak; yukālu: فِي لِسَانِهِ حُكْلَةٌ أَيْ عُجْمَةٌ لَا يُبَيِّنُ الْكَلَامَ

الْإِحْكَالُ [el-iḥkāl] (hemzenin kesriyle) Haber müşkil olmak, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: أَحْكَلَ الْخَبْرَ إِذَا أَشْكَلَ

الْإِحْتِكَالُ [el-iḥtikāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik müşkil olmak; yukālu: إِحْتَكَلَ الْخَبْرَ إِذَا اشْتَكَلَ

الْحَنْكَلُ [el-ḥankel] (ḥā'nın vekāf'ın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Kasirū'l-kāmet olup deniyyū't-tab'e olan kimse.

[ح ل ل]

الْحَلُّ [el-ḥall] (ḥā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Dügüm çözmek; tekūlu: حَلَلْتُ الْعُقْدَةَ أَخْلَهَا حَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَحَهَا

حَلٌّ [ḥall] Konmağa dahi derler, نُزُولٌ [nuzūl] ma'nāsına.

الْحُلُولُ [el-ḥulūl] (zammetyenle) Kezālik konmak. Ve

حُلُولٌ [ḥulūl] Kurbān şol mevzi'e erişmeğe dahi derler ki onda onun zebhi helāl olur; yukālu: حَلَّ الْهَدْيِ يَحِلُّ حُلُولًا إِذَا بَلَغَ الْمَوْضِعَ الَّذِي يَحِلُّ فِيهِ نَحْرُهُ Ve حَلَّ الْعَذَابِ يَحِلُّ وَجَبَ ma'nāsına ve يَحِلُّ derler bāb-1 evvelden يَنْزِلُ ma'nāsına. Ve bu iki ma'nā üzerine kırā'at olundu Bārī ta'ālānın (81, طه) ﴿فَيَحِلُّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي﴾ dediğı kavli. Ve ammā: (31, الرعد) ﴿أَوْ تَحِلُّ قَرِيْبًا مِنْ دَارِهِمْ﴾ dediğı hemīn zammıla kırā'at olunmuştur, تَنْزِلُ ma'nāsına. Ve

حُلُولٌ [ḥulūl] Deyn hāl olmağa dahi derler; tekūlu: حَلَّ الدَّيْنِ يَحِلُّ حُلُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْمَحَلُّ [el-maḥall] (mīm'in ve ḥā'nın fet-

hiyle) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: حَلٌّ بِالْمَكَانِ حَلًّا وَحُلُولًا وَمَحَلًّا إِذَا نَزَلَ نَزُولًا Ve

مَحَلٌّ [maḥall] Nüzül olunan mekāna dahi derler. Ve حَلَّتْ الْقَوْمَ وَحَلَلْتُ بِهِمْ Ve maʿnā-yı vāhid üzere. Ve

حَلٌّ [ḥall] Şırlagan yağına dahi derler.

أَلْحِلُّ [el-ḥill] (ḥā'nın kesriyle) حَلَالٌ [ḥalāl] ki حَرَامٌ [ḥarām]ın mukābilidir; yukālu: هُوَ جِلٌّ بِلٍّ Ve بِلٌّ [bill] rızk-ı helāle derler. Ve

حِلٌّ [ḥill] İhrāmdan çıkmāğa dahi derler; yukālu: رَجُلٌ حِلٌّ مِنَ الْإِحْرَامِ أَيْ حَالٌ وَيُقَالُ أَنْتَ جِلٌّ Ve حِلٌّ وَأَنْتَ جِرْمٌ

حِلٌّ [Ḥill] Mekke-i müşerrefe'de harem-den taşra olan yere dahi derler. Ve حَلًّا derler yemīnden istisnā kıl demek mahalinde; yukālu: إِسْتَشَىٰ يَا خَالِفٌ وَأَذُكُرٌ حَلًّا

أَلْحِلَّةُ [el-ḥillet] (ḥā'nın kesriyle) Konup oturan kavm ki kesret üzere olalar; yukālu: قَوْمٌ حِلَّةٌ أَيْ نَزُولٌ وَفِيهِمْ كَثْرَةٌ Ve

حِلَّةٌ [ḥillet] Hacc kurbānı mahalline erişmeğe dahi derler; yukālu: حَلَّ الْهَدْيِ Ve

حِلَّةٌ [ḥillet] Mahal maʿnāsına dahi gelir; yukālu: هُوَ فِي حِلَّةٍ صَدَقَ أَيْ بِمَحَلَّةٍ صَدَقَ

أَلْحِلَالُ [el-ḥilāl] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik konup oturan kavm; yukālu: حَيٌّ حِلَالٌ Ve

حِلَالٌ [ḥilāl] Deve pālānının metā'ına dahi derler.

أَلْمَحَلَّةُ [el-meḥallet] (mīm'in ve ḥā'nın fetihiyle) Kavmin menzili.

أَلْمِحْلَالُ [el-miḥlāl] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol mekāndır ki ona kavm nüzül etmeden hālī olmayalar.

أَلْمَحِلُّ [el-meḥill] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol mevzi'dir ki onda kurbān boğazlanır; minhu kavluhu taʿālā: ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ﴾ (196) Ve هَدْيِي مَحِلَّةٌ﴾ (البقرة، 196)

مَجَلُّ الدَّيْنِ [meḥillu'd-deyn] Deynin müddeti nihāyet bulduğu zamān.

أَلْحُلُّ [el-ḥulel] (ḥā'nın zammı ve lām-ı evvelin fethiyle) Yemen perdeleridir.

أَلْحُلَّةُ [el-ḥullet] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) İzārla ridādır. حُلَّةٌ [ḥullet]e حُلَّةٌ [ḥullet] denmez iki sevb olmayınca.

أَلْحَلِيلُ [el-ḥalīl] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Zevc.

أَلْحَلِيلَةُ [el-ḥalīlet] (ʿale'l-vezni'l-mezkūr) Zevce. Ve حَلِيلٌ [ḥalīl] ve حَلِيلَةٌ [ḥalīlet] derler bir evde hulūl edenlere; yukālu: هَذَا حَلِيلُهُ وَهَذِهِ حَلِيلَتُهُ لِمَنْ يُحَالُ فِي دَارٍ وَاحِدَةٍ

أَلْإِحْلِيلُ [el-iḥlīl] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnu ve lām-ı evvelin kesri ve meddiyile) Sidik yolu, mahrec-i bevl maʿnāsına. Ve memeden süt çıktığı yere dahi derler; mahrec-i leben maʿnāsına.

أَلْحَلَالُ [el-ḥalāl] (ḥā'nın fethiyle) حَرَامٌ [ḥarām]ın mukābilidir; tekūlu: حَلَّ لَكَ الشَّيْءُ Ve يَحِلُّ حَلًّا وَحَلَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

حَلَالٌ [ḥalāl] Muhrim ihrāmdan çıkmāğa dahi derler; yukālu: حَلَّ الْمُحْرَمُ يَحِلُّ حَلَالًا مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ Ve ʿavret ʿiddetten çıkmāğa dahi derler. Ve gāh olur حَلٌّ demek mahallinde fiʿl-i māzī olmak üzere حَلٌّ derler ḥā'nın kesriyle. Ve bunda iki ihtimāl vardır yā budur ki حَلٌّ aslında sīga-i mechūl olup lām'ın kesri mā-kabline nakl olunmuş ola yāhūd kesr sarīh olmaya işmām tarīkiyle ola. حَلٌّ revm olunduğu gibi. Bu üslub üzere istiʿmāl edenlerin sāyir kelimelerde dahi lügatleri bu minvāl üzeredir حَلٌّ ve حَلٌّ gibi.

أَلْإِحْلَالُ [el-iḥlāl] (hemzenin kesriyle) Kondurmak, اِنْزَالٌ [inzāl]. Ve

إِحْلَالٌ [iḥlāl] Helāl kılmağa dahi derler;

tekūlu: أَخْلَلْتُ لَهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ حَلَالًا Ve
إِخْلَافٌ [iḥlāl] ‘Avreti erine helāl kılmağa
dahi derler; yukālu: أَخْلَلْتُ الْمَرْأَةَ لِزَوْجِهَا Ve
إِخْلَافٌ [iḥlāl] Muhrim ihrāmından çıkmağa
dahi derler, حِلٌّ [ḥill] ma‘nāsında lügattır.
Ve

إِخْلَافٌ [iḥlāl] Haremden حِلٌّ [ḥill]e çıkmağa
dahi derler yāhūd ‘ahde olan mīsāktan çık-
mağa derler. Ve

إِخْلَافٌ [iḥlāl] Şühūr-ı حِلٌّ [ḥill]e dāhil olma-
ğa dahi derler, إِخْرَامٌ [iḥrām] eşhur-i huru-
ma dāhil olmağa dedikleri gibi. Ve

إِخْلَافٌ [iḥlāl] Koyunun memesine sūt nāzil
olmağa dahi derler, doğurmaksızın. Ve

إِخْلَافٌ [iḥlāl] Kendi nefesine ‘ukūbeti vācib
kılmağa dahi derler; yukālu: أَحَلَّ بِنَفْسِهِ إِذَا
اسْتَوْجَبَ الْعُقُوبَةَ

الْمُحِلَّتَانِ [el-muḥilletān] (mīm’in zammı
ve ḥā’nın kesriyle) Çömlek ve değirmen
ma‘nāsınadır, Ebū Yūsuf rivāyeti üzere.

الْمُحِلَّاتُ [el-muḥillāt] (mīm’in zammı ve
ḥā’nın kesriyle) Cem‘dir, çömlek ve değir-
men ve kova ve bıçak ve balta ma‘nāsına,
ya‘nī her kimse ki onun katında bu āletler
cem‘ ola her kanda hulūl ve nüzūl etse
revā olur ve illā bir kavme karīb yerde
nüzūl etmek lāzım olur tā ki onlardan zikr
olunan edevātın ba‘zın isti‘āre edeler.

الْمُحِلَّلُ فِي السَّبْقِ [el-muḥallil fi’s-sebq] (mīm’in zammı ve lām-ı evvelin kesri ve teşdidiyle) İki ödül koyan kimsenin arasına giren kimseye derler, bir haysiyyetle ki eger geçerse ödül ala, eger geçilirse garāmet çekmeye.

الْمُحِلَّلُ فِي النِّكَاحِ [el-muḥallil fi’n-nikāḥ] (vezn-i mezbūr üzere) Şol kimsedir ki üç talāk boş olan ‘avrete tezvīc oluna, zevc-i

evvele helāl olsun diye.

الْمُحَلَّلُ [el-muḥallil] (mīm’in zammı ve lām-ı evvelin fethi ve teşdidiyle) Şol mekândır ki onda halāyıkın hulūlü çok vāki ola.

الْإِخْتِلَالُ [el-iḥtilāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir mahalle nāzil olmak; yukālu: إِخْتَلَّ إِذَا نَزَلَ

التَّحْلُلُ [et-teḥallul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Yem’ininde istisnā kılmağa derler; yukālu: تَحَلَّلَ فِي يَمِينِهِ إِذَا اسْتَشَى

الْإِسْتِخْلَالُ [el-istiḥlāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesneyi helāl ‘add etmek; yukālu: اسْتَحَلَّ الشَّيْءَ إِذَا عَدَّهُ حَلَالًا

الْحَلْحَلَةُ [el-ḥalḥalet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir kavmi yerinden ayırmak; tekūlu: حَلَحَلْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَرْعَجْتَهُمْ عَنْ مَوْضِعِهِمْ

حَلْحَلَةٌ [ḥalḥalet] Nākayı sürüp zecr etmeğe dahi derler; tekūlu: حَلَحَلْتُ بِالنَّاقَةِ إِذَا حَلَّ نَاكَايَ سُرْمَةً ki قُلْتُ لَهَا حَلَّ بِالتَّسْكِينِ isti‘māl olunur ve nākayı sürmede dahi حَلَّ dahi derler hālet-i vasla tenvinle.

التَّحْلُلُ [et-teḥallul] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Bir kimse mekânından zā’il olmağa derler; yukālu: تَحَلَّلَ عَنْ مَكَانِهِ إِذَا رَأَى

الْحُلَالُ [el-ḥullāl] (ḥā’nın zammı ve lām’in teşdidiyle) Ana karnından alınan oğlak, nitekim bāb-ı nūn‘da gelir inşāallāhu ta‘ālā.

التَّحْلِيلُ [et-taḥlīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Helāl kılmak.

التَّحْلَةُ [et-teḥillet] (tā’nın fethi ve ḥā’nın kesri ve lām’in teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: حَلَلْتُهُ تَحْلِيلًا وَتَحْلَةً كَمَا تَقُولُ عَرَبُهُ تَعْرِيبًا Ve ‘Arabların تحلة القسم dedikle-ri yem’in elverdiği mikdārı demek olur;

yeḳūlūne: فَعَلْتُهُ تَحَلَّةَ الْقَسَمِ أَي لَمْ أَفْعَلْهُ إِلَّا بِقَدْرِ “لَا: Ve fi'l-hadīsi: مَا حَلَلْتُ بِهِ يَمِينِي وَلَمْ أُبَالِغْ يَمُوتُ لِلْمُؤْمِنِ ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ فَتَمَسَّهُ النَّارُ إِلَّا تَحَلَّةَ الْقَسَمِ” أَي قَدَرَ مَا يَبْرُؤُ اللَّهُ تَعَالَى قَسَمَهُ فِيهِ لِقَوْلِهِ ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ (مریم، 71) Ya'ni Ḥudāy ta'ālā herkesi āteş-i cehenneme vārid kılmasın mukarrer kılmıştır, āteş-i cehenneme evlādı ölen mü'minin vürüdü ve mukāreneti bu denli olur, bundan ziyāde olmaz. Ve bundan sonra her mübālaga olunmayan nesneye تَحْلِيلٌ [taḥlīl] dediler; yukālu: ضَرَبْتُهُ تَحْلِيلًا

الْحَلَلُ [el-ḥalel] (fethateynle) Devenin eğricelerinde za'f olmaktadır. Ve eger za'f dizlerinde olsa ona طَرَقٌ [ṭaraq] derler fethateynle.

الْأَحْلُ [el-eḥall] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Şol devedir ki onun kışklarında mülāyemet ve istirhā' ola. Ve bu her hayvānda mezmūmdur, illā kurtta mezmūm değıldir.

الْحُلَاحِلُ [el-ḥulāḥil] (ḥā-i evvelin zammı ve ḥā-i sāninin kesriyle) Şol uludur ki sāhib-i vakār ola, seyyid-i rekīn ma'nāsına.

الْحَالَاحِلُ [el-ḥalāḥil] (ḥā-i evvelin fethi ve ḥā-i sāninin kesriyle) Cem'i, sāhib-i vakār olan ulular ma'nāsına.

[ح م ل]

الْحَمْلُ [el-ḥaml] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükünuyla) Götürmek; tekūlu: حَمَلْتُ الشَّيْءَ Ve minhu عَلَى ظَهْرِي أَحْمَلُهُ حَمْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ﴿حَمَلْتُ حَمْلًا خَفِيفًا﴾ (الأعراف، 189) Ve

حَمْلٌ [ḥaml] İsm ma'nāsına dahi gelir, karında olan veled ve ağaç başında olan meyve ma'nāsına.

الْحِمْلُ [el-ḥiml] (ḥā'nın kesri ve mīm'in

sükūnuyla) Arka ve baş ile götürülen nesne. Bu zikr olunan İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzeredir.

الْحَامِلُ [el-ḥāmil] (mīm'in kesriyle) Yüklü 'avret.

الْحَامِلَةُ [el-ḥāmilet] (kezālik mīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: امْرَأَةٌ حَامِلٌ وَحَامِلَةٌ Şol kimse ki حَامِلٌ [ḥāmil] demiştir, bu sıfat nisā tā'ifesine mahsūs sıfat olup tā-i te'nise ihtiyāc olmadığına binā'en demiştir. Ve şol kimse ki حَامِلَةٌ [ḥāmilet] demiştir, حَمَلْتُ üzerine binā kıılıp حَامِلَةٌ [ḥāmilet] demiştir, kaçan 'avret arkası üzere yā başı üzere bir nesne götüirse o vakt حَامِلَةٌ [ḥāmilet] derler حَامِلٌ [ḥāmil] demezler, zīrā ḥā-i te'nīs farka ihtiyāc olan yerde lāzım olur. Bu zikr olunan ehl-i Kūfe kavlidir ve ammā ehl-i Başra bu zikr olunan asl-ı mukarrer değıl derler, zīrā tā'ife-i 'Arab رَجُلٌ أَيْمٌ وَامْرَأَةٌ أَيْمٌ derler zevcesiz ma'nāsına. Ve رَجُلٌ عَائِسٌ وَامْرَأَةٌ عَائِسٌ derler iştirāk var iken ve امْرَأَةٌ مُصِيبَةٌ وَكَلْبَةٌ مُجْرِيَةٌ derler evlād doğuran 'avret ve evlād doğuran kelb ma'nāsına iştirāk yok iken. Pes ehl-i Başra eyitti: savāb budur ki eyideler حَامِلٌ [ḥāmil] ve طَالِقٌ [ṭāliḳ] ve حَائِضٌ [ḥā'iḍ] ve bunların eşbāhı evsāf-ı müzekkeredir ki bunlarla inās sıfatlanmıştır, nitekim رَبْعَةٌ [reb'at] orta boylu recül ma'nāsına ve رَاوِيَةٌ [rāviyet] mübālaga ile rivāyet kılıcı recül ma'nāsına ve حُجَاةٌ [ḥuċet] çok nikāh edici recül ma'nāsına evsāf-ı mü'ennesedir ki bunlarla zükūr sıfatlanmıştır. Ve İbn Dureyd eyitti: حَمْلٌ [ḥaml]-i şecerede iki lügat vardır, biri ḥā'nın fethi ve biri ḥā'nın kesridir. Ve

حَمْلٌ [ḥaml] Kavmin mā-beyninde ifsād etmeğe de derler; tekūlu: حَمَلْتُ عَلَى بَنِي

مَحْمَلٌ [erş] ifsād etmeğe derler, pes *Masādir-ı Kubrā* sāhibi bu ma'nānın tefsirinde ve diyet dāden dediği savāb olmadığı zāhirdir ki güyā ki tefsir-i mezbūrda vāki' olan أُرْشُ [erş]i أُرْشُ [erş]-i cināyet ma'nāsına tevehhüm etmiştir. Ve

حَمَلٌ [ḥaml] Bir kimse kendi nefesine zahmet vermeğe dahi derler; yukālu: حَمَلَ عَلَى Ve نَفْسِهِ السَّيْرَ إِذَا جَهَدَهَا فِيهَا

حَمَلٌ [ḥaml] Nāz götürmeğe dahi derler; tekūlu: حَمَلْتُ إِذْلَالَهُ

الْحَمَلَةُ [el-ḥamelet] (fethateynle) حَامِلٌ [ḥāmil]in cem'i, götürücüler ma'nāsına; yukālu: حَمَلَةُ الْقُرْآنِ ve حَمَلَةُ الْعُرْشِ

الْحَمَلَةُ [el-ḥamlet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Hücūm etmek; yukālu: حَمَلَ عَلَيْهِ فِي الْحَرْبِ حَمَلَةً

الْإِحْتِمَالُ [el-iḥtimāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālīk nāz götürmek; tekūlu: إِحْتَمَلْتُ أَذْلَالَهُ Ve

إِحْتِمَالٌ [iḥtimāl] Göçmek ma'nāsına da gelir, إِزْتِحَالَ [irtihāl] gibi; yukālu: إِحْتَمَلُوا بِمَعْنَى اِزْتِحَلُوا

الْحَمَلُ [el-ḥamel] (fethateynle) Kuzu, beraḳ ma'nāsına. Ve "beraḳ" lisān-ı Fārisi üzere "bere" ma'nāsındır.

الْحُمْلَانُ [el-ḥumlān] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Cem'i, kuzular ma'nāsına. Ve

حَمَلٌ [ḥamel] Gökte olan burcların evveline dahi derler.

الْإِحْمَالُ [el-iḥmāl] (hemzenin kesriyle) Yük yükletmeğe mu'āvenet etmeğe derler; tekūlu: أَحْمَلْتُهُ إِذَا أَعْنَتَهُ عَلَى الْحَمْلِ Ve

إِحْمَالٌ [iḥmāl] Nāka yüklü olmadan süt getirmeğe dahi derler; yukālu: أَحْمَلْتِ النَّاقَةَ إِذَا نَزَلَ لَبَنُهَا مِنْ غَيْرِ حَبْلِ Ve 'avrette dahi isti'māl

olunur.

الْمُحْمِلُ [el-muḥmil] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin kesriyle) Zikr olunan vech üzere süt getiren nāka.

الْإِسْتِحْمَالُ [el-istiḥmāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin götürmesinin taleb etmek; tekūlu: إِذَا سَأَلْتَهُ أَنْ يَحْمِلَكَ

التَّحْمِيلُ [et-taḥmīl] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi götürmeği teklif etmek; yukālu: حَمَلْتُهَا الرِّسَالَةَ إِذَا كَلَّفْتُهَا حَمَلَهَا

الْحَمَالَةُ [el-ḥamālet] (ḥā'nın fethiyle) Kefil olmak; tekūlu: حَمَلْتُ بِهِ حَمَالَةً إِذَا كَفَلْتُ Ve bir kavmden çekilen diyete yāhūd garāmete dahi derler.

التَّحْمُلُ [et-teḥammul] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi götürmek; tekūlu: تَحْمَلُ الْحَمَالَةَ إِذَا حَمَلَهَا Ve

تَحْمُلٌ [teḥammul] Göçmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: تَحْمَلُوا إِذَا اِزْتَحَلُوا

التَّحَامُلُ [et-teḥāmul] (tā'nın fethi ve mīm'in zammı ile) Meyl etmek; yukālu: تَحَامَلَ عَلَيْهِ إِذَا مَالَ

تَحَامُلٌ [teḥāmul] bir zahmeti nefsi üzerine almağa dahi derler; tekūlu: تَحَامَلْتُ عَلَى نَفْسِي إِذَا تَكَلَّفْتُ الشَّيْءَ فِي مَشَقَّةٍ

الْمُتَحَامِلُ [el-muteḥāmel] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin fethiyle) İsm-i mekān olur, masdar dahi olur; tekūlu fi'l-mekāni: هَذَا مُتَحَامِلُنَا ve tekūlu fi'l-masdari: مَا فِي فَلَانٍ مُتَحَامِلٌ أَي تَحَامِلٌ

الْمَحْمِلُ [el-maḥmil] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Dayıncak yer; yukālu: مَا عَلَى فَلَانٍ مَحْمِلٌ أَي مُعْتَمَدٌ

مَحْمُولٌ [maḥmil] Yüklü davara dahi derler; ve minhu: مَحَامِلُ الْحَاجِّ

الْمِيْحَمَلُ [el-miḥmel] (mīm-i evvelin kes-

ri ve s̄anīnin fethiyle مِرْجَلٌ [mircel] vezni üzere) Kılıç bağı, عِلَاقَةُ السَّيْفِ ma'nāsına. Ve bu şol kayıştır ki kılıç takınan kimse onu boynuna takar. Ve مِرْجَلٌ [mircel] tuçtan olan çömleğe derler.

الْحَمَالَةُ [el-ḥimālet] (ḥā'nın kesriyle) Kılıç bağı, عِلَاقَةُ السَّيْفِ ma'nāsına, مِحْمَلٌ [miḥmel] gibi.

الْحَمَائِلُ [el-ḥamā'il] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, kılıç bağları ma'nāsına. Bu zikr olunan Ḥalīl kavlidir. Ve Aşma'ı eyitti: حَمَائِلُ سَيْفٍ [ḥamā'ilu seyf]in kendi lafzından vāhidi yoktur, zīrā onun vāhidi مِحْمَلٌ [miḥmel]dir. Ve

حِمَالَةٌ [Ḥimālet] Ṭuleyḥa el-Esedī'nin atının ismidir.

الْحَمُولُ [el-ḥamūl] (ḥā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şol devedir ki üzerine yük vururlar. Ve kezālik bir davardır ki kabīle ona yük vurur, gerek ḥimār gerek gayrı ona حُمُولَةٌ [ḥamūlet] derler gerek üzerinde yük olsun, gerek olmasın. Ve sīga-i فَعُولٌ [fa'ūl] ki bi-ma'na مَفْعُولٌ [mef'ūl] ola, ona ḥā-i te'nīs dāhil olur.

الْحُمُولَةُ [el-ḥumūlet] (zammeteynle) Yükler, أَحْمَالٌ [aḥmāl] ma'nāsına.

الْحُمُولُ [el-ḥumūl] (zammeteynle bilā-hā) Şol develerdir ki onun üzerinde mihaffeler ola, gerek o mihaffeler içinde nisā olsun gerek olmasın, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الْأَحْمَالُ [el-Aḥmāl] (hemzenin fethiyle) Benī Yerbū'dan bir cemā'atin adıdır ki onlar Şa'lebe ve 'Amr ve Ḥāris'tir.

الْحَمِيلُ [el-ḥamīl] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki kendi vilāyetinden sagīren götürülmüş ola, vilāyet-i İslām'da doğmaya. Ve

حَمِيلٌ [ḥamīl] Sel götürdüğü selintiye [derler]. Ve

حَمِيلٌ [ḥamīl] Kefīle ve oğul edilen kimseye dahi derler.

حَوْمَلٌ [Ḥavmel] (ḥā'nın ve mīm'in fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[ح و ل]

الْحَوْلُ [el-ḥavḷ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hile ve kuvvet ma'nāsına. Ve

حَوْلٌ [ḥavḷ] Yıla dahi derler, sene ma'nāsına. Ve

حَوْلٌ [ḥavḷ] Yıl geçmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَالَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَّ Ve وَيُقَالُ حَالَتِ الدَّارُ وَحَالَ الْعَلَامُ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ حَوْلٌ Ve **حَوْلٌ** [ḥavḷ] Yay evvelki hālinden dönüp mu'vecc olmağa dahiderler ve levni mütegayyir olup kararmağa dahi derler; yukālu: حَالَ لَوْنُهُ إِذَا تَغَيَّرَ وَاشْوَدَّ Ve

حَوْلٌ [ḥavḷ] Bir mekāndan bir mekāna intikāl etmeğe dahi derler; yukālu: حَالَ إِلَى مَكَانٍ آخَرَ يَحْوُلُ حَوْلًا إِذَا تَحَوَّلَ ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا حَالَ الشَّخْصُ إِذَا Ve تَحَوَّلَ وَكَذَا كُلُّ مُتَحَوِّلٍ عَنِ خَالِهِ

حَوْلٌ [ḥavḷ] Çevre ma'nāsına da gelir; yukālu: فَعَدُوا حَوْلَهُ وَحَوَالَهُ وَحَوْلِيَهُ وَحَوَالِيَهُ وَلَا تُقَلُّ حَوَالِيَهُ بِكَثْرَةِ اللَّامِ

الْحَوْلِيُّ [el-ḥavliyy] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bütün tırnaklı hayvānın veledi evvel senede.

الْحَوْلِيَّةُ [el-ḥavliyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

الْحَوْلِيَّاتُ [el-ḥavliyyāt] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î.

الْحَوْوُلُ [el-ḥu'ūl] (zammeteynle) Bir kimseye sıçrayıp davarın arkasına binmek; yukālu: حَالَ فِي مَتْنٍ فَرَسِهِ حَوْوُلًا إِذَا وَتَبَ وَرَكِبَ

حُؤُولٌ [ḥu'ūl] 'Ahdden dönmeğe dahi derler; yukālu: حَالٌ عَنِ الْعَهْدِ حُؤُولًا أَيْ انْفَلَتَ Ve bir nesne mā-beynine hā'il olmağa dahi derler; yukālu: حَالُ الشَّيْءِ بَيْنِي وَبَيْنَهُ يَحُؤُلُ حُؤُولًا إِذَا أَحْبَبَ إِذًا أَحْبَبَ

الْحِيَالُ [el-ḥiyāl] (hā'nın kesriyle) Nākaya erkek aşırp hām ile kalmamağa derler. Ve hurmā ağacına erkek hurmādan nesne asırp yemiş vermemeğe dahi derler; yukālu: حَالَتِ النَّاقَةُ حِيَالًا إِذَا ضَرَبَهَا الْفُخْلُ فَلَمْ تَحْمِلْ وَكَذَلِكَ حَالُ النَّخْلِ Ve

حِيَالٌ [ḥiyāl] Şol develerdir ki zikr olunan vech üzere ola; yukālu: حِيَالٌ هِيَ إِبِلٌ حِيَالٌ [ḥiyāl] حَائِلٌ [ḥā'il]in cem'i olur, نَائِمٌ [nā'im] le نِيَامٌ [niyām] gibi.

الْحَائِلُ [el-ḥā'il] (yā'nın kesriyle) Yüklü kalmayan deve. Ve

حَائِلٌ [ḥā'il] Şol nāka yavrusuna derler ki dişi ola, zīrā nāka doğurduğı gibi veledi müzekkerlik ve mü'enneslikle mevsūf olmağa sālih olur. Müzekker olursa سَفْتُ [saḥb] mü'ennes olursa حَائِلٌ [ḥā'il] derler; yukālu: "لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ وَتُبِحَّتِ النَّاقَةُ حَائِلًا حَسَنَةً" "أَرْزَمْتُ مَا أَرْزَمْتُ أَمْ حَائِلٌ" "رَزَامٌ [irzām] rā-i müh-mele ve zā-i mu'ceme ile nāka veledi üzere hanīn edip çağırmağadır. Ve

حِيَالٌ [ḥiyāl] Bir nesnenin mukābili; yukālu: قَعَدَ حِيَالَهُ وَبِحِيَالِهِ أَيْ يَزَالُهُ وَأَضْلَهُ الْوَأُ Ve

الْحُؤُولُ [el-ḥūl] (hā'nın zammı ve meddiyile) حَائِلٌ [ḥā'il]in cem'idir, yüklü kalmayan nākalar ma'nāsına. Ve kaçan حَامِلٌ [hām il] حُؤُولٌ [ḥūl]a izāfetle isti'māl olursa gelecek yıl dahi hām ile kalmayan deveye derler; yukālu: حَائِلٌ حُؤُولٌ إِذَا لَمْ يَحْمِلِ السَّنَةَ الْمُقْبِلَةَ أَيضًا

الْحُؤُولُ [el-ḥūlel] (hā'nın zammı ve meddi ve lām-ı evvelin fethiyle) Kezālik bu dahi حُؤُولٌ [ḥūl] gibidir gelecek yıl yüklü kalma-

mak ma'nāsında; hālet-i izāfette tekūlu: حَائِلٌ حُؤُولٌ Nitekim bāb-ı ḥā'da غَائِطٌ غُوطٌ Ve غَائِطٌ [ūt] tefsirinde mürür etmiştir. Ve غَائِطٌ [ā'it] kezālik yüklü kalmayandır.

الْحُؤُولَةُ [el-ḥūlet] (hā'nın zammı ve meddiyile) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

الْحُؤُولُ [el-ḥūl] (hā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve tahfiyiyle ve Kāmūs'ta vāv'ın sükünuna dahi işāret olunmuştur) حُؤُولَةٌ [ḥūlet]in cem'idir; yukālu: هُوَ حُؤُولَةٌ مِنْ حُؤُولِ الدَّهْرِ أَيْ دَاهِيَةٌ مِنَ الدَّوَاهِي

الْحُؤُولَاءُ [el-ḥuvelā'] (hā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve elifin meddiyile) Velede başında şol deridir ki veled doğduğı hinde bile doğar ki onun yolları ve kırmızı ve yeşil alacaları vardır. Ebū Zeyd eyitti: حُؤُولَاءُ [ḥuvelā'] şol suya derler ki veledin başı ile bile çıkar, doğduğı hinde. Ve bunda bir lügat dahi vardır ki o hā'nın kesri ve vāv'ın fethi ve elifin meddiyedir. Ḥālī eyitti: Kelām-ı 'Arabda فِعَالَاءٌ yoktur, fā'nın kesri ve 'ayn'ın fethi ve elif-i memdüde ile illāءُ الْحُؤُولَاءُ [el-ḥuvelā'] ve عِبَاءٌ [inebā'] ve عِبَاءٌ [siyerā'] ki عِبَاءٌ [inebā'] lügattır عِبَاءٌ [ineb]de ve سِيْرَاءٌ [siyerā'] bir cins büddür ki onda hutūt vardır.

الْحَالَةُ [el-ḥālet] (lām'ın tahfiyiyle) Keyfiyyet-i insān.

الْحَالَاتُ [el-ḥālāt] Cem'i.

الْأَحْوَالُ [el-aḥvāl] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

الْحَالُ [el-ḥāl] (alā-vezni أَلْبَالُ [el-bāl]) Hāletin kezālik cem'i. Ve

حَالٌ [hāl] Karabalçığa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi enne Cibrile kāle: "أَخَذْتُ مِنْ حَالٍ" "فِرَافِنِ الْبَحْرِ فَحَشَوْتُ فَمَهُ" "Firavın ağzını deryānin karabalçığıyla doldurdum." Ve

حَالٌ [hāl] Şol 'Arabacığa dahi derler ki oğ-lancıklar yürümeğe başladıkta onun üzerine koyup yürütürler. Ve

حَالٌ [hāl] Şol sevbe de derler ki insān onu arkası üzere götürür. Ve

حَالٌ [hāl] Atın arkasının orta yerine ya'nī teğeltiliğine dahi derler.

التَّحَوُّلُ [et-tehavvul] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bir yerden bir yere intikāl etmek. Ve

تَحَوُّلٌ [tehavvul] Bir kimse arka ile bez götürmeğe dahi derler; yukālu: تَحَوُّلُ الرَّجُلِ إِذَا حَمَلَ الكَارَةَ عَلَى ظَهْرِهِ Ve كَارَةٌ [kāret] arkada götürülen beze derler. Ve

تَحَوُّلٌ [tahavvul] Hile etmeğe dahi derler; yukālu: تَحَوُّلُ الرَّجُلِ إِذَا اخْتَالَ مِنَ الْحِيَلَةِ

أَلْحَوْلُ [el-ḥivel] (hā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) İsmdir, intikāl ma'nāsına; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَتَّبِعُونَ عَنْهَا حَوْلًا﴾ (الكهف، 108)

الإِحَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Muhāl ma'nā, [ne]sne söylemek; yukālu: أَحَالَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْمُحَالِ وَتَكَلَّمَ بِهِ

إِحَالَةٌ [iḥālet] Sıçrayıp at arkasına binmeğe dahi derler; yukālu: أَحَالَ فِي مَثْنٍ فَرَسَهُ مِثْلَ حَالٍ وَلَا يَتَّعَدَى

إِحَالَةٌ [iḥālet] Bir kimsenin devesi erkekle cem' olup hāmile kalmamağa dahi derler; yukālu: أَحَالَ الرَّجُلُ إِذَا حَالَتْ إِلَيْهِ فَلَمْ تَحْمِلْ

إِحَالَةٌ [iḥālet] Bir kimseyi vurmağa tevec-cüh etmeğe dahi derler; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ "تَجَنَّبَ" بِالسُّوْطِ يَضْرِبُهُ إِذَا أَقْبَلَ "Ya'nī "Vüs'at-i ma'āşı terk edip ta'ab ve müzāyakayı ihtiyār etti." Ve

إِحَالَةٌ [iḥālet] Yıl dönmeğe dahi derler; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ أَي حَالَ وَأَحَالَتِ الدَّارُ

وَأَحَوْلَتْ إِذَا أَتَى عَلَيْهَا حَوْلٌ وَكَذَلِكَ الطَّعَامُ وَغَيْرُهُ Ve **إِحَالَةٌ** [iḥālet] Bir kimse bir mekānda bir yıl oturmak; yukālu: أَحَالَ بِالْمَكَانِ وَأَحَوْلَ إِذَا أَقَامَ حَوْلًا Ve bu Kisā'ī rivāyetidir. Ve

إِحَالَةٌ [iḥālet] Kovadan su dökmeğe dahi derler; yukālu: أَحَالَ الْمَاءَ مِنَ الدَّلْوِ إِذَا صَبَّهُ وَقَلَبَهَا **الْمُحِيلُ** [el-muḥīl] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve meddiyle) ve

الْمُخَوِّلُ [el-muḥvil] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesriyle) Üzerine bir yıl geçen kimse. Ve

إِحَالَةٌ [iḥālet] Deyn havāle kılmağa dahi derler; yukālu: أَحَالَ عَلَيْهِ بِدَيْنِهِ

الْحَوَلَةُ [el-ḥavlet] (hā'nın fethiyle) İsmdir, bir kimseye deyni yüz etmek ma'nāsına.

الْمُحَاوَلَةُ [el-muḥāvelet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneyi talep etmek; tekūlu: حَاوَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَرَدْتَهُ

الْحَوِيلُ [el-ḥavīl] (hā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) İsmdir, talep ma'nāsında.

التَّحْوِيلُ [et-tahvīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Döndürmek. Ve dönmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَوَّلَهُ فَتَحَوَّلَ وَحَوَّلَ أَيْضًا بِنَفْسِهِ يُقَالُ حَوَّلَ الظِّلُّ أَي تَحَوَّلَ فَهُوَ يَتَّعَدَى وَلَا يَتَّعَدَى

الْمَحَالَةُ [el-meḥālet] (mīm'in fethiyle) Hile ma'nāsına; yukālu: الْمَرْءُ يَعْجُزُ لَا مَحَالََةَ

مَحَالَةٌ [meḥālet] Hulūvv ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: لَا مَحَالََةَ أَي لَا بُدَّ الْمَوْتُ آتٍ لَا مَحَالََةَ

الْحَوَلَةُ [el-ḥuvelet] (hā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) Çok hile kılıcı kimse.

الأَحْوَالُ [el-aḥvel] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Hilesi çok olan kimse; yukālu: هُوَ أَحْوَالٌ مِنْكَ أَي أَكْثَرُ حِيَلَةً

FASLU'L-ḤĀ'**(فَصْلُ الْحَاءِ)****[خ ب ل]**

الْحَبْلُ [el-ḥabl] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Fesād ma'nāsıdır.

الْحُبُولُ [el-ḥubūl] (zammeteynle) Cem'i; yukālu: لَنَا فِي بَنِي فُلَانٍ دِمَاءٌ وَحُبُولٌ Ya'nī "Kısa's-ı nefis vardır ve el ve ayak kesmek vardır." Ve

حَبْلٌ [ḥabl] Fesāda vermek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْسَدَهُ

الْحَبْلُ [el-ḥabel] (fethateynle) Cinn ma'nāsına; yukālu: بِهِ حَبْلٌ أَيْ شَيْءٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ

التَّحْبِيلُ [et-taḥbīl] (alā-vezni [et-tekrīm]) Fāsıd kılmak.

الْإِحْتِبَالُ [el-iḥtibāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik fāsıd kılmak; yukālu: ONA ZARAR YETİŞTİRSE. Ya'nī cinn ona zarar yetiştirse.

الْمُحَبَّبُ [el-muḥabbel] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Cinn tutmuş kimse; yukālu: وَرَجُلٌ مُحَبَّبٌ كَأَنَّهُ قُطِعَتْ أَطْرَافُهُ Ve

مُحَبَّبٌ [Muḥabbel] Bir şā'irin dahi ismidir, Benī Sa'd'dan.

الْحَبِيلُ [el-ḥabil] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol zamandır ki halkın mālın zāyi' kılıp müzāyaka vermiş ola; yukālu: BURULMAĞA DERLER. Ve دَهْرٌ حَبِيلٌ أَيْ مُلْتَوٍ عَلَى أَهْلِهِ [iltivā'] bu-
rulmağa derler.

الْمُحَبَّبِيلُ [el-muḥabbil] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Dehrin ismidir.

الْحَبَالُ [el-ḥabāl] (ḥā'nın fethi ve bā'nın tahfiyle) Zahmet ve meşakkat; yukālu:

فُلَانٌ حَبَالٌ عَلَى أَهْلِهِ أَيْ عَنَاءٌ Ve

حَبَالٌ [ḥabāl] Fesād ma'nāsına da gelir. Ve ammā şol حَبَالٌ [ḥabāl] ki hadīs-i şerīfte vākī^c olmuştur ki buyurulmuştur: "مَنْ قَفَا مُؤْمِنًا بِمَا لَيْسَ فِيهِ وَقَفَهُ اللَّهُ فِي رَدْعَةِ الْحَبَالِ حَتَّى يَجِيءَ بِالْمُخْرَجِ مِنْهُ" [ḥabāl] den murād ehl-i nārdan akan sarı sudur demişler. Ve قَذْفٌ [kaḏf] demektir, sövmek ma'nāsına ve رَدْعَةٌ [redeġat] fethateynle sulu balçık ve بِالْمُخْرَجِ حَتَّى يَجِيءَ بِالْمُخْرَجِ مِنْهُ kavlinden murād hattā hakk-ı 'abd edā olunup 'uhdesinden çıkınca demek olur. Ve

حَبَالٌ [ḥabāl] Gāh olur bir feresin ismi dahi olur.

الْإِحْبَالُ [el-iḥbāl] (hemzenin kesriyle) Bir davarı sütü için yāhūd gazā için 'āriyyet vermek; tekūlu: إِذَا أَعَزَّتْهُ لِيَتَنَفَّعَ بِأَلْبَانِهَا بِئِهَا إِكْفَاءٌ [iḥbāl] وَأُوبَارِهَا أَوْ فَرَسًا يَغْرُو عَلَيْهِ [ikfā'] gibi olur veznen ve ma'nen.

[خ ت ل]

الْحَاتِلُ [el-ḥatīl] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Aldamak.

الْمُحَاتَلَةُ [el-muḥātelet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Kezālik aldamak; yukālu: حَاتَلَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَخَاتَلَهُ إِذَا خَادَعَهُ

التَّحَاتُلُ [et-teḥātul] (tā'-i evvelin fethi ve sānī'nin zammı ile) Aldaşmak; تَحَاتُلٌ [teḥādu^c] ma'nāsına.

[خ ث ل]

الْحَاطِلَةُ [el-ḥaṣlet] (ḥā'nın fethi ve šā-i müselleseinin sükunuyla) Göbek ile kasık mā-beynidir.

الْحَاظِلَةُ [el-ḥaṣlet] (fethateynle) Bi-ma'nāhā, lüगतun fihā.

[خ ج ل]

الْحَجَلُ [el-ḥacel] (fethateynle) Utandı-ğından mütehayyir ve medhüş olmak; yukālu: الرَّابِعِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

حَجَلٌ [ḥacel Ganīliğine sığınmayıp yaramazlık etmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: أَشْرٌ ”إِذَا سَبَعْتَنُ حَجَلْتَنُ“ أَي أَسْرُتَنُ وَبَطْرَتَنُ [eşer] ve بَطْرٌ [baṭar] ḥarūn ve güre olmağa derler.

الْإِحْجَالُ [el-iḥcāl] (hemzenin kesriyle) أَحْجَلُهُ غَيْرُهُ [ḥacil] kılmak; yukālu: رَجُلٌ حَجَلٌ

الْحَجِيلُ [el-ḥacil] (ḥā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Utancı kimse; yukālu: وَرَجُلٌ حَجِيلٌ Ve وَبِهِ حَجِيلَةٌ أَي حَيَاءٌ

حَجِيلٌ [ḥacil] Otu çok yere derler bir hay-siyyetle ki otu birbirine sarılmış ola. Ve fi hadīsi Ebī Hureyre فَاتَى أَيْتُقُ فَاتَى ”أَنْ رَجُلًا صَلَّتْ لَهُ أَيْتُقُ فَاتَى“ Ve أَيْتُقُ عَلَى وَادٍ حَجِيلٍ مُغْنٍ مُغْنِبٍ فَوَجَدَ أَيْتُقَهُ فِيهِ“ [eynuḳ] yā'nın takdīmiyle نَاقَةٌ [nāḳat]ın cem'idir. Ve مُغْنٌ [muğinn] kezālik otlu yer ma'nāsınadır, mīm'in zammı ve ḡayn-ı mu'cemenin kesri ve nūn'un teşdidiyle.

[خ ذ ل]

الْحَذَلُ [el-ḥazel] (fethateynle) Bilek ve topuk fermüde olmak.

الْحَذَالَةُ [el-ḥazālet] (ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْحَذَلَاءُ [el-ḥazlā] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki bileği ve topuğu fermüde ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَذَلَاءُ إِذَا كَانَتْ بَيْتَةَ الْحَذَلِ

الْحَذْلِمُ [el-ḥizlim] (ḥā'nın ve lām'ın kesri ve zāl'ın mā-beynde sükūnu ve mīm'in ziyādesiyle) Kezālik bileği ve topuğu fermüde olan 'avret.

الْحَذْلُ [el-ḥazl] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın

sükūnuyla) Fermüde olan nesne; yukālu:

مُحَلِّحُهَا حَذْلٌ أَي صَحْمٌ

الْحِزْلَانُ [el-ḥizlān] (ḥā'nın kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) 'Avn ve nusreti terk etmek; yukālu: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ حَذَلَهُ حِزْلَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَرَكَ عَوْنَهُ وَنُضْرَتَهُ Aşma't eyitti: Kaçan āhū sürüsünden ayrılrsa حَذَل derler. Ve

حَذَلٌ [ḥazl] Vahşī olan hayvān veledi üzere-rine olmağa dahi derler; yukālu: حَذَلَتْ الْوَحْشِيَّةُ إِذَا قَامَتْ عَلَى وَلَدِهَا وَيُقَالُ هُوَ مَقْلُوبٌ لِأَنَّهَا يَا'nī ba'zılar eyitti: حَذَلْتُ zikir olunan kelāmda ma'nā-yı aslī üzeredir lākin kelām-ı maktūbdur, zīrā terk-i nus-ret veled canibindendir, ümm cānibinden değildir.

التَّحَاذُلُ [et-teḥāzul] (tā'nın fethi ve zāl'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَحَاذَلَتْ الْوَحْشِيَّةُ Ve

تَحَاذُلٌ [teḥāzul] Ayak za'if olmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِذَا ضَعُفَتْ Ve

تَحَاذُلٌ [teḥāzul] Birbirinden nusreti terk etmeğe dahi derler; yukālu: تَحَاذَلُوا إِذَا حَذَلٌ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّحْذِيلُ [et-taḥzīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi terk-i nusrete haml etmek; yukālu: إِذَا حَذَلَتْ عَنْهُ أَصْحَابُهُ تَحْذِيلًا إِذَا حَمَلَهُمْ عَلَى حَذَلَانِهِ

الْحُذَلَةُ [el-ḥuzelet] (ḥā'nın zammı ve zāl'ın fethi ile هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Dā'imā nusret üzere olan kimse; yukālu: رَجُلٌ حُذَلَةٌ أَي حَاذِلٌ لَا يَزَالُ يَحْذُلُ

[خ ذ ل]

الْحِذْلِيلُ [el-ḥiz'il] (ḥā'nın ve 'ayn-ı müh-melenin kesriyle ve mā-beynde zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ahmak olan 'av-ret, ma'nāsına.

[خ ر د ل]

الْخَزْدَلُ [el-ḥardel] (‘alā-vezni [ca‘fer]) Hubūbāt kısmından ma‘rūf olan dānedir.

الْخَزْدَلَةُ [el-ḥardelet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve

خَزْدَلَةٌ [ḥardelet] Eti ufak doğramağa dahi derler; tekūlu: **خَزْدَلْتُ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعْتَهُ صَغَارًا** Dāl ile ve zāl ile lügattır.

[خ ر م ل]

الْخَزْمِيلُ [el-ḥirmil] (ḥā'nın ve mīm'in kesri ve mā-beynde rā'i mühmelenin sükūnuyla) Ahmak olan ‘avret, **خِذَعِلٌ** [ḥiz‘il] gibidir veznen ve ma‘nen.

[خ ز ل]

الْإِنْخِزَالُ [el-inḥizāl] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Kesilmek, inkitā‘ ma‘nāsına; yukālu: **إِنْخَزَلَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ**

الْإِنْخِزَالُ [iḥtizāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneden bir pāre kesip almak, **إِنْخَزَلَهُ عَنِ الْقَوْمِ مِثْلَ** **إِنْطِطَاعٌ** ma‘nāsına; yukālu: **إِنْخَزَعَهُ وَزْنَا وَمَعْنَى**

الْخَوَزَلَى [el-ḥavzelā] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasııyla) ve

الْخَيْزَلَى [el-ḥayzelā] (vezn-i mezkūr üzere) Bir cins yürümeğdir ki onda dağınıklık ve perişānlık ola, **خَيْرَزَى** [ḥayzerā] gibidir veznen ve ma‘nen.

[خ ز ع ل]

الْخَزْعَلَةُ [el-ḥaz‘alet] (‘alā-vezni **الدَّخْرَجَةِ** **إِدَا عَرَجَ** [ed-daḥrecet]) Aksak yürümek; yukālu:

الْخَزْعَالُ [el-ḥaz‘āl] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Aksamak. Ferrā eyitti: Kelām-ı ‘Arabda **فَعَالٌ** yoktur, meftūhu'l-fā‘ muzā‘af olanlardan gayrı illā bir ke-lime ki o **خَزْعَالٌ** [ḥaz‘āl]dir; yukālu: **نَاقَةٌ**

فَهْفَاءٌ [kaḥḥār] kelimesin ziyāde kıldı, geri dönme ma‘nāsına. Ve sāv'ir nās ona muhālefet kı-lıp **فَهْفَاءٌ** kelimesi değıldir lisān-ı ‘Arabda cārī olan belki **فَهْفُورٌ** [kaḥḥarr]dir dediler. Ve Ebū Mālik dahi **فَسْطَالٌ** [kaḥḥāl]i ziyāde kıldı ki **فَسْطَالٌ** [kaḥḥāl] gubāra derler ammā muzā‘afta **فَعَالٌ** [fa‘lāl] vezni çoktur, **زَلْزَالٌ** [zelzāl] **فَلْقَالٌ** [kaḥḥāl] gibi. Ve **فَلْقَالٌ** [kaḥḥāl] tahrīk ma‘nāsından ismdir.

[خ ز ع ب ل]

الْخُزْعِبِيلُ [el-ḥuza‘bīl] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bātıl nesnelere, Cermī rivāyeti üzere.

الْخُزْعِبِيلَةُ [el-ḥuza‘bīlet] (vezn-i mezbūr üzere) Şol nesnedir ki onunla kavmi güldürürler; yukālu: **هَاتِ بَعْضَ خُزْعِبِيلَاتِكَ**

[خ س ل]

الْمُخْسُولُ [el-maḥsūl] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ve sīn'in zammı ve meddiyle) Rezīl olup denī olan kimse; ḥā' ile ve ḥā' ile lügattır.

الْمُخْسَلٌ [el-muḥassel] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve teşdīdiyle) Kezālik rezīl olan kimse.

الْحُسْلُ [el-ḥussel] (ḥā'nın zammı ve sīn'in fethi ve teşdīdiyle) Rezīl olup menfa‘ate yaramayan kimseler.

الْحُسَالُ [el-ḥussāl] (ḥā'nın zammı ve sīn'in teşdīdiyle) Kezālik rezīl ve za‘f olan kimseler; yukālu: **رِجَالٌ حُسْلٌ وَحُسَالٌ أَيُّ ضَعْفَاءُ**

[خ ش ل]

الْحَشْلُ [el-ḥaşl] (ḥā'nın fethi ve şīn-i mu‘cemenin sükūnuyla) **مُفْلٌ** [muḥl] dedikleri dārūnun kurusu ki ona hurmā-yı Hindī de derler. Ba‘zılar eyitti: **حَشْلٌ** [ḥaşl] zikr

olunan dārūnun çekirdeğidir.

الْحَشَلُ [el-ḥaṣel] (fethateynle) Bi-maʿnāhu.

الْحَشَلَةُ [el-ḥaṣlet] (ḥā'nın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Vāhidi, bir dāne مُقْلٌ [muql] maʿnāsına ve šīn'in fethi dahi cā'izdir. Ve

خَشَلٌ [ḥaṣel] Bileziklerin ve halhālların başlarına dahi derler. Ve baʿzılar eyitti: **خَشَلٌ** [ḥaṣel] her nesnenin yaramazına derler.

التَّحْشُلُ [et-teḥaṣṣul] (fethateynle ve šīn'in zammı ve teşdidiyle) Yaramaz olmak; yukālu: تَحْشُلُ الشَّيْءُ

الْحَنْشَلِيلُ [el-ḥanšelīl] (zencebīl) vezni üzere) Keskin olan nesne, māzī maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ حَنْشَلِيلٌ إِذَا كَانَ مَاضِيًا

[خ ص ل]

الْحَاشِلُ [el-ḥaṣl] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki ok atışmada onu ödül korlar; yukālu: أَحْرَزَ فُلَانٌ حَاشِلَةً Yaʿnī ok atmada gālib olup ödülün alsa. Ve

حَاشِلٌ [ḥaṣl] Ok atışmağa dahi derler. Ve

حَاشِلٌ [ḥaṣl] Ok atmağa dahi derler; tekūlu: حَصَلْتُ الْقَوْمَ حَاشِلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَضَلْتَهُمْ

الْحِشَالُ [el-ḥiṣāl] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik ok atmak; yukālu: حَصَلْتُ حِشَالًا أَيضًا

التَّحَاشُلُ [et-teḥāṣul] (tā'nın fethi ve šād'ın zammı ile) Ok atışmakta ödül komak; yukālu: تَحَاشَلُ الْقَوْمُ إِذَا تَرَاهُمْ فِي الرَّمِيِّ

الْحَاشَلَةُ [el-ḥaṣlet] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Huy.

الْحُشَلَةُ [el-ḥuṣlet] (ḥā'nın zammı ve šād'ın sükūnuyla) Bir tutam saç.

الْحُضَلُ [el-ḥuṣal] (ḥā'nın zammı ve šād'ın fethiyle) Ağacın etrāfında olan budakları ki aşağı sarkmış ola.

الْحَاصِلَةُ [el-ḥaṣīlet] (ḥā'nın fethi ve šād'ın kesri ve meddiyle) Her ettir ki ʿuzvda olup yerinden ayrılmamış ola, gerek uylukta olan et olsun gerek bāzūda olan et olsun.

الْمِخْضَالُ [el-miḥṣal] (mīm'in kesri ve šād'ın fethiyle) Keskin kılıç, seyf-i kātir maʿnāsına, مِقْضَلٌ [miḥṣal] gibidir veznen ve maʿnen, ḳāf ile ve šād-ı mühmele ile.

[خ ض ل]

الْإِحْضَالُ [el-iḥḍāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yaş etmek; tekūlu: إِحْضَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا بَلَّغْتَهُ

الْحَاقِلُ [el-ḥaḍīl] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle) Yaş olan nesne; yukālu: شَيْءٌ حَاقِلٌ Ve

حَاقِلٌ [ḥaḍīl] Tāze ota dahi derler.

الْحَاقِصِيْلَةُ [el-ḥaḍīlet] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Çayırılı ve çemenli olan yere derler.

الْإِحْضَالُ [el-iḥḍīlāl] (hemzenin ve ḍād'ın kesriyle) Bir nesne yaş olmak; yukālu: إِحْضَلَّ الشَّيْءُ إِحْضَالًا إِذَا ابْتَلَّ

الْإِحْضِيصَالُ [el-iḥḍīḍāl] (hemzenin kesri ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Kezālik yaş olmak; yukālu: إِحْضَوْصَلَ الشَّيْءُ إِذَا ابْتَلَّ

الْإِحْضِيَالُ [el-iḥḍīlāl] (hemzenin kesri ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Ağacın budakları ve yaprakları çok olmak; yukālu: إِحْضَالَتِ الشَّجَرَةُ إِحْضِيَالًا إِذَا كَثُرَ أَغْصَانُهَا وَأَوْزَاقُهَا

[خ ط ل]

الْحَاطَلُ [el-ḥaṭal] (ḥā'nın ve ṭā-i mühmele-nin fethiyle) Kulak düşük olmak, üzün-i müsterhiye maʿnāsına. Ve

خَطَلٌ [ḥaṭal] Kelām-ı fāsīde dahi derler ki müşevveş ve muztarib ola. Ve zikr olunan vech üzere kelimāt etmeğe dahi derler;

yukālu: **حَطَلَ** فِي كَلَامِهِ حَطَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
الْإِخْطَالُ [el-iḥṭāl] (hemzenin kesriyle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: **حَطَلَ** فِي الْكَلَامِ إِذَا أَفْحَشَ
الْحَطَلَاءُ [el-ḥaṭlā] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
sükūnu ve elifin meddiyle) Kulağı düşük
olan hayvān.

الْحُطْلُ [el-ḥuṭl] (ḥā'nın zammı ve tā'nın
sükūnuyla) Cem'î, kulağı düşük hayvānlar
ma'nāsına, gerek koyun olsun gerek kelb
olsun; yukālu: **ثُلَّةٌ حُطْلٌ** إِذَا كَانَتْ مُسْتَوْحِيَةً الْأَذَانِ
ثُلَّةٌ [sullet] şā-yı müsellenin zammı ve
lām'ın teşdidiyle sürü, gele ma'nāsına. Ve
أَحْطَلُ [Aḥṭal] nām kimseye bu ma'nādan
أَحْطَلُ [aḥṭal] diye tesmiye olundu.

الْحَاطِلُ [el-ḥaṭil] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kes-
riyle) Şol gönderdir ki tahrik olundukta
hareket kılar; yukālu: **رُمِحَ حَطَلٌ** أَيُّ مُضْطَرَّبٍ
Ve

حَطِلٌ [ḥaṭil] Serī'ü'l-ihsān olan cömerde
dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ جَوَادٌ حَطِلٌ** إِذَا كَانَ
سَرِيعَ الْإِغْطَاءِ

الْحَيْطَالُ [el-ḥayṭal] (ḥā'nın ve tā'nın fethi
ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) Pisi, sin-
nevr ma'nāsına.

الْحُنْطُولُ [el-ḥunṭūl] (ḥā'nın ve tā'nın zam-
mı ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla)
Uzun olan zeker. Ve uzun olan boynuz
dahi derler.

الْحُنْطُولَةُ [el-ḥunṭūlet] (kezālik ḥā'nın ve
tā'nın zammı ile) **حَنَاطِيلُ** [ḥanaṭīl]in vāhidi.

الْحَنَاطِيلُ [el-ḥanaṭīl] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
kesri ve meddiyle) Sığır sürüleri, **قُطْعَانُ الْبَيْرِ**
ma'nāsına. Ve deve sürülerine dahi derler.

[خ ع ل]

الْحَيْعَلُ [el-ḥay'al] (ḥā'nın ve 'ayn-ı müh-
melenin fethi ve yā'nın mā-beynde
sükūnuyla) Şol gömlektir ki onun yenleri

yoktur; yukālu: **فَمَيْضٌ حَيْعَلٌ** أَيُّ لَا كُمِّي لَهُ **Ve**
kelime-i **لَهُ** لَا كُمِّي den nūn-ı tesniye düş-
müştür izāfet eclî için, zīrā lām zā'idedir.
Ve bu mislli yerde harf-i zā'ide itibār
olunmaz, nitekim **لَا عَيْدِي لَكَ** derler
لَا عَيْدِيكَ mahallinde lākin nūn'un hazfi cā'iz değıl-
dir, illā lām ile sā'ir hurūf-ı cārre ile hazf
olunmaz, sā'iri ma'nā-yı izāfeti ifāde et-
mediğı için.

الْحَيْعَلَةُ [el-ḥay'alet] (alā-vezni **الْدَّخْرَجَةُ** [ed-
dahrecet]) Yensiz gömlek giydirmek.

التَّحْيِئَةُ [et-teḥay'ul] (alā-vezni **التَّدْخِجُ**
[et-tedahruc]) Yensiz gömlek giymek;
yukālu: **حَيْعَلْتُهُ** فَتَحْيِئَلُ إِذَا أَلْبَسْتَهُ الْحَيْعَلَ فَلَبِسَهُ

[خ ل ل]

الْحَلُّ [el-ḥall] (ḥā'nın fethi ve
lām'ın teşdidiyle) Sirke ki ma'umāt
kabilindendir; yukālu: **مَا فَلَانٌ بِحَلٍّ** وَلَا **خَمْرٌ** أَيُّ
Kezā kāle Ebū 'Ubeyd. **Ve**

حَلٌّ [ḥall] Kumda olan yola dahi derler,
طَرِيقٌ ma'nāsına, tezkīr ve ten'isi
cā'izdir; yukālu: **حَيْةٌ حَلٌّ** كَمَا يُقَالُ أَفْعَى صَرِيمَةً
ve **صَرِيمَةً** [şarīmet] şād-ı mühmele ile kum
keseğine derler. **Ve**

حَلٌّ [ḥall] Recül-i nahife dahi derler ki
muhtellü'l-cism ola. **ve**

حَلٌّ [ḥall] Köhne olan sevbe dahi derler.
Ve

حَلٌّ [ḥall] Et az olmağa dahi derler, kılet-i
lahm ma'nāsına, Kisā'ī rivāyeti üzere.

الْحُلُولُ [el-ḥulūl] (zammeteynle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: **حَلٌّ** لَحْمُهُ يَحُلُّ حَلًّا وَحُلُولًا مِّنْ
Ve **الْبَابِ الْأَوَّلِ** إِذَا قَلَّ وَنَحَفَ

حَلٌّ [ḥall] Du'āyı tahsīs etmeğe dahi der-
ler; yukālu: **عَمَّ** فَلَانٌ فِي دُعَائِهِ وَحَلَّ أَيُّ حَصَّ

حَلٌّ [ḥall] Deve yavrusunun dilin yarmağa
dahi derler, anasın emmesin diye; tekülü:

خَلَلْتُ لِسَانَ الْفَصِيلِ أَحْلُهُ إِذَا شَقَقْتُ لِنَأًا يَوْتَضِعُ وَلَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَصِّ Ve

خَلٌّ [ħall] Bürdeyi hılālle ıslāh etmeğe dahi derler. Ve fakır olmağa dahi derler; yukālu: خَلَّ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ وَذَهَبَ مَالُهُ

الْحَلَّةُ [el-ħallet] (ħā'nın fethi ile) Hüy ve haslet ma'nāsına. Ve

حَلَّةٌ [ħallet] Hācete ve fakra dahi derler. Ve

حَلَّةٌ [ħallet] **إِبْنُ مَحَاضٍ** [ibn meħāḍ]a ve **بِنْتُ مَحَاضٍ** [bintu meħāḍ] dahi derler, Aşma'ī rivāyeti üzere ki **إِبْنُ مَحَاضٍ** [ibn meħāḍ] bir yaşında olan deve yavrusudur; yukālu: **فُزِسُنْ** [firsin] Ve **أَتَاهُمْ بِقُرْصٍ كَأَنَّهُ فُزِسُنْ حَلَّةٌ** fā'nın ve sīn'in kesriyle deve ayağına derler. Ve

حَلَّةٌ [ħallet] Gediğe dahi derler, rahne ma'nāsına; yukālu li'l-meyyiti: **اللَّهُمَّ اسْدُدْ حَلَّتَهُ أَيِ الثَّلْمَةِ الَّتِي تَرَكَ** [sulmet] ṣā-i müselleenin zammı ile gedik ma'nāsınadır. Ve

حَلَّةٌ [ħallet] Ekşi şarāba dahi derler, hamr-ı hāmiza ma'nāsına.

الْحَلَّةُ [el-ħullet] (ħā'nın zammı ile) Şūr olmayan yerde biten ot; yukālu: **الْحَلَّةُ خُبْرُ الْإِبِلِ** Ve **وَالْحَمْضُ فَاكْهَتْهَا وَيُقَالُ لَحْمُهَا**

حَلَّةٌ [ħullet] Dosta dahi derler, **حَلِيلٌ** [ħalīl] ma'nāsına ki onda müzekkerle mü'ennes berāber olur, **زِيرَا حَلَّةٌ** [ħullet] aslında masdar idi.

الْحُلُولَةُ [el-ħulūlet] (zameteynle) Kezālik masdar, dostluk ma'nāsına; yukālu: **حَلِيلٌ بَيْنَ الْحُلُولَةِ وَالْحُلُولَةِ**

الْحِلَالُ [el-ħilāl] (ħā'nın kesriyle) Cem'î, dostlar ma'nāsına; **قُلَّةٌ** [kullet] ile **قَالٌ** [k ilāl] gibi.

الْحَلِييُّ [el-ħulliyy] (ħā'nın zammı ve yā'nın

teşdidiyle) Şol devedir ki şūr olmayan otu otlaya; yukālu: **بَعِيرٌ حَلِيٌّ وَإِبِلٌ حَلِيَّةٌ**

الْمَخَلَّةُ [el-maħallet] (mīm'in ve ħā'nın fethiyle) Şūr olmayan otu çok olan yer; yukālu: **أَرْضٌ مَخَلَّةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الْحَلَّةِ لَيْسَ بِهَا حَفْضٌ**

الْحِلَّةُ [el-ħillet] (ħā'nın kesriyle) Şol gılāfa derler ki altınla yā gayrı nesne ile münakkaş olan kılıç kınların onun içine korlar hıfz etsin diye. Ve

حِلَّةٌ [ħillet] Kezālik şol kayışlardır ki yayın başın onunla hıfz ederler. Ve

حِلَّةٌ [ħillet] Şol ta'āma derler ki dış arasında kalır. Ve

حِلَّةٌ [ħillet] Dosta dahi derler, sadik ma'nāsına.

الْحَلَالُ [el-ħalel] (fethateynle) İki nesne beyninde olan aralığa derler.

الْحِلَالُ [el-ħilāl] (ħā'nın kesriyle) Cem'î, aralıklar ma'nāsına, **جِبَالٌ** [cebal] ile **جِبَالٌ** [cibāl] gibi. Ve kuri'e bihimā kavluhu ta'ālā: 43, **النور،** ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ (48) **وَحَلَلِهِ** ki bunlarla murād şol bulutta olan aralıklardır ki ondan yağmur hurūc eder. Ve

خَلَّلٌ [ħalel] Bir nesnede olan fesāda dahi derler. Ve

خِلَالٌ [ħilāl] Şol ağaç pāresine dahi derler ki onunla diş artırırlar. Ve

خِلَالٌ [ħilāl] Şol ağaç pārelerine dahi derler ki onunla pārelenmiş bez oyuklanıp ıslāh kılınır.

الْأَخِلَّةُ [el-aħillet] (hemzenin fethi ve ħā'nın kesriyle) Cem'î, **خِلَالٌ** [ħilāl]ler ma'nāsına. Ve fi'l-hadisi: **“أَذَا الْخِلَالِ نُبَايِعُ”** Ve

خِلَالٌ [ħilāl] Dostlaşmağa dahi derler, musādakat ma'nāsına.

الْخَلَالُ [el-ḫalāl] (ḫā'nın fethiyle) Hurmā koruğuna dahi derler ki ibtidā zuhūruna karīb ola.

الْخَلِيلُ [el-ḫalīl] (ḫā'nın fethi ve lām'ın kesriyle ve meddiyle) Dost, sadīk ma'nāsına.

الْخَلِيلَةُ [el-ḫalīlet] Mü'ennesi. Ve

خَلِيلٌ [ḫalīl] Şol fakīre dahi derler ki muhtellü'l-hāl ola.

الْخَلَالَةُ [el-ḫulālet] (ḫā'nın zammı ile) ve

الْخُلُلُ [el-ḫulel] (ḫā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) ve

الْخِلْلُ [el-ḫilel] (ḫā'nın kesri ve lām'ın fethiyle) Şol nesnedir ki diş arasından çıkar, خِلَالٌ [ḫilāl]le dişi arıtırken; yukālu: فَلَانَ بِأَكْلِ خِلَالَتِهِ وَخَلَّلَهُ وَخَلَّلَهُ أَي مَا يَخْرُجُ مِنْ أَسْنَانِهِ إِذَا تَخَلَّلَ Ve bu bir meseldir ki tā'ife-i 'Arab beyninde isti'māl olunur. Ve

الْخَلَالَةُ [el-ḫulālet] (ḫā'nın zammı ile kezālik) ve

الْخَلَالَةُ [el-ḫalālet] (ḫā'nın fethiyle) ve

الْخِلَالَةُ [el-ḫilālet] (ḫā'nın kesriyle) Dostluk, sadākat ve meveddet ma'nāsına.

الْمَخْلُولُ [el-maḫlūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol deve yavrusudur ki anasın emmesin diye dilin yardıkları için arık ola. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ" "مُصَدِّقًا أَنَّهُ بِفَصِيلِ مَخْلُولٍ أَي مَهْزُولٍ" Ve

مَخْلُولٌ [maḫlūl] Mehzūl ma'nāsına olduğunun vechi mā-tekaddemedir, ya'nī hüzüle şakk-ı lisān sebep olmaktır.

الْإِخْلَالُ [el-iḫlāl] (hemzenin kesriyle) Fakīr kılmak; yukālu: إِذَا أَخْلَلَ بِهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا وَافْتَقَرَ ذَهَبَ مَالُهُ Ve

إِخْلَالٌ [iḫlāl] Muhtāc kılmāğa dahi derler; yukālu: مَا أَخْلَلَكَ إِلَى هَذَا أَي مَا أَحْوَجَكَ Ve

إِخْلَالٌ [iḫlāl] Deveyi şūr olmayıp leziz olan

otta otlatmağa dahi derler; tekūlu: أَخْلَلْتُ إِذَا رَعَيْتَهَا فِي الْخُلَّةِ Ve

إِخْلَالٌ [iḫlāl] Hurmā ağacı yemişi yaramaz bitirmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَبَتِ النَّخْلَةَ إِذَا وَأَرْطَبَ النَّخْلُ Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu خَلَالٌ [ḫalāl]den me'hūzdur. Ve خَلَالٌ [ḫalāl] hurmā koruğuna derler, nitekim: أَبْلَحَ النَّخْلُ إِذَا وَأَرْطَبَ النَّخْلُ Ve bu rivāyetidir. Ve

إِخْلَالٌ [iḫlāl] Bir kimse yurdun terk etmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَ الرَّجُلُ بِمَرْكَزِهِ إِذَا تَرَكَ مَوْضِعَهُ

التَّخْلِيلُ [et-taḫlīl] Du'āyı tahsīs etmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا دُعِيَ فِي دُعَائِهِ وَخَلَّلَ إِذَا خَصَّ Ve

تَخْلِيلٌ [taḫlīl] Sirke tutmağa dahi derler. Ve sakalı خِلَالٌ [ḫilāl]lemeğe dahi derler, ya'nī parmakları sakalın aralıklarına idhāl etmeğe dahi derler.

الْإِخْتِيَالُ [el-iḫtilāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Muhtāc olmak; yukālu: إِخْتَلَّ إِذَا احتاجَ إِلَيْهِ Ve minhu kavlu İbn Mes'ūd: "عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَذْرِي مَتَى يُخْتَلُّ إِلَيْهِ أَي مَتَى يَحْتَاجُ النَّاسُ إِلَيْهِ بِمَا عِنْدَهُ" Ve

إِخْتِيَالٌ [iḫtilāl] Arık olmağa dahi derler; yukālu: إِخْتَلَّ جِسْمُهُ إِذَا هَزَلَ Ve

إِخْتِيَالٌ [iḫtilāl] Okla sançmağa dahi derler; yukālu: إِخْتَلَّتْ بِسَهْمٍ إِذَا انْتَضَمَتْ

التَّخْلُلُ [et-teḫallul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ile) Ba'de'l-ekl خِلَالٌ [ḫilāl] ile dişi arıtmak. Ve bir nesne tamām olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا نَفَذَ تَخَلَّلَ الشَّيْءُ إِذَا نَفَذَ Ve

تَخَلُّلٌ [teḫallul] Yağmur mahsūs bir yere yağıp 'umüm üzere yağmağa dahi derler; yukālu: تَخَلَّلَ الْمَطَرُ إِذَا خَصَّ وَلَمْ يَكُنْ عَامًّا Ve

تَحَلَّلُ [teħallul] Bir cemā'atin arasına girmeğe dahi derler; tekūlu: تَحَلَّلْتُ الْقَوْمَ إِذَا دَخَلْتُ بَيْنَ خَلَلِهِمْ وَخِلَالِهِمْ Ve

تَحَلَّلُ [teħallul] خِلَالٌ [ħilāl] lenmeğe dahi derler; tekūlu: تَحَلَّلْتُ إِذَا فَعَلْتُ التَّخْلِيلَ

الْخَلْحَالُ [el-ħalħāl] (ħā'nın fethiyle) Şol zīnettir ki nisā tā'ifesi onu ayaklarına takarlar.

الْخَلَاخِيلُ [el-ħalāħīl] (ħā'-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ve meddiyle) Cem'i.

الْخَلْحَلُ [el-ħalħal] (ʿalā-vezni [el-ʿarʿar]) Zikr olunan maʿnāda lügattır yāhūd mezkūrđan maksūrdur.

[خ م ل]

الْحَمْلُ [el-ħaml] (ħā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Saçak ki bezin kenārında olur. Ve

حَمْلٌ [ħaml] Halıya ve nihāliye dahi derler, طِنْفِيسَةٌ [tīnfiset] maʿnāsına.

الْحَمِيلَةُ [el-ħamīlet] (ħā'nın fethi ve mīm'in kesri ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol ağaçlardır ki bir yerde müctemī' olup birbirine ulaşmış ola. Ve

حَمِيلَةٌ [ħamīlet] Şol kuma derler ki eşcār bitire, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْحُمَالُ [el-ħumāl] (ħā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Aksak olmak, عَرَجٌ [ʿarec] maʿnāsına. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: حُمَالٌ [ħumāl] deve ayağında olan şol aksaklıktır ki ona baʿzı damar kesilmekle devā kırlarlar.

الْحَامِلُ [el-ħāmil] (mīm'in kesriyle) Şol sākıt kimsedir ki onun şerefle iştiħarı olmaya.

الْحُمُولُ [el-ħumūl] (zammeteynle) Zikr olunan sıfat üzere olmak; yukālu: حَمَلٌ

حُمُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِحْمَالُ [el-iħmāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi şerefle iştiħardan sākıt kılmak; tekūlu: أَحْمَلْتُهُ أَنَا

[خ و ل]

الْحَائِلُ [el-ħā'il] (yā'nın kesriyle) Bir nesneyi hıfz eden kimse. Ve

حَائِلٌ [ħā'il] Bir mālı gereği gibi gözetip ri'āyet edene dahi derler; yukālu: هُوَ حَائِلٌ مَالٍ أَيَّ حَسَنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

الْحَوُّلُ [el-ħavl] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hıfz etmek; yukālu: فَلَانَ يَحْوُلُ عَلَى أَهْلِهِ أَيَّ يَزَعَى عَلَيْهِمْ

حَوُّلٌ [ħavl] Bir mālı gereği gibi ri'āyet etmeğe dahi derler; tekūlu: حُلْتُ الْمَالَ أَخْوَلُهُ إِذَا أَحْسَنْتُ الْقِيَامَ عَلَيْهِ

الْحَالُ [el-ħāl] (ʿalā-vezni [el-ħāl]) Bir nesneyi gereği gibi görüp gözetip ri'āyet eden kimse; yukālu: هُوَ حَالٌ مَالٍ

الْحَوْلِيُّ [el-ħavliyy] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: هُوَ حَوْلِيٌّ مَالٍ أَيَّ حَسَنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ Ve

حَالٌ [ħāl] Liyākāt maʿnāsına da gelir; yukālu: تَحَوَّلْتُ فِي بَيْتِي فَلَانَ خَالًا مِنَ الْخَيْرِ أَيَّ تَوَسَّسْتُ Ve تَوَسَّسْتُ [tevvessum] Bir nesneyi firāsetle bilmeğe dahi derler. Ve

حَالٌ [ħāl] Ana karındaşına dahi derler, dayı maʿnāsına. Ve

حَالٌ [ħāl] Sancağa dahi derler, livā maʿnāsına. Ve bürd dedikleri kumāşın bir nev'ine dahi derler.

الْحَالَةُ [el-ħālet] (ʿalā-vezni [el-ħālet]) Ana kız karındaşına derler. Ve

حَالَةٌ [ħālet] حَائِلٌ [ħā'il] in dahi cem'i gelir, mütekebbirler maʿnāsına, بَاعَةٌ [bā'i'] le

[bā'at] gibi, 'alā-mā se-yecī'u.

الْحَوُولَةُ [el-ḥu'ūlet] (ḥā'nın zammı ve hemzenin zammı ve meddiyle) Dayı olmak; yukālu: **بَيْنِي وَبَيْنَ فُلَانٍ هُوَ خَالَ بَيْنَ الْحَوُولَةِ** ve **حَوُولَةٌ**

الْإِسْتِحَاةُ [el-istiḥālet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi dayı edinmek.

الْإِسْتِحْوَالُ [el-istiḥvāl] (hemzenin ve tā'nın kezālik kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **إِسْتَحْلُ خَالًا غَيْرَ خَالِكَ وَاسْتَحْوُ خَالًا غَيْرَ خَالِكَ أَيْ** **أَتَّخِذُهُ** Ve

إِسْتِحْوَالُ [istiḥvāl] **إِسْتِحْبَالُ** [istiḥbāl] ma'nāsına da gelir. Ve **إِسْتِحْبَالُ** [istiḥbāl] bā'-i muvahhade ile bir kimseden māl talep etmektir, nef'ikle mütefī' olup aslın geri sāhibine redd etmek üzere.

التَّخْوِيلُ [et-taḥvīl] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir kimseye bir nesneyi temlik etmek; tekūlu: **حَوُولَةُ اللَّهِ الشَّيْءَ إِذَا مَلَكَهُ إِيَّاهُ**

التَّخْوِيلُ [et-teḥavvul] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Sakınmak, ta'ahhüd ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: **كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَخَوَّلُنَا بِالْمَوْعِظَةِ مَخَافَةَ السَّامَةِ** Ve **سَامَةٌ** [se'āmet] melāmet ma'nāsınadır. Ve Aşma'ī bu hadīs-i şerīfi **يَتَخَوَّلُنَا** diye rivāyet kılardı, nūn'la kezālik **يَتَعَهَّدُنَا** ma'nāsına. Ve

تَحْوُلُ [teḥavvul] Islāha dahi derler; minhu mā-kālu: **تَحْوَلَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا تَعَهَّدَتْهَا** Ve

تَحْوُلُ [teḥavvul] 'Alāmet eklemeye dahi derler; tekūlu: **تَحْوَلْتُ فِي بَيْتِي فُلَانٍ خَالًا مِنَ الْخَيْرِ** Ve tefsīr-i **تَوَسُّمُ** [tevezzum] el-ān mürūr etti.

الْحَوُولُ [el-ḥavel] (fethateynle) Hizmet-kārlar, haşem ma'nāsına, vāhidi **خَائِلٌ** [ḥā'il] dir, māl üzere duran kimse ma'nāsına, nitekim mürūr etti. Ve **حَوُولٌ** [ḥavle] gāh olur

hādim-i vāhide dahi itlāk olunur, gerek 'abd olsun gerek eme olsun. Ve Ferrā eyiti: **حَوُولٌ** [ḥavel] **خَائِلٌ** [ḥā'il]in cem'i ve **خَائِلٌ** [ḥā'il] çobandır, **رَاعِي** [rā'i] ma'nāsına.

حَوُولَةٌ [Ḥavlet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Benī Kelb kabilesinden bir 'avretin ismidir ki Tarafe nām şā'ir onu eş'ārında medh etmiştir.

الْحَوَلَانُ [el-Ḥavlān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yemen'den bir kabilenin ismidir.

أَحْوَالٌ أَحْوَالٌ [aḥvele aḥvele] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle ve āhirlerinin fethi üzere bināsıyla) İki ismdir ki bir ism hükmünde kılınmıştır, müteferrik ma'nāsına; yukālu: **تَطَايَرَ الشَّرُّ أَحْوَالٌ أَحْوَالٌ أَيْ مُتَفَرِّقًا** Ve o şol şerredir ki kızmış demirden dağılır, çekiçle vurdukları hinde; ve yukālu: **ذَهَبَ الْقَوْمُ أَحْوَالٌ** **أَحْوَالٌ** **إِذَا تَفَرَّقُوا شَيْئًا**

[خ ي ل]

الْحَيَالُ [el-ḥayāl] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْحَيَالَةُ [el-ḥayālet] (kezālik ḥā'nın fethiyle) Bir kimsenin şahsıdır ki vākı'a 'āleminde bir kimseye lāyih olur, **طَيْفٌ** [tayf] ma'nāsına. Ve

حَيَالٌ [ḥayāl] Şol ağaca dahi derler ki ona siyāh bezler sararlar, tuyūr kısmı ve behāyim kısmı insān sanıp ürksün diye. Ve

حَيَالٌ [Ḥayāl] Bir yerin ismidir ki Benī Tağlib'e mensūbdur.

الْحَيْلُ [el-ḥayl] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Atlılar, fursān ma'nāsına; minhu kavluhu ta'ālā: **﴿وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِحَيْلِكَ وَرَجِلِكَ﴾** (الإسراء، 64) **أَيْ بِفُرْسَانِكَ وَرَجَالَتِكَ** Ve **رَجَالَةٌ** [reccālet] rā'nın fethi ve cīm'in teşdīdiyle **رَاجِلٌ** [rācil]in cem'idir, yayalar

ma'nāsına. Ve

حَيْلٌ [ḥayl] Kezālik atlar ma'nāsına da gelir.

الْحَيْوُلُ [el-ḥuyūl] (zammeteynle) Cem'i; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْحَيْلُ وَالْبِغَالُ﴾ (النحل، 8) Ve **وَالْحَمِيرُ لَتَرْكَبُوهَا**

حَيْلٌ [ḥayl] Zann ve hayāl etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: حَلْتُ الشَّيْءِ حَيْلًا إِذَا ظَنَنْتُ

الْحَيَاةُ [el-ḥayyālet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Atlılar, ashāb-ı huyūl ma'nāsına.

الْحَالُ [el-ḥāl] (ḥāl [ḥāl] vezni üzere) Ben ki insānın bedeninde olur.

الْحَيْلَانُ [el-ḥīlān] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, benler ma'nāsına. ve

حَالٌ [ḥāl] Ana karındaşına dahi derler, dayı ma'nāsına.

الْأَخْوَالُ [el-aḥvāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, dayılar ma'nāsına. Ve **حَالٌ** [ḥāl] dayı ma'nāsına olmasına Cevherī **حَوْلٌ** de dahi işāret etmiştir. Pes kelime-i mezbūrenin vāvī ve yā'ī olması muhtemel olduğunu iş'ār olur, lākin cem'i **أَخْوَالٌ** [aḥvāl] gelir dediği vāvī olmak cānibin te'yīd eder. Ve

حَالٌ [ḥāl] Kibre dahi derler; tekūlu: هُوَ ذُو حَالٍ أَيُّ ذُو كِبَرٍ

حَالٌ [Ḥāl] Bir dağın ismidir, **الدَّيْتِيَةُ** [ed-Deşīnet] karşısında ve **الدَّيْتِيَةُ** [ed-Deşīnet] dāl-ı mühmele ve gā-i müsellese ile bir mevzī'in ismidir. Ve

حَالٌ [ḥāl] Bir cins kaftandır ki cāhillere mahsūstur. Ve

حَالٌ [ḥāl] Buluta dahi derler, **غَيْمٌ** [ḡaym] ma'nāsına. Ve

حَالٌ [ḥāl] Bulut yağmur yağdırmak liyākatında olmağa derler; yukālu: مَا أَحْسَنَ

خَالَهَا أَيُّ خَالَقَتَهَا لِلْمَطَرِ

حَالٌ [ḥāl] Hayra isti'dād ma'nāsına da gelir; yukālu: أَخَلْتُ فِيهِ خَالًا مِّنَ الْخَيْرِ وَتَحَوَّلْتُ أَيُّ رَأَيْتُ فِيهِ مَخِيلَةً Ve **مَخِيلَةٌ** [meḥīlet] Liyākat ma'nāsındadır.

الْأَخْيَلُ [el-aḥyel] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Çok benleri olan kimse; yukālu: رَجُلٌ أَخْيَلٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْخَيْلَانِ

الْمَخْيَلُ [el-meḥīl] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik benleri olan kimse.

الْمَخْيُولُ [el-maḥyūl] (mīm'in fethi ve yā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu, **مَكْيَلٌ** [mekīl] ile **مَكْيُولٌ** [mekyūl] gibi.

الْمَحْوُولُ [el-meḥūl] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik benleri olan kimse, **مَقْوُولٌ** [meḡūl] gibi. Bu makāmda Cevherī'nin zāhir-i 'ibāretinden fehmi olan budur ki **أَخْيَلٌ** [aḥyel] ve ahavātı **كَثِيرُ الْخَيْلَانِ** ma'nāsına ola ve lākin zāhir budur ki **حَالٌ** [ḥāl] ve ahavātı mutlakan sāhib-i **Muhezzeb** işāret etmiştir. Ve **مَخْيَلٌ** [meḥīl] in ve **مَخْيُولٌ** [maḥyūl] ün **كَثِيرُ الْخَيْلَانِ** ma'nāsına delāleti ba'īd olduğu hafī deḡildir. Ve

أَخْيَلٌ [aḥyel] Boyunburan dedikleri kuşa dahi derler ki benek benek yelekleri olur; ba'zılar siyāh martıdır demiştir, nitekim evā'il-i kitābda mūrūr etmiştir. Ve zıkr olunan kuşu 'Arab tā'ifesi mübārek 'add etmez. Ve nekireliği hālinde munsarıf kırlarlar, kaçan bununla bir kimseyi tesmiye kılıp lā-yansarıf kılmış olsalar. Ve ba'zılar ma'rifeliği ve nekireliği hālinde dahi lā-yansarıf kıldılar, aslında sıfat olmağın **تَحْيِيلٌ** [taḥyīl] den müştakk olmak i'tibāriyle.

الْحَيْيَلُ [el-ḥuyeyl] (ḥā'nın zammı ve

yā'-i evvelin fethi ve sānīnin sükūnuyla) مَخْيُولٌ [hāl]in tasgiri مَخِيلٌ [meḥīl] ve مَخْيُولٌ [maḥyūl] diyenler katında ve مَحْوَلٌ [meḥūl] diyenler katında tasgiri اَلْمَحْوِيلُ [el-ḥuveyl] gelir, ḥā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla.

اَلْخِيَالُ [el-ḥuyelā] (ḥā'nın zammı ve yā'nın fethi ve elifin meddiyle büyüklemek kibr ma'nāsına.

اَلْمَخِيلَةُ [el-meḥīlet] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik kibr ma'nāsına; yukālu: هُوَ ذُو مَخِيلَةٍ أَيُّ ذُو كِبَرٍ

اَلْإِحْتِيَالُ [el-iḥtiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kibr sāhibi olmak; yukālu: اِخْتَالَ اِحْتَالَ فَهُوَ مُخْتَالٌ

اَلْحَايِلُ [el-ḥā'il] (yā'nın kesriyle) Mütekebbir olan kimse; yukālu: خَالَ فَهُوَ حَائِلٌ أَيُّ مُخْتَالٌ

اَلْأَخْيَالُ [el-uḥā'il] (ḥā'nın zammı ve yā'nın kesriyle) Kezālik mütekebbir olan kimse yukālu: اُبَاتِرٌ [ubātir] ve اُدَابِرٌ [udābir] gibi. Ve اُبَاتِرٌ [ubātir] kat-ı rahim eden kimsedir. Ve اُدَابِرٌ [udābir] dahi zikr olunan ma'nāyadır.

اَلْإِحَالَةُ [el-iḥālet] (hemzenin kesriyle) Bulut yağmur 'alāmetin göstermek.

اَلْإِحْيَالُ [el-iḥyāl] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

اَلْمُخَايَلَةُ [el-muḥāyelet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu, kezālik; yukālu: اَخَالَتِ السَّحَابُ وَأَخِيَلَتْ وَخَايَلَتْ إِذَا كَانَتْ تُرَجَّى الْمَطَرُ Ve

اِحَالَةٌ [iḥālet] ve

اِحْتِيَالٌ [iḥtiyāl] Sehābı zikr olunan hālet üzere görmeğe dahi derler; tekūlu: اَخَلْتُ السَّحَابَةَ وَأَخِيَلْتُهَا إِذَا رَأَيْتَهَا مَخِيلَةً لَلْمَطَرِ

اِحَالَةٌ [iḥālet] İştibāh ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذَا أَمْرٌ خَالَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَبَهَ

لَا يَخِيلُ أَيُّ لَا يَشْتَبَهُ

اِحْيَالٌ [iḥyāl] Deve yavrusunun yanına خَيَالٌ [ḥayāl] kurmağa dahi derler, tā ki kurt görüp havf ede; tekūlu: إِذَا وَصَعَتْ فُرُوبٌ أَخِيَلْتُ وَلِدَهَا خَيَالًا لَا يَفْرَعُ مِنْهُ الذُّبُّ Ve خَيَالٌ [ḥayāl] kılmak insān şeklinde bir nesne kılmaga derler, 'alā-mā merre ānifen. Ve

مُخَايَلَةٌ [muḥāyelet] Hasmın işlediğine göre işlemek, mübāre'et ma'nāsına.

اَلْمَخِيلُ [el-meḥīl] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik bulut yağmur yağdırma liyākatında olmak; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَخِيلَتَهَا أَيُّ خَلَقَتْهَا لَلْمَطَرِ Ve

مَخِيلَةٌ [meḥīlet] Zann etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: خَلْتُ الشَّيْءَ مَخِيلَةً إِذَا ظَنَنْتُهُ

اَلْمُخِيلُ [el-muḥīl] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Hayra lāyık olan kimse; yukālu: فَلَانَ مُخِيلٌ لَلْخَيْرِ أَيُّ خَلِيقٌ لَهُ

اَلتَّحْيِيلُ [et-teḥayyul] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Gök bulutlanıp yağmura hāzırlanmak; yukālu: اِتَّحَيْلَتِ السَّمَاءُ إِذَا تَغَيَّمَتْ وَتَهَيَّأَتْ لَلْمَطَرِ Ve

تَحْيِيلٌ [teḥayyul] Bir kimsede hayr anlayıp onu ihtiyār etmeğe dahi derler; yukālu: تَحْيَيْلْتُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا اخْتَرْتَهُ وَتَفَرَّسْتِ فِيهِ الْخَيْرِ

تَحْيِيلٌ [teḥayyul] Bir kimseye bir nesne müştēbih olmağa dahi derler; yukālu: تَحْيَيْلٌ لَهُ أَنَّهُ كَذَا

تَحْيِيلٌ [teḥayyul] Bir nesneyi fikir etmeğe dahi derler; tekūlu: تَحْيَيْلْتُ فَتَحْيِيلٌ لِي كَمَا يُقَالُ تَصَوَّرْتُهُ فَتَصَوَّرٌ وَتَبَيَّنْتُهُ فَتَبَيَّنٌ وَتَحَقَّقْتُهُ فَتَحَقَّقٌ

اَلتَّحَايِلُ [et-teḥāyul] (tā'nın fethi ve yā'nın zammı ile) Kezālik bir nesne müştēbih olmak; yukālu: تَحَايَلٌ لَهُ أَنَّهُ كَذَا إِذَا تَشَبَهَ

اَلْمُتَحْيِيلَةُ [el-muteḥayyilet] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) ve

الْمُخَيَّلَةُ [el-muḥāyelet] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Şol yerdir ki onun otu kemālin bulup çiçeklenmiş ola; yukālu: وَجَدْتُ أَرْضًا مُتَخَيَّلَةً وَمُتَخَيَّلَةً إِذَا بَلَغَ نَبْهَهَا الْمَدَى وَخَرَجَ زَهْرُهَا

الْخَيْلَةُ [el-ḫīlet] (ḫā'nın kesri ve meddiyle) Zann etmek.

الْخَيْلُوتَةُ [el-ḫaylūlet] (ḫā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve lām'ın zammı ile) Kezālik zann etmek; tekūlu: جَلْتُ خَيْلَةً وَخَيْلُوتَةً إِذَا ظَنَنْتَهُ Ve fi'l-meseli: “مَنْ يَسْمَعُ يَخُلُ” Pes خَلْتُ bāb-ı dendir, mubtedā ve haber üzere dāhil olur, eger işbu ef'alle ibtidā olunursa bunlarla amel olunup mef'üleyyn mansüb olur. Ve eger bunlar mef'üleyyn beynine tavsīt olursa yāhūd mef'üleyyn den teḥīr olursa i'mālle ilgā beyninde muhayyer olursun. Ve bunun müstakbelinde إِخَالُ dersin hemzenin kesriyle efsah budur. Ve Benū Esed أَخَالُ der, hemzenin fethiyle kıyās üzere.

التَّخْيِيلُ [et-taḫyīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Deve yavrusu yanında insān şeklinde bir nesne peydā kılmaktır, kurt onu görüp havf etsin diye; tekūlu: خَجَلْتُ لِلثَّاقَةِ إِذَا وَضَعْتُ قُرْبَ وَلَدِهَا خَيْالًا لِيَفْرَعَ عَنْهُ الدَّبْتُ فَلَا يَقْرَبُهُ Ve

تَخْيِيلٌ [taḫyīl] Teşbīh ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فَلَانَ يَمْضِي عَلَى الْمُخَيَّلِ أَيَّ عَلَى مَا خَيَّلْتُ Ve أَيَّ شَهْتٌ يَغْنِي يَمْضِي عَلَى غَرَرٍ مِنْ غَيْرِ يَقِينِ

تَخْيِيلٌ [taḫyīl] Bir nesneyi hayāle ve vehme ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: خَيَّلْتُ إِلَيْهِ أَنَّهُ كَذَا عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ مِنَ التَّخْيِيلِ وَالْوَهْمِ Ve

تَخْيِيلٌ [taḫyīl] Bir kimseye bir töhmet isnād etmeğe dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: خَجَلْتُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا وَجَّهْتُ التُّهْمَةَ إِلَيْهِ Ve

تَخْيِيلٌ [taḫyīl] Gök gürleyip şimşek şakıyıp

bulutlar yağmura hāzır olmağa dahi derler; yukālu: خَجَلْتُ عَلَيْنَا السَّمَاءُ إِذَا رَعَدَتْ وَبَرَقتْ Ve kaçanki yağmur yağsa تَخْيِيلٌ [teḫayyul] ismi zā'il olur.

بَنُو الْأَخْيَالِ [Benu'l-Aḫyel] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Benī 'Uḫayl kabilesinden bir cemā'atin ismidir ki Leylā el-Aḫyeliyye nām şā'ire 'avretin cemā'atidir. Ve

أَخْيَالٌ [Aḫyel] Hemān bir kimsenin ismidir. Ve mezbürenin ba'zı eş'arında “نَحْنُ الْأَخْيَالُ” diye sīga-i cem' üzere getirdiği, Aḫyel b. Mu'āviye el-'Uḫaylī ismini kabiledede olanlara taglībe binā'endir. Vallāhu a'lemu.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِّ)

[د ا ل]

الدَّالُّ [ed-deʔl] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Aldamak, خَتَلَّ [ḫatl] ma'nāsına. Ve Ebū Zeyd eyitti: دَالٌّ [deʔl] bir cins yürümeğdir, sibāc'ın saydı aldamağda olan yürümesi gibi yāhūd yükü ağır olan kimse yürümesi gibi. Ve Aşmaṭ *Kitāb-ı Hayl*'da atın yürümesi vafında eyitti: الدَّالُّ [ed-deʔelān] fethateynle şol yürümeğdir ki adımı birbirine mütekarin olup yükü ağırlandı kimse gibi yürüye.

الدُّوْلُ [ed-du'lül] (dāl'ın ve lām'ın zamımı ile عُضْفُور [cuşfūr] vezni üzere) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

الدَّالِّيلُ [ed-deʔālīl] (فَتَادِيلُ [ḫanādīl] vezni üzere) Cemc'i, dāhiyeler ma'nāsına. Ve

دُوْلُ [du'lül] Karışıklığa dahi derler; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي دُوْلٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ مِنْ أَمْرِهِمْ

الدُّيْلُ [ed-duʔil] (dāl'ın zammı ve yā'nın kesriyle) Gelinciğe şebih bir cānverdir, Aḫmed b. Yaḫyā eyitti: فُعِلَ [fuʔil] vezni üzere kelām-ı 'Arabda bu ismden gayrı işitilmemiştir. Aḫfeş eyitti: Hāze'l-ism ile müsem māya nisbet olundu Ebu'l-Esved ed-Duʔelī. Bu kadar var ki hālet-i nisbette hemze meftüh kılındı, nisbette olan kā'ideleri üzere yā-i nisbette tevālī-i kesreteyni sakīl 'add ettiklerine binā'en, nitekim نَمِرٌ [nemir] kelimesin nisbette نَمْرِيٌّ [nemerīyy] derler fethateynle. Ve نَمِرٌ [nemir] kaplan dedikleri cānverdir, sibāc' cinsinden. Ve gāh olur Ebu'l-Esved ed-Duvelī dahi derler vāv-ı meftūha ile,

zīrā hemze kağan meftüh olup mā-kabli mazmūm olsa onun tahfifi hemzeyi vāv'a döndürmekle olur, nitekim جُوْنٌ [cuʔen] kelimesinde جُوْنٌ [cuven] ve مُوْنٌ [muʔen] kelimesinde مُوْنٌ [muven] derler. Ve جُوْنٌ [cuʔen] 'attār tablasına derler ki sahtiyān kaplanmış ola. Ve مُوْنٌ [muʔen] nafakaya derler. Ve İbnu'l-Kelbī eyitti: o أَبُو الْأَسْوَدِ الدِّيَلِيِّ [Ebu'l-Esved ed-Dīliyy]dir, hemze yā'ya kalb olundu meksūr olduğı için ve dāl dahi meksūr oldu, sıyāneten li'l-yā', nitekim قِيلَ ve بِيْعَ kelimesinde kılınmıştır. Ve Ebu'l-Esved'in ismi Zālīm b. 'Amr b. Suleymān'dır ki cedd-i a'lāsı Dīl b. Bekr b. Kināne'dir. Ve Aşmaṭ eyitti: 'Īsā b. 'Ömer eyitti: Duʔil b. Bekr el-Kinānī hemze ileğdir, hemzesin ehl-i Ḥicāz terk etmişlerdir.

[د ب ل]

الدَّبَلُ [ed-debl] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi parmaklarla cemc etmek, parmaklarla lokma cemc etmek gibi meselā. Ve

دَبَلُ الْأَرْضِ [deblu'l-arḍ] Yeri islāh etmek ma'nāsınadır, gerek islāh huşkī saçmakla olsun gerek āhar tarikle olsun; tekülü: دَبَلْتُ دَبَلْتُ الشَّيْءَ وَدَمَلْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Pes **دَبَلُ** [debl] her nesneyi islāha itlāk olunur.

الدُّبُولُ [ed-dubūl] (zammeteynle) Hurde olan nehrlerdir, islāh olunduğı için دُبُولٌ [dubūl] derler.

الدُّبْلَةُ [ed-dublet] (dāl'ın zammı ve bā'nın sükunuyla) Zamktan ve gayrıdan cemc olunan nesne, كُتْلَةٌ [kutlet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve muhtemeldir ki دُبْلَةٌ [dublet] demekle ma'rūf olan ta'ām bundan me'hūz ola, tabh eden kimse yufkayı cemc edip tabh ettiğı için.

التَّدْبِيلُ [et-tedbīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Bir nesneyi cem‘ etmek; tekūlu: دَبَّلْتُ الشَّيْءَ

الدَّبِيلُ [ed-debīl] (dāl’ın fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) Bir lafzdır, āfet ma’nāsın te’kīd için zikr olunur.

الدَّبِيلُ [ed-dibl] (dāl’ın kesri ve bā’nın sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma’nāsına; yukālu: تَكَلُّ وَ دَبْلًا وَ دَبِيلًا كَمَا يَقَالُ تَكَلًّا وَ تَكِيلًا Ve [şukl] mevte ve helāka derler.

الدَّبَيْلَةُ [ed-dubeylet] (dāl’ın zammı ve bā’nın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Dāhiye ma’nāsınadır; tasgīr teksīr içindir; yukālu: دَبَّلْتُهُمُ الدَّبَيْلَةَ أَيَّ أَصَابَتْهُمْ الدَّاهِيَةُ Ve bu Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzeredir.

الدَّوْبَلُ [ed-devbel] (dāl’ın ve bā’nın fethi ve vāv’ın sükūnu ile) Şol hımār-ı sagīrdır ki büyüme. Ve أَخْطَلُ [Aḥṭal] nām şā’ire bu ma’nīden دَوْبَلُ [Devbel] diye lakab komuşlardı.

[د ح ل]

الدَّجَالُ [ed-deccāl] (dāl’ın fethi ve cīm’in teşdīdiyle) Sefer yoldaşları ki kesret üzere ola.

الدَّجَالَةُ [ed-deccālet] (kezālik dāl’ın fethi ve cīm’in teşdīdiyle) Bi-ma’nāhu. Ve

دَجَالٌ [deccāl] Mesīh-i kezzābın dahi ismidir.

دِجْلَةٌ [Diclet] (dāl’ın kesri ve cīm’in sükūnuyla) Bağdād’da olan nehr-i ‘azāmin ismidir. Şa’leb eyitti: دِجْلَةٌ دِجْلَةٌ derler elif lāmsız.

الْمُدَجَّلُ [el-mudeccel] (mīm’in zammı ve cīm’in fethi ve teşdīdiyle) Katran sürül-müş deve; yukālu: بَعِيرٌ مُدَجَّلٌ إِذَا كَانَ مَهْمُوءًا Ve بِالْقَطْرَانِ Ebū ‘Ubeyd eyitti: Kaçan de-venin cümle bedeninin katranlasan ona تَدَجَّلُ

[tedcīl] dersin ve eger koltuklarına ve sār’ir kısık yerlerine sürsen ona دَسَّ [dess] dersin.

[د ح ل]

الدَّحْلُ [ed-daḥl] (dāl’ın fethi ve ḥā’nın sükūnuyla) Şol çukurdur düz yerlerde ve derelerde ki ibtidā dar olup sonra vāsī‘ olur.

الدُّحُولُ [ed-duḥūl] (zammeteyle) Cem‘i.

الدَّحَالُ [ed-diḥāl] (dāl’ın kesriyle) Kezālik cem‘i.

الْأَدْحَالُ [el-edḥāl] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem‘i.

الدُّحْلَانُ [ed-duḥlān] (dāl’ın zammı ve ḥā’nın sükūnuyla) Kezālik cem‘i, zikr olunan çukurlar ma’nāsına. Ve دَخَلَ [daḥl] zikr olunan çukura girmeğe dahi derler; tekūlu: دَخَلْتُ فِيهِ أُدْخِلُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا دَخَلْتُ دَخَلْتُ فِي الدَّحْلِ Ve

دَخَلَ [daḥl] Kuyu kazıp onarmağa dahi derler; yukālu: دَخَلْتُ الْبَيْتَ أُدْخِلُهَا إِذَا حَفَرْتُ وَ فِي جَوَانِبِهَا ”إِنِّي رَجُلٌ مِضْرَادٌ: مِضْرَادٌ أَفَادُخِلُ الْمَبْوَلَةَ مَعِيَ فِي الْبَيْتِ قَالَ نَعَمْ فَادْخُلْ فِي مِضْرَادٍ وَ الْكِبْرُ“ şol kimsedir ki ona soğuk tīz te’sīr ede. Ve كِيسَرٌ [kisir] kāf’ın kesriyle evin bucağıdır. Ve مِبْوَلَةٌ [mibvelet] mīm’in kesriyle ibriż ma’nāsınadır. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: أُدْخِلُ [edḥil] [daḥl]den me’hūzdur ki evin köşesine girip kuytulanmak murāddır.

الدَّحُولُ [ed-deḥūl] (dāl’ın fethi ve ḥā’nın zammı ve meddiyle) Şol kuyudur ki ob-rulmuş ola.

الدَّاحُولُ [ed-dāḥūl] (‘alā-vezni [el-kāfūr] [el-kāfūr]) Āhū sayyādının diktığı ağaçtır.

الدَّحِيلُ [ed-deḥīl] (dāl’ın fethi ve ḥā’nın kesriyle) Habīs ve bed-hū olan kimse, Ebū

‘Amr rivāyeti üzere. Ve Ebū Zeyd eyitti: دَحَلَ [deḥil] ehl-i hīle ve ehl-i hud‘a olan kimsedir. Ve

دَحَلَ [deḥil] Semiz olup kasīr olan kimseye dahi derler ki karmı taşra çıkmış ola.

د خ ل

الدَّخُولُ [ed-duḥūl] (dāl’ın ve ḥā’-i mu‘cemenin zammı ile girmek; yukālu: دَخَلَ دَخُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ve دَخَلَ الْبَيْتَ derler hālā ki maksūd إِلَى الْبَيْتِ dir, harf-i cerr hazf olunup lafz-ı بَيْتٌ [beyt] mef‘ülün bihi intisābıyla mansūb olmuştur, zīrā emkine iki kısımdır, biri mübhem ve biri maḥdūddur. Mübhem olan cismin cihāt-ı sittir ki o خَلْفٌ [ḥalfe] ve قُدَامٌ [quddām] ve يَمِينٌ [yemīn] ve شِمَالٌ [ṣimāl] ve فَوْقٌ [fevḳ] ve تَحْتٌ [taḥt]tır. Ve bunların mecrāsına cārī olandır أَمَامٌ [emām] gibi ve وَرَاءَ [verā‘] gibi ve أَعْلَى [a‘lā] ve أَسْفَلَ [esfel] gibi ve عِنْدَ [‘inde] ve لَدُنْ [ledun] gibi ve وَسَطٌ [vaṣṭ] gibi, sīn’in sükūnuyla بَيْنَ [beyne] ma‘nāsına ve قُبَاةً [qubālet] gibi. Pes bu zikr olunan ve bunlara ṣebīh olan emkine zurūftur, zīrā gayr-i maḥdūddur. Görülmez mi ki senin خَلْفٌ [ḥalf]ın gāh olur senden gayrıya قُدَامٌ [quddām] olur. Ve maḥdūd olan onun ilkati ve şahsı olandır bir haysiyyetle ki onun hudūd-ı mümtāzesi ola, dağ gibi ve vādī gibi ve sūk gibi ve dār gibi ve meşcid gibi ki bunlar zarf olmazlar, zīrā الدَّارُ الْوَادِيّ ve قَمْتُ الوَادِيّ ve نَمْتُ الْجَبَلِ ve صَلَيْتُ الْمَسْجِدَ denmez belki harf-i cerr vāsitasıyla derler. Ve şol ki bunlardan harf-i cersiz isti‘māl oluna, onda harf-i cerr hazfiyledir, دَخَلْتُ دَخَلْتُ ve نَزَلْتُ الوَادِيّ ve صَعَدْتُ الْجَبَلِ gibi.

الإِدْحَالُ [el-iddihāl] (hemzenin kesri ve dāl’ın kesri ve teşdidiyle) Bāb-ı إِدْحَالٌ [ifti‘āl]dendir, girmek ma‘nāsına.

الإِدْحَالُ [el-iddihāl] (hemzenin ve dāl’ın kesriyle) Kezalik girmek ma‘nāsına. Ba‘zı eş‘ārda vārid olmuştur ve lākin fasīh değıldir.

التَّدْخُلُ [et-tedaḥḥul] (fethateynle ve ḥā’ın zammı ve teşdidiyle) Azın azın girmek, tedric ile; yukālu: تَدَخَّلَ الشَّيْءُ إِذَا دَخَلَ قَلِيلًا قَلِيلًا

التَّدَاخُلُ [et-tedāḥul] (tā’nın fethi ve ḥā’ın zammıyla) Girişmek; yukālu: تَدَاخَلْتَنِي مِنْهُ شَيْءٌ

الدَّخْلُ [ed-daḥl] (dāl’ın fethi ve ḥā’ın sükūnuyla) Gelen māl ki harcın mukābilidir. Ve

دَخَلَ [daḥl] ‘Ayba dahi derler. Ve min kelāmihim مَا يَذْرِيكَ وَمَا يَذْرِيكَ مَا تَرَى الْفَيْتَانَ كَالنَّحْلِ وَمَا يَذْرِيكَ مَا تَرَى الْفَيْتَانَ كَالنَّحْلِ وَمَا يَذْرِيكَ مَا تَرَى الْفَيْتَانَ كَالنَّحْلِ” “Civānların zāhiri ma‘mūr ve bātını mestürdür.”

الدَّخْلُ [ed-deḥal] (fethateynle) Kezalik ‘ayb ma‘nāsına; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ فِيهِ دَخَلَ وَدَغَلَ بِمَعْنَى

دَخَلَ [deḥal] Mekk ve hīleye dahi derler; minhu kavluhu ta‘ālā: وَلَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ ﴿النحل، 94﴾ أَيْ مَكْرًا وَخَدِيْعَةً Ve دَخَلًا بَيْنَكُمْ ﴿النحل، 94﴾ أَيْ مَكْرًا وَخَدِيْعَةً

دَخَلَ [deḥal] Bir kimse özin bir kabīleye nisbet kılmağa dahi derler, onlardan değılken; yukālu: هُمْ دَخَلُوا فِي بَيْتِي فُلَانٌ إِذَا انْتَسَبُوا مَعَهُمْ وَلَيْسُوا مِنْهُمْ

الْمَدْخَلُ [el-medḥal] (mīm’in ve ḥā’ın fethiyle) Girmek, دُخُولٌ [duḥūl] ma‘nāsına. Ve girecek yer, mevzi-i duḥūl ma‘nāsına; tekūlu: دَخَلْتُ مَدْخَلًا حَسَنًا أَيْ دُخُولًا حَسَنًا وَدَخَلْتُ مَدْخَلًا صَدِيقِي أَيْ مَحَلَّ دُخُولٍ مِنْهُ

الْمُدْحَالُ [el-mudḥal] (mīm’in zammı ve ḥā’ın fethiyle) Dāhil kılmak, إِدْحَالٌ [idḥāl] ma‘nāsına. Ve dāhil olmuş ma‘nāsına da gelir, أَدْحَلُهُ [edḥalehu]dan ism-i mef‘ul ol-

makla; tekūlu: اَدْخَلْتُهُ مُدْخَلَ صِدْقٍ

الدَّاحِلَةُ [ed-dāhilet] (hā'nın kesriyle) Bir nesnenin iç yüzü; yukālu: دَاخِلَةُ الْإِزَارِ أَحَدٌ طَرَفَيْهِ الَّذِي يَلِي الْجَسَدَ Ve

دَاخِلَةُ الرَّجُلِ [dāhiletu'r-recul] Bir kimsenin sırrına derler.

الدُّخْلَةُ [ed-duhlet] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik sırr ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ عَالِمٌ بِدُخْلَتِهِ أَيُّ بِسِرِّهِ

الدَّخِيلُ [ed-dehīl] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimsenin hem-sırrı olup umūruna karışan kimse.

الدُّخْلُلُ [ed-duhḥul] (dāl'ın ve lām'ın zammı ve mā-beynde hā'nın sükūnuyla **كُفْتُذُّ** [k unful] vezni üzere) Bi-ma'nāhu.

الدُّخْلُ [ed-duhḥal] (dāl'ın zammı ve hā'nın fethi ve teşdīdiyle) Küçük kuştur ki ona yaban serçesi derler, buncişk-i kūhī ma'nāsına. Ve

دُخِّلُ [duhḥal] Şol çayıra dahi derler ki usūl-ı eşcārda bitmiş ola, ya'nī ağaç dip-lerinde bitmiş ola.

الدَّخَاهِيلُ [ed-dehāhīl] (dāl'ın fethi ve hā'-i sānīnin kesri ve meddiyle) Cem'i.

الدِّخَالُ [ed-dihāl] (dāl'ın kesri ve hā'nın tahfīfiyle) Bir kerre su içen deveyi iki susuz devenin arasına koyup havza iletmeğe derler, kemāliyle su içmediyse içsin diye.

الْمَدْخُولُ [el-medhūl] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki 'aklında noksān ola; yukālu: دُخِلَ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْخُولٌ أَيُّ فِي عَقْلِهِ دَخَلَ Ve **دَخَلَ** [deḥal] 'ayba derler, nitekim el-ān mūrūr etti. Ve

مَدْخُولٌ [medhūl] Arık olan kimseye de derler, mehzūl ma'nāsına.

الْمَدْخُولَةُ [el-medhūlet] (mīm'in fethi ve hā'nın kezālik zammı ve meddiyle) Şol hurmā ağacıdır ki içi çürümüş ola.

الدَّوْحَلَةُ [ed-devḥalet] (dāl'ın ve hā'nın fethi ve vāv'ın mā-beynde sükūnuyla) Şol nesnedir ki hurmā yaprağından örüp içine taze hurmā korlar. Ve āhirinde olan lām'ı gāh müşedded ve gāh muhaffef kılarlar, Ya'qūb rivāyeti üzere.

الدَّخُولُ [ed-Dehūl] (dāl'ın fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[د ر ب ل]

الدَّرْبَةُ [ed-derbelet] (dāl'ın ve bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir cins yürümeğe derler.

[د ر ق ل]

الدِّرْفَلُ [ed-dirakl] (dāl'ın kesri ve rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir cins nebattır.

[د ر ك ل]

الدِّرْكِيَّةُ [ed-dirkilet] (dāl'ın vekāf'ın kesriyle ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Şol oyundur ki onu 'Acem tā'ifesi oynar. Ve Ebū 'Amr eyitti: دِرْكِيَّةٌ [dirkilet] bir nev' raks etmektir. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ مَرَّ عَلَى أَصْحَابِ الدِّرْكِيَّةِ فَقَالَ جِدُّوْا يَا بَنِي أَرْفَدَةَ حَتَّى تَعْلَمَ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى أَنَّ فِي دِينِنَا فُسْحَةً"

[د ع ب ل]

الدِّغْبِيلُ [ed-di'bil] (dāl'ın ve bā'nın kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol nākadır ki yüksek ola. Ve

دِغْبِيلٌ [Di'bil] Huzā'a kabīlesinden bir şā'irin dahi ismidir.

[د غ ل]

الدَّغْلُ [ed-deḡal] (fethateynle) Fesād **دَخَلَ** [deḡal] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

دَعَلَ [değal] Çok ağaçlara dahi derler ki budakları birbirine girmiş ola, eşcār-ı kesiretü'l-mülteffe gibi.

الْإِدْغَالُ [el-idğāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fāsīd kılar nesne idhāl etmek; yukālu: **أَدْعَلُ فِي الْأَمْرِ إِذَا أُدْخِلَ فِيهِ مَا يُحَالِفُهُ** وَيُنْفِسُهُ Ve

إِدْغَالٌ [idğāl] Yer çok ağaç bitirmeğe dahi derler; yukālu: **أَدْعَلْتُ الْأَرْضَ**

الْدَّوَاغِيلُ [ed-devāğil] (dāl'ın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Āfetler, devāhī ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[د غ ف ل]

الدَّغْفَلُ [ed-dağfel] (dāl'ın ve fā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Fīl yavrusu. Ve bir recülün dahi ismidir Benī Şeybān'dan. Ve

دَعْفَلٌ [dağfel] Vāsī' olan dirliğe de derler; yukālu: **عَيْشٌ دَعْفَلٌ أَي دُو سَعَةٍ** Ve bu Aşma'ī rivāyetidir. Ve ucuzluk olan yıla dahi derler, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere.

[د ف ل]

الدِّفْلَى [ed-diflā] (dāl'ın kesri ve fā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir acı ottur. Ve sāhib-i *Muhezzeb* **دِفْلَى** [diflā] ağu ağacı demekle ma'rūf ağaçtır demiş. Ve bu vāhid olur ve cem' olur ve münevven olur ve gayr-i münevven olur. Şol kimse ki **دِفْلَى** [diflā] kelimesinin āhirinde olan elifi ilhāk için kılmıştır, nekireliği hālinde münevven kılmıştır. Ve şol kimse ki elifi te'nīs için kılmıştır, nekireliği hālinde münevven kılmıştır.

[د ق ل]

الدَّقَالُ [ed-deqal] (fethateynle) Yemişi çok hurmā ağacı, **حِصَابٌ** [hişāb] ma'nāsına, şād-ı mūhmele ile.

الدَّقَالَةُ [ed-deqalet] (kezālik fethateynle) Vāhidi, bir hurmā ağacı ma'nāsına. Ve

دَقَلَةٌ [deqalet] Gemi direğine dahi derler, tīr-i keştī ma'nāsına. Ve gemi direğine **دَقَلٌ** [deqal] dedikleri zikr olunan ma'nādan me'hūzdur, ya'nī hurmā ağacına **دَقَلٌ** [deqal] dediklerine binā'endir. Ve

دَقَلٌ [deqal] Yaramaz hurmāya dahi derler, erde-i temr ma'nāsına.

الْإِدْقَالُ [el-idqāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā yemişi yaramaz vermek; yukālu: **أَذَقَلُ النَّحْلَ**

الدَّوَقَالَةُ [ed-devqalet] (dāl'ın ve kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimse ta'āmını me'kulāttan bir nesneye mahsūs kılmak; yukālu: **دَوَقَلَ فُلَانٌ إِذَا اخْتَصَّ بِشَيْءٍ مِنْ مَأْكُولٍ**

[د ك ل]

التَّدَكُّلُ [et-tedekkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Nāz etmek; yukālu: **تَدَكَّلَ أَي تَدَلَّلَ**

الدَّكَكَةُ [ed-dekelet] (fethateynle) Sulu balçık, tīn-i rakīk ma'nāsına. Ve

دَكَّةٌ [dekelet] Kezālik sultāna itā'at etmeyen kavme derler; yukālu: **هُمْ يَتَدَكَّلُونَ عَلَى السُّلْطَانِ أَي يَتَدَلَّلُونَ**

[د ل ل]

الدَّلِيلُ [ed-delīl] (dāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki onunla bir nesne bilendir. Ve

دَلِيلٌ [delīl] Kılağuzya dahi derler.

الدَّلَالَةُ [ed-delālet] (dāl'ın fethi ve kesriyle ve feth efsahtır) Yol göstermek.

الدُّلُؤَةُ [ed-dulūlet] (zammeteynle) Kezālik kılağuzluk edip yol göstermek.

الدِّلِيلَى [ed-dillīlā] (dāl'ın kesri ve lām'ın dahi kesri ve teşdidi ve āhirinde elifi-

الدولة [ed-dūlet] (dāl'in zammı ve med-diyle) Māla münāvebe ile mālîk olmak; yukālu: صَارَ الْفَيْءُ دَوْلَةً بَيْنَهُمْ أَيِ يَتَدَاوَلُونَهُ تَكُونُ مَرَّةً لِهَذَا وَمَرَّةً لِهَذَا

الدولات [ed-dūlāt] (dāl'in zammı ve med-diyle) Cem'î.

الدول [ed-duvel] (dāl'in zammı ve vāv'in fethiyle) Kezālik cem'î. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: دَوْلَةٌ [dūlet] dāl'in zammı ile bi-'aynihi bir nesnenin ismidir ki elden ele ulaştırıp tedāvül olunur. Ve

دولة [devlet] (dāl'in fethi ve vāv'in sükūnuyla) Fı'dır, mülkte münāvebe ma'na'sına dedi. Ve bazıları eyitti: دَوْلَةٌ [dūlet] ve دَوْلَةٌ [devlet] lügatlerdir ma'nā-yı vāhid üzere. Muḥammed b. Sellām eyitti: **﴿كَيْ لَا تَأْكُلُوا لِقَابِ رَبِّكُمْ﴾** (الحشر، 7) kavlinin ma'nāsı nedir dedikte cevāb verip eyitti: قَالَ أَبُو عَمْرٍو بِنُ الْعَلَاءِ الدَّوْلَةُ بِالضَّمِّ فِي الْمَالِ وَالدَّوْلَةُ بِالْفَتْحِ فِي الْحَزْبِ وَقَالَ عَيْسَى بْنُ عَمَرَ كِلْتَاهُمَا يَكُونُ فِي الْمَالِ وَالْحَزْبِ سَوَاءً وَأَمَّا أَنَا فَوَ مَا أَذْرِي مَا بَيْنَهُمَا dedi.

الإدالة [el-idālet] (hemzenin kesriyle) İntikām almağa zafer vermek; tekūlu: أَدَاْنَا اللهُ مِنْ عَدُوِّنَا Ve

إدالة [idālet] Galebe ma'na'sına dahi gelir; yukālu: اللَّهُمَّ أَدِلْنِي عَلَى فُلَانٍ وَانصُرْنِي عَلَيْهِ وَيُقَالُ: دَالَتْ الْأَيَّامُ أَيِ دَارَتْ

المداولة [el-mudāvelet] (mīm'in zammı ve vāv'in fethiyle) Devr ettirmek; tekūlu: اللهُ يَدَاوُلُ الْأَيَّامَ بَيْنَ النَّاسِ

التداؤل [et-tedāvul] (fethateynle ve vāv'in zammıyla) Bir nesneyi elden ele ulaştırmak; tekūlu: تَدَاوَلْتُهُ الْأَيْدِي أَيِ أَخَذْتُهُ هَذِهِ مَرَّةً وَهَذِهِ مَرَّةً

دواليك [devāleyke] (dāl'in ve lām'in fethi

ve yā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki تَدَاوَلَا بَعْدَ تَدَاوُلٍ ma'na'sıdır. Ve bir nesne eskidi demek mahallinde de isti'māl olunur; yukālu: دَالَ الثَّوْبُ يَدُوْلُ إِذَا بَلِيَ وَيُقَالُ جَعَلَ وُدَّهُ يَدُوْلُ أَيِ يَبْلَى

الإنديال [el-indiyāl] (hemzenin ve dāl'in kesriyle) Karın yumuşamak; yukālu: إِنْدَالَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَرَخَى Ve

إنديال [indiyāl] Kavm bir mekāndan bir mekāna intikāl etmeğe dahi derler; yukālu: إِنْدَالَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَوَّلُوا مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ

الدول [ed-Dūl] (dāl'in zammı ve meddiyle) Ḥanīfe kabilesinde bir kimsenin ismidir ki دَوْلِيٌّ [Du'eliyy] onlara nisbet olunur.

الدليل [ed-Dīl] (dāl'in kesri ve meddiyle) 'Abdulqays kabilesinde bir kimsenin ismidir ki ehl-i 'Umān onun cemā'atındendir. Ve عُمَانُ [‘Umān] mīm'in tahfiifiyle bir şehrin ismidir. Ve Ammā دُبُلٌ [Du'ül] hemze-i meksüre ile Kināne'den bir kabilenin ismidir ki bundan akdem zikr olunmuştur ki Ebu'l-Esved ed-Du'elī onlara nisbet olur. Hālet-i nisbette hemze meftūh kılınır, tevālī-i kesrattan ihtirāz olunmağın. Bu cümle İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

الدويل [ed-devīl] (dāl'in fethi ve vāv'in kesri ve meddiyle) Şol ottur ki onun üzerine bir yıl geçmiş ola. Pes دَوِيلٌ [devīl] فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'na [mef'ül] olur.

الدولة [ed-duvelet] (dāl'in zammı ve vāv'in fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Āfet, dāhiye ma'na'sına. Pes bu تُوْلَةٌ [tuvelet]te lügat olur; yukālu: جَاءَ بِدَوْلَاتِهِ أَيِ بِدَوَاهِيهِ

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ أ ل]

الدَّالَانُ [ez-ze'elān] (fethateynle) Āheste yürüme, meşy-i hafif ma'nāsına; yukālu: ذَاكَتِ النَّاقَةُ تَذُلُّ ذَالًا وَذَالَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

ذُوَالَّةٌ [zu'ālet] (zāl'ın zammı ile) Kurdu ismidir, ma'rifeye ve lā-yansarıftır; yukālu: "خَشِيَ ذُوَالَّةً بِالْحُبَالَةِ" Ya'nī "Kurdu tuzakla korkut."

الدَّالِيلُ [ez-ze'ālīl] (zāl'ın ve hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) ذَالَانٌ [ze'elān] in cem'idir, kurt yürümesi ma'nāsına. Ve bu cem'in lām'la gelmesi nādirdir, zīrā kıyās bu idi ki ذَالَيْنٌ denileydi nūn ile.

[ذ ب ل]

الدُّبَالَةُ [ez-zubālet] (zāl'ın zammı ile) فَتِيلَةٌ [fetīlet] ma'nāsına.

الدُّبَالُ [ez-zubāl] (zāl'ın zammı ile) Cem'i, فَتِيلَةٌ [fetīlet]ler ma'nāsına.

الدُّبُلُ [ez-zebl] (zāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ot solup buruşmak.

الدُّبُولُ [ez-zubūl] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: ذَبَلُ الْبَقْلِ يَذُبُلُ ذُبُلًا وَذُبُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَوَى hāmisten. Ve at arıklamağa dahi derler; yukālu: ذَبَلُ الْفَرَسِ إِذَا صَمَرَ Ve

ذَبُلٌ [zebl] Deryā bağasının arkasında olan kemiğe dahi derler ki fil kemiğine şebihdir, ondan bilezikler işlerler.

الإِدْبَالُ [el-izbāl] (hemzenin kesriyle) Tāze otu harāret-i havā meselā soldurmak; yukālu: أَدْبَلَهُ الْحَرُّ

يَذُبُلُ [Yezbul] (yā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve bā'nın zammı ile) Bir dağın

‘alemidir.

[ذ ح ل]

الدَّحْلُ [ez-zaḥl] (zāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Hıkd ve ‘adāvet; yukālu: طَلَبَ بِدَخْلِهِ أَيُّ بِتَأْرِهِ

الدُّحُولُ [ez-zuḥūl] (zammeteynle) Cem'i.

[ذ ل ل]

الدُّلُّ [ez-zull] (zāl'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Zelīl olmak. Ve

الدِّلَّةُ [ez-zillet] (zāl'ın kesri ile) ve

الْمَدَّلَّةُ [el-mezellet] (mīm'in ve zāl'ın fethi ile) Bi-ma'nāhu.

الدَّلِيلُ [ez-zelīl] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Hor ve hakīr olan kimse.

الأَذْلَاءُ [el-ez-lā] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesri ve elifin meddiyle) ذَلِيلٌ [zelīl]in cem'i.

الأَذِلَّةُ [el-ez-zillet] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesriyle) Kezālik ذَلِيلٌ [zelīl]in cem'i.

الدِّلُّ [ez-zill] (zāl'ın kesri ve lām'ın teşdidiyle) Rām ve mülāyim olmak ki serkeş ve bed-hū olmanın mukābilidir; minhu kavluhum: بَعْضُ الدِّلِّ بِالْكَسْرِ أَبْقَى لِلْأَهْلِ وَالْمَالِ

الدُّلُولُ [ez-zelūl] (zāl'ın fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Rām olan davar; yukālu: دَابَّةٌ دُلُولٌ أَيُّ بَيْنَهُ الدُّلُّ

الدُّلُلُ [ez-zulul] (zammeteynle) ذُلُولٌ [zelūl] ün cem'i.

عَيْرُ الْمَدَّلَّةِ [‘ayru'l-mezellet] (‘ayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kazık ma'nāsınadır, başına vurdukları için عَيْرُ الْمَدَّلَّةِ [‘ayru'l-mezellet] derler. Ve عَيْرٌ [‘ayr] ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle aslında hımār ma'nāsınadır.

الدَّلَالُ [ez-zelāzil] (zāl-ı evvelin fethi ve

zāl-ı s̄ānīnin kesriyle) Gömlek eteğinden yere karīb olan yerler.

الذَّلْزُلُ [ez-zulzul] (zāl'ların zammı ve lām-ı evvelin sükūnuyla) ذَّلْزُلٌ [zelāzil]in vāhidi, فَمَقْمٌ [kumqum] ile فَمَقَامٌ [kamāqim] gibi. Ve فَمَقْمَةٌ [kumqumet] dedikleri nesnedir ki içine gül-āb korlar.

الذَّلْزِيلُ [ez-zelezil] (zāl-ı evvelin ve lām'ın fethi ve zāl-ı s̄ānīnin kesriyle) Kezālik gömlek eteğinden yere karīb yerler, ذَّلْزِيلٌ [zelāzil]den maksürdur.

الْإِزْلَالُ [el-izlāl] (hemzenin kesriyle) Zelīl kılmak.

التَّكْرِيمُ [et-tezlīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu.

الْإِسْتِزْلَالُ [el-istizlāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu kezālik; tekūlu: أَذَلَّهُ ﴿وَوَدَّلْتِ فَطُوفُهَا بِآرِيٍّ﴾ Ve Bārī ta‘ālānın فُطُوْفُهَا بِآرِيٍّ dediği kavli (الإنسان، 14) سُوْرِيْتٌ عَنَّا قِيْدُهَا تَذْلِيلًا ﴿﴾ (الإنسان، 14) ma‘nāsınadır, ya‘nī “Salkımları hemvār asılıp āsān kılındı.” Ve

إِزْلَالٌ [izlāl] Bir kimsenin ashābı zelīl olmağa dahi derler; yukālu: أَذَلَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَضْحَابُهُ أَذْلَاءَ

التَّزَلُّلُ [et-tezellul] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Huşū‘ ve meskenet etmek; yukālu: تَذَلَّلَ إِذَا خَصَّعَ

الْأَذْلَالُ [el-ezlāl] (hemzenin fethiyle) Vech ve hāl ma‘nāsınadır; yukālu: جَاءَ بِهِ عَلَى أَذْلَالِهِ دَعَا عَلَى أَذْلَالِهِ أَيَّ عَلَى وَجْهِهِ أُمُورٌ اللَّهُ جَارِيَةٌ عَلَى أَذْلَالِهَا أَيَّ عَلَى مَجَارِيهَا وَطُرُقِهَا

[ذ م ل]

الذَّمِيمُ [ez-zemīl] (zāl'ın fethi ve mīm'ın kesri ve meddiyle) Deve seyrinden bir nev‘dir. Ebū ‘Ubeyd eyitti: Kaçan seyr عَنَّقَى [‘anak] mertebesinden fi'l-cümle tecāvüz

etse ona تَزَيَّدُ [tezeyyud] derler ve ondan sonra ذَمِيمٌ [zemīl] derler ve kaçan ذَمِيمٌ [zemīl]den fi'l-cümle tecāvüz etse رَسِيمٌ [resīm] derler; yukālu: ذَمَلٌ يَذْمُلُ ذَمِيلاً مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve Aşma‘ī eyitti: وَلَا يَذْمُلُ بَعِيْرٌ يَوْمًا Ve وَلَيْلَةً إِلَّا مَهْرِيٌّ Ve مَهْرِيٌّ [mehriyy] bir cins devedir ki Mehre kabilesine mensūbdur.

[ذ ه ل]

الذَّهْلُ [ez-zehl] (zāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneden gafflet olunmak; tekūlu: ذَهَلْتُ عَنِ الشَّيْءِ أَذْهَلُ ذَهَالًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve bunda bir lūgat dahi vardır ki o ذَهَلْتُ ذُهُولًا dir bāb-ı rābi‘den.

ذُهْلٌ [Zuhl] (zāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bekr kabilesinden bir cemā‘atin babası adıdır. Ve ذُهْلٌ [Zuhl] ikidir, biri Zuhl b. Şeybān ve biri Zuhl b. ‘Ukābe‘dir. Ve

ذُهْلٌ [zuhl] Gecenin bir mikdārına dahi derler, Lihyānī rivāyeti üzere; yukālu: جَاءَ بَعْدَ ذُهْلٍ مِّنَ اللَّيْلِ أَيُّ بَعْدَ هَذِهِ

[ذ ي ل]

الذَّيْلُ [ez-zeyl] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Etek, dāmen ma‘nāsına.

الْأَذْيَالُ [el-ezyāl] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, etekler, ma‘nāsına.

الذُّيُولُ [ez-zuyūl] (zammeteynle) Kezālik cem‘i. Ve

ذَيْلُ الرِّيحِ [zeylu‘r-rīh] Rüzgārın yer yüzünde esenidir. Ve

ذَيْلٌ [zeyl] Salınıp eteği yere sürüyerek yürümeğe dahi derler; yukālu: ذَالَتِ الْمَرْأَةُ تَذِيْلُ إِذَا جَرَّتْ ذَيْلُهَا عَلَى الْأَرْضِ وَتَبَحَّخَتْ

أَذْيَالٌ [ezyāl] Halkın evāhirine dahi derler; minhu kavluhum: جَاءَ أَذْيَالٌ مِّنَ النَّاسِ أَيُّ أَوَاخِرُ مِنْهُمْ قَلِيلٌ

الْمَذْيَلُ [el-muzeyyel] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Uzun etekli olan libās; yukālu: مَلَاءٌ مُذْيَلٌ أَي طَوِيلُ الذَّنْبِ Ve مَلَاءٌ [mulāʾ] mīm'in zammı ve elifin med-diyle çārşebe derler.

الإِذَالَةُ [el-izālet] (hemzenin kesri ile) Yaş- mağı ‘avret yüzünden salıvermek; yukālu: أَذَالَتِ الْمَرْأَةُ قِنَاعَهَا إِذَا أُرْسَلَتْهُ

إِذَالَةٌ [izālet] إِهَانَةٌ [ihānet]e dahi derler, ziyāde kullanmak ma'nāsına. Ve fi'l- hadīsi “نَهَى عَنْ إِذَالَةِ الْخَيْلِ” وَهُوَ امْتِهَانُهَا بِالْعَمَلِ “نَهَى عَنْ إِذَالَةِ الْخَيْلِ” وَهُوَ امْتِهَانُهَا بِالْعَمَلِ Ve إِمْتِهَانٌ [imtihān] za'if etmeğe derler.

الْمُذَالَةُ [el-muzālet] (mīm'in zammı ile) Hizmet buyurulan cāriye. Ve fi'l-meseli: “أَخِيلٌ مِنْ مُذَالَةٍ” Ya'ni şol karavaştan tekeb- bücü ziyādedir ki ona hizmet buyurulur ve o salınmasın eksik etmez.

الذَّائِلُ [ez-zā'il] (yā'nın kesriyle) Kuyruğu uzun olan at; yukālu: فَرَسٌ ذَائِلٌ أَي طَوِيلُ الذَّنْبِ

الذَّائِلَةُ [ez-zā'ilet] (yā'nın kezālik kesriyle) Mü'ennesi.

الذَّيَالُ [ez-zeyyāl] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik kuyruğu uzun olan at; yukālu: فَرَسٌ ذَيَالٌ أَي طَوِيلُ الذَّنْبِ Bu zikr olu- nanlar at kendi mikdārınca olup kuyruğu uzun olsadır, ammā eger at kısa boylu ol- mağın kuyruğu uzun olsa ذَيَالٌ derler, ذَنَبٌ [zeneb]in zikriyle. Ve

ذَائِلٌ [zā'il] Eteği uzun olan zırha dahi derler.

الذَّيْلُ الذَّائِلُ [ez-zeylu'z-zā'il] Hor ve hakīr olmak; yukālu: ذَيْلٌ ذَائِلٌ أَي هَوَانٌ وَخِزْيٌ

FASLU'R-RĀʾ

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر أ ل]

الرَّأُلُ [er-reʾl] (rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Devekuşu yavrusu.

الرَّأَلَةُ [er-reʾlet] (kezālik rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Mü'ennesi.

الرَّيْئَالُ [er-riʾāl] (ʿalā-vezni أَلْجَبَالُ [el-cibāl]) Cem'i, devekuşu yavruları ma'nāsına. Ve

رَيْئَالٌ [riʾāl] Birkaç yıldızlara dahi derler, kevākib-i mahsūsa ma'nāsına.

الرَّيْئَانُ [er-riʾlān] (rā'nın kesri ve hemzenin sükunuyla) Kezālik cem'i.

ذَاتُ الرَّيْئَالِ [Zātu'r-Riʾāl] (hemzenin kesriyle) Bir ravzanın ismidir.

الْإِسْتِرْئَالُ [el-istirʾāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Devekuşu yavrusu büyümek; yukālu: إِسْتِرْأَلَتِ الرَّيْئَانُ إِذَا كَبِرَتْ

إِسْتِرْئَالٌ [istirʾāl] Ot uzamağa dahi derler ki devekuşu yavrusunun boynuna teşbīhen olur; yukālu: إِسْتِرْأَلُ النَّبَاتِ إِذَا طَالَ

الْمُرَائِلُ [el-murā'il] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Serī ma'nāsına; yukālu: مَرٌّ فَلَانٌ مُرَائِلًا إِذَا أَسْرَعَ

[ر ب ل]

الرَّيْبُلُ [er-rebl] (rā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Şol ağaçlardır ki soğuk vur- duktan sonra havā mülāyim olup yaz günü güz eyyāmına dönmele yeşerip yapraklana.

الرُّبُولُ [er-rubūl] (zammeteynle) Cem'i, zikr olunan ağaçlar ma'nāsına. Ve kavm çoğalmağa dahi derler; yukālu: رَبَلُ الْقَوْمِ يَرْبُلُونَ إِذَا كَثُرُوا

الرَّبَيْلَةُ [er-rebelet] (fethateynle) Uyluğun iç

yüzü, yāzū, al-faxd, ma'nāsına; bā'nın tahrîk ve teskîni cā'izdir. Ve Aşma'ī eyitti: Tahrîk efsahtır.

الرَّبَلَاتُ [er-rebelāt] (fethateynle) Cem'î.

الرَّبَائِلُ [er-ri'bāl] (rā'nın kesri ve hemzenin sükūnuyla) Arslan, esed ma'nāsına.

الرَّوَابِلُ [er-re'ābil] (rā'nın fethi ve hemzenin meddi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, arslanlar ma'nāsına. Ve

رَبَائِلُ [ri'bāl] Mutlakan cerī ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لِيَصُ رِبَائِلًا وَذُنُبًا رَبَائِلًا

الْتَّرَابُلُ [et-tere'bul] (fethateynle ve hemzenin sükūnu ve bā'nın zammı ile) Nās üzerine cür'et edip arslan gibi kılınmak; yukālu: فَلَا نَ يَتَرَابُلُ أَيُّ يَغِيرُ عَلَى النَّاسِ وَيَفْعَلُ فِعْلًا الْأَسَدِ Ve Ebū Sa'īd eyitti: Bunda hemzenin terki de cā'izdir.

الْتَّرَبُّلُ [et-terebbul] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Güz eyyāmı geldikte yer yüzü yeşermek; yukālu: تَرَبَّلَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْضَرَّتْ بَعْدَ الْبَيْسِ عِنْدَ إِقْبَالِ الْحَرِيفِ Ve

تَرَبُّلُ [terebbul] Bir kimsenin eti çok olmağa dahi derler; yukālu: تَرَبَّلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ لِحْمُهَا

الرَّبِيلُ [er-rebil] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Ziyāde etli olan kimse, yukālu: رَجُلٌ زَبِيلٌ أَيُّ كَثِيرُ اللَّحْمِ

الرَّبَائِلَةُ [er-rebālet] (rā'nın fethiyle) İsmidir, semizlik ma'nāsından.

الرَّبَيْلَةُ [er-rebīlet] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Semizlik, سِمَنٌ [simen] ma'nāsına.

[ر ب ح ل]

الرَّبِيخَلَةُ [er-ribahlet] (rā'nın kesri ve bā'nın fethi ve hā'i mühmelenin sükūnuyla) Fermüde olan cāriye; yukālu: جَارِيَةٌ رَبِيخَلَةٌ إِذَا

كَانَتْ ضَحْمَةً فَهِيَ مِثْلُ سَبِيخَلَةٍ وَزُنًا وَمَعْنَى

[ر ت ل]

الْتَّرْتِيلُ [et-tertil] (et-tertil) (alā-vezni [et-tekrīm]) Qur'ān'ı yerli yerinde okuyup vāzih ve rüşen okumak.

الرَّرَتَلُ [er-retel] (fethateynle) Vāzih ve rüşen olan söz; yukālu: كَلَامٌ رَرَتَلٌ أَيُّ مُرَتَلٌ Ve

رَرَتَلُ [retel] Düz biten dişe dahi derler; yukālu: تُعْرُ رَرَتَلٌ إِذَا كَانَ مُسْتَوِي النَّبَاتِ

الرَّرَتِيلُ [er-retil] (rā'nın fethi ve tā'nın kesri ile) Dişleri düz bitmiş olan kimse; yukālu: رَجُلٌ رَرَتِيلٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الرَّرَتِيلِ أَيُّ مُفْلِحِ الْأَسْنَانِ

[ر ج ل]

الرَّرِجْلُ [er-ricl] (rā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Ayak, pāy ma'nāsına.

الْأَرَجُلُ [el-erjul] (hemzenin fethi ve cīm'in zammı ile) Cem'î, ayaklar ma'nāsına. Ve

رِجْلُ [ricl] 'Ahde ve zamāna dahi derler; minhu kavluhum: "كَانَ ذَلِكَ عَلَى رِجْلِ فُلَانٍ أَيُّ" فِي عَهْدِهِ وَزَمَانِهِ Ve

رِجْلُ [ricl] Çekirge cemā'atine dahi derler hāssaten. Pes bu lā-alā lafzi'l-vāhid olan cem'lerden olur. Ve bunun emsāli kelām-ı 'Arabda çoktur, cemā'at-i bakara صَوَاژُ [šivār] dedikleri gibi şād-ı mühmelenin kesriyle ve devekuşu cemā'atine جَيْطٌ [hīt] dedikleri gibi hā-i mu'cemenin kesriyle ve hār cemā'atine عَانَةٌ [ānet] dedikleri gibi 'ayn-ı mühmele ile. Ve Hālil eyitti: رِجْلُ الْقَوْسِ [riclu'l-ḳavs] kiriş taktıkları yerin aşığı, يَدُ الْقَوْسِ [yedu'l-ḳavs] yukarısidir. Ve

رِجْلُ الطَّائِرِ [riclu't-ṭā'ir] Bir cins dāgdır ki onunla davar dāglarlar, lisān-ı Türkide kazayağı dedikleri gibi. Ve

رِجْلُ الْغُرَابِ [riclu'l-ḡurāb] Bir cins bağ-

dır ki onunla devenin memesini bağlarlar, yavrusu emmesin diye.

الرِّجْلَةُ [er-riclet] (rā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) **الْبَقْلَةُ الْحَمْقَاءُ** [el-baqletu'l-ḥamqā] dedikleri ottur ki mesīl-i mā'da biter. Ve mesīl-i mā'da bittiği için **الْبَقْلَةُ الْحَمْقَاءُ** [el-baqletu'l-ḥamqā] demişlerdir. Ve **الْبَقْلَةُ الْحَمْقَاءُ** [el-baqletu'l-ḥamqā] şol ottur ki ona lisān-ı Türkīde pırpırım derler. Ve lisān-ı Fāriside ḥurfe derler *Lūgat-ı Cārullāh*'tan fehm olunan budur. Ve minhu kavluhum: "هُوَ أَحْمَقُ مِنْ رِجْلَةٍ" Ve'l-āamme tekūlu: "أَحْمَقُ مِنْ رِجْلَةٍ" Ve

رِجْلَةٌ [riclet] Kezālik su akıntısı olan yere dahi derler.

الرِّجْلُ [er-ricel] (rā'nın kesri ve cīm'in fethiyle) Cem'î, su akıntısı olan yerler ma'nāsına.

الرَّجْلُ [er-recel] (fethateynle) Piyāde olmağa derler; tekūlu: **رَجُلٌ رَجُلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** إِذَا بَقِيَ رَجُلًا Ve

رَجْلٌ [recel] Oğlağı anası ile irsāl etmeğe de derler, her kaçan dilese emmesin diye. Ve

رَجْلٌ [recel] Zikr olunan oğlağa dahi derler; yukālu: **بَهْمَةٌ رَجُلٌ**

الرُّجَالُ [el-ercāl] (hemzenin fethiyle) Cem'î; yukālu: **بَهْمٌ أَرْجَالٌ** Ve **بَهْمٌ** [behm] bā-i muvahhadenin fethiyle oğlaklar ma'nāsınadır. Ve Cevherī **رَجْلٌ** [recel]i rācilen bākī kalmak ma'nāsında mükerrer zikr etmiştir mevzi'aynda, evlā birisiyle iktifādır.

الرِّجَالُ [el-ircāl] (hemzenin kesriyle) Piyāde kılmak; yukālu: **أَرْجَلَةٌ غَيْرُهُ** Ve

إِرْجَالٌ [ircāl] İhmāl ma'nāsına da gelir; tekūlu: **أَرْجَلَةٌ إِذَا أَهْمَلَهُ** Ve

إِرْجَالٌ [ircāl] Deve yavrusunu anasıyla terk etmeğe dahi derler, niçe dilerse emmesin diye; tekūlu: **أَرْجَلْتُ الْفَصِيلَ**

الرُّجْلُ [er-recl] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Deve yavrusu anasın her kaçan dilerse emmektir. Ve

رَجْلٌ [recl] Koyunu ayağından asmağa dahi derler; tekūlu: **رَجَلْتُ الشَّاةَ إِذَا عَلَّقْتَهَا بِرِجْلِهَا** Ve

رَجْلٌ [recl] **رَجِلٌ** [rācil]in cem'î dahi gelir, piyādeler ma'nāsına, **صَاحِبٌ** [ṣāhib]le **صَحْبٌ** [ṣahb] gibi.

الرُّجْلُ [el-ercel] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Şol attır ki onun bir ayağında beyāz ola. Ve bu atçılar katında kerihdir, meger ki o atın sār yerinde alacalığı ola, zikr olunan beyāzdan mā-ādā kurūh olmak gibi meselā. Ve **أَفْرَحٌ** [akrah] kāf'la ve ḥā-i mūhmele ile şol attır ki alnında dirhem mikdārından ekall beyāzı ola.

الرُّجْلَاءُ [er-reclā] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki bir ayağında ak ola. ve

رَجْلَاءُ [reclā] Şol siyāh taşlı yere derler ki onun taşları her yerinde çok olmağın onda yürümek müşkil ola.

الرُّجْلُ [el-ercel] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Ayağı büyük kimse.

الرُّمُجْلُ [el-mircel] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Bakırdan olan çömlek.

الرَّاجِلُ [er-rācil] (cīm'in kesriyle) Piyāde ki atlının mukābilidir.

الرُّجَالَةُ [er-reccālet] (rā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Cem'î, **رَجْلٌ** [recl] gibi, nitekim mürūr etti.

الرُّجَالُ [er-ruccāl] (rā'nın zammı ve cīm'in teşdidiyle) Kezālik cem'î.

الرَّجْلَانُ [er-reclān] (rā'nın fethi ve cīm'in in sükūnuyla) Kezālik piyāde ma'nāsınadır.

الرَّجْلَى [er-reclā] (rā'nın fethi ve cīm'in in sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'î, piyādeler ma'nāsına.

الرِّجَالُ [er-ricāl] (rā'nın kesriyle) رَجُلَى [reclā]nın cem'î, عَجْلَانُ [ʿaclān] ve عَجَلَى [ʿaclā] ve عِجَالٌ [ʿicāl] gibidir. Ve رِجَالٌ [ricāl] رَجُلٌ [recul]un dahi cem'î gelir, kişiler ma'nāsına. Ve

رِجَالٌ [ricāl] Piyāde ʿavretler ma'nāsına da gelir.

الرَّجِيلُ [er-recil] (rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Kezālik piyāde ma'nāsına.

الرَّجَالَى [er-recālā] (rā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'î, piyādeler ma'nāsına, عَجَلٌ [ʿacil] ile عَجَالَى [ʿacālā] gibi.

الرَّجْلَى [er-reclā] (rā'nın fethi ve cīm'in in sükūnu ve elifin kasrıyla) Piyāde olan ʿavret, عَجَلَى [ʿaclā] gibi.

الرَّجُلُ [er-recul] (rā'nın fethi ve cīm'in in zammı ile) Er kişi.

الرِّجَالَاتُ [er-ricālāt] (rā'nın kesriyle) Cem'î, رِجَالٌ [ricāl] cem'î olduğu gibi, nitekim el-ān mürür etti, جَمَلٌ [cemel]le جِمَالٌ [cimāl] ve جِمَالَاتٌ [cimālāt] gibi.

الْأَرَجِيلُ [el-erācil] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Kezālik رَجُلٌ [recul]un cem'î.

الرَّجُلَةُ [er-reculet] (rā'nın fethi ve cīm'in in zammıyla) رَجُلٌ [recul]un mü'ennesi, er sīmāsında olan ʿavret ma'nāsına; yukālu li'l-mer'eti: رَجُلَةٌ ve yukālu: كَانَتْ عَائِشَةُ رَجُلَةً

الرَّأْيِ

الرُّجَيْلُ [er-ruceyl] (rā'nın zammı ve cīm'in in fethiyle) رَجُلٌ [recul]un tasgīri.

الرُّوَيْجِلُ [er-ruveycil] (rā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Kezālik رَجُلٌ [recul]un tasgīri, ʿalā-hilāfi'l-kiyās.

الرُّجْلَةُ [er-rucllet] (rā'nın zammı ve cīm'in in sükūnuyla) رَجُلٌ [recul]un ve رَاجِلٌ [rācil]in ve أُرْجِلٌ [ercej]in masdarı. Ve

الرُّجُولَةُ [er-rucllet] ve

الرُّجُولِيَّةُ [er-rucliyet] (kezālik zammeteynle ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: رَجُلٌ بَيْنُ الرُّجْلَةِ وَالرُّجُولَةِ وَرَاجِلٌ وَرَاجِلٌ جَيْدُ الرُّجْلَةِ وَفَرَسٌ أُرْجِلٌ بَيْنُ الرُّجْلِ وَالرُّجْلَةِ Ve

أُرْجِلٌ [ercej] Bir ayağında beyazı olan attır, nitekim el-ān mürür etti.

الرُّجَيْلَاءُ [er-ruceylā] (rā'nın zammı ve cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Koyun ki birbiri ardınca doğura; yukālu: وَلَدَتْهَا الرُّجَيْلَاءُ Ve bu غُمَيْصَاءُ [gumeysā] vezni üzeredir ki غُمَيْصَاءُ [Gumeysā] bir yıldızın ismidir.

الرَّجِيلُ [er-recil] (rā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol attır ki tırnağı aşınmaya. Ve

رَجِيلٌ [recil] Şol ere dahi derler ki yürümeğe kavī ola; yukālu: رَجُلٌ رَجِيلٌ أَي قَوِيٌّ عَلَى الْمَشْيِ

الرَّجِيلُ [er-recil] (rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Şol kıdır ki ne ziyāde kıvırcık ve ne ziyāde hemvār ola.

التَّرْجِيلُ [et-tercīl] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kılı tarakla tarayıp salıvermek ki zikr olunan ma'nādan me'hūzdur.

الْإِرْتِجَالُ [el-irticāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi ayağından tutmak; tekūlu: إِزْتَجَلْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَخَذْتَهُ بِرِجْلِهِ Ve

إِرْتِجَالٌ [irticāl] Hutbeyi yāhūd şi'ri bedīheten irād etmek, onu mukaddemā ihzār etmeksizin. Ve

إِرْتِجَالٌ [irticāl] At eşmekle yorgalamayı birbirine halt edip gāh ondan ve gāh bundan ihdās etmeğe dahi derler; yukālu: **إِرْتَجَلَ الْفَرَسُ إِذَا خَلَطَ الْعَنَقَ بِشَيْءٍ مِنَ الْهَمَلِجَةِ فَرَاوَحَ** [anak] **عَنَقَ** [anak] **بَيْنَ شَيْءٍ مِنْ هَذَا وَشَيْءٍ مِنْ هَذَا** **هَمَلِجَةً** [hemlece] yorgalamaktır. Ve **مُرَاوَحَةٌ** [murāveḥat] rā ve ḥā-i mühemeteynle iki nesneden gāh bundan ve gāh ondan işlemek. Ve

إِرْتِجَالٌ [irticāl] Çekirgeden bir bölüğü cem' etmeğe dahi derler, pişirmek için; yukālu: **إِرْتَجَلَ فُلَانٌ إِذَا جَمَعَ قِطْعَةً مِنَ الْجَرَادِ لِيَشْوِيَهَا**

التَّرَجُّلُ [et-tereccul] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Piyāde yürümek; tekūlu: **تَرَجَّلَ إِذَا مَسَى رَجُلًا** Ve

تَرَجُّلٌ [tereccul] Kuyuya ipsiz inmeğe dahi derler; yukālu: **تَرَجَّلَ فِي الْبُئْرِ إِذَا نَزَلَ فِيهَا مِنْ غَيْرِ** **أَنْ يُدَلَّى** Ve

تَرَجُّلٌ [tereccul] Gün yükselip gündüz rüşen olmağa dahi derler; yukālu: **تَرَجَّلَ النَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ**

[ر ح ل]

الرَّحْلُ [er-raḥl] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin meskeni ve esās-ı beyti her ne ki var ise. Ve

رَحْلٌ [raḥl] Şol deve pālānına dahi derler ki **قَتَبَ** [kateb]den asgar ola. Ve bu makāmda Cevheri'nin kelāmi nev'-i tedāfu'den hālī değıldir, **زِرَّاءُ قَتَبَ** [kateb]in tefsirinde **رَحْلٌ** **مُلْقَى** demıştir, te'emmul oluna.

الرِّحَالُ [er-riḥāl] (rā'nın kesriyle) Cem'i.

الرَّاحِلُ [el-erḥul] (hemzenin fethi ve ḥā'nın zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'-i killeti; minhu kavluhum fi'l-kazfi: **يَا ابْنَ مُلْقَى أَرَحِلُ الرُّجْبَانَ** Güyā ki **مُلْقَى** **أَرَحِلُ** [mulkā erḥul] mahall-i tesettür olmağın zināyā iş'ar olur. Ve

رِحَالٌ [riḥāl] Hīrī olan halılara dahi derler. Ve Hīre, Kūfe yanında bir şehrin ismidir ki onda halı işlenir. Ve

رَحْلٌ [raḥl] Devenin arkasına pālān vurmağa yāhūd yük vurmağa dahi derler; tekūlu: **رَحَلْتُ الْبُعَيْرَ أَرَحَلُهُ رَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** **إِذَا شَدَدْتُ عَلَى ظَهْرِهِ الرَّحْلَ** Ve ezāya tahammül makāmında dahi isti'māl olunur; tekūlu: **رَحَلْتُ لَهُ نَفْسِي إِذَا صَبَوْتُ عَلَى أَذَاهُ** Ve bu dahi ma'nā-yı evvele rāci' olur, nefsi isti'are-i bi'l-kināye tarikiyle istihdām olunan ba'tire teşbīh etmekle.

الرِّحْلَةُ [er-riḥlet] (rā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Göçmek; yukālu: **دَنَتْ رِحْلَتُنَا أَيَّ** **اِرْتِحَالْنَا**

الْإِرْتِحَالُ [el-irtiḥāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

التَّرْحُلُ [et-terahḥul] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā kezālik; tekūlu: **رَحَلَ فُلَانٌ وَارْتَحَلَ وَتَرَحَّلَ**

الرَّحِيلُ [er-reḥīl] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) İsmidir, göç ma'nāsına. Ve

رَحِيلٌ [reḥīl] Seyre kavī olan deveye dahi derler; yukālu: **جَمَلٌ رَحِيلٌ إِذَا كَانَ قَوِيًّا عَلَى السَّيْرِ**

الْإِسْتِرْحَالُ [el-istirḥāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deveye pālān vurulmasın yāhūd yük vurulmasın taleb etmek; yukālu: **إِسْتَرَحَلَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَزْحَلَ لَهُ**

الرُّحْلَةُ [er-ruḥlet] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Teveccüh olunan cānib; yukālu: **أَنْتُمْ رُحْلَتِي أَيَّ الَّذِينَ ارْتَحَلَ إِلَيْهِمْ** Ve

رُحْلَةٌ [ruḥlet] Seyre kavī olmağa da derler; yukālu: **إِنَّهَا لَدَاثٌ رُحْلَةٌ**

الْمِرْطُ الْمُرْحَلُ [el-mirṭu'l-muraḥḥal] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol **حَزٌّ** [ḥazz]dan dokunmuş

izārdır ki ucunda alacaları ola. Ve مِرْطٌ [mirṭ] bir cins kumāşa derler.

الْإِرْحَالُ [el-irḥāl] (hemzenin kesriyle) Deve arıkladıktan sonra semirip göçe kâdir olmak; yukālu: أَرْحَلْتُ الْإِبِلَ إِذَا سَمَنْتُ: بَعْدَ هُرَالٍ فَأَطَاقَتِ الرَّحْلَةَ Ve

إِرْحَالٌ [irḥāl] Göçmeğe mu'āvenet etmeğe dahi derler; tekūlu: أَرْحَلْتُ فَلَانًا إِذَا عَاوَنْتُهُ عَلَى رِخْلَيْهِ Ve

إِرْحَالٌ [irḥāl] Göçe yarar deve vermeğe dahi derler; tekūlu: أَرْحَلْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ رَاحِلَةً Ve

رَاحِلَةٌ [rāḥilet] Göçe yarar deveye derler, nitekim gelir inşāallāh.

التَّرْحِيلُ [et-terḥīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Bir kimseyi bir yere göndermek; tekūlu: إِطْعَمَانِ زَحْلُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ مِنْ مَكَانِهِ وَأَرْسَلْتَهُ [izṣān] zā-yı mu'ceme ile seyr ettirmeğe derler.

الْمُرْحِلُ [el-murḥil] (mīm'in zammı ve rā'nın sükūnu ve ḥā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki onun çok göçe yarar develeri ola; yukālu: رَجُلٌ مُرْحِلٌ إِذَا كَانَتْ لَهُ رَوَاجِلٌ كَثِيرَةٌ خَيْلٌ عَرَابٌ إِذَا كَانَ لَهُ خَيْلٌ عَرَابٌ [ḥaylun 'irāb] ‘ayn'ın kesriyle ‘Arabī atlara derler.

الرَّاحِلَةُ [er-reḥīlet] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki seyrekavī ola.

الرَّاحِلُ [er-rāḥil] (ḥā'nın kesriyle) Göçe yarayan nāka.

الرَّحُولُ [er-reḥūl] (rā'nın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve ba'zılar eyitti: رَاحِلَةٌ [rāḥilet] binmeğe yarayan devedir gerek erkek gerek dişi.

الْأَرْحَالُ [el-erḥāl] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Şol attır ki arkası ak ola, أَيْبُضُ الظُّهْرِ ma'nāsına. Ve şol koyundur ki arkası

siyāh ola, أَسْوَدُ الظُّهْرِ ma'nāsına.

الرَّوْحَلَاءُ [er-raḥlā] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki arkası ak olup sâ'ir cesedi siyāh ola yāhūd arkası siyāh olup sâ'ir cesedi ak ola. Ammā at cinsinde hemīn arkası ak olup sâ'ir cesedi siyāh olandır. Bu zikr olunan Ebu'l-Gavṣ rivāyetidir.

الرَّيْهَالَةُ [er-riḥālet] (rā'nın kesri ile) Şol eyerdir ki onu sāfi deriden ederler, onun ağacı yoktur. Ve bu makūle eyeri atı ziyāde seğirttiklerinde isti'māl ederler.

الرَّوْحَائِلُ [er-reḥā'il] (rā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i zikr olunan eyerler ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: “إِسْتَفْدَمْتُ رِخَالَتِكَ” Ya'nī “Eyerin attan mukaddem oldu.” Ve bu kelāmı bir kimse sāhibine şerr işlemeğe isti'cāl ettikte söylerler.

الْمَرْحَلَةُ [el-merḥalet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Bir konak yer.

الْمَرَاهِلُ [el-merāḥil] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Cem'i, birkaç konak yer ma'nāsına; yukālu: بَيْنِي وَبَيْنَ كَذَا مَرْحَلَةٌ أَوْ مَرْحَلَتَانِ

[ر خ ل]

الرَّوْحِلُ [er-reḥil] (rā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin kesriyle) Şol koyun kuzusudur ki dişi ola. Ve eger erkek olsa ona حَمَلٌ [ḥamel] derler.

الرَّيْحَالُ [er-riḥāl] (rā'nın kesriyle) Cem'i, zikr olunan kuzular ma'nāsına.

[ر ذ ل]

الرَّوْذُلُ [er-rezl] (rā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Dūn ve hasīs olan kimse.

الرَّوْذَالَةُ [er-rezālet] (rā'nın fethiyle) ve

الرُّذُولَةُ [er-ruzūlet] (zammeteynle) Hasīs ve denī olmak; yukālu: رُذُلٌ فَلَانٌ يَزُدُّ رَذَالَةً وَرُذُولَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الرُّذَالُ [er-ruzāl] (rā'nın zammı ve zāl'ın tahfifi ile) Kezālik denī olan kimse.

الرُّذُولُ [er-ruzūl] (zammeteynle) Cem'î, denîler ma'nāsına.

الرُّذَالُ [el-erzāl] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem'î.

الرُّذَالَةُ [er-ruzelā'] (rā'nın zammı ve zāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î. Ve bu Ya'qūb rivāyeti üzeredir. Ve

رُذَالٌ [ruzāl] Her nesnenin yaramazına dahi itlāk olunur.

الرُّذَالُ [el-irzāl] (hemzenin kesri ile) Bir kimseyi denī ve hasīs kılmak.

الرُّذُلُ [er-rez'l] (rā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kezālik hasīs kılmak.

الرُّمُزُولُ [el-merzūl] (mīm'in fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Hasīs olan kimse; yukālu: رَذَلَهُ فَهُوَ مَرُذُولٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[ر س ل]

الرُّسُلُ [er-resl] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Salıverilen saç; yukālu: شَعْرٌ شُعْرٌ Ve رَسُلٌ أَيْ مُسْتَوْسَلٌ

رَسُلٌ [resl] Yürümesi mülāyim olan deveye dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ رَسُلٌ أَيْ سَهْلُ السَّيْرِ

الرُّسْلَةُ [er-reslet] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ رَسْلَةٌ

الرِّسْلُ [er-risl] (rā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesne sühulet üzere olmak; minhu kavluhum: "إِفْعَلْ كَذَا وَكَذَا عَلَى رِسْلِكَ" "إِفْعَلْ فِيهِ" Ve إِتَادَ [itti'ād] tā'nın teşdidiyle bir işi rıfkla işlemektir; ke-mā yukālu: إِفْعَلُهُ "إِلَّا مَنْ أَعْطَى فِي" عَلَى هَيْبَتِكَ Ve fi'l-hadīsi: نَجَدَتْهَا وَرِسْلَهَا Ya'nī şiddet ve rahā hālinde

ya'nī sadaka mālın davarı semiz olup ihrāc ettikte sāhibine edāsı şedīd iken edā kılar ve arık olup edāsı āsān iken edā kılar. Ve

رِسْلٌ [risl] Süte dahi derler.

الرِّسَالُ [el-irsāl] (hemzenin kesriyle) Kavm davarları cihetinden sūt sāhibi olmak. Ve

إِرْسَالٌ [irsāl] Bir kimseyi elçilik tarīkiyle bir yere göndermek.

الرُّمْسَلُ [el-mursel] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Gönderilen kimse.

الرُّسُولُ [er-resūl] (rā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَرْسَلْتُ فَلَانًا فَهُوَ مُرْسَلٌ وَرَسُولٌ

الرُّسُلُ [er-rusul] (zammeteynle) Cem'î. Ve Bārī ta'ālānın ﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الشعراء، 16 dediği kavli) فَعُولٌ [fa'ūl] ve فَعِيلٌ [fa'īl] de tezkīr ve te'nīs ve ifrād ve cem' berāber olduğuna binā'endir, عَدُوٌّ [ʿaduvv] gibi ve صَدِيقٌ [şadīq] gibi. Ve

رَسُولٌ [resūl] Risālet ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرْسَلْتُهُمْ بِرَسُولٍ أَيْ بِرِسَالَةٍ

الرُّسَلُ [er-rese] (fethateynle) Deve sürüsünden ve koyun sürüsünden bir kıt'a.

الرُّرْسَالُ [el-ersāl] (hemzenin fethiyle) Bölük bölük demek olur; yukālu: جَاءَتْ الْحَيْلُ جَاءَتْ أَيْ قَطِيعًا قَطِيعًا أَرْسَالًا أَيْ قَطِيعًا قَطِيعًا

الرُّمْرَاسِلَةُ [el-murāselet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Haberleşmek.

الرُّمْرَاسِلُ [el-murāsīl] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) Haber gönderen kimse.

الرُّرْسِيلُ [er-resīl] (rā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَاسِلُهُ مُرَاسِلَةٌ فَهُوَ مُرَاسِلٌ Ve

رِسِيلٌ [resīl] ve

مُرَاسِلٌ [murāsīl] Şol ʿavrete dahi derler ki

zevci vefât etmiş ola yâhūd zevci kendiyê talāk vermesin zann edip âhar kimse için özin tezyîn edip ona haber göndere. Ve bir kimsenin رَسِيلٌ [resîl]i şol kimsedir ki onunla ok atışmada yâ gayrı husûsta haberleşmiş ve şerîk olmuş ola.

الْمُرْسَلَاتُ [el-murselât] (mîm'in zamımı ve sîn'in fethiyle) Rüzgârlar, رِيَاْحٌ ma'nâsına; minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ (المرسلات، 1) الآية Ve ba'zılar مُرْسَلَاتٌ [murselât]tan murâd melâ'ikedir demişlerdir.

الْمِرْسَالُ [el-mirsâl] (mîm'in kesri ve râ'nın sükûnuyla) Şol oktur ki kısa ola, sehm-i kasîr ma'nâsına. Ve

مِرْسَالٌ [mirsâl] Şol nākaya dahi derler ki yürümesi mülâyim ve hemvâr ola.

الْمِرْأَسِيلُ [el-merâsîl] (mîm'in fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Cem'i; yukâlu:

إِبِلٌ مَرَّاسِيْلُ

الرِّسَالُ [er-risâl] (râ'nın kesriyle) Deve ayakları, kavâ'im-i ba'tır ma'nâsına.

الْإِسْتِرْسَالُ [el-istirsâl] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) Kıl kendin salıverip kıvırcık olmamak; yukâlu: إِسْتِرْسَلَ الشَّعْرُ إِذَا صَارَ سَبِيطًا Ve سَبِيطٌ [sebiṭ] sîn-i mühmelenin fethi ve bâ'nın kesriyle kıvırcık olmayan saç. Ve

الْإِسْتِرْسَالُ [istirsâl] Bir nesneye döşenip üns tahsîl etmek; yukâlu: إِسْتِرْسَلَ إِلَيْهِ إِذَا انْبَسَطَ وَاشْتَأْتَسَ

الْتَّرْسُلُ [et-teressul] (fethateynle ve sîn'in zammı ve teşdidiyle) Rıfk ve te'ennî kılmak; yukâlu: Ve تَرَسَّلَ فِي قَرَابَةٍ إِذَا اتَّادَ فِيهَا [itti'ād] rıfk üzere olmağa dahi derler.

[ر ط ل]

الرَّطْلُ [er-raṭl] (râ'nın fethi ve tā'nın sükûnuyla) Ricâlden salkı olan kimse. Ve

رَطْلٌ [raṭl] Batmana dahi derler ki bir batman iki yüz altmış dirhemdir. Ve *Muhezzeb*'de batman iki yüz elli yedi dirhem ve sübü'-i dirhemdir demiş. Ve meşhûr olan evvel zikr olunandır. Ve *Vikāye Şerhi*'nde bir batman yüz seksen miskâldir demiş. Bu takdîrce 'avâmmin bir miskâl bir buçuk dirhemdir dediği râst gelmez ve illâ bir batman iki yüz yetmiş dirhem olmak lâzım olur. Ve *Ḳāmūs*'ta رَطْلٌ [raṭl] on iki ükiyyedir ve ükiyye kırk dirhemdir ve batman, rıtlândır demiş. Bu takdîrce رَطْلٌ [raṭl] dört yüz seksen dirhem ve batman dokuz yüz altmış dirhem olup çok muhâlif olur, meger ki elfâz-ı müştereke ve ıstılâhât-ı muhtelifê ola.

التَّرْطِيلُ [et-terṭîl] ('alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Kılı yağlayıp mülâyim etmek.

[ر ع ل]

الرَّوْعَلَةُ [er-ra'let] (râ'nın fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) At sürüsünden bir bölük. Ve

رَعْلَةٌ [ra'let] Koyunun kulağını cümle kesmeyip bir mikdârın kesip küpe gibi asakomağa dahi derler, Hudâyî olan küpe gibi.

الرَّوْعُلُ [er-ra'el] (râ'nın fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) Bi-ma'nâhâ. Ve

رَعْلٌ [ra'el] Uzun hurmâ ağacına dahi derler. Ve

رَعْلَةٌ [ra'let] Uzun libâsa dahi derler, İbnu'l-A'râbî rivâyeti üzere; yukâlu: مَرَّ فُلَانٌ يَجُرُّ رَعْلَتَهُ أَيَّ نِيَابَةٍ Ve

رَعْلَةٌ [ra'let] Çok 'ayâle dahi derler; yukâlu: تَرَكْتُ عَيْلًا رَعْلَةً أَيَّ كَثِيرًا

الرَّوْعِيلُ [er-re'îl] (râ'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nâhâ.

الرَّرِعَالُ [er-ri'âl] (râ'nın kesriyle) Cem'i, sü-rüler ma'nâsına.

الْإِسْتِرْعَالُ [el-istir'āl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koyun birbiri ardınca gitmek; yukālu: **إِسْتِرْعَلَتِ الْعَنَمُ إِذَا تَتَابَعَتْ فِي السَّيْرِ** Ve

إِسْتِرْعَالٌ [istir'āl Koyunun sürü önüne gitmesine dahi derler; yukālu: **إِسْتِرْعَل إِذَا خَرَجَ فِي أَوَّلِ الرَّعِيلِ**

الْأَرَايِلُ [el-erā'il] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Yelin evvelleri, evā'il-i riyāh ma'nāsına.

الرَّغْلَاءُ [er-ra'fālā] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki kulağı küpe misalinde kesilmiş ola, nitekim zikr olundu. Ve nākaya dahi itlāk olunur. Ve

رَغْلَاءُ [ra'fālā] Kulağı uzun koyuna dahi derler.

الرُّوْعُلُ [er-ru'ul] (zammetynele) Cem'i, zikr olunan sıfatla mevsūf koyunlar ma'nāsına.

الْإِرْعَالُ [el-ir'āl] (hemzenin kesriyle) عَوْسَجٌ [avsec] dedikleri diken tomruklanmağa dahi derler; yukālu: **أَرْعَلَتِ الْعَوْسَجَةُ خَرَجَتْ رَغْلَتُهَا** Ve

إِرْعَالٌ [ir'āl] Tiz dürtmeğe ve katı dürtmeğe dahi derler.

الْأَرْعَالُ [el-er'al] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Aşağı sarkan libāstır.

الرَّرَاعِلُ [er-rā'il] ('ayn'ın kesriyle) Yaramaz hurmā, دَقَلٌ [deqal] ma'nāsına.

الْمُرْعَالُ [el-mura'al] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdidiyle) Mālın güzidesi, hıyāru'l-māl ma'nāsına.

الرُّوْعُلُولُ [er-ru'lūl] (rā'nın ve lām'ın zammı ve 'ayn'ın sükunuyla) Bir otun ismidir. Ba'zılar طَرْحُونٌ [tarhūn]dur dediler.

رِغْلٌ [Ra'l] ve دُكْوَانٌ [Zekvān] rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunu ve دُكْوَانٌ [zekvān] zāl-ı

mu'cemenin fethi ve kāf'ın sükunuyla iki kabīlenin ismidir, Benī Suleym'den.

[ر ع ب ل]

الرَّوْعِبَةُ [er-ra'belet] (rā'nın ve bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Kesmek, kat ma'nāsına; yukālu: **رَعِبْتُ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعْتَهُ**

الْمُرْعِبُ [el-mura'bil] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Yırtılmış bez; yukālu: **ثُوبٌ مُرْعِبٌ أَي مُمَرَّقٌ**

الرَّرْعَابِيلُ [er-re'ābīl] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Eski libāslar; yukālu: **أَطْمَارٌ جَاءَ فُلَانٌ فِي رَعَابِيلِ أَي فِي أَطْمَارٍ وَأَخْلَاقٍ** Ve **رَعَابِيلٌ** [aḥlāk] gibi eski libās ma'nāsınadır.

الرَّرْعِبَلُ [er-Ra'bel] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) bir recülün ismidir ki o Ebū Zubyān'ın babası olan رَعِبَلٌ [Ra'bel]dir.

[ر غ ل]

الرُّوْغْلُ [er-ruġl] (rā'nın zammı ve ġayn-ı mu'cemenin sükunuyla) Sirken dedikleri ot ki ona lisān-ı Türkīde koyun sarmaşığı ve Fārisīde sermak derler. Ve sāhib-i Şurāh رُغْلٌ [ruġl]ı lisān-ı 'Arabda cārī olan سَرْمَقٌ [sermaḳ]la tefsīr edip ve سَرْمَقٌ [sermaḳ]ı bāb-ı kāf'ta şalgamla tefsīr etmiştir. Pes رُغْلٌ [ruġl] şalgam ma'nāsına olmak lāzım olup sā'ir kütübe muhālif olur.

الْأَرْغَالُ [el-ergāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, zikr olunan otlar ma'nāsına.

الْإِرْغَالُ [el-irġāl] (hemzenin kesriyle) Yer zikr olunan otu bitirmek; yukālu: **أَرْغَلَتِ إِذَا أَرْضُ إِذَا أَنْبَتُهُ** Ve

إِرْغَالٌ [irġāl] 'Avret emzikli olmağa dahi derler; yukālu: **أَرْغَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَرْضَعَتْ** [Ve] **إِرْغَالٌ** [izġāl] dahi bu ma'nāda lügattır, zā-yı mu'ceme ile. Ve

إِرْغَالٌ [irğāl] Deve otlağından azmağa dahi derler; yukālu: **أَزْغَلَتِ الْإِبِلُ عَنْ مَرَاتِعِهَا إِذَا صَلَّتْ**

الْأَرْغَالُ [el-erğal] (hemzenin ve ğayn'ın fethiyle) Vüs'at üzere olan dirlik; yukālu: **عَيْشَ أَزْغُلَ أَبِي وَاسِعَ** Ve **أَغْرُلُ** [ağrel] dahi bu ma'nāda lügattır. Ve

أَرْغُلٌ [erğal] Şol oğlana dahi derler ki **أَغْرُلُ** [ağrel] ola, ya'nī **أَقْلَفُ** [aqləf] ola ki sünnet-siz demek olur.

أَبْرِغَالٍ [Ebū Riğāl] (rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki hālen kabri recm olunur, Habeşe tā'ifesine delīl olup yolda öldüğü için Mekke-i müşerrefe'yi hedm etmeğe teveccüh ettikleri zamānda.

الرَّوْغَلَةُ [er-rağlet] (rā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) 'Ale'l-gaflet oğlak anasın emmek; yukālu: **رَعَلَ الْجَدْيُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا كَذَلِكَ**

الرَّغُولُ [er-regūl] (rā'nın fethi ve ğayn'ın zammı ve meddiyle) Bulduğın ekl eden kimse; yukālu: **فُلَانٌ رَمَّ رَغُولٌ إِذَا اغْتَنَمَ كُلَّ شَيْءٍ** Ve **وَأَكَلَهُ** Ve bu Ebū Zeyd rivāyeti üzeredir.

[ر ف ل]

الرِّفْلُ [er-refl] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Libāsın uzatıp eteğin yere sürümekle hīrāmānī yürümek; yukālu: **رَفَلَ فِي ثِيَابِهِ يَزْفُلُ إِذَا أَطَالَهَا وَجَرَّهَا مُتَبَحِّثًا**

الرِّفِيلُ [er-refil] (rā'nın fethi ve fā'nın kesri ile) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse. Ve

رِفْلٌ [refil] Ahmak olan kimseye dahi derler.

الرِّفْلَةُ [er-refilet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi; yukālu: **رَجُلٌ رَفَلَ وَامْرَأَةٌ رِفْلَةٌ** Ve

رِفْلَةٌ [refilet] Vāsi' olan ma'ṭşete dahi derler; yukālu: **مَعِيَسَةٌ رِفْلَةٌ إِذَا كَانَتْ وَاسِعَةً**

الْإِرْفَالُ [el-irfāl] (hemzenin kesriyle) Uzun libās giyip salınmak; yukālu: **أَزْفَلَ فِي ثِيَابِهِ**

التَّرْفُلُ [et-terefful] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الرِّفْلَاءُ [er-reflā'] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki libāsında yürümesi hūb ola.

الرِّفْلُ [er-rifell] (rā'nın kesri ve fā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle **هَجَفٌ** [hiceff]) vezni üzere) Uzun olan libās. Ve **هَجَفٌ** [hiceff] sakīl olan kimsedir. Ve

رِفْلٌ [rifell] Şol ata dahi derler ki kuyruklu ola; yukālu: **فَوْسٌ رِفْلٌ إِذَا كَانَ طَوِيلَ الذَّنْبِ**

التَّرْفِيلُ [et-terfil] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kuyunun suyun çoğaltmaktır.

[ر ق ل]

الرَّوْقَلَةُ [er-rağlet] (rā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Uzun hurmā ağacı, **رَاغَلَةٌ** [rağlet] gibidir veznen ve ma'nen.

الرِّقَالُ [er-riqāl] (rā'nın kesriyle) Cem'i, uzun hurmā ağaçları ma'nāsına.

الْأَرْقَالُ [el-erqāl] Bir cins yelmektir; yukālu: **أَزْفَلَ الْبُعَيْرُ إِذَا مَسَى عَلَى نَوْعٍ مِنَ الْحَبَبِ**

الْمُرْقِيلُ [el-murqil] (mīm'in zammı ve kâf'ın kesriyle) Yelmek ile yürüyen nāka; yukālu: **نَاقَةٌ مُرْقِيلٌ**

الْمِرْقَالُ [el-mirqāl] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ziyāde yelici olan nāka; yukālu: **نَاقَةٌ مِرْقَالٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الْأَرْقَالِ** Ve

مِرْقَالٌ [Mirqāl] Hāşim b. 'Utbe ez-Zuhrī'nin lakabıdır, zīrā Emīrū'l-mū'minīn 'Alī radiyallāhu 'anhu ona Şiffīn gününde bir davar vermişti ki onu yeldirmeden hālī değil idi.

الرَّاقُولُ [er-rākūl] ('alā-vezni **الْكَافُورُ** [el-kāfūr]) Şol iptir ki onunla hurmā ağacına

çıkarlar. Ve o ipe حَابُولُ [ḥābūl] dahi derler, ḥā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile كَرَّ [kerr] dahi derler, kāf'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle.

[ر ك ل]

الرَّكَعَةُ [er-reklet] (rā'nın fethi vekāf'ın sükunuyla) Bir ayakla vurmak; yukālu: رَكَعَهُ يَرْكُعُهُ رَكْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّرَاكُلُ [et-terākul] (tā'nın fethi vekāf'ın zammı ile) Birkaç kimse birbirini tepmek; yukālu: تَرَكَلَ الْقَوْمُ

الْمَرْكَلُ [el-merkel] (mīm'in vekāf'ın fethiyle) Yol, tarīk ma'nāsına.

مَرَائِلُ الدَّابَّةِ [merākilu'd-dābbe] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Davarın binen kimse yürüsün diye yanlarında ayağıyla teptiği yerler.

الْمَرْكَلَانِ [el-merkelān] (kezālik mīm'in vekāf'ın fethiyle) Davarın binen kimse yürüsün yāhūd seğirtsin diye iki cānibinde ayağıyla teptiği yerler.

الْمَرْكَلَةُ [el-murekkelet] (mīm'in zammı vekāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol yerdir ki onu davar tırnağıyla çiğneyip muhkem eder; yukālu: أَرْضٌ مُرْكَلَةٌ إِذَا كُدَّتْ بِخَوَافِرِ الدَّوَابِّ

التَّرْكُلُ [et-terekkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bel demekle ma'rūf olan āleti bāgbān ayağıyla vurmaktır, yere girsin diye; yukālu: إِذَا تَرَكَلَ الرَّجُلُ بِمَسْحَاةٍ إِذَا ضَرَبَهَا بِرَجْلِهِ لِيَتَدَخَّلَ فِي الْأَرْضِ

[ر م ل]

الرَّمْلُ [er-reml] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Kum, rīk ma'nāsına.

الرِّمَالُ [er-rimāl] (rā'nın kesriyle) Cem'i, kumlar ma'nāsına.

الرَّمْلَةُ [er-remlet] (rā'nın fethi ve mīm'in

sükunuyla) Vāhidi, bir pāre kum ma'nāsına. Ve

رَمَلٌ [reml] Hasīr dokumağa dahi derler; tekūlu: رَمَلْتُ الْحَصِيرَ إِذَا سَفَفْتُهُ Ve سَفَّ [seff] sīn-i mühmele ile dokumaktır ve taht oturağına yā ipten yāhūd nevārdan bir nesne örmeğe derler; yukālu: رَمَلَ سَرِيرَهُ إِذَا رَمَلَ شَرِيطًا أَوْ غَيْرَهُ فَجَعَلَهُ ظَهْرًا لَهُ Ve شَرِيطٌ [şerīṭ] şīn-i mu'ceme ile hurmā yaprağından bükülen ipe derler.

أُمْرِمَالٍ [ummu rimāl] (rā'nın kesriyle) Yeleli kurt, keftār ma'nāsına, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

رَمْلَةٌ [Remlet] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Şām-ı şerīf'te bir şehrin ismidir.

الرَّمْلُ [er-remel] (fethateynle) Yelmek.

الرَّمْلَانِ [er-remelān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَمَلْتُ بَيْنَ الصَّمَا وَالْمَوْزَةِ رَمْلًا وَرَمْلَاتًا Ve

رَمَلٌ [remel] 'Arūzdan bir bahrdır. Ve

رَمَلٌ [remel] Az yağmura dahi derler, matar-ı kalīl ma'nāsına.

الرَّمَالُ [el-ermāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, az yağmurlar ma'nāsına. Ve

رَمَلٌ [remel] Kezālik şol hatlardır ki bakar-ı vahşīnin ayaklarında olur, kendi levnine muhālif levnle.

الرَّمْلُ [el-ermel] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Şol koyundır ki ayakları siyāh ola.

الرَّمْلَاءُ [er-remlā] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunu ve elifin meddiyle) Zikr olunan koyunun mü'ennesi. Ve

أَرْمَلٌ [ermel] Şol ere derler ki 'avreti olmaya.

الرَّمْلَةُ [el-ermelet] (hemzenin ve mīm'in

fethi ile) Şol 'avrettir ki eri olmaya.

الأَرَامِلُ [el-erāmil] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ile) Miskīn olanlardır, ricālden ve nisādan İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Mezbūr eyitti: Mezbūrlara أَرَامِلُ [erāmil] derler eger içlerinde nisā yok ise de. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: أَرَمَلَةٌ [ermelet] Du'afādan bir cemā'ate dahi itlāk olunur; yukālu: جَاءَتْ أَرَمَلَةٌ مِنْ نِسَاءِ وَرَجَالٍ مُخْتَلَجِينَ Ve mezbūr eyitti: Ricāl-ı muhtācīne ki du'afā olalar أَرَمَلَةٌ [ermelet] derler egerçi onların içinde nisā tā'ifesinden kimse olmasa. Ve **أَرَمَلٌ** [ermel] Yağmuru az olan yıla dahi derler; yukālu: عَامٌ أَرَمَلٌ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْمَطَرِ Ve **رَمَلَاءُ** [remlā] Kezālik yağmuru az olan seneye derler; yukālu: سَنَةٌ رَمَلَاءُ Ve bu İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzeredir.

الأِرْمَالُ [el-irmāl] (hemzenin kesriyle) 'Avretin eri ölmek; yukālu: أَرَمَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا مَاتَ وَعَنْهَا زَوْجُهَا Ve

إِرْمَالٌ [irmāl] Hasīr dokumağa dahi derler; tekūlu: أَرَمَلْتُ الْحَصِيرَ إِذَا سَفَقْتَهُ Ve

إِرْمَالٌ [irmāl] Tahtın oturağına yā ipten yāhūd nevārdan bir nesne örmeğe dahi derler, nitekim bazı kürsilere dahi örerler; yukālu: أَرَمَلْتُ سَرِيرَهُ إِذَا رَمَلْتُ شَرِيطًا أَوْ غَيْرَهُ فَجَعَلْتُهُ شَرِيطًا Ve **شَرِيطٌ** [şerīṭ] hurmā yaprağından bükülen ipe derler, nitekim el-ān mürür etti. Ve

إِرْمَالٌ [irmāl] Kavmin zādı tükenmeğe dahi derler; yukālu: أَرَمَلْتُ الْقَوْمَ إِذَا نَفِدَ زَادُهُمْ

التَّرْمِيمُ [et-termīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kana bulaştırmak.

الأِرْتِمَالُ [el-irtimāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bölüşmek.

التَّرْمُمُ [et-teremmul] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu;

رَمَلَهُ بِالذَّمِّ فَتَرَمَلٌ وَإِزْتَمَلَ إِذَا تَلَطَّحَ

[ر م ع ل]

الإِرْمِغَالُ [el-irmiḡāl] (hemzenin ve mīm'in kesri ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Sabīnin ağzından salyar akmak. Ve gözden yaş birbiri ardınca akmağa dahi derler; yukālu: إِزْمِغَلَّ الصَّبِيُّ إِزْمِغَالًا إِذَا سَالَ لُعَابُهُ Ve yukālu: إِزْمِغَلَّ الدَّمْعُ إِذَا تَبَاعَقَ قَطْرَاتُهُ 'Ayn'la ve ḡayn'la lügattır. Ve

إِرْمِغَالٌ [irmiḡāl] Biryānın yağı akmağa dahi derler; yukālu: إِزْمِغَلَّ الشِّوَاءُ إِذَا سَالَ دَسْمُهُ Ve

إِرْمِغَالٌ [irmiḡāl] Katı āvāzla çağırmağa derler; yukālu: إِزْمِغَلَّ الرَّجُلُ إِذَا شَهَقَ

الْمُرْمَعِلُ [el-murma'ill] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın kesriyle) Rüşd ve sedād üzere olana dahi derler; minhu kavluhum: إِذْرَنْفَقَ مُزْمِعًا أَيِ امْضِ رَاشِدًا

[ر و ل]

التَّرْوِيلُ [et-tervīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ekmeği yağla ziyāde ovmak; yukālu: رَوَّلْتُ الْخُبْزَةَ بِالسَّمْنِ تَرْوِيلًا إِذَا دَلَكْتَهَا بِهِ Ve

تَرْوِيلُ الْفَرَسِ [tervīlu'l-feres] At efşān etmek için zekerin sarkıtmaktır; yukālu: رَوَّلَ الْفَرَسَ إِذَا أَدْلَى لِيَبُولَ Ve

تَرْوِيلٌ [tervīl] Ağız yarı akıtmağa dahi derler; yukālu: رَوَّلَ الْفَرَسَ يَرْوُلُ فِي مِخْلَاتِهِ تَرْوِيلًا Ve **مِخْلَةٌ** [miḡlāt] mīm'in kesriyle otluk kudukları yerdir.

الرُّوَالُ [er-ruvāl] (rā'nın zammı ile فُعَالٌ [fu'āl] vezni üzere) Lū'āb gibidir veznen ve ma'nen ki ağız yarı demek olur; yukālu: فُلَانٌ يَسِيْلُ رُوَالَهُ

الرَّوَاوُلُ [er-rāvūl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik ağız yarı, لُعَابٌ [lu'āb]

الْإِزْعَالُ [el-iz'āl] (hemzenin kesriyle) Mesrūr kılmak; yukālu: **أَزْعَلَهُ غَيْرُهُ وَأَزْعَلْتُهُ** Ve **أَمْرَعُ** [emru'] hemzenin fethi ve rā'nın zammı ve 'ayn-ı mühmele ile **مَرِيعٌ** [merī']in cem'idir, vüs'at ve rehā olan yerler ma'nāsına.

ز ع ب ل

الرَّعْبَلُ [ez-Za'bel] ('alā-vezni **جَعْفَرٌ** [ca'fer]) Bir kimsenin ismidir. Ve

رَعْبَلٌ [za'bel] Ahmak olan 'avrete dahi derler; yukālu: **هَبِلْتُهُ الرَّعْبَلُ أَنِي تُكَلِّتُهُ أَتُهُ الْحَمَقَاءُ** Ve

رَعْبَلٌ [za'bel] Kezālik şol sabīdir ki onun gıdāsı hazm olmamağın karnı büyüyüp boynu incele.

ل ز غ ل

الرُّزْغَلَةُ [ez-zuğlet] (zā'nın zammı ve ğayn'ın sükūnuyla) Bevlden ve gayrdan atılan nesne.

الْإِزْغَالُ [el-izgāl] (hemzenin kesriyle) Nāka bevlın atmak; tekūlu: **أَزْغَلَتِ النَّاقَةُ بِنُؤْلَهَا** Ve **أَيُّ رَمَتْ بِهِ رَمِيًا وَقَطَعَتْهُ زُغْلَةً زُغْلَةً**

إِزْغَالٌ [izgāl] Dürtmek ile kan atılmağa dahi derler; yukālu: **أَزْغَلْتُهُ الطُّغْنَةَ بِالْدمِ مِثْلُ** Ve **أَوْزَعَتْ وَزْنَا وَمَعْنَى**

إِزْغَالٌ [izgāl] Kuş yavrusuna ağzıyla gıdā vermeğe dahi derler; yukālu: **أَزْغَلَ الطَّائِرُ** Ve **فَرَحَهُ إِذَا رَقَّهُ**

إِزْغَالٌ [izgāl] Bir mikdār nesne dökmeğe dahi derler; yukālu: **أَزْغَلْ لِي زُغْلَةً مِنْ سِقَائِكَ أَيُّ** **صَبَّ لِي شَيْئًا مِنْ لَبَنِ**

الرُّزْغُلُولُ [ez-zuğlūl] (zā'nın ve lām'ın zammı ve ğayn'ın sükūnuyla) Ricālden hafīf olan kimse. Ve

رُزْغُلُولٌ [zuğlūl] Tıfla dahi derler.

ز ف ل

الْأَزْفَلَةُ [el-ezfelet] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Cemā'at; yukālu: **جَاؤُوا بِأَزْفَلْتِهِمْ أَيُّ بِجَمَاعَتِهِمْ**

الْأَزْفِلَةُ [el-ezfilllet] (hemzenin ve fā'nın kesriyle ve lām'ın teşdidiyle) Hiffet ma'nāsınadır. Sıbeveyhi rivāyeti üzere; yukālu: **أَخَذْتُهُ أَزْفِلَةً أَيُّ خِفَّةً**

الْأَزْفَلِيُّ [el-ezfellā] (hemzenin ve fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) **أَجْفَلَى** [ecfellā] gibidir veznen ve ma'nen. Yā'nī cemā'at-i hāssa ma'nāsınadır.

ز ك ل

الرُّزُونُكَلُ [ez-zevenkel] (fethateynle **غَضَنَفَرٌ** [ğadanfer] vezni üzere) Kasrū'l-kāme olan kimse.

ز ل ل

الرُّزِيلُ [ez-zelīl] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Yā balçıkta yā kelāmda dayınmak, lagzīden ma'nāsına; yukālu: **زَلَلْتُ يَا فُلَانُ تَرُلُ زَلِيلًا إِذَا زَلَّ فِي طِينٍ أَوْ مَنْطِقٍ**

الرُّزِيلُ [ez-zelēl] (fethateynle) Kezālik dayınmaktır, Ferrā rivāyeti üzere; tekūlu: **زَلَلْتُ زَلَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الرُّزَلَةُ [ez-zellet] (zā'nın fethiyle) İsmidir, dayınmak ma'nāsına.

الرُّزِيلِيُّ [ez-zillīlā] (zā'nın kesri ve lām'ın kesri ve teşdidi ve meddi ve elifin kasrıyla) Kezālik ismidir, ma'nā-yı mezkūrda.

الْإِسْتِزْلَالُ [el-istizlāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dayındırmak; yukālu: **إِسْتَزَلَّهُ غَيْرُهُ**

الرُّزُلُ [ez-zull] (zā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Sıyrıncak olan yer; yukālu: **رُحْلُوفَةٌ** Ve **رُحْلُوفَةٌ** [zuhlūfet] zā-yı mu'cemenin zammı ve hā'-i mühmelenin sükūnuyla şol yokuştur ki oğlancıklar on-

dan aşağı sıyrılırlar.

الزَّلْ [ez-zelel] (fethateynle) Kezālik sıyrıncak olan yer.

الزُّلُولُ [ez-zulūl] (zammedeynle) Veznde eksik olmak; yukālu: زَلَّتِ الدَّرَاهِمُ تَرُلُ زُلُولًا إِذَا نَقَصَتْ فِي الْوَزْنِ

الزَّالُّ [ez-zāl] (lām'ın teşdīdiyle) Nākıs olan dirhem; yukālu: دَرِهَمٌ زَالٌّ

الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet] (zā'ların fethi ve lām-ı evvelin sükūnuyla) Yeri depretmek.

الزَّلْزَالُ [ez-zilzāl] (zā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik yeri depretmek.

الزَّلْزُلُ [et-tezelzul] (fethateynle ve zā'-i sānīnin zammı ile) Yer deprenmek; yukālu: زَلَزَلَ اللهُ الْأَرْضَ زَلْزَلَةً وَزَلْزَالًا فَتَزَلَزَلَتْ هِيَ

الزَّلْزَالُ [ez-zelzāl] (zā'nın fethi ile) İsmidir, depretmek ma'nāsına.

الزَّلَازِيلُ [ez-zelāzil] (zā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Şedāyid ma'nāsına.

الزَّلْزِيلُ [ez-zelezil] (zā-yı evvelin ve lām'ın fethi ve zā-yı sānīnin kesriyle) Esās-ı beyt ve metā'-ı beyt ma'nāsına.

الْمَزْلَةُ [el-mezillet] (mīm'in fethi ve zā'nın kesri ile) Dayıncak yer, mevzi'-i zelel ma'nāsına.

الْأَزَلُّ [el-ezell] (fethateynle) Sağrısının eti az olan kimse, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الزَّلَاءُ [ez-zellā] (zā'nın fethi ve lām'ın teşdīdi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, sağrısının eti az olan 'avret, رَشْحَاءُ [reshā] ma'nāsına. Ve **السَّمْعُ الْأَزَلُّ** [es-sim'ul-ezellu] sekirdeni az olan kurt ki kurtla

yeleli kurttan mütevellid olur, nitekim yeleli kurda **الضَّبُعُ الْعَرَجَاءُ** [eḍ-ḍabu'u'l-arcā] derler. Ve fi'l-meseli: "هُوَ أَسْمَعُ مِنَ الذَّبِّ" "هُوَ أَسْمَعُ" Ve **السَّمْعُ** [sim' sīn'in kesri ve mīm'in sükūnuyla cinseynden mürekkeb olan

kurttur.

الزُّلَالُ [ez-zulāl] (zā'nın zammı ve lām'ın tahffiyile) Şol sudur ki tatlı ola.

الْإِزْلَالُ [el-izlāl] (hemzenin kesriyle) Ni'met vermek; tekülü: إِذَا نِعْمَةٌ إِلَيْهِ نِعْمَةٌ إِذَا مِنْ أَزَلَّتْ إِلَيْهِ نِعْمَةٌ أَشَدَّيْتَهَا "فَلْيَشْكُرْهَا" Ve

إِزْلَالٌ [izlāl] Bir kimseye hakkın vermeğe dahi derler; yukālu: أَزَلَّتْ إِلَيْهِ مِنْ حَقِّهِ شَيْئًا أُنِي أَعْطَيْتُ

الزَّلِيَّةُ [ez-zilliyyet] (zā'nın kesri ve lām'ın kesri ve teşdīdi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol bisāttır ki zilī demekle ma'rūftur.

الزَّلَالِي [ez-zelālī] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ile) Cem'i, zilīler ma'nāsına.

[ز م ل]

الْأَزْمَلُ [el-ezmel] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Āvāz, savt ma'nāsına; tekülü: سَمِعْتُ لَهُ أَزْمَلًا إِذَا سَمِعْتُ صَوْتَهُ Ve gāh olur evvelinde vezni için olan hemzeyi iskāt ederler, nitekim **وَيْلُ أُمَّهِ** derler. Ve

أَزْمَلٌ [ezmel] Her nesnenin küllīsine dahi derler; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِأَزْمَلِهِ Ve kesir ma'nāsına da gelir; yukālu: عِيَالَاتٌ أَزْمَلَةٌ أُنِي كَثِيرَةٌ

الْأُزْمُولَةُ [el-uzmūlet] (hemzenin ve mīm'in zammı ile) Āvāz veren nesne gerek yaban keçisi olsun gerek gayrı olsun.

الْإِزْمُولُ [el-izmevl] (hemzenin kesri ve mīm'in fethiyle) فِرْدَوْسُ [firdevs] vezni üzere) Bi-ma'nāhā.

الْإِزْمُولَةُ [el-izmevlet] (kezālik hemzenin kesri ve mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhā eyzan; tekülü: هُوَ إِزْمُولٌ وَإِزْمُولَةٌ Ve ba'zı nüshada **وَإِقَالٌ هُوَ إِزْمُولَةٌ** vākīc olmuştur. Binā'en'alā-zālik sāhib-i **Şurāh** ihtilāf tevehhüm edip **هَوَ إِزْمُولٌ وَإِزْمُولَةٌ** demiştir, hālā ki

Cevherî'nin murâdı tasvîrdir, beyân-ı hilâf değildir.

الْإِزْمِيلُ [el-izmîl] (hemzenin ve mîm'in kesriyle ve zâ'nın mâ-beynde sükûnuyla) Bıçkı dedikleri âlet ki keşş-gerler onunla sahtiyân keserler.

الزَّمْلُ [ez-zummel] (zâ'nın zammı ve mîm'in fethi ve teşdîdiyle) Korkak kimse, cebân ma'nâsına.

الزُّمَالُ [ez-zummâl] (zâ'nın zammı ve mîm'in teşdîdiyle) Bi-ma'nâhu.

الزُّمَيْلُ [ez-zummeyl] (zâ'nın zammı ve mîm'in fethi ve teşdîdi ve yâ'nın sükûnuyla) Bi-ma'nâhu kezâlik.

الزُّمَيْلَةُ [ez-zummeylet] (zâ'nın kezâlik zammı ve mîm'in fethi ve teşdîdi ve yâ'nın sükûnuyla) Za'ife olan 'avret ma'nâsına.

الزَّامِلَةُ [ez-zâmilet] (mîm'in kesriyle) Şol devedir ki sâhibi seferde onunla istimdâd edip üzerine metâ'ın ve ta'âmın yükletir.

الْمُزَامَلَةُ [el-muzâmelet] (mîm-i evvelin zammı ve sâninin fethiyle) İki kimse deve üzerinde birbirine denk olmak.

التَّزْمِيلُ [et-tezmîl] ('alâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bir nesneyi sevbine dürmek; yukâlu: زَمَلَهُ فِي ثَوْبِهِ إِذَا لَعَهُ

التَّزْمُلُ [et-tezemmul] (fethateynle ve mîm'in zammı ve teşdîdiyle) Bir kimse libâsına bürünmek; yukâlu: تَزَمَّلَ بِثِيَابِهِ إِذَا تَدَثَّرَ Ve تَدَثَّرَ [tedesşur] bürünmeğe derler.

الْإِزْدِمَالُ [el-izdimâl] (hemzenin ve dâl'in kesriyle) Bir nesneyi götürmek; yukâlu: إِزْدَمَلَهُ إِذَا احْتَمَلَهُ

الزَّمِيلُ [ez-zemîl] (zâ'nın fethi ve mîm'in kesri ve meddiyle) Davar üzerinde bir kimsenin ardına binen kimse, redîf ma'nâsına.

[ز و ل]

الزُّوْلُ [ez-zevl] (zâ'nın fethi ve vâv'ın sükûnuyla) 'Aceb ma'nâsına.

الْأَزْوَالُ [el-ezvál] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

زَوُلٌ [zevl] Zarîf olan recül-i hafife dahi derler. İbnu's-Sikkît eyitti: زَوُلٌ [zevl] şol kimsedir ki onun zarâfetinden ta'acçüb oluna.

الزُّوْلَةُ [ez-zevlet] (zâ'nın fethi ve vâv'ın sükûnuyla) Mü'ennesi. Zarâfetinden ta'acçüb olunan 'avret. Ba'zılar eyitti: 'Âkile ve zekiyye olan 'avrettir.

الزَّرْوَالُ [ez-zevâl] (zâ'nın fethi ve vâv'ın teşdîdiyle) Şol kimsedir ki yürürken çok hareket ede ve kat' ettiği mesâfe az ola.

الزَّرَائِلَةُ [ez-zâ'ilet] (yâ'nın kesriyle) Her nesne ki müteharrik ola.

الْإِزْدِيَالُ [el-izdiyâl] (hemzenin ve dâl'in kesriyle) Zâ'il kılmak, izâle ma'nâsına; tekûlu: أَرَدْتُ إِزْدِيَالَهَا أَيِ إِزَالَتَهَا

الْمُؤَاوَلَةُ [el-muzâvelet] (mîm'in zammı ve vâv'ın fethiyle) Bir nesneye dürüşüp mu'âlece etmek.

التَّزَاوُلُ [et-tezâvul] (fethateynle ve vâv'ın zammı ile) 'İlâc edişmek; yukâlu: تَزَاوَلُوا إِذَا تَعَالَجُوا

الزَّرْوَالُ [ez-zevâl] (zâ'nın fethiyle) Bir nesne mekânından ayrılmak; yukâlu: زَالَ الشَّيْءُ مِنْ مَكَانِهِ يَزُولُ زَوَالًا وَيُقَالُ زَالَ اللَّهُ زَوَالَهُ وَأَزَالَ اللَّهُ مِنْ مَكَانِهِ يَزُولُ زَوَالًا وَيُقَالُ زَالَ اللَّهُ زَوَالَهُ بِمَعْنَى Ve bu kelâmı bed-du'â mahalinde isti'mâl ederler.

الْإِزَالَةُ [el-izâlet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi mekânından ayırmak.

التَّزْوِيلُ [et-tezvîl] ('alâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bi-ma'nâhâ.

الْإِنْزِيَالُ [el-inziyāl] (hemzenin ve zā'nın kesriyle) Zā'il olmak; yukālu: **أَزَالَهُ غَيْرُهُ وَزَوَّلَهُ فَانْتَزَالَ وَيُقَالُ مَا زَالَ فُلَانٌ يَفْعَلُ كَذَا وَحَكَى أَبُو الْخَطَّابِ مَا زِيلَ يَفْعَلُ كَذَا وَقَدْ فُيَسِرَ فِي كَادٍ**

[ز ه ل]

الزُّهْلُولُ [ez-zuhlūl] (zā'nın ve lām'ın zammı ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Sıyrıncak olan yer. Ve

زُهْلُولٌ [Zuhlūl] Bir dağın dahi ismidir.

[ز ي ل]

الزَّيْلُ [ez-zeyl] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi mekânından ayırmak; yukālu: **زَلْتُ الشَّيْءَ مِنْ مَكَانِهِ أَزَيْلُهُ زَيْلًا وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي أَزْلُهُ** Ve

زَيْلٌ [zeyl] Temeyyüz ve tefrîk etmeğe dahi derler; yukālu: **زَلْتُ الشَّيْءَ أَزَيْلُهُ زَيْلًا إِذَا مَيَّرْتَهُ مَعَزَى** Ve **زَلْ ضَانُكَ مِنْ مَعَزَاكَ** Ve yukālu: **مَعَزَى** [mi'zā] keçiyeye derler, **ضَانٌ** [ḍa'n] koyuna dedikleri gibi.

الزَّوِيلُ [ez-zevīl] (zā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kalb; yukālu: **زَيْلٌ زَوِيلُهُ** **إِذَا زَيْلَ قَلْبُهُ مِنَ الْقَرْعِ**

الْتَّزْيِيلُ [et-tezyīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Dağıtmak, tefrîk ma'nāsına.

الْتَّزْيِيلُ [et-tezeyyul] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Dağılmak; yukālu: **﴿فَزَيْلَنَا تَأَلَّا﴾** Ve minhu kavluhu **﴿فَزَيْلَنَا تَأَلَّا﴾** Ve minhu kavluhu **﴿فَزَيْلَنَا تَأَلَّا﴾** (يونس، 28) **﴿فَزَيْلَنَا تَأَلَّا﴾** Ve bu **﴿فَعَلْتُ دِيرَ عَيْنٍ﴾** in teşdīdiyle, **زَيْرًا** masdarında **تَزْيِيلًا** derler. Ve eger **فَعَلْتُ** olaydı masdarında **زَيْلٌ** derlerdi.

الْمَزَايِلَةُ [el-muzāyelet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Ayrılışmak, müfārakat ma'nāsına.

الزِّيَالُ [ez-ziyāl] (zā'nın kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: **زَايَلُهُ مَزَايِلَةٌ وَزِيَالًا إِذَا فَارَقَهُ**

الْتَّزَايِيلُ [et-tezāyul] (tā'nın fethi ve yā'nın

zammı ile) İki nesne birbirine muhālif olmak, tebāyün ma'nāsına.

الزَّيْلُ [ez-zeyl] (fethateynle) Bir kimse'nin uylukları birbirinden ayrı olmak, **فَحَجَّ** [feḥac] gibi, fā'nın ve ḥā-i mühmelenin fethiyle.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السَّيْنِ)

[س أ ل]

السُّؤْلُ [es-suʔl] (sīn'in zammı ve hemzenin sükūnuyla) Şol nesnedir ki insān onu suʔāl eder. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿أَوْتَيْتَ سُؤْلَكَ﴾ يَا مُوسَى ﴿(طه، 36) بِالْهَمْزِ وَيَغْيِرُ الْهَمْزِ

السُّؤَالُ [es-suʔāl] (sīn'in zammı ve hemzenin fethi ve tahfīfiyle) Bir nesneyi sormak.

الْمَسْأَلَةُ [el-mesʔelet] (mīm'in ve hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَأَلْتُهُ السُّيَّءَ وَسَأَلْتُهُ عَنِ السُّيِّئِ سُؤَالًا وَمَسْأَلَةً: ﴿سَأَلَ سَائِلٌ مِنَ النَّبِيبِ الثَّلَاثِ﴾ Ve Bārī ta'ālānın ﴿عَنْ عَذَابٍ بَعْدَاقٍ وَقِيعٍ﴾ (المعارج، 1) ma'nāsınadır. Aḥfeş eyitti: عَنَّا نَسْأَلُ عَنْ خَرَجْنَا نَسْأَلُ عَنْ سَأَلَ فَالَانِ وَبِفَالَانِ derler. Ve gāh olur سَأَلَ kelimesinin hemzesi tahfif olunup سَأَلَ يَسْأَلُ derler. Ve bu takdīrce emri سَلْ gelir, harf-i sānī müstakbelinde müteharrik olduğu için ve takdīr-i evvel üzere إِسْأَلُ gelir.

السُّؤْلَةُ [es-suʔelet] (sīn'in zammı ve hemzenin fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Kesirü's-suʔāl olan kimse.

الْإِسْأَلُ [el-isʔāl] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bir kimsenin hācetin bitirmek; tekūlu: أَسْأَلْتُهُ سُؤْلَتَهُ وَمَسْأَلَتَهُ إِذَا قَضَيْتَ حَاجَتَهُ

[س ب ل]

السَّبِيلُ [es-sebel] (fethateynle) Yağmur, matar ma'nāsına. Ve

سَبِيلٌ [sebel] Ekin başına dahi derler, sün-bül ma'nāsına. Ve

سَبِيلٌ [sebel] Gözde bir maraza dahi derler ki o kırmızı damarlarla örümcek ağı gibi bir perdedir.

الْإِسْبَالُ [el-isbāl] (hemzenin kesri ve sīn'in

sükūnuyla) Ekin baş bağlamak; yukālu: أَسْبَلَ الرُّزْغَ إِذَا خَرَجَ سُبُلُهُ Ve

إِسْبَالٌ [isbāl] Yağmur yāhūd göz yaşı bir-biri ardınca inmeğe dahi derler; yukālu: أَسْبَلَ الْمَطْرَ وَالْدَّفْعَ إِذَا هَطَلَ Ve Ebū Zeyd eyitti: أَسْبَلَتِ السَّمَاءُ derler. Ve bundan ism سَبِيلٌ [sebel] gelir ki سَبِيلٌ [sebel] bulutla yer arasında olan yağmurdur, buluttan çıkıp yere vāsıl olmadan. Ve

أَسْبَالٌ [esbāl] İzārı salıvermeğe dahi derler; yukālu: أَسْبَلَ إِزَارَهُ أَيَّ أَرْحَاهُ Ve

سَبِيلٌ [Sebel] Arabda bir muʔteber atın ismidir ki o Gānī nām kimsenin atı olan Aʕvec'in anasıdır. Ve Aʕvec ibtidā Benī Ākil'in idi, sonra Benī Hilāl b. ʕAmir'in oldu.

السَّبِيلُ [es-sebīl] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Yol, tarīk ma'nāsına; müzekker ve müʔennes olur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ (الفرقان، 27) أَيَّ سَبِيلًا وَوُضَلَةٌ

التَّسْبِيلُ [et-tesbīl] (ʕālā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi fī sebīlillāh kılıp vakf etmek; yukālu: سَبَّلَ ضَيْعَتَهُ إِذَا جَعَلَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَبَّلَ [es-sābilet] (bā'nın kesriyle) Ebnāʕ-i sebīldir ki turuk-ı muhtelifeden ola.

الْأَسْبَالُ [el-esbāl] (hemzenin fethi ile) Kovanın etrāfı، شِفَاهُ الدَّلْوِ ma'nāsına.

الْمُسْبِيلُ [el-musbil] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve bā'nın kesri ile) Kumār oklarının altıncı okudur ki ona مُضَفَّحٌ [muşfaḥ] dahi derler mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle.

السَّبِيلَةُ [es-sebelet] (fethateynle) Bıyık ki ricālin yukarı dudağında biter، شَارِبٌ [şārib] ma'nāsına.

السَّبَائِلُ [es-sibāl] (sīn'in kesriyle) Cemʕi, bı-

yıklar ma'nāsına.

السُّبُّلَةُ [es-sunbulet] (sīn'in ve bā'nın zamımı ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Ekin başı. Ve

سُنْبُلَةٌ [sunbulet] Gökte bir burcun dahi ismidir.

السَّنَابِلُ [es-senābil] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, ekin başları ma'nāsına.

السُّبُّلَةُ [es-senbelet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Ekin baş bağlamak; yukālu: سُنْبُلُ الرَّزْعِ إِذَا خَرَجَ سُنْبُلُهُ

السَّلْسَبِيلُ [es-selsebīl] (sīn'lerin fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cennette bir pınarın ismidir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿عَيْنًا﴾ (18) (الإنسان،) ﴿فَوَارِيرًا﴾ (الإنسان،) (15) kavlinde "فَوَارِيرٌ" kavlinde münevven olduğu gibi.

[س ب ح ل]

السِّبَاھِلُ [es-sibaḥl] (sīn'in kesri ve bā'nın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) هَجْفٌ [hiceff] vezni üzere) Keler cinsinden ve deve cinsinden ve meşk cinsinden fermüde olan nesne.

السِّبَاھِلَةُ [es-sibaḥlet] (sīn'in kesri ve bā'nın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Mü'ennesi، رِبَاھِلَةٌ [ribaḥlet] gibidir veznen ve ma'nen rā ve ḥā-i mühmeleteyne.

السِّبَاھِلَلُ [es-sibaḥlel] (sīn'in kesri ve bā'nın ve lām-ı evvelin fethiyle) Kezālik zikr olunan eşyādan fermüde olandır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

السَّبُّهَلَةُ [es-sebḥalet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) سُبْحَانَ اللَّهِ demek; yukālu:

سُبْحَلَ الرَّجُلِ إِذَا قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ

[س ب غ ل]

الْإِسْبِغَالُ [el-isbiḡāl] (hemzenin ve bā'nın kesri ile) Bez suyla yaş olmak; yukālu: **إِسْبِغَلَ الثَّوْبُ إِسْبِغَالًا إِذَا ابْتَلَّ** Ve bu **إِزْبَعْلٌ** gibidir veznen ve ma'nen. Ve nūsaḥ-ı **Şiḡāḥ**'ta ve **Şurāḥ**'ta **إِزْبَعْلٌ** kelimesi zā-yı mu'ceme ve sâ-i muvahhade ile vāki' olmuştur zikr olunan üzere **لَاكِنَ إِزْبَعْلٌ** [izbegalle] **إِبْتَلَّ** [ibtelle] ma'nāsına gelmesi belki **إِزْبَعْلٌ** kelimesinin kelām-ı 'Arabda vukū'u gayr-i zāhirdir. Pes savāb budur ki tashīf-i nāsıha haml olunup aslı **إِزْمَعْلٌ** dir denile rā-i mühmele ve 'ayn-ı gayr-i mu'ceme ile ve mīm'le.

[س ب ه ل]

السَّبَّهَلُ [es-sebeḥlel] (sīn'in ve bā'nın ve lām'ın fethiyle) Bātıl ma'nāsındır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: **هُوَ الضَّلَالُ بِنُ** **السَّبَّهَلِ** Ya'ni bu mecmū'ı terkīb bātıl demeden 'ibārettir. Ve

سَبَّهَلٌ [sebeḥlel] Beyhūde hareket etmeğe dahi derler, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: **جَاءَ الرَّجُلُ يَمْشِي سَبَّهَلًا إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ فِي** **غَيْرِ شَيْءٍ** Ve kāle emrū'l-mü'minīn "أَيُّ لَأَكْرَهُ أَنْ أَرَى أَحَدَكُمْ 'Ömer radiyallāhu 'anhu: **سَبَّهَلًا لَا فِي عَمَلِ الدُّنْيَا وَلَا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ**" **جَاءَنَا فُلَانٌ** **سَبَّهَلًا أَيُّ لَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ**

[س ج ل]

السَّجْلُ [es-secl] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Lafz-ı müzekkerdir, şol kova ma'nāsına ki onda az ve çok su ola; boş olduğu hâlde ona **سَجْلٌ** [secl] ve **ذُنُوبٌ** [zenüb] demezler. Ve

سَجَلٌ [secl] Dökmek ma'nāsına da gelir;

yukālu: سَجَلْتُ الْمَاءَ فَانْتَسَجَلْتُ إِذَا صَبَبْتَهُ فَانْصَبَّ

السَّجَالُ [es-sicāl] (sīn'in kesriyle) Cem'i, zikir olunan kovalar ma'nāsına.

السَّجِيلَةُ [es-secīlet] (sīn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Büyük kova, delv-i kebīr ma'nāsına.

الْإِسْجَالُ [el-iscāl] (hemzenin kesriyle) Havuzu doldurmak; tekūlu: إِذَا أَسْجَلْتُ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأْتَهُ

السَّجِيلُ [es-secīl] (sīn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Uzun olan meme, çarç-ı tavīl ma'nāsına.

السَّجَلَاءُ [es-seclā'] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) Uzun memeli olan nāka.

السَّجِيلُ [es-sicīl] (sīn'in ve cīm'in kesri ve lām'ın teşdidiyle) Kādī defteri.

التَّسْجِيلُ [et-tescīl] (alā-vezni [et-tekrim]) Hākim bir nesneyi sicille kayd etmek.

السَّجِيلُ [es-siccīl] (sīn'in kesri ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Şol taşlardır ki Bārī ta'ālānın ﴿بِحَجَارَةٍ مِنْ سَجِيلٍ﴾ (الفيل، 4) dediği kavlinde vāki olmuştur. Ve o şol balçıktır ki cehennem āteşinde puhte olup üzerine kavmin isimleri yazılır, zīrā Bārī ta'ālā bu kavlinde buyurmuştur: ﴿لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً﴾ (النور، 33) الآية

الْمُسَاجَلَةُ [el-musācelet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Fahr edişmek, ya'nī hasmla ululuk çekişmektir, hasmın işlediği işin mislin işlemekle, gerek at sürmekte gerek su çekmekte gerek gayrı nesnede. Ve bunun aslı سَجِيلَةٌ [secīlet]ten me'hūzdur, büyük kova ma'nāsına.

السَّجَالُ [es-sicāl] (sīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhā; minhu kavluhum **الْحَرْبُ**

“سَجَالُ Ya'nī “Harbin şānı zafer çekişmektir” ya'nī gāh bu gālib olup ve gāh o gālib olmaktır.

الْتَسَاجُلُ [et-tesācul] (tā'nın fethi ve cīm'in zammı ile) Birkaç kimse birbirine fahr edişmek; yukālu: تَسَاجَلُوا إِذَا تَفَاخَرُوا

الْمُسْجَلُ [el-muscel] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Mebzül ve mübāh olan nesne ki kimseden men' olunmaya. Ve

مُسْجَلٌ [muscel] Mutlak ma'nāsına dahi gelir, nitekim Bārī ta'ālānın الإحسان ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ (الرحمن، 60) dediği kavlinde Muḥammed b. el-Ḥanefiyye radiyallāhu 'anhumā eyitti: “هِيَ مُسْجَلَةٌ لِلْبِرِّ وَالْفَاجِرِ” Ya'nī bu nazm-ı şerif mutlakdır, صَالِحٌ [šāliḥ]ten ve طَالِحٌ [ṭāliḥ]ten, zīrā Aşmaī zikir olunan “أَيُّ مَرْسَلَةٍ لَمْ تُسْجَلَةٍ” kavlinin tefsirinde “يُسْتَرْطُ فِيهَا بَرٌّ دُونَ فَاجِرٍ” demiştir.

الْإِسْجَالُ [el-iscāl] (hemzenin kesriyle) Kelāmı irsāl etmektir, ya'nī mutlak söylemektir; yukālu: أَسْجَلْتُ الْكَلَامَ إِذَا أَرْسَلْتُهُ

السَّجْنَجَلُ [es-secencel] (sīn'in ve cīm'lerin fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Āyine, mir'āt ma'nāsına. Bu lafz Rūmīden mu'arrebdir.

[س ح ل]

السَّحْلُ [es-saḥl] (sīn'in fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Yemen bezlerinden şol ak bezdir ki penbenden olur.

السُّحُولُ [es-suḥūl] (zammeteynle) Cem'i, zikir olunan bezler ma'nāsına.

السُّحُلُ [es-suḥul] (zammeteynle) Kezālik cem'i, سَقْفٌ [saqf]la سُقْفٌ [suquf] gibi.

سَحْلٌ [saḥl] Derāhimden nakd olana dahi derler. Ve

سَحْلٌ [saḥl] Bükmeğe dahi derler; tekūlu:

سَحَلْتُ الْحَبْلَ Ve

سَحَلٌ [saḥl] Bir nesneyi döğmeğe dahi derler, سَحَقٌ [saḥq] ma'nāsına; tekülü: سَحَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا سَحَقْتَهُ Ve

سَحَلٌ [saḥl] Akçanın yüzün düz etmeğe dahi derler; yukālu: سَحَلْتُ الدَّرَاهِمَ فَانْسَلَحْتُ إِذَا امْلَأَسْتُ Ve

سَحَلٌ [saḥl] Akçayı 'ale't-ta'c'il saymağa dahi derler; tekülü: سَحَلْتُهُ مِائَةَ دَرَاهِمٍ إِذَا عَجَلْتُهُ لَهُ نَقْدَهَا Ve

سَحَلٌ [saḥl] Akçayı bir yere koyup tahrık etmeğe dahi derler, mücellā olsun diye. Ve

سَحَلٌ [saḥl] Kamçı ile vurmağa dahi derler; tekülü: سَحَلَهُ مِائَةَ سَوْطٍ إِذَا صَرَبْتَهُ Ve

سَحَلٌ [saḥl] Asl ma'nāsından bir nesnenin kabın çıkarmağa derler, قَشَّرَ ma'nāsına. Ve

سَحَلٌ [saḥl] Yel yer yüzün soymağa dahi derler; yukālu: سَحَلَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا كَشَطَتْهَا أَدَمَتَهَا Ve

سَحَلٌ [saḥl] Bir nesneyi dökmeğe dahi derler, صَبَّ ma'nāsına; tekülü: بَاتَ السَّمَاءُ تُسَحَلُ لَيْلَتَهَا أَي تَصُبُّ

السُّحُولُ [es-Suḥūl] (sīn'in ve ḥā'nın zammı ile) Bir mevzi'in ismidir, Yemen'de.

السُّحُولِيَّةُ [es-seḥūliyyet] (sīn'in fethi ve ḥā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Zikir olunan mevzi'e mensüb olan nesne. Ve "كُنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ سَحُولِيَّةٍ كُرْسُفٍ" [kursuf] kūrşuf Ve ثلاثَةُ أَثْوَابٍ سَحُولِيَّةٍ كُرْسُفٍ" kūrşuf'in zammıyla penbeye derler.

السُّحَالَةُ [es-suḥālet] (sīn'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Şol küçük tavşandır ki yavruluk mertebesinden tecāvüz edip anasından henüz ayrılmış ola.

المِسْحَلُ [el-miḥşal] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Eğe dedikleri alet ki de-

mirde isti'māl olunur, مُبْرَدٌ ma'nāsına. Ve

مِسْحَلٌ [miḥşal] Fasih olan lisāna dahi derler; yukālu: رَكِبَ الْخَطِيبُ مِسْحَلَهُ إِذَا مَضَى فِي خُطْبَتِهِ Ve

مِسْحَلٌ [miḥşal] Hımār-ı vahşiye de derler.

المِسْحَلَانُ [el-miḥşalān] (kezālik mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle sīga-i tesniye üzere) Uyan geminin ağız içinde arkırı duran demirin iki başına geçmiş iki halkadır.

السَّحِيلُ [es-seḥīl] (sīn'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Şol bezdir ki onun ipliği bir kat ola. Bunu Ebū Naşr 'ammisi olan Aşma't'den rivāyet kılmıştır. Ve مُبْرَمٌ [mubrem] mīm'in zammı ile şol beze derler ki ipliği iki bükülmüş ola. Ve مِثْمَامٌ [mit'mām] mīm'in kesriyle şol bezdir ki erşi ve argacı ikişer kat ola. ve buna مُبْرَمٌ [mubrem] ve سَحِيلٌ [seḥīl] demezler. Ve

سَحِيلٌ [seḥīl] Şol ipe dahi derler ki bir kerre bükülmüş ola, terzi ipliğin büktüğü gibi. Ve مُبْرَمٌ [mubrem] şol ipe derler ki iki bükülmüş ipi bir yerer götürüp büküp bir ip edeler. Ve

سَحِيلٌ [seḥīl] Merkebin sīnesinde devr eden āvāza dahi derler; yukālu: سَحَلُ الْجَمَارِ يَسْجَلُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِنْسِحَالُ [el-insiḥāl] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Sözde cereyān etmek; tekülü: اِنْسَحَلَ الْخَطِيبُ بِالْكَلامِ إِذَا جَرَى بِهِ

السُّحَالُ [es-suḥāl] (sīn'in zammı ile) Hımārın sīnesinde devr eden āvāz.

السُّحَالَةُ [es-suḥālet] (sīn'in kezālik zammı ile) Altından ve gümüşten dökülen nesne, بُرَادَةٌ [burādet] gibi ki بُرَادَةٌ [burādet] bir nesneyi eğelerken eğeden düşene derler.

السَّاحِلُ [es-sāḥil] (ḥā'nın kesriyle) Deryā kenārıdır, شَاطِئُ الْبَحْرِ ma'nāsına. İbn Du-

reyd eyitti: سَاحِلٌ [sāhil] maktūbdur, zīrā hakīkatte مَسْحُولٌ [meshūl] ma'nāsınadır, bahr onu سَحْلٌ [saħl] ettiği için ya'nī soyduğu için.

السَّاحِلَةُ [el-musāḥalet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Halk sāhil-i bahra çıkmağa derler; yukālu: سَاحِلُ الْقَوْمِ إِذَا أَخَذُوا عَلَى السَّاحِلِ

الْأَسْحَالُ [el-esḥal] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Bir cins ağacın ismidir.

[س ح ب ل]

السَّحْبَلُ [es-saḥbel] (ʿalā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Vāsīʿ olan dere, vādī-iferāh ma'nāsına. Ve fermūde olan kelere ve kırbaya dahi derler, pes bu فَعَلَّلٌ [fa'lel] vezni üzere olur. Ve

سَحْبَلٌ [Saḥbel] Bir mu'ayyen derenin dahi ismidir.

[س خ ل]

السَّحْلَةُ [es-saḥlet] (sīn'in fethi ve ḥā'i mu'cemenin sükūnuyla) Koyunun ve keçinin evlādına derler doğduğu hinde, gerek erkek olsun gerek dişi olsun سَحْلَةٌ [saḥlet] itlāk olunur.

السَّحْلُ [es-saḥl] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cem'î, zikr olunan kuzular ma'nāsına.

السِّحَالُ [es-siḥāl] (sīn'in kesriyle) Kezālik cem'î. Ve

سِيْحَالٌ [Siḥāl] Mu'ayyen bir mevzi'e dahi derler.

السُّحْلُ [es-suḥḥal] (sīn'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdidiyle) Ricālden za'if olan kimselere derler; cem'îdir, vāhidi yoktur. Ve

سُحْلٌ [suḥḥal] Çekirdeği berk olmayan

hur māya dahi derler, ehl-i Medīne lügati üzere.

التَّشْحِيلُ [et-tesḥīl] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hur mā ağacı zikr olunan üzere hur mā vermeğe derler. Ve

تَشْحِيلٌ [tesḥīl] Bir kimseyi ta'ayib ve taz'if etmeğe dahi derler; tekūlu: سَحَلْتُ الرَّجُلَ إِذَا عَنَيْتُهُ وَصَعَفْتُهُ Ve bu Huzeyl lügatidir.

الْمَسْحُولَةُ [el-mesḥūlet] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Şol yıldızlardır ki gökte görüne ve ismi ve vasfı ma'lūm olmaya.

[س د ل]

السِّدْلُ [es-sedl] (sīn'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Libāsı aşağı salıvermek; yukālu: سِدْلٌ تُؤَبَّهُ يَسْأَلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَرَاهُ

الْمُنْسِدِلُ [el-munsedil] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Aşağı salıverilen saç; yukālu: شَعْرٌ مُنْسِدِلٌ

السِّدْلُ [es-sedel] (fethateynle) Mihaffe üzerine örtülen nesne ki uçları aşağı sarkıtılmış ola.

السِّدِيلُ [es-sedīl] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

السُّدُولُ [es-sudūl] (zammeteynle) Cem'î. Ve

سُدُولٌ [sudūl] Cevher dizilerine dahi derler, سِدْلٌ [sidl]in cem'î olmak üzere, kesri sīn'le ʿalā-mā se-yecī'u. Ve

السِّدَائِلُ [es-sedā'il] (sīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) ve

الْأَسْدَالُ [el-esdāl] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î, mihaffe örtüleri ma'nāsına.

السِّدْلُ [es-sidl] (sīn'in kesri ve dāl'in sükūnuyla) İpliğe dizilmiş cevher.

السِّدِيلَى [es-sidillā] (sīn'in ve dāl'in kesri ve

lām'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Şol evdir ki içinde üç odası vardır. Lisān-ı Fārisīden ta'rīb olunmuştur, aslı "se-dile"dir, üç yürekli demek olur, içinde hücre olduğu için, كُمَّيْن [kummeyn] ve حَارِيَّ [hāriyy] gibi ki beyanı mürür etmiştir.

[س ن د ل]

السَّنْدُلُ [es-sendel] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [cafer]) Bir kuş ki bîş ekl eder. Ve بِيْش [bîş] bā'nın kesri ve meddi ve şin-i mu'ceme ile diyār-ı Hind'de bir cins ottur ki semm makûlesindedir. Ve bu Cāhiz rivāyetidir.

[س ر ب ل]

السِّرْبَالُ [es-sirbāl] (sīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Gömlek, kamīs ma'nāsına.

السِّرْبَلَةُ [es-serbelet] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Gömlek giydirmek.

التَّسْرِبُولُ [et-teserbul] (ʿalā-vezni التَّدْحْرُجُ [et-tedaḥruc]) Gömlek giymek; tekûlu: سَرِبْلَةٌ فَتَسْرِبُلُ

[س ر ل]

السَّرَاوِيلُ [es-serāvīl] (sīn'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Gömlek işi, تُبَّانُ [tubbān] ma'nāsına; tezkīri ve te'nisi cā'izdir.

السَّرَاوِيلَاتُ [es-serāvīlāt] (sīn'in kezālik fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, gömlek işleri ma'nāsına. Sībeveyhi eyitti: "سَرَاوِيلُ" ism-i müfredidir, a'cemīdir, ta'rīb olunmuştur. Sūretā hālet-i ta'rīfte ve tenkīrde lā-yansarīf olanlara şebīhtir, lākin o kabīlden değildir. Pes bu munsarīftır ve eger bununla bir şahs tesmiye olunsa lā-yansarīf olur. Ve kezālik ʿalem olduğu hālde tasgīr olunsa yine lā-yansarīf olur, زَيْرَا مُرَّعِنَسَ زَايِدُ ʿALE'S-SELĀS olur, عَنَاقُ [ʿanāk] gibi. Ve nahviyyūndan bazı kim-

se سَرَاوِيلُ [serāvīl] hālet-i tenkīrde dahi lā-yansarīftır dedi, سِرْوَالٌ [sirvāl]in ve سِرْوَالَةٌ [sirvālet]in cem'i olmak itibārıyla. Ve isti'māl-i ehl-i lisān munsarīf olmak üzere, egerçi lā-yansarīf olması kıyāsa evfaktır.

الدَّخْرَجَةُ السَّرْوَلَةُ [es-servelet] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Gömlek işi giydirmek.

التَّدْحْرُجُ السَّرْوُولُ [et-teservul] (ʿalā-vezni التَّدْحْرُجُ [et-tedaḥruc]) Gömlek işi giymek; tekûlu: سَرْوُولُهُ إِذَا أَلْبَسْتَهُ السَّرَاوِيلَ فَتَسْرُوُلُ

الْمُسْرَوَلَةُ [el-muservelet] (mīm'in zammı ve sīn'in ve vāv'ın fethiyle) Ayağında tüyleri olan güvercin; yukālu: حَمَامَةٌ مُسْرَوَلَةٌ Ve فَرَسٌ أُبْلُقُ مُسْرَوُولٌ إِذَا كَانَ فِي رِجْلِهَا رِيْشٌ şol ata ki ayağının beyāzı kollarına ve uyluklarına tecāvüz kıla.

[س ط ل]

السَّطْلُ [es-saṭl] (sīn'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Sıtl dedikleri bakır āleti ki üzerinde kulpu olur. Ve gāh ta'mīm edip mutlakan tas yerine isti'māl ederler, gerek bakırdan olsun gerek ağaçtan olsun.

السَّيْطَلُ [es-seyṭal] (sīn'in ve ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

[س ع ل]

السُّعَالُ [es-suʿāl] (sīn'in zammı ve ʿayn'ın tahfifiyle) Öksürük marazı; yukālu: سَعَلَ يَسْعَلُ سُعَالًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَسْعَالُ [el-mesʿal] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Boğazda olan öksürük yeri.

السِّغْلَاءُ [es-siʿlāt] (sīn'in kesri ve ʿayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Gül tā'rifesinin ahbesi ki onlardan dev ile ve yaban ādemisi ile ta'bīr olunur.

السِّغْلَاءُ [es-siʿlāʾ] (sīn'in kesri ve ʿayn'ın

sükūnu ve elifin meddi ve kasrı ile) Bi-ma'c'nāhā.

السَّعَالِي [es-se'ālā] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddi ile) Cem'i, habīs olan gūllar ma'nāsına.

الْإِسْتِشْعَالُ [el-istis'āl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) 'Avret bed-zebān olup yüz­süz olmak; yukālu: إِسْتَشْعَلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ سَعْلَةً: Ya'nī gūl misālinde olsa. Ve **صَحَابَةٌ** [ṣahhābet] şād-ı mühmele ve ḥā-i mu'ceme ile çağırıcı ve **بِذِيَّةٌ** [beziyyet] zāl-ı mu'ceme ve yā-yı müşeddede ile fuḥş-gūy ma'nāsınadır.

[س غ ل]

السَّعِيلُ [es-seğil] (sīn'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin kesriyle) A'zāsı muztarib olup hulku ve ğidāsı bed olan kimse.

السَّعْلُ [es-seğal] (fethateynle) Zikr olunan sıfat üzere olmak; yukālu: صَبِيٌّ سَعْلٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ السَّعْلِ

الْمُسْمِغِلَةُ [el-musmeğillet] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve ğayn'ın kesri ve lām'ın teşdīdiyle) Şol nākadır ki uzun ola. Mīm-i sānī dahi mīm-i evvel gibi zā'idedir.

السَّغْيَةُ [es-sağyelet] (sīn'in ve yā'nın fethiyle) Ta'āmı erimiş çervişle yāhūd yağla ıslāh etmektir. Ve başı yağa doyunca yağlamaktır.

[س ف ل]

السِّفْلُ [es-sifl] (sīn'in kesri ve fā'nın sükūnuyla) ve

السُّفُولُ [es-sufūl] (zammateynle) ve

السَّفَالُ [es-sefāl] (sīn'in fethiyle) ve

السَّفَالَةُ [es-sufālet] (sīn'in zammı ile) Cümle bir ma'nāyadır ki bir nesnenin aşağısı

demektir, nitekim **الْعُلُو** [el-ılv] ve **الْعُلُو** [el-ılv] zammeteynle ve **الْعَلَاءُ** [el-ılv] 'ayn'ın fethiyle ve **الْعُلَاوَةُ** [el-ılv] zammıyla bir nesnenin yukarısıdır. Ve

السَّفَالَةُ [sufālet] Mehebb-i rīhin mukābiline dahi derler; yukālu: قَعَدْتُ بِسَفَالَةِ الرِّيحِ وَغُلَاوَتِهَا: Ve **عُلَاوَةٌ** [ılv] Yel estiği yer. Ve **السَّفَالَةُ** [sufālet] onun mukābilidir.

السَّافِلَةُ [es-sāfilet] (fā'nın kesriyle) Alçak olan nesne ki **عَالِي** [ālī]nin mukābilidir.

السَّفَالَةُ [es-sefālet] (sīn'in fethiyle) Denāet ve hasāset; yukālu: سَفَلُ سَفَالَةٍ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ:

السَّافِلَةُ [es-sāfilet] (fā'nın kesriyle) Bir nesnenin aşağısı. Ve dübür ma'nāsına dahi gelir.

السَّفِيلَةُ [es-sefilet] (sīn'in fethi ve fā'nın kesriyle) Devenin ayakları kavā'imü'l-ba'ır ma'nāsına. Ve

السَّفِيلَةُ [sefilet] Halāyıktan sākıt olan kimse-ler; yukālu: هُوَ مِنَ السَّفِيلَةِ وَلَا يُقَالُ هُوَ سَفِيلَةٌ لِأَنَّهَا رَجُلٌ سَفِيلَةٌ مِنْ قَوْمٍ سَفَلٌ: Ve 'avāmm-ı nās derler. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Ba'zı 'Arab tahfif edip **سَفِيلَةُ النَّاسِ** derler fā'nın kesresin sīn'e nakl etmekle.

التَّسْفِيلُ [et-tesfil] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrim]) Bir nesneyi aşağı kılmak, **تَضْوِيبٌ** [taşvīb] gibidir veznen ve ma'nen.

التَّسْفُلُ [et-tesefful] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesne aşağı olmak, **تَضَوُّبٌ** [teşavvub] gibidir veznen ve ma'nen. Ve bu makāmda sāhib-i **Şurāh** **تَسْفِيلٌ** [tesfīl]i āvāz-dāden ve **تَسْفُلٌ** [tesefful]u āvāz-kerdenle tefsir edip galat etmiştir. Gālibā **تَسْفِيلٌ** [tesfīl]in tefsirinde vāki' olan **تَضَوِّبٌ** [taşvīb]i ki Cevherī irād etmiştir, tā-i müsennātla tevehhüm etmiştir.

الْأَسَافِلُ [el-esāfil] (hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle) Develerin ufağı, **صَعَارُ الإِبِلِ**, ma'nāsına.

[س ف ر ل]

السَّفَرَجُلُ [es-sefercel] (sīn'in ve fā'nın ve cīm'in fethiyle) Ayva dedikleri ma'rūf meyve.

السَّفَارِجُ [es-sefāric] (sīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) **سَفَرَجُلٌ** [sefercel]in cem'i, ayvalar ma'nāsına.

[س ل ل]

السَّلُّ [es-sell] (sīn'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bir nesneyi çekip çıkarmak; tekülü: **سَلَّلْتُ الشَّيْءَ أَسْلُهُ سَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْإِسْتِلَالُ [el-istilāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kılıç sıyrmak; tekülü: **سَلَّلْتُ الشَّيْفَ وَاسْتَلَلْتُهُ بِمَعْنَى**

السَّلَّةُ [es-sellet] (sīn'in fethi ile) Kezâlik kılıç sıyrmak; yukālu: **أَتَيْنَاهُمْ عِنْدَ السَّلَّةِ أَيَّ عِنْدَ اسْتِلَالِ الشُّيُوفِ** Ve

سَلَّةٌ [sellet] Uğrulamağa dahi derler, **سَرَقَةٌ** [serikāt] ma'nāsına; yukālu: **لِي فِي بَيْتِي فَلَانَ** Ve

سَلَّةٌ [sellet] Ziyāde seğirtmeğe dahi derler; yukālu: **فَرَسٌ شَدِيدُ السَّلَّةِ** ve yukālu: **حَرَجَتْ سَلَّتُهُ عَلَى الْخَيْلِ** Ve

سَلَّةٌ [sellet] Ekmek kodukları sepete dahi derler.

السَّالُّ [es-sāll] Derede su akıntısında dar olan yer.

السَّلَانُ [es-sullān] (sīn'in zammı ile) Cem'i, dar olan su akıntıları ma'nāsına. **حَائِرٌ** [hā'ir]le **حُورَانٌ** [hūrān] gibi. Ve **حَائِرٌ** [hā'ir] su cem'e olduğu yere derler.

الْمِسَلَّةُ [el-misellet] (mīm'in kesri ve sīn'in fethi ile) Çuvaldız, ibre-i 'azīme

ma'nāsına.

الْمَسَالُّ [el-mesāll] (mīm'in fethiyle) Cem'i, çuvaldızlar ma'nāsına.

سَلُولٌ [Selūl] (sīn'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Hevāzin'den bir kabîlenin adıdır ki Murre b. Şa'sa'a oğullarıdır ki cedd-i a'faları Hevāzin'dir. Selūl vālidelerinin ismidir ki zikr olunan kabîle mezbüreye nisbet olunmuştur. Şā'ir Selūlî dahi o kabileden olduğu için ona nisbet olunmuştur.

السَّلِيلُ [es-selīl] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Veled ma'nāsına.

السَّلِيلَةُ [es-selīlet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ve Aşma'ī eyitti: Nāka veledin vaz'e ettiği hâlde müzekkerliği ve mü'ennesliği bilinmezden evvel **سَلِيلٌ** [selīl] derler. Ve

سَلِيلٌ [selīl] Şol bol dereye derler ki onda **سَلَمٌ** [selem] ağacı ve **سَمُرٌ** [semur] ağacı biter; yukālu: **مِنْ سَمُرٍ كَمَا يُقَالُ غَالٌ مِنْ سَلَمٍ** Ve **غَالٌ** [gāll] lām'ın teşdidiyle şol çukur yerdir ki onda ağaçlar biter. Ve

سَلِيلَةٌ [selīlet] Bir külte kıla dahi derler ki kılı hallāc attıktan sonra uzun uzun dürüp âdem kolunun ince yeri mikdârı kalın edip bir yere bağlayıp şey'en fe-şey'en eğirip işlerler.

السَّلَالُ [es-sulāl] (sīn'in zammı ile) **سِلٌّ** [sill] marazıdır ki ma'rūftur.

الْمَسْلُولُ [el-meslūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ile) **سِلٌّ** [sill] marazına mübtelâ olan kimse; yukālu: **أَسْلَهُ اللهُ فَهُوَ مَسْلُودٌ** Ve bu şevāzz kabîlindedir.

السَّلَالَةُ [es-sulālet] (sīn'in zammı ve lām'ın tahfiifiyle) Bir nesneden sıyrılıp çıkan nesne. Ve nutfeye **السَّلَالَةُ** الإنسان dedikleri bu

kimsenin gözin çıkardığı için bize Benī Semmāl derler. Bu takrirden şöyle fehm olunur ki سَمَلٌ [sem] mutlakan göz çıkarmağa itlāk oluna. Ve

سَمَلٌ [sem] Bir cemā'atin mā-beynin islāh etmeğe dahi derler; tekūlu: سَمَلْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَضَلَّحْتُ بَيْنَهُمْ Ve

سَمَلٌ [sem] Havuzu arıtmağa dahi derler; tekūlu: سَمَلْتُ الْحَوْضَ إِذَا نَقَيْتَهُ مِنَ الْحَمَاءِ وَالطَّيْنِ Ve حَمَاءٌ [ham'et] hā-i mühmele ile karabalçığa derler.

الْإِسْمَالُ [el-ismāl] (hemzenin kesriyle) Kezālik islāh etmek; tekūlu eyzan: أَشْمَلْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَضَلَّحْتُ Ve

إِسْمَالٌ [ismāl] Bez eskimeğe dahi derler; yukālu: سَمَلُ الثَّوْبِ إِذَا خَلَقَ

السَّامِلُ [es-sāmil] (mīm'in kesriyle) Salāh-ı ma'āşa safy eden kimse.

السُّمُولُ [es-sumūl] (zammeteynle) Bez eskimek; tekūlu: سَمَلُ الثَّوْبِ سُمُولًا إِذَا خَلَقَ

السُّوْمَلُ [es-sevmel] (sīn'in ve mīm'in fethiyle) Küçük fincān.

الْإِسْمِئَالُ [el-ismi'lāl] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Arıklamak; yukālu: سَمَرٌ [dumr] dād-ı mu'cemenin zammıyla arıklamaktır.

سَمَوَالٌ [semev'el] (fethateynle ve vāv'ın sükūnu ve hemzenin fethiyle bilā-medd) Ricālden Semev'el b. 'Ādiyā ismidir. Mehmūzdur, فَعَوَعَالٌ [fe'av'al] vezni üzere.

[س ه ل]

السَّهْلُ [es-sehl] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Dağın mukābilidir ki düz yer demek olur; yukālu: أَرْضٌ سَهْلَةٌ

السُّهْلِيُّ [es-suhliyy] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) سَهْلٌ

[sehl]e mensüb olan nesne, 'alā-gayri'l-kiyās, zīrā kiyās sīn meftūh olmağdı. Ve سَهْلُ الْخُلُقِ [sehlu'l-ḥuluk] Huluku latif olan kimse.

الْإِشْهَالُ [el-ishāl] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Düz yere dāhil olmak; yukālu: أَشْهَلَ الْقَوْمَ إِذَا صَارُوا إِلَى السَّهْلِ

السَّيْهَلَةُ [es-sihlet] (sīn'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Şol kumdur ki katı hurde olmaya, reml-i gayr-i dukāk ma'nāsına.

السَّهْلُ [es-sehil] (sīn'in fethi ve hā'nın kesriyle) Şol ırmaktır ki kumu katı hurde olmaya; yukālu: نَهَرَ سَهْلٌ أَي دُو سَلْهَةٍ

حُزُونَةٌ [es-suhūlet] (zammeteynle) [ḥuzūnet]in mukābilidir ki حُزُونَةٌ [ḥuzūnet] bir yer sarp olmağa derler; yukālu: سَهْلُ الْمَوْضِعِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِشْهَالُ [el-ishāl] (hemzenin kesriyle) Devā tabī'ati nerm etmek; tekūlu: أَشْهَلَ الدَّوَاءَ طَبِيعَتَهُ

التَّسْهِيلُ [et-teshīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Āsān kılmak, teysir ma'nāsına.

التَّسَاهُلُ [et-tesāhul] (tā'nın fethi ve hā'nın zammı ile) Bir nesneyi āsān görmek, tesāmuh ma'nāsına.

الْإِشْتِشْهَالُ [el-istishāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi sehl 'add etmek; yukālu: إِشْتَشَّهَلَ الشَّيْءَ إِذَا عَدَّهُ سَهْلًا

سُهَيْلٌ [suhey] (sīn'in zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir yıldızın ismidir ki ma'rūftur.

[س و ل]

التَّسْوِيلُ [et-tesvīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi tezyin etmek; yukālu: سَوَّلَتْ لَهُ نَفْسُهُ أَمْرًا أَي زَيَّنَتْهُ لَهُ

السَّوْلُ [es-sevel] (fethateynle) Göbek al-

tında karından olan yumuşak yerin sölpük olması.

الْأَسْوَلُ [el-esvel] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Zikr olunan yeri sölpük olan kimse.

السُّؤْلَاءُ [es-sevlā'] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

السُّوْلُ [es-sūl] (sīn'in zammı ve meddi ile) Zikr olunan sıfatla mevsūf olan kimseler ma'nāsına.

[س ي ل]

السَّيْلُ [es-seyl] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol sudur ki cereyāni tugyān üzere ola. Ve

سَيْلٌ [seyl] Suyun ve gayrı nesnenin akma-sına dahi derler cereyān ma'nāsına.

السَّيْلَانُ [es-seyelān] (fethateynle) Kezālik suyun ve gayrı nesnenin akması; yukālu: سَالَ الْمَاءُ وَغَيْرُهُ سَيْلًا وَسَيْلَانًا

الْإِسَالَةُ [el-isālet] (hemzenin kesriyle) Akıtmak.

التَّسْيِيلُ [et-tesyīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik akıtmak; yukālu: أَسَالَهُ أَيْضًا وَغَيْرُهُ وَسَيْلَةً أَيْضًا

الْمَسِيلُ [el-mesīl] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Su akıntısı olan yer, mevzi-i seyelān ma'nāsına.

الْمَسَائِلُ [el-mesā'il] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'ci, mevāzi-i seyelān ma'nāsına. Ve

الْمُسْلُ [el-musul] ve

الْأَمْسِيلَةُ [el-emsilet] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) ve

الْمُسْلَانُ [el-muslān] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) ‘Alā-hilāfi'l-kıyās مَسِيْلٌ [mesīl]in cem'leridir, zīrā مَفْعَلٌ [mef'īl] vezni üzeredir. Ve مَفْعَلٌ [mef'īl] zikr olu-

nan vech üzere cem' olunmaz lākin مَسِيْلٌ [mesīl]i فَعِيْلَةٌ [fa'īlet]e teşbīh ettiler, nite-kim رَغِيْفٌ [regīf] ve رُغْفٌ [ruguf] ve أَرْغَفَةٌ [erğifet] ve رُغْفَانٌ [ruğfān] dediler.

الْمَسَلُ [el-mesel] (fethateynle) Kezālik su aktığı yer.

السَّائِلَةُ [es-sā'ilet] (yā'nın kesriyle) Şol at alnında olan beyāzdır ki enli olup alna ve kasaba-i enfe yayıla; yukālu: سَالَتِ الْعُرَّةُ إِذَا كَسَابَا-يَ عِنْفَةً يَخْرُجُ مِنْهَا الشَّمْرَاخُ Ya'nī alnında olan beyāz ki burnuna iner, ince olursa ona شِمْرَاخٌ [şimrāḥ] derler, enli ol-dukta سَائِلَةٌ [sā'ilet] dedikleri gibi.

التَّسَائِيلُ [et-tesāyul] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) ‘Asker her cānibden akıp gel-meğe derler.

السَّيْلَانُ [es-sīlān] (sīn'in kesri ve med-diyle) Kılıcın ve eger bıçağın sapa giren yeridir. Ebū ‘Ubeyd eyetti: Bunu egerçi bu vech üzere işittim lākin ehl-i ‘ilmden işitmedim.

الْمُسَالَانُ [el-musālān] (mīm'in zammı ile) İki cānibde sakal biten yerlerdir.

الْمُسَالُ [el-musāl] (mīm'in zammı ile) Vāhidi. Ve

مُسَالَانٌ [musālān] Adamın iki cānibine dahi derler.

السَّيَالُ [es-seyāl] (sīn'in fethiyle) Bir cins ağaçtır ki onun dikenini vardır, عَضَاةٌ [‘aḍāḥ] kabīlindendir. Ve عَضَاةٌ [‘aḍāḥ] şol şecer-i ‘azīme derler ki onun dikenleri ola.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَصْلُ الشَّيْبِلِ)

[ش ب ل]

الشَّيْبِلُ [eş-şibl] (şīn'in kesri ile) Arslan yavrusu.

الأَشْبُلُ [el-eşbul] (hemzenin fethi ve bā'nın zammı ile) Cem'i, arslan yavruları ma'nāsına.

المُشْبِلُ [el-muşbil] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Şol dışı arslandır ki yavrusu kendiyile bile ola, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve

مُشْبِلٌ [muşbil] Şol nākaya dahi derler ki veledi kavī olup kendiyile bile yürüye.

الإِشْبَالُ [el-işbāl] (hemzenin kesriyle) 'Avret erinden sonra evlādının me'ūnetine sabr edip tezevvüc etmemek, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: أَشْبَلَتِ الْمَرْأَةُ بَعْدَ بَغْلِهَا إِذَا أَصْبَرَتْ عَلَى أَوْلَادِهَا فَلَمْ تَنْزُجْ Ve

إِشْبَالٌ [işbāl] Meyl edip eğilmeğe dahi derler; yukālu: أَشْبَلُ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَ

الشُّبُولُ [eş-şubūl] (zammeteynle) Bir yerde neşv ü nemā bulmak; yukālu: شَبَلْتُ فِي بَيْتِي سُبُلًا: سُبُلٌ: فُلَانٌ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَشَأَتْ فِيهِمْ الْغُلَامُ أَحْسَنَ شُبُولٍ إِذَا نَشَأَ

[ش ث ل]

الشَّئِلُ [eş-şeşl] (şīn'in fethi ve sâ-i müsellenin sükūnuyla) Parmakları kalın olan kimse; yukālu: رَجُلٌ شَيْلٌ الْأَصَابِعُ إِذَا كَانَ غَلِيظَهَا وَهُوَ إِبْدَالٌ مِنْ شَيْئٍ عَلَى مَا يَجِيءُ فِي بَابِ التَّوْنِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى

[ش ر ح ل]

شَرَاهِيلُ [Şerāhīl] (şīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir, lā-yansarıftır Sibeveyhi katında gerek

hālet-i ta'rifte gerek hālet-i tenkīrde, zīrā mūntehā-yı cümūc sīgası üzeredir. Ve Aḥfeş katında hālet-i tenkīrde munsarıftır ve eger tasgīr etsen munsarıf olur mezbūreyn katında, zīrā lafz-ı mezbūr lafz-ı 'Arabīdir. سَرَاوِيلُ [serāvīl] bunun hilāfınca ki hālet-i tasgīrde سَرَاوِيلُ [serāvīl] munsarıf olmaz, lafz-ı a'cemī olduğu için. Ve gāh olur شَرَاهِيلُ [Şerāhīl]i terhīm edip شَرَاهِي [Şerāhī] dahi derler nidānın gayrında, nitekim ba'zı eş'ārda vākīc olmuştur.

[ش ع ل]

الشُّغْلَةُ [eş-şu'let] (şīn'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Āteş yalını, leheb ma'nāsına. Ve

شُغْلَةٌ [şu'let] Kuyrukta olan beyāza dahi derler, nitekim gelir inşāallāhu ta'ālā.

الشُّعْلُ [eş-şu'al] (şīn'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Cem'i, yalınlar ma'nāsına.

الشُّعْلَةُ [eş-şa'let] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Şol fetīledir ki ucunda āteşi ola.

الشُّعْلُ [eş-şu'ul] (zammeteynle) Cem'i, صحيفة [şaḥīfet] ile صُحُفٌ [şuḥuf] gibi.

المُشْعَلَةُ [el-meş'alet] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) Şol nesnedir ki onun üzerinde āteş yakarlar.

المُشَاعِلُ [el-meşā'il] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) مُشْعَلَةٌ [meş'alet]ler ma'nāsına.

المُشْعَلُ [el-meş'al] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın fethiyle) Şol nesnedir ki onu ehl-i bādiye derilerden dikip نَطَعٌ [niṭc] gibi kılıp ba'dehu dört köşesin dört ağaca bağlayıp havuz gibi kıldıktan sonra içinde diledikleri nesnelere islatırlar. 'Arab tā'ifesi ehl-i bādiye olup küpleri olmadığı için böyle

kılarlar.

دُو أَشْعَالٍ [eş-şā'il] (‘ayn’ın kesriyle) [zū eş‘āl] ma'nāsına, لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmīr] gibi. Ve bunun fi'li gelmez.

الْإِشْعَالُ [el-iş‘āl] (hemzenin kesriyle) Āteşi yalınlandırmak; yukālu: أَشْعَلُ النَّارَ فِي الْحَطَبِ أَشْعَلْتُ أَيَّ أَضْرَمَهَا Ve

إِشْعَالٌ [iş‘āl] Gāret ‘askeri perākende olmağa dahi derler; yukālu: أَشْعَلْتُ الْعَارَةَ إِذَا تَفَرَّقَتْ Ve

إِشْعَالٌ [iş‘āl] Deveyi katranla ziyāde tılā etmeğe dahi derler; yukālu: أَشْعَلُ إِبِلَهُ بِالْقَطِرَانِ أَشْعَلْتُ أَيَّ طَلَّهَا بِهِ وَأَكْتَرُ Ve

إِشْعَالٌ [iş‘āl] Kırbanın ve tulumun suyu müteferrikan akmağa dahi derler; yukālu: أَشْعَلْتُ الْقُرْبَةَ وَالْمَزَادَةَ إِذَا سَالَ مَاؤُهَا مُتَفَرِّقًا Ve

إِشْعَالٌ [iş‘āl] Dürtmekle olan yaranın kanı müteferrik akmağa dahi derler; yukālu: أَشْعَلْتُ الطَّعْنََةَ إِذَا خَرَجَ دَمُهَا مُتَفَرِّقًا

الْمُشْعَلَةُ [el-muş‘ilet] (mīm’in zammı ve ‘ayn’ın kesriyle) Dağılan ‘asker; yukālu: جَرَادٌ مُشْعَلٌ إِذَا انْتَشَرَ وَجَرَى فِي كُلِّ وَجْهِ وَيُقَالُ جَاؤُوا كَالْجَرَادِ الْمُسْعَلِ

الْمُسْعَلُ [el-muş‘al] (mīm’in zammı ve ‘ayn’ın fethiyle) Şu‘le-dār kılınan nesne; minhu kavluhum: جَاءَ فُلَانٌ كَالْحَرِيقِ الْمُسْعَلِ النَّارِ

الْإِشْتِعَالُ [el-iştī‘āl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Yalınlanmak; yukālu: إِشْتَعَلَتِ النَّارُ إِذَا اضْطَرَمَتْ Ve

إِشْتِعَالٌ [iştī‘āl] Saç ağarmağa dahi derler; yukālu: إِشْتَعَلَ رَأْسُهُ سَيْبًا

الشَّعْلُ [eş-şe‘al] (fethateynle) Kuyrukta beyāz olmaktır. Aşma‘ī eyitti: Kaçan beyāz kuyrukta olsa, herhangi levnde olursa olsun ona شَعْلٌ [şa‘al] derler.

الْأَشْعَلُ [el-eş‘al] (hemzenin ve ‘ayn’ın fet-

hiyle) Şol ata derler ki kuyruğunda beyāzı ola.

الشَّغْلَاءُ [eş-şa‘lā] (şīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükünü ve elifin meddiyle) Mürennesi.

الْإِشْعَالُ [el-iş‘ilāl] (hemzenin ve ‘ayn’ın kesriyle) Kuyrukta ak olmak; yukālu: إِشْعَلُ Ve kaçan kuyruk cümle ak olsa yāhūd kuyruğunun ucu cümle ak olsa ona أَضْبِعُ derler.

شَعْلٌ [Şa‘l] (şīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükünüyle) Bir recülün ismidir.

الشَّعَالِي [eş-şe‘ālī] (şīm’in fethi ve lām-ı evvelin kesri ve meddiyle) Müteferrikler ma'nāsıdır; yukālu: ذَهَبَ الْقَوْمُ شَعَالِي: [Bu] شَعَارِي [şe‘ārī] gibi, kaçan dağılıp gitseler.

[ش غ ل]

الشُّغْلُ [eş-şuğul] Dört lügattır: Zamme- teynle ve fethateynle ve zamm-ı evvel ve sükün-ı sâni ile ve feth-i evvel ve sükün-ı sâni ile ve bunların cümlesinin ma'nası bir nesneyi işlemeğe mukayyed olmak ki فَرَاغٌ [ferāğ]ın mukābilidir. Ve

شُغْلٌ [şuğul] İşin kendisine dahi derler.

الأَشْعَالُ [el-eş‘āl] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, işler ma'nāsına. Ve

شَغْلٌ [şağl] (şīm’in fethi ve ğayn’ın sükünüyle) Meşgül kılmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شَعَلْتُ فُلَانًا مِنَ الْبَابِ Ve التَّالِثِ فَأَنَا شَاغِلُهُ وَلَا تَقُلْ أَشْعَلْتُهُ لِأَنَّهَا لَعْنَةُ رَبِّيَّةَ Kāmūs’ta dahi شَعْلَةٌ كَمَنْعَةٍ demiştir, pes sâhib-i Şurāhın شَعْلٌ [şağal] müte‘addī شُغُولٌ [şuğul] lâzım dediği ve sâhib-i tercemenin شَعَلْتُ فُلَانًا شَعْلًا olmak dediği muhālîf olur.

الشَّاعِلُ [eş-şāgil] (ğayn’ın kesriyle) Meşgül olan kimse. Ve

شَاغِلٌ [şāgil] Gāh olur te’kīd için isti‘māl

olunur; yukālu: شُعْلٌ شَاعِلٌ مِثْلُ لَيْلٍ لَائِلٍ Ve gāh olur binā-i mechūl üzere isti'māl olunup وَكَذَا وَكَذَا شُعْلُتُ عَنكَ بِكَذَا وَكَذَا Senden fārig oldum" ma'nāsına.

الْإِسْتِغَالُ [el-ištiḡāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye meşgūl olmak.

مَا أَشْغَلَهُ [mā eṣḡalehu] (hemzenin ve ḡayn'ın fethiyle) Fi'l-i ta'accübüdür, ne 'aceb meşgūl oldu ma'nāsına; şāzzdır, zīrā binā-i mechūlden fi'l-i ta'accüb gelmez.

[ش ك ل]

الشُّكْلُ [eṣ-ṣekl] (ṣīn'in fethi vekāf'ın sükūnuyla) Misl ma'nāsındır. Ve

شَكْلٌ [ṣekl] Atın yāhūd kuşun ayağına ip bağlamağa dahi derler ki o ipe شِكَالٌ [ṣikāl] derler. Ve

شَكْلٌ [ṣekl] Devenin göğüs bağıyla kasık bağının arasına ip bağlamağa dahi derler; tekūlu: شَكَلْتُ الْفَرَسَ بِالشِّكَالِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve وَشَكَلْتُ عَنِ الْبَعِيرِ إِذَا شَدَدْتُ شِكَالَه

شَكْلٌ [ṣekl] Kitābete iṣrāb komağa dahi derler; tekūlu: شَكَلْتُ الْكِتَابَ إِذَا قَيَّدْتَهُ بِالْإِعْرَابِ

الأَشْكَالُ [el-eṣkāl] (hemzenin fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Cem'i, misller ma'nāsına.

الشُّكُورُ [eṣ-ṣukūl] (zameteynle) Kezālik cem'i.

الأَشْكَالُ [el-eṣkel] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Müṣābih olan nesne; yukālu: هَذَا أَشْكَالٌ بِكَذَا أَيُّ أَشْبَهُه

أَشْكَالٌ [eṣkel] Böğrü ak olan koyuna dahi derler.

الشُّكْلَاءُ [eṣ-ṣeklā] (ṣīn'in fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve

شَكْلَاءُ [ṣeklā] Hācete dahi derler. Ve

شَكْلَاءُ [ṣeklā] Şol göze dahi derler ki onun beyāzında kırmızılık ola. Ve

أَشْكَالٌ [eṣkel] Şol kimsedir ki onun gözü zikr olunan vech üzere ola. Ve

أَشْكَالٌ [eṣkel] Şol kana derler ki beyāza mā'il ola; yukālu: دَمٌ أَشْكَالٌ إِذَا كَانَ فِيهِ بِيَاضٌ وَحُمْرَةٌ Nitekim İbn Dureyd eyitti: kana أَشْكَالٌ [eṣkel] şol vakt derler ki ona beyāz karışık ola. Ve

أَشْكَالٌ [eṣkel] Dağda biten sidr ağacına dahi derler.

الشِّكْلُ [eṣ-ṣikl] (ṣīn'in kesri vekāf'ın sükūnuyla) Nāz; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاتُ شِكْلٍ

الأَشْكَالَةُ [el-eṣkelet] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Hācet ma'nāsına; yukālu: لَنَا قَبْلَكَ لَنَا أَشْكَالَةٌ أَيُّ حَاجَةٌ

الشُّكْلَةُ [eṣ-ṣuklet] (ṣīn'in zammı vekāf'ın sükūnuyla حُمْرَةٌ [ḡumret] vezni üzere) Gözün beyāzında kırmızılık olmak, شُهْلَةٌ [ṣuhlet] gibi sevādında ya'nī göz karasında göklük olsa ona شُهْلَةٌ [ṣuhlet] derler.

الشَّائِكَةُ [eṣ-ṣākilet] (kāf'ın kesriyle) Böğür, حَاصِرَةٌ [ḡāṣiret] ma'nāsına. Ve

شَائِكَةٌ [ṣākilet] Tarīkate ve cihete dahi derler; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ﴾ (الإسراء، 84)

الشَّائِكِلُ [eṣ-ṣākil] (kāf'ın kesriyle) Kulakla 'izār beyninde olan beyāz.

الشِّكَالُ [eṣ-ṣikāl] (ṣīn'in kesriyle) Devenin dizi bağı, عِقَالٌ [iḡāl] ma'nāsına.

الشُّكْلُ [eṣ-ṣukul] (zameteynle) Cem'i. Ve

شِكَالٌ [ṣikāl] Şol ipe dahi derler ki devenin göğüs bağıyla kasık bağının arasına bağlarlar, tā ki kasık bağı devenin zekerin incitmeye. Ve ona زَوَارٌ [zivār] dahi derler. Ve

شِكَالٌ [ṣikāl] Atın üç ayağında olan beyāza

dahi derler ki bir ayağı مُطْلَقٌ [muṭlaq] olup kendi renginde ola ve buna شِكَاَل [şikāl] dedikleri عَقَالٌ [ʿiḳāl]e teşbihendir yāhūd üç ayağı kendi renginde olup bir ayağında beyāz olmağa derler. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: شِكَاَل [şikāl] ayakta olur elde olmaz.

الْمَشْكُولُ [el-meşkül] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Üç ayağı ak olup yāhūd bir ayağı ak olan at. Ve bu mekrūhtur. Ve hadīs-i şerifte Nebiyy-i Ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem شِكَاَل [şikāl]i at kısmında kerih görmüştür.

الْإِشْكَالُ [el-işkāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesne müşkil olmak, ya'nī gayra mültebis olmak; yukālu: أَشْكَلَ الْأَمْرُ إِذَا التَّبَسَّسَ Ve

إِشْكَالٌ [işkāl] Hurmā ağacının meyvesi hūb olup erişmeğe dahi derler. Ve

إِشْكَالٌ [işkāl] Kitāb i'rāblayıp takyid etmeğe dahi derler, gūyā ki ondan işkāl izāle olur. Cevherī eyitti: Bunu bir kitābdan nakl ettim, semāc vāki^c olmaksızın. Ve bundan maksūd *Şihāh*'ın kemāl-i sıhhatin iş'ār olur.

التَّشْكَكُلُ [et-teşekkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) Üzüm alaca olmak; yukālu: يَنْعُ [yen^c] yā-i müsennāt ve ʿayn-ı mühmele ile meyve olmağa derler.

الْمُشَاكَلَةُ [el-muşākelet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Muvāfakat ma'nāsınadır.

التَّشَاكُلُ [et-teşākul] (tā'nın fethi vekāf'ın zammı ile) Bi-ma'nāhā.

الشَّكْلُ [eş-şekel] (fethateynle) Koyunun böğrü ak olmak. Ve gözde kırmızılık olmak. Ve

شَكْلٌ [Şekel] ʿArap tā'ifesinden bir cemā'atin ismidir.

[ش ل ل]

الشَّلُّ [eş-şell] (şin'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Deveyi sürmek; tekūlu: شَلَّكَ الْإِبِلَ أَشْلَهَا شَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدْتَهَا وَمَرَّ فَلَانَ كَسْرًا Ve يَشْلُهُمْ بِالسَّيْفِ أَيْ يَكْسُوهُمْ وَيَطْرُدُهُمْ [kes^r] hemze ile bir nesnenin ardına gitmeğe derler. Ve

شَلٌّ [şell] Bezi terzi olan kimse iylemeğe dahi derler; tekūlu: شَلَّكَ التَّوْبَ إِذَا خَطَّتَهُ خِيَاطَةً خَفِيفَةً

الشَّلُّ [eş-şelel] (fethateynle) İsmidir, sürülme ma'nāsından. Ve

شَلَّلٌ [şelel] Şol beze erişen lekeye dahi derler ki yumakla gitmeye; yukālu: مَا هَذَا الشَّلُّ فِي تَوْبِكَ Ve

شَلَّلٌ [şelel] Kezālik el çolak olmağa da derler; yukālu: شَلَّتْ يَدُهُ تَشَلُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ve yukālu fi'd-du'ā: لَا تَشَلُّ وَلَا تَكَلُّ مِنَ الْكَلَالِ وَهُوَ الْعَجُزُ شَلَّكَ يَا رَجُلٌ مِنَ الْبَابِ Ve kaçan bir kimse iyi ok atsa yāhūd iyi gönder oynasa وَلَا شَلًّا وَلَا شَلًّا Ve derler ki maksūd on parmağıdır.

الأَشَلُّ [el-eşell] (hemzenin ve şin'in fethiyle) Eli çolak olan kimse.

الشَّلَاءُ [eş-şellā] (şin'in fethi ve lām'ın teşdidiyle ve elifin dahi meddiyle) Mü'ennesi.

الشَّلْشَلَةُ [eş-şelşelet] (ʿalā-vezni الْرُزْلَةُ [ez-zelzelet] Suyu damlatmak; tekūlu: شَلَّشَلْتُ الْمَاءَ إِذَا قَطَرْتَهُ فَهُوَ مُشَلَّشَلٌ يَشْلُشَلُ بِبَوَالِهِ

الشَّلْشَلُ [eş-şelşel] (şin'lerin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Damla. Ve

الشَّلْشَالُ [eş-şelşāl] (kezālik şin-i evvelin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَاءٌ دُو شَلْشَلٍ وَشَلْشَالٍ أَيْ دُو قَطْرَاتٍ

الشَّلَالُ [eş-şilāl] (şīn'in kesri ile) Müteferrik olan kum. Ve

شَلَالٌ [şilāl] Deve sürücüleri ma'nāsına da gelir; yukālu: جَاؤُوا شَلَالًا إِذَا جَاؤُوا يَطْرُدُونَ الْإِبِلَ.

الْمُتَشَلِّشُ [el-muteşelşil] (mīm'in ve şīn-i evvelin fethi ve sānī'nin kesriyle) Et buruşup müteşennic olmak. Ve sāhib-i surāh "şelşil" lāgar-şuden-i gūşt demiştir, münāsib değildir, nitekim sā'ir kütüb-i mu'tebereye nazar kılana hafī değildir.

الشَّلْشُلُ [eş-şulşul] (şīn'lerin zammı ve lām'ın sükunıyla) Hafif olan kimse.

الشَّلِيلُ [eş-şelīl] (şīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki dir'in altına giyerler, gerek bezden olsun gerek gayrıdan olsun. Ve bu Ebū 'Ubeyde rivāyetidir. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Gāh olur dir-i 'ulyānın tahtına giydikleri dir-i kasīre dahi **شَلِيلٌ** [şelīl] derler.

الأَشْلَّةُ [el-eşillet] (hemzenin fethi ve şīn'in kesriyle) Cem'i, zikr olunan siyāb-ı sıgār ma'nāsına. Ve

شَلِيلٌ [şelīl] Şol palāsa dahi derler ki devnin sağrısına örterler. Ve

شَلِيلٌ [şelīl] Derenin ortasında 'azīm su akan yere dahi derler.

الشَّلَّةُ [eş-şullet] (şīn'in zammı ve lām'ın teşdidıyla) Niyete ve ba'īd nesneye dahi derler.

[ش م ل]

الشُّمُولُ [eş-şumūl] (zameteynle) Bir nesneyi ihāta etmek; yukālu: شَمَلُهُمُ الْأَمْرَ يَشْمَلُهُمْ: شَمَلَهُ يَشْمَلُهُمْ: إِذَا عَمَّهُمْ Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لُغَةً فِيهِ وَلَمْ يَغْرِفْهَا الْأَصْمَعِيُّ

شُمُولٌ [şumūl] Rüzgār dönüp şimālden esmeğe dahi derler; yukālu: شَمَلَتِ الرِّيحُ تَشْمُلُ

شُمُولًا إِذَا تَحَوَّلَتْ شَمَالًا

الشَّامِلُ [eş-şāmil] (mīm'in kesriyle) Cümleyi ihāta kılan nesne.

الشَّمْلُ [eş-şeml] (şīn'in fethi ve mīm'in sükunıyla) Dağılan nesne. Ve cem'i olan nesneye dahi itlāk olunur; yukālu: جَمَعَ اللهُ شَمْلَهُ أَيَّ مَا اجْتَمَعَ مِنْ أَفْرِهِ وَفَرَّقَ اللهُ شَمْلَهُ أَيَّ مَا اجْتَمَعَ مِنْ أَفْرِهِ Ve Cevherī bunu azdāddandır demedi, zīrā cā'iz ki شَمْلٌ [şeml] mutlakan emr ma'nāsına olup ma'neyān-ı mezkūrān karīneden fehmlü oluna. Ve

شَمْلٌ [şeml] Koyunun memesinin keseye komağa dahi derler; tekūlu: شَمَلْتُ الشَّاةَ أَشْمَلُهَا شَمْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الشَّمْلُ [eş-şemel] (fethateynle) Deve yüklü kalmak; yukālu: شَمِلْتُ نَاقَتَنَا لِقَاحًا مِنْ فَحْلٍ فَلَانٍ Ve تَشْمُلُ شَمَالًا إِذَا لَقِحَتْ

شَمَلٌ [şemel] شَمْلٌ [şeml] ma'nāsına dahi gelir, mīm'in sükunıyla ma'nā-yı mezbūrda lügattır. Ve Ebū 'Amr ve Cermī zikr olunan lügate inkār edip hemīn bu bir beytte vāki' olmuştur dedi. Ve

شَمَلٌ [şemel] Yağmurdan şey'i kalīle dahi derler; yukālu: أَصَابَنَا شَمَلٌ مِنْ مَطَرٍ وَأَخْطَانًا صَوْبُهُ وَوَابِلُهُ أَيَّ أَصَابَنَا مِنْهُ شَيْءٌ قَلِيلٌ وَرَأَيْتُ شَمَالًا مِنَ النَّاسِ مَا عَلَى النَّخْلَةِ إِلَّا شَمَلَةٌ: وَالْإِبِلُ أَيَّ قَلِيلًا

الشَّمَالِيلُ [eş-şemālīl] (şīn'in fethi ve lām-ı evvelin kesri ve meddiyle) Kezālik şey'i kalīl ma'nāsınadır; yukālu: مَا عَلَى النَّخْلَةِ إِلَّا شَمَالِيلٌ Ve شَمَالِيلٌ أَيَّ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْ حَمَلِهَا

شَمَالِيلٌ [şemālīl] Kezālik ağaç başında dağılmış duran budaklara dahi derler. Ve müteferrik olan kavme dahi derler; yukālu: ذَهَبَ الْقَوْمُ شَمَالِيلٍ إِذَا تَفَرَّقُوا

شَمَالِيلٌ [şemālīl] Yarılıp pārelenen beze dahi derler; yukālu: تَوْبٌ شَمَالِيلٌ مِثْلُ شَمَاطِيطٍ

الشَّمْلَةُ [eş-şemlet] (şīn'in fethi ve mīm'in

sükūnuyla) Bir kilimdir ki onunla bürünürler, ihrām dedikleri nesne misalinde. İbnu's-Sikkīt eyitti: tekūlu: اِشْتَرَيْتُ شَمْلَةً تَشْمَلُنِي

الْمِشْمَلُ [el-miṣmel] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin fethiyle) Şol nīmçe dedikleri kılıçtır ki onu sāhibi takındıkta libāsıyla setr eyler.

الْمِشْمَلَةُ [el-miṣmelet] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin fethiyle) Şol kilimdir ki gece vaktinde katīfe dedikleri örtünün altına örtünürler.

الشَّمَالُ [eṣ-ṣemāl] (ṣīn'in fethiyle) Şol rüzgārdır ki kutb cānibinden eser. Ve bunda beş lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri شَمْلٌ [ṣeml] mīm'in sükūnuyla ve biri شَمَلٌ [ṣemel] mīm'in fethiye ve biri شَمَالٌ [ṣemāʔel] mīm'in sükūnu ve hemzenin fethiyle ve biri شَمْلٌ [ṣeml] mīm ve hemzenin kalb-i mekāniyla harf-i ṣīn cem'isinde meftūh olmak üzere ve gāh olur lām'ı müşdeddahi kırlarlar.

الشَّمَالَاتُ [eṣ-ṣemālāt] (ṣīn'in fethiyle) Cem'î, شَمَالٌ [ṣemāl] yelleri ma'nāsına.

الشَّمَائِلُ [eṣ-ṣemā'il] (ṣīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'î, شَمَالٌ [ṣemāl] yelleri ma'nāsına, 'alā-hilāfi'l-kiyās. Güyā ki bu شِمَالَةٌ [ṣimālet] kelimesinin cem'idir, حِمَالَةٌ [ḥimālet] ile حَمَائِلٌ [ḥamā'il] gibi. Ve

شَمَائِلٌ [ṣemā'il] شِمَالٌ [ṣimāl]in dahi cem'î gelir, kesr-i ṣīn'le 'alā-hilāfi'l-kiyās. Kālallāhu ta'ālā, (النحل،) ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَالشِّمَائِلِ﴾ (48 Ve

شَمَائِلٌ [ṣemā'il] Halk ma'nāsına olan شِمَالٌ [ṣimāl]in dahi gelir, cem'î 'alā-māse-yecī'u.

الْمِشْمُولُ [el-meṣmūl] (mīm-i evvelin fethi

ve sānīnin zammı ile) Şol göldür ki onu şemāl yeli vurmağın bürüdet hāsıl kılar; yukālu: غَدِيرٌ مِشْمُولٌ إِذَا صَرَبْتَهُ رِيحُ الشَّمَالِ حَتَّى يَبْرُدَ Bu sebebden hamra مِشْمُولَةٌ [meṣmūlet] derler, kaçan bāridetü't-ta'm olsa. Ve

مِشْمُولَةٌ [meṣmūlet] Şol eve dahi derler ki ona شَمَالٌ [ṣemāl] yeli dokunur.

الشَّمْمُولُ [eṣ-ṣemūl] (ṣīn'in fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Hamr ma'nāsınadır.

الشِّمَالُ [eṣ-ṣimāl] (ṣīn'in kesriyle) Sol el ki sağ elin mukābilidir.

الْأَشْمُلُ [el-eṣmul] (ṣīn'in fethi ve mīm'in zammı ile) Cem'î, عَنَاقٌ [ʔanāk]la أَعْنُقٌ [ʔanuḳ] ve ذِرَاعٌ [zirāʔ]la أَذْرُعٌ [ezruʔ] gibi, زِمَالٌ [ṣemāl] mü'ennestir. Ve eger müzekker olaydı, cem'î أَفْعَلَةٌ [efilet] vezni üzere olurdu. Nitekim vechi 'ilm-i sarfta beyān olmuştur. Ve عَنَاقٌ [ʔanāk] 'ayn'in fethiyle oğlaktır ve meksūri'l-fā ve mazmūmü'l-fā ve meftūhu'l-fā olanın bu bābda hükümü bir olmağın عَنَاقٌ [ʔanāk]ı irād etti. Ve

شِمَالٌ [ṣimāl] Halka dahi derler. Ve

طَيْرٌ شِمَالٍ [ṭayru ṣimāl] Şol kuşa derler ki onunla teṣum olunur. Ve

شِمَالٌ [ṣimāl] Kezālik kīse gibi bir nesnedir ki koyunun memesin onun içine korlar. Ve şol bez pāresine dahi derler ki hurmā salkımların onun içine korlar üzülüp düşmesin diye.

الشِّمْلَةُ [eṣ-ṣimilet] (ṣīn'in ve mīm'in kesri ve lām'ın teşdīdiyle) Şol nākadır ki hafif ola.

الشِّمْلَالُ [eṣ-ṣimlāl] (ṣīn'in kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الشِّمْلِيلُ [eṣ-ṣimlīl] (ṣīn'in ve lām'ın kesri ve mā-beynde mīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā eyzan.

الشَّمَلَّةُ [eş-şemlelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Sür‘at etmek; yukālu: شَمَلَلْ شَمَلَّةً إِذَا أَسْرَعَ

الشَّمَلَالُ [eş-şimlāl] (şin’in kesri ve mīm’in sükünüyla) Kezālik sür‘at etmek. Ve

شِمَالًا [şimlāl] Sol ele dahi derler. Ebū ‘Amr eyitti: شِمَالًا [şimlāl] ile شِمَالٌ [şimāl] berāberdir. Ve

شِمَالًا [şimlāl] Hafif olan nākaya dahi derler.

الإِشْمَالُ [el-işmāl] (hemzenin kesriyle) شِمَالٌ [şemāl] yeline dāhil olmak; yukālu: أَشْمَلَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي رِيحِ الشَّمَالِ Ve eger onlara شِمَالٌ [şemāl] yeli dokundu demek ma‘nāsın dileseler شَمِلُوا فَهُمْ مَشْمُولُونَ derler binā-i mechül üzere. Ve

إِشْمَالٌ [işmāl] Erkek nāka, sürüsünün nisfına cimā‘ etmeğe dahi derler. Sülüseynine varınca eger tamām cimā‘ etse إِقْمَامٌ [ikmām] derler kâf ile; yukālu: أَشْمَلُ الْفَحْلُ سُؤْلُهُ إِشْمَالًا إِذَا أَلْفَحَ التَّصْفَ مِنْهَا إِلَى الثَّلَثِينَ فَإِذَا لَحِقَهَا كُلُّهَا قِيلَ أَقَمَهَا Ve سُؤْلٌ [şevl] şin’in fethiyle nākalar ma‘nāsınadır. Ve

إِشْمَالٌ [işmāl] Hurmā ağacının hurmāsın silkip az nesne komağa dahi derler; yukālu: أَشْمَلُ فُلَانٌ خَرَائِفُهُ إِذَا لَفَظَ مَا عَلَيْهَا مِنَ الرُّطْبِ إِلَّا قَلِيلًا Ve خَرَائِفٌ [ḥarā’if] ḥā-i mu‘cemenin fethiyle yemişi olan hurmā ağacıdır.

الإِشْتِمَالُ [el-iştimāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir kimse libāsıyla bürünmek; yukālu: إِشْتَمَلَ بِثَوْبِهِ إِذَا تَلَفَّفَ

إِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ [iştimālu’ş-şammā] Yā ihrāmla veyā izārla bedeni cümle örtmektir.

[ش م ر د ل]

الشَّمَرْدَلُ [eş-şemerdel] (‘alā-vezni الشَّمَرْدَلُ [es-sefercel] bi-dālin gayri mu‘cemetin)

Serī‘ olan deve. Ve devenin gayrında dahi isti‘māl olunur. Ebū Ziyād Kilābī eyitti: شَمَرْدَلٌ [şemerdel] şol nākadır endāmı hüb ola.

[ش م ع ل]

الإِشْمِغَالُ [el-işmi‘lāl] (hemzenin ve mīm’in kesriyle) Kavm bir nesneyi taleb etmede isti‘cāl edip müteferrik olmak; yukālu: إِشْمَعَلَ الْقَوْمُ فِي الطَّلَبِ إِشْمِغَالًا إِذَا بَادَرُوا فِيهِ وَتَفَرَّقُوا

الشَّمْعَلَةُ [eş-şem‘alet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Yehūd tā’ifesinin okuması: يُقَالُ شَمَعَلَةُ الْيَهُودِ لِقِرَائَتِهِمْ

المُشْمَعِلُ [el-muşme‘ill] (mīm-i evvelin zammı ve ‘ayn’ın kesri ve lām’ın teşdidiyle) Şol nākadır ki serī‘ ola; yukālu: إِشْمَعَلَتِ النَّاقَةُ فِيهِ مُشْمَعَلَةً Ve Ḥalīl eyitti: إِشْمَعَلَتِ الْإِبِلُ derler, kaçan seyr ederek ferah ve neşāt üzere dağılsalar. Ve

إِشْمِغَالًا [işmi‘lāl] Gārette sür‘at etmeğe dahi derler; yukālu: إِشْمَعَلَتِ الْغَارَةُ فِي الْعَدْوِ

[ش و ل]

الشَّوْلُ [eş-şevl] (şin’in fethi ve vāv’ın sükünüyla) Bir nesneyi kaldırmak; yukālu: شُلْتُ بِالْحِجْرَةِ أَشَوْلُ بِهَا شَوْلًا إِذَا رَفَعْتَهَا وَلَا شَالَ الْمِيرَانُ إِذَا شَالَ الْمِيرَانُ إِذَا ارْتَفَعَتْ إِحْدَى كَفْتَيْهِ Ve nāka kuyruğun kaldırmağa dahi derler; yukālu: شَالَتِ النَّاقَةُ بِذَنْبِهَا Ve nākanın kuyruğu kalkmağa dahi derler; yukālu: شَالَ دَنْبُهَا إِذَا ارْتَفَعَ

شَوْلٌ [şevl] Kırba dibinde kalan az suya dahi derler.

الأَشْوَالُ [el-eşvāl] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, kırba dibinde kalan sular ma‘nāsına. Ve

شَوْلٌ [şevl] Recül-i hafife dahi derler, hif-

feti gerek 'amelde olsun gerek hizmette olsun. Ve

شَوْلٌ [şevl] Kezālik şol nākalara derler ki sütü az olup memesi kalkmış olave doğruduktan sonra yedi sekiz ay geçmiş ola.

الشَّائِلَةُ [eş-şā'ilet] Vāhidi. Pes شَوْلٌ [şevl] شَائِلَةٌ [şā'ilet]in cem'î olması 'alā-gayri'l-kıyās olur.

الإِشْأَلَةُ [el-işālet] (hemzenin kesriyle) Kaldırmak; yukālu: أَشَلْتُ الْجِرَّةَ فَأُشِئْتُ Ve

إِشْأَلَةٌ [işālet] Nāka kuyruğun kaldırmağa dahi derler; tekūlu: أَشَأَلْتُ النَّاقَةَ ذَنْبَهَا إِذَا رَفَعْتَهُ

الإِشْتِيَالُ [el-iştīyāl] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Kezālik nāka kuyruğun kaldırmak; yukālu: إِشْتَأَلْتُ النَّاقَةَ ذَنْبَهَا إِذَا رَفَعْتَهُ

التَّشْوِيلُ [et-teşvīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Nākalar شَوْلٌ [şevl] olmak. Ve شَوْلٌ [şevl]in tefsīri el-ān mürür etti; tekūlu: شَوَّلْتُ الْإِبِلَ إِذَا صَارَتْ شَوْلًا

الشَّائِلُ [eş-şā'il] (yā'nın kesriyle hā'sız) Şol nākadır ki erkekle cem'î olmak için kuyruğun kaldıra ve aslā sütü olmaya.

الشَّوُولُ [eş-şuvvel] (şīn'in zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Cem'î, kuyruğun kaldırıcı nākalar ma'nāsına, رَاكِعٌ [rāki']le رُكْعٌ [rukka'] gibi.

الشَّوْلَةُ [eş-şevlet] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol 'akreb kuyruğudur ki yukarı kalkmış ola. Ve

شَوْلَةٌ [Şevlet] Şol iki şavklı yıldıza dahi derler ki kamer onun üzerine nāzil olur, onlara كَامِرٌ حَمَةُ الْعَقْرَبِ derler, hā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle, zehr-i 'akreb ma'nāsına. Ve

شَوْلَةٌ [Şevlet] Bir cāriyenin dahi ismidir. Ve fi'l-mesel: "أَنْتَ شَوْلَةٌ النَّاصِحَةُ" İbnu's-Sikkīt eyitti: Zikr olunan cāriye 'Advān kabilesinin idi, ra'nā idi ya'nī ahmak idi,

mevālisine nasīhat ettikçe onları vebāle kordu, hamākatine binā'en. Pes bu mesel hilkaten beyhūde nasīhat edenlere darb olunur oldu.

الشَّوْلَةُ [eş-şevvelet] (şīn'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Şol 'akrebdir ki kuyruğun kaldırıcı ola.

التَّشَاوُلُ [et-teşāvul] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı) Kavm uğraşmakta birbirine sunmak, tenāvül fi'l-kitāl ma'nāsına; yukālu:

تَشَاوَلُوا الْقَوْمُ إِذَا تَنَاولَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِي الْقِتَالِ بِالرِّمَاحِ

المُشَاوَلَةُ [el-muşāvelet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Kavm kezālik uğraşta birbirine gönderle sunmak.

المُشْوَلُ [el-muşvel] (mīm'in zammı ve şīn'in sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Şol küçük oraktır ki onunla ot biçerler, mincel-i sagīr ma'nāsına.

الشَّوَالُ [eş-şevvāl] (şīn'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Hacc aylarının evvelidir.

الشَّوَالَاتُ [eş-şevvālāt] (şīn'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Cem'î.

الشَّوَاوِيلُ [eş-şevāvīl] (şīn'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î.

[ش ه ل]

الشَّهْلَةُ [eş-şuhlet] (şīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Gözün karası göğe māyil olmaktır.

الشَّهْلَاءُ [eş-şehlā'] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol gözdür ki zikr olunan sıfat üzere ola. Ve

شَهْلَاءُ [şehlā'] Hācete dahi derler.

الشَّهْلُ [eş-şehel] (fethateynle) Göz zikr olunan sıfat üzere olmak.

الأَشْهَلُ [el-eşhel] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gözünün karası

göge māyil ola.

الشَّهْلَةُ [eş-şehlet] (şin'in fethi ve hâ'nın sükūnuyla) Şol orta yaşlı 'avrettir ki 'ākile olur. Ve bu 'avrete mahsūs ismidir, bununla er sıfatlanmaz.

شَهْلٌ [Şehl] (şin'in fethi ve hâ'nın kezâlik sükūnuyla) Ricâlden bir kimsenin ismidir ki o Şehl b. Şeybân'dır ki Find demekle mülakkabdır.

المُشَاهَلَةُ [el-muşāhelet] (mīm'in zammı ve hâ'nın fethiyle) Sövüşmek ve birbirine cevâb döndürmek **مُشَاتِمَةٌ** [muşâtemet] ma'nāsına. Ve sâhib-i *Şurāh* bu makâmda **مُشَاهَلَةٌ** [muşāhelet] şeker guften bā-hem ve cevâb gerdâniden demiştir, şin-i mu'ceme ile münāsib olmadığı hafî değildir.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ح ل]

الصَّحْلُ [eş-şahıl] (fethateynle) Āvâz boğukluğu, **بُحُوْحَةٌ** [buḥūḥat] ma'nāsına; yukālu: **صَحَلَ الرَّجُلُ يَصْحَلُ صَحَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَبْحًا**

الصَّحْلُ [eş-şahil] (şād'ın fethi ve hâ'nın kesriyle) Āvâzı boğulan kimse; yukālu: **رَجُلٌ صَحْلُ الصَّوْتِ**

الأَصْحَلُ [el-aşhal] (hemzenin ve hâ'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

[ص ن د ل]

الصَّنْدَلُ [eş-şandal] (şād'ın ve dāl'ın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Başu büyük deve. Ve

صَنْدَلٌ [şandal] Şol ağaca dahi derler ki rāyihası hūb olmakla ma'rūftur.

الصَّنْدَلَانِي [eş-şandelāniyy] (şād'ın ve dāl'ın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Çerçi, pilever ma'nāsına. Ve bu **صَيْدَلَانِي** [şaydelāniyy] nūn-ı evvel bedeline yā'yla **صَيْدَانِي** [şaydenāniyy] de lügatlerdir.

[ص ع ل]

الصَّغْلُ [eş-şa'1] (şād'ın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Başu küçük olan kimse. Ve başu küçük olan devede kuşuna dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ صَغْلٌ وَامْرَأَةٌ صَغْلَةٌ** Ve

صَغْلَةٌ [şa'let] Şol hurmā ağacına derler ki eğri olup budaklarının dipleri çıplak ola. Ve

صَغْلٌ [şa'1] Tüyü gitmiş merkebe dahi derler; yukālu: **حِمَارٌ صَغْلٌ أَيُّ ذَاهِبُ الْوَبْرِ**

الصَّعْلُ [eş-şa'al] (fethateynle) Bir nesne

ince olmak.

[ص ف ص ل]

الصَّفِصِلُ [eş-şifşil] (şād'ların kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bir cins ottur.

[ص ق ل]

الصُّقْلُ [eş-şuql] (şād'ın zammı ve kâf'ın sükūnu ile) Böğür, خَاصِرَةٌ [hāşirat] ma'nāsına.

الصُّقْلَةُ [eş-şuqlet] (şād'ın zammı ve kâf'ın sükūnuyla) Kezâlik böğür ma'nāsına. Ve her bār ki atın böğürleri uzun olup yanları kısa olsa 'ayb 'add olunur; yukālu: فَرَسٌ

صَقْلٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الصَّقْلِ طَوِيلَ الصُّقْلَيْنِ

الصُّقْلُ [eş-şaqil] (şād'ın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) ve

الصِّقَالُ [eş-şikāl] (şād'ın kesriyle) Kılıcı açıp cilā vermek; yukālu: صَقَلَ السَّيْفَ وَسَقَلَهُ أَيضًا صَقْلًا وَصِقَالًا مِنَ النَّبِ الْأَوَّلِ إِذَا جَلَاهُ

الصَّاقِلُ [eş-şāqil] (kâf'ın kesriyle) Kılıcı açıp cilā veren kimse.

الصِّقَالَةُ [eş-şāqalet] (fethateynle) Cem'i, kılıç açıcı kimseler; كَاتِبٌ [kātib]le كِتَابَةٌ [ketebet] gibi.

الصَّيْقَالُ [eş-şayqal] ('alā-vezni حَيْدَرٌ [hayder]) Şol kimsedir ki kılıç açmak san'atı ola.

الصَّيْقَالَةُ [eş-şayāqilet] (şād'ın fethi ve kâf'ın kesriyle) Cem'i, kılıç açmak san'atı olan kimseler ma'nāsına.

الصَّقِيلُ [eş-şaqīl] (şād'ın fethi ve kâf'ın kesri ve meddiyle) Açılan kılıç.

المِصْقَالَةُ [el-mişqalet] (mīm'in kesri ve kâf'ın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla kılıç açarlar ve kılıç mislli nesnelere açarlar.

مِصْقَالَةٌ [Maşqalet] (mīm'in ve kâf'ın fethiyle) Ricâlden bir kimsenin adıdır.

الصِّقَالُ [eş-şikāl] (şād'ın kesriyle) Atı silip tîmār etmek; yukālu: أَلْفَرَسُ فِي صِقَالِهِ أَي فِي صَوَانِهِ وَصَنَّعْتَهُ

[ص ق ع ل]

الصِّقَعْلُ [es-şika'el] (şād'ın kesri ve kâf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) سِبْحَلٌ [sibaḥl] vezni üzere) Kuru hurmâdır ki tâze sağılmış süte konur, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ص ل ل]

الصَّلَّةُ [eş-şallet] (şād'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kuru yer, arz-ı yâbise ma'nāsına. Ve

صَلَّةٌ [şallet] Deriye dahi derler, cild ma'nāsına; yukālu: خُفٌ جَيِّدُ الصَّلَّةِ Ve

صَلَّةٌ [şallet] Şol yağmura derler ki birbiri ardınca pâre pâre yağar.

الصِّلَالُ [eş-şilāl] (şād'ın kesriyle) Cem'i, zikr olunan yağmurlar ma'nāsına. Ve

صِلَالٌ [şilāl] Nebātâta dahi derler, عُشْبٌ [uşb] ma'nāsına ki matar ismiyle tesmiye olunmuş olur.

الصَّلُّ [eş-şall] (şād'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Ediğe deri dikmek; yukālu: صَلَّكَ الْخُفَّ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ الصَّلَّةَ

الصَّلُّ [eş-şill] (şād'ın kesriyle) Şol yılandır ki ona efsūn kār etmez; yukālu: إِنَّهَا لَصِلُّ صَفَاً [şafā] kayaya derler. Ve kaçan bir kimse ziyâde zîrek olsa إِنَّهُ لَصِلُّ أَضْلَالٍ derler, ya'nî hayyâtan bir hayyedir derler, ya'nî o kimse âfet-i rüzgâr olmada hayyeye teşbîh olunmakla. Ve

صِلٌّ [şill] Bir cins ota dahi derler.

الصِّلِيَانُ [eş-şilliyân] (şād'ın kesriyle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) فِغْلِيَانٌ [fi'liyân] vezni üzere) Bir cins ottur.

الصَّلِيَانَةُ [eş-şilliyānet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan ottan bir pāre ma'nāsına. Ve kaçan bir kimse and içmeğe sür'at edip tereddüd etmese, جَدَّهَا جَدَّ الْعَبْرِ, الصَّلِيَانَةُ derler ya'nī "Filān kimse yemīni kesti, yaban merkebi tāze otu kestiği gibi." Ve bunun aslı budur ki merkeb gāh olur صَلِيَانًا [şilliyān] dedikleri otu otlarken kökünden keser, pes yemīn edenin yemīne meyl ve ragbeti ona teşbīh olunmuştur.

الصُّلُصُلُ [eş-şulşul] (şād'ların zammı ve lām'ın mā-beynde sükūnuyla) Üveyik dedikleri kuş, فَاحِثَةٌ [fāhītet] ma'nāsına. Ve

صُلُصُلٌ [şulşul] Atın alınına dahi derler.

الصُّلُصُلَةُ [eş-şulşulet] (şād'ların zammı ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla) Zarfta ve havz dibinde bākī kalan su.

الصُّلُصَالُ [eş-şalşāl] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şol sāfī balçıktır ki kumla halt olunur. Ve zikr olunan balçığa صُلُصَالٌ [şalşāl] dedikleri kurudukta تَصُلُصُلٌ [teşalşul] ettiği için ya'nī āvāz verdiği için. Ve kaçan tabh olsa ona فَحَّازٌ [faḥḥār] derler.

الصُّلُصَالَةُ [eş-şalşalet] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Şol licām āvāzıdır ki uyanın licāmı devşirildikte zāhir olur.

التَّصُلُصُلُ [et-teşalşul] (alā-vezni [et-tezelzul]) Kabīle halkının bir yere geldiklerinde āvāzı; yukālu: تَصُلُصُلُ الْحَيِّ إِذَا صَوَّتَ

الصُّلُولُ [eş-şulūl] (zammeteynle) Et rāyiha bağlaması, gerek çiğ olsun gerek pişmiş olsun; yukālu: صَلَّى اللَّحْمُ يَصِلُ صُلُولًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي إِذَا أَتَتْ مَطْبُوحًا كَانَ أَوْ نَيْبًا

الْإِضْلَالُ [el-işlāl] Bi-ma'nāhu; yukālu: أَصَلَ اللَّحْمُ إِذَا أَتَتْ

التَّضْلِيلُ [et-taşlīl] (alā-vezni [et-

tekrīm]) Etler kezālik rāyiha bağlamak; yukālu: صَلَّى اللَّحْمَ شُدَّ لِلْكَثْرَةِ Ve لِحَامٍ [lihām] lām'ın kesriyle cem'dir, لحم [luḥūm] ma'nāsına.

الصَّلِيلُ [eş-şalīl] (şād'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Āvāz vermek; yukālu: صَلَّى الْمُسْمَارُ وَغَيْرُهُ يَصِلُ صَلِيلًا مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي أَيْضًا إِذَا صَوَّتَ

صَلِيلٌ [şalīl] Davar susuzluktan içerisi āvāz vermeğe dahi derler; yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ تَصِلُ عَطْشًا وَذَلِكَ إِذَا سَمِعَتْ لِأَجْوِافِهَا صَلِيلًا أَيْ صَوْتًا

الصَّلَالُ [eş-şallāl] (şād'ın fethi ve lām'ın evvelin teşdidiyle) Kurudukta āvāz veren balçık.

المِضَالُ [el-mişlāl] (mīm'ın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Kezālik āvāz veren balçık; yukālu: طِينٌ صَلَالٌ وَمِضَالٌ أَيْ يَصَوْتُ كَمَا يَصَوْتُ الْخَزْفِ الْجَدِيدِ وَفِي بَعْضِ النَّسَخِ كَمَا يَصَوْتُ الْمُسْمَارِ

الصَّالَةُ [eş-şallet] (lām'ın teşdidiyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına; yukālu: تَصَلَّتْهُمْ الصَّالَةُ إِذَا أَصَابَتْهُمْ الدَّاهِيَةُ

[ص م ل]

الصُّمُولُ [eş-şumūl] (zammeteynle) Bir nesne berk olmak; yukālu: صَمَلُ الشَّيْءِ صُمُولًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ

صُمُولٌ [şumūl] Ağaç kurumağa dahi derler; yukālu: صَمَلُ الشَّجَرِ إِذَا لَمْ يَجِدْ رِيًّا فَحَشِنَ Ya'nī suya kanmayıp huşūnet bağlasa.

الصَّامِلُ [eş-şāmil] (mīm'ın kesriyle) Yābis ma'nāsınadır.

الصُّمْلُ [eş-şumull] (zammeteynle ve lām'ın teşdidiyle) A'zāsı kavī olan kimse, şedīdū'l-halk ma'nāsına.

الإِضْمِئَالُ [el-işmi'lāl] (hemzenin ve mīm'ın kesriyle) Bir nesne berk olmak; yukālu: إِضْمَأَلُ الشَّيْءِ إِضْمِئَالًا إِذَا اشْتَدَّ Ve ot kesret üzere bitip birbirine sarmaşmağa

dahi derler; yukālu: إِضْمَالٌ إِذَا التَّفَّ إِذَا التَّفَّ إِذَا التَّفَّ إِذَا التَّفَّ
الْمُضْمِلَةُ [el-muṣma'illet] (mīm-i evve-
 lin zammı ve şād'ın sükūnu ve hemze-
 nin dahi kesri ve lām'ın teşdīdiyle) Āfet,
 dāhiye ma'nāsına.

[ص و ل]

الضَّوْلُ [eş-şavl] (şād'ın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) Uzanmak. Ve hamle kılmak
 ma'nāsına da gelir.

الضَّوْلَةُ [eş-şavlet] (şād'ın fethi ve vāv'ın
 sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: صَالَ عَلَيْهِ
 إِذَا اسْتَطَالَ وَصَالَ عَلَيْهِ وَتَبَّ صَوْلًا وَصَوْلَةً
 yukālu: رُبَّ قَوْلٍ أَشَدُّ مِنْ صَوْلٍ

صَوْلَةٌ [şavlet] Himār-ı vahşī, merkeb sürü-
 süne hücum etmeğe dahi derler; yukālu:
 صَالَ الْعَيْرُ إِذَا حَمَلَ عَلَى الْعَانَةِ
 Ve عَانَةٌ [cānet] mer-
 keb sürüsüne derler. Ve

صَوْلَةٌ [şavlet] Takdīr etmeğe dahi derler;
 yukālu: صِيلَ لَهُمْ كَذَا إِذَا أُتِيَخَ
 Ve إِتَاخَةٌ [itāhat] hā-i mūhmele ile takdīr olunmağa derler.

الْمُضَاوَلَةُ [el-muṣāvelet] (mīm'in zammı ve
 vāv'ın fethiyle) Birbirinin üzerine sıçra-
 yıp hamle etmek, muvāsebet ma'nāsına.

الضَّيَالُ [eş-şiyāl] (şād'ın kesriyle)
 Bi-ma'nāhā.

الضَّيَالَةُ [eş-şiyālet] (kezālik şād'ın kesriy-
 le) Bi-ma'nāhā eyzan.

الْتِّصَاوُلُ [et-teşāvul] İki erkek birbirinin
 üzerine sıçramak; yukālu: الْفَحْلَانِ يَتِّصَاوِلَانِ
 أَيَّ يَتَوَاتِبَانِ

الضَّالَّةُ [eş-şa'ālet] (şād'ın fethi ve hem-
 zenin meddiyle) Deve adamcıl olmak;
 yukālu: ضَوَّلَ الْبُعَيْرُ بِالْهَمْزَةِ يَضْوُلُ ضَالَّةً مِنَ الْبَابِ
 الْحَامِسِ إِذَا صَارَ يَقْتُلُ النَّاسَ وَيَعْدُو عَلَيْهِمْ

الضَّوُولُ [eş-şa'ūl] (şād'ın fethi ve hemze-
 nin zammı ve meddiyle) Adamcıl olan

deve; yukālu: جَمَلٌ ضَوُولٌ

الْمِضْوُولُ [el-miṣvel] (mīm'in kesri ve şād'ın
 sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Şol nesnedir
 ki onun içinde karga düğlüğü dedikleri
 ma'rūf nesneyi ıslatırlar, acısı gitsin diye.

الضَّيْلَةُ [eş-şilet] (şād'ın kesri ve meddiyle)
 Kamçının ucunda olan düğüm.

ضَوْلَةٌ [Şület] (şād'ın zammı ve meddiyle)
 Bir mevzi'in ismidir.

[ص ه ل]

الضَّهَيْلُ [eş-şahīl] (şād'ın fethi ve hā'nın
 kesri ve meddiyle) At kişnemek, savt-ı fe-
 res ma'nāsına.

الضَّهَالُ [eş-şuhāl] (şād'ın zammı ve hā'nın
 tahfifiyle) Bi-ma'nāhu. نُهَاقَ [nehāq]le
 نُهَاقٌ [nuhāq] gibi; yukālu: صَهَلٌ يَضْهَلُ صَهِيلاً مِنْ
 الْبَابِ الثَّانِي

الضَّهَالُ [eş-şahhāl] (şād'ın fethi ve hā'nın
 teşdīdiyle) Kişneyici at; yukālu: فَرَسٌ ضَهَالٌ

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض أ ل]

الضَّيْلُ [eḏ-ḏa'īl] (ḏād'ın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Cismi nahif olan kimse; yukālu: رَجُلٌ ضَيَّلٌ إِذَا كَانَ صَغِيرَ الْجِسْمِ نَحِيفًا. **الضَّالَّةُ** [eḏ-ḏa'ālet] (ḏād'ın fethi ve hemzenin meddiyle) Za'if olmak; yukālu: صَوَّلَ ضَالَّةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ. **الضَّالَّةُ** [eḏ-ḏa'ālet] (ḏād'ın fethi ve hemzenin meddiyle) Za'if olmak; yukālu: صَوَّلَ ضَالَّةً إِذَا صَعُرَ. **الضَّالَّةُ** [eḏ-ḏa'ālet] (ḏād'ın fethi ve hemzenin meddiyle) Za'if olmak; yukālu: صَوَّلَ ضَالَّةً إِذَا صَعُرَ. وَقَالَ رَبُّهُ فَيُؤَلِّتُ [fuyūlet] fā'yla re'yi za'if olmağa derler.

الْمُتَضَائِلُ [el-muteḏā'il] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) İnce olan kimse, dakik ma'nāsına.

الضُّوْلَةُ [eḏ-ḏu'ūlet] (ḏād'ın zammı ve hemzenin fethiyle) Nahif olan kimse.

[ض ب ل]

الضَّيْلَةُ [eḏ-ḏā'īlet] (ḏād'ın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) İnce olan yılan, hayye-i dakika ma'nāsına.

الضَّيْبِيلُ [eḏ-ḏi'bil] (ḏād'ın ve bā'nın kesri ve hemzenin mā-beynde sükunuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına, زَيْبٌ [zi'bir] gibidir veznde ve ma'nāda. Ve gāh olur bā mazmūm dahi kılınır. Şa'leb eyitti: Kelām-ı 'Arabda فَعْلَلٌ [fa'lel] yoktur, fā'nın ve kesri ve lām-ı evvelin zammı ile. Eger ضَيْبِيلٌ [ḏi'bil] ile زَيْبٌ [zi'bir] vārid olmuşsa nevādirden olur dedi. Ve İbn Keysān eyitti: Kaçan bu kelimeler zikr olunan vezn üzere gelseler hemze zā'id olmasına delālet eder, zīrā kaçan ki bir kelimedede harf-i zā'id ola, binā-i usūlden hāric olması cā'iz olur, lākin hemze hurūf-ı usūldendir. Pes hurūf-ı usūlden olduğu için zammla gelmesi cā'iz olmadı

misāleyn-i mezbūreynde dedi.

[ض ح ل]

الضَّحْلُ [eḏ-ḏaḥl] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Az olan su, mā-i kalil ma'nāsına, ضَحْضَاحٌ [ḏaḥḏāḥ] gibi; ve minhu kavluhum: أَتَانُ الضَّحْلُ Ve أَتَانُ الضَّحْلُ [etānu'ḏ-ḏaḥl] şol kayaya derler ki su içinde ola ve onu su örtmeye.

الْإِضْمِحْلَالُ [el-iḏmiḥlāl] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Bir nesne gitmek; yukālu: إِضْمَحَلَّ الشَّيْءُ إِذَا ذَهَبَ. Ve Kilābiyyin lügatinde **إِضْمَحَلَّ** derler, mīm'in takdīmiyle Ebū Zeyd hikāyeti üzere. Ve

إِضْمِحْلَالُ [iḏmiḥlāl] Bulutun açılmasına dahi derler; yukālu: إِضْمَحَلَّ السَّحَابُ إِذَا تَقَشَّعَ

[ض ك ل]

الضَّيْكَلُ [eḏ-ḏaykel] (ḏād'ın vekāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Fakırdan 'uryān olan kimseye derler; yukālu: تَرَكْنَاهُمْ ضَيَاكِلَةً أَيُّ فُقَرَاءَ

[ض ل ل]

الضَّلَالُ [eḏ-ḏalāl] (ḏād'ın fethiyle) Bir nesne zāyi' olup helāk olmak; yukālu: الشَّيْءُ يَضِلُّ ضَلَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَاعَ وَهَلَكَ

الضُّلُّ [eḏ-ḏull] (ḏād'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) İsmidir, ma'nā-yı mezkūrdan; minhu kavluhum: هُوَ ضُلٌّ بَنُ ضُلٌّ إِذَا كَانَ لَا يُعْرَفُ وَلَا يُعْرَفُ أَبُوهُ وَكَذَلِكَ قَوْلُهُ هُوَ الضَّلَالُ بَنُ الضُّلِّ Ve تَلَالٌ [telāl] kezalik ضَلَالٌ [ḏalāl] ma'nāsın te'yid eder lafzdr.

الضَّالَّةُ [eḏ-ḏālet] (lām'ın teşdidiyle) Azmış olan hayvān. Müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur.

الْمَضَلَّةُ [el-meḏallet] (mīm'in ve ḏād'ın fethiyle) Şol yerdir ki onda yol ezilir; yukālu: أَرْضٌ مَضَلَّةٌ أَيُّ يَضِلُّ فِيهَا الطَّرِيقُ

Bātıl ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي مِثْلُ تُضَلِّلُ مَعْنَاهُ الْبَاطِلُ مِثْلُ تُخَيِّبُ وَتُهْلِكُ cümlesi lā-yansarıftır.

ضَلُّ بِتَضَلُّلٍ [ḍallun bi-taḍlāl] (ḍād'ın evvelde zammı ve lām'ın teşdidiyle ve sâni'de tā'nın fethi ve ḍād'ın sükûnuyla) Bātıl ma'nāsına.

مُضَلَّلٌ [Muḍallel] (mīm'in zammı ve lām-ı evvelin fethi ve teşdidiyle) Benī Esed'den bir recülün ismidir.

[ض ه ل]

الضَّهْلُ [eḍ-ḍahl] (ḍād'ın fethi ve hā'nın sükûnu ile) Bilā-mukātele ve lā-mübālaga rüçü etmek ma'nāsına; yukālu: ضَهَلَ إِلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَجَعَ عَلَى غَيْرِ وَجْهِ الْمُقَاتَلَةِ وَالْمُبَالِغَةِ Ve

ضَهْلٌ [ḍahl] Bir nesneyi az az def' etmeğe dahi derler; yukālu: ضَهَلَهُ إِذَا دَفَعَ إِلَيْهِ قَلِيلًا قَلِيلًا Ve şarāb az olup rakik olmağa dahi derler; yukālu: ضَهَلَ الشَّرَابُ إِذَا قَلَّ وَرَقَّ Ve haber ulaşmağa dahi derler; yukālu: هَلَّ ضَهْلٌ إِلَيْكُمْ Ve خَبِرَ أَيُّ وَقَعَ

ضَهْلٌ [ḍahl] Az suya dahi derler, mā-i kalīl ma'nāsına, ضَحْلٌ [ḍahl] gibi olur veznen ve ma'nen.

الضَّهْلَةُ [eḍ-ḍahlet] (ḍād'ın fethi ve hā'nın sükûnuyla) Az māl; yukālu: أَعْطَيْتُهُ ضَهْلَةً Ve نَزَرٌ [nezr] nūn'la ve zā-i mu'ceme ile şey-i hakire derler; ve yukālu: أَعْطَيْتُهُ عَطِيَّةً ضَهْلَةً أَيُّ نَزَرَةً

الضَّهْوُلُ [eḍ-ḍahūl] (ḍād'ın fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Suyu az olan kuyu; yukālu: بَثَّرَ ضَهْوُلٌ إِذَا كَانَ يَخْرُجُ مَائُهَا قَلِيلًا Ve sütü az olan koyuna dahi derler; yukālu: ضَهَلَتِ الشَّاةُ أَيُّ قَلِيلَةُ اللَّبَنِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَلَّتْ لَبْنُهَا

الضَّاهِلَةُ [eḍ-ḍähilet] (hā'nın kesriyle) Suyu

az olan kuyu; yukālu: إِذَا كَانَتْ جَمَّةٌ ضَاهِلَةً Ve جَمَّةٌ [cemmet] feth-i cīm'le ve teşdidi-i mīm'le kuyunun su karār eden yeridir.

الْإِضْهَالُ [el-iḍhāl] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının üzerinde olan meyvesi rُطَبٌ [ruṭab] olmak; yukālu: أَضْهَلَتِ النَّخْلَةَ إِذَا أَزْطَبَتْ Ve gāh olur, أَضْهَلَ الْبُسْرُ dahi derler, üzerinde rُطَبٌ [ruṭab] olacak noktaları zuhūr etse.

[ض ي ل]

الضَّالُّ [eḍ-ḍāl] (hāl [hāl] vezni üzere) Şol sidr ağacıdır ki yabanī ola, sidr-i berrī ma'nāsına.

الْإِضْيَالُ [el-iḍyāl] (hemzenin kesri ile) Yer sidr-i mezbūru bitirmek.

الْإِضَالَةُ [el-iḍālet] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: أَضِيَلَتِ الْأَرْضُ وَأَضَالَتْ إِذَا ضَارَ فِيهَا الضَّالُّ مِثْلُ أَعْيَلَتِ الْمَرْأَةُ وَأَعَالَتْ "Avret oğlanına hāmil iken yaramaz süt emzirdi" ma'nāsında. Yā'yı asl üzere ve i'lāl üzere isti'māl ettikleri gibi. Ve bu makāmda nūsaḥ-ı Cevherī'de ضَالٌ [ḍāl] kelimesinin vāvī olmasına sürhile işāret olunmuştur, lākin أَضِيَلَتْ ta'bīrinden ve sā'ir kütüb-i lügāten fehm olunan budur ki yā'i ola, zīrā eger vāvī olaydı, أَضْوَلْتُ de-nirdi. Vallāhu a'lemu.

[ط س ل]

طَبْسَلٌ [eṭ-ṭaysel] [حَيْدَرٌ] [ḥayder] vezni üze-re) Çok demek olur; yukālu: مَاءٌ طَبْسَلٌ وَنَعَمٌ Ve كَثِيرٌ طَبْسَلٌ أَي كَثِيرٌ Ve نَعَمٌ [ne'am] mutlakan dört ayaklı hayvāna derler, çārpā ma'nāsına. Ve

طَبْسَلٌ [ṭaysel] Gubāra dahi derler, toz ma'nāsına.

أَطْسَلٌ [eṭ-ṭasl] (tā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Serābın berriyyede hareket edip muztarib olması.

[ط ف ل]

أَطْفَلٌ [eṭ-ṭifl] (tā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Anadan doğan veled. Ve her vahşinin dahi veledine طفل [ṭifl] itlāk olunur.

الأَطْفَالُ [el-aṭfāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

طِفْلٌ [ṭifl] Gāh olur cem' ma'nāsına dahi gelir. جُنُبٌ [cunub] gibi ki vāhide ve cem'e itlāk olunur. Kālallāhu ta'ālā **الطِّفْلِ الذِّينِ** **أَوْ الطِّفْلِ الذِّينِ** **عَوْرَاتِ النِّسَاءِ** ﴿النور، 31﴾ لَمْ يَطَّهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ ﴿النور، 31﴾

الأَطْفَالُ [el-aṭfāl] (hemzenin kesriyle) 'Avret طفل [ṭifl] getirmek; yukālu: أَطْفَلَتِ الْمَرْأَةُ

الْمُطْفِلُ [el-muṭfil] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Şol āhūdur ki kendiyile طفل [ṭifl]i bile ola, hālā ki o طفل [ṭifl]in anasından doğması karībū'l-'ahd ola. Ve nākada dahi hāl böyledir.

الْمَطَافِيلُ [el-meṭāfil] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i.

الْمَطَافِيلُ [el-meṭāfil] (mīm'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i, tāze yavrulu āhūlar ma'nāsına.

الطَّافِلُ [eṭ-ṭafil] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tāze ve ter olmak; yukālu:

بَنَانٌ Ve جَارِيَةٌ طَفَلَةٌ أَي نَاعِمَةٌ وَيُقَالُ بَنَانٌ طَفْلٌ [benān] parmak uçlarına derler, cem'dir, lākin şol cem' ki onun müfredi cem'inden hā-i vahdetle fark oluna, onun vāhide itlākı cāyiz olup müzekker olması revā olur.

التَّطْفِيلُ [et-ṭaṭfil] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Güneş gurūba meyl etmek; yukālu: هَذَا وَقْتُ تَطْفِيلِ الشَّمْسِ أَي مَيْلِهَا لِلْغُرُوبِ Ve

تَطْفِيلٌ [taṭfil] Gecenin karanu olmağa yüz tutmasına dahi derler; yukālu: طَفَّلَ اللَّيْلُ إِذَا أَقْبَلَ طَلَامُهُ Ve

تَطْفِيلٌ [taṭfil] Deveyi āheste yürütmeğe dahi derler, evlādı ardından erişsin diye; tekūlu: طَفَّلْتُ الْإِبِلَ تَطْفِيلًا إِذَا رَفَعْتَ بِهَا فِي السَّبْرِ حَتَّى تَلْحَقَهَا أَطْفَالُهَا أَي أَوْلَادُهَا

أَطْفَلٌ [eṭ-ṭafel] (fethateynle) İkinci vaktinden sonraya derler, güneş gurūbā başladı-ğı için; yukālu: وَهَذَا أَتَيْنُهُ طَفْلًا Ve

طَفَلٌ [ṭafel] Kezālik yağmura dahi derler.

طَفِيلٌ [ṭafil] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bir dağın 'alemidir.

طَفَيْلِيٌّ [ṭufeyliyy] (tā'nın zammı ve fā'nın fethi ve yā-i evvelin sükūnu ve sāninin teşdidiyle) Şol kimsedir ki ziyāfete bilā-da'vet dāhil ola. Ya'kūb eyitti: طَفَيْلِيٌّ [ṭufeyliyy] طَفَيْلٌ [ṭufeyl] nām recüle mensüb ma'nāsınadır ki mezbūre ehl-i Kūfe'den 'Abdullāh b. Ğaṭāfan evlādındandır, 'ādeti da'vet olunmayan ziyāfetlere varmak idi. Ve ona طَفَيْلُ الْعَرَائِسِ ve طَفَيْلُ الْأَعْرَاسِ derlerdi. Ve ona عُرُوسٌ [a'rās] [arā'is] [arā'is] عُرُوسٌ [arūs]un cem'idir, feth-i 'ayn'la ve عُرُوسٌ [arūs]un cem'idir, feth-i 'ayn'la ve maksūd ziyāfetlere nisbet ve izāfettir. Ve mezbūr eydüdü: وَرِدْتُ أَنَّ الْكُوفَةَ بَرَكَةٌ مُصْهَرَجَةٌ فَلَا يَحْفَى عَلَيَّ شَيْءٌ Ya'ni "Şöyle isterdim ki

Kūfe şehri nazarımda kireçle yapılmış havuz gibi ola ve onda cem'iyetinden bir nesne fevt etmeyem". Ve 'Arab tā'ifesi طَفَيْلِي [tuḫeyliyy] ma'nāsında وَارِشْ lafzın isti'māl ederlerdi ki bī-da'vet ziyāfete gelici demek olur.

التَطْفُلُ [et-teṭafful] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bī-da'vet ziyāfete gelmek; yukālu: تَطْفَلُ إِذَا دَخَلَ وَوَيْمَةً لَمْ يَدْعُ إِلَيْهَا

[ط ل ل]

أَطَّلَ [eṭ-ṭall] (tā'nın fethiyle) Za'if olan yağmur.

الطَّلَالُ [eṭ-ṭilāl] (tā'nın kesriyle) Cem'i, zikir olunan yağmurlar ma'nāsına. Ve

طَلَّ [ṭall] Yağmur ıslatmağa dahi derler; yukālu: طَلَّتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ وَطَلَّهَا

طَلَّ [ṭall] Kanı heder kılmağa dahi derler; yukālu: طَلَّ اللَّهُ دَمَهُ أَيُّ أَهْدَرَهُ وَلَا يُقَالُ طَلَّ دَمُهُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَعْلُومِ وَأَبُو عُيْبَةَ وَالْكَسَائِيُّ يَقُولَانِهِ وَقَالَ أَبُو عُيْبَةَ فِيهِ ثَلَاثُ لُغَابٍ طَلَّ دَمُهُ وَطَلَّ دَمُهُ وَأَطَّلَ دَمُهُ

الْمَطْلُولُ [el-maṭlūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı vemeddiyle) Islanan yer.

أَطَّلَتْ [eṭ-ṭallet] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bir kimsenin 'avreti; yukālu: هَذِهِ طَلَّةٌ فَلَانِ أَيُّ امْرَأَتُهُ

طَلَّةٌ [ṭallet] Tatlı olan şarāba dahi derler; yukālu: حَمْرٌ طَلَّةٌ أَيُّ لَذِيذَةٌ

الطَّلَلُ [eṭ-ṭalel] (fethateynle) Şol nesnedir ki eser-i dārdan bākī kalır.

الْأَطْلَالُ [el-aṭlāl] (hemzenin fethi ile) Cem'i.

الطُّلُولُ [eṭ-ṭulūl] (zammeteynle) Kezālik cem'i, āsar-ı dār ma'nāsına. Ve

طَلَّلَ السَّفِينَةَ [ṭalelu's-sefīne] Gemi yelkeni-

ne dahi derler, جَلَالُ السَّفِينَةِ [cilālu's-sefīnet] ma'nāsına. Ve طَلَّلَ [ṭalal] Şahs ma'nāsına da gelir.

الطَّلَاةُ [eṭ-ṭalālet] (tā'nın fethiyle) Kezālik şahs ma'nāsındadır; yukālu: حَيَّيْ اللَّهُ طَلَّلَكَ وَطَلَّلَا لَكَ أَيُّ شَحْصَكَ

أَطَّلَ [eṭ-ṭull] (tā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Süt; yukālu: مَا بِالنَّاقَةِ طَلٌّ أَيُّ مَا بِهَا لَبَنٌ

الطَّلَاةِلَةُ [eṭ-ṭulāṭilet] (tā-i evvelin zammı ve sāninin kesriyle) Şol marazdır ki onun devāsı olmaya. Ve āfete dahi derler, dāhiye ma'nāsına.

الْمَطْلُولُ [el-maṭlūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Kanı heder olan kimse; yukālu: طَلَّ دَمُهُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَطْلُولٌ

الْإِطْلَالُ [el-iṭlāl] (hemzenin kesriyle) Kanı heder kılmak; yukālu: أَطَّلَ اللَّهُ دَمَهُ أَيُّ أَهْدَرَهُ

إِطْلَالٌ [iṭlāl] Bir kimsenin üzerine müşrif olmağa dahi derler; yukālu: أَطَّلَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ

الْمُطَّلُ [el-muṭill] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Sābit olmayan nesne; yukālu: هَذَا أَمْرٌ مُطَّلٌ أَيُّ لَيْسَ بِمُسْتَقَرٍّ Bu makāmda Cevherī ve *Ḳāmūs* nüshaları ihtilāf üzeredir, ba'zında tā'yla ve ḳāf'la vākīc olmuştur, لَيْسَ بِمُسْتَقَرٍّ dan ve ba'zında fā'yla مُسْتَقَرٌّ dan ve vākīc olmuştur إِسْتَقَرَّ dan, lākin إِطْلَالٌ [iṭlāl] in sā'ir iştikākı ma'nā-yı evvele münāsib olduğu hafī değıldir.

التَطَّالُلُ [et-teṭālul] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) Bir nesneye ba'īd olduğu için boynın uzatıp bakmak; yukālu: تَطَّالُ أَيُّ مَدَّ عُنُقَهُ يَنْظُرُ إِلَى الشَّيْءِ يَبْعُدُ عَنْهُ

[ط م ل]

الطَّمَلَةُ [eṭ-ṭamlet] (tā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla ve fethiyle dahi lügattır) Kara

balçık ki havuzun dibinde kalır; yukālu: دَكَلَةٌ [dekelet] Ve صَارَ الْمَاءُ طَمَلَةً كَمَا يُقَالُ دَكَلَةٌ سِوَاكَ

الإِطْمَالُ [el-iṭṭimāl] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Havuzda olan suyu cümle alıp kara balçık komak. **إِطْمَلْ** مَا فِي الْحَوْضِ فَلَمْ يَثْرُكْ فِيهِ قَطْرَةٌ وَهُوَ افْتَعَلَ مِنْهُ

أَطْمَلُ [eṭ-ṭaml] (tā'nın kesri ve mīm'in sükülüyle) Uğru, lışş ma'nāsına.

الْمُطْمَلَةُ [el-muṭmelet] (mīm-i evvelin kesri ve mīm-i sâninin fethiyle) Şol âlettir ki onunla ekme hamurun açıp tevsîc ederler.

أَطْمَلُ [eṭ-ṭaml] (tā'nın fethi ve mīm'in sükülüyle) Vâfir seyr ettirmek; yukālu: Ve طَمَلْتُ النَّاقَةَ طَمْلًا أَي سَرْتَهَا سَيْرًا فَمِيسِحًا سَارَ Cevherî'de bu üslûb üzere vukû'u سَارَ mütē'addî geldiğine binā'endir.

[ط و ل]

الطُّوْلُ [eṭ-ṭūl] (tā'nın zammı ve meddiyle) Bir nesnenin uzunluğunu ki eninin mukābilidir, طَالَ الشَّيْءُ إِذَا ائْتَدَّ وَيُقَالُ طَلْتُ أَصْلُهُ طَوْلْتُ بِضَمِّ الْوَاوِ لِأَنَّكَ تَقُولُ طَوِيلٌ فَنُقِلَتْ الضَّمَّةُ إِذَا طَاءَ وَسَقَطَتْ الْوَاوُ لِاجْتِمَاعِ السَّاكِنَيْنِ وَلَا يَجُوزُ أَنْ تَقُولَ مِنْهُ طَلْتُهُ لِأَنَّ فَعَلْتُ لَا يَتَعَدَّى فَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ تُعَدِّيَهُ قُلْتَ طَوَّلْتُهُ أَوْ أَطَلْتُهُ وَأَمَّا قَوْلُكَ طَاوَلَنِي فَلَا تَطْلُئُهُ فَإِنَّمَا تَعْنِي بِذَلِكَ كُنْتُ أَطُولُ مِنْهُ مِنَ الطُّوْلِ وَالطَّوْلِ جَمِيعًا طَلْتُهُ bāb-ı muğalebeden olduğuna binā'en gelmiştir, gerek طَوْلُ [ṭūl]dan olsun tā'nın zammı ile uzunluk ma'nāsına gerek طَوَّلُ [ṭavl]dan olsun tā'nın fethiyle minnet ma'nāsına.

الطَّوْلُ [eṭ-ṭivel] (tā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) 'Ömr ma'nāsına.

الطَّيْلُ [eṭ-ṭīl] (tā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Kezālik 'ömr ma'nāsına; yukālu: غَيَّبْتُكَ أَي عُمُرَكَ مَا عُنِيَكَ أَي مَدَّةَ عَيِّبَتِكَ

الطَّيْلُ [eṭ-ṭīl] (tā'nın kesri ve meddiyle) ve **الطُّوْلُ** [eṭ-ṭūl] (tā'nın zammı ve meddiyle) ve

الطَّوْلُ [eṭ-ṭuvel] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethi ile) ve

الطَّوَالُ [eṭ-ṭavāl] (tā'nın fethiyle) Bunların cem'isi bir ma'nâyadır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: طَالَ طَيْلُكَ وَطَوْلُكَ طَالَ طَيْلُكَ وَطَوْلُكَ وَطَوْلُكَ وَطَوْلُكَ Ammā طول lafzı ipten 'ibāret oldukta hemen tā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle gelir; tekūlu: أَرَخَ لِلْفَرَسِ مِنْ طَوْلِهِ Ya'nī "Mer'āda feresin ipin uzat."

الطَّوِيلَةُ [eṭ-ṭavīlet] (tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kezālik otlamak için olan ip ma'nāsınadır.

التَّطْوِيلُ [et-ṭavvīl] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Atın mer'āda tavīlesin uzatmağa derler; yukālu: طَوَّلُ فَرَسِكَ أَي أَرَخَ طَوِيلَتَهُ فِي الْمَرْعَى Ve

تَطْوِيلُ [ṭavvīl] Bir nesneye mühlet vermek; yukālu: طَوَّلَ لَهُ تَطْوِيلًا إِذَا أَهْمَلَهُ

الطَّوَالُ [eṭ-ṭuvāl] (tā'nın zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Uzun, tavīl ma'nāsına; yukālu: طَوِيلٌ وَطَوَالٌ

الطَّوَالُ [eṭ-ṭuvvāl] (tā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) İfrātla uzun olan nesne.

الطَّوَالُ [eṭ-ṭivāl] (tā'nın kesriyle) Uzun olan nesnelere, طَوِيلٌ [ṭavīl] cem'î.

الطَّوَالُ [eṭ-ṭavāl] (tā'nın fethiyle) طَوَّلُ [ṭūl] ma'nāsınadır; yukālu: لَا أَكَلِمُهُ طَوَالٌ الدَّهْرُ وَطَوَّلَ الدَّهْرَ بِمَعْنَى

الطَّيَالُ [eṭ-ṭiyāl] (tā'nın kesriyle) Kezālik طَوِيلٌ [ṭavīl]in cem'îdir; yukālu: فَلَانِسَ طِيَالٌ وَطَوَالٌ

الْأَطْوَالُ [el-aṭvel] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Uzun olan nesne. Ve

cism, kabṭhū'l-hilkat ma'nāsına.

الطُّهْمَلَةُ [eṭ-ṭahmelet] (‘ale'l-vezni'l-mezbūr) Mü'ennesi, bed-likā olan ‘avret ma'nāsına.

FASLU'Z-ZĀ'

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ظ ل ل]

الظِّلُّ [eṭ-zill] (zā'nın kesri ve lām'ın teşdidiyle) Gölge, sāye ma'nāsına.

الظِّلَالُ [eṭ-zilāl] (zā'nın kesriyle) Cem'i, gölgeler ma'nāsına. Ve

ظِلَالٌ [zilāl] Kezālik şol buluta ve bulut emsāline derler ki sāye sala. Ve

ظِلُّ اللَّيْلِ [zillu'l-leyl] Gece karanusuna dahi derler; yukālu: أَتَانَا فِي ظِلِّ اللَّيْلِ Ve gece karanusuna **ظِلٌّ** [zill] demek isti'āre olur, zīrā gölge güneşin şol ziyāsıdır ki onda şu'āc olmaya, pes kaçan dav' olmasa ona **ظُلْمَةٌ** [zulmet] derler, gölge demezler. Ve 'Arabların تَرَكَ الطَّبِيحِي ظِلَّهُ dedikleri kavlleri meseldir, ziyāde ürkek kimse hakkında, zīrā āhū bir nesneden ürkse ebede'l-ābād ona 'avdet etmez.

الظِّلُّ الظِّلِيلُ [eṭ-zillu'z-zalīl] (zā'nın kesriyle evvelde ve fethiyle ve lām'ın kesri ve meddiyle sānīde) Dā'imā gölgeli olan nesne. Ve **مَكَانٌ ظِلِيلٌ** dahi bu ma'nāyadır. Ve

ظِلٌّ [zill] Bir kimsenin kenefine dahi itlāk olunur; yukālu: **ظِلٌّ** فَلَانٌ يَعْيشُ فِي ظِلِّ فَلَانٍ أَيُّ فِي كَنْفِهِ

الظُّلَّةُ [eṭ-zullet] (zā'nın zammı ile) Suffe endāmında olan yerdir. Ve kuri'e: **”فِي ظُلِّلٍ“** Ve **عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكَيِّفُونَ** (يس، 56)

ظُلَّةٌ [zullet] Şol buluta dahi derler ki ibtidā gölge eyleye. Ebū Zeyd eyitti: **«عَذَابٌ»** (الشعراء، 189) **يَوْمَ الظُّلَّةِ** kavlinde murād şol gündür ki bulutlu olup bulutun altında semūm yeli ola.

الْمِظْلَةُ [el-mizallet] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Kıldan olan büyük ev، **بَيْتٌ كَبِيرٌ مِنْ**

cemā'ate mensüb olan kimse.Hālet-i nisbette vāhide redd olunur,zīrā onların vālidesinin ismi عَبَلَةٌ [e'Ablet]tir.

الْعَبَلُ [el-e'abel] ('ayn'ın ve bā'nın fethiyle) Saçak. Ve her kıvrılmış olan yaprağa dahi عَبَلٌ [e'abel] derler, أَرْطَى [ertā] yaprağı ve أَثَلٌ [esl] yaprağı ve طَرْفَاءٌ [tarfā] yaprağı ve bunlara şebīh olan ağaçların yaprağı gibi.

الْإِعْبَالُ [el-i'bāl] (hemzenin kesri ile) Yaprak ziyāde kıvrık olup kızarıp kemālin bulması; yukālu: **أَعْبَلُ الْأَرْطَى إِذَا غَلَطَ هَدْبُهُ فِي** [hedeb] **فِثَةِ الْقَيْظِ وَاحْمَرَّتْ وَصَلَحَ أَنْ يُدْبِعَ بِهِ** fethateynle enli olmayan ağaç yaprağıdır, serv yaprağı gibi meselā. Ve قَيْظٌ [kayz] kâf'ın fethiyle yaz ıssısına derler. Ve

إِعْبَالٌ [i'bāl] Yaprak ağaçtan düşmeğe dahi derler; yukālu: **أَعْبَلْتُ الشَّجَرَةَ إِذَا سَقَطَ وَرَقُهَا** Ve fi'l-hadîsi fî şeceretin: **”سُرٌّ تَحْتَهَا سَبْعُونَ نَبِيًّا“** “Onu karınca yemez ve yaprağı dökülmez ve çekirge otlamaz” ki **سُرْفَةٌ** [lā tusref] **لَا تُسْرِفُ** [lā tusref] **لَا تُعْبَلُ وَلَا تُجْرَدُ** [lā tucredu] **جَرَادٌ** [cerād]dandır, çekirge ma'nāsına.

الْأَعْبَلُ [el-a'bel] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Ak taşlardır, hicāre-i bīd ma'nāsına.

الْعَبْلَاءُ [el-e'ablā] ('ayn'ın fethi ve bā'nın sükülü ve elifin meddiyle) Ak olan kaya, sahra-i beyzā ma'nāsına.

الْعِبَالُ [el-i'bāl] ('ayn'ın kesriyle) Cem'i, بَطْحَاءٌ [batḥā] ile بِطَاحٌ [bitāḥ] gibi. Ve بَطْحَاءٌ [batḥā] su akıntısı olan ufak taşlı yere derler.

الْمُعْبَلَةُ [el-mi'belet] (mīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Enli ve uzun olan namlu.

الْعَبَالُ [el-e'abāl] ('ayn'ın fethi ve bā'nın tahfifiyle) Dağ gülüdür, verd-i cebelī

ma'nāsına.

الْعَبَالَةُ [el-e'abālet] ('ayn'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Ağırlık, sikl ma'nāsına; yukālu: **أَلْفَى عَلَيْهِ عَبَالَتُهُ بِالتَّشْدِيدِ أَيْ ثِقَلَهُ**

الْعُنْبُلُ [el-e'unbul] ('ayn'ın ve bā'nın zammı ve nūn'un mā-beyninde sükülüyle) Şol et pāresidir ki 'avretlerde sünnet yerinde bākī kalır.

الْعُنْبُلَةُ [el-e'unbulet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nâyadır.

الْعَنْبَالُ [el-e'anābil] ('ayn'ın zammı ve bā'nın kesriyle) Cem'i.

[ع ب ه ل]

الْعَهْلَةُ [el-e'abhelet] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) İhmāl etmek; yukālu: **عَبَّهْلُ الْإِبِلِ** **إِذَا أَهْمَلَهَا مِثْلُ أَبْهَلَهَا** Ya'nī 'ayn hemzeden dönmedir.

الْمُعْبَهْلَةُ [el-muba'helet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın ve hā'nın fethiyle) Terk olunmuş; yukālu: **إِبِلٌ مُعْبَهْلَةٌ أَيْ لَا رَاعِيَ لَهَا وَلَا حَافِظَ**

الْعَبَاهِلَةُ [el-e'Abāhilet] ('ayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Yemen'de şol mülüktür ki mülkleri üzere sābitlerdir, mülklerinden zā'il olmazlar.

[ع ت ل]

الْعَتْلَةُ [el-e'atelet] (fethateynle) Dürger āletlerinden ay demiri dedikleri nesne. Ve fidan kesecek ālete dahi derler. Ve

عَتْلَةٌ [e'atelet] Kalın 'asāya da derler. Ve

عَتْلَةٌ [e'atelet] Nākaya dahi derler ki yüklü kalmayıp dā'imā kuvvet ve kudret üzere ola. Ve

عَتْلَةٌ [e'atelet] عَتْلٌ [e'utull]ün vāhidine dahi itlāk olunur ki onlar Fārisī olan yaylardır, ya'nī 'Acem yaylarıdır. Ve

عَتْلَةٌ [e'atelet] Cedīle cemā'atine dahi derler

ki Tayyî kabilesindendir.

الْعَيْلُ [el-^ʿatīl] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Ücretle tutulan kimse, ecīr ma'nāsına.

الْعِتْلَاءُ [el-^ʿutelā] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, ecīrler ma'nāsına.

الْعَيْلُ [el-^ʿatīl] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) Bir kimseyi muhkem çekmek; tekülü: عَتَلْتُ الرَّجُلَ أَغْتَلُهُ وَأَغْتَلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَدَيْتَهُ جَدْبًا غَنِيْفًا

الْمِغْتَلُ [el-mi^ʿtel] (mīm'in kesri ve tā'nın fethiyle) Ziyāde çekici olan kimse. İbnu's-Sikkīt eyitti: عَتَلْتُ [c^ʿaletet] ve عَتَنْتُ [c^ʿatenet] lām ile ve nūn ile bir ma'nâyadır.

الْعُتْلُ [el-^ʿutull] (zammeteynle ve lām'ın teşdidiyle) Galiz olup ehl-i cefā olan kimse. Kālallāhu ta'ālā (القلم، عَتْلٌ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْمٌ) (13 Ve زَيْمٌ [zenīm] le'im ma'nāsınadır. Ve

عُتْلٌ [c^ʿutull] Kalın göndere dahi derler, rumh-i galiz ma'nāsına.

الْعَيْلُ [el-^ʿatīl] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Şerre serī olan kimse.

الْتَعْتُلُ [et-te^ʿattul] (tā'nın ve ʿayn'ın fethi ve tā-i sāninin zammı ve teşdidiyle) Mekāndan ayrılmak; tekülü: لَا أَتَعْتُلُ مَعَكَ أَيُّ لَا أَبْرَحُ مَكَانِي

ع ث ل

الْعِثْوَلُ [el-^ʿişvell] (ʿayn'ın kesri ve vāv'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Salkı olup gevşek olan kimse, قِثْوَلٌ [kişşevl] gibidir veznen ve ma'nen.

الْعِثْوَسَلُ [el-^ʿaşevsel] (ʿayn'ın ve sâ'ların fethiyle) عِثْوَسَلٌ [işşevl] ma'nāsınadır. *Kitāb-ı Sibeveyhi*'de olan işāret üzere أُمُّ عِثْيَلُ [ummu işşyel] ʿayn'ın kesri ve sâ'nın sükunu ve yā'nın fethiyle yeledi kurt ki

sibāʿ kabīlindendir.

ع ث ح ل

الْعِشْجَلُ [el-^ʿaşcel] [ca^ʿfer] vezni üzere) ʿAzīmü'l-batn olan kimse, أُعْجَلُ [eşcel] gibidir veznen ve ma'nen.

ع ث ك ل

الْعُنْكَوَلُ [el-^ʿuşkül] (ʿayn'ın vekāf'ın zammı ve şā'nın sükunuyla) Hurmā salkımının çöpüdür, üzüm salkımı misalinde.

الْعِشْكَالُ [el-^ʿişkāl] (ʿayn'ın kesri ve şā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

الْتَعْتُكُلُ [el-te^ʿaşkul] (alā-vezni التَّدْخُوجُ [et-tedaḥruc]) Hurmā salkımının çöpü çok olmak; yukālu: تَعْتُكَلُ الْعِدْقُ أَيُّ كَثُرَتْ شَمَارِيحُهُ Ve عِدْقٌ [iżk] ʿayn-ı mühmelenin kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla hurmā salkımı ve شِمْرَاهُ [şimrāḥ] şīn-i mu'cemenin kesri ve rā-i mühmele ve ḥā-i mu'ceme ile zikr olunan salkımın çöpü.

الْعِشْكَالَةُ [el-^ʿaşkelet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Zeyn etmek; yukālu: عِشْكَالُ الْهُودَجِ أَيُّ زَيْنٍ

ع ح ل

الْعِجْلُ [el-^ʿicl] (ʿayn'ın kesri ve cīm'in sükunu ile) İneğin buzağısı, veledü'l-bakar ma'nāsına.

الْعِجْلَةُ [el-^ʿiclet] (vezni mezbūr üzere) Mü'ennesi, Ebū Cerrāḥ rivāyeti üzere. Ve **عِجْلَةٌ** [i^ʿiclet] Sikāya dahi derler, meşk ma'nāsına.

الْعِجْلُ [el-^ʿicl] (ʿayn'ın kesri ve cīm'in fethi ile) Cem'î, قَوْبَةٌ [kīrbet] ile قَوْبٌ [kīreb] gibi veznen ve ma'nen. Ve

عِجْلٌ [i^ʿicl] Şol mancılıklara dahi derler ki onunla kuyudan su çekerler; عِجْلَةٌ [i^ʿiclet] jin cem'idir, ʿalā-mā se-yecīu.

الْعَجَالُ [el-ʿicāl] (ʿayn'ın kesriyle) Kezâlik cem'î, رِهْمَةٌ [rihmet] ile رِهَامٌ [rihām] ve ذُهَبَةٌ [zihbet] ile ذُهَابٌ [zihāb] gibi. Ve رِهْمَةٌ [rihmet] za'if yağmura ve ذُهَبَةٌ [zihbet] dahi yağmura derler. Ve

عَجَلَةٌ [ʿiclet] Bir cins ota dahi derler, nebt-i mahsûs ma'f'nāsına.

الْمُعْجِلُ [el-mu'cil] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın sükünü ve cīm'in kesriyle) Buzağılı inek; yukālu: بَقْرَةٌ مُعْجِلٌ أَي دَاتُ عِجَلٍ

عِجْلٌ [ʿicl] (ʿayn'ın kesri ve cīm'in sükünüyle) Rebī'a'dan bir kabîlenin ismidir ki onların babası ʿicl b. Luceym'dirve cedd-i a'lâsı Vā'il'dir.

الْعَجَلَةُ [el-ʿacelet] (fethateynle) ʿAraba ki onu sığır çeker.

الْعَجَلُ [el-ʿacel] (fethateynle) Cem'î, ʿarabalar ma'f'nāsına.

أَعْجَالٌ [a'cāl] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem'î. Ve

عَجَلَةٌ [ʿacelet] Şol mancanîka dahi derler ki onunla kuyudan su çekerler. Ve Kilâbî eyitti: عَجَلَةٌ [ʿacelet] şol arkırı olan ağaçtır ki kuyunun kenârında yapılan mîl üzerine konur ve kova o ağaç üzere asılır. Ve

عَجَلَةٌ [ʿacelet] İvmek ya'nî sür'at ma'f'nāsına dahi gelir ki batî'in mukâbilidir. Ve

عَجَلَةٌ [ʿacelet] Sebkat etmeğe dahi derler; minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ﴾ (الأعراف، 150) أَي أَسْبَقْتُمْ

الْعَجَلُ [el-ʿacel] (fethateynle) Kezâlik ivmek ma'f'nāsınadır; yukālu: عَجَلٌ عَجَلًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَجِلُ [el-ʿacil] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in kesriyle) ʿAcele sâhibi olan kimse.

الْعَجْلُ [el-ʿacl] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in

sükünüyle) Bi-ma'f'nāhu.

الْعَجُولُ [el-ʿacūl] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Bi-ma'f'nāhu kezâlik.

الْعَجْلَانُ [el-aclān] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükünüyle) Bi-ma'f'nāhu kezâlik. Ve

عَجُولٌ [a'cūl] Şol deveye dahi derler ki veledin yavı kıla.

الْعَجْلَى [el-ʿaclā] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükünüyle ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: إِفْرَاءَةٌ عَجْلَى مِثْلُ رَجْلَى Ve رَجْلَى [reclā] piyâde olan ʿavrete derler.

الْعَجَالَى [el-ʿacālā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, رَجَالَى [recālā] gibi.

الْعَجَالُ [el-ʿicāl] (ʿayn'ın kesriyle) Kezâlik cem'î, nitekim رَجَالٌ [ricāl] derler, رَجْلَى [reclā]nın cem'inde.

الْعَاجِلُ [el-ʿācil] (cīm'in kesriyle) ve

الْعَاجِلَةُ [el-ʿācilet] (kezâlik cīm'in kesriyle) **أَجَلٌ** [ecel] ve **أَجَلَةٌ** [ācilet]in mukâbilidir ki **أَجَلٌ** [ācil] zamān-ı ātîde olacak nesnedir ve **عَاجِلٌ** [ʿācil] zamān-ı hâzırda olandır.

الْمُعَاجِلَةُ [el-mu'ācelet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Bir kimseyi ʿale'l-isti'cāl ahz etmek; yukālu: عَاجِلُهُ بِذَنْبِهِ إِذَا أَخَذَهُ بِهِ وَلَمْ يُدْهِلْهُ

الْإِعْجَالُ [el-i'cāl] (hemzenin kesriyle) Sebkat etmek. Ve bir nesneye kındırmak ma'f'nāsına da gelir; yukālu: أَعْجَلَهُ إِذَا سَبَقَهُ وَاسْتَحْتَهُ

الْإِسْتِعْجَالُ [el-isti'cāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'f'nāhu. Ve ʿacele talep etmek ma'f'nāsına da gelir; yukālu: إِسْتَعْجَلَهُ إِذَا تَقَدَّمَ أَوْ طَلَبَ عَجَلَتَهُ

الْعُجَالَةُ [el-ʿucālet] (ʿayn'ın zammı ve cīm'in tahfifiyle) ʿAcele olunan nesne ya'nî mā-hazarı olan nesne; yukālu: التَّمُرُ الثَّيْبُ الْعُجَالَةُ Ve fi'l-meseli: الثَّيْبُ الْعُجَالَةُ الرَّابِعِ

vakār ma'nāsına. Ve عَجْرٌ رَزِينٌ derler sakil ma'nāsına, mā-beynlerin farktan ötürü. Ve Ferrā eyitti: عَدْلٌ [ʿadl] bir nesneye mu'ādil olandır, hilāf-ı cinsinden ve عِدْلٌ [ʿidl] kesrele misl ma'nāsınadır; tekülü: عِنْدِي عِدْلٌ غُلَامِيكَ وَعِدْلٌ شَاتِيكَ إِذَا كَانَ غُلَامًا يَغْدِلُ غُلَامًا وَشَاةً Ve kaçan hilāf-ı cinsten kıymetin dilesen 'ayn'ı meftūh kılarısın. Ve gāh olur ba'zı 'Arab meksūr kılarlar, güyā ki galat ederler.

الْأَعْدَالُ [el-ʿadāl] (hemzenin fethiyle) عَدْلٌ [ʿidl]in cem'idir, 'ayn'ın kesriyle Ferrā rivāyeti üzere.

الْعَدِيلُ [el-ʿadīl] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki veznde ve kadrda sana berāber ola.

الْمُعَادَلَةُ [el-mu'ādelet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Bir husūsta tereddüd etmek; yukālu: فَلَانَ يُعَادِلُ أَمْرَهُ وَيَقْسِمُهُ أَيُّ يُمِيلُ بَيْنَ بَيْنِ Ve امرين أيُّهُمَا يَأْتِي

مُعَادَلَةٌ [mu'ādelet] İki nesnenin mā-beynin berāber kılmağa dahi derler; yukālu: عَادَلْتُ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ إِذَا سَوَّيْتُ بَيْنَهُمَا

الْعِدْلُ [el-ʿidl] ('ayn'ın kesriyle) İki kimse birbiri ile nizā' edişip biri filān nesnede bakiyye kalmıştır deyip āharı kalmamıştır demektir.

الْإِعْدَالُ [el-inʿidāl] Yoldan sapmağa derler; yukālu: إِعْدَلْ عَنِ الطَّرِيقِ

التَّعْدِيلُ [et-ta'dīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Bir nesneyi doğrultmak. Ve

تَعْدِيلٌ [ta'dīl] Şāhidler 'ādildir demek ma'nāsına gelir.

الْإِعْدَالُ [el-i'tidāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Doğrultmak; yukālu: عَدَلْتُهُ فَاعْتَدَلْتُ أَيُّ قَوْمُهُ فَاسْتَقَامَ

المُعَدَّلُ [el-mu'addel] (mīm'in zammı ve

dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Doğrulmuş ıslāh olunmuş gönder.

الْعَادِلُ [el-ʿādil] (dāl'ın kesriyle) Sıfat-ı 'adlle mevsūf olan. Ve şol kāfir ma'nāsına da gelir ki rabbine şerik koşmuş ola; minhu kavlu tilke'l-mer'eti li'l-Haccāc: إِنَّكَ لِقَاسِطٌ عَادِلٌ فَإِنَّ مُرَادَهَا بِهِ إِخْتَارُهُ

الْعَدْوَلِيَّةُ [el-ʿadevliyyet] (fethateynle ve vāv'ın sükünü ve yā'nın teşdidiyle) Şol gemidir ki Bahreyn'de عَدْوَلِيٌّ [ʿAdevlā] nām karyeye mensūbdur, fethateynle ve elifin kasrıyla.

الْعَدْوَلِي [el-ʿadevliyy] (fethateynle ve vāv'ın sükünüyle ve yā'nın teşdidiyle) Gemici, mellāh ma'nāsına.

[ع د م ل]

الْعَدْمُلُ [el-ʿademmül] ('ayn'ın ve mīm'in zammı ve dāl'ın sükünüyle) Kadīm ma'nāsınadır.

الْعُدْمُولُ [el-ʿudmül] ('ayn'ın zammı ve dāl'ın sükünü ve mīm'in zammı ve meddiyle) Kezālik kadīm ma'nāsınadır.

[ع ن د ل]

الْعَنْدَلُ [el-ʿandel] ('ayn'ın ve dāl'ın fethi ve mā-beynde nūn'un sükünüyle) Başı büyük olan deve. Tezkīri ve te'nisi berāberdir. Ve Ebū 'Amr eyitti: عَنْدَلٌ [ʿandel] uzun ma'nāsınadır.

الْعَنْدَلَةُ [el-ʿandelet] ('ayn'ın ve dāl'ın fethiyle) Mü'ennesi, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

عَنْدَلَةٌ [ʿandelet] Bülbül ötmeğe dahi derler; yukālu: الْبُلْبُلُ يُعْدَلُ أَيُّ يَصَوْتُ

الْعَنْدَلِيبُ [el-ʿandelīb] ('ayn'ın ve dāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Hezār dedikleri kuştur. Ve Cevheri'nin bu

makāmda kelāmi bülbul عُنْدَلِيْب [ʿandelīb] in gayrı olmasın mühim olur, zīrā الْبُلْبُلُ in gayrı olmasın mühim olur, zīrā الْبُلْبُلُ dedikten sonra لَهُ عُنْدَلِيْب طَائِرٌ يَقَالُ لَهُ demıştir, lākin بُلْبُلٌ [bulbul] عُنْدَلِيْب [ʿandelīb]in gayrı değıldir, zāhir budur ki murādı tefennündür.

[ع ذ ل]

الْعَدْلُ [el-ʿazl] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Rüsvey ve melāmet etmek; tekūlu: عَدَلْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ. عَدَلْتُهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ (fethateynle) İsmidir, melāmet maʿnāsından.

الْإِعْتِزَالُ [el-ʿitizāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kişi kendin lev m etmek; yukālu: عَدَلْنَا فَلَانًا فَاعْتَدَلَّ أَي لَمْ نَفْسُهُ وَأَعْتَبَ

الْعَدْلَةُ [el-ʿuzelet] (ʿayn'ın zammı ve zāl'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki halkı çok lev m eyleye, ضَحَكَةٌ [duhaket] ve هُرَّةٌ [huzeʾet] gibi.

الْعَاذِلُ [el-ʿāzil] (zāl'ın kesriyle) Şol damardır ki istihāza kanı ondan cereyān eder. Ve İbn ʿAbbās radiyallāhu ʿanhu istihāza kanından suʾāl olundukta eyitti: ذَاكَ الْعَاذِلُ يَسِيلُ [yağzū] يَغْدُو Ve يَغْدُو لِئَسْتَفْرِجَ بَثْوِبَ وَلِيَصَلَ [yesīlu] maʿnāsınadır. Ve اِسْتِشْفَارٌ [istişfār]ın asl maʿnāsı kelb kuyruğın ayakları arasına almaktır. Ve

عَاذِلٌ [ʿāzil] Melāmet edici maʿnāsına da gelir. Lākin Cevherī taʿarruz etmedi bermüci-i kāʿide maʿlūm olduđu için. Ve bunun emsāli çok mürür etmişir.

الْمُعْتَدِلَاتُ [el-muʿtezilāt] (mīm'in zammı ve zāl'ın kesriyle) Ziyāde ıssı olan günler; yukālu: أَيَّامٌ مُعْتَدِلَاتٌ أَي شَدِيدَاتُ الْحَرِّ

الْمُعَدَّلُ [el-muʿazzel] (mīm'in zammı ve zāl'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki ziyāde sehī olup sehāda ifrāt ve isrāf üye-

re olduğuna bināʿen lev m olunur. Teşdīd, teksīr içindir.

[ع ر ج ل]

الْعَرْجَلَةُ [el-ʿarcelet] (ʿalā-vezni اَلدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Şol kimselerdir ki yayan yürürler. Ve onlara عَرْجَلَةٌ [ʿarcelet] demezler tā birkaç kimse bir yere cemʿ olup yayan yürümeyince. Ve Halīl eyitti: عَرْجَلَةٌ [ʿarcelet] at sürüsünden bir bölüktür ki lügat-ı Temīm'de ona حَرْجَلَةٌ [harcelet] derler.

[ع ر ز ل]

الْعَوْزَالُ [el-ʿarzāl] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol mevziʿdir ki bāğçevān ağaç başında kendi için peydā eder, sibāʿ korkusundan. Ve

عَوْزَالٌ [ʿarzāl] Şol kuru ete derler ki sayyād izbesinde cemʿ eder.

[ع ر ط ل]

الْعَوْطَلُ [el-ʿarṭal] (ʿalā-vezni جَعْفَرٌ [caʿfer]) Fermüde olan nesne.

[ع ر ق ل]

الْعَرَاقِيلُ [el-ʿarākīl] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Āfetler, devāhī maʿnāsına. Ve

عَرَاقِيبُ الْأُمُورِ [ʿarākīlu'l-umūr] ve عَرَاقِيبُ الْأُمُورِ [ʿarākību'l-umūr] Umurun müşkil-lerine derler.

[ع ز ل]

الْإِعْتِزَالُ [el-ʿitizāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ayırıp çıkarmak.

التَّعَزُّلُ [et-taʿazzul] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: اِعْتَزَلَهُ وَتَعَزَّلَهُ

الْعَزْلَةُ [el-ʿuzlet] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Ayrılıp çıkmak maʿnāsına

ismdir; yukālu: الأَعْرُزَةُ عِبَادَةٌ

الأَعْرُزُ [el-a'zel] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki onun silāhı yoktur.

الْعُرْلَانُ [el-ʿuzlān] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Cem'î, silāhsız kimse-ler ma'nasına.

الْعُرْلُ [el-ʿuzl] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î.

الْعُرْزُ [el-ʿuzzel] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezālik cem'î; yukālu: قَوْمٌ عُرْلَانٌ وَعُرْلٌ وَعُرْلٌ

الأَعْرُزُ [el-A'zel] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Simākeyn dedikleri iki yıldızın biri. Ve ona أَعْرُزُ [a'zel] derler, silāhı olmadığı için, nitekim رَامِحٌ [Rāmiḥ] dedikleri yıldızda رَامِحٌ [rāmiḥ] derler. رُمْحٌ [rumḥ] misālinde silāhı olduğu için. Ve

أَعْرُزُ [a'zel] Şol ata derler ki kuyruğu bir cānibe mā'il ola, ʿādeti olduğuna bināʿen ki bu, atçılar katında ʿayb ʿadd olunur. Ve **أَعْرُزُ** [a'zel] Şol buluta dahi derler ki onda yağmur olmaya.

الأَعْرُزَةُ [el-A'zelet] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْعُرْلَاءُ [el-ʿazlā] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Dağarcığın aşağı ağzı.

العُرَالِي [el-ʿazālī] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Cem'î, dağarcıkların aşağı ağızları ma'nasına. Ve eger dilersen lām'ı meftūh kılarısın, صَحَارِي صَحَارَى [şaḥārā] ve صَحَارِي [şaḥārī] ve عَدَارِي عَدَارَى [ʿazārā] ve عَدَارِي [ʿazārī] gibi.

الْعُرْلُ [el-ʿazl] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi bir işten ayırmağa dahi derler; yukālu: عُرْلَةٌ عَنِ الْعَمَلِ إِذَا نَحَاهُ عَنْهُ فَعُرْلٌ Ve

عُرْلٌ [ʿazl] Hālet-i cimā'da hīn-i nizālde recül āletin ihrāc etmeğe dahi derler; yukālu: عُرْلٌ عَنْ أَمْتِهِ

الْمِعْرِزُ [el-ma'zil] (mīm'in fethi ve zā'nın kesri ve ʿayn'ın mā-beynde sükūnuyla) Mevzi'î iftirāk; yukālu: أَنَا عَنْ هَذَا الْأَمْرِ بِمِعْرِزٍ أُنِي بِمَوْضِعٍ بَعِيدٍ

الْمِعْرِزَالُ [el-mi'zāl] (mīm'in kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki mer'āda davarını halktan irak yerde otlata.

الْمِعْزَائِلُ [el-me'āzīl] (mīm'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, davarıyla halktan irak olan kimseler. Ve

مِعْزَائِلُ [me'āzīl] Kezālik silāhı olmayan kimselere derler. Ve

مِعْرَالٌ [mi'zāl] Za'if olup ahmak olan kimseye dahi derler.

الْمِعْرِزُ [el-mi'zel] (mīm'in kesri ve ʿayn'ın sükūnu ve zā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki denā'etinden kumār ehline karışmaya.

[ع ز ه ل]

العَزَاهِيلُ [el-ʿazāhīl] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol deve sürüsüdür ki ihmāl oluna.

العُرْهُوْلُ [el-ʿuzhūl] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın sükūnu ve hā'nın zammı ve meddiyle) Vāhidi, ihmāl olunan develerden biri ma'nasına.

[ع س ل]

الْعَسَلُ [el-ʿasel] (fethateynle) Bal; tezkīri ve te'nīsî cā'izdir. Ve

عَسَلٌ [ʿasel] Yelmek ma'nasına da gelir.

الْعَسَلَانُ [el-ʿaselān] (fethateynle) Kezālik yelmek ma'nasına; yukālu: عَيْسَلُ الذُّبِّ يَعْسَلُ عَيْسَلًا وَعَسَلَانًا إِذَا أَعْتَقَ وَأَسْرَعَ كَذَبٌ عَلَيْكَ

Ve العَسَلُ "أَيُّ عَلَيْنَا بِسُرْعَةِ الْمَشْيِ

عَسَلَانَ [easelān] Gönder titremeğe dahi derler; yukālu: عَسَلَ الرُّمْحُ عَسَلَانًا إِذَا اهْتَزَّ وَاضْطَرَبَ

العَسَلُ [el-ʿasl] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ta'āma bal katmak minhu; yukālu: عَسَلْتُ الطَّعَامَ أَعْسَلُهُ وَأَعْسِلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَمَلْتَهُ بِالْعَسَلِ

التَّعْسِيلُ [et-taʿsīl] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi bal ile terbiye kılmak; yukālu: زُنْجِبِيلٌ مُعَسَّلٌ أَيُّ مَغْمُولٌ بِالْعَسَلِ Ve

تَعْسِيلٌ [taʿsīl] Zād etmek için bal vermeğe dahi derler; yukālu: عَسَلْتُهُمْ تَعْسِيلًا أَيُّ زَوَّدْتُهُمْ الْعَسَلَ

العَاسِلُ [el-ʿāsīl] (sīn'in kesriyle) Kovandan bal sağan kimse.

العَاسِلَةُ [el-ʿāsīlet] (sīn'in kezālik kesriyle) Bal verici kovan; yukālu: حَلِيَّةٌ عَاسِلَةٌ

العُصَالَةُ [el-ʿusālet] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bal veren arı cem'iyyeti.

العَسَلِيُّ [el-ʿaseliyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Yehūdī ʿalāmeti; yukālu: عَسَلِيُّ الْيَهُودِ أَيُّ عَلَامَتُهُمْ

العُصَيْلَةُ [el-ʿuseylet] (ʿayn'ın zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cimā'da olan lezzet ki عَسَلٌ [easel]e teşbīh olunmuştur. Ve hā ile tasgīr olundu, zīrā عَسَلٌ [easel]e gālib olan te'nīstir. Ve bazıları eyitti: عَسَلَةٌ [aselet]e murād olunduğuna binā'en mü'ennes olmuştur, zīrā maksūd kıt'a-i ʿasel ma'nāsıdır ki bā-i vahdetten hāsıl olur, nitekim ذَهَبٌ [zehebet] قِطْعَةٌ ذَهَبٍ [kiṭ'atu zeheb] ma'nāsınadır.

العَسِيلُ [el-ʿasīl] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Attārın şol süpürgesidir ki onunla ıtırı süpürüp bir yere cem' eder. Ve

عَسِيلٌ [easīl] Filin zekerine dahi derler,

فَصِيْبُ الْفَيْلِ maʿnāsına.

الْإِسْتِعْسَالُ [el-istiʿsāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bal talep etmek; yukālu: جَاؤُوا يَسْتَعْسِلُونَ أَيُّ يَطْلُبُونَ الْعَسَلَ

العَاسِلُ [el-ʿāsīl] (sīn'in kesri ile) Şol kurttur ki yelici ola.

العُصَلُ [el-ʿussel] (ʿayn'ın zammı ve sīn'in fethi ve teşdidiyle) Cem'i.

العَوَاسِلُ [el-ʿavāsīl] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Kezālik cem'i, yelici kurtlar maʿnāsına.

العَسَالُ [el-ʿassāl] (ʿayn'ın fethiyle ve sīn'in teşdidiyle) Şol gönderdir ki titreyicidir.

العَسِلُ [el-ʿasil] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki eli tīz olup vurması muhkem ola.

العُنْسُلُ [el-ʿansel] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Serī'a olan nāka, pes عُنْسُلٌ [ʿansel]de nūn zā'id olur.

[ع س ق ل]

العَسْقَلَةُ [el-ʿasqālet] (ʿalā-vezni [ed-dahrecet]) عُسْقُولٌ [euskūl] dedikleri mantar bittiği yerde mevc vurmak.

العَسَاكِيلُ [el-ʿasākīl] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bir cins mantarlardır.

العُسْقُولُ [el-ʿuskūl] (ʿayn'ın ve kāf'ın zammı ile) Vāhidi, zikr olunan mantarların biri maʿnāsına ki o beyāz olup büyük olan mantardır ki ona سُحْمَةُ الْأَرْضِ derler.

عَسْقَالَانُ [ʿAsqālān] (ʿayn'ın ve kāf'ın fethiyle) Bir şehrin ismidir ki ona ʿArūs-ı Şām dahi derler.

[ع ص ل]

العَصَلُ [el-ʿaşal] (fethateynle) Şol bağırsak ki miʿdeden sonra taʿām ona varır.

الأغصَالُ [el-aʿşāl] (hemzenin fethiyle)

Cem'î, zikr olunan bağırsaklar ma'nāsına. Ve

عَصَلٌ [aʕʂal] Kuyruk irtmeğinin burulmasıdır, bir haysiyetle ki altında kılsız olan yeri görüne. Ve

عَصَلٌ [aʕʂal] **عَصَلَةٌ** [aʕʂalet]in dahi cem'îdir. Ve

عَصَلَةٌ [aʕʂalet] Şol ağaçtır ki deve onu ekl ettikte ishāl olur. Ve

عَصَلٌ [aʕʂal] Dişin ziyāde eğriliğine dahi derler.

الْأَعْصَلُ [el-aʕʂal] (hemzenin ve şād'ın fet-hiyle) Ziyāde eğri olan diş; yukālu: نَابٌ أَعْصَلُ أَي بَيْنَ الْعَصَلِ مُعْوَجٌّ شَدِيدًا Ve

أَعْصَلُ [aʕʂal] Bacağı eğri olana dahi derler; yukālu: رَجُلٌ أَعْصَلُ أَي مُعْوَجُّ السَّاقِ

الْعَصَلَةُ [el-aʕʂalet] ('ayn'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Eğri olan ağaç; yukālu: شَجَرَةٌ عَصَلَةٌ عَوْجَاءُ

الْعُصْلُ [el-ʕuʂl] ('ayn'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla) **أَعْصَلُ** [aʕʂal]ın cem'î, eğri ağaçlar ma'nāsına; yukālu: سِهَامٌ عُصْلٌ عَوْجٌ

الْمُعْصَلُ [el-muʕʂʂil] (mīm'in zammı ve şād'ın kesri ve teşdīdiyle) Şol oktur ki atıldıkta çavıp yabana gider.

الْعُنْضُلُ [el-ʕunʂul] ('ayn'ın ve şād'ın zammı ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Yaban soğanı, basal-ı berrī ma'nāsına. Ve şād'ın fethi dahi lügattir.

الْعُنْضَلَاءُ [el-ʕunʂulā] ('ayn'ın ve şād'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Ve elifin meddiyle ve şād'ın fethi dahi lügat olmakla zikr olunan ma'nāyadır.

الْعَنْصَالُ [el-ʕanʂal] ('ayn'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Cem'î, yaban soğanları ma'nāsına. Ve bu odur ki etubbā ona işkāl derler. Bundan sirke ittihāz ederler ki

yerli öksürüğe nāfiʕ olur, [İbn] İsrāfiyūn rivāyeti üzere. Ve

عُنْضُلٌ [ʕUnʂul] Bir yerin dahi ismidir. Ve kaçan bir kimsenin yolu azsa أَخَذَ فِي طَرِيقِ الْعُنْضَلَيْنِ derler. Ve

طَرِيقُ الْعُنْضُلِ [ʕarīqu'l-ʕUnʂul] Yemāme'den Başra'ya gider bir yolun ismidir.

الْعُنْضَلَةُ [el-ʕunʂulet] ('ayn'ın zammı ve dād-ı muʕcemenin sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

[ع ض ل]

الْعُضْلُ [el-ʕuḍal] ('ayn'ın zammı ve dād'ın fethi ile) Cem'î, āfetler ma'nāsına; yukālu: إِنَّهُ لَعُضْلَةٌ مِنَ الْعُضْلِ أَي دَاهِيَةٌ مِنَ الدَّوَاهِي

عُضْلٌ [ʕuḍal] Bir nevʕ fāreye dahi derler, جُرْدٌ [curez] ma'nāsına.

الْعِضْلَانُ [el-ʕidlān] ('ayn'ın kesri ve dād'ın sükūnuyla) Cem'î, جِرْدَانٌ [cirzān] gibi olur veznen ve ma'nen.

الْعُضْلُ [el-ʕaḍal] (fethateynle) Baldırda olan balık etleri.

الْعُضْلَةُ [el-ʕaḍalet] (fethateynle) Vāhidi. Ve her balık eti ki bedende bir sinirde vākiʕ olur ona **عُضْلَةٌ** [ʕaḍalet] derler; yukālu: الْعُضْلُ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْعُضْلِ

الْعُضْلُ [el-ʕaḍil] ('ayn'ın fethi ve dād'ın kesriyle) **عُضْلَةٌ** [ʕaḍalet]i yaʕnī balık eti çok olan kimse.

عُضْلٌ [ʕAḍal] (fethateynle) Bir kabīlenin ismidir ki o ʕAḍal b. el-Hūn b. Hūzeyme'dir.

الْعُضَالُ [el-ʕuḍāl] ('ayn'ın zammı ve dād'ın tahfifi ile) Emr-i müşkil; yukālu: دَاءٌ عُضَالٌ وَأَمْرٌ عُضَالٌ أَي شَدِيدٌ أَغْنِيَا الْأَطْبَاءَ

الْأَعْضَالُ [el-iʕḍāl] (hemzenin kesriyle) ʕĀciz kılmak; yukālu: أَعْضَلْنِي فَلَانَ أَي أَغْنِيَانِي وَأَمْرُهُ Ve

إِغْضَالٌ [i'ḡdāl] Bir emr müşkil olmağa dahi derler; yukālu: **أَغْضَلُ الْأَمْرَ إِذَا اشْتَدَّ وَاسْتَعْلَقَ الْأَمْرُ** **الْمُغْضَلُ** [el-mu'ḡdil] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükunu ve dād'ın kesriyle) Müşkil olan nesne; yukālu: **أَمْرٌ مُغْضَلٌ أَي لَا يُهْتَدَى لَوَجْهِهِ**

الْمُغْضَلَاتُ [el-mu'ḡdilat] (mīm'in zammı ve dād'ın kesriyle) Cem'i, şedāyid ma'nāsına.

الْعَضْلُ [el-ʿaḡl] ('ayn'ın fethi ve dād'ın sükunu ile) Bir kimse akribāsından dul olan hatunu ere varmadan men' etmek; yukālu: **عَضَلَ الرَّجُلُ أَيَّمَهُ يَغْضُلُ وَيَغْضُلُ مِنَ الْبَابِ** **الْأَوَّلُ وَالثَّانِي إِذَا مَنَعَهَا مِنَ التَّرْوِيحِ**

التَّغْضِيلُ [et-ta'ḡdīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi bir husūsta tazyik etmek; tekūlu: **عَضَلْتُ عَلَيْهِ تَغْضِيلاً إِذَا ضَيَّقْتُ عَلَيْهِ** **Ve** **فِي أَمْرِهِ وَحُلَّتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَا يُرِيدُ**

تَغْضِيلٌ [ta'ḡdīl] Koyun doğurmada ıztırāb çekmeğe dahi derler; yukālu: **عَضَلْتُ الشَّاةَ** **Ve** **تَغْضِيلاً إِذَا نَسِبَ الْوَلَدُ فَلَمْ يَسْهُلْ مَخْرَجُهُ** dahi isti'māl olunur. **Ve**

تَغْضِيلٌ [ta'ḡdīl] Yer halkla dolmağa dahi derler; yukālu: **عَضَلْتُ الْأَرْضَ بِأَهْلِهَا إِذَا غَضَّتْ** **أَيِ افْتَلَأَتْ**

الْمُعْضَلَةُ [el-mu'ʿaḡdilet] (mīm'in [zammı] ve dād'ın kesri ve teşdidiyle) Şol koyundur ki doğurması sarp ola; yukālu: **شَاةٌ مُعْضَلَةٌ وَمُعْضَلٌ أَيْضًا بِلَا هَاءٍ**

الْمُعَاضِيلُ [el-me'ʿādīl] (mīm'in fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, doğurması sarp koyunlar ma'nāsına; yukālu: **عَنَمٌ مُعَاضِيلٌ**

الْمُعْضَلَةُ [el-mu'ḡda'illet] (mīm'in zammı ve hemzenin kesi ve lām'ın teşdidiyle) Budakları çok ağaç; min kavlihim: **إِعْضَأَتْ الشَّجَرَةَ إِذَا كَثُرَتْ أَعْضَانُهَا وَانْتَمَتْ**

[ع ط ل]

الْعَطَلُ [el-ʿaḡal] (fethateynle) Şahs ma'nāsındır, ya'nī eser ma'nāsındır, **طَلَّلٌ** [ḡal] gibi ki **طَلَّلٌ** [ḡal] eser-i dārdan müşahhas olan nesneye derler; yukālu: **مَا شَطَّاطٌ وَهِيَ أَحْسَنُ عَطَلَةٌ إِذَا اشْتَحَسَنَ شَطَّاطُهُ وَتَمَامُهُ** [ḡetāt] tūla ve i'tidāl-ı kāmete derler. **Ve**

عَطَلٌ [ʿaḡal] Hurmā salkımının çöpü. **Ve**

عَطَلٌ [ʿaḡal] 'Avretin boynu kılâdeden hālī olmağa dahi derler; yukālu: **عَطَلَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا خَلَا جِيدُهَا مِنَ الْقَلَائِدِ** **Ve** **gāh** olur bir nesneden hālī olmağa dahi **عَطَلٌ** [ʿaḡal] derler, egerçi asl vaz'ı ārayişten hālī olmaktır; yukālu: **عَطَلُ الرَّجُلِ مِنَ الْمَالِ وَالْأَدَبِ**

الْعَطْلُ [el-ʿuḡl] (zammeteynle) Boynu ārayişten hālī olan 'avret.

الْعَاطِلُ [el-ʿāḡil] (tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُعْطَالُ [el-mi'ḡāl] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu kezālik. **Ve**

عُطْلٌ [ʿuḡl] Māldan ve edebden hālī olan kimseye dahi derler; yukālu: **هُوَ عُطْلٌ مِثْلُ عُسْرٍ** **Ve**

عُطْلٌ [ʿuḡl] Kirişsiz yaya dahi derler; yukālu: **قَوْسٌ عُطْلٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا وَتَرٌّ**

الْأَعْطَالُ [el-a'ḡāl] (hemzenin fethiyle) Şol develerdir ki boyunlarında ipleri olmaya. **Ve**

أَعْطَالٌ [a'ḡāl] Silāhsız olan kimselere dahi derler.

الْعَطَلَةُ [el-ʿaḡilet] ('ayn'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Hüb olan nāka.

الْعَطَلَاتُ [el-ʿaḡilat] ('ayn'ın fethi ve tā'nın kezālik kesriyle) Cem'i, hüb nākalar ma'nāsına; yukālu: **نَاقَةٌ عَطَلَةٌ وَنَوْقٌ عَطَلَاتٌ أَيِ حَسَانٌ**

التَّعَطُّلُ [et-teʿaṭṭul] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse ʿamelden hālî olmak; yukālu: **تَعَطَّلَ الرَّجُلُ إِذَا بَقِيَ لَا عَمَلٌ لَهُ**

الْمُعَطَّلَةُ [el-ʿuṭlet] (ʿayn'ın zammı ve ṭā'nın sükunuyla) İsmidir, müteʿattıl olmak maʿnāsına.

التَّعْطِيلُ [et-taʿṭīl] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi hālî kılmak, tefrīg maʿnāsına. Ve fi'l-hadīsi ʿan ʿĀiṣe radiyallāhu ʿanhā fī imreʿetin tuvuffiyet fe-kālet: **عَطَّلُوهَا** “أَيُّ انْزَعُوا حُلِيِّهَا”

الْمُعَطَّلَةُ [el-muʿaṭṭalet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Ehliinden hālî olan kuyu. Ve

مُعَطَّلَةٌ [muʿaṭṭalet] Çobandan hālî olan deveye dahi derler; yukālu: **إِبِلٌ مُعَطَّلَةٌ أَيُّ لَا رَاعِي لَهَا**

الْمُعَطَّلُ [el-muʿaṭṭal] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Arz-ı mevāt ki ekilip biçilmeye.

عَطَّالَةٌ [ʿAṭālet] (ʿayn'ın fethi ve ṭā'nın tahfiyiyle) Benî Temīm için olan dağlardan bir dağın ismidir.

الْعَيْطَلُ [el-ʿayṭal] (ʿayn'ın ve ṭā'nın fethi ve yā'nın mā-beynde sükunuyla) Boynu uzun olan ʿavret. Ve nākaların ve atların dahi boynu uzununa itlāk olunur.

[ع ط ب ل]

الْمُعْطَبُولُ [el-ʿuṭbūl] (ʿayn'ın ve bā'nın zammı ve ṭā'nın mā-beynde sükunuyla) Nisāʾ tāʿifesiinden şol kimsedir ki hūb olup aʿzāsı kemāl üzere ola.

الْعَطَائِبِلُ [el-ʿaṭābīl] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cemʿi, zikr olunan sıfat üzere olan ʿavretler maʿnāsına.

الْعَطَائِبِلُ [el-ʿaṭābīl] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Kezālik cemʿi.

[ع ظ ل]

الْمُعَاظَلَةُ [el-muʿāzalet] (mīm'in zammı ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) Kilāb cimāʿ ederken birbirine çatışıp bağlanmak.

الْعِظَالُ [el-ʿiẓāl] (ʿayn'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

التَّعَاظُلُ [et-teʿāzul] (tā'nın fethi ve zā'nın zammı ile) Bi-maʿnāhu kezālik; yukālu: **عَاظَلَتِ الْكِلَابُ مُعَاظَلَةً وَعِظَالًا وَتَعَاظَلَتْ إِذَا لَزِمَ بَعْضُهَا بَعْضًا فِي الْفَسَادِ وَكَذَلِكَ الْجَرَادُ وَكُلُّ مَا يَنْتَشِبُ** Ve sāhib-i *Şurāḥ* bu makāmda **مُعَاظَلَةٌ** [muʿāzalet]i erkek atlar dışının ardına düşüp gitmekle tefsir edip Cevherī'nin **وَكُلُّ مَا يَنْتَشِبُ** dediğinden zühül etmiştir. Ve

عِظَالٌ [ʿiẓāl] Kavāfide tazmīne derler. Ve tazmīn budur ki muʿahhar olunan kāfiyenin fehmi mukaddem olan kāfiyeye merbūt ve müteʿallik ola; yukālu: **فُلَانٌ لَا يُعَاظِلُ بَيْنَ الْقَوَافِي**

الْعَاظِلُ [el-ʿāzil] (zā'nın kesriyle) Hālet-i cimāʿda birbirine bağlanan çekirge.

الْعُظَلَى [el-ʿaẓlā] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Müʿennesi, **جَرَادٌ عَاظِلٌ وَعُظَلَى** [sekrā] gibi; yukālu:

يَوْمُ الْعُظَالَى [yevmu'l-ʿuẓālā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla **حُبَارَى** [ḥubārā] gibi) ʿArab tāʿifesine mahsūs bir günün ismidir. **يَوْمُ الْعُظَالَى** [yevmu'l-ʿuẓālā] ismiyle tesmiye olundu, zīrā halāyık onda gāyet müzāhameden birbiri üzerine biner. Ve baʿzılar eyitti: İkişi üçü bir davara bindiği için tesmiye olundu.

التَّعَطُّلُ [et-taʿazzul] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Kavm bir yere cemʿ olmak; yukālu: **تَعَطَّلَ الْقَوْمُ عَلَى فُلَانٍ إِذَا اجْتَمَعُوا**

ti: Diyete عَقْلٌ [ʿaql] dediklerinin vechi budur ki diyet verilen deve velī-i maktūlün evi önüne bağlanır. Ondan sonra bu kelimenin istiʿmālī şāyīʿ olup her diyet verilen nesneye عَقْلٌ [ʿaql] dediler, gerek derāhim gerek denānir olsun. Ve

عَقْلٌ [ʿaql] Kırmızı mihaffe örtüsüne dahi derler. Ve

عَقْلٌ [ʿaql] Maktūlün diyetin vermeğe dahi derler; tekūlu: عَقَلْتُ الْقَتِيلَ إِذَا أُعْطِيَتْ دِيَّتَهُ Ve

عَقْلٌ [ʿaql] Diyet için قَوْدٌ [qaved]i terk etmeğe dahi derler; tekūlu: عَقَلْتُ لَهُ دَمَ فُلَانٍ إِذَا تَرَكَتِ الْقَوْدَ لِلدِّيَةِ Ve

عَقْلٌ [ʿaql] Bir kimseden bedel olup ona lāzım olan diyeti edā etmeğe dahi derler. Pes bu zıkr olunan ile عَقَلْتُهُ ve عَقَلْتُ عَنْهُ ve عَقَلْتُ لَهُ beyninde olan fark zāhir olur. Ve fi'l-hadīsi “لَا تَعْقِلُ الْعَاقِلَةَ عَمْدًا وَلَا عَبْدًا” Ebū Ḥanīfe eyitti: Bu hadīsin maʿnāsı ʿabd-i hür üzerine cināyet etmektir. Ve İbn Ebī Leylā eyitti: Hür ʿabd üzerine cināyet etmektir. Aşmaʿī, İbn Ebī Leylā'nın kavlin savāb görüp eyitti: Eger murād Ebū Ḥanīfe dediği olaydı ʿibāret-i hadīs لَا تَعْقِلُ لَا تَعْقِلُ عَمْدًا, عَقْلٌ olurdu, عَقْلٌ لَا تَعْقِلُ olmazdı. Ve Aşmaʿī eyitti: Ben Ebū Yūsuf-ı Kādī ile meclis-i Reşīd'de mükāleme ettim, عَقَلْتُهُ ile عَقَلْتُ عَنْهُ maʿnāsın fark etmedi, hatta ona tefhīm ettim dedi. Ve

عَقْلٌ [ʿaql] Devenin dizin iki kat edip zirāʿın orta yerden bağlamağa dahi derler; tekūlu: عَقَلْتُ الْبَعِيرَ أَعْقَلُهُ عَقْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْعِقَالُ [el-ʿiḳāl] (ʿayn'ın kesri ve ḳāf'ın tahfifiyle) Şol iptir ki onunla devenin dizin bağlarlar. Ve

عِقَالٌ [ʿiḳāl] Bir yılda lāzım olan sadakaya derler; yukālu: عَلَى بَنِي فُلَانٍ عِقَالَانِ أَيُّ صَدَقَةً سَسْتَيْنِ

الْعُقْلُ [el-ʿuḳul] (zammeteynle) Cemʿi, diz bağları maʿnāsına.

الْعَاقِلُ [el-ʿāḳil] (ḳāf'ın kesriyle) Ehl-i ʿaḳl olan kimse. Ve

عَاقِلٌ [ʿāḳil] Yaban keçisine dahi derler, yüce dağa çıkmadığı için, ʿalā-mā seyecīu inşāallāh. Ve

عَاقِلٌ [ʿĀḳil] Bir muʿayyen dağın dahi ismidir.

الْعَقُولُ [el-ʿaḳūl] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın zammı ve meddiyle) عَاقِلٌ [ʿāḳil] olan kimse. Ve şol devādır ki adamın içerisin imsāk edip ishālden menʿ eder.

الْعُقْلَةُ [el-ʿuḳlet] (ʿayn'ın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bağ, bend maʿnāsına; yukālu: لِفُلَانٍ عُقْلَةٌ يَغْتَقِلُ بِهَا النَّاسُ إِذَا صَارَعَ Yaʿnī güreş tuttukta o bendle halka bend geçer. Ve

عُقْلَةٌ [uḳlet] Sihilde olan bende dahi derler; yukālu: بِهٖ عُقْلَةٌ مِنَ السِّحْرِ وَقَدْ عَلِمْتُ لَهُ الشُّرَّةَ Ve نُشْرَةٌ [nuşret] nūn'un zammı ve şīn'in sükūnuyla efsūna derler.

الْمَعْقِلُ [el-maʿḳil] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Melceʿ, penāh maʿnāsına. Ve gāh olur مَعْقِلٌ [maʿḳil] ile baʿzı recül tesmiye olunur. Ve Maʿḳil b. Yesār, sahābeden bir kimsedir, Muḍar'dan olan Muzeyne kabilesinden ki ona Başra'da bir nehr nisbet olunur ve rutab-ı Maʿḳilī nisbet olunur. Ve ammā Maʿḳil b. Sinān ki sahābedendir, o Eşcaʿ kabilesindedir.

الْمَعْقَلَةُ [el-Maʿḳulet] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın zammı ile) Dehnā nām mevzi'de bir yerdir. Ve mezbūr yere الْمَعْقَلَةُ [el-Maʿḳulet] dediler suyu imsāk ettiği için, devā batnı imsāk ettiği gibi. Ve

مَعْقَلَةٌ [maʿḳulet] Diyete dahi derler; yukālu: لَنَا عِنْدَ فُلَانٍ صَمَدٌ مِنْ مَعْقَلَةٍ أَيُّ بَقِيَّةٍ مِنْ دِيَّةٍ

كَانَتْ عَلَيْهِ Ve

مَعْقَلَةٌ [ma'qulet] Garāmet tarīkiyle edā olunan māla dahi derler; yukālu: صَارَ دَمٌ فَلَانَ مَعْقَلَةً عَلَى قَوْمِهِ إِذَا صَارُوا يَدُونَهُ أَي صَارَ غُرْمًا يُؤَدُونُهُ مِنْ أَمْوَالِهِمْ

الْمَعْقَالُ [el-me'ākīl] (mīm'in fethi ve kâf'in kesriyle) Cem'i, zikr olunan mällar ma'nāsına; ve minhu kīle: النَّاسُ عَلَى مَعْقَالِهِمْ: الْأُولَى أَي عَلَى مَا كَانُوا يَتَعَاقَلُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَتَعَاقَلُونَ فِي الْإِسْلَامِ

الْعَقَالُ [el-'uqāl] ('ayn'ın zammı ve kâf'in teşdidiyle) Şol aksamaktır ki davarın ayaklarına 'arız olur.

ذُرُ عَقَالٍ [zū 'uqqāl] ('ayn'ın zammı ve kâf'in teşdidiyle) Bir otun ismidir.

الْعَاقُولُ [el-'ākūl] ('alā-vezni [el-kāfūr]) Eğri olan nehr ve dereye ve kavme itlāk olunur.

الْعَوَاقِيلُ [el-'avākīl] ('ayn'ın fethi ve kâf'in kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve

عَوَاقِيلُ الْأُمُورِ ['avākīlu'l-umūr] Müşkil ve mültebis işlere dahi derler.

عَقَيْلٌ ['Uqayl] ('ayn'ın zammı ve kâf'in fethiyle) Sīga-i tasgīr üzere bir kabīlenin ismidir.

عَقِيلٌ ['Aqīl] ('ayn'ın fethi ve kâf'in kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir.

الْعَقِيلَةُ [el-'aqīlet] ('ayn'ın fethi ve kâf'in kesri ve meddiyle) Bir kabīlenin iyisi, kerīmetü'l-hayy ma'nāsına. Ve devenin dahi iyisine derler, kerīmetü'l-ibil ma'nāsına. Ve her nesnenin ekremine عَقِيلَةٌ [aqīlet] derler. Ve inciye عَقِيلَةُ الْبَحْرِ derler.

الْعُقُولُ [el-'uqūl] (zammateynle) عَقْلٌ [aql] in cem'i. Ve

عُقُولٌ ['uqūl] Yaban keçisi yüksek dağa çıkıp dahi sarplanmağa derler; yukālu: عَقَلَ

الْوَعْلُ يَعْقُلُ غُفُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا امْتَنَعَ فِي الْجَبَلِ الْعَالِي Ve gölge öyle vaktinde karār bulmağa dahi derler; عَقَلَهُ الظِّلُّ إِذَا قَامَ قَائِمَ الظَّهِيرَةِ

الْعَاقِلَةُ [el-'ākīlet] (kâf'in kesriyle) Bir kimisenin 'asabesidir ki katl-i hatā ile diyet lāzım oldukta diyetin çekerler. Ve ehl-i İrāk eyitti: عَاقِلَةٌ [aqīlet] ehl-i dīvāndır. Ve عَاقِلَةٌ [aqīlet] مَاشِئَةً [māşītat]a dahi derler, 'avretlerin saçın tarayıp başın bağladığı için.

الْمَعْقَالَةُ [el-mu'ākālet] (mīm'in zammı ve kâf'in fethiyle) Diyette berāber olmak; minhu kavluhum: الْمَرْأَةُ تُعَاقِلُ الرَّجُلَ إِلَى ثُلُثِ دِيَّتِهَا أَي تُوَازِيهِ فَإِذَا بَلَغَ ثُلُثَ الدِّيَةِ صَارَتْ دِيَّةَ الْمَرْأَةِ Ya'nī diyet mā-dün-ı nefste olsa 'avretin diyetinin sülüsüne varınca erle 'avretin farkı olmaz ve sülüse vardıkta 'avret için lāzım olan diyet er için lāzım olanın nısfı olur. Ve

مُعَاقَلَةٌ [mu'ākālet] عَقْلٌ [aqīl]da galebe edişmeğe dahi derler; yukālu: عَاقَلْتُهُ فَعَقَلْتُهُ أَعْقَلُهُ بِالضَّمِّ أَي غَلَبْتُهُ بِالْعَقْلِ

الْأَعْقَالُ [el-'a'qāl] (hemzenin ve kâf'in fethiyle) Şol devedir ki ayakları taşra buruk olup birbirinden irak ola.

الْعَقْلَاءُ [el-'aqlā'] ('ayn'ın fethi ve kâf'in sükunuyla ve elifin meddiyle)Mü'ennesi; yukālu: بَعِيرٌ أَعْقَلٌ وَنَاقَةٌ عَقْلَاءُ أَي يَبِينَةُ الْعَقْلِ

الْعَقْلُ [el-'a'qāl] (fethateynle) Deve zikr olunan sıfat üzere olmak. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: عَقْلٌ [aqīl] ayaklar bir mertebede taşrasına buruk olmaktır ki yürürken sinirleri birbirine dokuna ve bu mezmümdür.

الْإِعْقَالُ [el-i'qāl] (hemzenin kesriyle) Gölge kısalıp kavmin yakınına gelmek; yukālu: أَعْقَلَ بِهِمُ الظِّلُّ إِذَا لَجَأَ وَقَلَصَ عِنْدَ انْتِصَافِ النَّهَارِ Ve قُلُوصٌ [kulūş] devşirilip kısalmağa

derler.

التَّعْقِيلُ [et-ta'qīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Devenin dizlerin bağlamak; tekūlu: عَقَّلتُ الإِبِلَ إِذَا شُدَّدتْ عِقَالُهُ شُدَّدَ لِكَثْرَتِهِ

الإِغْتِقَالُ [el-i'tiḳāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koyunun ayakların uylukların arasına yāhūd inciklerin arasına almaktır, sağmak için; tekūlu: إِغْتَقَلْتُ الشَّاةَ إِذَا وَضَعْتُ إِعْتَقَلَّ رِجْلَاهَا بَيْنَ فِخْدَيْكَ أَوْ سَاقَيْكَ لِتُخْلِجَهَا Ve

إِغْتِقَالُ [i'tiḳāl] Gönderi incikle üzengi arasına almaktır; yukālu: إِغْتَقَلَّ رُومِحَهُ إِذَا وَضَعَهُ بَيْنَ سَاقِيهِ وَرِكَابِهِ Ve

إِغْتِقَالُ [i'tiḳāl] Bir kimse habs olunmağa dahi derler; yukālu: أُغْتِقِلَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ Ve لِلْمَجْهُولِ إِذَا حَبِسَ

إِغْتِقَالُ [i'tiḳāl] Kelāma kādir olmamağa dahi derler; yukālu: إِغْتَقَلَّ لِسَانُهُ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْكَلَامِ Ve

إِغْتِقَالُ [i'tiḳāl] Ayağı birbirine dolaştırmakla bön etmeğe dahi derler; yukālu: صَارَعَهُ فَأَعْتَقَلَهُ الشَّعْرَبِيَّةَ Ve سَعَّرَبِيَّةَ [şağzebiyyet] şīn-i mu'cemenin fethiyle bağdama ma'nāsınadır ki güreş tutanlar birbirine ayak dolarlar.

التَّعْقُلُ [et-te'aḳḳul] (fethateynle ve ḳāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi tekellüf ile bilmek; yukālu: تَعَقَّلَ إِذَا تَكَلَّفَ الْعُقْلَ كَمَا يُقَالُ تَحَلَّمَ وَتَكَيَّسَ

التَّعْقَالُ [et-te'aḳul] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın zammı ile) Bir kimse kendini 'ākil ve dānā göstermek, hālā ki 'ākil olmaya.

العَقْنَقَالُ [el-'aḳanḳal] (fethateynle ve ḳāf-ı sānīnin dahi fethiyle) Şol kum yığındır ki kumları birbirine binişip tedāhül etmiş ola.

العَقَاكِيلُ [el-'aḳākīl] (‘ayn'ın fethi ve ḳāf-ı sānīnin kesriyle) Cem'i, kum yığınları

ma'nāsına. Ve gāh olur keler bağırsağına dahi عَقْنَقَالُ ['aḳanḳal] derler.

[ع ق ب ل]

العُقْبُولَةُ [el-'uḳbūlet] (‘ayn'ın zammı ve bā'nın dahi zammı ve meddiyle) Şol si-vilcelerdir ki dudakta maraz sonuna çıkar, uçuk ma'nāsına.

العُقْبُولُ [el-'uḳbūl] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nāyadır.

[ع ك ل]

العَكْلُ [el-'aḳl] (‘ayn'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Metā'ı birbiri üzerine dizmek; tekūlu: عَكَلْتُ الْمَتَاعَ أَعْكَلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَضَدْتُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve

عَكْلُ [aḳl] Habs etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَكَلَهُ إِذَا حَبَسَهُ

المَعْكَلُ [el-ma'kel] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Habs edecek yer; yukālu: عَكَلُوهُمْ Ya'ni yaramaz yere habs olundu. Ve

عَكْلُ [aḳl] Yere düşürmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَكَلَهُ إِذَا صَرَعَهُ

عَكْلُ [aḳl] Bir husūsta cidd ve sa'y etmeğe dahi derler. Ve

عَكْلُ [aḳl] Sürmeğe dahi derler; yukālu: عَكَلَهُ إِذَا سَاقَهُ Ve Ebū 'Amr eyitti: عَكْلُ [aḳl] Devenin dizin bağlamağa derler; tekūlu: عَكَلْتُ الْبَعِيرَ أَعْكَلُهُ عَكْلًا إِذَا عَقَلْتُ بِرِجْلَيْهِ

عَكْلُ [aḳl] Fikriyle her nesneyi tahmīn etmeğe de derler; tekūlu: عَكَلَ بِرَأْيِهِ إِذَا حَدَسَ Ve

عَكْلُ [aḳl] Ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: عَكَلَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve Ferrā eyitti: عَكْلُ [aḳl] haber müşevveş ve müşkil olmağa dahi derler; yukālu: عَكَلَ عَلَيَّ الْخَبِيرُ إِذَا أَشْكَلَ

الإِغْتِقَالُ [el-i'tiḳāl] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Haber müşkil olmak; yukālu: **اِعْتَكَلَ عَلَيَّ الْخَبْرُ** مِثْلُ حَكَلٍ وَاحْتَكَلَ Ve

اِغْتِكَالٌ [i'tikāl] İki sığır birbiriyle tokuşma-ğa dahi derler; yukālu: **اِعْتَكَلَ الثَّوْرَانِ إِذَا تَنَاطَحَا**

اَلْعِكَالُ [el-'ikāl] ('ayn'ın kesriyle) Şol ipe derler ki onunla devenin dizin bağlarlar, **عِقَالٌ** [i'qāl] gibidir veznen ve ma'nen.

اَلْعَكَلُ [el-'akel] (fethateynle) Çerāğın dürdü ya'nī çöküntüsü bir yere cem' olmak; yukālu: **عَكَلَتِ الْمَسْرَجَةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَمَعَ فِيهِ الدُّرْدِيُّ مِثْلُ عَكَرَتْ**

عَكَلٌ [Ukl] ('ayn'ın zammı vekāf'ın sükunuyla) Bir kabilenin ve bir şehrin ismidir.

اَلْعَوَكَلُ [el-'avkel] ('alā-vezni **حَيْدَرٌ** [ḥayder]) Şol 'avrettir ki ahmak ola. Ve

عَوَكَلٌ [avkel] Büyük kum yığınınna dahi derler, bu denli var ki **عَقَنْقَلٌ** [a'kaṅkal]den ednādır.

اَلْعَوَكَلَةُ [el-'avkelet] (vezni-i mezbūr üzere) Kezālik büyük kum yığınınna derler.

[ل ل ل]

اَلْعَلُّ [el-'all] ('ayn'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Arık olan kene. Ve

عَلٌّ [all] Şol yaşlı kimseye dahi derler ki cismi sagır ola, zikr olunan keneye teşbīh olur.

بَنِي الْعَلَاتِ [beni'l-'allāt] ('ayn'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bir kimsenin müte'addid nisādan olan evlādına derler. **سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّ الَّذِي تَزَوَّجَهَا عَلَى أُولَى قَدْ كَانَتْ** **مِثْلُهَا** Mevcūd olan Cevherī ve **قَامُوسٌ** nüshalarında zikr olunan vech üzere vākī' olmuştur, lākin **قَبْلَهَا نَاهِلٌ** vech üzere zāhir göründükte **شُرَاهُ** nüshalarında zikr olunan vech üzere bulundu. Ve **نَاهِلٌ**

[nāhil] evvel mertebede su içen devedirve **عَالٌ** [ʿāll] ikinci mertebede içendir, ya'nī zevc zevce-i ūlā ile bir kerre temettu' etmişken zevce-i sāniye ile dahi etmiş olur.

اَلْعَلَلُ [el-'alel] (fethateynle) İkinci meretebe içmek; yukālu: **عَلَّلَ بَعْدَ نَهْلٍ يُقَالُ عَلَّهُ بَعْلُهُ وَيَعْلُهُ** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَقَاهُ الشُّقِيَّةَ الثَّانِيَةَ وَعَلَّ بِنَفْسِهِ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى**

اَلْإِغْلَالُ [el-i'lāl (hemzenin kesriyle) Kavmin davarı ikinci meretebe su içmek; yukālu: **أَعَلَّ الْقَوْمُ شَرِبَتْ إِبِلُهُمُ الْعَلَّلَ** Ve

إِغْلَالٌ [i'lāl] Deveyi suya kanmazdan evvel döndürmeğe dahi derler; yukālu: **أَعْلَلْتُ** **اَلْإِبِلَ إِذَا أَصْدَرْتَهَا قَبْلَ رِيحِهَا** Ve ashāb-ı iştikāktan ba'zı zikr olunan kelimeyi ḡayn-ı mu'ceme iledir dedi 'ataş ma'nāsı mülāhaza olunmakla, lākin mesmū' olan 'ayn-ı mühmele iledir. Ve

إِغْلَالٌ [i'lāl] Maraz eriştirmeğe dahi derler; yukālu: **لَا أَعْلَلُكَ اللَّهُ أَيَّ لَا أَصَابَكَ بِعَلَّةٍ**

اَلْعَلُّ [el-'all] ('ayn'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Birbiri ardınca vurmak; yukālu: **عَلَّ الضَّارِبُ الْمَضْرُوبَ**

اَلْعَالَةُ [el-'ālet] (lām'ın teşdidiyle) İkinci mertebede suvarılan. Ve fi'l-meseli: **”عَرَضَ عَلَيَّ سَوْمٌ عَالَةٌ”** Ya'nī 'arzda mübālaga etmedi, zīrā ikinci mertebede suvarılan davara su çendān 'arz olunmaz, ibtidā 'arz olunduğu gibi.

اَلْعَلَّةُ [el-'illet] ('ayn'ın kesriyle) Maraz ve şol hades ki sāhibini teveccüh ettiği cihetten alıkor gūyā ki o maraz ona şugl-ı sānī olur ki şugl-ı evvelden mānī' olur.

اَلْعِلَاتُ [el-'illāt] ('ayn'ın kesriyle) Cem'ci. Ve

عِلَاتٌ [ʿillāt] Hālāt ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhum: **عَلَى عِلَاتِهِ أَيَّ عَلَى كُلِّ حَالٍ**

الْعَلِيلُ [el-ʿalīl] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın kesri ve meddiyle) Marīz maʿnāsına.

الْإِغْتِيلُ [el-iʿtilāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Marīz olmak; yukālu: إِغْتَلَّ إِذَا مَرَضَ Ve

إِغْتِيلًا [iʿtilāl] Bir kimseyi bir nesneden alıkomağa dahi derler; yukālu: إِغْتَلَّ عَلَيْهِ عَوَّقُ [iʿtāk] إِغْتَاتَقَ إِذَا عَاتَقَهُ عَنْ أَمْرٍ [ʿavk]tandır. Ve

إِغْتِيلًا [iʿtilāl] Bir kimsenin işlemediği işi üzerine daʿvā etmeğe dahi derler; yukālu: إِغْتَلَّ إِذَا تَجَنَّى عَلَيْهِ

التَّكْرِيمِ [et-takrīm] (ʿalā-vezni) Bir kerre sorduktan sonra sormak. Ve meyveyi bir kerre devşirmekten sonra devşirmek. Ve bir nesne ile bir kimseyi avutmak; yukālu: عَلَّلَهُ بِالشَّيْءِ إِذَا لَهَا بِذَلِكَ كَمَا يُعَلِّلُ الصَّبِيُّ بِشَيْءٍ مِنَ الطَّعَامِ يَتَجَرَّأُ بِهِ عَنِ اللَّبَنِ

التَّعْلَةُ [et-taʿillet] (tā’nın fethi ve ‘ayn’ın kesri ve lām’ın teşdidiyle) Avutacak nesne; yukālu: فُلَانٌ يُعَلِّلُ نَفْسَهُ بِتَعْلَةٍ

التَّعْلُلُ [et-teʿallul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Avunmak; yukālu: تَعَلَّلَ بِهِ إِذَا تَلَهَّى وَتَجَرَّأَ

الْمَغْلُولُ [el-maʿlūl] (mīm’in fethi ve lām’ın zammı ve meddiyle) İletlenmiş olan nesne; yukālu: غَلَّ الشَّيْءُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَغْلُولٌ

الْمُعْلَلُ [el-muʿallil] (mīm’in zammı ve ‘ayn’ın fethi ve lām’ın kesri ve teşdidiyle) Berd-i ʿacūzdan bir günün ismidir, مُعْلَلٌ [muʿallil] dediler, fi’l-cümle tahfif-i berd etmekle halkı avuttuğu için. Ve sâhib-i Şurâh bu makâmda harfeyn-i evveleynin fethine ve sâninin kesrine işâret etmiştir, vechi zâhir değildir. Husūsan sâhib-i Kāmūs مُحَدَّثٌ [muḥaddiṣ] vezniyle

tashīh etmiştir.

الْغَلَاةُ [el-ʿulālet] (‘ayn’ın zammı ile) Şol nesnedir ki onunla eğlenip avunursun. Ve **غَلَاةٌ** [ʿulālet] Şol süte dahi derler ki memede bākī kalmış ola. Ve iki sağın beyninde olan sağına dahi derler. Ve atın seğırtmesinden bākī kalanına dahi derler. Ve her nesnenin bakiyyesine غَلَاةٌ [ʿulālet] derler.

التَّعَالُلُ [et-teʿālul] (tā’nın fethi ve lām-ı evvelin zammı ile nākayı gereği gibi sürmeğe derler; tekülü: تَعَالَلْتُ النَّاقَةَ إِذَا اسْتَحْرَجْتِ مَا عِنْدَهَا مِنَ السَّيْرِ

الْعَلِيَّةُ [el-ʿilliyet] (‘ayn’ın ve lām’ın kesri ve lām’ın ve yā’nın teşdidiyle) Çardak, غُرْفَةٌ [gurfet] maʿnāsına.

الْعَالِيُّ [el-ʿalāliyy] (‘ayn’ın fehi ve lām-ı sâninin kesriyle) Cem’i. Ve bu kelime bāb-ı muʿtellede dahi zikr olunmuştur.

عَلٌّ [ʿalle] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın teşdidi ve feth üzere bināsı ile) ve

لَعْلٌ [leʿalle] (fethateynle ve lām-ı ahīrin teşdidi ve feth üzere bināsı ile) Bunların ikisi bir maʿnâyadır ki o maʿnā-yı tereccīdir, nitekim gelir inşāallāhu taʿālā; yukālu: عَلَّكَ تَفَعَّلَ وَعَلَيْ أَفْعَلُ وَلَعَلِّي أَفْعَلُ Ve gāh olur, عَلَّيْ ve عَلَّيْ dahi derler. Baʿzılar eyitti: عَلٌّ kelimesinin aslı عَلٌّ idi, lām teʾkīd için ziyāde olunmuştur. Ve bunun maʿnāsı bir murād olunan nesneyi ummak yāhūd korkulu olan nesneyi ummaktır. Ve bunda nevʿ-i tamaʿ ve nevʿ-i havf vardır. Ve إِنَّ ve أُنَّ ve لَيْتَ ve كَأَنَّ ve لَكَيْنَ gibi harftir. Ve bunlar fiʿl ʿameli gibi ʿamel ederler, fiʿle müşābih oldukları için, pes ismlerin nasb edip haberlerin refʿ ederler, efʿāl-i nākısa olan كَانَ ve ahavātı ismlerin refʿ edip haberlerin nasb ettikleri gibi. Ve baʿzılar لَعْلٌ kelimesinin mā-baʿdin mecrūr kılıp زَيْدٌ لَعْلٌ

مَقَائِمَ ve عَلَّ زَيْدٌ قَائِمٌ dediler. Ve bu isti'mālî Ebū Zeyd, Benū 'Uḡayl kabilesinden istimā' etmiştir.

الْعُلُغُلُ [el-'ul'ul] ('ayn'ların zammı ve lām-ı evvelin sükūnuyla) Göğüs nihāyetinde karın üzerinde dil misālinde olan kemik, رَهَابَةٌ [rehābet] ma'nāsına. Ve

عُلُغُلُ ['ul'ul] Toygar dedikleri kuşun erkeğine dahi derler. Ve

عُلُغُلُ ['ul'ul] Recülün āletine dahi derler, zeker ma'nāsına.

الْبِعَالِيلُ [el-ye'ālīl] (yā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol bulutlardır ki bir-biri üzerinde ola. Ve

يَعَالِيلُ [ye'ālīl] Su üzerinde olan kabarcıklara dahi derler.

[ع م ل]

الْعَمَلُ [el-'amel] (fethateynle) İş işlemek; yukālu: عَمِلَ عَمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِعْمَالُ [el-i'māl] (hemzenin kesriyle) İşletmek.

الْإِسْتِعْمَالُ [el-isti'māl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَمَلُهُ غَيْرُهُ وَاسْتَعْمَلَهُ بِمَعْنَى

إِسْتِعْمَالُ [isti'māl] İş talep etmeğe dahi derler; yukālu: اسْتَعْمَلَهُ إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ الْعَمَلُ

الْإِعْتِمَالُ [el-i'timāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İşte muztarib olmak; yukālu: اِعْتَمَلَ فُلَانٌ إِذَا اضْطَرَّ فِي الْعَمَلِ

عَمَلٌ ['Amel] (fethateynle) Bir recülün ismidir.

الْعَمِيلُ [el-'amil] ('ayn'ın fethi ve mīm'in kesriyle) İşe mu'tād olan kimse.

الْعَمُولُ [el-'amūl] ('ayn'ın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْيَعْمَلَةُ [el-ya'emelet] (yā'nın ve mīm'in fet-

hi ve mā-beyninde 'ayn'ın sükūnuyla) İş-legen olan nāka ki endāmı hūb ve 'amele mütehammil ola.

الْمُعْمِيلُ [el-mu'mil] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesri ve 'ayn'ın mā-beynde sükūnuyla) İşlek olan yol; yukālu: طَرِيقٌ مُعْمِيلٌ أَيُّ لِحَبِّ مَسْلُوكٍ

الْعَامِلُ [el-'āmil] (mīm'in kesriyle) Gönder demirinin altı yanı.

عَامِلَةٌ [c'Āmilet] (kezālik mīm'in kesriyle) Yemen'den bir cemā'atin ismidir ki onlar Sebe' oğullarıdır. Ammā nüssāb-ı Muḡar mezbūrlar Ḳāsīṭ oğullarıdır demişlerdir.

التَّعْمُلُ [et-te'ammul] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bir iş için zahmet çekmek; yukālu: إِذَا تَعْمَلُ فُلَانٌ لِكَذَا إِذَا تَعْمَلُ Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda تَعْمَلُ [ta'ammul] kārī ki reft ez-hod demiştir, münāsib değıldir, nitekim Ḳāmūs'a ve Maşādır'a nazar kılana hafī olmaz.

التَّعْمِيلُ [et-ta'mīl] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi bir iş üzerine velī kılmak; tekūlu: عَمَلْتُ فُلَانًا عَلَى الْبُضْرَةِ إِذَا جَعَلْتُهُ عَامِلًا عَلَيْهَا

الْعَمَالَةُ [el-'umālet] ('ayn'ın zammı ve mīm'in tahfīfiyle) 'Āmil için ta'yīn olunan vazīfe.

[ع م ث ل]

الْعَمَيْثَلُ [el-'ameysel] (fethateynle ve yā'nın sükūnu ve sā'nın fethiyle) Kuyruğun sürüyen hayvān. Ve Ḥalīl eyitti: عَمَيْثَلٌ ['ameysel] şol batī kimsedir ki eteğin sürüyerek yürür şol işten fāriğ olmuş kimse gibi ki eteğin bele sokmağa ihtiyācı olma-ya. Ve

عَمَيْثَلٌ ['ameysel] Arslana dahi derler.

الْعَمَيْثَلَةُ [el-'ameyselet] (vezni-i mezbūr

üzere) Fermüde olan nâkadır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere ki *Kitāb-ı İbil*'de zikr etmiştir.

[ع ن د ل]

الْعَنْدَلُ [el-ʿandel] (ʿalā-vezni [caʿfer]) Uzun olan nesnedir, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere. Ve Ebū Zeyd eyitti: Başı büyük olandır, فَندَلٌ [ḵandel] gibi.

الْعَنْدَالُ [el-ʿanādil] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) عَنَدَلِيْبٌ [ʿandelīb]in cemʿidir, bül-büller maʿnāsına; āhiri hazf olunmuştur, zīrā her ism ki dört harften tecāvüz kıla, rubāʿiye redd olunduktan sonra cemʿ ve tasgīr olunur. Eger harf-i rābiʿ harf-i medd ve harf-i līn olursa rubāʿiye redd olunmadan binā olunur.

[ع و ل]

الْعَوَلَةُ [el-ʿavlet] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ağlarken āvāzı kaldırmakla ağlamak.

الْعَوْلُ [el-ʿavl] (vezni-i mezbūr üzere) Bi-maʿnāhu.

الْعَوِيلُ [el-ʿavīl] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu kezālik. Ve

عَوْلٌ [ʿavl] Bir kimse ʿayāline nafaka vermeğe dahi derler.

الْعِيَالَةُ [el-ʿiyālet] (ʿayn'ın kesriyle) Kezālik nafaka vermek; yukālu: عَالَ عِيَالَهُ يُعَوِّلُهُمْ عَوْلًا وَعِيَالَةٌ أَي قَاتَهُمْ وَأَنْفَقَ عَلَيْهِمْ وَتَقُولُ عُلْتُهٗ شَهْرًا إِذَا كَفَيْتَهُ وَمَعَاشُهُ Ve

عَوْلٌ [ʿavl] Meyl maʿnāsına da gelir; yukālu: عَالَ الْمِيمِرَانُ

الْعَائِلُ [el-ʿā'il] (yā'nın kesriyle) Mā'il maʿnāsındır; minhu kavluhu taʿālā: ﴿ذَلِكَ الَّذِي أَلَّا تَعُولُوا﴾ (النساء، 3) قَالَ مُجَاهِدٌ لَا تَمِيلُوا وَلَا

تَجُورُوا وَيَقَالُ عَالَ فِي الْحُكْمِ أَي جَارَ وَمَالَ

عَوْلٌ [ʿavl] Galebe maʿnāsına da gelir; yukālu: عَالِي الشَّيْءِ يُعَوِّلُنِي أَي غَلَبَنِي وَثَقُلَ عَلَيَّ Ve

عَوْلٌ [ʿavl] Bir nesne büyüyüp müştedd olmağa dahi derler; yukālu: عَالَ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ عَيْلَ صَبْرِي أَي غَلَبَ وَتَفَاقَمَ ve yukālu: عَيْلَ مَا هُوَ عَائِلُهُ أَي غَلَبَ مَا هُوَ عَالِيهِ Yaʿnī galebeden hālī olmasın, pes bu mesel darb olunur, kelimātında taʿaccüb olunan kimse hakkında duʿā tarīki üzere. Ve

عَوْلٌ [ʿavl] Ferāʿiz عَوْلٌ [ʿavl]ına dahi derler; yukālu: عَالَتِ الْفَرِيضَةُ إِذَا ارْتَفَعَتْ وَهُوَ أَنْ: عِبُّوا بِي زَيْدًا سَهَامًا فَيَدْخُلُ التَّقْضَانَ عَلَى أَهْلِ الْقَرَائِضِ Ebū ʿUbeyde eyitti: Ben söyle zann ederim ki bu meylden meʿhūz ola. Ve vechi budur ki farīza kaçan عَوْلٌ [ʿavl] olsa, ehl-i farīza üzere meyl edip hisselerin naks eder. Ve عَالَ زَيْدٌ الْقَرَائِضَ derler, müteʿaddī ve lāzım gelir.

الْإِعَالَةُ [el-iʿālet] (hemzenin kesriyle) Kezālik ferāyizi عَوْلٌ [ʿavl] etmek; tekūlu: عَالَ الْقَرَائِضَ Ve

عَوْلٌ [ʿavl] وَيَبٌ [veyb] maʿnāsına da gelir ki عَوْلٌ [veyb] veyl demek olur; yukālu: وَعَوْلٌ زَيْدٌ وَعَوْلٌ لَزَيْدٍ أَي وَيَلْكَ وَيَوِيْلُ لَزَيْدٍ وَقَدْ ذُكِرَ فِي تَفْسِيرِ وَيَبٍ

الْإِعْوَالُ [el-iʿvāl] (hemzenin kesriyle) Kezālik ref-i savtla ağlamak. Ve fi'l-hadīsi: “الْمَعْوُولُ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ” Yaʿnī üzerine ref-i savtla ağlanan meyyite ʿazāb olunur. Ve

إِعْوَالٌ [iʿvāl] Yay āvāz vermeğe dahi derler; yukālu: إِعْوَلَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve

إِعْوَالٌ [iʿvāl] Harīs olmağa dahi derler; yukālu: إِعْوَلُ الرَّجُلِ إِذَا حَرَصَ

التَّعْوِيلُ [et-taʿvīl] (ʿalā-vezni [et-

tekrīm]) Nāz etmek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: عَوَّلْتُ عَلَيْهِ أَيَّ أَدَلَّتْ عَلَيْهِ ذَالَّةٌ Ve وَحَمَلْتُ عَلَيْهِ ذَالَّةٌ [dāllet] nāz etmeğe derler, ya'nī ona nāz yükünü tahmīl ettim; ve yukālu: عَوَّلْتُ عَلَيَّ بِمَا شِئْتُ Ya'nī "Bana her ne dilersen tahmīl eyle." Ve

تَعْوِيلٌ [ta'vīl] عَالَةٌ [ālet] binā kılmağa dahi derler. Ve عَالَةٌ [ālet]in tefsiri gelir inşāallāhu ta'ālā.

الْمُعَوَّلُ [el-mu'avvel] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) İ'timād olunacak yer; yukālu: مَا لَهٗ فِي الْقَوْمِ مِنْ مُعَوَّلٍ

الْعَوَّلُ [el-'i'vel] ('ayn'ın kesri ve vāv'ın fethiyle) İsmidir, i'timād ma'nāsına.

الْعَالَةُ [el-Ālet] (lām'ın tahfifiyle) Bir cemā'attir, Benī 'Abdulmuṭṭalib b. Gaṭafān'dan.

الْمُعَوَّلُ [el-mi'vel] (mīm'in kesriyle) Şol 'azīm külüntür ki onunla kaya delerler.

الْمَعَاوِلُ [el-me'āvil] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'i, külünkler ma'nāsına. Ve

مَعَاوِلُ [Me'āvil] Bir kabilenin ismi dahi gelir.

[ع ه ل]

الْعَيْهَلُ [el-'ayhel] ('alā-vezni حَيْدَر [ḥayder]) Serī olan nākadır, Ebū Ḥātīm eyitti: Bu ism nākaya mahsüstür, عَيْهَلُ جَمَلٌ دemezler.

الْعَيْهَلَةُ [el-'ayhelet] ('ale'l-vezni'l-mezbūr) Ve gāh olur عَيْهَلٌ [ayhell] dahi derler lām'ın teşdidiyle, zarüret-i şifir için.

الْعَيْهَلُ [el-'ayhell] ('ayn'ın ve hā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Yeynicek olup bir yerde karār etmeyen 'avret; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَيْهَلٌ وَعَيْهَلَةٌ Ve

عَيْهَلٌ [ayhell] Katı yele dahi derler; yukālu: رِيحٌ عَيْهَلٌ أَيَّ شَدِيدَةٌ

الْعَاهِلُ [el-'āhil] (hā'nın kesriyle) Melik-i a'zam, halife ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd eyitti: Eri olmayan 'avrete dahi عَاهِلٌ [āhil] derler.

[ع ي ل]

الْعَيْلُ [el-'ayl] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) At ziyāde asīl olduğuna binā'en o cānibe bu cānibe meyl ederek yürümeğe; yukālu: عَالَ الْفَرَسُ يَعْجَلُ عَيْلًا إِذَا تَكَفَّأَ فِي مَشِيَّتِهِ وَتَمَائِلَ Ve recül salını salını yürüse onda dahi isti'māl olunur. Ve

عَيْلٌ [ayl] Azmışı ne cānibde taleb etmek gerektir onu bilmeğe dahi derler.

الْعَيْلَانُ [el-'ayelān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: عَلَتْ الضَّالَّةُ أَعْيَلَهَا عَيْلًا وَعَيْلَانًا Ve Aḥmer eyitti: عَيْلٌ [ayl] bir kimseyi 'āciz kılmağa dahi derler; yukālu: عَالِي

الشَّيْءِ يَعْجَلُنِي عَيْلًا إِذَا أَعْجَزَكَ

الْمَعْيَلُ [el-ma'īl] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Masdardır, kezālik 'āciz kılmak ma'nāsına.

الْتَعْيِيلُ [et-ta'yīl] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimse atını berriyyeye salıvermek.

عَيْلَانُ [Aylān] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Ḳays-ı 'Aylān'ın ismidir ki o Nās b. Muḍar b. Nizār'dır. Ve kelām-ı 'Arabda mezbürdan gayrı عَيْلَانُ ismiyle müsem mā kimse yoktur. Pes عَيْلَانُ [Aylān]-ı mezbürun atının ismidir. Ba'zılar eyitti: عَيْلَانُ [Aylān] Muḍar'ın lakabıdır, zīrā mezbūra Ḳays b. 'Aylān derler.

الْعَيْلَانُ [el-'aylān] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Dibā'dan müzekker olana derler ki yeledi kurdun erkeğidir.

الْعَيْلَةُ [el-'aylet] ('ayn'ın fethi ve yā'nın

sükünüyla) Fakr.

الْعَالَةُ [el-^{ca}ālet] (‘alā-vezni **الْحَالَةُ** [el-ḥālet])
Kezālik fakr ma‘nāsınadır.

الْغَيُولُ [el-^{ca}uyūl] (zammeteynle) Kezālik fakīr olmak; yukālu: **عَالَ يَعْيِلُ عَيْلَةً وَغُيُولًا إِذَا** كَاللَّاهِي تَأْتِيهِ التَّوْبَةُ، ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً﴾ (28)

الْعَائِلُ [el-^{ca}āil] (yā’nın kesriyle) Fakīr olan kimse. Ve azmışı ne cānibde taleb etmek gerektir onu bilmeyen kimse.

الْعَيْلَةُ [el-^{ca}aylet] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın sükünüyla) Cem’i; yukālu: **قَوْمٌ عَيْلَةٌ أَيُّ فُقَرَاءٍ**

الْعَيْلَى [el-^{ca}aylā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasriyle) Fukarā ma‘nāsınadır; yukālu: **تَرَكَ** أولادَهُ يَتَامَى عَيْلَى أَيُّ فُقَرَاءٍ

الْعِيَالُ [el-^{ca}iyāl] (‘ayn’ın kesriyle) Şol kimselerdir ki onları besleyip nafakaların verir.

الْعَيْيِلُ [el-^{ca}ayyil] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın kesri ve teşdidıyla) Vāhidi.

الْعِيَايِلُ [el-^{ca}ayāil] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın kesriyle) Cem’i, **جَيْدٌ** [ceyyid] ile **جِيَايِدٌ** [ceyā'id] gibi.

الْإِعَالَةُ [el-^{ca}iālet] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kesrū’l-‘ayāl olmak; yukālu: **أَعَالَ** الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عِيَالُهُ Ve Aḥfeş eyitti: **أَعَالَ** [e^{ca}āle] صَارَ ذَا عِيَالٍ ma‘nāsınadır. Ve

إِعَالَةٌ [i^{ca}ālet] Harīs olmağa dahi derler; yukālu: **أَعَالَ** الرَّجُلُ إِعَالَةً إِذَا حَرَصَ

الْمُعِيلُ [el-^{ca}mu‘il] (mīm’in zammı ve ‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Kesrū’l-‘ayāl olan recül.

الْمُعِيَلَةُ [el-^{ca}mu‘ilet] (vezni-i mezkūr üzere) Kesiretü’l-‘ayāl olan ‘avret.

FASLU'L-ĞAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ر ل]

الْأَعْرَلُ [el-^{ca}āgrl] (hemzenin fethi ve ğayn-ı mu‘cemenin sükünü ve rā’-i mühmelenin fethiyle) Vüs‘atle olan dirlik; yukālu: **عَيْشٌ** أَعْرَلُ أَيُّ وَاسِعٌ Ve

أَعْرَلٌ [āgrl] Sünnetsiz olan kimseye de derler; yukālu: **غُلَامٌ أَعْرَلٌ أَيُّ أَقْلَفٌ**

الْغُرْلَةُ [el-^{ca}ğurlet] (ğayn’ın zammı ve rā’nın sükünüyla) Şol deridir ki onu sünnet etmek mahallinde sabīden keserler. Ve bu mākamda sāhib-i **Şurāḥ** [ğurlet]i bī-hatnegī-i gulām ile ta‘bīr edip ma‘nā-yı masdarīyle tefsīr etmiştir, münāsib de-ğildir, **zīrā** Cevherī **غُرْلَةٌ** [ğurlet]i **فُلْفَةٌ** [kulfet] ile tefsīr etmiştir. Ve **فُلْفَةٌ** [kulfet] zikr olunan deridir. Ve ma‘nā-yı masdarī ifāde eden **فَلَفٌ** [kalef]tir, fethateynle.

الْغَرْلُ [el-^{ca}ğaril] (ğayn’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Yaratılışı istirhā üzere ya‘nī sal-kılık üzere olan kimse.

الْغَيْرِيَلُ [el-^{ca}ğiryel] (ğayn’ın kesri ve yā’nın fethiyle) ve **غَيْرِيَنٌ** [ğiryen] vezni-i mezbūr üzere havzda ve gölde bākī kalan sudur ki içinde it balığı ve sā’ir böcekler kalır. Ve kārūrenin dibinde kalan çöküntüye dahi derler. Bu zikr olunan Ebū ‘Amr rivāyetidir. Ve Aşma‘ī eyitti: **غَيْرِيَلٌ** [ğiryel] şol yufka kuru balçıktır ki yer yüzünde sel suyu eğlenip çekildikten sonra hāsıl olur. Ve Ebū Zeyd **Kitāb-ı Maṭar**’da eyitti: **غَيْرِيَلٌ** [ğiryel] selden kalan balçıktır, gerek ratb olsun gerek yābis olsun.

[غ ر ب ل]

الْغُرْبَالُ [el-^{ca}ğirbāl] (ğayn’ın kesri ve rā’nın

sükūnuyla) Kalbur dedikleri ālet ki onunla toprak ve toprağa şebīh olan nesne elerler.

الْغَرْبَلَةُ [el-ğarbelet] (‘alā-vezni [ed-dāḥreċet]) Un elemeğe ve sâ’ir nesne elemeğe itlāk olunur; tekūlu: غَرْبَلْتُ الدَّقِيقَ وَغَيْرَهُ Ve

غَرْبَلَةٌ [ğarbelet] Kesmeğe dahi derler; yukālu: غَرْبَلُهُ إِذَا فَطَعَهُ

الْمُغْرَبَلُ [el-muğarbel] (mīm’in zammı ve bā’nın fethiyle) Maktūl olup müntefih olan kimse.

[غ ر ق ل]

الْغَرْقَالَةُ [el-ğarqalet] (‘alā-vezni [ed-dāḥreċet] eyzan) Yumurta yiydin olup fāsīd olmak; yukālu: غَرْقَلْتُ الْبَيْضَةَ إِذَا مَذَرْتُ

[غ ر م ل]

الْغُرْمُولُ [el-ğurmūl] (ğayn’ın ve mīm’in zammı ve mā-beynde rā’nın sükūnuyla) Zeker, kadīb ma’nāsına.

[غ ز ل]

الْغَزَالُ [el-ğazāl] (ğayn’ın fethiyle) Şol āhū yavrusudur ki hareket edip gezmeğe başlamış ola.

الْغِزْلَةُ [el-ğizlet] (ğayn’ın kesri ve zā’nın sükūnuyla) Cem’i, āhū yavrusları ma’nāsına.

الْغِزْلَانُ [el-ğizlān] (ğayn’ın kesri ve zā’nın sükūnuyla) Kezālik cem’i, غِلْمَةٌ [gilmēt] ile غِلْمَانٌ [gilmān] gibi, غُلَامٌ [gulām]ın cem’inde.

الْإِغْزَالُ [el-iğzāl] (hemzenin kesriyle) Āhū yavru doğurmak; yukālu: أَغْزَلْتُ الظَّبِيَّةَ Ve

إِغْزَالٌ [iğzāl] İğ döndürmeğe dahi derler; yukālu: أَغْزَلْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا أَدَارَتِ الْمُغْزَلَ

الْمُغْزَاةُ [el-muğāzelet] (mīm’in zammı ve zā’nın fethiyle) Nisā tā’ifesi ile bir kimse-

nin ‘āşikāne musāhabet ve mülātafet kılması; tekūlu: غَازَلْتُهَا وَغَازَلْتَنِي

الْغَزَلُ [el-ğazel] (fethateynle) İsmdir, zikr olunan musāhabet ma’nāsında. Ve

غَزَلٌ [ğazel] Āhū arayan kelb āhūyu taleb etmede fütūr bulmağa dahi derler, bir hay-siyyetle ki ararken erişip yapışmak mahal-linde āhūnun āvāzından havf edip talebden fārig ola. Ve

غَزَلٌ [ğazel] Masdar dahi gelir, zikr olunan musāhabet sāhibi olmak ma’nāsına; yukālu: غَزَلَ مِنَ الْبَابِ الرَّايِعَ

الْغَزِيلُ [el-ğazil] (ğayn’ın fethi ve zā’nın kesriyle) Zikr olunan musāhabet sāhibi olan kimse.

الْأَغْزَلُ [el-ağzel] (hemzenin ve zā’nın fethiyle) Bi-ma’nāhu; yukālu fi’l-meseli: “هُوَ” أَغْزَلُ مِنْ أَمْرِئِ الْقَيْسِ

التَّغْزُؤُ [et-teğazzul] (fethateynle ve zā’nın zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan musāhabet ve mülātafayı tekellüfle ele getirmek.

التَّغَاؤُ [et-teğāzul] (tā’nın fethi ve zā’nın zammı ile) Nisā tā’ifesi ‘āşikāne musāhabet kılması; yukālu: تَغَاؤُوا

الْغَزَاةُ [el-ğazālet] (ğayn’ın fethiyle) Genç kuşluk, جَاءَنَا أَوْلُ الضُّحَى ma’nāsına; yukālu: جَاءَنَا غَزَاةٌ فِي غَزَاةِ الضُّحَى Ve bazıları eyitti: [ğazālet] güneşin zātından ‘ibārettir.

الْغَزْلُ [el-ğazl] (ğayn’ın fethi ve zā’nın sükūnuyla) İplik eğirmek.

الْإِغْتِزَالُ [el-iğtizāl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kezālik eğirmek; yukālu: غَزَلْتُ الْمَرْأَةَ الْقُطْنَ تَغْرِلُهُ غَزْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَاعْتَرَلْتُهُ بِمَعْنَى Ve

غَزْلٌ [ğazl] Eğrilmiş ipliğe dahi derler, مُغْزُولٌ [mağzūl] ma’nāsına.

الْمَغْزَلُ [el-muğzel] (mīm'in zammı ve kesri ve zā'nın fethiyle) İğ ki eğirecek alettir. Ve Ferrā eyitti: Asl mīm mazmūm olmaktadır, غَزَلٌ [ğazl]den me'huz olup ve اَعْرَلَ [uğzile] اَذِيرٌ ve قَبِلَ ma'nasına olduğu için.

[غ س ل]

الْغَسْلُ [el-ğasl] (ğayn'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Yumak; tekūlu: غَسَلْتُ الشَّيْءَ غَسْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْغُسْلُ [el-ğusl] (ğayn'ın zammı ve sîn'in sükūnuyla) İsmidir, yunmak ma'nasından. Ve sîn'in zammı dahi lügattir.

الْغِيسْلُ [el-ğis] (ğayn'ın kesri ve sîn'in sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla baş yurlar, gerek hatmî olsun gerek gayrı olsun.

الْغِيسْلِينَ [el-ğislin] (ğayn'ın kesri ve sîn'in sükūnu ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cehennem ehlinin etlerinden akan sarı su ve gayrı, gūyā ki ehl-i cehennem in etleri onunla yunur gāyet-i kesretinden, pes kelime-i mezkūrede yā ve nūn ziyāde olunmuştur, عَفِيرِينَ [ʿifirīn] gibi ki عَفِيرِينَ [ʿifirīn] bir şehrin ismidir.

الْغِيسْلَةُ [el-ğislet] (ğayn'ın kesri ve sîn'in sükūnuyla) Başa sürülen tıbe derler ki mersin ile ve gayrı ile terkib olunur; yukālu: غِيسْلَةٌ مَطْرَاةٌ وَهِيَ آسٌ يُطْرَى بِأَفَاوِيهِ الطَّيِّبِ Ve آس [ās] hemzenin meddiyle mersin ağacıdır. Ve أَفَاوِيَهُ [efāvīh] tıbe katılan eczādır. Ve غِيسْلَةٌ [ğislet]te ğayn'ın fethi cā'iz değildir.

الْإِغْتِسَالُ [el-iğtisāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yunmak; yukālu: اِغْتَسَلْتُ بِالْمَاءِ

الْغَسُولُ [el-ğasūl] (ğayn'ın fethi ve sîn'in zammı ile) Şol sudur ki onunla iğtisāl olunur.

الْمُغْتَسَلُ [el-muğtesel] (mīm'in zammı ve sîn'in fethiyle) Bi-ma'nāhu. Kālallāhu ta'ālā: ﴿هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ (ص، 42) Ve **مُغْتَسَلٌ** [muğtesel] Kezālik mahall-i iğtisāle dahi derler.

الْمَغْسَلُ [el-mağsel] (mīm'in ve sîn'in fethi ve sîn'in kesri dahi lügattir) Meyyitler gasl olunduğu yer.

الْمَغَاسِلُ [el-megāsīl] (mīm'in fethi ve sîn'in kesriyle) Cem'i, zikr olunan yerler ma'nasına.

الْغُسَالَةُ [el-ğusālet] (ğayn'ın zammı ve sîn'in tahfiyle) Şol sudur ki onunla bir nesne yunmuş ola.

الْغَيْسِيلُ [el-ğasīl] (ğayn'ın fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Yunmuş olan nesne. Ve Hanzale b. Rāhib'e غَيْسِيلُ الْمَلَائِكَةِ derler, Uḫud gazāsında şehīd oldukta onu melekeler yuduğu için.

الْمَغْسُولُ [el-mağsūl] (mīm'in fethi ve sîn'in zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَلْحَقَةٌ غَيْسِيلٌ وَرُبَّمَا قَالُوا غَيْسِيلَةٌ يُذْهَبُ بِهَا Ve مَلْحَقَةٌ [milḥafet] mīm'in kesriyle çarşeb ma'nasınadır.

الْغُسْلَةُ [el-ğuselet] (ʿalā-vezni اَلْهُمَزَةُ [el-humezet]) Şol erkektir ki çok cimā'ede ve hāmile kılmaya; yukālu: فَحَلَّ غُسْلَةً

[غ ض ل]

الْإِغْضِئَالُ [el-iğdi'lāl] (elifin ve dād'ın kesriyle) Ağacın budakları çok olmak, اِغْضِئَالٌ [iğdi'lāl] ma'nasına.

[غ ط ل]

الْغَيْطَلُ [el-ğayṭal] (‘alā-vezni حَيْدَر [ḥay-der]) Şol ağaçlardır ki ziyāde kesretinden birbirine sarılmış ola.

الْغَيْطَلَةُ [el-ğayṭalet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan ağaçlardan biri ma‘nāsına. Ve

غَيْطَلَةٌ [ğayṭalet] Şol āhūya ve şol ineğe derler ki sütlü ola.

الْغَيْطِيلُ [el-ğayāṭil] (ğayn’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Cem’i, sütlü āhūlar ma‘nāsına. Ve

غَيْطَلَةٌ [ğayṭalet] Halkın hālet-i kesrette olan savtına ve gavgā ve galebesine dahi derler. Ve

غَيْطَلَةٌ [ğayṭalet] Gecenin ziyāde karunu olmasına da derler.

[غ ف ل]

الْغَفْلَةُ [el-ğaflet] (ğayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Bir nesneden gāfil olmak.

الْغُفُولُ [el-ğufūl] (zammeteynle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: غَفَلَ عَنِ الشَّيْءِ يَغْفُلُهُ غَفْلَةً وَغُفُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِغْفَالُ [el-iğfāl] (hemzenin kesriyle) Gāfil kılmak; yukālu: أَعْفَلَهُ عَنْهُ غَيْرُهُ Ve

إِغْفَالٌ [iğfāl] Bir nesneyi anadururken terk etmeğe dahi derler; tekūlu: إِذَا غَفَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكْتَهُ عَلَى ذِكْرِ مِنْكَ

إِغْفَالٌ [iğfāl] Davara dāg vurmayıp ‘alāmet kılmaya dahi derler; tekūlu: أَعْفَلْتُهَا إِذَا لَمْ تَسْمَعْهَا

الْتَّغَافُلُ [et-teğāful] (tā’nın fethi ve fā’nın zammı ile) Gaflet İzhār etmek, gāfil değılken.

الْتَّغْفُلُ [et-teğafful] (fethateynle ve fā’nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; tekūlu:

إِهْتِبَالٌ Ve تَغَافُلْتُ عَنْهُ وَتَغَفَّلْتُهُ إِذَا اهْتَبَلْتَ غَفْلَتَهُ [ihtibāl] hile etmeğe derler.

الْإِغْفَالُ [el-iğfāl] (hemzenin fethiyle) Hālī ve harāb olan yerler, arz-ı mevāt ma‘nāsına.

الْغُفْلُ [el-ğuf] (ğayn’ın zammı ve fā’nın sükūnuyla) Şol yerdir ki onun ‘alāmeti ve eser-i ‘imāreti olmaya; yukālu: أَرْضٌ غُفْلٌ لَا أَرْضَ عِمَارَةٍ وَلَا أَرْضَ عِمَارَةٍ عِلْمٌ بِهَا وَلَا أَرْضَ عِمَارَةٍ Şol yere derler ki ona yağmur yağmaya. Ve

غُفْلٌ [ğuf] Şol davara dahi derler ki onun ‘alāmeti olmaya. Ve

غُفْلٌ [ğuf] Umūr tecrube etmeyen kimseye de derler.

الْمَغْفَلَةُ [el-mağfelet] (mīm’in ve fā’nın fethiyle) Dudak altında müctemīc biten kılların iki cānibi. Ve hadīs-i şerifte vākīc olan مَغْفَلَةٌ [mağfelet] budur. Ve sāhib-i *Ḳāmūs* مَغْفَلَةٌ [mağfelet] zikr olunan kıllardır demiştir, عَفَقَةٌ [‘anfekat] ma‘nāsına. Lākin hīn-i guslde mahall-i gaflet olmağa münāsib olan zikr olunan kılların iki cānibidir, nitekim Cevherī ihtiyār etmiştir.

[غ ل ل]

الْغَلَّةُ [el-ğallet] (ğayn’ın fethi ve lām’ın teşdidiyle) Bir nesnenin mahsülü.

الْغَلَّاتُ [el-ğallāt] (ğayn’ın fethiyle) Cem’i, mahsüller ma‘nāsına.

الْغَلَلُ [el-ğalel] (fethateynle) Şol sudur ki ağaçlar arasında olur.

الْأَغْلَالُ [el-ağlāl] (feth-i hemze ile) Cem’i. Ve

أَغْلَالٌ [ağlāl] غُلٌّ [ğull]ün cem’i dahi gelir, boyuna vurulan demir ma‘nāsına. Ve Ebū ‘Amr eyitti: غَلَّلَ [ğalel] şol sudur ki onun

cereyānı olmayıp yer yüzünde gāh batıp gāh zāhir ola. Ve

غَلَلٌ [galel] Şol süzgüye dahi derler ki onunla bir nesne süzerler, مِضْفَاةٌ [mişfāt] ma'nāsına, mīm'in kesriyle.

الْغَلْغَلَةُ [el-galğalet] (‘alā-vezni الرِّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Sür'at-i seyre derler.

الْمُغَالْغَالُ [el-muğalğal] (mīm'in zammı ve ğayn'ların fethiyle) Bir şehrden bir şehre iletilen risālet.

الْغَالُّ [el-ğāl] (lām'ın teşdidiyle) Şol çukur yerdir ki onda ağaçlar biter. Ve سَلَمٌ [selem] ve طَلْحٌ [talḥ] dedikleri ağaçlar ekseriyyā o maküle yerlerde biter; yukālu: غَالٌ مِنْ سَلَمٍ كَمَا يُقَالُ عَيْصٌ مِنْ سِدْرٍ وَقَصِيمَةٌ مِنْ غَضَا Nūsah-ı Cevherī'de böyle vāki' olmuştur. Ve bu kelāmdan fehmi olunan budur ki عَيْصٌ [‘iṣ] ağaç bittiği yerden ‘ibāret ola, lākin Cevherī bāb-ı şād'da عَيْصٌ [‘iṣ] شَجَرٌ كَثِيفٌ مُلْتَفٌّ وَالْمَنْبُتُ مَعِصٌ [kaşīmet] feth-i kâf ve kesr-i şād'la سِدْرٌ [sidr] bittiği yere derler. Ve

غَالٌ [ğāl] Kezālik bir otun ismidir.

الْغُلْلَانُ [el-ğullān] (ğayn'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Cem'î, zikr olunan otlar ma'nāsına.

الْغَالْلَانُ [el-ğallān] (ğayn'ın fethi ve lām'ın kezālik teşdidiyle) Ziyāde susuz olan deve; yukālu: بَعِيرٌ غَالْلَانٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْعَطَشِ [bu] ظَمَانٌ [zam'ān] ma'nāsına.

الْمُغْتَلُّ [el-muğtell] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْغُلُولُ [el-ğalūl] (ğayn'ın fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol ta'āmdir ki çiy-nemeden cevfe dāhil olur; yukālu: نِعْمَ غُلُولٌ يَا'NĪ “Ne ra'nā pīrlar ta'āmidır bu!”

الْغِلَالَةُ [el-ğilālet] (ğayn'ın kesri ve lām'ın tahfifiyle) Şol gömlektir ki kısa olur, kafftan altına ve zırr altına giyerler.

الْغِلُّ [el-ğill] (ğayn'ın kesriyle) Bir nesne içinde olan yaramaz nesne غِشٌّ [gişş] ma'nāsına. Ve kalbde olan kīne dahi derler; yukālu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَ ذَا غِشٍّ وَضَعْنِ وَحِفْدٍ

الْغُلُّ [el-ğull] (ğayn'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Boyuna vurdukları demir, cem'î اَغْلَالٌ [ağlāl] gelir, nitekim mürūr etti; yukālu: فِي رَقَبَتِهِ غُلٌّ مِنْ حَدِيدٍ ve minhu kīle li'l-mer'eti's-seyyi'eti'l-huluk: غُلٌّ قَمَلٌ Ve قَمَلٌ [qamil] kâf'ın fethi ve mīm'in kesriyle bitli ma'nāsınadır ki قَمَلَةٌ [qamlet] kehle ma'nāsınadır. Ve bunun aslı budur ki غُلٌّ [ğull] aslında deriden olurdu ve o derinin kılları olmağın bit üşerdi.

الْغَلُّ [el-ğall] (ğayn'ın fethiyle) Ele ve boyuna demir vurmak; yukālu: غَلَلْتُ يَدَهُ إِلَى غُلٍّ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمُخْهُولِ فَهُوَ مَعْلُولٌ وَعُقْبُهُ yukālu: غُلٌّ غَلِيْلٌ [el-ğalīl] (ğayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kīn ma'nāsınadır, غُلٌّ [ğull] gibi. Ve

الْغَلِيْلُ [ğalīl] Şol çekirdeğe derler ki yonca ile karıştırılıp nākaya verirler. Ve

غَلٌّ [ğall] Dāhil kılmağa dahi derler; yukālu: كَالَهُ فَانْعَلْ أَيُّ أَدْخَلَهُ فَدَخَلَ Kāle ba'zu'l-‘Arab: وَمِنْهَا مَا يَغُلُّ Ya'nī koçu koyuna saldıklarında koçun ba'zı koyun kuyruğın kaldırmaksızın idhāl eder. Ve duhūl ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا دَخَلَ فَهُوَ غَلٌّ غَلٌّ إِذَا دَخَلَ فَهُوَ وَلَا يَتَعَدَّى ve yukālu: إِذَا فَلَانٌ الْمَفَاوِزَ إِذَا دَخَلَهَا وَتَوَسَّطَهَا

الْغُلُولُ [el-ğulūl] (zammeteynle) Hıyānet etmek; tekūlu: غُلٌّ مِنَ الْمَعْتَمِ غُلُولًا Ve eşcār beyninde su akmağa dahi derler; yukālu: غُلٌّ الْمَاءِ بَيْنَ الْأَشْجَارِ إِذَا جَرَى فِيهَا يَغُلُّ مِنَ الْبَابِ

ola. Ve eger bir sâ'at o deriden gaflet olunsa fâsîd olur. Ve hurmâda dahi hâl böyledir, kaçan hurmâ olsun diye yere gömsele. Ve

غَمَلٌ [Ġaml] Bir mevzî'in dahi ismidir.

الْغَمِيلُ [el-ġamîl] (ġayn'ın fethi ve mîm'in kesri ve meddiyle) Zikr olunan deri; yukâlu: هُوَ غَمِيلٌ وَغَمِيْنٌ

الْمَغْمُولُ [el-maġmûl] (mîm-i evvelin fethi ve sâninin zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki üzerine binerler ve giysiler örterler terlesin diye. Kezâlik nebâta dahi مَغْمُولٌ [maġmûl] derler, kaçan ba'zı ba'zını örtüp müctemî' olsa.

الْغُمْلُولُ [el-ġumlûl] (ġayn'ın zammı ve mîm'in sükûnu ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol deredir ki ağaçları ola ve vâfir otu bitip birbirine sarılmış ola. Ve kezâlik her kesîr ve müctemî' olan nesnedir ki gerek ağaç kısmı gerek bulut kısmı gerek zulmet kısmı olsun, hattâ evin bucağına مَغْمُولٌ [ġumlûl] derler.

[غ و ل]

الْغَوْلُ [el-ġawl] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın sükûnuyla) Bir nesneyi ansızın almak.

الْإِغْتِيَالُ [el-iġtiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukâlu: غَالَهُ الشَّيْءُ Mevcûd olan nûsah-ı Cevherî'de böyle vâki' olmuştur, lâkin savāb yâ zamîrle yâhûd شَيْءٍ ile iktifâdır. Ve غَالَهُ fâ'il olup ahz olması meşhûra münâsib değildir. Ve

غَوْلٌ [ġawl] Çok toprağa dahi derler, turâb-ı kesîr ma'nâsına. Ve

غَوْلٌ [Ġawl] Bir mevzî'in ismi dahi gelir. Ve

غَوْلٌ [ġawl] Mefāze-i ba'ideye dahi derler,

kendide seyr edeni ekseriyyâ zâyi' kıldığı için. Ve

غَوْلٌ [ġawl] Baş ağrısına dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ﴾ (الصافات، 47) أَي لَيْسَ فِيهَا غَائِلَةٌ الصُّدَاعَ وَلَا يَسْكُرُونَ لِأَنَّهُ قَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ ﴿لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا﴾ (الواقعة، 19) Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: غَوْلٌ [ġawl] 'aklı zâyi' kılmaktır.

الْغَوْلُ [el-ġûl] (ġayn'ın zammı ve meddiyle) Yaban âdemîsi ki ondan cinnle dahi ta'bîr olunur.

الْأَغْوَالُ [el-aġvāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْغِيلَانُ [el-ġîlān] (ġayn'ın kesri ve meddiyle) Kezâlik cem'i, yaban âdemleri ma'nâsına. Ve bi'l-cümle her nesne ki insânî helâk edip zâyi' kıla ona غَوْلٌ [ġûl] derler; yukâlu: وَعَالَتْهُ غَوْلٌ إِذَا وَقَعَ فِي مَهْلَكَةٍ ve yukâlu: أَلْعَضَبُ غَوْلُ الْحِلْمِ لِأَنَّهُ يَغْتَالُهُ وَيَذْهَبُ بِهِ

الْأَغْوَالُ [el-aġvel] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Ziyâde mühlik olan nesne; yukâlu: أَيُّهُ غَوْلٌ أَعْوَالُ مِنَ الْعَضَبِ

الْإِغْتِيَالُ [el-iġtiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi setr edip belirtmeğe dahi derler; yukâlu: هَذِهِ أَرْضٌ تَغْتَالُ هَذِهِ الْمَشْيُ أَي لَا يَسْتَبِينُ فِيهَا الْمَشْيُ مِنْ بُعْدِهَا وَسَعَتِهَا Ve bir nesneyi zâ'il kılmağa dahi derler, kemâ kîle fî vasfî sakr: لَا يَغْتَالُهُ الشَّبَعُ أَي لَا يَذْهَبُ بِقُوَّتِهِ الشَّبَعُ Ve

إِغْتِيَالٌ [iġtiyāl] Hîle ile katl etmeğe dahi derler; yukâlu: إِغْتَالَهُ إِذَا قَتَلَهُ غِيْلَةً وَأَصْلُهُ مِنَ الْوَاوِ

الْتَعْوَالُ [et-teġavvul] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Mütelevvin ve mütegayyir olmak; yukâlu: تَعَوَّلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَلَوَّتْ

الْمُغَاوَلَةُ [el-muġāvelet] (mîm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Değişmek, mübādele ma'nâsına.

الْمِغْوَلُ [el-miğvel] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Şol ince kılıçtır ki ekser iki yüzlü olur ve onun kını kamçı gibi yāhūd 'asā gibi nesne olur, bādī'-i nazarda kılıç olduğu bilinmez. Ve

مِغْوَلٌ [Miğvel] Kezālik bir recülün ismidir.

الْغَوْلَانُ [el-ğavlān] (ğayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şūr olan otlardan bir otun ismidir.

الْغَيْلُ [el-ğīl] (ğayn'ın kesri ve meddiyle) Mīşe ve arslan yattığı yere dahi غَيْلٌ [ğīl] derler, خَيْسٌ [hīs] gibidir, ḥā'-i mu'ceme ile veznen ve ma'nen. Ve buna hā dāhil olmaz.

الْغَيْوُلُ [el-ğuyūl] (zammeteynle) Cem'i, mişeler ma'nāsına. Ve Aşma'ī eyitti: غَيْلٌ [ğīl] şol ağaçlardır ki kesretten birbirine sarılmıştır.

التَّغَيْلُ [et-teğayyul] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Ağaçlar çoğalıp birbirine sarılmak; zikr olunan ma'nādan me'hūzdur; yukālu: تَغَيْلُ الشَّجَرِ

الْغَيْلَةُ [el-ğaylet] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Semiz olan 'avret.

الْإِغْتِيَالُ [el-iğtiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Semiz olup fermūde olmak; yukālu: إِغْتَالُ الْعُلَامِ إِذَا غَلَطَ وَسَوَّنَ

[غ ي ل]

الْغَيْلَةُ [el-ğīlet] (ğayn'ın kesri ve meddiyle) Bir kimseyi hile ile bir yere iletip ansızın onda katl eylemek, إِغْتِيَالٌ [iğtiyāl] gibi, nitelim vāvīde mürür etti. Ve münāsib olan bu ma'nāya gelen غَيْلَةٌ [ğīlet] dahi vāvīde zikr olunmak idi; yukālu: قَتَلَهُ غَيْلَةً وَهُوَ أَنْ يَخْدَعَهُ فَيَذْهَبَ بِهِ إِلَى مَوْضِعٍ فَإِذَا صَارَ إِلَيْهِ قَتَلَهُ Ve

غَيْلَةٌ [ğīlet] 'Avret oğlunu emzirdiği hâlette cimāc olunmak yāhūd hāmīle kaldıktan

sonra emzirmek. Ve fi'l-hadīsi: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَنْهَى عَنِ الْغَيْلَةِ

الْغَيْلُ [el-ğayl] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zikr olunan fāsīd sütün ismidir. Kālet Ummu Te'abbeta şerren: وَلَا أَرْضَعُهُ غَيْلًا

الْإِغَالَةُ [el-iğālet] (hemzenin kesriyle) 'Avret zikr olunan fāsīd sütün oğlana emzirmek. Ve

إِغَالَةٌ [iğālet] Oğlan emerken anasına cimāc etmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا إِغَالٌ فَلَانٌ وَلَدُهُ إِذَا عَشِي أُمُّهُ وَهِيَ تُرَضِعُهُ

الْمُغَيْلُ [el-muğīl] (mīm'in zammı ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Şol 'avrettir ki zikr olunan sütün emzire; yukālu: هِيَ مُغَيْلٌ

الْغَيْلُ [el-ğayl] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yer yüzünde akan su. Ve fi'l-hadīsi: مَا سَقِيَ بِالْغَيْلِ فَبِهِ الْعُشْرُ وَمَا سَقِيَ بِالذَّلْوِ "مَا سَقِيَ بِالْغَيْلِ فَبِهِ الْعُشْرُ وَمَا سَقِيَ بِالذَّلْوِ" Ve

غَيْلٌ [ğayl] Kezālik şol bileğe derler ki dolu olup semiz ola, sā'id-i mümteli' ma'nāsına.

الْغَائِلَةُ [el-ğā'ilet] (yā'nın kesriyle) Şerr ma'nāsındadır.

الْمِغَالَةُ [el-meğālet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhā.

الْعَوَائِلُ [el-ğavā'il] (ğayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Āfetler, devāhī ma'nāsına, Kisā'ī rivāyeti üzere.

أُمُّ غَيْلَانُ [ummu ğaylān] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) سَمُرٌ [semur] demekle ma'rūf ağacın meyvesidir.

غَيْلَانُ [Ğaylān] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zu'r-Rumme'nin ismidir ki şā'ir-i ma'rūftur. Ve babasının ismi 'Uğbe'dir.

FASLU'L-FĀ'**(فَضْلُ الْفَاءِ)****[ف أ ل]**

أَفْعَالٌ [el-feʿl] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Fāl açmak ki ma'rūftur. İbnu's-Sikkīt eyitti: **فَأَلٌ** [feʿl] bir recül mariz iken āhardan "yā sālim" hitābın işitmedir yāhūd bir nesne taleb ederken "yā vācīd" hitābın işitmedir ki hayırla tefeʿül etmek olur. Ve fi'l-hadīsi: **أَنَّهُ كَانَ يُحِبُّ الْفَأَلَ** "وَيَكْرَهُ الطَّيْرَةَ"

أَلْفُؤُلٌ [el-efʿul] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammıyla) **فَأَلٌ** [feʿl]in cem'i.

أَتَفْعَالٌ [et-tefeʿul] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye fāl açmak; yukālu: **تَفَعَّلْتُ بِكَذَا**

أَلْفِئَالٌ [el-iftiʿāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik fāl açmak ma'nāsınadır.

أَلْفِئَالٌ [el-fiʿāl] (fā'nın kesri ve hemzenin meddiyle) Bir oyundur ki oğlancıklar oynar. Bir nesneyi toprakta gizleyip o toprağı bölüşürlerve o nesne hangisinin hissesinde çıkarsa ona bir nesne ta'cyin ederler.

[ف ت ل]

أَلْفِتَيْلَةٌ [el-fetīlet] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Fetīl ki çerāğda yanar, **ذُبَالَةٌ** [zubbālet] ma'nāsına.

أَلْمَفْتَلٌ [el-mufettel] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Bükülmüş fetīl; yukālu: **ذُبَالٌ مُفْتَلٌ شُدِّدَ لِلْكَثْرَةِ**

أَلْفِتَيْلٌ [el-fetīl] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Hurmā çekirdeğinin şakkında iplik gibi olan nesne. Ve ba'zılar eyitti: **فَتَيْلٌ** [fetīl] iki parmak arasında cem' olan kire dahi derler.

أَلْفَتْلٌ [el-fetl] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bükmek; tekūlu: **فَتَلْتُ الْحَبْلَ** فَتَلْتُ مَا زَالَ فَلَانٌ يَفْتَلُ ve yukālu: **مَنْ فَلَانٌ فِي الذَّرْوَةِ وَالْعَارِبِ أَيُّ يَدُورُ مِنْ وَرَاءِ خَدَيْعَتِهِ** Ve **ذُرْوَةٌ** [zirvet] hörgüç ve **غَارِبٌ** [gārib] hörgüç ile boyun ara yeridir, ya'nī hīle ve hud'a ile onu maglūb edinmeğe sārīdır. Ve

فَتْلٌ [fetl] Sarf etmeğe dahi derler; yukālu: **فَتَلَهُ عَنْ وَجْهِهِ فَانْفَتَلَ أَيُّ صَرَفَهُ فَانْصَرَفَ** Pes bu kelāmda **فَتْلٌ** [fetl] **لَفْتُ** [left]ten maktūbdur.

أَلْفَتْلٌ [el-fetel] (fethateynle) Devenin dirsekleri yanlarından irak olmak.

أَلْفَتْلٌ [el-eftel] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Şol dirsek ki zikr olunan sıfat üzere olur; yukālu: **مِرْفَقٌ أَفْتَلُ بَيْنَ الْفَتْلِ**

أَلْفُتْلٌ [el-futl] (fā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Cem'i; yukālu: **قَوْمٌ فُتِلَ الْأَيْدِي**

[ف ح ل]

أَلْفُحْلٌ [el-fucl] (fā'nın zammı ve cīm'in sükūnu ve zammıyla) Turp ki sebzevāt kısmındadır.

أَلْفُحْلَةٌ [el-fuclet] (fā'nın kezālik zammı ve cīm'in sükūnuyla) Vāhidi.

أَلْفُحْلَةٌ [el-fencelet] (fā'nın ve cīm'in fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Pīr olan kimseler yürümesi gibi yürümek.

[ف ح ل]

أَلْفَحْلٌ [el-faḥl] (fā'nın fethi ve hā-i mühmelenin sükūnuyla) Erkek ki dişinin mukābilidir.

أَلْفُحُولٌ [el-fuḥul] (zammeteynle) Cem'i.

أَلْفِحَالٌ [el-fiḥāl] (fā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

أَلْفِحَالَةٌ [el-fiḥālet] (kezālik kesriyle) Cem'i, **جِمَالَةٌ** [cimālet] gibi. Ve 'Arab tā'ifesi Süheyl nām yıldıza **فَحْلٌ** [faḥl] derler, devenin

erkeğine teşbîh edip sâ'ir yıldızlardan irak durduğu için. Ve devenin erkeği dahi nâka sürüsüyle cimâc ettikten sonra onlardan irak yerde durur. Ve 'Alkame nâm şâ'ire dahi فَحْلٌ [Fahl] derler, Ummu Cundeb'i tezevvüc ettiği için; İmru'ulqays, Ummu Cundeb'e talâk verdikte mezbûre 'Alkame'yi İmru'ulqays'ten şi'rde tercîh ettiği için. Ve kezâlik فَحْلٌ [fahl] dişilere erkek salıvermeğe dahi derler; tekûlu: فَحَلْتُ إِبِلِي إِذَا أُرْسَلَتْ فِيهَا فَحْلًا Ve

فَحْلٌ [fahl] Hurmâ erkeğinin yaprağından kılınan hasîre dahi derler. Ve fi'l-hadîsi: "أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَفِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ فَحْلٌ مِنْ تِلْكَ الْفُحُولِ فَأَمَرَ بِنَاحِيَةِ مِنْهُ وَفِي نَاحِيَةِ الْبَيْتِ فَحْلٌ مِنْ تِلْكَ الْفُحُولِ فَأَمَرَ بِنَاحِيَةِ مِنْهُ" Ve فَحْلٌ [reşş] su saçmağa derler.

الْفَحْلَةُ [el-fiḥlet] (fâ'nın kesri ve hâ'nın sükûnuyla) Masdardır, erkeklik ma'nâsına.

الْإِفْحَالُ [el-ifḥāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye 'ariyyeten erkek deve vermek dişi develerine cimâc edip döl hâsıl olsun diye; tekûlu: إِفْحَلْتُهُ إِذَا أُعْطِيْتَهُ فَحْلًا يَضْرِبُ فِي إِبِلِهِ

الْفَحِيلُ [el-feḥîl] (fâ'nın fethi ve hâ'nın kesri ve meddiyle) Döl için olan devenin nâkaya aşmada mâhir olanı; yukâlu: فَحْلٌ فَحِيلٌ

الْفُحَّالُ [el-fuḥḥāl] (fâ'nın zammı ve hâ'nın teşdîdiyle) Şol hurmâ fidanlarıdır ki erkek ola, ya'nî özü meyve vermeyip dişi hurmânın meyve vermesi onun mukâreneti ile ola.

الْفَحَاحِيلُ [el-feḥāḥîl] (fâ'nın fethi ve hâ'-i sâninin kesri ve meddiyle) Cem'î. Ve erkek ma'nâsında فَحْلٌ [fahl] ve فُحُولٌ [fuḥûl] isti'mâl olunur. Ve

فُحَّالٌ [fuḥḥāl] Hurmâ ağacından gayrı yerde isti'mâl olunmaz.

الْإِسْتِفْحَالُ [el-istifḥāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir emr 'azîm olmak; yukâlu: إِسْتَفْحَلُ الْأَمْرُ أَي تَفَاقَمَ إِذَا عَظُمَ

الْتَفْحُلُ [et-tefahḥul] (fethateynle ve hâ'nın zammı ve teşdîdiyle) Erkeğe öykünmek; yukâlu: تَفَحَّلَ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْفَحْلِ

الْفَحْلَةُ [el-fahlet] (fâ'nın fethi ve hâ'nın sükûnuyla) Yüzsüz olan 'avret, selîta ma'nâsına.

[ف ر ع ل]

الْفُرْعُولُ [el-fur'ul] (fâ'nın ve 'ayn'ın zammı ile) Yeleli kurt yavrusu, وَلَدُ الضَّبِّعِ ma'nâsına. Ve fi'l-meseli: "أَغْرُزُ مِنْ فُرْعُولٍ" Ve مُرَاوِدَةٌ [ağzel] غَزْلٌ [gazl]den ve مُرَاوِدَةٌ [murâvedet]tendir, yâ budur ki mezbûrun şatâreti gazâle teşbîh olunmak tarîkiyle ola yâhûd مِنْ جِدَارٍ أَعْلَمُ مِنْ جِدَارٍ kabîlinden ola.

[ف س ل]

الْفَسْلُ [el-fesl] (fâ'nın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Ricâlden denî ve nâkes olan kimse.

الْمَفْسُولُ [el-mefsûl] (mîm'in fethi ve sîn'in zammı ile) Bi-ma'nâhu.

الْفَسَالَةُ [el-fesâlet] (fâ'nın fethiyle) Nâkes olmak.

الْفُسُولَةُ [el-fusûlet] (zammeteynle) Bi-ma'nâhâ; yukâlu: سَأَلَ فَسَالَةً وَفُسُولَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ فَهُوَ فَسُولٌ

الْفُسَالَةُ [el-fuselâ] (fâ'nın zammı ve sîn'in fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, denî-tab'lar ma'nâsına.

الْأَفْسَالُ [el-efsâl] (hemzenin fethi ile) Kezâlik cem'î.

الْفِسَالُ [el-fisâl] (fâ'nın kesriyle) Kezâlik cem'î.

الْفُسُولُ [el-fusûl] (zammeteynle) Kezâlik

yukālu: فَاصَلْتُ شَرِيكِي

الْمَفْضِلُ [el-mufaṣṣil] (mīm'in fethi ve şād'in kesriyle) A'zāda olan en yeri.

الْمَفَاصِلُ [el-mefāsil] (mīm'in fethi ve şād'in kesriyle) Cem'ci, en yerleri ma'nāsına. Ve

مَفْضَلٌ [mafşal] Dağ eteğinde kum nihāyet bulduğu yerde akan ırmağa dahi derler.

الْمِفْضَلُ [el-mifşal] (mīm'in kesri ve şād'in fethiyle) Dil, lisān ma'nāsına.

الْفَاصِلَةُ [el-fāṣilet] Şi'r'in 'arūz-ı sugrā ve 'arūz-ı kübrāsında olan cüzleridir. Sugrā üç müteharrik olan harftir ki dördüncü sākin olur, فَاصِلَةٌ gibi. Ve kübrā dört müteharriktir ki beşinci sākin ola, فَاصِلَةٌ gibi. Ve şol فَاصِلَةٌ [fāṣilet] ki hadīs-i şerīfte vāki' olmuştur: "مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فَاصِلَةً فَلَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَذَا" Murād şol nafakadır ki sadaka verenin küfriyle imāni beynin fasl ede.

الْفَصِيلُ [el-feṣīl] (fā'nın fethi ve şād'in kesri ve meddiyle) Şol avludur ki sūr-ı belde-den ve kal'a dīvārından az ola. Ve

فَصِيلٌ [feṣīl] Deve yavrusuna dahi derler ki anasından ayrılmış ola.

الْفُضْلَانُ [el-fuṣlān] (fā'nın zammı ve şād'in sükūnuyla) Cem'ci, zıkr olunan deve yavruları ma'nāsına. Ve cem'ci فَضَالٌ [fişāl] dahi gelir, nitekim mürür etti.

الْفِصَيْلَةُ [el-feṣīlet] (fā'nın fethi ve şād'in kesri ve meddiyle) Bir kimsenin karīb olan cemā'ati; yukālu: جَاؤُوا بِفِصَيْلَتِهِمْ أَيُّ بِأَجْمَعِهِمْ

الْمَفْضَلُ [el-mufaṣṣal] (mīm'in zammı ve şād'in fethi ve teşdīdiyle) Şol inci dizisidir ki her iki incinin beyni bir boncukla fasl olunmuş ola; yukālu: عَقْدٌ مَفْضَلٌ إِذَا جُعِلَ بَيْنَ لُؤْلُؤَتَيْنِ خَرَزَةٌ

التَّفْصِيلُ [et-tefşīl] ('alā-vezni [et-

tekrīm]) Ziyāde tafsīl etmeğe dahi derler. Ve kassāb koyunu en en pārelemeğe dahi derler.

الْفَيْضَالُ [el-feyšal] (ḫayder) [ḫayder] vezni üzere) Hākim ma'nāsınadır. Ve ba'zılar eyitti: فَيْضَالٌ [feyšal] hakkla bātıl ara yerin fark etmektir.

[ف ض ل]

الْفَضْلُ [el-faḍl] (fā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesne ziyāde olmak.

الْفَضِيلَةُ [el-feḍīlet] (fā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu, pes فَضْلٌ [faḍl] ve فَضِيلَةٌ [faḍīlet], نَقْصٌ [naqş] ve نَقِصَةٌ [neqīşat] gibi olur.

الْإِفْضَالُ [el-ifḍāl] (hemzenin kesriyle) İhsān ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا أَفْضَلْتُ عَلَيْهِ إِذَا أَحْسَنَ Ve

إِفْضَالٌ [ifḍāl] Bir nesneyi ziyāde işlemeğe dahi derler; yukālu: أَفْضَلْتُ مِنْهُ الشَّيْءَ

الْإِسْتِفْضَالُ [el-istifḍāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi kezālik ziyāde işlemek; yukālu: إِسْتَفْضَلْتُ مِنْهُ الشَّيْءَ

الْمِفْضَالُ [el-mifḍāl] (mīm'in kesriyle) Ziyāde ihsān edici kimse.

الْمِفْضَالَةُ [el-mifḍalet] (kezālik mīm'in kesriyle) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ مِفْضَالٌ وَامْرَأَةٌ مِفْضَالَةٌ عَلَى قَوْمِهَا إِذَا كَانَتْ ذَاتَ فَضْلٍ سَمِيحَةً

التَّفْضُلُ [et-tefaḍḍul] (fethateynle ve ḍād'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik ihsān etmek; yukālu: تَفْضُلٌ عَلَيْهِ Ve

تَفْضُلٌ [tefaḍḍul] 'Avret evinde bir kat giysi giymeğe dahi derler; yukālu: تَفْضَلَتِ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِهَا إِذَا كَانَتْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ كَالْحَيْعَلِ وَنَحْوِهِ Ve فِي بَيْتِهَا إِذَا كَانَتْ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ كَالْحَيْعَلِ وَنَحْوِهِ [ḫay'al] yensiz gömleğe derler.

الْمِفْضَلُ [el-mifḍal] (mīm'in kesri ve ḍād'ın

fethiyle) Zikr olunan giysi.

الْفَضْلُ [el-fuḍul] (zammeteynle جُئِبْتُ [cunub] vezni üzere) Zikr olunan 'avret ve ere dahi itlāk olunur.

الْفِضْلَةُ [el-fiḍlet] (fā'nın kesri ve dād'ın sükūnuyla) Zikr olunan giysiyi bir nev' ile giymek; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْفِضْلَةِ مِثْلُ الْجَلْسَةِ وَالرَّكْبَةُ كَذَا رُوِيَ عَنْ أَبِي زَيْدٍ

الْمُتَفَضِّلُ [el-mutefaḍḍil] (mīm'in zammı ve dād'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimse'dir ki akrānı üzere ziyādelik da'vā kıla. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ﴾ (المؤمنون، 24)

التَّفْضِيلُ [et-tafḍīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimsenin gayrılardan ziyāde olmasına hükm etmek yāhūd gayrılardan onu ziyāde kılmak; yukālu: فَضَّلْتُهُ عَلَى غَيْرِهِ تَفْضِيلًا إِذَا حَكَمْتَ لَهُ بِذَلِكَ أَوْ صَيَّرْتَهُ كَذَلِكَ

الْمُفَاذَلَةُ [el-mufaḍālet] (mīm'in zammı ve dād'ın fethiyle) Fazilet çekişmek; yukālu: فَاصْلَتْهُ فَفَضَّلْتُهُ إِذَا غَلَبْتَهُ بِالْفَضْلِ Ya'nī bāb-ı muğalebeden bu vech üzere isti'māl olunur.

الْفَاذَلَةُ [el-faḍlet] (fā'nın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Bir nesneden bākī kalan nesne.

الْفِضَالَةُ [el-fuḍālet] (fā'nın zammıyla) Kezālik bākī kalın nesne; yukālu: فَضَّلَ مِنْهُ فَضْلٌ مِنْهُ شَيْءٌ يُفْضَلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ حَذِرَ يَحْذَرُ، فَضْلٌ يُفْضَلُ dur, bāb-ı rābi'den İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve bir lügat dahi vardır ki bu iki lügatten mürekkebdir ki o فَضْلٌ يُفْضَلُ dur, māzide kesr-i 'ayn ve muzāri'de zamm-ı 'ayn'la. Ve bu şāzzdır, bunun nazīri yoktur. Sībeveyhi eyitti: فَضْلٌ bizim ashābımız katında hemīn iki lügat üzere gelir. Ve Sībeveyhi eyitti: مِتَّ تَمَوْتُ وَ نَعِمَ يَنْعَمُ وَ مِتَّ تَمَوْتُ وَ نَعِمَ يَنْعَمُ dahi böyledir. Nūsah-ı Cevherī

bu vech üzeredir, lākin مِتَّ تَمَوْتُ olsa üçü dahi bāb-ı rābi'den gelmesine işāret olurdu, bāb-ı evvelden geldikleri gibi.

[ف ط ح ل]

الْفِطْحَلُ [el-fiḥaḥl] (fā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) İnsān halk olunmazdan evvel olan zamān. Cermī eyitti: Ebū 'Ubeyde'den فِطْحَلٌ [fiḥaḥl]in ma'nāsın su'āl ettim. Eyitti: A'rāb katında فِطْحَلٌ [fiḥaḥl] şol zamān-ı sābıktan 'ibārettir ki onda taşlar tāze ve nerm idi.

فَطْحَلٌ [Faḥḥal] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) ir recülün ismidir.

[ف ع ل]

الْفَعْلُ [el-fa'ḷ] (fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Masdardır, فَعَلَ يَفْعُلُ den iş-lemek ma'nāsına. Ve kara'e ba'zuhum: "وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ فَعَلُ الْخَيْرَاتِ"

الْفِعْلُ [el-fi'ḷ] (fā'nın kesriyle) İsmidir, iş ma'nāsına.

الْفِعَالُ [el-fi'āl] (fā'nın kesriyle) Cem'i, فِدْحٌ [ḳidḥ]le قِدَاحٌ [ḳidāḥ] ve بِنْرٌ [bi'r]le بِنَارٌ [bi'ār] gibi. Ve قِدْحٌ [ḳidḥ] yeleksiz oka derler.

الْفِعَالُ [el-fa'āl] (fā'nın fethi ile) Kerem ma'nāsına. Ve

فَعَالٌ [fa'āl] Masdar dahi gelir, ذَهَابًا ذَهَبَ gibi.

الْفَعْلَةُ [el-fa'let] (fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir iş işlemek ma'nāsına; yukālu: كَانَتْ مِنْهُ فَعْلَةٌ حَسَنَةً أَوْ قَبِيحَةً

الْإِفْتِعَالُ [el-ifti'āl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi peydā kılmak mahallinde اِفْتَعَلَ عَلَيْهِ كَذِبًا وَرُورًا derler, اِخْتَلَقَ ma'nāsına.

الْإِنْفِعَالُ [el-infi'āl] Bir nesne فِعْلٌ [fi'ḷ] kabül etmek; tekūlu: فَعَلْتُ الشَّيْءَ فَأَنْفَعَلَ كَقَوْلِكَ كَسَرْتُهُ

فَانْكَسَرَ

[ف ك ل]

الْأَفْكَلُ [el-efkel] (hemzenin vekāf'ın fet-hiyle) Titremek ve bundan fi'l binā olunmaz; yukālu: أَخَذَهُ أَفْكَلٌ إِذَا ارْتَعَدَ مِنْ بَرْدٍ أَوْ خَوْفٍ Ve bu hālet-i tenkīrde munsarıf olur. Ve eger bununla bir recül tesmiye olursa lā-yansarıf olur vezn-i fi'lden ve ta'riften ötürü.

[ف ل ل]

الْفَلُّ [el-fell] (fā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kılıcın yüzünde olan gedik.

الْفُلُولُ [el-fulūl] (zammetyenle) Cem'ci, kılıç yüzünde olan gedikler ma'nāsına. Ve

فُلُولٌ [fulūl] Münhezim olan 'askere dahi derler.

الْأَفْلُ [el-efell] (fethateynle) Şol kılıçtır ki yüzünde gedikleri ola.

الْمُفَلَّلُ [el-mufellel] (mīm'in zammı ve lām-ı evvelin fethi ve teşdidiyle) Gedilmiş namlu; yukālu: نَضِيَّ مُفَلَّلٌ إِذَا أَصَابَ نَضِيَّ [neḍiyy] nūn'un fethi ve ḡād-ı mu'cemenin kesri ve yā'nın teşdidiyle ok temreni namlusu.

التَّفَلُّلُ [et-tefellul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Yarağın yüzü gedilmek; yukālu: تَفَلَّلْتُ مَضَارِبُهُ أَي تَكَسَّرَتْ

الْفَلُّ [el-fell] (fā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Sınan 'asker; yukālu: جَاءَ فُلٌّ الْقَوْمِ أَي مُنْهَزِمُوهُمْ يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ يُقَالُ رَجُلٌ فُلٌّ وَقَوْمٌ فُلٌّ

الْفِلَالُ [el-filāl] (fā'nın kesriyle) فُلٌّ [fell]in cem'ci gelir, فُلُولٌ [fulūl] geldiği gibi, sınımış 'asker ma'nāsına, nitekim mürür etti. Ve

فَلٌّ [fell] 'Askeri sınmağa dahi derler; yukālu: فَالَّتِ الْجَيْشِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا هَزَمْتَهُ

الْإِنْفَالُ [el-infilāl] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Sınmak; yukālu: فَلَّهُ فَانْفَلَّ إِذَا كَسَرَهُ "مَنْ فَلَ ذَلَّ وَمَنْ أَمَرَ فَلَ" Ya'nī فَلِيلٌ [felīl] olan zelīl olur emīr olan kavī olup dilediğin kesr eder.

الْفِلُّ [el-fill] (fā'nın kesriyle) Şol yerdir ki ona yağmur yağmayıp onda nebātāt kısmından nesne bitmeye.

الْإِفْلَالُ [el-iflāl] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan yere dāhil olmak; yukālu: أَفْلَلْنَا أَي صِرْنَا فِي فَلَ مِنَ الْأَرْضِ Ve

إِفْلَالٌ [iflāl] Bir kimse zāyi' olup gitmeğe dahi derler; yukālu: أَفَلَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ مَالُهُ

الْفَلِيلُ [el-felīl] (fā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol saçtır ki bir yere cem' ola.

الْفَلِيلَةُ [el-felīlet] (fā'nın fethi ve lām'ın kezālik kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

فَلِيلٌ [felīl] Deve azısına dahi derler, kaçan gedilse ya'nī rahne yetişse.

الْفُلْفُلُ [el-fulful] (fā'nın zammıyla) Biber ki ma'rūftur.

الْمُفَلْفَلُ [el-mufelfel] (mīm'in zammı ve fā'ların fethiyle) Şol şarābdır ki فُلْفُلٌ [fulful] gibi dili yaka.

التَّفَلُّلُ [et-tefelful] (alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Meme başları kararmak; yukālu: تَفَلَّلَ قَادِمَتَا الصَّرْعِ إِذَا اسْوَدَّتْ حَلْمَتَاهَا Ve قَادِمَتَانِ [kādimetan] deve memesinin iki ile-ride duran başlarına derler, قَادِمَتَانِ مُقَدِّمَتَانِ ma'nāsına.

يَافُلُ [yā ful] (fā'nın zammı ve lām'ın zamm üzere bināsiyla ve tahfiyiyle) يَا فُلَانُ ma'nāsınadır. Ba'zı hurūfu hafz olunmuştur. Ve bu terhīm değildir. Ve eger terhīm olaydı, يَا فُلَا derlerdi. Harfān-ı ahīrānın

terhimi tarikle hazfi cā'iz olmadığı için şartı bulunmadığına binā'en ki o kelimenin dört harf üzerine zā'id olmasıdır. Ve gāh olur فُلْ nidādan gayrıda dahi isti'māl olunur, zarūret-i şî'rden ötürü.

[ف ه ل]

فَهْلَل [fehlep] [جعفر] [ca'fer] vezni üzere) Bir kelimedir ki bātıl mahallinde isti'māl olunur, نُهْلَل [sehlep] gibi; yukālu: هُوَ ضَالٌّ نُهْلَلٌ Āhiri mansüb ve bilā-tenvindir, lā-yansarıf olduğuna binā'en.

[ف ي ل]

أَلْفِيل [el-fīl] (fā'nın kesri ve meddiyle) Ma'rūf cānverdir.

أَلْفَيَال [el-efyāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

أَلْفِيُول [el-fuyūl] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

أَلْفِيَلَة [el-fiyelet] (fā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Kezālik cem'i. İbnu's-Sikkīt eyitti: أَلْفِيَلَة denmek cā'iz değildir. Ve Sibeveyhi eyitti: فَيْل [fīl]in aslı فَيْلٌ olmak cāizdir, fā'nın zammıyla, meksūr kılındı yā'dan ötürü, nitekim أَبْيَض [ebyaḍ]la بِيض [bīḍ]da zikr olunmuştur. Aḥfeş eyitti: Sibeveyhi'nin kavli müfredde mütemeşşī olmaz, belki cem'e mahsüstür. Ve

فَيْلُ الرَّأْيِ [filu'r-re'yi] Za'rifü'r-re'y ma'nāsına da gelir.

أَلْفَيَال [el-feyyāl] (fā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Fīl sāhibi olan kimse.

أَلْفَال [el-fāl] (alā-vezni [el-ḥāl] [el-ḥāl]) Za'rifü'r-re'y olan kimse; yukālu: رَجُلٌ فَالٌ الرَّأْيِ أَيْ ضَعِيفُ الرَّأْيِ مُحْطِئُ الْفِرَاسَةِ

أَلْفِيُولَة [el-fuyūlet] (zammeteynle) Re'y za'rif olmak; yukālu: فَالٌ الرَّأْيِ يَفِيَلُ فَيُولَةٌ مِّنْ

أَلْبَابِ الثَّانِي

أَلْتَفْيِيل [et-tefyīl] (alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Re'yü za'fa nisbet kılmak; yukālu: فَيْلٌ رَأْيُهُ تَفْيِيْلًا إِذَا ضَعَفَهُ

أَلْفَيْيِل [el-feyyil] (fā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Za'rifü'r-re'y olan kimse; yukālu: رَجُلٌ فَيْلٌ الرَّأْيِ أَيْ ضَعِيفُ الرَّأْيِ

أَلْفَائِل [el-fā'il] (yā'nın kesriyle) Şol ettir ki yan başı üzerinde olur. Ve ba'zılar فَائِلٌ [fā'il] uylukta bir damarın ismidir dedi. Ve gāh olur فَائِلٌ [fā'il]den فَالٌ [fāl] ile ta'bir olunur, harflerin kalb-i mekān etmekle, nitekim هَائِرٌ [hā'ir]de kalb-i mekān edip هَارٌ [hār] derler. Ve هَارٌ [hār] yıkılıcı kum yığımına derler.

أَلْفُول [el-fūl] (fā'nın zammı ve meddiyle) Bakla ki hubūbāt kısmındadır. Ve ba'zılar nohuttur dedi.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ل]

قَبِلَ [qabl] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) İleri ki gerinin mukābilidir.

الْقَبْلُ [el-qubl] (kāf'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Ön ki ardın mukābilidir. Ve

قَبُلَ [qubl] Nişānın üstüne dahi derler; yukālu: وَقَعَ السَّهْمُ بِقُبْلِ الْهَدَفِ وَيُدْبِرُهُ ve yukālu: bā'nın zammı ile dahi lügattir, مِنْ مُقَدِّمِهِ وَمِنْ مُؤَخَّرِهِ ma'nāsına. Ve

قُبِلَ [qubl] Dağ dibine dahi derler; yukālu: سَفْحٌ [sefḥ] sīn ve ḥā-i mühmeleleyle dağ dibine derler. Ve

قُبُلَ [qubl] Bir mevsimin evveline dahi derler; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي قُبُلِ السَّيِّئِ وَفِي قُبُلِ الصَّيِّفِ أَي فِي أَوَّلِهِ

قُبُلَ [qubl] Cihet ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذْ أَقْبَلَ قُبْلَكَ أَي أَقْصَدَ قَضْدَكَ وَأَتَوَجَّهَ نَحْوَكَ

الْقُبْلَةُ [el-qublet] (kāf'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Öpmek, büse kılmak ma'nāsına.

الْقِبْلَةُ [el-qiblet] (kāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Namāz içinde teveccüh olunan cānib. Ve

قِبْلَةٌ [qiblet] Mutlakan cihet ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لَهُ قِبْلَةٌ وَلَا ذِبْرَةٌ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لِحِجَّةٍ ve yukālu: قِبْلَتُكَ أَي مِنْ أَيْنَ جِهَتِكَ

الْقِبَالَةُ [el-qubālet] (kāf'ın zammı ve bā'nın tahfifiyle) Mukābele ma'nāsınadır; yukālu: قُبَالَةٌ فَلَانٌ جَلَسَ قِبَالَتَهُ أَي تَجَاهَهُ [qubālet] ismdir, zarf isti'māl olunur.

الْقِبَالُ [el-qibāl] (kāf'ın kesriyle) Na'lin

önünde şol kayışa derler ki orta parmağıyla yanında olan parmağın arasında olur.

الْمُقَابَلَةُ [el-muqābelet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Na'le zikr olunan kayışa rabt etmek.

الْإِقْبَالُ [el-iqbāl] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: قَابَلْتُ التَّغْلَ وَأَقْبَلْتُهَا إِذَا جَعَلْتُ قَابِلًا لَهَا قِبَالَيْنِ Ve

إِقْبَالَ [iqbāl] Göz karasın burun cānibine getirmeğe dahi derler; tekülü: أَنَا أَقْبَلْتُ الْعَيْنَ أَنَا Ve

إِقْبَالَ [iqbāl] Bir nesneye teveccüh etmektir ki **إِدْبَارٌ** [idbār]ın mukābilidir; yukālu: أَقْبَلَ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ Ve

إِقْبَالَ [iqbāl] Bir nesneyi bir kimsenin önüne getirmeğe dahi derler; yukālu: أَقْبَلْتُهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ يَلِي قِبَالَتَهُ وَيُقَالُ أَقْبَلْتُ الرِّمَاحَ نَحْوَ الْقَوْمِ وَأَقْبَلْتُ الْإِبِلَ أَفْوَاهِ الْوَادِي

إِقْبَالَ [iqbāl] Bir nesneye başından başlamağa dahi derler; yukālu: أَقْبَلَ أَمْرُهُ إِذَا اسْتَأْنَفَهُ

الْقَوَابِلُ [el-qavābil] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Evā'il ma'nāsınadır; tekülü: أَحَدْتُ الْأَمْرَ بِقَوَابِلِهِ أَي بِأَوَائِلِهِ وَحَدَثَانِهِ

الْقَابِلَةُ [el-kābilet] (bā'nın kesriyle) Gelecek gece.

الْمُقْبِلَةُ [el-muqbilet] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: قَبِلَ عَامٌ قَابِلٌ أَي مُقْبِلٌ ve yukālu: قَبِحَ اللهُ مِنْهُ مَا قَبِلَ وَمَا ذَبَرَ Ya'nī “Hüdāy ta'ālā onun önün ve sonun yaramaz eylesin.” Ve ba'zılar bu ma'nāda sülāsiden fi'l gelmesin cā'iz görmediler. Ve

قَابِلَةٌ [qābilet] Oğlan doğduktaki tutan ebeye dahi derler.

التَّقْبِيلُ [et-teqabbul] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi kabul etmek.

الْقَبُولُ [el-ḳabūl] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: تَقَبَّلْتُ الشَّيْءَ وَقَبِلْتُهُ قَبُولًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Masdar-ı şāzzdır, zīrā mezbūrdan mā-'adāsı zamm-ı fā' iledir. Yeẓīdi, 'Amr b. el-'Alā'dan rivāyet edip eyitti: قَبُولٌ [ḳabūl]dan gayrı masdar-ı meftūhü'l-fā gelmemiştir; ve yukālu: عَلَى فُلَانٍ قَبُولٌ إِذَا قَبِلْتَهُ النَّفْسُ Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] صَبَا [ṣabā] yeline dahi derler. Ve صَبَا [ṣabā] şol yeldir ki دَبُورٌ [debūr] demekle ma'rūf olan yele mukābildir. Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Kuyudan su çeken kimseden kovayı almağa dahi derler. Ve

قَبُولٌ [ḳabūl] Dāyeye dahi derler, قَابِلَةٌ [ḳābilel] ma'nāsına.

الْقَبُولُ [el-ḳubūl] (zammeteynle) Masdar-ıdır, zıkr olunan sabā yeli esmek ma'nāsına; yukālu: قَبِلْتُ الرِّيحَ تَقْبُلُ قَبُولًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Pes ism meftūhü'l-fā' ve masdar mazmūmü'l-fā olur.

الْقَبِيلُ [el-ḳabel] (fethateynle) Şol yüksek yerdir ki mukābeleye gele; yukālu: رَأَيْتُ بِذَلِكَ الْقَبِيلِ شَحْصًا Ve

قَبِيلٌ [ḳabel] فَحَجَّ [feḥac] ma'nāsına da gelir. Ve فَحَجَّ [feḥac] ayakların burnu birbirine karīb olup ökçeleri birbirinden ırak olmalıdır. Ve

قَبِيلٌ [ḳabel] Hilāl ibtidā görünmeğe dahi derler; yukālu: رَأَيْتُ الْهِلَالَ قَبِيلًا إِذَا لَمْ يَكُنْ رُيًّا Ve قَبِيلٌ ذَلِكَ

قَبِيلٌ [ḳabel] Gözün karası burun cānibine ikbāl etmeğe dahi derler; yukālu: قَبِلْتُ عَيْنَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَبِيلٌ [ḳabel] Deve çeşmede su içerken su devenin başına dökülmeğe dahi derler, deve için su içmeğe yer hāzır bulunma-

mağın. Ve

قَبَلٌ [ḳabel] Bir nesneyi 'ale'l-fevr söyleyip iyi söylemeğe dahi derler; yukālu: تَكَلَّمَ فُلَانٌ قَبَلًا فَأَجَادَ وَهُوَ أَنْ يَتَكَلَّمَ وَلَمْ يَسْتَعِدَّ لَهُ Aşma'ī eyitti: رَجَزْتُهُ قَبَلًا derler, kaçan bī-tevakkuf recez getirirse, ya'nī recez bahrinde şifr söylese. Ve

قَبَلٌ [ḳabel] Kezālik قَبَلَةٌ [ḳabelet]jin cem'idir. Ve قَبَلَةٌ [ḳabelet] şol boncuktur ki ağırşağa benzer, onu at boynuna asarlar, efsūn kısmındandır, sāhir olan kimse يَا قَبَلَةَ يَا قَبَلَةَ der. Ve gāh olur onu sā'ir davarın dahi boynuna asarlar, göz değmesin diye. Ve

قَبَلٌ [ḳabel] مَقَابَلَةٌ [muḳābelet] ma'nāsına da gelir; yukālu: رَأَيْتُهُ قَبَلًا وَقَبَلًا أَيَّ مَقَابَلَةً وَعَيْنًا

الْأَقْبَلُ [el-aḳbel] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gözünün karası burunu cānibine baka.

الْقَبْلَاءُ [el-ḳablā'] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki boynuzları yüzü cānibine müteveccih ola.

الْقَبِيلُ [el-ḳibel] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın fethi ile) مَقَابَلَةٌ [muḳābelet] ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: «أَوْ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ قَبْلًا» (الكهف، 55) أَيَّ عَيْنًا Ve

قَبِيلٌ [ḳibel] عِنْدَ ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لِي قَبِيلٌ فُلَانٍ حَقٌّ أَيَّ عِنْدَهُ Ve

ذِقْبِيلٌ [zī ḳibel] Gelecek zamān ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لَا أَكَلِمَكَ إِلَّا عَشْرٌ مِنْ ذِي قَبِيلٍ Ve أَيَّ فِيمَا اسْتَأْنَفُ

قَبِيلٌ [ḳibel] Tākat ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لِي بِهِ قَبِيلٌ أَيَّ طَاقَةٌ

الْقَبَائِلَةُ [el-ḳibālet] (ḳāf'ın kesriyle) Ebe oğlan tutmak vilādet hīninde; yukālu: قَبِلْتُ الْقَبَائِلَةَ الْمَرْأَةَ تَقْبَلُهَا قَبَائِلَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَبِلْتُ الْوَلَدَ أَيَّ تَلَقَّتُهُ عِنْدَ الْوِلَادَةِ وَفِي بَعْضِ النَّسَخِ أَيَّ تَلَقَّتُهُ عِنْدَ

الْوَلَادَةَ بِالثَّانِيَيْنِ مِنْ بَابِ التَّفْعُلِ بَدَلٌ تَلَفُّتُهُ عِنْدَ الْوَلَادَةِ
وَلِكُلِّ وَجْهَةٍ Ve

قِبَالَةٌ [qibālet] Kefil olmağa ve bir cemā'atin
kethudāsı olmağa dahi derler; yukālu: قَبَلٌ
بِهِ يَقْبَلُ قِبَالَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَنَحْنُ فِي قِبَالَتِهِ
أَيُّ فِي عِرَافَتِهِ

الْقَابِلُ [el-qābil] (bā'nın kesriyle) Kuyudan
su çeken kimseden kovayı alan kimse.

الْقَابِلُ [el-qābil] (kāf'ın fethi ve bā'nın
kesri ve meddiyle) Ebe, قَابِلَةٌ [qābilet] [ma'nāsına. ve

قَبِيلٌ [qabīl] Kefil. Ve bir cemā'atin
kethudāsına dahi derler. Ve

قَبِيلٌ [qabīl] Şol üç yā dahi ziyāde olan
kimselere derler ki tavā'if-i muhtelifeden
cem' olur, Rūmla Zencden ve Arabdan
cem' olan gibi. Ve

قَبِيلٌ [qabīl] Şol ipliktedir ki eğiren 'avret eği-
rirken onu kendiye çeker. Bu cihetten ما
دَبِيرٍ يَعْرِفُ قَبِيلًا مِنْ دَبِيرٍ
demek mahallinde.

الْقَبِيلُ [el-qubul] (zammeteynle) Cem'ci,
tavā'if-i muhtelifeden cem' olan cemā'atler
ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَحَشْرُنَا عَلَيْهِمْ
كُلُّ شَيْءٍ قَبِيلًا﴾ (الأنعام، 111) قَالَ الْأَخْفَشُ أَيُّ قَبِيلًا
قَبِيلًا وَقَالَ الْحَسَنُ عَيَانًا

الْقَبِيلَةُ [el-qabīlet] (kāf'ın fethi ve bā'nın
kesri) Başta olan kemik pāreleridir ki birbi-
rine yapışıp bitişmiştir. Ve قَبَائِلُ [qabā'il]-i
'Arabın her birine قَبِيلَةٌ [qabīlet] dedikleri
bundan me'hūzdurve onlar şol cemā'attir
ki cümlesi bir babanın oğullarıdır.

الْمُقْبِلُ [el-muqbel] (mīm'in zammı ve
bā'nın fethiyle) Teveccüh edecek mahall;
yukālu: أَقْبَلَ مُقْبِلًا مِثْلَ ﴿أَدْخَلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ﴾
(الإسراء، 80) Ve fi'l-hadīsi: عَنْ "سُئِلَ الْحَسَنُ عَنْ
"مُقْبِلِهِ مِنَ الْعِرَاقِ"

الْمُقَابِلَةُ [el-muqābelet] (mīm'in zammı ve
bā'nın fethi ile) Muvācehe.

الْتِقَابُ [et-teqābul] (tā'nın fethi ve bā'nın
zammı ile) Bi-ma'nāhā. Ve

مُقَابَلَةٌ [muqābelet] İki kitābı birbirine 'arz
etmeğe dahi derler. Ve

مُقَابَلَةٌ [muqābelet] Koyuna dahi derler ki
kulağından bir pāreyi kesip ayırmayalar,
önünde şöyle asılı dura. Eger ardında asılı
durursa ona مُدَابِرَةٌ [mudāberet] derler.

الْمُقَابِلُ [el-muqābil] (mīm'in zammı ve
bā'nın fethiyle) Nesebi şerif olan kimse;
yukālu: رَجُلٌ مُقَابِلٌ أَيُّ كَرِيمِ النَّسَبِ مِنْ قَبْلِ أَبِيهِ

الْإِقْتِبَالُ [el-iqtibāl] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Yiğitlik kemālinde olmak;
yukālu: رَجُلٌ مُقْتَبِلُ الشَّبَابِ إِذَا لَمْ يَبْنَ فِيهِ أَثَرُ كِبَرٍ Ve

إِقْتِبَالٌ [iqtibāl] Hutbeyi bediheten okumağa
dahi derler, evvelden ihzār etmeksizin.

الْإِسْتِقْبَالُ [el-istikbāl] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bir nesne[ye] yönelmek ki
[istidbār]ın mukābilidir.

[ق ت ل]

الْقَاتِلُ [el-qatl] (kāf'ın fethi ve tā'nın
sükūnuyla) Öldürmek.

الْتَقَاتِلُ [et-taqtāl] (tā'nın fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

قَاتِلٌ [qatl] Bir nesneyi ziyāde bilmeğe
dahi derler; yukālu: قَتَلْتُ الشَّيْءَ حُبْرًا أَيُّ عَلَمًا
﴿وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا﴾ (النساء، 157) كَاللَّالِهُ تَأَلَا:
Ve أَيُّ لَمْ يُحِيطُوا بِهِ عَلَمًا

قَاتِلٌ [qatl] Şarāba su katmağa dahi derler;
tekūlu: قَتَلْتُ الشَّرَابَ إِذَا مَرَجْتَهُ بِالْمَاءِ

الْقِتْلَةُ [el-quitlet] (kāf'ın kesriyle ve tā'nın
sükūnuyla) Bir nev' ile öldürmek; yukālu:
قَتَلَ قِتْلَةً سُوءٍ

الْمَقَاتِلُ [el-meqātil] (mīm'in fethi ve tā'nın

kesriyle) Katl olunacak yerler, ya'nī bedenden şol mevzi'lerdir ki yarak her han-gisine rāst gelse katl eyleye.

الْمَقْتُلُ [el-maḳtel] (mīm'in ve tā'nın fet-hiyle) Vāhidi; ve yukālu: "مَقْتُلُ الرَّجُلِ بَيْنَ" "فَكَيْهِ" Ya'nī kişinin helāki iki çenesi arasın-da, dilin zabt etmemedir.

الْمَقَاتِلَةُ [el-muḳātelet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Katl edişmek.

الْقِتَالُ [el-ḳitāl] (ḳāf'ın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

الْقِيَتَالُ [el-ḳitāl] (ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: "فَاتَلَهُ قِتَالًا وَقِيَتَالًا"

الْمُقَاتِلَةُ [el-muḳātelet] (mīm'in zammı ve tā-i evvelin kesriyle) Şol kavmdir ki kītāle sālih olalar.

الْقِتْلُ [el-ḳitl] (ḳāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) 'Adüvv ma'nāsına. Ve

قِتْلٌ [ḳitl] Bir nesnenin misline dahi derler; yukālu: "هُمَا قِتْلَانِ أَيْ مِثْلَانِ"

الْإِقْتَالُ [el-iḳtāl] (hemzenin kesri ile) Bir kimseyi katle 'arz etmek; tekülü: "أَقْتَلْتُ فَلَانًا" "إِذَا عَرَضْتَهُ لِلْقَتْلِ"

الْتَقْتِيلُ [et-taḳtīl] ('alā-vezni [et-tekrim]) Öldürmeden mübālaga ve kesret üzere olmak; yukālu: "قَتَلُوا تَقْتِيَالًا"

الْمُقَاتِلُ [el-muḳattel] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Tecribe olunan kimse; yukālu: "رَجُلٌ مُقَاتِلٌ أَيْ مُجَرَّبٌ" Ve

مُقَاتِلٌ [muḳattel] Şol kalbe dahi derler ki 'ışk onu zelil etmiş ola; yukālu: "قَلْبٌ مُقَاتِلٌ أَيْ مَذَلَّلٌ قَتَلَهُ الْعَشُوْهُ"

الْإِسْتِقْتَالُ [el-istiḳtāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Katlden bī-pervā olmak; yukālu: "عَسَمَاتٌ إِذَا اسْتَقْتَلَتْ" Ya'nī mevzi taleb eylese.

الْقَاتِيلُ [el-ḳatīl] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın kesri

ve meddiyle) Katl olunmuş kimse; yukālu: "رَجُلٌ قَاتِيْلٌ أَيْ مَقْتُوْلٌ وَأَمْرَأَةٌ قَاتِيْلٌ"

الْقَتْلَى [el-ḳatlā] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'i; yukālu: "قَتِيْلٌ رِجَالٌ قَتْلَى وَبِسُوَّةٍ قَتْلَى" Ve eger [ḳatīl] sīgası ile "إِمْرَأَةٌ" [imre'et]i zikr etmezsen tā'yla fark edip "فُلَانٌ" [fulan] dersin. Ve kezālik "هَذِهِ قَتِيْلَةٌ بَنِي فُلَانٍ" dersin, zīrā onu meslek-i isme sālik kılarısın.

الْقَتُوْلُ [el-ḳatūl] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Öldürücü, kātıl ma'nāsına; yukālu: "إِمْرَأَةٌ قَتُوْلٌ أَيْ قَاتِيْلَةٌ"

الْقَتَالُ [el-ḳatāl] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın tahfifiyle) Nefse ve bākī cisme derler; yukālu: "نَاقَةٌ ذَاتٌ قَتَالٍ إِذَا كَانَتْ وَثِيْقَةً" Ya'nī cüsse-dār olsa. Ve bu cihetten "قَتَلَهُ" derler, "Onun cesedine vurdu" ma'nāsına, nitekim "صَدْرُهُ" ve "رَأْسُهُ" derler, "Göğsüne ve başına ve yüreğine vurdu" ma'nāsına.

الْإِقْتِيَالُ [el-iḳtitāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Öldürüşmek. Ve bir kimseyi cinn öldürmeğe ve 'ışk öldürmeğe dahi derler. Ve "إِقْتِيَالٌ" [iḳtitāl]de tā idgām olunmadı tā gayr-i lāzım olduğu için. Ve ba'zı kimse-ler idgām edip mazīsinde ve muzāri'inde "وَقَتَلُوا" dediler tā'nın hareketin ḳāf'a nakl edip hemzeyi hazf etmekle, zīrā hemze ḳāf'ın sükūnundan ötürü gelmiş idi. Ve bunun tasdiki Ḥasen'in "إِلَّا مَنْ" (الصافات، 10) "كِرَاءُ خَطْفِ الْخَطْفَةِ" kīrā'at etmesiy-ledir. Ve ba'zılar ḳāf'ı ikisinde meksür kıldılar, ictimā'e-ı sākineynden ötürü, pes ism-i fā'il vech-i evvelde "مُقَاتِلٌ" [muḳattel] gelir mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle ve sānīde "مُقَاتِلٌ" [muḳattil] gelir mīm'in zam-mı ve ḳāf'ın kesriyle. Ve ehl-i Mekke, "مُقَاتِلٌ" [muḳuttīl] derler mīm'in ve ḳāf'ın zammıyla zammı zamma tābi' kıluban.

Ve Sībeveyhi eyitti: Ben Ḥalīl'den ve Hārūn'dan işittim ki bir cemā'at مُرْدُفِين derlerdi, مَرْدُفِين ma'nāsına, bir kimse ālet-i katle öldürülse قَتِلَ الرَّجُلُ derler ve eger onu ışık veyā cinn öldürse أُقْتِيلَ derler قَتِلَ demezler, Ferrā'nın Kisā'ı'den nakl ettiği rivāyeti üzere.

الْتَقَاتُل [et-teqattul] (fethateynle ve tā-i sāninin zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi tarıkıyla tutmak; yukālu: تَقَاتَلَتِ الرَّجُلُ لِحَاجَتِهِ إِذَا تَأْتَى لَهَا Ve

تَقَاتُل [teqattul] 'Avret nāzla yürümeğe dahi derler; yukālu: تَقَاتَلَتِ الْمَرْأَةُ فِي مَسِيَّتِهَا إِذَا تَقَلَّبَتْ وَتَتَنَّتْ وَتَسْكُرَتْ

الْتَقَاتُل [et-teqātul] (tā-i evvelin fethi ve tā-i sāninin zammıyla) Öldürüşmek, اِقْتَاتَل [iqtitāl] ma'nāsına; yukālu: تَقَاتَلَتِ الْقَوْمُ وَاقْتَاتَلُوا

[ق ث ل]

الْقِسْوَل [el-qişsev̄l] (kāf'ın kesri ve s̄ā-i müesellesenin sükūnu ve vāv'ın fethi ve lām'ın teşdīdiyle) 'Aciz olup salkı olan kimse عِشْوَل [işişev̄l] gibidir veznen ve ma'nen.

[ق ح ل]

الْقُحُول [el-kuḥūl] (zameteynle) Kuru-mak; yukālu: فَحَلَ الشَّيْءُ يَفْحَلُ فَحُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْقَاهِيل [el-kāḥīl] (ḥā'nın kesriyle) Yābis olan nesne.

الْمُتَقَاهِيل [el-muteqāḥīl] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol recüldür ki yābisü'l-cild olup seyyi'ü'l-hāl ola.

الْقَاهَال [el-kāḥāl] (fethateynle) Kezālik yābisü'l-cild olup seyyi'ü'l-hāl olmak; yukālu: فَحَلَ الشَّيْءُ فَحَالًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

قَاهَال [kaḥāl] Şeyh ziyāde müsinn olup de-

risi kemik üzerinde kurumağa dahi derler.

الْقَاهِل [el-kaḥil] (kāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Zikr olunan şeyh; yukālu: شَيْخٌ فَحَلٌ

الْإِنْقَاهِل [el-inkaḥil] (hemzenin kesri ve kāf'ın fethi ve nūn'un ve ḥā'nın sükūnuyla) Zikr olunan şeyh; yukālu: شَيْخٌ اِنْقَاهِلٌ أَيُّ مُسِنَّ جَدًّا

الْقَاهِيل [el-kaḥīl] (kāf'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Derisi yābis kimse.

الْإِقْهَال [el-iqḥāl] (hemzenin kesriyle) Yābis kılmak; tekūlu: أَقْهَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا يَسْتُهُ

الْقُحَال [el-kuḥāl] (kāf'ın zammı ve ḥā'nın tahfifiyle) Şol marazdır ki koyun sürüsüne vākī' oldukta derilerin kurutur.

[ق ذ ل]

الْقَذَال [el-kaḥzāl] (kāf'ın fethi ve zāl'ın tahfifiyle) Başın ensesi ki uyan başlığı durduğu yerdir, at alınının ardında. Ba'zılar eyitti: قَذَالَانِ [kaḥzālān] ensede olan sivri kemiğin yemīnen ve yesāren iki cānibinde olan yerleridir.

الْأَقْذِيلَة [el-aqḥzilet] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesriyle) Cem'i.

الْقَذُول [el-kaḥzūl] (zameteynle) Kezālik cem'i.

الْقَذَال [el-kaḥzāl] (kāf'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Enseye vurmak; tekūlu: قَذَلْتُه إِذَا ضَرَبْتُ قَذَالَهُ Ve ba'zılar eyitti: قَذَلٌ [kaḥzāl] meyle ve çevre derler.

[ق ذ ع ل]

الْقِيْذَعْل [el-qiḥza'l] (kāf'ın kesri ve zāl'ın fethiyle) سِبْحَلٌ [sibaḥl] vezni üzere) Kolay olup hasīs olan kimse. Ve سِبْحَلٌ [sibaḥl] sīn ve ḥā-i mühmeleteynle fermüde ma'nāsınadır.

الْإِقْدَعَالَانُ [el-iqzi'lāl] (hemzenin ve zāl'ın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesne müşkil olmak; yukālu: إِقْدَعَلَّ إِذَا عَسَرَ

[ق ذ ع م ل]

الْقُدْعِمَلَةُ [el-kuza'milet] (kāf'ın zammı ve zāl'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Şey' ma'nāsına; yukālu: مَا عِنْدَهُ قُدْعِمَلَةٌ أَيَّ شَيْءٍ Ve

قُدْعِمَلَةٌ [kuza'milet] Kasīrū'l-kāme olan 'avret ki hasise ola.

الْقُدْعِيمُ [el-kuzey'im] (kāf'ın zammı ve zāl'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) قُدْعِمَلَةٌ [kuza'milet]in tasgiri. Ve ba'zılar eyitti: قُدْعِمِلٌ [kuza'mil] ve قُدْعِمَلَةٌ [kuza'milet] fermüde olan deve ma'nāsındır.

[ق ن د ف ل]

الْقَنْدِفِيلُ [el-kandefil] (kāf'ın ve dāl'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Fermüde olan nāka yāhūd gayrı. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu mu'arreb olup lisān-ı Fārisīde "gende-pīl"den ta'rīb olunmuş ola, güyā ki nākayı file teşbīh murād olur.

[ق ر ز ل]

قُرْزُلٌ [Kurzul] (kāf'ın ve zā'nın zammı ve mā-beynde zā-i mühmelenin sükūnuyla) Bir atın ismidir ki o Tufeyl b. Mālik'in idi. Ve

قُرْزُلٌ [kurzul] Le'īm olan kimseye dahi derler.

[ق ر ط ل]

الْقِرْطَالَةُ [el-kiṛṭalet] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Sepet ki içine meyve korlar.

الْقِرْطَالُ [el-kiṛṭāl] (vezn-i mezkūr üzere) Cem'i.

[ق ر ع ب ل]

الْقَرَعْبَلَانَةُ [el-ḳara'belānet] (kāf'ın ve rā'nın

ve bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir karnı büyük yassı cānverdir. Ve bunun aslı قَرَعِبْلٌ [ḳara'bil]dir, üç harf ziyāde olunmuştur, zīra ism beş harfli olur, ziyāde olmaz.

الْقَرَيْبَةُ [el-ḳuray'ibet] (kāf'ın zammı ve rā'nın fethiyle ve 'ayn'ın kesriyle) قَرَعْبَلَانَةٌ [ḳara'belānet] kelimesinin tasgiri.

[ق ر ق ل]

الْقَرَاكِيلُ [el-ḳarākil] (kāf-ı evvelin fethi ve sāninin kesriyle) Nisā tā'ifesi giydiği gömlekler.

الْقَرَاكُلُ [el-ḳarḳal] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Vāhidi. Ve bu odur ki 'āmmē ona قَرَقَرٌ [ḳarḳar] derler.

[ق ر م ل]

الْقَرْمَلُ [el-ḳarmel] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer] eyzan) Bir za'if ağaçtır ki onun dike-ni yoktur. Ve fi'l-meseli: "ذَيْلٌ عَادٌ بِقَرْمَلَةٍ" Ya'nī şol zelildir ki قَرْمَلٌ [ḳarmel] ağacın penāh edinmiştir.

الْقَرْمِيلُ [el-ḳirmil] (kāf'ın ve mīm'in kesriyle ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Besirek devenin yavrusu.

الْقَرَامِيلُ [el-ḳarāmil] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesriyle) İki hörgüçlü olan develer, دَوَاتٌ السَّنَامَيْنِ ma'nāsına. Ve

قَرَامِيلٌ [ḳarāmil] 'Avretler saçına bağladığı saç bağı.

[ق ز ل]

الْقَزَلُ [el-ḳazel] (fethateynle) Fāhiş olan aksaklık; yukālu: قَزَلٌ يَفْزَلُ مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ

الْأَقْزَلُ [el-aḳzel] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Ziyāde aksak olan kimse.

الْقَزَلَانُ [el-ḳazelān] (fethateynle) Aksak gibi yürümek, عَرَجَانٌ ['arcān] gibi; yukālu: قَزَلٌ قَزَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى مَشِيَةَ الْعَرَجَانِ Ve

عَوْجَانُ [‘arcān] ‘ayn’ın zammı ve rā’ın sükūnuyla أَعْرَجُ [a‘rec]in cem‘idir.

[ق س ط ل]

الْقَسْطَلُ [el-kaştal] [جَعْفَرُ [ca‘fer] vezni üzere)

الْقَضَطَلُ [el-kaştal] (kezâlik vezni-i mezbûr üzere) Toz, gubâr ma‘nâsına; sîn’le ve şād’la lügattir.

الْقَسْطَالُ [el-kaştal] (kâf’ın fethi ve sîn’in sükūnuyla) Zikr olunan gubâr ma‘nâsında lügattir, güyâ ki قَسْطَالُ [kaştal] in memdūdudur. Bunun birle ki فَعْلَالُ [fa‘lâl] vezni fā’nın fethiyle muza‘aftan gayrıda kalîldir.

الْقَسْطَالَانِيَّةُ [el-kaştalāniyyet] (kâf’ın fethi ve sîn’in sükūnu ve yâ’nın teşdidiyle) Kavı-kuzah dedikleri nesne eleğim sağma ma‘nâsınadır. Ve şafak kırmızısına dahi derler.

[ق ص ل]

الْقَاشِلُ [el-kaşl] (kâf’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) Kesmek, kat‘ ma‘nâsına.

الْمِقْشَالُ [el-miğşal] (mīm’in kesri ve kâf’ın sükūnuyla) Kesici kılıç, seyf-i kattā‘ ma‘nâsına.

الْقَاشَالُ [el-kaşşāl] (kâf’ın fethi ve şād’ın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْقَاشِيلُ [el-kaşil] Tāze erişen arpa ki onunla davarı kökletirler. Ve

فَصِيلَةٌ [kaşilet] قَاشِيلُ [kaşil] dedikleri ma‘nā-yı kat‘dan me‘hūzdu, hasād vaktinden evvel kat‘ olunduğu için.

الْقَاشِلُ [el-kaşl] (kâf’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) Davara قَاشِيلُ [kaşil] vermek; tekülü: فَصَلْتُ الدَّابَّةَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَلَفْتَهَا الْقَاشِيلَ

الْقَاشِلُ [el-kişl] (kâf’ın kesri ve şād’ın sükūnuyla) Za‘ıf olup deniyyü’t-tab‘ olan kimse.

الْفُضَالَةُ [el-kuşalet] (kâf’ın ve şād’ın tahfiifiyle) Şol nesnedir ki harman yerinde buğday üründüleyip alındıktan sonra bākī kalanı tekrâr ayıklayıp çiğneyeler.

الْقَاشَالُ [el-kaşal] (fethateynle) Terike içinde زَوَانٌ [zuvān] gibi bir nesnedir. Ve زَوَانٌ [zuvān] şol siyāh dānelerdir ki terike içinde olur. Ve ba‘zılar eyitti: قَاشَالٌ [kaşal] kesmik dedikleri nesnedir ki terikenin kamşından kalan pārelerdir.

[ق ص م ل]

الْقَاشْمَلَةُ [el-kaşmelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kesmek, kat‘ ma‘nâsına; yukālu: قَاشْمَلَةٌ إِذَا قَطَعَتْ

الْمُقَاشِمِلُ [el-muğaşmil] (mīm-i evvelin zammı ve kâf’ın fethi ve mīm-i sâninin kesriyle) Şol çobandır ki ‘asası muhkem ola.

[ق ص ع ل]

الْقُضُولُ [el-kuşul] (kâf’ın ve ‘ayn’ın zammı ve mā-beyninde şād’ın sükūnuyla) Le‘im olup deniyyü’t-tab‘ olan kimse, قُزُولٌ [kurzul] gibidir veznen ve ma‘nen.

[ق ط ل]

الْقَطْلُ [el-kaṭl] (kâf’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Kesmek, kat‘ ma‘nâsına; yukālu: قَطَلْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْمَقْطُولُ [el-maṭṭul] (mīm’in fethi ve tā’nın zammı ve meddiyle) Kesilmiş nesne, maktū‘ ma‘nâsına.

الْقَطِيلُ [el-kaṭil] (kâf’ın fethi ve tā’nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: نَحَلْتُ قَطِيلَةً إِذَا قَطَعْتُ مِنْ أَضْلِحِهَا فَسَقَطَتْ

الْفُطُلُ [el-kuṭul] (zammeteynle) Maktūc ma'na'sınadır; yukālu: جَذَعُ فُطُلٌ إِذَا كَانَ مَقْطُوعًا

الْمِثْقَلَةُ [el-miḫṭalet] (mīm'in kesri ve ṭā'nın fethi ile) Şol demirdir ki onunla kat olunur.

الْمُقَاتِيلُ [el-muḫāṭil] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyle) Cem'ci, kesecek demirler ma'na'sına.

الْقَطِيبَةُ [el-kaṭīlet] (kāf'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Kilimden ve sevbden bir kıt'adır ki sünger mesābesinde onunla bir nesneden su alınır.

الْقَاطُولُ [el-Ḳāṭūl] (alā-vezni الكَافُور [el-kāfūr]) Dicle üzerinde bir mevzi'in ismidir.

[ق ط ر ب ل]

قَطْرُبُلٌ [Ḳuṭrubull] (kāf'ın ve rā'nın zammı ve bā'nın dahi zammı ve teşdidiyle) 'Irāk'ta bir mevzi'in ismidir.

[ق ع ل]

الْقُعَالُ [el-Ḳu'āl] (kāf'ın zammı ve 'ayn'ın tahfiifiyle) Üzüm çiçeği, نُورُ الْعَنْبِ [nevru'l-'ineb] ma'na'sına.

الْإِقْعَالُ [el-iḳ'āl] (hemzenin kesriyle) Üzüm çiçeği açılıp dağılmak; yukālu: إِذَا أَفْعَلَ الْكُرْمُ إِذَا أَنْشَقَ فَعَالُهُ وَتَنَاقَرَّ

الْقَاعِلَةُ [el-ḳā'ilet] ('ayn'ın kesriyle) Uzun dağ, cebel-i tavīl ma'na'sına.

الْقَوَاعِلُ [el-ḳavā'il] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Cem'ci, uzun dağlar ma'na'sına.

الْقَعْوَلَةُ [el-ḳa'velet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimse yürürken bir ayağıyla öbür ayağı üzere toprak saçmak, ayaklarının burnu birbirine karīb olup ökçeleri taşra olmakla; yukālu: قَعَوَلَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشِيَةً مِّنْ يُخْبِي الثَّرَابَ بِإِحْدَى قَدَمَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى لِقَبْلِ

فِيهِمَا

[ق ع ث ل]

الْقَعْعَلَةُ [el-ḳa'ṣelet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir yürümeektir ki قَعَوَلَ [ḳa'vel] yürümesine şebīhtir, nitekim el-ān mürür etti.

الْمُثْعَلُ [el-muḫ'aşill] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla ve 'ayn ve ṣā'nın fethleri ve lām'ın teşdidiyle) Şol oktur ki iyi yonulmuş ola.

[ق ف ل]

الْقُفْلُ [el-ḳufl] (kāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Kiliddir ki ma'rūftur.

الْقَفْلُ [el-ḳafl] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kurumuş ağaç.

الْقَفِيلُ [el-ḳāfīl] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik kurumuş ağaç. Ve

قَفِيلٌ [ḳafīl] Bir cins otun ismidir.

الْقَفْلَةُ [el-ḳaflet] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol akçedir ki vezni tamām ola; yukālu: دَرَاهِمٌ قَفْلَةٌ أَيْ وَازَنْ

الْقُفُولُ [el-ḳufūl] (zammeteynle) Seferden dönmek; yukālu: قَفَلَ يَقْفُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

قُفُولٌ [ḳufūl] Kurumağa dahi derler; yukālu: قَفَلَ يَقْفُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْقَافِلَةُ [el-ḳāfilet] (fā'nın kesriyle) Şol cemā'attir ki seferden dönmüş olalar. Cevheri'nin bu ta'bīrinden fehmi olunur ki cemā'at-i mezbūreye قَافِلَةٌ [ḳāfilet] itlāk olunmaya seferden 'avdet etmedikçe, hālā ki bu meşhūre ve sāhib-i Ḳāmūs'un itlākına muhalifedir. Pes evlā budur ki قَافِلَةٌ [ḳāfilet]e قَافِلَةٌ [ḳāfilet] dedikleri tefe'üle mahmūl olup Cevheri'nin السَّفَرِ مِنَ الرَّجُوعِ kaydı ittifākī ola.

الْقَوَافِلُ [el-ḳavāfil] (kāf'ın fethi ve fā'nın

dahi derler; yukālu: فَلَّلَهُ فِي عَيْنِهِ إِذَا أَرَاهُ إِثَاءً قَلِيلًا
Ve

إِقْلَالٌ [iqlāl] İhtiyāc ma'nāsına da gelir;
yukālu: أَقْلٌ إِذَا افْتَقَرَ Ve

إِقْلَالٌ [iqlāl] Bir nesneye kudret erıştırmeğe
dahi derler; yukālu: أَقْلَ الْجَرَّةِ إِذَا أَطَاقَ حَمْلَهَا

أَقْلَةٌ [el-ḳullet] (ḳāf'ın zammı ile) Dağın
a'lası. Ve her nesnenin a'lasına قُلَّةٌ [ḳullet]
derler, hattâ insânın başına dahi قُلَّةٌ [ḳullet]
derler; yukālu: قُلَّةُ الطِّفْلِ أَبِي رَأْسُهُ

أَقْلَعٌ [el-ḳulel] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın
fethiyle) Cem'i. Ve

قُلَّةٌ [ḳullet] 'Arab tâ'ifesi için cerre-i kebîr
misâlinde bir zarfın ismidir. Ve gâh olur,
قُلٌّ [ḳulel] zikr olunan zarflar ma'nāsına
cem' dahi gelir.

أَقْلَالٌ [el-ḳilāl] (ḳāf'ın kesriyle) Kezâlik
zikr olunan zarf ma'nāsına olan قُلَّةٌ [ḳul-
let]in cem'i; yukālu: قِلَالٌ هَجَرَ سَبِيهَةً بِالْحَبَابِ
Ya'nî Hecer nâm şehrin destîleri, küplere
şebîhtir.

أَقْلٌ [el-ḳill] (ḳāf'ın kesriyle) Titremek
gibi bir hâlettir; yukālu: أَخَذَهُ قِلٌّ مِنَ الْعَضْبِ

الْإِسْتِقْلَالُ [el-istiklāl] (hemzenin ve tâ'nın
kesriyle) Bir nesneyi az 'add etmek;
yukālu: إِسْتَقْلَهُ إِذَا عَدَّهُ قَلِيلًا Ve

إِسْتِقْلَالٌ [istiklāl] İrtifā'a dahi derler;
yukālu: إِسْتَقْلَتِ السَّمَاءُ أَيِ ارْتَفَعَتْ Ve göçüp
gitmeğe dahi derler; yukālu: إِسْتَقَلَّ الْقَوْمُ إِذَا
مَضَوْا وَارْتَحَلُّوا

أَقْلَالٌ [el-ḳulāl] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın
tahfifiyle) قَلِيلٌ [ḳalīl] ma'nāsınadır.

أَقْلُقُلٌ [el-ḳulḳul] (ḳāf'ların zammı ve mā-
beynde lām'ın sükūnuyla) Çābük ve yey-
nicek olan kimse; yukālu: رَجُلٌ قُلُقُلٌ أَيِ حَفِيفٌ
Ve

قُلُقُلٌ [ḳulḳul] Çābük olan ata dahi derler;

فَرَسٌ قُلُقُلٌ أَيِ سَرِيعٌ

أَقْلُقُلَانِيٌّ [el-ḳulḳulāniyy] (ḳāf'ların zam-
mı ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla ve
âhirinde yā'nın teşdidiyle) Üveyik dedik-
leri kuşa şebîh bir kuştur.

أَقْلُقُلَانٌ [el-ḳulḳulān] (kezâlik ḳāf'ların
zammı ve lām-ı evvelin sükūnuyla) Bir
cins ottur.

أَقْلُقُلٌ [el-ḳilḳil] (ḳāf'ların kesriyle ve mā-
beynde lām'ın sükūnuyla) Bir cins ottur
ki onun siyâh tohumu olur. Ve fi'l-meseli:
"دَقَقَ بِالْمِنْحَازِ حَبَّ الْقُلُقُلِ" Ve 'amma قُلُقُلٌ
derler fā'-i mazmūmelerle. Aşma'ī eyitti:
'Āmmenin bu kelâmı tashîftir, zîra قُلُقُلٌ
[ḳilḳil] ki ḳāf'ladır, onun dānesi cem'î-i
dānelerden muhkemdir. Ve مِنْحَازٌ [minḥāz]
mīm'in kesriyle ve ḥā'-i mühmele ve zā-yı
mu'ceme ile havan destesidir.

أَقْلُقَالَةٌ [el-ḳalkalet] ('alā-vezni اَلزَّلْزَلَةُ [ez-
zelzelet]) Āvāz vermek ki savtı hikâyet
olur; yukālu: قُلُقُلٌ إِذَا صَوَّتَ Ve

قَلُقَالَةٌ [ḳalkalet] Bir nesneyi ırgalamağa
dahi derler.

أَقْلِقَالٌ [el-ḳilḳāl] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın
sükūnu ile) Kezâlik ırgalamak.

أَقْلُقُلٌ [et-teḳalkul] (fethateynle ve ḳāf-ı
sānīnin zammı ile) Irgalanmak; yukālu:
قُلُقَالَةٌ قُلُقَالَةٌ وَقُلُقَالًا فَتَقْلُقُلُ أَيِ حَرَكَةٌ فَتَحْرُوكُ وَاضْطَرَبَ
Pes قُلُقَالٌ [ḳilḳāl]in ḳāf-ı evvelin kaçan
meksūr kılsan masdar olur ve kaçan
meftūh kılsan ism olur, زَلْزَالٌ [zilzāl] ile
زَلْزَالٌ [zelzāl] gibi.

[ق م ل]

أَقْمَلٌ [el-ḳaml] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in
sükūnuyla) Bit, kehle ma'nāsına.

أَقْمَلَةٌ [el-ḳamlet] (vezni-i mezkūr üzere)
Vāhidi, bir kehle ma'nāsına.

الْقَمَلُ [el-ḳamel] Bitli olmak; yukālu: قَمَلٌ رَأْسُهُ قَمَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve karın büyük olmağa dahi derler; yukālu: قَمَلٌ بَطْنُهُ إِذَا صَحَّحَ Ve gāh olur, kavm kabīle çok olmağa dahi derler; yukālu: قَمِلْتُ بَطُونُكُمْ بِمَعْنَى كَثُرَتْ قَبَائِلُكُمْ **الْقَمَلِيّ** [el-ḳameliyy] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) Recül-i hakīr ma'nāsına.

الْقُمَّلُ [el-ḳummel] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle) Şol böcektir, kene cinsinden ki keneden kiçirektir, ekseriyyā deve arıkladıkta deveye üşer. Ve

قُمَّلٌ [ḳummel] قُمَّلَةُ الرَّزْعِ [ḳummeletu'z-zer']in dahi cem'i gelir, 'alā-mā se-yec'ü 'ukayyibe zālik inşāallāhu ta'ālā.

قُمَّلَةُ الرَّزْعِ [ḳummeletu'z-zer'] (ḳāf'ın zamımı ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle) Bir böcektir ki çekirge gibi uçar, büyük kene endāmında olur.

الْإِقْمَالُ [el-iḳmāl] (hemzenin kesriyle) عَرَفَجُ [arfec] dedikleri dikenin yaprağı ibtidā yarılıp tomurcuklanmağa derler. Ve gūyā ki قُمَّلَةٌ [ḳummelet]e teşbīhen olur.

[ق م ث ل]

الْقَمَيْسِيُّ [el-ḳameysī] (fethateynle ve yā'nın sākineden sonra šā'nın dahi fethiyle) Yürümesi çirkin olan kimse, kabīhü'l-meşy ma'nāsına.

[ق ن ب ل]

الْقَنْبَلَةُ [el-ḳanbelet] (ḳāf'ın ve bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) At bölüğüne derler, otuzdan kırka varınca. Ve at misillinin bölüğüne dahi derler.

الْقَنْبَابُ [el-ḳanābil] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, zikr olunan at bölükleri manāsına. Ve

قَنْبَلَةٌ [ḳunbulet] Halāyıktan bir bölüğe dahi derler.

[ق ن د ل]

الْقَنْدَلُ [el-ḳandel] ('alā-vezni [ca'fer]) Başu büyük olan kimse, 'azīmü'r-re's ma'nāsına. عَنَدَلٌ [andel] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Ebū 'Amr قَنْدَلٌ [ḳandel] 'azīmü'r-re's ma'nāsına olmakta Ebū Zeyd'le müttefiktir, lākin عَنَدَلٌ [andel] tavīl ma'nāsınadır demiştir.

الْقَنْدِيلُ [el-ḳindīl] (ḳāf'ın ve dāl'ın kesri ve nūn'un sükūnu ile) Ma'rūf ālettir ki çerāğ kabīlindedir, pes فِغْلِيلٌ [fi'līl] vezni üzeredir, ya'nī nūn harfi aslıdır.

[ق ن ق ل]

الْقَنْقَالُ [el-ḳanḳal] ('alā-vezni [ca'fer]) Büyük kīle, mikyāl-ı dahm ma'nāsına. Ve Kisrā nām pādīşāhın bir tacı var idi, adı قَنْقَالٌ [ḳanḳal] idi.

[ق و ل]

الْقَوْلُ [el-ḳavl] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Söylemek, tekellüm ma'nāsına.

الْقَوْلَةُ [el-ḳavlet] (vezni-i mezkūr üzere) Bima'nāhu. Ve

الْمَقَالُ [el-maḳāl] (mīm'in fethiyle) Bima'nāhu kezālik; yukālu: قَالَ يَقُولُ قَوْلًا وَقَوْلَةٌ وَمَقَالًا

الْقَيْلُ [el-ḳīl] ve

الْقَالُ [el-ḳāl] (ḳāf'ın kesri ve meddiyle) evelde ve حَالٌ [hāl] vezni üzere sānīde) İsmeldir, kelimāt ma'nāsında; yukālu: كَثُرَ نَهَى عَنْ قَيْلٍ وَقَالَ: "ذَلِكَ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ وَفِي حَرْفِ عَبْدِ اللَّهِ" **الْقَالُ** Ve

قَالَ [ḳāl] Şol ağaca dahi derler ki onun-

la oğlancıklar bir karış mikdārı bir ağaç pāresin vurup oynarlar. Ve o küçük ağaca lisān-ı ʿArabda قُلَّةٌ [qulet] derler, qāf'ın zammı ve lām'ın tahfifiyleve Türkîde çelik derler.

اَلْقَالَءُ [el-qālet] (ʿalā-vezni اَلْحَالَةُ [el-hālet]) Bi-maʿnā اَلْقَالَءُ [el-qāl] eyzan; yukālu: كَثُرْتُ قَوْلْتُ Ve قَالَةُ النَّاسِ Ve قَوْلْتُ kelimesinin aslı قَوْلْتُ idi fethateynle ve vāv'ın zammı ile olmak muhtemel değildir, zīrā قُلْتُ müteʿaddidir.

اَلْقَاوُلُ [el-qaʿūl] (qāf'ın fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Mütekellim olan kimse; yukālu: رَجُلٌ قَاوُلٌ

اَلْقَاوُلُ [el-qaʿul] (zammeteynle) Cemʿi; yukālu: قَوْمٌ قَاوُلٌ مِثْلُ صُبْرٍ وَصَبْرٍ Ve eger diler sen hemzeyi sākin kılarısın.

اَلْمِقْوَالُ [el-miḳvāl] (mīm'in kesri ve qāf'ın sükūnu ile) Kesirü'l-kavl olan kimse.

اَلْمِقْوَالُ [el-miḳvel] (mīm'in kesri ve qāf'ın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Bi-maʿnāhu.

اَلْقَاوِلَةُ [el-qaʿvālet] (qāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle اَلْقَاوِلَةُ [el-qaʿvālet] (qāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Bi-maʿnāhu eyzan.

اَلْقَاوَالُ [el-qaʿvāl] (qāf'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu eyzan.

اَلتَّقْوَالَةُ [et-tiḳvālet] (tā'nın kesri ve qāf'ın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: رَجُلٌ مَقْوَالٌ وَمَقْوَالٌ وَقَوْلٌ وَتَقْوَالَةٌ عَلَى رِوَايَةِ اَلْكَسَايِي أَي لِسِنُ كَثِيرِ اَلْقَوْلِ

اَلْمِقْوَالُ [el-miḳvel] (mīm'in kesri ve qāf'ın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Dil, lisān maʿnāsına. Ve

مِقْوَالٌ [miḳvel] Melik-i nāfizü'l-kavl maʿnāsına da gelir, Ḥimyer lügati üzere.

اَلْمَقَاوِيلُ [el-maḳāvil] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Cemʿi.

اَلْقَايِلُ [el-qaʿil] (qāf'ın fethi ve yā'nın

sükūnu ile) Ḥimyer beglerinden melik-i aʿzamın altı, yanında olan beğdir.

اَلْقَايِلَةُ [el-qaʿyilet] (qāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Müʿennesi. Ve bunun aslı قَايِلٌ [qayil] idi, yā'nın teşdidiyle قَايِلٌ ki o nāfizü'l-kavl olduğu için قَايِلٌ [qayil] denilmiştir.

اَلْاَقْوَالُ [el-aḳvāl] ve

اَلْاَقْيَالُ [el-aḳyāl] (hemzelerin fethiyle) Cemʿi. Ve şol kimse ki اَقْيَالٌ [aḳyāl] vezni üzere cemʿ etmiştir, vāhidin müşedded kıl mamıştır, zīrā müşedded olıcak cemʿinde vāv zāhir olmak lāzım olur.

اَلْقَاوِلُ [el-qaʿvul] (qāf'ın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) قَايِلٌ [qāʿil]in cemʿi, söyleyiciler maʿnāsına رَاكِعٌ [rākiʿ] ile رُكْعٌ [rukkaʿ] gibi.

اَلتَّقْوِيلُ [et-taḳvīl] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimsenin üzerine demediği nesneyi dedin diye daʿvā etmek.

اَلْاَقْوَالُ [el-iḳvāl] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: مَا لَمْ أَقُلْ وَأَقُولْتَنِي أَيِ اَدْعَيْتَهُ عَلَيَّ

اَلتَّقْوَالُ [et-teḳvāl] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdiyle) Bir kimseye iftirā edip hakkında yalan söylemek; yukālu: تَقْوُلٌ عَلَيْهِ إِذَا كَذَبَ عَلَيْهِ

اَلْاِقْتِيَالُ [el-iḳtiyāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin üzerine hüküm etmek; yukālu: اِقْتَالَ عَلَيْهِ إِذَا تَحَكَّمَ

اَلْمَقَاوِلَةُ [el-muḳāvelet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir kimse ile bir husūta kavl edişmek; yukālu: قَاوَلْتُهُ فِي أَمْرِي

اَلتَّقَاوُلُ [et-teḳāvul] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Bir kimse ile söyleşip musāhabet etmek; yukālu: تَقَاوَلْنَا أَيِ تَقَاوَضْنَا Ve ʿArab tāʿifesi تَقْوُلٌ kelimesin

istifhāmda تَطْرُفٌ kelimesi mecrāsına icrā ederler ‘amelde, ya’nī تَطْرُفٌ gibi تَقُولُ ile mef’üleyni mansüb kılarlar. Ve Benū Suleym kabilesi قُلْتُ kelimesinin tasarrufâtın istifhāmın gayrında dahi ظَنُّ mecrāsına icrā edip mef’üleyne ta’diye ettirirler, pes onların lügati üzere قَوْلٌ [kavl]den sonra feth-i hemze ile أَنَّ kelimesinin isti‘mālî cā’iz olur.

[ق ه ل]

التَّكْهَلُ [et-tekahhul] (fethateynle ve hā’nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse fakirü’l-hāl şeklinde olup hālî yatlı olmak, Kisā’ rivāyeti üzere. Ve li-ihitiyāc olan şikayete dahi تَكْهَلُ [tekahhul] derler.

الْمُتَكْهِلُ [el-mutekahhil] (mīm’in zammı ve hā’nın kesri ve teşdidiyle) Yābisü’l-cild olup seyyi’ü’l-hāl olan kimse, مُتَكْهِلٌ [mutekahcil] gibidir veznen ve ma’nen.

الْقَهْلُ [el-qaḥl] (kāf’in fethi ve hā’nın sükūnuyla) Küfrān-ı ni‘met olmak; yukālu: قَهْلَ يَقْهَلُ قَهْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَتَى ثَنَاءً قَبِيحًا

الْإِقْهَالُ [el-iḳhāl] (hemzenin kesri ile) Bir kimse mühimmi olmayan nesneye cidd ve sa‘y etmekle nefsin mükedder ve mülevves kılmak; yukālu: أَقْهَلَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ مَا لَا يَغْنِيهِ وَدَنَّسَ نَفْسَهُ

الْإِنْقِهَالُ [el-inḳihāl] (hemzenin ve kāf’in kesriyle) Za‘if ve sākıt olmak; yukālu: اِنْقَهَلَ إِذَا ضَعُفَ وَسَقَطَ

[ق ي ل]

الْقَائِلَةُ [el-ḳā’ilet] (yā’nın kesriyle) Öyle vakti; yukālu: أَتَانَا عِنْدَ الْقَائِلَةِ Ve gāh olur, قَائِلَةٌ [ḳaylūlet] ma’nāsına olur.

الْقَائِلُوتَةُ [el-ḳaylūlet] (kāf’in fethi ve yā’nın sükūnu ve lām’ın zammı ve meddiyle)

Öyle vaktinde uyumak.

الْمَقِيلُ [el-maḳīl] (mīm’in fethi ve ḳāf’in kesri ve meddiyle) Bi-ma’nāhā eyzan; tekūlu: قَالَ يَقِيلُ قَيْلُوتَةً وَقَيْلًا وَمَقَيْلًا وَهُوَ شَادٌّ Ya’nī masdar-ı mīmī bāb-ı sānīden kesr-i ‘ayn’la gelmek şāzzdır.

الْقَيْلُ [el-ḳayl] (kāf’in fethi ve yā’nın sükūnuyla) قَائِلٌ [ḳā’il]in cem‘i, قَيْلُوتَةٌ [ḳaylūlet] eden kimseler ma’nāsına, صَاحِبٌ [ṣāḥib]le صَحِبْتُ [ṣaḥb] gibi.

الْقَائِلُ [el-ḳā’il] (yā’nın kesriyle) Vāhidi, bir ḳaylūle eden kimse ma’nāsına. Ve

قَيْلٌ [ḳayl] Ḳaylūle edici ma’nāsına da gelir. Ve

قَيْلٌ [ḳayl] Nısf-ı nehārda olan şürbe dahi derler; yukālu: هُوَ شَرُوبٌ لِقَيْلٍ إِذَا كَانَ مَهْبِئًا Ve مَهْبِئًا ذَقِيقَ الْخَضِرِ يَحْتَاجُ إِلَى شُرْبِ نِصْفِ النَّهَارِ عَطْشَانٌ [mihyāf] mīm’in kesriyle susuz, [‘aṭṣān] ma’nāsına. Ve حَصْرٌ [ḥaṣr] böğür ma’nāsındadır.

التَّكْطِيلُ [et-taḳyīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Nısf-ı nehārda içirmek.

التَّقْيِيلُ [et-teḳayyul] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Nısf-ı nehārda içmek; yukālu: قَيْلَتُهُ فَتَقْيِيلُ أَي سَقَيْتُهُ نِصْفَ النَّهَارِ فَشَرِبَ

قَيْلٌ [Ḳayl] (kāf’in fethi ve yā’nın sükūnuyla) ‘Ād kabilesinden bir recülün ismidir.

قَيْلَةٌ [Ḳaylet] (kāf’in fethi ve yā’nın sükūnuyla) Evs’in ve Ḥazrec’in vālidesi ismidir.

الْقَيْيَلُ [el-ḳuyyel] (kāf’in zammı ve yā’nın fethi ve teşdidiyle) Kezālīk cem‘i.

مَا أَكَلًا قَائِلَتُهُ [mā ekle’e ḳā’iletehu] Ya’nī ḳaylūle nevminde ne ‘aceb teḥīr üzere olduđu. Ve مَا أَقِيلُهُ denmez, nitekim تَرَكْتُ der-

ler, وَدَعْتُ demezler, lā-li-'illetin.

الإِقَالَةُ [el-iḳālet] (hemzenin kesri ile) Bāzārı bozmaktır; yukālu: أَقْلُهُ النَّبِيْعُ إِقَالَةٌ Ve gāh olur قْلُهُ النَّبِيْعُ dahi derler ḳāf'ın kesriyle. Ve bu lügat-i kalîledir.

الإِسْتِقَالَةُ [el-istīḳālet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) إِقَالَةٌ [iḳālet] talep etmek; tekūlu: إِسْتَقْلَهُ النَّبِيْعُ فَأَقَالَنِي إِيَاهُ

التَّقْيِيلُ [et-teḳayyul] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse babasına benzemek; yukālu: تَقَيَّلَ فُلَانٌ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ

قِيَالٌ [Ḳiyāl] (ḳāf'ın kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Berriyyede bir yüce dağın ismidir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ ل]

الْكَوَالِلُ [el-keve'lel] (fethateynle ve hemzenin sükūnuyla ve lām-ı evvelin dahi fethiyle) Kasır olan nesne.

الْإِحْوِيَالُ [el-ikvīlāl] Bir kimse kasır olmak; yukālu: إِكْوَالُ الرَّجُلِ فَهُوَ مُكْوَلٌ

[ك ب ل]

الْكَبْلُ [el-kebl] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Fermüde bukağı. Ve

كَبِلُ [kebl] Zikr olunan bukağıya vurmağa dahi derler.

التَّكْبِيلُ [et-tekbīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; tekūlu: كَبَلْتُ الْأَسِيرَ بِهِ وَكَبَلْتُهُ إِذَا قَيَّدْتُهُ بِهِ

كَبِلُ [kebl] Kova kenārında bükülen deriye dahi derler. كَبِنُ [kebn]den ibdāl olunmadır, nūn'u lām'a tebdil etmekle. Ve

كَبِلُ [kebl] Te'hīr ve habs etmeğe dahi derler; yukālu: كَبَلْتُكَ دَيْنَكَ

الْمَكْبُولُ [el-mekbūl] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Bukağılanmış kimse.

الْمُكَبَّلُ [el-mukebbel] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْكَبْلُ [el-kebel] (fethateynle) Kısa olan kürk; yukālu: فَرَوْ كَبْلٌ أَيَّ قَصِيرٍ

الْمُكَابَلَةُ [el-mukābelet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Habs ve te'hīr etmek. Ve

مُكَابَلَةٌ [mukābelet] Civārında satılan evin iştirāsın te'hīr edip satıldıktan sonra şuf'ada vāsın etmektir ki bu kerih'tir. Ve hadīs-i ‘Osmān'da radiyallāhu ‘anhu: إِذَا حُدَّتْ

“buyurulmuştur, الْدُورُ فَلَا يُحْبَسُ أَحَدٌ عَنْ حَقِّهِ“
güyā ki ‘Osmān’ın reyinde şuf’a-i cār
yokmuş.

[ك ت ل]

الْكُتْلَةُ [el-kutlet] (kāf’ın zammı ve tā’nın
sükūnuyla) Zamktan ve gayrıdan cem’ ol-
muş päre.

الْمِكْتَلُ [el-miktel] (mīm’in kesri ve tā’nın
fethiyle) Zenbīle şebīh bir nesnedir ki içi-
ne on beş sâ’ sığar.

الْمُكْتَلُ [el-muktel] (mīm’in zammı ve
tā’nın fethi ve teşdīdiyle) Kasīr olan
nesne.

الْكَتِيلَةُ [el-keṭīlet] (kāf’ın fethi ve tā’nın
kesri ve meddiyle) Ṭayyīḥ lügatinde şol
hur mā ağacıdır ki ona el erişmeye.

التَّكْتُلُ [et-teketul] (fethateynle ve tā’-i
sānīnin zammı ve teşdīdiyle) Bir cins
yürümektir.

الْكَتَالُ [el-kintāl] (kāf’ın zammı ve
nūn’un sükūnuyla) Kısa olan nesne, kasīr
ma’nāsına; nūn zā’iddir.

الْكَتَالُ [el-keṭāl] (kāf’ın fethi ve tā’nın
taḥfīfiyle) Yaramaz dirliğe derler, sū’-i
‘ayş ma’nāsına. İbn Dureyd eyitti: أَلْفَى عَلِيٌّ
هُلَّةُ derler, ثَقْلُهُ ma’nāsına.

[ك ث ل]

الْكَوْثَلُ [el-keṭṭel] (bi’ş-şā’i’l-muselleseti
‘alā-vezni حَيْدَرُ [ḥayder]) Geminin
kıçı, مَوْخَرُ السَّفِينَةِ, ma’nāsına.

الْكَوْثَلُ [el-keṭṭel] (‘ale’l-vezni’l-mezbūr
ve teşdīdi’l-lām) Lügatun fihi.

[ك ح ل]

كَحْلٌ [kaḥl] (kāf’ın fethi ve ḥā’nın sükūnu
ile) Kıtlık yılı, sene-i mücdibe ma’nāsına.
Ve bu ma’rifedir, buna elif-lām dāhil

olmaz, binā’en’alā-zālik gāh munsarīf olur
ve gāh olmaz. Ve

كَحْلٌ [kaḥl] Kıtlık erişmeğe de derler;
yukālu: كَحَلْتُهُمُ السُّنُونَ أَيَّ أَصَابَتْهُمْ Ve Umevī
eyitti: كَحْلٌ [kaḥl] göge dahi derler, āsumān
ma’nāsına; ve yukālu: إِذَا لَمْ يَكُنْ
عَيْنٌ فِي السَّمَاءِ عَيْنٌ Ve

كَحْلٌ [Kaḥl] Bir ma’rūf sığırın dahi ismi-
dir. Ve min emsālihim: إِذَا “بَاءَتْ عَرَارٍ بِكَحْلٍ”
عَرَارٍ بِمَقْتُولِهِ Ve rivāyet olunur ki ‘Arār
ile Kaḥl iki sığır imiş, birisi birin katl eyle-
miş. Ve öbürün dahi katl ettelerinde “بَاءَتْ
عَرَارٍ بِكَحْلٍ” demişler. Ve bu kısās olunma-
ğā derler. Ve

كَحْلٌ [kaḥl] Göze sürme çekmeğe de der-
ler; yukālu: كَحَلْتُ عَيْنِي

التَّكْحُلُ [et-tekaḥḥul] (fethateynle ve
ḥā’nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik
sürmelenmek.

الْإِكْتِهَالُ [el-ikṭihāl] (hemzenin ve tā’nın
kesriyle) Bi-ma’nāhu; yukālu: تَكْحَلْتُ
وَإِكْتَحَلْتُ بِمَعْنَى

الْكُحْلُ [el-kuḥl] (kāf’ın zammı ve ḥā’nın
sükūnuyla) Sürme ki göze çekerler. Ve

كُحْلٌ [kuḥl] Māl-ı kesire dahi derler, Ebū
‘Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: لِفُلَانٍ كُحْلٌ أَيَّ
مَالٍ كَثِيرٌ

الْأَكْحَالُ [el-ekḥāl] (hemzenin ve ḥā’nın fet-
hiyle) Elde bir damardır ki ondan kan alır-
lar. Ve عِرْقُ الْأَكْحَالِ demek cā’iz değildir. Ve

أَكْحَالٌ [ekḥāl] Şol kimsedir ki gözü kapa-
ğında sürme yerleri Ḥudāyī siyāh ola, sür-
me çekmeksizin.

الْكَحِيلُ [el-keḥīl] (kāf’ın fethi ve ḥā’nın
kesri ve meddiyle) Sürme çekilen göz;
yukālu: عَيْنٌ كَحِيلٌ

الْكَخْلَاءُ [el-kaḥlā’] (kāf’ın fethi ve ḥā’nın

mektir. Ve minhu hadîsu İbrâhîm: لَا تَسْرُبُوا مِنْ ثَلْمَةِ الْإِنَاءِ وَلَا مِنْ عُرْوَتِهِ فَإِنَّهُ كَفَلُ الشَّيْطَانِ” Ya'nî gūzenin gediginden ve kulpundan içmek ki o şeytânın mekânıdır.

الْكَفِيلُ [el-kefîl] (kāf'ın fethi ve fâ'nın kesri ve meddiyle) Bir nesneyi 'uhdesine alan kimse, dâmin ma'nâsına; yukâlu: كَفَلْتُ بِهِ كَفَالَةً وَكَفَلْتُ عَنْهُ بِالْمَالِ لِعَرِيمِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْكَفْلُ [el-kefl] (kāf'ın fethi ve fâ'nın sükûnuyla) Orucu ulaştırmak; tekûlu: Ve كَفَلْتُ كَفْلًا إِذَا وَاصَلْتُ الصُّومَ

كَفَلَ [kefl] Kefîl olmağa dahi derler.

الْكَفُولُ [el-kufûl] (zammeteynle) Bi-ma'nâhu; tekûlu: أَكْفَلْتُهُ الْمَالَ فَكَفَلَ هُوَ بِهِ كَفَالًا وَكَفُولًا

الْإِكْفَالُ [el-ikfâl] (hemzenin kesri ile) Bir kimseyi kefil kılmak; tekûlu: أَكْفَلْتُهُ الْمَالَ أَيَّ أَكْفَلْتُهُ إِيَّاهُ فَكَفَلَ هُوَ بِهِ Ve bu makâmda sâhib-i *Terceme* İkfâl[i] ödetmekle tefsîr etmiştir, münâsib değildir.

التَّكْفِيلُ [et-tekfîl] ('alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Kezâlik kefil kılmak.

التَّكْفُلُ [et-tekefful] (fethateynle ve fâ'nın zammı ve teşdîdiyle) Kezâlik kefil olmak ma'nâsına; yukâlu: تَكْفَلُ بِدَيْنِهِ تَكْفُلًا إِذَا كَفَلَ بِنَفْسِهِ

الْكَافِلُ [el-kâfil] (fâ'nın kesriyle) Şol kimse ki bir insanı beslemeği 'uhdesine ala; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿وَكَمَلَهَا زَكْرِيَّا﴾ (آل Ve Ahfeş "وَكَمَلَهَا" dahi kırâ'at olunmuştur dedi fa'nın kesriyle, ma'nâ-yı mezkûr üzere.

الْكَفَلُ [el-kefel] (fethateynle) Sağrı ma'nâsınadır, gerek davarın sağrısı olsun gerek gayrın.

الْإِكْتِفَالُ [el-iktifâl] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) Bir nesneyi ardına almak; tekûlu:

إِكْتَفَلْتُ بِكَذَا إِذَا وَلَّيْتَهُ كَفَلَكَ **الْكَفْفَالِيَّةُ** [el-kenfelîlet] (kāf'ın ve fâ'nın fethi ve nûn'un sükûnu ve lām'ın kesri ve meddiyle) Büyük sakal, lihye-i 'azîme ma'nâsına.

[ك ل ل]

الْكَلُّ [el-kell] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdîdiyle) 'Ayâle ve sikale derler; kâlallâhu ta'âlâ: ﴿وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلَاهُ﴾ (النحل، 76

الْكُلُولُ [el-kulûl] (zammeteynle) Cem'î. Ve **كَلَّ** [kell] Yetîme dahi derler. Ve

كَلَّ [kell] Veledi olmayana da derler.

الْكَالَاةُ [el-kelelet] (kāf'ın fethiyle ve lām'ın tahfîfiyle) Bu ma'nâdan me'hûzdur, ya'nî bî-veled ma'nâsından me'hûzdur; yukâlu: كَلَّ الرَّجُلُ يَكُلُّ كَلَالَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve 'Arab tâ'ifesi كَالَاةٌ كَلَالَةٌ der, "Onu hâricden tasarruf etmedi, belki kurble ve istihkâkla tasarruf etti" ma'nâsına. Ve İbnu'l-A'râbî eyitti: كَالَاةٌ [kelâlet] iraktan olan 'amm oğullarıdır. Ve bir a'râbîden hikâyet olunmuştur ki مَالِي كَثِيرٌ وَبِرْتِي كَالَاةٌ مَتْرَاحٌ نَسَهُمْ de-miş. Ve ba'zılar eyitti: كَالَاةٌ [kelâlet] تَكَلَّلَهُ den me'hûzdur, كَالَاةٌ ma'nâsına, güyâ ki veled ve vâlid karâbetinin iki cânibin ahz etti, ya'nî onların birinden olmadı, pes كَالَاةٌ [kelâlet] masdarla tesmiye olunmuştur. Ve 'Arab tâ'ifesi عَمَّ الْكَالَاةُ وَابْنُ كَالَاةٍ هُوَ ابْنُ عَمِّ الْكَالَاةِ وَابْنُ كَالَاةٍ هُوَ ابْنُ عَمِّ كَالَاةٍ derler, kaçan لَحٌّ [lahh] ya'nî nesebi ulaşıklık olmasa, belki 'aşîretinden irisi olsa. Ve

كَالَاةٌ [kelâlet] Yorulmağa dahi derler.

الْكَالِدُ [el-kelel] (kāf'ın fethi ve lām'ın tahfîfiyle) Kezâlik yorulmak ma'nâsınadır; tekûlu: كَلَلْتُ مِنَ الْمَشْيِ أَكُلُّ كَالَاةً كَالَاةً مِنَ الْبَابِ إِذَا أُغْيِيْتُ Ve ba'ırde dahi hâl böyledir.

Ve kılıçta ve yelde ve nazarda dahi isti'māl olunur; yukālu: كَلَّ السَّيْفُ وَالرَّيْحُ وَالطُّوفُ Ya'nī kılıç hiddetten berī oldu, kezālik rüzgār ve nazar dahi berī oldular.

كَلَاءُ الْبَصْرَةِ [Kellā'u'l-Başret] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdidi ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve halāyıktan bir tā'ife bunu كَلَّ [kell]den فُعَلَاءُ [fa'elā'] vezni üzere i'tibār edip lā-yansarıf kılmışlardır. Bu bir mevzi'dir ki rüzgār sā'ir yerde ettiği 'ameli onda etmeğe kâdir değildir.

الْكِلَّةُ [el-killet] (kāf'ın kesriyle) Şol ince yerden olan perdedir ki onu ev gibi kılıp onunla sinekten sakınırlar.

كُلٌّ [kull] (kāf'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Bir kelimedir ki lafzı müfred ve ma'nası cem'dir, bu cihetten كَلَّ حَضَرَ ve كَلَّ حَضَرُوا demek cā'izdir, gāh lafzına nazaran ve gāh ma'nāsına nazaran. Ve كُلٌّ [kull] ve بَعْضٌ [ba'ḍ] kelimeleri ma'rifelerdir, kelām-ı 'Arabda mu'arref bi'l-lām gelmemişlerdir. Ve bunlar ma'rife i'tibār olunması cā'izdir, zīrā ma'nâyı izāfeti mutazammınlardır, gerek muzāf olsunlar gerek olmasınlar.

الْإِكْلِيلُ [el-iklīl] (hemzenin kesri vekāf'ın sükünü ve lām'ın kesri ve meddiyle) عَصَابَةٌ [eşābet] misālindedir ki onu cevāhirlere tezyīn edip başa bağlarlar. Ve mutlak tāca كِلِيلٌ [iklīl] derler. Ve

إِكْلِيلٌ [iklīl] Menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki o dört yıldızdır, sıravardı dizilmiştir. Ve

إِكْلِيلٌ [iklīl] Şol buluta dahi derler ki gūyā onun üzerine perde çekilmiştir. Ve

إِكْلِيلُ الْمَلِكِ [iklīlu'l-melik] Bir devānın ismidir ki nebātāt kısmındandır.

الْكَلْكَالُ [el-kelkel] (alā-vezni عَزَّعَر [ar'ar] Göğüs, sīne ma'nāsına.

الْكَلْكَالُ [el-kelkāl] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükünüyle) Bi-ma'nāhu. Ve zarūret-i şif'erde gāh olur āhirde olan lām'ı müşedded kılarlar.

الْكُلْكُلُ [el-kulkul] (kāf'ların zammı ile فُلْفُلٌ [fulful] vezni üzere) Kasīrū'l-kāme olup galīz ve şedīd olan kimse.

الْكَلَاكِيلُ [el-kelākil] (kāf-ı evvelin zammı ve kāf-ı sānīnin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِكْلَالُ [el-iklāl] (hemzenin kesriyle) Bir kimse devesin yormak; yukālu: أَكَلَّ الرَّجُلُ أَكَلَّ بَعِيرَهُ أَيَّ أَغْيَاهُ Ve

إِكْلَالٌ [iklāl] Bir kimsenin devesi yorulmağa dahi derler; yukālu: أَكَلَّ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَعِيرَهُ

الْمُكِلُّ [el-mukill] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesri ve lām'ın teşdidiyle) Şol kimsedir ki akribā sāhibi olup onların nafakası üzerine lāzım ola; yukālu: أَصْبَحْتُ مُكِلًّا أَيَّ ذَا قَرَابَاتٍ وَهُمْ عَلَى عِيَالٍ

الْمُكَلَّلُ [el-mukellel] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol buluttur ki berkle mülemma' ola. Ve bazıları eyitti: Etrāfında bulut pāreleri ola, gūyā ki onlarla o مُكَلَّلٌ [mukellel] ola.

التَّكْلِيلُ [et-teklīl] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Tāc giydirmek; yukālu: كَلَّلَهُ إِذَا تَكَلَّلَهُ Ve gāh olur تَكْلِيلٌ [teklīl] havf etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَمَلَ كَلَّلَ أَيَّ فَمَا كَذَّبَ وَمَا جَبَنَ

الْمُكَلَّلَةُ [el-mukellelet] (mīm'in zammı ve lām-ı evvelin fethi ve teşdidiyle) Şol bāğçedir ki çiçeklerle müzeyyen ola; yukālu: رَوْضَةٌ مُكَلَّلَةٌ إِذَا حُفَّتْ بِالنُّورِ

الْمُكَلَّلِيُّ [el-mukellil] (mīm'in zammı ve lām-ı evvelin kesri ve teşdidiyle) Bir işi

iyi işleyen kimse; yukālu: حَمَلَ فَكَّلَ Ya'nī “Hamle etti ve hamlesinde tevakkuf ve te'ennī etmedi.” Pes bundan akdem تَكَلَّلَ [tekāl]de zikr olunan havf ma'nāsıyla azdād kabīlinden olur.

الإِنْكِالُ [el-inkilāl] (hemzenin vekāf'ın kesriyle) Tebessüm ma'nāsınadır; yukālu: وَنَكَلَ الرَّجُلُ إِِنْكَالًا إِذَا تَبَسَّمَ Ve 'Arab tā'ifesi كَشَرَ ve أَفْتَرَ ve أَنْكَلَ derler. Ve bunların cem'isinde dış görünecek kadar gülmeği murād edinirler. Ve إِِنْكَالُ الْعَيْمِ إِِنْكَالٌ بِالْبُرْقِ bulutun berk yaldıramakla akından siyāhı seçilmesidir.

[ك م ل]

الْكَمَالُ [el-kemāl] (kāf'ın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Tamām ma'nāsınadır. Ve bunun fi'linde üç lügat vardır. كَمَلَ [kemule] كَمَلَ [kemele] كَمَلَ [kemile] derler mīm'in zammı ve fethi ve kesri ile. Ve kesr lügāt-ı mezbūrenin ednāsı ve ahasıdır.

التَّكَامُلُ [et-tekāmül] (tā'nın fethi ve mīm'in zammı ile) Bir nesne kemālin bulmak.

الإِكْتِمَالُ [el-ikmāl] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye kemālin buldurmak; yukālu: أَكْتَمْتُهُ أَنَا

الْكَامِلُ [el-kāmil] (mīm'in kesriyle) Kemāl ile muttasıf olan kimse.

الْكَمَلَةُ [ek-kemelet] (kāf'ın ve mīm'in fet-hiyle) Cem'i; yukālu: رَجُلٌ كَامِلٌ وَقَوْمٌ كَمَلَةٌ مِثْلُ خَافِدٍ وَخَفْدَةٍ Ve خَافِدٌ [hāfid] veled-i veled ma'nāsınadır.

الْكَمَلُ [el-kemel] (fethateynle) Götürü ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ هَذِهِ الْمَمْلَأَةَ كَمَلًا أَيُّ كَلَّةً

كَامِلٌ [kāmil] (mīm'in kesriyle) Bir otun ismidir.

التَّكْمِيلُ [et-tekmīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Bir nesneye kemālin buldurmak.

الإِكْمَالُ [ikmāl] Ma'nāsına.

الإِسْتِكْمَالُ [el-istikmāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin tamāmın talep etmek; yukālu: إِسْتَكْمَلَهُ إِذَا اسْتَمْتَهُ

الْكَمْلُ [el-kumlū] (kāf'ın ve lām'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Berriyye ma'nāsınadır. Ve Ḥalīl eyitti: كُمْلُ [kumlū] bir otun ismidir ki ona lisān-ı Fāriside bergast derler. Ve bergast, hūruk dedikleri ottur ki tabībler katında kına berrī demekle ma'rūftur.

[ك ه ل]

الْكَهْلُ [el-kehl] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ricālden şol kimsedir ki otuz yaşından tecāvüz eyleyip cā-be-cā kar sepmeğe başlamış ola.

الْكَهْلَةُ [el-kehlet] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ كَهْلٌ وَامْرَأَةٌ كَهْلَةٌ

الْكَاهِلُ [el-kāhil] (hā'nın kesriyle) كُهُولَةٌ [kuhūlet]le muttasıf olan kimse. Ve fi'l-hadīsi: “هَلْ فِي أَهْلِكَ مِنْ كَاهِلٍ” قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ وَيُقَالُ “مَنْ كَاهِلٌ” أَيُّ مَنْ أَسَنَّ وَصَارَ كَهْلًا Ya'nī hadīs-i mezbūrda iki vech ihtimāl vardır. Ve

كَاهِلٌ [kāhil] حَارِكٌ [hārik]e dahi derler. Ve حَارِكٌ [hārik] ḥā-i mūhmele ile iki küreğin orta yeridir. Kāle'n-Nebiyu sallallāhu 'aleyhi ve sellem: تَمِيمٌ كَاهِلٌ مُضَرٌّ وَعَلَيْهَا “تَمِيمُ كَاهِلٌ مُضَرٌّ وَعَلَيْهَا” Ya'nī “Temīm kabilesi Muḍar'ın şol kāhili gibidir ki üzerinde mihmeli vardır.”

كَاهِلٌ [Kāhil] (kezālik hā'nın kesriyle) Benī Esed'den bir kabīlenin babası adıdır ki o Kāhil b. Esed b. Huzeyme'dir ki İmrū'ulḳays'ın babasın onlar katl etmiştir.

الإِكْتِهَالُ [el-iktihāl] (hemzenin ve tā'nın

الْكَيْوَلُ [el-keyyūl] (kāf'ın fethi ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Safların mu'ahharı. Ve fi'l-hadīsi: اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُقَاتِلُ الْعَدُوَّ فَسَأَلَهُ سَيْفًا يُقَاتِلُ بِهِ فَقَالَ لَهُ فَلَعَلَّكَ إِنْ أُعْطَيْتُكَ أَنْ تَقُومَ فِي الْكَيْوَلِ فَقَالَ لَا فَأَعْطَاهُ سَيْفًا فَجَعَلَ يُقَاتِلُ بِهِ وَهُوَ يَزْتَجِرُ وَيَقُولُ "إِنِّي امْرُؤٌ عَاهَدَنِي خَلِيلِي | | أَنْ لَا أَقُومَ الدَّهْرَ فِي الْكَيْوَلِ | | أَضْرَبُ" Ve bā'yı أَضْرَبُ de sākin kıldı kesret-i harekâtından ötürü ki ihtilâl-i vezni mûcibdir.

التَّكَلِّي [et-tekellî] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Saff-ı mu'ahharda durmak; yukālu. تَكَلَّى الرَّجُلُ أَي قَامَ فِي الْكَيْوَلِ Ve تَكَلَّى [tekellî] kelimesinin aslı تَكَيْلُ idi, yā'yla lām kalb-i mekân kılındı.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ع ل]

لَعَلَّ [le'alle] (fethateynle ve āhirinde lām'ın fethi ve teşdidiyle) Kelime-i şekk-tir. Ve bunun aslı عَلَّ idi evvelinde olan lām zā'ididir; yukālu: لَعَلِّي أَفْعَلُ وَلَعَيْي أَفْعَلُ بِمَعْنَى

[ل ي ل]

الَلْيَلُ [el-leyl] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gece, şeb ma'nāsına, lafzı müfred ve ma'nāsı cem'dir. Ve bir kavm eyitti: لَيْلٌ [leyl] ağaç delen dedikleri kuşun yavrusu ve نَهَارٌ [nehār] toy demekle ma'ruf kuşun yavrusudur, nitekim ba'zı eş'ārda gelmiştir. Ve *Kitāb-ı Farḡ*'da Aşma't̄ نَهَارٌ [nehār]ı zikir olunan ma'nāya irād etmiştir, لَيْلٌ [leyl]i irād etmemiştir. Hafî değildir, Cevherî'nin لَيْلٌ [leyl] tefsîrinde olan edāsı sâ'ir mevāzi'de olan edāsına muhaliftir, zîrā sâ'ir mevāzi'e nazaran لَيْلٌ [leyl] cem'dir, vāhidi لَيْلَةٌ [leylet]tir demek gerekti.

الَلْيَلَةُ [el-leylet] (vezni-i mezbūr üzere) Vāhidi, تَمْرَةٌ [temret] ile تَمْرٌ [temr] gibi.

الَلْيَالِي [el-leyālî] (lām-ı evvelin fethi ve lām-ı sâninin kesri ve meddiyle) Cem'i, yā ziyāde olunmuştur, 'alā-hilāfi'l-kıyās. Ve bunun nazîri أَهْلٌ [ehl] ve أَهَالٌ [ehāl]dir. Ve ba'zılar eyitti. Bunun aslı لَيْلَاةٌ [leylāt] idi elifi hafz olunmuştur, zîrā tasgîri لَيْلِيَّةٌ [luyeyliyet]tir. Ve

لَيْلِي [leyālî] İsm-i imre'e olan لَيْلَى [leylā]nın dahi cem'i gelir.

الَلْيَلُ [el-elyel] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Bir lafzdır ki لَيْلٌ [leyl]in 'akibinde

zıkr olunur, teʔkīd için; yukālu: لَيْلٌ أَلَيْلٌ أَيْ شَدِيدُ الظُّلْمَةِ

الليلاء [el-leylāʔ] (lām-ı evvelin fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik teʔkīd için zıkr olunur bir lafzdır; yukālu: لَيْلَةٌ لَيْلَاءُ

اللايل [el-lāʔil] (yā'nın kesriyle) Kezālik teʔkīd için zıkr olunur; yukālu: لَيْلٌ لِأَيْلٍ مِثْلٌ قَوْلِكَ شَعْرٌ شَاعِرٌ

الملايلة [el-mulāyelet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Gece ile işlemek; yukālu: عَامَلْتُهُ مَلَايِلَةً كَمَا تَقُولُ مَيَاوِمَةً مِنَ الْيَوْمِ

ليلى [Leylā] (lām'ların fethi ve elifin kasrıyla) Bir ʿavretin ismidir.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ المِيمِ)

[م ث ل]

المئيل [el-miṣl] (mīm'in kesri ve sā'nın sükūnuyla yāhūd fethateynle) Kelime-i tesviyedir; yukālu: هَذَا مِثْلُهُ وَمِثْلُهُ كَمَا يُقَالُ شَبَّهَهُ وَشَبَّهَهُ

المئيل [el-muṣeyl] (mīm'in zammı ve sā'nın fethi ile) مِثْلٌ [miṣl]in tasgīri.

الأُمَيْتَالُ [el-umeysāl] (hemzenin zammı ve mīm'in fethi [ile]) أُمْتَالٌ [emsāl]in tasgīri; yukālu: هُوَ مُتَّبِعٌ هَذَا وَهُمُ أُمَيْتَالُهُمْ Ve bu kelāmda olan tasgīrle müşebbeh bih olan nesnenin hakīr olmasına işāret olur, müşebbeh hakīr olduğu gibi.

المئيل [el-meṣel] (fethateynle) Maʿrūf olan kelāmıdır ki darb olunur. Ve

مئيل [meṣel] Bir nesnenin sıfatına dahi derler.

الميسال [el-miṣāl] (mīm'in kesriyle) Döşek, firāş maʿnāsına.

المئول [el-muṣul] (zammateynle) Cemʿi. Ve eger dilersen ṣā'nın zammesin tahfif edersin. Ve

مئول [muṣul] مِثَالٌ [miṣāl]in dahi cemʿi gelir. Ve مِثَالٌ [miṣāl] maʿrūftur.

الأمئيلة [el-emsilet] (hemzenin fethi ve sā'nın kesriyle) Cemʿi.

التَّمثِيلُ [et-temsīl] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesnenin misālin tasvīr etmek; yukālu: مَثَّلْتُ لَهُ كَذَا تَمَثِيلًا إِذَا صَوَّرْتَ لَهُ مِثَالَهُ بِالْكِتَابَةِ وَغَيْرِهَا

التَّمثَالُ [et-timsāl] (tā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Sūret.

التَّمَائِيلُ [et-temāṣīl] (tā'nın fethi ve sā'nın

kesri ve meddiyle) Cem'î, sûretler ma'nāsına.

الْمُثُولُ [el-muṣūl] (zammeteynle) Bir kim-
senin önünde ayak üzere durmak; yukālu:
مَثَلٌ مِثْلَ بَيْنَ يَدَيْهِ مُثُولًا إِذَا تَنَصَّبَ قَائِمًا Ve

مُثُولٌ [muṣūl] Yere yapışmağa dahi derler;
yukālu: مِثْلٌ إِذَا لَطَأَ بِالْأَرْضِ وَهُوَ مِنَ الْأَصْدَادِ

الْمَأْسِلَةُ [el-māšilet] (ṣā'nın kesriyle) Çerāg-
pā ki üzerinde çerāg yakarlar. Zikr olunan
ma'nādan me'hūzudur.

الْمِثْلُ [el-meṣl] (mīm'in fethi ve ṣā'nın
sükūnuyla) Bir kimseye 'azāb edip gayra
'ibret kılmak; yukālu: مِثْلٌ بِهِ يَمِثُّلُ مِثْلًا مِنَ الْبَابِ
الْأَوَّلِ إِذَا تَكَلَّمَ بِهِ

الْمِثْلَةُ [el-muṣlet] (mīm'in zammı ve ṣā'nın
sükūnuyla) İsmidir, 'ibret için olan 'azāb
ma'nāsına. Ve mutlakan 'ibret ma'nāsında
dahi isti'māl olunur; yukālu: مِثْلٌ بِالْقَيْلِ إِذَا
جَدَعَهُ Ya'nī burnın ve kulağın kesse.

الْمِثْلَةُ [el-meṣulet] (mīm'in fethi ve ṣā'nın
zammı ile) 'Ukūbet ma'nāsına.

الْمِثْلَاتُ [el-meṣulās] (mīm'in fethi ve
ṣā'nın zammıyla) Cem'î, 'ukūbetler
ma'nāsına.

الْإِمْتِئَالُ [el-imṣāl] (hemzenin kesriyle)
'Ukūbet ve 'ibret kılmak; yukālu: إِذَا
جَعَلَهُ مِثْلَةً Ve

إِمْتِئَالٌ [imṣāl] Sultān kısās etmeğe dahi der-
ler; yukālu: أَمِثَّلَ السُّلْطَانُ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ قَوْدًا وَيَقَالُ
لِلْحَاكِمِ أَمِثَّلْنِي وَأَقْضِنِي وَأَقْضِنِي

الْأَمِثْلُ [el-emṣel] (hemzenin ve ṣā'nın fet-
hiyle) Hayra karīb olan kimse; yukālu:
Ve فُلَانٌ أَمِثَّلُ بَنِي فُلَانٍ أَيْ أَدْنَاهُمْ لِلْحَنِيرِ

أَمِثَّلُ [emṣel] İyiliğe dönen hastaya dahi
derler; yukālu: هُوَ الْيَوْمَ أَمِثَّلُ

الْأَمَائِلُ [el-emāšil] (hemzenin fethi ve
ṣā'nın kesriyle) Cem'î; yukālu: هُوَ لَأَمَائِلُ

الْقَوْمِ أَيْ خِيَارُهُمْ

الْمَمَالَةُ [el-meṣālet] (mīm'in fethi ve ṣā'nın
tahfifiyle) Fāzıl olmak; yukālu: مِثْلُ الرَّجُلِ
مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مَمَالَةٌ إِذَا صَارَ فَاضِلًا

الْمَمْلَى [el-muṣlā] (mīm'in zammı ve ṣā'nın
sükūnu ve elifin kasrıyla) أَمِثَّلُ [emṣel]
in mü'ennesi kavmin hayrlısı olan 'av-
ret ma'nāsına. فُضْوَى [kuṣvā] gibi ki أَفْصَى
[akṣā]nın mü'ennesidir.

الْتِمَاضُ [et-temāṣul] (tā'nın fethi ve ṣā'nın
zammı ile) Hasta iyiliğe dönmek; yukālu:
تَمَاضٌ مِنْ عِلَّتِهِ أَيْ أَقْبَلُ

الْتِمَاضُ [et-temeṣṣul] (fethateynle ve ṣā'nın
zammı ve teşdiidiyle) Bir kimse vaf-ı hāl
için bir nesne söylemek; yukālu: تَمَثَّلُ بِهَذَا
النَّبِيَّتِ وَمِثْلُ هَذَا النَّبِيَّتِ بِمَعْنَى

الْإِمْتِئَالُ [el-imṣāl] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Emre itā'at göstermek; yukālu:
إِخْتِذَاءٌ [iḥtizā] inkıyād ma'nāsındadır, hā-i mūhmele ve zāl-ı
mu'ceme ile.

[م ج ل]

الْمَجْلُ [el-mec] (mīm'in fethi ve cīm'in
sükūnuyla) İş işlemekten el kabarmak;
yukālu: مَجَلَّتْ يَدُهُ تَجْمَلُ مَجَلًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا
تَنَفَّطَتْ مِنَ الْعَمَلِ

الْمَجْلُ [el-mecel] (fethateynle) Bi-
ma'nāhu; yukālu: مَجَلَّتْ يَدُهُ مَجَلًّا مِنَ الْبَابِ
الرَّابِعِ Ve

مَجَلٌّ [mecel] Kabaran kabarcığa dahi der-
ler; yukālu: جَاءَتْ الْإِبِلُ كَأَنَّهَا الْمَجَلُّ أَيْ مُمْتَلِئَةٌ
كَامِثِلَاءِ الْمَجَلِّ

الْإِمَجَالُ [el-imecāl] (hemzenin kesriyle) İş
el kabartmak; yukālu: أَمَجَلَّ الْعَمَلُ يَدُهُ

[م ح ل]

الْمَحْلُ [el-maḥl] (mīm'in fethi ve ḥā-i

mühmelenin sükūnuyla) Kıtlık olmak, yağmur yağmayıp otlar kurumakla.

الْمُحْوَلُ [el-muḥūl] (zammeteynle) Cem'î; yukālu: **أَرْضٌ مَحَلٌّ وَأَرْضٌ مُحْوَلٌ كَمَا قَالُوا بَلَدٌ سَبَسَبَتْ وَبَلَدٌ سَبَابَسَبُ وَأَرْضٌ جَدْبَةٌ وَأَرْضٌ جُدُوبٌ سَبَسَبَتْ** Ve **يُرِيدُونَ بِالْوَاحِدِ الْجَمْعُ** Ve mahall-i mekrūh ve fitneye dahi derler; yukālu: **مَحَلٌّ بِهِ إِذَا سَعَى بِهِ إِلَى السُّلْطَانِ**

الْمَاجِلُ [el-māḥil] (hā'nın kesriyle) Kıtlık olan yer ve kıtlık olan zamān; yukālu: **بَلَدٌ مَاجِلٌ وَزَمَانٌ مَاجِلٌ** Ve

مَاجِلٌ [māḥil] Sultāna si'āyet edip gammāzlık edene dahi derler.

الْمُحْوَلُ [el-meḥūl] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik gammāzlık eden kimse. Ve fi'd-du'ā'i: **وَلَا تَجْعَلُهُ مَاجِلًا** مُصَدَّقًا

الْإِمْحَالُ [el-imḥāl] (hemzenin kesriyle) Şehr kıtlık olmak. İbnu's-Sikkīt eyitti: **مُمْحِلٌ** [mumḥil] demezler, egerçi bazı eş'arda vāki' olmuştur. Ve

إِمْحَالٌ [imḥāl] Kavm kıtlığa dāhil olmağa dahi derler; yukālu: **أَمْحَلِ الْقَوْمَ إِذَا أُجْدَبُوا**

الْمُمَاخَلَةُ [el-mumāḥalet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Mekk edişmek, mümākere ma'nāsına.

الْتِمَاحُ [et-temaḥḥul] (fethateynle) Hile etmek; yukālu: **تَمَحَّلَ إِذَا اخْتَالَ**

الْمُتَمَاخِلُ [el-mutemaḥḥil] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve teşdīdiyle) Hile edici kimse.

الْمُتَمَاهِيلُ [el-mutemāḥil] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Uzun boylu olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ مُتَمَاهِيلٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا** Ve

مُتَمَاهِيلٌ [mutemāḥil] Ba'ide dahi derler;

yukālu: **سَبَسَبَتْ مُتَمَاهِيلٌ أَي بَعِيدٌ مَا بَيْنَ الطَّرْفَيْنِ** Ve fi'l-hadīsi: **”أُمُورٌ مُتَمَاهِلَةٌ“ أَي فِتْنٌ يَطُولُ أَمْرُهَا** Ve **سَبَسَبَتْ** [sebseb] berriye ma'nāsınadır, ke-mā merre ānifen.

الْمَحَالُ [el-meḥāl] (mīm'in fethiyle) ve **الْمَحَالَةُ** [el-meḥālet] (kezālik mīm'in fethiyle) Büyük bekredir ki onunla deve kuyudan su çeker. Ve

مَحَالَةٌ [meḥālet] Arka kemiğine dahi derler, **فَقَارَةٌ** [fekāret] ma'nāsına.

الْمُمَاḤḤَالُ [el-mumahaḥḥal] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol süttür ki onun tazeliliği halāveti gitmiş ola.

[م د ل]

الْمِدْلُ [el-midl] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki kalilü'l-lahm olup hafiyyü'ş-şahs ola. Dāl ile ve zāl ile lügattir.

الْتِمَدُّ [et-temeddul] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) **مِنْدِيلٌ** [mindil] örtünmek. Ve **مِنْدِيلٌ** [mindil] makrama gibi büyük beze derler; yukālu: **تَمَدَّلَ بِالْمِنْدِيلِ وَهُوَ لُغَةٌ فِي تَتَدَّلَ**

[م ذ ل]

الْمِذْلُ [el-mizl] (mīm'in kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Cismi sagır olan kimse, **مِذْلٌ** [midl] gibidir veznen ve ma'nen.

الْمِزِيلُ [el-mezil] (mīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin kesriyle) Kendi katında olan nesneyi bezl eden kimse, gerek māl olsun gerek sırr olsun. Ve

مِزِيلٌ [mezil] Nefsini zabt edemeyen kimseye de derler.

الْمِزْلُ [el-mezl] (mīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) İfşā-yı sırda muztarib ve mutadaccir olmak; tekūlu: **مَذَلْتُ بِسِرِّ أَمْدُلُ مَذْلًا**

Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَقْتَ وَصَجَرْتَ حَتَّى أَفَشَيْتَهُ
الْمَذَلُّ [el-mezel] (fethateynle) Bi-ma'nāhu;
 tekūlu: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مَذَلْتُ بِسَرِّي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
 Ve bir kim-
 senin sözünde ıztırāb çekmeğe dahi der-
 ler; tekūlu: مَذَلْتُ مِنْ كَلَامِهِ إِذَا قَلَقْتَ Ve ayak
 uyuşmağa dahi derler; tekūlu: مَذَلْتُ رِجْلِي
 مَذَلًّا إِذَا خَدِرْتُ Ve

مَذَلُّ [mezel] Fütūra dahi derler.

الْإِمْدَالُ [el-imzilāl] (hemzenin ve zāl'ın
 kesriyle) Salkı olup süst olmağa derler.

الْمَذِيلُ [el-mezil] (mīm'in fethi ve zāl'ın
 kesri ve meddiyle) Şol hastadır ki kararı
 kalmaya, ziyāde za'if olmağın.

[م ر ح ل]

الْمُمْرَجَلُ [el-mumercel] (mīm-i evvelin
 zammı ve cīm'in fethiyle) Siyāb cinsinden
 bir gūne alacası olan sevbdir demişlerdir.

الْمَرَاجِلُ [el-merācil] (mīm'in fethi ve
 cīm'in kesriyle) Cem'i, Sībeveyhi eyitti:
 مَرَاجِلُ [merācil]in mīm'i nefsi kelimedendir.
 Ve مَرَاجِلُ [merācil] siyāb-ı veşydir. Ve
 siyāb-ı veşy bir gūne alacası olan bezlere
 derler.

[م ر ط ل]

الْمَرْطَلَةُ [el-merṭalet] (alā-vezni
 [ed-dahrecet]) Balçıkla yā gayrı nesne ile
 sıvamak; yukālu: مَرْطَلَةٌ بِالطَّيْنِ وَغَيْرِهِ إِذَا لَطَحَهُ

[م س ل]

الْمَسَلُ [el-mesel] (fethateynle) Su akıntısı,
 mesilü'l-mā' ma'nāsına.

[م ص ل]

الْمَصْلُ [el-maşl] (mīm'in fethi ve şād'ın
 sükunuyla) Keşk dedikleri nesne ki ta'ama
 katarlar. Ve

مَصْلُ الْأَقِطِ [maşlu'l-aqit] Keşki işlemeğe

dahi derler. Ve onu işlemek hurmā çöpün-
 den işlenmiş zarfa koyup suyunu sürmek-
 le olur. Ve

مَصْلٌ [maşl] Yaradan cüz'î nesne akmağa
 dahi derler; yukālu: إِذَا سَالَ مِنْهُ مَصْلُ الْجُرْحِ
 مَصْلٌ شَيْءٌ يَسِيرٌ Ve hukiye 'ani'l-Aşma'ī: مَصَلْتُ
 إِشْتُهُ إِذَا فَطَرْتُ Ve [ist] dübüre derler.

الْمُصَالَةُ [el-muşālet] (mīm'in zammı ve
 şād'ın tahfifiyle) O taraftan akan su. Ve

مُصَالَةٌ [muşālet] Kezālik küpten sızan suya
 derler.

الْمَاصِلُ [el-māşil] (şād'ın kesriyle) Şey'i-
 kalil ma'nāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ عَطَاءً مَاصِلًا
 أَي قَلِيلًا وَإِنَّهُ لَيَجْلِبُ مِنَ الثَّقَةِ لَبَنًا مَاصِلًا

الْإِمْصَالُ [el-imşāl] (hemzenin kesriyle)
 Mālī nā-mahal yere sarf etmek; yukālu:
 Ve أَمْصَلَ مَالَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ وَصَرَفَهُ فِيمَا لَا خَيْرَ فِيهِ

إِمْصَالٌ [imşāl] 'Avret oğlanın muğğa iken
 düşürmeğe dahi derler; yukālu: أَمْصَلَتْ
 Ve الْمَرْأَةُ إِذَا أَلَقَتْ وَلَدَهَا وَهُوَ مُضْغَةٌ

إِمْصَالٌ [imşāl] Çoban koyunu cümleten sa-
 ğıp nesne alikomamağa derler.

الْمُمْصِلُ [el-mumşil] (mīm-i evvelin zam-
 mı ve sāninin sükunu ve şād'ın kesriyle)
 Şol koyundur ki sütü 'ulbeye sağıldığı gibi
 zā'il ola, sā'ir sütlerle cem' olmaksızın.

الْمِمْصَالُ [el-mimşāl] (mīm-i evvelin kes-
 ri ve sāninin sükunuyla) Bi-ma'nāhu;
 yukālu: شَاءَ مُمَّصِلٌ وَمِمَّصَالٌ إِذَا زَالَ لَبْنُهَا قَبْلَ أَنْ
 يُحْفَنَ

[م ط ل]

الْمَطْلُ [el-maṭl] (mīm'in fethi ve tā'nın
 sükunuyla) Döğüp demiri uzatmak;
 yukālu: مَطَلْتُ الْحَدِيدَةَ أَمْطَلْتُهَا مَطْلًا مِنَ الْبَابِ
 الْمَطْلُ Ve minhu: الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبْتُهَا وَمَدَدْتُهَا لِتَطُولَ
 بِاللَّذِينَ Ya'nī medyün deyni uzatıp verme-
 meğe. مَطْلٌ [maṭl] dedikleri bu ma'nādan

me'hūzdu.

الْمَمَاطَلَةُ [el-mumāṭalet] (mīm-i evvelin zammı ve ṭā'nın fethiyle) Kezālik deyni eğlendirip vermemek; yukālu: **مَطَّلَهُ** **مَمَاطَلَةُ** Ya'ni وَمَاطَلُهُ بِحَقِّهِ وَالْمَمَاطَلَةُ الْمَكَاْفَحَةُ [mumāṭalet] hasmın hāzır oldukları olur bir gā'ib olsa **مَمَاطَلَةُ** [mumāṭalet] demezler.

الْمَمْطُولُ [el-memṭūl] (mīm-i evvelin fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Her uzanmış nesneye itlāk olunur.

[م ع ل]

الْمَعْلُ [el-ma'ḷ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kapmak; tekūlu: **مَعَلْتُ الشَّيْءَ مَعْلًا** إِذَا الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اخْتَلَسَتْهُ

مَعْلٌ [ma'ḷ] Seyrde sür'at etmeğe dahi derler. Ve bir kimseyi ivdirmeğe dahi derler; yukālu: **مَعْلَنِي عَن حَاجَتِي** أَيَّ أَعْجَلَنِي

الْإِمْعَالُ [el-im'āl] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَمْعَلَنِي عَن حَاجَتِي** كَذَلِكَ

مَعْلٌ [ma'ḷ] Davarı enemeğe dahi derler; tekūlu: **أَمْعَلْتُ الْحِمَارَ وَغَيْرَهُ إِذَا اسْتَلَّتْ حُضْبَتَيْهِ** Ve **مَعْلٌ** إِسْتِيلَالٌ [istilāl] bir nesneyi sıyrıp çıkarmaya derler. Ve

مَعْلٌ [ma'ḷ] Bir husūsta 'acele kılıp onu fesāda vermeğe dahi der[ler]; yukālu: **مَعَلْتُ أَمْرًا** أَيَّ عَجَلْتُ بِهِ وَقَطَعْتُهُ وَأَفْسَدْتُهُ لَا تُمْعَلُوا رِكَابَكُمْ أَيَّ لَا تَنْطَعُوا **مَعْلٌ** Ve **رِكَابٌ** [rikāb] rā'nın kesriyle seyr için binilen nākalara derler, cem'dir; müfredi **رَاحِلَةٌ** [rāḥilet]tir.

الْمَمْعُولُ [el-mem'ūl] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın meddi ve zammıyla) Enenmiş davar, **حَاصِيٌّ** [ḥaṣiyy] ma'nāsına.

[م غ ل]

الْمَعْلُ [el-meḡal] (mīm'in ve ḡayn-ı

mu'cemenin fethiyle) Davar otlarken otlar toprağı bile yemeğin karnı ağırmaktır.

الْمَمْغَلَةُ [el-maḡlet] (mīm'in fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) Zikr olunan ağırı; yukālu: **بِهِ مَمْغَلَةٌ شَدِيدَةٌ** Ve **مَمْغَلَةٌ** [maḡlet] sāhibi olan davar göbeğı altında üç yerden dāḡlanmakla 'ilāc olunur. Ve

مَمْغَلَةٌ [maḡlet] Şol koyuna ve şol keçiye derler ki bir yılda iki kere kuzular.

الْإِمْغَالُ [el-imḡāl] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarı zikr olunan maraza mübtelā olsa; yukālu: **أَمْغَلُ الْقَوْمِ إِذَا مَعَلَّتْ إِبِلَهُمْ** Ve

إِمْغَالٌ [imḡāl] Koyun zikr olunan hālet üzere olmak; yukālu: **أَمْغَلْتُ غَنَمَ فُلَانٍ إِذَا كَانَتْ تَلْكَ** حَالُهَا Ya'ni bir yılda iki kerre kuzulasa. Ve

إِمْغَالٌ [imḡāl] Bir kimseyi sultāna gamz etmek; yukālu: **أَمْغَلُ بِي فُلَانٌ عِنْدَ السُّلْطَانِ** أَيَّ وَشَى

بِي **الْمِمْغَالُ** [el-miḡāl] (mīm'in kesriyle) Cem'i, zikr olunan koyunlar ma'nāsına; yukālu: **هِيَ غَنَمٌ مِمْغَالٌ**

الْمُمْغِيلُ [el-mumḡil] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin sükūnu ve ḡayn'ın kesriyle) Ebū 'Amr rivāyeti üzere şol 'avrettir ki oḡlanı memeden kesmeden hāmile kala ve her yıl doğura.

الْمَمْغُلُ [el-maḡl] (mīm'in fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) Bir kimse bir kimseye dolaşıp dil uzatmak; yukālu: **مَمْغَلٌ فُلَانٌ عِنْدَ فُلَانٍ يَمْغُلُ** **مَمْغُلًا** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

الْمَمْغَالَةُ [el-meḡālet] (mīm'in fethiyle) Sıfat-ı mezkūre üzere olmak; yukālu: **إِنَّهُ لَصَاحِبٌ مَمْغَالَةٌ**

[م ق ل]

الْمُمْغُلُ [el-muḡl] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla) **دَوْمٌ** [devm] demekle ma'rūf

ağacın yemişidir ki edviye kabîlindedir. Ve ba'zılar دَوْمٌ [devm] hurmā-yı Hindî ağacıdır demişler.

أَلْمُقْلَةُ [el-muqlat] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükûnuyla) Şol gözde olan yağdır ki gözün akıyla karasın cem' eder. Ve ammā İbn Mes'ūd radiyallāhu 'anhu hadîsinde vāki' olan مُقْلَةٌ [muqlat] ki mevzi'-i secdeden mesh-i haşā etmek hakkında buyurulmuştur: "مَرَّةً وَتَرَكُهَا خَيْرٌ مِنْ مِائَةِ نَاقَةٍ لِمُقْلَةٍ" أَي مِنْ مِائَةِ مَرَّةٍ "مرّةً وترکها خیر من مائة ناقة لمقلة" أي من مائة مرّة كما يريد ناقة يختارها الرجل على عينه ونظره كما يريد" Ya'nî görür gözünden hayırlı olsa o nākalar.

أَلْمَقْلُ [el-maql] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükûnuyla) Nazar etmektir, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: مَا مَقَلْتُهُ عَيْنِي مُنْذُ الْيَوْمِ "ما مقلته عيني منذ اليوم" Ve مَقْلَةٌ [maqalathu] عَيْنِي "مقلة عيني" ma'nāsınadır, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

مَقْلٌ [maql] Daldırmak ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadîsi: "إِذَا وَقَعَ الذَّبَابُ فِي الطَّعَامِ فَامْقُلُوهُ" "فإن في أحد جناحيه سماً وفي الآخر الشفاء وإنه يقدم السم ويؤخر الشفاء"

أَلْمُقْلَةُ [el-maqlat] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükûnuyla) Şol ufak taşdır ki su ulaştırırmalı oldukta o taşı bir kâseye koyup suyu o taşı örtecek mikdârı korlar, tā ki su isteyen cemā'atin ba'zına ziyāde ve ba'zına nākıs verilmeye. Ve bunu berriyyede su az olduğu yerde ederler.

أَلْتَمَاقُلٌ [et-temāqul] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammı ile) İki kimse birbirin suya batırmak; yukālu li'r-reculeyni: إِذَا هُمَا يَتَمَاقَلَانِ إِذَا تَغَاطَا فِي الْمَاءِ

[م ك ل]

أَلْمَكُولُ [el-mukul] (zammeteynle) Kuyunun suyu az olup vasatında kalîlen kalîlen cem' olmak; yukālu: مَكَلَتِ الْبُئْرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ "إِذَا قَلَّ مَاؤُهَا وَاجْتَمَعَ فِي وَسْطِهَا

أَلْمَكْلَةُ [el-meklet] (mīm'in fethi vekāf'ın sükûnu ve mīm'in zammıyla dahi lügattir) Şol suyun ismidir ki kuyunun dibinde az az cem' olmuştur, ikinci çekmek zamânına dek; yukālu: أَعْطِنِي مَكْلَةً رَكِيَّتِكَ أَي جَمَّةً رَكِيَّتِكَ "Ve جَمَّةً [cemmet] cīm'in fethi ve mīm'in teşdidiyle cem' olanın cümlesi. Ve رَكِيَّتِكَ [rekiyyet] rā'-i mühmele ve teşdîd-i yā ile yakın olan kuyu ma'nāsınadır.

أَلْمَكُولُ [el-mekul] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Suyu azın azın cem' olan kuyu.

أَلْمَكْلُ [el-mukul] (zammeteynle) Cem'i, كِتَابٌ [kitāb]la كُتُبٌ [kutub] gibi, kezā fi'l-*Qāmūs*.

[م ل ل]

أَلْمَلْلُ [el-melel] (fethateynle) Bir nesne kalbe sakîl gelmeğin kasāvet çekmek.

أَلْمَلَّةُ [el-mellet] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kezālik kasāvet çekmek.

أَلْمَلَالَةُ [el-melālet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhā eyzan; yukālu: مَلَلْتُ الشَّيْءَ أَمَلُّهُ مِنْ "الباب الرابع ومللت منه أيضا مللاً وملةً وملالةً إذا سممته" **أَلْإِسْتِمْلَالُ** [el-istimlāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kasāvet hāsıl kılmak; tekūlu: إِسْتَمْلَلْتُهُ إِذَا سَمِمْتَهُ أَيضًا

أَلْمَلُّ [el-mell] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kasāvetli olan kimse. Ve

مَلٌّ [mell] Sevbi ibtidā çıtmağa dahi derler; yukālu: مَلَلْتُ الثَّوْبَ أَمَلُّ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَطَّنَتْهُ "Ve أَلْخِيَاطَةُ الْأُولَى قَبْلَ الْكُفِّ" kenārın berkitmeğe derler; nitekim gömlek dikmede müşāheddir. Ve

مَلٌّ [mell] Ekmeği yāhūd eti pişirmek için küle gömmeğe dahi derler; yukālu: مَلَلْتُ "أَلْخُبْزَةَ مَلًّا" Ve

مَلّ [mell] Sür'atle geçip gitmeğe dahi derler; yukālu: مَلُّ فُلَانٍ يَمَلُّ إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيْعًا

الْمَلُولُ [el-melūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

ذُمَّلَةٌ [zū mellet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: رَجُلٌ مَلٌّ وَمَلُولٌ وَذُو مَلَّةٍ

الْمَلُولَةُ [el-melūlet] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَلُولَةٌ

الْإِمْلَالُ [el-implāl] (hemzenin kesriyle) Kasāvet vermek; yukālu: أَمَلَهُ وَأَمَلَّ عَلَيْهِ إِذَا كَسَاوَتْهُ وَأَشْأَمَهُ ve yukālu: "أَذَلَّ فَأَمَلَّ Ya'nī "Nāzlanmakla kasāvet verdi." Ve

إِمْلَالٌ [implāl] Kitābet etmek ma'nāsına da gelir, إِمْلَاءٌ [implā] gibi; yukālu: أَمَلْتُ عَلَيْهِ الْكِتَابَ

الْإِمْتِلَالُ [el-implāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ekmeği küle gömmek; tekūlu: إِمْتَلَأْتُهَا إِذَا عَمَلْتَهَا فِي الْمَلَّةِ

الْمَلِيلُ [el-melīl] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Küle gömülen ekmeğe yāhūd et.

الْمَمْلُولُ [el-memlūl] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَطْعَمْنَا خُبْزَ مَلَّةٍ وَأَطْعَمْنَا خُبْزَةَ مَلِيلًا وَلَا تَقُلْ أَطْعَمْنَا مَلَّةً

الْمَلَّةُ [el-mellet] (mīm'in fethiyle) İssı küle derler. Bu sebebden أَطْعَمْنَا مَلَّةً sahih olmaz. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: مَلَّةٌ [mellet] ekmeğe gömdükleri çukurun ismidir.

الْمَلِيلَةُ [el-melīlet] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol harārettir ki insān onu kendide müşāhede eder ki o kemikle-re te'sir eden hummādır.

الْمُلَالُ [el-mulāl] (mīm'in zammı ve lām'ın tahfiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: بِهِ مَلِيلَةٌ

وَمَلَالٌ أَيْضًا

الْتَمَلُّ [et-temelmul] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Hasta ıztırābından döşek üzerinde hareket etmek.

الْتَمَلُّ [et-temellul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هُوَ يَتَمَلَّمُ عَلَى فَرَاشِهِ وَيَتَمَلَّمُ إِذَا لَمْ يَسْتَقِرَّ مِنْ الْوَجَعِ كَأَنَّهُ عَلَى مَلَّةٍ

مَلَّلَ [Melel] (fethateynle) Bir mevzi'in ismidir.

الْمَمَلُّ [el-mumell] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethiyle) İşlek olan yol; yukālu: طَرِيقٌ مَمَلٌّ أَيْ لَحَبٌ مَسْلُوكٌ

الْمِلَّةُ [el-millet] (mīm'in kesriyle) Dīne ve şer'iate itlāk olunur.

الْمَلْمُولُ [el-melmūl] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin zammı ve meddiyle) Mīl ki onunla sürme çekerler.

[م و ل]

الْمَالُ [el-māl] Ma'rūftur.

الْمُوَيْلُ [el-muveyl] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Tasgiri. Ve ‘amme مُوَيْلٌ [muveyyil] derler, yā'nın kesri ve teşdidiyle. Ve مَالٌ [māl] gāh olur kesrū'l-māla dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَالٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَالِ

الْمَوْلُ [el-mevl] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükunuyla) Bir kimse māl sāhibi olmak.

الْمَوْوُلُ [el-mu'ūl] (zameteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَالُ الرَّجُلِ يَمُوتُ وَيَمَالُ مَوْوَلًا وَمَوْوَلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا مَالٍ

الْتَمَوُّ [et-temevvul] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik māl sāhibi olmak.

الْتَمْوِيلُ [et-temvīl] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Māl sāhibi kılmak; yukālu: مَوَّلَهُ

غَيْرُهُ

أَلْمُولُ [el-mūl] (mīm'in zammı ve meddiy-
le) Örümcek, 'ankebüt ma'nāsına.

أَلْمَوْلَةُ [el-mūlet] (vezn-i mezkūr üzere)
Vāhidi. Cevherī eyitti: Ba'zı kavm lafz-ı
مَوْلُ [mūl]ü zıkr olunan üzere örümcek
ma'nāsınadır diye ba'zı eş'ārda inşād ey-
ledi, lākin mu'amedun 'aleyh kimseden
işitilmemiştir dedi.

[م ه ل]

أَلْمَهْلُ [el-mehel] (fethateynle) Bir nesneyi
āheste tutmak.

أَلْإِمْهَالُ [el-imhāl] (hemzenin kesriyle)
Mühlet vermek.

أَلْتَمْهِيلُ [et-temhīl] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-
tekrīm]) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: أَمْهَلَهُ
وَمَهَلَهُ تَمْهِيلاً إِذَا أَنْظَرَهُ

أَلْمُهْلَةُ [el-muhlet] (mīm'in zammı ve hā'nın
sükūnuyla) İsmidir, ma'nā-yı mezkūrdan.

أَلْإِسْتِمْهَالُ [el-istimhāl] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Mühlet talep etmek, istinzār
ma'nāsına.

أَلْتَمْهُلُ [et-temehhul] (fethateynle ve hā'nın
zammı ve teşdīdiyle) Bir nesnede te'hīr
üzere olmak; yukālu: تَمْهَلْ فِي أَمْرِهِ إِذَا اتَّأَدَّ

أَلْإِتْمِهَالُ [el-itmihlāl] (hemzenin ve
mīm'in kesriyle) Doğru durmak; yukālu:
عِنَّمَهْلُ إِتْمِهَالًا إِذَا اعْتَدَلَ وَانْتَصَبَ

إِتْمِهَالُ [itmihlāl] Sükūna ve fütūra dahi
derler.

مَهْلًا [mehl] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnu
ve āhirinin nasbıyla) Bir kelimedir ki أمْهَلُ
[emhil] ma'nāsına delālet eder. Müzekke-
re ve mü'ennese ve vāhide ve tesniyeye
ve cem'e itlāk olunur, hālā ki kendi lafz-ı
vāhiddir; minhu kavluhum: مَهْلًا يَا رَجُلُ فَإِذَا

قِيلَ لَكَ مَهْلًا تَقُولُ لَا مَهْلَ وَاللَّهِ وَلَا تَقُلْ لَا مَهْلًا وَاللَّهِ
وَتَقُولُ مَا مَهْلَ وَاللَّهِ بِمُغْنِيَةِ عَنَّاكَ شَيْئًا
Cevherī kelāmıdır, lākin zāhir budur ki
مَهْلًا sā'ir masādır-ı mahzūfetü'l-ef'āl gibi
ma'nā-yı inşāya delālet eden fi'l-i mukad-
derdir, lafz-ı مَهْلًا değıldir.

أَلْمُهْلُ [el-muhl] (mīm'in zammı ve hā'nın
sükūnuyla) Erimiş bakır, nuhās-ı müzāb
ma'nāsına. Ve Ebū 'Amr eyitti: مَهْلُ [muhl]
cirāhattan akan irine ve sarı suya dahi der-
ler. Ve fī hadīsi Ebī Bekr radiyallāhu 'anhu
"إِذْفُونِي فِي ثُوبِي هَدَيْنِي فَإِنَّمَا هُمَا لِلْمُهْلِ وَالْثُرَابِ"

[م ي ل]

أَلْمَيْلُ [el-meyl] (mīm'in fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Bir nesneye teveccüh etmek.

أَلْمَيْلَانُ [el-meyelān] (fethateynle)
Bi-ma'nāhu.

أَلْمُمَالُ [el-mumāl] (mīm-i evvelin zam-
mıyla) ve

أَلْمَمِيلُ [el-memīl] (mīm-i evvelin fethi ve
sānīnin kesri ve meddiyile) Bi-ma'nāhu;
yukālu: مَالٌ الشَّيْءُ يَمِيلُ مَيْلًا وَمَيْلَانًا وَمَمَالًا وَمَمِيلاً
Ve مِثْلُ مَعَابٍ وَمَعِيْبٍ فِي الْإِسْمِ وَالْمُضَدَّرِ

مَيْلُ [meyl] Haktan 'udul etmeğe dahi der-
ler; yukālu: مَالٌ عَنِ الْحَقِّ Ve cevri etmeğe
dahi derler; yukālu: مَالٌ عَلَيْهِ فِي الظُّلْمِ

أَلْإِمَالَةُ [el-imālet] (hemzenin kesriyle)
Meyl ettirmek, ya'nī eğmek; yukālu: أَمَالَ
الشَّيْءَ فَمَالَ

أَلْمَيْلُ [el-meyel] (fethateynle) Hilkatte eğri
olmak.

أَلْأَمْيَلُ [el-emyel] (hemzenin ve yā'nın fet-
hiyle) Omuzu eğri olan kimse, ma'nā-yı
mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: رَجُلٌ أَمْيَلُ
Ve الْعَاتِقِ أَي فِي عُنُقِهِ مَيْلُ

أَمْيَلُ [emyel] Şol kimseye dahi derler ki
eyer üzerinde doğru oturmaya.

الْمَيْلَاءُ [el-meylāʾ] (mīm'in fethi ve yā'nın sükünu ve elifin meddiyle) Şol büyük kum yığımıdır ki birbirine yapışmış ola. Ve budakları çok olan ağaca dahi der[ler].

الْتَمَائِلُ [et-temāyul] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Yürürken o cānibe bu cānibe eğilmek; yukālu: تَمَائِلٌ فِي مَشْيِهِ تَمَائِلًا

الْإِسْتِمَالَةُ [el-istimālet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin kalbini kendine meyl ettirmek; yukālu: إِسْتِمَالُهُ وَإِسْتِمَالٌ بِقَلْبِهِ

الْتَمْيِيلُ [et-temyīl] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) İki nesnenin arasında mütereddid olup birin tercih etmek.

الْمَيْلُ [el-mīl] (mīm'in kesri ve meddiyle) Göz erimi olan yer, muntehā meddi'l-basar maʿnāsına. Ve

مَيْلٌ [mīl] Sürme çekecek ve cirāhat yoklayacak ālete ve yolda ʿalāmet için yaptıkları bināya dahi derler. Ve

مَيْلٌ [mīl] Bir fersahın üç bahşta bir bahşına dahi derler. Ve bir fersah on iki bin adımdır ve her adım üç kademdir, pes her fersah otuz altı bin kadem ve bir mīl dört bin adım yāhūd on iki bin kadem olur.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النَّوْنِ)

[ن أ ل]

النَّالَانُ [en-neʿelān] (fethateynle) Bir kimse başın kaldırarak yürümek şol kimse gibi ki arkasında yük var iken seğırtse başın kaldırır.

النَّوُولُ [en-neʿūl] (nūn'un fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Sıfat-ı mezbūre üzerine yürüyen kimse; yukālu: رَجُلٌ نَوُولٌ وَضَبْعٌ نَوُولٌ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ

[ن ب ل]

النَّبْلُ [en-nebl] (nūn'un fethi ve bā'nın sükünuyla) ʿArab tā'ifesinin okları, sihām-ı ʿArabiyye maʿnāsına. Ve bu müʿennes-i semāʿidir ve cemʿdir, lākin kendi lafzından vāhidi yoktur.

النَّبَالُ [en-nibāl] (nūn'un kesriyle) Cemʿi, zikr olunan oklar maʿnāsına.

الْأَنْبَالُ [el-enbāl] (hemzenin fethiyle) Kezālik cemʿi, pes نَبْلٌ [nebl]i gāh olur ki bu zikr olunan sīgalar üzere cemʿ kılarlar, her ne denli cemʿ ise de. Ve

نَبْلٌ [nebl] Okla atmağa dahi derler; tekūlu: نَبْلْتُ فَلَانًا أَنْبَلُهُ نَبْلًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَيْتَهُ بِالنَّبْلِ

نَبْلٌ [nebl] Devenin maslahatın tedārük etmeğe dahi derler; tekūlu: نَبْلْتُ الْإِبِلَ إِذَا قُمْتُ بِمَضْلَحَتِهَا Ve deveyi muhkem sürmeğe dahi derler; tekūlu: نَبْلْتُ الْإِبِلَ إِذَا سَقَمْتُهَا سَوْقًا شَدِيدًا

النَّبْبَالُ [en-nebbāl] (nūn'un fethi ve bā'nın teşdidiyle) Zikr olunan oklar sāhibi.

النَّبَائِلُ [en-nābil] (bā'nın kesriyle) Ok işleyen kimse. Lākin kıyās bu idi ki ok işleyene نَبَائِلٌ [nebbāl] diyelerdi teşdīd-i bā ile. Ve

نَابِلٌ [nābil] Bir işte māhir olana dahi derler; yukālu: فُلَانٌ نَابِلٌ وَابْنُ نَابِلٍ أَي حَادِقٌ وَابْنُ حَادِقٍ

النَّبَاةُ [en-nibālet] (nūn'un kesriyle) Okçuluk san'atı.

الْإِنْتِبَالُ [el-intibāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Müntebih olmak; yukālu: مَا انْتَبَلَتْ نَبْلُهُ إِلَّا بِأَحْرَةٍ أَي مَا انْتَبَهَ وَلَا بَالَى بِهِ Ve Ya'kūb eyitti: Bunda dört lügat dahi vardır ki onlar نُبْلُهُ [nublehu]dur nūn'un zammı ve bā'nın sükūnuyla ve نُبَالُهُ [nubālehu]dur kezālik nūn'un zammı ile ve نَبَالُهُ [nebālehu] ve نَبَالَتُهُ [nebāletehu]dur nūn'ların fethi ve bā'ların tahfifiyle.

النُّبْلَةُ [en-nublet] (nūn'un zammı ve bā'nın sükūnuyla) 'Atiyye ma'nāsına.

النُّبْلُ [en-nubl] (nūn'un zammı ve bā'nın sükūnuyla) Fazl ma'nāsınadır.

النَّبَاةُ [en-nebālet] (nūn'un fethi ve bā'nın tahfifiyle) Kezālik fazl ma'nāsınadır; yukālu: نَبْلٌ نَبَاةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

النَّبِيلُ [en-nebīl] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Fazlla muttasıf olan kimse.

النَّبَلُ [en-nebel] (fethateynle) Cem'i, fāzıllar ma'nāsına, كَرِيمٌ [kerīm]le كَرَمٌ [kerem] gibi. Bu zikr olunan Cevherī takrīridir. Ve sā'ir kütübdə كَرِيمٌ [kerīm] in cem'i كَرَمٌ [kerem] gelmesine ta'arruz olunmamıştır. Ne'am **Qāmūs**'ta نَبْلٌ [nebel] fethateynle cem' gelmesine ta'arruz etmiştir, lākin نَبِيلٌ [nebīl] cem'i olmasına tasrīh etmemiştir. Ve bu muhtemeldir ki كَرَمٌ [kerem] masdardan menkūl olmakla vāhide ve cemā'ate itlāk oluna, كَرِيمٌ [kerīm] in cem'i olduğu haysiyetten değil. Ve

نَبْلٌ [nebel] Kibār ma'nāsına dahi gelir. Ve

نَبْلٌ [nebel] Sıgāra dahi itlāk olunur, azdāddandır.

النُّبُلُ [en-nubel] (nūn'un zammı ve bā'nın fethi ile) İstincā taşları. Ve fi'l-hadisi: "إِتَّقُوا الْمَلَاعِنَ وَأَعِدُّوا النَّبْلَ" ve muhaddisler نَبْلٌ [nebel] rivāyet kıralar fethateynle. Ve مَلَاعِنٌ [melā'in] yol ortası ve konak yerleri demek olur. Ve ba'zılar eyitti: İstincā taşlarına نُبْلٌ [nebel] dedikleri sagir olduklarına binā'endir.

الْمُنَابَاةُ [el-munābelet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Ok atışmak; tekūlu: يَا نَبْلُ نَابِلُهُ فَنَبْلُهُ إِذَا كُنْتَ أَجْوَدَ نَبْلًا مِنْهُ Ya'nī bāb-ı mugālebeden bu vech üzere gelir. Ve gāh bu نُبْلٌ [nubl]de dahi irād olunur, ya'nī ma'nā-yı fazldan mugālebe murād olursa bu vech üzere derler.

الْإِسْتِنْبَالُ [el-istinbāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ok talep etmek.

التَّنْبِيلُ [et-tenbīl] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ok vermek; tekūlu: إِسْتَنْبَلَنِي فَنَبْلُهُ Ve

تَنْبِيلٌ [tenbīl] İstincā taşları vermeğe dahi derler; yukālu: نَبْلَنِي حِجَارَةَ الْإِسْتِنْبَالِ أَي أَعْطَيْتَنِيهَا Ve

تَنْبِيلٌ [tenbīl] Şey'en fe-şey'en ta'am vermeğe dahi derler; tekūlu: نَبَلْتُ فُلَانًا بِطَعَامِي إِذَا نَاوَلْتُهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

الْمُنْتَبِيلُ [el-mutenebbil] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Ok götüren kimse, tekūlu: هَذَا رَجُلٌ مُنْتَبِيلٌ نَبْلُهُ

التَّنَبُّلُ [et-tenebbul] (fethateynle ve bā'nı zammı ve teşdidiyle) Fazl için tekellüf çekmek. Ve

تَنْبُلٌ [tenebbul] Bir nesnenin أَنْبُلٌ [enbel]ini almağa ya'nī ahsenini efdalini ahz etmeğe dahi derler; yukālu: تَنْبُلٌ أَي أَخَذَ الْأَنْبُلَ فَلَا أَنْبُلَ

Ve

تَبَّئِلْ [tenebbul] Deve ölmeğe dahi derler; yukālu: تَبَّئِلْ الْبَعِيرُ إِذَا مَاتَ Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: تَبَّئِلْ [tenebbul] ba'ırın gayrında dahi isti'māl olunur.

الْأَنْبِيَاءُ [en-nebīlet] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cife ma'nāsına.

التَّبَائِلُ [et-tinbāl] (tā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kısa, kasır ma'nāsına.

الْإِسْتِئْتَالُ [el-istintāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Safta sâ'ir ashâbından tekaddüm etmek; yukālu: إِسْتِئْتَلَّ مِنَ الصَّوْفِ إِذَا تَقَدَّمَ أَصْحَابَهُ Ve

إِسْتِئْتَالٌ [istintāl] Bir nesneye hâzırılanmağa dahi derler; yukālu: إِسْتِئْتَلَّ لِلْأَمْرِ إِذَا اسْتَعَدَّ لَهُ

[ن ت ل]

النَّئِلُ [en-netl] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ileri çekmek. Ve

نَتَّلَ [netl] Kezâlik şol devekuşu yumurtasıdır ki içine su doldurup beriyyede gömerler, vakt-i hâcette çıkartıp isti'māl etmek için.

النَّئِلُ [en-netel] (fethateynle) Kezâlik zikir olunan devekuşu yumurtası.

نَاتِلٌ [Nātil] (tā'nın fethiyle) 'Arab tā'ifesinden bir kimsenin ismidir.

النَّائِلُ [et-tenātul] (tā'-i evvelin fethi ve sâ'ninin zammı ile) Ot birbirine sarılıp ba'zı ba'zından atvel olmak; yukālu: نَائِلٌ النَّبْتُ إِذَا التَّفَّ وَصَارَ بَعْضُهُ أَطْوَلَ مِنْ بَعْضٍ

[ن ث ل]

النَّشَلَةُ [en-neşlet] (nūn'un fethi ve sâ'-i müsellesenin sükūnuyla) Vâsî' olan zırh, نَشْرَةٌ [neşret] gibidir veznen ve ma'nen.

النَّشَلُ [en-neşl] (nūn'un fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Zırhı giyen kimse eğninden

bırakmak. Ve

نَتَّلَ [neşl] Kuyudan toprak çıkarmağa dahi derler; tekūlu: نَتَّلْتُ الْبَيْتَ نَتْلًا Ve

نَتَّلَ [neşl] Kubūrdan okları çıkarmağa dahi derler; tekūlu: نَتَّلْتُ كِنَانَتِي إِذَا اسْتَحْرَجْتُ مَا فِيهَا Ve نَتَّلَ [nebl] oka derler, nitekim el-ān mūrūr etti. Ve

نَتَّلَ [neşl] Dağarcıkta olan azığı çıkarmağa dahi derler; tekūlu: نَتَّلْتُ مَا فِي الْجِرَابِ مِنَ الزَّادِ إِذَا نَفَضْتُ Ve نَفَضَ [nefḍ] silkmeğe derler. İbnu's-Sikkīt eyitti: إِذَا أَلْفَاهَا عُنْهُ نَتَّلَ دِرْعَهُ إِذَا أَلْفَاهَا عُنْهُ وَلَا يُقَالُ نَتَّرَهَا

النَّشِيْلَةُ [en-neşīlet] (nūn'un fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Kuyudan çıkarılan toprak, نَبِيْشَةٌ [nebīšet] gibidir veznen ve ma'nen.

الْإِنْتِشَالُ [el-intiṣāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kuyudan toprak çıkarmak; tekūlu: إِنْتِشَلْتُهَا إِذَا اسْتَحْرَجْتُ تُرَابَهَا

النَّشَلُ [en-neşel] (fethateynle) Kazılmış çukur; tekūlu: حُفْرَتُكَ نَتَّلٌ أَيْ مَحْفُورَةٌ

النَّشِيلُ [en-neşīl] (nūn'un fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Davar tersi, رَوْثٌ [revṣ] ma'nāsına. Ve Aḥmer eyitti: Her tırnak sâhibi olan davara da نَتَّلٌ ve نَتَّلٌ derler, رَاتٌ ma'nāsına.

[ن ج ل]

النَّجْلُ [en-necl] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Nesl ma'nāsıdır. Ve

نَجَّلَ [necl] Veled hâsıl kılmağa dahi derler; yukālu: نَجَّلَهُ أَبُوهُ أَيْ وَلَدَهُ Ve

نَجَّلَ [necl] Bir nesneyi atmağa dahi derler; yukālu: النَّاقَةُ تَنْجُلُ الْحَصَى بِمَنَاسِمِهَا نَجْلًا إِذَا رَمَى به Ve مَنَاسِمٌ [menāsīm] deve ayaklarıdır. Ve

نَجَّلَ [necl] Gönderle dürtüp cirâhati tevsîr etmeğe dahi derler; yukālu: نَجَّلَهُ إِذَا طَعَنَهُ

فَأَوْسَعَ شَقَّهُ Ve

نَجَلٌ [necl] Koyunun derisini çıkarırken ibtidā bacakların yarmağa dahi derler, nitekim fī zamāninā muʿtād olan budur; tekūlu: نَجَلْتُ الْإِهَابَ إِذَا شَقَقْتَهُ عَنْ غُرْفَوَيْهِ ثُمَّ سَلَخْتَهُ Ve

نَجَلٌ [necl] Yer sulak olmağa dahi derler; yukālu: نَجَلْتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْزَتْ Ve

نَجَلٌ [necl] Ayağın mukaddemiyle bir kimseyi vurup yuvalamağa dahi derler; tekūlu: نَجَلْتُ الرَّجُلَ نَجَلَةً إِذَا ضَرَبْتَهُ بِمَقْدَمِ رِجْلِكَ مِنْ نَجَلِ النَّاسِ نَجَلُوهُ أَيُّ مَنْ سَارَهُمْ فَتَدَخَّرَ Ve yukālu: مَنْ نَجَلِ النَّاسِ نَجَلُوهُ أَيُّ مَنْ سَارَهُمْ فَتَدَخَّرَ Ve yukālu: مُشَارَةٌ Ve مُشَارَةٌ Ve

نَجَلٌ [necl] Bir nesneyi çıkarmağa dahi derler; tekūlu: نَجَلْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَسَخَرْتَهُ Ve

نَجَلٌ [necl] Yerden çıkan suya da derler.

النَّاجِلَيْنِ [en-nācileyn] (cīm'in kesri ve lām'in fethiyle sīga-i tesniye üzere) Vālideyn maʿnāsınadır; yukālu: فَتِيحَ اللَّهِ نَاجِلِيهِ بِتَخْفِيفِ الْبَاءِ فِي فَتِيحِ

النَّاجِلِ [en-nācil] (cīm'in kesriyle) Ata, vālid maʿnāsına. Ve

نَاجِلٌ [nācil] Şol ata dahi derler ki nesli hūb ola; yukālu: فَرَسٌ نَاجِلٌ إِذَا كَانَ كَرِيمَ النَّجْلِ

الْإِسْتِنْبَاجُ [el-istincāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yerden zāhir olan su çoğalmak; yukālu: اسْتِنْبَجَ الْمَوْضِعُ إِذَا كَثُرَ بِهِ النَّجْلُ أَيُّ الْمَاءِ الظَّاهِرُ مِنْهُ

النَّجِيلِ [en-necīl] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) هَرْمٌ [herm] dedikleri ottan münkesir olana derler. Ve هَرْمٌ [herm] rā-i mühmelenin sükūnuyla şūr yerde biten otlardan bir cins ottur.

النَّوْاجِلِ [en-nevācil] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Şol develerdir ki نَجِيلٌ [necīl] otlarlar.

الْمِنْجَلِ [el-mincel] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Şol ālettir ki onunla نَجِيلٌ [necīl] kesilir ve ona lisān-ı Türkīde orak derler. Ve

مِنْجَلٌ [mincel] Şol göndere dahi derler ki yarayı büyük açar; yukālu: سِنَانٌ مِنْجَلٌ أَيُّ وَاسِعٌ الطَّغْنَةِ

الْأَنْجَلِ [el-encel] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Vāsiʿ maʿnāsına; yukālu: الصَّخْصَحَانُ الْأَنْجَلُ أَيُّ وَاسِعٌ Ve صَخْصَحَانٌ [şaḥşaḥān] şādeyn-i mühmeleynin fethiyle ve ḥāʿeyn-i mühmeleynle düz yerdir.

الْإِنْجِيلِ [el-İncīl] (hemzenin kesri ve cīm'in kesri ve meddiyle) ʿİsā'ya salavātullāhi ʿaleyhi nāzil olan kitāb. Te'nīs ve tezkīri cāʿizdir, müʿennes kılan صَحِيفَةٌ [şaḥīfet] diledi ve müzekker kılan كِتَابٌ [kitāb] diledi.

[ن ح ل]

النَّحْلِ [en-naḥl] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bal arısı. Müzekkere ve müʿennese itlāk olunması cāʿizdir, meger ki نَحْلٌ يَغْسُوبُ Ve نَحْلٌ نَاجِلٌ diyeler ki bu hīnde müzekkere mahsūs olur. Ve يَغْسُوبٌ [yaʿsūb] arı beğine itlāk olunduğu gibi erkek arıya dahi derler.

النَّحْلَةُ [en-naḥlet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve

نَحْلٌ [naḥl] Bir kimseye bir sözü isnād etmektir, hālā ki onu gayrı kimse söylemiştir; tekūlu: نَحَلْتُهُ الْقَوْلَ أَنَحَلُهُ نَحْلًا إِذَا أَضَفْتُ إِلَيْهِ قَوْلًا قَالَهُ غَيْرُهُ وَادَّعَيْتُهُ عَلَيْهِ

النُّحْلِ [en-nuḥl] (nūn'un zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Masdardır, bahşış vermek maʿnāsına; tekūlu: نَحَلْتُهُ مِنَ الْعَطِيَّةِ أَنَحَلُهُ نَحْلًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

نُحْلٌ [nuḥl] ʿAvrete mehrin safā-yı hātır ile vermeğe dahi derler, daʿvā ve taleb et-

meksizin; tekūlu: نَحَلْتُ الْمَرْأَةَ عَنْ طَيْبِ نَفْسِ مِنْ غَيْرِ مُطَابَقَةٍ أَنْحَاهَا Ve ba'zılar eyitti: نُحْلُ [nuħl] 'avrete mehrini bilâ-ıvaz vermektir.

النَّحْلَى [en-naħlā] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) 'Atıyye ma'nāsınadır.

النَّحْلَةُ [en-nihlet] (nūn'un kesri ve hā'nın sükūnuyla) 'Avretin mehrin verirken tahdīd ve tebyīn etmek; yukālu: أَعْطَاهَا مَهْرَهَا نَحَلَّتْ Ebū 'Amr eyitti: نَحْلَةٌ [nihlet] sadākı ya'nī mehri tesmiye ve ta'yīn kılıp نَحَلَّتْهَا وَكَذَا وَكَذَا demektir. Ve

نَحْلَةٌ [nihlet] Da'vāya dahi derler.

النَّحُولُ [en-nuħūl] (zammeteynle) Arıklamak; yukālu: نَحَلَ جِسْمُهُ نَحْلًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيُقَالُ نَحَلَ نَحْلًا أَيْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْفَتْحُ أَفْصَحُ

الْإِنْحَالُ [el-inħāl] (hemzenin kesriyle) Arıklatmak; yukālu: أَنْحَلَهُ الْهَمُّ

النَّاحِلُ [en-nāħil] (hā'nın kesriyle) Arık olan davar; yukālu: جَمَلٌ نَاحِلٌ أَيْ مَهْرُؤٌ

النَّوَاهِلُ [en-nevāħil] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Şol kılıçlardır ki onun keskin yeri aşınmış ola, kesret-i isti'mālden.

الْإِنْتِحَالُ [el-intihāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse āharın şir'in yāhūd kavlin kendiye izāfet etmek; yukālu: إِنْتَحَلَ إِنْتَحَلَ Ve فُلَانٌ شَعَرَ فُلَانٍ أَوْ قَوْلٌ غَيْرُهُ إِذَا ادَّعَاهُ لِنَفْسِهِ

إِنْتِحَالٌ [intihāl] İntisāba dahi derler; yukālu: فُلَانٌ يَنْتَحِلُ مَذْهَبَ كَذَا وَقَبِيلَةَ كَذَا إِذَا اتَّسَبَ إِلَيْهِ

[ن خ ل]

النَّحْلُ [en-naħl] (nūn'un fethi ve hā'nın mu'cemenin sükūnuyla) Hurmā ağacı.

النَّحِيلُ [en-naħīl] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

النَّحْلَةُ [en-naħlet] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Vāhidi. Ve

نَحْلٌ [naħl] Un elemeğe dahi derler; tekūlu: نَحَلْتُ الدَّقِيقَ إِذَا غَرَبَلْتَهُ

النَّحَالَةُ [en-nuħālet] (nūn'un zammıyla) Undan çıkan fazalāt ki onun kepeğidir.

الْمُنْحَلُ [el-munħul] (mīm'in ve hā'nın zammıyla) Elek dedikleri ālet ki onunla un elerler. Mīm'in ve 'aynū'l-fi'lin zammıyla gelen ism-i āletlerin biri budur. Ve hā'nın fethiyle dahi lügattir, مُنْضَلٌ [munşul] ile مُنْضَلٌ [munşal] gibi ki مُنْضَلٌ [munşul] kılıçtır, seyf ma'nāsına.

الْإِنْتِحَالُ [el-intihāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin efdalin aramak.

التَّنْحُلُ [et-tenaħħul] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi ihtiyār etmek. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh'ın إِنْتِحَالٌ [intihāl] istisfā-kerden ve bihterīn güzīden; تَنْحُلُ [tenaħħul] lerzīden dediği birkaç hatāyı müştēmil olduğu hafī değildir, Zīrā bihterīn güzīden, تَنْحُلُ [tenaħħul]ün ma'nāsıdır; إِنْتِحَالٌ [intihāl]in ma'nāsına halt etmiştir. Ve تَنْحُلُ [tenaħħul] un ma'nāsı lerzīden gelmek Cevherī'nin ve sāhib-i Kāmūs'un ve sā'ir ehl-i lügatin nakline muhālifdir.

نَاحِلُ الصَّدْرِ [nāħilu's-şadr] (hā'nın kesriyle) Nāsıh ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ نَاحِلٌ الصَّدْرِ أَيْ نَاصِحٌ

بَطْنُ النَّحْلَةِ [Baṭnu Naħlet] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir Mekke ile Tā'if beyninde.

الْمُنْحَلُ [el-Munāħħal] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdīdiyle) Bir şā'irin ismi; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ حَتَّى يُوْبَ الْمُنْحَلُ كَمَا يُقَالُ Ve حَتَّى يُوْبَ الْقَارِطُ الْعَنْزِيُّ Ve إِيَابٌ [iyāb] rücū' ma'nāsınadır. Ve قَارِطٌ [kārız] selem yaprağı devşirene derler, mezbūr selem yaprağı

devşirmeğe gittikte nā-bedīd olup hayātı ve memātı nā-maʿlūm olmağın ”حَتَّىٰ يُوُوبَ“ “حَتَّىٰ يُوُوبَ” dediler. Ve مُنَحَّلٌ [munahḥal] da dahi hāl böyledir.

الْمُنْتَحِلُ [el-Munteḥil] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik Huzeyl kabilesinden bir şā'irin ismidir ki o Mālik b. ʿUveymir'dir.

[ن د ل]

النَّدْلُ [en-nedl] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi nakl etmek ve kapıp götürmek, ihtilās maʿnāsına; yukālu: نَدَلْتُ الشَّيْءَ وَنَدَلْتُ الدَّلْوُ إِذَا أَخْرَجْتَهَا مِنَ الْبَيْتِ

الْمِنْدَلُ [el-mindel] (mīm'in kesri ve dāl'ın fethiyle) Nakl edici ve kapıp götürücü maʿnāsına.

الْمِنْدِيلُ [el-mindīl] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol dört köşeli bezdir ki başa örterler ve dest-māle dahi itlāk olunur.

التَّنَدُّلُ [et-teneddul] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) مِندِيلٌ [mindīl] istiʿmāl etmek. Ve مِندِيلٌ [mindīl]in tefsiri el-ān mürūr etti.

التَّمْنَدُلُ [et-temendul] (fethateynle ve dāl'ın zammıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: تَمْنَدَلْتُ مِندِيلٌ بِالْمِندِيلِ وَأَنْكَرَ الْكِسَائِيَّ تَمْنَدَلْتُ [mindīl]in mīm'in hurūf-ı asliyye menzilesine tenzīl edip بَابِنَا nakl etmeğe inkār etti.

الْمَنْدَلِي [el-mendeliyy] (mīm'in ve dāl'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol ʿitrdir ki Mendel'e mensūbdur. Ve مَنْدَلٌ [Mendel] Hind şehirlerinden bir şehrin ismidir.

النَّيْدَلَانُ [en-neydelān] (nūn'un ve dāl'ın fethi ile) Şol nesnedir ki uykuya varmış

kimseye ʿarız olur ve ondan ağır basmakla taʿbīr olunur ve ona كَابُوسٌ [kābūs] dahi derler. Ve dāl'in zammı dahi lügattir.

النُّودَلَانُ [en-nevdelān] (nūn'un ve dāl'ın fethiyle) İki meme, نُدْيَانٌ [sedyān] maʿnāsına.

الْمُنَوْدَلُ [el-munevdel] (mīm'in zammı ve nūn'un ve dāl'ın fethiyle) Şol pīrdir ki ziyāde müsinn olduğundan aʿzāsı titreye.

النُّودَلَةُ [en-nevdelet] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnu ve dāl'ın fethi ile) Bir nesne salkı olmak; yukālu: نَوَدَلْتُ خُصْبِيَاهُ إِذَا اسْتَرْحَتَا

الْمُنَوْدِيلُ [el-munevdil] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve dāl'ın kesriyle) Salkı olan kimse; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ مُنَوْدِلًا إِذَا مَشَى مُسْتَرْحِيًا

الْإِنْدِيَالُ [el-indiyāl] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Bir kimsenin karnı ishāl olmak; yukālu: إِنْدَالٌ بَطْنُ الْإِنْسَانِ وَالذَّائِبَةُ إِذَا سَالَ Ve Cevherī'nin bu kelimeyi irādında kelām vardır, zīrā sā'ir tasarrufātında vāv dāl'dan mukaddem iken bunda muʿahhar olmuştur, pes bunun mahalli دَوْلٌ idi, nitekim sāhib-i *Ḳāmūs* işāret etmiştir.

[ن ذ ل]

النَّذَالَةُ [en-nezālet] (nūn'un fethi ile ve zāl-ı muʿceme ile) Denāʿet ve hasāset maʿnāsınadır; yukālu: نَذَلْتُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا سَفَلَ

النَّذْلُ [en-nezl] (nūn'un fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Denī olan kimse.

النَّذِيلُ [en-nezīl] (nūn'un fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: نَذَلْتُ فَهُوَ نَذَلٌ وَنَذِيلٌ أَيَّ حَسْبِيسٍ

[ن ز ل]

النُّزُلُ [en-nuzul] (zammeteynle) Şol nesne-

dir ki bir menzile konan kimse için ihzār olunur.

الْأَنْزَالُ [el-enzāl] (hemzenin fethiyle) Cem'ci, نُزُلٌ [nuzul]ler ma'nāsına. Ve

نُزُلٌ [nuzul] رَيْعٌ [rey^c] ma'nāsına dahi gelir ki رَيْعٌ [rey^c] ziyādelik ve fā'ideli olmak ma'nāsınadır. Ve

نُزُلٌ [nuzul] kavm birbiri üzerine konmağa dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ مَّا وَجَدْنَا عِنْدَكُمْ نُزُلًا﴾ (الكهف، 107)

النُّزُلُ [en-nezel] (fethateynle) Kezālik ziyādelik ma'nāsınadır; yukālu: طَعَامٌ كَثِيرٌ النُّزُلُ وَالنُّزُلُ

النُّزَالَةُ [en-nezālet] (nūn'un fethiyle) Yağan yağmur yer berk olmağın yere nüfūz etmeyip revān olmak.

النُّزُلُ [en-nezil] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) Yağan yağmuru içmeyen yer; yukālu: أَرْضٌ نَزَلَةٌ وَمَكَانٌ نَزَلٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ النَّزَالَةِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

نَزَلٌ [nezil] Sık olan hatta dahi derler; yukālu: حَطُّ نَزَلٍ أَيْ مُجْتَمِعٍ

النُّزَالَاتُ [en-nezilāt] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) مَنَازِلُ [menāzil] ma'nāsınadır, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: وَجَدْتُ الْقَوْمَ عَلَى نَزَلَاتِهِمْ أَيْ مَنَازِلِهِمْ Ve Ferrā eyitti: نَزَلَاتٌ [nezilāt] istikāmet-i hāl ma'nāsınadır; yukālu: عَلَى اسْتِقَامَتِهِمْ

الْمَنْزِلُ [el-menzil] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Konak yeri ki sahrālarda müsāfirler konar. Ve eve dahi مَنَزِلٌ [menzil] derler.

الْمَنْزِلَةُ [el-menzilet] ('alā-vezni'l-mezbūr) Bi-ma'nāhu. Ve

مَنْزِلَةٌ [menzilet] Mertebe ma'nāsına dahi

gelir. Ve bu ma'nāya olan مَنْزِلَةٌ [menzilet] cem' olunmaz, gerçi *Terceme-i Muhtār* sāhibi cem'ci gelmesine işāret etmiştir.

الْإِسْتِنْزَالُ [el-istinzāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse mertebesinden düşmek; yukālu: إِذَا أَسْتَنْزَلَ فَلَانَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا حُطَّ عَنْ مَرْتَبَتِهِ Ve

إِسْتِنْزَالٌ [istinzāl] **إِنْزَالٌ** [inzāl] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِسْتَنْزَلْتُ فَلَانًا وَأَنْزَلْتُهُ

الْمَنْزَلُ [el-munzel] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) **إِنْزَالٌ** [inzāl] ma'nāsınadır; tekūlu: أَنْزَلْتَنِي مَنْزِلًا مُبَارَكًا

الْمَنْزَلُ [el-menzel] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Nüzūl ve hulūl ma'nāsınadır; tekūlu: نَزَلْتُ نُزُولًا وَمَنْزَلًا

الْإِنْزَالُ [el-inzāl] (hemzenin kesriyle) İndirmek; yukālu: أَنْزَلْتُهُ غَيْرُهُ Ve

إِنْزَالٌ [inzāl] **نُزَالَةٌ** [nuzālet]ten dahi gelir, nūn'un zammıyla mā-i recūl ma'nāsına, nitekim gelir inşāallāhu ta'ālā; yukālu: أَنْزَلْتُ إِذَا أَخْرَجَ النَّزَالَةَ

التَّنْزِيلُ [et-tenzīl] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَزَلْتُهُ تَنْزِيلًا Ve

تَنْزِيلٌ [tenzīl] Tertibe dahi derler.

نَزَالٌ [nezālī] (nūn'un fethi ve lām'ın kesri üzere bināsıyla) **إِنْزَالٌ** [inzāl] ma'nāsına, مَنْزَالَةٌ [munāzelet]ten ma'dūldür. Ve مَنْزَالَةٌ [munāzelet]ten ma'dūl olduğu için mü'ennes itibār olunur.

النِّزَالُ [en-nizāl] (nūn'un kesriyle) Mahall-i harbde iki asker konmak.

التَّنْزِيلُ [et-tenezzul] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tadrīcle inmek.

النَّازِلَةُ [en-nāzilet] (zā'nın kesriyle) Şedā'id-i dehrden bir nesne ki halka nāzil olur.

النُّزَالَةُ [en-nuzālet] (nūn'un zammı ile) Menī, mā-i recül ma'nāsına.

النُّزُولُ [en-nuzūl] (zammeteynle) İnmek. Ve Minā'ya konmağa dahi derler; yukālu:

نَزَلَ الْقَوْمُ إِذَا أَتَوْا بِمَنَى

النُّزْلَةُ [en-nezlet] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) Zükām gibi bir marazdır ki baştan iner; yukālu: بِهِ نَزْلَةٌ وَيُقَالُ نَزَلَ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve

نَزْلَةٌ [nezlet] Gāh olur, مَرَّةٌ [merret] ma'nāsına da gelir. Kālallāhu ta'ālā ﴿وَلَقَدْ نَزَّلَ غَاثٌ مَرَّةً﴾ (النجم، 13) قَالُوا مَرَّةً أُخْرَى

النُّزِيلُ [en-nezīl] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Konak, dayf ma'nāsına.

[ن س ل]

النُّسْلُ [en-nesl] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Veled ma'nāsındır. Ve

نَسْلٌ [nesl] Masdar ma'nāsına dahi gelir; yukālu: نَسَلَتِ النَّاقَةُ بَوْلِدَ كَثِيرٍ تَنْسُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

نَسْلٌ [nesl] Kuş yeleşin bırakmağa ve kuşun yeleşini düşmeğe dahi derler; yukālu: نَسَلَ الطَّائِرُ رِيْشَهُ يَنْسُلُ وَيَنْسِلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve وَنَسَلَ رِيْشَ الطَّائِرِ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

نَسْلٌ [nesl] Bir kimseden giysisi düşmeğe dahi derler; yukālu: نَسَلَ الثَّوْبُ عَنِ الرَّجُلِ سَقَطَ Ve

نَسْلٌ [nesl] Sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: نَسَلَ فِي الْعُدُوِّ يَنْسُلُ نَسْلًا إِذَا أَسْرَعَ ﴿إِلَى رَبِّهِمْ يَنْسُلُونَ﴾ (يس، 51) Kālallāhu ta'ālā

النُّسْلَانُ [en-neselān] (fethateynle) Kezālik sür'at etmek.

النُّتَاسُلُ [et-tenāsul] (tā'nın fethi ve sīn'in zammı ile) Ba'zı ba'zından doğmak; yukālu: تَنَاسَلُوا إِذَا وَلَدَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

النُّسُولَةُ [en-nesūlet] (nūn'un fethi ve sīn'in

zammı ve meddiyle) Şol davardır ki nesli için alıkonmuş ola.

النُّسَلُ [en-nesel] (fethateynle) Şol süttür ki memeden kendi çıka, sıkmaksızın.

النُّسَيْلُ [en-nesīl] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol baldır ki sızıp mūmdan kendi ayrıla.

النُّسَالُ [en-nusāl] (nūn'un zammı ve sīn'in tahfiifiyle) Kuştan düşen yelek. Ve deve- den düşen tüye dahi derler ve bundan mā'adā ne ki var ise.

الْإِنْسَالُ [el-insāl] (hemzenin kesriyle) Kezālik kuş yeleşin bırakmak. Ve kuşun yeleşini düşmek; yukālu: أَنْسَلَ الطَّائِرُ رِيْشَهُ وَأَنْسَلَ رِيْشَ الطَّائِرِ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

[ن ش ل]

النَّاشِلَةُ [en-nāşilet] (şīn'in kesriyle) Kalilü'l-lahm olan uyluk; yukālu: فَخِذٌ نَاشِلَةٌ

النُّشَيْلُ [en-neşīl] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şol ettir ki havāyicisiz pişe.

النُّشَلُ [en-neşl] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Eti çömlekten çıkarmak.

الْإِنْتِشَالُ [el-intişāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَشَلْتُ اللَّحْمَ مِنَ الْقَدْرِ أَنْشَلُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَنْشَلْتُهُ إِذَا أَنْتَزَعْتَهُ مِنْهَا

الْمِنْشَلُ [el-minşel] (mīm'in kesri ve şīn'in fethiyle) Yahnī-keş dedikleri demir ki onunla çömlekten et çıkarırlar.

الْمِنْشَالُ [el-minşāl] (mīm'in kezālik kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمِنْشَلَةُ [el-minşelet] (mīm'in ve şīn'in fethiyle) Serçe parmakta yüzük durduğu yer, mevzi'-i hātem ma'nāsına, nitekim hadīs-i şerifte vākī' olmuştur.

[ن ص ل]

النَّصْلُ [en-naşl] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Namlu, gerek kılıç namlusu gerek bıçak namlusu gerek ok temreni gerek gönder demiri olsun.

النِّصَالُ [en-nişāl] (nūn'un kesri ile) Cem'î. Ve

نُصُولٌ [nuşūl] (zammeteynle) Kezâlik cem'î, 'alā-mā se-yec'û.

الْمُنْصُلُ [el-munşul] (mīm'in ve şād'ın zammı ile) Kılıç, seyf ma'nāsına.

الْمُنْصَالُ [el-munşal] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

النُّصُولُ [en-nuşūl] (zammeteynle) Davarın tırnağı yerinden çıkmak; yukālu: نَصَلَ الْحَافِرُ: نَصَلَ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَوْضِعِهِ Ve

نُصُولٌ [nuşūl] Kılın boyası çıkmaya dahi derler; yukālu: نَصَلَ الشَّعْرُ يُنْصَلُ نُصُولًا إِذَا زَالَ عَنْهُ الْخِصَابُ يُقَالُ لِحْيَةٍ نَاصِلٌ Ve

نُصُولٌ [nuşūl] Temren oktan çıkmaya dahi derler; yukālu: نَصَلَ السَّهْمُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ النَّصْلُ ve minhu kavluhum: أَوْقُ وَرَمَاهُ بِأَوْقٍ نَاصِلٌ [efvaq] şol oka derler ki gezi ufanmış ola. Ve

نُصُولٌ [nuşūl] Okun temreni bir yere saplanıp çıkmamağa dahi derler; pes bu azdāddan olur, kezā kâle'l-Cevherî ve fihi te'emmul. Ve

نُصُولٌ [nuşūl] نَصْلٌ [naşl]ın cem'î dahi gelir.

التَّنْصِيلُ [et-tenşil] (تَكْرِيمِ [et-tekrīm]) Okun temrenin çıkarmak; tekūlu: نَصَلْتُ السَّهْمَ تَنْصِيلًا إِذَا نَزَعْتَ نَصْلَهُ Ve bu 'Arabların قَوَدْتُ الْبُعَيْرَ ve قَدَيْتُ الْعَيْنَ dedikleri gibi olur, deveden keneyi izāle kılıp gözden çirki çıkarmak ma'nāsına. Ve

تَنْصِيلٌ [tenşil] Oka temren geçirmeğe dahi

derler. Pes bu azdāddan olur.

الْإِنْصَالُ [el-inşāl] (hemzenin kesriyle) Gönderin demirin çıkarmağa derler; yukālu: أَنْصَلْتُ الرُّمَحَ إِذَا نَزَعْتَ نَصْلَهُ

مُنْصِلُ الْأَسِنَّةِ [munşilu'l-esinnet] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla ve şād'ın kesriyle) Şehr-i recebin ismidir, onda gönder demirlerin çıkarıp gazāyı te'hîr ettiklerine binā'en مُنْصِلُ الْأَسِنَّةِ derler.

مُنْصِلُ الْأَلِّ [munşilu'l-ell] Kezâlik re-ceb ayına itlāk olunur. Ve أَلٌّ [ell] lām'ın teşdidiyle demiri yassı olan harbeye derler.

النَّصِيلُ [en-neşil] (nūn'un fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Boyunla baş arasında olan bir mafsalın ismidir ki çene altındadır.

التَّنْصُلُ [et-tenaşşul] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Günāhtan berî olmak; yukālu: تَنْصَلُ فُلَانٌ مِنْ ذَنْبِهِ إِذَا تَبَرَّأَ Ve

تَنْصُلٌ [tenaşşul] İstihrāc ma'nāsına dahi gelir.

الْإِسْتِنْصَالُ [el-istinşāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezâlik istihrāc ma'nāsındadır; yukālu: تَنْصَلْتُ الشَّيْءَ وَاسْتَنْصَلْتُهُ إِذَا اسْتَحْرَجْتَهُ Ve

إِسْتِنْصَالٌ [istinşāl] İşkāt ma'nāsına dahi gelir; yukālu: اسْتَنْصَلُ الْهَيْفُ السَّفَا إِذَا أَشْفَطْتُهُ Ve هَيْفٌ [heyf] şol rüzgârdır ki ıssı eser, ona binā'en nebâtı kurutmakla ma'rūftur. Ve سَفَا [sefā] sîn-i mühmele ile ve fā ile بُهْمَى [buhmā] demekle ma'rūf otun dikenidir. Ve bu makāmda sâhib-i Şurāh سَفَا [sefā] yı toprak ma'nāsına haml edip اسْتَنْصَلُ الْهَيْفُ السَّفَا kelâmın tefsîrde "Efgend bād-ı germ hāk-rā" demiştir galattır ve bizim kelāmımızı te'yîd eder sâhib-i Qāmūs'un سَفَطَ الْبُهْمَى سَفَاهَا dediği.

[ن ض ل]

الْمُنَاذَلَةُ [el-munāḏalet] (mīm'in zammı ve ḏād-ı mu'cemenin fethiyle) Atmak; yukālu: نَاذَلَهُ إِذَا رَمَاهُ Ve

مُنَاذَلَةٌ [munāḏalet] Bir kimse cānibinden 'özü beyān edip def'-i mahzūr etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانٌ يُنَاذِلُ عَن فُلَانٍ إِذَا تَكَلَّمَ عَنْهُ بِغُدْرِهِ وَدَفَعَ

النَّضْلُ [en-naḏl] (nūn'un fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Atmak ve atmakta galebe etmek, kaçan bāb-ı mugālebeden binā olunsa; yukālu: نَاذَلْتُ فُلَانًا فَنَضَلْتُهُ إِذَا غَلَبْتَهُ

الْإِنْتِضَالُ [el-intiḏāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Atışmak.

التَّنَاذُلُ [et-tenāḏul] (tā'nın fethi ve ḏād'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: اِنْتَضَلَّ الْقَوْمُ: اِنْتَضَلُّوا: وَتَنَازَلُوا إِذَا رَمَوْا لِلسَّبِقِ ve minhu kile: اِنْتَضَلُّوا بِالْكَلامِ وَالْأشْعَارِ Ya'nī "Kelimātta ve şi'rde mübāhase ettiler." Ve

الْإِنْتِضَالُ [intiḏāl] Deve ellerin atarak yürümek. Ve

إِنْتِضَالٌ [intiḏāl] İhtiyār ma'nāsına da gelir; tekūlu: اِنْتَضَلْتُ رَجُلًا مِّنَ الْقَوْمِ وَاتَّضَلْتُ سَهْمًا مِّنَ اِنْتَضَلْتُ رَجُلًا مِّنَ الْقَوْمِ وَاتَّضَلْتُ كِبَانَةً إِذَا اخْتَرْتَ

نَضْلَةٌ [Naḏlet] (nūn'un fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Bir recülün ismidir. Ve Hişām b. 'Abdumenāf'a نَضْلَةٌ أَبَا نَضْلَةَ derlerdi.

[ن ط ل]

النَّاطِلُ [en-nāṭil] (tā'nın kesriyle bilā-hemze) Bir gūzenin ismidir ki onunla hamr ölçerler.

النِّيَاطِلُ [en-neyāṭil] (nūn'un fethi ve tā'nın kesriyle) Cem'i.

النَّيْطَلُ [en-neyṭal] ('alā-vezni خَيْدَر [ḥay-der]) Kova, delv ma'nāsına. Ve

نَيْطَلٌ [neyṭal] Āfete dahi derler, dāhiye ma'nāsına.

النَّطُولُ [en-neṭūl] (nūn'un fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Devā için edviye ile kaynamış su.

النَّطْلُ [en-naṭl] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Edviye ile kaynamış suyu hastanın başına az az dökmek; yukālu: نَطَلْتُ رَأْسَ الْعَلِيلِ بِالنَّطُولِ إِذَا جَعَلْتَ الْمَاءَ الْمَطْبُوحَ بِالْأَدْوِيَةِ فِي كُوزٍ ثُمَّ تَضَبَّهُ عَلَى رَأْسِهِ قَلِيلًا قَلِيلًا

[ن ع ل]

النَّعْلُ [en-na'ḷ] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) 'Arabların başmak yerine giydikleri nesne ki ona جَدَاءٌ [ḥizā] dahi derler, ḥā'i mühmelenin kesriyle. Ve نَعْلٌ [na'ḷ] mü'ennes-i semā'ıdır.

النَّعْيَةُ [en-nu'aylet] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın fethiyle) نَعْلٌ [na'ḷ]in tasgiri. Ve

نَعْلٌ [na'ḷ] Şol berk yere dahi derler ki taşları berk vurur, nesne bitirmez. Ve

نَعْلُ السَّيْفِ [na'lu's-seyf] Kılıç dipliğine derler, gerek demirden olsun gerek gümüşten olsun. Ve

نَعْلٌ [na'ḷ] Şol sinire dahi derler ki yay doncuna sararlar.

النَّعْلُ [en-ne'al] (fethateynle) نَعْلٌ [na'ḷ] giymek; tekūlu: نَعَلْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِنْتِيعَالُ [el-inti'eāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik نَعْلٌ [na'ḷ] giymek; tekūlu: اِنْتِيعَلْتُ إِذَا اخْتَدَيْتَ

النَّاعِلُ [en-nā'il] ('ayn'ın kesriyle) نَعْلٌ [na'ḷ] giyen kimse.

النَّاعِلَةُ [en-nā'ilet] ('ayn'ın kesriyle) Mü'ennesi. Ve fi'l-meseli: "أَطْرَبِي فَإِنَّكَ "أَطْرَبِي فَإِنَّكَ نَاعِلَةٌ" Ya'nī "Ne denli nāz edersen eyle ki na'ḷ giymişsin." Ve yaban himārına dahi

ناعِلٌ [nā'il] derler, tırnağı berk olduğu için.
نَعْلٌ [el-in'āl] (hemzenin kesriyle) نَعْلٌ [na'el] etmek; tekūlu: **أَنْعَلْتُ** حُفْيَ وَدَائِبِي وَلَا يُقَالُ: **نَعَلْتُ** Ve

إِنْعَالٌ [in'āl] Atın bileği nihāyet bulduğu yerde tırnak üzerinde olan kıllar ak olmağa dahi derler ki müdevver olmaya; yukālu: **فَرَسٌ مُنْعَلٌ يَدِ كَذَا أَوْ رَجُلٌ كَذَا** Ve kaçan tırnak üzerinde olan kıllardan tecāvüz edip bileğin bir mikdārı ak olup müdevver olsa ona **إِنْعَالٌ** [in'āl] demezler, **تَحْدِيمٌ** [taḥdīm] derler.

الْمُنْعَلَةُ [el-mun'alet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) Şol hurmā fidanıdır ki anasının köküyle koparılmış ola.

[ن ع ث ل]

النَّعْلُ [en-na'şel] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Yeleli kurdun erkeği.

نَعْلٌ [Na'şel] (vezni-i mezbūr üzere) Bir kimsenin ismidir ki sakalı uzun idi. Ve Hazret-i 'Osmān'ı radiyallāhu 'anhu a'dāsı dahl ve ta'fīb ettiklerinde mehāsini uzun olmağın zikr olunan recüle teşbīh ederlerdi.

النَّعْلَةُ [en-na'şelet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Pırlar yürüyüşüdür, **نَقْلَةٌ** [naqşet] gibidir veznen ve ma'nen.

[ن غ ل]

النَّعْلُ [en-neğal] (nūn'un ve ğayn-ı mu'cemenin fethiyle) Deri fāsıd olmak; yukālu: **نَعْلُ الْأَدِيمِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ** Ve

نَعْلٌ [neğal] Kalb kīn tutmağa dahi derler; yukālu: **نَعْلٌ قَلْبُهُ عَلَيَّ أَيُّ ضَعْنٍ** Ve niyyet yaramaz olmağa dahi der[ler]; yukālu: **نَعَلْتُ** **يَبَاتُهُمْ أَيُّ فَسَدَتْ** Ve cirāhatte olan fesāda dahi

derler; yukālu: **بَرَأَ الْجُرْحُ وَفِيهِ شَيْءٌ مِنْ نَعْلِ أَيُّ** **فَسَادٍ** Ve

نَعْلٌ [neğal] Halkın arasın nemīme ile ifsād etmeğe dahi derler.

النَّعْلُ [en-neğil] (nūn'un fethi ve ğayn'ın kesriyle) Fāsıd olan deri; ve minhu kav-luhum: **فَلَانَ نَعْلٌ إِذَا كَانَ فَاسِدًا النَّسْبُ** Ve 'amme **نَعْلٌ** [nağl] derler, sükūn-ı ğayn'la.

[ن ف ل]

النَّفْلُ [en-nefl] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol 'atiyyedir ki lā-'an vüçüb ola.

النَّافِلَةُ [en-nāfilet] (fā'nın kesriyle) Bima'nāhu; ve minhu **نَافِلَةُ الصَّلَاةِ** Ve

نَافِلَةٌ [nāfilet] Veled-i veled dahi derler.

الْإِنْتِفَالُ [el-intifāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneden sıyrılıp kurtulmak; yukālu: **إِنْتَفَلَ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا انْتَفَى مِنْهُ وَتَنَصَّلَ كَأَنَّهُ** **إِنْدَالَ مِنْهُ** Bu zikr olunan Cevheri kelāmıdır. Ve **إِنْفِلَاتٌ** [infilāt]tan kalb-i mekān olmak ihtimāl dahi ba'cd değildir ki **إِنْفِلَاتٌ** [infilāt] bir nesneden halās bulmağa derler, nitekim bāb-ı tā'da mürür etmiştir.

النَّفْلُ [en-nefel] (fethateynle) Ganīmet mālı.

الْأَنْفَالُ [el-enfāl] (hemzenin fethiyle) Cem'i, ganīmet mālları ma'nāsına. Ve

نَفْلٌ [nefl] Yaban fesleğeni dedikleri ota dahi derler.

التَّنْفِيلُ [et-tenfīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ganīmet mālın vermek; tekūlu: **نَفَلْتُكَ تَنْفِيلاً أَيُّ أَعْطَيْتُكَ نَفْلاً**

التَّنْفُلُ [et-tenefful] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir şey'i lā-'an vüçüb işlemek.

النُّفْلُ [en-nufel] (nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle) غُرُرٌ [ğurer]den sonra olan üç gecedir. Ve غُرُرٌ [ğurer] ğayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle ayın ibtidāsından olan üç gecedir.

النُّوفَلُ [en-nevfel] (‘alā-vezni حَيْدَر [hayder]) Bahr, deryā ma‘nāsına. Ve

نُوفَلٌ [nevfel] Kesirü'l-‘atā olan kimseye dahi derler. Ve

نُوفَلٌ [Nevfel] Bir recülün dahi ismidir.

النُّوفَلَةُ [en-nevfelet] (nūn'un ve fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tuzluk, nemek-dān ma‘nāsına.

[ن ق ل]

النُّنْقَلُ [en-naql] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir mevzi'den bir mevzi'e iletmek. Ve

نَقْلٌ [naql] Eski iç ediğe ve eski na'la dahi derler ki yamanmış ola.

النِّنْقَلُ [en-niql] (nūn'un kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَاءَ فِي نِقْلَيْنِ لَهُ

النِّنْقَالُ [en-niḳāl] (nūn'un kesriyle) Cem'i, eski iç edikler ma‘nāsına.

الْمُنْقَلُ [el-menḳal] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kezālik eski iç edik ma‘nāsınadır. Ve fī hadīsi İbn Mes‘ūd: “مَا مِنْ مُضَلِّي لِامْرَأَةٍ أَفْضَلَ مِنْ أَشَدِّ مَكَانٍ فِي بَيْتِهَا ظَلَمَةٌ” Ebu “إِلَّا امْرَأَةٌ قَدْ بَيَّسَتْ مِنَ الْبُعُولَةِ فَهِيَ فِي مَنْقَلِهَا” Ubeyd eyitti: Eger rivāyet-i hadīste ve şif'rde feth-i mīm üzere müttefik olmasa kesrden gayrısı benim katımda cā'iz olmazdı, zīrā ediğe ālet-i nakl demek ensebdir. Ve

مَنْقَلٌ [menḳal] Dağda olan yola dahi derler.

الْمُنْقَالَةُ [el-menḳalet] (mīm'in ve kāf'ın

fethiyle) Sefer konaklarından bir merhale ma‘nāsına.

النُّنْقَلُ [en-nuql] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki şarāb üzere meze tarīkiyle ekl olunur.

النُّنْقَلَةُ [en-nuḳlet] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Bir mevzi'den intikāl etmek ma‘nāsında ismidir.

النُّنْقَالُ [en-neḳal] (fethateynle) Şol yelectir ki bir oktan nakl olunup āhar oka vaz' olunur. Ve

نَقْلٌ [neḳal] Kezālik şol taşlardır ki ağaçlı yerde ola. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: نَقْلٌ [neḳal] şol taşlardır ki kesrette ve beyāzlıkta nehrler misālinde ola. Ve

نَقْلٌ [neḳal] Bir marazdır ki devenin ayağına ‘arız oldukta ayağının derisin pāreler. Ve

نَقْلٌ [neḳal] Bir nesneyi yamayıp meremet etmeğe dahi derler; yukālu: نَقَلْتُ ثَوْبِي نَقْلًا إِذَا رَفَعْتَهُ Ve

نَقْلٌ [neḳal] Deveyi suya iletmeye de derler.

النُّنْقَالُ [en-neḳil] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Şol yerdir ki onda zikr olan taşlar ola; yukālu: هَذَا مَكَانٌ نَقْلٌ Ve

نَقِيلٌ [neḳil] Şol kimseye dahi derler ki hāzır-cevāb ola.

الْمُنْقَالَةُ [el-munāḳalet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Haberleşmek; tekūlu: نَأَقَلْتُ إِذَا فَلْنَا الْحَدِيثَ إِذَا حَدَّثْتُهُ وَحَدَّثْتُكَ Ve

مُنْقَالَةٌ [munāḳalet] Atın taşlı yerde hūb yürümesi bir haysiyetle ki elin ve ayağın taş olmayan yere vaz' ede.

النُّنْقِيلُ [en-neḳīl] (nūn'un ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Yol, tarīk ma‘nāsına. Ve her tarīka نَقِيلٌ [neḳīl] derler. Ve

نَقِيلٌ [neqīl] Bir gūne seyre dahi derler ki o seyrd müdāvemem ola.

النَّقِيلَةُ [en-nekīlet] (nūn'un fethi ve kâf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik garībe olan 'avret; yukālu: هُوَ ابْنُ نَقِيلَةَ Ibnu's-Sikkīt eyitti: نَقِيلَةُ [neqīlet] şol deri pāresidir ki onunla devenin huffu meremmet olunur yāhūd ayakkabı meremmet olunur.

النَّقَائِلُ [en-naqāyil] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'ci, zikr olunan deri pāreleri ma'nāsına.

الْإِنْقَالُ [el-inqāl] (hemzenin kesriyle) Merremmet ve islāh etmek; tekūlu: أَنْقَلْتُ خُفِّي إِذَا أَضَلَّحْتَهُ

التَّنْقِيلُ [et-tenqīl] ('alā-vezni التَّنْقِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَقَلْتُ مَنَقَلَةً Ve

تَنْقِيلٌ [tenqīl] Çok nakl etmeğe dahi derler; yukālu: نَقَلَهُ تَنْقِيلاً إِذَا أَكْثَرَ نَقَلَهُ

التَّنْقُلُ [et-tenakqul] (fethateynle ve kâf'ın zammı ve teşdīdiyle) Dönmek, tehavvül ma'nāsına.

الْمُنْقَلَةُ [el-munaqqilet] (mīm'in zammı ve kâf'ın kesri ve teşdīdiyle) Şol baş yarığıdır ki kemiği nakl ede, ya'nī ondan hurde kemikler zāhir ola.

النَّقَالُ [en-niqāl] (nūn'un kesriyle) Devel [nehel]i ve عَلَلَّ [alel]i kendi içmektir, gayrı kimse sevk etmeksizin. Ve نَهَلٌ [nehel] devenin evvel mertebede içtiği su ve عَلَلَّ [alel] ikinci mertebede içtiği sudur.

الْمِنْقَالُ [el-minqal] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnu ve kâf'ın fethiyle) Ziyāde hūb hareket eden at.

النَّاقِلَةُ [en-naqilet] (kâf'ın kesriyle) Halāyıkta şol cemā'attir ki göç ehli ola, mukīm olmaya.

الْإِنْقِلَاءُ [el-inqilā] (hemzenin ve kâf'ın

kesri ve elifin meddiyle) Vilāyet-i Şām'da bir cins hurmānın ismidir.

[ن ق ث ل]

النَّقْشَةُ [en-naqşet] (nūn'un ve şā-i müselleseinin fethi ve mā-beynde kâf'ın sükūnuyla) Pīr-i fānīnin yürümesi, bir haysiyetle ki yürürken toprağı savura.

[ن ك ل]

النِّكْلُ [en-nikl] (nūn'un kesri vekâf'ın sükūnuyla) Bukağı, kayd ma'nāsına. Ve

نِكْلٌ [nikl] Kezālik uyan demirine dahi derler, حَدِيدَةُ اللَّجَامِ ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: نِكْلٌ [nikl] risālet tarikiyle bir yere gönderilen kimsenin kullandığı licāma derler. Ve

نِكْلٌ [nikl] Şol kimseye dahi derler ki şedīd olup a'dāsına licām mesābesinde ola. Ve

نِكْلٌ [nikl] Bir kimseyi zebūn eden belāya dahi derler; yukālu: رَمَاهُ اللَّهُ بِنِكْلِهِ أَيُّ بِمَا يُنَكِّلُهُ Ve

نِكْلٌ [nikl] Kezālik şedīd olan kimse, 'alā-mā se-yec'Pu.

النِّكْلُ [en-nekel] (fethateynle) نِكْلٌ [nikl]de lügattir, شَبَهَةٌ [şibh]le شَبَهَةٌ [şebeh] gibi.

التَّنْقِيلُ [et-tenqīl] ('alā-vezni التَّنْقِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseye 'ukūbet edip halka onu 'ibret etmek; yukālu: نَكَّلَهُ بِهِ تَنْقِيلاً إِذَا جَعَلَهُ نَكَالًا وَعَيْبَرَةً

الْمَنْكَلُ [el-menkel] (mīm'in ve kâf'ın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla halka 'ukūbet olunur, gerek kaya cinsi olsun gerek demir cinsi gerek gayrısı olsun; nūsah-ı Şihāh'ta mīm'in fethiyle vāki' olmuştur. Ve Kāmūs'ta mīm'in fethiyle kaya ma'nāsına ve kesriyle mutlakan mā-bih'i'l-'ukūbettir demiş.

النُّكُولُ [en-nukūl] (zammeteynle) ‘Adüv-den ve yeminden korkup irkilmek; yukālu: نَكَلَ عَنِ الْعُدُوِّ وَعَنِ الْيَمِينِ يَنْكُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَبُنَ Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: نُّكُولُ [nukūl] de نَكَلَ [nekel] dahi lügattir, bāb-ı rābi‘den. Ve Aşma‘ī buna inkār etti.

النَّكَائِلُ [en-nākil] (kāf’ın kesriyle) Korkak olup bī-mecāl olan kimse, cebān-ı za‘īf ma‘nāsına.

النَّكَلُ [en-nekel] (fethateynle) Şol kimsedir ki kavī ve mücerreb ola. Ve

نَكَلَ [nekel] Kavī ve mücerreb olan ata dahi derler. Ve fi’l-hadīsi: “إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ النَّكَلَ عَلَى الْفَرَسِ عَلَى النَّكْلِ” يَعْنِي الرَّجُلَ الْقَوِيَّ الْمُجَرَّبَ عَلَى الْفَرَسِ الْقَوِيَّ الْمُجَرَّبِ

[ن م ل]

النَّمْلُ [en-neml] (nūn’un fethi ve mīm’in sükūnuyla) Karınca ki ma‘rūftur.

النَّمْلَةُ [en-nemlet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir karınca ma‘nāsına. Ve

نَمَلَ [neml] Şol hurde sivilcelere dahi derler ki az şişle peydā olur, ba‘dehu yürüyüp yayılır ki ona etubbā **ذُبَابٌ** [zubāb] derler. Ve Mecūs tārifesi eydür: Bir kimsenin oğlu hemşiresinden hāsıl olmuş olsa ve o kimse nemle üzerine hatt çekse sāhibi şifā bula. Ve

نَمَلَةٌ [nemlet] Atta olan ‘uyübdan biridir ki o atın tırnağı atın ayağında tüyü nihāyet bulduğu yerden yonulan yere varınca yarık olmaktadır.

النَّمِيلَةُ [en-nemilet] (nūn’un fethi ve mīm’in kesriyle) Şol yerdir ki karıncalı ola; yukālu: أَرْضٌ نَمِيلَةٌ أَيُّ ذَاتُ نَمَلٍ

الْمَنْمُولُ [el-menmūl] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ve meddiyle) Şol ta‘āmdır ki ona karınca üşmüş ola.

النَّمِيلُ [en-nemil] (nūn’un fethi ve mīm’in kesriyle) Ayakları bir yerde karār etmeyen at; yukālu: فَرَسٌ نَمِيلٌ الْقَوَائِمُ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَقِيرُ Ve

نَمِلَ [nemil] Koğucu ma‘nāsına da gelir, مَمَامٌ [nemmām] gibi.

النَّمْلَةُ [en-numlet] (nūn’un zammı ve mīm’in sükūnuyla) Hareket; yukālu: فَلَانَ دُو نَمْلَةً أَيُّ كَثِيرُ الْحَرَكَةِ Ve

نَمَلَةٌ [numlet] Nemīmeye dahi derler; yukālu: فَلَانَ رَجُلٌ نَمِيلٌ أَيُّ نَمَامٌ Ve kad merre ānifen.

الْأَنْمَلَةُ [el-enmelet] (hemzenin ve mīm’in fethiyle) Parmak ucu, re’s-i isba‘ ma‘nāsına.

الْأَنْمَالُ [el-enāmil] (hemzenin fethi ve mīm’in kesriyle) Cem‘i, parmak uçları ma‘nāsına.

[ن و ل]

الْمِنَوَالُ [el-minvāl] (mīm’in kesri ve nūn’un sükūnuyla) Sermīn dedikleri ağaçtır ki cullāh ona dokuduğu bezi sarar.

النَّوَالُ [en-nevāl] (nūn’un fethi ve vāv’in sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu. Ve

نَوَالٌ [nevāl] İhsān etmek ma‘nāsına da gelir; tekūlu: نَلْتُ لَهُ بِالْعَطِيَّةِ أَنْوَالَ نَوَالًا وَنَلْتُهُ الْعَطِيَّةَ

الْأَنْوَالُ [el-envāl] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, zikr olunan ağaçlar ma‘nāsına. Ve kaçan bir kavm ahlākta berāber olsalar onlara رَمَوْا عَلَى مَنَوَالٍ وَاحِدٍ ve هُم عَلَى مَنَوَالٍ وَاحِدٍ derler رَشَقٌ [rişq] rā’nın kesri ve şīn’in sükūnuyla bir nev‘ atmaktadır. Ve

مِنَوَالٌ [minvāl] Vech ma‘nāsına da gelir, egerçi zikr olunan ma‘nālar dahi ma‘nā-yı vechi mutazammındır; yukālu: لَا أَدْرِي عَلَى

هُوَ أَيُّ مَنَوَالٍ هُوَ أَيُّ عَلَى أَيُّ وَجْهِ هُوَ Ve

نَوْلٌ [nevāl] Hakk ma'nāsına da gelir; min-hu kavluke: نَوْلُكَ أَنْ تُفْعَلَ كَذَا أَيُّ حَقِّكَ وَمَا يُبْنِي Ve bunun aslı تَنَاوُلٌ [tenāvul]dendir ki gūyā ki كَذَا وَكَذَا demektir; ve minhu eyzan kavluke: مَا نَوْلُكَ أَنْ تُفْعَلَ كَذَا أَيُّ مَا يُبْنِي كَذَا لَكَ Ve

أَنْوَالٌ [envāl] نَالٌ [nāl]in dahi cem'i gelir. Ve نَالٌ [nāl] 'atāsı çok kimsedir, 'alā-mā se-yec'Pu inşāallāhu ta'ālā.

النَّوَالُ [en-nevāl] (nūn'un fethi ile) 'Atā ma'nāsınadır.

النَّائِلُ [en-nā'il] (yā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

نَوَالٌ [nevāl] Savāba dahi derler; yukālu: لَيْسَ ذَلِكَ بِالنَّوَالِ أَيُّ بِالصَّوَابِ

التَّنْوِيلُ [et-tenvīl] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) 'Atā vermek; tekūlu: نَوَّلْتُهُ إِذَا أُعْطِيْتَهُ نَوَالًا

النَّالُ [en-nāl] ('alā-vezni الْحَالِ [el-ḥāl]) İn'āmı çok olan kimse; yukālu: رَجُلٌ نَالٌ أَيُّ كَثِيرُ النَّوَالِ وَرَجُلَانِ نَالَانِ

الْمَنَاوَلَةُ [el-munāvelet] (mīm'in zammı ve vāv'in fethiyle) Bir nesneyi el uzatıp vermek.

التَّنَاوُلُ [et-tenāvul] (tā'nın fethi ve vāv'in zammıyla) El uzatıp almak; yukālu: نَوَّلْتُهُ الشَّيْءَ فَتَنَاوَلْتُهُ

[ن ه ل]

الْمَنْهَلُ [el-menhel] (mīm'in ve hā'nın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Şol yer yüzünde kaynayan pınardır ki otlaklarda develer gelip onda sulanır. Ve

مَنْهَلٌ [menhel] Berriyyede şol konak yerleridir ki müsāfirler onda konarlar. Ve ona مَنْهَلٌ [menhel] dedikleri suyu olduğu

içindir.

الْمَنَاهِلُ [el-menāhil] (mīm'in fethi ve hā'nın kesriyle) Cem'i, konak yerleri. Ve sulanacak yerler ma'nāsına.

النَّاهِلَةُ [en-nāhilet] (hā'nın kesriyle) Şol cemā'attir ki sulanacak yere mürāca'at ederler.

النَّاهِلُ [en-nāhil] (kezālik hā'nın kesriyle) Susayan kimse, 'atşān ma'nāsına. Ve suya kanan kimseye dahi derler, reyyān ma'nāsına; azdāddandır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

النَّهْلُ [en-nehel] (fethateynle) نَاهِلٌ [nāhil] in cem'i, suya muhtāc olan yāhūd suya kanan kimseler ma'nāsına طَالِبٌ [ṭālib] ile طَلَبٌ [ṭaleb] gibi.

النَّهَالُ [en-nihāl] (nūn'un kesriyle) نَهْلٌ [nehel]in cem'i, zikr olunan ma'nāya جَبَلٌ [cebel] ile جِبَالٌ [cibāl] gibi. Ve

نَهْلٌ [nehel] Şürb-i evvele dahi derler; yukālu: نَهْلٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَرَدَ الْمَاءُ بِنَفْسِهِ Zīrā deve evvel suvarışında suyu içip yatağına gelir, ikinci mertebede suvarıldıktā mer'āya redd olunur ve bu def'a suvarılmağa عَلَلٌ [alel] derler.

الْإِنْهَالُ [el-inhāl] (hemzenin kesriyle) Deve evvel mertebede suvarmak; tekūlu: أَنْهَلْتُهُ أُنَا

مِنْهَالٌ [Minhāl] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

[ن ه ش ل]

النَّهْشَلُ [en-nehşel] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Kurt ki sibā' dandır. Ve

نَهْشَلٌ [nehşel] Balaban dedikleri doğana dahi derler. Ve çakıra dahi derler.

نَهْشَلٌ [Nehşel] (kezālik جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Bir recülün ismidir. Sībeveyhi

eyitti: نَهَشَلٌ [nehšel] munsarıftır, zīrā kelām-ı ‘Arabda فَعَلَّلَ [fa‘lel] vezni şāyi‘ olmağın جَعَفَرٌ [ca‘fer] gibi meselā nūn’un ziyādesine hükm olunmadı, tā ki vezni fi‘l itibār oluna. Ve Laḳīṭ b. Zurāre et-Temīmī’ye أَبَا نَهَشَلٍ ile künyet verildi.

[ن ي ل]

النَّيْلُ [en-neyl] (nūn’un fethi ve yā’nın sükūnuyla) Erişmek; yukālu: نَالَ خَيْرًا يَنَالُ نَيْلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ
الْإِنَائَةُ [el-inālet] (hemzenin kesriyle) Eriştirmek.

نَلٌّ [nel] (nūn’un fethi ve lām’ın sükūnuyla) Emrdir. Ve nefsi mütekelliminde nūn’un meksūr kılıp نَلْتُ dersin.

الْإِنَائَةُ [el-inālet] (hemzenin kesriyle) Eriştirmek; yukālu: أَنَالَهُ غَيْرُهُ

النَّيْلُ [en-Nīl] (nūn’un kesri ve meddiyle) Mışır denizi, Feyz-i Mışır ma‘nāsına ki mā-i mezbūre Nīl-i Mışır dedikleri gibi Feyz-i Mışır dahi derler.

نَائِلَةٌ [Nā’ilet] (yā’nın kesriyle) Bir ‘avretin ismidir. Ve

نَائِلَةٌ [nā’ilet] Bir putun dahi ismidir ki Ḳureyş kabilesi ona taparlardı.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و أ ل]

الْمَوْتَلُ [el-mev‘il] (mīm’in fethi ve yā’nın kesriyle) Sığınacak yer, melce ma‘nāsına.

الْمَوَالَةُ [el-mev‘elet] (mīm’in ve hemzenin fethi ve mā-beynde vāv’ın sükūnuyla مَهْلَكَةٌ [mehleket] vezni üzere) Bi-ma‘nāhu.

الْوَالُ [el-ve‘l] (vāv’ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Sığınmak ma‘nāsına.

الْوُؤُولُ [el-vu‘ūl] (zameteynle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: وَأَلَّ إِلَيْهِ يَيْتُلُ وَأَلَا وَوُؤُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَجَأَ

الْمَوَالَةُ [el-muvā‘elet] (mīm’in zammı ve hemzenin fethiyle) Necāt taleb etmek; yukālu: وَاوَأَلَ مِنْهُ إِذَا طَلَبَ النَّجَاةَ

الْوَالَةُ [el-ve‘let] (vāv’ın fethi ve hemzenin sükūnuyla وَعَلَّةٌ [va‘let] vezni üzere) Süpürüntü ve huşkī, سِرَجِينٌ [sircīn] ma‘nāsına; yukālu: وَفُؤُودٌ Ve إِنَّ بَيْتِي فُلَانٍ وَفُؤُودُهُمُ الْوَالَةُ Ve وَفُؤُودٌ [veḳūd] āteş tutuşturacak nesneye derler.

الْإِيَالُ [el-ī‘āl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Davar yattığı yere bevl ve necāsetiyle te’sīr etmek; yukālu: أُوَأَلَّتِ الْمَاشِيَةُ فِي الْكَلَالِ إِذَا أَثَرَتْ فِيهِ بِأَبْوَالِهَا وَأَبْعَارِهَا

الْإِشْتِيَالُ [el-istī‘āl] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir yerde cem‘ olmak; yukālu: إِشْتَوَأَلَّتِ الْإِبِلُ إِذَا اجْتَمَعَتْ

الْأَوَّلُ [el-evl] (hemzenin fethi ve vāv’ın fethi ve teşdīdiyle) Bir nesnenin ibtidāsı ki أَخِرٌ [āḫir]in mukābilidir. Ve bunun aslı أَوَّلٌ idi, hemze vāv’a kalb olup idgām olunmuştur. Ve bunun aslı أَوَّلٌ olup أَفْعُلٌ هَذَا sīgası üzere olmasına delālet edendir أَوَائِلُ مِنْكَ [evā’il] gelmesi.

الْوَابِلُ [el-vābil] (bā'nın kesriyle) Şol yağmurdur ki ziyāde kuvvetli ola, matar-ı şedīd ma'nāsına.

الْوَابِلَةُ [el-vābilet] (bā'nın kesriyle) Omuz tarafı bāzū nihāyet bulduğu yer ma'nāsına.

وَبَالَ [Vebāl] (vāv'ın fethiyle) Benī Esed'e mensüb bir suyun ismidir.

[و ث ل]

الْوَيْلُ [el-veşel] (vāv'ın ve şā'-i müsellese-nin fethiyle) Līften olan ip.

الْوَيْلُ [el-veşil] (vāv'ın fethi ve şā'nın kesri ve meddiyle) Līf ma'nāsına. Ve

وَيْلٌ [Veşil] Bir recülün dahi ismidir.

وَائِلٌ [Vāşil] (şā'nın kesriyle) Kezālik bir recülün ismidir.

[و ح ل]

الْوَجَلُ [el-vecel] (fethateynle) Korku, havf ma'nāsına.

الْمَوْجَلُ [el-mevcel] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu minhu: وَجَلٌ وَجَلًا وَمَوْجَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمَوْجَلُ [el-mevcil] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Mevzi'-i havf, nitekim وَعَدٌ [va'd] tefsirinde mürür etmiştir ki mu'tellü'l-fā'nın ki muzāri'inde vāv gitmiş ola, onun ism-i mekānı kesri-ı 'ayn'la gelir, her ne bābdan olursa olsun. Ve وَجَلٌ [vecel] kelimesinin müstakbelinde dört lügat vardır: Biri يَوْجَلُ [yevcelu]dur yā'nın ve cīm'in fethiyle ve biri dahi يَاجَلُ [yācelu]dur kezālik cīm'in fethiyle ve biri dahi يَيْجَلُ [yeycelu]dur yā'nın ve cīm'in fethiyle ve biri dahi يَيْجَلُ [yīcelu]dur yā'nın kesri ve cīm'in fethiyle ve geri hāl böyledir, bāb-ı misālden وَجَلٌ kelimesine müşābih olanda. Kaçan fi'l lāzım olsa şol kimse

ki يَاجَلُ [yācelu] dedi o kimse, vāv'ı elife kalb eyledi, mā-kabli meftūh olduğundan ötürü. Ve şol kimse ki يَيْجَلُ [yeycelu] dedi, o Benī Esed lügatine tābi' oldu ki onlar أَنَا يَيْجَلُ ve نَحْنُ يَيْجَلُ ve أَنْتَ تَيْجَلُ derler cümlesinde harf-i muzāri'î kesr etmekle. Ve Benī Esed تَعَلَّمُ kelimesinde yā'yı meksür etmezler yā üzerine kesreyi sakıl gördüklerinden ötürü. Ve يَيْجَلُ kelimesinde yā'yı meksür kılmaları ihde'l-yā'eyne āharla kuvvet geldiğinden ötürüdür. Ve Benī Esed'den şol kimse ki يَيْجَلُ dedi yā'nın fethiyle, o kimse yine bu lügate zāhib oldu, ya'nī yā'yı meftūh kıldı يَعْلمُ lafzında meftūh kıldıkları gibi.

إِيَجَلٌ [īcel] (hemzenin kesri ve cīm'in fethi ve āhirinin cezm üzere bināsiyla) Emr-i hāzırdr, vāv yā'ya kalb olunmuştur, mā-kabli meksür olduğundan ötürü; ve tekūlu: إِنِّي مِثْلُهُ لَأَوْجَلُ

الْوَجَلَةُ [el-vecilet] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Havf-nāk olan 'avret, وَجَلٌ [vecil]in mü'ennesidir. وَجَلَاءٌ demek cā'iz değildir.

الْوَهَالُ [el-vehal] (vāv'ın ve hā'nın fethiyle) Sulu balçıktır, tīn-i rakīk ma'nāsına.

الْمَوْحَلُ [el-mevhal] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Masdardır, balçık olmak ma'nāsına. Ve kesrele ism-i mekāndır ve ismidir.

الْإِيْحَالُ [el-iḥāl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Balçık etmek; yukālu: أَوْحَلَهُ غَيْرُهُ

الْمُوَاخَلَةُ [el-muvāḥalet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Balçık edişmek; tekūlu: وَاحَلَهُ فَوْحَلَهُ أَي غَلَبَهُ فِيهِ Ya'nī bāb-ı mugālebeden geldikte sülāsīden dahi müte'addī gelir.

[و ذ ل]

الْوَدَيْلَةُ [el-vezīlet] (vāv'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin kesri ve meddiyle) Āyine, mir'āt ma'nāsına, Huzelī rivāyeti üzere ki mezbūr bizim lügatimizde zikr olunan ma'nâyadır demiştir. Ve Ebū Ubeyd eyitti: **وَدَيْلَةٌ** [vezīlet] gümüş pāresi ma'nāsınadır.

الْوَدَائِلُ [el-vezā'il] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, gümüş pāreleri yāhūd āyīneler ma'nāsına.

الْوَاذِلَةُ [el-vāzilet] (vāv'ın kesriyle) Kassābın lā'alā-tarīki'l-kısme kestiği ettir.

التَّوَدُّلُ [et-tevezzul] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan vech üzere kesmek; yukālu: **تَوَدَّدُوا مِنْهُ إِذَا قَطَعُوا**

[و ر ل]

الْوَرَلُ [el-verel] (vāv'ın ve rā-i müh-melenin fethiyle) Bir cāverdir, keler misālinde.

الْوَرَلَانُ [el-virlān] (vāv'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Cem'î.

الْأَوْرَالُ [el-evrāl] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î.

[و س ل]

الْوَسِيلَةُ [el-vesīlet] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki onunla gayra takarrüb hāsıl kılınır.

الْوَسِيلُ [el-vesīl] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Cem'î.

الْوَسَائِلُ [el-vesā'il] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'î.

التَّوَسِيلُ [et-tevsīl] (alā-vezni [et-tekrīm]) Vesīle kılmak.

التَّوَسُّلُ [et-tevessul] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

وَسَّلَ فُلَانٌ إِلَى رَبِّهِ وَسِيلَةً وَتَوَسَّلَ إِلَيْهِ بِوَسِيلَةٍ إِذَا تَقَرَّبَ وَإِلَيْهِ بِعَمَلٍ Ve

تَوَسَّلَ [tevessul] Serikat ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَخَذَ فُلَانٌ إِبِلِي تَوَسُّلاً أَي سَرِقَةً**

الْوَاسِلُ [el-vāsīl] (sīn'in kesriyle) Hudāy ta'alāya rāgīb olan nesne; yukālu: **كُلُّ ذِي دِينٍ إِلَى اللَّهِ وَاسِلٌ أَي رَاجِعٌ**

مُؤَيَّسِلٌ [Muveysil] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Ṭayyī' kabilesine mensüb bir suyun ismidir.

[و ش ل]

الْوَشَلُ [el-veşel] (vāv'ın ve şīn-i mu'cemenin fethiyle) Az su, mā-i kalīl ma'nāsına.

الْأَوْشَالُ [el-evşāl] (hemzenin fethiyle) Cem'î, az sular ma'nāsına. Ve

أَوْشَالٌ [evşāl] Birbirine tābi' olan kavme dahi derler; yukālu: **جَاءَ الْقَوْمُ أَوْشَالًا أَي يَتَّبِعُ "وَهَلْ بِالرُّمْلِ أَوْشَالٌ"** Ve fi'l-meseli:

الْوَشَلَانُ [el-veşelān] (fethateynle) Su damlamak; yukālu: **وَسَّلَ الْمَاءُ وَشَلَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَرَ**

الْوَاشِلُ [el-vāşīl] (şīn'in kesriyle) Suyu damlayan dağ; yukālu: **جَبَلٌ وَاشِلٌ أَي يَقْطُرُ مِنْهُ الْمَاءُ** Ve

وَاشِلٌ الْحِطِّ [vāşīlu'l-ḥaẓẓ] Şol kimseye derler ki kem-nasīb ola, **نَاقِصُ الْحِطِّ** [nāqış işu'l-ḥaẓẓ] ma'nāsına.

الْوُشُولُ [el-vuşūl] (zammateynle) Bir kimşenin gınāsı kilet üzere olup za'if olmağa derler.

الْوُشُولُ [el-vuşūl] (vāv'ın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki sütü çok ola; yukālu: **نَاقَةٌ وَشُولٌ أَي كَثِيرَةٌ اللَّبَنُ** Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin **وَشُولٌ** [vuşūl]ün kesret-i lebene delāleti **وَسَّلَ**

[veşil]in asl ma'nāsına muhālifdir ki o kilet ma'nāsınadır, meger ki azdāddan ola, nitekim *Ḳāmūs*'ta işāret olunmuştur.

[و ص ل]

الْوَصْلُ [el-vaşl] (vāv'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Ulaştırmak.

الْوَصْلَةُ [eş-şilet] (şād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: *وَصَلْتُ الشَّيْءَ وَصْلاً وَصَلَةً* Ve

وَصَلَ [vaşl] Ulaşıklık ma'nāsına da gelir, *هَجَرَ* [hecr] ayrılık ma'nāsına geldiği gibi. Ve

وَصَلَ [vaşl] Sevbin yāhūd huffun birbirine ulaşmasına ya'nī meremmet olmasına dahi derler.

الْوُصْلَةُ [el-vuşlet] (vāv'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla) İsmidir, ulaşmak ma'nāsından.

الْوُصْلُ [el-vuşal] (vāv'ın zammı ve şād'ın fethi ile) Cem'i.

الْوُصُولُ [el-vuşūl] (zammeteynle) Erişmek; tekūlu: *وَصَلَ إِلَيْهِ وَصُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَغَ* Ve

وُصُولُ [vuşūl] İttisāl-i neseb ma'nāsına da gelir, ya'nī nesebde da'vā-yı cāhiliyyet etmeğe dahi derler ki o onların *يَا آلَ فُلَانٍ* dedikleridir. *كَاللَّاهُ تَعَالَى: ﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ﴾* (النساء، 90) *إِلَى قَوْمٍ*

الْوُصَالُ [el-işāl] (hemzenin kesri ve meddiyle) Eriştirmek; yukālu: *أُوصِلُهُ غَيْرُهُ*

الْوُصَيْلَةُ [el-veşilet] (vāv'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Şol keçidir ki yedi karın ikiz doğura ve her doğurduğu dişi oğlaklar ola. Ve eger sekizinci mertebede erkek doğurursa o doğurduğu ilāheler için zebh ederler. Ve eger erkek ile dişiyi ma'an doğurursa *وَصَلْتُ أَخَاهَا* deyip erkeği dişi hātırı için zebh etmezler. Ve onun sütin nisā tā'ifesi içmeyip cümle ricāle sarf

etmekle sābiye olan deve mecrāsına icrā ederler. Ve

وَصَيْلَةٌ [veşilet] 'İmārete ve mezāri'c ve merāti'c ile memlū olan yere dahi derler. Ve arz-ı vāsi'aya dahi derler. Ve şol Yemen kumāşına dahi derler ki yol yol alacası ola.

الْوَاصِلَةُ [el-vāşilet] (şād'ın kesriyle) Bir saçı bir saça ulayan kimse.

الْمُسْتَوْصِلَةُ [el-mustevşilet] (mīm'in zammı ve şād'ın kesriyle) Saçına saç ulatan kimse. Ve fi'l-hadīsi: *لَعَنَ اللَّهُ تَعَالَى الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ*

التَّوْصُلُ [et-tevaşşul] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneye hīle tarīkiyle ve lutf vesīlesiyile vāsıl olmak; yukālu: *تَوَّصَّلَ إِلَيْهِ أَيُّ تَلَطَّفَ فِي الْوُصُولِ إِلَيْهِ*

التَّوْصُلُ [et-tevāşul] (tā'nın fethi ve şād'ın zammı ile) Ulaşmak ki *تَصَارُمٌ* [teşārum]un zıddıdır. Ve *تَصَارُمٌ* [teşārum] *تَقَاطَعٌ* [teqāṭu'c] ma'nāsınadır.

التَّوْصِيلُ [et-tavşil] (alā-vezni *التَّكْرِيمِ* [et-tekrīm]) Bir nesneyi çok ulaştırmak; yukālu: *وَصَلَّهُ تَوْصِيلاً إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْوُصْلِ*

الْمُؤَاصِلَةُ [el-muvāşalet] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Ulaştırmak.

الْوِصَالُ [el-vişāl] (vāv'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: *وَاصِلَةٌ مُؤَاصِلَةٌ وَوِصَالٌ* ve *minhu الْمُؤَاصِلَةُ فِي الصُّومِ وَغَيْرِهِ*

الْمَوْصِلُ [el-mevşil] (mīm'in fethi ve şād'ın kesriyle) Devenin kuyruğuyla uyluğunun ara yeri. Ve

مَوْصِلٌ [mevşil] Şol ipe dahi derler ki bir nesneye ulanmış ola. Ve

مَوْصِلٌ [Mevşil] Bir şehrin dahi ismidir.

الْمَوْصِلَانِ [el-Mevşilān] (mīm'in fethi ve şād'ın kesriyle) İki şehirden 'ibārettir

ki onun biri مَوْصِلٌ [Mevşil] ve biri جَزِيرَةٌ [Cezîret]tir. Ve

وَاصِلٌ [Vāşil] (şād'ın kesriyle) Bir recülün ismidir.

الْأَوَاصِلُ [el-evāşil] (hemzenin fethi ve şād'ın kesriyle) Cem'î; aslı وَوَاصِلٌ idi, vāv-ı evvel hemzeye kalb olundu, ictimā'-ı vāveyn-i kerih görmeğin.

[وع ل]

الْوَعْلُ [el-ve'ıl] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Yaban keçisinin erkeği.

الْوُعُولُ [el-vu'ūl] (zammeteynle) Cem'î.

الْأَوْعَالُ [el-ev'āl] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem'î. Ve fi'l-hadîsi: "تَنْظَهُرُ الشُّحُوتُ عَلَى الْوُعُولِ" أَي يَغْلِبُ الضُّعْفَاءُ مِنَ النَّاسِ أَقْوِيَاءَهُمْ Ve Aşma'ı eyitti: نُحُوتٌ [nuhūt] nūn'la ve ḥā'-i mühmele ile edānī ma'nāsındır.

أُمَّاوَعَالٍ [Ummu Ev'āl] (hemzenin fethiyle) Bir ma'rūf dağın ismidir.

الْوَعْلُ [el-va'l] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Eyegü, ضِلْعٌ [dīl'] ma'nāsına; yukālu: هُمْ عَلَيْهِ وَعَلَّ وَاحِدٌ أَي ضِلْعٌ وَاحِدَةٌ Ve Aşma'ı eyitti: وَعَلَّ [va'l] melce' ma'nāsındır. Ve

وَعْلٌ [va'l] Hulüvv ma'nāsına da gelir. Ḥalīl rivāyeti üzere; yukālu: مَا لِي عَنْ ذَلِكَ مَا لِي مِنْهُ بُدٌّ Ve Ferrā eyitti: مَا لِي مَا لِي عَنْهُ لِحَاً dūr ğayn-ı mu'ceme ile edānī ma'nāsına, ya'nī "Ondan kaçıp ilticā edecek yer yoktur."

[وغ ل]

الْوُعُولُ [el-vuğūl] (vāv'ın ve ğayn-ı mu'cemenin zammıyla) Bir kimse ağaçlar arasına girip gizlenmek; yukālu: وَعَلَّ الرَّجُلُ وَيَغْلُ وَغُولًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ فِي الشَّجَرِ وَتَوَارَى فِيهِ

الْوَعْلُ [el-vağl] (vāv'ın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Bir cemā'atin üzerine da'vet olunmadan dāhil olup onların şarābın bile içmek.

الْوَاغِلُ [el-vāğil] (ğayn'ın kesriyle) Zikr olunan sıfatla muttasıf olan kimse. Şarābda وَاغِلٌ [vāğil] ta'āmda وَارِشٌ [vāriş] mesābesindedir, ya'nī وَارِشٌ [vāriş] dahi o kimseye derler ki bir kavmin üzerine da'vet olunmadan dāhil olup ta'āmların bile yiye. Ve Ebū 'Amr eyitti: وَعَلَّ [vağl] şol şarāba dahi derler ki onu وَاغِلٌ [vāğil] olan kimse içer. Ve

وَعِغْلٌ [veğil] Deniyyü't-tab' olan kimseye de derler. Ve Ferrā eyitti: وَعِغْلٌ [veğil] bed ma'nāsına da gelir; yukālu: وَمَا لِي عَنْ هَذَا الْأَمْرِ وَعِغْلٌ أَي بُدٌّ عَلَى مَا مَرَّ فِي وَعِغْلٌ

الْوَعِغْلُ [el-veğil] (vāv'ın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Gıdāsı yaramaz olan kimse.

الْإِغْيَالُ [el-īğāl] (hemzenin kesri ve med-diyle) Sür'atle seyr edip bir kimse seyrinde dikkat etmek.

التَّوَعُّلُ [et-tevağğul] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Seyr edip uzağa gitmek; yukālu: تَوَعَّلَ فِي الْأَرْضِ إِذَا سَارَ فِيهَا فَأَبْعَدَ

[وق ل]

الْوَقْلُ [el-vaql] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) مُقْلٌ [muql] ağacıdır. Ve مُقْلٌ [muql] Hind hurmāsına derler.

التَّوَقُّلُ [et-tevaqqul] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Dağa çıkmak; yukālu: تَوَقَّلْتُ الْجَبَلَ إِذَا عَلَوْتُهُ

الْوَقْلُ [el-veqil] (vāv'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Dağa çıkan keçi; yukālu: وَعَلَّ وَقْلٌ Ve kāf'ın zammı dahi lügattir, mislu: نَدِشٌ [nedis] ve حَذِرٌ [ḥazir]. Ve نَدِشٌ [nedis] kırılı

ve حَزِرٌ [ḥazir] korkulu ma'nāsındır.

الْوُقُولُ [el-vuqūl] (zammeteynle) Yaban keçisi dağa çıkmak.

التَّوْقُلُ [et-tevaqqul] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَقَلٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَوَقَّلَ فِي الْجَبَلِ أَيُّ تَصَعَّدَ

الْأَوْقَالُ [el-evqal] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Dağa çıkan kimse. Ve fi'l-meseli: "أَوْقَلُ مِنْ غُفْرٍ" Ve غُفْرٌ [gufir] gayn-ı mu'cemenin zammı ve fā'nın sükunuyla yaban keçisinin yavrusudur.

الْوَقِيلُ [el-vaqil] (vāv'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Dağa çıkması hüb olan at; yukālu: فَرَسٌ وَقِيلٌ إِذَا أَحْسَنَ الدُّخُولَ بَيْنَ الْجِبَالِ

[و ك ل]

الْوَكْلُ [el-vekel] (fethateynle) Şol kimsedir ki kendi emrinde 'aciz olmağın maslahatın gayra ısmarlaya.

الْوُكْلَةُ [el-vukelet] (vāv'ın zammı vekāf'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Bi-ma'nāhu.

التُّكْلَةُ [et-tukelet] (tā'nın zammı vekāf'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: فَلَانٌ وَكَلَةٌ تُكَلُّهُ أَيُّ عَاجِزٌ يَكِلُ أَمْرَهُ إِلَى غَيْرِهِ وَيَتَّكِلُ عَلَيْهِ

الْمَوَاكِلَةُ [el-muvākelet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Davar yaramaz seyr etmek; yukālu: وَآكَلَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَسَاءَتِ السَّيْرَ

الْوَاكِلُ [el-vākil] (kāf'ın kesriyle) Şol attır ki yürümede emrin sâhibine ısmarlayıp darba muhtâc ola.

الْوُكَالُ [el-vekāl] (vāv'ın fethi ve kesriyle) Davar kalb olup sürmeğe muhtâc olmak; yukālu: دَابَّةٌ فِيهَا وَكَالٌ شَدِيدٌ

الْوُكَيْلُ [el-vekil] (vāv'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki ona bir kimse işin ısmarlamış ola.

التَّوَكِيلُ [et-tevkil] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi vekil kılmak; yukālu: وَكَلْتُهُ بِأَمْرِ كَذَا تَوَكِيلًا

الْوُكَاةُ [el-vekālet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) İsmidir, ma'nā-yı mezbürdan.

التَّوَكُّلُ [et-tevekkul] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdidiyle) İzhâr-ı 'aciz edip gayra i'timād etmek.

التُّكْلَانُ [et-tuklān] (tā'nın zammı vekāf'ın sükunuyla) İsmidir, ma'nā-yı mezbürdan.

الْإِتِّكَالُ [el-ittikāl] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir kimseye i'timād etmek; tekülü: إِنِّكَلْتُ عَلَى فَلَانٍ فِي إِغْتِمَادَتِهِ إِذَا اغْتِمَدْتُهُ

Ve bunun aslı **إِؤْتَكَلْتُ** idi, vāv yā'ya kalb olundu mā-kabli meksūr olduğundan ötürü, ba'dehu yā tā'ya kal olunup tā-i **إِفْتِحَالٌ** [ifti'āl]de idgām olundu. Pes misâlden bir niçe isimler bu idgām üzere binā olundu. Egerçi 'illet-i mezbûre onlarda mevcûde değilse de tā asliyye olmasın

tevehhüm etmekle hiç bir hâlde zikr olan idgāmın izhârı cā'iz olmadığı için, ya'nî **تُكَلُّهُ** [tukelet] ve **تُكْلَانٌ** [tuklān] kelimelerinde vāv yā'ya tebdil olunmak **تُكَلُّ** tā'sın asl

tevehhüm etmekledir ve **تُكَلُّهُ** [tuḥamet]te dahi vāv tā'ya tebdil olunmak **تُكَلُّهُ** tā'sın asl tevehhüm etmekledir ve **تُكَلُّهُ** [tuḥemet]te dahi **تُكَلُّهُ** tā'sın asl tevehhüm etmekledir.

التُّكَيْلَةُ [et-tukeylet] (tā'nın zammı vekāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) **تُكَلُّهُ** [tukelet]in tasgîridir, 'aciz ma'nāsına, **تُكَيْلَةُ** [tuḥeymet] gibi. Ve harf-i tasgîrde vāv'a tebdil olunmadı her ne denli tasgîr ve cem'de her kelimenin aslına ircā'ı lâzım ise de zîrâ bu hurûfta bedeliyyet lâzım olmuştur, tā harf-i aslî olmak tevehhümüne binā'en, nitekim el-ân mürûr etti.

الْوُكَيْلُ [el-vekil] (vāv'ın fethi vekāf'ın

الْوُكْلُ [el-vekl] (vāv'ın fethi vekāf'ın

sükūnuyla) Ismarlamak.

الْوُكُولُ [el-vukūl] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ وَكَلًا وَوُكُولًا وَهَذَا الْأَمْرُ مُوَكَّوْلٌ إِلَى رَأْيِكَ

الْمُؤَاكَلَةُ [el-muvākelet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) İki kimse birbirine işin ismarlayıp itimād etmek; tekūlu: وَأَكَلْتُ فَلَانًا وَمُؤَاكَلَةٌ إِذَا اتَّكَلْتُ عَلَيْهِ وَاتَّكَلَ هُوَ عَلَيْهِ

الْوَلْوَلَةُ [el-velvelet] (‘alā-vezni [ez-zilzāl] Ref'-i savtla ağlamak.

[و ل و ل]

الْوَلْوَالُ [el-vilvāl] (‘alā-vezni [ez-zilzāl]) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَوَلَّوْتُ الْمَرْأَةَ وَإِذَا أَعْوَلْتُ Ve **إِعْوَالٌ** [i'vāl] ‘ayn-ı mühmele ile şiddet-i savtla olan bükâdır.

[و ه ل]

الْوَهْلَةُ [el-vehlet] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ceza' ma'nāsınadır; tekūlu: وَهَلَّ لَقَيْتُهُ أَوْلَ وَهْلَةً أَيْ أَوْلَ كُلَّ شَيْءٍ ma'nā-yı asliyyesine nazaran “Evvel feryādına eriştim” demek olur.

الْوَهْلُ [el-vehel] (fethateynle) Bī-sabr olmak, ceza' ma'nāsına; yukālu: وَهَلَ يُوْهَلُ Ve sehv ve galat etmeğe dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: وَهَلَ فِي الشَّيْءِ وَعَنِ الشَّيْءِ يُوْهَلُ وَهَلًا إِذَا غَلِطَ فِيهِ وَسَهَا

الْوَهْلُ [el-vehil] (vāv'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Sabrsız olan kimse, cezi' ma'nāsına.

الْوَهْلُ [el-vehl] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesnede vehm etmek; tekūlu: وَهَلْتُ إِلَيْهِ أَهْلٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ وَهْمُكَ إِلَيْهِ وَأَنْتَ تُرِيدُ غَيْرَهُ مِثْلَ وَهَمْتُ

[و ي ل]

وَيْلٌ [veyl] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i **وَيْحٌ** [veyḥ] gibidir. Bu

kadar var ki **وَيْلٌ** [veyl] kelime-i ‘azābdır, hışım ve gazab makāmında isti‘māl olunur. Ve **وَيْحٌ** [veyḥ] kelime-i rahmettir, terahhum makāmında isti‘māl olunur; yukālu: وَيْلُهُ وَوَيْلُكَ وَوَيْلِي Ve hālet-i nüdbede dahi derler. Ve gāh olur üzerine kelime-i tā dāhil kılıp **وَيْلَةٌ** [veylet] derler; ve tekūlu: وَيْلٌ لَزَيْدٍ وَوَيْلًا لَزَيْدٍ فَالْتَضُّبُ عَلَى إِضْمَارٍ Ve bu zikr olunan muzāf olmadıkçadır ve eger muzāf olsa nasbdan gayrı cā'iz olmaz, zīrā merfū' olsa onun için haber müyesser olmaz. Ve ‘Āṭā' b. Yesār eyitti: **وَيْلٌ** [veyl] cehennemde bir derenin ismidir ki eger dağlar bırakılsa eriyip mahv olaydı, ziyāde harāretinden.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ل]

الْهَيْلُ [el-hebel] (fethateynle) Masdardır, ana veledin yavı kılmak ve bī-veled olmak ma'nāsına; tekūlu: إِذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَيْلُهُ أُمَّهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَتْهُ

الْإِهْبَالُ [el-ihbāl] (hemzenin kesriyle) Ana-ya veledin yavı kıldırmaq, إِشْكَالٌ [iškāl] ma'nāsına.

الْهَبُولُ [el-hebūl] (hā'nın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Veledin yavı kılan 'avret تَكْوُلٌ [sekūl] ma'nāsına.

الْمَهْبِيلُ [el-mehbil] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Rahimin gāyeti, aksā-yı rahim ma'nāsına. Ba'zılar مَهْبِيلٌ [mehbil] tarīk-i veleddir dedi. Ve tarīk-i veled, fercle rahimin arasındır.

الْهَبَاةُ [el-Hebālet] (hā'nın fethi ve bā'nın tahfiifiyle) Esmā' bint Hārice'nin nākāsın ismidir.

الْهَيْبَلُ [el-hibell] (hā'nın kesri ve bā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) هَيْبَةٌ [hiceff] gibi) Eger insāndan ve eger deveden sakīl ve müsinn olan kimse.

التَّهْبِيلُ [et-tehbīl] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi ziyāde semizlikten et basmaq; yukālu: هَبَيْتُ اللَّحْمَ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ وَرَكِبَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

الْإِهْبَالُ [el-ihbāl] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُهَبْبَلُ [el-muhebbel] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Ziyāde etli olan kimse.

الْإِهْتِبَالُ [el-ihtibāl] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bir nesneyi ganīmet bulmaq. Ve hīle kılmak; yukālu: إِهْتَبَيْتُ غَفْلَتَهُ أَيِ إِحْتَلْتُ وَاعْتَمَمْتُ

الْهَبَّالُ [el-hebbāl] (hā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Şol sayyāddır ki saydı hīle ile ele getirir.

الْهَبِيلُ [el-hebil] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol kurttur ki ehl-i hīle ola; yukālu: ذُنُبٌ هَبِيلٌ أَيِ مُخْتَالٌ

الْهَبْلُ [el-hubel] (hā'nın zammı ve bā'nın fethi ile) Bir putun ismidir ki zamān-ı cāhiliyyette Ka'be-i müşerreffe'de idi.

الْهَنْبَلَةُ [el-henbelet] (hā'nın ve bā'nın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Yeleli kurdun aksayarak yürümesi.

[ه ت ل]

التَّهْتَالُ [et-tehtāl] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ra'fsız ve berksiz dā'imā yağğan yağmur, تَهْتَانٌ [tehtān] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

تَهْتَالٌ [tehtāl] Zikr olunan yağmurun yağmasına dahi derler.

الْهَتْلُ [el-hetl] Ra'fsız ve berksiz dā'imā yağğan yağmur تَهْتَانٌ [tehtān] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

تَهْتَالٌ [tehtāl] Zikr olunan yağmurun yağmasına dahi derler.

الْهَتْلُ [el-hetl] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik zikr olunan yağmurun yağması.

الْهَتْلَانُ [el-hetelān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: هَتَلْتِ السَّمَاءَ هَتْلًا وَهَتْلَانًا وَتَهْتَالًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْهَتِيلُ [el-hetil] (hā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Şol buluttur ki zikr olunan yağmuru yağdıra; yukālu: سَحَابٌ هَتِيلٌ

[ه ت م ل]

الْهَمْزَةُ [el-hetmelet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Gizli olan söz, kelām-ı hafī ma'nāsına; yukālu: هَمَلٌ فَلَانٌ

[ه ج ل]

الْهَجَلُ [el-hecl] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol çukur yerdir ki iki dağın arasında olur.

التَّهَجِيلُ [et-tehcīl] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseye kabīh söz işittirip sövmek; yukālu: هَجَلٌ بِهِ تَهْجِيلًا إِذَا أَسْمَعَهُ الْقَبِيحَ وَشَتَمَهُ Ve

تَهْجِيلٌ [tehcīl] Kamış atmağa ve kamışa şebīh nesne atmağa dahi derler; yukālu: هَجَلٌ بِالْقَصَبَةِ وَغَيْرِهَا إِذَا رَمَى بِهَا

الْهَوْجَلُ [el-hevcel] (hā'nın ve cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sür'atli olan deve.

هَوْجَلٌ [hevcel] Şol uzun adama dahi derler ki sür'ati ve hamākati ola, أَهْوَجُ [ehvec] ma'nāsına. Ve

هَوْجَلٌ [hevcel] Şol berriyyeye dahi derler ki onda alāmet olmaya. Ve

هَوْجَلٌ [hevcel] Aşma'r rivāyetinde şol yerdir ki gāyet-i vüs'atten ve bu'dünden gāh sağına gidile ve gāh soluna gidile, doğru gidilmeye.

[ه د ل]

الْهَدِيلُ [el-hedīl] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Erkek güvercin. Ve

هَدِيلٌ [hedīl] Güvercin āvāzına dahi derler; yukālu: هَدَلُ الْقُمْرِيِّ يَهْدِلُ هَدِيلاً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

هَدِيلٌ [hedīl] Şol güvercin yavrusuna dahi derler ki Nūḥ nebī salavātullāhi ta'ālā aleyhi zamānında vākīc olmuştu, onu yırtıcı kuş aldıkta hīç bir güvercin olmadı ki

onun üzerine bükā etmemiş ola.

الْهَدْلُ [el-hedl] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi aşāğı sarkıtmak; yukālu: هَدَلْتُ الشَّيْءَ أَهْدَلُهُ هَدَلًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرْخَيْتَهُ وَأَرْسَلْتَهُ إِلَى أَسْفَلٍ Ve deve dudağın sarkıtmağa dahi derler; yukālu: هَدَلُ الْبُعَيْرِ هَدَلًا Ve bu şol vakt olur ki deve neşāta gelmeğın dudağın sarkıta.

الْهَادِلُ [el-hādil] (dāl'ın kesriyle) Dudağın sarkıtıcı deve; yukālu: فَصِيلٌ هَادِلٌ Ve فَصِيلٌ [feşīl] deve yavrusuna derler.

الْهَدِيلُ [el-hedil] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Dudağı uzun olan deve ki bu devenin sıfāt-ı hamīdesindendir.

الْهَدَلُ [el-hedel] (fethateynle) Deve uzun dudaklı olmak; yukālu: هَدَلُ الْبُعَيْرِ يَهْدَلُ هَدَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَهْدَلُ [el-ehdel] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Dudağı uzun olan deve; yukālu: بَعِيرٌ أَهْدَلُ

التَّهْدُلُ [et-teheddul] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Sarkmak; yukālu: تَهْدَلْتُ شَفْتَهُ إِذَا اسْتَرْخَيْتَ Ya'nī sölpük olsa. Ve تَهْدَلْتُ أَغْصَانُ الشَّجَرَةِ إِذَا تَدَلَّتْ Ya'nī aşāğı inse.

الْهَدَالُ [el-hedāl] (hā'nın fethiyle) Aşāğı sarkan ağaç dahi.

[ه د م ل]

الْهَدْمِيلُ [el-hidmil] (hā'nın ve mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Eski bez, şevb-i ḥalaq ma'nāsına.

الْهَدْمَلَةُ [el-hidemlet] (hā'nın kesri ve dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) سِبْخَلَةٌ [sibaḥlet] vezni üzere) رَمْلَةٌ كَثِيرَةُ الشَّجَرِ ma'nāsına. Ve سِبْخَلَةٌ [sibaḥlet] fermüde ma'nāsınadır.

[ه ذ ل]

الْهَذْلُولُ [el-huzlūl] (hā'nın ve lām'ın zam-

mı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Hafif olan recül.Ve hafif olan oka dahi derler. Ve

هَذُلُولٌ [huzlūl] Küçük dağa dahi derler.

أَلْهَذَايِلُ [el-hezālīl] (hā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'ci, küçük dağlar ma'nāsına.

أَلْهَوَذَلَةُ [el-hevzelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet]) Devenin sidiği müteharrik olmak; yukālu: هَوَذَلُ الْبَعِيرِ بِبَوْلِهِ إِذَا اهْتَمَزَ بَوْلُهُ وَتَحَرَكَ Ve meşş çalkanmağa dahi derler; yukālu: Ve bir kimse seğirtirken muztarib olmağa dahi derler; yukālu: هَوَذَلُ الرَّجُلِ إِذَا اضْطَرَبَ فِي عَدْوِهِ Ve kuyudan çıkarken kovada dahi hāl böyledir.

هُذَيْلٌ [Huzeyl] (hā'nın zammı ve zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Muḍar kabilesinden bir cemā'atin ismidir ki onların babası Huzeyl b. Mudrike b. İlyās b. Muḍar'dır.

[ه ذ م ل]

أَلْهَذْمَلَةُ [el-hezmelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet]) Bir cins yürümehtir.

[ه ر ج ل]

أَلْهَرْجَلَةُ [el-hercelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet] eyzan) Yürümede karıştırmak; yukālu: هَرْجَلْتُ

[ه م ر ج ل]

أَلْهَمَرْجَلٌ [el-hemercel] (hā'nın ve mīm'in ve cīm'in fethi ile) Tiz bürüyen deve; mīm zā'idedir. Ve

هَمَرْجَلٌ [hemercel] Şol nākaya derler ki düzeni hüb olup binmeğe yaraya.

[ه ر ط ل]

أَلْهَرِطَالٌ [el-hirṭāl] (hā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[ه ر ق ل]

هَرِقْلٌ [hirikl] (hā'nın ve kāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Melik-i Rūm ma'nāsındadır. Bazılar هَرِقْلٌ [hirakl]dir dedi, hā'nın kesri ve rā'nın fethiyle [dimaşş] vezni üzere.

[ه ر ك ل]

أَلْهَرْكَوَلَةُ [el-hirkevlet] (hā'nın kesri vekāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla بِرْدَوْنَةٌ [birzevnet] vezni üzere) Şol cāriyedir ki fermüde olup yürürken sağrısı hareket ede. Ve بِرْدَوْنَةٌ [birzevnet] beygire derler.

أَلْهَرْكَلَةُ [el-herkelet] (hā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Mevci çok olan deniz suyudur.

[ه ر م ل]

أَلْهَرْمَلَةُ [el-hermelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet]) Bir kimsenin kılın yolmak; yukālu: هَرْمَلَةٌ إِذَا تَنَفَّ شَعْرُهُ

أَلْهَرَامِيلٌ [el-herāmīl] (hā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Düşen kıl; yukālu: شَعْرُ هَرَامِيلٍ إِذَا سَقَطَ

[ه ر ل]

أَلْهَرْوَلَةُ [el-hervelet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet]) Bir cins seğirtmektir ki o yürümekle seğirtmek beyninde olan harekettir.

[ه ز ل]

أَلْهَزْلٌ [el-hezl] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) جَدُّ [cidd]in mukābilidir. Ve جَدُّ [cidd] bir nesneyi latife ile etmeyip kasdla etmeğe derler, yukālu: هَزَلٌ يَهْزُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

هَزْلٌ [hezl] Davarı arıklatmağa dahi derler; tekūlu: هَزَلْتُهَا أَنَا

أَلْمَهْزُولُ [el-mehzūl] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Arıklayan

davar.

الْهَزَالُ [el-huzāl] (hā'nın zammı ve zā'nın tahfifiyle) Arıklamak; yukālu: هَزَلْتُ الدَّابَّةَ هَزَلًا هَزَالًا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الْإِهْزَالُ [el-ihzāl] (hemzenin kesri ile) Kavmin davarı arıklamak; yukālu: إِذَا هَزَلَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَتْ مَوَاسِيهِمْ سَنَةً فَهَزَلَتْ

[ه ز ب ل]

الْهَزْبِيلِيَّةُ [el-hezbelīlet] (hā'nın ve bā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şeyᵛ maʿnāsındır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: مَا فِيهِ هَزْبِيلِيَّةٌ أَيُّ شَيْءٍ

[ه ش ل]

الْهَشِيلَةُ [el-heşīlet] (hā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şol devedir ki onu bir kimse sâhibinden iznsiz kullanıp dilediği yere vardıktan sonra sâhibine redd eyleye.

[ه ض ل]

الْهَيْضَلَةُ [el-heyḍalet] (hā'nın ve ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol ʿavrettir ki fermüde olup orta yaşlı ola. Ve şol nākaya dahi derler ki sütü çok ola. Ve

هَيْضَلَةٌ [heyḍalet] Halkın āvāzına dahi derler. Bu zikr olunan Ebū ʿUbeyd'in Ferrā'dan olan rivāyetidir.

الْهَيْضَلُ [el-heyḍal] (hā'nın ve ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Çok ʿasker, ceş-i kesir maʿnāsına. Ve bu Ferrā'dan ve Ebū ʿUbeyd'den gayrı kimsenin rivāyetidir.

[ه ط ل]

الْهَطْلُ [el-haṭl] (hā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yağmurun ve göz yaşının bir-biri ardınca inmesi.

الْهَطْلَانُ [el-haṭālān] (fethateynle) ve

التَّهْطَالُ [et-teḥṭāl] (tā'nın fethi ve hā'nın

sükūnuyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: هَطَلَتِ السَّمَاءُ تَهْطُلُ هَطْلًا وَهَطْلَانًا وَتَهْطَالًا

الْهَطْلُ [el-haṭil] (hā'nın fethi ve ṭā'nın kesriyle) ʿAlā-vechī't-tetābuʿ inen yağmur; yukālu: سَحَابٌ هَطْلٌ وَمَطَرٌ هَطْلٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْهَطْلَانِ

الْهَاتِلُ [el-hāṭil] (ṭā'nın kesri ile) Mütetābiʿ olan yağmur; yukālu: سَحَابٌ هَاتِلٌ

الْهُطْلُ [el-huṭṭal] (hā'nın zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Cemʿi; yukālu: هُطِّلَ

الْهَطْلَاءُ [el-haṭlāʿ] (hā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Müʿennesi; yukālu: دِيمَةٌ هَطْلَاءٌ Ve دِيمَةٌ [dīmet] yağmura derler; ve lā yukālu: سَحَابٌ أَهْطَلٌ وَهَذَا كَقَوْلِهِمْ: فَرَسٌ رَوْعَاءٌ وَهِيَ الرِّكْبَةُ وَلَا يَقَالُ لِلذَّكَرِ أَرْوَعٌ وَكَقَوْلِهِمْ امْرَأَةٌ حَسَنَاءٌ وَلَمْ يَقُولُوا رَجُلٌ أَحْسَنُ Ve

هَطْلَاءٌ [haṭlāʿ] Şol nākaya dahi derler ki geç yürüye; yukālu: نَاقَةٌ هَطْلَاءٌ أَيُّ تَمَشِي رُوَيْدًا

الْهَيْطَلُ [el-ḥiṭl] (hā'nın kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Şol devedir ki yorulmuş ola.

الْهَاطِلُ [el-Haṭṭāl] (hā'nın fethi ve ṭā'nın teşdidiyle) Bir dağın ismidir.

الْهَيْطَلُ [el-heyṭal] (hā'nın ve ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir cemāʿattir ki onlarla gazā olunur, lākin çok olmazlar. Ve

هَيْطَلٌ [heyṭal] Tilkiye dahi derler, ʿinde'l-baʿz.

الْهَيْطَالَةُ [el-Heyāṭilet] (hā'nın fethi ve ṭā'nın kesriyle) Nāstan bir tāʿifedir ki onların şevketi ve galebesi var idi, Tuḥayristān şehirleri onların idi. Ve Ḥullec ve Cencīne Türkleri onların bekāyāsındandır derler.

[ه ق ل]

الْهَيْقَلُ [el-ḥiql] (hā'nın kesri ve kāf'ın

sükūnuyla) Devekuşunun civanı. Ve Aşmaṭ eyitti: هَهْلٌ [hiḳl] devekuşunun erkeğidir.

الْهِقْلَةُ [el-hiḳlet] (hā'nın kesri ve kāf'ın kezālik sükūnuyla) Devekuşunun dişisi.

[ه ك ل]

الْهَيْكَلُ [el-heykel] (hā'nın vekāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol attır ki uzun olup fermüde ola. Ve

هَيْكَلٌ [heykel] Yüksek bināya dahi derler. Ve Naşārā için olan puthāneye dahi derler, beytü'l-asnām ma'nāsına.

[ه ل ل]

الْهِلَالُ [el-hilāl] (hā'nın kesriyle) Yeni ay ki evvel gece ve ikinci ve üçüncü gece görüne; ondan sonra فَمَرٌ [ḳamer] derler, هِلَالٌ [hilāl] demezler. Ve

هِلَالٌ [hilāl] İki üç nesneyi bir yere biriktiren çenbere dahi derler, gerek demirden olsun gerek ağaçtan.

الْأَهْلَةُ [el-ehillet] (hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle) Cem'i, هِلَالٌ [hilāl]ler ma'nāsına. Ve

هِلَالٌ [hilāl] Kuyunun dibinde olan az suya dahi derler. Ve

هِلَالٌ [hilāl] Şol gönder demirine dahi derler ki onun iki budağı olur, çatal harbe demiri gibi ki onunla vuhuş sayd olunur. Ve

هِلَالٌ [hilāl] Değirmenin kenārına dahi derler, kaçan ufansa.

هِلَالٌ [Hilāl] (hā'nın kezālik kesriyle) Hevāzin'den bir cemā'atin ismidir.

تَهَلَّلُ [et-tehellul] (fethateynle ve lām-ı evvelin zammı ve teşdīdiyle) Şol buluttur ki onun berkı yaldıraya; yukālu: تَهَلَّلُ Ve السَّحَابُ بَبْرُقِهِ إِذَا تَلَأَأَ Ve

تَهَلَّلُ [tehellul] Bir kimsenin ferahından yüzünde tarāvet müşāhede olunmağa dahi derler; yukālu: تَهَلَّلَ وَجْهُ الرَّجُلِ مِنْ فَرَحِهِ Ve

تَهَلَّلُ [tehellul] Göz yaşı akmağa dahi derler; yukālu: تَهَلَّلَتْ دُمُوعُهُ أَيَّ سَالَتْ

الْإِسْتِهْلَالُ [el-istiḳlāl] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ferah hīninde yüzde tarāvet görünmek. Ve

إِسْتِهْلَالٌ [istiḳlāl] Gök yağmur yağdırmağa başlamak. Ve bazıları eyitti: إِسْتِهْلَالٌ [istiḳlāl] yağmurun düştüğü hīnde āvāzi zāhir olmaktadır. Ve

إِسْتِهْلَالٌ [istiḳlāl] Oğlan doğduğu gibi ağlamağa dahi derler. Ve

إِسْتِهْلَالٌ [istiḳlāl] Ayı görmeğe de derler; yukālu: اِسْتِهْلَلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve ay görüneğe de derler; yukālu: اِسْتِهْلَلُ هُوَ إِذَا تَبَيَّنَ

الْإِنْهِيْلَالُ [el-inhilāl] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Dökülmek; yukālu: اِنْهَلَّتِ السَّمَاءُ إِذَا اِنْصَبَّتْ Ya'ni gök yağmuru yağdırdığı için اِنْهِيْلَالٌ [inihilāl] göğe isnād olundu. Ve

اِنْهِيْلَالٌ [inihilāl] Yağmur şiddetiyle yağmağa dahi derler; yukālu: اِنْهَلَّ الْمَطَرُ اِنْهِيْلَالًا إِذَا سَالَ بِشِدَّةٍ

التَّهْلِيلُ [et-tehlīl] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Lā ilāhe illallāh demek; yukālu: هَلَّلَ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ Ve

تَهْلِيلٌ [tehlīl] Bir nesneden korkup geri çekilmeğe derler; yukālu: حَمَلَ فَمَا هَلَّلَ أَيَّ فَمَا جَبَنَ

الْهَيْلَلَةُ [el-heylelet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kezālik lā ilāhe illāh demek; yukālu: قَدْ أَكْثَرَتْ مِنَ الْهَيْلَلَةِ أَيَّ مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

الْهَلَلُ [el-helel] (fethateynle) Korkmak, havf ma'nāsına; yukālu: هَلَلَّ فُلَانٌ هَلَلًا أَيَّ فَرَقًا Ve

tahlîye kılıp terk etmektedir.

الْمُهْمَلُ [el-muhmel] (mīm-i evvelin zammı ve sâninin fethi ile) Terk olunan kelâm ki müsta'mel olan kelâmın mukâbilidir.

[ه و ل]

الْهَوْلُ [el-hevl] (hâ'nın fethi ve vâv'ın sükûnuyla) Korkmak; yukâlu: هَالَهُ الشَّيْءُ يَهُولُهُ هَوْلًا إِذَا أَفْرَعَهُ

الْمَهِيلُ [el-mehîl] (mīm'in fethi ve hâ'nın kesri ve meddiyle) Mehûf olan yer; yukâlu: مَكَانٌ مَهِيلٌ أَيُّ يُخَافُ فِيهِ

الْمَهَالُ [el-mehâl] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nâhu; yukâlu: مَكَانٌ مَهَالٌ

الْإِهْتِيَالُ [el-ihtiyâl] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) Korkmak; yukâlu: هَلَّتْهُ فَاهْتَالَ أَيُّ أَفْرَعَتْهُ فَفَرَعٌ

التَّهْوِيلُ [et-tehvîl] ('alâ-vezni [et-tekrîm]) Korkutmak, tefzîr ma'nâsına. Ve

تَهْوِيلٌ [tehvîl] 'Avret bezenmeğe dahi derler; yukâlu: وَهَوَّلَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَرَيَّتْ بِحُلِيِّهَا

تَهْوِيلٌ [tehvîl] Bir kimseyi and ile korkutmağa dahi derler; zîrâ zamân-ı câhiliyyette bir kimseye and vermeli olsalar, âteş üzere iletirler imiş. Ve o âteşin hizmetkârları onun haberi yok iken âteşe tuz bırakıp onu korkuturlar imiş; yukâlu: هَوَّلَ الْقَوْمُ عَلَى الرَّجُلِ

الْهَوْلَةُ [el-hület] (hâ'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan âteşin ismidir.

التَّهَاوِيلُ [et-tehâvîl] (tâ'nın fethi ve vâv'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnelerdir ki sana havf vere. Ve

تَهَاوِيلٌ [tehâvîl] Kezâlik elvân-ı muhtelifeye derler, kırmızıdan ve sarıdan ve yeşilden.

التَّهْوُولُ [et-tehevvl] (fethateynle ve vâv'ın zammı ve teşdîdiyle) Nâkayı kurt sûretine

girip korkutmak; tekûlu: تَهَوَّلْتُ لِلنَّاقَةِ تَهْوَالًا إِذَا تَدَاءَبَتْ لَهَا Netkim ذُنُبٌ تَفْسِيرِنْدِ مِيرِيرِ

الْهَالَةُ [el-hâlet] ('alâ-vezni [el-hâlet]) Ay ağılı ki ayın etrâfında ahyânen görünen dâ'iredir.

الْهَوْلُولُ [el-hevlûl] (hâ'nın fethi ve vâv'ın sükûnu ve lām'ın zammı ve meddiyle) Yeyni olan kimsedir, hafîf ma'nâsına. Ve bazı nüshada lām-ı evvel bedeline nûn vâki' olmuştur, فَعْوُولٌ [fen'ûl] vezni üzere ve'l-asahhu el-evvelu.

[ه ي ل]

الْهَيْلُ [el-heyil] (hâ'nın fethi ve yâ'nın sükûnuyla) Bir nesneyi bir zarfa ölçüsüz dökmek; tekûlu: هَلَّتْ الدَّقِيقُ فِي الْجِرَابِ إِذَا صَبَبْتَهُ مِنْ غَيْرِ كَيْلٍ Ve her nesne ki onu keyfe-mâ ittefak dökse gerek kum olsun gerek toprak olsun gerek ta'âm olsun, هَلَّتْهُ أَهْيَلُهُ هَيْلًا dersin.

الْإِنْهِيَالُ [el-inhiyâl] (hemzenin ve hâ'nın kesriyle) Dökülmek; yukâlu: هَلَّتْهُ فَانْهَالَ أَيُّ جَزَى وَانْصَبَّ Ve fi'l-meseli: "مُحْسَنَةٌ فَهَيْلِي" Ve bu mesel bir kimse 'amelinde isâbet üzere olmakta darb olunur.

التَّهْيِيلُ [et-teheyyl] (fethateynle ve yâ'nın zammı ve teşdîdiyle) Bir nesne dökülmek, tesabbub ma'nâsına.

الْإِهَالَةُ [el-ihâlet] (hemzenin kesriyle) Dökmek; tekûlu: أَهَلَّتْ الدَّقِيقُ فَهُوَ لَعْنَةٌ فِي هَلَّتْ

الْمُهَالُ [el-muhâl] (mīm'in zammı ile) Dökülmüş nesne.

الْمَهِيلُ [el-mehîl] (mīm'in fethi ve hâ'nın kesri ve meddiyle) Kezâlik dökülmüş nesne.

الْهَيْلُ [el-heyil] ve

الْهَيْلُمَانُ [el-heylumān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla evvelde ve hā'nın fet-hi ve yā'nın sükūnu ve lām'ın zammı ile sānīde) İki kelimedir ki māl-ı kesīr makāmında isti'māl olunur; yukālu: جاءَ بِالْهَيْلِ وَالْهَيْلُمَانِ أَيُّ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun ma'nāsı "Kum sağışı ve yel mikdārı mālıyla geldi" demek olur.

هَيْلَانُ [Heylān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ile) Yemen'den bir kabīlenin ismi-dir, nitekim ba'zı eş'ārda vāki' olmuştur.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ل ل]

الْيَلُّ [el-yelel] (fethateynle) Yukarı dişler. Ba'zılar eyitti: يَلُّ [yelel] diş ağız içine eğilmektir.

الْأَيْلُ [el-eyyil] (fethateynle ve lām'ın teşdīdiyle) Dişi zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْيَلَاءُ [el-yellā'] (yā'nın fethi ve lām'ın teşdīdi ve elifin meddiyle) Dişi zikr olu-nan sıfat üzere olan 'avret.

BĀBU'L-MĪMĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŐIĤĀĤĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْمِيمِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

م

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ت م]

الْأَتُومُ [el-etūm] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammı ve meddiyle) Şol 'avret ki fer-ci ve dübürü birbirine ulaşmış ola, مُفْضَاةٌ [mifdāt] ma'nāsına. Ve bunun aslı kırba-dan me'hūzdur ki kırbanın iki dikişi sökü-lüp birbirine ulaşsa ona أَتُومٌ [etūm] derler.

الْمَأْتَمُ [el-me'tem] (mīm'in ve tā'nın fet-hiyle) Cem' olan nisā' tā'ifesi gerek hayrda cem' olsunlar gerek şerrde cem' olsunlar.

الْمَأْتِمُ [el-me'ātim] (mīm'in fethi ve hem-zenin meddi ve tā'nın kesriyle) Cem'i, tavā'if-i nisā-yı müctemi'a ma'nāsına. Ve 'amme katında مَأْتِمٌ [me'tem] musibet ma'nāsıdır; كُنَّا فِي مَأْتِمِ فُلَانٍ derler. Ve savāb فِي مَنَاحَةِ فُلَانٍ demektir, mīm'in fet-hiyle ve hā'-i mühmele ile.

الْأَتْمُ [el-Etm] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir derenin ismidir.

[أ ث م]

الْإِئْمُ [el-işm] (hemzenin kesri ve sâ'-i müsellese'nin sükūnuyla) Günāh, zenb ma'nāsına. Ve

إِئْمٌ [işm] Masdar dahi gelir, günāh-kār ol-mak ma'nāsına. Ve

إِئْمٌ [işm] Hamra dahi itlāk olunur; yukālu: "شَرِبْتُ الْإِئْمَ" إِذَا شَرِبَ الْخَمْرَ

الْمَأْتِمُ [el-me'sem] (mīm'in ve sâ'nın fet-hiyle) Kezālik günāh-kār olmak; yukālu: أَيْمُ الرَّجُلِ يَأْتِمُ إِئْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي الْإِئْمِ

الْأَيْمُ [el-eşim] (hemzenin fethi ve sâ'nın kesriyle) Günāh-kār olan kimse.

الْأَيْيْمُ [el-eşim] (hemzenin fethi ve sâ'nın

kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الأَثْمُ [el-eṣūm] (hemzenin fethi ve sâ'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezâlik.

الأَثْمُ [el-eṣm] (hemzenin fethi ve sâ'nın sükünuyla) Bir kimseyi bir husūsta günāh-kār 'add etmek; yukālu: yukālu: أَثْمُهُ اللهُ فِي كَذَا أَثْمَةٌ وَيَأْتُمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَدَّهُ عَلَيْهِ إِثْمًا

أَثْمُ [eṣūm] (mīm'in fethi ve sâ'nın zammı ve meddiyle) Günah-kār 'add olunan kimse.

الإِثْمَامُ [el-iṣām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseyi günāha dāhil kılmak; yukālu: أَثْمُهُ يُؤْتِمُهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الإِثْمِ

التَّائِمِ [et-teṣīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseye günāh-kār oldun demek; yukālu: أَثْمُهُ إِذَا قَالَ لَهُ أَتَيْتَ

التَّائِمُ [et-te'eṣsum] (tā'nın fethi ve sâ'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneden imtinā' etmek; yukālu: تَأْتِمُ إِذَا تَخَرَجَ عَنْهُ وَكَفَّ

الأَثَامُ [el-eṣām] (hemzenin fethiyle) Günāhın cezāsı; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَقَىٰ أَثَامًا﴾

الأَثِمَةُ [el-āṣimet] (hemzenin meddi ve sâ'nın kesriyle) Batī olan nāka.

الأَثِمَاتُ [el-āṣimāt] (hemzenin meddi ve sâ'nın kezâlik kesriyle) Cem'ci, batī olan nākalar ma'nāsına.

[أ ج م]

الأَجْمَةُ [el-ecemet] (fethateynle) Şol büktür ki kamaştan ola.

الأَجْمَاتُ [el-ecemāt] (fethateynle) Kezâlik cem'ci.

الأَجْمُ [el-ecem] (fethateynle) Kezâlik cem'ci.

الإِجَامُ [el-icām] (hemzenin kesriyle) Kezâlik cem'ci.

الْأَجَامُ [el-ācām] (hemzenin meddiyle) Kezâlik cem'ci.

الأُجْمُ [el-ucum] (zammeteynle) Kezâlik cem'ci, bükler ve mîşelikler ma'nāsına, nitekim أَكَمَّةُ [ekemet]te beyān olunur, inşāllāhu ta'ālā. Ya'nī bu zikr olunanlar ba'zı bi'z-zāt cem'fidir ve ba'zı cem'ci cem'ci, meselā أُجْمُ [ucum] أَجْمَةٌ [ecemet]in cem'ci ve إِجَامُ [icām] أَجْمُ [ecem]in cem'fidir, جِبَلٌ [cebel] ile جِبَالٌ [cibāl] gibi ve أُجْمُ [ucum] إِجَامٌ [icām]in cem'ci كِتَابٌ [kitāb]la كُتُبٌ [kutub] gibi. Ve

أُجْمُ [Ucum] (zammeteynle) Bir hisārın dahi ismidir ki onu ehl-i Medīne taşla yapmıştır. Ve Ya'qūb eyitti: Her ev ki murabba' ve musattah ola, ona أُجْمُ [ucum] derler. Ve Aşma'ī eyitti bunun tahfifi teskili cā'izdir. Cem'ci أَجَامُ [ācām] gelir hemzenin meddiyle, عُتُقٌ [ʿunuk]la أَغْنَاكُ [a'nāk] gibi.

التَّأَجْمُ [et-te'eccum] (fethateynle) Güneş ıssısı muhkem olmak; yukālu: تَأَجَّمُ النَّهَارُ إِذَا أَشْتَدَّتْ حَرُّهُ Ve ateş ıssısı dahi muhkem olmaya derler; yukālu: تَأَجَّمتِ النَّارُ مِثْلَ تَأَجَّجتِ Ve

تَأَجَّمُ [te'eccum] Bir kimseye gazab edip ateş-i gazab yalınlanmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَتَأَجَّمُ عَلَىٰ فَلَانٍ وَيَتَأَطَّمُ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ Ve تَأَطَّمُ [te'eṭṭum] t̄ā'-i mühmele ile gazab etmek ma'nāsınadır.

الأَجِيمُ [el-e'cīm] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Ateşin yalınlanması; yukālu: أَجِيحٌ Ve إِنَّ لَهَا لِأَجِيمًا أَجِيحًا dahi cimeynle ateş yalınlanmasına denir.

الأَجْمُ [el-ecem] (fethateynle) Bir ta'āmdan usanmak; tekūlu: أَجْمْتُ الطَّعَامَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve إِذَا كَرِهْتَهُ مِنَ الْمُدَاوَمَةِ عَلَيْهِ

أَجْمُ [Ecem] Şām-ı şerīf'te Ferādīs kurbün-

de bir mevzi'in ismidir.

الأجم [el-ācim] (hemzenin meddi ve cīm'in kesriyle) Bir ta'āmı kesret-i eklden ötürü kerih gören kimse.

[أ د م]

الأدم [el-edem] (fethateynle) **أديم** [edīm]in cem'i; **أفيق** [efiḳ] ile **أفق** [efak] gibi. Ve **أفيق** [efiḳ] dibāgat olunmuş deriye derler.

الأديم [el-edīm] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) **أدم** [edim]in vāhidi, sahtiyān ma'nāsınadır.

الأدمنة [el-ādimet] (hemzenin meddi ve dāl'ın kesriyle) Gāh olur **أديم** [edīm]in cem'i gelir **رغيف** [regīf]le **أرغفة** [ergīfet] gibi. Ve **رغيف** [regīf] kirde dedikleri ekmehtir. Ve gāh olur yer yüzüne dahi **أديم** [edīm] derler.

الأدمنة [el-edemet] (fethateynle) Derinin iç yüzü ki et cānibine gelir. Ve **بشرة** [beṣeret] derinin taşra yüzüne derler. Ve

أدمنة [edemet] Muktedā ma'nāsına gelir; yukālu: **جعلتُ فلاناً أدمةً أهلي أي أسوتهم**

المؤدم [el-mu'dem](mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) İçerisi mülāyim olan; yukālu: **فلان مؤدمٌ مبشّر أي قد جمعَ لِينِ الأدمَةِ وَحُشُونَةَ البَشْرَةِ**

الأدمنة [el-udmet] (hemzenin zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Kara yağız olmak, gündüm-gün olmak ma'nāsına. Ve

أدمنة [udmet] Bir nesneye vesile olana da derler. Ve

أدمنة [udmet] Devede ziyāde ak olup gözleri siyāh olmak ma'nāsına da gelir.

الأدم [el-ādem] (hemzenin fethi ve meddi ve dāl'ın fethiyle) Kara yağız olan kimse benī ādemden. Ve

أدم [ādem] Şol deveye dahi derler ki ziyāde ak olup gözleri siyāh ola.

الأدمان [el-udmān] (hemzenin zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Cem'i.

أدم [Ādem] (hemzenin kezālik fethi ve meddiyle) Ebu'l-Beşer salavātullāhi 'aleyhi ve selāmu. Bunun aslı iki hemze iledir, **زیرا** bu **أفعل** [ef'alu] vezni üzeredir, lākin hemze-i sāniye tahfif olunmuştur. Ve kaçan sen hemze-i sāniyeyi tahrık etmeye muhtāc olsan onu vāv'a kalb edersin, meselā **الأوادم** dersin cem'inde, **زیرا** bu maküle kelimenin aslı **yāvī** olduğu ma'rūf değildir, belki vāvī olagelmiştir, **أخر** [āḫar] ile **أواخر** [evāḫir] gibi; pes vāvī olması cānibi gālib olurve bu Aḫfeş rivāyetidir.

الأدم [el-udm] (hemzenin zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Ak olup üzerinde boz hatları olan āhūlardır ki dağda sākin olmağın sākin oldukları dağlar renginde olurlar.

الأدماء [el-edmā] (hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan āhū ki **أدم** [udm]un vāhidi olur; yukālu: **ظبيّة أدماء** Ve

أدماء [edmā] şol nākaya dahi derler ki ziyāde ak olup gözleri siyāh ola.

الأدمانة [el-udmānet] (hemzenin zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Ba'zı eş'arda **أدماء** [edmā] ma'nāsına gelmiştir, egerçi Aşma'i inkār etmiştir.

الإدم [el-idām] (hemzenin kesriyle) Şol ta'āmdır ki ekmeğe katık kılımp ekmeğe bile ekl olunur.

الأدم [el-edm] (hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ekmeğe katığı kılmak; yukālu: **أدم الخبز باللحم يأدم من الباب الثاني** Ve

أَدَم [edm] İki kimsenin mā-beynin işlah etmeğe dahi derler; yukālu: أَدَمَ اللهُ بَيْنَهُمَا أَيُّ أَصْلَحَ وَأَلْفَ

الْإِيدَام [el-īdām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik işlah etmek ma'nāsına; yukālu: أَدَمَ اللهُ بَيْنَهُمَا بِالْمَدِّ فَفَعَلَ وَأَفْعَلَ فِيهِ بِمَعْنَى "لَوْ نَظَرْتِ إِلَيْهَا فَإِنَّهُ أُخْرَى وَوَاحِدٌ أَنْ يُؤَدَمَ بَيْنَكُمَا" يَعْنِي أَنْ يَكُونَ بَيْنَكُمَا الْمَحَبَّةَ وَالْإِنْتِقَاقَ

أَدْمَى [Udmā] (hemzenin zammı ve dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'in ismidir.

الْأَبَادِيم [el-ebādīm] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Yüksek ve berk olan yerler, مَثُونٌ أَرْضٍ ma'nāsına. Müfredi yoktur.

[أ ر م]

الْأَزْم [el-erm] (hemzenin kesri ve rā'nın fethiyle) Şol taşlardır ki sahrāda 'alāmet için dikilir.

الْأَرَام [el-ārām] (hemzenin meddiyle) Cem'i.

الْأُرُوم [el-urūm] (zameteynle) Kezālik cem'i, ضَلُوعٌ [ḍil] ile أَضْلَاعٌ [aḍlā] ve ضُلُوعٌ [ḍulū] gibi. Ve Bārī ta'ālā ﴿إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ﴾ (الفجر، 7) dediği kavlinde muzāf kılmayıp lā-yansarıf kılan kimse 'Ād kavminin babasının ismin kıldı ve إِرْمٌ [irem] lafzın bir kabīlenin ismin kılıp 'Ād'dan onu bedel kıldı. Ve muzāf kılıp lā-yansarıf kılan kimse إِرْمٌ [irem]i o kabīlenin analarının ismi kıldı yāhūd bir şehrin ismi kıldı.

الْأُرُوم [el-erūm] (elifin fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Ağacın ve boynuzun kökü, أَصْلُ الشَّجَرِ، وَأَصْلُ الْقُرُونِ ma'nāsına.

الْأَرِيم [el-erīm] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) أَحَدٌ [eḥad] ma'nāsına.

الْأَرِم [el-erim] (hemzenin fethi ve rā'nın

kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَا بِالذَّارِ أَرِيمٌ وَمَا بِهَا أَرِمٌ أَيُّ مَا بِهَا أَحَدٌ رَوَايَةٌ عَنْ أَبِي زَيْدٍ

الْأَزْم [el-erm] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ısırmaq; yukālu: أَرَمَ عَلَى الشَّيْءِ يَأْرُمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي *Şurāḥ* bāb-ı sādise işāret etmiştir, sehvidir. Ve ekl etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَمْتُ السَّنَةَ: Ve minḥu kavluhum: إِذَا أَكَلَهُ إِذَا أَرَمْتُ الْحَبْلَ أَرَمُهُ أَرَمًا: Ve ipi muhkem bükmeğe dahi derler; tekūlu: إِذَا فَتَلْتَهُ فَتَلًا شَدِيدًا

الْأَرِمَةُ [el-ārimet] (hemzenin meddi ve rā'nın kesriyle) Şol kıtlık yılıdır ki her nesneyi aslından kat' eyleye, sene-i müte'assile ma'nāsına.

الْأُرْم [el-urrem] (hemzenin zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Azı dişleri; güyā ki أَرْمٌ [ārim]in cem'idir elifin meddi ve rā'nın kesriyle; yukālu: فَلَانَ يَحْرُقُ عَلَيْكَ وَرَأْمٌ أَرْمٌ: Ve أَرْمٌ إِذَا تَعَيَّظَ فَحَكَ أَضْرَاسَهُ بَعْضَهَا بِبَعْضٍ [ḥarq] ḥā ve rā-i mühmeleteynle dişleri birbirine sürmeğe derler. Ve ba'zılar أَرْمٌ [urrem] hicāreye derler dedi حَضَى [ḥaṣā] ma'nāsına.

الْمَأْرُومَةُ [el-me'rūmet] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol cāriyedir ki a'zāsı kavī olup yerli yerinde ola; yukālu: جَارِيَةٌ مَأْرُومَةٌ إِذَا كَانَتْ حَسَنَةَ الْأَرْمِ مَجْدُولَةَ الْخَلْقِ

[أ ز م]

الْأَزْمَةُ [el-ezmet] (hemzenin fethi ve zāy-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kaht ve galā; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ أَرَمَتْهُمْ أَرَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: Ve اِسْتَأْصَلَتْهُمْ [istiṣāl] bir nesneyi kökünden kesmeğe derler; ve yukālu: أَرَمَ Ve عَلَيْنَا الدَّهْرُ يَأْرُمُ أَرَمًا إِذَا اسْتَدَّ وَقَلَّ خَيْرُهُ

أَزْم [ezm] Bir kimseye mukārin olup ay-

rılmamağa dahi derler; yukālu: **أَزَمَ الرَّجُلُ** إذا لَزِمَهُ رِوَايَةٌ عَنْ أَبِي زَيْدٍ بِصَاحِبِهِ Ve

أَزَمَ [ezm] Isırmağa dahi derler; yukālu: **أَزَمَهُ** إذا عَضَهُ Ve imsāk etmeğe de derler; yukālu: **أَزَمَ** عن الشيء إذا أمسك عنه Ve

أَزَمَ [ezm] Perhîz etmeğe de derler. Ve fi'l-hadîsi: "إِنَّ عُمَرَ سَأَلَ الْحَارِثَ بْنَ كَلْدَةَ مَا الدَّوَاءُ فَقَالَ "حِمْيَةٌ Ve **الْأَزْمُ** يعنِي الْحِمْيَةَ" melenin kesriyle perhîz ma'nâsınadır. Ve Hâriş, 'Arab tâ'ifesinin tabîbi idi. Ve

أَزَمَ [ezm] İpi muhkem bükmeğe dahi derler; yukālu: **أَزَمْتُ الْحَيْطَ** إِذَا فَتَلْتَهُ بِالرَّاءِ وَالرَّاءِ لُغَةٌ Ve

أَزَمَ [ezm] Bir nev' saç ve kemiğe dahi derler.

الْأَزِمُ [el-âzim] (hemzenin meddi ve zâ'nın kesriyle) Şol kimsedir ki dudakları birbirine zamm ede, ya'nî perhîz üzere ola.

التَّأَزُّمُ [et-te'ezzum] (fethateynle ve zâ'nın zammı ve teşdîdiyle) Evde tül-ı müddetle ikâmet etmek; yukālu: **تَأَزَّمُ الْقَوْمُ دَارَهُمْ** إِذَا أَطَّلُوا الْإِقَامَةَ بِهَا

الْمَأْزِمُ [el-me'zim] (mîm'in ve râ'nın kesriyle) Dar yer; **مَأْرِلٌ** [me'ril] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

مَأْزِمٌ [me'zim] Her iki dağın arasında olan dar yola dahi derler. Ve mevzi'e harbe de derler. Ve bu sebebden Meş'ar'la 'Arefe beyninde olan mevzi'e Me'zimeyn dediler. Ve Aşma'tı eyitti: **مَأْزِمٌ** [me'zim] 'Arefe ile Muzdelife beyninde bir dar yerin ismidir. Ve fi'l-hadîsi: "بَيْنَ الْمَأْزِمَيْنِ" Ve bâb-ı fâ'da Cevherî 'Arafât'la 'Arefe dedikleri kelâm müvelledir, 'Arabî-i mahz değildir demiştir.

[أ س م]

أَسَامَةٌ [usâmet] (hemzenin zammı ve sîn'in

tahfifiyle) Arslanın ismidir, ma'rifedir; tekûlu: **هَذَا أُسَامَةٌ عَادِيًا** Ve جَارِي [cārī] ma'nâsınadır. Ve

أَسَامَةٌ [Usâmet] Bir recülün dahi ismidir. Ve ammâ **إِسْمٌ** [ism] kelimesi mu'tellü'l-lâm bahsinde gelir inşâallâh ta'âlâ, zîrâ evvelinde olan hemze zâ'idedir.

[أ ض م]

الْأَضْمُ [el-eğam] (fethateynle) Gazab ma'nâsınadır.

الْأَضْمَاتُ [el-eğamât] (fethateynle) Cem'i. Ve

أَضَمَ [eğam] Gazaba gelmek ma'nâsına da isti'mâl olunur; yukālu: **أَضَمَ عَلَيْهِ يَأْضُمُ أَضْمًا** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

إِضْمٌ [İğam] (hemzenin kesri ve đād'ın fetihiyle) Bir dağın ismidir.

[أ ط م]

الْأُطْمُ [el-uğum] (zameteynle) **أُجْمٌ** [ucum] gibi; **اُطْمٌ** 'nın zammı ve sükûnu cā'izdir, ehl-i Medîne'nin hisârları ma'nâsına.

الْأَطَامُ [el-âṭām] (hemzenin meddiyle) ve **أُطْمُ الْأَضْبِطِ** [Uğumu'l-Ađbaṭ] Yemen'de bir hisârın ismidir ki onu Ađbaṭ b. Ḳuray' binâ etmiştir, ehl-i Şan'â'yı gâret ettiği hînde.

الْأُطْمَةُ [el-eṭamet] (fethateynle) **أُطْمٌ** [uğum] un vâhidi.

الْأُطَامُ [el-uṭām] (hemzenin zammı ve ṭâ'nın tahfifiyle) Bir marazdır ki o içeride olan fazâlâtın habs olunmasıdır.

الْإِئْتِطَامُ [el-i'tiṭām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zikr olunan maraza mübtelâ olmak yukālu: **أُؤْتِطَمَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ**

الْمَأْطُومُ [el-me'ṭum] (mîm'in fethi ve ṭâ'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan maraza

mübtelā olan davar; yukālu: بَعِيرٌ مَأْطُومٌ ve yukālu: أَظِمٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَبْلُ مِنْ ذَاءٍ يَكُونُ بِهِ

الأَظِيمَةُ [el-eṭīmet] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Āteş yalınlandıracak yer, مَوْقِدُ النَّارِ, ma'nāsına.

الأَظُومُ [el-eṭūm] (fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Deryā kablu bağı, سُلْحَفَاءُ بَحْرِ, ma'nāsına.

التَّأْطُمُ [et-te'aṭṭum] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdīdiyle) Gazab şedīd olmak; yukālu: فُلَانٌ يَتَأْطُمُ عَلَى فُلَانٍ أَيْ يَتَأْجُمُ Ve تَأْجُمُ [te'eccum] ateş-i gazab yalınlanmağa derler. Ve Aşma'ı eyitti: تَأْطُمُ [te'aṭṭum] sel kalkıp mevc-i deryā gibi yükselip ba'dehu pārelenmeğe derler dedi; yukālu: تَأْطُمُ السَّيْلُ إِذَا ارْتَفَعَتْ فِي وَجْهِهِ كَالْأَمْوَاجِ ثُمَّ تَكَسَّرَ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

[أ ك م]

الأَكْمَةُ [el-ekemet] (fethateynle) Kiçirek tepe, püşte ma'nāsına.

الأَكْمَاتُ [el-ekemāt] (fethateynle) Kezālik cem'i.

الأَكَمُ [el-ekem] (kezālik fethateynle) Cem'i.

الإِكَامُ [el-ikām] (hemzenin kesriyle) أَكَمَ [ekem]in cem'i, جِبَالٌ [cebal]le جِبَالٌ [cibāl] gibi.

الأُكُمُ [el-ukum] (zammeteynle) إِكَامٌ [ikām] in cem'i, كِتَابٌ [kitāb]la كُتُبٌ [kutub] gibi.

الأَكَامُ [el-ākām] (hemzenin meddiyle) Zammeteynle olan أَكُمُ [ukum]un cem'i, غُنَى [ḡunā]la أَغْنَاكُ [aḡnāk] gibi, nitekim ثَمَرَةٌ [ṯameret] kelimesinin cem'inde zikr olunmuştur.

الْمَأْمِكَةُ [el-me'kimet] (mīm'in fethi vekāf'ın kesriyle) 'Avretin ucası ki sağrı-

sının yukarısidir.

الْمَأْمِكَةُ [el-me'ākim] ('alā-vezni الْمَسَاجِدِ [el-mesācid]) Cem'i, uclar ma'nāsına.

[أ ل م]

الْأَلَمُ [el-elem] (fethateynle) Ağrı, veca' ma'nāsına; yukālu: أَلِمَ يَأْلُمُ الْمَأْمَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve 'Arabların أَلَمْتُ بَطْنَكَ dedikleri tā-i hitābla ve feth-i nūn'la رَشِدْتُ أَمْرَكَ dedikleri gibidir ki أَلِمَ بَطْنَكَ وَرَشِدْتُ أَمْرَكَ ma'nāsınadır.

التَّأْلُمُ [et-te'ellum] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Veca' hāsıl kılmağa derler.

الْإِيلَامُ [el-īlām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Ağrıtmak, إِيْجَاعٌ [īcāc] ma'nāsına.

الْأَلِيمُ [el-elīm] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Ağrıtmacı, mūci' ma'nāsına, مُسْمِعٌ [semīc] gibi, مُسْمِعٌ [musmi'] ma'nāsına.

[أ م م]

الْأُمُّ [el-umm] (hemzenin zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Asl ma'nāsına. Ve

أُمُّ الْقُرَى [Ummu'l-Qurā] Mekke-i müşerrefe'nin ismidir. Ve

أُمُّ [umm] Vālideye dahi derler; ve yukālu: لَا أُمَّ لَكَ وَهُوَ ذَمٌّ وَرَبِّمَا يُوضَعُ مَوْضِعَ الْمَدْحِ

الأُمَمَاتُ [el-ummāt](hemzenin zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Cem'i.

الْأُمَّهَاتُ [el-ummehāt] (hemzenin zammı ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle) Kezālik cem'i. أُمَّ [umm]un aslı أُمَّةٌ [ummet] olduğuna binā'en ba'zılar eyitti: أُمَّهَاتٌ [ummehāt] insāna mahsūstur ve أُمَّاتٌ [ummāt] hayvānata mahsūstur. Ve

أُمَّ [umm] Şol 'aleme dahi derler ki 'asker ona tābi' olur, alay bayrağı ma'nāsınadır. Ve

الأُولِ إِذَا قَصَدَهُ

التَّامِيمُ [et-te'emmim] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

التَّائِمُ [et-te'emmum] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu eyzan. Ve

تَأْتُمُ [te'emmum] Bir 'avreti أُمُّ [umm] ittihāz etmeğe de derler; tekūlu: إِذَا تَأْتُمْتُ إِذَا مَا اتَّخَذْتُ أُمًّا Ve

أُمُّ [umm] Başu دِمَاحُ [ummu dimāg]a varınca yarmağa dahi derler; yukālu: إِذَا أُمُّهُ إِذَا شَجَّهُ أُمَّةً بِالْمَدِّ Ya'nī دِمَاحُ [ummu dimāg] a dek yarsa. Ve دِمَاحُ [ummu dimāg] dimāgı cem^c eden yufka deridir.

الْأَمِيمُ [el-emīm] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki دِمَاحُ [ummu dimāg]ına zarar gelmeğın hezeyān söyleye.

الْمَأْمُومُ [el-me'mūm] (mīm-i evvelin fethi ve sānī'nin zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

أَمِيمٌ [emīm] Şol taşu derler ki onunla baş yarılır.

الْأَمَائِمُ [el-emā'im] (hemzenin fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'ci,zikr olan taşlar ma'nāsına. Ve

مَأْمُومٌ [me'mūm] Şol deveye derler ki hörgücünün dāhili yincelip fāsıd olmuş ola.

الْإِمَامَةُ [el-imāmet] (hemzenin kesriyle) Namāzda halka muktedā olmak.

الْإِمْتِمَامُ [el-i'timām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İktidā etmek; yukālu: إِذًا إِنْ تَمَّ بِهِ إِذَا أَقْتَدَى بِهِ

الْإِمَامُ [el-imām] (hemzenin kesriyle) Şol ağaçtır ki bennā olan kimse bināyı onun üzerine tertūb ve tesviye kılar, binā için isti'māl olunan ip gibi, خَشَبَةُ الْبِنَاءِ ma'nāsına.

Ve

إِمَامٌ [imām] Yerın bir cānibine dahi derler. Ve yolun her cānibine de derler, نَاحِيَةٌ نَاحِيَةٌ الطَّرِيقِ ve الأَرْضِ ma'nāsına; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ (الحجر، 79) Ve

إِمَامٌ [imām] Kitāb ma'nāsına da gelir; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْضَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ﴾ (يس، 12) Ve **مُبِينٌ** (يس، 12)

إِمَامٌ [imām] Şol kimseye dahi derler ki ona iktidā ederler.

الْأَيْمَةُ [el-eyimmet] (hemzenin fethi ve yā'nın kesriyle) إِمَامٌ [imām]ın cem'ci. Aslında أَيْمَةٌ [e'immet] idi, hemzeteynle, إِنْاء [inā] ile آيَةٌ [āniyet] ve إِلَهٌ [ilāh] ile آلِهَةٌ [ālihet] gibi ve ba'de'l-idgām hemze meksūr ve mā-kabli meftūh olmağın yā'ya kalb olundu, ictimāc-ı hemzeteyn lāzım gelmesin diye. Ve bu Ahfeş rivāyetidir. Ve kuri'e bihi kavluhu ta'ālā: ﴿فَقَاتِلُوا أَيْمَةَ﴾ (التوبة، 12) الكُفْرُ

الْأَيْمَةُ [el-e'immet] (hemze-i ūlānın fethi ve sānīnin kesriyle) Kezālik إِمَامٌ [imām]ın cem'cidir, ictimāc-ı hemzeteyni kerīh görmeyenler katında.

الْأَوْيِمَةُ [el-uveyyimet] (hemzenin zammı ve vāv'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Tasgīridir. Hemze meftūh ve mā-kabli mazmūm olmağın vāv'a kalb olundu.

الْأُيَيْمَةُ [el-uyeymet] (hemzenin zammı ve yā-i evvelin fethiyle) Kezālik tasgīridir; Māzinī kavli üzere vāv'a kalb etmeksizin.

أَمَامٌ [emām] (hemzenin fethiyle) Zarftır, ön ma'nāsına; tekūlu: كُنْتُ أَمَامَهُ أَيُّ قُدَامَهُ

أَمَامَةٌ [Umāmet] (hemzenin zammı ve mīm'in tahfīfiyle) Bir 'avretin ismidir.

الْأَمَمُ [el-emem] (fethateynle) Karīble ba'din mā-beyni. Ve karīb ma'nāsına da

gelir. Ve şey^u-i yesire dahi derler; yukālu: مَا سَأَلْتُ إِلَّا أَمَمًا وَلَوْ ظَلَمْتُ ظُلْمًا أَمَمًا ve yukālu: بِرِ أَمَمًا ذَلِكَ مِنْ أَمَمٍ أَيِّ مِنْ فَرْبٍ

أَمَمٌ [emem] Mukābil ma'nāsına da gelir; tekūlu: دَارِي أَمَمٍ دَارِهِ أَيُّ مُقَابِلَهَا

الْمُؤَامِم [el-mu'āmm] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin teşdīdiyle) Mukārib ma'nāsınadır ki **أَمَمٌ** [emem]den me'hūzdur, karīb ma'nāsına; yukālu: هَذَا أَمَمٌ مُؤَامِمٌ عَلَى وَزْنٍ مُضَارٌّ أَيُّ مُقَارِبٌ

أَم [em] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ma'nā-yı istifhāmda harf-i 'atftır. Ve **أَم** [em]in iki mahalli vardır, biri elif-i istifhāma mu'ādil zikr olunmadır ki ikisinden **أَيُّ** [eyyu] ma'nāsı hāsıl olur; tekūlu: أَزِيدُ فِي الدَّارِ أَمَّ عَمْرُو وَالْمَعْنَى أَيُّهُمَا Ve bir mahalli dahi mā-kablinden munkatı'aten zikr olunmaktadır ki gerek haber tarīkiyle olsun gerek istifhām tarīkiyle olsun. Haberde eydürsün: **إِنَّهَا لِأَيْبَلٍ أَمَّ شَاءَ يَا فَتَى** Ve bunu o vakt dersin, kaçan bir cisme nazar kılıp onu deve tevehhüm edesin, ba'dehu zannına koyun olması gālib olmağın evvelki kelāmdan dönüp **أَمَّ شَاءَ** diyessin, Pes **أَم** [em] bu makūle mahalde idrāb için olup **بَل** [bel] ma'nāsına olur, lākin **بَل** [bel] kelimesinden sonra vākī' olan yakīnī olup **أَم** [em] kelimesinden sonra olan zannī olur. Ve istifhāmda **يَا عَمْرُو يَا فَتَى** dersin, pes Zeyd'in intilākından su'āl etmeden idrāb edip 'Amr'ın intilākından su'āl edersin. Pes **أَم** [em] kelimesiyle zann ve istifhām ve idrāb hāsıl olur. Ve **لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَمَّ الْعَالَمِينَ** (السجدة، 2-3)

dediği kavli aslında istifhām değildir ve **«أَمَّ يَقُولُونَ»** şekke binā'en değildir, belki keferenin sun'ların takbīh içindir ki mā-ba'dinde **«بَلْ هُوَ الْحَقُّ**

بُيُورُلْمُشْتُر، گۆیآ کی dedikleri kavli-i bātıla tenbīh olur, nitekim bir kimse desen onun **«أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ الشُّرُّ** diyeceğın bilirken bunu su'āl edersin, onun fi'lin takbīhten ötürü. Pes istifhām inkār için olup tevbīh ve serzeniş murād olur. Ve Cevheri'nin aslında istifhām değildir dediğinden murād hālen hakikat-ı istifhām murād değildir demek olur. Ve gāh olur ki **أَم** [em] **هَلْ** [hel] kelimesi üzere dāhil olur; tekūlu: **أَمَّ هَلْ عِنْدَكَ عَمْرُو** ve kelime-i **أَم** [em] hemze-i istifhām üzere dāhil olmaz; lā tekūlu: **أَعْنَدَكَ زَيْدٌ أَمْ أَعْنَدَكَ عَمْرُو لِأَنَّ أَضَلَّ مَا وَضِعَ لِلْإِسْتِفْهَامِ حَرْفَانِ أَحَدُهُمَا الْأَلِفُ فَلَا تَقَعُ إِلَّا فِي أَوَّلِ الْكَلَامِ وَالثَّانِي أَمْ فَلَا تَقَعُ إِلَّا فِي وَسْطِ الْكَلَامِ وَهَلْ إِنَّمَا أَقِيمَ مَقَامَ الْأَلِفِ فِي الْإِسْتِفْهَامِ فَتَقَطُّ فَلِذَلِكَ لَمْ يَقَعْ فِي كَلِّ مَوْجِعِ الْأَضَلِّ** Ya'nī ifāde-i istifhāmda ve iktizā-yı sadrda asl yerine durmadı. Ve **أَم** [em] gāh olur zā'id vākī' olur, nitekim **أَمَا** kān derler **مَا كَانَ** ma'nāsına.

[أ و م]

التَّأْوِيم [et-te'vīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi semiz kılıp büyük kılmak; yukālu: **أَوْمَهُ الْكَلَاءُ تَأْوِيمًا إِذَا سَمِنَهُ وَعَظُمَ خَلْقُهُ**

الْمَأْوِم [el-mu'evvem] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) 'Azīmü'l-halk ve 'azīmü'r-re's ma'nāsınadır.

الأوَام [el-uvām] (hemzenin zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Susuzluğun harāreti.

[أ ي م]

الأبْيَامِي [el-eyāmā] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Çifti olmayan kimselerin ricālden olsun gerek nisādan olsun. Ve bunun aslı **أَبْيَامٍ** idi kalb-i mekān kılıp **أَبْيَامِي** denildi, **زَيْرٌ أَلْبَيْمٌ** [el-eyyim] hemzenin fethi ve yā'nın kesri

ve teşdīdiyle vāhididir, çifti olmayan er yāhūd 'avret ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ أَيْمٌ سِوَاهُ كَانَ تَزْوِجَ مِنْ قَبْلُ أَوْ لَمْ يَتَزَوَّجْ وَإِمْرَأَةٌ أَيْمٌ أَيْضًا بِكْرًا كَانَتْ أَوْ نَيْسًا

الأَيْمَةُ [el-eymet] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Çiftsiz olmak.

الأَيْم [el-eym] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الأَيُّوم [el-uyūm] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَمَّتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا تَيْمَمٌ مَا لَهُ أَمٌّ وَلَا عَامٌّ أَيْ هَلَكَتْ إِمْرَأَتُهُ وَمَاشِيَتُهُ حَتَّى يَتَيْمَ "أَنَّهُ كَانَ يَتَعَوَّذُ مِنَ الْإِيمَةِ وَأَيْمًا وَأَيُّومًا الْإِيمَةُ"

التَّأْيِم [et-te'eyyum] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Çiftsiz olmak; yukālu: تَأْيِمَ الرَّجُلُ زَمَانًا إِذَا مَكَثَ لَا يَتَزَوَّجُ وَقَوْلُهُمْ مَا لَهُ أَمٌّ وَلَا عَامٌّ أَيْ هَلَكَتْ إِمْرَأَتُهُ وَمَاشِيَتُهُ حَتَّى يَتَيْمَ Ya'nī وَيَتَيْمَ فَعَيْمَانُ إِلَى اللَّبَنِ وَأَيْمَانُ إِلَى النَّسَاءِ "Süte ve zevceye muhtāc oldu." Pes مَا kelime-i istifhām olup آمٌّ ve عَامٌّ kelimeleri fi'l-i māzīlerdir.

الْمَأْيِمَةُ [el-me'yemet] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve yā'nın kezālik fethiyle) İsm-i mekāndır; ma'nā-yı mezbūrdan; yukālu: الْحَرْبُ مَأْيِمَةٌ أَيْ تَقْتُلُ الرِّجَالَ فَتَدْعُ النِّسَاءَ بِمَا أَرْوَجَ

التَّأْيِيم [et-te'yīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm] (et-tekrīm)) Bir kimseyi çiftsiz kılmak; yukālu: أَيْمَهُ اللَّهُ تَأْيِيمًا

الإِئِمَّةُ [el-i'āmet] (hemzenin kesriyle İcāzet] vezni üzere) Bir kimseyi çiftsiz kılmak; yukālu: أَمَّئْتُهَا فَأَنَا أُؤَيِّمُهَا عَلَى مِثَالِ أَعْمَشْتُهَا فَأَنَا أَعِيْمُهَا Ve إِعَامَةٌ [i'āmet] süte muhtāc kılmaya derler.

الأَيْم [el-eym] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yılan حَيَّةٌ [ḥayyet] ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: Bunun aslı أَيْمٌ idi, yā'nın teşdīdiyle, ba'cehu tahfif olundu, لَيْيِنٌ [leyyin]de ve هَيْيِنٌ [heyyin]de tahfif

olunduğu gibi.

أَيُّوم [uyūm] (zammeteynle) Cem'i, yılanlar ma'nāsına.

الإِيَام [el-iyām] (hemzenin kesriyle) Tütün, دُخَانٌ [duḥān] ma'nāsına.

الأَيُّوم [el-uyum] (zammeteynle) Cem'i, tütünler ma'nāsına. Ve

إِيَام [iyām] Tütün kılmağa dahi derler; yukālu: أَمَّ الرَّجُلُ إِيَامًا إِذَا دَخَنَ عَلَى النَّحْلِ لِتَخْرُجَ مِنْ الْخَلِيَّةِ فَيَأْخُذُ مَا فِيهَا مِنَ الْعَسَلِ Ve هَيَّيْنٌ [ḥaliyyet] ḥā-i mu'cemenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle kovan, بَيْتُ النَّحْلِ [beytu'n-naḥl] ma'nāsına.

FASLU'L-BĀ'

(فَصْلُ الْبَاءِ)

(ب ج ر م)

الْبِعَارِمُ [el-becārīm] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Āfetler, devāhī ma'nāsına.

(ب ذ م)

الْبِذْمُ [el-bezm] (bā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Beze dokunan iplik çok olmağın bezin kalın olması; yukālu: **ثُوبٌ ذُو بَذْمٍ أَيْ كَثِيرُ الْعَزْلِ** Ve semiz olmağa dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ ذُو بَذْمٍ أَيْ سَمِينٌ وَيُقَالُ ذُو رَأْيٍ وَحَزْمٍ وَقَالَ الْأُمَوِيُّ ذُو نَفْسٍ وَقَالَ الْكِسَائِيُّ ذُو اخْتِمَالٍ لِمَا حَمَلَ وَقَالَ الْحَلِيلُ هُوَ الْعَاقِلُ عِنْدَ الْعَضْبِ** Ya'nī **بَذْمٌ** [bezm] bu ma'nalara gelir dediler.

(ب ر م)

الْبِرْمُ [el-berem] (fethateynle) Bir nesneden usanıp melūl olmak; yukālu: **بِرْمٌ بِهِ مِنَ الْبَابِ** Ve **الرَّابِعِ إِذَا سِئِمَ**

بِرْمٌ [berem] Kezālik şol kimsedir ki buhlünden meysire dāhil olmaya.

الْأَبْرَامُ [el-ebrām] (hemzenin fethiyle) Cem'i, kumār oynamayan kimseler ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: **“أَبْرَمَا قُرُونًا”** Ya'nī **“Mezbūr ziyāde imsāk üzere iken hurmāyı ikişer mi yer?”** Ve

بِرْمٌ [berem] Dikenli ağaç yemişine dahi derler.

الْبُرْمَةُ [el-beremet] (kezālik fethateynle) Vāhidi zikr olunan yemişin bir dānesi ma'nāsına. Ve her dikenli ağacın yemişi sarı olur, illā **عُرْفُطٌ** [ʿurfuṭ] dedikleri ağacın yemişi ak olur. Ve **سَلَمٌ** [selem] ağacının yemişi rāyiha cihetinden sār yemişlerden atyebdir.

التَّبْرُمُ [et-teberrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **تَبْرَمٌ بِهِ**

الْإِبْرَامُ [el-ibrām] (hemzenin kesriyle) Melūl kılmak; yukālu: **أَبْرَمَهُ إِذَا أَمَلَهُ وَأَضْحَرَهُ** Ve

إِبْرَامٌ [ibrām] İpi muhkem bükmeğe dahi derler; tekūlüne: **أَبْرَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْكَمْتَهُ**

الْمُبْرَمُ [el-mubrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ile) Bükülmüş olan iki ipi büküp bir eylemek.

الْبَرِيمُ [el-berīm] (bā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; misli: **مَاءٌ مُسْحَنٌ وَسَخِينٌ وَعَسَلٌ مُعَقَّدٌ وَعَقِيدٌ وَمِيزَانٌ مُتْرَضٌ** Ve **تَرِيضٌ** [tarīṣ] şād-ı mühmele ile doğru terāzū ma'nāsınadır. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **تَرِيضٌ** [tarīṣ] şol iptir ki iki levnden bükülmüştür ve gāh olur 'avretler onu bellerine bağlarlar ve gāh onu oğlancıklara asarlar, yavuz göz def'i için. Ve bu sebebden **بَرِيمٌ** [berīm] derler, onda kabā'il-i muhtelifenin 'alāmetleri cem' olduğu için. Ve

بَرِيمٌ [berīm] Şol beze derler ki onun ipliği bükülmüş olup zī-tākayn ola. Ve **مُبْرَمٌ** [mubrem] demekle ma'rūf olan kumāşa **مُبْرَمٌ** [mubrem] dedikleri bundan me'hūzdur. Ve

بَرِيمَةٌ [berīmet] Devenin hörgücü ile bağrına itlāk olunur ki tūlan kat' olunup iple birbirine sarıp pişirirler; yukālu: **إِشْوِ لَنَا مِنْ بَرِيمَتِهَا أَيْ مِنَ الْكَبِدِ وَالسَّنَامِ يَقْدَانٌ طُولًا وَيُلْفَانِ بِحَيْطٍ** Ba'zılar eyitti buna **بَرِيمَةٌ** [berīmet] dedikleri **سَنَامٌ** [senām] ak olup bağır siyah olduğuna binā'endir.

الْبُرْمَةُ [el-burmet] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Çömlek ki onunla ta'am tabh olunur, **قِدْرٌ** [qidr] ma'nāsına.

الْبِرَامُ [el-birām] (bā'nın kesriyle) Cem'î, çömlükler ma'nāsına.

الْبُرَامُ [el-burām] (bā'nın zammı ve rā'nın tahfifi ile) Kene ki davara düşer, فُرَادُ [k urād] ma'nāsına.

الْبَيْرَمُ [el-beyrem] (‘alā-vezni حَيْدَر [ḥay-der]) Şol ay demiri ki dülgerler onunla bir nesne oyarlar ve ona مِئْقَارُ [minkār] dahi derler. Ve bu Fārisī-i mu‘arrebdir.

[ب ر ج م]

الْبُرْجُمَةُ [el-burcemet] (bā'nın ve cīm'in zammı ve rā'nın mā-beynde sükünüyle) Parmak boğunlarından ortada olan boğun ki رَوَاجِبُ [revācib]le أَشَاجِعُ [eşāci'] beynindedir. Ve رَوَاجِبُ [revācib] parmak ucunda olan boğundur. Ve أَشَاجِعُ [eşāci'] parmağın ayaya ulaştığı yerde olan boğundur.

الْبِرَاعِمُ [el-berācim] (bā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'î, boğunlar ma'nāsına. Ve onlar şol boğunlardır ki bir kimse yumruğun yumsa onlar mürtefi' olurlar. Ve

بِرَاعِمُ [Berācim] Benī Temīm'den bir kavmin ismidir. Ebū ‘Ubeyde eyitti: **بِرَاعِمُ** [berācim] Ḥanzale evlādından beş kimşenin ismidir. Ve fi'l-meseli: **إِنَّ الشَّقِيَّ وَافِدٌ** “**الْبِرَاعِمُ** [Ve] شَقِيٌّ [şekā] şīn'in ve kâf'ın fethiyle bed-baht olmak ve وَافِدٌ [vāfid] elçi ma'nāsınadır. Ve bunun beyānı budur ki ‘Amr b. Hind, Benī Dārim'den doksan dokuz kimse ihrāk bi'n-nār etmişti. Ve onlardan yüz kimse ihrāk etmesine yemīn etmişti karındaşı Es'ad b. Munzir'in kanı mukābilesinde. Berācim tā'ifesinden biri o aradan geçip biryān rāyihāsın aldıve şöyle zann etti ki melik ziyāfet etmiştir, yoldan sapıp ondan hisse ricā ettikte, ona “Sen ne kavmdensin?” diye su'āl edicek

Berācim'denim diye cevāb verdiği hâlde onu dahi āteşe salıp mi'eyi tekmil ettiklerinde bu mesel darb olundu. Ve bundan ‘Arab tā'ifesi ‘Amr b. Hind'e Muḥarrik diye tesmiye kıldılar.

[ب ر س م]

الْبِرْسَامُ [el-birsām] (bā'nın kesri ve rā'nın sükünüyle) Bir ‘illettir ki ona *Terceme-i Muḥtār*'da uçuktur demiş ve *Tercemān*'da yan ağrısıdır ve *Şāmilu'l-Luğa*'da göğüste olan sancıdır demiş, lākin meşhūr olan budur ki gıdā-yı galīzden hāsıl olur bir ‘illettir ki sersām āsārı gibi āsārı vardır. Ve sāhib-i *Şurāḥ* bā'nın fethine tasrīh etmiştir, lākin meşhūra muhāliftir, zīrā *Ḳāmūs*'ta ve sārīr kütüb-i mu‘teberede kesr-i bā mansusun ‘aleyhtir, ne‘am *Tehzīb*'den feth-i bā dahi nakl olunmuştur ve lākin esahh bizim zikr ettiğimizdir.

الْمُبْرَسَمُ [el-mubersem] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ile) Zikr olunan ‘illete mübtelā olan kimse; yukālu: **بُرْسَمَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ** لِمُجْهَوْلٍ فَهُوَ مُبْرَسَمٌ

الْإِبْرِسَمُ [el-ibrīsem] (hemzenin ve rā'nın kesri ve sīn'in fethiyle) İbrīşim ki ma'ruftur, aslında mu'arrebdir. Ve bunda üç lügat vardır, zīrā ‘Arab tā'ifesinin kendi kelāmında olmayan kelimededen tahlīt etmek mu'tādlarıdır. Ve zāhir budur ki üç lügat sīn'in fethi ve zāmmı ve kesridir, *Ḳāmūs*'ta rivāyet olunan üzere. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Kelām-ı ‘Arabda **إِفْعِيلٌ** [if'īl] vezni yoktur kesr-i lām ile, ammā **إِفْعِيلٌ** [if'īle] feth-i lām'la çoktur, **إِهْلِيلٌ** [ihlīlec] ve **إِبْرِسَمٌ** [ibrīsem] gibi. Ve **إِبْرِسَمٌ** [ibrīsem] munsarıftır, her ne denli bununla ‘alā-vechi't-telkīb bir kimse tesmiye olunursa da, zīrā ‘Arab tā'ifesi bunu

nekireliği hâlinde mu'arreb kılıp üzerine elif-lām dâhil kılıp kendi aslları üzere binâ olunan kelimeler mecrâsına cārî kılmışlardır: فِرِنْدٌ [firind] ve دِيْبَاحٌ [dībāc] ve رَاقُودٌ [rāḳūd] ve نَيْرُوزٌ [šihriẓ] ve أَجْرٌ [ācurr] ve نَيْرُوزٌ [neyrūz] ve زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] kelimelerinde dahi hāl böyledir, ammā إِشْحَاقُ [iṣḫāḳ] ve يَغْقُوبُ [ya'ḳūb] ve إِبْرَاهِيمُ [ibrāhīm] kelimelerinde hāl böyle değıldir, zīrā 'Arab tā'ifesi bunları hâlet-i ta'rīfte mu'arref kılmışlardır, ta'rīftten tenkīre nakl etmemişlerdir. Ve فِرِنْدٌ [firind] kılıç yüzünde olan cevherlere derler. Ve شَهْرِيْزٌ [sihrīz] bir nev' hurmāya derler. Ve أَجْرٌ [ācur] kiremite derler.

[ب ر ش م]

الدَّخْرَجَةُ [el-berşemet] ('alā-vezni [ed-daḫrecet]) İzhār-ı hüzn etmek; yukālu: بَرَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ الْحُزْنَ Ve بَرَشَمَةٌ [berşemet] Bir nesneye bakıp kalmağa derler.

الْبِرْشَامُ [el-birşām] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Hiddet-i nazara da derler.

[ب ر ع م]

الْبُرْعُومُ [el-bur'ūm] (bā'nın ve 'ayn-ı mühmelenin zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Açılmamış çiçektir.

الْبُرْعُومُ [el-bur'um] (bā'nın ve 'ayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'c'nāhu.

الدَّخْرَجَةُ [el-ber'amet] ('alā-vezni [ed-daḫrecet]) Ağacın çiçeği tomruklanmak; yukālu: بَرَعَمَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا أُخْرِجَتْ بِرَاعِمَتِهَا

[ب ر ط م]

الْبِرْطَامُ [el-birṭām] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kalın dudaklı olan kimse.

الدَّخْرَجَةُ [el-berṭamet] ('alā-vezni

[ed-daḫrecet]) Gazabdan şişmek.

التَّبْرُطُمُ [et-teberṭum] (fethateynle ve ṭā'nın zammıyla) Bir sözden gazaba gelmek; yukālu: تَبْرُطُمَ الرَّجُلُ أَي تَغَضَّبَ مِنْ كَلَامٍ

[ب ر ه م]

الدَّخْرَجَةُ [el-berhemet] ('alā-vezni [ed-daḫrecet])Eyzan nazarı dā'im kılıp göz kapağın depretmek.

إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm] İsm-i a'cemīdir. Ve bunda üç lügat dahi vardır:biri أَبْرَاهَامُ [Ebrāhām] ve biri إِبْرَاهِمُ [İbrāhem] hā'nın fethiyle ve biri dahi إِبْرَاهِيمُ [İbrāhim] hā'nın kesriyle yā'yı hazf ettikten sonra.

أُبَيْرِيْهِ [Ubeyrih] (hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm]in taşgīridir, zīrā hemze hurūf-ı usüldendir, hemzenin mā-ba'dinde dört harf-i asl olduğu için ve hemze benātu'l-erba'a olana ziyāde olmadığı için, pes bu hâlet-i taşgīrde kelimenin āhirinde hazf olunmağı icāb eder, niteki سَفْرَجَلٌ [sefercel]den hazf olunup سُفَيْرِيْجٌ [sufeyric] derler. Ve إِسْمَاعِيْلُ [İsmā'īl]de ve إِسْرَافِيْلُ [İsrāfīl]de dahi hāl böyledir. Ve bu zikr olunan Mubered'in kavlidir. Ve ba'zılar hemzenin zā'id olmasın tevehhüm edip ism-i a'cemī olmağın iştikākı ma'lūm olmadığı için بُرَيْهِمُ [Bureyhim] lafzı üzere ve إِسْمَاعِيْلُ [İsmā'īl]de ve إِسْرَافِيْلُ [İsrāfīl] lafzı üzere ve سُفَيْرِيْلُ [Sufeyrīl] lafzı üzere ve إِسْرَافِيْلُ [İsrāfīl] lafzı üzere taşgīr olunur. Ve bu zikr olunan Sībeveyhi kavlidir ve kavli-i hasen budur,egerçi o zikr olunan kıyās üzeredir. Ve ba'zılar إِبْرَاهِيمُ [İbrāhīm] in taşgīrinde بُرَيْهَةٌ [Bureyh] derler, hemzenin ve mīm'in hazfiyle.

الْبَرَاهِمَةُ [el-berāhimet] (bā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol kavmdir ki onlar Bārī

makla şehādet parmağın mā-beyni ve فِئْر [fitr] fā'nın kesriyle şehādet parmağıyla baş parmağının mā-beyni ve شِبْر [šibr] baş parmakla seçe parmağının mā-beynidir ve فَوْت [fevt] kezalİK fā'yla her iki parmağın mā-beynine derler.

[ب ط م]

الْبُطْمُ [el-buṭm] (bā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Meneviş dedikleri yeşil dāneler ki ağaçta biter ki ona çitlemek dahi derler, الْحَبَّةُ الْخَضْرَاءُ ma'nāsına.

[ب غ م]

الْبُغَامُ [el-buḡām] (bā'nın zammı ve ḡayn-ı mu'cemenin tahfifiyle) Āhū āvāzı, صَوْتُ الطَّيْبَةِ ma'nāsına. Ve nākanın şol āvāzına dahi derler ki fasīh olmağa.

الْبُعُومُ [el-beḡūm] (bā'nın fethi ve ḡayn'ın zammı ve meddiyle) Çağırان āhū; yukālu: ظَيِّي بُعُومَ

الْبُغُومُ [el-buḡūm] (zammeteynle) Āhū çağırماk; yukālu: بَعَمَتِ الطَّيْبَةُ تَبْعَمَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْبَيْغُمُ [el-bayḡm] (bā'nın fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi āşikāre söyleme-mek; tekūlu: بَعَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا لَمْ تُفْصَحْ لَهُ عَنْ مَعْنَى مَا تُحَدِّثُهُ بِهِ

الْمُبَاعَمَةُ [el-mubāḡamet] (mīm'in zam-mı ve ḡayn'ın fethiyle) Mülāyemetle söyleşmek.

[ب ق م]

الْبَقْمُ [el-baḡqam] (bā'nın fethi ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Kırmızı boya ma'rūftur, عِنْدَمَ [andem] ma'nāsına. Cevherī eydür: Ben Ebū 'Alī Fārisī'den bu lafz 'Arabī mi-dir diye su'āl ettiğimde eyitti: Mu'arrebdir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْل [fa'al] vezni üze-re hemīn beş ism vardır ki o Haḡdam b.

'Amr b. Temīm'dir ve بَقْم [baḡqam]dır ki sıbg-ı ma'rūfun ismidir ve شَلْم [Şellem] dir ki Şām-ı şerīf'te bir mevzī'in ismidir ki bunlar lafz-ı a'cemilerdirve بَدَز [Bezzer] dir ki 'Arab sularından bir suyun ismidir ve عَشْر [Aşser]dir ki bir mevzī'in ismidir. Ve muhtemeldir ki bunlar فَعْلَة [fa'elet] tesmiye olunmuş olar, pes sābit oldu ki فَعْل [fa'al] lisān-ı 'Arabda usūl-i esmādan deḡildir belki fi'le mahsūs vezndir, pes bu-nunla bir recūl tesmiye olunsa lā-yansarīf olur, ta'rīften ve vezn-i fi'lden ötürü ve ka-çan nekire kılınsa munsarīf olur.

[ب ك م]

الْأَبْكَمُ [el-ebkem] (hemzenin vekāf'ın fethiyle) Dilsiz olan kimse, أَحْرَسُ [ahres] ma'nāsına.

الْبَكِيمُ [el-bekīm] (bā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

[ب ل م]

الْإِبْلَامُ [el-iblām] (hemzenin kesriyle) Nākanın hayāsı şişmektir, erkeği ziyāde taleb ettiğinden ötürü; yukālu: أَبْلَمَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَرِمَ حَيَاؤُهَا مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعَةِ [dabe'at] ḡād-ı mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile dişi erkek taleb etmek.

التَّبْلِيمُ [et-teblīm] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi yerip kabīh göstermek; yukālu: لَا تُبْلِمُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ أَيَّ لَا تُفْجِحْ أَمْرَهُ

الْأُبْلُمُ [el-ublum] (hemzenin ve lām'ın zammıyla) Hind hurmāsının yaprağıdır. Ve sāhib-i Şurāḡ zikr olunan ağacın kabıdır demiştir, Kāmūs'a ve sā'ir kütübe muhālifdir. Ve bunda üç lügat vardır: hem-zenin zammı ve fethi ve kesri. Ve sāhib-i Şurāḡ harekāt-ı selāsı hemze ile lām'da ma'an itibār etmiştir, lākin Kāmūs'un

‘ibāretinden fehm olunan budur ki أُبْلَمٌ [ublum] lafzında ve harekāt-ı selās hemīn hemzede ola ve أُبْلَمَةٌ [ublumet] lafzında hemzede ve lām’da ma‘an ola. Ve ‘ibāret-i *Ḳāmūs* budur: أُولُهُ: وَتُتَلَّثُ الْمُثَلِّ وَتُتَلَّثُ أُولُهُ: كَالأُبْلَمَةِ مُثَلَّثَةٌ الْهَمْزَةُ وَاللَّامُ

الأُبْلَمَةُ [el-ublumet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan yaprağın biri ma‘nāsına.

الْبَيْلَمُ [el-beylem] (‘alā-vezni حَيْدَر [ḥayder]) Ay demiri ki dülgerler onunla ağaç oyarlar, بَيْرَمٌ [beyrem] kelimesinde lügattır.

[ب ل د م]

الْبَلْدَمَةُ [el-beldemet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet] bi-dālin gayri mu‘ceme) Bir nesneden korkup sākit olmak; yukālu: بَلْدَمٌ: الرَّجُلُ إِذَا فَرَّقَ فَسَكَتَ

الْبَلْدَمُ [el-beldem] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca‘fer]) Atın hulkūmundā muhterik olan yerdir; dāl’la ve zāl’la cemī’an lügattır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve Aşma‘ī *Kitābu Feres*’te eyitti: Ben zikr olunan lafzı Ebī Sa‘īd üzere zāl-ı mu‘ceme ile kırā‘at ettim.

الْبَلْدَمُ [el-belendem] (‘alā-vezni غَضَنْفَرٌ [gādanfer]) Şol recül-i sakīldir ki a‘zāsı hareket eder.

[ب ل ع م]

الْبُلْعُمُ [el-bul‘um] (bā’nın ve ‘ayn’ı müh-melenin zammı ve lām’ın sūkūnuyla) Boğazda ta‘ām cārī olacak yer ki ona مَرِيٌّ [meriyy] derler, mīm’in fethi ve rā’nın kesriyle.

الْبُلْعُومُ [el-bul‘ūm] (bā’nın zammı ve ‘ayn’ın zammı ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْبَلْعَمَةُ [el-bel‘amet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi yutmak, ibtilā‘ ma‘nāsına.

الْبَلْعَمُ [el-bel‘am] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca‘fer]) Çok ekl edip ziyāde yutucu olan kimse, kesīrū’l-ekl ve şedīdū’l-bel‘ ma‘nāsına; āhirinde mīm zā‘idedir.

[ب ل غ م]

الْبَلْغَمُ [el-belgām] (bi’l-ğayni’l-mu‘ceme ‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca‘fer] eyzan) Tabāyī‘-i erba‘anın biridir ki onların bākīsī safrā ve dem ve sevdādir.

[ب م م]

الْبَبْمُ [el-bemm] (bā’nın fethi ve mīm’in teşdīdiyle) عُودٌ [‘ūd] dedikleri sāzın kalın olan kirişidir.

[ب و م]

الْبُبُومُ [el-būm] (bā’nın zammı ve meddiyle) Baykuş ki ekseriyyā gece ile uçar.

الْبُبُومَةُ [el-būmet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan baykuş. Müzekkere ve mü‘ennese itlāk olunur, meger ki صَدَى [şadā] yāhūd فَيَادٌ [feyyād] denile ki müzekkere mahsūs ola.

[ب ه م]

الْبِهَامُ [el-buhām] (bā’nın zammı ile) بَهْمٌ [behm]in cem‘idir.

الْبِهْمُ [el-behm] (bā’nın fethi ve hā’nın sūkūnuyla) بَهْمَةٌ [behmet]in cem‘i.

الْبِهْمَةُ [el-behmet] (bā’nın fethi ve hā’nın sūkūnuyla) Koyun kuzusu. Müzekkere ve mü‘ennese itlāk olunur. Ve سِحَالٌ [siḥāl] keçi oğlağına derler. Ve kaçan kuzu ile oğlak cem‘ olsa mecmū‘una بِهَامٌ [bihām] derler ve بَهْمٌ [behm] dahi derler. Ve gāh olur بِهَامٌ [bihām] evlād-ı bakara dahi itlāk olunur, nitekim ba‘zı eş‘arda vākī‘ olmuştur.

الْتَبْهِيمُ [et-tebhīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-

tekrīm)) Kuzuyu anasından ayırmak; yukālu: هُمْ يُبْهِمُونَ الْبُهْمَ تَبْهِيمًا إِذَا أَفْرَدُوهُ عَنْ أُمَّهَاتِهِ فَرَعُوهُ وَخَدَهُ

الْبُهْمَةُ [el-buhmet] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Şol atlıdır ki kandan geldiği bilinmeye, ziyāde şevketi ve savleti olduğuna binā'en.

الْبُهْمُ [el-buhem] (bā'nın zammı ve hā'nın fethi ile) Cem'i, zıkr olunan atlılar ma'nāsına. Ve

بُهْمَةٌ [buhmet] 'Askere dahi derler; ve minhu kavluhum: غَابَةٌ وَغَابَةٌ فَارِسٌ بُهْمَةٌ وَلَيْثٌ غَابَةٌ Ve غَابَةٌ [gābet] büke derler, mīşe ma'nāsına.

الْمُبْهَمُ [el-mubhem] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki tarīki bilinmeye; yukālu: أَمْرٌ مُبْهَمٌ أَيْ لَا مَاتَى لَهُ

الْإِبْهَامُ [el-ibhām] (hemzenin kesriyle) Kapıyı bağlamak; tekūlu: أَبْهَمْتُ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقْتُهُ Ve أَغْلَقْتُه esmā'un mubhemet] nahviyyūn katında esmā-i işārattır, هَذَا gibi ve هُوَ لَاءٌ gibi ve ذَلِكَ ve أَوْلَيْكَ gibi. Ve

إِبْهَامٌ [ibhām] Yer بُهْمَى [buhmā] dedikleri dikenini çok bitirmeğe dahi derler; yukālu: أَبْهَمْتُ الْأَرْضَ إِذَا كَثُرَ بُهْمَاهَا

الْإِسْتِبْهَامُ [el-istibhām] (hemzenin kesriyle) Söz nā-ma'lūm olmak; yukālu: إِسْتَبْهَمَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا اسْتَعْلَقَ

التَّبْهِيمُ [et-tebhehum] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) bi-ma'nāhu; yukālu: تَبَّهَمَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا أُرْتِجَ عَلَيْهِ [irtāc] rā-i mühmele ve cīm'le kapı bağlamağa derler.

الْبُهْمُ [el-buhm] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Esbābdan 'ārī olan kimseler. Ve fi'l-hadīsi: أَيْ "يُحْشِرُ النَّاسَ حُفَاةَ عُرَاةٍ بُهْمًا" أَيْ لَيْسَ مَعَهُمْ شَيْءٌ مِّنَ الْأَفْرَاضِ

الْإِبْهَامُ [el-ibhām] (hemzenin kesriyle) Büyük parmak ki ona başparmak dahi derler,mü'ennestir.

الْأَبَاهِيمُ [el-ebāhīm] (hemzenin fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, başparmaklar ma'nāsına.

الْبِهِيمَةُ [el-behīmet] (bā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Dört ayaklı hayvān, çārpā ma'nāsına.

الْبِهِيمُ [el-behīm] (bā'nın fethi ve hā'nın kezālik kesri ve meddiyle) Şol hayvāna derler ki levnine āhar levn karışmamış ola; yukālu: هَذَا فَرَسٌ بَهِيمٌ وَهَذِهِ فَرَسٌ بَهِيمٌ أَيْ مُضْمَتٌ وَهُوَ الَّذِي لَا يَخْلُطُ لَوْنُهُ شَيْءٌ سِوَى لَوْنِهِ

الْبُهْمُ [el-buhum] (zammeteynle) Cem'i, yek-renk olan hayvānlar ma'nāsına, رَغِيفٌ [regīf]le رُغْفٌ [ruḡuf] gibi.

الْبُهْمَى [el-buhmā] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir nev' dikenidir; vāhidi ve cem'i berāberdir. Ve elifi te'nīs içindir münevven olmaz, Sībeveyhi rivāyeti üzere.Ve bazıları eyitti: Elifi ilhāk içindir. Vāhidi بُهْمَاةٌ [buhmāt]tır. Ve Muberrred eyitti: بُهْمَى [buhmā] munsarıf olmaz. Ve فُعَلَى [fu'alā] vezninin elifi te'nīsten gayrı nesne için gelmez.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت أم]

الْإِتَامُ [el-it'ām] (hemzenin kesriyle) Bir karında iki doğurmak; yukālu: أَتَمَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَضَعَتْ اثْنَيْنِ فِي بَطْنِ

الْمُثَمِّمِ [el-mu'tim] (mīm'in zammı ve tā'nın sükūnu ve hemzenin kesriyle) Bir karında iki doğuran 'avret.

الْمِثَامُ [el-mit'ām] ('alā-vezni [el-miftāḥ] Şol 'avrettir ki bir karında iki doğurmak 'ādeti ola.

التَّوَامَانِ [et-tev'emān] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve hemzenin fethiyle) İkiz olan vedler; yukālu: هَذَا تَوَامٌ هَذَا عَلَى فَوْعَلٍ وَهَذِهِ تَوَامَةٌ هَذِهِ

التَّوَامِ [et-tev'ā'im] (tā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i, ikizler ma'nāsına, قَشَاعِمٌ [kaş'am]le قَشَاعِمٌ [kaş'ā'im] gibi. Ve قَشَاعِمٌ [kaş'am] müsinn olana derler.

التَّوَامِ [et-tu'ām] (tā'nın zammı ve hemzenin tahfifi ile) Kezālik cem'i, عُرَاقٌ [urāk] gibi, eti giden kemikler ma'nāsına. Ve

تَوَامٌ [Tev'em] Kezālik şol kasaba-i 'Umān'a derler sāhil cānibinde ki inci ona nisbet olunur; yukālu: دُرَّةٌ تَوَامِيَّةٌ

التَّوَامُونَ [et-tev'emūn] (tā'nın ve hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i. Vāv ve nūn'la cem' olunması benī ādemden olmak itibāriyledir, nitekim mü'ennesi elifle tā'yla cem' olunur. Ve

تَوَامٌ [tev'em] Kumār oklarının ikincisine dahi derler. Ve Ḥalīl eyitti: تَوَامٌ [tev'em]in takdīri فَوْعَلٌ [fev'al] vezni üzere olmakla aslı وَوَامٌ idi, pes vāv'ların evvelkisi tā'ya kalb olundu, nitekim تَوَلَّجٌ [tevlec]de kalb

olunmuştur ki aslı وَوَلَّجٌ idi, وَوَلَّجٌ [velec]den. Ve تَوَلَّجٌ [tevlec] vahşī yatağına derler.

الْمُتَائِمِ [el-mutā'im] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) مُفَاعِلٌ [mufā'il] vezni üzere) Şol atır ki bir kere seğirttikten sonra tekrār seğirte.

الْمِثَامِ [el-mit'ām] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnu ve hemzenin fethiyle) Şol bezdir ki arışı ve arkacı ikişer kat ola.

الْمُتَاءَمَةُ [el-mutā'emet] ('alā-vezni [el-mufā'ilet]) Zikr olunan tarīk üzere bez dokumak; tekūlu: تَاءَمْتُ مُتَاءَمَةً إِذَا نَسَجْتُهُ عَلَى خَيْطَيْنِ خَيْطَيْنِ

الْإِتَامِ [el-it'ām] 'Avretin ardın ve önün bir etmek, إِفْضَاءٌ [ifdā'] ma'nāsına; tekūlu: إِتَامَهَا إِذَا أَفْضَاهَا

[ت ح م]

الْأَتْحَمِي [el-etḥamiyy] (hemzenin ve ḥā-i mühmelenin fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) بُرْدٌ [burd] dedikleri kumāşın bir nev'i.

[ت خ م]

التَّحْمِ [et-taḥm] (tā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Her karyenin yāhūd her arzın müntehāsı; yukālu: فَلَانَ عَلَى تَحْمٍ مِنَ الْأَرْضِ أَيُّ عَلَى مُنْتَهَاهَا

التَّحْمِ [et-tuḥūm] (zammeteynle) Cem'i, فُلُوسٌ [fulus] gibi. Ve Ferrā' eyitti: تَحْمٌ [tuḥūm] sınırlara derler, حُدُودٌ [ḥudūd] ma'nāsına, تَحْمٌ [taḥm]in cem'i olmak üzere, nitekim mürür etti ve nitekim ba'zı şā'irin şi'rinde vāki' oldu. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Vāki' olan تَحْمٌ [tuḥūm]dur tā'nın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle ki cem'i تَحْمٌ [tuḥūm] gelir zammeteynle, صَبُورٌ [şabūr] ile صَبُورٌ [şubur] gibi, Ebū 'Amr'dan istimā' olunduğu üzere.

الْتَحْمَةُ [et-tuḥamet] (tā'nın zammı ve hā'nın fethi ile) İmtilā olmak ma'nāsına. Aslı **وَحْمَةٌ** idi, vāv ile nitekim fasl-ı vāv'da beyān olunur inşāallāhu ta'ālā.

[ت ر م]

تَرْيَمٌ [Tiryem] (tā'nın kesri ve rā'nın sükunu ve yā'nın fethi ile) Bir mevzi'in ismidir.

[ت ل م]

الْتَلَامُ [et-telām] (tā'nın fethi ve lām'ın tahfifiyle) Şākirdler. Aslında **تَلَامِيذٌ** idi, ahirinde zāl sākıt olmuştur.

[ت م م]

الْتَمَامُ [et-temām] (tā'nın fethiyle) Bir nesne āhir olmak; yukālu: **تَمَّ الشَّيْءُ تَمَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْإِتْمَامُ [el-itmām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi tamām etmek; tekūlu: **أَتَمَّهُ غَيْرُهُ**

الْتَتْمِيمُ [et-tetmīm] (ʿalā-vezni **الْتَكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bi-ma'naḥu.

الْإِسْتِمَامُ [el-istitmām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu eyzan; yukālu: **تَمَّمَهُ وَاسْتَمَّمَهُ بِمَعْنَى** Ve

إِئْتَامٌ [itmām] Hāmile olan ʿavret müddetin tamām etmeğe dahi derler.

الْمُتِمِّمُ [el-mutimm] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Müddetin tamām eden hāmile ʿavret; yukālu: **أَتَمَّتِ الْحُبْلَى فَهِيَ مُتِمِّمٌ إِذَا تَمَّتْ أَيَّامَ حَمْلِهَا أَوْ وَلَدَتْ لِتَمَامِ**

الْتِمَامُ [et-timām] (tā'nın kesriyle) Veled tamām vaktinde doğmak; yukālu: **وَلَدَتْ لِتَمَامِ وَتَمَامِ وَتَمَامٍ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ وَوُلِدَ الْمُؤَلُودُ لِتَمَامِ وَتَمَامِ** Ve

تَمَامٌ [temām] Ay bedr olmağa dahi derler; yukālu: **قَمَرَ تَمَامٌ وَتَمَامٌ إِذَا تَمَّ لَيْلَةَ الْبَدْرِ**

لَيْلُ التَّمَامِ [leylu't-timām] (tā'nın kesriyle-dir fethi cā'iz değildir) Atvel-i leyālī ki yılda bir vākī^c olur, şeb-i yeldā ma'nāsına.

الْتَمُّ [et-temm] (tā'nın fethi ve zammi ve kesriyleüç lügattır) **تَمَامٌ** [tamām] ma'nāsına; yukālu: **أَبَى قَائِلُهَا إِلَّا تَمَّ أَيُّ مَضَى** Ya'nī "Sözden tamām etmeyince vazgeçmedi."

الْتَمِيمُ [et-temīm] (tā'nın fethi ve mīm'in kesriyle ve meddiyle) Berk-i şedid ma'nāsına.

الْتَمِيمَةُ [et-temīmet] (vezni-i mezbūr üzere) Şol nüshadır ki onu götürürler. Ve fi'l-hadīsi: **"مَنْ عَلَّقَ تَمِيمَةً فَلَا أْتَمُّ اللَّهُ لَهُ"** Ba'zılar eyitti: hadīs-i şerīfte menhī olan ta'vīz boncuktur, **خُرَزَةٌ** ma'nāsına. Ve ammā şol nüshalar ki onda **قُرْآن-ı ʿazīm** ve esmā'ullāh yazıla onu götürmeden men' yoktur.

تَمِيمٌ [Temīm] (vezni-i mezbūr üzere) Bir kabilenin babasının ismidir ki o Temīm b. Murr'dur ki cedd-i a'lāları Muḍar'dır.

مُتَمِّمٌ [Mutemmim] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin kesri ve teḡdīdiyle) Benī Yerbū' dan bir şā'irin ismidir ki o Mutemmim b. Nuveyre'dir.

الْتَمْتَامُ [et-temtām] (tā-i evvelin fethi ve mīm'in sükunuyla) Kelāmından harf-i tā geldikte tereddüd eden kimse.

الْتَمْتَمَةُ [et-temtemet] (ʿalā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Tekellümde zikr olunan sıfat üzere olmak.

الْتَمَامُ [et-temām] (tā'nın fethi ve mīm'in teḡdīdiyle) **تَمَامٌ** [tamām] olmak; yukālu: **تَتَامُوا أَيُّ جَاءُوا كُلَّهُمْ وَتَمَّوْا**

الْمُسْتَمِيمُ [el-mustetimm] (mīm'in zammı ve tā-i sānīnin kesriyle) Şol kimsedir ki sūf

ve deve yünü taleb kıla, dokunu durduğu nesneyi tamām etmek için.

التَّمَّةُ [et-tummet] (tā'nın zammı ile) Hibe olunan yün pāresi.

[ت ن م]

التَّنُومُ [et-tennūm] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Şol ağaçtır ki onun bir cins ufak yemişi olur ki çekirdeğinden ayrılır, onu ehl-i bādiye ekl eyler.

التَّنُومَةُ [et-tennūmet] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Kezālik zikr olunan ağacın vāhidi.

[ت و م]

التُّومَةُ [et-tūmet] (tā'nın zammı ve meddiy-
le) Şol nesnedir ki gümüşten işlerler, inci dānesi gibi.

[ت ه م]

تِهَامَةٌ [Tihāmet] (tā'nın kesriyle) Bir şehrin ismidir.

التِّهَامِي [et-tihāmiyy] (tā'nın kesri ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan şehre mensüb olan nesne.

تِهَامٌ [Tehām] (tā'nın fethiyle) Kezālik Tihāme'ye mensüb olan nesne. Kaçan ki tā'yı meftūh kılasın yā'yı müşedded getirmezsin, nitekim **يَمَانٌ** [yemān] ve **شَامٌ** [şe'am] derler, bu kadar var ki **تِهَامٌ** [tehām] da elif aslıdır. Ve **يَمَانٌ** [Yemān] ve **شَامٌ** [Şe'am] kelimelerinde yā-i nisbetten 'ıvazdır.

التِّهَامُونَ [et-tehāmūn] (tā'nın fethi ve hā'nın tahfifiyle) Cem'i; yukālu: **قَوْمٌ تِهَامُونَ**. Sībeveyhi eyitti: Tā'ife-i 'Arabdan bazı **تِهَامِي** [Tehāmiyy] ve **يَمَانِي** [Yemāniyy] derler, tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle.

التَّهْمَةُ [et-Tehmet] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) **تِهَامَةٌ** [Tihāmet]te lügattır.

التَّهْمُ [et-tehem] (fethateynle) Masdardır, Tihāme'ye gelmek ma'nāsına.

الْإِثْهَامُ [el-ithām] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Tihāme şehrine gitmek; tekūlu: **أَتَهَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِلَى تِهَامَةٍ**

الْمِثْهَامُ [el-mithām] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki Tihāme şehrine onun gelmesi çok ola.

التُّهْمَةُ [et-tuhmet] (tā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimseye sū-i zann etmek, aslı **وَهْمَةٌ** tir; fasl-ı vāv'da gelir inşāallāhu ta'ālā.

[ت ي م]

تَيْمٌ [Teymullāh] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bekr kabilesinden bir cemā'atın ismidir ki onlara **لِهَازِمٌ** [Lehāzim] derler; babaları Teymullāh b. Şa'lebe'dir, Ve Nemir'de Teymullāh b. Kāsi'ın dahi ismidir. Ve bazı nüshada lafzatullāh yerine **الَّلَات** vāki' olmuştur, asahh evvel zikr olunandır. Ve **تَيْمٌ** kelimesinin ma'nāsın **عَبْدُ اللَّهِ** demek olur, **تَيْمُهُ الْحُبُّ** dediklerinden me'hūzdur, **عَبْدُهُ** ve **دَلَّهُ** ma'nāsına.

الْمُتَيْمُ [el-muteyyem] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Mahabbetinden zelil olan kimse.

التَّيْمُ [et-teym] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zelil kılmak; yukālu: **تَامَتْهُ فَلَانَةٌ**. Ve

تَيْمٌ [Teym] Kureyş'ten bir cemā'attır ki Ebū Bekr Şiddīk radiyallāhu 'anhu onlardandır. Ve o Teym b. Murre'dir, cedd-i a'lālārı Nađr'dır. Ve Teym b. Gālib dahi Kureyş'ten bir kimsenin ismidir. Ve Teym b. Kays ve Teym b. Şeybān, Bekr

kabīlesinden bir kimsenin ismidir. Ve Teym b. ʔabbe ve Teymullāt kezalik ʔabbe kabīlesinden bir kimsenin ismidir. Ve Teymullāt kezalik Ḥazrec kabīlesinden bir kimsenin ismidir ki Enšār'dandır ki o Teymullāt b. Şaʕlebe'dir ki ismi Neccār'dır. Ve Benū Teym b. Şaʕlebe, ʔayy kabīlesindedir.

التَّيْمَةُ [et-tümet] (tā'nın kesri ve meddiyle) Şol koyundur ki onu sāhibi menziline sağar, otlağa göndermez. Ve fi'l-hadīsi: "التَّيْمَةُ لِأَهْلِهَا"

الْإِتِّامُ [el-itti'am] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir kimse evinde sağın için sakladığı koyunu boğazlamak; yukālu: **إِتَّامَ الرَّجُلُ يَتِّمُ مِنْ أَفْتَعَلَ**

التَّيْمَاءُ [et-teymā] (tā'nın fethi ve yā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Berriyye, فَلَاةٌ [felāt] ma'nāsına.

تَيْمَاءٌ [Teymā] (vezn-i mezbūr üzere) Bir mevzi'in ismidir.

FASLU'Ş-ŞĀʔ

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ث ت م]

التَّشْمُ [eş-šetm] (şā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Sahtiyānın dikişin yaramaz etmek; yukālu: **تَشَّمَتِ الْخَارِزَةُ خَرْزَهَا إِذَا أَفْسَدَتْهُ**

[ث ح م]

الْإِنِّجَامُ [el-işcām] (hemzenin kesriyle) Yağmur muttasıl yağmak; yukālu: **أَنْجَمَ** **أَنْجَمَتِ السَّمَاءُ ثُمَّ** ve yukālu: **إِذَا كَثُرَ وَدَامَ** **أَنْجَمَتْ** Ve **إِنِّجَامٌ** [incām] bulut açılmaktır.

[ث ر م]

التَّرْمُ [eş-serem] (fethateynle) Ön dişi düşmek; tekūlu minhu: **تَرِمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْأَثْرَمُ [el-eşrem] (hemzenin ve rā'nın fetihle) Şol kimsedir ki ön dişi düşmüş ola.

الْإِشْرَامُ [el-işrām] (hemzenin kesriyle) Ön dişi düşürmek; yukālu: **أَثْرَمَهُ اللهُ أَيَّ جَعَلَهُ أَثْرَمًا**

التُّزْتُمُ [eş-şurtum] (şā'nın ve tā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) Kāsede bākī kalan nesne gerek ta'am olsun gerek sār ekme katığı olsun.

[ث ع م]

التَّعْمُ [eş-şacm] (şā'nın fethi ve ayn-ı mühmelenin sükunuyla) Bir nesneyi koparmak; tekūlu: **تَعَمَّتُ الشَّيْءُ إِذَا نَزَعْتَهُ**

التَّتَعْمُ [et-teşacum] (fethateynle ve ayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir yer bir kimseye hūb görünmek; tekūlu: **تَتَعَمَّنِي أَرْضٌ فَلَانٍ** **أَيُّ أَعْجَبْتَنِي** Ve bunu Ebū Zeyd şā bedeline nūn'la rivāyet kıldı.

[ث غ م]

التَّغَامُ [eş-seğām] (şā'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin tahfiyle) Bir ottur ki dağ-

larda biter, kurudukta ağarır ve ona lisān-ı Fārisīde dermene-i sepīde derler ki yavşan dedikleri ottur. Ve gāh olur pīr olup sakal ağarmağı ona teşbīh ederler.

الْتَعَامَةُ [eş-seğāmet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi.

الْتَعِيمُ [eş-seğim] (şā'nın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Şol kelbdır ki sayd etmeğe mu'cād ola. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh **تَعِيمُ** [seğim] seg-i gezende demiştir, seg-i şikārī demek mahallinde.

[ث ك م]

التَّكْمُ [eş-sekem] (fethateynle) Yol ortası, وَسَطُ الطَّرِيقِ, ma'nāsına. Ve

تَكْمٌ [sekem] Bir yerde ikāmet etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **تَكْمٌ بِالْمَكَانِ** إِذَا لَزِمْتَهُ **التَّكْمُ** Ve **التَّكْمُ** الرَّابِعُ إِذَا أَقَامَ بِهِ

تَكْمٌ [sekem] Yola gitmeden hālī olmamağā dahi derler; tekūlu: **تَكْمْتُ الطَّرِيقَ إِذَا لَزِمْتُهُ**

[ث ل م]

التَّلْمَةُ [eş-sulmet] (şā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Dīvārda yāhūd gayrı nesnede olan aralık ve gedik.

التَّلْمُ [eş-selm] (şā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi gedik etmek; yukālu: **تَلَّمْتُهُ أَتَلَّمُهُ تَلْمًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي **ve**

تَلَّمْتُ [selm] Gedige dahi derler; yukālu: **فِي السَّيْفِ تَلَّمٌ وَفِي الْإِنَاءِ تَلْمٌ** إِذَا انْكَسَرَ مِنْ شَفْتِهِ شَيْءٌ

الْإِنْتِلَامُ [el-insilām] (hemzenin ve šā'nın kesriyle) Bir nesne gedilmek.

التَّتْلُمُ [et-teşellum] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **تَلَّمْتُ الشَّيْءَ فَانْتَلَمْتُ وَتَلَّمْتُ**

التَّلْمُ [eş-selem] (fethateynle) Derenin sel-den yā gayrı nesneden bir cānibi gedilmek. Ve sā'ir nesnenin gedilmesine dahi

derler; yukālu: **تَلِمَ الشَّيْءُ يَتْلَمُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** **الْأَتْلَمُ** [el-eşlem] (hemzenin ve lām'ın fet-hiyle) Gedige aşikāre olan nesne.

التَّتْلِيمُ [et-teşlīm] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi çok gedmek; tekūlu: **تَلَّمْتُهُ تَتْلِيمًا شَدِيدًا لِلْكَثْرَةِ**

الْمُتَلَّمُ [el-Muşellem] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Bir mevzi'in ismi.

[ث م م]

التُّمَامُ [eş-sumām] (şā'nın zammı ve mīm'in tahfīfiyle) Bir za'fıf ottur ki hurmā yaprağı gibi yaprağı vardır yāhūd kendi hurmā yaprağına şebīhtir, onun yaprağın ev dīvārının yarıklarına idhāl ederler sedd etsin diye.

التُّمَامَةُ [eş-sumāmet] (kezālik şā'nın zam-mı ile) Vāhidi, zikr olunan otun bir dānesi ma'nāsına. Ve ricālden ba'zına **تُمَامَةٌ** [Şumāmet] diye ad verirler, ma'nā-yı za'fı iş'āren.

التَّمُّ [eş-semm] (şā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Bir nesneyi **تُمَامٌ** [sumām] dedikleri otlā sedd edip meremmet etmek; tekūlu: **تَمَّمْتُ الشَّيْءَ أَتَمُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا** **تَمَّمْتُ** أُمُورِي إِذَا أَصْلَحْتَهُ **بِالتَّمَامِ** **Ve** **minhu kīle:** **إِذَا كُنَّا أَهْلًا** أَصْلَحْتَهَا وَرَمَمْتَهَا **Ve** **minhu kavluhum:** **كُنَّا أَهْلًا** **يَا'nī** “Onun ıslāhının ve meremmetinin ehliyiz.” **Ve**

تَمُّ [semm] Koyun ağzıyla otu koparmağā dahi derler; yukālu: **تَمَّتْ الشَّاةُ النَّبْتَ بِفِيهَا إِذَا** **أَقْلَعْتُهُ** **Ve**

تَمُّ [semm] Bir nesneyi cem' etmeğe dahi derler; tekūlu: **تَمَّمْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتُهُ**

التَّمُومُ [eş-semūm] (şā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Zikr olunan koyun; yukālu: **شَاةٌ تَمُومٌ**

الْمِثْمُ [el-miṣemm] (mīm'in kesri ve ṣā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki iyi yatlı demeyip bir nesneyi süpürüp ala; yukālu: رَجُلٌ مِثْمٌ Ve مِثْمٌ [miḩamm] فَمَامَةٌ [kumāmet] tendir, süpürüntü ma'nāsına; ve yukālu: هُوَ يَثْمُهُ وَيَقْمُهُ أَي يَكْنِسُهُ وَيَجْمَعُ الْجَيْدَ وَالرَّيْدِيَّةَ

الْمِثْمَةُ [el-miṣemmet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nāyadır; āhirinde tā mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ مِثْمَةٌ وَمِثْمَةٌ Ve

ثَمٌّ [sem] Eli ota silmeğe dahi derler; yukālu: ثَمَمْتُ يَدِي بِالْأَرْضِ إِذَا مَسَحْتُ بِالْحَشِيشِ

الْإِنْشِمَامُ [el-inṣimām] (hemzenin ve ṣā'nın kesriyle) Bir nesne dökülmek yukālu: **إِنْتَمَ** Ve عَلَيْهِ إِذَا انْتَالَ عَلَيْهِ

إِنْشِمَامٌ [inṣimām] Bir nesne erimeğe dahi derler; yukālu: **إِنْتَمَ** pes جِسْمٌ فَلَانَ إِذَا ذَابَ [inṣemme] **إِنْهَمَ** [inhemme] gibidir veznen ve ma'nen.

الثَّمَّةُ [eṣ-ṣummet] (ṣā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Bir kabza kuru otluk.

الثَّمُّ [eṣ-ṣumm] (ṣā'nın zammı ile) Metā'-ı beyt ki tulum ve evānī makūlesidir; minhu kavluhum: مَا يَمْلِكُ ثَمًّا وَلَا رَمًّا ve مَا لَهُ ثَمٌّ وَلَا رَمٌّ Ve **رَمٌّ** [rem] ev meremmetine sarf olunan nesnelere derler.

ثُمَّ [summe] (ṣā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Harf-i 'atftır, tertīb ve terāhiye delālet eder. Ve gāh olur, onun üzerine tā dahi idhāl edip **ثُمَّتٌ** derler, nitekim ṣā'irin şifrinde "فَمَضَيْتُ ثُمَّتٌ قُلْتُ لَا يَغْنِينِي" vāki' olmuştur.

ثَمَّ [semme] (ṣā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) O arada demek olur, هُنَاكَ ma'nāsına. Ve **ثَمَّ** [semme] ifāde-i bur'd etmede هُنَا gibidir, ifāde-i kurb etmede.

الْمِثْمُ [el-meṣemm] (fethateynle) Atın gö-

beği kesildiği yer, مُنْقَطِعُ السَّرَّةِ ma'nāsına.

الْمِثْمَةُ [el-meṣemmet] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu.

التَّثْمِيمُ [et-teṣmīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) İki ulaşık kemiği birbirinden ayırmak, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: ثَمَمْتُ الْعَظْمَ تَثْمِيمًا إِذَا كَانَ عَيْتًا فَأَبْتَنُهُ

التَّثْمَامُ [eṣ-semsām] (ṣā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki tuttuğu nesneyi ufata.

[ث و م]

الثُّومُ [eṣ-sūm] (ṣā'nın zammı ve meddiyle) Sarımsak, sīr ma'nāsına.

الثُّومَةُ [eṣ-sūmet] (ṣā'nın kezālik zammı ve meddiyle) Kılıç balçağı, berezbān-ı şemşīr ma'nāsına.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ح م]

الْجُثُومُ [el-cuṣūm] (zammeteynle) Kuş yere göğsin verip yatmak; yukālu: جَثَمَ الطَّائِرُ يَجْثُمُ إِذَا تَلَبَّدَ بِالْأَرْضِ Ve bu insānda dahi isti'cām olunur.

الْجُثْمَةُ [el-cuṣemet] (cīm'in zammı ve sâ'nın fethiyle) Şol uykucu kimsedir ki sefere kâdir olmaz.

الْجُثْمَاءُ [el-ceṣṣāmet] (cīm'in fethi ve sâ'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

الْمُجْتَمَةُ [el-muceṣṣemet] (mīm'in zammı ve sâ'nın fethi ve teşdidiyle) Şol hayvandır ki diri iken habs olunup ba'adehu remy olunup katl oluna, مَضْبُورَةٌ [maṣbūret] ma'nāsına, lākin مُجْتَمَةٌ [mucessset] tayr kısmına ve tavşan kısmına ve onlara şebih olana mahsüstür. Ve bundan nehy olunmuştur.

الْجُثْمَانُ [el-cuṣmān] (cīm'in zammı ve sâ'nın sükunuyla) Beden, cesed ma'nāsına, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: مَا أَحْسَنَ جُثْمَانَ الرَّجُلِ وَجُثْمَانَهُ أَيَّ جَسَدِهِ Ve Aşmaī eyitti: جُثْمَانٌ [cuṣmān] şahstır, ya'nī mu'ayyen nesnedir, gerek beden demek sālīh olsun gerek olmasın. Ve جُثْمَانٌ [cuṣmān] جِسْمٌ [cism]dir ya'nī bedendir meselâ Ka'be şerrefehallāhu ki ba'zı eş'arda ondan جُثْمَانٌ [cuṣmān]la ta'bīr olunmuştur, şahstır, جَسَدٌ [cesed]de gelir; ve yukālu: جَاءَنَا بِثَرِيدٍ مِثْلٍ جَاءَنَا قَطَاةٌ Ve جُثْمَانُ الْقَطَاةِ لeri kuştur, isferūd ma'nāsına.

[ج ح م]

الْجَحِيمُ [el-ceḥīm] (cīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Āteş isimlerindedir.

Ve her nār-ı 'azīme جَحِيمٌ [ceḥīm] derler, kaçan çukur yerde olsa, Bārī ta'ālānın bu kavline binā'en ki buyurmuştur: ﴿قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُيُوتًا فَأَلْفُوهُ فِي الْجَحِيمِ﴾ (الصافات، 97)

الْجَاهِمُ [el-cāḥim] (ḥā'nın kesriyle) Ziyāde ıssı olan mekân.

الْجَحْمَةُ [el-caḥmet] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Göz, 'ayn ma'nāsına, Ḥimyer lügati üzere; ve yukālu: جَحِمَ الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ كَالشَّاحِصِ Ve جَحْمٌ [ṣāḥiṣ] gözün açıp kalan kimseye derler.

الْجَاهِمَةُ [el-cāḥimet] (ḥā'nın kesriyle) Şol göz ki açık kalmış ola.

التَّجْحِيمُ [et-teḥīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Hiddetle nazar kılmak; yukālu: جَحَمَنِي بِعَيْنَيْهِ تَجْحِيمًا أَيَّ أَحَدٍ إِلَيَّ النَّظْرَ

الْأَجْحَمُ [el-eçham] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Gözünün kırmızılığı ziyāde olup gözü vāsi' olan kimse.

الْجَحْمَاءُ [el-caḥmā] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, zikr olunan sıfatlı 'avret ma'nāsına.

الْجُحَامُ [el-cuḥām] (cīm'in zammı ve ḥā'nın tahfifiyle) Bir marazdır ki insāna 'ārız oldukta gözleri şişer.

الْإِجْحَامُ [el-içḥām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden geri çekilmek; yukālu: أَجْحَمَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا كَفَّ عَنْهُ مِثْلَ أَجْحَمَ وَرُزْنَا وَمَعْنَى

[ج ح م]

الدَّخْرَجَةُ [el-daḥreçet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥreçet]) Darlık ve bed-hüluk.

الْجَحْرَمُ [el-caḥrem] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Bed-hū olan kimse; yukālu: رَجُلٌ جَحْرَمٌ أَيَّ سَيِّءِ الْخَلْقِ

[ج ح ش م]

الْجَحْشَمُ [el-caḥşem] ('alā-vezni'l-

mezbūr) Şol devedir ki yanları şişmiş ola, مَزْبُورٌ مُتَّفِحُ الْجَبِينِ ma'nāsına.

[ج ح ط م]

الْجَحْطَمُ [el-caḥṭam] ('ale'l-vezni'l-mezbūri eyzan) Gözleri büyük olan kimse, عَظِيمُ الْعَيْنَيْنِ ma'nāsına.

[ج ح ل م]

الْجَحْلَمَةُ [el-caḥlemet] Bir kimseyi basmak; yukālu: جَحْلَمَهُ أَيَّ صَرَغَهُ

[ج د م]

الْجَدَمَةُ [el-cedemet] (fethateynle) Ricâlden kasirü'l-kāmet olan kimse.

الْجَدَمُ [el-cedem] (kezālik fethateynle) Cem'i, kasirü'l-kāmet olan kimseler ma'nāsına. Ve

جَدَمَةٌ [cedemet] Yaramaz koyuna dahi derler, شَاةٌ رَدِيئَةٌ ma'nāsına.

[ج ذ م]

الْجِذْمُ [el-cizm] (cīm'in kesri ve zāl'ın mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin aslı. Ve gāh olur cīm'i meftūh kırlarlar. Ve

جِذْمَةٌ [cizmet] Bir kıt'aya dahi derler, gerek ip kıt'ası olsun gerek gayrı. Ve kamçıya dahi جِذْمَةٌ [cizmet] derler.

الْجِذْمُ [el-cezm] (cīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: جَذَمْتُ الشَّيْءَ جَذْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ

الْجَذْمِي [el-cezīm] (cīm'in fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Kesilmiş nesne, maktū' ma'nāsına.

الْجَذْمُ [el-cezem] (fethateynle) Bir kimse eli kesilmiş olmak; yukālu: جَذِمَ الرَّجُلُ جَذْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَجْذَمًا

الْأَجْذَمُ [el-eczem] (elifin ve zāl'ın fethiyle) Maktū'u'l-yed olan kimse. Ve fi'l-hadīsi:

”مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ ثُمَّ نَسِيَهُ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ أَجْذَمٌ“

الْجَذْمِي [el-cezmā] (cīm'in fethi ve zāl'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'i, حَفَقَى [ḥamkā] ve نَوَكَى [nevkā] gibi. Ve نَوَكَى [nevkā] dahi ahmaklar ma'nāsınadır.

الْإِنْجِذَامُ [el-incizām] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Kesilmek, inkitā' ma'nāsına.

الْجُذَامُ [el-cuzām] (cīm'in zammı ve zāl'ın tahfifiyle) Bir marazdır ki ma'rūftur; yukālu: جَذِمَ الرَّجُلُ عَلَى صِبْعَةِ الْمَجْهُولِ

جُذَامٌ [Cuzām] Yemen'den bir kabîlenin adıdır ki Ḥismā dağında sâkin olurlar. Ve Muḍar kabîlesinin neseb-şinâsları, onlar Ma'add neslindedir derler.

الْمَجْذُومُ [el-meczūm] (mīm'in fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Cüzāma mübtelâ olan kimse; وَلَا يُقَالُ أَجْذَمٌ

الْجُذَامَةُ [el-cuzāmet] (cīm'in zammı ve zāl'ın tahfifiyle) Ekini biçtikten sonra bākī kalan.

جَذِيمَةٌ [Cezīmet] (cīm'in fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) 'Abdulḳays'ten bir kabîlenin adı. Ve

جَذِيمَةٌ [Cezīmet] Ḥîre meliki olup Cezîre melikesi olan Zebbā'nın sâhibi olanın ismidir ki o Ezd kabîlesinden Cezîme el-Ebreş b. Mâlik'tir.

الْجَذْمِي [el-cezemiyy] (fethateynle) جَذِيمَةٌ [Cezīmet]e mensüb olan nesne. Ve

جَذْمِي [Cezemiyy] Cezîme-i Benī Esed'e mensüb olana dahi derler. Sîbeveyhi eyitti: Bana bir i'timād ettiğim kimse haber verdi ki 'Arab tā'ifesinin ba'zından işittim ki Benī Cezîme'ye nisbette جَذْمِي [Cuzemiyy] derlerdi, cīm'in zammı ile. Ve Ebū Zeyd eyitti: Her bār ki Sîbeveyhi بِهِ حَدَّثَنِي مِنْ أَتَّقِي بِهِ

kimse bana haber verdi diye, murādı benim dedi.

الْمَجْدَامَةُ [el-miczāmet] (mīm'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Mahabbetin tiz kesici kimse; yukālu: رَجُلٌ مَجْدَامَةٌ أَي سَرِيعُ الْقَطْعِ لِلْمَوَدَّةِ

الإِجْدَامُ [el-iczām] (hemzenin kesriyle) Deve seyrinde sür'at etmek; yukālu: أَجْدَمَ البَعِيرُ فِي سَيْرِهِ إِذَا أَسْرَعَ

إِجْدَامٌ [iczām] Bir nesneden koparmağa dahi derler.

[ج ر م]

الْجُزْمُ [el-curm] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Günāh etmek, zenb ma'nāsına.

الْجَرِيمَةُ [el-cerīmet] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

جَرِيمَةٌ [cerīmet] Kāsib ma'nāsına da gelir; yukālu: فُلَانٌ جَرِيمَةٌ أَهْلِهِ أَي كَاسِبُهُمْ

الإِجْرَامُ [el-icrām] (hemzenin kesriyle) Kezālik günāh etmek.

الإِجْتِرَامُ [el-ictirām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik günāh etmek; yukālu: جَزَمَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَأَجْرَمَ وَاجْتَرَمَ كُلُّهُ بِمَعْنَى

الْجَزْمُ [el-cerm] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Issı, germ ma'nāsına; Fārisī-i mu'arrebdir.

الْجُرُومُ [el-curūm] (zameteynle) Issı şehrlere, nitekim ضُرُودٌ [şurūd] şād-ı mühmelenin zammıyla soğuk şehrlere derler. İkisi de Fārisī-i mu'arrebdir. Ve

جَزْمٌ [cerm] İki cemā'attir 'Arabda, biri Құдā'a'da ki o Cerm b. Zebbān'dır ve biri dahi Ṭayyi'dedir. Ve

جَزْمٌ [cerm] Kıt'a dahi derler. Ve

جَزْمٌ [cerm] Koyunun yünün kırkmağa da derler; tekūlu: جَزَمْتُ صُوفَ الشَّاةِ إِذَا جَزَزْتَهُ Ve

جَزْمٌ [cerm] Almağa dahi derler; tekūlu: Ve جَزَمْتُ مِنْهُ إِذَا أَخَذْتُ مِنْهُ مِثْلَ جَلْمَتْ وَزْنَا وَمَعْنَى

جَزْمٌ [cerm] Kesb ma'nāsına da gelir; yukālu: جَزَمَ يَجْرِمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَبَ Ve haml ma'nāsına da gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ﴾ (المائدة، 2) أَي لَا يَحْمِلَنَّكُمْ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ قَوْمٍ وَلَا يَفْعَالُ وَلَا يَكْسِبَنَّكُمْ derler.

الإِجْتِرَامُ [el-ictirām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kesmek; yukālu: جَزَمَ النُّحْلُ وَاجْتَرَمَهُ إِذَا صَرَمَهُ Ya'nī hurmā kesse.

الْجَارِمُ [el-cārim] (rā'nın kesriyle) Hurmā kesici kimse. Ve

بَنُو جَارِمٍ [Benū Cārim] 'Arabdan bir kavmin ismidir.

الْجُرُومُ [el-currem] (cīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) جَارِمٌ [cārim]in cem'i, hurmā kesiciler ma'nāsına.

الْجُرَامُ [el-currām] (cīm'in zammı ve rā'nın kezālik teşdidiyle) Kezālik cem'i.

الْجِرَامُ [el-cirām] (cīm'in kesri ve fethi ve rā'nın tahfifiyle) Hurmā kesimi; yukālu: Ve هَذَا زَمَنُ الْجُرَامِ وَالْجِرَامِ

جِرَامٌ [cirām] (kesr-i cīm'le) جَرِيمٌ [cerīm]in cem'i dahi gelir, كِرَامٌ [kirām]le كِرَامٌ [kirām] gibi; yukālu: Ve جَلَّةٌ جِرَامٌ أَي عِظَامُ الْأَجْرَامِ [cillet] kesr-i cīm ve teşdīd-i lām'la yaşı devlere derler.

الْجِرْمُ [el-cirm] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Cesed ma'nāsınadır. Ve levn ma'nāsına da gelir. Ve

جِرْمٌ [cirm] Savta dahi derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti ve gayrılar rivāyeti üzere. Ve Ebū Hātım eyitti: 'Āmme صَافِي الْجِرْمِ demeğe harīslerdir, صَافِي الْخُلُقِ ve صَافِي الصُّوْتِ ma'nāsına, lākin bu hatādır dedi.

الْجِرْمَةُ [el-cirmet] (cīm'in kesri ve rā'nın

sükūnuyla) Hurmā kesen tā'ife.

الْجُرَامَةُ [el-curāmet] (cīm'in zammı ve rā'nın tahfifiyle) Hurmā kesilirken ağaçtan düşen hurmā.

الْجَرِيمُ [el-cerīm] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ağaçtan kesilen hurmā. Ve

جَرِيمٌ [cerīm] Çekirdek ma'nāsına da gelir, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الْجِرَامُ [el-cerām] (cīm'in fethi ve rā'nın tahfifiyle) Kezālik çekirdek ma'nāsındır, mezbūrun rivāyeti üzere. Ve mezbūr eyitti: Bunlar ya'nī جَرِيمٌ [cerīm]le جِرَامٌ [cirām] kuru hurmāya dahi itlāk olunurlar, nitekim İbnu's-Sikkīt bāb-ı فَعِيلٌ [fa'īl] ve فِعَالٌ [fi'āl] de zikr etmiştir, شَهِحٌ [şaḥīḥ] ile شِهَاحٌ [şiḥāḥ] gibi, bahīl ma'nāsına, كَهِيمٌ [kehīm] ile كِهَامٌ [kihām] gibi, müsinn ma'nāsına ve عَقِيمٌ [a'qīm] ile عِقَامٌ [i'qām] gibi, ve led getirmez ma'nāsına ve بَجِيلٌ [becīl] ile بِجَالٌ [bicāl] gibi, cesīm ma'nāsına ve صِحَاخُ الْأَدِيمِ [şaḥīḥu'l-edīm] ile صِحَاخُ الْأَدِيمِ [şiḥāḥu'l-edīm] gibi, cirāhat ma'nāsına.

الْمُجَرَّمُ [el-mucerrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Tamām olan yıl.

الْمُجَرَّمَةُ [el-mucerremet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi; yukālu: حَوْلَ مُجَرَّمٍ وَسَنَةً مُجَرَّمَةٌ أَي تَامَةٌ

الْتَجَرُّمُ [et-teccerrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Yıl geçmek; tekūlu: Ve تَجَرَّمَتِ السَّنُونَ أَي انْقَضَتْ وَتَجَرَّمُ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ

تَجَرَّمُ [tecerrum] Bir kimsenin üzerine işlemediği günāhı isnād etmeğe dahi derler; yukālu: تَجَرَّمَ عَلَى فُلَانٍ أَي ادَّعَى ذُنْبًا لَمْ أَفْعَلْهُ

لَا جَرَمَ [lā cereme] (fethateynle ve āhirinin feth üzere bināsı ile) Ferrā eyitti: Bu bir kelimedir ki aslında لَا بُدَّ ve لَا مَحَالَةَ

ma'nāsındır, vaktā ki bu ma'nāda isti'māli kesīr olduysa ma'nā-yı kaseme tahavvül etti ve حَقًّا menzilesine nāzil oldu. Bu ecluden cevābına lām dāhil oldu, nitekim cevāb-ı kaseme lām dāhil olur.

[ج ر ث م]

الْجُرْثُومَةُ [el-cursūmet] (cīm'in ve şā'nın zammı ile) Asl ma'nāsına. Ve

جُرْثُومَةُ النَّفْلِ [cursūmetu'n-neml] Karınca yuvası.

الْتَجَرُّشُومُ [et-teccerşum] (fethateynle ve şā'nın zammı ile) Cem' olmak.

الْإِجْرِنْسَامُ [el-icriñşām] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَجَرَّشْتُمُ الشَّيْءَ وَاجْرِنْتُمْ إِذَا اجْتَمَعَ

[ج ر ج م]

الْجِرَاعِمَةُ [el-Cerācimet] (cīm-i evvelin fethi ve şāninin kesriyle) 'Acemden bir kavmdir ki Cezīre'de sakin olurlar; yukālu: الَّتِجْرَاعِمَةُ نَبْتُ الشَّامِ Ve نَبْتُ [nebaṭ] fethateynle bir kavmin yürüğüne derler.

الْتَجَرُّجُمُ [et-teccercum] (alā-vezni التَّدْخُوجُ [et-tedaḥruc]) Vahşī yatağında devşirilip sakin olmak; yukālu: تَجَرَّجِمَ الْوَحْشِيَّ فِي وَجَارِهِ إِذَا تَقَبَّضَ وَسَكَنَ

[ج ر د م]

الْجِرْدَمَةُ [el-cerdemet] (alā-vezni الَّتِدْخُوجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimse sol elin ta'am üzerine komaktır, kimse ekl etmesin diye, جِرْدَبَةٌ [cerdebet] gibidir veznin ve ma'nen. Ve

جِرْدَمَةٌ [cerdemet] Sözü çoğaltmağa dahi derler; yukālu: جِرْدَمٌ إِذَا أَكْثَرَ فِي الْكَلَامِ

[ج ر س م]

الْجِرْسَامُ [el-cirsām] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir 'illettir ki galīz gıdālardan

hāsıl olup sersām eserleri gibi eserleri olur, بَرَسَامٌ [birsām] gibidir veznen ve maʿnen.

[ج ر ش م]

الْجَزْشَمَةُ [el-cerşemet] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir kimse hastalıktan ifākat bulmak; yukālu: جَزَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْدَمَلَ Ve بَعْدَ الْمَرَضِ وَالْهَزَالِ فَهُوَ مِثْلُ جَزَشَبَ وَزْنَا وَمَعْنَى Ve bir nesneye hiddet-i nazarla nazar etmeğe dahi derler, بَرَشَمَةً [berşemet] gibi; yukālu: جَزَشَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَحَدَ النَّظَرِ

[ج ر ض م]

الْجُرْضُمُ [el-curđum] (cīm'in ve dād-ı muʿcemenin zammeleriyle) Ziyāde çok yiyen kimse; ekül maʿnāsına.

الْجُرَادِيمُ [el-curāđim] (cīm'in zammı ve dād'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

[ج ر ه م]

جُرْهُمُ [Curhum] (cīm'in ve hā'nın zammeleriyle) Yemen vilāyetinden bir kabīlenin ismidir ki onlar İsmāʿīl Nebī'nin salavātullāhi ʿaleyhi ashābındandır, yaʿnī ehl-i beytindedir.

الْجُرَاهِمُ [el-curāhim] (cīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Fermüde olan deve, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: جَمَلَ جُرَاهِمٍ وَنَاقَةً جُرَاهِمَةً

[ج ز م]

الْجَزْمُ [el-cezm] (cīm'in fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kesmek, katʿ maʿnāsına. Ve nuhātın الْحَرْفِ الْجَزْمِ dedikleri bundandır ki جَزْمٌ [cezm] iʿrābda sükūn gibidir bināda; tekūlu: جَزَمْتُ الْحَرْفَ فَأَنْجَزَمَ Ve جَزَمَ [cezm] Kırbayı doldurmağa dahi derler; tekūlu: جَزَمْتُ الْقَرْبَةَ إِذَا مَلَأْتُهَا Ve جَزَمَ [cezm] Hurmayı takdīr ve tahmīn

etmeğe dahi derler, جَزَمَ [cerm] gibi rāʾ-i mühmele ile; tekūlu: جَزَمْتُ النَّحْلَ وَجَزَمْتُهُ إِذَا خَرَضْتُهُ وَخَزَزْتُهُ Ve ʿArab tāʾifesi bizim müteʿāref olan hattımıza جَزْمٌ [cezm] derler, Hımyer tāʾifesinin hattından maktūʿ ve meʿhūz olduğu için. Ve

قَلَمُ الْجَزْمِ [qalemu'l-cezm] Şol kaleme derler ki onun ucu muharref katʿ olunmamış ola. Ve

جَزْمٌ [cezm] Şol nesneye dahi derler ki nākanın fercine idhāl edip bir āhar deve yavrusuna bağlarlar, tā ki onu kendi vele didir sana.

الْجَزْمَةُ [el-cezmet] (cīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir kerre yemek, ekle-i vāhide maʿnāsına.

التَّجْرِيمُ [et-teczīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kırbayı doldurmak. Ve

تَجْرِيمٌ [teczīm] ʿĀciz olmağa dahi derler; tekūlu: جَزَمَ الْقَوْمُ أَيَّ عَجَزُوا

الْجَزْمَةُ [el-cizmet] (cīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Deve sürüsünden bir kıtʿaya derler. Ve koyun sürüsünden bir fırkaya derler.

[ج س م]

الْجِسْمُ [el-cism] (cīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Cesed.

الْجُسْمَانُ [el-cusmān] (cīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) Cesed maʿnāsına, جُسْمَانٌ [cuşmān] gibidir veznen ve maʿnen. Ve Aşmaʿī eyitti: جِسْمٌ [cism] ve جُسْمَانٌ [cusmān] cesed maʿnāsınadır ve جُسْمَانٌ [cuşmān] şahs maʿnāsınadır. Ve mezbūr eyitti: جِسْمٌ [cism]-i insānın cemʿi dahi gelir, ذُوبَانٌ [ziʿbān] ile ذُوبَانٌ [zuʿbān] gibi, kurtlar maʿnāsına; yukālu: لَهُ الْجُسْمَانُ أَيَّ جِسَامٍ كَثِيرَةً

الْجِسِيمَ [el-cesīm] (cīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Fermüde olan kimse; yukālu: جَسِمَ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَظُمَ

الْجِسَامَ [el-cusām] (cīm'in zammı ve sīn'in tahfifiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَسِمَ فَهُوَ جَسِيمٌ وَجُسَامٌ

الْجِسَامَ [el-cisām] (cīm'in kesriyle) جَسِيمٌ [cesīm]in cem'i.

التَّجَسُّمَ [et-tecessum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir kimseyi ihtiyār etmek; yukālu: تَجَسَّمْتُ فُلَانًا مِنْ بَيْنِ الْقَوْمِ أَيِ اخْتَرْتُهُ Güyā ki onun cismın kasd etmiş olursun, nitekim تَأْتِيْتُهُ dersin, onun 'alāmetin ve şahsın kasd ettim demek mahallinde. Ve

تَجَسُّمَ [tecessum] Bir yeri taleb edip teveccüh etmeğe dahi derler; tekūlu: تَجَسَّمْتُ Ve الْأَرْضَ إِذَا أَخَذْتَ نَحْوَهَا تُرِيدُهَا

تَجَسُّمَ [tecessum] Cism olmağa dahi derler. Ve bir nesnenin a'zamına mübāşeret etmeğe de derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; tekūlu: تَجَسَّمْتُ الْأَمْرَ إِذَا رَكِبْتَ أَجْسَمَهُ وَجَسِيمَهُ أَيِ مُعْظَمَهُ

تَجَسُّمَ [tecessum] Yüksek kuma ve yüksek dağa çıkmağa dahi derler, mezbūr rivāyeti üzere; tekūlu: تَجَسَّمْتُ الرَّمْلَ وَالْجَبَلَ إِذَا رَكِبْتَ أَعْظَمَهُ

الْأَجْسَمَ [el-ecsem] (hemzenin ve sīn'in fethi ile) Fermüde olan nesne.

جَاسِمَ [Cāsīm] (sīn'in kesriyle) Şām-ı şerif'te bir karyenin ismidir.

[ج ش م]

الْجِشَمَ [el-ceşem] (fethateynle) Bir nesneyi zahmetle tahsıl etmek.

التَّجَشُّمَ [et-teceşşum] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: جَشِمْتُ الْأَمْرَ جَشَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَجَشَّيْتُهُ إِذَا تَكَلَّفْتَهُ عَلَى مَشَقَّةٍ

التَّجَشِيمَ [et-tecşīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi güçle tahsıl ettirmek.

الْإِجْشَامَ [el-icşām] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: جَشَفْتُهُ الْأَمْرَ تَجَشِيمًا وَأَجَشَفْتُهُ إِذَا كَلَّفْتَهُ إِيَّاهُ

الْجُشَمَ [el-cuşem] (cīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) Devenin göğsü, sadr-ı ba'ır ma'nāsına.

جُشَمَ [Cuşem] (vezn-i mezbūr üzere) Enşār'dan bir cemā'atin ismidir ki onların babası Cuşem b. Hāzrec'dir. Ve

جُشَمَ [Cuşem] Benī Şakīf'te dahi bir recülün ismidir ki o Cuşem b. Şakīf'tir. Ve

جُشَمَ [Cuşem] Tağlib kabīlesinden bir kavmin dahi ismidir ki onlara أَرَاقِمَ [Erākīm] derler. Ve

جُشَمَ [Cuşem] Hevāzin'den dahi bir recülün ismidir ki o Cuşem b. Mu'āviye b. Bekr b. Hevāzin'dir.

[ج ع م]

الْجَعْمَ [el-ce'am] (cīm'in ve 'ayn-ı mühmelinin fethi ile) Tama'; yukālu: جَعِمَ يَجْعَمُ جَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

جَعَمَ [ce'am] Ete ziyāde iştihā üzere olup onu ziyāde ekl etmeğe dahi derler; yukālu: جَعِمَ إِذَا قَرِمَ إِلَى اللَّحْمِ وَهُوَ فِي ذَلِكَ أَكْوَلٌ

جَعَمَ [ce'am] Deve şūr ot ve diken bulmayıp 'izāma ve necis keleş meyl etmesine dahi derler. Ve

جَعَمَ [ce'am] Ta'āma iştihā olmamağa dahi derler; yukālu: جَعِمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَشْتَهُ الطَّعَامَ

الْجَعْمَاءُ [el-ca'mā] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükunu ve elifin meddiyle) Yaşlı olan nāka. Ve müzekkerinde أَجْعَمُ [ec'am] demezler.

[ج ع ش م]

الْجُعْشُمُ [el-cuʕsum] (cīm'in ve ūm'in zammi ile) Kasīrū'l-kāmet olup ziyāde galiz olan kimse. Ve Ferrā eyitti: ūm'in fethi efsahtır.

[ج ل م]

الْجَلْمُ [el-celm] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kesmek, katʕ ma'nāsına; tekūlu: جَلَمْتُ الشَّيْءَ جَلْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ Ve

جَلَمَ [celm] Kemik üzerinde olan eti soyup almağa dahi derler; yukālu: جَلَمْتُ الْجُزُورَ أَجْلِمُهَا جَلْمًا إِذَا أَخَذْتُ مَا عَلَى عِظَامِهَا مِنَ اللَّحْمِ

الْجَلْمَةُ [el-celmet] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Götürü, cümle ma'nāsına; tekūlu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِجَلْمَتِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ أَجْمَعَ

الْجَلْمَةُ [el-celemet] (fethateynle) Götürü at ki davar gövdesinde vardır; tekūlu: هَذِهِ أَتِ كِي دَاوَرِ جَوْدَسِيْنِدِيْ وَدَرِيْ; Ve جَلْمَةُ الْجُزُورِ أَيُّ لَحْمِهَا أَجْمَعَ

جَلْمَةٌ [celemet] Koyunun gövdesine dahi derler, içi çıkıp ayakları kesildikten sonra.

الْجَلَمُ [el-celem] (kezālik fethateynle) Bıçak ki onunla koyun eti katʕ olunur.

الْجَلْمَانُ [el-celemān] (fethateynle) İki bıçak ki bir kında ola.

الْجِلَامُ [el-cilām] (cīm'in kesriyle) Oğlaklar, جِدَاءُ [cidāʕ] ma'nāsına.

[ج ل خ م]

الْإِجْلِيْحَمَامُ [el-icliħmām] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Cemʕ olmak; yukālu: اجْتَمَعُوا إِجْلِيْحَمَامًا إِذَا اجْتَمَعُوا Ve baʕzılar eyitti: اجْلِيْحَمَامُ [icliħmām] büyükmek, istikbār ma'nāsına.

[ج ل ه م]

الْجُلْهُمَةُ [el-culhumet] (cīm'in ve hā'nın

zammı ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla) Derinin kenārı. Ve fī hadīsi Ebī Sufyān: "مَا كِدْتُ تَأْدُنُ لِي حَتَّى تَأْدُنَ لِجِحَارَةِ الْجُلْهُمَتَيْنِ" Ebū ʕUbeyd eyitti: İūbu hadīs-i ūrīfte İle murād derenin iki cānibidir, ammā maʕrūf olan جُلْهُمَتَانِ [celhemetān]dır cīm'in ve hā'nın fethiyle. Mezbūr eyitti: Ben bunu zammeteynle bu hadīsten gayrı yerde iūitmedim ve lākin bī-asl gelmemiūtir dedi.

جُلْهُمَةُ [Culhumet] (cīm'in ve hā'nın kezālik zammı ile) Bir recülün ismidir.

[م م م]

الْجَمُّ [el-cemm] (cīm'in fethi ve mīm'in teūdidiyle) Kesir ma'nāsına. Kalallāhu taʕālā: ﴿وَتُجْبُونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ (الفجر، 20) ve جَمَّ الْمَالَ وَغَيْرَهُ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا yukālu: أَكْثَرَ Ve

جَمَّ [cemm] Kuyuda cemʕ olan suya da derler. Ve

جَمَّ [cemm] Kīlenin üzerine baū yıīmağa dahi derler; tekūlu: جَمَّمْتُ الْمِكْيَالَ إِذَا مَلَأْتَهُ فَوْقَ الطَّفَافِ Ve

جَمَّ [cemm] At dinlenmeğe dahi derler; yukālu: جَمَّ الْفَرَسُ جَمًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ذَهَبَ أَغْيَاؤُهُ وَكَذَا إِذَا تَرَكَ الصَّرَابَ

جَمَّ [Cemm] (cīm'in fethi ve mīm'in teūdidiyle) Selefte geçen padiūahlardan birinin ismidir.

الْجَمَّةُ [el-cemmet] (cīm'in fethi ve mīm'in teūdidiyle) ūol mekāndır ki onda kuyunun suyu cemʕ olur.

الْجِمَامُ [el-cimām] (cīm'in kesri ile) Cemʕi, su cemʕ olacak yerler ma'nāsına.

الْجَمُومُ [el-cemūm] (cīm'in fethi ve mīm'in zammıyla) ūol kuyudur ki suyu çok ola. Ve

جَمُومٌ [cemūm] Kezâlik şol attır ki bir kerre seğırtmekten sonra tekrâr seğıрте.

الْجُمُومُ [el-cumūm] (zammeteynle) Kuyuda su çoğalmak; yukālu: جَمَّ الْمَاءُ يَجُمُّ جُمُومًا yukālu: إِذَا كَثُرَ فِي الْبُئْرِ وَاجْتَمَعَ بَعْدَمَا اسْتَقْبَى مَا فِيهَا Ve

جُمُومٌ [cumūm] Bir kimsenin gelmesi karīb olmağa dahi derler; yukālu: جَمَّ قُدُومٌ فَلَانَ yukālu: جُمُومًا إِذَا دَنَا وَحَانَ

الْجُمَّةُ [el-cummet] (cīm'in zammı ile) Cemā'at-i 'azīme. Ve cīm'in fethi dahi lügattir. Ve

جُمَّةٌ [cummet] (zamm-ı cīm'le) Baş kılı ki kulaktan aşağı iner. Ve bu وَفْرَةٌ [vefret]ten ekserdir. Ve وَفْرَةٌ [vefret] kulağa dek inendir. Ve لَمَّةٌ [lemmet] omuza değındir. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh'ın جُمَّةٌ [cummet] “enbūhī-i mūy-i ser ve tamāmī-i ān” dediğı tefsīr mutābık değıldir.

الْجَمَانِي [el-cummāniyy] (cīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Şol kimsedir ki başından inen saçı uzun ola, طَوِيلُ الْجُمَّةِ ma'nāsına. Ve nūn 'alā-hilāfi'l-kıyās ziyāde olunmuştur. Ve eger جُمَّةٌ [cummet] ile bir kimse tesmiye olunup ona nisbet olunsa جُمِّيٌّ [cummiyy] derler.

الْجَمَامُ [el-cumām] (cīm'in zammı ve kesri ve mīm'in tahfifiyle) Şol nesnedir ki kīle dolduktan sonra üzerine yığılır, kīle başı ma'nāsına. Ve

جِمَامٌ [cimām] (cīm'in kesriyle) Bir nesnenin suyla dolusuna derler. Ve cīm'in zammı ile unla dolusuna derler; yukālu: عِنْدِي جِمَامٌ الْقُدْحُ مَاءٌ بِالْكَسْرِ وَجِمَامٌ الْمَكْوُكُ ذَقِيقًا بِالضَّمِّ وَلَا يُقَالُ الْجِمَامُ إِلَّا فِي الدَّقِيقِ وَأَشْبَاهِهِ يُقَالُ أُعْطِنِي جِمَامَ الْمَكْوُكِ إِذَا حَطَّ مَا يَحْمَلُهُ رَأْسُهُ فَأَعْطَاهُ

الْجَمَمُ [el-cemem] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الْإِجْمَامُ [el-icmām] (hemzenin kesriyle) Kīleye baş yığmağa derler; tekūlu: أَجَمَّمْتُ الْمِكْيَالَ إِذَا بَلَغَ الْكَيْلَ جِمَامَةً

الْجَمَّانُ [el-cemmān] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Başlı olan kīle.

الْجَمَامُ [el-cemām] (cīm'in fethi ve mīm'in tahfifiyle) At dinlenip rāhat olmak; yukālu: جَمَّ الْفَرَسُ جِمَامًا إِذَا ذَهَبَ إِعْيَاؤُهُ وَكَذًا إِذَا تَرَكَ الضَّرَابَ

الْإِجْمَامُ [el-icmām] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَجَمَّ الْفَرَسُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا تَرَكَ أَنْ يُزَكَّبَ وَيُقَالُ أَجَمَّ نَفْسَكَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ Ve

إِجْمَامٌ [icmām] Bir nesne hāzır olmağa dahi derler; yukālu: أَجَمَّ الْأَمْرُ إِذَا دَنَا وَخَصَرَ وَيُقَالُ أَجَمَّ الْفِرَاقُ إِذَا حَانَ

الْأَجَمُّ [el-ecemm] (fethateynle) Şol binādır ki kungüresi olmaya; yukālu: بُنِيَانٌ أَجَمُّ أَيُّ لَا شُرْفَ لَهُ

الْجَمَّاءُ [el-cemmā] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdīdi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve

جَمَّاءُ [cemmā] Şol 'avrete dahi derler ki dirseğı sivri olmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَمَّاءُ Ve الْمَرْافِقُ

أَجَمُّ [ecemm] Şol recüle dahi derler ki uğraşta onun gönderi olmaya.

الْجَمَّاءُ الْغَفِيرُ [el-cemmā'u'l-ğafīr] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdīdi ve elifin meddiyle) Cemā'at-i nāsa derler, nitekim bāb-ı rā'da mürür etmiştir. Ve

جَمَّاءُ [cemmā] Şol koyuna derler ki boy-nuzu olmaya; yukālu: شَاةٌ جَمَّاءُ أَيُّ لَا فَرْقَ لَهَا

الْإِسْتِحْمَامُ [el-isticmām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At ve eger kuyu bir mikdār dinlenmek; yukālu: اسْتَجَمَّ الْفَرَسُ وَالْبُئْرُ إِذَا جَمَّ ve yukālu: إِنِّي لَأَسْتَجِمُّ قَلْبِي بِشَيْءٍ مِنَ اللَّهِو لِأَقْوِي بِهِ عَلَى الْحَقِّ

الْجَمْعَةُ [el-cemcemet] (alā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzet]) Kelāmı aşikāre söylememek.

التَّجْمُجُ [et-tecemcum] (alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَمَعِمَ الرَّجُلُ وَتَجْمَعِمَ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْ كَلَامَهُ

الْجَمْعُومَةُ [el-cumcumet] (cīm'lerin zammı ve mīm-i evvelin sükūnuyla) Kafā kemiği ki dimāgı müstemil olur. Ve

جُمُومَةُ [cumcumet] Ağaçtan kadehe dahi derler. Ve

جُمُومَةُ [cumcumet] Şol kuyuya derler ki şūr yerde kazılmış ola.

دَيْرُ الْجَمَاعِمِ [Deyru'l-Cemācim] (cīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Bir mevzi'in ismidir. Ebū 'Ubeyd eyitti: Mevzi'-i mezbūra دَيْرُ الْجَمَاعِمِ dediler onda ağaç kadehler işlendiğinden ötürü.

جَمَاعِمُ الْعَرَبِ [cemācimu'l-'Arab] (vezni-i mezbūr üzere) Şol kabīlelerdir ki bir kimse nisbet olunsa onlara nisbet olunur, cemī'-i butūnu cem' ettikleri cihetten, Kelb b. Vebre kabīlesi gibi ki kaçan Kelbī denilse butūndan şey'-i āhara nisbetten istignā gelir.

الْجَمِيمِ [el-cemīm] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol ottur ki bir mikdār uzanmış ola ve henüz kemālin bulmaya.

[ج ه م]

الْجَهْمُ [el-cehm] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Dürük olan yüz; yukālu: رَجُلٌ جَهْمٌ الْوَجْهِ أَي كَالِحِ الْوَجْهِ Ve

جَهْمٌ [cehm] Bir kimsenin yüzünü dürük kılmağa dahi derler.

التَّجْهَمُ [et-tecehum] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik yüzü dürük etmek; tekūlu: إِذَا وَتَجْهَمْتُهُ الرَّجُلُ جَهَمْتُ الْوَجْهَ

كَلَحَتْ فِي وَجْهِهِ

الْجُهُومَةُ [el-cuhūmet] (zammateynle) Yüz dürük olmak; yukālu: مِنَ الْبَابِ جُهْمٌ جُهُومَةٌ إِذَا صَارَ بَاسِرَ الْوَجْهِ الْخَامِسِ

الْجَهُومُ [el-cehūm] (cīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) 'Aciz olan kimse; yukālu: رَجُلٌ جَهُومٌ أَي عَاجِزٌ لَا يَثْقَدُ عَلَى شَيْءٍ

الْجُهْمَةُ [el-cuhmet] (cīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ile) Evāhir-i leylin ibtidāsı, Ferrā rivāyeti üzere.

الْجَهَامُ [el-cehām] (cīm'in fethi ve hā'nın tahfifi ile) Şol buluttur ki onun yağmuru olmaya.

جَيْهَمٌ [Ceyhem] (alā-vezni حَيْدَرٌ [ḥayder]) Bir mevzi'in ismidir.

[ج ه م]

الْجَهْضَمُ [el-cehḍam] (alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Başı büyük olup yüzü değirmi olan kimse. Ve

جَهْضَمٌ [cehḍam] Arslana dahi derler.

التَّجْهَضَمُ [et-tecahḍum] (fethateynle ve hā'nın sükūnu ve ḍād-ı mu'cemenin zammı ile) Mütekebbir olmak, تَعَظَّمَ [ta'azzum]la تَعَطَّرُوسٌ [teḡaṭrus] gibidir veznen ve ma'nen.

[ج ه ن م]

جَهَنَّمَ [cehennem] (cīm'in ve hā'nın fethi ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Şol āteşin ismlerindendir ki Ḥudāy ta'ālā āhirette onunla kullarına 'azāb eder. Ve o humāsīye ilhāk olunmuştur, harf-i sālisi müşedded kılmağa. Ve lā-yansarıftır, ta'rīf ve te'nīsten ötürü. Ve ba'zılar جَهَنَّمَ [cehennem] Fārisi-i mu'arrebdir dedi.

جِهَنَّمَ [cihinnām] (kesreteynle ve nūn'un teşdīdiyle) Derin olan kuyu bi'r-i

baʿdetü'l-kaʿr maʿnāsına, Yūnus rivāyeti üzere. Ve

جِهَنَّمَ [Cihinnām] ʿAmr b. Qaṭan'ın lakabıdır. Ve baʿzılar **جِهَنَّمَ** [Cihinnām] Aʿşā'nın **تَابِعَةٌ** [tābiʿat]ımın ismidir dedi. Ve **تَابِعَةٌ** [tābiʿat] şol cinne derler ki bir kimsenin ardında yürür, her kanda giderse ile gider.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ت م]

الْحَتْمُ [el-ḥatm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem kılmak. Ve

حَتْمٌ [ḥatm] Hükme dahi derler, kazā maʿnāsına.

الْحُتُومُ [el-ḥutūm] (zammeteynle) Cem'i. Ve

حَتْمٌ [ḥatm] Bir nesneyi vācib kılmağa dahi derler; tekūlu: **حَتَمْتُ عَلَيْهِ الشَّيْءَ إِذَا أُوجِبَتْ**

الْحَاتِمُ [el-ḥātim] (tā'nın kesriyle) Kāzī olan kimse. Ve

حَاتِمٌ [ḥātim] Kara kargaya dahi derler. Ve mezbūra **حَاتِمٌ** [ḥātim] dediler tāʿife-i ʿArab zuʿmü üzere, firākla hükmettiği için tatayyüren.

حَاتِمُ الطَّائِي [Ḥātim eṭ-Ṭāī] (tā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki sehāda onunla mesel darb olunur. Ve o Ḥātim b. ʿAbdullāh b. Saʿd b. el-Ḥaşrec'dir. Ve bu ism munsarıftır. Ve baʿzı eşʿārda ki lā-yansarîf şeklinde bilā-tenvīn vākiʿ olmuştur, zarūrete bināʿendir, ictimāʿ-ı sākineynden ötürü tenvīne kesre vermek mahallinde tenvīni hafz etmişlerdir.

الْحُتَامَةُ [el-ḥutāmet] (ḥā'nın zammı ve tā'nın tahfîfi ile) Hān-ı taʿām üzerinde dökülen hurdevāttır.

التَّحْتِمُ [et-teḥattum] (fethateynle ve tā-i sānīnin zammı ve teşdīdiyle) Ekl olunan nesnenin döküntüsü dökülmek, **هُشَاشَةٌ** **هُوَ ذُو تَحْتِمٍ** maʿnāsına; yukālu: **هُوَ ذُو تَحْتِمٍ**

الْمُتَحَتِّمُ [el-muteḥattem] (mīm'in zammı ve

tā-i sāninin fethi ve teşdidiyle) Ta'āmdan dökülen nesne; وَهُوَ غَضُّ الْمُتَحَمِّمِ Ve غَضُّ [ğadd] tāze ma'nāsındır.

[ح ث م]

الْحَنَمُ [el-ħaṣm] (ħā'nın fethi ve šā-i müsellesenin sükūnuyla) Vermek, i'tā ma'nāsına; yukālu: حَنَمَ لَهُ حَنَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَغْطَاهُ Ve

حَنَمَ [ħaṣm] Bir nesneyi ovmağa dahi derler, ذَلِكَ [delk] ma'nāsına; tekūlu: حَنَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا دَلَكْتَهُ

الْحَنَمَةُ [el-ħaṣmet] (ħā'nın fethi ve šā'nın sükūnuyla) Kırmızı olan tepe, ekeme-i hamrā ma'nāsına. Ve bu sebebden nisā tā'ifesinin ba'zına حَنَمَةُ [ħaṣmet] dediler.

[ح ث ر م]

الْحَنْرِمَةُ [el-ħiṣrimet] (ħā'nın ve rā'nın kesri ve šā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol müdevver nesnedir ki yukarı dudağın ortasındadır; kaçan bir pāre uzunca olsa sāhibine أَبْظُرُ [ebzar] derler.

[ح ح م]

الْحَنَجْمُ [el-ħacm] (ħā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin yumrusu, cüssesi. حَيْدٌ [ħayd] ma'nāsına. Ve ekser-i nūsahta ve 'ibāret-i Cevherī حَيْرُهُ حَيْرُهُ الشَّيْءِ حَيْرُهُ vāki' olmuştur, zā-yı mu'ceme ile lākin savāb dāl-ı mühmele iledir; yukālu: لَيْسَ لِمُزَفِّقِهِ حَنَجْمٌ أَيُّ تَنْوَةٌ Ve

حَنَجْمَ [ħacm] Haccāmın şīşe çekmesine dahi derler; yukālu: حَنَجَمَهُ يَحْنَجِمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حَنَجَمَ [ħacm] Oğlan anasın emmeğe dahi derler; yukālu: مَا حَنَجَمَ الصَّبِيُّ ثَدْيَ أُمِّهِ أَيُّ مَا مَضَى Ve

حَنَجَمَ [ħacm] Devenin ağzına ısırmasın

diye حَنَجَمَ [ħicām] vaz' etmeğe dahi derler ki bu devenin heyecānı hīinde kılıdır; tekūlu: إِذَا جَعَلْتُ عَلَى فَمِهِ حَنَجَامًا Ve

حَنَجَمَ [ħacm] Men' etmeğe dahi derler; yukālu: حَنَجَمْتُهُ عَنِ الشَّيْءِ أَحْجُمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَفْتَهُ عَنْهُ

الْإِحْجَامُ [el-iħcām] (hemzenin kesriyle) Memnū' olmak; yukālu: حَنَجَمْتُهُ فَأَحْجَمَ أَيُّ كَفَفْتُهُ فَكَفَّ وَهُوَ مِنَ النَّوَادِرِ مِثْلَ كَتَبْتُهُ فَأَكْتُبُ

الْمَخْجُومُ [el-maħcūm] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Hacāmet olunan kimse. Ve

مَخْجُومٌ [maħcūm] Şol deveye dahi derler ki ağzına ısırmasın diye حَنَجَمَ [ħicām] vaz' edeler. Ve fi'l-hadīsi "كَالْجَمَلِ الْمَخْجُومِ"

الْحَجَامَةُ [el-ħacāmet] (ħā'nın fethiyle) İsm-dir, hacāmat fi'lin etmek ma'nāsında.

الْمِخْجَمُ [el-miħcem] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Hacāmat alacak şīşe.

الْمِخْجَمَةُ [el-miħcemet] (vezn-i mezbūr üzere) Kezālik hacāmat şīşesi.

الْإِحْتِجَامُ [el-iħticām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hacāmat almak; yukālu: إِحْتَجَمْتُ مِنَ الدَّمِ

الْحِجَامُ [el-ħicām] (ħā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki devenin ağzına vaz' ederler, ısırmasın diye.

الْحَجَامُ [el-ħaccām] (ħā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Hacāmat fi'lin eden kimse. Ve 'Arablarn "أَفْرَعُ مِنْ حَجَامٍ سَابَاطٌ" dediği bir meseldir ki battāl olanlar hakkında darb olunur, zīrā سَابَاطٌ [Sābāt] nām mevzi'in haccāmı gāyet kesādından mürür eden 'askeri veresiye hacāmat edermiş, dönüş oldukta haklaşmak kavliyle, pes binā'en 'alā-zālik mesel-i mezbūru darb etmişlerdir.

hi ve rā'nın kesriyle) Gece ile korkulu olan yollar ki korkak olan kimseye ona gitmek harām olur.

الْمَحْرَمَاتُ [el-maḥrumāt] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) Hürmet icāb eden nesnelere, Aşmaṭ rivāyeti üzere; yukālu: إِنَّ لِحُرْمَتِهَا هَتْكَ [hetk] hürmeti nakz etmeğe derler.

الْمَحْرَمَةُ [el-maḥrumet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) Kezālik vāhidi, hürmet icāb eden nesne ma'nāsna.

الْمُحَرَّمُ [el-muḥarrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol aydır ki şühür-ı senenin ibtidāsıdır. Ve

مُحَرَّمٌ [muḥarrem] Şol deriye derler ki henüz dibāgat olunmamış ola. Ve şol kamçıya derler ki henüz mülāyim olmaya. Ve şol nākaya derler ki henüz baş öğrenmemiş ola, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

التَّحْرِيمُ [et-taḥrīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Harām kılmak ki taḥlīl [taḥlīl]in zaddıdır.

الْحَرِيمُ [el-ḥarīm] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesnenin etrafı; yukālu: حَرِيمُ الْبَيْتِ وَغَيْرِهَا أَيُّ مَا حَوْلَهَا مِنْ مَرَافِقِهَا وَحُقُوقِهَا Ve

حَرِيمٌ [ḥarīm] مُحَرَّمٌ [muḥrim]in sevbine dahi derler. Ve tāʿife-i ʿArab tavāf ederken ʿuryānen tavāf edip sevblerin çıkarıp önlerine korlarmış. Ve

حَرِيمٌ [Ḥarīm] İsm-i recül dahi olur, nitekim baʿzı eşʿarda vārid olmuştur.

الْحَرِيمَةُ [el-ḥarīmet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Her tamaʿ olunan nesnedir ki fevt ola. Ve

حَرِيمَةٌ [ḥarīmet] Bir nesne harām olmağa dahi derler; yukālu: حَرَمَهُ الشَّيْءُ يَحْرِمُهُ حَرِيمَةً

الْحَرِيمُ [el-ḥarim] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bir nesne bir kimseye harām olmak.

الْحِرْمَانُ [el-ḥirmān] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükülüyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَرَمَهُ الشَّيْءُ يَحْرِمُهُ حَرِمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلُ سَرَقَةٍ سَرَقًا وَحِرْمَانًا

الْإِحْرَامُ [el-iḥrām] Bir kimseden bir nesneyi menʿ etmek; yukālu: إِذَا مَنَعَهُ إِثَاءً Ve

إِحْرَامٌ [iḥrām] Bir hürmete dāhil olmağa dahi derler ki hetk olunmağa kābil olmağa; yukālu: إِذَا دَخَلَ فِي حُرْمَةٍ لَا تُهْتَكُ Ve

إِحْرَامٌ [iḥrām] Şehr-i harāma dāhil olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا دَخَلَ فِي حُرْمَةِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ Ve

إِحْرَامٌ [iḥrām] Hacc için ve ʿumre için iḥrām giymeğe dahi derler. Ve buna iḥrām [iḥrām] dediler, her helāl olan nesne bununla harām olduğu için, katl-i sayd harām olduğu gibi ve nisā harām olduğu gibi.

الْمَحْرُومُ [el-maḥrūm] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Maʿṣeti müs-kil olan kimse, nitekim Bārī taʿālānın (الدَّارِيَاتُ، 19) ﴿لِلنَّسَائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾ dediği kavlinde İbn ʿAbbās eyitti: مَحْرُومٌ [maḥrūm] مُحَارَفٌ [muḥāref] olan kimsedir ve مُحَارَفٌ [muḥāref] vech-i maʿāşı kedd ve meşakkatle olan kimsedir.

الْحَيْرَمَةُ [el-ḥayremet] (ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Sığır, bakara ma'nāsına.

الْحَيْرَمُ [el-ḥayrem] (ʿalā-vezni حَيْدَرٌ [ḥayder]) Cemʿi, sığırlar ma'nāsına.

[ح ر ج م]

الْإِخْرَانِجَامُ [el-iḥrincām] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) İzdihām vermek; yukālu: إِخْرَنْجَمَ الْقَوْمُ إِذَا أَرْدَحُمُو

الْمُخْرَجِمُ [el-muħrencim] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Çokluk nesne, 'aded-i kesir ma'nāsına.

الْحَرْجَمَةُ [el-ħarċemet] ('alā-vezin الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Develeri geri tükürüp bir-biri üzere cem' etmek; tekülu: حَرْجَمْتُ الْإِبِلَ فَأَخْرَجْتُمْ إِذَا رَدَدْتَهَا فَارْتَدَّ بَعْضُهَا عَلَيَّ بَعْضٌ

[ح ز م]

الْحَزْمُ [el-ħazm] (ħā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi bağlamak; tekülu: حَزَمْتُ الشَّيْءَ أَحْزَمُ حَزْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَدْتُهُ Ve

حَزْمٌ [ħazm] حَزْنٌ [ħazn]den mürtefi' olan yere dahi derler. Ve حَزْنٌ [ħazn] yüksek ve berk olan yerdir. Ve

حَزْمٌ [ħazm] Bir kimse kendi ahvālin zabt ve tedārük etmeğe dahi derler.

الْحَزَامَةُ [el-ħazāmet] (ħā'nın fethiyle) Bir kimse ahvālinde rüşd üzere olmak; yukālu: حَزَمَ الرَّجُلُ حَزَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْحَازِمُ [el-ħāzim] (zā'nın kesriyle) Rüşd üzere olan kimse.

الْحَزِيمُ [el-ħazīm] (ħā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِحْتِزَامُ [el-iħtizām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse beline kuşak bağlamak.

التَّحْزُومُ [et-teħazzum] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِحْتَزَمَ وَتَحَزَمَ بِمَعْنَى أَي تَلَبَّبَ وَذَلِكَ إِذَا سَدَّ وَسَطَهُ بِحَبَلٍ **الْحُزْمَةُ** [el-ħuzmet] (ħā'nın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Bir bağ odun yāhūd gayrı nesne. Ve

حُزْمَةٌ [ħuzmet] Bir atın dahi ismidir.

الْحِزَامُ [el-ħizām] (ħā'nın kesriyle) Kolan ki atın beline bağlarlar; ve minhu kavlu-

hum: جَاوَزَ الْحِزَامَ الطَّبِيئِينَ Ve طَبِي [ṭaby] me-medir, تَدَيَّ [sedy] ma'nāsına; ve tekülu: حَزَمْتُ الدَّابَّةَ إِذَا سَدَدْتُ فِي وَسْطِهِ الْحِزَامَ

حِزَامٌ [ħizām] Oğlan bağırdağına dahi derler ki beşikte onunla ellerin bağlarlar.

الْمَحْزَمُ [el-maħzem] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Kolan bağlayacak yer, mahall-i hizām ma'nāsına.

الْحَزَمُ [el-ħazem] (fethateynle) Göğüste olan tutkunluk, غَصَصٌ [gāşaş] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu minhu: حَزَمَ يَحْزِمُ حَزْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

حَزْمٌ [ħazem] Atın yanları kaba olmak ki هَضْمٌ [haḍm]ın zıddıdır. Ve هَضْمٌ [haḍm] atın yanları birbirine munzamm olmak ya'nī balık karınlı olmaktadır ki at ehli olanlar katında o misli 'ayb 'add olunur.

الْحَزِيمَتَانِ [el-ħazīmetān] (ħā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) İki kimsedir, Bāhile kabilesinden ki onlar Ĥazīme ve Zebīne'dir. Ve gāh olur زَبِيَّتَانِ [Zebīnetān] derler.

الْحَيْزُومُ [el-ħayzūm] (ħā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve zā'nın zammı ve meddiyle) Göğüs örtüsü ve kolan eriştiği yer.

الْحَزِيمُ [el-ħazīm] (ħā'nın fethi ve zā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَدَدْتُ لِهَذَا الْأَمْرِ حَزِيمِي

حَيْزُومٌ [ħayzūm] (ħā'nın kezālik fethi ve yā'nın sükūnu ve zā'nın zammı ve meddiyle) Melā'ike cinsinin atının ismidir. Ve **Ĥāmūs**'ta Cibril'in atının ismidir demiş.

[ح س م]

الْحَسْمُ [el-ħasm] (ħā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına. Ve

حَسْمٌ [ħasm] Damarı dağlayıp kanın kesmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi أَنَّهُ أُتِيَ

ma'nāsına; yukālu: حَصَمَ بِهَا إِذَا حَبَقَ

الْإِنْحِصَامُ [el-inhiṣām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Şol ağaçtır ki münkesir ola; yukālu: **إِنْحَصَمَ** الْعُودُ إِذَا انْكَسَرَ

[ح ص ر م]

الْحِضْرَمُ [el-ḥiṣrim] (hā'nın ve rā'nın kesri ve šād-ı mühmelenin mā-beynde sükūnuyla) Teng olup bahil olan kimse.

الْمُحَضْرَمُ [el-muḥaṣram] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **رَجُلٌ حَضْرَمٌ وَمُحَضْرَمٌ** أَي بَخِيلٌ Ve

حِضْرَمٌ [ḥiṣrim] Üzümün ibtidāsına dahi derler, güre ma'nāsına.

الْحَضْرَمَةُ [el-ḥaṣramet] (‘alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-daḥrecet]) Yayın kirişin berk etmek; tekūlu: **حَضْرَمٌ قَوْسُهُ إِذَا شَدَّ تَوْتِيرَهَا**

[ح ض ر م]

الْحَضْرَمَةُ [el-ḥaḍramet] (‘alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-daḥrecet] eyzan) Bir kimse kelāmında lahn edip irābın muhālif kılmak, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: **حَضْرَمُ الرَّجُلِ حَضْرَمَةٌ إِذَا لَحَنَ وَخَالَفَ الْإِعْرَابَ فِي كَلَامِهِ**

الْحِضْرِمُ [el-ḥiḍrim] (hā'nın ve rā'nın kesriyle) ‘Atası çok olan kimse. Ve her kesir olan nesneye **حِضْرِمٌ** [ḥiḍrim] derler. Cevherī eydür: Bu tashiftir, savāb **حِضْرِمٌ** [ḥiḍrim]dir hā-i mu'ceme ile.

[ح ط م]

الْحَطْمُ [el-ḥaṭm] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ufatmak; yukālu: **حَطَمْتُهُ حَطْمًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرْتَهُ

الْإِنْحِطَامُ [el-inḥiṭām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Ufatmak, inkisār ma'nāsına.

التَّحْطُمُ [et-teḥaṭṭum] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّحْطِيمُ [et-taḥṭīm] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-

tekrim]) Ufatmak, teksir ma'nāsına.

الْحَطْمَةُ [el-ḥaṭmet] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kıtık yılı; yukālu: **أَصَابَتْهُمْ حَطْمَةٌ** أَي سَنَةٌ وَجَدَتْ

حَطْمَةُ السَّيْلِ [ḥaṭmetu's-seyl] Selin defaten gelmesi **طَحْمَةُ السَّيْلِ** [ṭaḥmetu's-seyli] gibidir veznen ve ma'nen.

الْحَطِيمُ [el-ḥaṭīm] (hā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Kendi nefsinden ufanan nesne, mütekessir fi nefsihi ma'nāsına: **يُقَالُ لِلْفَرَسِ إِذَا تَهَدَّمَ لِطَوْلِ عُمُرِهِ حَطِيمٌ**

الْحَطَامُ [el-ḥaṭam] (fethateynle) Davar yaşlı olmak; yukālu: **مَنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسْنَتْ**

الْحَاطِمُ [el-ḥaṭīm] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yaşlı olmakla zebūn olmak.

الْحُطْمَةُ [el-ḥuṭamet] (hā'nın zammı ve tā'nın fethiyle) Esmā-i nārdandır, zīrā nār kendiye ilkā olunan nesneyi kesir edip zāyî eder. Ve

حُطْمَةٌ [ḥuṭamet] Kesirü'l-ecl olan kimseye de derler; yukālu: **رَجُلٌ حُطْمَةٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْأَكْلِ** Ve

حُطْمٌ [ḥuṭam] ve

حُطْمَةٌ [ḥuṭamet] Hayvāna şefkati az olan kimseye de derler, şöyle ki hayvānātı zecr edip birbirine katmakla münkesir kıla. Ve fi'l-meseli: **”سُرُّ الرِّعَاءِ الْحُطْمَةُ”** Ve **رِعَاءٌ** [ri'ā] rā'nın kesriyle **رَاعِي** [rā'ī]nin cem'idir, çoban ma'nāsına. Ve

حُطْمَةٌ [ḥuṭamet] Elliden yüze varınca olan deve sürüsü. Ve bunlara **حُطْمَةٌ** [ḥuṭamet] dediler, her neye uğrarlar ise münkesir kıldıklarından ötürü.

الْحَطِيمُ [el-ḥaṭīm] (fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir dīvārdır, Ka'be'nin şerrefhallāhu magrib cānibinde vākī

olmuştur, yüksek dīvār değildir. Kāle İbn ʿAbbās radiyallāhu ʿanhu: **الْحَطِيمُ** "أَلْجَدْرُ" yaʿnī cidār-ı maʿhūddur ki Kaʿbe-i müşerrefe'nin dīvārı dibindedir.

الْحُطَامُ [el-ḥuṭām] (ḥā'nın zammı ve ṭā'nın tahfifiyle) Bir yābis nesneden münkesir olan nesne. Baʿzılar kuru ot hurdesi demiştir, giyāh-ı rīze-i huş maʿnāsına.

[ح ق م]

الْحَقْمُ [el-ḥaḥm] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Tayr cinsinden bir nevʿdir, baʿzılar güvercindir demişler, **حَمَامٌ** [ḥamām] maʿnāsına.

[ح ك م]

الْحُكْمُ [el-ḥukm] (ḥā'nın zammı vekāf'ın sükūnuyla) Masdardır, **حَكَمَ** بَيْنَهُمْ **يَحْكُمُ** kav-linden bāb-ı evvel üzere, kaçan kâzilik üzere fasl-ı husūmet etse; yukālu: **لَهُ حَكْمٌ** Ve **إِذَا انْتَفَعَ بِالْحُكْمِ وَحَكَمَ عَلَيْهِ إِذَا تَضَرَّرَ بِهِ**

حُكْمٌ [ḥukm] ʿİlm ve hikmete dahi derler.

الْحَاكِمُ [el-ḥakīm] (ḥā'nın fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) ʿAlim ve sāhib-i hikmet maʿnāsına. Ve

حَاكِمٌ [ḥakīm] Umūru muhkem kılana dahi derler; yukālu: **حَكَمَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ حَاكِمًا**

الْإِحْكَامُ [el-iḥkām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem kılmak. Ve

إِحْكَامٌ [iḥkām] Licāmı davarın enegine geçirmeğe dahi derler; tekūlu: **أَحْكَمْتُ الدَّابَّةَ إِذَا جَعَلْتُ حَكَمَةَ اللَّجَامِ فِي حَنْكَهَا**

إِحْكَامٌ [iḥkām] Sefīhi menʿ etmeğe dahi derler; yukālu: **أَحْكَمْتُ السَّفِينَةَ إِذَا أَخَذْتُ عَلَى يَدَيْهَا**

الْإِسْتِحْكَامُ [el-istiḥkām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne muhkem olmak; tekūlu: **أَحْكَمْتُ الْأَمْرَ فَاسْتَحْكَمَ أَيَّ صَارَ مُحْكَمًا**

الْحَكَمُ [el-ḥakem] (fethateynle) Hākim maʿnāsına. Ve fi'l-meseli: **”فِي بَيْتِهِ يُؤْتَى ”** **عِطَاءً** [iṭā]dan **إِيَاءً** [iūtā] **يُؤْتَى** [yūtā] **وَالْحَكْمُ** Ve **عِطَاءً** [iṭā]dan **يُؤْتَى** [yūtā] maʿnāsına. Ve

حَكَمٌ [Ḥakem] Kezālik Yemen'den bir kabīlenin babası adıdır.

الْحَكْمَةُ [el-ḥakemet] (fethateynle) Koyunun eneği, **دَقْنُ الشَّاةِ** maʿnāsına. Ve

حَكْمَةُ اللَّجَامِ [ḥakemetu'l-licām] Uyan geminin çeneyi ihāta kılan yeri.

الْحَكْمُ [el-ḥakm] (ḥā'nın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Licāmı eneğe geçirmek; tekūlu: **حَكَمْتُ الدَّابَّةَ حَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلْتُ الْحَكْمَةَ فِي فِيهَا** Ve ʿArab tāʿifesi **حَكْمَةُ** [ḥakemet]i sıyrımdan ve sicimden ederler, mezbūrların murādı şecāʿat olup zīnet olmadıği için. Ve

حَكْمٌ [ḥakm] Sefīh olan kimseyi menʿ etmeğe dahi derler; tekūlu: **حَكَمْتُ السَّفِينَةَ إِذَا أَخَذْتُ عَلَى يَدَيْهَا**

التَّحْكِيمُ [et-taḥkīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi dilediği nesneden menʿ etmek; tekūlu: **حَكَمْتُ الرَّجُلَ تَحْكِيمًا إِذَا مَنَعْتُهُ مِمَّا أَرَادَ**

تَحْكِيمٌ [taḥkīm] Bir nesneyi kendi mālında hakem kılmağa dahi derler; tekūlu: **حَكَمْتُ فِي مَالِي إِذَا جَعَلْتُ إِلَيْهِ الْحَكْمَ فِيهِ فَاحْتَكَمَ عَلَيْكَ فِي ذَلِكَ**

الْإِحْتِكَامُ [el-iḥtikām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hüküm etmek. Ve hākime duruşmak.

التَّحَاكُمُ [et-teḥākum] (tā'nın fethi vekāf'ın zammı ile) Kezālik hākime duruşmak; yukālu: **إِحْتَكَمُوا إِلَى الْحَاكِمِ وَتَحَاكَمُوا بِمَعْنَى**

الْمُحَاكَمَةُ [el-muḥākemet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Hākim önünde husūmet edişmek.

مُحَكِّمُ الْيَمَامَةِ [Muḥakkemu'l-Yemāmet] (mīm'in zammı vekāf'ın fethi ve teşdidiyle) Bir recüldür ki onu Hâlid b. Velîd, Museyime gününde katl etti.

أَلْمُحَكِّمَةُ [el-Muḥakkimet] (mīm'in zammı vekāf'ın kesri ve teşdidiyle) Havâric'in ismidir. Ve onlara مُحَكِّمَةُ [Muḥakkimet] dedikleri hakemeynin emrine inkâr edip لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ dedikleri kavllerinden ötürüdür. Ve hakemeynden murād-ı zâhir budur ki Ebū Mūsâ el-Eş'arî ve Amr b. Yahyâ el-Ğāđî'dir.

أَلْمُحَكِّمُ [el-muḥakkem] (mīm'in zammı vekāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol pîr-i mücerrebdir ki hikmete nisbet olunur, nitekim bazı şîrde vâkî' olmuştur. Ve ammâ şol kimseler ki hadîs-i şerifte "إِنَّ الْحَيَّةَ إِذَا نَزَلَتْ عَلَى شَيْءٍ لَمْ تَكُنْ تَحْتَهُ إِلَّا لِمَنْ حَكَّمَهَا" buyurulmuştur, onlar ashâb-ı uhdüddan şol kavmdir ki küfrü kabûl etmekle katl beyninde tahyîr olunduklarında İslâm üzere sâbit olup katl olunmağı ihtiyâr ettiler.

[ح ل م]

أَلْحُلْمُ [el-ḥulm] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükülüyle) Düştür ki uykuya varan kimse görür; tekûlu minhu: حَلَمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَقُولُ حَلَمْتُ بِكَذَا وَحَلَمْتُهُ أَيضًا

أَلْإِحْتِلَامُ [el-iḥtilām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezâlik düş görmek; tekûlu: اِحْتَلَمَ الرَّجُلُ إِذَا رَأَى فِي مَنَامِهِ شَيْئًا

أَلْحِلْمُ [el-ḥilm] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükülüyle) Yavaşlık, inâ'et ma'nāsına; tekûlu minhu: حَلِمَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ حَلِيمًا

أَلتَّحَلُّمُ [et-teḥallum] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Güçle halîmlik etmek; yukâlu: تَحَلَّمَ إِذَا تَكَلَّفَ الْحِلْمَ Ve

تَحَلَّمُ [teḥallum] Oğlan yâhüd keler semirip

eti derisine dolmağa dahi derler; yukâlu:

تَحَلَّمَ الصَّبِيُّ وَالضَّبُّ إِذَا سَمِنَ وَانْتَنَرَ

أَلتَّحَالُمُ [et-teḥālum] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) Hilm izhâr etmek, hadd-i zâtında halîmlik murâdı değılken; yukâlu:

تَحَالَّمَ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ الْجَلْمَ وَلَيْسَ بِهِ

أَلْحَلْمُ [el-ḥalem] (fethateynle) Deri dibâgat olunurken güve yiyip delinip fâsid olmak.

أَلْحَلْمَةُ [el-ḥalemet] (fethateynle) Meme başı, re's-i sedy ma'nāsına.

أَلْحَلْمَتَانُ [el-ḥalemetān] (kezâlik fethateynle) İki meme başı. Ve

حَلْمَةٌ [ḥalemet] Nebâtâtta bir otun dahi ismidir. Ve Aşma'ı eyitti: Zikr olunan ota حَلْمَةٌ [ḥalemet] ve يَنْمَةٌ [yenemet] derler. Ve

حَلْمَةٌ [ḥalemet] Büyük keneye derler ki عَلٌّ [ʿall] dedikleri keneden ileri olur büyüklükte.

أَلْحَلْمُ [el-ḥalem] (fethateynle) Cem'î, büyük keneler ma'nāsına. Ve

حَلْمَةٌ [ḥalemet] Kezâlik şol kurttur ki koyunun zâhirde olan derisine ve bātında olan derisine düşer, Aşma'ı rivâyeti üzere. Ve kaçan deri dibâgat olunsa o mahall rakîk olur; tekûlu minhu: تَعَيَّنَ الْجِلْدُ وَحَلِمَ Ve تَعَيَّنَ [te'ayyun] deride yufka yerler olmaktadır ki bu ʿayb ʿadd olunur.

أَلْحَلِيمُ [el-ḥalîm] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Semiz olan deve; yukâlu: بَعِيرٌ حَلِيمٌ إِذَا كَانَ سَمِيمًا

أَلْحَلِيمَاتُ [Ḥuleymāt] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın sükülüyle) Bir mevzi'in ismidir ki o Baṭnu Felec'de olan tepelerdir.

مُحَلِّمٌ [Muḥallim] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nehrin ismidir ki ʿayn-ı Hecer'den vârid olur. Ve

مُحَلِّمٌ [Muḥallim] Kezālik bir recülün ismidir.

التَّحْلِيمُ [et-tahlīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi yavaştırmak; tekülü: حَلَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا جَعَلْتَهُ حَلِيمًا

الْحَلَامُ [el-ḥullām] (ḥā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Şol oğlaktır ki anası karnından henüz alınmış ola. Ve Aşmaṭ eyitti: حَلَامٌ [ḥullām] ve حَلَانٌ [ḥullān] mīm'le ve nūn'la koyunun küçüğüne derler, sığar-ganem ma'nāsına.

الْحَالُومُ [el-ḥālūm] (‘alā-vezni [el-kāfur]) Şol süttür ki ziyāde koyu olduğundan taze peynir gibi olur, hālā ki peynir mertebesine varmamıştır.

[ح ل ق م]

الْحُلُقُومُ [el-ḥulqūm] (ḥā'nın ve kāf'ın zammı ile) Boğaz, حَلَقٌ [ḥalq] ma'nāsına.

الْحَلْقَمَةُ [el-ḥalqamet] (‘alā-vezni [ed-dahrecet]) Boğazı kesmek; tekülü: حَلَقَمَهُ إِذَا قَطَعَ حُلُقُومَهُ

[م م م]

الْحَمُّ [el-ḥamm] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Kakırdak ki kuyruk eridikten sonra bākī kalır.

الْحَمَّةُ [el-ḥammet] (ḥā'nın kezālik fethiy-le) Vāhidi. Ve

حَمٌّ [ḥamm] Eriyen yağa dahi derler. Ve

حَمٌّ [ḥamm] Kuyruğu eritmeğe dahi derler; tekülü: حَمَمْتُ الْأَيَّةَ إِذَا أَدْبَتَهَا

حَمَّةٌ [ḥammet] Şol kaynar pınara dahi derler ki hastalar onunla şifā taleb ederler. Ve fi'l-hadīsi: “الْعَالِمُ كَالْحَمَّةِ” Ve

حَمٌّ [ḥamm] Kasd ma'nāsına da gelir; tekülü: حَمَمْتُ حَمَّكَ أَيَّ قَصَدْتُ قَصْدَكَ

حَمٌّ [ḥamm] Ta'cīl ma'nāsına da gelir,

Ferrā rivāyeti üzere; tekülü: حَمَمْتُ أَرْجَاخَالَه إِذَا عَجَلْتَهُ Ve

حَمٌّ [ḥamm] Suyu ısıtmağa dahi derler; tekülü: حَمَمْتُ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنْتَهُ Ve كَلُّهُ مِنَ الْبَابِ Ve takdīr ma'nāsına da gelir; yukālu: حَمَّ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ بِمَعْنَى قُدِّرَ Ve āteş karar-mağa dahi derler; tekülü: حَمَمَتِ الْجُمْرَةُ نَحْمٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ حُمَمَةً

حُمَمَةٌ [ḥumemet] Kömüre derler. Ve su ıssı olmağa dahi derler; yukālu: حَمَّ الْمَاءُ مَحْمُومٌ Ve أَيُّ صَارَ حَارًّا وَحَمَّ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ [maḥmūm] oldu ma'nāsına da gelir; tekülü: حَمَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَحْمُومًا

حَمٌّ [ḥamm] Hemm ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لَهُ سَمٌّ وَلَا حَمٌّ غَيْرُكَ أَيُّ مَا لَهُ هَمٌّ غَيْرُكَ Ve gāh olur sīn'in ve ḥā'nın zammı ile dahi isti'māl olunur. Ve

حَمٌّ [ḥamm] (ḥā'nın fethi ve zammı ile) بُدِّ [budd] ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لِي مِنْهُ حَمٌّ أَيُّ بُدِّ

الإِحْمَامُ [el-iḥmām] (hemzenin kesriyle) Takdīr ma'nāsına; yukālu: أَحَمَّ الشَّيْءُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا قُدِّرَ أَحَمَّهُ أَمْرًا إِذَا أَهَمَّهُ Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Karīb olmağa dahi derler; tekülü: أَحَمَّ خُرُوجَنَا إِذَا دَنَا Ve Aşmaṭ eyitti: Kurb ma'nāsına olan أَحَمَّ [ecemme]dir, cīm'le ve ḥā ile olan takdīr ma'nāsınadır. Ve Kisāṭ eyitti: أَحَمَّ ve أَحَمَّ cīm'le ve ḥā'yla حَانَ وَفْتُهُ ma'nāsına gelir. Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Maḥmūm kılmağa dahi derler; yukālu: أَحَمَّهُ اللهُ فَهُوَ مَحْمُومٌ وَهُوَ مِنْ الشُّوَادِ Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Yer ısıtmalı olmağa da derler; yukālu: أَحَمَّتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ حُمَّى Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Issı suyla yumağa dahi derler; tekülü: **أَحْمَمْتُ فَلَانَا إِذَا غَسَلْتَهُ بِالْحَمِيمِ** Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Su ısıtmağa dahi derler; yukālu: **أَحْمُوا لَنَا مِنَ الْمَاءِ أَيُّ أَسْخِنُوا** Ve

إِحْمَامٌ [iḥmām] Bir nesneyi siyāh etmeğe dahi derler; yukālu: **أَحَمَّهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ أَحَمَّ**

الْمَحْمُومُ [el-maḥmūm] (mīm-i evvelin fetihi ve sānīnin zammı ile) Isıtma tutan kimse. Ve

مَحْمُومٌ [maḥmūm] Mukadder olan nesneye de derler, **حَمَّ الشَّيْءُ وَأَحَمَّ فَهُوَ مَحْمُومٌ أَيُّ مُقَدَّرٌ**

الْحَمِيمِ [el-ḥamīm] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Issı su.

الْحَمِيمَةُ [el-ḥāmīmet] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu. Ve

حَمِيمٌ [ḥamīm] Şol yağmura dahi derler ki şiddet-i harra da yağar. Ve

حَمِيمٌ [ḥamīm] Tere dahi derler, **عَرِقٌ** [‘arāk] ma'nāsına. Ve

حَمِيمٌ [ḥamīm] Şol yakın hısımina dahi derler ki onun emrinde ihtimām üzere olasin. Ve

حَمِيمٌ [ḥamīm] Güneş ıssısına dahi derler. Ve

حَمِيمَةٌ [ḥamīmet] Mālin kıymetlisine dahi derler.

الْحَمَائِمُ [el-ḥamā'im] (ḥā'nın fethiyle) Cem'ci, kerīmü'l-māl ma'nāsına; yukālu: **أَخَذَ الْمَصْدُقُ حَمَائِمَ الْإِبِلِ أَيُّ كَرَاتِمَهَا**

الْمِحْمَمُ [el-miḥamm] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Küçük güğüm ki onunla su ısıtırlar.

الْإِسْتِحْمَامُ [el-istiḥmām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Issı suyla yunmak; tekülü: **إِسْتِحْمَامٌ بِه إِذَا اغْتَسَلْتَ بِهِ** [istiḥmām] aslında ıssı suyla yunmaktır,

ba'dehu mutlakan igtisālde isti'māl olundu, her niçe suyla olursa olsun. Ve

إِسْتِحْمَامٌ [istiḥmām] Terlemeğe dahi derler; yukālu: **إِسْتَحَمَ إِذَا عَرِقَ**

التَّحْمِيمُ [et-taḥmīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ‘Avrete talāktan sonra mut‘a vermeğe dahi derler; yukālu: **حَمَمَ امْرَأَتَهُ إِذَا مَتَّعَهَا بِشَيْءٍ بَعْدَ الطَّلَاقِ** Ve

تَحْمِيمٌ [taḥmīm] Kuş yavrusunun yeleşti çıkmağa başlayıp kararmağa dahi derler. Ve başın tıraş gelip kararmağa dahi derler; yukālu: **حَمَمَ رَأْسَهُ إِذَا اسْوَدَّ بَعْدَ الْحَلْقِ** Ve

تَحْمِيمٌ [taḥmīm] Bir kimsenin yüzün kömürle karartmağa dahi derler; tekülü: **حَمَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَحَمْتُ وَجْهَهُ بِالْفَحْمِ**

الْحِمْحِمِ [el-ḥimḥim] (ḥā'ların kesri ve mīm-i evvelin sükunıyla) Ziyāde siyāh olan nesne.

الْأَحْمُ [el-eḥamm] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Ziyāde siyāh olan nesne; yukālu: **رَجُلٌ أَحْمٌ أَيُّ بَيْنَ الْحَمَمِ وَيُقَالُ كُمَيْتٌ أَحْمٌ أَيُّ بَيْنَ رَجُلٍ أَحْمٌ أَيُّ بَيْنَ الْحَمَمِ وَيُقَالُ كُمَيْتٌ أَحْمٌ أَيُّ بَيْنَ رَجُلٍ أَحْمٌ أَيُّ بَيْنَ الْحَمَمِ** Ya'ni şol doru at ki elleri ve ayakları ve yelesi ve kuyruğu siyāh ola. Ve Aşma'ī eyitti: Doru at iki türlüdür: biri **كُمَيْتٌ مَدْمَى** ve biri **كُمَيْتٌ أَحْمٌ** Ve atlar içinde derisi ziyāde berk olup tırnağı ziyāde berk olan **كُمَيْتٌ أَحْمٌ** dir dedi.

الْحُمُّ [el-ḥumm] (ḥā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Cem'ci, siyāh olan nesnelere. Ve

حُمٌّ [ḥumm] **حَمَاءٌ** [ḥammā]ın dahi cem'ci gelir, insānın dübürü ma'nāsına, nitekim ‘an-karīb gelir inşāallāhu ta‘ālā.

الْحُمَمُ [el-ḥumem] (ḥā'nın zammı ve mīm'in fethiyle) Kül ve kömür. Ve her nesne ki āteşten olur, ona **حُمَمٌ** [ḥumem] derler.

الْحُمَمَةُ [el-ḥumemet] (vezn-i mezbūr üzere)

re) Vāhidi, āteşle olan nesnelere biri ma'nāsına.

الْحَمْحَمَةُ [el-ḥamḥamet] (ʿalā-vezni اَلرَّزْلُزْلَةُ [ez-zelzelet]) At yem taleb ettikde āvāz çıkarması.

التَّحْمُحُمُ [et-teḥamḥum] (ʿalā-vezni اَلتَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Bi-ma'nāhā; yukālu: حَمْحَمَ اَلْفَرَسُ وَتَحْمَحُمُ إِذَا تَصَوَّتْ عِنْدَ طَلَبِ اَلْعَلْفِ

اَلْيَحْمُومُ [el-Yaḥmūm] (yā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Nu'mān b. Munzir'in atının ismidir. Ve

يَحْمُومُ [yaḥmūm] Tütüne dahi derler.

اَلْحَمَّاءُ [el-ḥammā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) İnsanın dübüri.

اَلْاِحْتِمَامُ [el-iḥtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İhtimām ma'nāsına; tekūlu: اِحْتَمَمْتُ إِذَا اِهْتَمَمْتُ

اَلْمُحَامَّةُ [el-muḥāmmet] (mīm'in zammı ile evvelen ve teşdidiyle sāniyen) Mütālebe etmek, Umevī rivāyeti üzere; tekūlu: حَامَمْتُه إِذَا طَلَبْتَهُ

اَلْحِمَامُ [el-ḥimām] (ḥā'nın kesri ile) Mevdi takdīr etmek. Kāle fi'l-*Kāmūs* اَلْحِمَامُ كَكِتَابِ وَقَدْرُهُ فَضَاءُ اَلْمَوْتِ وَفَرَسُهُ تَعْرَعُرُهُ اَلْحِمَامُ a

اَلْحُمَّةُ [el-ḥummet] (ḥā'nın zammı ile) Kara, sevād ma'nāsına. Ve

حُمَّةُ اَلْحَرِّ [ḥummetu'l-ḥarr] Büyük ısı, mu'zamu'l-ḥarr ma'nāsına. Ve

حُمَّةُ اَلْفِرَاقِ [ḥummetu'l-firāk] Firaktan takdīr olunan nesne. Aşmaī eyitti: عَجَلْتُ اَلْفِرَاقِ اَلْحُمَّةُ اَلْفِرَاقِ اَلْحُمَّةُ اَلْفِرَاقِ اَلْحُمَّةُ اَلْفِرَاقِ اَلْحُمَّةُ اَلْفِرَاقِ اَلْحُمَّةُ اَلْفِرَاقِ a

حُمَّةُ اَلْعُقْرَبِ [ḥumetu'l-ʿaqrab] (ḥā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Semm-i ʿakreb ma'nāsına; ḥā harf-i ʿilletten ıvazdır,

bāb-ı mu'tellde gelir inşāllāhu taʿālā.

اَلْحَمَامُ [el-ḥamām] (ḥā'nın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Mutlakan boynunda tavkı olan kuş, gerek üveyik olsun gerek kumru olsun gerek boğurtlak olsun, isferūd ma'nāsına gerek yaban güvercini olsun, bunlara benzer ne ki var ise. Ve **حَمَامٌ** [ḥamām] müzekere ve mü'ennese itlāk olunur. Ve dāhil olan hā vahdet içindir, te'nīs için değildir. Ve gāh olur vāhide dahi **حَمَامٌ** [ḥamām] derler. Ve ʿamme katında meşhūr olan budur ki **حَمَامٌ** [ḥamām] hemİN **دَوَاجِنُ** [devācin] mahsūs ola. Ve **دَوَاجِنُ** [devācin] evlerde beslenip me'nūs olana derler. Ve bazı eş'arda **اَلْحَمَامُ** [el-ḥamām] mahalline **اَلْحَمِي** vāki olmuştur ḥā'nın fethi ve mīm'in kesriyle, mīm-i ahire hazf olunup elif yā'ya kalb olunmakla. Ve bazıları eyitti: elif-i memdüdeyi hazf ettikleri gibi, elif hazf olundukta mīmān cem' olup tad'if lāzım olmağın mīm-i ahiri yā'ya kalb ettiler, **تَطَيَّبْتُ** kelimesinde nūn yā'ya kalb olunduğu gibi.

اَلْحَمَامَاتُ [el-ḥamāmāt] (ḥā'nın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Cem'i.

اَلْحَمَائِمُ [el-ḥamā'im] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i. Ve ammā **يَمَامٌ** [yemām] yā'nın fethi ve mīm'in tahfifiyle sahrā kuşlarından birinin ismidir, Aşmaī rivāyeti üzere. Ve Kisāī eyitti: **حَمَامٌ** [ḥamām] berrī olana ve **يَمَامٌ** [yemām] büyüta me'lūf olana derler dedi.

اَلْحَمَامُ [el-ḥumām] (ḥā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Deve ısıtması, hummā-yı ibil ma'nāsına.

اَلْمُحَمَّمَةُ [el-muḥammet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Isıtılmalı olan yer; yukālu: **أَرْضٌ مُحَمَّمَةٌ أَيُّ دَاتٌ حُمَّيْ** Ve ḥā'nın kesri dahi

lügattir, mīm'in ve ḥā'nın fethi lügat olduğu gibi.

الْحَامَّةُ [el-ḥāmmet] (mīm'in teşdidiyle) Hāssaten ma'nāsınadır; yukālu: كَيْفَ الْحَامَّةُ وَالْعَامَّةُ Ve

حَامَّةٌ [ḥāmmet] Akribāya dahi derler; yukālu: هُوَ لَاءِ حَامَّةُ الرَّجُلِ أَي أَقْرَبَاؤُهُ Ve bir nesnenin a'lāsına ve muhtārına dahi derler; yukālu: إِبِلٌ حَامَّةٌ إِذَا كَانَتْ خِيَارًا

حَم [ālu ḥā-mīm] (hemzenin ve ḥā'nın meddiyle) Qur'ān'da olan ma'ḥūd sūrelerdir. Kāle İbn Mes'ūd دِيْبَاجُ آلِ حَمٍ دِيْبَاجُ آلِ حَمٍ دِيْبَاجُ آلِ حَمٍ دِيْبَاجُ "Ve Ferrā eyitti: İbn Mes'ūd'un bu kelāmı AL FLANIN WAL FLANIN dedikleri gibidir gūyā ki حَم sūrelerin götürü حَم kelimesine nisbet kılmıştır.

الْحَوَامِيم [el-ḥavāmīm] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) حَم lafzının cem'i olması 'amme kelāmındandır, 'Arabiyyü'l-asl değildir. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: حَوَامِيمُ Qur'ān-ı 'azīimde birkaç sūredir, 'alā-hilāfi'l-kıyās evlā budur ki حَم دَوَاتٌ demekle cem' oluna.

حَمَانٌ [Ḥammān] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir recülün ismidir.

[ح ن ت م]

الْحَنْتَم [el-ḥantem] (ḥā'nın ve tā'nın fethi ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Yeşil destī, cerre-i hadrā ma'nāsına.

الْحَنَاتِم [el-ḥanātim] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kesri ile) Karabulutlardır, zīrā sevāda 'Arab tā'ifesi حُضْرَةٌ [ḥuḍret] itlāk ederler.

[ح ن ذ م]

الْحِنْدِمَان [el-ḥinzimān] (ḥā'nın ve zāl-ı mu'cemenin kesriyle) Cemā'at ma'nāsınadır. Ve bazıları eyitti: Tā'ife ma'nāsınadır.

[ح و م]

الْحَوْم [el-ḥavm] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesnenin etrāfına dolaşmak.

الْحَوْم [el-ḥavem] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَامِ الطَّائِرِ وَغَيْرُهُ حَوْلَ الشَّيْءِ يَحُومُ حَوْمًا وَحَوْمًا إِذَا دَارَ

الْحَوْم [el-ḥavm] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Deve sürüsünden büyük kıt'a.

الْحَوْمَةُ [el-ḥavmet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik bir nesnenin mu'zamı.

حَوْمَةُ الْفِتَالِ [ḥavmetu'l-ḳitāl] Kıtālin 'azīmi. Ve yine böyledir suya ve kavme ve gayrı nesneye izāfet olunsa, ya'nī حَوْمَةُ الْمَاءِ ve حَوْمَةُ الرَّمْلِ deseler yine hāl böyledir.

الْحَوْمَان [el-Ḥavmān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir. Ve حَوْمَانَةٌ [ḥavmānet]in dahi cem'i gelir.

الْحَوْمَانَةُ [el-ḥavmānet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın kezālik sükūnuyla) Şol yerdir ki berk olup münkād ola, ya'nī sarp olmaya, kezā fi ba'zi nūsahi'ş-*Şiḥāḥ*.

حَام [Ḥām] ('alā-vezni الْحَال [el-ḥāl]) Nūḥ'un salavātullāhi 'aleyhi oğullarından biridir ki siyāh tā'ifesinin babasıdır; yukālu: غَلَامٌ حَامِيٌّ وَعَبْدٌ حَامِيٌّ

FASLU'L-ḤĀ'

(فَصْلُ الْحَاءِ)

[خ ت م]

الْحَتْمُ [el-ḥatm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi mührlenmek. Ve bir nesneyi āhir etmeğe dahi derler; tekūlu: **حَتَمْتُ** ve **حَتَمَ اللهُ لَهُ بِخَيْرٍ** ve **حَتَمْتُ الشَّيْءَ** ve **حَتَمْتُ الشَّيْءَ** yukālu: **حَتَمْتُ** ve **حَتَمَ اللهُ لَهُ بِخَيْرٍ** Ve **Cārullāh** **حَتَمْتُ** [ḥatm] i tefsīrinde bilā-vāsita isti'māl olundukta āhire erişmekle ve **عَلَى** kelimesiyle isti'māl olundukta mühür vurmakla tefsīr etmiştir.

الْمَحْتُومُ [el-maḥtūm] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Mühür vurulmuş ve tamām olmuş nesne.

الْمُحْتَمُّ [el-muḥattem] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdīdiyle) Mübāлага ile hatm olunmuş nesne.

الْإِحْتِامُ [el-iḥtitām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi āhir etmek ki **إِفْتِاحٌ** [iftitāḥ]ın mukābilidir; tekūlu: **إِحْتَمْتُ الشَّيْءَ** **فَهُوَ نَقِيضُ افْتِخَاتِهِ**

الْحَاتِمُ [el-ḥātīm] (tā'nın fethi ve kesriyle) Yüzük ki zīnet için parmağa takarlar.

الْحَيَاتِمُ [el-ḥaytām] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْحَاتَانُ [el-ḥātām] ('alā-vezni [sābāt]) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْحَوَاتِيمُ [el-ḥavātīm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, yüzükler ma'nāsına.

التَّحْتَمُ [et-teḥattum] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yüzük takınmak; tekūlu: **تَحْتَمْتُ إِذَا لَبَسْتَهُ**

الْحَاتِمَةُ [el-ḥātimet] (tā'-i evvelin kesriyle) Bir nesnenin āhiri.

الْحَاتِمُ [el-ḥātīm] (tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَاتِمٌ** **الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ**

الْخِتَامُ [el-ḥitām] (ḥā'nın kesriyle) Şol balçıktır ki bir nesneyi onunla mührlerler. Ve

خِتَامٌ [ḥitām] Āhir ma'nāsına dahi gelir. **كَلِمَاتُ اللهِ تَعَالَى: (المطففين، 26)** **﴿خِتَامُهُ مِسْكٌ﴾** **أَيُّ آخِرُهُ لِأَنَّ آخِرَ مَا يَجِدُونَهُ رَائِحَةَ الْمِسْكِ**

الْحَتَمُ [el-ḥatem] (fethateynle) Mührlü balçık; yukālu: **عَلَيْهَا حَتَمٌ أَيُّ عَلَيْهَا طِينَةٌ مَحْتُومَةٌ مِثْلُ نَقَضٍ** **وَقَبِيضٍ بِمَعْنَى مَقْبُوضٍ** **وَقَبِيضٍ بِمَعْنَى مَقْبُوضٍ** [nefaḍ] nūn'la ve fā' ile ağaçtan dökülen nesne, yaprak olsun ve meyve olsun.

[خ ث م]

الْحَسَمُ [el-ḥaşem] (ḥā'nın ve sā'-i müselle-senin fethiyle) Burun yassı olmak; yukālu: **يَا نِي خَيْمَ الْمَعْوَلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ مُفْرَطًا** **كُلُّنِكَ** ucu çönelip yassı olsa.

الْمُحْتَمَّةُ [el-muḥaşşemet] (mīm'in zammı ve sā'nın fethi ve teşdīdiyle) Yassı olan na'l; yukālu: **نَعْلٌ مُحْتَمَّةٌ أَيُّ عَرِيضَةٌ**

حَيْسَمَةٌ [Ḥayşemet] (ḥā'nın ve sā'nın fethi ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

[خ ث ر م]

الْحُضَارِمُ [el-ḥuṣārim] (ḥā'nın zammı ve rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki bir nesneden yaramaz fāl tutuna, ma'nāsına. Ve

حُضَارِمٌ [Ḥuṣārim] Bir recülün dahi ismidir. Ve 'Amr b. el-Ḥuṣārim el-Becelī ma'rūftur.

[خ ث ع م]

حُضَامٌ [Ḥaş'am] ('alā-vezni [ca'fer]) Bir kabīlenin babasıdır ki o Yemen'den Ḥaş'am b. Enmār'dır. Ba'zılar eyitti:

Ma'ad'dandır, Yemen'e sonra varmıştır.

[خ د م]

الْخِدْمَةُ [el-ḫidmet] (ḫā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye kulluk etmek; yukālu: خِدْمَتُهُ يَخْدُمُهُ خِدْمَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْخَادِمُ [el-ḫādīm] (dāl'ın kesriyle) Hizmet-kār, gerek gulām olsun gerek cāriye olsun.

الْحَادِمُ [el-ḥādem] (fethateynle) Cem'î, hizmet-kārlar ma'nāsına.

الْإِخْدَامُ [el-iḫdām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye hizmet-kār vermek; yukālu: إِذَا أَعْطَاهُ خَادِمًا

الْحَدَمَةُ [el-ḥādemet] (fethateynle) Deve bileğinde olan kayıştır ki ona deve ayağına diktikleri çarığı bağlarlar. Ve bu sebebden halhāla dahi خِدْمَةٌ [ḥādemet] derler, zīrā ki gāh olur halhālî kayıştan edip üzerine altın ve gümüş tezyīn ederler.

الْخِدَامُ [el-ḫidām] (ḫā'nın kesriyle) Cem'î, kayıştan olan halhāllar ma'nāsına. Ve gāh olur kavmin halkasına dahi خِدْمَةٌ [ḥādemet] derler. Ve fi'l-hadīsi: "فُضِّ خِدْمَتُكُمْ" أَي فَوْقَ جَمْعِكُمْ

الْمُخَدِّمُ [el-muḫaddem] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdīyle) Ayakta olan halhāl yeri.

الْمَخْدَمَةُ [el-maḫdemet] (vezni-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu.

التَّخْدِيمُ [et-taḫdīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Atın ayağında olan beyāz ki inciklerine varmayıp bilekleri üzere müstedīr ola, tırnak üzerinde dā'ire gibi olan kıllardan yukarı. Ve eger bir ayağında olursa ona أَرْجُلُ [erjel] derler.

الْمُخَدِّمُ [el-muḫaddem] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdīyle) Zikr olunan sıfat üzere olan at.

الْأَخْدَمُ [el-aḫdem] Bi-ma'nāhu; yukālu: فَرَسٌ مُخَدِّمٌ وَأَخْدَمٌ Ve

مُخَدِّمٌ [muḫaddem] Şol kimseye dahi derler ki onun hademi ve haşemi çok ola; yukālu: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُخَدِّمُونَ إِذَا كَثُرَ لَهُمُ الْخَدْمُ وَالْحَشَمُ

الْمُخَدِّمُ [el-maḫdūm] (mīm'in fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki onun tā'ife-i cinnden tābi'ası ola. Ve "tābi'a" şol cinne derler ki bir kimseye tābi' olup her kandan giderse onunla bile gide.

الْخَدَمَاءُ [el-ḥadmāʾ] Şol koyundur ki onun elleri ve ayakları ak ola, حَبْلَاءُ [ḥaclāʾ] gibidir veznen ve ma'nen.

[خ ذ م]

الْحَزْمُ [el-ḥazm] (ḫā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kesmek, kat ma'nāsına; yukālu: خَدَمَهُ خَذَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّخْذِيمُ [et-taḫzīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Pāre pāre edip kesmek, takti' ma'nāsına.

الْمِخْذَمُ [el-miḫzem] (mīm'in kesri ve ḫā'nın sükūnu ve zāl'ın fethiyle) Kesici kılıç.

الْحَزِيمُ [el-ḥazīm] (ḫā'nın fethi ve zāl'ın kesriyle) Şol attır ki tīz ve çābük ola; yukālu: فَرَسٌ خَذِمَ أَي سَرِيْعٌ Ve

خَذِمَ [ḫazim] Şol kimseye dahi derler ki cömerd olup serī'ü'l-ʿatā ola; yukālu: رَجُلٌ خَذِمَ أَي سَمِحٌ عِنْدَ الْعَطَاءِ

الْخَدَمَاءُ [el-ḫazmāʾ] (ḫā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol keçidir ki kulağı arkırı kesile ve lākin ayrılmaya.

الْحَزَمُ [el-ḥazem] (fethateynle) Seyrde sür'at etmeğe derler.

الْحَزْوَمُ [el-ḥazūm] (ḫā'nın fethi ve zāl'ın

zammı ve meddiyle) Şol devekuşudur ki serîc ola; yukālu: ظَلِيمٌ خَدُومٌ Ve ظَلِيمٌ [zalīm] zā-i mu'ceme ile devekuşunun erkeğine derler.

إِبْنُ خِدَامٍ [İbn Hızām] (hā'nın kesriyle) Şu'arā-yı 'Arabdan bir recülün ismidir.

[خ ر م]

الْحَزْمُ [el-ḥarm] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Dağ burnu, enf-i cebel ma'nāsına. Ve

حَزَمٌ [ḥarm] Sahtiyānın dikişin sökmek; tekülü: حَرَمْتُ الْحَزَرَ أَحْرَمُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَثَابَتْهُ Ve عَائِدَةٌ [is'ā] dikişi söküp gidermek. Ve

حَزَمٌ [ḥarm] Eksilmeğe dahi derler, naks ma'nāsına. Ve

حَزَمٌ [ḥarm] 'Udül etmeğe dahi derler; yukālu: مَا حَزَمَ الدَّلِيلُ عَنِ الطَّرِيقِ أَيُّ مَا عَدَلَ

الْأَحْرَمُ [el-aḥrem] (hemzenin ve rā'nın fet-hiyle) Şol kimsedir ki burnunun direği kesilmiş ola yāhūd burnunun bir cānibi kesilmiş ola, şöyle ki جَدَعٌ [ced'c] mertebesine varmamış ola. Ve جَدَعٌ [ced'c] burnu hep kesmektir. Ve

أَحْرَمٌ [aḥrem] Kulağı delik olana dahi derler, kulağın deliği yarılısın ve eger yarılmasın أَحْرَمٌ [aḥrem] derler. Bu zikir olunan nūsaḥ-ı Şihāh'ta mevzi'aynda rā-i mühmele ile أَحْرَمٌ [aḥrem] vāki' olduğuna binā'endir, lākin sevk-i tahrīr bunu gösterir ki kulak deliği yarılıs rā-i mühmele ile أَحْرَمٌ [aḥrem] diyeler ve yarılmasa أَحْرَمٌ [aḥrem] diyeler, mu'cemeteynle. Ve

أَحْرَمُ الْكَتِيفِ [aḥremu'l-ketif] Kürek kemiğinin ortasında olan yumru kemiğin tarafına derler.

الْحَرَمَةُ [el-ḥaremet] (fethateynle) Kulakta delinen yer.

الْمَحْرَمُ [el-maḥrim] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Dağın burnu nihāyet bulduğu yer.

الْمَحَارِمُ [el-meḥārim] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i ki yollar ayrıldığı yerlerdir. Ve

مَحَارِمٌ [meḥārim] Su kaynadığı yerlere dahi derler; yukālu: عَيْنٌ دَاتٌ مَحَارِمٌ أَيُّ مَحَارِجٍ

مَحْرَمَةٌ [Maḥremet] (mīm'in ve rā'nın fet-hiyle) Bir recülün ismidir.

الْإِخْتِرَامُ [el-iḥtirām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Aslından kesmek.

التَّحْرُومُ [et-teḥarrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: Ve إِخْتَرَمَهُمُ الدَّهْرُ وَتَحْرَمَهُمْ أَيُّ اقْتَطَعَهُمْ وَاسْتَأْصَلَهُمْ

تَحْرُومٌ [teḥarrum] Bir kimsenin gazabı sâkin olmak mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: Ve تَحْرُومٌ رَبُّدٌ فَلَانٍ إِذَا سَكَنَ غَضَبُهُ

تَحْرُومٌ [teḥarrum] Hurremiyye tā'ifesinin dīnine tābi' olmağa dahi derler ki onlar ashāb-ı tenāsuh ve ibāhattır.

الْحُرْمَانُ [el-ḥurmān] (hā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) Yalan, kezib ma'nāsına. Bu zikir olunan sāhib-i Kāmūs'un ve sā'ir ehl-i lügatin tansisi ve işāreti üzeredir, pes sāhib-i Şurāh'ın bi'z-zammı ve teşdidi'r-rā' dediği muhālif olur.

الْحَوْرَمُ [el-ḥavrem] (hā'nın ve rā'nın fet-hiyle) Şol kayadır ki onun yarıkları vardır.

الْحَوْرَمَةُ [el-ḥavremet] ('ale'l-vezni'l-mezbūr) İnsanın burnunu yumuşak yeri, yukālu: أَرْبَابَةُ الْأَنْفِ ma'nāsına.

[خ ر ش م]

الْمُحْرَنْشِمُ [el-muḥrenşim] (mīm'in zammı ve şīn'in kesriyle) Mütekebbir olan kimse. Ve

مُخْرَنْشِم [muħrenşim] Kezâlik arıklayıp mütegayyirü'l-levn olana dahi derler, Ebû 'Amr rivâyeti üzere.

[خ ر ط م]

الْخُرْطُوم [el-ħurṭūm] (ħā'nın ve ṭā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Burun, enf ma'nāsına.

الْحَرَاطِيم [el-ħarāṭīm] (ħā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î. Ve

حَرَاطِيم [ħarāṭīm] Kavmin ulularına dahi derler, سَادَةُ الْقَوْمِ ma'nāsına. Ve

حُرْطُوم [ħurṭūm] Hamra dahi derler.

الْمُخْرَنْطِيم [el-muħranṭīm] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyle) Gazab-nāk ve mütekebbir olup başın yukarı tutan kimseye dahi derler. Ve Cuşem b. el-Ĥazrec ve 'Avf b. el-Ĥazrec'e حُرْطُومَانَ [Ĥurṭūmān] derler.

[خ ز م]

الْحَزْمُ [el-ħazem] (fethateynle) Şol ağaçtır ki onun kabından ip büklerler.

الْحَزْمَةُ [el-ħazemet] (kezâlik fethateynle) Vāhidi, zikr olunan ağaçlardan biri ma'nāsına. Ve Medīne-i münevverede bir bāzār vardır ki ona سُوقُ الْحَزَامِينَ derler.

الْأَخْزَمُ [el-aħzem] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Erkek yılan.

أَخْزَمُ [Aħzem] Bir recülün dahi ismidir.

الْحَزَامَةُ [el-ħizāmet] (ħā'nın kesriyle) Kıldan bir halkadır ki devenin burnuna geçirip ona yular bağlarlar pes.

الْمَخْزُومُ [el-maħzūm] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Her delinmiş nesneye itlāk olunur. Ve tuyūr kısmı cümlele مَخْزُومٌ [maħzūm]dur, burunları delik olduğundan ötürü. Ve li-zālike yukālu: نَعَامٌ

Ve مَخْزُومٌ [ne'ām] devekuşuna derler.

الْحَزْمُ [el-ħazm] (ħā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Dizmek, nazm ma'nāsına; tekūlu: حَزَمْتُ الْجِرَادَ فِي الْعُودِ إِذَا نَطَقْتَهُ Ya'nī çekirgeyi şīşe dizsen.

الْمَحْزَامَةُ [el-muħāzemet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) İki kimse birbirine muhālif tarīk ahz etmek bir mekānda buluşmak için.

الْحَزْوَمَةُ [el-ħazūmet] (ħā'nın fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) İnek, bakara ma'nāsına, Huzeyl lügati üzere.

الْحَزَامَى [el-ħuzāmā] (ħā'nın zammı ve āhirinde elifin kasrıyla) خَيْرِيٌّ [ħīriyy] dedikleri çiçeğin yābānsidir. Ve خَيْرِيٌّ [ħīriyy] bir çiçektir ki etibbā katında ma'rūftur, akı ve kırmızısı ve sarısı olur.

مَخْزُومٌ [Maħzūm] Bir kabīlenin babasıdır, Ķureyş'ten ki o Maħzūm b. Yaķaza'dır ki cedd-i a'lāları Lu'eyy b. Gālib'dir.

أَبُو حَازِمٍ [Ebū Ĥāzim] (zā'nın kesriyle) Bir şā'irin babası ismidir, Benī Esed'den ki o Bişr b. Ebī Ĥāzim'dir.

[خ ش م]

الْحَيْشُومُ [el-ħayşūm] (ħā'nın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Geniz burunun nihāyet bulduğu yerdir.

الْحَشْمُ [el-ħaşm] (ħā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir kimsenin genzin ufatmak; tekūlu: حَشَمْتُهُ حَشْمًا إِذَا كَسَرْتِ حَيْشُومَهُ

الْحَيَاشِيمُ [el-ħayāşīm] (ħā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) حَيْشُومٌ [ħayşūm] un cem'î. Ve

حَيَاشِيمُ الْجِبَالِ [ħayāşīmu'l-cibāl] Dağ burunları.

الْحُشَامُ [el-ħuşām] (ħā'nın zammı ve şīn'in

ola.

الْمُحَضَّرَمَةُ [el-muḥaḍremet] (vezn-i mezbūr üzere) Şol nākaya derler ki kulağının bir tarafı kesilmiş ola. Ve

مُحَضَّرَمَةٌ [muḥaḍremet] Şol 'avrete dahi derler ki sünnet olunmuş ola.

الْحِضْرِمِ [el-ḥiḍrim] (ḥā'nın ve rā'nın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) 'Atası çok olan kimse, bahr-i ḥiḍrim [Ḥiḍrim]e teşbīh olmuştur ki o kesirü'l-mā olan bahrdır, lākin Aşma' bahra kesret-i mādan ötürü ḥiḍrim [ḥiḍrim] dediklerine inkār etti. Ve her nesne ki kesir olup vāsi' ola ona ḥiḍrim [ḥiḍrim] derler.

الْحَضَارِمِ [el-ḥaḍārim] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, kesir ve vāsi' olan nesnelere ma'nāsına.

الْحَضَارِمَةُ [el-ḥaḍārimet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ile) Şām-ı şerīf'te bir kavmdir. Bunun beyānı budur ki 'acem tā'ifesinden bir kavm ibtidā-yı İslām'da çıkıp bilād-ı 'Araba dağıldılar; onlardan şol kimseler ki Başra'da ikāmet ettiler onlara **أَسَاوِرَةٌ** [Esāviret] dediler ve şol kimseler ki Kūfe'de ikāmet etti, onlara **أَحَامِرَةٌ** [Eḥāmiret] dediler ve şol kimseler ki Şām'da ikāmet ettiler onlara **حَضَارِمَةٌ** [Ḥaḍārimet] dediler ve şol kimseler ki Cezīre'de ikāmet ettiler onlara **جَرَامِقَةٌ** [Cerāmiqat] dediler. Ve ba'zılar eyitti: Cezīre'de ve Mavşıl'da sâkin olanlara **جَرَايِمَةٌ** [Cerācimet] derler.

الْحُضْرِمِ [el-ḥuḍārim] (ḥā'nın zammı ve ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) **عَلِبْتُ** ['ulebit] vezni üzere) Keler yavrusudur, veled-i ḍabb ma'nāsına. Ve **عَلِبْتُ** ['ulebit] fermüde demektir. Ve Aḥmer eyitti: Veled-i dabbin evvel mertebesi **حِشْلٌ** [ḥişl], ikinci mertebesi **مُطَبِّحٌ** [muṭabbih], üçüncü mertebesi

حُضْرِمِ [ḥuḍārim] ve kemālin buldukta **ضَبُّ** [ḍabb]dır dedi. Ve **غَيْدَاقٌ** [ğaydāk] olduğu mertebeyi zikr etmedi, nitekim Ebū Zeyd etmiştir.

[خ ط م]

الْحَطْمِ [el-ḥaṭm] (ḥā'nın fethi ve tā'-i müh-melenin sükūnuyla) Her kuşun burnu, minkār ma'nāsına. Ve her davarın burnunun ucuna ve ağzının ucuna dahi derler.

الْمَخَاطِمِ [el-meḥāṭim] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Burunlar, unūf ma'nāsına.

الْمَخْطِمِ [el-maḥṭim] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Vāhidi, burun ma'nāsına.

الْأَخْطَمِ [el-aḥṭam] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Burnu uzun kimse, tavīlü'l-enf ma'nāsına.

الْخِطَامِ [el-ḫiṭām] (ḥā'nın kesri ve tā'nın tahfifi ile) Yular, zimām ma'nāsına.

الْحَطْمِ [el-ḥaṭm] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Deveye yular vurmak; tekülü: **حَطَمْتُ الْبُعَيْرَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَمْتَهُ**

الْمَخْطُومَةُ [el-maḥṭūmet] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Yularlanmış nāka.

الْمُخْطَمَةُ [el-muḥaṭṭamet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Yularlanmış nākalar; yukālu: **نَاقَةٌ مَخْطُومَةٌ وَنُوقٌ مُخْطَمَةٌ وَالتَّشْدِيدُ لِلْكَثْرَةِ**

الْمُخْطَمِ [el-muḥaṭṭam] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol hurmā korugudur ki üzerinde hatlar ve yollar ola.

قَيْسُ بْنُ الْخَطِيمِ [Ḳays b. el-Ḥaṭim] (ḥā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir şā'irin ismidir.

خَطْمَةُ الْأَنْصَارِ [Ḥaṭmetu'l-Enşār] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) 'Abdullāh b.

Mālik b. Evs oğullarıdır.

الْخَطْمَةُ [el-ḥuṭmet] (ḥā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Dağ burnu. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh* **خَطْمَةُ** [ḥuṭmet]i bulendī-i kūhla tefsīr etmiştir, muhālifdir, zīrā onu Cevherī **جَبَلِ رَعْنُ** ile tefsīr etmiştir. Ve **رَعْنُ جَبَلِ** [ra'nu'cebel] dağ burnuna derler.

الْخَطْمِيُّ [el-ḥiṭmiyy] (ḥā'nın kesri ve tā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Nebātattan şol nesnedir ki onunla baş yurlar.

[خ ل م]

الْخِلْمُ [el-ḥilm] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Dost, sadık ma'nāsına. Ve **خِلْمٌ** [ḥilm]in aslı **كِنَاسِ الظُّبِي** dir, ya'nī āhū yatağdır ki ma'nā-yı ünsü müş'irdir.

الْمُخَالَمَةُ [el-muḥālemet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Dostluk edişmek, musādakat ma'nāsına.

الْأَخْلَامُ [el-aḥlām] (hemzenin fethiyle) Ashāb ma'nāsına.

[م خ ل ح م]

الْخَلْجِمُ [el-ḥaljem] (ḥā'nın ve cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Uzun, tavil ma'nāsına.

[م م م]

الْخَامُ [el-ḥāmm] (mīm'in teşdīdiyle) Bed-rāyiha olan pişmiş et, lahm-ı müntin ma'nāsına.

الْمُخِمُّ [el-muḥimm] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **لَحْمٌ خَامٌ وَمُخِمٌّ إِذَا كَانَ مُنْتِنًا**

الْخُمُومُ [el-ḥumūm] (zammeteynle) Et bed-rāyiha olmak piştikten sonra; yukālu: **حَمَّ اللَّحْمِ يَخُمُّ مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي إِذَا أَتَتْ وَهُوَ شِوَاءُ أَوْ طَبِيخٌ** Ve fi'l-meseli: "هُوَ السَّمْنُ لَا يَخُمُّ" Ya'nī o kimse hüsn-i hulukta sayacağı gibidir,

rāyiha bağlamaz. Pes bu mesel bir kimseyi medh ve senā makāmında darb olunur.

الْإِخْمَامُ [el-iḥmām] (hemzenin kesriyle) Kezālik et rāyiha bağlamak.

الْحَمُّ [el-ḥamm] (ḥā'nın fethi ile) Kuyuyu pāk etmek; yukālu: **حَمَّ الْبُئْرِ يَحُمُّهَا مِنَ النَّبَابِ** Ve **كَشَحُ** [kesh] sīn ve ḥā'i mühmeleteynle süpürmek ma'nāsındadır. Ve ev pāk etmede dahi isti'māl olunur.

الْإِخْتِمَامُ [el-iḥtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik.

الْمُخْمُومُ [el-maḥmūm] (mīm'in fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Pāk olan nesne; yukālu: **قَلْبٌ مَخْمُومٌ إِذَا كَانَ نَقِيًّا مِنَ الْعِلِّ** Ve **نَيْتَكِيمِ بَاعِزِ** hadīs-i şerifte vākī' olmuştur.

الْخُمَامَةُ [el-ḥumāmet] (ḥā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Süpürüntü, **فُمَامَةٌ** [ḳumāmet] ma'nāsına. Ve kuyu içinden çıkarılan toprağa dahi derler.

الْخُمَانُ [el-ḥummān] (ḥā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Nākes ve denī-tab' olan kimse.

الْخَمَّانُ [el-ḥammān] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **ذَلِكَ رَجُلٌ مِنْ خَمَّانِ النَّاسِ وَخَمَّانِ النَّاسِ بِضَمِّ الْحَاءِ وَفَتْحِهَا أَيُّ مِنْ رُذَالِهِمْ** Ve

خُمَّانٌ [ḥummān] (ḥā'nın zammı ile) Za'if olan göndere dahi derler.

الْخَمْحَمَةُ [el-ḥamḥamet] (ʿalā-vezni **الرُّزْلَةُ** [ez-zelzelet] **خَمْحَمَةٌ** [ḥanḥanet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve **خَمْحَمَةٌ** [ḥanḥanet] genizden söyleyip sözün anlatmamaktır, tekebürden ötürü. Ve

خَمْحَمَةٌ [ḥamḥamet] Kezālik bir cins kabīh yemek yemektir.

الْخِمْحِمُ [el-ḥimḥim] (ḥā'ların kesri ve

cīm'in sükūnuyla) Bir cins ottur ki onun tohumun deveye 'alef kırlarlar. Ve bazıları حَيْمِمْ [hīmḥim] ḥā-i mühmele ile dedir.

غَدِيرُ حَيْمِمْ [Ġadīru Ḥumm] (ḥā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Bir mevzi'in ismidir ki Mekke-i müşerreffe ile Medīne-i münevvere'nin arasında Cuḥfe demekle ma'rūf yerdedir.

الْحَمْحَامُ [el-Ḥamḥām] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

[خ و م]

الْحَامَةُ [el-ḥāmet] (‘alā-vezni اَلْحَالَةُ [el-ḥālet]) Yaş ve tāze olan ot. Ve fi'l-hadīsi: ”مَثَلُ الْمُؤْمِنِ مَثَلُ الْحَامَةِ مِنَ الرَّزْعِ تَمِيلُهَا الرِّيحُ مَرَّةً هَكَذَا وَمَرَّةً هَكَذَا“

[خ ي م]

الْحَيْمَةُ [el-ḥaymet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol evdir ki 'Arab tā'ifesi onu ağaç budaklarından yapar.

الْحَيَمَاتُ [el-ḥayemāt] (fethateynle) Cem'i.

الْحَيْمِمْ [el-ḥiyem] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Kezālik cem'i, بَدْرَةٌ [bedret] ile بَدْرٌ [bider] gibi. Ve بَدْرَةٌ [bedret] oğlak derisinden olan tuluma derler.

الْحَيْمِمْ [el-ḥaym] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) حَيْمَةٌ [ḥaymet] gibidir.

الْحِيَامُ [el-ḥiyām] (ḥā'nın kesriyle) Cem'i, haymeler ma'nāsına, فَرْحٌ [ferḥ]le فِرَاحٌ [firāḥ] gibi.

التَّحْيِيمُ [et-taḥyīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi hayme gibi kılmak. Ve

تَحْيِيمٌ [taḥyīm] Bir yerde hayme kurmağa dahi derler; yukālu: حَيْمَةٌ إِذَا جَعَلَهُ كَالْحَيْمَةِ وَحَيْمٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

التَّحْيِيمُ [et-teḥayyum] (fethateynle ve

yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir mekāna hayme kurmak; tekūlu: حَيْمَةٌ بِمَكَانٍ كَذَا إِذَا صَرَبَ حَيْمَتَهُ بِهِ

الْحَيْمِمْ [el-ḥīm] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Tabr'at. Kendi lafzından vāhidi yoktur.

حَيْمِمْ [Ḥiyem] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Bir dağın 'alemidir.

الْحَيْمُومَةُ [el-ḥaymūmet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve mīm'in zammı ve meddiyle) Korkmak; yukālu: حَامٌ عَنْهُ يَحْيِمُ حَيْمُومَةً إِذَا جَبَنَ

الْحَيْمِمْ [el-ḥaym] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ayak kaldırmak; tekūlu: حَمْتُ رَجُلِي حَيْمًا إِذَا رَفَعْتُهَا

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د أ م]

التَّدْوُمُ [et-tedeʔum] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdīdiyle) Su bir nesneyi örtmek; yukālu: تَدَّأَمَ الْمَاءُ الشَّيْءَ إِذَا غَمَرَهُ Ve

تَدَّوُمُ [tedeʔum] Erkek deve nākanın üzerine çıkmağa dahi derler; yukālu: تَدَّأَمَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا تَجَلَّلَهَا

التَّدَاوُمُ [et-tedāʔum] (tā'nın fethi ve elifin meddi ve hemzenin zammı ile) Müzāhame kılmak; yukālu: تَدَّأَمَهُ الْأُمُورُ إِذَا تَرَكَمَ عَلَيْهِ وَتَرَاحَمَ

الدَّدَامَاءُ [ed-deʔmā] (dāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Deniz, bahr ma'nāsına; yukālu: وَاللَّيْلُ كَالدَّدَامَاءِ مُسْتَشْعِرٌ مِنْ دُونِهِ

لَوْنُ الدَّدَامِ [levnu'd-deʔm] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi itmek, def' ma'nāsına; tekūlu: دَأَمْتُ الْحَائِطَ إِذَا دَفَعْتَهُ مِثْلَ دَعَمْتُهُ

[د ح م]

الدَّدْحِمُ [ed-daḥm] (dāl'ın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem itivermek, def-i şedīd ma'nāsına.

دَحْمَانُ [Daḥmān] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

دُحَيْمٌ [Duḥaym] (dāl'ın zammı ve ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik ism-i recüldür, ma'nā-yı def'den me'hūzdur.

[د ح س م]

الدَّدْحُسْمَانُ [ed-duḥsumān] (dāl'ın ve sīn'in zammı ve mā-beynde ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) **دُحْمَسَانُ** [duḥmusān]ın kalbidir, kara yağız olup semiz olan kimse ma'nāsına.

[د خ ش م]

دَخْشَمٌ [Daḥşem] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Bir recülün ismidir.

[د ر م]

الدَّرِمُ [ed-direm] (dāl'ın kesri ve rā'nın fethiyle) Tavşan yāhūd gayrı cānver adımın birbirine karīb atmak.

الدَّرِمَانُ [ed-deremān] (fethateynle) Bima'nāhu; yukālu: دَرَمَتِ الْأَرْنَؤَبُ وَغَيْرَهَا تَدْرِمُ Ve Ebū Zeyd eyitti: دَرَمَتِ الدَّابَّةُ derler; إِذَا دَبَّتْ دَبِيئًا Ya'ni teʔenniyle yürüse.

دَارِمٌ [Dārim] (rā'nın kesriyle) Bir kimsenin lakabıdır ki o Dārim b. Ḥanzale'dir, cedd-i a'lāsı Temīm'dir. Ve onun ismi Baḥr'dır, Dārim diye lakab kılımlılardı, zīrā onun babasına diyet husūsunda mu'āvenet recāsıyla bir kavm geldikte zikr olunan oğluna hitāb edip eyitti: يَا بَحْرُ اثْنَيْنِي بَحْرِيَّةً وَكَانَ فِيهَا مَالٌ فَجَاءَهُ يَحْمِلُهَا وَهُوَ يَدْرِمُ تَحْتَهَا مِنْ وَرَائِهَا Ve خَرِيطةٌ [ḥarīṭat] deri keseye derler, ya'ni zikr olunan kese ziyāde ağır olup altında adımın mütekarib attığı için Dārim demişlerdi.

الدَّرِمُ [ed-derem] (fethateynle) Topuğu et örtmektir, bir mertebede ki topuğun hacmi belirmez ola; yukālu: دَرِمٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الأَدْرِمُ [el-edrem] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Zikr olunan sıfatla muttasıf olan topuk; yukālu: وَكَعَبْتُ أَدْرِمُ Ve

أَدْرِمٌ [edrem] Şol kimseye dahi derler ki dişleri aşınmış gitmiş ola. Ve

أَدْرِمٌ [edrem] Şol zırha derler ki mülāyim olup halkaları muntazam ola. Ve

أَدْرِمٌ [edrem] Şol at ayağında olan sinire derler ki onun ibresi 'azīme ola. Ve **إِبْرَةٌ** [ibret] at ayağında siğil misālinde nesnedir.

Ve mevcūd olan nūsah-ı *Şihāh*'ta bu lügat vardır lākin *Ḳāmūs*'ta ve *Şurāh*'ta ve sā'ir kütüb-i lügatte terk olunmuştur.

الدَّرْمَاءُ [ed-dermā'] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki topuğu zikr olunan sıfat üzere ola. *Şihāh*'tan ve *Ḳāmūs*'tan fehm olunan budur, lākin kıyās bu idi ki **أَدْرَمُ** [edrem] topuğu etli olan erden 'ibāret ola yāhūd **دَرْمَاءُ** [dermā'] dahi müzekkeri gibi etli topuktan 'ibāret olaydı. Ve Cevherī'nin **وَالْمَرْأَةُ دَرْمَاءُ** dediğın **دَرْمَاءُ** **وَالْمَوْئُتُ** ma'nāsına haml etmek ba'iddir. Ve

دَرْمَاءُ [dermā'] Şūr olan otlardan bir otun ismidir. Ve

دَرْمَاءُ [dermā'] Tavşana dahi derler, erneb ma'nāsına.

الدَّرْمُ [ed-durm] (dāl'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Cem'î; yukālu: **مَرَّافِقُهَا دُرْمٌ**

الدَّرْمُ [ed-derem] (fethateynle) Bir kimse- nin dişleri aşınıp yenmek; yukālu: **دَرِمْتُ** **أَسْنَانُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَاثَّتْ**

بَنُو الْأَدْرَمِ [Benu'l-Edrem] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Bir kabîlenin ismidir.

الإِدْرَامُ [el-idrām] (hemzenin kesriyle) Deve kulun dişlerin bırakıp gayrı dişi bitmek; yukālu: **أَدْرَمْتُ** **الإِبِلَ لِأَجْدَاعِ إِذَا ذَهَبَ** **رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا**

الدَّرْدِمُ [ed-dirdim] (dāl'lerin kesri ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol nākadır ki yaş- lı ola, müsınne ma'nāsına.

الدَّرَامَةُ [ed-derrāmet] (dāl'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol 'avrettir ki kasiretü'l-kāme ola.

دَرِمٌ [Derim] (dāl'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Benī Şeybān'dan bir recülün ismidir ki onun hakkında **دَرِمٌ** **أُودِيَ** denmiştir, katl olu-

nup intikāmı alındığı için; ba'zılar harbde nā-bedid olduğu için demişler. Ve **أُودِيَ** [evdā] **هَلَكَ** [heleke] ma'nāsınadır.

[درخ م]

الدَّرْحَمِينُ [ed-duraḥmīn] (dāl'ın zammı ve rā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle **شُرْحَبِيلُ** [şuraḥbīl] vezni üzere) Āfet, dāhiye ma'nāsına. Ve **شُرْحَبِيلُ** [Şuraḥbīl] ricālden bir kimsenin ismidir.

[دره م]

الدِّرْهَمُ [ed-dirhem] (dāl'ın kesri ve hā'nın fethiyle) Fāris-i mu'arrebdir. Ve hā'nın kesri dahi lügattir.

الدِّرْهَامُ [ed-dirhām] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Dirhem ma'nāsına kezālik lügattir.

الدَّرَاهِمُ [ed-derāhim] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesriyle) **دِرْهَمٌ** [dirhem]in cem'î.

الدَّرَاهِيمُ [ed-derāhīm] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) **دِرْهَامٌ** [dirhām] in cem'î.

الإِدْرِهْمَامُ [el-idrihmām] (hemzenin ve rā'nın kesri ve dāl'ın ve hā'nın sükūnuyla) Ziyāde yaşlı olmaktan düşmek; yukālu: **إِدْرَهْمٌ** **أَدْرِهْمَامًا إِذَا سَقَطَ مِنَ الْكَبِيرِ**

المُدْرَهْمُ [el-mudrehimm] (mīm-i evvelin zammı ve dāl'ın sükūnuyla ve hā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Şol pirdir ki ziyāde yaşlı ola; yukālu: **شَيْخٌ مُدْرَهْمٌ** **أَيُّ مُسِنَّ**

[دس م]

الدَّسْمُ [ed-desem] Yağ, çerviş ma'nāsına; tekülü minhu: **دَسِمَ الشَّيْءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

التَّدْسِيمُ [et-tedsīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesnenin üzerine yağ dökmek.

الدَّسْمُ [ed-desm] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yağmur yeri ıslatıp mübālaga

ile yağmamak. Ve

دَسَمَ [desm] Kulağa nesne konmak yāhūd cirāhate nesne konmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: دَسَمْتُهُ أَدَسْمُهُ دَسَمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ [Bu] دِسَامَ [disām]dan me'hūzdur, nitekim gelir inşāallāhu ta'ālā.

الدَّسْمَةُ [ed-dusmet] (dāl'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Ricālden denī ve hasīs olan kimse.

الدُّسْمُ [ed-dusm] (dāl'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Kirli olan bezler; yukālu: ثِيَابٌ دُسْمٌ أَيُّ وَسِخَةٌ

الدِّسَامُ [ed-disām] (dāl'ın kesri ile) Şol nesnedir ki kulağı yāhūd cirāhati onunla sedderler. Ve

دِسَامٌ [disām] سِدَادٌ [sidād]a dahi derler ki سِدَادٌ [sidād] şīşe ve şīşeye şebīh olan nesnenin ağzına bağladıkları nesnedir.

الدَّيْسَمُ [ed-deysem] (dāl'ın ve sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kurt yavrusu, veled-i zi'b ma'nāsına. Cevherī eydür: Ebu'l-Gavṣ'e su'āl edip دَيْسَمٌ [deysem] kurtla diş kelbden olan veledir derler vāki' midir dedim, eyitti: دَيْسَمٌ [deysem] ayı yavrusudur, gayrı değildir. Ve دَيْسَمٌ [deysem]i *Şurāh* nüshalarında beççe-i hargüş ile tefsir etmiştir. Zāhir budur, sehv-i nāsıhtır, beççe-i hırsan tashif olunmuştur. Ve

دَيْسَمٌ [deysem] Nebātattan bir otun dahi ismidir ki ona tāc-ı horūs ve sultān bōrkü derler, bostān-efrūz ma'nāsına.

الدَّيْسَمَةُ [ed-deysemet] (dāl'ın ve sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Karınca ki ziyāde hurde ola, mürçe ma'nāsına.

الدُّسُومُ [ed-dusūm] (zameteynle) Eser bozulmak; yukālu: دَسَمَ الْأَثْرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

مِثْلُ طَسَمَ وَزْنَا وَمَعْنَى

[د ع م]

الدَّعْمُ [ed-da'cm] (dāl'ın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Direk dikmek; tekūlu: دَعَمْتُ الشَّيْءَ دَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلْتَهُ دِعَامَةً Ve

دَعِمٌ [da'cm] Kuvvete ve semizliğe dahi derler; yukālu: لَا دَعِمَ بِفُلَانٍ إِذَا لَمْ يَكُنْ بِهِ قُوَّةٌ وَلَا سِمَنٌ

الدِّعَامَةُ [ed-di'āmet] (dāl'ın kesriyle) Evin direği, عِمَادُ الْبَيْتِ ma'nāsına. Ve uluya dahi دِعَامَةٌ [di'āmet] derler, سَيْدٌ ma'nāsına.

الدِّعَامَتَانِ [ed-di'āmetān] (dāl'ın kezālik kesriyle) İki mıldir ki kuyunun iki cānibinde ederler, bekre ağacın arkırı onların üzerine komak için, gerek ağaçtan olsun gerek binādan olsun.

الْإِدِّعَامُ [el-iddi'ām] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) دِعَامَةٌ [di'āmet]e dayanmak; tekūlu: إِدْعَمْتُ إِذَا اتَّكَيْتُ عَلَيْهَا Ve bāb-ı İFTİCَالٌ [ifti'āl]dendir.

دُعْمِيٌّ [Du'miyy] (dāl'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bir kabiledir ki babaları Du'cāmī b. Cedīle'dir ki cedd-i a'lāsı Ma'add'dır.

[د غ م]

الدَّغْمُ [ed-dağm] (dāl'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimseyi ıssı ihāta etmek; tekūlu: دَعَمَهُمُ الْحَرُّ مِنَ الْبَابِ دَعَمْتُهُمُ وَدَعَمْتُهُمْ أَيْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَشِيَهُمْ Ve

دَغْمٌ [dağm] (dāl'ın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Burnu ufatmağa dahi derler bir haysiyyetle ki burun kemikleri rīze rīze olup içeri bata; هُوَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْضًا

الْأِدِّغَامُ [el-idğām] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu eyzan: أَدْعَمَهُمُ الْحَرُّ

الأَدْغَمُ [el-edġam] (hemzenin ve ġayn'ın fethiyle) Şol attır ki yüzü ve dudakları cānibi siyāha mā'il olup bedeninin levnine mugāyir ola. Ve bu odur ki 'acem tāyifesi ona dīzec ve dīze dahi derler dāl-ı müh-mele ve zā-yi mu'ceme ile, lākin dīze levninde gubret ya'nī boza māyillik olandır demişlerdir.

الدَّغْمَاءُ [ed-daġmā'] (dāl'ın fethi ve ġayn'ın sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: **الدَّغْمَاءُ** الشَّاءُ دَعْمَاءُ Ve fi'l-meseli: **الدَّغْمَاءُ** "Zīrā kurt gerek kan içsin gerek içmesin onun ağzının etrāfi siyāhtır. Ve gāh olur kurt ağzının etrāfi siyāh olmağın kan içmekle töhmet olunur hālā ki onun karnı açtır, kan içmek kanda kaldı. Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki bir mertebeye vāsıl olmaksızın ona reşk ederler. Ve bu meseli sāhib-i **Qāmūs** ve sāhib-i **Şurāh** getirmemişlerdir.

الدَّغْمَانُ [ed-duġmān] (dāl'ın zammı ve ġayn'ın sükünüyle) Ricālden siyāh olan kimse.

الإِدْغَامُ [el-idġām] (hemzenin kesriyle) Ata uyan vurmak; tekūlu: **أَدْغَمْتُ** الْفَرَسَ اللَّجَامَ إِذَا أَدْخَلْتُهُ فِي فِيهِ Ve

إِدْغَامٌ [idġām] Bir harfi bir harf içinde derc etmeğe dahi derler.

الإِدْغَامُ [el-iddiġām] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Bāb-ı **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]den zikr olunan ma'nāyadır; tekūlu: **أَدْغَمْتُ** الْحَرْفَ وَأَدْغَمْتُهُ

[د ق م]

الدَّقْمُ [ed-daġm] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Bir kimsenin dişlerin ufatmak; yukālu: **دَقَمْتُ** فَاهُ مِثْلَ دَمَقٍ عَلَى الْقَلْبِ إِذَا كَسَرَ أَشْنَانَهُ

[د ل م]

الأَدْلَمُ [el-edlem] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Ricālden ve hımār cinsinden siyāh olan nesne.

الإِدْلِيمَامُ [el-idlīmām] (hemzenin ve lām'ın kesri ve dāl'ın sükünüyle) Siyāh olmak; tekūlu: **إِدْلَامُ** الرَّجُلِ وَالْحِمَارُ إِدْلِيمَامًا

أَبُو دُلَامَةَ [Ebū Dulāmet] (dāl'ın zammı ve lām'ın tahfifi ile) Bir kimsenin künyetidir.

الدَّيْلَمُ [ed-Deylem] ('alā-vezni **حَيْدَر** [hayder]) Halāyıktan bir tāyifenin ismidir. Ve

دَيْلَمٌ [deylem] Āfete dahi derler, dāhiye ma'nāsına. Ve **Ḍabbe** kabīlesine dahi ba'zı eş'ārda **دَيْلَمٌ** [deylem] demişlerdir, ekseri kara yağız olduğuna binā'en. Ve ba'zılar eyitti: **دَيْلَمٌ** [deylem] a'dā' ma'nāsınadır. Ve

ba'zılar **دَيْلَمٌ** [deylem] halāyıktan lā-'ale't-ta'yīn bir cemā'at ma'nāsınadır dedi. Ve

دَيْلَمٌ [deylem] Karınca cemā'atine dahi derler ki hayme kurulan yerlerde ve deve yataklarında olur. Ve

دَيْلَمٌ [deylem] Turaç dedikleri kuşun erkeğine dahi derler.

[د ل ق م]

الدِّلْقِيمُ [ed-dilqim] (dāl'ın ve kāf'ın kesri ve lām'ın mā-beynde sükünüyle) Şol nākadır ki ziyāde yaşlı olduğundan dişleri aşınmış gitmiş ola; āhirinde olan mīm zā'idedir, nitekim bābü'l-kāf'ta zikr olunmuştur.

[د ل م ه]

المُدْلَهْمَةُ [el-mudlehimmet] (mīm'ın zammı ve lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve mīm'ın teşdidiyle) Karanu olan gece; yukālu: **لَيْلَةٌ** مُدْلَهْمَةٌ إِذَا كَانَتْ مُظْلِمَةً

دَلْهَمٌ [Delhem] ('alā-vezni **جَعْفَر** [ca'fer]) Bir recülün ismidir.

[د م م]

الدَّمَامُ [ed-dimām] (dāl'ın kesriyle) Bir devvadır ki oğlancığın alınına ve gözlerinin taşrasına sürülür. Ve her nesne ki tılā olunur, ona دِمَامٌ [dimām] derler.

الدَّمُّ [ed-demmm] (dāl'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesne ile bir şey sürmek, tılā kılmak ma'nāsına; tekūlu: دَمَمْتُ الشَّيْءَ: دَمَمْتُ الأَوَّلُ إِذَا طَلَيْتَهُ بِأَيِّ صَبْعٍ كَانَ Ve

دَمٌّ [demmm] 'Arab tavşanı yuvasın yummağa dahi derler; yukālu: دَمَّ الِيزْبُوعُ جُحْرَهُ إِذَا كَبَسَهُ

الْمَدْمُومُ [el-medmūm] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ve meddiyle) Kırmızı olan nesne, أَحْمَرٌ ma'nāsına. Ve

مَدْمُومٌ [medmūm] Şahm ve lahmı dolu olan davara dahi derler, gerek deve olsun gerek gayrı olsun; yukālu: دَمَّ بِالشَّحْمِ أَيُّ أَوْقَرَ

الْمَدْمُومَةُ [el-medmūmet] (vezni-i mezbūr üzere) Şol çömlek ki tihāl ile meremmet olunmuş ola.

الدَّمِيمُ [ed-demīm] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: Ve قَدِرٌ مَدْمُومَةٌ وَدَمِيمٌ أَيُّ مَطْلِيَّةٌ بِالطَّحَالِ

دَمِيمٌ [demīm] Kabīh ma'nāsına da gelir; tekūlu: دَمَمْتُ يَا فُلَانُ تَدُمُّ مِنَ البَابِ الأَوَّلِ وَتَدُمُّ مِنَ البَابِ الثَّانِي أَيُّ صِرَتْ دَمِيمًا

الدُّمَّةُ [ed-dummet] (dāl'ın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Bir oyundur, tā'ife-i 'Arab beyninde ma'rūftur. Ve

دُمَّةٌ [dummet] Tarīkate dahi derler. Ve

دُمَّةٌ [dummet] 'Arab tavşanı yuvasına dahi derler.

الدُّمَمَةُ [ed-dumemet] (dāl'ın zammı ve mīm-i evvelin fethi ile حُمَّةٌ [ḥumemet] vezni üzere) Kezālik zikr olunan yuva. Ve **دُمَّةٌ** [ḥumemet] kömüre ve küle dahi

derler.

الدِّمَّةُ [ed-dimmet] (dāl'ın kesriyle) Deve necisi, بَعْرَةٌ [ba'ret] ma'nāsına.

الدَّامَاءُ [ed-dāmmā] (mīm'in teşdidi ve elifin meddiyle) 'Arab tavşanı yuvalarından birinin ismidir, رَاهِطَاءٌ [rāhiṭā] gibi.

الدَّوَامُ [ed-devāmm] (dāl'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Cem'i, zikr olunan yuvalar ma'nāsına.

الدَّمَادِمُ [ed-demādīm] (dāl-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Şol tepeciklerdir ki üzerine çıkması āsān ola.

الدِّمْدَمَةُ [ed-demdemet] ('alā-vezni الرِّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi pāymāl edip yere yapıştırmak; yukālu: إِذَا دَمَدَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا الرِّزْقَةُ بِالْأَرْضِ وَطَحَطَحْتُهُ pāymāl edip rīze rīze etmeğe derler. Ve

دَمْدَمَةٌ [demdemet] Helāk etmeğe dahi derler; yukālu: دَمَدَمَ اللهُ عَلَيْهِمْ أَيُّ أَهْلَكَهُمْ

الدِّيمُومَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol berriyyedir ki onun suyu yoktur.

الْمُدْمَمُ [el-mudemmem] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve teşdidiyle) Şol dibi yakın kuyudur ki içi yapılmış ola.

[د ن م]

الدِّنَامَةُ [ed-dinnāmet] (dāl'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Kasīr olan nesne.

الدِّنَمَةُ [ed-dinnemet] (dāl'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Bi-ma'nāhā, mislu: الدِّنَابَةُ وَالدِّنْبَةُ وَزُنَا وَمَعْنَى

[د و م]

الدَّوَمُ [ed-devm] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dā'im olmak. Ve

دَوَمٌ [devm] مُقْلٌ [muql] ağacına dahi derler ki ona hurmā-yı Hindī derler. Ve

دَوَمٌ [devm] Zıll-ı dā'ime dahi derler.

الدَّوَامُ [ed-devām] (dāl'ın ve vāv'ın fethiyle) Kezālik dā'im olmak.

الدَّيْمُومَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve mīm'in zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhā kezālik; yukālu: دَامَ الشَّيْءُ يَدُومُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَدَامُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ دَوْمًا وَدَوَامًا وَدَيْمُومَةً Ve

دَوَامٌ [devām] Sākin olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadîsi: "نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ أَيِ السَّاكِنِ"

الإِدَامَةُ [el-idāmet] (hemzenin kesriyle) Dā'im kılmak; yukālu: أَدَامَهُ غَيْرُهُ Ve

إِدَامَةٌ [idāmet] Çömleğin kaynamasın suyla yā gayrı nesne ile sākin kılmaga dahi derler; tekūlu: أَدَمْتُ الْقِدْرَ إِذَا سَكَّنْتُ غَلِيَانَهَا بِشَيْءٍ مِنَ الْمَاءِ

التَّدْوِيمُ [et-tedvīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Dā'im olmak; yukālu: دَوَّمَتِ الشَّمْسُ فِي كَيْدِ السَّمَاءِ يَغْنِي كَأَنَّهَا لَا تَمْضِي Ve

تَدْوِيمٌ [tedvīm] Hamr hamrı içen kimsenin başın çigzindirmeğe dahi derler; yukālu: دَوَّمَتِ الْخَمْرُ شَارِبَهَا إِذَا سَكِرَ فَدَارَ Ve

تَدْوِيمٌ [tedvīm] Çömleğin kaynamasın sākin kılmaga dahi derler; tekūlu: دَوَّمْتُ الْقِدْرَ إِذَا سَكَّنْتُ غَلِيَانَهَا بِشَيْءٍ مِنَ الْمَاءِ Ve

تَدْوِيمٌ [tedvīm] Bir nesneyi yaş etmeğe dahi derler; tekūlu: دَوَّمْتُ الشَّيْءَ إِذَا بَلَّلْتُهُ Ve za'ferānı terkılmaga dahi derler. Ve Ferrā eyitti: تَدْوِيمٌ [tedvīm] dili ağızda gezdirmektedir, ağız yarı kurumasin diye. Ve

تَدْوِيمُ الطَّيْرِ [tedvīmu't-ṭayr] Kuşun havāda devr edip aylandırmasıdır, yükselmek için. Ve fusahādan bazı şi'rinde تَدْوِيمٌ [tedvīm]i yer yüzünde devr edip aylandırmak ma'nāsında dahi isti'māl etmiştir ve lākin Aşma'ī ona inkār edip دَوَى فِي الْأَرْضِ

وَدَوَّمَ فِي السَّمَاءِ derler demiştir. Ve bazıları تَدْوِيمٌ فِي الْأَرْضِ [tedvīm fi'l-arḍ]ı savāb görüp تَدْوِيمٌ [tedvīm] دَوَامَةٌ [duvvāmet] ten müştakkıtır dāl'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle demiştir.

الدَّوَامَةُ [ed-duvvāmet] (dāl'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol ağırşak gibi nesnedir ki oğlancıklar onu ipele atıp yer yüzünde döndürürler. Ve bazıları dahi Aşma'ī cānibinden cevāb verip دَوَامَةٌ [duvvāmet] e دَوْمَةٌ [duvvāmet] dedikleri الْقِدْرُ den müştakkıtır, kaçan kıdrın suyla galeyānı teskīn olunsā. Pes دَوَامَةٌ [duvvāmet]in sür'at-i deverānı olduğundan sākin gibi görünmeğin دَوَامَةٌ [duvvāmet] demişlerdir, yer yüzünde devr ettiği için değildir demişlerdir. Ve

تَدْوِيمٌ [tedvīm] Kelbin yāhūd gayrı nesnenin seğırtmede ırağa gitmesine dahi derler.

الدَّوَامُ [ed-duvām] (dāl'ın zammı ve vāv'ın tahfifi ile) Baş çigzinmek, دَوَارٌ [duvār] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: أَخَذَهُ دَوَامٌ أَيِ دَوَارِ الرَّأْسِ

التَّدَاوُمُ [et-tedāvum] (tā'nın fethi ile) تَدْوِيمٌ [tedvīm] ma'nāsınadır ki el-ān mürür etti.

دَوْمَةُ الْجَنْدَلِ [Dūmetu'l-Cendel] (dāl'ın zammı ve meddi ve cīm'in ve dāl'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir hisārın ismidir. Ve dāl'ın mazmūm olması ashāb-ı lūgat katındadır ve ehl-i hadīs dāl'ı meftūh kırlarlar.

الْمُدَامُ [el-mudām] (mīm'in zammı ile) Şarāb, hamr ma'nāsına.

الْمُدَامَةُ [el-mudāmet] (kezālik mīm'in zammı ile) Şarāb ma'nāsınadır.

الْمُدِيمُ [el-mudīm] (mīm'in zammı ve

dāl'in kesri ve meddiyle) Burnu kanayan kimse, رَاعِفٌ ma'nāsına.

الْإِسْتِدَامَةُ [el-istidāmet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnede te'ennī kıl-mak; yukālu: **إِسْتَدَمْتُ الْأَمْرَ إِذَا تَأَنَيْتَ بِهِ**

الْمُدَاوِمَةُ [el-mudāvemet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneye meşgūl olmak.

مَادَامَ [mā-dāme] Bir kelimedir ki müte'areftir, مَا [mā]-i masdariyye ile fi'l-i māziden mürekkebdir. Ve bunun isti'mālī dā'imā zarfiyyet üzeredir, nitekim masādir zarfiyyet üzere isti'māl olunur; tekūlu: لَا أَجْلِسُ مَا دُمْتُ قَائِمًا بِمَعْنَى دَوَامٍ قِيَامِكَ كَمَا تَقُولُ وَرَدْتُ مَقْدَمَ الْحَاجِّ أَيَّ وَقْتُ فُؤُومِ الْحَاجِّ

الْدُّوْدِمُ [ed-duvedim] (dāl-ı evvelin zammı ve vāv'ın fethi ve dāl-ı sāninin kesriyle ve vāv'ın fethi) Kan gibi bir nesnedir ki **سُمُرَةٌ** [semuret] ağacından akar. Ve ona **حَدَّالٌ** [huzāl] dahi derler ḥā-i müh-melenin fethi ve zāl-ı mu'ceme ile. Ve kaçan o zuhūr etse **حَاصَتِ السُّمُرَةُ** derler. Ve **هُدْبِدٌ** [hudebid] koyu süte derler. Ve şeb-kūrluk ma'nāsına da gelir.

[د ه م]

الدَّهْمُ [ed-dehem] (fethateynle) Ansızın erişmek; yukālu: **دَهَمَهُمُ الْأَمْرُ وَقَدْ دَهَمَتْهُمْ الْخَيْلُ** Ve **مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** dahi lügattir, bāb-ı sālīsten, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere.

الدَّهْمُ [ed-dehm] (dāl'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) 'Aded-i kesir ma'nāsına.

الدُّهُومُ [ed-duhūm] (zammeteynle) Cem'i, a'dād-ı kesire ma'nāsına.

الدُّهْمَةُ [ed-duhmet] (dāl'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Karalık, sevād ma'nāsına.

الْأَذْهَمُ [el-edhem] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki kır renkli olup

sevādı beyāzına gālib ola; yukālu: **فَرَسٌ أَذْهَمٌ وَبَقِيرٌ أَذْهَمٌ وَنَاقَةٌ دَهْمَاءٌ إِذَا اشْتَدَّتْ وَرَقَّتُهُ حَتَّى دَهَبَ الْبَيَاضُ الَّذِي فِيهِ فَإِنْ زَادَ عَلَى ذَلِكَ حَتَّى اشْتَدَّ** Ve **السَّوَادُ فَهُوَ جَوْنٌ يَفْتَحُ الْجِيمِ**

أَذْهَمُ [edhem] Bukağıya dahi derler. Ve sāhib-i **Muhezzeb** **أَذْهَمُ** [edhem]i "pāy-bend-i çüpīn"le tefsir etmiştir, tomruk ma'nāsına.

الْأَذْهِمَامُ [el-idhimām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Karaya mā'il olmak; yukālu: **إِذْهَامَ الْفَرَسُ إِذْهَمَامًا إِذَا صَارَ أَذْهَمًا**

الْإِذْهِيمَامُ [el-idhīmām] (hemzenin kesri ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِذْهَامَ الْفَرَسُ إِذَا اسْوَادَ**

الْمُدْهَامَةُ [el-mudhāmet] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin teşdidıyla) Şol ağaçtır ki nebātātı ziyāde yeşil olduğundan sevāda mā'il ola. Kālallāhu ta'ālā: ﴿مُدْهَامَتَانِ﴾ (الرحمن، 64) **أَيُّ سَوْدَاوَانٍ مِنْ شِدَّةِ الْخُضْرَةِ مِنْ** Ve **الرِّيِّ** [riyy] suya doymağa derler. Ve 'Arab tā'ifesi her ahdar olan nesneye esved derler. Ve kurā-yı 'Irāk'a **سَوَادُ عِرَاقٍ** derler, hudreti kesir olduğu için.

الدَّهْمَاءُ [ed-dehmā] (dāl'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Çömlek, قَدْرٌ ma'nāsına.

الْوَطْأَةُ الدَّهْمَاءُ [el-vaṭ'etu'd-dehmā] Şol izdir ki eski ola. Ve **الْوَطْأَةُ الْحُمْرَاءُ** şol izdir ki yeni ola. Ve

دَهْمَاءٌ [dehmā] Bir kimsenin sīmāsına ve hey'etine dahi derler. Ve

الْأَشَاءُ الدَّهْمَاءُ [eş-şātu'd-dehmā] Şol koyuna dahi derler ki kırmızısı hālis ola. Ve

دَهْمَاءُ النَّاسِ [dehmā'u'n-nās] Halkın cem'atine dahi derler.

الْدُّهَيْمَاءُ [ed-duheymā] (dāl'in zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla)

Āfettir, دُهْمَاءُ [dehmā]ın tasgiri olmak üzere, dāhiye ma'nāsına. Ve āfete دُهَيْمَاءُ [duheymā] dedikleri muzlim olduğuna binā'endir.

الدَّهَيْمُ [ed-duheym] (dāl'ın zammı ve hā'nın fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Kezālik āfettir, dāhiye ma'nāsına.

أُمُّ الدَّهَيْمِ [ummu'd-duheym] (vezni-i mezbūr üzere) Kezālik āfet ma'nāsındır, dāhiye ismlerindedir. Ve āfete دُهَيْمٌ [duheym] dediklerinin aslı budur ki دُهَيْمٌ [duheym] ‘Amr b. ez-Zebbān ez-Zuhlī nām kimsenin nākasının ismi idi, mezbūr ve karındaşları katl olunup başları zikr olunan nākaya yüklettiklerinde “أَثْقَلُ مِنْ جَمَلٍ” “أَشْأَمُ مِنَ الدَّهَيْمِ” dediler. “الدَّهَيْمِ” ve “الدَّهَيْمِ”

[د ه ث م]

الدَّهْشَمَةُ [ed-dehşemet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Düz yer; yukālu: أَرْضٌ دَهْشَمَةٌ إِذَا كَانَتْ سَهْلَةً

الدَّهْشَمُ [ed-dehşem] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Şol kimsedir ki hüyu mülāyim ola.

[د ه ك م]

التَّدْهَكُمُ [et-tedehkum] (‘alā-vezni التَّدْخُرُجُ [et-tedaḥruc]) Bir nesneye ansızın gelmek, إِنْقِحَامٌ [inḳiḥām] ma'nāsına.

الدَّهْكَمُ [ed-dehkem] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Pīr-i fānī olan kimse.

[د ي م]

الدِّيمَةُ [ed-dīmet] (dāl'ın kesri ve meddiy- le) Şol yağmurdur ki onda ra'd ve berk olmaya ki onun ekalli sülüsü'n-nehār yāhūd sülüsü'l-leyldir ve ekserine hadd yoktur.

الدِّيمُ [ed-dīm] (dāl'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'ı, zikr olunan yağmurlar

ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: “كَانَ عَمَلُهُ دِيْمَةً” التَّدْيِيمُ [et-tedyīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Gök matarı dā'im yağdırmak; yukālu: دَيَّيْمَتِ السَّمَاءِ تَدْيِيْمًا

الدَّيْمُوْمَةُ [ed-deymūmet] (dāl'ın fet- hi ve yā'nın sükunu ve mīm'in zam- mı ve meddiyle) Şol berriyyedir ki dā'imetü'l-bu'ddur.

الدَّيَامِيْمُ [ed-deyāmīm] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'ı, zikr olunan berriyyeler ma'nāsına.

الْمَدِيْمَةُ [el-medīmet] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki onun yağmuru dā'im yağa, Yezīdī rivāyeti üzere.

FASLU'Z-ZĀL**(فَضْلُ الذَّالِ)****[ذ أ م]**

الذَّأْمُ [ez-ze'm] (zāl'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) 'Ayb;hemze ile ve hemzesiz istismāli cā'izdir; yukālu: دَأَمَهُ يَذْمُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَابَهُ وَحَفَرَهُ مِثْلُ ذَابَهُ

الْمَذْمُومُ [el-meẓūm] (mīm'in fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Ta'ayib olunan kimse.

الِإِذْمَامُ [el-iz'ām] (hemzenin kesri ve zāl'in sükūnuyla) Bir nesneye ikrāh etmek, Ferrā rivāyeti üzere; tekūlu: أَذَامْتَنِي عَلَى كَذَا أَيِ أَكْرَهْتَنِي عَلَيْهِ

[ذ م م]

الذَّمُّ [ez-zemm] (zāl'in fethi ve mīm'in teşdidıyla) Yermek ki övmeğin mukābilidir; yukālu: كَالَهُ ذَمُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ اِفْعَلْ كَذَا وَكَذَا أَوْ خَلَاكَ اذْمَمْتُكَ ذَمُّ قَالٍ وَلَا تَقُلْ وَخَلَاكَ ذَنْبٌ وَالْمَعْنَى وَخَلَا مِنْكَ ذَمُّ أَيِ لَا تَذُمَّ أَيِ

الذَّمِيمُ [ez-zemīm] (zāl'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Mezmūm olan kimse. Ve

مَاءٌ ذَمِيمٌ [mā'un zemīm] Mekrūh olan suya dahi derler. Ve

ذَمِيمٌ [zemīm] Burundan akan sümüğe dahi derler, مُحَاطٌ [muḥāt] ma'nāsına. Ve şol bevl ki tekenin zekerinden akar, ona dahi **ذَمِيمٌ** [zemīm] derler. Ve

ذَمِيمٌ [zemīm] Burundan akan sümüğe dahi derler. Ve koyunun memesinden akan süte dahi derler. Ve

ذَمِيمٌ [zemīm] Şol hurde beyāz nesnelere dahi derler ki burun üzerinde olan delicik-

lerde karınca yumurtası gibi çıkar; yukālu: ذَمُّ أَنْفُهُ وَذَنْنٌ أَيْضًا

الذَّمِيمَةُ [ez-zemīmet] (zāl'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Suyu az olan kuyu; yukālu: بَيْتٌ ذَمِيمَةٌ أَيِ قَلِيلَةُ الْمَاءِ

الذِّمَامُ [ez-zimām] (zāl'in kesriyle) Cem'i, suyu az olan kuyular ma'nāsına. Ve

ذِمَامٌ [zimām] Hürmete dahi derler.

الذِّمَّةُ [ez-zimmet] (zāl'in kesri ve mīm'in teşdidıyla) 'Akd; yukālu: هُمْ أَهْلُ الذِّمَّةِ أَيِ أَهْلٌ لِعَقْدٍ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: [zimmet] emān ma'nāsındır. Bu hadīs-i şerifte ki buyurulmuştur وَنَسَعَى بِذِمَّتِهِمْ أَذَانَهُمْ

الِإِذْمَامُ [el-izmām] (hemzenin kesri ve zāl'in sükūnuyla) Emān vermek; yukālu: هُوَ أَذَمَّهُ إِذَا أَجَارَهُ

إِذْمَامٌ [izmām] Bir nesneyi mezmūm bulmağa dahi derler; yukālu: أَذَمَّهُ إِذَا وَجَدَهُ مَذْمُومًا وَتَقُولُ أَتَيْتُ مَوْضِعَ كَذَا فَأَذَمْتُهُ إِذَا وَجَدْتَهُ مَذْمُومًا

إِذْمَامٌ [izmām] Bir nesneye tekāsül etmeğe dahi derler; yukālu: أَذَمُّ بِهِ إِذَا تَهَاوَنَ

إِذْمَامٌ [izmām] Zemm olunacak iş işlemek; yukālu: أَذَمَّ الرَّجُلُ إِذَا آتَى بِمَا يُذَمُّ عَلَيْهِ Ve davar yorulmağa dahi derler; yukālu: أَذَمُّ بِهِ بَعِيرُهُ وَأَذَمْتُ رِكَابَ الْقَوْمِ إِذَا أَعْيَتْ وَتَأَخَّرَتْ عَنْ جَمَاعَةِ الْإِبِلِ Ve وَلَمْ تَلْحَقْ بِهَا رِكَابٌ [rikāb] rā'nın kesriyle yük götüren develere derler.

الْمَذْمَمَةُ [el-mezemmet] (mīm'in fethi ve zāl'in fethi ve kesri ile) Bir kimseye rikkat etmek ve onun terk-i hürmetinden 'ār etmek; yukālu: أَذْهَبَ مَذْمَمَتَهُمْ بِشَيْءٍ أَيِ أَعْطَاهُمْ "مَا فِي'L-HADĪSĪ" Ve fi'l-hadīsī "مَا يُذْهَبُ عَيْيَ مَذْمَمَةُ الرِّضَاعِ فَقَالَ عُرَّةٌ، عَبْدٌ أَوْ أُمَّةٌ" **مَذْمَمَةُ** [mezemmetu reḍāc]la maksūd **ذِمَامٌ** [zimām]-ı murdi'adır, hürmet-i murdi'a ma'nāsına. Ve Neḥa'ī radiyallāhu 'anhu bu hadīs-i şerifin tefsirinde eyitti: Tā'ife-i

biri ma'nāsına. Ve Aşma't eyitti: Bu şol āhūdur ki kumda sākin olur ekseriyyā.

الرُّؤْمَةُ [er-ru'met] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Yelim dedikleri nesne ki onunla bir nesne yapıştırırlar ve ona tutkal dahi derler, sirīşüm ma'nāsına.

[ر ت م]

الرَّتِيمَةُ [er-retīmet] (rā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Şol ipliktir ki onu parmağa bağlarlar, bir hāceti unutmazın diye.

الرَّتِمَةُ [er-retemet] (fethateynle) Bi-ma'nāhā.

الرَّتَائِمُ [er-retā'im] (rā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) رَتِيمَةٌ [retīmet]in cem'i, parmağa bağlanan iplikler ma'nāsına. Ve

رَتْمَةٌ [retemet] Kezālik bir cins ağacın ismidir.

الرَّتَمُ [er-retem] (fethateynle) Cem'i, zikr olunan ağaçlar ma'nāsına. Ve

رَتَمٌ [retem] Şol ağaç budağına dahi derler ki 'Arab tā'ifesi sefere gider oldukta onu birbirine bağlarlar, seferden 'avdet ettikte onu bağlanmış bulursa ehl-i beyti hıyānet etmemiştir diye itikād eder.

الرَّتَمُ [er-retm] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ufatmak; tekūlu: رَتَمْتُ الشَّيْءَ رَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرْتَهُ وَيُقَالُ رَتَمَ وَهْ أَنْفَهُ بِالنَّاءِ وَالنَّاءُ جَمِيعًا

رَتَمٌ [retm] مَرْتُومٌ [mertūm] ma'nāsına da gelir ki ufanmış demek olur. Ve

رَتْمٌ [retm] Söz söylemeğe dahi derler; tekūlu: مَا رَتَمَ فُلَانٌ بِكَلِمَةٍ أَيْ مَا تَكَلَّمَ بِهَا

[ر ت م]

الرَّشْمُ [er-reşm] (rā'nın fethi ve sā'i müsellenin sükūnuyla) Burnu ufatıp kanatmak; tekūlu: رَشَمْتُ أَنْفَهُ إِذَا كَسَرْتَهُ حَتَّى أَدْمَيْتَهُ

رَشْمٌ [reşm] Burna misk yāhūd tīb sürmeğe dahi derler; yukālu: رَشَمْتُ الْمَرْءَ أَنْفَهُ بِالطَّيْبِ إِذَا طَلَّئْتَهُ وَلَطَّخْتَهُ Ve bunun aslı burun kanatmaktan me'hūzdur gūyā ki burna sürülen burun kanına teşbīh olur.

الرَّشَمُ [er-reşem] (fethateynle) Atın yukarı dudağı ak olmak.

الرَّاشِمُ [el-erşem] (hemzenin ve sā'nın fethiyle) Sıfat-ı mezbūre üzere olan at.

الرَّاشِمَامُ [el-irşimām] (hemzenin ve sā'nın kesriyle) Atın yukarı dudağında ak olmak; yukālu: إِرْشَمَ الْفَرَسَ إِرْشِمَامًا إِذَا صَارَ أُرْشَمًا

الرُّشْمَةُ [er-ruşmet] (rā'nın zammı ve sā'nın sükūnuyla) Atın yukarı dudağında olan aklık.

الرَّمْزُومُ [el-mersūm] (mīm'in fethi ve sā'nın zammı ve meddiyle) Şol deve ayağıdır ki taşla dokunmağın yaralanmış ola; yukālu: خُفٌّ مَرْمُومٌ مِثْلُ مَلْثُومٍ إِذَا أَصَابَتْهُ حِجَارَةٌ فَدَمِيَ

[ر ج م]

الرَّوْجُمُ [er-recm] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Katl ma'nāsındadır. Ve bunun aslı taşla atmaktır, بِالْحِجَارَةِ رَمَى ma'nāsına; yukālu: وَرَجَمْتُهُ أَرْجُمُهُ رَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

رَجَمٌ [recm] Bir nesneyi zannla söylemeğe dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿رَجْمًا بِالْغَيْبِ﴾ (الكهف، 22) أَي مِنْ غَيْرِ وُقُوفٍ عَلَى حَقِيقَةِ أَمْرِهِ

الرَّمْرَجُمُ [el-mureccem] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol hadise derler ki hakikati ma'lūm olmaya.

الرَّرَجِيمُ [er-recīm] (rā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Recm olunan kimse.

الرَّمْرَجُومُ [el-mercūm] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الرُّرْجُمَةُ [er-ruçmet] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Yapı taşından kiçirek olan taş-

lardır, gūyā ki atılmağa kâbil olduğu için رُجْمَةٌ [rucmet] demişlerdir. Ve gāh olur ki onu kabr üzerinde cem^c ederler, kabri مَسَّنَمُ [musennem] ya^cnī hörgüçlü kılmak için. Ve

رُجْمَةٌ [rucmet] Yeleli kurt eniğine dahi derler, وَجَارَ الصَّنِيعِ ma^cnāsına.

الرُّجْمُ [er-rucem] (rā'nın zammı ve cīm'in fethi ile) Cem'i.

الرِّجَامُ [er-ricām] (rā'nın kesriyle) Kezâlik cem'i, zikr olunan taşlar ma^cnāsına. Ve kâle 'Abdullāh b. Muğaffel fī vasiyyetihi: "لَا تُرْجَمُوا قَبْرِي" ya^cnī kabrim üzere recm kılman ya^cnī kabrimin üzerin müsennem kılman, düz kılın tā ki belirsiz olsun, nitelim Ḍaḥḥāk vasiyyetinde "أُرْمُسُوا قَبْرِي" "أُرْمُسُوا" demiştir. Ve رَمَسَ [rems] meyyiti defn edip kabrin belirsiz etmeğe derler. Ve muhaddisün bu hadīs-i şerīfte "لَا تُرْجَمُوا قَبْرِي" rivāyet kılarlar tā'nın fethi ve cīm'in tahfifiyle, lākin saḥīh budur ki cīm müşedded ola. Ve

رِجَامٌ [ricām] Kezâlik şol taştır ki kovanın ağacına bağlarlar, tiz dolsun diye.

الرَّجْمُ [er-recem] (fethateynle) Kabr ma^cnāsına.

الرِّمْرَجْمُ [el-mircem] (mīm'in kesri ve rā'nın sükunu ve cīm'in fethiyle) Şol kimsedir ki ziyāde şedīd ola, gūyā ki 'adāvet edenlere onunla recm olunur. Ve

مِرْجَمٌ [mircem] Şol ata dahi derler ki tırnağıyla taş atar, ziyāde sür^cat ettiğinden ötürü.

التَّرَاخُمُ [et-terācum] (tā'nın fethi ve cīm'in zammı ile) Taş atışmak; yukālu: تَرَاخُمُوا بِالْحِجَارَةِ إِذَا تَرَامُوا بِهَا

الرَّمْرَاجِمَةُ [el-murācemet] (mīm'in zam-

mı ve cīm'in fethiyle) Kezâlik atışmak; yukālu: رَاجِمٌ فَلَانٌ عَنْ قَوْمِهِ إِذَا نَاضَلَ عَنْهُمْ

رِجَامٌ [Ricām] (rā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

الرِّجَامَانُ [er-ricāmān] (kezâlik rā'nın kesriyle) Şol ağaçlardır ki kuyu üzerinde di- kip ona bekre asarlar.

التَّرْجَمَةُ [et-tercemet] ('alā-vezni اللّٰحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kelāmı lisān-ı āharle tefsir etmek.

التَّرْجَمَانُ [et-tercemān] (tā'nın ve cīm'in fethiyle زَعْفَرَانٌ [za'ferān] vezni üzere) Bir kelāmı lisān-ı āharla tefsir eden kimse.

التَّرَاخِيمُ [et-terācim] (tā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'i, terceme kılıcı kimesneler ma^cnāsına, زَعْفَرَانٌ [za'ferān] ile زَعْفِيرٌ [za'āfir] gibi ve صَحْصَحَانٌ [şaḥşaḥān] ile صَحْصَحٌ [şaḥşaḥ] gibi. Ve صَحْصَحَانٌ [şaḥşaḥān] şād ve ḥā-i mühmeleteyn ile düz yere derler. Ve تَرْجُمَانٌ [tercumān] dahi cā'izdir tā'nın fethi ve cīm'in zammı ile ve tā'yı dahi mazmūm kılmak cā'izdir cīm'in zammından ötürü. يَسْرُوعٌ [yesrūc] ve يَسْرُوعٌ [yusrūc] gibi. Ve يَسْرُوعٌ [yesrūc] bir kırmızı kurttur ki sonra pervāne olur.

[ر ح م]

الرَّحْمَةُ [er-raḥmet] (rā'nın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükunuyla) Rikkat ve şefkat.

الرَّمْرَحْمَةُ [el-merḥamet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Bi-ma^cnāhā; yukālu: رَجْمَتُهُ مِنَ الرَّابِعِ

التَّرَاخُمُ [et-terāḥum] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdidiyle) Merhamet etmek; tekūlu: تَرَحَّمْتُ عَلَيْهِ

التَّرَاخُمُ [et-terāḥum] (tā'nın fethi ve ḥā'nın zammı ile) Bir niçe kimse birbirine merhamet kılmak; yukālu: تَرَاخُمَ الْقَوْمُ إِذَا رَجِمَ

بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الرَّحْمُوتُ [er-reḥamūt] (fethateynle ve mīm'in zammı ve meddiyle) Merhamet; yukālu: "رَهْبُوتٌ خَيْرٌ مِنْ رَحْمُوتٍ" أَي لَأَنْ تُرَهَبَ "Ya'nī tahvīf olunmak merhamet olunmaktan enfa'dır.

الرَّمْزُوحُومُ [el-merḥūm] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Rahm olunan; yukālu: رَجُلٌ مَرْزُوحُومٌ

الرَّمْرَحْمُومُ [el-muraḥḥam] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdidiyle) Zikr olunan ma'nâyadır, teşdîd mübālaga içindir. Ve

مَرْزُوحُومٌ [merḥūm] Şol nākaya dahi derler ki rahimi nitâcdan sonra ağrıya.

الرَّوْحَامَةُ [er-reḥāmet] (rā'nın fethi ile) Nakanın rahimi ba'de'n-nitâc ağrımak.

الرَّوْحَمُ [er-reḥam] (fethateynle) Bi-ma'nāhā; yukālu: رَحِمَتْ رَحَامَةً وَرَحِمَتْ رَحْمًا مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ

الرَّوْحِمُ [er-raḥim] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesriyle) كَيْفَ [ketif] vezni üzere) 'Avrette olan oğlan yatağı. Ve bu mü'ennes-i semâ'dır. Ve

رَحِمٌ [raḥim] Karābete dahi derler.

الرِّوْحِمُ [er-riḥm] (rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

الرَّوْحَمَانُ [er-raḥmān] (rā'nın ve ḥā'nın sükunuyla) فَعْلَانٌ [fa'lān] vezni üzere) Rahmet edici.

الرَّحِيمِ [er-Raḥīm] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) İkisi dahi رَحْمَةٌ [raḥmet] ten müştakk olmuş isimlerdir. Ve bunların nazīri lügatte نَدِيمٌ [nedīm]le نَدْمَانٌ [nedmān] dır. Ve نَدِيمٌ [nedīm] ve نَدْمَانٌ [nedmān] bir ma'nâyadır. Ve iki ismin iştikākı müttelik olsa 'alā-vechī't-tevkīd zikr olunmak cā'iz değildir, görülmez mi ki Ḥudāy ta'ālā: ﴿فَلِ

buyur-Allah'ı çağırın﴾ (الإسراء، 110) رَحْمَانٌ [Raḥmān] şol ism-i zāta mu'ādil kılmıştır ki onda bir ehad şerik değildir. Ve Museylime-i kezzāb'a رَحْمَانٌ diye tesmiye kılmışlardı. Ve

رَحِيمٌ [raḥīm] Gāh olur merhūm ma'nāsına dahi isti'māl olunur.

الرُّوْحِمُ [er-ruḥm] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükunuyla) Rahmet ma'nāsınadır; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَأَقْرَبَ رُحْمًا﴾ (الكهف، 81) Ve gāh olur ḥā dahi mazmūm kılınır, pes bu عُسْرٌ [ʿusr] ile عُسْرٌ [ʿusur] gibi olur.

أُمُّ رُحْمٍ [Ummu Ruḥm] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükunuyla) Mekke-i müşerrefe'nin isimlerindedir.

[ر م خ]

الرَّوْحَمَةُ [er-reḥāmet] (fethateynle) Şok kuştur ki ebka'dır ya'nī ablaktır hilkatte, kerkeze şebīhtir ve ona اُنُوْقٌ [enūq] dahi derler.

الرَّوْحَمُ [er-reḥam] (kezālik fethateynle) Cem'i. Ve

رَحْمَةٌ [reḥāmet] Rahmete karīb ma'nāya dahi gelir; yukālu: وَرَفَعَتْ عَلَيْهِ رَحْمَتَهُ أَي مَحَبَّتَهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْهِ رَحْمَةٌ أَي حُبُّهَا Kāle'l-Aşma'ti وَلَيْسَتْ وَالْفُهَا

الرَّوْحَمَةُ [er-raḥmet] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Rahmet ma'nāsınadır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: رَحْمَةُ رَحْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ كَمَا يُقَالُ رَجِمَهُ رَحْمَةً

الرَّوْحَمَاءُ [er-raḥmāʿ] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki başı ak ve sâ'ir cesedi siyāh ola.

الرَّمْحَمَرَةُ [el-muḥammeret] (mīm-i evvelin zammı ve sâ'ninin fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; وَلَا تَقُلْ مُرْحَمَةً; Ya'nī mezbūrun isti'mālī kalb-i hurūfla şāyī' olduğuna

binā'en aslı üzerine isti'māl olunmaz.

الْأَرْحَمُ [el-erḥam] (hemzenin ve ḥā'nın fet-
hiyle) Kezālik şol attır ki kendi siyāh ve
başı ak ola; yukālu: فَرَسٌ أَرْحَمُ

الرَّحِيمُ [er-raḥīm] (rā'nın fethi ve ḥā'nın
kesri ve meddiyle) Mülāyım olan kelām;
yukālu: كَلَامٌ رَّحِيمٌ أَيْ رَقِيقٌ

الرَّحَامَةُ [er-reḥāmet] (rā'nın fethiyle)
Mülāyemet; tekūlu: رَحْمٌ صَوْنُهُ رَحَامَةٌ مِنَ الْبَابِ
الْخَامِسِ

التَّرْحِيمُ [et-terḥīm] (‘alā-vezni [et-
tekrīm]) Mülāyım kılmak. Ve ba'zılar
تَرْحِيمٌ [terḥīm] hazf ma'nasınadır dedi.
Ve ismi hālet-i nidāda تَرْحِيمٌ [terḥīm] et-
mek bundan me'hūzdur ki o münādanın
āhirinden bir harf yā dahi ekser hazf
olunmaktadır.

الْإِرْحَامُ [el-irḥām] (hemzenin kesriyle)
Tavuk yumurtasın kanadı altına almak;
yukālu: أَرْحَمَتِ الدَّجَاجَةُ عَلَى بَيْضِهَا إِذَا حَصَّنَتْهُ

الْمُرْحِمُ [el-murḥim] (mīm'in zammı ve
rā'nın sükunu ve ḥā'nın kesriyle) Yumur-
tasın kanadı altına alan tavuk.

الْمُرْحِمَةُ [el-murḥimet] (mīm'in kezālik
zammı ve ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā;
yukālu: أَرْحَمَتْ فَهِيَ مُرْحِمَةٌ وَمُرْحِمَةٌ

تُرْحُمٌ [turḥum] (tā'nın ve ḥā'nın zammı ve
rā'nın sükunuyla) Belirsiz kimse demek
mahallinde isti'māl olunur; yukālu: مَا أَدْرِي
أَيُّ تُرْحِمٍ هُوَ أَيْ النَّاسِ هُوَ وَيُقَالُ أَيُّ تُرْحِمٍ هُوَ بَصْمٌ
النَّاءِ وَفَتْحِ الْخَاءِ مِثْلَ جُنْدُبٍ وَجُنْدُبٍ وَطُحْلُبٍ وَطُحْلُبِ
وَعُنْضِرٍ وَعُنْضِرِ Ve **جُنْدُبٌ** [cundub] bir cins çe-
kirgeye ve طُحْلُبٌ [tuḥlub] su yüzünde olan
yeşil yosuna ve عُنْضِرٌ [‘unşur] asla derler.
Ve

تُرْحُمٌ [Turḥum] (kezālik tā'nın ve ḥā'nın
zammı ile) Ḥimyer'den bir kabīlenin

ismidir.

الرُّحَامُ [er-ruḥām] (rā'nın zammı ve ḥā'nın
taḥfifiyle) Şol ak taştır ki mülāyımdır. Ve
Ḳāmūs'ta kırmızısı ve sarısı ve alacası
olur demiş. Ve bu zikr olunan elvān kü-
feke tašta dahi mevcūddur. Ve bi'l-cümle
‘amme-i kütüb-i lügatin tefsirinden fehmi
olunan budur ki رُحَامٌ [ruḥām] nerm taştan
‘ibāret ola, egerçi meşhūr budur ki رُحَامٌ
[ruḥām] mermer ola.

رُحَامٌ [Ruḥām] (kezālik rā'nın zammı ile)
Bir mevzi'in ismidir.

الرُّحَامِيّ [er-ruḥāmiyy] (rā'nın zammı ve
āhirinde elifin kasrıyla) Bir ağacın ismidir
ki berriyyede ضَالٌّ [ḍāl] dedikleri ağacın
mānendidir.

[ر د م]

الرَّدْمُ [er-redm] (rā'nın fethi ve dāl'in
sükunuyla) Bir gediği sedd etmek; tekūlu:
رَدَمْتُ الثَّلْمَةَ أَرْدُمُهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَدَدْتَهَا Ve

رَدَمٌ [redm] İsm dahi gelir, sedd ma'nāsına.
الرُّدَامُ [er-rudām] (rā'nın zammı ve
dāl'in taḥfifiyle) Yellenmek, hurūc-ı rīh
ma'nāsına; yukālu: رَدَمَ يَرْدُمُ رُدَامًا

الرَّدِيمُ [er-redīm] (rā'nın fethi ve dāl'in
kesri ve meddiyle) Eski bez, sevb-i halak
ma'nāsına.

التَّرْدِيمُ [et-terdīm] (‘alā-vezni [et-
tekrīm]) Beze yama vurmak; yukālu: رَدَمْتُ
رَدِيمًا وَرَدَمْتُ رَدِيمًا فَهُوَ رَدِيمٌ وَرَدَمْتُ
Eski ve yamalı ma'nāsına.

التَّرَدُّمُ [et-tereddum] (fethateynle ve dāl'in
zammı ve teşdidiyle) Bez eskimek ve ya-
malı olmak ve yamamak ma'nāsına da ge-
lir; yukālu: تَرَدَّمَ الرَّجُلُ ثَوْبَهُ أَي رَقَعَهُ يَتَعَدَّى وَلَا
يَتَعَدَّى

الْمُتَرَدِّمُ [el-mutereddem] (mīm'in zammı

ve dāl'ın fethiyle ve teşdidiyle) Yamanan bez.

الِرْدَامُ [el-irdām] (hemzenin kesriyle) Isıtma birbirine ulaşır dā'im olmak; yukālu: **أُرْدَمَتِ الحُمَى إِذَا دَامَتْ**

الِمُرْدِمُ [el-murdim] (mīm'in zammı ve rā'nın sükunu ve dāl'ın kesriyle) Şol nesnedir ki dā'im ola; yukālu: **وَرْدٌ مُرْدِمٌ وَسَحَابٌ وَرْدٌ مُرْدِمٌ** Ve **وَرْدٌ** [vird] su nöbetine ve hummā nöbetine itlāk olunur.

[ر ذ م]

الرَزْمُ [er-rezm] (rā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla) Bir nesne dolup akmak; yukālu: **رَزَمَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى سَالَ وَهُوَ مُمْتَلِئٌ**

الرَزُومُ [er-rezüm] (rā'nın fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle) Dolu olan kase; yukālu: **جَفَنَةٌ رَزُومٌ كَأَنَّهَا تَسِيلُ دَسْمًا لِافْتِلَانِهَا**

الرَزَمُ [er-rezem] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الرُزْمُ [er-ruzum] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu kezālik, mislu: **وَلَا عُمُودٌ وَعَمَدٌ وَعُمُدٌ وَلَا تَقُلْ رَزْمٌ**

الِرِرْزَامُ [el-irzām] (hemzenin kesriyle) Ziyāde olmak; yukālu: **فَلَانَ أُرْدَمٌ عَلَى الحُمْسِيِّينَ إِذَا زَادَ**

[ر ز م]

الرَزِيمُ [er-rāzim] (zā'nın kesri ile) Şol devedir ki yere yapışa kala ve yerinden durmaya arıklığından.

الرُزُومُ [er-ruzüm] (zammeteynle) ve

الرُزَامُ [er-ruzām] (rā'nın zammı ile) Nāka ayak üzere durup arıklığından hareket edememek; tekülü: **رَزَمَتِ النَّاقَةُ تَرُزِمُ وَتَرُزِمُ رُزُومًا وَرُزَامًا مِنَ البَابِ الأوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا قَامَتْ مِنَ الإِغْيَاءِ وَالهَزَالِ فَلَمْ يَسْحَوْكُ فَهِيَ رَازِمٌ وَيُقَالُ رَزِمَ الرَّجُلُ عَلَى البِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَصْرَبَ بِهِ المَرَضُ**

الرُزْمُ [er-ruzum] (rā'nın zammı ve zā'nın

fethi ile) Şol nesnedir ki yer üzerinde sâbit ve kā'im ola.

الْمُرَازِمَةُ [el-murāzemet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ile) Bir meskende çok oturmak, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: **رَازِمٌ القَوْمُ دَارَهُمْ إِذَا أَطَالُوا الإِقَامَةَ بِهَا**

الرَزَزَمَةُ [er-rezemet] (fethateynle) Nākanın boğazından ihrāc ettiği āvāzı, ağzın açmaksızın ve bunu veledine mahabbet ettiği hinde eder. Ve **رَزَزَمَةٌ** [re-zemet]ten eşedd olandır. Ve fi'l-meseli: **رَزَزَمَةٌ وَلَا دِرَّةٌ** “أَيُّ بِلَالٍ لَيْنٍ يُضْرَبُ لِمَنْ يَعُدُّ وَلَا يَغِي” Ve

رَزَزَمَةٌ [rezemet] Asvāt-ı sibā'a dahi derler.

الِرِرْزَامُ [el-irzām] (hemzenin kesriyle) Nāka zikr olan vech üzere hanīn etmek; yukālu: **لَا أَفْعَلُ ذَاكَ مَا أُرَزَمْتُ أُمَّ حَائِلٍ** Ve **حَائِلٌ** [hā'il] dişi olan deve yavrusudur. Ve erkek olsa ona **سَقَبٌ** [saq̣b] derler. Ve

إِرْزَامٌ [irzām] Ra'd āvāz vermesine derler. Ve

إِرْزَامٌ [irzām] Deve otlarken iki mer'ānın mā-beynin ulaştırmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: **“إِذَا أَكَلْتُمْ فِرَازِمُوا”** Ya'c'nī “Ekl ederken hamdi birbirine ulaştırın.”

الرَزِيمُ [er-rezīm] (rā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Göğüsten peydā olan āvāz ki arslandan sādır olur.

الْمِرْزَمَانُ [el-Mirzemān] (mīm'in kesri ve zā'nın fethi ve rā'nın mā-beynde sükunuyla) İki yıldızdır ki onlara **مِرْزَمًا** **السَّعْرِيَيْنِ** derler. Ve onlar iki yıldızdır ki biri **ذِرَاعٌ** [Zirāc]dadır.

أُمُّ مِرْزَمٍ [ummu mirzem] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Şemāl yeli.

الرُزْمُ [er-rezm] (rā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Bir nesneyi cem' etmek;

tekūlu: رَزَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتَهُ

الرِّزْمَةُ [er-rizmet] (rā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bir arka yükü olan bez, كَارَةٌ مِنْ، Ma'nāsına. Ve bunda feth-i rā dahi lügattir.

التَّرْزِيمُ [et-terzīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi bölük bölük edip her bölümü arka yükü mikdārı bağlamak; tekūlu: رَزَمْتُهَا تَرْزِيمًا إِذَا شَدَدْتَهَا رِزْمًا

الرِّزْمَةُ [er-rizem] (rā'nın kesri ve zā'nın fethiyle) **رِزْمَةٌ** [rizmet]in cem'i, arka yükleri ma'nāsına.

الْمُرَازِمَةُ [el-murāzemet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Bir nesneyi ulaştırı yemek, مُوَالَاةٌ فِي الْأَكْلِ، ma'nāsına, nitekim çekirge ile hurmā beynin ulaştırı yeseler.

الْإِرْزِيمَةُ [el-irzi>mām] (hemzenin kesri ve zā'nın kesri ve meddiyle) Gazaba gelmek; yukālu: إِرْزَأَ الرَّجُلُ إِرْزِيمًا إِذَا غَضِبَ

رِزَامٌ [Rizām] (rā'nın kesriyle) Bir kabīlenin babası adıdır Temīm'den ki o Rizām b. Hanzāle'dir ki cedd-i aʿlāsı Temīm'dir.

[ر س م]

الرَّسْمُ [er-resm] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Eser ma'nāsına. Ve

رِسْمُ الدَّارِ [resmu'd-dār] Evden şol bākī kalan eserdir ki yere berāber olmuştur. Ve

رِسْمٌ [resm] Bir kimse için vazīfe yazmağa dahi derler; yukālu: رَسَمَ عَلَى كَذَا وَكَذَا إِذَا كَتَبَ Ve

رِسْمٌ [resm] Bir kimseye bir nesneyi yazmağa dahi derler, ona göre işlesin diye.

الْإِرْتِسَامُ [el-irtisām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) O yazılana göre işlemek; yukālu: رَسَمْتَهُ كَذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَارْتَسَمَهُ أَيِ امْتَنَلَهُ

إِرْتِسَامٌ [irtisām] Tekbīr edip duʿā etmeğe

dahi derler; yukālu: إِذْ تَسَمَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبَّرَ وَدَعَا [et-teressum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Ev yerinin resmin teʿemmül kılmak. Ve kezālik evin temeli ne yere kazılmalıdır ve bināsı ne vechle olmalıdır onu teʿemmül etmek.

الرَّوْسَمُ [er-revsem] (ʿalā-vezni حَيْدَرٌ [ḥayder]) Kezālik رِسْمٌ ma'nāsınadır. Ve baʿzılar eyitti: رُوْسَمٌ [revsem] bir nesnedir ki onunla altınlara cilā verirler. Ve

رُوْسَمٌ [revsem] Şol ağaca dahi derler ki onun yazısı vardır, onunla buğday mührlerler. Ve şīn-i muʿceme ile dahi lügattir.

الرَّوْصِيمُ [er-revāsīm] (rā'nın ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol kitāplardır ki zamān-ı cāhiliyyette var idi.

الرَّاسِمُ [er-rāsīm] (sīn'in kesriyle) Akarsu, māʾ-i cārī ma'nāsına.

الرَّسُومُ [er-resūm] (rā'nın fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki yere muhkem bastığından ayağı yerde teʿsīr ede.

الرَّوْسِيمُ [er-resīm] (rā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Nāka yere muhkem basıp yerde teʿsīr etmek; yukālu: رَسَمَتِ النَّاقَةُ Ve تُوْسَمُ رَسِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

رَسِيمٌ [resīm] Devenin bir cins seyrine dahi derler ki o رَمِيلٌ [zemīl]den ziyādedir; yukālu: رَسَمَ يُوْسِمُ رَسِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا وَلَا يُقَالُ أُوْسِمُ إِلَّا أَنْ يُرَادَ بِهِ أُوْسَمَهَا صَاحِبُهَا

الْمُرْسَمُ [el-muressem] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve teşdīdiyle) Hatları olan kumaş; yukālu: تُوِبَ مُرْسَمٌ أَيِ مُحْطَطٌ

الرَّسُومُ [er-resūm] (rā'nın fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki bir gün bir gece ʿale'd-devām seyr ede.

[ر ش م]

الرَّشْمُ [er-rešm] (rā'nın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Buğdayı رَوْشَمَ [revšem] dedikleri yazılı tahta ile mührlmek; tekūlu: رَشَمْتُ الطَّعَامَ أَرَشُمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَتَمْتَهُ

الرَّوْشَمُ [er-revšem] (alā-vezni [ḥayder]) Şol tahtadır ki onunla harmanda olan hubūbātı mührlerler. Şīn ile ve sīn ile lügattir.

الرَّشْمُ [er-rešem] (fethateynle) Evvel zuhūr eden nebāta derler. Ve

رَشَمَ [rešem] Ta'āmı hırsıla koklamağa dahi derler; yukālu: رَشَمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَمَّ الطَّعَامَ حِرْصًا عَلَيْهِ

الْأَرَشَمُ [el-eršem] (hemzenin ve šīn'in fethiyle) Sıfat-ı mezbūre ile muttasıf olan kimse. Ve

أَرَشَمَ [eršem] Şol nesneye dahi derler ki onda alacalık ve hutūt ola. Ve

أَرَشَمَ [eršem] Şol yağmura dahi derler ki kalīl olup mezmūm ola.

الْإِرْشَامُ [el-iršām] (hemzenin kesriyle) Yıldıırım az yaldıramak; yukālu: أَرَشَمَ الْبُرْقُ مِثْلَ أَوْشَمَ

[ر ض م]

الرَّضْمُ [er-raḍm] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnu ile) Şol 'azīm kayalardır ki bināda birbiri üzerine tertīb olunur.

الرَّضْمَةُ [er-raḍmet] (vezni-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan kayaların biri ma'nāsına.

الرِّضَامُ [er-riḍām] (rā'nın kesriyle) Cem'i. Ve

رَضَمَ [raḍm] Zikr olunan taşları birbiri üzerine komağa dahi derler; yukālu: رَضَمَ عَلَيْهِ الصَّخْرَ يَرْضَمُ رَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ رَضَمَ

فُلَانٌ يَبْنِيهِ بِالْحِجَارَةِ Ve

رَضَمَ [raḍm] Yeri zirā'at için sürmeğe dahi derler; yukālu: رَضَمْتُ الْأَرْضَ أَثْرَتَهَا لِلزَّرْعِ Ve yere vurmak ma'nāsına da gelir; yukālu: رَضَمَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا جَلَدَ بِهِ الْأَرْضَ وَيُقَالُ رَضَمَ الْبَعِيرُ يَرْضَمُ بِهَذَا إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ Ya'nī deve kendin yere vursa.

الْمَرْضُومُ [el-marḍūm] (mīm'in fethi ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Şol beygirdir ki siniri büzülmüş gibi ola; yukālu: بَرْدُونَ مَرْضُومٌ الْعَصَبِ إِذَا كَانَ عَضْبُهُ قَدْ تَشَنَّجَ

[ر ط م]

الرَّطْمُ [er-raṭm] (rā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi balçığa bulamak.

الْإِرْتِطَامُ [el-irṭiṭām] (hemzenin ve ṭā'nın kesriyle) Balçığa bulanmak; yukālu: رَطَمْتُهُ فِي الْوَحْلِ رَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَارْتِطَمَ هُوَ إِذَا ارْتَبَكَ فِيهِ Ve إِرْتِطَاكَ [irṭibāk] rā'-i mühmele ile bir nesneye giriftār olmağa derler. Ve

إِرْتِطَامَ [irṭiṭām] Bir işe doluşup 'uhdesinden çıkamamak ma'nāsına gelir; yukālu: إِرْتِطَمَ عَلَيْهِ أَمْرٌ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْخُرُوجِ مِنْهُ

الرَّطُومُ [er-raṭūm] (rā'nın fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Ahmak ma'nāsına. Ve

رَطُومٌ [raṭūm] Şol 'avrete derler ki ferici vāsī' ola; ve yukālu: رَطَمَ الرَّجُلُ إِذَا نَكَحَ

الرَّوَاطِمُ [er-rāṭim] (ṭā'nın kesriyle) Bir nesneye lāzım olan şey².

[ر ع م]

الرَّوْعُومُ [er-ra'ūm] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Şol koyundur ki burnundan hasta olmağın sümüğü seyelān ede.

الرَّوْعَمُ [er-ra'əm] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Koyun burnundan sümük ak-

mak; yukālu: رَعَمَتِ الشَّاةُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

رَعَمٌ [ra'əm] Güneşin gurübuna muntazır olmağa dahi derler; tekülü: رَعَمْتُ الشَّمْسَ Ve ٲırımmağ nām şā'irin şifrinde vāki' olmuştur.

الرِّعَامُ [el-ir'ām] (hemzenin kesriyle) Kezālik koyun burnundan sümük akmak; yukālu: أَرَعَمَتِ الشَّاةُ

الرُّعَامَى [er-ru'āmā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Ciğer ziyādesi, ciğer-küşe ma'nāsına; 'ayn'la ve ğayn'la lügattir.

[ر غ م]

الرَّوْغَامُ [er-regām] (rā'nın fethi ile ve ğayn-ı mu'ceme ile) Toprak, türāb ma'nāsına.

الرِّرْغَامُ [el-irgām] (hemzenin kesriyle) Toprağa sürmek; yukālu: أَرَعَمَ اللهُ أَنْفَهُ Ve minhu hadīsu 'A'işe radiyallāhu 'anhā fi'l-hidāb: "إِسْلَيْتِيهِ وَأَرْغَمِيهِ" Ve سَلْتُ [selt] hinnā bağın elden çözüp gidermektir.

الرُّوْغَامَى [er-regāmā] (rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) رَعَامَى [re'āmā] gibidir, 'ayn'la ve ğayn'la ciğer-küşe ma'nāsına. Ve bazıılar رَعَامَى [re'āmā] kasabu'r-ri'edir dedi. Ve kasabu'r-ri'e boğazda mecrā-yı nefes olan damardır.

الرَّمْرَاعِمَةُ [el-murāġamet] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethiyle) Bir kimse bir kimse ile çekişip ayrılışmak; yukālu: رَاعِمٌ فَلَانٌ قَوْمُهُ أَي نَابَذَهُمْ وَخَرَجَ عَنْهُمْ

الرَّتْرَعْمُ [et-teraġġum] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik gazab etmek ve gāh olur zā'yla dahi isti'māl olunur.

الرَّوْغَمُ [er-raġm] (rā'nın fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Toprağa düşüp yere berāber olmak; rā'nın zammı ve kesri dahi lügat-

tir. Ve bir nesneyi kerih görmeğe dahi derler.

الرَّمْرَاعِمَةُ [el-merġamet] (mīm'in ve ğayn'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu. Kāle'n-nebiyyu sallallāhu 'aleyhi ve sellem: "بِعِثْتُ مَرْمَاعِمَةً" Ve أَيُّ عَلَى رَعْمِ الْكُفَّارِ وَكَرَاهَتِهِمْ لِبُعْثِي

رَعْمٌ [raġm] Bir kimseden öc almamağa dahi derler; yukālu: رَعِمَ فَلَانٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْإِتِصَافِ

رَعْمٌ [raġm] Tevāzu' ma'nāsına da gelir; yukālu: رَعِمَ أَنْفِي لِلَّهِ رَعْمًا بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ فِي الرَّاءِ Ve *Ķāmūs*'ta bāb-ı sālise ve rābi'e işaret olunmuştur.

الرَّمْرَاعِمُ [el-murāġam] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethiyle) Gidecek ve kaçacak yer, mezheb ve mehreb ma'nāsına. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَجِدُ فِي الْأَرْضِ مَرَاغِمًا كَثِيرًا﴾ (النساء، 100) Ve Ferrā eyitti: مَرَاغِمٌ [murāġam] mahall-i ıztırāba ve mevzi'i zehāba derler.

[ر ق م]

الرَّرْقَمُ [er-raġm] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Kitābet etmek ve mühr vurmak; yukālu: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Kālallāhu ta'ālā: ﴿كِتَابٌ (20،9) مَرْقُومٌ﴾ (المطففين، 9)

رَقْمُ الْمَاءِ [raġmu'l-mā] Su üzerinde yazmak; minhu kavluhum: هُوَ يَرْقُمُ الْمَاءَ Ya'nī "Hazākati bir dā'irededir ki kitābet karār etmeyen yerde kitābet eder." Ve

رَقْمُ الثُّوبِ [raġmu's-sevb] Bezin nişānı ve 'alāmeti كِتَابِ الثُّوبِ ma'nāsına. Ve bu aslında masdar idi; yukālu: رَقَمْتُ الثُّوبَ

رَقْمٌ [raġm] Kezālik bürd dedikleri kumāşın bir cinsidir.

الرَّتْرَقِيمُ [et-terġim] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik beze nişān etmek; tekülü: رَقَمْتُهُ تَرْقِيمًا

الرَّقْمَةُ [er-raḳmet] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Derenin bir cānibi. Ve ba'zılar eyitti: رَقْمَةٌ [raḳmet] ravdaya derler, ya'nī çemen-zāra derler.

الرَّقْمُومَةُ [el-merḳūmet] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın zammı ve meddiyle) Şol yerdir ki onun nebātı azdır.

الرَّقْمَتَانِ [er-raḳmetān] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Koyunun ayağında iki tırnak gibi nesnedir ki birbirine mukābildir. Ve

رَقْمَتَانِ [raḳmetān] Kezālik atın ve merkebin kolları içinde olan eserdir ki kemik misālinedir.

الرَّقْمِيَّاتِ [er-raḳmiyyāt] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şol oklardır ki Medīne-i münevvere'de bir mevzi'e mensūbdur.

يَوْمَ الرَّقْمِ [yevmu'r-raḳm] (rā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Arab günlerinden bir günün adıdır ki onda Amir b. eṭ-Ṭufeyl'in Ḳurzul nām atın sinirlemiştir.

الرَّقِيمِ [er-raḳim] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

بِنْتُ الرَّقِيمِ [bintu'r-raḳim] Dahi āfet ma'nāsınadır.

الرَّقْمَاءُ [er-raḳmā] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol lafzdır ki onunla zikr olunan ma'nā te'kīd olunur; yukālu: وَقَعَ فِي الرَّقْمِ الرَّقْمَاءُ إِذَا وَقَعَ فِيمَا لَا يَقُومُ بِهِ Ya'nī tākat getirmediği belāya vāki' olsa.

الرَّقَامِ [el-erḳam] (hemzenin ve ḳāf'ın fethiyle) Şol yılandır ki onun akı ve karası olup alaca ola.

الرَّرَاقِمِ [el-Erāḳim] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Şol cemā'attir ki o Tağlib kabilesindedir ve onlara Cuşem dahi

derler.

الرَّقِيمِ [er-reḳim] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Yazılmış nesne, kitāb ma'nāsına. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿أَصْحَابِ الْكُهْفِ وَالرَّقِيمِ﴾ (الكهف، 9) يُقَالُ هُوَ لَوْحٌ فِيهِ أَسْمَاؤُهُمْ وَقَصَصُهُمْ Ya'nī رَقِيمٌ [reḳim] şol levhtir ki Ashāb-ı Kehf'in onda isimleri ve hikāyeleri vardır. Ve İkrime, İbn Abbās'tan rivāyet edip eyitti: Mezbūr eyitmiştir ki ben bilmezem ki رَقِيمٌ [reḳim] nedir, kitāb mıdır yāhūd binā mıdır demiştir.

[ر ك م]

الرَّرَكْمِ [er-rekm] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi cem' edip birbiri üzerine bırakmaktır; yukālu: رَكَمَ الشَّيْءُ يَرْكُمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ وَاللَّقَى بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ **الرَّرِكَاكِمِ** [el-irtikām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Cem' olmak.

الرَّرَكَاكِمِ [et-terākum] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın zammı ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِزْتَكَمَ الشَّيْءُ وَتَرَكَمَ إِذَا اجْتَمَعَ

الرَّرُكْمَةِ [er-rukmet] (rā'nın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir yere cem' olan balçık.

الرَّرُكَاكِمِ [er-rukām] (rā'nın zammı ve ḳāf'ın tahfifi ile) Şol kumdur ki bir yere cem' ola, رَمَلٌ مَّتْرَاكِمٌ ma'nāsına. Ve buluta ve buluta şebīh olana dahi itlāk olunur.

مُرْتَكَمِ الطَّرِيقِ [murtekemu't-ṭarīḳ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Yolun ortası جَادَةُ الطَّرِيقِ ma'nāsına.

[ر م م]

الرَّرَمِّ [er-ramm] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi ıslāh etmek.

الرَّرَمْمَةِ [el-meremmet] (fethateynle ve mīm-i ahīrin teşdidiyle) Islāh etmek; tekūlu: رَمَمْتُ الشَّيْءَ أَرَمُهُ رَمًّا وَمَرَمَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

هَذَا أَصْلَحَتْهُ Ve bir kimsenin hālını ıslāh etmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا شَأْنُهُ إِذَا أَصْلَحَهَا Ve

رَمَّ [remm] Yemek ma'nāsına da gelir, ekl gibi; yukālu: **الْبَقَرُ**: إِذَا أَكَلَهُ Ve fi'l-hadīsi: **عُرْصَةُ** "كُنَّا أَهْلَ نَهْمِهِ وَرَمَّهُ حَتَّى اسْتَوَى" Ehl-i hadīs olanlar **نَمَّ** [sem]i ve **رَمَّ** [remm]i zamm-la rivāyet kılmışlardır lākin vech **نَمَّ** ve **رَمَّ** dir fethle dedi ki **نَمَّ** [sem] ıslāh etmeğe ve **رَمَّ** [remm] ekl etmeğe derler. Ve **عُمَمٌ** [umumm] zammeteynle cesed ma'nāsınadır, ya'nī hattā büyüyüp cesedi kemālin buldu. Ve

مَرَمَةٌ [meremmet] Davar dudağına dahi der[ler] **عَالَا**-mā se-yecī'u inşāallāhu ta'ālā.

الْإِسْتِرْمَامُ [el-istirmām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Meremmet zamānı karīb olmak; yukālu: إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَرَمَّ وَذَلِكَ إِذَا اسْتَرَمَّ الْحَائِطُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَرَمَّ وَذَلِكَ إِذَا اسْتَرَمَّ الْحَائِطُ بِأَلْتَطْيِينِ Ya'nī dīvārın balçıklanması karīb olsa.

الْمِرْمَةُ [el-miremmet] (mīm'in kesri ve rā'nın fethi ile) Sığır dudağı, **شَفَةُ** البَقَرَةِ ma'nāsına. Ve her çatal tırnaklı olanların dudağına itlāk olunur, zīrā onlar dudakları ile ekl ederler. Ve

مَرَمَةٌ [meremmet] (mīm'in fethiyle dahi) Zikr olunan ma'nāda lügattir.

الْإِرْتِمَامُ [el-irtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koyun yer yüzünden bir nesne ekl etmek.

الرَّمَمُ [er-remm] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesne meremmet etmek; tekülü: **حُلُوٌّ** Ve **رَمَمْتُ** الشَّيْءَ أَرَمُهُ رَمًا Ve **بُدُّ** [budd] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا لِي مِنْهُ حَمٌّ وَرَمٌّ أَيْ حُلُوٌّ وَبُدُّ

li mazmūm olmak dahi cā'izdir. Ve şey' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا لَهُ حَمٌّ وَلَا رَمٌّ أَيْ لَيْسَ لَهُ شَيْءٌ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا لَهُ تَمٌّ وَلَا رَمٌّ وَمَا يَمْلِكُ تَمًّا وَلَا رَمًّا [remm]le murād ev meremmet olunacak nesnedir.

الرُّمَّةُ [er-rummet] (rā'nın zammı ve mīm'in kezālik teşdidiyle) Çürük ip pāresi.

الرُّمَمُ [er-rumem] (rā'nın zammı ve mīm-i evvelin fethi ile) Cem'î, çürük ip pāreleri ma'nāsına.

الرِّمَامُ [er-rimām] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'î. Ve

رِمَامٌ [rimām] Çürük kemiklere dahi derler, **عَالَا**-mā se-yecī'u inşāallāhu ta'ālā. Ve

ذُو الرُّمَّةِ [Zu'r-Rummet] Nām şā'ire **رُمَّ** [rummet] lafzın zikr ettiğinden ötürüdür. Ve

رُمَّةٌ [rummet] Cümle ma'nāsına dahi gelir; yukālu: دَفَعَ إِلَيْهِ الشَّيْءَ بِرُمَّتِهِ أَيْ بِجُمَّلَتِهِ وَأَصْلُهُ أَنَّ رَجُلًا دَفَعَ إِلَى رَجُلٍ بَعِيرًا بِحَبْلٍ فِي عُنُقِهِ فَقَبِلَ ذَلِكَ لِكُلِّ مَنْ دَفَعَ شَيْئًا بِجُمَّلَتِهِ

الرِّمَّةُ [er-rimmet] (rā'nın kesri ve mīm'in kezālik teşdidiyle) Çürümüş kemikler, **عَالَا**-mā bāliye ma'nāsına.

الرِّمَمُ [er-rimem] (rā'nın kesri ve mīm-i evvelin fethiyle) Cem'î, çürük kemikler ma'nāsına.

الرَّمَّةُ [er-rimmet] (rā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Kemik çürümek; yukālu: **رَمَّ** الْعَظْمُ يَرَمُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَى

الرَّمِيمُ [er-remīm] (rā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Çürümüş nesne. Ve **عَالَا**-mā: **رَمِيمٌ** (يس،) **عَالَا** (78 buyurdu, zīrā **فَعِيلٌ** [fa'īl] ve **فَعُولٌ** [fa'ūl] gāh olur, onların tezkīri ve te'nīsi ve cem'î berāber olur, **رَسُولٌ** [resūl] ve **عَدُوٌّ** [aduvv]

ve صدیق [ṣadīk] gibi.

الرَّمُّ [er-rimm] (rā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Māl çok olmak; yukālu: جاء بِالطَّمِّ وَالرَّمِّ إِذَا جَاءَ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve طَمٌّ [ṭimm] ṭā-i mühmele ile şey-i kesirdir. Ve

رَمٌّ [rimm] Kemiğin içinde olan iliğe dahi derler.

الْإِرْمَامُ [el-irmām] (hemzenin kesriyle) Kemik iliklenmek; yukālu: أَرَمَ الْعَظْمُ إِذَا جَرَى فِيهِ الرَّمُّ وَيُقَالُ لِلشَّاةِ الْمَهْزُولَةِ مَا يُرْمُ مِنْهَا مَضْرَبٌ أَيْ إِذَا كَبِرَ عَظْمٌ مِنْ عِظَامِهَا لَمْ يُصَبِّ فِيهِ مَخٌّ Ve

إِرْمَامٌ [irmām] Sükūta dahi derler; yukālu: أَرَمَ الْقَوْمُ إِذَا سَكَّتُوا

الرَّمْرَمُ [el-murimm] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol nākadır ki fi'l-cümle iliği ola, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: نَقِيٌّ [niqy] Ve نَاقَةٌ مُرْمٌ أَيْ بِهَا شَيْءٌ مِنْ نَقِيٍّ nūn'un kesri ve kāf'ın sükūnuyla ilik, magz ma'nāsına.

الرَّمْمَاءُ [er-remmā] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidi ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki iliği ola; yukālu: نَعَجَةٌ رَمَاءٌ بَيْضَاءٌ

الْتَرْمُرُمُ [et-teremrum] (‘alā-vezni [et-terezul] Tekellüm etmek için ağır depretmek; yukālu: تَرْمُرُمٌ إِذَا حَوَّكَ فَاهُ لِلْكَلامِ

الرَّمْرَامُ [er-remrām] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nev' ağaçtır. Ve rebī' faslında olan ota dahi derler.

إِرْمَاءٌ [İrmā] (hemzenin fethi ile) Bir mevzi'in ismidir.

يَرَمْرَمُ [Yeremrem] (yā'nın ve rā'ların fethi ve mā-beyninde mīm'in sükūnuyla) Bir dağın 'alemidir. Ve gāh olur ona يَلْمَلَمُ [Yelemlem] dahi derler.

[ر ن م]

الرَّوْنَمُ [er-renem] (fethateynle) Āvāz ver-

mek, savt ma'nāsına, yukālu: رَنِمَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْتَرْتُمُ [et-terennum] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bir kimse āvāzını hanceresinde döndürmekle çıkarmak; yukālu: تَرْتُمُ إِذَا رَجَعَ صَوْتُهُ

الْتَرْنِيمُ [et-ternīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Bi-ma'nāhu. Ve

تَرْتُمُ [terennum] Kuş zikr olunan vech üzere ötmeye dahi derler; yukālu: تَرْتُمُ الطَّائِرُ فِي هَدْيِهِ Ve yay kirişi āvāzına dahi derler, çekilip salıverildiği zamānda.

الْتَرْتَمُوتُ [et-ternemūt] (tā'nın ve nūn'un fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Kezālik āvāzı hancerede döndürmekle ihrāc etmek. Vāv ve tā ziyāde olunmuştur, مَلَكُوتُ [melekūt]ta ziyāde olunduğu gibi.

[ر و م]

الرَّوْمُ [er-revm] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Taleb etmek; tekūlu: رُمْتُ الشَّيْءَ رَوْمًا إِذَا طَلَبْتَهُ Ve

رَوْمُ الْحَرَكَةِ [revmu'l-hareket] ki Sībeveyhi zikr etmiştir, kelimenin evvel şol gizli hareketidir ki nev'-i tahfifiyle hāsıl olurve اِشْمَامٌ [iṣmām]dan ekserdir, zīrā hareket üslūbundadır, istimāc olunur, her ne denli muhtelese ise de ya'nī hafī ise de beyne beyne olunan hemzenin hareketi gibi. Ve Bārī ta'ālā (185، البقرة، ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ﴾ dediği kavli gibi ihfā ile kırā'at eden kimse katında ki bu takdīrce rā'nın hareketi muhtelese olur. Ve rā-i evveli sākin kılınmak cā'iz değildir, zīrā rā'dan evvel hā sākindir, pes sākineyn hālet-i vaslida cem' olmak lāzım olur, onlardan evvel harf-i līn olmaksızın ve bu hod kelām-ı Arabda vāki' olmamıştır ve geri bunculayındır ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ﴾

﴿أَمَّنْ لَا يَهْدِي﴾ (يونس، 35) kavli ve (الحجر، 9) kavli ve ﴿يَخْضَمُونَ﴾ (يس، 49) kavli ve bunlara benzer her ne var ise. Ve Ferrā'nın ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ﴾ kavlinde ve bunun emsālinde idgām olunmuştur dedikleri mu'teber değildir, zīrā mā-nahnu fihten gaflete rāci' olur. Ve şol kimse ki ihtilās-ı hareket cā'iz olmayan yerde sākineyn beynin cem' etti, o hatā etti, kırā'at-ı Ḥamza gibi, Bārī ta'ālānın ﴿فَمَا اسْطَاعُوا﴾ (الكهف، 97) dediği kavlinde, zīrā sīn-i İSTİF'AL [istif'āl]in vecihen mine'l-vücūh tahrīki cā'iz değildir.

التَّرْوِيمُ [et-tervīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi bir nesneye tālib kılmak, İbn A'rābī rivāyeti üzere; tekūlu: رَوِّمْتُ فُلَانًا وَرَوِّمْتُ فُلَانًا إِذَا جَعَلْتَهُ يَطْلُبُ الشَّيْءَ الْمَرَامَ [el-merām] (mīm'in fethi ile) Matlab.

رَامَةٌ [Rāmet] (alā-vezni الْحَالَةَ [el-ḥālet]) Bir mevzi'in ismidir, berriyyede. Ve fi'l-meseli: "تَسْأَلُنِي بِرَامَتَيْنِ سُلْجَمًا" Ve zikr olunan mevzi' eş'arda ekser sīga-i tesniye üzere irād olunur. Ve شَلْجَمٌ [şalcem] şalgam ma'nāsıdır.

الرَّامِيَّ [er-rāmiyy] (mīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) رَامَةٌ [rāmet]e mensüb olan nesne ve mevcūd olan Cevherī nüshalarında bu nisbet 'alā-gayri'l-kıyāstır demiştir, lākin bunun 'alā-gayri'l-kıyās olduğunun vechi zāhir değildir, zīrā عَانَةٌ [ānet]in nisbetinde عَانِيَّ [āniyy] ve عَانِيَّةً [āniyyet] dedikleri şāyi'dir. Ve kezālik رَامٌ هُرْمُزٌ [Rāme Hurmuz] nām şehrin nisbetinde رَامِيَّ [Rāmiyy] dediler. Ve eger dilersen هُرْمُزِيَّ [Hurmuziyy] dersin.

الرَّوَامَ [er-rām] (alā-vezni الْحَالَ [el-ḥāl]) Bir cins ağaçtır.

رُومَانٌ [Rūmān] (rā'nın zammı ve meddiy-

le) Bir recülün ismidir.

الرُّومُ [er-Rūm] (kezālik rā'nın zammı ve meddiyile) Bir tā'ifedir ki onlar Rūm b. 'İşū b. İshāk evlādıdır; yukālu: رُومِيٌّ وَرُومٌ مِثْلُ زَنْجِيٍّ وَزَنْجٍ Pes vāhidle cem' beyninde fark yā'-i müşeddede ile, nitekim تَمْرٌ [temr]le تَمْرَةٌ [temret] beyninde fark hā ile.

[ر ه م]

الرَّهْمَةُ [er-rihmet] (rā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Şol za'if yağmurdur ki muttasıl yağar.

الرَّهِمُ [er-rihm] (rā'nın kesri ve hā'nın fethiyle) Cem'i, za'if yağmurlar ma'nāsına.

الرَّهِامُ [er-rihām] (rā'nın kezālik kesriyle) Cem'i. Ve Ebū Zeyd eyitti: رِهْمَةٌ [rihmet] şol dīmē [dīmet] dedikleri 'ale'd-devām yağın za'if yağmur cinsindedir, lākin رِهْمَةٌ [rihmet] dīmē [dīmet]ten vukū'u şedid ve zehābı esra' olandır.

الْإِرْهَامُ [el-irhām] (hemzenin kesriyle) Bulut zikr olunan za'if yağmuru yağdırmak; yukālu: أَرْهَمَتِ السَّحَابَةُ إِذَا أَتَتْ بِالرَّهَامِ

الْأَرْهَمُ [el-erhem] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Otlulu olan yer; yukālu: نَزَلْنَا بِفُلَانٍ فَكُنَّا فِي أَرْهَمٍ جَانِبَيْهِ أَيُّ فِي أَحْصَبَيْهِمَا

رُهِمٌ [Ruhm] (rā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir 'avretin ismidir.

الْمَرْهَمُ [el-merhem] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Cirāhat üzere vaz' olunan devā, mu'arrebdir.

[ر ي م]

الرَّيْمُ [er-reym] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneden ayrılıp irak olmak; yukālu: رَامَهُ يَرِيْمُهُ رَيْمًا إِذَا بَرَحَهُ يُقَالُ لَا تَرِيْمُهُ أَيُّ لَا تَبْرَحُهُ وَيُقَالُ رِمْتُ فُلَانًا وَرِمْتُ مِنْ عِنْدِ فُلَانٍ إِذَا

بَرِئَتْ مِنْ مُقَارَنَتِهِ وَفَرَّقَتْ مِنْهُ

رَيْمٌ [reym] Şol kemiğe derler ki deveyi boğazlayıp üleştırdikten sonra bākī kalır. Ve

رَيْمٌ [reym] Kabre dahi derler, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere, mezār ma'nāsına. Ve

رَيْمٌ [reym] Dereceye dahi derler, ehl-i Yemen lügatinde, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

رَيْمٌ [reym] Ziyādeye ve fazla dahi derler; yukālu: لَهُذَا عَلَى هَذَا رَيْمٌ أَي فَضْلٌ Ve

رَيْمٌ [reym] Gündüzden uzun sâ'ate dahi derler; yukālu: قَدْ بَقِيَ رَيْمٌ مِنَ النَّهَارِ وَهِيَ السَّاعَةُ فَيُقَالُ رَيْمٌ بِالرَّجُلِ إِذَا قُطِعَ بِهِ 'uzvu kat' olunsa.

التَّرْيِيمُ [et-teryīm] ('alā-vezni [et-tekrim]) Bir yerde mukim olmak; yukālu: بِهِ رَيْمٌ فَلَانَ بِالْمَكَانِ تَرْيِيمًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

تَرْيِيمٌ [teryīm] Bulut ber-karār olup muttasıl yağmur yağmağa dahi derler; yukālu: إِغْضَانٌ Ve رَيْمَتِ السَّحَابَةُ فَأَغْضَنْتْ إِذَا دَامَتْ فَلَمْ تَقْلَعْ [iğdān] ğayn ve dād-ı mu'cemeteynle yağmur dā'im olmağa derler.

تِرْيِيمٌ [Tiryem] (tā'nın kesri ve yā'nın fethi ve mā-beyninde rā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

مَرْيَمٌ [Meryem] (mīm'in ve yā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) مَفْعَلٌ رَامَ يَرِيْمٌ [mef'al] sīğası üzere olur. Cevheri'nin kelāmından fehm olunan budur ki مَرْيَمٌ [meryem] ırak olmak ve 'uzlet etmek ma'nāsından ola. Ve *Ḳāmūs*'ta مَرْيَمٌ [meryem] ona derler ki ricalle söyleşmeği seve ve lākin fücūr etmeye demiş. Ve tefāsirde مَرْيَمٌ [Meryem] lügat-i 'İbrī'dir hādime ve 'ābide ma'nāsınadır demiş, asahh dahi budur demişlerdir.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز أ م]

الزَّأْمَةُ [ez-ze'met] (zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Katı çağırmaq, savt-ı şedid ma'nāsına. Ve

زَأْمَةٌ [ze'met] Ziyāde ekl edip şürb etmeğe dahi derler; ve yukālu: رَيْمٌ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَاحَ بِهِ Ya'nī haykırsa; ve yukālu: زَيْمٌ عَلَى: أَلْبَاءٌ لِلْمَجْهُولِ إِذَا دَعَرَ Ya'nī korkutulsa. Ve

زَأْمَةٌ [ze'met] Bir söz söylemeğe dahi derler ki onun hakkı mıdır nā-hakk mıdır keyfiyyet-i hālin bilmeyesin; yukālu: زَأْمٌ لِي فَلَانَ زَأْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَي طَرَحَ لِي كَلِمَةً لَا أَدْرِي أَحَقُّ هِيَ أَمْ بَاطِلٌ Ve mutlakan bir kelime ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا يَعْصِيهِ زَأْمَةٌ أَي كَلِمَةٌ وَيُقَالُ زَأْمٌ إِذَا مَاتَ

الْإِزْأَمُ [el-iz'ām] (hemzenin kesriyle) İkrāh etmek; tekülü: أَرَأَمْتُهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَكْرَهْتُهُ مِثْلُ: أَدَأَمْتُهُ بِالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ

الزُّوَامُ [ez-zu'ām] (zā'nın zammı ile ve hemzenin dahi fethi ve meddiyle) Serī olan ölüm; yukālu: مَوْتُ زُوَامٍ أَي وَجِيءٌ Ve [vecīm] cīm'le aslında bir kimsenin boynun vurmakla öldürmeğe derler.

[ز ج م]

الزَّجْمَةُ [ez-zecmet] (zā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Haber vermek ma'nāsına karīb bir ma'nādır; yukālu: مَا تَكَلَّمُ بِزَجْمَةٍ أَيِ بِنَيْسَةٍ Ve نَبْسَةٌ [nebset] nūn'un fethi ve bā'nın sükūnu ve sīn-i mühmele ile tekellüm ma'nāsınadır; yukālu: سَكَتَ فَمَا زَجَمَ بِحَرْفٍ أَيِ مَا نَبَسَ Ve

زَجْمَةٌ [zecmet] Şey' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا يَعْصِيهِ زَجْمَةٌ أَيِ شَيْئًا

الزَّجُومُ [ez-zecūm] (zā'nın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Şol yaydır ki kirişi berk olmaya.

[م ز ح]

الزَّحْمَةُ [ez-zaḥmet] (zā'nın fethi ve ḥā'i mühmelenin sükūnuyla) Müzāhame kılmak, ya'nī halk galebe edip birbirin sıkmak.

الزَّحَامُ [ez-ziḥām] (zā'nın kesri ile) Bi-ma'naḥā; yukālu: زَحْمَتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَرَاحَتُهُ
الزِّدِحَامُ [el-izdiḥām] (hemzenin ve dāl'ın kesri ile) Halk birbirin sıkıp galebe etmek; yukālu: إِزْدَحَمَ الْقَوْمُ عَلَى كَذَا وَتَرَاحَمُوا عَلَيْهِ

[م ز ر]

الزَّرَمُ [ez-zerem] (fethateynle) Efşān kesilmek, inkitā'-ı bevl ma'nāsına. Ve her nesne ki munkatı' olsa onda dahi isti'māl olunur. Ve necāset munkatı' olmağa dahi derler; yukālu: زَرَمَ الْكَلْبُ إِذَا زَرَمَ ذُو بَطْنِهِ فِي جَاعِرَتِهِ Ya'nī necāseti dübüründe munkatı' olsa; ve yukālu: زَرَمَتْ بِهِ أُمُّهُ إِذَا وَلَدَتْهُ Ve bu Ebü 'Ubeyd rivāyetidir.

الزَّرَامُ [el-izrām] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bir kimseye bevl kestirmek; yukālu: لَا تُزْرَمُوا "fi'l-hadīsi: أَزْرَمَهُ غَيْرُهُ
ابني" أَي لَا تَقْطَعُوا عَلَيْهِ بَوْلَهُ

الزَّرِيمُ [ez-zerim] (zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Hulku dar olan kimse. Ve bahīle dahi zərīm [zerim] derler.

الزَّرِيمُ [et-tezrīm] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi bahīl etmek; yukālu: زَرَمَهُ غَيْرُهُ

الْمُزْرِيمُ [el-muzre'imm] (mīm-i evvelin zammı ve hemzenin kesri ve mīm-i ahīrin teşdīdiyle) Münkabız olan nesne; yukālu: إِزْرَأَمُ إِزْرَأَمًا

[م ز د ر]

الْإِزْدِرَامُ [el-izdirām] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Yutmak, ibtilā' ma'nāsına. Ve bu makāmda *Şihāh* nüshaları teşevvüş-ten hālī değildir, zīrā **إِزْدِرَامٌ** [izdirām]ı **زَرْدَمٌ** tasarrufatı semtinde yazmışlardır, hālā ki **إِزْدِرَامٌ** [izdirām] **زَرَمٌ** [zerem]dendir, **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]in tā'sı dāl'a kalb olunmuştur.

[م ز د م]

الزُّرْدَمَةُ [ez-zerdemet] (alā-vezni اللَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Yutacak yer, mevzi-i ibtilā' ma'nāsına. Ve

زَرْدَمٌ [zerdem] Bir kimsenin boğazın sıkmağa dahi derler; yukālu: زَرْدَمَةٌ إِذَا عَصَرَ حَلْقَهُ

[م ز ع]

الزُّعْمُ [ez-za'ım] (zā'nın fethi ve zammı ve kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Söylemek, kavlı ma'nāsına; yukālu: زَعَمَ فُلَانٌ أَي قَالَ Ve

زُعْمٌ [zu'ım] Kefil olmak ma'nāsına da gelir.

الزُّعَامَةُ [ez-ze'āmet] (zā'nın fethi ile) Kezālik kefil olmak; tekūlu: زَعَمْتُ بِهِ أَزْعُمُ Ve زَعَمًا وَزُعَامَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَلْتُ بِهِ

زُعَامَةٌ [ze'āmet] Ululuğa dahi derler, siyādet ma'nāsına. Ve

زُعَامَةٌ [ze'āmet] Silāh ma'nāsına da gelir; yukālu: الزُّعَامَةُ لِلْعَلَامِ أَي السِّلَاحُ لِأَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا اقْتَسَمُوا الْمِيرَاثَ دَفَعُوا السِّلَاحَ إِلَى الْإِنِّ دُونَ الْإِبْنَةِ

الزُّعِيمُ [ez-ze'īm] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Kefil ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "الزُّعِيمُ غَارِمٌ" Ve

زُعِيمٌ [ze'īm] Ulu ma'nāsına da gelir; yukālu: زُعِيمُ الْقَوْمِ لِسَيِّدِهِمْ

الزُّعْمُ [ez-ze'ım] (fethateynle) Tama'; yukālu: زَعِمَ يَزْعُمُ زَعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَمِعَ

الْإِزْعَامُ [el-iz'ām] (hemzenin kesriyle) Tama'a bırakmak; yukālu: أَزْعَمْتُهُ أَنَا

الْمَرْعَمُ [el-mezʿam] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Mahall-i tamaʿ, مَطْمَعٌ [maṭmaʿ] maʿnāsına. Ve

مَرْعَمٌ [mezʿam] İtimād olunmayan nesneye dahi derler; yaʿnī şol nesneye derler ki ona itimād olunmamağın onun hakkında baʿzı bir türlü ve baʿzı bir türlü söyleye.

الْمَرْاعِمُ [el-mezāʿim] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın kesriyle) Cemʿi; yukālu: فِي قَوْلِ فُلَانٍ مَرْاعِمٌ

التَّرْعُمُ [et-tezaʿum] (fethateynle ve ʿayn'ın zammı ve teşdidiyle) Güçle yalan söylemek, تَكْذُوبٌ [tekezzub] maʿnāsına.

الزُّرْعُومُ [ez-zeʿūm] (zā'nın fethi ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Şol nākadır yāhūd şol koyundur ki eliyle yoklanmış ola, semiz midir değil midir bilinmek için.

[ز غ م]

التَّرْعُومُ [et-tezağğum] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Gazab ve hiddetle söylemektir. Ve

تَرْعُومٌ [tezağğum] Deve yavrusunun anasına hanīn edip çağırmasıdır, hanīn-i hafifle.

[ز ق م]

الزُّرْقُومُ [ez-zaqqūm] (zā'nın fethi ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) ʿArab taʿāmlarından bir taʿāmın ismidir ki o hurmāyla kaymak-tan olur.

الزَّرْقَمُ [ez-zaqm] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Zikr olunan taʿāmı yemek; İbn ʿAbbās radiyallāhu ʿanhu eyitti: Vaktā ki Bārī taʿālānın ﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزُّرْقَوْمِ طَعَامُ الْأَنْبِيَاءِ﴾ (الدخان, 43, 44) Ebū Cehl eyitti: Hurmāyla kaymağı ekl ederiz. Bārī taʿālā ﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ﴾ (الصافات,

64.63 āyetin nāzil kıldı yaʿnī زُرْقَوْمٌ [zaqqūm] cahīm kaʿrında bir âteşten ağaçtır ki meyvesi ruʿūs-ı şeyātīn misālindedir.

الْإِرْكَامُ [el-izkām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yutturmaktır.

الْإِرْدِقَامُ [el-izdikām] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Yutmak; tekülü: أَرْقَمْتُهُ الشَّيْءَ فَإِرْدَقَمُهُ إِذَا ابْتَلَيْتَهُ

التَّرَقُّمُ [et-tezaqqum] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse bir nesneyi tadrīc ve teʿenniyle yutmak, تَلَقُّمٌ [telakkum] maʿnāsına. Ve İbn Dureyd eyitti: تَرَقُّمٌ [tezaqqum] ifrātla yemeğe dahi derler; yukālu: تَرَقَّمْتُ فُلَانٌ أَلْبَنٍ إِذَا أَفْرَطَ فِي شُرْبِهِ

الزُّلْقُومُ [ez-zulqūm] (zā'nın zammı ve kāf'ın zammı ve meddiyle) [hulqūm] gibidir veznen ve maʿnen, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

[ز ك م]

الزُّكَامُ [ez-zukām] (zā'nın zammı vekāf'ın tahfifi ile) Bir marazdır ki burun deliklerinden nāzil olur; yukālu: زُكِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الْإِرْكَامُ [el-izkām] (hemzenin kesriyle) Zukām marazına mübtelā kılmak; yukālu: مَرْكُومٌ [mez-kūm] Ve أَرْكَمَهُ اللهُ فَهُوَ مَرْكُومٌ sīga-i mechūlden olan زُكِمَ üzere binā olunmuştur.

الزُّكْمَةُ [ez-zukmet] (zā'nın zammı vekāf'ın sükunuyla) En sonra doğan veledeler; yukālu: فُلَانٌ زُكْمَةٌ أَبَوَيْهِ إِذَا كَانَ آخِرَ وَلَدَيْهِمَا

[ز ل م]

الزُّلْمَةُ [ez-zulmet] (zā'nın zammı ve fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir nesnenin kadd ve kāmeti ve heyʿeti.

الزُّلْمَةُ [ez-zulemet] (zā'nın zammı ve fet-

hi ve lām'ın dahi fethi ile) Bi-ma'nāhā; yukālu: هُوَ الْعَبْدُ زُلْمَةٌ وَزُلْمَةٌ أَي قَدُهُ قَدُ الْعَبِيدِ Ve Kisā'ī eyitti: حَقًّا ma'nāsınadır. Ve Liḥyānī eyitti: زُلْمَةٌ [zulmet] hemīn nekire isti'māl olunur. Ve 'abde isti'māl olduğu gibi cāriyede dahi isti'māl olunur; yukālu: هُوَ حَذْوٌ Ve الْعَبْدُ زُلْمًا يَا فَتَى أَي قَدًا أَوْ حَذْوًا hey'et ma'nāsınadır.

الْمُزْلَمَةُ [el-muzellemet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Uzun olmayan 'avret; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُزْلَمَةٌ مِثْلُ مُقَدَّدَةٍ وَرَجُلٌ مُزْلَمٌ إمراةٌ مُزْلَمَةٌ مِثْلُ مُقَدَّدَةٍ وَإِذَا كَانَ مُحَقَّفَ الْهَيْبَةِ Ya'nī dernekli olsa.

الْمُزْلَمُ [el-muzellem] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol oktur ki tūlu 'itidāl üzere olup san'atı hūb ola.

الزَّلِيمُ [ez-zelīm] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: طَرٌّ قَدَحٌ مُزْلَمٌ وَزَّلِيمٌ أَي طَرٌّ وَأَجِيدٌ قَدُهُ وَصَنَعْتُهُ Ve طَرٌّ [ṭarr] okun temrenin keskin etmeğe derler; ve yukālu eyzan: عَصَا مُزْلَمَةٌ Ve

مُزْلَمٌ [muzellem] Gıdāsı yaramaz olan kimseye de derler, seyyi'ü'l-gıdā ma'nāsına.

التَّزْلِيمُ [et-tezlīm] ('alā-vezni [et-tekrīm] (et-tekrīm)) Oku zikr olunan sıfat üzere kılmak; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَا زَلَّمْ سَهْمُهُ

الزَّلَمُ [ez-zelem] (fethateynle) Yeleksiz ok, قَدَحٌ [kīdh] ma'nāsına.

الزُّلْمُ [ez-zulem] (zā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَزْلَامُ [el-ezlām] (hemzenin fethi ile) Cem'î, zikr olunan oklar ma'nāsına. Ve

أَزْلَامٌ [ezlām] Şol oklara da derler ki ehl-i cāhiliyyet onu bir nesne bölüşmekte isti'māl ederlerdi. Ve

زَلَمٌ [zelem] Kezālik bir cins cānverciğe dahi derler ki kuyruksuzdur, evlerde sākin olur ve ona وَرَةٌ [vebet] dahi derler ki

cem'î وَبَارٌ [vibār] gelir. Ve Şiḥāḥ nüshalarının ekserinde الْوَبَارُ الْوَبَارُ vāki' olmuştur, hālā ki الْوَبَارُ وَاحِدٌ الْوَبَارُ gerektir ki te'emml olunur. Ve

أَزْلَامٌ [ezlām] Kezālik زَلَمٌ [zelem]in cem'î gelir, zikr olunan cānverler ma'nāsına. Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir. Ve

زَلَمٌ [zelem] Kezālik şol nesnedir ki çatal tırnaklı hayvānın tırnağının ardında olur.

الزُّلْمَةُ [ez-zelemet] (fethateynle) Şol nesnedir ki keçinin boynunda küpe gibi asılmış olur ve iki olursa زَلَمَتَانٌ [zelemetān] derler ve eğer kulağında asılı olursa زَلَمَةٌ [zenemet] derler, nūn'la.

الْأَزْلَمُ [el-ezlem] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Zikr olunan sıfatlı olan keçi.

الزَّلْمَاءُ [ez-zelmā] (zā'nın fethi ve lām'ın sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: مَا عَنَّرَ أَرْءَلُهُمْ وَأَزْنَمَ وَمَا عَنَّرَ زَلْمَاءٌ وَزَلْمَاءٌ

الْأَزْلَمُ الْجَدْعُ [el-ezlemu'l-ceza'] (hemzenin ve lām'ın fethi ve cīm'in ve zāl'ın fethiyle) Dehr ma'nāsınadır.

الزَّلْمُ [ez-zelm] (zā'nın fethi ve lām'ın sükünüyle) Doldurmak; tekūlu: زَلَمْتُ Ve الْحَوْضُ إِذَا مَلَأْتَهُ

زَلَمٌ [zelm] Bahşişi az vermeğe dahi derler; tekūlu: زَلَمْتُ عَطَاءَهُ إِذَا قَلَّتْهُ

الْإِزْلِمَامُ [el-izli'pām] (hemzenin ve lām'ın kesri ve hemzenin sükünüyle) Bir nesneden sür'atle yüz döndürmeğe derler; yukālu: إِزْلَامٌ الْقَوْمُ إِزْلِمَامًا إِذَا وَلَّوْا سِرَاعًا Ve Ebū Zeyd eyitti: إِزْلِمَامٌ [izli'pām] irtihāl ma'nāsınadır. Ve

إِزْلِمَامٌ [izli'pām] Bir nesne dikilmeğe dahi derler; yukālu: إِزْلَامٌ الشَّيْءُ إِذَا انْتَصَبَ Ve nehār mürtefi' olmağa ya'nī güneş yükselmeğe dahi derler; yukālu: إِزْلَامٌ النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ صَحَاهُ

[ز م م]

الزَّمَامُ [ez-zimām] (zā'nın kesriyle) Şol iptir ki devenin burnın delip geçirdikleri bakır halkaya yāhūd ağaç halkaya bağlarlarve onun ucuna yular sapın bağlarlar. Ve gāh olur yular sapına dahi زَمَامٌ [zimām] derler. Ve

زِمَامُ النَّعْلِ [zimāmu'n-naʿl] Şol kayışa derler ki naʿleyn tasması ona bağlanır, nitekim ʿArab naʿleynlerinde meşhūrdur.

الزَّمُّ [ez-zemm] (zā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Yularlamak; tekūlu: زَمَّمْتُ النَّعْلَ Ve وَزَمَّمْتُ الْبَعِيرَ إِذَا خَطَمْتَهُ Ve خَطَمٌ [ḥaṭm] ḥā-i muʿceme ve ḥā-i mühmele ile yularlamak maʿnāsınadır. Ve

زَمٌّ [zemm] Seyrde ileri yürümeğe dahi derler; yukālu: زَمَّ فُلَانٌ إِذَا تَقَدَّمَ فِي السَّيْرِ Ve

زَمٌّ [zemm] Mütekebbirlik kılmağa dahi derler; yukālu: زَمَّ بِأَنْفِهِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve

زَمٌّ [zemm] Kaldırmak maʿnāsına da gelir.

الْإِزْدِمَامُ [el-izdimām] (hemzenin ve dāl'in kesriyle) Kezālik kaldırmak; yukālu: زَمَّ أَخَذَ الذِّئْبُ سَخْلَةً وَازْدَمَّهَا derler.

الزَّامُّ [ez-zāmm] (mīm'in teşdidiyle) Mütekebbir olan kimse.

الزُّمْمُ [ez-zumm] (zā'nın zammı ve mīm-i evvelin fethi ve teşdidiyle) Cemʿi, tekebbür kılan kimseler maʿnāsına; yukālu: Ve رَجُلٌ زَامٌّ وَقَوْمٌ زُمَّمٌ أَنِي شَمَّخَ بِأَنْوْفِهِمْ مِنَ الْكَبِيرِ [šammaḥ] [šāmiḥ]in cemʿidir, burnun yukarı tutanlar maʿnāsına. Ve

زَامٌّ [zāmm] Kaldırıcı maʿnāsına dahi gelir; yukālu: أَخَذَ الذِّئْبُ سَخْلَةً فَذَهَبَ بِهَا زَامًّا رَأْسَهُ أَنِي رَافِعًا

الزَّمْزَمَةُ [ez-zemzet] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Gök gürlmek, raʿd āvāzi

maʿnāsına, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve

زَمْزَمَةٌ [zemzet] Mecūs tāʾifesinin taʿām yerken söyleşmesine dahi derler.

زَمَزَمٌ [zemzem] (ʿalā-vezni [ʿarar]) Mekke-i müşerrefeʿde olan maʿrūf kuyunun ismidir. Ve

زَمَزَمٌ [zemzem] ve عَيْطَلٌ [ʿayṭal] kezālik bir nākanın ismleridir, nitekim bāb-ı lāmʿda zikr olunmuştur.

الزَّمْزِمَةُ [ez-zimzimet] (zā'nın kesriyle) Cemāʿat maʿnāsına.

الزِّمَزِمُ [ez-zimzim] (zā'ların kesriyle) Deve sürüsü, Şeybānī rivāyeti üzere.

الزِّمَزِيمُ [ez-zimzīm] (zā-yı evvelin kesri ve sānīnin kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الزَّمَمُ [ez-zemem] (zā'nın ve mīm'in fethiyle) Karīb maʿnāsına; tekūlu: دَارِي مِنْ دَارِهِ Ve زَمَمَ أَي قَرِيبٌ

زَمَمٌ [zemem] Mukābil maʿnāsına da gelir. Kāleʿl-aʿrābiyyu: لَا وَالَّذِي وَجَّهِي زَمَمَ بَيْتِي مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا أَي تَجَاهَهُ وَتَلْقَاءَهُ الْمُرَادُ بِالْبَيْتِ الْكَعْبَةُ شَرَفُهَا Ve الله تعالى

زَمَمٌ [zemem] Salāh ve sedād maʿnāsına da gelir; yukālu: أَمْرٌ بَنِي فُلَانٍ زَمَمٌ أَي قَصْدٌ كَمَا يُقَالُ أَمَمٌ

زُمَّ [Zumm] (zā'nın zammı ile) Bir mevziʿin ismidir.

[ز ن م]

الزَّنْمَةُ [ez-zenmet] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الزُّنْمَةُ [ez-zunmet] (zā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) ve

الزَّنْمَةُ [ez-zenemet] (zā'nın ve nūn'un fethiyle) ve

الزُّنْمَةُ [ez-zunemet] (zā'nın zammı ve nūn'un fethiyle) Bunlar cümle kadd ve

hey'et ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ الْعَبْدُ زَنْمَةٌ Ve Kisā'ī eyitti: حَقًّا ma'nāsınadır. Ve

زَنْمَةٌ [zenemet] (fethateynle) Bir nesnedir ki devenin kulağının bir mikdārın kesip asılmışla terk ederler. Ve bunu devenin a'lālarında ederler.

الزَّنِيمُ [ez-zenim] (zā'nın fethi ve nūn'un kesri ile) Şol devedir ki zikr olunan sıfat üzere ola.

الْأَزْنَمُ [el-eznen] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمَزْنَمُ [el-muzennem] (mīm'in ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve

زَنِيمٌ [zenim] Şol kimseye dahi derler ki bir kavme mülhak olup muhtācun ileyh kimse olmaya, زَيْنَمٌ [zeynem] gibi, 'alā-mā seyec'Pu inşāallāhu ta'ālā. Ve

مُزْنَمٌ [muzennem] Sıgār-ı ibile dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: مُزْنَمٌ [muzennem] fahl olanların ismidir.

الزَّنِيمَةُ [ez-zenimet] (zā'nın fethi ve nūn'un kesri ile) زَنِيمٌ [zenim]in mü'ennesi.

الزَّنَمَاءُ [ez-zenmā] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) أَزْنَمٌ [eznem]in mü'ennesi.

الْمُزْنَمَةُ [el-muzennemet] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) مُزْنَمٌ [muzennem]in mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ زَنْمَةٌ وَزَنْمَاءٌ وَمُزْنَمَةٌ

الزَّنَمُ [ez-zenem] (fethateynle) Lügattir, زَلَمٌ [zelem] ma'nāsında. Ve زَلَمٌ [zelem] Şol nesnelere derler ki çatal tırnaklı hayvānın tırnağı ardında olur. Ve ammā şol زَنْمٌ [zenem] ki hadīs-i şerīfte vākī' olup "الضَّائِنَةُ" "الضَّائِنَةُ" buyurulmuştur, murād koyunun

iyisi demektir, zīrā koyunda زَنْمٌ [zenem] olmaz, keçide olur.

الزَّنِيمُ [ez-zenīm] (zā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki bir kavme mülhak ola ve onlardan olmaya ve ona ihtiyāc olmamada o زَنْمَةٌ [zenemet] misalinde ola. Ve Bārī ta'ālānın ﴿عَثَلٌ بَعْدَ بَعْدٍ﴾ dediği kavlinde 'İkrime radiyallāhu 'anhu eyitti: زَيْنَمٌ [zenīm] şol le'īmdir ki levmi ile ma'rūf ola, شَاةٌ [şāt] زَنْمَةٌ [zenemet]i ile ma'rūf olduğu gibi.

أَزْنَمٌ [Eznen] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Benī Yerbū'dan bir cemā'atin ismidir.

[ز ه م]

الزُّهْمُ [ez-zuhm] (zā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yağ, şahm ma'nāsına.

زُهْمَانٌ [zuhmān] (zā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir kelbin ismidir.

الزُّهْمَةُ [ez-zuhmet] (zā'nın zammı ve hā'nın kezālik sükūnuyla) Bed-rāyiha olan yel, rīh-i müntine ma'nāsına.

الزُّهْمُ [ez-zehem] (fethateynle) Masdardır, زُهْمَةٌ [zuhūmet]ten bed rāyiha bağlamak ma'nāsına; tekūlu: زَهَمْتُ يَدِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي دَسَمْتُ

الزُّهْمَةُ [ez-zehimet] (zā'nın fethi ve hā'nın kesri ile) Yağlı olan el, دَسِمَةٌ [desimet] ma'nāsına.

الزُّهْمُ [ez-zehim] (zā'nın fethi ve hā'nın kezālik kesriyle) Semiz olan nesne, semīn ma'nāsına.

الْمُزَاهِمَةُ [el-muzāhemet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Yakın olmak, karīb ma'nāsına; yukālu: زَاهَمَ الْخَمْسِينَ أَي دَنَاهَا

[ز ه د م]

الزَّهْدَمُ [ez-zehdem] ('alā-vezni جَعْفَرُ

[ca'fer]) Bir atın ismidir. Ve nüsah-ı Şihāh'ta وَفَارِسُهُ يُقَالُ لَهُ فَارِسٌ زَهْدَمٌ vāki' olmuştur, te'emmül oluna. Ve

زَهْدَمٌ [zehdem] Doğana dahi derler, صَفْرٌ [şakr] ma'nāsına. Ve ba'zılar eyitti: زَهْدَمٌ [zehdem] doğan yavrusuna derler. Ve bununla ricâlden ba'zına dahi tesmiye olunmuştur.

الرَّهْدَمَانِ [ez-Zehdemān] (zā'nın ve dāl'in fethi ve hā'nın sükunuyla) İki karındaşın ismidir ki onlar Benī 'Abs kabilesindedir, birinin adı Zehdem ve birinin adı Kays'tır ki cedd-i a'lâları Bağīd'dir. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Onların birinin adı Zehdem ve birinin adı Kerdem'dir.

[ز ي م]

الرَّزِيمِ [ez-ziyem] (zā'nın kesri ve yā'nın fetihiyle) Şol müteferrik ettir ki bir mevzi'de cem' olmamağın zāhir olmaya; yukālu: لَحْمٌ زَيْمٌ لَيْسَ بِمُجْتَمِعٍ بِمَكَانٍ فَيَنْزِرُ

رَيْمٍ [Ziyem] (vezn-i mezbūr üzere) Bir atın ismidir ki lā-yansarıftır, te'nīs ve 'alemiyetten ötürü.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ م]

السَّامِ [es-se'em] (fethateynle) Melâlet.

السَّامَةُ [es-se'emet] (kezâlik fethateynle) Bi-ma'nāhu.

السَّامِ [es-se'am] (sîn'in fethi ve hemzenin fethi ve meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

السَّامَةُ [es-se'amet] (sîn'in fethi ve hemzenin fethi ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezâlik; tekūlu: سَيِّمْتُ مِنَ الشَّيْءِ أَشْأَمَ سَأَمًا وَسَأَمَةٌ وَسَأَمَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَلَّئْتَهُ

السَّوْمِ [es-se'üm] (sîn'in fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Melül olan kimse.

[س ت ه م]

السُّتْهُمِ [es-suthum] (sîn'in ve hā'nın zammı ve mā-beynde tā'nın sükunuyla) Sağrısı büyük olan kimse, أَشْتُهُ ma'nāsına, mīm zā'ide olmak üzere.

[س ج م]

السُّجُومِ [es-sucūm] (zammeteynle) Akmak, seyelān ma'nāsına.

السِّجَامِ [es-sicām] (sîn'in kesri ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَجَمَ الدَّمْعُ سُجُومًا وَسِجَامًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ

الْإِنْسِجَامِ [el-insicām] (hemzenin ve sîn'in kesriyle) Kezâlik akmak.

السَّجْمِ [es-secm] (sîn'in fethi ve cīm'in sükunuyla) Akıtmak; yukālu: سَجَمَتِ الْعَيْنُ دَمْعَهَا إِذَا أَسَالَتْ

السَّجُومِ [es-secūm] (sîn'in fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Akıtıcı; yukālu: عَيْنٌ سَجُومٌ

الْمَسْجُومَةِ [el-mescūmet] (mīm'in fethi ve

cīm'in zammı ve meddiyle) Şol yerdir ki ona yağmur yağmış ola; yukālu: **أَرْضٌ مَسْجُومَةٌ أَيْ مَطُورَةٌ**

الإِسْجَامُ [el-iscām] (hemzenin kesriyle) Yağmur muttasıl yağmak, **إِسْجَامٌ** [iscām] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: **أَسْجَمَتِ إِسْجَامُ السَّمَاءِ إِذَا صَبَّتْ** [iscām]ı yağdırmak ma'nāsında irād edip **أَسْجَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَبَّتْ مَاءَهَا** demişdir, egerçi **إِسْجَامٌ** [iscām]ı ma'nā-yı lāzım ile tefsir edip Cevherî'ye muvāfakat etmiştir.

الْأَسْجَمُ [el-escem] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Şol devedir ki çağırma.

[س ح م]

الشُّحْمَةُ [es-suḥmet] (sīn'in zammı ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Karalık, sevād ma'nāsına.

الْأَسْحَمُ [el-esḥam] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Kara olan nesne, esved ma'nāsına. Ve gāh olur **أَسْحَمٌ** [esḥam] ile boynuz murād olur, **قَرْنٌ** [qarn] ma'nāsına. Ve gāh olur bulut murād olur, **سَحَابٌ** [sehāb] ma'nāsına. Ve gāh olur 'Arablar 'ādeti üzere and içişmek mahallinde kana boyanmış el murād olur. Ve gāh olur rahim murād olur. Ve gāh olur meme başı murād olur, **حَلْمَةُ الثَّدِيِّ** ma'nāsına. Ve gāh olur şarāb tulumu murād olur, **زُقُّ الْخَمْرِ** ma'nāsına, nitekim ba'zı eş'arda vāki' olmuştur ki bunlar cümle sevādı müş'ir nesnelerdir.

السَّحْمُ [es-seḥam] (fethateynle) Bir ağacın ismidir.

السَّحْمَاءُ [es-saḥmā'] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir ağacın ismidir kezālik.

إِسْجِمَانٌ [İşhimān] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Bir mu'ayyen dağın ismidir.

[س خ م]

الشُّحْمَةُ [es-suḥmet] (sīn'in zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Karalık, sevād ma'nāsına.

الْأَسْحَمُ [el-esḥam] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Kara renkli nesne, esved ma'nāsına.

السُّحَامُ [es-suḥām] (sīn'in zammı ve ḥā'nın tahfifiyle) Çömlek karası, sevādü'l-kıdr ma'nāsına. Ve

سُحَامٌ [suḥām] Mülāyim olana dahi derler; yukālu: **هَذَا ثَوْبٌ سُحَامٌ الْمَسِّ إِذَا كَانَ لَيِّنَ الْمَسِّ** [Ve] **حَزٌّ** [ḥazz] gibi ve **قَزٌّ** [qazz] gibi; ve yukālu: **رَيْشٌ سُحَامٌ وَقَطُنٌ سُحَامٌ أَيْ لَيِّنٌ الْمَسِّ وَلَيِّنٌ هُوَ مِنْ مَعْنَى السَّوَادِ وَمِنْهُ قِيلَ لِلْخَمْرِ سُحَامٌ وَسُحَامِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ لَيِّنَةً سَلِسَةً**

التَّشْحِيمُ [et-tesḥīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi kara kılmak; yukālu: **سَحَّمَ اللهُ وَجْهَهُ أَيْ سَوَّدَهُ**

السَّحِيمَةُ [es-seḥīmet] (sīn'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Nefste olan kīne derler.

[س د م]

السَّدَمُ [es-sedem] (fethateynle) Nedāmete ve hüzne derler; yukālu: **سَدِمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَدِمَ وَيُقَالُ مَا لَهُ هَمٌّ وَلَا سَدَمٌ إِلَّا ذَاكَ أَيْ لَيْسَ لَهُ وَهْمٌ وَلَا نَدَمٌ غَيْرَ ذَلِكَ الْأَمْرِ**

السَّادِمُ [es-sādim] (dāl'in kesriyle) Nādim olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ نَادِمٌ سَادِمٌ**

السَّدْمَانُ [es-sedmān] (nūn'un fethi ve dāl'in sükūnuyla) Kezālik nādim ma'nāsına; yukālu: **رَجُلٌ نَدْمَانٌ سَدْمَانٌ** Ve ba'zılar eyitti: **سَادِمٌ** [sādim] ve **سَدْمَانٌ** [sedmān] süreteyn-i mezbüreteyne **نَادِمٌ** [nādim]e ve **نَدْمَانٌ** [nedmān]a itbā' tarikiyle zikr olunmadır.

الشُّدْمُ [es-sudum] (zammateynle ve sīn'in zammı ve dāl'in sükūnuyla) **عُسْرٌ** [ʿusr] ile **عُسْرٌ** [ʿusr] gibi, dolmuş kuyu, cāh-ı enbāşte ma'nāsına.

السَّدِمُ [es-sedim] (sīn'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol erkektir ki dişi ile cem^c olmağa haris ola. Ve gazaba gelmiş kimse ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ سَدِيمٌ أَيُّ مُغْتَاظٍ

المُسَدِّمُ [el-museddem] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kükreyen devedir ki ağzın bağlayalar; yukālu: فَنَيْقٌ [fenīk] إِذَا جُعِلَ عَلَى فَمِهِ الْكَيْحَامُ Ve فَنَيْقٌ [fenīk] fā'yla ve nūn'la civān olan erkek deveye derler. Ve كَيْحَامٌ [ki'ām] kāf'ın kesriyle devenin ağzın bağladıkları nesnedir.

السَّدُومُ [es-Sedūm] (sīn'in fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Lūṭ kavminin karyesinin ismi ki قَاضِي سَدُومٍ demekle ma'rūf kimse o karyededir.

[س ر م]

السُّرْمُ [es-surm] (sīn'in zammı ve rā'nın sükunuyla) Doğru olan bağırsağın ucu ki ondan mühmelāt çıkar, مَخْرُجُ الثُّفْلِ ma'nāsına. Ve bu kelime müvellededir.

[ر س ح م]

السَّرْجَمُ [es-sercem] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Uzun, tavīl ma'nāsına, سَلْجَمٌ [sel-cem] gibidir veznen ve ma'nen.

[س س م]

السَّاسِمُ [es-se'sem] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Kezālik bir siyāh ağaçtır.

[س ر ط م]

السَّرْطَامُ [es-serṭam] ('ale'l-vezni'l-mezbūr) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[س ط م]

الْأَسْطُمَةُ [el-uşummet] (hemzenin ve ṭā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesnenin vasatı; yukālu: فَلَانٌ فِي أُسْطُمَةٍ قَوْمِهِ

Ve أَيُّ فِي وَسَطِهِمْ وَأَشْرَافِهِمْ

أُسْطُمَةُ الْحَسَبِ [uşummetu'l-ḥaseb] Hasebin vasatına ve cem^c olacak yerine dahi derler. Ve أُسْطُمَةٌ [uşummet] Kezālik zikr olunan ma'nāyadır, kalb üzerine.

الْأَسَاطِمُ [el-esāṭim] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesriyle) Cem'i. Ve Temīm kabilesi الْأَسَاطِمُ derler, ṭā'yla tā beyninde te'ākube nazar kıluban.

الْأُسْطُمُ [el-uşum] (hemzenin ve ṭā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Deryānın ortası, مُجْتَمِعُ مَاءِ الْبَحْرِ ma'nāsına.

السِّطَامُ [es-siṭām] (sīn'in kesri ile) Kılıcın keskin yeri, حُدُّ السَّيْفِ ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "أَلْعَرَبُ سِطَامُ النَّاسِ أَيُّ حُدُّهُمْ"

[س ع م]

السَّعْمُ [es-sa'ım] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Deve seyrinden bir nev'dir; yukālu: سَعَمٌ يَسَعَمُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَارَ سَيْرًا مَحْضُوصًا

السَّعُومُ [es-se'ūm] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Bir türlü seyr edici nāka; yukālu: نَاقَةٌ سَعُومٌ

[س غ م]

السَّعْغَمُ [es-seğam] (sīn'in ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle) Bir kimse zevcesine bir kez idhāl edip 'ale'l-fevr ihrāc etmedir, inzāl etmemek için. Bu İbn Şumeyl rivāyetidir, kezā fī ba'zi'n-nūsah.

[س ق م]

السَّقَامُ [es-seqām] (sīn'in fethi ve kāf'ın tahfifiyle) Hastalık, maraz ma'nāsına.

السَّقْمُ [es-suqım] (sīn'in zammı ve kāf'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

السَّقَمُ [es-seqam] (fethateynle) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve bunların ikisi dahi lügattir,

حُزْنٌ [ḥuzn]le حَزَنٌ [ḥazen] gibi; yukālu: سَقَمَ
يَسْقَمُ سَقَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

سَقَامٌ [Seḳām] Derenin dahi ismidir,
Huzeyl kabîlesine mensûbdur.

السَّقِيمِ [es-seḳīm] (sîn'in fethi ve ḳāf'ın
kesri ve meddiyle) Marîz olan kimse.

الْإِسْقَامُ [el-işḳām] (hemzenin kesri ile) Bir
kimseyi hasta kılmak; yukālu: أَشَقَمَهُ اللهُ

الْمِشْقَامُ [el-mişḳām] (mīm'in kesri ve
sîn'in sükûnuyla) Çok hasta olan kimse,
ma'nāsına. كَثِيرُ السَّقِيمِ

[س ل م]

السَّلْمُ [es-selm] (sîn'in fethi ve lām'ın
sükûnuyla) Şol kovadır ki onun kulpu bir-
dir, sakkâlar kovası ibi. Ve

سَلَمٌ [Selm] Bir recülün dahi ismidir. Ve

سَلَمٌ [selm] Deriyi سَلَمٌ [selem] ile dibāgat
etmeğe dahi derler; tekülü: سَلَمْتُ الْجِلْدَ
أَسْلَمْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّعْتَهُ بِالسَّلْمِ

الْمَسْلُومُ [el-meslüm] (mīm'in fethi ve
lām'ın zammı ve meddiyle) Zikr olunan
vechle dibāgat olunan deri.

سَلْمَى [Selmā] (sîn'in fethi ve lām'ın
sükûnu ve elifin kasrıyla) Bir 'avretin is-
midir. Ve

سَلْمَى [Selmā] Tayyî kabîlesi dağlarından
birinin dahi ismidir. Ve

سَلْمَى [Selmā] Dārim kabîlesinden bir
cemā'atin dahi ismidir.

سَلْمَتَانِ [Selemetān] (sîn'in ve lām'ın fethi
ile) İki kimseden 'ibārettir ki onların biri
Seleme b. Ḳuşeyr'dir ve ona Selemetu'ş-
Şerr derler ki onun vālidesi Lubeyne bint
Ka'b b. Kilāb'dır ve biri dahi Seleme b.
Ḳuşeyr'dir ve ona Selemetu'l-Ḥayr derler
ki o İbnu'l-Ḳasriyye demekle ma'rûftur.

سَلَيْمٌ [Suleym] (sîn'in zammı ve lām'ın
fethi ve yā'nın sükûnuyla) Bir kabîledir,
Ḳays-ʿAylān'dan. Ve

سَلَيْمٌ [Suleym] Kezālik Cuzām'da bir
kabîledir Yemen'den. Ve gāh olur Su-
leyym ile Suleymān b. Dāvūd murād olur
'aleyhime's-selām, nitekim Nābiğa'nın
şi'rinde vāki' olmuştur: "وَنَسُجُ سَلَيْمٍ كُلِّ
"وَنَسُجُ سَلَيْمٍ كُلِّ فَضَاءٍ Ve فَضَاءٌ [ḳaḏḏā] ḳāf'la ve ḏād-
ı mu'cemenin teşḏidiyle muhkem örülen
zırh ve ذَائِلٌ [zā'il] tavilü'z-zeyl olandır.

أَبُو سُلْمَى [Ebū Sulmā] (sîn'in zammı ve
lām'ın sükûnu ve elifin kasrıyla) Şā'ir
olan Zuheyr b. Ebī Sulmā'nın vālididir.
Ve tā'ife-i 'Arabda mezbûrdan gayrı Ebū
Sulmā yoktur. Ve onun ismi Reb'ā b.
Riyāḥ'tır ki Benī Māzin kabîlesindedir.

سَلْمَانٌ [Selmān] (sîn'in fethi ve lām'ın
sükûnuyla) Bir dağın 'alemidir. Ve bir re-
cülün dahi 'alemidir.

سَالِمٌ [Sālim] (sîn'in fethi ve lām'ın kesri-
yle) Bir recülün ismidir. Ve

سَالِمٌ [sālim] Gözle burun arasında olan
deriye dahi derler. Ve 'Abdumelik bu
ma'nâyı diledi Ḥaccāc'a cevāb-nāme yaz-
dığı hînde ki "أَنْتَ سَالِمٌ" demiştir; أَيُّ
عِنْدِي كَسَالِمٍ

السَّلْمُ [es-selem] (fethateynle) Selef
ma'nāsınadır, ya'nī bir nesnenin bahāsın
mukaddem vermektir. Ve

سَلَمٌ [selem] İstislām ma'nāsına da gelir.
Ve اِسْتِسْلَامٌ [istislām] bir nesneye boyun
sunup itā'at etmektir, 'alā-mā-se-yec'Pu
inşāallāhu ta'ālā. Ve

سَلَمٌ [selem] Berriyyede bir dikenli ağacın
dahi ismidir.

السَّلْمَةُ [es-selemet] (kezālik fethateynle)

Vāhidi, bir dāne selem ağacı ma'nāsına. Ve

سَلَمٌ [selem] 'Aybdan berī olmağa dahi derler. Ve kuri'e (29, الزمر، ﴿وَرَجُلًا سَلَمًا﴾) Ve

سَلَمٌ [selem] Yılan sokmuş kimseye dahi derler, selāmetle tefe'ül kılmağın. Ve ba'zı nüshada سَلَامٌ düşmüştür, elifle.

سَلَمَةٌ [Selemet] (kezālik fethateynle) Bir recülün ismidir.

سَلِمَةٌ [Selimet] (sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Kezālik bir recülün ismidir. Ve

بَنُو سَلِمَةَ [Benū Selimet] Enşār'dan bir cemā'atin ismidir. Ve 'Arab tā'ifesinde mezbūrlardan gayrı Benū Selime yoktur. Ve

سَلِمَةٌ [selimet] El ile atılmağa kâbil olan taşa dahi derler.

السَّلَامُ [es-silām] Zıkr olunan taşlar ma'nāsına, nitekim **”يَرْمِي وَرَائِي بِالسَّهْمِ“** demişlerdir Hımyer lügati üzere ki **السَّلِمَةِ** demektir. Ve bundan fehm olunur ki lügat-i mezbūrede elif-mīm ta'rif için isti'māl olunduğu gibi elif-lām dahi isti'māl oluna, zīrā misāl-i mezbūrda ikisi de cem' olmuştur.

السُّلَمُ [es-sullem] (sīn'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Merdiven ki onunla bir yere çıkarlar. Ve gāh olur kayıştan olan üzengiye dahi **سُلَمٌ** [sullem] derler, **عُورٌ** [ğarz] dedikleri gibi.

سَلَامٌ [Sellām] (sīn'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Esmā'-i ricāldendir. Ve gāh olur **سَلَامٌ** [Sellām]la Hazreti Suleymān b. Dāvūd murād olur 'aleyhime's-selām, nitekim Hıṭay'e nām şā'irin şi'rinde vākif olmuştur, **”جَدَلَاءٌ مُحَكَّمَةٌ مِنْ صُنْعِ سَلَامٍ“** **أَيُّ مِنْ صُنْعِ سَلَامٍ** Ve **جَدَلَاءٌ** [cedlā] fermüde olan

zırh ma'nāsındadır.

سَلَامَةٌ [sellāmet] (kezālik sīn'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Esāmī-i nāstandır.

السِّلْمُ [es-silm] (sīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) İtā'at ve inkiyād. Ve Ebū 'Amr (208, البقرة، ﴿أَدْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾) kırā'at etti ki **سَلَامٌ** [selām] ma'nāsına rāci'dir. Ve

سِلْمٌ [silm] Sulha dahi derler. Ve **سِلْمٌ** [silm] de sīn'in fethi ve kesri cā'izdir, tezkīr ve te'nīs cā'iz olduğu gibi. Ve

سِلْمٌ [silm] Sulh eden kimseye de derler; tekūlu: **أَنَا سِلْمٌ لِمَنْ سَأَلَنِي**

السَّلَامُ [es-selām] (sīn'in fethi ve lām'ın tahfifiyle) Sağlık, selāmet ma'nāsına. Ve

سَلَامٌ [selām] **إِسْتِسْلَامٌ** [istislām]a dahi derler; ya'nī itā'ate. Ve

سَلَامٌ [selām] **تَسْلِيمٌ** [teslīm] ma'nāsından ism dahi gelir. Ve

سَلَامٌ [Selām] Bārī ta'ālānın ismlerinden biridir. Ve

سَلَامٌ [selām] Bir ağacın dahi ismidir; sīn'in fethi ve kesri lügattir. Ve

سَلَامٌ [selām] 'Uyūbdan berī olmak. Ve sālīm olmağa dahi derler.

السَّلَامَانُ [es-selāmān] (sīn'in fethi ve lām'ın tahfifiyle) Bir ağacın ismidir.

السَّلَامِيَّاتُ [es-sulāmeyāt] (sīn'in zammı ve mīm'in fethi ve lām'ın ve yā'nın tahfifiyle) Parmaklarda olan kemiklerdir, **عِظَامُ الْأَصَابِعِ** ma'nāsına.

السَّلَامَى [es-sulāmā] (sīn'in zammı ve elifin kasrıyla) Vāhidi. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **سَلَامَى** [sulāmā] aslda şol kemiktir ki deve ayağında olur. Ve deve ziyāde arıkladığı zamān en sonra bākī kalan ilik zıkr olunan kemikte ve gözde olur demişler. Ve ka-

çan ilik ki bunlardan dahi za'îl ola tamām zā'îl olmuş olur. Ve bunun vāhidi ve cem'î berāberdir. Ve gāh olur cem'inde سَلَامِيَّاتٌ [sulāmeyāt] derler, nitekim mürūr etti.

السَّلِيمُ [es-selīm] (sīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Yılan sokmuş kimse, gūyā ki selāmet recāsı ile tefe'ülen سَلِيمٌ [selīm] demişlerdir. Ve

سَلِيمٌ [selīm] Sahīh ma'nāsına da gelir; yukālu: قَلْبٌ سَلِيمٌ أَيْ سَالِمٌ

ذِي تَسْلَمٍ [zī teslem] (tā'nın ve lām'ın fet-hiyle) Bir lafzdır ki mahall-i yemīnde isti'māl olunur, İbnu's-Sikkīt rivayeti üze-re; tekūlu: مَا لَا بِذِي تَسْلَمٍ مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا Ve tes-niye kılıp لَا بِذِي تَسْلَمَانَ dahi dersin ve cem' edip لَا بِذِي تَسْلَمُونَ dersin ve mü'ennesi için لَا بِذِي تَسْلَمِينَ ve cem'î için لَا بِذِي تَسْلَمِينَ dersin ve İbnu's-Sikkīt eyitti: bunun te>vīli لَا وَاللَّهِ الَّذِي يَسْلُمُكَ مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا لَا وَسَلَامَتُكَ مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا İDHEB BİDİ TEsLİM TAKDİRİNDEDİR, nitekim İDHEB BİDİ TEsLİM İDHEB BİSĀLĀMĪK, derler, İDHEB BİSĀLĀMĪK ma'nāsına. Ve Ahfeş eyitti: ذِي lafzı تَسْلَمٌ kelimesine muzāftır. Ve bu nādirdir. Zīrā fi'le esmā-i zamāndan gayrı nesne muzāf olmaz; ke-kavlihim: هَذَا يَوْمٌ يُفَعَّلُ أَيْ يُفَعَّلُ فِيهِ

السَّلَامَةُ [es-selāmet] (sīm'in fethi ve lām'ın tahfifiyle) Āfetten berī olmak; tekūlu: سَلِمَ فَلَانَ مِنَ الْأَفَاتِ سَلَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّسْلِيمُ [et-teslīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Āfetten berī kılmak; tekūlu: سَلَّمَهُ اللهُ مِنْهَا Ve

تَسْلِيمٌ [teslīm] Bir kimseye bir nesne vermeğe dahi derler. Ve

تَسْلِيمٌ [teslīm] Hükme rızā-yı bezl edip kabūl-i tāmmla kabul etmeğe dahi derler. Ve

تَسْلِيمٌ [teslīm] Selām vermeğe de derler.

التَّسَلُّمُ [et-tesellum] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Teslīm olunan nesneyi almak; tekūlu: سَلَّمْتُ إِلَيْهِ الشَّيْءَ فَتَسَلَّمَهُ أَيَّ أَخَذَهُ

الإِسْلَامُ [el-islām] (hemzenin kesriyle) Selef vermek; tekūlu: أَسْلَمَ الرَّجُلُ فِي الطَّعَامِ إِذَا أُسْلِفَ فِيهِ Ve tefvīz ma'nāsına da gelir; yukālu: أَسْلَمَ أَمْرَهُ لِلَّهِ أَيَّ سَلَّمَ Ve inkıyāda dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَسْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي السِّلْمِ وَهُوَ الإِسْتِسْلَامُ Ve dīn-i İslām'a dāhil olmağa dahi derler. Ve

إِسْلَامٌ [islām] Hor ve hakīr kılmağa da derler; yukālu: إِذَا أَخَذَ لَهُ Ve

إِسْلَامٌ [islām] Yılan sokup selīm ve ledīg olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَسْلَمَ عَلَيَّ الْبِنَاءُ لِلْمَجْهُولِ

التَّسَالُومُ [et-tesālum] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) Bir niçe kimse sulh edişmek, تَصَالُوحٌ [teşāluḥ] ma'nāsına.

الْمُسَالَمَةُ [el-musālemet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) İki kimse birbiriyle sulh edişmek, مُصَالَحَةٌ [muşāleḥat] ma'nāsına.

الإِسْتِلَامُ [el-istilām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hacer-i esvedî ziyāret etmek yā öpmekle yāhūd ta'zīm vechiyle el de-ğirmekle. Ve bu hemze ile isti'māl olunmaz, zīrā سَلَامٌ [selām]dan me'hūzdur, hacir ma'nāsına, nitekim اِسْتِنَوَى الْجَمَلَ derler nāka ma'nāsından ahz ediben. Ve ba'zılar mezbūru hemze ile dahi isti'māl etmiştir, nüсах-ı *Şihāḥ*'ta bu resme vākīc olmuştur ve lākin mezbūrun mehmūz olması ne tarīkle olduğu *Şihāḥ*'ta ve sā'ir kütübde beyān olunmamıştır. Zāhir budur ki mehmūz kılanlar اِسْتَلَامٌ demişler, لَأَمٌ [le'm]den me'hūz olmakla muvāfakat

ve inkiyād ma'nāsına.

الْإِسْتِسْلَامُ [el-istislām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Boyun vermek, inkiyād ma'nāsına.

الْأُسَيْلِمُ [el-useylim] (hemzenin zammı ve sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Bir damardır ki serçe parmakla yanındaki parmağın mā-beynindedir.

الْبَسَلَامُ [es-Silām] (sīn'in kesriyle) Bir suyun ismidir.

[س ل ت م]

الْبَسَلِيمُ [es-siltim] (sīn'in ve tā'nın kesriyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına. Ve gül ki ondan dev-i beyābānī ile ta'bīr olunur. Ve kıtlık yılı sene-i sa'be ma'nāsına.

[س ل ج م]

السَّلَجَمُ [es-selcem] (alā-vezni جَفَّرَ [ca'fer]) Uzun, tavīl ma'nāsına.

السَّلَاجِمُ [es-selācim] (sīn'in fethi ve cīm'in kesriyle) Şol oklardır ki temreni uzun ola, ma'nāsına. Ve سِهَامٌ طَوِيلُ الْبَصَالِ

سَلَجَمُ [selcem] Uzun deveye dahi derler.

السُّلَاجِمُ [es-sulācim] (sīn'in zammı ve cīm'in kesriyle) Kezālik uzun deve; yukālu: جَمَالٌ سَلَجَمٌ وَسَلَاجِمٌ Ve سُلَاجِمٌ [sulācim]in cem'i, zamm-ı sīn'le سَلَاجِمٌ [selācim] gelir feth-i sīn'le.

[س ل ه م]

سِلْهِمٌ [Silhim] (sīn'in ve hā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

الْمُسْلِهِمُ [el-muslehim] (mīm-i evvelin zammı ve hā'nın kesri ve mīm-i sānīnin teşdidiyle) Levni mütegayyir olan nesne, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: إِسْلِهِمٌ لَوْثُهُ إِسْلِهِمَاتَا

[س م م]

السَّمُ [es-sem] (sīn'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Delik, sakb ma'nāsına; ve min-hu سَمُّ الْخِيَاطِ ki iğne yurdusu ma'nāsına. Ve

سَمٌ [sem] Ağız ve burun ve kulak deliğine dahi derler. Ve

سَمٌ [sem] Zehre dahi derler; sīn'in fethi ve zammı cā'izdir. Ve

سَمٌ [sem] حَمٌّ [ham] ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لَهُ سَمٌ وَلَا حَمٌّ أَيُّ هَمٌّ Ve gāh olur ikisinde mazmūm ederler. Ve

سَمٌ [sem] Zehr içirmeğe dahi derler; yukālu: سَمُهُ أَيُّ سَقَاهُ السَّمَّ وَسَمَّ الطَّعَامَ أَيُّ جَعَلَ فِيهِ السَّمَّ Ve

سَمٌ [sem] Kasd ma'nāsına da gelir; tekūlu: سَمِمْتُ سَمَكَ أَيُّ قَصَدْتُ قَصْدَكَ Ve islāh etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: سَمِمْتُ بَيْنَهُمَا سَمًّا أَيُّ أَضَلَّحْتُ

سَمٌ [sem] Şişenin ağzın tutmağa dahi derler; tekūlu: سَمِمْتُ الْقَارُورَةَ وَنَحَوَهَا إِذَا سَدَدْتُ Ve

سَمٌ [sem] Ni'met hāss olmağa dahi derler; tekūlu: سَمِمْتُ الرِّغْمَةَ أَيُّ خَصَّصْتُ Ve

سَمٌ [sem] Bir nesnenin gavrına nazar etmeğe dahi derler; tekūlu: فَلَانَ يَسُمُّ ذَلِكَ الْأَمْرَ: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ يَبْسِرُهُ وَيَنْظُرُ مَا غَوْرُهُ

السَّامُ [es-sāmm] (mīm'in teşdidiyle) Hāssa ma'nāsına. Ve zehrli cānvere dahi derler.

سُمُومُ الْإِنْسَانِ [sumūmu'l-insān] (zamme-tenyle) İnsānın ağzı ve burnu ve kulağı delikleri.

سِمَامُ الْإِنْسَانِ [simāmu'l-insān] (sīn'in kesri ve mīm'in tahfifiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

سُمُومٌ [sumūm] ve **سِمَامٌ** [simām] **سَمٌ** [sem] in dahi cem'i gelir, zehr ma'nāsına.

السُّمُّ [es-sum] (sīn'in zammı ve mīm'in

teşdüdiyle) Vāhidi, feth-i sîn'le dahi vāhidi olduğu gibi. Ve

سُمُّ [summ] (sîn'in zammıyla) Katır boncuğu dedikleri ak boncuk ki deryâdan çıkar. Ve her deryâdan çıkana سُمُّ [summ] derler.

الْمَسَامُ [el-mesāmm] (mīm-i evvelin fethi ve sâninin teşdüdiyle) Delikler. Ve

مَسَامُ الْجَسَدِ [mesāmmu'l-cesed] Bedende olan menfezler ma'nāsınadır.

الْأَسْمَانُ [es-semān] (sîn'in fethiyle) Atın burnu içinde iki damardır.

سَامُّ أَبْرَصٍ [sāmmu ebraş] (mīm'in teşdüdiyle ve hemzenin ve rā'nın fethiyle) Büyük kertenkele.

أَهْلُ الْمَسْمَةِ [ehlu'l-mesemmet] (mīm'in ve sîn'in fethi ile) Hāssa ve akribā ma'nāsınadır. Ve hāssa ve akribā olmaya-na أَهْلُ الْمُنْجَاةِ [ehlu'l-mençāt] derler.

الْأَسْمُومُ [es-semūm] (sîn'in fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Ma'rūf olan ıssı yeldir ki berriyyede eser, mü'ennes isti'māl olunur.

الْأَسْمَائِمُ [es-semā'im] (sîn'in fethi ve yā'nın kesriyle) سَمُومٌ [semūm]un cem'i, zikr olunan yellere ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: سَمُومٌ [semūm] gündüzde esen ıssı yeldir. Ve gāh olur gecede esene dahi derler. Ve حَزْوَرٌ [ħarūr] gecede esendir. Ve gāh olur gündüzde esene dahi derler.

الْمَسْمُومُ [el-mesmūm] (mīm'in fethi ve sîn'in sükunu ve mīm-i ahirin zammı ve meddiyle) Zikr olunan yel estiği gün; yukālu lehu: يَوْمٌ مَسْمُومٌ وَنَسْمٌ يَوْمَنَا هَذَا

الْأَسْمَامُ [es-semām] (sîn'in fethi ve mīm'in tahfiifiyle) Bir cins kuşa derler. Ve çabük olan nākaya dahi derler.

السَّمَامَةُ [es-semāmet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan kuşların biri ma'nāsına; Ebū Zeyd rivāyet eylediği üzere.

السَّمْسَمُ [es-semsem] (alā-vezni الْعَزْغَرُ [el-'ar'ar]) Tilki, تُغَلَّبُ [ṡa'leb] ma'nāsına. Ve

سَمْسَمٌ [Semsem] Kezālik bir yerin adıdır.

السَّمْسَامُ [es-semsām] (sîn'in fethi ve mīm'in sükunuyla) Çabük olan ādem; yukālu: رَجُلٌ سَمْسَمٌ أَي خَفِيفٌ سَرِيعٌ

السُّمُّمَانُ [es-sumsumān] (sîn'lerin zammı ve mā-beynde mīm-i evvelin sükunu ile) Bi-ma'nāhu.

السِّمْسِمُ [es-simsim] (sîn'lerin kesri ile) Şirūgan yağının dānesi, susam ma'nāsına.

السَّمْسَمَةُ [es-semsemet] (vezn-i mezbūr üzere) Kızıl karınca, nemle-i hamrā ma'nāsına.

السَّمَّاسِيمُ [es-semāsīm] (sîn-i evvelin fethi ve sâninin kesriyle) Cem'i.

[س ن م]

السَّنَامُ [es-senām] (sîn'in fethi ve nūn'un tahfiifiyle) Hörgüç ki devenin arkasında olan mürtefi' yerdir.

الْأَسْنِمَةُ [el-esnimet] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i, hörgüçler ma'nāsına. Ve

سَنَامُ الْأَرْضِ [senāmu'l-arḍ] Yerin ortası, vasatu'l-arz ma'nāsına.

أَسْنِمَةٌ [Esnumet] (hemzenin fethi ve nūn'un zammı ile) Bir ma'rūf tepenin adıdır, Taḥfe nām mevzi' kurbünde.

السَّنِيمُ [es-senim] (sîn'in fethi ve nūn'un kesriyle) Hörgücü büyük olan deve; yukālu: بَعِيرٌ سَنِيمٌ إِذَا كَانَ عَظِيمَ السَّنَامِ Ve yer yüzünde akan suya dahi derler; yukālu: مَاءٌ

mele ve s̄ā-i müsellese ile fāsīd kılmaktır. **السَّنَمَةُ** [el-musevvet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle ve teşdidiyle) Gūdūlen atlar; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْخَيْلُ﴾ (آل عمران، 14) Ve

السَّنَمَةُ [es-senemet] (fethateynle) Otun ucunda sünbüle misālinde olan nesneye derler.

الْإِسْنَامُ [el-isnām] (hemzenin kesriyle) Mürtefi^c olmak; yukālu: أَشْتَمُ الدُّخَانَ إِذَا اِزْتَفَعَ (آل عمران، 125) Ve

التَّسْنِيمُ [et-tesennum] (tā'nın ve sīn'in fethiyle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Yüksek olmak, 'ulüvv ma'nāsına; yukālu: تَسْنَمُهُ إِذَا عَلَاهُ

تَسْنِيمُ [tesnīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Cennette bir ırmağın adıdır. Kālallāhu ta'ālā: ﴿المطففين﴾ (ومزاجه من تسنيم) (الطارق، 27) Ve mezbūra **تَسْنِيمُ** [tesnīm] dediler cennet çardakları ve kasrıları üzerinde aktığından ötürü. Ve

تَسْنِيمُ الْقَبْرِ [tesnīmu'l-ḳabr] Kabrin üzerinde **سَنَامٌ** [senām] misālinde yüksek edip düz etmemek.

(س و م)

السُّومَةُ [es-sūmet] (sīn'in zammı ve meddiyle) Şol 'alāmettir ki koyuna kılarlar. Ve harbde kılınan 'alāmete dahi derler; yukālu minhu: تَسْوَمُوا Ve fi'l-hadisi: "تَسْوَمُوا فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ قَدْ تَسْوَمَتْ"

التَّسْوِيمُ [et-tesvīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi māl üzerine hākim kılmak; tekūlu: سَوَّمْتُ فُلَانًا فِي مَالِي إِذَا حَكَمْتَهُ Ve bu Ebū 'Ubeyde rivāyetidir. Ve

تَسْوِيمُ [tesvīm] Bir kimseyi dilediği nesne ile terk etmek; tekūlu: سَوَّمْتُ الرَّجُلَ إِذَا خَلَيْتَهُ Ve

تَسْوِيمُ [tesvīm] Bir kavmi gāret etmeğe dahi derler; tekūlu: سَوَّمْتُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَعَزَّتْ Ve عَلَيْهِمْ فَعَثَتْ فِيهِمْ

السُّومَةُ [el-musevvet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle ve teşdidiyle) Gūdūlen atlar; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْخَيْلُ﴾ (آل عمران، 14) Ve

مُسَوِّمَةٌ [musevvet] 'Alāmetli ma'nāsına da gelir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿مُسَوِّمِينَ﴾ (آل عمران، 125) Ve Aḥfeş eyitti: مُسَوِّمِينَ [musevvimīne] مُعْلَمِينَ [mu'lemīn] ma'nāsına ve مُرْسَلِينَ [murselīn] ma'nāsına olur; min kavlike: سَوَّمْتُ فِيهَا الْخَيْلَ أَي أَرْسَلَهَا Vāv'la ve nūn ile cem^c olundu, zīrā atlar irsāl olundukta üzerinde rākibler dahi var idi. Ve Bārī ta'ālānın ﴿حِجَارَةٌ مِنْ طِينٍ مُسَوَّمَةٌ﴾ (الذاريات، 33، 34) أي عَلَيْهَا أَفْئَالُ الْخَوَاتِيمِ şol taşlardır ki mühür misālinde üzerinde nakş vardır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

السَّائِمَةُ [es-sā'imet] (yā'nın kesriyle) Yabanda otlayan davar zikr olunan ma'nādan me'hūzdur.

السَّامُ [es-sām] (alā-vezni الْعَالِ [el-ḥāl]) Altın damarları ki ma'dende olur, غُرُوفُ الذَّهَبِ ma'nāsına.

السَّامَةُ [es-sāmet] (alā-vezni الْعَالَةِ [el-ḥālet]) Vāhidi, mezbūrlardan bir damar ma'nāsına. Ve

سَامٌ [sām] Mevte dahi derler.

سَامٌ [Sām] Nūḥ 'aleyhi's-selām oğlanlarından biridir ki 'Arab tā'ifesinin babası odur.

السَّوَامُ [es-sevām] (sīn'in fethi ve vāv'ın tahfifiyle) Otlakta yürüyen davar.

السَّائِمُ [es-sā'im] (yā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

السَّوَائِمُ [es-sevā'im] (sīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) سَائِمٌ [sā'im]in ve سَائِمَةٌ [sā'imet]in cem'i, otlakta yürüyen davarlar ma'nāsına.

السَّوْمُ [es-sevm] (sīn'in fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Davar otlakta yürümek; yukālu: سَامَتِ الْمَاشِيَةَ تُسَوِّمُ سَوِّمًا إِذَا رَعَتْ فِيهَا سَائِمَةً Ve

سَوِّمُ [sevm] Bir metā'a bahā ta'yīn etmek. Ve

سَوِّمُ [sevm] Bir kimseye mezellet eriştirip hor kılmağa derler; tekūlu: سَمَّئُهُ حَسَفًا سَمَّئُهُ خَسَفًا Ve أَبِي أَوْلَيْتُهُ إِيَّاهُ وَأَرَدْتُهُ عَلَيْهِ i mu'cemenin fethi ve sīn-i mühmelenin sükūnuyla) Mezellete derler. Ve

سَوِّمُ [sevm] Mürür ma'nāsına da gelir; yukālu: سَوِّمُ الرِّيحِ مَرَّهَا Ve سَامَ فَلَانَ إِذَا مَرَ Ya'nī yeller esip mürür etmek.

الْإِسَامَةُ [el-isāmet] (hemzenin kesriyle) Davarı otlamak; tekūlu: إِذَا أَخْرَجْتَهَا أَسَمَّيْتُهَا أَنَا Ve كَاللَّاهُ تَعَالَى: ﴿فِيهِ تُسَيِّمُونَ﴾ (النحل، 16)

السِّوَامُ [es-sivām] (sīn'in kesriyle) Bahā söyleşmek; yukālu: سَاوَمْتُهُ سِوَامًا

الْإِسْتِيَامُ [el-istiyām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye bahā vaz' etmek; yukālu: إِسْتَامَ عَلَيَّ

الْتِسَاوُومُ [et-tesāvum] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Bahā söyleşmek; tekūlu: تَسَاوَمْنَا

السِّيمَةُ [es-sīmet] (sīn'in kesri ve meddiyle) Bir nev'e bahā ta'yīn etmek; tekūlu: سَمَّئِكَ Ve بِعَبْدِكَ سِيمَةً حَسَنَةً وَإِنَّهُ لَعَالِي السِّيمَةِ bahālī demektir.

السِّيمَاءُ [es-sīmā] (sīn'in kesri ve meddi ve elifin kasrıylavāvidir) 'Alāmet ma'nāsına. Kālallāhu ta'alā: ﴿سَيِّمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ (الفتح، 29)

السِّيمَاءُ [es-sīmā] ve

السِّيمِيَاءُ [es-sīmiyā] (sīn'in kezālik kesri ve meddi ve elifin ikisinde dahi meddiyle) Kezālik 'alāmet ma'nāsına.

[س ه م]

السَّهْمُ [es-sehm] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ok.

السَّهَامُ [es-sihām] (sīn'in kesriyle) Cem'î, oklar ma'nāsına. Ve

سَهْمٌ [sehm] Nasībe dahi derler.

السُّهْمَانُ [es-suhmān] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Cem'î, nasībler ma'nāsına. Ve

سَهْمُ الْبَيْتِ [sehmu'l-beyt] Evin içinde arkırı kodukları ok ağacıdır ki sā'ir ağaçları onun üzerine tertīb ederler. Ve ona düğger dahi derler ve lisān-ı Fārisīde teje ve tūr-i hāne derler. Ve bu takrīden sāhib-i Şurāh'ın سَهْمُ الْبَيْتِ [sehmu'l-beyt] gird-ā-gird-i hāne dediği sehv olduğu zāhir olur, zīrā Cevherī bu makāmda سَهْمُ الْبَيْتِ [sehmu'l-beyt]i cā'izle tefsir etmiştir. Ve bāb-ı zā'da بِالْفَارِسِيَّةِ تَبْر قَالَ لَهُ الْجَائِزُ الْجِدْعُ الَّذِي قَالَ لَهُ بِالْفَارِسِيَّةِ تَبْر demıştır.

الْمُسَهَّمُ [el-musehmem] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Bürd kısmından şol kumāştır ki uzun uzun hatları ola.

السُّهْمَةُ [es-suhmet] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Karābet ma'nāsına. Ve

سُهْمَةٌ [suhmet] Nasībe dahi derler.

السَّهَامُ [es-sehām] (sīn'in fethi ve hā'nın tahfifiyle) Semūm ıssısıdır, حَرُّ السَّمُومِ ma'nāsına; yukālu: سَهِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ السَّمُومُ

السُّهَامُ [es-suhām] (sīn'in zammı ve hā'nın tahfifi ile) Arıklayıp mütegayyir olmak. Ve Umevī eyitti: سُهَامٌ [suhām] bir marazdır ki deveye 'arız olur; yukālu: بَعِيرٌ بِهِ سُهَامٌ

الْمَشْهُومُ [el-meshūm] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Maraz-ı mezbūra mübtelā olan deve.

الْمُسَهَّمَةُ [el-musehhemet] (mīm'in zammi ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Maraz-ı mezbūra mübtelâ olan develer; yukâlu: **بَعِيرٌ مَسْهُومٌ وَإِبِلٌ مُسَهَّمَةٌ**

السُّهُومُ [es-suhūm] (zammeteynle) Masdardır, arıklayıp mütegayyir olmak ma'nāsına; tekülü: **سَهْمٌ وَجْهُهُ يَشْهَمُ سُهُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالْمَصْدَرُ فِيهِمَا وَاحِدٌ**

السَّاهِمَةُ [es-sāhimet] (hā'nın kesriyle) Arık olan nāka.

الْمُسَاهِمَةُ [el-musāhemet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Kur'a salıṣmak, **مُقَارَعَةٌ** [muḳāre'at] ma'nāsına; ve tekülü min bābi'l-mubālaga: **سَاهَمْتُهُ فَسَهَمْتُهُ أَسْهَمُهُ بِفَتْحٍ** Ya'nī "Onunla kur'a salıṣ-tım ve ona gālib oldum kur'ada."

الْإِسْهَامُ [el-ishām] (hemzenin kesriyle) Kur'a salmak; yukâlu: **أَسْهَمَ بَيْنَهُمْ أَي أَفْرَعُ**

الْإِسْتِهَامُ [el-istihām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kur'a salıṣmak; yukâlu: **إِسْتَهَمُوا إِذَا اقْتَرَعُوا**

التَّسَاهُمُ [et-tesāhum] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Kezālik bir niçe kimse kur'a salıṣmak; yukâlu: **تَسَاهَمُوا إِذَا تَقَارَعُوا**

سَهْمٌ [Sehm] (sīn'in fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir kabīlenin ismidir, Ḳureyş'ten. Ve

سَهْمٌ [Sehm] Kezālik Bāhile'den dahi bir kabīlenin ismidir.

الْإِسْلِيْهِمَامُ [el-islihmām] (hemzenin ve lām'in kesriyle) Bir nesnenin rāyihası mütegayyir olmak; yukâlu: **إِسْلَهَمَ الشَّيْءُ إِسْلِيْهِمَامًا** **إِذَا تَغَيَّرَ رِيْحُهُ** Ve

سَلْهَمٌ [Selhem] Mezḥic kabīlesinden bir cemā'atin ismidir. Mevcūd olan **Şıḥāh** nüshalarında bu vech üzere vāki' olmuştur, lākin hafı değıldir ki mükerrerdir,

زِرَا سَلْهَمٌ [selhem] **سَمٌ** [semm] tefsīrinde mukaddemā bir def'a zikr olunmuştur, lām aslı olup zā'id olmak ihtimāli ile tekrār zikr olunmuştur dense olurdu, lākin zā'id olduğu itibāriyle ahmerle mümtāz yazılmamak gerek idi, belki müteferri'āt-ı **سَهْمٌ** [sehm]in zeylinde sevādla yazılmak gerek idi.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أ م]

الشَّامُ [eş-Şe'm] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir niçe şehrin ismidir ki mecmū'una vilāyet-i Şām derler; tezkīri ve te'nāsi cā'izdir. Ve

شَاءَ [şe'm] Masdar dahi gelir, nā-mübārek olmak ma'nāsına; yukālu: شَاءَ فُلَانٌ عَلَى قَوْمِهِ إِذَا جَرَّ عَلَيْهِمُ الشُّومَ Ya'nī ondan onlara nā-mübāreklik sirāyet etse; ve yukālu: شَمَّ عَلَيْهِمْ فَهُوَ مَشُومٌ إِذَا صَارَ شُومًا عَلَيْهِمْ وَقَوْمٌ مَشَائِمٌ

الشَّامِي [eş-Şāmiyy] (āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şām-ı şerife mensüb olan nesne.

الشَّامُ [eş-Şe'ām] (şīn'in fethi ve hemzenin meddiyle فَعَالٌ [fe'āl] vezni üzere) Kezālik Şām'a mensüb olan nesne, يَمَانٌ [Yemān] gibi, Yemen'e mensüb olanda.

الشَّامِي [eş-Şe'āmiyy] (şīn'in fethi ve hemzenin meddi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Kezālik Şām'a mensüb olan nesne, Sibeveyhi rivāyeti üzere; وَلَا تَقُلْ شَاءَ بَسُكُونٍ الْعَيْنِ وَمَا جَاءَ فِي ضُرُورَةِ الشَّيْرِ فَمَحْمُولٌ عَلَى أَنَّهُ اقْتَصَرَ مِنَ النِّسْبَةِ عَلَى ذِكْرِ الْبَلَدِ

الشَّامِيَّةُ [eş-Şe'miyyet] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) Mü'ennesi.

الشَّامِيَّةُ [eş-Şe'āmiyet] (şīn'in fethi ve hemzenin meddi ve yā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhā. Ve sāhib-i *Şurāh* وَشَامِيَّةٌ وَشَامِيَّةٌ demıştır lākin Cevheri'nin bāb-ı nūn'da يَمَانٌ [Yemen]e nisbetinde يُقَالُ قَوْمٌ يَمَانِيَّةٌ وَيَمَانُونَ مِثْلَ ثَمَانِيَّةٍ وَثَمَانُونَ وَامْرَأَةٌ يَمَانِيَّةٌ أَيْضًا dediği kelāmı tahfif-i meddle olan

sūrete mahsūs olmasın iş'ār eder biz zikr ettiğimiz üzere.

الْمَشَاءَةُ [el-meş'e'met] (mīm'in ve hemzenin fethi ve şīn'in mā-beynde sükūnuyla) Meysere ma'nāsınadır ki sol cānib demek olur.

الشَّامَةُ [eş-şe'met] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: فَعَدَّ فُلَانٌ شَاءَةً

الْمُشَاءَةُ [el-muşā'e'met] (mīm'in zammı ve elifin meddi ve hemzenin fethiyle) Sol cānibe oturmak; yukālu: يَا فُلَانُ شَائِمٌ Ve بِأَضْحَابِكَ أَيُّ خُدِّ بِهِمْ شَاءَةٌ أَيُّ ذَاتِ الشِّمَالِ yukālu: نَظَرْتُ بَمِنَّةٍ وَشَاءَةً Ya'nī “Sağıma ve soluma nazar kıldım.”

الشُّومُ [eş-şu'm] (şīn'in zammı ve hemzenin sükūnuyla) Nā-mübāreklik ki يَمْنٌ [yumn]un nakizidir.

الْمَشُومُ [el-meşūm] (mīm'in fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Nā-mübārek olan kimse.

الْمَشُومُ [el-meşūm] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnu ve hemzenin ve zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَشَائِمُ [el-eşā'im] (hemzenin fethi ve yā'nın kesriyle) أَشَاءَ [eş'em]in cem'i, شُومٌ [şu'm] ma'nāsına. Ve sol el ma'nāsına dahi gelir. Pes أَيَائِمُ [eyā'im]in nakizi olur ki أَيَامِنُ [eyāmin] [eymen] in cem'idir, mübārek ma'nāsına. Ve sağ el ma'nāsına dahi gelir. Ve

مَا أَشَاءَ [mā eş'e'me] Fi'l-i ta'accübdür, hāsıl-ı ma'nāsı “Ne 'aceb şūm oldu” demektir; yukālu: مَا أَشَاءَ فُلَانًا وَالْعَامَةُ تَقُولُ مَا أَيَّشَمُهُ

التَّشَاؤْمُ [et-teşā'um] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdidiyle) Şūm 'add etmek; yukālu: تَشَاؤَمُوا بِهِ Ve

astıkları yumuşak yer. Ve

شَحْمٌ [şaḥm] Yağ yedirmeğe dahi derler; yukālu: شَحَمَ فُلَانٌ أَصْحَابَهُ إِذَا أَطْعَمَهُمُ الشَّحْمَ

الشَّاحِمِ [eş-şāhim] (hā'nın kesriyle) Yağ yediren kimse.

المُشَحَّمِ [el-muşaḥḥam] (mīm'in zammı ve şīn'in sükūnuyla ve hā'nın kesriyle) Evinde yağ çok olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُشَحَّمٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الشَّحْمِ فِي بَيْتِهِ

الشَّحِيمِ [eş-şahīm] (şīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Semiz, semīn ma'nāsına.

الشَّحَامَةُ [eş-şehāmet] (şīn'in fethi ile) Semiz olmak; yukālu: شَحِمَ شَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الشَّحَامِ [eş-şahḥām] (şīn'in fethi ve hā'nın teşdidiyle) Yağ satan kimse.

الشَّحِيمِ [eş-şahīm] (şīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Yağ yemeği seven kimse; yukālu: شَحِمَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مُشْتَهِيًا لَهُ

[ش خ م]

الإِشْحَامِ [el-işḥām] (hemzenin kesriyle) Süt rāyihası mütegayyir olmak.

الشَّحْمِ [eş-şehām] (fethateynle) Ta'ām fāsīd olmak; yukālu: شَحِمَ الطَّعَامُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الشَّحْوَمِ [eş-şuḥūm] (zammateynle) Kezālik ta'ām fāsīd olmak; yukālu: شَحِمَ الطَّعَامُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

التَّشْحِيمِ [et-teşḥīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Ta'āmı fāsīd kılmak; yukālu: شَحَّمَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

[ش د ق م]

شَدَقَمِ [Şedqam] (‘alā-vezni جَعْفَرٍ [ca'fer]) Bir erkek devenin ismidir ki Nu'mān b.

Munzir'in idi.

الشَّدَقَمِيَّاتِ [eş-şedqamiyyāt] (şīn'in fethi ve dāl'in sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan deveye mensüb olan develer.

الشَّدَقَمِ [eş-şedqam] (şīn'in ve kāf'ın fethi ve dāl'in sükūnuyla) Ağzının küşesi büyük olan kimse, وَأَسْعَى الشَّدَقِ ma'nāsına, mīm zā'ididir.

[ش ذ م]

الشَّيْذَمَانِ [eş-şeyzemān] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnu ve zāl'in zammıyla) Kurd, zi'b ma'nāsına.

[ش ر م]

الشَّرْوَمِ [eş-şerūm] (şīn'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Feri ve dübürü bir olan 'avret, مَرْأَةٌ مِفْضَاءٌ ma'nāsına.

الشَّرِيمِ [eş-şerīm] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الشَّرْمِ [eş-şerm] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Deryānın bir pāresi, halīc-i bahr ma'nāsına. Ve

شَرْمٌ [şerm] Boylu olan ota dahi derler; yukālu: عُشِبَ شَرْمٌ أَي كَبِيرٌ يُؤْكَلُ أَغْلَاهُ وَلَا يَحْتَاجُ إِلَى وَسْطِهِ وَأَصُولِهِ

شَرْمٌ [şerm] Yarmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شَرَّمَهُ إِذَا سَقَّهُ

الْإِنْشِرَامِ [el-inşirām] (hemzenin ve şīn'in kesriyle) Yarılmak; yukālu: شَرَّمَ الْجِلْدَ فَأَنْشَرَمَ

الشَّارِمِ [eş-şārim] (rā'nın kesriyle) Şol oktur ki nişān küşesini yara. Ve

شَرْمٌ [şerm] Māldan az nesne 'atā kılmağa da derler; yukālu: شَرَّمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا

التَّشْرِيمِ [et-teşrīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Sayd yaralanıp kaçmak. Ve

تَشْرِيمٌ [teşrīm] Yarmağa dahi derler, تَشَقِّيقٌ [teşqīk] ma'nāsına. Ve hadisi İbn 'Ömer:

“أَنَّهُ اشْتَرَى نَاقَةً فَوَجَدَ بِهَا تَشْرِيمَ الظَّنَّارِ فَرَدَّهَا” Ve zā'nın kesriyle şol bezdir ki nākanın veledine sürüp burnuna bağlarlar tā ki onun rāyihasıyla veled-i āhari yadırgamaya.

التَّشْرُمُ [et-teşerrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Pârelenmek; yukālu: تَشْرَمَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَزَّقَ وَتَشَقَّقَ

الشُّرْمَةُ [eş-Şurmet] (şīn'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir dağın 'alemidir.

الأَشْرَمُ [el-eşrem] (hemzenin ve rā'nın fetihiyle) Burnunun ucu kesilen kimse. Bu sebebden Ebrehe'ye أَشْرَمُ [Eşrem] dediler.

المَشْرُومُ [el-meşrūm] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَمٌ وَمَشْرُومٌ الْأَنْفِ

الأَشْرَمُ [eş-şerem] (fethateynle) Burun ucu kesilmek.

[ش ر ذ م]

الشُّرْزِمَةُ [eş-şirzimet] (şīn'in ve zāl'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Halktan bir cemā'at. Ve bir nesneden bir kıta.

الأَشْرَازِمُ [eş-şerāzim] (şīn'in fethi ve zāl'in kesriyle) Cem'î, pâreler ma'nāsına; yukālu: ثَوْبٌ شَرَاذِمٌ أَي قِطْعٌ

[ش ظ م]

الشَّيْظَمُ [eş-şeyzam] ('alā-vezni [ḥayder]) Uzun ve muhkem olan nesne. Ve atın gerimli olup muhkem olanına dahi derler.

الشَّيْظَمَةُ [eş-şeyzamet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

الشَّيْظَمِي [eş-şeyzamiyy] (şīn'in ve zā'nın fethi ve yā'nın vasatta sükūnu ve āhirde teşdidiyle) Fermüde olan yiğit, fetā-yı cesīm ma'nāsına. Ve yüğrük ata dahi der-

ler, feres-i rāyi' ma'nāsına.

[ش غ م]

الشُّغْمُومُ [eş-şuğmūm] (şīn'in ve mīm'in zammı ile) Uzun, tavīl ma'nāsına.

الشُّغَامِيمُ [eş-şegāmīm] ('alā-vezni الْقَنَادِيلِ [el-қанādīl]) Uzun ve hūb olan nesnelere, طَوَالَ حِسَانٌ ma'nāsına.

[ش ك م]

الشُّكْمُ [eş-şukm] (şīn'in zammı vekāf'ın sükūnuyla) İvaz, cezā ma'nāsına. Ammā kaçan 'atā ibtidāen olsa ya'nī bilā-ıvaz olsa ona شُكِّدَ [şukd] derler, şīn'in zammı vekāf'ın sükūnuyla ve āhirinde dāl ile; tekūlu minhu: إِذَا جَزَيْتَهُ Ve fi'l-hadīsi: “أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحْتَجِمَ ثُمَّ قَالَ اشْكُمُوهُ” أَي أَعْطُوهُ أَجْرَهُ

الشُّكِيمُ [eş-şekīm] (şīn'in fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Çömleğin kulpları, 'ura-yı kıdr ma'nāsına. Ve

شُكِيمٌ [şekīm] Uyanın ağızda arkırı duran demirine dahi derler ki uyan baltacığında olur.

الشُّكِيمَةُ [eş-şekīmet] (vezni-i mezbūr üzere) Kezālik zikr olunan uyan demirine derler.

الشُّكَايِمُ [eş-şekā'im] (şīn'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan uyan demirleri ma'nāsına. Ve

شَدِيدُ الشُّكِيمَةِ [şedīdu'ş-şekīmet] Şol kimse ki şedīdu'n-nefs olup ibā ve imtinā üzere ola. Ve

ذُو شُكِيمَةٍ [zū şekīmet] Şol kimseye derler ki kimseye itā'at eylemeye; yukālu: فَلَانَ ذُو شُكِيمَةٍ إِذَا كَانَ لَا يَنْقَادُ

الشُّكْمُ [eş-şekm] (şīn'in fethi vekāf'ın sükūnuyla) Rüşvet vermek; tekūlu: شُكِمْتُ الْوَالِيَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَشَوْتَهُ كَأَنَّكَ شَدَذْتَ فَمَهُ

بِالشُّكِيمَةِ Ve

شَكْمٌ [šekm] Isırmağa dahi derler.

الشُّكِيمِ [eş-šekīm] (şīn'in fethi vekāf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik ısırmaq; yukālu: **شَكْمُهُ شَكْمًا وَشُكِيمًا إِذَا عَضُّهُ** Ve bu ba'zı kavmin kavli üzeredir.

مِشْكَمٌ [Mişkem] (mīm'in kesri vekāf'ın fethiyle) Bir recülün ismidir.

[ش ل م]

شَلَمٌ [Şellem] (şīn'in fethi ve lām'ın fethi ve teşdidiyle **بَقَمٌ** [baqqam] vezni üzere) Bir mevzî'in ismidir, Şām-ı şerīfte. Ve ba'zılar eyitti: **شَلَمٌ** [Şellem] Beyt-i Mağdis'in şehrinin ismidir, lügat-i İbrānî üzere; lā-yansarıftır, 'ucmeden ve vezni fi'lden ötürü.

[ش ل ج م]

الشُّلُجَمِ [eş-şelcem] ('alā-vezni **جَعْفَرٌ** [cafer]) Şalgam dedikleri nesnedir ki ekl olunur. Ve bir a'rābî "تَسَأَلُنِي بِرَامَتَيْنِ شُلُجَمًا" demegin mesel olmutur. Ve **رَامَتَيْنِ** [Rāmeteyn] berriyyede bir yerden 'ibārettir.

[ش م م]

الشَّمَمِ [eş-şemm] (şīn'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Koklamak. Ve

شَمٌّ [şemm] 'Udül etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **شَمُّوا بِمَعْنَى عَدَلُوا**

الشَّمِيمِ [eş-şemīm] (şīn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik koklamak; tekülü: **شَمِمْتُ الشَّيْءَ أَشْمُهُ شَمًّا وَشَمِيمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **بَابِ-1** evvel-den dahi lügattir. Ve

شَمِيمٌ [şemīm] Mürtefi' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **قَتَبْتُ شَمِيمًا أَي مُرْتَفِعٌ** Ve **قَتَبْتُ** [kateb] deve pālânına derler.

الشَّامَةُ [eş-şāmet] (mīm'in teşdidiyle)

Koklayıcı 'avret. Ve 'Arabların الشَّامَةِ يَا ابْنَ السَّامَةِ dediği sögmektir, mahall-i şetm-de isti'māl olunur. Ve **وَذَرَّةٌ** [vezret] zāl-ı mu'ceme ile et pāresidir.

الإِشْمَامِ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Koklatmaq; tekülü: **أَشْمَمْتُهُ الطَّيْبَ فَشَمَّهُ** Ve

إِشْمَامٌ [işmām] Bir cānibe meyl etmek ma'nāsına da gelir, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: **أَشْمَمَ الْقَوْمُ إِذَا جَارُوا عَنْ وُجُوهِهِمْ يَمِينًا** Ve **وَشَمَالًا**

إِشْمَامٌ [işmām] El sunmağa dahi derler; tekülü li'l-vālī: **أَشْمِمُ يَدَكَ وَهُوَ أَحْسَنُ مِنْ نَاوِلِي** Ve **وَالِي** [vālī] bey'e için el tutuşan kimsedir. Ve

إِشْمَامُ الْحَرْفِ [işmāmu'l-ḥarf] Harfe zamme yāhūd kesre şemm ettirmektir. Ve **إِشْمَامٌ** [işmām] **رَوْمٌ** [revm]den ekalldir, zīrā **رَوْمٌ** [revm] ihtilās-ı hareke olmağın hareke hafiiye olup işitilmeye kâbil olur. Ve **إِشْمَامٌ** [işmām] mücerred dudakla zamme ve kesre işāret olmağın işitilmeye kâbil olmaz, pes **إِشْمَامٌ** [işmām] olunan harfe müteharrik denilmez za'fı olduğundan ötürü veyā sâkin veyāhūd sâkine müşābih denilir. Ve bunun misāli şā'irin kavlidir: "مَتَى أَنَا لَا يُؤَرْقِنِي الْكَرِي | | لَيْلًا وَلَا أَسْمَعُ أَجْرَاسَ" **شَمِيمٌ** Sībeveyhi eyitti: 'Arab tā'ifesi **qāf**'a zammeden bir nesne **إِشْمَامٌ** [işmām] eder ve eger **إِشْمَامٌ** [işmām] sebebiyle **qāf**'ın hareketine itibār olunaydı beyt-i mezbūre nā-mevzūn olurdu, zīrā **رُقِنِي الْكَرِي** lafzının taktî'i mütefā'ilün olur ve mütefā'ilün hod bahr-i kāmilde olur. Ve beyt-i mezbūr bahr-i recezdendir. Ve beyt-i mezbūrda **تَأْرِيْقٌ** [te'rīq] uyandırmak ma'nāsınadır. Ve **كَرِي** [keri]kāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle mükārī ma'nāsınadır, ya'nī "Beni ne mükārī uyandırır ve ne çingirak āvāzı

uyandırır.”

الإِشْتِمَامُ [el-iştimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koklamak; tekülü: **أَشْتَمْتُهُ فَاشْتَمَّ**

أَلْتَشْتِمُ [et-teşemmum] (fethateynle ve mīm-i evvelin zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi tedricle koklamak; tekülü: **تَشْتَمْتُ** الشَّيْءَ إِذَا شَمَمْتَهُ فِي مَهَلَةٍ

الْمُشَامَةُ [el-muşāmmet] (mīm'in zammıyla) مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] tendir **شَمَمَ** [şemem] den.

الْتَشَامُ [et-teşāmm] (tā'nın fethiyle) Kezālik bāb-1 تَفَاعُلٌ [tefā'ul] dendir, **شَمَّ** [şemm] den. Ve

مُشَامَةٌ [muşāmmet] ‘Adūya karīb olmağa dahi derler, iki leşker birbirin görmek mahallinde; tekülü: **شَامَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا قَارَبْتَهُ وَدَنَوْتَ** منه Ve

مُشَامَةٌ [muşāmmet] Bir kimsenin zamīrinde olanı bilmeğe mukayyed olmak; yukālu: **شَامِمٌ فَلَانًا أَي انْظُرْ مَا عِنْدَهُ**

شَمَامٌ [Şemām] (şīn'in fethiyle) Bir dağın ‘alemidir. Ve o dağın iki kulesi vardır ki onlara **إِبْنِي شَمَامٍ** derler.

الْتَشَمُّ [eş-şemem] (fethateynle) Burun kemiğinin yüksek ve düz olması. Ve eger ortası yüksek olursa, ona **قَنَى** [kanā] derler, **قَافٍ**'ın fethi ve elifin kasrıyla.

الْأَشَمُّ [el-eşemm] (fethateynle) Sıfat-1 mezbûre üzere olan burun; yukālu: **رَجُلٌ مَا لَهُ شَمَةٌ وَلَا زَهْرَاءُ أَي نَاقَةٌ سَوْدَاءُ وَلَا بَيْضَاءُ** Ve

الإِشْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bir kimse başın yukarı tutup tekebbür tarīkiyle geçmek; yukālu: **أَشَمَّ الرَّجُلُ يُشَمُّ** إِشْمَامًا إِذَا مَرَّ رَافِعًا رَأْسَهُ

الْمُشِيمُ [el-muşimm] (mīm-i evvelin zammı ve şīn'in kesriyle) Bir nesneyi dilemeyen

kimse; tekülü: **عَرَضْتُ عَلَيْهِ كَذَا فَإِذَا هُوَ مُشِمٌّ لَا يُرِيدُهُ**

الْمَشْمُومُ [el-meşmūm] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ve meddiyle) Misk ma'nāsınadır ki ma'rūftur.

[ش ه م]

الشَّهْمُ [eş-şehm] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Korkutmak; yukālu: **شَهَمَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْرَعَهُ**

الشَّهَامَةُ [eş-şehāmet] (şīn'in fethi ile) Tiz-fehm olup kaviyyü'l-kalb olmak; yukālu: **شَهُمُ الرَّجُلِ شَهَامَةٌ**

الشَّهْمُ [eş-şehm] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Sıfat-1 mezbûre üzere olan kimse.

الشَّيْهَمُ [eş-şeyhem] (‘alā-vezni [ḥay-der]) Erkek kirpi ki haşerāt-1 arz kısmındadır, **فُنْفُذٌ** [kunfuz] ma'nāsına.

[ش ي م]

الشَّامُ [eş-şām] (‘alā-vezni [el-ḥāl]) Ben, ḥāl ma'nāsına.

الشَّامَةُ [eş-şāmet] (‘alā-vezni [el-ḥālet]) Vāhidi. Ve bu kelime aslda yā'īdir, zīrā sıfatında **مَشِيمٌ** [meşīm] ve **مَشْيُومٌ** [meşyūm] dersin, **مَكِيلٌ** [mekīl] ile **مَكْيُولٌ** [mekyūl] gibi. Ve

شَامَةٌ [şāmet] Siyāh nākaya dahi derler; yukālu: **مَا لَهُ شَامَةٌ وَلَا زَهْرَاءُ أَي نَاقَةٌ سَوْدَاءُ وَلَا بَيْضَاءُ** Ve

شَامَةٌ [Şāmet] Bir dağın dahi ismidir.

الْأَشْيَمُ [el-eşyem] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki onun beni ola.

الْتَشِيمُ [eş-şīm] (şīn'in kesri ve meddiyle) Cem'ci, benli kimseler ma'nāsına. Ve

شِيمٌ [şīm] Kezālik bir nev' balıktır.

الشُّومُ [eş-şūm] (şīn'in zammı ve meddiyle)

le) Cem'î, siyāhlar ma'nāsına, سُودٌ [sūd] gibi ki اَسْوَدُ [esved]in cem'idir. Aşma'ı eyitti: سُومٌ [şūm]u ba'zı eş'arda سُودٌ [sūd] ma'nāsına işittim, ben şöyle zann ederim ki bu cem' olup bunun vāhidi أَشِيمٌ [eş-yem] ola. Ve Ebū 'Amr سُومٌ [şūm]un ba'zı eş'arda gelmesine inkār edip vāki' olan شِيمٌ [şīm]dir dedi.

الْمَشِيمَةُ [el-meşimet] (mīm'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şol deridir ki veled anasını karnından çıktığı vakte başında bile çıkar. Ve eger bir sâ'at terk olunup veled başından alınmasa boğar öldürür. Ve bunun aslı مَفْعَلَةٌ [mef'ilet]tir, yā teskīn olunmuştur.

الْمَشَايِمِ [el-meşāyim] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan deriler ma'nāsına, مَعِيَشَةٌ [me'īšet] ile مَعَايِشٌ [me'āyiş] gibi.

الشَّيْمِ [eş-şeym] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kılıcı kına koymak; tekūlu: شِمْتُ السَّيْفَ إِذَا جَعَلْتَهُ فِي غَمْدِهِ Ve kılıcı kınından çıkarmağa dahi derler, pes azdāddan olur. Ve

شَيْمٍ [şeym] Bir nesnenin dekāyıkına nazar kılmağa dahi derler; tekūlu: شِمْتُ مَحَايِلَ Ve الشَّيْءَ إِذَا تَطَلَّعْتَ نَحْوَهَا بِبَصْرِكَ مُنْتَظِرًا

شَيْمٍ [şeym] Berka nazar kılmağa dahi derler, bulutu hangi cānibe yağdırır diye.

التَّشْيِيمِ [et-teşeyyum] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Dāhil olmak; yukālu: تَشْيِيمُهُ الضَّرَامَ إِذَا دَخَلَهُ Ve ضَرَامٌ [dīrām] dād-ı mu'cemenin kesriyle āteş şu'lelenmek.

الْإِنْشِيَامِ [el-inşiyām] (hemzenin ve şīn'in kesriyle) Bir kimse manzūrun ileyh olmak; yukālu: إِنْشَامَ الرَّجُلِ إِذَا صَارَ مُنْتَظِرًا إِلَيْهِ Ve

إِنْشِيَامٍ [inşiyām] Bir nesneye dāhil olmağa

dahi derler.

الشَّيْمَةُ [eş-şimet] (şīn'in kesri ve meddiyle) Şol topaktır ki yerden kazılır.

الْأَشِيمَانِ [el-Eşyemān] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) İki yerin adıdır.

صَلَّةُ بِنِّ أَشِيمٍ [Şilat b. Eşyem] (kezālik hemzenin ve yā'nın fethiyle) Tābi'inden bir kimsenin adıdır.

FASLU'Ş-ŞĀD**(فُضِّلُ الصَّادِ)****[ص ت م]**

الصَّنَمُ [eş-şatm] (şād'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Fermüde ma'nāsınadır; yukālu: **جَمَلٌ صَنَمٌ أَيْ غَلِيظٌ وَرَجُلٌ صَنَمٌ كَذَلِكَ** Ve **صَنَمٌ** [şatm] Muhkem ma'nāsına da gelir; yukālu: **شَيْءٌ صَنَمٌ أَيْ مُحْكَمٌ تَأَمُّ**

الصَّنَمُ [eş-şutm] (şād'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Cem'i. Ve hurūf-ı **صُنَمٌ** [şutm] hurūf-ı **ذَلَقٌ** [zelq]in mā'adāsına dahi derler. Ve hurūf-ı **ذَلَقٌ** [zelq] altıdır:rā ve lām ve nūn ve bā' ve mīm ve fā'dır.

الصَّنَمُ [eş-şatem] (fethateynle) Kezālik fermüde ma'nāsına, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: **عَبْدٌ صَنَمٌ وَجَمَلٌ صَنَمٌ**

الصَّنَمَةُ [eş-şatemet] (fethateynle) Mü'ennesi; yukālu: **نَاقَةٌ صَنَمَةٌ** Ve Şa'leb taharrük-i 'ayn'a inkār edip teskīnden gayrısın cā'iz görmedi. Ve

صَنَمٌ [şatm] (sükūn-ı 'ayn'la) Tamām ma'nāsına da gelir, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **أَلْفٌ صَنَمٌ وَمَالٌ صَنَمٌ أَيْ تَأَمُّ وَيُقَالُ أَمْوَالٌ صَنَمٌ أَيْضًا**

التَّصْنِيمُ [et-taşīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi tamām etmek, **تَكْمِيلٌ** [tekmīl] ma'nāsına; yukālu: **أَلْفٌ مُصَنَّمٌ أَيْ مُكَمَّلٌ**

[ص ح م]

الأَصْحَمُ [el-aşham] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Şol karadır ki sarıya mā'il olur.

أَصْحَمَةٌ [Aşhamet] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Bir recülün ismidir.

الصَّحْمَاءُ [eş-şahmā'] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Tozlu olan

şehr, kesīrū'l-gubār ma'nāsına. Ve

صَحْمَاءُ [şahmā'] Bir otun dahi ismidir.

الإِضْحِيمَامُ [el-işhīmām] (hemzenin kesri ve hā'nın kesri ve meddiyle) Ot sararmak; yukālu: **إِضْحَامَتِ الْبُقْلَةُ إِذَا أَضْفَارَتْ**

[ص خ م]

الإِضْطِحَامُ [el-iştiḥām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ayak üzere durmak; tekülü: **إِضْطَحَمْتُ**

المُضْطَحِمُ [el-muştaḥim] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Ayak üzere duran kimse; tekülü: **أَنَا مُضْطَحِمٌ إِذَا انْتَضَبْتُ قَائِمًا** Ve Cevherī nüshalarında **إِضْطَحَمْتُ فَأَنَا مُضْطَحِمٌ إِذَا انْتَضَبْتُ قَائِمًا** vāki' olmuştur, zāhir budur ki evvel sānīden muḡnīdir. Ve ba'zı nüshada **المُضْطَحِمُ** vāki' olmuş, mīm-i ahirin teşdīdiyle bu dahi sahīh değildir, zīrā **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] bābıdır. **إِفْعَالٌ** [if'ilāl] bābı değildir.

[ص د م]

الصَّدْمُ [eş-şadm] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye cesedle vurmak; tekülü: **صَدَمَهُ صَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ بِجَسَدِهِ** Ve fi'l-hadisi: **”الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى”** Ya'ni **“Her musībetin nihāyeti sabrdır, lākin mahmūd olan musībetin ibtidā nüzülünde olan sabrdır.”** Ve Cevherī bu hadīs-i şerīfī **صَدِمَتَانِ** tefsīrinden sonra getirmiştir, münāsib olan mukaddem getirmektir.

المُضَادَمَةُ [el-muşādemet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ile) Birbirin cesedi ile vurmak.

التَّضَادُمُ [et-teşādum] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammı ile) Tokuşmak.

الإِضْطِدَامُ [el-iştidām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhu; tekülü: **صَادَمَهُ فَتَضَادَمَا وَاضْطَدَمَا**

الصِّدْمَتَانِ [eş-şadimetān] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesri ile) Elinin iki cānibi, “du taraf-ı pīşānī” ma'nāsına.

الصِّدَامُ [eş-şidām] (şād'ın kesri ile) Bir marazdır ki davarın başına 'arız olur. Ve 'amme şād'ı mazmūm kırlarlar, kıyās dahi budur.

[ص ر م]

الصَّرْمُ [eş-şarm] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: صَرَمْتُ الشَّيْءَ صَرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتُهُ Ve

صَرَمَ [şarm] Bir kimsenin kelāmın kat' etmeğe dahi derler; tekūlu: صَرَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا قَطَعْتَ كَلَامَهُ Ve

صَرَمَ [şarm] Hurmā ağacının yemişini kat' etmeğe dahi derler; yukālu: صَرَمَ النَّخْلَ إِذَا جَذَّهُ Ve جَذَّ [cezz] cīm'le ve zāl-ı mu'cemenin teşdīdiyle hurmā kesmeğe derler. Ve

صَرَمَ [şarm] Deri ma'nāsına dahi gelir, جِلْدٌ [cild] gibi, Fārisī-i mu'arredir.

الصَّرْمُ [eş-şurm] (şād'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) İsmidir, kesilmek ma'nāsına.

الإِصْرَامُ [el-işrām] (hemzenin kesri ile) Hurmā kesmenin zamānı karīb olmak; yukālu: أَصْرَمَ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُصْرَمَ Ve

إِصْرَامٌ [iştirām] Fakīr olmağa dahi derler; yukālu: أَصْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

الإِصْرَامُ [el-işirām] (hemzenin ve şād'ın kesriyle) Kesilmek, inkitāc ma'nāsına.

التَّصَارُمُ [et-teşarūm] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ile) Kesişmek, tekātu' ma'nāsına.

التَّضْرِيمُ [et-taşrīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Taktīc ma'nāsına. Ve

تَضْرِيمُ الْحَبَالِ [taşrīmu'l-ḥibāl] İpleri kesip pāre pāre kılmak; teşdīd teksīr içindir. Ve

جِبَالٍ [ḥibāl]ı cem' sīgası üzere getirdi, her bār ip kesildikçe جِبَلٌ müte'addid olduğu için. Ve sāhib-i Şurāḥ bu nükteden gaflet edip جِبَالٍ [ḥibāl]ı ḥā-i mühmele ile, جِبَالٌ sandı ve tefsīrinde تَضْرِيمٌ [taşrīm] pāre pāre kerden-i kūh dedi.

التَّضْرُومُ [et-teşarrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekattu' ma'nāsına.

الْمُضْرَمَةُ [el-muşarremet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol nākadır ki onun memelerin keserler, sütü çıkarmakla nākaya kuvvet gelsin diye. Ve Ebū 'Amr eyitti: مَضْرَمَةُ الْأَطْبَاءِ gāh olur memeye bir nesne 'arız olup döğün yakmakla olur, bir haysiyyetle ki aslā sütü gelmez. Ve طُبْيٌ [ṭuby] ṭā-i mühmelenin zammı ve bā'nın sükūnuyla devenin memesidir.

الصَّرْمُ [eş-şirm] (şād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Halāyık-ı müctemī'a ile dolan evlerdir.

الأَصْرَامُ [el-aşrām] (hemzenin fethi ile) Cem'i, بِيُوتٌ مُجْتَمِعَةٌ مِنَ النَّاسِ ma'nāsına.

الأَصَارِمُ [el-eşarīm] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

الصَّرْمَةُ [eş-şirmet] (şād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir kıt'a deve sürüsü ki otuz 'aded mikdārı ola. Ve bir pārebulut.

الصَّرْمُ [eş-şirm] (şād'ın kesri ve rā'nın fethi ile) Cem'i, deve sürüleri ma'nāsına.

الأَصْرَمَانُ [el-aşramān] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Kurt ile karga, zīb ve gurāb ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: Mezbūrlara أَصْرَمَانُ [aşremān] dediler halāyıktan munkatīc olduklarından ötürü.

الصَّرْمَاءُ [eş-sarmā] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol berriyedir ki onda su olmaya.

الصُّكْمَةُ [eş-şakmet] (şād'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Muhkem itivermek, sadme-i şedīde ma'nāsına.

الصَّوَاكِمُ [eş-şavākim] (şād'ın fethi vekāf'ın kesriyle) Şedāyid-i dehr ma'nāsına; yukālu: صَكَمْتُهُ صَوَاكِمَ الدَّهْرِ وَيُقَالُ الْفَرَسُ يَصُكُّمُ يَصُكُّمُ إِذَا غَضَّ عَلَى لِحَامِهِ وَمَدَّ رَأْسَهُ Ya'nī uyanı ısırip başın uzatsa.

[ص ل م]

الأَصْلَمُ [el-aşlem] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Kulakları dibinden kesilen kimse; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَمُ إِذَا كَانَ مُصْلَمَ الأُذُنَيْنِ كَأَنَّهُ مُسْتَأْصَلُ الأُذُنَيْنِ خَلَقَةً

الصِّلَامَةُ [eş-şilāmet] (şād'ın kesri ile) Nāstan bir cemā'at.

الصِّلَامَاتُ [eş-şilāmāt] (şād'ın kesriyle) Kezālik cem'i, cemā'atler ma'nāsına.

الصَّيْلَمُ [eş-şaylem] (şād'ın ve lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına. Ve kılıca dahi صَيْلَمٌ [şaylem] derler.

الإِضْطِلَامُ [el-iştilām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Aslından kesmek, اِسْتِضَالٌ [istīşāl] ma'nāsına.

[ص ل خ م]

الإِضْلِحْمَامُ [el-işlihmām] (hemzenin ve lām'ın kesri ile) Ayak üzere durmak; yukālu: إِضْلَحَمْتُ إِضْلِحْمَامًا إِذَا انْتَضَبَ قَائِمًا

المُضْلِحِمُ [el-muşlahimm] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve āhirinde mīm'in teşdidiyle) Ayak üzere duran kimse, sābit ma'nāsına.

[ص ل خ د م]

الصَّلْحَدَمُ [eş-şalahdem] (şād'ın ve lām'ın ve dāl-ı mühmelenin fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Berk olan deve-

ler, ibil-i şedīde ma'nāsına. Ve āhirinde olan mīm zā'ididir.

[ص ل د م]

الصَّلْدَمُ [eş-şaldem] (şād'ın ve dāl'ın kesri ile) Berk olan at; yukālu: فَرَسٌ صَلْدَمٌ أَيُّ صَلْبٌ شَدِيدٌ

الصَّلْدَمَةُ [eş-şaldemet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

الصَّلَادِمُ [eş-şulādim] (şād'ın zammı ve dāl'ın kesriyle) Berk olan baş; yukālu: رَأْسٌ صَلَادِمٌ أَيُّ صَلْبٌ

الصَّلَادِمُ [eş-şalādim] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesri ile) Cem'i, berk olan başlar ma'nāsına.

[ص ل ق م]

الصَّلْخَمَةُ [eş-şalkāmet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Azı dişleri birbirine dokunmak. Ve ba'zılar صَلْخَمَةٌ [şalkāmet]in āhirinde olan mīm zā'ididir dedi.

[ص م م]

الصَّمَامُ [eş-şimām] (şād'ın kesriyle) Şişe ağzın berk ettikleri nesne.

الصَّمَمُ [eş-şamm] (şād'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Şişe ağzın berk etmek; tekūlu: Ve صَمَمْتُ الْقَارُورَةَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَدْتُهَا

صَمَمٌ [şamm] 'Asā ile vurmağa dahi derler; yukālu: صَمَّمُهُ بِالْعَصَا أَيُّ صَرَبْتُهُ بِهَا Ve taşla vurmağa dahi derler; yukālu: صَمَّمُهُ بِحَجَرٍ إِذَا صَرَبْتُهُ بِهِ Ve

صَمَمٌ [şamm] Helāk olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: صَمَّمَ صَدَاهُ أَيُّ هَلَكَ Bu kelām bedu'ā mahallinde zikr olunur, zīrā bir kimse helāk oldukta āvāzı çıkmaz olur, āvāzın sedāsı işitilmek kanda kaldı. Ve 'Arabların "صَمَمْتُ حَصَاةً بَدَمٌ" dedikleri kan ziyāde çok akmadan kināyettir, ya'nī "Kan şol kadar

akti ki yere taş bırakılsa āvāzi işitilmezdi, yere düşmeyip kan üzerine düştüğünden.” Ve bu maʿnāyı diletti İmrūʿulqays: صَبِيَّ” اِبْنَةُ الْجَبَلِ dediği kavlinde. Ve baʿzılar اِبْنَةُ الْجَبَلِ den murādı sedādır dedi.

الإِضْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Şişenin ağzın bağlamak; yukālu: أَضْمَمْتُ أَضْمَامًا Ve صِمَامٌ [şimām] şişe kapağına derler, nitekim el-ān mürūr etti.

الصَّمَمُ [eş-şamem] (fethateynle) Sağır olmak.

الأَصْمُ [el-eşamm] (fethateynle) Sağır olan kimse. Ve

أَصْمٌ [eşamm] Berk ve sık taşta dahi derler. Ve zamān-ı cāhiliyyette receb ayına شَهْرُ اللهِ derler idi. Hālil eyitti: Receb ayına الأَصْمُ derler idi. Hālil eyitti: Receb ayına أَصْمٌ [eşamm] dedikleri eşhür-i hurumdan olup onda āvāze-i kitāl ve hengāme-i ceng ü cidāl olmayıp ve zezeme-i sıyāh ve kaʿkaʿa-i silāh işitilmediğine bināʿendir dedi.

صَمَامٌ [şamāmi] (şād’ın fethi ve mīm’in tahfifi ve āhirinin kesri üzere bināsıyla فَطَامٌ [kaṭāmi] gibi) Āfettir, dāhiye maʿnāsına; yukālu: صَبِيَّ صَمَامٍ أَنِي زَيْدِي وَيُقَالُ صَبِيَّ اِبْنَةُ الْجَبَلِ Ve اِبْنَةُ الْجَبَلِ [ibnetu’l-cebel] belāya ve zahmete derler. Baʿzılar katında حَصَاةٌ [haşāt]a dahi itlāk olunur, nitekim el-ān mürūr etti.

صَمَامٌ صَمَامٌ [şamāmi şamāmi] Bir kelimedir ki epsem epsem demek mahallinde zikr olunur, maʿnāsına تَصَامُوا فِي السُّكُوتِ.

الصَّمَاءُ [eş-şammā] (şād’ın fethi ve mīm’in teşdidi ve elifin meddiyle) Āfet, dāhiye maʿnāsına. ve

صَمَاءٌ [şammā] Şedid maʿnāsına da gelir;

yukālu: فِتْنَةٌ صَمَاءٌ أَنِي شَدِيدَةٌ Ve

إِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ [iştimālu’ş-şammā] Cesedi sevb ile aʿrāb örttüğü gibi örtmektir. Ve aʿrāb ihrāmını sağ cānibinden sol cānibine atıp sol eliyle omzın maʿan setr eder, baʿdehu onu ardından alıp sağ elini ve sağ omzunu setr eder. Ve Ebū ʿAbdullāh eyitti: اِشْتِمَالُ الصَّمَاءِ [iştimālu’ş-şammā] fukahā dediği üzere bir bezi örtünmedir bir haysiyet ile ki eĝninde ondan artık sevb olmaya, pes onun bir cānibini kaldırıp menkib-i āharı üzere vazʿ ede, şöyle ki ondan ferici zāhir ola, yaʿnī tamām setr edemeye. Ve kaçan ki اِشْتِمَالٌ فَلَانَ الصَّمَاءِ derler gūyā ki تُعْرَفُ اَلَّتِي تُشْمَلُ اَلَّتِي تَعْرَفُ بِهَذَا اَلْاِسْمِ اِشْتِمَالٌ [iştimāl]den bir nevʿdir, yaʿnī bez örtünmeden bir nevʿdir.

الصِّمُّ [eş-şimm] (şād’ın kesri ve mīm’in teşdidiyle) Arslan isimlerindedir. Ve dāhiyeye dahi صِمٌّ [şimm] derler, āfet ve belā maʿnāsına.

الصِّمَّةُ [eş-şimmet] (şād’ın kesri ile) Bahādır olan er, recül-i şücāʿ maʿnāsına. ve

صِمَّةٌ [şimmet] Erkek yılana dahi derler.

الصِّمَمُ [eş-simem] (şād’ın kesri ve mīm’in fethiyle) Cemʿi. Ve دُرَيْدُ بِنُ الصِّمَّةِ [Dureyd b. eş-Şimmet] bu maʿnādan tesmiye olunmuştur.

الصِّمَّتَانِ [eş-Şimmetān] (şād’ın kesri ve mīm’in teşdidiyle) Ebū Dureyd ile ʿam-mından ʿibārettir.

الصَّمِيمِ [eş-şamīm] (şād’ın fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Bir nesnenin hālisi; yukālu: هُوَ فِي صَمِيمٍ قَوْمِهِ Ve

صَمِيمٌ [şamīm] Bir nesnenin eşeddine dahi

derler. صَمِيمٌ الْحَرِّ وَصَمِيمٌ الْبُرْدِ لِأَشَدِّهِ Ve

صَمِيمٌ [šamīm] Şol recüle dahi derler ki galiz ola. Ve baʿzilar eyitti: صَمِيمٌ [šamīm] ceri olup keskin olana derler.

الصَّمَانُ [eş-šammān] (šād'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Berk yer, arz-ı galize ma'nāsına. Ve

صَمَّانُ [Şammān] Remlu ʿĀlic cānibinde bir yerin dahi ismidir.

الصَّمْصَامُ [eş-šamsām] (šād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol keskin kılıçtır ki bir nesneye vurduktaki yüzü dönmeye.

الصَّمْصَامَةُ [eş-šamsāmet] (šād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

صَمْصَامٌ [šamsām] ʿAmr b. Maʿdikereb'in kılıcının dahi ismidir.

التَّصْمِيمُ [et-taşmīm] (ʿalā vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Seyrde yā gayrı nesnede maḍy üzere olmağa derler; yukālu: صَمَّمْتُ فِي السَّيْرِ Ve وَغَيْرُهُ إِذَا مَضَى

تَصْمِيمٌ [taşmīm] Bir nesneyi azı dişiyle ısırp Salıvermemeğe dahi derler; yukālu: صَمَّمْتُ أَيُّ عَضُّ وَنَيْبٌ فَلَمْ يُرْسَلْ مَا عَضُّ Ve

تَصْمِيمٌ [taşmīm] Kılıç kemiğe erişip kemiği dahi kesmeğe derler; yukālu: صَمَّمْتُ السَّيْفَ إِذَا: Ve kaçan en yerine rāst gelip katʿ eylese o vakt طَبَّقَ السَّيْفُ derler.

الإِضْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bir kimse sağır etmek; yukālu: أَصَمَّهُ اللهُ فَصَمَّ Ve

إِضْمَامٌ [işmām] Sağır olmağa dahi derler; yukālu: أَصَمَّ عَنْ السُّؤَالِ Ve

إِضْمَامٌ [işmām] Bir kimseyi sağır bulmağa dahi derler; tekülü: أَصَمَّمْتُهُ إِذَا وَجَدْتَهُ أَصَمَّ Ve

التَّصْمَامُ [et-teşāmm] (tā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Sağır değil iken sağırlık izhār

etmek; yukālu: تَصَامٌ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ أَنَّهُ أَصَمُّ وَلَيْسَ بِهِ

[ص ن م]

الصَّنَمُ [eş-šanem] (fethateynle) Put ki kâfirler tapar. Baʿzilar صَنَمٌ [šanem] “şemen”in muʿarrebidir ve “şemen” vesen ma'nāsınadır dedi. Cevherî'nin ʿibāreti budur, lâkin lügāt-ı Fārisiyyede “şemen” puta tapan kâfirdir demişler hattâ bu beytle istişhād olunmuştur: “But-perestî girifteim heme in cihān çun butest u mā şemenim.” Meger ki lafz-ı müşterek olduğu sâbit ola.

[ص ه م]

الصَّهِيمُ [eş-şihmīm] (šād'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Hayrda ve şerrde hâlis olan nesne, صَمِيمٌ [šamīm] gibi. Cevherî eydür: Hā benim katımda zāʿidedir. Ve

صَهِيمٌ [şihmīm] Bed-hüy olan deveye derler. Ve

صَهِيمٌ [şihmīm] Şol kimseye dahi derler ki murād ettiği nesneden âhar cānibe meyl etmez.

[ص و م]

الصَّوْمُ [eş-şavm] (šād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Epsen olmak, Ḥalîl rivāyeti üzere. Ve taʿāmdan imsāke dahi صَوْمٌ [şavm] derler.

الصَّيَامُ [eş-şiyām] (šād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ يَصُومُ صَوْماً وَصِيَامًا Ve

الصُّوْمُ [eş-şuvvem] (šād'ın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) صَائِمٌ [šā'im]in cem'i.

الصَّيْمُ [eş-şiyem] (šād'ın kesri ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezâlik cem'i; yukālu: صَوْمٌ وَصَيْمٌ Ve

صَوْمٌ [şavm] Gün orta olmağa dahi derler; yukālu: صَامَ النَّهَارُ صَوْمًا إِذَا قَامَ قَائِمَ الظَّهِيرَةِ Ve

صَوْمٌ [şavm] Yel sākin olmağa dahi derler, rükūd-ı rīh maʿnāsına. Ve

صَوْمٌ [şavm] At yem yememeğe dahi derler; yukālu: صَامَ الْفَرَسُ صَوْمًا أَيَّ قَامَ عَلَى غَيْرِ اغْتِلَافٍ Ve

صَوْمٌ [şavm] Sükūt maʿnāsına dahi gelir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ﴾ (مریم 26) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ صَمًّا Ve

صَوْمٌ [şavm] Devekuşu necisine ve kāfir kilisesine ve bir cins ağaca dahi derler, Huzeyl lügati üzere.

الصُّومَانُ [eş-şavmān] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) صَائِمٌ [şā'im] maʿnāsına.

المَصَامُ [el-meşām] (mīm'in fethi ile) At duracak yer, mevki-i feres maʿnāsına.

المَصَامَةُ [el-meşāmet] (kezālik mīm'in fethiyle) Bi-maʿnāhu.

الصَّائِمَةُ [eş-şā'imet] (yā'nın kesriyle) Şol bekredir ki dönmeye; yukālu: "الْبَكَرَاتُ" سُرُّهُنَّ الصَّائِمَةُ "يَغْنِي الَّتِي لَا تَدُورُ وَقِيلَ الَّتِي لَا تُصَوِّتُ

الصَّائِمِ [eş-şā'im] (kezālik yā'nın kesriyle) Taʿāmdan ve kelāmdan ve seyrdan nefsin menʿ eden kimse, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ر م]

الضُّبَارِمُ [eḏ-ḏubārim] (ḏād'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Şol arslandır ki şedīdü'l-halktır, yaʿnī aʿzāsı kavīdir.

[ض ث م]

الضَّيْنِمُ [eḏ-ḏaysem] (ʿalā-vezni ḥayder) Esed maʿnāsınadır, ضَيْغَمٌ [ḏaygam] gibidir veznen ve maʿnen. Ve demişlerdir ki ضَيْغَمٌ [ḏaysem]in şā'yı ḡayn-ı muʿcemedan tebdīl olunmuştur. Ve ashāb-ı iştikāktan baʿzı kimse ضَبْنَمٌ [ḏabsem]dir dedi bāʿ-i muvahhade ile, ضَبْتُ [ḏabs]ten müştakk olmak üzere, kabz maʿnāsına, āhirinde olan mīm zāʿide olmakla.

[ض ح م]

الضُّجَمُ [eḏ-ḏacem] (fethateynle) Eğrilik, ʿivec maʿnāsına. Ve

ضَجَمٌ [ḏacem] Burun bir cānibe eğri olmak. Ve omuzun biri eğri olmağa dahi derler.

التُّضَاجِمُ [et-teḏācum] (tā'nın fethi ve cīm'in zammı ile) İhtilāf; yukālu: تَضَاجِمُ الْأَمْرِ بَيْنَهُمْ إِذَا اِخْتَلَفَ

الأَضَجَمُ [el-aḏcem] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Burnu eğri olan kimse.

المُتَضَاجِمُ [el-muteḏācim] (mīm'in zammı ve cīm'in kesri ile) Ağzı eğri olan.

ضَبِيغَةُ أَضَجَمٍ [ḏubayʿatu Aḏcem] (ḏād'ın zammı ve bā'nın fethiyle) ضَبِيغَةٌ [ḏabʿat] taşgīr üzere ve أَضَجَمٌ [Aḏcem] hemzenin ve cīm'in fethiyle) ʿArab tāʿifesinden bir kavmin ismidir.

[ض خ م]

الضَّخْمُ [eḏ-ḏaḥm] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Her nesnenin fermüdesi.

الضَّخْمَةُ [eḏ-ḏaḥmet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

الضَّخْمَاتُ [eḏ-ḏaḥmāt] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cem'i, fermüde nesnelere ma'nāsına; ḥā sākin olduğu sıfat olduğuna binā'endir, zīrā tahrik-i 'ayn isim olduğu vakte olur, جَفَنَاتُ [cefenāt] ve ثَمَرَاتُ [ṣemerāt] gibi.

الضَّخَامُ [eḏ-ḏiḥām] (ḏād'ın kesriyle) Kezālik ضَخْمُ [ḏaḥm]ın cem'i; yukālu: قَوْمٌ ضَخَامٌ

الضَّخَامَةُ [eḏ-ḏaḥāmet] (ḏād'ın fethiyle) Fermüde olmak ma'nāsına.

الضَّخَمُ [eḏ-ḏiḥam] (ḏād'ın [kesri] ve ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: ضَخْمٌ ضَخَامَةٌ وَضَخْمًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِثْلَ عَوْجِ

الضَّخَامُ [eḏ-ḏuḥām] (ḏād'ın zammıyla) Kezālik ضَخْمٌ [ḏaḥm]dan sıfattır, fermüde olucu ma'nāsına.

الْأَضْحَمُ [el-aḏḥam] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Ziyāde fermüde olan nesne; yukālu: هَذَا أَضْحَمٌ مِنْهُ Ve gāh olur āhirin şif'inde müşedded kılarlar, hālet-i vakfta, zīrā tā'ife-i 'Arabdan ba'zı kaçan mā-kabli müteharrik olan harf üzere vakf eylese onu müşedded kılar; yekūlüne: هَذَا مُحَمَّدٌ وَعَامِرٌ وَجَعْفَرٌ

الْأَضْحُومَةُ [el-uḏḥūmet] (hemzenin ve ḥā'nın zammı ile) Şol nesnedir ki 'avret onu sağrısına bağlar, sağrılı görünmek için, عِظَامَةُ الْمَرْأَةِ ma'nāsına.

[ض ر م]

الضَّرَامُ [eḏ-ḏirām] (ḏād'ın kesri ile) Āteşin

şu'elenmesidir, حَلْفَاءُ [ḥalfā] ile yā ona şebīh nesne ile. Ve حَلْفَاءُ [ḥalfā] ḥā-i mühmele ile şol ota derler ki onunla hasır örerler. Ve

ضِرَامٌ [ḏirām] Dahi şol hurde odundur ki onunla āteş tutuştururlar.

الضَّرَمَةُ [eḏ-ḏaremet] (fethateynle) Hurmā budağıdır ki ucunda āteş olur yāhūd yavşan dedikleri ottur ki ucunda āteş ola. Ve

نَافِخُ ضَرَمَةٍ [nāfiḥu ḏaremet] Gāh olur ehad ma'nāsından kināyet olur; yukālu: مَا بِهَا نَافِخُ ضَرَمَةٍ أَيْ أَحَدٌ

الضَّرَمُ [eḏ-ḏarem] (fethateynle) Cem'i. Ve **ضَرَمٌ** [ḏarem] Harāret gālib olmağa dahi derler; yukālu: ضَرَمَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ حَرَارَتُهُ

Ve bir kimsenin açlığı muhkem olmağa dahi derler; yukālu: ضَرَمَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ جُوعُهُ Ve āteş yalınlanmağa dahi derler; yukālu: الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve ضَرِمَتِ النَّارُ إِذَا التَّهَبَّتْ

الضَّرِيمُ [eḏ-ḏarīm] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Yanmış, harik ma'nāsına.

الضَّرَرُ [et-teḏarrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Āteş yalınlanmak.

الْإِضْطِرَامُ [el-iḏḏirām] (hemzenin ve ḥā'nın kesri ile) Kezālik āteş yalınlanmak. Ve

تَضَرَّرُ [teḏarrum] Gazaba gelmeğe dahi derler; yukālu: تَضَرَّرَ عَلَيْهِ إِذَا تَغَضَّبَ

الْإِضْرَامُ [el-iḏḏrām] (hemzenin kesri ile) Āteşi yalınlandırmak.

الضَّرِيمُ [et-taḏrīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَضْرَمْتُهَا أَنَا وَضَرَمْتُهَا شَدَّدَ لِلْمَبَالِغَةِ

الضَّرِمُ [eḏ-ḏarim] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesri ile) Şol attır ki ziyāde berk seğirte; yukālu: فَرَسٌ ضَرِمٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْعَدْوِ

ضِرْمٌ [ḍarim] Aç olan kimseye de derler, جَانِعٌ [cā'iḥ] ma'nāsına. Ve

ضِرْمٌ [ḍarim] Tavşancıl demekle ma'rūf olan kuşun yavrusuna dahi derler, فَرْخُ الْعُقَابِ ma'nāsına.

[ض ر م]

الضَّرْمَةُ [eḍ-ḍarzetmet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Ziyāde ısırarak ve ısırarak üzere musırr olmak.

الضَّرِيمُ [eḍ-ḍirzim] (ḍād'ın ve zā'nın kesri ile) Ziyāde ısırıcı olan yılan; yukālu: أُنْعَى ضِرْمٌ أَي شَدِيدَةُ الْعُصَى Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: ضِرْمٌ [ḍirzim] şol nākaya dahi derler ki sütün az ola, kaliletü'l-leben ma'nāsına, ضِمْرٌ [ḍimiriz] gibi olur veznen ve ma'nen, belki ondan maktūb olur, nitekim mūrūr etti. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: ضِرْمٌ [ḍirzim] 'Arabların رَجُلٌ ضِرْمٌ dedikleri kavlerinden me'hūzdu, ḍād'ın ve zā'nın kesri ve āhirinde zā'nın teşdidi ile bahīl ma'nāsına, āhirinde olan mīm zā'id olmak üzere. Ve ba'zılar eyitti: ضِمْرٌ [ḍimiriz] nāka-i kaviyyeye derler. Ve ضِرْمٌ [ḍirzim] şol nākaya derler ki müsınne ola ve lākin ondan fi'l-cümle yiğitlikten eserbākī kalmış ola.

[ض ر غ م]

الضَّرْغَامَةُ [eḍ-ḍirgāmet] (ḍād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Arslan, esed ma'nāsına.

الضَّرْغَمَةُ [eḍ-ḍargāmet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bahādırlar birbirine arslan gibi hamle kılmak; yukālu: صَرَعَمَ الْأَبْطَالُ بَعْضُهَا بَعْضًا إِذَا فَعَلَ فِعْلَهُ

[ض ر غ م]

الضَّغْمُ [eḍ-ḍağm] (ḍād'ın fethi ve gayn'ın sükūnu ile) Isırarak; tekūlu: ضَعَمَتْهُ إِذَا عَضَّتْهُ

الضَّغَامَةُ [eḍ-ḍuğāmet] (ḍād'ın zammı ile)

Şol nesnedir ki onu ısırıp bırakmış olası, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

الضَّيْعَمُ [eḍ-ḍayğam] (alā-vezni حَيْدَرٌ [ḥayder]) Isırıcı ma'nāsındır, yā zā'idedir Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

ضَيْعَمٌ [ḍayğam] Arslana dahi derler.

[ض م م]

الضَّمُّ [eḍ-ḍamm] (ḍād'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi bir nesneye koşmak.

الْإِنْضِمَامُ [el-inḍimām] (hemzenin ve şād'ın kesri ile) Bir nesne bir nesneye koşulmak; tekūlu: صَمَمْتُ الشَّيْءَ إِلَى الشَّيْءِ فَأَنْضَمْتُ إِلَيْهِ

الْمُضَامَةُ [el-muḍāmmet] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin teşdidi ile) İki nesne birbirine munzamm olmak.

الْتِضَامُ [et-teḍāmm] (tā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Birkaç kimse birbirine munzam olmak; yukālu: تَضَامَ الْقَوْمُ إِذَا انْضَمَّ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

الْإِضْطِمَامُ [el-iḍṭimām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bir nesneyi kaplamak, iştimāl ma'nāsına; yukālu: إِضْطَمَّتْ عَلَيْهِ الضَّلُوعُ إِذَا اسْتَمَلَّتْ

الْإِضْمَامَةُ [el-iḍmāmet] (hemzenin kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) Birkaç evrākı bir yere cem' etmek; إِضْبَارَةٌ [iḍbāret] ma'nāsına ki 'amme tahrif edip sıpıra derler.

الْأَضْمِيمُ [el-aḍāmīm] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, sıpıralar ma'nāsına; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِإِضْمَامَةٍ مِنْ كُتُبٍ Ve

إِضْمَامَةٌ [iḍmāmet] Cemā'ate dahi derler. Ve ata سَبَاقُ الْأَضْمِيمِ derler, cemā'atleri geçici ma'nāsına.

الضَّمَامُ [eḍ-ḍimām] (ḍād'ın kesriyle) Şol

nesnedir ki onunla bir nesne bir nesneye zamm olunur.

الضَّمَاذِيمُ [eḏ-ḏumāḏim] (ḏād-ı evvelin zammı ve sānīnin kesri ile) Şol arslandır ki her nesneyi birbirine zamm eder.

الضُّنْمُ [eḏ-ḏamḏam] (‘alā-vezni الغُرْعَرُ [el-‘ar‘ar] Bi-ma‘nāhu. Ve

ضُنْمٌ [ḏamḏam] Hişım-nāk olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ ضُنْمٌ أَي غَضَبَانُ

ضُنْمٌ [ḏamḏam] (‘ale’l-vezni’l-mezbūr) Bir recülün ismidir.

[ض ي م]

الضُّيْمُ [eḏ-ḏaym] (ḏād’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Zulm etmek ma‘nāsınadır; yukālu: ضَامُهُ يَضِيْمُهُ

الْإِسْتِضَامَةُ [el-istiḏāmet] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: إِسْتِضَامَةٌ إِذَا ظَلَمَهُ

الْمُضِيْمُ [el-meḏīm] (mīm’in fethi ve ḏād’ın kesri ve meddiyle) Zulm olunan kimse.

الْمُسْتِضَامُ [el-musteḏām] (mīm’in zammı ve tā’nın fethiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: رَجُلٌ مُضِيْمٌ وَمُسْتِضَامٌ أَي مَظْلُومٌ وَيُقَالُ ضُنْمْتُ أَي ظَلَمْتُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ وَفِيهِ ثَلَاثُ لُغَاتٍ ضِيْمٌ الرَّجُلُ وَضِيْمٌ الرَّجُلُ وَضُومٌ الرَّجُلُ كَمَا قُلْنَا فِي بَيْعِ

الضُّيْمِ [eḏ-ḏīm] (ḏād’ın kesri ve meddiyle) Dağın bir cānibi, nāhiyetü’l-cebel ma‘nāsına.

FASLU’Ṭ-ṬĀ’

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ح م]

الطَّحْمَةُ [eṭ-ṭaḥmet] (ṭā’nın fethi ve ḥā’-i mühmelenin sükūnuyla) Def‘aten gelen büyük sel. Ve

طَحْمَةُ اللَّيْلِ [ṭaḥmetu’l-leyl] Gecenin def‘aten karanı olması. Ve

طَحْمَةٌ [ṭaḥmet] Cemā‘at ma‘nāsına dahi gelir; yukālu: أَتَيْنَا طَحْمَةً مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَةً

الطُّحْمَاءُ [eṭ-ṭuḥameṭ] (ṭā’nın zammı ve ḥā’nın fethi ile هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Ziyāde cenk eden kimse; yukālu: رَجُلٌ طُحْمَةٌ أَي شَدِيدُ الْعِرَاكِ

الطَّحْمَاءُ [eṭ-ṭaḥmā’] (ṭā’nın fethi ve ḥā’nın sükūnuyla) Bir cins ottur.

[ط ح ر م]

الطَّحْرَمَةُ [eṭ-ṭaḥremet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Doldurmak; yukālu: طَحْرَمْتُ السَّقَاءَ وَطَحْرَمْتُهُ بِمَعْنَى إِذَا مَلَأْتُهُ

طَحْرَمَةٌ [ṭaḥremet] Yaya kiriş takmağa dahi derler; tekülü: طَحْرَمْتُ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرْتَهَا

[ط خ م]

الطُّحْمَةُ [eṭ-ṭuḥmet] (ṭā’nın zammı ve ḥā’-i mu‘cemenin sükūnuyla) Burun üzerinde olan karadır.

الْأَطْحَمُ [el-aṭḥam] (hemzenin ve ḥā’nın fethi ile) Şol davardır ki zikr olunan sıfat üzere ola; yukālu: كَبِشَ أَطْحَمٌ وَفَرَسَ أَطْحَمٌ Bu zikr olunan اُدْعَمُ [eḏġam]da lügattir ki اُدْعَمُ [eḏġam] dahi burnu üzere siyāh olana derler.

[ط ر م]

الطَّرْمُ [eṭ-ṭirm] (ṭā’nın kesri ve rā’nın

sükünüyla) Kaymak, zübd ma'nāsına. Ve طزّم [ṭizm] Kezâlik ba'zı lügatte bala derler, 'asel ma'nāsına.

طزّم [eṭ-ṭarīm] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kalın bulut, sehāb-ı kesif ma'nāsına.

طزّم [eṭ-ṭurāmet] (ṭā'nın zammı ve rā'nın tahfifi ile) Dişler üzerinde olan yeşillik.

طزّم [el-iṭrām] (hemzenin kesriyle) Dişler yeşil olmak; yukālu: أَطْرَمْتُ أَسْنَانَهُ

طزّم [eṭ-ṭārimet] (rā'nın kesri ile) Ağaçtan olan ev; Fārisī-i mu'arrebdir.

[ط ر خ م]

طزّم [el-iṭrihmām] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Burnın yukarı kaldırıp tekebbür etmek; yukālu: إِطْرَحَمَ إِطْرِحَمًا إِذَا شَمِخَ بِأَنْفِهِ وَتَعَطَّمَ

طزّم [el-muṭraḥimm] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesri ile ve āhirinde mīm'in teşdidi ile) Şol yiğittir ki hüb olup hilkat-i a'zāsı tamām ola.

[ط ر س م]

طزّم [eṭ-ṭarsemet] ('alā-vezni الدّخرجة [ed-daḥrecet]) Bir kimse gözü önüne bakmak; yukālu: طَرَسَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَطْرَقَ مِثْلَ طَلَسَمَ

[ط ر ه م]

طزّم [el-iṭrihmām] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Mu'tedil yiğit kopmak; yukālu: إِطْرَهَمَ الرَّجُلُ إِطْرَهَمًا

طزّم [el-muṭreḥimm] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Mu'tedil olan yiğit.

[ط س م]

طسّم [Ṭasm] (ṭā'nın fethi ve sīn'in sükünüyla) 'Ād'dan bir kabilenin ismidir

ki münkarız olmuşlardır.

طسّم [eṭ-ṭusūm] (zammeteynle) Yol bozulup mahv olmak; yukālu: طَسَمَ الطَّرِيقُ مِثْلُ طَمَسَ عَلَى الْقَلْبِ فَهُوَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

طسّم [eṭ-ṭavāsīm] (ṭā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) طسّم [ṭasm] süreleridir ki Qur'an-ı 'azīm'de vardır, 'alā-hilāfi'l-kiyās cem' olunmuştur. Ve طَوَاسِيمُ [ṭavāsīm] dahi böyledir; 'alā-mā kīle: "وَبِالطَّوَّاسِيمِ الَّتِي قَدْ تَلَيْتُ | | وَبِالْحَوَامِيمِ الَّتِي قَدْ سَبَعْتُ" Ve savāb ذَوَاتُ īrād edip müfredine muzāf etmekle cem' olunmaktadır, meselā ذَوَاتُ طسّم ve ذَوَاتُ طسّم demektir.

[ط ع م]

طعّم [eṭ-ṭa'ām] (ṭā'nın fethi ile) Her ekl olunan nesne ve gāh olur طعّم [ṭa'ām] buğdaya tahsīs olunur, بُرٌّ [burr] ma'nāsına. Ve fī hadīsi Ebī Sa'īd: "كُنَّا نُخْرِجُ صَدَقَةَ الْفِطْرِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ"

طعّم [eṭ-ṭa'ām] (ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın sükünüyla) Şol nesnedir ki zevkle ma'lūm olur, ya'nī tatmakla bilinir; yukālu: طَعَّمَهُ مُرٌّ وَخُلْتُ Ve

طعّم [ṭa'ām] İştihā olunan lezzete dahi derler; yukālu: لَيْسَ لَهُ طَعْمٌ وَمَا فُلَانٌ بِذِي طَعْمٍ إِذَا كَانَ طَعْمٌ Ve غَسَّ [gāss] arık olup bī-lezzet olana derler.

طعّم [eṭ-ṭu'ām] (ṭā'nın zammı ve 'ayn'ın sükünüyla) Ta'āmdir. Ve masdar dahi gelir, tatmak ma'nāsına; yukālu: طَعِمَ يَطْعَمُ Ve طُعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

طعّم [ṭu'ām] Ekl ma'nāsına da gelir, yukālu: فُلَانٌ قَلَّ طَعْمُهُ أَيَّ أَكَلَهُ

طعّم [eṭ-ṭā'im] ('ayn'ın kesriyle) Ta'ām ekl edici yāhūd tadıcı; mislu: غَنِمَ يَغْنَمُ فَيَاذَا طَعْمْتُمْ Nitekim Bārī ta'ālā: ﴿فَيَاذَا طَعْمْتُمْ﴾

فَإِذَا أَكَلْتُمْ؛ فَاشْتَرُوا ﴿الأحزاب، 53﴾ ma'nāsına. Ve kezâlik فَإِنَّهُ يَطْعَمُهُ فَإِنَّهُ ﴿وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ يَبْغِضُكَ﴾ (البقرة، 249); مَنْ لَمْ يَدْقُقْهُ

الطَّعْمَةُ [eṭ-tu'emet] (ṭā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ekl olunacak mahall, مَأْكَلَةٌ ma'nāsına; yukālu: جَعَلْتُ هَذِهِ الضَّيْعَةَ طَعْمَةً لِفُلَانٍ Ve

طَعْمَةٌ [tu'emet] Cihet-i kesbe dahi derler; yukālu: فُلَانٌ عَفِيفٌ الطَّعْمَةَ وَخَبِيثُ الطَّعْمَةِ إِذَا كَانَ رَدِيءَ الكَسْبِ

الطَّعْمَةُ [eṭ-ṭi'emet] (ṭā'nın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nev'le ekl etmek; tekūlu: فُلَانٌ حَسَنُ الطَّعْمَةِ وَالشَّرِيبَةِ

الِاسْتِطْعَامُ [el-istiṭ'ām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ta'ām talep etmek; yukālu: إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَطْعِمَهُ إِذَا اسْتِطْعَمَهُ Ve fi'l-hadīsi: "إِذَا اسْتِطْعَمَكُمُ الْإِمَامُ فَأَطْعِمُوهُ" Ya'nī "Salāt içinde imām hasr oldukça feth-i talep etse siz onu feth edin."

الِإِطْعَامُ [el-iṭ'ām] (hemzenin kesriyle) Ta'ām yedirmek; tekūlu: أَطْعَمْتُهُ إِطْعَامًا Ve

إِطْعَامٌ [iṭ'ām] Hurmā ağacı yemişi erişmeğe dahi derler; yukālu: أَطْعَمَتِ النَّحْلَةَ إِذَا أُذْرِكَ تَمْرُهَا

الِإِطْعَامُ [el-iṭṭi'ām] (hemzenin ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Hurmā koruğu lezzet bağlamak; yukālu: إِطْعَمَتِ الْبُسْرَةَ إِذَا صَارَ لَهَا إِفْتِئَالٌ [iṭṭi'āl] olur, وَأَخَذَتِ الطَّعْمَ [ṭa'emet]dan طَعْمٌ [ṭa'emet]dan طَلَبْتُ [ṭalab]den ve إِطْرَدْتُ [iṭrad]den طَرْدٌ [ṭard]dan.

الطَّعْمُومُ [eṭ-ṭa'ūm] (ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Binmeğe yarayan davar ne arık ve ne semiz ola.

الطَّعِيمُ [eṭ-ṭa'im] (ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddi ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَزُورٌ جَزُورٌ Ve طَعْمُومٌ وَطَعِيمٌ إِذَا كَانَتْ بَيْنَ الْعَتَّةِ وَالسَّمِيَةِ [cezūr] cīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin

zammı ve meddiyle boğazlanmış deve.

الْمُسْتِطْعِمُ [el-mustaṭ'am] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ile) Atın dudakları, جَحَافِلُ يُسْتَحَبُّ فِي فَرَسِ ma'nāsına. Aşma't eyitti: يَا نِي اتْنِ دُودَاكُلَا يُوْفِكَا أَلَمْ تُسْتِطْعِمُهُمْ يَا نِي اتْنِ دُودَاكُلَا يُوْفِكَا أَلَمْ تُسْتِطْعِمُهُمْ Ya'nī atın dudakları yufka olmak müstehabb olur. Ve nūsaḥ-ı Şihāḥ'ta إِذْ يَدُقُّ dāl'la ve rā ile vāki' olmuş-tur ve lākin rā'yla ensebdir.

الْمِطْعَمُ [el-miṭ'am] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın fethiyle) Ziyāde yiyici olan kimse, şedīdū'l-eکل ma'nāsına.

الْمُطْعَمُ [el-muṭ'am] (mīm'in zammı ve ṭā'nın sükūnuyla ve 'ayn'ın fethiyle) Bahtlı olan kimse, merzūk ma'nāsına.

الْمُطْعِمَةُ [el-muṭ'imet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın sükūnuyla ve 'ayn'ın kesriyle) Yay, kavs ma'nāsına. Ve yaya مُطْعِمَةٌ [muṭ'imet] dedikleri sāhibine sayd it'ām ettiği içindir, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere.

الْمِطْعَامُ [el-miṭ'ām] (mīm'in kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) İt'āmı ve ziyāfeti çok olan kimse.

التَّطْعُمُ [eṭ-teṭ'a'um] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi tatmak; ve minhu kavluhum; تَطْعَمُ تَطْعَمُ Ya'nī "Ta'āmdan evvelā tadıp çāšnīsın gör tā ki iştiḥā bulunursa yiyessin."

الْمُطْعِمَتَانِ [el-muṭ'imetān] (mīm'in zammı ve ṭā'nın sükūnu ve 'ayn'ın kesri [ile]) Kuşun ayaklarında ileri duran parmakları.

[ط غ م]

الطَّغَامُ [eṭ-ṭaḡām] (ṭā'nın fethi ve ḡayn-ı mu'cemenin tahfīfiyle) Şol kimselerdir ki denī olup boğazı tokluḡuna hizmet ede; vāhid ve cem' bunda berāberdir. Ve

طَغَامٌ [ṭaḡām] Kezālik kuşların alçaḡına derler.

الطَّغَامَةُ [eṭ-ṭaġāmet] (vezn-i mezbūr üzere) طَغَامٌ [ṭaġām]ın vāhidi, ednā kuşların biri ma'na'sına; müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur, نَعَامَةٌ [ne'āmet] ile نَعَامٌ [ne'ām] gibi, devekuşu ma'na'sına; Ya'qūb rivāyeti üzere. Ve bu lafzdan fi'l tekellüm olunmaz. Ve bundan bir nesne müştakk olduğu ma'lūm deġildir.

[ط ل م]

الطَّلْمَةُ [eṭ-ṭulmet] (ṭā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol ekmektir ki halk ona مَلَّةٌ [mellet] derler, egerçi hakīkatte مَلَّةٌ [mellet] ekmek gömdükleri çukurdur. Ve ekmeğin kendiye طَّلْمَةٌ [ṭulmet] derler ve حُبْزٌ [ḥubz]a مَلِيلٌ [melīl] derler. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِرَجُلٍ مُعَالَجٍ طَّلْمَةً لِأَصْحَابِهِ فِي السَّفَرِ وَقَدْ عَرِقَ فَقَالَ لَا يُصِيبُهُ حَرْ جَهَنَّمَ أَبَدًا"

[ط ل خ م]

الإِطْلِحْمَامُ [el-iṭliḥmām] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Burnın yukarı tutup tekebbür eden kimse; إِطْرِحْمَامٌ [iṭriḥmām] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: إِطْلَحَمَ إِطْرِحْمَامٌ Ve الرَّجُلُ إِذَا سَمِخَ بِأَنْفِهِ وَتَكَبَّرَ

إِطْلِحْمَامٌ [iṭliḥmām] Gece katı karanu olmağa dahi derler; yukālu: إِطْلَحَمَ اللَّيْلُ إِذَا اشْحَنَكَ

طِلْحَامٌ [Ṭilḥām] (ṭā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

الطَّلْحَامُ [eṭ-ṭilḥām] (vezn-i mezbūr üzere) Fīl-i māde ki dişi fil demek olur.

الطَّلْحُومُ [eṭ-ṭulḥūm] (ṭā ve ḥā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Tadı ve levni mütegayyir olan su, ماءٌ آجِنٌ ma'na'sına.

[ط م م]

الطَّمُّ [eṭ-ṭamm] (ṭā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Sel yā gayrı nesne çoġalıp ga-

lebe kılmak; yukālu: جَاءَ السَّيْلُ فَطَمَّ الرِّكِيَّةَ مِنْ رَبَابِ الْأَوَّلِ أَي دَفَنَهَا وَسَوَّاهَا Ve رَكِيَّةٌ [rekiyyet] rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle suyu yakin olan kuyu. Ve

طَمٌّ [ṭamm] Kılı kırkmağa dahi derler; yukālu: طَمَّ شَعْرُهُ إِذَا جَزَّهُ

الطَّامَّةُ [eṭ-ṭāmmet] (mīm'in teşdidiyle) Çok ve gālib olan nesne; yukālu: "فَوَقَى كُلَّ طَامَّةٍ طَامَّةٌ Ve bu sebeden kıyāmete dahi [ṭāmmet] derler.

الطُّمُومُ [eṭ-ṭumūm] (zammeteynle) Saçı kaldırıp baş üzerinde bir yere cem' etmek; yukālu: طَمَّ شَعْرُهُ طُمُومًا إِذَا عَقَصَهُ

الْمَطْمُومُ [el-maṭmūm] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnu ve mīm-i sāninin zammıy-la) Baş üzerinde götürülüp bir yere cem' olunan saç; yukālu: شَعْرٌ مَطْمُومٌ

الإِطْمَامُ [el-iṭmām] (hemzenin kesri ile) Kılı kırkmanın zamānı karīb olmak; yukālu: أَطَمَّ شَعْرُهُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُطَمَّ أَي يُجَزَّ

الْإِسْتِطْمَامُ [el-istiṭmām] (hemzenin ve ṭā'nın kesri ile) Bi-ma'na'hu.

التَّطْمِيمُ [et-ṭaṭmīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kuş budağa konmak; yukālu: الطَّائِرُ تَطْمِيمًا إِذَا وَقَعَ عَلَى غُضْنٍ

الطَّمِيمُ [eṭ-ṭamīm] (ṭā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Āheste seġirtmek; yukālu: مَرَّ يَطْمُ طَمِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي يَغْدُو عَدْوًا سَهْلًا

الطَّمْطِمُ [eṭ-ṭimṭim] (ṭā'ların kesri ile ve mā-beynde mīm'in sükūnuyla) Şol kimse ki lisānında tutkunluk olup sözün tamām āşikāre söylemeye.

الطَّمْطُمَانِي [eṭ-ṭumṭumāniyy] (ṭā'ların zammı ve mīm'in sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'na'hu.

الطِّمُّ [eṭ-ṭimm] (ṭā'nın kesri ve mīm'in

teşdidi ile) Deryā, bahr ma'nāsına. Ve bu sebebden māl-ı kesīre dahi itlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِالطِّمِّ وَالرِّمِّ أَيُّ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve رِمٌّ [rimm] rā'nın kesri ile toprak ma'nāsınadır.

[ط ه م]

الْمُطَهَّمُ [el-muṭahhem] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Her nesneden tām olup fā'ikü'l-cemāl olan. Ve

مُطَهَّمٌ [muṭahhem] Müdevver olan yüze dahi derler. Ve minhu'l-hadīsu fī vasfi'n-Nebī sallallāhu ‹aleyhi ve sellem: **لَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلَا بِالْمُكَلَّمِ**“ أَيُّ لَمْ يَكُنْ بِالْمُدَوَّرِ الْوَجْهِ وَلَا بِالْمُسْنُونِ“ Ve **مُوجَّزٌ** [muvec-cen] Yanakları yumru olan yüz ve **مُسْنُونٌ** [mesnūn] şol kimsedir ki yüzünde ve burunda fi'l-cümle tül ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْنُونٌ إِذَا كَانَ فِي أَنْفِهِ وَوَجْهِهِ طُولٌ

التَّطَهَّمُ [et-teṭahhum] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi kerih görmek; tekülü: **تَطَهَّمْتُ الطَّعَامَ إِذَا كَرِهْتَهُ**

الطَّهْمُ [eṭ-ṭahm] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir lafzdır ki mahall-i istikrāhta söylenir; yukālu: **مَا أُدْرِي أَيُّ الطَّهْمِ هُوَ**

طَهْمَانٌ [Ṭahmān] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir recülün ismidir.

[ط ي م]

الطَّيْمُ [eṭ-ṭaym] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir kimseyi hayr üzere halk etmek; yukālu: **طَامَهُ اللهُ عَلَى الْخَيْرِ يَطِيْمُهُ أَيُّ جَبَلَهُ** مِنُّ طَانَهُ

FASLU'Z-ZĀ'

(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ أ م]

الظَّامُ [ez-zaʾm] (zā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Söz ve kelecı ve āvāz, zā-i mu'ceme ile olan ظَّابٌ [zaʾb] gibidir lafzen ve ma'nen.

[ظ ل م]

الظُّلْمُ [ez-zulm] (zā'nın zammı ve lām'ın sükunuyla) Bir kimseye ta'addi etmek. Ve bunun aslı bir nesneyi mahalline vaz' etmeyip gayrı yere vaz' etmektir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَمْ تَظْلَمْ مِنْهُ شَيْئًا﴾ (الكهف، 33) ve yukālu: **“مَنْ أَشْبَهَ أَبَاهُ فَمَا ظَلَمَ”** Ve fi'l-meseli: **“مَنْ اسْتَرْعَى الذِّئْبَ فَقَدْ ظَلَمَ”** Ya'nī kurttan koyun gütmegi taleb ‹ayn-ı zulmdur. Bu zikr olunan Cevheri rivāyetidir. Ve *Ḳāmūs*'ta masdar-ı hakikī zā'nın fethiyledir demiştir.

الظُّلَامَةُ [ez-zulāmet] (zā'nın zammı ve lām'ın tahfifi ile) Şol nesnedir ki ظَالِمٌ [zālim]den taleb olunur.

الظَّلِيمَةُ [ez-zalīmet] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

ظَلِيمَةٌ [zalīmet] Yoğurt olmadan içilen süte dahi derler.

الْمَظْلَمَةُ [el-mazlīmet] (mīm-i evvelin fethi ve lām'ın kesri ile) Bi-ma'nāhā eyzan.

التَّظْلُمُ [et-tezallum] (fethateynle) Bir kimseye zulm etmek; yukālu: **تَظْلَمُنِي فَلَانَ أَيُّ** Ve **ظَلَمَنِي مَالِي**

تَظْلَمٌ [tezallum] Bir kimsenin zulmünden şikāyet etmeğe dahi derler; yukālu: **تَظْلَمٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَكَى ظَلَمَهُ**

التَّظَالُمُ [et-tezālum] (tā'nın fethi ve lām'ın

zammı ile) Zulm yok iken izhār-ı zulm etmek; yukālu: تَطْلَمَ الْقَوْمُ

التَّظْلِيمُ [et-tazlīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi zulme nisbet etmek; tekūlu: ظَلَمْتُ فَلَانًا تَطْلِيمًا إِذَا نَسَبْتَهُ إِلَى الظُّلْمِ

الإِظْلَامُ [el-inzīlām] (hemzenin ve zā'nın kesri ile) Zulme tahammül etmek; yukālu: إِظْلَمَ إِذَا احْتَمَلَ الظُّلْمَ

الإِظْطِلَامُ [el-iẓṭīlām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Zulme boyun sunmak. Ve bu اِظْتِعَالَ [ifti'āl]dir, tā'sı tā'ya kalb olunmuştur. Ve bunda üç lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri zā'yı tā'-i mühmele içinde idgām edip إِظْلَامٌ [iẓṭīlām] demektir ki ekser-i lügāt budur. Ve biri dahi harf-i aslî harf-i zā'idde idgām etmeği kerîh görmeğin tā'yı zā'yı mu'cemeye kalb edip zā'yı zā'ya idgām etmektedir. Ve ammā اِضْطَجَعَ kelimesinde lügat ikidir: Biri zikr olunan ve biri اِصْجَعَ dir, nitekim mürür etti.

الظِّلْمُ [ez-zillīm] (zā'nın kesri ve lām'ın kesri ve teşdîdi ile) Zulmü çok olan kimse, kesîrî'z-zulm ma'nāsına.

الظُّلْمَةُ [ez-zulmet] (zā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Karanlık ki نُورٌ [nūr]un mukābilidir.

الظُّلْمَةُ [ez-zulumet] (zammı ile) Zikr olunan ma'nāda lügattir.

الظُّلْمُ [ez-zulem] (zā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Cem'i, karanlıklar ma'nāsına.

الظُّلْمَاتُ [ez-zulumāt] (zammı ile) Kezâlik cem'i.

الإِظْلَامُ [el-iẓlām] (hemzenin kesri ile) Karanlık olmak; yukālu: أَظْلَمَ اللَّيْلُ

مَا أَظْلَمَهُ [mā aẓlemehu] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Fi'i ta'accübdür, مَا أَضْوَأَهُ gibi, 'alā-hilâfi'l-kıyās.

الظَّلَامُ [ez-zalām] (tā'nın fethi ve lām'ın tahfifi ile) Evvelü'l-leyl ma'nāsına. Ve

ظَلَامٌ [zalām] Masdar dahi gelir, zehāb-ı nūr ma'nāsına; yukālu: ظَلِمَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَظْلَمَ

الظُّلْمَاءُ [ez-zalmā] (zā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Zulmet ma'nāsına. ve gāh olur sıfat ma'nāsına dahi gelip لَيْلَةٌ ظُلْمَاءٌ derler, مُظْلَمَةٌ ma'nāsına.

أَذْنَى ظَلَمَةٍ [ednā zalemet] (fethateynle) Bir lafzdır ki her nesneden evvel ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: لَقِيْتَهُ أَذْنَى ظَلَمَةٍ أَيَّ أَوْلٍ كُلِّ شَيْءٍ Ve Umevî eyitti: Bunun ma'nāsı اِظْلَمَ الْقَرِيبُ dir ki her yakın olan nesnenin yakınlığından evvel demektir. ظَلَمَ [z'alem] fethateynle şahs ma'nāsına olmak üzere. Ve Halîl eyitti: Ma'nāsı اِظْلَمَ دِي ظَلَمَةٍ demektir, ya'nî her ziyāde yakınlığından basarını sedd eden nesneden evvel demektir. Ve bundan fi'l müştağ olmaz.

الظُّلْمُ [ez-zulem] (zā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Şol üç gecedir ki دُرُغٌ [dur' gecelelerinin 'akibinde olur. Ve دُرُغٌ [dur' geceleri şol üç gecedir ki eyyām-ı bîd' gecelerinin 'akibinde olur. Ve eyyām-ı bîd' geceleri on üçüncü, on dördüncü, on beşinci gecedir. Ve kıyās sükūn-ı lām'la gelmek idi, زَيْرًا ظُلْمَاءٌ [zalmā]ın cem'idir, حَمْرَاءُ [hamrā] ile حُمُرٌ [humr] gibi.

الْمَظْلُومُ [el-mazlūm] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Şol süttür ki yoğurt olmadan içile.

الظَّلِيمُ [ez-zalīm] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

ظَلِيمٌ [zalīm] Erkek devekuşuna dahi derler.

الظُّلْمُ [ez-zalm] (zā'nın fethi ve lām'ın

sükūnuyla) Tulumun süti yoğurt olmadan içirilmek; yukālu: **ظَلَمَ** وَطَبَهُ ظَلْمًا إِذَا سَقَى مِنْهُ **ظَلَمَ** وَطَبَهُ وَيُخْرَجُ زُبْدُهُ **Ve** قَبْلَ أَنْ يَزُوبَ وَيُخْرَجَ زُبْدُهُ

ظَلَمَ [zalm] Deveyi bilā-maraz boğazlamağa dahi derler; tekūlu: **ظَلَمْتُ** الْبَعِيرَ إِذَا نَحَرْتُهُ **Ve** مِنْ غَيْرِ دَاءٍ **Ve** derenin suyu evvel erişmediği yere ermeğe dahi derler; yukālu: **ظَلَمَ** الْوَادِي **Ve** إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ مِنْهُ مَوْضِعًا لَمْ يَكُنْ بَلَغَهُ قَبْلَ ذَلِكَ **Ve**

ظَلَمَ [zalm] Dişin sefāsına ve cevherine dahi derler, bir haysiyet ile ziyāde ak olduğundan sevāda mā'il ola, kılıcın cevheri gibi.

الظُّلُومُ [ez-zulūm] (zammeteynle) Cem'i, dişte olan cevherler ma'nāsına.

الْمَظْلُومَةُ [el-mazlūmet] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddi ile) Şol kazılan yerdir ki mukaddemā kazılmış ola.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب م]

الْعَبَامُ [el-ʿabām] (ʿayn'ın fethiyle) ʿĀciz olup sakıl olan kimse. **Ve** sāhib-i **Şurāḥ** عَبَامٌ [ʿabām]ı ma'nā-yı masdarī ile tefsir edip عَبَامٌ [ʿabām] “dermāndegī” demiştir.

[ع ت م]

الْعَتَمَةُ [el-ʿatemet] (fethateynle) Yatsı namazı vaktidir, Ḥalīl eyitti: **عَتَمَةٌ** [ʿatemet] gecenin karanusuna dahi derler, **ظَلَامُ** اللَّيْلِ ma'nāsına. **Ve**

عَتَمَةٌ [ʿatemet] Şol süte dahi derler ki onu davar memesine sağın akibinde götürür; yukālu: **حَلَبْنَا عَتَمَةً**

الْعَتَمُ [el-ʿatm] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gece karanu olmak. **Ve**

عَتَمَ [ʿatm] Eğlenmeğe dahi derler; yukālu: **عَتَمَ** قِرَاهُ أَي أَبْطَأَهُ

الْعَتُومُ [el-ʿatūm] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın zammıyla ve meddiyle) Şol nākadır ki süt vermeye; illā karanuluk olduktan sonra.

الْعَاتِمُ [el-ʿātim] (tā'nın kesri ile) Geç gelen kimse; yukālu: **جَاءَنَا ضَيْفٌ عَاتِمٌ أَي بَطِيءٌ مُمَسٌّ** **Ve** yukālu: **قَرَى عَاتِمٌ أَي بَطِيءٌ كَذَلِكَ**

التَّعْتِيمُ [et-ta'tīm] (ʿalā-vezni [et-tekrim]) Kezālik eğlenmek; yukālu: **عَتَمَ** قِرَاهُ تَعْتِيمًا إِذَا أَبْطَأَهُ وَيُقَالُ مَا عَتَمَ إِنْ فَعَلَ كَذَا أَي مَا لَبِثَ وَمَا أَبْطَأَهُ وَيُقَالُ ضَرَبَهُ فَمَا عَتَمَ وَحَمَلَ عَلَيْهِ فَمَا عَتَمَ ضَرَبَهُ فَمَا عَتَبَ فِي ضَرِبِهِ **Ve** ʿamme عَتَبَ فِي ضَرِبِهِ derler tahfifiyle ve bā ile. **Ve**

تَعْتِيمٌ [ta'tīm] Bir nesneden imtināʿ etmeğe dahi derler. **Ve**

تَعْتِيمٌ [ta'tīm] Yatsı vaktinde yāhūd gece karanusunda seyr etmeğe dahi derler;

عَجْمُ السَيْفِ [ʿacmu's-seyf] Kılıcı tecrube için tahrik etmeğe dahi derler. Ve

عَجْمٌ [ʿacm] Siyāh ile nokta komağa dahi derler; tekülü: **عَجَمْتُ الثَّاءَ إِذَا وَصَعْتُ عَلَيْهَا**: الثَّقَطَتَيْنِ

العَجَم [el-ʿacem] (fethateynle) Hurmā çekirdeği, nevā maʿnāsına. Ve her nesne ki meʿkūl olan nesnenin içinde ola ona **عَجْمٌ** [ʿacem] derler, üzüm çekirdeği gibi, meselā.

العَجَمَةُ [el-ʿacemet] (fethateynle) Bir çekirdek maʿnāsına **فَصَبَةٌ** [kaşabet] ile **فَصَبٌ** [kaşab] gibi; yukālu: **لَيْسَ لِهَذَا الرُّمَانِ عَجْمٌ** Kāle Yaʿqūb: **وَالْعَامَةُ تَقُولُ عَجْمٌ بِالشَّكِينِ** Ve

عَجْمٌ [ʿacem] ʿArab olmayana da derler. Ve **عَجْمٌ** [ʿacem] Çekirdekten biten hurmā ağacına dahi derler.

العَجَمَاتُ [el-ʿacemāt] (fethateynle) Berk olan kayalar, **صُخُورٌ صَلَابٌ** maʿnāsına.

العَجْمِيّ [el-ʿacemiyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **عَجْمٌ** [ʿacem]in vāhidi, **رُومٌ** [rūm] ile **رُومِيّ** [rūmiyy] gibi.

العُجْمُ [el-ucm] (ʿayn'ın zammı ve cīm'in sükūnuyla) **عَجْمٌ** [ʿacem] maʿnāsınadır, nitelikim **عُرْبٌ** [ʿurb] **عَرَبٌ** [ʿarab] maʿnāsınadır.

العُجْمَةُ [el-ucmet] (vezn-i mezbūr üzere) Kelām vāzıh olmamak; yukālu: **فِي لِسَانِهِ** Ve **عُجْمَةٌ**

عُجْمَةُ الرَّمْلِ [ʿucmetu'r-rem] Kumun āhirine dahi derler.

العُجْمُ [el-uccem] (ʿayn'ın zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol devedir ki dikenli ağaçlar otlamakla şūr olan otları otlamadan iktifā eder. **عُجْمٌ** ve **عُجْمُ الْعَصَاهِ** dan meʿhūzdur, zikr olunan eşcārı ısırarak maʿnāsına.

العُجْمَاءُ [el-ʿacmā] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Hayvān, behīme maʿnāsına. Ve fi'l-hadīsi **”جُرْحُ الْعُجْمَاءِ جُبَارٌ”** Ve **جُبَارٌ** [cubār] cīm'in zammı ve bā'nın tahfifiyle heder maʿnāsınadır. Ve hayvāna **عُجْمَاءُ** [ʿacmā] dediler nutka kâdir olmadığı için. Ve

عُجْمَاءُ [ʿacmā] **أَعَجَمٌ** [aʿcem]in müʿennesi dahi gelir, vādızatu'l-kelām olmayan ʿavret maʿnāsına. Ve salātu'n-nehāra **عُجْمَاءُ** [ʿacmā] dedikleri salāt-ı nehārda cehr ile kırāʿat bulunmadığı içindir.

الأعجم [el-aʿcem] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Her nutka ve tekellüme kâdir olmayana itlāk olunur.

المُسْتَعَجِمُ [el-mustaʿcem] (mīm'in zammı ve cīm'in kesri ile) Bi-maʿnāhu. Ve

أعجم [aʿcem] Kezālik vāzıh söylemeye dahi derler, ʿArab tāʾifesinden olursa dahi; ve minhu: Ziyād el-Aʿcem eş-Şāʿir. Ve

أعجم [aʿcem] Kezālik lisānında ʿacemlik eseri olana derler, her ne denli ʿucmü tekellümünde fasīh dahi olursa da.

الأعجمان [el-aʿcemāni] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Tesniyesi.

الأعجمون [el-aʿcemūn] (kezālik mezbūruların fethiyle) Cemʿi.

الأعاجم [el-eʿācim] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ile) Kezālik cemʿi. kālallāhu taʿālā: **﴿وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ﴾** (الشعراء، 198)

الأعجمي [el-aʿcemiyy] (hemzenin ve cīm'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **أعجم** [aʿcem]e mensüb olan nesne; yukālu: **لِسَانٌ أَعْجَمِيٌّ وَقَلْبٌ أَعْجَمِيٌّ وَكِتَابٌ أَعْجَمِيٌّ وَلَا تَقُلْ رَجُلٌ أَعْجَمِيٌّ** Yaʿnī **رَجُلٌ أَعْجَمِيٌّ** cāʿiz değıldir, şeyʿ kendi nefesine nisbet lāzım olduğu

الإِغْدَامُ [el-i'dām] (hemzenin kesri ile) Yok etmek; yukālu: أَغْدَمَهُ اللهُ Ve

إِغْدَامٌ [i'dām] İftikār ma'nāsına da gelir; yukālu: أَغْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

الْمُعْدِمُ [el-mu'ḍim] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesriyle) Fakīr olan kimse.

الْعَدِيمُ [el-ʿadīm] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Kezālik fakīr olan kimse.

الْعَدَامُ [el-ʿadām] (ʿayn'ın fethiyle) Rutabdan bir nevʿdir ki Medīne-i münevvere'de رُطَبٌ [ruṭab] cinsinin āhirinde gelir.

الْعَدَامَةُ [el-ʿAdāmet] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın tahfifiyle) Bir suyun ismidir ki Benī Cuşem kabilesine mensūbdur.

[ع ذ م]

الْعَذْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi cefā ile ısırmak ve ekl etmek. Ve

عَذْمٌ [ʿazm] Bir kimseyi dilleyip levm etmeğe dahi derler. Ve

عَذْمٌ [ʿazm] Def ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَذَمَهُ عَنْ نَفْسِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي دَفَعَهُ

الْعَذِيمَةُ [el-ʿazīmet] (ʿayn'ın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) İsmidir, levm ma'nāsından.

الْعَذَائِمُ [el-ʿazā'im] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i.

الْعَذِيمُ [el-ʿazim] (ʿayn'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Cefāyla ısırın at; yukālu: فَرَسٌ عَذِيمٌ لَلَّذِي يَغْدِمُ بِأَسْنَانِهِ أَي يَكْدُمُ

[ع ر م]

الْعَرِمُ [el-ʿarim] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol yüksek topraktır ki suyu bağlamak için ederler. Bunun lafzından vāhidi yoktur. Ve bazıları eyitti: Vāhidi

عَرِمَةٌ [ʿarimet]tir. Ve عَرِمَةٌ [ʿarimet] bed-hū olana dahi derler, عَرِمٌ ma'nāsına, ʿalā-mā se-yecī'u inşaallāhu taʿālā.

الْعَرْمُ [el-ʿarm] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kemik kemirmek; tekūlu: عَرَمْتُ الْعَظْمَ أَعْرَمُهُ وَأَعْرَمُهُ عَرْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve عَرَقٌ [ʿarq] kemikten eti almağa derler. Ve

عَرْمٌ [ʿarm] Deve ağacı otlamağa dahi derler; yukālu: عَرَمَتِ الْإِبِلُ الشَّجَرَ أَي نَالَتْ مِنْهُ

التَّعْرُمُ [et-teʿarrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Kemikten eti soyup almak; tekūlu: تَعْرَمْتُ إِذَا تَعْرَقْتُ

الْعُرَامُ [el-ʿurām] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve tahfifiyle) Şol kemiktir ki etten ayrılmış ola, عُرَاقٌ [ʿurāq] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

عُرَامٌ [ʿurām] Bed-hū olmağa dahi derler.

الْعَارِمُ [el-ʿārim] (rā'nın kesriyle) Bed-hū olan kimse; yukālu: صَبِيٌّ عَارِمٌ أَي شَرِيسٌ Ve

عَارِمٌ [ʿārim] Şol ağaçtır ki yaprağı gitmiş ola.

الْعَرَامَةُ [el-ʿarāmet] (ʿayn'ın fethiyle) Bed-hū olmak; yukālu: عَرَمَ يَغْرُمُ عَرَامَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الْأَعْرَمُ [el-ʿaʿrem] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onda sevād ve beyāz ola. Ve

أَعْرَمٌ [aʿrem] Şol sürüye derler ki koyun ile keçi karışık ola; yukālu: قَطِيعٌ أَعْرَمٌ إِذَا كَانَ صَانَأًا وَمِغْرَى

الْعُرْمُ [el-ʿurm] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) **أَعْرَمٌ** [aʿrem]in cem'i; yukālu: عُرْمٌ قَطَا Ve يَبِضُّ الْقَطَا عُرْمٌ Ve قَطَا [kaṭā] boğurtlak demekle ma'rūf olan kuştur.

الْعَرْمَاءُ [el-ʿarmāʾ] Mü'ennesi; yukālu: حَيَّةٌ عَرْمَاءٌ أَي فِيهَا سَوَادٌ وَبَيَاضٌ

الْعَزْمَةُ [el-ʿurmet] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Koyun dudağında olan beyazdır.

الْعَرْمَةُ [el-ʿaremet] (fethateynle) Kum cemʿ olduğu yer, **مُجْتَمَعُ الرَّمْلِ** maʿnāsına. Ve

عَرْمَةٌ [ʿaremet] Kezâlik şol harmana derler ki döküldükten sonra savurmak için ber yere cemʿ oluna.

الْعَرِيمَةُ [el-ʿArīmet] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Benī Fezāre'ye mensüb kumdur, remle-i mahsūsa maʿnāsına.

الْعَرْمَرِمُ [el-ʿaremmem] (ʿayn'ın fethi ve rā'ların fethiyle) Çok ʿasker, ceşş-i kesīr maʿnāsına.

عَرَامُ الْجَيْشِ [ʿurāmu'l-ceşş] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın tahfifiyle) ʿAskerin kesretidir.

[ع ر ت م]

الْعَزْمَةُ [el-ʿartemet] (alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-daḥrecet]) Burnun ilerisidir, **مُقَدَّمُ الْأَنْفِ** maʿnāsına; yukālu: **كَانَ ذَلِكَ عَلَى رَعْمٍ عَزْمَتِيهِ أَيُّ** Ve **عَلَى رَعْمٍ أَنْفِهِ** derler. Ve

عَزْمَةٌ [ʿartemet] **عَرْتَبَةٌ** [ʿartebet] gibidir veznen ve maʿnen, nitekim bāb-ı bā'da mürür etmiştir. Ve **عَرْسَبَةٌ** [ʿarşebet] dahi derler şā-i müsellese ile lākin lügat-i makbūle değıldir.

[ع ر د م]

الْعُرْدَامُ [el-ʿirdām] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol ağaçtır ki ucunda salkım çöpü ola.

[ع ر ز م]

الْعُرْزِمُ [el-ʿirzim] (ʿayn'ın ve zā'nın kesriyle) Berk olup müctemīʿ olan nesne.

الْإِعْرِنَزَامُ [el-iʿrinzām] (hemzenin ve rā'nın

kesriyle) Cemʿ olmak.

[ع ر ه م]

الْعُرَاهِمُ [el-ʿurāhim] (ʿayn'ın zammı ve hā'nın kesriyle) Fermüde olan nāka **جُرَاهِمُ** [curāhim] gibidir veznen ve maʿnen; yukālu: **نَاقَةٌ عُرَاهِمَةٌ أَيُّ صَحْمَةٌ**

[ع ز م]

الْعَزْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi işlemeğe tamām teveccüh etmek.

الْعُزْمُ [el-ʿuzm] (ʿayn'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الْعَزِيمَةُ [el-ʿazīmet] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu kezâlik.

الْعَزِيمُ [el-ʿazīm] (ʿayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu kezâlik; tekūlu: **عَزَمْتُ عَلَى كَذَا عَزْمًا وَعَزِيمَةً وَعَزِيمًا** Ve **﴿وَلَمْ تَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾** (طه، 115) **أَيُّ عَزِيمَةٍ أَمْرٍ**

عَزْمٌ [ʿazm] And içmeğe dahi derler; yukālu: **عَزَمْتُ عَلَيْكَ بِمَعْنَى أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ**

الْإِعْتِزَامُ [el-iʿtizām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezâlik and içmek; yukālu: **إِعْتَرَمْتُ عَلَى كَذَا بِمَعْنَى عَزَمْتُ**

إِعْتِزَامٌ [iʿtizām] Yürümede kasd-ı dā'im üzere olmağa dahi derler.

الْعَزَائِمُ [el-ʿazā'im] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Efsūnlar, **رُقَى** [ruḳā] maʿnāsına.

الْعَوَزْمُ [el-ʿavzem] (alā-vezni **الْكَوْسُجُ** [el-kevsec]) Şol yaşlı nākadır ki onda yiğitlikten bakiyye kalmış ola, Aşmaṯ rivāyeti üzere. Ve

عَوَزْمٌ [ʿavzem] Karıya dahi derler, **عَجُوزٌ** [ʿacüz] maʿnāsına.

[ع س م]

الْعَسَمُ [el-^ʿasem] (fethateynle) Bir ʿarızadır ki elde ve ayakta olur, meselâ elde bileğin mafsalı kuruyup el eğri olmak.

الْأَعْسَمُ [el-a^ʿsem] (hemzenin ve sîn'in fet-hiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْعَسْمَاءُ [el-^ʿasmāʾ] (ʿayn'ın fethi ve sîn'in sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukâlu: رَجُلٌ أَعْسَمٌ وَامْرَأَةٌ عَسْمَاءُ

الْمَعْسِمُ [el-ma^ʿsim] (mîm'in fethi ve sîn'in kesriyle) Mahall-i tama^ʿ; yukâlu: مَا لَكَ فِي بَيْتِ فُلَانٍ مَعْسِمٌ أَيْ مَطْمَعٌ

الْعُسُومُ [el-^ʿusûm] (zammeteynle) ve

الْعَسْمُ [el-^ʿasm] (ʿayn'ın fethi ve sîn'in sükünüyle) Bir kavmin içine dâhil olmak; yukâlu: عَسِمَ الرَّجُلُ بِنَفْسِهِ وَسَطَّ الْقَوْمَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اقْتَحَمَهُمْ حَتَّى خَالَطَهُمْ غَيْرَ مُكْتَرِبٍ فِي حَزْبِ الْكَيْدِ إِذَا كَانَتْ أَوْ غَيْرِ حَزْبٍ Ve **إِكْتِرَاسٌ** [iktirās] kayırmaktır, mübālāt ma'nāsına. Ve

عَسِمَ [asm] Kesb etmeğe dahi derler; yukâlu: فُلَانٌ يَعْسِمُ أَيْ يَجْتَهِدُ فِي الْأَمْرِ وَيَعْمَلُ نَفْسَهُ فِيهِ ve

عَسِمَ [asm] Tama^ʿ etmeğe dahi derler; yukâlu: هَذَا الْأَمْرُ لَا يَعْسِمُ فِيهِ أَيْ لَا يَطْمَعُ فِي مِغَالَبَتِهِ وَقَهْرِهِ

الْإِعْسَامُ [el-i^ʿsām] (hemzenin kesriyle) Senden tama^ʿ olunan nesneyi vermek.

الْإِعْسَامُ [el-i^ʿtisām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koyun doğurduktan sonra çoban her koyunun kuzusunu anasına sevk etmektir.

[ع ش م]

الْعَشْمَةُ [el-^ʿaşemet] (ʿayn'ın ve şîn'in mu'cemenin fethiyle) Ziyâde pîr olan kimse, عَشْبَةٌ [aşebet] gibidir lafzen ve ma'nen; yukâlu: Ve شَيْخٌ عَشْمَةٌ وَعَجُوزٌ عَشْمَةٌ أَيْ هِمٌّ وَهَيْمَةٌ

عَشْمَةٌ [aşemet] Kuru ekmek pâresine dahi derler.

الْعَشْمُ [el-^ʿaşem] Kuru ekmek.

عَاشِمٌ [Āşim] ʿĀlic nam mevzî'de bir kum yığıdır ki ma'rûftur.

الْعَيْشُومُ [el-^ʿayşûm] (ʿayn'ın fethi ve yâ'nın sükünü ve şîn'in zammı ve meddiyle) Kuzu kulağı dedikleri otun kurusu.

الْعَيْشُومَةُ [el-^ʿayşûmet] (vezn-i mezbûr üzere) Vâhidi, zikr olunan otun bir dânesi ma'nāsına.

[ع ص م]

الْعَصِيمُ [el-^ʿaşîm] (ʿayn'ın fethi ve şâd'ın kesri ve meddi ile) Her nesnenin bakiyesine ve eserine derler gerek katran eseri olsun gerek hinnâ eseri olsun gerek gayrı olsun.

الْعُضْمُ [el-^ʿuşm] (ʿayn'ın zammı ve şâd'ın sükünüyle) Bi-ma'nāhu. Aşma^ʿ eyitti: Bir a^ʿrâbiyyeyi işittim ki komşusu olan ʿavrete eyitti: مَا سَلَّتْ مِنْهُ Ve **سَلَّتْ** [selt] sîn'in fethi ve lām'ın sükünüyle hinnâyı sıyıyıp bırakmağa derler.

الْعِضْمَةُ [el-^ʿişmet] (ʿayn'ın kesri ve şâd'ın sükünüyle) Men^ʿ etmek; yukâlu: عِضْمَةٌ Ve **الطَّعَامُ أَيْ مَنَعَهُ مِنَ الْجُوعِ**

عِضْمَةٌ [işmet] Hıfz ma'nāsına da gelir; tekûlu: عِصْمْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ حَفِظْتُهُ Ve

عِضْمَةٌ [işmet] Boyun bağına dahi derler, kılâde ma'nāsına.

الْأَعْصَامُ [el-a^ʿşām] (hemzenin fethi ile) Cem^ʿi, kılâdeler ma'nāsına.

الْعَاصِمُ [el-^ʿaşim] (şâd'ın kesri ile) Hıfz edici ve gâh olur **مَعْصُومٌ** [ma^ʿşûm] ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾ (هود، 43) فَإِنَّهُ قَبِيلٌ يَجُوزُ أَنْ يُرَادَ لَا مَعْصُومٌ أَيْ

إِسْتِعْظَامٌ [isti'zām] Tekebbüre dahi derler.

التَّعْظُمُ [et-te'azzum] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Tekebbür ma'nāsındır kezâlik.

العُظْمُ [el-uzm] ('ayn'ın zammı ve tā'nın sükunuyla) İsmdir, tekebbür ma'nāsından.

التَّعَاطُمُ [et-te'āzum] (tā'nın fethi ve zā'nın zammı ile) Bir nesne ulu görünmek; tekülü: تَعَاطَمَهُ أَفْرُ كَذَا وَتَقُولُ أَصَابَنَا مَطَرٌ لَا يَتَعَاطَمُهُ شَيْءٌ شَيْءٌ أَيْ لَا يَعْظُمُ عِنْدَهُ شَيْءٌ

العَظِيمَةُ [el-azīmet] ('ayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddi ile) Nāzile-i şedide ki şedāyid-i dehrden biridir.

المُعْظَمَةُ [el-mu'zamet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhā.

الإِعْظَامَةُ [el-i'zāmet] (hemzenin kesri ve 'ayn'ın sükunuyla) Yastık gibi bir nesnedir ki nisā tā'ifesi ardına bağlar sağrılı görünmek için.

العِظَامَةُ [el-i'zāmet] ('ayn'ın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

العُظَامَةُ [el-uzzāmet] ('ayn'ın ve zā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā kezâlik.

العَظَمَةُ [el-azamet] (fethateynle) Ululuk, kibriyā ma'nāsına. Ve

عَظْمَةُ الدَّرَاعِ [azametu'z-zirāc] Kolun kalın yeri, مُسْتَعْلَظُ الدَّرَاعِ ma'nāsına.

العَظْمُ [el-azm] ('ayn'ın fethi ve zā'nın sükunuyla) Kemik, üstühān ma'nāsına.

العِظَامُ [el-i'zām] ('ayn'ın kesri ile) Cem'i, kemikler ma'nāsına. Ve

عَظْمُ الرَّحْلِ [azmu'r-rahl] Deve pālānının ağacı ki ālāt ve esbābsız ola.

[ع ظ ل م]

العِظْلِيمُ [el-i'zlim] ('ayn'ın ve lām'ın kesri ve zā'nın mā-beynde sükunu ile) Çivit

otudur ki onunla kök boyarlar ve lisān-ı Fāriside ona nīl derler. Ve bazıları eyitti: **عِظْلِيمٌ** [i'zlim] وَسَمَةٌ [vesmet] dedikleri nesnedir ki 'avretler kaşına çeker. Ve

عِظْلِيمٌ [i'zlim] Karanu geceye dahi itlāk olunur, 'alā-sebīli't-teşbīh.

[ع ق م]

العَقِيمُ [el-akim] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bir cins alaca.

العَقِيمَةُ [el-akmet] (kezâlik 'ayn'ın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

العِقْمَةُ [el-i'qmet] ('ayn'ın kesri ve kāf'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhā kezâlik. Ve

عُقْمٌ [uqm] Masdar dahi gelir, 'avret doğurmamak ma'nāsına.

الأَعْقَامُ [el-i'qām] (hemzenin kesriyle) 'Akīm kılmak; yukālu: أَعَقَمَ اللَّهُ رَحِمَهَا فَعَقِمَتْ إِذَا لَمْ تُقْبَلِ الْوَلَدَ Ve bir 'uzv kurumağa dahi derler; yukālu: عَقِمَتْ مَفَاصِلُ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِمَجْهُولٍ إِذَا بَيَسَتْ "تُعَقَّمُ أَصْلَابُ الْمُشْرِكِينَ"

العَقَامُ [el-akām] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın tahfiifiyle) Veled getirmeyen kimse, عَقِيمٌ [akim ma'nāsına. Ve harb-i şedide dahi derler. Ve bed-hū olan kimseye de derler, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına. Ve

عَقَامٌ [akām] Kezâlik şol maraza derler ki sıhate kâbil olmaya. Ve kıyās 'ayn mazmūm olmaktır lākin mesmū' olan fethtir.

المَعَاقِمُ [el-me'ākim] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Atta olan mafsallardır.

المَعْقِمُ [el-ma'qim] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ile) Vāhidi: يُقَالُ لِلرُّسْعِ عِنْدَ الْحَافِرِ مَعْقِمٌ وَلِلرُّسْعِ عِنْدَ الْوَلَدِ مَعْقِمٌ Ve

مَعْقِمٌ [ma'qim] Saman çöpünde olan 'ukde-

ye dahi derler, boğun ma'nāsına.

أَلْعُقْمُ [el-ʿuq̄m] (ʿayn'ın zammı ve kâf'ın sükūnuyla) Rahim münsedd olup doğur-mamağa dahi derler. Ve

عُقْمٌ [uq̄m] Doğurmayan ʿavretlere dahi derler.

أَلْعُقْمِي [el-ʿuq̄miyy] Şol kimsedir ki onun veledi olmaya; yukālu: رَجُلٌ عَقِيمٌ أَي لَا يُؤَلِّدُ لَهُ وَالْمَلِكُ عَقِيمٌ لِأَنَّ الرَّجُلَ قَدْ يَثْقُلُ ابْنَهُ إِذَا خَافَهُ عَلَى لَهُ الْمَلِكِ Ve

رِيحٌ عَقِيمٌ [rīḥun ʿaqīm] Şol yele derler ki eşcāra nāfiʿ olmayıp bulutlar peydā kılmaya. Ve

يَوْمٌ عَقِيمٌ [yevmun ʿaqīm] diye yevm-i kıyāmete derler, ondan sonra āhar gün gelmediği için.

الإِعْتِقَامُ [el-i-tiḳām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kuyuyu kazıp suya karīb oluk-ta bir kiçirek kuyuyu kazmağa derler, su-yun taʿmın bilmek için tā ki taʿmı iyi olursa bākīsī dahi kazılıp tevsiʿ oluna.

التَّعْقُمُ [et-teʿaqqum] (fethateynle ve kâf'ın zammı ve teşdidi ile) Kuyu kazmak; yukālu: تَعَقَّمُ إِذَا اخْتَفَرَ

أَلْمُعَاقَمَةُ [el-muʿāqamet] (mīm'in zammı ve kâf'ın fethiyle) Husūmet edişmek; tekūlu: عَاقَمْتُ فَلَانًا إِذَا خَاصَمْتَهُ

[ع ك م]

العِكْمُ [el-ʿikm] (ʿayn'ın kesri vekāf'ın sükūnuyla) Yükün bir tarafı, عِدْلٌ [ʿidl] ma'nāsına.

العِكْمَانُ [el-ʿikmān] (vezn-i mezbūr üzere tesniyesi)Yük tayları ma'nāsına. Ve

عِكْمٌ [ʿikm] Şol kilime derler ki nisā tāʿfesi ona zahīresin kor.

العِكْمُ [el-ʿakm] (ʿayn'ın fethi vekāf'ın

sükūnuyla) Metāʿı bağlamak; tekūlu: عَكَمْتُ الْمَتَاعَ إِذَا شَدَدْتَهُ Ve

عَكْمٌ [ʿakm] Deveye yük yükletmeğe dahi derler; tekūlu: عَكَمْتُ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَدْتُ عَلَيْهِ الْعِكْمَ Ve

عَكْمٌ [ʿakm] Yük tayına derler, nitekim el-ān mürūr etti. Ve

عَكْمٌ [ʿakm] Bir kimse ziyāretten menʿ olunmağa dahi derler; yukālu: عَكَمَ عَنَّا فَلَانٌ Ve

عَكْمٌ [ʿakm] İntizāra dahi derler; yukālu: لَمْ يَعْكَمْ فَلَانٌ أَي لَمْ يَنْتَظِرْ

أَلْعِكَامُ [el-ʿikām] (ʿayn'ın kesri ile) Şol iptir ki onunla yük bağlarlar.

التَّعْكِيمُ [et-taʿkīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimse için yük yükletmek; tekūlu: عَكَمْتُ الرَّجُلَ الْعِكْمَ إِذَا عَكَمْتَهُ لَهُ مِثْلَ قَوْلِكَ لَهُ حَلَبْتُهُ النَّاقَةَ أَي حَلَبْتُهَا لَهُ Ve

تَعْكِيمٌ [taʿkīm] Deve ziyāde semirmeğe dahi derler; yukālu: عَكَمْتُ الْإِبِلَ تَعْكِيمًا إِذَا سَمِنَتْ وَحَمَلَتْ شَحْمًا عَلَى شَحْمٍ

أَلْمُعَكِّمُ [el-muʿakkim] (mīm'in zammı vekāf'ın kesri ve teşdidi ile) Eti sık recül; yukālu: رَجُلٌ مُعَكِّمٌ أَي مُكْتَبِرُ اللَّحْمِ

الإِعْكَامُ [el-iʿkām] (hemzenin kesriyle) Yük yükletmeğe muʿāvenet etmek; tekūlu: أَعَكَمْتُهُ إِذَا أَعْتْتَهُ عَلَى الْعِكْمِ

[ع ك ر م]

العِكْرِمَةُ [el-ʿikrimet] (ʿayn'ın kesri vekāf'ın sükūnuyla) Dişi güvercin, kebüter-i māde ma'nāsına. Ve

عِكْرِمَةٌ [ʿikrimet] Bir kabīlenin dahi babası adıdır ki o ʿİkrime b. Hāfşa b. Qays-ʿAylān'dır. Ve gāh olur عِكْرِمٌ [ʿikrim] dahi derler bilā-nidāʾ zarūret-i şifr için.

[ع ل م]

الْعَلَمُ [el-‘alem] (fethateynle) ‘Alāmet. Ve **عَلَمٌ** [‘alem] Dağa dahi derler, cebel ma‘nāsına. Ve

عَلَمٌ [‘alem] Kaftana kıldıkları ‘alāmete dahi derler. Ve

عَلَمٌ [‘alem] Sancağa dahi derler, رَايَةً [rāyet] ma‘nāsına. ve

عَلَمٌ [‘alem] Bir kimsenin üst dudağı yarık olmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: عَلِمَ الرَّجُلُ يَعْلمُ عَلِمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَعْلَمَ yukarı dudağı yarık olsa.

أَلْعَلَمُ [el-‘alem] (hemzenin ve lām’ın fethiyle) Yukarı dudağı yarılmış olan kimse, nitekim el-ān mūrūr etti.

الْعَلَمَاءُ [el-‘almā] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnu ile ve elifin meddiyle) Mü‘ennesi, üst dudağı yarık olan ‘avret ma‘nāsına.

الْعِلْمُ [el-‘ilm] (‘ayn’ın kesri ve lām’ın sükūnuyla) Bilmek; tekūlu: عَلِمْتُ الشَّيْءَ عَلِمْتُ أَعْلَمُهُ عَلِمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيضًا إِذَا عَرَفْتَهُ Ve bāb-ı mugālebeden عَلِمْتُ الرَّجُلَ فَعَلِمْتُهُ أَعْلَمُهُ zammla kaçan ‘ilmde ona galebe kılsan.

الْعَلْمُ [el-‘alm] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Dudak yarmak; tekūlu: عَلِمْتُ شَفْتَهُ أَعْلَمُهُ عَلِمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلُ كَسْرَتِهِ أَكْسَرُهُ كَسْرًا إِذَا شَقَّقْتَهُ

الْعَلَامَةُ [el-‘allāmet] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın teşdidiyle) Ziyāde ‘ālim olan kimse; yukālu: رَجُلٌ عَلَامَةٌ أَيُّ عَالِمٍ جَدًّا وَالْهَاءُ عَلِمْتُ الشَّيْءَ عَلِمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَفْتَهُ كَسْرَتُهُ أَكْسَرُهُ كَسْرًا إِذَا شَقَّقْتَهُ

الْإِسْتِغْلَامُ [el-isti‘lām] (hemzenin ve tā’ın kesri ile) Bir nesnenin bilmesin talep etmek.

الْإِعْلَامُ [el-i‘lām] (hemzenin kesriyle) Bil-

irmek; yukālu: إِسْتَعْلَمَنِي الْحَبْرُ فَأَعْلَمْتُهُ إِيَّاهُ Ve **إِعْلَامٌ** [i‘lām] ‘Alāmet kılmağa dahi derler; yukālu: أَعْلَمُ الْقَصَارُ الثُّوبَ Ve

إِعْلَامٌ [i‘lām] Sipāhī kendi nefesine bahādır ‘alāmeti kılmağa dahi derler; yukālu: أَعْلَمُ الْفَارِسُ إِذَا جَعَلَ لِنَفْسِهِ عَلَامَةً الشُّجْعَانِ فَهُوَ مُعْلَمٌ

الْمُعْلِمُ [el-mu‘lim] (mīm’in zammı ve lām’ın kesri ile) ‘Alāmet kılan kimse.

الْمُعْلَمُ [el-mu‘lem] (mīm’in zammı ve lām’ın fethiyle) ‘Alāmet kılınan nesne.

التَّعْلِيمُ [et-ta‘līm] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Öğretmek.

التَّعْلَمُ [et-te‘allum] (fethateynle ve lām’ın zammı ve teşdidiyle) Öğrenmek; tekūlu: عَلِمْتُ الشَّيْءَ فَتَعَلَّمْتُ وَلَيْسَ التَّشْدِيدُ لِلتَّكْثِيرِ Ve gāh olur عَلِمْتُ derler, إِعْلَمُ yerine. Ve İbnu’s-Sikkīt eyitti: عَلِمْتُ أَنْ تَعْلَمْتُ أَنْ فَلَانًا خَارِجٌ makāmında. Ve mezbūr eyitti: عَلِمْتُ أَنْ زَيْدًا تَعْلَمُ أَنْ فَلَانًا خَارِجٌ deseler فَدُ عَلِمْتُ dersin ve kaçan تَعْلَمُ أَنْ زَيْدًا خَارِجٌ deseler تَعْلَمْتُ demeysin.

التَّعَالُمُ [et-te‘ālum] (tā’nın fethi ve lām’ın zammı ile) Bilmek ma‘nāsına; yukālu: تَعَالَمَهُ الْجَمِيعُ أَيُّ عَلِمُوهُ

الْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ [el-eyyāmu’l-ma‘lūmāt] (mīm’in fethi ve lām’ın zammıyla ve meddiyle) Zi’l-hicce ayının ‘aşr-ı evvelidir.

عَلَمَاءُ [el-‘almā] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnu ve elifin meddiyle ve hemzenin kesri ile) Bir kelimedir ki عَلَى الْمَاءِ lafzından tahfif olunmuştur, عَلَى nın lām’ıyla elif lām’ın elifini tayy etmekle; yukālu: عَلَمَاءُ بَنُو فُلَانٍ يُرِيدُونَ عَلَى الْمَاءِ

الْمُعْلَمُ [el-ma‘lem] (mīm’in ve lām’ın fethiyle) Şol eserdir ki onunla yol bilinir.

الْعِلَامُ [el-‘ullām] (‘ayn’ın zammı ve lām’ın teşdidi ile) Hinnā ki onu nisā tā’ifesi elle-rine yakarlar.

الْعَيْلَمُ [el-ʿaylem] (ʿayn'ın ve lām'ın fethi ve mā-beynde yā'nın sükūnuyla) Şol yakın kuyudur ki suyu çok ola. Ve

عَيْلَمٌ [ʿaylem] Tāze ve ter olan kimseye dahi derler.

الْعَيْلَامُ [el-ʿaylām] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yeleli kurdun erkeği, keftar-ı ner ma'nāsına.

الْعَالِمُ [el-ʿālem] (lām'ın fethiyle) Halk ma'nāsına.

الْعَوَالِمُ [el-ʿavālim] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesri ile) Cem'i.

الْعَالَمُونَ [el-ʿālemūn] (lām'ın fethiyle) Kezālik cem'i, asnāf-ı halāyık ma'nāsına.

[ع ل ح م]

الْعُلْجُومُ [el-ʿulcūm] (ʿayn'ın ve cīm'in zammı ile) Erkek kurbağa. Ve

عُلْجُومٌ [ʿulcūm] Çok suya dahi derler, mā-i kesir ma'nāsına. Ve

عُلْجُومٌ [ʿulcūm] Gece karanusuna da derler, zulmet-i leyl ma'nāsına. Ve

عُلْجُومٌ [ʿulcūm] Berk olan deveye dahi derler.

الْعَلَاجِيمُ [el-ʿalācīm] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i. Kilābī eyitti: **عَلَاجِيمٌ** [ʿalācīm] devenin berk ve ra'nā olanlarına derler.

[ع ل ق م]

الْعَلْقَمُ [el-ʿalqam] (ʿalā-vezni [cafer]) Bir acı ağacın ismidir. Ve baʿzılar eyitti: Ebū cehl kavununa ve her acı nesneye **عَلَقَمٌ** [ʿalqam] derler dedi.

عَلْقَمَةٌ [ʿAlqamet] (ʿayn'ın ve kāf'ın fethi ve mā-beynde lām'ın sükūnuyla) Bir şā'irin ismidir ki o ʿAlqame b. ʿAbede'dir ki ona Faḥl derler. Ve bir ʿAlqame daha vardır ki

ona **الْحِصْبِيُّ** [el-Hişiyy] derler. Ve bunların ikisi dahi Rebiʿatu'l-Cū kabilesindedir ve ammā ʿAlqame b. ʿUlāse o Benī Cafer kabilesindedir.

[ع ل ك م]

الْعُلْكُومُ [el-ʿulkūm] (ʿayn'ın vekāf'ın zammı ile) Berk olan deve, **عُلْجُومٌ** [ʿulcūm] gibidir veznen ve ma'nen. Müzekker ve mü'ennesi bunda berāberdir.

الْعَلَاكِيمُ [el-ʿalākīm] (ʿayn'ın fethi vekāf'ın kesri ile) Büyük develer, ibil-i ʿizām ma'nāsına.

[ع م م]

الْعَمُّ [el-ʿamm] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Baba karındaşı olan, **أَخُ الْأَبِ** ma'nāsına.

الْأَعْمَامُ [el-aʿmām] (hemzenin fethiyle) Cem'i, baba karındaşları ma'nāsına.

الْعُمُومَةُ [el-ʿumūmet] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i, **بُعْلٌ** [baʿl]le **بُعُولَةٌ** [buʿulet] gibi. Ve

عُمُومَةٌ [ʿumūmet] **عَمٌّ** [ʿamm] olmağa dahi derler; yukālu: **مَا كُنْتُ عَمًّا لَقَدْ عَمَمْتُ عُمُومَةً** Ve **يَبْنِي وَيَبِنُ فُلَانٍ عُمُومَةً كَمَا يُقَالُ أَبُوَّةٌ وَخُوُولَةٌ** ve **تَكُولُ: هُمَا ابْنَا عَمٍّ وَلَا تَقُلْ هُمَا ابْنَا خَالٍ** **هُمَا ابْنَا عَمَّةٍ لَا يُقَالُ لِمَ لَا يَجُوزُ إِنْ تَزَوَّجَ أُخْتُ زَيْدٍ عَمْرًا وَأُخْتُ عَمْرٍو زَيْدًا وَيَكُونُ أُخْتُ زَيْدٍ عَمَّةً لِلْوَلَدِ الْحَاصِلِ مِنْ زَيْدٍ وَأُخْتُ عَمْرٍو عَمَّةٌ لِلْوَلَدِ الْحَاصِلِ مِنْ عَمْرٍو وَأُخْتُ زَيْدٍ وَيَصِحُّ أَنْ يُقَالَ هُمَا ابْنَا عَمَّةٍ لِأَنَّ نَقُولَ الْكَلَامِ فِي مَنْعِ الْجَوَازِ عِنْدَ إِخْوَةِ الْمُضَافِ إِلَيْهِ لَا مُطْلَقًا فَإِنَّهُ يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ الشَّخْصَانِ ابْنِي عَمٍّ وَالْعَمَّانِ أَخَوَانِ وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ ابْنِي خَالٍ وَالْخَالَانِ أَخَوَانِ لِلرُّومِ تَزَوَّجَ الشَّخْصِ أُخْتَهُ فَتَأْمَلْ**

يَا بِنَ عَمِّ [ye'bne ʿammi] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) Aslı **يَا ابْنَ عَمِّي** dir, yā-i mütekellim iktifā'en bi'l-kesre hazf olunmuştur.

عَمَّ [‘amme] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in fethi ve teşdidiyle) Aslında عَمَّا idi, ne şeyden ma‘nāsına, nitekim Bārī ta‘ālānın ﴿عَمَّ﴾ (النبا، 1) dediği kavlinde vāki‘ olmuştur, pes kelime-i istifhāmdan tahfifen elif hazf olunmuştur.

الْمُعَمَّم [el-mu‘amm] (mīm-i evvelin zammı ve ‘ayn’ın fethiyle) Kesirü’l-a‘mām ve kerīmü’l-a‘mām olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُعَمَّمٌ وَرَجُلٌ مُخَوَّلٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْأَعْمَامِ وَكَرِيمَهُمْ Ve gāh ‘ayn’ı ve vāv’ı meksür dahi kılarlar.

الْإِسْتِعْمَامُ [el-isti‘mām] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir kimseyi ‘amm edinmek; tekülü: بِسَمْعِ مَنْ إِسْتَعْمَمْتُهُ عَمًّا إِذَا اتَّخَذْتَهُ عَمًّا Bu nüсах-ı Cevheri’de vāki‘ olandır, lākin zāhir budur ki ki إِسْتَعْمَمْتُهُ إِذَا اتَّخَذْتَهُ عَمًّا denile fe-tedebber.

التَّعَمُّمُ [et-te‘ammum] (fethateynle ve mīm-i evvelin zammı ve teşdidiyle) Bir kimseyi عَمُّ يَا diye çağırarak. Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir.

الْعِمَامَةُ [el-‘imāmet] (‘ayn’ın kesriyle) Dülbend ki başa sararlar.

الْعَمَائِمُ [el-‘amā‘im] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın kesri ile) Cem‘i, dülbendler ma‘nāsına.

التَّعْمِيمُ [et-ta‘mīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseye dülbend giydirmek; tekülü: عَمَّمْتُهُ إِذَا أَلْبَسْتَهُ الْعِمَامَةَ Ve

تَعْمِيمٌ [ta‘mīm] Bir kimseyi ululamağa dahi derler; yukālu: عَمَّمَهُ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِمَجْهُولٍ إِذَا سَوَّدَ لِأَنَّ الْعَمَائِمَ تَبْجَانُ الْعَرَبِ كَمَا فِي الْعَجْمِ تَوَجَّعَ Ve

تَعْمِيمٌ [ta‘mīm] Süt köpüklenmeğe dahi derler; yukālu: عَمَّمَهُ اللَّبَنُ إِذَا أَرْغَى كَأَنَّ رَغْوَتَهُ شَبِهَتْ بِالْعِمَامَةِ Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh*’ın تَعْمِيمٌ [ta‘mīm] “revgan ber-ser āverden-i şīr” dediği sehv olduğu zāhir olur, zīrā رَعْوَةٌ [ragvet] keftir, revgan değıldir.

الْعِمَّةُ [el-‘immet] (‘ayn’ın kesri ve mīm’in

teşdidiyle) Bir güne dülbend örtünmek; yukālu: فَلَانَ حَسَنَ الْعِمَّةِ أَيْ حَسَنَ الْإِعْتِمَامِ

الْإِعْتِمَامُ [el-i‘timām] (hemzenin ve tā’nın kesri ile) Dülbend sarınmak.

التَّعَمُّمُ [et-ta‘ammum] (fethateynle ve mīm’in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: عَمَّمْتُهُ بِالْعِمَامَةِ وَتَعَمَّمْتُ بِهَا بِمَعْنَى

إِعْتِمَامٌ [i‘timām] Ot uzayıp kemālin bulmağa dahi derler; yukālu: وَاعْتَمَمْتُ النَّبْتُ إِذَا اكْتَهَلَ Ve civān olan kimse boy çekip uzamağa dahi derler; yukālu: عَمَّمْتُ الشَّابَّ إِذَا طَالَ

الْعَمِيمُ [el-‘amīm] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in kesri ve meddi ile) Tamām olan nesne; yukālu: شَيْءٌ عَمِيمٌ أَيْ تَائِمٌ

الْعُمُّمُ [el-‘umum] (zammateynle) Cem‘i, tamām olan nesnelere ma‘nāsına, سريرٌ [serir]le سُرُرٌ [surur] ve رَغِيفٌ [regif]le رُغُفٌ [ruguf] gibi. Ve

عُمُّمٌ [‘umum] Bir kimsenin kaddı ve a‘zāsı tamām olmağa dahi derler; yukālu: اسْتَوَى فَلَانَ عَلَى عُمْمِهِ يُرِيدُونَ بِهِ تَمَامَ جِسْمِهِ وَشَبَابِهِ وَحَالِهِ Ve fī hadīsi ‘Urve b. ez-Zuyer hīne zeke-re Uhayya b. el-Celāh ve kavle ahvālihi fīhi: “كُنَّا أَهْلَ نَوْمِهِ وَرُمِهِ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى عُمْمِهِ” Ya‘nī kelimesinin mīm’i idgām olup müşedded kılınır, münāsebet için. Ve تُمٌّ [sum] ve رُمٌّ [rum] meremmet ve islāh ma‘nāsındır, ya‘nī mezbūru büyüüp hāsıl kıldık. Ve

عَمِيمٌ [‘amīm] بُهْمَى [buhmā] dedikleri otun dahi kurusuna derler. Ve

عَمِيمٌ [‘amīm] Samīm ma‘nāsına da gelir ki hālīs demek olur; yukālu: هُوَ مِنْ عَمِيمِهِمْ أَيْ مِنْ صَوْبِهِمْ

الْعَمِيمَةُ [el-‘amīmet] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Uzun hurmā ağacı.

الْعُمُّ [el-‘umm] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in teşdidiyle) Cem’i, uzun hurmā ağaçları ma’nāsına; yukālu: إِذَا كَانَ طَوَالًا Ve **عَمِيمَةٌ** [amīmet] Şol ‘avrete derler ki kaddi tamām ve hilkatı kāmīl ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَمِيمَةٌ تَأْتِي الْقَوْمَ وَالْحَلِيقِ

الْعَمَمُ [el-‘amem] (fethateynle) Tamām olan cism; yukālu: جِسْمٌ عَمَمٌ أَيْ تَائِمٌ

الْعَامَّةُ [el-‘āmet] (mīm’in teşdidiyle) حَاصَّةٌ [hāṣṣat]ın mukābili.

الْعُمُومُ [el-‘umūm] (zammateynle) Şāmil olmak; yukālu: عَمَّ الشَّيْءُ يُعَمُّ عُمُومًا مِنَ الْبَابِ ve yukālu: عَمَّهُمْ بِالْعَطِيَّةِ إِذَا سَمِلَ الْجَمَاعَةَ

الْعُمِيَّةُ [el-‘umiyet] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in kesri ile ve yā’nın teşdidiyle) عُمِيَّةٌ [ubiyet] gibi, büyüklenmek, kibr ma’nāsına.

الْعَمَاعِمُ [el-‘amā‘im] (‘ayn-ı evvelin fethi ve ‘ayn-ı sānīnin kesriyle) Müteferrik olan cemā‘atler.

مُعْتَمٌ [Mu‘temm] (mīm’in zammı ve tā’nın fethiyle) Bir recülün ismidir.

الْمُعَمُّ [el-mu‘amm] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve teşdidiyle) Şol attır ki kulakları ve alnının ibtidāsı sā‘ir bedenine nazaran ak ola.

الْمُعَمَّمَةُ [el-mu‘ammemet] (vezni-i mezbūr üzere) Şol koyundur ki onun tepesinde beyāzı ola.

الْعَمَوِيُّ [el-‘ameviyy] (fethateynle ve āhirinde yā’nın teşdidiyle) عَمٌّ [‘amm]e mensüb olan kimse, güyā ki عَمَى [‘amā]ya nisbet olunmuştur. Ve bu Hālīl rivāyetidir.

[ع ن م]

الْعَنَمُ [el-‘anem] (fethateynle) Bir ağaçtır ki budakları mülayim olmağın cāriyelerin

parmakları ona teşbīh olunur. Ve bazıları عَنَمٌ [‘anem] bir kurtçağızın ismidir dedi. Cevherī eydür: **بِمُحْضَبٍ رَخِصٍ كَأَنَّ** ‘şā‘irin **عَنَمٌ عَلَى أَعْصَانِهِ لَمْ يُعْقَدِ** dediği kavli eşcār kısmından olduğuna şāhiddir dedi.

الْمُعَنَّمُ [el-mu‘annem] (mīm’in zammı ve nūn’un fethi ve teşdidiyle) Boyalı olan nesne; yukālu: بَنَانٌ مُعَنَّمٌ أَيْ مَحْضُوبٌ

[ع و م]

الْعَوْمُ [el-‘avm] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Suda yüzmek, sibāhat ma’nāsına; yukālu: الْعَوْمُ لَا يُنْسَى Ve deve seyrine ve gemi seyrine dahi عَوْمٌ [‘avm] derler.

الْعَوْمَةُ [el-‘ümet] (‘ayn’ın zammı ve med-diyle) Bir kurtçağızdır ki suda yüzer, yüzük kaşı gibi müdevver ve sıyrıncak olur.

الْعَوْمُ [el-‘uvem] (‘ayn’ın zammı ve vāv’ın fethi ile) Cem’i, zikr olunan kurtçağızlar ma’nāsına.

الْعَامُ [el-‘ām] (‘alā-vezni [el-ḥāl]) Yıl, sene ma’nāsına.

الْعَوْمُ [el-‘uvvem] (‘ayn’ın zammı ve vāv’ın fethi ve teşdidiyle) Cem’i; yukālu: سَيُونٌ Ve عَوْمٌ وَهُوَ تَوَكِيدٌ لِلْأَوَّلِ كَمَا تَقُولُ شُغْلٌ شَاغِلٌ

عَوْمٌ [‘uvvem] Güyā ki عَائِمٌ [‘ā‘im]in cem’idir, lākin عَائِمٌ [‘ā‘im] müstakillen zikr olunmaz, zīrā bu ism değildir, belki hemīn te’kīd içindir. Ve

عَامٌ [‘ām] Bir yere cem’ olunan ekin yıl-ğınları ma’nāsına dahi gelir, عَامَةٌ [‘āmet] in cem’i olmak üzere ‘alā-mā se-yec’u inşāallāhu ta‘ālā.

الْعَامِيَّةُ [el-‘āmiyy] (mīm’in kesri ve yā’nın teşdidiyle) Yıllamış ma’nāsımadır; yukālu: نَبْتُ عَامِيٍّ أَيْ يَابِسُ أَيْ عَلَيْهِ عَامٌ

عَائِمٌ [‘ā‘im] (yā’nın kesriyle) Bir sanemin

le) Mālin a'lāsı.

الإِغْتِيَامُ [el-i'ṭiyām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mālin a'lāsın almak; yukālu: إِغْتَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْعِيْمَةَ

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ت م]

الْغَيْمُ [el-ġatm] (ġayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesne ziyāde ıssı olmağa derler, bir dā'irede ki nefsi helāk etmek mertebesine vara. Ve ıssı ziyāde olmaz illā Cevzā burcunda olan Şi'rā yıldızı tulūc ettiği hinde.

الْغُتْمَةُ [el-ġutmet] (ġayn'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) 'Ucme ma'nāsınadır.

الْأَغْتَمُ [el-aġtem] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Aslā fesāhatle söylemeyen kimse.

الْغُتْمُ [el-ġutm] (ġayn'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Cem'i, bī-fesāhat olan kimse-ler ma'nāsına.

الْغُتْمِيّ [el-ġutmiyy] (ġayn'ın zammı ve tā'nın sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) 'Ucmeye mensüb olan kimse.

[غ ث م]

الْأَغْثَمُ [el-aġsem] (hemzenin ve sâ-i müsellesenin fethiyle) Şol kıldır ki beyāzı sevādına gālib ola.

الْغُشْمَةُ [el-ġuşmet] (ġayn'ın zammı ve sâ'nın sükūnuyla) Kül renginde olup boz olmak, وَرَقَةٌ [vurqat] gibidir veznen ve ma'nen.

الْغَاشِمُ [el-ġaşm] (ġayn'ın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Bir kimseye def'aten māl-ı nefīs vermek; tekūlu: غَشِمْتُ لَهُ غَشْمًا مِنَ الْبَابِ إِذَا دَفَعْتُ إِلَيْهِ دُفْعَةً مِنَ الْمَالِ حَيْدَهُ الثَّانِي إِذَا دَفَعْتُ إِلَيْهِ دُفْعَةً مِنَ الْمَالِ حَيْدَهُ

الْغَاشِمَةُ [el-ġaşīmet] (ġayn'ın fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Şol ta'āmdır ki tertīb olunup içine çekirge korlar.

[غ ذ م]

الْعَذْمُ [el-ğazm] (ğayn'ın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimseye def'aten māl-ı nefīs vermek, عَثْمٌ [ğāsm] gibidir veznen ve ma'nen; tekūlu: مَنْ عَذَمْتُ لَهُ مِنْ الْمَالِ عَذَمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلُ عَثَمْتُ

عَذَمٌ [ğazm] Cefāyla ve şiddetle ekl etmeğe dehi derler; yukālu: عَذَمَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَذْمُزِمٌ [el-ğazemzem] (ğayn'ın ve zāl'lerin fethiyle) جُرَافٌ [cuzāf] ma'nāsına; yukālu: يَكْتَالُونَ كَيْلًا عَذْمًا يَعْنِي جُرَافًا

التَّعْذُمُ [et-teğazzum] (fethateynle ve zāl'in zammı ve teşdidiyle) Çok ekl etmek; yukālu: هُوَ يَتَعَذَّمُ كُلَّ شَيْءٍ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْأَكْلِ

الإِغْتِزَامُ [el-iğtizām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve yavrusu anasının sütin hep emmek; yukālu: إِغْتَذَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَ مَا فِيهِ

الْعُذَامُ [el-ğuzām] (ğayn'ın zammı ile) Bir pāre süt.

الْعَذْمُ [el-ğazem] (fethateynle) Bir cins ottur.

الْعَذِيمَةُ [el-ğazīmet] (ğayn'ın fethi ve zāl'in kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki عَذْمٌ [ğazem] dedikleri otu bitirir.

[غ ذ ر م]

الْعَذْرَمَةُ [el-ğazremet] ('alā-vezni اللِّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi cüzāfen satmak; tekūlu: عَذَرَمْتُ الشَّيْءَ وَعَذْرَمْتُهُ إِذَا بَعْتَهُ جُرَافًا

الْعُذَارِمُ [el-ğuzārim] (ğayn'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Keyfe mā-ittefak olan kīle; yukālu: كَيْلٌ عُذَارِمٌ أَيْ جُرَافٌ Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: عُذَارِمٌ [ğuzārim] çok suya derler mā-i kesir ma'nāsına, عُذَامِيرٌ [ğuzāmīr] gibi.

[غ ر م]

الْغَرَامُ [el-ğarām] (ğayn'ın fethi ve rā-i mühmelenin tahfifiyle) Dā'im olan nesneye derler. Ve 'azāba dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: «إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا» (الفرقان، 65) قَالَ أَبُو Ve عُبَيْدَةُ أَيْ هَلَاكًا وَلِزَامًا لَهُ

غَرَامٌ [ğarām] Hırsa dahi derler, وَلَوْعٌ [velūc] ma'nāsına.

الإِغْرَامُ [el-iğrām] (hemzenin kesriyle) Harīs kılmak; yukālu: أُغْرِمَ بِالشَّيْءِ أَيْ أَوْلَعَ بِهِ Ve

إِغْرَامٌ [iğrām] Bir kimseyi medyūn etmeğe ve ödetmeğe dahi derler.

التَّغْرِيمُ [et-tağrīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْمُغْرَمُ [el-muğrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bir nesneye mübtelā olan kimse; minhu kavluhum: رَجُلٌ مُغْرَمٌ بِالْحُبِّ Ve bu Ebū 'Ubeyde rivāyetidir. Ve

مُغْرَمٌ [muğrem] Medyūna dahi derler [ğurum]den, ya'nī deynden me'hūzdur.

الْغَرِيمُ [el-ğarīm] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki onun üzerinde deyn vardır; yukālu: حُدُّ مِنْ غَرِيمٍ [ğarīm] deyn sāhibine dahi derler.

الْغَرَامَةُ [el-ğarāmet] (ğayn'ın fethi ve rā'nın tahfifiyle) Edāsı lāzım olan nesne.

الْغُرْمُ [el-ğurum] (zammateynle) Bi-ma'nāhā.

الْمُغْرَمُ [el-muğrem] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā kezālik; yukālu: غَرِمَ الرَّجُلُ الدَّيْنَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ غُرْمًا وَغَرَامَةً كَذَا فِي مَقْدَمَةِ جَارِ اللَّهِ وَغَيْرِهَا مَعَ أَنَّ الْمَفْهُومَ مِنْ تَفْسِيرِ الْجَوْهَرِيِّ كَوْنُهُمَا اسْمَيْنِ عَلَى مَا لَا يَحْفَى فَإِنَّهُ قَالَ الْغَرَامَةُ مَا يَلْزَمُ أَدَاؤُهُ وَكَذَلِكَ الْمُغْرَمُ وَالْمُغْرَمُ

[غ س م]

الْغَسَمُ [el-ğasem] (fethateynle) غَسَقَ [ğasaq] gibidir, zulmet ma'nāsına. Ve Nağr eyitti: غَسَمَ [ğasem] zulmet karışmaktır.

الْغُسُومُ [el-ğusūm] (zameteynle) Gece karanı olmak; yukālu: غَسَمَ اللَّيْلُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَظْلَمَ

[غ ش م]

الْغَشْمُ [el-ğaşm] (ğayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Zulm.

الْغَشُومُ [el-ğaşūm] (ğayn'ın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Zālim ma'nāsına; yukālu: الْحَرْبُ غَشُومٌ Ya'nī "Harb zālimdir, suçsuz dahi zararı sirāyet eder."

الْمِغْشَمُ [el-miğşem] (mīm'in kesri ve şīn'in fethiyle) Bahādır, şücāc.

الْغَشْمَشَمُ [el-ğaşemşem] (ğayn'ın ve şīn'lerin fethiyle) Şol kimsedir ki başın götürüp burnu doğrusuna gider ve teveccüh ettiği cānibden dönmez, ziyāde şe'cī' olduğundan ötürü.

[غ ط م]

الْغِطَامُ [el-ğitamm] (ğayn'ın kesri ve ṭā-i muhmelenin fethi ve mīm'in teşdidiyle) Suyu ziyāde çok olan deryā; yukālu: بَحْرٌ هِجَفٌ Ve هِجَفٌ [hiceff] sakīl ve cefā-kār olana derler. Ve

غِطَامٌ [ğitamm] Cem'-i kesīre dahi derler; yukālu: جَمْعٌ غِطَامٌ Ve

غِطَامٌ [ğitamm] Hulku hūb olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ غِطَامٌ أَيَّ وَاسِعِ الْخُلُقِ

[غ ل م]

الْغُلَامُ [el-ğulām] (ğayn'ın zammı ve lām'ın tahfifiyle) Şol oğlandır ki hizmet etmeğe yaraya.

الْغُلَيْمُ [el-ğuleym] (ğayn'ın zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) غُلَامٌ [ğulām]ın tasgīri.

الْغِلْمَةُ [el-ğilmet] (ğayn'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) غُلَامٌ [ğulām]ın cem'i.

الْغِلْمَانُ [el-ğilmān] (ğayn'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik cem'i, hizmete yarayan oğlanlar ma'nāsına. Ve غِلْمَةٌ [ğilmet] ile أَغْلِمَةٌ [ağlimet]ten istignā kıldılar ya'nī kelām-ı Arabda أَغْلِمَةٌ [ağlimet] gelmeğe ihtiyāc kalmadı.

الْأُغَيْلِمَةُ [el-uğaylimet] (hemzenin zammı ve ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve lām'ın kesri ile) غِلْمَةٌ [ğilmet]in tasgīridir, mükebbere muhālifdir gūyā ki أَغْلِمَةٌ [ağlimet] kelimesin tasgīr etmişlerdir, egerçi isti'māllerinde أَغْلِمَةٌ [ağlimet] yoktur, nitekim أُصَيْبِيَّةٌ [uşaybiyet] derler صَيْبِيَّةٌ [şibiyet] kelimesin tasgīrde. Ve صَيْبِيَّةٌ [şibiyet] صَيْبِيٌّ [şabiyy]nin cem'idir.

غُلَيْمَةٌ [ğuleymet] (ğayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik غِلْمَةٌ [ğilmet] lafzının tasgīridir, asl-ı kıyāsa binā'en ba'zılar kavli üzere.

الْغُلُومَةُ [el-ğulūmet] (zameteynle) غُلَامٌ [ğulām] olmak.

الْغُلُومِيَّةُ [el-ğulūmiyyet] (zameteynle ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik gulām olmak.

الْغُلَامَةُ [el-ğulāmet] (ğayn'ın zammı ve lām'ın tahfifiyle) غُلَامٌ [ğulām]ın müennesi.

الْغُلْمَةُ [el-ğulmet] (ğayn'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Cimā' iştihāsı, şehvet-i dırāb ma'nāsına; yukālu: غَلِمَ الْبَعِيرُ غُلْمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِغْتِلَامُ [el-iğtilām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Kezālik mücāma'ate harīs ol-

mak; yukālu: هَيْجَانٌ إِذَا هَاجَ إِغْتَلَمَ الْبَعِيرُ إِذَا هَاجَ [heyecān] bir nesne müştedd ve mütezāyid olmağa derler.

الْغَيْلَمُ [el-ğaylem] (ğayn'ın ve lām'ın fet-hi ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol cāriyedir ki cimā'a iştihā üzeredir, مُغْتَلِمَةٌ [muğtelimet] ma'nāsına. Ve

غَيْلَمٌ [ğaylem] Erkek olan kaplubagaya dahi derler. Ve

غَيْلَمٌ [Ğaylem] Bir mevzi'in dahi ismidir.

الْغَيْلِيمُ [el-ğillīm] (ğayn'ın kesri ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Cimā'a ziyāde iştihāsı olan kimse, سَدِيدُ الْعِلْمَةِ ma'nāsına.

[غ ل ص م]

الْغَالِصَمَةُ [el-ğalşamet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Re's-i hulkūmdur ki o boğazda olan yumru yerdir. Ve

عَالِصَمَةٌ [ğalşamet] Zikr olunan yeri kesmeğe dahi derler; yukālu: عَالِصَمَةٌ إِذَا قَطَعَ عَالِصَمَتَهُ

[غ م م]

الْغَمُّ [el-ğamm] (ğayn'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Gussa.

الْغُمُومُ [el-ğumūm] (zammeteynle) Cem'i, gussalar ma'nāsına. Ve

غَمٌّ [ğamm] Gussa vermeğe dahi derler; yukālu: غَمُّهُ فَاعْتَمَّ Ve غَمٌّ [ğamm] merkebin ağzın غِمَامَةٌ [ğimāmet] ile bağlamağa dahi derler; yukālu: إِذَا عَمَّمْتُ الْحِمَارَ وَغَيْرَهُ إِذَا عَمَّمْتُ الْإِلْقَامَ [ilkām] ağız bağlamağa derler. Ve غِمَامَةٌ [ğimāmet] 'ankarīb gelir inşāallāhu ta'ālā. Ve

غَمٌّ [ğamm] Gün ziyāde ıssı olmağa dahi derler; yukālu: غَمٌّ يَوْمَنَا بِالْفَتْحِ إِذَا كَانَ يَأْخُذُ بِالنَّفْسِ مِنْ جِدَّةِ الْحَرِّ فَهُوَ يَوْمٌ غَمٌّ وَلَيْلَةٌ غَمٌّ أَي غَامَةٌ وَوَصَفَ بِالْمُضْدِرِّ كَمَا تَقُولُ مَاءٌ غَوْرٌ

غَمٌّ [ğamm] Haber mübhem olmağa dahi

derler; yukālu: غَمٌّ عَلَيْهِ الْحَبْرُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ أَي اسْتَعْجِمَ

الْإِغْمَامُ [el-iğmām] (hemzenin kesriyle) Kezālik gün gāyet ıssı olmak; yukālu: أَعَمَّ يَوْمٌ غَمٌّ وَلَيْلَةٌ غَمٌّ Ve Ḥalil eyitti: غَمٌّ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ derler, kaçan muzlim olsalar. Ve

غَمٌّ [ğamm] Gün bulutlu olmağa dahi derler; yukālu: غَمُّ الْهَيْلَالِ عَلَى النَّاسِ عَلَى الْبَيَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا سَتَرَهُ عَنْهُمْ غَيْمٌ أَوْ غَيْرُهُ

الْغَمِّي [el-ğammā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrı ile) Şol gece ki açıklık olmaya, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere.

الْغَمَّةُ [el-ğammet] (ğayn'ın fethi ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَيْلَةٌ غَمِّي وَلَيْلَةٌ غَمَّةٌ إِذَا كَانَ عَلَى السَّمَاءِ غَمِّيٌّ عَلَى وَزْنِ رَفِيٍّ

الْغَمِّي [el-ğummā] (ğayn'ın zammı ve elifin kasrı ile) Kezālik şol gün ki açıklık olmaya, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzer, feth dahi cā'izdir.

الْغَمَاءُ [el-ğammā] (ğayn'ın fethi ve elifin meddi ile) Bi-ma'nāhā eyzan; tekūlu: ضَمْنَا لِلْغَمِّيِّ

الْغِمَامَةُ [el-ğimāmet] (ğayn'ın kesri ile) Şol nesnedir ki onunla davarın ağzın bağlarlar.

الْغِمَائِمُ [el-ğamā'im] (ğayn'ın fethi ve yā'nın kesri ile) غِمَامَةٌ [ğimāmet]in cem'i, davar ağzın bağlayan nesnelere.

الْإِغْتِمَامُ [el-iğtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gussalanmağa derler.

التَّغْمِيمُ [et-tağmīm] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi örtmek.

الْإِنْغِمَامُ [el-iṅimām] (hemzenin ve ğayn'ın kesri ile) Örtülmek; tekūlu: غَمَّمْتُهُ فَأَنْعَمْتُ إِذَا غَطَّيْتُهُ

الْغَمَّةُ [el-ğummet] (ğayn'ın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Tasa, kürbe ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Bunun tarīki zul-

metten ve müzāyakadandır. Ve

عُمَّة [ġummet] Kezālik deryā ka'rına ve gayrı nesne ka'rına dahi derler.

الْغَمَامُ [el-ġamām] (ġayn'ın fethi ile) Bulut, sehāb ma'nāsına.

الْغَمَامَةُ [el-ġamāmet] (ġayn'ın fethiyle) Vāhidi, bir pāre bulut ma'nāsına.

الْإِغْمَامُ [el-iġmām] (hemzenin kesriyle) Havā bulutlu olmak; yukālu: **أَغْمَتِ السَّمَاءُ**

الْغَمَمُ [el-ġamem] (fethateynle) Başta olan kıl aşağı inmek bir haysiyet ile ki alnı ve kafāyı dar eyleye.

الْأَغْمُ [el-eġamm] (hemzenin ve ġayn'ın fethiyle) Başının kılı aşağı inip alnın ve kafāsın dar eden kimse.

الْغَمَاءُ [el-ġammā'] (ġayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, zikr olunan sıfatta olan 'avret ma'nāsına; yukālu: **رَجُلٌ غَمَاءٌ** Ve **أَغْمٌ وَجِبْهَةٌ غَمَاءٌ** kerihdir, onun kılı çok olmasın iktizā ettiğinden ötürü.

الْغَمِيمُ [el-ġamim] (ġayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol tāze ottur ki kuru otun altında ola. Ve

غَمِيمٌ [ġamīm] Şol süttür ki koyu olmak için ısıtıla.

كُرَاعُ الْغَمِيمِ [Kurā'u'l-Ġamīm] (kāf'ın zammı ve rā'nın tahfifiyle ve ġayn'ın fethiyle) Hiçāz'da bir mevzi'in ismidir.

الْغَمْغَمَةُ [el-ġamġamet] ('alā-vezni **الرُّزْلَةُ** [ez-zelzelet]) Sığırlar āvāzıdır. Ve hālet-i kītālde bahādırlar āvāzına dahi derler.

التَّغْمُغُمُ [et-teġamġum] ('alā-vezni **التَّرْزُلُ** [et-tezelzul]) Şol kelāmdır ki āşikāre olmayıp mübhem ve müşevveş ola.

[غ ن م]

الْغَنَمُ [el-ġanem] (fethateynle) İsm-i mü'ennestir ki koyun cinsi için mevzū'dur, zükūra ve ināsa itlāk olunur. Ve mecmū'usuna dahi itlāk olunur, muhtelit olduklarında.

الْغَنَيْمَةُ [el-ġuneymet] (ġayn'ın zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) **غَنَمٌ** [ġanem]in tasġiri.Hā idhāl olundu, zīrā şol esmā'-i cümū' ki onun lafzından vāhidi olmayıp benī ādemden gayrı için ola ona te'nis lāzımdır; yukālu: **لَهُ خُمْسٌ مِنَ الْغَنَمِ ذُكُورٌ** Ya'nī **غَنَمٌ** [ġanem] zikr olunup her ne denli erkekler murād olunursa da 'aks-i te'nis ri'āyet olunur, zīrā 'aded tezkīrde ve te'niste lafz üzerine cārī olur, ma'nā üzerine cārī olmaz. Ve **إِبِلٌ** [ibil] lafzı **غَنَمٌ** [ġanem] gibidir cemī'-i zikr olunanda.

الْمَغْنَمُ [el-maġnem] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) Doyumluk malı.

الْغَنِيمَةُ [el-ġanīmet] (ġayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْغُنْمُ [el-ġunm] (ġayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Ganīmet bulmak; yukālu: **غَنِمَ الْقَوْمُ غُنْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْغُنَامَا [el-ġunāmā] (ġayn'ın zammı ve nūn'un tahfifi ve āhirinde elifin kasrıyla) Gāyet ma'nāsına; yukālu: **غُنَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا** Ya'nī "Gāyet-i emrin ve nihāyet-i istifāden, filān fi'ldedir."

التَّغْنِيمُ [et-teġnīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Māl in'ām etmek; tekūlu: **غَنَّمْتُهُ** **تَغْنِيمًا** **إِذَا نَقَلْتُهُ**

الْإِغْتِنَامُ [el-iġtinām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ganīmet bilmek.

التَّغْنُمُ [et-teġannum] (fethateynle ve

nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِغْتَنَّمَهُ وَتَغَنَّمَهُ إِذَا عَدَّهُ غَنِيمَةً

غَنَامٌ [Ġannām] (ğayn'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bir devenin ismidir.

غَنِمٌ [Ġanm] (ğayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tağlib'den bir kabilenin babası adıdır ki o Ġanm b. Tağlib b. Vā'il'dir.

[غ ي م]

الْغَيْمِ [el-ğaym] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bulut, sehāb ma'nāsına. Ve gün bulutlu olmak ma'nāsına da gelir. Ve

غَيْمٌ [ğaym] Susuz olup yürek yanmağa dahi derler.

الْغَيْمَانُ [el-ğaymān] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Susayıp yüreği yanan kimse.

الْغَيْمَى [el-ğaymā] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; tekülü: غَامٌ يَغِيْمُ فَهُوَ غَيْمَانٌ وَالْمَرْأَةُ غَيْمَى

الْإِغَامَةُ [el-iğāmet] (hemzenin kesriyle) Kezālik havā bulutlu olmak.

الْإِغْيَامُ [el-iğyām] (hemzenin kesriyle ve ğayn'ın sükūnuyla) Kezālik bulutlu olmak.

التَّغْيِيمُ [et-teğayyum] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

التَّغْيِيمِ [et-tağyīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: غَامَتِ السَّمَاءُ وَأَغَامَتْ وَأَغْيِمَتْ وَتَغْيِمَتْ وَغَيْمَتْ كُلُّهُ بِمَعْنَى Ve

إِغْيَامٌ [iğyām] Halka bulut erişmeğe dahi derler; yukālu: أَعْيِمَ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابَهُمْ غَيْمٌ Ve bu Ebū 'Amr rivayetidir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ م]

الْإِفْأَمُ [el-if'ām] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Deve pālānın bol etmek; tekülü: وَأَفَأَمْتُ الْقَتَبَ وَالرَّحْلَ إِذَا وَسَعْتُهُ وَزِدْتُ فِيهِ Ve رَحْلٌ [rahl] فَتَبْتُ [ḳateb]den küçük olan pālāna derler.

التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَأَمُّهُ تَغْيِيمًا

الْمُفْأَمُ [el-muf'em] (mīm'in ve fā'nın sükūnuyla) Vāsi' kılınan pālān.

الْمُفْأَمِ [el-mufe'em] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَرَحْلٌ مُفْأَمٌ وَمُفْأَمٌ Ve

مُفْأَمٌ [mufe'em] Şahm ve lahmle dolu olana dahi derler; yukālu: أُفِيمَ حَارِكُ الْبَعِيرِ إِذَا امْتَلَأَ فَأَمٌ يَغِيْمُ فَهُوَ مُفْأَمٌ Ve حَارِكٌ [ḥārik] ḥā'i mühmele ile davarın omzudur.

الْفْأَمُ [el-fe'em] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Dolu olmak; yukālu: فَأَمَ الْبَعِيرُ مِنْ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَ فَاهُ مِنَ الْعُشْبِ

الْفِيْأَمُ [el-fi'ām] (fā'nın kesri ve hemzenin tahfifiyle) Cemā'at ma'nāsınadır, kendi lafzından vāhidi yoktur. Ve 'amme فَيَامٌ [fiyām] derler yā'yla. Ve

فِيْأَمٌ [fi'ām] Kezālik şol yastığa derler ki mihaffede ve مَشَاجِرُ [meşācir]de isti'māl ederler. Ve مَشَاجِرُ [meşācir] üstü açık olan mihaffeye derler.

الْفُؤْمُ [el-fu'um] (zammateynle) Cem'i, حُمُرٌ [ḥimār]la حُمُرٌ [ḥumur] gibi.

[ف ح م]

الْفُحْمُ [el-faḥm] (fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kömür ki āteşten

söyündürürler.

الْفَحْمَةُ [el-faḥmet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve gāh olur ḥā'yı tahrīk ederler, نَهْرٌ [nehr]le نَهَرَ [neher] gibi. Ve

فَحْمَةُ الْعِشَاءِ [faḥmetu'l-ʿiṣā] Gecenin ibtidā zulmeti.

الْإِفْهَامُ [el-ifḥām] (hemzenin kesriyle) Gecenin ibtidāda olan zulmetin geçirmek; yukālu: أُنْفِخُوا مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ لَا تَسِيرُوا فِي أَوَّلِ فَحْمَتِهِ وَهُوَ أَشَدُّ اللَّيْلِ سَوَادًا فَيَكُونُ الْهَمْزَةُ لِلْسَّلْبِ فِي الْمَعْنَى **التَّفْحِيمِ** [et-tefḥīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhu. Ve

تَفْحِيمٌ [tefḥīm] Karalamağa dahi derler; yukālu: فَحَمَ وَجْهَهُ تَفْحِيمًا إِذَا سَوَدَ Ve

إِفْهَامٌ [ifḥām] İskāt maʿnāsına da gelir; yukālu: كَلَّمْتُهُ حَتَّى أَفْحَمْتُهُ إِذَا أَسْكَنْتُهُ فِي خُصُومَةٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve

إِفْهَامٌ [ifḥām] Sākit bulmağa dahi derler; yukālu: أَفْحَمْتُهُ أَيَّ وَجَدْتُهُ مُفْحَمًا لَا يَقُولُ الشَّعْرُ وَمَا أَفْحَمْنَاكُمْ **مُهَاجَاةٌ** [muhācāt] Ve يُقَالُ هَاجَبْنَاكُمْ فَمَا أَفْحَمْنَاكُمْ hicv edişmektir.

الْفَحِيمُ [el-faḥīm] (fā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik kömür, فَحَمٌ [faḥm] maʿnāsına.

الْفَاحِمُ [el-fāḥim] (hā'nın kesriyle) Siyāh olan nesne; yukālu: شَعْرٌ فَاحِمٌ أَيَّ أَسْوَدُ

الْفُحُومُ [el-fuḥūm] (zammeteynle) Oğlanın ağlamaktan āvāzı çıkmaz olmak.

الْفُحَامُ [el-fuḥām] (fā'nın zammı ve ḥā'nın tahfifiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: فَحَمَ الصَّبِيُّ يَفْحَمُ فُحُومًا وَفُحَامًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا بَكَى حَتَّى يَنْقَطِعَ صَوْتُهُ Ve

فُحُومٌ [fuḥūm] Koyunun çağırmaktan āvāzı boğulmağa dahi derler; yukālu: نَعَا الْكَبِشُ حَتَّى فَحَمَ أَيَّ صَارَتْ فِي صَوْتِهِ بُحُوحَةً

[ف خ م]

الْفَحَامَةُ [el-faḥāmet] (fā'nın fethi ve ḥā-i muʿcemenin tahfifi ile) Fermūde olmak; yukālu: فَحَمَ الرَّجُلُ فَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيَّ صَحَمَ

الْفَحْمُ [el-faḥm] (fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ulu olan kimse; yukālu: رَجُلٌ فَحَمَ أَيَّ عَظِيمَ الْقَدْرِ Ve

فَحْمٌ [faḥm] Fesāhat ve selāset üzere olan söze dahi derler; yukālu: مُنْطِقٌ فَحَمٌ أَيَّ جَزَلٌ Ve جَزَلٌ [cezl] rekik olmayan kelāma derler.

التَّفْحِيمُ [et-tefḥīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Ululamak, taʿzīm maʿnāsına. Ve

تَفْحِيمُ الْحَرْفِ [tefḥīmu'l-ḥarf] Harfi kaba telaffuz etmek ki إمَالَةٌ [imālet]in mukābilidir.

[ف د م]

الْمُفْدَمُ [el-mufdem] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu ve dāl'in fethiyle) Koyu olan boya; yukālu: ثَوْبٌ مُفْدَمٌ إِذَا كَانَ مَضْبُوعًا صَبِغٌ مُفْدَمٌ أَيَّ خَائِرٌ ve yukālu: بِخُمْرَةٍ مُشْبَعًا مُشْبَعٌ

الْفِدَامُ [el-fidām] (fā'nın kesri ile) Şol nesnedir ki ibrik ağzına korlar tā ki onunla ibrikte olan nesne süzüle.

الْفِدْدَامُ [el-feddām] (fā'nın fethi ve dāl'in teşdidıyla) Bi-maʿnāhu. Ve

فِدْدَامٌ [feddām] Kezālik şol bez pāresine derler ki Mecūsī onunla ağzın bağlar.

التَّفْدِيمُ [et-tefdīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bez ile kāsenin ağzın bağlamaktır, içinde olanı sāfī kılmak için; tekülü: فَدَمْتُ الْأَيْنَةَ تَفْدِيمًا

الْمُفْدَمَاتُ [el-mufeddemāt] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidıyla) Ağzı zikir olunan tarik üzere bağlı olan ibrikler ve

kipler.

الْفَدْمُ [el-fedm] (fā'nın ve dāl'in sükūnuyla) Bir nesnenin ağzın zikr olunan nesne ile örtmek; yukālu: فَدَمْتُ عَلَى مَا فِيهِ بِالْفَدَامِ فَدْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَّيْتَ

الْفَدَامَةُ [el-fedāmet] (fā'nın fethiyle) 'Aciz ve sakıl olmak.

الْفُدُومَةُ [el-fudūmet] (zammeteynle) Bimar'nāhā; yukālu: رَجُلٌ فَدَمٌ أَي عَيٌّ ثَقِيلٌ بَيْنَ الْفُدُومَةِ وَالْفُدُومَةِ

[ف د غ م]

الْفَدْغَمُ [el-fedġam] ('alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Ricālden şol kimsedir ki fermüde olup sāhib-i cemāl ola ve hūb ola. Dolu olan yüze dahi derler; yukālu: حَدُّ فَدْغَمٍ أَي حَسَنٌ مُّثَلِّعٌ

الْفَرْمَةُ [el-fermet] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol 'ilācdır ki 'avret onunla fercin dar eder.

[ف ر م]

الْفَرْمُ [el-ferm] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik bi-ma'nāhā.

الْإِسْتِفْرَامُ [el-istifrām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zikr olunan 'ilācı isti'māl etmek; yukālu: اسْتَفْرَمَتِ الْمَرْأَةُ

الْمُسْتَفْرِمَةُ [el-mustefrimet] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ile) Şol 'avrettir ki zikr olunan devāyı isti'māl ede; minhu mā ketebe 'Abdūmelik ile'l-Ḥaccāc: يَا ابْنَ الْمُسْتَفْرِمَةِ "بِعَجْمِ الرَّبِيبِ" Ve عَجْمُ الرَّبِيبِ kuru üzüm çekirdeğine derler.

الْإِفْرَامُ [el-ifrām] (hemzenin kesriyle) Kāse doldurmak; tekūlu: أَفْرَمْتُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ بِلِغَةٍ هَذِيلٌ

فَرَمَاءُ [Feremā] (fethateynle ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve Şa'leb

eyitti: kelām-ı 'Arabda فَعَلَاءُ [fa'alā] yoktur illā تُدَاءُ [şe'edā] ve فَرَمَاءُ [feremā]. Ve Ferrā سَحَنَاءُ [seḥanā]ı dahi ziyāde kıldı. İbn Keysān eyitti: تُدَاءُ [şe'edā] ve سَحَنَاءُ [seḥanā]ın tahrīki harf-i halktan ötürüdür, nitekim نَهْرٌ [nehr]de نَهْرٌ [neher] ve شَعْرٌ [şa'r]de شَعْرٌ [şe'ar] cā'izdir. Ve فَرَمَاءُ [feremā]da egerçi bu 'illet mevcūd deġildir lākin şöyle zann ederim ki aslında maksüre olup şā'ir onu zarūret için medd etmiş ola. Ve bunun nazīri جَمَزَى [cemezā]dır, bāb-ı kasrda dedi. Ve تُدَاءُ [şe'edā] cāriyeye derler, أُمَّةٌ [emet] ma'nāsına ki soġuk zahmetin görmüş ola. Ve سَحَنَاءُ [seḥanā] hey'ete ve kıyāfete derler. Ve جَمَزَى [cemezā] sür'at etmek ma'nāsınadır.

[ف ر ز م]

الْفُرْزُومُ [el-furzūm] (fā'nın ve zā'nın zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Şol müdevver ağaçtır ki üzerinde başmakçılar iş keserler. Ve ehl-i Medīne ona جَبَاةٌ [ceb'et] derler cīm'in fethi ve bā'-i muvahhadenin sükūnuyla. Cevherī eydür: Ebū Sa'īd'den ben bu vech üzere kırā'at ettim. Bunu İbn Keysān Şa'leb'den böyle rivāyet kıldı. Ammā bu kelime İbn Dureyd'in kitābında k̄āf'la vāki' olmaġın bādiyede bādiye halkına su'āl ettim, bilir kimse bulunmadı dedi.

[ف ر ط م]

الْفُرْطُومُ [el-furṭūm] (fā'nın ve fā'nın zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Hufun kuş burnu gibi sivri olan tarafıdır; yukālu: خِفَافٌ مُّفْرَطَمَةٌ

[ف س ح م]

الْفُشْحُمُ [el-fuşḥum] (fā'nın ve hā'-i mühmelenin zammı ve mā-beynde sīn-i müh-

melenin sükūnuyla) Göğsü bol olan kimse, **وَاسِعُ الصَّدْرِ** ma'nāsına.

[ف ص م]

الْفَضْمُ [el-fašm] (fā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ufatmaktır, ayırmaksızın.

الْإِنْفِصَامُ [el-infišām] Ufanmak, ayrılmaksızın; yukālu: **فَصَّمْتُهُ فَانْفَصَمَ** Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا إِنْفِصَامَ لَهَا﴾ (البقرة، 256)

التَّفْصُومُ [et-tefašsum] (fethateynle ve šād'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِفْصَامُ [el-ifšām] (hemzenin kesriyle) Yağmur açılmak; yukālu: **أَفْصَمَ الْمَطَرُ إِذَا أَقْلَعُ** Ve

إِفْصَامٌ [ifšām] Hummā mundefi' olmağa dahi derler; yukālu: **أَفْصَمَتْ عَنْهُ الْحُمَى**

[ف ط م]

الْفِطَامُ [el-fiṭām] (fā'nın kesriyle) Oğlan memeden kesilmek; yukālu: **فَطَمَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا**

الْفَطِيمُ [el-faṭīm] (fā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Memeden kesilen oğlan.

الْفُطْمُ [el-fuṭum] (zammateynle) Cem'i, mislu: **سُرُرٍ** [serīr] ve **سُرُرٍ** [surur].

الْفَاطِمُ [el-faṭm] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi 'ādetinden döndürmek; tekülü: **فَطَمْتُ الرَّجُلَ عَنْ عَادَتِهِ** Ve Ebū Naşr eyitti: **فَاطِمٌ** [faṭm] kat' ma'nāsına gelir; tekülü: **فَطَمْتُ الْحَبْلَ إِذَا قَطَعْتَهُ**

الْفَاتِمُ [el-fāṭim] (ṭā'nın kesriyle) Şol nākadır ki veledi bir yaşında olmağın anasından kesile.

[ف ع م]

الْفَعْمُ [el-fa'ṣm] (fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dolu olan nesne; yukālu: **سَاعِدٌ** Ve fi'l-hadīsi: **مَنْ حَفِظَ مَا بَيْنَ قُفْمَيْهِ** "أَيُّ مَا بَيْنَ لُحْيَيْهِ

الْفَعَامَةُ [el-fa'āmet] (fā'nın fethi ve 'ayn'ın tahfifiyle) Dolmak.

الْفُعُومَةُ [el-fu'ūmet] (zammateynle) Bi-ma'nāhā.

الْإِفْعَامُ [el-if'ām] (hemzenin kesriyle) Doldurmak; tekülü: **أَفْعَمْتُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأْتُهُ وَتَقُولُ: "أَفْعَمْتُ الْبَيْتَ بِرِيحِ الْعُودِ"** "Ud ağacı rāyihasıyla evi doldurdum" ma'nāsına; ve tekülü: **أَفْعَمَ الْمِسْكُ الْبَيْتَ** "Rāyiha-i misk evi doldurdu" ma'nāsına. Ve

إِفْعَامٌ [if'ām] Bir kimseyi gazabla doldurmağa dahi derler; tekülü: **أَفْعَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا مَلَأْتُهُ غَضَبًا**

[ف غ م]

الْفَعْمَةُ [el-fağmet] (fā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Rāyiha-i tayyibe dimāğı doldurmak; tekülü: **فَعَمَّنِي الطَّيْبُ** Ve

فَعْمٌ [fağm] Öpmeğe dahi derler; yukālu: **فَعَمَهُ إِذَا قَبِلَهُ**

الْمُفَاعِمَةُ [el-mufağamet] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethiyle) Kezâlik öpmek.

الْفُعُومُ [el-fuğūm] (zammateynle) Gül açılmak.

التَّفْعُومُ [et-tefağğum] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **فَعَمَ الْوَرْدُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَتَفْعَمُ إِذَا تَفَتَّحَ**

الْفَعْمُ [el-feğam] (fethateynle) Harīs olmak; yukālu: **فَعِمَ بِكَذَا إِذَا أُولِعَ بِهِ وَحَرَصَ عَلَيْهِ**

الْفَعِيمُ [el-feğim] (fā'nın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Harīs olan kimse; yukālu: **كَلْبٌ فَعِمَ عَلَى الصَّيْدِ أَيُّ حَرِيصٌ**

[ف ق م]

الْفُقْمُ [el-fuqṣm] (fā'nın zammı ve qāf'ın sükūnuyla) Çene, **لَحْيٍ** [lahy] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: **مَنْ حَفِظَ مَا بَيْنَ قُفْمَيْهِ** "أَيُّ مَا بَيْنَ لُحْيَيْهِ

الْفَقْمُ [el-feḳam] (fethateynle) Ön dişle-
rinin aşağısı ileri olup üst dişleri üzerine
râst gelmeğe derler. Ve

فَقْمٌ [feḳam] Bir nesne dolmağa dahi der-
ler, imtilāḥ maʿnāsına, İbn Dureyd rivāyeti
üzere; yukālu: أَصَابَ مِنَ الْمَاءِ حَتَّى فَقِمَ

الْأَفْقَمُ [el-efḳam] (hemzenin ve ḳāf'ın fet-
hiyle) Şol kimsedir ki ön dişlerinin aşağısı
üst dişlerinden taşra ola. Ve

أَفْقَمٌ [efḳam] İşin eğrisine dahi derler.

التَّفَاكُمُ [et-tefāḳum] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın
zammı ile) Bir nesne ulu olmak; yukālu:
تَفَاكَمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ

الْمُفَاكَمَةُ [el-mufaḳamet] (mīm'in zammı ve
ḳāf'ın fethi ile) Cimāʿ etmek.

فُقَيْمٌ [Fuḳaym] (fā'nın zammı ve ḳāf'ın
fethi ve yā'nın sükunuyla) Kināne'den bir
cemāʿatin ismidir.

الْفُقَيْمِيُّ [el-Fuḳamiyy] (fā'nın zammı ve
ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mezbûre
cemāʿate mensûb olan kimse; yukālu: فُقَيْمِي
مِثْلُ هُدَيْبِي وَهُمْ نَسَاءُ الشُّهُورِ
Yaʿnī eşhür-i hurü-
mü teḥîr edenlerdir, nitekim bâb-ı hem-
zede “ن،س،أ” tefsîrinde mürûr etmiştir. Ve

[ف ل م]

الْفَيْلَمُ [el-feylem] (ʿalā-vezni ḫayder) [ḫayder]
Ricâlden ʿazîm olan kimse, Ebû ʿUbeyd
rivāyeti üzere. Ve

فَيْلَمٌ [feylem] Vāsiʿ maʿnāsına da gelir;
yukālu: بَثْرٌ فَيْلَمٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve

فَيْلَمٌ [feylem] Şol kimseye dahi derler ki
başının saçı çok ola.

الْفَيْلَمَانِي [el-feylemāniyy] (fā'nın ve lām'ın
fethi ve yā'nın mā-beynde sükunu ve
âhirinde teşdidiyle) ʿAzîm ve fermûde olan
kimse. Ve fî zikri'd-deccālî: “رَأَيْتُهُ فَيْلَمَانِيًّا”

[ف ل ق م]

الْفَلَقَمُ [el-felḳam] (ʿalā-vezni caʿfer) [caʿfer]
Vāsiʿ olan nesne.

[ف م م]

الْفَمُّ [el-fem] (fā'nın fethi ve mīm'in
tahfifiyle) Ağız, dehen maʿnāsına. Ve فَمٌ
[fem] aslında فَوْءٌ idi, ondan hā'yı hafz et-
tiklerinde vāv iʿrāba mütehammil olma-
mağın vāv'dan ʿıvaz mīm getirildi. Ve ka-
çan onu tasgîr etsen aslına redd edip
الْفُؤْيَةُ dersin fā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve
yā'nın sükunuyla ve cem'inde الْأَفُؤَاءُ der-
sin hemzenin fethiyle أَفْمَاءٌ demezsin. Ve
فَمٌ [fem]de bir niçe lügat vardır; yukālu:
فَمًا وَرَأَيْتُ فَمًا وَمَرَزْتُ بِفَمٍ
Ve bazıları fā'yı
meksûr kılarlar, ʿalā-küllî hâl. Ve bazıları
فَمٌ [fem]i iki iʿrābla muʿreb kılip
رَأَيْتُ فَمًا der-
ler fā'nın ve mīm'in zammıyla ve
رَأَيْتُ فَمًا derler fā'nın ve mīm'in fethiyle ve
مَرَزْتُ بِفَمٍ derler fā'nın ve mīm'in kesriyle ve
ammā mīm'i müşedded kılmak hemîn
şîrde cā'izdir.

الْفَمِي [el-femiyy] (fā'nın fethi ve âhirinde
yā'nın teşdidiyle) Ağza mensûb olan
nesne.

الْفَمَوِي [el-femeviyy] (fethateynle ve
âhirinde yā'nın teşdidiyle) Kezâlik ağza
mensûb olan nesne. Zikr olunan vech dahi
cā'izdir, ʿıvazla muʿavvazun ʿanh olan
harfi cemʿ etmekle, nitekim tesniyesin-
de فَمَوَانٌ derler, zîrâ bunlarda harf-i âhir-i
mahzûf vardır ki o hâ'dır, güyâ ki bu
hînde mīm'i hâ'dan ʿıvaz tutarlar, vāv'dan
ʿıvaz tutmazlar.

الْفَمَوَانُ [el-femevān] Tesniyesi, nitekim
şâ'irin şîrinde “هُمَا نَفَا فِي فِيٍّ مِنْ فَمَوِيَّهِمَا”
vâkiʿ olmuştur. Ve demişlerdir ki bu şîrde

فَمٌ [fem] sīga-i cem^c üzere gelmek gerekti, zīrā her iki nesne ki iki nesneye izāfetle zikr olunsa asl budur ki sīga-i cem^c üzere gele. Bārī ta‘ālānın ﴿فَقَدْ صَعَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ (التحریم، 4) dediği kavlinde vāki^c olduğu gibi, lākin ba‘zı nesnenin şīrde gelmesi revā olur, şīr’in gayrında revā olmaz.

[ف و م]

أَلْفُومٌ [el-fūm] (fā’nın zammı ve meddiyle) Sarımsak, ثُومٌ [šūm] gibidir veznen ve ma‘nen. Ve ‘Abdullāh kırā’atinde “وَتُومَهَا” (البقرة، 61) vāki^c olmuştur. Ve ba‘zılar فُومٌ [fūm] buğday ma‘nāsınadır dedi. Ve İbn Dureyd فُومٌ [fūm]a sünbüledir ya‘nī buğday başıdır dedi. Ve ba‘zılar فُومٌ [fūm] nohuddur dedi, lügat-i Şāmiyye üzere.

أَلْفَايِي [el-fāmiyy] (mīm’in kesri ve yā’nın teşdidiyle) Sarımsak satan kimse. فُومِيٌّ [fūmiyy]den tagyīr olunmuştur, zīrā tā’ife-i ‘Arab gāh olur nisbette tagyīr ederler, nitekim دُهُرِيٌّ ve سُهْلِيٌّ derler.

أَلْتَفْوِيمٌ [et-tefvīm] (‘alā-vezni أَلْتَكْرِيمُ [et-tekrīm]) Buğday ekmeği pişirmek; yukālu: فَوِيمُوا لَنَا أَيِ احْتَبِرُوا Ve Ferrā eyitti: Bu lügat-i kadīmedir.

أَلْفَيُّومٌ [el-feyyūm] (fā’nın fethi ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Mışır nevāhisinden bir yerin adıdır ki Mervān b. Muḥammed ki mülük-i Benī Umeyye’nin āhiridir, onda katl olundu.

[ف ه م]

أَلْفَهْمٌ [el-fehm] (fā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bilmek.

أَلْفَهَامِيَّةٌ [el-fehāmiyyet] (fā’nın fethi ve yā’nın tahfīfi ile) Bi-ma‘nāhu; tekūlu: فَهَمْتُ الشَّيْءَ فَهَمًّا وَفَهَامِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمْتَهُ

أَلْفَهِيمٌ [el-fehim] (fā’nın fethi ve hā’nın

kesriyle) Bir nesneyi bilici kimse; yukālu: فَلَانَ فَهَمَ أَيِ دُو عِلْمٍ **أَلْإِسْتِفْهَامُ** [el-istifhām] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesnenin bilmesin taleb etmek.

أَلْإِفْهَامُ [el-ifhām] (hemzenin kesriyle) Bildirmek; tekūlu: اِسْتَفْهَمَنِي الشَّيْءَ فَأَفْهَمْتُهُ

أَلْتَفْهِيمُ [et-tefhīm] (‘alā-vezni أَلْتَكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik bildirmek; yukālu: فَهَمْتُهُ تَفْهِيمًا

أَلْتَفْهَمُ [et-tefehhum] (fethateynle ve hā’nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi şey’en fe-şey’en bilmek; yukālu: تَفْهَمُ الْكَلَامَ إِذَا فَهَمَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

فَهْمٌ [Fehm] (fā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir kabīlenin ismidir.

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت م]

الْقَتَامُ [el-ḳatām] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın tahfiifiyle) Toz, gubār ma'nāsına.

الْقُتْمَةُ [el-ḳutmet] (ḳāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Şol levndir ki onda bozluk ve kırmızılık ola.

الْأَقْتَمُ [el-aḳtem] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Zikr olunan levnde olan nesne; yukālu: بازُ أَقْتَمُ الرَّيْشِ Ve

أَقْتَمُ [aḳtem] Siyāha dahi derler.

الْإِقْتِمَامُ [el-iḳtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zikr olunan levnde olmak; yukālu: إِقْتَمُ إِقْتِمَامًا

الْقَاتِمُ [el-ḳātim] (tā'nın kesriyle) Zikr olunan levne mā'il olan siyāh. Ve

قَاتِمٌ [ḳātim] Sāfi siyāha dahi derler, nitekim *Ḳāmūs*'ta işāret olunmuştur; yukālu: أَسْوَدُ قَاتِمٌ وَقَاتِنٌ بِالثُّونِ üzere, nitekim *Ḳalb* ve *İbdāl* kitabında zikr etmiştir. Ve

قَاتِمٌ [ḳātim] Tozlu yere dahi derler; yukālu: مَكَانٌ قَاتِمٌ الْأَعْمَاقِ أَيْ مُعْبَرٌ النَّوَاحِي

[ق ت م]

الْقَشْمُ [el-ḳaşm] (ḳāf'ın fethi ve šā-i müsellesenin sükūnuyla) Bir kimseye defaten māl-ı nefis vermek; yukālu: قَشَمَ لَهُ مِنَ الْمَالِ إِذَا أَعْطَاهُ دَفْعَةً مِنَ الْمَالِ جَيِّدَةً مِثْلَ قَدَمٍ وَعَنْمٍ وَعَدَمٍ

قَشَمَ [Ḳuşem] (ḳāf'ın zammı ve šā'nın fethiyle) Bir recülün ismidir. قَاتِمَةٌ [ḳāšim] den ma'ḍüldür ki verici demek olur; ve yukālu li'r-reculi izā kāne kesire'l-'atā': مَائِحٌ قَشَمَ Ve Aşmaṭ eyitti: وَقَدَمٌ رَجُلٌ قَشَمَ Ve Aşmaṭ eyitti: مَائِحٌ قَشَمَ Ve

Ebū 'Amr eyitti: قَشَمَ [ḳuşem] hayrı cāmi' olandır.

الْقَشُومُ [el-ḳaşūm] (ḳāf'ın fethi ve šā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik hayrı cāmi' olan. Ve şerrde dahi وَقَشَمَ وَاقْتَسَمَ derler. Ve

قَشَمَ [ḳuşem] Yeleli kurdun dahi ismidir.

قَشَامِي [ḳaşāmi] (ḳāf'ın fethi ve šā'nın zammı ve meddiyle) Yeleli kurdun dışısına derler. Ve ona قَشَامِي [ḳaşāmi] dedikleri mülevves olup necāsetine bulaştığından ötürüdür. Ve karavaşa dahi قَشَامِي [ḳaşāmi] derler, دَفَارٍ [defāri] gibi, dāl-ı mühmele ile nā-pāk ma'nāsına.

الْقَاشِمِي [el-ḳāšim] (šā'nın kesriyle) Verici kimse.

[ق ح م]

الْقَحْمُ [el-ḳaḥm] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ziyāde pīr olan kimse; yukālu: شَيْخٌ قَحْمٌ أَيْ هَمٌّ مِثْلُ قَحْلٍ وَزْنَا وَمَعْنَى

الْقُحُومُ [el-ḳuḥūm] (zammeteynle) Bir kimse bir işe bilā-fikr kendiyi götürüp atmak; yukālu: قَحَمَ فِي الْأَمْرِ قُحُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ رَمَى بِنَفْسِهِ فِيهِ مِنْ غَيْرِ رَوِيَّةٍ

الْقُحْمَةُ [el-ḳuḥmet] (ḳāf'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Mehleke ma'nāsına. Ve

قُحْمَةٌ [ḳuḥmet] Kıtlık ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَصَابَتِ الْأَعْرَابُ الْقُحْمَةَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ قَحْطٌ رِيْفٌ [rīf] otlu ve sulu yere derler.

الْقُحْمُ [el-ḳuḥam] (ḳāf'ın zammı ve ḥā'nın fethiyle) Sarp olup mehleke olan yerler: وَمِنْهُ يُقَالُ قُحِمَ الطَّرِيقُ لِمَصَاعِبِهِ وَمِنْهُ يُقَالُ لِلْخُصُومَةِ قُحِمَ أَيْ أَنَّهَا تَقْحَمُ بِصَاحِبِهَا عَلَى مَا لَا يُرِيدُهُ

الْإِقْحَامُ [el-iḳḥām] (hemzenin kesriyle) Kezālik kıtlığa dāhil olmak; yukālu: أَقْحَمَ أَهْلَ الْبَادِيَةِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ إِذَا أُجْدَبُوا فَدَخَلُوا رِيْفٌ Ve rīf'in tefsiri el-ān mürür etti. Ve

[ricl] ma'nāsına. Ba'zılar ayağın altıdır ve ba'zılar ilerisidir demişler.

الأقدام [el-aqdam] (hemzenin fethiyle) Cem'i, ayaklar ma'nāsına. Ve bunda itibār-ı tezkir cā'izdir, nitekim "أَرَى قَدَمِي" "أَرَى قَدَمِي" kelāmı delālet eder, peş nūsaḥ-ı Cevheri'de وَاحِدَةُ الْقَدَمِ وَاحِدَةٌ olup وَاحِدَةُ الْقَدَمِ olmadığı ona binā'endir. Egerçi sāhib-i Kāmūs'ta وَاحِدَةُ الْقَدَمِ gerektir diye Cevheri'yi tahtıpe etmiştir. Ve

قَدَم [qadem] Sābık olan esere dahi derler; yukālu: لِفُلَانٍ قَدَمٌ صَدَقَ أَيُّ أَثَرَةٍ حَسَنَةً Ve Aḥfeş eyitti: قَدَمٌ [qadem] تَقْدِيمٌ [taqdim] ma'nāsınadır gūyā ki o kimse hayr takdim etmiştir.

القُدْمَةُ [el-kuḍmet] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Kezālik sebkāt ma'nāsınadır.

القُدْمِيَّةُ [el-kuḍmiyyet] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Tekaddüm ma'nāsınadır; yukālu: مَشَى فُلَانٌ الْقُدْمِيَّةَ أَيُّ تَقَدَّمَ

القَدِيمُ [el-qaḍim] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) İleri olan nesne; yukālu: رَجُلٌ قَدِيمٌ أَيُّ مُتَقَدِّمٌ

المِقْدَامُ [el-miḳdām] (mīm'in kesri ve kāf'ın sükūnuyla) 'Adüvv üzere ikdāmı çok olan kimse.

المِقْدَامَةُ [el-miḳdāmet] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu.

المَقَادِيمُ [el-meḳādīm] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) İleri olan a'zādan ibārettir; yukālu: ضَرَبَ فَرَكَبَ مَقَادِيمَهُ إِذَا وَقَعَ عَلَى وَجْهِهِ

الإِسْتِقْدَامُ [el-istiḳdām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Tekaddüm ma'nāsınadır; yukālu: وَاحِدَةُ الْقَدَمِ وَاحِدَةٌ Ve fi'l-meseli: "إِسْتَقْدَمْتُ رِحَالَتِكَ" يَغْنِي سُرُجُكَ أَيُّ

يَهْ سَبَقَ مَا كَانَ غَيْرِكَ أَحَقَّ بِهِ Ya'nī evvel at ondan sonra eyer tedārük olunmak gerektir.

المُقَدَّمُ [el-muḳdem] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) إِقْدَامٌ [iḳdām] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ جَرِيءٌ الْمُقَدَّمُ أَيُّ جَرِيءٌ عِنْدَ الْإِقْدَامِ

مُقَدِّمُ الْعَيْنِ [muḳaddimu'l-ayn] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Gözün burun cānibine olan kūşesi, nitekim مُؤَخَّرٌ [mu'aḥḥir] gözün züluf cānibine olan kūşesidir.

المُقَدِّمَةُ [el-muḳdimet] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Bir cins taramak; yukālu: مِسْطِطُهَا الْمُقَدِّمَةُ Gālibā tarağı ardından önüne çekmekle olan taramaktır.

الْقَوَادِمُ [el-ḳavādim] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Kuşun kanadında ön yelege varınca mukaddem olan yeleklerdir.

القَادِمَةُ [el-ḳādimet] (dāl'ın kesriyle) Vāhidi.

القُدَامَى [el-kuḍāmā] (kāf'ın zammı ve elifin āhirinde kasrıyla) Kezālik vāhidi, mukaddem olan kanat yeleklerinin biri ma'nāsına.

القَادِمُ [el-ḳādim] (dāl'ın kesriyle) İnsānın başı; yukālu: قَادِمُ الْإِنْسَانِ وَالْمُرَادُ رَأْسُهُ

الْقَوَادِمُ [el-ḳavādim] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'i. Ve vāhidinin isti'māli nādirdir.

الْقَيْدُومُ [el-ḳaydūm] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Dağın burnu. Ve her nesnenin sadrına قَيْدُومٌ [ḳaydūm] derler.

المُقَدَّمُ [el-muḳaddem] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Bir nesnenin ilerisi ki مُؤَخَّرٌ [mu'aḥḥar]ın mukābilidir; ve yukālu: ضَرَبَ مُقَدِّمَ وَجْهِهِ

الْمُقَدِّمَةُ [el-muḳaddimet] (mīm'in zammı ve dāl'in kesri ve teşdidiyle) 'Askerin ileri giden bölüğü.

التُّقْدُمِيَّةُ [el-tuḳdumiyyet] (kāf'in ve dāl'in zammı ve yā'nın teşdidiyle) İleri olanlar; yukālu: مَضَى الْقَوْمُ التُّقْدُمِيَّةَ إِذَا تَقَدَّمُوا وَقَالَ سَبِيحُ: النَّاءُ زَائِدَةٌ

يَقْدُمُ [Yaḳdum] (yā'nın fethi ve dāl'in zammı ile) Bir recülün ismidir ki o Yaḳdum b. 'Aneze b. Esed b. Reb'ā b. Nizār'dır.

قُدَّامٌ [ḳuddām] (kāf'in zammı ve dāl'in teşdidiyle) İleri ma'nāsınadır ki وَرَاءُ [verā'] in mukābilidir.

الْقُدَيْدِمَةُ [el-ḳudeydimet] (kāf'in zammı ve dāl-ı evvelin fethi ve sān'in kesriyle) قُدَّامٌ [ḳuddām]ın tasgīridir, وَرَيْتُهُ [vureyyi'et] gibi, وَرَاءُ [verā']ın tasgīrinde. Bunların ikisi dahi şāzzdır, zīrā rubā'ın tasgīrinde tā lāhık olmaz.

الْقَادِمَتَانِ [el-ḳādimetān] (dāl'in kesriyle) Nākanın iki ileri olan memesi başlarıdır ki göbek cānibine karībdır.

الْقَادِمَانِ [el-ḳādimān] (kezālik dāl'in kesriyle) Bi-ma'nāhā. Ve

قَادِمَتَانِ [ḳādimetān] Pālān kaşlarına dahi derler. Ve bunda altı lügat vardır: Biri مُقَدِّمٌ [muḳdim] ve مُقَدِّمَةٌ [muḳdimet]tir, mīm'in zammı ve dāl-ı muhaffefenin kesriyle. Ve biri dahi مُقَدِّمٌ [muḳaddem] ve مُقَدِّمَةٌ [muḳ addemet]tir, mīm'in zammı ve dāl-ı müşeddedenin fethi ile. Ve قَادِمٌ [ḳādim] ve قَادِمَةٌ [ḳādimet]tir. Ve āhiretü'r-rahilde bu lügatler bi-'aynihā cārīdir.

الْقَادُومُ [el-ḳādūm] (kāf'in fethi ve dāl'in zammı ve meddiyle) Keser ki dūrger āletlerindendir. İbnu's-Sikkīt eyitti: وَلَا تَقُلْ قَادُومٌ بِالشَّدِيدِ

الْقُدْمُ [el-ḳudum] (zammeteynle) Cem'i, keserler ma'nāsına.

الْقَدَائِمُ [el-ḳadā'im] (kāf'in fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik قُدْمٌ [ḳudum]ün cem'i, قُلُوصٌ [ḳuluş] ile فَلَايِصُ [ḳalā'iş] gibi. Ve قُلُوصٌ [ḳuluş] civān olan nākalara derler. Ve

الْقَادُومُ [el-Ḳadūm] Bir mevzi'in dahi ismidir ki Şām-ı şerīf'e karībdır.

[ق ذ م]

الْقِذَمُ [el-ḳizemm] (kāf'in kesri ve zāl-ı mu'cemenin fethi ve mīm'in teşdidiyle) هِجَفٌ [hiceff] gibi Berk olan nesne, şedid ma'nāsına. Ve هِجَفٌ [hiceff] sakīl olan kimseye derler. Ve

قَذَمٌ [ḳizemm] Serī' ma'nāsına dahi gelir.

الْإِنْقِذَامُ [el-inḳizām] (hemzenin ve kāf'in kesriyle) Sür'at etmek; tekūlu: اِنْقَذَمَ بِمَعْنَى يَا نِي "Māl-ı nefis verdim" ma'nāsınadır.

الْقُذَمُ [el-ḳuzem] (kāf'in zammı ve zāl'in fethiyle) Kesrū'l-'atā olan kimse; yukālu: رَجُلٌ قُذِمَ مِثْلَ قُثِمَ

الْقِذَمُ [el-ḳizemm] (kāf'in kesri ve zāl'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Kezālik kesrū'l-'atā olan nesne, حِضَمٌ [hiḍamm] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: رَجُلٌ قُذِمَ إِذَا كَانَ سَبِيحًا يُعْطِي الْكَثِيرَ مِنَ الْمَالِ وَيَأْخُذُ الْكَثِيرَ

[ق ر م]

الْمُقْرَمُ [el-muḳrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ile) Şol devedir ki mu'azzez ve mūkerrem olup üzerine yük vurulmıyıp kullanılmıyā, belki mūcerred döl için hıfz oluna.

الْإِقْرَامُ [el-iḳrām] (hemzenin kesriyle) Deve döl için hıfz olunmak; tekūlu: أَقْرَمْتُهُ فَهُوَ مُقْرَمٌ

الْقُرْمُ [el-ḳarm] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik döl için hıfz olunup kullanılmayan deve. Ve bu sebebden hal-kın ulusu olup mu'azzez ve mükerrem olan kimseye قُرْمٌ مُقْرَمٌ dediler, zikr olunan deveye teşbīhen. Ve ammā hadīs-i şerīfte ki "كَالْبَعِيرِ الْأَقْرَمِ" vāki^c olmuştur, o lügat-i meçhūledir. Ve

قُرْمٌ [ḳarm] Sabī yāhūd oğlan ibtidā ekinde za'f üzere ekl etmektir.

الْقُرُومُ [el-ḳurūm] (zammeteynle) Kezālik sabī ekl-i za'f etmek ibtidā ekinde; yukālu: قَرَمَ الصَّبِيُّ وَالْبُهْمُ قَرْمًا وَقُرُومًا إِذَا أَكَلَ أَكَلًا ضَعِيفًا فِي أَوَّلِ مَا يَأْكُلُ

التَّقْرُمُ [et-teḳarrum] (tā'nın ve ḳāf'ın fethi ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْقُرْمَةُ [el-ḳurmet] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Devenin burnundan bir pāre deri kesip ayırmamaktır, 'alāmet için; tekūlu: قَرَمْتُ الْبَعِيرَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْقُرَامَةُ [el-ḳurāmet] (ḳāf'ın zammı ile) Bi-manāhā. Ve

قُرَامَةٌ [ḳurāmet] Tennūrda yapışıp kalan ekmeğe dahi derler. Ve

قُرَامَةٌ [ḳurāmet] Hasebde olan 'ayba da derler; yukālu: مَا فِي حَسَبِ فَلَانٍ قُرَامَةٌ أَي عَيْتٌ

الْمَقْرُومُ [el-maḳrūm] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan 'alāmetle mevsūf olan deve.

الْقَرَمُ [el-ḳarem] (fethateynle) Ete iştiḥā ziyāde olmak; tekūlu: قَرَمْتُ إِلَى اللَّحْمِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَهَيْتَهُ

الْقِرَامُ [el-ḳirām] (ḳāf'ın kesriyle) Şol perdedir ki onda alacalar ve nakşlar olur.

الْمِقْرَمُ [el-miḳrem] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Bi-manāhu.

الْمِقْرَمَةُ [el-miḳremet] (mīm'in kesri ve rā'nın kezālik fethiyle) Bi-ma'nāhu; ve yukālu li'l-beyti: "كَأَنَّهَا دَوَائِرُ قَرَمٍ فِي سَرَاةٍ قَرَامٍ"

الْإِسْتِقْرَامُ [el-istiḳrām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve döl için olmağa yaramak; yukālu: إِسْتَقْرَمَ بَكْرٌ فَلَانَ قَبْلَ إِنْأِهِ أَي صَارَ قَرْمًا Ve بَكْرٌ [bekr] yiğit deveye derler ve إِنِّي [inā] kesr-i hemze ile vakt ma'nāsınadır.

[ق ر د م]

الْقُرْدُمَانِي [el-ḳurdumānā] (ḳāf'ın ve dāl'ın zammı ve elif-i ahīrin kasrıyla) Şol devādır ki ona كَرُومًا [kerevyā] derler, lisān-ı Rümīden ta'rib olunmuştur.

الْقُرْدُمَانِيَّ [el-ḳurdumāniyy] (ḳāf'ın ve dāl'ın kezālik zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Şol penbeli kaftandır ki onu hālet-i harbde giyerler, Fārisī-i mu'arreb ki lisān-ı Rümīde yāhūd lisān-ı Nabaḫīde "kebr" derler kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla.

[ق ر د ح م]

الْقِرْدَحْمَةُ [el-ḳirdaḥmet] (ḳāf'ın kesri ve dāl'ın fethi ve rā'nın ve ḥā'nın sükūnuyla) Dağılmak, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: شَعَالِيلٌ [Ve] ذَهَبُوا شَعَالِيلَ بَقْرَدَحْمَةٍ أَي تَفَرَّقُوا [şa'alīl] şīn-i mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile müteferrik ma'nāsınadır.

[ق ر ش م]

الْقُرْشُومُ [el-ḳurşūm] (ḳāf'ın zammı ve şīn'in zammı ve meddiyle) Büyük kene, قُرَادٌ [ḳurād]-ı 'azīm ma'nāsına.

[ق ر ط م]

الْقِرْطِمُ [el-ḳirṭim] (ḳāf'ın ve ṭā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) 'Uşfur tohumu, حَبُّ الْعُضْفُرِ ma'nāsına.

الْقُرْطُمُ [el-ḳurṭum] (ḳāf'ın ve ṭā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

ri ibtidādürüsüyle düre tā ki şikeni onun üzerine mukarrer olup kala.

[ق ش م]

الْقَشْمُ [el-kaşm] (kāf'ın fethi ve şin'in sükünuyla) Yemek, ekl ma'nāsına. Ve

قَشْمٌ [kaşm] Üründülemeğe dahi derler; tekülu: قَشِمْتُ الطَّعَامَ قَشْمًا إِذَا نَقَيْتَ الرَّدِيءَ مِنْهُ Ve

قَشْمٌ [kaşm] Hurmā yaprağın tokımak için yarmağa dahi derler; tekülu: قَشِمْتُ الخُوصَ قَشْمًا إِذَا شَقَقْتُهُ لِتَسْفُهُ أَيْ لِتَنْسَجَهُ

الْمِشْمُ [el-mişşem] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükünu ve şin'in fethiyle) Mahall-i ekl; yukālu: مَا أَصَابَتِ الإِبِلَ مِنْهُ مِشْمًا أَيْ لَمْ يُصَبْ مَا تَرْعَاهُ

الْقِشْمُ [el-kişm] (kāf'ın kesri ve şin'in sükünuyla) Cism ma'nāsına; yukālu: أَرَى صَبِيحَكُمْ مُحْتَلًا قَدْ ذَهَبَ قِشْمُهُ أَيْ لَحْمُهُ وَشَحْمُهُ

الْقَاشِمُ [el-kaşem] (fethateynle) Şol ak buğdaydır ki ayırılmazdan evvel ekl olunur, o hinde leziz olduğuna binā'en.

الْقُشَامُ [el-kuşām] (kāf'ın zammı ve şin'in tahfifi ile) Hurmā ağacına āfet erişip meyvesi koruk olmazdan evvel dökülmek. Ve

قُشَامٌ [kuşām] Sofra üzerinde ta'āmdan bākī kalıp menfa'ate yaramayan nesnelere dahi derler.

الْقُشَامَةُ [el-kuşāmet] (kāf'ın zammıyla) Kezālik sofrada bākī kalan bī-menfa'at nesnelere.

قُشَامٌ [Kuşām] (kāf'ın zammı ve şin'in tahfifiyle) Bir recülün ismidir.

[ق ش ع م]

الْقَشْعَمُ [el-kaş'am] (kāf'ın ve 'ayn'ın fethi ve şin'in sükünuyla) Yaşlı olan kimse ricālden. Ve kerkese dahi derler, yaşlı oldukta.

أَمَقَشْعَمٌ [ummu kaş'am] مَبِيَّةٌ [meniyet]tir, mevt ma'nāsına. Ve āfet ma'nāsına dahi gelir.

الْقُشْعُمَانُ [el-kuş'umān] (kāf'ın ve 'ayn'ın zammı ve şin'in sükünuyla) تُغْلِبَانٌ [su'lubān] ve عُقْرَبَانٌ [uqrubān] gibi) Kerkes cinsinden erkek olup büyük olandır. Ve تُغْلِبَانٌ [su'lubān] sâ'nın ve lām'ın zammı ile erkek tilkidir. Ve عُقْرَبَانٌ [uqrubān] kezālik 'ayn'ın ve rā'nın zammıyla erkek 'akrebdir.

[ق ص م]

الْقَضْمُ [el-kaşm] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükünuyla) Bir nesneyi ufatıp ayırmaktır.

الْإِنْقِصَامُ [el-inkişām] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Ufanıp ayrılmak.

التَّقْضُمُ [et-tekaşşum] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik ufanıp ayrılmak; tekülu: قَضِمْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَانْقَضِمَ وَتَقَضِمَ

الْأَقْضَمُ [el-aqşam] (hemzenin ve şād'ın fethiyle) Dişi ufanık kimse; yukālu: رَجُلٌ أَقْضَمٌ الثَّيْبَةُ إِذَا كَانَ مُنْكَسِرَهَا مِنَ الْبَضْفِ

الْقَضْمَاءُ [el-kaşmā] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükünu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; ve yukālu: جَاءَتْكُمْ الْقَضْمَاءُ يُذْهَبُ بِهِ إِلَى تَأْنِيثِ الثَّيْبَةِ يَا'nī قَضْمَاءٌ [kaşmā]ın te'nisi [seniyet]in mü'ennes olmasına binā'endir. Ve ثَيْبَةٌ [seniyet] ön dişe derler. Ve İbn Dureyd eyitti: قَضْمَاءٌ [kaşmā] taşra boynuzu ufanan keçidir, nitekim غَضْبَاءٌ [gaḍbā] iç boynuzu ufanandır ki iç boynuzu içeride mülāyim olan boynuzudur.

الْقِشْمَةُ [el-kişmet] (kāf'ın kesri ve şād'ın sükünuyla) Şol pāredir ki ufanan nesneden ayrılır. Ve fi'l-hadīsi: "اسْتَعْمُوا وَلَوْ عَنْ قِصْمَةِ السَّوَالِكِ"

الْقَصْمَةُ [el-kaşmet] (kâf'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Merdiven ayağı, مِرْقَاةُ الدَّرَجَةِ [kaşfet] gibi. ma'nāsına قَصْمَةٌ [kaşfet] gibi.

الْأَقْصَمُ [el-aqşam] (elifin ve şād'ın fethi ile) Tiz ufanan nesne; yukālu: رَجُلٌ أَقْصَمُ أَيُّ سَرِيعِ الْإِنْكَسَارِ

الْقُصْمُ [el-kuşam] (kâf'ın zammı ve şād'ın fethiyle) قُصِمَ [kuşem] vezni üzere) Şol nesnedir ki her neye dokunsa pāreleye.

الْقَصِيمَةُ [el-kaşīmet] (kâf'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Şol kumdur ki dikenli ağaçlar bitirir.

الْقَصِيمُ [el-kaşīm] (kâf'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

[ق ض م]

الْقَضْمُ [el-kađm] (kâf'ın fethi ve đād'ın mu'cemenin sükūnuyla) Dış etrāfiyla yemektir; yukālu: قَضَمَتِ الدَّابَّةُ شَعِيرَهَا مِنْ "araların "يَبْلَعُ" Ve الشَّبَعَةُ قَدْ تَبْلَعُ بِالْأَكْلِ dedikleri "Maksad-ı ba'ideye te'ennī ve tahammülle erişilir."

الْقَضَامُ [el-kađām] (kâf'ın fethiyle) Me'kulāt kısmından olan nesne; tekūlu: مَا دُقْتُ قَضَامًا أَيُّ شَيْئًا

الْمَقْضَمُ [el-maқđam] (mīm'in ve đād'ın fethiyle) Mevzi-i قَضِمَ [kađm], Aşma'ı eyitti: İbn Ebī Tārefe şöyle rivāyet etti ki bir a'rābī Mekke-i müşerrefe'ye geldikte Ve İNِّ هَذِهِ بِلَادٌ مَقْضَمٌ وَلَيْسَتْ بِبِلَادٍ مَخْضَمٍ [hadm] ağzın cümlesi ile yemektir, nitekim قَضِمَ [kađm] etrāf-ı esnān ile yemektir. Ve maksūd Mekke-i müşerrefe'de zahīre az olduğun yā ehl-i Mekke ehl-i riyāzet olduğun iş'ardır.

الْقَضْمُ [el-kağam] (fethateynle) Şol ak derilerdir ki üzerine yazı yazarlar. Ve

قَضَمَ [kağam] Ufanmağa dahi derler, تَكَسَّرَ [tekessur] ma'nāsına.

الْقَضِيمُ [el-kađīm] (kâf'ın fethi ve đād'ın kesri ve meddiyle) Vāhidi, zikr olunan derilerin biri ma'nāsına. Ve

قَضِيمَةٌ [kađīmet] At arpasına dahi derler, عَبَثٌ شَعِيرِ الدَّابَّةِ ma'nāsına.

الْإِقْضَامُ [el-iqđām] (hemzenin kesriyle) Davara arpa vermek; tekūlu: أَقْضَمْتُهَا إِذَا عَلَفْتَهَا [القَضِيمِ]

الْقَضْمُ [el-kağm] (kâf'ın fethi ve đād'ın kesriyle) Şol kılıca derler ki eski olmağın çalım yerinden ufanıkları ola.

[ق ط م]

الْقَطْمُ [el-kaţm] (kâf'ın fethi ve řā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ısırma ve tatma.

الْقَطَامُ [el-kaţam] (fethateynle) Mücāma'at iştihası ve et yemek arzūsudur; yukālu: قَطِمَ الْفَحْلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَجَّ وَأَرَادَ الضَّرَابَ وَقَطِمَ الصَّقْرُ إِلَى اللَّحْمِ إِذَا اشْتَهَاهُ

الْقَطَامِيَّ [el-Kuţāmiyy] (kâf'ın zammı ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Tağlib kabilesinden bir şā'irin lakabıdır, ismi 'Amr b. Şuyeym'dir. Ve

قَطَامِيَّ [kuţāmiyy] Doğana dahi derler, صَقْرٌ ma'nāsına; kâf'ın zammı ve fethi cā'izdir.

الْمَقْطَمُ [el-Muқaţtam] (mīm'in zammı ve řā'nın fethi ve teşdīdiyle) Mısırdaki bir dağın 'alemidir.

قَطَامٌ [Kaţāmi] (kâf'ın fethi ve mīm'in kesri üzere bināsıyla) Ehl-i Hicāz katında bir 'avretin ismidir. Ve ammā ehl-i Necd onu lā-yansarıf mecrāsına icrā ederler, nitekim bāb-ı řāşin'de رَقَاشٍ [reқāşi] tefsirinde zikr olunmuştur.

[ق ع م]

الْإِقْعَامُ [el-iḳ'ām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye bir maraz erişip fi'l-hāl katl etmek; yukālu: إِذَا أَلْبَسَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ فَتَتَلَهُ دَاهِي دَرَلَر; yukālu: أَقْعَمْتَهُ الْحَيَّةُ

الْقَعْمُ [el-ḳa'ʿam] (fethateynle) Burunda olan eğriliktir; yukālu: فِي أَنْفِهِ قَعْمٌ أَي مَيْلٌ

[ق ل م]

الْقَلْمُ [el-ḳalm] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tırnak kesmek; tekūlu: قَلَمْتُ ظُفْرِي

التَّقْلِيمُ [et-taḳlīm] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik tırnak kesmek; tekūlu: قَلَمْتُ أَظْفَارِي شُدَّ لِلْكَثْرَةِ

الْقَلَامَةُ [el-ḳulāmet] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın tahfīfiyle) Tırnak kesilirken düşen pāreleri.

مَقْلُومُ الظُّفْرِ [maḳlūmu'z-zuḫr] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle ve zā'nın dahi zammıyla) Za'īf ve bīḫāre ma'nāsınadır. Ve كَلِيلُ الظُّفْرِ [kelīlu'z-zuḫr] dahi derler.

الْقَلَمُ [el-ḳalem] (fethateynle) Şol nesnedir ki onunla yazı yazarlar. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Kumār okuna dahi derler. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Şol bıçağa dahi derler ki onunla koyun yāhūd keçi eti kat' olunur.

الْإِقْلِيمُ [el-iḳlīm] (hemzenin kesri ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol vilāyet ki ekālīm-i seb'adan biri ola.

الْأَقَالِيمُ [el-eḳālīm] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) [iḳlīm]in cem'i.

الْقَلَامُ [el-ḳullām] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın teşdīdiyle) قَائِلِي [ḳāḳullā] dedikleri ottur ki

şūr olan yerlerde biter.

الْمِقْلَمُ [el-miḳlem] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Deve zekerinin gılāfidır.

الْمِقْلَمَةُ [el-miḳlamet] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Kalem-dān.

مَقَالِمُ الرُّمَحِ [maḳālimu'r-ruḫ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ile) Gönderin boğumları ki kamıştan olan gönderde zāhirdir.

أَبُو قَلَمُونٍ [ebū ḳalemūn] (ḳāf'ın ve lām'ın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Rūm kumāşlarından bir cins kumāştır ki nazar olundukta türlü türlü renkte görünür ki ona şemend-i rüzī derler.

[ق ل ح م]

الْقِلْحِمُّ [el-ḳilḫimm] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın sükūnu ve ḫā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Müsinn olan kimse, nitekim bāb-ı ḫā'da zıkr olunmuştur, mīm zā'ide olduğuna binā'en.

[ق ل ذ م]

الْقَالِيذِمُّ [el-ḳaleyzem] (ḳāf'ın ve lām'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethi ile) Şol kuyudur ki suyu çok ola.

[ق ل ه ذ م]

الْقَالِهْذِمُّ [el-ḳalehzem] (vezni-i mezbūr üzere) Şol bahrdır ki suyu çok ola. Ve

قَالِهْذِمٌ [ḳalehzem] Hafif olana dahi derler. Egerçi tertīb-i hurūf-ı hecā قَالِيذِمٌ [ḳaleyzem] in قَالِهْذِمٌ [ḳalehzem]den te'ahhürün iktizā eder, lākin yā zā'id olup ḫā aslī olmağın قَالِيذِمٌ [ḳaleyzem] takdīm olunmuştur.

[ق م م]

الْقِمْمَةُ [el-ḳimmet] (ḳāf'ın kesri ve mīm'in teşdīdiyle) Boy, kāmet ma'nāsına; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ قِمَّتَهُ أَي بَدَنَهُ وَفُلَانٌ حَسَنُ الْقِمَّةِ وَالْقَامَةِ وَالْقَوْمِيَّةِ بِمَعْنَى Ve

قِمَّة [qimmet] Başın yukarısına dahi derler. Ve her nesnenin yukarısına itlāk olunur.

الْقُمَّة [el-ḳummet] (ḳāf'ın zammı ile) ve

الْقَمَامَةُ [el-ḳumāmet] (kezālik ḳāf'ın zammı ile) Cemā'at-i nās ma'nāsınadır.

الْمِقَمَّة [el-miḳammet] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın fethiyle) Sığırın ve her çatal turnaklı hayvânın dudakları. Ve mīm'in fethi dahi lügattir.

الْقَمِّم [el-ḳamm] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Davar ot otlamak.

الْإِقْتِمَام [el-iḳtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: قَمَّتِ الشَّاةُ مِنَ الْأَرْضِ وَإِقْتَمَّتْ إِذَا أَكَلَتْ Ve bu **مِقَمَّة** [miḳammet] ten me'hūzdu, davar dudağı ma'nāsına, nitekim el-ān mūrūr etti. Ve

إِقْتِمَام [iḳtimām] Sofra üzerinde olanı cümle yemeğe de derler, davar otlamaktan isti'are olunmuştur; yukālu: إِقْتَمَ الرَّجُلُ مَا عَلَى الْأُخْوَانِ وَقَمَّهُ إِذَا أَكَلَهُ كُلَّهُ Ve

قَم [ḳamm] Ev sürpürmeğe dahi derler; tekülü: قَمَمْتُ الْبَيْتَ إِذَا كُنَسْتَهُ

الْمِقَمِّم [el-miḳamm] (mīm-i evvelin kesri ve ḳāf'ın fethiyle) Ekül olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مِقَمِّمٌ

الْمِقَمَّة [el-miḳammet] (mīm-i evvelin kezālik kesriyle) Süpürge, miknese ma'nāsına.

الْقَمَامَةُ [el-ḳumāmet] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in tahfifi ile) Süpürüntü, كُنَاسَةٌ [kunāset] ma'nāsına.

الْقَمَام [el-ḳumām] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in tahfifiyle) Cem'ci, süpürüntüler ma'nāsına.

الْقَمِيم [el-ḳamīm] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kuru ot, يَبِيسُ الْبُقُلِ

ma'nāsına.

الْإِقْمَام [el-iḳmām] (hemzenin kesriyle) Erkek deve cümle nākalarla mūcāmā'at etmek; yukālu: أَمَّ الْقَحْلُ الْإِبِلَ إِذَا صَرَبَهَا كُلَّهَا حَتَّى يَأْمَنَ Ya'nī cümlesi dırābla doysa.

الْتَقَمُّم [et-teḳammum] (fethateynle ve ḳāf'ın zammı ve teşdidiyle) Erkek davar dişinin üzerine çıkmak; yukālu: شَدَّ الْفَرْسُ عَلَى الْحِجْرِ فَتَقَمَّمَهَا أَي تَسَنَّمَهَا Ve

تَقَمُّم [teḳammum] Süpürüntü aramağa dahi derler; yukālu: تَقَمَّمْ إِذَا تَتَبَعَ الْقَمَامَ فِي الْكُنَاسَاتِ Nūsāh-ı *Şihāh*'ta vāki' olan budur, lākin إِذَا تَتَبَعَ الْقَمَامَ kifāyet ederdi. Gālibā الْكُنَاسَاتِ فِي قَمَامٍ [ḳumām] lafz-ı müşterek olup قَمَامٌ [ḳumām]la cemā'at ma'nāsına murād olmadığın tasrīh için getirmiştir.

الْقَمَقَمَّة [el-ḳamḳamet] (‘alā-vezni الرَّزْزَلَةَ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi cem' edip kabz etmek; yukālu: قَمَقَمَ اللَّهُ غَضَبَهُ أَي جَمَعَهُ وَقَبَضَهُ

الْقَمُكُمَةُ [el-ḳumḳumet] (ḳāf'ların zammı ve mīm-i evvelin sükūnuyla) Şol ālettir ki içine gülāb ve ona şebīh nesnelere korlar. Aşma'ī eyitti: Bu lafz Rūmīdir.

الْقَمُكُم [el-ḳumḳum] (ḳāf'ların zammı ve mā-beynde mīm'in sükūnuyla) قَمُكُمَةٌ [ḳumḳumet]jin cem'cidir. Ve gāh olur haberdar 'ibāret olur; yukālu: "عَلَى هَذَا دَارَ الْقَمُكُمِ" "عَلَى إِلَى هَذَا صَارَ مَعْنَى الْحَبْرِ" Ve bu mesel bir husūstan haberdār olan kimse için darb olunur. Ve bunun gibidir "عَلَى أَرَابِلِهِمْ" "عَلَى دَارَ الْحَدِيثِ" dedikleri kavleri güyā ki haber kāseye teşbīh olunur, halāyık birbirine ulaştırdığı cihetten.

الْقَمَاكِم [el-ḳamākim] (ḳāf-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Kezālik cem'ci.

الْقَمَاكِم [el-ḳumākim] (ḳāf-ı evvelin zam-

mı ve s̄anīnin kesriyle) Her husūstan haberdār olan ulu ma'nāsına; yukālu: سَيِّدٌ فَمَقَامٌ لِكثْرَةِ حَبِيرِهِ

الْقَمَقَامُ [el-ḳamḳām] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bahr ma'nāsındır. Ve

قَمَقَامٌ [ḳamḳām] 'Azīm işe dahi derler; yukālu: وَقَعَ فِي قَمَقَامٍ مِنَ الْأَمْرِ Ve

قَمَقَامٌ [ḳamḳām] Mutlakan uluya dahi derler, seyyid ma'nāsına. Ve 'aded-i kesire dahi derler. Ve

قَمَقَامٌ [ḳamḳām] Küçücük kenelere dahi derler. Ve bir cins bite dahi derler ki kıl-ların diplerine muhkem yapışır. Vāhidi قَمَقَامَةٌ [ḳamḳāmet]tir. Ve bu makāmda Cevherī قَمَقَامُ الْقِرْدَانِ [ḳamḳām] ile tefsīr etmeğin sāhib-i *Şurāḥ* ve *Terceme-i Muḥtār* sāhibi قِرْدَانٌ [ḳirdān] قِرْدٌ [ḳird]in cem'i zann ettiği için ufak maymunlarla tefsīr edip galat etmişlerdir, hālā ki قِرْدَانٌ [ḳirdān] قِرْدٌ [ḳird]in cem'i değildir, قِرَادٌ [ḳurād]ın cem'idir, kene ma'nāsına.

[ق ن م]

الْقَنْمَةُ [el-ḳanemet] (ḳāf'ın ve nūn'un fethi ile) Zeytin ve s̄a'ir yağların rāyihası yaramaz olmak.

الْقَنْمَةُ [el-ḳanimet] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Yaramaz rāyihā ile muttasif olan nesne; yukālu: يَدِي مِنَ الرَّيْتِ قَنْمَةٌ Ve kırba-nın rāyihası azmağa ve cevz fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: قَنْمٌ سَقَاؤُهُ قَنْمًا مِنَ الْبَابِ Ve التَّمَةُ [temeh] tā'-i müsennātla mütegayyir ve fāsīd olmağa derler. Ve قَنْمٌ الْجَوْزُ فَهُوَ قَانِمٌ أَيْ فَاسِدٌ

الْأَقَانِيمُ [el-eḳānīm] (hemzenin fet-hi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Usūl ma'nāsındır.

الْأَقْنُومُ [el-uḳnūm] (hemzenin ve nūn'un

zammı ile) Vāhidi, asl-ı vāhid ma'nāsına. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu lafz Rūmī ola.

[ق و م]

الْقَوْمُ [el-ḳavm] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ricāle mahsūstur, nisāya mütenāvil değildir, kezā lafzından vāhidi yoktur. Ve gāh olur nisā dahi dāhil olur tebe'an, zīrā her nebīnin kavmi ricāl yalnız değildir, belki ricāl ve nisānın mecmū'udur.

الْأَقْوَامُ [el-aḳvām] (hemzenin fethi ile) Cem'i.

الْأَقَاوِمُ [el-aḳāvim] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'in cem'idir. Ve

قَوْمٌ [ḳavm] Lafzı müzekker ve mü'ennes olur, zīrā şol esmā'-i cümū' ki onun vāhidi olmaya. Benī ādem için olursa tezkīri ve te'nīsī cā'izdir, رَهْطٌ [raḥṭ] ve نَفَرٌ [nefer] ve قَوْمٌ [ḳavm] gibi, meselā. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ﴾ (الأنعام، 66) فَذَكَرَ وَقَالَ ﴿ فَانْتِزِعْ عَنْهُمْ لِيْلَهُمْ مَعْنَى قَوْمِهِمْ ﴾ (الشعراء، 105) فَانْتِزِعْ عَنْهُمْ لِيْلَهُمْ مَعْنَى قَوْمِهِمْ Ve eger mezbūrları taşgīr etsen ona hā dāhil kıl-mayıp قَوْمٌ [ḳuveyim] ve رَهْطٌ [ruḥeyṭ] ve نَفَرٌ [nufeyr] dersin ve 'alāmet-i te'nīsī hemīn fi'ilde ilhāk edersin. Ve eger ism-i cem' benī ādem'in gayri için olursa o vakt taşgīrinde hā dāhil kılar-sın, إِبِلٌ [ibil] ve عَنَمٌ [ganem] gibi, zīrā te'nīs bu makūlelere lāzımdır. Ve ammā cem'-i teksīrde جَمَالٌ [cimāl] ve مَسَاجِدٌ [mesācid] gibi meselā tezkīr i'tibār olundukta جَمْعٌ murād olur ve te'nīs i'tibār olundukta جَمَاعَةٌ murād olur.

الْقِيَامُ [el-ḳiyām] (ḳāf'ın kesriyle) Durmak; yukālu: قَامَ الرَّجُلُ قِيَامًا Ve

قِيَامٌ [ḳiyām] Bir işin üzerine kā'im olan kimseye dahi derler; yukālu: فَلَانَ قِيَامًا أَهْلًا

﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾ (النساء، 5)
 Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا﴾ (النساء، 5)

الْقَوْمَةُ [el-kaḳvet] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükünüyla) Binā-i merredir, bir kerre durmak ma'nāsına. Ve bir nesneye mübāşeret etmeğe dahi derler; yukālu: قَامَ بِأَمْرٍ كَذَا Ve su donmağa dahi derler; yukālu: قَامَ الْمَاءُ إِذَا جَمَدَ Ve davar zebūnluğundan durmağa dahi derler; yukālu: قَامَتِ الدَّابَّةُ إِذَا وَقَفَتْ مِنْ الْكَلَالِ Ve bāzār keşād üzere olmağa dahi derler; yukālu: قَامَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ كَأَنَّهَا فَعَتْ Ve Ferrā eyitti: قَامَتِ السُّوقُ [ḳāmeti's-sūḳu] ma'nāsındır, ya'nī "Revāc buldu" ma'nāsındır.

الْمُقَاوِمَةُ [el-muḳāvet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ile) Güreş tutuşmada ve gayrıda başa baş duruşmak; yukālu: قَاوَمَهُ فِي الْمُصَارَعَةِ وَغَيْرِهَا

التَّقَاوُمُ [et-teḳāvum] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Kezālik harbde duruşmak; yukālu: تَقَاوَمُوا فِي الْحَرْبِ أَي قَامَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ

الْإِقَامَةُ [el-iḳāmet] (hemzenin kesriyle) Bir yerde durmak; yukālu: أَقَامَ بِالْمَكَانِ إِقَامَةً وَالْهَاءُ Ve عَوَّضَ عَنْ عَيْنِ الْفِعْلِ لِأَنَّهُ أَضْلَعَهُ إِقْوَامًا

إِقَامَةٌ [iḳāmet] Bir kimseyi yerinden kaldırmağa dahi derler; yukālu: Ve أَقَامَهُ مِنْ مَوْضِعِهِ

إِقَامَةٌ [iḳāmet] Bir nesneyi dā'im kılmağa dahi derler; yukālu: أَقَامَ الشَّيْءَ إِذَا أَدَامَهُ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ (البقرة، 3)

الْمُقَامَةُ [el-muḳāmet] (mīm'in zammı ile) İḳāmet ma'nāsındır.

الْمَقَامَةُ [el-maḳāmet] (mīm'in fethi ile) Meclis ma'nāsına. Ve cemā'at-i nās ma'nāsındır.

الْمَقَامُ [el-maḳām] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُقَامُ [el-muḳām] (mīm'in zammı ile) Gāh

olur bunların her biri masdar ma'nāsına olur. Ve gāh olur mevzi' ma'nāsına olur, zīrā قَامَ يَوْمٌ قَامَ den olursa mīm meftūh olur. Ve eger أَقَامَ يَوْمٌ den olursa mazmūm olur, zīrā benāt-ı erba'aya müşābih olur, دَخَرَ جَنًا وَدَخَرَ جَنًا هَذَا مَدْحَرَجًا gibi. Ve Bārī ta'ālānın ﴿لَا مَقَامَ لَكُمْ﴾ (الأحزاب، 13) dahi ḳirā'at olunmuştur zamm ile مَقَامٌ لَكُمْ لَا إِقَامَةٌ لَكُمْ (الفرقان، 76) dediği kavli müşābih ma'nāsındır.

الْقِيمَةُ [el-ḳīmet] (ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Bir nesnenin değeri.

الْقِيَمُ [el-ḳiyem] (ḳāf'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'i, kıymetler ma'nāsına. Ve bunun aslı vāv'dır, zīrā bir nesnenin kıymeti onun makāmına kā'im olur. Ve قِيَمٌ [ḳiyem] قَامَةٌ [ḳāmet]in dahi cem'i gelir, بَكَرَةٌ [bekeret] ma'nāsına, تَارَةٌ [tāret] ile تِيَرٌ [tiyer] gibi, 'alā-mā se-yecī'u inşāallāhu ta'ālā. Ve insānın boyu ma'nāsına olan قَامَةٌ [ḳāmet]in dahi cem'i gelir, گُيَا كِيَمٌ [ḳiyem] aslında قِيَامٌ idi, tagyīr olundu harf-i 'illetten ötürü. رَحْبَةٌ [raḳbet] ile رِحَابٌ [riḳāb] bunun hilāfınca ki bunda رَحَبٌ demediler, harf-i illet olmadığı için. Ve رَحْبَةٌ [raḳbet] harfeyn-i mühmeleteynin fethiyle sāha-i dār ma'nāsındır.

التَّقْوِيمُ [et-taḳvīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi kıymete tutmak; tekūlu: قَوَّمْتُ السِّلْعَةَ Ve

تَقْوِيمٌ [taḳvīm] Doğrultmağa dahi derler.

الْقَوِيمُ [el-ḳāvīm] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Doğru olan nesne; tekūlu: قَوَّمْتُ الشَّيْءَ فَهُوَ قَوِيمٌ أَي مُسْتَقِيمٌ

الْإِسْتِقَامَةُ [el-istiḳāmet] Bi-ma'nāhu 'inde ehl-i Mekke; tekūlu: إِسْتَقَمْتُ السِّلْعَةَ Ve

إِسْتِقَامَةٌ [istiḳāmet] İ'tidāle dahi derler;

yukālu: ﴿إِسْتَقَامَ لَهُ الْأَمْرُ﴾ Ve kavluhu tā'āla: ﴿فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ﴾ (فصلت، 6) أَي فِي التَّوَجُّهِ إِلَيْهِ دُونَ الْأَيْلَةِ

مَا أَقْوَمَهُ [mā aqvemehu] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Fi'l-i ta'accübdür “Ne ‘aceb doğru” ma'nāsına. Ve şāzdır, zīrā mezidün fi'lden fi'l-i ta'accüb gelmez.

الْقَيِّمَةُ [el-ḳayyimet] (ḳāf'n [fethi] ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Doğru ma'nāsına; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَذَلِكَ دِينَ الْقَيِّمَةِ﴾ (البينة، 5) مِلَّةٌ مَلَّةٌ (البينة، 5) Te'nīs sīgası üzere gelmesi مِلَّةٌ حَنِيفِيَّةٌ i'tibāriyledir.

الْقَوَامُ [el-ḳavām] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın tahfiyle) ‘Adl ma'nāsına; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (الفرقان، 67) Ve

قَوَامُ الرَّجُلِ [ḳavāmu'r-recul] Recülün kâmetine ve hüsn-i tüluna derler. Ve

قَوَامٌ [ḳivām] Bir hususun üzerine kâ'im olan kimseye dahi derler; yukālu: ﴿فَلَانَ قَوَامٌ﴾ أَهْلٌ بَيْنَهُ أَيْ الَّذِي يَقِيمُ شَأْنَهُمْ

قَوَامُ الْأَمْرِ [ḳivāmu'l-emri] Bir nesnenin aslına ve mā-yekünü bih olan nesnesine derler. Ve gāh olur ḳāf'ı meftüh dahi kılarlar.

الْقَامَةُ [el-ḳāmet] (‘alā-vezni [el-hālet]) Bekredir, kuyudan su çekmeğe lāzım ālāt ve esbābiyla. Ve

قَامَةٌ [ḳāmet] İnsanın boyuna dahi derler.

الْقَائِمُ [el-ḳā'im] (yā'nın kesriyle) Kılıcın kabzası.

الْقَائِمَةُ [el-ḳā'imet] (kezālik yā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: ﴿قَائِمُ السَّيْفِ وَقَائِمُهُ إِذَا أُرِيدَ مَقْبَضُهُ﴾

قَائِمَةٌ [ḳā'imet] Davar ayağına dahi derler.

الْقَوَائِمُ [el-ḳavā'im] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i.

الْمِقْوَمُ [el-miḳvem] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın

sükunu ve vāv'ın fethiyle) Şol ağaçtır ki ekin ekin kimse çift sürerken ona yapışır.

الْقَوَامُ [el-ḳuvām] (ḳāf'ın zammı ile) Bir marazdır ki davara ‘arız olur. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا فَعَلَ قُوَامٌ كَانَ يَغْتَرِي هَذِهِ الدَّابَّةَ: derler, kaçan ki davar ayak üzere dursa ve gitmeğe kâdir olmasa. Ve Kisā'ī eyitti: قُوَامٌ [ḳuvām] şol marazdır ki koyunun ayaklarına ‘arız olup ayak üzere durur, yatmaz.

الْقَيُّومُ [el-ḳayyüm] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Esmā'ullāhtan bir ismdir.

الْقَيَّامُ [el-ḳayyām] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) قَيُّومٌ [ḳayyüm] ma'nāsına lügattir. ‘Ömer radiyallāhu ‘anhu: “الْحَيُّ الْقَيَّامُ” (البقرة، 255) kırā'at etmiştir.

يَوْمُ الْقِيَامَةِ [yevmu'l-ḳiyāmet] Kıyāmet günü ki ma'rūftur.

[ق ه م]

الْإِخْهَامُ [el-iḳhām] (hemzenin kesriyle) Ta'āma iştihā olmamak; yukālu: أَقْهَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَشْتَهِهِ مِثْلُ أَقْهَى

إِخْهَامٌ [iḳhām] Bir kimseyi kerih görmeğe dahi derler; tekūlu: أَقْهَمَ الرَّجُلُ عَنكَ إِذَا كَرِهَكَ

إِخْهَامٌ [iḳhām] Gök yüzünden bulut gitmeğe dahi derler; yukālu: أَقْهَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْقَشَعَتِ الْعَيْمُ عَنْهَا

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ت م]

الْكَتْمُ [el-ketm] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi gizlemek, pinhān etmek ma'nāsına.

الْكَيْمَانُ [el-kitmān] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْإِكْتَامُ [el-iktām] (hemzenin kesri vekāf'ın sükūnuyla) Kezālik gizlemek; yukālu: **كَتَمْتُ الشَّيْءَ كَتْمًا وَكَيْمَانًا وَأَكْتَمْتُهُ أَيْضًا** Ve

كَتَمْتُ [ketm] At nefesin müzāyaka ile almağa dahi derler; yukālu: **كَتَمَ الْفَرَسُ الرَّبْوَ إِذَا صَاقَ** **كَتَمَ** **الرَّيْءَ** **عَنْ نَفْسِهِ** **مُنْخَرُوهُ** **عَنْ نَفْسِهِ** **رَبْوٌ** [rebv] rā'-i mühmele-nin fethiyle nefese derler.

الْمُكْتَمِمْ [el-muktetim] (mīm'in zammı ve tā-i sāninin kesriyle) Ra'dsız bulut; yukālu: **سَحَابٌ مُكْتَمِمْ لَا رَعْدَ فِيهِ**

الْكَاتِمِمْ [el-kātim] (tā'nın kesriyle) Gizli nesne; yukālu: **سِرٌّ كَاتِمِمْ أَيْ مَكْتُومٌ**

الْمُكْتَمَتِمْ [el-mukettem] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdīdiyle) Zikr olunan ma'nāya; teşdīd mübālaga içindir.

الْإِسْتِكْتَامُ [el-istiktām] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bir nesnenin gizlemesin taleb etmek; tekūlu: **إِسْتَكْتَمْتُهُ سِرِّي أَيْ سَأَلْتُهُ أَنْ يَكْتُمَهُ**

الْمُكَاتِمَتِمْ [el-mukātemet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Bir nesneyi bir kimseden gizlemek; yukālu: **كَاتَمَنِي سِرٌّ**

الْكُتْمَةُ [el-kutemet] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethi ile **هُمَزَةٌ** [humezet] vezni üzere) Sırrı saklayıcı kimse.

الْكُتُومُ [el-ketūm] (kāf'ın fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Şol yaydır ki onun ağacının şakkı ve zararı olmaya. Ve

sāhib-i **Şurāh** **كُتُومٌ** [ketūm]u “kemān sūfār nā-kerde” ile tefsīr edip galat etmiştir. Ve sūfār kiriş duran geze derler. Ve galat olduğuna Cevheri'nin istiṣhād için irād ettiği şī'r delālet eder, **zīrā** **şī'r-i** mezbūr yayın medhi için vārid olmuştur, kiriş yeri olmamak cihet-i medh olmadığı zāhirdir. Ve ibaret-i **Qāmūs** dahi galat-ı mezbūru te'yīd eder ki **قَوْسٌ كُتُومٌ لَا صَدْعٌ فِي نَبْعِهَا** demmiştir. Ve **نَبْعٌ** [neb'] yay ağacına derler. Ve **كُتُومٌ** [ketūm] Şol nākaya dahi derler ki üzerine binildikte çağırılmaya. Ve sāhib-i **Muhezzeb** **كُتُومٌ** [ketūm] atıldıkta āvāzı çıkmayan yaydır demiş.

الْكَيْمِمْ [el-ketīm] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki kezālik üzerine binildikte çağırılmaya. Ve

كَيْمِمْ [ketīm] Şol kırbanın dikişine dahi derler ki ondan su sızmaya; yukālu: **حَوْرٌ كَيْمِمْ** **وَسَقَاءٌ كَيْمِمْ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ**

الْكَتِمِمْ [el-ketem] (fethateynle) Şol ottur ki onu rastığa karıştırıp boya edinirler.

كُتْمَانٌ [Kutmān] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Bir dağın alemidir.

كُتَامَةٌ [Kutāmet] (kāf'ın zammı ve tā'nın tahfīfi ile) Berber'den bir kabīlenin adıdır.

[ك ت م]

الْإِكْشَامُ [el-ikṣām] (hemzenin kesriyle ve sā'-i müsellese ile) Kırbayı doldurmak; yukālu: **أَكْشَمَ قِرْبَتَهُ إِذَا مَلَأَهَا**

الْأَكْشَمِمْ [el-ekṣem] (hemzenin ve sā'nın fethiyle) Karnı büyük olan kimse, vāsi'ul-batn ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: **أَكْشَمٌ** [ekṣem] karnı tok olan kimsedir, **شَبْعَانٌ** [şeb'ān] ma'nāsına.

الْكَشْمِمْ [el-keṣm] (kāf'ın fethi ve sā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneden men'

etmek; yukālu: كَتَمَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ عَنْهُ

اَكْتَمَ [Eksem] (hemzenin ve šā'nın fethiyle) Bir recülün ismidir.

[ك د م]

اَلْكَدْمُ [el-kedm] (kāf'ın fethi ve dāl'in sükunuyla) Ağız ucuyla ısırarak, har cinsi birbiri ısırıldığı gibi; yukālu: كَدَمَهُ يَكْدُمُهُ Ve وَيَكْدُمُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

كَدَّمَ [kedm] Bir demir ile nişan etmeğe dahi derler.

اَلْكَدْمَةُ [el-kedmet] (kāf'ın fethi ve dāl'in sükunuyla) Nişan; yukālu: مَا بِالْبَعِيرِ كَدْمَةٌ إِذَا وَسَمَ Ve أَثَرَةٌ [eşeret] hemze ile yara onulduktan sonra kalan 'alāmete derler. Ve وَسَمَ [vesm] dāga derler.

اَلْمُكَدَّمُ [el-mukeddem] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Isırılmış, مُعَصَّصٌ [mu'adḡaḡ] ma'nāsına.

اَلْكَدَامَةُ [el-kudāmet] (kāf'ın zammı ve dāl'in tahfifiyle) Ekliden bākī kalan nesne.

[ك ر م]

اَلْكَرَمُ [el-kerem] (fethateynle) Levmin ya'nī bed-nām olanın mukābilidir. Ve bulut yağmur getirmeğe dahi derler; yukālu: كَرَمَ السَّحَابِ إِذَا جَاءَ بِالْغَيْثِ

اَلْكَرِيمُ [el-kerīm] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Nīk-nām olan kimse; yukālu: Ve كَرِيمٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ كَرِيمٌ

كَرِيمٌ [kerīm] Ehl-i 'afv olan kimseye dahi derler; صَفُوحٌ [şafūḡ] ma'nāsına.

اَلْكَرَامُ [el-kirām] (kāf'ın kesriyle) كَرِيمٌ [kerīm]in cem'i.

اَلْكَرَمَاءُ [el-kuremā] (kāf'ın zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i; yukālu: قَوْمٌ كَرَامٌ وَكَرَمَاءُ

اَلْكَرَائِمُ [el-kerā'im] (kāf'ın fethi ve yā'nın

kesriyle) Cem'-i mü'ennesi; yukālu: نِسْوَةٌ كَرِيمٌ Ve كَرِيمٌ [kerem] sıfat ma'nāsına dahi isti'māl olunur. Bu takdīrce müzekker ve mü'ennesi ve müfredi ve cem'i berāber olur; yukālu: رَجُلٌ كَرِيمٌ وَامْرَأَةٌ كَرِيمٌ وَنِسْوَةٌ كَرِيمٌ

اَلْكَرَامُ [el-kurām] (kāf'ın zammı ve rā'nın tahfifiyle) Kerīm ma'nāsına.

اَلْكَرَامُ [el-kurrām] (kāf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Mübāлага ile kerīm olan kimse; yukālu: رَجُلٌ كُرَامٌ إِذَا أَفْرَطَ فِي الْكَرَمِ

اَلْمُكَارَمَةُ [el-mukāremet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Kerem izhār edişmek; yukālu: كَارَمْتُهُ فَكَرَمْتُهُ أَكْرَمُهُ مِنَ بَابِ الْمُغَالَبَةِ

اَلْاِكْرَامُ [el-ikrām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye hürmet etmek; tekūlu: أَكْرَمْتُ الرَّجُلَ أَكْرَمُهُ وَأَضْلُهُ أَكْرَمُهُ مِثْلُ أَدْخَرَجُهُ فَاسْتَقْبَلُوا اجْتِمَاعَ الْهَمَزَيْنِ فَحَدَّثُوا الثَّانِيَةَ ثُمَّ اتَّبَعُوا بَاقِي حُرُوفِ الْمُضَارَعَةِ الْهَمْزَةَ وَكَذَلِكَ يُفْعَلُونَ أَلَا تَرَاهُمْ حَدَّثُوا الْوَاوَ مِنْ يَعِدُ اسْتِثْقَالًا وَفُوعَهَا بَيْنَ يَأٍ وَكَسْرَةٍ ثُمَّ اشْقَطُوا مَعَ لِي'ل-bāb ba'zı nesneyi işlemek 'ādetleridir, 'illet-i mūcibe yok iken. Ve gāh olur zarūret-i şī'rden ötürü aslına redd olunup hemze-i mahzūfeyi isbāt ederler. Ve

اِكْرَامٌ [ikrām] Evlād-ı kirām sāhibi olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَتَى بِأَوْلَادٍ

كِرَامٍ

مَا أَكْرَمَهُ [mā ekremehu] Fi'l-i ta'accübüdür, اِكْرَامٌ [ikrām]dan. Ve şāzzdır, zīrā rubā'iden fi'l-i ta'accüb gelmez; yukālu: مَا أَكْرَمَهُ لِي "Bana ne 'aceb ikrām etti" ma'nāsına.

اَلْمُكْرَمُ [el-mukrem] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve tahfifiyle) İkrām ma'nāsına masdardır, nitekim Aḡfeş eyitti: Ba'zılar (18) وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرَمٍ (الحج, 18) مُدْخَلٌ etti rā'nın fethiyle اِكْرَامٌ ma'nāsına, [mudḡal] ve مُخْرَجٌ [muḡrec] gibi اِدْخَالَ [idḡāl] ve اِخْرَاجٌ [iḡrāc] ma'nāsına.

الْكَرْمُ [el-kerm] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Üzüm çubuğu, tevek ma'nāsına. Ve

كَرْمٌ [kerm] Kılādeye dahi derler; yukālu: رَأَيْتُ فِي عُثْقِهَا كَرْمًا حَسَنًا مِنْ لَوْلُؤِ

الْكَرْمَةُ [el-kermet] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol değirmi kemiktir ki cevz misālinde uyluk nihāyet bulduğu yerde döner.

الْمُكْرَمَةُ [el-mukremet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) Sıfat-ı hamīdedir.

الْمَكْرَامُ [el-mekārim] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, evsāf-ı hamīde ma'nāsına. Ve

مَكْرَمَةٌ [mekrumet] Gāh olur mahall-i sıfat-ta dahi isti'māl olunur; yukālu: أَرْضٌ مَكْرَمَةٌ لِلنَّبَاتِ إِذَا كَانَتْ حَيَّةً لَهَا

الْمَكْرُومُ [el-mekrum] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) **مَكْرَمَةٌ** [mekrumet] gibidir, veznde ve ma'nāda. Nese'ī eyitti: Müzekkerde مَفْعُلٌ [mef'ul] gelmedi illā iki kelime ki onların biri مَكْرَمَةٌ [mekrumet] ve biri مَعُونَةٌ [me'ūnet]tir.

الْأُكْرُومَةُ [el-ukrūmet] (hemzenin ve rā'nın zammı ile) **كَرْمٌ** [kerm]den أُعْجُوبَةٌ [u'cūbet] gibidir عَجِبْتُ [aceb]den, mā-bihī'l-ikrām ma'nāsına, nitekim أُعْجُوبَةٌ [u'cūbet] mā-bihī't-ta'accüb ma'nāsınadır.

الْمَكْرَمَانُ [el-mekremān] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Keremle mevsūf olan kimse, مَلَأْمَانٌ [mel'emān] لَوْمٌ [levm]le mevsūf ma'nāsına olduğu gibi; yukālu li'r-reculi: يَا مَكْرَمَانُ

التَّكْرُمُ [et-tekerrum] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle kerīm olmak, yukālu: تَكْرَمُ لِتَغْتَادِ الْجَمِيلِ

الْإِسْتِكْرَامُ [el-istikrām] (hemzenin ve

tā'nın kesriyle) Bir iyi nesne hādis kılmak; yukālu: إِسْتَكْرَمَ إِذَا اسْتَحْدَثَ عَلَقًا كَرِيمًا Ve عَلَّقَ [ilq] 'ayn-ı mühmelenin kesriyle her nesnenin iyisine derler Ve fi'l-meseli: "إِسْتَكْرَمْتَ فَارْبَطْ" Ya'ni "İyi nesne hāsıl kıldın, hıfz eyle."

الْكُرَامُ [el-kurrām] (bi'z-zammi ve't-teşdīd) **أَكْرَمُ مِنَ الْكَرِيمِ** Cevherī'nin bu kelāmu tekrardan hālī değildir, zīrā evvel-i bahste mürür etmiştir.

الْكُرَامُونَ [el-kerrāmūn] (kāf'ın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Cem'i.

التَّكْرِيمُ [et-tekrim] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimseye hürmet etmek, **إِكْرَامٌ** [ikrām] ma'nāsına.

الْكَرَامَةُ [el-kerāmet] (kāf'ın fethi ve rā'nın tahfifi ile) İsmidir, hürmet ma'nāsına; yukālu: نَعَمٌ حُبًّا وَكَرَامَةً Ve

كَرَامَةٌ [kerāmet] Kezālik kuyu kapağına yāhūd küp kapağına derler. Ekser-i nüsah-ı Cevherī'de حُبًّا vākī' olmuştur, cīm'le kuyu ma'nāsına ve ba'zında hā'-i mühmele ile vākī' olmuştur, küp ma'nāsına. Ve

كَرَامَةٌ [kerāmet] Nüzül ma'nāsına da gelir; yukālu: حَمَلٌ إِلَيْهِ الْكَرَامَةُ وَهُوَ مِثْلُ النَّزْلِ بِضَمِّ التَّوْنِ Cevherī eyitti: Bādiyede كَرَامَةٌ [kerāmet]i نُزِلَ [nuzl] ma'nāsına su'āl ettim, bilmediler dedi.

الْكُرْمُ [el-kurm] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik hürmet ma'nāsınadır, **كَرَامَةٌ** [kerāmet] gibi, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: نَعَمٌ وَحُبًّا وَكُرْمًا

الْكُرْمَةُ [el-kurmet] (kāf'ın zammı ve rā'nın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَحُبًّا وَكُرْمَةً وَحِكْمِي عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي زِيَادٍ لَيْسَ ذَلِكَ لَهُمْ وَلَا كُرْمَةً

[ك ر ز م]

الْكَزْمُ [el-kerzem] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]) Balta, teber ma‘nāsına, mislu: الْكُزُونُ [el-kerzen] veznen ve ma‘nen.

الْكَزِيمُ [el-kirzīm] (kāf’ın kesri ve rā’nın sükünü ve zā’nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْكَزِينُ [el-kirzīn] (‘ale’l-vezni’l-mezbūr) Bi-ma‘nāhu.

[ك ر د م]

الْكَزْدَمُ [el-kerdem] (bi’d-dāli’l-muhmeleti ‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]) Şol recüle derler ki kasīrū’l-kāmet olup fermüde ola.

الْكَزْدَمَةُ [el-kerdemet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Kasīr olan kimsenin seğirtmesi. Ve

كَزْدَمَةٌ [kerdemet] Kisāī rivāyeti üzere merkebin bir cānibi üzere seğirtmesine derler; yukālu: كَزْدَمَ الْجَمَارُ وَكَوَدَحَ إِذَا عَدَا عَلَى وَاحِدٍ Nūsah-ı Cevherī’de böyle vākīc olmuştur, lākin muktezī-i tertīb-i hurūf-ı hecā budur ki كَزْدَمَ [kerdem] كَزْمَ [kerzem] üzerine mukaddem ola.

[ك ر ك م]

الْكَرْكُمُ [el-kurkum] (kāf’ların zammı ve mā-beynde rā’nın sükünü ile) Za‘ferān.

الْكَرْكُمَةُ [el-kurkumet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, za‘ferāndan bir kıt‘a ma‘nāsına. Ve دَوَاءٌ كُرْكُمٌ [devā’un kurkum] dedikleri dahi bundan me’hūzdur.

[ك ز م]

الْكَزْمُ [el-kezm] (kāf’ın fethi ve zā’nın sükünüyle) Bir nesneyi yemek için ön dişleriyle ufatıp içinde olanı çıkarmaktır; yukālu: كَزَمَ شَيْئًا بِمُقَدَّمِ فِيهِ إِذَا كَسَرَهُ وَاسْتَحْرَجَ مَا غَيْرَ Ve الْعَيْتُ يَكْرِمُ مِنَ الْحَدَجَةِ yukālu: فِيهِ لِأَنَّهُ

[‘ayr] hīmār ma‘nāsınadır. Ve حَدَجَةٌ [ħadecet] fethateynle karga düğlüğüne derler, berk olduğı hinde.

الْكَزْمُ [el-kezem] (fethateynle) At dudağı kalın olup kısa olmaktadır.

الْأَكْزَمُ [el-ekzem] (hemzenin ve zā’nın fethiyle) Sıfat-ı mezbüre üzere olan at; yukālu: فَرَسٌ أَكْزَمٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الْكَزْمِ Ve

كَزْمٌ [kezem] Kezālik burun kısa olmaktadır. Ve el parmakları kısa olmaktadır.

الْكَزْمَاءُ [el-kezmā] (kāf’ın fethi ve zā’nın sükünü ve elifin meddiyle) أَكْزَمُ [ekzem]’in mü’ennesi; yukālu: أَنْفٌ أَكْزَمٌ وَيَدٌ كَزْمَاءٌ

الْكَزْوَمُ [el-kezm] (kāf’ın fethi ve zā’nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki ziyāde pīrlüğinden ağzında diş kalmaya.

[ك س م]

الْكَسْمُ [el-kesm] (kāf’ın fethi ve sīn-i mühmelenin sükünüyle) Bir yābis nesneyi bir şeyden eliyle pāk etmeğe derler.

الْكَئْسُومُ [el-keysūm] (kāf’ın fethi ve yā’nın sükünü ve sīn’in zammı ve meddiyle) Şol kuru ottur ki kesret üzere ola.

الْأَكْأَسِمُ [el-ekāsīm] (hemzenin fethi ve sīn’in kesriyle) Şol atlardır ki bir yere cem‘ olup kesret ve müzāhamesinden birbirine binmeğe karīb ola; yukālu: خَيْلٌ أَكْأَسِمٌ أَي كَثِيرٌ يَكَادُ يَزْكُبُ بَعْضُهَا بَعْضًا

أَبُو يَكْسُومَ الْحَبَشِيُّ [Ebū Yeksūm el-Ĥabeşiyi] (yā’nın fethi vekāf’ın sükünü ve sīn’in zammı ve meddiyle) Fīl sāhibi olan kimsedir ki Ka‘be’yi şerrefehallāhu yıkmağa ‘azm edip helāk olmuştur.

[ك ش م]

الْأَكْشَمُ [el-ekşem] (hemzenin ve şīn-i mu‘cemenin fethiyle) Yaratılıştā noxsān

üzere olan kimse. Ve gāh olur hasebinde noksān olan kimseye dahi أَكْشَمُ [ekşem] derler, ke-mā kile: لَهُ جَانِبٌ وَافٍ وَأَخْرُ أَكْشَمٌ أَيُّ أَبُوهُ حُرٌّ وَأُمُّهُ أَمَةٌ

الْكَشْمُ [el-keşm] (kāf'ın fethi ve šin'in sükunuyla) Burnu dibinden kat^c etmektir.

[ك ظ م]

الْكَظْمُ [el-kazm] (kāf'ın fethi ve zā'nın sükunuyla) Gazabı hazm etmek; yukālu: وَغَيْظٌ كَظْمٌ غَيْظُهُ كَظْمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَرَعَهُ [ğayz] gizli gazaba derler.

الْكَظِيمُ [el-kezīm] (kāf'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Gazabın hazm eden kimse. Ve

كَظِيمٌ [kezīm] Kapı bağlayacak nesneye dahi derler, bend-i der ma'nāsına.

الْمَكْظُومُ [el-mekzūm] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Hazm olunan gazab; yukālu: رَجُلٌ كَظِيمٌ وَغَيْظٌ مَكْظُومٌ

الْكُظُومُ [el-kuzūm] (zammeteynle) Epsem olmak, sükūt ma'nāsına. Ve deve geviş getirmeden fārig olmağa dahi derler. Ve **كَاطِمٌ** [kāzim]in cem'i dahi gelir gevişin imsāk edici develer ma'nāsına; tekūlu: أَرَى الْإِبِلَ كَظُومًا لَا تَجْتَرُّ نِقَالًا كَظَمَ الْبُعِيرُ كَظُومًا مِّنَ جِرَّةٍ [cirret] cīm'in kesriyle gevişe derler, nişhor ma'nāsına.

الْكَاطِمُ [el-kāzim] (zā'nın kesriyle) Sākit olan kimse. Ve gevişin imsāk eden deve.

الْكُظْمُ [el-kuẓzam] (kāf'ın zammı ve zā'nın fethi ve teşdīdiyle) Sākit olan kimseler; yukālu: قَوْمٌ كُظْمٌ أَيُّ سَاكِنُونَ

الْكَظَمُ [el-keẓam] (fethateynle) Nefes çıkacak yer, mahrec-i nefes ma'nāsına; tekūlu: أَحَدْتُ بِكَظْمِهِ أَيُّ بِمَخْرَجِ نَفْسِهِ

الْإِكْظَامُ [el-ikzām] (hemzenin fethiyle)

Cem'i, mahāric-i nefes ma'nāsına.

كَاطِمَةٌ [Kāzimet] (zā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْكَظَامَةُ [el-kizāmet] (kāf'ın kesriyle) Şol kuyudur ki onun yanında bir kuyu dahi olup birbirine yer altından kārız geçer. Ve fi'l-hadīsi: إِذَا رَأَيْتَ مَكَّةَ فَدُبَّعَتْ كَظَائِمٌ Ya'nī kuyular kazılsa zikr olunan vech üzere. Ve

كَظَامَةٌ [kizāmet] Kezālik şol halkaya derler ki terāzū kolunda terāzū ipleri onda cem^c olup bağlanır. Ve

كِظَامَةٌ [kizāmet] Şol sinire derler ki ok yeleşği başlarında okun ince yerine sararlar. Ve

كِظَامَةٌ [kizāmet] Kezālik şol tasmaya derler ki kiriş başına bağlarlar, yayın kulağı kiriş kesmesin diye, nitekim harīrden olan kirişlerde müte'āreftir. Ve sāhib-i *Şurāh*'ın bu makāmda كِظَامَةٌ [kizāmet] “devālī ki ber-kemān bendend” dediği münāsib değildir, zīrā yay kabzasına bağlanan kayışa dahi mütenāvil olur.

[ك ع م]

الْكَعَامُ [el-ki'ām] (kāf'ın kesriyle) Şol nesnedir ki deve köpürdüğü zamānda ağzına bağlarlar; tekūlu: كَعَمْتُ الْبُعِيرَ مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا شَدَدْتُ بِهِ فَمَهُ فِي هَيْاجِهِ

الْمَكْكَعُومُ [el-mek'ūm] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Ağzı bağlanmış deve.

الْكَعَمُ [el-ka'm] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Deve ağzın bağlamak. Ve kap ağzın örtmeğe dahi derler; tekūlu: كَعَمْتُ الْوِعَاءَ إِذَا شَدَدْتُ رَأْسَهُ

كَعَمٌ [ka'm] Korkudan bağlanıp kalmağa dahi derler; yukālu: كَعَمَهُ الْخَوْفُ فَلَا يَزْجَعُ

كَعَمٌ [ka'm] Öpmeğe dahi derler.

اَلْمُكَاۡمَةُ [el-mukā‘amet] (mīm’in zammi ve ‘ayn’ın fethiyle) Kezālik öpmek; yukālu: كَعَمَهَا وَكَاعَمَهَا إِذَا التَّقَمَ فَأَهَا فِي التَّقَبِيلِ Ya‘nī öperken ağzın ağzına alsın.

[ك ل م]

اَلكَلَامُ [el-keḷām] (kāf’ın fethi ve lām’ın tahfifiyle) İsm-i cinstir, kalīle ve kesīre mütenāvil olur.

اَلكَلِمُ [el-keḷim] (kāf’ın fethi ve lām’ın kesriyle) Üç kelimededen ekalle itlāk olunmaz, zīrā **كَلِمٌ** [keḷim] **كَلِمَةٌ** [keḷimet]in cem‘idir, **نَبِيَّةٌ** [nebiqat] ile **نَبِيٌّ** [nebiq] gibi. Ve **نَبِيٌّ** [nebiq] **سِدْرٌ** [sidr] ağacının yemişine derler. Ve **كَلِمٌ** [keḷim]in cem‘ olmasına delīl budur ki Sībeveyhi kitābında **هَذَا بَابُ مَا اَلكَلَامُ** demektir **مَا اَلكَلِمُ** demektir, **كَلِمٌ** [keḷim] ile üç nesne dilemiştir onların biri ism biri fi‘l ve biri harftir. Pes cem‘iyyete kat‘ī delālet eden nesneyi irād etmiştir, vāhıde ve cemā‘ate ihtimāli olanı getirmemiştir.

اَلكَلِمَةُ [el-keḷimet] (kāf’ın fethi ve lām’ın kesriyle) **كَلِمٌ** [keḷim]in vāhididir. Ve Temīm kabīlesi **كَلِمَةٌ** [keḷimet]tir derkāf’ın kesri ve lām’ın sükūnuyla, **كَبِدٌ** [kebid] ve **كَبِدٌ** [kebid] ve **وَرَقٌ** [verik] ve **وَرَقٌ** [virik] ve **وَرَقٌ** [varik] gibi. Ve

كَلِمَةٌ [keḷimet] Kasīdeye dahi derler, evvelinden āhirine varınca.

اَلكَلِيمُ [el-keḷīm] (kāf’ın fethi ve lām’ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki seninle söyleşir.

اَلتَّكَلِيمُ [et-teklīm] (‘alā-vezni **اَلتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir kimseye söz söylemek.

اَلكِلَامُ [el-keḷlām] (kāf’ın kesri ve lām’ın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: **كَلَّمْتُهُ تَكْلِيمًا** **وَكِلَامًا** مِثْلَ كَلَّمْتُهُ تَكْلِيمًا وَكِلَامًا

اَلتَّكَلُّمُ [et-tekelḷum] (fethateynle ve lām’ın zammi ve teşdidiyle) Söylemek; tekūlu: **تَكَلَّمْتُ كَلِمَةً وَبِكَلِمَةٍ**

اَلْمُكَاۡلِمَةُ [el-mukālemet] (mīm’in zammi ve lām’ın fethiyle) Cevāblaşmak; tekūlu: **كَالَمْتُهُ إِذَا جَاوَبْتُهُ**

اَلتَّكَاۡلُمُ [et-tekalūm] (tā’nın fethi ve lām’ın zammi ile) Kezālik cevāblaşmak; tekūlu: **تَكَاۡلَمْنَا بَعْدَ التَّهَاجُرِ** Ya‘nī “Ayrılıştıktan sonra haberleştik.” Ve yukālu: **كَانَا مُتَصَارِمِينَ فَأَصْبَحَا** **يَتَكَاۡلَمَانِ وَلَا تَقُلْ يَتَكَاۡلَمَانِ** Ya‘nī “Birbirinden munkatırlar idi, cevāblaştılar.”

اَلْمُتَكَلَّمُ [el-mutekellem] (mīm’in zammi ve lām’ın fethi ve teşdidiyle) Mahall-i keḷām; yukālu: **مَا أَجِدُ مُتَكَلِّمًا أُنِي مُوَضِّعٌ كَلَامًا**

اَلكَلِمَانِي [el-kelemaniyy] (fethateynle ve yā’nın teşdidiyle) Fasīhü’l-keḷām olan kimse, **مِنْطِيقٌ** [minṭiḳ] ma‘nāsına, kesri mīm’le.

اَلكَلْمُ [el-keḷm] (kāf’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Yara, cirāhat ma‘nāsına.

اَلكُلُومُ [el-keḷūm] (zammeteynle) Cem‘i, yaralar ma‘nāsına.

اَلكِلَامُ [el-keḷlām] (kāf’ın kesriyle) Kezālik cem‘i. Ve

كَلْمٌ [keḷm] Yaralamak ma‘nāsına da gelir, **جَرَحٌ** [cerḫ] gibi. Ve dāg vurmağa dahi derler; tekūlu: **كَلَّمْتُهُ كَلْمًا وَقَرَأْتُ بَعْضَهُمْ دَائِتَهُ مِنْ** **اَلْأَرْضِ تَكَلَّمْتُهُمْ** (النمل، 82) **أُنِي تَجَرَّحْتُهُمْ وَتَسَمَّيْتُهُمْ**

اَلتَّكَلِيمُ [et-teklīm] (‘alā-vezni **اَلتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Çok yaralamak, **تَجَرَّيْحٌ** [tecrīḫ] gibi; teşdidi teksir içindir.

كَلِمَةُ اَللّٰهِ [keḷimetullāh] (kāf’ın fethi ve lām’ın kesriyle) Hazret-i ‘Īsā’ya itlāk olunur, salavātullāhi ‘aleyhi. Ve **كَلِمَةُ اَللّٰهِ** [keḷimetullāhi] itlāk olunduğu dīne nāfi‘ olduğu içindir, keḷām-ı Hakk’la nef‘ hāsıl

olduğu gibi, nitekim سَيُفِّ اللَّهُ [seyfullāhi] ve الله [esedullāhi] derler. Ve bazıları eyiti: كَلِمَةُ اللَّهِ [kelimetullāhi] dedikleri bilâ-eb olup mücerred kelâm-ı Hudâ ile hâsıl olduğuna binâ'endir.

[ك ل ث م]

الْكُلْثُومُ [el-kulṣūm] (kāf'ın ve şā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Yüzü etli olan kimse, كَثِيرٌ لَحْمِ الْخَدَّيْنِ وَالْوَجْهِ ma'nāsına.

مُكَلِّمَةٌ [mukelṣemet] (mīm'in zammı vekāf'ın ve şā'nın fethiyle) Yüzü etli olup dürük olmamaktır; yukālu: إِذَا امْرَأَةٌ مُكَلِّمَةٌ إِذَا كَانَتْ ذَاتٌ وَجْتَيْنِ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَلَزَمَهَا جُهُومَةُ الْوَجْهِ

أُمُّ كُلْثُومٍ [Ummu Kulṣūm] (kāf'ın ve şā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Resūl'ün sallallāhu 'aleyhi ve sellem kerîmelerinden birinin künyetidir radiyallāhu 'anhâ.

[ك م م]

الْكُمُّ [el-kumm] (kāf'ın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Gömlek yeni, āstīn ma'nāsına.

الْأَكْمَامُ [el-ekmām] (hemzenin fethi ile) Cem'i, yenler ma'nāsına.

الْكِمَمَةُ [el-kimemet] (kāf'ın kesri ve mīm'in fethiyle) Kezālik cem'i, حُبُّ [ḥubb] ile حَبِيبَةٌ [ḥibebet] gibi. Ve حُبُّ [ḥubb] küp ma'nāsınadır.

الْكُمَّةُ [el-kummet] (kāf'ın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Şol takyedir ki müdevverdir, başı örttüğü için كُمَّةٌ [kummet] derler.

الْكِمِّمُ [el-kimm] (kāf'ın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Yeni zuhūr eden yemişin ve çiçeğin üzerinde olan kabı.

الْكِمَامُ [el-kimām] (kāf'ın kesriyle) Cem'i, çiçek kapları ma'nāsına. Ve

كِمَامٌ [kimām] Deve ısırmasın diye ağzına

bağladıkları nesneye dahi derler.

الْأَكِمَّةُ [el-ekimmet] (hemzenin fethi vekāf'ın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Kezālik كَمٌّ [kimm]in cem'i.

الْأَكْمَامُ [el-ekmām] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i.

الْأَكَامِيمُ [el-ekāmīm] Kezālik cem'i, bunlar cümle çiçek kapları ma'nāsınadır.

الْمَكْمُومُ [el-mekmūm] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammı ve meddiyle) Şol ağaçtır ki onun yemişi zuhūr etmiş ola; yukālu: كُمَّتِ النَّخْلَةُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve كُمْ الْفَصِيلُ dahi derler binâ-i mechūl üzere, kaçan deve yavrusu doğduktaki kuvvet bulunca örtülse. Ve

مَكْمُومٌ [mekmūm] Isırmasın diye ağzı bağlanmış deveye dahi derler.

الْإِكْمَامُ [el-ikmām] (hemzenin kesriyle) Ağaç meyve kabın izhār etmek.

التَّكْمِيمُ [et-tekmīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَكَمَّتِ النَّخْلَةُ Ve وَكَمَّمَتْ إِذَا أُخْرِجَتْ كِمَامًا

إِكْمَامٌ [ikmām] Gömleğe yen etmeğe dahi derler; tekülü: أَكَمَّمْتُ الْقَمِيصَ إِذَا جَعَلْتُ لَهُ كُمَيْنِ

الْكَمِّمُ [el-kemm] (kāf'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi setr etmek; tekülü: كَمَّمْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَطَيْتُهُ Ve كَمَّمْتُ الْكُوبَ إِذَا شَدَدْتُ Ve كَمَّمْتُ الْكُوبَ إِذَا شَدَدْتُ Ve حَبُّ [ḥubb] ḥā-i mühmelenin zammı ile küpe derler.

الْكَمَّكَامُ [el-kemkām] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) A'zāsı sık olan kimse, müctemî'u'l-halk ma'nāsına.

كَمْ [kem] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūn üzere bināsıyla) İsm-i nākıs-ı mübhemdir. Ve bunun isti'māli için iki mahall vardır: biri istiḥfām ve biri haber. Kaçan

istifhām etsen عِنْدَكَ كَمْ رَجُلًا diye mā-ba'din temeyyüziyyet üzere mansüb edersin ve kaçan haber etsen أَنْفَقْتُ كَمْ دِرْهَمٍ ANFQTU KEM DEYIP mā-ba'din kezālik temeyyüziyyet üzere mahfūd kıarsın ma'nā-yı teksīr ifāde etmekle, nitekim ma'nā-yı taklīl ifāde etmekle Rُبٌّ ile dahi mahfūd kıarsın. Pes كَمْ [kem] رُبٌّ [rubbe] kelimesinin nakīzi olur ifādede ve eger كَمْ [kem] kelimesin ism-i tāmm kıarsın āhirin müşedded kılıp munsarıf edersen; tekūlu: أَكْثَرْتُ مِنَ الْكَمِّ وَهُوَ الْكَمِيَّةُ

[ك و م]

الْكُومُ [el-kevm] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Aygır, kısarak üzerine sıçramak; yukālu: كَامَ الْفَرَسُ أَنْثَاهُ يَكُومُهَا كَوْمًا إِذَا نَزَا عَلَيْهَا

الْكُومَةُ [el-kūmet] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Bir mikdār toprağı cem' edip başın yüksek etmek. Ve bu isti'mālde مِنْ صُبْرَةٍ مِنَ الطَّعَامِ gibidir.

الْتَكْوِيمُ [et-tekvīm] (alā-vezni [et-tekrīm]) Yığın yığın etmek; tekūlu: كَوِّمْتُ الثَّرَابَ إِذَا جَعَلْتَهُ كَوْمَةً كَوْمَةً

الْكُومَاءُ [el-kevmā] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki hörgücü büyük ola, عَظِيمَةُ السَّنَامِ ma'nāsına.

الْكُومُ [el-kūm] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Deve sürüsünden bir kıt'a.

الْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyā] (kāf'ın kesri ve meddi ve mīm'in kesri ve elifin meddiyle سِيمِيَاءُ [sīmiyā] vezni gibi) Şol ma'rūf cevherdir ki ba'zı ma'deniyyāti zehebe kalb etmede isti'māl olunur. Ve سِيمِيَاءُ [sīmiyā] sīmā ve nişan ma'nāsındadır.

[ك ه م]

الْكِهَامُ [el-kehām] (kāf'ın fethi ve hā'nın

tahfifiyle) Kesmez olan kılıç; yukālu: سَيْفٌ لَا يَكْشُرُ أَيْ كَلِيلٌ Ve 'āciz olan dile dahi derler; yukālu: لِسَانٌ كِهَامٌ أَيْ عَيٌّ Ve kalb olan ata dahi derler; yukālu: فَرَسٌ كِهَامٌ أَيْ بَطِيءٌ Ve

كِهَامٌ [kehām] 'Amelden kalmış pīre dahi derler; yukālu: رَجُلٌ كِهَامٌ أَيْ مُسِنٌّ لَا عَنَاءَ عِنْدَهُ Ve عَنَاءٌ [ġanā] ġayn-ı mu'cemenin fethiyle menfa'at ma'nāsındadır; ve yukālu: قَوْمٌ كِهَامٌ أَيْضًا

الْكِهِيمُ [el-kehīm] (kāf'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik müsinn olup 'amel-mānde olan pīr.

الْإِكْهَامُ [el-ikhām] (hemzenin kesriyle) Basar za'f olmak; yukālu: أَكْهَمَ بَصْرَهُ إِذَا كَلَّ وَرَقَّ

FASLU'L-LĀM

(فَصْلُ اللَّامِ)

[ل أ م]

اللَّيْمِ [el-le'īm] (lām'ın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Deniyü'l-asl olup bahilü'n-nefs olan kimse.

اللِّيَامِ [el-li'ām] (lām'ın kesriyle) Cem'i, le'imler ma'nāsına.

اللُّؤْمِ [el-lu'um] (lām'ın zammı ve hemzenin sükunuyla) Sıfat-ı mezkûre üzere olmak.

الْمَلَأْمَةُ [el-mel'emet] (mīm'in ve hemzenin fethi ve lām'ın mā-beynde sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

الْمَلَأْمَةُ [el-le'āmet] (lām'ın fethi ve hemzenin meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: لَوْمُ الرَّجُلِ لَوْمًا وَمَلَأْمَةً وَلَا مَمَةً

الْمَلَأْمَانُ [el-mel'emān] (mīm'in ve hemzenin fethi ve lām'ın sükunuyla) Lü'mle muttasıf olan kimse, مَكْرَمَانُ [mekremān] kelimesinin nakizidir.

الْمِلَأْمِ [el-mil'ām] (mīm'in kesri ve lām'ın sükunu ve hemzenin meddiyle) Le'im olanların özrüne kıyām gösteren kimse.

الْمِلَأْمِ [el-mil'em] (vezn-i mezbür üzere hemzenin kasrıyla) Bi-ma'nāhu. Ve Ebū Zeyd eyitti: مِلَأْمٌ [mil'em] le'imleri ma'zür tutan kimsedir.

الْأَلَأْمِ [el-el'em] (hemzenin kesri ve lām'ın sükunu ve hemze-i ahirenin meddiyle) Le'im olan kimseler fi'lin işlemek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: الْأَمُّ الرَّجُلُ إِلَأْمًا إِذَا صَنَعَ مَا يَدْعُوهُ النَّاسُ عَلَيْهِ لَيْمًا

اللُّؤْمَةُ [el-lu'met] (lām'ın zammı ve hemzenin fethiyle) Çiftçi kullandığı çift āleti. Ve her nesne ki o hūb ve mu'teber olduğuna

binā'en 'arıyyet verilmeye, metā'-ı beytten ve gayrı nesneden.

الْلَأْمَةُ [el-le'met] (lām'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Zırh ki hālet-i harbda giyerler.

الْلَأْمِ [el-le'm] (kezālik lām'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Cem'i, zırhlar ma'nāsına.

اللُّؤْمِ [el-lu'em] (lām'ın zammı ve hemzenin fethiyle, müfred sığası üzere, نُغْرٌ [nuğar] gibi) Kezālik cem'i 'alā-hilāfi'l-kıyās, gūyā ki لُؤْمَةٌ [lu'met] kelimesinin cem'idir. Ve نُغْرٌ [nuğar] nūn'un zammı ve ğayn-ı mu'cemenin fethi ve rā'-i mühmele ile serçe misālinde bir cins kuştur. Ve

لَأْمِ [le'm] Oka iyi yelek vaz'e etmeğe dahi derler; tekūlu: لَأْمْتُ السَّهْمِ لَأْمًا Ve

لَأْمِ [le'm] Şol oka derler ki onun üzerinde لُؤَامٌ [lu'ām] yeleşi ola. Ve لُؤَامٌ [lu'ām] yeleşinin tefsiri gelir inşāallāhu ta'ālā. Ve

لَأْمِ [le'm] Yarayı bağlamayıp onultmağa dahi derler; tekūlu: إِذَا وَالصَّدْعَ إِذَا شَدَّذْتَهُ فَالْتَأَمَ Ve

لَأْمِ [le'm] Müctem'e ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شَيْءٌ لَأْمٌ أَيُّ مُجْتَمِعٍ مُلْتَمِّمٍ

الْإِسْتِلَأْمِ [el-istil'ām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zırh giymek; yukālu: إِسْتَلَأْمُ الرَّجُلِ إِذَا لَبَسَ اللَّأْمَةَ

الْمَلَأْمِ [el-mule'em] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve teşdidiyle) Zırh giyen kimse.

لَأْمِ [Le'm] (lām'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir recülün ismidir.

اللُّؤَامِ [el-lu'ām] (lām'ın zammı ve hemzenin fethi ve tahfiyle) Şol kanat yeleşidir kuş kanadın devşirdikte yelek altına girmeyip üzerinde kalır. Ve okçular katında makbül olan dahi budur, zīrā bu sık

olup muhkem olur, altına giren cānib gibi olmaz.

الْمَلَأَمَةُ [el-mulā'emet] (mīm'in zammı ve elifin meddiyle) Cem^c edip ıslāh etmek; tekūlu: لَأَمْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ مَلَأَمَةً إِذَا أَضْلَحْتَ وَجَمَعْتَ ve minhu kavluhum: هَذَا طَعَامٌ لَا يَلَأُمُنِي وَلَا تَقُلْ لَا يَلَأُمُنِي فَإِنَّمَا هَذَا مِنَ اللُّؤْمِ

الْلَمَةُ [el-lumet] (lām'ın zammı ve mīm'in tahfifi ile) Bir nesnenin misli ve münāsibi; yukālu: لِيَتَزَوَّجَ الرَّجُلُ مِنَ النِّسَاءِ لَمْتَهُ أَي سَكَلَهُ Ve **لُمَةٌ** [lumet]in āhirinde olan hā, vasatından hazf olunan hemzeden 'ıvazdır.

الْلِيمُ [el-li'm] (lām'ın kesri ve hemzenin sükūnuyla) Sulha ve halk beyninde olan ittifāka derler; yukālu: تَبَيَّنَ لَيْمٌ إِذَا ظَهَرَ عَلَامَةٌ الْوِفَاقِ وَقَدْ تَلَيَّنَ هَمَزَتُهُ كَمَا تَلَيَّنُ فِي اللَّيَامِ جَمْعَ لَيْمٍ

[ل ت م]

الْلِيمُ [el-letm] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin göğsüne dürtmek, لَتٌّ [lett] gibidir veznen ve ma'nen. Ve zikr olunan Cevherī'nin 'ibaretinden fehmi olunandır, lākin Cevherī bāb-ı tā'da لَتٌّ [lett] kelimesin zikr olunan ma'nāya yazmaz. Pes münāsib olan budur ki لَتٌّ [lett] tā-i müşeddede ile لَتَّبٌ [letb]den tashif olunmuştur denile, tā-i müsennāttan sonra bā-i muvahhade ile.

[ل ت م]

الْلِيمَةُ [el-lešm] (lām'ın fethi ve s̄ā-i müsellenin sükūnuyla) Deve ayağıyla taşu ufatmak; tekūlu: لَشِمَ الْبَعِيرُ الْحِجَارَةَ بِخُفِّهِ يَلْشِمُهَا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا

لَشِمٌ [lešm] Öpmeğe dahi derler, قُبْلَةٌ [kublet] ma'nāsına; tekūlu: لَشِمْتُ فَاهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَبَّلْتَهَا Ve gāh olur fethle dahi gelir bāb-ı sāniden.

الْمِلْشَمُ [el-milšem] (mīm'in kesri ve lām'ın sükūnu ve s̄ā'nın fethiyle) Taş ufatıcı; yukālu: حُفٌّ مِلْشَمٌ يَصُكُّ الْحِجَارَةَ Ve taş devenin ayağın mecrūh etmeğe dahi derler; yukālu: لَشِمَتِ الْحِجَارَةُ حُفَّ الْبَعِيرِ إِذَا أَصَابَتْهُ وَأَذْمَتْهُ Ve **إِذْمَاءٌ** [idmā'] dāl-ı mühmele ile kanatmağa derler.

الْمَلْشُومُ [el-mešūm] (mīm'in fethi ve s̄ā'nın zammı ve meddiyle) Mecrūh olan ayak; yukālu: حُفٌّ مَلْشُومٌ مِثْلَ مَزْثُومٍ

الْلَاشِمُ [el-lāšim] (s̄ā'nın kesriyle) Ayağıyla taş ufatan deve.

الْلُشْمُ [el-lušm] (lām'ın zammı ve s̄ā'nın sükūnuyla) Cem^ci, zikr olunan develer ma'nāsına.

الْلِشَامُ [el-lišām] (lām'ın kesriyle) Nikābdan ağız üzerine gelen nesne, nitekim [luğām] nikābdan burun üzerine gelen nesnedir.

الْلِشْمُ [el-lešm] (lām'ın fethi ve s̄ā'nın sükūnu ile) Ağzıya yaşmak vurmak; tekūlu: لَشِمَتِ الْمَرْأَةُ لَشِمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِلْتِشَامُ [el-iltišām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْتَلْشُمُ [et-teleşsum] (fethateynle ve s̄ā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; tekūlu: لِنَامٍ لِنَامٍ وَتَلْشِمْتُ إِذَا سَدَدْتَ الْبِنَامَ Ve [lišām] yaşmağa dahi derler nitekim el-ān mürūr etti.

الْلِشْمَةُ [el-lišmet] (lām'ın kesri ve s̄ā'nın sükūnuyla) Bir türlü yaşmak örtmek; yukālu: هِيَ حَسَنَةُ الْبِشْمَةِ

[ل ج م]

الْلِحَامُ [el-licām] (lām'ın kesri ile) Uyan, ligām ma'nāsına. Ve

لِحَامٌ [licām] Kezālik hayz gören 'avret

bağlandığı nesne.

أَتَلَجِّمُ [et-teleccum] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) لِحَامٌ [licām] bağlamak. Ve fi'l-hadīsi: أَيُّ شِدِّي لِحَامًا يَا نِي “تَلَجِّمِي” Ya'nī “Hayz bendin bağlan.” Ve bu اِسْتَشْفَرِي kelimesine benzer ma'nāda. Ve اِسْتَشْفَارٌ [istişfār] art eteğin iki ayağı arasından alıp kuşağına sokmaktır, ‘Arabların قَدْ فَلَانَ فَدَّ لِحَامَهُ dedikleri şol kimse hakkındadır ki maslahatından zahmet ve meşakkatle yorgun ve susuz ‘avdet ede, nitekim وَقَدْ جَاءَ وَفَدَّ فَرَضَ رَبَاطُهُ derler, ya'nī “Cemīr-i kuyūdunu kat' etmekle geldi, dāmdan halās bulan āhū gibi.”

مُلْجَمٌ [Mulcem] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve tahfifi ile) Bir recülün ismidir.

[ل ح م]

الْلَحْمُ [el-laḥm] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Et, gūşt ma'nāsına.

الْلَحْمَةُ [el-laḥmet] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla kezālik) Vāhidi, et pāresi ma'nāsına.

اللِّحَامُ [el-liḥām] (lām'ın kesri ile) Cem'i.

اللُّحْمَانُ [el-luḥmān] (lām'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'i.

اللُّحُومُ [el-luḥūm] (zammateynle) Kezālik cem'i. Ve

لَحْمٌ [laḥm] Eti kemikten soyup yemeğe dahi derler; tekūlu: لَحْمَتُ الْعَظْمِ الْخُمَةُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَرَفْتَهُ

الْلُحْمَةُ [el-luḥmet] (lām'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Karābet ma'nāsınadır. Ve

لُحْمَةٌ [luḥmet] Bezin argacına dahi derler; lām'ın zammı ve fethi cā'izdir. Ve

لُحْمَةُ الْبَازِي [luḥmetu'l-bāzī] Şol ettir ki do-

ğana sayd ettiği nesneden verirler. Bunun dahi lām'ının zammı ve fethi cā'izdir.

الْمَلْحَمَةُ [el-melḥamet] (mīm'in ve ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir fitnede ‘azīm muḥārebe olmak.

الْإِسْتِلْحَامُ [el-istilḥām] (hemzenin ve tā'nının kesriyle) ‘Adüvv bir kimseyi ortaya almak; yukālu: اُسْتُلِحِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ إِذَا اخْتَوَشَهُ الْعَدُوُّ فِي الْقِتَالِ Ve اِخْتَوَاشٌ [iḥtivāş] ḥā-i mūhmele ve şīn-i mu'ceme ile ortaya almak.

الْمُتَلَاهِمَةُ [el-mutelāḥimet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın kesriyle) Şol baş yarığıdır ki te'sir eyleye ve سِمْحَاقٌ [simḥāq]a erişmeye. Ve سِمْحَاقٌ [simḥāq] sīn'in kesri ve ḥā-i mūhmele ile baş kemiğinin üzerinde olan yufka deri.

الْمُلْحَمُ [el-mulḥam] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Bir cins beze derler. Ve

مُلْحَمٌ [mulḥam] Kezālik şol kimseye derler ki ona sayd eti yedirile; tekūlu: لَحْمَتُ الْقَوْمِ الْخَمُّهُمُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَطْعَمْتَهُمُ اللَّحْمَ وَلَا تُقَلُّ الْخَمُّهُمْ وَالْأَضْمَعِيُّ يَقُولُهُ

الْلَاهِمُ [el-lāḥim] (ḥā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki et yedirici ola. Ve

لَاهِمٌ [lāḥim] Lahm sāhibine dahi derler لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmīr] gibi.

الْلَاهِمُ [el-laḥḥām] (lām'ın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki et satar, بَائِعٌ بَائِعُ اللَّحْمِ ma'nāsına.

الْإِلْحَامُ [el-ilḥām] (hemzenin kesriyle) Davar durup yürümede darba muhtāc olmak; yukālu: اَلْحَمُّ الدَّابَّةُ إِذَا وَقَفَتْ فَلَمْ يَبْرَحْ فَاحْتِاجَ إِلَى الصَّرْبِ Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Bir nesneyi kolaylamağa dahi derler; tekūlu: اَلْحَمُّكَ عِرْضُ فَلَانَ إِذَا يَا نِي “اَمْكُنْتَكَ مِنْهُ بِسَمِيهِ وَالْحَمُّهُ سَيْفِي

cım kolayladım.” Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Beze argaç atmağa dahi derler. Ve fi'l-meseli: “أَلْحَمَ مَا أَسَدَيْتَ” Ve maʿnā-yı mesel “Arışın çözdüğün nesnenin argacın dahi at” demek olur, yaʿnī ihsānı tamām kıl. Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Bir kimsenin evinde et çok olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا صَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَلْحَمَ الرَّجُلُ إِذَا Ve كَثُرَ فِي بَيْتِهِ اللَّحْمُ Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Ekinin dānesi olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا صَارَ فِيهِ حَبٌّ Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Harbi müştedd kılmağa dahi derler.

الإِلْتِحَامُ [el-iltiḥām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Harb müştedd olmak; tekūlu: أَلْحَمَتِ الْحَرْبُ فَالْتَحَمَتْ Ve

إِلْتِحَامٌ [iltiḥām] Yara bitmeğe dahi derler; yukālu: إِلتَحَمَ الْجُرْحُ لِلْبُرءِ

[ل خ م]

لَحْمٌ [Laḥm] (lām'ın fethi ve ḥā'i muʿcemenin sükūnuyla) Yemen'den bir kabiledir ki mülük-i ʿArab zamān-ı cāhiliyyette onlardan olurdu ki onlar Āl-i ʿAmr b. ʿAdiyy b. Naḍr el-Laḥmī'dir.

اللَّحْمُ [el-luḥm] (lām'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Deryā balıklarından bir cins balıktır ki ona كَوْسَجٌ [kevsec] dahi derler.

[ل د م]

اللَّدْمُ [el-ledm] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Aşma'tı rivāyeti üzere şol taştır ki āvāz vere. Ve şol yere düşen nesnenin āvāzıdır ki şiddet üzere olmaya. Ve fi'l-hadīsi: “وَالله لَا أَكُونُ مِثْلَ الصَّبُعِ تَسْمَعُ اللَّدْمَ حَتَّى” “تَخْرُجُ فِتْصَادًا” Yaʿnī nitelim yeledi kurdun ʿādetidir āvāz işitip taşra çıkmakla tuzağa düşmek. Ve bu maʿnādan vurmağa لَدْمٌ

[ledm] dediler; yukālu: لَدَمْتُ لَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

لَدْمٌ [ledm] ʿAvret kendi eliyle yüzüne vurmağa dahi derler; yukālu: لَدَمْتُ الْمَرْأَةَ وَجْهَهَا Ve küle içinde pişen ekmeği küle gitsin diye vurmağa dahi derler; yukālu: لَدَمْتُ خُبْزَ الْمَلَّةِ إِذَا صَرَبْتَهُ Ve

لَدْمٌ [ledm] Bezi meremmet etmeğe derler; tekūlu: لَدَمْتُ الثَّوْبَ لَدْمًا إِذَا رَفَعْتَهُ

الْلَادِمُ [el-lādim] (dāl'ın kesriyle) Vurucu.

الْلَدْمُ [el-ledem] (fethateynle) Cem'i, vurucular maʿnāsına, خَادِمٌ [ḥādim]le خَدَمَ [ḥadem] gibi.

الْإِلْتِدَامُ [el-iltidām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Iztrāb. Ve

إِلْتِدَامُ النِّسَاءِ [iltidāmu'n-nisāʿ] ʿAvretler sağı sağarken elleriyle göğüslerine vurmağa dahi derler.

الْلَدِيمُ [el-ledīm] (lām'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Eski bez, sevb-i halak maʿnāsına. Ve

لَدِيمٌ [ledīm] Meremmet olunan beze dahi derler; yukālu: ثَوْبٌ لَدِيمٌ أَي مَرْقَعٌ مُصْلَحٌ

الْمُلْدَمُ [el-muleddem] (mīm'ın zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Kezālik meremmet olunan bez.

التَّلْدِيمُ [et-teldīm] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bezi meremmet etmek; yukālu: لَدَمْتُ الثَّوْبَ تَلْدِيمًا إِذَا رَفَعْتَهُ

الْلِدَامُ [el-lidām] (lām'ın kesriyle) Şol nesnedir ki onunla huff ve huffun gayr-ı meremmet olunur, رِقَاعٌ [riqāʿ] gibidir, Cevherī'nin مِثْلَ الرِّقَاعِ dediğinden fehm olunan budur ki لِدَامٌ [lidām] dahi رِقَاعٌ [riqāʿ] gibi cemʿ ola, lākin sāhib-i Muhezzeb لِدَامٌ [lidām]ı maʿnā-yı müfredle tefsir etmiştir. Ve Cevherī'nin zamīr-i müfred ircāʿ

gerden gerden ile tefsir etmiştir.

لَزَامٌ [lezāmi] (lām'ın fethi ve mīm'in kesri üzere bināsi ile قَطَامٌ [kaṭāmi] gibi) لَزَمَ ma'nāsıdır; yukālu: سَبَبُهُ سَبَبٌ تَكُونُ لَزَامٌ أَي لَزِمَهُ

الْمِلْزَمُ [el-milzem] (mīm'in kesri ve lām'ın sükunuyla) Şol iki ağaçtır ki ortalarını demirle pekitip kılıççılar ve iğneciler kullanır, kelpeden misalinde olur.

[ل ط م]

الْلَطْمُ [el-laṭm] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükunuyla) El ayasıyla vurmak, tabanca ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "لَوْ ذَاتُ سَوَارٍ لَطَمْتَنِي" "Ve bunu şol 'avret demiştir ki onu tabanca ile vuran 'avret ondan ednā imiş.

الْلَطِيمُ [el-leṭīm] (lām'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Şol attır ki onun alnında olan beyāzı yüzünün bir cānibine inmiş ola; yukālu: لَطِمَ الْفَرَسُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ فَهُوَ لَطِيمٌ Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Şol oğlana derler ki atası ve anası ölmüş ola. Ve عَجِيٌّ [ʿaciyy] 'ayn-ı mühmele ile ve cīm ile anası ölene derler. Ve يَتِيمٌ [yetīm] babası ölene derler. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Şol deve yavrusuna dahi derler ki çoban, Süheyl yıldızı doğduğu gibi onu tutup "Süheyl yıldızın gördün mü? Şimdiden sonra bir katre süt emme!" deyip yüzüne tabanca vurup bir cānibe ayıra. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Ödül atlarının dokuzuncusuna dahi derler.

الْمُلْطَمُ [el-mulṭam] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol yüz ki tabanca vurulmuştur; yukālu: خَدُّ مُلْطَمٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ

الْلَطِيمَةُ [el-leṭīmet] (lām'ın fethi ve ṭā'nın

kesri ve meddiyle) Şol devedir ki tīb götürür ve tüccār esbābın götürür. Ve gāh olur 'attārlar çārşūsuna dahi لَطِيمَةٌ [leṭīmet] derler.

الْمُلَاطَمَةُ [el-mulāṭamet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) Tabanca ile vurmak.

التَّلَاطُمُ [et-telāṭum] (tā'nın fethi ve ṭā'nın zammı ile) Tabanca ile vuruşmak; yukālu: لَاطَمَهُ فَتَلَاطَمَا

الْإِلْتِطَامُ [el-iltiṭām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deryā mevcinin birbirine dokunması; yukālu: اِلْتَطَمَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا صَرَبَ بَعْضُهَا بَعْضًا

[ل ع ث م]

التَّلْعُثْمُ [et-telaṣṣum] (fethateynle ve šā'nın zammı ile) Bir kimse bir işte te'ennī kılıp eğlenmek; yukālu: تَلَعَّثَمَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَلَعَّثَمَ فِيهِ وَتَأْتَى Ve Ḥalīl eyitti: تَلَعَّثَمٌ [telaṣṣum] bir nesneden irkilip te'emmül etmedir.

[ل غ م]

اللُّغَامُ [el-luḡām] (lām'ın zammı ve ḡayn-ı mu'cemenin tahfifi ile) Devenin ağzında olan köpük, زَبْدُ الْبَعِيرِ ma'nāsına.

الْمَلَاغِمُ [el-melāḡim] (mīm'in fethi ve ḡayn'ın kesriyle) Ağzın etrāfı, dil eriştiği yere varınca. Ve bu لُغَامٌ بَعِيرٍ den مَفْعَلٌ [meʿal] sīḡası olmak ihtimālī vardır. Ve لُغَامٌ بَعِيرٍ [luḡāmu ba'īr]in tefsiri el-ān mürür edendir.

التَّلْعُثْمُ [et-telaḡḡum] (fethateynle ve ḡayn'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi ağız etrāfına sürmek; tekülü: تَلَعَّثَمْتُ بِالطَّيْبِ إِذَا جَعَلْتَهُ فِي الْمَلَاغِمِ Ve

تَلَعَّثَمٌ [telaḡḡum] Bir nesneyi tezekkür ma'nāsına isti'māl olunur. Kāle İbnu'l-A'rābī لَأَعْرَابِيٌّ مَتَى الْمَسِيرُ فَقَالَ تَلَعَّثَمُوا بِيَوْمِ قُلْتُ لِأَعْرَابِيٍّ مَتَى الْمَسِيرُ فَقَالَ تَلَعَّثَمُوا بِيَوْمِ دَكْرُوهُ Ve تَلَعَّثَمٌ [telaḡḡum]un te-

zekkür ma'nāsına gelmesi hîn-i tekellümde مَلَاغِم [melāgim] ya'nî ağız etrafı müteharrik olduğuna binâ'endir.

الَلَعْمُ [el-lağm] (lām'ın fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Musāhibin olan kimseye yakinen bilmediği nesneyi haber vermektir, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: لَعَمْتُ الْعُغْمُ لَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أُخْبِرْتُ صَاحِبِكَ بِشَيْءٍ لَا يَسْتَيْقِنُهُ

[ل ف م]

الَلِفَامُ [el-lifām] (lām'ın kesriyle ve fā'yla) Nikābın burun ucu üzere olanı. Ve Aşma'ī eyitti: Kaçan nikāb ağız üzerinde olsa ona لِفَامٌ [lifām] ve لِشَامٌ [lišām] derler, fā'yla sâ'yı birbirine tebdil etmekle, دَفِيٌّ [defeyy] ve دَشِيٌّ [deşeyy] dedikleri gibi, عَجَبِيٌّ [acemiyy] vezni üzere, yaz yağmuru ma'nāsına.

الَلِفَمُ [el-lefm] (lām'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) 'Avret ağzına yaşmak tutunmak; yukālu: لَعَمْتُ الْمَرْأَةَ فَاهَا بِلِفَامِهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَبَّيْتُهُ

الَلْتَفْمُ [et-teleffum] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik yaşmak tutunmak.

الَلْتِفَامُ [el-iltifām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَعَمْتُ وَتَلَفَمْتُ لَعْمًا إِذَا سَدَدْتَ الْفَمَ Ve Ebū Zeyd eyitti: تَلَفَمْتُ دَرسين kaçan dülbendini ağzın üzerinden alıp nikāb gibi edinsen, burun ucuna erişmese ve eger burnunu örtse yāhūd ba'zın örtse o vakt تَلَفَمْتُ demezsin zīrā ki o bu hinde لِفَامٌ [lifām] olmaz, نِقَابٌ [niqāb] olur dedi. Ve Benū Temīm bu ma'nāda تَلَفَمْتُ تَلَفْمًا derler.

[ل ق م]

الَلَقَامُ [el-leqām] (lām'ın ve kâf'ın fethiyle)

Yolun ortası, vasat-ı tarīk ma'nāsına.

الَلَقْمُ [el-laqm] (lām'ın fethi ve kâf'ın sükunuyla) Yolun yā gayrı nesnenin ağzın tutmak; tekūlu: لَقَمْتُ الطَّرِيقَ وَغَيْرَهُ الْقَمُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَدَدْتَ فَمَهُ

لَقَمٌ [laqm] Lokma yutmağa dahi derler; tekūlu: لَقَمْتُ الْقَمَّةَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الَلْتِقَامُ [el-iltiqām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik lokmayı yutmak; tekūlu: اِلْتَقَمْتُ الْقَمَّةَ إِذَا ابْتَلَعَهَا

الَلْتَقْمُ [et-telaqqum] (fethateynle ve kâf'ın zammı ve teşdidiyle) Lokmayı tedric ve te'ennī ile yutmak.

الَلْتَقِيمُ [et-telqim] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrim]) Lokma yutturmak; tekūlu: لَقَمْتُهَا غَيْرِي تَلْقِيمًا

الَلْتِقَامُ [el-iltiqām] (hemzenin kesriyle) Kezālik yutturmak; tekūlu: اَلْقَمْتُهُ حَجْرًا عَلَى طَرِيقِ الْاِسْتِعَارَةِ

الَلْتِقَامَةُ [el-tilqāmet] (tā'nın kesri ve lām'ın sükunuyla) Lokmayı çok yutan kimse.

لَقْمَانٌ [Luqmān] (lām'ın zammı ve kâf'ın sükunuyla) Kerkesler sāhibi olan kimse-nin ismidir ki şu'arā onu 'Ād'a nisbet kılıp Loqmān b. 'Ād'dır derler.

[ل ك م]

الَلَكْمُ [el-lekm] (lām'ın fethi ve kâf'ın sükunuyla) Bir kimseyi yumruk ile vurmak; tekūlu: لَكَمْتُهُ الْكُمُّ لَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبْتَهُ بِجَمْعِ كَفَّكَ

الَلْمَلَكَمَةُ [el-mulekkemet] (mīm'in zammı ve kâf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol külüçedir ki yumrukla yapılmış ola.

الَلُكَّامُ [el-Lukkām] (lām'ın zammı ve kâf'ın teşdidiyle) Şām-ı şerīf'te bir dağın 'alemidir.

مَلَكُومٌ [Melkūm] (mīm'in fethi vekāf'ın zammı ve meddiyle) Mekke-i müşerrefe'de bir suyun ismidir.

[ل م م]

اللَّمُّ [el-lemm] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneyi cem' edip islāh etmek; yukālu: لَمْ اللهُ شَعْنَهُ أَيَّ أَصْلَحَ وَجَمَعَ مَا تَفَرَّقَ مِنْ أُمُورِهِ ve minhu kavluhum: إِنَّ دَارَكُمْ لَمُومَةٌ Ve أَيُّ تَلَّمَّ النَّاسُ وَتَجَمَّعُهُمْ

لَمٌ [lemm] Bir nesneyi cem' edip almağa dahi derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا﴾ (الفجر، 19) أَيُّ نَصِيبِهِ وَنَصِيبَ صَاحِبِهِ وَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ يُقَالُ لَمَّمْتُهُ أَجْمَعُ حَتَّى أَتَيْتُ عَلَى آخِرِهِ

الإِلْمَامُ [el-ilmām] (hemzenin kesriyle) Konmak, nüzül ma'nāsına; yukālu: أَلَمَّ بِهِ أَيُّ نَزَلَ بِهِ

إِلْمَامٌ [ilmām] Karīb olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadisi: ”وَأَنَّ مِمَّا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ مَا يَقْتُلُ حَبَطًا“ أَيُّ يَقْرُبُ مِنْ ذَلِكَ mühmelenin ve bā'nın fethiyle bir marazdır ki davarın karnın şişirir. Ve

إِلْمَامٌ [ilmām] Zenb-i sagīr işlemeğe dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: **إِلْمَامٌ** [ilmām] vebāle karīb olmaktır, vebāli işlemeksizin.

الْمَلِمْ [el-mulimm] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ile) Şol oğlandır ki bülüga karīb ola.

الَلَمُّ [el-lemem] (fethateynle) Vebāle karīb olan fi'l. Ve

لَمَمٌ [lemem] Kezālik cününden bir hālettir.

الْمَلْمُومُ [el-melmūm] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammı ve meddiyle) Şol kim-sedir ki onda hālet-i cünün ola.

الَلَمَّةُ [el-lemmet] (lām'ın fethiyle) Şey'i-i kalil ve bir nesneye el değirmek; yukālu: Ve أَصَابَتْ فُلَانًا مِنَ الْجِنِّ لَمَّةٌ يَغْنِي أَثَرًا مِنْهُمْ

لَمَّةٌ [lemmet] Hādise-i dehr ve şiddet-i rūzigār ma'nāsına da gelir.

الْمَلِمْةُ [el-mulimmet] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesriyle) Şedāyid-i dūnyādan nāzil olan nesne.

الْعَيْنُ اللَّامَةُ [el-aynu'l-lāmmet] (mīm'in teşdidiyle) Şol gözdür ki onun nazarından yaramazlık erişe; yukālu: عَيْدُهُ مِنْ كُلِّ هَامَّةٍ Ve هَوَامٌ [hevāmm]ın vāhididir, haşerāt-ı arz ma'nāsına.

الَلِمْةُ [el-limmet] (lām'ın kesriyle) Şol baş-tan inen saçtır ki kulakta olan küpe yerinden tecāvüz kıla. Ve kaçan omuzlara inse ona جُمَّةٌ [cummet] derler, cīm'in zammı ile.

الَلِمْمٌ [el-limem] (lām'ın kesri ve mīm'in fethiyle) Cem'i, omuza inen saçlar ma'nāsına.

الَلِمْامٌ [el-limām] (kezālik lām'ın kesriyle) Cem'i. Ve

لِمَامٌ [limām] أَحْيَانًا [aḥyān] ma'nāsına da gelir; yukālu: فُلَانٌ يَزُورُنَا لِمَامًا أَيُّ فِي الْأَحْيَانِ

مَلْمَلَمَةُ الْفِيلِ [mulemlemetu'l-fil] (mīm-i evvelin zammı ve lām'ların fethi ile) Fīlin hortumu. Ve

مَلْمَلَمَةٌ [mulemlemet] Müctemi'a ma'nāsına da gelir. Ve değirmi olup berk olan nesne ma'nāsına da gelir; yukālu: كَتَبْتَهُ مَلْمَلَمَةً أَيُّ مَجْتَمِعَةٌ مَضْمُومٌ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ وَصَحْرَةٌ مَلْمَلَمَةٌ أَيُّ مُسْتَدِيرَةٌ صَلْبَةٌ

الْمَلْمُومَةُ [el-melmūmet] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammı ve meddiyle) Kezālik müctemi'a ma'nāsındır. Ve değirmi olup berk olan ma'nāsına dahi gelir; yukālu: كَتَبْتَهُ مَلْمُومَةً أَيُّ مَجْتَمِعَةٌ وَصَحْرَةٌ مَلْمُومَةٌ أَيُّ مُسْتَدِيرَةٌ صَلْبَةٌ

يَلْمَلِمٌ [Yelemlem] (yā'nın ve lām'ların

fethiyle) Bir mevzi'in ismidir ki o ehl-i Yemen'in mīkātıdır.

الْمَلَمَّ [Elemlem] (hemzenin ve lām'ların fethiyle) Bi-ma'naḥu, lügatun fihi.

لَمَّا [lemmā] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle bilā-tenvīn) لَمَّمَا [lememmā] ma'nāsınadır, Ferrā rivāyeti üzere, ni-tekim Bārī ta'ālānın ﴿وَإِنْ كَلَّا لَمَّا لِيُوقِنَهُمْ﴾ (هود، 111) dediği kavlinde vāki' olmuştur, mīm'in teşdidiyle kırā'at olunmak üzere, vaktā ki لَمَّمَا de mīm'ler çok olduysa biri hazf olundu. Ve Zuhrī "لَمَّا" kırā'at etti, ma'nāsına. Ve ba'zılar لَمَّا [lemmā] 1 إِلَّا [illā] ma'nāsınadır demişlerdir, lākin lügatte لَمَّا [lemmā]nın إِلَّا [illā] ma'nāsına gelmesi ma'rūf değildir.

لَم [lem] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Harf-i nefydir, māzīde olmak üzere; tekūlu: لَم يَفْعَلْ ذَلِكَ Ya'nī zālike'l-fi'l ondan zamān-ı māzīde sādır olmadı. Ve bu hurūf-ı cāzimedendir. Ve harf-i cāzime: لَم [lem] ve لَمَّا [lemmā] ve إِنْ [in]-i şartıyye ve لَا [lā]-i nāhiye ve lām-ı emr-i gāyibdir. Ve Sībeveyhi eyitti: kelime-i لَم [lem] fi'l ma'nāsın nefy içindir, zamān-ı māzīde işlemedi ma'nāsına. Ve لَنْ [len] ma'nāsın nefy içindir, zamān-ı müstakbelde aslā işlemez ma'nāsına. Ve لَا [lā] ma'nāsın nefy içindir, zamān-ı müstakbelde işlemez ma'nāsına. Ve مَا [mā] ma'nāsın nefy içindir, zamān-ı hālde işlemez ma'nāsına. Ve لَمَّا [lemmā] فَدْ يَفْعَلْ ma'nāsın nefy içindir, zamān-ı māzīde elbette işlemedi ma'nāsına. bBir kimse فَدْ مَاتَ فَلَانَ dese gāh olur onun cevābında لَمَّا ve لَم يَمُتْ derler. Ve لَمَّا [lemmā]nın aslı لَم dir, üzerine مَاذَا dāhil olmuştur. Ve gāh olur لَمَّا [lemmā] لَم

[lem] mahallinde isti'māl olunur; tekulu: لَمَّا آتَيْكَ وَلَمَّا أَصَلْ إِلَيْكَ أَيُّ وَلَمْ أَصَلْ إِلَيْكَ Ve gāh olur لَمَّا'nın ma'nāsın dan mütegayyir olup vāki' olanı için ve olmayanı için sebep ve cevāb vāki' olur; tekūlu: لَمَّا لَمَّا لَمَّا يَذْهَبْ Ve fi'l لَمَّا [lemmā] dan sonra merfū' olup 'amelden munkatī' olmak cā'izdir, medhūl-i لَمَّا hazf olunmakla; tekūlu: فَارْبُتُ الْمَكَانَ وَلَمَّا تُرِيدُ وَلَمَّا أَدْخَلُهُ عَلَيَّ Ve لَمَّا [lem] لَمَّا تَكُنْ تُرِيدُ وَلَمَّا أَكُنْ أَدْخَلُهُ den sonra inkītā' cā'iz değildir.

لِمَ [lime] (lām'ın kesri ve mīm'in fethi üzere bināsı ile) Bir harftir ki onunla bir nesne istifhām olunur. Kāle'l-Cevherī وَلِمَ بِالْمَكْسُرِ حَرْفٌ يُسْتَفْهَمُ بِهِ تَقُولُ لِمَ ذَهَبَ وَلَكَ أَنْ تَدْخَلَ عَلَيْهِ مَا تُمْ تَحْذِفُ مِنْهُ الْأَلْفَ كَذَا فِي أَكْثَرِ نُسْخِ الْجَوْهَرِيِّ وَلَا يَخْفَى عَلَيْهِ مَا تَحْذِفُ مِنْهُ الْأَلْفَ وَفِي بَعْضِ النُّسَخِ وَأَصْلُ لِمَ لَا مَ الْجَرَ دَخَلَ عَلَيْهِ مَا وَحْذِفُ مِنْهُ الْأَلْفَ وَهُوَ الصَّوَابُ وَلَكَ فِي تَوْجِيهِ النُّسْخَةِ الْأُولَى إِنَّ الصُّمَيْرَ فِي عَلَيْهِ رَاجِعٌ إِلَى حَرْفِ الْمَكْسُورِ الْمُتَّفَهِّمِ مِنْ قَوْلِهِ بِالْمَكْسُرِ أَيُّ وَلَكَ أَنْ تَعْتَبِرَ دُخُولَ مَا عَلَى حَرْفِ الْجَرَ وَتَعْتَبِرَ حَذْفَ الْأَلْفِ بَعْدَهُ كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿عَفَى اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ﴾ (التوبة، 43) Ve لِمَ üzerine hā'i vakf idhāl edip لِمَه [limeh] demek de cā'izdir.

[ل و م]

الْلُّؤْمُ [el-levm] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْلُّؤْمَةُ [el-levmet] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik kınamak, عَذْلٌ [ʿazl] ma'nāsına; tekūlu: لَامَةٌ عَلَى كَذَا لَوْمًا وَلَوْمَةً

الْمَلْمُومُ [el-melūm] (mīm'in fethi ve lām'ın zammı ve meddiyle) Kınanmış kimse.

التَّلْوِيمُ [et-telvīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik kınamak; yukālu: لَوْمَةٌ شَدِيدٌ لِلْمَبَالِغَةِ

الْلُّؤْمُ [el-luvvem] (lām'ın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) لَائِمٌ [lā'im]in cem'idir, رَاكِعٌ [rāki']le رُكِّعٌ [rukka'] gibi.

الَلَامَةُ [el-lā'imet] (hemzenin kesriyle) Melāmet ma'nāsınadır.

الَلُومَى [el-lūmā] (lām'ın zammı ve meddi ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu.

الَلَوَائِمُ [el-levā'im] (lām'ın fethi ve yā'nın kesriyle) لَامَةٌ [lā'imet]in cem'î.

الَمَلَاوِمُ [el-melāvim] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) مَلَامَةٌ [melāmet]in cem'î.

الَلَامَةُ [el-lāmet] (alā-vezni الْحَالَةُ [el-ḥālet] Şol nesnedir ki onun üzerine lev m olunur.

الَلِلَامَةُ [el-ilāmet] (hemzenin kesriyle) Lev m olunacak iş işlenmek; yukālu: **الَلَامُ** **عَلَيْهِ** Ve Ebū 'Amr eyitti: **الَلَامَةُ** derler, لَمَامَةٌ ma'nāsına.

الَمَلِيمِ [el-mulīm] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve meddiyle) Sıfat-ı mezbūre ile muttasıf olan kimse; yukālu: **لَمَ فُلَانٌ عَيْرٍ** Ya'nī "Günāh işlemeyeni kınadı." Ve fi'l-meseli: "رُبَّ لَائِمٍ مُلِيمٍ" Ya'nī "Ya'şyīb eden kimsenin çoğu 'ayblıdır."

الَلِاسْتِلَامُ [el-istilām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) مَلَامَةٌ [melāmet]e lāyık olup rüsvāyılık talep etmek; yukālu: **الَلِاسْتِلَامُ** **إِلَى النَّاسِ أَي اسْتَدَمَّ**

الَمَلَاوِمَةُ [el-mulāvemet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) İki kimse birbirin kınamak.

الَلَتَلَاوِمُ [et-telāvum] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Bir niçe kimse birbirin kınamak; yukālu: **تَلَاوَمُوا إِذَا لَامَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

الَلُومَةُ [el-lūmet] (lām'ın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki halk onu kınar.

الَلُومَةُ [el-lu'emet] (lām'ın zammı ve hemzenin fethiyle) Şol kimsedir ki halkı o kınar, **هُزَاةٌ** [huz'et] ile **هُزَاةٌ** [huz'et] gibi.

الَلَتَلْوُمُ [et-televvum] (fethateynle ve vāv'ın

zammı ve meddi ile) Bir nesnede eğlenip muntazır olmak.

الَلَامُ الْإِنْسَانِ [lāmu'l-insān] (alā-vezni الْحَالُ [el-ḥāl]) İnsanın şahsı. Ecveftir, mehmüz değildir.

الَلَامُ [el-lām] Hurūf-ı zā'idedendir. İki nev' üzeredir, biri müteharrik ve biri sākinedir. Ammā müteharrik olan lām'lar üçtür: biri lām-ı emr ve biri lām-ı te'kīd ve biri lām-ı izāfettir. Ammā lām-ı emr **لَيَقُمُ زَيْدٌ** gibi ki bununla gā'ibe emr ederler. Ve gāh olur bununla muhātaba dahi emr ederler. Ve kuri'e bi-zālike **بِالْتَاءِ** (يونس، 58) **فَلْتَفْرَحُوا** "Ve gāh olur şif'ede lām-ı emri hazf edip bi-tarīki'l-izmār 'amelin bākī kırlarlar. Ve emr-i hāzır lām'ında dahi hāl öyledir. Ve ammā lām-ı te'kīd beş nev' üzeredir: biri lām-ı ibtidādır, ke-kavlike: **لَزَيْدٌ أَفْضَلُ مِنْ** **عَمْرٍو** Ve biri dahi **إِنَّ** [inne]-i müşeddede ve muhaffefenin haberine dāhil olandır, ke-kavlihi ta'ālā: (الفجر، 14) **إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ** ve ke-kavlihi ta'ālā: (البقرة، 143) **وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً** **لَوْلَا** **نِمْ** cevābına dāhil olan lām'dır, ke-kavlihi ta'ālā: **لَوْلَا** (سبا، 31) **وَأَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ** ve kavlihi ta'ālā: **لَوْلَا تَزَلُّوا لَعَدَبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا** (الفتح، 25) Ve biri dahi nūn-ı te'kīd lāhık olmuş muzāri'e dāhil olan lām'dır, ke-kavlihi ta'ālā: **لَيَسْجَنَنَّ** **وَلَيَكُونَنَّ** **مِنَ الصَّاغِرِينَ** (يوسف، 32) Ve biri dahi cevāb-ı kase m olan lām'dır. Ve te'kīd lām'larının cem'isi cevāb-ı kase m olmağa sālīh olur, ke-kavlihi ta'ālā: **وَإِنَّ** **مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ** (النساء، 72) te'kīd için ve sāniye cevāb-ı kase m için dir, zīrā kase m bir cümledir ki cümle-i uhrā ile sılalanır ki o muksemün 'aleyhdir, sāniye o **لَا** ile mü'ekked olsun diye. Ve bu iki cümle nin mā-beynin bir niçe harf ile rabt ederler ki o harflere nahviyyūn

cevāb-ı kasem ile tesmiye ederler. Ve o harflerin biri إِنَّ [inne]-i meksure-i müşeddededir. Ve biri kasem ile cevābı beynine dāhil olan lām'dır ki bunların ikisi bir ma'nâyadır, ke-kavlike: وَاللهِ إِنَّ زَيْدًا خَيْرٌ مِنْكَ ve وَاللهِ لَيَقُومَنَّ زَيْدٌ ve وَاللهِ لَزَيْدٌ خَيْرٌ مِنْكَ ve Kaçan lām-ı kasemi fi'l-i muzārî'e dāhil kılsalar āhirine yā nūn-ı müşeddede veyā nūn-ı muhaffefe idhāl ederler, ma'nā-yı istikbālî te'kîd edip ma'nā-yı hālîn ihrāc etmek için. Ve biri dahi meksüre olan إِنَّ [in]dir ki muhaffefe ola. Ve bunların ikisi bir ma'nâyadır, ke-kavlike وَاللهِ مَا فَعَلْتُ ve وَاللهِ مَا فَعَلْتُ Ve biri dahi إِنَّ [in]dir ke-kavlike: لَا أَفْعَلُ Ve hilf mahlūfa muttasıl olmaz illā bu hurūf-ı hamsenin biriyle. Ve gāh olur bunlar lafzdan hazf olunup kelāmda mukadder olurlar. Ammā lām-ı izāfet sekiz nev' üzeredir: Biri lām-ı milktir, ke-kavlike: الْمَالُ لَزَيْدٍ Ve biri dahi lām-ı ihtisāstır, ke-kavlike: أَخٌ لَزَيْدٍ Ve biri dahi lām-ı istigāsedir, ke-kavlike: يَا لَلْمَاءِ ki takdîr-i kelām أَذْعُوكُمْ dur, lām'ı bu makūle yerlerde meftūh kırlarlar, müstegāsun bih ile müstegāsun leh beynin fark için "يَا لَلرِّجَالِ لِيُؤْمَ الْأَرْبَعَاءِ" gibi. Ve eger müstegāsun bih üzere lām-ı uhrā ile 'atf etsen ma'tūf olan lām'ı meksür edersin, iltibās mundefi' olduğu için. Ve biri dahi lām-ı ta'accübdür ki meftūhtur ki ke-kavlike يَا لَلْعَجَبِ وَالْمَعْنَى يَا عَجَبٌ احْضُرْ فَهَذَا أَوَانُكَ Ve biri dahi lām-ı 'illettir كي ma'nāsınadır, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ (البقرة، 143) صَرِيحُهُ لِيَتَأَدَّبَ أَي لِكَيْ يَتَأَدَّبَ وَلَا جُلْ Ve biri dahi lām-ı 'ākıbettir ki ke-kavlihi "فَلْيَلْمُوتْ تَعْدُوا الْوَالِدَاتِ سِحَالَهَا" Ya'nī "Vālideler kuzuların mevt için beslerler." Ya'nī beslemenin 'ākıbeti mevttir. Ve biri dahi lām-ı cahddır ki مَا كَانَ ve لَمْ يَكُنْ den

sonra ve bu hemîn nefyden sonra vākî' olur, ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمَا كَانَ اللهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ﴾ (الأنفال، 33) أَي لَأَنَّ يُعَذِّبَهُمْ Ve biri dahi lām-ı ta'rîftir, ke-kavlike: Ve ammā sākin olan lām'lar iki nev' üzeredir: Biri lām-ı ta'rîftir, الرَّجُلُ gibi. Ve lām-ı ta'rîf sākin olduğu için üzerine hemze-i vasl dāhil oldu, onunla ibtidā sahîh olsun diye, kaçan lām mā-kabline muttasıl olsa hemze sākıt olur. Ve biri dahi lām-ı emrdir, kaçan lām-ı emrle ibtidā olunsa meksür olur ve eger onun üzerine harf-i 'atftan bir harf idhāl olunsa onda kesr ve teskîn cā'iz olur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَلِيُحْكُمَ أَهْلَ الْإِنجِيلِ﴾ (المائدة، 47)

[ل ه م]

اللَّهُمَّ [el-lehm] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yutmak, إِبْتِلَاحٌ [ibtilāc] ma'nāsına; yukālu: إِذَا ابْتَلَعَهُ لِهَمَّةٍ مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ **اللَّهُمُّومُ** [el-luhmūm] (lām'ın ve mīm'in zammı ile) Şol nākadır ki sütü çok ola. Ve **لُهُومٌ** [luhmūm] Ziyāde sehî olana dahi derler. Ve yüğrük ata dahi لُهُومٌ [luhmūm] derler.

اللَّهُمَّامِمْ [el-lehāmīm] (lām'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, cömertler ma'nāsına.

اللَّهُهَامُ [el-luhām] (lām'ın zammı ve hā'nın tahfifi ile) Çok 'asker, gūyā ki onlar her neye rāst gelirler ise yutarlar.

اللَّهُهَيْمِمْ [el-luheym] (lām'ın zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

أُمُّ اللُّهُهَيْمِمْ [ummu'l-luheym] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu.

اللُّهُهَيْمِمْ [el-lihemm] (lām'ın kesri ve hā'nın

fethi ve mīm'in teşdidiyle هَجَفَّ [hiceff] vezni üzere) Şol attır ki ziyāde yügürük ola, gūyā ki o yeri yutar. Ve هَجَفَّ [hiceff] sakıl olan kimseye derler. Ve

لِهَمَّ [lihemm] Büyük ve fermüde olan kimseye dahi derler. Ve

لِهَمَّ [lihemm] Kesirü'l-‘atā olan kimseye de derler, خِصَمَّ [hiḍamm] gibidir veznen ve ma‘nen.

لَاهَمَّ [lāhumme] (hā'nın zammı ve mīm'in feth üzere bināsı ve teşdidiyle) Aslında اللّاهَمَّ idi, يَا اللَّهُ ma‘nāsına, āhirinde olan mīm-i müşeddede hazf olunan harf-i nidādan ıvazdır.

مَلْهَمَّ [Melhem] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir ki onda hurmā ağaçları çoktur.

يَوْمَ مَلْهَمٍ [yevmu melhem] (vezni-i mezbūr üzere) Benī Temīm ile Ḥanīfe arasında vākī' bir harbin ismidir.

الْإِلْهَامُ [el-ilhām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kalbe ilkā etmek. Ve kalbe ilkā olunan nesneye dahi derler; yukālu: أَلْهَمَهُ اللهُ

الْإِسْتِلهَامُ [el-istilhām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İlhām taleb etmek; tekūlu: إِسْتَلْهَمْتُ اللهُ الصَّبْرَ

الْإِلْتِهَامُ [iltihām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve yavrusu memede olan sütü cümleten emmek; tekūlu: التَّهَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا اسْتَوْفَاهُ

[ل ه ذ م]

الْلَهْجَمُ [el-lehcem] (‘alā-vezni جَعْفَر [ca‘fer]) Şol vāsī' yola derler ki çiğnenmiş ola; yukālu: طَرِيقَ لَهْجَمٍ أَيْ وَاسِعٌ مُذَلَّلٌ Ve

لَهْجَمٍ [lehcem] Büyük kāseye dahi derler, kadeh-i ‘azīm ma‘nāsına.

الْتَلْهَجُمُ [et-telehcum] (‘alā-vezni التَّدْخِرُج [et-tedahruc]) Bir nesneye harīs olmak. Ve Cevheri eydür: muhtemeldir ki bunda mīm zā'id olup aslı لَهْجٌ ola, hırs ma‘nāsına.

[ل ه ذ م]

الْلَهْزَمَةُ [el-lehzemet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kesmek, kat' ma‘nāsına; yukālu: لَهْزَمَةُ أَيِ قَطَعَهُ

الْلَهْأَزِمَةُ [el-lehāzimet] (lām'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Uğrular, lusūs ma‘nāsına, Ebū ‘Amr rivāyeti üzere.

الْلَهْزَمُ [el-lehzem] (‘alā-vezni جَعْفَر [ca‘fer]) Keskin gönder temreni.

[ل ه ز م]

الْلَهْزَمَةُ [el-lehzemet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir kimseye kır sepmek; yukālu: لَهْزَمَ الشَّيْبَ حَدِيدَهُ إِذَا خَالَطَهُمَا

الْلَهْزِمَتَانُ [el-lihzimetān] (lām'ın ve zā'nın kesriyle) Şol iki sivri kemiktir ki koltuk altında çene nihāyet bulduğu yerde olur. Ve ba‘zılar kulak dibinde olan iki yumru ettir dedi.

الْلَهْزِمَةُ [el-lihzimet] (lām'ın ve zā'nın kesriyle) Vāhidi, zikr olunan kemiklerin biri ma‘nāsına.

الْلَهْأَزِمُ [el-lehāzim] (lām'ın fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i. Ve

لَهْأَزِمٍ [Lehāzim] Teymullāh b. Şa‘lebe b. ‘Ukābe silsilesine dahi derler ki onlar Benī ‘İcl hulefāsındandır.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م و م]

الْمُومُ [el-mūm] (mīm'in zammı ve meddiyle) Şem' ma'nāsıdır. Ve

مُومٌ [mūm] Birsām illetine dahi derler. Ve birsām bir marazdır ki gıdā-yı galızden hāsıl olup sersām āsarı gibi āsarı olur.

الْمَمُومُ [el-memūm] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ve meddiyle) Zikr olunan illete mübtelā olan kimse; yukālu: مِيمِ الرَّجُلُ فَهُوَ مَمُومٌ

مَامَةٌ [Māmet] [ḥālet] vezni üzere) Bir ismdir ki İbn Māme el-İyādī'nin lakabı ondan me'hūzdur. Ve

[م ي م]

مِيمٌ [mīm] Hurūf-ı hecādan bir harfin ismidir.

مَهْيَمٌ [mehyem] (mīm'in ve yā'nın fethi ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Kelime-i istifhāmdır, nedir hālin ve nedir şānın ma'nāsına. Ve sāhib-i Şurāḥ āhirinin sükūnuna tansīs etmiştir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن أ م]

النَّامَةُ [en-ne'met] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Āvāz, savt ma'nāsına; yukālu: أَسَكَتَ اللهُ نَأْمَتَهُ أَيَّ نَعْمَتَهُ وَصَوْتَهُ Ve ba'zılar نَأْمَتَهُ dahi dediler, mīm'in teşdīdiyle pes bu takdīrce muzā'afıtan olur.

النَّيِّمُ [en-ne'im] (nūn'un fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Şol āvāzdır ki onda za'f vardır, أُيِّنَ [enīn] gibi; yukālu: نَأْمَ يَنْيِمُ نَأْمٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

نَيْيِمٌ [ne'im] Yay āvāz vermeğe dahi derler; yukālu: نَأْمَتِ الْقَوْسُ نَيْيِمًا Ve arslan gümür-tüsüne dahi derler; yukālu: سَمِعْتُ نَيْيِمَ الْأَسَدِ

[ن ج م]

النُّجُومُ [en-nucūm] (zammeteynle) Zuhūr ma'nāsına; yukālu: نَجَمَ الشَّيْءُ يَنْجُمُ بِالضَّمِّ نُجُومًا إِذَا ظَهَرَ وَطَلَعَ يُقَالُ نَجَمَ السِّنُّ وَالْقَرُونُ وَالنَّبْتُ Ve نَجْمَ الْخَارِجِيُّ [ḥāriciyy] şol kimse dir ki ululuk göstere, aslında ululuk yokken; ve yukālu: نَجَمَتْ نَاجِمَةٌ بِمَوْضِعٍ كَذَا أَيَّ نُبُوعٌ Ve نُبُوعٌ [nubūg] ğayn-ı mu'ceme ile zuhūr ma'nāsındır.

الْمَنْجَمُ [el-mencem] (mīm ve cīm'in fethiyle) Ma'den ma'nāsındır; yukālu: فَلَانَ مَنْجَمَ الْبَاطِلِ وَالصَّلَاةِ أَيَّ مَعْدِنُهُ

الْمِنْجَمُ [el-mincem] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Şol arkırı demirdir ki terāzūnun dili ondadır, 'amūd-ı mīzān ma'nāsına.

النَّعْمُ [en-necm] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ta'cūyīn olunan vakt. Ve

نَعْمٌ [necm] Sākı olmayan ota dahi derler; ya'fī baldırı olmayıp yere düşen ota

derler, kabak teveği gibi meselâ;kālallāhu ta'ālā: ﴿وَالنَّجْمِ وَالشَّجَرِ يَسْجُدَانِ﴾ (الرحمن، 6) Ve نَجْمٌ [necm] Yıldız da dahi derler، كَوَكَبٌ [kevkeb] ma'nāsına. Ve

النَّجْمُ [en-Necm] (lām-ı ta'rīfle) Süreyyā yıldızıdır ki Ülker demekle ma'rūftur. Ve

النَّجْمُ [en-Necm] Zikr olunan yıldızın 'alemidir، زَيْدٌ [Zeyd] gibi ve عَمْرٌو [Amr] gibi. Kaçan طَعَّ النَّجْمُ deseler,Süreyyā'yı dilerler. Ve kaçan elif lām'ı ihrāc etseler neki-re olur. Ve

نَجْمٌ [necm] Asl ma'nāsına da gelir; yukālu: لَيْسَ لِهَذَا الْحَدِيثِ نَجْمٌ أَيْ أَصْلٌ

الْمُنْعِمُ [el-munecim] (mīm'in zammı ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki ta'yīn-i vakt eyleye. Ve muneccime مُنْعِمٌ [munecim] dedikleri bu vechtendir.

التَّنْجِيمُ [et-tencīm] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ta'yīn-i vakt etmek. Ve evkāt-ı mu'ayyenede edā-yı māl etmek; tekūlu: نَجَمْتُ الْمَالَ إِذَا أَدَيْتَهُ نُجُومًا

الْإِنْجَامُ [el-incām] (hemzenin kesriyle) Gökyüzü açılmak; yukālu: أُنْجِمَتِ السَّمَاءُ نُمٌ أُنْجِمَتْ أَيَّمَا Ve إِنْجَامٌ [iṣcām] şā'-i müsellese ile 'ale'l-istimrār yağmağa derler. Ve

إِنْجَامٌ [incām] Soğuk ve yağmur mündefic olmağa dahi derler; yukālu: أُنْجِمَ الْبُرْدُ وَأُنْجِمَ الْمَطَرُ إِذَا أَقْلَعَ

[ن ح م]

النَّهِيمُ [en-nehīm] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Tanahnuh etmek; yukālu: نَحَمَ الرَّجُلُ يَنْحِمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَحَّنَحَ

النَّهَامُ [en-naḥḥām] (nūn'un fethi ve hā'nın teşdidiyle) Tanahnuh eden kimse. Ve

نَحَامٌ [naḥḥām] Kezālik ördek şeklinde olan kırmızı kuş ki ona ankut derler lisān-ı

Fāriside surh-āvī derler. Ve

نَحَامٌ [Naḥḥām] Kezālik bir atın ismidir ki o Suleyk b. es-Suleke es-Sa'dī'nin atıdır, Aşma'ī Kitābu'l-Feres'te rivāyet ettiği üzere.

[ن خ م]

النُّخَامَةُ [en-nuḥāmet] (nūn'un zammı ve hā'nın tahfifiyle) Ağız yarısı, āb-ı dehen ma'nāsına. Ve sāhib-i Şurāḥ āb-ı binī ile tefsir etmiştir.

[ن د م]

النَّدَمُ [en-nedem] (fethateynle) Peşimān olmak. Ve fi'l-hadisi: "النَّدَمُ تَوْبَةٌ"

النَّدَامَةُ [en-nedāmet] (nūn'un fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَدِمَ عَلَى مَا فَعَلَ نَدَمًا وَنَدَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّنَدُّمُ [et-teneddum] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَنَدَّمُ

الْإِنْدَامُ [el-indām] (hemzenin kesriyle) Peşimān kılmak; yukālu: أَنْدَمَهُ اللَّهُ فَتَدِمَ

النَّدْمَانُ [en-nedmān] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Peşimān olan kimse، نَادِمٌ [nādīm] ma'nāsına. Ve

نَدْمَانٌ [nedmān] Hem-kadehe dahi derler; yukālu: نَادِمَنِي فُلَانٌ عَلَى الشُّرْبِ فَهُوَ نَدْمَانِي

الْمُنْدَمَةُ [el-mendemet] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Peşimān olmak; yukālu: حَنْتٌ أَوْ مَنْدَمَةٌ

الْمُنَادِمَةُ [el-munādemet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Bir kimse ile hem-kadehlik etmek.

النَّدِيمُ [en-nedīm] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Hem-kadeh olan kimse; yukālu: نَادِمَنِي عَلَى الشُّرْبِ فَهُوَ نَدِيمِي

النِّدَامُ [en-nidām] (nūn'un kesriyle) نَدِيمٌ

[nedīm]in cem'î.

النَّدَامَى [en-nedāmā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) نَدَامَانُ [nedmān]ın cem'î, hemkadehler ma'nāsına.

النَّدْمَانَةُ [en-nedmānet] (nūn'un fethi ve dāl'in sükūnuyla) نَدْمَانُ [nedmān]ın mü'ennesi.

النَّدَامَى [en-nedāmā] (kezâlik nūn'un fethi ve ahirinde elifin kasrıyla) Cem'î; yukâlu: امرأةٌ نَدْمَانَةٌ وَنِسْوَةٌ نَدَامَى Ve ba'zılar eyitti: مُنَادِمَةٌ [munādemet] مُدَامِنَةٌ [mudāmenet]ten maktûbdur, şürb üzere müdāvim olmak ma'nāsına, zīrā her kimse نَدِيمٌ [nedīm]i ile şürbe idmān eder. Ve kelām-ı Arabda kalb çok vākīc olur, قُوسٌ [kisiyy] gibi ki قُوسٌ [ku'ūs]tan maktûbdurce جَذَبَ [cezebe] ile جَبَذَ [cebeze] gibive مَا أَطْبَيْهُ ile مَا أَطْبَيْهُ gibive وَحَزَنَ اللَّحْمَ ile حَزَنَ اللَّحْمَ gibi ve وَاجِدٌ ile حَادٍ gibi. Ve حَزَنٌ [hazen] mu'cemeteynle et bed rāyiha bağlamağa derler.

[ن س م]

النَّسِيمُ [en-nesīm] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Hüb ve mülāyim olan rüzgār. Ve

نَسِيمٌ [nesīm] Rüzgār-ı mülāyim esmeğe dahi derler.

النَّسْمَانُ [en-nesemān] (fethateynle kezâlik) Rüzgār-ı mülāyim esmek; yukâlu: نَسَمَتِ الرِّيحُ نَسِيمًا وَنَسْمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

النَّسَمُ [en-nesem] (fethateynle) Rüzgārın mülāyemetle başlaması katılmazdan evvel. Ve minhu'l-hadīs: بُعِثْتُ فِي نَسَمِ السَّاعَةِ Ve أَيْ جِئْتُ بِإِنْدَاءَتِ وَأَقْبَلْتُ أَوَائِلَهَا [sā'at]tan murād kıyāmet günüdür. Ve

نَسَمٌ [nesem] Kezâlik نَسَمَةٌ [nesemet] kelimesinin cem'idir.

النَّسَمَةُ [en-nesemet] (fethateynle) Nefes-

tir. Ve nefesi almada solumaktır. Ve fi'l-hadīs: “تَنَكَّبُوا الْعُبَارَ فَمِنْهُ تَكُونُ النَّسَمَةُ” Ya'ni tozdan ictināb edin ki نَسَمَةٌ [nesemet] marazı tozdan hāsıl olur. Ve

نَسَمَةٌ [nesemet] İnsāna dahi derler.

اَلتَّنَسُّمُ [et-tenessum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Nefes almak; tenefüs ma'nāsına. Ve

تَنَسُّمٌ [tenessum] Bir nesnenin eserin bulmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīs: “لَمَّا تَنَسَّسُوا” Ve ba'zı nüshada رِيحُ الْحَيَاةِ dahi vākīc olmuş, yel ma'nāsına. رُوْحُ [revh] feth-i rā ile نَسِيمٌ [nesīm] ma'nāsına olduğu gibi.

اَلْمُنَاسِمَةُ [el-munāsemet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Koklamak, مُشَامَمَةٌ [muşāmmet] ma'nāsına; yukâlu: إِذَا نَاسَمَهُ إِذَا شَامَهُ

اَلْمَنْسِمُ [el-mensim] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Deve tabanı, huff-ı ba'ir ma'nāsına. Ve Kisā'ī eyitti: مَنْسِمٌ [mensim] fi'lden müştaktır; yukâlu: نَسَمَ يَنْسِمُ نَسِيمًا Deve ayağın yere basmak ma'nāsına. Ve Aşma'ī eyitti: مَنْسِمٌ [mensim] devekuşu ayağında dahi isti'māl olunur, deve ayağında olduğu gibi. Ve

مَنْسِمٌ [mensim] Vichet ma'nāsına dahi gelir; yukâlu: مِنْ أَيْنٍ مَنْسِمُكَ أَيْ مِنْ أَيْنٍ وَجْهَتِكَ

[ن ش م]

اَلتَّنَشِيمُ [et-tenšim] (‘alā-vezni اَلتَّنَشِيمُ [et-tenkrīm]) Et mütegayyir olup yaramaz rāyiha bağlamağa başlamak. Ve

تَنَشِيمٌ [tenšim] Bir fāsīd işe başlamağa dahi derler; yukâlu: نَسَمَ الْقَوْمُ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَخَذُوا فِيهِ ve minhu kavluhum: نَسَمَ النَّاسُ فِي عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

النَّشِيمَةُ [en-neşimet] (nūn'un fethi ve şīn'in

kesriyle) Yaramaz rāyiha bağlayan nesne; yukālu: يَدِي مِنَ الْجُبْنِ وَنَحْوَهُ نَشْمَةٌ

النَّشْمُ [en-neşem] (fethateynle) Şol ağacın ismidir ki ondan yay işlerler. Ve

نَشْمٌ [neşem] Kezālik نَمَشٌ [nemeş] kelimesinin kalbidir. Ve نَمَشٌ [nemeş] bir nesne-de ak ve siyāh noktalar olmak; yukālu: نَشْمٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النَّشْمُ [en-neşim] (nūn'un fethi ve şīn'in kesriyle) Şol sığırdır ki ak ve siyāh noktaları ola.

مَنْشِمٌ [Menşim] (mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle) Mekke-i müşerrefe'de bir 'attāre 'avretin ismidir ki kaçan Huzā'a ve Curhum kabilesi kītāl etmek dilese-ler onun tibiyle tūblanırlardı. Ve kaçan ki mezbūrenin tībın isti'māl etseler mābeynlerinde kītāl çok olurdu, ona binā'en "أَشَأْمٌ مِنْ عَطْرِ مَنْشِمٍ" kelāmı mesel olmuştu. Ve ba'zılar عَطْرُ مَنْشِمٍ [i'ṭru menşim] habb-ı belesāndır dedi.

[ن ظ م]

النَّظْمُ [en-naẓm] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) İnciyi ipliğe dizmek; tekūlu: نَظَمْتُ اللَّوْلُؤَ إِذَا جَمَعْتَهُ فِي السَّلَكِ

التَّنْظِيمُ [et-tanzīm] (alā-vezni [et-tekrim]) Bi-ma'nāhu. Ve

نَظْمٌ [naẓm] Şi'rde dahi لَوْلُؤٌ [naẓmu lu'lu']den me'hūzdur; tekūlu: نَظَمْتُ الشَّعْرَ نَظْمًا وَنَظْمُهُ تَنْظِيمًا

نَظْمٌ [naẓm] İnci dizisine dahi derler; yukālu: نَظْمٌ مِنَ لَوْلُؤٍ وَهُوَ فِي الْأَصْلِ مُصَدَّرٌ

نَظْمٌ [naẓm] Çekirge sürüsüne dahi derler; yukālu: جَاءَنَا نَظْمٌ مِنْ جَرَادٍ وَهُوَ الْكَنْيَرُ Ve Cevzā'dan üç yıldızda dahi نَظْمٌ [Naẓm] derler.

النِّظَامُ [en-niẓām] (nūn'un kesriyle) Şol ip-

liktir ki ona inci dizerler.

الْإِنْتِظَامُ [el-intiẓām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dizilmek, ittisāk ma'nāsına. Ve dizmek ma'nāsına da gelir; yukālu: طَعَنَهُ فَانْتِظَمَهُ أَيِ اخْتَلَّهُ Ve إِخْتِلَالٌ [ihitlāl] hā'-i mu'ceme ile bir nesneyi sançmağa derler.

النِّظَامَانُ [en-niẓāmān] (nūn'un kesriyle) Kelerin karnında iki böğrek cāniblerinde iki uzun yağdır.

الْإِنْظَامُ [el-inẓām] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Tavuğun karnında yumurta olmak; yukālu: أَنْظَمَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا صَارَ فِي بَطْنِهَا بَيْضٌ

[ن ع م]

النِّعْمَةُ [en-ni'emet] (nūn'un kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) El, yed ma'nāsına. Ve sanī'a, pīşe ma'nāsına. Ve minnet ve in'ām olunan nesne, bahşış ma'nāsına.

النِّعْمَى [en-nu'mā] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik ni'met ma'nāsına. Ve kaçan nūn'u meftūh kılsan elifi memdüde kılsarın.

النَّعْمَاءُ [en-na'mā] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā.

النِّعِيمُ [en-ne'im] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

نِعْمَةٌ [ni'emet] Māl ma'nāsına dahi gelir; yukālu: وَفَلَانٌ وَاسِعٌ النِّعْمَةَ أَيِ وَاسِعُ الْمَالِ

نِعْمَتٌ [ni'emet] (nūn'un kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Hüb oldu ma'nāsındır; minhu kavluhum: إِنَّ فَعَلْتَ ذَلِكَ فَبِهَا وَنِعْمَتٌ يُرِيدُونَ Ve وَنِعْمَتِ الْحَصْلَةُ

ahirinde olan tā hālet-i vakfta sābitir. نِعْمٌ [ni'eme] ve بَيْسٌ [bi'se] fi'l-i māzilerdir, lākin ef'āl tasarrufu gibi tasarruf olunmazlar, zirā bunlar māzilerdir, hāl ma'nāsına isti'māl olunmuşlardır, pes نِعْمٌ [ni'eme] medh için ve

fethiyle) Bi-ma'fāhu; yukālu: نَعِمَةُ اللَّهِ وَنَاعِمَةٌ Ve فَتَنَعِمَ

مُنَاعِمَةٌ [munā'amet] Nāz ve na'īmle perveriş bulan 'avrete dahi derler. Ve

تَنَعِمَ [tena'um] Bir yerin havāsı muvāfık olmağa dahi derler; yukālu: أَتَيْتُ أَرْضَ فُلَانٍ فَتَنَعِمْتُ إِذَا وَافَقْتَهُ

الْمُنَاعِمَةُ [el-muna'amet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdidiyle) Kezālik nāz ve na'īmle perveriş bulan 'avret.

الْمِنْعَامُ [el-min'ām] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Ziyāde in'ām edici kimse. مِفْضَالٌ [mifḏāl] ma'fāsına.

الْإِنْعَامُ [el-in'ām] (hemzenin kesri ile) Ni'met vermek; tekūlu: نَعِمَ اللَّهُ عَلَيْكَ أَيُّ جَعَلَكَ ذَا نِعْمَةٍ وَأَنْعَمَ اللَّهُ صَبَاحَكَ أَيُّ جَعَلَهُ ذَا نُعُومَةٍ Ve

إِنْعَامٌ [in'ām] [ne'am] demeğe dahi derler; yukālu: نَعِمَ اللَّهُ عَلَيْكَ أَيُّ قَالَ لَهُ نَعِمَ Ve ziyāde kılmağa dahi derler; yukālu: فَعَلَ كَذَا وَأَنْعَمَ Ve gözü aydın kılmağa dahi derler; yukālu: أَنْعَمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا أَيُّ أَقَرَّ اللَّهُ عَيْنَكَ بِمَنْ تُحِبُّهُ

النُّعْمَةُ [en-nu'emet] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik gözü aydın kılmağa derler; yukālu: نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا نِعْمَةٌ Ve غُلْمَةٌ [gūlmet] mücāma'ata harīs olmağa ve نُزْهَةٌ [nuzhet] elemden berī olmağa derler; ve yukālu: نَعِمَ اللَّهُ بِكَ عَيْنًا نِعْمَتَكَ يَا نِيَّ "Hūdā gözün aydın etsin." Ve yukālu: نِعْمَةٌ عَيْنٍ وَنُعْمٌ عَيْنٍ بِمَعْنَى أَفْعَلَ ذَلِكَ كِرَامَةً لَكَ وَإِنْعَامًا لِعَيْنِكَ

الْأَنْعَامُ [el-en'ām] (hemzenin fethiyle) Otlakta yürüyen davarlar.

النَّعْمُ [en-ne'am] (fethateynle) Vāhidi ve otlakta yürüyen davarların biri ma'fāsına. Ve ismin ıtlākı ekseriyyā deve kısmındadır. Ve Ferrā eyitti: نَعِمَ [ne'am] müzekkerdir,

mü'ennes isti'māl olunmaz; yekülüne: هَذَا نَعْمٌ وَارِدٌ

النُّعْمَانُ [en-nu'mān] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Cem'i, حَمَلٌ [ḥamel] ile حُمْلَانٌ [ḥumlān] gibi, kuzular ma'fāsına. Ve أَنْعَامٌ [en'ām] gāh müzekker ve gāh mü'ennes olur. Kālallāhu ta'āla: ﴿مِمَّا فِي بُطُونِهِ﴾ (النحل، 66) ﴿مِمَّا فِي بُطُونِهَا﴾ (المؤمنون، 21) نَعْمٌ [ne'am]ın cem'i olduğu takdīrce 'alā-küllī hāl mü'ennes olup zamīr-i müzekker ircā' olunan sürette te'vīl lāzım olur.

الْأَنْعَامِ [el-en'ām] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Cümlesinin cem'idir. Ve bununla teksir murād olur yāhūd envā'-ı muhtelifē murād olur.

نَعْمٌ [ne'am] (fethateynle) Bir nesneye va'de etmek. Ve bir kimseyi tasdīk etmek. Ve istifhāma cevāb vermek ma'fāsınadır. Ve gāh olur نَعْمٌ [ne'am] belī mefhūmunun münākızı olur. نَعْمٌ [ne'am] tasdīk için ve بَلَى [belā] tekzīb için olmakla. Meselā bir kimse benim senin katında emānetim vardır dese نَعْمٌ dersin tasdīk ve بَلَى dersin tekzīb olur.

نَعِيمٌ [ne'im] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesriyle) نَعْمٌ [ne'am]da lügattır, Kisā'ī rivāyeti üzere.

النُّعَامُ [en-ne'ām] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın tahffiiyle) Devekuşu, şutur-i murg ma'fāsına.

النُّعَامَةُ [en-ne'āmet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, tezkīr ve te'nīsī cā'izdir, حَمَامٌ [ḥamām] ile حَمَامَةٌ [ḥamāmet] ve جَرَادٌ [cerād] la جَرَادَةٌ [cerādet] gibi; yukālu: شَالَتْ مِنْهُلٌّ Ve نَعَامَتُهُمْ إِذَا ارْتَحَلُوا عَنْ مَنَهِلِهِمْ وَتَفَرَّقُوا [menhel] suvattır su içecek yer ma'fāsına.

Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Bir atın dahi ismidir. Ve

نَعَامٌ عَيْنٍ [ne'āmu 'ayn] ve

نَعَامَةٌ عَيْنٍ [ne'āmetu 'ayn] **قُرَّةُ عَيْنٍ** [kurretu 'ayn] ma'nāsına da gelir; yukālu: **نَعَامٌ عَيْنٍ** وَنَعَامَةٌ عَيْنٍ فِي جَوَابِ شَخْصٍ بِمَعْنَى أَفْعَلُ ذَلِكَ كَرَامَةٌ وَأِنْعَامًا لِعَيْنِكَ Ve sāhib-i *Muhezzeb* bunu "ber-ser u çeşm" ma'nasıyla tefsir etmiştir, murāda muhālif olduğu zāhirdir, zīrā **نَعَامٌ عَيْنٍ** وَنَعَامَةٌ عَيْنٍ عَلَى الرَّأْسِ وَنَعَامَةٌ لِعَيْنِكَ ile mefhūmu ile mefhūmunun farkı zāhirdir. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Şol ağaca derler ki kuyununun iki cānibinde olan mīller üzere arkırı korlar.

النَّعَامَةُ [en-ne'āmet] (nūn'un fethi ile) Bir atın ismidir, feres-i mu'ayyen ma'nāsına. Ve Ferrā *Muşannef* adlı kitābında eyitti: **إِبْنُ النَّعَامَةِ** [ibnu'n-ne'āmet] ayakta bir damarın ismi 'Arablardan bu vech üzere isti'māl olunmuştur dedi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **إِبْنُ النَّعَامَةِ** [ibnu'n-ne'āmet] şiddet-i harbin ismidir. Ve bu mücerred bir ta'bīrdir, analık ve oğulluk ma'nası murād değildir, nitekim **دَاءُ الطَّنْبِي** kelāmında maraz maksūd değildir ve **جَاؤُوا عَلَى بَكْرَةَ أَبِيهِمْ** kelāmında hakikat-i **بَكْرَةَ** maksūd değildir. Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Ayak altına dahi derler. Ve

نَعَامٌ [ne'ām] Ve

نَعَامَةٌ [ne'āmet] Bir yerde 'alāmet-i tarīk için dikilen nişāna dahi derler.

نَعَامٌ [Ne'ām] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kezālik tahfifiyle) Bir mevzi'in ismidir; yukālu: **فُلَانٌ مِنْ أَهْلِ بَدِكٍ وَنَعَامٌ** Bunlar Yemen etrāfından iki mevzi'in ismidir.

النَّعَائِمُ [en-ne'ā'im] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki o sekiz yıldızdır, mu'vecc olan

serīr endāmına şebīhdir, dördü taşra müteveccih ve dördü içeri müteveccihtir.

نَعَامَةٌ [Ne'āmet] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın tahfifiyle) Beyhes nām kimsenin lakabıdır.

النَّعْمَى [en-nu'mā] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sūkūnu ve elifin kasrıyla) **قُرَّةُ الْعَيْنِ** ma'nāsınadır; yukālu **فِي مُكَابَلَتِي** emrin: **نُعْمَى عَيْنٍ بِمَعْنَى أَفْعَلُ ذَلِكَ كَرَامَةٌ وَأِنْعَامًا لِعَيْنِكَ**

النَّعَامَى [en-nu'āmā] (nūn'un zammı ve elifin kasrıyla) Cenūb yelidir. Ve bu cem' yellerin atyebi olduğu için **نُعَامَى** [nu'āmā] dediler. Ve

نُعَامَاكَ [nu'āmāke] dahi derler, **فُصَارَاكَ** ma'nāsına ki nihāyet-i emr budur demek olur.

نُعْمَانُ بْنُ الْمُنْذِرِ [Nu'mān b. el-Munzir] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sūkūnuyla) 'Arab tā'ifesinin melikidir ki ona **شَفَائِقُ** nisbet olunur, onu sıyānet edip koruduğu için. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: 'Arab tā'ifesi mülük-i Hīre'ye Nu'mān derler, zīrā Nu'mān b. Munzir'in onların āhiri idi. Ve **حَيْرَةٌ** [Hīret] hā'i mühmelenin kesriyle Kūfe kurbünde bir şehrin ismidir. Ve kezālik **نُعْمَانُ** [Nu'mān] Tā'if yolunda bir derenin ismidir ki bir cānibi 'Arafāt dağına çıkar ve ona **نُعْمَانُ الْأَرَاكِ** dahi derler.

عِم ['im] ('ayn'ın kesri ve sūkūn üzere bināsı ile) Kelime-i du'ā ve tahiyettir; minhu kavluhum: **عِمٌ صَبَاخًا** gūyā ki **نَعْمٌ يَنْعَمُ** dan me'hūzdur bāb-ı sādīsten, kelime-i **كُلٌّ** [kul] **أَكَلَ يَأْكُلُ** den me'hūz olduğu gibi, istihfāfen hemzesin hazf etmekle.

التَّنْعِيمَةُ [et-ten'īmet] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Bir ağacın ismidir.

التَّنْعِيمِ [et-Ten'īm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir mevzi'in ismidir, Mekke-i

müşerrefe toprağında.

أُنْعِمُ [Uney'ım] (hemzenin zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik bir mevzi'in ismidir.

نُعْمٌ [Nu'ım] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir 'avretin ismidir.

[ن غ م]

النَّعْمُ [en-nağm] (nūn'un fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kelām-ı hafî; tekūlu minhu: **نَعْمٌ يَنْعِمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيَنْعَمُ مِنْ** الباب الثالث **نَعْمًا** Ve

نَعْمٌ [nağm] Tekellüm ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **سَكَتَ فُلَانٌ فَمَا نَعْمٌ بِحَرْفِ**

التَّنْعُمِ [et-tenağğum] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik tekellüm ma'nāsınadır; yukālu: **سَكَتَ فُلَانٌ فَمَا تَنْعَمُ بِحَرْفِ**

النَّعْمَةِ [en-nağmet] (nūn'un fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Savt ma'nāsına; yukālu: **فُلَانٌ حَسَنُ النَّعْمَةِ إِذَا كَانَ حَسَنَ الصُّوْتِ فِي الْقِرَاءَةِ**

[ن ق م]

النَّقْمُ [en-naqm] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimseye 'itāb etmek; yukālu: **نَقَمْتُ عَلَى الرَّجُلِ أَنْقَمُ نَقْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** مَا نَقَمْتُ مِنْهُ إِلَّا الْإِحْسَانَ: **وَإِذَا عَنَيْتَ عَلَيْهِ** Ve Kisā'ī eyitti: **نِقْمَةٌ** [niqmet] dahi kesr-i kāf'la lügattir. Ve bir kimseyi kerih görmeğe dahi derler; tekūlu: **نَقَمْتُ الْأَمْرَ أَيْضًا بِالْفَتْحِ وَنَقَمْتُهُ بِالْكَسْرِ إِذَا كَرِهْتَهُ**

الْإِنْتِقَامُ [el-intiğām] (hemzenin kesriyle) 'İkāb etmek, yukālu: **إِنْتَقَمَ اللَّهُ مِنْهُ أَيَّ عَاقِبَةٍ**

النَّقِمَةُ [en-naqimet] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) İsmidir, 'itāb ma'nāsına.

النَّقِمَاتُ [en-naqimāt] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Cem'i.

النَّقِمُ [en-naqim] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i. **كَلِمَةٌ** [kelimet]in cem'i **كَلِمَاتٌ** [kelimāt] ve **كَلِمٌ** [kelim] geldiği gibi. Ve eger dilersen **kāf'**ı sākin kı-lıp hareketini nūn'a nakl etmekle **نِقْمَةٌ** [niqmet] dersin.

النَّقِمَةُ [en-niğmet] (nūn'un kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā, 'alā-mā merre ānifen.

النَّقِمُ [en-niğam] (nūn'un kesri ve kāf'ın fethiyle) Cem'i, 'itāblar ma'nāsına; **نِعْمَةٌ** [ni'emet]in cem'i, **نِعْمٌ** [ni'am] geldiği gibi.

النَّقِيمَةُ [en-neqimet] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Nefs ma'nāsına; yukālu: **فُلَانٌ مَيْمُونُ النَّقِيمِ أَيُّ مَبَارَكُ النَّفْسِ: نَقِيْبَةٌ** [neqibet]ten ibdāl olunmadır, nitekim mürür etti.

نَاقِمٌ [Nāqim] (kāf'ın kesriyle) 'Āmir'in lakabıdır.

[ن م م]

النَّمُّ [en-nemm] (nūn'un fethi ve mīm'in teşdidiyle) Koğuculuk etmek; yukālu: **نَمُّ الْحَدِيثِ يَنْمُو وَيَنْمُو نَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا فَتَهُ** Ve **كَتَّ** [katt] kāf'la ve tā-i müsennāla gammāzlık etmeğe derler. Ve

نَمٌّ [nemm] Gammāza dahi derler.

النَّمَامُ [en-nemmām] (nūn'un fethi ve mīm'in teşdidiyle) Kezālik gammāz ma'nāsınadır. Ve

نَمَامٌ [nemmām] Kezālik bir ottur ki rāyihası hübdur, lisān-ı Fāriside ona sisenber derler, gāliben diyār-ı Arabda 'avāmmın nēm nēm dedikleri ottur ki reyāhīn cinsindedir.

النَّمِيمَةُ [en-nemimet] (nūn'un fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) İsmidir, koğuculuk ma'nāsına. Ve nefis ve hareket ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: **أَسْكَنَ**

الله نَامَتْهُ أَيُّ مَا يُنْمُ عَلَيْهِ مِنْ حَرَكَتِهِ Ve gāh olur hemze ile isti'cāl olunup يُنْمُ den müştakk itibār olunur, savt ma'nāsına.

الزَّلْزَلَةُ [en-nemnemet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi tezyīn edip yaldızlamak; yukālu: نَمَّمْتُ السَّيِّءَ نَمْنَمَةً أَيُّ رَقَشُهُ وَرَزَحْرَفُهُ

الْمُنَمَّمُ [el-munemnem] Alaca olan bez; yukālu: ثَوْبٌ مُنَمَّمٌ أَيُّ مَوْشَى

النَّمْنَمَةُ [en-nemnemet] (nūn'ların kesri ve mīm'in mā-beynde sükunuyla) Şol beyāzdır ki tāze olanların tırnağında olur.

النِّمِيَّي [en-nimiyy] (nūn'un kesri ve mīm'in yā'nın teşdidiyle) Lisān-ı Rūm üzere mankır, فَلَسْ [fels] ma'nāsına ve nūn'un zammı dahi lügattir.

النِّمِيَّةُ [en-nimiyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: نِمْيَّي [nimiyy] şol dirhemdir ki onda kurşun yāhūd nuhās vardır. Ve

نِمْيَّي [nimiyy] Gāh olur ehad ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا بِهَا نِمْيَّي أَيُّ مَا بِهَا أَحَدٌ

[ن و م]

النُّوْمُ [en-nevm] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükunuyla) Uyku ve uyuklamak; yukālu: نَامَ يَنَامُ نَوْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bāzār kesād üzere olmağa dahi derler; tekūlu: نَامَتِ السُّوقُ Ve bez eskimeğe de derler; yukālu: نَامَ الثَّوْبُ إِذَا أَخْلَقَ

النَّائِمُ [en-nā'im] (yā'nın kesriyle) Uykuya varan kimse. Ve نَائِمٌ [nā'im] mahall-i nevme dahi itlāk olunur; yukālu: لَيْلٌ نَائِمٌ أَيُّ يَنَامُ فِيهِ كَقَوْلِهِمْ يَوْمٌ عَاصِفٌ وَهَمٌّ نَاصِبٌ وَهُوَ فَاعِلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ فِيهِ

النِّيَّامُ [en-niyām] (nūn'un kesriyle) Cem'ci.

النَّائِمَةُ [en-nā'imet] (yā'nın kezālik kesriyle) Mü'ennesi.

النُّوْمُ [en-nuvvem] (nūn'un zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) نَائِمَةٌ [nā'imet] kelimesinin cem'ci, aslı üzere.

النُّيْمُ [en-nuyyem] (nūn'un zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Kezālik نَائِمَةٌ [nā'imet] in cem'ci, lafzı üzerine Cevherī'nin bu takrīrinden fehmlunulan budur ki نُوْمٌ [nuv- vem] ve نُيْمٌ [nuyyem] mü'ennese mahsūs ola, lākin mahsūs değıldir, nitekim فَائِمٌ [kā'im]in cem'inde, قُوْمٌ [kuvvem] ve قِيْمٌ [kuyyem] ve ضَائِمٌ [šā'im]in cem'inde صُوْمٌ [šuvvem] ve سُيْمٌ [šuyyem] derler ve nitekim *Qāmūs*'ta dahi نَائِمٌ [nā'im]in cem'inde نُوْمٌ [nuv- vem] dediklerine işāret olunmuştur.

نِمْتُ [nimtu] (nūn'un kesri ve mīm'in sükunuyla) Nefs-i mütekelimdir. Ve bunun aslı نَوْمْتُ idi vāv'ın kesriyle vaktā ki vāv teskīn olundu, ictimā'-ı sākineynden ötürü hafz olunup kesresi mā-kabline verildi. Ve bunun hakkı mazmūm olmağı, vāv mahzūfa delālet etmek için, قُلْتُ kelimesinde káf mazmūm kılındığı gibi lākin نِمْتُ de meksūr kılındı mazmūm ile meksūr beynin fark için ya'nī قُلْتُ mislli ile نِمْتُ misllinin aslları mugāyir olduğun iş'ār için. Ve *Şihāh* nüshalarının ekserinde لَلْفَرْقِ بَيْنَ الْمَضْمُومِ وَالْمَفْتُوحِ vāki' olmuştur, vechi zāhir değıldir. Ve mazmūmla meftūhtan maksūd müstakbeller olmanın bu'dü hafı değıldir. Ve eger بَيْنَ الْمَفْتُوحِ وَالمَكْسُورِ olsa azher olurdu. Ve ammā كَلْتُ kelimesinde káf meksūr olması yā'-i sākıtaya delālet etmek içindir ve ammā mezheb-i Kisā'ī üzere kıyās müstemirrdir, زِيْرَةَ قَالَ kelimesinin aslı قَوْلٌ dir der, vāv'ın zammıyla ve كَالَ kelimesinin aslı كَيْلٌ dir der yā'nın kesriyle. Pes Cevherī'nin bu

kelāmından lāzım gelir ki Kisāī نُئِمْتُ diye zamm-ı nūn'la.

نَم [nem] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūn üzere bināsıyla) Emr-i hāzır, نُؤْمُ [nevm] den. Ve nūn'un fethi müstakbelinde meftūh olduğuna binā'endir, zīrā elife kalb olunan vāv ictimāc-ı sākineynden ötürü sākıt olmuştur.

يَا نَوْمَانُ [yā nevmān] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ya çok uyuyan kimse demektir, kesīrū'n-nevm ma'nāsına, رجل نومان demezler nidāya mahsūs olduğu için.

الْإِنَّمَاءُ [el-in'āmet] (hemzenin kesriyle) Uyumak.

التَّنْوِيمُ [et-tenvīm] (التَّكْرِيمُ [et-tekrīm] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِذَا أَنْفَعْتُهُ وَنَوَّمْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَائِمًا

النُّوَامُ [en-nuvvām] (nūn'un zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Uyumağa başlamak; yukālu: أَخَذَهُ نُوَامٌ إِذَا جَعَلَ النَّوْمَ يَغْتَرِيهِ

التَّنَاوُمُ [et-tenāvum] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Uyuma şeklin göstermek, uyumaz iken; yukālu: تَتَاوَمَ أَيُّ أَرَى مِنْ نَفْسِهِ أَنَّهُ نَائِمٌ وَلَيْسَ بِهِ

الْمُنَاوَمَةُ [el-munāvemet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir kimse bir kimse ile uykuda yarışmak; tekūlu: نَاوَمَهُ فَنَامَهُ يَتَوَمُّ إِذَا عَلَبْتَهُ بِالنُّوْمِ

الْإِسْتِنَامَةُ [el-istināmet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse ile ārām bulmak; yukālu: إِسْتَنَامَ إِلَيْهِ إِذَا سَكَنَ إِلَيْهِ وَاطْمَأَنَّ

النُّؤْمَةُ [en-nu'met] (nūn'un zammı ve hemzenin sükūnuyla) Şol kimsedir ki itibāra sayılmaya.

النُّؤْمَةُ [en-nu'vemet] (nūn'un zammı ve vāv'ın fethiyle) Kesīrū'n-nevm olan kimse.

النِّيْمَةُ [en-nīmet] (nūn'un kesri ve meddiyle) Bir cins uyumak; yukālu: إِنَّهُ لَحُرُّ النِّيْمَةِ

الْمَنَامَةُ [el-menāmet] (mīm'in fethiyle) Kadīfe dedikleri uzun saçaklı kilimdir ki onu örtünürler. Ve

مَنَامَةٌ [menāmet] Dükkāna dahi derler. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh* مَنَامَةٌ [menāmet] "cāy-ı hāb u pister" demiştir. Ve sāhib-i *Muhezzeb* "kilīm ki şeb pūşend" demiştir. Cevherī'nin فَطِيمَةٌ ile tefsīrine ve irād ettiği şifre kavlı-i sānī evfaktır.

[م ه م]

النَّهْمَةُ [en-nehmet] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneye kemāl-i himmet olmak.

الْمَنْهُومُ [el-menhūm] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Harīs olan kimse; yukālu: نَهِمَ بِكَذَا فَهُوَ مَنْهُومٌ أَيُّ مَوْلَعٌ بِهِ Ve fi'l-hadīsi: مَنَّهُومَانِ لَا يَشْبَعَانِ مَنَّهُومٌ بِالْمَالِ وَمَنْهُومٌ بِالْعِلْمِ

النَّهِيمُ [en-nehīm] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şiddetle nefes almak, زَجِيرٌ [zeḥīr] ma'nāsına, ḥā-i mühmele ile; yukālu: نَهَمَ يَنْهَمُ نَهِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَحَرَ وَهُوَ Ve لُعَّةٌ فِي نَحْمٍ يَنْحِمُ عَلَى مَا مَرَّ

نَهِيمٌ [nehīm] Arslan āvāzına ve fīl āvāzına dahi derler, نَهِيمٌ [ne'īm] gibi.

النَّهْمُ [en-nehem] (fethateynle) Ta'āma ziyāde iştihā olmak; yukālu: نَهِمَ يَنْهَمُ نَهْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النَّهْمُ [en-nehm] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Deveyi ziyāde yürüsün diye haykırıp sürmek; tekūlu: نَهَمْتُ الْإِبِلَ أَنَّهُمْهَا نَهْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا زَجَرْتَهَا وَصَحَّتْ بِهَا لَتَجَدَّ فِي سَبْرِهَا Ve

نَهْمٌ [nehm] Ufak taşla ve taşla şebīh olan nesne ile atmağa dahi derler, zīrā deveyi

süren kimse ekseriyyā o makūle nesne at-
madan hālī olmaz. Ve

نَهْمٌ [nehm] Fīl çağırmağa dahi derler;
yukālu: نَهْمُ الْفَيْلِ يَنْهَمُ نَهْمًا

الْمِنْهَامُ [el-minhām] (mīm'in kesri ve
nūn'un sükūnuyla) Şol devedir ki sürme-
ğe mutîc ola.

النَّهَامِي [en-nehāmiyy] (nūn'un fethi ve
hā'nın tahfifiyle ve yā'nın teşdidiyle) De-
mirci, haddād ma'nāsına.

النُّهَامُ [en-nuhām] (nūn'un zammı ve hā'nın
tahfifiyle) Bir cins kuştur. Ve bazıılar bay-
kuştur demişlerdir.

[ن ي م]

النَّيْمُ [en-nīm] (nūn'un kesri ve meddiyle)
Şol yollardır ki kumda yel esmeden hāsıl
olur. Ve

نَيْمٌ [nīm] Köhne olan kürke dahi derler,
pūstīn-i kühen ma'nāsına. Ve

نَيْمٌ [nīm] ve **كَيْمٌ** [ketm] ki bazı eş'arda
vāki' olmuştur, birer ağacın isimleridir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و أ م]

الْمُوَاةْمَةُ [el-muvā'emet] (mīm'in zam-
mı ve hemzenin fethiyle) Muvāfakat
ma'nāsınadır.

الْوَامُ [el-vi'ām] (vāv'ın kesri ve hemzenin
fethi ve meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu:
وَءَاءَمَهُ مُوَاةْمَةً وَوَأَمَّا إِذَا فَعَلَ كَمَا يَفْعَلُ
Ya'nī "Halāyıkın sohbe-
tinde ve işretinde birbiriyle muvāfakati
olmasa helāk vāki' olurdu." Ve yukālu:
لَوْلَا الْوَامُ لَهَلَكَ اللَّيْثَامُ
Ya'nī "Denī olanların
kirāma taklīd etmekle mübāhāt etmesi ol-
masa helāk olurlardı." Ya'nī onların ef'āl-i
hasene, ahlākından sādır olma değildir,
ehl-i kerem olanlara teşbīhendir.

[و ث م]

الْوَيْثِمُ [el-veşm] (vāv'ın fethi ve sâ-i mü-
selleseinin sükūnuyla) Bir nesneyi döğ-
mek ve ufatmak, **دَقٌّ** [daqq] ve **كَسْرٌ** [kesr]
ma'nāsına. Ve

وَيْثِمٌ [veşm] Seğirtmeğe dahi derler; yukālu:
وَيْثِمٌ يَيْثِمُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا

الْوَيْثِمُ [el-mişem] (mīm'in kesri ve med-
diyle) Berk basan edik; yukālu: حُفٌّ مَيْثِمٌ أَيُّ
شَدِيدُ الْوُطْءِ كَأَنَّهُ يَيْثِمُ الْأَرْضَ أَيُّ يَدُقُّهَا

الْوَيْثِمَةُ [el-veşimet] (vāv'ın fethi ve sâ'nın
kesri ve meddiyle) Otluk ile buğday ki
bir yere cem' olmuş ola; yukālu: ثِمٌ لَهَا أَيُّ
Ya'nī zikr olunan otluk ve buğday
cemā'atin cem' eyle. Ve

وَيْثِمَةٌ [veşimet] Kayaya dahi derler, صَخْرَةٌ
[şahret] ma'nāsına; minhu kavluhum: لَا
وَالَّذِي أَخْرَجَ النَّارَ مِنَ الْوَيْثِمَةِ أَيُّ مِنَ الصَّخْرَةِ

الْوَيْم [el-vešīm] (vāv'ın fethi ve šā'nın kesri ve meddiyle) Eti sık olan kimse, müktenzü'l-lahm ma'nāsına.

الْوَيْمَةُ [el-vešāmet] (vāv'ın fethi ve šā'nın tahfifiyle) Et sık olup müctemî' olmak; ve yukālu: **وَيْمٌ وَوَيْمَةٌ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ**

[و ح م]

الْوَجُومُ [el-vucūm] (zammeteynle) Gussadan sâkit olmak; yukālu: **وَجَمٌ مِنَ الْأَمْرِ وَجُومًا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ حُرَّتُهُ حَتَّى أَمْسَكَ عَنِ الْكَلَامِ

الْوَجِيمُ [el-vācim] (cīm'in kesriyle) Sifat-ı mezkûre üzere olan kimse; yukālu: **مَا لِي لَمْ أَجِمَّ عَنْهُ أَيُّ لَمْ** أَرَاكَ وَاجِمًا **لَمْ أَجِمَّ عَنْهُ أَيُّ لَمْ** أَسْكُتَ عَنْهُ فَرَعًا أَيُّ خَوْفًا

الْوَجِيمُ [el-vecīm] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Ziyāde ıssı olan gün; yukālu: **يَوْمٌ وَجِيمٌ أَيُّ شَدِيدُ الْحَرِّ** Ve bu hā'i mühmele ile dahi lügattir.

الْوَجْمَةُ [el-vecmet] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükunuyla) 'Ār olunacak sıfat, **مَسَبَّةٌ** [me-sebbet] ma'nāsına. Ve

وَجْمَةٌ [vecmet] Bir gün bir gecede bir kerre yemeğe dahi derler, **وَجْبَةٌ** [vecbet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve sâhib-i *Şurāh* bu makāmda **وَجْمَةٌ** [vecmet] “ber-rüy der-uftāden bihorden” demiştir gatlattır, nitekim bunun misli **صَيْرَمٌ** tefsirinde dahi mürür etmiştir. Garābet bundadır ki sâhib-i *Şurāh* **وَجْبَةٌ** [vecbet]i bāb-ı bā'da bir gün bir gecede bir kerre yemekle tefsir etmişken ve Cevherī bu makāmda **الْوَجْمَةُ** **مِثْلُ** **الْوَجْمَةِ** demiş iken **وَجْمَةٌ** [vecmet] “ber-rüy der-uftāden bihorden” ile tefsir etmiştir.

الْوَجْمَةُ [el-vecemet] (fethateynle) Şol 'alāmetler ve şol binālardır ki sahrālarda onunla cihet ve cānib bilinir.

الْأَوْجَامُ [el-evcām] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) Cem'î, 'alāmet-i tarīk ma'nāsına.

[و ح م]

الْوَحْمُ [el-vaḥm] (vāv'ın fethi ve ḥā-i müh-melenin sükunuyla) Kasd ma'nāsıdır; tekūlu: **وَحْمٌ وَوَحْمَةٌ أَيُّ قَصَدْتُ قَصْدَهُ**

الْوِحَامُ [el-viḥām] (vāv'ın kesriyle) Davara yük vururken serkeşlik etmek; yukālu: **وَجَمَتِ الدَّابَّةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَضَعَبَتْ عِنْدَ الْحَمْلِ**

الْوِحَامُ [el-viḥām] (vāv'ın fethiyle ve ḥā'nın tahfifiyle) Yüklü 'avretin bir nesneye iştihāsı ki ondan aş yermekle ta'bīr olunur.

الْوِحَامُ [el-viḥām] (vāv'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve **وِحَامٌ** [viḥām] yüklü 'avretin iştihāsından gayrı yerde isti'māl olunmaz.

الْوَحْمُ [el-veḥam] (fethateynle) Yüklü 'avret bir nesneye iştihā etmek; yukālu: **وَجَمْتُ تَوْحَمٌ وَوَحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْوُحْمَى [el-vaḥmā] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Bir nesneye iştihāsı olan yüklü 'avret; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَوَحْمَى**

الْوُحَامَى [el-veḥāmā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) **وَحْمَى** [vaḥmā]nın cem'î; yukālu: **وَحْمَى وَلَا حَبْلٌ** Ve fi'l-meseli: “**وَحْمَى** وَلَا حَبْلٌ” Ya'nī “Aş yerer hālā ki yüklü değıldir.”

التَّوْحِيمُ [et-tevhīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Aş yeren 'avrete dilediğin yedirmek; yukālu: **وَحْمَانَهَا تَوْحِيمًا أَيُّ أَطْعَمْنَاهَا مَا تَشْتَهِيهِ وَيُقَالُ أَيْضًا وَوَحْمْنَا لَهَا تَوْحِيمًا أَيُّ دَبَخْنَا لَهَا** Ya'nī dilediğin boğazladık.

[و ح م]

الْوُحَامَةُ [el-veḥāmet] (vāv'ın fethi ve ḥā-i mu'cemenin tahfifiyle) Sıklet ma'nāsına.

الْوُخُومَةُ [el-vuḥūmet] (zammeteynle) Bi-maʿnāhā.

الْوَحِم [el-veḥim] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Sakıl olan nesne.

الْوَحْم [el-vaḥm] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الْوَحِيم [el-veḥīm] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu eyzan.

الْوَحَام [el-viḥām] (vāv'ın kesriyle) وَحِيم [vaḥīm]in cem'i.

الْأَوْحَام [el-evḥām] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i; ve tekūlu min bābi'l-mugālebeti: فَوْحَمْتُهُ وَأَحْمِنِي Yaʿnī “Onunla sıklet çekişip ona gālib oldum sıklette.” Ve

وَحِيم [veḥīm] ve **وَحِم** [vaḥim] Vebāsi çok olan yere dahi derler; yukālu: شَيْءٌ وَحِمٌّ وَوَحِيمٌ أَيُّ وَبِيءٌ

الْوَحِيمَةُ [el-veḥīmet] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Havāsı mizāca muvāfık olmayan şehir.

الْوَحِيمَةُ [el-veḥīmet] (vāv'ın ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: بَلَدَةٌ وَحِيمَةٌ وَوَحِيمَةٌ إِذَا لَمْ تُوَافِقْ سَائِكِنَهَا

الْإِسْتِيْحَام [el-istiḥām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ağır bulmak. Ve ağır ʿadd etmek. Ve hazm olunmaz ʿadd etmek.

الْوَحْمُ [et-tevaḥḥum] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: اسْتَوْحَمْتُ الْبَلَدَةَ وَاسْتَوْحَمْتُ الطَّعَامَ وَبُلُّ [istībāl] إِسْتِيْبَالٌ إِذَا اسْتَوْبَلْتَهُ [vebl]den bā-i muvāhade ile sakıl bulmağa derler.

الْتَّحْمَةُ [et-tuḥamet] (tā'nın zammı ve ḥā'nın fethiyle) İmtilāʾ olmak. Aslı وَحْمَةٌ [vuḥamet] idi, nitekim bāb-ı lām'da وَكَلَةٌ tefsīrinde mürür etmiştir. Ve

ʿamme ḥā'yı teskīn edip تَحْمَةٌ [tuḥmet] derler, nitekim baʿzı şifir içinde dahi gelmiştir.

الْتَّحْمَاتُ [et-tuḥamāt] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'i.

الْتَّحْم [et-tuḥam] (kezālik vezn-i mezbūr üzere) Cem'i; yukālu: وَحِمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّحَمَ

الْإِتِّحَام [el-ittiḥām] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) İmtilāʾ olmak; yukālu: اِتَّحَمْتُ مِنَ الطَّعَامِ وَعَنِ الطَّعَامِ

الْإِتِّحَام [el-ithām] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) اِفْعَالٌ [ifʿāl] vezni üzere) Tohme kılmak; yukālu: اَتَّحَمَ الطَّعَامَ Ve bu aslında اَوْحَمَهُ idi.

الْمَتَّحَمَةُ [el-methamet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle ve tā'nın sükūnuyla) Tohme edici taʿām; yukālu: هَذَا طَعَامٌ مَتَّحَمَةٌ Ve bu aslında مَوْحَمَةٌ idi, zīrā tāʿife-i ʿArab kesret-i istiʿmāle bināʿen tā'yı hurūf-ı asliyyeden tevehhüm etmişlerdir.

[و ذ م]

الْوَذِمُ [el-vezem] (fethateynle) Şol kayışlardır ki kovanın küşeleriyle ağacının izasına bağlarlar.

الْوَذِمَةُ [el-vezemet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve

وَذِم [vezem] Zikr olunan kayış kırılmağa dahi derler; yukālu: وَذَمْتُ الدَّلُو تُوذِمُ وَذَمًا إِذَا اِنْقَطَعَ وَذَمَهَا

وَذِم [vezem] (kezālik) Siğiller misalinde nākanın rahiminde şol etlere derler ki onu veleden menʿ eyler.

التَّوْذِيمُ [et-tevzīm] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-tekrīm]) Nākanın rahimine zikr olunan etleri izāle için ʿilāc etmek; yukālu: وَذَمْتُهَا وَتُوذِمًا Ve

تَوْدِيمٌ [tevzīm] Kelb boynuna kayış tak-
mağa dahi derler. Ve ziyāde kılmağa dahi
derler; yukālu: وَدُمْتُ عَلَى الْحُمْسِينَ تَوْدِيمًا أَي
زِدْتُ عَلَيْهَا

الْوَدَامُ [el-vizām] (vāv'ın kesriyle) İşkenbe
ve bağırsaklar.

الْوَدَمَةُ [el-vezemet] (fethateynle) Vāhidi,
ثَمَرَةٌ [semeret] ile ثِمَارٌ [šimār] gibi. Ve fī
hadīsi ‘Alī radiyallāhu ‘anhu وَلَيْتُ “لَكُنْ، وَلَيْتُ
بَنِي أُمِّيَّةَ لَا تَنْفَضَهُمْ نَفْضَ الْقَصَابِ التَّرَابِ الْوَدَمَةَ”
Aşma‘ī eyitti: Şu‘be‘den bu hadīs-i şerīfin
ma‘nāsın su‘āl ettiğimde eyitti: Bu hadīs
nakl olunan üzere değıldir, belki نَفْضُ
الثَّرَبَةِ الْوَدَامِ الْوَدَامِ الثَّرَبَةِ dir. Ve تَوْبَةٌ [tirbet] tā'nın
kesriyle a‘zā-i hayvāndan şol nesnedir
ki yere düşüp toprağa bulaşmış ola, pes
kassāb onu pāk etmek için silke.

الْإِيدَامُ [el-izām] (hemzenin kesri ve med-
diyle) Bir kimse kendiye haccı vācib kıl-
mak; yukālu: أَوْدَمَ الْحَجَّ إِذَا أَوْجَبَهُ عَلَى نَفْسِهِ

الْوَدِيمَةُ [el-vezīmet] (vāv'ın fethi ve zāl'ın
kesri ve meddiyle) Beytullāhi'l-harām'a
gönderilen hediyedir.

الْوَدَائِمُ [el-vezā'im] (vāv'ın fethi ve yā'nın
kesriyle) Cem‘i, nezr olunan mällar
ma‘nāsına.

[و ر م]

الْوَرَمُ [el-verem] (fethateynle) Şiş.

الْأَوْرَامُ [el-evrām] (hemzenin fethiyle)
Cem‘i, şişler ma‘nāsına; yukālu: وَرَمَ جِلْدُهُ
يَرِمُ مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَهُوَ شَادٌ وَيَقَالُ وَرِمَ أَنْفُهُ إِذَا
عَضِبَ

التَّوَرُّمُ [et-teverrum] (fethateynle ve rā'nın
zammı ve teşdīdiyle) Şişmek; yukālu: تَوَرَّمَ
جِلْدُهُ إِذَا وَرِمَ

التَّوْرِيمُ [et-tevrīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Şişivermek; yukālu: وَرَّمْتُهُ تَوْرِيمًا

Ve tekebbür ma‘nāsına da gelir; yukālu:
وَرَّمَ فَلَانٌ بِأَنْفِهِ تَوْرِيمًا إِذَا سَمَحَ بِأَنْفِهِ وَتَجَبَّرَ

الْإِيرَامُ [el-irām] (hemzenin kesriyle ve
meddiyle) Nākanın memesi şişmek;
yukālu: أَوْرَمَتِ النَّاقَةَ إِذَا وَرَمَ صَرْعُهَا

[و ز م]

الْوَزْمَةُ [el-vezmet] (vāv'ın fethi ve zā-i
mu‘cemenin sükūnuyla) Bir gün bir ge-
cede bir kerre yemek, بَزْمَةٌ [bezmet] ve
وَجِبَةٌ [vecbet] gibi. Ve sāhib-i Şurāh bu
makāmda dahi “ber-rūy uftāden” ile tefsīr
etmiştir, sehvdır.

الْوَزِيمُ [el-vezīm] (vāv'ın fethi ve zā'nın
kesri ve meddiyle) Şol ettir ki kuruturlar.
Ebū Sa‘īd eyiti: Kilābī'den istimā‘ ettim ki
وَزِيمَةٌ [vezīmet] odur ki keler kısmını pişi-
rip kuruturlar, ba‘dehu döğüp ekl ederler.
Ve çekirgeden olan وَزِيمَةٌ [vezīmet]in dahi
hāli budur dedi. Ve

وَزِيمٌ [vezīm] eti sık olan kimseye dahi der-
ler; yukālu: رَجُلٌ وَزِيمٌ إِذَا كَانَ مُكْتَبِرَ اللَّحْمِ Ve

وَزِيمٌ [vezīm] Bir yere devşirilen tāze ota
dahi derler, Ebū Sa‘īd rivāyeti üzere. Ve
ba‘zılar eyitti: وَزِيمٌ [vezīm] yeni zuhūr
eden hurmā çiçeğidir ki erkek hurmādan
aşılatacak için şakk olunur, ba‘dehu hurmā
yaprağıyla bağlanır.

الْوَزِيمَةُ [el-vezīmet] (vāv'ın fethi ve zā'nın
kesri ve meddiyle) Vāhidi.

الْمُتَوَزِّمُ [el-mutevezzim] (mīm'in zammı
ve zā'nın kesri ve teşdīdiyle) Ayağın yere
berk basan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُتَوَزِّمٌ أَي
شَدِيدُ الْوَطْءِ

[و س م]

الْوَسِيمُ [el-vesīm] (vāv'ın fethi ve sīn'in
sükūnuyla) Nişan ve dāğ.

السِّمَةُ [es-simet] (sīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **وَسِمَهُ وَسِمًا وَسِمَةً إِذَا أَثَّرَ فِيهِ بِسِمَةٍ وَكَيْ وَالْهَاءُ عَوْضٌ مِنَ الْوَاوِ**
الْوَسْمَةُ [el-vesimet] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Şol nesnedir ki nisā tā'ifesi onu rastuk gibi isti'māl ederler. Ve lisān-ı Fāriside ona berg-i nīl derler. Ve sīn'i sākin kılmakla dahi isti'māl ederler. Ve vāv'ın zammıyla **وَسَمَةٌ** demek sahīh değildir.

التَّوَسُّمُ [et-tevessum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) **وَسِمَةٌ** [vesimet] yakınmak; tekūlu: **فِي الْأَمْرِ مِنْهُ تَوَسُّمٌ**

الْوَسْمِيُّ [el-vesmiyy] (vāv'ın fethi ve sīn'in sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Şol yağmurdur ki evvel-i bahārda yağar, gūyā ki yeri nebātāt ile boyar.

الْمَوْسُومَةُ [el-mevsūmet] (mīm'in fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) Evvel-i bahārda nebātātı zuhūr eden yer; yukālu: **أَرْضٌ مَوْسُومَةٌ**

التَّوَسُّمُ [et-tevessum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bahārda biten otu taleb etmek; yukālu: **تَوَسَّمَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ كَأَنَّ الْوَسْمِيَّ**

الْمَوْسِمُ [el-mevsim] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Şol vakte derler ki onda huccāc cem' olur. Ve **مَوْسِمٌ** [mevsim] dedikleri 'alāmet-i cem'iyet olduğuna binā'endir.

التَّوَسِيمُ [et-tevsīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Halk zikr olunan vakte hāzır olmak; yukālu: **وَسَمَ النَّاسُ تَوْسِيمًا إِذَا شَهِدُوا الْمَوْسِمَ كَمَا يُقَالُ فِي الْعِيدِ عَيَدُوا**

الْمَيْسَمُ [el-mīsem] (mīm'in kesri ve meddiyle ve sīn'in fethiyle) Dāg vuracak demir. Ve bu yā'nın aslı vāv idi.

الْمَيَّاسِمُ [el-meyāsīm] (mīm'in fethi ve

sīn'in kesriyle) Cem'ci.

الْمَوَاسِمُ [el-mevāsīm] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Kezālik cem'ci, ya'nī diler-sen cem'inde **مَيَّاسِمٌ** [meyāsīm] dersin lafzı üzerine ve diler-sen **مَوَاسِمٌ** [mevāsīm] dersin aslı üzerine. Ve

مَيْسَمٌ [mīsem] Cemāle dahi derler; yukālu: **إِمْرَأَةٌ ذَاتُ مَيْسَمٍ إِذَا كَانَ عَلَيْهَا أَثَرُ الْجَمَالِ**

الْوَسِيمُ [el-vesīm] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Güzel yüzlü ve güzel sīmālī olan kimse, hūb-rūy ve hūb-kıyāfet ma'nāsına.

الْوَسَامُ [el-visām] (vāv'ın kesriyle) Cem'ci; yukālu: **وَسَامٌ** [visām] cem'ci mü'ennes dahi gelir; yukālu: **إِمْرَأَةٌ وَسِيمَةٌ ظَرَافٌ** [zarāfet] ile **وَسَامٌ** [ve] **ظَرِيفَةٌ** [zarīfet] ile **زَرَافٌ** [zirāf] ve **صَبِيحَةٌ** [şabīḥat] ile **صَبَاخٌ** [şibāḥ] gibi.

الْوَسَامَةُ [el-vesāmet] (vāv'ın fethi ve sīn'in tahfifiyle) Güzel yüzlü olmak.

الْوَسَامُ [el-vesām] (vāv'ın fethi ve sīn'in kezālik tahfifiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **وَسَمَ الرَّجُلُ وَسَامَةً وَوَسَامًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِثْلُ جَمَلٍ جَمَالًا**

الْمَوْسُومُ [el-mevsūm] (mīm'in fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) 'Alāmetli olan kimse; yukālu: **فُلَانٌ مَوْسُومٌ بِالْخَيْرِ**

التَّوَسُّمُ [et-tevessum] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bir kimsenin 'alāmetin firāsetle bilmek; tekūlu: **تَوَسَّمْتُ فِيهِ الْخَيْرَ أَي تَفَرَّسْتُ**

الْمَوْسَمَةُ [el-mūsemet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Bāb-ı mugālebeden hūsn-de galebe edişmek; yukālu: **وَأَسَمْتُ فُلَانًا فَوَسَمْتُهُ إِذَا غَلَبْتَهُ بِالْحُسْنِ**

الْإِتْسَامُ [el-ittisām] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir kimseyi

bilsinler diye ‘alāmet kullanmak; yukālu: اِتَّسَمَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ لِنَفْسِهِ سِمَةً يُعْرَفُ بِهَا وَأَضْلُ النَّاءِ وَائِ

[و ش م]

الْوَشْمُ [el-vešm] (vāv’ın fethi ve šīn’in sükūnuyla) Bedenden bir ‘uzva iğne batırıp üzerine çivit vaz‘ etmek, ‘alāmet olsun diye; yukālu: وَشَمَ يَدَهُ وَشَمًا إِذَا عَرَزَهَا بِإِبْرَةٍ ثُمَّ دَرَّ وَشْمَ النَّالِجُ وَهُوَ النَّالِجُ عَلَيْهَا التَّوَوْرَ Ya‘nī [ne‘ūr] çivit ma‘nāsındır. Ve hāsıl olan ‘alāmete dahi vešm [vešm] derler.

الْوِشَامُ [el-višām] (vāv’ın kesriyle) Cem‘i, zikr olunan ‘alāmetler ma‘nāsına. Ve

وَشْمٌ [Vešm] Bir şehrin ismidir ki onun hurmāsı vāfiridir. Ve onda Rebī‘a ve Muḍar’dan niçe kabīle sākindir. Ve Yemāme’ye karībdır, ona وَشْمُ الْيَمَامَةِ derler.

الْإِسْتِشَامُ [el-istišām] (hemzenin kesri ve tā’nın kesri ve meddiyle) Zikr olunan ‘alāmeti taleb etmek. Ve fi’l-hadīsi: “لَعَنَ اللهُ الْوِاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ”

الْوَشْمَةُ [el-vešmet] (vāv’ın fethi ve šīn’in sükūnuyla) Kelime ma‘nāsındır; yukālu: مَا عَصَيْتُهُ وَشْمَةٌ أَيْ كَلِمَةٌ

وَشْمَةٌ [vešmet] Yağmura dahi derler; yukālu: مَا أَصَابَتْهَا الْعَامُ وَشْمَةٌ أَيْ قَطْرَةٌ مَطَرٍ

الْوِشِيمَةُ [el-vešīmet] (vāv’ın fethi ve šīn’in kesri ve meddiyle) Şerr olan söz ve ‘adāvet; yukālu: بَيْنَهُمَا وَشِيمَةٌ

الْإِشَامُ [el-išām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Yer yüzünün otu zāhir olmak; yukālu: أَوْشَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ نَبَاتُهَا

إِشَامٌ [išām] Berk fi’l-cümle yaldırmağa dahi derler; yukālu: أَوْشَمَ الْبَرَقُ إِذَا لَمَعَ لَمَعَانًا Ve Ebū Zeyd eyitti: [išām] be-rink ibtidā ıldıramasıdır. Ve

إِشَامٌ [išām] Bir nesneye nazar kılmağa

dahi derler; yukālu: أَوْشَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا نَظَرْتُ فِيهِ **[و ص م]**

الْوَضْمُ [el-vašm] (vāv’ın fethi ve šād’ın sükūnuyla) Yarılmak, صَدَعٌ [šad‘] ma‘nāsına, bir haysiyyetle ki pāreleri ayrılmaya; yukālu: وَهَذِهِ الْفَنَاءُ وَضْمٌ Ve

وَضْمٌ [vašm] Bir nesneyi sür‘atle sarmağa dahi derler; yukālu: وَضَمْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ وَهَذَا إِذَا شَدَّدْتَهُ بِسُرْعَةٍ

وَضْمٌ [vašm] ‘Ayba ve ‘ārā dahi derler; yukālu: مَا فِي فَلَانٍ وَضْمَةٌ

التَّوْصِيمُ [et-tavšīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Cesede inkisār ve fetret ve kesel ‘arız olmağa derler. Ve

تَوْصِيمٌ [tavšīm] Hummā zebūn etmeğe de derler.

[و ض م]

الْوَضْمُ [el-vaḍm] (fethateynle ve ḍād-ı mu‘ceme ile) Her nesnedir ki et cinsi toprak olmasın diye yerden sakınıp onun üzerine korlar gerek ağaç kısmından olsun gerek būriyāā kısmından olsun.

الْوَضْمُ [el-vaḍm] (vāv’ın fethi ve ḍād’ın sükūnuyla) Zikr olunan nesnenin üzerine et komak; tekūlu: وَضَمْتُ اللَّحْمَ أَضْمُهُ وَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعْتَهُ عَلَى الْوَضْمِ

الْإِضْطَامُ [el-iḍām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Et için vaz‘ olunacak yer peydā kılmak; tekūlu: إِذَا جَعَلْتَ لَهُ وَضْمًا Ibn Dureyd eyitti: وَأَوْضَمْتُ اللَّحْمَ وَأَوْضَمْتُ لَهُ derler.

الْوَضْمَةُ [el-vaḍmet] (vāv’ın fethi ve ḍād’ın sükūnuyla) Birbirine karīb olan cemā‘at; minhu kavluhum: وَضْمَةٌ وَاحِدَةٌ أَيْ الْحَيِّ وَضْمَةٌ وَاحِدَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ مُتَقَارِبَةٌ Ve Ibnu’l-A‘rābī eyitti: وَضْمَةٌ [vaḍmet] ve وَضِيمَةٌ [veḍīmet] cemā‘atten bir bölüktür ki onda iki yüz yāhūd üç yüz

kimse ola.

أَلْوَصِيمَةُ [el-veḏīmet] (vāv'ın fethi ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Evvel-i bahārda çıkan ottur, وَصِيمَةٌ [veṣīmet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Ferrā eyitti: وَصِيمَةٌ [veḏīmet] mātemde tabh olunan ta'āmdır. Ve

وَصِيمَةٌ [vaḏīmet] Şol kalīl olan cemā'attir ki bir kavmin üzerine nüzül eder; yukālu: وَصَمَ بَنُو فُلَانٍ عَلَى بَنِي فُلَانٍ إِذَا حَلُّوا عَلَيْهِمْ

الْإِسْتِيفَامُ [el-istīfām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseye zulm etmek; tekūlu: إِسْتَوْصَمْتُ الرَّجُلَ إِذَا ظَلَمْتَهُ وَاسْتَضَمْتُهُ

التَّوَضُّمُ [et-tevaḏḏum] (fethateynle ve ḏād'ın zammı ve teşdīdiyle) 'Avrete cimā' etmek; yukālu: تَوَضَّعَ الرَّجُلُ الْمُرَاةَ إِذَا وَقَعَ عَلَيْهَا

[و غ م]

الْوَعْمُ [el-vaġm] (vāv'ın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Yakīn hāsıl olmadan bir haberi söylemek; tekūlu: وَعَمْتُ بِالْخَبَرِ أَعْمُ وَعَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخْبَرْتَ بِهِ مِنْ غَيْرِ تَسْتَيْقِنُهُ [Ve] أَنْ تَسْتَيْقِنُهُ ile. Ve

وَعْمٌ [vaġm] Kīne dahi derler.

الْوَعَامُ [el-veġam] (fethateynle) Kīn etmek; yukālu: وَعَمَّ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَّدَ

التَّوَعُّمُ [et-tevaġġum] (fethateynle ve ġayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Hışma gelmek; yukālu: تَوَعَّمَّ إِذَا اغْتَاظَ

الْأَوْعَامُ [el-evġām] (hemzenin fethiyle) Cem'i, kīnler ma'nāsına.

[و ق م]

الْوَقْمُ [el-vaḏm] (vāv'ın fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Redd etmek, Aşma'ı rivāyeti üzere; yukālu: وَقَمَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: وَقَمَ [vaḏm] kahr etmeğe derler. Ve

وَقْمٌ [vaḏm] Uyanı 'unfle çekmeğe dahi derler. Ve

وَقْمٌ [vaḏm] Bir kimseyi hācetinden 'unfle döndürmeğe dahi derler; yukālu: وَقَمْتُ الرَّجُلَ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا رَدَدْتُهُ أَفْبَحَ الرَّدِّ Ve

وَقْمٌ [vaḏm] Bir kimsenin 'ırzın kesr edip zelīl etmeğe dahi derler; yukālu: وَقَمَ اللَّهُ الْعُدُوَّ إِذَا أَدَلَّهُ Ve

وَقْمٌ [vaḏm] Yer çığnenip otu yenmeğe dahi derler; yukālu: وَقَمَتِ الْأَرْضُ إِذَا وَطِئَتْ وَأُكِلَ وَنَبَاتُهَا Ve gāh olur وَقَمَتْ dahi derler kāf'la ve kezālik الْمَوْكُومُ ya'nī مَوْكُومٌ [mevḏūm] dahi مَوْكُومٌ [mevḏūm] gibidir, şedīdü'l-hüzn ma'nāsına olmakta 'alā-mā se-yec'ru.

الْمَوْكُومُ [el-mevḏūm] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Gussası ziyāde olan kimse, şedīdü'l-hüzn ma'nāsına.

التَّوَقُّمُ [et-tevaḏḏum] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Avı katl etmek; tekūlu: تَوَقَّمْتُ الصَّيْدَ إِذَا قَتَلْتَهُ Ve

تَوَقُّمٌ [tevaḏḏum] Bir kimsenin kelāmın hıfz etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَتَوَقَّمُ وَيَعِيهِ وَوَقْمٌ [va'y] dahi hıfz ma'nāsınadır.

وَأَقِمٌ [Vāqim] (ḏād'ın kesriyle) Medīne-i münevvere hisārlarından bir hisārın ismidir.

حَوْءٌ وَأَقِمٌ [ḥarretu vāqim] (ḥā'i mühmele-nin fethi ve rā'nın teşdīdiyle 'alā-tarīki'l-izāfe) Mezbūr hisārın etrāfında karataşlı olan yerdir.

[و ك م]

الْمَوْكُومُ [el-mevḏūm] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Mahzūn olan kimse, مَوْكُومٌ [mevḏūm] gibi; yukālu: وَكَمَهُ الْأَمْرُ إِذَا حَزَنَهُ

الْوَكْمُ [el-vekm] (vāv'ın fethi vekāf'ın sükūnuyla) Gussalı kılmak. Ve davar yeri çiğneyip otun yemeğe dahi derler; yukālu: وَكَمَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِمَجْهُولٍ إِذَا وُطِئَتْ وَأُكِلَ نَبَاتُهَا

[ول م]

الْوَلِيمَةُ [el-velimet] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Tezevvüc cem'iyetinde olan ta'āmdır.

الْإِيلَامُ [el-īlām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Zikr olunan ta'āam icād etmek; tekūlu: وَأَوْلَمْتُ إِذَا جَعَلْتُ طَعَامَ الْوَلِيمَةِ Ve fi'l-hadīsi: "أَوْلَمُ وَلَوْ بِشَاةٍ"

[ون م]

الْوَنِيمُ [el-venīm] (vāv'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Sinek necāseti; yukālu: وَنَمَ الدُّبَابُ لِسَلْحِهِ Ve سَلَحَ [selḥ] sīn'in fethi ve ḥā-i mühmele ile tuyūr necāsetidir; yukālu: وَنَمَ الدُّبَابُ يَنَمُ وَيَنِمَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[وه م]

الْوَهْمُ [el-vehm] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hisābda sehv etmek.

الْوَهْمُ [el-vehem] (fethateynle) Bi-ma'ānāhu; tekūlu: وَهَمْتُ فِي الْحِسَابِ أَوْهَمَ وَهَمًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلِطْتُ فِيهِ وَسَهَوْتُ

وَهْمٌ [vehm] (hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yanlış anlamağa dahi derler; tekūlu: وَهَمْتُ فِي الشَّيْءِ أَهَمُّ وَهَمًا وَمِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ Ve وَهَمْتُ إِلَيْهِ وَأَنْتَ تُرِيدُ غَيْرَهُ

وَهْمٌ [vehm] (hā'nın sükūnuyla) Fermüde deveye dahi derler ki kullanmış ola.

الْوَهْمَةُ [el-vehmet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ve

وَهْمٌ [vehm] Bol yola dahi derler, tarīk-i vāsi' ma'nāsına. Ve

وَهْمٌ [vehm] Hulüvv ma'nāsına dahi

isti'māl olunur; yukālu: لَا وَهْمٌ مِنْ كَذَا أَيُّ لَا بُدَّ مِنْهُ

التَّوَهُّمُ [et-tevehhum] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Zann etmek; tekūlu: تَوَهَّمْتُ إِذَا ظَنَنْتُ

الْإِيهَامُ [el-īhām] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimsenin vehmine bir nesne ilkā etmek; tekūlu: أَوْهَمْتُ غَيْرِي إِيهَامًا

التَّوَهُيمُ [et-tevhīm] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'ānāhu. Ve

إِيهَامٌ [īhām] Bir nesnenin küllīsini terk etmeğe de derler; yukālu: وَأَوْهَمْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَتَهُ كَلَّةٌ Ve

إِيهَامٌ [īhām] Hisābdan bir mikdār nesne terk etmeğe dahi derler; yukālu: أَوْهَمَ فِي الْحِسَابِ مِائَةٌ أَيُّ اسْقَطَ وَأَوْهَمَ مِنْ صَلَاتِهِ رَكْعَةً

الْإِيْتِهَامُ [el-ittihām] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir kimsede bir yaramaz nesne tevvehhüm etmek; tekūlu: إِيْتَهَمْتُ فَلَانًا بِكَذَا

التَّهْمَةُ [et-tuhemet] (tā'nın zammı ve hā'nın fethiyle) İsmidir, tevehhüm olunan yaramaz sıfat ma'nāsına. Tā'nın aslı vāv idi, nitekim "و،ك،ل" de zikr olunmuştur.

الْإِيْتِهَامُ [el-ithām] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi töhmetli itibār etmek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: إِيْتِهَامٌ إِذْوَاءٌ Ve إِذْوَاءٌ [idvā] dahi dāl-ı mühmele ile bir kimseyi müttehem itibār etmedir. Ve

إِيْتِهَامٌ [ithām] Bir kimse töhmetli olmağa dahi derler; yukālu: إِيْتِهَامَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَتْ بِهِ رِيْبَةٌ Ve رِيْبَةٌ [rībet] rā'nın kesriyle yaramaz nesne gümān olunmağa derler.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ت م]

الْهَتْمُ [el-hetm] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ön dişleri dibinden ufatmak; yukālu: صَرَبَهُ فَهَتَمَ فَاهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلْفَى مُقَدَّمَ أَشْنَانِهِ

الْأَهْتَمُ [el-ehetm] (hemzenin ve tā'nın fet-hiyle) Şol kimsedir ki ön dişleri sınımış ola; yukālu: رَجُلٌ أَهْتَمَ أَي بَيَّنَّ الْهَتْمَ Ve

أَهْتَمُ [Ehtem] Sinān b. Sinān'ın lakabıdır, zīrā kilāb gününde mezburun ön dişleri kesr olunmuştu.

التَهْتُمُ [et-tehettum] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Ön dişleri ufanmak; yukālu: تَهْتَمْتُ أَشْنَانَهُ أَي تَكَسَّرْتُ

الْهَتَامَةُ [el-hutāmet] (hā'nın zammı ve tā'nın tahfifiyle) Bir nesneden ufanıp dü-şen nesne.

[ه ث م]

الْهَشْمُ [el-heşm] (hā'nın fethi ve şā-i mü-sellesenin sükūnuyla) Bir kimse mālının aḫlāsını bir kimseye def'aten vermek; yukālu: هَشَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ كَمَا تَقُولُ قَتَمَ Hakāhu İbnu'l-A'rābī.

الْهَيْسَمُ [el-heysem] (hā'nın ve šā'nın fet-hi ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) حَيْدَر [ḥayder] vezni üzere) Tavşancıl yavru-sudur, فَوْحُ عِقَابِ ma'nāsına. Bu sebebden ricālden ba'zı kimseye الْهَيْسَمُ [el-heysem] diye tesmiye olundu. Ve

هَيْسَمٌ [heysem] Kırmızı kum yığınının dahi derler.

[ه ح م]

الْهُجُومُ [el-hucūm] (zameteynle) Bir

nesnenin üzerine ansızın hamle kılmak; yukālu: هَجَمْتُ عَلَى الشَّيْءِ بَعْتَهُ أَهْجُمُ هُجُومًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَهَجَمْتُ غَيْرِي يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

هُجُومٌ [hucūm] Kış mevsimi dāhil olmağa dahi derler; yukālu: هَجَمَ الشِّتَاءُ إِذَا دَخَلَ Ve göz içeri batmağa dahi derler; yukālu: هَجَمَتْ عَيْنُهُ أَي غَارَتْ Ve devenin memesinde olan sütün cümlesin sağmağa dahi derler; tekūlu: هَجَمْتُ مَا فِي صَرْعِ النَّاقَةِ إِذَا حَلَبْتُ كُلَّ مَا فِيهِ

الْهَجْمُ [el-hecm] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Harāb etmek; tekūlu: هَجَمْتُ الْبَيْتَ هَجْمًا إِذَا هَدَمْتَهُ Ve

هَجْمٌ [hecm] Büyük kadehe dahi derler, kāse-i büzürg ma'nāsına.

الْهُجُومُ [el-hecūm] (hā'nın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Şol yeldir ki uğradı-ğı evleri yıkıp harāb eyler ve تُمَامٌ [sumām] dedikleri za'fif otları kal' eder.

الْإِنْهَجَامُ [el-inhicām] (hemzenin ve hā'nın kesri ile) Gözyaşı dökmek; yukālu: إِنْهَجَمْتُ عَيْنُهُ إِذَا دَمَعَتْ

الْهَجْمَةُ [el-hecmet] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol deve sürüsüdür ki ekalli kırk 'aded ola ilā-mā belega. Ve هُنَيْدَةٌ [huneydet] sīga-i tasgīr üzere yüz 'adeddir fakat. Ve

هَجْمَةُ الشِّتَاءِ [hecmetu'ş-şitā'] Şiddet-i şitāya derler. Ve

هَجْمَةُ الصَّيْفِ [hecmetu'ş-şayf] Şiddet-i harre derler. Bu zikr olunan Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzeredir.

الْهَجِيمَةُ [el-hecīmet] (hā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol süttür ki yeni meş-ke konup türş olmadan içilir. Ebū Yūsuf eyitti: Ebū Mehdī-i Kilābī'yi işittim ki der idi: هَجِيمَةٌ [hecīmet] şol süte derler ki henüz uyunup tamām koyu olmaya, lākin

koyu olmağa başlaya.

الْهَيْجَمَانُ [el-heyicumān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve cīm'in zammıyla) Büyükleme, mürvārīd-i büzürg ma'nāsına. Ve **هَيْجَمَانَةٌ** [heyicumānet] (vezni-i mezbūr üzere) Bir 'avretin ismidir ki 'Anber b. 'Anber b. Temīm'in koludur.

[ه د م]

الْهَدْمُ [el-hedm] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Yıkılmak.

التَّهْدِيمُ [et-teheddum] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: **هَدَمْتُ الشَّيْءَ هَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَانْهَدَمَ** Ve

تَهْدَمُ [teheddum] Gazab ifrātla olmağa dahi derler; yukālu: **هَدَمْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُضْبِ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ**

التَّهْدِيمُ [et-tehdīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm] Kezālik yıkmak; yukālu: **هَدَمُوا يُبَوِّتُهُمْ شُدَّ لِلْكَثْرَةِ**

الْهَيْدْمُ [el-hidm] (hā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Eski bez ki çürümüş ola, sevb-i bālī ma'nāsına.

الْأَهْدَامُ [el-ehdām] (hemzenin fethiyle) Cem'i, çürümüş bezler ma'nāsına.

الْهَدْمُ [el-hedm] (fethateynle) Şol taşlardır ki kuyunun bir cānibinde yıkılıp içine düşer. Ve

هَدَمَ [hedem] Heder ma'nāsına da gelir; yukālu: **هَدَمْتُ أَيُّ هَدَرٍ هَدَمْتُ أَيُّ هَدَرٍ** Ve **هَدَمْتُ** [hedm] dahi derler dāl'ın sükūnuyla, ya'nī onların kanları için diyet lāzım değildir.

الْهَدْمَةُ [el-hedmet] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yağmurun def'aten gelmesi.

الْهَدِيمَةُ [el-hedimet] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol nākadır ki erkeğe iştihāsı muhkem ola. Ferrā eyitti: **هَدِيمَةٌ** [hedimet]

şol nākadır ki şiddet-i iştihāsından çöke; yukālu: **هَدَمْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْمُنْهَدِيمُ [el-munhedim] (mīm'in zammı ve hā'nın dāl'ın fethiyle) Şol nesnedir ki mikdārınca islāh oluna. Ve bu mu'arredir, aslı lisān-ı Fārisī üzere **أَنْدَامٌ** [endām]dır, **مُهَنْدِسٌ** [muhendis] gibi ki aslı endāzedir.

[ه ذ م]

الْهَزْمُ [el-hezm] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kesmek, kat ma'nāsına. Ve sūr'atle ekl etmeğe dahi derler.

الْهُزَامُ [el-huzām] (hā'nın zammıyla ve zāl-ı mu'cemenin tahfīfiyle) Kesici kılıç.

الْمِهْزَمُ [el-mihzem] (mīm'in kesri ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Ziyāde kesici kılıç, **مِحْزَمٌ** [miczem] gibidir veznen ve ma'nen.

الْهَيْزَامُ [el-heyzām] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bahādır, şücāc ma'nāsına.

[ه ذ ر م]

الْهَزْمَةُ [el-hezremet] (hā'nın ve rā'nın fethi ve mā-beyninde zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezni üzere) Kırā'atte sūr'at etmek; yukālu: **هَذَرَمَ وَرَدَهُ** **أَيُّ هَدَهُ** Ya'nī virdini sūr'atle okudu. Ve kelāmda dahi hāl böyledir.

[ه ر م]

الْهَرِيمُ [el-herim] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şūr olan otlardan bir cins ottur.

الْهَرِيمَةُ [el-herimet] (vezni-i mezbūr üzere) Zikr olunan otun vāhidi; ve yukālu: **هُوَ أَذَلُّ** **مِنْ هَرِيمَةٍ**

الْهَارِيمُ [el-hārim] (rā'nın kesriyle) Mezbūr otu otlayan deve.

الْهَوَارِمُ [el-hevārim] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'î.

هَزْمَةُ [İbnü Hermet] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir şā'irin ismidir.

الْهَرَمُ [el-herem] (fethateynle) Yaş ziyāde olup pîr olmak; yukālu: هَرَمَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِهْرَامُ [el-ihrām] (hemzenin kesriyle) Pîr etmek; yukālu: أَهْرَمَهُ اللهُ

الْهَرِمُ [el-herim] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Pîr olan kimse. Ve

هَرِمٌ [herim] Nefs ve 'akl ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنَّكَ لَا تَدْرِي عِلَامَ يَنْزَأُ هَرْمُكَ وَلَا تَنْزَأُ نَفْسُكَ بِمِثْرِ هَرْمِكَ Ya'ni "Nefsin ve 'aklın ne şey'e haris olduğun bilmezsin." Ve نَيْزَأُ hemze ile ve binā'-i mechul üzeredir. Ve مَا عِلَامَ ve بِمِثْرِ [bime] مَا عِلَامَ ve بِمَا ma'nāsına [mā]-i istifhāmın elifi hazf olunmuştur.

الْهَرْمَى [el-hermā] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Cem'î; yukālu: رَجُلٌ هَرِمٌ وَقَوْمٌ هَرْمَى

هَرِمٌ [herim] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bir kimsenin ismidir ki o Herim b. Sinān'dır ki o Benī Murre'dendir, Zuheyr nām şā'irin musābihidir. Ve ammā Herim b. Kūbe ki Benī Fezāre'dendir, o şol kimsedir ki 'Āmir ile 'Alqame ona ilticā etmişlerdir.

الْهَرْمَانُ [el-hurmān] (hā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) 'Akl, hıred ma'nāsına; yukālu: مَا لَهُ هَرْمَانٌ

التَّهَارُمُ [et-tehārum] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Bir kimse pîrlik izhār etmek, pîr değil iken.

الْهَرَمَانُ [el-Heremān] (fethateynle) Mışır'da bir binānın ismidir. Ve Kāmūs'ta هَرَمَانٌ [Heremān] iki binānın ismidir ki on-

ları İdrīs-i Nebī 'aleyhi's-selām binā' etmiştir, tūfāndan 'ulūmu hıfz etmek için demıştır. Pes bu takrīden هَرَمَانٌ [Heremān] ın müfred olması ve tesniye olması cā'iz olmak fehm olunur, gāh i'rāb bi'l-hareke ve gāh i'rāb bi'l-hurūf ile isti'māl olunmak buna binā'endir. Tesniyede i'rāb bi'l-hareke lügat olduğuna binā'en değildir, nitekim ba'zı 'ulemādan böyle nakl olunmuştur. Ve mu'arref bi'l-lām olması vaz'en 'alem olmasın iş'ār eder.

الْمَهْرَمَةُ [el-mehremet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Pîr olmak; yukālu. تَرَكَ الْعَشَاءَ مَهْرَمَةً Ve عَشَاءٌ [aşā] 'ayn'ın fethiyle gece ta'āmıdır.

[ه ر ث م]

الْهَرِشَمَةُ [el-herşemet] (hā'nın ve sā'-i müsellenin fethiyle ve rā'nın sükunuyla) Arslan, esed ma'nāsına. Ve bu cihetten ricālden ba'zına هَرِشَمَةٌ [herşemet] tesmiye olundu.

[ه ر ش م]

الْهَرِشَمُّ [el-hirşemm] (hā'nın kesri ve şin'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Yumuşak olan taş, hacet-i rihv ma'nāsına. Ve Ebū Zeyd eyitti: هَرِشَمٌ [hirşemm] kazılmağa kâbil olan mülāyim dağdır.

الْهَرِشَمَّةُ [el-hirşemmet] (vezn-i mezbūr üzere) Sütü çok deve, Ferrā rivāyeti üzere.

[ه ز م]

الْهَزْمَةُ [el-hezmet] (hā'nın fethi ve zā'-i mu'cemenin sükunuyla) Göğüs nihāyet bulduğu yerde olan çukurca yerdir. Ve elmada çukur olan yerdir, el ile sıkıldığı hinde. Ve

هَزْمُ الضَّرِيعِ [hezmu'd-đarī] ضَرِيعٌ [đarī] dikeninin pāresi قِطْعَةُ الضَّرِيعِ ma'nāsına. Ve

صَرِيحٌ [darīc] şol dikendir ki yere yayılır, sâkı olmaz, kedi tırnağı gibi dikenleri olur.

التَّهْزُمُ [et-tehezzum] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Ufanmak, تَكَسَّرُ [te-kessur] ma'nāsına; yukālu: تَهَزَّمُ السَّقَاءُ إِذَا بَيَسَ وَتَكَسَّرَ Ve

تَهَزَّمُ [tehezzum] Gök gürllemeğe dahi derler; yukālu: تَهَزَّمُ الرَّغْدُ تَهَزُّمًا

الْهَزْمُ [el-hezm] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) 'Askeri sınımak.

الْهَزِيمَةُ [el-hezīmet] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِنْهِزَامُ [el-inhizām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) 'Asker sınımak; yukālu: هَزَمْتُ الْجَيْشَ هَزْمًا وَهَزِيمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَانْهَزَمُوا Ve

هَزِيمَةٌ [hezīmet] Dibi yakın olan kuyuya dahi derler, رَكِيَّةٌ [rekiyyet] ma'nāsına.

الْإِهْتِزَامُ [el-ihizām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At seğırtmesini āvāzı. Ve

إِهْتِزَامٌ [ihizām] Koyun boğazlamağa dahi derler; tekūlu: إِهْتَرَمْتُ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحْتَهَا

الْتَهْزِيمُ [el-hezīm] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Gök gürllemek, savt-ı ra'cd ma'nāsına; yukālu: هَزِيمُ الرَّغْدِ لِيَصُوتَ

الْهَزْمُ [el-hezm] (hā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Şol yağmurdur ki muttasıl yağır aralık vermeye; yukālu: غَيْثٌ هَزْمٌ أَيْ مُتَبِعٌ لَا يَسْتَمْسِكُ Ve تَبَعُوقٌ [teba'uk] 'ayn-ı mühmele ile yağmur şiddetle nāzil olmak.

[ه ش م]

الْهَشْمُ [el-heşim] (hā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir yābis nesneyi ufatmak; yukālu: هَشَمَ الثَّرِيدَ وَمِنْهُ سَمِيَّ هَاشِمٍ Ya'nī kavmine tirit ufattığı için هَاشِمٌ [Hāşim] dediler, adı 'Amr'dır.

الْهَشِيمُ [el-heşim] (hā'nın fethi ve şīn'in

kesri ve meddiyle) Şol ottur ki kuruyup pārelene. Ve şol çürük ağaçtır ki oduncu onu istediği gibi devşire. Ve

هَشِيمٌ [heşim] Za'fū'l-beden olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ هَشِيمٌ إِذَا كَانَ ضَعِيفٌ الْبَدَنُ

هَشِيمَةُ الْكَرَمِ [heşimetu'l-kerem] (hā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Sehī olan kimse; minhu kavluhum: مَا فُلَانٌ إِلَّا هَشِيمَةُ الْكَرَمِ أَيْ كَانَ جَوَادًا سَهْلَ الْمَأْخِذِ

الْتَهَشُّمُ [et-teheşşum] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Şefkat etmek; yukālu: تَهَشَّمُ عَلَيْهِ فُلَانٌ إِذَا تَعَطَّفَ

الْإِهْتِشَامُ [el-ihitşām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Memede olan sütü cümle sağmak; yukālu: إِهْتَشَّمَا فِي ضَرْعِ النَّاقَةِ إِذَا احْتَلَبَهُ

[ه ص م]

الْهَاشِمُ [el-haşim] (hā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Ufatmak, كَسَّرَ [kesr] ma'nāsına.

الْهَيْشَامُ [el-heyšam] ('alā-vezni حَيْدَر [hayder]) Arslan, esed ma'nāsına. Ve

هَيْشَامٌ [heyšam] Ricālden kavī olan kimseye dahi derler.

[ه ض م]

الْهَاضِمُ [el-hađim] (hā'nın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Ufatmak, كَسَّرَ [kesr] ma'nāsına.

الْإِهْتِضَامُ [el-ihitdām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هَضَمَهُ حَقَّةٌ وَاهْتَضَمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ وَكَسَرَ عَلَيْهِ حَقَّةٌ

هَضَمٌ [hađim] Terke dahi derler; tekūlu: هَضَمْتُ لَكَ مِنْ حَقِّي طَائِفَةً إِذَا تَرَكَتَهُ

هَضْمٌ [hađm] Bir nev' buhūra dahi derler.

الْتَهَاضُّمُ [et-tehađđum] (fethateynle ve dād'ın zammı ve teşdidiyle) Zulm etmek; tekūlu: تَهَاضَّمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ Ve

تَهَضُّمٌ [tehaḏḏum] Zulme itā'at edip zebūnluk göstermeğe dahi derler; tekūlu: تَهَضُّمْتُ تَهَضُّمًا إِذَا أَنْقَذْتُ لَهُمْ وَتَقَاصَرْتُ

الْهَضِيمُ [el-heḏīm] (hā'nın fethi ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Mazlūm ma'na'sına.

الْمُهْتَضَمُ [el-muhteḏam] (mīm'in zammı ve ḏād'ın fethiyle) Bi-ma'na'hu. Ve

هَضِيمٌ [heḏīm] Hurmānın şol açılmadık çiçeğine dahi derler ki henüz kabı içinde ola. Ve mezbūra **هَضِيمٌ** [heḏīm] derler, bir-biri içine girdiğinden ötürü. Ve

هَضِيمٌ [heḏīm] Şol 'avrete dahi derler ki böğürleri hūb ola, laḏfetü'l-keşhayn ma'na'sına.

الْمُهَضَّمُ [el-muhaḏḏam] (mīm'in zammı ve ḏād'ın fethi ve teşḏidiyle) Şol böğürdür ki tāze ve ter olduğundan ötürü şikenlerinin ba'zı ba'zına munzamm ola; yukālu: كَشَحَ مُهَضَّمٌ

الْهَضِيمَةُ [el-heḏīmet] (hā'nın fethi ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Kavm bir husūsta zulm etmek.

الْإِهْضَامُ [el-iḥḏām] (hemzenin kesriyle) Devenin kulun dişleri düşüp gayrı dişler zuhūr etmeğe derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: أَمْضَمَتِ الْإِبِلُ لِلْأَجْدَاعِ وَلَا تُشَدَّاسِ أَجْدَاعٌ Ve جَمِيعًا إِذَا ذَهَبَتْ رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا [eczā'] cīm'le ve zāl-ı mu'ceme ile deve beş yaşına girmeğe derler. Ve koyunda dahi hāl böyledir.

الْهَاضُومُ [el-hāḏūm] (‘alā-vezni [el-kāfūr] [el-kāfūr]) Cevāriş dedikleri nesnedir ki ta'āmı hazm eyler.

الْإِنْهَضَامُ [el-inhiḏām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Ta'ām hazm olmak; yukālu: هَذَا طَعَامٌ سَرِيعُ الْإِنْهَضَامِ وَبَطِيءُ الْإِنْهَضَامِ

الْهِضْمُ [el-hiḏm] (hā'nın kesri ve ḏād'ın

sükūnuyla) Alçak yer, arz-ı mutma'inne ma'na'sına.

الْإِهْضَامُ [el-eḥḏām] (hemzenin fethiyle) Cem'ci, alçak yerler ma'na'sına.

الْهُضُومُ [el-huḏūm] (zammeteynle) Kezālik cem'ci; ve minhu kavluhu fi't-tahziri mine'l-emri'l-mehūf "الَلَّيْلُ وَالْأَهْضَامُ الْوَادِي" Ya'nī "Geceden ve dere kuytusundan hazer kıl, cā'iz ki 'adüvvden yāhūd cānverden zarar yetiše."

الْهَضَمُ [el-heḏam] (fethateynle) Davanın yanları birbirine karīb olmak. إِنْصِمَامٌ ma'na'sına. Ve bu atta 'ayb 'add olunur. Ve bu zikr olunan İbnu's-Sikkīt rivāyetidir. Demişler ki أَهْضَمُ [eḥḏām] olan at, ya'nī karınlı olmayan at aslā uzağa seğirtmez, Aşma'ī eyitti: Ödül meydānında أَهْضَمُ [eḥḏām] olan at geçmek ihtimālî yoktur, zīrā onun seğirtmesi karnı ile ve boyunu iledir dedi.

الْهَضْمَاءُ [el-haḏmā'] (hā'nın fethi ve ḏād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) أَهْضَمُ [eḥḏam]ın mü'ennesi, karnı az olan dişî at ma'na'sına. Ve

أَهْضَمٌ [eḥḏam] Kezālik karınsız olan recüle dahi itlāk olunur. Ve bu recülde cihet-i medhtir.

[ه ق م]

الْهَقِيمُ [el-heqim] (hā'nın fethi ve ḏād'ın kesriyle) Şol kimsedir ki ziyāde aç ola, şedīdü'l-cū' ma'na'sına.

الْهَقَامُ [el-heqam] (fethateynle) Ziyāde aç olmak; yukālu: هَقِمَ هَقَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْهِقَامُ [el-hiḏamm] (hā'nın kesri ve ḏād'ın fethi ve mīm'in teşḏidiyle) Kesīrū'l-ekl olan kimse. Ve

هِقَمٌ [hiḏamm] Deryāya dahi derler.

الْهَيْقَمُ [el-heykām] (‘alā-vezni [ḥay-der]) Şol erkek devekuşudur ki uzun ola. Ve bazıları bu هَيْقُ [heyk]dendir, mīm zā’idedir demişler. Ve هَيْقُ [heyk] erkek devekuşuna derler. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda هَيْقَمُ [heykām] “şutur-murg-ı dırāz ve’l-mīmu zā’idetun” demiştir, kusuru hafī değildir, zīrā mīm zā’ide olması aslı هَيْقُ [heyk]ten olduğu takdīrcedir, mutlak değildir. Ve

هَيْقَمُ [heykām] Deryā mevcinin āvāzın hikāyette dahi isti‘māl olunur. Ve lokma yutmanın savtını hikāyette dahi isti‘māl olunur.

الْتَهَكُّمُ [et-tehaqqūm] (fethateynle ve kāf’ın zammı ve teşdīdiyle) Ayrı lokma yutmak; yukālu: فَلَانَ يَتَهَكَّمُ الطَّعَامَ إِذَا ابْتَلَعَهُ لَقْمًا عِظَامًا

[ه ك م]

الْتَهَكُّمُ [et-tehekkūm] (fethateynle vekāf’ın zammı ve teşdīdiyle) Kuyu yıkılmak; yukālu: تَهَكَّمَتِ الْبِئْرُ إِذَا تَهَدَّمَتْ Ve

تَهَكُّمُ [tehekkūm] Ziyāde gazaba gelmeğe dahi derler; yukālu: تَهَكَّمُ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ Ve

تَهَكُّمُ [tehekkūm] Tegannīye dahi derler; yukālu: تَهَكَّمْتُ إِذَا تَعَنَّيْتُ

الْتَهَكِيمُ [et-tehkīm] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Tegannī kıldırmaq; yukālu: هَكَّمْتُ غَيْرِي Ya’nī āvāzeye getirmek.

الْمُتَهَكِّمُ [el-mutehekkim] (mīm’in zammı ve kāf’ın kesri ve teşdīdiyle) Mütekebbir ma‘nāsına.

[ه ل م]

هَلْمُ [helumme] (hā’nın fethi ve lām’ın zammı ve mīm’in teşdīdiyle ve feth üzere bināsıyla) Gel demektir, تَعَالَ ma‘nāsına.

Ḥalīl eyitti: Bunun aslı لَمْ الله شَعْنُهُ لَمْ idi kavlınden me’hūz oluban جَمَعَهُ ma‘nāsına, gūyā ki ma‘nā إِلَيْنَا نَفْسِكَ demektir, أُقْرِبَ ma‘nāsına. Ve هَا tenbīh içindir, elifi hazf olunmuştur, kesret-i isti‘mālden ötürü. Ve هَا ile لَمْ ikisi kelime-i vāhide kılınıp vāhidi ve tesniyesi ve cem‘i ve te’nisi berāber kılındı, ehl-i Ḥicāz lūgati üzere. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾ (الأحزاب، 18) Ve ehl-i Necd onu munsarīf kılıp tesniyesinde هَلُمَّ ve cem‘inde هَلُمَّوا ve mü’ennesinde هَلُمَّنَ derler lākin efsah, ehl-i Ḥicāz lūgatidir. Ve gāh olur lām’la sılalandırıp هَلُمَّ لَكُمْ ve هَلُمَّ لَكَ derler, nitekim هَيْتَ لَكَ derler. Ve هَيْتَ لَكَ [heyte leke] ma‘nāsınadır, kaçan bunun üzerine هَلُمَّنْ ya رَجُلٌ dersin ve mü’ennes için هَلُمَّنَ dersin mīm’in kesriyle ve tesniyesinde هَلُمَّنَ dersin gerek tesniye-i müzekker olsun gerek mü’ennes olsun ve cem‘i müzekkerinde هَلُمَّنَ ya رَجَالٌ dersin mīm’in zammıyla ve cem‘i mü’ennesinde هَلُمَّنَّ ya نِسْوَةٌ dersin ve kaçan sana هَلُمَّ إِلَى كَذَا وَكَذَا dersin elifi ve hā’yı meftūh kılmakla gūyā ki هَلُمَّ إِلَى مَا أَلَمْتُ deyip hā’yı hālī üzere terk etmiş olursun ve kaçan هَلُمَّ كَذَا وَكَذَا dersin ma‘nāsına. Ve Cevherī’nin bu kelāmından fehmi olunur ki هَلُمَّ kelimesi karīb olmak ma‘nāsına isti‘māl olunduğu gibi اِعْطَاةً ma‘nāsına da isti‘māl oluna, pes münāsib olan bu idi ki ma‘nā-yı i’tāya dahi o kelāmında işāret olunaydı, meger ki اَعْطَيْكَه لَا اَعْطَيْكَه kelimesiyle maksūd اَعْطَيْكَه لَا اَعْطَيْكَه dur اَقْرِبْكَ لَا ma‘nāsına denile.

الْهَيْلَمَانُ [el-heylemān] (hā’nın ve lām’ın fethiyle ve yā’nın mā-beyninde sükūnuyla) Bir kelimedir ki māl-ı kesir demek mahalinde isti‘māl olunur; yukālu: جَاءَنَا بِالْهَيْلِ

وَالْهَيْلَمَانِ إِذَا جَاءَ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve lām'ın zammı dahi cā'izdir, هَيْلَمَانٌ [heylemān]da.

[ه ل ق م]

الْهِلْقَامَةُ [el-hilqāmet] (hā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Fermüde ve uzun olan kimse.

هِلْقَامٌ [Hilqām] (hā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

[م م م]

الْهِمُّ [el-hemm] (hā'nın fethiyle ve mīm'in teşdidiyle) Gussa.

الْهُمُومُ [el-humūm] (zameteynle) Cem'i, gussalar ma'nāsına. Ve

هِمٌّ [hemm] Eritmek ma'nāsına dahi gelir; tekülü: هَمَّنِي الْمَرَضُ أَيَّ أَدَاتِي Ve

هِمٌّ [hemm] Bir nesneyi dilemek ma'nāsına dahi gelir; tekülü: هَمَمْتُ بِالشَّيْءِ أَهْمٌ هَمًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَرَدْتُهُ

الْإِهْمَامُ [el-ihmām] (hemzenin kesriyle) Gussa ve ıztırāb vermek; tekülü: أَهَمَّنِي الْأَمْرُ هَمُّكَ مَا أَهَمُّكَ إِذَا أَقْلَقَكَ وَحَزَنَكَ

الْمُهْمُومُ [el-muhimm] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Ziyāde ihtiyāc olunan nesne.

الْإِنْهِيَامُ [el-inhimām] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Erimek; yukālu: انْهَمَّ السَّحْمُ وَالْبَرْدُ إِذَا أَدَابَا Ve بَرْدٌ [bered] fethateynle gökten yağın doluya derler.

الْإِهْتِمَامُ [el-ihtimām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gussalanmak, إِغْتِمَامٌ [iğtimām] ma'nāsına; yukālu: إِهْتَمَّ لَهُ بِأَمْرِهِ

الْهَامُومُ [el-hāmūm] (alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Şol deve hörgücüdür ki erimiş ola, هَامُومٌ Şurāh-i "şutur-ıgudāhte-kūhān" demiştir münāsib değildir.

الْهَمَّةُ [el-himmet] (hā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Bir nesneye kasd ve teveccüh; yukālu: فلان بعيد الهمة:

الْهِمَمُ [el-himem] (hā'nın kesri ve mīm'in fethiyle) Cem'i, himmetler ma'nāsına.

الْهَمَّةُ [el-hemmet] (hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

هَمَّةٌ [hemmet] (hā'nın kesriyle) Ziyāde pīr olan 'avrete dahi derler.

الْمَهْمَةُ [el-mehemmet] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Murād olmak.

هَمَامٌ [hemāmi] (hā'nın fethi ve mīm'in kesr üzere bināsıyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: لَا مَهْمَةَ لِي وَلَا هَمَامَ أَيَّ لَا أَهْمٌ بِذَلِكَ وَلَا أَفْعَلُهُ Pes هَمَامٌ [hemāmi] قَطَامٌ [qaṭāmi] gibi olur āhirinin bināsında.

الْهِمِيمُ [el-hemīm] (hā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Āheste yürümek, دَبِيبٌ [debīb] gibidir veznen ve ma'nen; tekülü:

هَمَمْتُ أَهْمٌ هَمِيمًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْهِمُّ [el-himm] (hā'nın kesri ve mīm'in teşdidiyle) Ziyāde pīr olan kimse, şeyh-i fānī ma'nāsına.

الْهُمَامُ [el-humām] (hā'nın zammıyla ve mīm'in tahfifiyle) 'Ālī-himmet olan beg, melik-i 'azīmü'l-himme ma'nāsına.

الْهُمُومُ [el-hemūm] (hā'nın fethiyle ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şol kuyudur ki suyu çok ola.

هَمَهَاِمٌ [hemhām] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve mīm-i sāniyenin kesr üzere bināsıyla) Esmā-i ef'alden olmak i'tibāriyle bu zıkr ettiğimiz nüsaḥ-ı mu-sahhahada vāki' olan zabta binā'endir, egerçi kütüb-i mevcüdede kesr üzere bināsına tasrīh bulunmamıştır.

الْهَائِمَةُ [el-hāmmet] (mīm'in teşdidiyle)

Haşerât-ı arzdan mehûf olanlardan birisi.

الْهَوَامُّ [el-hevâmm] (hâ'nın fethi ve mîm'in kezâlik teşdîdiyle) Cem'î, mehûf olan haşerât ma'nâsına. Ve gâh olur ki çârpâyâ dahi itlâk olunup نَعْمَ الْهَامَةُ هَذَا derler.

الْهِمَمَةُ [el-hemîmet] (hâ'nın fethi ve mîm'in kesri ve meddiyle) Şol mülâyim olan yağmurdur ki katreleri hurde ola.

الْهَمَمَةُ [el-hemhemet] (ʿalâ-vezni الرَّزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Göğüste savtı terdîd etmedir, İbnu's-Sikkît rivâyeti üzere.

الْهِمِيمُ [el-himhîm] (hâ-i evvelin kesri ve mîm'in sükûnu ve hâ-i sâninin kesri ve meddiyle) Sînesinde savtın mütereddid kılan himâr.

التَّهْمِيمُ [et-tehmîm] (ʿalâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) ʿAvret oğlan uyutmak için ince âvâz ile nagme kılmak; yukâlu: هَمَمَتِ الْمَرْأَةُ فِي رَأْسِ الصَّبِيِّ وَذَلِكَ إِذَا نَوْمَتْ بِصَوْتِ تَرْقِيقِهِ لَهُ

التَّهْمُمُ [et-tehemmum] (fethateynle ve mîm-i evvelin zammı ve teşdîdiyle) Bir kimseyi aramak; tekûlu: ذَهَبْتُ أَتَهْمُمُهُ أَيِ أَطْلُبُهُ

[ه ن م]

الْهِينَمَةُ [el-heynemet] (hâ'nın ve nûn'un fethi ve mâ-beynde yâ'nın sükûnuyla) Hafî olan âvâz.

الْهِنَمَةُ [el-hinnemet] (hâ'nın kesri ve nûn'un fethi ve teşdîdiyle جَلَعَةٌ [hilleʿat] vezni üzere) Şol boncuktur ki nisâ tâ'ifesi onunla ricâle efsûn eder.

[ه و م]

التَّهْوِيمُ [et-tehvîm] (ʿalâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bir kimse uykuya varmakla başın tahrîk etmek; yukâlu: هَوَّمَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَّ رَأْسُهُ Ve هَرَّ [hezz] zâ-i mu'ceme ile tahrîke derler.

التَّهْوُمُ [et-tehevbum] (fethateynle ve vâv'ın zammı ve teşdîdiyle) Kezâlik uyurken başın tahrîk etmek; yukâlu: تَهَوَّمْنَا Ve nüsah-i Cevherî'de هَوَّمَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَّ رَأْسُهُ مِنَ التُّعَاسِ dedikten sonra وَقَدْ هَوَّمْنَا vâki' olmuştur bâb-ı تَفْعِيلُ [tef'îl]den, lâkin zâhir olan تَهَوَّمْنَا olmaktadır bâb-ı تَفَعُّلُ [tefa'ul]den tâ ki tekrâr lâzım gelmeye.

[ه ي م]

الْهَامَةُ [el-hâmet] (ʿalâ-vezni الْحَالَةُ [el-ḥâlet]) Başın tepesi.

الْهَامُ [el-hâm] (ʿalâ-vezni الْحَالُ [el-ḥâl]) Cem'î. Ve

هَامٌ [hâm] Baykuş ma'nâsına olan هَامَةٌ [hâmet]in dahi cem'î, gelir ʿalâ-mâ se-yecîu. Ve

هَامَةُ الْقَوْمِ [hâmetu'l-ḳavm] Kavmin re'îsine dahi derler. Ve

هَامَةٌ [hâmet] Gece kuşuna dahi derler, baykuş ma'nâsına. Ve ʿArab tâ'ifesi şöyle zu'c ederler ki bir maktûlün kâtilinden intikâm alınmasa onun rûhu baykuş şekline temessül edip kabri üzerinde **أُسْفُونِي** "أُسْفُونِي" diye ya'ni "Beni suvarıp ʿataşım sâkin kılın!" diye sedâ verir ve şol vakt ki intikâm alına tayerân eder.

الْهَيْمُ [el-heyim] (hâ'nın fethi ve yâ'nın sükûnuyla) Bir kimse ʿaşktan yâ gayrı nesneden ser-gerdân olup gitmek.

الْهِيمَانُ [el-heyemân] (fethateynle) Bi-ma'nâhu; yukâlu: هَامَ عَلَى وَجْهِهِ يَهِيمُ هَيْمًا وَهَيْمَانًا إِذَا ذَهَبَ مِنَ الْعَشِقِ أَوْ غَيْرِهِ

الْمُسْتَهَامُ [el-mustehâm] (mîm'in zammı ve tâ'nın fethiyle) Ser-gerdân olan kalb; yukâlu: قَلْبٌ مُسْتَهَامٌ أَيِ هَائِمٌ

الْهَيَامُ [el-huyâm] (hâ'nın zammı ve yâ'nın tahfifiyle) Ziyâde susuz olmak, أَشَدُّ الْعَطَشِ

ma'nāsına; yukālu: هَامُوا هَيْمًا Ve

هَيْمًا [huyām] Cünün gibi bir hâlettir ki ışktan hāsıl olur. Ve

هَيْمًا [huyām] Deveye  arız olur bir marazdır ki mer'ada gezer yürür, otlamaz.

الْهَيْمَاءُ [el-heymā] (hā'nın fethi ve yā'nın s k nu ve elifin meddiyle) Şol n kadır ki zikr olunan maraza m btel  ola.

الْهَيْيَامُ [el-hey m] (h 'nın fethi ve y 'nın tahfifiiyle) Şol kumdur ki ziy de m l yim olduğundan elden akıp gitmez birbirin tuttuğu için.

الْهَيْيُمُ [el-huyum] (zammeteynle) Cem'i, فَذَالَ [ az l]la فَذُلُّ [ zul] gibi ki فَذَالَ [ z l] başın ardına derler, فَفَا [ f ] ma'n sına.

الْهَيْمَانُ [el-heym n] (h 'nın fethi ve y 'nın s k nuyla) Susuz deve.

الْهَيْيَامُ [el-hiy m] (h 'nın kesriyle) Cem'i.

الْهَيْمَى [el-heym ] (h 'nın fethi ve y 'nın s k nu ve elifin kasrıyla) M 'ennesi, عَطَشَانُ [ aş n] ve عَطَاشٌ [ i'aş] ve عَطَشَى [ aş ] gibi. Ve Aşma' eyitti: Bir kimse h let-i sıhhatinde susuz olsa هَيْمَانُ [heym n] derler ve eger susuzluğu marazdan olsa مَهْيُومٌ [mehy m] derler.

الْمَهْيُومُ [el-mehy m] (m m'in fethi ve y 'nın zammı ve meddiyle) Marazdan susayan kimse, nitekim el- n m r r etti.

الْهَيْمُ [el-h m] (h 'nın kesri ve meddiyle) Susayan kimseler; yuk lu: قَوْمٌ هَيْمٌ أَيَّ عَطَاشٍ K lall hu ta' l : (الواقعة، ﴿فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهَيْمِ﴾) أَيَّ كَالْإِبِلِ الْعَطَاشِ (55 Ya'n  susamış develer gibi. Ve ba'zılar هَيْمٌ [h m]den maks d remldir dedi, ya'n  kum içtiği gibi içerler. Ve bu Aħfeř riv yetidir.

التَّهْيُومُ [et-tehy m] (fethateynle ve y 'nın zammı ve teşdidiyle) Bir cins h b y r -

mektir, mişye-i hasene ma'n sına.

هُيْمَاءُ [Huyeym ] (h 'nın zammı ve y 'nın fethi ve elifin meddiyle غُبَيْرَاءُ [ġubeyr ] vezni üzere) Ben  Muc şi'den bir kavmin ismidir. Ve elifin kasrıyla dahi c 'izdir.

FASLU'L-YĀ'**(فَضْلُ الْيَتَامِ)****[ي ت م]**

الْيَتِيمِ [el-yetīm] (yā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Öksüz. Ve her nesne ki yalnız olup nazîri çok bulunmaya ona يَتِيمٌ [yetīm] derler; yukālu: دُرَّةٌ يَتِيمَةٌ

الْأَيْتَامِ [el-eytām] (hemzenin fethiyle) Cem'i, öksüzler ma'nāsına.

الْيَتَامَى [el-yetāmā] (yā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Kezālik cem'i.

الْيَتِيمِ [el-yutm] (yā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Yetīm olmak.

الْيَتِيمِ [el-yetm] (yā'nın fethi ve tā'nın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: Ve يَتِيمَ الصَّبِيِّ يُتَمًّا وَيُتَمًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ [yetīm] lîk benî ādemde baba olmamak cihetindedir ve sâ'ir hayvānatta ana olmamak cihetindedir.

الْمُوتِمِ [el-mūtim] (mīm'in zammı ve meddi ve tā'nın kesriyle) Evlādı eytām olan 'avret; yukālu: أَيْتَمَتِ الْمَرْأَةُ فَهِيَ مُوتِمٌ إِذَا صَارَ أَوْلَادُهَا أَيْتَامًا

الْيَتِيمِ [et-teytīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yetīm kılmak; yukālu: يَتَمَّهُمُ اللَّهُ يَتَمَّهُمْ أَيَّ جَعَلَهُمْ أَيْتَامًا

الْيَتِيمِ [el-yetem] (fethateynle) But' üzere olmak; yukālu: فِي سَيْرِهِ يَتَمُّ أَيُّ إِبْطَاءً

[ي س م]

الْيَأْسَمِينَ [el-yāsemīn] (sīn'in ve mīm'in kesriyle ve sīn'in fethi dahi cā'izdir) Ve bu mu'arrebdir. Ve ba'zı 'Arab اليأسمين شَمَمْتُ الْيَأْسَمِينَ وَهَذَا يَأْسُمُونَ eder, nitekim نَصِيْبِي de zikr olunmuştur.

الْيَأْسِمِ [el-yāsim] (sīn'in kesriyle) Yāsemīn

ma'nāsına gelmiştir ba'zı eş'ārda.

[ي ل م]

يَلْمَلِمَ [Yelemlem] (yā'nın ve lām'ların fethiyle) Bir mevzi'in ismidir ki ehl-i Yemen'in mīkātıdır. Ve اَلْمَلَمَ [Elemlem] de lügattir.

[ي م م]

الْيَتِيمِ [et-teymīm] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kasd etmek; yukālu: يَمَّمُهُ أَيُّ قَصَدُهُ Ve bir kimsenin üzerine gönder doğrultmağa dahi derler; tekūlu: يَمَّمُهُ بِرُوحِي تَيْمِيمًا إِذَا تَوَخَّيْتَهُ وَقَصَدْتَهُ دُونَ مَنْ سِوَاهُ

تَيْمِيمِ [teymīm] Teyemmüm vermeğe dahi derler; tekūlu: يَمَّمْتُ الْمَرِيضَ لِلصَّلَاةِ فَتَيْمِيمٌ

الْيَتِيمِ [et-teyemmum] (fethateynle ve mīm-i evvelin zammı ve teşdidiyle) Kezālik kasd etmek; tekūlu: يَمَّمُّهُ إِذَا قَصَدْتَهُ Ve

تَيْمُمِ [teyemmum] Ābdest bedeline top-rakla tahāret-i şer'iyye kılmāğa dahi derler; tekūlu: تَيْمَمْتُ لِلصَّلَاةِ وَأَضَلُّهُ التَّعَمُّدُ وَالتَّوْحَى Ya'nī تَيْمُمٌ تَيْمَمْتُكَ ve تَأْمَمْتُكَ kavlınden me'hūzdur, قَصَدْتُكَ ma'nāsına. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Bārī ta'alānın ﴿فَتَيْمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ (النساء، 43، المائدة، 6) kavlı-i şer'îfî لَصْعِيدٍ طَيِّبٍ ma'nāsınadır, zīrā 'Arabların teyemmümü talep ve kasd ma'nāsında isti'mālî kesir olmuştur, lafz-ı تَيْمُمٌ [teyemmum] türābla yüzü mesh edip elleri mesh etmeğe mahsus oluncaya dek.

الْيَمَامِ [el-yemām] (fethateynle ve mīm'in tahfifiyle) Vahşî güvercin ma'nāsınadır, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْيَمَامَةِ [el-yemāmet] Vāhidi, yaban güvercinlerinin birisi ma'nāsına. Ve Kisā'ī eyitti: يَمَامَةٌ [yemāmet] evlere me'lūf olan güvercine derler. Ve

يَمَامَةٌ [Yemāmet] Şol gök gözlü cāriyenin ismidir ki atlıyı üç günlük yerden görürdü; yukālu: "أَبْصُرْ مِنْ زَرْقَاءِ الْيَمَامَةِ" Ve

يَمَامَةٌ [Yemāmet] Bir niçe şehrin dahi ismidir ki onların ismi Cevv'dir. Pes zikr olunan cāriyenin ismiyle tesmiye olunmuştur, Yemāme'ye ekser evkāta izāfet olunup جَوُّ الْيَمَامَةِ dediklerinden ötürü.

الْيَمَامِي [el-Yemāmiyy] (yā'-i evvelin fethi ve ahīrin teşdīdiyle) يَمَامَةٌ [Yemāmet]e mensüb olan nesne.

الْيَمِّ [el-yemm] (yā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Deryā, bahr ma'nāsına.

الْمَيْمُوم [el-meymūm] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammıyla) Deryāya atılmış kimse; yukālu: يَمِّ الرَّجُلِ فَهُوَ مَيْمُومٌ إِذَا طُرِحَ فِي الْبَحْرِ

[ي ن م]

الْيَنَم [el-yenem] (fethateynle) Nebātāt kısmından bir türlü ottur.

الْيَنَمَةُ [el-yenemet] (fethateynle) Vāhidi, zikr olunan otun biri ma'nāsına.

[ي و م]

الْيَوْم [el-yevm] (yā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Gün ki ma'rūftur.

الْأَيَّام [el-eyyām] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'î, günler ma'nāsına. Ve bunun aslı أَيَّامٌ idi, idgām olunmakla أَيَّامٌ oldu. Ve Ahfeş eyitti: Bārī ta'ālānın ﴿أَسَسَ عَلَى الثَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ﴾ (التوبة، 108) dediği kavlı-ı şerīfī مِنْ أَوَّلِ الْأَيَّامِ ma'nāsınadır, nitekim كُلُّ رَجُلٍ دَدِكْتِ كُلِّ الرِّجَالِ dilersin dedi.

الْمَيَّامَةُ [el-muyāvet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Günle işlemek; tekülü: غَامَلْتُهُ مَيَّامَةً كَمَا تَقُولُ مُشَاهَرَةً

الْأَيُّوم [el-eyvem] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Bir lafzdır ki şiddet makāmında isti'māl olunur, أَيُّومٌ derler nitekim لَيْلَةٌ أَيُّومٌ derler. Ve gāh olur أَيُّومٌ derler nitekim ba'zı eş'ārda vāki' olmuştur. Ve bu maktübür, aslı الْيَوْمُ الْيَوْمُdür, hemze hazf olunmuştur, حَيْرٌ [ḥayr]dan hazf olunduğu gibi. Ve vāv te'hīr olunup mīm takdīm olunmuştur, ba' dehu vāv tarafta vāki' olduğu için yā'ya kalb olunmuştur, nitekim دَلْوٌ cem'inde اَدْلٌ demişlerdir.

يَام [Yām] ve حَاذِفٌ [Ḥāzif] Yemen'den iki kabīlenin ismidir. Ve Yām b. Nūḥ 'aleyhi's-selām tūfānda gark olmuştur.

[ي ه م]

الْأَيْهَمَان [el-eyhemān] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Sel ve adamcıl olan devedir ki ehl-i bādiye katında bunlardan isti'āze olunur ki bunlar a'mālar ve ebkemlerdir, ya'nī gözsüz ve dilsiz olan bāgīlerdir. Ve ehl-i emsār katında أَيَّهَمَانٌ [eyhemān] sel ve harīktir, ya'nī yangındır. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Bunlara أَيَّهَمٌ [eyhem] dediler def'ine mecāl olmayıp nutk ehli olmadıklarından ötürü tā ki iyilik ile ve yatlılık ile tekellüm olunup halās oluna. Bu sebebden yolu belirsiz olan vādilere ve sahrāya يَهْمَاءٌ [yehmā] dediler.

الْأَيْهَم [el-eyhem] (kezālik hemzenin ve hā'nın fethiyle) Ricālden sağır olan kimse, أَصَمٌّ [eşamm] ma'nāsına. Ve

جَبَلَةُ بَنِ الْأَيْهَمِ [Cebelet b. el-Eyhem] Mülūk-i Gassān'ın ahīridir. Vallāhu a'lemu bi's-savāb.

BĀBU'N-NŪNİ MİN KİTĀBİ
TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ النُّونِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

ن

FASLU'L-ELİF
(فَضْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ن]

الْأُبْنُ [el-ubn] (hemzenin zammıyla ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi töhmetli zann etmek; yukālu: مِنَ الْبَابِ أَبْنَهُ بِشَيْءٍ يَأْتِيهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَتَاهُمُ بِهِ

الْأُبْنَةُ [el-ubnet] (hemzenin zammı ve bā'nın sükūnuyla) Ağaç budağında olan düğümdür, عُقْدَةُ الْعُودِ ma'nāsına.

الْأُبْنُ [el-uben] (hemzenin zammı ve bā'nın fethiyle) Cemi. Ve

أُبْنٌ [uben] 'Adāvetlere dahi derler; yukālu: بَيْنَهُمْ أُبْنٌ أَيْ عَدَاوَاتٌ

التَّابِينَ [et-te'bīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi yaramazlıkla yād etmek; nitekim Resūl'ün sallallāhu 'aleyhi ve sellem meclis-i şerifinin vafında "لَا" "أَبْنَتْ الشَّيْءَ إِذَا تَأْبَيْنُ فِيهِ الْحُرْمُ" buyurulmuştur, ya'nī onda "Hurumāt-ı halāyık kubhle zikr olunmaz."

Ve Ebū Zeyd eyitti: تَأْبَيْنُ [te'bīn] bir nesneyi gözetmeğe derler; tekūlu: إِذَا أَبْنَتْ الشَّيْءَ إِذَا تَأْبَيْنُ فِيهِ الْحُرْمُ Ve Aşma't Tَأْبَيْنُ [te'bīn] bir nesnenin izin sürmeğe dahi derler dedi. Ve

تَأْبِينٌ [te'bīn] Bir kimse öldükten sonra onun sıfāt-ı hamīdesin anıp ağlamağa da derler.

الْإِبْبَانُ [el-ibbān] (hemzenin kesri ve bā'nın teşdīdiyle) Bir nesnenin vakti; yukālu: كُلُّ الْفَوَاحِشِ فِي إِبْبَانِهَا أَيْ فِي وَقْتِهَا

أَبَانَانِ [Ebānān] (hemzenin fethi ve bā'nın tahfifiyle) İki dağdır. Ve mezbūrlara أَبَانَانِ [Ebānān] dedikleri taglībendir, قَمْرَانِ [k-amerān] gibi, zīrā birinin adı أَبَانُ [Ebān] ve birinin adı مُتَالِغٌ [Mutālīg]dir mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle. Ve هَذَا أَبَانَانِ

حَسَنِينَ dersin ya'nī hāliyyet üzere mansüb kılmakla na't nekire olup men'üt ma'rife olduğundan ötürü, zīrā mekânlar yerinden zāyil olmamağın şey'i vāhid hükmünde kılınmıştır, ya'nī 'alem tesniye kılınmakla nekire olmak lāzım gelmemiştir, şey'i vāhid şahs-ı vāhid hükmünde olduğu için. Ammā hayvān kısmı bunun hilāfıncadır, meselā حَسَنَانَ هَذَانِ زَيْدَانَ desen na'atı merfūc kılırsın, nekire nekireye sıfat olduğundan ötürü.

[أ ت ن]

الْأَتَانُ [el-etān] (hemzenin fethiyle ve tā'nın tahfifiyle) Dişi merkeb, حِمَارَةٌ [himāret] ma'nāsına ve أَتَانَةٌ demeysin.

الْأَتُونُ [el-ātun] (hemzenin fethi ve meddi ve tā'nın zammıyla) Cem'i, عَنَاقٌ [anāk] ile أَغُنُقٌ [a'nuḡ] gibi. Ve عَنَاقٌ [anāk] 'ayn'ın fethiyle oğlak ma'nāsındır.

الْأُتُونُ [el-utun] (zammeteynle) Kezālik cem'i. Ve أُتُونٌ [utn] dahi cā'izdir tā'nın sükūnuyla. Ve

أَتَانٌ [etān] Kuyu başında su çeken kimse'nin durduğu yere dahi derler. Ve kuyu ağzında duran kayaya dahi derler. Ve şol kayaya dahi derler ki fermüde olup berk ve müdevver ola. Ve eger zikr olunan kaya dibi yakın suda olursa ona أَتَانُ الصَّخْلِ derler. Ve gāh olur ona nāka teşbīh olunur, berk olduğuna binā'en.

الْمَأْتُونَاءُ [el-me'tūnā] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik dişi merkebler, مَعْيُورَاءُ أُتُونٌ [utun] ma'nāsına, مَعْيُورَاءُ [ma'yūrā] gibi ki مَعْيُورَاءُ [ma'yūrā] dahi عَيْرٌ [ayr]ın cem'idir, merkebler ma'nāsına.

الْإِسْتِثْنَانُ [el-isti'tān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kendi nefsi için merkeb satın

almak. Ve

إِسْتِثْنَانٌ [isti'tān] Dişi merkeb olmak ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: كَانَ "رَجُلٌ حَمَارًا فَاسْتِثْنَانٌ أَيَّ صَارَ أَتَانًا" Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki şerif iken hakir ola.

الْأَتَانُ [el-etān] (fethateynle) Yürürken adımın birbirine karib atmak; yukālu: أَتَنَ الرَّجُلُ أَتَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهُوَ لُغَةٌ فِي أَتَلْ أَتَلَانًا **الْأَتُونُ** [el-etn] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir yerde ikāmet etmek.

الْأُتُونُ [el-utūn] (zammeteynle) Kezālik ikāmet etmek; yukālu: أَتَنَ بِالْمَكَانِ أَتْنًا وَأُتُونًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْأُتُونُ [el-ettūn] (hemzenin fethiyle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Şol ma'hūd âteş yaktıkları çukurdur ki ekmekçiler onda ekmek pişirirler ve kireççiler kireci yakar. Ve 'amme bunu tahfif ederler.

الْأَتَاتِينُ [el-etātīn] (hemzenin fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan çukurlar ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: Bu müvelledir, 'Arabî-i hālis değildir. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh أَتَاتِينُ [etātīn] i "âteş-dān-ı āhenīn" ile tefsir etmiştir, münāsib değildir.

[أ ج ن]

الْأَجِينُ [el-ācin] (hemzenin fethi ve meddi ve cīm'in kesriyle) Şol sudur ki lezzeti ve rengi mütegayyir ola.

الْأَجْنُ [el-ecen] (fethateynle) Su mütegayyir olmak; yukālu: أَجْنٌ يَأْجُنُ أَجْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَجِينُ [el-ācin] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِجَانَةُ [el-iccānet] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdidiyle) Kersān dedikleri büyük

kāse ki leğene şebîhtir.

الأَجَاجِينُ [el-ecācīn] (‘alā-vezni المَصَابِيح [el-maşābīḥ]) Cem‘i, kersānlar ma‘nāsına.

الأَجْنَةُ [el-ecnet] (hemzenin fethi ve cīm’in sükūnuyla) وَجَنَةٌ [vecnet]te lügattir. Ve وَجَنَةٌ [vecnet] yanağa derler, ruhsār ma‘nāsına.

أَلْوَجَنَاتُ [el-vecenāt] (fethateynle) Cem‘i, yanaklar ma‘nāsına.

الأَجْرُ [el-ecn] (hemzenin fethi ve cīm’in sükūnuyla) Kassār bez dövmek; yukālu: أَجْرُ الْقَصَارِ الثُّوبِ إِذَا دَفَّهْ

[أ ح ن]

الإِحْنَةُ [el-iḥnet] (hemzenin kesri ve ḥā’-i mühmelenin sükūnuyla) Kīn, hıkd ma‘nāsına; yukālu: فِي صَدْرِهِ عَلَيَّ إِحْنَةٌ أَي حَيْدٌ وَلَا تَقُلْ حِنَّةً وَيُقَالُ أَحْنَتْ عَلَيْهِ

أَلْمُؤَاخَنَةُ [el-mu‘āḫanet] (mīm’in zammı ve ḥā’ın fethiyle) ‘Adāvet edişmek, مُعَادَاةٌ [mu‘ādāt] ma‘nāsına.

[أ ذ ن]

الإِذْنُ [el-izn] (hemzenin kesri ve zāl’ı mu‘cemenin sükūnuyla) Bir nesneye destūr vermek; yukālu: أَذِنَ لَهُ فِي الشَّيْءِ إِذْنًا

إِذْنًا [iʔzen] (hemzenin kesri ve meddi ve zāl’ın fethiyle) Emr-i hāzırdır, taleb-i izn ma‘nāsına; yukālu: إِذْنٌ لِي عَلَى الْأَمِيرِ Ve gāh olur تِيذُنُ [tīzen] dahi derler, nitekim ba‘zı şi‘rde vāki‘ olmuştur. Ve bunun aslı لَتَأْذُنُ idi ve şi‘rde lām’ın hazfi cā’iz olduğuna bināen أَنْتَ تَعْلَمُ diyenler lügati üzere tā’nın kesriyle تِيذُنُ [tīzen]de denildi, nitekim (يونس، 58) ”فَبَدَّلْكَ فَلْتَفْرَحُوا“ kırā‘at olunmuştur tā’nın kesriyle. Ve gāh olur أَذِنَ [ezine] عَلِيمَ [‘alime] ma‘nāsına da gelir, kālallāhu ﴿فَأَذِنُوا يَحْرَبِ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ (البقرة، 279)

الأَذُنُ [el-ezen] (fethateynle) İşitmek

ma‘nāsına; yukālu: مَا أَذِنَ لَهُ أَذْنًا إِذَا اسْتَمَعَ Ve fi’l-hadīsi كَأَذِنَهُ لِشَيْءٍ لِنَبِيِّ يَتَعَنَّى ”بِالْقُرْآنِ“ Ve ba‘zı nüshada كَأَذِنَهُ لِمَنْ يَتَعَنَّى ”بِالْقُرْآنِ“ dahi vāki‘ olmuştur.

الأَيْدَانُ [el-īzān] (hemzenin kesri ve meddiyle) إِغْلَامٌ [i‘lām] ma‘nāsınadır; tekūlu: آذَنْتُكَ بِالشَّيْءِ أَي أَعْلَمْتُكَ بِهِ

الأَذَانُ [el-ezān] (hemzenin fethi ve zāl’ın tahfifiyle) Ma‘rūftur. Ve Cevherī’nin bu makāmda أَذَانًا أَذِنَ dediği onu iş‘ār eder ki أَذَانٌ ism-i masdar dahi gele, سَلَّمْتُ سَلَامًا، أَذَانٌ gibi, nitekim Kāmūs’ta وَالْأَذِينُ وَالنَّاذِينُ وَالْأَذَانُ إِلَى الصَّلَاةِ demişdir.

الأَذِينَ [el-ezīn] (hemzenin fethi ve zāl’ın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu. Ve

أَذِينَ [ezīn] Kefile dahi derler. Ve

أَذِينَ [ezīn] Şol mekāna dahi derler ki ona her cānibden ezān āvāzı erişe.

أَلْمِيذَنَةُ [el-mīzenet] (mīm’in kesri ve meddiyle ve zāl’ın fethiyle) Mināre ma‘nāsınadır.

الأُذُنُ [el-uẓn] (hemzenin zammı ve zāl’ın sükūnu ile yāhūd zammeteynle) Kulak, gūş ma‘nāsına.

الأُذَيْنَةُ [el-uẓeynet] (hemzenin zammı ve zāl’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) tasgīri te‘nīs üzere gelmiştir. Ve kaçan bununla bir recül tesmiye kıldıktan sonra tasgīr olursa أُذَيْنٌ [Uẓeyn] denilir, te‘nīs olunmaz, müzekkere nakl olunmakla mü‘enneslik zā’il olduğundan ötürü. Ve ammā ‘Arabların ism-i ‘alemdede أُذَيْنَةٌ [Uẓeynet] dedikleri musaggar olduktan sonra tesmiye olunmağıdır.

الأَذَانُ [el-āzān] (hemzenin meddiyle) أَذُنٌ [uẓun]un cem‘idir.

الأُذُنُ [el-eẓn] (hemzenin fethi ve zāl’ın

sükūnuyla) Kulağa vurmak; tekūlu: إِذًا أَذْنُهُ ضَرَبْتُ أَذْنَهُ

الْأَذَانِي [el-uzāniyy] (hemzenin zammı ve zāl'ın tahfifi ve yā'nın teşdidiyle) Kulakları büyük olan kimse.

الْأَذْنَاءُ [el-eznā'] (hemzenin fethi ve zāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Kulakları büyük olan dişi koyun; yukālu: نَعَجَةٌ أَذْنَاءُ

الْأَذُنُّ [el-āzen] (hemzenin meddi ve zāl'ın fethiyle) Kulakları büyük olan erkek koyun; yukālu: كَبِشٌ أَذُنُّ

الْأَذِينُ [el-āzin] (hemzenin meddi ve zāl'ın kesriyle) Kapıcıya derler, hācib ma'nāsına, izn verdiğinden ötürü.

التَّكْرِيمُ [et-teʔzīm] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneye kulak etmek; tekūlu: أَذَنْتُ الْفِعْلَ وَغَيْرَهَا تَأْذِينًا إِذَا جَعَلْتَ لَهَا أَذْنَا

تَأْذِينٌ [teʔzīm] Oğlanın kulağın yumağa dahi derler; tekūlu: أَذَنْتُ الصَّبِيَّ إِذَا عَرَّكَتْ أَذْنَهُ Ve **عَرَّكَ** [ark] ʿayn'ın fethiyle bir nesneyi ovmaktır.

التَّأْذُنُّ [et-teʔzzun] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi bildirmek, إِيْذَانٌ [īzān] ma'nāsına; yukālu: أَذَنْ وَتَأْذُنٌ بِمَعْنَى كَمَا يُقَالُ أَيَقِنَ وَتَيَقِّنُ بِمَعْنَى وَيُقَالُ تَأْذَنُ الْأَمِيرُ فِي النَّاسِ أَيِ نَادَى فِيهِمْ Ve bu mahall-i tehdidde ve nehyde olur, ya'nī emīr mukaddemā tenbīh ve i'lām eyledi; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِذْ تَأْذَنُ رُبُّكَ﴾ (الأعراف، 167) أَيِ أَعْلَمَ

إِذْنٌ [izen] (hemzenin kesri ve zāl'ın fethi ve āhirinde nūn'un sükūnuyla) Bir kelime-dir ki bir nesnenin cezāsında ve cevābında zikr olunur. Eger kelime-i mezbūreyi fi'l-i müstakbel üzere mukaddem kıların fi'l-i mezbūru onunla mansūb kıların, nasbdan gayrı nesne cā'iz değildir. Kaçan bir kimse إِذْنٌ دَرَسَ أَرُورُكَ اللَّيْلَةَ dersin ve eger إِذْنٌ

kelimesin fi'l-den teʔhīr edersin, ʿamelden ilgā edip إِذْنٌ أَدْرَسْتُكَ dersin ref'le. Ve eger إِذْنٌ den sonra gelen fi'l hāl için olursa إِذْنٌ ʿamel kılmaz, zīrā hālde ʿavāmil-i nāsība ʿamel kılmaz. Ve eger إِذْنٌ üzere vakf edersin إِذْنٌ dersin فَعَلَهُ زَيْدًا dedikleri gibi hālet-i vakfta. Ve eger إِذْنٌ [izen]i mütevasıt kılıp mā-baʿdinde gelen fi'li mā-kabline muʿtemid kıların ʿamelden ilgā edersin; ke-kavlike إِذْنٌ أَتَى دَرَسْتَ زَيْرًا dersin zīrā ʿavāmil-i fi'lde إِذْنٌ ʿavāmil-i esmāda zanna müşābihdir, ya'nī bāb-ı طَنْتُ da nitekim hāl böyledir. Ve eger onun üzerine harf-i ʿatf dāhil kıların vāv gibi ve fā gibi muhayyer olursun, dilersen ilgā edersin dilersen iʿmāl edersin.

[أ ر ن]

الْأَرْنُ [el-eren] (fethateynle) Deve neşāt üzere olmak; yukālu: أَرْنُ الْبَعِيرِ يَأْرُنُ أَرْنَا مِنْ

الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرِحَ مَرَحًا **الْأَرِينُ** [el-erīn] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Neşāt üzere olan deve. Ve bu Ferrā rivāyetidir.

الْأَرَانُ [el-erān] (hemzenin fethi ve rā'nın tahfifiyle) Ağaçtan olan tābüttur. Ve

أَرَانٌ [erān] Vahşī yattığı yere dahi derler.

الْمِزْرَانُ [el-miʔrān] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Kezālik vahşī yatağı.

الْمَعَارِينُ [el-meʿārīn] (mīm'in fethi ve hemzenin fethi ve meddi ve rā'nın dahi kesri ve meddiyle) Cem'i, vahşī yatakları ma'nāsına.

الْأُرْنَةُ [el-urnet] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kertenkele yatağı olan ağaç budağı, kaçan onun üzerinde kertenkele kā'im olsa.

الْأُرْبُونُ [el-urbūn] (hemzenin zammıyla عُضْفُورٌ [ʿuʃfūr] vezni üzere) Teʔkīd-i bey'

için seleften verdikleri birkaç akçe ki ona 'avāmm pey derler.

الأُزْبَانُ [el-urbān] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik te'kīd-i bey' için seleften verilen birkaç akçe. Ve bu lügattir, عُزْبُونُ [ʿurbūn] ile عُزْبَانُ [ʿurbān]da ve 'amme buna رُبُونُ [rubūn] derler. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ اُزْبَانُ [urbān] “lü-gatun fī عُزْبَانُ [ʿurbān] ya'nī ” demıştır, sehv olduğu hafı değildir.

[أ س ن]

الْأَسِينُ [el-āsin] (hemzenin meddi ve sīn'in kesriyle) Ta'mı ve levni mütegayyir olan su, آجِنُ [ācin] gibidir veznen ve ma'nen.

الْأُسُونُ [el-usūn] (zammeteynle) Su zikir olunan sıfat üzere olmak; yukālu: أَسَنَ الْمَاءِ يَأْسُنُ أُسُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَأْسُنُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأَسْنُ [el-esen] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَسِنَ الْمَاءِ يَأْسُنُ أَسْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أُسُونُ [usūn] Bir kimse kuyuya girdikte kuyunun yaramaz rāyihası ona te'sīr edip lā-ya'kıl olmağa yāhūd başı çigzinmeğe dahi derler; yukālu: أَسِنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ الْبَيْرَ فَأَصَابَتْهُ رِيحٌ مُثَبِّتَةٌ مِنْ رِيحِ الْبَيْرِ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ فَعُشِي عَلَيْهِ وَدَارَ رَأْسُهُ

التَّأْسُنُ [et-te'essun] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Su mütegayyir olmak; yukālu: تَأْسَنَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

تَأْسُنُ [te'essun] Bir husūsta ta'allül edip eğlenmeğe dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: تَأْسَنَ عَلَيَّ تَأْسُنًا إِذَا اِعْتَلَّ وَأَبْطَأَ Ve Ebū 'Amr eyitti: تَأْسَنَ الرَّجُلُ أَبَاهُ: derler kaçan onun ahlākın tutsa.

الْأُسُونُ [el-usun] (zammeteynle) خُلِقَ [huluq] gibidir veznen ve ma'nen.

الْأَسَانُ [el-āsān] (hemzenin meddiyle) Cem'i, ahlāk ma'nāsına; yukālu: هُوَ عَلَيَّ

Ve آسَانٍ مِنْ أَبِيهِ أَيَّ عَلَى شَمَائِلٍ مِنْ أَبِيهِ

أُسْنُ [usun] Kezālik آسَانُ [āsān]ın vāhididir. Ve آسَانُ [āsān] kolanın ve ipin katlarına derler, طَاقَاتُ النَّسْعِ [tāqātu'n-nisʿ] ve طَاقَاتُ الْحَبْلِ [tāqātu'l-ḥabl] ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

أُسْنُ [usun] Kezālik bakiyye-i şahma derler; yukālu: سَمِعْتُ نَاقَتَهُ عَلَى أُسْنِ أَيَّ عَلَى شَحْمٍ قَدِيمٍ Ya'nī “Eski yağ üzere yağ bağladı.” Ve Cevherī bu makāmda تَأْسَنُ kelimesi ma'nāsına geldiğin tekrār zikir etmiştir, nazar oluna.

[أ ف ن]

الْمَأْفُونُ [el-me'fūn] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki 'aklı ve fikri za'if olur. Ve

الْجَوُزُ الْمَأْفُونُ [el-cevzu'l-me'fūn] Çürük koza derler.

الْأَفْنُ [el-efen] (fethateynle) Bir kimsenin fikri za'if olmak; yukālu: أَفِنَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ أَيْضًا أَفِنَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَأْفُونٌ

أَفْنُ [efen] Nākanın sütü az olmağa dahi derler; yukālu: أَفِنْتَ النَّاقَةَ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

الْأَفْنَةُ [el-efinet] (hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle) Sütü az olan nāka.

الْأَفِينُ [el-efīn] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Fikri za'if olan kimse. Ve fi'l-meseli: “إِنَّ الرَّقِيْنَ يُعْطِي أَفْنَ الْأَفِينِ” Ve رَقِيْنٌ [rakīn] kâf'la hattın ve sā'ir nesnenin i'rābına ve muhassinātına derler, ya'nī zīnet za'fı ve 'aybı setr eder.

الْأَفْنُ [el-efn] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) 'Aklı fāsīd kılmak; yukālu: أَفَنَهُ اللهُ يَأْفِنُهُ أَفْنَا فَهُوَ مَأْفُونٌ

أَفْنُ [efn] Eksilmeğe dahi derler, naks ma'nāsına. Ve

أَفْنُ [efn] Deve yavrusu anasının memesinde olan sütü cümle içmeğe dahi derler. Ve **أَفْنُ** [efn] Sütü sağan kimse cümle sağmağa dahi derler. Ve

أَفْنُ [efn] Sütü bilā-ta'fīn-i vakt sağmağa dahi derler; **تَحْيِينُ** [taḥyīn]in mukābilidir.

الْمُتَأَفِّفُ [el-mute'effin] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Eksilici nesneye derler, mütenakkıs ma'nāsına.

الْإِفْأَنُ [el-iffān] (hemzenin kesri ve fā'nın teşdidiyle) Vakt, hīn ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: جَاءَنَا عَلَى إِفْأَنٍ ذَلِكَ أَيَّ حِينٍ ذَلِكَ

[أ ق ن]

الْأَفْقَةُ [el-uḫnet] (hemzenin zammı ve kāf'in sükūnuyla) Şol evdir ki taştan binā oluna.

الْأَفْقُنُ [el-uḫun] (zammıyle) Cem'ci, zikr olunan evler ma'nāsına, **رُكْبَةٌ** [rukbet] ile **رُكْبَتٌ** [rukub] gibi dizler ma'nāsına.

[أ م ن]

الْأَمَانَةُ [el-emānet] (hemzenin fethi ve mīm'in tahfifi ile) Emīn olmak.

الْأَمَانُ [el-emān] (hemzenin fethiyle) Kezālik emīn olmak.

الْأَمِينُ [el-āmin] (hemzenin meddi ve mīm'in kesriyle) Emīn kimse; yukālu: **آمَنْتُ غَيْرَهُ مِنَ الْآمِنِ وَالْأَمَانِ** Ve **إِيمَانٌ** [īmān] tasdīke dahi derler.

الْمُؤْمِنُ [el-mu'min] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin kesriyle) Tasdīk ile muttasıf olan kimse. Ve

مُؤْمِنٌ [mu'min] Emīn kılıcıya dahi derler. Ve **بَارِي** ta'ālaya **الْمُؤْمِنُ** [el-Mu'min] dedikleri kavli onun zulm etmesinden emīn olduğuna binā'endir. Ve **أَمْرٌ** aslında **أَمْرٌ**

idi, hemzeteyn ile hemze-i sāniye telyīn olundu, 'alā-mā se-yecī'u mine'l-asli fī haze'l-bāb.

الْمُهَيِّمِينَ [el-muheymin] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve mīm'in kesriyle) Kezālik emīn kılıcı ma'nāsıdır. Ve bunun aslı **مُؤْمِنٌ** idi hemze-i sāniye yā'ya kalb olunmakla telyīn olundu, telyīn olunduktan sonra hemze-i ulā hā'ya kalb olup **مُهَيِّمِينَ** denildi.

الْأَمْنُ [el-emn] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Emīn olmak ki **خَوْفٌ** [ḫavf]ın mukābilidir. Ve

أَمْنٌ [emn] Bir kimseye bir nesneyi inanmağa dahi derler; yukālu: **آمِنْتُهُ عَلَى كَذَا مِنْ** **﴿لَا تَأْمَنَّا﴾** **الرَّبِّ ابْنِ أَبِي ذَرْبٍ** Ve kur'ic kavluhu ta'ālā: **﴿عَلَى يُوشَفَ﴾** (يوسف، 11) **بَيْنَ الْإِدْعَامِ وَالْإِظْهَارِ وَقَالَ** **الْأَخْفَشُ وَالْإِدْعَامُ أَحْسَنُ**

الْأَمَنَةُ [el-emenet] (fethateynle) Kezālik emīn olmak; ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿أَمَنَةٌ نُعَاسُ﴾** (آل عمران، 154) **نُنُ**'un zammı ile uykuya derler. Ve

أَمَنَةٌ [emenet] Kezālik şol kimseye derler ki herkese i'timād kıla.

الْأَمْنَةُ [el-umenet] (hemzenin zammı ve mīm'in fethiyle) Kezālik herkese i'timād kılan kimse.

الْإِئْتِمَانُ [el-i'timān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bir kimseye bir nesneyi inanmak; tekūlu: **إِئْتَمَنْتُ عَلَى كَذَا وَتَقُولُ أُؤْتِمِنُ** **﴿عَلَى كَذَا﴾** Eger kelime-i mezbūre ile ibtidā' kılsan hemze-i sāniyeyi vāv kılsan, zīrā bir kelimenin ki evvelinde iki hemze cem' ola ve sānī sākīn ola hemze-i sāniyeyi vāv'a kalb edersin eger mā-kabli mazmūm olursa; ve yā'ya kalb edersin eger mā-kabli meksūr olursa, nahvu: **إِئْتَمَنْتُ** ve elife kalb edersin mā-kabli meftūh

olursa, nahvu: اَمَّنْ

الْإِسْتِمَامُ [el-isti'mām] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin emānına dahil olmak; yukālu: إِسْتَأْمَنَ إِلَيْهِ إِذَا دَخَلَ فِي أَمَانِهِ

الْأَمِينُ [el-emīn] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Emn üzere olucu. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَهَذَا الْبَلَدُ الْأَمِينُ﴾ (التين، 3) Ya'nī Aḥfeş emīn, hāfız ma'nāsınadır dedi, ya'nī kendiye dāhil olanı hıfz eder, zāyi' etmez, emīn emāneti zāyi' etmediği gibi, nitekim asl dahi budur. Ve bazıları **أَمِينٌ** [emīn] **مَأْمُونٌ** [me'mūn] ma'nāsınadır ya'nī havādisten ve gavāyilden mahfūz ma'nāsınadır dediler.

الْأَمَّانُ [el-ummān] (hemzenin zammı ve mīm'in teşdidiyle) **أَمِينٌ** [emīn] ma'nāsına.

الْأَمُونُ [el-emūn] (hemzenin fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki a'zāsı yaratılışında istihkām üzere olup za'if olmasından sāhibi emn üzere ola.

أَمِينٌ [āmin] (hemzenin meddi ve kasrıyla) Bir lafzdır ki du'āda isti'māl olunur. Ve mīm'i müşedded kılmak hatādır. Ve bazıları eyitti: **أَمِينٌ** [āmīn]in ma'nāsı kezālik demedir ve bunun āhiri feth üzere mebnīdir, **أَمِينٌ** ve **كَيْفٌ** gibi, ictimā'-ı sākineynden ötürü.

التَّامِينُ [et-te'mīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) **أَمِينٌ** [āmin] demektir; yukālu: اَمَّنْ فُلَانٌ تَأْمِينًا أَيْ قَالَ أَمِينٌ

[أ ن ن]

الْأَنِينُ [el-enīn] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) İnmek; yukālu: اَنَّ الرَّجُلَ مِنَ الرَّجْعِ بَيْنَ أَيْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأُنَّانُ [el-unān] (hemzenin zammı ve nūn'un tahfifi ile) Bi-ma'nāhu.

التَّنَانُ [et-te'nān] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْأَنَّةُ [el-ānnet] (hemzenin meddi ve nūn'un teşdidiyle) Koyun ma'nāsına, koyun āvāzin inlemeğe teşbīhen; yukālu: مَا لَهُ حَائَةٌ وَلَا آئَةٌ أَيْ نَاقَةٌ وَلَا شَاةٌ

أَنَّ [enne] (hemzenin fethi ve nūn'un teşdidiyle) Fi'l-i māzīdir, كَانَ ma'nāsına; yukālu: مَا أَفْعَلُهُ مَا أَنَّ فِي السَّمَاءِ نَجْمٌ أَيْ مَا كَانَ فِي السَّمَاءِ نَجْمٌ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي عَنٍّ وَيُقَالُ أَيْضًا مَا أَنَّ فِي الْفَرَاتِ قَطْرَةٌ أَيْ مَا كَانَتْ فِي الْفَرَاتِ قَطْرَةٌ وَلَا أَفْعَلُهُ مَا Ve أَنَّ السَّمَاءَ مَاءٌ

إِنَّ [enne] (hemzenin kesri ve fethiyle ve nūn'un kezālik teşdidiyle) Şol harflerden-dir ki ismi nasb edip haberi ref' ederler. Pes meksüre olan ile haber te'kīd olunur ve meftūha olanla mā-ba'di te>vīl-i masdarda olur, ya'nī her ne denli ifāde-i te'kīd etmede müşterekler ise de **إِنَّ** [inne]-i meksürenin imtiyāzı haberine harf-i te'kīd dāhil olmakla ve meftūhanın imtiyāzı mā-ba'di te>vīl-i masdarda olmaktadır. Ve gāh bunlar tahfif olunur. Ve kaçan tahfif olunsalar dilersen 'amel ettirirsin dilersen 'amel ettirmezsın. Ve gāh olur **أَنَّ** üzerine kāf-ı teşbīh ziyāde kılınıp كَأَنَّهُ شَمْسٌ dersin ve gāh olur tahfif olunur. Ve tahfif olundukta bir şey'de 'amel kılmaz lügat-i fasīha üzere ve **ان** [en]-i muhaffefe-i nāsıba kaçan hazf olursa dilersen 'amel ettirip mā-ba'din mansüb kılarısın dilersen merfūc kılarısın. Kālallāhu ta'ālā: ﴿قُلْ أَفَعَيْزِرُ اللَّهَ تَأْمُرُونِي﴾ (الزمر، 64) Ve Cevheri'nin bu makāmda 'ibāreti istihdāma ihtiyācdan hālī olmadığı hafī değıldir, te'emmul olunsun egerçi mes'ele-i mezbūrenin hakkı وَأَنَّ dahi böyledir zīrā bu hurūfun isti'māli çok olup taz'fi sakil

lāzım olur hazf olunan teşdidten ‘ıvaz olsun diye ke-kavlihi ta‘ālā: ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا﴾ (الطارق، 4) ﴿إِنْ زَيْدٌ﴾ ke-kavlike: ﴿عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ (الطارق، 4) Ve لَأَخُوكَ [in]-i nāfiyeye mültebis olmasın diye. Ve bu makāmda Cevheri’nin ‘ibāretinde iki harf-i illet bir fi‘le ta‘alluk etmiştir, te‘vilden lābüddür, onların biri ‘ıvazen ve biri لَمَّا لِلَّ يَلْتَبَسُ dir ve te‘vīl-i harf-i sānī mecmū‘a ta‘alluk kılmaklardır, te‘emmül oluna.

أَنَا [ene] (fethateynle) İsmidir, mütakellim-i vahdeden kināyettir. Feth üzere mebnī oldu fi‘li mansüb kılan أَنُّ den fark olunmak için ve āhirinde olan elif hālet-i vakfta olan hareketi beyān içindir, ‘ibāret-i Cevherī böyle vākī‘ olmuştur: وَالْأَلْفُ الْأَخِيرَةُ إِنَّمَا هِيَ لِيَبَانَ Ve eger لِيَبَانَ حَالَةَ الْوَقْفِ denilse azher olurdu. Ve eger أَنَا [ene] kelimesi kelāmın vasatında vākī‘ olursa elif sākıt olur, meger ki lügat-i rediyye ola. Ve gāh olur أَنَا [ene]ye tā‘-i hitāb ulaştırılıp şey‘-i vāhid gibi kılınır, izāfet kasd olunmaz; tekūlu: أَنْتَ وَتَكْسِيرُ الْمُوْنُوتِ وَأَنْتُمْ لَجْمَعِ أَنْتَ الْمُدَّكَرُ وَأَنْتُنَّ لَجْمَعِ الْمُوْنُوتِ Ve gāh olur bunların üzerine kāf-ı teşbīh dāhil olur; tekūlu: أَنْتَ أَنْتَ كَزَيْدٍ وَلَا تَقُلْ أَنْتَ نِيتَكِيمِ بَا‘زِي ‘ARABDAN BÖYLE HİKĀYET OLUNMUŞTUR, EGERÇİ KĀF-ı TEŞBĪH ZAMĪRE MUTTASİL OLMAZ, MUZHERE MUTTASİL OLDUĞU GİBİ; tekūlu: أَنْتَ كَزَيْدٍ وَلَا تَقُلْ أَنْتَ Lākin zamīr-i munfasıl ism-i muzher menzilesinde olduğu için أَنْتَ كَأَنَّ hasen olup zamīr-i muttasıla mugāyir oldu.

[أ و ن]

أَلَاؤُنُ [el-evn] (hemzenin fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Refāhiyet ve huzūr ve sükūn ve rıfk üzere olmak; tekūlu minhu: أَنْتَ Ve أُوُونُ أُوُونًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ **أَوْنُ** [evn] Heybenin bir gözüne dahi der-

ler; tekūlu: خُرُجٌ ذُو أَوْنَيْنٍ وَهُمَا كَالْعِدْلَيْنِ **أَلَاؤُنُ** [el-eyn] (hemze-i ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Ehl-i huzūr ve ehl-i sükūn olan kimse; yukālu: رَجُلٌ أَيْنٌ أَيْنٌ رَافَةٌ Ve وَادِعٌ Ve وَادِعٌ [vādi‘] ‘ayn-ı mühmele ile sākın ma‘nāsınadır. Ve

أَوْنُ [evn] Āheste yürümeğe dahi derler. Ve bu هَوْنٌ [hevñ]den ibdāl olunmuştur.

أُنُ [un] (hemzenin zammı ve nūn’un sükūnuyla) Emr-i hāzırdır, “nefsine ta‘ab verme” ma‘nāsına; tekūlu: أُنْ عَلَى نَفْسِكَ أَيِ أَرْفُقْ فِي السَّيْرِ وَأَتَدَعُ

الْأَوَائِنُ [el-evā’in] (hemzenin fethi ve yā’nın kesriyle) Cem‘dir, huzūr üzere olan geceler ma‘nāsına; yukālu: بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثَ لَيَالٍ أَوَائِنٍ أَيِ رَوَافَةِ

الْأَيْنَاتُ [el-āyināt] (hemzenin meddi ve yā’nın kesriyle) Kezālik cem‘dir, وَاِدْعَاتُ [vādi‘āt] ma‘nāsına; yukālu: عَشْرُ لَيَالٍ أَيْنَاتٍ أَيِ دَاتٍ سُهُولَةٍ وَرَفَاهِيَةٍ

التَّأْوِينُ [et-te‘vīn] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Merkeb ziyāde yiyip içtiğinden karnının iki cānibi kabarıp heybe gibi olmak. Ve bu أَوْنٌ [evn]den me‘hūzdur, heybe ma‘nāsına; yukālu: أَوْنُ الْحِمَارِ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ فَامْتَلَأَ بَطْنُهُ وَامْتَدَّتْ خَاصِرَتَاهُ فَصَارَ مِثْلَ الْأَوْنِ

الْأَوَانُ [el-evān] (hemzenin fethi ve vāv’ın tahfifiyle) Vakt, hīn ma‘nāsına.

الْأَوِنَةُ [el-āvinet] (hemzenin fethi ve meddi ve vāv’ın kesri ile) Cem‘i, ahyān ma‘nāsına, زَمَانٌ [zemān]la اَزْمِنَةُ [ezminet] gibi. Ve

أَوِنَةٌ [āvinet] Mirāren ma‘nāsına dahi gelir; yukālu: فَلَانَ يَصْنَعُ ذَلِكَ الْأَمْرَ أَوِنَةً أَيِ يَصْنَعُهُ مِرَاةً وَيَدَعُهُ مِرَاةً

الإِوَانُ [el-ivān] (hemzenin kesriyle) Büyükle sofa, اَرْجٌ [ezec] ma‘nāsına, hemzenin ve

zā²-i mu'cemenin fethi ile ve cīm'le.

الْإِيوَانُ [el-īvān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik büyük sofa; ve minhu **إِيوَانُ** كِشْرَى

الْأُوْنُ [el-ūn] (hemzenin zammı ve meddiyle) **إِيوَانُ** [ivān]ın cem'i, **خَوَانُ** [ḥivān] ile **حُونُ** [ḥūn] gibi.

الْإِيوَانَاتُ [el-īvānāt] (hemzenin kesri ve meddiyle) **إِيوَانُ** [īvān]ın cem'i.

الْأَوَاوِينُ [el-evāvīn] (hemzenin fethi ve vāv-ı sâninin kesri ve meddiyle) Cem'i, büyük sofalar ma'nāsına, **دِيوَانُ** [dīvān] ile **دَوَاوِينُ** [devāvīn] gibi, zīrā bunun aslı **دَوَانُ** idi, ihde'l-vāveyn yā'ya kalb olunmuştur.

[أ ه ن]

الْإِهَانُ [el-ihān] (hemzenin kesriyle) Hurmā salkımının çubuğu, **عُرْجُونُ** [urcūn] ma'nāsına.

[أ ي ن]

الْأَيْنُ [el-eyn] (hemzenin fethi ve yā'nın sükunuyla) Yorulmak, **إِعْيَاءُ** [i'eyā] ma'nāsına, Ebū Zeyd eyitti: bundan fi'l binā olunmaz. Ve bu husūsta ihtilāf olunmuştur. Ve

أَيْنُ [eyn] Yılan ma'nāsına gelir **حَيَّةٌ** [ḥayyet] gibi ve **أَيْمٌ** [eym] gibi. Ve

أَيْنُ [eyn] Hīn ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَتَى** أَنْ لَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا يَبِينُ أَيْنًا أَيْ حَانَ gibidir maktūb olmak üzere ve bu zikr olunan Ebū Zeyd rivāyeti üzeredir.

أَيْنُ [eyne] (hemzenin fethi ve yā'nın sükunu ve nūn'un feth üzere bināsı ile) Mekāndan su'āl içindir, kaçan **أَيْنُ** زَيْدٍ desen Zeyd'in mekānından su'āl olur.

أَيَّانُ [eyyāne] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zamāndan su'āl içindir, **أَيُّ حَبِينٍ**

ma'nāsına, **أَيَّانُ**: كَاللَّاهُ تَأْتَى مَتَى (الأعراف، 187، النزاعات، 42) مُرْسَاهَا

إِيَّانُ [iyyāne] (hemzenin kesri ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Zikr olunan ma'nāda, Suleym kabilesinin lügatidir. Ve bihi kar'e es-Sulemī: (النحل، "إِيَّانُ يُبْعَثُونَ" 21، النمل، 65)

الْأَنَّ [el-ān] (hemze-i ūlānın fethi ve lām'ın sükunu ve hemze-i sāniyenin fethi ve meddiyle) Bir vakt için ismdir ki sen o vakte hāzırısın. Ve **الْأَنَّ** [el-ān] zarf-ı gayr-ı mütemekkindir, ma'rife vākī' olmuştur. Ve buna elif lām ta'riften ötürü dāhil olmuş değildir, zīrā o vakt-i hāzır için mevzū'dur. Ve vakt-i hāzıra müşārik bir nesne yoktur tā ki elif lām'la ta'yīn oluna.

Ve gāh olur lām'ı meftūh kılıp hemzeleri hazf ederler; yukālu: **لَا نَ عَلَى وَزْنِ بَاعٍ بِمَعْنَى** **الْأَنَّ** كَذَا قَالَ الْجَوْهَرِيُّ وَفِيهِ تَأْمُلٌ لَا يَحْفَى فَإِنَّهُ يَمْتَضِي أَنْ لَا يَكُونَ التَّعْيِينُ مِنَ اللَّامِ كَمَا فِي الْيَوْمِ وَإِنْ لَا يَكُونَ **الْأَنَّ** مَوْضُوعًا لِيُظْرَفَ مِنَ الزَّمَانِ مُطْلَقًا مَعَ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ أَنَا قَانَا إِلَّا أَنْ يَقَالَ كَلَامٌ بِالنَّظَرِ إِلَى الْآنِ الْمَوْضُوعِ لِلْوَقْتِ الْحَاضِرِ لَا فِي الْآنِ الْمَطْلُوقِ وَيَبْتِثُ اسْتِقْلَالُهُ فِي الْوَضْعِ

FASLU'L-BĀ'

(فَصْلُ الْبَاءِ)

[ب ث ن]

الْبَيْئَةُ [el-beşnet] (bā'nın fethi ve s̄ā-i müsellesenin sükūnuyla) Mülāyim olan yer, arz-ı leyyine ma'nāsına.

الْبَيْئَةُ [el-Buşeynet] (bā'nın zammı ve s̄ā'nın fethi ile s̄iga-i tasgīr üzere) Bir 'avretin ismidir.

الْبَيْئَةُ [el-beşeniyet] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Bir buğdaydır ki Şām-ı şerif'te bir yere mensūbdur. Ve fī hadīsi Hālid alqī şām̄ bōāinē waṣar̄ bişīyē waḡṣalā "فلما ألقى الشام بوائنه وصار بيئته وغسلا" "فلما ألقى الشام بوائنه وصار بيئته وغسلا" Ve bu بوائنه [bevā'in] şol yaylara derler ki kirişleri kısa olmağın yaydan irak olup ma'tb ola. Ve maksūd Şām'ın kıtlıkları gidip vüs'at ve rehā üzere olmasın beyāndır. Ve Ebu'l-Ġavs eyitti: Her buğday ki düz yerde biter, ona بَيْئَةُ [beşeniyet] derler, جَبَلِيَّةٌ [cebeliyet]in mukabilidir. Pes Ebu'l-Ġavs بَيْئَةُ [beşeniyet]i ma'nā-yı evvelden ya'nī arz-ı leyyineden kıldı.

[ب ح ن]

بَحْنَةٌ [Baḡnet] (bā'nın fethi ve ḡā-i mühmelenin sükūnuyla) Bir 'avretin ismidir ona evi kurbünde olan hurmā ağaçları nisbet olunmuştur. Mezbūre zikr olunan ağaçlar hakkında هُنَّ بَنَاتِي demegın onlara بَحْنَةٌ demişlerdir.

الْبَحُونَةُ [el-baḡvenet] (bā'nın ve vāv'ın fethi ve ḡā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol kırbadır ki karnı büyük ola.

[ب د ن]

الْبَدْنُ [el-beden] (fethateynle) İnsānın ce-

sedi. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدْنِكَ﴾ (يونس، 92) قَالُوا بِجَسَدِكَ لَا رُوحَ فِيهِ قَالَ الْأَخْفَشُ [dir] دِرْعٌ Ve وَأَمَّا قَوْلُ مَنْ قَالَ بِدِرْعِكَ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ zirh ma'nāsınadır, 'alā-mā se-yecī'u. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır. Ve ba'zı tefsīrde نُنَجِّيكَ kelimesin نَجْوَى [necvā]ya ilkā etmekle tefsīr etmişler, süpürüntülük ma'nāsına, lākin Qur'ān-ı 'azīmde sā'ir mevāzi'de vāki' olan نَجَاةٌ نُنَجِّيكَ [necāt] ma'nāsınadır. Ve

بَدَنٌ [beden] Müsinn ma'nāsına da gelir; yukālu: وَعَلَّ رَجُلٌ بَدَنٌ أَيُّ مِسْنُ وَوَعَلَ بَدَنٌ مِثْلَهُ Ve وَعَلَ [ve'il] 'ayn-ı mühmele ile yaban keçisidir. Ve

بَدَنٌ [beden] Kısa zırha dahi derler.

الْبَدَنَةُ [el-bedenet] (fethateynle) Şol nākadır yāhud şol inektir ki Mekke-i müşerrefe'de boğazlarlar. Ve mezbūreye بَدَنَةٌ [bedenet] dedikleri ziyāde semizlikten ötürüdür.

الْبُدُنُ [el-budun] (zammeteynle) Cem'i. Ve

بُدُنٌ [budun] Kezālik davar semirmeğe ve eti sık olmağa dahi derler. Ve بُدُنٌ [budn] dahi cā'izdir dāl'ın sükūnuyla, عُسْرٌ [usur] le عُسْرٌ [usr] gibi; tekūlu minhu: بُدُنُ الرَّجُلِ يَبْدُنُ بُدُنًا إِذَا صَحْمَ

الْبَدَانَةُ [el-bedānet] (bā'nın fethi ve dāl'ın tahfifiyle) Kezālik davar semirmek ve eti sık olmak; tekūlu: يَبْدُنُ بُدَانَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْبَادِنُ [el-bādin] (dāl'ın kesriyle) Semiz olan davar. Ve

بَادِنٌ [bādin] Mü'ennese dahi itlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَادِنٌ

التَّبْدِينُ [el-tebdīn] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّبْدِيمُ [et-tebdīm] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Müsinn olmak; yukālu: بَدَّنَ إِذَا أُسِّنَ

ri ve meddiyle) ‘Azīmü’l-batn olan kimse. Ve

بَطِينٌ [beṭīn] Irak olan nesneye dahi derler; yukālu: **بَطِينٌ** شَأْوٌ Irak olan hadd ve gāyet ma‘nāsına.

الْبَطَيْنُ [el-Buṭayn] (bā’nın zammı ve ṭā’nın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Üç ki-çirek yıldızdır ki menāzil-i kamerdendir, saç ayağı gibi, teslîsi berâberdir. Ve ona **حَمَلٌ** [Baṭnu Ḥamel] derler. Ve sîga-i taṣgîr üzere vârid oldu, **حَمَلٌ** [Ḥamel] nücüm-ı kesîredir, kuzu şeklinde, **سَرَطَانٌ** [Sereṭān] iki boynuzu mesâbesindedir. Ve **بَطِينٌ** [Buṭayn] karnı mesâbesindedir ve **ثُرَيَّا** [Sureyyā] kuyruğu mesâbesindedir.

[ب ل س ن]

الْبُلْسُنُ [el-bulsun] (bā’nın ve sîn’in zammı ve mā-beynde lām’ın sükūnuyla) Şol dânedir ki mercimek gibidir, lâkin mercimek değildir.

[ب ل ه ن]

الْبُلْهَنِيَّةُ [el-bulehniyet] (bā’nın zammı ve lām’ın fethi ve nūn’un kesri ve yā’nın fethi ve tahfîfiyle) Vüs‘ate ve refâhiyete derler; yukālu: **هُوَ فِي بُلْهَنِيَّةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيَّ سَعَةٍ** وَرَفَاهِيَةٍ Ve **بُلْهَنِيَّةٌ** [bulehniyet] humâsiye mülhaktır, âhirine elif ziyâde kılmakla lâkin elif yā’ya münkalib olmuştur mā-kabli meksûr olduğundan ötürü.

[ب ن ن]

الْإِبْنَانُ [el-ibnān] (hemzenin kesri ile) Bir yerde ikâmet etmek; yukālu: **أَبْنٌ بِالْمَكَانِ إِذَا** أَقَامَ بِهِ

الْبَنَّةُ [el-bennet] (bā’nın fethi ve nūn’un teşdîdiyle) Rāyiha ma‘nāsınadır, gerek hūb olsun gerek kerîh olsun.

الْمُبِينُ [el-mubinn] (mīm’in zammı ve bā’nın kesriyle) Rāyiha sâhibi olan yer; yukālu: **كِنَاسٌ مُبِينٌ أَيُّ دُو رَائِحَةٍ بَعَرَ الطَّبَاءُ** Ve **بَعَرَ** الطَّبَاءُ āhū necâsetine derler.

الْبَنَانُ [el-benān] (bā’nın fethi ve nūn’un tahfîfi ile) Parmak uçları, etrâf-ı esâbi‘ ma‘nāsına.

الْبَنَانَةُ [el-benānet] (vezn-i mezbûr üzere) Vâhidi, bir parmak ucu ma‘nāsına.

الْبَنَانَاتُ [el-benānāt] (bā’nın fethiyle) Cem‘-i killeti. Ve gâh olur ‘aded-i kesîri kalîl için isti‘âre kılıp **بَنَانٍ** **خَمْسٌ** derler, hâlâ ki murād **الْبَنَانِ مِنَ الْخَمْسِ** demektir. Ve **بَنَانٌ** dahi derler, **زِيرَا** her cem‘ ki onun beyni ile vâhidi beynin hâ’dan gayrı nesne ile fark etmeyeler, onun vâhidi itibâr olunması ve müzekker itibâr olunması cā’iz olur.

بِنَانَةٌ [Bunānet] (bā’nın zammı ile) Bir ‘avretin ismidir ki o Sa‘d b. Lu‘eyy’in tah-tında idi. Ve Sa‘d’ın cümle veledi ona nisbet olunur ki onlar Şâbit el-Bunānî cemâ‘atidir.

[ب و ن]

بُؤَانَةٌ [Buvānet] (bā’nın zammı ile) Bir mevzi’in ismidir. Ve gâh olur, hâ’yı hazf edip **بُؤَانٌ** [Buvān] dahi derler.

بُؤَانٌ [Bevvān] (bā’nın fethi ve vāv’ın teşdîdiyle) Bilād-ı Fâris’te bir mevzi’in ismidir ki ona **بُؤَانٌ** **شَعْبٌ** derler.

الْبِوَانُ [el-bivān] (bā’nın kesriyle) Hayme direklerinden bir direğin ismidir.

الْبُونُ [el-būn] (bā’nın zammı ve meddiyle) Cem‘i, zikr olunan direkler ma‘nāsına.

الْبَانُ [el-bān] (‘alā-vezni [el-ḥāl] [el-ḥāl]) Bir ağacın ismidir.

الْبَانَةُ [el-bānet] (‘alā-vezni [el-ḥālet] [el-ḥālet]) Vāhidi, zikr olunan ağacın biri ma‘nāsına; ve minhu دُهُنُ الْبَانِ

[ب ه ن]

الْبَهْنَانَةُ [el-behnānet] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol ‘avrettir ki nefsi hūb ve rāyihası latif ola.

بَهَانٍ [Behāni] (bā'nın fethi ve nūn'un kesr üzere bināsı ile) Bir ‘avretin ismidir فَطَامٌ [ḩaḩāmi] gibi.

[ب ه ك ن]

الْبَهْكَنَةُ [el-behkenet] (bā'nın ve kāf'ın fethi ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Tāze ve ter olan ‘avret; yukālu: هِيَ ذَاتُ شَبَابٍ بَهْكَنٌ أَيْ مِنْ غَضِّهِ Ve gāh olur بَهْكَلٌ [behkel] dahi derler, lām'la.

[ب ي ن]

الْبَيْنُ [el-beyn] (bā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ayrıklık, firāk ma‘nāsına.

الْبَيْنُونَةُ [el-beynūnet] (bā'nın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu; tekūlu minhu: بَانَ بَيْنًا وَبَيْنُونَةً Ve

بَيْنٌ [beyn] Vasla dahi itlāk olunur, azdāddandır. Ve kuri'e: ﴿لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ﴾ (الأنعام، 94) Ref-i fi'le merfū' olmak üzeredir, nasb hazf üzeredir, أي ما بَيْنَكُمْ Ve meziyyete dahi derler, ‘alā-mā se-yec'Pu.

الْبَوْنُ [el-bevn] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Fazl ve meziyyet ma‘nāsına; yukālu: بَانَهُ يَبُونُهُ وَيَبِينُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَبَيْنَهُمَا بَوْنٌ بَعِيدٌ وَبَيْنٌ بَعِيدٌ وَالْوَاوُ أَفْصَحُ Ve bunun makāmi بَوْنٌ tefsīrinde zikr olunmak idi lākin yā'yla müşrik olduğu için bu mahalde zikr olundu. Ve kaçan ma‘nā-yı bu'd murād olsa بَيْنَهُمَا لَبِنًا derler, gayrı

demezler.

الْبَيَانُ [el-beyān] (bā'nın fethi ile) Fesāhat ma‘nāsınadır. Ve fi'l-hadīsi: إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ "لَيْسَحْرًا" Ve

بَيَانٌ [beyān] Şol nesneye dahi derler ki onunla bir nesne mübeyyen olur gerek delālet tarīki ile olsun gerek gayrı olsun. Ve

بَيَانٌ [beyān] Bir nesne zāhir olmağa dahi derler; yukālu: بَانَ الشَّيْءُ بَيَانًا إِذَا اتَّصَحَّ

الْأَبْيَنُ [el-ebyen] (hemzenin ve yā'nın fet-hiyle) Efsah ma‘nāsınadır; yukālu: فَلَانَ أَبْيَنٌ مِنْ فَلَانٍ أَي أَفْصَحُ مِنْهُ وَأَوْضَحُ كَلَامًا

أَبْيَنٌ [Ebyen] (kezālik elifin ve yā'nın fet-hiyle) Bir recülün ismidir ki ‘Aden şehri ona nisbet olunup عَدَنُ أَبْيَنٌ derler.

الْبَيْيُنُ [el-beyyin] (bā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Zāhir olan nesne; yukālu: بَانَ فَهُوَ بَيْيُنٌ

الْأَبْيِنَاءُ [el-ebyinā] (hemzenin fethi ve yā'nın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, هَيْئٌ [hey'n]le أَهْيِنَاءٌ [ehyinā] gibi.

الْإِبَانَةُ [el-ibānet] (hemzenin kesriyle) Bir nesne zāhir olmak ma‘nāsına dahi gelir. Ve

إِبَانَةٌ [ibānet] Ayırmağa dahi derler; yukālu: صَرَبَهُ فَأَبَانَ رَأْسَهُ مِنْ جَسَدِهِ وَفَصَلَهُ

الْمُبِينُ [el-mubīn] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve meddiyle) Zāhir olan nesne. Ve

مُبِينٌ [mubīn] Başı gövdeden ayıran kimseye dahi derler.

مُبِينٌ [Mubīn] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir suyun ismidir; yukālu: أَبَانَ الشَّيْءُ فَهُوَ مُبِينٌ وَأَبْنَتْهُ أَنَا إِذَا أَوْضَحْتَهُ

الْإِسْتِبَانَةُ [el-istibānet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bir nesne zāhir olmak ve

‘alā-vechi’z-zuhūr bilmek ma‘nāsına da gelir; yukālu: إِسْتَبَانَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَاسْتَبْتَهُ أَنَا إِذَا عَرَفْتَهُ إِذَا عَرَفْتَهُ

التَّبَيُّنُ [et-tebeyyun] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne zāhir olmak. Ve zāhir kılmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: تَبَيَّنَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَتَبَيَّنْتُهُ إِذَا أَطَهَرْتَهُ وَتَبَعَدَى وَتَبَعَدَى هَذِهِ الثَّلَاثَةُ وَلَا يَتَعَدَى

التَّبْيِينُ [et-tebyīn] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi vāzih kılmak. Ve

تَبْيِينٌ [tebyīn] Vāzih olmak ma‘nāsına da gelir. Ve fi’l-mesel: “قَدْ بَيَّنَّ الصُّبْحُ لِيْذِي عَيْنَيْنِ” أَجْبَى تَبْيِينٌ Ve Cevherī’nin bu kelāmından fehm olunur ki **تَبْيِينٌ** [tebyīn] dahi lāzım ve müte‘addī gele, hālā ki ondan akdem hem lāzım ve hem müte‘addī gelmesin **إِفْعَالٌ** [if‘āl]e ve **تَفْعِيلٌ** [tef‘īl] ve **إِسْتِفْعَالٌ** [istifhām] e mahsūs etmiştir.

التَّبْيَانُ [et-tibyān] (tā’nın kesri ve bā’nın sükunuyla) Masdardır, āşikāre kılmak ma‘nāsına şazzdır, zīrā masādır tā’nın fethiyle gelir, **تَفْعَالٌ** [tef‘āl] vezni üzere **تَذَكَرَ** [tezkār] ve **تَكَرَّرَ** [tekrār] ve **تَوَكَّأَ** [tevkāf] gibi. Kesrele hemīn iki kelime gelmiştir ki onun biri **تَبْيَانٌ** [tibyān] ve biri **تَلْقَاءٌ** [tilkā] dır. Ve **تَوَكَّأَ** [tevkāf] yağmurdan ev damlamağa derler.

الْمُبَايَنَةُ [el-mubāyenet] (mīm’in zammı ve yā’nın fethi ile) Ayrılmak, müfārakat ma‘nāsına.

التَّبَايُنُ [et-tebāyun] (tā’nın fethi ve yā’nın zammı ile) Ayrılaşmak; yukālu: تَبَايَنَ الْقَوْمُ إِذَا تَهَاجَرُوا

الْبَايُنُ [el-bā’in] (yā’nın kesriyle) Şol kimse dir ki sütün sağdığı davarın solundan gele. Ve **مُعَلَّى** [mu‘allā] mīm’in zammı ve lām’ın fethi ve teşdidiyle sağından gelene derler.

الْبَائِنَةُ [el-bā’inet] (kezālik yā’nın kesriyle) Şol talāka derler ki onda mürāca‘at sahih olmayıp nikāha muhtāc ola; yukālu: **تَطْلِيْقَةٌ** **بَائِنَةٌ** **فَاعِلَةٌ** [fā’ilet] olur, **مَفْعُولَةٌ** [mef‘ület] ma‘nāsına. Ve Cevherī’nin bu kelāmında te‘emmül vardır, zīrā **بَائِنَةٌ** [bā’inet] **تَطْلِيْقَةٌ** [taṭliqat]ın sıfatı olucak **مَفْعُولٌ** [mef‘ūl] ma‘nāsına hamlin vechi zāhir olmaz, zīrā kelime-i talāktır, zevceyni birbirinden ayırıcı. Ve

بَائِنَةٌ [bā’inet] Şol yaya dahi derler ki kirişinden çok irak ola. Ve ammā kirişi ziyāde karīb olup yaya düğümlü olana **بَائِنِيَّةٌ** [bāniyet] derler, bā-i muvahhadeden sonra nūn’un yā üzerine takdīmi ile. Bunların ikisi dahi yayda ‘ayb ‘add olunur. Ve **بَائِنِيَّةٌ** [bāniyet] şol kuyuya dahi derler ki dibi irak olup vāsi‘ ola.

الْبَيُونُ [el-beyūn] (bā’nın fethi ve yā’nın zammı ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu. Ve zikr olunan kuyuya **بَيُونٌ** [beyūn] ve **بَائِنَةٌ** [bā’inet] derler, zīrā kuyuya salınan ip bu takdīrce kuyunun dīvārından irak olur, vüs‘atinden ötürü.

غُرَابُ الْبَيْنِ [ğurābu’l-beyn] (bā’nın fethi ve yā’nın sükunuyla) Şol kargadır ki alaca ola, **أَبْقَعٌ** [ebqā‘] ma‘nāsına. Ve Ebu’l-Ğavs eyitti: **غُرَابُ الْبَيْنِ** [ğurābu’l-beyn] şol kargadır ki burnu ve ayakları kırmızı ola, ammā siyāh kargaya **حَاتِمٌ** [hātīm] derler. Ve **حَاتِمٌ** [hātīm] dedikleri bi-tariki’t-tetayyur firāka hükm ettiği içindir, ‘Arabların zu‘mü üzere.

بَيْنٌ [beyn] (bā’nın fethi ve yā’nın sükunu ve nūn’un feth üzere bināsıyla) Birkaç nesnenin arası, **وَشَطٌّ** [vašt] ma‘nāsına sükun-ı sīn’le; tekūlu: **جَلَسْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ كَمَا تَقُولُ جَلَسْتُ وَشَطَّ الْقَوْمُ** **بَيْنٌ** [beyne] zarf-

tır; ve eger onu isimlik üzere isti'māl et-
sen mu'reb kılarısın; tekūlu: “لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ”
(الأنعام، 94) بَرَفَعِ التُّونِ

بُعَيْدَاتُ بَيْنَ [bu'aydātu beyn] (bā'nın zam-
mı ve 'ayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla)
Kelime-i بَيْنَ [beyn] mecrūr ve muzāfun
ileyh olmak üzere ahyānen ma'nāsına
karīb isti'māl olunur; tekūlu: لَقِيْتُهُ بُعَيْدَاتٍ
بَيْنَ إِذَا لَقِيْتُهُ بَعْدَ حِينٍ ثُمَّ أَمْسَكَتْ عَنْهُ ثُمَّ أَتَيْتُهُ بَيْنَ
بā'ların fethi ve yā'ların sükūnu ve
nūn'ların feth üzere bināsıyla iyi ile yatlı
mā-beyni; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ بَيْنَ بَيْنَ أَيُّ بَيْنَ الْجَدِيدِ
والرَّادِيءِ Pes bunlar iki kelimedir ki kelime-i
vāhide mesābesinde kılınıp āhirleri mebnī
kılınmıştır. Ve “hemze-i beyne beyne” şol
hemzedir ki tahfif olunmuştur, ya'nī hem-
ze hareketine muvāfık olan harf-i illetin
beyninde kılınmıştır, meselā eger hemze
meftūha olsa hemze ile elif beyninde kılı-
nır, سَأَلْ gibi ve eger hemze meksūre olsa
hemze ile yā beyninde kılınır, سَمِمَ gibi ve
eger mazmūme olsa hemze ile vāv bey-
ninde kılınır, لَوْمْ gibi. Ve “hemze-i beyne
beyne” ibtidāda vākī' olmaz ebeden, sākin
gibi za'tf olduğundan ötürü, lākin bu her
ne denli sākine karīb olup hemze-i sarīha
mertebesine vāsıl olmamışsa müteharrik
i'tibār olunur. Ve “hemze-i beyne beyne”
dedikleri za'fından ötürüdür, nitekim بَيْنَ
بَيْنَ za'tf ma'nāsına isti'māl olunur.

بَيْنَا [beynā] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnu
ve elifin kasrıyla ki āhirinde olan fethadan
mütevellid olur, fethayı işbā' etmekle.

بَيْنَمَا [beynemā] (bā'nın ve nūn'un fethi
ve mā-beynde yā'nın sükūnuyla) Kezālik
بَيْنَا [beynā] ma'nāsınadır, mīm zā'idedir;
tekūlu: بَيْنَا نَحْنُ نَرَفِقُهُ أَتَانَا أَيُّ بَيْنَ أَوْقَاتٍ رَفِقْتِنَا إِثَاءُ
Pes بَيْنَا [evkāt] hazf olunup أَوْقَاتٍ [evkāt]

in muzāfun ileyhi olan cümle بَيْنَ kelime-
sin vely etmiştir; (يوسف، 82) ﴿وَأَسْأَلُ الْقَرْيَةَ﴾
āyet-i kerīmesinde muzāf hazf olduğū
gibi. Ve zurūf-ı zamānın cümleye izāfeti
hod şāyi'dir; ke-kavlike: أَتَيْتَكَ زَمَنَ الْحَجَّاجِ
أَمِيرٍ Ve Aşma't bَيْنَا kelimesinin mā-ba'din
mecrūr ederdı, kaçan بَيْنَ ma'nāsına olup
mevzi'ine بَيْنَ vaz' olunmak sahīh olsa. Ve
Aşma't'den gayrısı بَيْنَا ve بَيْنَمَا kelimelerin-
den sonra gelen kelimeleri merfū' kıldılar,
mubtedā ve haber olmak üzere.

الْبَيْنُ [el-bīn] (bā'nın kesri ve meddiyle)
Bir pāre yer ki göz ayırımı mikdārı ola.

الْبَيْوُنُ [el-buyūn] (zameteynle) Cem'i. Ve
بَيْنَ [beyne] Nāhiye ma'nāsına dahi gelir,
Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

FASLU'T-TĀ' (فَصْلُ التَّاءِ)

[ت ب ن]

التَّبْنُ [et-tibn] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Saman, kāh ma'nāsına.

التَّبْنَةُ [et-tibnet] (tā'nın kesri ve bā'nın kezālik sükūnuyla) Vāhidi. Ve

تَبْنُ [tibn] Büyük kāseye dahi derler, kadeh-i kebīr ma'nāsına. Kisā'ī eyitti: **تَبْنُ** [tibn] şol büyük kāsedir ki yirmi adama kifāyet kıla, ondan aşāğı olana **صَحْنٌ** [şahn] derler ki ona karīb ola, nüfūs-ı kesīreye kifāyet etmede, ondan aşāğı olana **عُصٌّ** [uss] derler 'ayn-ı mühmelenin zammıyla ve sīn-i mühmele ile ki üç dört adama kifāyet kıla, ondan aşāğı olana **فَدَحٌ** [kadeh] derler ki iki kimseye kifāyet kıla, ondan aşāğı olana **قَعْبٌ** [ka'b] derler kâf'la ve 'ayn-ı mühmele ile, ondan aşāğı olana **عُمَرٌ** [gumer] derler gayn-ı mu'cemenin zammı ve mīm'in fethiyle.

التَّبْنُ [et-tebn] (tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Saman vermek; tekūlu: **تَبَّنْتُ** الدَّابَّةَ أَتَبَّنُهَا تَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَلَفْتَهَا التَّبْنَ

التَّبْنَانَةُ [et-tebānet] (tā'nın fethi ve bā'nın tahfifiyle) 'Akl ve idrāk, fitnat ma'nāsına.

التَّبْنُ [et-tebn] (fethateynle) Ehl-i idrāk olmak; yukālu: **تَبَّنَ الرَّجُلُ تَبْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

التَّبْنُ [et-tebn] (tā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Ehl-i idrāk olmak, **فَطْنٌ** [fetin] ma'nāsına.

التَّبْنِيمُ [et-tetbīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesnede ziyāde fikr edip dikkat-i nazar üzere olmak; yukālu: **تَبَّنَ تَبْنِيًّا** إِذَا أَدَقَّ النَّظْرَ Ve fī hadīsi Sālim b. 'Abdullāh kāle: **كُنَّا نَقُولُ فِي الْحَامِلِ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجَهَا إِنَّهُ**

يُنْفِقُ عَلَيْهَا مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ حَتَّى تَبْتِئُمْ مَا تَبْتِئُمْ“ أَي حَتَّى أَدَقَّقْتُمْ النَّظْرَ فَقَلْتُمْ غَيْرَ ذَلِكَ

التَّبَّانُ [et-tebbān] (tā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Saman satan kimse, kāh-fürüş ma'nāsına. Ve eger **تَبَّانٌ** [tebbān] **فَعْلَانٌ** [fa'lan] vezni üzere olursa, **تَبَّ** [tebb]den helāk ma'nāsına, lā-yansarıf olur.

التَّبَّانُ [et-tubbān] (tā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Şol tumandır ki gemiciler giyer bir karış mīkdārı uzun olur, hemīn 'avret-i galīzayı setr eder. Ve fīh hadīsi 'Umāre **”أَنَّهُ صَلَّى فِي تَبَّانٍ فَقَالَ إِنِّي مَمْتُونٌ“** Ve **مَمْتُونٌ** [memşūn] sā-i müsellese ile mesānesinde 'illet olana derler, ya'nī su yolunda zahmeti olana derler.

[ت ق ن]

الْإِتْقَانُ [el-itqān] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem kılmak.

الْتِقْنُ [et-tiḡn] (tā'nın kesri ve kâf'ın sükūnuyla) Üstād olan kimse, hāzık ma'nāsına; yukālu: **رَجُلٌ تَقْنٌ أَي كَامِلٌ فِي صُنْعِهِ**

تِقْنٌ [Tiḡn] (kezālik tā'nın kesri ve kâf'ın sükūnuyla) Bir kimsenin ismidir ki iyi ok atmakla ma'rūftur, iyi atmakta onunla mesel darb olunup **”أَزْمَى مِنْ ابْنِ تِقْنٍ“** derler. Ve bu makāmda Cevherī kelāmı müsāmahadan hālī değildir, zīrā ziyāde iyi ok atan **تِقْنٌ** [Tiḡn] nām kimsenin oğlu olur, **تِقْنٌ** [Tiḡn] olmaz. Ve bunun emsālī mürūr etmiştir. Ve

تِقْنٌ [tiḡn] Tabī'ate dahi derler; yukālu: **الْفَصَاحَةُ مِنْ تِقْنِهِ أَي مِنْ سُوسِهِ وَطَبْعِهِ**

[ت ل ن]

التُّلُنَّةُ [et-tulunnet] (zammateynle ve nūn'un teşdidiyle ve tā'nın fethiyle dahi lügattir) Hācet ma'nāsına; yukālu: **لِي قَيْلِكَ تُلُنَّةٌ** Ve

تُلُنَّةٌ [tulunnet] Eğlenmek ma'nāsına dahi

kimseyi zebūn etmek; yukālu: أَثْحَنَتْهُ الْجِرَاحَةُ إِذَا أَوْهَنَتْهُ

إِثْحَانٌ [iṣḥān] Bir nesneyi çok etmeğe ve gālib kılmaya dahi derler.

الْإِثْحَانُ [el-iṣḥān] (hemzenin ve sâ'nın kesri ve teşdidiyle) Çok olmak. Ve gālib olmak. Aslı **إِثْحَانٌ** idi, idgām olunmuştur.

[ث د ن]

الْتَدَنُ [eṣ-ṣeden] (fethateynle) Etin rāyihası mütegayyir olmak; yukālu: تَدَنَ اللَّحْمُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَاحَتُهُ

الْتَدَنُ [eṣ-ṣedn] (sâ'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Eti çok olan kimse, kesrū'l-lahm ma'nāsına.

الْمُتَدَّنُ [el-muṣedden] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) KezālİK kesrū'l-lahm ma'nāsındadır. Ve

مُتَدَّنٌ [muṣedden] Elde noksanı olan kimseye dahi derler nākısu'l-yed ma'nāsına. Ve fī hadīsi Zi's-Sediyye: قَالُوا مَعْنَاهُ "إِنَّهُ مُتَدَّنٌ الْيَدُ" مُتَدَّنٌ الْيَدُ أَي نَاقِصُ الْيَدِ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **مُتَدَّنٌ** [muṣedden] zikr olunan ma'nāya gelmesi **تُدْوَةٌ** [ṣunduvet]ten me'hūz olduğuna binā'endir. Ve **تُدْوَةٌ** [ṣunduvet] memeye derler, el kısa olup bir yere cem' olduğu için teşbīhen **مُتَدَّنٌ** [muṣenned] dediler diye tevcīh etmişlerdir. Hāl zikr olunan minvāl üzere olsa **مُتَدَّنٌ** [muṣenned] demek gerek idi, kıyāsen meger ki maktūb ola demişlerdir.

[ث ف ن]

الْتَفِنَةُ [eṣ-ṣefinet] (sâ'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Devenin göğsünden şol berk yerdir ki çöktükte onun üzerine çöker, dizlerinde olan ve sâ'ir 'uzvunda olan berk yer gibi.

الْتَفِنَاتُ [eṣ-ṣefināt] (sâ'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'ci, zikr olunan berk yerler ma'nāsına.

ذِي الْتَفِنَاتِ [Zi's-Ṣefināt] (vezn-i mezbūr üzere) 'Abdullāh b. Vehb er-Rāsī nām kimsenin lakabıdır. Re's-i havāricidir ve mezbūra **ذِي الْتَفِنَاتِ** dediler, zīrā tūl-ı sūcūd onun hālet-i secdede yere konan a'zāsında te'sir etmişti.

الْمُتَأَفِنَةُ [el-muṣāfenet] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Bir kimse ile bir yerde oturmak; yukālu: تَأَفِنْتُ فُلَانًا إِذَا جَالَسْتَهُ Ba'zılar eyitti: Bunun iṣtikākı zikr olunan ma'nādandır, gūyā ki sen dizinin **تَفِينَةٌ** [ṣefinet]in onun dizinin **تَفِينَةٌ** [ṣefinet]ine ilsāk edersin hālet-i cūlūsta. Ve

مُتَأَفِنَةٌ [muṣāfetet] Bir kimseye mu'āvenet etmeğe dahi derler; yukālu: تَأَفِنْتُ الرَّجُلَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَعْنَتَهُ عَلَيْهِ

الْتَفْنُ [eṣ-sufun] (zammeteynle) Dağarcığın ve sofranın etrafı ki çepçevre dikilmiştir.

الْتَفْنُ [eṣ-ṣefn] (sâ'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deve bir nesneyi diziyle vurmak yāhūd dōşü altına almak; yukālu: تَفِنْتُهُ النَّاقَةَ تَفِينُهُ تَفْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبْتَهُ بِتَفِينَاتِهَا

الْتَفْنُ [eṣ-ṣefen] (fethateynle) El 'amelden nasır bağlayıp berk olmak; yukālu: تَفِنْتُ يَدَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلِظَتْ

الْإِثْفَانُ [el-iṣfān] (hemzenin kesriyle) Bez işin işlemesi eli berk etmek, nasır eti bağlamakla; yukālu: أَثْفَنَ الْعَمَلُ يَدَهُ

[ث ك ن]

الْكُنْكُنَةُ [eṣ-suknet] (sâ'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Bir sürü, güvercinden yāhūd gayrı nesneden.

الْكُنْكُنُ [eṣ-suken] (sâ'nın zammı ve kāf'ın fethiyle) Yolun ortası; yukālu: حَلَّ لَهُ عَنِ

هِيَ عَنْ سَجْحِهِ Ve تُكْنِ الطَّرِيقَ أَيُّ عَنْ سَجْحِهِ mūhmelenin ve cīm'in zammıyla ve ḥā-i mūhmele ile vasat-ı tarīke derler.

تَكَرَّنَ [Şeken] (fethateynle) Bir dağın ismidir.

[ث م ن]

الثَّمَانِيَّةُ [eş-şemāniyet] (sā'nın fethi ve nūn'un kesriyle) Sekiz ki merātib-i ʿadeddendir; yukālu: **ثَمَانِيَّةٌ رِجَالٌ وَثَمَانِي نِسْوَةٌ** Ve bu aslında ثَمُنٌ [sumun]a mensūbdur, zīrā ثَمُنٌ [sumun] şā'nın zammıyla şol cüzdür ki onunla yedi ʿaded sekiz olur. Pes harf-i evvelin meftūh kıldılar, zīrā nisbette gāh olur tagayyür ederler, nitekim دَهْرِيٌّ [duhriyy] ve سُهْلِيٌّ [suhliyy] derler evvellerin zammı ile, meftūhü'l-evvel olan دَهْرٌ [dehr] in ve سَهْلٌ [sehl]in nisbetinde; pes bunda yā-i nisbetin biri hafz olunup bedeline elif verdiler, nitekim يَمَنٌ [Yemen]le nisbette يَمَانٌ [Yemān] deyip vech-i mezbūr üzere kılmışlardır, pes ثَمَانِي [semānī]nin yā'sı izāfet hālinde sābit olur, قَاضِي [qāḍī]nin yā'sı sābit olduğu gibi; tekūlu: قَاضِي عَبْدُ اللَّهِ ثَمَانٍ نِسْوَةٌ وَثَمَانِيَّةٌ derler. Ve ref' ve haber hālinde hafz olunur, tenvīne mukārenetle ve nasb hālinde sābit olup munsarīf olur, zīrā bu cem' değildir tā ki جَوَارٌ [cevār] ve سَوَارٌ [sevār] mecrāsına cārī olup hālet-i nasbında lā-yansarīf ola. Ve جَوَارٌ [cevār] جَارِيَةٌ [cāriyet] kelimesinin cem'idir, akıcı ma'nāsına. Ve سَوَارٌ [sevār] سَارِيَةٌ [sāriyet] kelimesinin cem'idir, gece ile yürüyen bulut ma'nāsına. Ve bazı eş'ārda ثَمَانِي hālet-i nasbda lā-yansarīf vāki' olması sīga-i cem' tevehhüm olunmağa binā'endir. Ve 'Arabların سَبْعُ الثُّوبِ "dediklerinin hakkı ثَمَانِيَّةٌ فِي ثَمَانٍ" demek idi, zīrā تُلُ ذِرَاعٌ [zirāc]la ölçülür, arşın

ma'nāsına. Ve ذِرَاعٌ [zirāc] mü'ennestir. Ve 'arz شِبْرٌ [şibr]le ölçülür, karış ma'nāsına. Ve شِبْرٌ [şibr] müzekkerdir, mü'ennes geldiği أَشْبَارٌ [eşbār] sarīh zikr olunmadığına binā'endir. Ve bu 'Arabların الشَّهْرُ "صَمْنَا مِنَ الشَّهْرِ" أَيَّامٌ دَدِكْلَرِي غِيبِدِير, hālā ki savm أَيَّامٌ [eyyām]da olur لَيَالِي [leyālī]de olmaz. Ve أَيَّامٌ [eyyām] يَوْمٌ [yevm]in cem'idir. Ve يَوْمٌ [yevm] müzekkerdir ve eger أَيَّامٌ [eyyām] zikr olunaydı حَمْسَةٌ demek lāzım olurdu, ri'āyet-i tezkīr için.

ثَمَانِيَّةٌ [Şemāniyet] (vezn-i mezbūr üzere) Bir mevzī'in ismidir.

الثَّمِينِيَّةُ [eş-şumeyniyet] (sā'nın zammı ve mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle) ثَمَانِيَّةٌ [semāniyet] kelimesinin tasgīridir elifin hafziyle. Ve eger dilersen yā'yı hafz edip ثَمِينِيَّةٌ [sumeyyinet] dersin, elifi yā'ya kalb edip yā-yı tasgīr içinde idgām etmekle. Ve cā'izdir ki ikisinde dahi āhirin mā-kabline yā-i sākineyi ʿıvaz veresin, مُعْتَلِمٌ [muğtelim]de مُغَيَّلِيمٌ [muğaylīm] dedikleri gibi.

ثَمَانٍ عَشْرَةٌ [semāni ʿaşrete] Ba'zı eş'ārda ki ثَمَانٍ عَشْرَةٌ [semāni ʿaşrete] vāki' olmuştur hālā ki hakkı ثَمَانِي عَشْرَةٌ demek idi, yā'yla yā'sı hafz olduğu طَوَالَ الْأَيْدِي lügati üzeredir ki hakkı طَوَالَ الْأَيْدِي demektir.

الثَّمَنُ [eş-semn] (sā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir mālın sekizde birin almak; tekūlu: **ثَمَنْتُ الْقَوْمَ أَنَّمُهُمْ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتُ** Ve bir kavmin sekizincisi olmağa dahiderler; tekūlu: **ثَمَنْتُ الْقَوْمَ أَنَّمُهُمْ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كُنْتُ ثَامِنُهُمْ**

الإِثْمَانُ [el-işmān] (hemzenin kesriyle) Bir kavm sekiz ʿaded olmağa derler; yukālu: **وَأَنَّمَنَ الْقَوْمَ إِذَا صَارُوا ثَمَانِيَّةً** Ve

إِثْمَانٌ [işmān] Bir kavmin devesi sekiz gün-

de bir su içmeğe dahi derler; yukālu: **أَثْمَنَ** الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ ثَمْنًا وَهُوَ ظِمٌّ مِنْ أَطْمَاءِهَا Ve **ظِمٌّ** [zīm] susamağa derler, **عَطَّشَ** [aṭaš] ma'nāsına. Ve

إِثْمَانٌ [iṣmān] Bir metā'a bahā vermeğe dahi derler; yukālu: **أَثْمَنْتُ الرَّجُلَ مَتَاعَهُ وَأَثْمَنْتُ لَهُ**

ثَمَانِينَ [semānīn] (sā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Seksen ma'nāsına. Ve 'Arabların "هُوَ أَحْمَقُ مِنْ صَاحِبِ ضَأْنِ ثَمَانِينَ" dedikleri kavllerinin aslı budur ki bir a'rābī, Kīsrā nām pādīšāha bir meserret haberin verdikte, "Dile benden ne dilersen" dediği hinde seksen koyun murād ettiği için mesel darb olunup **أَحْمَقُ مِنْ صَاحِبِ ضَأْنِ ثَمَانِينَ** "ثمانين derler.

الْثَمْنُ [eṣ-ṣemen] (fethateynle) Satılan esbābın bahāsı.

الْثَمِينُ [eṣ-ṣemīn] (sā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Sekiz cüzden bir cüz, **ثُمَّنٌ** [ṣumun] ma'nāsına. Ve

ثَمِينٌ [ṣemīn] Bahāsı 'ālī olana dahi derler; yukālu: **شَيْءٌ ثَمِينٌ إِذَا ارْتَفَعَ ثَمْنُهُ**

الْمُثَمَّنُ [el-muṣemmen] (mīm-i evvelin zammı ve sānının fethi ve teşdidiyle) Şol nesnedir ki ona sekiz kūşe kılınmış ola.

الْمُثَمَّنَةُ [el-miṣmenet] (mīm'in kesri ve sā'nın sükūnuyla) Tobra ki içine esbāb ve azık korlar.

[ث ن ن]

الْثُنَّةُ [eṣ-ṣunnet] (sā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Atın bileğinde saçak misālinde olan kıllardır ki bilekte memebaşı gibi nesnenin üzerinde olup yere yetişmeğe karīb olur.

الْثُنُنُ [eṣ-ṣunen] (sā'nın zammı ve nūn'un fethiyle) Cem'i, zikr olunan kıllar

ma'nāsına. Ve

ثُنَّةٌ [sunnet] Göbekle kasık mā-beynine dahi derler.

الْثُنُّ [eṣ-ṣinn] (sā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Şol kuru ottur ki birbiri üzerine cem' ola, kesretinden. Vallāhu a'lemu.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ن]

الْجُبْنُ [el-cubn] (cīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Peynir ki me'kulāt kısmındandır.

الْجُبْنَةُ [el-cubnet] (cīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla kezālik) Vāhidi, bir mikdār peynir ma'nāsına. Ve

جُبْنٌ [cubn] Korkmak ma'nāsına da gelir. Ve bu ikisinde cīm'in ve bā'nın zammı ile dahi gelir. Ve ba'zılar **جُبْنٌ** [cubunn] ve **جُبْنَةٌ** [cubunnet] dahi derler, zammeteynle ve nūn'un teşdīdiyle, iki ma'nāda dahi.

الْجَبَانُ [el-cebān] (cīm'in fethi ve bā'nın tahfifi ile) Korkak olan kimse; yukālu: **جَبَنَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَهُوَ جَبَانٌ**

الْجَبِينُ [el-cebīn] (cīm'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **جَبِنَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ جَبِينٌ** Ve

جَبِينٌ [cebīn] Zūlfün üzerinde olan yere dahi derler, tulun ma'nāsına.

الْجَبِينَانُ [el-cebīnān] Tesniyesi, alnının iki cānibinde iki tulun ma'nāsına. Ve

جَبَانٌ [cebān] Mū'ennese dahi itlāk olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ جَبَانٌ كَمَا قَالُوا حَصَانٌ وَرَزَانٌ** Ve **رَزَانٌ** [haṣān] mestūre olan 'avret ve **رَزَانٌ** [rezān] ehl-i vakār olan 'avrettir.

الْإِجْبَانُ [el-icbān] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi korkak bulmak; tekūlu: **إِذَا أَجْبَنْتُهُ إِذَا وَجَدْتُهُ جَبَانًا**

الْتَجْبِينُ [et-tecbīn] ('alā-vezni [et-tekrīm (et-tekrīm)) Bir kimseyi korkaklığa nisbet kılmaktır; tekūlu: **جَبْنْتُهُ تَجْبِينًا إِذَا نَسَبْتُهُ إِلَى الْجُبْنِ**

الْمَجْبِنَةُ [el-mecbenet] (mīm'in ve bā'nın

fethiyle) Korkacak yer; yukālu: **الْوَلْدُ مَجْبِنَةٌ مَبْحَلَةٌ لِأَنَّهُ يُحِبُّ الْبُقَاءَ وَالْمَالَ لِأَجْلِهِ**
الْجَبَانُ [el-cebbān] (cīm'in fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Sahrā.

الْجَبَانَةُ [el-cebbānet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olun ma'nāyadır.

الْتَجْبُونُ [et-tecebbun] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse galiz olmak; yukālu: **تَجَبَّنَ الرَّجُلُ إِذَا غَلَطَ**

[ج ح ن]

الْبَجْنُ [el-ceḥin] (cīm'in fethi ve ḥā'nın mühmelenin kesri ile) Gıdāsı yaramaz olan oğlan. Ve

جَحْنٌ [ceḥin] Geç büyüyen oğlan, batī'ü'ş-şebāb ma'nāsına.

الْبَجْنُ [el-ceḥan] (fethateynle) Oğlanın gıdāsı yaramaz olmak; yukālu: **جَحِنَ يَجْحَنُ جَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ غِدَاءُهُ**

الْإِجْحَانُ [el-içḥān] (hemzenin kesriyle) Oğlanın gıdāsını yaramaz kılmak; tekūlu: **أَجْحَنْتُهُ إِذَا أَسَأْتُ غِدَاءَهُ**

الْمُجْحَنُ [el-muçḥan] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Şol ottur ki boysuz olup susuz ola.

جَيْحُونٌ [Ceyḥūn] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Belḥ demekle, ma'rūf olan şehrin nehridir.

جَيْحَانٌ [Ceyḥān] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şām-ı şerīf'te bir nehrin ismidir.

[ج د ن]

ذُو جَدَنٍ [Zū Ceden] (fethateynle) Yemen'de Ḥimyer ulularından birinin ismidir.

[ج ر ن]

الْجُرُونُ [el-curūn] (zammeteynle) Bir nes-

neye mu'tād olup onda mahāret tahsīl etmek; yukālu: جَرَنُ يَجْرُونُ جُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا: تَعَوَّدَ الْأَمْرَ وَمَرَنَ عَلَيْهِ Ve

جُرُونُ [curūn] Bez ezilip mülāyim olmağa dahi derler; yukālu: جَرَنُ الثُّوبِ جُرُونًا إِذَا انْسَحَقَ وَلَا نَ وَ لَ ا نَ

الْبَجَارِنُ [el-cārin] (rā'nın kesriyle) Eskiyip mülāyim olan bez. Ve zırhta dahi isti'māl olunur. Ve

جَارِنُ [cārin] Yılan yavrusuna dahi derler, veledü'l-hayye ma'nāsına. Ve

جَارِنُ [cārin] Eskiye yola dahi derler, tarīk-i dāris ma'nāsına.

الْجَرَنُ [el-ceren] (fethateynle) Yer, arz-ı galīza ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve ba'zılar eyitti: جَرَنُ [ceren] جَرَلُ [cerel]den mübeddeldir.

الْجُرُونُ [el-curn] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Hurmā kurutmak için hurmā serecek yer.

الْجَرِينُ [el-cerīn] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْجِرَانُ [el-cirān] (cīm'in kesri ve rā'nın tahfiifiyle) Devenin boynunun önünde boğazlanacak yerinden göğsüne varınca olan yere derler. Ve sāhib-i *Terceme-i Muhtār* bi'l-kesri ve 't-teşdīdi demiştir; *Ḳāmūs*'ta olana ve gayrıya muhālifdir.

الْجُرُونُ [el-curun] (zammeteynle) Cem'î. Ve bu lafzlar attā dahi isti'māl olunur.

جِرَانُ الْعَوْدِ [Cirānu'l-'Avd] (cīm'in kesri ve 'ayn'ın fethiyle) Numeyr kabilesinden Mustevrid nām bir şā'irin lakabıdır ki deve derisinden kamçı etmişti, 'avretlerin döğmek için. Ve عَوْدُ [‘avd] ziyāde yaşlı olan deveye derler.

الْجَرِيَانُ [el-ciryān] (cīm'in kesri ve rā'nın

sükūnuyla) Kırmızı boya, جَرِيَالُ [ciryāl] ma'nāsında lügattir.

جَيْرُونُ [Ceyrūn] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bir kapının ismi Dımaşk kapılarından, bāb-ı mahsūs ma'nāsına.

[ج ش ن]

الْجَوْشَنُ [el-cevşen] (‘alā-vezni حَيْدَر [ḥay-der]) Göğüs, sīne ma'nāsına. Ve

جَوْشَنُ [cevşen] Zırh ma'nāsına dahi gelir. Ve

جَوْشَنُ [Cevşen] Bir recülün dahi ismidir. Ve

جَوْشَنُ اللَّيْلِ [cevşenu'l-leyl] Vasat-ı leyle dahi derler. Ve sadr-ı leyle de derler; yukālu: مَضَى جَوْشَنُ مِنَ اللَّيْلِ أَي صَدَرَ مِنْهُ

[ج ع ث ن]

الْجَعِينُ [el-ci'şin] (cīm'in ve sâ'nın kesri ve mā-beynde 'ayn'ın sükūnuyla) صَلِيَانُ [şilliyyān] dedikleri ot ki nebātāt-ı berriyyedendir.

جَعِينُ [Ci'şin] (vezn-i mezbūr üzere) Ferazdağ'ın kız karındaşının ismidir. Ve makāmda sāhib-i *Şurāḥ* جَعِينُ [ci'şin]i zikr olunan ma'nāda جَعِينُ ile tashīh etmiştir, sâ-i müselleseyi 'ayn-ı mühmele üzere takdīm etmekle lākin nūsah-ı *Şiḥāḥ*'a ve *Ḳāmūs*'a muhālifdir.

[ج ف ن]

الْجَفْنُ [el-cefn] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Göz kapağı. Ve

جَفْنُ [cefn] Kılıç kınına dahi derler. Ve

جَفْنُ [Cefn] Bir mevzi'in dahi ismidir. Ve

جَفْنُ [cefn] Bağ çubuğuna dahi derler, مَضْبَانُ الْكُرْمِ ma'nāsına.

الْجَفْنَةُ [el-cefnet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir dāne bağ çubuğu ma'nāsına. Ve

جَفْنَةٌ [cefnet] Kāseye dahi derler.

الْجِفَانُ [el-cifān] (cīm'in kesriyle) Cem'i.

الْجَفَنَاتُ [el-cefenāt] (fethateynle) Kezālik cem'i, zīrā **فَعَلَةٌ** [fa'let] vezninin cem'inde harf-i sānī tahrīk olunur kaçan ism olsa meger ki harf-i mezkūr vāv veyāhūd yā ola, bu dem sākin olur.

جَفْنَةٌ [Cefnet] (cīm'in fethi ve fā'nın sūkūnuyla) Yemen'den bir kabīlenin ismidir.

جُفَيْنَةٌ [Cufeynet] (cīm'in zammı ve fā'nın sūkūnuyla) Bir kimsenin ismidir. Ve 'Arabların "عِنْدَ جُفَيْنَةَ الْخَبْرِ الْيَقِينِ" dedikleri kavllerinde **جُفَيْنَةٌ** [Cufeynet] bir hamr satıcı kimsenin ismidir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Pes 'Arabların bu kavlinde vāki' olan **جُفَيْنَةٌ** [Cufeynet]'tir, **جُهَيْنَةٌ** [Cuheyne] değildir. Ve Ebū 'Ubeyd, *Kitāb-ı Emşāl*'de eyitti: Bu Aşma' kavlidir. Ammā İbn Hişām el-Kelbī eyitti: Bu **جُهَيْنَةٌ** [Cuheyne]'tir. Ve bunun hikāyesi budur ki Huşayn b. 'Amr b. Mu'āviye b. 'Amr b. Kilābī seyre çıktı, hālā ki kendi ile Cuheyne kabilesinden bir kimse var idi ki Aḥnes derlerdi, pes mezbūr Huşayn'le husūmet edip Huşayn-i Kilābī'yi katl edip mālın aldıkta Şahre bint Mu'āviye ağlayıp eydür idi: "نَسَائِلُ عَنْ حُصَيْنٍ كُلِّ رَكْبٍ || وَعِنْدَ جُهَيْنَةَ" "نَسَائِلُ عَنْ حُصَيْنٍ كُلِّ رَكْبٍ || وَعِنْدَ جُهَيْنَةَ" Ebū 'Ubeyd eyitti: İbnu'l-Kelbī bu makūle nesnelere Aşma'ı'den a'lemdir dedi.

[ح م ن]

الْجُمَانَةُ [el-cumānet] (cīm'in zammı ve mīm'in tahfifiyle) Şol dānedir ki gümüş-

ten inci misālinde işlerler.

الْجُمَانُ [el-cumān] (cīm'in zammı ve mīm'in kezālik tahfifiyle) Cem'idir, zikr olunan dāneler ma'nāsına.

[ح ن ن]

الْجُنُونُ [el-cunūn] (zammeteynle) Gece karanu olmak; yukālu: جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ يَجُنُّ جُنُونًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيُقَالُ أَيْضًا جَنَّهُ اللَّيْلُ Ve

جُنُونٌ [cunūn] Dīvāne olmağa dahi derler; yukālu: جَنَّ الرَّجُلُ جُنُونًا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve

جُنُونٌ [cunūn] Ağaç uzamağa ve ot uzayıp birbirine sarılıp çiçeklenmeğe dahi derler; yukālu: نَحَلَةٌ مَجْنُونَةٌ وَجَنَّ الثَّبْتُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ جُنُونًا إِذَا طَالَ وَالتَّف

الْإِجْنَانُ [el-icnān] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: أَجَنَّ اللَّيْلُ أَيْضًا Ve

إِجْنَانٌ [icnān] Dīvāne kılmağa dahi derler; yukālu: أَجَنَّهُ اللهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ وَلَا تَقُلْ مَجَنَّ

الْإِجْنَانُ [el-icnān] Oğlunu anası rahiminde saklamak; yukālu: أَجَنَّتِ الْمَرْأَةُ وَلَدًا Kāle fi'l-*Kāmūs* وَمِنْهُ الْحَامِلُ وَأَجَنَّتِ الْحَامِلُ وَمِنْهُ الْفَارِسِيُّ جَنَّ فِي الرَّحِمِ يَجُنُّ جِنًّا وَأَجَنَّتِ الصَّرَاحُ فِي نَفْسِهِ بِالْفَارِسِيِّ يُعْلَمُ أَنَّ مَا قَالَ صَاحِبُ الصَّرَاحِ فِي نَفْسِهِ بِالْفَارِسِيِّ يَكُونُ أُنْدَاخْتَنُ يَكُونُ غَيْرَ مُنَاسِبٍ

مَا أَجَنَّهُ [mā ecennehu] (fethateynle ve nūn'un teşdidiyle) Fi'l-i ta'accübdür, HNe 'aceb mecnūn oldu" ma'nāsına. Şüzüz kabīlindedir, bunun üzerine kıyās cā'iz değildir, zīrā **مَضْرُوبٌ** [maḍrūb]da **مَا أَضْرَبَهُ** ve **مَسْئُولٌ** [meslūl]da **مَا أَسْأَلُهُ** cā'iz değildir. Ve **مَسْئُولٌ** [meslūl] sıyrılıp çıkan nesneye derler.

الْجِنَّ [el-cinn] (cīm'in kesri ve nūn'un teşdidiyle) **إِنْسٌ** [ins]in mukābilidir.

الْجِنِّيُّ [el-cinniyy] (cīm'in kesri ve nūn'un teşdidiyle) Vāhidi, **رُومٌ** [rūm] ile **رُومِيٌّ** [rūmiyy] gibi. Ba'zılar eyitti: **جِنَّ** [cinn]e **جِنَّ** [cinn] dedikleri mezbūrlar görünmez

belâ olup onlardan ihtirâz olunduğu içindir. Ve

جِنُّ [cinn] Kalbe dahi itlâk olunur. Ve

جِنُّ [cinn] Bir nesnenin ibtidâsına dahi derler; yukâlu: كَانَ ذَلِكَ فِي جِنِّ شَبَابِهِ أَيَّ فِي شَبَابِهِ وَأَوَّلِ شَبَابِهِ Ve tâzelik ma'nâsına dahi gelir; tekûlu: إِفْعَلُ ذَلِكَ الْأَمْرَ بِجِنِّ ذَلِكَ وَيَحْدَثَانِيهِ

الْجِنُّ [el-cenn] (cīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Örtmek.

الْإِجْنَانُ [el-icnān] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukâlu: جَنَنْتُ الْمَيِّتَ وَأَجْنَنْتُهُ إِذَا وَارَيْتُهُ Ve

إِجْنَانٌ [icnān] Gizlemeğe dahi derler; tekûlu: إِكْتَانَ أَجْنَنْتُ الشَّيْءَ فِي صَدْرِي إِذَا أَكْتَنْتُهُ [iknān] nūn'larla gizlemek ma'nâsındır.

الْجِنِينُ [el-cenīn] (cīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Karında olan oğlan.

الْأَجِنَّةُ [el-ecinnet] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'î, karında olan oğlanlar ma'nâsına. Ve

جِنِينٌ [cenīn] Kabre konan meyyite dahi derler.

الْجُنَّةُ [el-cunnet] (cīm'in zammı ve nūn'un teşdidiyle) Şol silâhtır ki onunla bedeni setr ederler. Bu ta'bîrden zâhir olan budur ki جُنَّةٌ [cunnet] kalkandan e'amm ola, hâlâ ki ba'zı muhtasarâtta جُنَّةٌ [cunnet] kalkandır denmiştir. Ve

جُنَّةٌ [cunnet] Mutlakan perdeye dahi derler.

الْجُنُنُ [el-cunen] (cīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Cem'î, perdeler ma'nâsına.

الْإِسْتِجْنَانُ [el-isticnān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Perde kullanmak; yukâlu: اسْتَجَنَّ بِجُنَّةٍ أَيَّ اسْتَسْرَ بِسُتْرَةٍ

الْمِجْنُ [el-micenn] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Kalkan, siper ma'nâsına.

الْمَعَانُ [el-mecānn] (mīm'in fethiyle) Cem'î.

الْجَنَّةُ [el-cennet] (cīm'in fethi ile) Bostān.

الْحِنَانُ [el-cinān] (cīm'in kesriyle) Cem'î, bostānlar ma'nâsına.

الْحِنَاتُ [el-cennāt] (cīm'in fethiyle) Kezâlik ma'nâ-yı mezbûrdan cem'dir. Ve 'Arab tâ'ifesi hurmâ ağaçlarına جَنَّةٌ [cennet] derler.

الْحِنَانُ [el-cenān] (cīm'in fethi ile) Kalb, dil ma'nâsına. Ve

حِنَانٌ [cinān] Örtüye dahi derler; yukâlu: مَا عَلَيَّ حِنَانٌ إِلَّا مَا تَرَى Ya'nî "Gördüğünden gayrî eğnimde libâsım yoktur." Ve

حِنَانُ اللَّيْلِ [cinānu'l-leyl] Gecenin kararmasına dahi derler. Ve

حِنَانُ النَّاسِ [cinānu'n-nās] Halktan bir cemā'ate dahi derler.

الْحِنِنَةُ [el-cinnet] (cīm'in kesriyle) جِنُّ [cinn] ma'nâsındır; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿مَنْ جِنِنٌ﴾ (الناس، 6) Ve

حِنَّةٌ [cinnet] Dīvâne olmağa dahi derler, جُنُونٌ [cunūn] ma'nâsına. Ve

حِنَّةٌ [cinnet] İsm dahi gelir, dīvânelik ma'nâsına; ism ve masdar sûret-i vâhide üzere gelmiştir; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَمْ بِهِ حِنَّةٌ﴾ (سبأ، 8)

الْحِنْنُ [el-cenen] (fethateynle) Kabr, mezār ma'nâsına.

الْحِنُونُ [el-cunun] (cīm'in ve nūn'un zammıyla) Dīvâne olmak, جُنُونٌ [cunūn] ma'nâsına; vāv'ı hafz olunmuştur.

الْحِنَانُ [el-cānn] (nūn'un teşdidiyle) Cinlerin babası, أَبُو الْجِنِّ ma'nâsına.

الْحِنَانُ [el-cinnān] (cīm'in kesri ve nūn'un evvelin teşdidiyle) Cem'î, حَائِطٌ [hā'it] ile

حِيطَانٌ [hīṭān] gibi. Ve

جَانٌ [cān] Kezâlik ak yılana dahi derler.

التَّجْنُنُ [et-tecennun] (fethateynle) Divânelik izhâr etmek, divâne değil iken.

التَّجَانُنُ [et-tecānun] (tā'nın fethi ve nūn-ı evvelin zammı ile) Bi-ma'nāhu.

التَّجَانُ [et-tecān] (tā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu:

تَجَانُنٌ وَتَجَانٌ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ أَنَّهُ مَجْنُونٌ

الْمَجْنَنَةُ [el-mecennet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Şol yerder ki onun cinni çoktur,

جَنْ أَزْضَ دَاثَ جَنْ

مَجْنَنَةٌ [mecennet] Cünūna dahi derler. Ve

مَجْنَنَةٌ [Mecennet] Kezâlik bir mevzî'in ismidir ki Mekke-i müşerrefe'den birkaç mîl ıraktır. Ve İbn 'Abbās eyitti: مَجْنَنَةٌ [Mecennet] ve ذُو الْمَجْدِ [Zu'l-Mecd] ve عُكَازٌ [cUkāz] şol bāzârlardır ki zamān-ı cāhiliyyette mevcūd idi.

الْمِجْنَنَةُ [el-micennet] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Şol mekândır ki onda gizlenirler.

الإِجْتِنَانُ [el-ictinān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gizlenmek, istitār ma'nāsına.

أَجِنَّكَ [ecinneke] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve nūn'un teşdidiyle ve kāf'ın feth üzere bināsıyla) Senden ötürü demek ma'nāsınadır; minhu kavluhum: كَذَا أَجِنَّكَ كَذَا أَيُّ مِنْ أَجْلِ أَنَّكَ كَذَا فَحَذِّقُوا اللَّامَ وَالْأَلْفَ اخْتِصَارًا وَنَقَلُوا كَثْرَةَ اللَّامِ إِلَى الْجِيمِ

الْجَنَاجِنُ [el-cenācin] (cīm-i evvelin fethi ve sâninin kesriyle) Göğüste olan kemikler, عِظَامُ الصَّدْرِ, ma'nāsına.

الْحِجْنِينُ [el-cincin] (cīm'lerin kesri ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) Vāhidi, zikr olunan kemiklerin biri ma'nāsına.

الْحِجْنِينَةُ [el-cincinet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nāya. Ve gāh olur حِجْنِينٌ [cincin] ve حِجْنِينَةٌ [cincinet] derler, cīm'lerin fethiyle.

الْمُنْجِنُونَ [el-mencenūn] (mīm'in fethi ve nūn-ı sâninin zammı ve meddiyle) Şol dūlābdır ki su çekerler.

الْمُنْجِينِ [el-mencenīn] (mīm'in fethi ve nūn-ı sâninin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve bunlar mü'ennestir.

[ج و ن]

الْجَوْنُ [el-cevn] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ak olan nesne, ebyaz ma'nāsına. Ve

جَوْنٌ [cevn] Siyāh olan nesneye dahi derler, pes azdâddan olur.

الْجُونُ [el-cūn] (cīm'in zammı ve meddiyle) Cem'i, beyāz olan yāhūd siyāh olan nesnelere, صَتْمٌ [şatm] ile صُتْمٌ [şatm] gibi. Ve صُتْمٌ [şatm] şād-ı mühmele ve tā-i müsennātle galiz olan nesneye derler. Ve

جُونٌ [cūn] Attan ve deveden ziyāde siyāh olana dahi derler. Ve

جُونٌ [cūn] Bir atın dahi ismidir.

الْجُونَةُ [el-cūnet] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Güneşin cirmi, عَيْنُ الشَّمْسِ, ma'nāsına. Ve mezbūreye جُونَةٌ [cūnet] dedikleri 'inde'l-gurūb siyāha battığı içindir. Ve

جُونَةٌ [cūnet] Şol küpeye dahi derler ki ziftle tılā olunmuş ola.

الْجُونَةُ [el-cūnet] (cīm'in zammı ve meddiyle) Masdardır جُونٌ [cūn] ma'nāsından ki ziyāde siyāh olan at ma'nāsınadır, غُبْسَةٌ [gubset] ile وُرْدَةٌ [vurdet] gibi. Ve غُبْسَةٌ [gubset] gayn-ı mu'ceme ve sīn-i müh-

mele ile boz renkli olmağa derler. Ve **وُرْدَةٌ** [vurdet] al renge mā'il olmağa derler. Ve **جُونَةٌ** [cūnet] Kezālik 'attār tablasına dahi derler. Ve gāh olur hemze ile dahi isti'māl olunur.

الْجُونُ [el-cuven] (cīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Cem'i, 'attār tablaları ma'nāsına. Ve 'Arabların "لَا أَفْعُلُهُ حَتَّى تَبْيَضَّ جُونَةُ الْقَارِ" dedikleri cīm'in zammıyla isti'māl olundukta sevād murād olur ve cīm'in fethiyle isti'māl olundukta ziftle talā olunmuş küp murād olur; ve yukālu: **الْشَّمْسُ جُونَةٌ بَيْنَهُ**: Ya'ni "Güneş 'inde'l-gurūb ziyāde kararmıştır."

الْجُونِيُّ [el-cūniyy] (cīm'in zammı ve meddi ve yā'nın teşdīdiyle) Boğurtlak dedikleri kuşun bir nev'i, isferūd ma'nāsına ki karınları ve kanatları siyāh ola. Ve **جُونِيٌّ** [cūniyy] **كُدْرِيٌّ** [kudriyy] dedikleri nev'den cüssede a'zam olur, şöyle ki bir **جُونِيٌّ** [cūniyy] iki **كُدْرِيٌّ** [kudriyy] mikdārınca olur.

[ج ه ن]

جُهَيْنَةٌ [Cuheyne] (cīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Bir kabilenin ismidir. Ve fi'l-meseli: "وَعِنْدَ جُهَيْنَةَ الْخَبْرِ الْيَقِينُ" Ve İbnu'l-A'rābī **وَعِنْدَ جُهَيْنَةَ** rivāyet kılmıştır, cīm'in zammı ve fā'nın fethiyle. Ve Aşma'ī dahi İbn A'rābī gibidir. Rivāyet-i mezbūre Cevherī'nin bu makāmda olan kelāmı **جُهْنُ** tefsirinde olan kelāmına muhālifdir, zīrā onda Aşma'ī **جُهَيْنَةَ** ve İbnu'l-Kelbī **جُهَيْنَةَ** rivāyet etti demiştir, pes Cevherī kelāmında sehv iki cihetten olur: biri budur ki Aşma'ī'nin rāvīsi olan **جُهَيْنَةَ** de **جُهَيْنَةَ** değildir, ikincisi budur ki **جُهَيْنَةَ** rivāyet kılan İbnu'l-Kelbī'dir, İbnu'l-A'rābī değildir, meger ki İbnu'l-Kelbī ve İbnu'l-

A'rābī şahs-ı vāhid olduğu yāhūd rāvī-i müte'addid olduğu sābit ola.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ن]

الأحبن [el-aḥben] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Şol kimsedir ki onda istiskā marazı ola.

أَلْحَبِنُ [el-ḥaben] (fethateynle) Zikr olunan maraza mübtelā olmak; yukālu: حَبِنَ الرَّجُلُ حَبِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْحِبْنُ [el-ḥibn] (ḥā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesnedir ki çıban misālinde bedende zāhir olur.

أَلْحِبْنَةُ [el-ḥibnet] (ḥā'nın kesri ve bā'nın kezālİK sükūnuyla) Bi-ma'naḥu.

أُمُّ حَبِيْبٍ [ummu ḥubeyn] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir cins cānverdir ve o kertenkeledir demişler, ni-tekim *Muhezzebu'l-Esmā*'da işāret olunmuşdur. Ve bu ma'rifedir, **إِبْنُ عُرْسٍ** [ibnu ʿurs] ve **أَسَامَةُ** [usāmet] ve **إِبْنُ آوَى** [ibnu āwā] ve **إِبْنُ قَثْرَةَ** ve **سَامُ أَبْرَضٍ** [sāmmu ebraş] gibi, lākin bunun ta'rifi ta'rif-i cinstir, ya'nī alem-i māhiyyettir. Ve gāh olur **أُمُّ حَبِيْبٍ** [ummu ḥubeyn]in evveline **أُمُّ الْحَبِيْبِ** [ummu'l-ḥubeyn] derler ve lākin ba'de'l-hazf neki-re olmaz. Ve ammā **مَخَاضٍ** [ibnu meḥād] ve **إِبْنُ لَبُونٍ** [ibnu lebūn] bunlar nekirelerdir, **لَامِ**-ı ta'rif ile ma'rife olurlar. Ve **إِبْنُ عُرْسٍ** [ibnu ʿurs] gelincik ve **أَسَامَةُ** [usāmet] arslan ve **إِبْنُ آوَى** [ibnu āwā] çakal ve **أَبْرَضٍ** [sāmmu ebraş] kertenkele ve **إِبْنُ قَثْرَةَ** [ibnu kıret] **qāf**'ın kesriyle bir cins hurde yılan ma'nāsınadır.

[ح ت ن]

أَلْحَتْنُ [el-ḥatn] (ḥā'nın fethi ve tā'nın

sükūnuyla) Misl ma'nāsına. Ve ḥā'nın kesri dahi lügattir; yukālu: **هُمَا حَتْنَانٌ وَحَتْنَانٌ** Mevcūd olan nūsah-ı *Şihāh*'ta **فِي الرَّمِي** vāki^c olmuştur mīm'le, lākin **حَتْنٌ** [ḥatn]ı mutlakan misl-le tefsīr ettikten sonra **فِي الرَّمِي** de-mekte nev^c-i bu'd olduğunda hafā yoktur, meger ki **مَثَلًا** **فِي الرَّمِي** takdīrindedir denile.

أَلْتَحَاتْنُ [et-teḥātun] (tā²-i evvelin fethi ve sānīnin zammı ile) Berāber olmak; yukālu: **تَحَاتْنُوا** **إِذَا تَسَاوَوْا** Her iki nesne ki birbirine muhālif olmaya, onlar **مُتَحَاتِنَانٍ** [muteḥānitāni]dirler.

أَلْحَتْنَى [el-ḥatnā] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Berāber ma'nāsına; yukālu: **وَعَتِ التَّبَلُ حَتْنَى** **أَيُّ مُتَسَاوِيَةً**

أَلْحَتْنُ [el-ḥatn] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Issı berk olmak; yukālu: **حَتْنٌ** **الْحَرُّ** **إِذَا اشْتَدَّ**

أَلْحَاتِنُ [el-ḥātin] (tā'nın kesriyle) Şol gūndür ki evveli ve āhiri ıssı olmakta berāber ola; yukālu: **يَوْمَ حَاتِنٍ** **إِذَا اسْتَوَى** **أَوَّلُهُ** **وَأَخِرُّهُ** **فِي** **الْحَرِّ**

أَلْمُحْتَبِنُ [el-muḥtetin] (mīm'in zammı ve tā²-i sānīnin kesriyle) Şol hemvār nesnedir ki ba'zı ba'zına muhālif olmaya.

الإِحْتَانُ [el-iḥtitān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Berāber olmak; yukālu: **إِحْتَنَّ** **إِذَا** **اسْتَوَى**

حَوْتَنَانَ [Ḥavtenān] (ḥā'nın ve tā'nın fethiyle) Bir şehrin ismidir.

[ح ج ن]

أَلْحَجْنُ [el-ḥacen] (fethateynle) Eğri olmak, i^cvicāc ma'nāsına.

الأحجن [el-aḥcen] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Eğri olan nesne; yukālu: **صَفَّرَ** **صَفَّرَ** **أَيُّ مُعْوَجَّجَهَا** Ve **صَفَّرَ** [şakr] doğa-

na ve مَحَالِبُ [meḥālib] turnaklarına derler.

الْمَحْجُونُ [el-miḥcen] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnu ve cīm'in fethiyle) Şol ağaçtır ki ucu eğri ola, çevgān gibi.

الْحَجْنُ [el-ḥacn] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi eğri ağaçla çekmek.

الْإِحْبَانُ [el-iḥcān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: إِذَا أَحْبَبْتَهُ إِذَا أَحْبَبْتَهُ إِذَا أَحْبَبْتَهُ Ve جَذَبْتَهُ بِالْمَحْجُونِ إِلَى نَفْسِكَ

إِحْبَانُ [iḥcān] ثَمَامٌ [ṣumām] dedikleri otun yaprağı çıkmağa dahi derler; yukālu: أَحْبَبَ الثَّمَامُ إِذَا خَرَجَتْ حُجَّتُهُ وَهِيَ حُوصُهُ Ve حُوصٌ [ḥūṣ] ḥā'-i mu'cemenin zammıyla yapraktır.

الْإِحْتِجَانُ [el-iḥticān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi beri çekmek; ve minhu kavlu Ḳays b. ʿĀṣim fī vasiyyetihi: أَحْتِجَانِي بِالْمَالِ وَاحْتِجَانِي Ya'nī lāzımdır mālī kendi kendi nefsinize çekmek.

الْحُجْنَةُ [el-ḥucnet] (ḥā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) İğın başında olan eğri demir. Ve

حُجْنَةٌ [ḥucnet] ثَمَامٌ [ṣumām] dedikleri otun yaprağına dahi derler, ʿalā-mā merre.

الْحَجُونُ [el-ḥacūn] (ḥā'nın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Mekke-i müşerrefe kurbünde bir dağın ismidir ki mezārīstāndır. Ve

حَجُونٌ [ḥacūn] Baʿīd ma'nāsına dahi gelir; yukālu: غُرُوبَةُ حَجُونٍ أَيُّ بَعِيدَةٍ وَسِرْنَا عَقِبَةَ حَجُونًا وَهِيَ الطَّوِيلَةُ الْبَعِيدَةُ Ya'nī "Uzak olan yokuşa seyr olundu."

[ح ذ ن]

الْحُذُنَّتَانُ [el-ḥuzunnetān] (ḥā'nın ve zāl-ı mu'cemenin zammı ve nūn'un teşdidiyle)

İki kulak, أُذُنَتَانِ [uzunetān] ma'nāsına.

[ح ر ن]

الْحَرُونُ [el-ḥarūn] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol attır ki yedilmeye ve şiddetle seğirtirken dura; yukālu: فَرَسٌ حَرُونٌ أَيُّ لَا يُنْقَادُ وَإِذَا اسْتَدَّ بِهِ الْجَزِيُّ وَقَفَّ Ve

حَرُونٌ [ḥarūn] Dağ kulesinden inmeyen sayda dahi derler. Ve

حَرُونٌ [Ḥarūn] Ḥabīb b. Muhelleb'in dahi lakabıdır.

الْحُرُونُ [el-ḥurūn] (zammeteynle) At حَرُونٌ [ḥarūn] olmak; yukālu: حَرَنٌ يَحْرُنُ حُرُونًا مِّنْ حَرَنٍ فِي الْبَيْعِ إِذَا بَعْدَ زِيَادَةٍ وَنُكْسَانٍ عَمَمِغَةٍ دَاهِي دَرَلَر; yukālu: إِذَا لَمْ يَرِدْ وَلَمْ يَنْقُصْ

الْحِرَانُ [el-ḥirān] (ḥā'nın kesriyle) Harūnluk.

حَرُونٌ [Ḥarūn] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Ebū Şālih'in atının ismidir ki o A'vec neslinden idi, حَرُونٌ [Ḥarūn] dediler, yüğrük meydânında yarış atlarını geçtikten sonra meydân ortasında harūnluk edip gitmezdi tā geride olan atlar gelip berâber olduktan sonra tekrâr geçerdı.

الْمَحَارِنُ [el-meḥārin] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol bal arısıdır ki bal gömecine yapışıp gitmez, tā bal sağan kimse onu bal sağdığı eliyle izāle etmeyince.

حَرَاوُنٌ [Ḥarrān] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir şehrin ismidir. Ve bu فَعَالٌ [fa'āl] vezni üzeredir ve فَعْلَانٌ [fa'lān] vezni üzere olmak dahi cā'izdir.

الْحَرَنَانِيَّ [el-Ḥarnāniyy] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Ḥarrān'a mensüb olan kimse. Ve bu nisbet ʿalā-hilāfi'l-kıyāstır, nitekim

مَانِي [Māniyy] kelimesinin مَانِي [Menāniyy] dediler, hālā ki kıyās مَانِي [Māneviyy] ve حَرَانِي [Harrāniyy]dir, ‘amme isti‘māl ettiği üzere.

[ح ر ذ ن]

الْحَزْدُونُ [el-ħirzevn] (hā'nın kesri ve rā'nın sükunu ve zāl-ı mu‘cemenin fethiyle) Bir cānverdir. Ve bazıları kelerin erkeğidir dedi.

[ح ز ن]

الْحَزْنُ [el-ħuzn] (hā'nın zammı ve zā-yı mu‘cemenin sükunuyla) Gussa çekmek ki mesrūr olmağın mukābilidir.

الْحَزَنُ [el-ħazen] (fethateynle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: حَزَنَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَزِينُ [el-ħazin] (hā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Gam-nāk olan kimse.

الْحَزِينُ [el-ħazīn] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْحَزْنُ [el-ħazn] (hā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Mahzūn kılmak.

الْإِحْزَانُ [el-iħzān] (hemzenin kesriyle) Kezālik mahzūn kılmak; yukālu: حَزَنَهُ Ve وَأَحْزَنَهُ غَيْرُهُ بِمِثْلِ سَلَكِهِ وَأَسْلَكَهُ lügati ve أَحْزَنَهُ Temīm lügatidir. Ve Qur‘ān-ı ‘azīm’de ikisiyle dahi kırā‘at vākī‘ olmuştur.

الْمَحْزُونُ [el-maħzūn] (mīm’in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Gam-nāk olan kimse; حَزَنَهُ den me‘hūzdur.

الْإِحْزَانُ [el-iħtizān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gussalanmak.

التَّحْزُونُ [et-teħazzun] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: اِحْتَزَنَ فَلَانَ وَتَحْزَنَ

الْحَزَانَةُ [el-ħuzānet] (hā'nın zammı ve

zā'nın tahfifiyle) Bir kimsenin ‘ayālī ki onlardan ötürü mahzūn olur.

التَّحْزِينُ [et-taħzīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Rikkat-i savt ile Qur‘ān okumak; yukālu: فَلَانَ يَقْرَأُ بِالتَّحْزِينِ أَرْقَ صَوْتَهُ بِهِ

الْحَزْنُ [el-ħazn] (hā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Galīz olan yer. Ve

حَزْنٌ [ħazn] ‘Araba mensūb olan şehirler, bilād-ı ‘Arab ma‘nāsına. Ve bir kabīlenin dahi ismidir Ğassān’dan.

الْحَزُونَةُ [el-ħuzūnet] (zammeteynle) Yerde olan gılzat.

الْحَزَنِي [el-ħuzeniyy] (hā'nın zammı ve zā'nın fethiyle) Berk olan dağlar, cibāl-i gılāz ma‘nāsına.

الْحِزْنَةُ [el-ħiznet] (hā'nın zammı ve zā'nın sükunuyla) Vāhidi, zikr olunan dağların biri ma‘nāsına, pes حِزْنَةٌ [ħiznet] ile حِزْنٌ [ħuzen] صُبْرَةٌ [şubret] ile صُبْرٌ [şuber] gibi olur.

الْحَزُونُ [el-ħazūn] (hā'nın fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Şol koyundur ki bed-ħūydur, شَاءَ سَيِّئَةُ الْخَلْقِ ma‘nāsına.

[ح س ن]

الْحُسْنُ [el-ħusn] (hā'nın zammı ve sīn’in sükunuyla) Hübluk ki قُبْحٌ [kubħ]un mukābilidir.

الْمَحَاسِنُ [el-meħāsīn] (mīm’in fethi ve sīn’in kesriyle) حُسْنٌ [ħusn]un cem‘idir, ‘alā-hilāfi’l-kıyās gūyā ki مَحْسَنٌ [maħsen] in cem‘idir. Ve

مَحَاسِينُ [meħāsīn] Evsāf-ı hamīdeye dahi derler ki مَسَاوِي [mesāvī]nin mukābilidir. Ve

حُسْنٌ [ħusn] Hüb olmak ma‘nāsına masdar da gelir; yukālu: حُسْنٌ حُسْنًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

Ve eger dilersen zammeyi taḥfif edip حَسَنٌ [ḥasne] dersin sīn'in sükūnuyla ve sīn'in zammesin ḥā'ya nakl etmek cā'iz değildir, zīrā حَسَنٌ haberdir ve nakli fi'l-i medh yāhūd fi'l-i zemm olduğu vakte olur, zīrā medh ve zemm için olmayacak نِعْمٌ ve بُئْسٌ kelimelerine müşābih olmaz. Ve cevāz-ı naklde hod asl ya'nī harf-i sānī teskīn olunup hareketi mā kabline verilmede asl نِعْمٌ ve بُئْسٌ kelimeleridir.

الْحَسَنُ [el-ḥasen] (fethateynle) Hüsnle muttasif olan nesne. Ve gāh olur buna بَسَنٌ lafzı tābi' kılınıp بَسَنٌ حَسَنٌ رَجُلٌ derler.

الْحَسَنَةُ [el-ḥasenet] (fethateynle) Kezālik mü'ennesi; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَسَنَةٌ**

الْحَسَنَاءُ [el-ḥasnā] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik sīga-i te'nīstir; kālu: **إِمْرَأَةٌ حَسَنَاءٌ وَلَمْ يَقُولُوا رَجُلٌ أَحْسَنُ** Pes **حَسَنَاءٌ** [ḥasnā] bir ismdir ki tezkīrsiz te'nīs olunmuştur, nitekim **أَمْرُدُ غُلَامٌ** derler ve **جَارِيَةٌ مَرْدَاءٌ** demezler, **أَمْرُدُ** te'nīssiz mü-zekker olur.

الْحَاسِنُ [el-ḥāsin] (sīn'in kesriyle) Ay, kamer ma'nāsına.

التَّحْسِينُ [et-taḥsīn] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Tezyīn etmek; tekūlu: **حَسَّنْتُ الشَّيْءَ** تَحْسِينًا إِذَا رَزَيْتَهُ

الإِحْسَانُ [el-iḥsān] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye iyilik etmek; tekūlu: **أَحْسَنْتُ إِلَيْهِ وَبِهِ** Ve

إِحْسَانٌ [iḥsān] Bir nesneyi bilmeğe dahi derler; yukālu: **هُوَ يُحْسِنُ الشَّيْءَ أَيَّ يُعْلَمُهُ**

الإِسْتِحْسَانُ [el-istiḥsān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi hūb ‘add etmek; yukālu: **هُوَ يَسْتَحْسِنُهُ أَيَّ يُعَدُّهُ حَسَنًا**

الْحَسَنَةُ [el-ḥasenet] (fethateynle) İyilik ki سَيِّئَةٌ [seyyi'et]in mukābilidir.

الْحُسْنَى [el-ḥusnā] (ḥā'nın zammı ve sīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) İyilik ki سُوءٌ [sū]un mukābilidir, sīn'in zammı ve meddi ve hemzenin fethi ve meddiyle yatlılık ma'nāsına.

الْحُسَّانُ [el-ḥussān] (ḥā'nın zammı ve sīn'in teşdidiyle) Bir kelimedir ki حُسْنٌ [ḥusn] ma'nāsından ahsen ve eblagdır.

الْحُسَّانَةُ [el-ḥussānet] (ḥā'nın kezālik zammı ve sīn'in teşdidiyle) Mü'ennesi.

الْمُحَاسَنَةُ [el-muḥāsenet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ile) İyilik etmek ve iyilik etmekle fahr etmek; tekūlu: **إِنِّي أَحَاسِنُ بِكَ النَّاسَ**

الْمَحْسَنَةُ [el-maḥsenet] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) Bir nesneye yarayan nesne; yukālu: **هَذَا طَعَامٌ مَحْسَنَةٌ لِلْجِسْمِ أَيَّ نَافِعَةٌ لَهُ**

حَسَانٌ [Ḥassān] (ḥā'nın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bir recülün ismidir. Ve eger onu حُسْنٌ [ḥusn]den **فَعَالَ** [fa'āl] vezni üzere kılırsan munsarīf edersin ve eger حُسْنٌ [ḥasn]den **فَعَلَانٌ** [fa'lān] vezni üzere kılırsan ki حَسْنٌ [ḥasn] feth-i ḥā'yla katl ma'nāsınadır yāhūd kesr-i ḥā'yla idrāk ma'nāsına **حِسٌّ** [ḥiss]den **فَعَلَانٌ** [fa'lān] kılırsan lā-yansarīf edersin.

الْحُسَيْسُ [el-Ḥuseys] (ḥā'nın zammı ve sīn-i evvelin fethi ve sīn-i sānīnin kesriyle) **فَعَالَ** [fa'āl] vezni üzere olan **حَسَانٌ** [Ḥassān]ın tasgīridir.

الْحُسَيْسَانُ [el-Ḥuseysān] (ḥā'nın zammı ve sīn'in kezālik fethiyle) **فَعَلَانٌ** [fa'lān] vezni üzere olan **حَسَانٌ** [Ḥassān]ın tasgīridir.

الْحَسَنُ [el-Ḥasen] ve

الْحُسَيْنُ [el-Ḥuseyn] (ḥā'nın evvelde fethi ve sānīde zammı ve sīn'lerin fethiyle) Emīrū'l-mü'minīn 'Alī'nin oğulları

radiyallāhu ‘anhum. Ve

حَسَنٌ [Ḥasen] ve

حُسَيْنٌ [Ḥuseyn] Ṭayyi kabilesinden iki cemā'atın adıdır. Ve

حُسَيْنٌ [Ḥuseyn] ve

حَسَنٌ [Ḥasen] Benī Sa'd'a mensüb bir kumun dahi adıdır, remle-i maḥsūsa ma'nāsına ki Ebū'ş-Şahbā' onda katl olunmuştur. Ve onun kâtili 'Aşım b. Ḥalīfe'dir. Ve Muberrred eyitti: Zikr olunan kumlar iki yığın kumdur ki onda nev'-i istitālet vardır, ya'nī yığınları müdevver değildir.

أَلْحَسَانُ [el-ḥassān] (fethateynle) Zikr olunan kumlar ma'nāsınadır, 'alā-tarīki't-taglīb tesniye olunmuştur.

[ح ش ن]

أَلْحِشْنَةُ [el-ḥiṣnet] (ḥā'nın kesri ve šīn'in sükūnuyla) Kīn, hıkd ma'nāsına.

أَلْحَشَنُ [el-ḥaṣen] (fethateynle) Kırba yaramaz rāyiha bağlamak içinde olan nesne irkilip yunmakla; yukālu: حَشِنَ السِّقَاءُ مِنَ الْبَابِ وَلَمْ يَتَّعَدْ بِالغَسَلِ حَشْنٌ Ve الرَّابِعُ إِذَا أَتَيْتَ بَأْنَ حَقْنٍ فِيهِ وَلَمْ يَتَّعَدْ بِالغَسَلِ [ḥiḥn] bir zarfın içinde bir nesneyi cem' etmeğe derler.

[ح ص ن]

أَلْحِصْنُ [el-ḥiṣn] (ḥā'nın kesri ve šād'ın sükūnuyla) Hisār.

أَلْحُصُونُ [el-ḥuṣūn] (zammeteynle) Cem'i, hisārlar ma'nāsına.

أَلْحَاصِنُ [el-ḥaṣīn] (ḥā'nın fethi ve šād'ın kesri ve meddiyle) Muhkem hisār; yukālu: حِصْنٌ حَاصِنٌ لَهُ أَي بَيْنَ الْحِصَانَةِ

أَلْتَحْصِينُ [et-taḥṣīn] ('alā-vezni أَلْتَكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hisār yapmak; tekūlu: حَصَّنْتُ الْقَرْيَةَ إِذَا بَنَيْتَ حَوْلَهَا

أَلْتَحْصُنُ [et-taḥṣun] (fethateynle ve

šād'ın zammı ve teşdidiyle) Hisāra sığınmak; yukālu: تَحَصَّنَ الْعَدُوُّ

أَلْإِحْصَانُ [el-iḥṣān] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir kimse evlenmek, tezevvüc ma'nāsına; yukālu: إِذَا أَحْصَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ وَقَرَى ﴿فَإِذَا أَحْصَنَ﴾ (النساء، 25) عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ Ve

إِحْصَانٌ [iḥṣān] 'Avret mestüre olmağa dahi derler; yukālu: أَحْصَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَفَّتْ Ve

إِحْصَانٌ [iḥṣān] Zevc zevcesin harāmdan sakınmağa dahi derler; yukālu: أَحْصَنَهَا زَوْجُهَا

أَلْمُحْصِنُ [el-muḥṣan] (mīm'in zammı ve ḥā'nın sükūnu ve šād'ın fethiyle) Tezevvüc kılan recül. Ve أَفْعَلٌ فَهُوَ مُفْعَلٌ vezni üzere gelenlerin biri budur.

أَلْمُحْصِنَةُ [el-muḥṣinet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın sükūnu ve šād'ın kesriyle) Şol 'avrettir ki mestüre ola.

أَلْمُحْصَنَةُ [el-muḥṣanet] (mīm'in zammı ve šād'ın fethiyle) Şol 'avrettir ki zevci onu sıyānet ede. Ve Şa'leb eyitti: Her 'avret ki mestüre ve perhīz-kār ola, o مُحْصِنَةٌ [muḥṣinet]tir, kesr-i šād'la ve مُحْصَنَةٌ [muḥṣanet]tir feth-i šād'la ve her 'avret ki müzevvece ola o مُحْصَنَةٌ [muḥṣanet]tir šād'ın fethiyle lā-gayr.

أَلْحُصْنُ [el-ḥuṣn] (ḥā'nın zammı ve šād'ın sükūnuyla) 'Avret perhīz-kār olmak.

أَلْحَاصَانَةُ [el-ḥaṣānet] (ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَصَّنَتِ الْمَرْأَةُ حُصْنًا وَحَصَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

أَلْحَاصِنُ [el-ḥaṣīn] (šād'ın kesriyle) Perhīz-kār olucu 'avret.

أَلْحَاصَانُ [el-ḥaṣān] (ḥā'nın fethi ve šād'ın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu.

أَلْحَاصِنَاءُ [el-ḥaṣnā] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu

eyzan.

الْحِصَانُ [el-ḥiṣān] (ḥā'nın kesriyle) Şol atır ki tahsîn ve tahassun üzere ola, ya'nî menîsi sıyânet üzere olup kerîme olan yunddan gayrısına varmaya.Ba'dehu kesret-i isti'mâl ile her aygır olan ata **حِصَانُ** [ḥiṣān] dediler.

حِصَانُ [Ḥiṣnān] (ḥā'nın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Bir şehrin ismidir. Yezîdî eyitti: Mehdî bana ve Kisâ'î'ye su'âl edip eyitti: **بَحْرَيْنُ** [Baḥreyn]in nisbetinde ve **حِصْنَيْنِ** [ḥiṣnayn]in nisbetinde niçin **حِصْنِي** [Ḥiṣniyy] ve **بَحْرَانِي** [Baḥrāniyy] derler dedi. Kisâ'î cevâb verip eyitti: **حِصْنَانِي** [Ḥiṣnāniyy] demediler, nūneyn'in ictimâc'ın kerîh gördüklerinden ötürü. Ve ben eyittim: **بَحْرِي** [Baḥriyy] demegi dahi kerîh gördüler,**بَحْرُ** [baḥr]e nisbete şebîh olmasın.

أَبُو الْحُصَيْنِ [Ebu'l-Ḥuşayn] (ḥā'nın zamımı ve şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şa'leb'in künyetidir. Ve 'Arab tâ'ifesi evlâdına **حِصْنُ** [Ḥiṣn]le ve **حُصَيْنُ** [Ḥuşayn] ile tesmiye kılarlar, 'âdetleridir.

[ح ض ن]

الْحِضْنُ [el-ḥiḏn] (ḥā'nın kesri ve ḏād'ın mu'cemenin sükūnuyla) Koltuğun altıdır, böğüre varınca, **مَا بَيْنَ الْإِبطِ وَالْكَشْحِ** ma'nfāsına. Ve

حِضْنُ [ḥiḏn] Yeleli kurdun inine dahi derler, **وَجَارُ الضَّبْعِ** ma'nfāsına.

الْحِضْنَانُ [el-ḥiḏnān] (ḥā'nın kesri ve ḏād'ın kezâlik sükūnuyla) Bir nesnenin iki cānibi.

الْأَحْضَانُ [el-aḥḏān] (hemzenin fethiyle) Bir nesnenin cevānibi ve nevāhîsi.

الْمُحْتَضِنُ [el-muḥṭaḏan] (mīm'in zammı ve tā'nın ve ḏād'ın fethiyle) Kezâlik koltukla

böğür mā-beyni, **حِضْنُ** [ḥiḏn] ma'nfāsına.

الْحَضْنُ [el-ḥaḏan] (fethateynle) Kuşun şol yumurtasıdır ki kanadı altına alıp hıfz eyler kendi nefesine zamm etmekle. Ve

حَضْنُ [Ḥaḏan] Necd vilâyetinin nihâyetinde bir dağın dahi 'alemidir.'Arab tâ'ifesi "أَنْجَدَ مَنْ رَأَى حَضْنًا" derler,ya'nî "Ḥaḏan nām dağı gören, vilâyet-i Necd'e dâhil olur." Ve

حَضْنُ [ḥaḏan] Fîl kemiğine dahi derler, **عَاجُ** [âc] ma'nfāsına, İbnu's-Sikkîr rivâyeti üzere.

الْحَضْنُ [el-ḥaḏn] (ḥā'nın fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Kuş yumurtasın kanadı ile altına almak; yukâlu: **حَضْنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ مِنَ الْبَابِ** حَضْنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ إِذَا صَمَّهُ إِلَى نَفْسِهِ Ve

حَضْنُ [ḥaḏn] Bir kimseyi bir nesneden ayırıp onda sen müstakil olmağa dahi derler, 'alā-mā se-yec'û. Ve

حَضْنُ [ḥaḏn] Men'c etmeğe dahi derler; tekûlu: **حَضَّنْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ أَحْضَنُهُ إِذَا حَبَسْتَهُ عَنْهَا**

الْحِضَانَةُ [el-ḥiḏānet] 'Avret oğlın saklamak; yukâlu: **حَضَنْتِ الْمَرْأَةَ وَلَدَهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** أَيْضًا إِذَا قَامَتْ فِي تَرْبِيبَتِهِ

الْحَاضِنَةُ [el-ḥaḏinet] (ḏād'ın kesriyle) Oğlın besleyen 'avret.

الْحَضَانَةُ [el-ḥaḏānet] (ḥā'nın fethi ve ḏād'ın tahfiifiyle) Bir kimseyi bir nesneden ayırıp onda sen müstakil olmağa derler; tekûlu: **حَضَّنْتُهُ عَنْ كَذَا حَضْنَا وَحَضَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَحَيْتُهُ عَنْهُ وَأَسْتَبَدَّدْتَ بِهِ دُونَهُ**

الْإِحْتِضَانُ [el-iḥṭiḏān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Men'c etmek; tekûlu: **إِحْتَضَّنْتُهُ عَنْ كَذَا إِذَا مَنَعْتَهُ**

إِحْتِضَانُ [iḥṭiḏān] Bir nesneyi koltuğa almağa dahi derler; tekûlu: **إِحْتَضَّنْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتُهُ فِي حِضْنِكَ**

الْحَضُونُ [el-ḥaḍūn] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Şol koyundur ki bir memesi öbüründen uzun ola.

الْحِضَانُ [el-ḥidān] (ḥā'nın kesriyle) Sıfat-ı mezbûre üzere olmak; yukālu: شَاةٌ حَضُونٌ إِذَا كَانَتْ بَيْنَةَ الْحِضَانِ

الْإِحْضَانُ [el-iḥḍān] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi hor görmek; tekülü: أَحْضَنْتُ بِالرَّجُلِ إِذَا أَرَزَيْتَ بِهِ

[ح ف ن]

الْحَفْنَةُ [el-ḥafnet] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) İki avuç dolusu olan nesne, إِنَّمَا نَحْنُ حَفْنَةٌ وَمِلءُ الْكَفَيْنِ Ma'nāsına; ve minhu حَفْنَةٌ مِنْ حَفْنَاتِ اللَّهِ Ya'nī Hakk ta'ālānın milkine ve rahmetine nisbet emr-i yesīr ve şey'î hakiriz. Ve

حَفْنَةٌ [ḥafnet] Şey'î kalīl ma'nāsına dahi isti'māl olunur; tekülü: حَفَنْتُ لِفُلَانٍ حَفْنَةً أَيَّيْ أُعْطِيَتْهُ قَلِيلًا

الْحَفْنُ [el-ḥafn] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi iki elinle kendi nefesine çekmek; tekülü: حَفَنْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَفْتَهُ بِكَلْتِي يَدِيكَ وَلَا يَكُونُ إِلَّا مِنَ الشَّيْءِ الْبَاسِ كَالدَّقِيقِ وَنَحْوِهِ

الْإِحْتِفَانُ [el-iḥtifān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi kendi nefsi için almak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekülü: إِحْتَفَنْتُ الشَّيْءَ لِنَفْسِي إِذَا أَحَدْتُهُ

إِحْتِفَانٌ [iḥtifān] Bir nesneyi aslından koparmağa dahi derler; tekülü: إِحْتَفَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا قَلَعْتَهُ مِنَ الْأَصْلِ Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

الْحُفْنَةُ [el-ḥufnet] (ḥā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Kazılmış çukur, حُفْرَةٌ [ḥufret] ma'nāsına.

الْحُفْنُ [el-ḥufen] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Cem'î, çukurlar ma'nāsına.

الْحَفَّانُ [el-ḥaffān] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Devekuşu yavrusu. Ve muhtemeldir ki bunun asl iştikākı muzā'aftan ola, nitekim bāb-ı fā'da zikr olunmuştur. Ve gāh olur ki sagīr olan develere dahi حَفَّانٌ [ḥaffān] derler.

الْحَفَّانَةُ [el-ḥaffānet] (ḥā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Vāhidi, müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur.

[ح ق ن]

الْحَقْنُ [el-ḥaḥn] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Sütü tulumda cem' edip tāzesin eskisi üzerine dökmek. Ve

حَقْنٌ [ḥaḥn] Kanı dökmeden men' etmeğe dahi derler; tekülü: حَقَنْتُ دَمَهُ إِذَا مَنَعْتَهُ أَنْ يُسْفِكَ Ve

حَقْنٌ [ḥaḥn] Efşānı men' etmeğe dahi derler. Ve Kisā'ī حَقَنْتُ الْبَوْلَ أَعْطَيْتُهُ دَمَازِغًا dedi.

الْحَقِينُ [el-ḥaḥqīn] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Zikr olunan vech üzere cem' olunan süt. Ve fi'l-meseli: "أَبِي الْحَقِينِ" "الْعُدْرَةَ" Ya'nī zikr olunan süt, "özr istemez. Ve bu "خَيْرُ الطَّعَامِ مَا حُصِرَ" ma'nāsına karībdir.

الْمِحْقَانُ [el-miḥḥān] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethi ile) Zikr olunan tulum.

الْحَاقِنُ [el-ḥāḥqīn] (kāf'ın kesriyle) Şol kimsedir ki ziyāde efşānı var iken efşān etmeye.

الْحَاقِنَةُ [el-ḥāḥqīnet] (kāf'ın kesri ile) Boyun damarı ile köprücük kemiği arasında olan çukur yerdir.

الْحَاقِنَتَانِ [el-ḥāḥqīnetān] (kāf'ın kesriyle) Boynun iki cānibinde olan iki çukur yerdir ki köprücük kemiğinin üstündedir. Ve fi'l-meseli: "لَأَلْحِقَنَّ حَوَاقِنَكَ بِذَوَاقِنِكَ" Ve

[zevākin] ذَاكِنَةٌ [zākinet]in cem'idir. Ve ذَاكِنَةٌ [zākinet] boğazın nihāyetine derler, taraf-ı hulkūm ma'nāsına; ve minhu kavlu 'A'işe radiyallāhu 'anhā اللهُ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ سَحْرِي وَنَحْرِي وَبَيْنَ حَاقِنْتِي وَذَاقِنْتِي "وَيُرْوَى شَجْرِي بِالْجِيمِ السَّاكِنَةِ بَعْدَ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَهُوَ مَا بَيْنَ اللَّسَانَيْنِ Ya'nī iki çenenin ara yeridir. Ve سَحْرٌ [saḥr] feth-i sīn ve sūkūn-i ḥā'yla ciğere ve نَحْرٌ [naḥr] göğsün nihāyetine derler. Ve bu cümleden maksūd, Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem kucağında vefāt etti demektir. Ve bazıları eyitti: حَاقِنَةٌ [ḥākinet] karın aşağısına derler, بَطْنٌ أَشْفَلُ ma'nāsına.

الْحَفْنَةُ [el-ḥuḥnet] (ḥā'nın zammı ve kāf'ın sūkūnuyla) Şol edviyedir ki marīzin cānib-i esfelden cevfinden cem' olur. Ve sāhib-i *Terceme-i Muḥtār* حَفْنَةٌ [ḥuḥnet]i dağarcıkla tefsīr etmiştir, edā-yı Cevheri'ye muhālifdir.

الإِحْقَانُ [el-iḥtiqān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) حَفْنَةٌ [ḥuḥnet] etmek; yukālu: إِحْتَقَنَ الرَّجُلُ

المِحْقَانُ [el-miḥqān] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sūkūnuyla) Şol kimsedir ki bevlin habs etmeğin tebevül ettikte çok eyleye.

[ح ل ن]

الْحُلَانُ [el-ḥullān] (ḥā'nın zammı ve lām'ın teşdidıyla) Şol oğlaktır ki henüz anası karından alınmış ola. Ve bu فُعَالٌ [fu'āl] vezni üzeredir, zīrā حُلَامٌ [ḥullām]dan mübedeldir ki ikisi de bir ma'nāyadır. Ve bunu حُلَالٌ [ḥullāl]dan kılarırsan فُعَالَانٌ [fu'lān] vezni üzere bu def'a emr bi'l-aks olup حُلَامٌ [ḥullām]da olan mīm nūn'dan mübeddel olur. Ve Aşma't eyitti: حُلَامٌ [ḥullām] ve حُلَانٌ [ḥullān] mīm'le ve nūn'la koyunun hurdelidir, صَعَارُ الْعَمِّ ma'nāsına. Ve

İbnu's-Sikkīt eyitti: حُلَامٌ [ḥullām] hacc-ı şerifte kurbāna yarayan koyuna derler. Ve حُلَانٌ [ḥullān] Kurbāna yarayan oğlağa dahi derler dedi. Ve bazıları eyitti: Kelerin hurdesine حُلَانٌ [ḥullān] ve Arab tavşanının hurdesine جُفْرَةٌ [cufret] derler dedi, egerçi Cevherī bāb-ı rā'da جُفْرَةٌ [cufret] anasından müstagnī olan oğlağa derler demiştir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: حُلَانٌ [ḥullān] da bir tefsīr dahi vardır ve o tefsīr budur ki zamān-ı cāhiliyyette bir oğlak doğsa kuğun kesip eydürlerdi: إِنَّ عَاشَ فَقَنِي وَإِنْ أَلَلَّهُمْ إِنْ عَاشَ فَقَنِي وَإِنْ مَاتَ فَرَكِي Ya'nī eger sağır kalırsa intifā' için saklanan davarlardan olsun ve eger ölürse boğazlanmışlardan olsun pes sağ kaldıkta diledikleri üzere müntefi' olurlardı ve eger ölse boğazlanmıştı diye ekl ederlerdi.

[ح ل ز ن]

الْحَلَزُونُ [el-ḥalezūn] (fethateynle ve zā-yı mu'cemenin zammı ve meddiyle) Mer'ālarda olur bir böcektir ki eti mi'deye ve kuduz it daladığı cirāhate nāfi'dir.

[ح ل ق ن]

الْحَلْقَنَةُ [el-ḥalqanet] ('alā-vezni [ed-dāḥrecet]) Hurmānın iki sülüsü rutab olmak; yukālu: حَلَقَنَ الْبُسْرُ إِذَا بَلَغَ الْإِرْطَابَ ثَلْثِيَّةً حَلَقَنَ الْمَخْلُقُ [el-muḥalqin] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Şol hurmādır ki zikr olunan sıfat üzere ola.

[ح م ن]

حَمْنَةٌ [Ḥamnet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sūkūnuyla) Bir 'avretin ismidir.

الْحَمْنَانَةُ [el-ḥamnānet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sūkūnu ile) Kene ki davara yapışır, Aşma't eyitti: Kenenin evveline ki ziyāde hurde ola, فَمَقَامَةٌ [ḥamqāmet] derler kāf'ın

fethiyle ba‘dehu حَمَانَةٌ [ḥamnānet] ba‘dehu قُرَادٌ [qurād] kāf’ın zammıyla ba‘dehu حَلَمَةٌ [ḥalemet] fethateynle ba‘dehu عَلٌّ [‘all] ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle ba‘dehu طَلْحٌ [ṭalḥ] derler tā’-i mühmelenin fethiyle. **أَلْحَوْمَانَةُ** [el-ḥavmānet] (ḥā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Şol berk yerdir ki sarp olmaya.

[ح ن ن]

أَلْحَيْنِي [el-ḥanīn] (ḥā’nın fethi ve nūn-ı evvelin kesri ve meddiyle) Bir nesneye şevk ve nefsin ārzū edinmesi; yukālu: حَنَّ إِلَيْهِ Ve يَجْنُ حَيْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

حَيْنِي [ḥanīn] Nākanın āvāzına dahi derler, veledin ārzū edindiği hīn’de.

أَلْحَانُ [el-ḥānn] (nūn’un teşdīdiyle) Ārzū kılıcı kimse.

أَلْحَانَانُ [el-ḥanān] (ḥā’nın fethi ve nūn’un tahfīfiyle) Rahmet ma‘nāsınadır; yukālu minhu: حَنَّ عَلَيْهِ يَجْنُ حَانَانًا Ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَحَانَانًا مِنْ لُدْنًا﴾ (مریم، 13) Ve ‘İk-rime işbu āyet-i kerīmenin tefsīrinde İbn ‘Abbās’tan radiyallāhu ‘anhumā rivāyet kılıp eyitti: İbn ‘Abbās ben bilmezem حَانَانٌ [ḥanān]ın ma‘nāsı nedir demiştir. Ve ‘Arab tā’ifesi يَا رَبِّ وَحَانَانِيكَ يَا رَبِّ derler, ifrād ile ve tesniye ile “Yā rabb, rahmetin taleb ederim” ma‘nāsına.

أَلْحَانَانُ [el-ḥannān] (ḥā’nın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Rahmet sāhibi olan kimse. Ve

حَانَانُ [ḥannān] Āşikāre olan yola dahi derler, tarīk-i vāzih ma‘nāsına.

أَبْرُقُ الْحَانَانِ [Ebraqu’l-Ḥannāni] (kezālik hemzenin ve rā’nın ve ḥā’nın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Bir mevzi’in ismidir.

أَلْحَانَانَةُ [el-ḥannānet] (kezālik ḥā’nın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Şol yaydır ki kiri-

şi salıverildikte āvāz vere; yukālu: فَوْسُ حَانَانَةٍ تَحْنُ عِنْدَ الْإِنْبَاصِ Ve إِنْْبَاصٌ [inbād] ḍād-ı mu‘ceme ile kirişi çekip salıvermektir.

أَلْتَحْنُنُ [et-teḥannun] (fethateynle ve nūn-ı evvelin zammı ve teşdīdiyle) Terahhum ma‘nāsına.

أَلْحَانَانَةُ [el-ḥanānet] (ḥā’nın fethi ve nūn’un tahfīfi ile) Bir çobanın ismidir, rā’ī ma‘nāsına.

أَلْحَنَّةُ [el-ḥannet] (ḥā’nın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Bir kimsenin zevcesi, إِمْرَأَةُ الرَّجُلِ ma‘nāsına. Ve

حَنَّةُ الْبَعِيرِ [ḥannetu’l-ba‘īri] Deve āvāzı.

أَلْحَانَةُ [el-ḥānnet] (nūn’un teşdīdiyle) Āvāz verici deve; minhu kavluhum: مَا لَهُ حَانَةٌ وَلَا مَا لَهُ أَنَّةٌ Ve أَنَّةٌ [ānnet] enīn eden koyuna derler.

أَلْمُسْتَحْنُ [el-mustaḥinn] (mīm’in zammı ve ḥā’nın kesriyle) Āvāz veren deve, بَعِيرٌ حَانٌ ma‘nāsına.

أَلْحَنْ [el-ḥann] (ḥā’nın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Men‘ etmek; yukālu: حَنَّ عَنِّي يَحْنُ حَنَّاً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَدَّ وَيُقَالُ أَيضاً مَا تَحْنِي شَيْئاً مِنْ شَرِّكَ أَيَّ مَا تَضْرِفُهُ عَنِّي Ya’nī şirki benden men‘ eylemez.

أَلْحَنُونُ [el-ḥanūn] (ḥā’nın fethi ve nūn’un zammı ve meddiyle) Şol yeldir ki deve savtı gibi onun savtı vardır.

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] (ḥā’nın zammı ve nūn’un fethi ve yā’nın sükūnuyla) Bir mevzi’in ismidir; tezkīr ve te’nīs cā’izdir, pes onunla بَلَدٌ [beled] yāhūd مَوْضِعٌ [mevḍi‘] murād olursa müzekker olup munsarıf olur. Ve eger بَلْدَةٌ [beldet] yāhūd بُقْعَةٌ [buḳ‘at] murād olursa mü’ennes olup lā-yansarıf olur. Ve

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] Bir recülün dahi ismidir. Ve ‘Arabların “رَجَعَ بِحُنَيْنٍ حُنَيْنٌ” dedik-

lerinin aslı İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere budur ki Huneyn bir şedid kimse idi, Abdulmuṭṭalib meclisine gelip ben Esed b. Hāşim b. 'Abdumenāf'ın oğluyum diye da'vā kıldıkta ayağında kırmızı ediği olmağın 'Abdulmuṭṭalib redd edip eyitti: Yürü, ben sende şemāil-i Hāşim'i müşāhede kılmazam dedi, ya'nī ayağında olan kırmızı ediklerine işāret kıldı. O dahi o edikleriyle rücu' ettikte "رَجَعَ حُنَيْنٌ" "رَجَعَ حُنَيْنٌ" dediler. Ve İbnu's-Sikkīt'in gayrı eyitti: Huneyn, Hıre şehrinde bir başmakçının ismidir ki bir a'rābī ile bir çift edik bāzār etti. A'rābī onu almayacak başmakçı ona kīn etmeğın ediğın birin a'rābīnin yolu üzerine asıp birin dahi mezbūrun yolu üzerinde bıraktı. A'rābī asılı duran ediği göricek Huneyn'in ediğine ne 'aceb müşābehete vardır ve eger bir eşi dahi elim girse döner satın alırdım diye giderken ediğın öbürin dahi yol üzerinde bulduktaki, davarın o arada bağlayıp bāzār niyetiyle Huneyn'e 'avdet etti. Huneyn ise pusuda gizlenmiş imiş, a'rābīnin davarın alıp revāne oldu. A'rābī gelip davarın ve Huneyn'i bulmayacak kavm ve kabilesine zikr olunan ediklerle rücu' ettikte "رَجَعَ حُنَيْنٌ" demişler.

الْحِنْ [el-ḥinn] (ḥā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Tā'ife-i cinnden bir cemā'atin ismidir. Ve bazıları eyitti: حِنْ [ḥinn] حِنْ [cinn]le اِنْس [ins] beyninde bir cins mahlūktur.

الْمَحْنُونُ [el-maḥnūn] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Şol recüldür ki onun cününü vardır, مَحْنُونٌ [mecnūn] ma'nāsına.

حِنْ [Ḥunn] (ḥā'nın zammı ve nūn'un

teşdidiyle) Bir recülün ismidir.

[ح ي ن]

الْحَيْنُ [el-ḥīn] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Vakt ma'nāsınadır.

حَيْنِيْلٌ [ḥīne'izin] Vezn-i mezbūr üzere olan حَيْنٌ [ḥīn] kelimesidir ki اِذْ kelimesi ile terkīb olunmuştur, اِذَا كَانَ كَذَا حَيْنٌ ma'nāsına.

تَحِينٌ [teḥīn] (tā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik حَيْنٌ [ḥīn] ma'nāsınadır; evvelinde tā ziyāde olunmuştur. Ve حَيْنٌ [ḥīn] müddet ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ﴾ (الإنسان، 1)

الْحَيْنُ [el-ḥayn] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Karīb olmak; yukālu: اِنَّ حَانَ لَهُ اَنْ يَفْعَلَ كَذَا يَحِينُ حَيْنًا اَيْ اَنْ وَيَقَالَ حَانَ حِينُهُ اَيْ قَرُبَتْ وَفْتُهُ Ve

حَيْنٌ [ḥīn] Helāk ma'nāsına da gelir; yukālu: حَانَ الرَّجُلُ اِذَا هَلَكَ

الْاِحَانَةُ [el-iḥānet] (hemzenin kesriyle) Helāk etmek; yukālu: اِحَانَةُ اللهِ اَيْ اَهْلَاكُهُ

الْمُحَايَنَةُ [el-muḥāyenet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ile) Vaktleşmek, ya'nī bir nesneyi vakt hasebiyle etmek, مُسَاوَعَةٌ [musāva'at] gibi sā'at hasebiyle etmek ma'nāsına.

الْاِحْيَانُ [el-iḥyān] (hemzenin kesriyle) Bir yerde bir müddet oturmak; tekūlu: اَحْيَيْتُ بِالْمَكَانِ اِذَا اَقَمْتُ بِهِ حِينًا

التَّحْيِينُ [et-taḥyīn] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Nākayı bir gün bir gecede sağmak için vakt ta'yīn etmek; tekūlu: حَيَيْتُ النَّاقَةَ اِذَا جَعَلْتَ لَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَقَفْنَا تَحْلِيبَهَا فِيهِ

الْحَيْنَةُ [el-ḥaynet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir kerre ma'nāsına.

الْحِينَةُ [el-ḥīnet] (ḥā'nın kesri ve meddiyle)

Bi-ma'naḥu; tekūlu: فَلَانَ يَأْكُلُ الْحَيْنَةَ وَالْحَيْنَةَ أَي الْمَرَّةَ الْوَاحِدَةَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ

حَيْنٌ [el-aḥyān] (hemzenin fethiyle) [hīn]in cem'i; tekūlu: فَلَانَ يَفْعَلُ أَحْيَانًا وَفِي الْأَحْيَانِ

التَّحْيِينُ [et-teḥayyun] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesnenin vaktine muntazır olmak; yukālu: إِذَا تَحَيَّنَ الْوَارِثُ إِذَا وَارِثٌ [vāriş] şīn-i mu'ceme ile şol kimsedir ki da'vet olunmadan bir kavmin ta'āmına hāzır ola.

الْحَانَاتُ [el-ḥānāt] (alā-vezni [el-ḥālāt] Şol mevzi'lerdir ki onda hamr bey' olunur.

الْحَانُوتُ [el-ḥānūt] (alā-vezni [el-kāfur] [el-kāfūr]) Dükkan ki ma'ruftur; tezkīri ve te'nīsī cā'izdir. Ve حَانُوتٌ [ḥānūt]un aslı حَانُوتَةٌ [ḥānuvet] idi تَرْكُوتَةٌ [terkuvet] gibi, vaktā ki vāv teskīn olundu, hā-i te'nīs tā'ya kalb olundu.

الْحَوَانِيتُ [el-ḥavānīt] (fethateynle ve nūn'un kesri ve meddiyle) حَانُوتٌ [ḥānūt] un cem'idir; vāv yā'ya kalb olundu, hazf olunmadı, zīrā dört harf üzere ziyāde olan kelimenin cem'de ve taşgīrde rubā'īye redd olunması harf-i rābi'e hurūf-ı medd ve hurūf-ı linden olmadığı vakte olur.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب ن]

الْحَبْنُ [el-ḥabn] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bezi yā gayrı nesneyi kısa kılmak için büküp dikmek.

الْحَبَانُ [el-ḥibān] (ḥā'nın kesri ve bā'nın tahfīfiyle) Bi-ma'naḥu; tekūlu: حَبْنْتُ التُّورِبَ وَغَيْرَهُ أَخْبِنُهُ حَبْنًا وَحَبَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفْتَهُ وَخَطَفْتَهُ لِيَقْصُرَ Ve

حَبْنٌ [ḥabn] Ta'āmı kıtlık mülāhazasıyla gizlemeğe dahi derler; tekūlu: حَبْنْتُ الطَّعَامَ إِذَا عَيَّبْتَهُ وَاسْتَعْدَدْتَهُ لِلشِّدَّةِ

الْحُبْنَةُ [el-ḥubnet] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onu yanında götürürsün. Ve fi'l-hadīsī: “وَلَا تَتَّخِذْ حُبْنَةً” Ya'nī “Onu yanında saklama, zīrā o gāh sālih olur gāh fāsīd olur.”

[خ ب ع ث ن]

الْحُبَيْعِنَةُ [el-ḥuba'sinet] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fethi ve s̄ā'nın kesriyle) Galīz ve şedīd olan nesne, فُدْعَمِلَةٌ [ḥuza'milet] gibidir veznen ve ma'nen.

[خ ت ن]

الْحَتْنُ [el-ḥaten] (fethateynle) Bir kimsenin zevcesi cānibinden olan akrabāsı, zevcenin babası ve karındaşı gibi meselā.

الْأَحْتَانُ [el-aḥtān] (hemzenin fethiyle) حَتْنٌ [ḥaten]in cem'i, zikr olunan kimseler ma'nāsına. Ve bu tā'ife-i Arab katındadır, ammā حَتْنٌ [ḥaten] kızının zevcesine derler, güvey ma'nāsına.

الْحَتْنُ [el-ḥatn] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Oğlanı sünnet etmek; tekūlu:

حَتْنَتْ الصَّبِيَّ حَتْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْحِتَانُ [el-ḥitān] (ḥā'nın kesriyle) İsmidir, sünnet ma'nāsına.

الْحِتَانَةُ [el-ḥitānet] (ḥā'nın kezālik kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِذَا أَطْحَرْتُ حِتَانَهُ إِذَا اسْتَقْصَيْتَ فِي قِطْعِهِ Ve إِطْحَارَ [iṭḥār] hurūf-ı mühmele ile hadden ziyāde kılmak. Ve

حِتَانٌ [ḥitān] Sünnette mevzi'-i kat'ca dahi derler; ve minhu kavlu'l-fukahā: إِذَا التَّمَى إِذَا الْخِتَانَانِ Ve ba'zı nūshada gāh olur sünnet için olan da'vete dahi حِتَانٌ [ḥitān] derler demiştir.

[خ د ن]

الْحِدْنُ [el-ḥidn] (ḥā'nın kesri ve dāl-ı mühmelenin sükūnuyla) Dost, sadik ma'nāsına.

الْحَدِيدُ [el-ḥadīn] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve حِدْنٌ أَلْجَارِيَّةُ [ḥidnu'l-cāriyet] dahi bundan me'hūzdur ki 'avretin ma'sūku demek olur. Ve kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَا تُتَّخَذَاتُ أَحْدَانُ﴾ (النساء، 25)

الْحَدَنَةُ [el-ḥudenet] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Çok dost tutucu kimse.

الْمُحَادَنَةُ [el-muḥādenet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Dost tutunmak; tekūlu: خَادَتِ الرَّجُلَ

[خ ز ن]

الْحَزْنُ [el-ḥazn] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Mālî gizlemek.

الْإِحْتِزَانُ [el-iḥtizān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: خَزْنْتُ الْمَالَ خَزْنْتُ السِّرَّ وَاحْتَزْنْتُهُ إِذَا كَتَمْتَهُ Ve sırrı saklamağa dahi derler; tekūlu: خَزْنْتُ السِّرَّ وَاحْتَزْنْتُهُ

الْمَحْزَنُ [el-maḥzen] (mīm'in ve zā'nın fet-

hiyle) Māl saklayacak yer.

الْحِزَانَةُ [el-ḥizānet] (ḥā'nın kesriyle) Hazīne.

الْحِزَائِنُ [el-ḥazā'in] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i.

الْحِزَنُ [el-ḥazen] (fethateynle) Et yaramaz rāyiha bağlamak; yukālu: خَزِنَ اللَّحْمُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلَ خَيْرِ مَقْلُوبٍ مِنْهُ

[خ ش ن]

الْحُشُونَةُ [el-ḥuṣūnet] (zammeteynle) İri-lik ki مُلَايِمَةٌ [mulāyemet]in mukābilidir; yukālu: حُشِنَ الشَّيْءُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْحَشِينُ [el-ḥašin] (ḥā'nın fethi ve šīn'in kesriyle) İri olan nesne.

الْإِحْشِيشَانُ [el-iḥşīṣān] (hemzenin kesri ve šīn'in kesri ve meddiyle) Bir nesne gāyet iri olmak; yukālu: إِحْشَوْشَنَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّتْ حُشُونَتُهُ فَهُوَ لِلْمُبَالَغَةِ كَقَوْلِكَ أَغْشِبْتَ الْأَرْضَ وَاعْشَوْشِبْتَ Ve

إِحْشِيشَانٌ [iḥşīṣān] Bir kimse iri libās giymeği 'ādet edinmeğe dahi derler; yukālu: إِحْشَوْشَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَوَّدَ لِبَسِ الْحَشِينِ

الْأَحْشَنُ [el-aḥşen] (hemzenin ve šīn'in fethiyle) İri, حِشِنٌ [ḥašin] ma'nāsına.

الْحُشْنُ [el-ḥuṣn] (ḥā'nın zammı ve šīn'in sükūnuyla) Cem'i. Ve

حُشْنٌ [ḥuṣn] Silāhı çok kimseler ma'nāsına da gelir; yukālu: مَعَشَرَ حُشْنٌ Ve šīn'in şīrde tahrīki dahi cā'izdir.

الْأَحْشِيشُ [el-uḥayşin] (hemzenin zammı ve ḥā'nın fethi ve šīn'in kesriyle) أَحْشَنٌ [aḥşen]in tasgiri. Ve fi'l-hadīsi: "أَحْشِيشُ فِي ذَاتِ اللَّهِ تَعَالَى"

الْحَشْنَاءُ [el-ḥaṣnā'] (ḥā'nın fethi ve šīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) أَحْشَنٌ [aḥşen]in mü'ennesi, silāhı çok kimse; yukālu: كَتَيْبَةٌ

خَشْنَاءُ أَيَّ كَثِيرَةُ السَّلَاحِ

الْمُخَاشِنَةُ [el-muḥāṣenet] (mīm'in zammı ve şīn'in fethi ile) İrileşmek ki مَلَائِنَةُ [mulāyenet]in mukābilidir.

التَّخْشِينُ [et-taḥṣīn] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi hışma getirip sinesin harāret-i gazabla pür kılmak; tekūlu: خَشَّنْتُ خَشْنًا Ve إِغَارٌ [īgār] gayn-ı muʿceme ve rā-yı mühmele ile hışma getirmektir, vech-i mezbūr üzere.

الْحُشْنَةُ [el-ḥuṣnet] (ḥā'nın zammı ve şīn'in sükūnuyla) İrilik, huşūnet maʿnāsına.

[خ ض ن]

الْمُخَاضِنَةُ [el-muḥāḍānet] (mīm'in zammı ve ḡād'ın fethiyle) Nisā' tā'ifesiyle musāhabet ve mürāvedet kılmak, مُعَاذَلَةٌ [muḡāzelet] maʿnāsına.

[خ م ن]

التَّخْمِينُ [et-taḥmīn] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Oranlamakla söz söylemek.

الْحَمَّانُ [el-ḥammān] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Zaʿīf olan gönder, rumh-ı zaʿīf maʿnāsına.

الْحَمَّانَةُ [el-ḥammānet] (vezn-i mezbūr üzere) Müʿennesi; yukālu: فَنَاءٌ حَمَّانَةٌ Ve

حَمَّانٌ [ḥammān] Halkın yaramazına dahi derler, sefile maʿnāsına.

[خ ن ن]

الْحُنَّةُ [el-ḥunnet] (ḥā'nın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) Genizden söylemek, عُنَّةٌ [ḡunnet] gibidir veznen ve maʿnen.

الْأَخْنُ [el-aḥann] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Genizden söyleyen kimse.

الْحُنُّ [el-ḥunn] (ḥā'nın zammı ve nūn'un

teşdīdiyle) Cemʿi, genizden söyleyici kimseler maʿnāsına.

الْمِخْنَةُ [el-miḥannet] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Burun, enf maʿnāsına.

الْمَهْنَةُ [el-meḥannet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Yiyecek yer, مَأْكَلَةٌ [meʿkelet] maʿnāsına; yukālu: فُلَانٌ مَخْنَةٌ لِفُلَانٍ أَيَّ مَأْكَلَةٌ Ve

مَخْنَةُ الْقَوْمِ [meḥannetu'l-ḳavm] Kavmin harīmi maʿnāsınadır.

الْحَنَّ [el-ḥann] (ḥā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Hurmā zarfından hurmāyı azın azın çıkarmak; tekūlu: خَنَنْتُ الْجُلَّةَ إِذَا أَزَيْتُ أَزَيْتًا Ve اسْتَحْرَجْتُ مِنْهَا شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ [cullet] cīm'in zammı ve lām'ın teşdīdiyle hurmā kodukları zarfa derler.

الْحَنِينُ [el-ḥanīn] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Burundan gülmek ve burundan ağlamak, بُكَاءٌ فِي الْأَنْفِ ve ضَجْحٌ فِي الْأَنْفِ maʿnāsına; yukālu: حَنَّ يَحْنُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْحَنْحَنْتَةُ [el-ḥanḥanet] (ʿalā-vezni الرَّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Bir kimse kelāmı genzinden söyleyip vāzıh söylememek.

الْحُنَّانُ [el-ḥunān] (ḥā'nın zammı ve nūn'un tahfifiyle) Bir marazdır ki burna ʿarız olur. Ve

حُنَّانٌ [ḥunān] Kezālik bir marazdır ki kuşların boğazına ʿarız olur.

[خ و ن]

الْحَوْنُ [el-ḥavn] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir husūsta istikāmet etmemek.

الْحَيَّانَةُ [el-ḥiyānet] (ḥā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الْمَخَّانَةُ [el-meḥānet] (mīm'in fethiyle) Bi-

حَانَهُ فِي كَذَا يَحُونُهُ
حُونًا وَخِيَانَةً وَمَخَانَةً

الْإِخْتِيَانُ [el-iḥtiyān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik istikāmet etmemek; kālallāhu ta'ālā: (البقرة، ﴿تَحْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ﴾ 187) أَي يَحُونُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا

الْحَائِرُ [el-ḥā'in] (yā'nın kesri ile) Müstakīm olmayan kimse.

الْحَائِنَةُ [el-ḥā'inet] (yā'nın kesriyle) Bima'nāhu. Ve āhirinde olan hā mübālaga içindir، عَلَامَةٌ [allāmet] ve نَسَابَةٌ [nessābet] kelimelerinde mübālaga için olduğu gibi.

الْحَوْنَةُ [el-ḥavenet] (fethateynle) حَائِرٌ [ḥā'in]in cem'i. Vāv elife kalb olunmadı، حَوَكَةٌ [ḥaveket]te kalb olunmadığı gibi. Ve حَوَكَةٌ [ḥaveket]te kalb olunmadığının vechi budur ki vāv'ın mahreci elif mahrecinden irak olup asla redd matlūb olduğu içindir، nitekim إِسْتِضْوَابٌ [istişvāb] misillide ri'āyet-i asl olunmuştur. Ve حَوَكَةٌ [ḥaveket] حَائِكٌ [ḥā'ik]in cem'idir، cullāhlar ma'nāsına.

التَّخْوِينُ [et-taḥvīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hıyānet nisbet kılmak; yukālu: حَوْنُهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْخِيَانَةِ

الْحَوَانُ [el-ḥavvān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Arslan, esed ma'nāsına.

التَّحْوُونُ [et-teḥavvun] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye müte'ahhid olmak، ya'nī onun 'uhdesinde olmak. Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir; yukālu: الحُمَى تَحْوَنُهُ أَي تَعَهَّدَهُ Bu makāmda **Şihāḥ** nüshalarının zabtı تَحْوُونٌ ve تَعَهَّدَ fi'l-i māzī olmak üzeredir، hālā ki hummāda gālib budur ki mü'ennes ola، meger ki (القدر، 4) ﴿تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ﴾ kabîlinden ola، harf-i ahîr merfū' olmakla. Ve

تَحْوُونٌ [teḥavvun] Bir nesneyi noksān üzere kılmağa dahi derler; yukālu: تَحْوُونِي فُلَانٌ حَقِّي إِذَا انْتَقَصَكَ

الْحِوَانُ [el-ḥivān] (ḥā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki onun üzerinde ta'ām yerler، mu'arrebdir.

الْأَخْوِنَةُ [el-aḥvinet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'-i kiletî; tekülü: ثَلَاثَةٌ أَخْوِنَةٌ

الْحُونُ [el-ḥūn] (ḥā'nın zammı ve meddiyle) Cem'-i kesreti. Vāv'ı mazmūm kılmazlar vāv üzerinde zammeyi sakîl gördüklerinden ötürü.

الْحَانَ [el-ḥān] (‘alā-vezni الْحَالُ [el-ḥāl]) Tüccār sâkin olduğu yer ki ma'rūftur.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِّ)

[د ث ن]

الدَّيْتِيَّةُ [ed-Deṣīnet] (dāl'ın fethi ve sā'nın kesri ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir ki onda Benū Seyyār kabīlesine mensüb bir su vardır. Ve ba'zılar eyitti: Zamān-ı cāhiliyyette ona دَفِيْتِيَّةُ [Defīnet] derlerdi fā ile, ba'ḍehu bu ismde şe'āmet fehmi edip دَيْتِيَّةُ [deṣīnet] dediler.

[د ج ن]

الدَّجْنُ [ed-decn] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükunıyla) Bulut, gökyüzün kaplamak.

الدُّجُونُ [ed-ducūn] (zammeteynle) Bi-ma'naḥu; yukālu: دَجْنٌ يَوْمًا يَدُجُّ دَجْنًا وَدُجُونًا Ve مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

دَجْنٌ [decn] Matar-ı kesīre dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere, 'alā-mā se-yecī'u inṣāallāhu ta'ālā. Ve

دُجُونٌ [ducūn] Bir yerde mukīm olmağa derler; yukālu: دَجْنٌ بِالْمَكَانِ دُجُونًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

الدُّجْنَةُ [ed-ducnet] (dāl'ın zammı ve cīm'in sükunıyla) Şol buluttur ki birbiri üzerine mutabbık ola. Ve Ebū Zeyd rivāyetidir, nitekim رِيَّانٌ [reyyān] şol buluttur ki karanu olup onun yağmuru olmaya. Ve

دُجْنَةٌ [ducnet] Zulmet ma'nāsına dahi gelir.

الدُّجْنُ [ed-ducun] (zammeteynle) Cem'i.

الدُّجْنَاتُ [ed-ducunāt] (kezālik zammeteynle) Cem'i. Ve

دُجْنَةٌ [ducnet] Deve elvānından kabīh siyāh olan levne dahi derler.

الْدَّجْنُ [el-edcen] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Levn-i mezbūr üzere olan deve.

الدَّجْنَاءُ [ed-decnā] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükunu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: بَعِيرٌ أَدَجْنُ وَنَاقَةٌ دَجْنَاءُ:

الدُّجْنَةُ [ed-ducunnet] (zammeteynle ve nūn'un teṣdīdiyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: يَوْمٌ دَجْنٌ وَيَوْمٌ دُجْنَةٌ وَيَوْمٌ دَجْنٌ بِالْوَصْفِ Ve leyde dahi hāl böyledir, cihe-teyn üzere ya'ni vasf ve izāfet üzere.

الدَّاجِنَةُ [ed-dācinet] (cīm'in kesriyle) Şol buluttur ki yağmur yağdıra ve gökyüzün kaplamış ola, دِيمَةٌ [dīmet] gibi. Ve

دَجْنٌ [decn] Matar-ı kesīre derler.

الْمُدَجِّنَةُ [el-mudcinet] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Bi-ma'naḥu.

الْإِدْجَانُ [el-idcān] (hemzenin kesriyle) Gökyüzünün yağmuru dā'im olmak; yukālu: أَدَجَنْتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve

إِدْجَانٌ [idcān] Bir yerde mukīm olmağa dahi derler; yukālu: أَدَجَنْ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الدَّاجِنُ [ed-dācin] (cīm'in kesriyle) Şol koyundur ki evlere ülfet bağlamış ola; yukālu: شَاةٌ دَاجِنٌ إِذَا أَلْفَتِ الْبَيْتَ وَاسْتَأْنَسَتْ Ve 'Arab tā'ifesinden bazı dācin [dācin]i hā ile isti'māl edip دَاجِنَةٌ [dācinet] derler. Ve koyunun gayrında dahi hāl böyledir.

الْمُدَاجِنَةُ [el-mudācenet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Süretā dostluk izhār etmek, مُدَاهِنَةٌ [mudāhenet] ma'nāsına.

أَبُو دُجَانَةَ [Ebū Ducānet] (dāl'ın zammı ve cīm'in tahfīfiyle) Semmāk b. Hareşe el-Enşārī'nin künyetidir.

[د ح ن]

الدَّهْنُ [ed-deḥin] (dāl'ın fethi ve ḥā-i mühmelenin kesriyle) Asmak. Ve ehl-i fesād olan kimse. Ve kaşrū'l-kāme olup semiz ve karnı taşra çıkan kimseye dahi

derler.

الدَّخُونَةُ [ed-dihvennet] (dāl'ın kesri ve hā'nın sükunuyla ve vāv'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الدَّخْنُ [ed-deḥan] (fethateynle) Zikr olunan sıfat üzere olmak; yukālu: دَخْنٌ يَدَخْنُ دَخْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[د خ ن]

الدُّخَانُ [ed-duḥān] (dāl'ın zammı ve hā'-i mu'cemenin tahfifiyle) Āteş tütünü ki ma'rifüftür.

الدَّوَاهِجِنُ [ed-devāḥin] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Cem'î, nitekim عُنَانٌ [ʿuṣān] ve عَوَائِجُ [ʿavāṣin] derler, ʿalā-gayri'l-kıyās. Ve عُنَانٌ [ʿuṣān] dahi ʿayn-ı mühmele ve sâ-i müsellese ile دُخَانٌ [duḥān] ma'nāsındır.

إِنْبَا دُخَانٍ [İbnā Duḥān] İki kabileden ʿibārettir ki onların biri Ğaniyy ve biri Bāhile'dir.

الدَّخْنُ [ed-deḥan] (fethateynle) Kezâlik دُخَانٌ [duḥān] ma'nāsındır; ve minhu kav-luhum: دَخْنٍ عَلَيَّ هُدْنَةٌ Ya'ni bu bir sükundur ki gıll üzeredir, musālaha ve musāfāt üzere deġildir. Ve

دَخْنٌ [deḥan] Kezâlik levn boz olup karaya mā'il olmağa dahi derler. Ve

دَخْنٌ [deḥan] Āteş fāsîd olmağın tütme-ğe dahi derler; yukālu: دَخْنَتِ النَّارُ مِنَ الْبَابِ لِذَلِكَ الرَّابِعِ إِذَا أَلْقَيْتَ عَلَيْهَا حَطْبًا وَأَفْسَدْتَهَا حَتَّى يَبْهِيحَ لِذَلِكَ Ve ta'āmı tütün çalmağa dahi derler; yukālu: دَخِنَ الطَّبِيخُ إِذَا تَدَخْنَتِ الْقُدْرُ

الدَّخْنِ [ed-deḥin] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Fāsîd olan nesne; yukālu: رَجُلٌ دَخِنَ الْخُلُقَ أَي سَيِّءُ الْخُلُقِ

الدَّخْنُ [ed-daḥn] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Āteş tütme; tekülü: دَخْنَتِ النَّارُ تَدَخْنُ وَتَدَخْنُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ارْتَفَعَ دُخَانُهَا

الْإِدِّحَانُ [el-iddihān] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Kezâlik āteş tüt-mek; yukālu: إِدَّخِنَتِ النَّارُ وَهُوَ افْتِعَالٌ مِنَ الدَّخَانِ

الدُّخْنُ [ed-duḥn] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükunuyla) Darı ki hubūbāt kısmındandır, جَاوَزْتُ [cāvers] ma'nāsına.

الدُّخْنَةُ [ed-duḥnet] (dāl'ın kezâlik zammı ve hā'nın sükunuyla) Şol nesnedir ki āteşe saçılmakla onu evlerde tütsü edinirler. Ve

دُخْنَةٌ [duḥnet] Kezâlik elvān kısmından boz olup karaya mā'il olandır.

الْأَدْحَانُ [el-edḥan] (hemzenin ve dāl'ın fet-hiyle) Zikr olunan levn ile mülevven olan nesne.

الدَّخْنَاءُ [ed-daḥnāʾ] (dāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: كَيْبُشٌ أَدْحَنُ وَشَاةٌ دَخْنَاءُ

الدَّخْنَانَةُ [ed-daḥnānet] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Karanu ve pusarik olan gece.

[د د ن]

الدَّدَنُ [ed-deden] (fethateynle) Lehv ve la'ib.

الدَّدَانُ [ed-dedān] (feth-i dāl'la) Menfa'ate yaramayan kimse. Ve

دَدَانٌ [dedān] Kesmez kılıca dahi derler. Bir kelimenin fā'sı ve ʿayn'ı cins-i vāhiddin olup bilā-fāsıla ikisi dahi müteharrik olmak, kelām-ı ʿArabda bu iki kelimedden gayri bulunmamıştır.

الدَّيْدَنُ [ed-deyden] (ʿalā-vezni [ḥay-der]) ʿĀdete derler, āyīn ma'nāsına.

الدَّيْدَانُ [ed-deydān] (dāl-ı evvelin fethi ve yā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu.

الدَّيْدَبُونُ [ed-deydebūn] (dāl'ların fethi ve yā'nın sükunu ve bā'nın zammı ve

meddiyle) Lehv ma'f'nāsınadır. Ve دَيْدُونٌ [deydebūn] lafzının mahalli bāb-ı bā'-i muvahhade idi, nitekim sāhib-i *Ḳāmūs* işāret etmiştir, lākin ba'zı nüshah-ı *Şihāh*'ta دَيْدُونٌ [deydūn] vāki' olmuş, bilā-bā'. Bu takdīrce īrādının vechi zāhir olup sāhib-i *Ḳāmūs*'un dahli sākıt olur.

[درن]

أَلْدَرْنُ [ed-deren] (fethateynle) Kīr, vesah ma'f'nāsına. Ve

دَرْنٌ [deren] Kīr olmak ma'f'nāsına da gelir; yukālu: دِرْنُ الثُّوبِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْدَرْنُ [ed-derin] (dāl'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kīr olan nesne.

أَلْإِدْرَانُ [el-idrān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kīr etmek; tekülü: أَدْرَنُهُ صَاحِبُهُ

أَلْدَارِينُ [ed-Dārīn] (rā'nın kesri ve meddiyle) 'Adem-i insirāf üzere Bahreyn'de bir iskelenin ismidir ki misk ona nisbet olunur; yukālu: مِسْكٌ دَارِينٌ

أَلْدَارِيٌّ [ed-Dāriyy] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Dārīn'e mensüb olan nesne.

أَلْدَرِينُ [ed-derīn] (dāl'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Mer'āda olan çürümüş ottur ki davar onunla müntefi' olmaz.

أُمُّ دَرِينٍ [ummu derīn] (vezn-i mezkūr üzere) Kıtık yıllarında nebātāt bitirmeyen yerdir.

دَرْنَاءٌ [Dernā'] (dāl'in zammı ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'in ismidir.

أَلْدُرْنِيٌّ [ed-Durniyy] (dāl'in zammı ve rā'nın sükūnuyla ve yā'nın teşdīdiyle) دَرْنَاءٌ [Dernā']ya mensüb olan kimse.

أَلْدُرْنِيَّةٌ [ed-durniyyet] (dāl'in zammı ve rā'nın kezālik sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle)

Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ دُرْنِيٌّ وَامْرَأَةٌ دُرْنِيَّةٌ

[در بن]

أَلْدَرَابِنَةُ [ed-derābinet] (dāl'in fethi ve bā'nın kesri ile) Kapıcılar, بَوَابُونَ [bevvābūn] ma'f'nāsına, Fārisī-i mu'arrebdir, "der-bān"dan ahz olunmadır.

[درخ م ن]

أَلْدُرْخَمِينُ [ed-duraḥmīn] (dāl'in zammı ve rā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnu ve mīm'in kesri ve meddiyle سُرْخَبِيلٌ [şuraḥbīl] vezni üzere) Āfet ve belādır, dāhiye ma'f'nāsına.

[دف ن]

أَلْدَفْنُ [ed-defn] (dāl'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Gömmek; tekülü: دَفَنْتُ الشَّيْءَ دَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

أَلْمَدْفُونُ [el-medfūn] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Gömülmüş nesne.

أَلْدَفِينُ [ed-defīn] (dāl'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'f'nāhu. Ve

دَفِينٌ [defīn] Ma'f'lūm olmayan maraza dahi derler; yukālu: دَاءٌ دَفِينٌ أَي لَا يُعْلَمُ بِهِ وَرَكِيَّةٌ دَفِينٌ إِذَا انْدَفَنَ بَعْضُهَا

أَلْدِفَانُ [ed-difān] (dāl'in kesriyle) دَفِينٌ [defīn] ma'f'nāsınadır.

أَلْدُفْنُ [ed-dufn] (zammateynle) Cem'i; yukālu: رَكِيَّةٌ دِفَانٌ وَرَكَيَا دُفْنٌ Ve رَكِيَّةٌ [rekiyyet] dibi yakın olan kuyuya derler.

أَلْإِدْفَانُ [el-iddifān] (hemzenin kesri ve dāl'in teşdīdiyle) Gömülmek; اِئْتِعَالَ [ifti'āl] dir دُفْنٌ [defn]den.

أَلْإِنْدِفَانُ [el-ındifān] (hemzenin kesri ve dāl'in kesriyle) Bi-ma'f'nāhu; yukālu: اِئْتِعَالَ Ve اِنْدَفَنَ

إِدْفَانٌ [iddifān] Kul efendisinden kaçmak

ma'nāsına da gelir. Ve Ebū Zeyd eyitti: **إِدْفَانٌ** [iddifān] mevlāsına bir iki gün görünmemektir.

الدَّفُونُ [ed-defūn] (dāl'ın fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik mevlāsından kaçan kul; yukālu: **عَبْدٌ دَفُونٌ** Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **دَفُونٌ** [defūn] şol kuldur ki mevlāsından gāib oldukta şehirden çıkıp gitmeye. Ve

دَفُونٌ [defūn] Şol nākaya dahi derler ki 'ādeti deve sürüsünün ortasında olmak ola.

التَّدْفُونُ [et-tedāfun] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Birbirinden sırrın saklamak; yukālu: **لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا تَدَافَتْتُمْ** Ya'nī "Eger ba'zınızın umūr-ı gāyibesini ba'zınıza keşf olunsa ketm-i sırta mecāl olmazdı."

الدِّافِنَةُ [ed-dāfinet] (fā'nın kesriyle) Ziyāde yaşlı olduğundan dişi aşman sığır; yukālu: **بَقْرَةٌ دَافِنَةُ الْجِذْمِ** Ve **جِذْمٌ** [cizm] cīm'in kesriyle ve zāl-ı mu'cemenin sükūnu ile bir nesnenin aslına derler. Ve diğ diplerine dahi **جِذْمٌ** [cizm] dedikleri bundandır.

الْمِدْفَانُ [el-midfān] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şol meşktir ki çürümüş ola, sikā-i bālī ma'nāsına.

الدَّفْنِي [ed-defeniyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bir nev' bezdir ki uzun hatları vardır.

[د ك ن]

الدُّكْنَةُ [ed-duknat] (dāl'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Şol levndir ki siyāha mā'ildir.

الدَّكْنُ [ed-dekn] (fethateynle) Bez zikir olunan levn üzere olmak; yukālu: **دَكْنَ الثُّوبِ** يَدَكْنَ دَكْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَدْكُنُ [el-edken] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Zikir olunan levn ile mülevven olan

nesne.

الدُّكَّانُ [ed-dukkān] (dāl'ın zammı ve kāf'ın teşdidiyle) Ma'rūftur.

الدَّكَّائِي [ed-dekākīn] (dāl'ın fethi ve kāf-ı sāninin kesri ve meddiyle) Cem'i, dükkānlar ma'nāsına; **حَوَانِيْتُ** [havānīt] gibi Fāris-i mu'arredir.

[د م ن]

الدِّمْنُ [ed-dimen] (dāl'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Koyun kıığı, **بَعْرٌ شَاءٌ** ma'nāsına. Ve

دِمْنٌ [dimen] Bir nesnenin üzerine kayyim olan kimseye dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ دِمْنٌ** مَالٍ كَمَا يُقَالُ إِزَاءُ مَالٍ

الدِّمْنَةُ [ed-dimnet] (dāl'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Kīn, hıkd ma'nāsına.

الدِّمْنُ [ed-dimen] (dāl'ın kesri ve mīm'in fethiyle) Cem'i. Ve halktan bākī kalan eserlere dahi derler.

التَّدْمِينُ [et-tedmīn] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Eser ihdās etmek; tekūlu: **دَمَّنَ الْقَوْمُ** الدَّارَ وَدَمَّنَ الشَّاءَ الْمَاءَ Ve koyun suda eser kılmak necāsetin ilkā etmekledir.

الْمُتَدَمِّمِنُ [el-mutedemmin] (mīm'in zammı ve mīm-i sāninin kesri ve teşdidiyle) Zikir olunan eserle müte'essir olan nesne; yukālu: **الْمَاءُ مُتَدَمِّمِنٌ إِذَا سَقَطَتْ فِيهِ أْبْعَارُ الْإِبِلِ وَالْغَنَمِ**

الدِّمْنُ [ed-demen] (fethateynle) Bir kimseye kīn bağlamak; yukālu: **دَمِنْتُ عَلَى فُلَانٍ مِنَ** الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَعِنْتُ

الدِّمْنُ [ed-demn] (dāl'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yere ters saçmak; tekūlu: **دَمِنْتُ** الْأَرْضَ مِثْلَ دَمَلْتَهَا

الْإِدْمَانُ [el-idmān] (hemzenin kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneye müdāvemet etmek; yukālu: **فُلَانٌ يُدْمِنُ كَذَا أَيِ يُدِيمُهُ**

الْمُدْمِينُ [el-mudmin] Bir nesneye müdāvemēt eden kimse; yukālu: رَجُلٌ مُدْمِينٌ خَمِرٌ أَيُّ مُدَاوِمٌ شَرْبَهَا

الدَّمَانُ [ed-demān] (dāl'ın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Hurmānın çürüyüp kararması.

دَمُونٌ [Demūn] (dāl'ın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[د ن]

الْأَدْنُ [el-eden] (fethateynle ve nūn'un teşdidiyle) Şol attır ki elleri kısa ola. Ve

أَدْنٌ [eden] Alçak olan eve dahi derler; yukālu: بَيْتٌ أَدْنٌ أَيُّ مُتَطَامِنٌ

الدَّنَنُ [ed-denen] (fethateynle) Atın elleri kısa olmak. Aşma'ī eyitti: Dört ayaklı olan hayvānın 'uyüb-ı kabīhasındandır, elleri kısa olup göğsü yere yakın olmak.

الدَّنُّ [ed-denn] (dāl'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Küp, hum ma'nāsına.

الدِّنَانُ [ed-dinān] (dāl'ın kesri ile) Cem'î, küpler ma'nāsına.

الدَّنْدَنَةُ [ed-dendenet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir kimsenin āvāzın iŷitip ne dediğın fehm etmemek. Ve fi'l-hadīsi: حَوْلَهَا ”تَدْنِدُنُ“

الدِّدْنِدِنُ [ed-dindin] (dāl'ların kesri ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Şol ottur ki kuruyup kararmış ola, eski olduğundan ötürü.

[د و ن]

دُونٌ [dūn] (dāl'ın zammı ve meddiyle) Alçak ma'nāsına, فَوْقَ [fevça] kelimesinin nakizidir ki gāyet mertebeden berī demek olur, pes zarf olmaz. Ve

دُونٌ [dūn] Kurb ma'nāsın ifāde için dahi isti'māl olunur; yukālu: هَذَا دُونٌ ذَاكَ أَيُّ أَقْرَبُ مِنْهُ

الدُّونُ [ed-dūn] (vezni-i mezbūr üzere) İsm-dir, hakīr ve yesīr ma'nāsına. Ve bundan fi'l müştakk olmaz. Ve bazıları iŷtikākı cā'iz görüp إِدَانَةٌ إِذَانَةٌ dedi.

دُونَكَ [düneke] (dāl'ın zammı ve meddi ve nūn'un feth üzere bināsı ve āhirinde kāf-ı hitāb ile) Bir nesneye iğrā etmek mahalinde isti'māl olunur, nitekim Temīm, Haccāc'a ”أَقْرَبْنَا صَالِحًا“ dedikte ya'fī Haccāc, Şāliḥ nām kimseyi salb ettiğinde defn etmeğe icāzet isteyicek Haccāc icāzet verip ”دُونَكُمْوه“ dedi.

الدِّوَانُ [ed-dīvān] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Esāmī-i 'askeri yazmak için cem' olunan evrāk, defter ma'nāsınadır. Ve دِيْوَانٌ [dīvān]ın aslı دِيْوَانٌ [divvān] idi, ihde'l-vāveyn yā'ya kalb olunup دِيْوَانٌ [dīvān] oldu. Ve yā vāv'dan kalb olduğuna delīli دِيْوَانٌ [dīvān]ın cem'î دَوَاوِيْنٌ [devāvīn] gelmesidir ve eger yā aslī olaydı, دِيَاوِيْنٌ [deyāvīn] gelirdi.

الدِّوَاوِيْنُ [ed-devāvīn] (dāl'ın fethi ve vāv-ı sānīnin kesri ve meddiyle) دِيْوَانٌ [dīvān]ın cem'î, nitekim el-ān mürür etti, defterler ma'nāsına.

التَّدْوِيْنُ [et-tedvīn] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Defterleri bir yere cem' etmek; tekūlu: دَوَّنْتُ الدِّوَاوِيْنَ Ve bu takrirden sāhib-i *Muhezzeb*'in الدِّوَاوِيْنُ [ed-dīvān] ”cāy-i niŷesten-i debīrān“ dediğī muhālif olduğū zāhir olur.

[د ه ن]

الدُّهْنُ [ed-duhn] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yağ, revgan ma'nāsına.

الدِّهَانُ [ed-dihān] (dāl'ın kesriyle) Cem'î, yağlar ma'nāsına. Ve

دِهَانٌ [dihān] Kırmızı sahtiyāna dahi der-

ler; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً﴾ كَالدِّهَانِ ﴿الرَّحْمَانُ، 37﴾ أَي صَارَتْ حَمْرَاءَ كَالأُدِيمِ مِنْ قَوْلِهِمْ فَرَسٌ وَرْدٌ وَالأَنْثَى وَرْدَةٌ Ve

دِهَانٌ [dihān] Kezālik zaʿīf yağmurlara dahi derler ki vāhidi دُهْنٌ [duhn]dur, dāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla. Ve Ebū Zeyd eyitti: Yağmura دَهْنُ الأَرْضِ derler kaçan yeri fi'l-cümle nem-nāk etse; yukālu: دَهْنَهَا Derler. Ve وَلِيٌّ وَهِيَ مَدُهُونَةٌ Ve وَلِيٌّ [veliy] vāv'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle yağmura derler.

دُهْنٌ [Duhn] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yemen'den bir kabîlenin adıdır ki ʿAmmār ed-Duhnī nām kimse ona nisbet olunur.

الدَّهْنُ [ed-dehn] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yağlamak; tekūlu: دَهْنُهُ بِالدِّهَانِ أَذْهَنُهُ دَهْنًا مِنَ البَابِ الأَوَّلِ Ve

دَهْنٌ [dehn] ʿAsā ile vurmağa dahi derler; tekūlu: دَهْنُهُ بِالْعَصَا إِذَا صَرَبْتَهُ بِهَا

التَّدَهْنُ [et-tedehhun] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yağlanmak; tekūlu: دَهْنَهُ فَتَدَهَّنَ هُوَ

الإِدِّهَانُ [el-iddihān] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdīdiyle إِفْتِخَالٌ [iftiʿāl]dir) Yağ sürünmek maʿnāsına, yukālu: إِذَا دَهَّنَ إِذَا تَطَلَّى بِالدِّهَانِ

المُدَّهِنُ [el-mudehhen] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdīdiyle) Üzerinde eser-i niʿmet olan kimse; yukālu: قَوْمٌ مُدَّهِنُونَ أَي عَلَيْهِمْ آثَارُ التَّعَمِّ

المُدَّهْنُ [el-mudhun] (mīm'in ve hā'nın zammı ile lā-gayr yanī kesr-i mīm ve feth-i hā'yla değil yāhūd feth-i mīm'le değil) Yağ hıfz edecek şîşe. Ve zamm-ı mīm'le gelen ism-i âletlerin biri budur.

الْمَدَاهِينُ [el-medāhin] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Yağ şîşeleri maʿnāsına. Ve

مُدَّهْنٌ [mudhun] Dağda şol çukur yerdir ki onda yağmur suyu cemʿ olur; minhu hadîsu'z-Zuhrî: “نَشِيفُ المُدَّهْنُ وَيَبِسُ الجِعْثِيُّ” Ve جِعْثِيٌّ [ciʿsin] cīm'in ve şā'-i müsellese-nin kesriyle bir cins otun köküdür.

الْمُدَّاهِنَةُ [el-mudāhenet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Kalbde olmayan nesneyi izhār edip yüze gülmek.

الإِدِّهَانُ [el-idhān] (hemzenin kesriyle) Bimaʿnāhu. Kālallāhu taʿālā لَوْ تُدَّهِنُ ﴿القلم، 9﴾ Ve baʿzılar eyitti: مُدَّاهِنَةٌ [mudāhenet] setr maʿnāsındır. Ve

إِدِّهَانٌ [idhān] Bir nesnede gıışş ve hîle kılmak maʿnāsındır.

الدَّهْيُنُ [ed-dehīn] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki sütü az ola, kalīlü'l-leben maʿnāsına; yukālu: نَاقَةٌ دَهْيُنٌ أَي قَلِيلَةُ اللَّبَنِ

الدَّهَانَةُ [ed-dehānet] (dāl'ın fethi ve hā'nın tahffifiyle) Nākanın sütü az olmak; yukālu: دَهْنَتِ النَّاقَةُ دَهَانَةٌ مِنَ البَابِ الحَامِسِ Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir.

الدَّهْنَاءُ [ed-Dehnāʾ] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bintu Mishāl demekle maʿrūf ʿavretin ismidir ki ʿAccāc nām şāʿirin zevcesidir. Ve ʿAccāc mezbūre hakkında عَيْنٌ [innīn] bulunmakla hakkında baʿzı eşʿār denmiştir, *Şihāh*'ta zikr olunmuştur.

[د ه ق ن]

الدِّهْقَانُ [ed-dihkān] (dāl'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Köy sipāhisi olan kimse.” Dih-ḥān”dan muʿarrebdir, eger āhirinde olan nūn harf-i aslī itibār olunsa, nitekim لَهُ دَهْقَنَةٌ مُؤْضِعٌ كَذَا derler. Ve onu munsarıf kıarsın zīrā bu takdīrce دَهْقٌ [fiʿlāl] vezni üzere olur. Ve eger دَهْقٌ

[dehḵ]ten müştakk kılınsa lā-yansarîf kılarsın, zīrā bu def'a فَعْلَانُ [fi'ḷān] vezni üzere olup elif ve nūn mezīdetān olur. Ve دَهَقٌ [dehḵ] ufatmaktır, كَسْرٌ [kesr] ma'ḫnāsına.

[د ه د ن]

الدُّهْدُنُ [ed-duhdunn] (dāl'ların zammı ve hā'nın sükūnu ve nūn'un teşdīdiyle) Bātıl ma'ḫnāsınadır. Ve gāh olur دُهِدُرٌّ [duhdurr] derler rā'yla. Ve fi'l-meseli: "دُهِدُرِّينَ وَسَعَدُ" "دُهِدُرِّينَ ki kezzāb hakkında darb olunur. Ve bunun aslı bāb-ı rā'da "د،ر،ر" tefsīrinde mūrūr etmiştir ki Sa'ḫu'l-Ḳayn bir 'acem demircisidir ki kurāda işlerken işi kesād üzere oldukta "dih bidrūd" der imiş, ya'nī "köye el-vedā" dermiş, yine gitmez imiş. Mezbūrun bu kelāmı ta'rīb olunup kizbde mesel kılınmış.

[د ي ن]

الدَّيْنُ [ed-deyn] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Borç.

الدُّيُونُ [ed-duyūn] (zammeteynle) Cem'i; tekūlu: دِنْتُ الرَّجُلِ إِذَا أَقْرَضْتَهُ

الْمَدِينُ [el-medīn] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle ve meddiyle) Borçlu olan kimse.

الْمَدْيُونُ [el-mediyūn] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnu ve yā'nın zammı ile) Bi-ma'ḫnāhu. Ve

دَيْنٌ [deyn] İstikrāz ma'ḫnāsına dahi gelir; yukālu: دَانَ فُلَانٌ يَدِينُ دَيْنًا إِذَا اسْتَقْرَضَ وَصَارَ عَلَيْهِ Ve دَيْنٌ فَهُوَ دَائِرٌ

مَدْيُونٌ [mediyūn] Kesirü'd-deyn ma'ḫnāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ مَدْيُونٌ إِذَا كَثُرَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ

الْمَدْيَانُ [el-midyān] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Deyne çok giren kimse, istikrāzı 'ādet edinmekle.

الْإِدَانَةُ [el-idānet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi borca verip bir kimsenin üzerinde deyn kılmak; yukālu: أَدَانَ فُلَانٌ إِدَانَةً إِذَا بَاعَ إِلَى أَجَلٍ فَصَارَ لَهُ عَلَيْهِمْ دَيْنٌ تَقُولُ مِنْهُ أُدِّي عَشْرَةَ دَرَاهِمٍ بِتَشْدِيدِ التَّوْنِ

الْإِدْيَانُ [el-iddiyān] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdīdi ve yā'nın tahfīfiyle) Borca almak, istikrāz ma'ḫnāsına; فَهُوَ ائْتِعَالَ Ve fi'l-hadīsi: "إِدَانٌ مُعْرِضًا" Ve مُعْرِضٌ [mu'riḍ] şol kimsedir ki halka itirāz edip mümkün olan yerden deyn alır.

التَّدَايُنُ [et-tedāyun] (tā'nın fethi ve yā'nın zammı ile) Birkaç kimse birbirine borca esbāb satmak; yukālu: تَدَايَنُوا إِذَا تَبَايَعُوا بِاللَّيْنِ

الْإِسْتِدَانَةُ [el-istidānet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deyn edinmeği talep etmek, istikrāz ma'ḫnāsına.

الْمُدَايَنَةُ [el-mudāyenet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Bir kimseye borçla bir nesne satıp ondan borçla bir nesne almak; tekūlu: دَايَنْتُ فُلَانًا إِذَا عَامَلْتُهُ فَأَعْطَيْتُ دَيْنًا وَأَخَذْتُ بَدْلَهُ تَقُولُ دَايَنَ فُلَانًا وَتَدَايَنًا كَمَا تَقُولُ قَاتَلَهُ وَتَقَاتَلْنَا

الدَّيْنَةُ [ed-deynet] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Borca vermek; tekūlu: بَعَثَهُ بِدَيْنَةٍ أَي بِتَأْخِيرٍ

الدَّيْنُ [ed-dīn] (dāl'ın kesri ve meddiyle) 'Ādet ve şān ve dīn ve cezāya ve mükāfata dahi derler; yukālu: دَانَهُ دَيْنًا إِذَا جَارَاهُ Ve yukālu: "كَمَا تَدِينُ تُدَانُ" أَي كَمَا تُجَارِي تُجَارَى Ve Bārī ta'ālānın ﴿إِنَّا لَمَدْيُونُونَ﴾ (الصافات، 53) dediği kavli مَجْرِيُونَ ve مُحَاسِبُونَ ma'ḫnāsınadır. Ve

دِينٌ [dīn] Zelīl kılmağa dahi derler. Ve 'alil olmağa da derler, müte'addī ve lāzım gelir; yukālu: دَانَهُ إِذَا أَذَلَّهُ وَاسْتَعْبَدَهُ وَيُقَالُ دَيْنُهُ فِدَانٌ Ve fi'l-hadīsi: "الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا" Ve بَعْدَ الْمَوْتِ

دِينَ [dīn] Cem' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: قَوْمٌ دِينَ أَي دَائِمُونَ مُحَاسِبُونَ Ve

دِينَ [dīn] Mālik olmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: دِنْتُهُ إِذَا مَلَكَتُهُ Ve şehre مَدِينَةٌ [medīnet] dediklerine bā'is budur. Ve

دِينَ [dīn] Tā'ata dahi derler; yukālu: دَانَ أَطَاعَهُ لُهُ أَي دِينَ [dīn]-i ma'rūf bundan me'hūzdur.

الْأَدْيَانُ [el-edyān] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْمَدِينُ [el-medīn] (mīm'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Kul, 'abd ma'nāsına.

الْمَدِينَةُ [el-medīnet] (mīm'in fethi ve dāl'in kezālik kesri ve meddiyle) Cāriye, أَمَةٌ [emet] ma'nāsına gūyā ki onları hizmet zelil kılmıştır. Ve

مَدِينَةٌ [medīnet] Şehr ma'nāsına da gelir, nitekim el-ān mūrūr etti.

الدَّيَّانُ [ed-Deyyān] (dāl'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bārī ta'ālānın sıfatlarındandır, muhāsebe ma'nāsından me'hūzdur.

الدَّيَّانَةُ [ed-diyānet] (dāl'in kesriyle) Umūr-ı dīni ri'āyet üzere olmak.

التَّدْيِينُ [et-tedeyyin] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

الدَّيِّينُ [ed-deyyin] (dāl'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Ehl-i diyānet olan kimse.

الْمُتَدَيِّينُ [el-mutedeyyin] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّدْيِينُ [et-tedyīn] (alā'-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi dīnine ısmarlamak; tekūlu: دَيَّبْتُ الرَّجُلَ تَدْيِيًّا إِذَا وَكَلْتَهُ إِلَى دِينِهِ Ya'nī dīnine i'timād etsen.

FASLU'Z-ZĀL (فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ أ ن]

الذُّؤُونُ [ez-zu'nūn] (zāl'ın ve nūn'un zammı ve hemzenin mā-beynde sükūnuyla) Bir cins ottur, nebātāt kısmından.

الدَّائِيْنِ [ez-zā'inīn] (zāl'ın fethi ve hemzenin meddi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan otlar ma'nāsına.

التَّدْوُنُ [et-teze'un] (tā'nın fethi ve nūn-ı evvelin zammı ile تَدَخَّرُ [tedaħruc] vezni üzere) Zikr olunan otu devşirmek; yukālu: خَرَجَ النَّاسُ يَتَدَوَّنُونَ أَي يَأْخُذُونَ الدَّائِيْنَ

[ذ ع ن]

الإِذْعَانُ [el-iz'ān] (hemzenin kesriyle) Huzū' etmek ve bir nesneye mezellet izhār etmek; yukālu: أَدْعَنَ لَهُ إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ

[ذ ق ن]

الدَّقْرُنُ [ez-zeqan] (fethateynle) Enek ki iki çenenin kavuştuğu yerdir. Ve fi'l-meseli: "مُثْقَلٌ إِسْتَعَانَ بِدَقْنِهِ" Bu bir meseldir ki bununla bir recül-i za'if kendi mislli recül-i za'ifle isti'ānet etmesinde darb olunur. Ve bunun aslı şol devedir ki üzerine haml-ı sakīl vuruldukta yerinden kıyāma kādīr olmayıp enegın yere dayamakla kıyām etmeği umar. Ve

دَقْرُنُ [zeqan] Kovanın kenārı dikişte eğri gelmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: دَقَّتْ الدَّلُو إِذَا خَرَزَتْهَا فَجَاءَتْ شَفْتُهَا مَائِلَةً

الدَّقْرُنُ [ez-zāqan] (zāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Eneğe vurmak; tekūlu: دَقَّتْهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَتْ دَقْنَهُ

الدَّاقِنَةُ [ez-zāqinet] (kāf'ın kesriyle) Boğaz nihāyetinde olan yüksek yerdir. Ve

fi'l-hadīs: “لَأَلْجَحَنَّ حَوَاقِنَكَ بِدَوَاقِنِكَ” Ve حَاقِنَةٌ [hāqinet] Boyun dibinde olan çukur yerdir. Ve Ebū Zeyd دَوَاقِنٌ [zēvāqin] esfel-i batndır demiştir. Ve sāhib-i *Şiḥāh* kelām-ı mezbūru fasl-ı hā'da “ح،ق،ن” tefsirinde meseldir diye getir. Ve bu makāmda hadīs olmasına işāret etmiştir, fe-‘aleyke bi't-tevfik.

ذُفُونٌ [ez-zuḡūn] (zāl'ın fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki eneğin yürürken salkı tuta; yukālu: نَاقَةٌ ذُفُونٌ أَيُّ نَاقَةٌ ذُفُونٌ أَيُّ Ve تَرْخِي ذَقْنَهَا فِي السَّيْرِ

ذُفُونٌ [zeḡūn] Şol kovaya derler ki kenāri eğri dikilmiş ola; tekūlu: دَلُو ذُفُونٌ

[ذ ن ن]

الذَّيْنُ [ez-zenīn] (zāl'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Burundan akan sümük.

الذُّنَانُ [ez-zunān] (zāl'ın zammı ile) Bi-ma'naḥu. Ve

ذَّيْنٌ [zenīn] Sümük akmağa dahi derler: ذَّنْ يَذِّنُ ذَيْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ

الذَّنُّ [ez-zenen] (fethateynle) Sıfat-ı mezkūre üzere olmak; tekūlu: ذُنَيْتُ يَا رَجُلُ تَذَّنُ ذُنًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَذْنُ [el-ezenn] (fethateynle ve nūn'un teşdidiyle) Burnundan sümüğü akan kimse.

الذَّنَاءُ [ez-zennā] (zāl'ın fethi ve nūn'un teşdidi ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki burnundan sümüğü aka. Ve

ذَّنَاءٌ [zennā] Şol 'avrete dahi derler ki hayzı munkatı' olmaya.

الذُّنَانَةُ [ez-zunānet] (zāl'ın zammı ve nūn'un tahfifi ile) Şol nesnedir ki bir helāk olmuş nesneden bākī kalıp evvelde tediyle helāka yüz tutmuş ola; yukālu: فُلَانًا لَيَذِّنُ إِذَا كَانَ ضَعِيفًا هَالِكًا هَرَمًا أَوْ مَرَضًا

الْمُذَانَّةُ [el-muzānnet] (mīm'in zammı ve nūn'un teşdidiyle) Bir kimseyi aramak, bir nesneyi ondan su'āl etmek için; yukālu: فُلَانٌ يُذَانُ فُلَانًا عَلَى حَاجَةٍ يُطَلِّبُهَا مِنْهُ

الذِّزْنُ [ez-zinzin] (zāl'lerin kesri ve mābeynde nūn'un sükūnuyla) Gömleğin eteğinin yere karīb olan cānibi, ذِلْزِيلٌ [zilzil]dir veznen ve ma'nen.

الذَّنَازِينُ [ez-zenāzin] (zāl-ı evvelin fethi ve sāninin kesriyle) Cem'i, gömlek eteğinin yere karīb olan cānibleri ki ذَلَاذِلٌ [zelāzil] gibidir veznen ve ma'nen.

[ذ و ن]

الذَّانُ [ez-zān] (‘alā-vezni [el-ḥāl] ‘Ayb. İbnu's-Sikkīt eyitti: Ebū ‘Amr'ı işittim ki الذَّامُ [ez-zām] ve الذَّيْمُ [ez-zeym] ve الذَّانُ [ez-zān] ve الذَّابُّ [ez-zāb] bunların cümlesinin ma'nası birdir dedi, ya'nī cümlesi ‘ayb ma'nasıdır der idi.

[ذ ه ن]

الذَّهْنُ [ez-zihn] (zāl'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Fehm, fitnat ve hıfz ma'nasına.

الذَّهْرُ [ez-zehen] (fethateynle) Bi-ma'naḥu. Ve

ذَهْرٌ [zehen] Kuvvete dahi derler.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ت ن]

الرَّثْنُ [er-retn] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Hamura şahm karıştırmak.

الرَّمْرَثَّةُ [el-murettenet] (mīm'in zamımı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Şahm ile halt olunmuş ekmek, nān-ı revganın ma'nāsına.

[ر ث ن]

الرِّشَانُ [er-rişān] (rā'nın kesri ve sâ-i müselleseinin tahfifiyle) Birbiri ardınca damlayan yağmur katreleri ki mā-beynin gāhī sükūn fasl eyleye.

الرَّثْوِينُ [et-terşīn] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zikir olunan vech üzere yağmur yağdırmak; yukālu: **أَرْضٌ مَرْتَثَةٌ تَرْتَثِيْنَا**

[ر ث ع ن]

الرِّشْعَانُ [el-riş'cān] (hemzenin ve sâ-i müselleseinin kesriyle) Bir nesne salkı olmak, istirhā ma'nāsına.

[ر ج ن]

الرُّجُونُ [er-rucūn] (zammedeynle) Bir yerde ikāmet etmek; yukālu: **رَجْنٌ بِالْمَكَانِ يَرْجُنُ** Ve **رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ**

رُجُونٌ [rucūn] Davar bir yerde kendin habs edip mer'āya varmamağa dahi derler; yukālu: **رَجْنَتْ هِيَ بِنَفْسِهَا رُجُونًا وَهِيَ شَاةٌ رَاجِنٌ**

الرَّاجِجُنُ [er-rācin] (cīm'in kesriyle) Bir nesneye ülfet bağlayan hayvān, **دَاجِنٌ** [dācin] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Ferrā eyitti: **رَجْنَتْ** derler bāb-ı evvelden ve **رَجْنَتْ** dahi derler bāb-ı rābi'den ve **رَجْنَتْهَا** dahi derler müte'addī ve lāzım gelir deveyi

mer'āya salmayıp ʿalefle beslemek için habs etmek ma'nāsına.

الرَّاجِنَةُ [er-rācinet] (cīm'in kesriyle) Zikir olunan sıfat üzere olan deve.

الرِّجَانُ [el-ircān] (hemzenin kesriyle) Kezālik zikir olunan vech üzere deveyi habs etmek.

الرَّجْنُ [er-recn] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir kimse davarın mer'āya salmayıp evde habs edip ʿalefin noksān üzere vermeğin arıklatmak.

الرِّيرْتِجَانُ [el-irticān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne karışıp müşkil olmak; yukālu: **إِرْتَجَنَ عَلَى الْقَوْمِ أَمْرُهُمْ إِذَا اخْتَلَطَ** Ve

إِرْتِجَانٌ [irticān] Kaymak hāsıl olmayıp fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: **إِرْتَجَنَ الرَّبْدُ إِذَا طَبِخَ وَلَمْ يَضْفَ وَفَسَدَ**

[ر ج ح ن]

الرِّيرْتِجَانُ [el-ircihnān] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Bir nesne eğilip meyl etmek. Ve fi'l-meseli: **إِذَا ارْتَجَنَ شَاصِيَا فَارْتَفَعْ** "Ya'nī "Kaçan bir kimse düşüp ayakların yukarı kaldırırsa ya'nī mezellet gösterip tevāzu' kılrsa ondan elin çek." Ve bu makāmda **شَاصِيَا** kelimesin **رَافِعًا** ile tefsir etmiştir, hālā ki bāb-ı elifte **شَاصَا** tefsirinde **شَاصُو** [şaşv] şuhūs-ı basarla tefsir edip ʿakibince mesel-i mezbūru **رَافِعًا** etmiştir, pes bu tarza münāsib olan **شَاصِيَا** kelimesi mesel-i mezbūrda **بَصْرَهُ** ile tefsir olunmadır, ya'nī bir kimseyi zebūn ve mütehayyir görsen ondan elin çek ma'nāsına meger ki **شَاصِيَا** kelimesinde takdīr-i muzāfa irtikāb lāzım gelmesin diye ola yāhūd mesel-i mezbūr ʿorfen ehl-i tevāzu'a mahsūs olduğuna binā'en ola. Ve

إِرْجِحَانٌ [irciḥnān] Taharrüke dahi derler; yukālu: إِرْجِحَنَّ الشَّيْءُ إِذَا اهْتَرَّ Ve Ḥalīl eyitti: إِرْجِحَانٌ [irciḥnān] bir nesne def'aten düşmeğe derler.

الْمُرْجِحُ [el-murceḥinn] (mīm'in zamımı ve hā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Sakıl olan nesne; yukālu: جَبَسَ مُرْجِحٌ وَرَحَى مُرْجِحَةٌ أَي ثَقِيلَةٌ

[ر د ن]

الرُّدُنُ [er-rudn] (rā'nın zammı ve dāl'ın mühmelenin sükūnuyla) Gömlek yeninin dibi, asl-ı kümm ma'nāsına; yukālu: قَمِيصٌ وَاسِعُ الرُّدُنِ

الْأَرْدَانُ [el-erdān] (hemzenin fethiyle) Cem'i, usul-i kümm ma'nāsına.

الْإِرْدَانُ [el-irdān] (hemzenin kesri ile) Gömlek yeninin dibini kılmak.

التَّرْدِيمُ [et-terdīm] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَرَدْتُ الْقَمِيصَ وَرَدْتُهُ تَزْدِيئًا إِذَا جَعَلْتَ لَهُ رَدًّا

إِرْدَانٌ [irdān] Isıtma dā'im olmağa dahi derler; yukālu: أَرَدَنْتَ الْحُمَّى مِثْلَ أَرَدَمْتَ

الْمُرْدِنُ [el-murdin] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Karanu olan nesne, مُظْلِمٌ [muzlim] ma'nāsına.

الرُّدُنُ [er-reden] (fethateynle) Deri buruşup bir yere gelmek, تَشْتَجُّ [teşennuc] ma'nāsına, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: رَدَنَ جِلْدُهُ يَرْدُنُ رَدًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve رَدَنَ جِلْدُهُ يَرْدُنُ رَدًّا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve تَشْتَجُّ [teşennuc] ve رَدَنَ [reden] حَزُّ [ḥazz] dedikleri mülāyim kumāşa dahi derler. Ve ba'zılar رَدَنَ [reden] hazz dokudukları iplik-tir dedi. Ve bu sebebden ki iplik eğirdikleri iğе مِرْدَنٌ [mirden] derler, مِرْغَلٌ [miğzel] ma'nāsına. Ve ba'zılar رَدَنَ [reden] veled doğdukta yüzünde bile doğan deridir dedi; yekūlu'l-‘Arab: هَذَا مِرْدَعُ الرُّدَنِ Ve مِرْدَعٌ [mid-

ra] mīm'in kesriyle, دُرْرَاعَةٌ [durra‘at]tır terlik ma'nāsına.

الرُّدُنُ [er-redn] (rā'nın fethi ve dāl'in sükūnuyla) Birbiri üzerine yığmak; tekūlu: رَدَنْتُ الْمَتَاعَ رَدًّا إِذَا نَصَدْتُهُ Ve

رَدُنٌ [redn] Silāh birbiri üzerine düşmekten hāsıl olan āvāza dahi derler.

الْأُرْدُنُّ [el-urdunn] (hemzenin ve dāl'ın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Imızganmak, نُعَاسٌ [nu‘ās] ma'nāsına. Ve bundan fi‘l müştakk olduğu işitilmemiştir. Ve

الْأُرْدُنُّ [el-Urdunn] Bir nehrin ismidir. Ve bir şehrin dahi ismidir, vilāyet-i Şām'ın nihāyetinde. Ve

أُرْدُنٌ [urdunn] Kırmızı حَزُّ [ḥazz]dan bir nev‘e dahi derler.

رُدَيْنَةٌ [Rudeynet] (rā'nın zammı ve dāl'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) سَمَهْرِيٌّ [Semheriyy] nām kimsenin zevcesinin ismidir.

الرُّدَيْيُّ [er-rudeyniyy] (rā'nın zammı ve dāl'in fethi ve yā-i evvelin sükūnu ve sānīnin teşdidiyle) Şol gönderdir ki zikir olunan ‘avrete mensūbdur ki mezbüre zevcesiyle Ḥaṭṭu Hecer nām mevzi‘de gönder ıslāh ederlerdi. Ve fī kelām-i ba‘zihim “وَخَطِيئَةٌ رُّدُنٌ وَرِمَاحٌ لُّدُنٌ” Ve خَطِيئَةٌ رُّدُنٌ [ḥaṭṭiyyetun rudn] sık olan gönder ağacı, kanāt-ı sulbe ma'nāsına. Ve لُّدُنٌ [ludn] zamm-ı lām'la mülāyim ma'nāsınadır.

الرَّادِنُ [er-rādin] (dāl'in kesriyle) Za‘ferān ki edviye kısmındandır.

الرَّادِنِيٌّ [er-rādiniyy] (dāl'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onun levninin humretine sufret karışa; yukālu: بَعِيرٌ رَادِنِيٌّ

الرَّادِيَّةُ [er-rādiniyyet] (vezn-i mezbür üzere) Mü‘ennesi; yukālu: نَاقَةٌ رَادِيَّةٌ إِذَا خَالَطَتْ Ve حُمْرَتُهُ صُفْرَةٌ كَالْوَرَسِ Ve وَرْسٌ [vers] za‘ferāna

şebîh bir boyadır.

الْأَزْدُنُ [el-erden] (hemzenin ve dāl'ın fet-hiyle) Kırmızı olan hazzdan bir nev'dir. Ve **حَزٌّ** [ħazz] bir cins kumāşa derler.

[ر ز ن]

الرُّوزُنُ [er-rezn] (rā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şol yüksek yerdir ki onun bazı çukuru olmağın suyu hıfz eder.

الرِّزَانُ [er-rizān] (rā'nın kesriyle) Cem'î.

الرُّزُونُ [er-ruzūn] (zammeteynle) Kezālik cem'î, **فَرْحٌ** [ferħ]le **فِرَاخٌ** [firāħ] ve **فُرُوخٌ** [furūħ] gibi. Ve **فَرْحٌ** [ferħ] fā'yla kuş yavrusudur. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **رِزَانٌ** [rizān] su irkilen yerlerdir, **مَنَافِعُ الْمَاءِ** [menāfi'u'l-mā'] ma'nāsına.

الرِّزْنَةُ [er-riznet] (rā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Vāhidi.

الرِّزَانَةُ [er-rezānet] (rā'nın fethi ile) Vakār ma'nāsına; yukālu: **رِزْنٌ رِزَانَةٌ مِنَ الْخَامِيسِ**

الرِّزِينُ [er-rezīn] (rā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Ehl-i vakār olan kimse, **وَقُورٌ** [veqūr] ma'nāsına. Ve **رِزِينٌ** [rezīn] ağır ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **شَيْءٌ رِزِينٌ أَيْ ثَقِيلٌ**

الرِّزَانُ [er-rezān] (rā'nın fethiyle) Ehl-i vakār olan 'avret; yukālu: **رَجُلٌ رِزِينٌ وَأَمْرَأَةٌ رِزَانٌ إِذَا كَانَتْ رِزِينَةً فِي مَجْلِسِهَا**

الرُّوزُنُ [er-rezn] (rā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin ağırlığın bilmek için kaldırmak; tekūlu: **رَزَنْتُ الشَّيْءَ أَزْرُنُهُ رِزْنًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعْتَهُ لِتَنْظُرَ مَا تَقْلَهُ مِنْ حِفْتِهِ**

الْأَزْرُنُ [el-erzen] (hemzenin ve zā'nın fet-hiyle) Şol berk ağaçtır ki ondan 'asālar ederler.

الرِّوَزْنَةُ [er-revzenet] (rā'nın ve zā'nın fethi ve mā-beynde vāv'ın sükūnuyla) Pencere,

كُوَّةٌ [kuvvet] ma'nāsına mu'arrebdir.

[ر س ن]

الرَّوْسُنُ [er-resen] (fethateynle) İp, **حَبْلٌ** [ħabl] ma'nāsına.

الرَّوْسُنُ [er-resn] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) İp bağlamak; tekūlu: **رَسَنْتُ الْفَرْسَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْمَرْسُونُ [el-mersūn] (mīm'in fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) İple bağlanan at; yukālu: **فَرَسٌ مَرْسُونٌ**

الْإِرْسَانُ [el-irsān] (hemzenin kesriyle) İp bağlamak; tekūlu: **أَرَسَنْتُهُ إِذَا شَدَدْتَهُ بِالرَّسَنِ**

الْمَرْسِينُ [el-mersin] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Atın burnunda ip durduğu yer. Ve bunun isti'mālî şāyi' olup insan burnuna dahi itlāk olundu; yukālu: **فَعَلْتُ ذَاكَ عَلَى رُغْمٍ مَرْسِينَةٍ**

[ر ش ن]

الرَّاشِنُ [er-rāşin] (şīn'in kesriyle) Şol kimse ki ziyāfete da'vet olunmadan gele ve buna tufeylî dahi derler. Ve şol kimse ki ta'āmın vaktin gözetip halk ta'ām yerken üzerlerine gelir, ona **وَارِشٌ** [vāriş] derler.

الرَّوْشُنُ [er-reşn] (rā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir kimse zikr olunan vech üzere ziyāfete hāzır olmak ve gelip başın kaba sokmağa dahi derler.

الرُّوْشُونُ [er-ruşūn] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **رَشَنْ الرَّجُلِ إِذَا تَطَفَّلَ وَدَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ وَرَشَنْ الْكَلْبِ فِي الْإِنَاءِ يَرُشُنُ رِشْنًا وَرُشُونًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدْخَلَ رَأْسَهُ فِيهِ**

الرَّوْشُنُ [er-revşen] ('alā-vezni [ħay-der]) Pencere, **كُوَّةٌ** [kuvvet] ma'nāsına.

[ر ص ن]

الرَّوْضُنُ [er-raşn] (rā'nın fethi ve şād-ı müh-melenin sükūnuyla) Bir nesneyi kemāle

eriştirmek; tekülu: رَضُنْتُ الشَّيْءَ أَرْضُنُهُ رَضْنًا مِنْ: إِذَا أَكْمَلْتُهُ
الرُّعُونُ Ve

رَضُنُ [raşn] Sökmeğe dahi derler; tekülu: رَضْنُهُ بِلِسَانِي رَضْنًا إِذَا سَمَّيْتُهُ

الرِّضَانُ [el-irşān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem kılmak; tekülu: أَرْضُنْتُ [الشَّيْءَ] إِذَا أَحْكَمْتُهُ

الرَّصِينُ [er-raşīn] (rā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Muhkem ve sâbit olan nesne. Ve

رَصِينُ [raşīn] Bir kimsenin hâcetin bitirmeğe sâbit olan olan kimseye de derler; yukâlu: فَلَا نَرَصِينُ بِحَاجَتِكَ أَيَّ حَفِيٍّ بِهَا Ve حَفِيٍّ [hafiyy] ḥā-i mühmele ile ve fā'yla nihâyet mertebede sa'y edene derler. Ve

رَصِينُ الْجَوْفِ [raşīnu'l-cevf] İçerisinde veca'ı olana derler.

الرَّصَانَةُ [er-raşānet] (rā'nın fethiyle) Bir nesne sâbit ve muhkem olmak; yukâlu: رَضُنُ رِصَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الرَّصِينَانُ [er-raşīnān] (rā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) At dizinde olan sinirin etrâfı.

الرَّتْرَصِينُ [et-tarşīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneye 'ilmde gâlib olmak; yukâlu: رَضُنْتُ الشَّيْءَ مَعْرِفَةً إِذَا غَلَبْتُهُ

[ر ط ن]

الرَّطَانَةُ [er-raṭānet] (rā'nın fethiyle) ve

الرِّطَانَةُ [er-riṭānet] (rā'nın kesriyle) Lisān-ı a'cemî ile tekellüm etmek; tekülu: رَطَنْتُ لَهُ: رَطَانَةً

الرَّمْرَاطَنَةُ [el-murāṭānet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā; tekülu: رَاطَنْتُهُ Ve Ferrā eyitti: Kaçan deve birbirine yoldaş olup sâhibi onlarla bile olsa ona رِطَانَةً [riṭānet] derler.

الرُّوْطُونُ [er-reṭūn] (rā'nın fethi ve ṭā'nın zammı ve meddiyle) Kezâlik zikr olunan develer.

الرَّتْرَاطُنُ [et-terāṭun] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ile) Kavm birbiriyle lisān-ı a'cemî ile söyleşmek; yukâlu: تَرَاطُنَ الْقَوْمِ فِيمَا بَيْنَهُمْ

[ر ع ن]

الرُّوعَنُ [er-re'an] (fethateynle) Salkı olmak, istirahat ma'nāsına.

الرُّوعُونَةُ [er-ru'ūnet] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukâlu: رَعُنَ رُوعُونَةً وَرَعْنَا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الرَّارِعُنُ [el-er'an] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Salkı olan recül.

الرَّارِعَانَةُ [er-ra'nā] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, salkı olan 'avret ma'nāsına; yukâlu: رَجُلٌ رَاعِنٌ وَامْرَأَةٌ رَاعِنَةٌ أَيَّ بَيْنَا الرُّوعُونَةَ

الرَّاعِنُ [er'an] 'Askere dahi derler. Ve bu رُوعُونَةٌ [ru'ūnet]ten me'hūzdu, enf-i cebel ma'nāsına, 'alā-mā se-yecī'u teşbīhen lehu. Ve Başra şehrine رَاعِنًا [Ra'nā] dedikleri dahi teşbīhendir. Ve bu İbn Zeyd rivâyetidir. Ve ba'zılar eyitti: 'Askere رَاعِنٌ [er'an] dedikleri gâyet kesretinden muztarib olduğundan ötürüdür.

مَا أَرَعَنَهُ [mā er'anehu] (hemzenin ve 'ayn'ın fethi ve âhirinde zamīr-i mansūbla) Fi'l-i ta'accübdür, ma'nā-yı mezbürdan.

الرَّرْعَنُ [er-ra'n] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükünüyle) Güneş bir kimseyi salkı kılmak; yukâlu: رَعَنْتُهُ الشَّمْسُ إِذَا أَلَمَّتْ دِمَاعَهُ فَاسْتَرَحَى Ve

رَاعِنٌ [ra'n] Dağın ilerisinde olan burnuna dahi derler.

الرُّرْعُونُ [er-ru'ūn] (zammeteynle) Cem'i.

الرَّعَانُ [er-ri'ān] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'i, dağ burunları ma'nāsına.

الرَّمْرُوعُونَ [el-mer'ūn] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Gün ıssısından salkı olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مَرْمُوعُونَ أَيُّ مُسْتَرْخٍ

ذُو رُعَيْنٍ [Zū Ru'ayn] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Mülük-i Hımyer'den bir melikin ismidir. Ve **رُعَيْنٌ** [Ru'ayn] Bir hisārın ismidir, melik-i mezbūrun zabtında idi. Ve

ذُو رُعَيْنٍ [Zū Ru'ayn] Hāriş b. 'Amr b. Hımyer b. Sebe'nin veledidir. Ve bunlara **أَلْ رُعَيْنِ** [Ālu Zī Ru'ayn] derler.

[ر غ ن]

الرَّوْعُنُ [er-raġn] (rā'nın fethi ve ġayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir sözü dinlemeğe kulak tutmak. Ve

رَعْنٌ [raġn] Bir nesneye meyl etmeğe dahi derler; yukālu: رَعْنٌ إِلَى الصُّلْحِ رَعْنًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَكَنَ إِلَيْهِ

الْإِرْغَانُ [el-irġān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

إِرْغَانٌ [irġān] Bir kimseye bir husūs için tama' vermeğe dahi derler.

[ر ف ن]

الرِّفْعُنُ [er-rifenn] (rā'nın kesri ve fā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Kuyruğu uzun olan nesne, tavilü'z-zeneb ma'nāsına; yukālu: رَفَسٌ رِفْعٌ Ve bunun aslı رِفْلٌ [rifell] dir, lām-ı müşedded ile, lām nūn'a tahvil olunmuştur.

الرِّفْتَانُ [el-irfi'nān] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Bir kimse kaçıp sonra sākin olmak; yukālu: إِزْفَانٌ الرَّجُلُ إِزْفِتَانًا عَلَى وَزْنِ إِطْمَانٍ إِذَا نَفَرَ ثُمَّ سَكَنَ

derler; yukālu: إِزْفَانٌ غَضْبِيٌّ

[ر ف ه ن]

الرُّفْهِنِيَّةُ [er-rufehniyet] (rā'nın zammı ve fā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve nūn'un kesri ve yā'nın fethi ve tahfifiyle) Ma'ışette vüs'at üzere olmak; yukālu: هُوَ رُفْهِنِيَّةٌ فِي رُفْهِنِيَّةٍ مِّنَ الْعَيْشِ أَيُّ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَّةٍ [rufehniyet] humāsīye mülhaktır, āhirine elif ziyāde kılmakla ve elifin yā'ya münkalib olması mā-kablinin kesrinden ötürüdür.

[ر ق ن]

الرَّقُونُ [er-raġūn] (rā'nın fethi ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Hinnā ki nisā tāyifesi ellerine yakarlar.

الرِّقَانُ [er-riġān] (rā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhu.

الْتَرَقُّنُ [et-terāġġun] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Hinnā yakınmak; yukālu: رَقَّتْ الْمَرْأَةُ إِذَا اخْتَضَبَتْ

الْإِرْقَانُ [el-irġān] Bi-ma'nāhu; yukālu: أَرْقَنَ الرَّجُلُ لِحْيَتَهُ

الْتَرْقِينُ [et-terġīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. Ve

تَرْقِينٌ [terġīn] Hisāb defterinde bir yeri tesvīd etmedir, tā ki onda hisāb vāki' olmasın diye beyāz konmuş sanmayalar, defterde olan esāmīyi resīd etmek gibi meselā.

[ر ك ن]

الرُّكُونُ [er-rukūn] (zammeteynle) Bir nesneye meyl etmek; yukālu: رَكَنَ إِلَيْهِ يَزْكُنُ مِّنَ كَالَاللَّهِ تَابَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَسَكَنَ ﴿وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ (هود، 113) Ve Ebū Zeyd dahi rivāyet kıldı bāb-ı rābi'den. Ve bu iki rivāyet üzere masdar-ı **رُكْنٌ** [rukñ] gelir. Ve ammā Ebū 'Amr'ın

رُكْنٌ rivāyet kıldığı bāb-ı sālīs üzere mukaddemā zıkr olunan iki lügatin tedāhülünden hāsıl olmadır, lügat-i müs-takille deĝildir.

الرُّكْنُ [er-rukn] (rā'nın zammı ve kāf'ın sükūnu ile) Bir nesnenin kavī olan tarafı; yukālu: هُوَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ أَيْ عِزٍّ وَمَنْعَةٍ Ve مَنَعَةٌ [mene'at] fethateynle hayl ve haşem ma'nāsınadır.

الرُّكَيْنُ [er-rekīn] (rā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) 'Ālī tarafları olan daĝ; yukālu: جَبَلٌ رُكَيْنٌ أَيْ لَهُ أَرْكَانٌ عَالِيَةٌ

الرُّمْرُكُ [el-murekken] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol memedir ki ziyāde büyük ola, güyā ki onun rüknlere vardır; yukālu: نَاقَةٌ مُرْمَرَةٌ الصَّرْع

الرُّمْرُكُ [el-mirken] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle) Şol leğendir ki onun içinde giysi yurlar. Ve bu Aşma'ī rivāyetidir.

الرُّكَيْنُ [er-rekīn] (rā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Ehl-i vakār olan kimse; yukālu: رَجُلٌ رُكَيْنٌ أَيْ وَفُورٌ

الرُّكَّانَةُ [er-rekānet] (rā'nın fethi ve kāf'ın tahfifi ile) Vakār ma'nāsına; yukālu: رُكْنٌ رُكَّانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

رُكَّانَةٌ [Rukānet] (rā'nın zammı ve kāf'ın tahfifiyle) Bir recülün ismidir, ehl-i Mekke'den. Ve bu o kimsedir ki zevcesine elbette ile talāk verdiĝinden Resül-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem talāk-ı selāseye niyyet etmediĝine ona yemīn vermiştir.

[ر م ن]

الرُّمَّانُ [er-rummān] (rā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle) Enār ki meyve kısmındandır.

الرُّمَّانَةُ [er-rummānet] (rā'nın zammı ve

mīm'in teşdidiyle) Kezālik vāhidi, bir dāne enār ma'nāsına. Ve Sībeveyhi eyitti: Ĥalīl'e su'āl edip رُمَّانٌ [rummān]la bir kimse tesmiye olunsa hāl ne minvāl üzere olur dedim,eyitti: Ma'rifte oldukta lā-yansarf olur, zīrā bir nesnenin aslı ma'fūm olmaya eksere haml olunur ve ekser elif ve nūn ziyāde olmaktadır dedi. Ve Aḥfeş eyitti: رُمَّانٌ [rummān]ın nūn'u asliyyedir, فُرَّاصٌ [kurrāş] ve حُمَّاصٌ [hummāḍ] gibi Ve فُعَّالٌ [fu'āl] vezni ekserdir, فُعْلَانٌ [fu'lan] vezninden. Ve فُرَّاصٌ [kurrāş] kāf'la ve şād-ı mühmele ile bābūnec dedikleri ak çiçektir ki ortası sarı olur ve ona lisān-ı Türkīde papatyā derler. Ve حُمَّاصٌ [hummāḍ] ḥā-i mühmele ve ḍād-ı mu'ceme ile kuzu kulaĝı dedikleri ottur ki ta'mı mayhoş ve çiçeĝi kırmızıdır.

رُمَّانَةٌ [Rummānet] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Ṭayyī kabilesine mensüb bir daĝın 'alemidir.

إِرْمِينِيَّةٌ [İrmīniyet] (hemzenin ve mīm'in ve nūn'un kesri ve yā-i sānīnin tahfifiyle) Rūm cānibinde bir kasabanın ismidir. Ve yā-i ahīrin teşdīdin dahi sāhib-i Kāmūs cā'iz görmüştür.

الْأَرْمِينِيُّ [el-Ermeniy] (hemzenin ve mīm'in fethi ile) Zıkr olunan kasabaya mensüb olan kimse.

[ر ن ن]

الرُّنَّةُ [er-rennet] (rā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Avāz.

الرُّنَيْنُ [er-renīn] (rā'nın fethi ve nūn-ı evvelin kesri ve meddiyle) Āvāz vermek, تَضْوِيْتُ [taşvīt] ma'nāsına.

الْإِرْنَانُ [el-irnān] (hemzenin kesri ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَنَّتِ الْمَرْأَةُ تَرْنُ رَنِيًّا مِنَ الْبَابِ

in cem'î ola ki o رَهْنٌ [rehn]in cem'îdir, تَابِثٌ [firāṣ]la فُرُشٌ [furuṣ] gibi. Ve

رَهْنٌ [rehn] Bir nesneyi rehn komağa dahi derler.

الرَّهْنَانُ [el-irhān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: رَهْنَتْ الشَّيْءَ عِنْدَ فُلَانٍ أَزْهَنْتُهُ وَأَزْهَنْتُهُ الشَّيْءَ Ve Aşma'ī أَزْهَنْتُهُ الشَّيْءَ isti'mālin cā'iz görme-yip رَهْنَتْهُ gerektir demiştir. Ve

رَهْنٌ [rehn] Bir nesne dā'im ve sābit olma-ğa dahi derler; yukālu: رَهْنَ الشَّيْءِ إِذَا دَامَ وَتَبَّتْ Ve

إِرْهَانٌ [irhān] Bir nesneyi bahālî kılmağa dahi derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَالَيْتَ فِيهَا Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **إِرْهَانٌ** [irhān] bir nesneyi selef vermeğe derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ بِمَعْنَى أَسْلَفْتُ Ve

إِرْهَانٌ [irhān] Bir nesneyi ödül komağa dahi derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ بِهِ وَلَدِي إِزْهَانًا أَيَّ أَحْطَرْتُهُمْ بِهِ خَطْرًا Ya'nī "Veledimi ödül kodum." Ve وَلَدٌ [veled] müfred ve cem'e sālih olur. Ve

[ر و ن]

الرَّوْنَانُ [el-erūnān] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Āvāz, savt ma'nāsına.

الرَّوْنَانَةُ [el-erūnānet] (vezn-i mezbūr üzere) Şedīd olan gece; yukālu: لَيْلَةٌ رَوْنَانَةٌ أَيَّ شَدِيدَةٌ صَعْبَةٌ

[ر ه ن]

الرَّهْنُ [er-rehn] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Tutu ki ma'rūftur.

الرَّيْهَانُ [er-rihān] (rā'nın kesriyle) Cem'î, rehnlere ma'nāsına, حَبْلٌ [ḥabl]e حَبَالٌ [ḥibāl] gibi, ipler ma'nāsına.

الرُّهْنُ [er-ruhun] (zammeteynle) Cem'î, kezālîk Ebū 'Amr b. el-'Alā rivāyeti üzere ve Aḥfeş eyitti: رَهْنٌ [rehn]in cem'î رُهْنٌ [ruhun] gelmek kabīhtir, زِيرَةٌ [zīr] فَعْلٌ [fa'l] [fu'ul] üzere cem'e olunmaz illā kalīlen şāzzen nitekim سَقْفٌ [saqf] ve سُقْفٌ [suquf] demişlerdir. Ve Aḥfeş eyitti: رُهْنٌ [ruhun] zammeteynle muhtemeldir ki رِهَانٌ [rihān]

رَهْنٌ [rehn] Bir nesneyi rehn komağa dahi derler.

الرَّهْنَانُ [el-irhān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: رَهْنَتْ الشَّيْءَ عِنْدَ فُلَانٍ أَزْهَنْتُهُ وَأَزْهَنْتُهُ الشَّيْءَ Ve Aşma'ī أَزْهَنْتُهُ الشَّيْءَ isti'mālin cā'iz görme-yip رَهْنَتْهُ gerektir demiştir. Ve

رَهْنٌ [rehn] Bir nesne dā'im ve sābit olma-ğa dahi derler; yukālu: رَهْنَ الشَّيْءِ إِذَا دَامَ وَتَبَّتْ Ve

إِرْهَانٌ [irhān] Bir nesneyi bahālî kılmağa dahi derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَالَيْتَ فِيهَا Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **إِرْهَانٌ** [irhān] bir nesneyi selef vermeğe derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ بِمَعْنَى أَسْلَفْتُ Ve

إِرْهَانٌ [irhān] Bir nesneyi ödül komağa dahi derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ بِهِ وَلَدِي إِزْهَانًا أَيَّ أَحْطَرْتُهُمْ بِهِ خَطْرًا Ya'nī "Veledimi ödül kodum." Ve وَلَدٌ [veled] müfred ve cem'e sālih olur. Ve

إِرْهَانٌ [irhān] Bir nesneyi dā'im kılmağa dahi derler; tekūlu: أَزْهَنْتُ لَهُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ إِذَا أَدَمْتَهُ لَهُمْ

الرَّاهِنُ [er-rāhin] (hā'nın kesriyle) رَهْنٌ [rehn] verici kimse. Ve

رَاهِنٌ [rāhin] Sābit ma'nāsına dahigelir. Ve

رَاهِنٌ [rāhin] Arık olan insāna ve arık olan deveye dahi derler. Ve

رَاهِنٌ [rāhin] Dā'im olan nesneye de derler; yukālu: طَعَامَ رَاهِنٍ أَيَّ دَائِمٍ

الرَّمْزَهِنُ [el-murtehin] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Rehn alıcı kimse.

الرَّمْزَهُونُ [el-merhūn] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Rehn verilen nesne.

FASLU'Z-ZĀY**(فَضْلُ الرَّايِ)**

[ز أ ن]

الرَّزِيءُ [ez-zī'niyy] (zā'nın kesri ve hemzenin sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Kasirü'l-kāmet olan kelb; yukālu: **كَلَبٌ زَرِيءٌ** وَلَا تَقُلْ صَرِيءٌ

الرَّزْوَانُ [ez-zu'ān] (zā'nın zammı ve hemzenin meddiyle) Terike arasında olan siyāh dāneler ki lezzeti acı olur.

[ز ب ن]

الرَّزْبُنُ [ez-zebn] (zā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Def' etmek. Ve

رَبْنٌ [zebn] Deve ayaklarında olan berk yerlerle vurmağa dahi derler; yukālu: **رَبْنَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَرَبَتْ بِفَنَاتِ رَجُلِهَا عِنْدَ الْحَلْبِ وَالرَّبْنُ زَبْنٌ بِالْثَفِينَاتِ وَالرَّكْضُ بِالرَّجْلِ وَالْحَبْطُ بِالْيَدِ** [zebn] hāzihi'l-a'zā ile darbda isti'māl olunur hāssaten.

الرَّزْبُونُ [ez-zebūn] (zā'nın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki kendiyi sağan kimseyi vurur ve itiverir. Ve

حَزْبٌ زَبُونٌ [ħarbut zebūnun] Şol uğraşa derler ki halkı tükürüp def' eyler. Ve ahmak ve nādān ma'nāsına olan **زَبُونٌ** [zebūn] kelām-ı müvelledir, ehl-i bādiye kelāmından değildir.

الرَّزْبَانِيَّةُ [ez-zebāniyyet] (zā'nın fethi ve bā'nın tahfifi ile) Muhtesib ve ona mu'tin olan kimseler. Arab tā'ifesi mezbūrlara **رَبَانِيَّةُ** [zebāniyyet] derler, bu sebebden bazı melā'ikeye **رَبَانِيَّةُ** [zebāniyyet] dediler ehl-i nārı nāra def' ettiklerinden ötürü. Aħfeş eyitti: Bazılar **زَبِيَّةُ** [zibniyyet] der dedi, zā'nın ve nūn'un kesri ve bā'nın mā-beynde sükūnu ve yā'nın fethi ve tahfifiyle

عَفْرِيَّةُ [ʿifriyyet] gibi. Ve **عَفْرِيَّةُ** [ʿifriyyet] mehīb olan deve derler. Ve Ebū ʿUbeyde eyitti: Arab tā'ifesi **رَبَانِيَّةُ** [zebāniyyet]in müfredi nedir bilmezler ve bunu müfredi ma'lūm olmayan cem'lerden kıldılar, **أَبَابِيلُ** [ebābīl] gibi ve **عَبَادِيدُ** [ʿabādīd] gibi. Ve **عَبَادِيدُ** [ʿabādīd] nāstan cem'at-i müteferrikaya derler.

الرَّزْبُونُ [ez-zebbūn] (zā'nın fethi ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Ululanmak, tekebbür ma'nāsına; yukālu: **رَجُلٌ فِيهِ زَبُونَةٌ أَيْ** **رَجُلٌ فِيهِ زَبُونَةٌ** [zebūnet] men'e dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ ذُو زَبُونَةٍ أَيْ مَانِعٌ جَانِبَ ظَهْرِهِ** Ya'ni ardından geleni māni'dir.

الرَّزْبَانِيَانِ [ez-zubāniyān] (zā'nın zammı ve bā'nın tahfifiyle) Akrebin iki boynuzu; yukālu: **رَبَانِيَا الْعُقْرَبِ لِقَرْنَاهَا** Ve

رَبَانِيَانِ [Zubāniyān] iki berrāk yıldız derler ki Akreb burcunun boynuzları mesābesindedir ki kamer onlara nāzil olur.

رَبَانٌ [Zebbān] (zā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Bir recülün ismidir.

الرَّمْزَابِنَةُ [el-muzābenet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Ruḫabı ağacı başında dururken hurmā ile bey' etmek ki bundan nehy vārid olmuştur, zīrā bu bey'-i mücāzefedir, bilā-keyl ve lā-vezn, ammā **عَرَايَا** [ʿarāyā]da zikr olunan bey' cā'iz görülmüştür. Ve **عَرَايَا** [ʿarāyā] hurmā ağacın bir yıl bir kimseye hurmāsın yemek için ʿariyyeten vermeğe derler, zīrā ʿariyyeten verildikten sonra gāh olur ağacı ʿariyyet alan kimse müte'ellim olup hurmāsın iştirā eyler.

الرَّزْبِيَّةُ [ez-Zebīnet] (zā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimsenin ismidir ki bunun tefsiri **جَزِيمَةٌ** [Cezīmet]te mürür etmiştir, **جَزِيمَتَانِ وَرَبِيَّتَانِ** [Cezīmetān]

ve [Zebīnetān], جَزِيمَةٌ [Cezīmet] ve زَيْبِنَةٌ [Zebīnet] nām kimselerin ismidir denmiştir.

[ز ح ن]

الرَّحْنُ [ez-zaḥn] (zā'nın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Bir nesne geç olmak; yukālu: رَحْنٌ يَرْحُنُ رَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَبْطَأَ

التَّرْحُنُ [et-tezaḥḥun] (fethateynle ve ḥā-i mühmelenin zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَرَحَّنَ الشَّيْءُ إِذَا أَبْطَأَ Ve

تَرَحَّنَ [tezaḥḥun] Bir nesneyi kerāhetle işlemeğe dahi derler; yukālu: تَرَحَّنَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا فَعَلَهُ مَعَ كَرَاهِيَةٍ لَهُ

[ز ر ج ن]

الرَّرَجُونُ [ez-zerecūn] (fethateynle ve cīm'in zammı ve meddiyle) Şarāb, hamr ma'nāsına. Ve ba'zılar üzüm çubuğudur demiştir. Ve Aşma'ī bunu Fārisī-i mu'arredir, altın rengi ma'nāsınadır dedi. Ve ba'zılar زَرَجُونُ [zerecūn] bir cins kırmızı boyadır dedi, صِنْعُ أَحْمَرٍ ma'nāsına.

[ز ر ف ن]

الرَّرْفِينُ [ez-zurfīn] (zā'nın zammı ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kapı halkası. Ve zā'nın kesri dahi lügattir, Fārisī-i mu'arredir.

الرَّرْفَنَةُ [ez-zerfenet] (alā-vezni الدَّرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi halka gibi kılmak; yukālu: زَرَفَنَ صُدْعِيَه Ve bu kelime-i müvellededir. Ve صُدْعٌ [şudġ] şād-ı mühmele ve ġayn-ı mu'ceme ile zülūf ma'nāsınadır.

[ز ف ن]

الرَّرْفَنُ [ez-zefn] (zā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Raks ma'nāsınadır; yukālu:

زَفَنَ يَزْفُنُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الرَّرْفِينُ [ez-zefīn] (zā'nın fethi ve fā'nın kesriyle ve meddiyle) Şedīd ma'nāsınadır,

'inde'l-ba'z.

[ز ق ن]

الرَّرْقَانُ [ez-zaqn] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yükletmek; tekūlu: رَقَنْتُ الْحَمْلَ أَزْقُنُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَلْتُهُ

الرَّرْقَانُ [el-izkān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yükletmede mu'āvenet etmek; tekūlu: أَزْقَنْتُ فَلَانًا إِذَا أَعْتَنَتْهُ عَلَى الْحَمْلِ

[ز ك ن]

الرَّرْكَانُ [ez-zeken] (fethateynle) Bir nesneyi bilmek; tekūlu: زَكَنْتُهُ زَكْنًا إِذَا عَلِمْتُهُ Ve

زَكَنَ [zeken] Bir nesneyi firāsetle zann etmeğe dahi derler; tekūlu: زَكَنْتُهُ صَالِحًا أَيَّ طَنْتُهُ derler زَكَنْتُهُ Ve طَنْتُهُ وَلَا يُقَالُ رَجُلٌ زَكَنَ مَا'nāsına, egerçi 'amme زَكَنْتُهُ demeğe hırs gösterirler, zīrā أَزَكَنْتُهُ [ezkentuhu] ma'nāsına isti'māl olunur ki bildirdim demek olur; yukālu: أَزَكَنْتُهُ شَيْئًا بِمَعْنَى أَعْلَمْتُهُ إِيَّاهُ وَأَفْهَمْتُهُ حَتَّى زَكَنَهُ Ve bu makāmda *Şihāḥ* nüshalarının ekserinde habt vāki' olmuştur ki أَزَكَنْتُهُ وَلَا يُقَالُ ekserinden sākıttır.

الرَّرْكَانُ [et-tezkīn] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Teşbīh ve tahlīt ma'nāsınadır, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: زَكَنَ عَلَيْهِ وَزَكَمَ إِذَا شَبَّهَ عَلَيْهِمْ وَلَبَسَ

الرَّرْكَانُ [el-ezken] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Ziyāde ehl-i firāset olan kimse; yukālu: هُوَ أَزَكَنُ مِنْ إِيَّاسٍ وَهُوَ إِيَّاسُ بَنِ مُعَاوِيَةَ الْمُرَزْبُيِّ

الرَّرْكَانُ [el-izkān] (hemzenin kesriyle) Bil-dirmek, 'alā-mā merre ānifen.

[ز م ن]

الرَّرْمَنُ [ez-zemen] (fethateynle) Vakt ma'nāsınadır, kalīle ve kesīre itlāk olunur.

الرَّرْمَانُ [ez-zamān] (fethateynle)

Bi-ma'naḥu.

الْأَزْمَانُ [el-ezmān] (hemzenin fethiyle) Cem'i, vaktler ma'nāsına.

الْأَزْمِنَةُ [el-ezminet] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Kezālik cem'i.

الْأَزْمُنُ [el-ezmun] (hemzenin fethi ve mīm'in zammı ile) Kezālik cem'i.

ذَاتُ الزَّمِينِ [zātu'z-zumeyn] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki terāhīp-i vakt mahallinde isti'māl olunur; tekūlu: **يَا نِي لَقِيْتُهُ ذَاتَ الزَّمِينِ** Ya'nī "Vakt-i müterāhīde mülākī oldum" dersin, nitekim **يَا نِي لَقِيْتُهُ ذَاتَ الْعَوْمِ** dersin, "Yıllar esnāsında mülākī oldum" ma'nāsına.

الْمُزَامَنَةُ [el-muzāmenet] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethiyle) Zamān hasebiyle 'amel etmek, Kisā'ī rivāyeti üzere; tekūlu: **عَامَلْتُهُ مُزَامَنَةً مِنَ الزَّمَنِ كَمَا تَقُولُ مُشَاهِرَةً مِنَ الشَّهْرِ**

الزَّمَانَةُ [ez-zemānet] (zā'nın fethiyle) Bir āfettir ki hayvāna 'arız olup yürümeden māni' olur.

الزَّمِينُ [ez-zemin] (zā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Zikr olunan āfete mübtelā olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ زَمِنَ إِذَا كَانَ مُبْتَلَى بِهِ**

الزَّمَانُ [ez-Zimān] (zā'nın kesriyle ve Şurāḥ'ta mīm'in teşdīdine dahi ta'arruz etmiştir) Bir kabīlenin babası ismidir ki o Zimān b. Teymullāh b. Şa'lebe'dir ki cedd-i a'lāları Vā'il'dir. Ve Find ez-Zimānī nām şā'ir bunlardandır.

[ز ن ن]

الْإِزْنَانُ [el-iznān] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir nesne ile töhmetli kılmak; tekūlu: **أَزْنَنْتُهُ بِشَيْءٍ إِذَا أَتَهَمْتُهُ بِهِ وَهُوَ يُزْنُ بِكَذَا** Ve

إِزْنَانٌ [iznān] Töhmetli zann etmeğe dahi derler; yukālu: **أَزْنَتْهُ بِالْأَمْرِ مِثْلَ أَطْنَتْهُ إِذَا أَتَهَمْتُهُ** Ve

bu makāmda sāhib-i Şurāḥ bu iki ma'nāyı fark etmeyip tekerrür mülāhazasıyla birin tayy etmiştir.

أَبُو زَنْتَةٍ [ebū zennet] (zā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Maymun dedikleri cānverin künyetidir, **قَرْدٌ** [kird] ma'nāsına.

الزُّونُ [ez-zūn] (zā'nın zammı ve meddiyle) Put, sanem ma'nāsına. Ve her nesne ki onu 'amele getirip ma'būd edinirler, ona **زُونٌ** [zūn] derler.

الزُّوْنُ [ez-zivenn] (zā'nın kesri ve vāv'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Kasīrū'l-kāme olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ زُونٌ**

الزُّوْنَةُ [ez-zivennet] (zā'nın kesri ve nūn'un kezālik teşdīdiyle) Mü'ennesi, kasīrū'l-kāmet olan 'avret ma'nāsına.

الزُّوْنِي [ez-zevenzā] (fethateynle ve nūn'un sükūnu ve elifin kasrı ile) Kasīrū'l-kāme olup mezmūm olan kimse.

الزُّوَانُ [ez-zivān] (zā'nın kesri ile) Buğday içinde olan siyāh dāneler ki ta'mı acıdır.

الزُّوَانُ [ez-zuvān] (zā'nın zammı ile) Bi-ma'naḥu. Ve gāḥ olur vāv yerine hemze getirirler, nitekim mürūr etti.

[ز ي ن]

الزَّيْنَةُ [ez-zīnet] (zā'nın kesri ve meddiyle) Bezek, ārāyiş ma'nāsına.

يَوْمُ الزَّيْنَةِ [yevmu'z-zīnet] (vezn-i mezbūr üzere) Bayram günü, **يَوْمُ الْعِيدِ** ma'nāsına.

الزَّيْنُ [ez-zeyn] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi bezeyip hūb etmek ki **شَيْئٌ** [şeyn]in mukābilidir; yukālu: **رَأَتْهُ يَزِينُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve

زَيْنٌ [zeyn] Horoz təcına dahi itlāk olunur, nitekim bazı eş'arda vārid olmuştur.

التَّزْيِينُ [et-tezyīn] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-

tekrīm]) Bi-maʿnāhu.

الْمُزَيُّ [el-muzeyyen] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Sakalı perdāht olunan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُزَيٌّ أَيُّ مُقَدَّدٌ الشَّعْرُ

الْمُزَيِّ [el-muzeyyin] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Sakal perdāht eden kimse, berber maʿnāsına.

الْمُزَيُّ [et-tezeyyun] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Bezenmek.

الْإِزْدِيَانُ [el-izdiyān] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: تَزَيَّنَ الرَّجُلُ وَازْدَانَ Ve إِزْدِيَانٌ [izdiyān] [iftiʿāl] vezni üzeredir; tā'nın mahreci mülāyim olup zā'nın mahreci şedid olduğundan ötürü tā'yı dāl'e kalb etmişlerdir.

الْمُزْدَانُ [el-muzdān] (mīm'in zammı ve zā'nın sükunuyla) Zeyn olunmuş nesne.

الْمُزَانَ [el-muzān] (mīm'in zammı ve zā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu, bi'l-kalb ve'l-idgām.

الْمُزَيِّ [el-muzeyyin] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) مُزْدَانٌ [muzdān] kelimesinin tasgīridir, مُحَيِّرٌ [muḥayyir] kelimesinin tasgīridir, مُحْتَارٌ [muḥtār]ın tasgīri olduğu gibi.

الْمُزَيِّ [el-muzeyyīn] (mīm'in zammı ve yā'yı evvelin kesri ve teşdidiyle ve meddiyle) Kezālik مُزْدَانٌ [muzdān]ın tasgīridir, dāl'den yā'yı sākın ıvaz vermekle, nitekim cem'inde الْمَزَايِنُ [el-mezāyin] ve الْمَزَايِينُ [el-mezāyīn] dersin yā'sız ve yā'yla.

الْمَزَايِنُ [el-mezāyin] (mīm'in fethi ve yā'nın kesri ile) مُزْدَانٌ [muzdān]ın cem'i, zeyn olunmuş nesnelere maʿnāsına.

الْمَزَايِينُ [el-mezāyīn] (mīm'in fethi ve yā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i, yā'yı ıvaz vermekle, nitekim el-ān mürür

etti.

الْإِزْيَانُ [el-izyān] (hemzenin kesri ve yā'nın tahfifiyle) Bāb-ı إِفْعَالٌ [ifʿāl]den zeyn olunmak; yukālu: أَزَيَّنَتِ الْأَرْضُ بَعْشِبِهَا

الْإِزْيَانُ [el-izziyyān] (hemzenin kesri ve zā'nın kesri ve teşdidi ve yā'nın dahi teşdidi ile) Bi-maʿnāhu; yukālu: إِزَيَّنْتُ أَصْلُهُ إِزَيَّنْتُ Pes tā teskīn olunup zā içinde idgām olundukta ibtidā sahīh olsun diye evveline hemze getirip إِزَيَّنْتُ denildi.

FASLU'S-SĪN

(فصل السّين)

[س ت ن]

الْأَسْتَنْ [el-esten] (hemzenin ve tā'nın fethi ve sīn'in mā-beynde sükūnuyla) Çürümüş ağaç kökleri.

الْأَسْتَنَّةُ [el-estenet] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Vāhidi, çürüyen köklerden biri ma'nāsına.

[س ج ن]

السِّجْنُ [es-sicn] (sīn'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Habs ma'nāsına.

السِّجْنُ [es-secn] (sīn'in fethi ve cīm'in kezālik sükūnuyla) Masdardır, habs etmek ma'nāsına; yukālu: سَجَنَهُ يَسْجُنُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ

السِّجِّينِ [es-siccīn] (sīn'in kesri ve cīm'in kesri ve teşdidi ve meddiyle) Şedid ma'nāsına; yukālu: ضَرَبْتُ سِجِّينَ أَبِي شَدِيدًا ve

سِجِّينَ [siccīn] Bir mevzi'in ismidir ki ehl-i fücūr olanların defter-i a'māli ondadır, İbn 'Abbās rivāyeti üzere. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: سِجِّينَ [siccīn] فِجِيلٍ [fi'īl]dir, سِجِّينَ [sicn]den, فِيسِقٌ [fissīk] gibi فِيسِقٌ [fisk]tan.

[س ح ن]

السَّحْنَةُ [es-seḥanet] (sīn'in ve ḥā-i müh-melenin fethiyle) Üslüb ve hey'et ve gāh olur ḥā'yı teskīn ederler; yukālu: هُوَ لَأَنْ قَوْمٌ حَسَنٌ سَحْنَتُهُمْ

السَّحْنَاءُ [es-saḥnā] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: سَحْنَتُ الْمَاءِ وَأَسْحَنَتْهُ Ve Ferrā السَّحْنَاءُ ve التَّائِيَةُ der idi fethateynle. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben bir ehadı işitmedim Ferrā'dan gayrı ki سَحْنَاءُ ve تَأْدَاءُ diye fethateynle. Ve

تَأْدَاءُ [se'dā] أَمَةً [emet]tir cāriye ma'nāsına. Ve İbn Keysān سَحْنَاءُ [saḥnā] ve تَأْدَاءُ [se'dā]da tahrīk olunduğu harf-i halktan ötürüdür dedi.

الْمُسَاخَنَةُ [el-musāḥanet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Hüsn-i mu'āşeret üzere olup halka ihtilāt etmek.

التَّسْحُنُ [et-tesaḥḥun] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin üslübün hüb bulmak; tekūlu: تَسَحَّنْتُ الْمَالَ إِذَا رَأَيْتُ سَحْنَاءَهُ حَسَنَةً

الْمُشْحَنَةُ [el-muşḥanet] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve ḥā'nın fethi ile) Şol atır ki nazarda hüb görüne; yukālu: فَرَسٌ مُشْحَنَةٌ أَيَّ حَسَنَةِ الْمَنْظَرِ

الْأَسْحُنُ [es-saḥn] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ufatmak, كَسَرَ [kesr] ma'nāsına; tekūlu: سَحْنْتُ الْحَجَرَ إِذَا كَسَرْتَهُ

الْمُشْحَنَةُ [el-mişḥanet] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnu ve ḥā'nın fethi ile) Şol ālettir ki onunla taş ufatırlar.

[س خ ن]

السُّحْنُ [es-suḥn] (sīn'in zammı ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Issı olan nesne, germ ma'nāsına.

السُّحُونَةُ [es-suḥūnet] (zammateynle) Issı olmak; tekūlu: سَحَنَ الْمَاءُ وَغَيْرُهُ يَسْحُنُ سُحُونَةً سَحْنَتُ الْمَاءِ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَسَحْنٌ يَسْحُنُ سُحُونَةً أَيْضًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

التَّشْحِينُ [et-tesḥīn] (alā-vezni [et-tekrīm]) Isıtmak.

الْإِشْحَانُ [el-işḥān] (hemzenin kesri ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَحْنَتُ الْمَاءِ وَأَسْحَنَتْهُ

إِشْحَانٌ [işḥān] Ağlatmağa dahi derler ki suḥne-i 'ayndan me'hūzdur; yukālu: أَسْحَنَ اللَّهُ عَيْنَهُ أَيَّ أَبْكَاهُ

الْمُسْحَنُ [el-muşhan] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve hā'nın fethiyle) Isınmış nesne.

السَّخِينُ [es-sehīn] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik ısınmış nesne. İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere ki mezbūr eyitti: مُتْرَضٌ وَتَرِيضٌ مَاءٌ مُسْحَنٌ وَسَخِينٌ ve مَتْرَضٌ وَتَرِيضٌ وَتَرِيضٌ وَتَرِيضٌ dedikleri gibi. Ve مُتْرَضٌ [mutraş] şād-ı mühmele ile muhkem ma'nāsındır, مُبْرَمٌ [mubrem] gibi.

السَّخَاخِينُ [es-suḫāḫīn] (sīn'in zammı ve hā'nın kesri ve meddiyle فُعَاعِيْلٌ [fu'ā'īl] vezni üzere) Kezālik ıssı ma'nāsındır. Ve kelām-ı Arabda bundan gayrı فُعَاعِيْلٌ [fu'ā'īl] vezni üzere kelime işitilmemiştir.

الْمُسْحَنَةُ [el-mişhanet] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Şol çömelettir ki o keşkül endāmındadır.

السَّاحِنُ [es-sāhin] (hā'nın kesriyle) Hārr ma'nāsına.

السَّخْنَانُ [es-saḫnān] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: يَوْمٌ سَاخِنٌ وَسَخْنَانٌ أَي حَارٌّ

السَّخْنَةُ [es-suḫnet] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) سُخْنٌ [suḫn]un mü'ennesi, 'alā-mā merre.

السَّخْنَانَةُ [es-saḫnānet] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: لَيْلَةٌ سَخْنَةٌ وَسَخْنَانَةٌ Ve

سُخْنَةٌ [suḫnet] (sīn'in zammıyla) Gözde olan harārettir ki gussadan gözde hāsıl olur, قُرَّةٌ [kurret] nakīzidir. Ve قُرَّةٌ [kurret] şol bürüdete derler ki sürürdan gözde hāsıl olur; yukālu: سَخِنْتُ عَيْنَهُ فَهُوَ سَخِينُ الْعَيْنِ

السَّخْنَةُ [es-sehanet] (fethateynle) Marazdan hāsıl olan harārete derler; tekūlu: إِنِّي لِأَجِدُ فِي نَفْسِي سَخْنَةً أَي فَضْلَ حَرَارَةٍ تَجِدُهَا مِنْ وَجَعِ

السَّحُونُ [es-seḫūn] (sīn'in fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Isıtılan aştır.

السَّخِينَةُ [es-seḫīnet] (sīn'in fethi ve hā'nın kesriyle ve meddiyle) Şol ta'āmdır ki undan ederler. Ve ona lisān-ı Türkīde umaç derler. Ve سَخِينَةٌ [seḫīnet]i ve نَفِيْتَةٌ [nefītet] i ekser kıtlık zamānlarından ve sıfır bahālı olduğu vaktlerde ederler. Ve Kıreyş tāyifesin bununla ta'ayib ederlerdi, zīrā onlar سَخِينَةٌ [seḫīnet] ve نَفِيْتَةٌ [nefītet]i çok isti'māl ederlerdi. Ve نَفِيْتَةٌ [nefītet] سَخِينَةٌ [seḫīnet]ten koyu olan un aşdır.

السَّخِينُ [es-seḫīn] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol beldir ki kenārları içerisine māyildir, çapa üslubunda. Ve bu 'Abdulḳays lügatidir.

التَّسَاخِينُ [et-tesāḫīn] (tā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Edikler, خِفَافٌ [ḫifāf] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ أَمْرُهُمْ" مَشَاوِدٌ Ve أَن يَمْسُحُوا عَلَى الْمَشَاوِدِ وَالتَّسَاخِينِ [meşāviz] 'imāmeler ma'nāsındır. Ve تَسَاخِينٌ [tesāḫīn] bir cem'dir ki kendi lafzından vāhidi yoktur, تَعَاشِبُ [ta'āşīb] gibi, müteferrik otlar ma'nāsına.

[س د ن]

السَّادِنُ [es-sādin] (dāl'ın kesriyle) Ka'be'ye şerrefehallāhu ta'ālā hizmet eden kimse. Ve puthāneye hizmet eden kimseye dahi derler.

السَّدَنَةُ [es-sedenet] (fethateynle) Cem'i, zikr olunan hizmet-kārlar ma'nāsına.

السَّدْنُ [es-sedn] (sīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

السَّدَانَةُ [es-sidānet] (sīn'in kesriyle) Ka'be-i müşerreffe'ye yāhūd beyt-i asnāma hizmet etmek; tekūlu: سَدَنٌ يَسْدُنُ سَدْنَا وَسَدَانَةٌ مِنْ سَدَانَةٍ Ve السَّدَانَةُ [sidānet] ve hizmet-i

livā ya'nī beyt-i şerīfe hizmet ve onda olan ʿalemi zabt zamān-ı cāhiliyyette ʿAbduddār'ın idi. Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem yine onların üzerine mukarrer kıldı, zamān-ı İslām'da. Ve

سِدْنُ [sidn] Bir kimse libāsın aşağı salıvermeğe dahi derler; yukālu: سِدْنُ الرَّجُلِ ثَوْبُهُ وَسِدْنُ السِّتْرِ إِذَا أُرْسِلَهُ

الْأَسْدَانُ [el-esdān] (hemzenin fethiyle) Mihaffeden aşağı sarkan mihaffe örtüsünün uçları. Ve bu Esed lügatidir.

[س ر ح ن]

السِّرَجِينُ [es-sircīn] (sīn'in kesri ve rā'nın sükūnu ve cīm'in kesri ve meddiyle) Davar tersi, huşkī ma'nāsına; Fārisī-i mu'arrebdir. Ve sīn meksūr olduğuna delil budur ki kelām-ı ʿArabda فَعْلِيلٌ [faʿlīl] yoktur feth-i fā'yla. Ve gāh olur سِرْكِينٌ [sirķīn] dahi derler k̄āf'la.

[س ط ن]

الْأُسْطُوَانَةُ [el-uşṭuvānet] (hemzenin ve ṭā'nın zammı ile) Direk, sütün ma'nāsına. Ve bu أُسْطُوَانَةٌ [uşṭuvānet]in nūn'u asliyedir. Ve bu أَفْعُوَالَةٌ [ufʿuvālet] vezni üzeredir, أُفْحُوَانَةٌ [uḫḫuvānet] gibi. Ve أُفْحُوَانَةٌ [uḫḫuvānet] papatya çiçeğine derler. Ve bunun nūn'u asliyye olduğuna delil cem'inde أُسَاطِينُ [esāṭīn] ve ismi mekāmında مَسْطَنَةٌ [meşānet] dedikleridir. Ve Ahfeş bunun aslı فُعْلُوَانَةٌ [fuʿluvānet] tir dedi. Ve bu kelām vāv zā'id olup mābaʿdinde olan iki harf zā'id olmasın icāb eder ki onlar elifle nūn'dur. Ve bunun misli kelām-ı ʿArabda bulunmaz.

الْأَسَاطِينُ [el-esāṭīn] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, direkler ma'nāsına, ʿalā-mā merre ānifen.

الْمَسْطَنَةُ [el-meşānet] (mīm'in ve ṭā'nın fethi ile) Direği olan yer, ʿalā-mā merre eyzan.

الْأُسْطُوَانُ [el-uşṭuvān] (hemzenin ve ṭā'nın zammı ile) Yüksek olan nesne; yukālu: جَمَلٌ أُسْطُوَانٌ أَيُّ مُرْتَفِعٌ

[س ع ن]

الْسَعْنُ [es-suʿn] (sīn'in zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol kırbadır ki ortasından kesip içinde hurmā nebzin ıslatırlarve gāh kova edip onunla su çekerler ve gāh olur onun içine ʿavret eğirdiği ipliğini ve penbesini kor.

الْبَسْعَنَةُ [es-siʿānet] (sīn'in kesri ve ʿayn'ın fethiyle) Cem'î, zikr olunan âletler ma'nāsına, غُضْنٌ [gūşn] ile غِشَنَةٌ [gīşānet] gibi, budaklar ma'nāsına.

السَّعْنَةُ [es-saʿnet] (sīn'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şey-i hakîrden ʿibārettir; ve minhu kavluhum: مَا لَهُ سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ [Ya'nī] ma'nāsına. Ve مَعْنٌ [maʿn] dahi mīm'in fethiyle şey-i hakîre derler.

[س ف ن]

السَّفْنُ [es-sefen] (fethateynle) Ağaç yonacak âlet.

الْمِسْفَنُ [el-misfen] (mīm'in kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

سَفْنٌ [sefen] Timsāh derilerinden şol iri olan deriye derler ki onu kılıç kabzasına geçirirler.

السَّفْنُ [es-sefn] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin kabın soymak; yukālu: سَفَنْتُ الشَّيْءَ سَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرْتَهُ: Ve

سَفْنٌ [sefn] Yel toprağı yeryüzünden soymağa dahi derler; yukālu: سَفَنْتَ الرِّيحَ التُّرَابَ

عَنْ وَجْهِ الْأَرْضِ

السَّافِنَةُ [es-sāfinet] (fā'nın kesriyle) Zikr olunan vech üzere esen yel.

السَّوَابِئُ [es-sevāfin] (sīn'in fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i, zikr olunan yeller ma'nāsına.

السَّفِينَةُ [es-sefinet] (sīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Gemi, keştī ma'nāsına.

السَّفِينُ [es-sefīn] (vezn-i mezbūr üzere) Cemi. Ve İbn Dureyd eyitti: **سَفِينَةٌ** [sefīnet] **فَاعِلَةٌ** [fa'ilet]tir, **فَاعِلَةٌ** [fā'ilet] ma'nāsına, **غُيَّأَ كِي سَفِينَةٌ** [sefīnet] suyun yüzün soyar.

السَّفْفَانُ [es-seffān] (sīn'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Gemi sâhibi olan kimse.

سَفْفَانَةٌ [seffānet] (sīn'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Hâtim-i Tayyî'in kızının adıdır. Ve gâh olur Hâtim'i mezbûre ile künyeleyip **أَبُو سَفْفَانَةَ** [Ebū Seffānet] derler.

[س ك ن]

السُّكُونُ [es-sukūn] (zammeteynle) Epsen olmak; yukālu: **سَكَنَ الشَّيْءُ سُكُونًا** Ve

سُكُونٌ [sukūn] Evde olmağa dahi derler.

الإِسْكَانُ [el-iskān] (hemzenin kesriyle) Evde sâkin kılmağa derler; tekūlu: **سَكَّنْتُ دَارِي وَأَسْكَنْتُهَا غَيْرِي**

السُّكْنَى [es-suknā] (sīn'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmidir, **إِسْكَانٌ** [iskān]dan, nitekim **عُتْبَى** [utbā] ismidir, **إِغْتَابٌ** [i'tāb]dan.

التَّسْكِينُ [et-teskīn] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Sâkin kılmak; yukālu: **سَكَّنَهُ غَيْرُهُ تَسْكِينًا**

السَّكِينَةُ [es-sekīnet] (sīn'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bir nesneye ārām vermek. Ve vakār üzere olmak.

السُّكَّانُ [es-sukkān] (sīn'in zammı ve kāf'ın

teşdidiyle) Sâkin olan kimseler; yukālu: **هُمْ سُكَّانُ فُلَانٍ** Ve

سُكَّانٌ [sukkān] Geminin kıçına dahi derler, **ذَنَبُ السَّفِينَةِ** ma'nāsına.

مَسْكِينٌ [Meskin] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Kûfe toprağından bir mevzi'in ismidir.

الْمَسْكِينُ [el-meskin] (vezn-i mezbūr üzere) Menzile ve beyte itlāk olunur. Ve ehl-i Hicāz **مَسْكَنٌ** [mesken] derler kāf'ın fethiyle.

السَّكْنُ [es-sekn] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir evde sâkin olan kimseler. Ve fi'l-hadîsi: "حَتَّىٰ إِنَّ الرُّمَّانَةَ لَتُسْبِغُ السَّكْنَ"

السَّكْنُ [es-seken] (fethateynle) Āteş, nār ma'nāsına. Ve

سَكَنٌ [seken] Şol nesneye derler ki ona sığınıp onunla ārām ederler, ev gibi ve ehl ve 'ayāl gibi. Ve **فُلَانُ ابْنُ السَّكَنِ** derler, mezbûrlardan münfekk olmamak ma'nāsına. Ve Aşma't bunda kāf'ı sâkin kılar.

سُكَيْنٌ [Sukeyn] (sīn'in zammı ve kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Sīga-i tasgīr üzere, 'Arab tā'ifesinden bir cemā'atin ismidir.

الْمِسْكِينُ [el-miskīn] (mīm'in ve kāf'ın kesriyle) Fakīrin ismidir. Ve gâh olur zillet ve za'f ma'nāsına olur.

التَّسْكُنُ [et-tesekkun] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Fakīr ve zelīl olmak.

التَّمَسُّكُ [et-temeskun] (fethateynle ve kāf'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu, ke-mā kālū: **تَمَدَّرَعَ وَتَمَدَّلَ مِنَ الْمُدْرَعَةِ وَالْمُنْدِيلِ** Ve **مُدْرَعَةٌ** [midre'at] terliğe ve **مُنْدِيلٌ** [mindīl] nisā tā'ifesinin başa örttükleri beze derler. Ve bu minvāl üzere gelen fi'ller şāzzdır,

zīrā bunlar تَمَفْعُل [temeful] vezni üzere-
dir, hālā ki kıyās تُفْعُل [tefa'ul] vezni üzere
gelmektir, تَسْكُنْ ve تَدْرَعْ ve تَدَلُّ gibi, nite-
kim تَشَجَّعْ ve تَحَلَّمْ derler, Yūnus rivāyeti
üzere. مِسْكِينٌ [miskīn] odur ki onun hālī فَفِيرٌ
[faķīr]in hālinden yatlı ola. Delīli budur
ki mezbūr bir a'rābīye أَنْتَ أَفْفِيرٌ dediğinde
”لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي تَرُدُّهُ الْقَمَّةُ وَاللُّقْمَاتُ وَإِنَّمَا الْمِسْكِينُ
مِسْكِينٌ الَّذِي لَا يَسْأَلُ وَلَا يُفْطِنُ لَهُ فَيُعْطَى“
[miskīn] odur ki onun keyfiyyet-i hālī bi-
linmeye tā ki ona bir nesne itā oluna.

الْمِسْكِينَةُ [el-miskīnet] (mīm'in ve kāf'ın
kesriyle) مِسْكِينٌ [miskīn]in mü'ennesi;
yukālu: اِمْرَأَةٌ مِسْكِينَةٌ وَمِسْكِينٌ وَإِنَّمَا قِيلَ بِأَلْهَاءِ
وَمُفْعِلٍ وَمُفْعَالٍ يَسْتَوِي فِيهِ الْمُدَكَّرُ وَالْمَوْثُتُ تَشْبِيهَا
بِالْفَقِيرِ

الْمَسَاكِينُ [el-mesākīn] (mīm'in fethi ve
kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

الْمِسْكِينُونَ [el-miskīnūn] (kezālik mīm'in
ve kāf'ın kesriyle) Cem'i. Ve مِسْكِينٌ
[miskīn]in مِسْكِينُونَ [miskīnūn] vechi üzere
cem' olunması مِسْكِينَاتٌ [miskīnāt]a na-
zarandır, ya'nī müfred-i mü'ennesi مِسْكِينَةٌ
[miskīnet] gelmeğin cem'-i mü'ennesi
مِسْكِينَاتٌ [miskīnāt] gelmesi, cem'-i müzek-
keri مِسْكِينُونَ [miskīnūn] vechi üzere gel-
mesine bā'is olmuştur.

السَّكِينَةُ [es-sekinet] (sīn'in fethi ve kāf'ın
kesriyle) Başın boyun üzerinde karār et-
tiği yerdir.

السَّكِينَاتُ [es-sekināt] (sīn'in fethi ve kāf'ın
kezālik kesriyle) Cem'i. Ve

سَكِينَاتٌ [sekīnāt] مَسَاكِينٌ [mesākīn]
ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-hadīsi:
”إِسْتَقْرُوا عَلَى سَكِينَاتِكُمْ فَقَدْ انْقَطَعَتِ الْهَجْرَةُ“ أَيُّ عَلَى
Ve مَوَاضِعِكُمْ وَفِي مَسَاكِينِكُمْ

سَكِينَاتٌ [sekināt] İstikāmet ma'nāsına dahi

derler; yukālu: النَّاسُ عَلَى سَكِينَاتِهِمْ أَيُّ عَلَى
اِسْتِقَامَتِهِمْ Ve bu Ferrā rivāyeti üzeredir.

السِّكِّينُ [es-sikkīn] (sīn'in kesri ve kāf'ın
kesri ve teşdīdiyle) Bıçak, kārđ ma'nāsına.
Tezkīri ve te'nīsi cā'izdir, ammā tezkīr
gālibdir.

السَّكُونُ [es-Sekūn] (sīn'in fethi ve kāf'ın
zammı ve meddiyle) Yemen'den bir
kabīlenin ismidir.

شَكِينَةٌ [Sukeynet] (sīn'in zammı ve kāf'ın
fethi ve yā'nın sükūnuyla) Huseyn b.
'Alī'nin radiyallāhu 'anhumā kızının ismi-
dir. وَالطَّرَّةُ الشَّكِينِيَّةُ مُسَوَّبَةٌ إِلَيْهَا Ve طَّرَّةٌ [turret]
alında olan saça ve alna sincef misālinde
bağladıkları çenbere derler.

[س م ن]

السَّمْنُ [es-semn] (sīn'in fethi ve mīm'in
sükūnuyla) Sağrı yağı. Ve gāh olur keçi
yağına dahi itlāk olunur.

السُّمْنَانُ [es-sumnān] (sīn'in zammı ve
mīm'in sükūnuyla) Cem'i, عَبْدٌ [abd]
ile عَبْدَانٌ [ubdān] gibi ve ظَهْرٌ [zahr] ile
ظُهْرَانٌ [zührān] gibi. Ve ظَهْرٌ [zahr] arka
ma'nāsınadır. Ve

سَمْنٌ [semn] Ta'āma yağ katmağa dahi
derler; tekūlu: سَمَنْتُ لَهُمُ الطَّعَامَ أَشْمُنُهُ سَمْنًا مِّنْ
الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَسْتَهُ بِالسَّمْنِ

السَّمْمَانُ [es-semmān] (sīn'in fethi ve mīm'in
teşdīdiyle) Eger yağ satıcı ma'nāsına olur-
sa munsarıf olur. Ve eger سَمٌّ [semn]den
kılınırsa zehr-nāk ma'nāsına, ma'rife ol-
dukta lā-yansarıf olur.

التَّسْمِينُ [et-tesmīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Yağı zād kılmak; tekūlu: سَمَنْتُ
الْقَوْمَ تَسْمِينًا إِذَا زَوَّدْتَهُمْ

السَّمْنُ [es-semn] ve

تَسْمِينٌ [tesmīn] Ehl-i tā'if ve ehl-i Yemen

lügati üzere soğutmağa derler, nitekim Haccâc'a pişmiş balık getirdiklerinde tabbâha سَمَّنَهَا dedi, بَرَدَهَا ma'nâsına. Ve

تَسْمِينٌ [tesmīn] Semirtmeğe dahi derler. Ve fi'l-meseli: "سَمَّنَ كَلْبَكَ يَا كَلْبُكَ"

السَّمِينُ [es-semīn] (sīn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Semiz olan kimse ki arığın mukâbilidir.

السِّمَنُ [es-simen] (sīn'in kesri ve mīm'in fethiyle) Semirmek; yukâlu: سَمِنَ سَمَنًا مِنْ الرَّابِغِ Ve sâhib-i Muhtâr'ın fethateynle işâret ettiği sâhib-i Kāmūs'un tashihine muhâlif olur ki o bizim zikr ettiğimiz üzeredir.

التَّسَمُّنُ [et-tesemmun] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nâhu.

السُّمْنَةُ [es-sumnet] (sīn'in zammı ve mīm'in sükunuyla) Şol devâdır ki onunla nisâ tâ'ifesin semirtirler.

الإِسْمَانُ [el-ismān] (hemzenin kesriyle) Bir semiz nesneye mâlik olmak; tekûlu: أَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْطَاهُ شَيْئًا سَمِينًا

الإِسْتِسْمَانُ [el-istismān] (hemzenin ve tâ'nın kesri ile) Bir nesneyi semiz 'add etmek; yukâlu: إِسْتَسْمَنَهُ إِذَا عَدَّهُ سَمِينًا Ve

إِسْتِسْمَانٌ [istismān] Yağ taleb etmeğe dahi derler; yukâlu: جَاؤُوا يَسْتَسْمِنُونَ أَيَّ يَطْلُبُونَ أَنْ يُوهَبَ لَهُمُ السَّمْنُ

السَّمَانِيَّ [es-sumānā] (sīn'in zammı ve mīm'in tahfifi ve elifin kasrıyla) Bir cins kuşun ismidir; وَلَا تَقُلْ سَمَانِيَّ بِتَشْدِيدِ الْمِيمِ

السُّمَانَاتُ [es-sumānāt] (vezn-i mezbûr üzere) Vâhidî, zikr olunan kuşların biri ma'nâsına.

السَّمَانِيَّاتُ [es-sumāneyāt] (sīn'in zammı ve nūn'un fethiyle) Cem'î, zikr olunan kuşlar ma'nâsına.

السَّمِيئَةُ [es-Sumeyyinet] (sīn'in zammı ve mīm'in fethiyle ve nūn'un kesri ve yâ'nın teşdidiyle) Puta tapan kâfirlerden bir fırka ki tenâsüha kâ'il olup haber ile 'ilm hâsil olmasına inkâr edenlerdir.

[س ن ن]

السَّنُّ [es-senen] (fethateynle) Tarîk ma'nâsınadır. Ve vech ma'nâsına dahi gelir; yukâlu: إِمِضْ عَلَى سَنِّكَ أَيَّ وَجْهَكَ وَيُقَالُ تَنَحَّ عَنْ سَنِّ الْخَيْلِ أَيَّ عَنْ وَجْهِهِ وَيُقَالُ جَاءَ مِنَ الْخَيْلِ سَنٌّ لَا يَزُدُّ وَجْهَهُ أَيَّ ذُو سَنِّ

السُّنَّةُ [es-sunnet] (sīn'in zammı ve nūn'un teşdidiyle) Bi-ma'nâhu.

السُّنُّ [es-sunen] (sīn'in zammı ve nūn'un fethi ile) Bi-ma'nâhu eyzan. Fe-fihî selâsu lügâtin. Ve

سُنُّ [sunen] سَنُّ [senen]in dahi cem'î gelir.

السَّنَائِيَّ [es-senā'in] (sīn'in fethi ve yâ'nın kesriyle) Tarîkat-ı vâhîde ma'nâsına gelir; yukâlu: جَاءَتِ الرِّيحُ سَنَائِينَ إِذَا جَاءَتْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاجِدَةٌ لَا تَخْتَلِفُ

سُنَّةُ [sunnet] Sîrete dahi derler. Ve

سُنَّةُ [sunnet] Medîne-i münevvere hurmâlarından bir nev'e dahi derler. Ve

سُنَّةُ الرَّوْجِ [sunnetu'l-vech] Yüzün sûretine ve hey'etine dahi derler.

السَّنُّ [es-senn] (sīn'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bir nesneyi gereği gibi görüp gözetmek; yukâlu: سَنَّ الرَّجُلُ إِبْلَهُ إِذَا أَحْسَنَ رِعِيَّتَهَا وَالْقِيَامَ عَلَيْهَا حَتَّى كَانَتْ صَقَلَهَا onu mühreleyip سُنُّ [sunen]-i vâhid üzere kılmıştır. Ve

سَنُّ [senn] Toprağı yer üzerine sühûletle dökmeğe de derler, bir vechle ki bir yere bağlayıp مُسَنَّةٌ [musennāt] gibi ola. Ve

سَنُّ [senn] Zırhı gidermeğe dahi derler;

yukālu: سَنُّ عَلَيْهِ الدَّرْعَ يَسُنُّهَا سَنًّا إِذَا صَبَّهَا عَلَيْهِ
Ve suyu yüze def'aten dökmeğe dahi der-
ler; tekūlu: سَنَّتْ الْمَاءَ عَلَى وَجْهِهِ إِذَا أُرْسَلَتْهَا
إِرْسَالًا مِنْ غَيْرِ تَفْرِيقٍ فَإِذَا فَرَّقْتَهُ فِي الصَّبِّ قُلْتَ بِالشَّيْنِ
المُعْجَمَةِ Ve

سَنُّ [senn] Nākayı katı sürmeğe dahi der-
ler; tekūlu: سَنَّتْ النَّاقَةَ إِذَا سَرَتْهَا سَيْرًا شَدِيدًا Ve

سَنُّ [senn] Tasvîr ma'nasına dahi gelir;
tekūlu: سَنَّتُهُ أَشْنُهُ سَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّرْتَهُ Ve

سَنُّ [senn] Bıçak bilemeğe dahi derler;
tekūlu: سَنَّتْ السِّكِّينَ إِذَا حَدَدْتَهُ

السَّنُّ [el-misenn] (mīm'in kesri ve sîn'in
fethi ile) Bileği taşı ki onunla bıçak
bilerler.

السَّنُونُ [el-mesnūn] (mīm'in fethi ve
nūn'un zammı ve meddiyle) Bed-rāyiha
olup mütegayyir olan nesne; minhu kav-
luhu ta'ālā: 28, 26, (الحجر) ﴿مِنْ حَمًا مَسْنُونٍ﴾
(33 Ve حَمًا [ḥame] ḥā-i mühmele ile ka-
rabalçığa derler. Ve

مَسْنُونُ [mesnūn] Musavver ma'nasına dahi
gelir. Ve

مَسْنُونُ [mesnūn] Hemvār olup sıyrıncak
olan nesneye dahi derler. Ve

مَسْنُونُ الرَّجْوِ [mesnūnu'l-vech] Şol kimseye
derler ki yüzünde ve burnunda fi'l-cümle
uzunluk olup yüzü katı müdevver olmaya.

الإِسْتِنَانُ [el-istinān] (hemzenin ve tā'nın
kesri ile) At şevke gelip oynamak; yukālu:
إِسْتَنَّ الْفَرَسُ إِذَا قَمَصَ Ve قَمَصَ [qamṣ] kāf'la
ve şād-ı mühmele ile at iki ellerin ma'an
kaldırıp ma'an komakla oynamaya der-
ler. Ve fi'l-meseli: "إِسْتَنَّ الْفِصَالَ حَتَّى الْقَرْعَى"
Ve فِصَالٌ [fiṣāl] deve yavrularına ve قَرْعَى
[qar'ā] kāf'ın fethiyle gicik olup za'if ola-
na derler. Ve

إِسْتِنَانُ [istinān] Misvāk isti'māl etmeğe

dahi derler; yukālu: إِسْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَاكَ
الْمُسَانَّةُ [el-musānnet] (mīm'in zammı ve
nūn'un teşdīdiyle) Erkek deve dişi deveyi
kovmak, onu çökerip çiftleşmek için.

السِّنَانُ [es-sinān] (sîn'in kesri ile) Bi-
ma'nāhā; tekūlu: السِّنَانُ يُسَانُ النَّاقَةَ مُسَانَةً وَسِنَانًا
إِذَا طَرَدَهَا حَتَّى تَتَوَخَّهَا لِيَسْفِدَهَا Ve

سِنَانُ [sinān] Bileği taşına dahi derler. Ve

سِنَانُ [sinān] Gönder demirine dahi derler.

الْأَسِنَّةُ [el-esinnet] (hemzenin fethi ve
sîn'in kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Cem'î,
gönder demirleri ma'nasına. Ve

أَسِنَّةُ [esinnet] أَسْنَانُ [esnān]ın cem'î dahi ge-
lir. أَسْنَانُ [esnān] سِنُّ [sinn]in cem'î olmak
üzere, diş ma'nasına, قِنُّ [qinn]in cem'î olmak
[aḳnān] ve أَقْنَانُ [aḳnān]ın cem'î [aḳin-
net] geldiği gibi. Ve fi'l-hadîsi: "إِذَا سَافَرْتُمْ
فِي الْخَضْبِ فَأَعْطُوا الرُّكْبَ أَسِنَّةً"
[ru-
kub] zammetyenle develer ma'nasındadır,
ya'nî "Esnā-yı seferde davarı mer'ādan
men' etmen."

السَّنِينُ [es-senīn] (sîn'in fethi ve nūn'un
kesri ve meddiyle) Taş kazındığı vakte
dökülen nesnedir.

السَّنُونُ [es-senūn] (sîn'in fethi ve nūn'un
zammı ve meddiyle) Şol nesnedir ki onu
misvāk gibi isti'māl ederler.

السِّنُّ [es-sinn] (sîn'in kesri ve nūn'un
teşdīdiyle) Diş, dendān ma'nasına.

الْأَسْنَانُ [el-esnān] (hemzenin fethiyle)
Cem'î, dişler ma'nasına.

السُّنَيْتَةُ [es-suneynet] (sîn'in zammı ve
nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) سِنُّ
[sinn]in tasgīridir, dişçeğiz ma'nasına. Ve
tā ile gelmesi سِنُّ [sinn] mü'ennes-i semā'ī
olduğuna binā'endir. Ve "لَا آتِيكَ
سِنُّ الدِّكْرِ" dediği gibi "لَا آتِيكَ أَبَدًا سِنُّ الدِّكْرِ"
ma'nasındadır.

Ve حِشْلٌ [hişl] ḥā-i mühmelenin kesri ile keler yavrusuna derler ki henüz yumurta-
dan çıkmış ola. Ve حِشْلٌ [hişl]in aslâ dışı
düşmediği için böyle derler. Ve

سِنَّ الْقَلَمِ [sinnu'l-ķalem] Kalemın yonulan
yerine derler; yukālu: أَطْلَ سِنَّ قَلَمِكَ وَسَمَّيْتُهَا
وَحَرْفَ قَطَّتِكَ وَأَيَمَّيْتُهَا Ya'ni kalemi uzun kesip
etli kes ve kat^c ettikte muharref kat^c edip
sağ cānibine māyil kat^c eyle. Ve

سِنَّ [sinn] 'Ömr ma'nāsına dahi gelir.

الْمَسَانُ [el-mesān] (mīm'in fethi ve nūn'un
teşdüdiyle) Yaşlı olan develer, أَفْتَاءُ [eftā']ın
mukābilidir. Ve أَفْتَاءُ [eftā'] فَتَيٌّ [fetiyy] ke-
limesinin cem'idir, fā'yla ve yā-i müşed-
dede ile yiğit olan develer ma'nāsına.

السِّنَّةُ [es-sinnet] (sīn'in kesri ve nūn'un
teşdüdiyle) Sarmısağın bir dişı. Ve

سِنَّةٌ [sinnet] Şol saban demirine dahi der-
ler ki onunla çift sürerler. Ve bu makāmda
sāhib-i Şurāḥ سِنَّةٌ [sinnet]i “muhr-i direm
zeden” ile tefsīr edip bizim irād ettiğimiz
ma'nāyı terk etmiştir, hālā ki Cevherī السِّنَّةُ
الْحَدِيدَةُ وَهِيَ الْحَدِيدَةُ الَّتِي تُنَارُ بِهَا الْأَرْضُ
dediğinden gayrı mezbūrün irād ettiği ma'nāya
sā'ir kütübe ta'arruz bulunmamıştır.

الْإِسْنَانُ [el-isnān] (hemzenin kesriyle)
Bir kimse pīr olup 'ömrü ziyāde olmak;
yukālu: أَسْنَتِ الرَّجُلِ إِذَا كَبِرَ Ve

إِسْنَانٌ [isnān] Nākanın sekiz yaş dişı bitme-
sine dahi derler; yukālu: أَسْنٌ سَدِيسٌ الْفَاتَةِ إِذَا
Ve نَبَتَ وَذَلِكَ فِي السِّنَّةِ الثَّامِنَةِ

إِسْنَانٌ [isnān] Zikr olunan dişı bitirmeğ
dahi derler; yukālu: أَسْنَهَا اللهُ تَعَالَى أَيُ أَتَيْتَهَا

السِّنَاسِينُ [es-senāsīn] (sīn-i evvelin fethi
ve sānīnin kesriyle) Kuyu çarkının içinde
arkarı duran okun başları. Ve arkada olan
mühre kemiklerinin başlarına dahi derler.

السِّنْسِينُ [es-sinsīn] (sīn'lerin kesri ve nūn-ı
evvelin sükūnuyla) Vāhidi.

السِّنِينَةُ [es-senīnet] (sīn'in fethi ve nūn'un
kesri ve meddiyle) Şol kum yığındır ki
yüksek olup tūlānī yığılmış ola.

السِّنَائِرُ [es-senā'in] (sīn'in fethi ve yā'nın
kesri ile) Cem'i.

[س ي ن]

السِّينُ [es-sīn] (sīn'in kesri ve meddiyle)
Hurūf-ı mu'cemedden ya'ni ma'nā-yı
mevzū'un lehe dāll olmayan harflerden-
dir. Ve gāh olur hurūf-ı ziyādeden olma-
ğın ba'zı kelime üzerine ziyāde olunur. Ve
gāh olur ma'nā-yı istikbāle delālet kılıp
fi'l-i muzārī zamān-ı müstakbele hālis
kılar; tekūlu: سَفَّعُ Ve Ḥalīl eyitti: Sīn, لَنْ
kelimesine cevāb olur ya'ni لَنْ nefy-i ebedī
ifāde ettiği gibi sīn vukū'ı lā-mahāle ifāde
eder. Ve Ebū Zeyd eyitti: Tā'ife-yi 'Arab-
dan ba'zı sīn'i tā'ya kalb edip اَلْأَسْنُ demek
mahallinde meselā اَلْأَسْنُ derler.

السِّنِينَةُ [es-sīnet] (sīn'in kesri ve meddiyle)
Şu'be ma'nāsınadır, Ebū Sa'īd rivāyeti
üzere; minhu kavluhum: فَلَانٌ لَا يُحْسِنُ سِينَةً
سُغْبَةٌ Ve يُرِيدُ سُغْبَةً مِنْ سُغْبَةٍ هُوَ ذُو ثَلَاثِ شُعَبٍ
[şu'bet]ten murād insānla kā'im olan
hālettir, o üçtür: Biri kuvvet-i vāhime ki
dimāğda hulūl etmiştir. Ve biri kuvvet-i
gazabıyye ki kalbin sağında hulūl etmiş-
tir. Ve biri kuvvet-i şehevıyye ki solun-
da hulūl etmiştir, nitekim ثَلَاثِ شُعَبٍ
ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ işāret olunmuştur.

يس [yāsīn] Bārī ta'ālānın يس dediği ألم
ve حم gibidir ki evā'il-i süverde vākī' ol-
muştur ki ba'zılar zikr olunan harfler mā-
ba'dinde gelen sürenin ismidir demişlerdir.
Ve اَلْإِسْنَانُ [yā insānu] يا اَلْإِسْنَانُ [yā sīn]

ma'c'nāsınadır demiştir, zīrā mā-ba'c'dinde (يس، 3) ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ buyurulmuştur.

طُورُ سَيْنَاءَ [Ṭūru Sīnā] (ṭā'nın zammı ve meddiyle ve sīn'in kesri ve meddiyle ve elifin dahi meddiyle) Bir dağın ismidir Şām-ı şerīf'te. Ve سَيْنَا [sīnā] Bir ağacın ismidir ki ona طُورُ [ṭūr] izāfet olunmuştur.

طُورُ سَيْنَيْنِ [Ṭūru Sīnīn] (sīn'in ve nūn'un kesrleri ve medleriyle) Bi-ma'c'nāhu.

السَّيْنِيَّةُ [es-sīnīnet (sīn'in ve nūn'un kesrleri ve meddleriyle) Vāhidi, Aḥfeş rivāyeti üzere. Ve Aḥfeş eyitti: ﴿طُورُ سَيْنَاءَ﴾ (طُورُ سَيْنَاءَ) sīn'in kesriyle kırā'at olunmuştur, lākin feth-i sīn ahsendir, ʿilm-i nahv hasebi ile zīrā فَعْلَاءُ [fa'ḷā] vezni üzere binā olunmuş olur. Ve kesr kabīhtir, zīrā فِعْلَاءُ [fi'ḷā] vezni üzere gelmesi fā'nın kesri ve elifin meddiyle şol ebniye-i ʿArabdan değildir ki onda terk-i sarf cā'iz ola, meger ki a'cemī olduğuna binā'en terk-i sarf olunmuş ola. Ve Ebū ʿAlī eyitti: Terk-i sarf olduğuy ism-i بُقْعَةٌ [buq'at] olup mü'ennes olduğuna binā'endir. Ve Ebū ʿAmr b. el-ʿAlā kesri ihtiyār edip طُورُ سَيْنَيْنِ le ʿtibār ederdi, ya'nī سَيْنَيْنِ [sīnīn] lafzından sīn'in kesrine nazar kıları. Ve kırā'atte ekser olan budur. Ve Kisā'ī fethi ihtiyār etmiştir ki kā'ide-i nahv evfak olan budur.

FASLU'Ş-ŞİN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أن]

الشَّأْنُ [eş-şe'n] (şīn'in fethi ve hemzenin sükunuyla) Emr ma'c'nāsına. Ve hāl ma'c'nāsınadır. Ve

شَأْنٌ [şe'n] Baş kemiğinin çatası ki gözyaşı ondan nāzil olur.

الشُّؤُونُ [eş-şu'ūn] (zammeteynle) Cem'i.

الشَّأْنَانُ [eş-şe'nān] (vezni-i mezbūr üzere) Tesniyesi. Ve

شَأْنَانٌ [şe'nān] İki damara dahi derler ki baştan kaşlara inip ba'c'dehu gözlere iner. Ve

شَأْنٌ [şe'n] Masdar dahi gelir, işlemek ma'c'nāsına; tekūlu: مَا تُحْسِنُهُ أَيِ اعْمَلْ مَا تُحْسِنُهُ Ve kasd ma'c'nāsına da gelir; tekūlu: شَأْنْتُ مَا شَأْنْتُ شَأْنُهُ أَيِ لَمْ أَكْثَرْتُ Ve kayırmak ma'c'nāsına da gelir; tekūlu: مَا شَأْنْتُ شَأْنُهُ أَيِ لَمْ أَكْثَرْتُ [iktirās] tā-i müsennāttan sonra şā-i müsellese ile kayırmak ma'c'nāsınadır.

الْإِشْأَانُ [el-iş'ān] (hemzenin kesriyle) İfsād ma'c'nāsınadır; yukālu: لِأَشْأَانَتْ شَأْنَهُمْ أَيِ لِأَفْسَدَنْتْ أَمْرَهُمْ

[ش ث ن]

الشُّشْنُ [eş-şeşen] (fethateynle) Masdardır, el iri olup galiz olmak; yukālu: شُشِنْتُ كَفَّهُ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَشِنْتُ وَغَلَطْتُ

الشُّشْنُ [eş-şeşn] (şīn'in fethi ve şā-i müselleseinin sükunuyla) Galiz ve haşin olan nesne; yukālu: رَجُلٌ شُشِنَ الْأَصَابِعِ وَكَذَلِكَ سَائِرُ الْعُضْوِ Ve devenin dudağı diken yemeden galiz olmağa dahi derler; yukālu: شُشِنْتُ شَوْكٌ Ve مَشَافِرُ الْإِبِلِ مِنْ أَكْلِ الشَّوْكِ إِذَا غَلَطْتُ [şevk] şīn-i mu'cemenin fethiyle diken

ma'nāsındır.

[ش ح ن]

الشَّجْنُ [eş-şecen] (fethateynle) Hācet, her kanda olursa.

الشُّجُونُ [eş-şucūn] (zameteynle) Cem'î, hācetler ma'nāsına. Ve

شُجُونٌ [şucūn] Derede olan yollar ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شُجُونُ الْأُودِيَّةِ Ve

ذُو شُجُونٍ [zū şucūn] Şol hadīse derler ki birbirine girmiş ola. Ve

شَجْنٌ [şecn] Gussa çekmeğe dahi derler; yukālu: شَجْنٌ يَشْجُنُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve gussaya dahi derler.

الْأَشْجَانُ [el-eşcān] (hemzenin fethiyle) Cem'î, gussalar ma'nāsına.

الشَّجْنُ [eş-şecn] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Gussa vermek; yukālu: شَجْنُهُ إِذَا مَلَأْتَهُ أَعْرَضَهُ Ve

شَجْنٌ [şecn] Bir kimseyi hācet men' etmeğe dahi derler; tekūlu: شَجْنْتِي الْحَاجَةُ تَشْجُنِي Ve شَجْنَا إِذَا حَبَسْنَاكَ

شَجْنٌ [şecn] Derede olan yola dahi derler, tarikü'l-vādī ma'nāsına.

الشَّاجِنُ [eş-şācin] (cīm'in kesri ile) Gussa çekici kimse.

الشَّاجِنَةُ [eş-şācīnet] (cīm'in kesriyle) Mü'ennesi. Ve ağacı çok dereye dahi derler.

الشَّوَاجِنُ [eş-şevācin] (şīn'in fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'î, ağaçları çok dere-ler ma'nāsına.

الْإِشْجَانُ [el-işcān] (hemzenin kesriyle) Gussa vermek; yukālu: أَشْجَنُهُ غَيْرُهُ

الشَّجْنَةُ [eş-şicnet] (şīn'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Şol ağaç damarlarıdır ki bir-

birine girmiş ola. Ve zamm-ı şīn'le dahi lügattir. Ve

شَجْنَةٌ [şicnet] Rahim 'alākasına dahi der-ler; yukālu: بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَجْنَةٌ رَحِمٌ بِالْكَسْرِ وَالصَّمِّ "الرَّحِمُ شَجْنَةٌ: أَي الرِّجْمُ مُشْتَقَّةٌ مِنَ الرَّحْمَانِ يَغْنِي أَنَّهَا قَرَابَةٌ مِنَ اللَّهِ" أَي الرِّجْمُ مُشْتَقَّةٌ مِنَ الرَّحْمَانِ يَغْنِي أَنَّهَا قَرَابَةٌ مِنَ اللَّهِ مُشْتَبِكَةٌ كَأَشْتَبَاكَ الْعُرُوقُ

شَجْنَةٌ [Şicnet] (şīn'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Bir recülün ismidir. O Şicne b. 'Uḫārid b. Ka'b'dır ki cedd-i a'lāları Temīm'dir.

[ش ح ن]

الشَّحْنُ [eş-şahn] (şīn'in fethi ve hā-i müh-melenin sükūnuyla) Doldurmak; tekūlu: كَاللَّاهِي إِذَا مَلَأْتَهَا ﴿فِي الْفُلْكِ الْمُشْحُونِ﴾ (الشعراء، 119، يس، 41) ve شَحْنْتُ الْبَلَدَ بِالْخَيْلِ إِذَا مَلَأْتَهُ

الشَّحْنَةُ [eş-şihnet] (şīn'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bir tavīle at; yukālu: بِالْبَلَدِ شَحْنَةٌ Ve رَابِطَةٌ مِنَ الْخَيْلِ أَي رَابِطَةٌ atlardan bir cemā'ate derler. Ve

شَحْنَةٌ [şihnet] 'Adāvete dahi derler.

الشَّحْنُ [eş-şahn] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi sürüp alıp gitme-ğe derler; yukālu: مَنْ يَشْحُنْهُمْ شَحْنَا أَي يَطْرُدُهُمْ وَيَكْسُوهُمْ

الشَّحْنَاءُ [eş-şahnā] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) 'Adāvet.

الْمُشَاجِنُ [el-muşāhin] (hā'nın kesri ile) 'Adāveti kavī olan kimse; yukālu: عَدُوٌّ مُشَاجِنٌ

الْإِشْجَانُ [el-işhān] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ağlamağa hāzır olmak; yukālu: أَشْحَنُ الصَّبِيَّ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبُكَاءِ

[ش د ن]

الشُّدُونُ [eş-şudūn] (zameteynle) Āhū

yavrusu kavī olup boynuzları belirip anasından müstagnī olmak; yukālu: شَدْنَ الْعَزَاُلُ شُدُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve gāh olur at kulunun-da dahi شَدْنَ الْمُهْرُ derler, lākin شَادِنٌ [şādin] mutlak zikr olundukta āhū yavrusu murād olur. Ve مُهْرٌ [muhr] mīm'in zammıyla at kulununa derler.

الإِشْدَانُ [el-işdān] (hemzenin kesriyle) Āhūnun yavrusu kavī olmak; yukālu: أَشَدَّتِ الطَّبِيئَةُ إِذَا قَوِيَ وَلَدَهَا

الْمُشْدِنُ [el-muşdin] (mīm'in zammı ve şīn'in sükūnu ve dāl'in kesriyle) Şol āhūdur ki yavrusu kavī ola; yukālu: مُشْدِنٌ إِذَا شَدْنَ وَلَدَهَا

الْمَشَادِنُ [el-meşādin] (mīm'in fethi ve dāl'in kesriyle) Cem'ci, veledi kavī olan āhūlar ma'nāsına.

الْمَشَادِينُ [el-meşādīn] (mīm'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā, مَطَافِيلُ [meṭāfīl]le مَطَافِيلُ [meṭāfīl] gibidir. Ve مَطَافِيلُ [meṭāfīl] kendiyile yavrusu bile olan āhū ki karībū'n-netāc ola, ya'ni yakında doğurmuş ola.

الشَّدَيَاتُ [eş-Şedeniyāt] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) Yemen'den bir mevzi'e mensüb olan develer.

[ش ز ن]

الشَّرْنَ [eş-şezen] (şīn'in ve zā-yı mu'cemenin fethi ile) Yer berk olmak. Ve شَرْنَ [şezen] Yorulup 'āciz olmağa dahi derler.

الشَّرْزُنُ [eş-şuzun] (zammateynle) Nāhiye, cānib ma'nāsına; yukālu: مَا أَبَالِي عَلَى أَيِّ شَرْزُنِيهِ وَقَعَ أَيُّ عَلَى أَيِّ جَانِبِيهِ

التَّشَّرْزُونُ [et-teşezzun] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle).

الشَّرْنَ [eş-şezn] (şīn'in fethi ve zā'nın

sükūnuyla) Aşık ki onunla oğlancıklar oynar. Ve sāhib-i *Ḳāmūs* zammateynle olmasın dahi cā'iz görmüştür.

[ش ط ن]

الشَّطْنُ [eş-şaṭn] (şīn'in fethi ve tā-i müh-melenin sükūnuyla) İp. Ḥalīl eyitti: شَطْنٌ [şaṭn] uzun olan ipe derler.

الأَشْطَانُ [el-eştān] (hemzenin fethiyle) Cem'ci, ipler ma'nāsına. Ve bir a'rābī atını medh edip yürümeden ayağı taşır-gamaz demek mahallinde فِي أَشْطَانٍ فِي أَشْطَانٍ demmiştir.

الشَّطْنُ [eş-şaṭn] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) İple bağlamak; tekūlu: شَطْنْتُهُ إِذَا أَشْطَنُ إِذَا شَدَّتْهُ بِالشَّطْنِ Ve

شَطْنٌ [şaṭn] Bu'ca ve muhālefete dahi derler; yukālu: إِذَا شَطْنَهُ شَطْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَعْدَ

الشَّطُونُ [eş-şuṭūn] (zammateynle) Ba'īd olmak; yukālu: شَطْنٌ عَنْهُ إِذَا بَعْدَ

الإِشْطَانُ [el-iştān] (hemzenin kesriyle) Ba'īd kılmak; yukālu: أَشْطَنُهُ إِذَا أَبْعَدُهُ

الشَّطُونُ [eş-şeṭūn] (şīn'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Şol kuyudur ki dibi ırak ola; yukālu: بِنَزْ شَطُونٌ أَيُّ بَعِيدَةُ الْقَعْرِ وَنَوَى Ve شَطُونٌ أَيُّ بَعِيدَةُ نَوَى [nevā] nūn'un fethiyle müsāfir kasd ettiği cānibe derler.

الشَّيْطَانُ [eş-şeyṭān] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ma'ruṭtur. Ve her kimse ki hadden tecāvüz kılıp mütemerrid ola, ona شَيْطَانٌ [şeyṭān] derler, gerek cinn olsun gerek ins olsun gerek hayvān olsun. Ve 'Arab tā'ifesi yılana شَيْطَانٌ [şeyṭān] derler. Ve Bārī tā'alānın (الصافات،) ﴿كَأَنَّهُ زُرُّوسُ الشَّيَاطِينِ﴾ (65 dediği kavlinde Ferrā eyitti: 'Arabiyet cihetinden üç vech vardır: biri budur ki onun طَلْعٌ [tal'ı] rü'ūs-ı şeyātine teşbīh

oluna, شَيْطَانٌ [šeytān] kubhle mevsūf oldu-
ğu için. Ve طَلَعٌ [talʿ] ibtidā beliren mey-
veye derler. İkincisi budur ki ʿArab tāʿifesi
yılana شَيْطَانٌ [šeytān] derler, pes طَلَعٌ [talʿ]ı
şol yılana başına teşbīh olur ki horoz ibi-
ği misālinde ibiği vardır ki bu makūle olan
yılan ziyāde kubhle mevsūf olur. Üçüncü-
sü budur ki şol kabīh ota teşbīh oluna ki
ona رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ derler. Ve شَيْطَانٌ [šeytān]
ın nūn'u asliyyedir. Ve bazıları zāʿidedir
dedi, eger onu فَيَعَالٌ [feyʿāl] vezni üzere
kılırsan تَشَيْطَنُ الرَّجُلِ dedikleri kavllerinden
meʿhūz olmakla munsarīf olur. Ve تَشَيْطَنُ
[teşaytun] تَمَرُّدٌ [temerrud] maʿnāsındır.
Eger شَيْطٌ dedikleri kavllerinden kılırsan
helāk olmak maʿnāsından lā-yansarīf olur,
zīrā bu takdīrce فَعْلَانٌ [faʿlān] vezni üzere
olur.

[ش ع ن]

الإِشْعِينَانُ [el-işʿīnān] (hemzenin ve ʿayn'ın
kesri ile) Başın saçı ürpermiş ve tozlanmış
olmak; yukālu: إِشْعَانٌ شَعْرُهُ إِشْعِينَانًا
المُشْعَانُ [el-muşʿān] (mīm'in zammı ve
şīn'in sükūnu ve nūn'un teşdīdiyle) Şol
kimsedir ki saçı ürpermiş ve tozlanmış
ola, أَشْعَتْ [eşʿaš] maʿnāsına.

[ش ف ن]

الشُّفْنُ [eş-şefn] (şīn'in fethi ve fā'nın
sükūnuyla) ʿĀkıl ve dānā olan kimse.

الشُّفُونُ [eş-şufūn] (zammeteynle) Bir kim-
seye göz kuyruğuyla nazar etmek; tekūlu:
شَفْنَتْهُ أَشْفَنُهُ شَفْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَظَرْتَ إِلَيْهِ
بِمَوْخَرٍ عَيْنِكَ

الشَّافِنُ [eş-şāfin] (fā'nın kesriyle) Göz kuy-
ruğuyla nazar kılan kimse.

الشُّفُونُ [eş-şefūn] (şīn'in fethi ve fā'nın
zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu. Ve

gayretli maʿnāsına dahi gelir, غَيُورٌ [gayūr]
gibi. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: شَفْنْتُ إِلَيْهِ
ve شَفْنْتُ nūn'un teʿhīri ve takdīmiyle bir
maʿnāyadır ki o bir kimseye iʿrāz nazarıyla
nazar etmedir. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti:
İnsān bir nesneye gözün kaldırıp taʿaccüb
nazarıyla ve kerāhet nazarıyla nazar
kılmaktır.

[ش ق ن]

الشُّشْنُ [eş-şaşn] (şīn'in fethi ve kāf'ın
sükūnuyla) Bir lafzdır ki قَلِيلٌ [qalīl]e
tebeʿiyyetle istiʿmāl olunur, Ebū ʿUbeyd
rivāyeti üzere; yukālu: قَلِيلٌ شُشْنٌ مِثْلُ وَتَحٍ وَعَرٍ
Yaʿnī شَيْءٌ وَتَحٍ وَعَرٍ dedikleri gibi وَعَرٌ [vaʿr]ı
وَتَحٍ [veth]e tābīʿ kılmakla. Ve

شِشْنٌ [şaşn] ʿAtāyī az kılmağa dahi derler;
yukālu: شَفْنْتُ الْعَطِيَّةَ أَشْفَنُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا
قَلَّتْهَا

الإِشْقَانُ [el-işqān] (hemzenin kesriyle)
Kezālik ʿatāyī az kılmak; yukālu: أَشْقَنْتُهَا

الشُّشُونَةُ [eş-şuşūnet] (zammeteynle) Bir
nesne kalīl olmak; yukālu: قَلَّتْ عَطِيَّتُهُ وَشَقَنْتَ
مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَشَقَنْتَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

[ش ن ن]

الشُّشْنُ [eş-şenn] (şīn'in fethi ve nūn'un
teşdīdiyle) Su saçmak; yukālu: شَنَّ الْمَاءَ عَلَى
الشَّرَابِ إِذَا فَرَّقَهُ عَلَيْهِ

الإِشْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesriyle) Bi-
maʿnāhu; ve minhu كِيلٌ وَأَشْنٌ وَغَارَةٌ وَأَشْنٌ
إِذَا فَرَّقَهَا عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ وَجْهِ

الشُّشَيْنُ [eş-şenīn] (şīn'in fethi ve nūn-ı ev-
velin kesri ve meddiyle) Suyun damlama-
sı, فَطْرَانُ الْمَاءِ maʿnāsına.

الشُّشَانُ [eş-şunān] (şīn'in zammı ve nūn'un
tahfīfi ile) Mütefferik olan su maʿnāsına.

الشُّشَانَةُ [eş-şunānet] (şīn'in zammı ve

nūn'un kezālik tahfīfi ile) Kırbadan yāhūd ağaçtan damlayan su.

الشُّنُّ [eş-şenn] (şīn'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Şol kırba ki köhne olmağın suyu damlaya.

الشُّنَّةُ [eş-şennet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nâyadır, gūyā ki شُنَّةُ [şennet] köhne olan kırbanın kişisine derler. Bu Cevherī kelāmıdır, lākin muktezā-yı kıyās bu idi ki tā vahdet için ola.

الشُّنَانُ [eş-şinān] (şīn'in kesriyle) Cem'i, köhne kırbalar ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "لَا يَغْقَعُ لِي بِالشُّنَانِ" Ya'ni "Kırba āvāzı benim yanımda silāh āvāzı yerine geçmez."

الشُّنَانُ [eş-şenān] (şīn'in fethi ve nūn'un tahfifiyle) Bugz ve 'adāvet, شُنَانُ [şene'ān] ma'nāsına lügattir hemzenin meddiyle.

التُّشْنُ [et-teşennun] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Kırba eskimek.

التُّشَانُ [et-teşān] (tā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَشَانَتْ القِرْبَةُ إِذَا خَلَقَتْ وَتَشَانَتْ إِذَا خَلَقَتْ Ve

تَشْنُ [teşennun] İnsanın derisi pīr olduğu zamānda kurumak, تَشْنُجٌ [teşennuc] ma'nāsına. Ve Ebū 'Amr eyitti: تَشَانُ الجِلْدُ derler kaçan deri kuruyup devşirilse eskimeksizin.

شُنُّ [Şenn] (şīn'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Bir kabīlenin babası adıdır 'Abdulqays'tan ki o Şenn b. Efşā b. Abdulqays'tır ki cedd-i a'lāları Nizār'dır. Ve A'ver-i Şennī nām kimse onlardandır. Ve fi'l-meseli: "وَإِفْقٌ شُنُّ طَبَقَةٌ" Ve طَبَقَةٌ [Ṭabaqat] fethateynle bir kabīlenin ismidir. Ve meselin aslı budur ki شُنُّ [Şenn] kabīlesi gāyet şedīd kabīle olmağın kimse ona mukāvim olmazdı; طَبَقَةٌ [Ṭabaqat] kabīlesi

onlara mukāvemet edip intikām aldıklarında "وَإِفْقٌ شُنُّ طَبَقَةٌ" dediler.

الشُّنُونُ [eş-şenūn] (şīn'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Şol devedir ki ne arık ve ne hod semiz ola. Ve

شُنُونُ [şenūn] Aç ma'nāsına dahi gelir, cāyi' gibi.

الشُّنْشِنَةُ [eş-şinşinet] (şīn'lerin kesri ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Huluk ve tabī'at ma'nāsına.

الإِشْشِنَانُ [el-istişnān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Arıklamak, Ḥalīl rivāyeti üzere; yukālu: إِشْشَنُ الرَّجُلُ إِذَا هُرِلَ

[ش ي ن]

الشُّيْنُ [eş-şeyn] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) زَيْنٌ [zeyn]in hilāfıdır ki bir nesneyi kabīh etmek ma'nāsıdır; yukālu: شَانَهُ يَشِينُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ قَبِيحًا

الْمَشِينُ [el-meşīn] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Ma'āyib ve mekābih ma'nāsına.

الشُّيْنُ [eş-şīn] (şīn'in kesri ve meddiyle) Bir harfin ismidir, hurūf-ı hecādan.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ب ن]

الصَّبْنُ [eş-şabn] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Men'ci keff ma'nāsına; yukālu: صَبْنَتْ عَنَّا الْهَدْيَةَ أَوْ مَا كَانَ مِنْ مَعْرُوفٍ يَصْبِنُ صَبْنًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَّمْتَ Ve

صَبْنُ [şabn] Kumār oynayan kimse elinde ka'beteyni islāh edip attıkta فَدَّ صَبِنَ derler ve وَلَا تَصْبِنُ وَلَا أَجَلُ derler, "Ka'beteyni elde devr ettirip ilkā kıl, islāh etme!" demek mahallinde.

الصَّابُونَ [eş-şābūn] (alā-vezni الْكَافُور [el-kāfūr]) Ma'rūftur, hattā 'amme-i elsinede ondan ta'bīr "şābūn"ladır.

[ص ح ن]

الصَّحْنُ [eş-şahn] (şād'ın fethi ve hā'i mühmelenin sükūnuyla) Bir kavmin mā-beynin islāh etmek; tekūlu: صَحْنَتْ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَصْلَحْتَ Ve vurmak ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: صَحْنَتْهُ صَحْنَاتٍ إِذَا صَرَبْتَهُ صَرَبَاتٍ Ve

صَحْنُ الدَّارِ [şahnu'd-dār] Evin ortasına dahi derler, وَسَطُ الدَّارِ ma'nāsına. Ve

صَحْنُ [şahn] Büyük kāseye dahi derler. Ve

صَحْنُ [şahn] Zikr olunan kāse ile bir nesne vermeğe dahi derler; tekūlu: صَحْنَتْهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ Ve شَيْئًا فِيهِ

صَحْنُ [şahn] Dahi şol leğençe misālinde olan nesneye derler ki sāzende olanlar onun ikisini birbirine vurmakla çalarlar, sinc ma'nāsına. Ve Cevherī'nin ta'bīrinden fehmi olunan budur ki صَحْنُ [şahn] zikr olunan nesnelerin birine itlāk oluna. Ve sāhib-i *Ḳāmūs*'un ta'bīrinden fehmi olunan budur ki mecmū'una itlāk oluna münāsib

olan evvelkidir, nitekim Cevherī'nin irād ettiği şif'r delālet eder, nazar oluna. Ne'am زَوْجٌ [zevc] gibi olmak dahi muhtemeldir; yukālu: هُمَا زَوْجَانِ وَهُمَا زَوْجٌ

الصُّحُونُ [eş-şahūn] (şād'ın fethi ve hā'nın zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki tepici ola; yukālu: نَاقَةٌ صُحُونٌ أَيْ رَمُوحٌ Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir.

الصِّحْنَاءُ [eş-şihnā] (şād'ın kesri ve hā'nın sükūnu ve elifin meddi ve kasrıyla) Şol katıktır ki balıktan ederler.

الصِّحْنَاتُ [eş-şihnāt] (şād'ın kezālik kesri ve hā'nın sükūnuyla) Vāhidi, zikr olunan katıktan bir pāre ma'nāsına.

[ص د ن]

الصَّيْدَانِي [eş-şaydenāniyy] (şād'ın ve dāl'ın fethi ve mā-beynde yā'nın sükūnu ve āhirinde olan yā'nın teşdidiyle) Çerçi ki çert āletin satar, pilever ma'nāsına; صَيْدَانِي [şaydelāniyy]de lügattir. Ve

صَيْدَانِي [şaydenāniyy] (kezālik) Şol cānvere derler ki yer altında kendi için yuva yaparve o yuvayı gizleyip nā-bedīd eder ve ona صَيْدَانٌ [şayden] dahi derler. Ve صَيْدَانٌ [şayden] melike dahi derler, padişah ma'nāsına.

[ص ع ن]

الصُّعُونُ [eş-şi'venn] (şād'ın kesri ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnu ve vāv'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Deveküşunun erkeği, ظَلِيمٌ [zālīm] ma'nāsına.

[ص ف ن]

الصَّفَنُ [eş-şafen] (fethateynle) İnsānın hayasının derisi.

الأَصْفَانُ [el-aşfān] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الصُّفُنُ [eş-şufun] (şād'ın zammı ve fā'nın sükünuyla) Sofra misalinde bir deridir ki onunla su çekerler. Ve Ferrā eyitti: O mathara şeklinde bir nesnedir ki onunla ābdest alırlar. Ve Ebū 'Amr eyitti: **صُفُنُ** [şufun] şol deridir ki çoban olan kimseler ona azığın ve çakmağın ve sâ'ir ihtiyacı olduğu nesneyi vaz' eder.

التَّصَافُنُ [et-teşāfun] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Suyu bölüşmek; yukālu: **تَصَافَنَ** الْقَوْمُ الْمَاءَ افْتَسَمُوهُ بِالْحَصَصِ وَذَلِكَ إِنَّمَا يَكُونُ بِالْمَثَلَةِ Ve **مَثَلَةٌ** [maḥlet] mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükünuyla şol taşa derler ki su kabı içine koyup herkese suyu o taşı örttüğü mikdārı verirler, tā ki ba'zına ziyāde ba'zına nākıs verilmeye.

الصَّافِنُ [eş-şāfin] (fā'nın kesriyle) Şol attır ki üç ayağı üzere durup bir ayağının dahi tırnağı ucın basa. Ve

صَافِنٌ [şāfin] Şol kimseye dahi derler ki ayakların berāber basa. Ve fi'l-hadīsi: **”إِذَا صَلَّى نَا خَلْفَهُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَمِنَّا خَلْفَهُ صُفُونًا وَإِذَا صَلَّى نَا خَلْفَهُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَمِنَّا صَافِنٌ أَيُّ فَمِنَّا صَافِنٌ أَقْدَامَنَا يَا نَبِيَّ سَجَدَ تَبْعَانَهُ“** Ya'nī “Ayaklarımızı saff edip tebe'iyet ederdik.” Ve

صَافِنٌ [şāfin] İncikte olan damara dahi derler, عِرْقُ السَّاقِ ma'nāsına.

الصُّفُونُ [eş-şufūn] (şād'ın zammı ve fā'nın zammı ve meddiyle) At zikr olunan vech üzere durmak; tekūlu: **صَفَنَ الْفَرَسُ يَصْفُنُ صُفُونًا** Ve **Maşādır**'da **الصُّفُونُ** Hbe-sum tırāşiden esb zemīn-rā" demiştir, ya'nī at tırnağıyla yeri kazmaktır.

صِفْفِنٌ [Şiffin] (şād'ın kesri ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir ki Hazret-i 'Alī ve Mu'āviye radiyallāhu 'anhumā vak'aları onda olmuştur.

[ص ن ن]

الصِّنُّ [eş-şinn] (şād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) **وَبُرَّ** [vebr] dedikleri cānverin bevlidir ki ziyāde bed-rāyihadır. Ve **وَبُرَّ** [vebr] pisiden küçük kuyruksuz bir cānverdir demişler. Ve

صِنٌّ [şinn] Berd-i 'acūz günlerinden bir günün ismidir. Ve

صِنٌّ [şinn] Sele endāmında bir nesnedir ki içine eklemek korlar.

الصُّنَانُ [eş-şunān] (şād'ın zammı ve nūn'un tahfifi ile) Koltuk yaramaz rāyiha bağlamaktır.

الإِضْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin koltuğu yaramaz rāyiha bağlamak; yukālu: **أَصَنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ صُنَانٌ** Ve

إِضْنَانٌ [işnān] Bir kimse burnın yukarı kaldırıp tekebbür kılmağa dahi derler; yukālu: **أَصَنَّ الرَّجُلُ إِذَا شَمَخَ بِأَنْفِهِ تَكَبُّرًا** Ve bundan me'hūzdur 'Arabların **أَصَنَّتِ النَّاقَةُ** dedikleri, kaçan nāka hāmile kalıp erkekten istignā kılma.

المُصِنَّ [el-muşinn] (mīm'in zammı ve şād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Gazabla pür olan kimse, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: **فَلَانَ مُصِنَّ غَضَبًا أَيُّ مُمْتَلِيٍّ غَضَبًا**

[ص و ن]

الصُّوْنُ [eş-şavn] (şād'ın fethi ve vāv'ın sükünuyla) Bir nesneyi sakınmak.

الصِّيانَةُ [eş-şiyānet] (şād'ın kesriyle) Bima'nāhu; tekūlu: **صُنْتُ الشَّيْءَ صُؤًا وَصِيَانَةً** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

صُونٌ [şavn] Üç ayağı üzere durup bir ayağın tırnağı ucuyla basmağa dahi derler; yukālu: **صَانَ الْفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى طَرَفِ ظَنْفِرِهِ مِنْ** حَقَى [ḥafā] ḥā'i mühmele **حَقَى أَوْ وَجَى**

ile tırnak aşınmaktır. Ve وَجِي [vecā] cīm'le tırnağa maraz ʿarız olmaktır. Ve

ضَوْنُ [şavn] At yürümemeğe dahi derler. Ve baʿzılar eyitti: Yürürken gevelemeğe derler.

الْمَضُونُ [el-maşūn] (mīm'in fethi ve şād'ın zammı ve meddiyle) Saklanmış nesne; وَلَا تَقُلْ مُضَانًا

الْمَضُورُونَ [el-maşvūn] (mīm'in fethi ve vāv'ın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: ثَوْبٌ مَضُونٌ عَلَى الثَّقِصِ وَثَوْبٌ مَضُورٌ عَلَى التَّمَامِ Yaʿnī iʿlāl ve ʿadem-i iʿlāl cāʿizdir, nitelikim “د،و،ف” tefsirinde mürür etmiştir.

الضَّوَانُ [eş-şivān] (şād'ın kesriyle) Libās hıfz edecek mevziʿ gerek sandük olsun gerek gayrı nesne olsun.

الضَّوَانُ [eş-şuvān] (şād'ın zammı ve vāv'ın tahfifi ile) Bi-maʿnāhu.

الضَّيَانُ [eş-şiyān] (şād'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu kezālik; tekūlu: جَعَلْتُ الثَّوْبَ فِي صَوَانِهِ وَضَوَانِهِ وَصَيَانِهِ

الضَّوَانُ [eş-şavvān] (şād'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Bir cins berk taşa derler.

الضَّوَانَةُ [eş-şavvānet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidī, zikr olunan taşların biri maʿnāsına.

الضَّيْنُ [eş-Şīn] (şād'ın kesri ve meddiyle) Bir şehrin ismidir.

الضَّوَانِي [eş-şavāniyy] (şād'ın fethi ve vāv'ın tahfifi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şīn'e mensüb olan kaplar, الْأَوَانِي الْمُنْسُوبَةُ إِلَى الضَّيْنِ maʿnāsına.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض أ ن]

الضَّائِنُ [eḍ-dā'in] (dād'ın meddi ve yā'nın kesriyle) مَاعِزٌ [māʿiz]in mukābilidir, yaʿnī koyun maʿnāsınadır ki keçinin hilāfidır.

الضَّانُ [eḍ-ḍaʿn] (dād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ضَائِنٌ [ḍā'in]in cemʿi, مَاعِزٌ [māʿiz]in cemʿi مَعَزٌ [maʿz] geldiği gibi ve رَاكِبٌ [rākib]in cemʿi رَكَبٌ [rekb] ve سَافِرٌ [sāfir]in cemʿi سَفَرٌ [sefr] geldiği gibi.

الضَّانُ [eḍ-ḍaʿn] (fethateynle) Kezālik cemʿi, حَارِشٌ [hāriş]le حَرَشٌ [hāres] gibi. Ve حَارِشٌ [hāriş] hāfız maʿnāsınadır.

الضَّيْنُ [eḍ-dā'in] (dād'ın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) ضَائِنٌ [ḍā'in]in cemʿidir, غَازٌ [gāz] ile غَزِيٌّ [gaziyy] gibi ğayn'ın fet-hi ve yā'nın teşdidiyle.

الضَّائِنَةُ [eḍ-dā'inet] (yā'nın kesriyle) Müʿennesi.

الضَّوَانُ [eḍ-ḍavā'in] (dād'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cemʿi.

الضَّائِنُ [el-iḍā'n] (hemzenin kesri ve dād'ın sükūnuyla) Bir kimsenin koyunu çok olmak; yukālu: أَضَانُ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ ضَأْنُهُ

[ض ب ن]

الضَّيْبُ [eḍ-ḍibn] (dād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Koltukla böğrün mā-beyni; yukālu: أَوَّلُ الْجَنْبِ الْإِنْبُ ثُمَّ الضَّيْبُ ثُمَّ الْحِضْنُ Yaʿnī insānın yanının ibtidāsı koltuktur ve onun mā-baʿdi ki böğür nihāyet bulduğu yerdir, حِضْنٌ [hiḍn]dir ve bunların mā-beyni ضَيْبٌ [ḍibn]dir. Ve nüсах-ı Şiḥāh'ın ekserinde ve Ḳāmūs nüshalarında أَوَّلُ الْحَمَلِ vākiʿ olmuştur أَوَّلُ الْجَنْبِ bedeline, lākin zāhir olan

أَوَّلُ الْجُنْبِ dir. Ve baʿzı nüsah-ı *Şihāh*'ta أَوَّلُ الْجُنْبِ مَرَاتِبِ الْحَمْلِ vāki' olmuş, bu takdîrce maʿnā-yı masdarî murād olması zāhir olur.

الإِضْبَانُ [el-iḍbān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi koltuğa almak.

الإِضْطِبَانُ [el-iḍṭibān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: **أَضْبَيْتُهُ وَأَضْطَبَيْتُهُ** إِذَا جَعَلْتَهُ فِي ضَيْبِكَ

الضَّبْنَةُ [eḍ-ḍibnet] (ḍād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin ʿayālî.

الضَّبِنَةُ [eḍ-ḍabinet] (ḍād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: **هَذِهِ ضَبْنَةُ الرَّجُلِ وَضَبْنَتُهُ أَيَّ عِبَالِهِ**

الضَّبِينُ [eḍ-ḍabin] (ḍād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Dar yer, mekân-ı dayyik maʿnāsına.

الْمَضْبُونُ [el-maḍbūn] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Kötürüm olan kimse, **زَمِنٌ** [zemin] maʿnāsına. Cevherî eyitti: Benzer ki **زَمِنٌ** [zemin]in mīm'in bā'ya tebdîl etmişlerdir, yaʿnî asl iştikākına nazaran; meselâ **أَضْبَيْتُهُ** derler **مَزْمُونٌ** maʿnāsına. Pes **زَمِنٌ** [zemin]den **مَزْمُونٌ** [mezmūn] gelmek lâzım değildir. Ve murād **ضَمِنٌ** [ḍamin]in mīm'i yā'ya tebdîl olunmasıdır, **زَمِنٌ** [zemin]in mīm'i değildir, **زَمِنٌ** [zemin] dahi **ضَمِنٌ** [ḍamin] gibidir veznen ve maʿnen.

[ض ج ن]

الضَّيْعَانُ [eḍ-ḍaycen] (ḍād'ın ve cīm'in fethiyle) Bir maʿrūf dağın ʿalemidir. Ve baʿzı eşʿârda ki ḥā ile vāki' olmuştur tashîftir.

ضَجْنَانُ [Ḍacnān] (ḍād'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir dağın kezālik ʿalemidir, Mekke-i müşerrefe nāhiyesinde.

[ض ز ن]

الضَّيْرَانُ [eḍ-ḍayzen] (ʿalā-vezni **حَيْدَر** [ḥay-der]) Şol kimsedir ki babasının zevcesine hıyānet eylemekle babasına müzāhame kıla. Ve baʿzılar eyitti: **ضَيْرَانُ** [ḍayzen] şol kimsedir ki kuyudan su çekerken sana müzāhame kıla.

ضَبِيرَانُ [ḍayzen] (vezni-i mezbūr üzere) Bir putun ismidir, sanem maʿnāsına.

[ض غ ن]

الضَّغْنَانُ [eḍ-ḍiğn] (ḍād'ın kesri ve gayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kīn, hıkd maʿnāsına.

الضَّغِينَةُ [eḍ-ḍağinet] (ḍād'ın fethi ve gayn'ın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu. Ve

ضِغْنٌ [ḍiğn] Meyl maʿnāsına da gelir; yukālu: **ضِغْنِي إِلَى فُلَانٍ أَيَّ مِيْلِي إِلَيْهِ**

الضَّغْرَانُ [eḍ-ḍağān] (fethateynle) Kīn etmek; yukālu: **ضَغِرْنَا عَلَيْهِ صَغْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ** Ve

ضَغْرَانٌ [ḍağān] Meyl maʿnāsına da gelir; yukālu: **ضَغِرْنَا فُلَانًا إِلَى الدُّنْيَا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ إِذَا رَكَنَ إِلَيْهِ وَمَالَ**

التَّضَاغُرَانُ [et-teḍāğun] (tā'nın fethi ve gayn'ın zammı ile) Kīn üzere musırr olmak.

الإِضْطِبْعَانُ [el-iḍṭiğān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **تَضَاغَرْنَا الْقَوْمُ وَأَضْطَبَعْنَا إِذَا انْطَوَوْا عَلَى الْأَحْقَادِ** Ve

إِضْطِبْعَانٌ [iḍṭiğān] Bir nesneyi koltuğa almağa dahi derler; yukālu: **إِضْطَبَعْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذْتَهُ تَحْتَ حِضْبِكَ**

الضَّاعِغَانُ [eḍ-ḍāğin] Şol ata derler ki vurulmayınca yürümeye, makdûrın sarf etmeye; yukālu: **فَرَسٌ ضَاعِغٌ إِذَا كَانَ لَا يُعْطِي مَا عِنْدَهُ مِنْ الْجَزْيِ إِلَّا بِالضَّرْبِ**

ذَاتُ ضِعْنٍ [zātu ḍiğn] (ḍād'ın kesri ve ğayn'ın sükūnuyla) Şol nākadır ki vatanına çekine. Ve hāmīle olmayan merkeb kaçan yük yükletmede su'ubet gösterse **ذَاتُ ضِعْنٍ وَضِعْنٍ** derler. Ve **شُعْبُ** [şağb] feth-i şīn ve sükūn-ı ğayn'la tehyīc-i şerre derler.

الضَّغْنَةُ [eḍ-ḍağinet] (ḍād'ın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Eğri olan gönder ağacı; yukālu: **فَنَاءٌ ضَغْنَةٌ أَيُّ عَوْجَاءُ**

[ض ف ن]

الضَّفْنُ [eḍ-ḍafn] (ḍād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deve ön ayağıyla yeri vurmak; yukālu: **ضَفَنَ الْبَعِيرُ بِرِجْلِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve **إِذَا حَاطَ بِهَا**

ضَفَنَ [ḍafn] Deve necāsetin atmağa dahi derler; yukālu: **ضَفَنَ بَعَائِطِهِ إِذَا رَمَى بِهِ** Ve erkek deveyi nāka üzerine igrā etmeğe dahi derler; yukālu: **ضَفَنَ عَلَى نَاقَتِهِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَيْهَا**

ضَفَنَ [ḍafn] Bir kavmin üzerine gelip meclislerine oturmağa dahi derler; tekūlu: **ضَفَنَتْ إِلَى الْقَوْمِ أَضْفَنُ ضَفْنَا إِذَا أَتَيْتَهُمْ تَجَلَّسَ إِلَيْهِمْ** Ve

ضَفَنَ [ḍafn] Ayağıyla bir kimsenin ardına vurmağa dahi derler; tekūlu: **ضَفَنَتْ الرَّجُلَ إِذَا** Ve **ضَرَبَتْ بِرِجْلِكَ عَلَى عَجْزِهِ**

ضَفَنَ [ḍafn] Bir kimseyi yere vurmağa dahi derler; tekūlu: **ضَفَنَتْ بِالْإِنْسَانِ الْأَرْضَ إِذَا** **ضَرَبَتْهَا بِهِ**

الْإِضْطِفَانُ [el-iḍṭifān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse kendi ayağıyla ökçesin vurmağa derler; tekūlu: **إِضْطَفَنَ هُوَ إِذَا** **ضَرَبَ بِقَدَمِهِ مَوْخَرَ نَفْسِهِ**

الضِّفْنُ [eḍ-ḍifenn] (ḍād'ın kesri ve fā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Fermūde ve ahmak olan recüle derler.

الضِّفْنُ [eḍ-ḍayfen] (ḍād'ın ve fā'nın fet-

hiyle ve yā'nın mā-beynde sükūnuyla) Konukla bile gelen kimse; āhirinde nūn zā'idedir, nitekim bāb-ı fā'da mūrūr etmiştir.

[ض م ن]

الضَّمَانُ [eḍ-ḍamān] (ḍād'ın fethi ve mīm'in tahfīfiyle) Kefil olmak; tekūlu: **ضَمَّنْتُ الشَّيْءَ** Ve **ضَمَانًا إِذَا كَفَلْتُ بِهِ**

ضَمَانٌ [ḍamān] İsm dahi gelir beden 'illetli olmak ma'nāsından.

الضَّامِنُ [eḍ-ḍāmin] (mīm'in kesriyle) Kefil olan kimse.

الضَّمِيمُ [eḍ-ḍamīn] (ḍād'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّضْمِيمُ [et-taḍmīn] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi bir nesneye kefil etmek; tekūlu: **ضَمَّنْتُ الشَّيْءَ فَتَضَمَّنَهُ عَنِّي مِثْلَ غَرْمَتُهُ** Ve **تَغْرِيمٌ** [tağrīm] dahi kefil etmeğe derler. Ve

تَضْمِينٌ [taḍmīn] Bir nesneyi bir zarfa ko-mağa dahi derler.

الْمُضْمَنُ [el-muḍammen] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethi ve teşdīdiyle) Şi're sıfat vākī' olsa şol şi're derler ki ona bir beyt tazmīn oluna. Ve eger beyte sıfat vākī' olsa şol beyte derler ki ma'nāsı tamām olmaya, illā mā-ba'dinde gelen beytle.

التَّضْمُنُ [et-teḍammun] (tā'nın fethi ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bir nesne bir nesneyi müştemil olmak; tekūlu: **فَهَمْتُ مَا تَضَمَّنَهُ كِتَابُكَ أَيُّ مَا اشْتَمَلَ عَلَيْهِ وَكَانَ فِي ضَمْنِهِ**

الضَّمِنُ [eḍ-ḍimn] (ḍād'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin dāhili; tekūlu: **أَنْفَذْتُ ضَمْنَ كِتَابِي أَيُّ فِي طَيْبِهِ**

الضُّمْنَةُ [eḍ-ḍumnet] (ḍād'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Maraz ma'nāsına; ke-

kavlike: كَانَتْ ضَمْنَةً فَلَانَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ أَي مَرَضَهُ

الضَّمِنُ [eḏ-ḏamin] (ḏād'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki onun cesedinde bir 'illeti ola maraz cihetinden yā kesr cihetinden yā gayrı husūstan ve kötürüm ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-hadīsi: "مَنْ أَكْتَتَبَ ضَمِنًا بَعَثَهُ اللَّهُ ضَمِنًا" أَي مَنْ كَتَبَ نَفْسَهُ فِي دِيْوَانِ الرَّمْنِي Ya'nī kendini زَمِنٌ [zemin]ler defterine yazdırıp telbīs eyleyen mu'akab olur.

الضَّمَنُ [eḏ-ḏamen] (fethateynle) İsmidir, zikr olunan ma'nādan ya'nī beden 'illetli olmak ma'nāsından. Ve

ضَمَنٌ [ḏamen] Masdar dahi gelir, kötürüm olmak ma'nāsına; yukālu: ضَمَنَ الرَّجُلُ ضَمَنًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الضَّمَانَةُ [eḏ-ḏamānet] (ḏād'ın fethi ve mīm'in tahfifiyle) Kötürüm olmak, زَمَانَةٌ [zemānet] gibidir veznen ve ma'nen.

الضَّمْنَى [eḏ-ḏamnā] (ḏād'ın fethi ve mīm'in sükünu ve elifin kasrıyla) ضَمِنٌ [ḏamin]in cem'i, زَمْنَى [zemnā] زَمِنٌ [zemin]in cem'i olduğu gibi.

الضَّمَانَةُ [eḏ-ḏāminet] (mīm'in kesriyle) Şol hurmā ağacıdır ki şehirlerde yāhūd köylerinde bitmiş ola. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ لِخَارِثَةَ بِنِ قَطَنِ وَمَنْ بَدْوَمَةَ الْجَنْدَلِ مِنْ كَلْبٍ أَنَّ لَنَا الضَّاحِيَةَ مِنَ الْبَغْلِ وَلَكُمْ الضَّمَانَةَ مِنَ الضَّاحِيَةِ" [ḏāhiyet] şol hurmā ağacıdır ki yabanda bite. Ve بَغْلٌ [ba'ḏ] şol hurmā ağacıdır ki suvarılmaya. Ve دُوْمَةُ الْجَنْدَلِ [Dūmetu'l-Cendel] dāl'ın zammı ile bir hisārın ismidir. Ve كَلْبٌ [Kelb] bir kabīlenin ismidir.

الْمَضَامِينُ [el-meḏāmīn] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ve meddiyle) Babanın sulbünde olan zürriyyetler: وَنُبِيٍّ عَنْ بَيْعٍ وَنُبِيٍّ مَلَأَ قِيحٌ Ve الْمَضَامِينُ وَالْمَلَأَقِيحُ fethiyle ana rahiminde olan veledlerdir.

[ض ن ن]

الضَّنُّ [eḏ-ḏinn] (ḏād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Bahīl olmak.

الضَّنَانَةُ [eḏ-ḏanānet] (ḏād'ın fethi ve nūn'un tahfifiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: ضَنَّتُ الشَّيْءَ أَضْنُ بِهِ ضِنًا وَضَّنَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَخَلْتَ بِهِ Ferrā eyitti: ضَنَّتُ أَضْنُ dahi lügattir, bāb-ı sānīden.

الضَّنِينُ [eḏ-ḏanīn] (ḏād'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bahīl ma'nāsına.

الضَّنُّ [eḏ-ḏinn] (ḏād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Bir kimseye muhtass olan nesne; yukālu: فَلَانَ ضِنِّي مِنْ بَيْنِ إِخْوَانِي أَي مُخْتَصَّصٌ لِي مِنْ بَيْنِهِمْ "إِنَّ لِلَّهِ ضِنًّا مِنْ خَلْقِهِ يُحِبُّهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَيُبْغِضُهُمْ فِي عَافِيَةٍ" Ya'nī Ḥudāy ta'ālānın ba'zı mahlūkuna rahmeti ve re'feti muhtass olur, hayātında ve memātında.

الْمَضِنَّةُ [el-meḏinnet] (mīm'in fethi ve ḏād'ın kesri ile) Mahall-i buhl olan nesne.

الْمَضِنَّةُ [el-meḏannet] (fethateynle) Bi-ma'nāhā; yukālu: هَذَا عَلِقٌ مَضِنَّةٌ وَمَضِنَّةٌ أَي نَفِيسٌ هَذَا عَلِقٌ [ilk] 'ayn-ı mühmelenin kesri ve lām'ın sükūnuyla bir nesnenin hüyuna derler.

ضِنَّةٌ [ḏinnet] (ḏād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Bir kabīlenin ismidir.

الْمَضْنُونُ [el-maḏnūn] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) غَالِيَةٌ [gāliyet] ki tīb kısmındadır.

[ض و ن]

الضَّيُونُ [eḏ-ḏayven] (ḏād'ın ve vāv'ın fethi ve mā-beynde yā'nın sükūnuyla) Erkek pisi, sinnevr-i müzekker ma'nāsına.

الضَّيَاوُنُ [eḏ-ḏayāvin] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın kesri ile) Cem'i.Cem'de vāv i'fāl

olunmadı, vāhidinde i'lāl olunmadığı için ve vāhidinde dahi idgām tarīkiyle i'lāl olunmadı, zīrā bu bir ism-i mevzū'dur ki bunun vechi üzere fi'l cārī olmamıştır, tā ki mūcib-i i'lāl ola. Ve حَيَوَةٌ [ḥayvet]te dahi hāl böyledir ki حَيَوَةٌ [ḥayvet] ism-i recül-dür, pes bunlar هَيِّئْ ve مَيِّتْ ve سَيِّدْ ve جَيِّدْ kelimelerine muhālif oldu.

الضُّيُونُ [eḏ-ḏuyeyn] (ḏād'ın zammı ve yā'-i evvelin fethi ve sānīnin sūkūnuyla) ضَيُونٌ [ḏuyūn]un taşgīridir, Sībeveyhi rivāyeti üzere. Ve ضَيُونٌ [ḏuyūn] erkek pisiye derler, nitekim el-ān mūrūr etti, pes Sībeveyhi taşgīr-i mezbūru i'lāl etti أُسَيِّدُ i'lāl olunduğu gibi, أُسَوِّدُ [esved]in taşgīrinde, egerçi cem'inde أُسَاوِدُ [esāvid] derler. Ve şol kimse ki mezbūrun taşgīrinde أُسَيِّوِدُ [useyvid] dedi, ضَيُونٌ [ḏuyūn]un dahi taşgīrinde ضَيُونٌ demek muhtemeldir. Vallāhu a'lemu.

FASLU'Ṭ-ṬĀ'

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ب ن]

الطَّبِينُ [eṭ-ṭaben] (fethateynle) Bir nesneyi idrāk etmek, fitnat ma'nāsına; yukālu: طَبِنَ

لَهُ يَطْبِنُ طَبْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الطَّبَانَةُ [eṭ-ṭabānet] (ṭā'nın fethi ve bā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu.

الطَّبَانِيَّةُ [eṭ-ṭabāniyet] (ṭā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

الطُّبُونَةُ [eṭ-ṭubūnet] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: طَبِنَ لَهُ يَطْبِنُ طَبَانَةً وَطَبَانِيَّةً وَطُّبُونَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الطَّبِينُ [eṭ-ṭabin] (ṭā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) 'Ākıl ve hāzık olan kimse.

الطَّابِنُ [eṭ-ṭābin] (bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sūkūnuyla) Āteşi söyünmesin diye gömmek; tekülü: طَبْنْتُ النَّارَ إِذَا دَفَنْتَهَا لِئَلَّا تَطْفَأَ Ve

طَبْنٌ [ṭabn] Mechülü'l-hāl makāmında dahi isti'māl olunur; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ الطَّبِينِ هُوَ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

الطَّابُونُ [eṭ-ṭābūn] (alā-vezni [el-kāfūr]) Āteş gömülen yer.

الْمُطَابِنَةُ [el-muṭābenet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Çukuru gömmek; tekülü: طَابِنٌ هَذِهِ الْحَفِيرَةَ وَطَامِنُهَا

الْمُطَبِّينُ [el-muṭbe'inn] (mīm'in zammı ve hemzenin kesri ve nūn'un teşdidiyle) Sākin olan nesne, مُطْمَئِنٌّ [muṭme'inn] gibidir veznen ve ma'nen.

الإِطْبِئَانُ [el-iṭbi'nān] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Sākin olmak, إِطْمِئِنَّا [iṭmi'nān]

gibi; yukālu: **إِطْبَانٌ** مِثْلُ إِطْمَانٌ

الطَّبْنَةُ [eṭ-ṭubnet] (ṭā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Bir oyundur ki ona lisān-ı Fārisīde sedere ve Türkīde tokurcun oyununu derler ki üç murabba^c hattı birbiri içine yazmakla oynarlar.

الطَّبْنُ [eṭ-ṭuben] (ṭā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Cem'i, zikr olunan oyunlar ma'nāsına, **صُبْرَةٌ** [şubret] ile **صُبْرٌ** [şuber] gibi. Ve **صُبْرَةٌ** [şubret] çite derler ki çubuk-tan örerler.

[ط ح ن]

الطَّيْبِجُنُ [eṭ-ṭaycen] (ʿalā-vezni **حَيْدَرٌ** [ḥayder]) Tava ki üzerinde bir nesne pişirirler.

الطَّاجِنُ [eṭ-ṭācin] (cīm'in kesri ve fethiyle) Bi-ma'nāhu. Ve bunların ikisi dahi mu'arrebdir, zīrā asl kelām-ı ʿArabda ṭā'yla cīm kelime-i vāhidede cem^c olmaz.

[ط ح ن]

الطَّحْنُ [eṭ-ṭahn] (ṭā'nın fethi ve ḥā-i müh-melenin sükūnuyla) Un öğütme; tekūlu: **طَحَنَتِ الرَّحَى** تَطْحَنُ وَطَحْنُ الثَّالِثِ مِنَ الثَّالِثِ Ve yılan değırmilenip gömeç olmağa dahi derler; yukālu: **طَحَنَتِ الْأَفْعَى** إِذَا تَرَحَّتْ وَاشْتَدَّازَتْ

الْمِطْحَانُ [el-miṭḥān] (mīm'in kesriyle) Zikr olunan yılan.

الطَّحْنُ [eṭ-ṭiḥn] (ṭā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Un, dakīk ma'nāsına.

الطَّاحُونَةُ [eṭ-ṭāḥūnet] (ʿalā-vezni **الْقَارُورَةُ** [el-kārūret]) Değırmen, **رَحَى** [reḥā] ma'nāsına.

الطَّوَاهِنُ [eṭ-ṭavāḥin] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Azı dişleri ki onunla me'kūlāt öğütülür.

الطَّحَّانَةُ [eṭ-ṭaḥḥānet] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın

teşdīdiyle) Çok olan deve, ibil-i kesir ma'nāsına.

الطَّحُونُ [eṭ-ṭaḥūn] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

طَحُونٌ [ṭaḥūn] ʿAskere dahi derler, uğradığı nesneyi öğüttüklerinden ötürü.

الطَّحْنُ [eṭ-ṭuḥan] (ṭā'nın zammı ve ḥā'nın fethiyle) Bir cānverdir.

الطَّحَّانُ [eṭ-ṭaḥḥān] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın teşdīdiyle) Değırmenci. Eger **طَحَّانٌ** [ṭaḥḥān]۱ **طَحْنٌ** [ṭahn]dan kılarırsan munsarıf kılarırsın ve eger **طَحٌّ** [ṭaḥḥ]tan kılarırsan düz yer ma'nāsına, lā-yansarıf kılarırsın.

[ط ع ن]

الطَّعْنُ [eṭ-ṭaʿn] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Dürtmek; yukālu: **طَعَنَهُ بِالرُّمْحِ** مِنَ الثَّالِثِ Ve

طَعْنٌ [ṭaʿn] Hayvān bir yaşına dāhil olmağa dahi derler; yukālu: **طَعْنٌ فِي السِّنِّ** يَطْعُنُ طَعْنًا مِنَ الثَّالِثِ Ve

طَعْنٌ [ṭaʿn] Bir kimseye söz atmağa dahi derler.

الطَّعْنَانُ [eṭ-ṭaʿanān] (ṭā'nın ve ʿayn'ın fethi ile) Kezālik söz atmak; yukālu: **طَعْنٌ فِيهِ** بِالْقَوْلِ يَطْعُنُ طَعْنًا وَطَعْنَانًا مِنَ الثَّالِثِ أَيْضًا Ve Ferrā bu ma'naların cem'isinde muzārī'de fethi cā'iz görüp bāb-ı sālīsten gelmesin revā görmüştür.

الْمِطْعَانُ [el-miṭʿān] (mīm'in kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) ʿAdūsuna ta'nı çok edici kimse.

الْمِطَّاعِينُ [el-meṭṭāʿīn] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, ta'nı çok edici kimseler ma'nāsına.

الْتِّطَاعُنُ [et-teṭāʿun] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın zammı ile) Dürtüşmek.

الْإِطْعَانُ [el-iṭṭi'ān] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَطَاعَنُوا فِي الْحَرْبِ وَاطَّعَنُوا عَلَى وَزْنِ افْتَعَلُوا

الطَّعَانُ [eṭ-ṭa'ān] (ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) Ziyāde ta'n edici kimse; ve fi'l-hadisi: طَعَانًا لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ طَعَانًا Ya'nī "Mü'min olan, halâyıkın ırzın sakınır, ta'n etmez."

الطَّاعُونَ [eṭ-ṭā'ūn] ('alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Vebā marazından ölmek, الْمَوْتُ مِنَ الْوَبَاءِ ma'nāsına.

الطَّوَاعِينُ [eṭ-ṭavā'in] (ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

[ط م ن]

الْإِطْمِئْنَانُ [el-iṭmi'nān] (hemzenin ve mīm'in kesri ile) Sākin olmak.

الطَّمَأَيْنَةُ [eṭ-ṭume'nīnet] (ṭā'nın zammı ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِطْمَأَنَّ الرَّجُلُ إِطْمِئْنَانًا وَطَّمَأَيْنَةً إِذَا سَكَنَ

الْمُطْمَئِنُّ [el-muṭme'inn] (mīm-i evvelin zammı ve hemzenin kesriyle) Bir nesneye sığınıp onunla sākin olmak; yukālu: هُوَ مُطْمِئِنٌّ إِلَى كَذَا

الْمُطْمَأَنُّ إِلَيْهِ [el-muṭma'ennu ileyhi] (mīm-i evvelin zammı ve hemzenin fethiyle) Sığılan nesne. Ve **إِطْمِئْنَانٌ** [iṭbi'nān] dahi bu ma'nāyadır, mīm'le bā'nın mübādelesi ile.

الطَّمْيِيُّ [eṭ-ṭumey'in] (ṭā'nın zammı ve mīm'in fethi ve hemzenin kesriyle) مُطْمِئِنٌّ [muṭme'inn] kelimesinin tasgīridir, evvelinden mīm'i ve āhirinde nūn'un birin hazf etmekle. Ve nūsah-ı *Şihāh*'ta hemze şekl-i elifte yazılmıştır, egerçi resm-i hatt yā'yla yazılmasını icāb eder.

الطَّمْيِيَّةُ [eṭ-ṭumeyniyyet] (ṭā'nın zammı ve mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle) طَّمَأَيْنَةُ [ṭume'nīnet]in tasgīridir, nūn'ların birin hazf etmekle sonradan ziyāde olduğuna

binā'en.

الطَّمَانَةُ [eṭ-ṭamānet] ('alā-vezni اللَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Arkayı meselā düz etmek.

الطَّمَامِنَةُ [eṭ-ṭāminet] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan ma'nāyadır, 'ale'l-kalb. Ve

طَامِنَةٌ [ṭāminet] Sükūn ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: طَامِنْتُ مِنْهُ إِذَا سَكَتَ

[ط ن]

الطَّنِينُ [eṭ-ṭanīn] (ṭā'nın fethi ve nūn-ı evvelin kesri ve meddiyle) Sinek āvāzı, savtu'z-zübāb ma'nāsına. Ve ṭast āvāzı ve kaz āvāzına dahi derler; yukālu: الْبَطَّةُ تُطِنُّ إِذَا صَوَّتَتْ Ve طَسَّتْ [ṭast] leğen ki içinde esbāb yurlar. Ve

طَنَّ [ṭanne] مَاتَ ma'nāsına da gelir, *Muşannef* adlı kitābda zikr olduğu üzere.

الْإِطْنَانُ [el-iṭnān] (hemzenin kesriyle) Tas-tın āvāzın çıkarmak; tekūlu: أَطْنَنْتُ الطَّنْسَ Ve فَطَنْتُ Ve

إِطْنَانٌ [iṭnān] Kat' ma'nāsına da gelir; yukālu: إِطْنَانٌ صَرَبُهُ فَأَطْنَّ سَاقَهُ أَيَّ قَطَعَهَا [iṭnān]la hakikaten savt murād olur.

الطُّنُّ [eṭ-ṭunn] (ṭā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Kamış demeti, خُرْمَةُ الْقَصَبِ ma'nāsına.

الطُّنَّةُ [eṭ-ṭunnet] (ṭā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Vāhidi, bir demet kamış ma'nāsına.

[ط ي ن]

الطَّيْنُ [eṭ-ṭīn] (ṭā'nın kesri ve meddiyle) Balçık, ma'rūftur.

الطَّيْنَةُ [eṭ-ṭīnet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir pāre balçık ma'nāsına. Ve

طَبِيئَةٌ [ṭīnet] Hilcate ve cibillete dahi derler; yukālu: فَلَانَ مِنَ الطَّبِيئَةِ الْأُولَى أَيَّ عَلَى الْخُلُقَةِ

القَدِيمَةِ Ekser-i nūshta vāki^c olan budur. Ve ba^czı nüshada مِنَ الطَّيْنَةِ الْأُولَى vāki^c olmuştur, meşhūra muvāfik olan budur, her ne denli tevfiğe mecāl dahi olursa nüsha-i ūlā ismiyyete ve nüsha-i sāniye sıfatıyyete mebnīdir diye.

الطَّيْنُ [eṭ-ṭayn] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi mühürlemek; yukālu: طَانَ فَلَانٌ كِتَابَهُ إِذَا خَتَمَهُ بِالطَّيْنِ Ve halk etmek ma^cnāsına da gelir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: طَانَهُ اللهُ عَلَى الْخَيْرِ وَطَامَهُ أَي جَبَلَهُ عَلَيْهِ

التَّطْيِينُ [et-tatyīn] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi balçıklamak; yukālu: طَيَّنْتُ السَّطْحَ Ve ba^czılar mezburun sīga-i طَيَّنْتُ [tefīl]den gelmesine inkār edip طَيَّنْتُ السَّطْحَ dir demişlerdir.

الْمَطْيِينُ [el-meṭīn] (mīm'in fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Balçıklanan nesne.

الطَّانُ [eṭ-ṭān] Balçığı çok olan nesne; yukālu: يَوْمَ طَانَ وَمَكَانَ طَانَ وَأَرْضَ طَانَةَ أَي كَثِيرَةٌ الطَّيْنِ

فِلْسَطِيْنُ [Filestīn] (fā'nın kesri ve lām'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Bir şehir ismidir, Şām-ı şerīf kurbünde.

FASLU'Z-ZĀ' (فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ ع ن]

الظُّعْنُ [eḏ-zaʿn] (zā'nın fethi ve ʿayn-ı müh-melenin sükūnuyla) Seyr etmek; yukālu:

ظَعَنَ ظُعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَارَ

الظُّعْنُ [eḏ-zaʿan] (fethateynle) Bi-ma^cnāhu; yukālu: ظَعَنَ ظُعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيضًا ﴿يَوْمَ ظَعْنَيْكُمْ﴾ (النحل، 80)

الْإِظْعَانُ [el-izʿān] (hemzenin kesriyle) Seyr ettirmek; yukālu: أَظْعَنَهُ إِذَا سَيَّرَهُ

الظُّعِينَةُ [eḏ-zaʿīnet] (zā'nın fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Mihaffe, gerek onun içinde nisā tāyifesinden kimse olsun gerek olmasın. Ve

ظُعِينَةٌ [zaʿīnet] Şol ʿavrete dahi derler ki mihaffe içinde ola. Ve eger mihaffe içnide olmasa ona ظُعِينَةٌ [zaʿīnet] demezler.

الظُّعْنُ [eḏ-zuʿn] (zā'nın zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Cem'i, mihaffeler ma^cnāsına.

الظُّعْرُنُ [eḏ-zuʿun] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

الظُّعَائِنُ [eḏ-zaʿā'in] (zā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْأُظْعَانُ [el-aḏ-ʿān] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'i. Ve Ebū Zeyd eyitti: حُمُولٌ [ḥumūl] demezler zammeteynle ve ظُعُنٌ [zuʿun] demezler kezālik zammeteynle illā şol develere ki üzerlerinde mihaffeler ola, gerek içinde nisā olsun gerek olmasın.

الْإِظْعَانُ [el-izziʿān] (hemzenin kesri ve zā'nın kesri ve teşdidiyle min bābı [el-iftiʿāl]) Mihaffeye binmek; yukālu: هَذَا

بِعَيْرٍ تَطَّعْنُهُ الْمَرْأَةُ أَيُّ تَرْكِبُهُ

الظُّعُونُ [ez-za'ūn] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Şol devedir ki kullanmış, rām olmuş ola. Ve sāhib-i *Şurāh* ظُعُونُ [za'ūn]u “şutur-i hevdec-keş” ile tefsîr etmiştir. Egerçi bi-hasebi'l-iştikāk ma'nā-yı mütebādir budur ve lākin bi-hasebi'l-isti'māl kütüb-i mu'teberede işāret olunan bizim zikr ettiğimizdir.

الظَّعَانُ [ez-zi'ān] (zā'nın kesriyle) Şol iptir ki onunla mihaffe bağlarlar.

[ظ ن ن]

الظَّنُّ [ez-zann] (zā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Sanmak. Ve gāh olur ki bilmek ma'nāsında dahi isti'māl olunur; tekūlu: يَأْنِي زَيْدًا إِذَاكَ ظَنْتُ Ya'nī zamīr-i munfasılı zamīr-i muttasıl mevzî'ine vaz' edersin, gerek mef'ūl-i evvel olsun gerek mef'ūl-i sānī olsun, zīrā bunlar aslında munfasılardır mubtedā ve haber oldukları cihetten.

الظَّنِينُ [ez-zanīn] (zā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Müttehem olan kimse.

الظَّنَّةُ [ez-zinnet] (zā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Töhmət.

الظَّنِينُ [ez-zinen] (zā'nın kesri ve nūn-ı evvelin fethiyle) Cem'î, töhmetler ma'nāsına.

الْإِظْنَانُ [el-izzinān] (hemzenin ve zā'nın kesri ve teşdidiyle) Töhmətli 'add etmek.

الْإِظْنَانُ [el-izzinān] (hemzenin kesri ve řā'-i mühmelenin teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَإِظْنَهُ إِذَا أَتَيْتَهُ Ve fī hadīsi İbn Sīrīn لَمْ يَكُنْ عَلَيَّ إِظْنٌ فِي قَتْلِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ يُفْتَعَلُ مِنَ الظَّنِّ فَأُدْغِمَ“

الْتُّظْنِي [et-tezannī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidi ve meddiyle) Bir nesnede zann kullanmak. Ve bunun aslı تَظُنُّ idi, nūn'ların biri yā'ya kalb olunup نَظَّنِي oldu.

الْمَظْنَةُ [el-mezinnet] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Şol mevzî'idir ki bir nesnenin onda olması zann olunur.

الْمَظَانُ [el-mezānn] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Cem'î; yukālu: مَوْضِعٌ كَذَا مَظَنَّةٌ مِنْ فُلَانٍ أَيُّ مَعْلَمٌ مِنْهُ

الْدَيْنُ الظُّنُونُ [ed-deynu'z-zanūn] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve zā'nın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Şol borçtur ki alan kimsenin hāli ma'lūm olmaya, ya'nī edā-yı deyn eder mi yā etmez mi bilinmeye. Ve

ظُنُونٌ [zanūn] Bed-gümān olan kimseye dahi derler ki dā'imā sū'-i zann üzere ola. Ve

ظُنُونٌ [zanūn] Şol kuyuya dahi derler ki suyu var mıdır yok mudur bilinmeye. Ve ba'zılar eyitti: ظُنُونٌ [zanūn] suyu az olan kuyuya derler.

FASLU'L-ʿAYN**(فصل العين)****[ع ب ن]**

الْعَيْنُ [el-ʿabenn] (fethateynle ve nūn'un teşdidiyle) Fermüde olan nesne; yukālu: Fermüde olan kerkes ma'nāsına ve نَسْرَ عَيْنٌ [cemelun ʿabennun] fermüde olan deve ma'nāsına.

الْعَبْنَى [el-ʿabennā] (fethateynle ve nūn'un teşdidi ve elifin kasrıyla) Zikr olunan ma'nāyadır, فَعَلَى [fa'allā] veznine mülhaktır, yā ziyāde etmekle. Ve kaçan vakf olunmayıp vasl olursa münevven kılınır.

الْعَبْنَاءُ [el-ʿabennāt] (fethateynle ve nūn'un teşdidiyle) Mü'ennesi.

الْعَبْنِيَّاتُ [el-ʿabenneyāt] (vezni-i mezbūr üzere ve elifi yā'ya kalb etmekle) Cem'i, fermüde kerkesler ma'nāsına meselā.

[ع ث ن]

الْعُثَانُ [el-ʿuṣān] (ʿayn'in zammı ve sāl-i müsellenin tahfifi ile) Tütün ki دُخَانَ [duḥān] gibidir veznen ve ma'nen.

الْعَوَائِنُ [el-ʿavāšin] (ʿayn'in fethi ve sāl-i müsellenin sükūnuyla) Cem'i, دَوَائِنُ [devāhin] دُخَانَ [duḥān]ın cem'i olduğu gibi. Kelām-ı ʿArabda bunlar için nazir gelmemiştir.

الْعُثُونُ [el-ʿuṣūn] (zammeteynle) Odun tütünü tütme; yukālu: عَثَّتِ النَّارُ تَعُثُ عُثُونًا مِنَ النَّارِ إِذَا دَخَتْ

التَّعْشِيمُ [et-taʿšim] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrim]) Bir nesneye tütün vermek; tekūlu: عَشَّتْ ثَوْبِي بِالْبُحُورِ تَعْشِيمًا

الْعُثُونُ [el-ʿuṣūn] (ʿayn'in ve nūn'un zammı ve mā-beynde sāl'nın sükūnuyla) Şol

uzun kıllardır ki devenin çenesi altında olur.

الْعَثَانِينَ [el-ʿaṣānīn] (ʿayn'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i; yukālu: بَعِيرٌ ذُو عَثَانِينَ كَمَا قَالُوا لِمَفْرَقِ الرَّأْسِ مَفَارِقُ Ve **عُثُونُ الْمَطَرِ** [ʿuṣnūnū'l-meṭar] Yağmurun evveli. Ve

عُثُونُ الرِّيحِ [ʿuṣnūnū'r-rīḥ] Yelin evveli. Ve **عَثَانِينَ** [ʿaṣānīn] şol yağmura derler ki bulutla yerin arasında ola, سَبَلٌ [sebel] gibi ki سَبَلٌ [sebel] fethateynle yerle gök arasında olan yağmurdur. Ve **عَثَانِينَ** [ʿaṣānīn]in vāhidi **عُثُونٌ** [ʿuṣnūn]dur dedi, nitekim mürür etti.

[ع ج ن]

الْعَجِينُ [el-ʿacīn] (ʿayn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Hamur ki ma'rūftur.

الْعَجْنُ [el-ʿacn] (ʿayn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Hamur yağurmak.

الْإِعْتِجَانُ [el-iʿticān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَجَنَتِ الْمَرْأَةُ تَعْجِنُ عَجْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَاعْتَجَنَتْ إِذَا اتَّخَذَتْ عَجِينًا Ve

عَجْنٌ [ʿacn] Nāka yürürken ellerin yere vurmağa dahi derler; yukālu: عَجَنَتِ النَّاقَةُ أَيضًا أَي ضَرَبَتْ الْأَرْضَ بِبَيْدِيهَا فِي سَبِيلِهَا وَهِيَ عَاجِنٌ Ve

عَجْنٌ [ʿacn] Pır olan kimse ayak üzere kalarken ellerin yere dayamak; yukālu: الرَّجُلُ إِذَا نَهَضَ مُعْتَمِدًا عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَبِيرِ

الْعَجْنُ [el-ʿacen] (fethateynle) Nāka semirmek; yukālu: عَجَنَتِ النَّاقَةُ عَجْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَتْ

عَجْنٌ [ʿacen] Kezālik şol vereme derler ki nākanın ferciyle dübürü arasında ʿarız olur ve gāh olur ferle dübürü birbirine ulaşır.

الْعَجِنَةُ [el-ʿacinet] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Semiren nāka.

الْعَجْنَاءُ [el-ʿacnā] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükunu ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: هِيَ نَاقَةٌ عَجْنَاءٌ وَعَجْنَاءٌ Ve

عَجْنَاءٌ [ʿacnā] Şol nākaya dahi derler ki fericiyle dübürü arasına عَجْنٌ [ʿacen] marazı ʿarız ola. Ve عَجْرٌ [ʿacen] el-ān mürür etti.

الْعَجِينُ [el-ʿacin] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Semiz olan deve; yukālu: بَعِيرٌ عَجِينٌ Ve مَكْتَنِيٌّ [mukteniz] eti sık olana derler.

الْعِجَانُ [el-ʿicān] (ʿayn'ın kesriyle) Hāye ile dübür halkasının mā-beyni.

الْعَجَّانُ [el-ʿaccān] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Ahmak maʿnāsınadır, Ḥalīl rivāyeti üzere.

[ع ل ج ن]

الْعَلَجِينُ [el-ʿalcen] (ʿayn'ın ve cīm'in fethi ve lām'ın mā-beynde sükunuyla) Ahmak olan ʿavret lām zāyidedir.

[ع ج ه ن]

الْعَجَاهِنُ [el-ʿucāhin] (ʿayn'ın zammı ve hā'nın kesriyle) Hizmet-kār ve aşçı, tabbāh maʿnāsına.

الْعَجَاهِنَةُ [el-ʿacāhinet] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Cem'î, aşçılar maʿnāsına.

الْعَجَاهِنَةُ [el-ʿucāhinet] (ʿayn'ın zammı ve hā'nın kezālik kesriyle) Mü'ennesi.

التَّعَجُّهُنُ [et-teʿachun] (fethateynle ve hā'nın zammıyla) Hizmet ve mülāzemet etmek; tekūlu: تَعَجَّهَنَّ الرَّجُلُ

[ع د ن]

الْعَدْنُ [el-ʿadn] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın

sükunuyla) Bir yerde vatan tutmak; tekūlu: عَدْنْتُ الْبَلَدَ إِذَا تَوَطَّنْتُ Ve

عَدْنٌ [ʿadn] Deve bir yere öğrenip ondan ayrılmamağa dahi derler; yukālu: عَدْنَتْ جَنَّاتُ عَدْنٍ Ve الإِبِلُ بِمَكَانٍ كَذَا إِذَا لَزِمَتْهُ فَلَمْ تَبْرَحْ [cennātu ʿadn] dedikleri bu maʿnādan meʿhūzdur, أَيُّ جَنَّاتٍ إِفَامَةٌ

الْمُعَدِّنُ [el-maʿdin] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol yerdir ki ondan altın ve gümüş ve sâ'ir nesnelere ihrâc olunur. Ve mezbūra مُعَدِّنٌ [maʿdīn] dedikleri halk yaz ve kış onda mukīm oldukları içindir. Ve

عَدْنٌ [ʿadn] تَوَطَّنُ [tevaṭṭun] maʿnāsınadır, nitekim el-ān mürür etti. Ve her nesnenin mevzi'ine مُعَدِّنٌ [maʿdin] derler.

الْعَادِنُ [el-ʿādin] (dāl'ın kesriyle) Şol nākadır ki merʿasında mukīm ola.

عَدْنٌ [ʿAden] (fethateynle) Bir şehrin ismi.

عَدَانٌ [ʿadān] (ʿayn'ın fethiyle) Deryā kenârı, sâhil-i bahr maʿnāsına.

الْعَيْدَانُ [el-ʿaydān] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Uzun olan hurmā ağaçları, nahl-iṭivāl maʿnāsına, nitekim bāb-ı dāl'da zikr olunmuştur.

عَدْنَانٌ [ʿAdnān] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükunuyla) مَعَدُّ [Meʿadd]ın babasıdır. Ve مَعَدُّ [Meʿadd] bir kimsenin ismidir ki ʿArab tāyifesi cümle onun evlādıdır.

الْعَدِينَةُ [el-ʿadīnet] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol deri pāresidir ki kovanın aşığına dikerler.

الْعَدَائِنُ [el-ʿadā'in] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan deri pāreleri maʿnāsına.

الْمُعَدِّنُ [el-muʿadden] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kovadır ki aşığı kesilip deri pāresi dikilmiştir ola.

الْعَدَانَاتُ [el-‘adānāt] (‘ayn’ın fethi ve dāl’in tahfifiyle) Halâyıktan cemā‘at-i müteferrika.

[ع ر ن]

العزِينُ [el-‘irnīn] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın sükūnu ve nūn’un kesri ve meddiyle) Bir nesnenin evveli.

العَرَانِينَ [el-‘arānīn] (‘ayn’ın fethi ve nūn’un kesri ve meddiyle) Kavmin uluları, sādātu’l-kavm ma‘nāsına. Ve

عَزِينُ الْأَنْفِ [‘irnīnu’l-enf] Burnun iki kaş bulunduğu yerin altında olan cānibidir ki kuvvet-i şemm ondandır.

شُمُّ الْعَرَانِينَ [şummu’l-‘arānīn] (şīn’in zammı ve mīm’in teşdidiyle) Burunları yüksek olan kimseler ki ulular demek olur; yukālu: هُمْ شُمُّ الْعَرَانِينَ

العَرَانِيَّةُ [el-‘urāniyet] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın tahfifiyle) Suyun mevcden yukarı kalkan yeri.

العِرَانُ [el-‘irān] (‘ayn’ın kesriyle) Şol ağaçtır ki besrek devenin burnuna geçirirler. Ve

عِرَانُ الْبَكْرَةِ [‘irānu’l-bekret] Şol ağaçtır ki bekrenin iki başında olan delikli demirler ona bağlanır. Ve

عِرَانُ [‘irān] Mismāra dahi derler. Ve bu‘d-i dāra dahi derler, alā-mā se-yecīu.

الْعَوْنُ [el-‘arn] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Zikr olunan ağacı devenin burnuna geçirmek; tekūlu: عَوْنْتُ الْبَعِيرِ أَعْوْنُهُ عَوْنًا مِنَ الْأَوَّلِ

الْمُعَوْنُ [el-mu‘arren] (mīm’in zammı ve rā’nın fethi ve teşdidiyle) Şol gönderdir ki demiri ona mihlanmış ola.

العَارِنَةُ [el-‘ārinet] (rā’nın kesriyle) Irak

olan ev; yukālu: دَارُهُمْ عَارِنَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

العَرُونُ [el-‘aren] (fethateynle) Şol marazdır ki davarın bileğinden yukarı art cānibinde vākī olup cirāhatler ve yarıklar olur; yukālu: وَعَرَنْتُ رَجُلًا الدَّابَّةَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

عَرُونُ [‘aren] Devenin boynuna ‘arız olur bir marazdır ki onu kaşımadan hālī olmaz ve gāh olur bir ağacın dibine çöküp muttasıl o ağaçla kaşınır.

عُرَيْنَةُ [‘Ureynet] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Bir kabīlenin ismidir ki onlardan bir cemā‘at mürtedd olmağın Resūl-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem mürtedd olanları katl etti.

العَرِينُ [el-‘arīn] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Arslan yatağı, me‘ve’l-esed ma‘nāsına.

العَرِينَةُ [el-‘arīnet] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: لَيْثٌ عَرِينَةٌ وَلَيْثٌ غَابَةٌ Ve غَابَةٌ [gābet] gayn-ı mu‘ceme ile büke derler, mīşe ma‘nāsına. Ve عَرِينُ [‘arīn]in asl ma‘nāsı cemā‘at-i şecerdir. Ve bazıları eyitti: عَرِينُ [‘arīn] ete dahi derler, lahm ma‘nāsına. Ve

عَرِينُ [‘Arīn] Temīm’den bir cemā‘ate dahi derler.

عُرَيْنَةُ [‘Ureynet] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın fethiyle ve yā’nın sükūnuyla) Buceyle’den bir cemā‘atin ismidir.

العِرْنَةُ [el-‘irnet] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Şol güreşçidir ki onunla kimse güreş tutmağa kādīr olmaya. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ عِرْنَةُ [‘irnet] “uftāde ez-bī-tākātī” demiştir, galattır. Ve

عِرْنَةُ [‘irnet] ظِمْحٌ [zīmaḥ] ağacına dahi derler ki onunla deri dibāgat olunur. Bazıları o sumāk ağacıdır demişler.

عَوْنَانُ [ʿĪrnān] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Cināb nām mevzi'de Vādi'l-Ḳurā kurbünde bir dağın ʿalemidir, tā Feyd'e varınca. Ve Feyd, Mekke-i müşerrefe yolunda bir menzilin ismidir. Ve

عَوْنَانُ [ʿirnān] Bir maʿrūf kırbadır ki عَوْنَةٌ [ʿirnet] ile dibāgat olunur. Ve

عَوْنَةٌ [ʿirnet] Sumāḳ ağacıdır demişler, nitekim el-ān mürür etti.

الْعَوْنَةُ [el-ʿurnet] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) عَرْنَتُنْ [ʿarentun] demekle maʿrūf otun köküdür. Ve عَرْنَتُنْ [ʿarentun] bir ottur ki onunla dibāgat olunur, ʿalā-mā se-yecīʿu inşāallāhu taʿālā.

[ع ر ب ن]

الْعُرْبُونُ [el-ʿurbūn] (ʿayn'ın ve bā'nın zammı ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Şol nesnedir ki ʿamme ona kārbūn derler sifteh ve pīş-müzd maʿnāsına.

الْعُرْبُونُ [el-ʿarebūn] (ʿayn'ın ve rā'nın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الْعُرْبَانُ [el-ʿurbān] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu eyzan. Bu zikr olunan *Şihāh*'in nüсах-ı musahhahasının rivāyetine muvāfık ve *Ḳāmūs*'un zabt ve tasrīhine mutābık olandır. Pes sāhib-i *Şurāh*'ın عُرْبُونُ [ʿurbūn] ve عُرْبَانُ [ʿurbān] bi'z-zammī fihimā عُرْبَانُ [ʿarebān] bi-fethateyn dediği lafzen ve veznen muhālif olduğundan gayrı lügāt-ı mezbūreye zebūn ve gül ile tefsīri hatā olduğunda iştibāh yoktur.

الْعَرَبِنَةُ [el-ʿarbenet] (ʿalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir kimseye peşin vermek; tekūlu: عَرَبِنْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ ذَلِكَ

[ع ر ت ن]

الْعَرْتَنُ [el-ʿarten] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [cafer]) Bir ottur ki onunla dibāgat olunur, Ḥalīl eyitti: Bunun ʿayn'ı ve rā'sı meftūh ve tā'sı mazmūmdur, zīrā bunun aslı عَرْتَنُ [ʿarentun]dur, فَرْنُفْلُ [ḳaranful] vezni üzere, nūn'u hazf olunup عَرْتَنُ [ʿarten] kalmıştır. Ve bazıları عَرَفَجُ [ʿarfec] vezni üzeredir demiştir, nitekim mürür etti. Ve عَرَفَجُ [ʿarfec] bir cins dikendir.

الْمُعَرْتَنُ [el-muʿarten] (mī'in zammı ve ʿayn'ın ve tā'nın fethiyle) Şol deridir ki zikr olunan ot ile dibāgat olunmuştur.

عُرَيْتِنَاتُ [ʿUreytināt] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve yā-i tahtānīnin sükūnu ve tā-i fevkānīnin kesriyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve bunun āhirinde olan tenvīn عُرَيْتِنَاتُ [muslimūn]un nūn'u mesābesinde olup munsarif olduğunun tafsīli عُرْفَاتُ tefsīrinde zikr olunmuştur.

[ع ر ج ن]

الْعُرْجُونُ [el-ʿurcūn] (ʿayn'ın ve cīm'in zammı ile ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Salkımın aslıdır ki hurmā ağacında durduğu yerde eğilir ve kaçan hurmā salkımı kat olursa ağaç başında kurur kalır.

الْعُرْجِنَةُ [el-ʿarcenet] (ʿalā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir kimseyi zikr olunan عُرْجُونُ [ʿurcūn]la vurmak.

[ع ر ه ن]

الْعُرَاهِنُ [el-ʿurāhin] (ʿayn'ın zammı ve hā'nın kesriyle) Fermūde deve, عُرَاهِمُ [ʿurāhim] gibidir veznen ve maʿnen.

[ع س ن]

الْعَسْنُ [el-ʿasen] (fethateynle) Davar yediği ʿalef hazm olup semiz olmak; yukālu:

عَسِنَتِ الْإِبِلُ عَسْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَعَ فِيهِ الْكَلَاءُ وَسَمِنَتْ

الْعَسِينُ [el-‘asin] (‘ayn’ın fethi ve sîn’in kesriyle) Az ‘alefle iktifâ eden davar; yukâlu: شَكُورٌ [šekūr] şīn-i mu‘ceme ile kâni‘ olan hayvân.

الْعُسْنُ [el-‘usun] (zammeteynle) Eskiden olan semizlik, şahm-ı kadīm ma‘nāsına, أُسْنٌ [usun] gibidir veznen ve ma‘nen.

الْأَعْسَانُ [el-a‘sān] (hemzenin fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Āsār ve ‘alāyim ma‘nāsına.

التَّعَسُّنُ [et-te‘assun] (fethateynle ve sîn’in zammı ve teşdidiyle) Benzemek; yukâlu: Ve تَعَسَّنَ فُلَانٌ أَبَاهُ إِذَا نَزَعَ إِلَيْهِ فِي الشَّبَهِ

تَعَسُّنٌ [te‘assun] Bir nesnenin eserin ve mekânın taleb etmeğe dahi derler; tekûlu: تَعَسَّسْتُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبْتُ أَثْرَهُ وَمَكَانَهُ

[ع ش ن]

الْإِعْتِشَانُ [el-i‘tişān] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir kimse kendi rey’iyle söylemek; yukâlu: عَشَنَ وَأَعَشَشَنَ إِذَا قَالَ بِرَأْيِهِ

الْعُشَانَةُ [el-‘uşānet] (‘ayn’ın zammı ve şīn’in tahfifiyle) Budağın dibi, الصُّلُ السُّعْفَةِ أَصْلُ ma‘nāsına.

أَبُو عُشَانَةَ [Ebū ‘Uşānet] (vezn-i mezbūr üzere) Bir kimsenin künyetidir.

[ع ش ز ن]

الْعُشُورَنُ [el-‘aşevzen] (‘ayn’ın ve şīn’in ve zā’nın fethiyle) Berk olup fermüde olan nesne.

الْعُشُورَنَةُ [el-‘aşevzenet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü‘ennesi.

[ع ط ن]

الْعَطْنُ [el-‘aṭn] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Deriye tuz ve davar tersi

saçmaktır yāhūd عَلَقَى [‘alkā] dedikleri otun yaprağın saçmaktır, tüyü yolunup mülāyim olsun diye tā ki ba‘dehu dibāgat oluna; tekûlu: عَطَنْتُ الْجِلْدَ أَعْطَيْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذْتَ عَلَقَى وَهُوَ نَبْتٌ أَوْ فَرْثًا وَمَلَحًا فَالْقَيْتَ غَمٌّ Ve الْإِهَابَ فِيهِ وَعَمَمْتُهُ لِيَتَفَسَّحَ صُوفُهُ وَيَسْتَرْجِي [ġamm] ġayn-ı mu‘ceme ile örtmek, setr ma‘nāsına.

الْعَطْنُ [el-‘aṭan] (fethateynle) Deri dibāgat esnāsında bed rāyiha bağlamak; tekûlu: عَطِنَ الْإِهَابَ عَطْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَيْتَ وَسَقَطَ [صُوفُهُ] فِي الْعَطْنِ ve

عَطْنٌ [‘aṭan] Suya yakın mahalde deve yatağı olan yer.

الْأَعْطَانُ [el-a‘ṭān] (hemzenin fethiyle) Cem‘i; ve yukâlu: فُلَانٌ وَاسِعَ الْعَطْنِ وَالْبَلَدِ إِذَا كَانَ رَحْبَ الذَّرَاعِ وَاسِعٌ Ve الْإِهَابَ كَانَتْ رَحْبُ الذَّرَاعِ وَاسِعٌ Ve الْإِهَابَ كَانَتْ رَحْبُ الذَّرَاعِ وَاسِعٌ Ve الْإِهَابَ كَانَتْ رَحْبُ الذَّرَاعِ وَاسِعٌ Ve الْإِهَابَ كَانَتْ رَحْبُ الذَّرَاعِ وَاسِعٌ

الْعَطْنُ [el-‘aṭin] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Zikr olunan hālet üzere olan deri.

الْإِنْعِطَانُ [el-in‘iṭān] (hemzenin ve ‘ayn’ın kesriyle) Bi-ma‘nāhu; yukâlu: إِنْعَطَنَ الْإِهَابُ

الْمَعَاظِنُ [el-ma‘aṭin] (mīm’in fethi ve tā’nın kesriyle) Suya yakın mevzi‘de deve yattığı yerler, عِنْدَ الْمَاءِ عِنْدَ الْمَاءِ Ma‘nāsına, ya‘nī deveyi suvarmak için getirdikleri yerdir, tā ki bir def‘a suyun içtikten sonra istirahat edip tekrār su içip mer‘āsına ‘avdet ede.

الْمَعْطِنُ [el-ma‘ṭin] (mīm’in fethi ve tā’nın kesriyle) Vāhidi. Ve İbnu’s-Sikkīt eyitti: هَذَا عَطْنُ الْعَتَمِ وَمَعْطِنُهَا دَاهِي دَرَلَر كُيُون يَاتِي فِي يَرِ كَاغَان سُيَا يَكِينُ

الْعُطُونُ [el-‘uṭūn] (zammeteynle) Deve suya kandıktan sonra çökmek; yukâlu: عَطَنْتِ الْإِبِلُ تَعْطُنُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَعْطُنُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَطُونًا إِذَا رَوَيْتَ ثُمَّ بَرَكْتَ وَيَقَالُ صَرَبَتِ الْإِبِلُ

بِعَطَنِ إِذَا بَرَكْتَ

الْعَاطِنَةُ [el-ʿāṭinet] (ṭā'nın kesriyle) Zikr olunan hâlet üzere olan deve.

الْعَوَاطِنُ [el-ʿavāṭin] (ʿayn'ın fethi ve ṭā'nın kesriyle) Cem'î, zikr olunan develer ma'nāsına.

الإِغْطَانُ [el-iḡṭān] (hemzenin kesriyle) Deveyi عَطَنُ [ʿaṭan]ında çökürmek; tekülü: أَنَا أَعْطَيْتُهَا أَنَا Ve

إِغْطَانُ [iḡṭān] Kavmin devesi عَطَنُ [ʿaṭan]ına yatmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَعْطَنُ أَغْطَنُ Ve إِذَا الْقَوْمُ إِذَا عَطَنَتْ إِبْلَهُمْ

إِغْطَانُ [iḡṭān] Deveyi su içmediği için suvarıp عَطَنُ [ʿaṭan]ına iletip su içmesine muntazır olmağa dahi derler; yukālu: أَعْطَنُ الرَّجُلُ بَعِيرَهُ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَشْرَبْ فَرَدَّهُ إِلَى الْعَطَنِ يَنْتَظِرُ بِهِ

[ع ف ن]

الْعُفُونَةُ [el-ʿufūnet] (zammeteynle) Çürümek.

الْعَفْنُ [el-ʿafen] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَفَنَ الْحَبْلُ عَفْنًا وَعُفُونَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ مِنَ الْمَاءِ

الْعَفْنُ [el-ʿafin] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Çürüyen nesne.

[ع ك ن]

الْعُكْنَةُ [el-ʿuknet] (ʿayn'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Semizlikten karında olan büklüm.

الْعُكْنُ [el-ʿuken] (ʿayn'ın zammı ve kāf'ın fethiyle) Cem'î, zikr olunan büklümler ma'nāsına.

الْأَعْكَانُ [el-aʿkān] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem'î.

التَّعْكُنُ [et-teʿakkun] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Karın büklümlü ol-

mak; yukālu: تَعَكَّنَ الْبَطْنُ إِذَا صَارَ ذَا عَكْنٍ

الْعَكْنَانُ [el-ʿakenān] (fethateynle) Kesīr ma'nāsınadır; yukālu: نَعَمَ عَكْنَانٌ أَيُّ كَثِيرَةً Ve نَعَمَ [neʿam] güdülen davara derler. Ve gāh olur teskīn olup عَكْنَانٌ [ʿaknān] dahi derler.

[ع ل ن]

الْعَلَانِيَةُ [el-ʿalāniyet] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Aşikāre olmak ki سِرٌّ [sirr]in mukābilidir.

الْعُلُونُ [el-ʿulūn] (zammeteynle) Kezālik aşikāre olmak; yukālu: عَلَنَ الْأَمْرُ يَغْلُو غُلُونًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْعَلْنُ [el-ʿalen] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَلِنَ الْأَمْرُ يَغْلُو غُلُونًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bu İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

الإِغْلَانُ [el-iḡlān] (hemzenin kesriyle) Aşikāre kılmak; tekülü: أَغْلَيْتُهُ إِذَا أَظْهَرْتَهُ

الْإِعْلَانُ [el-ʿilān] (ʿayn'ın kesriyle) Bir nesneyi aşikāre kılışmak.

الْمُعَالَنَةُ [el-muʿālenet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْعُلْنَةُ [el-ʿulenet] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethiyle) Sırrını aşikāre kılmak ʿādeti olan kimse.

عُلْوَانُ الْكِتَابِ [ʿulvānu'l-kitāb] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Kitābın ibtidāsı, عُلْوَانُ الْكِتَابِ ma'nāsına.

الْعُلْوَنَةُ [el-ʿalvenet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kitābın evveline ʿunvān yazmak; tekülü: عُلْوَنَتُ الْكِتَابِ إِذَا عُلْوَنَتُهُ

[ع ل ج ن]

الْعَلَجِنُ [el-ʿalcen] (ʿalā-vezni جَعْفَرٌ [caʿfer]) Şol nākadır ki eti sık ola, مُكْتَبِرَةٌ اللَّحْمِ ma'nāsına. Ve baʿzılar eyitti: عَلَجِنٌ [ʿalcen] in nūn'u zāʿidedir. Ve

عَلَجِنٌ [ʿalcen] Şol ʿavrete derler ki işlediği

işte mübālāt etmeye, إمْرَأَةٌ مَاجِنَةٌ ma'nāsına.

[ع م ن]

الْعَمْنُ [el-ʿamn] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir yerde mukīm olmak; yukālu: عَمِنَ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ

عُمَانُ [ʿUmān] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in tahfīfiyle) Bir şehrin ismidir, Yemen'de.

عَمَّانُ [ʿAmmān] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Bir şehrin ismidir, Şām-ı şerīf'te.

الإِعْمَانُ [el-iʿmān] (hemzenin kesriyle) ʿUmān şehrine gitmek.

[ع ن ن]

الْعَنْنُ [el-ʿanen] (fethateynle) Bir nesne ʿarız olmak. Ve arkırı gelmek; yukālu: عَنَّ لِي كَذَا يُعَنَّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيُعَنَّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَنَّا إِذَا عَرَضَ وَاعْتَرَضَ وَيُقَالُ لَا أَفْعَلُهُ مَا عَنَّ فِي السَّمَاءِ نَجْمٌ أَيْ مَا عَرَضَ

الْمِعْنُ [el-miʿann] (mīm'in kesri ve ʿayn'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Fuzūlī olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مَعْنٌ أَيْ عَرِيضٌ

مِعْنٌ [miʿann] Hatībe dahi derler.

الْعِنْنَةُ [el-ʿinnīnet] (ʿayn'ın kesri ve nūn-ı evvelin kesri ve teşdīdiyle ve meddiyle) İsmidir, عِنْنٌ [ʿinnīn] olmak ma'nāsına. Ve

عِنْنَةٌ [ʿinnīnet] Şol ʿavrete dahi derler ki er dilemeye.

الْعِنْنِ [el-ʿinnīn] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol erdir ki ʿavret dilemeye. Pes bu فِعْلٌ [fiʿl] bi-maʿnā مَفْعُولٌ [meʿūl] ma'nāsına, خَزِيرٌ [ħirīc] gibi ki خَزِيرٌ [ħirīc] başka çıkan şākırde derler.

التَّغْنِينُ [et-taʿnīn] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kāzī bir kimsenin ʿinnīnliğine hüküm etmek; yukālu: عَنَّ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ إِذَا حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِذَلِكَ

تَغْنِينٌ [taʿnīn] Zevc zevcesinden sihrle menʿ olunmağa dahi derler. Ve

تَغْنِينٌ [taʿnīn] Uyana çılбір etmeğe dahi derler. Ve

تَغْنِينٌ [taʿnīn] Kitāba ʿunvān yazmağa dahi derler; tekūlu: عَنَّتُ الْكِتَابَ وَعَنَّيْتُهُ أَيْضًا بِإِبْدَالِ إِحْدَى التُّونَاتِ

الْعُنَّةُ [el-ʿunnet] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) İsmidir, ʿinnīnlikle hüküm olunmak ma'nāsına. Ve

عُنَّةٌ [ʿunnet] Ağaçtan olan deve ağılına dahi derler, حَظِيرَةُ الْإِبِلِ ma'nāsına. Ve

عُنَّةٌ [ʿunnet] Ansızın ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: رَأَيْتُهُ عَنْ عُنَّتِهِ أَيِ السَّاعَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ طَلَبْتُهُ

عُنَّةٌ [ʿunnet] Nā-maʿlūm olan nesneye dahi derler; tekūlu: مَا أَدْرِي مَا هِيَ أَيُّ عُنَّتِ أَعَنَّتُ بِعُنَّتِهِ مَا أَدْرِي مَا هِيَ أَيُّ تَعَرَّضْتُ لِشَيْءٍ لَا أَعْرِفُهُ

الْعِنَانُ [el-ʿinān] (ʿayn'ın kesriyle) Uyan çıl-bırı ki at rahtındandır.

الْأَعِنَّةُ [el-eʿinnet] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Cem'i. Ve

عِنَانٌ [ʿinān] Muʿārazaya dahi derler. Ve

عِنَانَا الْمَثْنِ [ʿināne'l-metn] Arkada olan iki damar. Ve

طَرْفُ الْعِنَانِ [ṭarefu'l-ʿinān] Cüst ve çābük olan kimseye derler; yukālu: إِنَّهُ طَرْفُ الْعِنَانِ إِذَا كَانَ خَفِيفًا

شَرِكَةُ الْعِنَانِ [şeriketu'l-ʿinān] Şol şerikete derler ki iki kimse bir mahsūs mālda müş-terek olup cemīʿ-ı mällarında müş-terek olmayalar, gūyā ki onlar bir nesneye rāst gelip satın aldıkları için onda şerīk olmuş olurlar. Pes عَنَّ [ʿann]den meʿhūz olur, arkırı gelmek ma'nāsına, nitekim mūrūr etti.

عُنَانَاكَ [ʿunānāke] (ʿayn'ın zammı ve

nūn'ların tahfifiyle) Gāyet ma'nāsınadır; yukālu: **عُنَانَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا عَلَى وَزْنِ فُضَارَاكَ أَيُّ جَهْدِكَ وَغَايَتِكَ كَأَنَّهُ مِنَ الْمُعَانَةِ مِنْ عَنِّ يَعْنُ إِذَا اعْتَرَضَ** **الْعَرْنُ** [el-ʿann] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Atı çilbırıyla menʿ etmek; tekūlu: **عَنْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَبَسْتَهُ بَعَانِهِ** Ve

عَنْ [ʿann] Bir kitābı āhar kitābla mukābele etmeğe dahi derler; tekūlu: **عَنْتُ الْكِتَابَ لِكَذَا إِذَا عَرَضْتَهُ لَهُ وَصَرَفْتَهُ إِلَيْهِ**

الْإِعْنَانُ [el-iʿnān] (hemzenin kesriyle) Uyana çilbır etmek, dizgin dikmek ma'nāsına; tekūlu: **أَعْنَنْتُ اللَّجَامَ إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ عِنَانًا** Ve

إِعْنَانُ [iʿnān] Kitābı āhar kitābla mukābele etmeğe dahi derler; tekūlu: **أَعْنَنْتُ الْكِتَابَ لِكَذَا إِذَا عَرَضْتَهُ لَهُ وَصَرَفْتَهُ إِلَيْهِ**

عُنُونُ الْكِتَابِ [ʿunvānu'l-kitāb] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Kitābın evveli. Lügat-ı fasīha budur, egerçi nūn-ı evvel bedeline lām'la dahi istiʿmāl olunur, nitekim mürūr etti. Ve gāh olur ʿayn'ı meksūr edip **عِنُونًا** [ʿinvān] derlerve gāh olur vāv bedeline yā getirirler.

الْإِعْنِيَانُ [el-iʿnyān] (ʿayn'ın kesri ve zāmmı ve nūn-ı evvelin sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الْعَنْوَنَةُ [el-ʿanvenet] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Kitābın ʿunvānın yazmak; tekūlu: **عَنْوَنْتُ الْكِتَابَ أَعْنُونُهُ**

الْإِعْنِيَانُ [el-iʿtinān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin arkırı önüne gelmek, iʿtirāz ma'nāsına.

الْعَنْوُنُ [el-ʿanūn] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Seyrde ileri yürüyen davar.

عَيْنُ عُنَّةٍ [ʿaynu ʿunnet] (ʿayn-ı evvelin fethi ve sānīnin zammı ile ʿalā-tarīki'l-izāfe) Bir lafzdır ki hāssaten mahallinde istiʿmāl olunur; minhu kavluhum: **أَعْطَيْتُهُ عَيْنَ عُنَّةٍ أَيُّ**

خَاصَّةً مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ

الْعَنْوَانُ [el-ʿanān] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un tahfifiyle) Bulut, sehāb ma'nāsına.

الْعَنْانَةُ [el-ʿanānet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi.

الْعَانَةُ [el-ʿānet] (nūn'un teşdidiyle) Kezālik vāhidi. Bu zikr olunan sāhib-i Şurāḥ'ın ahzine bināʿendir, lākin **عَانَةٌ** [ʿānet] **عِنَانٌ** [ʿinān]ın vāhidi olması nevʿ-i buʿdden hālī değıldir. Pes ʿibāret-i Cevherī'de **وَالْعَانَةُ** **أَيْضًا** kavli evvel kelāma merbūt olmak ensebdir, yaʿnī **الْعَنْوَانُ السَّحَابُ** **وَالْعَانَةُ** **أَيْضًا السَّحَابُ** maʿnāsına olmak üzere.

الْأَعْنَانُ [el-ʿanān] (hemzenin fethiyle) Gök yüzü ve gök etrafı gūyā ki **عَنْنٌ** [ʿanen]in cemʿidir fethateynle. Ve **عِنَانُ السَّمَاءِ** derler, ʿayn'ın kesriyle.

الْعَنْعَنْتَةُ [el-ʿanʿanet] (ʿalā-vezni الرَّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Benī Temīm lügati üzere hemzeyi ʿayn kılmak üzere yaʿnī **أَنَّ** demek mahallinde **عَنْنٌ** demek üzere.

عَنْ [ʿan] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tecāvüz ma'nāsınadır; tekūlu: **رَمَيْتُ السَّهْمَ عَنِ الْفَوْسِ إِذَا تَجَاوَزَ عَنْهَا وَأَطْعَمْتُهُ عَنْ جُوعٍ إِذَا تَجَاوَزَ عَنْ حَالَةِ الْجُوعِ بِالْإِطْعَامِ** Ve gāh olur kelime-i **عَنْ** lafz-ı **عَنْ** mevkiʿine vākiʿ olur, bu kadar var ki **عَنْ** gāh olur ism olup üzerine harf-i cerr dāhil olur **عَنْ** olmaz; tekūlu: **عَنْتُ مِنْ عَنِّ يَمِينِهِ أَيُّ مِنْ نَاحِيَةِ يَمِينِهِ** Ve mebnī olduğu harfe müşābih olduğundan ötürüdür. Ve gāh olur **عَنْ** [ʿan] buʿd mevkiʿine vākiʿ olur ve gāh olur **عَلَى** mevkiʿine vākiʿ olur.

[ع و ن]

الْعَوَانُ [el-ʿavān] (ʿayn'ın fethiyle) Bir nesnenin orta yaşlısı.

الْعَوْنُ [el-ʿūn] (ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Cemʿi, orta yaşlılar maʿnāsına. Ve

fi'l-meseli: “الْعَوَانُ لَا تُعَلِّمُ الْجِمْرَةَ” Ya'nī “Orta yaşlı olan ‘avrete leçek örtünmek öğretilmez.” Ve

حَزْبُ عَوَانٍ [ḥarḥun ‘avānun] Şol uğraşa derler ki onda tekrār mukātele vāki' ola, gūyā ki merre-i ūlā bīkr olur. Ve

عَوَانٌ [‘avān] Şol sığıra dahi derler ki ne katı yaşlı ve ne katı tāze ola. Ve

عَوْنٌ [‘avn] عَانَةٌ [‘ānet]in dahi cem'i gelir, yaban hımārları ma'nāsına.

التَّغْوِينُ [et-ta'vīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimse orta yaşına dāhil olmak; tekūlu: عَوْنَتِ الْمَرْأَةُ تَغْوِينًا

الْعَوْنُ [el-‘avn] (‘ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik orta yaşa dāhil olmak; yukālu: عَانَتِ الْمَرْأَةُ تُعُونُ عَوْنًا

عَوْنٌ [‘avn] Bir nesneye yardım olana dahi derler. Ve yardım etmek ma'nāsına ism dahi gelir; yukālu: مَا عِنْدَكَ مَعُونَةٌ وَلَا عَوْنٌ

الْأَعْوَانُ [el-a'vān] (hemzenin fethiyle) Cem'i, yardımlar ma'nāsına.

الْمَعُونَةُ [el-me'ūnet] (mīm'in fethi ve ‘ayn'ın zammı ve meddiyle) İsmidir, yardım etmek ma'nāsına.

الْمَعَانَةُ [el-me'ānet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nahā; yukālu: مَا عِنْدَكَ مَعُونَةٌ وَلَا مَعَانَةٌ

الْمَعُونُ [el-me'ūn] (mīm'in fethi ve ‘ayn'ın zammı ve meddiyle) مَعُونَةٌ [me'ūnet]in cem'idir Ferrā katında, zīrā مَكْرُمٌ [mekrum] kelām-ı ‘Arabda ebniye-i muttarideden değildir, nitekim مَكْرُمٌ tefsirinde mūrūr etmiştir.

الْمَعَاوِينُ [el-me'āvin] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) مَعُونَةٌ [me'ūnet]in cem'idir; tekūlu: مَا أَخْلَانِي فُلَانٌ مِنْ مَعَاوِينِهِ

الْمِعْوَانُ [el-mi'vān] (mīm'in kesri ve

‘ayn'ın sükūnuyla) Halka mu'āveneti çok olan kimse; tekūlu: رَجُلٌ مِعْوَانٌ أَي كَثِيرُ الْمَعُونَةِ لِلنَّاسِ

الْإِسْتِعَانَةُ [el-isti'ānet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yardım talep etmek.

الْإِعَانَةُ [el-i'ānet] (hemzenin kesriyle) Yardım etmek.

الْمُعَاوَنَةُ [el-mu'āvenet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Kezālik yardım etmek; tekūlu: إِسْتَعْنْتُ بِفُلَانٍ فَأَعَانَنِي وَعَاوَنَنِي

إِسْتِعَانَةٌ [isti'ānet] Kasık kılın tırāş etmeğē dahi derler, حَلَقُ الْعَانَةِ ma'nāsına; yukālu:

إِسْتَعَانَ فُلَانٌ إِذَا حَلَقَ عَانَتَهُ

التَّعَاوُنُ [et-te'āvun] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ile) Halk birbirine yardım etmek.

الْإِعْتِوَانُ [el-i'tivān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik halk birbirine yardım etmek; yukālu: تَعَاوَنَ الْقَوْمُ وَاعْتَوَنُوا إِذَا أَعَانَ بَعْضُهُمْ

بَعْضًا Ve إِعْتَوَنُوا da olan vāv i'lāl olunmadı, zīrā إِعْتَوَنُوا [i'tevenū]

تَعَاوَنُوا [te'āvenū] ma'nāsınadır. Ve eger تَعَاوَنُوا [te'āvenū]da i'lāl olunmamıştır. Ve eger إِعْتَوَرَ [i'tevere]

تَعَاوَرَ [te'āvere] ma'nāsına olmasa i'lāl olunurdu.

الْمُعَاوِنَةُ [el-mute'āvinet] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesriyle) Şol ‘avrettir ki yaşına girmiş ola, hālā ki şahm ve lahm üzere ola.

الْعَانَةُ [el-‘ānet] (‘alā-vezni الْحَالَةُ [el-ḥālet]) Yaban hımārlarından bir sürü. Ve

عَانَةٌ [‘ānet] Kasık kılına dahi derler.

عَانَةٌ [‘Ānet] (vezn-i mezbūr üzere) Fırāt suyu üzerinde bir karyenin ismidir ki ona hamr nisbet olunur.

الْعَانِيَةُ [el-‘āniyyet] (yā'nın teşdidiyle) عَانَةٌ [‘ānet]e mensüb olan hamr meselā.

عَانَاتٌ [‘Ānāt] (‘alā-vezni الْحَالَاتُ [el-ḥālāt]) Kezālik عَانَةٌ [‘Ānet] demekle ma'rūfe olan

karyenin ismi, عَرَفَاتٌ [ʿArefet] ile عَرَفَاتٌ [ʿArafāt] gibi. Ve عَانَاتٌ [ʿānāt] munsarîf olmasında kelâm عَرَفَاتٌ [ʿarefāt]ta ve أُذْرِعَاتٌ [ezriʿāt]ta olan kelâm gibidir.

[ع ه ن]

الْعَاهِنُ [el-ʿāhin] Şol hurmā budağıdır ki hurmā göbeğine karîb yerde bite. Ve bu ehl-i Hicâz lügatidir. Ve ehl-i Necd zikr olunan budaklara خَوَافِيّ [havâfiyy] derler. Ve sâhib-i Şurâh غَاهِنُ [āhin] “şâh-ı dıraht-ı hurmā ki nezdik-i tene bâşed” demiştir münâsib değıldir, zîrâ “tene” ağacın özdeğine derler, maksûd kalbidir, zîrâ Cevherî هِيَ السَّعْفَاتُ اللَّوَاتِي تَلِينُ الْقَلْبَةَ demiş- tir. Ve قَلْبَةٌ [kilebet] kâf’ın kesri ve lām’ın fethiyle hurmā göbeğine derler, özdeğine demezler.

الْعَوَاهِنُ [el-ʿavāhin] (ʿayn’ın fethi ve hâ’nın kesriyle) Cem’î, zikr olunan budaklar maʿnâsına. Ve bu sebebdendir ki cevârih-i insâna عَوَاهِنُ [ʿavāhin] derler. Ve

عَوَاهِنُ [ʿavāhin] Nâkanın rahiminde olan damarlara dahi derler. Ve

عَوَاهِنُ [ʿavāhin] Keyfe mâ-ittefak olan kelimâta dahi derler; yukâlu: رَمَى فَلَانٌ الْكَلَامَ عَلَى عَوَاهِنِهِ إِذَا لَمْ يُبَالِ أَصَابَ أَوْ أَخْطَأَ

الْعُهُونُ [el-ʿuhūn] (zammeteynle) Hurmā ağacının zikr olunan vech üzere budakları kurumak; yukâlu: عَهَنْتُ عَوَاهِنُ النَّخْلِ تَعُهُنُ مَنْ: Ve النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَبَسَّتْ

عُهُونُ [ʿuhūn] Yünler maʿnâsına dahi gelir, عَهْنُ [ʿihn]in cem’i olmak üzere.

الْعِهْنُ [el-ʿihn] (ʿayn’ın kesri ve hâ’nın sükûnuyla) Yün, sūf maʿnâsına, Ebū ʿUbeyd rivâyeti üzere.

الْعِهْنَةُ [el-ʿihnet] (vezn-i mezbûr üzere) Vâhidi, bir pâre yün maʿnâsına. Ve

عِهْنُ الْمَالِ [ʿihnu’l-māl] Şol kimseye derler ki mâlî hûb görüp gözete.

الْعَاهِنُ [el-ʿāhin] (hâ’nın kesriyle) Kadîmî olan mâldir; yukâlu: أُعْطَاهُ مِنْ عَاهِنِ مَالِهِ وَآهِنِهِ Ve تِلَادٌ [tilād] tā’nın kesriyle kadîmî olan mâla derler. Ve

عَاهِنُ [ʿāhin] Hâzır ve mukîm ve sâbit olana dahi derler; yukâlu: عَهَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

[ع ي ن]

الْعَيْنُ [el-ʿayn] (ʿayn’ın fethi ve yâ’nın sükûnuyla) Göz, yaʿnî şol kuvvettir ki görmek onunla olur, حَاسَةُ الرُّؤْيَةِ maʿnâsına. Ve عَيْنٌ [ʿayn] müʿennes-i semâʿidir.

الْأَعْيُنُ [el-ʿayun] (hemzenin fethi ve yâ’nın zammı ile) Cem’î, gözler maʿnâsına.

الْعُيُونُ [el-ʿuyūn] (zammeteynle) Kezâlik cem’î.

الْأَعْيَانُ [el-ʿayān] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem’î. Ve

أَعْيَانُ الْقَوْمِ [ʿayānu’l-ķavm] Kavmin eşrâfına derler. Ve

أَعْيَانُ [ʿayān] Ata ana bir karındaşlara derler. Ve fi’l-hadîsi: “أَعْيَانُ بَنِي الْأُمِّ يَتَوَارَثُونَ دُونَ بَنِي الْعَلَاتِ” Ve

عُيُونُ الْبَقَرِ [ʿuyūnu’l-bakar] Şâm-ı şerîf’te bir cins tâze üzümün ismidir ki iri ve siyâh ve müdevverdir. Ve

عُيُونُ [ʿuyūn] Pınar gözlerine dahi derler; tekûlu: حَفَرْتُ حَتَّى عِنْتُ إِذَا بَلَغْتُ الْعُيُونَ

الْأَعْيَانُ [el-ʿayān] (hemzenin kesriyle) Bi-maʿnâhu; tekûlu: حَفَرْتُ حَتَّى أَعْيَيْتُ كَذَلِكَ

الْعَيْيَنَةُ [el-ʿuyeynet] (ʿayn’ın zammı ve yâ’-i evvelin fethi ve sâninin sükûnuyla) عَيْنٌ [ʿayn]ın tasğiridir.

ذُو الْعَيْنَيْنِ [zu’l-ʿuyeyneteyn] (ʿayn’ın kezâlik zammı ve yâ’-i evvelin fethi

ve s̄anīnin s̄ükūnuyla) Cāsūs; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; وَلَا تُقَلُّ دُوَ الْعُوَيْتَيْنِ Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Pınar gözüne dahi derler. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Diz gözüne dahi derler ki o dizin mukaddeminde olan çukur yerdire ki incik üzerindedir. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Cirm-i şemse dahi derler. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Gözcüye ve cāsūsa dahi derler. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Altına [derler]. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Nakd olan altına ve akçeye dahi derler. Ve

عَيْنٌ عُتَّةٌ [ʿaynu ʿunnet] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) Āşikāre sen bir kimseyi görmen ve o seni görmemek ma'nāsına gelir; tekūlu: لَقِيْتُهُ عَيْنٌ عُتَّةٌ إِذَا رَأَيْتَهُ عَيْنًا وَلَمْ يَرَكَ Ve

عَفْدٌ [ʿamdu ʿayn] Bir nesneyi ʿan-kasd etmeğe derler; tekūlu: فَعَلْتُ ذَلِكَ عَفْدًا عَيْنٌ إِذَا تَعَمَّدْتَهُ بِجِدِّ وَبِقِيْنٍ قَبْلَ كُلِّ [evvele ʿayn] عَيْنٌ ma'nāsına gelir; tekūlu: إِذَا لَقِيْتُهُ أَوْلَ عَيْنٍ إِذَا صَارَفْتَهُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ Ve

عَيْنٌ الشَّيْءِ [ʿaynu ʿş-şey] Bir nesnenin hayrlısına derler. Ve

عَيْنٌ الشَّيْءِ [ʿaynu ʿş-şey] Bir nesnenin nefisine dahi derler; yukālu: هُوَ هُوَ عَيْنًا وَهُوَ هُوَ بَعِيْنُهُ وَبِقِيْنِهِ Ve fi'l-meseli: "إِنَّ الْجَوَادَ عَيْنُهُ فُرَاةٌ" Ya'nī "İyi atın ʿaynına nazar, dışın yoklamak mesabesindedir" ki فُرَاةٌ [furār] zamm-ı fā'yla davarın dışın görmektir. Ve بُغْدٌ عَيْنٍ [bu'du ʿayn] bu'd-i mu'āyene ma'nāsına gelir; tekūlu: لَا أَطْلُبُ أَثَرًا بُغْدٌ عَيْنٍ أَيْ بُغْدٌ مُعَايَنَةً Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Ehad ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا بِهَا عَيْنٌ أَيْ أَحَدٌ Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Nāstan bir cemā'at ma'nāsına da gelir; yukālu: بَلَدٌ قَلِيلُ الْعَيْنِ أَيْ قَلِيلُ النَّاسِ Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Kible-i İrāk'ın sağ cānibine dahi derler; yukālu: نَشَأَتِ السَّحَابَةُ مِنْ قِبَلِ الْعَيْنِ أَيْ مِنْ جَانِبِ الْيَمِينِ Ve

عَيْنٌ [ʿayn] ʿAle'd-devām yağın yağmura dahi derler. Ve

أَوْلَ عَيْنٍ [evvele ʿayn] İbtidā ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لَقِيْتُهُ أَوْلَ عَيْنٍ أَيْ أَوْلَ شَيْءٍ Ve bununla bundan akdem zikr olunan قَبْلَ ma'nāsının farkı vardır, te'emmul oluna. Ve

أَسْوَدُ الْعَيْنِ [Esvedu'l-ʿAyn] Bir dağın ʿalemidir. Ve

رَأْسُ عَيْنٍ [Re'su ʿAyn] Bir şehrin ismidir. Ve terāzünün bir cānibine mā'il olmasına dahi gelir; yukālu: فِي الْمِيزَانِ عَيْنٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَسْتَوِيًا Ve ammā terāzū keffesine عين [ʿayn] ıtlāk olunmak, nitekim *Muhezzebū'l-Esmā*'da tasrīh olunmuştur beyne'n-nās meşhūrdur, onun sıhhatinde kelām vardır, zīrā *Şihāh*'ta ve *Ḳāmūs*'ta musarrah olan ʿadem-i istivā ma'nāsıdır fakat. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Hey'ete ve manzara dahi derler, ke-mā kālē'l-Ḥaccāc li'l-Ḥasen: "لَعَيْنُكَ أَكْبَرُ" Ve مِنْ أَمْدِكَ "يَعْنِي مَنْظَرُكَ أَكْبَرُ مِنْ سِنِّكَ"

عَيْنٌ [ʿayn] Hurūf-ı mukatta'adan birine dahi derler. Ve

عَبْدٌ عَيْنٍ [ʿabdu ʿayn] Şol kimseye derler ki nazarında oldukça ʿubudiyyet izhār ede ve gā'ib oldukta etmeye; yukālu: هُوَ عَبْدٌ عَيْنٍ أَيْ أَنْتَ هُوَ كَالْعَبْدِ لَكَ مَا دُمْتَ تَرَاهُ فَإِذَا غَبَّتْ فَلَا عَيْنِي Bir kelāmdir ki ikrāmda ve hıfzda isti'māl olunur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلْيَضَعْ﴾ Ve عَلَى عَيْنِي ﴿طه، 39﴾

عَيْنٌ [ʿayn] Deride olan yufka dā'ireye dahi derler ki bu ʿayb ʿadd olunur; yukālu: بِالْجِلْدِ عَيْنٌ وَهِيَ دَوَائِرُ رَقِيقَةٍ وَذَلِكَ غَيْبٌ فِيهِ

التَّعْيِينُ [et-teʿayyun] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Deri zikr olunan dā'ireli olmak; yukālu: تَعْيِينَ الْجِلْدِ Ve

تَعْيِينٌ [teʿayyun] Bir nesneye yaramaz nazar etmeğe dahi derler; tekūlu: تَعْيِينَ الرَّجُلِ الْمَالَ إِذَا أَصَابَهُ بِعَيْنٍ Ve

تَعْيِينٌ [teʿayyun] Bir nesne bi-ʿaynihi lāzım olmağa dahi derler; tekūlu: تَعْيِينَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ إِذَا لَزِمَهُ بِعَيْنِهِ

الْعَيْنِ [el-ʿayyin] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Dā'ireli olan deri; yukālu: سِقَاءَ عَيْنٍ

المُتَعْيِينُ [el-muteʿayyin] (mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: سِقَاءَ مُتَعْيِينٍ إِذَا كَانَ فِيهِ دَائِرَةٌ

الْمَعِينُ [el-maʿīn] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Şol sudur ki gözlü ola.

المَعْيُونُ [el-maʿyūn] (mīm'in fethi ve yā'nın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: الْمَاءُ مَعِينٌ وَمَعْيُونٌ Ve

مَعِينٌ [meʿīn] ve

مَعْيُونٌ [maʿyūn] Yaramaz nazar olunan kimsese dahi derler; yukālu: عَنَتُ الرَّجُلِ فَهُوَ مَعِينٌ عَلَى النَّقْصِ وَمَعْيُونٌ عَلَى التَّمَامِ

الْعَيْنَانُ [el-ʿayenān] (fethateynle) Su ak-mak; yukālu: عَانَ الدَّمْعُ وَالْمَاءُ عَيْنَانًا إِذَا سَالَ

العَائِنُ [el-ʿā'in] (yā'nın kesriyle) Akıcı olan su, sā'il maʿnāsına. Ve

عَائِنٌ [ʿā'in] Yavuz gözle nazar edici kimsese dahi derler; tekūlu: عَنَتُ الرَّجُلِ إِذَا أَصَبَتْهُ بِعَيْنِكَ Ve

عَائِنٌ [ʿā'in] Ehad maʿnāsına dahi gelir; yukālu: مَا بِهَا عَائِنٌ أَيَّ أَحَدٍ

التَّعْيِينُ [et-taʿyīn] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Birkaç nesnenin içinden birin tahsīs etmek. Ve

تَعْيِينٌ [taʿyīn] Kırbanın içine su dökmeğe dahi derler, gözleri tutulsun diye; tekūlu: عَيَّنْتُ الْقَرْبَةَ إِذَا صَبَبْتُ فِيهَا مَاءً لِيَتَفَحَّحَ عُيُونُ الْحُرْزِ فَتَنَسَّدَ Ve

تَعْيِينٌ [taʿyīn] İnci delmeğe dahi derler; tekūlu: عَيَّنْتُ اللُّؤْلُؤَةَ إِذَا تَقَبَّضْتُهَا

تَعْيِينٌ [taʿyīn] Bir kimsenin yaramazlığın yüzüne karşı söylemeğe dahi derler; tekūlu: عَيَّنْتُ فَلَانًا إِذَا أَخْبَرْتَهُ بِمَسَاوِيهِ فِي وَجْهِهِ

إِبْنَا عَيَانَ [ibnā ʿayān] (ʿayn'ın fethiyle) İki hattır yer yüzüne çekerler kuşları menʿ etmek için. Ve kaçan kumār oynayan kimsenin oyunu rāst geleceği biline, **إِبْنَا عَيَانَ**, جَرَى إِبْنَا عَيَانَ, iki hattır ki kıyāfet bilenler onu yer yüzüne çekerler yāhūd iki kuş peydā kılıp **إِبْنَا عَيَانَ** أُسْرِعَا اللَّيْبَانَ derler. Ve

عَيَانَ [ʿayān] Şol demire dahi derler ki o çiftçi āletlerindendir.

الْعَيْنُ [el-ʿīn] (ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Cemʿi, zikr olunan āletler maʿnāsına. فُعْلٌ [fuʿl] vezni üzere idi fā'nın zammı ile vāv yā'ya kalb olunmuştur yā vāv'dan ehaff olduğundan ötürü. Ve

عَيْنٌ [ʿīn] أَعْيُنٌ [aʿyen]in dahi cemʿi gelir, gözü büyük kimseler maʿnāsına. Bu sebebden bakar-ı vahşīye **عَيْنٌ** [ʿīn] derler.

العَائِنَةُ [el-ʿā'inet] (yā'nın kesriyle) Zāhir olan şey; tekūlu: لَقَيْتُهُ أَوَّلَ عَائِنَةٍ وَأَدْنَى عَائِنَةٍ أَيُّ

عَائِنَةٌ [ʿā'inet] Māl ve menāla dahi derler; yukālu: عَائِنَةُ بَنِي فَلَانَ لِأَمْوَالِهِمْ وَرُغْيَانِهِمْ Ve **رُغْيَانٌ** [ruʿyān] rā'nın zammı ile çobanlar maʿnāsınadır.

الْعَيْنُ [el-‘ayen] (fethateynle) Cemā‘at; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ فِي عَيْنِ أَيِّ فِي جَمَاعَةٍ

الْأَعْيُنُ [el-a‘yen] (hemzenin ve yā’nın fet-hiyle) Gözü vāsi‘ olan kimse; yukālu: رَجُلٌ عَيْنٌ إِذَا كَانَ وَاسِعَ الْعَيْنِ Ve

أَعْيُنٌ [a‘yen] Yaban sığırının erkeğine dahi derler.

الْعَيْنَاءُ [el-‘aynā] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın sükunu ve elifin meddiyle) Mü‘ennesi.

الْأَعْيُنَةُ [el-‘inet] (‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Selef alınan nesne. Ve

عَيْنَةٌ [‘inet] Mālin üründülenmişine dahi derler عَيْنَةُ الْمَالِ خِيَارُ الْمَالِ عَيْمَةٌ [‘īmet] gi-bidir veznen ve ma‘nen. Ve

عَيْنَةٌ [‘inet] Göze hūb görünen nesneye dahi derler; yukālu: هَذَا ثَوْبٌ عَيْنَةٌ إِذَا كَانَ حَسَنًا فِي مِرَاةِ الْعَيْنِ

الْإِعْتِيَانُ [el-i‘tiyān] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesneyi seleften almak; yukālu: إِعْتَانَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَرَى الشَّيْءَ بِنَسِيئَةٍ Ve

إِعْتِيَانٌ [i‘tiyān] Bir nesnenin güzidesin almağa dahi derler; yukālu: إِعْتَانَ الشَّيْءُ إِذَا أَخَذَ عَيْنَهُ وَخِيَارَهُ Ve

إِعْتِيَانٌ [i‘tiyān] Bir cemā‘ate gözcü ve karavul olmağa dahi derler; yukālu: إِعْتَانَ لَنَا رَبِيئَةٌ Ve فُلَانٌ إِذَا صَارَ عَيْنًا أَيْ رَبِيئَةً rā-i mühmele ve bā-i muvahhade ile dīde-bāna derler. Ve

إِعْتِيَانٌ [i‘tiyān] Otlak aramağa ve menzil tutmağa dahi derler; yukālu: إِذْهَبْ فَاعْتِنْ لَنَا مِنْزَلًا أَيْ اِرْتَدْ [irtiyād] rā-i mühmele ile menzil talep etmek.

الْأَعْيَانَةُ [el-‘iyānet] (‘ayn’ın kesriyle) Kezālik gözcülük etmek; yukālu: عَانَ عَلَيْنَا فُلَانٌ يَعِينُ عَيْنَانَةً إِذَا صَارَ لَهُمْ عَيْنًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ب ن]

الْغَيْنُ [el-ġabn] (ġayn’ın fethi ve bā’nın sükunuyla) Bir kimseyi bey‘de aldamak, bāzārın ehli olmamakla; tekūlu: غَبَّتُهُ فِي الْبَيْعِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

غَبْنٌ [ġabn] Bezi kısımağa ve ta‘āmı gizlemeğe dahi derler, nitekim غَبْنْتُ تَفْسِيرِي فِي تَفْسِيرِي غَبْنْتُ الثَّوْبَ وَالطَّعَامَ geçmiştir; tekūlu: غَبْنْتُ الثَّوْبَ وَالطَّعَامَ

الْغَيْبُ [el-ġaben] (fethateynle) Reyde kusūr etmek; tekūlu: غَيْبَ رَأْيَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَقَصَ Ve رَأْيِي [rey] mef‘ūliyyet üzere mansūb olup fā‘il olmadığının vechi تَفْسِيرِي فِي تَفْسِيرِي زِكْرُ يُذَكِّرُ بِإِنْشَاءِ اللَّهِ تَعَالَى.

الْمَغْبُونُ [el-maġbūn] (mīm’in fethi ve bā’nın zammı ve meddiyle) Aldanmış kimse; yukālu: غِبْنٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَغْبُونٌ

الْغَيْبِيُّ [el-ġabīn] (ġayn’ın fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) Rey’i za‘īf olan kimse.

الْغَيْبَانَةُ [el-ġabānet] (ġayn’ın fethi ve bā’nın tahffiyile) Kusūr-ı rey’.

الْغَيْبِيَّةُ [el-ġabīnet] (ġayn’ın fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) İsmdir, aldanma ma‘nāsına, سَتِيمَةٌ [šetimet] gibidir, سَتِمْتُ [šetm]den.

الْتَعَابُنُ [et-teġābun] (tā’nın fethi ve yā’nın zammı ile) Kavmin ba‘zı ba‘zına ġabn etmek. Ve bu sebepten kıyāmet gününe يَوْمُ التَّعَابُنِ dediler, zīrā ehl-i cennet ehl-i nāra ġabn ederler, onlar ticāretinde ribh üzere olup bunlar hüsrān üzere olduğu cihetten.

الْمَغَابِنُ [el-meġābin] (mīm’in fethi ve bā’nın kesriyle) Kısık yerleri ki beden-i insānda mevcūddur, koltuk ve koltuğa

şebîh olan yerler gibi.

[غ د ن]

الإغْدِيدَانُ [el-iğdīdān] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle ve meddiyle) Kıl uzanıp kemâlin bulmak; yukālu: **إِغْدُودَنَّ الشَّعْرُ إِذَا طَالَ وَتَمَّ** Ve

إِغْدِيدَانُ [iğdīdān] Otun suya kanıp ziyāde yeşermesine dahi derler, bir haysiyyetle ki siyāha mā'il ola; yukālu: **إِغْدُودَنَّ الثَّبْتُ إِذَا أَحْضَرَّ حَتَّى يَضْرِبَ إِلَى السَّوَادِ مِنْ شِدَّةِ رِيِّهِ**

الْغُدَانِيَّ [el-ğudāniyy] (ğayn'ın zammı ve dāl'ın tahfifi ve yā'nın teşdidiyle) Tāze olan yiğitlik; yukālu: **الشَّابُّ الْغُدَانِيُّ** Ve **عَضُّ** [ğadd] ğayn ve dād-ı mu'cemeteynle tāze ve ter olan nesne.

الْغَدَنُ [el-ğaden] (fethateynle) Salkı ve süst olmak.

غُدَانَةٌ [Ġudānet] (ğayn'ın zammı ve dāl'ın tahfifi ile) Yerbūc kabilesinden bir cemā'at.

[غ ر ن]

الْغَرِيَّ [el-ğiryen] (ğayn'ın kesri ve yā'nın fethi ve rā-i mühmelenin mā-beynde sükūnuyla **دِرْهَمٌ** [dirhem] vezni üzere) Şol balçıktır ki onu yeryüzüne sel getirir, gerek ratb olsun gerek yābis olsun. Ve **غَرِيْلٌ** [ğiryel] dahi bu ma'nâyadır, nūn'la lām beyninde tebeddül vākîc olmuştur.

[غ س ن]

الْغُسْنُ [el-ğusn] (ğayn'ın zammı ve sīn-i mühmelenin fethiyle) Saç bölükleri gerek ensede olan saç olsun gerek alında olan olsun.

الْغُسْنَةُ [el-ğusnet] (ğayn'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Vāhidi, bir bölük saç ma'nāsına.

الْغُسْنَاءُ [el-ğusnāt] (ğayn'ın zammı ve

sīn'in sükūnuyla) Vāhidi.

الْغَيْسَانُ [el-ğaysān] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yiğitliğin revnakı ve hiddeti. Eger **فَيْعَالٌ** [fey'āl] vezni üzere olursa bu bābdan olur ve eger **فَعْلَانٌ** [fa'lan] vezni üzere olursa bāb-ı sīnden olur, 'alā-mā merre.

عَسَانٌ [Ġassān] (ğayn'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bir suyun ismidir ki üzerine Ezd kabilesinden bir kavm nüzül etmişlerdir, binā'en 'alā-zālik o suya nisbet olunmuşlardır. Ve Benū Cefne onlardandır. Ve Benū Cefne mülük tā'ifesidir. Ve bazıları eyitti: **عَسَانٌ** [Ġassān] bir kabilenin ismidir.

[غ ص ن]

الْغُصْنُ [el-ğuşn] (ğayn'ın zammı ve şād-ı mühmelenin sükūnuyla) Ağaç budağı.

الْأَغْصَانُ [el-ağşān] (hemzenin fethiyle) Cem'i, budaklar ma'nāsına.

الْغُصُونُ [el-ğuşūn] (zammateynle) Kezālik cem'i.

الْغِصْنَةُ [el-ğişnet] (ğayn'ın kesri ve şād'ın fethi ile) Kezālik cem'i, **قُرْطٌ** [kurt]la **قِرْطَةٌ** [kırta] gibi, küpe ma'nāsına.

الْغَاشِنُ [el-ğaşn] (ğayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekülü: **عَصْنَتْهُ إِذَا قَطَعَتْهُ**

أَبُو الْغُصْنِ [Ebu'l-Ğuşn] (ğayn'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla) Cuḫā nām kimsenin künyetidir.

[غ ض ن]

الْغَاصِنُ [el-ğaşn] (ğayn'ın fethi ve dād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Habs etmek; tekülü: **غَصْنَتْ الرَّجُلَ إِذَا حَبَسَتْهُ وَيُقَالُ مَا غَصْنَكَ عَنَّا أَيُّ مَا عَقَاكَ عَنَّا**

الإِغْدَانُ [el-iğdān] (hemzenin kesriyle

le) Göküzünün yağmuru dā'im olmak; yukālu: وَأَغْضَنْتِ السَّمَاءَ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve

غَضْنُ [ğaðn] Derinin ve dir'in büküm yerlerine dahi derler.

الْغَضْنُ [el-ğaðan] (fethateynle) Kezālik büküm yeridir.

الْغُضُونُ [el-ğudūn] (zammeteynle) Cem'i, bükümler ma'nāsına. Ve

غَضْنُ الْعَيْنِ [ğaðnu'l-ayn] Gözün zāhirinde olan deridir.

التَّغْصِينُ [et-tağđīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi devşirip buruştırarak; yukālu: وَغَضَّتْهُ فَتَغَضَّنَ Ve

تَغْصِينُ [tağđīn] Ricā'a dahi derler. Ve رَجَاعٌ [ricāc] nākayı yüklü anlarken hilāfi zuhūr etmeğe derler.

الْمُغَاضَنَةُ [el-muğāḍanet] (mīm'in zammı ve dād'ın fethiyle) Nazar ederken göz kapağın devşirmek.

الْغَضْنَةُ [el-ğaðnet] (ğayn'ın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kaplayan nesne: يُقَالُ لِلْمَجْدُورِ إِذَا لَبَسَ الْجُدْرِيَّ جِلْدَهُ أَضْبَحَ جِلْدُهُ غَضْنَةً وَاحِدَةً Ve gāh olur bā'yla dahi derler, nūn bedeline. Ve جُدْرِيٌّ [cudriyy] cīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle çiçek dedikleri ma'rūf marazdır.

[غ م ن]

الْغَمْنُ [el-ğamn] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Tüyü yolunsun diye deriyi yere gömmek; tekūlu: عَمَّنْتُ الْجِلْدَ أَعْمَنُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمَّمْتَهُ لِيَتَفَسَّخَ عَنْهُ صَوْفُهُ

الْغَمِينُ [el-ğamīn] (ğayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Yere gömülen deri, غَمِيلٌ [ğamīl] gibi, lām'la nūn beyninde mübādele olmağın. Ve

غَمِينٌ [ğamīn] Mülāyim olup lezzetli olsun

diye yere gömülen hurmāya dahi derler.

[غ ن ن]

الْغُنَّةُ [el-ğunnet] (ğayn'ın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Genizden olan savta derler.

الْأَعْنُ [el-eğann] (hemzenin ve ğayn'ın fethi ile) Şol kimsedir ki genzinden söyleye; yukālu: طَيَّرَ أَعْنَ Ve

أَعْنُ [eğann] Otu çok olan dereye dahi derler; yukālu: وَإِذَا كَانَ كَثِيرَ الْعُشْبِ Ve otu çok olan dereye أَعْنُ [eğann] dediklerinin vechi budur ki derenin otu çok olıcak sinek yatağı olur ve sinek āvāzı غُنَّةُ [ğunnet] ten hālī değildir.

الْغَنَاءُ [el-ğannā] (ğayn'ın fethi ve nūn'un teşdidi ve elifin meddiyle) Halkı çok olup otu vāfir olan karyeye derler.

الْمُغْنُ [el-muğinn] (mīm'in zammı ve ğayn'ın kesri ile) Şol deredir ki onun otu çok ola.

الْإِغْنَانُ [el-iğnān] (hemzenin kesriyle) Kırba dolmağa dahi derler; yukālu: أَعْنُ السِّقَاءِ إِذَا امْتَلَأَ Ve أَعْنَ الْوَادِي دahi derler.

[غ ي ن]

الْغَيْنُ [el-ğayn] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bulut, ebr ma'nāsına. Ve susamak, ‘ataş ma'nāsına; tekūlu minhu: غَانَتْ غَانَتْ وَأَعْنُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي yukālu: غَانَتْ غَانَتْ [ğaym] غَيْنٌ [ğayn] pes الْإِبِلِ مِثْلُ غَامَتْ gibi olur, bulut ma'nāsında. Ve susamak ma'nāsında. Ve örtmek ma'nāsına da gelir; yukālu: غَيْنَ عَلَى الرَّجُلِ كَذَا أَيَّ عَطِيَّ عَلَيْهِ Ve minhu'l-hadīsu: “إِنَّهُ لِيَغَانُ عَلَى قَلْبِي”

الْإِغَانَةُ [el-iğānet] (hemzenin kesriyle) Kezālik setr ma'nāsına; yukālu: أَعَانَ الْعَيْنُ إِذَا أَلْبَسَهَا Ve

غَيْنٌ [ğayn] Hurūf-ı mukatta'adan biridir.

Ve gönül bulanmak ma'nāsına da gelir; yukālu: غَاثٌ نَفْسُهُ تَغِينُ إِذَا غَثَّتْ

الْغَيْثَةُ [el-ġīnet] (ġayn'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki cīfeden akar.

الْأَغْيَنُ [el-aġyen] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Yeşil olan nesne, أَحْضَرُ ma'nāsına.

الْغَيْنَاءُ [el-ġaynā] (ġayn'ın ethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Budakları sık ve yaprağı çok olan ağaç; yukālu: شَجَرَةٌ غَيْنَاءٌ إِذَا كَانَتْ حَضْرَاءَ كَثِيرَةَ الْأُورَاقِ مُلْتَمَّةَ الْأَعْصَانِ

الْغَيْنُ [el-ġīn] (ġayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan ağaçlar ma'nāsına.

الْغَيْنَةُ [el-ġaynet] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ağaçlı yer, orman ma'nāsına. Pes 'Arabların الْغَيْثَةُ الشَّجَرَاءُ dedikleri الْغَيْصَةُ الْغَيْصَةُ dedikleri gibidir. Ve غَيْصَةٌ [ġayḍat] ġayn ve dād-ı mu'cemeteynle kezālik orman ma'nāsınadır. Ve Ebu'l-ʿAmeşel eyitti: غَيْبَةٌ [ġaynet] şol ağaçlardır ki suyu olmaya. Ve kaçan suyu olsa ona غَيْصَةٌ [ġayḍat] derler, غَيْبَةٌ [ġaynet] demezler dedi.

فASLU'L-FĀʾ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ن]

الْفَيْتَةُ [el-fitnet] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Sınamak, azmāyiş ma'nāsına; tekūlu: فَتَنْتُ الذَّهَبَ إِذَا أَدْخَلْتَ النَّارَ لِتَنْظُرَ مَا إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ: كَاللَّالِئِ الْيَاقُوتِ وَالْمُؤْمِنَاتِ ﴿البروج، 10﴾

الْمَفْتُونُ [el-meftūn] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Tecrube için āteşe giren altın. Ve

مَفْتُونٌ [meftūn] Fitne ma'nāsına da gelir; pes bu masdar olur, mef'ul sīgası üzere; مَعْقُولٌ [ma'qūl] ve مَجْلُودٌ [meclūd] gibi. كَاللَّالِئِ الْيَاقُوتِ ﴿الْقلم، 6﴾ Bā'zılar eyitti: بَابِكُمْ kavlinde kelime-i bā zā'idedir, وَكَفَى بِاللَّهِ de zā'ide olduğu gibi; مَفْتُونٌ mubtedā, مَفْتُونٌ haberidir, مَفْتُونٌ [meftūn] mef'ul olmak üzere. Ve Māzinī eyitti: مَفْتُونٌ [meftūn] mubtedā, mā-kabli haberidir, bā ilsāk için olup مَفْتُونٌ [meftūn] masdar olmak üzere; ke-kavlihim: مِمَّنْ مَرُورُكَ وَعَلَى أَيْهِمْ نُزُولُكَ وَإِنَّمَا آخِرٌ لِأَنَّ الْأَوَّلَ فِي مَعْنَى الظَّرْفِ

الْفَتَانُ [el-fettān] (fā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Kuyumcu, صَائِعٌ ma'nāsına. Ve

فَتَانٌ [fettān] Şeytān ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-hadīsi: "الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ يَسْعُهُمَا الْمَاءُ" الْفَتَانُ "فَا'nın fethi ve zammı ile. Fethle olan rivāyete nazaran فَتَانٌ [fettān] müfred olur ve zammla olana nazar cem' olur, ya'nī şeyātīne muhālefette birbirine yardım ederler.

الْفَتْنُ [el-fetn] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yakmak, ihrāk ma'nāsına, Ḥalīl rivāyeti üzere. Kālallāhu ta'ālā: ﴿يَوْمَ﴾

(الذاريات، 13) Ve هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿﴾ (النسأه، 13) nüsah-ı Cevherî'de يَوْمَهُمْ muttasıl yazılmıştır, zâhir budur ki munfasıl gerektir. Ve

فَتْنٌ [fetn] 'Avret eri kendiyeye 'âşık kılmağa dahi derler; yukâlu: فَتْنَتُهُ الْمَرْأَةُ إِذَا دَلَّهَتْهُ

الإِفْتَانُ [el-iftān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve أَشْمَاتُ إِفْتَانٍ [iftān]ın 'âşık kılmak ma'nāsına gelmesine inkār etti. Ve

إِفْتَانٌ [iftān] İdlāl ma'nāsına dahi gelir, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

فَتْنٌ [fetn] Āfet eriştirmeğe dahi derler; yukâlu: فَتِنَ فَهُوَ مَفْتُونٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ إِذَا أَوْ عَقَلُهُ فَتْنَةٌ فَذَهَبَ مَالُهُ أَوْ عَقَلُهُ

الْفُتُونُ [el-futūn] (zameteynle) Kezālik sinamak ma'nāsına; kālallāhu ta'alā: ﴿وَفَتْنًاكَ فُتُونًا﴾ (طه، 20) Ve

فُتُونٌ [futūn] iftitān [iftitān] ma'nāsına da gelir يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الْفَاتِنُ [el-fātin] (tā'nın kesriyle) Āfete uğrayan kimse; yukâlu: قَلْبَ فَاتِنٍ أَيُّ مُفْتَتِنٍ ve

فَاتِنٌ [fātin] Tarīk-i haktan azdırıcıya dahi derler, مُضِلٌّ [muḍill] ma'nāsına. Ferrā eyitti: Ehl-i Hiçāz عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ derler. Ve ehl-i Necd بِمُفْتِنِينَ derler، أَفْتِنْتُ den ahz edip أَضَلَّتْ ma'nāsına.

الْفَتَيْنُ [el-fetīn] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Yanmış olan nesne; yukâlu: وَرَقٌ فَتَيْنٌ أَيُّ فِضَّةٌ مُحْرَقَةٌ Ve

فَتِينٌ [fetīn] Karataşlı olan yere dahi derler, taşları yanmış gibi olduğundan ötürü. Ve bu makāmda sâhib-i Şurāh فَتِينٌ [fetīn] "eyzan cerre ya'nī sebūy" dediği galat olduğu zâhir olur, gūyā ki حَرَّةٌ [ḥarret]i ḥā-i mühmele ile جَرَّةٌ [cerret] sanmıştır cīm'le, husūsan Cevherî'nin كَانَ حِجَارَتُهَا مُحْرَقَةٌ de-

diği karīne-i vāzihadır.

الإِيفْتَانُ [el-iftitān] (hemzenin ve tā-i evvelin kesriyle) Bir kimseye āfet erişmek; yukâlu: إِفْتَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ

التَّفْتِينُ [et-teftīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi azdırıp belāya uğratmak; tekūlu: فَتْنَتُهُ تَفْتِينًا

الْمُفْتَتِنُ [el-mufetten] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdīdiyle) Azmış ve belāya uğramış kimse، مَفْتُونٌ [mefṭūn] ma'nāsına.

الْفِتَانُ [el-fitān] (fā'nın kesriyle) Şol deridir ki pālān üzerine örterler، غِشَاءُ رَجُلٍ ma'nāsına. Ve bu makāmda sâhib-i Şurāh فِتَانٌ [fitān] bi'l-kesri "gılāf ez-pūst ki der-pāy keşend" dediği galat olduğu zâhir olur, gūyā ki ḥā-i mühmele ile olan رَجُلٌ [raḥl]ı cīm'le tevehhüm etmiştir.

[ف ح ن]

الْفَيْجَنُ [el-feycen] ('alā-vezni حَيْدَرٍ [ḥayder]) سَدَابٌ [sezāb] dedikleri ot ki tabībler katında ma'rūftur.

[ف د ن]

الْفَدَنُ [el-feden] (fethateynle) Kasr, sarāy ma'nāsına.

الْفَدْدَانُ [el-feddān] (fā'nın fethi ve dāl'ın teşdīdiyle) Çift aleti ki çiftçiler kullanır, pes فَدْدَانٌ [feddān] فَعَالٌ [fa'al] vezni üzere olur.

الْفَدَادِينُ [el-fedādīn] (fā'nın fethi ve dāl-ı evvelin tahfīfi ve sānīnin kesri ve meddiyle) Cem'i.

[ف ر ن]

الْفُرْنُ [el-furn] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Ekmek pişirdikleri yer ki ma'rūftur.

الْفُرْنِيَّيُ [el-furniyy] (fā'nın zammı ve rā'nın

sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şol kalın ek-mektir ki fırında pişer.

الْفُرْنِيَّةُ [el-furniyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ve fî kelāmi'l-^cArab: هِي "كَالْفُرْنِيَّةِ الْحَمْرَاءِ"

[ف ر ت ن]

فُرْتَنَى [Fertenā] (fā'nın ve tā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir ^cavretin ismidir. Ve ^cArab tā'ifesi karavaşa فُرْتَنَى [fertenā] derler. Ve

فُرْتَنَى [Fertenā] Kezālik bir kasrın ismidir, Merv-i Rūz'da ki İbn Hāzım, Zuheyr b. Zū'eyb el-^cAdevî'yi onda muhāsara kıl-mıştı ki Zuheyr-i mezbūra "hezār merd" diye lakab vaz^c etmişlerdi.

[ف ر ح ن]

الْفِرْجُونُ [el-fircevn] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnu ve cīm'in fethiyle) Kaşığı dedikleri demir ki onunla at kaşırlar.

الْفَرْجَنَةُ [el-fercenet] (^calā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) At kaşımak; tekülü: فَرْجَنَةُ الدَّابَّةِ Ve إِذَا حَسَسْتَهَا حَسَّ [ḥass] ḥā ve sīn-i müh-meleteynle arkasın kaşımağa dahi derler.

[ف ر س ن]

الْفُرْسِينُ [el-firsin] (fā'nın ve sīn-i müh-melenin kesri ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) Devenin ayağı ki onun tırnağı mesābesindedir. Ve gāh olur koyun ayağı için isti'āre olunur. Ve İbnu's-Serrāc eyitti: فُورِسِينُ [firsin]de nūn zāidedir, zīrā bu فَرَسْتُ [ferestu]den me'hūzdur, ufatmak ma^cnāsından, nitekim mürūr etmiştir.

[ف ر ع ن]

فِرْعَوْنُ [Fir'avn] (fā'nın kesri ve ^cayn'ın fet-hi ve rā'nın ve vāv'ın sükūnuyla) Velīd b. Muş'ab nām kimsenin lakabıdır ki melik-i

Mışr olmuştur. Ve her mütemerrid olup dalālet üzere olana فِرْعَوْنُ [fir'avn] derler.

[ف ط ن]

الْفِطْنَةُ [el-fiḥnat] (fā'nın kesri ve tā'-i müh-melenin sükūnuyla) Fehm ma^cnāsınadır.

الْفِطَانَةُ [el-feḥānet] (fā'nın fethi ve tā'nın tahfiifiyle) Bi-ma^cnāhā.

الْفِطَانِيَّةُ [el-feḥāniyyet] (fā'nın fethi ve yā'nın tahfiifiyle) Bi-ma^cnāhā eyzan; tekülü: فَطِنْتُ لِلشَّيْءِ فِطْنَةً وَفِطَانَةً وَفِطَانِيَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَفِطِنْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمُفِطَانَةُ [el-mufāḥanet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Fehm edişmek.

[ف ك ن]

الْتَفَكُّنُ [et-tefekkun] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Fevt olan nesneye nādım olmak.

[ف ن ن]

الْفَنَّ [el-fenn] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Nev^c ma^cnāsınadır.

الْفُنُونُ [el-funūn] (zammeteynle) Cem'i, envā^c ma^cnāsına. Ve

فَنَّتُ [fenn] Sürmeğe dahi derler; tekülü: الْإِبِلَ إِذَا طَرَدَتْهَا

الْأَفَانِينُ [el-efānīn] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Esālīb ma^cnāsınadır. Ve أَسَالِيبُ [esālīb] ecnās-ı kelimāta ve turuk-ı kelāma dahi derler. Ve

أَفَانِينُ [efānīn] Ağaç budakları ma^cnāsına da gelir, أَفْنَانُ [efnān]ın cem'idir. Ve أَفْنَانُ [efnān] فَنَّ [fenn]in cem'idir, ^calā-mā se-yecī'u.

الْمُتَفَنِّينُ [el-mutefennin] (mīm'in zammı ve nūn-ı evvelin kesri ve teşdidiyle) ذُو فُنُونٍ [zū funūn] ma^cnāsınadır.

الْإِفْتِنَانُ [el-iftinān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse hadisinde yâ hutbesinde ecnās-ı kelām ve turuk-ı muhtelife irād etmek; yukālu: **إِفْتَنَّ الرَّجُلُ فِي حَدِيثِهِ أَوْ فِي خُطْبَتِهِ إِذَا جَاءَ بِالْأَفَانِينَ وَهُوَ مِثْلُ الْإِشْتِقَاقِ** Ve **إِشْتِقَاقٌ** [ištikāk] sağa ve sola kelāmı sevk etmektir.

الْفَنْئُ [el-fenen] (fethateynle) Ağaç budağı.

الْأَفْنَانُ [el-efnān] (hemzenin fethiyle) Cem'i, ağaç budakları ma'nāsına.

الْفَنْاءُ [el-fennā] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdidi ve elifin meddiyle) Şol ağaçtır ki müte'addid budakları ola.

الْفَنْوَاءُ [el-fenvā] (fā'nın fethi ve nūn'un sükunu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā, 'alā-gayri'l-kiyās.

التَّفْنِينُ [et-tefnīn] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi karıştırmak, tahlīt ma'nāsına; yukālu: **تَوَبَّ فِيهِ تَفْنِينٌ إِذَا كَانَ فِيهِ طَرَائِقٌ لَيْسَتْ مِنْ جَنْبِهِ**

الْمِفْنُنُ [el-mifenn] (mīm'in kesri ve fā'nın fethi ile) Şol kimsedir ki ondan 'acāyib nesnelər sādır ola; yukālu: **رَجُلٌ مِفْنُنٌ أَي يَأْتِي بِالْعَجَائِبِ**

الْمِفْفَنَةُ [el-mifennet] (mīm'in kesri ve fā'nın kezālik fethiyle) Mü'ennesi; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مِفْفَنَةٌ**

الْفَنْآنُ [el-fennān] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Hımār-ı vahşī ki seğirtirken envā-ı muhtelife üzere seğirte.

[ف ل ن]

فَلَانٌ [fulān] (fā'nın zammı ve lām'ın tahfifi ile) Muhaddesün 'anh olan kimsenin isminden kināyettir, gālib budur ki ism-i hāsstan 'ibāret ola.

يَا فُلٌ [yā fulu] (fā'nın zammı ve lām'ın zamm üzere bināsıyla) Nidāya mah-

sustur. Āhirinde elifin ve nūn'un hazfi 'alā-vechi't-terhīm değıldir ve eger 'alā-vechi't-terhīm olaydı **يَا فُلًا** derlerdi; elifle ve nidānın gayrında dahi gelmiştir, zarüret-i şif'ırden ötürü. Ve

فُلَانٌ [fulān] İnsānın gayrından kināyet olukta elif lām'la isti'māl olunur, 'amme-i nūsah-ı **Şihāh**'ta vāki' olan tertīb budur, lākin muktezā-yı tertīb-i hurūf-ı teheccī bu idi ki "ف،ن،ن", "ف،ل،ن" den mukad-dem ola.

[ف ل ك ن]

الْفَيْلَكُونُ [el-feylekūn] (fā'nın ve lām'ın fethi ve yā'nın mā-beynde sükunuyla) Hasīr otu ki ona **بُرْدِيٌّ** dahi derler. Ve bunun vezni **فَيْعُلُولٌ** [fey'alūl]dur.

[ف ي ن]

الْفَيْنَاتُ [el-feynāt] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Sā'at ma'nāsına.

الْفَيْنَةُ [el-feynet] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Vāhidi, sā'at ma'nāsına. Ve hīn ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **لَقَيْتُهُ الْفَيْنَةَ** Eger dilersen elif lām'ı hazf edip **لَقَيْتُهُ فَيْنَةَ** dersin, nitekim 'Arablar **نَدَرَى** **فِي نَدَرَى** derler. Ve **نَدَرَى** [nederā] günler arasında demektir, **بَيْنَ الْأَيَّامِ** ma'nāsına.

الْفَيْنَانُ [el-feynān] (fā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Saçı hüb olup uzun olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ فَيْنَانٌ إِذَا كَانَ حَسَنَ الشَّعْرِ طَوِيلُهُ وَهُوَ فَعْلَانٌ**

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ن]

الْقُبُونُ [el-ḳubūn] (zammeteynle) Gitmek; tekūlu: قَبَنَ فِي الْأَرْضِ قُبُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ: قَبَانٌ [ḥimāru ḳabbān] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın teşdidıyla) Şol ayakları çok böcektir ki lisān-ı Fārisīde har-kuş derler, pes ba'zılar bu فَعَالٌ [fa'al] vezni üzeredir dedi, lākin vech فَعْلَانٌ [fa'lan] üzere olmaktadır, ni-tekim bāb-ı bā'da mūrūr etmiştir.

الْقَبَانُ [el-ḳabbān] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın teşdidıyla) Terāzū ve kistās ma'nāsına, mu'arrebdir. Ve

قَبَانٌ [ḳabbān] Emīn ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فُلَانٌ قَبَانٌ عَلَى فُلَانٍ أَيْ أَمِينٌ عَلَيْهِ

الْإِقْبَانُ [el-iḳbān] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Devşirilmek, تَقَبُّضٌ [teḳabbuḍ] ma'nāsına; yukālu: إِقْبَانٌ إِذَا تَقَبَّضَ مِثْلَ الْجَبَانِ

[ق ت ن]

الْقَاتَانَةُ [el-ḳātānet] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın tahfiifiyle) Ta'āmı az yemek; yukālu: قَتَنَ الرَّجُلُ يَقْتَنُ قَتَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ قَلِيلَ الطَّعْمِ

الْقَاتِينُ [el-ḳatīn] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kem-ta'ām olan kimse. Ve

قَاتِينٌ [ḳatīn] Keneye dahi derler, kanı az olduğu için.

الْقَاتِينَةُ [el-ḳatīnet] (ḳāf'ın kezālik fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Mü'ennesi.

[ق ح ز ن]

الْقَحْزَنَةُ [el-ḳahzenet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimseyi yere düşürmek; yukālu: ضَرَبَهُ فَحَقَزَنَهُ إِذَا صَرَغَهُ

التَّقْحَزُونُ [et-teḳahzun] (fethateynle ve

zā'nın zammıyla) Kezālik düşmek. İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: ضَرَبَهُ فَحَقَزَنَهُ حَتَّى تَقْحَزُونَ أَي حَتَّى وَقَعَ [ḳahzenet] büyük 'asāya derler.

[ق ر ن]

الْقَارِنُ [el-ḳarn] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sığırın ve gayrın boynuzu. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Bir bölük saç dahi derler. Ve bundandır Ebū Sufyān'ın Rūm hakkında بَدَأَتْ الْقُرُونُ dediği. Aşma'ī eyitti: قُرُونٌ [ḳurūn]dan murādı saç bölükleridir, zīrā tā'ife-i Rūm saçların uzatırlar ve halk içinde onunla bilinirler. Ve bu cihetten لِلرَّجُلِ قُرَانٌ derler, ضَفِيرَتَانِ ma'nāsına ki iki bölük saç demek olur.

دُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-ḳarneyn] (ḳāf'ın ve nūn-ı evvelin fethi ve rā' ve yā'nın sükūnuyla) İskender-i Rūmī'nin lakabıdır. Ve Munzir b. Mā'usemā'ya دُو الْقَرْنَيْنِ derlerdi, başının iki cānibinde örülmüş saçları olduğu için. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Küçük dağa dahi derler, cebel-i sagīr ma'nāsına. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Bir kerre terlemeğe dahi derler, حَلَبْنَا الْفَرَسَ حَلَبَةً مِنَ الْعَرَقِ Ve قَرْنَا أَوْ قَرْنَيْنِ أَي عَرَقْنَاهُ

قَرْنٌ [ḳarn] Seksen yıla dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: Otuz yıla derler. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Yaşta berāber olana dahi derler; tekūlu: هُوَ عَلَى قَرْنِي أَي عَلَى سِنِّي Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Bir zamān ehline dahi derler. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Nisā tā'ifesinden ba'zının fer-cinde olan şişe dahi derler ki debe olan kimsenin debeliği gibidir, Aşma'ī eyitti: قَرْنٌ Şureyh'e birkaç kimse bir cāriyenin [ḳarn]ı husūsunda murāfa'a olduklarında

eyitti: eger قَرْنٌ [qarn] oturduğu hīn'de yere yetişirse 'aybdır ve eger yetişmezse 'ayb değildir. Ve

قَرْنٌ [qarn] Mihaffe kubbesinin tepesine dahi derler. Ve

قَرْنٌ [qarn] Başının bir cānibine dahi derler. Ba'zılar eyitti: ذُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-qarneyn] e ذُو الْقَرْنَيْنِ [Zu'l-qarneyn] dediklerine bā'is budur ki kavmini Ḥudāy ta'ālāya da'vet ettiğinde başının iki cānibine darb etmişlerdir. Ve

قَرْنَانٍ [qarnān] Şol mīldir ki kuyunun iki cānibine binā edip üzerine arkırı ağaç vaz' ederler, tā ki o ağaca bekre asalar. Ve

قَرْنُ الشَّمْسِ [qarnu's-şems] Gün doğarken ibtidā zuhūr eden yeridir. Ve

قَرْنٌ [qarn] İki deveyi bir ipte cem' etmeğe dahi derler; tekülü: قَرَنْتُ الْبَعِيرَيْنِ أَقْرُنَهَا قَرْنًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعْتَهَا فِي حَبْلٍ وَاحِدٍ Ve

قَرْنٌ [qarn] Bir nesneyi bir nesneye ulaştırmağa dahi derler; tekülü: قَرَنْتُ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا وَصَلْتُهُ Ve

قَرْنٌ [qarn] At art ayakların ön ayakları bastığı yere basmağa dahi derler; وَالْكَوْلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

قَرْنٌ [el-qaren] (fethateynle) Ok kuburuna derler, Aşma'ī eyitti: قَرْنٌ [qaren] şol kuburdur ki deriden dikerler ve okların yeleklerine havā erişsin fāsīd olmasın diye bir cānibin yararlar, ba'dehu o yarılan yeri dikerler. Ve

قَرْنٌ [qaren] Kezālik kılıca ve oka dahi derler. Ve

قَرْنٌ [qaren] Şol ip e dahi derler ki onunla iki deveyi birbirine çatarlar. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: قَرْنٌ [qaren] şol devedir ki āhar deveye makrūn ola, bir ip e bağlan-

makla. Ve

قَرْنٌ [Qaren] Bir mevzi'in dahi ismidir ki o ehl-i Necd'in mīkātıdır. Ve أُوَيْسُ الْقَرْنِيِّ [Uveysu'l-Qarenī]ye Uveys el-Qarenī dediklerine bā'is budur. Ve

قَرْنٌ [qaren] Masdar dahi gelir, مَقْرُونٌ den çatık kaşlı olmak ma'nāsına.

الْقَرُونُ [el-qirn] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şecā'atte mislin olan kimse.

الْقَرْنَةُ [el-qurnet] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnedir ki bir nesneden sivrilip çıkmış ola; yukālu: قَرْنَةُ الْجَبَلِ وَقَرْنَةُ النُّصْلِ وَقَرْنَةُ الرَّجَمِ لِإِخْدَى شُعْبَتَيْهِ

التَّقْرِينُ [et-taqrīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Esīrleri ipe dizmek; tekülü: قَرَنْتُ كَاللَّاهُ الْأَسَارَى فِي الْجَبَالِ شِدْدَ لِكَثْرَةِ الْمُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ (ص، 38)

الْقِرَانُ [el-qirān] (kāf'ın kesriyle) Haccla 'umrenin mā-beynin cem' etmek; tekülü: قَرَنَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ قِرَانًا Ve

قِرَانٌ [qirān] Şol ip e dahi derler ki iki deveyi onda cem' ederler. Ve

قِرَانٌ [qirān] Musāhib olmağa dahi derler; tekülü: قَارَنْتُهُ قِرَانًا إِذَا صَاحَبْتُهُ Ve

قِرَانُ الْكَوَاكِبِ [qirānu'l-kevākib] dahi bundandır. Ve

قِرَانٌ [qirān] İki hurmānın eklde mā-beynin cem' etmeğe dahi derler. Ve

قِرَانٌ [qirān] Şol oklara dahi derler ki bir kimsenin işi ola. Ve

قِرَانٌ [qirān] Ok atışmada iki oku birbirine karīb atmağa dahi derler: يُقَالُ لِلْقَوْمِ إِذَا تَنَاصَلُوا يَا nī her iki okun arasın ulaştırın.

الْإِقْرَانُ [el-iqrān] (hemzenin kesriyle) Gön-derin ucın kaldırmak, önünde olan kimse-

ye değmesin diye. Ve

إِقْرَانٌ [iḳrān] Çıbandeşilmek için baş vermeğe dahi derler; yukālu: أَقْرَنَ الدَّمْلُ إِذَا حَانَ أَنْ يَنْفَقًا Ve

إِقْرَانٌ [iḳrān] Damarda kan çok olmağa dahi derler.

الْإِسْتِقْرَانُ [el-istiḳrān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: أَقْرَنَ الدَّمُ فِي الْفَرْقِ وَاسْتَقْرَنَ إِذَا كَثُرَ Ve

إِقْرَانٌ [iḳrān] Bir nesneye tākat getirmeğe dahi derler; yukālu: أَقْرَنَ لَهُ وَفَوَّيَ عَلَيْهِ Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ﴾ (الزخرف، 13) أَي مُطْبِقِينَ

الْمُقْرِنُ [el-muḳrin] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol kimseye dahi derler ki ona ekini ve tarlası ve koyunu ve sığırı galebe kıla ve onun mu'ini ve zahiri olmaya yāhūd devesin suvarırken onu sürüp tedārük eder kimsesi olmaya, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْقَرِينُ [el-ḳarīn] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Musāhib.

الْقَرِينَانِ [el-ḳarīnān] (vezni-i mezbūr üzere) Ebū Bekr'le Ṭalḥa'dan 'ibārettir, zīrā Ṭalḥa'nın birāderi 'Osmān b. 'Ubeydullāh mezbūrları bir bāgda cem' etmiştir, ona binā'en قَرِينَيْنِ [ḳarīneyn] dediler. Ve

قَرِينٌ [ḳarīn] Nefse dahi derler, 'alā-mā se-yec'ū.

الْقَرِينَةُ [el-ḳarīnet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimsenin zevcesi; minhu kavluhum: إِذَا جَادَبْتَهُ قَرِينَتُهُ فَهَرَهَا Ya'nī "Zevcesi ona serkeşlik etse o onunla mukāvemete tākat getirip onu maglūbe edinir."

الْقَرَائِنُ [el-ḳarā'in] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın kesri ile) Cem'i. Ve

قَرَائِنُ [ḳarā'in] Şol evlere dahi derler ki birbirine karşı ola. Ve

قَرِينَةٌ [ḳarīnet] Nefs ma'nāsına da gelir.

الْقَرُونُ [el-ḳarūn] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik nefis ma'nāsınadır.

الْقَرُونَةُ [el-ḳarūnet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik nefis ma'nāsına; yukālu: أَشْمَحْتُ قَرُونُهُ وَقَرِينُهُ وَقَرُونَتُهُ وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol nākaya dahi derler ki sağıldığı zamānda iki مِحْلَبَةٌ [miḥlebet]i pür kıla. Ve مِحْلَبَةٌ [miḥlebet] süt sağdıkları kaba derler. Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol davara dahi derler ki tiz terleye. Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol davara dahi derler ki art ayakların ön ayakları bastığı yere vaz'ede. Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol nākaya dahi derler ki iki dizin çöktüğü hinde birbirine karīb ede, Aşma'i rivāyeti üzere. Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol nākaya dahi derler ki onun iki ileride olan memeleri geride olan memelerine karīb ola. Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Şol kimseye dahi derler ki hurmā yerken iki hurmāyı bir yerden yiye. Ve fi'l-meseli: "أَبْرَمًا قَرُونًا" Ve بَرَمٌ [berem] şol kimsedir ki ziyāde buhlünden kumār oyununa dāhil olmaya. Ya'nī bu mertebe buhl ile hurmāyı ikişer yemek münāsib değil.

قَارُونَ [ḳārūn] ('alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Bir recülün ismidir ki gināda onunla mesel darb olunur. Ve bu lā-yansarıftır, 'ucmeden ve ta'riften ötürü.

الْقَارُونَ [el-ḳārūn] ('ale'l-vezni'l-mezbūr)

وَجُ [vecc] dedikleri dārūdur ki ona lisān-ı Türkīde eğir derler.

الْقَرْنُوتَةُ [el-ḳarnuvet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve nūn'un zammı ile) Şol ottur ki yaprağı bozdur. حَنْدُقُوقُ [ḥandeḳūḳ] yaprağına benzer, kum nihāyet bulduğu yerlerde biter. Ve bu vezn üzere kelām-ı 'Arabda ism gelmemiştir illā تَرْقُوتَةُ [terḳuvet] ve عِنْصُوتَةُ [anşuvet] ve تَنْدُوتَةُ [senduvet] gelmiştir. Ve تَرْقُوتَةُ [terḳuvet] boyun dibinde olan köprücük kemiğine derler. Ve عَرْقُوتَةُ [arḳuvet] kova ağzında olan ağaca derler. Ve عِنْصُوتَةُ [anşuvet] başta müteferrik olan kıllardır ki yer yer bākī kalmış ola. Ve تَنْدُوتَةُ [senduvet] meme etine derler, لَحْمِ التَّنْدِيِّ ma'nāsına.

الْقَرْنُوتِيُّ [el-ḳarnevīyy] (ḳāf'ın ve nūn'un fethi ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Şol kırbadır ki zıkr olunan otlā dibāgat oluna.

الْمُقَرَّنِيُّ [el-muḳarnā] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: سِقَاءُ قَرْنَوِيٍّ وَمُقَرَّنِيٍّ إِذَا كَانَ مَدْبُوعًا بِالْقَرْنُوتَةِ

[ق س ن]

الْإِفْسِينَانُ [el-iḳsīnān] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Bir kimse pīr olup 'āciz olmak; yukālu: إِفْسَانُ الرَّجُلِ إِفْسِينَانًا إِذَا كَبِرَ وَعَجِيَ

الْقُسَائِنِيَّةُ [el-ḳuse'nīnet] (ḳāf'ın zammı ve sīn'in fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Bir nesne berk olmak; yukālu: Ve gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: إِفْسَانُ اللَّيْلِ إِذَا اشْتَدَّ ظِلَامُهُ

[ق ط ن]

الْقَطُونُ [el-ḳuṭūn] (zammeteynle) Bir yerde mukīm olmak; yukālu: فَطْنٌ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ

الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ وَتَوَطَّنَهُ

الْقَاطِنُ [el-ḳāṭin] (ṭā'nın kesriyle) Mukīm olan kimse.

الْقَطَانُ [el-ḳuṭṭān] (ḳāf'ın zammı ve ṭā'nın teşdīdiyle) Cem'î.

الْقَاطِنَةُ [el-ḳāṭinet] (ṭā'nın kesriyle) Kezālik cem'î.

الْقَاطِنِيُّ [el-ḳāṭin] (ḳāf'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î, غَازٍ [gāzin] ile عَزِيٍّ [gāziyy] ve غَازِبٍ [gāzib] ile عَزِيْبٍ [gāzīb] gibi. Ve غَازِبٍ [gāzīb] irakta olan develere derler ki akşam yatağına gelmeye. Bu zıkr olunan Cevheri'nin ve sāhib-i Ḳāmūs'un rivāyetidir, lākin ve sāhib-i Ḳāṭin [ḳāṭin] فَاطِنٌ [ḳāṭin]in cem'î olması mahall-i te'emmüldür, zīrā muhtemeldir ki müfred-i mü'ennes olup cemā'ate sıfat vāki' ola, فَافِلَةٌ [ḳāfilet] gibi meselā. Ve

قَاطِنٌ [ḳāṭin] Hademe ve etbā'a dahi derler.

الْقَاطِنَةُ [el-ḳāṭinet] (ḳāf'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Evde sākin olan hizmet-kārlar ve müte'allaklar; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ بِقَطِيَّتِهِمْ

الْقِطَانُ [el-ḳiṭān] (ḳāf'ın kesri ve ṭā'nın tahfīfiyle) Mihaffe ağacı.

الْقَطْنُ [el-ḳāṭan] (fethateynle) İki وَرِكٌ [verik]in arası. Ve وَرِكٌ [verik] rā'i mühmelemin kesriyle uyluk başına derler. Ve

قَطْنُ الطَّائِرِ [ḳāṭanu't-ṭā'ir] Kuşun kuyruğu bittiği yerdir.

قَطْنٌ [Ḳāṭan] (vezn-i mezbūr üzere) Benī Esed'e mensüb bir dağın ismidir.

الْقِطْنَةُ [el-ḳiṭnet] (ḳāf'ın kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Davarın şikenbesi ile olan şīrdān ki ona lisān-ı Fārisīde hezārtū ve 'amme-i 'Arab رُمَّانَةٌ [rummānet] derler rā'nın zammıyla.

الْقَطِنَةُ [el-kaṭinet] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā; mislu: **الْمَعْدَةُ** [el-ma'idet] ve **الْمِعْدَةُ** [el-mi'edet], lākin kesri-tā ahsendir.

قُطْنَةٌ [Kuṭnet] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir ki o Şābit Kuṭne el-ʿAtekī'dir. Ve esmā-i ma'ārif def-i iltibās için elkāba izāfet olunur, kaçan müfredeyn olsalar, nitekim **فَيْسُ فُمَّةً** ve **زَيْدٌ بَطَّةً** ve **سُعَيْدٌ كُرْزٌ** derler.

الْقُطْنُ [el-kuṭn] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Penbe ki ma'ruftur.

الْقُطْنَةُ [el-kuṭnet] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik vāhidi, bir pāre penbe ma'nāsına. Ve tā'nın zammı dahi cā'izdir, **عُسْرٌ** [ʿusr]le **عُسْرٌ** [ʿusur] gibi.

الْقِطْنَةُ [el-kiṭṭinet] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Hubūbāt kismından olana itlāk olunur, mercimek ve böğrölce gibi.

الْقَطَانِيُّ [el-kaṭāniyy] (kāf'ın fethi ve tā'nın tahfifi ile ve yā'nın teşdidiyle) Cem'i.

الْيَقْطِينُ [el-yaḳṭīn] (yā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve tā'nın kesri ve meddiyle) Nebātattan şol nesnedir ki onun sākı olmaya, kabak teveği gibi meselā.

الْيَقْطِينَةُ [el-yaḳṭīnet] (yā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve tā'nın kezālik kesri ve meddiyle) Vāhidi.

الْيَقْطُونُ [el-yaḳṭūn] (yā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve tā'nın zammı ve meddiyle) Ehl-i Mışr lügati üzere, hazīne ma'nāsına.

الْقَيْطُونُ [el-kaḳṭūn] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve tā'nın zammı ve meddiyle) Ehl-i Şām lügati üzere kezālik hazīne ma'nāsına.

التَّقْطِينُ [et-taḳṭīn] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-

tekrīm]) Bağ çubuğunun yeşerip yapraklanması; yukālu: **قَطَّنَ الْكُرْمُ تَقْطِينًا إِذَا بَدَتْ** **زَمَعَاتُهُ** Ve **زَمَعَةٌ** [zeme'at] zā-i mu'ceme ve ʿayn-ı mühmele ile yaprağın ibtidā belirip açılması.

[ق ع ن]

قَعَيْنٌ [Ku'ayn] (kāf'ın zammı ve ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Benī Esed'den bir cemā'atin ismidir.

الْقَيْعُونُ [el-kaḳ'ūn] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Nebātattan bir cins otun ismidir.

[ق ف ن]

الْقَفِينَةُ [el-kaḳīnet] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol koyundur ki ensesinden boğazlayalar.

الْقَفْنُ [el-kaḳfn] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Enseden boğazlamak; tekūlu: **فَقَنْتُهَا فَقْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّحْتَهَا مِنْ فَمَاهَا** Ve bu menhiyyün ʿanhtır. Ve

قَفِينَةٌ [kaḳīnet] Koyunun başın kesip gövdesinden ayırmağa dahi derler, nitekim İbrāhīm-i Neḫaī'nin hadīsinde **”بَلَّكَ الْقَفِينَةُ”** vāki' olmuştur, koyunun başın kesip ayırmak hususunda. Ve bazıları eyitti: **قَفِينَةٌ** [kaḳīnet]in āhirinde olan nūn zā'idedir, zīrā bunun aslı **قَفِيَّةٌ** [kaḳīyyet] tir yā-i müşeddede ile ve gāh olur **قَفَا** [kaḳafā] demek mahallinde **قَفَنٌ** [kaḳfenn] derler, nūn-ı müşeddede ile ve gāh olur **قَفَانٌ** [kaḳaffān] derler **شَدَادٌ** [şeddād] vezni üzere. Ve fī kavli ʿÖmer radiyallāhu ʿanhu **”إِنِّي اسْتَعْمَلُ الرَّجُلُ الْفَاجِرَ لِأَسْتَعِينُ بِقُوَّتِهِ ثُمَّ أَكُونُ عَلَى قَفَانِهِ”** يعنى **Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Bu mīzān ma'nāsına قَبَانٌ** [kaḳabbān] mu'arrebidir.

[ق م ن]

الْقَمَنُ [el-ḳamen] (fethateynle) Lāyık ma'nāsındır; yukālu: أَنْتَ قَمَنْ أَنْ تَفْعَلَ كَذَلِكَ أَيُّ خَلِيقٍ وَجَدِيٍّ Bu tesniye ve cem^c ve te'nīs olunmaz. Ve eger mīm'i meksür etsen tesniye ve cem^c ve te'nīs olunur.

الْقَمِينَ [el-ḳamīn] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik lāyık ma'nāsındır.

الْمَقْمَنَةُ [el-maḳmenet] (mīm'lerin fethiyle) Lāyık olacak mahall; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ مَقْمَنَةٌ لَذَلِكَ أَيُّ مَخْلَقَةٍ لَهُ وَمَجْدَرَةٌ لَهُ

الْتَقَمُنُ [et-teḳammun] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Muvāfakat taleb etmek; tekūlu: تَقَمَنْتُ فِي هَذَا الْأَمْرِ مُرَافَقَتَكَ أَيُّ تَوَخَّيْتُهَا

[ق ن ن]

الْقِنُّ [el-ḳinn] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Kul, 'abd ma'nāsına. Kaçan kendi ve ebeveyni memlūk olsa bunda tesniye ve cem^c ve te'nīs berāber olur. Ve gāh olur, عَيْدُ أَقْنَانٍ derler.

الْأَقْنَانُ [el-aḳnān] (hemzenin fethiyle) Cem'idir, cem'i cā'iz olduğu takdīrce.

الْأَقِنَّةُ [el-eḳinnet] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْقِنُّ [el-ḳunn] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Gömlek yeni.

الْقُنَانُ [el-ḳunān] (ḳāf'ın kezālik zammı ve nūn-ı evvelin tahfiifiyle) Kezālik gömlek yeni; yukālu: قُنُّ الْقَمِيصِ وَقُنَانُهُ لِكَمِّهِ Ve

قُنَانٌ [ḳunān] Kezālik koltuk ziyāde yaramaz rāyiha bağlamağa dahi derler.

الْقِنَّةُ [el-ḳinnet] (ḳāf'ın kesriyle) Līften bükülen ipin bir katına derler.

الْقِنِينَ [el-ḳinen] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un

fethiyle) Cem'i, zikr olunan ipin katları ma'nāsına. Ve

قُنَّةٌ [ḳunnet] Kasnı dedikleri nesnedir, edviye kısmında ki lisān-ı Fāriside ona bīrzed derler.

الْقُنَّةُ [el-ḳunnet] (ḳāf'ın zammı ile) Dağın yukarısı, قُلَّةٌ [ḳullet] gibidir veznen ve ma'nen.

الْقِنَانُ [el-ḳinān] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un tahfiifiyle) Cem'i, بُرْمَةٌ [burmet] ile بِرَامٌ [birām] gibi. Ve بُرْمَةٌ [burmet] çömleğe derler.

الْقُنُنُ [el-ḳunen] (ḳāf'ın zammı ve nūn-ı evvelin fethiyle) Kezālik cem'i.

الْقُنَّاتُ [el-ḳunnāt] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Kezālik cem'i.

الْإِقْنَانُ [el-iḳnān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yaban keçisi dağ kulesine çıkmak; yukālu: إِقْتَرَى الْوَعْلُ إِذَا انْتَضَبَ عَلَى الْقُلَّةِ

الْقِنَانُ [el-ḳanān] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un tahfiifiyle) Bir dağın 'alemidir ki Benī Esed'e mensūbdur.

الْقِنْقِينُ [el-ḳinḳin] (ḳāf'ların kesri ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) Yer fārelerinden bir nev^c fāre. Ve

قِنْقِينٌ [ḳinḳin] Kezālik delīle derler, هَادِي [hādī] ma'nāsına. Ve

قِنْقِينٌ [ḳinḳin] Kārīz ahvālin bilip su husūsuna 'ālim olan kimse.

الْقِنَاقِينُ [el-ḳunāḳin] (ḳāf-ı evvelin zammı ve sānīnin kesri ile) Kezālik su ahvālin ve su yollarının hālin bilen kimse.

الْقِنَاقِينُ [el-ḳanāḳin] (ḳāf-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Cem'i, su yolun bilen kimseler ma'nāsına.

الْقِنِينَةُ [el-ḳinninet] (ḳāf'ın kesri ve nūn-ı

الْكُبَانُ [el-kubān] (kāf'ın zammı ve bā'nın tahfiifiyle) Bir marazdır ki deveye 'arız olur; yukālu: **بَعِيرٌ مَكْبُونٌ**

[ك ت ن]

الْكَتَانُ [el-kettān] (kāf'ın fethi ve tā'nın dahi fethi ve teşdidiyle) Şol ma'rūf nesnedir ki onun ipliğinden bez dokurlar. Ve gāh olur li-zarūretin elifin hazf ederler.

الْكَتَنُ [el-keten] (fethateynle) Kīr, vesah ma'nāsına. Ve tütün eserdir ki evlerde olur. Ve devenin dudağı ot yemeden göğremeğe dahi derler; yukālu: **كَبِنْتُ جَحَافِلُ** **الْبَعِيرِ مِنْ أَكْلِ الْعُشْبِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِقَ بِهِ أَثَرُ خَضْرَتِهِ**

الْكَتِيرُ [el-ketin] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ile) Şol kırbadır ki kīrlenip yelmeşik ola; yukālu: **تَلَزُّجٌ** **سَفَاءٌ كَتِينٌ إِذَا تَلَزَّجَ بِهِ الدَّرَنُ** [te-lezzuc] zā'yla ve cīm'le yelmeşik olmak. Ve **دَرَنٌ** [deren] dāl ve rā'-i mühmeleteynle kīr ma'nāsınadır.

[ك د ن]

الْكَيدُنُ [el-kidn] (kāf'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şol bezdir ki mihaffede nisā tā'ifesi onu kendi nefsi için döşer.

الْكَيدُونُ [el-kudūn] (kāf'ın zammı ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Cem'î. Ve

كَيْدُنٌ [kidn] Deriden hāvenmisālinde şol nesnedir ki içinde ba'zı nesne döğerler.

الْكَيدَنَةُ [el-kidnet] (kāf'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şahm ve lahma derler; yukālu li'r-reculi: **إِنَّهُ لَحَسَنُ الْكَيدَنَةِ** ve yukālu: **بَعِيرٌ ذُو كَيْدَنَةٍ**

الْكَيدِنُ [el-kedin] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesri ile) Şahm ve lahm sāhibi olan kimse.

الْكَيدِنَةُ [el-kedinet] ('ale'l-vezni'l-mezbūri) Mü'ennesi, yukālu: **رَجُلٌ كَيْدِنٌ وَإِمْرَأَةٌ كَيْدِنَةٌ إِذَا كَانَ**

ذَاتَ لَحْمٍ وَشَحْمٍ

الْكَوْدُنُ [el-kevden] (kāf'ın ve dāl'ın fethi ve mā-beynde vāv'ın sükūnuyla) Semer vurulan beygir ki gāh olur belīd olan kimse ona teşbīh olunur.

الْكَدَانَةُ [el-kedānet] (kāf'ın fethiyle) Kubh, **هُجْنَةٌ** [hucnet] ma'nāsına.

الْكَيدُونُ [el-kīdevn] (kāf'ın kesri ve dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) **فِرْجُونٌ** [fircevn] vezni üzere) Hurde topraktır ki üzerine zeyt yağı çöküntüsün döküp onunla zırhu açıp cilā verirler.

[ك ر ن]

الْكَيرَانُ [el-kirān] (kāf'ın kesri ile) 'ūd ki sāz kısmından **مُغَانِيَّةٌ** [muğanniyet] dedikleri ālet-i lehvdır. Gerçi kim Zemaşşerī **Muḳaddime**'sinde kopuzdur demiştir, pes sāhib-i **Şurāḥ**'ın "ūd"u rebāb ile tefsiri münāsib olmaz, zīrā rebāb meşhūr budur ki kemānçeye derler. Ve ba'zılar **كِرَانٌ** [kirān] **صَنْجٌ** [şanc]dır demiştir. Ve **صَنْجٌ** [şanc] bir ma'rūf sāzdır ki lisān-ı Türkīde çeng derler.

[ك ر ز ن]

الْكَيرِزِينُ [el-kirzin] (kāf'ın ve zā'nın kesriyle ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Balta, fe's ma'nāsına.

الْكَيرِزِيمُ [el-kirzīm] (kāf'ın kesri ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Pes bunlar **كِرْزِيمٌ** [kirzīm] ve **كِرْزِيمٌ** [kirzīm] gibi olur veznen ve ma'nen. Ve bu Ferrā rivāyetidir.

[ك ف ن]

الْكَفْنُ [el-kefn] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yün eğirmek, gazl-i sūf ma'nāsına; yukālu: **كَفَنَ يَكْفُنُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْكَفْنَةُ [el-kufnet] (kāf'ın zammı ve fā'nın

sükunuyla) Bir ağacın ismidir.

الْكَفَنُ [el-kefen] (fethateynle) Ma'rifüftur.

الْكَفِينُ [et-tekfīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Meyyite kefen sarmak; tekūlu: كَفَيْتُ الْمَيِّتَ تَكْفِينًا

[ك م ن]

الْكَمُونُ [el-kumūn] (zameteynle) Gizlenmek; yukālu: كَمَنْ كُمُونًا إِذَا اخْتَفَى

الْكَمِينُ [el-kemīn] (kāf’ın fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Pusu ki harbde ederler, zikr olunan ma'nādan me'hūzdur.

الْكَمُونُ [el-kemūn] (kāf’ın fethi ve mīm’in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki yüklü olduğun gizleye, ya'nī yüklü olan nākalar gibi kuyruğun kaldırmaya.

الْمُكْتَمَنُ [el-muktemen] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethiyle) Gizli olan nesne; yukālu: حُرْتُ مُكْتَمَنًا فِي الْقَلْبِ أَيُّ مُحْتَفٍ

الْكَمُونُ [el-kemmūn] (kāf’ın fethi ve mīm’in zammı ve teşdīdiyle) Ma'rūf olan tohumdur ki lisān-ı Türkīde ona kimnon derler.

[ك ن ن]

الْكِنُّ [el-kinn] (kāf’ın kesri ve nūn’un teşdīdiyle) Perde, sūtre ma'nāsına.

الْأَكْنَانُ [el-eknān] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا﴾ (النحل، 81)

الْأَكِنَّةُ [el-ekinnet] (hemzenin fethi ve kāf’ın kesri ile) Perdeler ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً﴾ (الأنعام، 25، الإسرائاء، 46)

الْكِنَانُ [el-kinān] (kāf’ın kesriyle) [ekinnet]in vāhidi, perde ma'nāsına.

الْكَنْنُ [el-kenn] (kāf’ın fethi ve nūn’un teşdīdiyle) Bir nesneyi sakınıp gizlemek;

tekūlu: كَنْنْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرْتَهُ وَصَتَّيْتَهُ مِنَ الشَّمْسِ

الْإِكْنَانُ [el-iknān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nefsinde gizlemek; tekūlu: أَكَنْنْتُهُ فِي كَنٍّْ Ve Ebū Zeyd eyitti: كَنٌّْ إِذَا سَرَرْتَهُ ve إِكْنَانٌ [iknān] bir ma'nāyadır gerek yerde gizlemek ma'nāsına olsun gerek nefsinde gizlemek ma'nāsına olsun; tekūlu: كَنْنْتُ الْعِلْمَ وَأَكَنْنْتُهُ فَهُوَ مَكْنُونٌ وَمَكْنٌ وَكَنْنْتُ الْجَارِيَةَ وَأَكَنْنْتُهَا فَهِيَ مَكْنُونَةٌ وَمَكْنَةٌ

الْكَنْنَةُ [el-kunnet] (kāf’ın zammı ile) Kapı üzerinde binā olunan sāyebān.

الْكَنْنَاتُ [el-kunnāt] (kāf’ın zammı ile) Kezālik cem'i, kapılar üzerinde olan sāyebānlar ma'nāsına.

بَنُو كَنْنَةَ [Benū Kunnet] (kāf’ın zammı ve nūn’un teşdīdiyle) ‘Arab tā’ifesinden bir kavmin ismidir.

الْكَنْنَةُ [el-kennet] (kāf’ın fethi ile) Bir kimsenin oğlunun ‘avreti, الإِنِّينِ ma'nāsına.

الْكَنَانِيُّ [el-kenānī] (kāf’ın fethi ve yā’nın kesri ile) Cem'i, gūyā ki كَنْينَةٌ [kenīnet] in cem'idir. Kāle'z-Zibriqān كِنَانِييٌّ “أَبْعَضُ كِنَانِييٌّ” [hu-mezet] vezni üzere başın içeri çekmesi çok olan kimse. Ve طَلْعَةٌ [tule'at] vezni-mezbūr üzere başın taşra çıkarması çok olan kimse.

الْكَنْنَانَةُ [el-kenānet] (kāf’ın fethi ve nūn-ı evvelin tahfīfi ile) Ok kodukları zarf.

كِنَانَةٌ [Kinānet] (vezni-mezbūr üzere) Bir kabīlenin babası adıdır ki o Kināne b. Hūzeyme'dir ki cedd-i a'lāları Muḍar'dır. Ve

بَنُو كِنَانَةَ [Benū Kinānet] Kezālik Tağlib b. Vā'il'den bir cemā'attir ki onlar Benū 'İkebb'dir ki onlara Qureyşu Tağlib derler.

الْإِكْتِنَانُ [el-iktinān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gizlenmek, istitār ma'na'sına.

الْإِسْتِكْنَانُ [el-istiknān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'na'hu; yukālu: **إِكْتَنَّ الرَّجُلُ** **وَاسْتَكَنَّ** إِذَا اسْتَشَرَ

الْمُسْتَكِنَتُ [el-mustekinnet] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Kīn, hıkd ma'na'sına.

الْكَائُونُ [el-kānūn] (‘alā-vezni [el-kāfur] [el-kāfur]) Ateş yakacak yer.

الْكَائُونَةُ [el-kānūnet] (‘alā-vezni'l-mezbūr) Bi-ma'na'hu. Ve ricālden sakıl olan kimseye dahi كَائُونٌ [kānūn] derler.

كَائُونُ الْأَوَّلِ [kānūnu'l-evvel] (‘ale'l-vezni'l-mezbūr) ve

كَائُونُ الثَّانِي [kānūnu's-ṣānī] (‘ale'l-vezni'l-mezbūri eyzan) Kalb-i şitāda iki ayın isimidir, Rūm lügati üzere.

[ك و ن]

الْكَوْنُ [el-kevn] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Olmak. Ve

كَوْنٌ [kevn] Kefil olmak ma'na'sına dahi gelir, ‘alā-mā se-yecru. Ve

كَوْنٌ [kevn] Hālet ma'na'sına dahi gelir.

الْأَكْوَانُ [el-ekvān] (hemzenin fethiyle) Cem'idir.

كَانَ [kāne] (kāf'ın fethi ve meddiyle ve nūn'un feth üzere bināsıyla) Fi'l-i māzīdir. Eger onu mücerred zamāndan ‘ibāret kı-larsan habere muhtāc olur; tekūlu: **كَانَ** زَيْدٌ عَلِيمًا Zīrā mücerred zamāna delāletle kelām tām olmaz. Ve eger onu bir hade-sin vukū'undan ‘ibāret kı-larsan haberden müstagnī olur; tekūlu: **كَانَ الْأَمْرُ وَأَنَا أَعْرِفُهُ** فَدَ Ve gāh olur **كَانَ** أَيُّ مَذْ خُلِقَ için zā'id olur, ke-kavlike مُنْطَلَقًا **كَانَ** زَيْدٌ مُنْطَلَقًا Kālallāhu ta‘ālā: **﴿وَكَانَ اللهُ﴾**

كُنْتُ وَكُنْتُ **غَفُورًا رَحِيمًا** (النساء، 96) **إِيَّاكَ كَمَا تَقُولُ ظَنَنْتُكَ زَيْدًا وَظَنَنْتُ زَيْدًا إِيَّاكَ تَضَعُ الْمُنْفَصِلَ مَوْضِعَ الْمُتَّصِلِ فِي الْكِنَايَةِ عَنِ الْإِسْمِ وَالْخَبَرِ لِأَنَّهُمَا مُنْفَصَلَانِ فِي الْأَصْلِ لِأَنَّهُمَا مُبْتَدَأٌ وَخَبَرٌ**

الْكَيْنُونَةُ [el-keynūnet] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükünü ve nūn'un zammı ve med-diyle) Kezālik olmak; tekūlu: **كَانَ كَوْنًا وَكَيْنُونَةً** شَبَّهُهُ بِالْحَيْدُودَةِ وَالطَّيْرُورَةِ مِنْ ذَوَاتِ الْبَاءِ وَلَمْ يَجِئْ مِنَ الْوَاوِ عَلَى هَذَا إِلَّا أَحْرَفَ كَيْنُونَةً وَدَيْمُومَةً وَقَيْدُودَةً Ve **حَيْدُودَةٌ** [ḥaydūdet] ḥā-i mühmele ile dönmek ma'na'sına. Ve **طَيْرُورَةٌ** [ṭayrūret] uçmak ma'na'sına. Ve **هَيْبُوعَةٌ** [hey'ū'at] istifrāg etmek ma'na'sına. Ve **دَيْمُومَةٌ** [deymūmet] dā'im olmak ma'na'sına. Ve **قَيْدُودَةٌ** [qaydūdet] yedmek ma'na'sınadır. Ve

كَيْنُونَةُ [keynūnet] Aslında كَيْنُونَةُ idi yā'nın teşdidiyle pes yā'ların birin hazf ettiler, nitekim هَيْيْنٌ [heyin] ve مَيْيْتٌ [meyyit] kelimelerinde hazf olundu. Ve eger aslı كَيْنُونَةُ olup tahfif olunmuş olmasa كَوْنُونَةُ demek lāzım olurdu. Ve ammā **حَيْدُودَةٌ** [ḥaydūdet] aslında فَعْلُولَةٌ [fa'lūlet] idi, ‘ayn'ın fethiyle teskīn olunup **حَيْدُودَةٌ** denidi.

لَمَيْكُ [lem yeku] (yā'nın fethi ve kāf'ın zammı ile) Aslı لَمْ يَكُونُ idi vaktā kim لَمْ dāhil oldu, āhirin meczūm etmekle sākineyn cem' olduğu için vāv hazf olundu. Ve isti'māli kesir olmağın nūn dahi hazf olundu tahfifen. Pes kaçan nūn tahrīk olursa isbāt olunup **لَمْ يَكُنِ الرَّجُلُ** derler. Ve Yūnus hareket ile dahi hazfī cā'iz gördü, ya'nī لَمْ لَمْ تَكُ الْحَاجَاتُ demek cā'izdir dedi.

لَا يَكُونُ [lā yekūnu] Mahall-i istisnāda isti'māl olunur; tekūlu: **لَا يَكُونُ زَيْدًا** عَلَى مَعْنَى لَا يَكُونُ الْآتِي زَيْدًا

التَّكْوِينُ [et-tekvīn] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi ihdās etmek.

التَّكْوُنُ [et-tekevvin] (fethateynle ve vāv'ın

zammı ve teşdidiyle) Bir nesne hâdis olmak.

الْكِيَانَةُ [el-kiyānet] (kāf'ın kesriyle) Kefil olmak; tekülü: **كُنْتُ عَلَى فُلَانٍ أَكُونُ كَوْنًا إِذَا تَكَفَّلْتُ بِهِ**

الْإِكْتِيَانُ [el-iktiyān] (hemzenin ve yā'nın kesriyle) Kezâlik kefil olmak; tekülü: **إِكْتُنْتُ بِهِ إِكْتِيَانًا**

سَمِعُ الْكِيَانَ [Sem'ü'l-Kiyān] (kāf'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) 'Acem tâ'ifesine mensüb bir kitâbın ismidir.

الْإِسْتِكَانَةُ [el-istikānet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Huzūc ve huşūc etmek.

الْمَكَانَةُ [el-mekānet] (mīm'in fethi ile) Mertebe ve menzile ma'nâsıdır. Ve

مَكَانَةٌ [mekānet] Mekān ma'nâsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: **﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ﴾** (يس، 67)

الْمَكَانُ [el-mekān] (mīm'in fethiyle) Mevzi' ma'nâsıdır.

الْتَمَكُّنُ [et-temekkun] (fethateynle ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Bir yerde mekân tutmak. Vaktā ki **مَكَانٌ** [mekān] lafzının isti'mâli kesret üzere olduysa mīm hurūf-ı asliyyeden tevehhüm olunup **تَمَكَّنَ** dediler, nitekim **مَشْكِينٌ** [miskīn]den **تَمَسَّكَنَ** dediler, fakīr oldu ma'nâsına.

الْكُنْتِي [el-kuntiyy] (kāf'ın zammı ve nūn'un sükunu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Pīr olan kimse, gūyā ki **كُنْتُ فِي كَذَا** **كُنْتُ فِي كَذَا** kavline mensūbdur.

[ك ه ن]

الْكَاهِنُ [el-kāhin] (hā'nın kesriyle) Gā'ibden haber verici kimse ki ma'rūftur.

الْكُهَّانُ [el-kuhhān] (kāf'ın zammı ve hā'nın teşdidiyle) Cem'î, gā'ibden haber vericiler

ma'nâsına.

الْكَهَنَةُ [el-kehenet] (fethateynle) Kezâlik cem'î.

الْكِهَانَةُ [el-kihānet] (kāf'ın kesriyle) Gāyibden haber vermeğe taklīd etmek; tekülü: **كَهَنَ يَكْهَنُ كِهَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ مِثْلَ كَتَبَ يَكْتُبُ كِتَابَةً إِذَا تَكَهَّنَ**

الْكِهَانَةُ [el-kehānet] (kāf'ın fethiyle) Kāf'ın fethiyle kāhin olmak ya'nī gāyibden haber vermek; tekülü: **كَهَنَ كِهَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

الْكَاهِنَانُ [el-Kāhinān] (hā'nın kesriyle) İki kabîlenin ismidir.

[ك ي ن]

الْكَيْنُ [el-keyn] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir et pāresidir ki nisā tā'ifesinin fercinin dāhilinde olur, bez misālinde.

الْكُيُونُ [el-kuyūn] (zammeteynle) Cem'î, zikr olunan et pāreleri ma'nâsına.

الْكِينَةُ [el-kīnet] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Yaramaz hâlet; yukālu: **بَاتَ فُلَانٌ بِكِينَةٍ سُوءٍ أَيْ بِحَالَةٍ سُوءٍ**

كَأَيُّنُ [ke-eyyin] (kāf'ın ve hemzenin fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle ve nūn'un sükun üzere binâsıyla) **كَمْ** ma'nâsıdır, haberde ve istifhâmda ki nīçe nīçe demek olur. Ve bunda iki lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri dahi **كَأَيُّنُ** [kā'in]dir, **كَاع** [kā'in] vezni üzere. Ubeyy b. Ka'b, Zirr b. Hūbeyṣ'e eyitti: **تَعُدُّ سُورَةَ الْأَخْرَابِ يَا'nī sūre-i Ahzāb'ı nīçe bir 'add edersin ve haber oldukta مَنْ رَجُلٍ قَدْ رَأَيْتُ** dersin. Ve maksūdun ma'nā-yı teksīr ifāde olur, pes nekireyi **كَأَيُّنُ** den sonra **مَنْ** kelimesi ile mecrūr edersin. Ve **كَأَيُّنُ** den sonra **مَنْ** idhāl etmek **كَأَيُّنُ** in mā-ba'din mansūb etmeden ekser ve ahsendir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ن]

اللَّبَنُ [el-leben] (fethateynle) İsm-i cinsdir, süt ma'nāsında.

الْأَلْبَانُ [el-elbān] (hemzenin fethi ve ile) Cem'î, sütler ma'nāsına. Ve

لَبَنٌ [leben] Kezālik yastık muvāfik olmamadan hāsıl olan boyun ağrısına dahi derler; yukālu: لَبِنُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

لَبْنٌ [leben] Koyunun sütü çok olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَبِنَتِ الشَّاةُ لَبْنًا إِذَا غَزَزَتْ

اللَّبِينَةُ [el-lebinet] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Sütü çok olan davar; yukālu: نَاقَةٌ لَبِينَةٌ أَي غَزِيرَةٌ

اللَّبُونُ [el-lebūn] (lām'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Sütlü olan davar, gerek koyun gerek sığır gerek sütü çok olsun gerek az olsun.

اللُّبْنُ [el-lubn] (lām'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Cem'î, sütlü davarlar ma'nāsına.

الْلَبِنُ [el-libn] (lām'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î, Yūnus rivāyeti üzere; yukālu: كَمْ لُبْنُ غَنَمِكَ وَلِبْنُ غَنَمِكَ أَي دَوَاتٌ Ve kaçan sütü çok ma'nāsın murād edinseler لَبُونٌ demezler, لَبِينَةٌ [lebinet] derler, nitekim mürür eyledi. Ve Kisā'ī eyitti: Mesmūc olan كَمْ لِبْنُ غَنَمِكَ dir lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle Ve رَسُلٌ رَسُلٌ أَي كَمْ رَسُلٌ غَنَمِكَ Ve رَسُلٌ [risl] rā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla bir nesnenin yararına derler.

إِبْنُ اللَّبُونِ [ibnu'l-lebūn] (lām'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol deve yavrusudur ki iki yaşın tamām edip üçüncü yaşına girmiş ola.

إِبْنَةُ اللَّبُونِ [ibnetu'l-lebūn] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ve mezbūra إِبْنُ لَبُونٍ dedikleri, anası gayrı veled doğurup süt getirdiğinden ötürüdür. Ve لَبُونٌ [lebūn] nekiridir, elif lām'la ma'rife kılınıp إِبْنُ اللَّبُونِ ve إِبْنَةُ اللَّبُونِ derler.

الْلَبْنُ [el-lebn] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Süt içirmek; tekūlu: لَبِنْتُهُ أَلْبِنُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْبِنُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَقَيْتَهُ اللَّبْنَ Ve **لَبِنٌ** [lebn] 'Asā ile vurmağa dahi derler; yukālu: لَبِنَةٌ بِالْعَصَا يَلْبِنُهُ لَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَبَهُ Ve لَبِنَةٌ بِصَخْرَةٍ دَاهِي derler taşla vursa.

الْلَابِنُ [el-lābin] (bā'nın kesriyle) Süt içirici kimse; tekūlu: لَبِنْتُهُ فَأَنَا لَابِنٌ إِذَا سَقَيْتَهُ وَتَقُولُ نَحْنُ Ve نَلْبِنُ حَيْرَانًا أَي نُسْقِيهِمُ اللَّبْنَ

لَابِنٌ [lābin] Süt sâhibi olan kimseye derler; yukālu: رَجُلٌ لَابِنٌ أَي دُو لَبْنٍ كَقَوْلِكَ تَامِرٌ أَي دُو تَمْرٍ

الْإِلْبَانُ [el-ilbān] (hemzenin kesriyle) Kavmin sütü çok olmak; yukālu: أَلْبِنُ الْقَوْمِ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ اللَّبْنُ Ve

إِلْبَانٌ [ilbān] Nākanın sütü gelmeğe dahi derler; yukālu: أَلْبِنَتِ النَّاقَةُ إِذَا نَزَلَ لَبْنُهَا فِي صَرْعِهَا

الْمَلْبِنُ [el-mulbin] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Şol nākadır ki memesine sütü gelmiş ola; yukālu: أَلْبِنَتِ النَّاقَةُ فَهِيَ مَلْبِنٌ

الْلَبِينُ [el-lebīn] (lām'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Sütle beslenen at.

الْمَلْبُونُ [el-melbūn] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik sütle beslenen at; yukālu: فَرَسٌ لَبِينٌ وَمَلْبُونٌ أَي رُبِّي بِاللَّبْنِ Ve مِثْلُ عَلِيفٍ مِنَ الْعَلَفِ

مَلْبُونٌ [melbūn] Şol kimseye dahi derler ki onu süt vurup sefih etmiş ola; yukālu: قَوْمٌ مَلْبُونُونَ إِذَا ظَهَرَ مِنْهُمْ سَفَهٌ يُصِيبُهُمْ مِنَ الْبَابِ الْإِبِلِ مَا يُصِيبُ أَصْحَابَ التَّبِيدِ

الْمَلْبَنَةُ [el-melbenet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Şol ottur ki onu otlamakla koyunun sütü çok olur.

الْإِسْتِلبَانُ [el-istilbān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Süt talep etmek; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يَسْتَلْبِنُ أَي يَطْلُبُ لَنَا لِعِيَالِهِ أَي لِيَصِفَانِهِ

الْلَبِنَةُ [el-lebinet] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Kerpiç ki onunla yapı yapılır.

الْلَبِينُ [el-lebin] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, كَلِمَةٌ [kelimet] ile كَلِمٌ [kelim] gibi.

الْلَبِنَةُ [el-libnet] (lām'ın kesri ve bā'nın sükülüyle) Kezālik kerpiç ma'nāsında lügattir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْلَبِينُ [el-libn] (lām'ın kesri ve bā'nın sükülüyle) Kezālik cem'i, rivāyet-i mezbūre üzere لَبِدَةٌ [lebidet] ile لَبْدٌ [libd] gibi, keçe ma'nāsına. Ve

لِبْنَةٌ [libnet] Gömlek hıştekine dahi derler, nitekim *Lügat-i Cārullāh*'ta işāret olunmuştur. Ve *Terce-me-i Muhtār* sāhibi لِبْنَةٌ [libnet] gömlek yakasıdır demiştir, sehvidir.

التَّلْبِينُ [et-telbīn] (‘alā-vezni التَّلْبِيمُ [et-tekrīm]) Kerpiç kesmek; yukālu: لَبِنُ الرَّجُلِ تَلْبِينًا إِذَا اتَّخَذَهُ

الْمَلْبَنُ [el-milben] (mīm'in kesri ve lām'ın sükülü ve bā'nın fethiyle) Kerpiç kâlıbı. Ve

مِلْبَنٌ [milben] Süt kabına dahi derler, مِخْلَبٌ [miħleb] ma'nāsına.

التَّلْبُونُ [et-telebun] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir yerde eğlenmek, تَمَكُّتٌ [temekkuṣ] ma'nāsına.

الْمُلْبَنُ [el-mulebben] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) فَلَاتَجٌ [felātec] dedikleri nesne ve فَلَاتِجٌ [felātec] fā'nın

ve tā-i fevkānīnin fethiyle ba'zı nüshada lügat-ı Neysābūr üzere furātedir demiş ki pestil demek olur. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu müvelled ola.

الْلَبَانُ [el-libān] (lām'ın kesriyle) Emmek, رَضَاعَةٌ [reḍā'at] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: هُوَ أَخُوهُ بِلَبَانِ أُمِّهِ İbnu's-Sikkīt eyitti: denmez, زَيْرٌ لَبِنٌ [leben] içilen süte derler.

الْلَبَّانُ [el-lebbān] (lām'ın fethi ve bā'nın tahfifi ile) Göğüste sīne-bend durduğu yerdir.

الْلُبَّانُ [el-lubān] (lām'ın zammı ve bā'nın tahfifi ile) Günlük dedikleri nesne ki edviyedendir, كُنْدُرٌ [kundur] ma'nāsına. Ve

لُبَّانَةٌ [lubānet] Hācete dahi derler.

لُبَّانٌ [Lubān] (lām'ın zammıyla) Bir dağın 'alemidir.

الْلُبْنَى [el-lubnā] (lām'ın zammı ve bā'nın sükülü ve elifin kasrıyla) Bir ağaçtır ki onun 'asel gibi leziz sütü olur ve gāh olur onunla buhūr edinirler.

يَلْبِنٌ [Yelben] (yā'nın ve bā'nın fethiyle) Bir dağın ismidir.

[ل ج ن]

التَّلْعُنُ [et-teleccun] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne yelmeşik olmak, تَلْعُجٌ [telezzuc] ma'nāsına. Ve

تَلْعُنٌ [teleccun] Bir kimsenin başı yunup tamām pāk olmamağa dahi derler. Ve

تَلْعُنٌ [teleccun] Ağaçtan dökülen yaprakları cem' edip döğüp çekirdekler karıştırıp deveye yedirmektir; yukālu: إِذَا تَلْعَنَ الْقَوْمُ إِذَا أَخَذُوا الْوَرْقَ وَدَقُّوهُ وَخَلَطُوهُ بِالتَّوَى لِلْإِبِلِ

التَّلْعِينُ [et-telcīn] (‘alā-vezni التَّلْبِيمُ [et-tekrīm]) Hatmī demekle ma'rūf nesne-

nin suyu koyu olsun diye divite dökmek; tekūlu: لَجْنْتُ الْخَطِيئِي وَنَحْوَهُ تَلَجِينًا إِذَا صَرْنْتَهُ لِيَشْحُنَ [el-lecīn] (lām'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Ağacın yaprağı düşsün diye sarstıkta düşen yapraklardır.

اللَّجُونُ [el-lecūn] (lām'ın fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Seyrde sakīl olan deve.

اللُّجُونُ [el-lucūn] (zammeteynle) Seyrde sakīl olmak; yukālu: لَجَنْتِ النَّاقَةَ تَلَجُنُ لُجُونًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ ثَقِيلَةً فِي السَّيْرِ

اللَّجِينُ [el-lecīn] (lām'ın zammı ve cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gümüş, fidda ma'nāsına; sīga-i tasgīr üzere vārid olmuş-tur شُرَيْيَا [şureyyā] gibi ve كَمَيْتٌ [kumeyt] gibi.

[ل ح ن]

اللَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın fethi ve ḥā'-i müh-melenin sükūnuyla) İrābda hatā kılmak. Ve

لَاḤN [laḥn] Hüsn-i savtla āvāze kılmağa dahi derler; yukālu: لَحَنَ فِي قِرَاءَتِهِ مِنَ الْبَابِ لَحْنًا إِذَا طَرَبَ فِيهَا وَغَرَدَ تَغْرِيدٌ [tağrīd] nage-me kılmağa derler.

اللُّحُونُ [el-luḥūn] (zammeteynle) Cem'i.

الْأَلْحَانُ [el-elḥān] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem'i. Ve fi'l-hadīsi: "إِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ بِالْحَوْنِ الْعَرَبِ"

الْأَلْحَنُ [el-elḥan] (hemzenin ve ḥā'nın fet-hi ile) Hüsn-i savtla kırā'at eden kimse; yukālu: هُوَ الْاَلْحَنُ النَّاسِ إِذَا كَانَ أَحْسَنَهُمْ قِرَاءَةً وَغِنَاءً Ve

لَاḤN [laḥn] Bir nesneyi niyyet edip ona meyl etmek. Ve

لَاḤN [laḥn] Kelāmda hatā etmeğe dahi der-ler; yukālu: لَحَنَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve

لَاḤN [laḥn] Bir kimseye bir söz söylemek-tir ki o onu fehmi ede ve gayrılar fehmi etmeye; tekūlu: لَحَنْتُ إِلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيْضًا وَالْحَنُ لَحْنًا إِذَا قُلْتَ لَهُ قَوْلًا يَفْهَمُهُ عَنْكَ وَيَحْفَى عَلَى غَيْرِهِ Ve dersin bāb-ı rābi'den, kaçan o sözü senden fehmi etse. Ve

لَاḤN [laḥn] Fehvā-yı kelāma dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ (محمد، 30) أي في فحواؤه ومغناه

الْلَّحَّانُ [el-laḥḥān] (lām'ın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) İrābda hatā kılıcı kimse.

الْلَّحَّانَةُ [el-laḥḥānet] (vezni-i mezbūr üzere) Mübālaga ile hatā kılıcı kimse.

التَّلْحِينُ [et-telḥīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Hatāya nisbet etmek, tahti'e ma'nāsına.

الْلَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın ve ḥā'nın fethi ile) Fehm ve idrāk etmek; yukālu: لَحَنَ لَحْنًا مِنْ لَعَلَّ أَحَدَكُمْ اَلْحَنُ الْبَابِ الرَّابِعِ بِحُجَّتِهِ "أَيُّ أَفْطَنُ لَهَا"

الْإِلْحَانُ [el-ilḥān] (hemzenin kesriyle) Bir gizli sırrı anlatmak; tekūlu: اَلْحَنْتُهُ أَنَا إِيَّاهُ

الْمُلَاḤَنَةُ [el-mulāḥanet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Kezālik anlatmak; yukālu: لَا حَنْتُ النَّاسَ فَاطَنَّتُهُمْ

[ل خ ن]

الْلَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın ve ḥā'-i mu'cemenin fethiyle) Yaramaz rāyiha bağlamak; yukālu: لَحِنَ السِّقَاءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَنَ

الْلَّحْنَاءُ [el-laḥnā'] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bed-rāyiha olan 'avret; ve minhu kavluhum: أَمَةٌ لَحْنَاءُ Ve ba'zılar eyitti: لَحْنَاءُ [laḥnā'] şol 'avrettir ki sünnetli olmaya.

الْأَلْحَنُ [el-elḥan] (hemzenin ve ḥā'nın fet-hiyle) Sünnetli olmayan recül.

[ل د ن]

الَّذُنُّ [el-ledn] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Mülāyim olan gönder; yukālu: رُمِحَ لَذُنُّ

الَّذُنُّ [el-ludn] (lām'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Cem'ci; yukālu: رِمَاحٌ لُذُنُّ

الَّذُذُّنُّ [et-teleddu] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Bir yerde eğlenmek, zammı ve teşdidiyle) Bir yerde eğlenmek, تَمَكُّتٌ [temekkuş] ma'nāsına; yukālu: تَذُّذٌ عَلَيْهِ إِذَا تَلَكُّوا Ve تَلَكُّوْا [telekku] eğlenmeğe dahi derler.

لُذُنُّ [ledun] (lām'ın fethi ve dāl'ın zammı ve nūn'un sükūn üzere binasıyla) Şol yerdir ki o gāyet ve nihāyettir. Bu zarf-ı gayr-ı mütemekkindir, عُنْدَ mesābesindedir. Ve buna hurūf-ı cārreden hemīn مِنْ dāhil olur. Kālallāhu ta'ālā: (النساء، 67) ﴿مِنْ لُذُنَّا﴾ Ve muzāf dahi gelir mā-ba'din cerr etmekle. Ve bunda üç lügat vardır: biri لُذُنُّ [ledun] 'alā-mā merre ve biri لَدَى [ledā]dır, lām'ın fethi ve elifin kasrıylave biri dahi لُدُّ [ledu] dur, lām'ın fethi ve dāl'ın zammı ile. Ve gāh olur لُذُنُّ [ledun] kelimesin 'amil kılarlar ve lākin 'ameli عُذْوَةٌ kelimesin mansüb kılmağa mahsūstur.

[ل ز ن]

الَّذَرْنُ [el-lezn] (lām'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şiddet ve müzāyaka.

الَّذَرْنُ [el-lezin] (lām'ın fethi ve zā'nın kesriyle) Müzāyaka üzere olup teng olan nesne; yukālu: عَيْشٌ لَزْنٌ أَيْ صَيْقٌ

الَّذَرْنُ [el-lezen] (fethateynle) Halk kuyu üzerinde su çekmek için cem' olmak bir haysiyet ile ki müzāhame olup sığışmayalar. Ve her husūsta olan müzāhameye itlāk olunur.

[ل س ن]

الَّذِسَانُ [el-lisān] (lām'ın kesriyle) Şol 'uzvudur ki tekellüm onunla olur. Ve gāh olur لِسَانٌ [lisān] kelimedен 'ibāret olur. Ve bir i'tibārla mü'ennes olur şol kimse ki onu müzekker kıldı, cem'inde ثَلَاثَةُ أَلْسِنَةٍ dedi, حِمَارٌ [himār]la أَحْمِرَةٌ [ahmiret] gibi. Ve şol kimse ki mü'ennes kıldı, ذِرَاعٌ ثَلَاثُ أَلْسِنٍ dedi, زِرَاعٌ [zirāc]la أَذْرُعٌ [ezruc] gibi, زِرَاعٌ [firāc] vezni üzerine olanda أَفْعُلٌ [ef'ul] vezni üzere cem' olunmak kıyāstır, gerek müzekker gerek mü'ennes olsun. Ve

لِسَانٌ [lisān] Şol kimseye dahi derler ki bir cemā'atin cānibinden mütekellim ola. ve

لِسَانٌ [lisān] Terāzū diline dahi derler; yukālu: لِسَانُ الْمِيزَانِ

الَّذِسْنُ [el-lesen] (fethateynle) Fesāhat ma'nāsına; yukālu: لَيْسَ لَسْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الَّذِسْنُ [el-lesn] (lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Fasīh olan kimse.

الَّذِسْنُ [el-elsen] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الَّذِسْنُ [el-lusn] (lām'ın zammı ve sīn'in sükūnu ile) Cem'ci gelir.

الَّذِسْنُ [el-lesn] (lām'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir kimseyi dillemek; tekūlu: إِذَا تَلَسَّنِي أَلْسُنُكَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الَّذِمْلَسُونُ [el-melsūn] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla ve sīn'in zammı ve meddiyle) Yalancı olan kimse, kezzāb ma'nāsına.

الَّذِسْنُ [el-lisn] (lām'ın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Lügat ma'nāsına; yukālu: لِكُلِّ قَوْمٍ لِسْنٌ أَيْ لُغَةٌ يَتَكَلَّمُونَ بِهَا

الَّذِمْلَسْنُ [el-mulesen] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve teşdidiyle) Şol na'leyndir ki onda nev'-i tül olup letāfet ola, لِسَانٌ [lisān] hey'eti üzere. Ve

مُلَسَّنٌ [mulessen] Endāmlı olan ayağa dahi derler; yukālu: **إِمْرَأَةٌ مُلَسَّنَةٌ الْقَدَمَيْنِ**

[ل ع ن]

الَلْعَنُ [el-laʿn] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Hayırdan irak etmek.

الَلْعَنَةُ [el-laʿnet] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) İsmdir, maʿnā-yı mezbūrdan.

الَلْعَانُ [el-laʿān] (lām'ın kesriyle) Cem'i.

الَلْعَنَاتُ [el-leʿanāt] (fethateynle) Kezālik cem'i.

الَلْعِينُ [el-leʿīn] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Laʿn olunan kimse. Ve

لَعِينٌ [leʿīn] ʿAvrete dahi sıfat vākiʿ olur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ لَعِينٌ**

الَمَلْعُونُ [el-melʿūn] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu. Ve

لَعِينٌ [leʿīn] Mesh olunana yaʿnī bir şeklden bir şekle tebdīl olunana dahi derler.

الَرَّجُلُ اللَّعِينُ [er-reculu'l-leʿīn] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki ekinin ortasında insān şeklinde dikerler tā ki vuhūş onu görüp ürke.

الَمَلَاعِنَةُ [el-mulāʿanet] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) And içişmek esnāsında şartla laʿn edişmek, **مُبَاهَلَةٌ** [mubāhelet] maʿnāsına.

الَلْعَانُ [el-laʿān] (lām'ın kesriyle) Bi-maʿnāhā.

الَمَلْعَنَةُ [el-melʿanet] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Yolun işlek yeri, **فَارِعَةُ الطَّرِيقِ** maʿnāsına. Ve halkın konak yerine dahi melʿanet derler. Ve fi'l-hadīsi: **“إِتَّقُوا الْمَلَاعِنَ”** Yaʿnī “Konak yerlerin efşān zamānında necāsetten sakının tā ki o menzile nüzūl edenler müteʿezzī olmaya.”

الَلْعَنَةُ [el-luʿanet] (lām'ın zammı ve ʿayn'ın fethi ile) Şol kimsedir ki halka laʿn etmesi

çok ola.

الَلْعَنَةُ [el-luʿnet] (lām'ın zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki ona halk laʿnet ede.

[ل غ ن]

الَلْعُنُونُ [el-luḡnūn] (lām'ın ve nūn'un zammı ve ḡayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Boyun nihāyet bulduḡu yerle çene mābeyninde olan et. Ve **لُغْدُودٌ** [luḡdūd] da lügattir.

الَلْعَانِينَ [el-leḡānīn] (lām'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i.

لَعْنَاكَ [leḡanneke] (fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Bir lafzdır ki **لَعَلَّكَ** [leʿalleke] maʿnāsınadır, baʿzı Benī Temīm katında Ve **لَعَلَّكَ** [leʿalleke] kelime-i recādır.

[ل ق ن]

الَلْقَنُ [el-laḡn] (lām'ın fethi ve ḡāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi idrāk etmek, fehmi maʿnāsına.

الَلْقَانِيَةُ [el-leḡāniyet] (lām'ın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Kezālik fehmi maʿnāsına; tekūlu: **لَقِنْتُ الْكَلَامَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَهَمْتَهُ**

الَتَلْقُنُ [et-telaḡḡun] (fethateynle ve ḡāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi telkīn tarīkiyle fehmi etmek; tekūlu: **تَلَقِنْتُ الْكَلَامَ إِذَا أَحَدْتَهُ لِقَانِيَةً**

الَتَلْقِينُ [et-telḡīn] (ʿalā-vezni **الَتَلْقِيمِ** [et-tekrīm]) Fehmi ettirmek.

الَلْقِينُ [el-leḡīn] (lām'ın fethi ve ḡāf'ın kesriyle) Tiz-fehmi olan kimse; yukālu: **غَلَامٌ لَقِنٌ أَي سَرِيعُ الْفَهْمِ**

الَلْقَانَةُ [el-leḡānet] (lām'ın fethi ve ḡāf'ın tahfīfi ile) İsmidir, fehmi serīʿ olmak maʿnāsına.

kemālin bulup olmağa derler.

[ل ه ن]

التَّهْنَةُ [el-luhnet] (lām'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Ta'ām erişinceye dek mā-hazarı ta'āmdan evvel ekl olunan nesne, سُلْفَةٌ [sulfet] ma'nāsına.

التَّهْمِينُ [et-telhīm] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseye mā-hazarı ta'ām vermek.

التَّهْلُهُنُ [et-telehhun] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Zıkr olunan mā-hazarı ta'āmı ekl etmek; tekülü: تَهْتُهُ تَلْهِيًا فَتَاهُنُ إِذَا سَلَفْتُهُ

الْإِلْهَانُ [el-ilhān] (hemzenin kesri ile) Bir kimse seferden geldikte hediye göndermek; tekülü: الْهَيْتُهُ إِذَا أَهْدَيْتَ لَهُ شَيْئًا عِنْدَ قُدُومِهِ مِنْ سَفَرِهِ

لَهِيْنِكْ [lehinneke] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve nūn'un teşdīdi ve fethi ve kāf'ın dahi fethiyle) Bir kelimedir ki te'kīd için isti'māl olunur. Ve bunun aslı لِإِنِّكَ dir, hemze hā'ya tebdīl olunmuştur, nitekim الْهَيْكْ kelimesinde هَيْكْ derler. Ve lām ile إِنَّ kelimesinin cem'i cā'iz oldu, ikisi dahi te'kīd ifāde ederken زِيْرَ كِيْ كِيْ kelimesinin hemzesi hā'ya tebdīl olundukta إِنَّْ lafzı zā'il olup kelime-i uhrā gibi olmuştur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Kisā'ī'den rivāyet olunan üzere لَهِيْنِكْ [lehinneke] لَهِيْنِكْ ma'nāsınadır, lām-ı evvel لِهِيْنِكْ den hafz olunup إِنَّْ den dahi hemze hafz olunmuştur dedi. Kavlı evvel asahhtır.

[ل ي ن]

التَّالِيْنُ [el-līn] (lām'ın kesri ve meddiyle) Mülāyemet ki huşūnetin mukābilidir; yukālu: لَانَ الشَّيْءُ يَلِيْنُ لِيْنَا

التَّالِيْنُ [el-leyyin] (lām'ın fethi ve yā'nın

teşdīdiyle) Mülāyim olan nesne.

التَّالِيْنُ [el-leyn] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik mülāyim olan nesne, müşeddedden tahfif olunmadır.

التَّالِيْنَا [el-elyinā] (hemzenin fethi ve yā'nın kesri ve elifin meddiyle) Teşdīd-i yā ile olan تَالِيْنُ [leyyin]in cem'idir, زِيْرَ فَيَعْلُ أَفْعَالًا [ef'ilā] vezni üzere cem' olunan فَيَعْلُ [fey'il]dir, فَعْلُ [fa'l] değildir.

التَّالِيْنُونُ [el-leynūn] (lām'ın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i.

التَّالِيَانُ [el-leyān] (lām'ın fethi ve yā'nın tahfifi ile) Masdardır, لِيْنُ [līn]den; tekülü: حَفْضٌ وَهُوَ فِي لِيَانٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيُّ فِي نَعِيمٍ وَحَفْضٌ [ḥafḍ] mu'cemeteynle sühūlet ve rāhatla olan ma'ṭşete derler.

التَّالِيِيْنُ [et-telyīn] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi mülāyim kılmak.

الْإِلْيَانُ [el-ilyān] (hemzenin kesriyle) Kezālik mülāyim kılmak; yukālu: لِيْنْتُ الشَّيْءَ وَأَلْتُهُ إِذَا صَبَرْتَهُ لِيْنًا وَيُقَالُ أَيضًا أَلَيْتُهُ عَلَى التَّقْضَانِ وَالتَّمَامِ مِثْلَ أَطْلَعْتُهُ وَأَطَوَّلْتُهُ Ve bu makāmda Cevherī'nin 'ibāretinde şā'ibe-i tekrār olduğu için ehad-ı mükerrereyn tayy olundu.

التَّالِيَانُ [el-liyān] (lām'ın kesriyle) Kezalik mülāyemet.

التَّمْلَايِنَةُ [el-mulāyenet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ile) Bi-ma'nāhu; tekülü: لَمْلَايِنَةٌ وَلِيَانًا

الْإِسْتِلَانَةُ [el-istilānet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi mülāyim 'add etmek.

التَّالِيِيْنُ [et-teleyyun] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimseye yaltaklanıp temelluk etmek.

gelir, حَاصِرَةٌ [hāširet] gibi.

الْمَأْنَةُ [el-me'net] (vezni mezbūr üzere) Kezâlik böğür ma'nâsınadır.

الْمَأْنَاتُ [el-me'nāt] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Cem'î.

الْمُؤُونُ [el-mu'ūn] (mīm'in zammı ve hemzenin zammı ve meddiyle) Kezâlik cem'î, بَدْرَةٌ [bedret] ile بُدُورٌ [budūr] gibi, 'alā-gayri'l-kıyās. Ve

مَأْنٌ [me'n] Göbek ile kasık mā-beynine vurmağa dahi derler. Ve

مَأْنَةٌ [me'net] Bedenden zikr olunan mevzi'e dahi derler; tekūlu: مَأْنَتُ الرَّجُلِ أَمَانُهُ Ve bu Ebū Zeyd rivāyeti üzeredir. Ve

مَأْنٌ [me'n] Kezâlik şol ağaca derler ki ucunda demiri vardır, çiftçiler onunla çift sürerler, Ebū 'Amr ve İbnu'l-A'rābî rivāyeti üzere.

[م ت ن]

الْمَثْنُ [el-metn] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Şol yerdir ki berk ola. Ve yüksek ola. Ve

مَثْنَا الظَّهْرِ [metne'z-zahr] Arka kemiğin örtten et ve sinir ki sağında ve solunda vāki olur; tezkîri ve te'nîsi cā'izdir. Ve

مَثْنٌ [metn] Arkaya vurmağa dahi derler; tekūlu: مَثْنَتُ الرَّجُلِ مَثْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبْتَ Ve

مَثْنُ السَّهْمِ [metnu's-sehm] Okun yeleşinden aşığıdır, ortasına varınca. Ve

مَثْنٌ [metn] Berk olan recüle dahi derler; yukālu: رَجُلٌ مَثْنٌ مِنَ الرِّجَالِ أَيِ ضَلَبَ Ve

مَثْنٌ [metn] Bir gün tamām seyr etmeğe de derler; yukālu: مَثْنٌ بِهِ مَثْنَا إِذَا سَارَ بِهِ يَوْمَهُ أَجْمَعُ Ve

مَثْنٌ [metn] Koçun hāyesin yarıp yumurtasının ve damarların çıkarmağa dahi derler; tekūlu: مَثْنَتُ الْكَيْبِشِ إِذَا شَقَّقَتْ صَفْنَهُ وَاسْتَحْرَجَتْ وَيَبِضُّهُ بِغُرُوقِهَا Ve صَفْنٌ [şafen] şād-ı mühmelemin ve fā'nın fethiyle hāye derisine derler.

الْمِثَانُ [el-mitān] (mīm'in kesri ile) Cem'î, berk yerler ma'nâsına.

الْمِثَانَةُ [el-metānet] (mīm'in fethiyle) Berk olmak; tekūlu: مِثْنُ الشَّيْءِ مِثَانَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْتَمْتِينَ [et-temtīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yaya sinir sarmak. Ve kırbayı رُبُّ [rub] ile ıslāh etmek.

[م ث ن]

الْمِثَانَةُ [el-meşānet] (mīm'in fethi ve şā'i müsellesenin tahfîi ile) Kavuk ki bevl durduğu yerdir.

الْمِثْنُ [el-mešn] (mīm'in fethi ve şā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin kavuğuna vurma; tekūlu: مِثْنَتُهُ أَمِثْنُهُ مِثْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَبْتَ مِثَانَتَهُ

الْمِمْشُونُ [el-memşūn] (mīm'in fethi ve şā'nın zammı ve meddiyle) Kavuğuna vurulan kimse. Ve

مِمْشُونٌ [memşūn] Mesānesinde ağrısı olan kimseye dahi derler. Ve fî hadîsi 'Ammār "أَنَّهُ صَلَّى فِي ثُبَانٍ فَقَالَ إِنِّي مِمْشُونٌ" Ve ثُبَانٌ [tubbān] kısa olan gömlek eşine derler.

الْمِشْنُ [el-meşen] (fethateynle) Bir kimse bevlin tutamamak; yukālu: مِشْنُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَمْسِكُ بَوَلَهُ

مِشْنٌ [meşen] Mesānesinde ağrısı olan kimseye dahi derler.

الْأَمِشْنُ [el-emşen] (hemzenin ve şā'nın fethiyle) Bevlin tutmayan kimse.

الْمِثْنَاءُ [el-meşnā] (mīm'in fethi ve şā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi,

bevlin tutmayan 'avret ma'nāsına.

[م ج ن]

الْمُجُونُ [el-mucūn] (zammeteynle) İnsân işlediği işi kayırmamak.

الْمَجَانَةُ [el-mecānet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَجَنٌ يَمْجُنُ مُجُونًا وَمَجَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَاجِنُ [el-mācin] (cīm'in kesriyle) İşlediği işi kayırmayan kimse.

الْمُجَانُ [el-muccān] (mīm'in zammı ve cīm'in teşdidiyle) Cem'i, bī-pervā olan kimseler ma'nāsına.

الْمُعْجَانُ [el-meccān] (mīm'in fethi ve cīm'in teşdidiyle) Bilā-bedel olan nesne; minhu kavluhum: فَعَالَ أَي أَخَذَهُ مَجَانًا أَي بِلَا بَدَلٍ Ve bu [fa'āl] vezni üzeredir, فَعَلَانُ [fa'lān] vezni üzere değildir, bu delil ile ki munsarıftır.

الْمُمَاجِنُ [el-mumācin] (mīm-i evvelin zammı ve cīm'in kesriyle) Şol nākadır ki onun üzerine erkekler çok aştığından ötürü hāmile olmaz.

الْمُمَجِّنُ [el-mumeccen] (mīm-i evvelin zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Uzak yol.

[م ن ج ن]

الْمُنْجُونُ [el-mencenūn] (mīm'in ve cīm'in fethi ve nūn-ı sāninin zammı ve meddiyle) Şol dūlābdır ki onunla su çekerler. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: مُنْجُونٌ [mencenūn] kuyu üzerinde arkırı konan ağaçtır ki onun üzerinden su çekilir. Ve مُنْجُونٌ [mencenūn] mü'ennestir, فَعْلُولٌ [fa'lelūl] vezni üzere, mīm nefsi kelimedendir, nitekim مُنْجِنِيْقٌ [mencenīk]te zikr olunmuştur bāb-ı k̄āf ve fasl-ı cīm'de, zīrā bu مَنَاجِينٌ [menācīn] üzerine cem' olunur.

الْمُنْجِينُ [el-mencenīn] (mīm'in fethi ve nūn-ı evvelin kesri ve meddi ile) مُنْجُونٌ [mencenūn] ma'nāsına da lügattir.

[م ح ن]

الْمَحْنُ [el-maħn] (mīm'in fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Kuyunun toprağı ve balçığı çıkarılmak. Ve

مَحْنٌ [maħn] Sınamağa dahi derler.

الْإِمْتِحَانُ [el-imtiḥān] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhu; tekūlu: مَحْنُهُ وَامْتِحَانُهُ إِذَا اخْتَبَرْتَهُ ve

مَحْنٌ [maħn] Vurmağa dahi derler; yukālu: مَحْنُهُ عِشْرِينَ سَوْطًا إِذَا ضَرَبَهُ Ve

مَحْنٌ [maħn] Bir nesne vermeğe dahi derler; tekūlu: أَتَيْتُ فُلَانًا فَمَا مَحْنَنِي شَيْئًا أَي مَا أَعْطَانِي

الْمِيْحَنَةُ [el-miḥnet] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol belādır ki insān tevek-küle imtiḥān olunur, ismdir ma'nā-yı mezbūrdan.

الْمِيْحَانُ [el-miḥān] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Cem'i, miḥnetler ma'nāsına.

[م خ ن]

الْمَخْنُ [el-maħn] (mīm'in fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Uzun olan recül. Ve

مَخْنٌ [maħn] Ağlamağa dahi derler. Ve

مَخْنٌ [maħn] Kuyudan çekmeğe dahi derler, ez-çāh keşiden ma'nāsına.

[م د ن]

الْمُدُونُ [el-mudūn] (zammeteynle) Bir yerde ikāmet etmek; yukālu: مَدَنٌ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْمَدِينَةُ [el-medīnet] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şehr, beled ma'nāsına. Zikr olunan ikāmet ma'nāsından ötürü,

مَدِينَةٌ [medīnet]e مَدِينَةٌ [medīnet] denmiştir. Pes bu فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezni üzere olur. Ve bazıları eyitti: مَدِينَةٌ [medīnet] مَفْعِلَةٌ [me'ilet] vezni üzeredir, دِنْتُْ lafzından مَلَكَتْ ma'nāsına.

الْمَدَائِنُ [el-medā'in] (mīm'in fethi ve yā'nın kesri ile) Cem'i, şehirler ma'nāsına. Cevherī eydür: Ebū 'Alī-i Fesevī'ye مَدَائِنُ [medā'in]in hemzesinden su'āl ettim,eyitti: Bunda iki kavlı vardır, şol kimse ki bunu بِالْمَكَانِ مَدَنٌ فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezni üzere kıldı, hemze ile telaffuz ettive şol kimse ki دَيْنٌ [deyn]den مَفْعِلَةٌ [me'ilet] vezni üzere kıldı مَالِكٌ ma'nāsına, hemze ile telaffuz etmedi, مَعَايِشُ [me'āyiş]te telaffuz etmediği gibi dedi.

الْمُدُنُ [el-mudun] (zammeteynle) Kezâlik cem'i, şehirler ma'nāsına. Ve dāl'ın teskîni dahi cā'izdir.

التَّمْدِينُ [et-temdīn] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir yerde şehir bünyād etmek; yukālu: فَلَانَ مَدَّنَ الْمَدَائِنَ كَمَا يُقَالُ مَصَّرَ الْأَمْصَارِ

الْمَدَنِيُّ [el-Medeniyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Medīne-i Resūl'e sallallāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem mensüb olan nesne.

الْمَدِينِيُّ [el-Medīniyy] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Medīne-i Maşūr'a mensüb olan kimse.

الْمَدَائِنِيُّ [el-Medā'iniyy] (mīm'in fethi ve yā'nın kesri ve āhirinde olan yā'nın teşdidiyle) مَدَائِنُ [medāyin]-i Kisrā'ya mensüb olan nesne. Bu nisbetler bu vech üzere muhtelif geldiği def'-i iltibās içindir.

مَدْيَنُ [Medyen] (mīm'in ve yā'nın fethi ile) Karye-i Şu'ayb'ın 'aleyhi's-selām ismidir.

الْمَدْيَنِيُّ [el-Medyeniyy] (mīm'in ve

yā'-i evvelin fethi ve dāl'ın sükunu ile) Medyen-i Şu'ayb'e mensüb olan nesne.

[م ر ن]

الْمُرُونُ [el-murūn] (zammeteynle) Bir nesne mülāyim olmak; yukālu: مَرَنَ الشَّيْءُ يَمْرُونُ مَرُونًا Ve مُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَانَ مِثْلَ جَرَنٍ جُرُونًا Ve جُرُونٌ [curūn] dahi cīm'le ve rā'-i mühmele ile mülāyemet ma'nāsınadır. Ve

مُرُونٌ [murūn] Bir nesneye mu'tād olup onun üzerine mūdāvim olmağa dahi derler.

الْمَرَائِنُ [el-merānet] (mīm'in fethiyle) Kezâlik mu'tād olmak; yukālu: مَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ يَمْرُونُ مَرُونًا وَمَرَائِنُهُ إِذَا تَعَوَّدَهُ وَاسْتَمَرَ عَلَيْهِ Ve

مُرُونٌ [murūn] El 'amelden nāsır bağlayıp katı olmağa dahi derler; yukālu: مَرَنْتَ يَدُهُ عَلَى الْعَمَلِ إِذَا صَلُبَتْ

مُرُونٌ [murūn] Bir husūsta yüz berk olmağa dahi derler; yukālu: مَرَنَ وَجْهَ فَلَانٍ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِذَا صَلُبَتْ

مَرَائِنُهُ [merānet] Mülāyim olmağa dahi derler.

الْمُمَرَّرُ [el-mumerren] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Yüzü berk olan kimse; yukālu: إِنَّهُ لَمُمَرَّرٌ الْوَجْهَ أَيُّ صَلُبَ الْوَجْهَ

الْمَرِنُ [el-merin] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ile) Hāl ma'nāsına; yukālu: مَا زَالَ ذَلِكَ مَرِنِي أَيُّ حَالِي وَيُقَالُ لِلْقَوْمِ هُمُ عَلَى مَرِنٍ وَاحِدٍ إِذَا اسْتَوَتْ أَخْلَاقُهُمْ

الْمَرْنُ [el-mern] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Kürk, püstīn ma'nāsına. Ve

مَرْنٌ [mern] Devenin ayağı altın yağlamağa dahi derler; yukālu: مَرَنَ بَعِيرُهُ يَمْرُونُ مَرْنًا مِنَ حَفَى Ve الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَهَنَ أَسْفَلَ قَوَائِمِهِ مِنْ حَفَى [hafā] devenin ayağı taşırğamağa derler.

أَمْرَانُ الذَّرَاعِ [emrānu'z-zirāc] (hemzenin

fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kolda bir sinirin ismidir.

مَرَانَةٌ [Merānet] (mīm'in fethi ve rā'nın tahfifiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve

مَرَانَةٌ [Merānet] Bir nākanın dahi ismidir ki o İbn Muḫbil'in nākasıdır.

الْتَمْرِينُ [et-temrīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi mülāyim kılmak, تَلْيِينٌ [telyīn] ma'nāsına.

الْمَارِنُ [el-mārin] (rā'nın kesriyle) Burnun mülāyim olan yeri ki kasaba-i enfden fazla olandır. Ve gönderin mülāyim olanına dahi مَارِنٌ [mārin] derler.

الْمُمَارِينُ [el-mumārin] (mīm-i evvelin zammı ve rā'nın kesriyle) Şol nākadır ki ona erkek çok vardığından hāmile kalmaya, مُمَاجِنٌ [mumācin] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: مَارَنْتِ النَّاقَةَ إِذَا صَرَبَتْ فَلَمْ تُلْفَحْ

الْمُورَانُ [el-murrān] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Gönderlerdir, rimāh ma'nāsına.

الْمُورَانَةُ [el-murrānet] (vezni-i mezbūr üzere) Vāhidi.

مُورَانٌ [Murrān] (kezālik mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bir yerin adıdır ki Başra cānibine Mekke-i müşerreffe'den iki konak yerdir ki Temīm b. Murr'un kabri ondadır.

[م ز ن]

الْمُزْنَةُ [el-muznet] (mīm'in zammı ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla) Ak buluttur, sehābe-i beyzā ma'nāsına, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Yağmura dahi derler.

الْمُزْنُ [el-muzn] (mīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Cem'i, bulutlar ma'nāsına.

حَبُّ الْمُزْنِ [ḥabbu'l-muzn] (ḥā'nın fethi ve

mīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Dolu ki gökten yağar, بَرِدٌ [bered] ma'nāsına.

الْمَازِنُ [el-māzin] (zā'nın kesriyle) Karınca yumurtası, يَبِيضُ التَّمْلِ ma'nāsına.

مَازِنٌ [Māzin] (kezālik zā'nın kesriyle) Bir kabilenin babası adıdır, Temīm'den. Ve Benī Şa'sa'a'da ve Benī Şeybān'da dahi birer kimsenin ismidir.

إِبْنُ مُزْنَةَ [ibnu muznet] (mīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Hilāl, mäh-ı nev ma'nāsına.

الْمُزُونُ [el-Muzūn] (zameteynle) 'Ammān demekle ma'rūf şehrin ismidir.

مُزَيْنَةٌ [Muzeynet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Muḍar'dan bir kabilenin babasının ismidir ki o Muzeyne b. Udd b. Ṭābiḥa b. İlyās b. Muḍar'dır.

الْمُزَيْنِيُّ [el-muzeniyy] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan kabileye mensüb olan kimse.

[م ش ن]

الْمَشْنُ [el-meşn] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Kamçı ile vurmaktır bir nev'; yukālu: مَشْنَةٌ مَشْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

مَشْنٌ [meşn] Kılıçla vurup derisin sıyıрмаğa dahi derler; yukālu: مَشْنَةٌ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبَتْ إِذَا فَقَسَّرَ الْجِلْدَ Ve

مَشْنٌ [meşn] Cüz'ī nesne el vermeğe dahi derler; tekūlu: مَا مَشْنٌ لَكَ أَيُّ حُدٍّ مَا وَجَدْتَ

الْإِمْتِشَانُ [el-imtişān] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bir nesneyi kesip almak. Ve bir nesneyi kapmak, ihtilās ma'nāsına; yukālu: إِمْتِشَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا اقْتَطَعْتَهُ وَاحْتَلَسْتَهُ Ve

إِمْتِشَانٌ [imtişān] Bir nesneyi sıyıрмаğa dahi derler; yukālu: إِمْتِشَنْتُ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلْتُهُ

الْمَشْنَةُ [el-meşnet] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bedende olan sıyrık ki bir ha-şin nesneye sürünmeden hāsıl olur, gerek kanı çıksın gerek çıkmasın. Ve İbnu's-Sikkīt, Kilābī'den rivāyet kılıp eyitmiş: أَصَابَنِي أَثَرُ مَرْتِ بِي غِرَارَةً فَأَصَابَتْنِي مَشْنَةٌ derler مَرْتِ بِي غِرَارَةً [garāret] 'āmmenin harār dedikleri kıldan olan çuvaldır.

الْتَمَشِينَ [et-temşin] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Nāka sütün kerāhetle vermek; yukālu: مَشَنَتِ النَّاقَةَ تَمَشِينًا إِذَا دَرَّتْ كَارِهَةً

الْمُشَانُ [el-muşān] (mīm'in zammı ve şīn'in tahfīfiyle) Bir cins hurmā. Ve fi'l-meseli: ”بِعِلَّةِ الْوَرَشَانِ تَأْكُلُ رُطْبَ الْمُشَانِ“ وَلَا تَقَلُّ ”وَرَشَانٌ“ Ve الرُّطْبُ الْمُشَانُ بِالتَّوَصِيْفِ بَلْ بِالإِضَافَةِ [vereşān] fethateynle tuyūr cinsinden kumruya derler ya'nī kumru bahānesiyle hurmāyı tenāvül edersin.

[م ع ن]

الْمَعْنُ [el-ma'ṇ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şey²-i hakīr ve yeşir. Ve

مَعْنُ [Ma'ṇ] Kezālik tāyife-i 'Arabdan bir sehī kimsenin ismidir ki o Ma'ṇ b. Zā'ide'dir ki cedd-i a'lāsı 'Amr-ı Şeybānī'dir; minhu kavluhum: حَدَّثَ عَنْ ”مَعْنٍ وَلَا حَرَجَ“ ”Her ne haber söyler sen Ma'ṇ'dan söyle ki onun haberi lutf ve keremi mü'eyyiddir, haracı mü'eddī değildir.”

الْمِعْنُ [el-mi'ann] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Fuzūlī olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مِعْنٌ فِي حَاجَتِهِ أَيُّ فُضُولِيَّتُمْبَرِّمٌ

الْمَعْنَةُ [el-ma'net] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şey²-i hakīr ma'nāsınadır; yukālu: ”مَا لَهُ سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ“ Ve سَعْنَةٌ [sa'net] in aslı ortasından kesilmiş kirbadır ki

şey²-i hakīrden 'ibārettir.

الْمَاعُونَ [el-mā'ūn] (‘alā-vezni [el-kāfūr] [el-kāfūr]) Bir ismdir ki menāfi'-i beyti cāmi'dir, ya'nī evde isti'māl olunan ālāt ve esbāba derler, çömlek gibi ve balta gibi ve bunlara şebīh ne var ise. Ve suya dahi مَاعُونَ [mā'ūn] derler. Ve

مَاعُونَ [mā'ūn] İtā'ate ve inkıyāda dahi derler; minhu mā haka'l-Ahfeş 'an a'rābiyyin fasīhin ennehu kāle: لَوْ قَدْ نَزَلْنَا لَصَنَعْتُ بِنَاقَتِكَ Ve Bārī ta'ālānın ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾ (الماعون، 7) dediği kavlinde Ebū 'Ubeyde eyiti: مَاعُونَ [mā'ūn] zamān-ı cāhiliyyette her menfa'ate ve 'atiyyeye itlāk olunurdu ve zamān-ı İslām'da مَاعُونَ [mā'ūn] tā'ate ve zekāta derler dedi. Ve nāstan ba'zı kimse eyitti: مَاعُونَ [mā'ūn] aslında مَعُونَةٌ [me'ūnet] idi, tā hazf olunup ondan 'vaz elif verilmiştir.

الْإِمْعَانُ [el-im'ān] (hemzenin kesri ile) Seyrde uzağa gitmek; yukālu: إِذَا مَعَنَ الْفَرَسُ إِذَا تَبَاعَدَ فِي عَدْوِهِ Ve

إِمْعَانُ [im'ān] Bir kimsenin hakkın alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا مَعَنَ فُلَانٌ بِحَقِّي إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve

إِمْعَانُ [im'ān] Yer suya doymağa dahi derler; yukālu: أَمَعَتِ الْأَرْضُ إِذَا رَوِيَتْ

الْمَعِينُ [el-me'in] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Cārī olan su; yukālu: مَعِينٌ Ve ماءٌ مَعِينٌ أَيُّ جَارٍ [me'in] مَفْعُولٌ [mef'ūl]dür, عُنْتُ الْمَاءَ dan, ”Suyu çıkardım” ma'nāsına.

الْمَمْعُونُ [el-mem'ūn] (mīm-i evvelin fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Şol mer'adır ki onda su akmış ola; yukālu: كَلَّا مَمْعُونٌ جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

الْمُعْتَانُ [el-mu'ṇān] (mīm'in zammı ve

‘ayn’ın sükūnuyla) Derede su aktığı yer.

الْمَعَانُ [el-me‘ān] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın tahfifiyle) Yatak yeri ve konak yeri.

مَعَانُ [Me‘ān] (kezālik mīm’in fethiyle) Şām-ı Şerīf’te bir yerin ismidir.

[م ك ن]

التَّمْكِينُ [et-temkīn] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kādir kılmak.

الإِمْكَانُ [el-imkān] (hemzenin kesriyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: مَكَّنَهُ اللهُ مِنَ الشَّيْءِ وَأَمَكَّنَهُ مِنْهُ Ve

إِمْكَانُ [imkān] Keler karnında yumurtasın cem‘ etmeğe dahi derler; yukālu: أَمَكَّنْتَ الصُّبَّةَ إِذَا جَمَعْتَ بَيْضَهَا فِي بَطْنِهَا

الإِيسْتِمْكَانُ [el-istimkān] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesneye kādir olmak.

التَّمَكُّنُ [et-temekku] (fethateynle ve kāf’in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: إِسْتَمَكَّنَ الرَّجُلُ مِنَ الشَّيْءِ وَتَمَكَّنَ مِنْهُ إِذَا قَدَرَ عَلَيْهِ Ve

إِمْكَانُ [imkān] Bir nesne mümkin olmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ لَا يُمَكِّنُهُ النَّهْوُضُ أَيُّ لَا يَقْدُرُ عَلَيْهِ Ve نُهْوُضٌ [nuhūd] zammeteynle kıyām ma‘nāsınadır.

مَا أَمَكَّنَهُ [mā emkenehū] (hemzenin ve kāf’in ve nūn’un fethiyle) Fīl-i ta‘accübdür, “Ne ‘aceb kudret buldu” ma‘nāsına; minhu kavluhum: مَا أَمَكَّنَهُ عِنْدَ الْأَمِيرِ Ve bu şāzzdır, rubā‘iden fīl-i ta‘accüb gelmediği için.

الْمَكْنُ [el-mekn] (mīm’in fethi ve kāf’in sükūnuyla) Keler yumurtası, الصَّبِّ بَيْضُ ma‘nāsına. Ve

مَكْنُ الصَّبَابِ [meknu’d-dibāb] ‘Arab tā‘ifesinin bir cins ta‘āmıdır ki ‘acem tā‘ifesi ondan hazz etmez.

الْمَكِينَةُ [el-mekinet] (mīm’in fethi ve kāf’in kesriyle) Yuva, āşiyān ma‘nāsına.

الْمَكِينُ [el-mekin] (vezni-i mezbūr üzere) Cem‘i, yuvalar ma‘nāsına.

الْمَكِينَاتُ [el-mekināt] (Kezālik vezni-i mezbūr üzere) Cem‘i. Ve fīl-hadīsi: “أَفْرُوا الطَّيْرَ عَلَى مَكِينَاتِهَا وَمَكِينَاتِهَا” بِضَمِّ الْكَافِ أَيْضًا Ve ‘Arab tā‘ifesinden Ebū Ziyād el-Kilābī ve gayrı eyitti: Biz مَكِينَاتُ [mekināt]ı kuş yuvası ma‘nāsına bilmeziz belki kuş yuvası ma‘nāsına وَكِينَاتُ [vekināt]tır ve مَكِينَاتُ [mekināt] keler yuvası ma‘nāsınadır dedi. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: مَكِينَاتُ [mekināt]ı وَكِينَاتُ [vekināt] ma‘nāsına isti‘māl cā‘izdir, kuş yuvasın keler yuvasına teşbīhen, ni-tekim مَشَافِرُ الْحَبِشِيِّ [meşāfiru’l-habeşiyi] derler hālāki مَشَافِرُ [meşāfir] deve dudağına derler. Ve أَظْفَارُ [azfār] arslan turnaklarına itlāk olunur, hālāki arslan turnaklarına مَحَالِبُ [meḥālib] derler. Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: Muhtemeldir ki murād اُمَكِينَتِهَا عَلَى demek olu, ya‘nī “Tuyūru şol mevāzi üzere mukarrer kılın ki Hakk ta‘ālā onlara onu ta‘yīn etmiştir, pes onları ondan men‘ etmen, zīrā onlar lā-yudırır ve lā-yenfa‘ kısmındandır, o mekāndan āhar mekāna tecāvüz etmezler.” Ve

مَكِينَاتُ [mekināt] İstikāmet-i ahvāl ma‘nāsına dahi gelir; yukālu: النَّاسُ عَلَى مَكِينَاتِهِمْ أَيُّ عَلَى اسْتِقَامَتِهِمْ فِي الْأَحْوَالِ

الْمَكُونُ [el-mekūn] (mīm’in fethi ve kāf’in zammı ve meddiyle) Şol kelerdir ki karnında yumurtasın cem‘ etmiştir.

الْمُمَكِّنُ [el-mumkin] (mīm-i evvelin zammı ve kāf’in kesriyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَمَكَّنْتَ الصُّبَّةَ فَهِيَ مَكُونٌ وَقَالَ أَبُو زَيْدٍ أَمَكَّنْتَ الصُّبَّةَ فَهِيَ مُمَكِّنٌ عَلَى مَا هُوَ الْقِيَاسُ Ve çekirgede dahi isti‘māl olunur; yukālu: أَمَكَّنْتَ الْجَرَادَ فَهِيَ

de مِنْ [min] harf-i cerrdir, bā'-i kase m mevzi'ine vaz' olunmuştur, zīrā hurūf-ı cārrenin ba'zı ba'z makāmına kā'im olur, kaçan ma'nāda iltibās olmasa ve gāh olur kelime-i مِنْ [min]den nūn'un hafz ederler. Elif-lām'a mukārin oldukta ictimā'-ı sākineynden ötürü meselā: مَلْكَذِبٍ derler مِنْ الكَذِبِ demek mahallinde, nitekim ba'zı eş'ārda vākī' olmuştur.

[م و ن]

الْمَمُونُ [el-mevn] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ile) Bir kimsenin zahmetin ve me'ūnetin çekmek; tekūlu: إِذَا مَوْنًا إِذَا مَانَهُ يَمُونُهُ مَوْنًا إِذَا حَتَمَلْ مَوْنَتَهُ وَقَامَ بِكِفَائِيهِ

الْمَمُونُ [el-memūn] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammı ve meddiyle) Me'ūneti çeken kimse, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[م ه ن]

الْمَهْنَةُ [el-mehnet] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hizmet ma'nāsınadır. Ve Ebū Zeyd ve Kisā'ī mīm'in kesriyle rivāyet kıldıklarında Aşma'ī inkār etti; yukālu: Ve مَهْنُ الْقَوْمِ يَمَهْنُهُمْ مَهْنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَدَمَهُمْ مَهْنَةٌ [mehnet] Nākayı sudan döndükte sağmağa dahi derler; tekūlu: إِذَا مَهْنْتُ الْإِبِلَ مَهْنَةً إِذَا صَدَرَّ [şader] fethateynle deve sudan 'avdet etmeğe derler.

الْمَاهِنُ [el-māhin] (hā'nın kesriyle) Hizmet eden kimse.

الْإِمْتِهَانُ [el-ımtihān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi mübtezel kılmak; tekūlu: Ve إِمْتِهَانُ الشَّيْءِ إِذَا ابْتَدَلْتَهُ [ımtihān] Bir nesneyi za'if kılmaya dahi derler; tekūlu: إِمْتِهَانُهُ إِذَا أضعفته

الْمَهِينُ [el-mehīn] (mīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Hor olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مَهِينٌ أَي حَقِيرٌ

[م ي ن]

الْمَيْنُ [el-meyn] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yalan, ke zib ma'nāsına.

الْمُيُونُ [el-muyūn] (zammeteynle) Cem'i, yalanlar ma'nāsına; yukālu: أَكْثَرُ الطُّنُونِ مُيُونٌ يُقَالُ مَا نَ يَمِينُ مَيْنًا إِذَا كَذَبَ

الْمَائِي [el-mā'in] (yā'nın kesriyle) Kāzib ma'nāsınadır.

الْمَيْوُنُ [el-meyūn] (mīm'in fethi ve yā'nın zammı ve meddiyle) Ke zālik kāzib ma'nāsına; yukālu: مَا نَ فَهُوَ مَائِيٌّ وَمَيْوُونٌ

الْمُمَائِي [el-mumā'in] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Ke zālik kāzib olan nesne; yukālu: وَدُ فُلَانٍ مُتَمَائِيٌّ

nūn'u meksūr kıldılar. Ve gāh olur nūn-ı te'kīd-i hafīfe dahi olur, müşeddede oldu-ğu gibi lākin hafīfeye sākın mukārın olsa sākıt olur. Ve onun üzerine vakf etsen mā-kabli meftūh oldukta elife kalb olunur. Ve gāh olur hālet-i vaslda hazf olunur. Ve muhaffefe her müşeddede dāhil oldu-ğu yere dāhil olur, illā iki mevzi'e dāhil olmaz ki o iki mevzi'in biri tesniyedir; nahvu: يَا رَجُلَانِ إِضْرِبَانِ زَيْدًا Ve biri cem'i mü'ennestir; nahvu: يَا نِسْوَةَ إِضْرِبْنَانِ زَيْدًا Zīrā bu iki mevzi'e müşeddededen gayrısı sālīh olmaz nūn-ı tesniyeye mültebis ol-masın diye vakf hālinde ve bu mevzi'lerde Yūnus hafīfenin duhūlün cā'iz görmüştür, lākin kavlı-i evvel ecveddir.

التَّنْوِينُ [et-tenvīn] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) İsmi münevven kılmak; tekūlu: تَوْنُتُ الْإِسْمَ تَنْوِينًا Ve

تَنْوِينٌ [tenvīn] İsmın āhirine mahsūs olan nūn-ı sākine dahi derler ki telaffuzda zāhir olur, kitābette olmaz.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ت ن]

الْوَتِينُ [el-vetīn] (vāv'ın fethi ve tā'nın kes-ri ve meddiyle) Yürekde bir damardır ki munkatı' oldukta sāhibi helāk olur.

الْوَتْنُ [el-vetn] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yürek damarına vurmak; tekūlu: وَتَنَّهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَبَتْ وَتِيَهُ

الْوَاتِينُ [el-vātin] (tā'nın kesriyle) Mekānında sābit ve dā'im olan nesne.

الْوُتُونُ [el-vutūn] (zammeteynle) Dā'im olmak.

الَّتِنَّةُ [et-tinet] (tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَتَنَ الْمَاءِ وَعَيْدُهُ وَتُونًا وَتَنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا أَيُّ دَامَ وَلَمْ يَنْقَطِعْ

الْوَاتِينُ [el-vātin] (tā'nın kesriyle) Şol göz-lü sudur ki zā'il olmaya, ma'īn-i dā'im ma'nāsına.

الْمُؤَاتِنَةُ [el-muvātenet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ile) Bir nesneye mülāzemet edip ondan az ayrılmak.

[و ث ن]

الْوُتْنُ [el-veṣn] (vāv'ın ve ṣā-i müsellenin fethiyle) Sanem, put ma'nāsına.

الْوُصْنُ [el-vuṣn] (vāv'ın zammı ve ṣā'nın sükūnuyla) Cem'î, putlar ma'nāsına.

الْأَوْثَانُ [el-evṣān] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem'î, أُسْدٌ [usd]le آسَادٌ [āsād] gibi, أُسْدٌ [esed]in cem'inde.

الْإِسْتِيَانُ [el-istīṣān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi çoğaltmak; yukālu: إِسْتَوَيْجَ Ve إِسْتَوَيْتَنَ الرَّجُلُ مِنَ الْمَالِ إِذَا اسْتَكْتَرَ مِنْهُ gibi olur ṣā-i müsellese ile ve cīm'le ve إِسْتَوَيْتَرُ gibi olur, kezālik ṣā-i müsellese ve

rā'-i mühmele ile ki bunlar dahi bir nesneyi çoğalttı demektir.

الْوَائِنُ [el-vāšin] (ṣā'nın kesriyle) Sābit ve dā'im olan nesne, **وَائِنٌ** [vātin] gibidir lafzen ve ma'nen.

[و ج ن]

الْوَجِينُ [el-vecīn] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Berk olan yerdir ki fi'l-cümle yüksek ola ve sarp olmaya.

الْوَجْنَاءُ [el-vecnā'] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki berk ola. Zikr olunan yere teşbīh olunmuştur, salābet cihetinden. Ve ba'zılar eyitti: **وَجْنَاءُ** [vecnā'] şol nākadır ki **وَجْتَيْنِ** [vecnetyn]i 'azīm ola.

الْوَجْنَةُ [el-vecnet] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yüzde olan yumru yerdir, yanak ma'nāsına. Ve bunda dört lügat vardır, biri **وَجْنَةٌ** [vecnet]tir, zikr olunan üzere ve biri dahi **وَجْنَةٌ** [vicnet]tir, vāv'ın kesriyle ve biri dahi **وَجْنَةٌ** [vucnet]tir vāv'ın zammıyla ve biri de **أَجْنَةٌ** [ucnet]tir hemzenin zammıyla ve cīm'in cümlesinde sükūnuyla.

الْمَوْجِنُ [el-muveccen] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Yanakları yumru olan kimse, 'azīmü'l-vecenāt ma'nāsına.

الْوَجْنُ [el-vecn] (vāv'ın fethi ve cim'in sükūnuyla) Döğmek, dakk ma'nāsına; yukālu: **وَجَنَ الْقَصَاةُ الثَّوْبَ يَجْنُهُ وَجْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَقَّهُ**

الْمِيجَنَةُ [el-mīcenet] (mīm'in kesri ve meddi ve cīm'in fethiyle) Şol ālettir ki onunla bez döğerler.

الْمَوَاجِنُ [el-mevācin] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Cem'i, zikr olunan āletler ma'nāsına.

التَّوَجِينُ [et-tevcīn] ('alā-vezni التكریم [et-tekrīm]) Kezalik dakk ma'nāsına; yukālu: **مَا أَذْرِي أَيُّ مَنْ وَجَنَ الْجِلْدَ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ** Ya'nī bu bir kelāmdır ki tahkīr mahallinde isti'māl olunur, **تَوَجِينُ جِلْدٍ** [tevcīnu cild] a'māl-i hakīreden olmakla.

الْوَجِينُ [el-vecīn] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Derenin kenarı, **شَطَطُ الْوَادِي** ma'nāsına.

[و د ن]

الْوَدْنُ [el-vedn] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yaş etmek.

الْوَدَانُ [el-vedān] (vāv'ın fethi ve dāl'ın tahfifi ile) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **وَدَنْتُ الشَّيْءَ** Ve **وَدْنَا وَوَدَانًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَّغْتُهُ**

وَدْنٌ [vedn] Güveyi olan kimse, ahvālin gereği gibi tedārik etmeğe dahi derler; yukālu: **أَخَذُوا فِي وَدَانِهِ أَيُّ فِي حُسْنِ الْفِيَامِ عَلَى الْعَرُوسِ** Ve

وَدْنٌ [vedn] 'Avret za'fif oğlan doğurmağa dahi derler.

الْإِيدَانُ [el-īdān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezalik 'avret za'fif oğlan doğurmak; yukālu: **وَدَنْتُ الْمَرْأَةَ وَأُودَنْتُ إِذَا وَلَدْتُ وَلَدًا وَصَاوِيَا** Ve **صَاوِيَا** [dāvī] dād-ı mu'ceme ile za'fife derler.

الْمَوْدُونُ [el-mevdūn] (mīm'in fethi ve dāl'ın zammı ve meddiyle) Islanmış nesne, **مَنْفُوعٌ** [menkū'] ma'nāsına.

الْوَدِينُ [el-vedīn] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve bir kavm Bintu'l-Ḥuss nām 'avrete bir taş getirip bize bunu na'leyn kesiver dediklerinden **دِنُوهُ** dedi, ya'nī "Siz ıslatın, ben keseyin" dedi, taş hod ıslanmak kābil değıl. Ve

مَوْدُونٌ [mevdūn] Anadan za'fif doğan oğlan.

الْمُودُنُ [el-mūden] (mī'in zammı ve med-di ve dāl'ın fethiyle) Kezâlik za'if doğan oğlan.

الْإِتْدَانُ [el-ittidān] (hemzenin kesri ve tā'nın dahi kesri ve teşdidiyle) İslanmak ve ıslatmak ma'nasına gelir; yukālu: **إِتْدَنُ** إِذَا ابْتَلَّ وَاتَّدَنَهُ أَيضًا إِذَا بَلَّهُ فَهُوَ يَتَعَدَى وَيَلْتَزِمُ

[وزن]

الْمِيزَانُ [el-mīzān] (mīm'in kesri ve med-diyle) Terāzū ki ma'rūftur, aslı **مِوزَانٌ** idi vāv'ın mā-kabli meksūr olduğu için yā'ya münkalib oldu. Ve

مِيزَانُ النَّهَارِ [mīzānu'n-nehār] Gün istivāya varmağa dahi derler; yukālu: **قَامَ مِيزَانُ النَّهَارِ** إِذَا انْتَصَفَ

الْوِزْنُ [el-vezn] (vāv'ın fethi ve zā'nın sükunuyla) Tartmak.

الزِّينَةُ [ez-zinet] (zā'nın kesri ve nūn'un tahfihiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **وَزَنْتُ الشَّيْءَ** وَزْنَا وَزْنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

وَزْنٌ [vezn] Bir kimseye bir nesne tartmağa dahi derler; tekūlu: **وَزَنْتُ فَلَانًا وَوَزَنْتُ** ﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وُزُوهُمُ﴾ كَالَالَهُ ta'ālā: (المطففين، 3) Ve **يُخْسِرُونَ** ﴿المطففين، 3﴾

وَزْنٌ [vezn] Bir nesne bir nesneye berāber gelmeğe dahi derler; yukālu: **هَذَا يَزُنُ دِرْهَمًا** Ve

وَزْنٌ [Vezn] Bir yıldızın dahi ismidir ki **حَضَارِ** [Ḥaḍāri] demekle ma'rūf yıldızla doğar. Ve 'Arabların "حَضَارِ وَالْوَزْنُ مُخْلَفَانِ" dediklenin vechi budur ki zikr olunan yıldızlar Süheyl yıldızından mukaddem doğmağın gören kimse Süheyl zann edip Süheyl'dir diye yemīn eyler. Ve

وَزْنٌ [vezn] Nāhiye ma'nasına dahi gelir; minhu kavluhum: **هُوَ وَزْنُ الْجَبَلِ أَي نَاحِيَةٌ مِنْهُ** Ve

زِنَةٌ [zinet] Mukābil ma'nasına gelir yukālu: **هُوَ زِنَةٌ الْجَبَلِ أَي جَدَاءُهُ** Ve Sībeveyhi eyitti: Bunlar ya'nī **وَزْنُ الْجَبَلِ** ve **زِنَةُ الْجَبَلِ** zarfiyyet üzere mansūblardır.

الْوَازِنُ [el-vāzin] (zā'nın kesriyle) Berāber olan dirhem; yukālu: **هَذَا دِرْهَمٌ وَازِنٌ أَي لَا زِيَادَةَ فِيهِ وَلَا نُقْصَانَ**

الْمُوازِنَةُ [el-muvāzenet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Bir nesneyi bir nesneye veznde berāber kılmak.

الْوِزَانُ [el-vizān] (vāv'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **وَازَنْتُ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ مُوَازِنَةً وَوِزَانًا** Ve bir nesne bir nesneye berāber olmağa yāhūd onun mukābelesinde olmağa dahi derler; yukālu: **هَذَا بِوَازِنٍ هَذَا إِذَا كَانَ عَلَى زِنَتِهِ** أَوْ كَانَ مُحَاذِيهِ

الْإِيتِزَانُ [el-ittizān] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneyi tartıp almak; yukālu: **وَزَنْتُ الْمُعْطِيَّ وَاتَّرَنْتُ الْأَخِذَ كَمَا وَزَنْتُ الْمُعْطِيَّ وَاتَّقَدَّ الْأَخِذَ** Ya'nī "Akçeyi veren intihāb edip verdi ve alan intihāb edip aldı." **پَسَ إِيْتِزَانٌ** [ittizān] bāb-ı **إِفْتِئَالَ** [ifti'āl] dendir, vāv tā'ya kalb olunup idgām olunmuştur.

الْوِزِينُ [el-vezīn] (vāv'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) **شَوْلٌ حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] ki öğünmüş ola, ya'nī un olmuş ola. Ve **حَنْظَلٌ** [ḥanẓal] karga düğlüğü dedikleri nesnedir ki etubbā katında ma'rūftur. Ve

وَزِينٌ [vezīn] Ehl-i vakār olan kimseye dahi derler, **رَزِينٌ** [rezīn] ma'nasına.

مَوْزِنٌ [mevzen] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Bir mevzi'in ismidir, şāzzdır, **مَوْحَدٌ** [mevḥad] ve **مَوْهَبٌ** [mevheb] gibidir.

[وسن]

الْوَسْنُ [el-vesen] (fethateynle) Imızganmak, nu'ās ma'nasına.

السِّنَةُ [es-sinet] (sīn'in kesriyle) Kezâlik imızganmak; yukâlu: **وَسِنَّ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ** الرَّابِعِ Ve 'Arabların أَوْسُنُ يَا رَجُلُ لَيْلَتِكَ dedikleri kavllerinde hemze hemze-i vasl ve sīn meftühtür; ve tekülu: **مَا لَهُ هَمٌّ وَلَا وَسْنٌ إِذَا** Ya'nî "Himmeti ve istirâhati maksûd olan nesneye masrûftur." Ve ziyâde zebûn olmağa dahi derler; yukâlu: **وَسِنَّ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** أَيْضًا إِذَا غَشِيَ عَلَيْهِ مِنْ نَتَنِ الْبَيْتِ مِثْلَ أُسْنِ **الْوَسْنَانُ** [el-vesnân] (vāv'ın fethi ve sīn'in sükûnuyla) Imızgananan kimse; yukâlu: **وَسْنُ الرَّجُلِ فَهُوَ وَسْنَانٌ**

الْإِسْتِنَانُ [el-istīnān] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezâlik imızganmak; yukâlu: **وَسْنُ الرَّجُلِ وَاسْتَوَسَّنَ بِمَعْنَى**

الْإِسْأَنُ [el-īsān] Bir kimseyi kuyunun rāyihası vurmak; yukâlu: **أَوْسَنَّهُ الْبَيْتُ**

الْمُوسِنَةُ [el-mūsinet] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) Şol kuyudur ki rāyihası giren kimseyi vura; yukâlu: **رَكِيئَةٌ مُوسِنَةٌ** Ve **رَكِيئَةٌ** [rekiyyet] rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle dibi yakın olan kuyu.

التَّوَسُّنُ [et-tevessun] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir kimsenin üzerine uyurken gelmek; yukâlu: **تَوَسَّنَهَا إِذَا أَتَاهَا** Ve bundan maksûd "Erkek, dışıye uyurken geldi" demek olur.

الْمَيْسَانُ [el-mīsān] (mīm'in kesri ve meddiyle) Ehl-i vakār olan kimse; yukâlu: **إِمْرَأَةٌ مَيْسَانٌ كَأَنَّهَا سَنَةٌ مِنْ رَزَانَتِهَا** Ya'nî gūyā ki ziyâde vakārından uykuya varmıştır.

مَيْسَانٌ [Meysān] (mīm'in fethi yā'nın sükûnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

[و ض ن]

الْوَضِينُ [el-veḍīn] (vāv'ın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin kesri ve meddiyle) Mihaffe üzere çektikleri kolan ki **قَتَبْتُ** [kateb] için

olan **بِطَانٌ** [biṭān] mesābesinde ve **رَحْلٌ** [raḥl] için olan **تَضْدِيرٌ** [taṣḍīr] mesābesinde ve eyer için olan **حِرَامٌ** [ḥizām] mesābesindedir. Ve **وَضِينٌ** [veḍīn] Kayıştan örülmüş yassı kolandır ki ziyâde istihkām için birkaç kat tan ederler.

الْوَضُونُ [el-vuḍun] (zammeteynle) Cem'î, zikr olunan kolanlar ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **وَضِينٌ** [veḍīn] derler, **مَوْضُونٌ** [mevḍūn] mahallinde, nitekim **قَاتِلٌ** [kaṭīl] derler **مَقْتُولٌ** [maḳtūl] mahallinde.

الْوَضْنُ [el-vaḍn] (vāv'ın fethi ve ḍād'ın sükûnuyla) Zikr olunan kolanı örmek; tekülu: **وَضَنْتُ الْبَيْتَ أَضْنُهُ وَضْنًا إِذَا نَسَجْتَهُ** Ve **نَسَعٌ** [nis'c] nūn'un kesriyle kolana derler.

الْمَوْضُونَةُ [el-mevḍūnet] (mīm'in fethi ve ḍād'ın zammı ve meddi ile) Şol zirhtır ki halkalarının ziyâde birbirine girişmesinden dokunmuş gibi olur. Ve

مَوْضُونَةٌ [mevḍūnet] Cevāhir ile dokunmuş dahi derler; minhu kavluhu ta'ālā: **عَلَى** ﴿سُرُرٌ مَوْضُونَةٌ﴾ (الواقعة، 15) **أَيُّ مَرْمُولَةٍ بِالذَّهَبِ** أي مَرْمُولَةٌ **الدِّمَشْقِيُّ** demiştir. Ve **مَرْمُولَةٌ** [mermūlet] örülmüş ma'nāsınadır.

[و ط ن]

الْوَطْنُ [el-veṭān] (fethateynle) İnsanın olduğu yer. Ve Ru'be nām şā'ir şi'rinde **وَطْنٌ** [veṭān]ı tahfif edip vasatın sâkin kılmıştır.

الْأَوْطَانُ [el-evṭān] (hemzenin fethiyle) Cem'î, vatanlar ma'nāsına. Ve

أَوْطَانُ الْعَنَمِ [evṭānu'l-ġanem] Koyun yatağı olan yerler.

الْإِيطَانُ [el-īṭān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir yeri vatan tutmak.

التَّوْطِينُ [et-tevṭīn] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-

tekrīm]) Bi-maʿnāhu.

الْإِسْتِطَانُ [el-istiṭān] (hemzenin ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu eyzan; tekülü: **أَوْطَنْتُ الْأَرْضَ وَوَطَنْتُهَا تَوْطِينًا وَاسْتَوْطَنْتُهَا إِذَا اتَّخَذْتَهَا وَطَنًا**

الْإِطْطَانُ [el-ittiṭān] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu eyzan. Bu bāb-ı **اِفْتَعَالَ** [iftiʿāl]dendir, kalb ve idgāmle **إِطْطَانَ** olmuştur. Ve

تَوَطَّيْنَا نَفْسِنَا [tevṭīnu'n-nefs] Nefsi bir nesneye yakıştırmaktır.

الْمِطْطَانُ [el-miṭṭān] (mīm'in kesri ve meddiyle) Bir nesnenin gāyeti. Ve

مِطَّانٌ [miṭṭān] Şol yere dahi derler ki yüğrük atlarını koşmağa oradan taʿyīn ederler; o, meydānın evvelidir. Ve **مِثَاءٌ** [miṣāʾ] ve **مِيدَاءٌ** [mīdāʾ] mīm'in kesri ve meddiyle meydān āhirine derler.

الْمَوَاطِنُ [el-mevāṭin] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Cenk yerleri. Kālallāhu taʿālā: **﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ﴾** (التوبة، 25)

الْمَوْطِنُ [el-mevṭin] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Vāhidi, cenk yerleri maʿnāsına.

[و ع ن]

الْوَعْنَةُ [el-vaʿnet] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Berk yer, arz-ı sulbe maʿnāsına.

الْتَوَعُّنُ [et-tevaʿun] (fethateynle ve ʿayn'ın zammı ve teşdidiyle) Deve ziyāde semirmek; yukālu: **تَوَعَّنتِ النَّاقَةُ إِذَا سَمِنَتْ غَايَةَ السِّمَنِ**

[و ك ن]

الْوَكْنُ [el-vekn] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuş yuvası gerek dağda olsun gerek dīvārda olsun, **عُشٌّ** [ʿuṣṣ] maʿnāsına. Ve **عُشٌّ** [ʿuṣṣ] ʿayn-ı mühmelenin zammı

ve şīn'in teşdidiyle şol yuvadır ki kuş onu çöp devşirmekle yapar.

الْمَوْكِنُ [el-mevkin] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu. Ve Aşmaʿī eyitti: **وَكْنٌ** [vekn] şol kuş yuvasıdır ki çöp devşirmeksizin ola. Ve **وَكْرٌ** [vekr] rā ile şol kuş yuvasıdır ki çöp devşirmekle ola. Ve

وَكْنٌ [vekn] Kuş yumurtasının kanadı altına almağa dahi derler; yukālu: **وَكْنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ يَكْنُهُ وَكْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَصَنَهُ**

الْوُكْنَةُ [el-vuknet] (vāv'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Kuş oturağı yer her kanda olursa olsun.

الْأُكْنَةُ [el-uknet] (hemzenin zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-maʿnāha.

الْوُكْنَاتُ [el-vuknāt] (vāv'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Cemʿi, kuş oturakları maʿnāsına.

الْوُكُنَاتُ [el-vukunāt] (vāv'ın ve kāf'ın zammı ile) Kezālik cemʿi, maʿnā-yı mezbūrda lügattir.

الْوُكِنَاتُ [el-vukenāt] (vāv'ın zammı ve kāf'ın fethiyle) Kezālik cemʿi, mezbūrda lügattir.

الْوُكْنُ [el-vuken] (vāv'ın zammı ve kāf'ın fethiyle) Kezālik cemʿi, nitekim bunun emsāli **رُكْبَةٌ** [rukbet] cemʿinde mürür etmiştir.

[و ه ن]

الْوَهْنُ [el-vehn] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Zaʿif olmak maʿnāsınadır. Ve zaʿif etmeğe dahi derler; yukālu: **وَهَنَ الْإِنْسَانُ وَوَهْنُهُ غَيْرُهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى**

وَهْنٌ [vehn] Çok deveye dahi derler, ibil-i kesif maʿnāsına. Ve

وَهْنٌ [vehn] Gecenin nisfına dahi derler.

الْمَوْهِنُ [el-mevhin] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik nısf-ı leyle derler. Ve Aşmaṭ eyitti: Gecenin ekseri geçmeğe derler.

الْوَهْنُ [el-vehen] (fethateynle) Kezālik zaṭf olmak; yukālu: وَهْنٌ وَهْنًا إِذَا ضَعُفَ

الْإِبْهَانُ [el-ihān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Zaṭf kılmak. Ve

إِبْهَانٌ [ihān] Gecenin nısfına yāhūd evāhirine dāhil olmağa dahi derler; tekūlu: أَوْهِنَا أَيَّ صِرْنَا فِي تِلْكَ السَّاعَةِ

التَّوْهِينُ [et-tevhīn] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhu; tekūlu: أَوْهِنْتُهُ وَوَهِنْتُهُ تَوْهِينًا

الْوَاهِنَةُ [el-vāhinet] (hā'nın kesriyle) Kısa eyegü, قُضْبِرَى [kuşayrā] maʿnāsına ki esfelü'l-aḍlāʿ demek olur.

الْوَهْنَانَةُ [el-vehnānet] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol ʿavrettir ki onda zaṭf ve fütür ola.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ت ن]

التَّهْتَانُ [et-tehtān] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) دِيمَةٌ [dīmet] dedikleri yağmurdan bir nev'dir. Ve دِيمَةٌ [dīmet] şol yağmurdur ki ekallı yā sülüs-i nehār yā sülüs-i leyl ola ve ekserine hadd olmaya. Ve Naḍr eyitti: تَهْتَانٌ [tehtān] şol yağmurdur ki bir sāʿat yağa, bir mikdār geçtikten sonra yine yağa. Ve

تَهْتَانٌ [tehtān] Yağmur damlamağa dahi derler.

الْهَتْنُ [el-hetn] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kezālik yağmur damlamak.

الْهُتُونُ [el-hutūn] (zammeteynle) Bi-maʿnāhu.

الْهَاتِنُ [el-hātin] (tā'nın kesriyle) Damlayan nesne; yukālu: سَحَابٌ هَاتِنٌ

الْهَتْنُ [el-hutten] (hā'nın zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Cem'i; yukālu: سَحَابٌ هَتْنٌ هَتْنٌ مِثْلَ رَاكِعٍ وَرُكْعٍ

الْهُتُونُ [el-hetūn] (hā'nın fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: سَحَابٌ هَتُونٌ

الْهُتُونُ [el-hutun] (zammeteynle) Cem'i, عُمُودٌ [ʿamūd]la عُمُودٌ [ʿumud] gibi.

[ه ج ن]

الْهَجَانُ [el-hicān] (hā'nın kesriyle) Şol devedir ki ak ola. Ve bunda tezkīr ve te'nīs ve cemʿ ve ifrād berāber olur; yukālu: بَعِيرٌ هَجَانٌ وَنَاقَةٌ هِجَانٌ

الْهَجَائِنُ [el-hecā'in] (hā'nın fethi ve yā'nın kesri ile) هِجَانٌ [hicān]ın cem'i, baʿzı rivāyet üzere. Ve

تَهْدِيْنُ [tehdīn] Eğlenmeğe dahi derler, بَطَّةٌ ma'na'sına.

[ه ز ن]

هَوَازِنُ [Hevāzin] (hā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Qays'tan bir kabîlenin babası adıdır ki o Hevāzin b. Maşşūr'dur ki cedd-i a'lāsı Qays-ı Aylān'dır.

[ه ل ن]

الْهَلِيْصُنُ [el-hilyevn] (hā'nın kesri ve lām'ın sükunu ve yā'nın fethi ile بِرْدُوْنُ [birzevn] vezni üzere) Bir otun ismidir. Ve بِرْدُوْنُ [birzevn] beygire derler.

[ه م ن]

الْمُهَيْمِيْنُ [el-muheymin] (mīm-i evvelin zammı ve hā'nın fethi ve mīm-i sāninin kesriyle) Hāzır ma'na'sına. Ve bunun aslı gayrıları havften emîn kılıcı demek olur. Ve bu hālet ma'na-yı huzuru iktizā ettiği için lāzımıyla ta'bīr olunup şāhidle tefsīr olunmuştur. Ve bi-hasebi'l-iştikāk aslı اَمِّنَ فَهُوَ مُدْحَرَجٌ idi, مُدْحَرَجٌ [mudħric] gibi. اَمِّنَ فَهُوَ مُدْحَرَجٌ den hemze-i sāniye yā'ya kalb olundu, ictimāc-ı hemzeteyni kerih gördükleri sebebden ve hemze-i ulā hā'ya kalb olundu, اَرَاقَ الْمَاءِ den اَرَاقَ الْمَاءِ dedikleri gibi.

[ه ن ن]

الْهِنِيْنُ [el-henīn] (hā'nın fethi ve nūn-ı evvelin kesri ve meddiyle) Bir nesneyi ārzū edinip ona dikkat etmek; yukālu: هِنٌّ يَهِيْنُ هِنٌّ يَهِيْنُ Ve هِنِيْنًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَرَّ

هِنِيْنُ [henīn] Ağlamak ma'na'sına dahi gelir, bükā gibi. Ve

هِنَّا [hennā] (hā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Gāh olur mekāna işāret olunur هُنَا gibi, nitekim ba'zı eş'arda vākīc olmuştur.

الْهِنَانَةُ [el-hunānet] (hā'nın zammı ve nūn'un tahfifiyle) Kuvvet ve kudret; yukālu: مَا بِالْبَعِيْرِ هِنَانَةٌ أَيُّ طَرِقٌ Ve طَرِقٌ [tırq] ṭā'nın kesri ve rā'nın sükunuyla şahme derler ve maksūd kuvvet ve kudrettir.

الْإِهْنَانُ [el-ihnān] (hemzenin kesriyle) Kuvvet ve kudret vermek; tekülü: أَهْنَهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ قُوًّا قَادِرًا

الْمَهْنُونُ [el-mehnūn] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Kuvvet ve kudret bulmuş kimse.

الْهِنَنَةُ [el-hinenet] (hā'nın kesri ve nūn-ı evvelin fethiyle) Bir cins kirpidir hār-puşt-ı mahsūs ma'na'sına.

[ه و ن]

الْهَوْنُ [el-hevn] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Sükun ve vakār üzere olmak; yukālu: فَلَانَ يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا Ve

هَوْنٌ [hevn] Bir nesne sühütle olmağa dahi derler; yukālu: هَانَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ إِذَا خَفَّ

التَّهْوِيْنُ [et-tehvīn] (alā-vezni اَلتَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Āsān kılmak; yukālu: هَوَّنَ اللهُ عَلَيْهِ أَيُّ سَهَّلَهُ وَخَفَّفَهُ

الْهَيِيْنُ [el-heyyin] (hā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Āsān olan nesne, فَعِيْلٌ [fa'īl] vezni üzeredir.

الْهَيْيْنُ [el-heyn] (hā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Bi-ma'na'hu, muhaffefün minhu.

الْأَهْوِيْنَا [el-ehvinā] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, āsān olan nesnelere ma'na'sına, أَفْعَلَاءُ [ef'ilā] vezni üzere olur شَيْءٌ [şey] ile أَشْيَاءُ [eşyiyā] gibi.

الْهَيْيْنُونُ [el-heynūn] (hā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Kezālik cem'i; yukālu: قَوْمٌ هَيْيُونٌ لَيْيُونٌ

الْهُونُ [el-hūn] (hā'nın zammı ve meddiyle)
Hor, hakîr olmak.

الْهَوَانُ [el-hevān] (fethateynle) İsmdir, zikr
olunan ma'na'ya.

الإِهَانَةُ [el-ihānet] (hemzenin kesriyle) Bir
kimseyi hafîf 'add edip hakîr görmek;
yukālu: أَهَانَهُ إِذَا اسْتَحَفَّ بِهِ

الْمَهَانَةُ [el-mehānet] (mīm'in fethiyle)
Kezālik hor ve hakîr olmak; yukālu: رَجُلٌ
فِيهِ مَهَانَةٌ أَي ذُلٌّ وَضَعْفٌ

الإِسْتِهَانَةُ [el-istihānet] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bir nesneyi hakîr görmek.

الْتِهَاوُنُ [et-tehāvun] (tā'nın fethi ve vāv'ın
zammı ile) Bi-ma'na'hu; yukālu: اِسْتِهَانَهُ
وَتَهَاوَنَ بِهِ إِذَا اسْتَحَقَّرَهُ

هُونٌ [Hūn] (hā'nın zammı ve meddiyle)
Tāyife-i 'Arabdan Kināne'nin birāderinin
ismidir ki o Hūn b. Huzeyme'dir ki cedd-i
a'lāsı Muḍar'dır.

الْهَيْئَةُ [el-hīnet] (hā'nın kesri ve meddiyle)
Sühūlet ma'nāsıdır; yukālu: اِمْشِ عَلَى
رِسْلِكَ Ve رَسُلٌ [risl] rā'nın kesriyle
āsānlık üzere olmağa derler.

أَهْوَنُ [ehven] (hemzenin ve vāv'ın fethi ve
mā-beynde hā'nın sükūnuyla) Düşenbe
gününün ismidir, tāyife-i 'Arabın esmā'-i
kadīmesindedir.

الْهَآوُنُ [el-hāven] (vāv'ın fethiyle) Şol
ma'rūf nesnedir ki içinde bir nesne hall
ederler, mu'arrebdir. Ve bunun aslı هَاوُونٌ
idi, zīrā cem'i اَلْهَوَاوِينُ [el-hevāvīn] ge-
lir hā'nın fethi ve vāv-ı sānīnin kesri ve
meddiyle, فَآوُونٌ [kāvānīn] gibi, pes vāv-ı sānīyi
istiskālen hafz edip vāv-ı ūlāyı meftūh kıldılar,
kelām-ı 'Arabda فَآعِلٌ [fā'il] vezni olmadığı için 'ayn'ın
zammı ile.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ت ن]

الْيَيْتُنُ [el-yetn] (yā'nın fethi ve tā'nın
sükūnuyla) Bir oğlanın hālet-i vilādetde
ibtidā ayakları çıkmaktır, elleri çıkmaz-
dan evvel; yukālu: اَيَّتَتِ الْمَرْأَةُ وَالنَّاقَةُ إِذَا وَلَدَتْ
كَذَلِكَ

[ي ر ن]

الْيَيْرُونُ [el-yerūn] (yā'nın fethi ve rā'nın
zammı ve meddiyle) Erkek olanın
suyu, menī ma'nāsına. Ve bu ismidir. Ve
Kāmūs'ta ismiyyetine ta'arruz olunma-
mıştır, sāhib-i Kāmūs'un havāss-ı eşyāya
işāret 'ādeti iken.

[ي ز ن]

ذُو يَزَنٍ [Zū Yezen] (yā'nın ve zā-yı
mu'cemenin fethiyle) Mülük-i Hımyer'den
bir melikin ismidir ki ona gönderler nisbet
olunur; yukālu: رُمِحٌ يَزَنِيٌّ

الْأَزْيَنِيُّ [el-ezeniyy] (hemzenin ve zā'nın
fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik ذُو يَزَنٍ
[Zū Yezen]e mensüb olan gönderlerde
lügattir.

الْيَزَانِيُّ [el-yezāniyy] (yā'nın fethi ve yā-yı
ahīrin teşdīdiyle) ve

الْأَزْيَنِيُّ [el-ezeniyy] (hemzenin ve zā'nın
fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik zikr
olunan ma'nāda lügattir.

[ي ف ن]

الْيَيْفُنُ [el-yefen] (yā'nın ve fā'nın fethiy-
le) Ziyāde yaşlı olan pīr, şeyh-i kebīr
ma'nāsına.

[ي ق ن]

الْيَقِينُ [el-yeqīn] (yā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bir nesneyi itikād ile sahih bilmek; tekūlu: أَنَا عَلَى يَقِينٍ مِنْهُ Gāh olur ظَنَّ [zann]dan يَقِينٌ [yeqīn]le ve gāh olur يَقِينٌ [yeqīn]den ظَنَّ [zann] ile ta'bir olunur.

الْيَقَانُ [el-yeqān] (fethateynle) Bir nesneyi zikr olunan vech üzere bilmekte masdardır.

الْإِيقَانُ [el-iqān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِسْتِيقَانُ [el-istiqān] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

التَّيَقُّنُ [et-teyaqqun] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; tekūlu: يَتَّقِنُ يَقَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَيَّقِنُتُ وَأَسْتِيقِنُتُ كُلُّهُ بِمَعْنَى

الْمَوْقِنُ [el-mūqin] (mīm'in zammı ve meddiyle ve kāf'ın kesriyle) Bir nesneyi yakīn üzere bilici kimse, yā vāv'a münkalib oldu, mā-kabli mazmūm olduğundan ötürü.

الْمُيَقِّنُ [el-muyeyqin] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) **مُوقِنٌ** [mūqin]in tasgiri, yā aslı üzere 'avdet etmekle.

[ي م ن]

الْيَمَنُ [el-Yemen] (fethateynle) 'Arab tā'ifesine mahsūs şehirlerdir.

الْيَمَنِي [el-Yemeniyy] (fethateynle ve yā'nın āhirinde teşdidiyle) Zikr olunan şehirlere mensüb olan nesne.

الْيَمَانِي [el-Yemānī] (yā'nın ibtidā fethi ve āhirinde sükunuyla) Bi-ma'nāhu. Ve bunun aslı **يَمَنِي** [Yemeniyy] idi, āhirinde yā-

yı nisbet tahfif olunup elif 'ıvaz verilmiştir. Pes elifle yā-yı müşdedded cem' olmaz. Ve Sībeveyhi eyitti: 'Arab tāyifesinden bazı **يَمَانِي** [Yemāniyy] yā'nın teşdidiyle derler dedi.

الْيَمَانِيَّةُ [el-Yemāniyyet] (yā-i evvelin fethi ve sāninin tahfifiyle) Kezālik Yemen'e mensüb olan kimseler.

الْيَمَانُونُ [el-Yemānūn] (yā'nın fethi ve nūn'un zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: قَوْمٌ يَمَانِيَّةٌ وَيَمَانُونَ وَمِثْلُ ثَمَانِيَّةٍ وَثَمَانُونَ وَيَقَالُ امْرَأَةٌ يَمَانِيَّةٌ أَيْضًا

الْإِيمَانُ [el-īmān] (hemzenin kesri ve meddiyle) Yemen'e gelmek.

التَّكْرِيمُ [et-tekyīm] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْمِيَامَنَةُ [el-muyāmenet] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: أَيَمَنَ الرَّجُلُ وَيَمَنَ وَيَأْمَنُ إِذَا أَتَى أَيَمَنَ يَا فُلَانُ يَا فُلَانُ يَأْمَنُ بِأَصْحَابِكَ أَي خُدَّ بِهِمْ يَمَنَةً وَلَا تَقُلْ تَبَأْمَنُ بِهِمْ وَالْعَامَةُ تَقُولُهُ

التَّيْمَنِي [et-teymeniyy] (tā'nın ve mīm'in fethi ve yā-yı tahtāninin mā-beynde sükunu ve āhirinde olan yā'nın teşdidiyle) Yemen vilāyetinin etrafı, **أَفُقُ الْيَمَنِ** ma'nāsına.

الْيَمْنُ [el-yumn] (yā'nın zammı ve mīm'in sükunuyla) Bereket ma'nāsına; yukālu: يَمْنٌ فُلَانٌ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مُبَارَكًا عَلَيْهِمْ وَيُقَالُ يَمْنُهُمْ بِالْفَتْحِ أَيْضًا

الْمَيْمُونُ [el-meymūn] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammı ve meddiyle) Mübārek olan kimse: مَنْ يَمُنَ بِالضَّمِّ فَهُوَ مَيْمُونٌ

الْيَامِنُ [el-yāmin] (mīm'in kesriyle) Kezālik mübārek olan kimse: مَنْ يَمَنُ بِالْفَتْحِ فَهُوَ يَامِنٌ مَنْ يَمُنَ فِي الْأَفْعَالِ يَكُونُ مِثْلَ شَيْئٍ وَشَأْمٍ

هَبِيدٌ [hebīd] karga düğlüğünün tohumuna derler, tohm-ı hanzal ma'nāsına.

الْيَمِينَةُ [el-yumnet] (yā'nın zammı ve mīm'in sükūnu ile) Yemen perdelerinden bir cins perdenin ismidir.

أُمُّ أَيْمَنْ [Ummu Eymen] (hemzenin ve mīm'in fethi ile) Bir 'avretin ismidir ki Resūl-i ekrem'in sallallāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem evlād-ı sığarı onun hıdānesinde iken onu āzād edip Zeyd'e tezvīc ettikte Zeyd'in ondan Usāme adlı oğlu doğmuştur.

أَيْمُنُ اللَّهِ [eymunullāh] (hemzenin fethi ve mīm'in zammıyla) Bir lafzdır ki mevzi-i kaseme vaz' olunmuştur. Elifi elif-i vasldır, ekser-i nuhāt katında ve esmāda elif-i vasl meftūha gelmemiştir bundan gayrısı. Ve gāh olur bunun üzere te'kīd için lām-ı ibtidā dāhil olur; tekūlu: **لَيَمُنُ اللَّهُ** hālet-i vaslda elifi hafz edersin. Ve **أَيْمُنُ** [eymun] muhtedālīk tarīkiyle merfū' olup haberi mahzūf olur, takdīri **لَيَمُنُ اللَّهُ فَسَمِي** ve **لَيَمُنُ اللَّهُ مَا أَقْسَمُ بِهِ** olmakla. Kaçan bununla Bārī ta'ālāya hitāb etsen **لَيَمُنُكَ** dersin. Ve fī hadīsi 'Urve b. Zubeyr ennehu kāle: "لَيَمُنُكَ لَمِنْ كُنْتَ ابْتَلَيْتَ لَقَدْ عَافَيْتَ" Ve gāh olur **أَيْمُنُ** [eymun]den nūn'u hafz edip **اللَّهُ** derler hemzenin fethi ve kesriyle ve gāh olur yā'yı hafz edip **اللَّهُ** derlerve gāh olur mīm-i mazmūme ile iktifā edip **اللَّهُ** derler ve gāh olur mīm'i meksūr kılarlar, harf-i vāhid olup bā'ya şebīh olduğu için ve gāh olur **اللَّهُ** derler mīm'in ve nūn'un zammı ile ve **اللَّهُ** derler mīm'in ve nūn'un fethi ile ve **اللَّهُ** derler ikisinin dahi kesriyle. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Gāh olur lafz-ı **يَمِينٌ** [yemīn]le dahi kasem kılıp **اللَّهُ لَا أَفْعَلُ** derlerve gāh olur **يَمِينٌ** [yemīn] **أَفْعُلُ** [eful]

sīgası üzere cem' kılıp **أَيْمُنُ** [eymun] dedikten sonra lafz-ı **أَيْمُنُ** [eymun]le kasem kılıp **اللَّهُ لَا أَفْعَلُ كَذَا** derler. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Evveli hemze-i vasl olan **أَيْمُنُ** [eymun] ile kasem kılınmağın aslı budur, ba'dehu kesret-i isti'mālle hiffet maksūd olmağın nūn'u hafz olunmuştur. **لَمْ يَكُنْ** kelimesinden hafz edip **لَمْ يَكُ** dedikleri gibi. Ve mezbūr eyitti: Bunda hafz-i nūn'dan mā-'adā lūgat-i kesire vardır. Ve bu mezhebe zāhib olup İbn Keysān ve İbn Durustevyhi eyitmişlerdir ki **أَيْمُنُ** [eymun]un elifi elif-i kat'dır, **يَمِينٌ** [yemīn]in cem'idir, hemzesi tahfīf olunup hālet-i vaslda tarh olduğu kesret-i isti'mālinden ötürüdür demişlerdir. Vallāhu ta'ālā a'lemu bi's-savābi.

BĀBU'L-HĀ'İ MİN KĪTĀBĪ
TERCEMETİ ŞİĤĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الْهَاءِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ه]

الْأَبْه [el-ebh] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi unutmuşken mütebbeh olup hātra getirmek; tekūlu: أَبْهْتُ لِلْأَمْرِ أَبَهُ أَبْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَسِيتَهُ ثُمَّ انْتَبَهْتُ لَهُ ve dahi dersin masdarında fethateynle bāb-ı rābi'eden, نَبَيْهْتُ نَبَيْهَا gibi.

الْأُبْهَة [el-ubbeh] (hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Ululuk, 'azamet ma'nāsına.

الْتَّأْبُه [et-te'ebbuh] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse büyüklenmek, tekebbür ma'nāsına.

الْأَبْهْه [el-ebehh] (fethateynle ve hā'nın teşdīdiyle) Āvāzı boğuk olan kimse, أَبْهْه [ebecc] ma'nāsına. Hafī değildir ki أَبْهْه [ebeh]in mevzi'i “ب،ه،ه” vāki olan faslı bā idi, lākin Cevherī'nin teshilen li't-tālibīn münāsebet fi'l-cümle ile bazı lügati bi-tarīki'l-istitrād zikr etmek 'ādetidir ve mahallinde i'āde etmesi bu ma'nâyı te'yid eder. Pes sāhib-i *Qāmūs* bu maküle yerlerde mezbūru galata ve vehme nisbet etmek vech değildir.

[أ ت ه]

الْتَّأْتُه [et-te'ettuh] (fethateynle ve tā-inin zammı ve teşdīdiyle) Noksān-ı 'akl, تَعْتُهُ [te'attuh]tan tebdil olunmuştur, مَعْتُهُ [ma'tūh]luk ma'nāsına.

[أ ق ه]

الْأَقْه [el-aqh] (hemzenin fethi ve qāf'ın sükūnuyla) Tā'at ma'nāsına, قَاهُ [qāh]tan maktūbdur ki قَاهُ [qāh] dahi tā'ata derler.

[أ ل ه]

الْإِلَاهَةُ [el-ilāhet] (hemzenin kesriyle) عِبَادَةٌ [‘ibādet] gibidir veznen ve ma‘nen; yukālu: **أَلِهَ إِلَاهَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَبَدَ** Ve minhu kara’e İbn ‘Abbās: “**وَيَذَرُكَ وَالْإِهْتِكَ**” (الأعراف 127) **بِكِسْرِ الِهَمْزَةِ بِمَعْنَى “وَعِبَادَتِكَ” وَكَانَ** (الأعراف 127) **يَقُولُ إِنَّ فِرْعَوْنَ كَانَ يُعْبَدُ** Ya‘nī fir‘avne ‘ibādet olunurdu.

الله [Allāh] (fethateynle ve lām’ın teşdīdiyle ve meddiyle ki) İsm-i zāt-ı müstecmi‘-i cemī‘-i sıfāttır. Aslı zikr olunan lafzdan me’hūzdur ki bu aslında **إِلَآةٌ** idi **فِعَالٌ** [fi‘āl] vezni üzere kesri-i fā’yla, **مَفْعُولٌ** [mef‘ul] ma‘nāsına, pes **إِلَآةٌ** [ilāh] **مَأْلُوءَةٌ** [me‘lūh] ma‘nāsına olur ki **مَغْبُودٌ** [ma‘būd] demek olur, **إِمَامٌ** [imām] gibi **مُؤْتَمِّمٌ بِهِ** [mu‘temmun bih] ma‘nāsınadır. Vaktā ki **إِلَآةٌ** [ilāh]ın üzerine elif lām dāhil oldu, hemze hazf olundu, kesret-i isti‘mālden ötürü. Ve eger elif lām hemzeden ‘ıvaz olaydı, mu‘avvaz ‘anhu ile cem‘ olmazdı, hālā ki **الْإِلَآةُ** derler. Ve hemze hālet-i nidāda hemze-i kat‘ kılındı, elif lām lāzım kılındığından ötürü, tefhīmen li-hāze’l-ismi. Ve Cevherī eydür: Ben Ebā ‘Alī-i Naḥvī’yi işittim ki elif lām hemzeden ‘ıvazdır der idi. Ve ‘ıvaz olduğuna hemzenin hālet-i kaseimde ve hālet-i nidāda hemze-i kat‘ olduğu delālet eder, nitekim **يَا اللَّهُ اغْفِرْ لِي** ve **أَفَأَلَّهِ لِنَفْعَلَنَّ** derler ve eger ‘ıvaz olmasa elif lām hālet-i nidāda sābit olmazdı, hāze’l-ism’in gayrında sābit olmadığı gibi. Ve hemzenin hemze-i kat‘ olması kelimeye lāzım olduğuna binā‘en değildir. Ve eger ona binā‘en olsa **الَّذِي** ve **الَّتِي** kelimelerinde dahi hemze hemze-i kat‘ olmak lāzım olurdu. Ve bunun hemze-i kat‘ olması hemze-i meftūha olduğundan ötürü değildir, zīra ondan ötürü olsa **أَيْمُ**

de ve **أَيْمُ** اللهُ de dahi hemze-i kat‘ olurdu ve kesret-i isti‘mālden ötürü dahi değildir, eger kesret-i isti‘mālden ötürü olsa sār kesrū’l-isti‘māl olan kelimelerde dahi olurdu. Pes ma‘lūm oldu ki mezbūrun hemzesi hemze-i kat‘ olması mezbūra mahsūs bir hāletten ötürüdür ki o ibtidā-yı kelime olan harf-i mahzūftan ‘ıvaz olmasıdır der idi. Ve Sībevehyi اللهُ kelimesinin aslı **لَآ** olmasın cā’iz görmüşü, nitekim fasl-ı lām’da gelir inşāallāhu ta‘ālā.

الْإِلَاهَةُ [İlāhet] (hemzenin kesriyle) Cezīre’de bir mevzi’in ismidir. Ve

الْإِلَاهَةُ [ilāhet] Kezālik güneşin ismidir, lā-yansarıftır, elif lām dāhil olmaksızın ve gāh olur elif lām dāhil kılıp munsarıf ederler. Ve ism-i ma‘rifeye gāh elif lām dāhil olup gāh olmamak bu ismden gayr-ı niçe yerde vāki‘ olmuştur, nitekim **لَقَيْتُهُ** **نَدَرَى** **وَفِي نَدَرَى** derler, günler arasında demek ma‘nāsına. Ve **لَقَيْتُهُ** **الْقَيْنَةَ** **بَعْدَ الْقَيْنَةِ** **وَقَيْنَةُ** derler **جِينًا** **بَعْدَ جِينٍ** ma‘nāsına. Ve kezālik **يَا نَسْرُ** **وَالنَّسْرُ** **يَا نَسْرُ** derler bir sanemin ismi olmak üzere. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır lākin bundan akdem **نَدَرَى** ve **قَيْنَةُ** kelimelerinin vaz‘an ma‘rife olduklarına işāret etmemiştir, tā ki bu makāmda irād olunmalarına münāsebet zāhir ola. Ve şemse **الْإِلَاهَةُ** [ilāhet] diye tesmiye kılmaları şemse ta‘zīm edip ona ‘ibādet ettiklerine binā‘endir.

الْإِلَٰهِيَّةُ [el-ālihet] (hemzenin fethi ve meddi ve lām’ın kesriyle) **إِلَآةٌ** [ilāh]ın cem‘i, putlar ma‘nāsına. Ve mezbūrlara **أَلِهَةٌ** [ālihet] dedikleri zu‘m-ı fāsıdlerinde onların ma‘būdiyyete istihkākını anladıkları cihettendir, zīrā mezbūrların vaz‘ ettikleri esmā’ itikādlarına tābi‘dir, nefsi emre

tābi^c deġildir.

التَّالِيَةُ [et-te'līh] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) ‘Ībādet kıldırmaktır, تَعْبِيدُ [ta‘bīd] ma‘nāsına.

التَّالِيَةُ [et-te‘elluh] (fethateynle ve lām’ın zammı ve teşdīdiyle) ‘Ībādet kılmak, تَنْسُكُ [tenessuk] ve تَعْبُدُ [te‘abbud] ma‘nāsına; yukālu: تَالَتْ لَهُ إِذَا تَعَبَّدَ.

الْأَلَّةُ [el-eleh] (fethateynle) Mütehayyir olmak; yukālu: أَلَهُ يَأْلُهُ أَلْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ. Ve bunun aslı وَلَهُ يَوْلُهُ وَلَهَا idi. Ve

أَلَّةٌ [eleh] Belāya sabr edemeyip feryād etmeğe dahi derler; tekūlu: أَلَيْهْتُ عَلَى فُلَانٍ مِنْ. الْبَابِ الْمَرْبُورِ أَيْ اشْتَدَّ جَزَعِي عَلَيْهِ مِثْلَ وَلَيْهْتُ

[أ م ه]

الْأَمَّةُ [el-emeh] (fethateynle) Unutmak, nisyān ma‘nāsına; tekūlu minhu: أَمَةٌ أَمَّهَا مِنْ. ”وَأَذْكَرَ بَعْدَ” Ve kara>e İbn ‘Abbās: ammā hadīs-i Zuhūrī’de vākī^c olan أَمَّةٌ ki ikrār ve i‘tirāf ma‘nāsınadır o lügat-ı gayr-i meşhūredir.

الْأَمِيهَةٌ [el-emīhet] (hemzenin fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Şol sivilcelerdir ki koyuna ‘arız olur, حَضْبَةٌ [ḥasbet] ve çiçek gibi. Ve bir kimseye bed-du‘ā etseleler **أَهَةٌ** ve **أَمِيهَةٌ** derler. Ve **أَهَةٌ** [āhet] āh demeği iktizā eden hālettir.

الْأَمَّةُ [el-emh] (hemzenin fethi ve mīm’in sükūnuyla) Zikr olunan maraza mübtelā olmak; yukālu: أَمَّهَتِ الْعَنَمَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ. تَوَمَّهُ أَفْهًا

الْأُمَّهَةُ [el-ummehet] (hemzenin zammı ve mīm’in fethi ve teşdīdiyle) أُمَّ [umm] lafzının aslıdır, ana ma‘nāsına.

الْأُمَّهَاتُ [el-ummehāt] (hemzenin zammı ve mīm’in fethi ve teşdīdiyle) أُمَّ [umm]un cem‘i, analar ma‘nāsına.

الْأُمَّاتُ [el-ummāt] (hemzenin [zammı] ve mīm’in teşdīdiyle) Kezālik cem‘i.

[أ ن ه]

الْأَنَّةُ [el-enh] (hemzenin fethi ve nūn’un sükūnuyla) Solumak.

الْأَنُوهُ [el-unūh] (zameteynle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَنَّهُ يَأْنُهُ أَنَّهَا وَأَنُوهُمَا مِنَ الْبَابِ أَنَّهُ الثَّانِي إِذَا تَزَحَّرَ مِنْ ثِقَلٍ يَجِدُهُ فَهُوَ مِثْلُ أَنَحَ يَأْنِحُ صَبِيغَةً وَمَعْنَى

الْأَنَّةُ [el-unneh] (hemzenin zammı ve nūn’un fethi ve teşdīdiyle) **أَنَّهُ** [enh]in cem‘i; yukālu: قَوْمٌ أَنَّهُ مِثْلُ أَنَحَ وَأَنَحَ.

[أ و ه]

أَوْهٌ [evh] (hemzenin fethi ve vāv’in sükūnu ve hā’nın kesriyle) Bedende bir ‘uzva veca‘ ‘arız olduğundan ötürü **أَوْهٌ** [evhi] demek; minhu kavluhum ‘inde’ş-şikāyeti: **أَوْهٌ** مِنْ كَذَا

أَوْهٌ [āhi] (hemzenin fethi ve meddiyle) Zikr olunan ma‘nāyadır, **أَوْهٌ** [evhi]de olan vāv’ı elife kalb etmekle; yukālu: **أَوْهٌ** مِنْ كَذَا

أَوْهٌ [evvih] (hemzenin fethi ve vāv’in kesri ve teşdīdiyle ve hā’nın sükūnuyla) Kezālik zikr olunan ma‘nāyadır; yukālu: **أَوْهٌ** مِنْ كَذَا. Ve gāh olur hā’yı hazf ederler vāv’ın teşdīdini ibkā etmekle; yukālu: **أَوْهٌ** مِنْ كَذَا بِلَا مَدِّ. Ve gāh olur hālet-i şikāyette tatvīl-i savt için **أَوْهٌ** derler, hemzenin meddi ve vāv’in fethi ve teşdīdi ve hā’nın sükūnuyla; yukālu: **أَوْهٌ** مِنْ كَذَا. ve gāh olur tā dāhil kılıp **أَوْهٌ** derler gāh olur medd olunur ve gāh olunmaz.

التَّأْوِيَةُ [et-te‘vīh] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) **أَوْهٌ** [evvih] demek olur.

التَّأْوُهُ [et-te‘evvuh] (fethateynle ve vāv’in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: **أَوْهٌ** الرَّجُلُ تَأْوِيَهَا وَتَأْوُهُ تَأْوَاهَا إِذَا قَالَ أَوْهٌ

الْأَهَةُ [el-āhet] (hemzenin meddiyle **حَالَةٌ** [hālet] vezni üzere) İsmdir, āh etmek ma'nāsından; yukālu: "تَأْوَهُ آهَةٌ الرَّجُلِ الْحَزِينِ"

الْأَهَةُ [el-ehhet] (hemzenin fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhā; minhu kavluhum fi'd-du'ā'i 'ale'l-insāni: **أَهَةٌ لَكَ وَأَوْهٌ بِالتَّاءِ بَعْدَ** **الْوَاوِ الْمُشَدَّدَةِ وَأَوْا لَكَ بِالْوَاوِ الْمُشَدَّدَةِ مَعَ حَذْفِ الْهَاءِ**

[أ ي هـ]

إِيهِ [īhi] (hemzenin kesri ve meddi ve hā'nın kesr üzere bināsi ile) Bir kimseden eger tekellümde ve eger 'amelde ziyāde nesne taleb etmek husūsunda ism-i fi'ldir, emr-i hāzır ma'nāsına; tekūlu li'r-reculi iza'stezedtehu min hadīsın ve 'amelin: **إِيهِ** Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: eger **إِيهِ** kelimesin vakf etmeyip vasl etsen münevven kılıp **إِيهِ** **هَاتِ حَدِيثًا** dersin. Ve bu ba'zı şîrde ki hālet-i vaslda gayr-i münevven vāki' olmuştur, o vakf niyyeti ile. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Kaçan **إِيهِ يَا رَجُلُ** desen ona hālā söylediği hadīs-i ma'hūdu ziyāde kıl diye emr etmiş olursun ve eger **إِيهِ** desen tenvīnle gūyā ki bir söze şürū' kıl demiş olursun, **هَاتِ حَدِيثًا** ma'nāsına, zīrā tenvīn tenkīr ifāde eyler ve kaçan bir kimseyi söylerken sākīt kılıp kelāmdan men' etmek dilesen **إِيهَا عَنَّا** dersin ve kaçan bir nesnenin irak olmasın bildirmek dilesen **أِيهَا** dersin hemzenin fethiyle **هَيْهَاتَ** ma'nāsına.

التَّأْيِيَةُ [et-te'yih] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Deveyi da'vet edip çağırmaq; tekūlu: **أَيْهَتْ بِالْجَمَالِ إِذَا صَحَّتْ بِهَا وَدَعَوْتَهَا** Ve **جَمَلٌ** [cimāl] cīm'in kesriyle **جَمَلٌ** [cemel] in cem'idir.

أَيْهَاتَ [eyhāt] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ba'īd oldu ma'nāsındır, ba'zı lügat üzere; tekūlu: **أَيْهَاتَ بِمَعْنَى هَيْهَاتَ**

أَيْهَانَ [eyhān] (kezālik elifin fethi ve yā'nın sükūnu ve nūn'un kesriyle tesniye sīgası üzere) **هَيْهَاتَ** ma'nāsındır.

FASLU'L-BĀ

(فَصْلُ الْبَاءِ)

[ب د هـ]

الْبِدَاهَةُ [el-budāhet] (bā'nın zammı ve dāl'ın tahfifi ile) Atın ibtidā seğırtmesidir.

الْبَدْهُ [el-bedh] (bā'nın fethi yāhūd zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesne ansızın olmak; tekūlu: بَدَّهُ أَمْرٌ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِهِ

الْمُبَادَهَةُ [el-mubādehet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Bir nesne ansızın olmak; yukālu: بَادَهُ إِذَا فَاجَأَهُ

الْبَدَاهَةُ [el-bedāhet] (bā'nın fethi ve zammı ve dāl'ın tahfifi ile) Bir nesne ansızın olmak ma'nāsından ismidir.

الْبَدِيهَةُ [el-bedīhet] (bā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā.

الْتَبَادُهِ [et-tebāduh] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammı ile) 'Ale'l-fevr bir nesne işlemek; yukālu: هُمَا يَتَبَادَهُانِ بِالسَّعْرِ

الْمِيبْدَهَةُ [el-mibdeh] (mīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Ziyāde bedīhe-gūy olan kimse.

[ب ر هـ]

الْبُرْهَةُ [el-burhet] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Zamāndan müddet-i tavīle.

الْبُرْهَةُ [el-berhet] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā kezālik; yukālu: أَتَتْ عَلَيْهِ بُرْهَةٌ مِنَ الدَّهْرِ وَبُرْهَةٌ أَيُّ مُدَّةٍ طَوِيلَةٍ مِنَ الزَّمَانِ

أَبْرَهَةُ [Ebrehet] (hemzenin ve zā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mülük-i Yemen'den bir melikin ismidir ki o Ebrehe b. el-Ḥāriş'tir ki ona Zu'l-Menār derler. Ve biri dahi Ebrehe b. eṣ-Şabbāḥ'tır ki bu dahi mülük-i Yemen'dendir ki sāhibü'l-fīldir. Ve ba'zı nüshada biri dahi Ebrehe el-Eşrem el-Ḥabeşī'dir ki sāhibü'l-fīldir de-

miş, hattā sāhib-i Şurāḥ bu nüshaya tābic olup Ebrehe üçtür demiştir lākin kütüb-i tefāsīre muvāfik olan budur ki sāhibü'l-fīl Ebrehe b. eṣ-Şabbāḥ ola. Ve Kāmūs'a dahi muvāfik olan budur ki Ebrehe iki ola, biri Ebrehe b. el-Ḥāriş ve biri dahi Ebrehe b. eṣ-Şabbāḥ ola.

الْبِرْهَرَهَةُ [el-berehrehet] (bā'nın ve rā'ların fethi ile) Şol 'avrettir ki rutūbet-i bedeni ve şahm ve lahmı gālib olduğundan bedeni hareket kıla, pes bu فَعْلَعَلَةٌ [fe'al'alet] vezni olup bunda 'ayn ve lām mükerrer olmuş olur.

بِرْهُوتُ [Berehūt] (bā'nın ve rā'nın fethi ve hā'nın zammı ve meddi ile رَهْبُوتُ [rehebūt] vezni üzere) Ḥaḍramevt nām yerde bir kuyunun ismidir ki ervāh-ı küffār ondadır derler, Aşma'ī rivāyeti üzere. Ve

رَهْبُوتُ [rehebūt] Hā'if ma'nāsınadır; tā āhirinde zā'iddir. Ve بُرْهُوتُ [burhūt] dahi rivāyet olunur bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla سُبْرُوتُ [subrūt] vezni üzere. Ve fi'l-hadīsi: "خَيْرٌ بَثْرٌ فِي الْأَرْضِ زَفْرَمٌ وَشَرٌّ بَثْرٌ فِي" "حَيْرٌ بَثْرٌ فِي الْأَرْضِ سُبْرُوتُ" Ve سُبْرُوتُ [subrūt] sīn-i müh-mele ile ve rā'nın zammıyla otsuz yere derler; āhirinde olan tā aslıdır.

[ب ل هـ]

الْبِلْهَةُ [el-beleh] (fethateynle) Kalb sālim olmak.

الْبِلَاهَةُ [el-belāhet] (bā'nın fethi ve lām'ın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu.

الْتَبْلَهُ [et-tebelluh] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: بِلَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَبْلَةٌ

الْأَبْلَهُ [el-ebleh] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol kimsedir ki kalbi sāfī ola.

الْبَلْهَاءُ [el-belhā] (bā'nın fethi ve lām'ın

sükūnu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki zikr olunan sıfat üzere ola. Ve fi'l-hadīsi: "أَكْتَرُ أَهْلَ الْحَجَّةِ الْبَلَّةُ" Ya'nī ekser-i ehl-i cen-net dünyā husūsunda ebleh olanlardır, dünyāya ihtimāmları az olduğu için her ne denli āhiret husūsunda 'ukalā ve ezkiyā iseler dahi; yukālu: شَبَابٌ أَبْلَةٌ Ya'nī yiğitlik 'āleminde nev' garāret olduğu için yiğitli-ği gāh belāhetle ve gāh cunūnla sıfatlarlar, hāzihi'l-esbāba münāsebeti olduğu için ve yukālu: عَيْشٌ أَبْلَةٌ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْعُيُومِ

النَّبَاهُ [et-tebāluh] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ile) Süreten أَبْلَةٌ [ebleh]lik izhār et-mek, bātinında belāhet yokken.

الْبُهْنِيَّةُ [el-bulehniyet] (bā'nın zammı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Ma'şette vüs'at üzere olmak; yukālu: هُوَ فِي بُهْنِيَّةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيَّ سَعَةٍ Pes bun-da elif yā'ya kalb olunmuştur mā-kabli meksūr olduğundan ötürü ve nūn zā'idedir Sibeveyhi rivāyeti üzere.

بَلَّةُ [belhe] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve hā'nın fethi üzere bināsıyla) كَيْفَ [key-fe] gibi bir kelimedir ki دُعُ ma'nāsına. Ve Aḥfeş eyitti: بَلَّةُ [belhe] gāh olur masdar menzilesinde isti'māl olunur ve gāh olur سَوَى ma'nāsına isti'māl olunur. Ve fi'l-hadīsi: "أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الضَّالِّحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ بَلَّةُ مَا أَطَّلَعْتُمْ" dahi بَلَّةُ مَا أَطَّلَعْتُمْ nūshada بَعْزَى ve عَلَيَّهِ vāki' olmuştur bāb-1 اِفْعَالٌ [if'āl]den, ikisinde dahi 'ibād-1 mü'minīne dünyāda ihbār ve is'ār ile ma'lūm olundu, gayrı nesne ve-rilir demek olur.

[ب و ه]

الْبُهْوَةُ [el-būh] (bā'nın zammı ve meddiyle) Baykuşa şebīh bir kuştur ki baykuştan asgardır.

الْبُهْوَةُ [el-būhet] (bā'nın kezālik zammı ve meddiyle) Mü'ennesi. Ve Ebū 'Amr eyitti: بُهْوَةٌ [būhet] kiçirek baykuşa derler ki ona recül-i ahmak teşbīh olunur. Ve 'Arabların şol hebā-i mensürdür ki pencerelerde gü-neşe karşı görünür ve ondan zerre ile ta'bīr olunur. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: وَمَا بُهْتُ لَهُ وَمَا بُهْتُ لَهُ derler مَا فَطِنْتُ مَا ma'nāsına.

الْبَاهُ [el-bāh] ('alā-vezni اَلْحَاهُ [el-cāh]) Cimā' ma'nāsına, بَاءٌ [bā'et]te lügattır.

[ب و ه]

الْبَاهَةُ [el-ebeh] (fethateynle ve hā'nın teşdidiyle) Āvāzı boğulan kimse, أَبْحٌ [ebaḥḥ] gibidir veznen ve ma'nen.

الْبَهْبَهِيَّةُ [el-behbehiiy] (bā'ların fethi ve hā-i evvelin sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Mücessem olan nesne.

الْبَهْبَاهُ [el-behbāh] (bā'nın fethi ve hā-i evvelin sükūnuyla) Deve kükreyip ça-ğırarak, بَحْبَاهٌ [baḥbāḥ] gibidir veznen ve ma'nen.

FASLU'T-TĀ

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت ر ه]

التُّرْهَاتُ [et-turrehāt] (tā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdīyle) Şol hurde yollarıdır, ulu yoldan münş'ib olur.

التُّرْهَةُ [et-turrehet] (tā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdīyle) Vāhidi, zikr olunan yolların birisi ma'nāsına, Fārisī-i mu'arrebdir. Ondan sonra bātil ma'nāsına isti'āre olunup **التُّرْهَاتُ البَسَابِيسُ** ve **التُّرْهَاتُ الصَّحَاصِحُ** dediler ki bunlar kelimāt-ı bātiladan 'ibāret olunur, isimlerdir. Ve gāh olur izāfet tarikiyle dahi isti'māl olunur.

التُّرْهُ [et-turreh] (tā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdīyle) Kezālik bātil ma'nāsındır, nāstan bazı kimsenin isti'mālinde.

التُّرَارِيَةُ [et-terārīh] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan istimāl üzere.

[ت ف ه]

التَّافِيَةُ [et-tāfīh] (fā'nın kesri ile) Şey'-i hakīr ma'nāsına; yukālu: **تَفِيَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve fi'l-hadīsi fī zikri'l-**قُرْآنِ**: **لَا يَنْفَعُهُ وَلَا يَنْشَأُنُ**” Ya'nī **قُرْآنِ**-ı 'azīm mürür-ı eyyāmla hakīr olmaz ve tedāvül eydiyle köhneyip 'amel-mānde olmaz.

[ت م ه]

التَّمَمَةُ [et-temeh] (fethateynle) Ta'ām fāsīd olmak; yukālu: **تَمَمَةُ الطَّعَامِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ**

التَّمَاهَةُ [et-temāhet] (tā'nın fethi ve mīm'in tahfīfiyle) Et yaramaz rāyiha bağlamak; yukālu: **تَمَمَةُ اللَّحْمِ تَمَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve sūt rāyihası mütegayyir olmağa dahi derler; yukālu: **تَمَمَةُ اللَّبَنِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ** Ve

تَمَمَةُ [temeh] Sütte **نَمَسَ** [nemes] gibidir **دَسَمَ** [desem]de ya'nī yağlı nesnede olan yaramaz rāyiha gibidir.

الْمِثْمَاهُ [el-mitmāh] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Şol koyundur ki sütü sağıldıkta eğlenmeyip yaramaz rāyiha bağlaya.

[ت ه ت ه]

الْتَهْتَهَةُ [et-tehetet] ('alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Dilde olan lüknettir.

الْتَهَاتُهُ [et-tehātuh] (tā-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Bātil olan nesnelere, **تُرْهَاتُ** [turrehāt] ma'nāsına.

[ت ي ه]

التِّيَةُ [et-tīh] (tā'nın kesri ve meddiyle) Mütekebbir olmak; yukālu: **تَاءٌ تَائِيَةٌ تَيْهًا إِذَا تَكَبَّرَ**

تِيَةٌ [tīh] Sergerdān olup gezmeğe dahi derler.

الْتَيْهَانُ [et-teyhān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **تَاءٌ فِي الْأَرْضِ يَتِيَةٌ تَيْهًا وَتَيْهَانًا** Ve **إِذَا ذَهَبَ مُتَحَيِّرًا**

تِيَةٌ [tīh] Berriyye ma'nāsına dahi gelir, **مَفَازَةٌ** [mefāzet] gibi. Ve berriyyeye **تِيَةٌ** [tīh] dedikleri mahall-i hayret olduğundan ötürüdür.

الْأَتْيَاهُ [el-etyāh] (hemzenin fethiyle) Cem'i, berriyyeler ma'nāsına.

الْأَتَاوِيَةُ [el-etāvīh] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i.

الْتَيْهَاءُ [et-teyhā] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: **فَلَاةٌ تَيْهَاءُ**

الْتَيْتِيَةُ [et-tetyīh] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Hayrān ve sergerdān kılmak; yukālu: **تَيْتَةٌ نَفْسُهُ وَتَوَّاهُ بِمَعْنَى**

مَا أَتَيْتُهُ [mā etyehehu] (hemzenin ve yā'nın fethi ve mā-beynde tā'nın sükūnuyla) Fi'l-i

ta'accübdür, ne 'aceb mütehayyir oldu, ma'nāsına. Ve مَا أَتَوْهُ دahi bu ma'nāyadır.

الآتية [el-etyeh] (hemzenin ve yā'nın fet-hiyle) Mütekebbir olan kimse; yukālu: هُوَ أَتِيَةُ النَّاسِ

المتيئة [el-metūhet] (mīm'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki mahall-i hayret ola; yukālu: أَرْضٌ مَتِيئَةٌ وَأَصْلُهُ مَفْعَلَةٌ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح ب ه]

الجبته [el-cebhet] (cīm'in fethi ve bā'nın sükünüyle) İnsanın ve gayrın alnına derler.

الأجبه [el-ecbeh] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Alnı büyük olan kimse; yukālu: رَجُلٌ أَجْبُهُ إِذَا كَانَ بَيْنَ الْجَبْهَةِ

الجبهاء [el-cebhā] (cīm'in fethi ve bā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, alnı büyük 'avret ma'nāsına.

جبيها [Cubeyhā] el-Eşca'iyy] (cīm'in zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükünüyle) Bir kimsenin ismidir ve aslında zikr olunan ism-i mü'ennesin taşgīridir. Ve

جبته [Cebhet] Esed burcunda dört yıldızda dahi derler ki kamer ona nüzül eder ki ona **جبته الأسد** derler. Ve

جبته [cebhet] At sürüsüne dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسَ فِي الْجَبْهَةِ صَدَقَةٌ" Ve

جبته [cebhet] Halāyıktan bir cemā'ate dahi derler.

الجبه [el-cebh] (cīm'in fethi ve bā'nın sükünüyle) Bir kimsenin alnına vurmak; tekülü: **جبته إذا صككت جبته** Ve

جبته [cebhet] Bir kerāh nesne ile bir kimseye teveccüh etmeğe dahi derler; tekülü: **جبته بالمكروه** Ve

جبه [cebh] Kuyuya varmağa dahi derler, kuyunun ālāt ve esbābı hāzır değilken; yukālu: **جبته الماء جبها أي وردناه وليست عليه أذاه** الإشتقَاء

الجبية [el-cebīhet] (cīm'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Suda olan kerāhet ve

‘adem-i nef. İbnu’s-Sikkīt eyitti: وَرَدْنَا derler su yā şūr olup içilmeğe kâbil olmadığı cihetten yâhūd bed rāyiha olduğu cihetten yâhūd ziyāde derin olup çekmesinde küllī meşakkat olduğu cihetten. Ve bu makāmda sâhib-i *Şihāh* جُبَيْهَاءُ tekrār zikr etmiştir, evlā biriyle iktifā etmek idi.

[ج ر ه]

الْجَرَاهِيَّةُ [el-cerāhiyet] (cīm’in fethi ve hā’nın kesri ve yā’nın tahfīfiyle) Hengāme ve galebe; tekūlu: سَمِعْتُ جَرَاهِيَّةَ الْقَوْمِ أَي جَلَبْتُهُمْ وَكَلَامَهُمْ عَلَانِيَةً دُونَ السِّرِّ

[ج ل ه]

الْجَلْهَةُ [el-celhet] (cīm’in fethi ve lām’ın sükūnuyla) Dere etrafında müvācihine gelen yerler.

جَلْهَتَا الْوَادِي [celhete’l-vādī] (vezn-i mezbūr üzere) Derenin iki cānibi.

الْجَلَاةُ [el-cilāh] (cīm’in kesriyle) Cem’i, جَوَانِبُ الْوَادِي ma’nāsına.

الْجَلَّةُ [el-celh] (cīm’in fethi ve lām’ın sükūnuyla) Hurde taşları yerinden izāle kılmak; yukālu: جَلَّهْتُ الْحَصَى عَنِ الْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَحَيْتَهُ عَنْهُ

الْجَلِيهَةُ [el-celīhet] (cīm’in fethi ve lām’ın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki onun hurde taşları izāle olunmuş ola.

الْجَلَّةُ [el-celeh] (fethateynle) Başın mukaddemine olan kılları açık olmak. Ve bu hālet صَلَّعٌ [şala‘]ın ibtidāsıdır. Ve أَضْلَعٌ [aşla‘] başının önünde kılları olmayan kimsedir, pes جَلَّةٌ [celeh] جَلَّحٌ [celaḥ] gibidir veznen ve ma‘nen.

الْأَجَلَّةُ [el-eceleh] (hemzenin ve lām’ın fethiyle) Başının önünde kılları olmayan. Ve

أَجَلَّةُ [eceleh] Şol sığıra dahi derler ki boy-nuzu olmaya, أَجْلَحٌ [eclaḥ] gibidir veznen ve ma‘nen, Kisā’ī rivāyeti üzere.

[ج ن ه]

الْجُنْهِيُّ [el-cunhiyy] (cīm’in zammı ve nūn’un fethi ve yā’nın teşdīdiyle) خَيْرَانٌ [ḥayzurān] dedikleri ma‘rūf ağaç ki ondan ‘asālar ederler ve bu Ḳaynī rivāyetidir.

[ج و ه]

الْجَاهُ [el-cāh] (‘alā-vezni اَلْحَال [el-ḥāl]) Kadr ve menzile; yukālu: فَلَانَ دُوَّ جَاهٍ إِذَا كَانَ ذَا قَدْرٍ

الْإِيْجَاهُ [el-īcāh] (hemzenin kesri ve meddi ile) Bir nesneyi vecīh kılmak.

التَّوْجِيْهِ [et-tevcīh] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَوْجَيْهْتُهُ أَنَا إِذَا جَعَلْتَهُ وَجَيْهًا Cevherī nüshalarında böyle vāki‘ olmuştur, lākin saded-i ecvefte ve **إِيْجَاهُ** [īcāh] ve **تَوْجِيْهِ** [tevcīh] hod misāldendir ve eger maktūb ise maktūbiyyetine ta‘arruz olunmak gerek idi.

جَاهُ [cāhi] (hā’nın kesr üzere bināsı ile) Bir lafzdır ki erkek deveyi sürmede isti‘māl olunur, dişi devede isti‘māl olunmaz. Ve Cevherī’nin ve sâhib-i *Ḳāmūs*’un ‘ibāretleri لِلنَّاقَةِ لَا لِلْبَعِيرِ لَا لِلنَّاقَةِ وَجَيْهًا vāki‘ olmuştur, lākin بَعِيرٌ bedeline جَمَلٌ olsa evlā olurdu, Zīrā بَعِيرٌ ism-i cinstir, müzekkere ve mü’ennese mütenāvildir, nitekim bāb-ı rā’da mürūr etmiştir.

جَاهُ [cāhin] (vezni mezbūr üzere āhirinde olan hā’nın tenvīniyle) Zikr olunan ma‘nāyadır, Aşma’ī rivāyeti üzere.

الْجَوْهُ [el-cevh] (cīm’in fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bir kimseye bir mekrūh nesne ile karşı varmak; yukālu: جَاهَهُ بِالْمَكْرُوهِ جَوْهًا

إِذَا جَبَّهَهُ

[ج ه ج ه]

الْجَهْجَهَةُ [el-cehcehet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Yırtıcı cānverlere haykır-mak men‘ olsun diye; tekūlu: جَهْجَهْتُ بِالسَّبْعِ إِذَا صَحَّتْ بِهِ لِيَكْفُفَ

التَّجْهَجَةُ [et-tecehjuh] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Bir nesneden el çekip ferāgat etmek; tekūlu: تَجْهَجُهُ عَنَّا أَيِ انْتَهَ

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ر ه]

الدَّرَةُ [ed-derh] (dāl’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Bir nesneyi def‘ etmek; tekūlu: دَرَهْتُ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا دَفَعْتَ عَنْهُمْ مِثْلَ دَرَأْتِ وَهُوَ مُبَدَّلٌ مِنْهُ نَحْوُ هَرَأَقِ الْمَاءِ وَأَرَأَقُهُ

الْمِدْرَةُ [el-midreh] (mīm’in kesri ve rā’nın fethiyle) Kavmin za‘imi olup onlara müte‘allik olan kelimāti söyleyen kimse.

الْمَدَارِيهِ [el-medārih] (mīm’in fethi ve rā’nın kesriyle) Cem‘i, zu‘amā-yı kavm ma‘nāsına.

[د ل ه]

الدَّلَةُ [ed-delh] (dāl’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Zāyi‘ giden nesne, هَدَّرٌ [heder] ma‘nāsına; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ دَلَّهَا أَيِ هَدَّرًا

التَّدْلِيهِ [et-tedlīh] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) ‘Aşk ve hevādan ‘akl zā’i‘ olmak; yukālu: دَلَّهَهُ الْحُبُّ أَيِ حَيَّرَهُ وَأَذْهَشَهُ

الدَّلَّةُ [ed-deleh] (fethateynle) ‘Akl gidip mütehayir olmak; yukālu: دَلَّةٌ يَدُلُّهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الدَّلْوَةُ [ed-delūh] (dāl’ın fethi ve lām’ın zammıyla ve meddiyle) Şol nākadır ki yoldaşına ve veledine hanīn etmeye.

الدَّلَّةُ [ed-deleh] (fethateynle) ve

الدُّلْوَةُ [ed-dulūh] (zameteynle) Nāka yoldaşına ve veledine hanīn etmemek; yukālu: دَلَّهَتْ النَّاقَةُ عَنِ الْفَهَا وَعَنْ وَلَدِهَا تَدُلُّهُ دُلْوُهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

[د ه د ه]

الدَّهْدَهَةُ [ed-dehdehet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi yuvalamak.

الْتَدَهُدُهُ [et-tedehtuh] (‘alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Yuvalanmak; yukālu: دَهْدَهُتْ Ve gāh olur hā'yi yā'ya kalb edip تَدَهُدَى الْحَجَرُ وَعَيْزُهُ derler, kaçan yuvalasalar.

الْدَهْدَهَانُ [ed-dehdehān] (dāl'ların fethi ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Çok develer, ibil-i kesire ma'nāsına

الْدَهْدَاهُ [ed-dehdāh] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Devenin hurdeleri. Ve gāh olur nās ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ الدَّهْدَاهِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ Ve Kisā'ī kelime-i mezbūreyi elifin meddiyle rivāyet kıldı.

إِلَّا دَوْ فَالَا دَوْ [illā dehin fe-lā dehin] (hemzenin kesri ve lām'ın teşdīdi ve hā'nın tenvīniyle ve sānīde dahi fā'nın fethi ile) Bir kelimedir ki bu husūs el-ān olmazsa bundan sonra hergiz olmaz demek mahallinde isti'māl olunur, Aşma'ī rivāyeti üzere lākin mezbūr eyitti: Ben bunun aslı ne idüğün bilmezem, şöyle zann ederim ki bu Fārisīden menkūl ola gūyā ki تُصَيِّرُهُ إِنْ لَمْ تُصَيِّرْهُ أَبَدًا demiş olursun ya'nī eger bu husūs el-ān kılmazsan ebeden kılmazsın. Ve hafı değıldir ki “Eger īn zamān nedihī ma'nāsıyla “Eger īn zamān nekunī hergiz nekunī” ma'nāsının kurbū ve münāsebeti vardır. Ve nūsah-ı *Şihāh* bu makāmda muhtelifedir, hattā efādıldan ba'zı تُصَيِّرُهُ إِنْ لَمْ تُصَيِّرْهُ dan zann edip ضَرَبْتُ la da beyninde münāsebet yoktur diye inkār etmiştir.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرِّافَةِ)

[ر د ه]

الرِّدْهَةُ [er-redhet] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kayada olan çukur yerdir ki onda su irkilir.

الرِّدْهَةُ [er-redh] (rā'nın fethi ve dāl'ın kezālik sükūnuyla) Cem'î, zikr olunan çukurlar ma'nāsına.

الرِّدَاةُ [er-ridāh] (rā'nın kesri ile) Kezālik cem'î; yukālu: قَرَّبَ الْجَمَارَ مِنَ الرِّدْهَةِ وَلَا تَقُلْ عَمِّى Ve سَأَ [se] himārı suya da'vet için mevzū' kelimedir. Ve Hālī eyitti: رِدْةٌ [redh] şol kiçirek tepedir ki kesrū'l-hicāredir. Ve fi'l-hadīsi: “أَنَّه صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ الْمُشْتَوْلُ بِنَهْرَوَانَ فَقَالَ شَيْطَانُ الرِّدْهَةِ” Ve نَهْرَوَانُ [Nehrevān] bir şehrin adıdır.

[ر ف ه]

الرِّفْهَةُ [er-refh] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deve her gün ne vakt dilerse suya varmak.

الرِّفُوهُ [er-rufūh] (zammeteynle) Bima'nāhā; yukālu: رَفِهَتْ الْإِبِلُ تَرْفَهُ رَفْهًا وَرُفُوهَا: مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الرِّفْهَةُ [er-rifh] (rā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) İsmdir, ma'nā-yı mezkūrdan.

الْإِرْفَاهُ [el-irfāh] (hemzenin kesriyle) Deveyi zikr olunan vech üzere suya salıvermek; tekūlu: أَرَفَيْتُهَا أَنَا Ve

إِرْفَاهُ [irfāh] Her gün yağlanıp saçın ve sakalın taramağa dahi derler. Ve bundan nehy olunmuştur.

الرِّافَةُ [er-rāfih] (fā'nın kesriyle) Ehl-i sükūn ve ehl-i huzūr olan kimse; yukālu: وَادِعٌ [vādīc] ‘ayn-ı müh- رَجُلٌ رَافَةٌ أَيُّ وَادِعٌ

mele ile huzūr sāhibine derler.

الرَّفَاهَةُ [er-refāhet] (rā'nın fethi ve fā'nın tahfīfiyle) Vech-i ma'āş vüs'at üzere olmak.

الرَّفَاهِيَّةُ [er-refāhiyet] (rā'nın fethi ve hā'nın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Bi-ma'nāhā.

الرُّفَهْنِيَّةُ [er-rufehniyet] (rā'nın zammı ve fā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Bi-ma'nāhā kezālik; tekūlu: هُوَ رُفَهْنِيَّةٌ Ve فِي رَفَاهَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيِّ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَّةٍ وَرُفَهْنِيَّةٍ [rufehniyet] humāsīye ilhāk olunmuştur elif ziyāde etmek ile, lākin elif yā'ya kalb olunmuştur mā-kabli meksūr olduğundan ötürü.

الرَّافِيَّةُ [er-rāfihet] (fā'nın kesri ile) Esnā-yı seferde āheste yürünen geceye derler.

الرَّوَاْفَةُ [er-revāfih] (rā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i; yukālu: بَيْنِي وَبَيْنَكَ لَيْلَةٌ رَافِيَةٌ وَثَلَاثُ لَيَالٍ رَوَاْفَةٌ إِذَا كَانَ يُسَارُ فِيهِنَّ سَيْرًا لَيْتًا

التَّرْفِيَّةُ [et-terfih] (alā-vezni [et-tekrīm] Garīme mehl vermek; yukālu: رَفِيَّةٌ عَن غَرِيْمِكَ تَرْفِيهَا أَي نَفَسَ عَنْهُ

الرُّفَةُ [er-rufeh] (rā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Saman, تَبْنٌ [tībn]ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَعْنَى مِنَ التُّفَةِ عَنِ الرُّفَةِ" Ve تُفَةٌ [tufeh] tā'nın zammı ve fā'nın fethiyle karakulak dedikleri yırtıcı cānver, siyāhgūş ma'nāsına ya'nī filān kimsenin filān nesneden istignāsı ziyādedir, kara kulak samandan olan istignāsından, zīrā kara kulak saman yemez belki yiyeni dahi sevmez.

[ر ي هـ]

التَّرْيِيَّةُ [et-tereyyuh] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) O cānibe bu cānibe gidip gelmek; yukālu: تَرْيِيَّةُ السَّرَابِ إِذَا تَرَيَّعَ Ve تَرْيِيَّةٌ [tereyyu] rā ve 'ayn-ı mühmeleleynle

o cānibde bu cānibde yeldirmeğe derler.

الْمُرْيِيَّةُ [el-mureyyeh] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) Zikr olunan vech üzere olan serāb.

olunan atlar ma'nāsına. Ve

سَامِيَةٌ [sāmih] Medhūş ve mütehayyir olan kimseye dahi derler.

السُّمَّهَى [es-summehā] (sīn'in zammı ve mīm'in fethi ve teşdidi ve elifin kasrıyla) Bir kimse bilmediği yere gitmek, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: جَرَى فُلَانٌ جَرَى السُّمَّهَى إِذَا جَرَى إِلَى غَيْرِ أَمْرٍ يَعْرِفُهُ Ve

سُمَّهَى [summehā] Kizbe ve bātıla dahi derler. Ve

سُمَّهَى [summehā] Deve her cānibe dağılmağa dahi derler; yukālu: إِذَا دَهَبَتْ إِلَيْهِ سُمَّهَى إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهٍ Ve

سُمَّهَى [summehā] Yerle gök arasında olan havāya dahi derler.

السُّمَّيْهَى [es-summeyhā] (sīn'in zammı ve mīm'in fethi ve teşdidi ve yā'nın sükünü ve elifin kasrıyla) Kizb ve bātıl ma'nāsına.

[س ن ه]

السَّنَةُ [es-senet] (fethateynle) Yıl, sāl ma'nāsına. Ve bunun bir harfi nākıstır ve noksānında iki vech vardır: Biri budur ki nākıs olan vāv ola. Ve biri dahi budur ki hā olup aslı سَنَهَةٌ ola, جَبَهَةٌ gibi, zīrā السَّنَةُ سَنَهَتْ النَّحْلَةَ إِذَا سَنَهَتْ وَتَسَنَهَتْ derler kaçan eskiyip onun üzerine yıllar geçse ve نَحَلَةٌ سَنَهَاءُ derler kaçan bir yıl meyve verse ve bir yıl vermese. Ve ba'zılar eyitti: سَنَهَاءُ [senhā] şol hurmādır ki onu kıtlık yılı za'fif etmiş ola. Ve

سَنَةٌ [senet] Kıtlığa dahi derler Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: إِذَا أَرْضُ بَنِي فُلَانٍ سَنَتْ إِذَا كَانَتْ مُجْدِبَةً

التَّسَنَّى [et-tesennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Bir kimsenin yanında bir yıl eğlenmek.

التَّسَنُّهُ [et-tesennuh] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu:

تَسَنَيْتُ عِنْدَهُ وَتَسَنَّهُتُ عِنْدَهُ Ve

تَسَنُّهُ [tesennuh] Bir nesne küflenip fāsıd olmağa dahi derler تَكَرَّجٌ [tekerruc] ma'nāsına, rā-i mühmele ve cīm'le gerek ekmek olsun gerek gayrı nesne olsun.

الْمُسَنَّهُ [el-musenneh] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Küf tutan nesne; yukālu: حُبْرٌ مُسَنَّهُ

الْمُسَانَاةُ [el-musānāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneyi yılla barışmak.

الْمُسَانَهَةُ [el-musānehet] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: إِسْتَأْجَرْتُهُ مُسَانَاةً وَمُسَانَهَةً aldım.

السُّنَيْتَةُ [es-suneyyet] (sīn'in zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) سنَةٌ [senet]in tasgīri.

السُّنَيْهَةُ [es-suneyhet] (sīn'in zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın sükünüyle) KezālİK سنَةٌ [senet]in tasgīri.

السُّنُونُ [es-sinūn] (sīn'in kesri ve nūn'un zammı ve meddiyle) سنَةٌ [senet]in cem'i, yıllar ma'nāsına. Kaçan سنَةٌ [senet]i vāv ile nūn'la cem' etseler, sīn'i meksūr ederler ve ba'zılar سُنُونٌ [sinūn] dahi derler zammeteynle. Ve ammā şol kimse ki سِنِينٌ ve مِئِينٌ deyip nūn'u merfū' eder, onun takrīrinden iki kavlı vardır: Biri budur ki فَعْلِيلٌ ola غَسْلِيلٌ gibi ehad-ı hurūfu hafz olunmakla, nitekim mūrūr etti, lākin bu cem' nevādir kabīlinden olur ve sīga-i cem' hod nevādirden olmak çok vāki olur, عَدَى [iden] gibi meselā, عَدُوٌّ [aduvv]un cem'inde ve bu أَهْفَشٌ kavlıdır. Ve ikinci kavlı budur ki سِنِينٌ [sinīn] فَعِيلٌ [fa'il] vezni üzere ola ve sīn meksūr olduğu mā-ba'di meksūr olduğundan ötürü ola. Ve gāh olur

الْمُشَابَهَةُ [el-muṣābeheth] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Kezālik benzemek; yukālu: اِسْتَبَهْتُ فَلَانًا وَشَابَهْتُهُ

الْاِسْتِبَاهُ [el-iṣṭibah] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne mültesib olmak; yukālu: اِسْتَبَهْتُ عَلَيَّ الشَّيْءَ

الشَّبَهَانُ [eṣ-ṣebehān] Fethateynle ve Kāmūs'ta zammeteynle olmasına dahi işāret etmiştir ve mevcūd olan *Şiḥāh* nüshalarında şīn'in fethi ve bā'nın zammı ile zabt olunmuştur hattā baʿzında قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ ۖ اَلْبَاءُ بِضَمِّ الْبَاءِ اِسْتَبَهَانُ وَاَلْبَاءُ بِوُجُوهِ شَبَهَانَ [ṣebehān] dikenli ağaçlardan bir ağaçtır. Ve baʿzılar eyitti: شَبَهَانَ [ṣebehān] ثَمَامٌ [sumām] dedikleri ottur ki reyāhīn kısmındandır.

[ش د ه]

الشَّدَةُ [eṣ-ṣedh] (şīn'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Mütehayyir olmak; yukālu: شِدَّةَ الرَّجُلِ شَدَّهَا إِذَا دَهَسَ

الشُّدَّةُ [eṣ-ṣudh] (şīn'in zammı ve dāl'in sükūnuyla) İsmidir, hayret maʿnāsına.

الشَّدَةُ [eṣ-ṣedeh] (fethateynle) Kezālik ismidir, hayret maʿnāsına, بُحْلٌ [buḥl] ile بَحْلٌ [beḥal] gibi. Ve Ebū Zeyd eyitti: شِدَّةُ الرَّجُلِ dedikleri شُغْلٌ maʿnāsınadır, gayrı deḡildir dedi.

الْمَشْدُوهُ [el-meṣdūh] (mīm'in fethi ve dāl'in zammı ve meddiyle) Mütehayyir olan kimse; yukālu: شِدَّةَ الرَّجُلِ فَهُوَ مَشْدُوهُ

[ش ر ه]

الشَّرِيهُ [eṣ-ṣerih] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Hırsı gālib olan kimse.

الشَّرَهُ [eṣ-ṣereh] (fethateynle) Hırsı gālib olmak; yukālu: شَرَّةَ الرَّجُلِ شَرَّهَا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ

[ش ف ه]

الشَّفَةُ [eṣ-ṣefet] (fethateynle) Dudak. Ve bunun aslı شَفَهَةٌ idi, zīrā taṣḡīri ve cemʿi شَفَاةٌ [ṣifāh] gelir hā ile ve kesri-şīn'le. Ve

شَفَّةٌ [ṣefet] Gāh olur suʾalden ʿibāret olur; yukālu: فَلَانَ حَفِيفُ الشَّفَةِ أَي قَلِيلُ السُّؤَالِ لِلنَّاسِ Ve

شَفَّةٌ [ṣefet] Zikr-i cemīle dahi derler; yukālu: لَهُ فِي النَّاسِ شَفَّةٌ أَي ثَنَاءٌ حَسَنٌ Ve

بِنْتُ الشَّفَةِ [bintu'ṣ-ṣefet] Kelimeye dahi derler; yukālu: مَا كَلَّمْتُهُ بِنْتِ شَفَةٍ أَي كَلِمَةٍ

الشَّفِييُ [eṣ-ṣefiyy] (şīn'in fethi ve fā'nın tahfifi ve yā'nın teṣdidiyle) **شَفَّةٌ** [ṣefet] e mensüb olan nesne. Eger شَفَّةٌ [ṣefet]i zāhiri üzere nisbet kılsan دَمِييٌ [demiyy] ve يَدِييٌ [yediyy] ve عِدِييٌ [ʿidiyy] gibi, erteye mensüb maʿnāsına.

الشَّفَهِييُ [eṣ-ṣefehiyy] (fethateynle ve yā'nın kezālik teṣdidiyle) **شَفَّةٌ** [ṣefeh]e mensüb olan nesne. Eger شَفَّةٌ [ṣefet]i aslı üzerine nisbet kılsan. Ve bir cemāʿat şöyle zann ettiler ki شَفَّةٌ [ṣefet]ten nākıs olan harf vāv ola, zīrā cemʿinde شَفَوَاتٌ [ṣefevāt] derler. Ve شَفَوَاتٌ [ṣefevāt] derler kaçan dudakları birbirine kavuşmasa أَرَوَقٌ [ervak] gibi ki أَرَوَقٌ [ervak] yukarı ön dişi uzun olana derler, pes أَرَوَقٌ [ervak]un irādi ön dişi uzun olmanın ekseriyyā munzamm olmadığına bināʿen olur, أَرَوَقٌ [ervak] zikr olunan maʿnāya olduğuna bināʿen olmaz, nitekim öyle tevehhüm olundu. Ve Cevherī eydür: Cemāʿat-i mezbūrenin kelāmının sıhhatine delīl yoktur.

الشَّفَاهِييُ [eṣ-ṣufāhiyy] (şīn'in zammı ve yā'nın teṣdidiyle) Şol kimsedir ki dudakları büyük ola.

الشَّفْهُ [eş-şefh] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şugle derler; yukālu: شَفَّهَنِي عَنْ هَذَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَنِّي شَعَلْنِي نَشَعَلُهُ عَنْكَ dedikleri نَشَعَلُهُ عَلَيْكَ الْمَرْتَعِ وَالْمَاءِ ma'nāsınadır, ya'nī "Vāki^c olan otlak ve su hemīn bize vefā eder, onda fazla ve ziyāde yoktur." Ve

شَفْهُ [şefh] İbrāmla bir kimsenin katında olan hāceti cümle almağa dahi derler; tekūlu: شَفَّهَنِي فُلَانٌ إِذَا أَحَّ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ حَتَّى أَنْفَدَ مَا عِنْدَكَ

الْمَشْفُوهُ [el-meşfūh] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimsedir ki halkın ondan talebi çok vāki^c ola bir haysiyyetle ki onun katında olan hācet tükene; مَشْفُودٌ [meşmūd] ve مَضْفُوفٌ [maḍfūf] ve مَكْتُورٌ عَلَيْهِ gibi ki bunlar dahi zikr olunan ma'nāyadır. Ve

مَشْفُوهٌ [meşfūh] Şol suya dahi derler ki üzerinde halk kesret üzere ola.

الْمُشَافَهَةُ [el-muşāfeheth] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Bir kimse ile ağız ağıza verip söyleşmek.

الْحُرُوفُ الشَّفْهِيَّةُ [el-ḥurūfu'ş-şefehiyyet] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) Bā ve fā ve mīm'dir; وَلَا تَقُلْ شَفْوِيَّةً

[ش ك ه]

الْمُشَاكَهَةُ [el-muşākeheth] (mīm'in zammı ve kāf'in fethi ile) Benzemek, müşābeheth ma'nāsına.

الشِّكَاةُ [eş-şikāh] (şīn'in kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: شَاكَهُ مُشَاكَهَةً وَشِكَاهَا إِذَا شَابَهَا وَفَارَزَهُ Ve fi'l-meseli: "شَاكَهُ أَبَا فُلَانٍ" Ya'nī "Yā ebā filānin, medhi benzeriyle kıl." Nitekim mesel-i āharda "ذَوْنُ ذَا يَنْفُقُ الْحِمَارُ" derler, meselin aslı budur ki bir kimsenin merkebinin bāzāra çıkardıkta hīn-i bey^cde

müşterīye tergīb için "Bunun ile niçe şikār sayd olunmuştur, ziyāde yüğrūktür" dedikte müşterī "يُدُونِ ذَا يَنْفُقُ الْحِمَارُ" demiş, ya'nī "Bu mübālagasız dahi bāzār olur" demiş.

الْإِشْكَاءُ [el-işkāh] (hemzenin kesriyle) Bir nesne müşkil olmak, Ebū 'Amr b. el-A'lā rivāyeti üzere; yukālu: أَشْكَةُ الْأَمْرُ إِذَا أَشْكَلَ

[ش و ه]

الشُّوْهُ [eş-şevh] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnu ile) Bir nesne kabīh olmak; yukālu: شَاهَتِ الْوُجُوهُ تَشْوَهُ شَوْهَا إِذَا قَبِحَتْ

التَّشْوِيَةُ [et-teşvīh] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kabīh kılmak; yukālu: Ve شَوْهَةٌ اللَّهُ

تَشْوِيَةٌ [teşvīh] Göz değirmeğe dahi derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: لَا تَشْوَهُ عَلَيَّ أَنِّي لَا تَقُلْ مَا أَحْسَنَكَ فَتُصِيبَنِي بَعَيْنٍ

تَشْوِيَةٌ [teşvīh] Tagyīr-i vaz^c etmeğe dahi derler; yukālu: تَعَوَّلُ لَهْ إِذَا تَنَكَّرَ وَتَعَوَّلُ تَعَوَّلُ [tenekkur] rā-i mühmele ile ve تَعَوَّلُ [teğavvul] ğayn-ı mu'ceme ile bir hālden bir hāle dönmeğe derler.

الْمُشْوَةُ [el-muşevveh] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Kabīh kılınan nesne.

الشُّوْهَاءُ [eş-şevhā] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Atın mahmūd olan sıfātlarındandır ki o dudakları ve genzi vāsi^c olmaktır. Ve erkek olan ata أَشْوُهُ demezler.

الْأَشْوَةُ [el-eşveh] (hemzenin ve vāv'ın fethi ile) Tiz gözü değen kimse; yukālu: رَجُلٌ أَشْوُهُ إِذَا كَانَ سَرِيحَ الْإِصَابَةِ بِالْعَيْنِ

الْأَشَائَةُ [eş-şā'ih] (yā'nın kesriyle) Tiz-nazar olan kimse; yukālu: رَجُلٌ شَائَةُ الْبَصْرِ أَيُّ حَدِيدُ الْبَصْرِ

الْأَشَاءُ [eş-şāt] (alā vezni الْأَذَاتِ [ez-zāt]) Ko-

yun, gūsfend ma'nāsına; bunda müzekker ve mü'ennes berāberdir; ve yukālu: فَلَانَ كَثِيرُ الشَّاةِ وَالْبَعِيرِ وَهُوَ فِي مَعْنَى الْجَمْعِ لِأَنَّ الْأَلْفَ وَاللَّامَ لِلْجِنْسِ Ve شَاةٌ [šāt]ın aslı شَاهَةٌ tir, zīrā تَشَوُّهُهُ taşgīri gelir.

الشَّيَاةُ [eş-şiyāh] cem'î gelir şīn'in kesri ve āhirinde hā ile 'adedde ثَلَاثُ شَيَاهٍ dersin عَشْرَةٌ [aşeret]e varınca, kaçan عَشْرَةٌ [aşeret]ten tecāvüz etse tā'yla dersin ve koyun çok olsa هَذِهِ شَاةٌ كَثِيرَةٌ dersin.

الشَّاءُ [eş-şā] ('alā-vezni اَلْحَالُ [el-ḥāl] ve āhirinde elifin meddiyle) Kezālik شَاةٌ [šāt]ın cem'idir; aslında شَاةٌ idi hā hemzeye kalb olunup شَاءٌ [šā] oldu.

الشَّوِيَّ [eş-şeviyy] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) شَاءٌ [šā]ın cem'î, كَلْبٌ [kelb]le كَلِيبٌ [kelīb] ve عَبْدٌ [abd]le عَبِيدٌ [abīd] gibi. Ve

شَاةٌ [šāt] Vahşī olan sığıra dahi derler.

التَّشْوُهُ [et-teşevvuh] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan sığırı avlamak; tekūlu: تَشَوُّهُتْ شَاةٌ إِذَا اضْطَدَّتْهَا

الْمَشَاهَةُ [el-meşāhet] (mīm'in fethiyle) Koyunu çok olan yer, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: أَرْضٌ مَشَاهَةٌ أَيُّ ذَاتُ شَاءٍ كَمَا يُقَالُ أَرْضٌ مَابِلَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً الْإِبِلِ

الشَّاوِيَّ [eş-şāviyy] (āhirinde yā'nın teşdīdiyle) شَاءٌ [šā] kelimesine mensüb olan nesne. Ve eger bununla bir kimse tesmiye olursa شَائِيٌّ [šā'iyy] dersin ve eger dilersen شَاوِيٌّ [šāviyy] dersin, nitekim عَطَاوِيٌّ [a'āviyy] dersin.

الشَّاهِي [eş-şāhiyy] (kezālik āhirinde yā'nın teşdīdiyle) شَاةٌ [šāt]a mensüb olan nesne.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ه]

صَة [šah] (šād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir isimdir ki onunla fi'l tesmiye olunmuştur ki o أُسْكُتُ tur, emr-i hāzır sīgası üzere. Pes bir kimseyi iskāt etmek dilesen صَة dersin ve kaçan vakf etmeyip bir kelimeye ulaştırsan صِه dersin tenvīnle. Ve Muberrred eyitti: Kaçan صِهٍ يَا رَجُلٌ desen tenvīnle, murādın ta'rifle tenkīr mā-beynin fark olur, zīrā tenvīn tenkīr ifāde eder.

FASLU'L-ʿAYN

(فَصْلُ الْعَيْنِ)

[ع ت ه]

الْمَعْتُوهُ [el-maʿtūh] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ve meddiyle) ʿAklı nākıs olan kimse; yukālu: عْتَبَهُ فَهُوَ مَعْتُوهُ

الْتَعْتُوهُ [et-teʿattuh] (fethateynle ve tā-i sānīnin zammı ve teşdīdiyle) Kem-ʿakl olmak, تَعْتَنُّ [tecennun] maʿnāsına.

الْعُتُوهُ [el-ʿuth] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) مَعْتُوهُ [maʿtūh] olmak, Ebū ʿUbeyd bunu fiʿli gelmeyen masdarlar arasında zikr eylemiştir.

الْعَتَاهِيَةُ [el-ʿatāhiyyet] (ʿayn'ın fethi yāhūd zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Ahmak maʿnāsıdır.

أَبُو الْعَتَاهِيَةِ [Ebu'l-ʿAtāhiyyet] (kezālik ʿayn'ın fethi ve yā'nın tahfīfi ile) Bir kimsenin künyetidir ve *Qāmūs*'ta lakabdır künye değildir demiş lākin أَبٌ ile musad-dar olduğu haysiyetten künye dense olur, her ne denli zemme delāleti haysiyetin-den lakab denirse dahi.

[ع ن ح ه]

الْعُنْجُهِيَّةُ [el-ʿuncuhiyy] (ʿayn'ın ve cīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Kibr ve ʿazamet sāhibi olan kimse.

الْعُنْجُهِيَّةُ [el-ʿuncuhiyyet] (ʿayn'ın ve cīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Kibr ve ʿazamet.

الْعُنْجُهَانِيَّةُ [el-ʿuncuhāniyyet] (ʿayn'ın ve cīm'in kezālik zammı ve yā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle) Kezālik kibr ve ʿazamet maʿnāsına, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: فِيهِ عُنْجُهِيَّةٌ وَعُنْجُهَانِيَّةٌ وَعُنْجُهَانِيَّةٌ أَيْ كِبْرٌ وَعَظْمَةٌ

baʿzılar eyitti: عُنْجُهِيَّةٌ [ʿuncuhiyyet] cehl ve hamākate derler.

[ع د ه]

الْعَيْدَةُ [el-ʿaydeh] (ʿalā-vezni [ḥaydar]) ve

الْعَيْدَاهُ [el-ʿaydāh] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bunlar bed-hū olan nesnedir, gerek deve olsun gerek gayrı olsun. Ve

عَيْدَةٌ [ʿaydeh] Bed-hūluğa dahi derler.

الْعَيْدَهِيَّةُ [el-ʿaydehiyyet] (ʿayn'ın ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik bed-hūluğa derler; yukālu: فِي فَلَانٍ عَيْدَةٌ وَعَيْدَهِيَّةٌ فَهُوَ عَيْدَةٌ وَعَيْدَاهُ

[ع ز ه]

الْعِزْهَاءُ [el-ʿizhāt] (ʿayn'ın kesri ve zā-yı muʿcemenin sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki laʿib ve lehven müteşevvik olmayıp onu kendiden irak eyleye.

الْعِزْهَاءُ [el-ʿizhāʿet] (ʿayn'ın kesri ve zā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhā.

الْعِزْهَى [el-ʿizhā] (ʿayn'ın kesri ve zā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla ve nekire oldukt-a tenvīnle)

الْعِزَاهِي [el-ʿazāhī] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Cemʿi, سِعَالَاتٌ [siʿlāt]la سَعَالِي [saʿālī] gibi, غُولٌ [gūl] maʿnāsına.

الْعِزْهُونُ [el-ʿizhūn] (ʿayn'ın kesri ve zā'nın sükūnu ve hā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik cemʿi.

الْعِزْهَوَةُ [el-ʿinzehvet] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un ve hā'nın sükūnu ve zā'nın fethi ile) Kibr maʿnāsına; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ عِزْهَوَةٌ أَيْ كِبْرٌ

[ع ض ه]

الْعِضَاءُ [el-ʿidāh] (ʿayn'ın kesriyle) Şol büyük ağaçtır ki onun dikeni ola. Ve bu iki

nev^cdir: Biri hālistir ve biri gayr-i hālistir. Ve hālis, غَرْفٌ [ġarf] ve طَلْحٌ [ṭalḥ] ve سَلَمٌ [selem] ve سِدْرٌ [sidr] ve سَيَالٌ [seyāl] ve سَمُرٌ [semur] ve يَنْبُوتٌ [yenbūt] ve فَتَادٌ أَغْظَمٌ [katād aʿzam] ve كَنْهَبُلٌ [kenehbul] ve غَرْبٌ [ġareb] ve شَوْحَطٌ [ʃavsec]dir. Ve gayr-i hālis شَوْحَطٌ [ʃevḥat] ve نَبْعٌ [neb^c] ve شِرْيَانٌ [ʃiryān] ve سِرَاءٌ [serā^a] ve نَشَمٌ [nešem] ve عُجْرَمٌ [ucrum] ve تَأَلَّبٌ [te^aleb] Ve bu mezkūrlara اسّاضا القياس derler ki yay ağaçları demek olur, ekseriyyā yayı bunlardan işlediklerine binā^aen ve dikenli ağacın hurdelerine عَضٌّ [ʿiḍḍ] derler ki bāb-ı ḍād' da zikr olunmuştur. Ve şol dikenli olan nesnelere ki عَضٌّ [ʿiḍḍ] ve عِضَاءٌ [ʿiḍāh] olmaya, o nebātattan شُكَاغَى [ʃukā^a] ve حُلَاوَى [ḥulāvā] ve حَادٌ [ḥāz] ve كُبٌّ [kubb] ve سُلْجٌ [sulec demekle ma^rūf olan nesnelere. Ve bunların herbirinin tafsili mahallinde mürür etmeğin iktifā olundu. Ve

عِضَاءٌ [ʿiḍāh] Gāh olur kavlden dahi ʿibāret olur; minhu kavluhum: فَلَانَ يَنْتَجِبُ عَيْرَ عِضَائِهِ: إِذَا اتَّحَلَ شِعْرٌ غَيْرِهِ Yaⁿi gayrın şic^rin kendiye nisbet kılsa.

الْعِضَاءَةُ [el-ʿiḍāhet] (ʿayn'ın kesriyle) Vāhidi, dikenli ağaçlardan biri maⁿāsına.

الْعِضْهَةُ [el-iḍhet] (ʿayn'ın kesri ve ḍād'ın sükunuyla) Kezālik vāhidi.

الْعِضَةُ [el-ʿiḍat] (ʿayn'ın kesri ve ḍād'ın fethi ve tahfiyle) Kezālik vāhidi, hā-i asliyyeyi hazf etme ile شَفَةٌ [ʃefet]te hazf olunduğu gibi. Ve bunun naks olunan harfi hā'dır nitekim zikr olundu, zīrā bunun cem'inde hā-i mahzūfe redd olunur ve taşgirinde غَضِيَّةٌ derler ve nisbetinde بَعِيرٌ عِضَائِيٌّ derler عِضَاءٌ [ʿiḍāh] otlatdığı için ve بَعِيرٌ عِضَائِيٌّ ve اِبِلٌ عِضَائِيَّةٌ dahi derler. Ve bazıları naks olunan harf vāv'dır dedi, bunun cem'inde

عَضَوَاتٌ dediklerine binā^aen ve nisbetinde اِبِلٌ عَضَوِيَّةٌ ve بَعِيرٌ عَضَوِيٌّ ʿayn'ın fethiyle ʿalā-gayri'l-kiryās.

الْعَضَةُ [el-ʿaḍah] (fethateynle) Deve dikenli ağacı otlamak; tekülü: غَضَهَتْ اِبِلٌ تَعَضُّهُ عَضَاهَا مِنَ اِبِلِ اِبِلِ الرَّاعِ إِذَا رَعَتِ اِعْضَاءَهُ

الْعَاضِيَةُ [el-ʿāḍih] (ḍād'ın kesriyle) Zikr olunan ağacı otlayan deve.

الْعَضِيَةُ [el-ʿadih] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın kesriyle) Bi-maⁿāhu; yukālu: بَعِيرٌ عَاضِيَةٌ Ve وَعَضِيَةٌ وَنَاقَةٌ عَاضِيَةٌ أَيْضًا

عَاضِيَةٌ [ʿāḍih] Sāhire dahi derler, ʿalā-mā seyecī^u. Ve

عَاضِيَةٌ [ʿāḍih] ve

عَاضِيَةٌ [ʿāḍihet] Şol yılana dahi derler ki vurduğu sâ^at katl eyleye.

الْإِعْضَاءُ [el-i^cḍāh] (hemzenin kesri ile) Kavmin devesi عِضَاءٌ [ʿiḍāh] otlamak; yukālu: Ve أَغَضَهُ اَلْقَوْمُ إِذَا رَعَتْ اِبِلُهُمُ اَلْعِضَاءَ

إِعْضَاءٌ [i^cḍāh]Bühtān etmeğe dahi derler; tekülü: أَغَضَهُتْ أَيْ جِنْتُ بِالْبُهْتَانِ

الْمُعْضِيَةُ [el-mu^cḍihet] (mīm'in zammı ve ḍād'ın kesriyle) Dikenli ağaçları çok olan yer; yukālu: أَرْضٌ مُعْضِيَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ اَلْعِضَاءِ

الْعِضِيَةُ [el-ʿaḍihet] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Bühtān, ifk maⁿāsına; tekülü: يَا لَلْعِضِيَةِ بِكَسْرِ اللّامِ وَهِيَ اسْتِغَاثَةٌ

الْعَضَةُ [el-ʿaḍh] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın sükunuyla) Bir kimseye bühtān etmek; tekülü: عَضَهُ عَضَاهَا إِذَا رَمَاهُ بِالْبُهْتَانِ Ve Kisāⁱ eyitti اَلْعَضَةُ ʿayn'ın kesri ve ḍād'ın fethiyle kizb ve bühtān maⁿāsınadır.

الْعِضُونَ [el-ʿiḍūn] (ʿayn'ın kesri ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Cem'i, kizbler maⁿāsına, عِزَةٌ [ʿizet] ile عِزُونَ [ʿizūn] gibi nāstan olan firkalar maⁿāsına; kālallāhu ta^alā: ﴿الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ﴾ (الحجر 91)

Ve bazıları eyitti: Bunun noksanı vāv'dır, عَضُوهُ dan me'hūzdur, فَوْقُهُ ma'nāsına, zīrā müşrikīn akvālin Qur'ān-ı 'azīm hakkında tefrīk edip türlü türlü söylediler, gāh kizbirdir ve gāh sihrdir ve gāh kehānettir ve gāh şīrdir dediler. Ve bazıları eyitti: Bunun noksanı hā'dır ve aslı عِضَّةٌ dūr, zīrā عِضَّةٌ [i'ḍat] ve عِضِينَ [i'ḍīn] lügat-ı Kureyş'te sihr ma'nāsıdır. Ve mezbūrlar sāhire عَاصَةٌ [a'āḍih] derler.

[ع ل ه]

أَلَعَلَّةٌ [el-'aleh] (fethateynle) Mütehayyir olmak; yukālu: عِلَّةٌ عَلَّهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَتْ

أَلَعَلِّهِ [el-'alih] ('ayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Mütehayyir olan kimse.

أَلَعْلَهَانُ [el-'alhān] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ziyāde aç olan kimse.

أَلَعْلَهَى [el-'alhā] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ عَلَّهَا وَامْرَأَةٌ عَلَّهَا مِثْلُ عَزْرَثَانَ وَعَزْرَثَى إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْجُوعِ يُقَالُ عَلَّ يَغْلَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا Ve

عَلَّهِ [e'alhā] Şol ata derler ki licām gördükte neşāta gelir. Ve

عَلَّهَانُ [e'alhān] Erkek devekuşuna dahi derler.

أَلَعَالِيهِ [el-'ālih] (lām'ın kesri ile) Deve kuşu.

أَلَعْلَهَاءُ [el-'alhā] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) İki bezdir ki arasına deve yünü atıp kapama şeklinde zırhın altına giyerler. Ve عَلَّةٌ [e'aleh]in aslı hiddettir ve bir nesnenin tahsilinde sa'ye ve ikdāmdır.

[ع م ه]

أَلَعْمَةٌ [el-'ameh] (fethateynle) Tereddüd ve tahayyürdür; yukālu: عَمَةٌ عَمَّهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلَعْمِيهِ [el-'amih] ('ayn'ın fethi ve mīm'ın kesriyle) Mütehayyir ve mütereddid olan kimse.

أَلَعْمَاهُ [el-'āmih] (mīm'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

أَلَعْمَةٌ [el-'ummeh] ('ayn'ın zammı ve mīm'ın fethi ve teşdidiyle) عَامَةٌ [e'āmih]in cem'i.

أَلَعْمَهَاءُ [el-'amhā] ('ayn'ın fethi ve mīm'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki onda dağlar ve 'alāmetler olmaya.

أَلَعْمَهَى [el-'ummehā] ('ayn'ın zammı ve mīm'ın fethi ve teşdidi ve elifin kasrıyla) Nā-bedīd olup gitmek; yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ أَلَعْمَهَى إِذَا لَمْ يَدْرِ أَيْنَ ذَهَبَتْ

أَلَعْمَيْهَى [el-'ummeyhā] ('ayn'ın zammı ve mīm'ın fethi ve teşdidiyle ve yā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā.

[ع و ه]

أَلَعَاهَةٌ [el-'āhet] ('alā-vezni [el-ḥālet] [el-ḥālet]) Āfet ma'nāsına; yukālu: عِيَةُ الزَّرْعِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ مِثْلُ إِيْفٍ

أَلَعْمَيْوَهَةٌ [el-ma'cyūhet] (mīm'ın fethi ve yā'nın zammı ve meddiyle) Āfet erişen yer; yukālu: أَرْضٌ مَعْمَيْوَهَةٌ

أَلِإِعَاهَةٌ [el-i'eāhet] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarına āfet erişmek; yukālu: عِيَةُ الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَتْ مَا شِئْتَهُمُ الْعَاهَةُ Ve Umevī eyitti: أَعَاةُ الْقَوْمِ دَاهِي دَرَلَر.

أَلَتَّعْوِيهِ [et-ta'vīh] ('alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Gecenin āhirinde konmak, تَعْرِيسٌ [ta'rīs] ma'nāsına. Ve

تَعْوِيَةٌ [ta'vīh] Bir mekānda muhtebe olmāğa dahi derler; yukālu: عَوَّةٌ فِي مَكَانٍ كَذَا إِذَا اِخْتَبَسَ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ر ه]

الْفَارِهُ [el-fārih] (rā'nın kesriyle) Bir nesne-de hāzık olan kimse; yukālu: فَرِهَ يَفْرِهُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْفَارِهُ [el-fārih] (rā'nın kesriyle) Hāzık ma'nāsına ve bu nādirdir, حَامِضٌ [hāmiḍ] gibidir nādirlikte, zīrā kıyās budur ki bāb-ı hāmisten فَرِيهٌ ve حَمِيضٌ gele صَعُرٌ فَهُوَ صَغِيرٌ ve صَعُرٌ فَهُوَ مَلِيحٌ gibi. Ve beygir için ve katır için فَارَةٌ [fārih] derler yürügen ma'nāsına.

الْفُرُوهُةُ [el-furūhet] (zammeteynle) Yürügenlik.

الْفَرَاهَةُ [el-ferāhet] (fā'nın fethi ve rā'nın tahfifi ile) Bi-ma'nāhā.

الْفَرَاهِيَةُ [el-ferāhiyet] (alā-vezni الْكَرَاهِيَةُ [el-kerāhiyet]) Bi-ma'nāhā eyzan.

الْفُرْهُةُ [el-furhet] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) فَارَةٌ [fārih]in cem'i, صَاحِبٌ [ṣāhib] ile ضُحْبَةٌ [ṣuḥbet]gibi.

الْفُرْهُةُ [el-furh] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'i, بَازِلٌ [bāzil] ile بُزْلٌ [buzl] gibi civān olan deve ma'nāsına ve حَائِلٌ [hā'il] ile حَوْلٌ [hūl] gibi hāmile olmayan davar ma'nāsına. Ve at için فَارَةٌ demezler رَائِعٌ [rā'i'] ve جَوَادٌ [cevad] derler. Ve Aşmaç, Adıyy b. Zeyd'i ata فَارَةٌ dediği için bazı eş'ārında tahti'e edip at ahvālin bilmez imiş dedi, lākin Aşmaç'nin bu kelāmı kendi at fenninde māhir olduğın iş'ār olur ve illā fasīha lāzım olan vücūh-ı isti'mālātı bilmektir, at ahvālin gerek bilsin gerek bilmesin.

الْإِفْرَاهُ [el-ifrāh] (hemzenin kesri ile) Nāka yürügen evlād doğurmak; yukālu: أَفْرَهَتْ

وَالنَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ تُتَبَّحُ الْفُرْهُةُ Ve

فُرْهُةُ [furh] (zamm-ı fā'yla) فَارَةٌ [fārih]in cem'idir, ke-mā merre.

الْمُفْرِهُةُ [el-mufrih] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Zikr olunan nāka.

الْمُفْرِهَةُ [el-mufrihet] (vezni mezbūr üzere) Bi-ma'nāhā.

الْفَرَهُةُ [el-fereh] (fethateynle) Güre olmak; yukālu: فَرِهَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطَرَ وَأَشْرَ ve minhu kavluhu ta'alā: "وَتَنْحُتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ" (الشعراء 149) Şol kimse ki zikr olunan üzere kırā'at etti, ma'nā-yı mezbūru diledi ve şol kimse ki ﴿فَارِهِينَ﴾ kırā'at etti, فُرْهُةُ [furh] den zamm-ı rā'yla müştakk kılıp hazākat ma'nāsın diledi.

[ف ق ه]

الْفِخْهُةُ [el-fiḫh] (fā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Anlamak, fehm ma'nāsına. Bir arābī, 'Īsā b. 'Ömer'e "شَهِدْتُ عَلَيْكَ" "شَهِدْتُ عَلَيْكَ dedi, بِالْفِخْهُةُ ma'nāsına; tekūlu minhu: فِخْهُةُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ve tekūlu eyzan: فَلَانَ لَا يَفِخُّهُ وَلَا يَنْقَهُهُ Ve نَقَهُ [neḫah] dahi fehm ma'nāsınadır.

الْإِفْقَاهَةُ [el-ifkāh] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bildirmek; tekūlu: أَفَقَّهَكَ الشَّيْءُ Bu zikr olunan فِخْهُةُ [fiḫh]ın ma'nā-yı aslīsidir, ba'dehu فِخْهُةُ [fiḫh] 'ilm-i şerī'ate mahsūs oldu.

الْفَقِيْهُةُ [el-feḫih] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) 'İlm-i şerī'atte 'ālim olan kimse.

الْفَقَاهَةُ [el-feḫāhet] (fā'nın fethi ve kāf'ın tahfifiyle) Zikr olunan 'ilme 'ālim olmak; tekūlu: فَقَّهَ فَقَاهَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

التَّفْقِيْهُةُ [et-tefkiḫ] (alā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-tekriḫ]) 'İlm-i fikhı bildirmek.

التَّفَقُّهُ [et-tefaḫḫuh] (fethateynle ve ḳāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan 'ilme 'ālim olmak; tekūlu: فَتَقَّهُهُ اللهُ وَتَفَقَّهُهُ هُوَ إِذَا تَعَاطَى ذَلِكَ

المُفَاكَهَةُ [el-mufaḳahet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ile) 'İlm-i fikhta mübāhase etmek; tekūlu: فَاقَهَتْهُ إِذَا بَاحَتْهُ فِي الْعِلْمِ

[ف ك ه]

الفَاكِهَةُ [el-fākiheth] (kāf'ın kesriyle) Yemiş, meyve ma'nāsına.

الفَوَاكِهُ [el-fevākih] (fā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Cem'i, envāc-ı meyve ma'nāsına. Ve Cevherī'nin وَأَجْنَسَهَا الْفَوَاكِهُ dediğinden tebādür eden budur ki ifrād itibārıyla cins-i vāhide فَوَاكِهُ demeyeler, egerçi erbāb-ı lügatten çok kimse فَوَاكِهُ [fevākih] mutlakan فَكَاهَةٌ [fākiheth]in cem'idir demiştir. Ve Fākihe b. el-Muğīre el-Maḥzūmī, Ḥālid b. Velīd'in 'ammıdır.

الفَاكِهَانِيَّةُ [el-fākihāniyy] (kāf'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Meyve satan kimse.

الفُكَاهَةُ [el-fukāhet] (fā'nın zammı vekāf'ın tahfīfiyle) Latīfe etmek, mizāh ma'nāsına.

الفَكَاهَةُ [el-fekāhet] (fā'nın fethi vekāf'ın kezālik tahfīfiyle) Bir kimse hüsn-i huluk üzere olup latīfe-gūy olmak; tekūlu: فَكِهَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ طَيِّبَ النَّفْسِ مَرَّاحًا

الفَكِيهِ [el-fekih] (fā'nın fethi vekāf'ın kesriyle) Latīfeci olan kimse. Ve

فَكِيهَةٌ [fekih] Güre olan kimseye dahi derler, حَزُونٌ [ḥarūn] ma'nāsına. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: وَأَنْتَ أَيُّهَا الدَّخَانُ (27) أَيُّهَا النَّعِيمِ وَأَشْرَبِينَ وَفَرِيئًا فَكَاهِيَةً أَيُّهَا النَّعِيمِ

المُفَاكَهَةُ [el-mufaḳahet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Latīfe kılmak, mümāzaha ma'nāsına; yukālu: لَا تُفَاكِهْ أُمَّةً وَلَا تَبَلْ عَلَيَّ "Ve أَكْمَةٌ [ekemet] tepeye derler ya'nī

"Eme ile latīfe kılmak yokuşa tebevül etmek gibidir, zarar 'ā'id olmada."

التَّفَكُّهُ [et-tefekkuh] (fethateynle vekāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Ta'accüb. Ve ba'zılar تَفَكُّهُ [tefekkuh] peşimān olmak ma'nāsınadır dedi. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَطَلْتُمْ تَفَكُّهُنَّ﴾ (الواقعة 65) أَيُّ تَتَدَمُّونَ Ve

تَفَكُّهُ [tefekkuh] Bir nesne ile fā'idelenmeğe dahi derler; tekūlu: تَفَكُّهُتُ بِالشَّيْءِ إِذَا تَمَتَّعْتَ بِهِ

الإِفْكَاهُ [el-ifkāh] (hemzenin kesriyle) Nākanın tāze otu otlamakla sūtü gelmek, vazc-ı haml etmezden evvel, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: أَفْكَهْتَ النَّاقَةَ إِذَا دَرَّتْ عِنْدَ أَكْلِ الرَّبِيعِ قَبْلَ أَنْ تَضَعَ

المُفْكِيهِتُ [el-mufkiheth] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu vekāf'ın kesriyle) Zikr olunan nāka.

[ف و ه]

الأَفْوَاهُ [el-efvāh] (hemzenin fethiyle) Şol nesnelendir ki tibe katarlar, tūbin rāyihāsın hūb etmek için, nitekim تَوَابِلٌ [tevābil] şol nesnelere derler ki ta'āmā katarlar, ta'āmın lezzetin hūb etsin diye.

أَفْوُهُ [el-fūh] (fā'nın zammı ve meddiyle) Vāhidi, eczā-yı tıbden biri ma'nāsına.

الأَفَاوِيهِ [el-efāvīh] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) أَفْوَاهٌ [efvāh]ın cem'i, eczā-yı tīb ma'nāsına. فُوَةٌ [fūh] evvelā أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere cem' olunmuştur, سُوقٌ [sūḳ]la أَسْوَاقٌ [esvāḳ]gibi ba'dehu أَفَاعِيلٌ [efā'īl] vezni üzere cem' olunmuştur.

أَفْوُهُ [el-fevh] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) فَمٌ [fem]in aslıdır, ağız ma'nāsına, zīrā cem'i الأَفْوَاهُ [el-efvāh] gelir hemzenin fethiyle ağızlar ma'nāsına. Ve أَفْوَاهٌ [efvāh] فُوَةٌ [fueh]in cem'i dahi gelir 'alā-gayri'l-kiyās fā'nın zammı ve vāv'ın

fethi ve teşdīdiyle, nehr ağzı ve yol ağzı ma'nāsına, 'alā-mā se-yec'û. Ve

فَوَةٌ [fevh] Söylemek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فَاهُ بِالْكَلامِ يُعَوُّهُ إِذَا لَقِظَ بِهِ Ve söze ağız açmak ma'nāsına da gelir; ve yukālu: مَا فَهْتُ بِكَلِمَةٍ أَيِّ مَا فَتَحْتُ فِيهَا Ve **فَمٌّ** [fem] kelimesinin aslı olan **فُوهُ** [fūh]ta vaktā ki zamīr-i gāyibe izāfet vaktinde iki hā'nın ictimā'ın kerīh gördüler ise ondan hā'yı hazf edip **هُوَ** هَذَا فُوهُ ve **فُو** زَيْدٍ dediler ve **رَأَيْتُ** مَرَزْتُ بِنَفْسِي زَيْدِي ve **فَا** زَيْدٍ hareketi mā-ba'dine tābi' oldu. Ve kaçan nefsinde muzāf kılsan **هُوَ** هَذَا فِي dersen, bunda ref' ve nasb ve cerr berāber olur, zīrā vāv yā'ya kalb olunup idgām olunur. Ve bunun hālet-i ref'de vāv'la ve hālet-i nasbda elifle isti'mālī ekseriyyā hālet-i izāfette olur. Ve gāh olur bilā-izāfet dahi olur ve lākin kalıldir. Ve ammā 'Arabların **فَاهُ** كَلِمَتُهُ 'Arabların **فَاهُ** كَلِمَتُهُ dedikleri ma'nāsınadır. Ve **فُوهُ** فِي hāliyyet üzere mansüb olmuştur. Bu zıkr olunan Cevherī kelāmıdır ve hafī değıldir ki hāl olan mecmū'-ı kelāmıdır, yalnız **فَاهُ** değıldir, hattā ki mansüb ola, hālā ki meşhūr olan **فُوهُ** فِي dir. Ve kaçan **فُوهُ** kelimesin izāfetten kat' etseler vāv tenvīne tahammül kılmamağın hazf edip hā'dan bedel mīm getirip **فَمٌّ** وَفَمَانٍ وَفَمَوَانٍ dediler. Ve bundan ma'lūm olur ki mīm'in 'ıvazıyyeti hā'dandır, vāv'dan değıldir, zīrā vāv'dan 'ıvaz olaydı, mīm'le vāv'ın bir yerde cem'i cā'iz olmazdı. Ve Ebū Zeyd eyitti: 'Arabların **فَاهَا** لِفَيْكِ dedikleri kavllerinin ma'nāsı **لِكِ** خَيْبَةٍ demektir ve **حَيْبَةٍ** [ḥaybet] ḥā-i mu'ceme ile nevmīdlik ma'nāsınadır. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun aslı **لِفَيْكِ** اللهُ لِفَيْكِ demektir, nitekim **لِفَيْكِ** وَبِفَيْكِ الْحَجَرِ الْأَرْضِ demektir. Ve **لِفَيْكِ** الْإِثْبُتِ derler. Ve **لِفَيْكِ** سَا'İ müsellesile ile ufak taşı olan topraktır. Pes **فَاهَا** زَمِيرِي [arḍ]

a rāci' olur, 'alā-tarīki'l-isti'āre **أَرْضُ** [arḍ]a **فَمٌّ** [fem] isbāt olunmakla **مَيْبَةٌ** [meniyyet]e izfār isbāt olunduğu gibi.

أَلْفَوَةٌ [el-feveh] (fethateynle) Ağız büyük olmak, **سَعَةُ** الْفَمِّ ma'nāsına; yukālu: فَوَهُ يُعَوُّهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve ba'zılar **فَوَةٌ** [feveh] ön dişleri uzun olup taşra çıkmaktır dedi.

أَلْفَوَةٌ [el-efveh] (hemzenin ve vāv'ın fetihiyle) Ağız büyük olan kimse. Ve

أَلْفَوَةٌ [el-Efveh el-Evdiyy] Bir şā'irin ismidir.

أَلْفَوَاهُ [el-fevhā'] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükunu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, ağız büyük olan 'avret ma'nāsına. Ve

فَوَاهُ [fevhā'] Şol bekre ağacına dahi derler ki dişleri uzun ola. Ve dişlerden murād şol çivilerdir ki ip onun arasından yürür.

أَلْفَوَةٌ [el-fuvvehet] (fā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Yol ağzı ve deri ağzı; yukālu: قَعَدَ عَلَى فَوَاهِ الطَّرِيقِ وَالْجَمْعُ أَفْوَاهُ Ve **عَلَى** غَيْرِ الْقِيَاسِ عَلَى مَا مَرَّ

فَوَةٌ [fuvvehet] Gāh olur kelāma dahi itlāk olunur; yukālu: إِنَّ رَدَّ الْفَوَاهِ لَشَدِيدٌ أَيُّ الْقَالَةِ Pes bu **فَاهُ** بِالْكَلامِ dan me'hūzdur, **تَكَلَّمْتُ** ma'nāsına.

أَلْتَفْوِيهِ [et-tefvīh] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimsenin ağzın büyük kılmak; yukālu: فَوَهُ اللهُ أَيُّ جَعَلَهُ أَفْوَةً

أَلْتَفْوُهُ [et-tefevvuh] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Söze ağız açmak; tekūlu: مَا تَفَوَّهْتُ بِكَلِمَةٍ أَيُّ مَا فَتَحْتُ فِيهَا

أَلْمَفْوَةٌ [el-mufevveh] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Kesirü'l-kelām olan kimse, **مِنْطِقِي** [mintīk] ma'nāsına.

أَلِإِسْتِفَاهَةُ [el-istifāhet] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bir kimse ta'āmı az yerken çok yer olmak; yukālu: إِسْتَفَاهَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ أَكْلُهُ بَعْدَ

قَلَّةٌ

الفَيْه [el-feyyih] (fā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Ziyāde ekl edici kimse. Ve bunun aslı فَيْوَةٌ idi idgām olunup فَيْهٌ [feyyih] oldu. Ve

فَيْه [feyyih] Kesirü'l-kelām olan kimseye dahi derler, مِنْطِقِي [minṭīk] ma'nāsına kesri mīm'le.

الفَيْهَةُ [el-feyyihet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

[ف ه ه]

الفَهَّةُ [el-fehhet] (fā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) 'Āciz olmak, عَيْ [‘ayy] ma'nāsına.

الفَهَاهَةُ [el-fehāhet] (fā'nın fethi ve hā'nın tahfifi ile) Bi-ma'nāhā.

الفُهُ [el-fehh] (fā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) 'Āciz olan kimse.

الفَهَّةُ [el-fehhet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi. Ve

فَهَّةٌ [fehhet] Dayınmağa dahi derler, زَلَّةٌ [zelle] ma'nāsına. Ve cehle de derler. Ve fi'l-hadîsi: قَالَ أَبُو: "مَا سَمِعْتُ مِنْكَ فَهَّةً فِي الْإِسْلَامِ" عُبَيْدٌ يَعْنِي السَّقَطَةَ وَالْجَهْلَةَ وَنَحْوَهَا

الفَهَّةُ [el-feheh] (fethateynle) 'Āciz olmak; yukālu: فَهَّهْتُ يَا رَجُلُ فَهَّهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ عَيَّيْتُ

الفَهِيَّةُ [el-fehīh] (fā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik 'āciz ma'nāsına; yukālu: سَفِيَّةٌ فَهِيَّةٌ

التَّفْهِيَّةُ [et-tefhīh] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) 'Āciz kılmak; yukālu: فَهَّهْتُ اللَّهُ أَيَّ جَعَلَهُ فَهِيَّةً

الإِفْهَاهَةُ [el-ifhāh] (hemzenin kesriyle) Unutturmak; yukālu: حَرَجْتُ لِحَاجَتِي فَأَفْهَيْتُ عَنْهَا فَلَانَ حَتَّى فَهَّهْتُ أَيَّ أَنْسَانِيهَا

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق م ه]

الْقُمَّةُ [el-ḳummeḥ] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol develerdir ki başların yukarı tutup su içmeyeler, فُمَّحٌ [ḳummaḥ] gibidir veznen ve ma'nen.

الْقَامِيهِ [el-ḳāmih] (mīm'in kesriyle) Vāhidi, başın yukarı tutan deve ma'nāsına.

[ق و ه]

الْقَاهَةُ [el-ḳāh] ('alā-vezni الْحَالِ [el-ḥāl]) Tā'at, Umevī'nin Benī Esed'den rivāyeti üzere.

الْقَاهَةُ [el-ḳāhet] ('alā-vezni الْحَالَةَ [el-ḥālet]) Hükme ve galebe; yukālu: مَا لَكَ عَلَيَّ قَاهَةٌ أَيُّ سُلْطَانٌ

الإِيقَاءُ [el-iḳāh] (hemzenin kesri ve meddiyle) Mutīr olmak.

الْإِسْتِيقَاءُ [el-istīḳāh] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَيْقَنَةُ الرَّجُلُ وَإِسْتِيقَةً إِذَا أَطَاعَ Pes bu maktüb olur, zīrā ḳāf üzere yā takdīm olunmuş olur, hālā ki ḳāf mukaddemdir. Ve

إِيقَاءٌ [iḳāh] Fehm etmeğe dahi derler; yukālu: أَيْقَنَهُ إِذَا فَهِمَ وَيُقَالُ أَيْقَنَهُ لِهَذَا أَيَّ أَفْهَمَهُ

[ق و ه]

الْقَهْقَهَةُ [el-ḳahḳahet] ('alā-vezni الْعَزَّةُ [ez-zelzelet]) Şiddetle gülmektir ki ma'rūftur ve ona قَهْقَهَةٌ [ḳahḳahet] dediler gülerken kah kah dediği için.

الْقَاهَةُ [el-ḳahh] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Kezālik kahkaha ile gülmek; yukālu: قَاهَهُ وَقَهَّقَهُ بِمَعْنَى Ve gāh olur masdarı muhaffef dahi kılarlar zarūreten, nitekim

ba'zı ŧi'rde vārid olmuŧtur. Ve

فَهْمَةٌ [kaḥkaḥet] Seyr-i ŧedidle seyr etmeęe dahi derler, **هَمْهَةٌ** [haḥheḥat]tan maktūbdur.

[ق ي ه]

أَقْوَهَةٌ [el-kūhet] (kāf'ın zammı ve meddi ile) ŧol sūttür ki lezzeti mütegayyir ola, lākin onda fi'l-cümle tāze sūt halāveti bākī kalmıŧ ola.

أَقْوَهِي [el-kūhiyy] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Ak bezlerden bir nev' bezdir. Ve bu makāmda sāhib-i *ŧurāḥ* **قُوَهِي** [kūhiyy] "nev' ez-giyāḥ-i sefid" demiŧtir galattır. Ve giyāḥ kettāndan tashif olmak nev'-i ihtimāli bu'dden hālī deęildir, zīrā siyāb mutlaktır, kettāna mahsūs deęildir. Ve bundan mā'-adā Cevherī "قوه"u "قهه" zeylinde irād etmiŧtir hālā ki "قوه" zeylinde irād olunmak gerek idi. Bu ŧübhe lāyih olduktan sonra *Ḳāmūs*'a mūrāca'at olunmakta zikr olunan minvāl üzere bulundu.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك د ه]

الْكَدُّ [el-kedh] (kāf'ın fethi ve dāl'in sükūnuyla) Tırmalamak.

الْكُدُّ [el-kudūh] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **كَدَّ يَكْدُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ فَهَوَ** لَعَةً فِي كَدْحٍ يَكْدَحُ يُقَالُ أَصَابَهُ شَيْءٌ فَكَدَّهُ وَجِهَهُ بِهِ وَبِهِ كَدَّةٌ وَكُدُوءٌ وَيُقَالُ كَدَحَهُ الْحَجْرُ إِذَا صَكَّهُ وَأَثَرَ فِيهِ أَثْرًا شَدِيدًا Ve **كَدَّ** [kedh]in **كَدَحَ** [kedḥ]te lūgat olmasında **كَدَحَ** [kedḥ]in cemī'-i delālet ettięi ma'nālara dahi delālet etmek lāzım gelmez, binā'en 'alā-zālik **كَدَّ** [kedh] kesb ve sa'y ma'nāsına gelmesine Cevherī'de ve *Ḳāmūs*'ta ta'arruz olunmamıŧtır, egerçi *Terceme-i Muḥtār* sāhibi lāzım gelir zann edip **كَدَّ** [kedh]i kesb ve sa'y ile tefsir etmiŧtir.

[ك ر ه]

الْكِرَاهَةُ [el-kerāhet] (kāf'ın fethi ve rā'nın tahfifiyle) Bir nesneyi kabīḥ görmek.

الْكِرَاهِيَّةُ [el-kerāhiyet] (kāf'ın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **كَرِهْتُ الشَّيْءَ أَكْرَهُهُ كِرَاهَةً وَكِرَاهِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْكِرِيَّةُ [el-kerīḥ] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kabīḥ görülen nesne.

الْمَكْرُوهُ [el-mekrūh] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْكِرِيَّةُ [el-kerīḥet] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Harbde olan ŧiddettir.

ذُو الْكِرِيَّةِ [zu'l-kerīḥet] (vezn-i mezbūr üzere) ŧol kılıçtır ki vurulan nesneyi ŧiddetle kat' eyleye.

الْكُرْهُ [el-kurh] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Meŧakkat ma'nāsınadır, Ebū

‘Ubeyde rivāyeti üzere; yukālu: قُمْتُ عَلَى كُزَّةٍ أَيُّ عَلَى مَشَقَّةٍ

الْكَزَّةُ [el-kerh] (kāf’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Bir nesneyi ikrāhla etmek. Ve bu dahi Ebū ‘Ubeyde rivāyeti üzeredir; yukālu: فُلَانٌ أَقَامَنِي عَلَى كُزَّةٍ إِذَا أَكْرَهَكَ عَلَيْهِ Ve Kisā’r’den Ebū ‘Ubeyde rivāyet kılıp eyitti: Mezbur كُزَّةٌ [kurh]le كَزَّةٌ [kerh]in beynin fark etmeyip ehadühümā āharda lügattır der idi. Ve

كَزَّةٌ [kerh] Başı berk olan deveye dahi derler, جَمَلٌ شَدِيدُ الرَّأْسِ ma‘nāsına.

الْإِكْرَاهُ [el-ikrāh] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye cebren bir nesneyi işletmek; tekūlu: أَكْرَهْتُهُ عَلَى كَذَا إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَيْهِ كَرَاهًا

التَّكْرِيمُ [et-tekrīh] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi bir kimseye sevdirmemek; tekūlu: كَرِهْتُ إِلَيْهِ الشَّيْءَ تَكْرِيمًا فَهُوَ نَقِيضٌ حَبِيبَتُهُ إِلَيْهِ

الْإِسْتِكْرَاهُ [el-istikrāh] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesneyi kerīh görmek; tekūlu: إِسْتَكْرَهْتُ الشَّيْءَ

[ك م ه]

الْأَكْمَهُ [el-ekmeh] (hemzenin ve mīm’in fethiyle) Şol kimsedir ki anasından a‘mā doğa ve gāh olur isti‘āreten ‘āriz olan ‘amāda dahi isti‘māl olunur.

الْكَمَهُ [el-kemeh] (fethateynle) Zikr olunan vech üzere a‘mā olmak; yukālu: كَمَةً كَمَهَا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْكَامِيهِ [el-kāmih] (mīm’in kesriyle) Şol kimsedir ki başın alıp gide ve kanda gittiğin bilmeye.

التَّكْمُهُ [et-tekemmuh] (fethateynle ve mīm’in zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan tarik üzere gitmek; yukālu: خَرَجَ يَتَكَّمُهُ فِي الْأَرْضِ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ وَلَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

[ك ن ه]

الْكُنْهُ [el-kunh] (kāf’ın zammı ve nūn’un sükūnuyla) Bir nesnenin nihāyeti; tekūlu: أَعْرَفَهُ كُنْهُ الْمَعْرِفَةِ Ve bir nesnenin vaktine dahi كُنْهُ [kunh] derler. Ve bundan fi‘l müştakk olmaz. Ve ‘Arabların الوُضْفُ الدِّكْلُ لَا يَكْتَنُّهُ الْوُضْفُ لَا dedikleri لَا يَبْلُغُ كُنْهُ لَا ma‘nāsına, ‘Arabī-i hālis değildir, kelām-ı müvelledir.

[ك ه ه]

الْكَهْكَهَةُ [el-kehkehet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Arslan āvāz vermek; yukālu: زَيْبٌ كَهَكَ الْأَسَدُ فِي زَيْبِهِ كَأَنَّهُ حَكَيئُهُ صَوْتِهِ [ze’ir] arslanın sinesinde müterreddid olan āvāzıdır.

الْكَهْكَاهَةُ [el-kehkāhet] (kāf’ın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir nesneden heybet alan kimse.

الْكَهْهُ [el-keh] (kāf’ın fethi ve hā’nın teşdīdiyle) Bir kimse nefsin şiddetle ihrāc etmek; yukālu: كَهَّ السُّكْرَانُ إِذَا اسْتَنَكَهْتَهُ فَكَهُ فِي وَجْهِكَ Ya‘nī sarhoşun ağzı rāyihası bilinmek maksūd oldukta nefesin muhkem ihrāc etse. Vallāhu a‘lem.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ه ل ه]

الَلَّهُة [el-luhluh] (‘alā-vezni اَلْفُلُّ [el-fulful]) Şol vāsiḥ sahrādır ki onda serāb görünmeden hālī olmaya.

الَلَّهُة [el-lehālih] (lām-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Cem’i.

الَلَّهُة [el-lehle] (‘alā-vezni اَلْعَزَعَر [el-‘ar‘ar]) Şol bezdir ki yaramaz dokunmuş ola, rediyü’n-nesc maḥnāsına. Ve kelāmda ve şiḥ’de dahi hāl böyledir.

الَلَّهُة [el-lehlehet] (‘alā-vezni اَلزُّزَلَة [ez-zelzelet]) Cullāh bezi yaramaz dokumak; yukālu: لَهْلَه السَّجُّ الثُّوبِ إِذَا هَلَّهْلَه مَقْلُوبٌ مِنْهُ

[ل ي ه]

الَلِّيَة [el-leyh] (lām’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Bir nesne ile örtünmek, tesettür maḥnāsına. Ve Sībeveyhi lafzatullāhın aslı لَاءَ olmasın cā’iz gördü, üzerine elif lām dāhil olup اَلْعَبَائِسُ ve اَلْحَسَنُ gibi mecrā-yı ‘aleme cārī olmakla, bu kadar var ki bu sār’ir aḥlāma muhālif olmuştur, aslında sıfat olmamakla ve ‘Arabların يَا اَللَّهُ dedikleri kavlleri hemzenin kat’ı ile harf-i yā üzerine vakf niyyet etmektir, hāze’l-isme ta‘zīm kasd ettiklerinden ötürü. Ve ammā ‘Arabların لَاهُمَّ اَللَّهُمَّ ve لَاهُمَّ اَللَّهُمَّ dedikleri kavllerinde mīm harf-i nidādan bedeldir. Ve gāh olur, zarūret-i şiḥ’de bir yerde cem’ olurlar, zīrā şu‘arā bir nesneyi vakt-i zarūrette aslına redd ede gelmişlerdir.

الَلَّهُوت [lāhūt] (‘alā-vezni اَلْكَافُور [el-kāfūr]) Eger kelime-i mezbūrenin kelām-ı ‘Arabda olduğu sābit olursa iştikākı لَاءَ dan olup vezni فَعَلُوتُ [fa‘alūt] olur, رَغَبُوتُ [regabūt]

ve رَحْمُوتُ [reḥamūt] gibi ve maktūb olmaz, طَاعُوتُ [tāgūt] maktūb olduğu gibi ki طَاعُوتُ [tāgūt] طَعَى dan maktūbdur yā takdīm olunmakla.

الَلَّات [el-lāt] (‘alā-vezni اَلذَّات [ez-zāt]) Ṭā’if nām vilāyette bir sanemin adıdır ki ona Şakīf kabīlesi taparlardı. Ve ba‘zı ‘Arab bunun āhirin tā üzerine vakf eder ve ba‘zı hā üzerine vakf eder. Ve Aḥfeş eyitti: Ba‘zı ‘Arabı istimā‘ ettim ki اَللَّات ﴿اَفْرَأَيْتُمْ اَللَّاتِ﴾ (النجم 19) der idi, ya‘nī ‘adem-i vakf hālinde tā’yı irād ederdi ve ba‘zı هِيَ اَللَّات der idi, hālet-i vakfta dahi ve ba‘zı هِيَ اَللَّاتِ فَاَعْلَمْتُ derdi, ya‘nī mevzi‘-i refde meksūr ederdi, اَمْسِ kelimesinde meksūr ettikleri gibi. Ve bu ondan ahsen olur, zīrā elif lām bundan sākit olmaz, her ne denli zā’id olmuşlar ise dahi. Ve Aḥfeş eyitti: Ekser budur ki اَللَّات ve اَلْعَزَى da vakf olunsa hā üzerine vakf oluna, zīrā bu aslında hā idi, hālet-i vaslda tā olmuştur. Ve bu اَللَّاتِ كَانَتْ مِنَ اَلْاَمْرِ كَيْتٍ وَكَيْتٍ gibi olur ve هَيْهَاتَ gibi olur, kesr eden kimse lügatı üzere bu kadar var ki هَيْهَاتَ cemā‘atten ‘ibāret olmak cā’iz olur ve اَللَّاتُ ‘ibāret olmak cā’iz olmaz, zīrā tā cemā‘at için olmak cā’iz olmaz, illā elif ile ve elifi dahi tā gibi zā’id i‘tibār edersen kelime bir harf üzere bākī kalmak lāzım olur.

FASLU'L-MĪM**(فَضْلُ الْمِيمِ)**

[م د ه]

الْتَمَدُّهُ [et-temedduh] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Övülmek, temedduh ma'nāsına.

الْمَادِيهِ [el-mādiḥ] Övücü, mādiḥ ma'nāsına.

الْمُدَّهِ [el-muddeḥ] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle) Cem'i.

[م ر ه]

الْمَرَّهِ [el-mereḥ] (fethateynle) Göz fāsīd olmak, ona kuhlle mu'ālece olunmak terk olunmakla.

الْمَرْهَاءُ [el-merhā'] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Fāsīd olan göz. Ve

مَرْهَاءُ [merhā'] Gözü fāsīd olan 'avrete dahi derler.

الْأَمْرَهُ [el-emreh] (elifin ve rā'nın fethiyle) Gözü fāsīd olan recül.

الْمُرْهَتُهُ [el-murhet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şol beyāzdır ki ona gayrı renk karışmaya, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve sürme çekilmeyen göze **مَرْهَاءُ** [merhā'] dedikleri bu ma'nādan me'hūzdur dedi.

[م ق ه]

الْمَقَّهِ [el-meḩah] (fethateynle) Şol beyāzdır ki göge mā'ildir.

الْمَقَّهَاءُ [el-maḩhā'] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Zikr olunan levnde olan 'avret. Ve Ebū 'Amr eyitti: **مَقَّهَاءُ** [maḩhā'] şol 'avrete derler ki onun beyāzı kabīḥ olup kireç beyāzı gibi ola.

الْأَمَقَّهِ [el-emḩah] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Zikr olunan üzere olan nesne; yukālu: **سَرَابٌ أَمَقَّهِ** Ve bazıları eyitti: **مَقَّهِ** [meḩah] dahi **مَرَّةٌ** [merah] gibidir veznen ve ma'nen.

[م ه ه]

الْمَهَّاهُ [el-mehāḥ] (mīm'in fethiyle) Hüsn ve tarāvet. Ve bunun hā'sı hālet-i vaslda tā olmaz ve şol vakt olur ki **مَهَّاهُ** [mehāḥ] la kırmızı renkli sığır murād olunur. Bu takdīrce mu'tellü'l-lām olup āhirinde olan tā vahdet için olur.

الْمَهَّهِ [el-meheḥ] (fethateynle) Sehl ve yesīr olan nesne, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu fi'l-meseli: **كُلُّ شَيْءٍ مَهَّهٌ مَا خَلَا النِّسَاءَ** "كُلُّ شَيْءٍ مَهَّهٌ مَا خَلَا النِّسَاءَ وَذَكَرَهُنَّ" Ya'nī "Adam olan her nesneye tahammül eder illā haremine müte'allik kelimāta tahammül edemez." Ve bazıları **مَهَّاهُ** [mehāḥ] dahi derler, ya'nī her nesne hasendir, illā harem zikri. Ve meselde nisā istisnā tarīkiyle mansūbdur ve **مَهَّهِ** [meheḥ] ten olan taz'ifi izhār ettiler, **فَعَلَّ** [fa'al] ile **فَعَّلَ** [fa'l] beynini farktan ötürü.

الْمَهْمَمَةُ [el-mehmeh] (mīm'lerin fethi ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) Irak olan berriyye, mefāze-i ba'ide ma'nāsına.

الْمَهْمَامِيهِ [el-mehāmih] (mīm-i evvelin fethi ve sän'inin kesriyle) Cem'i, zikr olunan berriyyeler ma'nāsına.

مَهْمَةٌ [meh] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnu üzere bināsıyla) Bir ismdir ki onunla fi'l tesmiye olunmuştur, ma'nāsı **أَكْفَفٌ** tür, **زَيْرَةُ** [meh] lafzı zecr içindir, onu vakf etmeye yip vasl ettiğin hâlde münevven kılıp **مَهْمَةٌ** dersin.

الْمَهْمَمَةُ [el-mehmehet] (alā-vezni (الزَّلْزَلَةُ الْمَهْمَمَةُ) Zecr etmek; tekülü: **مَهْمَمْتُ بِهِ**

إِذَا زَجَرَتْ

[م و ه]

الْمَاءُ [el-māʾ] (ʿalā-vezni اَلْحَال [el-ḥāl]) Savāb maʿnāsına, āhirinde olan hemze hāʾdan mübeddeldir, aslı مَوَّة [meveh]tir, fethateynle, zīrā cemʿ-i killetinde الْأُمُوَاهُ [el-emvāh] derler hemzenin fethiyle ve cemʿ-i kesretinde اَلْمِيَاهُ [el-miyāh] derler mīmʾin kesriyle, mislu: جَمَل [cemel] ve جِمَال [cimāl]. Ve bundan zāʾil olan hāʾdır, zīrā taşgīrinde اَلْمُوَيْه [el-muveyh] dersin mīmʾin zammı ve vāvʾın fethiyle. Bu zikr olunan Cevherī takrīridir, lākin hafī deġildir ki eger hāʾnın zāʾil olmasından murād sākıt olmak ise o kelāma muhālif olur, zīrā o kelāmında hā hemzeye tebdil olunmuştur demiştir. Ve eger murād sūretā zāʾil olup harf-i āhara mübeddel olmak ise ماء [māʾ]ın taşgīri مُوَيْه [muveyh] gelmesi delīl-i evvelin zımında derc olunup ماء [māʾ]ın aslı مَوَّة tir, zīrā cemʿi اُمُوَاهُ [emvāh] ve taşgīri مُوَيْه [muveyh]tir demek gerek idi.

الْمَاءَةُ [el-māʾet] (ʿalā-vezni اَلْحَالَةُ [el-ḥālet]) Müʿennesi. Cevherīʾnin ʿibāreti bu vech üzere vākiʿ olmuştur. Ve eger اَلْمَاءَةُ [el-māʾet] vāhididir dese üslub-ı sābika evfak olurdu; ve yukālu: رَجُلٌ مَاءٌ أَي كَثِيرُ الْمَاءِ كَمَا يُقَالُ رَجُلٌ مَالٌ بِمَعْنَى كَثِيرِ الْمَالِ

مَاءُ الْقَلْبِ [māhuʾl-ḳalb] Ahmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: رَجُلٌ مَاءُ الْقَلْبِ أَي بَلِيدٌ لَا يَقْبَلُ قَلْبُهُ الْإِنْتِقَاشَ بِالْأُمُورِ الدَّهْيِيَّةِ

مَاءُ السَّمَاءِ [Māʾuʾs-Semāʾ] Yemen mülükundan bir melikin ismidir. Ve onu ماء سَمَاءِ [Māʾu Semāʾ] dedikleri kavmine kıtlık eriştikte onların meʾūnetin çektiğinden ötürü idi, güyā ki mā-i semāya halef olurdu. Ve ماء سَمَاءِ [Māʾu Semāʾ] dahi

bir ʿavretin lakabıdır ki hüsn-dār olduġu için ماء سَمَاءِ [māʾu semāʾ] demişlerdi. Ve o Munzir b. İmriʾulḳaysʾın vālidesidir ve onun evlādına بَنُو مَاءِ السَّمَاءِ [Benū Māʾuʾs-Semāʾ] derler ki onlar mülük-i ʿIrāḳʾtır.

الْمَوَّةُ [el-mevh] (mīmʾin fethi ve vāvʾın sükūnuyla) Kuyunun suyu zāhir olup çok olmak maʿnāsına. Ve kezālik gemiye su girmeġe dahi derler.

الْمُوْوُهُ [el-muʾwūh] (mīmʾin zammı ve hemzenin zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: مَاهَتِ الرَّكِيَّةُ تَمُوهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَمِيهٌ: مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَمَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ مَاوُهَا وَكَثُرَ وَكَذَلِكَ السَّفِينَةُ إِذَا دَخَلَ فِيهَا الْمَاءُ Cevherīʾnin bu takrīrinden ecvef-i vāvī bāb-ı sānīden gelmek fehmi olunur, nitekim evvel-i kitābda dahi bunun misli mürūr etmiştir. Ve *Kitāb-ı Maşādır*ʾda dahi zikr olunan maʿnāya işāret etmiştir, lākin bāb-ı sānīde اَلْمَوَّةُ deyip yāʾī olmasın işʿār etmiştir. Ve su içirmeġe dahi derler; tekūlu: مِهْتُ الرَّجُلُ بِكَثْرِ الْمِيَمِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَمِهْتُهُ بِضَمِّهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَيْتَهُ الْمَاءَ

الْمَاهَةُ [el-māhet] (ʿalā-vezni اَلْحَالَةُ [el-ḥālet]) Suyu çok maʿnāsına.

الْمَيْيَهَةُ [el-meyyihet] (mīmʾin fethi ve yāʾnın kesri ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: بَثْرٌ مَاهَةٌ وَمَيْيَهَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَ الْمَاءِ

الْإِمَاهَةُ [el-imāhet] (hemzenin kesriyle) Kuyu kazan kimse suya vāsıl olmak; yukālu: أَمَاءُ الْحَافِرِ إِذَا أَنْبَطَ الْمَاءُ

إِمَاهَةٌ [imāhet] Yer sulu olmaġa dahi derler; yukālu: نَزَّ أَمَاهَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ فِيهَا النَّزُّ [nezz] nūn ile ve zā-yı muʿceme ile yerin sulu olmasıdır. Ve

إِمَاهَةٌ [imāhet] Suvarmaġa dahi derler; tekūlu: أَمِهْتُ الرَّجُلَ وَالسَّيِّئِينَ إِذَا سَقَيْتَهُمَا

الْإِنْبَاءُ [el-intibāh] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Uykudan uyanmak; yukālu: **إِنْتَبَهَ** مِنْ نَوْمِهِ إِذَا اسْتَيْقَظَ

الْإِنْبَاءُ [el-inbāh] (hemzenin kesriyle) Uykudan uyarmak; tekūlu: **أَنْبَهُهُ** فَأَنْتَبَهَ Ve

إِنْبَاءُ [inbāh] Bir kimsenin hācetin unutmāğa dahi derler; tekūlu: **أَنْبَهُتُ** حَاجَةً فُلَانٍ إِذَا نَسِيَهَا

الْمُنْبَهَةُ [el-munbehet] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethiyle) Unutulmuş hācet.

نَبْهَانٌ [Nebhān] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Tayyî kabilesinden bir cemā'atin babası adıdır ki o Nebhān b. 'Amr'dır.

[ن ح ه]

النَّجْهَ [en-nech] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Zecre ve men'e derler.

الْإِنْتِجَاهُ [el-inticāh] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

التَّنَجُّهُ [et-tenecchuh] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; tekūlu: **نَجَّهْتُ** الرَّجُلَ وَأَتَنَجَّهْتُهُ وَتَنَجَّهْتُهُ إِذَا رَدَدْتَهُ

النَّاحِجَ [en-nācih] (cīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki bir şehre geldikte o şehri kerih göre.

[ن د ه]

النَّدَهُ [en-nedh] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Zecr ve men'e etmek; tekūlu: **نَدَّهْتُ** الْبُعَيْرَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَجَزْتَهُ عَنِ الْحَوْضِ وَغَيْرِهِ Ve

نَدَهُ [nedh] Deveyi müctem'aten sürmeğe dahi derler. Ve zamān-ı cāhiliyyette bir kimse zevcesine talāk vermeli olsa **إِذْهَبِي** "إِذْهَبِي" **سَرَبٌ** [serb] sīn ve rā-i mühmeletaynle güdülen mālā derler,

ya'nī "Develerini men'e etmezem, her kan-da giderse gitsin."

النَّدَهُ [en-nedhet] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Māl çok olması, gerek o māl sāmīt olsun gerek māşiye olsun.

النَّدَهُ [en-nudhet] (nūn'un zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

[ن ز ه]

النُّزُهُ [en-nuzhet] (nūn'un zammı ve zā'nın sükūnuyla) Irak olmak.

النِّزَهُ [en-nezih] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) Irak olan nesne; yukālu: **مَكَانٌ** نَزِيهٌ أَيْ بَعِيدٌ

النِّزَهُ [en-nezeh] (fethateynle) Masdardır, irak olmak ma'nāsına; yukālu: **نَزِهَتْ** الْأَرْضُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَتْ

التَّنَزُّهُ [et-tenezzuh] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yaramaz nesneden irak olmak; yukālu: **خَرَجْنَا** نَتَنَزُّهُ فِي الرِّيَاضِ أَيْ نَتَبَاعَدُ عَنِ الشُّؤْمِ بِاللُّحُولِ فِيهَا eyitti: Halkın bir kelimeyi gayr-i mahal-line vaz'e etmeleri kabīlindedir onların **خَرَجْنَا** dedikleri ki bunu bāg seyrine çıktıklarında derler hālā ki **تَنَزُّهُ** [tenezzuh] otlu ve sulu olan yerlerden irak düşmeğe derler dedi. Lākin maksūd kavm gam ve elemden irak olmağa nazaran olur, nitekim, el-ān fī kavlinā: **نَتَبَاعَدُ** عَنِ الشُّؤْمِ بِاللُّحُولِ فُلَانٌ يَتَنَزُّهُ فِيهَا yukālu: "Necāsetten perhīz eder."

التَّنْزِيَهُ [et-tenzīh] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimse nefsinı yaramaz nesneden irak etmek; yukālu: **فُلَانٌ** يُتَنَزَّهُ عَنْ نَفْسِهِ عَنِ الْأَفْذَارِ أَيْ يُبَاعِدُهَا عَنْهَا

النِّزَاهَةُ [en-nezāhet] (nūn'un fethi ve zā'nın tahfīfi ile) Yaramaz nesneden irak olmak.

نُزُهُ الْفَلَاةُ [nuzhu'l-felāt] (nūn'un zammı ve

zā'nın sükūnuyla) Sahrānın otsuz susuz olan cānibi.

النَّزْه [en-nezh] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) Davarı otlu ve sulu yerlerden irak etmek; yukālu: سَفَتْ إِلَيَّ ثُمَّ نَزَهَتْهَا نَزْهًا أَيَّ بَاعَدْتُهَا عَنِ الْمَاءِ

النَّزِيْه [en-nezīh] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Lev m icāb eden nesnelere irak olan kimse; yukālu: فَلَانَ نَزِيْهًا إِذَا كَانَ بَعِيدًا مِنَ اللَّوْمِ نَزِيْهَ الْخُلُقِ أَيَّ كَرِيْمًا Ve بِمَعْنَى كَرِيْمِ الْخُلُقِ

نَزِيْه [nezīh] Halāyıktan ba'd olan mekāna dahi derler; yukālu: مَكَانٌ نَزِيْهٌ أَيَّ خَلَاءٌ بَعِيدٌ عَنِ النَّاسِ لَيْسَ فِيْهِ أَحَدٌ

[ن ف ه]

النَّفْه [en-nefeh] (fethateynle) Āciz olmak; yukālu: نَفِهَتْ نَفْسَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُعِيْثَ وَكَلَّتْ

النَّفَاه [en-nāfih] (fā'nın kesriyle) Āciz olan davar gerek deve olsun gerek gayrı olsun.

النَّفْه [en-nuffeh] (nūn'un zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Cem'î.

الْإِنْفَاه [el-infāh] (hemzenin kesriyle) Āciz kılmak.

التَّنْفِيْه [et-tenfīh] (alā-vezni التَّنْفِيْمِ [et-tenfīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَنْفَهَ فَلَانَ إِبْلَهُ وَنَفَّهَهَا إِذَا أَكَلَهَا وَأَغْيَاهَا

الْمُنْفَه [el-muneffeh] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Āciz kılınan davar.

الْمُنْفَهَة [el-muneffehet] (vezni-i mezbūr üzere) Mü'ennesi; yukālu: جَمَلٌ مُنْفَهَةٌ وَنَاقَةٌ مُنْفَهَةٌ

الْمَنْفُوْه [el-menfūh] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve meddiyle) Korkak olup za'ifü'l-kalb olan kimse, cebān ma'nāsına.

[ن ق ه]

النَّقْه [en-neqah] (fethateynle) Hasta marazından henüz ifākat bulmak; yukālu: نَقِهَ فَلَانَ مِنْ مَرَضِهِ نَقَاهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النَّقُوْه [en-nuqūh] (zammateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَقِهَ نَقُوْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ مِثْلُ كَلَحٍ كَلُوْحًا Ve كَلُوْحٌ [kulūḥ] ḥā-i mūhmele ile ekşi yüzölçümü olmağa derler.

النَّقَاه [en-nāqih] (kāf'ın kesriyle) Şol kimse ki hastalıktan ifākat bula ve henüz illetinin akibinde ola.

النَّقْه [en-nuqḥah] (nūn'un zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Cem'î, vech-i mezbūr üzere ifākat bulan kimseler ma'nāsına.

الْإِنْقَاه [el-inqāh] (hemzenin kesriyle) Hastaya ifākat vermek; yukālu: أَنْقَاهُ اللهُ تَعَالَى

إِنْقَاه [inqāh] Bir nesneye kulak tutmağa dahi derler; yukālu: أَنْقَاهُ لِي سَمْعَكَ أَيَّ أُرْعِنِيْهِ Ve إِرْعَاءٌ [ir'ā] rā ve 'ayn-ı mūhmeleyle إِضْعَاءٌ [iṣṣā] ma'nāsındır.

النَّقْه [en-neqah] (fethateynle) Bilmek, fehm etmek ma'nāsına; yukālu: نَقِهَ الْكَلَامَ نَقَاهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النَّقْه [en-neqh] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَقِهَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيُقَالُ فَلَانٌ لَا يَنْفَهُ وَلَا يَنْفَهُ أَيَّ لَا يَنْفَهُمْ

الْإِسْتِنْقَاه [el-istinqāh] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sormak, istifhām ma'nāsına.

[ن ك ه]

النَّكْهَة [en-nekhet] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ağz rāyihası, rīhü'l-fem ma'nāsına.

النَّكْه [en-nekh] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Koklamak, istişmām ma'nāsına; yukālu: نَكِهَتْهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَمَّمْتَهُ Ve

نَكَةٌ [nekh] Şiddetle nefes vermeğe dahi derler, ağız kokusu ma'fūm olsun diye.

الْإِسْتِنكَاةُ [el-istinkāh] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ağız kokusun bilmek talep etmek; tekūlu: **إِسْتِنَكَهْتُ الرَّجُلَ فَنَكَهُ فِي وَجْهِهِ يَنْكُهُ** مِنْ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْضًا نَكَهَا إِذَا أَمَرْتَهُ بِأَنْ يَنْكُهُ لِتَغْلَمَ أَشَارِبُ هُوَ أَمْ عَيْرُ شَارِبٍ فَتَنَكَهُ

النُّكَّةُ [en-nukkeh] (nūn'un zammı vekāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol develerdir ki za'ftan āvāzları çıkmaz ola. Ve bu Temīm lügatidir, **نُفَّةُ** [nuffeh] ma'nasında. Ve **نُفَّةُ** [nuffeh] za'f olan develere derler fā'ile, nitekim el-ān mürūr etti; ve yukālu: **نُكِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَتْ نَكْهَتُهُ مِنَ الثَّخْمَةِ** Ve bir kimseye du'ā mahallinde **وَلَا هَيْبَتٌ** Ve bir kimseye du'ā mahallinde **تُنَكَّهُ** derler, hayra erişesin zarar görmeyesin demek mahallinde.

[ن و ه]

النَّهْنَهَةُ [en-nehnehet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Zecr ve men' etmek.

التَّنْهِنَةُ [et-tenehnuh] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Memnū' olmak; tekūlu: **نَهْنَهْتُ** Ve **الرَّجُلُ عَنِ الشَّيْءِ فَتَنَهَنَهُ إِذَا كَفَفْتَهُ وَرَجَزْتَهُ فَكَفَّ**

نَهْنَهَةُ [nehnehet] Kurt ve sā'ir yırtıcı cānvere men' etmek için haykırmak ma'nasına da gelir; tekūlu: **نَهْنَهْتُ السَّمْعَ إِذَا** **نَهْنَهَةُ** [nehnehet]nin aslı **نَهَّ** idi üç hā'yla, hā-yı vustāyı nūn'a tebdil ettiler, **فَعَلَّ** ile **فَعَلَّ** beynin farktan ötürü ve sā'ir hurūf beyninden nūn ihtiyār olundu, kelimede nūn olduğundan ötürü ve bunun emsālinde hāl böyledir ‘alā-mā merre.

النَّهْنَةُ [en-nehneh] (‘alā-vezni [el-‘ar‘ar]) Şol bezdir ki seyrek dokunmuş ola, **لَهْلَهَ** [lehleh] ile **هَلْهَلْ** [helhel] gibidir veznen ve ma'nen.

[ن و ه]

النُّؤَةُ [en-nevh] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimsenin yüksek olması; yukālu: **نَاءَ الشَّيْءِ يَنْوُهُ إِذَا اِرْتَفَعَ**

النَّائِيَةُ [en-nā'ih] (yā'nın kesriyle) Yüksek olan kimse.

التَّنْوِيَةُ [et-tenvīh] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Yüksek kaldırmak; tekūlu: **نَوَّهْتُهُ** Ve **تَنَوَّيْتُهَا إِذَا رَفَعْتَهُ**

تَنْوِيَةُ [tenvīh] Bir kimseyi ta'zīmle anmağa dahi derler; tekūlu: **نَوَّهْتُ بِاسْمِهِ إِذَا رَفَعْتَ ذِكْرَهُ** Ve

نُؤَةٌ [nevh] Nefs kavī olmağa dahi derler; tekūlu: **نَاهَتْ نَفْسِي أَي قَوَيْتُ** Ve ot uzamağa da derler; tekūlu: **نَاءَ النَّبَاتِ إِذَا اِرْتَفَعَ**

Ve buna تَوَجِيهٌ tevcih dediler, tebeddül ve tagayyürü cā'iz olduğundan ötürü, harf-i revī mukayyed olması elif-i te'sis olmakladır, nitekim İmrü'ulqays'ın şi'rinde أَفْرَ ve صُبْرَ ve ضَبْرَ ve ضَبْرَ lafzları kāfiye düşmüştür. Bu zikr olunan Ebū 'Ubeyd kavlidir, ammā gayrılar تَوَجِيهٌ [tevcih] zikr olunan harfin hareketinin ismidir, revī mukayyed olduktan ammā harfin kendine دَخِيلٌ [dahīl] derler demiştir.

التَّوَجُّعُ [et-teveccuh] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneye yüz tutmak; tekülu: تَوَجَّعْتُ نَحْوَكُ وَتَوَجَّعْتُ إِلَيْكَ Ve

تَوَجُّعٌ [teveccuh] Bir kimse ziyāde pīr olmağa dahi derler; yukālu: تَوَجَّعَ الشَّيْخُ إِذَا وَلَّى وَأَذْبَرَ Ve

تَوَجُّعٌ [teveccuh] Efşāna oturmağa dahi derler. Ve fi'l-meseli: "أَحْمَقُ مَا يَتَوَجَّعُ" Ya'ni "Efşāna oturanların ahmakıdır" ki ne vec-hile oturmalıdır bilmez.

الْمُوجَّعُ [el-muvecceh] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdīdiyle) Şol nesnedir ki cihet-i vāhide üzere olup onda ihtilaf olmaya.

الْوَجَاهَةُ [el-vecāhet] (vāv'ın fethiyle) Kadr ve cāh sāhibi olmak.

الْوَجِيهُ [el-vecīh] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Vecāhetli olan kimse. Ve

وَجِيهٌ [vecīh] Boncuğa dahi derler, mühre ma'nāsına. Ve

وَجِيهٌ [vecīh] Şol oğlana dahi derler ki doğarken ana rahiminden ibtidā elleri çıka. Ve ibtidā ayakları çıkana يَتْنُ [yetn] derler. Ve

وَجِيهٌ [vecīh] Bir atın dahi ismidir, Aşma't rivāyeti üzere; tekülu. وَجْهَ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ

الْحَامِسِ إِذَا صَارَ وَجِيهًا ذَا قَدْرٍ وَمَنْزِلَةٍ أَوْجِيهَهُ اللهُ أَيُّ صَيَّرَهَا وَجِيهًا Ve

إِيجَاةٌ [īcāh] Bir kimseyi vecāhet üzere bulmağa dahi derler; tekülu: إِذَا صَادَفْتُهُ وَجِيهَةً إِذَا صَادَفْتُهُ وَجِيهَةً

[و د ه]

الْإِسْتِدَاهُ [el-istīdāh] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Devenin bir yere cem' olup sürülmesi; yukālu: إِسْتَوْدَهْتَ الْإِبِلَ وَاسْتَيْدَهْتَ إِذَا اجْتَمَعْتَ وَأَنْسَأَفْتَ Ve

إِسْتِدَاهٌ [istīdāh] Hasm maglūb ve mutīr olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَوْدَةَ الْخَصْمِ وَاسْتَيْدَةَ إِذَا انْقَادَ وَغَلَبَ

[و ر ه]

الْوَرَهُ [el-vereh] (fethateynle) Hamākat. Ve ba'zılar batar ve huşūnettir dedi; yukālu: وَرَهْتَ تَوْرَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَوْرَهُ [el-evreh] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Ahmak olan kimse.

الْوَرْهَاءُ [el-verhā] (vāv'ın fethi ve elifin meddi ile) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ أَوْرَهُ وَامْرَأَةٌ وَرَهَاءُ Ve

وَرْهَاءٌ [verhā] Şol yele derler ki onun esmesinde şiddet ve sür'at ola.

[و ف ه]

الْوَافِيهُ [el-vāfih] (fā'nın kesriyle) Kefereden kilīsāda kayyım olan kimse, ehl-i cezīre lügati üzere. Ve fi'l-hadisi: "لَا يُغَيَّرُ وَافِيَةٌ عَنْ" وَفِيَّتِهِ وَلَا قِسِيْسٌ عَنْ قِسِيْسِيَّتِهِ وَلَا أَشْفُقٌ عَنْ أَشْفُقِيَّتِهِ" Ve قِسِيْسٌ [kissīs] 'ilm ve dīnde Naşārā'nın re'īsine derler. Nuüsah-ı Şihāh'ta عَنْ وَفِيَّتِهِ عَنْ kavli elifsiz vāki' olmuştur, eğerçi zāhir-i sevk وَفِيَّتِهِ عَنْ olmasının iş'ar eder.

[وقه]

الْوَقَّةُ [el-veḳah] Tā'at. قَاة [ḳāh]tan maktübdu ki قَاة [ḳāh] dahi tā'at ma'nāsına olduğu mürür etmiştir.

الإِيْقَاهُ [el-iḳāh] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الإِشْتِيْقَاهُ [el-istīḳāh] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

[وله]

الْوَلَّةُ [el-veleh] (fethateynle) Şiddet-i vecdden 'akl gidip mütehayyir olmak.

الْوَلَهَانُ [el-velehān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الْوَلَّةُ [et-tevelluh] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الإِيتِلَاهُ [el-ittilāh] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: وَلِهَ يُوَلِّهُ وَلَهَا وَوَلَهَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَوَلَّهَ وَآتَلَهُ وَأَضَلَّهُ فَادْغَمَ وَآتَلَهُ وَأَضَلَّهُ فَادْغَمَ

الْوَالِيَةُ [el-vālih] (lām'ın kesriyle) Mütehayyir olan kimse. Mü'ennese dahi itlāk olunur.

الْوَالِيَهَةُ [el-vālihet] (lām'ın kesriyle) Mü'ennesi; yukālu: وَرَجُلٌ وَآلَةٌ وَامْرَأَةٌ وَالْهَةُ وَوَالَةٌ Ve

وَالِيَةٌ [vālih] Şol nākaya dahi derler ki veledi üzerine vecdi ziyāde ola.

الْمِيْلَاهُ [el-milāh] (mīm'in kesri ve meddiyle) Veled üzerine vecdi 'ādet edinen nāka. Vāv yā'ya dönmüştür, mā-makabli meksür olduğundan ötürü.

التَّوَلِّيَةُ [et-tevlīh] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) 'Avretle oğlunun mā-beynin tefrīk etmek. Ve fi'l-hadisi: "لَا تُوَلِّهُ وَالِدَةٌ" Ya'nī بَوْلِدَهَا "أَيُّ لَا تُجْعَلُ وَالِيَةً وَذَلِكَ فِي السَّبَايَا

esir kılındıkları zamānda.

الْمَوْلَةُ [el-mūleh] (mīm'in zammı ve meddi ve lām'ın fethiyle) Örumcek, 'ankebüt ma'nāsına.

الْمَيْلَةُ [el-mīleh] (mīm'in kesri ve meddi ve lām'ın fethiyle) Mütehayyir kılıcı bilāddan 'ibāret kılınmıştır ba'zı eş'ārda.

[ووه]

وَاهَا [vāhā] (vāv'ın fethi ve meddi ve hā'nın tenviniyle) Bir kelimedir ki bir nesnenin hüblüğünden ta'accüb mahallinde isti'māl olunur; وَاهَا لَهُ مَا أَطْيَبُهُ

وَيْهَهَا [veyhen] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükunu ve hā'nın nasbı ve tenviniyle) Bir kelimedir ki mahall-i iğrāda isti'māl olunur; tekūlu: وَيَهَا يَا فُلَانٌ وَهُوَ تَحْرِيطٌ كَمَا يُقَالُ: دُونَكَ يَا فُلَانٌ

[ويه]

وَيْهِي [veyhi] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükunu ile) Kezālik bir kelimedir ki makām-ı hassta isti'māl olunur.

سَيِّبِيَّهِي [Sībeveyhi] (sīn'in kesri ve meddiyle ve bā'nın ve vāv'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Bu ve bunun emsāli kelimeler asvātla terkīb olup ism-i vāhid kılındıkta āhiri kesr üzere mebnī kılındı, غَاقٍ [gāḳi] gibi asvāta şebīh olduğundan ötürü. Ve bu خُمْسَةَ عَشْرٍ ye mugāyir oldu, zīrā خُمْسَةَ عَشْرٍ nin āhiri savt olduğuna binā'en mebnī olmuş değildir. Ve hālet-i tenkīrde سَيِّبِيَّهِي münevven kılınır. Ve şol kimse ki سَيِّبِيَّهِي وَرَأَيْتُ سَيِّبِيَّهِي diye, lā-yansarif i'rābı gibi mu'reb kıldı o onu tesniye ve cem' kılıp اَلْسَيِّبِيُّوَنَ ve اَلْسَيِّبِيُّوَهَانَ dedi, ammā şol kimse ki onu mu'reb kılmadı, tesniyesinde دَوُو سَيِّبِيَّهِي ve كَالَهُمَا سَيِّبِيَّهِي ve cem'inde دَوُو سَيِّبِيَّهِي ve كَلَهُمْ سَيِّبِيَّهِي dedi.

[و ه و ه]

الرُّزْلَزْلَةُ [el-vehvehet] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Arslan anramak; yukālu: وَهُوَ الْأَسَدُ فِي زَيْرِهِ Ve زَيْرٌ [ze’ir] arslanın sinesinde tereddüd eden āvāzıdır. Ve

وَهُوَ [vehvehet] Hımār-ı vahşinin, erkeğini çağırmağa dahi derler; yukālu: وَهُوَ عَانَةٌ [‘ānet] Ve الْحَمَارُ حَوْلَ عَانَتِهِ إِشْفَاقًا عَلَيْهَا hımār-ı vahşī sürüsüne derler ve إِشْفَاقٌ [işfāk] havfa derler.

أَلْوَهُاهُ [el-vehvāh] (vāv’ın fethi ve hā’nın sükünüyle) Anrayan arslan.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه و ه]

أَلْهُوَهُ [el-hūhet] (hā-i evvelin zammı ve meddi ile) Korkak olan kimse, cebān ma’nāsına; yukālu: رَجُلٌ هُوَهُ إِذَا كَانَ ضَعِيفَ الْفَوَادِ

[ه ي ه]

هَيْهَاتٌ [heyhāt] (hā’nın fethi ve yā’nın sükünü ve āhirinin feth üzere bināsıyla) Bir kelimedir ki teb’id içindir, ya’nī bu’d ma’nāsına ism-i fi’ldir ve āhirinde olan tā’nın aslı hā’dır. Ve bir cemā’at هَيْهَاتٌ [heyhāt] kelimesinin āhirin her hâlde meksūr kıldılar, tesniye nūn’u mesābesinde.

أَبْهَاتٌ [eyhāt] (hemzenin fethiyle vezni mezbūr üzere) Zikr olunan ma’nâyadır, evvelinde olan hemze hā’dan kalb olunmadır, nitekim أَرَأَى ve هَرَأَى dediler, dökme ma’nāsına. Ve Kisā’ī eyitti: Şol kimse ki yā’yı meksūr kıldı, o hālet-i vakfta hā üzerine vakf edip هَيْهَاتٌ dedi ve şol kimse ki tā’yı meftūh kıldı, o tā üzerine vakf edip هَيْهَاتٌ dedi ve eger dilerse hā üzerine vakf eder. Aḥfeş eyitti: هَيْهَاتٌ kelimesi cemā’at için olmak cā’izdir, pes āhirinde olan tā cem’ için olan tā-i te’nīs olur. Ve bu i’tibār أَلَّاتٌ ve أَلْعُرَى kelimesinde cā’iz değıldir, zīrā أَلَّاتٌ mislli ve كَيْتٌ mislli kelimelerin tā’sı cemā’at için olmaz, illā elif ziyādesi ile ve eger أَلَّاتٌ [el-lāt]ta olan elifi tā gibi zā’id i’tibār edersen ism harf-i vāhid üzere kalmak lāzım olur.

FASLU'L-YĀ

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ه ي ه]

يَاهِيَا [yāhi yāh] (evvelinde yā'nın fethi ve meddi ve āhirinde hā'nın sükūn üzere bināsi ile) Bir kelimedir ki çoban olan kimse yoldaşın iraktan çağırdıktā isti'māl eder; tekūlu: يَاهِ يَاهِ بِمَعْنَى أَقْبَلْ

الْيَهْيَهَةُ [el-yehyehet] (الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Deveye يَاهِ يَاهِ diye çağırmaq; tekūlu: يَهْيَهُتُ الْإِبِلَ إِذَا قُلْتَ لَهَا يَاهِ يَاهِ

BĀBU'L-VĀVİ ve'l-YĀİ
MİN KİTĀBİ TERCEMETİ
ŞİHĀHİ'L-CEVHERİ

(بَابُ الْوَاوِ وَالْيَاءِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

و-ی

Şöyle ma'lûm ola ki mü'ellif-i *Kitâb-ı Şihâh* 'aleyhi rahmetu'l-Meliki'l-Fettâh şöyle buyurmuştur ki bu kitâb-ı müstetâbda vâki^c olan harf-i elif yâ vāv'dan münkalibdir, دَعَا gibi meselâ yâhūd yâ'dan münkalibdir, رَمَى gibi. Bu bâbda vâki^c olan hemze kezâlik yâ yâ'dan veyâhūd vāv'dan mübeddeldir, فَضَاءٌ [kaḏā] gibi ki فَضَائِي idi, zīrā bu غَزَائِي dendir ve غَزَاءٌ gibi ki aslı غَزَاوُ idi, zīrā bu غَزَوْتُ dendir. Ve her vâki^c olan yerde harf-i vāv'ın ve harf-i yâ'nın aslına işâret olunur inşâallâhu ta'âlâ. Ve bu bâbda kenârda olan müştakkun-minhlerde kıyâs bu idi ki yâ sûret-i vāv'da yâhūd sûret-i yâ'da yazıla, lâkin nüсах-ı *Şihâh*'ta bu resme bulunmuştur gūyâ ki aslı vāv'la yâ beyninde mütereddedün-fîh olan kelimeleri ri'âyet olur, nitekim vāv ve yâ'yı bir bâbda cem^c etmesi dahi ona binâ'endir, 'alâ-mâ lâ-yahfâ.

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أبا]

الأبواء [el-ebā] (evvelinde olan hemzenin fethi ve âhirinde olan elifin meddiyle) Kamış, فَصَّبَ [kaşab] ma'nāsına. Ve bazıları nebâtâtan kova dedikleri ottan ve kamıştan olan mişeye derler hâssaten dedi. Ve bunu Cevherî sadr-ı kitâbda bâb-ı hemzede dahi irâd etmiştir, gūyâ ki mehmûz olması ve nâkıs olması muhtemelün-fîh olup ehad-ı cānibeyni müreccih delîl bulunmadığına binâ'endir.

الإبواء [el-ibā'et] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneden imtinā^c etmek; yukâlu: أَيْ فُلَانٌ يَأْبِي إِبَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ مَعَ خُلُوهُ مِنْ حُرُوفِ الْحَلْقِ وَشُدُودِهِ Ve zamân-ı cāhiliyyette 'Arabların mülûka selâm verip du'â etmek mahallinde أَيْبَتِ اللُّغَةَ dedikleri kavllerinin tefsîrinde İbnu's-Sikkîti eyitti: Bu kavlin ma'nâsı la'n icâb eder ef'âlden "ber' ol" demektir.

الأبي [el-âbî] (hemzenin meddi ve bâ'nın kesri ve meddiyle) İmtinā^c edici kimse.

الأبيي [el-ebiyy] (hemzenin fethi ve bâ'nın kesri ve yâ'nın teşdîdiyle) Bi-ma'nâhu.

الأبيان [el-ebeyân] (fethateynle) Bi-ma'nâhu eyzan, yukâlu: أَيْ فَهُوَ آبٍ وَأَبِيٍّ وَأَبِيَّانٍ

الثآبيي [et-te'ebbî] (fethateynle ve bâ'nın kesri ve teşdîdiyle) İmtinā^c etmek; tekûlu: تَأْبَى عَلَيْهِ إِذَا امْتَنَعَ Ve

الإبواء [el-ibā] Kerîh görmeğe dahi derler; yukâlu: أَيْ فُلَانٌ الْمَاءَ إِذَا كَرِهَهُ وَأَبَيْتُهُ الْمَاءَ إِذَا كَرِهَتْ الْمَاءَ لَهُ

الأبواء [el-ebvā] (hemzenin fethi ve bâ'nın sükûnu ve elifin meddiyle) Şol keçidir ki

yaban keçisinin bevlın koklamakla hasta
ola; yukālu: عَثْرُ أَبْوَاءِ

الْأَبَا [el-ebā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Keçi zıkr olunan sıfat üzere olmak;
yukālu: أَيْبَتْ تَأْبَى أُمِّي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَبَائِي [el-ebā'i] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) 'alā-vezni الْأَقْوَى [el-aqṣvā] Şol erkek keçidir ki zıkr olunan sıfat üzere ola;
yukālu: تَيْسٌ تَيْسٌ [teys] tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla keçinin erkeğine derler.

الْأَبَاءُ [el-ubā] (hemze-i ūlānın zammı ve bā'nın tahfifiyle) Ta'āmdan istikrāh etmek;
yukālu: أَخَذَهُ أَبَاءٌ إِذَا جَعَلَ يَأْتِي الطَّعَامَ

الْأَبْ [el-eb] (hemzenin fethi ve bā'nın tahfifiyle) Baba, vālid ma'nāsına. Aslı أَبُو idi fethateynle, zīrā cem'i الْأَبَاءُ [el-ābā] gelir hemze-i ūlānın meddi ve āhirinde elifin dahi meddiyle أَفَاءَ [aḩfā] gibi ve رَحًا [rehā] ile أَرْحَاءُ [erḩā] gibi. Ve bundan hazf olunan vāv'dır, zīrā tesniyesinde الْأَبْوَانِ derler fethateynle, egerçi ba'zı Arab mezbūrun tesniyesinde الْأَبَانَ derler tenakus üzerine ve hālet-i izāfetinde أَبْنَيْكَ derler bā'nın fethiyle. Ve أَبْوَانِ baba ile anaya dahi derler.

الْأَبُونَ [el-ebūn] (hemzenin fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i أَخُونٌ ve حَمُونَ dahi böyledir. Ve حَمٌ [ḩam] 'avret cānibinden olan hısımdır. Ve هَنَّ [hen] zikri kabīh olan nesneden 'ibārettir, her ne ki olursa ve bu sebebdendir ki Bārī ta'ālānın "إِلَهَ أَبِيكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ" (البقرة، 133) kavlinde أَبْنَيْكَ ile murād أَبٌ [eb] in cem'idir, aslında أَبْنَيْكَ dir, izāfetle nūn düşmüştür demişlerdir.

الْأَبُوَّةُ [el-ubuvvet] (zameteynle ve vāv'ın teşdidıyla) Baba olmak; yukālu: مَا كُنْتُ أَبًا

وَلَقَدْ أَبُوتُ أَبُوَّةً ve

أَبُوَّةُ [ubuvvet] Babalık nisbetine dahi derler; yukālu: بَيْنِي وَبَيْنَ فَلَانٍ أَبُوَّةٌ Ve

أَبُوَّةُ [ubuvvet] Cem' dahi gelir عُمُومَةٌ [umūmet] ve حُؤُولَةٌ [ḩu'ūlet] gibi, 'ammlar ve ḩāller ma'nāsına.

الْأَبْوُ [el-ebv] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Beslemek, terbiye ma'nāsına; yukālu: مَا لَهُ أَبٌ يَأْبُوهُ أَي يَغْذُوهُ

الْأَبْوِي [el-ebviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidıyla) Babaya mensüb olan nesne.

يَا أَبْتِ [yā ebeti] (fethateynle ve tā'nın kesr üzere bināsı ile) Bir lafzdır ki يَا أَبِي ma'nāsınadır; tā, yā-yı mütekellimden 'ıvaz olmakla أُمَّتِ kelimesinde يَا أُمَّتِ gibi. Ve bunun üzerine vakf etmeli olsan hā'yla vakf edersin, illā Qur'ān-ı 'azīmdede tā üzerine vakf olunduğu tā süretinde kitābet olduğundan ötürüdür. Ve ba'zı Arab hā-i te'niste ve dahi tā ile vakf edip يَا طَلَحْتُ derler ve zıkr olunan tā hālet-i vaslda أَبْتُ den sākıt olmayıp أُمَّ den sākıt olup يَا أُمَّ أَقْبَلِي dediğinin vechi budur ki أَبْتُ vaktā ki harfeyn üzerine olduysa gūyā ki tā'nın naksıyla kelimeye hālet erişir, pes cebren li'n-noksān tā lāzım kılındı, ba'de'l-hazf 'ıvaz için ziyāde olunmuş gibi.

يَا أَبَاتِ [yā ebāte] (hemzenin fethi ve āhirinde tā'nın dahi feth üzere bināsı ile) Bir lafzdır ki aslında يَا أَبَتَا dır, elif tā üzerine takdīm olunmuştur, nitekim ba'zı eş'ārda vākī' olmuştur.

وَا بِأَبَاهُمَا [vā bi-ebāhumā] kelime-i وَا [vā] dan sonra bā'nın kesri ve hemzenin fethiyle) Bir kelimedir ki hālet-i nüdbede isti'māl olunur; aslı بِأَبِي dir, yā elife

Harāc. Ve

إِثَاوَةٌ [itāvet] Harāc vermek ma'nāsına da gelir.

الْأَتَاوِيُّ [el-etāviyy] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, harâclar ma'nāsına.

الْأَتْوُ [el-etv] (hemzenin fethi ve tā'nın sükunuyla) Kezālik harāc vermek; tekūlu: **أَتَوْتُهُ أَتَوْهُ أَتَوْا وَإِثَاوَةٌ** Ve

أَتْوُ [etv] Tulum içinde olan süt çalkanıp yüzüne yağ geldikte gelen yağa dahi derler; yukālu: **جَاءَ أَتْوُهُ إِذَا مُخْضَ وَجَاءَ الرُّبْدُ** Ve

أَتْوُ [etv] Bahşişe dahi derler, 'atā' ma'nāsına. ve

أَتْوُ [etv] Nākanın seyr hālinde el almasına dahi derler; yukālu: **مَا أَحْسَنَ أَتْوُ يَدَيَّ هَذِهِ النَّاقَةَ رَجَعَ فِي السَّيْرِ وَآتَيْ هَذِهِ النَّاقَةَ أَيضًا أَي رَجَعَ يَدَيْهَا فِي السَّيْرِ** **رَجَعَ** [rec'u'l-yedeyn] nāka yürürken ellerin geri döndürmesidir ki sūr'atle yürümeden 'ibārettir.

التَّاتِي [et-te'ttī] (fethateynle ve tā'-i sāninin kesri ve teşdidiyle) Bir nesne hāzır olmak; yukālu: **تَأْتَى لَهُ الشَّيْءُ إِذَا تَهَيَّأَ** Ve

تَأْتِي [te'ttī] Bir nesneye yolundan gelmeğe dahi derler; yukālu: **تَأْتَى لَهُ أَي تَرْفَعُ وَأَتَاهُ مِنْ وَجْهِهِ** Ve

تَأْتِي [te'ttī] Bir kimsenin ihsānın ümīd edinip gelmeğe dahi derler; yukālu: **جَاءَ فُلَانٌ يَتَأْتَى أَي يَتَعَرَّضُ لِمَعْرُوفِكَ**

التَّاتِيَةُ [et-te'tiyet] (tā'-i evvelin fethi ve sāninin kesri ve mā-beynde hemzenin sükunuyla) Bir nesneyi islāh edip āsān kılmak.

التَّاتِي [et-te'tiyy] (tā'nın fethi ve hemzenin sükunu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Kezālik bir nesneyi islāh etmek; tekūlu: **أَتَيْتُ لِلْمَاءِ تَاتِيَةً وَتَاتِيًا إِذَا سَهَلْتُ سَبِيلَهُ لِيَخْرُجَ إِلَى**

مَوْضِعِ **سِيْهَابٍ**'ta ve **كَامُوسٍ**'ta vāki olan budur ve lākin bāb-ı **تَفْعِيلٍ** [tef'īl]den nākısın **تَفْعِيلٍ** [tef'īl] vezni üzere masdarı gelmek nādirdir. Ve **تَاتِي** [te'tiyy] kelimesinin nādir olduğuna zikr olunan kitāblarda ta'arruz olunmuştur. Kāle'ş-Şeyh er-Rađī: **أَمَّا إِذَا كَانَ لَمْ الْكَلِمَةَ حَزَفَ عَلَّةً فَإِنَّهُ عَلَى تَفْعَلَةٍ لَا غَيْرَ وَذَلِكَ بِحَذْفِ الْيَاءِ الْأُولَى وَإِبْدَالِ الْهَاءِ مِنْهَا لِاسْتِقْمَالِ الْيَاءِ الْمُشَدَّدَةِ وَقَدْ جَاءَ التَّشْدِيدُ كَمَا فِي قَوْلِهِ فَهِيَ تُنْزِي دَلْوَهَا تُنْزِيًا**

الْأَتِي [el-etiy] (hemzenin fethi ve yā'nın āhirinde teşdidiyle) Şol harktır ki bir kimse kazıp onu kendi tarlasına götürür, pes bu **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere olur. Ve

أَتِي [etiy] Garīb ma'nāsına dahi gelir.

الْأَتَاوِيُّ [el-etāviyy] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik garīb ma'nāsınadır.

الْأَتَاوِيَّاتُ [el-etāviyyāt] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Cem'î, garāyib ma'nāsına; yukālu: **نِسْوَةٌ أَتَاوِيَّاتُ**

الْإِسْتِنَاءُ [el-isti'tā] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Nāka erkek talep etmek; yukālu: **إِسْتَأْتَبْتُ النَّاقَةَ إِسْتِنَاءً إِذَا صَبِعْتُ وَأَرَادَتِ الْفَحْلُ**

الْإِنَاءُ [el-itā] (hemzenin kesriyle **كِتَابٍ** [kitāb] vezni üzere) Hurmā ağacının yemişi ve gallesi; tekūlu: **أَتَبَ النَّحْلَةُ تَأْتُوا إِنَاءً**

الْمِيَاءُ [el-mītā] (mīm'in kesri ve meddi ve elifin dahi meddiyle) Ödül yarışında atların seğırtmesi nihāyet bulduğu yer, meydān ma'nāsına. Ve

مِيَاءُ [mītā] Ma'mūr olan yola dahi derler. Ve bir niçe yollar cem' olduğu yere dahi **مِيَاءُ** [mītā] ve **مِيْدَاءُ** [midā] derler. Ve

مِيَاءُ [mītā] Üslūba ve semte dahi derler;

بَنَى الْقَوْمُ بُيُوتَهُمْ عَلَى مِثْيَاءٍ وَاحِدٍ وَمِثْيَاءٍ yukālu: Ve وَاحِدٍ أَيْ أُسْلُوبٍ وَاحِدٍ

مِثْيَاءٌ [mīṭā] Mukābile ma'na'sına da gelir; yukālu: دَارِي بِمِثْيَاءِ دَارِ فُلَانٍ أَيْ تَلْقَاءِ دَارِهِ مُحَازِيَةً لَهَا

[أنا]

الْإِنَاوَةُ [el-iṣāvet] (hemzenin kesriyle ve sâ-i müsellese ile) Gammâzlık etmek.

الْإِنَائِيَّةُ [el-iṣāyet] Bi-ma'na'hu; yukālu: يَا أَيُّهَا وَيَأْتِي إِنَاوَةً وَإِنَائِيَّةً أَيْ وَسَاءَ بِهِ

[أخا]

الْأَخُ [el-aḥ] (hemzenin fethi ve hâ'nın tahfîfiyle) Karındaş, aslı أَخٌ dur fethateynle, zîrâ cem'i الْأَخَاءُ [el-āḥā]dır evvelinde hemzenin meddi ve āhirinde dahi elifin meddiyle. أَبَاءُ [ābā] gibi ve bundan hazf olunan vāv'dır, zîrâ tesniyesinde الْأَخْوَانُ [el-eḥavān] dersin fethateynle ve ba'zı Arab الْأَخَانُ dahi derler hemzenin fethiyle tesniyesinde naks üzere.

الْإِخْوَانُ [el-iḥvān] (hemzenin kesri ve hâ'nın sükūnuyla) Kezālik cem'i, karındaşlar ma'na'sına, حَرَبٌ [ḥarab] ile حِرْبَانٌ [ḥirbān] gibi. Ve حَرَبٌ [ḥarab] hâ-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile toy demekle ma'rūf kuştur.

الْإِخْوَةُ [el-iḥvet] (hemzenin kesri ve hâ'nın sükūnuyla) Kezālik cem'i, karındaşlar ma'na'sına.

الْأُخُوَّةُ [el-uḥvet] (hemzenin zammı ve hâ'nın sükūnuyla) Bi-ma'na'hā fi rivāyeti'l-Ferrā. Ve gāh olur bunda ittisā' olunup iki kimseye dahi itlāk olunur ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ﴾ (النساء، 11) ki bu āyet-i kerīmede mā-fevka vāhid murāddır. Ve bu فعلنا ve إِنَّا فَعَلْنَا gibi olur bu kelāmı tekellüm eden iki kimse

oldukları hâlde. Ve ekser budur ki إِخْوَانٌ [iḥvān] asdikāda ve إِخْوَةٌ [iḥvet] vilādetde isti'māl olunur. Ve gāh olur أَخٌ vāv'la ve nūn'la dahi cem' olup الْأَخُونَ derler hemzenin fethi ve hâ'nın zammı ve meddiyle ve أَخُو ve أَبُو demezler illā izāfetle; tekūlu: رَأَيْتُ وَ مَرَرْتُ بِأَخِيكَ وَأَبِيكَ وَ هَذَا أَخُوكَ وَأَبُوكَ وَ فُوكَ وَ هُنُوكَ وَ حَمُوكَ وَ أَخَاكَ وَأَبَاكَ وَ دُو مَالٍ Pes bunlar altı ismdir ki müfred ve muzāf isti'māl olundukta i'rābı vāv'la ve yā ile ve elifle olur, zîrâ bunlarda vāv her ne denli nefis-i kelimededen ise de vāv'da ref' üzerine delālet vardır ve yā'da ve elifte dahi cerr ve nasb üzerine delālet vardır; ve tekūlu: لَا أَخًا لَكَ بِفُلَانٍ أَيْ لَيْسَ هُوَ لَكَ بِأَخٍ

الْأُخُوَّةُ [el-uḥvvet] (zammeteynle ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Karındaş olmak. Ve karındaşlık ma'na'sına da gelir; yukālu: مَا كُنْتُ أَخًا وَلَقَدْ أَخَوْتُ تَأَخُو أُخُوَّةً وَهَذِهِ أُخْتُ بَيْتَةِ الْأُخُوَّةِ

الْأُحْتُ [el-uḥt] (hemzenin zammı ve hâ'nın sükūnu ile) أَحٌ [aḥ]ın mü'ennesi. Evvelinde olan hemzeyi mazmūm kıldılar zā'il olan vāv olduğuna delil olsun diye. Ve bu husūs أُحْتٌ [uḥt]ta i'tibār olundu, أَحٌ [aḥ]ta olmadı, zîrâ أُحْتٌ [uḥt]ta olan tā vakfta ve vasl'da sâbit olmağın ism-i sülāsī gibi oldu. Ve ism-i sülāsīde hod فُعَلٌ vezni şāyi'dir, fā'nın zammı ile

الْأُخُوِيَّةُ [el-eḥaviyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) أَحٌ [aḥ]a mensüb olan kimse. Ve أُحْتٌ [uḥt]a mensüb olanda dahi أُخُوِيَّةٌ [eḥaviyy] derler, zîrâ أُحْتٌ [uḥt] أَخَوَاتٌ [eḥavāt] vezni üzere cem' olunur. Ve Yūnus أُحْتٌ [uḥt]a nisbet olundukta أُخُوِيَّةٌ [uḥtiyy] der idi, lākin bu kıyās değildir.

الْمُوَاخَاةُ [el-mu'āḥāt] (mīm'in zammı ile)

Karındalaşmak.

الإِخَاءُ [el-iḥā] (hemzenin kesri ve āhirinde elifin meddiyle) Kezālik karındalaşmak; yukālu: وَإِخَاءَهُ وَإِخَاءَهُ وَإِخَاءَهُ Ve 'āmmeh ve 'āmmeh derler.

التَّأَخِي [et-te'āḫī] (tā'nın fethi ve elifin meddi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) İki kimse birbiriyle karındaş olmak.

التَّأَخِي [et-te'āḫī] (fethateynle ve ḥā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir kimseyi karındaş edinmek; tekūlu: وَتَأَخَيْتُ أَخًا أَيِ اتَّخَذْتُ أَخًا ve

تَأَخِي [te'āḫī] Taleb ve taharrī etmeğe dahi derler; tekūlu: تَأَخَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَحَرَّيْتَهُ

الْأَخِيَّةُ [el-āḫīyyet] (hemzenin fethi ve meddi ve ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol iptir ki iki ucuna yā ağaç pāresi yāhūd taş pāresi bağlayıp yere gömerler tā ki taşra kalan yeri halka gibi olup ona davar bağlayalar. Bu İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

الأَوَاحِي [el-evāḫī] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î, zikr olunan ipler ma'nāsına. Ve

أَخِيَّةُ [āḫīyyet] Hurmet ve zimmet ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لِفُلَانٍ أَوَاحِي وَأَسْبَابٌ تُزَعَى

التَّأَخِيَّةُ [et-te'āḫīyyet] (tā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Davarı zikr olunan ipe bağlamak; yukālu: أَخَيْتُهُ تَأَخِيَّةً

[أدا]

الأَدَاةُ [el-edāt] (hemzenin fethi ve dāl'ın tahfifiyle) Bir nesnede isti'māl olunan ālet.

الأَدَوَاتُ [el-edevāt] (fethateynle) Cem'î, āletler ma'nāsına.

الإِنْدَاءُ [el-i'ndā] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseye mu'āvenet kılıp bir işe

kavī kılmak; yukālu: آدَاهُ عَلَى كَذَا يُؤَدِّيهِ إِيدَاءً أَيِ قَوَاهُ عَلَيْهِ وَأَعَانَهُ وَيُقَالُ مَنْ يُؤَدِّيَنِي عَلَى فُلَانٍ أَيِ مَنْ يُعِينُنِي عَلَيْهِ Ve

إِنْدَاءُ [i'ndā] Kavī olmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: آدَى الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ مِنَ الْأَدَاةِ أَيِ آدَاةً [edāt]tan me'hūz olmak üzere. Ve

إِنْدَاءُ [i'ndā] Sefere hāzır olmağa dahi derler; tekūlu: آدَيْتُ لِلسَّفَرِ فَأَنَا مُؤَدِّ لَهُ إِذَا كُنْتُ مُتَهَيِّئًا لَهُ عَلَى رَوَايَةِ يَغْفُوبَ

الْمُؤَدِّي [el-mu'dī] (mīm'in zammı ve hemzenin sūkūnu ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Kavī olup pür-silāh olan kimse. Ve ammā mü'dī ki mīm'in zammı ve meddiyle bilā-hemze olup ve dāl'ın kesriyle ola o, hālik ma'nāsınadır, أُوْدَى dendir, هَلَكَ [heleke] ma'nāsına. Ve ehl-i Ḥicāz آدَيْتُهُ derler أَفْعَلْتُهُ vezni üzere kaçan ona i'ānet kılsalar.

الإِسْتِيْدَاءُ [el-istidā] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik mu'āvenet taleb etmek, ehl-i Ḥicāz lügati üzere; yekūlūne: إِسْتَأْذَيْتُهُ بِمَعْنَى اسْتَعْدَيْتُهُ فَأَعْدَانِي إِسْتِيْدَاءً Ve إِسْتِيْدَاءً [isti'dā] yardım taleb etmeğe derler. Ve

إِسْتِيْدَاءُ [istidā] Bir kimseden musādere tarikiyle māl çıkarmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَأْذَاهُ مَالًا إِذَا صَادَرَهُ وَاسْتَخْرَجَ مِنْهُ الْمَالَ

التَّأْدِي [et-te'eddī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Yarak edinmek; yukālu: تَأْدَى إِذَا أَحَدٌ لِلدَّهْرِ آدَاتُهُ Ya'nī zamānına göre yarağın tedārük etse. Ve

تَأْدِي [te'eddī] Bir nesne erişip nihāyet bulmağa dahi derler; yukālu: تَأْدَى إِلَيْهِ الْخَبْرُ إِذَا أَنْتَهَى

الأَدْيِي [el-edīyy] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesneye lāzım olan ālet ve esbāb; tekūlu: آخَذْتُ أَيِ أَهْبَبْتُهُ Ve أَهْبَبْتُ [uhubbet] zamm-ı

hemze ve bā-i muvahhade ile yarağa derler. Ve

أَدِيّ [ediyy] Hāzır olmağa dahi derler; yukālu: نَحْنُ عَلَىٰ أَدِيٍّ لِلصَّلَاةِ أَيُّ تَهَيُّوْ Ve

أَدِيّ [ediyy] Vāsi' ma'nāsına dahi gelir, Liḫyānī rivāyeti üzere; yukālu: ثُبْتُ أَدِيٍّ إِذَا كَانَ وَاسِعًا

الْيَدِيّ [el-yediyy] (yā-i evvelin fet-hi ve sānīnin teşdīdiyle) Kezālik vāsi' ma'nāsına.

الْأَدِيَّة [el-ediyet] (hemzenin fethi ve dāl'm kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Az, kalīl ma'nāsına, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: غَنِمَ أَدِيَّةً عَلَىٰ فَعِيلَةٍ أَيُّ قَلِيلَةً

الْأَدْوُ [el-edv] (hemzenin fethi ve dāl'm sükūnuyla) Aldamak.

الْأَدْي [el-edy] (vezni-i mezbūr üzere) Bi-ma'nāhu; tekūlu: إِذَا أَدَوْتُ لَهُ وَأَدَيْتُ لَهُ إِذَا خَتَلْتُهُ Ve خَتَلْتُ [ḫat] ḫā-i mu'ceme ve tā-i müsennātla aldamağa derler. Ve

أَدِي [edy] Süt koyu olmağa dahi derler; yukālu: أَدَى اللَّبْنُ يَأْدِي أَدِيًّا إِذَا خُتِرَ لِيُرْوَبَ Ya'nī galīz olsa yoğurt olmak için. Ve bazı nüshada zamm-ı hemzeye ve teşdīd-i yā'ya dahi ta'arruz olunmuştur.

الْأَدَيْن [el-edeyn] (fethateynle ve yā'nın sükūnuyla) يَدَيْن ma'nāsınadır, Liḫyānī rivāyeti üzere; yukālu: قَطَعَ اللهُ أَدِيَّهُ بِمَعْنَى يَدَيْهِ

التَّأْدِيَّة [et-te'diyet] ('alā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesneyi ödemek; yukālu: أَدَى دَيْنَهُ تَأْدِيَّةً إِذَا فَصَّاهُ

الْأَدَاءُ [el-edā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) İsmdir, ödemek ma'nāsına.

الْأَدَى [el-ādā] (hemzenin fethi ve meddi ve āhirinde elifin kasrıyla) Ziyāde edā kılıcı kimse; yukālu: هُوَ أَدَى لِلْأَمَانَةِ مِنْكَ

الْإِدَاوَةُ [el-idāvet] (hemzenin kesri ile) Mat-

hara dedikleri su koyacak zarf ki 'amme tahrīf edip matara derler.

الْأَدَاوَى [el-edāvā] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin kasrıyla مَطَايَا [meṭāyā] vezni üzere) Cem'i, zıkr olunan zarflar ma'nāsına. Ve kıyās bunda أَدَائِي demek idi, أَدَائِي [risālet]te رِسَالَةٌ [resā'il] dedikleri gibi lākin bundan ictināb edip مَطَايَا [meṭāyā]da ve حَطَايَا [ḫaṭāyā]da olan i'lāli ihtiyār ettiler, ya'nī فَعَائِلٌ [fa'ā'il]i فَعَالَى [fa'ālā] kıldılar, yā'yı vāv'a döndürmekle aslında vāv olduğun iş'ar için, pes أَدَاوَى [edāvā] kelimesinde vāki' olan vāv إِدَاوَةٌ [idāvet]te olan elif-i zā'iddeden bedel olur, āhirinde olan elif vāv'dan bedel olur. Pes vāv'ı أَدَاوَى lafzında lāzım kıldılar, مَطَايَا [meṭāyā]da yā'yı lāzım kıldıkları gibi. Cevherī'nin bu takrīrinden zāhir olan budur ki أَدَاوَى [edāvā] lafzında hurūf beyninde kalb-i mekān olmaya, lākin o kelāmda فَعَائِلٌ [fa'ā'il] فَعَالَى [fa'ālā] olmuştur dediğinden tebādür eden kalb-i mekān olmaktadır.

[أدأ]

الْأَدَى [el-ezā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir kimseye mekrūh-ı yesīr isāl etmek.

الْأَدَاءَةُ [el-ezāt] (hemzenin fethi ve zāl'ın tahfiyyile) Bi-ma'nāhu.

الْأَدِيَّةُ [el-eziyyet] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: آدَاهُ يُؤْدِيهِ أَدَى وَأَدَاهٌ وَأَدِيَّةٌ Ve Cevherī'nin bu ta'bīrinden zāhir olan budur ki أَدَى [ezā]nın fi'li bāb-ı if'āl'den olup masādır sülāsī masdarları üslūbunda ola, hattā *Ḳāmūs*'ta *وَلَا تَقُلْ إِذَاءً* demiştir lākin sāhib-i *Maşādır* bu ma'nādan gaflet edip *الْإِيْدَاءُ* Hāzurdan kesī-rā" demiştir.

التَّأْدِي [et-te'ezzī] (fethateynle ve zāl'ın

kesri ve teşdidiyle) أَدَى [ezā]ya mübtelâ olmak; tekülü: تَأَذَيْتَ بِهِ

الْأَذْيُ [el-eziyy] (hemzenin fethi ve meddi ve zāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Deryâda olan mevc.

الْأَوَاذِي [el-evāziyy] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î, emvâc ma'nāsına.

الْأَذْيُ [el-ezī] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki bir yerde durmaya ve bir yerde durmaması halkī olup li-vecā'in olmaya; yukālu: بَعِيرٌ أَذَى عَلَى فَعْلٍ وَنَاقَةٌ أَذِيَةٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْرُ فِي مَكَانٍ مِنْ غَيْرِ وَجَعٍ وَلَكِنْ خَلْقَةٌ عَلَى رِوَايَةِ أَبِي عُثَيْبٍ

[أرأ]

الْأَزْيُ [el-ery] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunuyla) Buluttan yağmurun dökülmesi, insibāb-ı matar ma'nāsına. Ve

أَزْيٌ [ery] Bala dahi derler. Ve arının bal yapmasına da derler; yukālu: أَرَبَتِ النَّحْلَةُ أَزْيً Ve تَأْرِي أَزْيًا إِذَا عَمِلَتِ الْعَمَلُ

أَزْيٌ [ery] Çömleğin içinde olan ta'āmin dibi yanıp yapışmasına dahi derler, شَيْوُطٌ [şuyūt] ma'nāsına. Ve

أَزْيٌ [ery] Davar birbirine ülfet bağlayıp bir āhırdan 'alef yiyip bir yere munzamm olmağa dahi derler; ve tekülü: الدَّابَّةُ تَأْرِي إِلَى الدَّابَّةِ تَأْرِي إِلَى الدَّابَّةِ إِذَا انْضَمَّتْ إِلَيْهَا وَأَلْفَتْ مَعَهَا مَعْلَفًا وَاحِدًا

الْإِيرَاءُ [el-irā'] (hemzenin kesri ve meddiyle) Davarı bir yere munzamm kılmak; tekülü: أَرَيْتُهَا أَنَا

الْأَرَى [el-erā] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Sīne kīn tutmak; yukālu: أَرَيْ صَدْرُهُ إِذَا وَغَرَ Ve وَغَرَ [vegar] ğayn-ı mu'ceme ve rā'-i mühmele ile kīn tutmaktır.

الْتَّارِي [et-te'errī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir mekānda ikāmet

etmek; tekülü: تَأْرَيْتُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَمْتَ بِهِ Ve Ebū Zeyd eyitti: تَأْرِي [te'errī] taharrī ma'nāsına gelir.

الْأَرِي [el-āriyy] (hemzenin fethi ve meddi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Atın 'alefin koyacak yer. Ebū Zeyd eyitti: Bu 'avāmın gayr mevzi'ine vaz' ettiği kelimelerdendir, zīrā أَرِي [āriyy] mahbes-i devābb olan mahallin ismidir. Ve gāh olur āhırda davar bağladıkları ipe dahi أَرِي derler. Ve أَرِي [āriyy] aslında فَاغُولُ [fā'ūl] vezni üzeredir.

الْأَوَارِي [el-evāriyy] (fethateynle ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î. Ve yā'nın tahfifi dahi cā'izdir.

التَّارِيَّةُ [et-te'riyet] ('alā-vezni التَّارِيَّةُ [et-terbiyet]) Davarı birbirine zamm etmek; tekülü: أَرَيْتُ الدَّابَّةَ تَأْرِيَةً Ve

تَأْرِيَّةٌ [te'riyet] Āteşi yalınlandıрмаğa dahi derler; tekülü: أَرَيْتُ النَّارَ تَأْرِيَةً أَي دَكَّيْتُهَا وَقَالَ أَرِ نَارَكَ

الْإِرَّةُ [el-irret] (hemzenin kesri ve rā'nın tahfifi ile) Āteş yeri, mevzi'u'n-nār ma'nāsına. Aslı إِزْيٌ idi hemzenin kesri ve rā'nın sükunuyla, hā yā'dan 'ıvaz kılınmıştır.

الْإِرُونَ [el-irūn] (hemzenin kesri ve rā'nın zammı ve meddiyle) Cem'î, mevzī'ü'n-nār ma'nāsına, عِرُونَ [izūn] gibidir. Ve عِرُونَ [izūn] 'ayn-ı mühmele ve zā'-i mu'ceme ile cemā'atler ma'nāsınadır.

ذِي أَرْوَانَ [Zī Ervān] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir kuyunun ismidir, çāh-ı mahsūs ma'nāsına.

[أرأ]

الْإِرَاءُ [el-izā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Havuzda su dökülen yer,

masabbu'l-māḥ maʿnāsına. Ve Ebū Zeyd eyitti: إِزَاءٌ [izāʾ] şol kayadır ki havuzun suyu boşaldıkta havuzun dibine korlar, su dökülen yeri sıyıñetten ötürü. Ve

إِزَاءٌ [izāʾ] Havuzun üzerinde kayyim olan kimseye dahi derler. Ve her nesnenin üzerine kayyim olana إِزَاءٌ [izāʾ] derler; yukālu: هُوَ إِزَاءٌ هَذَا الْأَمْرُ وَإِزَاءٌ مَالٍ أَيْ قِيمَةٍ عَلَيْهِ Ve

إِزَاءٌ [izāʾ] Mukābil maʿnāsına dahi gelir; yukālu: هُوَ بِإِزَاءِهِ أَيْ بِحَدَائِهِ

الْمُؤَاذَاتُ [el-muʾāzāt] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve meddiyle) Mukābil olmak. مُحَاذَاةٌ [muḥāzāt] gibidir veznen ve maʿnen; yukālu: آزَيْتُهُ إِذَا حَادَيْتُهُ وَلَا تَقُلْ وَآزَيْتُهُ

الْتَّوْزِيَةُ [et-teʾziyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Havuza zikr olunan taş vāz etmek.

الْتَّوْزِيَةُ [et-teʾziyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Havuza zikr olunan taş vāz etmek. التَّوْزِيَةُ [et-teʾziyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Havuza zikr olunan taş vāz etmek. التَّوْزِيَةُ [et-teʾziyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Havuza zikr olunan taş vāz etmek.

الْإِيزَاءُ [el-izāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik havuza zikr olunan taş vāz etmek; tekūlu: آزَيْتُهُ إِيزَاءً إِذَا جَعَلْتَهُ إِيزَاءً

الْأَزِيَةُ [el-eziyet] (hemzenin fethi ve zā'nın kesri ve yā'nın fethi ve tahfifiyle) Şol nākadır ki إِزَاءٌ [izāʾ]-i havzdan gayrı yerden içmeye, nitekim عَقْرَةٌ [ʿaḳiret] şol nākaya derler ki havuzun aşığısından gayrı yerden içmeye.

الْأَزْيُ [el-ezy] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnuyla) Buruşmak, takabbuz maʿnāsına.

الْأَزْيُ [el-eziyy] (hemzenin fethi ve zā'nın

kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu. Ve bu Aşmaṭ rivāyetidir.

الْإِيزَاءُ [el-izāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimsenin işine berāber işlemek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: آزَيْتُ عَلَى صَنِيعِ فُلَانٍ إِيزَاءً إِذَا أَصْعَفْتُ عَلَيْهِ يُزَيْتُ بِي إِذَا جَعَلْتَهُ إِيزَاءً

[أسا]

الْتَّوْزِيَةُ [et-teʾziyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bir kimseyi sabra irşād etmek; tekūlu: آسَيْتُهُ تَأْسِيَةً إِذَا عَزَيْتُهُ تَعْرِيزَةً

الْمُؤَاسَاةُ [el-muʾāsāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimseyi bir husūsta yoldaş edinip kendine berāber kılmak; yukālu: آسَيْتُهُ بِمَالِي مُؤَاسَاةً إِذَا جَعَلْتُهُ إِسْوَتَكَ فِيهِ وَوَأَسَيْتُهُ مُؤَاسِيَةً لَعْنَةً صَعِيفَةً فِيهِ Yaʿnī hemze bedeline vāv'la istiʿmāl lügat-i zaʿfedir.

الْإِسْوَةُ [el-ismet] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki sana refik ve gam-güsār ola.

الْأُسْوَةُ [el-usvet] (hemzenin zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bi-maʿnāhā, lügatun fihā. Ve

أُسْوَةٌ [usvet] Muktedā olan kimseye dahi derler; yukālu: لِي فِي فُلَانٍ أُسْوَةٌ وَإِسْوَةٌ أَيْ قُدْوَةٌ Ve قُدْوَةٌ [ḳudvet] ḳāf'in kesriyle pişvā olan kimsedir.

الْأَسَى [el-esā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) إِسْوَةٌ [ismet]in ve أُسْوَةٌ [usvet]in cem'i, gam-güsārlar maʿnāsına. Baʿdehu eyyām-ı gamda sabr etmeğe dahi أُسَى [esā] dediler. Ve

أَسَى [esā] Bir nesneye mahzūn olmağa dahiderler; tekūlu: أَسَى عَلَى مُصِيبَتِهِ بِأَسَى أَسَا مِنْ إِسْوَةٍ إِذَا حَزِنْتَ لَهُ

أَسَى [esā] Bir nesneye devā kılıp ilāc et-

meğe dahi derler. Ve

أَسَى [esā] Hüzne dahi derler.

الْأَسَاءُ [el-esāʔ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Marazın kendisine derler.

الإِسَاءُ [el-isāʔ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) **أَسَى** [āsī]nin cemʿidir, tabībler maʿnāsına, رِعَاءٌ [riʿāʔ] زَاعِي [rāʿī]nin cemʿi olduğu gibi.

الْأَسْوُ [el-esuvv] (hemzenin fethi ve sīn'in zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol devādır ki onunla yaralara tīmār ederler, فُعُولٌ [feʿūl] vezni üzeredir.

الْأَسْوُ [el-esv] (hemzenin fethi ve sīn'in sükünuyla) Yaraya tīmār etmek. Ve

أَسْوُ [esv] İki kimsenin arasın ıslāh etmeğe dahi derler; tekūlu: أَسْوُ الْجُرْحِ أَشْوُهُ أَشْوَا إِذَا: دَاوَيْتُهُ وَتَقُولُ أَسْوُتُ بَيْنَهُمْ إِذَا أَضْلَحْتُ

الْمَأْسُو [el-meʔsuvv] (mīm'in fethi ve sīn'in zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Tīmār olunan yara.

الْأَسِي [el-esiyy] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; فَعِيلٌ [faʿīl] bi-maʿnā الْمَفْعُولُ [el-mefʿūl]; ve yukālu: هَذَا أَمْرٌ لَا يُؤْسَى كَلْمُهُ Ve كَلْمٌ [kelm] kāf'ın fethiyle cirāhat maʿnāsıdır.

الْأَسِيَّةُ [el-āsīyet] (hemzenin meddi ve sīn'in kesriyle) Sünnetçi olan ʿavret.Ehl-i bādiye mezbūreye **أَسِيَّةٌ** [āsīyet] derler kināyeten yaraya tīmār ettiği için. Ve

أَسِيَّةٌ [āsīyet] Direğe dahi derler, sütün maʿnāsına.

الْأَوَاسِي [el-evāsī] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Cemʿi.

الْأُسَاةُ [el-usāt] (hemzenin zammı ve sīn'in tahfifi ile) **أَسِي** [āsī]nin cemʿi, tabībler maʿnāsına, رَامِي [rāmī] ile رُمَاةٌ [rumāt] gibi.

الإِئْتِسَاءُ [el-iʔtisāʔ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseye refik olup ona iktidā etmek; yukālu: إِئْتِسَاءٌ بِهِ إِذَا اقْتَدَى بِهِ وَيُقَالُ لَا تَأْتِسْ بِمَنْ لَيْسَ لَكَ بِأَسْوَةٌ Yaʿnī “İktidā kılma şol kimseye ki sana muktedā olmaz.”

التَّأَسِّي [et-teʔessī] (fethateynle ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Bir kimse sebebiyle vākīʿ olan belāya sabr eylemek; yukālu:

تَأَسَّى بِهِ إِذَا تَعَزَّى

تَأَسِّي [teʔessī] Birkaç kimse birbirine gam-güsār olmağa dahi derler.

[أشا]

الْأَشَاءُ [el-eşāʔ] (hemzenin fethi ve şīn-i muʿcmeden sonra elifin meddiyle) Hurde olan hurmā ağaçları, sığāru'n-nahl maʿnāsına.

الْأَشَاءَةُ [el-eşāʔet] (hemzenin kezālik fethi ve elifin meddiyle) Vāhidi, zikr olunan hurmānın bir dānesi maʿnāsına.

الْأَشْيِي [el-uşeyy] (hemzenin zammı ve şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) **أَشَاءُ** [eşāʔ] ın tasgīri. Ve bu delālet eder ki **أَشَاءُ** [eşāʔ] ın hemzesi yā'dan münkalib ola. Ve eger hemze asliyye olsa tasgīrinde **أَشْيِي** derlerdi hemze ile. Ve

أَشْيِي [Uşeyy] Yemāme'de bir derenin ismidir ki onda hurmā ağaçları vardır.

الإِئْتِشَاءُ [el-iʔtişāʔ] (hemze-i ūlānın ve tā'nın kesriyle) Kemik ufandıktan sonra onulmak; yukālu: إِئْتِشَى الْعَظْمُ إِذَا بَرَأَ مِنْ كَسْرِ Cevherī eydür: Ebū Saʿīd, *Muşannef* adlı kitābında bana böyle taʿlīm etti. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Bu Aşmaʿ kavlidir. Ve Ebū ʿAmr ve Ferrā **إِئْتِشَى الْعَظْمُ** rivāyet kıldı nūn'la.

إِتِلَاءٌ [iṭilāʔ] Taksire dahi derler; yukālu: **إِتْلَى** فِي هَذَا الْأَمْرِ إِذَا قَصَرَ

الْأَلْيَةُ [el-elīyyet] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle **فَعِيلَةٌ** [faʕīlet] vezni üzere) Yemīn maʕnāsına.

الْأَلْيَا [el-elāyā] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'î, yemīnler maʕnāsına.

الْأَلْوَةُ [el-elvet] (hemzenin fethi ve lām'ın sükünü ile) Kezālik yemīn maʕnāsına.

الْأُلْوَةُ [el-ulvet] (hemzenin zammı ve lām'ın sükünüyle) Bi-maʕnāhā.

الْإِلْوَةُ [el-ilvet] (hemzenin kesri ve lām'ın sükünüyle) Bi-maʕnāhā kezālik.

الْأَلْوَةُ [el-eluvvet] (hemzenin fethi ve lām'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) ʕūd ağacı demekle maʕrūf ağaçtır ki onunla buhūr ederler.

الْأُلْوَةُ [el-uluvvet] (zameteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-maʕnāhā lügatun fihā. Ve Aşmaʕ eyitti: Bu Fārisī-i muʕarrebdir.

الْمِثْلَاءُ [el-miʕlāt] (mīm'in kesri ve hemzenin sükünüyle) Şol köhne bez pāresidir ki nisā tāyifesi onu meyyit üzerine sağı sağıp ağladığı vakte tutunur.

الْمَالِي [el-meʕālī] (mīm'in fethi ve hemzenin fethi ve meddi ve lām'ın kesri ile) Cem'î, zikr olunan bez pāreleri maʕnāsına.

الْأَلَاءُ [el-elāʔ] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin meddiyle) Şol ağaçtır ki görünüşü hūb ola ve taʕmı acıdır.

الْأَلْيَةُ [el-elyet] (hemzenin fethi ve lām'ın sükünüyle) Koyun kuyruğu; **وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ** وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ Ve **بِكْسِرِ الْهَمْزَةِ** وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ وَلَا تَقُلْ إِلَيْتِ

أَلْيَةٌ [elyet] At tırnağının muʕahharına dahi derler. Ve

أَلْيَةٌ [elyet] Şol ete dahi derler ki baş parmağın dibindedir, nitekim **ضَرَّةٌ** [ḍarret] şol ete derler ki serçe parmağın dibinde zikr olunan etin mukābilesindedir.

الْأَلْيَانِ [el-elyān] (hemzenin fethi ve lām'ın sükünüyle) Tesniyesi ve tesniyesinde ʕalāhilāfi'l-kıyās tā ilhāk olunmaz.

الْأَلَاءُ [el-ellāʔ] (hemzenin fethi ve lām'ın teşdidiyle ve elifin meddiyle) Şol kimse-dir ki kuyruk satar.

الْأَلْيِ [el-ālā] (hemzenin fethi ve meddi ve āhirinde elifin kasrıyla **أَفْعُلُ** [efʕal] vezni üzere) Kuyruğu büyük olan koyun.

الْأَلْيَاءُ [el-elyāʔ] (hemzenin fethi ve lām'ın sükünü ve elifin meddiyle) Müʕennesi. Ve

الْأَلْيِ [ālā] Sağrısı büyük recüle derler; yukālu: **رَجُلٌ أَلْيٌ** **أَيُّ عَظِيمِ الْأَلْيَةِ** Ve müʕennesinde **عَجَزَاءُ** [ʕacḗā] dersin; tekülü: **إِمْرَأَةٌ عَجَزَاءٌ وَلَا تَقُلْ أَلْيَاءُ وَبَعْضُهُمْ يَقُولُهُ**

الْأُلْيِ [el-uly] (hemzenin zammı ve lām'ın sükünüyle) Cem'î.

الْأَلْيَانِ [el-eleyān] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Kezālik kuyruğu büyük koyun; yukālu: **كَيْشٌ أَلْيَانٌ**

الْأَلْيَانَاتُ [el-eleyānāt] (kezālik fethateynle) Cem'î; yukālu: **كِبَاشٌ أَلْيَانَاتٌ**

[أَمَا]

الْأَمَّةُ [el-emet] (fethateynle) Karavaş ki **حُرَّةٌ** [ḥurret]in mukābilidir.

الْإِمَاءُ [el-imāʔ] (hemzenin kesri ve āhirinde elifin meddiyle) Cem'î, karavaşlar maʕnāsına. Ve

إِمَاءٌ [imāʔ] Masdar dahi gelir, pisi çağır-mak maʕnāsına; yukālu: **أَمَتِ الْبَسْتُورُ تَأْمُو إِمَاءً**

الْأَمِّ [el-ām] (hemzenin meddiyle) Kezālik cem'î.

الْإِمْوَانُ [el-ımvān] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) Kezalik cem'ci, أَحُّ [ah] in cem'ci إِخْوَانٌ [ihvān] geldiği gibi. Ve

أَمَةٌ [emet] kelimesinin aslı أَمَوَةٌ tir zİRĀ أَمَةٌ [emet]in cem'ci آمَ [ām] gelmiştir ve آمَ [ām] أَفْعَلٌ [ef'al] vezni üzeredir, أَيُنُقُ [eynuḳ] gibi. نَاقَةٌ [nāḳat]in cem'inde ve فَعْلَةٌ [fa'let] feth-i fā ve sükūn-i 'ayn'la أَفْعُلٌ [ef'ul] vezni üzere cem' olunmaz.

الْأُمُوَّةُ [el-umuvvet] (zammeteynle ve vāv'in teşdidiyle) Cāriye olmak; tekülü: مَا كُنْتُ أُمَّةً وَلَقَدْ أَمُوتُ أُمُوَّةً

الْأُمَيَّةُ [el-umeyyet] (hemzenin zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tasgiri. Ve

أُمَيَّةٌ [Umeyyet] Kezalik Kureyş'ten bir kabîlenin ismidir.

الْأُمَوِيَّةُ [el-Umeviyy] (hemzenin zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan kabîleye mensüb olan nesne. Ve gāh olur hemzeyi meftūh dahi kılarlar.

الْأُمَيِّيَّةُ [el-Umeyyiyy] (hemzenin zammı ve mīm'in fethi ve yā'ların teşdidiyle) Gāh olur zikr olunan kabîleye mensüb olan nesneye itlāk olunur, dört yā'nın beynin cem' etmek üzere. Ve **أُمَيِّيَّةٌ** [Umeyyiyy] aslında bir recülün ismidir ki zikr olunan kabîlenin babasıdır. Ve **أُمَيِّيَّةٌ** [Umeyyet] ikidir biri ekber ve biri asgardır. Bunlar 'Abduşşems b. 'Abdumenāf'ın oğullarıdır.

الْإِسْتِمْيَاءُ [el-istimyā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Cāriye edinmek; yukālu: إِسْتَأْمُ أُمَّةً غَيْرَ أَمْتِكَ بِشَسْكَينِ الْهَمْزَةِ أَيِ اتَّخَذَ غَيْرَهَا

الْتَأْمِي [et-te'emmi] (fethateynle ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) Kezalik cāriye tutunmak; tekülü: تَأْمَيْتُ أُمَّةً إِذَا اتَّخَذْتُهَا

إِمَّا [immā] (hemzenin kesri ve mīm'in fet-

hi ve teşdidi ve elifin kasrıyla) Harf-i 'atf-tır, أُوْ mesābesindedir cem'ci-i ahkāmında illā bir hükmünde ki o hükm budur ki kelime-i أُوْ de bir nesneye yakınlıkla ibtidā kılınır ve şekk ona ba'dehu 'arız olur; **إِمَّا** [immā]da ibtidā-yı emrden kelāma şekkle şürū olunur, binā'en 'alā-zālik **إِمَّا** [immā]nın mükerrer gelmesi lāzım olur; tekülü: **إِمَّا** [immā] Ve gāh olur **إِمَّا** [immā] harf-i şartla مَا [mā]-i zā'ideden mürekkebe olur. Bu hinde tekrār gelmesi lāzım olmaz; tekülü: ﴿فَإِمَّا كَاللَّاهِي مَا تَأْتِيهِ أَكْرَمًا﴾ Kālallāhu ta'ālā (مریم، 26) تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا

أَمَّا [emmā] (hemzenin fethi ve mīm'in teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir ki iftitāh-ı kelām için mevzū'dur. Ve bunun cevābında fā lābüddür; tekülü: **أَمَّا** [emmā] Ve bunun cevābında fā'ya ihtiyāc olduğunun vechi budur ki bunun mefhūmunda te'vīl-i cezā vardır, gūyā ki **أَمَّا** [emmā] مهمما يَكُنْ مِنْ شَيْءٍ فَعَبْدُ اللَّهِ فَكَائِمٌ

أَيْمًا [eymā] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kesr-i hemze ile olan **إِمَّا** [immā] ma'nāsınadır, ehad-ı mīmeyni yā'ya tebdīl etmekle ve gāh olur hemzeyi meksūr kılıp **إِيْمًا** [iymā] derler.

أَمَّا [emā] (hemzenin fethi ve mīm'in tahfifiyle) Bir kelimedir ki mā-ba'dinde gelen kelāmi tahkīk için olur; tekülü: **أَمَّا** [emā] زَيْدًا عَاقِلٌ يَعْنِي أَنَّهُ عَاقِلٌ عَلَى الْحَقِيقَةِ لَا عَلَى الْمَجَازِ وَتَقُولُ أَمَّا وَاللَّهِ فَدَّ ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا

[أني]

الْإِنِّي [el-inā] (hemzenin kesri ve nūn'un tahfifi ve elifin kasrıyla) Karīb olmak; tekülü: **أَنِّي** [inā] يَأْتِي إِئِي إِذَا حَانَ

إِنِّي [inā] Bir nesne erişmeğe dahi derler; tekülü: **أَنِّي** [inā] كَاللَّاهِي مَا تَأْتِيهِ أَكْرَمًا إِذَا أَدْرَكَ ﴿الْأَحْزَابِ، 53﴾ غَيْرَ نَاطِرِينَ إِنَاءً

[ا]

“آ” Ahrūf-i hecādan bir harftir ki medd olunması ve kasr olunması cā'izdir. Kaçan medd etsen münevven kılarınsın. Ve hurūf-ı hecānın bākīsinde dahi hāl böyledir, ya'nī medd ve kasr cā'izdir. Ve elif ile karībe nidā olunur, ba'ide olmaz, meselā أَزِيدُ أَقْبَلَ dersin elif-i maksüre ile. Ve elif hurūf-ı medden ve hurūf-ı līndendir, pes harf-i līn oldukça elif derler ve müteharrik oldukça hemze derler. Ve gāh olur hemzeye dahi elif itlāk olunur mecāzen. Ve bunların ikisi dahi hurūf-ı ziyādedendir. Ve gāh olur elif ef'āle zamīr-i isneyn olur, فَعَلَا ve يُفَعِّلَانِ gibi ve esmāda 'alāmet-i tesniye olur, وَرَجُلَانِ ve زَيْنَانِ gibi.

[أيا]

الْآيَةُ [el-āyet] (hemzenin fethi ve meddi ve yā'nın fethi ve tahfīfiyle) 'Alāmet. Ve bunun aslı أُوَيْتَةٌ dir, fethateynle. Sībeveyhi eyitti: آيَةٌ [āyet]ten hazf olan 'aynü'l-fi'l vāv'dır, zīrā 'aynü'l-fi'l-i vāv olup lāmü'l-fi'l-i yā olan 'ayn'ı ve lām'ı yā olandan ekserdir, meselā جَبِيْتُ مِثْلِي شَوِيْتُ ekserdir. Ve buna nisbet olundukta أَوْوِيْتُ [eveviyy] dersin dedi. Ve Ferrā eyitti: Bu fi'l-i yā'iden فَاعِلَةٌ [fā'ilet] vezni üzeredir, lāmü'l-fi'l-i hazf olunmuştur. Ve eger tamām gelse آيَةٌ olurdu, lākin tahfīf olunmuştur dedi.

الْآيَةُ [el-āy] (hemzenin meddiyle) Cem'î, 'alāmetler ma'nāsına.

الْآيَاءُ [el-eyā] (hemzenin fethi ve meddi ve āhirinde elif-i memdüde ile) Kezālik cem'i.

الْآيَاتُ [el-āyāt] (kezālik hemzenin meddiyle) Cem'i. Ve

آيَةٌ [āyet] Bir kimsenin şahsına dahi derler; tekūlu: رَأَيْتُ آيَةَ الرَّجُلِ أَيُّ شَخْصُهُ Ve

آيَةٌ [āyet] Cemā'at ma'nāsına da gelir; tekūlu: خَرَجَ الْقَوْمُ بِآيَتِهِمْ أَيُّ بِجَمَاعَتِهِمْ لَمْ يَدْعُوا وَرَأَاهُمْ شَيْئًا Ve

آيَةٌ [āyet] Kitābullāhtan olan cemā'at-i hurūfa dahi itlāk olunur.

التَّائِي [et-te'ttī] (tā'nın fethi ve hemzenin meddiyle تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezni üzere) Bir kimsenin şahsına kasd etmek; ma'nā-yı mezkürdan me'hūzdur.

التَّائِي [et-te'yyī] (fethateynle ve yā-ı ev-velin kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: تَأَيَّيْتُ عَلَى وَزْنٍ تَفَعَّلْتُ إِذَا قَصَدْتُ آيَتَهُ وَتَعَمَّدْتُهُ

آيٌ [eyy] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir ism-i mu'rebdir ki onunla istifhām olunur. Ve ma'nā-yı mecāzatta dahi isti'māl olunur, zī-'akl olana ve olmayana dahi itlāk olunur; tekūlu: أَيُّهُمْ أَخْوَكُ وَأَيُّهُمْ يُكْرِمُنِي أَكْرِمُهُ izāfetten ötürü. Ve gāh olur izāfet lafzen terk olunup ma'nāda melhūz olur. Ve gāh olur أَيُّ [eyyu] ma'nāsına olup silaya muhtāc olur; tekūlu: أَيُّهُمْ فِي الدَّارِ أَحْوَكُ Ve gāh olur أَيُّ [eyyu] na't dahi vākī' olur; tekūlu: مَرَزْتُ بَرَجُلٍ أَيُّ رَجُلٍ وَأَيُّمَا رَجُلٍ وَبِامْرَأَةٍ أَيُّ: امْرَأَةٌ وَبِامْرَأَتَيْنِ أَيُّمَا امْرَأَتَيْنِ وَهَذِهِ امْرَأَةٌ وَهَذِهِ امْرَأَةٌ Ve bunlarda مَا zā'idedir. Ve ma'rife هَذَا زَيْدٌ أَيُّمَا رَجُلٍ deyip kelimesin hāliyyet üzere mansüb kılarınsın. Ve هَذِهِ أَيُّ امْرَأَةٍ جَاءَتْكَ وَأَيُّي دersin. Ve أَيُّ امْرَأَةٍ جَاءَتْكَ دersin fi'l-in te'nīsī ve tezkīriyle ya'nī أَيُّ kelimesinde tā gelmediği hinde ve cheyn cā'izdir. Ve أَيُّ امْرَأَةٍ جَاءَتْكَ dersin ya'nī أَيُّ kelimesi tā'yla oldukça fi'l-in tezkīri cā'iz değildir. Ve مَرَزْتُ بِجَارِيَةٍ أَيُّي Dersin. Ve أَيُّ جَارِيَةٍ وَجِئْتُكَ بِمَلَأَةٍ أَيُّي مَلَأَةٍ وَأَيُّي مَلَأَةٍ Ve bunların cümlesi cā'izdir. Kālallāhu

taʿālā: ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾ (لقمان، 34) Ve ملاءة [mulāʾet] milhafeye derler, çārşeb maʿnāsına. Ve gāh olur kelime-i أَيُّ ile taʿaccüb olunur. Ve *Muğni'l-Lebīb*'de maʿnā-yı taʿaccüb getirilmemiştir, gāliben maʿnā-yı naʿtta münderic iʿtibār olunduğuna bināʾendir; ke-kavlike: زَيْدٌ رَجُلٌ أَيُّ رَجُلٍ Ve Ferrā eyitti: أَيُّ kelimesinde mā-baʿdi ʿāmil olur mā-kabli olmaz; ke-kāvlihi taʿālā: ﴿لِيَعْلَمَ أَيُّ الْجَزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا﴾ (الكهف، 12) Ve kalallāhu taʿālā: ﴿سَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيُّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ﴾ (الشعراء، 227) فَضَبَّهُ لَأَضْرِبَنَّ أَئِهُمُ فِي الدَّارِ cāʾizdir ve ضَرَبْتُ أَئِهُمُ فِي الدَّارِ pes Kisāʾī fiʿl-i vākiʿ ile fiʿl-i muntazarı fark etmiştir. Ve kaçan muʿarref bi'l-lām olan kelimeye harf-i nidā dāhil kılsan onunla harf-i nidā beynine أَيُّها lafzın dāhil kılsın; tekūlu: يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ ve يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ pes Kisāʾī ism-i mübhem müfred maʿrifedir ki zamm üzerine mebnīdir. Ve hā harf-i tenbīhtir ki kelime-i أَيُّ muzāf olduğu ism-den ıvazdır ve الرَّجُلُ merfuʿdur, zīrā أَيُّ kelimesinin sıfatıdır. Ve gāh olur أَيُّ ile nekireler hikāyet olunur, gerek ʿakıl olsun gerek gayr-ı ʿakıl olsun. Ve أَيُّ [eyyu] kelimesi ile istifhām olundukta nekireden istifhām olursa onu zikr olunan nekirenin iʿrābı gibi muʿreb kılsın, meselā kaçan sana مَرَّ بِي رَجُلٌ deseler أَيُّ deyip hālet-i vaslda muʿreb kılıp hālet-i vakfta iʿrābına işāret kılsın. Ve eger رَأَيْتُ رَجُلًا deseler أَيُّ deyip hālet-i vaslda muʿreb ve münevven kılsın ve hālet-i vakfta elif üzere vakf edersin. Ve kaçan مَرَزْتُ بَرَجُلٌ deseler أَيُّ dersin. Ve bi'l-cümle refʿ ve nasb ve cerrde muhātabın kelāmın hikāyet kılsın, gerek hālet-i vaslda gerek hālet-i vakfta ve tesniyede ve cemʿde kelime-i

ʿumde zikr olunan gibi kılsın. Meselā kaçan جَاءَنِي رَجَالٌ deseler أَيُّ dersin nūn'un sükūnuyla ve أَيُّ dersin; nasbda ve cerrde ve أَيُّ dersin müʿenneste. Ve eger vasl edersen وَأَيَّتِ أَيُّ deyip münevven kılsın ve eger bunun gibi istifhām maʿrifeden sonra vākiʿ olursa أَيُّ kelimesin merfūʿ kılsın ʿalā-küll-i hāl hikāyeten mā-kabline tābiʿ kılmazsın. Ve gāh olur أَيُّ kelimesinin üzerine harf-i kāf idhāl olunup teksīr-i ʿadede nakl olunur, كَم [kem]-i haberiyye maʿnāsına. Ve tenvīni nūn şeklinde yazılır. Ve bunda iki lügat vardır: Biri كَائِنٌ [kāʾin]dir كَاعِنٌ [kāʿin] vezni üzere ve biri dahi كَائِنٌ [keʾeyyin]dir كَعَيْنٌ [keʾayyin] vezni üzere; tekūlu: مَا بَعْدَ كَائِنٌ رَجُلًا لَقِيْتُ تَنْصَبُ مَا بَعْدَ كَائِنٌ عَلَى السَّمِيِّ وَتَقُولُ أَيُّضًا كَائِنٌ مِنْ رَجُلٍ لَقِيْتُ Ve كَائِنٌ [keʾeyyin]den sonra مِنْ idhāl etmek nasbdan ekser ve ahsendir. Ve istifhām için dahi istiʿmāl olunup هَذَا الثَّوْبُ بِكَائِنٍ تَبِيعَ هَذَا الثَّوْبُ derler, بِكُمْ تَبِيعَ maʿnāsına.

أَيَّا [eyā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Hurūf-ı nidādandır ki onunla karīb ve baʿd nidā olunur; tekūlu: أَيًّا زَيْدٌ أَقْبَلَ

أَيَّ [ey] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) كَيَّ [key] vezni üzere) Bir harftir ki onunla karīb nidā olunur, baʿd olunmaz; tekūlu: أَيُّ زَيْدٌ أَقْبَلَ Ve

أَيَّ [ey] Kezālik bir harftir ki tefsīrden mukaddem zikr olunur; tekūlu: أَيُّ كَذَا بِمَعْنَى يُرِيدُ: أَيُّ كَذَا nitekim.

إِي [ī] hemzenin kesriyle ve meddiyle) Bir kelimedir ki kasemden mukaddem zikr olunur, بَلَى [belā] maʿnāsına; tekūlu: إِي وَاللَّهِ وَرَبِّي

FASLU'L-BĀ**(فَصْلُ الْبَاءِ)**

[بَاء]

أَلْبَأُ [el-beʿv] (bā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Ululanmak, kibr ma'nāsına ve fahr ma'nāsına; yukālu: **بَأَوْتُ عَلَى الْقَوْمِ أَبْأَى** بأوا

[بِئَاء]

أَلْبِئَاءُ [el-beṣāʿ] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Düz yer, arz-ı sehle ma'nāsına. Ba'zılar bir mu'ayyen yerin ismidir, Benī Suleym vilāyetinden dedi.

[بِجَاء]

بِجَاءُ [Becāʿ] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir kabîlenin ismidir.

أَلْبِجَاوِيَّاتُ [el-Becāviyyāt] (bā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan kabîleye mensüb olan nākalar.

[بِخَاء]

أَلْبِخَوُ [el-baḥv] (bā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükunuyla) Şol taze hurmādır ki yaramaz ola, **رُطِبَ رَدِيءٌ** ma'nāsına.

أَلْبِخَوَةٌ [el-baḥvet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan hurmānın biri ma'nāsına.

[بِذَا]

أَلْبِذَوُ [el-buduvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesne zāhir olmak; tekūlu: **هَذَا الْأَمْرُ يَبْدُو بُذَوًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ مِثْلَ قَعَدَ فَعُوْدًا إِذَا ظَهَرَ**

أَلْبِذَاءُ [el-ibdāʿ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) İzhār ma'nāsıdır; tekūlu: **أَبْدَيْتُهُ إِذَا أَظْهَرْتَهُ** Ve

إِبْدَاءُ [ibdāʿ] Sözü hadden müteceviz söyle-

yip zulm etmeğe dahi derler; tekūlu: **أَبْدَيْتُ فِي مَنطِقِكَ أَي جَزْتِ مِثْلَ أُعْدَيْتِ**

أَلْبِدَوَانُ [el-bedeṣān] (fethateynle) Kelāmda hadden tecāvüz edip zulm etmek; ma'nā-yı mezbūrdan me'hūzdur; yukālu: **السُّلْطَانُ دُو عَدَوَانٍ وَدُو بَدَوَانٍ**

أَلْبَادِي [el-bādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Zāhir ma'nāsına. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: **﴿هُمْ أَرَادُوا بَادِي الرَّأْيِ﴾** (هود، 27) **أَي فِي ظَاهِرِ الرَّأْيِ** Ve şol kimse ki bunu hemze ile kırā'at etti, **بَدَأْتُ** den müştakk eyleyip **أَوَّلُ** ma'nāsına kıldı.

أَلْبِدْوُ [el-bedv] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Kum sahrālarına çıkmak; tekūlu: **بَدَأَ الْقَوْمُ بَدْوًا مِثْلَ قَتَلَ إِذَا خَرَجُوا إِلَى بَادِيَتِهِمْ** Ve

بَدْوُ [bedv] Sahrāya dahi derler, **بَادِيَةٌ** [bādiyet] ma'nāsına.

أَلْبِدَوِي [el-bedeṣiyy] (fethateynle) Sahrāya mensüb olan nesne. Ve bu makāmda nūsah-ı **Şihāh'**ta **وَالنِّسْبَةُ إِلَيْهِمْ** vāki' olmuştur mahallinde. Ve fi'l-hadisi: **”مَنْ بَدَأَ جَفَا“** **أَي مَن نَزَلَ الْبَادِيَةَ صَارَ فِيهِ جَفَاءُ الْأَعْرَابِ**

أَلْبِدَاءُ [el-bedāʿ] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir kimseye bir husūsta bir rey peydā olmak; yukālu: **بَدَأَ لَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ بَدَاءٌ** **إِذَا نَشَأَ لَهُ فِيهِ رَأْيٌ**

أَلْبِدَوَاتُ [el-bedeṣāt] (fethateynle) Cem'i, ārā-yı muhtelif ma'nāsına; tekūlu: **هُوَ دُو بَدَوَاتٍ**

أَلْبِدَاوَةٌ [el-bedāvet] (bā'nın fethi ve kesriyle) Sahrāda ikāmet etmek ki **حَضَارَةٌ** [ḥaḍāret]in mukābilidir, **حَضَرَ** [ḥaḍar]da ikāmet ma'nāsına. Ve Şa'leb eyitti: **بَدَوَاتٍ** [bedevāt]ı feth ile Ebū Zeyd'den gayrı kimseden istimā' etmedim.

أَلْبِدَاوِي [el-bedāviyy] (bā'nın fethiyle) Zikr

olunan ikāmete mensüb olan nesne.

الْمَبْدَى [el-mebdā] (mīm'in fethi ve bā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) مَحْضَرٌ [maḥḍar] in mukābilidir. Ve مَحْضَرٌ [maḥḍar] mahall-i kurb olan yerdir.

الْمُبَادَاةُ [el-mubādāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneyi aşikāre kılmak; yukālu: بَادَى فُلَانٌ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا جَاهَرَ بِهَا

التَّبَادِي [et-tebādī] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Birkaç kimse birbirine 'adāvet izhār etmek; tekūlu: تَبَادَوْا بِالْعَدَاوَةِ إِذَا بَادَى جَاهَرُوا بِهَا Ve

تَبَادِي [tebādī] Ehl-i bādiyeye müşābih olmağa dahi derler; yukālu: تَبَادَى الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَهَ بِأَهْلِ الْبَادِيَةِ

التَّبَدِّي [et-tebeddī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Sahrāda ikāmet etmek; yukālu: تَبَدَّى الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ بِالْبَادِيَةِ

الْبَدِي [el-Bediyy] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir derenin ismidir, nām-ı vādī ma'nāsına.

بَادٍ بَدِي [bādiye bedin] (dāl'ın evvelde kesri ve sānīde kesri ve tenvīniyle) Bir nesnenin ibtidāsı mahallinde isti'māl olunur.

بَادٍ بَدِي [bādi beddiyyin] (kezālik dāl'ın evvelde kesri ve yā'nın āhirde kesri ve teşdidi ve tenvīnle) Kezālik bir nesnenin ibtidāsı; tekūlu: فَعَلَ ذَلِكَ بَادِيًّ بَدٍ وَبَادِيًّ بَدِيًّ Ve bunun aslı hemze idi kesret-i isti'māl ile hemze tahfif olundu. Ve gāh olur بَادِيًّ بَدِيًّ [bādiye bediyyin] āfet ve dāhiye ma'nāsına dahi isti'māl olunur. Pes بَادِيًّ بَدِيًّ [bādiye bediyyin] iki kelimedir ki bir hükümünde kılınmıştır; مَعْدِي قَرْبٌ [Ma'dī Kereb] ve قَالِي قَلَا [Ḳālī Ḳalā] gibi ki evvel bir recülün ismi ve sānī bir mevzi'in ismidir. Ve ehl-i Ḥicāz بَدِيْنَا derler

bāb-ı rābi'den بَدَانَا ma'nāsına.

[بدا]

الْبِدَاءُ [el-bezā] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kelām-ı fuḥş söylemek.

الْإِبْدَاءُ [el-ibzā] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: بَدُوْتُ عَلَى الْقَوْمِ وَأَبْدَيْتُ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا تَكَلَّمْتُ عَلَيْهِمْ بِالْفُحْشِ

الْبَدِي [el-beziyy] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Fuḥşiyāt söyleyen kimse; yukālu: فُلَانٌ بَدِيٌّ اللِّسَانِ

الْبَدِيَّةُ [el-beziyyet] (yā'nın fethi ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: الْمَرْأَةُ بَدِيَّةٌ

الْبِدَاءُ [el-bezā] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Fuḥş-gūy olmak; yukālu: بَدُوَ الرَّجُلُ يَبْدُو بَدَاءً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ بَدِيًّ اللِّسَانِ وَأَصْلُهُ بَدَاءَةٌ فَحُذِفَ الْهَاءُ لِأَنَّ مَصَادِرَ الْمُضْمُومِ إِنَّمَا هِيَ بِالْهَاءِ مِثْلُ حَطَبٍ حَطَابَةٌ وَصَلَبٍ صَلَابَةٌ وَقَدْ يُحْذَفُ مِثْلُ جُمَلٍ جَمَالًا

بَدُو [Bezv] (bā'nın fethi ve zāl'ın sükunuyla) Bir atın ismidir ki Ebī Serrāc'a mensūbdur.

[برا]

الْبُرَى [el-berā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Toprak, türāb ma'nāsına.

الْبَرِيَّةُ [el-beriyet] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Halk ma'nāsına. Ve bunun aslı hemzedir.

الْبَرَايَا [el-berāyā] (bā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'î.

الْبَرِيَّاتُ [el-beriyāt] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'î. Ve Ferrā eyitti: Eger بَرِيَّةٌ [beriyet]i بَرَى [berā]den kılsan türāb ma'nāsına; aslı gayr-ı mehmūz olur.

الْبُرُؤُ [el-berv] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Yaratmak, halk ma'nāsına;

tekūlu: بِرَاهُ اللهُ يَبْرُوهُ بَرَوَا Pes bu zikr olunan ma'nādan me'hūz olur.

الْمُبَارَاةُ [el-mubārāt] (mīm'in zammıyla) Bir kimsenin işlediği gibi işleyip onunla mu'āraza etmek; yukālu: فَلَانَ يُبَارِي الرِّيحَ سَخَاءً Ve rüzgār sehā ile muttasıf olur, yağmur yağdırdığı için.

الْتَبَارِي [et-tebārī] Bir kimse ile bir husūsta mu'ārazā edişmek.

الْإِبْرَاءُ [el-inbirā'] (hemzenin ve bā'nın kesriyle اِنْفِعَالٌ [infi'āl]den) İtirāz etmek; tekūlu: إِبْرَى لَهُ إِذَا اغْتَرَضَ لَهُ

الْتَبْرِي [et-teberrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir nesneye ta'arruz etmek; tekūlu: تَبْرَيْتُ لِمَعْرُوفٍ تَبْرِيًا إِذَا تَعَرَّضْتُ لَهُ

الْبُرَايَةُ [el-burāyet] (bā'nın zammı ve rā'nın tahfifiyle) Yonga ki ağacı yonarken dökülür. Ve

بُرَايَةٌ [burāyet] Deveye dahi derler kaçan eti ve yağı bütün olup seyr üzere bākī olsa, pes بُرَايَةٌ [burāyet] hakikatte şahm ve lahmin ismi olur.

الْبُرَاءُ [el-burā'] (bā'nın zammıyla) Kezālik yonga ma'nāsınadır.

الْمِبرَاةُ [el-mibrāt] (mīm'in kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Eğe dedikleri ālettir ki kuyumcu ve demirci onunla bir nesne eğeler.

الْبُرْيِي [el-bery] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yonmak, tırāş ma'nāsına; tekūlu: بَرَيْتُ الْقَلَمَ بَرِيًا Ve

بُرْيِي [bery] Davarı zebūn edip arıklatmağa dahi derler; tekūlu: بَرَيْتُ الْبَجِيرَ إِذَا حَسَرْتَهُ وَذَهَبَتْ بِلَحْمِهِ Ve حَسَرَ [hasr] hā ve sīn-i mühmeleyleynle 'āciz kılmak.

الْبُرَّةُ [el-buret] (bā'nın zammı ve rā'nın tahfifiyle) Şol bakır halkadır ki devenin

burnu ortasına takarlar. Ve Aşma'tı eyitti: Şol halkadır ki burnunun bir cānibine takarlar. Ve Aşma'tı eyitti: Gāh olur بُرَّةُ [buret]i kıldan dahi ederler, kılı büküp devenin burnuna geçirmekle ki ona خَزَامَةٌ [hizāmet] dahi derler hā ve zā-yı mu'cemeteynle. Ve Ebū 'Alī eyitti: بُرَّةُ [buret]in aslı بَرُوةُ [bervet]tir, zīrā cem'i الْبُرَى [el-burā] gelir bā'nın zammı ve elifin kasrıyla, فُرْيَةٌ [fariyet] ile فُرَى [fūrā] gibi Nūsah-ı Cevherī'de vākī' olan budur lākin temsil غُرُوةُ [urvet] ile عُرَى [urā] gibi dese evlā ve enseb olurdu. Ve غُرُوةُ [urvet] bir nesnenin kulpuna derler. Ve her halkaya بُرَّةُ [buret] derler gerek bilezik halkası gerek küpe halkası gerek halhāl halkası olsun.

الْإِبْرَاءُ [el-ibrā'] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Devenin burnuna zikr olunan halkayı geçirmek; tekūlu: حَسَسْتُ النَّاقَةَ وَعَرَنْتُهَا وَخَرَمْتُهَا وَزَمَمْتُهَا وَأَبْرَيْتُهَا وَخَطَمْتُهَا وَأَبْرَيْتُهَا Bu cümlelerin içinden hemīn تَبْرَيْتُ kelimesinin hemze ile zikr edesin. Ve زَمٌّ [zemm] zā-yı mu'ceme ile deveye yular vurmaktır. Ve حَطْمٌ [haṭm] hā-i mu'ceme ve ṭā-i mühmele ile kezālik yular vurmaktır. Ve mā-'adāsı deve burnuna bir nesne geçirmektir. Pes bu makāmda زَمَمْتُهَا وَخَطَمْتُهَا zikr olunmayıp mā-'adā ile iktifā olursa enseb olurdu.

الْمِبرَاةُ [el-mubrāt] (mīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla) Şol nākadır ki burnuna zikr olunan halka geçmiştir.

[بزا]

الْبُرُؤُ [el-bezv] (bā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimseye tetāvül kılmak; ya'nī zulm etmek; yukālu: بَرَا عَلَيْهِ يَبْرُؤُ بَرُؤًا Ve

بُرُؤُ [bezv] Bir nesnenin berāberine derler;

yukālu: أَخَذْتُ مِنْهُ بَرْوً كَذَا أَيَّ عِذْلَهُ وَنَحْوَهُ

الْبَازِي [el-bāzī] (zā'nın kesri ve meddiyle) Doğan ki onunla av olunur.

الْبَزَاةُ [el-buzāt] (bā'nın zammı ve zā'nın tahfifiyle) Cem'î, doğanlar ma'nāsına.

الْبَزَوَانُ [el-bezevān] (fethateynle) Sıçramak, وَثْبَةٌ [veṣbet] ma'nāsına.

بَزَوَانٌ [Bezvān] (bā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Bir recülün ismidir.

الْبَزَاءُ [el-bezā'] (bā'nın fethi ve zā'nın tahfifiyle ve elifin meddiyle) Bir kimsenin göğsü taşra çıkıp arkası içeri girmek.

الْأَبْزَى [el-ebzā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْبَزْوَاءُ [el-bezvā] (bā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, zikr olunan sıfat üzere olan 'avret ma'nāsına.

الْإِبْزَاءُ [el-ibzā'] (hemzenin kesri ve bā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Bir kimse sağrısının yukarı kaldırmak; yukālu: أَبْزَى الرَّجُلُ أَيَّزَى الرَّجُلِ إِذَا رَفَعَ عَجْرَهُ Ve

إِبْزَاءٌ [ibzā'] Kahr ve galebe etmeğe dahi derler; yukālu: أَبْزَى فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ وَفَهَرَهُ

الْمُبْزَى [el-mubzā] (mīm'in zammı ve bā'nın sükunuyla) Kavî ve gâlib olan kimse; yukālu: هُوَ مُبْزٍ بِهَذَا الْأَمْرِ أَيَّ قَوِيٌّ عَلَيْهِ صَابِتٌ لَهُ

الْتَبَازِي [et-tebāzī] (bā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Kezâlik sağrısının yukarı kaldırmak; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ

[بطا]

الْبَاطِيَةُ [el-bāṭiyet] (ṭā'nın kesriyle) Bir cins kâsedir ki ona نَاجُودٌ [nācūd] dahi derler, şarâb kodukları büyük kâse ma'nāsına.

[بظا]

الْبَظْوُ [el-baẓv] (bā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Bir kimsenin bedeninde eti sık ve müctemî' olmak; yukālu: بَظًا لِحْمُهُ يَبْظُو مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَ لِحْمُهُ

الْبَظَى [el-bezā] (bā'nın fethiyle ve elifin kasrıyla) Mükteniz ve müctemî' olan et; yukālu: لِحْمُهُ حَظًا بَظًا أَصْلُهُ فَعَلَ

[بعا]

الْبِعْوَ [el-ba'v] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Cürm ve cinâyet ma'nāsına.

[بغى]

الْبَغْيُ [el-bağy] (bā'nın fethi ve gayn-ı mu'cemenin sükunuyla) Zulm ve ta'addî ma'nāsına. Ve

بَغْيٌ [bağy] Serkeşlik etmeğe dahi derler; yukālu: بَغَى الرَّجُلُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا اسْتَطَالَ

بَغْيٌ [bağy] Yağmur şiddetle yağmağa dahi derler; yukālu: بَعَتِ السَّمَاءُ إِذَا اشْتَدَّ مَطَرُهَا Ve bu Ebū 'Ubeyd rivâyetidir. Ve

بَغْيٌ [bağy] Yara azıp şişmeğe dahi derler; yukālu: بَغَى الْجُرْحُ إِذَا وِرِمَ وَتَرَامَى إِلَى فَسَادٍ

بَغْيٌ [bağy] Dere selle dolmağa dahi derler; yukālu: بَغَى الْوَادِي إِذَا طَمَّ Ve her nesnede hadden tecävüz eyleyip ifrât üzere olmağa **بَغْيٌ** [bağy] derler. Ve

بَغْيٌ [bağy] Yara çirki tamâm çıkmadan onulmağa dahi derler; yukālu: بَرَأَ جُرْحُهُ عَلَى بَغْيٍ وَهُوَ أَنْ يَبْرَأَ وَفِيهِ شَيْءٌ مِنْ نَعْلٍ نُنُّنٍ وَغَيْرِهِ Ve **نَعْلٌ** [neğal] nün'un ve gayn-ı mu'cemenin fethiyle fesâda derler. Ve

بَغْيٌ [bağy] Yağmura dahi derler; tekülü: دَفَعْنَا بَغْيِي السَّمَاءِ حَلْفَنَا أَيَّ مُعْظَمَ مَطَرِهَا

بَغْيٌ [bağy] Atın şatâretine ve sürüruna dahi derler; وَلَا يَقَالُ فَرَسٌ بَاغٍ عَلَى رِوَايَةِ الْحَلِيلِ Ve

بَغْيٌ [bağy] Bir nesneyi talep etmeğe dahi derler; tekūlu: أَيْ طَلَبْتُهُ لَكَ وَتَقُولُ بَعَيْتَكَ الشَّيْءَ أَيِ طَلَبْتُهُ لَكَ وَتَقُولُ أَيْضًا بَعَيْتَكَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى جَعَلْتَكَ طَلَبًا لَهُ

الْبَغْيَةُ [el-biğyet] (bā'nın kesri ve ğayn'ın sükūnuyla) Hācet.

الْبَغْيَةُ [el-buğyet] (bā'nın zammı ve ğayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā lügatun fihā, pes BĪĞYĒ [biğyet] جِلْسَةٌ [cilset] gibi talep ettiğin hālettir. Ve

بُغْيَةٌ [buğyet] (zamm-ı bā'yla) Nefs-i hācettir, Aşmaṯ rivāyeti üzere, ya'nī بُغْيَةٌ [biğyet] kesr-i bā'yla bir nev' hālet talep etmektir, meselā 'abde mālik olmak hāleti gibi. Ve

بُغْيَةٌ [buğyet] (zamm-ı bā'yla) Matlūb olan nesnedir ki o 'abddir.

الْبَغْيَاءُ [el-buğāy] (bā'nın zammı ve elifin meddiyle) Taleb etmek.

الْبَغْيَايَةُ [el-buğāyet] (bā'nın kezālik zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: بَعِيَ ضَالَّتُهُ Ve طَلِبَةٌ [ṭalibet] kesr-i lām'la matlūb ma'nāsınadır, تَرْكَةٌ [teriket] مَثْرُوكٌ [metrūk] ma'nāsına olduğu gibi.

الْبِغْيَاءُ [el-biğā] (bā'nın kesri ve elifin meddiyle) Zinā etmek; yukālu: بَعَتِ الْمَرْأَةَ بِغَاءٍ إِذَا زُنْتُ

الْبِغْيِيُّ [el-beğiy] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidıyla) Zinā eden 'avret; yukālu: بَعَتِ الْمَرْأَةَ فَهِيَ بِغْيِيٌّ

الْبَغْيَايَا [el-beğāyā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمَا كَانَتْ أُمَّكَ بَغْيَا﴾ (مریم، 28) فَهِيَ مِثْلُ قَوْلِهِمْ مَلْحَفَةٌ جَدِيدٌ Ya'nī fa'īl bi-ma'nā mef'ul olmağın tezkīr ve te'nisi berāber olur, karavaş olanlara dahi بَغْيِيٌّ [beğiy] derler ve onun dahi cem'i بَغْيَايَا [beğāyā] gelir. Ve bu lafzla onlara şetm maksūd olmaz,

egerçi ibtidā bununla tesmiye olunmaları fücūrlarına binā'en ise dahi; yukālu: قَامَتْ عَلَى رُؤُوسِهِمُ الْبَغْيَايَا Ve

بَغْيَايَا [beğāyā] Şol bölüğe dahi derler ki 'as-kerden evvel gider.

الْمَبْغَاةُ [el-mebgāt] (mīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Taleb edecek mahall; yukālu: بَعَيْتُ الْمَالَ مِنْ مَبْغَايَةٍ كَمَا تَقُولُ أَتَيْتُ الْأَمْرَ مِنْ مَاتَايَةٍ وَالْمَقْضُودُ الْمَاتَى وَالْمَبْغَى

الْإِنْبِغَاءُ [el-inbiğā] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Matlūb olmak ma'nāsına; ef'āl-i mutāva'attandır; yukālu: بَعَيْتُهُ فَأَنْبَغَى كَمَا يُقَالُ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا Ve minhu kavluhum: كَسَرْتُهُ فَانْكَسَرَ يَنْبَغِي لَكَ

الْإِبْتِغَاءُ [el-ibtigā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne talep etmek.

التَّبْغِي [et-tebağgī] (fethateynle ve ğayn'ın kesri ve teşdidıyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: إِبْتِغَيْتُهُ

التَّبْغَايِي [el-tebāgī] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Halk serkeşlik edip birbiri üzerine ziyādelik talep etmek; yukālu: تَبَاغَوْا إِذَا بَغَى بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

[بغى]

الْبِقَاءُ [el-bekā] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir nesnenin zamān-ı vücūdu mümtedd olmak; yukālu: بَقِيَ الشَّيْءُ يَبْقَى Ve بَقَا الرَّابِعِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve Ṭayyī kabilesi بَقَا ve بَقَتْ derler بَقِيٌّ ve بَقِيَّتٌ mahallinde. Ve bunun emsālinden olan mu'tellü'l-lām'da dahi hāl böyledir. Ve müddet-i medīde mu'ammer olmağa dahi derler; yukālu: بَقِيَ الرَّجُلُ زَمَانًا طَوِيلًا إِذَا عَاشَ

الْبِقَايَةُ [el-bāqiyet] (kāf'ın kesriyle) Menzile-i masdardadır, بَقَاءٌ [bekā] ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾ (الحاقة، 8) أَيِ بَقَاءٍ

الإِبَاءُ [el-ibkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye merhamet etmek; tekülü: أَبَيْتُ Yaʿnī ona meyl ve merhamet kılsan; ve yukālu: لَا أَبْيُ Nüshah-ı Cevherī'de 'ibāret bu vech üzeredir, gālibā bu müte-kellim ziyāde harīs olduğu nesneden men' olup nasīhat olunduğu mahalde söylenir kelāmdır.

الْبَقَايَا [el-bekāyā] (bā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) İsmidir, merhamet ve şefkat ma'nāsına.

الْبَقْوَى [el-baḳvā] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā.

الْبَقْيَى [el-baḳy] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneye muntazır olmak; tekülü: إِذَا نَظَرْتَهُ وَتَرَقَّبْتَهُ "بَقَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ" أَيِ انْتَضَرْنَاهُ

التَّبْقِيَةُ [et-tebḳiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesneyi bākī kılmak.

الإِبْكَاءُ [el-ibkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

التَّبْكَاءُ [et-tebakḳā] (fethateynle ve kāf'ın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā kezālik; tekülü: بَقَيْتُهُ تَبْقِيَةً وَأَبْقَيْتُهُ وَتَبَقَّيْتُهُ

الإِسْتِبْكَاءُ [el-istibkāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin bir mikdārın alıkomak; tekülü: إِسْتَبْقَيْتُ مِنْ الشَّيْءِ إِذَا تَرَكْتُ بَعْضَهُ

إِسْتِبْقَاءُ [istibḳāʾ] Bir nesneden şerm ve hayā etmeğe dahi derler; yukālu: إِسْتَبْقَاهُ إِسْتَحْيَاهُ

[بكى]

الْبُكَاءُ [el-bukāʾ] (bā'nın zammı ve elifin meddiyle ve kasrıyla) Kaçan elifi medd eylesen şol savt murād olur ki hālet-i bükāda vākī^c olur ve kaçan kasr eylesen

göz yaşı dökülmesi murād olur; tekülü: بَكَيتُ الرَّجُلَ وَبَكَيتُ عَلَيْهِ بِمَعْنَى

التَّبْكِيَةُ [et-tebkiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Kezālik ağlamak; tekülü: بَكَيتُ الرَّجُلَ وَبَكَيتُهُ إِذَا أَبْكَيْتَ عَلَيْهِ Bu Aşmaʿī rivāyetidir. Ve Ebū Zeyd dahi onun mislin rivāyet kıldı.

الإِبْكَاءُ [el-ibkāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi ağlatmak; tekülü: أَبْكَيتُهُ إِذَا صَنَعْتَ بِهِ مَا يَبْكِيهِ

أَلْمُبَاكَاةُ [el-mubākāt] (mīm'in zammıyla) Ağlamada mübāhase etmek; tekülü: بَاكَيْتُهُ Yaʿnī "Bükāda ona gālib geldim."

الإِسْتِبْكَاءُ [el-istibkāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ağlatmak, **إِبْكَاءُ** [ibkāʾ] ma'nāsına; tekülü: إِسْتَبْكَيْتُهُ وَأَبْكَيْتُهُ بِمَعْنَى

التَّبَاكِي [et-tebakī] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Güçle ağlatmak; yukālu: تَبَاكَى إِذَا تَكَلَّفَ الْبُكَاءُ

الْبَكِيَّةُ [el-bekiyy] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Ağlaması çok olan kimse, فَعِيلٌ [faʿīl] vezni üzere.

الْبُكْيَةُ [el-bukuyy] (zameteynle ve yā'nın teşdidiyle) **بَاكِي** [bākī]nin cemʿidir, فُعُولٌ [fuʿūl] vezni üzere, mislu: جَالِسٌ [cālis] ve جُلُوسٌ [culūs] ve رَاكِدٌ [rākid] ve رُكُودٌ [rukūd]; vāv yā'ya kalb olunup idgām olunmuştur.

[بلا]

الْبِلْوُ [el-bilv] (bā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Seferde zaʿīf olan davar.

الْبِلْيُ [el-bily] (bā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَاقَةٌ بِلْوٌ سَفَرٍ وَبِلْيٌ سَفَرٍ لِلتِّي قَدْ أَبْلَاهَا السَّفَرُ

الإِبْلَاءُ [el-iblāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cemʿi.

الْبَلْوَةُ [el-bilvet] (kezālik bā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şiddet ve meşakkat.

الْبَلِيَّةُ [el-bilyet] (bā'nın kezālik kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nahā.

الْبَلْوَى [el-belvā] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nahā eyzan.

الْبَلَاءُ [el-belā'] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nahā kezālik. Ve

بَلَاءٌ [belā'] Tecribeye dahi derler gerek hayrda gerek şerrde; yukālu: بَلَاءُ اللَّهِ بَلَاءٌ حَسَنًا Ve

بَلَاءٌ [belā'] Bez eskimeğe dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u.

الْبَلَايَا [el-belāyā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Zikr olanların cem'i. Ve **بَلَايَا** [belāyā] aslında **فَعَائِلٌ** [fa'ā'il] vezni üzere idi **فَعَالَى** [fa'ālā] veznine iletilmiştir, nitekim **إِدَاوَةٌ** [idāvet] ile **أَدَاوَى** [edāvā] kelimelerinde zikr olunmuştur.

الْبَلِيَّةُ [el-beliyyet] (bā'nın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol nākadır ki zamān-ı cāhiliyyette sāhibinin kabri yanında bağlayıp yemin ve suyun vermezlerdi tā ölünce veyāhūd bir çukur kazıp onun içine korlardı tā ölünce. Ve şöyle zu'm ederlerdi ki kıyāmet günü **بَلِيَّةٌ** [beliyyet]i olmayan kimse mahşere piyāde gele.

الْإِبْلَاءُ [el-iblā'] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan nākayı **بَلِيَّةٌ** [beliyyet] kılmak.

التَّبْلِيَّةُ [et-tebliyet] ('alā-vezni **التَّرْبِيَّةُ** [et-terbiyet]) Bi-ma'nahū; tekūlu: **أَبْلَيْتُ النَّاقَةَ** Ve **وَبَلَيْتُهَا إِذَا جَعَلْتَهَا عَلَى الْوَجْهِ الْمَذْكُورِ**

إِبْلَاءٌ [iblā'] Tecribeye dahi derler gerek hayrda gerek şerrde; yukālu: **اللَّهُ إِبْلَاءٌ حَسَنًا** Ve

إِبْلَاءٌ [iblā'] Bezi eskitmeğe dahi derler;

yukālu: **أَبْلَيْتُ الثَّوْبَ وَيُقَالُ لِلْمُجِدِّ أَبْلٌ وَيُخْلَفُ اللَّهُ** Ya'nī yeni libās giyene hayrta eskit, Hakk ta'ālā ni'me'l-bedel müyesser kılsın derler. Ve

إِبْلَاءٌ [iblā'] İhsān etmeğe dahi derler; tekūlu: **أَبْلَيْتُهُ مَعْرُوفًا** Ve

إِبْلَاءٌ [iblā'] Bir kimseyi and içmekle mütesellī kılmağa dahi derler; tekūlu: **أَبْلَيْتُ فَلَانًا يَمِينًا إِذَا طَيَّبْتَ بِهَا نَفْسَهُ**

الْمُبْلِيَّاتُ [el-mubliyyāt] (mīm'in zammi ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Nisā tā'ifesinden şol kimselerdir ki meyyitin kabri üzerinde olan rāhilesinin etrāfın ihāta edip nevha ve zārī kılarlar.

بَلِيٌّ [Beliyy] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) **قُودَا'أ** da bir kabīlenin ismidir.

الْبَلْوِيُّ [el-Beleviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan kabīleye mensüb olan kimse.

الْبَلْوُ [el-belv] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi sınamak, tecribe ma'nāsına; tekūlu: **بَلَوْتُهُ بَلْوًا إِذَا جَرَّبْتَهُ وَاحْتَبَرْتَهُ**

الْإِبْتِلَاءُ [el-ibtīlā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sınamak; yukālu: **إِذَا اِخْتَبَرَهُ**

التَّبَالِي [et-tebālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kezālik sınamak, ihtibār ma'nāsına.

الْمُبَالَاةُ [el-mubālāt] (mīm'in zammıyla) Bir nesneyi kayırmak; minhu kavluhum: **لَمْ أَبْلُ كَمَا لَا أَبْلِيهِ أَيُّ لَا أَكْتَرْتُ لَهُ** dese-ler hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla, āhirinden elif nesyen mensiyyen hazf olunur, mā-kabli sākin kılınmakla **لَا أَذْرُ** gibi olur kesret-i isti'māle binā'en āhirinden elif hazf olunmada ve

bu hazfi masdarında dahi edip مَا أَبَالِيهِ بِأَلَّةً dahi derler ki aslında بَالِيَةً idi عَافِيَةً غَافِيَةً gibi. Pes kelime-i بَالَةً [bālet] ecvef kabīlinden değıldir, طَاعَةً [tā'at] ve طَاقَةً [tāqat] ve جَابَةً [cābet] gibi. Ve جَابَةً [cābet] cīm'le cevāb ma'nāsınadır. Ve 'Arab tāyifesinden bazı kimse lām'ın kesriyle لَمْ أَبَلَيْهُ deyip elif hazf etmeden gayrı tasarruf etmezler عَلِبْتُ [ulebiṭ] kelimesinde elif hazf olunduğı gibi. Ve عَلِبْتُ [ulebiṭ] fermüde ma'nāsınadır.

الْبَلَى [el-bilā] (bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Bez eskimek; yukālu: بَلِي الثَّوْبُ يَبْلَى مِنَ الرَّابِعِ Ve eger mā-kablini meftūh kılar-sın, elifi memdüde kılar-sın 'alā-mā merre.

بَلَاءٌ [belā'] (bā'nın fethi ve hemzenin kesr üzere bināsiyla فَطَامَ [ḩaṭāmi] vezni üzere) Belā ve mihnet ma'nāsına; yukālu: نَزَلَتْ بَلَاءٌ عَلَى الْكُفَّارِ Aḩmer'in bazı 'Arabdan rivāyeti üzere.

بَلَى [belā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Tahkīk içindir, sanā ilkā olunan kelāmı icāb etmekle, zīrā بَلَى [belā] kelimesinin mefādı terk-i nefydir. Ve بَلَى [belā] harftir, لَا kelimesinin nakīzi olduğundan ötürü ve Sībeveyhi bu ma'nāya tasrīh için لَيْسَ بَلَى دَمِيŞTİR. وَنَعَمِ اسْمَيْنِ

[بنا]

الْبَنَى [el-benā] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bünyāndır, yapı yapmak ma'nāsına.

الْبِنَاءُ [el-binā'] (bā'nın kesri ve elifin med-diyle) Kezālik yapı yapmak; yukālu: بَنَى فُلَانٌ بَيْتًا Ve

بِنَاءٌ [binā'] Bir kimse ehlinin üzerine dāhil olmağı dahi derler; tekūlu: بَنَى عَلَى أَهْلِهِ بِنَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فِيهِمَا إِذَا رَفَعَهَا وَالْعَامَّةُ تَقُولُ بَنَى بِأَهْلِهِ وَهُوَ خَطَأٌ Ve bunun aslı budur ki ehli-

ne dāhil olan kimse duhūl gecesinde bir kubbe darb eder cibinlik gibi meselā,ona binā'en her ehline dāhil olan kimseye بَانِي [bānī] derler.

التَّبْنِيَةُ [et-tebniyet] ('alā-vezni التَّوْبِيَةُ [et-terbiyet]) Kezālik binā kılmak; tekūlu: بَنَى فُلَانٌ فُضُورًا شَدِيدًا لِلْكَثْرَةِ

الْإِبْتِنَاءُ [el-ibtinā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik binā kılmak; tekūlu: إِبْتَنَى دَارًا وَبَنَى بِمَعْنَى

الْبُنْيَانُ [el-bunyān] (bā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Dīvār, hā'it ma'nāsına.

الْبَانِيَةُ [el-bāniyet] Şol yaya derler ki kirişi kendiye karīb ola; yukālu: قَوْسٌ بَانِيَةٌ إِذَا بَنَتْ عَلَى وَتَرَهَا أُنِي لَصِقَتْ بِهِ حَتَّى يَكَادُ يَنْقَطِعُ Ya'nī kirişe gālib olduğundan kirişin uzanıp yaya karīb olmasına bā'is olsa bir haysiyyetle ki kırılmak mertebesinde ola.

الْبِنْيَةُ [el-Beniyyet] (bā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdīdiyle فَعِيلَةٌ [fa'ilet] vezni üzere) Ka'be-i müşerrefe'nin ismidir; yukālu: لَا وَرَبِّ هَذِهِ الْبِنْيَةِ مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا

الْبُنْيَى [el-buny] (bā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) بِنَاءٌ [bunā']ın vāhidi, zamm-ı bā'yla.

الْبِنْيَةُ [el-binyet] (bā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) بِنَاءٌ [binā']ın vāhidi kesr-i bā'yla, pes kesr-i bā'yla olan بِنْيَةٌ [binyet] ile بِنَى [binā] جَزِيَةٌ [cizyet] ile جَزَى [cizā] gibi olur, cīm'in kesriyle harāc ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḩ بِنَاءٌ [binā'] yı ve بِنْيَةٌ [binyet]i bi'z-zamm ve'l-kesr āferişi ile tefsīr etmiştir, sehvidir, nitekim sehv olduğu Şiḩāḩ'ın medlülünden ve ḩāmūs'un mantūkundan fehmed olunur. Ve بِنْيَةٌ [binyet] (kesr-i bā'yla ve sükūn-ı nūn'la) Yaratılış ma'nāsına dahi gelir;

yukālu: فَلَانَ صَحِيحُ الْبِنْيَةِ أَيِ الْفَطْرَةِ

الْمَبْنَاءُ [el-mibnāt] (mīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) نَطَعَ [niṭʿ] ki o sahtiyāndan olan mak'addır. Ve baʿzılar مَبْنَاءَةٌ [mibnāt] heybedir dedi, ḥurcīn maʿnāsına.

الْإِبْنَاءُ [el-ibnāʾ] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi ev yapıcı kılmak; yukālu: وَأَبْنَيْتُ فَلَانًا إِذَا جَعَلْتَهُ بَيْنِي بَيْنًا Ve fi'l-meseli: "أَلْمَعْرَى تُبْهِئِي وَلَا تُبْهِئِي" Ya'nī keçi evin harāb olmasına bā'is olur, bināsına bā'is olmaz, zīrā ʿArab tāʾifesinin bināsı طِرَافٌ [ṭirāf] ve أُخْبِيَةٌ [aḥbiyyet]tir. Ve طِرَافٌ [ṭirāf] meşīnden ve خِبَاءٌ [ḥibāʾ] yünden olan evlerdir, pes onların evleri kıldan olmaz. Ve keçi zikr olunan evlerin üzerine çıkıp pāreler, ona bināʿen harābına bā'is olur, bināsına [bāʿis] olmaz dediler.

الْإِبْنُ [el-ibn] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Oğul. Aslı بَنُو [benev]dir, bundan zāʾil olan vāv'dır, nitekim أَبٌ [eb]den ve أَحٌ [aḥ]tan zāʾil olan vāv idi. Ve bunun hafz olunan harfi أَحٌ [aḥ] gibi vāv olmasına karīne müʿennesi بِنْتُ [bint] gelmesidir, أَحٌ [aḥ]ın أَحْتٌ [uḥt] geldiği gibi, zīrā bu makūle tā bir müʿenese dāhil olmaz, illā onun müzekkeri lābüddmahzūfu'l-vāv olur. Ve bu maʿnāya أَحْوَاتٌ [eḥavāt] ve هَنَوَاتٌ [henevāt] delālet eder, vāv'ı redd edenlere nazar. Ve فَعْلٌ [faʿal]dir fethateynle, zīrā bunun cemʿi أَبْنَاءٌ [ebnāʾ] gelir, جَمَلٌ [cemel ile أَجْمَالٌ [ecmāl] gibi. Ve bunun vezni فَعْلٌ [fiʿl] ve فُعْلٌ [fuʿl] vezni üzere değildir fā'nın kesri ve zammıyla, جَزَعٌ [cizʿ]le قُفْلٌ [kufḥ] gibi her ne denli bunların dahi cemʿi أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelirse de, zīrā إِبْنٌ [ibn]in vāv'la nūn'la cemʿinde بَنُونَ [benūn] dersin bā'nın fethiyle. Ve إِبْنٌ [ibn]in aslı فَعْلٌ

[faʿl] vezni üzere dahi değildir feth-i fāʾ ve sükūn-i ʿayn'la, zīrā onun cemʿi أَفْعَالٌ [efʿul] gelir, كَلْبٌ [kelb]le أَكْلَبٌ [ekclub] gibi yāhūd فُعُولٌ [fuʿūl] gelir, فَلَسٌ [fels]le فُلُوسٌ [fulūs] gibi. Ve Ferrā baʿzı ʿArabdan هَذَا مِنَ أَبْنَاءِ الشَّعْبِ rivāyet kılmıştır ki maksūd Kelb kabilesinden bir cemāʿattir, pes bu dahi mahzūfu'l-vāv olduğuna delīldir. Ve هَذَا ابْنُ بَيْنِ الْبُنُورَةِ dedikleri dahi mahzūf olan vāv olmasına delīl olur.

الْبَنِي [el-buneyy] (bā'nın zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tasgīridir, Ferrā eyitti: يَا بَنِي ve يَا بَنِي yā-yı müşeddenin kesri ve fethiyle lügatlerdir, ve يَا أَبْتِ ve يَا أَبْتِ gibi.

الْأُبَيْنَاءُ [el-ubeynāʾ] (hemzenin zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) أَبْنَاءٌ [ebnāʾ]ın tasgīridir. Ve eger dilersen أُبَيْنُونَ [ubeynūn] dersin mükebberrinin lafzına mugāyir, gūyā ki bunun vāhidi إِبْنٌ [ibn]dir elif-i katʿla. أُبَيْنٌ [ubeyn] diye tasgīr olunduktan sonra cemʿ olup أُبَيْنُونَ denmiştir.

الْبَنَوِيُّ [el-beneviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) إِبْنٌ [ibn]e mensūb olan. Ve baʿzılar الْإِبْنِيُّ [el-ibniyy] derler hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle إِبْنٌ [ibn]in nisbetinde ve kezālik بَنَوِيُّ derler فَارِسٌ [ebnāʾu Fāris]in tasgīrinde yaʿnī ism-i mürekkebede cüzʾ-i evvele nisbet edersin. Ve kaçan بِنْتُ [bint] ve بِنَاتُ الطَّرِيقِ [buneyyātu't-ṭarīk] a nisbet olsa kezālik بَنَوِيُّ [beneviyy] derler, zīrā elif-i vasl vāv'dan ıvazdır, pes elif gelmediği yerde vāv'ın gelmesi lāzım olur, lākin Yūnus mezbūrenin tasgīrinde رَأَيْتُ بِنَاتَكَ [bintiyy] der idi. Ve ʿArabın بِنَاتٌ [benāt]ın tā'sın nefsi kelimededen olan tā mecrāsına icrā etmek iledir. Ve

ler; tekūlu: أَهْبَيْتُ الْإِنَاءَ إِذَا فَرَعْتَهُ Ve bu Ebū ‘Ubeyd rivāyetidir. Ve ‘Arabların ‘الْمِعْرَى’ “أَبْغَزَى dedikleri kavlerinin vec- hi budur ki مِعْرَى [mi‘zā] mīm’in kesri ve elifin kasrıyla keçi ma‘nāsınadır, ya’nī keçi haymeler üzere çıkıp onları pāreler hālā ki keçinin kılından hayme olmaz, zīrā ‘Arabın haymeleri koyun yününden ve deve tüyünden olur. Ve hadīs-i şerīfte vārid olmuştur ki Resūl-i ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem Mekke-i müşerrefe’yi feth ettiğinde bir kimsenin فَقَدْ الْخَيْلُ فَقَدْ أَنَّهُو الْخَيْلُ فَتَقَاتَلُونَ عَلَيْهَا الْكُفَّارَ حَتَّى يَقَاتِلَ آخِرُكُمْ” “لَا تَرَالُونَ تَقَاتِلُونَ عَلَيْهَا الْكُفَّارَ حَتَّى يَقَاتِلَ آخِرُكُمْ” “أَبْهُو الْخَيْلُ” dedi. Ve الدَّجَال dedi. “أَبْهُو الْخَيْلُ” Atları gazādan mu‘attal kılın” demek olur.

الْبَاهِي [el-bāhī] (hā’nın kesri ve med- diyle) Hālī ma‘nāsına; yukālu: بَيْتٌ بَاهٍ أَيْ فِيهِ خَالٌ لَا شَيْءَ فِيهِ sūtün sağan kimseye me’nūs olan nāka ma‘nāsınadır o mā-nahnu fihten değildir, bāb-ı hemzedendir.

الْبَهُو [el-behv] (bā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Şol evdir ki sār evlerden mu- kaddem ola, ya’nī onların ilerisinde ola.

الْمُبَاهَاةُ [el-mubāhāt] (mīm’in zammıyla) Müfāharet ma‘nāsınadır.

الْتَبَاهِي [et-tebāhī] (tā’nın fethi ve hā’nın kesri ve meddiyle) Tefāhur ma‘nāsınadır; yukālu: تَبَاهُوا أَيْ تَفَاخَرُوا

[با]

أَلْبَاءُ [el-bā] Hurūf-ı hecādan bir harftir. Ve bā-i meksūr hurūf-ı cārredendir, fi’li mef’üle isāl içindir; tekūlu: مَرَزْتُ بِرَيْدٍ Ve isti‘ānet için dahi olur; tekūlu: كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ Ve gāh olur zā’id dahi olur, ke-kavlihi ta‘ālā: ﴿وَكَمْ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ (النساء، 79) ve ke-

kavlike: لَيْسَ زَيْدٌ بِقَائِمٍ ve حَسْبُكَ بِرَيْدٍ Ve gāh olur kase için dahi gelir. Ve kase de asl bā’dır. Ve bā asl olduğuna delil budur ki muzhere ve muzmere dāhil olur; tekūlu: بِاللَّهِ لَقَدْ كَانَ كَذًا وَتَقُولُ فِي الْمُضْمَرِ بِهِ لَأَفْعَلَنَّ

[بیا]

بَيِّنَا [beyyenā] (bā’nın fethi ve yā’nın teşdidıyla) Bāb-ı تَفْعِيلٌ [tef’īl]den fi’l-i māzīdir, mālīk kıldı ma‘nāsına, pes ‘Arabların اغْتَمَدَكَ بِالتَّحِيَّةِ حَيَّاكَ اللهُ وَيَيَّاكَ kavlinde ma‘nāsınadır, ya’nī “Ḥudāy ta‘ālā seni mülk ile mü’eyyed ve mu‘temed kılın.” Ve بَيَّاكَ dahi مَلَكُكَ ma‘nāsınadır. Ve İbnu’l-Arābī بَيَّاكَ [beyyāke] جَاءَ بِكَ ma‘nāsınadır dedi, ya’nī “Seni mülk-i ‘azīme dāhil kıl- sın.” Ve Ḥalef Aḥmer eyitti: بَيَّاكَ lafzının manāsına مَنَزَلًا demektir,” Seni bir menzil-i şerīfe nāzil kılın” ma‘nāsına. Vaktāki بَيَّاكَ [beyyāke] حَيَّاكَ [ḥayyāke] ke- limesiyle ma‘an zikr olunduysa hemzesi terk olunup vāv’ı yā’ya kalb olundu dedi. Seleme b. ‘Aşim eyitti: Ḥalef’in kavlin Ferrā’ya hikāyet ettiğimde istihsān edip “إِنَّ أَدَمَ مَا أَحْسَنَ مَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا قُتِلَ ابْنُهُ مَكَتَ مِائَةَ سَنَةٍ لَا يَضْحَكُ ثُمَّ قِيلَ لَهُ حَيَّاكَ اللهُ وَيَيَّاكَ قَالَ وَمَا بَيَّاكَ قِيلَ أَضْحَكَكَ بَيَّاكَ اللهُ” Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: Ba‘zı nās بَيَّاكَ [beyyāke] lafzının müstakil ma‘nāsı yok- tur, حَيَّاكَ [ḥayyāke] kelimesine itbā’an zikr olunmadı dedi, lākin benim katımda بَيَّاكَ [beyyāke] lafzının ma‘nāsı zikr olunan hadīs-i şerīfte vākī olan tefsīr üzeredir, itbā’ değildir, zīrā itbā’ vāv-ı ‘ātife ile gel- mez ve bu vāv’la gelmiştir dedi. Ve kezālik Ebū ‘Ubeyde eyitti: ‘Abbās’ın radiyallāhu ‘anhu Zemzem hakkında لِمُعْتَسِلٍ “إِنِّي لَا أَجْلُهَا لِمُعْتَسِلٍ” dediğinde بَلْ kelimesi itbā’ değildir, şifā ma‘nāsınadır.

هَيُّ بِنُ بَيِّ [heyyu'bnū beyyin] (hā'nın fet-hi ve yā'nın teşdidiyle evvelde ve bā'nın fethi ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Bir lafzdır ki ne kimsedir o demek mahallinde isti'māl olunur; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ هَيِّ بِنُ بَيِّ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

هَيَّانُ بِنُ بَيَّانَ [heyyanū'bnū beyyān] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle evvelde ve bā'nın fethi ve yā'nın kezālik teşdidiyle sānīde) Bir lafzdır ki vālideyni ve kendi ma'rūf olmayan kimsede isti'māl olunur; yukālu: هُوَ هَيَّانُ بِنُ بَيَّانَ إِذَا لَمْ يُعْرَفْ هُوَ وَلَا أَبُوهُ

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[تغى]

التَّغَى [et-tegā] (tā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemeden sonra elifin kasrıyla) Gülme-ği setr etmek isteyip setre kābil olmamak; yukālu: تَعَتِ الْجَارِيَةُ تَغَى إِذَا سَتَرَتْ صَحَّكَهَا فَعَالِيهَا Kezā fī ba'zi'n-nūsahi.

[تقى]

التَّقَى [et-taqy] (tā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Bir nesneden havf etmek; tekūlu: كَفَى اللهُ إِذَا خَافَهُ وَالتَّاءُ مُبَدَّلَةٌ مِنَ الْوَاوِ Kezā fī ba'zi'n-nūsahi eyzan.

[تلا]

التَّلْوُ [et-tilv] (tā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneye tābi' olan şey'. Ve **تَلْوُ النَّاقَةِ** [tilvu'n-nāqat] Nākanın şol veledine derler ki ardınca yürür.

التَّلْوَةُ [et-tilvet] (tā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol koyundur ki صَفْرِيَّةٌ [şafe-riyyet]ten evvel doğurur. Ve صَفْرِيَّةٌ [şafe-riyyet] güz eyyāmının evvelinde biten nebātāta derler.

التَّلَاءُ [et-telā] (tā'nın fethi ve elifin med-diyle) Zimmet ma'nāsınadır.

التَّلِيَّةُ [et-teliyyet] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Deynden bākī kalan nesne.

التَّلَاوَةُ [et-tulāvet] (tā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: تَلَيْتُ لِي مِنْ حَقِّي تَلِيَّةٌ وَتَلَاوَةٌ Ve İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzereddir.

التَّلَاوَةُ [et-tilāvet] (tā'nın kesriyle) Oku-mak; tekūlu: تَلَوْتُ الْقُرْآنَ تَلَاوَةً

التَّلْوُ [et-telv] (tā'nın fethi ve lām'ın

sükūnuyla) Tābi^c olmak; tekūlu: تَلَوْتُ الرَّجُلَ: تَلَوْتُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir kimseye yoldaşlığı terk edip ona yardım etmemeğe dahi derler; tekūlu: تَلَوْتُهُ إِذَا خَذَلْتَهُ أَوْ تَرَكْتَهُ Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

الْإِنْتَاءُ [el-itlā] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi tābi^c kılmak; tekūlu: مَا زَلْتُ أَتْلُوهُ Ya'ni "Ona tābi^c iken onun metbū'cu oldum." Ve

إِنْتَاءُ [itlā] Nākaya veledi tābi^c olmağa dahi derler; yukālu: أَتَلَيْتَ النَّافَةَ إِذَا تَلَاهَا وَلَدَهَا Ve minhu kavluhum: لَا أَتْلَيْتَ وَلَا دَرَيْتَ وَلَا أَتْلَيْتَ Ya'ni bed-du'ā mahallinde 'Arab tā'ifesi لَا أَتْلَيْتَ "Nākana veled tābi^c olmasın" ma'nāsına. Ve bu Yūnus rivāyetidir, lākin **إِنْتَاءُ** [itlā] bu takdīrce nāka sāhibinin sıfatı olur, nākanın sıfatı olmaz. Ve bu mahalle müte'allik fasl-ı hemzede أَلُو tefsīrinde ba'zı kelimāt mürür etmiştir. Ve

إِنْتَاءُ [itlā] İnsanı veled sāhibi kılmağa dahi derler; yukālu: أَتْلَاهُ اللَّهُ أَطْفَالًا أَيَّ أَتْبَعَهُ أَوْلَادًا Ve

إِنْتَاءُ [itlā] Bir mikdār hak alıkomağa dahi derler; tekūlu: أَتْلَيْتُ حَقِّي عِنْدَهُ إِذَا أَبْقَيْتَ مِنْهُ بَقِيَّةً Ve

إِنْتَاءُ [itlā] Mutlakan sebkat ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ إِذَا سَبَقْتَهُ Ve havāle kılmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: إِذَا أَتْلَيْتُهُ إِذَا أَحْلَلْتَهُ Ve

إِنْتَاءُ [itlā] Bir kimseye ba'zı nesne 'ahd edip zimmet vermeğe dahi derler; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ ذِمَّةً أَيَّ أُعْطَيْتُهُ إِيَّاهَا

الْمُنَالِي [el-mutālī] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki sāzendeye tābi^c ola, ref^c-i savt edip nagnesin onun nagnesine uydurmakla.

الْتَلِيَّةُ [et-tetliyet] ('alā-vezni [et-terbiyet]) Bir kimseden bakiyye-i rūh ve

āhir-i ramak kalmak; yukālu: تَلَى الرَّجُلُ بِالتَّشْدِيدِ إِذَا كَانَ بِأَخْرِ الرَّمِقِ

الْتَلِي [et-tetlī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Bir kimse hak taleb ve tetebbu^c edip kabz etmek; tekūlu: تَتَلَيْتُ حَقِّي إِذَا تَبِعْتَهُ حَتَّى اسْتَوْفَيْتَهُ

الْتَلَالِي [et-tetālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Birbiri ardınca olan nesne; yukālu: جَاءَتِ الْحَيْلُ تَتَالِيًا أَيَّ مُتَابِعَةً

[توى]

الْتَوُّ [et-tevv] (tā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Tek, ferd ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "الطَّوْفُ تَوٌّ وَالْإِسْتِجْمَارُ تَوٌّ" Ve **إِسْتِجْمَارٌ** [istimār] taşla istincā etmeğe derler; ve yukālu: وَجَّهَ فُلَانٌ مِنْ حَيْلِهِ بِأَلْفٍ تَوٍّ يَغْنِي بِأَلْفِ رَجُلٍ أَيَّ بِأَلْفٍ وَاحِدٍ وَيُقَالُ جَاءَ الرَّجُلُ تَوًّا إِذَا جَاءَ وَحْدَهُ

الْتَوِي [et-tevā] (tā'nın fethi ve elifin kasriyle) Māl helāk olmak; yukālu: تَوِيَ الْمَالُ يَتَوِي تَوًى مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ

الْإِنْتَوَاءُ [el-itvā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Māl helāk etmek; tekūlu: أَتَوَاهُ غَيْرُهُ

الْتَوِي [et-tevī] (tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Helāk olan māl; yukālu: هَذَا مَالٌ تَوِيَ أَيَّ هَالِكٌ

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَصْلُ الثَّاءِ)

[ثأى]

الثَّأِي [eş-se'y] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kırbanın meselâ derzi sökülme; yukâlu: إِذَا الْخَزْرُ يُثَأَى مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَنْهَزَمَ Ve خَزْرٌ [ħarz] ħā-i mu'ceme ve rā-i mühmeleden sonra mu'ceme ile kırbanın dikişine derler.

الْإِثَاءُ [el-iş'ā] (hemzenin kesri ve şā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Kırbanın dikişin sökmeğ derler. Ve

إِثَاءٌ [iş'ā] Bir kimseyi yaralamağa dahi derler; tekūlu: أَثَأَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا جَرَحْتَ فِيهِمْ

الثَّأَى [eş-se'ā] (şā'nın fethi ve hemzenin teşdidi ve elifin kasrıyla) Sökük meremet eden kimseye derler.

[ثبا]

التَّثْبِيَةُ [et-teşbiyet] (alā-vezni التَّثْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir kimsenin üzerine dā'im olmak Aşma'rivāyeti üzere; tekūlu: تَثْبَيْتُ عَلَى تَثْبِيَتٍ إِذَا دُمْتُ عَلَيْهِ Ve Ebū 'Amr eyitti: تَثْبِيَةُ [teşbiyet] bir kimseye hāl-i hayātında iken senā kılmaktır.

الثَّبُّ [eş-subet] (şā'nın zammı ve bā'nın fethi ve tahfiyle) Cemā'at ma'nāsıdır. Ve bunun aslı ثَبِي dir.

الثَّبَاتُ [eş-subāt] Cem'i, cemā'atler ma'nāsına.

الثَّبُونُ [eş-subūn] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

الشَّبُونُ [eş-şibūn] (şā'nın kesri ve bā'nın zammı ile) Kezālik cem'i.

الْأَثَابِي [el-eşābiyy] (hemzenin fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'i.

Ve

ثُبَّةٌ [subet] Kezālik havuzun orta yerine derler ki onda su cem' olur. Pes bunda olan hā vāv'dan ıvazdır ve hafz olunan vasat-ı kelimedir, zīrā aslı ثُوْبٌ idi, nitekim إِفَامَةٌ إِفَامًا de aslُ إِقْوَامًا idi, hā vāv-ı mahzūfeden ıvaz verilmişti ki o kelimenin 'aynü'l-fi'lidir.

[ثدا]

الثَّدِي [eş-sedy] (şā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Meme, pistān ma'nāsına; tezkiri ve te'nisi cā'izdir. Ve 'avret memesine ve er memesine itlāk olunur.

الْأَثْدِي [el-eşdī] (hemzenin fethi ve şā'nın sükūnu ve dāl'in kesri ve meddiyle) ثَدِي [sedy]in cem'i, memeler ma'nāsına.

الثَّدِي [eş-sudiyy] (şā'nın zammı ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'i, [aşl] fu'ül vezni üzere.

الثَّدِي [eş-sidiyy] (şā'nın ve dāl'ın kesriyle) Kezālik cem'i, şā'nın hareketin mā-ba'dine tābi' kılmakla.

الثَّدِيَاءُ [eş-sedyā] (şā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Memesi büyük olan 'avret, عَظِيمَةُ الثَّدِيَيْنِ ma'nāsına; وَلَا يُقَالُ رَجُلٌ أَثْدِي

الثَّدَاءُ [eş-suddā] (şā'nın zammı ve dāl'ın teşdidiyle) مُكَّاءُ [mukkā] vezni üzere) Bir cins ottur. Ve مُكَّاءُ [mukkā] dahi bir cins kuşun ismidir.

ذُو الثَّدِيَّةِ [Zu's-Sudeyyet] (şā'nın zammı ve dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir kimsenin lakabıdır ki ismi ثُرْمَلَةٌ [Şurmulet] tir. Şol kimse ki ثَدِي [sedy]i müzekkerdir demiştir onun katında hā'nın duhülü يَدِّ te>viliyledir, zīrā o kimsenin eli kısa olmağın memeye teşbīh olunup ذُو الثَّدِيَّةِ denmiş-

tir. Ve bu ma'nāya delālet eder mezbūra عَزْفُوهُ dahi dedikleri, yā-i müsennāt-ı tahtāniyle.

التَّنْدُوَّةُ [eṣ-ṣenduvet] (ṣā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın zammıyla bilā-hemze تَرْقُوهُ [terḳuvet] ve عَزْفُوهُ [arḳuvet] vezni üzere) Meme bittiği yerdir. Ammā kaçan ṣā'yı mazmūm kılsan vāv bedeline hemze getirirsin. Ve Ebū 'Ubeyde, Ru'be تَنْدُوَّةُ [ṣenduvet]i ve سِنَّةٌ [si'et]i hemze ile isti'māl ederdı, hālā ki 'Arab tā'ifesi mezbūrlardan birin hemze ile isti'māl etmez. Ve سِنَّةٌ [si'et] yay kulağına derler, kūše-i kemān ma'nāsına. Ve تَرْقُوهُ [terḳuvet] boyun ile göğüs arasında olan kemiktir. Ve عَزْفُوهُ [arḳuvet] kova ağzında arkını duran ağaçtır.

[ثرا]

الثَّرَى [eṣ-ṣerā] (ṣā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Nem-nāk olan toprak.

الثَّرِيَانِ [eṣ-ṣereyān] (fethateynle) Tesniyesidir; yukālu: الثَّرِيَانِ Ve ثَرِيَانٍ [ṣereyān] la maksūd yağmurla nem-nāk olan topraktır, ya'nī “Yağmur ka'r-ı zemīne te'sīr edip nem-nāk olan toprağa erişti.” Ve 'Arab tā'ifesi “شَهْرٌ ثَرَى وَشَهْرٌ مَرَعَى” derler, ya'nī “Bir ay yağmur yağıp yer nem-nāk olur ve bir ay nebātāt zuhūr edip ona rü'yet-i basar vāki' olur ve bir ayda dahi nebātāt uzayıp mer'ā olmağa sālīh olur.” Ve

ثَرَى [ṣerā] Mesrūr olmağa dahi derler; yukālu: ثَرَى بِذَلِكَ يَثْرَى بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرَحَ وَشَرَّ Ve bu Aṣma'ī rivāyetidir. Ve

ثَرَى [ṣerā] Çok olmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ثَرَى الْقَوْمُ يَثْرُونَ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ إِذَا كَثُرُوا وَنَمَوْا dahi gelir; yukālu: ثَرَى الْمَالُ يَثْرَى إِذَا كَثُرَ Ve

ثَرَى [seriye] كَثُرَ ma'nāsına dahi gelir, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: ثَرَى اللهُ الْقَوْمَ أَي كَثُرَهُمْ dahi derler; yukālu: ثَرَوْنَا الْقَوْمَ أَي كُنَّا أَكْثَرَ مِنْهُمْ

الثَّرِيَاءُ [eṣ-ṣeryā] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki nem-nāk ola.

الثَّرَاءُ [eṣ-ṣerā] (ṣā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kesret-i māl; yukālu: إِنَّهُ لَذُو ثَرَاءٍ أَي لَذُو عَدَدٍ وَكَثْرَةٍ مَالٍ

الثَّرِيَّ [eṣ-ṣeriy] (ṣā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Māl-ı kesir ma'nāsına.

الثَّرَوَانُ [eṣ-ṣervān] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesirü'l-māl olan kimse.

الثَّرَوَى [eṣ-ṣervā] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi, kesiretü'l-māl olan 'avret ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ ثَرَوَانٌ وَامْرَأَةٌ ثَرَوَى

الثَّرِيَاءُ [eṣ-ṣureyyā] (ṣā'nın zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Tasgiri. Ve

ثَرِيَاءُ [Sureyyā] Ülker demekle ma'rūf olan yıldız dahi derler, Pervīn ma'nāsına.

ثَرِيَاءُ [Sureyyā] (vezn-i mezbūr üzere) Bir 'avretin ismidir Umeyye-i sugrādan ki ona 'Ömer b. Ebi Rebī'a ta'alluk edip ba'zı eş'arında zikr etmişti.

الثَّرَوُ [eṣ-ṣerv] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin sayısı çok olmak, kesret-i 'aded ma'nāsına.

الثَّرْوَةُ [eṣ-ṣervet] (ṣā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِنَّهُ لَذُو ثَرْوَةٍ أَي ذُو عَدَدٍ وَكَثْرَةٍ مَالٍ

المَثْرَاءُ [el-meṣrāt] (mīm'in fethi ve ṣā'nın sükūnuyla) Māl çok olacak yer; yukālu: هَذَا مَثْرَاءٌ لِلْمَالِ أَي مَكْتَرَةٌ

الشَّرِيءُ [eş-şeriy] (şā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ganī olan kimse; yukālu:

تَرِيثُ بَقْلَانٍ فَأَنَا تَرٍ بِهِ أَيَّ عَيْتِي عَنِ النَّاسِ بِهِ

الْإِثْرَاءُ [el-işrā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin mālī çok olmak; yukālu: أَثْرَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ أَمْوَالُهُ Ve

إِثْرَاءٌ [işrā] Yerin nem-nāk toprağı çok olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَثْرَبَ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ ثَرَاهَا Ve

إِثْرَاءٌ [işrā] Toprağı nem-nāk etmeğē dahi derler; yukālu: أَثْرَى الْمَطَرُ إِذَا بَلَ الثَّرَى

الْمُشْرِئُ [el-muşrī] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol rahimdir ki mun-katı olmaya; minhu kavluhum: مَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ مُثْرٌ أَيُّ إِنَّهُ لَمْ يَنْقَطِعْ وَهُوَ مَثَلٌ كَأَنَّهُ قَالَ لَمْ يَبْسِسِ الثَّرَى بَيْنِي وَبَيْنَكَ كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ "بَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ"

التَّثْرِيَّةُ [et-teşriyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Yere su saçıp nem-nāk etmek; tekülü: تَرَيْتُ الْمَوْضِعَ تَثْرِيَّةً إِذَا رَشَسْتَهُ وَتَرَيْتُ السُّوْبِقَ أَيضًا إِذَا بَلَلْتَهُ

أَبُو ثُرَوَانَ [Ebū Şervān] (şā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şi'r rāvīlerinden bir kimsenin künyetidir.

[ثعا]

التَّغَاءُ [eş-şugā] (şā'nın zammı ve ġayn-ı mu'cemeden sonra elifin meddiyle) Koyun ve keçi ve onlara şebīh olanın āvāzı; yukālu: تَغَتْ تَتَّغُو تَغَاءً إِذَا صَاخَتْ

التَّأَغِيَّةُ [eş-şāġiyet] (ġayn'ın kesriyle) Koyun; yukālu: "مَا لَهُ تَأَغِيَّةٌ وَلَا رَأَغِيَّةٌ" Ya'nī "Ne koyunu ve ne hod devesi vardır." Ve ġāh olur "مَا بِالْدَّارِ تَأَغٍ وَلَا رَأَغٍ" derler, مَا بِالْدَّارِ أَحَدٌ ma'nāsına.

[ثفى]

الْأُتْفِيَّةُ [el-uşfuyet] (hemzenin ve fā'nın

zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Saç ayak ki üzerine çömlek vaz' ederler. Bunun aslı أَفْعُولَةٌ vezni üzeredir.

الْأَتْفَائِي [el-eşāfiyy] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'i. Ve eger dilersen tahfif edip أَتَافٍ dersin. Ve

أُتْفِيَّةٌ [uşfiyyet] Ġāh olur ʿaded-i cemā'at ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhum: بَقِيْتُ فِي بَيْتِي فُلَانٍ أُتْفِيَّةً حَشْنَاةً أَيُّ بَقِيْتُ مِنْهُمْ عَدَدٌ كَثِيرٌ Ve حَشْنَاةً [ħaşnā] ħā ve şīn-ı mu'cemeteynle silāhi çok olan ʿasker.

الْمُتْفَاءَةُ [el-muşeffāt] (mīm'in zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Şol ʿavrettir ki zevcinin kendiden gayrı iki ʿavreti dahi ola, çömlek saç ayağına teşbīhen olur. Ve

مُتْفَاءَةٌ [muşeffāt] Kezālik şol dāġdır ki saç ayak şeklindedir.

الْمُتْفَفِيَّةُ [el-muşeffiyet] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol ʿavrettir ki onun üç eri vefāt etmiş ola.

الْمُتْفَفِي [el-muşeffi] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdīdiyle) Üç ʿavreti vefāt eden er.

التَّتْفِيَّةُ [et-teşfiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Çömleği saç ayak üzere vaz' etmek; tekülü: تَفَّيْتُ الْقِدْرَ تَتْفِيَّةً إِذَا وَضَعْتَهَا عَلَى الْأَتْفَائِي

[ثنى]

التَّنَائِيَةُ [eş-şināyet] (şā'nın kesri ve nūn'un tahffiyile) Şol iptir ki kıldan yāhūd yünden bükülmüş ola.

التَّنَائِيَةُ [eş-şinā] (şā'nın kesri ve elifin meddiyle) [şināyeyn]in vahididir, devenin dizi bağı ma'nāsına. Ve ona şebīh olan nesne ma'nāsına ki iki kat ipten ola ki her katına تَنَائِيَةٌ [şinā] derler, müfred olduğu itibāriyle ya'nī müfred isti'mālī farz olun-

duğu takdirce. Ve bu ma'nanadan gaflet edip sâhib-i *Şurāh* ثَنَا [šinā] bi'l-meddi “şikāl-i uştur” demiştir. Ve sâhib-i *Terçeme-i Muhtâr* ona tâbi^c olup الْمَدِّ عَقَالَ ثَنَا بِالْكَسْرِ ثُمَّ الْمَدِّ عَقَالَ ثَنَا بِالْبَعِيرِ ya'nî deve bağlayacak ip demiştir mutlakan, hâlâ ki zâlike'l-ma'nâda ثَنَا [šinā]ın müfred isti'mâli yoktur.

الثَّنَائِينَ [eş-šināyeyn] (şâ'nın kesri ve nûn'un fethi ve yâ-i evvelin fethiyle) Tesniyesi; tekülü: عَقَلْتُ الْبَعِيرَ بَيْنَاتَيْنِ إِذَا عَقَلْتَ يَدَيْهِ Ve bunun yâ-i evvelin hemze kılmadılar, zîrâ ثَنَائِينَ bir lafzdır ki müfredi isti'mâl olunmaz, ya'nî ثَنَا denmez diz bağı ma'nâsına. Pes yâ'sı aslı üzere ibkâ olundu, مَذْرُوبِينَ [mizreveyn]de ibkâ olduğu gibi. Ve مَذْرُوبِينَ [mizreveyn] yayın kirişi durduğu yere derler gerek yukarı başında olsun gerek aşağı başında olsun. Ve eger ثَنَا [šinā] müfred isti'mâl olunmalı olsa tesniyesinde hemze getirip ثَنَا نِ ثَنَا derlerdi, كِسَاآَن [kisā'ān] ve رِدَاآَن [ridā'ān] dedikleri gibi. Ve bunun aslı yâ'dır dedi, ثَنَيْتُ, [seneytu]dan me'hûz olduğundan ötürü.

الثَّنِي [eş-şiny] (şâ'nın kesri ve nûn'un sükunuyla) Bir nesnenin aralığı, dâhili ma'nâsına.

الْأَثْنَاءُ [el-eşnâ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i; yukâlu: أَثْنَاءُ الشَّيْءِ لِتَضَاعُفِهِ Ve ثَقُولٌ أَثْنَدْتُ كَذَا أَثْنَاءُ كِتَابِي أَي فِي طَيْبِهِ [infâz] fâ'yla ve zâl-ı mu'ceme ile bir nesneyi tsâl etmeğe derler. Ve

ثِنِي [şiny] Derenin ve dağın eğilen yeri, مِثْنَيْ الْوَادِي ma'nâsına. Ve

ثِنِي [şiny] İpin katına dahi derler. Ve

ثِنِي [şiny] Şol nākaya dahi derler ki iki kârın doğurmuş ola. Ve ثِنِي الثَّقَاةِ [şinyu'n-nāk at] deseler nakanın ikinci karında doğurduğu veled murād olur. Ve 'avrette dahi

hâl böyledir; وَلَا يُقَالُ ثَلْتُ وَلَا فَوْقَ ذَلِكَ Ve sâhib-i *Şurāh*, Cevherî'nin الثَّنِي مِنَ الثُّوقِ أَي وَضَعْتُ بَطْنَيْنِ وَثِنَيْهَا وَلَدَهَا وَكَذَلِكَ الْمَرْأَةُ dediği kelâmını fehm etmeyip ثِنِي [şiny] “nâka ve zenî ki be-yek şikem dū zāyed ve yeki ez-du hem-zād” dediği mahalde galat etmiştir, zîrâ Cevherî'nin بَطْنَيْنِ derken bir karında iki doğmak ma'nâsı murād olmak ihtimâli yoktur. Ve hem ثِنِي [şiny] veled-i sâniye itlâk olunur, mutlak değildir, zîrâ *Kāmūs*'ta وَوَلَدَهَا وَوَلَدَهَا فِي ثِنِي وَإِذَا وَلَدَتْ نَاقَةً مَرَّةً ثَانِيَةً فَهِيَ ثِنِي وَوَلَدَهَا dediği demıştır.

الثَّنِي [eş-šinā] (şâ'nın kesri ve elifin kasrıyla) Şol nesnedir ki iki def'a kılınca. Ve fi'l-hadîsi: لَا ثِنِي فِي الصَّدَقَةِ أَي لَا تُؤْخَذُ فِي السَّنَةِ مَرَّتَيْنِ Ve

ثِنِي [šinā] Bir kavmin ulusunun mâ-dünuna dahi derler, ثُنْيَانٌ [şunyān] ma'nâsına.

الثَّنِيَا [eş-sunyā] (şâ'nın zammı ve nûn'un sükunu ve elifin kasrıyla) İsmdir, إِسْمِثْنَاءٍ [istişnā]dan.

الثَّنَوِي [eş-seneviyy] (şâ'nın fethi ve nûn'un sükunu ve elifin kezâlik kasrıyla) Bi-ma'nâhâ, ismun minhu eyzan.

مَثْنِي مَثْنِي [meşnâ meşnâ] (mîm'lerin fethi ve şâ'ların sükunu ve eliflerin kasrıyla) İkişer ikişer ma'nâsınadır; yukâlu: جَاؤُوا مَثْنِي مَثْنِي أَي اثْنَيْنِ اثْنَيْنِ

ثُنَاءُ [şunā'e] (şâ'nın zammı ve elifin meddiyle) Kezâlik ikişer ma'nâsınadır. Ve مَثْنِي [meşnâ] ve ثُنَاءُ [şunā'e] kelimeleri lā-yansarıflardır, nitekim bāb-ı şâ'da ثَلَاتٌ tefsîrinde zikr olunmuştur.

مَثْنِي الْأَيَادِي [meşne'l-eyādî] (mîm'in fethi ve şâ'nın sükunuyla ve nûn'un ve hemzenin fethiyle ve dâl'in kesri ve meddiyle) Şol hisselerdir ki kumâr oyunu için zebh olunan deveden fazla geldikte gâh olur

sehī olan kimse onu satın alıp sâ'irlere i'tâ eder. Ve Ebū 'Amr eyitti: مَثَى الْأَيَادِي [meşne'l-eyādī] hisse-i mükerrer almaktır.

الْمَثْنَاءُ [el-meşnāt] (mīm'in fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Şol şî'rdir ki lisān-ı Fārisīde ona dū-beytī derler. Ve fi'l-hadīsi: مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ تُوَضَعَ الْأَحْيَارُ وَتُرْفَعَ الْأَشْرَارُ وَأَنْ تُقْرَأَ مَثْنَاءُ عَلَى رُؤُوسِ النَّاسِ فَلَا تُغَيَّرُ“ ki bu hadīs-i şerīfte مَثْنَاءُ [meşnāt] ile murād dū-beytī dedikleri şî'rdir demişlerdir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu hadīs-i şerīfin te'vīlinde zikr olunandan gayrı ma'na beyān olunmak gerektir.

الْثَّنِي [eş-şeny] (sâ'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi eĝmek, عَطَفَ [aţf] ma'nāsına; tekūlu: تَنَيْتُ الشَّيْءَ ثَنِيًا إِذَا عَطَفْتَهُ Ve

ثَنِي [şeny] Men' ma'nāsına da gelir; yukālu: Ya'nī “Atının uyanın çekerek geldi.” Ve bir kimseyi hācetinden āhar nesneye tahvīl etmeĝe dahi derler; tekūlu: تَنَيْتُ إِذَا صَرَفْتَهُ عَنْ حَاجَتِهِ Ve bir kimseye ikinci olmaĝa dahi derler; tekūlu: تَنَيْتُ إِذَا صَرَفْتَهُ لَهٗ ثَانِيًا

الْثَّنِيَّةُ [et-teşniyyet] (alā-vezni [et-terbiyyet]) Bir nesneyi iki kılmak; tekūlu: تَنَيْتُهُ ثَنِيَّةً إِذَا جَعَلْتَهُ اثْنَيْنِ

الْثَّنِيَانُ [eş-şunyān] (sâ'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Şol kimsedir ki bir kavmin ulusu olan kimseden onun mertebesi ednā ola. Ve

ثُنْيَانٌ [şunyān] ثُنَى [şunā]nın dahi cem'i olur. Ve ثُنَى [şunā]nın tefsīri bunun 'akabinde gelir inşaallāhu ta'alā.

الْثَّنِيَّةُ [eş-şinyet] (sâ'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Cem'i. Ve

ثَنِيَّةٌ [şinyet] Bir kavmin alçaĝına dahi derler; yukālu: فُلَانٌ ثَنِيَّةٌ أَهْلَ بَيْتِهِ إِذَا كَانَ أَرْدَلَهُمْ

الْثَّنَى [eş-şunā] (sâ'nın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik bir kavmin ulusunun mā-dūnu olan kimse, ثُنْيَانٌ [şunyān] ma'nāsına.

الْثَّنِيَّةُ [eş-şeniyyet] (sâ'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) İki ön diş, gerek aşaĝıdan olsun gerek yukarıdan. Ve

ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] ثَنِيٌّ [şeniyy]nin mü'ennesine dahi derler. Ve ثَنِيٌّ [şeniyy]in tefsīri bunun 'akabinde gelir inşaallāhu ta'alā.

الْثَّنِيَا [eş-şenāyā] (sâ'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, ön dişleri ma'nāsına. Ve

ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] Yokuşta olan yola dahi derler, tarīk-i 'akabe ma'nāsına. Ve

طَّلَاعُ الثَّنِيَا [ţallā'u's-şenāyā] Umūrun zirvelerine vāsıl olan kimseye dahi derler. طَّلَاعُ أَنْجِدٍ [ţallā'u encud] dedikleri gibi.

الْثَّنِيَّاتُ [eş-şeniyyāt] (sâ'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'i, zikr olunan yollar ma'nāsına. Ve bunun 'akabinde zikr olunacak davarlar ma'nāsına dahi gelir, cem'-i mü'ennes murād oldukta.

الْثَّنِي [eş-şeniyy] (sâ'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol davardır ki ön dişlerin biraka ki bu çatal tırnaklı ile bütün tırnaklı da üçüncü yılda olur ve deve de altıncı yılda olur.

الْإِثْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesri ve sâ'nın sükūnuyla) İki 'aded.

الْإِثْنَتَانُ [el-işnetān] (hemzenin kezālik kesri ve sâ'nın sükūnuyla) Mü'ennesi.

الْثَّنَانُ [eş-şintān] (sâ'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kezālik mü'ennesi, اِثْنَانٌ [işnetān]da lügattir elifin iskātıyla, zīrā elif-i sānīnin sükūnundan ötürü gelmiştir, vaktā ki sâ müteharrik kılındı elif sākıt oldu. Ve bu makāmda Cevherī kelāmında nev'-i tekrār olduĝu için tayy olundu, eger

bunun müfredi gelmek cā'iz olaydı, اِثْنٌ ve اِثْنَةٌ denirdi, اِثْنٌ ile اِثْنَةٌ gibi. Ve اِثْنَانٌ [iṣnān] in elifi elif-i vasıldır. Ve gāh olur zarūrette kat' ederler, nitekim ba'zı eṣ'ārda vākī' olmuştur.

يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ [yevmu'l-iṣneyn] (hemzenin kezālik kesri ve ṣā'nın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Düşenbe günü. Ve bu tesniye ve cem' olunmaz, zīrā hadd-i zātında kendi müsennādır ve eger cem' etmek dilesen اِثْنَانٌ [eṣānān] dersin. Ve 'Arabların هَذَا ثَانِي [eṣānīn] dedikleri اِثْنَيْنِ أَحَدٌ اِثْنَيْنِ ma'nāsınadır. Ve اِثْنَانٌ ثَالِثٌ ثَلَاثَةٌ [ṣālīṣu ṣelāṣet]te dahi hāl böyledir, ya'nī izāfet tarikiyledir, اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ [eṣre] varınca ve eger 'aded-i evvel sāniye muhālif olsa muhayyer olursun dilersen muzāf kılarsın dilersen münevven kılarsın, ya'nī هَذَا هَذَا ثَانِي وَاحِدًا ve هَذَا ثَانِي وَاحِدًا dersin هَذَا ثَانِي وَاحِدًا ve هَذَا ثَانِي وَاحِدًا ma'nāsına. Ve اِثْنَانٌ ثَالِثٌ اِثْنَيْنِ ve اِثْنَانٌ ثَالِثٌ de dahi hāl böyledir ya'nī اِثْنَانٌ ثَالِثٌ ma'nāsınadır, nitekim bāb-ı ṣā'da mūrūr etmiştir. Ve 'aded feth üzere mebnīdir, اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ den اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ ye varınca hālet-i ref'de ve hālet-i nasbda ve hālet-i cerrde illā اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ iki mezbūru iki harf üzerine mu'reb kılarsın. Ve eger اِثْنَانٌ ile bir kimse tesmiye olunsa yāhūd اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ ile tesmiye olunsa nisbette اِثْنَانٌ عَشْرَةٌ dersin ṣol kimsenin kavli üzere ki اِثْنَانٌ [ibn] in nisbetinde اِثْنَانٌ بَنِي [beneviyy] der. Ve اِثْنَانٌ [iṣniyy] dersin ṣol kimsenin kavli üzere ki اِثْنَانٌ [ibn] in nisbetinde اِثْنَانٌ [ibniyy] der. Ve ba'zı eṣ'ārda ki اِثْنَانٌ [ṣintān] kelimesin mümeyyizine muzāf kılıp اِثْنَانٌ حَنْظَلٌ demişlerdir, sā'ir a'dāda teşbihendir, maksūd اِثْنَانٌ demektir, egerçi kıyās اِثْنَانٌ دَرَاهِمٌ ve اِثْنَانٌ دَرَاهِمٌ اِثْنَانٌ نِسْوَةٌ dedikleri gibi, lākin اِثْنَانٌ دَرَاهِمَانِ ve اِثْنَانٌ لَفْظٌ lafzı ile iktifā edip اِثْنَانٌ lafzın irād etmediler.

اِثْنَانٌ [el-iṣnān] (hemzenin ve ṣā'nın kesri ile) Eğilmek, meyl ma'nāsına; yukālu: اِثْنَانٌ إِذَا اِنْعَطَفَ

اِثْنَانٌ [el-iṣnān] (hemzenin kesri ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: اِثْنَانٌ عَلَى وَزْنِ اِفْعَوْلٍ

اِثْنَانٌ [el-iṣnān] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi medh edip du'ā etmek; yukālu: اِثْنَانٌ عَلَيْهِ خَيْرًا Ve

اِثْنَانٌ [iṣnān] Ön dişi bırakmağa dahi derler, ilkā-yı اِثْنَانٌ [ṣeniyyet] ma'nāsına.

اِثْنَانٌ [eṣ-ṣenān] (ṣā'nın fethi ve elifin meddi ile) İsmidir, medh etmek ma'nāsından.

اِثْنَانٌ [et-teṣennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Yürürken o cānibe bu cānibe eğilmek; yukālu: اِثْنَانٌ فِي مَشِيَّتِهِ

اِثْنَانٌ [el-meṣānī] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Ḳur'ān-ı 'azīm'den iki yüz āyetten ekall olana derler. Ve Fātiḥatü'l-Kitāb'a dahi اِثْنَانٌ [meṣānī] derler, her rek'atte mükerrer olduğu için; 'ibāret-i Cevherī bu resme vākī' olmuştur. Zāhir budur ki rek'atten murād اِثْنَانٌ [ṣef']-i salavāttir. Ve Ḳur'ān-ı 'azīm'in cümlesine dahi اِثْنَانٌ [meṣānī] derler, āyet-i rahmet āyet-i 'azāba mukārin olduğu için.

[ثوى]

اِثْنَانٌ [eṣ-sevān] (ṣā'nın fethi ve āhirinde elifin meddiyle) Bir yerde mukīm olmak; yukālu: اِثْنَانٌ بِالْمَكَانِ يَثْوِي ثَوَاءً مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ مِثْلَ مَضَى يَمْضِي مَضَاءً

اِثْنَانٌ [eṣ-suviyy] (ṣā'nın zammı ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: اِثْنَانٌ ثَوِيًّا مِثْلَ مَضَى يَمْضِي مَضِيًّا وَيُقَالُ ثَوِيْتُ الْبَصْرَةَ وَثَوِيْتُ بِالْبَصْرَةِ

اِثْنَانٌ [el-iṣvān] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kezālik bir yerde mukīm ol-

mak; tekūlu: أَثْوَيْتُ بِالْمَكَانِ لَعْنَةً فِي ثَوَيْتٍ Ve

إِنْوَاءٌ [iṣvāʾ] Bir kimseyi mukīm kılmağa dahi derler; tekūlu: أَثْوَيْتُ غَيْرِي يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

التَّوَيْتَةُ [et-teṣviyet] (ʿalā-vezni التَّزْيِيَةُ [et-terbiyet]) KezālİK gayrıyı mukīm kılmak; tekūlu: ثَوَيْتُ غَيْرِي تَتَوَيْتُ

التَّوَيْيُ [eṣ-seviyy] (ṣā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Mihmān olan kimse, dayf ma'nāsına.

أَبُو الْمَثْوَى [ebu'l-meṣvā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Menzil sāhibi olan recül.

أُمُّ الْمَثْوَى [ummu'l-meṣvā] (vezni-i mezbūr üzere) Recülün menzilin zabt eden zevcesi.

التَّوَيْتَةُ [eṣ-seviyyet] (ṣā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Koyun mekānı olan yer, مَأْوَى الغنم ma'nāsına.

التَّابَةُ [eṣ-ṣābet] (ʿalā-vezni الْحَالَةُ [el-ḥālet] bilā-hemze) KezālİK me>vā-yı ganemdir, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve Ebū Zeyd eyitti: تَابَةٌ [ṣābet] şol taşlara dahi derler ki onu çoban geri döndükte menzilin bulsun diye diker. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: تَابَةٌ [ṣābet] deve mekānına dahi derler; yukālu: هَذَا تَابَةُ الْغَنَمِ وَتَابَةُ الْإِبِلِ أَيُّ مَأْوَاهَا وَهِيَ هَذَا تَابَةُ الْغَنَمِ وَأَوْ مَأْوَاهَا حَوْلَ الْبَيْتِ Ya'nī gerek yakın ve gerek ırak olsun. Ve

ثَوَيْتُ [Ṣuvebet] Bir mevzi'in dahi ismidir.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[جأى]

الْجَأَى [el-ceʾy] (cīm'in fethi ve hemzenin sükünü ile) Isırmak, عَضُّ [ʿaḍḍ] ma'nāsına. Ve

جَأَى [ceʾy] Ağzı yarın ağızda habs etmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا "أَحْمَقٌ لَا يَجْأَى مَرْعَةً" إِذَا لَمْ يَحْبِسْ لُعَابَهُ Ve مَرْغٌ [merg] rā-yı mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile ağız yarına derler. Ve kırba su tutmamağa dahi derler; yukālu: سَقَاءٌ لَا يَجْأَى شَيْئًا أَيُّ لَا يُمَسِّكُهُ

الْجُرْوَةُ [el-cu'vet] (cīm'in zammı ve meddiyle) Bir cins levndir ki o siyāha mā'il olan kırmızılıktır; yukālu: جَعِي الْفَرْسُ

الْأَجْأَى [el-ecʾā] (hemzenin fethi ve cīm'in sükünü ve elifin kasrıyla) Zıkr olunan levnde olan at.

الْجَأَوَاءُ [el-ceʾvāʾ] (cīm'in fethi ve hemzenin sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve şol ʿaskerdir ki demire gark ola. Ve demire gark olmakla zıkr olunan levnde olduğu için جَأَوَاءُ [ceʾvāʾ] derler; yukālu: كَتَبِيَّةٌ جَأَوَاءٌ

الْجِأَوَةُ [el-ciʾāvet] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) İçine çömlek vazʿ ettikleri zarf yāhūd şol nesnedir ki üzerine çömlek korlar, gerek deriden olsun gerek hurmā yaprağından olan hasırdan olsun, pes bu جِأَوَةٌ [ciʾāvet] gibi olur veznen ve ma'nen.

الْجِأَاءُ [el-ciʾāʾ] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Cemʿi, جِرَاحَةٌ [cirāḥat] ile جِرَاحٌ [cirāḥ] gibi. Bu zıkr olunan Aşmaʿī kavlidir. Ve Ebū ʿAmr eyitti: جِيَاءٌ [ciyāʾ] ile ve جِوَاءٌ [civāʾ] ile kezālİK çömlek vazʿ olunan zarf murāddır, جِجَآوَةٌ [ciʾāvet] ile murād ol-

duğu gibi. Ve Aḥmer dahi rivāyette Ebū 'Amr gibidir.

الْجَوَاءُ [el-civāʾ] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Çömlek karası; ve fī hadīsi 'Alī radiyallāhu ta'ālā 'anhu: "لَأَنْ أَطْلِي" "لَأَنْ أَطْلِي" Ve **إِطْلَاءٌ** [iṭlāʾ] ṭā'nın kesri ve teṣdīdiyle bāb-ı İFTİ'ĀL [ifti'āl]dir, bir nesne süründürmek. Ve ammā şol bez pāresi ki onunla çömleği saç ayaktan aşağı indirirler, ona **جَعَالٌ** [ci'āl] derler cīm'in kesri ve 'ayn-ı mühmele ile.

[جبا]

الْجَبَا [el-cebā] (fethateynle ve elifin kasriyle) Kuyunun etrafında olan toprak ki iraktan görünür.

الْجَبَايَا [el-cebāʾā] (cīm'in fethi ve bā'nın sükunu ve elifin kasriyle) **فَعْلَى** [fa'ālā] vezni üzere) **وَحْمَى** [vaḥmā] gibi şol 'avrettir ki memeleri kalkmış ola; ma'nā-yı mezkürdan me'hūzdur. Ve **وَحْمَى** [vaḥmā] ḥāʾ-i mühmele ile aş yeren hāmile 'avrettir.

الْجَبَايَا [el-cibāʾā] (cīm'in kesri ve elifin kasriyle) Havuzda deve için cem' olunan su.

الْجَبْوَةُ [el-cibvet] (cīm'in kesri ve bā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhā.

الْجَبَاوَةُ [el-cibāvet] (kezālik cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhā eyzan.

الْجَبْيِي [el-ceby] (cīm'in fethi ve bā'nın sükunuyla) Havuzda suyu cem' etmek.

الْجَبْوِي [el-cebv] (cīm'in kezālik fethi ve bā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **جَبِيْتُ الْمَاءِ فِي الْحَوْضِ وَجَبْوَتُهُ إِذَا جَمَعْتَهُ** Ve bu Kisāʾī rivāyeti üzeredir.

الْجَابِيَةُ [el-cābiyet] (bā'nın kesriyle) Şol havuzdur ki onda su cem' olunur.

الْجَوَابِي [el-cevābī] (cīm'in fethi ve bā'nın

kesri ve meddiyle) Cem'i; ve minhu kavluhu ta'ālā: (سبأ، 13) ﴿وَجَفَانَ كَالْجَوَابِ﴾ Nūsah-ı **شِطْهَانِ** ta **كَالْجَوَابِي** yā'yla vāki' olmuştur egerçi mesāhif-i şerīfede resm-i meşhūr tāmmdır. Ve

جَابِيَةُ [Cābiyet] Bir şehrin ismidir, Şām-ı şerīf'te.

الْجَبَايَةُ [el-cibāyet] (cīm'in kesriyle) Harāc cem' etmek.

الْجَبَاوَةُ [el-cibāvet] (kezālik cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: **جَبِيْتُ الْحَرَاجِ جَبَايَةً مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعْتَهُ** **وَالْبَابِ الثَّانِي وَجَبْوَتُهُ جَبَاوَةٌ مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعْتَهُ** **وَلَا يُهْمَزُ وَأَضْلُهُ الْهَمْزُ**

الْإِجْبَاءُ [el-icbāʾ] (hemzenin kesriyle) Eki ni salāhi zāhir olmadan bey' etmek. Ve fī'l-hadīsi: "مَنْ أَجَبِي فَقَدْ أَرَبِي" **وَأَضْلُهُ الْهَمْزُ** Ve **إِرْبَاءٌ** [irbāʾ] ribāya ve harāma mürtekeb olmaktadır.

التَّجْبِيَةُ [et-tecbiyet] ('alā-vezni **التَّزْبِيَةُ** [et-terbiyet]) İnsān rükūc eden kimsenin kıyāmı gibi kıyām etmek. Ve fī hadīsi İbn Mes'ūd fī zikri'l-kıyāme hīne yunfehu fī's-sūri kāle: "فَيَقُومُونَ فَيَجْبُونَ تَجْبِيَةً رَجُلٌ وَاحِدٌ" **تَجْبِيَةُ** [tecbiyet] iki tarikle olur: biri odur ki bir kimse kıyām edip ellerin dizleri üzerine vaz' eyleye ki bundan rükūc ile ta'bir olunur ve biri dahi odur ki bir kimse dizleri üzere çöküp yüzün yere koya ki bundan **سُجُودٌ** [sucūd] ile ta'bir olunur.

الْإِجْتِبَاءُ [el-ictibāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi seçip ihtiyār etmek, **إِضْطِفَاءٌ** [iṣṭifāʾ] ma'nāsına.

[جثا]

الْجَثْوَةُ [el-ceşvet] (cīm'in fethi ve sā'nın sükunuyla) Cem' olunan taşlardır, hıcāre-i mecmū'a ma'nāsına.

الْجُفْوَةُ [el-cuṣvet] (cīm'in zammı ve ṣā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الْجُفْوَةُ [el-ciṣvet] (cīm'in kesri ve ṣā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā kezālik.

جُفَى الْحَرَمِ [cuṣe'l-ḥarem] (cīm'in zammı ve ṣā'nın fethi ile ve cīm'in kesriyle dahi lügattir) Cemre atmakla harem-i Ka'be'de cem' olan taşlar.

الْجُفْوُ [el-cuṣuvv] (zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Diz üzerine çöküp oturmak.

الْجُفْيِ [el-cuṣiyy] (cīm'in zammı ve ṣā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جُفَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ يَجُفُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَجُفِي. Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي جُفُوا وَجُفِيًا عَلَى فَعُولٍ فِيهَا

جُفِي [cuṣiyy] جَاثِي [cāṣī]nin cem'i dahi gelir, yer üzerine oturucular ma'nāsına; yukālu: قَوْمٌ جُفِيٌّ مِثْلَ جَلَسَ جُلُوسًا وَقَوْمٌ جُلُوسٌ Ve Cevherī bu kelāmıyla ona işāret eder ki فُعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere gelene mahsūstur li-mā merre fi'l-mukaddimeti fī sadri'l-kitābi; ve minhu kavluhu ta'ālā: ”وَنَدَّرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جُفِيًّا“ (مریم، 72) بَضَمَ الْجِيمِ وَجُفِيًّا ﴿﴾ بِكُسْرِهَا لِمَا بَعْدَهَا مِنَ الْكُسْرِ

الْإِجْنَاءُ [el-icṣā] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi dizi üzerine oturmak; yukālu: أَجْنَاهُ عَيْرُهُ

الْمُجَانَاثُ [el-mucāṣāt] (mīm'in zammı ile) Diz dize verip oturmak; yukālu: جَائِيْتُ رُكْبَتِي إِلَى رُكْبَتِهِ

التَّجَاثِي [et-tecāṣī] (tā'nın fethi ve ṣā'nın kesri ve meddiyle) Bir niçe kimse dizi üzerine oturmak; yukālu: تَجَاثَوْا عَلَى الرُّكْبِ

سُورَةُ الْجَائِيَةِ [sūretu'l-Cāṣiyet] (ṣā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Süre-i Duhā'nın 'akabince gelen süredir.

[جحا]

الْإِجْتِحَاءُ [el-ictiḥā] (hemzenin ve tā'nın

kesri ile) Bir nesneyi dibinden kesmek; yukālu: إِجْتَحَاهُ فَهُوَ قَلْبٌ إِجْتَحَاهُ عَلَى مَا مَرَّ فِي بَابِ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ

جَحْوَانٌ [Caḥvān] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir, Benī Esed kabilesinden.

جُحَا [Cuḥā] (cīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik bir recülün ismidir. Aḥfeş eyitti: جُحَا [Cuḥā] lā-yansarıftır, zīrā veznde عُمَرُ [Umer] gibidir.

[جحنى]

التَّجْحِيَةُ [et-tecḥiyet] (bi'l-ḥā'i'l-mu'cemeti ba'de'l-cīm 'alā vezni التَّرْبِيَةِ [et-terbiyet]) Meyl etmek; ve minhu kavlu Ḥuzeyfe: ”كَالْكُوزِ مَحْحِيًّا“ أَي مَائِلًا لِأَنَّهُ إِذَا مَالَ انْضَبَّ مَا فِيهِ Ve fi'l-hadīsi: ”أَيَّ حَوَى“ Ya'nī ”Kolların açıp karnın yerden irak etti.”

[جدى]

الْجَدِيَّةُ [el-cedyet] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Eğrim dedikleri nesnedir ki için doldurup eyer tahtalarının altına korlar ve deve pālânının altına dahi ederler.

الْجَدِيَّتَانِ [el-cedyetān] (vezn-i mezbūr üzere) Tesniyesi, eğrimin çifti ma'nāsına.

الْجَدَى [el-cedā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, eğrimler ma'nāsına. Ve

جَدَى [cedā] 'Āmm olan yağmura dahi derler; yukālu: إِسْقِنَا غَيْثًا غَدَاً وَجَدَى طَبَقًا Ve غَدَاً [gadaḳ] ḡayn-ı mu'cemenin ve dāl-ı mühmelenin fethiyle kesir ma'nāsınadır. Ve طَبَقٌ [ṭabaḳ] fethateynle kezālik 'āmm ma'nāsınadır. Ve

جَدَى الدَّهْرِ [cede'd-dehr] dahi derler جَدَى الدَّهْرِ [mede'd-dehr]ma'nāsına ki أَبَدًا [ebeden] demek olur.

الْجَدَايَاتُ [el-cedeyāt] (fethateynle) Kezālik cem'i.

الْجَدِيَّةُ [el-cediyyet] (cīm'in fethi ve dāl'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle **فَعِيْلَةٌ** [fa'īlet] vezni üzere) Kezālik eğrim ma'nāsınadır.

الْجَدَايَا [el-cedāyā] (cīm'in fethi ve elifin āhirinde kasrı ile) Cem'i kezālik eğrimler ma'nāsına; **وَلَا تَقُلُّ الْجَدِيْدَةَ وَالْعَامَّةُ تَقُولُهُ** Ve

جَدِيَّةٌ [cediyyet] Kandan olan yola dahi derler ya'ni akıp yol gibi olan kana dahi derler. Ve **عَدَايَا** [cedāyā] bunun dahi cem'i gelir. Ve Ebū Zeyd eyitti: **جَدِيَّةٌ** [cediyyet] bedene yapışan kana ve **بَصِيْرَةٌ** [beşīret] yer üzerinde olan kana derler.

الْجَدْيُ [el-cedy] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Keçi yavrusu ki erkek ola, büzgāle-i ner ma'nāsına. Ve

جَدْيٍ [cedy] Nef' taleb etmeğe dahi derler; tekūlu: **جَدْيُهُ وَاسْتَجْدَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَ جَدْوَاهُ**

الْأَجْدِي [el-eccī] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnu ve dāl'in kesri ve meddiyle) Cem'-i kiletli.

الْجَدَاءُ [el-cidā] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Cem'-i kesreti; **وَلَا تَقُلُّ الْجَدَايَا وَلَا** **الْجَدْيُ بِكَسْرِ الْجِيمِ** Ve

جَدْيٍ [Cedy] Gökte bir burcun dahi ismidir. Ve

جَدْيٍ [Cedy] Kutba karīb bir yıldızın dahi ismidir ki kıble onunla bilinir.

الْجَدَاءُ [el-cedā] (cīm'in fethi ve vāv'dan münkalib olma elif-i maksüre ile) Bahşış, 'atiyye ma'nāsına.

الْجَدْوَى [el-cedvā] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Kezālik bahşış.

الْجَدَاءُ [el-cedā] (cīm'in fethi ve elifin

meddiyle) Nef' ma'nāsına; yukālu: **فَلَانَ غَنَاءٌ** **قَلِيلُ الْجَدَاءِ عَنكَ أَي قَلِيلُ الْغَنَاءِ وَالتَّمَعُ** [ġanā] ġayn-ı mu'cemenin fethiyle nef' ma'nāsınadır.

الْجَدَايَةُ [el-cedāyet] (cīm'in fethi ve dāl'in tahfifiyle) Āhū yavrusu.

الْجَدَايَةُ [el-cidāyet] (cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhā. Ve Aşma'ī eyitti: **جَدَايَةٌ** [cidāyet] āhū yavrusunun dışisine derler, **عَنَاقُ** [anāk] keçi yavrusunun dışisine dedikleri gibi.

الْجَدْوُ [el-cedv] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Fā'ide taleb etmek.

الْإِسْتِجْدَاءُ [el-isticdā] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Kezālik fā'ide taleb etmek; tekūlu: **جَدَوْتُ فَلَانًا وَاسْتَجْدَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَ جَدْوَاهُ**

الْجَادِي [el-cādī] (dāl'in kesri ve meddiyle) İhsān talebine gelen fakīr-i sā'il, **عَافِي** [āfī] ma'nāsına ki **عَافِي** [āfī] 'ayn-ı mühmele ile tālib-i ihsāna derler.

الْإِجْدَاءُ [el-icdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bahşış vermek; tekūlu: **إِجْدَاهُ إِذَا** **أَعْطَاهُ الْجَدْوَى** Ve

إِجْدَاءٌ [icdā] Bahşışe vāsıl olmağa dahi derler; yukālu: **إِذَا أَجْدَى** **إِذَا أَصَابَ الْجَدْوَى** Ve nef' vermek ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا يُجْدِي عَنكَ هَذَا أَي مَا يُعْنِي**

[جَدَى]

الْجَدْوَةُ [el-cezvet] (cīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kōz ki āteşte olur, **جَمْرَةٌ** [cemret] ma'nāsına.

الْجَدْوَةُ [el-cuzvet] (cīm'in zammı ve zāl'ın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الْجَدْوَةُ [el-cuzvet] (cīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i.

الْجَدْيُ [el-cizā] (cīm'in kesri ve elifin

kasrıyla) Kezālik cem'ci. Mucāhid eyitti: Bārī ta'ālānın (القصص، الْقَصَصُ) ﴿أَوْ جَذْوَةٌ مِنَ النَّارِ﴾ (29) dediği جَذْوَةٌ مِنَ النَّارِ ma'nāsındır ve bu cemī' Arabın lügatidir dedi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: جَذْوَةٌ [cizvet] cīm'in kesriyle جِذْمَةٌ [cizmet] gibidir. Ve جِذْمَةٌ [cizmet] fermüde olan oduna derler, gerek ucunda âteş olsun gerek olmasın.

الْحَازِي [el-cāzī] (zāl'ın kesri ve meddiyle) Otururken dizlerin dikip parmakları ucın basan kimse.

الْحِزَاءُ [el-cizā'] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Cem'ci, zıkr olunan vechle oturan kimseler ma'nāsına, نَائِمٌ [nā'im]le نِيَامٌ [niyām] gibi. Ve Ebū 'Amr eyitti: حِزَاءٌ [cezā] ve حِزَاءٌ [ceṣā] lügatlerdir. Ve

حَازِي [cāzī] Ayakların ucu üzere duran kimsedir dedi. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: حَازِي [cāzī] kademeynin dikip oturan ve حَازِي [cāzī] dizleri üzerine oturandır. Ve

حَازِي [cāzī] Kulacı kısa olan kimseye dahi derler, kasīrū'l-bā' ma'nāsına.

الْحَازِيَّةُ [el-cāzīyet] (zāl'ın kezālik kesriyle) Mü'ennesi.

الْمَجْدُودِي [el-meczūziyy] (mīm'in fethi ve zāl'ın zammı ve meddiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki kendini menziline ve tecemmülātına mülāzemetten hālī olmaya. Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir.

الْحِزْوُ [el-cezv] (cīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Ayak üzerinde sābit olup durmak. Ve

حِزْوٌ [cezv] Bir nesnenin üzerine sābit olmağa derler; yukālu: حِزْوٌ عَلَى شَيْءٍ إِذَا تَبَتَّ عَلَيْهِ

الْحِزْوَاءُ [el-iczā'] (hemzenin kesri ile) Bi-

ma'nāhā. Ve

إِحْدَاءٌ [iczā'] Deve yavrusunun örgücünde yağ ziyāde olmağa dahi derler; yukālu: أَجْدَى الْفَصِيلِ إِذَا حَمَلَ فِي سَنَامِهِ شَحْمًا

الْمُجْزِي [el-muczī] (mīm'in zammı ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Hörgücü semiz olan deve yavrusu.

الْمُجْزِيَّةُ [el-muczīyet] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla ve zāl'ın kesri ile) Sābit ma'nāsındır. Ve fi'l-hadīsi: "مَثَلُ الْمُتَأَنِّيِّ" أُرْزَةُ "مَثَلُ الْأُرْزَةِ الْمُجْزِيَّةِ عَلَى الْأَرْضِ" أَبِي الثَّائِبِ [urzet] rā-i mühmelenin sükūnuyla bir cins ağaçtır.

التَّجْزِي [et-tecāzī] (tā'nın fethi ve zāl'ın kesri ile) İki kimse taş kaldırırken el ele vermek, nitekim تَجَايِي [tecāyī] diz dize verip oturaktır.

[جرى]

الْجَرْيُ [el-cery] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnu ile) Akmak.

الْجَرْيَانُ [el-cereyān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَرَى الْمَاءُ جَرْيًا وَجَرْيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأَجْرَاءُ [el-icrā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Akıtmak; tekūlu: أُنَا أَجْرَيْتُهُ

الْجَرْيَةُ [el-ciryet] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir cins akmak; yukālu: مَا أَشَدَّ مَا أَجْرَيْتُهُ هَذَا الْمَاءُ

الْمُجْرَى [el-mucrā] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Masdardır, icrā ma'nāsına; minhu kavluhu ta'ālā: مُرْسَاً "بِسْمِ اللَّهِ مُجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا" (هود، 41) [mursā] dahi masdardır, gemiyi durutmak ma'nāsına.

الْمُجْرَى [el-mecrā] (mīm'in fethi ve elifin kezālik kasrıyla) akmak ma'nāsına, masdardır, nitekim āyet-i mezbūrede "بِسْمِ اللَّهِ"

(41) (هود،) “dahi kırāʔat olunmuştur mīm'lerin fethiyle, zīrā sūfīnē ʔer derler ve rēs sūfīnē ʔer derler.”

الْجِرَائِيَّةُ [el-cirāyet] (cīm'in kesriyle) Cārī olan vazīfedir.

الْجُرْوُ [el-cerv] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kelbin ve sā'ir sibāc'ın yavrusu.

الْجُرْوُ [el-curv] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-maʕnāhu.

الْجُرْوُ [el-cirv] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bi-maʕnāhu; kezālik.

الْأَجْرِي [el-ecrī] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, kelb yavruları maʕnāsına. Ve bunun aslı **الْأَجْرُ** idi, vāv tarafta olup mā-kabli meksūr olduğu için yā'ya döndü. Ve

الْأَجْرِي [el-ecrī] Kayanın hurdelerine dahi derler; **جُرْوُ** [cerv]in cem'idir, kaya hurdesi maʕnāsına, ʕalā-mā se-yecīu. Ve fi'l-hadīsi: “أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَجْرٍ زُغْبٍ” Ve **زُغْبٌ** [zūgb] zā ve gāyn-ı muʕcemeteyn ile hurde maʕnāsınadır.

الْجِرَاءُ [el-cirāʔ] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î.

الْأَجْرِيَّةُ [el-ecriyet] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) **جِرَاءُ** [cirāʔ]ın cem'î, pes cem'î-i cem' olur. Ve

جُرْوُ [cerv] ve

جُرْوَةٌ [cervet] **قِتَاءُ** [qiṣṣāʔ] dedikleri maʕrūf hıyārın hurdesine dahi derler. Ve

جُرْوُ [cerv] Hanzalın yaʕnī karga düğlüğünün hurdesine dahi derler. Ve

جُرْوُ الرُّمَّانِ [cervu'r-rummān] Enār hurdesine de derler.

جِرْوَةٌ [Benī Cirvet] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) ʕArabdan bir cemāʕatin

ismidir.

جِرْوُ الْبَطْحَاءِ [Cirvu'l-Baṭḥāʔ] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Rebʔa b. ʕAbdulʕazzā'nın lakabıdır ki cedd-i aʕlāsı ʕAbdumenāf'tır.

إِلْقَاءُ الْجِرْوَةِ [ilqāʔu'l-cirveti] (kezālik cīm'in kesriyle) Sabr maʕnāsına istiʕmāl olunur; yukālu: **الْقَى فُلَانٌ جِرْوَتَهُ إِذَا صَبَرَ عَلَى الْأَمْرِ**

ضَرْبُ الْجِرْوَةِ [ḍarbu'l-cirveti] Bir nesneye nefsi rām kılmak; minhu kavluhum: **ضَرَبَ عَلَيْهِ جِرْوَتَهُ أَيَّ وَطَنَ عَلَيْهِ نَفْسَهُ**

الْمُجْرِي [el-mucrī] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Yavrulu olan kelb.

الْمُجْرِيَّةُ [el-mucriyet] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-maʕnāhu; yukālu: **كَلْبَةٌ مُجْرٍ وَمُجْرِيَّةٌ إِذَا كَانَ مَعَهَا جِرَاؤُهَا**

الْجِرَائِيَّةُ [el-cerāyet] (cīm'in fethiyle) **جَارِيَّةٌ** [cāriyet]lik ki nisā tāʔifesinde olan tazelik maʕnāsınadır.

الْجِرَاءُ [el-cirāʔ] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Bi-maʕnāhā.

الْجِرَاءُ [el-cerāʔ] (cīm'in fethiyle) Bi-maʕnāhā kezālik; yukālu: **جَارِيَّةٌ بَيْنَهُ الْجِرَائِيَّةُ** Ve minhu kavluhum: **كَانَ ذَلِكَ وَالْجِرَاءُ وَالْجِرَاءُ** Ve **فِي أَيَّامِ جِرَاءِهَا أَيَّ صَبَّهَا**

جِرَاءُ [cerāʔ] Musāhib olmak maʕnāsına dahi gelir, ʕalā-mā se-yecīu inṣāallāhu taʕālā.

الْجَارِيَّةُ [el-cāriyet] (rā'nın kesri ile) Tāze kız, duhter-i hurde maʕnāsına. Ve

جَارِيَّةٌ [cāriyet] Güneşe dahi derler, şems maʕnāsına. Ve gemīye dahi derler, **سَفِينَةٌ** [sefīnet] maʕnāsına.

الْمُجَارَاةُ [el-mucārāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile bile gitmek. Ve söyleşmek musāhabet maʕnāsına; yukālu: **جَارَاهُ مُجَارَاةً**

وَجَزَاءٌ إِذَا جَرَى مَعَهُ وَيُقَالُ جَزَاهُ فِي الْحَدِيثِ

الْتَجَارِي [et-tecārī] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik söyleşmek; yukālu: تَجَارَوْا فِي الْحَدِيثِ

الْجَرِي [el-cerīyy] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Vekil olan kimse. Ve resul olan kimseye dahi derler; yukālu: جَرِيٌّ بَيْنَ الْجَرَانِيَّةِ وَالْجَرَانِيَّةِ يَفْتَحُ الْحَجِيمَ وَكَسْرَهَا

الْإِجْرِيَاءُ [el-icriyā] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, vekiller ma'nāsına. Ve ammā bahādır ma'nāsına olan جَرِيٌّ [cerī] mehmūz olmağın zikri bāb-ı hemzede mürür etmiştir.

الْتَجْرِيَّةُ [et-tecriyet] (‘alā-vezni [et-terbiyet]) Vekil nasb etmek.

الْإِسْتِجْرَاءُ [el-isticrā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik vekil nasb etmek. Ve fi'l-hadīsi: “فُولُوا بِقَوْلِكُمْ وَلَا يَسْتَجْرِيَنَّكُمْ الشَّيْطَانُ” Ve vekile جَرِيٌّ [ceriyy] dedikleri mü'ekkel mecrāsına cārī olduğu içindir.

جَرَكَ [cerāke] (cīm'in fethi ve rā'nın tahfifi ve kāf'ın fethiyle) مِنْ أَجْلِكَ [min ec-like] ma'nāsınadır.

جَرَائِكَ [cerā'ike] (cīm'in fethi ve rā'nın tahfifi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; minhu kavluhum: فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ جَرَائِكَ وَمِنْ جَرَائِكَ أَيُّ مَنْ أَجْلِكَ فَهُوَ لُغَةٌ فِي جَرَائِكَ وَجَرَائِكَ بِشُدِيدِ الرَّاءِ فِيهِمَا وَلَا تُقَالُ مَجَرَائِكَ

الْجَرِيَّةُ [el-cirriyyet] (cīm'in kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle ve yā'nın dahi teşdidiyle) Kursak, havsala manāsına, قَرِيَّةٌ [kiriyyet] gibidir veznen ve ma'nen.

الْإِجْرِيَاءُ [el-icriyā] (hemzenin ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) ‘Ādet ya'nī bir nesneye şürūc edip onu mu'tād edinmek.

الْجَزِي [el-cery] (cīm'in fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

[جزى]

الْمَجَارَاةُ [el-cezā] (cīm'in fethi ve zā-yı mu'cemen sonra elifin meddiyle) Bir nesnenin ıvazın etmek; tekülü: جَزَيْتُهُ بِمَا صَنَعَ جَزَاءً

الْمُجَارَاةُ [el-mucāzāt] (mīm'in zammı ile) Bi-ma'nāhu; tekülü: جَارَيْتُهُ مُجَارَاةً Ve bāb-ı mugālebeden جَارَيْتُهُ فَجَزَيْتُهُ dahi derler, غَلَبْتُهُ فَجَزَيْتُهُ ma'nāsına. Ve

جَزَاءُ [cezā] Kazā ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَزَى عَنِّي هَذَا الْأَمْرُ أَيُّ قَضَى ﴿لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ (البقرة، 48) Ve “تَجْزَى عَنْكَ وَلَا تَجْزِي بِعَدِّكَ” أَيُّ تَقْضِي

جَزَاءُ [cezā] Kifāyet ma'nāsına da gelir; yukālu: جَزَتْ عَنْكَ شَاءٌ أَيُّ كَفَّتْ

الْإِجْرَاءُ [el-iczā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kifāyet ma'nāsınadır, Benī Temīm kavli üzere; tekülü: أَجْرَأْتُ عَنْكَ شَاءً بِالْهَمْزَةِ

الْتَجَارِي [et-tecāzī] (tā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Deyni taleb etmek; tekülü: تَجَارَيْتُ دَيْنِي عَلَى فُلَانٍ إِذَا تَقَاصَيْتَ

الْمُتَجَارِي [el-mutecāzī] (mīm'in zammı ve zā'nın kesri ve meddiyle) Taleb-i deyn eden kimse; ma'nāsına.

الْجَارِي [el-cāzī] (zā'nın kesri ve meddiyle) Kifāyet kılan kimse; yukālu: هَذَا رَجُلٌ جَارِيكَ مِنْ رَجُلٍ أَيُّ حَسْبِكَ

الْجَزِيَّةُ [el-cizyet] (cīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Zimmīlerden alınan nesne.

الْجَزَى [el-cizā] (cīm'in kesri ve elifin kasriyle) Cem'i, لِحْيَةٌ [lihyet] ile لِحَى [liḥā] gibi, sakal ma'nāsına.

[جفا]

الْجَفَاءُ [el-cefāʾ] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) Yaramazlık etmek ki iyilik etmenin mukābilidir; tekūlu: جَفَوْتُ الرَّجُلَ أَجْفُوهُ جَفَاءً Ve

جَفَاءً [cefāʾ] Eyer atın arkasından gitmeğe dahi derler.

الْإِجْفَاءُ [el-icfāʾ] (hemzenin kesriyle) Eyeri atın arkasından gidermek; yukālu: جَفَا السَّرُوحُ إِذَا رَفَعْتَهُ عَنْ ظَهْرِ الْفَرَسِ وَأَجْفَيْتُهُ إِذَا رَفَعْتَهُ Ve *Kāmūs*'tan fehm olunan budur ki جَفَاءً [cefāʾ] ve إِجْفَاءً [icfāʾ] bir maʿnāya ola ki o kaldırıp gidermek maʿnāsınadır. Ve

إِجْفَاءً [icfāʾ] Davarı otluktan sürüp otlamağa māniʿ olmak maʿnāsına da gelir; tekūlu: أَجْفَيْتُ الْمَاشِيَةَ إِذَا أَبْعَثْتَهَا وَلَمْ تَدْعَهَا تَأْكُلْ

الْمُجْفَاءُ [el-mucfāt] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla) Zikr olunan davar ki otlamadan menʿ olunmuştur.

الْمُجْفَرُ [el-mecfuvv] (mīm'in fethi ve fā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Cefā olunan kimse; وَلَا تَقُلْ جَفَيْتُ Ve baʿzı eşʿarda مجفري vākiʿ olduğunun vechi budur ki جَفَيْتُ den ahz olunmağın ism-i mefʿūl binā-yı mefʿūl tarzı üzere mebnī kılınmak tarikiyledir.

الْجِفْوَةُ [el-cifvet] (cīm'in kesri ve fā'nın sükūnuyla) Cefā maʿnāsınadır; yukālu: فَلَانٌ ظَاهِرُ الْجِفْوَةِ أَيُّ ظَاهِرِ الْجَفَاءِ

الْمُجْفَاةُ [el-mucāfāt] (mīm'in zammı ile) Irak etmek.

التَّجَافِي [et-tecāfi] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Irak olmak; yukālu: جَافَاهُ عَنْهُ فَتَجَافَى وَيُقَالُ تَجَافَى جُنُبُهُ عَنِ الْفَرَّاشِ إِذَا نَبَا

الْإِسْتِجْفَاءُ [el-isticfāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi yaramaz ʿadd edip جَافَى [cāfi] itibār etmek; yukālu: اسْتَجْفَى

الْفَرَّاشَ إِذَا عَدَّهُ جَافِيًا

[جلا]

الْجَلِي [el-celiyy] (cīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Āşikāre olan nesne ki خَفِي [ḥafi]nin mukābilidir.

الْجَلِيَّةُ [el-celiyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Müteyakkın olan haber.

الْجَالِيَّةُ [el-cāliyet] (lām'ın kesriyle) Şol tāʾifedir ki vatanlarından irak düşmüşlerdir. Ve

جَالِيَّةُ [cāliyet] Gāh olur cizye-i ehl-i zimmet maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: اسْتُعْمِلَ فَلَانٌ عَلَى الْجَالِيَّةِ أَيُّ عَلَى جَزِيَّةِ أَهْلِ الذِّمَّةِ

الْجَالَةُ [el-cālet] (ʿalā-vezni [el-ḥālet]) Kezālik جَالِيَّةُ [cāliyet] maʿnāsınadır, yaʿnī vatanlarından irak düşen kimseler manāsınadır. Ve bu takrīrdən fehm olunur ki sāhib-i *Terceme*'nin جَالِيَّةُ [celiyyet] ve جَالَةٌ [cālet] haber-i sādık dediği sehvidir.

الْجَلَاءُ [el-celāʾ] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) Şehrden ve vatandan çıkmak. Ve vatandan çıkarmağa dahi derler; tekūlu: جَلُّوا عَنْ أَوْطَانِهِمْ وَجَلُّوهُمْ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

جَلَاءً [celāʾ] Başın önünde kılları olmamağa dahi derler.

الْإِجْلَاءُ [el-iclāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kezālik vatanından dūr düşmek. Ve dūr kılmak maʿnāsına dahi gelir; tekūlu: أَجْلَوُا عَنِ الْبَلَدِ وَأَجْلَيْتُهُمْ أَنَا كِلَاهُمَا بِالْأَلْفِ Ve

إِجْلَاءً [iclāʾ] Bir nesnenin üzerinden halk dağılmağa dahi derler; yukālu: أَجْلَوُا عَنِ الْقَيْلِ إِذَا انْفَرَجُوا لَا غَيْرُ

الْجِلَاءُ [el-cilāʾ] (cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi āşikāre kılmak; tekūlu:

جَلَوْتُ أَي أَوْصَحْتُ وَكَشَفْتُ Ve

جِلَاءٌ [cilā³] Gözü rüşen kılmağa dahi derler; tekūlu: جَلَوْتُ بَصْرِي بِالْكُحْلِ Ve kasāvet gidermeğe dahi derler; tekūlu: جَلَوْتُ هَمِّي Ve kılıç açmağa dahi derler; tekūlu: جَلَوْتُ السَّيْفَ جِلَاءً إِذَا صَفَلْتَهُ Ve

جِلَاءٌ [cilā³] Geline cilve kılarken nazar etmeğe dahi derler.

الْجِلْوَةُ [el-cilvet] (cīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kezālik cilve kılarken geline nazar etmek.

الْإِجْتِلَاءُ [el-ictilā³] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Kezālik geline cilve ederken nazar kılmak; tekūlu: جَلَوْتُ الْعُرُوسَ جِلَاءً وَجِلْوَةً وَاجْتَلَيْتُهَا إِذَا نَظَرْتُ إِلَيْهَا مَجِلْوَةً Ve

جِلَاءٌ [cilā³] Cilve hālinde gelinin zevci geline bir nesne vermeğe dahi derler; yukālu: وَصَيْفٌ [vaşif] جَلَاهَا زَوْجَهَا وَصَيْفًا أَي أَعْطَاهَا şād-ı mühmele ile hādım ma'nāsınadır, gerek kul olsun gerek karavaş olsun. Ve جِلْوَةٌ [cilvet] o itā olunan nesneye dahi derler; yukālu: مَا جَلَوْتُهَا فَيَقَالُ كَذَا وَكَذَا Ve

جِلَاءٌ [cilā³] Mūcib-i ta'zīm olan esmāya ve elkāba dahi derler; yukālu: مَا جِلَاءٌ فُلَانٍ أَي Ve بِأَيِّ شَيْءٍ يُخَاطَبُ مِنَ الْأَسْمَاءِ وَالْأَلْقَابِ فَيَعْظَمُ بِهِ

الْإِجْتِلَاءُ [ictilā³] Dülbendi sarılı iken alını üzerin kaldırmağa dahi derler; tekūlu: إِجْتَلَيْتُ Ve الْعِمَامَةَ عَنْ رَأْسِي إِذَا رَفَعْتَهَا مَعَ طَيْهَا عَنْ جَبِينِكَ

جِلَاءٌ [cila³] Sürme ma'nāsına dahi gelir.

الْأَجْلَى [el-eclā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki başının önünde kılları olmaya; yukālu: رَجُلٌ أَجْلَى إِذَا كَانَ يَبِينُ الْجِلَاءَ

الْمَجَالِي [el-mecālī] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bāşın önleri ki kıl bitmeğe sālīh olan yerleridir, مَقَادِمُ الرَّأْسِ ma'nāsına.

الْمَجْلَى [el-miclā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Vāhidi, Ferrā rivāyeti üzere. Ve bunun iştikākı جَلَا [celā]dandır. Ve جَلَا [celā] ibtidā'-i صَلَّعَ [şala³]a derler. Ve صَلَّعَ [şala³] başın nısfına dek kılları olmamağa derler.

الْجَلَّةُ [el-celet] (fethateynle ve tahfifiyle) Kezālik başın mukaddeminin kılları olmamaktır.

الْجِلْوَاءُ [el-celvā³] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Gök yüzü açıklık olmağa derler; yukālu: السَّمَاءُ جِلْوَاءٌ أَيْ مُضْحِجَةٌ [cehvā³] جِلْوَاءٌ [celvā³] Pes gibidir veznen ve ma'nen.

جَلَى [Cellā] (cīm'in fethi ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Bir cemā'atin ismidir.

جَلَا [Celā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Bir recülün ismidir ki fi'l-i māzī ile tesmiye olunmuştur. Ve 'Īsā b. 'Ömer eyitti: Kaçan katl ve darb misli ile tesmiye olunsa lā-yansarıf olur.

التَّجْلِيَةُ [et-tecliyet] (alā-vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Nazarı devr ettirip dikkatle bakmak, doğan sayda baktığı gibi; yukālu: جَلَى بَصْرَهُ تَجْلِيَةً إِذَا رَمَى بِهِ كَمَا يَنْظُرُ الضَّمْرُ إِلَى الضَّمِيدِ Ve

تَجْلِيَةً [tecliyet] Bir nesneyi āşikāre kılmağa dahi derler; yukālu: جَلَى الشَّيْءَ إِذَا كَشَفَهُ

تَجْلِيَةً [tecliyet] Ta'bir ma'nāsına da gelir; yukālu: هُوَ يَجْلِي عَنْ نَفْسِهِ أَي يُعَبِّرُ عَنْ ضَمِيرِهِ

الْإِنْجِلَاءُ [el-incilā³] (hemzenin ve cīm'in kesriyle) Bir nesne açılmak; yukālu: إِنْجَلَى عَنْهُ الْهَمُّ إِذَا انْكَشَفَ

التَّجْلِي [et-tecellī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nesne münkeşif olmak; yukālu: تَجَلَّى الشَّيْءُ إِذَا تَكَشَفَ

الْمَجَالَاتُ [el-mucālāt] (mīm'in zammı ile)

Bir nesneyi bir kimseye āşikāre kılmak, Aşmaṭ rivāyeti üzere; tekūlu: جَالِيَهُ بِالْأَمْرِ وَجَالِحُهُ إِذَا جَاهَزْتَهُ بِهِ

التَّجَالِي [et-tecālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Birkaç kimsenin birbirine hāli münkeşif olmak; yukālu: تَجَالَيْنَا أَي انْكَشَفَ حَالٌ وَاحِدٌ مِنَّا لِصَاحِبِهِ

جَلْوِي [Celvā] (cīm'in fethi ve lām'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Hufāf b. Nudbe'nin atının ismidir.

[جما]

الْجَمَاءُ [el-cemmā] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdidini ve elifin meddiyle) Bir nesnenin şahsı.

الْجَمَاءَةُ [el-cemmāt] (vezn-i mezbūr üzere) Kezālik bir nesnenin şahsı.

[جنى]

الْجَنِي [el-ceny] (cīm'in fethi ve nūn'un sükunu ile) Meyve devşirmek.

الْإِجْتِنَاءُ [el-ictinā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik meyve devşirmek; tekūlu: جَنَيْتُ الثَّمْرَةَ أَجْنَيْتُهَا جَنِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَاجْتَنَيْتُهَا

الْجَنَا [el-cenā] (cīm'in fethiyle) Devşirilen meyve; yukālu: أَتَانَا بِجَنَانَةٍ طَيِّبَةٍ لِكُلِّ مَا يُجْتَنَى

الْجَنِيِي [el-ceniyy] (cīm'in fethi ve yā'nın teşdidiniyle) Tāze devşirilen meyve; yukālu: تَمَّرَ جَنِيِي جَيْنِ جُنِيِي

الْجِنَايَةُ [el-cināyet] (cīm'in kesriyle) Suç etmek; yukālu: جَنَى عَلَيْهِ جِنَايَةً

التَّجَنِّي [et-tecennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bir kimseye iftirā olup bir nesne isnād olunmak.

الْجَوِي [el-cevā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Yanmak, حُرُقَةٌ [hurqat] ma'nāsına. Ve şiddet-i aşktan yā şiddet-i hüznenden vecde gelmek ma'nāsına da gelir; tekūlu:

جَوِي الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

جَوِي [cevā] Bir kimseye bir yerin havāsı muvāfık gelmeğe dahi derler; tekūlu: جَوَيْتُ نَفْسِي إِذَا لَمْ يُوَافِقْكَ الْبَلَدُ

الْإِجْتَوَاءُ [el-ictivā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik şehrin havāsı muvāfık düşmemeğin onda ikāmeti kerih görmek; tekūlu: إِجْتَوَيْتُ الْبَلَدَ إِذَا كَرِهْتَ الْمَقَامَ فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ فِي نِعْمَةٍ

الْجَوِي [el-cevī] (cīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Vecde gelen kimse; yukālu: جَوِي فَهُوَ جَوِيٌّ مِثْلُ دَوِيٍّ فِي الْوَزْنِ وَالْمَعْنَى Ve bu sebebden mütegayyir olup bed rāyiha olan suya dahi جَوِي derler, أَجِنٌ [ācin] gibi, lākin جَوِي [cevī] tagayyür-i rāyihada eşedd olandır. Ve ba'zı nüshada أَجِنٌ [ācin] bedeline جِيَّة [ciyet] vāki' olmuştur kesr-i cīm'le lākin asahh olan zikr olunandır, زِرَا جِيَّة [ciyet]te tagayyür-i rāyiha mu'teber değildir, 'alā-mā se-yecī'u inşāallāhu ta'ālā.

[جها]

الْجَهِي [el-cehā] (cīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Ev harāb olmak; tekūlu: جَهِي الْبَيْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرِبَ

الْجَاهِي [el-cāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Harāb olan ev.

الْمُجْهِي [el-muchī] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol derim evidir ki üzerinde keçesi olmaya; yukālu: جَهِيَ خَيَْاءٌ مُجْهٍ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ سِتْرٌ

الْجَهْوِي [el-cehvā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Açık olan nesne; yukālu: إِسْتِ جَهْوِي أَي مَكْشُوفَةٌ Ve جَهْوِي [ist] hemzenin kesri ile oturak yeridir. Ve 'Arabların lisān-ı behāyim üzere vaz' ettikleri kelimātandır bu ki keçiye hitāb edip قَدْ جَاءَ الْفُرُّ يَا عَنُزُّ قَدْ جَاءَ الْفُرُّ demişler ve eyitmiş وَاسْتِ ذَنْبُ الْوَيِّ وَاسْتِ

“جَهْوَى” *Bunu Ebū ‘Ubeyd, Kitābu'l-Ġanem*’de zikr etmiştir. Ve قُرُّ [kurr] kâf’ın zammı ve rā’nın teşdidiyle soğuk ma‘nâsınadır, ya‘nî “Kuyruğu merfûc ve dübürü mekşûf olanlara şiddet-i sermâda zihî musibet!” demiştir.

الأَجْهَى [el-echā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Sakfı olmayan ev; yukālu: بَيْتٌ أَجْهَى أَي لَا سَقْفَ لَهُ

الْجَهْوَاءُ [el-cehvā] (cīm’in fethi ve elifin meddiyle) Gök yüzüdür ki açıklık ola; yukālu: السَّمَاءُ جَهْوَاءٌ أَي مُضْحِيَّةٌ

الْإِجْهَاءُ [el-ichā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Gök yüzü açıklık olmak; yukālu: أَجْهَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْقَشَعَ عِنْدَ الْعَيْمِ Ve açıklığa dâhil olmağa dahi derler; yukālu: أَجْهَيْتِنَا السَّمَاءُ أَي أَجْهَتْنَا السَّمَاءُ كِلَاهُمَا بِالْأَلِفِ إِلَّا أَنَّ الْأَلِفَ فِي الْأَوَّلِ لِلصُّيُورَةِ وَفِي الثَّانِي لِلدُّخُولِ

[جيا]

الْجِيَاءُ [el-ciyā] (cīm’in kesri ve elifin meddiyle) Çömlek vaz‘ olunacak zarftır ki ona جَاوَةٌ [ci‘āvet] dahi derler.

الْجِيَّةُ [el-ciyet] (cīm’in kesri ve yā’nın tahfifi ve teşdidiyle) Şol sudur ki bir yerde cem‘ olmuştur. Ve bu aslında mehmûz değildir.

جَيِّ [Ceyy] (cīm’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) İşfahān şehrinin ismidir, mu‘arrebdir.

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[حبا]

الْإِحْتِبَاءُ [el-ihtibā] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir kimse dizin dikip otururken dülbendiyle ayakların ve arkasın cem‘ etmek; tekūlu: إِحْتَبَى الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ ظَهْرَهُ وَسَاقِيَهُ Ya‘nî dülbend yerine gāh olur إِحْتِبَاءٌ [ihtibā]yı elle dahi eder.

الْحُبُوءَةُ [el-ḥubvet] (hā’nın zammı ve bā’nın sükūnuyla) İsmidir, zikr olunan ma‘nâdan.

الْحِبْصَةُ [el-ḥibvet] (hā’nın kesri ve bā’nın sükūnuyla) Bi-ma‘nāhā; yukālu: حَلَّ حُبُوءَتُهُ وَحِبْصَتُهُ

الْحَبِي [el-ḥibā] (hā’nın kesri ve elifin kasrı ile) Cem‘i, zikr olunan vech üzere oturmaklar ma‘nâsına, Ya‘qūb rivāyeti üzere.

حَابِي الشَّرَاسِيفِ [hābi’ş-şerāsif] (şīn’in fethi ve sīn’in kesri ve meddiyle) Yanları yüksek olan davar ve gayrı; yukālu: إِنَّهُ لِحَابِي الشَّرَاسِيفِ أَي مُشْرِفٌ الْجَبْتَيْنِ Ve

حَابِي [hābi] Karīb olana dahi derler, her ne olursa olsun.

الْحَبِييُّ [el-ḥabiyy] (hā’nın fethi ve āhirinde yā’nın teşdidiyle) Şol buluttur ki dağ gibi arkırı olur yüksek olup göğü kaplamazdan evvel.

الْحَبْصُ [el-ḥabv] (hā’nın fethi ve bā’nın sükūnuyla) Oğlan yürümeğe başladıkta oturak yeri üzere sürünmek; yukālu: حَبَا الصَّبِيُّ عَلَى اسْتِهِ حَبْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَحَفَ Ve

حَبْصٌ [ḥabv] Bir nesneyi himāyet edip men‘ etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يُحَبِّوْ مَا حَوْلَهُ أَي يَحْمِيهِ وَيَمْنَعُهُ

التَّحْيِيَّةُ [et-tahbiyet] (‘alā-vezni التَّحْيِيَّةُ [et-

terbiyet]) Kezālik himāyet etmek; yukālu: **حَبَى** مَا حَوْلَهُ تَحْبِيَةً Ve

الْحُبْوُ [el-ḥubuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Karīb olmağa derler; yukālu: **حَبَوْتُ** لِلْحَمْسِينَ إِذَا دَنَوْتُ لَهَا Ve kum yükselmeğe dahi derler; yukālu: **حَبَا** الرُّمْلُ إِذَا أَشْرَفَ Ve ok ibtidā yer üzerinde sıyrılıp nişāna ondan sonra vāsıl olmağa dahi derler; yukālu: **حَبَا** السَّهْمُ إِذَا زَلَجَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ أَصَابَ الْهَدَفَ

الْحَبْوَةُ [el-ḥabvet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesne vermek; yukālu: **حَبَاهُ** حَبْوَةً أَيْ أَعْطَاهُ

الْحِبَاءُ [el-ḥibāʿ] (ḥā'nın kesriyle) 'Atā ma'nāsıdır.

الْمُحَابَاةُ [el-muḥābāt] (mīm'in zammı ile) 'Atā kılmak; yukālu: **حَابَيْتُهُ** فِي الْبَيْعِ مُحَابَاةً

[حتا]

الْحَتِي [el-ḥatiyy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) **فَعِيلٌ** [faʿīl] vezni üzere) **سَوِيْقٌ مُقْلٌ** [suwīqun muqlun] ma'nāsına. Ve **مُقْلٌ** [muqlun] hurmā-yı Hindī demekle ma'rūf olan meyvedir.

الْحَتْوُ [el-ḥatv] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kilimin saçağın bükme; yukālu: **حَتَوْتُ** هُدْبَ الْكِسَاءِ حَتْوًا إِذَا كَفَفْتُهُ مُلَزَقًا بِهِ Ve Ya'nī saçağı kilime ulaşıken bükse.

[حئا]

الْحَشْوُ [el-ḥašv] (ḥā'nın fethi ve šā-i müsellesenin sükūnu ile) Toprak saçmak.

الْحَشْيُ [el-ḥašy] (kezālik ḥā'nın fethi ve šā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْتَحْشَاءُ [et-taḥšāʿ] (tā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **حَشَا** فِي وَجْهِهِ التُّرَابَ يَحْشُو حَشْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَحْشِي حَشْيًا مِنَ التُّرَابِ يَحْشُو حَشْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَتَحْشَاءُ Ve

حَشْوٌ [ḥašv] Bir nesne vermek ma'nāsına da

gelir; tekūlu: **حَشَوْتُ** لَهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ شَيْئًا سِيرًا

الْحَشْوَاءُ [el-ḥašvāʿ] (ḥā'nın fethi ve šā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Toprağı çok yer; yukālu: **أَرْضٌ حَشْوَاءٌ** إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ التُّرَابِ

الْحَشَاءُ [el-ḥašāʿ] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Saman ufağı, التَّيْنِ, **دَقَاقُ** ma'nāsına. Ve hurmā kışrlarına dahi derler.

[حجا]

الْحُجْوُ [el-ḥucuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir mekānda ikāmet etmek; tekūlu: **حَجَوْتُ** بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَمْتُ بِهِ

الْتَحْجِي [et-teḥaccī] (fethateynle ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Kezālik bir makāmda mukīm olmak; tekūlu: **تَحَجَّيْتُ** بِهِ أَيْضًا Ve

تَحْجِي [teḥaccī] Bir nesneye kasd etmeğe dahi derler; tekūlu: **تَحَجَّيْتُ** الشَّيْءَ إِذَا تَعَمَّدْتَهُ Ve

تَحْجِي [teḥaccī] Harīs olmağa dahi derler; tekūlu: **تَحَجَّيْتُ** بِهِ Ve

تَحْجِي [teḥaccī] Bir yere mukaddem varmağa dahi derler; tekūlu: **تَحَجَّيْتُ** بِهَذَا الْمَكَانِ أَيْ سَبَقْتُكُمْ إِلَيْهِ وَلَزِمْتُهُ قَبْلَكُمْ

الْحُجْوُ [el-ḥacv] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesneye buhl etmek; yukālu: **حَجَوْتُ** بِالشَّيْءِ إِذَا ضَبَنْتَ بِهِ Ve gāh olur bu sebebden recüle dahi **حَجْوَةٌ** [ḥacvet] tesmiye olunur. Ve

حَجْوٌ [ḥacv] Yel gemi sürmeğe dahi derler; yukālu: **حَجَجَ** الرِّيحُ السَّفِينَةَ إِذَا سَاقَتْهَا Ve

حَجْوٌ [ḥacv] Zann etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِنِّي أَحْجُو** بِهِ خَيْرًا أَيْ أَظُنُّ Ve cezā kılmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **حَجَا** الرَّجُلُ الْقَوْمَ كَذَا وَكَذَا أَيْ جَزَاهُمْ وَظَنَّهُمْ كَذَلِكَ

الْحَجَاةُ [el-ḥacāt] (ḥā'nın fethi ve cīm'in tahfiifiyle) Şol kabarcıklardır ki su yüzünde yağmur katresinden hāsıl olur.

الْحَجِي [el-ḥacā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, zikr olunan kabarcıklar ma'nāsına. Ve

حَجِي [ḥacā] Nāhiye ma'nāsına dahi gelir.

أَلْأَحْجَاءُ [el-aḥcā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, nāhiyeler ma'nāsına. Ve

حَجِي [ḥacā] Bir nesneye harīs olmağa dahi derler, Ferrā rivāyeti üzere; tekūlu: حَجِيْتُ بِالشَّيْءِ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَوْلَعْتَ بِهِ وَلَزِمْتَهُ يُهْمَرُ وَلَا يُهْمَرُ

أَلْأُحْجِيَّةُ [el-uḥciyyet] (hemzenin ve ḥā'-i mühmelenin zammı ve yā'nın teşdidiyle) Lāğa ve latifeye ve lügaz söyleşmeğe derler; yukālu: بَيْنَهُمْ أُحْجِيَّةٌ

أَلْتَّحَاجِي [et-teḥācī] (tā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Lāğ ve latife söyleşmek; yukālu: بَيْنَهُمْ أُحْجِيَّةٌ يَتَحَاجُونَ بِهَا

أَلْمُحَاجَاتُ [el-muḥācāt] (mīm'in zammı ile) Lāğ ve latife edişmek, pes bāb-ı mugālebeden فَحَاجْتُهُ دERSİN KAÇAN bir kimse ile lāğ ve latife kılıp ona galebe etsen.

أَلْحُجْيَا [el-ḥuceyyā] (ḥā'nın zammı ve cīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) İsm-dir, أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] gibi, lāğ ve latife ma'nāsında; yukālu: مَا كَانَ كَذَا وَكَذَا حُجْيَاكَ يَا نِي وَكَيْفَ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ مَا فِي يَدِي وَلَكَ كَذَا أَرَابِلَ [ḥuceyyā] 'Arabların كَذَا وَكَذَا dedikleri kavleri gibidir. Ve

حُجْيَا [ḥuceyyā] Lāğ eden kimseye dahi derler; yukālu: أَنَا حُجْيَاكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ أَيُّ مَنْ يُحَاجِبُكَ

أَلْحَجِي [el-ḥicā] (ḥā'nın kesri ve cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) 'Akl ma'nāsınadır.

أَلْحَجِي [el-ḥaciyy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) خَلِيقٌ [fa'īl] vezni üzere)

[ḥalīk] ma'nāsınadır.

أَلْحَجِي [el-ḥacī] (ḥā'nın ve cīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik خَلِيقٌ [ḥalīk] ma'nāsına.

أَلْحَجِي [el-ḥacā] (ḥā'nın ve cīm'in fethi ile) Zikr olunan ma'nāyadır, 'alā-mā merre; yukālu: هُوَ حَجِيٌّ بِذَلِكَ وَحَجَّ وَحَجَّى أَيُّ خَلِيقٌ إِلَّا أَنَّكَ إِذَا فَتَحْتَ الْجِيمَ لَمْ تُثَنَّ وَلَمْ تُؤَنَّثْ وَلَمْ تَجْمَعْ قَمَنَّ [ḳamn] dahi lāyık ma'nāsınadır.

أَلْمُحْجَاةُ [el-maḥcāt] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Lāyık ma'nāsına; tekūlu: إِنَّهُ لَمُحْجَاةٌ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا أَيُّ مَقْمَنَةٌ وَإِنِّهَا لَمُحْجَاةٌ وَإِنَّهُمْ لَمُحْجَاةٌ

مَا أَحْجَاهُ [mā aḥcāhu] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Fi'l-i ta'accüb, ne 'aceb lāyık oldu ma'nāsına.

أَحْجِ بِهِ [aḥci bihi] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Kezālik fi'l-i ta'accüb, ne 'aceb lāyık oldu ma'nāsına.

[حدا]

أَلْحَدْوُ [el-ḥadv] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deveyi tegannī ile sürmektir, nitekim 'Arab tā'ifesinin 'ādetidir.

أَلْحَدَاةُ [el-ḥudā] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَدَوْتُ الْإِبِلَ حَدَوًا وَحَدَاءً

أَلْحَدَوَاءُ [el-ḥadvā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şimāl yeli. Ve mezbūra حَدَوَاءٌ [ḥadvā] denildiğine bā'is zikr olunan rüzgārın deve misālinde bulut önüne katıp sürmesidir. Ve müzekker için اُحْدَى denilmez.

أَلْحَادِي [el-ḥādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol ḥimārdır ki dişi merkebi önüne katıp sürür.

أَلْتَّحْدِي [et-teḥaddī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Bir kimse ile cenk

edip gālibiyet üzere çekişmektir; tekülü:

تَحَدَّيْتُ فَلَانًا إِذَا بَارَيْتَهُ فِي فِعْلٍ وَنَارَعْتَهُ الْعَبْلَةَ

حَدِّيَاكُ [hudeyyāke] (hā'nın zammı ve dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir lafzdır seninle başa baş duruşalım demek mahallinde isti'māl olunur; yukālu: أَنَا حَدِّيَاكُ أَيِ ابْنِزُ لِي وَحَدِّكَ

عَشْرُ الْحَادِي عَشْرُ [el-hādī 'aşere] (dāl'ın kesri ve meddiyle) On birinci ma'nāsına. حَادِي [hādī] aslında وَاحِدٌ [vāhid] idi, pes fā'ü'l-fi'li ki vāv'dır te'hīr olunup tarafta vākī' olup mā-kabli meksūr olduğu için yā'ya kalb olundu ve 'aynü'l-fi'li dahi takdīm olunup vezn فَاعِلٌ [fā'il] iken عَالِفٌ [‘ālif] oldu.

[حذا]

الْحَذْوُ [el-ḥazv] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Bir na'li bir na'le berāber kılmak; tekülü: حَذَوْتُ النَّعْلَ بِالنَّعْلِ yukālu: حَذُوا إِذَا قَدَّرْتَ كُلَّ وَاحِدَةٍ عَلَى صَاحِبَتَيْهَا "حَذُو الْقُدَّةِ بِالْقُدَّةِ" Ve **قُدَّةٌ** [kuzzet] kāf'ın zammı ve zāl'ın teşdidiyle ok yeleşine derler. Ve İbnu's-Sikkīt etti: حَذْوٌ [ḥazv] bir kimsenin mukābilesinde oturmadır; tekülü: حَذْوُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَعَدْتَ بِحَدَائِهِ

الْحَذْيُ [el-ḥizy] (hā'nın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Sirke ağzı incitmek; yukālu: حَذَا الْخُلُّ فَاهُ يَحْذِيهِ حَذْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَرَضَهُ Ve **قَرَضٌ** [qarş] çimdiklemeğe derler; ve yukālu: حَذْيٌ [ḥizy] kesmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَذَيْتُ يَدَهُ بِالسَّكِينِ وَحَذَيْتُ الشُّفْرَةَ النَّعْلَ إِذَا قَطَعْتُهَا bıçkı sahtiyāni kesse.

الْحَذَى [el-ḥazā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Davarın karnında oğlan yatağı pārelenip ondan hasta olmaktadır.

الْحِذَاءُ [el-ḥizā'] (hā'nın kesri ve elifin

meddiyle) Na'leyn. Ve

حِذَاءٌ [ḥizā'] Mukābile ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَلَسَ بِحِذَائِهِ أَيِ يَأْرَائِهِ

الْإِحْتِذَاءُ [el-iḥtizā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Na'leyn giymek; yukālu: إِحْتَذَى إِذَا اتَّعَلَ

إِحْتِذَاءٌ [iḥtizā'] Bir nesnenin misāline tābi' olmağa dahi derler; yukālu: إِحْتَذَى مِثَالَهُ إِذَا أَقْتَدَى بِهِ

الْحِذَاءُ [el-ḥizā'] (hā'nın kesri ve elifin meddiyle) Devenin ve atın tabanı. Ve fi'l-hadīsi: "مَعَهَا حِذَاؤُهَا وَسِقَاؤُهَا"

الْإِحْذَاءُ [el-iḥzā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye na'leyn vermek; tekülü: أَحْذَيْتُهُ نَعْلًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ نَعْلًا

إِحْذَاءٌ [iḥzā'] Ganīmet mālından vermeğe dahi derler.

الْحُذْيَا [el-ḥuzyā] (hā'nın zammı ve zāl'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmdir, māl-ı ganīmetten olan kısmet ma'nāsına.

الْإِسْتِحْذَاءُ [el-istiḥzā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden na'leyn talep etmek; tekülü: اسْتَحْذَيْتُهُ فَأَحْذَانِي

الْمُحْذَاةُ [el-muḥzāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesnenin mukābilesinde olmak; yukālu: حَاذَاهُ أَيِ صَارَ بِحَدَائِهِ

الْحَازِيَّةُ [el-ḥaziyyet] (hā'nın fethi ve zāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik māl-ı ganīmetten olan kısmet ma'nāsına, حُذْيًا [ḥuzyā] gibi, nitekim mürür etti.

الْحِذْوَةُ [el-ḥizvet] (hā'nın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā. Ve

حِذْوَةٌ [ḥizvet] Mukābile ma'nāsına da gelir.

الْحُذْوَةُ [el-ḥuzvet] (hā'nın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) Kezālik mukābile ma'nāsına; yukālu: ذَارُهُ حِذْوَةٌ دَارِهِ وَحِذْوَةٌ دَارِهِ

حِرَاءٌ [Ḥirāʾ] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Mekke-i müşerrefe'de bir dağın 'alemidir; tezkīr ve te'nisi cā'izdir. Ve gāh olur mezbūru lā-yansarif kılarlar, onda olan بَلْدَةٌ [beldet] te'viliyle. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin حِرَاءٌ [Ḥirāʾ] cebel-i mezbūrun 'alemi olup te'nisi cā'iz olduktan sonra zikr olunan te'vile ihtiyāc olunmaz, meger ki te'nisin cevāzı dahi zikr olunan te'vile binā'endir denile.

[حزأ]

الْحَزْيُ [el-ḥazy] (ḥā'nın fethi ve zā-yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi takdīr ve tahmīn etmek.

الْحَزْوُ [el-ḥazv] Vezn-i mezbūr ve ma'na-yı mezkūr üzeredir; tekūlu: حَزَيْتُ الشَّيْءَ وَحَزَوْتُهُ وَأَحْزَوْهُ إِذَا قَدَّرْتُ وَخَرَصْتُ وَتَقُولُ حَزَيْتُ التَّخْلُ إِذَا قَدَّرْتُ مَا عَلَيْهِ Ve

حَزْيٌ [ḥazy] Kaldırmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَزَى السَّرَابَ الشَّخْصَ يَحْزِيهِ وَيَحْزُوهُ إِذَا رَفَعَهُ

الْحَازِي [el-ḥāzī] (zā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki insānın a'zāsına ve yüzünün benlerine nazar kılıp gā'ibden haber vermekle kāhinlik eder.

الْحُزْوَى [el-Ḥuzvā] (ḥā'nın zammı ve zā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bilād-ı Temīm'de Dehnā nām mevzi'de olan kum yığınlarının a'zamı.

الْحُزَاوِيُّ [el-Ḥuzāviyy] (ḥā'nın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Zikr olunan kum yığına mensūb olan nesne.

[حسا]

الْحَسْوُ [el-ḥasv] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Şorba içmek; tekūlu: حَسَوْتُ الْمَرْقَ حَسْوًا

حَسْوُ الطَّيْرِ [ḥasvu't-ṭayr] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir lafzdır ki ka'sīr ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: نَوْمٌ كَحَسْوِ الطَّيْرِ أَيِّ قَصِيرٍ

الْحَسْوُ [el-ḥasuvv] (ḥā'nın fethi ve sīn'in zammı ile فَعُولٌ [fa'ūl] vezni üzere) Bir ma'rūf taāmdır ki içilir.

الْحِسَاءُ [el-ḥisā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: شَرِبْتُ حِسَاءً Ve

حَسْوٌ [ḥasv] Zikr olunan ta'āmı içmesi çok olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ حَسْوٌ كَثِيرٌ لِلْحَسْوِ Fe-minhu kavlu Ebī Zubayān er-Ra'bel: "إِنَّ أَبْعَضَ الشُّيُوخِ إِلَيَّ الْحَسْوُ الْفُسُؤُ" "Ya'nī ziyāde mebgūz olan pīr odur ki ekūl olup yellenmesi çok ola dişleri sarı ola, sakalı sāfi beyāz olmaya.

الْحَسْوَةُ [el-ḥaşvet] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir kere içmek; tekūlu. حَسَوْتُ حَسْوَةً وَاحِدَةً

الْحُسْوَةُ [el-ḥusvet] (ḥā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) İçecek şorba; yukālu: فِي الْإِنَاءِ حُسْوَةٌ أَيُّ قَدَّرْتُ مَا يُحْسَى مَرَّةً

الْإِحْسَاءُ [el-iḥsā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Şorba içirmek.

الْإِحْتِسَاءُ [el-iḥtisā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İçmek. Ve

إِحْتِسَاءٌ [iḥtisā] Kumu kazıp su çıkarmaya dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u; tekūlu: مَرَقٌ أَحْسَيْتُهُ الْمَرَقَ فَحَسَأَهُ وَاحْتِسَأَهُ بِمَعْنَى [meraḳ] fethateynle) şorbaya derler.

التَّحْسِي [et-teḥassī] (fethateynle ve sīn'in kesri ve teşdīdiyle) Tadrīcle içmek; yukālu: تَحَسَأَ إِذَا حَسَأَ فِي مُهْلَةٍ

حَاسِي الذَّهَبِ [Ḥāsi'z-Zeheb] (ḥā'nın fethi ve meddi ve sīn'in kesri ile) Ebī Cud'ān'ın lakabıdır, zīrā onun bir altın kasesi var idi

ki ta'āmı ondan ekl ederdi.

الْحِسْي [el-ḥisy] (ḥā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol sudur ki onu yer kumdan cezb eder, kaçan ki kum berk olup suyu imsāk etse kumu kazarlar tā ki su zuhūr ede.

الْأَحْسَاء [el-aḥsā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) **حِسْي** [ḥisy]in cem'ı, kumlu yerde olan kuyular ma'nāsına.

الْحِسَاء [el-ḥisā'] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir mevzi'nin ismidir.

حَسِيْتُ [ḥasītu] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Fi'l-i mazīdir, bildim ma'nāsına, **حَسِيْتُ** gibi sīn-i sānīyi yā'ya kalb etmekle; **حَسِيْتُ الْخَبْرِ** ve **أَحْسَيْتُ** hemzenin ve sīn'in fethi ile bi-ma'nāhu; yukālu: **أَحْسَيْتُ الْخَبْرَ مِثْلَ أَحْسَيْتُ**

[حشا]

الْحَشْوُ [el-ḥašv] (ḥā'nın fethi ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla) Yastığı ve ona şebīh nesneyi doldurmak; yukālu: **حَشَوْتُ** **الْوِسَادَةَ وَغَيْرَهَا حَشْوًا**

الْإِحْسَاءُ [el-iḥtişā'] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) 'Avret hālet-i hayzda hayz kanın men' etmek için fercine bez vaz' etmek.

الْحَشَى [el-ḥašā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Eyegülerin altında olan nesnelere ki a'zā-yı dāhiledir.

الْأَحْسَاءُ [el-aḥsā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'ı, zikr olan 'uzvlar ma'nāsına.

حِشْوَةُ الْبَطْنِ [ḥiḥvetu'l-baṭn] (ḥā'nın kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bağırsaklar, em'ā ma'nāsına. Ve ḥā'nın zammı dahi lügattir. Ve

حِشْوَةٌ [ḥiḥvet] (kesr-i ḥā'yla) Bir tā'ifenin ednāsına dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ مِنْ حِشْوَةِ**

بَنِي فُلَانٍ أَيْ مِنْ رُذَالِهِمْ

الْحَاشِيَّةُ [el-ḥāşiyet] (şīn'in kesriyle) Bezin kenarı.

الْحَوَاشِي [el-ḥavāşī] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Cem'ı, cevānibü's-sevb ma'nāsına. Ve

رَقِيْقُ الْحَوَاشِي [reḳīku'l-ḥavāşī] Hüb olan ma'ṣṣete derler; yukālu: **عَيْشُ رَقِيْقِ الْحَوَاشِي** **إِذَا كَانَ رَغْدًا** Ve **رَغْدًا** [reḡad] fethateynle vāsi' olan ma'ṣṣet. Ve

حَاشِيَّةٌ [ḥāşiyet] Şol hurde develerdir ki içlerinde büyük deve olmaya. Ve halāyıkdan dahi şol hurde olan kimselerdir ki içlerinde büyük kimse olmaya.

الْحَاشِيَّتَانِ [el-ḥāşiyetān] (şīn'in kesri ile) **إِبْنُ لَبُونٍ** [ibnu leḃūn] ile **إِبْنُ مَحَاضٍ** [ibnu meḥāḍ] bir yaşar deve ve **إِبْنُ لَبُونٍ** [ibnu leḃūn] iki yaşar devedir; yukālu: **أَرْسَلَ بَنُو فُلَانٍ رَائِدًا فَانْتَهَى إِلَى** **رَاوِدٍ** [rā'id] ve **رَائِدٍ** [rā'id] dāl-ı mühmeleteynle bir kavmin ileri otlak talebine giden kimsesidir.

الْحَشِيَّةُ [el-ḥaşiyet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol dōşektir ki içi dolmuştur, pes sāhib-i **Muhezzeb**'in **حَشِيَّةٌ** [ḥaşiyet] i nihālī ile tefsīr etmesi münāsib deḡildir.

الْحَشَايَا [el-ḥašāyā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'ı, zikr olunan dōşekler ma'nāsına.

الْمِحْشَى [el-miḥşā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Şol nesnedir ki nisā tā'ifesi onu ardına bağlar sağrılı görünmek için, **عِظَامَةٌ** [‘uzāmet] ma'nāsına zamm-ı ‘ayn'la.

الْمَحَاشِي [el-meḥāşī] (mīm'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Cem'ı, zikr olunan bağlar ma'nāsına. Ve Aşma'ı eyitti: **مَحَاشِي** [meḥāşī] galīz olan libāslara derler.

الْمَحْشَاءُ [el-miḥṣāt] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) **مَحْشِي** [meḥāṣī]nin vāhidi, zikr olunan libās ma'nāsına.

الْحَشَا [el-ḥaṣā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Soluyup nefesi tiz tiz almak; yukālu: **حَشِي يَحْشِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْحَشِي [el-ḥaṣī] (hā'nın fethi ve ṣīn'in kesri ve meddiyle) Zikr olunan sıfat üzere olan kimse.

الْحَشْيَانُ [el-ḥaṣyān] (hā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْمَحْشِيَّةُ [el-maḥṣiyyet] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Soluyan kimseler; yukālu: **أَزْنَبَتْ مَحْشِيَّةُ الْكِلَابِ** Ya'nī şol yüğrük tavşandır ki ardınca soluyucu kelbleri vardır.

الْحَشِيي [el-ḥaṣiyy] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Kuru olan nesne, yābis ma'nāsına, Aşma'r rivāyeti üzere.

حَاشَى [ḥāṣā] (hā'nın fethi ve yā'nın āhirinde kasrıyla) Fi'l-i māzīdir ki makām-ı tenzihde isti'māl olunur; yukālu: **حَاشَا وَحَاشَاكَ** Bu ikisinin ma'nası birdir. Ve **حَاشَى** dahi derler **مَعَادَ اللَّهِ** ma'nāsına. Ve āyet-i kerīmede (51, 31, **يوسف**) ﴿حَاشَى لِلَّهِ﴾ dahi kırā'at olunmuştur, kitāb-ı kerīimde olan resme tebe'iyyetle ve illā aslı **حَاشَى** dır. Cevherī'nin bu kelāmı hazāzetten hālī değildir, zīrā isti'māl-i 'Arabda **حَاشَا** [ḥāṣā]nın āhirinden elifin hazfi cā'iz olıcak kitāba tebe'iyyetle bilā-elif kırā'at olundu demek ne şey-i mukayyed olur, hālā ki elifin hazfi cā'iz olması 'an-karīb gelir inşāallāhu ta'ālā. Ve

حَاشَى [ḥāṣā] Bir kelimedir ki onunla istisnā olunur. Ve gāh olur harf dahi olur,

fi'l olduğu zamānda mā-ba'din mansüb kılıp **حَاشَى زَيْدًا** dersin. Ve harf olduğu zamānda mā-ba'din mecrūr kılarısın. Ve Sībeveyhi eyitti: **حَاشَى** [ḥāṣā] harftir gayrı değildir, zīrā fi'l olsa sıla olması cā'iz olurdu, **حَلَا** [ḥalā] kelimesi sıla olduğu gibi. Vaktā ki **حَاشَى زَيْدًا** ma'lūm oldu ki bu fi'l değildir dedi. Ve Muberrred 'Arabların **مَا** dedikleri kavliyle istidlāl edip **حَاشَا** gāh olur fi'l olur dedi, zīrā ta-sarruf fi'liyyete delālet eyler. Ve **حَاشَى لَزَيْدٍ** dedikleri dahi istidlāl edip eger fi'l olmayaydı, ona harfin ta'alluku cā'iz olmaz idi, zīrā harfin harfe ta'alluku cā'iz değildir dedi. Ve **حَاشَا** [ḥāṣā]nın āhirinden elif hazf olduğuyla dahi istidlāl edip eger harf olsa naks cā'iz olmazdı, zīrā hazf ve naks esmāda ve ef'âlde olur, harfte olmaz dedi.

[حصا]

الْحَصَاةُ [el-ḥaṣāt] (hā'nın fethi ve šād'ın tahfifi ile) Hurde olan taş.

الْحَصَى [el-ḥaṣā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i. Ve

حَصَى [ḥaṣā] 'Adede dahi derler; minhu kavluhum: **نَحْنُ أَكْثَرُ مِنْهُمْ حَصَى أَيَّ عَدَدًا**

الْحَصِيَّاتُ [el-ḥaṣayāt] (fethateynle) Kezālik cem'i, **بَقَرَاتُ** [baqarāt] ile **بَقَرَاتُ** [baqarāt] gibi. Ve

حَصَاةُ الْمِسْكِ [ḥaṣātu'l-misk] Şol berk olan misk pāresidir ki nāfe-i misk içinde bulunur. Ve

حَصَاةُ [ḥaṣāt] 'Akla dahi derler; yukālu: **فَلَا نُو حَصَاةُ أَيُّ دُو عَقْلٍ وَوَلَّتْ**

الْمَحْصَاةُ [el-maḥṣāt] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hurde taşları çok olan yer; yukālu: **أَرْضٌ مَحْصَاةٌ أَيُّ دَاتُ حَصَى**

الإحصاء [el-iḥṣā] (hemzenin kesri ile) Bir nesneyi saymak; yukālu: إِذَا أَحْصَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَدَدْتَهُ

الْحَضْوُ [el-ḥaṣv] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Men' ma'nāsınadır; tekūlu: حَضَوْتُ حَقِي بِمَعْنَى مَنَعْتُ

[حضا]

الْحَضْوُ [el-ḥaḍv] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Āteşi ölçürüp yalınlandırmak; yukālu: حَضَوْتُ النَّارَ إِذَا سَعَرْتَهَا

المحصاء [el-miḥḍā] (mīm'in kesri ve elifin meddiyle مِفْعَالٌ [mif'āl] vezni üzere) Āteş ölçürecek nesne. Ve bu şol ağaçtır ki onunla āteş tahrîk olunur, müştedd olsun diye. Kaçan hemze ile isti'māl olursa محصاءٌ [miḥḍā] derler مِفْعَالٌ [mif'al] vezni üzere.

[حظا]

الْحُظْوَةُ [el-ḥuḥvet] (ḥā'nın zammı ve ṭā'-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimsenin yanında kadr ve itibār bulmaktır.

الْحُظْوَةُ [el-ḥiḥvet] (ḥā'nın kesri ve zā'nın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْحِظَاتُ [el-ḥiḥzāt] (ḥā'nın kesri ve zā'nın tahfîfiyle) Bi-ma'nāhā eyzan; yukālu: حَظِيَّتِ الْمَرْأَةُ عِنْدَ رَوْحِهَا حُظْوَةٌ وَحِظْوَةٌ مِنْ حَظِي فُلَانٌ عِنْدَ الْأَمِيرِ إِذَا كَانَ ذَا قَدْرٍ وَمَنْزِلَةٍ عِنْدَهُ

الْحَظِيَّةُ [el-ḥaziyyet] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesri ve yā'nın teşdîdiyle) Kadr ve itibār bulan kimse.

الْحَظَايَا [el-ḥazāyā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, kadr bulan kimseler ma'nāsına; yekūlu: ”وَهِيَ حَظِيَّتِي وَإِخْدَى” “إِلَّا حَظِيَّةٌ فَلَا أَلِيَّةٌ” Ve fi'l-meseli: “Eger sana riāyette kusūr kılabilirsen ise sen himmette kusūr kılma ihtimāldir ki

himmət sebebiyle bazı maksūduna vāsıl olasın.” Ve bu meselin aslı şol ‘avret hakkında vāki' olmuştur ki zevci katında ta-salluf kılıp kadr ve itibār da'vāsın kıldır.

الْحَظِي [el-ḥaziyy] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesri ve teşdîdiyle) Şol recüldür ki kadr ve menzile sāhibi ola; yukālu: رَجُلٌ حَظِيٌّ إِذَا كَانَ ذَا حُظْوَةٍ وَمَنْزِلَةٍ

الْإِحْطَاءُ [el-iḥtizā] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Kadr ve itibār bulmak; yukālu: إِحْتَضَى عِنْدَ الْأَمِيرِ إِذَا صَارَ ذَا حُظْوَةٍ

الإحطاء [el-iḥzā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi bir kimsenin üzerine tafdil etmek; tekūlu: أَحْطَيْتُهُ عَلَى فُلَانٍ إِذَا فَضَّلْتَهُ عَلَيْهِ

الْحُظْوَةُ [el-ḥaḥvet] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir kiçirek oktur ki uzun bir arşın mikdārıdır.

الْحُظَيَّةُ [el-ḥuḥzayyet] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethi ve yā'nın teşdîdiyle) Zikr olunan oka derler, kaçan temreni olmasa. Ve fi'l-meseli: “إِخْدَى حُظَيَّاتٍ لُقْمَانَ” Ve Loḳmān'dan murād Loḳmān b. 'Ād'dır; ve حُظَيَّاتٌ [ḥuḥzayyāt]tan murād onun attığı oklardır. Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki şerrle ma'rūf olup ahyānen ondan iyilik sādır ola.

الْحَظَوَاتُ [el-ḥazavāt] (fethateynle) Cem'i, zikr olunan oklar ma'nāsına.

الْحِظَاءُ [el-ḥiḥzā] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i.

الْحَنْظَاتُ [el-ḥanzāt] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kimseye kelām-ı mekrūh işittirmek, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; mezbūr eyitti: عَنُطَى لُغَاتِي بِهٍ dedikleri kavllerinde 'ayn-ı mühmele ve zā'-i mu'ceme ile kelām-ı mekrūh işittirdi

ma' nāsına.

[حفا]

الْحِفْوَةُ [el-ḥifvet] (ḥā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Yalın ayak yürümek.

الْحِفْيَةُ [el-ḥifyet] (ḥā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الْحِفَايَةُ [el-ḥifāyet] (ḥā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhā kezālik.

الْحِفَاءُ [el-ḥifāʾ] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā kezālik.

الْحَافِي [el-ḥāfi] (fā'nın kesri ve meddiyle) Yalın ayak yürüten kimse; yukālu: *حَفِي يَحْفِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَشَى بِلَا حُفِّ وَلَا تَعْلٍ*

الْحَفَا [el-ḥafā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Yalın yürümeden ayak aşınmak; yukālu: *حَفِي مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا إِذَا رَقَّتْ قَدَمُهُ أَوْ حَافِرُهُ*

الْحَفِي [el-ḥāfi] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Ayağı aşınan kimse.

الْإِحْفَاءُ [el-iḥfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin ayağın aşındırmak.

الْحَفَاوَةُ [el-ḥafāvet] (ḥā'nın fethi ve fā'nın tahfifiyle) Bir kimseden bir nesne talebinde mübālaga kılıp ibrām etmek. Ve fi'l-meseli: "مَأْرُبَةٌ لَا حَفَاوَةَ" Ve مَأْرُبَةٌ [me'rubet] mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile yāhūd fethi ile hācete derler, ya'nī maksūd 'arz-ı ihtiyācdır, ibrām değildir. Ve حَفَاوَةُ [ḥafāvet] mübālaga ile ikrāma dahi derler.

التَّحْفِي [et-teḥaffi] (fethateynle ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik mübālaga ile ikrām etmek; tekūlu: *حَفِيْتُ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَحَفَيْتُ بِهِ إِذَا بَالَعْتَ فِي إِكْرَامِهِ وَالطَّافِيهِ*

الْإِحْفَاءُ [el-iḥfāʾ] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Atın ayağı taşırgamak; yukālu: *إِنْسَحَاجٌ أَحْفَى الْفَرَسَ إِذَا انْسَحَجَ حَافِرُهُ*

[insihāc] ḥā'-i mūhmeleden sonra cīm'le soyulmaktır. Ve

إِحْفَاءُ [iḥfāʾ] Bir kimsenin davarı zikr olunan vech üzere olmağa dahi derler; yukālu: *أَحْفَى الرَّجُلُ إِذَا حَفِيَتْ دَابَّتُهُ* Ve

إِحْفَاءُ [iḥfāʾ] Söyleşmenin ve münāza'anın nihāyetin bulmağa dahi derler; yukālu: *أَحْفَى شَارِبُهُ إِذَا اسْتَقْصَى فِي أَخْذِهِ وَالزَّقُ جَزَّهُ* Ve **إِلْزَاقٌ** [ilzāk] ilsāk ma' nāsına ve **جَزٌّ** [cezz] kat' ma' nāsınadır. Ve fi'l-hadīsi: *أَنَّ "إِنَّهُ أَمَرَ أَنْ تُحْفَى الشُّوَارِبُ وَتُعْفَى اللَّحْيُ"* Ya'nī bıyık kırkıp sakal salıverilmesine emr olundu.

الْحَفِي [el-ḥāfiyy] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol 'ālimdir ki bir nesneyi künhüyle ya'nī hakikatıyla bilmiş ola. Ve

حَفِي [ḥāfiyy] Bir nesneyi talebde ziyāde ibrām üzere olana dahi derler.

الْحَفْوُ [el-ḥafv] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Men' etmek, Aşma't rivāyeti üzere; tekūlu: *حَفَوْتُ الرَّجُلَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ أَوْ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ حَفَوْتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعْتَهُ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ*

الْحَفْيُ [el-ḥāfy] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi sifāriş edip ısmarlamada mübālaga etmek; tekūlu: *حَفَيْتُ إِلَيْهِ إِذَا بَالَعْتَ بِالْوَصِيَّةِ* Hakāhu Ebū 'Ubeyd.

الْمُحَافَاةُ [el-muḥāfāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile söyleşip çekişmek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: *حَافَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا مَارَيْتُهُ وَنَازَعْتُهُ فِي الْكَلَامِ*

[حقا]

الْحَقْوَةُ [el-ḥāqvet] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir veca'dır ki karna 'ārız olur; tekūlu: *حَقِي الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ*

الْمَحْقُوقُ [el-maḥquvv] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ve vāv'ın teşdidiyle) Zikr olunan maraza mübtelā olan kimse.

الْحَقْفُ [el-ḥaḩv] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Okun yelek cānibinde olan ince yeri. Ve

حَقْفٌ [ḥaḩv] İzāra dahi derler.

الأحقي [el-aḥḩī] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem^c-i kılleti; yukālu: **أَحَقُّ** [aḥḩuv]dur **كَافٍ**'ın zammı ile **أَفْعُلُ** [ef'ul] vezni üzere, lākin kelām-ı Arabda āhiri vāv olup mā-kabli mazmūm olur ism bulunmadığına binā'en **كَافٍ**'ın zammesi kesreye tebdil olunup vāv yā'ya kalb olundu, pes **فَاضٍ** ve **غَازٍ** i'lāli gibi i'lāl olundu.

الأحقيي [el-ḥaḩiyy] (ḥā'nın zammı ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) **حَقْفٌ** [ḥaḩv]in cem^c-i kesreti. Aslında **فُعُولٌ** [fu'ul] vezni üzere idi zammeteynle, pes vāv-ı sānī tarafta vāki' olduğu için yā'ya kalb olunup vāv-ı evvel dahi idgām için yā'ya kalb olunup idgām olunmuştur. Ve **حَقْفٌ** [ḥaḩv] bekre ve izār bağlayacak yere dahi derler, müşedded-i izār ma'nāsına.

[حكي]

الحِكَايَةُ [el-ḥikāyet] (ḥā'nın kesriyle) Bir kelāmı nakl edip haber vermek; tekūlu: **حَكَوْتُ** Ve **حَكَوْتُ** عَنْهُ الْكَلَامَ حِكَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي دahi lügattir. Ve bir kimsenin işi gibi işlemeğe dahi derler.

المُحَاكَاةُ [el-muḥākāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneye benzetmek; tekūlu: **حَكَيْتُ** فَعَلُهُ وَحَاكَيْتُهُ إِذَا فَعَلْتَ وَمِثْلُ فَعَلِهِ فُلَانٌ يَحْكِي السَّمْسَ حُسْنًا وَيَحَاكِيهَا بِمَعْنَى

الإحكاة [el-iḥkā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Dügümü berk etmek; tekūlu: **أَحْكَيْتُ الْعُقْدَةَ فَهُوَ لُغَةٌ فِي أَحْكَائِهَا إِذَا قَوَّيْتَهَا وَشَدَدْتَهَا**

[حلا]

الْحُلُوفُ [el-ḥulv] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Tatlı ki acının mukābilidir. Ve gāh olur fā'ide ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: **لَمْ يَحْلَ مِنْهَا بِطَائِلٍ أَي لَمْ يَسْتَفِدْ مِنْهَا كَثِيرٌ فَائِدَةً** Ve bu nefyden gayrı yerde isti'māl olunmaz.

الْحَلَاوَةُ [el-ḥalāvet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın tahfiifiyle) Bir nesne tatlı olmak; yukālu: **حَلَا يَحْلُو حَلَاوَةً** Ve

حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] Bir nesne bir kimseye şīrīn görünmeğe dahi derler; yukālu: **حَلِي فُلَانٌ بَعِيْنِي وَفِي عَيْنِي وَبِضَدْرِي وَفِي ضَدْرِي يَحْلِي حَلَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْجَبَكَ وَمِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا يُقَالُ حَلَا فُلَانٌ بَعِيْنِي وَفِي عَيْنِي يَحْلُو حَلَاوَةً** Ve **أَشْمَاتٍ** eyitti: **حَلِي** bāb-ı rābi'den göze şīrīn görünmede isti'māl olunur ve bāb-ı evvelde ağza şīrīn gelmede isti'māl olunur dedi. Ve **حَلِيَّتِ الْمَرْأَةُ** bāb-ı rābi'den 'avret **حَلِيِي** [ḥaliyy] sāhibi oldu ma'nāsına da gelir.

الْحَلِيَّةُ [el-ḥaliyyet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zīnet sāhibi olan 'avret.

الْحَالِيَّةُ [el-ḥāliyyet] (lām'ın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

الْحَوَالِي [el-ḥavālī] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Zīnet sāhibi olan 'avretler ma'nāsına; yukālu: **إِمْرَأَةٌ حَالِيَّةٌ وَنِسَاءٌ حَوَالٍ**

الإخليات [el-iḥlīlā] (hemzenin kesri ve lām-ı evvelin kesri ve meddiyle) Kezālik bir nesne lezīz olmak ma'nāsına. Ve bazı eş'arda müte'addī dahi gelmiştir. Ve **إِفْعِيْعَالٌ** [if'ī'āl] bābında müte'addī gelmiştir, zikr olunandan mā-'adā ve **عُرْوَرِيْتُ** **إِعْرِيْرَاءٌ** [i'īrīrā] atı soyup 'uryān etmektedir.

الإخلاء [el-iḥlā] (hemzenin kesriyle) Bir

nesneyi tatlı kılmak; tekūlu: إِذَا أَحْلَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتُهُ حَلْوًا وَيُقَالُ مَا أَمْرٌ وَمَا أَحْلَى إِذَا لَمْ يَقُلْ شَيْئًا Ya'ni acı ve tatlı nesne söylemese. Ve

إِخْلَاءٌ [ihlā] Bir nesneyi tatlı bulmağa dahi derler.

الْمُحَالَاةُ [el-muḥālāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile lāg ve latīfe edişmek; tekūlu: حَالِيئُهُ إِذَا طَابَيْتُهُ

الْحُلْوَى [el-ḥulvā] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Lezzetli olan nesne أَحْلَى [ahlā]nın mü'ennesi ve مُرَى [murrā]nın mukābilidir ki مُرَى [murrā] أمرٌ [emerr]in mü'ennesidir, acı ma'nāsına; yukālu: يَا نِي خُذِ الْحُلْوَى وَأَعْطِهِ الْمُرَى Ya'ni "İyisin sen al, yatısın ona ver" demek mahallinde böyle derler. Ve bir 'avret kızları hakkında وَهَاهَا صُغْرَاهَا مُرَاهَا demiştir.

الْتَحَالِي [et-teḥālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Halāvet ve 'ucb izhār etmek; yukālu: تَحَالَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا أَطْهَرَتْ حَلَاوَةً وَعُجْبًا

الْحَلْوُ [el-ḥalv] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Ecire ücretinde fazla nesne vermek.

الْحُلْوَانُ [el-ḥulvān] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: حَلَوْتُ فُلَانًا عَلَى كَذَا مَالًا فَأَنَا أَحْلُوهُ حَلْوًا وَحُلْوَانًا إِذَا وَهَبْتُ لَهُ شَيْئًا عَلَى كُلِّ شَيْءٍ يُعْطَى لَكَ غَيْرَ الْأَجْرَةِ Ve ücret ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-hadīsi: "نَهَى عَنْ حُلْوَانِ الْكَاهِنِ" Ya'ni ücret-i remmālden nehy olunmuştur. Ve

حُلْوَانٌ [ḥulvān] bir kimse hīn-i tezvīcde kızının mehrin kendi nefsi için almağa dahi derler ki 'Arab tā'ifesi katında bu mezmūmdur; kālet imre'tun: "لَا يَأْخُذُ" "الْحُلْوَانُ مِنْ بَنَاتِنَا" Ve

حُلْوَانٌ [Ḥulvān] Bir şehrin dahi ismidir ki

onu ashābdan İbn 'İmrān binā etmiştir. Ve **حُلْوٌ** [ḥulv] 'Avrete zīnet kılmağa dahi derler; tekūlu: حَلَوْتُهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا حُلِيًّا

الْحَلِي [el-ḥaly] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Nisā tā'ifesinin zīb ve zīneti. Ve

حَلِي [ḥaly] 'Avrete zīnet kılmağa dahi derler; tekūlu: حَلَيْتُ الْمَرْأَةَ أَحْلَيْتُهَا حَلِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلْتُ لَهَا حُلِيًّا

الْحَلِيي [el-ḥaliyy] (ḥā'nın zammı ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'i, zīnetler ma'nāsına, تُدِي [ṣedy] ile تُدِي [ṣudiyy] gibi. Ve bu aslında فُعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere idi. Ve gāh olur ḥā'yı meksūr kılarlar, mā-ba'inde olan yā'nın münāsebeti ile ﴿مِنْ حَلِيئِهِمْ عَجَلًا﴾ [işiyy] gibi; ve kuri'e: جَسَدًا ﴿(الأعراف، 148) بِالضَّمِّ وَالْكَسْرِ

الْحَلِيَّةُ [el-ḥilyet] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükunuyla) Kılıç zīneti olan nesne.

الْحَلِي [el-ḥilā] (ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Cem'i, لِحِيَّةٌ [liḥiyet] ile لِحَى [liḥā] gibi. Ve gāh olur lām mazmūm kılınır. Ve

حَلِيَّةٌ [ḥilyet] Bir kimsenin sıfatına dahi derler.

حَلِيَّةٌ [Ḥalyet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Nāhiye-i Yemen'de bir yerin ismidir ki arslanı çok olmakla ma'rūftur.

الْحَلِيي [el-ḥaliyy] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle ki فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzeredir) نَصِيٌّ [neşiy] dedikleri otun kurusudur, مَبِيَسٌ النَّصِيِّ ma'nāsına.

الْأَحْلِيَّةُ [el-aḥliyyet] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın tahfīfi ile) Cem'i, zikr olunan otlar ma'nāsına.

الْتَحْلِيَّةُ [et-taḥliyyet] ('alā-vezni اَلْتَّزْيِيَّةُ [et-terbiyyet]) Bir nesneyi zīnet sāhibi kılmak;

tekūlu: **حَلَيْتُ الْمَرْأَةَ تَحْلِيَةً إِذَا جَعَلْتَهَا ذَاتَ حُلِيٍّ** Ve **تَحْلِيَةٌ** [taḥliyet] Bir kimseyi evsāf-ı cemīle ile vasf etmeğe dahi derler; tekūlu: **حَلَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا وَصَفْتُ حَلِيَّتَهُ** Ve bir nesneyi sāhibinin gözüne şīrīn göstermeğe dahi derler; tekūlu: **حَلَيْتُ الشَّيْءَ فِي عَيْنِ صَاحِبِهِ** Ve bir ta'āmı şīrīn kılmaya dahi derler; tekūlu: **حَلَيْتُ الطَّعَامَ إِذَا جَعَلْتَهُ حَلْوًا** Ve gāh olur, **حَلَأْتُ السَّوِيْقَ** dahi derler, gayrı mehmūzu mehmūz kılmak tarīkiyle.

الْإِسْتِحْلَاءُ [el-istiḥlā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi şīrīn 'add etmek; yukālu: **إِسْتَحْلَاهُ إِذَا عَدَّهُ حَلْوًا كَمَا يُقَالُ إِسْتَجَادَهُ إِذَا عَدَّهُ جَيْدًا**

التَّحْلِي [et-teḥālī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Bir nesne zīnetle müzeyyen olmak; yukālu: **تَحَلَّى بِالْحُلِيِّ إِذَا تَزَيَّنَ بِهِ**

الْحَلَوَاءُ [el-ḥalvā] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunu ve elifin kasrı dahi cā'izdir)

الْحُلَاوَى [el-ḥulāvā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Bir dikenli ottur. Ve

حُلَاوَى [ḥulāvā] Başın ense cānibinde olan yerinin ortasına dahi derler.

الْحُلَاوَةُ [el-ḥulāvet] (ḥā'nın zammı ve lām'ın tahfifiyle) Kezālik başın ense cānibinde olan yerinin ortası.

الْحَلَاوَاءُ [el-ḥalāvā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nahā. Kaçan ḥā'yı meftūh kılsan elifi medd edersin ve kaçan mazmūm kılsan kasr edersin; tekūlu: **وَقَعَ فَلَانَ عَلَى حَلَاوَةِ الْقَفَا أَيْ عَلَى وَسَطِ الْقَفَا وَكَذَلِكَ عَلَى حَلَاوَى الْقَفَا وَحَلَاوَاءِ الْقَفَا**

[حمى]

الْحِمَايَةُ [el-ḥimāyet] (ḥā'nın kesri ile) Def etmek; tekūlu: **حَمَيْتُهُ حِمَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعْتُ عَنْهُ**

الْحِمَى [el-ḥimā] (ḥā'nın kesri ve elifin kas-

rıyla **فَعِلَ** [fi'al] vezni üzere) Memnūc olan nesne ki ona karīb olmağa ruhsat olmaya, kuru ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: **لَا حِمَى إِلَّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ**

الإِحْمَاءُ [el-iḥmā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Yeri kuru kılmak. Ve

إِحْمَاءُ [iḥmā] Demiri kızdırmağa dahi derler; tekūlu: **أَحْمَيْتُ الْحَدِيدَ فِي النَّارِ وَلَا تَقُلْ حَمَيْتُهُ**

الْمُحْمَى [el-muḥmā] (mīm-i evvelin zammı ve elifin kasrıyla) Kızmış demir.

الْحِمَوَاتُ [el-ḥimevāt] (ḥā'nın kesri ve mīm'in fethiyle) **حِمَى** [ḥimā]nın tesniyesi, kuru ma'nāsına, Kisā'ī rivāyeti üzere. Ve mezbūr eyitti: **حِمَى** [ḥimā]nın tesniyesinde **حَمِيَان** [ḥimeyān]dır, lākin mesmūc olan **حِمَوَان** [ḥimevān]dır dedi.

حَمِي الدَّبْرِ [Ḥamiyyu'd-Debr] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve yā'nın teşdīdi ve dāl'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Sahābeden 'Aşım b. Şābit el-Enşārī'nin ismidir. **حَمِي** [ḥamiyy] fa'ıl bi-ma'nā mef'ūldür. Ve mezbūra **الدَّبْرِ حَمِي** [ḥamiyyu'd-debr] dedikleri gazāda onu arı küffārdan sakladığı içindir, **ذَبْرٌ** [debr] bir arı cemā'atine derler, nitekim bāb-ı rā'da mürūr etmiştir.

حَمَاءُ الْمَرْأَةِ [ḥamātu'l-mer'et] (ḥā'nın fethi ve mīm'in tahfifi ile) 'Avretin zevcinin anasıdır. Ve bunda zikr olunan lügatten gayrı lügat yoktur, bi-hilāfi sā'iri ahavātihā. Ve

حَمَاءُ [ḥamāt] Baldırda olan balık etine dahi derler, **عَضْلَةُ السَّاقِ** ma'nāsına. Ve Aşmā'ī eyitti: Atın bacağında iki **حَمَاءُ** [ḥamāt] vardır ve onlar şol etlerdir ki atın bacağında sinir misālinde arkırı görünür, biri içeriden ve biri taşradan.

الْحَمَوَاتُ [el-ḥamevāt] (fethateynle) Cem'i,

zıkr olunan etler ma'nāsına.

الْحَمَى [el-ḥamā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki zevc cānibinden hısımsı ola, eb-i zevc ve ah-ı zevc gibi ki birine kayın ata ve birine kayın derler.

الأَحْمَاءُ [el-aḥmāʾ] (hemzenin fethiyle) Cem'î, zevcin hısımları ma'nāsına. Ve bunda dört lügat vardır. Biri حَمَا [ḥamā] mislu: قَفَا [qafā] ve biri حُمُو [ḥamū] mislu: أَبُو [ebū] ve biri حَمَّ [ḥam] mislu: أَبَّ [eb] ve biri حَمَمٌ [ḥamam]dir mīm'in sükūnu ve āhirinin hemzesi ile, Ferrā rivāyeti üzere. Ve gāh olur حَمَوٌ [ḥamv] dahi derler hemzenin terki ile. Ve her kimse ki 'avret cānibinden ola ona حِتَانٌ [ḥitān] derler. Ve صَهْرٌ [šihr] zevc cānibinden olana dahi itlāk olunur. Ve حَمَّ [ḥam] kelimesinin aslı حَمَوٌdür fethateynle, zīrā cem'î أَحْمَاءُ [aḥmāʾ] gelir, آبَاءُ [ābāʾ] gibi. Ve bundan akdem أَحْ kelimesinin tefsīrinde zıkr olunmuştur ki حُمُو [ḥamū] şol esmādandır ki muvahhadeten zıkr olunmaz illā izāfetle egerçi ba'zı eş'ārda hem müfred ve hem bilā-izāfe vāki' olmuştur nedretle.

الْحَامِي [el-ḥāmī] (mīm'in kesri ve meddiyle) Şol erkek devedir ki 'Arablar onu çok kullanmağın himāyet etmiş olalar; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَا وَصِيْلَةٌ وَلَا حَامٍ﴾ (المائدة، 103) Ve وَصِيْلَةٌ [veşilet] şol koyuna derler ki yedi karın ikiz doğurup cümle dişi doğura ve sekizinci karında yine ikiz doğura lākin biri erkek ve biri dişi ola. Ve Ferrā eyitti: Kaçan devenin veledinin veledi yüklü kal-sa ona حَامِي [ḥāmī] derler, arkasın himāyet ettiği için, zīrā ona binilmez ve tüyü kır-kılmaz ve mer'ādan men' olunmaz.

الْحَامِيَتَانِ [el-ḥāmiyetān] (mīm'in kesri ile) At tırnağının sağ cānibi ve sol cānibi.

حَامِي الْحَقِيْقَةُ [ḥāmi'l-ḥaḳīḳat] (mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki 'ār lāhık olacak yerleri himāyet kıla.

حَامِي الدِّمَارِ [ḥāmi'z-zimār] (mīm'in ve zāl'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الأَحْمَاءُ [el-ḥumāt] (ḥā'nın zammı ve mīm'in tahfifi ile) Cem'î, hāmiler ma'nāsına.

الْحَامِيَّةُ [el-ḥāmiyet] (mīm'in kesriyle) Kezālik cem'î; yukālu: هُوَ عَلَى حَامِيَّةِ الْقَوْمِ هُوَ عَلَى حَامِيَّةِ الْقَوْمِ شِهَابٌ ta ve كَامُوسٌ ta حَامِيَّة [ḥāmiyet] lafzın cem'dir demişler, lākin müfred-i mü'ennestir, حَامِيَّةٌ جماعَةٌ ma'nāsınadır, isti'māli hazf-i mevsūfla iştihār bulmuştur deseler dahi mümkün idi.

حَامِ الْحَمِيَّا [ḥāmi'l-ḥumeyyā] (mīm-i evvelin kesri ve ḥā'nın zammı ve mīm-i sānīnin fethi ve yā'nın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Menzil-i muhtār ve onun etrāfın himāyet eden kimse.

حُمَةُ الْعَقْرَبِ [ḥumetu'l-ʿaḳreb] (ḥā'nın zammı ve mīm'in tahfifi ile) 'Akrebin zehri ve zararı. Ve bunun aslı حُمُو yāhūd حُمَى idi, hā yā'dan 'ıvazdır ve ammā حُمَةُ الْحَرْكَةِ [ḥummetu'l-ḥareket] teşdīdi-i mīm ile şiddet-i germā ma'nāsınadır, o bāb-ı mīm'dendir, mā-nahnu fihten değildir.

الْحَمِيَّا [el-ḥumeyyā] (ḥā'nın zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Hamrın evvel keyfiyeti.

الْحُمُوَّةُ [el-ḥumuvvet] (ḥā'nın ve mīm'in zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Elemin şiddeti.

الْحِمِيَّةُ [el-ḥimyet] (ḥā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Ta'āmdan sakınmak.

الْحِمْوَةُ [el-ḥimvet] (ḥā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; tekūlu: حَمِيْتُ الْمَرِيضِ الطَّعَامِ حَمِيَّةٌ وَحِمْوَةٌ

الْحَنُوءُ [el-ḥanv] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Eğmek; tekūlu: حَيِّتُ ظَهْرِي وَحَيِّتُ الْعُودَ إِذَا عَطَفْتَهُ

الْحَنُوءُ [el-ḥanv] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'ṇāhu; lügatun fihi.

الْأَخْنَى [el-aḥnā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Eğri olan nesne; yukālu: رَجُلٌ أَخْنَى الصَّلُوعِ Ve ظَهْرُهُ إِخْدِيدَاتٍ [aḥna'd-ḍulū] أَشْفَقُ [eşfaḳ] ma'ṇāsına gelir; yukālu: فَلَا أَسْفَقُ عَلَيْكَ أَيُّ أَشْفَقُهُمْ عَلَيْكَ

الْحَنِيَاءُ [el-ḥanyā] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

الْحَنَوَاءُ [el-ḥanvā] (ḥā'nın kezālik fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'ṇāhā; lügatun fihā.

الْحُنُوءُ [el-ḥunuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesneye meyl etmek; tekūlu: حَنُوتٌ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفْتُ عَلَيْهِ

حُنُوءٌ [ḥunuvv] Dişi koyun erkek taleb etmeğe dahi derler; yukālu: حَنَّتِ النَّعْجَةُ تَحْنُو حَنْوَ إِذَا اشْتَهَتْ الْفَحْلَ

الْحَانِيَةُ [el-ḥāniyet] (nūn'un kesri ile) Şol 'avrettir ki evlādının me'ūnetine meşgüle olup babalarından sonra tezevvüc etmeye; yukālu: حَنَّتْ عَلَيْهِمْ تَحْنُو حُنُوءًا

الْحَانِي [el-ḥānī] (nūn'un kesri ve meddiyle) Erkek taleb eden dişi koyun.

الْحِنَاءُ [el-ḥinā] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Erkek taleb etmek; yukālu: حَنَّتِ النَّعْجَةُ تَحْنُو فَهِيَ حَانٍ وَبِهَا حِنَاءٌ Ve bakara-i vahşiyyede dahi hāl böyledir, zīrā 'Arab tā'ifesi bakar-ı vahşiyyeye dahi نَعْجَةٌ [na'cet] derler.

التَّحْنِي [et-teḥannī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Bir nesneye meyl ve şefkat etmek; yukālu: تَحْنَى عَلَيْهِ إِذَا تَعَطَّفَ مِثْلُ تَحْنَى

الْإِنْجِنَاءُ [el-inḥinā] (hemzenin ve ḥā'nın kesri ile) Bir nesne eğilmek; yukālu: إِنْحَى الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ

الْمَحَانِي [el-meḥānī] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Derenin eğilen yerleri, مَعَاظِفُ الْأُودِيَةِ ma'ṇāsına.

الْمَحْنِيَّةُ [el-maḥniyet] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfiyiyle) Vāhidi, derenin eğilen yeri ma'ṇāsına.

[حوا]

الْحَوِيَّةُ [el-ḥaviyyet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol kilim pāresidir ki halka gibi edip için doldurup devenin hörgücü etrāfına vaz' ederler, سَوِيَّةٌ [seviyyet] gibidir veznen ve ma'nen.

الْحَوَايَا [el-ḥavāyā] (ḥā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'i, zikr olunan halkalar ma'ṇāsına. Ve

حَوَايَا [ḥavāyā] Bağırsak ma'ṇāsına olan حَوَى [ḥavā]nın dahi cem'i gelir 'alā-mā seyecīu. 'Umeyr b. Vehb el-Cumahī, Bedr gazāsında ashāb-ı Nebī'yi hazer ve takdīr etiği günde eyitti: رَأَيْتُ الْحَوَايَا عَلَيْهَا الْمَنَايَا Ve مَنَايَا [menāyā] مَنِيَّةٌ [meniyyet]in cem'idir, takdīr-i mevt ma'ṇāsına. Ve

حَوِيَّةٌ [ḥaviyyet] erkek deveye mahsüstür, سَوِيَّةٌ [seviyyet] gāh olur gayrda dahi isti'māl olunur.

حَوِيَّةُ الْبَطْنِ [ḥaviyyetu'l-baṭn] Bağırsak, rūde ma'ṇāsına.

حَاوِيَّةُ الْبَطْنِ [ḥāviyyetu'l-baṭn] (vāv'ın kesri ve yā'nın tahfiyiyle) Kezālik bağırsak ma'ṇāsına.

حَاوِيَاءُ الْبَطْنِ [ḥāviyā'u'l-baṭn] (vāv'ın kesri ve āhirinde elifin meddiyle) Kezālik bağırsak ma'ṇāsına.

الْحَوَايِي [el-ḥavāvī] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle فَوَاعِلُ [fevā'il] vezni üzere) حَاوِيَاءُ [ḥāviyā] kelimesinin cem'i, bağırsaklar ma'nāsına. Ve حَاوِيَةٌ [ḥāviyet] in dahi cem'i gelir.

الْحَوَاءُ [el-ḥivā] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir niçe müctem' olan evler ki deve yününden işlenmiş olalar.

الْأَحْوِيَّةُ [el-aḥviyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Cem'i, zikir olunan evler ma'nāsına.

الْحَوَّةُ [el-ḥuvvet] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Doruya mā'il olan levndir, demir pası misalinde. Aşmaṭ eyitti: حَوَّةُ [ḥuvvet] şol kırmızılıktır ki karaya mā'il ola. Ve

حَوَّةُ [ḥuvvet] At zikir olunan levn üzere olmağa dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

حَوَّةُ [ḥuvvet] Dudak siyāha mā'il olmağa dahi derler. Ve

حَوَّةُ [Ḥuvvet] Bilād-ı Kelb'de bir yerin ismidir.

الْأَحْوَى [el-aḥvā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Dudağı siyāha mā'il olan kimse.

الْحَوَاءُ [el-ḥavvā] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: حَوَاءٌ وَامْرَأَةٌ أَحْوَى ve yukālu: حَوَيْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

أَحْوَى [aḥvā] Kezālik şol deveye derler ki onun levnine sevād ve sufret karışmakla hudrete mā'il ola.

الْأَحْوِيَّةُ [el-uḥayvī] (hemzenin zammı ve ḥā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) أَحْوَى [aḥvā]nın tasgiri şol kimsenin lügatinde ki أَشْوَدُ [esved]in tasgirinde أُسْوِدُ [useyvid] der. Ve idgām eyleyenler lügati üzere ihtilāf ettiler. 'Īsā b. 'Ömer eyitti:

أَحْوِيَّةٌ [uḥayyiyy]dir munsarif olmak üzere. Ve Sibeveyhi bu kavlı hatādır, zīrā eger savāb olaydı أَصَمُّ [eşamm] munsarif olaydı, zīrā أَصَمُّ [eşamm] أَحْوَى [aḥvā]dan ehafftır ve tasgirinde dahi أَصَيْمٌ [uşaym] denildi, insirāf üzere, hālā ki lā-yansariftır dedi. Ve Ebū 'Amr b. el-'Alā mezbūrun tasgirinde أَحْوَى [uḥayy] dedi yā-yı sālisi mahzūf ve mukadder kılmakla, nitekim أَحْوَى [uḥayv] derler. Ve Sibeveyhi eyitti: Eger bu dahi savāb olaydı, عَطَاءٌ [aṭā]ın tasgirinde عَطَيْتُ [uṭayy] demek cā'iz olurdu dedi. Ve Yūnus أَحْوَى [aḥvā]nın tasgiri أَحْوَى [uḥayy]dir dedi lā-yansarif olmak üzere. Sibeveyhi eyitti: Kıyās ve savāb budur. Ve يَحْيَى [yaḥyā] kelimesinin tasgirinde يَحْيَى [yaḥyā] dersin, zīrā her ism ki onda üç yā cem' olup ūlā yā-yı tasgir ola onun birin hafz edersin ve eger ūlā yā-i tasgir olmasa üçünü dahi isbāt edersin, pes حَيَّةٌ [ḥayyet] kelimesinin tasgirinde حَيَّيْتُ [ḥuyeyyet] dersin ve أَيُّوبُ [eyyūb] tasgirinde أَيُّوبُ [uyeyyīb] dersin dört yā ile ve bu mertebeye tahammül olundu, yā-i tasgir vasatta olduğundan ötürü.

الْإِحْوَاءُ [el-iḥvivā] (hemzenin ve vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Zikir olunan levn üzere olmak; yukālu: إِحْوَايَ الْفَرْسِ يَحْوَوِي إِحْوَاءُ

الْإِحْوِيَاءُ [el-iḥvivā] (hemzenin kesri ve vāv-ı evvelin kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; fe-huve 'alā-lügati ba'zi'l-'Arab yukālu: إِحْوَايَ يَحْوَوِي إِحْوِيَاءٌ وَبَعْضُ الْعَرَبِ إِحْوَايَ يَحْوَوِي يَقُولُ حَوِيَّ يَحْوَى حَوَّةُ Hakāhu'l-Aşmaṭ fi Kitābi'l-Feres.

الْحَيُّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem' etmek; tekūlu: حَوَاهُ يَحْوِيهِ حَيًّا إِذَا جَمَعَهُ

الإِخْتِوَاءُ [el-iḥtivāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik cem' etmek; yukālu: حَوَاهُ وَاخْتَوَاهُ بِمَعْنَى

إِخْتِوَاءُ [iḥtivāʾ] İstimāl ma'nāsına da gelir; yukālu: اِخْتَوَى عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَلَمَّ عَلَيْهِ [ilmāʾ] hemzenin kesriyle ve elifin meddiyle istimāl ma'nāsındır.

التَّحَوَّى [et-teḥavvī] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Devşirilip bir yere gelmek; yukālu: إِذَا تَجَمَّعَ وَاسْتَدَارَ يُقَالُ تَحَوَّى الْحَيْةُ

الْحَوَاءُ [el-ḥuvvāʾ] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle ve elifin meddiyle مُكَّاءُ [mukkāʾ] vezni üzere) Bir cins otun ismidir ki levni kurt levnine şebīhtir. Ve مُكَّاءُ [mukkāʾ] bir cins kuşun ismidir.

الْحَوَاءَةُ [el-ḥuvvāʾet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan otun biri ma'nāsına. Ve bu Umevî rivāyetidir.

[حيا]

الْحَيَاةُ [el-ḥayāt] (ḥā'nın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Dirilmek ki ölmenin mukābilidir.

الْحَيُّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Diri olan kimse. Ve

حَيٌّ [ḥayy] Kabīle ma'nāsına dahi gelir.

الْأَحْيَاءُ [el-aḥyāʾ] (hemzenin fethi ile) Cem'i.

الْمَحْيَا [el-maḥyā] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Masdar-ı mīmīdir, hayāt ma'nāsına; tekülü: مَحْيَايَ وَمَمَاتِي

الْمَحْيَايَ [el-meḥyāy] (mīm'in fethi ve yā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i.

الإِحْيَاءُ [el-iḥyāʾ] (hemzenin kesri ile) Diriltmek; yukālu: أَحْيَاهُ اللَّهُ فَحْيِي وَحَيِّ أَيضًا

وَالْإِذْعَامُ أَكْثَرُ لِأَنَّ الْحَرَكَةَ لَازِمَةٌ فَإِذَا لَمْ تَكُنِ الْحَرَكَةَ لَازِمَةً لَمْ تُدْعَمْ كَقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى﴾ (القيامة، 40) وَيُقْرَأُ ﴿وَيَحْيِي مَنْ حَيٍّ عَنْ بَيِّنَةٍ﴾ (الأنفال، 42) بَيِّنَاتٍ عَلَى مَا وَقَعَتْ فِي سُورَةِ الْأنْفَالِ Ve

إِحْيَاءُ [iḥyāʾ] Kavmin davarının hāli hūb olmağa dahi derler; yukālu: أَحْيَا الْقَوْمَ إِذَا حَسُنَتْ أحوالُ مَوَاشِيهِمْ Ve eger kendi nefsleri hayāt bulmasın dilesen حَيُوا dersin. Ve ahyānen nākanın veledi yaşayıp hayāt sāhibi olmağa dahi derler; yukālu: أَحْيَبِ النَّاقَةَ إِذَا حَيِيَ وَوَلَدَهَا وَلَا يَكَادُ يَمُوتُ

إِحْيَاءُ [iḥyāʾ] Kavm otlu sulu yere dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَحْيَا الْقَوْمَ إِذَا صَارُوا فِي الْحَيَا وَهُوَ الْخَضْبُ عَلَى مَا سَبَّحِيءُ وَتَقُولُ أَتَيْتُ الْأَرْضَ فَأَحْيَيْتُهَا أَيَّ وَجَدْتُهَا خَضْبَةً

الْمُحْيِي [el-muḥyī] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Zikr olunan nāka.

الْمُحْيِيَّةُ [el-muḥyiyet] (vezn-i mezkūr üzere) Kezālik zikr olunan nāka; yukālu: النَّاقَةُ فَهِيَ مُحْيِيٌّ وَمُحْيِيَّةٌ أَيَّ لَا يَكَادُ يَمُوتُ وَوَلَدَهَا

الْحَيَاءُ [el-ḥayāʾ] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Utanmak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekülü: حَيِّتُ مِنْهُ أَحْيَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَيْتُ Ve fi'l-i māzīnin cem'inde حَيُوا dersin, nitekim حَشِي كَلِمَتِهِ حَشِي حَشُوا dersin. Sībeveyhi eyitti: حَيُوا den iltikāʾ-i sākineynden ötürü yā hazf olundu, zīrā vāv cem'-i sākinedir ve yā hareketi zamme oldu. ضَرَبُوا nun yā'sı mazmūm olduğu gibi ve yā üzerine zamme sakıl olduğu tahfif olunmakla ictimāʾ sākineyn lāzım gelmeğin tahfif olunduktan sonra bākī kalan yā li-ecli'l-vāv mazmūm kılındı. Ve baʿzılar حَيُوا dediler teşdidiyle kelimeyi idgām üzerine terk etmekle. Ve

حَيَاءُ [ḥayāʾ] Nākanın fercine dahi derler. Nūsah-ı Cevherī'de فُرُجٌ نَاقَةٍ bedeline رَجِمَ

دُشْمُشْتِير، galattır.

الْأَخْيِيَّةُ [el-aḫyiyet] (hemzenin fethi ve yā'-i ülânın kesriyle) Cem'î, Aşmaṭ rivāyeti üzere.

الِإِسْتِيْهَاءُ [el-istiḫyā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseden utanmak; tekülü: **إِسْتَحْيَاهُ وَاسْتَحْيَا مِنْهُ بِمَعْنَى** **إِسْتَحْيَيْتُ** **وَتَقُولُ أَيْضًا إِسْتَحْيَيْتُ بِنَاءٍ وَاحِدَةٍ** kelimesinin aslı **إِسْتَحْيَيْتُ** idi, **پس يَأْيَ إِوَالِ إِفْلَالِ** olunup hareketi ḥā'ya verilip **إِسْتَحْيَيْتُ** dediler, nitekim **إِسْتَعْيَيْتُ** dediler, zevā'id dāhil olmakla sakīl 'add eyleyüben. Ve Māzinī eyitti: Elif-i mezbūrenin hazfî iltikā-i sākineynden ötürü değildir. Eger iltikā-i sākineynden ötürü olaydı muzārî'inde **يُسْتَحْيِي** demek cā'iz olmayıp **يُسْتَحْيِي** demek lāzım olurdu, **يُسْتَحْيِي** dedikleri gibi. Ve **إِسْتِيبَاعَتْ** [istibā'at] taleb-i bey ma'nāsınadır. Ve Aḫfeş eyitti: **إِسْتَحْيِي** yā'-i vāhide ile Temīm lügatidir ve yā'eynle ehl-i Ḥicāz lügatidir ki asl budur, zīrā şol kelime ki onun lāmü'l-fi'li mu'tell ola, onun 'aynü'l-fi'lin iflāl etmezler nazar olunmaz mı ki **أَحْيَيْتُ** ve **حَوَيْتُ** kelimelerinde iflāl etmezler ve **فُلْتُ** ve **بَعْتُ** kelimelelerinde iflāl ederler. Pes bu makûlelerde hazf kesret-i istimāle binā'endir, nitekim **لَا أَدْرِي** kelimesinde **لَا أَدْرِي** derler, kesret-i isti'mālî olduğuna binā'en. Ve Bārī ta'ālānın ve ﴿(البقرة، 49) وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ﴾ kavlinde **إِسْتَحْيَاءُ** [istiḫyā] taleb-i hayāt ma'nāsına yāhūd istibkā ma'nāsınadır. Ve ﴿(البقرة، 26) إِنَّ اللَّهَ لَا يُسْتَحْيِي﴾ **لَا يُسْتَحْيِي** **أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا** kavlinde ma'nāsınadır. Ve Cevherī'nin zahīr-i kelāmından lāzım gelen budur ki **يُسْتَحْيُونَ** kavlinde yā'nın hazfî mücerred kesret-i isti'māl için ola. Ve fīhi mā-lā yahfā.

الْحَيَّةُ [el-ḥayyet] (ḥā'nın fethi ve

yā'nın teşdidiyle) Yılan, müzekkere ve mü'ennese mütenāvildir, **دَكَرَ فُلَانٌ حَيَّةً ذَكَرَ** derler, zīrā āhirinde olan hā vahdet içindir, **بَطَّةٌ** [baṭṭat] ve **دَجَاجَةٌ** [decācet] hā'sı gibidir, bunun birle ba'zı 'Arabdan **رَأَيْتُ حَيًّا عَلَى حَيَّةٍ** istimāc dahi olunmuştur, **رَأَيْتُ ذَكَرًا عَلَى أُنْثَى** ma'nāsına.

الْحَيَوِيُّ [el-ḥayeviyy] (fethateynle ve yā'-i ülânın tahfifiyle) **حَيَّةٌ** [ḥayyet]e mensüb olan nesne.

الْحَيُّوْتُ [el-ḥayyūt] (ḥā'nın fethi ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Erkek olan yılan.

الْحَاوِي [el-ḥāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Yılan sāhibi olan kimse. Pes bu **فَاعِلٌ** [fā'il]vezni üzere olur **كَدَا ذِي كَدًا** ma'nāsına, **لَابِنٌ** [lābin] ve **تَامِرٌ** [tāmīr] gibi.

الْحَيَا [el-ḥayā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Yağmur, matar ma'nāsına. Ve ucuzluğa ve bolluğa dahi derler.

الْحَيْيَانِ [el-ḥayeyān] (fethateynle) Tesniyesi, iki def'a yağmur ma'nāsına; harf-i yā izhār olunur, zīrā hareketi hareket-i gayr-ı lāzimedir.

الْحَيَوَانُ [el-ḥayevān] (fethateynle) Diri olan nesne ki **مَوْتَى** [mevtā]nın mukābilidir.

الْمَحْيَاةُ [el-maḥyāt] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Yılanı çok yer.

الْمَخْوَاةُ [el-maḥvāt] (kezālik mīm'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhā, 'alā-rivāyeti İbn es-Serrāc.

حَيْوَةٌ [ḥayvet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir recülün ismidir. Ve bunda idgām olunmadı, **هَيِّنٌ** [heyyin] de ve **مَيِّتٌ** [meyyit]te idgām olduğu gibi, zīrā bu ism-i mevzū'dur iştikākı, **لَا-ʿalā-vechī'l-fi'ldir**.

الْمُحْيَا [el-muḥyā] (mīm'in zammı ve

yā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Yüz, vech ma'nāsına.

التَّحِيَّةُ [et-tehiyyet] (tā'nın fethi ve hā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Mülk ma'nāsına. Ve bunda idgām olundu **تَفَعَّلَ** [tef'ilet] vezni üzere olup hā-i te'nīs lāzım olduğuna binā'en; yukālu: **حَيَّاكَ اللهُ أَيُّ مَلِكِكَ** Ve minhu kavluhum: **اللَّهُ أَيُّ الْمُلْكِ لِلَّهِ أَيُّ التَّحِيَّاتِ لِلَّهِ** Ve bu Ya'kūb rivāyetidir.

المُحَيِّئَةُ [el-muḥayyiyet] (mīm'in zammı ve yā-i ūlānın kesri ve teşdidiyle) Mālik kılıcı 'avret; harf-i yā izhār olundu, zīrā hā gayr-ı lāzimedir.

المُحَيِّئِي [el-muḥayyī] (mīm'in zammı ve yā-i evvelin kesri ve teşdidiyle) Müzekkeri, mālik kılıcı er manāsına. Her ism ki onda üç yā cem' ola, eger bināsı **فَعَّلَ** [fi'el] üzerine değilse āhiri hazf olunur, **عُطِّي** [uṭayy] gibi, **عَطَاءٌ** [aṭā']ın taşgīrinde ve **أُحْيِي** [uḥayy] gibi **أَحْوَى** [aḥvā]nın taşgīrinde ve eger bināsı **فَعَّلَ** [fi'el] üzerine olursa sābit olur.

حَيِّي [ḥayye] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidi ve feth üzere bināsı ile) Esmā-i ef'āldendir, **هَلُمَّ** [helumme] ve **أَقْبَلْ** [aḳbil] ma'nāsına. Ve āhirinde olan yā meftūh kılındı mā-kabli sākin ve kendi sākin olduğundan ötürü, nitekim **لَيْتَ** ve **لَعَلَّ** kelimelerinde zikr olundu. Ve 'Arab tā'ifesi **حَيِّي** derler, nitekim bāb-ı lām'da "هلل" tefsīrinde zikr olunmuştur.

الْحَيَّاهُ [el-ḥayḥāt] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ile) Keçi da'vet etmek; tekūlu: **حَايَيْتُ** Nitekim āhir-i kitābda fasl-ı hā'da zikr olunur inşāallāhu ta'ālā.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خبا]

الْحَابِيَةُ [el-ḥābiyet] (bā'nın kesri ile) Küp ki içine su yāhūd ona şebīh olan nesne vaz' olunur. Ve bunun aslı hemzedir, zīrā **خَبَأْتُ** den me'hūzdur, **سَتَّرْتُ** ma'nāsına.

الْحِبَاءُ [el-ḥibā'] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Şol hayme ki köy halkı isti'māl ederler yā deve yününden veyāhūd koyun yününden olur, kıldan olmaz ve o iki direk üzerine yāhūd üç direk üzerine olur, bundan ziyāde olana **بَيْتٌ** [beyt] derler.

الْإِسْتِحْبَاءُ [el-istiḥbā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Haymeyi kurmak ve içine girmek; tekūlu: **إِسْتَحْبَيْنَا الْخِبَاءَ أَيُّ نَصَبْنَا** **وَدَخَلْنَا فِيهِ**

الْإِحْبَاءُ [el-iḥbā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Hayme işlemek. Ve

إِحْبَاءٌ [iḥbā'] Odu söyündürmek.

التَّحْيِي [et-teḥabbī] (fethateynle ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّحْيِيَةُ [et-taḥbiyet] (alā-vezni **التَّحْيِيَةُ** [et-terbiyet]) Bi-ma'nāhu kezālik; tekūlu: **أَحْبَيْتُ الْخِبَاءَ وَتَحْيَيْتُهُ إِذَا عَمَلْتَهُ وَكَذَلِكَ التَّحْيِيَةُ**

الْحُبُوبُ [el-ḥubuvv] (zammeteynle) Āteş söyünmek; tekūlu: **حَبَّتِ النَّارُ تَحْبُو حُبًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَمِئَتْ**

[خشي]

الْحِشْيُ [el-ḥiṣy] (hā'nın kesri ve ṣā-i müselleseinin sükūnuyla) Sığır tersi.

الْأَحْشَاءُ [el-aḥṣā'] (hemzenin fethiyle) Cem'i, **جَلَسَ** [ḥils]le **أَحْلَاسٌ** [aḥlās] gibi. Ve **جَلَسَ** [ḥils] hā' ve sīn-i mühmeleteynle şal ki davar arkasına örterler.

الْحَنِي [el-ḥaṣy] (ḥā'nın fethi ve sā'nın sükūnuyla) Masdardır, sığır necāsetin ilkā etmek ma'nāsına; tekūlu: حَنِي يَحْنِي حَنْيَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

[حجى]

الْحَجْوَجِي [el-ḥacevcā] (ḥā'nın fethi ve cīm'lerin fethi ve elifin kasrıyla) Şol recüldür ki ayakları uzun ola, tavilü'r-ricley'n ma'nāsına. Pes bu فَعْوَعُلُ [fe'aw'al] vezni üzere olur.

الْحَجْوَجَاءُ [el-ḥacevcāt] (vezn-i mezbūr üzere) Mü'ennesi.

[خدى]

الْحَدْيِي [el-ḥady] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ile) Nāka sür'at etmek; yukālu: حَدَتِ الثَّاقَةُ تَحْدِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَتْ مِثْلُ وَحَدَّتْ وَحَوَدَّتْ كُلُّهُ بِمَعْنَى

[خدا]

الْحَدْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesne salkı olmak; yukālu: حَدَا الشَّيْءُ يَحْدُو حَدْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى وَيُقَالُ حَدِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا بِمَعْنَاهُ

الْحَدْوَاءُ [el-ḥazvā] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Salkı olan kulak; yukālu: أَدُنُّ حَدْوَاءً إِذَا كَانَتْ بَيْنَةَ الْحَدَى Ve dişi merkebe dahi حَدْوَاءُ derler kulağı salkı olduğundan ötürü.

الْإِسْتِحْدَاءُ [el-istiḥzā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Ser-fürü kılıp huzū' etmek. Ve gāh olur āhiri hemze ile dahi isti'māl olunur. Ve bu Ebū Zeyd meclisinde bir a'rābiye sen اسْتَحْدَأْتُ kelimesin nice isti'māl edersin dediler tā ki hemze ile isti'māl olunur mu onu bileler, a'rābī cevāp verip الدَّعْرَبُ لَا تَسْتَحْدِي dedi ya'nī hemze ile irād etti.

[خزا]

الْحَزْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nın fethi ve zā'yı mu'cemenin sükūnuyla) Bir kimseye hüküm ve galebe kılmak; tekūlu: حَزَاهُ يَحْزُوهُ حَزْوًا إِذَا سَاسَهُ وَقَهَرَهُ

الْحَزْيِي [el-ḥizy] (ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bir kimse hor ve zelil olmak; yukālu: حَزِي يَحْزِي حَزِيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَلَّ وَقَعَّ فِي بَلِيَّةٍ وَأَحْزَاهُ اللَّهُ وَهَانَ دَرَلَر.

الْمُحَازَاتُ [el-muḥāzāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile nizā' edip ihānet edişmeğe dürüşmek; tekūlu: حَازَانِي فَلَانٌ فَحَزَيْتُهُ أَحْزِيهَ يَا'nī bāb-ı mugālebeden bu vech üzere isti'māl olunur. Ve gāh olur فَلَانٌ حَازَانِي وَكَرِهْتُ أَنْ أَحْزِيهَ dahi dersin.

الْحَزَايَةُ [el-ḥazāyet] (ḥā'nın fethi ve zā'nın tahfifi ile) Utanmak; tekūlu: حَزِي يَحْزِي حَزَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَا

الْحَزْيَانُ [el-ḥazyān] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Utanıcı kimse.

الْحَزَايَا [el-ḥazāyā] (ḥā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'ci.

الْحَزْيَاءُ [el-ḥazyā] (ḥā'nın fethi ve zā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; tekūlu: رَجُلٌ حَزْيَانٌ وَقَوْمٌ حَزَايَا وَامْرَأَةٌ حَزْيَاءُ

الْحَزَاءُ [el-ḥazā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Nebātattan bir otun ismidir, egerçi sāhib-i Kāmūs bunun asahhī ḥā'i mühmele iledir demiştir.

[خسا]

الْحَسَا [el-ḥasā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Adedden ferd ma'nāsına; yukālu: حَسَا أَوْ زَكَا أَيْ فَرَدًا أَوْ رَوْجًا

[خشى]

الْحَشِيَّةُ [el-ḥaṣyet] (ḥā'nın fethi ve šīn-i

mu'cemenin sükūnuyla) Havf etmek; tekūlu: **حَشِيَ الرَّجُلُ يَحْشَى حَشْيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَافَ** Ve gāh olur, **حَشَيْتُ** [ḥaṣītu] عَلِمْتُ [ʿalimtu] ma'nāsına da gelir, nitekim ba'zı eṣ'ārda vāki' olmuştur. Ve kerih görmek ma'nāsına da gelir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَحَشِينَا أَنْ يُرْهَقَهُمَا طُعْيَانًا وَكُفْرًا﴾ (الكهف، 80) قَالَ الْأَحْفَسُ مَعْنَاهُ كَرِهْنَا

الْحَشْيَانُ [el-ḥaṣyān] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Havf edici kimse.

الْحَشْيَاءُ [el-ḥaṣyā] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, havf edici 'avret ma'nāsına.

الْمُحَاشَاةُ [el-muḥāṣāt] (mīm'in zammı ile) Havf etmede nizā' edişmek; tekūlu: **حَاشَانِي** Muzārifinde ṣīn'in kesriyle ya'nī kaçan ona havfte gālib olsan bāb-ı mugālebeden böyle dersin, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

التَّحْشِيَةُ [et-taḥṣiyet] ('alā-vezni **التَّزْبِيَةُ** [et-terbiyet]) Korkutmak; tekūlu: **حَشَّاهُ يُحَشِّيهِ حَشًّا إِذَا خَوَّفَهُ** yukālu: "حَشَّ دُوَالَةَ بِالْحَبَالَةِ" Ve **دُوَالَةَ** [zu'ālet] zāl-ı mu'cemenin zammıyla kurt, zi'b ma'nāsına, ya'nī "Kurdu tuzak ile korkut."

الْحَشْيِي [el-ḥaṣiyi] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in kesri ve yā'nın teṣdīdiyle **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Kuru, yābis ma'nāsına, Aşma'ī rivāyeti üzere, **حَشْيِي** [ḥaṣiyi] gibidir ḥā'-ı mühmele ile veznen ve ma'nen.

الْحَشْوُ [el-ḥaṣv] (ḥā'nın fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Yaramaz hurmā. Ve

حَشْوٌ [ḥaṣv] Hurmā ağacı yaramaz hurmā vermeğe dahi derler; yukālu: **حَشَّتِ النَّحْلَةُ تَحْشُو إِذَا أَحْشَفَتْ**

[خصي]

الْحُضْيَةُ [el-ḥuṣyet] (ḥā'nın zammı ve ṣād-

ı mühmelenin sükūnuyla) Hāye ki a'zā-yı tenāsüldendir.

الْحُضْيُ [el-ḥuṣā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, hāyeler ma'nāsına.

الْحُضْيَةُ [el-ḥiṣyet] (ḥā'nın kesri ve ṣād'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā. Ebū 'Ubeyd eyitti: Benim mesmū'um olan **حُضْيَةٌ** [ḥuṣyet]tir zamm-ı ḥā'yla, kesrle mesmū'um değildir dedi ve **حُضْيَاهُ** [ḥuṣyāhu]dur mesmū'um olan sīga-i tesniye üzere; **حُضْيٍ** [ḥuṣy] işi-tilmemiştir sīga-i ifrād üzere dedi. Ve Ebū 'Amr eyitti: **حُضْيَتَانِ** [ḥuṣyetān] şol iki deridir ki yumurtalar onun içinde olur. Ve Umevī eyitti: **حُضْيَةٌ** [ḥuṣyet] yumurtadır ve **حُضْيٍ** [ḥuṣy] cem'i ve **حُضْيَانِ** [ḥuṣyān] tesniyesidir, ona tā ilhāk etmezsin nitekim **أَلْيَةٌ** [elyet] tesniye olundukta **أَلْيَانِ** [elyān] dersin tā getirmeksizin, bunlar nādirlerdir dedi.

الْحِضَاءُ [el-ḥiṣā] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) **حُضْيَتَيْنِ** [ḥuṣyeyn] ihrāc etmek; tekūlu: **حَصَيْتُ الْفَحْلَ حِضَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَلَلَتْ حُضْيَتِيهِ**

الْحُضْيِي [el-ḥaṣiyi] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teṣdīdiyle) Hāyesi çıkarılan kimseler ma'nāsına.

الْحُضْيَةُ [el-ḥiṣyet] (ḥā'nın kesri ve ṣād'ın sükūnuyla) Kezālik cem'i.

الْمَحْضَى [el-maḥṣā] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Hāyeden kesilen yer, mevzi'-i kat' ma'nāsına.

[خطا]

الْحَطْوَةُ [el-ḥaṭvet] (ḥā'nın zammı ve ṭā'-i mühmelenin sükūnuyla) Adım ki iki ayağın arasındır, hālet-i meşyede.

الْحُطْوَاتُ [el-ḥuṭuvāt] (zammeteynle) Cem'i.

الْحُطَوَاتُ [el-ḥuṭvāt] (ḥā'nın zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î.

الْحُطَوَاتُ [el-ḥuṭavāt] (ḥā'nın zammı ve ṭā'nın fethiyle) Kezālik cem'î.

الْحُطَى [el-ḥuṭā] (ḥā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'-i kesreti, adımlar ma'nāsına.

الْحُطْوَةُ [el-ḥaṭvet] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Binā-i merre bir adım atmak ma'nāsına.

الْحُطَوَاتُ [el-ḥaṭavāt] (fethateynle) Cem'î.

الْحِطَاءُ [el-ḥiṭā] (ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î, رَكْوَةٌ [rekvet] ile رِكَاءٌ [rikā] gibi. Ve رَكْوَةٌ [rekvet] şol su kabıdır ki sahtiyāndan dikerler.

التَّحْطِيبَةُ [et-taḥṭiyet] (‘alā-vezni [et-terbiyet]) Def' etmek; minhu kavluhum fi'd-du'ā'i li'l-insān: "أُحِطِي عَنْهُ السُّوءَ" أي دُفِعَ "حُطِي عَنْهُ السُّوءَ" Ve إمَاطَةٌ [imāṭat] izāleye derler.

الْحُطْوُ [el-ḥaṭv] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Adım atmak.

الإِحْطَاءُ [el-iḥṭiā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: حَطَوْتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَحْطَيْتُ

الإِحْطَاءُ [el-iḥṭā] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye adım attırmak; tekūlu: أَحْطَيْتُ غَيْرِي إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَى أَنْ يَحْطُرَ

التَّحْطِيبُ [et-teḥaṭṭī] (fethateynle ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Geçmek, tecāvüz ma'nāsına; tekūlu: تَحْطِيبُهُ إِذَا تَجَاوَزْتَهُ ve yukālu: تَحْطِيبُ رِقَابِ النَّاسِ وَتَحْطِيبُتُ إِلَى كَذَا Ya'nī تَحْطِيبُ [teḥaṭṭī] bir nesneden geçmeğe bir nesneye vāsıl olmağa mütenāvildir; وَلَا تَقُلْ تَحْطَأْتُ بِالْهَمْزَةِ

[خظا]

الْحُظْوُ [el-ḥazuvv] (ḥā'nın zammı ve zā-i mu'cemenin zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Bir kimsenin bedeninde eti sık olup müctemī' olmak; tekūlu: حَظًا لَحْمُهُ يَحْظُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كُنْتُمْ وَلَا تَقُلْ حَظِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

حَظَايَا [ḥazā bezā] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve eliflerin kasrıyla) İki kelimedir ki müctemī'u'l-lahm ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: لَحْمُهُ حَظًا بَطًا أَي مُكْتَنَزٌ مُجْتَمِعٌ

الْحُظَوَانُ [el-ḥazavān] (fethateynle) Şol kimsedir ki eti sık olup birbiri üzerine yığılmış ola.

الْحِنْظِيَانُ [el-ḥinziyān] (ḥā'nın ve zā'nın kesri ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Fuḥşiyāt ehli olan kimse; yukālu: رَجُلٌ حِنْظِيَانٌ إِذَا كَانَ فَاحِشًا

الْحَنْظَاءُ [el-ḥanza'et] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) فَعْلَلَةٌ [fa'lelet] vezni üzere) Bir kimseye kelimāt-ı kerīhe işittirmek; yukālu. حَظَى بِهِ إِذَا نَدَّدَ بِهِ وَأَسْمَعَهُ الْمَكْرُوهَ. Ve تَنْدِيدٌ [tendīd] nūn'la ve dāleyn-i mühmeleteynle teşhīr etmeğe derler.

[خفي]

الْحَفْيُ [el-ḥafy] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnu ile) Bir nesneyi gizlemek. Ve āşikāre kılmağa dahi derler, azdāddandır Aşma'ī rivāyeti üzere; tekūlu: حَفَيْتُ الشَّيْءَ Ve Ebū 'Ubeyde dahi Aşma'ī gibi rivāyet kılmıştır; yukālu: حَفَى الْمَطَرُ الْفَأْرَ إِذَا أَخْرَجَهُنَّ مِنْ أَنْفَاقِهِنَّ Ya'nī matar fāreyi yuvasından çıkarsa.

الإِخْفَاءُ [el-iḥfā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi gizlemek; tekūlu: وَأَخْفَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرْتَهُ وَكَتَمْتَهُ ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أَخْفِيهَا﴾ (طه،) (15) Ve ba'zılar "أَخْفِيهَا" dahi kırā'at etti

hemzenin fethiyle. Ammā sūret-i feth-te أَخْفِيهَا [aḥfīhā] أَظْهَرَهَا [aẓḥārahā] maʿnāsına oldu-ğu zāhirdirve ammā sūret-i zammda “أَخْفِيهَا” [uḥfīhā] إِظْهَرَهَا [iẓḥārahā] maʿnāsına olması hemze selb için olup izāle-i hafā murād olmakla olur ki خَفَاءٌ [ḥifāʾ] kesri- ħā ile غِطَاءٌ [ḡiṭāʾ] maʿnāsınadır, ‘alā-mā se-yecīu. Pes bu أَرَلْتُ عَنْهُ أَشْكِيئُهُ gibi olur أَرَلْتُ عَنْهُ مَا يَشْكُوهُ maʿnāsına, yaʿnī “Bī-huzūr olduđu nesneyi izāle kıldım” maʿnāsına.

الخافي [el-ḥāfī] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Cinne derler, Aşmaṭ rivāyeti üzere. Ve İbn Munādir eyitti: **الخافية** [el-ḥāfiyyet] fā'nın kesriyle ve yā'nın tahfīfiyle şol cinndir ki bedende gizlenir.

الخفية [el-ḥafiyyet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cinn tutmak eseri; yukālu: بِه خَفِيَّةٌ أَي لَمَمَ وَمَسَّ Ve

خَفِيَّةٌ [ḥafiyyet] Arslan yatağı olan yere dahi derler; minhu kavluhum: أَسْوَدَ خَفِيَّةٌ Ve كَقَوْلِهِمْ أَسْوَدَ غَابَةً [ḡābet] dahi arslan yatağına derler. Ve

خَفِيَّةٌ [ḥafiyyet] Kezālik dibi yakın olan kuyuya derler, رَكِيَّةٌ [rekiyyet] maʿnāsına. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **خَفِيَّةٌ** [ḥafiyyet] şol kuyudur ki bir kerre kazılıp baʿdehu terk olunup toprağla dolmağın tekrār içinde olan toprağı ihrāc oluna. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Bu makūle kuyuya **خَفِيَّةٌ** [ḥafiyyet] dedikleri izhār olduğundan ötürüdür.

الخفي [el-ḥafiy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Gizli nesne, خَافِي [ḥāfī] maʿnāsına.

الخفيان [el-ḥafiyān] (ḥā'nın [fethi] ve fā'nın kesriyle) Tesniyesi. Ve

خَفِيَانِ [ḥafiyyān] Āvāzla ize dahi derler. Kāle baʿzu'l-ʿArabi: مِنَ الْمَرْأَةِ خَفِيَاهَا إِذَا حَسُنَ مِنْ حَسُنَ سَائِرُهَا Yaʿnī āvāzı mülāyim olsa ki bu

edeb ve hayā ehli olmasına delālet eder ve izi birbirine karīb olup eseri yerde tamām karar etse ki bu sağrısı ve yanları dolu olmasına delālet eder.

الخفایا [el-ḥafāyā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cemʿi.

الخفَاء [el-ḥafāʾ] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir kimseye eser ve ʿalāmet gizli olmağa derler; yukālu: خَفِيٌّ عَلَيْهِ الْأَثَرُ يَخْفَى خَفَاءً Ve bu sebebden ʿArablar بَرَحَ الخفَاءُ derler kaçan bir nesne vāzıh olsa.

الخوافي [el-ḥavāfī] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kuş kanadında olan yeleklerin onuncu yeleşinden mā-dünuna خَوَافِي [ḥavāfī] derler, Aşmaṭ rivāyeti üzere. Ve

خَوَافِي [ḥavāfī] Hurmā ağacının şol budaklarına dahi derler ki hurmānın göbeğine karīb yerde bite. Ve o budaklara ehli- hicāz lügati üzere عَوَاهِنُ [ʿavāhin] derler.

الإستخفاء [el-istiḥfāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gizlenmek; tekūlu: إِسْتَخْفَيْتُ مِنْكَ إِذَا تَوَارَيْتَ وَلَا تَقُلْ إِخْتَفَيْتُ

الخفؤ [el-ḥafv] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Berk bulutun etrāfında arkırı zaʿf üzere yaldıramak.

الخفي [el-ḥafy] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu; tekūlu: خَفَا الْبُرْقُ يَخْفُو خَفْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَخْفِي خَفِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَمَعَ لَمَعَانًا ضَعِيفًا مُعْتَرِضًا فِي نَوَاحِي الْعَبِيمِ Ve eger bulut etrāfında arkırı olup yaldıra- rasa belki fi'l-cümle yaldırayıp sākin olsa ona وَمِيضٌ [vemīḍ] derler ve eger bulutu yarıp sağa ve sola meyl etmeksizin vasat-ı semāya doğru uzansa ona عَقِيْقَةٌ [ʿaḳīḳat] derler.

الإختفاء [el-iḥtifāʾ] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bir nesneyi çıkarmak; tekülü:

إِخْتَفَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَحْرَجْتَهُ

الْمُخْتَفِي [el-muħtefi] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kefen soyucu, nebbāş ma'nāsına. Ve mezbūra مُخْتَفِي [muħtefi] dediler kefeni istihrāc ettiğinden ötürü.

الْخِفَاءُ [el-ħifā'] (ħā'nın kesri ve elifin meddiyle) Şol kilimdir ki onu kırba üzerine örterler.

الْأَخْفِيَّةُ [el-aħfiyet] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Cem'i, zikir olunan kilimler ma'nāsına.

[خلا]

الْخُلُوءُ [el-ħuluvv] (zammeteyle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesne hālî olmak; tekülü: خَلَوْتُ بِهِ Ve خَلَا الشَّيْءُ يَخْلُو خُلُوءًا bihi] [ħalevtu bihi] سَخِرْتُ بِهِ ma'nāsına dahi gelir, سُخْرِيَّةٌ [suħriyyet]ten istihzā ma'nāsına. Ve bir kimse ile halvet olmak ma'nāsına da gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَإِذَا: خَلَوْا إِلَى شِيَابِئِهِمْ﴾ (البقرة، 14) Ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ (آل عمران، 52) Ve kavlihi ta'ālā: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا﴾ (فاطر، 24) أي مَضَى وَأُرْسِلَ غَنَبٌ خَلَا فِي يَدِهِ Ve نَذِيرٌ خَلَا فِي يَدِهِ أَي إِنَّهُ مَعَ عُبُودِيَّتِهِ غَنِيٌّ قَالَ يَعْقُوبُ وَلَا تَقُلْ وَخَلَى فِي يَدَيْهِ مِنَ التَّفَعُّيلِ

الْخَلَاءُ [el-ħalā'] (ħā'nın fethi ve elifin meddiyle) Berī olmak; tekülü: أَنَا مِنْكَ خَلَاءٌ أَي بَرَاءٌ Kaçan bunu masdar kılsan tesniye ve cem' kılmazsın ve kaçan فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere ism kılıp خَلِيٌّ [ħaliyy] desen tesniye ve cem' ve mü'ennes kılarınsın; tekülü: أَنَا خَلِيٌّ dersen مِنْكَ ma'nāsına.

خَلَاءٌ [ħalā'] Menzil ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-meseli: "أَيُّ مَنْزِلِكَ" "خَلَاؤُكَ أَقْنَى لِحَيَاتِكَ" أَي مَنْزِلُكَ "إِذَا خَلَوْتُ فِيهِ أَلْزَمْتُ لِحَيَاتِكَ" Ve

خَلَاءٌ [ħalā'] Mahall-i tahārete dahi derler, mütevadda' ma'nāsına. Ve

خَلَاءٌ [ħalā'] Şol mekāna dahi derler ki onda bir nesne olmaya.

الْخَلَا [el-ħalā] (ħā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Tāze ot, haşış-i ratb ma'nāsına.

الْخَلَاةُ [el-ħalāt] (zikir olunan vezn üzere) Vāhidi.

الْخَلِيَّةُ [el-ħaliyyet] (ħā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol nākadır ki ayağının bağı çözümlüp salıverile. Ve nisā tā'ifesine "أَنْتِ خَلِيَّةٌ" dedikleri talāktan kināyettir, ma'nā-yı mezkürdan ahz olunmak üzere. Ve

خَلِيَّةٌ [ħaliyyet] Şol nākaya dahi derler ki āhar nāka ile veled-i vāhid üzerine yakılmış ola bir haysiyyetle ki onu ikisi dahi emzire; kaçan biri emzirse ehl-i beyt olanlar o birisin sağmak için hālî bulalar. Ve

خَلِيَّةٌ [ħaliyyet] Büyük gemiye dahi derler, sefīne-i 'azīme ma'nāsına. Ve

خَلِيَّةٌ [ħaliyyet] Arı kovanına dahi derler, بَيْتُ النَّحْلِ [beytu'n-naħl] ma'nāsına.

خَلَا [ħalā] (ħā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Şol kelimedir ki onunla istisnā olunur ve mā-ba'đini gāh mansüb eder ve gāh mecrūr eder; tekülü: خَلَا جَاؤُونِي خَلَا زَيْدًا Kelime-i خَلَا [ħalā]yı fi'l kılıp tahtında fā'il-i müstetir kılmakla gūyā ki مِنْ زَيْدٍ مِنْ جَاءَنِي demiş olursun ammā kaçan خَلَا زَيْدٍ desen cerrle. Ba'zı nahviyyīn onu harf-i cerr i'tibār eyler حَاشَا menzilesinde ve ba'zı masdar i'tibār edip mā-ba'đine muzāftır der. Ammā خَلَا [ħalā]nın mā-ba'đinde nasbdan gayrı cā'iz olmaz, جَاؤُونِي مَا خَلَا زَيْدًا, Bu sürette

خَلَا [ḥalā] kelime-i مَا [mā]ya sıla olup fā'ili tahtında müstetir olur ve مَا [mā] masdariye olmağın te'vīl-i masdarda olup زَيْد جَاؤُونِي مَا'nāsına olur, bi-ma'nā زَيْد "إِفْعَلُ" "Arabların خَلَوْهُم مِّنْ زَيْدٍ خَلَوْهُم مِّنْ زَيْدٍ دَوْلِكَ وَخَلَاكَ دَمَّ" [ḥuluvv] سُقُوطُ [suqūt] ma'nāsınadır, ya'nī "Sen onu işlemeden gam çekme ki zemmeden ber'sin."

خَلَاوَةٌ [Ḥalāvet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın tahfīfi ile) Eşca kabilesinden bir cemā'atin babasının adıdır ki o Ḥalāve b. Subey b. Bekr b. Eşca'dır ki Enīs esirleri katl etmekte مِنْهُ أَنَا بَرِيءٌ dediği imiş, nitekim bāb-ı cīm'de zikr olunmuştur.

الْحَلِيّ [el-ḥaliyy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki onun gussası olmaya. Ve bu سُجِّي [şecī]nin mukābilidir şīn-i mu'ceme ile ve cīm ile gam-nāk ma'nāsına.

الْحَالِي [el-ḥālī] (lām'ın kesri ve meddiyle) Şol recüldür ki onun zevcesi olmaya, Aşma rivāyeti üzere. Ve

حَالِي [ḥālī] Ot biçen kimseye dahi derler.

الْخَالُونَ [el-ḥālūn] (lām'ın zammı ve meddiyle) Cem'i, ot biçiciler ma'nāsına.

الْقُرُونُ الْخَالِيَّةُ [el-ḳurūnu'l-ḥāliyyet] (zamme-teynle ve lām'ın kesriyle) Geçen karnlar, tavā'if-i māziye ma'nāsına.

الْحَالِي [el-ḥāly] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Tāze ot biçmek.

الْإِخْتِلَاءُ [el-iḥtilā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِنْخِلَاءُ [el-inḥilā] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Biçilmek; tekūlu: خَلَيْتُ الْخَلَا وَاحْتَلَيْتُهُ فَانْخَلَيْتُ إِذَا جَرَزْتَهُ وَقَطَعْتَهُ فَانْقَطَعَ خَلَيْتُ دَابِّي

وَاحْتَلَيْتُ إِذَا جَرَزْتُ لَهَا الْخَلَا Ve

الْإِخْتِلَاءُ [iḥtilā] Kılıç kesmeğe dahi derler; yukālu: السِّيفُ يَحْتَلِي أَي يَقْطَعُ

الْمُخْتَلُونَ [el-muḥtelūn] (mīm'in ve lām'ın zammı ile) Ot biçen kimseler.

الْمِخْلَى [el-miḥlā] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol ālettir ki onunla ot biçerler.

الْمُخْلَاءُ [el-miḥlāt] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol zarftır ki onun içine biçilmiş ot vaz' ederler.

الْإِخْلَاءُ [el-iḥlā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Yer otlu olmak; yukālu: أَخَلْتِ الْأَرْضَ إِذَا كَثُرَ خَلَاهَا Ve

إِخْلَاءُ [iḥlā] Bir nesne için tenhā kalmağa dahi derler; yukālu: خَلَا لَكَ الشَّيْءُ وَأَخْلَا لَكَ بِمَعْنَى Ve

إِخْلَاءُ [iḥlā] Bir mekānı hālī bulmağa dahi derler; tekūlu: أَخَلَيْتُ الْمَكَانَ إِذَا صَادَفْتَهُ خَالِيًا Ve

إِخْلَاءُ [iḥlā] Bir kimse hālī olmağa dahi derler; tekūlu: أَخَلَيْتُ إِذَا خَلَوْتَ Ve

إِخْلَاءُ [iḥlā] Gayrı kimseyi hālī kılmağa dahi derler; tekūlu: أَخَلَيْتُ غَيْرِي يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

إِخْلَاءُ [iḥlā] Ta'āmdan fārig olmağa dahi derler.

الْمُخَالَاتُ [el-muḥālāt] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Terk edişmek; tekūlu: خَلَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا تَارَكْتَهُ

التَّخْلِي [et-teḥallī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneden fārig olmak; tekūlu: تَخَلَيْتُ إِذَا تَفَرَّغْتَ

التَّخْلِيَّةُ [et-taḥliyyet] (alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-terbiyyet]) Bir nesneyi hālī kılmağa ve salıvermeğe derler; tekūlu: خَلَيْتُ عَنْهُ وَخَلَيْتُ سَبِيلَهُ

الْمُحَلِّي [el-muħallī] (mīm'in zammı ve lām'in fethi ve teşdidiyle) Salıverilmiş nesne.

الْمُحَلِّي [el-muħallī] (mīm'in zammı ve lām'in kesri ve teşdidiyle) Kayddan halās kılıcı kimse.

[خنا]

الْحَنَى [el-ħanā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Yaramaz nesne söylemek, kelām-ı fuħş ma'nāsına.

الْحَنَى [el-ħanī] (hā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Fuħş kısmından olan kelām.

الْحَنِيَّةُ [el-ħanyet] (hā'nın fethi ve yā'nın tahfifi ile) Mü'ennesi; yukālu: كَلَامٌ حَنِ كَلَامٌ حَنِ وَكَلِمَةٌ حَنِيَّةٌ

الإِخْنَاءُ [el-iħnā'] (hemzenin kesriyle) Kelām-ı fuħş söylemek; yukālu: حَنِي عَلَيْهِ Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَخْنَى عَلَيْهِ فِي مَنْطِقِهِ إِذَا أَفْحَشَ

إِخْنَاءٌ [iħnā'] Bir kimseye gadr edip helāk etmeğe dahi derler; yukālu: أَخْنَى عَلَيْهِ الدَّهْرُ Ve أَيُّ آتَى عَلَيْهِ وَأَهْلَكَهُ

إِخْنَاءٌ [iħnā'] İfsād ma'nāsına da gelir; tekūlu: أَخْنَيْتُ عَلَيْهِ إِذَا أَفْسَدْتَ

[خوى]

الْحَيَى [el-ħayy] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Yıldız batmak; tekūlu: حَوَتْ النُّجُومُ تَحْوِي حَيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَقَطَتْ وَلَمْ تُمَطَّرْ Ve نَوَّءٌ [nev'] hā ve nūn'un fethi ve vāv'in sükunuyla yıldız menzilinden sukūt etmeğe derler. Ve إِمْطَارٌ [imṭār] yağmur yağdırmaktır.

الإِخْوَاءُ [el-iħvā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَخَوْتُ النُّجُومَ إِذَا سَقَطَتْ كَذَلِكَ

الْحَوَاءُ [el-ħavā'] (hā'nın fethi ve elifin

meddiyle) Hālī olmak; tekūlu: حَوَتْ الدَّارُ إِذَا خَلَتْ Ve ev yıkılıp harāb olmağa dahi derler; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ حَاوِيَةٌ﴾ (النمل، 52) أَيُّ خَالِيَةٌ وَيُقَالُ سَاقِطَةٌ كَمَا قَالَ ﴿فَهِيَ حَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا﴾ (الحج، 45) أَيُّ سَاقِطَةٌ عَلَى سُقُوفِهَا

الْحَوَى [el-ħavā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) 'Avretin vilādet vaktinde karnı hālī olmak; yukālu: حَوَتْ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَحَوِيَتْ حَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَا جَوْفُهَا عِنْدَ الْوِلَادَةِ

الْحَوِيَّةُ [el-ħaviyyet] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir cins ta'āmıdır.

التَّحْوِيَّةُ [et-taħviyyet] ('alā-vezni [et-terbiyyet]) Zikr olunan ta'ām işlemek; tekūlu: حَوَيْتُ لَهَا تَحْوِيَّةً إِذَا عَمِلْتَ لَهَا حَوِيَّةً يَأْكُلُهَا Ve

تَحْوِيَّةٌ [taħviyyet] Deve çöktüğü yerde karnı yerderak etmeğe dahi derler; yukālu: حَوَى الْبَعِيرُ تَحْوِيَّةً إِذَا جَافَى بَطْنَهُ عَنِ الْأَرْضِ فِي بُرُوكِهِ Ve وَكَذَلِكَ الرَّجُلُ فِي سُجُودِهِ

تَحْوِيَّةٌ [taħviyyet] Yıldız dolunmağa meyl etmeğe dahi derler; yukālu: حَوَتْ النُّجُومُ إِذَا مَالَتْ لِلْمَغِيبِ

الْحَوِيَّ [el-ħaviyy] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Şol yerdir ki düz ola.

الْحَوَاتُ [el-ħavāt] (hā'nın fethi ve vāv'in tahfifiyle) Āvāz, savt ma'nāsına.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[دأى]

الدَّائِي [ed-de'y] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Devenin bedeninden şol yerdir ki pālān ağacı onun üzerine vākī^c olmağın onu mecrūh eder. Bu sebebdendir ki gurāba ذَائِيَّةٌ [ibnu de'yet] dediler ekl etmek için devenin bedeninde o mahalle konduğu için.

الدَّائِيَاتُ [ed-de'eyāt] (fethateynle) Cem'i, zikr olunan mevzi'ler ma'nāsına.

الدَّيِّي [ed-de'iyy] (dāl'ın fethi ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) دَائِي [de'y] in cem'i, ضَائِنٌ [ḍā'n]ın cem'i ضَائِنٌ [ḍā'n] ve مَعْرُزٌ [ma'z]in cem'i مَعْرِزٌ [me'iz] olduğu gibi. Ve

دَائِي [de'y] Hile ve hud'a kılmağa dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: دَائِيْتُ [ve] لِلشَّيْءِ أَذَى لَهُ دَائِيٌّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَتَلْتُهُ [ve] أَذَى لَهُ دَائِيٌّ [ve] أَذَى لَهُ gibi ki bunlar zikr olunan ma'nāda lügattir; yukālu: لِلدَّيْبِ يَدَايُ لِلْعَرَايِلِ لِأَخْذِهِ أَيَّ يَحْتَلُهُ مِثْلَ يَأْذُو

[دبا]

الدَّبَا [ed-debā] (dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Şol hurde çekirgedir ki henüz uçmamış ola.

الدَّبَاةُ [ed-debāt] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi.

الْمُدْبِيَّةُ [el-medbiyyet] (mīm'in fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle مَفْعُولَةٌ [mef'ület] vezni üzere) Şol yerdir ki onun nebātātın çekirge yemişi ola.

الإِدْبَاءُ [el-idbā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) رِمْتُ [rimṣ] dedikleri otun yap-

rağı çıkmağa başlayıp hurde çekirgeye sebīh olmak ki bu dem ekl olunmağa sālīh olur.

الْمُدْبِيَّةُ [el-mudbiyyet] (mīm'in zammı ve dāl'ın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Şol yerdir ki hurde çekirgesi çok ola.

الْمُدْبَاةُ [el-medbāt] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: أَرْضٌ مُدْبِيَّةٌ وَمُدْبَاةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً الدَّبَا

الدُّبْبَاءُ [ed-dubbā] (dāl'ın zammı ve bā'nın teşdidi ve elifin meddiyle) Kabak, قَرْعٌ [kar] ma'nāsına.

الدُّبْبَاءَةُ [ed-dubbā'et] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir kabak ma'nāsına.

دَبَابَا [debādebā] (dāl'lerin fethi ile) Bir lafz-ı mürekkebdir ki mahall-i kesrette isti'māl olunur, İbn A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِدَبَابَا إِذَا جَاءَ بِمَالٍ كَالدَّبَا Ya'nī gayet-i kesretinde çekirge misālindedir.

[دجا]

الدُّجَى [ed-ducā] (dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla) Karanu, zulmet ma'nāsına.

الدُّجُو [ed-ducuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Karanu olmak; yukālu: دَجَا اللَّيْلُ دَجَا اللَّيْلُ Ve أَشْمَاعِي eyitti: دَجَا اللَّيْلُ dedikleri كُلُّ شَيْءٍ أَلْبَسَ كُلَّ شَيْءٍ ma'nāsınadır, zulmetten değildir, nitekim دَجَى الْإِسْلَامُ dedikleri قَوِيٌّ الْبَاسُ dedi. Ve الْبَاسُ [ilbās] örtmeğe derler.

الدَّاجِيَّةُ [ed-dāciyyet] (cīm'in kesriyle) Karanu olucu nesne; yukālu: لَيْلَةٌ دَاجِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ مُظْلِمَةً

الإِذْجَاءُ [el-idcā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Karanu olmak.

التَّدَجِي [et-tedeccī] (fethateynle ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Kezālik karanu olmak;

yukālu: اذْحَى اللَّيْلُ وَتَدَحَّى

الذَّيَاجِي [ed-deyācī] (dāl'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Gecenin ziyāde karanulukları zulumātu'l-leyl ma'nāsına, gūyā ki bu دَيْجَا [deycā]nın cem'idir.

الذَّجَى [ed-ducā] (dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla) ذُجِيَّة [ducyet]in cem'idir.

الذُّجِيَّة [ed-ducyet] (dāl'ın zammı ve cīm'in sükunuyla) Sayyādın evi ki hīn-i saydda onda sākin olur. Ve zulmete dahi derler.

الْمُدَاجَاةُ [el-mudācāt] (mīm'in zammı ile) Müdārāt etmek; tekülü: إِذَا دَارَيْتُهُ Ya'ni "Gūyā ki 'adāveti ondan setr eyledin." Ve Ebū 'Amr eyitti: مُدَاجَاةُ [mudācāt] bağlamakla salıvermek beyninde olan men'e derler, ya'ni beyne beyne olan men'e derler.

[دحا]

الدَّحُو [ed-daḥv] (dāl'ın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükunuyla) Bir nesneyi döşemek; tekülü: كَاللَّاهُ دَحَوْتُ الشَّيْءَ دَحْوًا إِذَا بَسَطْتُهُ ta'ālā: ﴿وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا﴾ (النازعات، 30) Ve atmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: دَحَى الْمَطَرُ الْحَصَى عَنْ وَجْهِ الْأَرْضِ Ve tekülü li'l-lā'ibi bi'l-cevzi: أَبْعِدِ الْمَدَى وَأَدْحُهُ: مَرَّ يَدْحُو دَحْوًا إِذَا رَمَى يَبْدِيهِ yukālu li'l-feresi: سُنْبُكٌ [sunbuk] at tırnağına derler.

دِحْيَةٌ [Diḥyet] (dāl'ın kesri ve ḥā'nın sükunuyla) Diḥye b. Ḥalīfe el-Kelbī nām kimsenin ismidir ki Cibrīl 'aleyhi's-selām nāzil oldukta onun sūretinde nāzil olurdu ki o halkın ecmeli ve ahseni idi.

دَحْيَةٌ [Daḥyet] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) ve دَحْوَةٌ [Daḥvet] (vezni mezbūr üzere) Bu ikisi Mu'āviye b. Bekr

b. Hevāzin'in oğullarıdır.

الْمَدْحَى [el-medḥā] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Devekuşunun yumurta vaz' ettiği yer.

الأُدْحِي [el-udḥiyy] (hemzenin zammı ve dāl'ın sükunu ve yā'nın teşdiidiyle) Devekuşunun yavru çıkardığı yerdir. Pes bu أَفْعُولٌ [uf'ūl] vezni üzere olur دَحُو [daḥv] den, devekuşu ayağıyla yuva edindiği yeri düzlediği için ki mezbūr gayrı tarikle yuva yapmaz.

[ددا]

الدِّدَا [ed-dedā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Lehve ve la'ibe derler; yukālu: هَذَا دَدًا مِثْلَ عَصَا وَهَذَا دَدٌ مِثْلَ دَمٍ وَدَدَنْ مِثْلَ حَرَنْ Nitekim bāb-ı nūn'da zikr olundu.

[دری]

الدَّرِي [ed-dery] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bir nesneyi bilmek.

الدَّرِيَّةُ [ed-diryet] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükunu ile) Bi-ma'nāhu.

الدَّرِيَّةُ [ed-deryet] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu kezālik.

الدِّرَايَةُ [ed-dirāyet] (dāl'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik; tekülü: دَرَيْتُهُ وَدَرَيْتُ بِهِ دَرِيًّا وَدَرِيَّةٌ وَدِرَايَةٌ إِذَا عَلِمْتَ بِهِ

لَا أَدْرِ [lā edri] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ile) Fī'dir, bilmezem ma'nāsına. Āhirinden yā hazf olunmuştur tahfifen kesret-i isti'mālden ötürü, nitekim لَمْ أَبْلُ ve لَمْ يَكْ derler, أُبَالِي [ubālī]den yā'yı iskāt ettikten sonra mā-kablin sākin kılmaklave يَكُنْ [yekun]dan nūn'u hazf etmekle.

الإِذْرَاءُ [el-idrāʿ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bildirmek; tekülü: إِذَا أَدْرَيْتُهُ ﴿وَلَا أَدْرَاكُمْ أَغْلَمْتُهُ﴾

ya'nī ta'alluk etmek; minhu kavluhum: إِنَّ بَنِي فُلَانٍ إِذْرَأُوا مَكَانًا كَانَتْهُمْ إِعْتَمَدُوهُ بِالْعَزْوِ وَالْغَارَةِ Ve hîle ve hud'ca kılmağa dahi derler; yukālu: إِذْرَأَهُ إِذَا حَتَلَهُ تَفَعَّلَ وَافْتَعَلَ فِيهِ بِمَعْنَى وَقَدْ مَرَّ الْأَوَّلُ

الْمُدَارَاةُ [el-mudārāt] (mīm'in zammı ve elifeyn ile) Mülāyemet edip izhār-ı 'adāvet etmemek, مُدَاجَاةٌ [mudācāt] ma'nāsına. Ve gāh olur elif-i sānī bedeline hemze dahi getirirler.

الدَّرِيَّةُ [ed-deriyyet] (dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol davardır ki sayyād onu perde edinip sayda yakın vardıkta bir nesne atar. Ve Bu mehmūz değıldir. Ve Ebū Zeyd eyitti: Mehmūzdur, zīrā bu ذَرَّةٌ [der] dendir دَفْعٌ [def] ma'nāsına. Ve

دَرِيَّةٌ [deriyyet] Sayd cānibine def' olunur, perde kılınmak için.

الْمِذْرَى [el-midrā] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Boynuz, karn ma'nāsına.

الْمِذْرَاةُ [el-midrāt] (mīm'in kezālik kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve gāh olur مِذْرَاةٌ [midrāt] مَاشِطَةٌ [māṣiṭat] āletlerinden çuvaldız misālinde bir nesneye dahi itlāk olunur ki onunla nisā tā'ifesinin saçı ıslāh olunur. Ve 'Arabların "جَابُ الْمِذْرَى" dedikleri galizü'l-karn ma'nāsına gazālin yaşı az olmasından 'ibārettir, zīrā gazālin boynuzu evvel zuhūr ettikte gilzat üzere zuhūr edip ba'dehu incilir.

التَّدْرِي [et-tederrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) 'Avret saçın çözüp salıvermek; yukālu: تَدَّرَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَرَّحَتْ شَعْرَهَا Ve hîle kılmağa dahi derler; yukālu: تَدَّرَاهُ تَدَّرَاهُ إِذَا حَتَلَهُ Ve حَتَلٌ [ḥatl] hîle ve hud'ca kılmağa derler.

الإِذْرَاءُ [el-idrā] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneye salınmak,

ya'nī ta'alluk etmek; minhu kavluhum: إِنَّ بَنِي فُلَانٍ إِذْرَأُوا مَكَانًا كَانَتْهُمْ إِعْتَمَدُوهُ بِالْعَزْوِ وَالْغَارَةِ Ve hîle ve hud'ca kılmağa dahi derler; yukālu: إِذْرَأَهُ إِذَا حَتَلَهُ تَفَعَّلَ وَافْتَعَلَ فِيهِ بِمَعْنَى وَقَدْ مَرَّ الْأَوَّلُ

[درحی]

الدَّرْحَايَةُ [ed-dirḥāyet] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) فِعْلًا يَتَعَلَّقُ [fi'layet] vezni üzere) Şol recüle derler ki fermüde olup kasrū'l-kāmet ola.

[دسا]

دَسَى [dessā] (dāl'ın fethi ve sīn'in teşdidi ve elifin kasrıyla) Fi'l-i māzīdir, gizledi ma'nāsına; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَدْ حَابَ مَنْ دَسَاهَا﴾ (الشمس، 10) أُنِي أَخْفَاهَا لِجَهَالَةٍ وَهُوَ فِي الْأَضْلِ دَسَسَهَا فَأُبْدِلُ مِنْ إِحْدَى السَّبْتَيْنِ بَاءً

[دعا]

الدَّعْوَةُ [ed-da'vet] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ta'ām cem'iiyeti.

الْمَدْعَاةُ [el-med'āt] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: كُنَّا فِي دَعْوَةٍ Ve bu aslında masdardır, ta'ām okumak ma'nāsına. Ve

دَعْوَةٌ [da'vet] Binā'-i merre dahi gelir, bir kerre daha etmek ma'nāsına.

الدَّعْوِيُّ [ed-di'vet] (dāl'ın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Nesebde olan iddi'āya mahsüstür.

الدَّعِي [ed-de'iy] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Neseb da'vā kılıcı; yukālu: فُلَانٌ دَعِيٌّ أُنِي يَبِينُ الدَّعْوَى فِي النَّسَبِ Kelām-ı 'Arabın ekseri budur illā'Adiyy er-Ribāb kabilesinin lügatinde ki onlar nesebde dāl'ı meftūh ve ta'āmda meksūr kılrlar. Ve

دَعِيٌّ [de'iy] Kezālik şol kimsedir ki onu bir kimse oğul edinir. Kālallāhu ta'ālā:

الدَّعِيَّةُ [ed-değiyyet] (dāl'ın fethi ve kezâlik gayn'in sükūnuyla) Bi-ma'nanāhā.

الدَّعَوَاتُ [ed-değavāt] (fethateynle) ve

الدَّغِيَّاتُ [ed-değayāt] (kezâlik fethateynle) Cem'i, ahlāk-ı rediyye ma'nāsına; yukālu: فُلَانٌ ذُو دَعَوَاتٍ وَذُو دَغِيَّاتٍ إِذَا كَانَ ذَا أَخْلَاقٍ سَيِّئَةٍ

دُعَاةٌ [Duğat] (dāl'ın zammı ve gayn'in tahfifiyle) 'İcl kabilesinden bir 'avretin lakabıdır ki hamâkatle ma'rūfedir; yukālu: "أَحْمَقُ مِنْ دُعَاةٍ" Ve bunun aslı دُعُو ve دُعِي dir, hā harf-i 'illetten 'ıvazdır.

[دفا]

الدَّفْوُ [ed-defv] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mecrūh kimseye 'ilāc etmek; tekūlu: دَفَوْتُ الْجَرِيحَ أَذْفُوهُ دَفْوًا إِذَا أَجْهَزْتِ عَلَيْهِ

الْمُدَافَاتُ [el-mudāfāt] (mīm'in zammı ile) Bi-ma'nanāhu.

الْإِدْفَاءُ [el-idfā] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nanāhu kezâlik 'alā-rivāyeti Ebī 'Ubeyde. Ve fi'l-hadisi: "أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أُتِيَ بِأَسِيرٍ فَقَالَ لِقَوْمٍ مِنْهُمْ إِذْهَبُوا بِهِ فَأَذْفُوهُ" يُرِيدُ الدِّفَاءَ مِنَ الْبُزْدِ فَذَهَبُوا بِهِ فَقَتَلُوهُ فَوَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Ya'nī Resūl'ün murādın anlamayıp katl ettikleri için diyeti verildi.

الدَّفَاءُ [ed-defā] (dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir kimsenin kāmeti eğri olmak.

الْأَذْفَى [el-edfā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki kāmetinde eğri-lik olup büğrülük ola; yukālu: رَجُلٌ أَذْفَى أَيُّ فِي ضَلْبِهِ اخْتِدِثَاتٍ Ve

أَذْفَى [edfā] Boynuzu ziyāde uzun olan yaban keçisine dahi derler.

الدَّفْوَاءُ [ed-defvā] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: وَغُلٌّ أَذْفَى وَعَنْزٌ دَفْوَاءٌ إِذَا طَالَ قَرْنَاهُ جِدًّا Ve وَذَهَبًا قَبْلَ أَذْفِيهِ

أَذْفَى [edfā] Kanadı uzun kuşa dahi derler; yukālu: طَائِرٌ أَذْفَى إِذَا كَانَ طَوِيلَ الْجَنَاحِ Ve

دَفْوَاءٌ [defvā] Büyük ağaca dahi derler, şecere-i 'azīme ma'nāsına. Ve fi'l-hadisi: "أَنَّهُ أُبْصِرُ شَجَرَةً دَفْوَاءً تُسَمَّى ذَاتَ أَنْوَاطٍ" Ya'nī şecere-i mezbūreye ذَاتَ أَنْوَاطٍ derlerdi ona silāhların asıp min dūnillāh onu ma'būd edindikleri için. Ve tavşancıl demekle ma'rūf kuşa dahi دَفْوَاءٌ [defvā] derler, minkārı uzun olduğu için.

التَّدَافِي [et-tedāfi] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) تَدَافَى [tedāruk] ma'nāsınadır; yukālu: تَدَافَى فِي الْبُعْبُعِ إِذَا سَارَ سَيْرًا مُتَجَافِيًا Ya'nī adımın seyrek atıp sür'at etse. Ve gāh olur boynu uzun olan hūb nākaya dahi دَفْوَاءٌ [defvā] derler.

[دقى]

الدَّقَاءُ [ed-dekā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Deve yavrusu sütü çok emmeden imtilā olmak; yukālu: دَقِيَ الْفَصِيلُ يَذْفَى دَقِيًّ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ اللَّبَنِ حَتَّى يَبْسَمَ [beşem] şīn-i mu'ceme ile ta'āmı hazm etmemektir.

الدَّقِيَّةُ [ed-dekiyy] (dāl'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) İmtilā olan deve yavrusu.

الدَّقِيَّةُ [ed-dekiyyet] (dāl'ın fethi ve kāf'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Mü'ennesi, zikr olunan ma'nāya.

الدَّقْوَانُ [ed-daqvān] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Zikr olunan deve yavrusu, ba'zı lügat üzere.

الدَّقْوَى [ed-daqvā] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi.

[دلو]

الدَّلْوُ [ed-delv] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kova ki onunla kuyudan su

الدَّمِي [ed-demā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Kanamak.

الدَّمِي [ed-dumiyy] (dāl'ın zammı ve mīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'naḥu; tekūlu: **دَمِي يَدْمِي دَمِي وَدُمِيًا مِنَ الْبَابِ** الزَّايِعِ Aslı vāvīdir, yā'ya kalb olunması vāv'ın mā-kabli meksūr olduğu içindir, nitekim **رَضِي رَضِي يَرْضَى** derler **رِضْوَانٌ** [riḍvān] dan.

الدَّمِي [ed-demī] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kanayıcı ma'nāsınadır; yukālu: **دَمِي فَهُوَ دَمٌ مِثْلُ فَرَقٍ فَهُوَ فَرَقٌ** Ve **فَرَقٌ** [ferik] hā'if ma'nāsınadır.

الدَّمِيَانُ [ed-demeyān] (fethateynle) Tesniyesi. Ve ba'zı 'Arab dēm [dem]in tesniyesinde **دَمَوَانٌ** [demevān] derler. Ve Sībeveyhi eyitti: **دَمٌ** [dem] aslında **دَمِي** idi **فَعَلٌ** [fa'] vezni üzere sükün-ı 'ayn'la, **الدَّمَاءُ** [ed-dimā] dāl'ın kesri ve elifin meddiyle cem'idir. Ve

الدَّمِي [ed-dumiyy] (dāl'ın zammı ve mīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'idir, **طَبِي** [zaby]ın cem'i **طِبَاءٌ** [zibā] ve **طَبِي** [zabiyy] ve **دَلْوٌ** [delv]in cem'i **دَلَاءٌ** [dilā] ve **دُلِي** [duliyy] geldiği gibi. Ve eger **دَمٌ** [dem]in 'aynü'l-fi'li meftūh olup **قَفَا** [kafā] ve **عَصَا** [aşā] gibi olaydı zikr olunan vech üzere cem olunmazdı. Ve Muberrred eyitti: **دَمٌ** [dem]in aslı **دَمَوٌ** dūr fethateynle, her ne denli cem'i muhālif gelmiş ise dahi. Ve bunun delili tesniyesinde **دَمِيَانٌ** [demeyān] dedikleridir fethateynle ve ba'zı eş'arda şā'irin aslına ircā' edip **تَقَطَّرُ الدَّمَا** demesidir. Ve Muberrred **يَدِيَانٌ** [yedeyān] kelimesi ile su'āl vārid olmaz her ne denli **يَدٌ** [yed] in aslı **يَدِي** olması sükün-ı 'ayn'la onlar katında müttefekun 'aleyh ise dahi, **زِيرَانٌ** **يَدِيَانٌ** tesniye gelmek **يَدَا** diyen kimse lügati üzere

redir. Ve Cevherī eydür: Kavlı-i Muberrred asahhtır. Ve **دَمٌ** [dem]in vasatı sākin ve müteharrik olmasında ihtilāf ism olduğu takdīrcedir, **زِيرَانٌ** masdar olduğu hinde müteharrik olması müttefekun 'aleyhtir.

الدَّمِي [ed-dumeyy] (dāl'ın zammı ve mīm'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **دَمٌ** [dem]in tasgīridir.

الدَّمِي [ed-demiyy] (dāl'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **دَمٌ** [dem]e mensüb olan nesne.

الدَّمَوِي [ed-demeviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik **دَمٌ** [dem]e mensüb olan nesne. Dilersen vāv'ı irād edersen dilersen etmezsin.

الدَّمِيَّةُ [ed-dumeyyet] (dāl'ın zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Put, sanem ma'nāsına. Ve sanem şol sürettir ki fil kemiğinden yāhūd ona şebīh olan nesnelere olur.

الدَّمِي [ed-dumā] (dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, sanemler ma'nāsına.

سَاتِي دَمَا [Sāti Demā] (tā'nın kesri ve meddiyle) Bir dağın 'alemidir. Aslında iki kelimedir ki şey-i vāhide 'alem kılınmıştır. Ve zikr olunan dağda her gün kan döküldüğü için ism-i mezkūrta tesmiye olundu.

الدَّمَمِي [el-mudemmmā] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve teşdidiyle) Şol oktur ki ona kan bulaşmış ola ve kan onun üzerinde kurumağın siyāha mā'il ola. Ve kaçan bir kimse 'adūya ok atsa zikr olunan ok bir kimseye dokunup kan bulaştıktan sonra zikr olunan oku 'adū cānibinden geri sāhibine atsalar sāhibi onu teberrūken tirkeşine koyup saklamış. Ve ba'zılar eyitti: **مُدَمَمِي** [mudemmmā] her hayvānın ziyāde kirmızısına derler, gerek at olsun gerek gayrı

olsun. Ve her ziyāde kırmızı olan nesneye **مُدَّمَى** [mudemmmā] derler; yukālu: **كُمَيْتٌ مُدَّمَى** Ve baʿzılar eyitti: **مُدَّمَى** [mudemmmā] şol oktur ki atıcılar onu birbirine ʿarz eyler. Ve bunun hāsılı zıkr olunan maʿnāya rāciʿdir.

الْمُسْتَدْمِي [el-mustedmī] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin kesri ve meddiy-le) Şol kimsedir ki garīminden diyetini mülāyemetle istihrāc eyleye. Ve

مُسْتَدْمِي [mustedmī] Şol kimseye dahi derler ki burnu kanamağın başın aşağı tuta.

الإِدْمَاءُ [el-idmāʿ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi vurup kanın çıkarmak.

التَّدْمِيَّةُ [et-tedmiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bi-maʿnāhu; tekūlu: **أَدْمَيْتُهُ أَنَا وَدَمَيْتُهُ** أَنَا تَدْمِيَّةٌ إِذَا ضَرَبْتَهُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهُ الدَّمُ

الدَّامِيَّةُ [ed-dāmiyet] (mīm'in kesriyle) Şol başta olan cirāhattır ki baş yarıldıkta kanı zāhir ola ve akmaya.

دَمُ الْأَخْوَيْنِ [demu'l-eḥaveyn] (دَم [dem]de dāl'ın fethi ve أَخْوَيْنِ [eḥaveyn]de fethateynle ve yā'nın sükūnuyla) İki kardeşkanı dedikleri nesne ki edviye kısmındandır, **عِنْدَمَ** [ʿandem] maʿnāsına.

الدِّمَّةُ [ed-demet] (fethateynle) دَم [dem]in vāhidi, bir pāre kan maʿnāsına, nitekim beyāzın vāhidinde **بَيَاضَةٌ** [beyāḍat] derler.

[دنا]

الدُّنُو [ed-dunuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Yakın olmak; tekūlu: **دُنُوْتُ مِنْهُ** دُنُوًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الإِدْنَاءُ [el-idnāʿ] (hemzenin kesri ve elifin meddiy-le) Bir nesneyi karīb kılmak; tekūlu: **أَدْنَيْتُ غَيْرِي** Ve

إِدْنَاءُ [idnāʿ] Nākanın doğurması karīb olmağa dahi derler; tekūlu: **أَدْنَيْتُ النَّاقَةَ إِذَا دَنَا**

يَتَأَجُّهَا

الدُّنْيَا [ed-dunyā] (dāl'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve elifin kasrıyla) Bu cihān. Ve buna **دُنْيَا** [dunyā] dedikleri karīb olduğu içindir.

الدُّنَا [ed-dunā] (dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cemʿi, **صُغْرَى** [suğrā] ile **صُغْرَى** [şuğar] ve **كُبْرَى** [kubrā] ile **كُبْرَى** [kuber] gibi. Ve münker oldukta **دَنِي** [deniyy] derler, **عَصِي** [ʿaşıyy] gibi; vāv elife kalb olunup ictimāʿ-ı sākineynden ötürü hazf olundu.

الدُّنْيَاوِي [ed-dunyāviyy] (dāl'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **دُنْيَا** [dunyā]ya mensüb olan nesne.

الدُّنْيَوِي [ed-dunyeviyy] (dāl'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve yā'nın fethi ve yā-yı ahirenin teşdidiyle) Kezālik **دُنْيَا** [dunyā]ya mensüb olan nesne.

الدُّنْيِي [ed-dunyiyy] (dāl'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve yā-i ulānın kesri ve sānīnin teşdidiyle) Bi-maʿnāhu.

الْمُدَانَاةُ [el-mudānāt] (mīm'in zammı ile) Karīb olmak; tekūlu: **دَانَيْتُ مِنَ الْأَمْرَيْنِ إِذَا قَارَبْتُ بَيْنَهُمَا**

الدُّنَاوَةُ [ed-denāvet] (dāl'ın fethi ile) Kezālik karīb olmak; tekūlu: **بَيْنَهُمَا دَنَاوَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ وَتَقُولُ مَا تَرْدَادُ مَنَّا إِلَّا قُرْبًا وَدَنَاوَةٌ**

الدُّنْيِي [ed-deniyy] (dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Karīb olan nesne; yukālu: **لَقَيْتُهُ** **دُنْيِي** **أَدْنَى** **دُنْيِي** **أَيْ** **أَوَّلِ شَيْءٍ** **دُنْيِي** ki dūn maʿnāsınadır, o mehmūzdur.

التَّدْنِيَّةُ [et-tedniyet] (ʿalā-[vezn-i] [et-terbiyet]) Bir nesnenin ednāsın aramak; yukālu: **إِنَّهُ لِيَدْيِي فِي الْأُمُورِ تَدْنِيَّةٌ أَيْ تُتَّبَعُ حَسْبِ سَهَا** **وَصَغِيرَهَا** Ve

تَدْنِيَّةٌ [tedniyet] Karībe tenāvül etmeğe dahi

derler. Ve fi'l-hadīsi: **إِذَا أَكَلْتُمْ فَدَنُوا أَيُّ كَلُوا**” Egerçi bu hadīs-i şerīf lokmanın ednāsıyla kanā'ate işāret olmak ihtimāli dahi vardır ma'na-yı evvel üzere.

الْمُدْنِي [el-mudniyy] (mīm'in zammı ve nūn'un kesri ve teşdīdiyle) Şol recüldür ki za'f ola.

التَّدْنِي [et-tedennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdīdiyle) Bir nesne tedricle karīb olmak.

التَّدَانِي [et-tedānī] (tā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Birkaç nesne birbirine karīb olmak; yukālu: **تَدَانُوا إِذَا دَنَا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ**

الْأَدْنِيَانِ [el-Edneyān] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) İki derenin ismidir.

الدَّنَا [ed-Denā] (dāl'in fethi ve elifin kasrıyla) Bādiyede bir yerin ismidir.

الدِّنِي [ed-diny] (dāl'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Şol kimsedir ki onun karābeti bilā-vāsita ola.

الدِّنْيَا [ed-dinyā] (dāl'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve dāl'in zammı dahi lügattir, kaçan dāl'ı mazmūm kılsan lā-yansarīf kılsarın. Ve eger meksūr kılsan dilersen munsarīf kılsarın ve dilersen kılmazsın; tekūlu: **هُوَ ابْنُ عَمِّ دِنِي** Ve kaçan عَمِّ [‘amm]ı ma'rifeye muzāf kılsan دِنِي [diny] kelimesinde hafz cā'iz olmaz; tekūlu: **هُوَ ابْنُ عَمِّهِ دِنِي وَدِنِيَّةٌ** Ve kaçan دِنِي [diny] nekireten istī'māl olunagelmıştır, pes ma'rifeye na't olmaz. Ve **لَحٌّ** [lahḥ] lām'in fethi ve ḥā'nın teşdīdiyle mülāsık ma'nāsınadır.

[دوى]

الدَّوَاءُ [ed-devā] (dāl'in fethi ve elifin meddiyle) Dermān için devā olan nesne.

الْأَدْوِيَّةُ [el-edviyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfīfi ile) Cem'ci, devālar ma'nāsına.

الدِّوَاءُ [ed-divā] (dāl'in kesriyle) Bi-ma'nāhu; lügatun fīhi. Ve bazıları eyitti: **دَوَاءٌ** [divā] kesr-i dāl'la masdardır, **دَاوَيْتُهُ** **دَاوَيْتُهُ** kavlınden. Ve

دَوَاءٌ [divā] Şol nesneye dahi derler ki onunla ata 'ilāc olunur atı yarak etmek husūsunda ve cāriyeye dahi 'ilāc olunur cāriyeyi semirtmek cihetinde. Ve bunlara 'ilāc olunan nesneye **دَوَاءٌ** [divā] dediklerine bā'is budur ki mezbūrlara süt içirmek ile ve nāfi' nesnelere yedirmek ile 'ilāc ederler.

الدَّاءُ [ed-dā] (elif-i memdüde ile) Derd, maraz ma'nāsına.

الْأَدْوَاءُ [el-edvā] (hemzenin fethi ve dāl'in sükūnu ve elifin meddiyle) Cem'ci, marazlar ma'nāsına.

الدَّوِي [ed-devī] (dāl'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Marazdan içerisi fāsīd olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ دَوَاءٌ إِذَا كَانَ فَاسِدَ الْجَوْفِ**

الدَّوِيَّةُ [ed-deviyet] (dāl'in fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfīfi ile) Mü'ennesi; yukālu: **إِمْرَأَةٌ دَوِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ فَاسِدَةَ الْجَوْفِ** Ve

دَوِيَّةٌ [deviyet] Şol yere derler ki bedhevā olup emrāz-ı muhtelifeyi mūris ola, Aşma'ī rivāyeti üzere; yukālu: **أَرْضٌ دَوِيَّةٌ أَيُّ** **دَاءٌ** [dā]jin cem'cidir. Ve **دَاوَاءٌ** [edvā]

الدَّوِي [ed-devā] (dāl'in ve vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **رَجُلٌ دَوِيٌّ يَسْتَوِي فِيهِ الْمَذَكَّرُ وَالْمَوْثُتُ وَالْجَمْعُ لِأَنَّهُ مُصَدَّرٌ فِي الْأَضْلِ** Ve

دَوِي [devā] Ahmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **رَجُلٌ دَوِيٌّ أَيُّ أَحْمَقُ** Ve

دَوِي [devā] Ziyāde za'f olan hastaya da

derler; tekūlu: مَا أَرَىٰ بِهِ حَيَاةَ Ve **دَوِي** [devā] Marīz olmağa dahi derler; tekūlu: دَوِي مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَ Ve kīn bağlamağa dahi derler; tekūlu: إِذَا صَدْرُهُ إِذَا ضَعْنَ Ve

دَوِي [devā] دَوَاة [devāt]ın cem'ci dahi gelir divit ma'nāsına ki kātib āletlerindendir, نُوِي [nevā] ile نَوَاة [nevāt] gibi.

الدَّوِيُّ [ed-duviyy] (dāl'ın zammı ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'in cem'fidir, صَفَاة [şafāt]la صَفَى [şafā] ve صُفِي [şufiyy] gibi.

الدَّوِيَاتُ [ed-deveyāt] (fethateynle) Kezālik cem'ci.

الإِدْوَاءُ [el-idvā'] (hemzenin kesriyle) Marīz kılmak; yukālu: إِذَا أَمْرَضَهُ إِذَا أَمْرَضَهُ

الْمُدَاوَاةُ [el-mudāvāt] (mīm'in zammı ile) 'İlāc etmek; tekūlu: هُوَ يُدَوِي وَيُدَاوِي أَيُّ يُمْرَضُ وَلَا يُدْعَمُ فَرْقًا وَيُعَالَجُ وَيُقَالُ دَوَوِي الشَّيْءُ أَيُّ عُولَجٍ وَلَا يُدْعَمُ فَرْقًا بَيْنَ فُوَعِلَ وَفُعِلَ

التَّدَاوِي [et-tedāvī] (tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) 'İlāc edinmek; yukālu: هُوَ يَتَدَاوَى بِالشَّيْءِ أَيُّ يُعَالَجُ بِهِ

الدَّوَايَةُ [ed-duvāyet] (dāl'ın zammı ve vāv'ın fethi ve meddiyle) Şol yufka kaymaktır ki sütte ve çorbada hāsıl olur.

التَّدْوِيَةُ [et-tedviyet] ('alā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesnenin yüzü kaymaklanmak; yukālu: دَوَى اللَّبَنُ تَدْوِيَةً إِذَا رَكِبَتْهُ الدَّوَايَةُ Ve

تَدْوِيَةٌ [tedviyet] Erkek hayvān öterken āvāzının fişılıtı; yukālu: دَوَى الْفَحْلُ تَدْوِيَةً Ve وَذَلِكَ إِذَا سَمِعْتَ لَهُدِيرَهُ دَوِيًا

تَدْوِيَةٌ [tedviyet] Kelbin deverān üzere seğirtmesine dahi derler; yukālu: دَوَى الْكَلْبُ فِي الْأَرْضِ كَمَا يُقَالُ دَوَمَ الطَّائِرُ فِي السَّمَاءِ إِذَا دَارَ فِي طَيْرَانِهِ وَارْتِفَاعِهِ تَدْوِيًا Ve demişlerdir ki تَدْوِيًا [tedvīm] yerde olan deverānda isti'māl

olunmaz. تَدْوِيَةٌ [tedviyet] gökte olan deverānda isti'māl olunmadığı gibi. Ve ba'zılar eyitti: Bunlar ikisi dahi mutlakān cevelān ma'nāsında isti'māl olunur bu delil ile ki دَوَامَةُ الصَّبِيَانِ [duvvāmetu's-şibyān] تَدْوِيًا [tedvīm]den müştaktır, hālā ki دَوَامَةٌ [duvvāmet]in hareketi yerdedir. Ve **دَوَامَةٌ** [duvvāmet] (dāl'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol nesnedir ki oğlancıklar onu yerde döndürdüklerinde bir iki sâ'at döner.

الإِدْوَاءُ [el-iddivā'] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Süt üzerine gelen yufka kaymağı yemek, nitekim evlād-ı 'Arabdan biri vālidesine hātibesini yanında "أَلَلْبَجَامُ مُعَلَّقٌ يَا أُمِّي" dediği vālidesi "أَلَلْبَجَامُ مُعَلَّقٌ يَا أُمِّي" dedi. Ve bu kelāmdan maksūdu zikr olunan nesneyi yapmadan 'ār ettiğinden sākīt ol, söyleme demektir yanlarında hicāb olıcak kimse olduğu için.

الدَّوِيُّ [ed-deviyy] (dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesnenin āvāzı ki ondan fişılıtı ile ta'bīr olunur; yukālu: دَوِيُّ الرِّيحِ حَفِيفُهَا Ve دَوِيُّ الرِّيحِ [hafifu'r-rīh] ḥā-i mühmele ile ve fā ile rüzgār āvāzıdır. Ve kezālik دَوِيُّ الطَّائِرِ وَالطَّائِرِ Ya'nī arı kanadının āvāzına ve kuş kanadının āvāzına dahi derler.

الْمُدْوِي [el-mudevvi] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Şol buluttur ki kavī āvāzlı ra'cı ola.

الدَّوَاةُ [ed-devāt] (dāl'ın fethi ve vāv'ın tahfifi ile) Yazıcı āletlerinden دَوَات [devāt] ki 'amme tahrīf edip divit dediler, cem'ci دَوِي [devā] gelir 'alā-mā merre.

الدَّوِيُّ [ed-devv] (dāl'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Berriyye, mefāze ma'nāsına.

الدَّوِيُّ [ed-devveyy] (dāl'ın fethi ve vāv'ın

fethi ve teşdidi ve yā'nın dahi teşdidiyle) Kezālik berriyye ma'nāsına. Ve bu şey kendi nefesine nisbet kabīlindedir. فَعَسَّرَ [ka'ser] ve فَعَسَّرِيٌّ [ka'seriyy] ve دَهْرٌ دَوَّارٌ [ka'ser] ve دَوَّارِيٌّ. Ve فَعَسَّرَ [ka'ser] fermüde ve muhkem ma'nāsınadır. Ve

دَوِّي [devveyy] أَحَدٌ [eḥad] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: "مَا بِهَا دَوِّيٌّ" أَيُّ أَحَدٍ مِمَّنْ يَسْكُنُ "أَيُّ أَحَدٌ دَوَّارٌ" أَيُّ أَحَدٍ دَوَّارِيٌّ "وَمَا بِهَا دَوِّيٌّ" أَيُّ أَحَدٍ دَوَّارِيٌّ. Ve دَوُّ [Devv] Kezālik arāzī-i 'Arabdan bir yerin adıdır.

الدَّوِيَّةُ [ed-dāviyet] (vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan yere mensüb olan nesne;vāv-ı ulāyı her ne denli sākine ise elife kalb etmek tarīkiyle. Ve bunun üzerine kıyās olunmaz.

[دهی]

الدَّاهِيَّةُ [ed-dāhiyet] (hā'nın kesriyle) Emr-i 'azīm ma'nāsınadır.

الدَّوَاهِي [ed-devāhī] (dāl'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve

دَوَاهِي الدَّهْرِ [devāhi'd-dehr] Şol 'azīm āfettir ki halka erişir. Ve

دَاهِيَّةُ [dāhiyet] Re'y ve tedbīr sāhibi olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ دَاهِيَّةٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الدَّهْيِ وَسَيَجِيءُ تَفْسِيرُ الدَّهْيِ

الدَّهْيَاءُ [ed-dehyā] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol lafzdır ki دَاهِيَّةُ [dāhiyet]in te'kīdi için zikr olunur.

الدَّهْوَاءُ [ed-dehvā] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: دَاهِيَّةٌ دَهْيَاءٌ وَدَاهِيَّةٌ دَهْوَاءٌ

الدَّهْيُ [ed-dehy] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Cevdet-i re'y ve hüsn-i tedbīr sāhibi olmak.

الدَّهَاءُ [ed-dehā] (dāl'ın fethi ve elifin

meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve bunun hemzesi yā'dan münkalibdir, vāv'dan münkalib değildir.

الدَّهْيَاوَانِ [ed-dehyāvān] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnu ile) Tesniyesi. Ve mezbūrun tesniyesi bu vech üzere geldiği hemzesi yā'dan münkalib olduğuna delālet eder. Bu zikr olan Cevherī kelāmıdır. Ve fihī mā-lā yahfā. Ve

دَهْيٌ [dehā] أَصَابَ ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا دَهَاكَ أَيُّ مَا أَصَابَكَ Vallāhu a'lemu.

leri âlet ki onunla harmanda buğday savururlar.

الدَّارِيَاتُ [ez-zāriyāt] (rā'nın kesriyle) Şol şedid rüzgârlara derler ki her neye dokunsa savura.

الإِذْرَاءُ [el-izrā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi yere ilkā etmek, ekin ekmek zamânında dāne ilkā etmek gibi; tekûlu meselen: **أَذْرَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَلْقَيْتَهُ كَالْقَاءِ الْحَبِّ لِلزَّرْعِ** Ve bir nesneyi dürtüp düşürmeğe dahi derler; tekûlu: **طَعَنَهُ فَأَذْرَاهُ عَنْ ظَهْرٍ دَابِّيهِ إِذَا أَلْقَاهُ** Ve

إِذْرَاءُ [izrā] Göz yaşın dökmeğe dahi derler; tekûlu: **أَذْرَتِ الْعَيْنُ دُمْعَهَا إِذَا صَبَّتْهُ**

الإِسْتِذْرَاءُ [el-istizrā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dişi erkek talep etmek; tekûlu: **إِسْتِذْرَتِ الْمُعْزَى إِذَا اشْتَهَتْ الْفُخْلَ مِثْلَ اسْتِذْرَتِ بِالذَّلَالِ وَالرَّاءِ الْمُهْمَلَتَيْنِ وَاسْتِذْرَتُ بِالشَّجَرِ إِذَا اسْتِظَلَّتْ بِهَا وَصَرَّتْ فِي دِفْعِهَا** Ve **دِفءٌ** [dif] ısıcıklığa derler, sühünet ma'nāsına. Ve

إِسْتِذْرَاءُ [istizrā] Bir nesneye sığınmağa dahi derler.

الذَّرَةُ [ez-zuret] (zāl'ın zammı ve rā'nın tahfifi ile) Darı dedikleri ma'rûf dānedir, hubübât kısmından. Ve bunun aslı **ذُرٌّ** yāhūd **ذُرِّيٌّ** dir. Ve hā āhirinden hafz olunan harften 'ıvazdır.

التَّذْرِيرُ [et-tezerrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Devenin hörgücü üzerine çıkmak; tekûlu: **تَذَرَيْتُ السَّنَامَ إِذَا عَلَوْتَهُ وَفَرَعْتَهُ** Ve **فَرَعٌ** [fer] 'ayn-ı mühmele ile çıkmaya derler. Ve

تَذْرِيرِي [tezerrī] Bir kabîlenin şerifin tezevvüc etmeğe dahi derler; tekûlu: **تَذَرَيْتُ بَنِي فَلَانٍ وَتَنَصَّبْتُهُمْ إِذَا تَزَوَّجْتَ فِي الذَّرْوَةِ مِنْهُمْ وَالنَّاصِيَةِ** Ve **ذُرْوَةٌ** [zirvet] ve **نَاصِيَةٌ** [nāşiyet] bir kavmin ulusuna derler.

المِذْرَوَانِ [el-mizrevān] (mīm'in kesri ve zāl'ın sükünü ve rā'nın fethiyle) **أَلْيَتَيْنِ** [elyeteyn]in etrafı ya'nī oturak yerinin etrafı. Nüsah-ı **Şihāh**'ta **أَلْيَتَيْنِ** [elyeteyn] tā'yla vāki' olmuştur, hālā ki **حُصَى** [huşā] tefsirinde **أَلْيَانِ** [elyān] tā'sız istimāl olunur, 'alā-hilāfi'l-kiyās demıştır. Ve **مِذْرَوَانِ** [mizrevān]ın vāhidi yoktur, zīrā bunun vāhidi **مِذْرَى** gelse Ebū 'Ubeyd zu'm ettiği üzere tesniyesinde **مِذْرِيَانِ** derlerdi, zīrā āhirinde elif-i maksûre olup dört harfli olan 'alā-küllü hāl yā'yla tesniye olunur, **مِثْلِيَانِ** [mişleyān] gibi. Ve **مِثْلِي** [mişlī] tavaya derler ki âteş âletlerindedir. Ve

مِذْرَوَانِ [mizrevān] Yayın giriş değen yerleridir gerek yukarı başında olsun gerek aşağı başında olsun. Ve bunun vāhidi yoktur; minhu kavluhum: **”جَاءَ فَلَانٌ يَنْفُضُ مِذْرَوِيَهُ“** **نَفْضٌ** [nefḍ] fā'yla ve **قَادِ**-ı mu'ceme ile bir nesneyi tahrik etmeğe derler.

[ذكا]

الدَّكَاءُ [ez-zekā] (zāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Kalbin keskinliğine derler, tiz-fehm olmak ma'nāsına; yukālu: **ذَكَي يَذْكِي ذَكَاءَ مَنْ ذَكَاءَ مَنْ ذَكَاءَ** Ve **الْبَابِ الرَّابِعِ**

ذَكَاءٌ [zekā] Yaşa dahi derler, sinn ma'nāsına; yukālu: **بَلَعَتِ الدَّابَّةُ الذَّكَاءَ أَيِ السِّنِّ**

ذُكَاءٌ [zuḳā] (zāl'ın zammı ve elifin meddiyle) Güneşin ismidir, ma'rifedir, lā-yansarıftır, ona elif lām dāhil olmaz; tekûlu: **هَذِهِ ذُكَاءٌ طَالِبَةٌ**

إِبْنِ ذُكَاءٍ [ibnu zukā] (zāl'ın kezālik zammı ve elifin meddiyle) Subh ma'nāsındır, zīrā subh güneşin ziyāsındandır. Ve

ذُكَاءٌ [zukā] Güneş ma'nāsındır, 'alā-mā merre ānifen.

التَّذِيكَةُ [et-tezkīyet] (‘alā-vezni التَّزْيِيَةُ [et-terbiyet]) Boğazlamak, zebh ma‘nāsına. Ve

تَذْكِيَةٌ [tezkīyet] Āteşi yalınlandırmaya dahi derler. Ve

تَذْكِيَةٌ [tezkīyet] Yaşlı olmağa dahiderler; yukālu: ذَكَى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ

الْمَذَاكِي [el-mezākī] (mīm’in fethi ve kāf’in kesri ve meddiyle) Atlara derler ki dişleri tamām bittikten sonra bir iki yıl geçmiş ola.

الْمَذَكِّي [el-muzekkī] (mīm’in zammı ve kāf’in kesri ve teşdidiyle) Vāhidi. Ve fi’l-meseli: “جَزِي الْمَذَكِّيَاتِ غَلَاءً” Ve غَلَاءٌ [gīlā] gayn-ı mu‘cemenin kesriyle غَلَوَةٌ [galvet] in cem‘i, ok atımları ma‘nāsına.

الذَّكَى [ez-zekā] (zāl’in fethi ve elifin kasriyle) Āteş şu‘lelenmek; yukālu: ذَكَتِ النَّارُ تَذَكُّو ذَكًَا إِذَا اشْتَعَلَتْ

الْإِذْكَاءُ [el-izkā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Āteş yalınlandırmak; tekūlu: أَذَكَيْتُهَا أَنَا إِذَا اشْتَعَلَتْهَا Ve

إِذْكَاءٌ [izkā] Bir nesneye gözcüler göndermeğe dahi derler; tekūlu: أَذَكَيْتُ عَلَيْهِ الْعُيُونَ إِذَا أُرْسِلَتْ عَلَيْهِ الطَّلَائِعُ

ذُكْوَانٌ [Zekvān] (zāl’in fethi ve kāf’in sükūnuyla) Suleym’dan bir kabīlenin ismidir.

الذَّكِيَّةُ [ez-zekīyet] (zāl’in zammı ve kāf’in sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla āteş tutuştururlar.

[ذلى]

الْإِذْلِيَاءُ [el-izlīlā] (hemzenin kesri ve lām’in dahi kesri ve meddiyle) Bir nesneye gizli gitmek; yukālu: إِذْلَوُلَى إِذْلِيَاءً إِذَا انْطَلَقَتْ فِي اسْتِحْقَاءٍ

[ذمي]

الذَّمَاءُ [ez-zemā] (zāl’in fethi ve elifin meddiyle) Boğazlanan nesnenin bakiyye-i hayātı; yukālu: ذَمَى الذُّبُّ أَطْوَلَ شَيْءٍ ذَمَاءً ve ذَمَى الْمَذْبُوحُ يَذْمِي ذَمَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve bir nesnenin rāyihası elem vermeğe dahi derler; yukālu: ذَمَّشِي رِيحٌ كَذَا أَيِ أَذَنْبِي Ve

ذَمِي [zemā] اِزْتَفَعَ ma‘nāsına da gelir; tekūlu: خُذْ مِنْ فُلَانٍ مَا ذَمَى لَكَ أَيِ اِزْتَفَعَ

الذَّمِيَانُ [ez-zemeyān] (fethateynle) Sür‘at etmek; yukālu: ذَمَى يَذْمِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا إِذَا أَسْرَعَ

الْإِسْتِذْمَاءُ [el-istizmā] (hemzenin ve tā’nın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin bātınında olan nesneyi tetebbu‘ edip ahz etmek; tekūlu: اِسْتِذْمَيْتُ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا تَبَبَّعْتَهُ وَأَخَذْتَهُ

[ذوى]

الذَّوِيُّ [ez-zēviyy] (zāl’in fethi ve vāv’ın kesri ve yā’nın teşdidiyle) Tāze ot solmak, İbnu’s-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: ذَوَى الْبُقْلُ يَذْوِي ذَوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَبَلْ Ve İbnu’s-Sikkīt eyitti: ذَوِي الْبُقْلُ denmez bāb-ı rābi‘den. Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: Yūnus eyitti ki bāb-ı rābi‘den dahi lügattir.

الْإِذْوَاءُ [el-izvā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Soldurmak; yukālu: أَذْوَاهُ الْحُرِّ إِذَا أُذْبَلَهُ

ذَا [zā] elif-i leyyine bābında tefsīr olunur inşaallāhu ta‘ālā.

FASLU'R-RĀ'**(فصل الرأى)****[رأى]**

الرؤية [er-ru'yet] (rā'nın zammı ve hemzenin sükunuyla) Gözle görmekve bu bir mef'üle ta'diye kılar. Ve 'ilm ma'nāsına dahi gelirve bu iki mef'üle ta'diye eyler; yukālu: رَأَى زَيْدًا عَالِمًا

الرأى [er-re'y] (rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bi-ma'nāhā.

الرأءة [er-rā'et] (rā'nın fethi ve elifin meddiyle رَاعَةٌ [rā'at] vezni üzere) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve

رأى [re'y] Tedbīr ma'nāsına dahi gelir.

الأراءء [el-er'ā'] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunu ve āhirinde elifin meddiyle) Cem'i, tedbīrler ma'nāsına.

الأراءء [el-ārā'] (hemzenin fethi ve meddiyle ve āhirinde elifin meddiyle) Cem'i, kalb-i mekān olmakla. Ve **رأى** [re'y] Fıkh 'ilminde kıyās edip te'emmul kılmağa dahi derler; yukālu: رَأَى فِي الْفَقْهِ رَأْيًا Ve 'Arab tā'ifesi رَأَى [re'ā]nın müstakbelinde hemzeye tahfif ettiler, kesiren isti'māl olduğu için. Ve gāh olur zarüret hīninde hemze ile dahi isti'māl ederler. Ve gāh olur mazīsinde dahi bilā-hemze isti'māl ederler. Ve kezālik أَرَأَيْتَ Ve أَرَأَيْتَكَ kelimelerinde أَرَيْتَ ve أَرَيْتَكَ dahi derler bilā-hemze. Ve emrinde asl üzerine ihrāc etsen إِذَا dersin ve fer' üzere ihrāc etsen رَ dersin. Ve Ebū Zeyd eyitti: "بَعَيْنٍ مَا أَرَيْتَكَ" derler اِعْمَلُوا كَمَا تَرَى بِنَظْرِكَ ma'nāsına, ya'nī "Ben seni görürem gibi işle." Ve

رأى [re'y] Bir kimsenin çiğereine vurmağa dahi derler; tekūlu: رَأَيْتُهَا إِذَا أَصْبَرْتَهُ

رَيْةً [ri'et] çiğere derler 'alā-mā se-yecī'u. Ve تَرَى dersin müfred-i mü'ennes-i muhātabada ve cem'-i mü'ennes-i muhātabada dahi hāl böyledir, zīrā yā'ī olan kelimelerde müfred-i mü'ennes-i muhātaba ve cem'-i mü'ennes-i muhātaba berāber olur; tekūlu li'l-mer'eti: أَنْتَ تَرَى وَلِلْجَمَاعَةِ أَنْتُمْ تَرَى Bu kadar var ki müfredde olan nūn 'alāmet-i ref' ve cem'de olan nūn 'alāmet-i cem'dir. Ve eger nūn-ı vikāye dāhil kıalarsan أَنْتَ تَرَى dersin ve eger dilersen idgām edip تَرَى dersin nūn'un teşdidiyle, nitekim تَضَرَّبْتِي ve تَضَرَّبْتِي dersin.

الرأى [er-re'iy] (rā'nın fethi ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Kezālik cem'i, tedbīrler ma'nāsına ضَانٌّ [ḍa'n]la ضَائِنٌ [ḍa'in] gibi. Ve

رأى [re'iy] Cinn fi'li ma'nāsına dahi gelir; yukālu: بِهِ رَأْيٌ مِنَ الْجَنِّ أَيُّ مَسْ

الرؤوءة [er-ru'vet] (rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) 'Alāmet-i hamākat; minhu kavluhum: عَلَى وَجْهِهِ رُؤُوءَةٌ الْحُمُقِ إِذَا عَرَفَتْ الْحُمُقَ فِيهِ قَبْلَ أَنْ تُحْبِرَهُ

الإراءءة [el-irā'et] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Göstermek; tekūlu: أَرَيْتُهُ الشَّيْءَ فَرَأَهُ أَصْلُهُ أَرَأَيْتُهُ

الإرتاءءة [el-irtā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Re'y etmek; tekūlu: إِرْتَأَى مِنْ بَابِ الإِفْتِعَالِ

الإراءءة [el-ir'ā'] (hemzenin kesriyle) Koyunun memesi büyük olmak; tekūlu: أَرَأَتْ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ صَرْعُهَا

المزئى [el-mur'ī] (mīm'in zammı ve rā'nın sükunu ve hemzenin kesri ve meddiyle) Memesi büyük olan koyun.

الرأىءة [er-riyā'] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) İsmidir. Ve bir 'ameli halka bildir-

mek için işlemek. Ve سُمْعَةٌ [sum'at] işittirmek için işlemeğe derler; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ رِيَاءً وَسُمْعَةً Ve

رِيَاءٌ [riyā'] Ma'na-yı cem'ede dahi isti'māl olunur, birbirine mukābil olanlar ma'nāsına; yukālu: قَوْمٌ رِيَاءٌ Ve يَبُوتُهُمْ رِيَاءٌ dahi derler kaçan evleri birine mukābil olsa.

الْمُرَائِي [el-murā'ī] (mīm'in zammı ve hemzenin kesri ve meddiyle) 'Amelin halka bildirmek için işleyen kimse.

الْمُرَاوُونَ [el-murā'ūn] (mīm'in zammı ve hemzenin dahi zammı ve meddiyle) Cem'i.

الْتَرَائِي [et-terā'ī] (tā'nın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) İki cemā'at birbirin görmek; yukālu: تَرَائِي الْجَمْعَانِ إِذَا رَأَى بَعْضُهُمْ تَرَائِي السَّيْفِ Ve

تَرَائِي [terā'ī] Āyineye bakmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَتَرَائِي إِذَا نَظَرَ وَجْهَهُ فِي الْمِرْآةِ وَفِي السَّيْفِ Ve

تَرَائِي [terā'ī] Cinn görünmeğe dahi derler; yukālu: تَرَائِي لَهُ شَيْءٌ مِنَ الْحِجْرِ Ve tesniyesinde تَرَاءِيَا ve cem'inde تَرَاءُوا dersin.

الْإِسْتِرَاءُ [el-istirā'] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi مُرَائِي [murā'ī] 'add etmek; yukālu: فَلَانَ يُسْتَرَأَى Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir.

الرِّئَاءُ [er-ri'et] (rā'nın kesri ve 'akibinde hemze ile) Ciğer ki a'zā-yı bātınıyyedendir; āhirinde olan hā yā'dan 'ıvazdır.

الرِّوُونَ [er-ri'ūn] (rā'nın kesri ve hemzenin zammı ve meddiyle) Cem'i, ciğerler ma'nāsına.

الْتَرِيَّةُ [et-teriyet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Nisā' tā'ifesi

hayzdan pāk olduktan sonra sarıya mā'il yāhūd boza mā'il gördüğü nesnedir. Ve bu görülen nesne eyyām-ı hayzda olursa ona تَرِيَّةُ [teriyet] demezler حَيْضٌ [hayḍ] derler.

الرِّيَئِي [er-ri'yī] (rā'nın kesri ve hemzenin sükūnu ile) Zāhiren görünen hüsn-i hāl ve hüsn-i libās; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿هُمُ أَحْسَنُ أَثَاًا وَرَثِيًا﴾ (مریم، 74) Hemze ile kırā'at edenlere nazaran. أَثَاًا [eṣāš] metā'a derler, ammā hemzesiz kırā'at edenler, mezbūru yā ma'na-yı mezkūr üzere kılarlar tahfif-i hemze ile yāhūd رَوِيَتْ أَلْوَانَهُمْ وَجُلُودَهُمْ ma'nāsına kılarlar, "Tāze ve ter olup hūb oldu" ma'nāsına.

سَامَرَاءُ [Sāmerrā] (mīm'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir şehrin ismidir ki onu Mu'taşım binā etmiştir. Ve bunda altı lügat vardır: biri سُرٌّ مِنْ رَأَى [surre men re'ā] sīn'in zammı ile ve biri dahi سُرٌّ مِنْ رَأَى [serre men re'ā] sīn'in fethiyle رَوِيَّةٌ [reviyet]ten ve biri dahi سُرٌّ مِنْ رَأَى [surre men rā'] ve biri dahi سُرٌّ مِنْ رَأَى [serre men re'ā] dır, sīnlerin zammı ve fethi ile kezālik ma'nāsına. Ve biri dahi سَامَرَاءُ [sāmerrā] ve biri dahi سَاءٌ مِنْ رَأَى [sā'e men re'ā]dır, Aḥmed b. Yaḥyā rivāyeti üzere.

الْمِرْآةُ [el-mir'āt] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnu ve hemzenin meddiyle) Āyine ki ona nazar olunur.

الْمُرَائِي [el-merā'ī] (mīm'in fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Cem'i killeti; tekūlu: ثَلَاثُ مِرَاءٍ

الْمَرَايَا [el-merāyā] (mīm'in fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) مِرْآةٌ [mir'āt]ın cem'i kesreti. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin مُرَائِي [murā'ī] vezni üzere cem'i killet müte'āref değildir, zīrā cem'i killetin o

vezni kütüb-i nahvde mahsûrdur, meger ki mecāzen ola, cem'-i killet ba'zı mevāzi'de kesret için mecāz olduğu gibi.

التَّرْبِيَّةُ [et-ter'iyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir kimseye baksın diye āyine tutmak; tekülu: رَأَيْتُ الرَّجُلَ تَرْبِيَّةً إِذَا أَمْسَكَتَ لَهُ الْمَرْأَةَ لِيُنْظَرَ فِيهَا

الْمَرْأَةُ [el-mer'āt] (mīm'in fethi ve rā'nın sükünü ve hemzenin fethi ve meddiyle) Hüb nazargāh olan yer; yukālu: امْرَأَةٌ حَسَنَةٌ الْمَرْأَةُ

الْمَرْأَةُ [el-mer'ā] (mīm'in fethi ve rā'nın sükünü ve hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) مَرْأَةٌ [mer'āt] gibidir ma'nāda, مَنْظَرَةٌ [manzarat] ile مَنْظَرٌ [manzar] gibi. Ve

مَرْأَى [mer'ā] Mutlakan görülecek yere derler; yukālu: فَلَانَ بِمَرْأَى وَمَسْمَعٍ أَي حَيْثُ أَرَأَاهُ وَأَسْمَعُ قَوْلَهُ

الْمُرَاءَةُ [el-murā'āt] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve meddiyle) Riyā etmek; yukālu: رَأَى فَلَانَ النَّاسَ يُرَائِيهِمْ مَرَاءَةً وَيَقَالُ رَائِيَهُمْ مُرَائَةً عَلَى الْقَلْبِ بِمَعْنَى

الرُّؤْيَا [er-ru'yā] (rā'nın zammı ve hemzenin sükünü ve elifin kasrıyla) فُعِلَى [fu'lā] vezni üzere) Düş, vākı'a ma'nāsına.

الرُّؤْيَى [er-ru'ā] (rā'nın zammı ve hemzenin fethi ve elifin kasrıyla ve hālet-i tenkırde tenvīnle) رُؤْيَى [ru'ā] vezni üzere) Cem'i, vākı'alar ma'nāsına.

[ربا]

الرَّبْوُ [er-rebv] (rā'nın fethi ve bā'nın sükünüyle) Ziyāde olmak; yukālu: رَبَا الشَّيْءُ رَبَا يَرْبُو رَبْوًا إِذَا زَادَ

رَبْوُ [rbv] Yüksek yere çıkmāğa dahi derler. Ve

رَبْوُ [rbv] Nefesi şiddetle almağa dahi derler; yukālu: رَبَا يَرْبُو رَبْوًا إِذَا أَخَذَهُ الرَّبْوُ

رَبْوُ [rbv] At çok seğırtmeden yāhūd havf etmeden şişmek; yukālu: رَبَا الْفَرَسُ إِذَا انْتَفَخَ مِنْ عَدُوِّ أَوْ فَرَعَ

الرَّابِيَةُ [er-rābiyet] (bā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Yüksek olan yer; tekülu: رَبَوْتُ الرَّابِيَةَ إِذَا عَلَوْتُهَا

الرَّبْوَةُ [er-rubvet] (rā'nın zammı ve bā'nın sükünüyle) Kezālik yüksek yer. Ve bunda dört lügat vardır: biri الرَّبْوَةُ [er-rubvet] rā'nın zammı ve bā'nın sükünüyle ke-mā zukire ve biri الرَّبْوَةُ [er-rebvet] rā'nın fethi ve bā'nın sükünüyle ve biri الرَّبْوَةُ [er-ribvet] rā'nın kesri ve bā'nın sükünüyle ve biri الرَّبَاوَةُ [er-rebāvet] tir rā'nın fethi ile. Bunlar cümlesi bir ma'nāyadır. Ve

رَابِيَةٌ [rābiyet] Zā'ide ma'nāsına da gelir, nitekim Ferrā Bārī ta'ālānın أَخَذَهُمُ أَخَذَةً ﴿فَأَخَذَهُمْ أَخَذَةً﴾ (الحاقة، 10) kavlini zā'ide ile tefsir etmiştir nitekim.

الْإِرْبَاءُ [el-irbā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesnede verdiğinden ziyāde almağa derler; tekülu: أَرْبَيْتُ إِذَا أَخَذْتُ أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطَيْتُ

الرُّبُوبُ [er-rubuvv] (zameteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Büyümek.

الرَّبَاءُ [er-rebā'] (rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekülu: رَبَوْتُ فِي بَنِي فَلَانٍ رَبْوًا وَرَبَيْتُ رَبَاءً إِذَا نَشَأْتُ فِيهِمْ

رَبَاءُ [rebā'] Minnete dahi derler, İbn Du-reyd rivāyeti üzere; tekülu: لِفَلَانٍ عَلَى فَلَانٍ رَبَاءٌ أَي طَوْلٌ Ve رَبَا [tavl] řā'nın fethiyle minnete ve fazla derler.

التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-tehniyet]) Beslemek.

التَّرْبِي [et-terebbī] (fethateynle ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik beslemek; tekülu: رَبَيْتُهُ تَرْبِيَةً وَتَرْبَيْتُهُ إِذَا عَدَوْتَهُ Ve bu beslemeğе ve büyümeğе kâbil olan yerde olur,

veled gibi ve nebātāt gibi.

الْمُرْبِي [el-murebbā] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) رُبُّ [rubb]le işlenen nesneye derler; yukālu: زُنَجِبِيلٌ مُرْبِيٌّ Ve رُبُّ [rub] rā'nın zammı ve bā'nın teşdidiyle koyu olan nesneye derler, 'asel ve 'asele şebīh olan nesne gibi.

الرِّبَا [er-ribā] (rā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Bey'de olan fazla derler.

الرَّبْوَان [er-rebevān] (fethateynle) Tesniyesi.

الرَّبْيَان [er-rebeyān] (kezālik fethateynle) Tesniyesi.

الرُّبْيَةُ [er-rubyet] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Ribā ma'nāsında lügattir. Ve fi'l-hadīsi fī sulhi ehl-i Negrān: "لَيْسَ إِنَّمَا هُوَ رُبْيَةٌ: Kāle'l-Ferrā: عَلَيْهِمُ رُبْيَةٌ وَلَا دَمٌ مُخَفَّفَةٌ سَمَاعًا مِنَ الْعَرَبِ يَعْنِي إِنَّهُمْ تَكَلَّمُوا بِهَا بِالْيَاءِ وَكَانَ الْقِيَاسُ رُبْوَةً بِالْوَاوِ وَكَذَلِكَ الْحَبِيَّةُ مِنَ الْإِحْتِيَاءِ Ya'nī رُبْوَةٌ [rubvet]in bā'sı sākin olduktaki kıyās vāv'la gelmektedir, yā'ya dönmeğe mücib olmadığı için. Ve حَبِيَّةٌ [hubyet] ḥā-i mühmele ile otururken dizlerin dikip ayağla arkasın bir nesne ile bağlamaktır. Ve ma'nā-yı hadīs budur ki "Tā'ife-i mezbūreden taleb olunan dem ve sā'ir hukūk iskāt olundu, illā ru'ūs-ı emvāl ki onu edā etmeleri vācibdir."

الرُّبْيَةُ [el-urbiyyet] (hemzenin zammı ve bā'nın kesri ile ve yā'nın teşdidiyle) Uyluk dibi, asl-ı fahiz ma'nāsına. Ve bunun aslı رُبْوَةٌ [rubvet]tir, üzerine teşdidi sakīl gördükleri için yā'ya kalb ettiler.

الرُّبْيَان [el-urbiyyetān] (hemzenin zammı ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Tesniyesidir. Ve

الرُّبْيَةُ [urbiyyet] Ehl-i beyte dahi derler; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ فِي رُبْيَةِ قَوْمِهِ أَي فِي أَهْلِ بَيْتِهِ مِنْ بَنِي الْأَعْمَامِ وَنَحْوِهِمْ وَلَا يَكُونُ الرُّبْيَةُ مِنْ غَيْرِهِمْ **الرُّبْيَان** [el-irbiyān] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Bir cins ak balıktır, akça kurtçağıza benzer ki Başra'da olur.

الرُّبْيَةُ [er-rubyet] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Haşerāt-ı arzdan bir nev'dir.

الرُّبْيَا [er-rubā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i.

[رتا]

الرُّبْوَةُ [er-retvet] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Adım, حَطْوَةٌ [ḥaṭvet] ma'nāsına; tekūlu: رَتَوْتُ أَرْتُو إِذَا حَطَوْتُ Ve fī hadīsi Mu'āz "أَنَّهُ يَتَقَدَّمُ الْعُلَمَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِرَبْوَةٍ" أَي بِحَطْوَةٍ وَيُقَالُ بِدَرَجَةٍ

الرُّبْوُ [er-retv] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnu ile) Bir nesneyi gevşek ve za'if etmek; yukālu: رَتَاهُ يَرْتُوهُ إِذَا أَرَخَاهُ وَأَوْهَاهُ Ve bir nesneyi muhkem kılmağa dahi derler, pes bu azdāddandır; yukālu: رَتَاهُ Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ الْحَزْبِيَّةَ تَرْتُو فُوَادَ الْمَرِيضِ" أَي تَشُدُّهُ وَتُقْوِيهِ Ve Umevī eyitti: رَتَوْتُ [retv] kuyudan kovayı āheste çekmeğe derler; tekūlu: رَتَوْتُ الدَّلْوُ Ve gaynlar eyitti: رَتَوْتُ [retv] başla imā etmeğe derler; yukālu: رَتَا بِرَأْسِهِ يَرْتُو رَتَوَا

[رثي]

الرُّبْيَةُ [er-reşyet] (rā'nın fethi ve sā-i müsellesinin sükūnuyla) Dizde ve sā'ir mefāsılda olan veca'dır.

الرُّبْيَات [er-reşyāt] (fethateynle) Cem'i, zikr olunan veca'lar ma'nāsına.

الرُّبْيَةُ [el-merşiyet] (mīm'in fethi ve sā'nın kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Meyyi-

tin mehāsinin 'add edip ağlamak. Kezālik mehāsin-i meyyiti şîrde nazm etmeğe dahi derler.

الرَّئِي [er-ressy] (rā'nın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Merhamet etmek; tekūlu: رَأَى İbnu's-Sikkīt eyitti: nisā'-i 'Arabdan biri "رَأَتْ زَوْجِي بِأَيْتَاتٍ" deyip hemze ile isti'māl etti. Bu hikāyeyi işitip Ferrā eyitti: 'Arab tā'ifesin fesāhatleri gāh olur mehmūz olmayanı mehmūz kıлмаğa sevk eder, رَأَتْ الْمَيِّتَ وَلَبَّأَتْ بِالْحَجِّ وَحَلَّأَتْ السُّوَيْقَ، حَلَاوَةٌ تَحْلِيَةٌ derler, hālā ki تَحْلِيَةٌ [taḥliyyet] [ḥalāvet]tendir. Ve إِمْرَأَةٌ رَثَاءٌ وَرَثَاءَةٌ derler, kaçan ziyāde nevha kılıcı ola şol kimse ki bunları mehmūz kılmaz aslı üzerine ihrāc etmiş olur. Ve سَقَاءَةٌ [saqqā'et] ve سَقَايَةٌ [saqqāyet] kelimesinde ve bunlara şebīh olanda dahi hāl böyledir. Ve Ebū 'Amr eyitti: الرَّئِيَّةُ [er-rişāyet] rā'nın kesriyle bir kimseden hadīs nakl etmeğe derler; tekūlu: رَثِيْتُ عَنْهُ حَدِيثًا أَرِييَ رَثِيَّةً إِذَا ذَكَرْتَهُ عَنْهُ

[رجا]

الإِرْجَاءُ [el-ircā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi te'hîr etmek; tekūlu: أَرَيْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَخْرَجْتَهُ وَلَا يُهْمَمُ وَقُرِيٌّ ﴿وَأَخْرَجُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ﴾ (التوبة، 106) وَ﴿أَرْجَاهُ وَأَخَاهُ﴾ (الأعراف، 111، الشعراء، 36)

الْمُرْجِي [el-murcī] (mīm'in zammı ve cīm'in kesri ve meddiyle) Te'hîr edici kimse.

الْمُرْجِيَّةُ [el-murciyyet] Şol cemā'attir ki te'hîr edici olalar; yukālu: قَوْمٌ مُرْجِيَّةٌ

الْمُرْجِي [el-murciyy] (mīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) مُرْجِي [murcī]ye mensüb olan kimse, nitekim bāb-ı hemzede zikr olunmuştur.

الرَّجَاءُ [er-recā'] (rā'nın fethi ve elifin

meddiyle) Bir nesneyi ummak, emel ma'nāsına.

الرَّجْوُ [er-recv] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الرَّجَاوَةُ [er-recāvet] (rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: رَجَوْتُ فَلَانًا رَجْوًا مَا آتَيْتُكَ إِلَّا رَجَاوَةَ الْخَيْرِ ve yukālu: وَرَجَاءٌ وَرَجَاوَةٌ

التَّرْجِي [et-tereccī] (fethateynle ve cīm'in kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْإِرْتِجَاءُ [el-irticā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الرَّجِي [er-recy] (rā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu kezālik; tekūlu: تَرَجَيْتُهُ وَأَرْتَجِيئُهُ وَرَجَيْتُهُ كُلُّهُ بِمَعْنَى رَجْوَتُهُ Ve gāh olur رَجْوُ [recv] ve رَجَاءٌ [recā'] havf ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ (نوح، 13) أَي لَا تَخَافُونَ عَظَمَةَ اللَّهِ

الرَّجِيَّةُ [er-reciyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Umulan nesne; tekūlu: مَا لِي فِي فَلَانٍ رَجِيَّةٌ أَي مَا أَرْجُوهُ

الرَّجَاءُ [er-recā'] (rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Kuyunun bir cānibi, النَّجِيَّةُ الْبَيْرُ ma'nāsına. Ve her cānibe رَجَاءٌ [recā'] derler. Ve nūsaḥ-ı *Şiḥāḥ*'ta وَخَافَتَاهَا وَكِي' olmuştur mahall-i ifrādda sīga-i tesniye üzere, pes te'vilden lābüddür.

الرَّجْوَانُ [er-recevān] (fethateynle) Tesniyesi, iki cānib ma'nāsına, tā'ife-i 'Arabda رُيْمِي بِه' deseler sīga-i mechūl üzere ma'nāsı "Mehālike tarh olundu" demek olur.

الْأَرْجَاءُ [el-ercā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, cānibler ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَالْمَلِكُ عَلَى أَرْجَائِهَا﴾ (الحاقة، 17)

الإِرْجَاءُ [el-ircā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kuyuya kenār etmek; tekūlu:

أَرْجِيْتُ الْبَيْتِ Ve

إِرْجَاءُ [ircā] Nākanın doğurması karīb olmağa dahi derler; yukālu: أَرْجَبِ النَّاقَةَ إِذَا دَنَا نَتَاجُهَا يُهْمَزُ وَلَا يُهْمَزُ

الْأَرْجَوَانُ [el-ercuvān] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnu ve cīm'in zammıyla) Ziyāde kırmızı olan levn; yukālu: فَطِيفَةٌ حَمْرَاءُ أَرْجَوَانُ Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu o levndir ki ona نَشَاسْتَجَ [nešāstec] derler. Ve بَهْرَمَانُ [behremān] bunun mā-dūnu olandır. Ve ba'zılar eyitti: أَرْجَوَانُ [ercuvān] Fārisi-i mu'arrebdir, erguvāndan nakl olunmadır. Ve erguvān bir ağaçtır ki onun kırmızı çiçeği vardır ki levni ziyāde hūbdur. Pes her levn ki ona şebih ola أَرْجَوَانُ [ercuvān] derler.

[رحى]

الرَّحَى [er-rehā] (rā'nın fethi ve hā-i mühmeleden sonra elifin kasrıyla) Değirmen, āsiyāb ma'nāsına; mü'ennes-i semā'īdir, elifi yā'dan münkalibdir.

الرَّحْيَانُ [er-rehāyān] (fethateynle) Tesniyesi. Cevherī eyitti: Şol kimse ki رَحَى [rehā]nın elifin memdüde kıldı ve tesniyesinde رَحَاً [rehā'an] dedi ve الْأَرْحِيَّةُ [el-erhiyet] hemzenin fethi ve yā'nın tahfifi ile cem'īdir dedi عَطَاءُ [aṭā] ile عَطَاءَانُ [aṭā'an] ve أَعْطِيَّةُ [aṭiyet] gibi رَحَا [rehā]nın elifin vāv'dan münkalib kılmak itibāriyle, bilmezem ki o kimsenin hucceti nedirve bu kavlin sıhhatinin vechi nedir dedi. Ya'nī bu tefsirden murād Cevherī'nin mahall-i inkārı elif vāv'dan maktüb olmak kavli olmadığın iş'ardır, zīrā 'an-karīb vāvī olmasın müş'ir kelām gelir, inşāallāhu ta'alā, elifi memdüde kılmanın vechi nedir dedi.

الْأَرْحِي [el-erhī] (hemzenin fethi ve hā'nın

kesri ve meddiyle) Cem'-i killeti; yukālu:

ثَلَاثُ أَرْحٍ

الْأَرْحَاءُ [el-erhā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'-i kesreti. Ve

أَرْحَاءُ [erhā] Şol kabilelere dahi derler ki gayrdan müstagnī olalar.

أَرْحَاءُ [erhā] Azı dişlerine dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

رَحَى [rehā] Bir pāre değirmi yere dahi derler ki yüksek ola. Ve

رَحَى [rehā] Bir kavmin ulusuna dahi derler, سَيِّدُ الْقَوْمِ ma'nāsına. Ve

رَحَى الْحَرْبِ [reha'l-ḥarb] Harbin 'azīmine dahi derler. Ve

رَحَى السَّحَابِ [reha's-saḥāb] Bulutun değirmisine de derler. Ve

رَحَى [rehā] Deve göğsünde olan değirmine dahi derler. Ve azı dişine de derler. Ve bir mevzi'in dahi ismidir. Ve

رَحَى [rehā] Şol deve sürüsüne dahi derler ki izdihām üzere ola.

الرَّوْحُ [er-raḥv] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Değirmeni döndürmek.

الرَّوْحِي [er-raḥy] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: رَحَوْتُ الرَّحَاءَ وَرَحَيْتُهَا إِذَا أَدْرَنْتَهَا dahi derler.

الْتَّرْحِي [et-terahhī] (fethateynle ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik değirmi olmak; yukālu: رَحَتِ الْحَيْتُ وَتَرَحَّتْ إِذَا اسْتَدَارَتْ

[رخا]

الرَّيْحُ [er-riḥv] (rā'nın kesri ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla) Gevşek ve salkı olan nesne.

الرَّوْحُ [er-raḥv] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَيْءٌ رِخْوٌ

شَاءَ Ve وَرَخَوُ إِذَا كَانَ هَشًا [heşş] şīn-i mu'ceme ile zebūn olan nesneye derler.

الرَّخَاءُ [er-reḥā] (rā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir nesne gevşek olmak ve vāsi' olmak ma'nāsına da gelir.

الرَّخَاوَةُ [er-reḥāvet] (rā'nın fethiyle) Kezālik gevşek olmak; yukālu: رَخِيَ الشَّيْءُ يَرُخِي رَخِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَرَخُو يَرُخُو رَخَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الرَّخْوَةُ [er-riḥvet] (rā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Salkı olan at; yukālu: فَرَسٌ رَخْوَةٌ إِذَا كَانَتْ سَهْلَةً مُسْتَرَسَلَةً Ve nūsah-ı *Şihāh*'ta bu 'ibāretler 'alāmet-i te'nīsle vāki' olmuştur, zāhir فَرَسٌ [feres]le murād فَرَسٌ [feres]-i mü'ennes olduğuna nazardır.

الْإِرْخَاءُ [el-irḥā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi salıvermek; tekūlu: Ve أَرْخَيْتَ الْبَيْتَ وَعَظِيْرَهُ إِذَا أَرْسَلْتَهُ

إِرْخَاءُ [irḥā] Nākanın yancık etleri sölpük olmak; yukālu: أَرْخَيْتَ النَّاقَةَ إِذَا اسْتَرْخَى صَلاَهَا Ve

إِرْخَاءُ [irḥā] Seğirtmeden bir nev'dir. ve

إِرْخَاءُ [irḥā] Atı kendi iştihāsı üzere terk etmektir gerek seğirtmede gerek gayrı nesnede.

الْمِرْخَاءُ [el-mirḥā] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol attır ki zikr olunan sıfat üzere ola.

الْمَرَاخِي [el-merāḥī] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, ve yukālu: تَأَنَّ مِرْخَاءٌ أَيْضًا أَيْ كَثِيرَةٌ الْإِرْخَاءِ

الْأُرْخِيَّةُ [el-urḥiyet] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Perde ve perdeye şebīh olan nesne.

الْإِسْتِرْخَاءُ [el-istirḥā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin salıverilmesi; yukālu: اسْتَرْخَى الشَّيْءُ

الرَّخِي [et-terahḥī] (tā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Göğün yağmur yağdırması geç olmak; yukālu: إِذَا أَبْطَأَ الْمَطَرُ

الرَّحِي [er-raḥiyy] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Vāsi' ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ رَحِيٌّ الْبَالِ أَيْ وَاسِعٌ

الرُّخَاءُ [er-ruḥā] (rā'nın zammı ve elifin meddiyle) Mülāyim olan rüzgār, rīh-i ley-yine ma'nāsına. Kāle'l-Aḥfeş fī kavlihi ta'ālā: ﴿فَسَخَرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ﴾ (ص، 36) أَيْ جَعَلْنَاهَا رُخَاءً

[ردى]

الرَّدْيُ [er-redy] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ile) At yorgalamak.

الرَّدْيَانُ [er-redeyān] (fethateynle) Kezālik at yorgalamak; yukālu: رَدَى الْفَرَسَ يَرْدِي رَدْيًا وَرَدْيَانًا إِذَا رَجَمَ الْأَرْضَ رَجْمًا بَيْنَ الْعَدُوِّ وَالْمَشِيءِ الشَّدِيدِ Ve رَجَمٌ [recm] atın sür'atle hareket kılmasına derler ayağıyla taşı attığı için. Aşma'ı eyitti: Munteci' b. Nebhān'a su'āl edip رَدْيَانٌ [redyān] nedir dedim,eyitti: Hımārın ayağındaki yerle yem yediği yer arasında seğirtmesidir. Ve

رَدْيُ [redy] Ziyāde etmek ma'nāsına da gelir.

الْإِرْدَاءُ [el-irdā] (hemzenin kesri ile) Bi-ma'nāhu. Ve

إِرْدَاءُ [irdā] Helāk etmeğe dahi derler; yukālu: رَدَيْتُ عَلَى إِذَا أَهْلَكَ: tekūlu: Ve الْحَمْسِينَ إِذَا زَدْتُ

رَدْيُ [redy] Bir kimseyi bedenle vurmağa dahi derler; tekūlu: رَدَيْتُهُ إِذَا صَدَمْتُهُ

رَدْيُ [redy] Taşı ufatmak için külünkle yāhūd bir büyük taşla vurmağa dahi derler; tekūlu: رَدَيْتُ الْحَجَرَ بِمِعْوَلٍ أَوْ بِصُخْرَةٍ إِذَا: Ve صَرَبْتُهُ بِهَا لِتَكْسِرَهُ

رَدِيّ [redy] Taşla atmağa dahi derler; tekülü: **رَدِيْتُهُ بِالْحِجَارَةِ أُرْدِيهِ رَدِيًّا إِذَا رَمَيْتَهُ** Ve

رَدِيّ [redy] Oğlan bir ayağ üzere durup sıçrayarak gitmeğe dahi derler; yukālu: **رَدَى فَنَزَّ [k afz] كَفَّزُ** Ve **رَفَعَ إِذَا رَفَعَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ وَقَفَزَ بِالْأُخْرَى** Ve gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا أُرْدَى أَيْنَ رَدَى أَيُّ أَيْنَ ذَهَبَ** Ve

التَّرْدِيّ [et-tereddī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve teşdīyle) Kezālik kuyuya düşmeğe yāhūd dağdan yuvalanmağa dahi derler; yukālu: **رَدَى فِي الْبَيْتِ وَتَرَدَّى إِذَا سَقَطَ فِي** **رَدَى فِي الْبَيْتِ أَوْ تَهَوَّرَ مِنْ جَبَلٍ** Ve gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا أُرْدَى أَيْنَ رَدَى أَيُّ أَيْنَ ذَهَبَ** Ve

تَرَدِيّ [tereddī] Ridā örtünmeğe dahi derler; tekülü: **تَرَدَّى إِذَا لَبَسَ الرِّدَاءَ**

المِرْدَى [el-mirdā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Atılan taşdır, bu sebebden ceri olan kimseye **مِرْدَى الحُرُوبِ** [mirde'l-hurüb] derler. Ve

مِرْدَى [mirdā] Gemi itiverecek ağaca dahi derler ki gemici elinde tutar.

الْمَرَادَى [el-merādī] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, atılmağa sālîh olan taşlar ma'nāsına. Ve

مَرَادِيّ [merādī] Gemi itiverecek ağaçlara dahi derler.

الْمِرْدَاةُ [el-mirdāt] (mīm'in kesri ve rā'nın sükünüyla) Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-meseli: **“كُلُّ صَبٍّ عِنْدَهُ مِرْدَاةٌ”** Ya'nī “Her kelere atılan taş onun katında hāzırdır.” Ve gāh olur nāka **مِرْدَاةُ** [mirdāt]a teşbîh olunur salābette ya'nī berk olmada; fe-yukālu: **نَاقَةٌ مِرْدَاةٌ أَيُّ كَالْمِرْدَاةِ**

الرِّدَاءُ [er-ridā] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Boyuna uzatılan nesnedir ki ma'rūftur.

الرِّدَاءُ [er-ridā] (rā'nın kesri ve hemzenin fethi ve meddiyle) Tesniyesi.

الرِّدَاوَانُ [er-ridāvān] (rā'nın kesri ile) Kezālik tesniyesi, ya'nī **رِدَاءُ** [ridā]ın tesniyesi iki tarikle gelir, **zīrā** her ism-i memdūdun hemzesi ikiden hālî değildir, yā aslıdır veyāhūd gayr-ı aslıdır. Aslī olursa hālet-i tesniyede hālî üzere bākī kalır. **خِرَاءَانِ** [hīrā'an] ve **خَطَاءَانِ** [haṭā'an] dersin ve **خِرَاءَ** [hīrā] ḥā-i mu'ceme ile ve **rā**-i mūhmele ile necāset ki ma'rūfedir ve ekser-i nūsahta cīm'le ve **zā**-i mu'ceme ile vākī' olmuştur, lākin eger **جَزَّ** [cezz] den olursa ba'z ma'nāsına elif-i memdūde ile geldiği sābit değildir. Ve eger **جَزَاءَ** [cezā]dan olursa 'ıvaz ma'nāsına, hemzesi aslī olmaz. Ve eger aslī olmayıp te'nīs için olursa onu tesniyede vāv'a kalb edip **صَفْرَاوَانِ** ve **سُودَاوَانِ** dersin ve eger vāv'dan yāhūd yā'dan mūnkalib olursa **كِسَاءَ** [kisā] gibi yāhūd mūlhak olursa **غَلْبَاءَ** [gālbā] ve **حِرْبَاءَ** [hīrbā] gibi ki **سِرْدَاهُ** [sirdāḥ]a ve **شِمْلَالُ** [šimlāl]a mūlhaktır, sen onda muhayyer olursun dilersen vāv'a kalb edersin elif-i te'nīs gibi ya'nī **رِدَاوَانِ** ve **كِسَاوَانِ** dersin ve dilersen hemze-i asliyye gibi hālî üzere terk edersin ki ahsen dahi budur, pes **كِسَاءَانِ** ve **غَلْبَاءَانِ** dersin ve **غَلْبَاءَ** [gālbā] ḡayn-ı mu'ceme ile eşcārı çok olan bāğçeye derler. Ve **حِرْبَاءَ** [cīrbā] otsuz olan yere derler. Ve **سِرْدَاهُ** [sirdāḥ] sīn ve ḥā-i mūhmele-teinle otlu yere derler. Ve **شِمْلَالُ** [šimlāl] šīn-i mu'ceme ile hafīf olan nākaya derler.

الأُرْدِيَّةُ [el-erdiyette] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) **رِدَاءُ** [ridā] ın cem'i.

الإِرْتِدَاءُ [el-irtidā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) **رِدَاءُ** [ridā] örtünmek; tekülü:

إِرْتَدَى فَلَانٌ إِذَا لَبَسَ الرِّدَاءَ

الرِّدْيَةُ [er-ridiyet] (rā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Bir cins ridā örtünmek رِكْبَةٌ [rikbet] gibi رُكُوبٌ [rukūb]dan ve جِلْسَةٌ [cilset] gibi جُلُوسٌ [culūs]tan; yukālu: هُوَ حَسَنٌ الرِّدْيَةُ

التَّرْدِيَةُ [et-terdiyēt] (‘alā-vezni التَّرْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir kimseye ridā örtmek; tekūlu: رَدَيْتُهُ أَنَا تَرْدِيَةُ

الْمُرَادَةُ [el-murdāt] (mīm'in zammıyla) Taş atmak; tekūlu: رَادَيْتُهُ عَنِ الْقَوْمِ مُرَادَاةً إِذَا رَمَيْتَ بِالْحِجَارَةِ Ve

مُرَادَاةٌ [murādāt] Bir kimseden bir nesne talep etmeğe dahi derler, مُرَاوَدَةٌ [murāvedet] ma'nāsına; tekūlu: رَادَيْتُ فَلَانًا إِذَا رَاوَدْتُهُ وَهُوَ مُدَارَاةٌ [mudārāt] ma'nāsına dahi gelir ki ma'rūftur; yukālu: رَادَاةٌ بِمَعْنَى دَارَاهُ عَلَى رِوَايَةِ أَبِي عُيَيْدٍ

الرِّدْيَةُ [er-redā] (rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Helāk olmak; yukālu: رَدِي يَزِدِي رَدًا إِذَا هَلَكَ

الرِّدْيَةُ [er-redī] (rā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Helāk olan kimse.

الرِّدْيَةُ [er-rediyet] (rā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın tahfīfi ile فَعَلَةٌ [fa'ilet] vezni üzere) Mü'ennesi; tekūlu: رَجُلٌ رَدٍ وَامْرَأَةٌ رَدِيَّةٌ أَيْ هَالِكٌ

[رذی]

الرِّدْيَةُ [er-reziyyet] (rā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemeden sonra yā'nın teşdīdiyle) Çok yürümeden arık olan nāka.

الرِّدَايَا [er-rezāyā] (rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, zikr olunan nākalar ma'nāsına. Ve Ebū Zeyd eyitti: رَذِيَّةٌ [reziyyet] şol nākadır ki seferde yorgun olmağın geri kalıp sā'ir develere erişmeye. Ve Ebū Zeyd eyitti: Mezbūrenin mü-

zekkeri رَذِيٌّ [reziyy]dir.

الْإِرْزَاءُ [el-irzā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Nākayı seferde zebūn edip geri alıkomak; tekūlu: إِذَا هَزَلْتَهَا وَخَلَفْتَهَا أَرَزَيْتُ نَاقَتِي إِذَا هَزَلْتَهَا وَخَلَفْتَهَا

الْمُرْزَاةُ [el-murzā] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Yola bırakılan nesne, صَبِيٍّ مُثْبُودٌ gibi meselā; tekūlu: أَرَزَيْتُهُ إِذَا أَلَقَيْتَهُ

[رزی]

الْإِرْزَاءُ [el-irzā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye arka verip sığınmak; tekūlu: أَرَزَيْتُ ظَهْرِي إِلَى فَلَانٍ أَيْ التَّجَأْتُ إِلَيْهِ

[رسا]

الرُّسُوءُ [er-rusuvv] (zammeteynle) Sābit olmak; yukālu: رَسَى الشَّيْءُ يَرُسُو إِذَا ثَبَتَ Ve

رُسُوءٌ [rusuvv] Harbde sābit-kadem olmağa dahi derler; yukālu: رَسَتْ أَقْدَامُهُمْ فِي الْحَرْبِ إِذَا ثَبَتَتْ Ve

رُسُوءٌ [rusuvv] Deryāda gemi sākin olmağa dahi derler; tekūlu: رَسَتِ السَّفِينَةُ تَرُسُو رُسُوءًا Ve

رُسُوءٌ [rusuvv] Erkek deve dişi üzerine çıkmaya dahi derler; yukālu: رَسَا الْفَخْلُ بِالشُّوْلِ إِذَا فَعَى عَلَيْهَا Ve إِذَا فَعَى عَلَيْهَا [şevl] şīn-i mu'ceme ile dişi deveye derler.

الرُّوَسِيَّاتُ [er-rāsiyāt] (sīn'in kesriyle) Sābit olan dağlar.

الرُّسُوءُ [er-resv] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Gemi sābit olmak; tekūlu: رَسَتِ السَّفِينَةُ Ve رَسُوا إِذَا وَقَفَتْ عَلَى الْبَحْرِ

رَسْوٌ [resv] Islāh etmeğe dahi derler; tekūlu: رَسَوْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَصْلَحْتُ Ve

رَسْوٌ [resv] Bir kimseden hadīs nakl etmeğe dahi derler; tekūlu: رَسَوْتُ عَنْهُ حَدِيثًا إِذَا حَدَّثْتُ بِهِ عَنْهُ Ve

رَسْوٌ [resv] Bir haberin bir mikdārın söylemeye dahi derler; tekūlu: رَسَوْتُ إِذَا ذَكَرْتُ مِنْهُ طَرَفًا

الْإِرْسَاءُ [el-irsāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Gemiyi durutmak; tekülu: أَرْسَيْتُ السَّفِينَةَ إِذَا أَوْقَفْتَهُ عَلَى الْبَحْرِ

الْمُرْسَى [el-mursā] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Gemiyi durutmak ve durutacak yer; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا﴾ (هود، 41) مِنْ أَجْرَيْتُ وَأَرْسَيْتُ وَقُرِئَ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا بِالْفَتْحِ مِنْ رَسَتْ وَجَرَتْ

الرِّشْوَةُ [er-resvet] (rā'nın fethi ve sīn'in sükunuyla) Bir cins boncuktur ki ipliğe dizerler.

الْمِرْسَاءُ [el-mirsāʾ] (mīm'in kesri ve rā'nın sükunuyla) Şol demirdir ki onunla deryā yüzünde gemi duruturlar, lenger ma'nāsına. Ve bu ma'nādan أَلْقَتِ السَّحَابَةُ الْمِرْسَاءَ derler, kaçan ki bir yerde dā'im olsa.

الرَّوَّاسِي [er-revāsī] (rā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Sābit olan dağlar, جِبَالٌ رَوَّاسِيَةٌ ma'nāsına.

الرَّاسِيَةُ [er-rāsiyet] (sīn'in kesriyle) Vāhidi, جَبَلٌ رَاسِيَةٌ ma'nāsına.

النَّرْسِيَانَةُ [en-nirsiyānet] (nūn'un ve sīn'in kesri ve rā'nın sükunuyla) Bir cins hurmādır; tekülu: تَمْرَةٌ نَرْسِيَانَةٌ

[رشا]

الرِّشَاءُ [er-rişāʾ] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) İp, habl ma'nāsına.

الْأَرَشِيَّةُ [el-erşiyet] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Cem'i, ipler ma'nāsına. Ve

رِشَاءٌ [rişāʾ] Hurde yıldızlara derler, balık süretinde ki ona بَطْنٌ حُوتٍ derler. Ve onların göbeğinde bir münevver yıldızlar vardır ki kamer ona nāzil olur.

الرِّشْوَةُ [er-rişvet] (rā'nın kesri ve sīn'in sükunuyla) بِرِطْلٍ [birṭil] ki ma'rūftur.

الرِّشْوَةُ [er-rişvet] (rā'nın zammı ve sīn'in sükunuyla) Bi-ma'nāhā.

الرِّشْيَا [er-rişā] (rā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Cem'i, rüşvetler ma'nāsına.

الرِّشْيَا [er-rişā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik رِشْوَةٌ [rişvet]in cem'i.

الرِّشْوُ [er-reşv] (rā'nın fethi ve sīn'in sükunuyla) Rüşvet vermek; yukālu: رَشَاءٌ يَرْشُوهُ رِشْوًا

الْإِرْتِشَاءُ [el-irtişāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Rüşvet almak; yukālu: إِزْتَشَأَ إِذَا أَخَذَ الرِّشْوَةَ

الْإِسْتِزْشَاءُ [el-istirşāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hākim hükmünde rüşvet talep etmek; yukālu: اسْتَرْشَى فِي حُكْمِهِ إِذَا طَلَبَ الرِّشْوَةَ عَلَيْهِ Ve

الْإِسْتِزْشَاءُ [istirşāʾ] Deve yavrusu emmek talep etmeğe dahi derler.

الْإِرْشَاءُ [el-irşāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Rüşvet vermek ve meme vermek; yukālu: اسْتَرْشَى الْحَاكِمُ وَاسْتَرْشَى الْفَصِيلُ إِزْشَاءً Ve فَأَرْشَيْتُهُ إِزْشَاءً

إِرْشَاءٌ [irşāʾ] Kovaya ip bağlamağa dahi derler; tekülu: أَرْشَيْتُ الدَّلُوَّ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا رِشَاءً Ve

إِرْشَاءٌ [irşāʾ] Karga düğlüğünün ağacının budakları uzanmağa dahi derler; yukālu: أَرْشَى الْحَنْظَلُ إِذَا امْتَدَّتْ أَغْصَانُهُ شَبَهَ بِالْأَرَشِيَّةِ Ya'nī mezbûrun budakları iplere teşbih olunmuştur.

التَّرْشِي [et-tereşşī] (fethateynle ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Bir kimseye mülâyemet etmek; tekülu: تَرَشَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا لَا يَنْتَهُ

الْمُرَاشَاةُ [el-murāşāt] (mīm'in zammıyla) Yardım etmek, müzāheret ma'nāsına; tekülu: رَاشَيْتُهُ إِذَا ظَاهَرْتُهُ

[رضا]

الرَّضَوَانُ [er-riḍvān] (rā'nın kesri ve ḍād'ın sükunuyla) Bir nesneden hoşnūd olmak, رضا [riḍā] ma'nāsına.

الرُّضَوَانُ [er-ruḍvān] (rā'nın zammı ve ḍād'ın sükunuyla) Bi-ma'nāhu, lügatun fīhi.

الْمَرْضَاةُ [el-merḍāt] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْإِرْتِضَاءُ [el-irtidā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bir nesneden rāzī olmak; tekülü: رَضِيَتُ الشَّيْءَ وَارْتَضَيْتُهُ

الْمَرْضِي [el-merḍiyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdiyle) Hoşnūd olunan nesne; yukālu: رَضِيَ فَهُوَ مَرْضِيٌّ

الْمَرْضُوءُ [el-merḍuvv] (mīm'in fethi ve ḍād'ın zammı ve vāv'ın teşdiyle) Bi-ma'nāhu, 'ale'l-asli ve'l-kıyāsı.

الرِّضَى [er-riḍā] (rā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Masdar-ı mahzdır.

الرِّضَاءُ [er-riḍā] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) İsmidir, Ahfeş rivāyeti üzere.

الرَّضَوَانِ [er-riḍavān] (rā'nın kesri ve ḍād'ın fethiyle) رِضَا [riḍā]nın tesniyesidir, حِمَوَانِ [ḥimevāni] gibi koru ma'nāsına olan حِمَى [ḥimā]nın tesniyesinde Kisā'ī rivāyeti üzere hālā ki vech حِمَيَانَ [ḥimeyān] ve رَضِيَانَ [riḍayān]dir ki bunların cem'i'si vāv'dan maktūbdur. Ve 'Arab tā'ifesinden bazı kimse رَضِيَانَ [riḍayān] ve حِمَيَانَ [ḥimeyān] derler, asl üzerine lākin vāv'la gelmesi ekserdir dedi.

الرَّاضِيَةُ [er-rāḍiyet] (ḍād'ın kesriyle) مَرْضِيَّةٌ [marḍiyyet] ma'nāsına gelir, ke-mā fī kavlihi ta'ālā: (الحاقه، 21، القارة، ﴿فِي عَيْشَةِ رَاضِيَةٍ﴾ (7) أَي مَرْضِيَّةٍ كَقَوْلِهِمْ هُمْ نَاصِبٌ أَي مُنْصَوِّبٌ فِيهِ لِأَنَّهُ يُقَالُ رَضَيْتُ مَعِيشَتَهُ عَلَيَّ مَا لَمْ يَسْمَ فَاعِلُهُ وَلَا يُقَالُ

رَضَيْتُ وَيُقَالُ رَضَيْتُ بِهِ صَاحِبًا وَرُبَّمَا قَالُوا رَضَيْتُ عَلَيْهِ وَرَضَيْتُ بِهِ مَنُصَوِّبٌ فِيهِ Ve في مَعْنَى رَضَيْتُ بِهِ وَعَنْهُ etmiştir, zahmet çekilmiş ma'nāsındır.

الْإِرْضَاءُ [el-irḍā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Rāzī kılmak.

التَّرْضِيَةُ [et-tarḍiyet] (ʿalā-vezni التَّرْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bi-ma'nāhu; tekülü: أَرْضَيْتُهُ عَنِّي وَرَضَيْتُهُ بِالتَّشْدِيدِ فَرَضِي

التَّرْضِي [et-teradḍī] (fethateynle ve ḍād'ın kesri ve teşdiyle) Güçle rāzī kılmak; tekülü: تَرَضَيْتُهُ إِذَا أَرْضَيْتَهُ بَعْدَ جَهْدٍ

الْإِسْتِرْضَاءُ [el-istirdā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Rızā taleb etmek; tekülü: إِسْتَرْضَيْتُهُ فَأَرْضَانِي

الْمُرَادَاتُ [el-murādāt] Rızālaşmak; tekülü: رَاضَانِي فَلَانَ فَرَضَوْتُهُ أَرْضُوهُ بِالضَّمِّ إِذَا غَلَبْتَهُ فِيهِ Ya'nī bāb-ı mugālebeden böyle derler kaçan birbirini rāzī kılmada mübāhase kılıp biri gālib olsa. Ve 'aynü'l-fi'li mazmūm olması vāvī olduğuna binā'endir. Ve her ne denli aslı vāv ise de vāv'ı yā'ya kalb edip رَضِيَ عَنْهُ رَضَى dediler, شَبَعَ شَبَعًا dedikleri gibi aynü'l-fi'li meksūr olduğuna binā'en.

رَضَوَى [Raḍvā] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Medīne-i münevvere'de bir dağın 'alemidir.

الرَّضَوِيُّ [er-Reḍaviyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdiyle) Zikr olunan dağa mensūb olan nesne.

[رطا]

الْأَرْطَى [el-erṭā] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Kumda biten ağaçlardan biridir. Ve bu أَفْعَلٌ [ef'al] vezni üzeredir bir cihetten ve فَعْلَى [fa'lā] vezni üzeredir bir cihetten, zīrā مَارُوطٌ derler kaçan onun yaprağıyla deri dibāgat olun-

sa, pes bu elifin zā'id olmasına delâlet eder. Ve أَزْطَتِ الْأَرْضُ أديمَ مَرْطِيٍّ derler ve أَزْطَتِ الْأَرْضُ derler ve bu elifin aslî olmasına delâlet eder.

الْأَرْطَاةُ [el-erṭāt] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunuyla) Vāhidi, zikr olunan ağaçtan biri ma'nāsına, pes tā-i te'nîsin ilhākı elif-i te'nîs için olmayıp yā ilhāk için yāhūd kelime onun üzerine binā olmasına delâlet eder.

الْإِرْطَاءُ [el-irṭā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) أَزْطَى [erṭā] ağacın bitirmek; yukālu: أَزْطَتِ الْأَرْضُ إِذَا أُخْرِجَتِ الْأَرْضُ

رَاطِيَةٌ [Rāṭiyet] (tā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve

أُرَاطٌ [Urāt] dahi bir mevzi'in ismidir.

[رعى]

الرَّعِي [er-ri'cy] (rā'nın kesri ve 'ayn'ın sükunuyla) Ot, giyāh ma'nāsına.

الرَّعَى [er-ra'cy] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Masdardır, otlamak ma'nāsına; yukālu: رَعَيْتُ الْإِبِلَ أَزْعَاهَا رَعِيًا ve yukālu: فُلَانٌ يَرْعَى عَلَى أَبِيهِ أَي يَرْعَى غَنَمَهُ Ve

رَعَى [ra'cy] Otlamağa dahi derler; yukālu: رَعَى الْعَيْرُ الْكَلَاءَ بِنَفْسِهِ رَعِيًا derler. Ve

رَعَى [ra'cy] Yıldıza nazar kılmağa dahi derler; tekūlu: رَعَيْتُ النُّجُومَ إِذَا رَقَبْتَهَا

الْمَرْعَاةُ [el-mer'ā] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunu ve elifin kasıyyla) Ot ma'nāsına. Ve ism-i mekân ve masdar ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-meseli: "مَرْعَى وَلَا كَالسَّعْدَانِ" ya'nî Mer'ā çok ve lākin sa'dān gibi mer'ā yoktur." Ve سَعْدَانٌ [sa'dān] sīn'in fethiyle bir cins ottur.

الرَّاعِي [er-rā'ī] ('ayn'ın kesri ve meddiyle) Çoban. Ve bir vilāyete vālî olan kimseye

dahi derler.

الرُّعَاةُ [er-ru'āt] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın tahfifiyle) Cem'i, çobanlar ma'nāsına, قَاضِي [kāḏī] ile قُضَاةٌ [kuḏāt] gibi.

الرُّعْيَانُ [er-ru'yān] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın sükunuyla) Kezālik cem'i, شَابٌّ [šābb] ile شُبَّانٌ [šubbān] gibi.

الرِّعَاءُ [er-ri'ā] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i, جَائِعٌ [cā'ī] ile جِيَاعٌ [ciyā] gibi. Ve

رَاعِي [Rā'ī] 'Abīd b. Huṣayn'ın lakabıdır ki ma'rūf şā'irdir.

التَّرْعِيَّةُ [et-ter'iyet] (tā'nın fethi ve rā'nın sükunu ve yā'nın teşdiyle) Şol kimsedir ki deveyi hūb ra'cy eyleye.

التَّرْعَايَةُ [et-tir'āyet] (tā'nın kesri ve rā'nın sükunuyla) Kezālik deveyi hūb güdüp gözetken kimse.

الرَّعَاوَى [er-re'āvā] (rā'nın fethi ve elifin kasıyyla) Şol develerdir ki kavmin etrāfında ve büyü-tü kavmin etrāfında otlar ki onları kullandıkları için irak mer'āya göndermezler.

الرَّعَاوَى [er-re'āvā] (rā'nın zammı ve elifin kasıyyla) Kezālik bi-ma'nāhā.

الرُّمَاعَاةُ [el-murā'āt] (mīm'in zammı ile) Bir nesnenin āhiri neye müncer olur diye nazar kılmak; tekūlu: إِذَا نَظَرْتَ إِلَامَ رَاعِيَتِ الْأَمْرِ إِذَا نَظَرْتَ إِلَامَ يَصِيرُ أَي إِلَى مَا يَصِيرُ فَحُذِفَ الْأَلْفُ كَمَا حُذِفَ مِنْ ﴿عَمَّ﴾ (النبا، 1) Ve يَتَسَاءَلُونَ ﴿﴾

مُرَاعَاةٌ [murā'at] Mutlakan mülāhaza etmeğe dahi derler. Ve hukūk ri'āyet etmeğe de derler; ve yukālu: "الْحِمَارُ يُرَاعِي الْحُمُرَ" Ya'nî har sā'ir harlarla otlayıp onların hakkına māni' olmaz. Ve

مُرَاعَاةٌ [murā'at] Bir kimsenin kelāmına kulak tutmağa dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u.

riğvet] rā'nın kesri ve ğayn'ın sükūnuyla bi-ma'nāhā kezālik ve bu lügat-i sālisedir. Ve kesr, Lihyānī'nin ve ona tabīr olanların rivāyetidir.

الرُّغَى [er-ruġā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, kaymaklar ma'nāsına.

الرُّغَايَةُ [er-ruġāyet] (rā'nın zammı ile ve yā ile) Kezālik kaymak ma'nāsına.

الرُّغَاوَةُ [er-ruġāvet] (rā'nın zammı ve vāv ile) Kezālik kaymak ma'nāsına. Ve Ebu'l-Mehdī vāv'da zamm ve yā'da kesr rivāyet kıldı.

الإِزْتِغَاءُ [el-irtigā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Süt yüzünde olan köpüğü içmek; tekūlu: إِزْتِغَيْتُ إِذَا شَرِبْتَ الرَّغْوَةَ Ve fi'l-meseli: "يَسْرُ حَسْوًا فِي إِزْتِغَاءٍ" Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki bir nesneyi izhār edip gayrı nesne murād edine. Ve حَسْوٌ [ħasv] ħā ve sīn-i mühmele ile içmek ma'nāsınadır. Şa'bī'den radiyallāhu 'anhu zevcesinin vālidesin takbīl eden kimse su'āl olundukta وَقَدْ حَرَمْتُ فِي إِزْتِغَاءٍ وَفَدَّ حَرَمْتُ فِي إِزْتِغَاءٍ وَفَدَّ حَرَمْتُ فِي إِزْتِغَاءٍ وَفَدَّ حَرَمْتُ فِي إِزْتِغَاءٍ dedi.

الرُّغْوُ [er-reġuvv] (rā'nın fethi ve ğayn'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Şol nākaya derler ki رُغَاءٌ [ruġā]sı ya'nī savtı çok ola. Pes رَعُوْ [reġuvv] فَعُوْلٌ [fa'ūl] vezni üzere olur; yukālu: نَاقَةٌ رَعُوْ أَيُّ كَثِيرَةَ الرُّغَاءِ

الرُّغَاءُ [el-irġā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Deveyi çağırmaq; tekūlu: أَرَعَيْتُهُ أَنَا إِذَا حَمَلْتُهُ عَلَى الرُّغَاءِ

إِرْغَاءٌ [irġā] Nāka vermeğe dahi derler; tekūlu: مَا أَرَعَى وَلَا أَرَعَى مَا أَحْسَى وَمَا أَحْسَى مَا أَرَعَى Ya'nī ne koyun verdi ve ne hod nāka, nitekim مَا أَحْسَى وَمَا أَحْسَى مَا أَرَعَى hurde deve vermeğe ve إِجْلَالٌ [iclāl] iri deve vermeğe derler.

التَّرَاغِي [et-terāġī] (tā'nın fethi ve ğayn'ın

kesri ve meddiyle) Çağırışmaq; yukālu: تَرَاغَوْا إِذَا رَعَا وَاحِدٌ هُنَا وَوَاحِدٌ هُنَا إِنَّهُمْ وَاللَّهِ تَرَاغَوْا عَلَيْهِ فَفَتَلَوْهُ

الرَّارِغِيَّةُ [er-rāġiyet] (ġayn'ın kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Nākaya derler, nitekim ثَاغِيَّةٌ [ṯāġiyet] koyuna derler; minhu kavluhum: مَا لَهُ ثَاغِيَّةٌ وَلَا رَاغِيَّةٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ شَاةٌ وَلَا نَاقَةٌ

[رفا]

الرَّفْوُ [er-refv] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bezi yā gayr nesneyi islāh etmek; tekūlu: رَفَوْتُ التَّوْبَ أَزْفُوهُ رَفُوًا يُهْمَزُ وَلَا يُهْمَزُ Ve

رَفْوٌ [refv] Bir kimsenin havfın teskīn etmeğe dahi derler; tekūlu: رَفَوْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَكَتَتْهُ مِنَ الرَّغْبِ Ve

رَفْوٌ [refv] Bir kimseyi gazab hālinde sākīn kılmağa dahi derler; tekūlu: رَفَوْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَكَتَتْهُ عِنْدَ الْغَضَبِ

الرَّمْرَفَاتُ [el-murāfāt] (mīm'in zammıyla) İttifāk ma'nāsınadır.

الرِّفَاءُ [er-rifā] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimse ile imtizāc ve ihtilāt etmek; minhu kavluhum li'l-mutezevvic: "بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ"

التَّرْفِيَّةُ [et-terfiyet] (alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Mütezevvic olan kimseye "بِالرِّفَاءِ" رَفَيْتُهُ تَرْفِيَّةً إِذَا قُلْتَ "بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ" demek; ve tekūlu: رَفَيْتُهُ تَرْفِيَّةً إِذَا قُلْتَ "بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ" İbnu's-Sikkīt eyitti: Bunun ma'nāsı "بِالسُّكُونِ وَالطَّمَأْنِينَةِ" demektir.

[رقى]

الرَّقَى [er-raġy] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Çıkmak, su'ūd ma'nāsına.

الرُّقْيِيُّ [er-ruġiyy] (rā'nın zammı ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: رَقَيْتُ رَقِيًّا وَرَقِيًّا إِذَا صَعَدْتُ

الإِزْتِكَاءُ [el-irtikā] (hemzenin ve tā'nın kes-

ri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve 'Arabların "إِزَقَ عَلَى ظَلْعِكَ" dedikleri kelāmın ma'nāsı nefsin tahammül ettiği yere çık tahammülünden ziyāde olan yere ikdām etme demek olur.

الرَّقِيَّةُ [er-ruqyet] (rā'nın zammı ve kâf'ın sükūnuyla) Efsün.

الرَّقَايَ [er-ruqā] (rā'nın zammı ve kâf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, efsünler ma'nāsına.

الرَّمَقَاتُ [el-merqāt] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Nerdübān.Şol kimse ki onu ālete teşbīh eyledi, mīm'in meksür etti ve şol kimse ki onu mevzi'-i 'amel itibār etti mīm'i meftūh kıldı. Ve bu Ya'kūb rivāyetidir.

الرَّتْرِيَّةُ [et-terkiyet] ('alā-vezni الرَّتْرِيَّةُ [et-terbiyet]) Kelāmı tekellüm ederken ref'-i savt etmek; yukālu: رَتَّى عَلَيْهِ الْكَلَامَ تَرْقِيَةً إِذَا رَفَعَ

الرَّتْرَقِي [et-terakki] (fethateynle ve kâf'ın kesri ve meddiyle) Derece derece çıkmak; tekūlu: تَرَّتَّى فِي الْعِلْمِ إِذَا رَفَى فِيهِ دَرَجَةٌ دَرَجَةً

الرَّرَقْوَةُ [er-raqvet] (rā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Bir kıt'a kum ki değirmi ola.

الرِّسْتِرْقَاءُ [el-istirqā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Efsün taleb etmek; tekūlu: اِسْتَرَقَيْتُهُ فَرَقَانِي رُقِيَةً

الرَّرَاقِي [er-rāqī] (kâf'ın kesri ve meddiyle) Efsün edici kimse; yukālu: رَقَيْتُهُ فَهُوَ رَاقٍ

رُقِيَّةُ [Ruqayyet] (rā'nın zammı ve kâf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir 'avretin ismidir.

الرُّقَايَاتُ [er-Ruqayyāt] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'î. Ve 'Abdullāh b. Qays er-Ruqayyāt bir recülün ismidir. Ve mezbūrun رُقَايَاتُ [Ruqāyyāt]a izāfet olunması ittifākī رُقِيَّةُ [Ruqayyet] nām birkaç 'avret aldığına

binā'endir. Ve bu Aşma'ī rivāyetidir. Ve gayrılar eyitti: Ceddelerinin ismi رُقِيَّةُ [Ruqayyet] olduğuna binā'endir. Ve bazıları eyitti: رُقِيَّةُ [Ruqayyet] nām birkaç 'avrete ta'alluk edip eş'arında onları zikr ettiğine binā'en onlara izāfet olunmuştur dedi.

الرُّقِي [er-Ruqayy] (rā'nın zammı ve kâf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[ركا]

الرُّكِيَّةُ [er-rekiyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Kuyu, bir ma'nāsına.

الرُّكِي [er-rekiyy] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'î.

الرُّكَايَا [er-rekāyā] (rā'nın fethi ve yā'nın ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'î, kuyular ma'nāsına.

الرُّكْوَةُ [er-rekvet] (rā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Şol su kabıdır ki ekseriyyā sahtiyāndan dikerler.

الرُّرِكَاءُ [er-rikā] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Cem'î.

الرُّرِكَاوَاتُ [er-rekevāt] (fethateynle) Kezālik cem'î. Ve fi'l-meseli: "صَارَتِ الْقَوْسُ رُكْوَةً" Bu bir meseldir ki devlet dönüp ahvāl münkalib olmak hususunda darb olunur. Ve

رِكَاةٌ [Rikā] Kezālik bir mevzi'in ismidir.

الرَّمْرُكُ [el-merkuvv] (mīm'in fethi ve kâf'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Büyük havuz. Ve küçük havuza dahi itlāk olunur, جُرْمُوزٌ [curmūz] ma'nāsına.

الرِّرْكَاءُ [el-irkā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Sığınmak; tekūlu: اُرْكَيْتُ إِلَيْهِ إِذَا لَجَأْتُ Ve Ebū 'Amr eyitti: اِرْكَاءٌ [irkā] te'hire dahi derler; yukālu: اِرْكَيْتُ إِلَى كَذَا وَكَذَا. Ve اُنْجِرْنِي Ve

derler; tekūlu: أَرْمَيْتُ الْحَجَرَ مِنْ يَدِي إِذَا أَلْقَيْتُ
Ve

إِزْمَاءٌ [irmāʔ] Atmağa dahi derler; tekūlu:
إِزْمَاءٌ [irmāʔ] سَابَهُ فَأَرْمَى عَلَيْهِ Yaʿnī onunla “Söğüşüp ona
bir nesne attı.” Ve

إِزْمَاءٌ [irmāʔ] Ribāya vermeğe dahi derler;
tekūlu: أَرْمَى فُلَانٌ إِذَا أَرْبَى

تَرْمِينَ [termīne] (tā'nın fethi ve mīm'in
kesri ve meddiyle) Müfred-i müʿennes ve
cemʿ-i müʿennes muhātaba; tekūlu li'l-
merʿeti: أَنْتِ تَرْمِينَ وَأَنْتِ تَرْمِينَ عَلَى سِوَاءِ Yaʿnī
lafz-ı vāhidde berāberlerdir.

الرِّمَاءُ [er-remāʔ] (rā'nın fethi ve elifin med-
diyle سَمَاءُ [semāʔ] vezni üzere) Ribā. Kāle
“لَا تَشْتَرُوا الذَّهَبَ”
بِالْفِضَّةِ إِلَّا يَدًا بِيَدٍ هَا وَهَا إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ الرِّمَاءَ”
Kisāʔ eyitti: Bunun semāʔı meddedir.

الرِّمِيَّةُ [er-remiyet] (rā'nın fethi ve yā'nın
teşdidiyle) Şol sayda derler ki ona remy
olunur; yukālu: بِئْسَ الرِّمِيَّةُ الْأَرْنَبُ أَيُّ بِئْسَ الشَّيْءُ
Ve رِمِيَّةٌ [remiyet]te olan tā
aʿdād-ı esmādan olduğuna bināʔendir. Ve
bu aslında مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] olup baʿdehu
فَعِيلٌ [faʿīl] veznine ʿudūl olunma değildir.

الرِّمْرَمَاءُ [el-mirmāt] (mīm'in kesri ve rā'nın
sükūnuyla) Şol ok temrenidir ki müdevver
ola; pes bu سِرْوَةٌ [sirvet] gibidir maʿnāda.
Cevheri'nin bu kelāmından tebādür eden
budur ki سِرْوَةٌ [sirvet] temren maʿnāsına
ola, hālā ki fasl-ı sīn'de سِرْوَةٌ [sirvet]i
mevlānā sāhibu'ş-Şihāh sehm-i sagīrle
tefsīr etmiştir fakat, kezā fi'l-Kāmūs.

الرِّمْرَمَاءُ [el-mirmāt] (mīm'in kesri ve
rā'nın sükūnuyla) Çatal tırnaklı hayvānın
tırnağı, ظَلْفٌ [zalf] manāsına, nitekim
hadīs-i şerīfte vākīʿ olmuştur: “لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ
دُعِيَ إِلَى مِرْمَاتَيْنِ لِأَجَابَ وَهُوَ لَا يُجِيبُ الصَّلَاةَ”
Ve

Ebū ʿUbeyd eyitti: مِرْمَاءٌ [mirmāt] iki zılfın
arasıdır. Ve mezbūr eyitti: مِرْمَاءٌ [mirmāt]ı
işbu hadīste zikr olunan ile tefsīr ettiler,
lākin bunun vechi zāhir değildir dedi. Ve
hadīs-i şerīfin hāsılı “Mihrāb-ı salāta te-
veccüh etmezsen hayvānātın zıfıyyeti
beynine teveccüh ve ragbet edersin” de-
mektir diye teveccüh mümkün olur.

الرِّمِي [er-remiy] (rā'nın fethi ve yā'nın
teşdidiyle) Şol buluttur ki katreleri ʿazīm
ve vukūʿu şedīd olup yaz ve güz bulutla-
rından ola, سَقِيٌّ [sekiyy] maʿnāsına.

الرِّمِيَّةُ [el-ermiyet] (hemzenin fethi ve
mīm'in kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Cemʿi,
zikr olunan bulutlar maʿnāsına, سَقِيٌّ
[sekiyy]nin cemʿi olan أَشْقِيَّةٌ [eskiyyet] gibi
olur veznen ve maʿnen.

[رنا]

الرُّنُو [er-runuvv] (zammeteynle ve vāv'ın
teşdidiyle) Bir nesneye nazarı dāʿim kıl-
mak; yukālu: رَنَا إِلَيْهِ يَزُونُ رُنُوًا إِذَا أَدَامَ النَّظَرَ
yukālu: طَلَّ رَانِيَا

الرِّزْنَاءُ [el-irnzāʔ] (hemzenin kesri ve elifin
meddiyle) Bir kimseyi bir nesneye dāʿimā
baktırmak; yukālu: أَرْزَانِي حُسْنُ مَا رَأَيْتُ أَيُّ
حَمَلْنِي عَلَى الرُّنُو

الرُّنُونَاءُ [er-renevnt] (rā'nın ve nūn'un fet-
hi ve vāv'ın sükūnuyla) Sākin olan nesne;
yukālu: كَأَنَّ رُنُونَاءَ أَيُّ دَائِمَةً سَاكِنَةً وَوَزْنُهَا فَعْلَمَلَةٌ
Ve baʿzılar eyitti: رُنُونَاءُ [renevnt] İbn
Aḥmer kelāmından gayrı yerde işitilmedi.

الرُّنُو [er-ruv] (rā'nın fethi ve nūn'un
zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesneye
bakıp duran kimse; yukālu: فُلَانٌ رُنُوٌ فُلَانِيَةً إِذَا
كَانَ يُدِيمُ النَّظَرَ إِلَيْهَا

الرُّنَاءُ [er-rennāʔ] (rā'nın fethi ve nūn'un
teşdidi ve elifin meddiyle) Nisāʔ tāʿifesine

dā'imā nazar üzere olan kimse; yukālu: رَجُلٌ رُنَاءٌ إِذَا كَانَ يَدِيمَ النَّظَرِ إِلَى النِّسَاءِ **الرُّنَاءُ** [er-runā] (rā'nın zammı ve nūn'un tahfifi ve elifin meddiyle) Çağırarak, savt ma'nāsına.

الرُّنَا [er-renā] (rā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Şol nesnedir ki ona dā'imā nazar oluna.

إِبْنُ تُونَا [ibnu turnā] (tā'nın zammı ve rā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Bir lafzdır ki le'imden kināyet olunur, pes mahall-i tahkīrde يَا ابْنَ تُونَا derler.

[روى]

الرُّوِيَّةُ [el-urviyyet] (hemzenin zammı ve rā'nın sükunu ve yā'nın teşdidiyle) Yaban keçisinin dişisi. Ve gāh olur bununla nisādan ba'zı tesmiye olunur. Ve bu aslında أُفْعُولَةٌ [uf'ūlet] vezni üzere idi, vāv-ı sānī yā'ya kalb olunup idgām olundu ve vāv-ı ūlā meksūr kılındı sıyāneten li'l-yā'i.

الرُّوِيَّةُ [el-erāviyy] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) أَفَاعِيلٌ [efā'il] vezni üzere) Cem'-i kiletli; tekūlu: ثَلَاثُ أَرَاوِي

الرُّوِيَّةُ [el-ervā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Cem'-i kesretidir, 'alā-hilāfi'l-kiyās; ev huve ismu cem'in kezā fi'l-Ḳāmūs. Ve

أَرَوِي [Ervā] Kezālik bir 'avretin ismidir.

الرُّوِيَّةُ [er-reyyān] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Suya kanan kimse, عَطْشَانٌ [ʿaṭṣān]ın mukābilidir.

الرُّوِيَّةُ [er-reyyā] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi. Yā bunda vāv'a kalb olunup رَوَى demediler zīrā yā'yı vāv'a ism olup mevzi'-i lām'da vākī' oldukta kalb ederler sıfat oldukta kalb etmezler, ke-kavlike هَذَا التُّوْبُ شَرَوَى

فَإِنِّهَا مِنْ شَرِيئْتِ وَتَقْوَى فَإِنَّهَا مِنَ التُّقِيَّةِ Ve

رَيَّانٌ [Reyyān] Bir dağın dahi ismidir, Benī 'Āmir vilāyetinde.

الرُّوِيَّةُ [er-reviyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Hācet; tekūlu: لَنَا قَبْلَكَ رَوِيَّةٌ أَيُّ نَسَاجَةِ حَاجَةٍ Ve

رَوِيَّةٌ [reviyyet] Bir nesneyi tefekküre dahi derler. Ve bu, kelām-ı 'Arabda gayr-ı mehmūz vākī' olmuştur. Ve

رَوِيَّةٌ [reviyyet] Deynden ve deyne şebih olan nesneden bākī kalana dahi derler.

الرُّوِيَّةُ [er-rivāyet] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Şol iptir ki onunla deve üzerinde metā' bağlanır.

الرُّوِيَّةُ [el-erriyyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'i.

الرُّوِيَّةُ [er-reyy] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesneye bağlamak; tekūlu: رَوَيْتُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا شَدَدْتَهُ عَلَى الْبَعِيرِ لِنَلَا يَسْقُطَ مِنَ التُّوْمِ Ve bir kimse ehl ve 'ayāline su götürmeğe dahi derler; tekūlu: رَوَيْتُ عَلَى أَهْلِي Ve **رَيٌّ** [reyy] suya kanmağa dahi derler. Ve

رَيٌّ [reyy] Bir kavm için kuyudan su çekmeğe dahi derler; tekūlu: رَوَيْتُ الْقَوْمَ أَرَوِيهِمْ رَيًّا إِذَا أَشَقَيْتَ لَهُمُ الْمَاءَ

الرُّوِيَّةُ [er-riyy] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik suya kanmak.

الرُّوِيَّةُ [er-rivā] (rā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Kezālik suya kanmak; tekūlu: رَوَيْتُ مِنَ الْمَاءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَرَوَى رَيًّا وَرَيًّا وَرَوَى مِثْلَ رَضِي رَضِي رَضَى Ve

رَوِي [rivā] Şol tatlı suya dahi derler ki onu içen kanar.

الإِزْتِوَاءُ [el-irtivā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik suya kanmak. Ve

إِرْتَوَاءٌ [irtivāʾ] İpin katları kalın olmağa dahi derler; yukālu: **إِرْتَوَى الْحَبْلُ إِذَا غَلَطَتْ قُوَاهُ** Ve

إِرْتَوَاءٌ [irtivāʾ] Aʿzānın mefāsılı kavī olmağa dahi derler; yukālu: **إِرْتَوَتْ مَفَاصِلُ الرَّجْلِ إِذَا اعْتَدَلَتْ وَغَلَطَتْ**

الْتَرَوِي [et-terevvī] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Kezālik kanmak.

الرَّوِيَّةُ [er-reyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Sulanmak; tekūlu: **مِنْ أَيْنَ رَيْتُكُمْ** مِنْ أَيِّ مَن تَرْتَوُونَ الْمَاءَ Ve

رِيَّةٌ [reyyet] Suyu çok olan pınara dahi derler; yukālu: **عَيْنٌ رِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الْمَاءِ**

الرِّوَايَةُ [er-rivāyet] (rā'nın kesriyle) Hadīs yāhūd şî'r nakl etmek; tekūlu: **رَوَيْتُ الْحَدِيثَ** **إِرْوِ النَّصِيذَةَ** أَوْ الشَّعْرَ رَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي دemezsin belki **أَنْشُدْهَا** dersin meger ki onu zahr-ı kalbden oku yaʿnī ezber kıl demegi murād edinesin ki bu kerre **أَرْوِ** [ervi] **رَوِيَّةٌ** [reviyyet]ten olur.

الرَّوَايِ [er-rāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Hadīs nakl edici kimse. Ve suya kanıcı maʿnāsına dahi gelir.

الرُّوَاةُ [er-ruvāt] (rā'nın zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Cem'i.

الْتَرَوِيَّةُ [et-terviyyet] (ʿalā-vezni **الْتَرَوِيَّةُ** [et-terbiyyet]) Bir kimseyi rivāyete haml etmek, yaʿnī bir kelāmı nakl ettirmek; tekūlu: **رَوَيْتُهُ الشَّعْرَ تَرَوِيَّةً إِذَا حَمَلْتُهُ عَلَى رَوَايَتِهِ**

يَوْمُ التَّرَوِيَّةِ [yevmu't-terviyyet] (ʿale'l-vezni'l-mezbūr) ʿArefe gününden mukaddem olan günün ismidir. Ve **يَوْمُ التَّرَوِيَّةِ** [yevmu't-terviyyet] dediler, su irak olmağın o günde davarı ve gayrı suya kandır-dıkları için. Ve

تَرَوِيَّةٌ [terviyyet] Bir nesneyi fikr etmeğe dahi derler; tekūlu: **رَوَيْتُ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَظَرْتُ فِيهِ**

وَفَكَرْتُ يُهْمَرُ وَلَا يُهْمَرُ

الرَّايَةُ [er-rāyet] (ʿalā-vezni **الْحَالَةُ** [el-hālet]) Sancak, ʿalem maʿnāsına.

الرَّوَايَةُ [er-rāviyyet] (vāv'ın kesriyle) Şol deve veyāhūd şol katır veyāhūd şol hımārdır ki onunla kuyudan su çekerler. Ve ʿamme su çektikleri tuluma ve ona şebīh olana itlāk ederler. Ve bu cāʿizdir istiʿāreten ve vechi zikr olunandır. Ve **رَوَايَةُ الشَّعْرِ** [rāviyyetu'ş-şî'r] şî'r rivāyet kılan dahi derler; tekūlu: **رَجُلٌ رَوَايَةُ الشَّعْرِ وَالْهَاءُ لِلْمُبَالَغَةِ**

الرِّوَاةُ [er-rivāʾ] (rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Suya kanıcılar maʿnāsına; yukālu: **قَوْمٌ رَوَاءٌ مِنَ الْمَاءِ**

الرَّوَاةُ [er-revāʾ] (rā'nın fethi ve vāv'ın tahfifiyle ve elifin meddiyle) Tatlı su, māʾ-i ʿazb maʿnāsına. Bazılar eyitti: **رَوَاءٌ** [revāʾ] şol sudur ki onu sulanmağa gelenler için kanmağa kâbil ola. Ve kaçan **رَوَاءٌ** [revāʾ]ın rā'sını meksūr kılsan elifin kasr edip yā süretinde yazarsın. Ve **مَاءٌ رَوَى** dersin.

الرُّوَاةُ [er-ruvāʾ] (rā'nın zammı ve elifin meddiyle) Nazar olunacak yer; tekūlu: **رَجُلٌ لَهُ رَوَاءٌ أَيَّ جَمَالٍ**

الرَّوِيَّةُ [er-reviyy] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kāfiye harfi; yukālu: **قَصِيدَاتَانِ** **عَلَى رَوِيَّةٍ وَاحِدٍ** Ve

رَوِيَّةٌ [reviyy] Şol buluta dahi derler ki kat-releri ʿazīm ve vukūʿu şedid ola, **سَقِيَّةٌ** [sek iyy] gibidir veznen ve maʿnen. Ve

رَوِيَّةٌ [reviyy] Kandırıcı maʿnāsına dahi gelir; tekūlu: **شَرِبْتُ شُرْبًا رَوِيًّا**

[رها]

الرَّهْوُ [er-rehv] (rā'nın fethi ve hā'nın sükunuyla) Bir kimse ayaklarının ara-

sın açmak; Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere; tekūlu: رَهَا بَيْنَ رَجُلَيْهِ يَزْهُو رَهْوًا إِذَا فَتَحَ Ve min-hu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَتْرَكَ الْبَحْرَ رَهْوًا﴾ (الدخان، 24) Ve

رَهْوٌ [rehv] Sühūletle yürümeğe dahi derler; yukālu: جَاءَتْ الْخَيْلُ رَهْوًا Kāle İbnu'l-A'rābī: رَهَا يَزْهُو فِي السَّيْرِ إِذَا رَفَقَ Ve

رَهْوٌ [rehv] Mekān-ı mürtefi'a dahi derler. Ve şol çukur yere dahi derler ki onda su irkile. Pes bu azdāddan olur.

الرَّهْوَةُ [er-rehvet] (kezālik rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mekān-ı mürtefi'a ve münhafiđe derler. Ve

رَهْوٌ [rehv] Şol çukur yere derler ki mahal-lenin sel suyu yā gayrı onda cem' olur, جَوْبَةٌ [cevbet] ma'nāsına cīm'le. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ قَضَى أَنْ لَا شُفْعَةَ فِي فِنَاءٍ وَلَا فِي طَرِيقٍ وَلَا مَنْقَبَةٍ" "أَنَّهُ قَضَى أَنْ لَا شُفْعَةَ فِي فِنَاءٍ وَلَا رُحْحٍ وَلَا رَهْوٍ" Ve **فِنَاءٌ** [finā] ev önüne ve **مَنْقَبَةٌ** [menqabet] dar yola ve **رُحْحٌ** [rukḥ] ḥā-i mühmele ile sāha-i dāra derler. Ve

رَهْوٌ [rehv] Deryā sākin olmağa dahi derler; yukālu: رَهَا الْبَحْرُ إِذَا سَكَنَ Ve

رَهْوٌ [rehv] Bir cins kuşa dahi derler. Ve ba'zılar **رَهْوٌ** [rehv] turna demekle ma'rūf olan kuştur dediler, **كُرْكِيٌّ** [kurkiyy] ma'nāsına. Ve

رَهْوَةٌ [Rehvet] Bir 'akabenin ismidir. Ve

رَهْوٌ [rehv] Sühūlet ve sükūn üzere olana derler; yukālu: إِفْعَلْ ذَلِكَ رَهْوًا أَيَّ سَاكِنًا عَلَى هَيْبَتِكَ

الرَّاهِي [er-rāhī] (hā'nın kesri ve meddiy-
le) Dā'im olan ta'ām ve vüs'at üzere olan ma'āşa dahi derler; yukālu: عَيْشٌ رَاهٍ أَيَّ سَاكِنٌ Ve **رَافَةٌ** [hims] kesr-i ḥā ile deveye üç gün su vermeyip bir gün vermeğe derler.

الرَّهَاءُ [er-rihā] (rā'nın kesri ve elifin med-diyle) Cem'i. Ve

رَهْوٌ [rihv] Şol 'avrete derler ki ferici vāsī' ola.

الرِّهَاءُ [el-irhā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Ta'āmı ve şarābı 'ale'd-devām vermeğe derler; tekūlu: أَزْهَيْتُ لَهُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ إِذَا أَدَمْتَهُ Ya'qūb rivāyeti üzere, pes **رِهَاءٌ** [irhā] **رِهَانٌ** [irhān] gibi olur veznen ve ma'nen; yukālu: طَعَامٌ رَاهِنٌ وَرَاهٍ أَيُّ دَائِمٌ Ve

رِهَاءٌ [irhā] Rıfk ve şefkat etmeğe dahi derler; tekūlu: أَرَاهُ عَلَى نَفْسِكَ أَيُّ ازْفَقَ بِهَا

الرَّهَاءُ [er-rehā] (rā'nın fethi ve elifin med-diyle) Bol olan yer, arz-ı vāsī'a ma'nāsına.

رَهَاءٌ [Ruhā] (rā'nın zammı ve elifin med-diyle) Mezḥic kabilesinden bir cemā'atin dahi ismidir.

الرُّهَآوِيُّ [er-Ruhāviyy] (rā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan cemā'ate mensüb olan kimse.

FASLU'Z-ZĀY**(فَضْلُ الرَّايِ)**

[زبى]

الرَّزْبِي [ez-zebā] (zā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi götürmek; tekülü: زَبَيْتُ الشَّيْءَ أَزْبِيهِ رَبِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَمَلْتُهُ

الإِزْدِبَاءُ [el-izdibā'] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Kezālik götürmek; tekülü: إِزْدَبَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَمَلْتُهُ

الرَّزْبِيَّةُ [ez-zubyet] (zā'nın zammı ve yā'nın sükunuyla) Şol yüksek yerdir ki ona su çıkmaya.

الرَّزْبِي [ez-zubā] (zā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'î. Ve fi'l-meseli: "قَدْ بَلَغَ السَّيْلُ الرَّزْبِيَّ Ve

رُزْبِيَّةُ [zubyet] Şol çukura dahi derler ki onu arslan sayd etmek için kazarlar. Ve mezbūra **رُزْبِيَّةُ** [zubyet] dediklerinin sebebi ekseriyyā yüksek yerlerde kazdıklarına binā'endir.

الرَّزْبِي [et-tezebbī] (fethateynle ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) **رُزْبِيَّةُ** [zubyet] kazmak ya'nī arslan tuzağı ihdās etmek; tekülü: تَرَبَّيْتُ رُزْبِيَّةً

الأَزْبِي [el-uzbiyy] (hemzenin zammı ve zā'nın sükunu ve yā'nın teşdidiyle) Sür'ate ve neşāta derler. Ve أُفْعُولٌ [uf'ūl] vezni üzeredir. Ve vāv üzerine teşdīd sakīl görölmeğın yā'ya kalb olundu, kezā وَالْأَحْسَنُ أَنْ يُقَالَ قُلِبْتَ الْوَاوُ بَاءً لِسَبْقِهَا بِالسُّكُونِ ثُمَّ أُدْعِمَ عَلَى أَنْ آخَرَ الْكَلِمَةَ بَاءً بِقَرِينَةِ قَوْلِهِ مِمَّا سَبَقَ رَبَيْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَلَا مَسَاحَ لِلتَّشْدِيدِ عَلَى الْوَاوِ حَتَّى يَحْتَاجَ إِلَى دَفْعِهِ بِالْقَلْبِ Ve عَلَى مَا هُوَ الْمَشْهُورُ

أَزْبِي [uzbiyy] Şerrden bir nevc'e dahi derler. Ve şerre ve emr-i 'azīme dahi derler.

الأَزْبِي [el-ezābiyy] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şerrden envā'-ı muhtelife ma'nāsına. Ve

أَزْبِي [ezābiyy] Sürür ma'nāsına dahi gelir, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekülü: لَقِيْتُ مِنْهُ الأَزْبِي Ve bunun dahi vāhidi **أُزْبِي** [uzbiyy] gelir 'alā-mā merre.

[زجا]

التَّرْجِيَّةُ [et-tezciyet] (‘alā-vezni **التَّرْبِيَّةُ** [et-terbiyet]) Bir nesneyi rıfkla def' etmek; tekülü: زَجَيْتُ الشَّيْءَ تَرْجِيَّةً إِذَا دَفَعْتَهُ بِرَفْقٍ ve yukālu: كَيْفَ تُرْجِي الأَيَّامَ أَي كَيْفَ تُدَافِعُهَا

المُزْجِي [el-muzeccā] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki bir kavme sonradan gelmiş ola, **مُزْلَجٌ** [muzellec] gibidir veznen ve ma'nen, nitekim bāb-ı cīm'de mürür etmiştir.

التَّرْجِي [et-tezeccī] (fethateynle ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Bir nesne ile iktifā etmek; tekülü: تَرَجَيْتُ بَكَدًا إِذَا اِكْتَفَيْتَ بِهِ

الإِزْجَاءُ [el-izcā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Deveyi sürmek; tekülü: أَرْجَيْتُ الرِّيحَ تَرْجِي السَّحَابَ وَالبَقْرَ تَرْجِي وَلَدَهَا أَي تَسْوِفُهُ

المُزْجِي [el-muzcā] (mīm'in zammı ve zā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Az nesneye derler, şey'-i kalīl ma'nāsına.

المُزْجَاءُ [el-muzcāt] (mīm'in zammı ve zā'nın sükunuyla) Mü'ennesi, kalīle ma'nāsına.

الزِّجَاءُ [ez-zicā'] (zā'nın kesri ve elifin meddiyle) Harācın cem'î āsān olmak; tekülü: زَجَا الخِرَاجُ يَرْجُو زِجَاءً إِذَا تَبَسَّرَتْ جِبَابُهُ Ve

زِجَاءُ [zicā'] Bir nesneye nüfuz etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ أَرْجَى بِهِذَا الأَمْرِ مِنْ فَلَانٍ فِيهِ عَطَاءٌ قَلِيلٌ يَرْجُو أَي أَشَدُّ نَفَادًا فِيهِ Ya'nī "Mahalline nāfız

olan 'atā-yı kalil gayr-ı nāfiz olan 'atā-yı kesīrden hayrlıdır.” Gülmek munkatı' olmağa dahi dediler; yukālu: صَحِكَ حَتَّى رَجَا أَي انْقَطَعَ صَحِيحُهُ

[زدا]

الزُدُّ [ez-zedv] (zā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Oğlan cevzi atıp oynamak; yukālu: زَدَا الصَّبِيُّ الْجُوزَ وَبِالْجُوزِ يَزُدُو زَدُوا إِذَا لَعِبَ: "أَبْعِدِ الْمَدَى وَارْزُدْ": "أَبْعِدِ الْمَدَى وَارْزُدْ" Ya'ni "Meydānı uzat, cevzi ondan sonra at." Ve

زَدُّ [zedv] سَدُّ [sedv]de dahi lügattir. Ve سَدُّ [sedv] bir nesneye el uzatmağa derler, deve hālet-i seyrinde ellerin uzattığı gibi.

الْمَزْدَاةُ [el-mezdāt] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şol çukurdur ki oğlan ona cevz atar, cevz oynadıkları hinde.

[زرى]

الزَّرَايَةُ [ez-zirāyet] (zā'nın kesriyle) Bir kimseye 'itāb etmek; tekūlu: زَرَيْتُ عَلَيْهِ بِالْفُشْحِ زَرَايَةً

الْتَرَزِي [et-tezerri] (fethateynle ve zā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik 'itāb etmek; tekūlu: تَرَزَيْتُ عَلَيْهِ إِذَا عَتَبْتَ عَلَيْهِ

الزَّرَارِي [ez-zārī] (rā'nın kesriyle) Şol kimse-
dir ki bir kimsenin mehāsinin zikr etmeyip işlediği işe inkār eyleye.

الْإِزْرَاءُ [el-izrā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnede tekāsül etmek; tekūlu: أَرَزَيْتُ بِهِ إِذَا قَصَّرْتَ بِهِ

الْإِزْدِرَاءُ [el-izdirā'] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Hakīr görmek; tekūlu: إِزْدَرَيْتُهُ إِذَا حَقَّرْتَهُ

[زفى]

الزَفْيَانُ [ez-zefeyān] (fethateynle) Yel ziyāde esmek; yukālu: رَفَيْتُهُ الرِّيحُ زَفْيَانًا إِذَا

طَرَدْتَهُ Ve

زَفْيَانٌ [zefeyān] Çābük olan nākaya dahi derler; yukālu: نَاقَةٌ زَفْيَانٌ أَي سَرِيعَةٌ Ve oku ziyāde tiz çıkan yaya dahi derler; yukālu: قَوْسٌ زَفْيَانٌ أَي سَرِيعَةٌ الْإِرْسَالِ لِلْسَهْمِ

زَفْيَانٌ [Zefeyān] Bir şār'irin dahi ismidir yāhūd lakabıdır.

الزَفْيُ [ez-zefy] (zā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Devekuşu kanadın açmak; yukālu: زَفَى الظَّلِيمُ زَفْيًا إِذَا نَشَرَ جَنَاحِيهِ Ve

زَفْيٌ [zefy] Serāb bir nesneyi kaldırmağa dahi derler; yukālu: زَفَى السَّرَابُ الشَّيْءَ يُزْفِيهِ إِذَا رَفَعَهُ مِثْلَ زَهَاهُ

[زقا]

الزَّقَا [ez-zāqā] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Baykuş ötmek.

الزَّقَا [ez-zāqā] (zā'nın fethi ve kāf'ın kezālik sükūnuyla) Masdardır, baykuş ötmek ma'nāsına.

الزُّقَاءُ [ez-zuqā'] (zā'nın zammı ve elifin meddiyle) Kezālik baykuş ötmek; yukālu: زَقَى الصَّدَى يَزْقِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيَزْقُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ زُقَاءً إِذَا صَاحَ

الزَّرَاكِي [ez-zākī] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Her öten nesneye ıtlāk olunur, ضَائِحٌ [şā'ih] ma'nāsına.

الزُّقْيَةُ [ez-zāqyet] (zā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Āvāz, sayha ma'nāsına.

الزَّوَاكِي [ez-zevākī] (zā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Ötücü kuşlar; minhu kavluhum: "هُوَ أَتَقَلُّ مِنَ الزَّوَاكِي" Ya'ni horozlardan eskaldır. Ve bu meseldir bir nesneyi sakıldir demek mahallinde. Ve bunun vechi budur ki gece vaktinde hikāyeler ve meseller istimā' ederken horoz ölse karar etmeyip dağılırlar imiş, ona binā'en horoz öttüğün sakil 'add ederler imiş.

[زكا]

الرَّكَاةُ [ez-zekāt] (zā'nın fethi ve kāf'ın fethi ve meddiyle) Māldan ihrāc olunan hisse-i mu'ayyene ki ma'rūftur.

التَّرْبِيَّةُ [et-tezkiyet] (alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Mālmın zekātın vermek; yukālu: زَكَّى مَالَهُ تَرْكِيَةً إِذَا أَدَّى عَنْهُ زَكَاتَهُ Ve

تَرْكِيَةً [tezkiyet] Bir kimsenin nefsin medh etmeğe dahi derler; yukālu: زَكَّى نَفْسَهُ تَرْكِيَةً إِذَا مَدَحَهَا Ve pāk etmek ma'nāsına dahi gelir; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿تَطَهَّرْهُمْ وَتَرْكِيَهُمْ بِهَا﴾ (التوبة، 103) Ve

تَرْكِيَةً [tezkiyet] Zekāt almağa dahi derler; yukālu: زَكَّاهُ إِذَا أَحَدَ زَكَاتَهُ

التَّرَكِّيُّ [et-tezekkī] (fethateynle ve kāf'ın kesri ve teşdīdiyle) Sadaka vermek; yukālu: تَرْكَى إِذَا تَصَدَّقَ

الرَّكَاةُ [ez-zekā] (zā'nın fethi ve elifin kasriyle) Çift, şef' ma'nāsına; yukālu: خَسَا أَوْ زَكَا

الرَّكَاةُ [ez-zekā] (zā'nın fethi ve elifin meddiyle) Nebātāt büyümek; yukālu: زَكَا زَرْعٌ إِذَا نَمَا Ve liyākat ma'nāsına da gelir; tekūlu: لَا يَزُكُو بِفُلَانٍ أَي لَا يَلْبِقُ بِهِ Ve

زُكَاةٌ [zekā] Kuvvet-i zihne dahi derler; yukālu: غَلَامٌ زَكِيٌّ أَي زَاكٍ

الْإِزْكَاءُ [el-izkā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Nebātātı büyütmek; yukālu: زَكَا زَرْعٌ وَأَزَكَاهُ اللَّهُ تَعَالَى

الرُّكُوءُ [ez-zukuvv] (zā'nın ve kāf'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Zekī olmak; tekūlu: زَكَا زُكُوءًا Ve bu Ahfeş rivāyetidir. Ve Umevī eyitti: زَكَا الرَّجُلُ يَزُكُو زُكُوءًا derler kaçan tena'um üzere olsa.

[زنى]

الرِّزَاةُ [ez-zinā] (zā'nın kesri ve elifin

meddi ile ve kasrı dahi cā'izdir) Nisā' tārīfesiyle fi'l-i kabīh etmek. Ve kasr ehl-i Hicāz lügatidir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَا تَقْرُبُوا﴾ (الإسراء، 32) Ve medd ehl-i Necd lügatidir; yukālu: زَنَى يَزْنِي

الرِّزْوِيُّ [ez-zeneviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) Zināya mensüb olan kimse; kasr eden kimseler lügati üzere.

الرِّزَاوِيُّ [ez-zināviyy] (zā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik zināya mensüb olan kimse; medd edenler lügati üzere.

التَّرْزِيَّةُ [et-tezniyet] (alā-vezni التَّرْزِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir kimseyi zināya nisbet edip Zَنَاهُ تَرْزِيَّةً إِذَا قَالَ لَهُ يَا زَانِي demek; yukālu: زَانِي

الرِّزْنَاءُ [ez-zenā'et] (zā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle ve elifin meddiyle) Dişi maymun, hamdüne-i māde ma'nāsına.

الرِّزْنِيَّةُ [ez-zinyet] (zā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir nev' zinā etmek. Ve

الرِّزْنِيَّةُ [ez-zenyet] (zā'nın fethi ve nūn'un kezālik sükūnuyla) Bir kerre zinā etmek. Ve Arabların هُوَ لَرِشْدَةٌ وَرِزْنِيَّةٌ وَرِزْنِيَّةٌ وَرِزْنِيَّةٌ dedikleri هُوَ لَرِشْدَةٌ dediklerinin nakizidir ki harām-zāde demek olur.

الرِّمَزَانَةُ [el-muzānāt] (mīm'in zammı ile) Zinā etmek.

الرِّزْنَاءُ [ez-zinā] (zā'nın kesri ve elif-i memdūde ile) Bi-ma'nāhā; yukālu: الرِّمَزَانَةُ [mubāgāt] Ve مُبَاغَاةٌ Ve تُزَانِي مُرَانَاةً وَرِنَاءً أَي تُبَاغِي gayn-ı mu'ceme ile fi'l-i şen' etmeğe derler.

[زوا]

الرِّزَاوِيَّةُ [ez-zāviyet] (vāv'ın kesriyle) Bucak, köşe ma'nāsına.

الرِّزْوَايَا [ez-zevāyā] (zā'nın fethi ve elifin kasriyle) Cem'i, küşeler ma'nāsına.

زَهُوْ [zehv] Yel ağacı tahrîk etmeğe dahi derler; yukâlu: زَهَتِ الرِّيحُ الشَّجَرَ تَزْهَاهُ إِذَا هَزَّتْهُ إِذَا هَزَّتْهُ Ve

زَهُوْ [zehv] Yel esmeğe dahi derler; ʿalā-mā se-yecīʿu.

الْإِزْهَاءُ [el-izhāʿ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhu; lügatun fīhi; ʿalā-rivāyeti Ebī Zeyd ve لَمْ يَغْرِفْهَا الْأَضْمَعِيُّ Ve

زَهُوْ [zehv] Bir nesnenin nümāyişi hūb olmağa dahi derler, manzar-ı hasen maʿnāsına; yukâlu: زُهِيَ الشَّيْءُ بِعَيْنَيْكَ عَلَى الْبِنَاءِ Ve

زَهُوْ [zehv] Koyunun memesi sarkmağa dahi derler doğurması karīb oldukça; tekūlu: زَهَتِ الشَّاةُ تَزْهُو زَهُوًا إِذَا أَصْرَعَتْ وَدَنَا وَلَاذْهًا Ve

زَهُوْ [zehv] Kibre ve fahra dahi derler; yukâlu: زُهِيَ الرَّجُلُ

الْمَزْهُوُ [el-mezhuvv] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Mütekebbir maʿnāsına; yukâlu: زُهِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ فَهُوَ مَزْهُوٌ أَيَّ تَكْبِيرٍ baʿzı kelimeleri sīga-i mef'ul üzere istiʿmāl ederler, her ne denli fā'il maʿnāsına olursa dahi mislu kavlihim: زُهِيَ الرَّجُلُ وَعُنِيَ بِالْأَمْرِ وَنُتِجَتِ الشَّاةُ وَالنَّاقَةُ وَأَشْبَاهُهَا

لِئْزَةٌ [li-tuzhe] (lām'mın kesri ve tā'nın zammı ve hā'nın feth üzere bināsıyla) Emr-i hāzırdır, binā-i mechūldan sen mütekebbir ol maʿnāsına. Ve her mechūl evvelinde emr-i hāzır böyle olur, tahsīl-i fiʿl taleb olunan kimseye muhātabın gayrı olduğundan ötürü, nitekim emr-i gā'ib olmaz illā lām'la; ke-kavlihim: لِيَقُمْ زَيْدٌ Ve bunda bir lügat dahi vardır ki İbn Dureyd rivāyet etmiştir ki o زَهَا زَهَا يَزْهُو زَهُوًا dir, tekebbür maʿnāsına; ve minhu kavluhum:

مَا أَزْهَاهُ وَلَيْسَ هَذَا مِنْ زُهْيٍ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ لِأَنَّ مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ لَا يُتَعَجَّبُ مِنْهُ Ve Cevherī eydür: Benī Suleym'den bir aʿrābiye زُهْيٍ الرَّجُلِ kelāmının maʿnāsına suʿāl olunmakta eyitti: أُعْجِبَ بِنَفْسِهِ demektir. Ve bir kimse iftihār ettikte زَهَا derler mi diye suʿāl olunmakta eyitti: أَمَا نَحْنُ فَلَا نَتَكَلَّمُ بِهِ Ve Aşmaʿ eyitti: زَهَا السَّرَابِ الشَّيْءِ يَزْهَاهُ derler, kaçan serāb sahrāda bir nesnenin şahsın mürtefiʿ gösterse. Ve bu bāb-ı sālīstendir fakat.

الزُّهُوُ [ez-zuhuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Yel esmek; tekūlu: زَهَتِ الرِّيحُ زَهُوًا وَزَهُوًا إِذَا هَبَّتْ

الْإِزْدِهَاءُ [el-izdihāʿ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Bir nesneyi hafif görmek; yukâlu: إِزْدَهَاهُ إِذَا اسْتَحَفَّهُ وَتَهَاوَنَ بِهِ

الزَّاهِيَةُ [ez-zāhiyet] (hā'nın kesriyle) Şol devedir ki ḥamḍ [ḥamḍ]ı otlamaya. Ve ḥamḍ [ḥamḍ] bir cins ottur ki şor yerde biter.

الزُّهَاءُ [ez-zuhāʿ] (zā'nın zammı ve elifin meddiyle) Mikdār maʿnāsındır; minhu kavluhum: زُهَاءٌ مِائَةٌ أَيُّ قَدْرُ مِائَةٍ

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[سأو]

السَّأُو [es-seʔv] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Niyyet etmek. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: سَأُو [seʔv] vatana derler. Ve Ḥalīl eyitti: سَأُو [seʔv] bir nesneye himmet ziyāde olup incizāb ve şevk kavī olmağa derler, tekūlu: إِنَّكَ لَدُو سَأُو بَعِيدٌ أَيُّ لَبْعِيدِ الْهَمِّ Ve سَاءَهُ derler, yaramaz oldu ma'nāsına ki سَاءَهُ سَأَوْتُهُ بِمَعْنَى yukālu: سَأَوْتُهُ بِمَعْنَى kelimesinin kalbidir; yukālu: سَأَوْتُهُ سَأَوْتُهُ

[سبی]

السَّبِي [es-seby] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Esir etmek.

السَّبَاءُ [es-sibāʔ] (sīn'in kesriyle) Bisma'nāhu; tekūlu: سَبَيْتُ الْعُدُوَّ سَبِيًّا وَسَبَاءٌ إِذَا فِي الْهَدْيِ Ve أسْرَتُهُ

سَبِي [seby] Nisā tārifesi ricālin gönlin almağa dahi derler; yukālu: الْمَرْأَةُ تَسْبِي قَلْبَ الرِّجْلِ Ve

سِبَاءٌ [sibāʔ] Hamrı bir şehirden bir şehre alıp gitmeğe dahi derler; tekūlu: سَبَيْتُ الْحَمْرَ سِبَاءً لَا غَيْرَ إِذَا حَمَلْتَهَا مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ Ve kaçan hamrı içmek için satın alsalar سَبَاتُ derler hemze ile. Ve

سَبِي [seby] Bir kimseyi vilāyetinden dūr kılmağa dahi derler; tekūlu: سَبَاءُ اللَّهِ يُسَبِيهِ سَبِيًّا أَيُّ غَرَّ بِهِ وَأَبْعَدَهُ كَمَا تَقُولُ لَعْنَةُ اللَّهِ

أَيْدِي سَبَا [eydī sebā] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'in kesri ve meddi ve sīn'in fethiyle) Bir lafzdır ki kelimeteynden mürekkebdir مَعْدِي كَرَبٌ [maʿdī kerebe] gibi müteferrikayn ma'nāsınadır; lākin bu munsarıftır, her zamān hāl vākī olduğundan ötürü gerek muzāf olsun gerek olma-

sın ve hāl olan hod nekire olmağın ʿalemiyyete sālīh olmadığı için şart-ı menʿ-ı sarf bulunmaz.

أَيْدِي سَبَا [eyādī sebā] (hemzenin fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Kezālik kelimeteynden mürekkebdir, mezbūr gibidir, hükmde ve ma'nāda. Ve

سَبَا [Sebā] Yemen'den bir kabilenin ismidir. Ve أَيْدِي [eydī] nefis ma'nāsınadır, fe-kavlulum: ذَهَبُوا أَيْدِي سَبَا بِمَعْنَى ذَهَبُوا مُتَفَرِّقِينَ كَتَفَرَّقُوا أَيْدِي سَبَا

السَّبَائِيَّةُ [es-sābiyāʔ] (bā'nın kesri ve elifin meddiyle) Şol deridir ki veled doğarken veled ile bile çıkar. Ve

سَابِيَاءٌ [sābiyāʔ] Davarın dölüne dahi derler, nitāc ma'nāsına. Pes kaçan koyunun nesli çok olsa, ona سَابِيَاءٌ [sābiyāʔ] derler; yukālu: بُوَ فُلَانٍ تَرُوحُ عَلَيْهِمْ سَابِيَاءٌ مِنْ مَالِهِمْ Ve fi'l-hadīsi: "تَسْعَةُ أَعْشِرَةَ الرِّزْقِ فِي التِّجَارَةِ وَعَشْرٌ فِي السَّبَائِيَاءِ"

السَّوَابِي [es-sevābī] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cemʿi.

الْأَسَابِي [el-esābī] (hemzenin fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Akan kanlar; yukālu: أَسَابِي الدِّمَاءِ طَرَأَتْهَا

الإِسْبَاءَةُ [el-isbāʔet] (hemzenin kesri ve bā'nın ve hemze-i sāniyenin fethiyle) Müfredi, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere.

[ستا]

السَّتَا [es-setā] (sīn'in fethi ve tā-i müsennāttan sonra elifin kasrıyla) Bezin arışı ki argacın mukābilidir. Ve سَدَا [sedā] ma'nāsında lügattir, Ebū Zeyd'den rivāyet olunduğu üzere ki mezbūr eyitti: سَتَاهُ التُّوبِ ve سَدَاهُ التُّوبِ bir ma'nāyadır.

الإِسْتَاءُ [el-istāʔ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bezin arışın çözmek; tekūlu:

أَسْتَيْتُ الثَّوْبَ مِثْلَ أَسْدَيْتُهُ

الْإِسْتِيَاءُ [el-istitāʾ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Nāka ziyāde erkek taleb etmeğin süst-endām olmak; yukālu: **إِسْتَاتَتِ النَّاقَةُ إِسْتِيَاءً إِذَا اسْتَرْحَتْ مِنَ الضَّبَعَةِ** Ve **ضَبَعَةٌ** [ḍaba'at] ḍād-ı mu'ceme ve bā'-i muvahhade ve 'ayn-ı mühmele ile nāka ziyāde fahl taleb etmek.

[سجا]

السَّجِيَّةُ [es-seciyyet] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Huluk ve tabī'at ma'nāsına.

السُّجُورُ [es-sucuvv] (zammeteynle ve vāv'nın teşdidiyle) Bir nesne sākin olup dā'im olmak; yukālu: **سَجَا يَسْجُو سُجُورًا إِذَا سَكَنَ وَدَامَ** Kālallāhu ta'ālā: (2) **﴿وَاللَّيْلَ إِذَا سَجَى﴾** (الضحى، 2) **أَبْهَرُ السَّاجِي وَطَرْفُ سَاجٍ** ve minhu: **أَيُّ عَيْنٍ سَاكِنَةٌ**

التَّسْجِيَّةُ [et-tesciyet] ('alā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesnenin üzerine bir nesne uzatmak; tekūlu: **سَجَّيْتُ الْمَمِيَّتَ إِذَا مَدَدْتُ عَلَيْهِ** ثَوْبًا

[سحا]

السَّحَا [es-sehā] (sīn'in fethi ve ḥā'-i mühmeleden sonra elifin kasrıyla) Yarasa demekle ma'rūf olan kuş, şeb-pere ma'nāsına. Ve bu Naḍr b. Şumeyl rivāyetidir.

السَّحَاةُ [es-sahāt] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve

سَحَاةٌ [sehāt] Her nesnenin kabuğuna da derler, kışır ma'nāsına. **سَحَا** [sehā] cem'dir. Ve

سَحَاةٌ [sehāt] Ev ortasına dahi derler, sāha-i dār ma'nāsına.

السَّحَاءُ [es-sihāʾ] (sīn'in kesri ve elifin meddiyle) Kitābın üzerinde olan bağı, bend-nāme ma'nāsına; kāle sāhibu'l-*Muhezzeb*

fī fasli's-sīni'l-meksūre: **السَّحَاءُ** [es-sihāʾ] bend-nāme.

السَّحَاءَةُ [es-sihāʾet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh* **سَحَاءَةُ** [sihāʾ]yı müh-r-nāme ile tefsīr etmiştir, münāsib değildir. Ve

سَحَاءٌ [sihāʾ] Bir dikenli ota dahi derler ki bal arısı onu otladıkta balın ta'cımı hüb olur. Ve

سَحَاءٌ [sihāʾ] Bir pāre buluta dahi derler; yukālu: **مَا فِي السَّمَاءِ سَحَاءٌ مِنَ السَّحَابِ**

الْأَسْحِيَّةُ [el-esḥiyet] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Cem'ci, kitāb bağları ma'nāsına meselā.

السَّحْوُ [es-sahv] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ile) Kāgıdı kazımak.

السَّحِييُّ [es-seḥiyy] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **سَحَوْتُ** **الْقِرْطَاسَ وَسَحَيْتُهُ أَسْحَاهُ إِذَا قَشَرْتَهُ**

سَحْوٌ [sahv] Yeryüzünden çapa ile balçık sıyıрмаğa dahi derler; tekūlu: **سَحَوْتُ الطِّينَ** **سَحَوْتُ** **جَزْفٌ** [cerf] **عَنْ وَجْهِ الْأَرْضِ وَسَحَيْتُهُ إِذَا جَرَفْتُهُ** cīm'le ve rā'-i mühmele ile balçığı çapayla çekmeğe derler; ve yukālu: **أَنَا أَسْحَى مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَأَسْحُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَسْحَى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** **فَقِيهِ ثَلَاثُ لُغَاتٍ** Ve

سَحْوٌ [sahv] Kitābı bağlamağa dahi derler; tekūlu: **سَحَوْتُ الْكِتَابَ وَسَحَيْتُهُ إِذَا سَدَدْتَهُ بِالسَّحَاءِ** Ve

سَحَاءٌ [sihāʾ] El-ān mürūr etti.

الْإِسْحَاءُ [el-işhāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin yanında kitāb bağları çok olmak; yukālu: **إِذَا أَسْحَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ عِنْدَهُ الْأَسْحِيَّةُ**

الْأُسْحَوَانُ [el-ushuvān] (hemzenin ve ḥā'nın zammı ile) Şol kimsedir ki kesri'l-ekl ola.

السَّاحِيَّةُ [es-sāhiyet] (hā'nın kesri ile) Şol yağmurdur ki vukū'ü şedīd olmakla yer-yüzün soya.

المِسْحَاةُ [el-mishāt] (mīm'in kesri ve sīn'in sükünüyla) Şol ālettir ki onunla balçık çekerler, **مِجْرَفَةٌ** [micrefet] üslubundadır, bu kadar var ki **مِسْحَاةٌ** [mishāt] demirden olan çapaya derler.

السَّاحِي [es-sāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Şol kelerdir ki **سَحَاءٌ** [sehā'] dedikleri otu otlar; yukālu: **ضَبُّ سَاحٍ يَزْعَى السَّحَاءَ**

[سحأ]

السَّخَاوَةُ [es-sehāvet] (sīn'in fethi ve hā-i mu'ceme ile) Cömertlik.

السَّخَاءُ [es-sehā'] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: **سَخَا يَسْخُو** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَسَخِي يَسْخُو مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ سَخَاءٌ وَتَقُولُ سَخُو الرَّجُلُ يَسْخُو سَخَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ سَخِيًّا Ve nefis bir nesneden müstagnī olup onu terk etmeğe dahi derler; yukālu: **سَخِيَتْ نَفْسُهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا تَرَكَتُهُ**

السَّخْوُ [es-sahv] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünüyla) Külü aralayıp āteşin közin izhār etmek; yukālu: **سَخَوْتُ النَّارَ أَسْخُوها سَخُوا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَذَلِكَ إِذَا أَوْقَدْتَ فَاجْتَمَعَ الْجَمْرُ وَالرَّمَادُ فَفَرَجَتْهُ** Ve bunda bir lügat dahi vardır, Ebū 'Amr rivāyeti üzere ki o **سَخِيَتْ النَّارُ** **سَخِيَتْ النَّارُ كَيْ لَبِثْتُ لَبِثُ لَبِثًا** Ve āteşe yer etmeğe dahi derler; tekūlu: **أَسْخُ نَارَكَ أَيَّ اجْعَلْ لَهَا مَكَانًا تُوقَدُ عَلَيْهِ**

السَّخَا [es-sehā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Bir marazdır ki deve yāhūd deve yavrusuna ağır yük götürmeden hāsıl olur, derisiyle omuzu arasında rih peydā olmakla.

السَّخَا [es-sehā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Deve zikr olunan maraza mübtelā

olmak; yukālu: **سَخِي الْبَعِيرُ يَسْخِي سَخِي مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ**

السَّخِي [es-sehī] (sīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki zikr olunan maraza mübtelā ola; yukālu: **سَخِي فَهُوَ سَخٍ مِثْلَ عَمٍ مِنْ عَوِي إِذَا فَقَدَ الْبَصَرَ**

التَّسَخِّي [et-tesahhī] (fethateynle ve hā'nın kesri ve teşdīdiyle) Güçle sehilenmek; yukālu: **فُلَانٌ يَتَسَخَّى عَلَى أَصْحَابِهِ أَيَّ يَتَكَلَّفُ السَّخَاءَ**

السَّخَاوِيَّةُ [es-sehāviyyet] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol yerdir ki toprağı mülāyim ola, pes bu **سَخَاءٌ** [sehā']ya mensüb olur; yukālu: **أَرْضٌ سَخَاوِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ لَيْتِنَةَ التُّرَابِ**

السَّخَاوِيَّي [es-sehāviyy] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol mekāna derler ki mülāyim ola; yukālu: **مَكَانٌ سَخَاوِيَّي**

السَّخَاوَاءُ [es-sahvā'] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Düz ve vāsī' olan yer.

السَّخَاوَى [es-sehāvā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i.

السَّخَاوِي [es-sehāvī] (sīn'in fethi ve vāv'in kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i, vāsī' olan yerler **صَحَارِي** [šahārī] ve **صَحَارَى** [šahārā] gibi, **صَحْرَاءُ** [šahrā']ın cem'i.

[سدا]

السَّدُو [es-sedv] (sīn'in fethi ve dāl'in sükünüyla) Bir nesneye el uzatmak; tekūlu: **سَدَتِ النَّاقَةُ تُسَدُو إِذَا تَدَّرَعَ فِي الْمَشْيِ وَأَتَسَعَ** Ya'nī yürürken adımın vāsī' atsa; yukālu: **وَمَا أَحْسَنَ سَدُو رَجُلَيْهَا وَأَتُو يَدِيهَا** [etv] nāka yürürken elin geri döndürmektir, elin yerden kaldırdıkça. Ve

سَدُو [sedv] Kasd ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **فُلَانٌ يَسَدُو سَدُو كَذَا أَيَّ يَنْحُو نَحْوَهُ** Ve

سَدَوُ [sedv] Bir kimse seyirde başın alıp gitmeğe dahi derler.

السَّوَادِي [es-sevādī] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki adımları yürürken vāsī' ola; yukālu: نُوقُ سَوَادٍ

السَّدِيَّةُ [es-sediyet] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve yā'nın fethi ve tahfifiyle) Şol hurmā koruğudur ki tiz ola. Ve

سَدِيَّةٌ [sediyyet] Nemi ziyāde olan yere dahi derler.

السَّدَاةُ [es-sedāt] (sīn'in fethi ile) Bi-ma'nāhā; yukālu: بُسْرَةٌ سَدِيَّةٌ وَسَدَاةٌ

السَّدَى [es-sedā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol nemdir ki gece vaktinde nebātāta vākī' olur ki bu hayāt-ı zer'dir demişlerdir. Ve

سَدَى [sedā] Yerin nemi ziyāde olmağa dahi derler; yukālu: سَدِيَّتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَدَاهَا Ve مِنْ السَّمَاءِ كَانَ أَوْ مِنَ الْأَرْضِ

سَدَى [sedā] Bezin arışına dahi derler ki لُحْمَةٌ [luḥmet]in mukābilidir. Ve

سَدَى [sedā] Hurmā salkımı müsterhī olmağa dahi derler; yukālu: سَدِيّ الْبُسْرُ إِذَا اسْتَرْخَتْ سَدِيَّتُهَا Ve تَفَارِيْقُ [tefārīq] bölükler demektir.

السَّدْيَانِ [es-sedeyān] (fethateynle) Tesniyesi.

الْأَسْدِيَّةُ [el-esdiyyet] (hemzenin fethi ve dāl'in kesriyle) Cem'i, arışlar ma'nāsına.

الْإِسْدَاءُ [el-isdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bezin arışın çözmek; tekülü: Ve أُسْدَيْتُ الثَّوْبَ وَأَسْدَيْتُهُ

إِسْدَاءٌ [isdā] Hurmā ağacının koruğu ter olup müsterhī olmağa dahi derler. Ve

إِسْدَاءٌ [isdā] Bir nesneyi taleb ederken bulmağa dahi derler; tekülü: إِذَا فَاسْدَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتُ أَمْرًا فَاسْدَيْتُهُ Ve أَصْبَتْهُ وَإِنْ لَمْ تُصْبَهُ قُلْتُ أَغْمَسْتُهُ

derler; tekülü: أُسْدَيْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَهْمَلْتَهَا

السُّدَى [es-sudā] (sīn'in zammı ve elifin kasrıyla) İhmāl olunan nesne; yukālu: إِبِلٌ سُدَى Ve باءٌ زِلْزَالٌ فَهْتِ السِّينَ دَاهِي عَائِزٌ GÖRMÜŞLERDİR.

التَّسَدِّي [et-teseddī] (fethateynle ve dāl'in kesri ve teşdidiyle) Bir nesneye çıkmak; yukālu: تَسَدَّاهُ إِذَا عَلَاهُ

السَّادِي [es-sādī] (dāl'in kesri ve meddiyle) Altıncı olan nesne. سَادِسٌ [sādis] ma'nāsına, سَادِسٌ [sādis]in sīn'in yā'ya kalb etmekle سَادِي [sādī] olmuştur, nitekim سِتٌّ [sitt] kelimesi tefsirinde mürür etmiştir.

[سرا]

السَّرْوُ [es-serv] (sīn'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Ma'ruf ağaçtır.

السَّرْوَةُ [es-servet] (sīn'in fethi ve rā'nın kezālik sükunuyla) Vāhidi, bir سَرْوٌ [serv] ma'nāsına. Ve

سَرْوٌ [serv] Dağın sarp yeriyle su akıntısı mā-beyninde olan yer, rüy-i kūh ma'nāsına. Ve Ḥimyer vilāyetinde bir mahallenin dahi ismidir. Ve

سَرْوٌ [serv] Mürüvvetle olan sehāya dahi derler; yukālu: سَرَا يَسْرُو سَرْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَسَرِي يَسْرِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ سَرْوًا أَيْضًا

السَّرَاوَةُ [es-serāvet] (sīn'in fethi ve rā'nın tahfifiyle) Cömertlik; yukālu: سَرْوٌ سَرَاوَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve

سَرْوٌ [serv] Bir kimse eğninden libāsın bırakmağa dahi derler; tekülü: سَرَوْتُ الثَّوْبَ Ve عَتِي سَرْوًا إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَنْكَ Ve سَرَوْتُ عَنْ دِرْعِي بِالْوَاوِ لَا غَيْرُ

السَّرِييُ [es-seriyy] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Sehī olan kimse.

السَّرَاةُ [es-serāt] (sīn'in fethi ve rā'nın tahfiifiyle) Cem'ci, **أَسْحِيَاءُ** [eshiyā] ma'nāsına. Ve kelām-ı 'Arabda **فَعِيلٌ** [fa'īl] **فَعْلَةٌ** [fa'calet] vezni üzere cem'c olunmak 'azizdir, bu kelimededen gayrı istimā'c olunmamıştır.

السَّرَوَاتُ [es-serevāt] (fethateynle) سَرَاةٌ [serāt]ın cem'cidir, cem'c-i cem'c olmak üzere. Ve

سَرَاةٌ [serāt] Bir nesnenin zāhirine ve vasatına dahi derler. Ve bunun dahi cem'ci سَرَوَاتُ [serevāt] gelir. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسَ لِلنِّسَاءِ سَرَوَاتُ الطَّرِيقِ" أي ظَهَرُ الطَّرِيقِ وَوَسَطُهُ وَلَكِنَّهُنَّ يَمْشِينَ فِي الْجَوَانِبِ Ve

سَرَاةُ النَّهَارِ [serātu'n-nehār] Vasat-ı nehār ma'nāsına da gelir. Ve

سَرِيٌّ [seriyy] Küçük ırmağa dahi derler, nehr-i sagīr ma'nāsına.

الْأَسْرِيَّةُ [el-esriyet] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'ci, küçük ırmaklar ma'nāsına.

السُّرْيَانُ [es-suryān] (sīn'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'ci, **أَجْرِبَةٌ** [ecribet] ile **جُرْبَانٌ** [curbān] gibi. Ve bunda **أَسْرِيَاءُ** [esriyā] üzere cem'c istimā'c olunmadı. Ve **أَجْرِبَةٌ** [ecribet] **جَرِيبٌ** [cerīb]in cem'cidir, bir dönüm yer ma'nāsına.

التَّسْرِيٌّ [et-teserrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Güçle cömertlik etmek; yukālu: **تَسْرَى إِذَا تَكَلَّفَ السَّرْوُ** Ve

تَسْرِيٌّ [teserrī] Odalık cāriye tutmağa dahi derler; yukālu: **تَسْرَى الْجَارِيَةَ** Ve bu سَرِيَّتٌ den müştakktır, **سُرِّيَّةٌ** [surriyyet] odalık cāriyeye derler, سِرٌّ [sirr]e yāhūd cimā'ca mensüb olmak ma'nāsına, nitekim bāb-ı rā'da mürür etmiştir. Ve Ya'qūb eyitti: **تَسْرِيٌّ** [teserrī] سُرُورٌ [surūr]dandır, aslında

تَسْرَى idi, pes rā'ların biri yā'ya kalb olunup **تَسْرَى** [teserrī] oldu, **تَقَضُّضٌ** [teqaddūḍ] da **تَقَضِّيٌّ** [teqaddī] olduğu gibi.

السَّرِيٌّ [es-seriyy] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir kıta' asker.

السَّرَايَا [es-serāyā] (sīn'in fethi ve elifin kasriyle) Cem'ci, yukālu: **خَيْرُ السَّرَايَا أَرْبَعُ مَائَةٍ رَجُلٍ**

الْإِنْسِرَاءُ [el-insirā] (hemzenin ve sīn'in kesri ve elifin meddiyle) Gussa gitmek; tekūlu: **إِنْسَرَى عَنْهُ الْهَمُّ إِذَا انْكَشَفَ**

التَّسْرِيَّةُ [et-tesriyet] ('alā-vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Gussayı izāle kılmak; yukālu: **سَرَى عَنْهُ الْهَمُّ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا انْكَشَفَ**

السَّرِوَةُ [es-sirvet] (sīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Küçük olan ok, sehm-i sagīr ma'nāsına.

السَّرَاةُ [es-sirā] (sīn'in kesri ve elifin meddi ile) Cem'ci, sihām-ı sagīre ma'nāsına. Ve

سِرْوَةٌ [sirvet] Kezālik çekirgeye dahi derler, ibtidā zuhūr edip kurt şeklinde olduğu hâlde. Ve bu aslında mehmūzdur.

السَّرِيَّةُ [es-siryet] (sīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā kezālik, lügatun fihā.

الْمَسْرُوءَةُ [el-mesruvvet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Çekirgeli olan yer; yukālu: **أَرْضٌ مَسْرُوءَةٌ إِذَا كَانَتْ دَاتٌ** **سِرْوَةٌ** Ve

سِرْوَةٌ [sirvet] Çekirgeye derler, nitekim el-ān mürür etti.

السَّرَاةُ [es-serā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Şol ağaçtır ki ondan yay işlerler.

الْإِسْتِرَاءُ [el-istirā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) İhtiyār etmek; tekūlu: **إِسْتَرَيْتُ الْإِبِلَ وَالْعَنْمَ وَالنَّاسَ إِذَا اخْتَرْتَهُمْ** Ve bir nesnenin muhtārın almağa dahi derler;

yukālu: الْمَوْتُ اشْتَرَى بَنِي فُلَانٍ أَيِ اخْتَارَ سَرَاتَهُمْ
Ve

سَرَاةٌ [serāt] Muhtār ma'na'sıdır.

السَّارِيَةُ [es-sāriyet] (rā'nın kesriyle) Direk, sütün ma'na'sına.

السَّارِي [es-sārī] (rā'nın kesri ve meddiyle) Şol buluttur ki gece ile gelir.

السُّرَى [es-surā] (sīn'in zammı ve elifin kasrıyla) Gece vaktinde seyr etmek.

الْمَسْرَى [el-mesrā] (mīm'in fethi ve sīn'in sükünu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'na'hu; tekūlu: سَرَيْتُ سُرَى وَمَسْرَى إِذَا سَرَيْتَ لَيْلًا Ve سُرَى [surā] هُدَى [hudā] vezni üzere masdar kalıldır, zīrā bu ebniye-i cem'dendir, hattā ba'zı 'Arab سُرَى [surā]yı ve هُدَى [hudā] yı mü'ennes isti'māl etmişlerdir ki onlar Benī Esed kabilesidir, سُرَى [surā]yı سُرَيْةٌ [suryet] kelimesinin cem'î ve هُدَى [hudā] yı هُدَيْةٌ [hudyet] kelimesinin cem'î tevehhüm etmekle.

الْإِسْرَاءُ [el-isrā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'na'hu kezālik; tekūlu: أُسْرَيْتُ إِسْرَاءً Ve hemze ile isti'māl ehl-i Hicāz lügatidir. Ve Qur'ān-ı 'azīm'de hemze ile ve hemzesiz vākif olmuştur.

السَّرِيَّةُ [es-seryet] (sīn'in fethi ve rā'nın sükünuyla) Gece ile bir kerre seyr etmek; tekūlu: سَرَيْنَا سَرِيَّةً وَاحِدَةً

السُّرَيْةُ [es-suryet] (sīn'in zammı ve rā'nın sükünuyla) İsmidir, ma'na-yı mezkürdan.

السُّرْوَى [es-survā] (sīn'in zammı ve rā'nın sükünu ve elifin kasrıyla) Kezālik ismidir ma'na-yı mezkürdan. Ve

إِسْرَاءٌ [esr] Seyr ettirmek ma'na'sına dahi gelir; yukālu: اسْرَاهُ وَأَسْرَى بِهِ كَمَا يُقَالُ أَحَدٌ خَطَامٌ وَحَدَّ بِالْخَطَامِ Ve خَطَامٌ [ḥuṭām] yular ma'na'sıdır. Ve Bārī ta'ālānın ﴿شَبَّحَانَ﴾

الدَّيِّ أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا ﴿(الإسراء، 1) لَيْلًا kelimesinin gelmesi te'kid içindir, ke-kavlihim: سَرَيْتُ أَمْسٍ نَهَارًا وَالْبَارِحَةَ لَيْلًا Ve بَارِحَةٌ [bāriḥat] dün geceye derler.

إِسْرَائِيلُ [İsrā'īl] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle ve hemze-i sāniyenin kesri ve meddiyle) Bir ismdir ki إِيْلُ [īl] lafzına muzāftır. Ve إِيْلُ [īl] Allāh ma'na'sıdır, İbrānī veyāhūd Süryānī lügati üzere. Hemze ile ve hemzesiz lügattır, Aḥfeş rivāyeti üzere. Ve Aḥfeş eyitti: Gāh olur جَبْرَيْنُ [İsrā'īn] dahi derler, nitekim جَبْرَيْنُ [Cibrīn] ve إِسْمَاعِيلُ [İsmā'īn] derler.

[سطا]

السَّطْوُ [es-saṭv] (sīn'in fethi ve tā'nın sükünuyla) Bir nesneyi kuvvetle tutup kahr etmek; yukālu: سَطَا بِهِ

السَّطْوَةُ [es-saṭvet] (sīn'in fethi ve tā'nın sükünuyla) Bir kerre kahr etmek.

السَّطَوَاتُ [es-seṭavāt] Cem'î; yukālu: الْفُخْلُ طَرُوقَتِهِ Ve طَرُوقَةٌ [ṭarūqat] ṭā'nın fethiyle erkeğin dışisine derler. Ve

سَطْوٌ [saṭv] Çoban elin nākanın fercine idhāl edip erkek devenin menīsin ihrāc etmeğe derler, zīrā erkek nākaya çok aşmış olsa hāmile kalmaz, tā rahimde olan fadālat çıkmayınca; yukālu: سَطَا الرَّاعِي عَلَى النَّاقَةِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي رَجْمِهِ لِيُخْرِجَ مَا فِيهَا مِنَ الْوَثْرِ Ve وَثْرٌ [veṣr] s̄ā-i müsellese ile bī-fā'ide olan menīdir. Ve

سَطَوَاتُ [seṭavāt] Adımın irak atmağa dahi derler; yukālu: سَطَا الْفَرَسُ إِذَا أَبْعَدَ الْخَطْوُ Ve

سَطْوٌ [saṭv] Su çok olmağa dahi derler; yukālu: سَطَا الْمَاءُ إِذَا كَثُرَ

السَّاطِي [es-sāṭī] (tā'nın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki galebe-i şehvetten bir deve sürüsünden āhar deve sürüsüne gide. Ve

Aşmaṭ eyitti: سَاطِي [sāṭī] at kısmında şol ata derler ki adımı birbirine irak ola. Ve

سَاطِي [sāṭī] At sürüsünde şol ata derler ki sâṭirlere galebe kıla. Ve baʿzılar eyitti: Şol attır ki seğirtirken kuyruğın kaldıra.

[سعى]

السَّعْيُ [es-saʿy] (sîn'in fethi ve ʿayn'ın sükûnuyla) Seğirtmek; yukâlu: سَعَى الرَّجُلُ Ve kezâlik işlemeğe ve kesb etmeğe dahi derler.

السَّاعِي [es-sāʿī] (ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki bir husûsa vâlî ola. Ve bu ekseriyyâ zekât cemʿ eden kimseye itlâk olunur, ʿâmil-i sadaka maʿnâsına; yukâlu: سَعَى عَلَيْهِ إِذَا عَمِلَ عَلَيْهَا

السَّعَاةُ [es-suʿât] (sîn'in zammı ve ʿayn'ın tahfîfiyle) Cemʿi, ʿâmiller maʿnâsına.

السَّاعِي [el-mesāʿī] (mîm'in fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Şol efʿâl ve evzâʿdır ki keremden ve cüddan nâşî olur.

السَّعْوُ [es-siʿv] (sîn'in kesri ve ʿayn'ın sükûnuyla) Geceden bir sâʿat.

السَّعْوَاءُ [es-siʿvâʿ] (sîn'in kesri ve elifin meddiyle) Bi-maʿnâhu; yukâlu: مَضَى مِنَ اللَّيْلِ سَعْوٌ وَسَعْوَاءُ

السَّعَاةُ [el-musāʿāt] (mîm'in zammı ile) Saʿyda bahs edişmek; tekûlu: سَاعَانِي فَلَانَ فَسَعَيْتُهُ أَنَسِيهِ إِذَا غَلَبْتَهُ فِيهِ Yaʿnî bâb-ı mugâlebeden böyle dersin. Ve

مُسَاعَاتٍ [musāʿāt] Bir kimse hâssatan câriyeye zinâ etmeğe dahi derler: يُقَالُ فِي الأُمَّةِ "سَاعَاهَا" وَفِي الحُرَّةِ وَالْأُمَّةِ "زَنَى الرَّجُلُ وَعَهَرَ" Ve fi'l-hadîsi: "إِمَاءٌ سَاعِينَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ" "وَأَتَى عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِرَجُلٍ سَاعَى أُمَّةً"

السَّعَايَةُ [es-siʿāyet] (sîn'in kesriyle) Bir kimse bir kimseyi ehl-i hükme gamz et-

mek; yukâlu: سَعَى بِهِ إِلَى الوَالِي إِذَا وَشَى بِهِ Ve السَّعَايَةُ [siʿāyet] Mükâteb ʿtk-ı rakabesi için kesb etmeğe dahi derler; yukâlu: سَعَى المُكَاتَّبُ فِي عَثْقِ رَقَبَتِهِ سَعَايَةً

السَّعَاةُ [el-istisʿāʿ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ʿAbdden edā-yı kıymeti için siʿāyet taleb etmek; tekûlu: إِسْتَسَعَيْتُ العَبْدَ فِي قِيَمَتِهِ

[سفى]

السَّفْيُ [es-sefy] (sîn'in fethi ve fā'nın sükûnuyla) Yel toprağı savurmak; tekûlu: سَفَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ تَسْفِيهِ سَفْيًا إِذَا دَرَّتْهُ

السَّفْيُ [es-sefiyy] (sîn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Savrulan toprak. Ve buluta dahi سَفْيُ [sefiyy] derler.

السَّفَا [es-sefā] (sîn'in fethi ve elifin kasrıyla) Atın alını az olmak. Ve bu atçılar katında makbûl değıldir. Ve

السَّفْيُ [sefiyy] Buhmâ dedikleri otun dike-nine dahi derler.

السَّفَى [el-esfā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Alını az olan attır, Aşmaṭ rivāyeti üzere. Ve

السَّفَى [esfā] Şol katıra dahi derler ki serʿ ola, Aşmaṭ eyitti: Attan gayrısına السَّفَى demezler, alını az olan hayvānlarda.

السَّفْوَاءُ [es-sefvāʿ] (sîn'in fethi ve elifin meddiyle) Şol dişi katıra derler ki cüst ve çâbük ola.

السَّفْوُ [es-sufuvv] (zammedeynle ve vāv'ın teşdidiyle) Yürümede ve uçmada sürʿat etmek.

السَّفَاةُ [el-isfāʿ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Ekinin kılıçğı huşûnet üzere olmak; yukâlu: السَّفَى الرَّزُّ إِذَا حُشِّنَ أَطْرَافُ سُئِيلِهِ

السَّفَا [es-sefā] (sîn'in fethi ve elifin kasrıyla)

la) Toprak.

السَّفَاةُ [es-sefāt] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir pāre toprak ma'nāsına.

سُفْيَانُ [Sufyān] (sīn'in zammı ve kesri ve fethiyle ve fā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

سَفَوَانُ [Sefevān] (fethateynle) Bir mevzi'in ismidir, Başra kurbünde.

الْمُسَافَاتُ [el-musāfāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimseye sefīh demek.

السِّفَا [es-sifā] (sīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَافَاهُ مُسَافَاةً وَبِغَاءٍ إِذَا سَافَاهُ

[سقى]

السِّقَاءُ [es-siḳāʾ] (sīn'in kesri ve ḳāf'tan sonra elifin meddiyle) Süt için ve su için olan tulum. Ve وَطَبُ [vaṭb] mahsūs süt için olana derler ve نَحِي [niḥy] yağ tulumuna ve قِرْبَةٌ [ḳirbet] su tulumuna derler hāssaten.

الْأَسْقِيَّةُ [el-esḳiyet] (hemzenin fethi ve ḳāf'in kesriyle) Cem'i.

الْأَسْقِيَّاتُ [el-esḳiyāt] (hemzenin fethi ve ḳāf'in kesriyle) Cem'i kezālik. Ve bunlar cem'-i killetidir.

الْأَسَاقِي [el-esāḳī] (hemzenin fethi ve ḳāf'in kesri ve meddiyle) Cem'-i kesreti. Ve

أَسْقِيَّةٌ [esḳiyet] سَقِي [saḳy]ın dahi cem'i gelir, suvarılma ma'nāsına, ʿalā-mā se-yeḳīu. Ve

أَسْقِيَّةٌ [esḳiyet] İri yağmurlu olan bulutlara dahi derler.

التَّسْقِيَّةُ [et-tesḳiyet] (ʿalā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir kimseye سَقَاكَ اللهُ سَقِيًا demek. Ve

تَسْقِيَةٌ [tesḳiyet] Çok su içirmeğe dahi derler; tekūlu: سَقَيْتُهُ الْمَاءَ شُدُّدَ لِكثْرَةِ

الْإِسْقَاءُ [el-iḣḳāʾ] (hemzenin kesri ile) Bi-

ma'nāhā; tekūlu: إِذَا قُلْتَ لَهُ سَقَيْتُ فُلَانًا وَأَسْقَيْتُهُ إِذَا قُلْتَ لَهُ سَقِيًا Ve

إِسْقَاءٌ [iḣḳāʾ] Yağmur suyuyla suvarmağa dahi derler; yukālu: أَسْقَاهُ اللهُ الْعَيْتَ Ve

إِسْقَاءٌ [iḣḳāʾ] Davarı ve yeri suvarmağa derler. Ve

سَقِي [saḳy] İnsānı suvarmağa derler; yukālu: سَقَيْتُهُ لِسَفْتِهِ وَأَسْقَيْتُهُ لِمَاشِيَتِهِ وَأَرْضَهُ

السِّقْيُ [es-siḳy] (sīn'in kesri ve ḳāf'in sükūnuyla) İsmidir, ma'nā-yı mezbūrdan.

السَّقْيُ [es-saḳy] (sīn'in fethi ve ḳāf'in sükūnuyla) Suvarmak, gerek yağmurla olsun gerek gayrıyla; yukālu: سَقَاهُ الْعَيْتُ مِنْ سَقَاهِ الْعَيْتِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

سَقِي [saḳy] إِسْتِسْقَاءٌ [istisḳāʾ] marazına mübtelā olmağa dahi derler ki o batnda sarı su cem' olmaktadır; yukālu: سَقَى بَطْنَهُ سَقِيًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا Ve

سَقِي [saḳy] Kırbaya su komağa dahi derler; tekūlu: إِسْتَقَيْتُ مِنَ الْبُرِّ وَسَقَيْتُ فِي الْقَرْبَةِ

السَّقْيَا [es-suḳyā] (sīn'in zammı ve ḳāf'in sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmidir, ma'nā-yı mezbūrdan.

السَّقِي [es-seḳiyy] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [faʿīl] vezni üzere) Şol buluttur ki katreleri ʿazīm ve vukūʿu şedīd ola. Ve

سَقِي [seḳiyy] بَرْدِي [berdiyy] dedikleri kamaşı dahi derler ki saz kısmındandır.

السَّقِيَّةُ [es-seḳiyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Vāhidi, bir saz ma'nāsına. Ve

سَقِي [seḳiyy] Hurmā ağacına dahi derler.

السَّقَاءَةُ [es-saḳḳāʾet] (sīn'in fethi ve ḳāf'in teşdidiyle) Şol ʿavrettir ki su üleştirir.

السَّقَائِيَّةُ [es-saḳḳāyet] (sīn'in fethi ve ḳāf'in teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَقَاءَةٌ

وَسَقَايَةً Ve fi'l-meseli: "إِسْقَى رَقَاشٍ إِنَّهَا سَقَايَةٌ" Ve رَقَاش [Rekāši] Bir 'avretin ismidir, ya'nī رَقَاش [rekāši] sakkā olduğu için sakeye müstahaktır. Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki muhsin olmağın ihsāna lāyık ola.

الْمَشْقَوِيُّ [el-mesqaviyy] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol ekindir ki akarsuyla suvarıla ve yağmurla suvarılana عَذِّي [‘azy] derler, ‘ayn-ı mühmelenin fethi ve zāl-ı mu‘cemenin sükunuyla. Ve مَشْقَوِيٌّ [mesqaviyy] fā'yla isti‘māl olunmak tashīf olur.

الْمَشْقَاةُ [el-mesqāt] (mīm'in fethi ve sīn'in sükunuyla) Ark kenarında olan şol gediktir ki ondan sulanırlar. Şol kimse ki bunda mīm'i meksūr kıldı güyā ki onu ālet itibār etti, مَشْقَاةُ الدِّيكِ [mişkātu'd-dīk] gibi. Ve مَشْقَاةُ الدِّيكِ [mişkātu'd-dīk] mīm'in kesriyle horoz su içtiği kaba derler.

الْإِسْتِشْقَاءُ [el-istiskā] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Maraz-ı meşhūra mübtelā olmak ki o batnda sarı su cem' olmaktadır; yukālu: اِسْتَسْقَى اِسْتِشْقَاءً اِذَا اجْتَمَعَ فِيهِ مَاءٌ اَضْفَرُ

السَّقْيِي [es-sik̄y] (sīn'in kesri ve kāf'ın sükunuyla) İsmidir, maraz-ı mezkūra mübtelā olmak ma'nāsından. Ve

سَقْيِي [sik̄y] Şürbden olan nasībe dahi derler; yukālu: كَمْ سَقْيِي اَرْضَكَ

الْمُسَاكَاةُ [el-musākāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimseyle bāga ve bāgçeye tīmār etmek için kavlı etmek, tīmār ettiği bāgdan hāsıl olan mahsülden hisse-i mu'ayyene üzere.

التَّسَاكِي [et-tesākī] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Halk birbirine içirmek; yukālu: تَسَاقَى الْقَوْمُ سَقَى كُلُّ وَاحِدٍ صَاحِبَهُ بِجَمَامٍ Ve اِئْتَاءِ الَّذِي يُسَقِيَانِ فِيهِ جِمَامٌ [cimām] cīm'le dolu ma'nāsındır.

الْإِسْتِشْقَاءُ [el-istiskā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kuyudan su çekmek. Ve bir kırbaya su komağa dahi derler; tekülü: اِسْتَقَيْتُ مِنَ الْبُئْرِ وَاِسْتَقَيْتُ فِي الْقَرْيَةِ **السَّقَايَةُ** [es-sik̄āyet] (sīn'in kesri ile) Musluk ki ondan āyende ve revende su iğzer demişlerdir, Qur'ān-ı ‘azīm'de olan سَقَايَةً [sik̄āyet]ten murād şol kadehtir ki melik onunla içirdi.

[سلا]

السُّلُو [es-suluvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bir nesneden fārig ve mütesellī olmak.

السُّلِي [es-suliyy] (sīn'in zammı ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

السُّلْوَى [es-sulvā] (sīn'in zammı ve lām'ın sükünü ve elifin kasrıyla) Bir cins kuşun ismidir ki ona yelve derler. Ve Aḥfeş eyitti: سُلْوَى [sulvā]nın vāhidi istimā' olunmadı, benzer ki vāhidi kezālik سُلْوَى [sulvā] ola, nitekim دِفْلَى [diflā] kelimesinin vāhidi ve cem'i دِفْلَى [diflā]dır. Ve دِفْلَى [diflā] bir acı ota derler. Ve سُلْوَى [sulvā] bala dahi derler, ‘asel ma'nāsına.

السُّلْوَةُ [es-selvet] (sīn'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Ma'āşta huzūr ve refāhiyet üzere olmak; yukālu: هُوَ فِي سُلْوَةٍ مِنَ الْعَيْشِ Ve رَغَدٌ [regād] gayn-ı mu'ceme ile vūs'at-i ma'āşa derler. Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir. Ve

سُلْوَةٌ [sulvet] سُلْوَانٌ [sulvān] ma'nāsına dahi gelir. Ve سُلْوَانٌ [sulvān]ın tefsiri ‘an-karīb gelir inşāallāhu ta'ālā.

السَّلَا [es-selā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol yufka deridir ki ana karnında veled onun içinde olur, eger doğduğu sā'at onu veledin yüzünden almazlar ise fi'l-hāl ve-

ledi katl eyler. Ve eger o nākanın karnında munkatı' olsa veledle bile çıkarsa veled ve ana sālīm olurlar ve eger çıkmazsa veled ve anası helāk olur. Ve fi'l-meseli: "وَقَعَ" **عَرُّ** فِي الْقَوْمِ فِي سَلَا جَمَلٍ "أَيُّ فِي أَمْرِ صَغِبٍ" Ve bunun vechi budur ki "cemel" erkek deveye derler ve erkek deveye oğlan yatağı olmaz. Pes bu "أَعْرُ مِنْ الْأَبْلَقِ الْعُقُوقِ وَمِنْ بَيْضِ الْأُنُوقِ" dedikleri gibidir. Ve اَبْلَقُ [eblaq] erkek ata derler. Ve عُقُوقُ [a'qūq] hāmīle olan hayvāna derler, erkek hāmīle olmadığına binā'en "أَعْرُ مِنْ الْأَبْلَقِ الْعُقُوقِ" derler. Ve بَيْضِ الْأُنُوقِ [beydu'l-enūq] kerkes yumurtasına derler ki ziyāde sarp yerlerde yumurtlar; ve yukālu eyzan: إِذَا انْقَطَعَ السَّلَا فِي الْبَطْنِ إِذَا دَهَبَ الْحَيْلَةُ Ya'nī kaçan bir nesnenin çāresi kalmasa böyle derler, nitekim السَّكِينِ "بَلَّغَ السَّكِينِ" "العظم" dahi derler.

السَّلْيَاءُ [es-selyā] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki karnında olan oğlan yatağı munkatı' ola; yukālu: نَاقَةٌ سَلْيَاءٌ إِذَا انْقَطَعَ سَلَاهَا Ve karnında oğlan yatağı çıkarılan koyuna dahi سَلْيَاءٌ [selyā] derler.

التَّسْلِيَةُ [et-tesliyet] (alā-vezni التَّوْبِيَةُ [et-terbiyet] Koyunun karnından oğlan yatağın çıkarmak; tekūlu: سَلَيْتُ الشَّاةَ أَسْلَيْتُهَا تَسْلِيَةً Ve إِذَا نَزَعْتَ سَلَاهَا فَهِيَ سَلْيَاءٌ

تَسْلِيَةٌ [tesliyet] Bir kimsenin gussasın izāle kılmağa dahi derler; yukālu: سَلَيْتُ فُلَانًا مِنْ هَمِّي تَسْلِيَةً إِذَا كَشَفَهُ عَنْهُ

الْإِسْلَاءُ [el-islā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kezālik gussayı izāle kılmak.

الْإِنْسِلَاءُ [el-insilā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin gussası zā'il olmak.

التَّسْلِيَةُ [et-tesellī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

إِنْسَلَى عَنْهُ الْهَمُّ وَتَسَلَّى إِذَا انْكَشَفَ

السُّلْوَانَةُ [es-sulvānet] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol boncuktur ki onun üzerine yağmur suyu döküp içseler 'aşık olan kimse 'aşktan berī olur.

السُّلْوَانُ [es-sulvān] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnuyla) Zıkr olunan suyun ismi. Ve سَقِي سُلْوَانٍ [saqiyu sulvān] ferāgat etmek ma'nāsından kināyet dahi olur. Kāle'l-Aşma't: تَقُولُ الرَّجُلُ لِصَاحِبِهِ سَقَيْتَنِي مِنْكَ سَلْوَةً Ve bazıları eyitti: سُلْوَانٌ [sulvān] şol devādır ki onu hazīn olan kimse içtikte hüznenden halās bulur ve etubbā ona مُفْرِحٌ [muferrih] derler.

[سما]

السَّمَاءُ [es-semā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Gök, āsumān ma'nāsına; tezkīri ve te'nīsī cā'izdir.

الْأَسْمِيَّةُ [el-esmiyet] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Cem'i, āsumānlar ma'nāsına. Ve أَشْمِيَّةٌ [esmiyet] yağmur ma'nāsına olan سَمَاءٌ [semā]ın dahi cem'i gelir.

السَّمَوَاتُ [es-semāvāt] (sīn'in fethi ve mīm'in fethi ve meddiyle) Kezālik cem'i. Ve

سَمَاءٌ [semā] Bir kimsenin üzerine 'ālī olup gölge salan nesneye dahi derler, her ne olursa olsun. Bu sebebden sakf-ı beyte سَمَاءٌ [semā] derler. Ve

سَمَاءٌ [semā] Yağmura dahi derler matar ma'nāsına; yukālu: مَا زِلْنَا نَطَأُ السَّمَاءَ حَتَّى أَتَيْنَاكُمْ

السَّمَائِي [es-semā'i] (sīn'in fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) فَعَائِلٌ [fa'ā'il] vezni üzere) Cem'i, سَحَابَةٌ [sehābet] ile سَحَائِبٌ [sehā'ib] gibi, nitekim bazı eş'arda vārid olmuştur. Ve

mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tasgīri. Ve **إِسْمٌ** [ism]in aslın takdīr etmede ihtilāf etmişlerdir. Baʿzılar aslı **فِعْلٌ** [fiʿl]dir dediler, fā'nın kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla ve baʿzılar **فُعْلٌ** [fuʿl]dür dediler. Ve **أَسْمَاءٌ** [esmāʾ] bu ikisine dahi cemʿ olur, **جَذَعٌ** [cizʿ]le **أَجْدَاعٌ** [eczāʿ] ve **فُقُلٌ** [kuf]le **أَقْفَالٌ** [akfāl] gibi. Ve bu makūlenin sīgası bilinmez illā semāʿla. Ve bunda dört lūgat vardır: biri **إِسْمٌ** [ism]dir kesr-i hemze ve sükūn-ı sīn'le ve biri dahi **أُسْمٌ** [usm]dur zamm-ı hemze ve sükūn-ı sīn'le ve biri dahi **سُمٌّ** [summ]dur zamm-ı sīn'le ve biri dahi **سِمٌّ** [simm]dir kesr-i sīn'le ve bunun elifi elif-i vasldır. Ve gāh olur şāʿir elifin katʿ eder zarūret için.

السَّمَوِيُّ [es-semeviyy] (sīn'in ve mīm'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) **إِسْمٌ** [ism]le mensūb olan nesne.

الإِسْمِيُّ [el-ismiyy] (hemzenin kesri ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Kezālik **إِسْمٌ** [ism]le mensūb olan nesne, hāli üzerine terk olunup aslına mūrācaʿat olunmadıkta.

الْأَسَامِيُّ [el-esāmī] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) **أَسْمَاءٌ** [esmāʾ]ın cemʿi.

الْأَسْمَاوَاتُ [el-esmāvāt] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik **أَسْمَاءٌ** [esmāʾ] ın cemʿi, nitekim **أَعْيُدُكَ بِأَسْمَاوَاتِ اللَّهِ** derler, Ferrā rivāyeti üzere.

[سنا]

السَّنَا [es-senā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Yıldırımdan hāsıl olan ziyā. Ve

سَنَا [senā] Kezālik nebātattan bir ottur ki onunla devā olunur. Ve gāh olur onun baʿzın Mekke-i müşerreffe'ye nisbet edip **سَنَا مَكِّيٌّ** derler.

السَّنَاءُ [es-senāʾ] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Yükseklik, rifʿat maʿnāsına.

السَّنِيَّ [es-seniyy] (sīn'in fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Yüksek olan nesne, refiʿ maʿnāsına.

الْإِسْنَاءُ [el-isnāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kaldırmak; yukālu: **أَسْنَاهُ إِذَا رَفَعَهُ**

التَّسْنِيَةُ [et-tesniyet] (ʿalā-vezni **التَّزْيِينَةُ** [et-terbiyet]) Bir nesneyi açıp āsān etmek; yukālu: **سَنَاهُ إِذَا فَتَحَهُ وَسَهَّلَهُ**

الْمُسَانَاةُ [el-musānāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile hüsn-i zindegāne için mūdārāt edip rızāsı üzere olmak.

التَّسْنِيَّ [et-tesennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Mütegayyir olmak; Ferrā rivāyeti üzere; tekūlu: **تَسْنَى إِذَا تَغَيَّرَ** Ve Ebū ʿAmr eyitti: **“لَمْ يَتَسَنَّ”** [lem yetesenne] **لَمْ يَتَغَيَّرَ** [lem yetegayyer] maʿnāsındır. Ve kavluhu taʿālā: **﴿مِنْ حَمِيٍّ مَسْنُونٍ﴾** (الحجر، 26) dediği kavlından meʾhūzdur ki **مَسْنُونٌ** [mesnūn] mütegayyir maʿnāsındır, ihde'n-nūnāt yā'ya kalb olunmuştur, **تَقَضُّصٌ** [teqadduṣ] lafzında **تَقْضِيٌّ** [teqaddī] dedikleri gibi.

الْمُسَنَاءُ [el-musennāt] (mīm'in zammı ve nūn'un teşdidiyle) Su bendi, **عَرِمٌ** [ʿarim] maʿnāsına.

السَّانِيَةُ [es-sāniyet] (nūn'un kesri ile) Şol nākadır ki onunla kuyudan su çekerler.

السَّوَانِيُّ [es-sevānī] (sīn'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cemʿi, zikr olunan nākalar maʿnāsına. Ve fi'l-meseli: **“سَيَّرُ”** **السَّوَانِيُّ سَفَرٌ لَا يَنْقَطِعُ**

السَّنْوُ [es-senv] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Nāka yeri suvarmak; tekūlu: **سَنَتِ النَّاقَةُ تَسْنُو إِذَا سَقَتِ الْأَرْضَ** Ve bulut yeri suvarmağa dahi derler; yukālu: **سَنَتِ السَّحَابَةُ**

إِذَا اسْتَقْتُوا Ve halk kendiler için su çekmeğe dahi derler; yukālu: الْقَوْمُ يَسْتُونُ لِأَنْفُسِهِمْ إِذَا اسْتَقْتُوا

الْمَسْنُوءَةُ [el-mesnuvvet] (mīm'in fethi ve nūn'un zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol yerdir ki suvarılmış ola.

الْمَسْنِيَّةُ [el-mesniyyet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-manāhā; فُلَيْتَ وَأُو فُلَيْتَ يَا كَمَا فُلَيْتَ فِي فُتَيْتَ لِأَنَّهَا مِنَ الْقُنُوءَةِ

الْمَسْنَايَةُ [es-sināyet] (sīn'in kesriyle) Bir nesnenin götürüsü ma'nāsına; tekūlu: أَخَذَ الشَّيْءَ بِسِنَايَتِهِ وَصِنَايَتِهِ إِذَا أَخَذَهُ كُلُّهُ

الْمَسْنَةُ [es-senet] (sīn'in fethi ve nūn'un tahfiifiyle) Yıl ma'nāsına. Kaçan bunun noksānın vāv kılsan mā nahnu fihten olur.

الْإِسْنَاءُ [el-isnā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir yerde bir yıl ikāmet etmek; tekūlu: أَشْنَى الْقَوْمُ يَسْتُونَ إِسْنَاءً إِذَا لَبِثُوا فِي مَوْضِعٍ سَنَةً

الْإِسْنَاتُ [el-isnāt] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kıtık yılına dāhil olmak, vāv'ı tā'ya kalb ettiler, ikāmet ma'nāsına mütelebbis olmasın diye, nitekim bundan akdem zikr olundu. Māzinī eyitti: Bu şāzzdır, buna kıyās olunmaz.

[سوا]

السَّوَاءُ [es-sevā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) 'Adālet. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَأَنْبِذْ إِلَيْهِمْ﴾ Ve عَلَى سَوَاءٍ ﴿(الأَنْفَالُ، 58)

سَوَاءٌ [sevā] Bir nesnenin ortasına dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ Ve (الصَّافَاتُ، 55)

سَوَاءٌ [sevā] غَيْرٌ [ğayr] ma'nāsına dahi gelir.

السَّوَى [es-sivā] (sīn'in kesri ve elifin kasrıyla) Kezālik غَيْرٌ ma'nāsına gelir. Ve Ahfeş eyitti: سَوَى [sivā] kaçan غَيْرٌ ma'nāsına olsa yāhūd 'adl ma'nāsına olsa

onda üç lügat vardır: Eger sīn'i mazmūm yāhūd meksūr etsen elifi kasr edersin ikisinde dahi ve eger meftūh kılsan elifi medd edersin; tekūlu: مَكَانٌ سَوَى وَسَوَى وَسَوَاءٌ: أَيُّ عَدْلٍ وَوَسَطٍ فِيمَا بَيْنَ الْفَرِيقَيْنِ وَتَقُولُ مَرَزْتُ بِرَجُلٍ سَوَاكَ وَسَوَاكَ وَسَوَاكَ أَيُّ غَيْرِكَ وَتَقُولُ هُمَا فِي هَذَا الْأَمْرِ سَوَاءٌ وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ سَوَاءَانِ وَهُمْ سَوَاءٌ لِلْجَمِيعِ **الْأَسْوَاءُ** [el-esvā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) سَوَاءٌ [sevā] kelimesinin cem'i; tekūlu: هُمْ أَشْوَاءٌ Ve

سَوَى [sivā] Kasd ma'nāsına da gelir; tekūlu: قَصَدْتُ سَوَى فُلَانٍ إِذَا قَصَدْتَ قَصْدَهُ Ve

سَوَاءٌ [sevā] İ'tidāl ma'nāsına dahi gelir, **إِسْتَوَاءٌ** [istivā] dan ism olmak üzere; tekūlu: سَوَاءٌ عَلَيَّ قُمْتُ أَوْ قَعَدْتُ

السَّوَاسِيَّةُ [es-sevāsiyyet] (sīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Kezālik cem'i; yukālu: Ahfeş هُمْ سَوَاسِيَّةٌ مِثْلُ ثَمَانِيَّةٍ أَيُّ أَشْبَاهَ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ eyitti: Bunun vezni فَعَاْفَلَةٌ [fa'āfilet]tir, bundan zāhib olan üçüncü harftir, ya'nī سَوَاءٌ [sevā] kelimesinin elifi hazf olunup hemzesi elife kalb olunmuştur, zīrā سَوَاءٌ [sevā] فَعَالَ [fa'āl] vezni üzeredir. Ve سِيَّةٌ [siyyet] ihtimāldir ki فَعَاَةٌ [fi'at] vezni üzere yāhūd فَيْلَةٌ [filet] vezni üzere ola. Bu kadar var ki فَعَاَةٌ [fi'at] vezni üzere olmak akyestir, zīrā ekseriyyā ilkā olunan lāmü'l-fi'ldir. Ve سِيَّةٌ [siyyet] kelimesinde vāv yā'ya kalb olundu, zīrā aslı سَوِيَّةٌ tir.

الْإِسْوَاءُ [el-isevā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi terk edip ondan gaflet üzerine olmak Ferrā rivāyeti üzere; tekūlu: أَسْوَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكْتَهُ وَأَعْفَلْتَهُ Cevherī eyitti: Bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir, lākin ben zann ederim ki bu kelime mehmūz ola dedi.

لَيْلَةُ السَّوَاءِ [leyletu's-sevā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Ayn on üçüncü gecesidir.

الْمَسَاهَاةُ [el-musāhāt] (mīm'in zammı ile) Mu'āşerette bir nesnenin nihāyetin teftiş etmeği terk etmek.

السَّهْوَاءُ [es-sehvā'] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünü ve elifin meddiyle) Geceden bir sâ'at. Ve gecenin evveline dahi derler.

السَّهْوُ [es-sehv] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünüyla) Gaflet etmek; yukālu: سَهَا عَنْ الشَّيْءِ Ve bir nesnenin gavrına erişmemek mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ مَا لَا يُسْهَى وَلَا يُنْهَى أَي لَا تُبْلَغُ غَايَتُهُ Ve

سَهْوٌ [sehv] 'Avret hālet-i hayzda hāmile kalmāğa dahi derler; yukālu: حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ سَهْوًا إِذَا حَبِلَتْ عَلَى حَيْضٍ

السَّاهِي [es-sāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Gaflet edici kimse.

السَّهْوَانُ [es-sehvān] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünüyla) Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-meseli: "إِنَّ الْمُؤَصِّينَ بَنُو سَهْوَانَ" Ve bu meselin ma'nāsı "Sen vasiyyete muhtāc değılsin, vasiyyete muhtāc olanlar gāfil olanlardır" demektir. Ve nūsh-ı *Şihāh*'ta meseli mezbūr **سَهْوٌ** [sehv]in ve **سَهْوَانٌ** [sehvān]in tefsīrinden mukaddem irād olunmuştur, hafī değıldir ki te'hīri ensebdir.

[سيا]

السِّيَّةُ [es-siyet] (sīn'in kesri ve yā'nın fethi ve tahfīfi ile) Yay başında olan eğri yer ki kiriş onun üzerinde durur, kūşe-i kemān ma'nāsına; āhirinde olan hā vāv'dan 'ıvazdır.

السِّيَّاتُ [es-siyāt] (sīn'in kesri ve yā'nın tahfīfi ile) Cem'i, yay kulakları ma'nāsına.

السِّيَوِيُّ [es-sīyeviy] (sīn'in kesri ve yā'nın vasatında fethi ve āhirinde teşdīdiyle) Yay kulağına mensüb olan nesne, Ebū 'Ubey-

de eyitti: Ru'be سِيَّةُ الْقَوْسِ [siyetu'l-ķavs]i hemze ile isti'māl ederdi, lākin sā'ir 'Arab hemze ile isti'māl etmezler.

السِّيِي [es-siyy] (sīn'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Tena'um ve refāhiyet ma'nāsına gelir; yukālu: هُوَ فِي سِيِّ رَأْسِهِ وَفِي سَوَاءِ رَأْسِهِ إِذَا كَانَ فِي النَّعْمَةِ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Gāh olur سِيِّ رَأْسٍ [siyyu re's]i baş kılının 'adedince olan hayrıyla tefsīr ederler. Ve

سِيِي [Siyy] Arāzī-i 'Arabdan bir yerin dahi ismidir. Ve beyābān ma'nāsına dahi gelir. Ve

سِيِي [siyy] Misl ma'nāsına dahi gelir.

السِّيَّانُ [es-siyyān] (sīn'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) İki nesne ki birbirine şebih ola. مِثْلَانٍ [mişlān] ma'nāsına.

لَا سِيَّما [lā siyyemā] (sīn'in kesri ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol kelimedir ki onunla istisnā olunur. Ve bu aslında سِيِّ kelimesidir ki ona مَا zamm olunmuştur. Ve şol ism ki سِيَّما لَا dan sonra vāki' olur, onda iki vech cā'izdir, dilersen onu merfū' kılsın مَا kelimesin الَّذِي ma'nāsına kılıp ism-i mezbūru muhtedā-yı mahzūfenin haberi kılmakla; tekūlu: جَاءَنِي الْقَوْمُ لَا سِيَّما وَلَا مِثْلُ ضَرْبَةِ أَخِيكَ Ve eğer dilersen mecrūr kılsın مَا yı zā'id i'tibār edip mā-ba'dinde gelen ismi سِيِّ kelimesine muzāfun ileyh kılmakla zīrā سِيِّ [siyye] مِثْلُ [mişl] ma'nāsınadır; tekūlu: إِضْرَبَنَّ الْقَوْمُ لَا سِيَّما أَخِيكَ أَي وَلَا مِثْلُ ضَرْبَةِ أَخِيكَ Ve bu makāmda Cevherī kelāmında nev'-i tekerrür olduğuna binā'en tayy olundu. Ve Aḥfeş eyitti: 'Arabların سِيَّما لَا سِيَّما إِنَّ فَلَانًا كَرِيمًا لَا سِيَّما dedikleri kavlinde مَا zā'ididir,

muzmer hazf olunup مَا ondan ıvaz verilmişdir, gūyā ki takdīr-i kelām وَلَا مِثْلُهُ إِنَّ أَتَيْتَهُ وَاَعْدًا dir. Vallāhu a'lemu bi's-savābi.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[شَاءَ]

الشَّوُّ [eş-şe>v] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesnenin gāyeti, اَمَدٌ [emed] ma'nāsına. Ve

شَاوٌ [şe>v] Sür'atle gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: غَدَا شَاوًا أَيْ طَلَقًا Ve

شَاوٌ [şe>v] Sebka ma'nāsına da hi gelir, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: شَاوْتُ الْقَوْمَ شَاوًا Ve إِذَا سَبَقْتَهُمْ شَاءَ عَلَى وَزْنِ رَمَاهُ مِثْلُ شَاءَهُ عَلَى وَزْنِ بَاعِهِ Ve إِذَا سَابَقَهُ

شَاوٌ [şe>v] Şol kuyudan çıkarılan balçığa dahi derler ki zembīl ile çıkarılır. Ve zembīle dahi شَاوٌ [şe>v] derler; yukālu: أَخْرَجَ شَاوًا أَوْ شَاوِينَ Ve

شَاوٌ [şe>v] Balçık çıkarmağa dahi derler; tekūlu: شَاوْتُ مِنَ الْبِئْرِ إِذَا نَزَعْتَ مِنْهَا التُّرَابَ

الْمِشَاءَةُ [el-miş'āt] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) مِشْقَاةٌ [mişqāt] vezni üzere) Zembīl ki onunla kuyudan balçık çıkarırlar. Ve مِشْقَاةٌ [mişqāt] k̄āf'la horozun su içtiği kaba derler.

الْمِشَائِي [el-meşā'ī] (mīm'in fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Cem'i, zembīller ma'nāsına.

التَّشَائِي [et-teşā'ī] (tā'nın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Iraklaşmak; yukālu: تَشَائِي مَا بَيْنَهُمَا إِذَا تَبَاعَدَ Ve

تَشَائِي [teşā'ī] Teferruka dahi derler; yukālu: تَشَائِي الْقَوْمَ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْمُشَاءَةُ [el-muşā'āt] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve meddiyle) Sebkat etmek; yukālu: شَاءَهُ عَلَى وَزْنِ فَاعِلُهُ إِذَا سَابَقَهُ

الإِشْتِيَاءُ [el-iṣṭiyāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İştirmek, istimā' ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve Mufaḍḍal eyiti: Sebkat etmek ma'nāsınadır.

[شبا]

السَّبَاةُ [eṣ-ṣebāt] (ṣīn'in fethi ve bā'nın tahfifiyle) حَيَاةُ [ḥayāt] vezni üzere) Her nesnenin ucunda olan sivri yeri.

السَّبَا [eṣ-ṣebā] (ṣīn'in kezālik fethi ve bā'nın tahfifiyle) Cem'i.

السَّبَوَاتُ [eṣ-ṣebvāt] (fethateynle) Kezālik cem'i, sivriler ma'nāsına. Ve

سَبَوَاتُ [ṣebvāt] 'Akreb iğnelere dahi derler.

السَّبْوَةُ [eṣ-ṣebvet] (ṣīn'in fethi ve bā'nın sükunuyla) 'Akreb iğnesi. Ve bu lām'sız isti'māl olundukta lā-yansarīf isti'māl olur, nitekim ba'zı eṣ'ārda gelmiştir.

الإِشْبَاءُ [el-iṣbāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin zekī oğlu doğmak; yukālu: أَشْبَى الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ لَهُ وَلَدٌ ذَكَوِيٌّ Ve

إِشْبَاءُ [iṣbāʾ] Oğlu babasına ṣebīh olmak; yukālu: أَشْبَى فَلَانًا وَلَدُهُ إِذَا أَشْبَهُهُ Ve

إِشْبَاءُ [iṣbāʾ] Bir kimseye iz'āz ve ikrām edip rif'at vermek; tekūlu: أَشْبَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا رَفَعْتُهُ وَأَكْرَمْتُهُ Ve

إِشْبَاءُ [iṣbāʾ] İrtifā'a dahi derler; tekūlu: أَشْبَيْتُ الشَّجَرَةَ إِذَا اِرْتَفَعَتْ

[شتا]

السَّيْتَاءُ [eṣ-ṣitāʾ] (ṣīn'in kesri ve elifin meddiyle) Kış ki yazın mukābilidir. Ve Muberrred eyitti: سَيْتَاءُ [ṣitāʾ] سَيْتَوَةٌ [ṣetvet] kelimesinin cem'i olur.

الْأَشْيِيَّةُ [el-eṣṭiyet] (hemzenin fethi ve tā'nın kesriyle) Cem'i.

السَّيْتَوِيُّ [eṣ-ṣetviyy] (fethateynle ve yā'nın

teṣḍidiyle) سَيْتَاءُ [ṣitāʾ]ya mensūb olan nesne.

السَّيْتَوِيُّ [eṣ-ṣetviyy] (ṣīn'in fethi ve tā'nın sükunu ve yā'nın teṣḍidiyle) Kezālik سَيْتَاءُ [ṣitāʾ]ya mensūb olan nesne. حَرْفِيٌّ [ḥarfīyy] ile حَرْفِيٌّ [ḥarefiyy] gibi حَرْفِيٌّ [ḥarīf] e nisbette. Ve kış gününde yağan yağmura dahi سَيْتَوِيُّ [ṣetviyy] dedikleri bundan me'hūzdur.

السَّيْتَوُ [eṣ-ṣetv] (ṣīn'in fethi ve tā'nın sükunuyla) Bir yerde kışlamak.

الْتَّيْتِيُّ [et-teṣṭī] (fethateynle ve tā'nın kesri ve teṣḍidiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: سَيْتَوْتُ بِمَوْضِعٍ كَذَا وَتَّيْتَيْتُ إِذَا أَقَمْتُ بِهِ السَّيْتَاءُ

الْإِشْتَاءُ [el-iṣṭāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Halk kışa dāhil olmak; tekūlu: أَشْتَى الْقَوْمَ إِذَا دَخَلُوا فِي السَّيْتَاءِ

الْمُشَاتَاءُ [el-muṣātāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimseyi kış gününde işlemek için ücret tutmak, Kisā'ī rivāyeti üzere; tekūlu: عَامَلْتُهُ مُشَاتَاءً كَمَا تَقُولُ مُشَاهَرَةً

السَّيْتِيُّ [eṣ-ṣetiyy] (ṣīn'in fethi ve yā'nın teṣḍidiyle) 'alā-vezni فَعِيلٌ [fa'īl]) Kış gününde yağan yağmur.

الْتَّيْتِيَّةُ [et-teṣṭiyet] ('alā-vezni التَّيْتِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir nesne kış günü kifāyet kılmak; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ يَشْتِيْنِي أَيُّ يَكْفِينِي فِي السَّيْتَاءِ

[شجا]

السَّجْوُ [eṣ-ṣecv] (ṣīn'in fethi ve cīm'in sükunu ile) Gam ve gussa; yukālu: سَجَاهُ يَسْجُوهُ سَجْوًا إِذَا حَزَنَهُ

الْإِشْجَاءُ [el-iṣcāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin boğazına bir nesne durmak; yukālu: إِشْجَأَهُ يُشْجِيهِ إِشْجَاءً إِذَا أَعْصَهُ

السَّجَى [eṣ-ṣecā] (ṣīn'in fethi ve elifin kas-

riyla) Gussa çekmek. Ve boğaza bir nesne durup boğulmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شَجِي يَشْجِي مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve شَجِي [şecā] Şol nesneye dahi derler ki boğaza durur, gerek kemik olsun gerek gayrı nesne olsun.

الشَّجِي [eş-şecī] (şīn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Hazīn olan kimse; yukālu: رَجُلٌ شَجٍ

الشَّجِيَّةُ [eş-şeciyet] (şīn'in fethi ve cīm'in kesriyle) Mü'ennesi; yukālu: امْرَأَةٌ شَجِيَّةٌ عَلَى وَزْنِ فَعْلَةٍ yukālu: "وَيْلٌ لِلشَّجِي مِنَ الْخَلِيِّ" Ve خَلِيٌّ [haliyy] Gam ve gussadan berī olan kimseye derler. Mubered eyitti: yā-yı خَلِيٌّ [haliyy] müşeddededir ve yā-yı شَجِي [şecī] muhaffefedir. Ve eger شَجِي [şecī] kelimesinin فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere kılarısan yā müşeddeded olur, muhaffef olmaz; tekūlu: شَجَاهُ الْخُرُنُّ فَهُوَ مَشْجُوٌّ وَشَجِي

الشَّجْوَاءُ [eş-şecvā] (şīn'in fethi ve cīm'in sükülü ve elifin meddiyle) Yolu sarp olan sahrā; yukālu: مَفَازَةٌ شَجْوَاءٌ إِذَا كَانَتْ صَعْبَةً الْمَسَلِّكُ

الشَّجْوَجِي [eş-şecvcā] (şīn'in ve cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol recüldür ki ayakları uzun ola, حَجْوَجِي [hacevcā] gibidir veznen ve ma'nen.

الشَّجْوِي [eş-şecviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Yā'nın tahfiifiyle olan شَجِي [şecī] kelimesine mensüb nesnedir, pes شَجْوِي [şecviyy] lafzında cīm'i meftūh kıldılar, نَمِرٌ [Nemir]de meftūh olduğu gibi; pes yā elife münkalib olup ba'dehu vāv'a münkalib oldu. Ve نَمِرٌ [Nemir] nūn'la bir kabīlenin ismidir.

[شحا]

الشَّحْوُ [eş-şahv] (şīn'in fethi ve hā-i müh-

melenin sükülü ile) Ağzı açmak; tekūlu: شَحَا فَاهُ يَشْحُو شَحْوًا إِذَا فَتَحَ Ve

شَحْوٌ [şahv] Ağzı açılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَحَا فُوهُ يَشْحُو إِذَا انْفَتَحَ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الشَّحْوَةُ [eş-şahvet] (şīn'in fethi ve hā'nın kezālik sükülüyle) Atın adımı seyrek olmak; tekūlu: فَرَسٌ بَعِيدُ الشَّحْوَةِ أَيُّ بَعِيدُ الْخَطْوَةِ

الشَّوَّاجِي [eş-şevāhī] (şīn'in fethi ve hā'nın kesriyle ve meddiyle) Ağzın açıcı atlar; yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ شَوَّاجِي أَيُّ فَاتِحَاتِ أَفْوَاهِهَا

[شدا]

الشَّدْوُ [eş-şedv] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükülüyle) Deveyi sürmek; tekūlu: شَدَوْتُ الْإِبِلَ شَدْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَتْهَا Ve

شَدْوٌ [şedv] Medd-i savtla bir iki beyt okumağa dahi derler, tegannī üslubunda; yukālu: شَدَا شِعْرًا أَوْ غِنَاءً إِذَا غَنَى بِهِ أَوْ تَرَنَّمَ

الشَّادِي [eş-şādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki bir mikdār edeb ya'nī 'ilm-i 'Arabīyyet tahsīl etmiş ola gūyā ki o kimse mesā'il-i 'ilmi sevk edip bir yere cem' etmiştir. ve

شَادِي [şādī] Mugannī ma'nāsına dahi gelir.

[شذا]

الشَّدَا [eş-şezā] (şīn'in fethi ve zāl-ı mu'cemedden sonra elifin kasrıyla) Ezā ve şerr ma'nāsına gelir. Ve

شَدَى [şezā] Kelb sineğine dahi derler, دُبَابُ الْكَلْبِ ma'nāsına. Ve mezbūr eksere binā'en كَلْبٌ [kelb]e izāfet olunmuştur, zīrā ki gāh olur āhar hayvān üzerine dahi konar.

الشَّدَاةُ [eş-şezāt] (vezni-i mezbūr üzere) Vāhidi, zikr olunan sineklerin biri ma'nāsına. Ve

شَدَا [şezā] Açlığa dahi derler, cū' ma'nāsına

Ḥalīl rivāyeti üzere; yukālu: إِذَا صَرِمَ شَدَاهُ إِذَا أَشْتَدَّ جُوعُهُ Ve

شَدَا [ʃezā] Tuza dahi derler, مِلْح [milḥ] ma'nāsına. Ve

شَدَا [ʃezā] Rāyiha hiddet üzere olmağa dahi derler. Ve

شَدَا [ʃezā] Bakiye-i kuvvet ve şiddet ma'nāsına dahi gelir. Kāle'r-rāciz fī şīrihi: "فَاطِمَ رُذِي لِي شَدَا مِنْ نَفْسِي | وَمَا صَرِيْمُ" "Ve gemi cinsinden bir neve dahi derler. Ve

شَدَاة [ʃezāt] Vāhidi, zikr olunan gemilerden biri ma'nāsına. Ve

شَدَى [ʃezā] Miske derler.

[شَرَى]

الشِّرَاءُ [eş-şirā] (şīn'in kesri ve elifin meddiyle ve kasrıyla dahi lügattir) Bir nesneyi satmak. Ve almak ma'nāsına dahi gelir, azdāddandır; tekūlu:

شَرَيْتُ الشَّيْءَ أَشْرِيهِ Kālallāhu ta'ālā: وَإِذَا اشْتَرَيْتَهُ أَيضًا

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾

Ve kālallāhu ta'ālā: (البقرة، 207) أَي يَبِيعُهَا

﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةً﴾ أَي بَاعُوهُ

الْإِشْتِرَاءُ [el-iştirā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi satın almak. Kālallāhu ta'ālā:

﴿اشْتَرَوْا الضَّالَّةَ﴾ اشْتَرَوْا إِشْتَرَوْا بِالْهَدَى (البقرة، 16)

idi, zamme yā üzerine sakil olup hazf olundukta ictimā'-ı sākineyn lāzım geldiği için yā hazf olunup

اشْتَرَوْا olduktan sonra lām-ı ta'rife musādif olup yine ictimā'-ı sākineyn lāzım geldiği için vāv'ı hareket-i

yā ile müteharrik kılıp "اشْتَرَوْا الضَّالَّةَ" dediler.

الْأَشْرِيَّةُ [el-eşriyet] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) شَرَى [şirā] kelimesinin cem'i. Ve bu şāzzdır, zīrā فِعْلٌ [fi'al] fā'nın

kesri ve 'ayn'ın fethiyle أُفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzere cem olunmaz.

الشَّرَى [eş-şery] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hanzal ya'nī karga düğlüğü; yukālu:

لِفُلَانٍ طَعْمَانٍ أُرِيَّ وَشَرِيَّ Ve أُرِيَّ [ery] bala derler, 'asel ma'nāsına. Ve

شَرَى [şery] Karga düğlüğü'nün ağacına derler; سَجْرُ الْحَنْظَلِ ma'nāsına. Kāle'ş-şā'ir:

"عَلَى حَطِّ الْبُرَايَةِ زَمْحَرِيَّ | السَّوَاعِدُ ظَلٌّ فِي شَرَى طَوَالٍ"

الشَّرِيَّةُ [eş-şeryet] (şīn'in fethi ve rā'nın kezālik sükūnuyla) Vāhidi. Ve

شَرِيَّة [şeryet] Şol hurmā ağacına dahi derler ki çekirdekten biter.

الشَّرَى [eş-şerā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Mālın yaramazı, رُذَالُ الْمَالِ [ruzālu'l-māl] ma'nāsına, شَوَى [şevā] gibidir veznen ve ma'nen. Ve

شَرَى [şerā] Yıldırımın çok yaldıramasına dahi derler; yukālu:

شَرِي الْبُرْقُ يَشْرِي شَرَى مِنْ شَرِي الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ لَمَعَانُهُ Ve

شَرَى [şerā] Nākanın yuları çok muztarib olmağa dahi derler; ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur; yukālu:

شَرِي زِمَامُ النَّاقَةِ إِذَا كَثُرَ اضْطِرَابُهُ Ve

شَرَى [şerā] At seyrinde lecc ve 'inād etmeğe dahi derler. Ve insān 'inād etmeğe dahi derler; yukālu:

شَرِي الْفَرَسُ فِي سَيْرِهِ وَشَرِي الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ Ve

شَرَى [şerā] Hurde sivilceler çıkmāğa dahi derler; yukālu:

شَرِي جِلْدُهُ إِذَا ظَهَرَ خُرَاجُ صِعَاژٍ Ve لَهَا لُدْعٌ شَدِيدٌ

شَرَى [şerā] Gazab yalınlanmağa dahi derler; yukālu:

شَرِي فُلَانٌ غَضَبًا إِذَا اسْتَطَارَ غَضَبًا Ve

شَرَى [Şerā] Selmā demekle ma'rūf cebelin tarikine dahi derler ki arslanı çok olmakla ma'rūftur. Ve

شَرَى [şerā] Nāhiye ma'nāsına da gelir.

الْأَشْرَاءُ [el-eşrā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, nāhiyeler ma'nāsına: يُقَالُ أَشْرَاءُ الْحَرَمِ لِأَطْرَافِهَا

الْإِسْتِشْرَاءُ [el-istişrā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At seyrinde lecc ve 'inād üzere olmak; yukālu: إِسْتَشْرَى الْفَرَسُ إِذَا لَجَّ Ve insān 'inād üzere olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَشْرَى الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ فِي الْأَمْرِ

الشَّرِييُّ [eş-şeriyi] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mu'ānid olan at; yukālu: هُوَ فَرَسٌ شَرِيٌّ عَلَى وُزْنِ فَعِيلٍ

الْإِشْرَاءُ [el-işrā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Doldurmak; tekülü: أَشْرَيْتُ جَفْنَةً Ve الْحَوْضَ وَأَشْرَيْتُ الْجَفْنَةَ إِذَا مَلَأْتَهُمَا [cefnet] kāseye derler, قَضَعَةٌ [kaş'at] gibidir veznen ve ma'nen.

الشَّرْيَانُ [eş-şeryān] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol ağaçtır ki ondan yay ederler.

الشَّرْيَانُ [eş-şiryān] (şīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve

شَرِيَانٌ [şiryān] (kezālik şīn'in fethi ve kesriyle) Şol atılıcı damardır ki kalbden nāşī olur.

الشَّرَايِينُ [eş-şerāyīn] (şīn'in fethi ve yā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan damarlar ma'nāsına.

الشَّرْوَى [eş-şervā] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir nesnenin misli; yukālu: هَذَا شَرْوَى ذَاكَ أَيُّ مِثْلُهُ

شَرْوَرَى [Şerevrā] (fethateynle ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir dağın 'alemidir.

الشُّرَاةُ [eş-Şurāt] (şīn'in zammı ve rā'nın tahfiifiyle) Havāric tā'ifesi.

الشَّرَايِي [eş-Şārī] (rā'nın kesri ve med-

diyle) Vāhidi, zikr olunan tā'ifenin biri ma'nāsına. Ve mezbūrlara شُرَاةُ [Şurāt] dediler, إِنَّا شَرَيْنَا أَنْفُسَنَا فِي طَاعَةِ اللَّهِ أَيُّ بَعْنَا أَنْفُسَنَا بِالْجَنَّةِ, dediklerinden ötürü.

التَّشْرِي [et-teşerrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Zikr olunan tā'ifeden olmak; yukālu: تَشْرَى الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مِنَ الشُّرَاةِ

الْمُشْرِي [el-Muşterī] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir yıldızın ismidir.

[شصا]

الشُّصُو [eş-şuşuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Göz göğe dikilmek; yukālu: شَصَا بَصْرُهُ يَشْصُو شُصُوًا إِذَا شَخَّصَ Ve

شُصُو [şuşuvv] Bulut yükselmeğe dahi derler; yukālu: شَصَى السَّحَابُ إِذَا زَنَفَعَ

الشُّصِي [eş-şuşiyi] (şīn'in zammı ve şād'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Meyyit şişip elleri ve ayakları yukarı kalkmak; yukālu: شَصِي يَشْصِي شُصِيًا

الشَّاصِي [eş-şāşī] (şād'ın kesri ve meddiyle) Gözlerin göğe diken kimse. Ve fi'l-meseli: "إِذَا ارْجَحَنَّ شَاصِيًا فَارْفَعْ يَدًا" Ya'ni "Kağan bir kimse düşüp ayakların kaldırırsa ondan el çek." Cevherī bu meselde شَاصِيًا kelimesin ref-i riclle tefsir etmiştir, lakin münāsib olan ref-i basarla tefsir etmekte, zīrā mesel-i mezbūru zeylinde zikr etmiştir. Ve eger شَصَى zeylinde zikr etmiş olsa tefsir-i mezbūr mutābık olurdu. Ve

الشَّاصِيَةُ [eş-şāşiyet] (şād'ın kesriyle) Şol tulumdur ki içi pür olmağın ayakları kalkmış ola: وَيُقَالُ لِلرَّفَاقِ الْمَمْلُوءَةِ الشَّاصِيَةَ الشَّائِلَةَ الْقَوَائِمِ: وَالْقَرَبُ إِذَا كَانَتْ مَمْلُوءَةً أَوْ نَفَخَ فِيهَا فَارْتَفَعَتْ قَوَائِمُهَا Ve dolu olan kırbaya dahi derler. Ve

الشَّوَاصِي [eş-şevāşī] (şād'ın kesri ve med-

diyle) Cem'i.

الشاصلى [eş-şāşillā] (şād'ın kesri ve lām'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Bir otun ismidir. Lām'ı müşedded kılsan **بَاقِلَى** [bāqillā] gibi elifi kasr edersin ve eger muhaffef kılsan medd edersin. Ve bunu sâhib-i *Ḳāmūs* bāb-ı lām'da irād edip Cevherî'yi tahti'e etmiştir, gūyā ki mezkūr otun ma'nā-yı irtifā'la münāsebeti olup harf-i lām'ın ziyādeye tahammülü olmağın Cevherî bu makāmda zikr etmiştir.

[شطا]

الشطأ [eş-Şeṭā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Nāhiye-i Mışr'da bir karyedir ki ona **ثِيَابِ شَطْوِيَّة** nisbet olunur.

[شظى]

الشظيئة [eş-şezıyyet] (şīn'in fethi ve zā'ın mu'cemenin kesri ve teşdidiyle) Şol ağaç kıymığıdır ki 'asādan ve 'asāya şebīh olanlardan kopar.

الشظايا [eş-şezāyā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, kıymıklar ma'nāsına.

التشظي [et-teşazzī] (tā'nın ve şīn'in fethi ve zā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir nesne ağaç misālinde kopup dağılmak; yukālu: **تَشْطَى الشَّيْءُ إِذَا تَطَايَرَ شَطَايَا**

الشظأ [eş-şezā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol ince kemiktir ki kol kemiğine yapışmıştır. Ve

شظأ [şezā] Zikr olunan kemik yerinden ayrılmış dahi derler; yukālu: **شَظِي الفَرْسُ مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَوَّكَ العَظْمُ المَذْكُورُ مِنْ مَوْضِعِهِ** Ve ba'zı kimse **شظأ** [şezā]yı sinir yarılması ma'nāsına haml etmiştir. Ve

شظأ القوم [şezā'l-ḳavm] **صميم القوم** [şamīmu'l-ḳavm]in mukābilidir ki o kavme sonradan lāhık olup hāricden gelen

kimsedir.

[شعا]

الشعواء [eş-şa'vā] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükunu ve elifin meddiyle) Perākende olan gāret; yukālu: **غَارَةٌ شَعْوَاءٌ إِذَا كَانَتْ فَاشِيَةً** *Kāle İbn Ḳays er-Ruḳayyāt: "كَيْفَ نُؤْمِي عَلَى الفِرَاشِ وَلَمَّا | | تَسْتَجِل الشَّامُ غَارَةٌ شَعْوَاءٌ"*

الإشعأ [el-iş'ā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Gāreti yalınlandırılmak; yukālu: **أشعى القومُ الغَارَةَ إِشعَاءً إِذَا أشَعَلُوهَا**

الشعواي [eş-şevā'ī] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Müteferrik olucular; yukālu: **جاءت الخيلُ شعواي وشوايع على القلبِ: أي مُتَفَرِّقَةً**

[شغا]

الشاغية [eş-şāgiyet] (ğayn-ı mu'cemenin kesriyle) Zā'id olan diş; yukālu: **سِنَّ شَاعِيَةً** Ve bu şol diştir ki sār'ir dişlere onun bitmesi muhālif ola.

الأشغأ [el-eşgā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki diş vech-i mezbūr üzere bitmiş ola.

الشعواء [eş-şağvā] (şīn'in fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: **رَجُلٌ أشعى وامرأةٌ شَعْوَاءٌ**

الشعز [eş-şuğv] (şīn'in zammı ve ğayn'ın sükunuyla) Cem'i. Ve tavşancıl demekle ma'rūf olan kuşa dahi **شَعْوَاءٌ** [şağvā] derler, yukarı minkārı aşağı minkārından uzun olduğundan ötürü.

[شفي]

الشفا [eş-şefā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Şey'-i kalīle derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere: **يُقَالُ لِلرَّجُلِ عِنْدَ مَوْتِهِ وَلَقَمَرٍ عِنْدَ مَحَاقِهِ وَلِلشَّمْسِ عِنْدَ غُرُوبِهَا مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا شَفَا** أي قَلِيلٌ Ve **مَحَاقٌ** [miḥāk] ayın āhir gecelerine der-

ler. Ve

شَفَا [ʃefā] Her nesnenin tarafına dahi derler. Kālallāhu taʿālā: ﴿وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ﴾ (آل عمران، 103)

الشَّفَوَان [eş-şefevān] (fethateynle) Tesniyesi. Ahfeş eyitti: vaktā ki şefā [ʃefā]da imāle cāʾiz olmadıysa vāvī olduğuna ʿilm hāsıl oldu, zīrā imāle yāʾdan olur.

الشَّفَاءُ [eş-şifāʾ] (şīn'in kesri ve elifin meddiyle) Hasta sıhhat bulmak; tekūlu: شَفَاءُ اللَّهِ مِنْ مَّرَضِهِ شَفَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِشْفَاءُ [el-işfāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin üzerine havāle olup ona karīb olmak; yukālu: أَشْفَىٰ عَلَىٰ الشَّيْءِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَيْهِ وَأَشْفَى الْمَرِيضَ عَلَى الْمَوْتِ

الْإِسْتِشْفَاءُ [el-istişfāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Şifā talep etmek. Ve bir nesne ile muʿālece etmeğe dahi derler; tekūlu: إِسْتَشْفَيْتُ بِكَذَا

الْإِشْفَاءُ [el-işfāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye şifā verecek nesne vermek; tekūlu: أَشْفَيْتُكَ الشَّيْءَ أَيُّ أُعْطَيْتُكَ Ve تَسْتَشْفِي بِهِ

إِشْفَاءُ [işfāʾ] Bir kimse bir nesneyi şifā kılmağa dahi derler; yukālu: أَشْفَاهُ اللَّهُ عَسَلًا إِذَا جَعَلَهُ لَهُ شَفَاءً Ve bu Ebū ʿUbeyde rivāyetidir.

التَّشْفِي [et-teşeffī] (fethateynle ve fā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir nesneden halās bulmak; tekūlu: تَشْفَيْتُ مِنْ غَيْظِي إِذَا بَرَّئْتُ مِنْهُ Ve عَيْظٌ [gayz] kīne derler.

الْإِشْفَى [el-işfā] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Bız ki başmakçılar āletindendir, İbnu's-Sikkīt eyitti: إِشْفَى [işfā] kırba ve kırabaya şebīh olan nesneleri dikerken istiʿmāl olunan bızdır. Ve مُحْصَفٌ [miḥşaf] ʿArabnaʿleynin dikerken istiʿmāl olunan bızdır dedi.

[شقا]

الشَّقَاءُ [e-şekāʾ] (şīn'in fethi ve elifin meddiyle) Bed-baht olmak ki سَعَادَةٌ [saʿadet]in mukābilidir.

الشَّقَاوَةُ [eş-şekāvet] (şīn'in fethi ile) Bimaʿnāhu. Ve

شَقَاوَةٌ [şikāvet] (şīn'in kesriyle) شَقَاوَةٌ [şekāvet] maʿnāsında lügattir. Ve kareʿe Kātāde بِالْكَسْرِ ”شَقَاوَتْنَا“ Ve شَقَاوَةٌ [şekāvet] vāv'la istiʿmāl olunup عَطَاءَةٌ [gāṭāʾet] ve عَبَاءَةٌ [ʿabāʾet] gibi vāv hemzeye kalb olunmadı, zīrā شَقَاوَةٌ [şekāvet] o ahvālinde tā'yla istiʿmāl olunup tā'dan münfekk olmamağın harf-i iʿrāb olmadı. عَطَاءَةٌ [ʿaṭāʾet] ve عَبَاءَةٌ [ʿabāʾet] bunun hilāfınca ki bunlarda harf-i ʿillete tā dāhil olmazdan evvel hemzeye kalb olunmuştur. Ve نِهَآيَةٌ [nihāyet] dahi شَقَاوَةٌ [şekāvet] gibidir; yukālu: شَقِي الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Vāv yā'ya kalb olundu mā-kabli meksūr olduğundan ötürü ve يَشْفَى lafzında elife kalb olundu mā-kabli meftūh olduğundan ötürü. Ve muzāriʿinde يَشْقِيَانِ derler, yā elife kalb olunmaz māzīnin tesniyesinde kalb olunmadığı için.

الشَّقْوَةُ [eş-şikvet] (şīn'in kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Bed-baht olmak. Ve şīn'in fethi dahi lügattir.

الْإِشْقَاءُ [el-işqāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseyi bed-baht etmek; tekūlu: أَشْقَاهُ اللَّهُ فَهُوَ شَقِيٌّ بَيْنَ الشَّقْوَةِ

الْمُشَاكَاةُ [el-muşākāt] (mīm'in zammiyla) Zahmet çekip bir nesneye dürüşmek; ve tekūlu min bābī'l-mubālagati: شَاقَانِي فَلَانٌ فَشَقَوْتُهُ أَشْقُوهُ أَيُّ غَلَبْتُهُ Yaʿnī “Onunla zahmet çekmeden mübāhase edip galebe ettim.”

[شكا]

الشُّكْوُ [eş-şekv] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimsenin sana ettiği yaramaz işten haber vermek.

الشِّكَايَةُ [eş-şikāyet] (şīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الشَّكِيَّةُ [eş-şekiyyet] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الشُّكَاةُ [eş-şekāt] (şīn'in fethi ve kāf'ın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; tekūlu: شَكْوَتْ فَلَانًا أَشْكُوهُ شَكْوًا وَشِكَايَةً وَشَكَاةً وَإِذَا أَحْبَبْتَ عَنْهُ بِسُوءِ فِعْلِهِ بِكَ

الْمَشْكُورُ [el-meşkuvv] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şikāyet olunan kimse.

الْمَشْكِييُ [el-meşkiyy] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik şikāyet olunan kimse.

الشُّكْوَى [eş-şekvā] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmdir, şikāyet ma'nāsından.

الإِشْكَاءُ [el-işkā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye bir yaramaz iş edip şikāyetine bā'is olmak; tekūlu: أَشْكَيْتُ أَشْكِيَةً وَإِذَا فَعَلْتَ بِهِ فِعْلًا أَحْوَجُهُ إِلَى أَنْ يَشْكُوكَ

إِشْكَاءُ [iškā] Bir kimseden şikāyetini zā'il kılmağa dahi derler şikāyet ettiği nesneyi def etmekle, pes azdāddan olur.

الإِشْتِكَاءُ [el-iştikā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bir kimseden şikāyet etmek; tekūlu: إِشْتَكَيْتُهُ مِثْلَ شَكْوَتِهِ

إِشْتِكَاءُ [iştikā] Bir kimse bir 'uzvdan şikāyet etmeğe dahi derler; tekūlu: إِشْتَكَا غَضُوا مِنْ أَعْضَائِهِ

التَّشْكِي [et-teşekkī] (fethateynle ve kāf'ın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

تَشْكِي [teşekkī] Emer oğlak derisinden tulum etmeğe dahi derler, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: إِذَا اتَّخَذَ شَكْوَةً Ve شَكْوَةٌ [şekvet]in tefsiri 'an-karīb gelir inşāallāhu ta'ālā.

الْمِشْكَاتُ [el-mişkāt] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Şol penceredir ki nāfiz değildir, içinde çerāğ yakmak için ederler.

الشَّايِي [eş-şākī] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol kimseye derler ki silāhın takındıkta şevket ve hiddet sāhibi ola. Ve Ahfeş eyitti: bu شَائِكٌ [şā'ik]ten maktūbdur. Ve شَائِكٌ [şā'ik] ذِي شَوْكٍ [zī şekv] olana derler, diken ma'nāsına.

الشَّكِيي [eş-şekiyy] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şikāyet kılıcı. Ve şikāyet olunan dahi derler. Ve

شَكِيي [şekiyy] Ağrısı olan kimseye dahi derler. Kāle't-Tirimmāh: "وَسُمِّيَ شَكِييًّا" وَلِسَانِي عَارِمٌ" وَسُمِّيَ مِنَ الْبِسْمَةِ وَشَكِييٌّ مِنَ الشُّكْوَةِ

الشُّكْوَةُ [eş-şekvet] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Emer oğlak derisi ki onu süt tulumu ederler. Ve kaçan altı aylık oğlak derisin tulum etseler ona وَطَّبَ [vaṭb] derler tā-yı mühmele ile.

الشُّكِيي [eş-şukiyy] (şīn'in zammı ve kāf'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Bunu sāhib-i Ḳāmūs rahmetullāhi 'aleyhi لِجَامٍ عَسِيْرٍ le tefsir etmiştir, egerçi Cevheri cins-i silāha müte'allik nesnedir demiştir.

[شلا]

الشُّلْوُ [eş-şilv] (şīn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) A'zā-yı lahmdan bir 'uzvdur. Ve fi'l-hadisi: "إِئْتِنِي بِشُلْوِهَا الْأَيْمَنِ"

الأَشْلَاءُ [el-eşlā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i. Ve

الْإِنْسَانِ أَشْلَاءُ [eşlā'u'l-insān] İnsānın

ğı zāhirdir. Ve

شَوَى [şevā] Atın ellerine ve ayaklarına derler, başına demezler; zīrā atı medh ettiklerinde **عَبْلُ الشَّوَى** derler ‘ayn-ı mühmele ve bā’-i muvahhade ile, elleri ve ayakları fermüde demek mahallinde hālā ki baş fermüde olmak attā cihet-i medh değıldir. Ve

شَوَى [şevā] Mālın yaramazına dahi derler. Ve

شَوَى [şevā] Bir nesnenin kolayına ve cüz’isine dahi derler.

الشَّوِيَّةُ [eş-şeviyet] (şīn’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) Helāk olan kavmin bakiyyesine derler.

الشَّوَايَا [eş-şevāyā] (şīn’in fethi ve elifin kasrıyla) Cem’i, bekāyā ma’nāsına.

الشَّوَايَةُ [eş-şuvāyet] (şīn’in zammı ve vāv’ın tahfifiyle) Büyük nesnenin bir kıt’asına derler, koyun sürüsünden kalan kıt’a gibi meselā; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الشَّاءِ إِلَّا شَوَايَتُهُ Ve

شَوَايَةُ الْحُبْزِ [şuvāyetu’l-hubz] Kezālik ekmeğinin bir ekmeğı derler.

الشَّيَّانُ [eş-şeyyān] (şīn’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) İki kardaş kanı dedikleri dāru. **دَمُ الْأَخْوَيْنِ** [demu’l-eḥaveyn] ma’nāsına. Ve **شَيَّانٌ** [şeyyān] Ba’īdu’n-nazar olan kimseye dahi derler, dūr-bīn ma’nāsına.

الشَّوْشَاءُ [eş-şevşāt] (şīn’in fethi ve vāv’ın sükunuyla **مَوْمَاةٌ** [mevmāt] vezni üzere) Şol nākadır ki serīc ola. Ve **مَوْمَاةٌ** [mevmāt] sahrāya derler.

الشَّيْيِ [eş-şeyiy] (şīn’in fethi ve yā’-i ahīrenin teşdidiyle) Bir lafzdır ki **عِيِي** [‘ayiy] kelimesine itbā’an zikr olunur; yukālu: **عِيِي شِيِي** Ve **عِيِي** [‘ayiy] ‘āciz

ma’nāsındır. Ve bazıları **شَوِيِي** [şeviyiy] dahi derler. Ve fi’l-i ta‘accübünde dahi bitarīki’t-tebe‘iyyet zikr olunur; yukālu: مَا أَغْيَاهُ وَأَشْيَاهُ Ve **أَشْوَاهُ** dahi derler.

الشَّيْيِ [eş-şiyiy] (şīn’in kesri ve yā’nın teşdidiyle) Kezālik **عِيِي** [‘iyiy] lafzına tebe‘iyyetle zikr olunur nesnedir. Ve **عِيِي** [‘iyiy] nutktan ‘āciz olana derler; yukālu: **جَاءَ بِالْعِيِي وَالشَّيْيِ**

[شها]

الشَّهْوَةُ [eş-şehvet] (şīn’in fethi ve hā’nın sükunuyla) Gönül ārzü etmek, iştihā ma’nāsına; yukālu: **شَهِيْتُ الشَّيْيِ شَهْوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا اشْتَهَيْتَهُ**

الشَّهِيِي [eş-şehiyiy] (şīn’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) Gönül ārzü ettiği nesne, yukālu: **طَعَامٌ شَهِيِي أَيُّ مُشْتَهِيِي**

الشَّهْوَانُ [eş-şehvān] (şīn’in fethi ve hā’nın sükunuyla) Bir nesneye iştihāsı olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ شَهْوَانٌ لِشَيْءٍ**

التَّشْهِيِي [et-teşehhī] (fethateynle ve hā’nın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneyi ārzü etmek; tekūlu: **تَشْهَيْتُ عَلَى فُلَانٍ كَذَا** Ya’fī “Filān nesne üzerine ārzü ettim.” Ve fi’l-**Qāmūs**: **تَشْهَاهُ إِذَا أَحْبَبَهُ**

التَّشْهِيِيَّةُ [et-teşhiyet] (‘alā-vezni **التَّزْبِيِيَّةُ** [et-terbiyet]) Bir nesneye iştihā getirmek; yukālu: **هَذَا شَيْءٌ يُشْهِيِي الطَّعَامَ أَيُّ يَحْمِلُ عَلَى اشْتِهَائِهِ**

الشَّاهِيِي [eş-şāhī] (hā’nın kesri ve meddiyle) Nazarı keskin olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ شَاهِيِي الْبَصْرِ أَيُّ سَائِيُهُ الْبَصْرِ مَقْلُوبٌ مِنْهُ** Vallāhu a‘lemu.

FASLU'Ş-ŞĀD**(فَضْلُ الصَّادِ)****[صأى]**

الصَّبِيُّ [eş-şabiyy] (şād'ın fethi ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Kuş yavrusunun ve ona şebih olanın āvāzı; yukālu: **صَأَى يَصْأَى صِئًا عَلَى مِثَالِ** **صَفَى يَصْفَى صَفِيًا إِذَا صَاحَ وَكَذَلِكَ الْخَيْرِيُّ وَالْفَيْلُ وَالْفَارُ وَالْيَرْبُوعُ** Ve **يَرْبُوعٌ** [yerbūc] 'ayn-ı mühmele ile 'Arab tavşanı dedikleri cānverdir. Ve fi'l-meseli: **”جَاءَ بِمَا صَأَى وَصَمَّتْ إِذَا جَاءَ”** **نَاطِقٌ** [nāṭiq] **بِالْمَالِ الْكَثِيرِ أَيْ النَّاطِقِ وَالصَّامِتِ** tan murād deve ve sığır ve koyundur ve **صَامِتٌ** [sāmit]ten murād altın ve akçedir; ve yukālu eyzan: **”هُوَ وَهُوَ جَاءَ بِمَا صَاءَ وَصَمَّتْ”** Ve Ferrā eyitti: **الْعَقْرَبُ تَصْئِي** **وَتَصْأَى** Ve **تَصْئِي** [taşī]dahi derler. Ve fi'l-meseli: **”تَلَدَّ الْعَقْرَبُ وَتَصْئِي وَالْوَأُ لِلْحَالِ عَلَى** **رَوَايَةِ الْأَصْمَعِيِّ** Ya'ni 'akreb mūzīdir, hālet-i sigarında dahi.

[صبا]

الصَّبِيُّ [eş-şabiyy] (şād'ın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Oğlan, gulām ma'nāsına.

الصَّبِيَّةُ [eş-şibyet] (şād'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Cem'î.

الصَّبِيَّانُ [eş-şibyān] (şād'ın kesri ve yā'nın kezālik sükūnuyla) Cem'î. Ve bunun aslı vāv'dır. Ve **صَبِيَّةٌ** demediler **صِبِيَّةٌ** [şibyet] ile iktifā olunmağın, nitekim **أَغْلَمَةٌ** demediler, **غِلْمَةٌ** [gilmet] ile istignā etmeğın.

الصَّبِيَّةُ [eş-şubeyyet] (şād'ın zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) **صَبِيَّةٌ** [şibyet] kelimesinin taşgiri, kıyās üzere, lākin bazı eş'arda **أَصْبِيَّةٌ** [uşaybiyet] vāki olmuştur. Kāle'ş-şā'ir: **”رَحِمَ أَصْبِيَّتِي الَّذِيْنَ**

Gūyā ki كَانَهُمْ || حَجَلَى تَدْرُجُ فِي الشَّرْبَةِ وَقَعٌ” **أَصْبِيَّةٌ** [uşaybiyet] **أَصْبِيَّةٌ** [aşbiyet] kelimesinin taşgiridir, oğlancıklar ma'nāsına.

الصَّبَاءُ [eş-şibā] (şād'ın kesri ve elifin kasrıyla) Oğlanlık.

الصَّبَاءُ [eş-şabā] (şād'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; **إِذَا كَسَرْتَ فَصَرْتَ وَإِذَا فَتَحْتَ مَدَدْتَ**

الصَّبِيَّةُ [eş-şabiyyet] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tāze olan 'avret.

الصَّبَايَا [eş-şabāyā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) **مَطِيَّةٌ** [meṭiyet] ile **مَطَايَا** [meṭāyā] gibi.

الصَّبِيَّانِ [eş-şabiyyān] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle **فَعِيلَانِ** [fa'īlān] vezni üzere) Çenenin iki cānibidir. **جَانِبِي اللَّحْيَيْنِ** ma'nāsına. Kāle Ebū Şadaqa el-İclī yesifu feresen: **”عَارٍ مِنَ اللَّحْمِ صَبِيًّا اللَّحْيَيْنِ | مُؤَلَّلُ الْأُذُنِ”** **أَسِيلُ الْخَدَيْنِ”**

الصَّبِي [eş-şibā] (şād'ın kesri ve elifin kasrıyla) Meyl ve şevk ma'nāsına.

التَّصَابِي [et-teşābi] (tā'nın fethi ve yā'nın kesri ve meddiyle) Hevāya meyl etmek.

الصَّبْوَةُ [eş-şabvet] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kezalik cehle ve hevāya meyl etmek.

الصَّبْبُ [eş-şubuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: **صَبَا يَصْبُو صَبًا يَصْبُو وَصَبُوًّا إِذَا مَالَ إِلَى الْجَهْلِ وَالْفَتْوَةِ** Ya'ni hevāya meyl etse.

الْإِصْبَاءُ [el-işbā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Hevāya ve cehle māyil kılmak; yukālu: **أَصْبَتْهُ الْجَارِيَةُ** Ve

إِصْبَاءٌ [işbā] 'Avret sabī sāhibi olmağa dahi derler gerek sabī müzekker gerek mü'ennes olsun; yukālu: **إِذَا كَانَ**

لَهَا صَبِيٌّ ذَكَرًا كَانَ أَوْ أُنْثَى

أَلْصَبَاءُ [eş-şabā] (şād'ın fethi ve elifin meddiyle) Oğlancıklar ile oynamak; yukālu: صَبِيٌّ صَبَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ سَمَاعًا إِذَا لَعِبَ مَعَ الصَّبِيَّانِ

أَلْصَبَا [eş-şabā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Şol rüzgârdır ki gece ile gündüz berâber oldukça gün doğduğu yerden eser. Ve onun mukâbili دَبُورٌ [debūr]dur.

أَلْصُبُوبُ [eş-şubuvv] (zammetyenle ve vāv'ın teşdidiyle) Sabā yeli esmek; tekülü: صَبَّتْ تَصْبُو صُبُوبًا Ve Arab tā'ifesi şöyle zu'c eder ki دَبُورٌ [debūr] demekle ma'rûf rüzgâr bulutu koparıp havâyâ kaldırdıktan sonra sürer, tamâm yükseldikte صَبَا [şabā] ona istikbāl edip ba'zı ba'zına zamm eder bir haysiyetle ki yekpâre olur. Ve جُنُوبٌ [cenüb] yeli bulutun geri kalanların sürüp ona meded kılar. Ve شَمَالٌ [şemāl] yeli bulutu pâreleyip dağıtır.

أَلْصَابِيَّةُ [eş-şābiyet] (bā'nın kesriyle) نُكَيْبَاءُ [nukeybā] dedikleri rüzgârdır ki صَبَا [şabā] ile شَمَالٌ [şemāl] arasından eser.

أَلْمُصَابَاةُ [el-muşābāt] (mīm'in zammı ile) Kılıcı kımına ters idhāl etmek; tekülü: صَابَيْتُ السَّيْفَ إِذَا أَدْخَلْتَهُ فِي غَمْدِهِ مَقْلُوبًا أَي مَعْكُوسًا Ve gönderi ve oku gılāfına ters komağa dahi derler; tekülü: صَابَيْتُ الرُّمْحَ Ve sâhib-i Şurāḥ bu ma'nâdan zuhûl edip صَابَيْتُ الدَّمِيضَةَ إِذَا هَيَّأْتَهُ لِلضَّرْبِ وَالطَّعْنِ Cevherî irād ettiğine muhālîf.

[صحا]

أَلْمِضْحَاةُ [el-miṣḥāt] (mīm'in kesri ve şād'ın sükûnu ile) Kāse, إِنَاءٌ [inā] ma'nāsına. Aşmaī eyitti: Ben bilmezem ki مِضْحَاةٌ [miṣḥāt] ne nesneden olur. Kāle'l-A'şā: "بِكَأْسٍ وَإِبْرِيْقٍ كَأَنَّ شَرَابَهُ | إِذَا صُبَّ فِي الْمِضْحَاةِ"

خَالَطَ بَقْمًا

أَلْصُخْرُ [eş-şahv] (şād'ın fethi ve hā'nın sükûnuyla) Mest olan kimse ayılmak; yukālu: صَخَا مِنْ سُكْرِهِ صُخْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve **صُخْرٌ** [şahv] Gökyüzünden bulut gitmeğe dahi derler; zehāb-ı gaym ma'nāsına.

أَلْصَاحِي [eş-şāḥī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Mestlikten ayılan kimse. Ve

صَاحِي [şāḥī] Şol güne dahi derler ki onda bulut olmaya.

أَلْإِضْحَاءُ [el-işḥā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Gökyüzü açılmak; yukālu: Ve أَضْحَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْقَشَعَتْ عَنْهَا الْغَيْمُ

إِضْحَاءُ [işḥā] Açıklık zamāna dâhil olmağa dahi derler; yukālu: إِضْحَيْنَا إِذَا أَضْحَتِ لَنَا السَّمَاءُ

أَلْمُضْحِيَّةُ [el-muşḥiyet] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Buluttan açılan gök yüzü. Ve Kisāī eyitti: Gök yüzü buluttan açıldıktaki **صُخْرٌ** dahi derler, **مُضْحِيَّةٌ** demezler.

[صدى]

أَلْصَدَى [eş-şadā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Baykuş demekle ma'rûf olan kuşun erkeği. Adebbes eyitti: **صَدَى** [şadā] şol kuştur ki gece vaktinde ötüp bir yerden bir yere kalkıp uçar. Ve halk onu جُنْدَبٌ [cundeb] demekle ma'rûf olan kuş zu'c ederler, öyle değildir, zīrā جُنْدَبٌ [cundeb] **صَدَى** [şadā]dan asgardır dedi. Ve

صَدَى [şadā] Şol nesnedir ki āvāz mün'akis olmakla dağlarda ve dağlara şebīh olan yerlerde senin savtına şebīh savtla cevâb verir; yukālu: صَمَّ صَدَاهُ وَأَصَمَّ اللَّهُ صَدَاهُ أَي أَهْلَكَهُ لِأَنَّ الرَّجُلَ إِذَا مَاتَ لَمْ يُسْمَعْ الصَّدَى مِنْهُ شَيْئًا فَيَجِيبُهُ Ve

صَدَى [şadā] Şol kimseye dahi derler ki deve ahvālin bilip onun mesālihin tedārük

kıla; yukālu: إِنَّهُ لَصَدَىٰ إِلَيْهِ Ve

صَدَى [ṣadā] Susuzluğa dahi derler, عَطَشٌ [ʿaṭaš] maʿnāsına; yukālu: صَدَىٰ صَدَىٰ مِنَ الرَّابِعِ

الْبَابِ الرَّابِعِ **الْإِضْدَاءُ** [el-iṣḍāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Sadā kılmak; yukālu: أَصَدَىٰ الْجَبَلُ

التَّضْدِيَةُ [et-taṣḍiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bir kimse iki elin birbirine vurmak.

الْمُضَادَّةُ [el-muṣādāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneyi örtmek, müsātere maʿnāsına. Ve müdārāt maʿnāsına da gelir. Ve

مُضَادَّةُ [muṣādāt] Muʿārazaya dahi derler.

التَّضْدِي [et-teṣaddī] (fethateynle ve dāl'in kesriyle ve teṣḍīdiyle) Bir nesneye taʿarruz kılmağa derlerve o şol nesnedir ki ona dikkatle nazar kılasın.

الصَّدِي [eṣ-ṣadī] (ṣād'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Susuz olan kimse.

الصَّادِي [eṣ-ṣādī] (dāl'in kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الصَّدْيَانُ [eṣ-ṣadyān] (ṣād'in fethi ve dāl'in sükünuyla) Bi-maʿnāhu kezālik.

الصَّدْيَا [eṣ-ṣadyā] (ṣād'in fethi ve elifin kasrıyla) Müʿennesi; yukālu: رَجُلٌ صَدٍ وَصَادٍ وَصَدْيَانٌ وَأَمْرَأَةٌ صَدْيَا

الصَّوَادِي [eṣ-ṣavādī] (ṣād'in fethi ve dāl'in kesriyle ve meddiyle) Uzun olan hurmā ağaçları, naḥīl-i tıvāl maʿnāsına. Ve gāh olur susuz biten hurmā ağaçlarına dahi **صَوَادِي** [ṣavādī] derler.

[صرى]

الصَّرَى [eṣ-ṣarā] (ṣād'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol sudur ki müddet-i medīde ile bir yerde karar etmiş ola.

الصَّرَى [eṣ-ṣirā] (ṣād'in kesri ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu. Ve Ebū ʿAmr eyitti: صِرَى [ṣirā] şol sudur ki onun bir yerde çok eğlenmesi ile tegayyür gelmiş ola; yukālu:

صِرَى الْمَاءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الصَّرَاةُ [eṣ-ṣarāt] (ṣād'in fethi ve rā'nın tahfiifiyle) Şol nutfedir ki terk-i nikāhla erin arkasında çok karār etmiş ola; yukālu: هَذِهِ نُطْفَةٌ صِرَاةٌ أَيْ مُحْتَبَسَةٌ

الصَّرَى [eṣ-ṣary] (ṣād'in fethi ve rā'nın sükünuyla) Suyu bir yerde habs etmek; yukālu: صِرَى الْمَاءِ فِي ظَهْرِهِ زَمَانًا إِذَا احْتَبَسَهُ **كَالِةِ رُبِّ غُلَامٍ قَدْ صِرَى فِي** **فَقْرَتِهِ** | | **مَاءِ الشُّبَابِ عُنْفُوَانٍ سَنَبِيَّةٍ** Ve

صَرَى [ṣary] Bevli katʿ etmeğe dahi derler; tekülü: صِرَى بَوْلُهُ صَرِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ **كَالِةِ زُو'ر-رُومَةِ: مُشْتَقًا أَصْبَنًا فَوَادُهُ** **|| هَوَاهُنَّ إِنْ لَمْ يَضْرِهِ اللَّهُ قَاتِلَةٌ** Ve

صَرَى [ṣary] Defʿ maʿnāsına da gelir; yukālu: صِرَى اللَّهُ عَنْهُ شَرُّهُ إِذَا دَفَعَ **صَرِيَّتُهُ إِذَا مَنَعَتْهُ** Ve

صَرَى [ṣary] Bir nesneye su korken yā kuyudan su çekerken katʿ etmeğe dahi derler; tekülü: صَرِيْتُ الْمَاءِ إِذَا اسْتَقْبَيْتَهُ ثُمَّ قَطَعْتَ Ve

صَرَى [ṣary] Fasl maʿnāsına dahi gelir; tekülü: صَرِيْتُ مَا بَيْنَهُمْ صَرِيًّا إِذَا فَصَلَتْ ve yukālu: اِخْتَصَمْنَا إِلَى الْحَاكِمِ فَصَرَى مَا بَيْنَنَا أَيْ قَطَعَ **Ve bir kimsenin elinde mahbūs kalmağa dahi derler; yukālu: صِرَى فُلَانٌ فِي يَدِ فُلَانٍ إِذَا بَقِيَ فِي يَدِهِ رَهْنًا مَحْبُوسًا**

التَّضْرِيَةُ [et-taṣriyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Koyunun sütin birkaç gün sağmamak memesinde sütü cemʿ olsun diye.

الْمُضَرَّاتُ [el-muṣarrāt] (mīm'in zammı ve rā'nın teṣḍīdiyle) Şol koyundur ki zikr olunan vech üzere ola.

الصَّرَاةُ [eṣ-ṣarāt] (ṣād'in fethi ile) ʿIrāk neh-

rinin ismidir; biri **الصَّرَاةُ الْعُظْمَى** [eş-Şarātu'l-ʿUzmā] ve biri **الصَّرَاةُ الصُّغْرَى** [eş-Şarātu'ş-Şuğrā]dır.

الصَّرَاءُ [eş-şarāʾ] (şād'ın fethi ve rā'nın tahfifi ve elifin meddiyle) Karga düğlüğüdür, sarardığı hinde.

الصَّرَايَةُ [eş-şarāyet] (şād'ın fethi ve rā'nın tahfifiyle) Vāhidi, zikr olunan düğlüklerin biri ma'nāsına.

الصَّارِي [eş-şārī] (rā'nın kesri ve meddiyle) Gemici, mellāh ma'nāsına.

الصَّرَاءُ [eş-şarrāʾ] (şād'ın zammı ve rā'nın teşdidi ve elifin meddiyle) Cem'i, gemiciler ma'nāsına, قَارِيٌّ [kārīʾ] ile قُرَاءٌ [kurrāʾ] ve كَافِرٌ [kāfir]le كُفَّارٌ [kuffār] gibi. Ve ammā صَرَارِيٌّ [şarāriyy] ki kezālik mellāh ma'nāsınadır, bāb-ı rā'da zikr olunmuştur.

[صعا]

الصَّعْوَةُ [eş-şaʿvet] (şād'ın fethi ve ʿayn'ın sükunuyla) Kiçirek serçe misalinde bir kuşçağızdır.

الصَّعْرُ [eş-şaʿv] (şād'ın fethi ve ʿayn'ın sükunuyla) Cem'i, zikr olunan kuşlar ma'nāsına.

الصَّعَاءُ [eş-şiʿāʾ] (şād'ın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i.

[صغا]

الصَّغْرُ [eş-şagv] (şād'ın fethi ve ğayn-ı muʿcemenin sükunuyla) Meyl etmek; tekülü: صَغَا يَصْغُو وَيَصْغِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَالَ

الصَّغَاءُ [eş-şagāʾ] (şād'ın fethi ve elifin kasriyle) Kezālik meyl etmek.

الصَّغْيِي [eş-şiġiyy] (şād'ın ve ğayn'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik meyl ma'nāsına; tekülü: صَغِي صَغَاءٌ وَصَغِيًّا مِنَ الْبَابِ

الرَّابِعِ Ve yıldızın gurūba meyl etmesine dahi derler; yukālu: صَعَتِ النُّجُومُ إِذَا مَالَتْ لِلْغُرُوبِ

الصَّغْرُ [eş-şiġv] (şād'ın fethi ve kesri ve ğayn'ın sükunuyla) Kezālik meyl ma'nāsına.

الصَّغَاءُ [eş-şagāʾ] (şād'ın fethi ve elifin meddiyle) Kezālik meyl ma'nāsına; yukālu: صَعُوهُ مَعَكَ وَصَعُوهُ مَعَكَ وَصَعَاهُ مَعَكَ أَي مَيْلُهُ مَعَكَ

الصَّاعِيَّةُ [eş-şāġiyet] (ġayn'ın kesriyle) Şol cemāʿattir ki bir kimsenin katında hācetleri olmağın ona meyl edip onun katına cemʿ olurlar; minhu kavluhum: أَكْرُمُوا فَلَانًا فِي صَاعِيَّتِهِ أَي فِي الَّذِينَ يَمِيلُونَ إِلَيْهِ وَيَأْتُونَهُ وَيَطْلُبُونَ مَا عِنْدَهُ

الصَّاعِيَّةُ [el-işġāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye eğilip kulak tutmak; tekülü: أَصْعَيْتُ إِلَى فُلَانٍ إِذَا مِلْتُ بِسَمْعِكَ نَحْوَهُ Ve

الصَّاعِيَّةُ [işġāʾ] Bir nesneyi meyl ettirmeğе dahi derler; tekülü: أَصْعَيْتُ الْإِنَاءَ إِذَا أَمَلْتُهُ Ve ğāh olur صَاعِيَّةُ الْإِنَاءِ [işġāʾu ināʾ] ile noksān-ı hakk murād olur; yukālu: فَلَانٌ مُضْعَى إِنَاؤُهُ إِذَا مَلَّصْتَهُ Ve

الصَّاعِيَّةُ [işġāʾ] Nākanın pālān cānibine baş eġmesine dahi derler; yukālu: أَصْعَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَمَالَتْ رَأْسَهَا إِلَى الرَّحْلِ كَأَنَّهَا تَسْتَمِعُ شَيْئًا حِينَ يُشَدُّ عَلَيَّهَا الرَّحْلُ

[صفا]

الصَّفَاءُ [eş-şafāʾ] (şād'ın fethi ve fā'dan sonra elifin meddiyle) Bir nesnenin sāfi olması ki كَدْرٌ [keder]in mukābilidir; yukālu: صَفَا الشَّرَابُ يَصْفُو صَفَاءً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّصْفِيَةُ [et-taşfiyet] (ʿalā-vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Bir nesneyi sāfi kılmak; tekülü: صَفَيْتُهُ أَنَا تَصْفِيَةُ

الصَّفْوَةُ [eş-şafvet] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin hālisi; yukālu: محمد صَفْوَةٌ اللهُ مِنْ خَلْقِهِ وَمُضْطَفَّاهُ Ve bunda şād'ın zammı ve kesri dahi lügattir; yukālu: لَهُ صَفْوَةٌ مَالِي وَصَفْوَةٌ مَالِي وَصَفْوَةٌ مَالِي Ve kaçan hā'yı hazf etseler لَهُ صَفْوَةٌ مَالِي derler fethle, gayrı cā'iz değildir.

الصَّفْوُ [eş-şafv] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin sāfisin almak; tekūlu: صَفْوْتُ الْقَدْرَ إِذَا أَخَذْتُ صَفْوَتَهَا Ve bir nesnenin hālisine dahi derler, 'alā-mā merre ānifen.

الصَّفَاةُ [eş-şafāt] (şād'ın fethi ile) Yüzü düz olan taş, صَحْرَةٌ مَلْسَاءٌ ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "مَا تُنْذِي صَفَاتُهُ" Ve ma'nā-yı mesel "Onun kayası nem-nāk olmaz" demektir, ya'nī onda sehā eseri yoktur.

الصَّفَا [eş-şafā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i.

الأَصْفَاءُ [el-aşfā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i.

الصَّفِيي [eş-şufiyy] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) فُؤُولُ [fu'ūl] vezni üzere) Kezālik cem'i, zikr olunan taşlar ma'nāsına. Ve

صَفَا [Şafā] Mekke'de bir mevzi'in ismidir. Ve

صَفَا [Şafā] Bahreyn'de bir nehrin dahi ismidir.

الصَّفْوَاءُ [eş-şafvā] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Taşlar, hicāre ma'nāsına.

الصَّفْوَانُ [eş-şafvān] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kezālik hicāre ma'nāsına.

الصَّفْوَانَةُ [eş-şafvānet] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Vāhidi, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere.

يَوْمُ صَفْوَانَ [yevmu şafvān] (vezn-i mezkūr

üzere) Güneş sāfi olmak ya'nī açıklık olup soğuk ziyāde olmak.

الْمِضْفَاةُ [el-miṣfāt] (mīm'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Süzek ki onunla bir nesne süzerler, رَاوُقُ [rāvūq] ma'nāsına.

الصَّفِيي [eş-şafiyy] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Sütü çok olan nāka.

الصَّفَايَا [eş-şafāyā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, sütü çok nākalar ma'nāsına; yukālu: مَا كَانَتْ النَّاقَةُ وَالشَّاءُ صَفِيًّا وَلَقَدْ صَفَّتْ تَصْفُو Ve

صَفِيي [şafiyy] Kalbin mahabbette sāfi kılıcı ma'nāsına dahi gelir, مُصَافِي [muşāfi] ma'nāsına. Ve

صَفِيي [şafiyy] Māl-ı ganīmetten re'īs olan kimse kable'l-kısmet ihtiyār ettiği nesneye dahi derler. Ve

صَفَايَا [şafāyā] Zikr olunan mällar ma'nāsına dahi gelir.

الصَّفَوِيَّةُ [eş-şafıyyet] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik māl-ı ganīmetten ihtiyār olunan nesne.

الإِصْفَاءُ [el-işfā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi hālīs kılmak; tekūlu: أَصْفَيْتُهُ الْوُدَّ إِذَا أَخْلَصْتَهُ Ve

إِصْفَاءُ [işfā] Bir kimseyi bir nesne ile ihtiyār etmeğe dahi derler; tekūlu: أَصْفَيْتُهُ بِالشَّيْءِ إِذَا آتَرْتَهُ Ve

إِصْفَاءُ [işfā] Bir nesneden hālī olmağa dahi derler; yukālu: أَصْفَى الرَّجُلُ مِنَ الْمَالِ وَالْأَدَبِ إِذَا خَلَا Ve

إِصْفَاءُ [işfā] Hālī kılmağa dahi derler; yukālu: أَصْفَى الْأَمِيرُ دَارَ فُلَانٍ إِذَا خَلَاهَا Ve

إِصْفَاءُ [işfā] Tavuk yumurtası kesilmeğe dahi derler; yukālu: أَصْفَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا انْقَطَعَ بَيْضُهَا Ve

إِضْفَاءُ [iṣfāʾ] Şāʿir şiʿrin katʿ edip şiʿr demez olmağa dahi derler; yukālu: أَضْفَى الشَّاعِرُ إِذَا أَنْقَطَعَ شِعْرُهُ

الْمُصَافَاةُ [el-muṣāfāt] (mīm'in zammı ile) Bi-maʿnāhu fī ihlāsi'l-vuddi.

التَّصَافِي [et-teṣāfi] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Birkaç kimse birbirine hulūs-ı mahabbet üzere olmak; yukālu: تَصَافَيْنَا أَيَّ تَخَالَضْنَا

الإِضْطِفَاءُ [el-iṣṭifāʾ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Bir nesneyi ihtiyār etmek.

الْإِسْتِضْفَاءُ [el-istiṣfāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin mālın cümle almak; yukālu: اسْتِضْفَى مَالَهُ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ

[صلا]

الصَّلَاةُ [eṣ-ṣalāt] (şād'ın fethi ve lām'ın fethi ve meddiyle) Duʿā ve salāt, Hakk taʿāladan rahmet maʿnāsına dahi gelir. Ve

صَلَاةٌ [ṣalāt] Erkān-ı maʿlūme ve efʿāl-i mahsūsa maʿnāsına dahi gelir. Pes bu şol ismdir ki mevziʿ-i masdara vazʿ olunur; yukālu: صَلَّيْتُ صَلَاةً وَلَا يُقَالُ صَلَّيْتُ تَضَلُّيَةً

التَّضَلُّيَةُ [et-taṣliyyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyyet]) Resüle sallallāhu ʿaleyhi ve sellem salavāt getirmek; tekūlu: صَلَّيْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تَضَلُّيَةٌ [taṣliyyet] Āteşle ʿasāyı mülāyim kılıp doğrultmağa dahi derler. Ve

تَضَلُّيَةٌ [taṣliyyet] Āteşe bırakmağa dahi derler, ihrāk için. Ve kuriʿe kavluhu taʿālā: Şol kimse ki tahfifile kırāʾat etti, ضَلِّيٌّ [ṣuliyy]den kıldı, āteşe yanmak maʿnāsına, ʿalā-mā se-yecīʿu.

الْمُصَلِّي [el-muṣallī] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teṣdīdiyle) Koşu atla-

rından ileri gelen atın ardınca gelen ata derler; yukālu: صَلَّى الْفَرَسُ إِذَا جَاءَ مُصَلِّيًا Ve mezbūra مُصَلِّي [muṣallī] dediler, başı sâbık olan atın صَلَوَيْن [ṣaleveyn]inde olduğu için. Ve صَلَوَيْن [ṣaleveyn] kuyruğun iki cānibinde olan uyluk atlarına derler; ʿalā-mā se-yecīʿu.

الصَّلَايَةُ [eṣ-ṣalāyet] (şād'ın fethi ve lām'ın tahfifiyle) Şol mücellā taştır ki onun üzerinde müşk ve müşke şebīh nesne ezerler.

الصَّلَاةُ [eṣ-ṣalāʾet] (şād'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhā. Ve

صَلَاةٌ [Ṣalāʾet] ʿAmr-ı Numeyrī'nin oğludur ki قَلْعَيْن [Ḳalʿayn]in biridir. Ve قَلْعَيْن [Ḳalʿayn] ʿAmr-ı mezbūrun oğullarının lakabıdır.

الصَّلْيُ [eṣ-ṣaly] (şād'ın fethi ve lām'ın sükünuyla) Eti biryān etmek; tekūlu: صَلَّيْتُ اللَّحْمَ وَعَيْرَهُ أَضْلِيَهُ صَلْيًا مِنَ النَّابِ الثَّانِي مِثْلَ رَمَيْتِهِ رَمِيًّا "أَنَّهُ أَبِي بِشَاةٍ مُصَلِّيَّةٍ أَيُّ إِذَا شَوَيْتُهُ" Ve fi'l-hadīsi: "مَشْوِيَّةٌ" Ve

صَلِّي [ṣaly] Bir kimseyi āteş olduğu mekāna dāhil etmeğe dahi derler; tekūlu: صَلَّيْتُ الرَّجُلَ نَارًا إِذَا أُدْخِلْتَهُ النَّارَ وَجَعَلْتَهُ يَضْلَاهَا **صَلَا** [ṣalā] Kuyruk yanına derler ki maksūd kurbdür. Ve

صَلِي [ṣaly] Bir husūsta bir kimseye dām kurmağa dahi derler helāk olsun diye; tekūlu: صَلَّيْتُ لِفُلَانٍ إِذَا عَمِلْتَ لَهُ فِي أَمْرٍ تُرِيدُ أَنْ تَمَحِلَ بِهِ فِيهِ وَتُوقِعَهُ فِي هَلَكَةٍ

الْمُصَالِي [el-meṣālī] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol tuzak ipleridir ki onunla kuş tutarlar. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ لِلشَّيْطَانَ فُحُوحًا وَمَصَالِي" Ve فَحٌّ [faḥḥ] fā ile ve ḥāʾ-i muʿceme ile şol nesnedir ki onunla oğlancıklar kuş tutarlar.

الْمِصْلَاةُ [el-miṣlāt] (mīm'in kesri ve şād'ın

sükūnuyla) Vāhidi, zikir olunan tuzakların biri ma'nāsına.

الإِضْلَاءُ [el-işlāʔ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Āteşin içine bırakmak; tekülü:

أَضْلَيْتُهُ إِذَا أَلْقَيْتَهُ فِي النَّارِ إِلْقَاءً تُرِيدُ الْإِحْرَاقَ Ve

إِضْلَاءُ [işlāʔ] Yundun kuyruk etrāfında olan uyluk etleri sölpük olmağa dahi derler, doğurması karīb oldukta; yukālu: أَضَلَّتْ الْفَرْسُ إِذَا اسْتَرْخَى صَلَوَاهَا ذَلِكَ إِذَا قَرَّبَ نَتَاجُهَا

الصُّلْيُ [eş-şuliy] (şād'ın zammı ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Āteşe yanmak; minhu kavluhum: صَلَّى فَلَانٌ النَّارَ صَلِيًّا مِنَ الْبَابِ إِذَا اخْتَرَقَ الرَّابِعَ إِذَا اخْتَرَقَ Ve

صُلْيُ [şuliy] Bir nesnenin elemin çekmeğe dahi derler; yukālu: صَلَّى بِالْأَمْرِ إِذَا قَاسَى حَزَّةً وَشَدَّتْهُ

الإِشْطِلَاءُ [el-iştilāʔ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Āteşe ısınmak.

التَّصْلِي [et-teşallī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: إِشْطَلَتْ بِالنَّارِ وَتَصَلَّيْتُ بِهَا Ve إِشْطَلَتْ بِالنَّارِ بِالنَّارِ [iştilāʔ bi'n-nār] bir nesneye tākat getirmek ma'nāsında dahi isti'māl olunur; yukālu: فَلَانٌ لَا يُصْطَلَى بِنَارِهِ إِذَا كَانَ شُجَاعًا لَا يَطَاقُ

الصَّلَاءُ [eş-şalāʔ] (şād'ın fethi ve elifin meddiyle) Kuyruğun sağ tarafında ve solunda olan uyluk etleridir.

الصَّلَوَانُ [eş-şalevān] (fethateynle) Tesniyesidir.

الصَّلَاءُ [eş-şilāʔ] (şād'ın kesri ve elifin meddiyle) Şol āteştir ki onunla ısınırlar. Ve biryāna dahi صَلَاءٌ [şilāʔ] derler, āteşle olduğundan ötürü.

الصَّلَا [eş-şalā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālīk āteş; bi'l-kesri yumeddu ve bi'l-fethi yuksaru.

الصَّلَوَاتُ [eş-şalāvāt] (fethateynle)

Kenā'is-i yehūd. Bārī ta'ālānın ﴿وَيَبِّعْ صَلَوَاتٍ﴾ (الحج، 40) dediği kavlinde صَلَوَاتٍ [şalāvāt]tan murād mevāzi-i 'ibādattır, İbn 'Abbās rivāyeti üzere.

[صما]

الصَّمِيَانُ [eş-şameyān] (fethateynle) Dönmek ve sıçramak. Ve

صَمِيَانُ [şameyān] Çābük ve bahādır ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ صَمِيَانٌ أَيُّ شُجَاعٌ

الإِشْمَاءُ [el-işmāʔ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Saydı vurup gözü önünde katl etmek. Ve fi'l-hadīsi: "كُلُّ مَا أَصْمَيْتَ وَدَعَّ" "إِمْاءٌ" [inmāʔ] bir nesnenin öldüğün görmemektir. Ve

إِشْمَاءُ [işmāʔ] At karār etmeyip gemin gevmeğe dahi derler; yukālu: أَصْمَى الْفَرْسَ عَلَى لِحَامِهِ إِذَا عَضَّ عَلَيْهِ وَمَضَى

الصَّمَى [eş-şamā] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sayd göz önünde ölmek; yukālu: صَمَى الصَّمِيدُ يَضْمِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ وَأَنْتَ تَرَاهُ

الإِنْصِمَاءُ [el-inşimāʔ] (hemzenin ve şād'ın kesriyle) Dökülmek; yukālu: إِنْصَمَى عَلَيْهِ إِذَا أَنْصَبَ

[صنا]

الصِّنْوَانُ [eş-şinv] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Şol hurmā fidanlarının birine derler ki bir kaçı bir kökten çıkmış ola.

الصِّنْوَانُ [eş-şinvān] (şād'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Tesniyesi.

الصِّنْوَانُ [eş-şinvān] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'i, nūn-ı ahirenin i'rāb bi'l-hareke ile mu'reb olması üzere. Ve fi'l-hadīsi: "عُمُّ الرَّجُلِ صِنْوَانٌ أَبِيهِ" Ve

صِنْوَانُ [şinvān] Şol iki kuyuya dahi derler

ki birbirine karīb olup suyu bir gözden gele.

الصَّنِيّ [eş-şuneyy] (şād'ın zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol ki-çirek pınardır ki sızıntı olup kimse ondan sulanmayıp ona itibār etmeye, pes صُنِّيّ [şuneyy] صُنُوْ [şinv]in taşgiri olur.

الصَّنَايَةُ [eş-şināyet] (şād'ın kesri ile) Bir nesnenin götürüsü mahallinde isti'māl olunur; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِصِنَايَتِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ كُلُّهُ

[صوى]

الصُّوَى [eş-şuvā] (şād'ın zammı ve elifin kasrıyla) Taştan olan 'alāmetlerdir ki yollarda ve yollara şebīh olan nesnelerde vaz' olunur.

الصُّوَةُ [eş-şuvvet] (şād'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Vāhidi. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ" لِلْإِسْلَامِ صُؤَى وَمَنَارًا كَمَنَارِ الطَّرِيقِ

الأَصْوَاءُ [el-aşvā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Makbereler; ma'nā-yı sābıktan me'hūzdur. Ve Aşma'ti صُؤَى [şuvā] zamm-ı şād ve kasr-ı elifle berk olup mürtefi' olan mahalline derler, lākin irtifā'ı bir haysiyetle ki dağ mertebesine vāsıl olmaya. Ve

صُؤَى [şuvā] Rüzgār muhtelif olacak yere dahi derler, مُمْتَلَفُ الرِّيحِ ma'nāsına.

الصُّوِيّ [eş-şuviyy] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Kurumak, yübūset ma'nāsına; yukālu: صَوَّتِ النَّحْلَةُ تَصْوِي صُؤِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا يَبَسَتْ

الصَّوَايِ [eş-şāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Kuru olan nesne.

التَّصْوِيَةُ [et-taşviyet] (alā-vezni التَّزْيِيَةُ [et-terbiyet]) Erkeği döl için beslemek; tekūlu: صَوَّتْ لِإِبْلِي فَحَلًّا إِذَا اخْتَرْتَهُ Ve 'Adebbes-i Kinānī eyitti: تَصْوِيَةُ [taşviyet]

erkeğin üzerine yük vurmuyup onu bend etmemektir, mūcāma'at emrinde şevkli ve kıvāmlı olsun diye. Ve Aşma'ti eyitti: تَصْوِيَةُ [taşviyet] koyunun sütin kurutmaktır, semirsin diye; yukālu: صَوَّئْتُهَا فَصَوَّتْ

[صها]

الصَّهْوَةُ [eş-şahvet] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Teğeltilik ki at arkasında teğelti durduğu yerdir. Ve her dağın ziyāde mürtefi' yerine dahi صَهْوَةٌ [şahvet] derler. Ve Ebū 'Amr eyitti: صَهْوَةٌ [şahvet] su eğlendiği yere derler.

الصَّهَاءُ [eş-şihā'] (şād'ın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, مَنَاقِعُ الْمَاءِ ma'nāsına.

الصَّهْيِ [eş-şahy] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yara yaşarmak; yukālu: صَهَا الأَجْرُحُ يَصْهِي صَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَدِيَ Ve Halīl eyitti: صَهْيِ الأَجْرُحُ derler bāb-ı rābi'den. Ve **صَهْوَةٌ** [şahvet] Şol burca dahi derler ki tepe üzerinde yapılmış ola.

FASLU'D-ḌĀD

(فَصْلُ الضَّادِ)

[ضبا]

الضَّبُّ [eḏ-ḏabv] (ḏād'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi âteş tagyîr etmek; yukâlu: ضَبَّتْهُ النَّارُ تَضْبُوهُ ضَبًّا إِذَا غَيَّرْتَهُ وَسَوَّيْتَهُ

الْمُضْبَاةُ [el-muḏbāt] (mîm'in zammı ve ḏād'ın sükunuyla) Kül içinde pişen ekmek, ma'nāsına.

الضَّابِّي [eḏ-ḏabī] (bā'nın kesri ve meddiyle) Kül, remād ma'nāsına.

الْإِضْبَاءُ [el-iḏbā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin üzerine havâle olmak, ona zafer bulmak için.

[ضحا]

الضَّخْوَةُ [eḏ-ḏaḥvet] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Gündüzün evveline derler ki tulū-ı şemsin 'akibince olur.

الضَّحَى [eḏ-ḏuḥā] (ḏād'ın zammı ve elifin kasrıyla) ضَخْوَةٌ [ḏaḥvet]ten sonra olan zamandır ki o güneşin tamām ziyā verdiği vakttir. Ve bunun tezkîri ve te'nîsi cā'izdir. Şol kimse ki mü'ennes kıldı, gūyā ki ضَخْوَةٌ [ḏaḥvet] kelimesinin cem' olmasının itibār etti ve şol kimse ki müzekker kıldı, mezbûru fi'l vezni üzere ism itibār etti, ضَرَدٌ [şurad] ve نُغَرٌ [nuḡar] gibi. Ve ضَرَدٌ [şurad] şād ve rā-i mühmeleteynle kerkes dedikleri kuştur. Ve نُغَرٌ [nuḡar] nūn'la ve ḡayn-ı mu'ceme ile serçeye şebîh bir kuşçağızdır. Ve

ضَحَى [ḏuḥā] Zarf-ı ḡayr-ı mütemekkindir, سَحَرٌ [sehār] gibi; tekûlu: إِذَا وَضَحَى وَضَحَى لَقَيْتَهُ ضُحَى وَضَحَى إِذَا أَرَدْتَ بِهِ ضُحَى يَوْمَكَ لَمْ تُنَوِّهْهُ

الضَّحَاءُ [eḏ-ḏaḥā] (ḏād'ın fethi ve elifin

meddiyle) Şems tamām mürtefi' olduğu zamāna derler; müzekkerdir. Ve

ضَحَاءٌ [ḏaḥā] Güneşe çıkmaya dahi derler; tekûlu: صَحِيْتُ لِلشَّمْسِ ضَحَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرَزَتْ وَتَقُولُ صَحِيْتُ أَيْضًا بِالْفَتْحِ وَالْمُسْتَقْبَلُ "أَنَّ" ابنَ عَمَرَ رَأَى رَجُلًا مُحْرَمًا قَدِ اسْتَطَّلَ فَقَالَ أَضْحَ لِمَنْ "Hadîs-i mezbûru muhaddisler bu vech üzere rivāyet kılmişlardır, hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle emrdir أَضْحَيْتُ sîḡasından lâkin Aşma'ı eyitti: bu أَضْحَ لِمَنْ sîḡasından dur hemzenin kesri ve ḥā'nın fethi ile صَحِيْتُ أَضْحَى sîḡasından me'hûz olmakla, zîrâ ki İbn 'Ömer mezbûra güneşe çıkmakla emr etmiştir. Ve bundandır Bārī ta'ālânın ﴿وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَضْحَى﴾ (طه، 119) kavli. Ve

ضَحَاءٌ [ḏaḥā] Kuşluk vaktinde ekl olunan ta'amā dahi derler غَدَاءٌ [ḡadā] gibi ḡayn-ı mu'cemenin fethiyle. Ve mezbûra ضَحَاءٌ [ḏaḥā] dediler ضَحَا [ḏuḥā] vaktinde ekl olduğu için.

الْإِضْحَاءُ [el-iḏḥā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Şems tamām mürtefi' olduğu zamāna dâhil olmak; tekûlu minhu: بِالْمَكَانِ حَتَّى أَضْحَيْتُ كَمَا تَقُولُ مِنَ الصَّبَاحِ أَضْبَحْتُ Ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "يَا عِبَادَ اللَّهِ أَضْحُوا بِصَلَاةِ الضَّحَى" أَي لَا تُصَلُّوهَا إِلَى ارْتِفَاعِ الضَّحَا

إِضْحَاءٌ [iḏḥā] Bir nesneyi gündüzün işlemeğe dahi derler; tekûlu: فَلَا تَفْعَلْ كَذَا أَضْحَى فُلَانٌ يَفْعَلُ كَذَا ki كَمَا تَقُولُ ظَلَّ dahi gündüz işledi demektir.

التَّضْحِي [et-teḏaḥḥī] (fethateynle ve ḥā'nın kesri ve teşdidiyle) Zikr olunan ta'amā ekl etmek; yukâlu: هُمْ يَتَضَحُّونَ أَي يَتَغَدَّوْنَ

الضَّحْيَاءُ [eḏ-ḏaḥyā] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Aydınlik olup

bulutsuz olan gece; yukālu: لَيْلَةٌ ضَحْيَاءٌ أَي مُضِيئَةٌ لَا عَنَمَ فِيهَا

الإِضْحِيَانَةُ [el-iḏḏhiyānet] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: لَيْلَةٌ إِضْحِيَانَةٌ Ve

ضَحْيَاءٌ [ḏahyā] أَضْحَى [aḏḏhā]nın mü'ennesi dahi gelir. Ve

أَضْحَى [aḏḏhā] Kara tonlu olan ata dahi derler. Ve

ضَحْيَاءٌ [ḏahyā] 'Amr b. 'Āmir b. Rebī'a'nın atının ismidir.

عَامِرُ الضَّحْيَانِ [c'Āmir eḏ-ḏahyān] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Nemir kabilesinden bir kimsenin ismidir. Ve mezbūra ضَحْيَانٌ [ḏahyān] dedikleri vakt-i ضَحَا [ḏuḏhā]da kavminin beyninde oturup kazāya meşgūl olduğuna binā'endir.

الضَّاحِيَةُ [eḏ-ḏāḏhiyet] (ḥā'nın kesriyle) Her nesnenin açık olan cānibi; yukālu: هُمْ يَنْزِلُونَ فِي الضَّاحِيَةِ Ya'nī açık yerlere nüzūl ederler. Ve

ضَاحِيَةٌ [ḏāḏhiyet] Āşikāre ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ الْأَمْرَ ضَاحِيَةً أَي عَلَانِيَةً

الضَّاحِي [eḏ-ḏāḏhī] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Açık olan yer; yukālu: مَكَانٌ ضَاحٍ أَي بَارِزٌ أَلْفَلَّةٌ

الضَّحْيَانَةُ [eḏ-ḏahyānet] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Güneşe karşı olan kule. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ لَنَا الضَّاحِيَةَ مِنَ الْبُغْلِ وَلَكُمْ مِنَ النَّخْلِ" "بُغْلٌ [ba'ḏ] 'ayn-ı mühmele ile sahrāda biten hurmā ağacıdır. Ve ضَامِنَةٌ [ḏāminet] evler arasında biten hurmā ağacıdır, nitekim bāb-ı nūn'da mürūr etmiştir.

الضَّوَاحِي [eḏ-ḏavāḏhī] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Gökler, semevāt ma'nāsına.

الضَّحْوُ [eḏ-ḏahv] (ḏād'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Āşikāre olmak. Kāle'l-Aşma't: وَيُسْتَحَبُّ مِنَ الْفَرَسِ أَنْ يَضْحَى أَي يَظْهَرَ عَجَانُهُ Ve عَجَانٌ [c'icān] kesr-i 'ayn-ı mühmele ile zekker ile dübürün mā-beynidir. Ve kāle Ebū Zeyd ضَحَا الطَّرِيقُ يَضْحُو ضَحْوًا إِذَا بَدَأَ لَكَ وَظَهَرَ

الضَّحْيُ [eḏ-ḏahā] (ḏād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Terlemek, 'arak getirmek ma'nāsına; tekūlu: ضَحِيْتُ ضَحْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَقْتُ

التَّضْحِيَةُ [et-taḏḏhiyet] (alā-vezni [et-terbiyet]) Bir kimse koyunun kuşluk vaktinde otlatmak; yukālu: ضَحَى فُلَانٌ عَنَمَهُ إِذَا رَعَاهَا بِالضَّحْيِ

تَضْحِيَةٌ [taḏḏhiyet] Kurbān bayramı gününde koyun boğazlamağa dahi derler; yukālu: ضَحَى بِشَاةٍ

تَضْحِيَةٌ [taḏḏhiyet] Bir nesneye rıfk ve mülāyemet etmeğe dahi derler; tekūlu: ضَحِيْتُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا رَفَقْتُ

الأَضْحِيَةُ [el-uḏḏhiyyet] (hemzenin zammı ve ḏād'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şol koyundur ki kurbān bayramı günü boğazlana. Aşma't eyitti: Bunda dört lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri **الإِضْحِيَةُ** [el-iḏḏhiyyet] hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle ki bunların cem'i **الأَصْحَايَا** [el-eḏḏhāyā] gelir hemzenin fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle ve biri dahi **الضَّحِيَةُ** [eḏ-ḏahiyet]tir ḏād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle **فَاعِلَةٌ** [fa'et] vezni üzere bi-ma'nāhā kezālik.

الضَّحَايَا [eḏ-ḏahāyā] (ḏād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, ضَحِيَّةٌ [ḏahiyet]ler ma'nāsına. Ve biridahi **الأَضْحَاهُ** [el-aḏḏhāt]tır, hemzenin fethi ve ḏād'ın sükūnuyla bi-ma'nāhā kezālik.

hasmına hîle etse لَهُ يَدُبُّ لَهَ الضَّرَاءُ وَيَمْشِي لَهُ derler, ya'nî ona hufyeten zarar kasd eder. Ve خَمَرٌ [ḥamer] ḥā-i mu'cemenin ve mīm'in fethiyle kezālik gizli yürümeğdir.

الإِسْتِضْرَاءُ [el-istidrā'] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye hîle ve hud'a edip ansızın üzerine gelmek; tekülü: إِسْتَضْرَيْتُ لِلصَّبْدِ إِذَا خَتَلْتَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَغْلَمُ: [Dariyyet] (ḍād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mekke-i müşerrefe ile Başra mā-beyninde bir karyenin ismidir ki onda Benī Kilāb sâkin olur, Başra'dan Mekke'ye akrebdir.

[ضعا]

الضَّعَّةُ [eḍ-ḍa'at] (fethateynle) Bir cins ağacın ismidir. Ve bunun aslı ضَعَوٌ dir, âhirinde olan hā vāv-ı ıvazdır, zîrâ cem'î الضَّعَوَاتُ [eḍ-ḍa'avât] ve nisbeti ضَعَوِيٌّ [ḍa'aviyy] gelir. Ve ba'zılar eyitti: Hâ evvelinden hazf olunan vāv'dan ıvazdır, nitekim bāb-ı "وَضَعٌ" de zikr olunmuştur.

[ضفا]

الضَّغْوُ [eḍ-ḍağv] (ḍād'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükunuyla) Tilki yāhūd pisi yā onlara şebîh nesnenin çağırması; yukālu: ضَغَا الثَّغْلَبُ وَالسِّنُّورُ يَضْغُو ضَغْوًا إِذَا صَاحَ وَكَذَلِكَ صَوْتُ كُلِّ ذَلِيلٍ مَقْهُورٍ

[ضفا]

الضَّفْوُ [eḍ-ḍafv] (ḍād'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) Uzun ve vāsi' olmak, ضَبُوعٌ [subūğ] ma'nāsına; yukālu: ضَفَا الشَّيْءُ يَضْفُو

الضَّافِي [eḍ-ḍāfi] (fā'nın kesri ve meddiyle) Tām ve vāsi' olan nesne; yukālu: ثَوَّبَ ضَافٍ أَي سَابِعٌ Ve

ضَافِي الرَّأْسِ [ḍāfi'r-re's] Başımın kılı çok olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ

ضَافِي الرَّأْسِ أَي كَثِيرُ شَعْرِ الرَّأْسِ **الضَّفْوَةُ** [eḍ-ḍafvet] (ḍād'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) Cihet-i ma'aşta vüs'at olmak; yukālu: فَالآنَ فِي ضَفْوَةٍ مِنْ عَيْشِهِ

الضَّفْوُ [eḍ-ḍufuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Māl çok olmak; yukālu: ضَفَا الْمَالُ إِذَا كَثُرَ

[ضنا]

الضَّنَاءُ [eḍ-ḍanā'] (ḍād'ın fethi ve elifin meddiyle) 'Avretin veledi çok olmak; yukālu: صَنَبَتِ الْمَرْأَةُ ضَنَاءً إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا يُهْمَزُ وَلَا يُهْمَزُ عَلَى رِوَايَةِ أَبِي عَمْرٍو Ve

الضَّنُو [eḍ-ḍanv] (ḍād'ın fethi ve nūn'un sükunuyla) Veled ma'nāsına.

الضَّنُو [eḍ-ḍinv] (ḍād'ın kesri ve nūn'un sükunuyla) Bi-ma'nāhu bilā hemze fihimā.

الضَّنَى [eḍ-ḍanā] (ḍād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Hasta olmak, مَرَضٌ [maraḍ] ma'nāsına; yukālu minhu: ضَنِي ضَنَى شَدِيدًا Ve

ضَنَى [ḍanā] Marīz olan kimseye dahi derler.

الضَّنِي [eḍ-ḍanī] (ḍād'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Kezālik marīz ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ ضَنَى وَضَنٍ مِثْلُ حَرَى وَحَرَ تَرَكْتُهُ ضَنَى وَضَنِيًا فَإِذَا قُلْتُ ضَنَى اسْتَوَى فِيهِ الْمَذَكْرُ وَالْمَوْثُتُ وَالْجَمْعُ لِأَنَّهُ مَضَدَّرٌ فِي الْأَصْلِ وَإِذَا كَسَرَتِ التُّونُ ثَبَّتَتْ وَجَمَعَتْ كَمَا قُلْنَا فِي حَرٍ

الإِضْنَاءُ [el-iḍnā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi maraz sakīl etmek; yukālu: أَضْنَاهُ الْمَرَضُ إِذَا أَثَقَلَهُ

الْمُضَانَةُ [el-muḍānāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimsenin zahmetin çekmek, مُعَانَاةٌ [mu'anāt] gibidir veznen ve ma'nen.

[ضوا]

الضَّوْءُ [eḏ-ḏavvet] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Āvāz ve gavgā ve galebe; yukālu: سَمِعْتُ ضَوْءَ الْقَوْمِ Ve bu Aşmaṭ ile Ebū Zeyd rivāyetidir.

الضُّوْضَاءُ [eḏ-ḏavḏāt] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Halkın āvāzı ve gavgā ve galebesi; yukālu: ضَوْضَوْ بِلَا هَمْزَةٍ وَيُقَالُ ضَوْضَيْتُ أَيضًا أَبَدَلُوا مِنَ الْوَاوِ يَاءً

الضُّوْيُ [eḏ-ḏuviyy] (ḏād'ın zammıyla ve yā'nın teşdidiyle) Bir kavme ihtilāt edip onlara koşulmak; tekūlu: ضَوَيْتُ إِلَيْهِ أَضْوِي ضَوْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَوَيْتَ إِلَيْهِ وَأَنْصَمَمْتَ

الْإِضْوَاءُ [el-iḏvā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi sık edip muhkem kılmamak. Ve

إِضْوَاءُ [iḏvā] 'Avret za'if oğlan doğurmağa dahi derler. Ve fi'l-hadîsi: "إِغْتَرَبُوا لَا تُضْوُوا" Ya'ni "Tezevvücü ecnebiyyāttan kılın, akribādan kılman." Zīrā 'Arab tā'ifesi şöyle zu'f ederlerdi ki tezevvüc akribādan olsa zuhūra gelen veled za'if ola, her ne denli kerīmü't-tab' olur ise de kavminin aslı üzere.

الضُّوْءُ [eḏ-ḏavāt] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın tahfifiyle) Ur ki bedende bez gibi zāhir olur, fındık mikdārından kavun mikdārına varınca büyür, سِلْعَةٌ [sil'at] ma'nāsına.

الضُّوْيُ [eḏ-ḏavā] (ḏād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Arık olmak; yukālu: ضَوِي يَضْوِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الضَّوَايُ [eḏ-ḏāviyy] (vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَاعُولُ [fā'ūl] vezni üzere) Nahīf olup kalilü'l-cism olan kimse; yukālu: غُلَامٌ ضَاوِيٌّ إِذَا كَانَ نَحِيْفًا

الضَّوَايَةُ [eḏ-ḏāviyyet] (yā'nın kezālîk teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: فَتَّةٌ ضَاوِيَّةٌ

Cemā'at-i nahīfe ma'nāsına. Ve إِمْرَأَةٌ ضَاوِيَّةٌ

[ضهى]

الضَّهْيَاءُ [eḏ-ḏahyā] (ḏād'ın fethi ve elifin meddi ile) Bir cins dikenli ağacın ismidir. Ve

ضَهْيَاءُ [ḏahyā] Şol 'avrete dahi derler ki hayz görmeye. Ve Ebū Amr وَامْرَأَةٌ ضَهْيَاءٌ ve ضَهْيَاءٌ dahi rivāyet kıldı tā ile ve hā ile. Ve bu elifin maksüre olmasına delālet eder.

الْمُضَاهَاءُ [el-muḏāhāt] (mīm'in zammı ile) Müşākelet; hemze ile ve hemzesiz isti'māl olunur; yukālu: ضَاهَيْتُ Ve kuri'e "يَضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا" (التوبة، 30) بِضَمِّ الْهَاءِ

الضَّهْيِيُّ [eḏ-ḏahiyy] (ḏād'ın fethi ve hā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Şebīh ma'nāsına; yukālu: هَذَا ضَهْيِيٌّ هَذَا أَيُّ نَظِيرُهُ

FASLU'T-ṬĀʾ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[طآ]

الطَّاءُ [eṭ-ṭaʾāt] (ṭā'nın fethi ve hemzenin meddiyle ʿalā-vezni الطَّاءُ [eṭ-ṭaʾāt]) Karabalçık, حَمَاءُ [ḥamʿet] maʿnāsına. Cevherī eydür: Ebū Saʿīd'den *Muşannef* nām kitābında bu vech üzere kırāʾat ettim. Ve طَّاءُ [ṭaʾāt] dahi karabalçığa derler.

الطُّوئِي [eṭ-ṭūʿiyy] (ṭā'nın zammı ve meddiyle ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle ʿalā-vezni الطُّوئِي [eṭ-ṭūʿiyy]) Ehad maʿnāsında istiʿmāl olunur; yukālu: مَا بِالذَّارِ طُّوئِي أَي أَحَدٌ Ve طُّوئِي [ṭūʿiyy] dahi zikr olunan maʿnāyadır.

[طبي]

الطَّبِي [eṭ-ṭaby] (ṭā'nın zammı ve bā'nın sükunuyla) Tırnağı bütün olan hayvānātın ve yırtıcı cānverlerin memesine derler, nitekim devenin ve tırnağı çatal olan hayvānātın memesine ضَرَعٌ [ḍarʿ] derler. Ve fi'l-meseli: “جَاوَزَ الْحَزَامُ الطَّبِيَّينَ” Yaʿnī “Kolan iki memeye vāsıl oldu.” Ve bundan maksūd beyān-ı şedāyid-i ahvāldir. Ve gāh olur deve kısmının dahi memesine itlāk olur.

الطَّبِي [eṭ-ṭiby] (ṭā'nın kesri ve bā'nın sükunuyla) Bi-maʿnāhu.

الْأَطْبَاءُ [el-aṭbāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cemʿi.

الطَّبِي [eṭ-ṭaby] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir kimseyi bir nesneden menʿ etmek; tekūlu: طَبَيْتُهُ عَنْ كَذَا إِذَا صَرَفْتُهُ عَنْهُ Ve daʿvet etmek maʿnāsına dahi gelir; yukālu: طَبَاهُ يَطْبِيهِ إِذَا دَعَاهُ

الطَّبِيُّ [eṭ-ṭabv] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bi-maʿnāhu.

الْإِطْبَاءُ [el-iṭbāʾ] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: طَبَاهُ عَلَى وَزْنِ افْتَعَلَهُ Ve

إِطْبَاءُ [iṭbāʾ] Bir kimseye rāst gelip katl etmeğe dahi derler; yukālu: أَطْبَى بَنُو فُلَانٍ فُلَانًا إِذَا خَالَوْهُ فَتَقْتَلُوهُ

الطَّبِي [eṭ-ṭabiyy] (ṭā'nın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol memeye derler ki mucīb ola, sağan kimseye icābet edip sūt verici ola.

الطُّوبَى [eṭ-ṭubā] (ṭā'nın zammı ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Ehad maʿnāsına; yukālu: مَا بِالذَّارِ طُّوبَى عَلَى وَزْنِ طُوْعَى أَي أَحَدٌ

[طحا]

الطَّحُو [eṭ-ṭahv] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Düşmek; tekūlu: طَحَوْتُهُ مِثْلَ دَحَوْتُهُ إِذَا بَسَطْتُهُ Ve yer yüzünde gitmeğe dahi derler; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ وَيُقَالُ مَا أُدْرِي أَيَّنَ طَحَا وَيُقَالُ طَحَا بِهِ قَلْبُهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ Yaʿnī kalbi bir yerde karar etmese.

الطَّحَا [eṭ-ṭahā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Düz yer arz-ı münbasita maʿnāsına.

الطَّاحِي [eṭ-ṭāḥī] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Uzanan nesne, mümtedd maʿnāsına; yukālu: ضَرَبَهُ ضَرْبَةً طَحَا مِنْهَا Yaʿnī “Elini medd ederek vurdu.”

الْمُدَوِّمَةُ الطَّوَّاحِي [el-mudevvimetu't-ṭavāḥī] (mīm'in fethi ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kerkeslerdir ki katl olunanların etrāfin devr ederler.

الطَّحِي [eṭ-ṭahy] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Yan üzerine yatmak, Ebū Amr rivāyeti üzere; tekūlu: إِذَا اضْطَجَعْتَ

[طخا]

الطَّخَاءُ [eṭ-ṭaḥāʾ] (tā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemeden sonra elifin meddiyle) Yükselen bulut, sehāb-ı mürtefi^c ma'nāsına. Ve

طَخَاءُ [ṭaḥāʾ] Kalbin melāletine dahi derler; yukālu: وَجَدْتُ عَلَى قَلْبِي طَخَاءً وَهُوَ شَبَهُ الْكَرْبِ

الطُّخْيَةُ [eṭ-ṭuḥyet] (ṭā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Bulut pāresi; yukālu: مَا فِي طُخْرُورٍ فِي السَّمَاءِ طُخْيَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنْ سَحَابٍ [ṭuḥrūr] gibidir ma'nāda.

الطُّخْيَاءُ [eṭ-ṭaḥyāʾ] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Karanu gece, leyle-i muzlime ma'nāsına. Ve

طَخْيَاءُ [ṭaḥyāʾ] Fehm olunmayan kelimeye dahi derler; yukālu: تَكَلَّمْتُ بِكَلِمَةٍ طَخْيَاءٍ أَيْ لَا تُفْهَمُ

الطَّاحِي [eṭ-ṭāḥī] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Ziyāde karanu mahallinde isti'māl olunur; yukālu: ظَلَامٌ طَاحٍ

[طدا]

الطَّادِيَّةُ [eṭ-ṭādiyēt] (dāl'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Sābit ve kadīm olan nesne; yukālu: عَادَةٌ طَّادِيَّةٌ أَيْ ثَابِتَةٌ قَدِيمَةٌ Ve ba'zılar eyitti: Bu **وَاطِدَةٌ** [vāṭidet] kelimesinin kalbidir.

[طرا]

الطَّرِيُّ [eṭ-ṭariyy] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Tāze olan nesne; yukālu: شَيْءٌ طَرِيٌّ أَيْ عَضُّ يَبِينُ الطَّرَاوَةَ

الطَّرَاوَةُ [eṭ-ṭarāvet] (ṭā'nın fethiyle) Tāzelik. **الطَّرَاءَةُ** [eṭ-ṭarā'et] (elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā.

الطَّرَاةُ [eṭ-ṭarāt] (elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā 'alā-rivāyeti Kuṭrub; yukālu: طَرَوْ اللَّحْمُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَطَرِيٌّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ طَرَاوَةٌ وَطَرَاءَةٌ

وَطَرَاءَةٌ

الْإِطْرَاءُ [el-iṭrāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi medh etmek; tekūlu: إِطْرَاهُ إِذَا مَدَحَهُ Ve

إِطْرَاءُ [iṭrāʾ] Balı kıvāma getirmeğe dahi derler; tekūlu: أَطْرَيْتُ الْعَسَلَ إِذَا اعْقَدْتَهُ

الْمُطْرَوَةُ [el-muṭarrāt] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Terbiye olunan nesne; yukālu: غَسَلَتْ مُطْرَوَةً أَيْ مُرْبَأَةً بِالْأَفَاوِيهِ Ve غَسَلَتْ [gislet] ḡayn'ın kesri ve sīn'in sükūnuyla baş yāhūd el yunacak nesne. Ve **أَفَاوِيهِ** [efāvīh] hemzenin fethi ile ve fā ile şol hūb rāyihalı nesnelerdir ki tibe halt ederler, rāyihası ziyāde olsun diye.

الْعُودُ الْمُطْرِيُّ [el-ūdu'l-muṭarrā] ('ayn'ın zammı ve meddiyle ve mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol ağaçtır ki terbiye olunmuştur, onunla buhūr olunur, nitekim ona **عُودٌ مُطَيْرٌ** dahi derler.

الْإِطْرِيَّةُ [el-iṭriyyet] (hemzenin ve rā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) **هِبْرِيَّةٌ** [hibriyyet] vezni üzere) Ta'āmdan bir nev'edir. Ba'zılar eyitti: Tutmaç aşıdır, lāḥiṣe ma'nāsına. Ve **هِبْرِيَّةٌ** [hibriyyet] konak dedikleri nesnedir ki başta saç içinde olur.

[طغا]

الطُّغْيَانُ [eṭ-ṭuḡyān] (ṭā'nın zammı ve ḡayn'ın sükūnuyla) Bir nesne haddinden tecāvüz etmek; yukālu: طَغَا يَطْغَى مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيَطْغُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَاوَزَ الْحَدَّ وَيُقَالُ طَغِيٌّ يَطْغَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُهُ Ve

طُغْيَانٌ [ṭuḡyān] Deryānin mevc vurmaşına dahi derler; yukālu: طَغَا الْبَحْرُ إِذَا هَاجَتْ أَمْوَاجُهُ Ve kan galebe etmeğe dahi derler; yukālu: تَبَّعَ إِذَا تَبَّعَ الدَّمُ طَغَا Ve تَبَّعَ [tebeyyega] ḡayn-ı mu'ceme ile kan galebe etmek ma'nāsınadır. Ve sel ziyāde gelmeğe dahi

derler; yukālu: طَعَا السَّيْلُ إِذَا جَاءَ بِمَاءٍ كَثِيرٍ
 الطَّاعِي [eṭ-ṭāgī] (ğayn'ın kesri ve meddiyle) 'İsyānda hadden tecāvüz eden kimse.

الْإِطْعَاءُ [el-iṭgā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Azdırmak; yukālu: أَطَعَاهُ الْمَالُ إِذَا جَعَلَهُ طَاعِيًا

الطَّغْيَةُ [eṭ-ṭāgyet] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kezālik sükūnuyla) Dağın ziyāde mürtefī' olan yeri.

الطَّغْوَةُ [eṭ-ṭāgvet] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'naḥu. Ve her mekān ki mürtefī' ola ona طَغْوَةٌ [ṭāgvet] derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve

طَغْيَةٌ [ṭāgyet] Bir nesnenin serpintisine ve eserine dahi derler.

الطُّغْيَا [eṭ-ṭuğyā] (tā'nın zammı ve ğayn'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bakar-ı vahşinin hurdesi, Aşma'ī rivāyeti üzere. Ve tā'nın fethi dahi lügattir, Şa'leb rivāyeti üzere.

الطُّغْوَانُ [eṭ-ṭuğvān] (tā'nın zammı ve ğayn'ın sükūnuyla) Hadden tecāvüz etmek, طُغْيَانٌ [ṭuğyān] ma'nāsına.

الطُّغْوَى [eṭ-ṭāgvā] (tā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-ma'naḥu.

الطَّاعِيَةُ [eṭ-ṭāgiyet] (ğayn'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Rūm pādīşāhı, melikū'r-Rūm ma'nāsına. Ve

طَاعِيَةٌ [ṭāgiyet] Yıldırıma dahi derler, صَاعِقَةٌ [şā'ikat] ma'nāsına. Ve sayha-i 'azāba dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَأَمَّا ثَمُودُ فَأَهْلَكُوا بِالطَّاعِيَةِ﴾ (الحاقة، 5) أَي بَصِيحَةِ الْعَذَابِ

الطَّاعُوتُ [eṭ-ṭāgūt] (alā-vezni [el-kāfūr]) Gaybden haber veren kāhin ma'nāsına. Ve şeytāna dahi derler. Ve her dalālet re'īsine طَاعُوتُ [ṭāgūt] derler gāh vāhid olur, kālallāhu ta'ālā: ﴿يُرِيدُونَ أَن يُنَادُوا بِرَبِّهِمْ وَأَن يَكْفُرُوا بِهِ﴾

(النساء، 60) Ve gāh cem' olur kālallāhu ta'ālā: ﴿أُولَئِكَ هُمُ الطَّاعُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ﴾ (البقرة، 257) Ve

طَاعُوتُ [ṭāgūt] Her ne denli لَاهُوتُ [lāhūt] vezni üzere ise طَعَى [ṭāgā]dan maktūbdur ve لَاهُوتُ [lāhūt] gayr-ı maktūbdur, zīrā bu لَاهُوتان meḥūzdur, رَعْبُوتُ [reğabūt] ve رَهْبُوتُ [rehebūt] menzilesindedir. Ve رَعْبُوتُ [reğabūt] meyl ma'nāsına ve رَهْبُوتُ [rehebūt] havf ma'nāsınadır.

الطُّوَاغِيْبُ [eṭ-ṭavāgīt] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, re'īs-i dalālet olanlar ma'nāsına.

[طفا]

الطُّفْيُ [eṭ-ṭufy] (tā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Hurmā-yı Hindī dedikleri dārūnun yaprağı ki tabībler katında مُقْلٌ [muql] demekle ma'rūftur.

الطُّفْيَةُ [eṭ-ṭufyet] (tā'nın kezālik zammı ve fā'nın sükūnuyla) Vāhidi, zikr olunan yaprağın biri ma'nāsına.

ذُو الطُّفْيَتَيْنِ [zu'ṭ-ṭufyetejn] (tā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Bir cins yılandır ki arkasında olan iki hatt طُفْيَتَيْنِ [ṭufyetejn] e şebīhtir, ya'nī zikr olunan مُقْلٌ [muql] yaprağına müşābihtir. Ve hadīs-i şerīfte zikr olunan اَبْتَرٌ [ebter]den murād kuyruk-suz yılandır ve gāh olur zikr olunan yılana ذات طُفْيَةٍ [zātu ṭufyet] derler طُفْيَةٌ [ṭufyet] ma'nāsına.

الطُّفْيُ [eṭ-ṭufā] (tā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, zikr olunan yılanlar ma'nāsına.

الطَّفَاوَةُ [eṭ-ṭufāvet] (tā'nın zammı ve fā'nın tahfifiyle) Güneşin ve ayın ağılına derler. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ طَّفَاوَةُ [ṭufāvet]i kurs-ı āfītābla tefsīr etmiştir, ga-

lattir, zīrā Cevherī DĀRE'ŪL-ŞĪMĪS demiş-
tir. Ve DĀRE'Ū [dāret] ağıla derler قُرْصٌ [kürş]
a demezler. Ve

طُفَاوَةٌ [tuḫāvet] Bahār faslının bir mikdārına
dahi derler; yukālu: أَصَبْنَا طُفَاوَةً مِنَ الرَّبِيعِ أَيَّ
شَيْئًا مِنْهُ Ve

طُفَاوَةٌ [Tuḫāvet] Kays-ʿAylān kabilesinden
bir cemāʿatin dahi ismidir.

الطَّفْمُر [eṭ-ṭafv] (ṭā'nın fethi ve fā'nın
sükūnuyla) Bir nesne suyun yüzüne çıkıp
batmamak.

الطَّفُفُ [eṭ-ṭufuvv] (zammeteynle ve vāv'ın
teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: طَفَا الشَّيْءُ
رُسُوبًا Ve فَوْقَ الْمَاءِ طَفُفُوا وَطَفُفُوا إِذَا عَمِلُوا
رُسُوبًا [rusūb] sīn-i mūhmele ile suya batmağa
derler. Ve

طُفُورٌ [tuḫuvv] Āhū yer yüzünde ziyāde
çābüklük üzere seğirtmeğe dahi derler;
yukālu: مَرَّ الظُّبْيُ يَطْفُو إِذَا خَفَّ عَلَى الْأَرْضِ وَاشْتَدَّ
عَدْوُهُ

[طلا]

الطَّلَا [eṭ-ṭalā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrı
ile) Çatal tırnaklı olan hayvānın veledi.

الْأَطْلَاءُ [el-aṭlāʾ] (hemzenin fethi ve elifin
meddiyle) Cemʿi, zikr olunan veledler
maʿnāsına. Ve

طَلَا [ṭalā] Şahsa dahi derler; yukālu: إِنَّهُ
لَجَمِيلُ الطَّلَا Ve

طَلَا [ṭalā] Kezālik katrān sürülmüş deveye
derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve

طَلَا [ṭalā] Dış kīr olmağa derler; tekūlu:
طَلِي فُوهُ يَطْلِي طَلَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الطَّلِي [eṭ-ṭaliyy] (ṭā'nın fethi ve yā'nın
teşdidiyle) Evlād-ı ganemin hurdesi. Ve
mezbūra طَلِي [ṭaliyy] dediler ayağı bir
niçe gün kazığa iple bağlandığı için, zīrā

طَلُو [ṭalv] habs maʿnāsınadır, ʿalā-mā se-
yecīu. Ve

طَلِي [ṭaliyy] Bağlanmış maʿnāsına da ge-
lir; tekūlu: طَلَيْتُ فَهُوَ طَلِي Ve

طَلِي [ṭaliyy] Dişte olan kīre dahiderler.

الطَّلِيَانُ [eṭ-ṭilyān] (ṭā'nın kesri ve lām'ın
sükūnuyla) Cemʿi; yukālu: بِأَشْيَانِهِ طَلِي وَطَلِيَانٌ
مِثْلُ صَبِيٍّ وَصَبِيَانٍ أَيَّ قَلَحٍ Ve قَلَحٌ [qalaḥ] kāf'la
ve ḥā-i mūhmele ile dış kīridir.

الطَّلِيَانُ [eṭ-ṭulyān] (ṭā'nın zammı ve lām'ın
sükūnuyla) Cemʿi, zikr olunan evlād
maʿnāsına; رَغِيفٌ [reğif]le رُغْفَانٌ [ruğfān]
gibi. Ve رَغِيفٌ [reğif] kirde dedikleri
ekmektir.

الطَّلْوُ [eṭ-ṭalv] (ṭā'nın fethi ve lām'ın
sükūnuyla) Kuzunun ayağın bağlayıp
habs etmek; tekūlu: طَلَوْتُهُ إِذَا رَبَطْتُهُ
بِرَجْلِهِ وَحَبَسْتُهُ Ve mutlakan habs etmeğe dahi
derler; tekūlu: طَلَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَبَسْتُهُ

الْمَطْلِي [el-maṭliyy] (mīm'in fethi ve lām'ın
kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bağlanıp habs
olan nesne.

الطَّلَى [eṭ-ṭulā] (ṭā'nın zammı ve elifin kasrı-
yla) Boyunlar, أَغْنَاقٌ [aʿnāq] maʿnāsına.

الطَّلِيَةُ [eṭ-ṭulyet] (ṭā'nın zammı ve lām'ın
sükūnuyla) Vāhidi, bir boyun, عُنُقٌ وَاجِدٌ
maʿnāsına. Ve Ebū ʿAmr ile Ferrā eyitti:
Mezbūrun vāhidi طَلَاةٌ [ṭalāt]tır.

الْإِطْلَاءُ [el-iṭlāʾ] (hemzenin kesri ve elifin
meddiyle) Boyun eğilmek; yukālu: أَطْلَى
الرَّجُلُ إِذَا مَالَتْ عُنُقَهُ لِلْمَوْتِ أَوْ لِبَعْزِهِ

الطَّلَاوَةُ [eṭ-ṭulāvet] (ṭā'nın zammı ve
lām'ın fethiyle) Hüsn ve kabūl maʿnāsına;
yukālu: مَا عَلَيْهِ طَّلَاوَةٌ

الطَّلَاوَةُ [eṭ-ṭalāvet] (ṭā'nın fethiyle)
Bi-maʿnāhā.

الطَّلَاةُ [eṭ-ṭilāʾ] (ṭā'nın kesri ve elifin med-

diyle) Şol hamra derler ki sülüsāni gi-
dip sülüsü kalınca tabh oluna. Ve 'acem
tā'ifesi mezbūra mey-i puhte derler. Ve
gāh olur hamrın kendisine dahi طَلَاءٌ [ṭilāʾ]
derler, hamrın ismini hüb etmeden ötürü,
fi-nefsi'l-emr talā olduğu için değil, nite-
kim kurda hüsn-i ta'bīr için ebā جَعْدَةٌ
أَبَا [ebā ca'det] derler ehl-i kerem ma'nāsına. Ve

طَلَاءٌ [ṭilāʾ] Katrāna dahi derler. Ve her
nesne ki devā için sürülür kısmı ola, ona
طَلَاءٌ [ṭilāʾ] derler. Ve

طَلَاءٌ [ṭilāʾ] Şol kazıkta olan ipe dahi derler
ki onunla kuzunun ayağın bağlarlar.

الطَّلِيّ [eṭ-ṭaly] (ṭā'nın fethi ve lām'ın
sükūnuyla) Bir nesneye devā sürmek;
tekülü: طَلَيْتُهُ بِالذَّهْنِ وَغَيْرِهِ طَلِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأَنْطَلِيّ [et-teṭallī] (fethateynle ve lām'ın
kesri ve teşdidiyle) Devā sürünmek.

الْإِطْلَاءُ [el-iṭṭilāʾ] (kesreteynle ve ṭā'nın
teşdidi ve elifin meddiyle [ifti'āl]
bābından) Kezālik devā sürünmek
ma'nāsına; tekülü: تَطَلَيْتُ بِهِ وَأَطَلَيْتُ

الْأَنْطَلِيَّةُ [et-ṭatliyet] (alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-
terbiyet]) Bir kimseyi marīz etmek;
tekülü: طَلَيْتُ فُلَانًا تَطَلِيَّةً إِذَا مَرَضَتْهُ

الطَّلَاءُ [eṭ-ṭallāʾ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın
teşdidi ve elifin meddiyle مَكَاءٌ [mekkāʾ]
vezni üzere) Kan, hūn ma'nāsına. Ve مَكَاءٌ
[mekkāʾ] bir kuşun ismidir.

الْحِطْلَاءُ [el-iṭṭilāʾ] (mīm'in kesri ve ṭā'nın
sükūnu ve elifin meddiyle) Düz ve
mülāyim olan yer ki dikenli ağaçlar bitire.

الْمَطَّلِيّ [el-meṭṭālī] (mīm'in fethi ve lām'ın
kesri ve meddiyle) Şol yerler ki vahşī
cānverler onda yavruların besler, gerek
āhū gerek ona şebīh olanlar.

[طما]

الطَّمُؤُ [eṭ-ṭumuvv] (zammeteynle ve vāv'ın
teşdidiyle) Su taşıp mürtefi' olmak;
yukālu: طَمَا الْمَاءُ يَطْمُو طَمُؤًا إِذَا اِرْتَفَعَ وَمَلَأَ النَّهْرُ

الطُّمِيّ [eṭ-ṭumiyy] (ṭā'nın zammı ve yā'nın
teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: طُبِي الْمَاءُ
يَطْمِي طُومِيًّا إِذَا اِرْتَفَعَ كَذَلِكَ

طُمُؤُ [ṭumuvv] 'Avret erine bī-hūzurluğa
kıyām göstermeğe dahi derler; yukālu:
طَمَتِ الْمَرْأَةُ بِرُؤُجِهَا إِذَا اِرْتَفَعَتْ بِهِ

الطُّنْيُ [eṭ-ṭamy] (ṭā'nın fethi ve mīm'in
sükūnuyla) Sür'atle geçmek; yukālu: طَمَى
يَطْمِي مِثْلَ طَمَّ يَطْمُ إِذَا مَرَّ مُسْرِعًا

[طنى]

الطَّنَى [eṭ-ṭanā] (ṭā'nın fethi ve elifin kas-
rıyla) Dalağın ziyāde susuzluktan böğüre
yapışması; yukālu: طَبِي الْبُعِيرُ يَطْنِي طَنْيًّا مِنَ
الْبَابِ الرَّابِعِ

الطَّنِيّ [eṭ-ṭanī] (ṭā'nın fethi ve nūn'un kes-
ri ve meddiyle) Ziyāde susuz olan deve;
yukālu: بَعِيرٌ طَنْ

الْأَنْطَنْيَّةُ [et-ṭatniyet] (alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-
terbiyet]) Deveye zikr olan marazı izāle
için 'ilāc etmek; tekülü: طَطْنَيْتُهُ تَطْنِيَّةً إِذَا عَالَجْتَهُ
مِنَ الطَّنَى

الْإِطْنَاءُ [el-iṭṭnāʾ] (hemzenin kesri ve eli-
fin meddiyle) Diri kalmak mahallinde
isti'māl olunur; yukālu: هَذِهِ حَيَّةٌ لَا تُطْنِي أَيُّ
لَا يَعِيشُ صَاحِبُهَا تَقْتُلُ مِنْ سَاعَتِهَا
hemzedir, nitekim bāb-ı hemzede zikr
olunmuştur.

[طوى]

الطُّيَّ [eṭ-ṭayy] (ṭā'nın fethi ve yā'nın
teşdidiyle) Bir nesneyi dürmek; tekülü:
طَوَيْتُ الشَّيْءَ طَيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

طَيَّ [ṭayy] Açlığa kasd etmeğe dahi derler;

yukālu: يَطْوِي طَيًّا إِذَا تَعَمَّدَ لِلْجُوعِ Ve bir kimseden dostluğu kesip i'rāz etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ طَوَى عَنْ كَشْحِهِ إِذَا أَعْرَضَ بُوْدَهُ

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭiyyet] (ṭā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir türlü dürmek, جَلَسَةٌ [cilset] ve رِكْبَةٌ [rikbet] gibi, binā'-i nev' üzere.

الطَّوَى [eṭ-ṭavā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Aç olmak; yukālu: طَوَى يَطْوِي طَوَى مِنْ أَلْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

الطَّوَاوِي [eṭ-ṭāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Aç olan kimse.

الطَّيَّانُ [eṭ-ṭayyān] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: طَوَى فَهُوَ طَاوٍ وَطَيَّانٌ

الطَّوِي [eṭ-ṭavī] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Karnı arık olan kimse, ضَامِرٌ رَجُلٌ طَوِي الْبَطْنِ ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ طَوِي الْبَطْنِ أَيْ ضَامِرُهُ

الطَّوِي [eṭ-ṭavvī] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Devşirilmek; yukālu: تَحَوَّتْ إِذَا تَحَوَّتْ الْحَيَّةُ Ve تَحَوَّى [tehavvī] ḥā'-i mühmele ile yılan devşirilmeğe derler.

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭiyyet] (ṭā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Niyyet ma'nāsına. Ve Ḥalīl eyitti: طَيْبَةٌ [ṭiyyet] menzil ma'nāsına ve maksad ma'nāsına gelir; tekūlu: مَضَى لَطَيْبَتِهِ: أَيْ لَبَيْتِهِ الَّتِي ائْتَوَاهَا وَيُقَالُ بَعْدَتْ عَنَّا طَيْبَتُهُ وَهُوَ الْمَنْزِلُ شَاسِعٌ Ve الَّذِي ائْتَوَاهُ وَيُقَالُ طَيْبَةٌ بَعِيدَةٌ أَيْ شَاسِعَةٌ [ṣāsi'] ṣīn-i mu'cemedden sonra sīn-i mühmele ile kezālik ba'ide ma'nāsınadır.

طَوَى [ṭivā] (ṭā'nın kesri veyāhūd zammı ve elifin kasrıyla) Şām-ı şerīf'te bir mevzi'in ismidir. Şol kimse ki bunu munsarıf kıldı, bir vādinin yāhūd bir mekânın ismi kılıp nekire i'tibār etti. Ve şol kimse ki lā-yansarıf kıldı, bir şehrin yāhūd bir

buk'anın ya'nī bināyı müstemil bir yerin 'alemin kıldı. Ve طَوَى [ṭivā] zamm-ı ṭā'yla طَوَى [ṭivā] gibidir kesri-i ṭā'yla. Ve طَوَى [ṭivā] mükerrer ve muzā'af olan nesneye derler. Ve müfessirīn Bārī ta'ālānın ﴿بِالْوَادِي الْمُقَدَّسِ طَوَى﴾ (طه، 12، النازعات، 16) dediği kavlin طَوَى [ṭivā]yı merreteyn ile tefsir etmişlerdir, فَدَسَ مَرَّتَيْنِ ma'nāsına. Ḥasen eyitti: "الْمُقَدَّسِ طَوَى" تُثَبِّتُ فِيهِ الْبِرْكَةَ ma'nāsındır. وَالْمُقَدَّسِ مَرَّتَيْنِ

ذُو طَوَى [Zū Ṭuvā] (ṭā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Mekke-i müşerrefe'de bir mevzi'in ismidir.

الطَّوِيَّةُ [eṭ-ṭaviyyet] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zamīr, kalb ma'nāsına.

الطَّوِي [eṭ-ṭaviyy] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol kuyudur ki içi yapılmış ola, بَيْتٌ مَطْوِيَّةٌ ma'nāsına.

الطَّايَّةُ [eṭ-ṭāyet] ('alā-vezni [el-ḥālet]) Dam üzeri, سَطْحٌ [saṭḥ] ma'nāsına. Ve

طَايَةٌ [ṭāyet] Hurmā serecek yere dahi derler. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ طَايَةٌ [ṭāyet] kelimesini "tüde-i hurmā" ile tefsir etmiştir, münāsib değıldir, zīrā "tüde-i hurmā" hurmā yığınına derler.

الْأَطْوَاءُ [el-aṭvā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Nākanın bedeninde olan bükümler ki semizliğinden peydā olur, طَرَائِقُ ma'nāsına.

[طها]

الطَّهُّ [eṭ-ṭahv] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Et pişirmek, طَبَخَ لَحْمٍ ma'nāsına. Ve bir nesneyi işlemeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "فَمَا طَهَّوِي إِذَا" أَيْ فَمَا عَمَلِي إِنْ لَمْ أَحْكَمْ ذَلِكَ

الطَّهِّي [eṭ-ṭahy] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: طَهَّاهُ يَطْهَرُهُ

مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَطْهَاهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ طَهْوًا وَطَهْمًا
Ve

طَهْرٌ [ṭahv] Gitmeğe dahi derler; yukālu:
طَهَا الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ مِثْلَ طَحَا وَيُقَالُ أَيْضًا
طَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

الطَّاهِي [eṭ-ṭāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle)
Aşçı, tabbāh ma'nāsına.

الطَّهَاءُ [eṭ-ṭahāʾ] (ṭā'nın fethi ve elifin
meddiyle) **طَحَاءٌ** [ṭahāʾ]da lügattir, ḥāʾ-i
mu'ceme ile sehāb-ı mürtefi' ma'nāsına;
yukālu: مَا عَلَى السَّمَاءِ طَهَاءٌ أَيْ قَرَعَةٌ Ve قَرَعٌ [ḳ
azaʿ] ḳāf'ın ve zā-yı mu'cemenin fethiyle
bulut pāresine derler.

طَهِيَّةٌ [Ṭuheyyet] (ṭā'nın zammı ve hā'nın
fethi ve yā'nın teşdidiyle) Temīm'den
bir cemā'atin ismidir ki analarına nisbet
olunmuşlardır ki onlar Mālik b. Ḥanz
ale'nin oğullarıdır. Ebū Sūd ve 'Avf ve
Ḥubeyş'tir.

الطَّهَوِيُّ [eṭ-Ṭahviyy] (ṭā'nın fethi ve hā'nın
sükünü ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan
cemā'ate mensüb olan nesne. Ve bazıılar
hā'yı meftūh kıldılar, kıyās üzerine.

FASLU'Z-ZĀʾ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ṭbī]

الطَّبِي [eṭ-zāby] (zā-yı mu'cemenin fethi ve
bā'nın sükünüyla) Āhū ki ma'rūftur.

الْأَطْبِي [el-aṭbī] (hemzenin fethi ve bā'nın
kesri ve meddiyle) Cem'-i kılleti; yukālu:
أَطْبُ ثَلَاثُ أَطْبُ Ve bu aslında أَفْعُلُ [ef'ul] vezni
üzere idi, 'ayn'ın zammesin kesreye tebdil
ettiler sıyāneten li'l-yāʾ. Ve

طَبِي [zāby] **طَبِيَّةٌ** [zābyet]in dahi cem'i gelir,
ok uçları ma'nāsına, 'alā-mā se-yec'ru.

الطَّبِيَاءُ [eṭ-zābāʾ] (zā'nın kesri ve elifin med-
diyle) Cem'-i kesreti.

الطَّبِيِي [eṭ-zābiyy] (zā'nın zammı ve bā'nın
kesri ve yā'nın teşdidiyle) **فُغُولٌ** [fu'ul] vezni
üzere) Kezālik cem'-i kesreti, **تُدِي** [sedy]le
تُدِيِي [sudiiyy] gibi, meme ma'nāsına.

الطَّبِيَّاتُ [eṭ-zābeyāt] (fethateynle) Kezālik
cem'i. Ve

طَبِي [Zāby] (kezālik zā'nın fethi ve bā'nın
sükünüyla) Bir derenin ismidir.

الطَّبِيَّةُ [eṭ-zābyet] (zā'nın fethi ve bā'nın
sükünüyla) 'Avretin ferci. Ve Aşma'tı eyit-
ti: Her bütün tırnaklı hayvānın fercine **طَبِيَّةٌ**
[zābyet] derler. Ve Ferrā eyitti: Dişi kel-
bin fercine mahsūstur.

لَا بِطَبِي [lā bi-zāby] (bā'nın kesri ve zā'nın
fethi ve bā-i sāninin sükünüyla) Bir ke-
limedir ki mahall-i şemātette bed-du'ā
tarikiyle isti'māl olunup **لَا بِطَبِي** derler
لَا بِطَبِي **جَعَلَ اللهُ مَا أَصَابَهُ لِأَزْمَا لَهُ**
ma'nāsına, gālibā bu
kelāmın aslı 'Arab katında **طَبِي** [zāby] ten-
dürüstlük ile ma'rūf olduğuna binā'endir.

الطَّبَّةُ [eṭ-zābet] (zā'nın zammı ve bā'nın

FASLU'L-ʿAYN

(فَصْلُ الْعَيْنِ)

[عبي]

الْعَبَاءَةُ [el-ʿabāʾet] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir cins giysidir ki maʿrūftur.

الْعَبَايَةُ [el-ʿabāyet] (kezālik ʿayn'ın fethiyle ve eliften sonra yā'yla) Bi-maʿnāhā.

الْعَبَاءَاتُ [el-ʿabāʾāt] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, ʿabālar maʿnāsına.

الْعَعْبِيَّةُ [et-taʿbiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) ʿAskeri yerli yerinde ihzār etmek.

الْعَعْبِيَّةُ [et-taʿbiʾet] (vezni-i mezbūr üzere bā'dan sonra hemze ile) Bi-maʿnāhā.

الْعَعْبِيَّةُ [et-taʿbīʾet] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) yukālu: عَبَيْتُ الْجَيْشَ عَعْبِيَّةً وَتَعْبِيًّا وَتَعْبِيًّا Ve Ebū Zeyd eyitti: عَبَايَتُهُ derler hemze ile.

[عنا]

الْعُنُوُ [el-ʿuṇuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Hadden tecāvüz etmek.

الْعُنْيِيُّ [el-ʿutiyy] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu.

الْعُنْيِيُّ [el-ʿitiyy] (ʿayn'ın ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: عُنُوتٌ يَا فُلَانٌ تَعْنُو عُنُوًّا وَعُنْيًا وَعُنْيًا Ve

عُنْيِي [ʿitiyy] Aslında عُنُو ididi, ehad-ı zammeteyni kesreye tebdil edip baʿdehu kesri kesreye tābiʿ kılıp عُنْيِي [ʿitiyy] dediler, bedeli teʾkiddan ötürü. Ve عُنْيِي [ʿitiyy] cemʿ dahi gelir hadden tecāvüz edenler maʿnāsına. Ve bu dahi aslında عُنُو ididi, iʿlāl-ı mezbūr ile iʿlāl olundu. Muḥammed b. es-Serī eyitti: Bu bābda فُعُولٌ [fuʿūl] vezni kaçan cemʿ olsa onun hakkı vāveyn'i

yā'ya kalbdirve kaçan masdar olsa hakkı tashihdir, zīrā cemʿ-i tāʾife-i ʿArab katında vāhiden eskaldir.

الْتَعَتِّي [et-teʿattī] (fethateynle ve tā'ın sāninin kesri ve teşdidiyle) Kezālik haddeden tecāvüz maʿnāsına; tekūlu: تَعَتَيْتُ مِثْلَ عَتَوْتُ لَا تَقُلْ عَتَيْتُ Ve

عُنْيِي [ʿutiyy] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın kesri) ve

عُنْيِي [ʿitiyy] (kesreteynle) Pīr-i fānī olup pīrlikte hadden tecāvüz etmek maʿnāsına dahi gelir; yukālu: عَنَا الشَّيْخُ يَعْنُو عُنْيًا وَعُنْيًا إِذَا كَبَّرَ وَوَلَّى

عُنْيِي [ʿattā] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Huzeyl ve Şakīf lügatidir, hattā maʿnāsında ve Qurʾān-ı ʿazīm'de “عُنْيِي حِينَ” (178) (الصافات) kırāʾat olunmuştur.

[عنا]

الْعُنُوُ [el-ʿaṣv] (ʿayn'ın fethi ve sā'ın müsellesenin sükūnuyla) Fesād üzere olmak; yukālu: عَنَا فِي الْأَرْضِ يَعْنُو إِذَا أَفْسَدَ

الْعُنْيِيُّ [el-ʿaṣā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: عُنْيِي يَعْنِي مِنَ الْبَابِ ﴿وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ﴾ Kālallāhu taʿālā: (البقرة، 60) Ve مَفْسِدِينَ

عُنْيِي [ʿaṣā] Kesret-i şaʿra dahi derler.

الْعُنُوَاءُ [el-ʿaṣvāʾ] (ʿayn'ın fethi ve sā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Yeleli kurt dedikleri cānver, ضَبْعٌ [ḍabuc] maʿnāsına. Ve mezbūra عُنُوَاءُ [ʿaṣvāʾ] dediler kılırları çok olduğu için.

الْأَعْنَى [el-ʿaṣā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Yeleli kurdun erkeği. Ve kılırları çok kimseye dahi أَعْنَى [aʿṣā] derler. Ve ahmak ve sakile dahi أَعْنَى [aʿṣā] derler vakarı olup ahmak olana dahi عُنُوَاءُ [ʿaṣvāʾ] derler.

الْعَيْنَانُ [el-ʿiṣyān] (ʿayn'ın kesri ve sā'nın

sükūnu ile) Erkek olan yeledi kurt, ضِبْعَانٌ [ḍib'ān] gibidir veznen ve ma'nen.

[عجا]

الْعَجْوُ [el-'acv] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) 'Avret oğluna süt içirmek; yukālu: عَجَبَتِ الْأُمُّ وَلَدَهَا تَعَجُّوهُ عَجْوًا إِذَا سَفَقَهُ اللَّبَنُ

الْعَجِي [el-'aciyy] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Şol veledir ki vālidesi vefāt etmeğin sāhibi gayrı kimseye emzirte.

الْعَجِيَّةُ [el-'aciyyet] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik mü'ennesi, zıkr olunan tarikle emzirtilen kız ma'nāsına.

الْعَجْوَةُ [el-'acvet] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Medīne-i münevver'e de hurmānın a'flāsından bir nev'. Ve onun ağacına لِينَةٌ [līnet] derler.

الْمُعَاجَاةُ [el-mu'acāt] (mīm'in zammı ile) Veled anasının sütünden gayrı süt içirmek; yāhūd onu şütten kesip ta'ām yedirmek; tekūlu: عَاجَبْتُ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَعْتَهُ بِلَبَنٍ غَيْرِ أُمِّهِ أَوْ مَنَعْتَهُ اللَّبَنَ وَغَدَيْتَهُ بِالطَّعَامِ

الْعَجْوُ [el-'acv] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Gussa vermek; yukālu: لَقِيَ فُلَانٌ لَقَاهُ اللَّهُ مَا عَجَاهُ وَمَا عَجَاهُ أَيُّ مَا سَاءَهُ عَظَاهُ أَيُّ مَا سَاءَهُ Ve عَظَاهُ [azā] 'ayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile fi'ldir, yaramazlık yetiştirmek ma'nāsına.

الْعَجِي [el-'ucā] ('ayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) Şol kuru derilerdir ki tabh olup ekl olunur.

الْعَجَائِتَانِ [el-'ucāyetān] ('ayn'ın zammı ve cīm'in tahfīfiyle) Şol iki sinirdir ki atın elinin iç yüzünde olur ki onlardan aşağı şol tırnak gibi olan kemicikler olur ki onlara سَعْدَانَاتٌ [sa'dānāt] derler. Ba'zılar eyit-

ti: Her sinir ki onun tırnağına ulaşır, ona عُجَايَةٌ [ucāyet] derler.

الْعَجَاوَةُ [el-'ucāvet] ('ayn'ın zammı ve cīm'in tahfīfiyle) Bi-ma'nāhā; lügatun fihā 'alā-rivāyeti'l-Aşma'ī ki mezbūr eydür: عُجَايَةٌ [ucāyet] ve عَجَاوَةٌ [ucāvet] bir pāre ettir ki devenin dizinden ayağına inen sinire muttasıl olur.

[عدا]

الْعَدُوُّ [el-'aduvv] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Düşman ki dostun mukābilidir.

الْأَعْدَاءُ [el-'adā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, düşmanlar ma'nāsına. Ve

عَدُوٌّ [aduvv] kelimesi bir vasftır ki isme şebihdir; yukālu: عَدُوٌّ بَيْنَ الْعَدَاوَةِ

الْعَدُوَّةُ [el-'aduvvet] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Mü'ennesi, İbnu's-Sikkīt eyitti: فَعُولٌ [fa'ul] kaçan فَاعِلٌ [fā'il] ma'nāsına olsa onun mü'ennesi hā'sız olur, عَدُوٌّ وَامْرَأَةٌ صَبُورٌ gibi. Ve şol kelime ki zıkr olunan kā'ideye muhālif gelmiştir, o عَدُوَّةُ kelimesidir, zīrā عَدُوَّةُ derler. Ve Ferrā eyitti: Mezkūreye hā dāhil kıldılar صَدِيقَةٌ [şadīqat] kelimesine teşbihen, zīrā şey' gāh olur zıddı üzerine binā olur.

الْعِدَا [el-'idā] ('ayn'ın kesri ve elifin kasrıyla) عَدُوٌّ [aduvv]un cem'i, أَعْدَاءُ [adā] ma'nāsına. Ve عُرْبَاءُ [gurebā] ma'nāsına da gelir. Ve bu bir cem'dir ki nazīri yoktur, İbnu's-Sikkīt eyitti: فِعْلٌ [fi'al] vezni üzere kelime gelmedi nu'üt kısmına illā harf-i vāhid ki o عِدَا lafzıdır; yukālu: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ عِدَا أَيُّ عُرْبَاءٍ وَقَوْمٌ عِدَا أَيُّ أَعْدَاءٍ

الْعُدَا [el-'udā] ('ayn'ın zammı ve elifin

kasrıyla) Bi-ma'nāhā; lügatun fihā 'alā-rivāyeti İbni's-Sikkīt; yukālu: قَوْمٌ عَدَا وَعَدَا Ve Şa'leb eyitti: قَوْمٌ قَوْمٌ وَسَوَى مِثْلُ سَوَى وَسَوَى مِثْلُ سَوَى Ve 'ayn'ın kesriyle ve eger hā idhāl edersen عُدَاةٌ [uḏāt] dersin zammla.

الْعَادِي [el-'ādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Düşmān, عَدُوٌّ [ʿaduvv] ma'nāsına.

الْتَعَادِي [et-te'ādī] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Düşmanlık etmek; yukālu: تَعَادَى الْقَوْمَ مِنَ الْعَدَاوَةِ Ve fāsīd olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَعَادَى مَا بَيْنَهُمْ أَيْ فَسَدَ Ve تَبَاعَدُ [tebā'ud] ma'nāsına da gelir; yukālu: تَعَادَى أَيْ تَبَاعَدَ Ve

تَعَادِي [te'ādī] Kavmin birbirine marazı sirāyet etmeğe yāhūd birbiri ardınca olmasına dahi derler; yukālu: تَعَادَى الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَ هَذَا مِثْلُ دَاءٍ هَذَا مِنَ الْعُدْوَى أَوْ يَمُوتَ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

الْعِدَاءُ [el-'idā] ('ayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Bir seğırtmede iki saydı birbiri ardınca şikār etmek. Ve

عِدَاءٌ [ʿidā] عُدْوَةٌ [ʿudvet]in dahi cem'i gelir, cevānib-i vādī ma'nāsına, بُرْمَةٌ [burmet] ile بِرَامٍ [birām] gibi ve رِهْمَةٌ [rihmet] ile رِهَامٍ [rihām] gibi. Ve بُرْمَةٌ [burmet] çömlğe ve رِهْمَةٌ [rihmet] yağmura derler.

الْعَدَاءُ [el-'adā] ('ayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir nesneye tābi' olan nesne tūlen ve 'arzen finā'-i dār dāra tābi' olduğu gibi meselā. Ve

عَدَاءٌ [ʿadā] Zulmde haddten tecāvüz etmeğe dahi derler.

الْعَدُوُّ [el-'adv] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kezālik zulmde haddten tecāvüz etmek.

الْعُدُوُّ [el-'uduvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu:

عَدَا عَلَيْهِ عَدُوًّا وَعَدُوًّا وَعَدَاءٌ Ve minhu kavluhu ﴿فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدُوًّا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ (الأنعام، 108): ta'ālā: وَقَرَأَ الْحَسَنُ "عَدُوًّا" مِثْلَ جُلُوسٍ Ve

عَدُوٌّ [ʿadv] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) At seğırtmeğe dahi derler.

عَدَا [ʿadā] ('ayn'ın fethi ve elifin kasrıyla ve āhirinin bināsı ile) Fi'ldir ki onunla istisnā olunur, gerek ما ile isti'māl olunsun gerek ما sız; tekūlu: مَا عَدَا زَيْدًا جَاءَنِي الْقَوْمُ مَا عَدَا زَيْدًا وَجَاؤُونِي عَدَا زَيْدًا [Ve] عَدَا [ʿadā]nın mā-ba'din عَدَا [ʿadā] ile mansūb kılıp fā'ilin tahtında muzmer kılarısın. Ve tecāvüz ma'nāsına da gelir; yukālu: عَدَاهُ يُعَدُوهُ إِذَا جَاؤَرُهُ مَا عَدَا فُلَانٌ أَنْ أَصْنَعَ كَذَا

الْمَعْدَى [el-ma'dā] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Tecāvüz ve mahall-i tecāvüz ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا لِي عَنْ فُلَانٍ مَعْدَى أَيْ لَا تَجَاوَزْ لِي إِلَى غَيْرِهِ

الْتَعْدِيَّةُ [et-ta'diyet] ('alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-terbiyet]) Geçirmek.

الْتَعْدِي [et-te'addī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Geçmek, tecāvüz ma'nāsına; yukālu: عَدَيْتُهُ فَتَعَدَى أَيْ تَجَاوَزَ Ve

تَعْدِيَّةٌ [ta'diyet] Göz yayındırmağa dahi derler; yukālu: عَدَّ عَمَّا تَرَى أَيْ اضْرَبْ بَصْرَكَ عَنْهُ Ve

تَعْدِي [te'addī] Zulm-ı sarīh etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: تَعَدَى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَ ظَلَمًا صَرِيحًا

الْعُدْوَانُ [el-'udvān] ('ayn'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Zulm-ı sarīh.

الْإِعْتِدَاءُ [el-'i'tidā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَدَا عَلَيْهِ وَتَعَدَى عَلَيْهِ وَاعْتَدَى

الْعَوَادِي [el-'avādī] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) عَوَائِقُ [ʿavā'ik]; yukālu:

عَوَادِي الدَّهْرِ عَوَائِقُهُ

الْعُدْوَةُ [el-ʿudvet] (‘ayn’ın zammı ve dāl’ın sükūnuyla) Derenin bir cānibi.

الْعِدْوَةُ [el-ʿidvet] (‘ayn’ın kesri ve dāl’ın sükūnuyla) Bi-maʿnāhā; lügatun fihā. Kālallāhu taʿālā: ﴿وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُضْوَى﴾ (الأنفال، 42)

الْعُدَيَاتُ [el-ʿudeyāt] (‘ayn’ın zammı yāhūd kesri ve dāl’ın fethiyle) Cemʿi, cevānib-i vādī maʿnāsına. Ve Ebū ʿAmr eyitti: **عُدْوَةٌ** [ʿudvet] ve **عِدْوَةٌ** [ʿidvet] zammla ve kesrle mekân-ı mürtefîe derler.

الْعُدْوَى [el-ʿadvā] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Vāli olan kimseyi talep etmek, hasmından intikām almak için. Ve

عُدْوَى [ʿadvā] Muʿāvenet maʿnāsına dahi gelir. Ve

عُدْوَى [ʿadvā] Sirāyet eden marazın sirāyetine dahi derler, gerek gicik marazı olsun gerek gayrı olsun. Ve fiʿl-hadīsi: ”لَا عُدْوَى“ **أَيُّ لَا يُعْدِي شَيْءٌ شَيْئًا**

الْإِعْدَاءُ [el-iʿdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Sirāyet ettirmek; yukālu: **أَعْدَى** Ve **فُلَانٌ فُلَانًا مِنْ خَلْقِهِ أَوْ مِنْ عِلَّةٍ بِهِ أَوْ جَزَبٍ**

إِعْدَاءٌ [iʿdā] Muʿāvenet kılmağa dahi derler; tekūlu: **اسْتَعْدَيْتُ عَلَى فُلَانٍ الْأَمِيرِ فَأَعْدَانِي أَيَّ** استعنتت به عليه فأعداني ve

إِعْدَاءٌ [iʿdā] Atı seğırtmeğe dahi derler; yukālu: **اسْتَحْضَرْتُه إِذَا اسْتَحْضَرْتَهُ** Ve **أَعْدَيْتُ فَرَسِي إِذَا اسْتَحْضَرْتَهُ** [istiḥḍār] ḥā-i mühmele ile atı seğırtmeğe dahi derler. Ve

إِعْدَاءٌ [iʿdā] Kelāmda tecāvüz edip cevri etmeğe dahi derler; yukālu: **أَعْدَيْتُ فِي مَنْطِقِكَ** إِذَا جُرْتُ

الْمَعْدِي عَلَيْهِ [el-maʿdiyyu ʿaleyhi] (mīm’ın fethi ve dāl’ın kesri ve yā’nın teşdidiyle)

Üzerine itāle-i lisān olunup cevri olunan kimse, vāv yā’ya dönmüştür, istiskālen.

الْإِسْتِعْدَاءُ [el-istiʿdā] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Muʿāvenet talep etmek.

الْعُدْوَاءُ [el-ʿudevā] (‘ayn’ın zammı ve dāl’ın fethi ve elifin meddiyle ʿalā-vezni **الْعُلْوَاءُ** [el-ğulevā]) Şol mekândır ki üzerinde oturan ber-karār olmaya; yukālu: **جُئْتُ عَلَى مَرْكَبٍ ذِي عُدْوَاءٍ أَيُّ لَيْسَ بِمُطْمَئِنِّ** Bu zikr olunan Aşmaʿ ve Ebū Zeyd rivāyetidir. Ve **عُلْوَاءٌ** [ğulevā] ğayn-ı muʿceme ile evvel-i şebāba derler. Ve

عُدْوَاءُ الشُّغْلِ [ʿudevāu’ş-şuğl] Kezālik mevānī-i şugle derler. Ve

عُدْوَاءٌ [ʿudevā] Kezālik ev iraklığına dahi derler, buʿd-ı dār maʿnāsına.

الْمُتْعَادِي [el-muteʿādī] (mīm’ın zammı ve dāl’ın kesri ve meddiyle) Şol mekândır ki düz olmayıp mütefāvit ola; ve yukālu: **أَرْضٌ جَحْرَةٌ** [ciḥaret] **مُتْعَادِيَةٌ أَيُّ دَاتٌ جِحْرَةٌ وَلِحَاقِيْقٌ** haşerāt yuvalarına ve **لِحَاقِيْقٌ** [leḥākīḳ] yerde olan yarıklara derler.

الْعُدْوَانُ [el-ʿadevān] (fethateynle) Ziyāde seğırtici kimse; yukālu: **إِنَّهُ لَعُدْوَانٌ أَيُّ شَدِيدٌ** **ذُنُبٌ عُدْوَانٌ يُعْدُو عَلَى النَّاسِ** ve yukālu: **يَعْدُو عَلَى النَّاسِ** Yaʿnī halāyık üzere hamle kılar; ve minhu kavluhum: **ذُو عُدْوَانٍ وَذُو بَدْوَانٍ** Yaʿnī “Atı sür’atte ve dili hükümette ceridir.”

عُدْوَانٌ [ʿAdvān] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın sükūnuyla) Bir kabīlenin ismidir ki onun babası ʿAdvān b. ʿAmr b. Kays ʿAylān’dır.

الْأَعْدِيَّةُ [el-ʿādiyette] (dāl’ın kesri ve yā’nın tahfifiyle) Şol devedir ki dikenli ağaç otlayıp **حَمْضٌ** [ḥamḍ] dedikleri otu otlamaya.

الْعَوَادِي [el-ʿavādī] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın kesri ve meddiyle) Cemʿi, zikr olunan develer maʿnāsına.

الْعَادِيَاتُ [el-‘ādiyāt] (dāl’ın kesriyle) Cem’i. Ve

عَادِيَاتُ [‘ādiyāt] Seğirtici atlara dahi derler. Ve

عَادِيَةٌ [‘ādiyēt] Zulme ve şerre dahi derler.

الْعَدِيُّ [el-‘adiyy] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın kesri ve yā’nın teşdidiyle) Şol kimselerdir ki piyāde olup seğirtirler. Ve bu عَادٍ [‘ād] kelimesinin cem’idir, غَازٍ [gāz] ile غَزِيٌّ [gāziyy] gibi. Ve

عَدِيٌّ [‘Adiyy] Kureyş kabilesinden ‘Ömer b. el-Ḥaṭṭāb’ın kavmidir ki o ‘Adiyy b. Ka’b b. Lu’eyy’dir ki cedd-i a’laları Naḍr’dırve onlara nisbette عَدَوِيٌّ [‘Adeviyy] derler. Ve

عَدِيٌّ بِنُ مَنَاةٍ [‘Adiyy b. Menāt] Zū’r-Rumme demekle ma’rūf şār’irin kavmidir. Ve

عَدِيٌّ [‘Adiyy] Benī Ḥanīfe’de ve عَدِيٌّ [‘Adiyy] Fezāre’de birer kimsenin ismidir.

بَنُو الْعَدَوِيَّةِ [Benu’l-‘Adeviyyet] (fethateynle ve yā’nın teşdidiyle) Ḥanzale kabilesinden bir kavmin ismidir.

الْعَدَوِيَّةُ [el-‘adeviyyet] (fethateynle ve yā’nın teşdidiyle) Bahār ayı geçtikten sonra biten nebātātandır ki küçük ağaçlar o hinde yapraklanıp onu deve otlar; yukālu: أَصَابَتِ الْإِبِلَ عَدَوِيَّةً

عَادِيَاءُ [‘Ādiyā] (dāl’ın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimsenin ismidir. Ve gāh olur elifi kasr ederler, nitekim ba’zı eş’arda vākī’ olmuştur.

[عدا]

الْعَدَى [el-‘izā] (‘ayn’ın kesri ve zāl-ı mu’cemenin sükūnuyla) Şol ekindir ki onu yağmur suyundan gayrı nesne suvarmaya. Ve

عِدَى [‘Īzā] Kezālik bir mevzi’in ismidir.

الْعَذَاةُ [el-‘azāt] (‘ayn’ın fethi ve zāl’ın tahfiifiyle) Toprağı hüb olan yer.

الْعَذَوَاتُ [el-‘azevāt] (fethateynle) Cem’i, arāzī’-i tayyibetü’t-terib ma’nāsına.

الْعَذِيَّةُ [el-‘aziyyet] (‘ayn’ın fethi ve zāl’ın kesri ve yā’nın tahfiifi ile) Toprağı hüb olan yer; yukālu: أَرْضٌ عَذِيَّةٌ مِثْلُ خَرِبَةٍ Ve عَذِيَّةٌ [ḥaribet] bā’-i muvahhade ile harāb ma’nāsınadır.

[عرا]

الْعَرَاءُ [el-‘arā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) Ev önü ve ev ortası, finā-yı dār ve sāha-i dār ma’nāsına.

الْعَرَاةُ [el-‘arāt] (‘ayn’ın fethi ve elifin kezālik kasrıyla) Bi-ma’nāhu. Ve

عَرَاةٌ [‘arāt] Kezalik ziyāde soğuşa derler, şiddet-i berd ma’nāsına.

الْعَرَاءُ [el-‘arā] (‘ayn’ın fethi ve elifin meddiyle) Açık yer, fezā ma’nāsına. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿لَتَبْدَأَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ﴾ (القلم، 49)

عَرَوَى [‘Arvā] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir tepenin ismidir.

الْعُرْوَةُ [el-‘urvet] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın sükūnuyla) Gömleğin iliği ki ona düğme geçirirler. Ve bardak kulpuna dahi derler ki ma’rūftur. Ve

عُرْوَةٌ [‘urvet] Şol ağaca dahi derler ki yerde ber-karār olup zā’il olmaya. Ve gāh olur pāydār olan cemā’ati zikr olunan eşcāra teşbīh ederler. Ve

عُرْوَةٌ [‘urvet] Arslana dahi derler. Ve bu sebeddendir ki ricālden ba’zına عُرْوَةٌ [‘urvet] tesmiye olunur.

الْعِرْوُ [el-‘irv] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın

sükūnuyla) Hālî olmak; yukālu: أَنَا عَرُؤٌ مِنْهُ أَيُّ خَلْوٍ

الْعَرُؤُ [el-ʿarv] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ihāta edip setr etmek; tekūlu: عَرَانِي هَذَا الْأَمْرُ

الْإِعْتِرَاءُ [el-iʿtirāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: عَرَانِي هَذَا الْأَمْرُ Ve وَاغْتَرَانِي إِذَا غَشِيَتْكَ

عَرُؤٌ [ʿarv] Bir kimsenin ihsānın taleb edip ona konmağa dahi derler; tekūlu: عَرُؤْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَلَمَمْتُ بِهِ وَأَتَيْتَهُ طَالِبًا وَهُوَ مَعْرُؤٌ

إِعْتِرَاءٌ [iʿtirāʾ] Zikr olunan vech üzere gelip konmağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ تَعْرُوهَ الْأَضْيَافُ وَتَعْرِيه أَيُّ تَعَشَاهُ

الْعَرِيَّةُ [el-ʿariyyet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol hurmā ağacıdır ki onun sâhibi onu bir muhtâc olan kimseye onun meyvesin alsın diye ʿariyyeten vere, pes bu فَعِيلَةٌ [faʿilet] bi-maʿnā مُفْعُولَةٌ [mefʿulet] olur. Ve buna hā-i te'nīs dâhil oldu, ifrād bi'z-zikr olunup ʿadād-ı esmādan olduğu için, نَطِيحَةٌ [niṭṭihāt] ve أَكِيلَةٌ [ekilet] gibi. Ve نَطِيحَةٌ [niṭṭihāt] boynuzla vurulup ölen hayvāna ve أَكِيلَةٌ [ekilet] cānverler yediği hayvāna derler. Ve eger عَرِيَّةٌ [ʿariyyet]i nahle ile zikr etsen hā'yı terk edip نَحْلَةٌ عَرِيَّةٌ dersin.

الْعَرَايَا [el-ʿarāyā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î. Ve fi'l-hadîsi: "إِنَّهُ رَحَّصَ فِي الْعَرَايَا بَعْدَ نَهْيِهِ عَنِ الْمُرَابَنَةِ لِأَنَّهُ رُبَّمَا تَأَدَّى بِدُحُولِهِ عَلَيْهِ فَيَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَشْتَرِيَهَا مِنْهُ بِثَمَنٍ فَرَحَّصَ لَهُ ذَلِكَ" Ve مُرَابَنَةٌ [muzābenet] bā-i muvahhadeden sonra nūn'la ağaç başında olan hurmāyı beyʿ etmeğe derler. Ve

عَرِيَّةٌ [ariyyet] Şol yeke derler ki soğuk ola, rīh-i bāride maʿnāsına; yukālu: إِنَّ عَشِيَّتَنَا هَذِهِ لَعَرِيَّةٌ وَيُقَالُ أَهْلُكَ فَقَدْ أَعْرَيْتَ أَيُّ غَابَتِ الشَّمْسُ وَبَرَدَتِ Yaʿnī "Ehlini sakın, zīrā gün dolunup

havā bürüdete yüz tuttu."

الْعُرُوءَاءُ [el-ʿurevāʾ] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve elifin meddiyle غُلُوءَاءُ [gulevāʾ] vezni üzere) Isıtmanın bürüdeti ki ibtidā titre-diği hinde olur; yukālu minhu: عُرِي الرَّجُلُ عَلَى مَا لَمْ يَسْمَ فَاعَلَهُ فَهُوَ مَعْرُؤٌ Ve غُلُوءَاءُ [gulevāʾ] gayn-ı muʿceme ile evvel-i şebāba derler.

الْعُرْيُ [el-ʿury] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Çıplak olmak; yukālu: عُرِي مِنَ ثِيَابِهِ يُعْرَى عُرْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَارِي [el-ʿārī] (rā'nın kesri ve meddiyle) Çıplak olan kimse.

الْعُرْيَانُ [el-ʿuryān] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

الْعُرْيَانَةُ [el-ʿuryānet] (vezn-i mezbūr üzere) Müʿennesi; yukālu: رَجُلٌ عَارٍ وَعُرْيَانٌ وَأَمْرَأَةٌ زِيرَا Şol sıfat ki فُعْلَانٌ [fuʿlān] vezni üzere ola zamm-ı fā ile onun müʿennesi hā'yla olur.

الْإِعْرَاءُ [el-iʿrāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi çıplak etmek. Ve

إِعْرَاءٌ [iʿrāʾ] Bir kimse dostundan yüz çevirip ihmāl etmeğe dahi derler; yukālu: أَعْرَاهُ صَدِيقُهُ إِذَا تَبَاعَدَ مِنْهُ وَلَمْ يَنْصُرْهُ

التَّعْرِيَّةُ [et-taʿriyet] (ʿalā-vezni التَّوْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Bi-maʿnāhu; yukālu: أَعْرَيْتُهُ وَأَعْرَيْتُهُ تَعْرِيَّةً

التَّعْرِي [et-teʿarrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Soyunmak; tekūlu: عَرَيْتُهُ فَتَعْرَى

الْمَعَارِي [el-meʿārī] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Aʿzā-yı insāndan açık olan yerler; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَعَارِي هَذِهِ الْمَرْأَةِ: أَيُّ يَدَاهَا وَرِجْلَاهَا وَوَجْهَهَا Ve مَعَارِي [meʿārī] kelimesinin yā'sını harf-i sahīh mecrāsına icrā edip zarūret-i şi'r için hazf etmezler, جَوَارٍ [cevārin]de hazf et-

olunmaz. Zīrā bu bir sīga-i māzīdir ki hāl ma'f'nāsınadır; tekülü: عَسَى زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ عَسَى [asā] زَيْدٌ [zeyd] وَعَسَتْ فُلَانَةٌ أَنْ تَخْرُجَ nin fā'ili ve يَخْرُجُ أَنْ mef'ülüdür ki hurūc ma'f'nāsınadır, bu kadar var ki bunun haberi ism olmaz ya'ni زَيْدٌ مُنْطَلِقًا عَسَى demezler. Ve ammā 'Arabların "عَسَى الْغُوَيْرِيُّ أَبُو سَا" dedikleri şāzz ve nādirdir ki أَبُو سَا mevzi'-i habere vaz' olunmuştur, zīrā emsâlde cārī olan nesne gayri mevzi'de cārī olmaz. Meselin aslı budur ki birkaç kimse bir mağaraya sığındıkta mağara onların üzerine yıkılmış. Ve gāh olur عَسَى كَادَ [kād] [kāde]ye teşbīh olunup kendiden sonra gelen fi'l أَنْ kelimesiz gelir, meselā زَيْدٌ يَنْطَلِقُ derler. Ve عَسَيْتُ أَنْ أَفْعَلَ ذَاكَ derler, sīn'in fethiyle ve عَسَيْتُ derler sīn'in kesri ile ikisi dahi lügattir. Ve kuri'e (محمد،) ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ﴾ dersin müfred-i mü'ennes için ve عَسَيْتُ dersin cem'-i mü'ennes için ve bundan muzāri' ve ism-i fā'il gelmez. Ve عَسَى cemī'-i Qur'ān'da Bārī ta'ālā cānibinden vücbā delālet eder, illā ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا﴾ (التحریم، 5) kerimesi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: عَسَى [asā] Bārī ta'ālādan icāb içindir, pes bu 'Arab tā'ifesinden sādır olan iki lügatin biri üzerine olur, zīrā medlül-i عَسَى [asā] recā ve yakīndir.

[عشا]

العَشِيُّ [el-ʿaşıyy] ('ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Akşam namāzından yatsı namāzına varınca geçen vakttir.

العَشِيَّةُ [el-ʿaşıyyet] (vezn-i mezbūr üzere) Bi-ma'f'nāhu; tekülü: أَتَيْتُهُ عَشِيًّا أَمْسٍ وَعَشِيَّةٌ أَمْسٍ

العَشِيَّانُ [el-ʿuṣeyyān] ('ayn'ın zammı ve şīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) عَشِيًّا

[ʿaşıyy]in tasgīri ki mükebbberine muhālif gelmiştir, gūyā ki عَشِيَّانُ [ʿaşıyyān]ı tasgīr etmişlerdir 'ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle.

العَشِيَّانَاتُ [el-ʿuṣeyyānāt] ('ayn'ın zammı ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Cem'î.

العَشِيَّيَانُ [el-ʿuṣeyṣiyān] ('ayn'ın zammı ve şīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) عَشِيًّا [ʿaşıyy] kelimesinin tasgīridir, 'inde'l-ba'z.

العَشِيَّيَانَاتُ [el-ʿuṣeyṣiyānāt] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'î.

العَشِيَّيَةُ [el-ʿuṣeyṣiyet] ('ayn'ın zammı ve şīn-i evvelin kezālik fethi ve sānīnin kesriyle) عَشِيَّةٌ [ʿaşıyyet] kelimesinin tasgīridir, 'inde'l-ba'z.

العَشِيَّيَاتُ [el-ʿuṣeyṣiyāt] (vezn-i mezbūr üzere) Cem'î.

العِشَاءُ [el-ʿiṣāʾ] ('ayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Akşam ile yatsı mā-beyni, عَشِيًّا [ʿaşıyy] ma'f'nāsına.

العِشَاءَانُ [el-ʿiṣāʾān] ('ayn'ın kesriyle) Tesniyesi akşam ile yatsı ma'f'nāsına. Ve bir kavm şöyle zu'm ettiler ki عِشَاءٌ [ʿiṣāʾ] zevāl-ı şemsten tulū-ı fecre dek olan zamāna itlāk oluna.

العِشَاءُ [el-ʿaṣāʾ] ('ayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Zikr olunan vakte ekl olunan ta'āmın ismidir, غَدَاءٌ [ġadāʾ] kelimesinin mukābilidir.

العِشَى [el-ʿaṣā] ('ayn'ın fethi ve elifin kasriyle) Gece görmemek, şeb-kürlük ma'f'nāsına. Ve

عِشَى [ʿaṣā] Deve gece otlamağa dahi derler; yukālu: عِشِيَّتِ الْإِبِلُ تَعْشَى عِشَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعْشَتْ

التَّعْشِي [et-teʿaṣṣī] (fethateynle ve şīn'in

kesri ve teşdidiyle) Gece ile otlamak. Ve

تَعَشِي [te'aşşī] Gece ta'āmin yemeğe dahi derler; yukālu: إِذَا أَطْعَمْتُهُ عَشَاءً أَنِّي أَطْعَمْتُهُ عَشْوَةً فَتَعَشَى أَنِّي أَطْعَمْتُهُ عَشَاءً قِيلَ تَعَشَى قُلْتُ مَا بِي تَعَشَى وَلَا تَقُلْ مَا بِي عَشَاءً

الْأَعْشَى [el-a'şā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Gece görmeyen kimse.

الْعَشْوَاءُ [el-ʿaşvā] (ʿayn'ın fethi ve şīn'in sükunu ve elifin meddiyle) Gece görmeyen ʿavret.

الْعَشْوَاوَانِ [el-ʿaşvāvān] (ʿayn'ın fethi ile ve vāveyne) عَشْوَاءُ [ʿaşvā]ın tesniyesi. Ve عَشْوَاءُ [ʿaşvā] şol nākaya dahi derler ki önünde olan nesneyi görmeyip elleriyle her nesneyi karıştırmadan hālî olmaya; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ الْعَشْوَاءَ إِذَا خَبَطَ أَمْرُهُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ وَفُلَانٌ خَابَطَ خَيْطَ عَشْوَاءَ

الْإِعْشَاءُ [el-i'şā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Şeb-kūr kalmak; yukālu: أَعْشَاهُ اللَّهُ فَعَشِي يَعْشَى عَشَاً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُمَا يَعْشِيَانِ وَلَمْ يَقُولُوا يَعْشَوَانِ لِأَنَّ الْوَاوَ فِي الْوَاحِدِ لَمَّا صَارَتْ بَاءً لِكِسْرَةِ مَا قَبْلَهَا تَرَكَّتْ فِي الثَّنِيَّةِ عَلَى حَالِهَا

التَّعْشَائِي [et-te'āşī] (yā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) اَعْشَى [a'şā]ya mensüb olan nesne.

الْعَشْوِي [el-ʿaşviyy] (fatheteynle ve yā'nın teşdidiyle) عَشِيَّةٌ [ʿaşıyyet]e mensüb olan nesne.

الْعَاشِيَّةُ [el-ʿāşiyet] (şīn'in kesriyle) Gece ile otlayan deve. Ve fi'l-meseli: "الْعَاشِيَّةُ" "تَهْجِجُ الْآيَةِ" Ya'ni "Gece otlayan deve otlamayana muharrik olur" ya'ni o dahi onu görüp otlamağa başlar.

الْعَشْوَةُ [el-ʿaşvet] (ʿayn'ın fethi ve şīn'in sükunuyla) Bir zāhir olmayan nesneye mürtekb olmak.

الْعُشْوَةُ [el-ʿuşvet] (ʿayn'ın zammı ve kesri ve şīn'in sükunuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu:

أَوْطَأْتِي عَشْوَةً وَعَشْوَةً وَأَيُّ أَمْرًا مُلْتَبَسًا وَذَلِكَ إِذَا أَوْقَعْتَهُ بِهِ فِي حَبِزَةٍ أَوْ بَلِيَّةٍ Ve

عَشْوَةٌ [ʿaşvet] (ʿayn'ın fethiyle) Gecenin evvelinden rüb'una varınca geçen zamāna dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve

عَشْوَةٌ [ʿaşvet] Mutlakın gece karanusuna dahi derler; yukālu: أَخَذْتُ عَلَيْهِمُ بِالْعَشْوَةِ أَيِ السَّوَادِ مِنَ اللَّيْلِ Ve

عُشْوَةٌ [ʿuşvet] (ʿayn'ın zammı ile) Āteş şu'lesine dahi derler.

الْعَشْوُ [el-ʿaşv] (ʿayn'ın fethi ve şīn'in sükunuyla) Gece ile kasd etmek; tekülü: عَشْوُهُ إِذَا قَصَدْتَهُ لِيَلًا Ve asl budur, ba'dehu her nesneye kasd eden kimseye الْعَاشِي [el-ʿāşī] dediler. Ve

عَشْوَةٌ [ʿaşvet] Basar-ı za'ifle bir āteşe istidlāl etmeğe dahi derler; tekülü: عَشْوْتُ إِلَى النَّارِ أَغْشُو إِلَيْهَا عَشْوًا إِذَا اسْتَدَلَّتْ عَلَيْهَا بِبَصَرٍ ضَعِيفٍ Ve

عُشْوُ [ʿaşv] Bir nesneden dönüp gayrı nesneye teveccüh etmeğe dahi derler; tekülü: عَشْوُهُ عَنْهُ إِذَا صَدَرَتْ عَنْهُ إِلَى غَيْرِهِ ﴿وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ تَقْيِيضٌ لَهُ﴾ (الزخرف، 36) [taq yīḍ] takdīre derler. Ve

عُشْوُ [ʿaşv] Akşam ta'āminı yedirmeğe dahi derler; tekülü: عَشْوْتُهُ فَتَعَشَى إِذَا أَطْعَمْتَهُ عَشَاءً

التَّعْشِيَّةُ [et-ta'şiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Kezālik gece ta'āminı yedirmek; yukālu: عَشِيَّتُهُ تَعْشِيَةٌ وَيُقَالُ عَشِيَ إِبْلُكَ وَلَا تَعْتَرِ أَيُّ وَلَا تَعْفَلُ Ve

تَعْشِيَّةٌ [ta'şiyet] Bir kimseye rıfk ve mülāyemet etmeğe dahi derler; tekülü: تَعْشِيَّةٌ Ve عَشِيْتُ عَنْهُ إِذَا رَفَقَتْ بِهِ مِثْلَ صَحِيَّتٍ عَنْهُ [taḥḥiyet] dahi dād-ı mu'ceme ve hā-i mühmele ile rıfk etmeğe derler.

[عصا]

الْعَصَا [el-‘aşā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) Değnek ki mü’ennes-i semā‘dir. Ve bunun elifinde medd cā‘iz değildir, Ferrā eyitti: Evvel lahn ki ‘Irāk’ta peydā oldu, (18, طه) ﴿هِيَ عَصَائِي أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا﴾ āyetinde عَصَا kırā‘at etmeleridir dedi. Ve fi’l-meseli: “الْعَصَا مِنَ الْعَصِيَّةِ” أَي بَعْضُ الْأَمْرِ مِنْ بَعْضِ Ve bu Cevherī tefsīridir, lākin nūsah-ı *Şihāh*’ta عَصِيَّةٌ [‘uşayyet] zamm-ı ‘ayn ve feth-i şād’la zabt olunmuştur. Bu takdīrce ‘asācıktan hāsıl olur ma‘nāsın müş‘ir olur. الْعَصَا مِنَ الْأَمْرِ الْعَظِيمِ مِنَ الشَّيْءِ الْقَلِيلِ pes Cevherī tefsīrin mutlak kılmasa enseb olurdu.

الْعَصَوَانِ [el-‘aşavān] (fethateynle) Tesniyesi.

الْعَصِي [el-‘uşıyy] (‘ayn’ın zammı ve şād’ın kesri ve yā’nın teşdīdiyle) Cem‘i, ‘asālar ma‘nāsına.

الْعَصِي [el-‘işıyy] (kesreteynle ve yā’nın teşdīdiyle) Kezālik cem‘i. Ve bunun aslı فَعُولٌ [fu‘ūl] vezni üzeredir, ‘ayn meksür kılındı mā-ba‘dine tābi‘ kılmakla.

الْأَعْصِي [el-‘aşī] (hemzenin fethi ve şād’ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem‘i, ‘asālar ma‘nāsına, أَرْزَمْتُ [ezmun] ile زَمْتُ [zemen] gibi. Ve gāh olur الْعَصَا الْإِلَاءُ ile ikāmet ma‘nāsın dilerler; minhu kavluhum: أَلْفَى عَصَاهُ إِذَا أَقَامَ وَتَرَكَ الْأَسْفَارَ Ve bu ‘Arab tā’ifesi mā-beyninde meseldir. Ve gāh olur عَصَا شَقُّ [şakku ‘aşā] ile teferruk ma‘nāsı murād olur, ke-mā yukālu fi’l-cevārihi: قَدْ شَقُّوا إِنْشِقَاقٌ Ve عَصَا الْمُسْلِمِينَ أَي اجْتِمَاعُهُمْ وَاتِّتْلَافُهُمْ عَصَا [inşikāku ‘aşā] ile muhālefet murād olur; yukālu: “إِنْشَقَّتِ الْعَصَا أَي وَقَعَ الْخِلَافُ” Ve ‘Arabların “لَا تَرْفَعُ عَصَاكَ عَنْ أَهْلِكَ” demeleriy-le ma‘nā-yı te’dīb murād olur. Ve

عَصَا [‘Aşā] Bir feresin dahi ‘alemidir. Ve fi’l-meseli: “رَكَبَ الْعَصَا فَصِيرٌ” Ve bu meselde عَصَا ile murād Cezīme el-Ebreş’in feresidir. Ve رَكَبَ [rekibe] sīga-i mazī üzeredir. Ve فَصِيرٌ [Kaşir] Cezīme el-Ebreş’in musāhibi olan kimsenin ismidir o Kaşir b. Sa‘d el-Laḥmī’dir. Ve ‘Arabların إِنَّهُ لَضَعِيفٌ الْعَصَا dedikleriyle murād çoban ra‘yında rıfk ve mülāyemet üzeredir demektir. Ve gāh olur عِصِي [‘işıyy] zikr olunur ‘ayn’ın ve şād’ın kesri ve yā’nın teşdīdiyle ve kuş kanadında olan kemikler murād olunur.

الْعَصُو [el-‘aşuvv] (‘ayn’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) عَصَا [‘aşā] ile vurmak; tekülü: Ve عَصُوْتُهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهَا

عَصُو [‘aşuvv] Yarayı bağlamağa dahi derler.

الْعَصِي [el-‘aşā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) Masdardır, mutlakan vurmak ma‘nāsına; yukālu: عَصِي بِالسَّيْفِ يَعْصِي مَنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

الْإِعْتِصَاءُ [el-‘i‘tişā] (hemzenin ve tā’nın kesri ve elifin meddiyle) عَصَا [‘aşā]ya dayanmak; yukālu: فَلَانَ يَعْصِي عَلَى عَصَا أَي يَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا وَفُلَانٌ يَعْصِي بِالسَّيْفِ أَي يَجْعَلُهُ عَصَا

الْعَضِي [el-‘aşy] (‘ayn’ın fethi ve şād’ın sükūnuyla) ‘Āsī olmak.

الْعَضِيَانُ [el-‘işyān] (‘ayn’ın kesri ve şād’ın sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu.

الْمَعْصِيَةُ [el-ma‘şiyet] (mīm’in fethi ve şād’ın kesriyle) Bi-ma‘nāhu kezālik; yukālu: عَصَاهُ يَعْصِيهِ عَضِيًا وَعَضِيَانًا وَمَعْصِيَةً

الْعَاصِي [el-‘āşī] (şād’ın kesri ve meddiyle) ‘İşyān edici kimse.

الْعَصِي [el-‘aşıyy] (‘ayn’ın fethi ve şād’ın kesri ve yā’nın teşdīdiyle) Bi-manāhu. Ve **عَاصِي** [‘āşī] Şol damara dahi derler ki kanı

durmaya. Ve bu dahi 'āsī-i mezkūr gibi yā'ıdır.

الْمُعَاصَاةُ [el-mu'āṣāt] (mīm'in zammı ile) 'Āsī olmak.

الْإِسْتِعْصَاءُ [el-isti'ṣā'] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَاصَاهُ مِثْلَ عَصَاهُ وَاسْتَعْصَى عَلَيْهِ

الْإِغْتِصَاءُ [el-i'tiṣā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Çekirdek berk olmak; yukālu: إِغْتَصَتِ النَّوَاءُ إِذَا اشْتَدَّتْ

الْإِعْصَاءُ [el-i'ṣā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bāğ çubuğu şāhlar vermek; yukālu: عِيدَانُ Ve أَغْصَى الْكُرْمُ إِذَا أُخْرَجَ عِيدَانُهُ [īdān] [ūd]un cem'i, şāhlar ma'nāsına.

عُصِيَّةٌ [Uṣayyet] ('ayn'ın zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Suleym kabilesinden bir cemā'atin ismidir.

الْعُنْصُوتُ [el-'unṣūt] ('ayn'ın ve şād'ın zammı ve nūn'un mā-beynde sükūnuyla) Saçın bir bölümü.

الْعَنَاصِي [el-'anāṣī] ('ayn'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve

عَنَاصِي [anāṣī] Bölük bölük biten otlara dahi derler ki killet üzere ola; yukālu: فِي أَرْضِ فُلَانٍ عَنَاصٍ مِنَ النَّبْتِ وَهُوَ الْقَلِيلُ الْمُتَفَرِّقُ Ve az olan mālā dahi derler; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْ مَالِ فُلَانٍ إِلَّا عَنَاصٍ أَيْ شَيْءٌ يَسِيرٌ

[عضا]

الْعُضْوُ [el-'uḍv] ('ayn'ın zammı ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) A'zānın vāhidi ki ma'rūftur.

الْعُضْوُ [el-'iḍv] ('ayn'ın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi.

التَّعْضِيَّةُ [et-ta'ḍiyet] (alā-vezni [et-terbiyet]) Koyunu 'uzven fe-'uzven pārelemek; yukālu: عَضَيْتُ الشَّاةَ تَعْضِيَةً إِذَا

جَزَّأَتْهَا Ve mutlakan tefrīk ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَضَيْتُ الشَّيْءَ تَعْضِيَةً إِذَا فَرَّقْتَهُ Ve fi'l-hadisi: "لَا تَعْضِيَةَ فِي مِيرَاثٍ إِلَّا فِيَمَا حَمَلَ الْقَسْمُ" يَعْنِي مَا لَا يَحْتَمِلُ الْقَسْمُ كَالْحَبَّةِ مِنَ الْجَوْهَرِ وَنَحْوَهَا فَلَا يُفْرَقُ وَإِنْ طَلَبَ بَعْضُهُمُ الْقَسْمَ لِأَنَّ فِيهِ ضَرَرًا عَلَيْهِمْ أَوْ عَلَى بَعْضِهِمْ وَلَكِنَّهُ يُبَاعُ ثُمَّ يُقَسَّمُ تَمَنُّهُ بَيْنَهُمْ

الْعِضَّةُ [el-'iḍat] ('ayn'ın kesri ve ḍād'ın tahfifiyle) Pāre ve bölük.

الْأَعْضُونَ [el-'iḍūn] ('ayn'ın kesri ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Cem'i, pāreler ve bölükler ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿الَّذِينَ جَعَلُوا الْفُرْأَنَ عُضِينَ﴾ (الحجر، 91) عِضَّةٌ [iḍat]tır, noksānı vāv'dır. Ve ba'zılar noksānı hā'dır demiştir, nitekim bāb-ı hā'da zikr olunmuştur. Ve Aşma'ī eyitti: فِي الدَّارِ فِرْقٌ مِنَ النَّاسِ وَعِرْزُونَ فِي الدَّارِ فِرْقٌ مِنَ النَّاسِ وَعِضُونَ وَأَصْنَافٌ derler cümlesi bir ma'nāyadır.

[عطا]

الْإِعْطَاءُ [el-i'ṭā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Vermek. Ve

إِعْطَاءَةٌ [i'ṭā'] Devenin mutīr olmasına dahi derler; yukālu: أَعْطَى الْبَعِيرُ إِذَا انْقَادَ وَلَمْ يَسْتَعْصِبْ

الْعَطَاءُ [el-'aṭā'] ('ayn'ın fethi ve elifin meddiyle) İsmidir, bahşış ma'nāsına. Ve bunun aslı عَطَاؤٌ dır, vāv'la zīrā bu عَطُوتٌ dan me'hūzdur. Ve 'Arab tā'ifesi vāv'ı ve yā'yı hemzeyle kalb eder, kaçan eliften sonra vāki' olsa, zīrā hemze hareketi tahammülde vāv'dan ve yā'dan akvādır ve hem vāv ve yā üzerine vakf etmeği sakıl görürler, رِدَاءٌ [ridā] gibi meselā ki aslı رِدَائِي dır, kaçan bunlara yā-yı te'nīs ilhāk etseleler ba'zılar mehmūz kılıp عَطَاءَةٌ [aṭā'et] ve رِدَاءَةٌ [ridā'et] derler vāhidine nazaran ve ba'zılar عَطَاوَةٌ [aṭā'et] ve رِدَائِيَّةٌ [ridā'yet] der ki tesniyesinde عَطَاوَانٍ [aṭāvān] ve رِدَائِيَانٍ

[ridāyān] derler.

الْإِسْتِغْثَاءُ [el-isti'ṭā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) 'Atā taleb etmek.

التَّعْطِي [et-ta'ṭī] (fethateynle ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik 'atā taleb etmek; yukālu: **إِسْتَعْطَى وَتَعَطَّى إِذَا سَأَلَ الْعَطَاءَ**

الْمِعْطَاءُ [el-mi'ṭā] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükunuyla ve elifin meddiyle) 'Atāsı çok olan kimse. Ve bunda tezkīr ve te'nīs berāber olur; zīrā **مِعْطَالٌ** [miṭ'āl] sīgasında müzekker mü'ennesten fark olunmaz.

الْمَعْطِي [el-me'ṭīy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem'i, 'atāsı çok kimseler ma'nāsına.

الْمَعْطِي [el-me'ṭī] (mīm'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i, yukālu: **قَوْمٌ مَعْطِيٌّ وَمَعْطٍ قَالَ الْأَخْشَشُ هَذَا مِثْلُ قَوْلِهِمْ وَمِفَاتِيحٌ وَمَفَاتِيحٌ وَأَمَانِيٌّ وَأَمَانٌ** Ve **مَفَاتِيحٌ** [emāniyy] makāsīd ma'nāsındır.

الْعَطِيَّةُ [el-aṭīyyet] ('ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) İ'tā olunan nesne.

مَاعْطَاءُهُ [mā a'ṭāhu] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Fi'l-i ta'accübdür, ne 'aceb verici ma'nāsına. Ve bu şāzzdır, zīrā fi'l-i ta'accüb **إِفْعَالٌ** [if'āl]den ve sār mezdāttan gelmez illā birkaç kelime ki 'Arabdan istimā olunmuştur; yekülüne: **مَا أَعْطَاهُ لِلْمَالِ وَمَا أَوْلَاهُ لِلْمَعْرُوفِ وَمَا أَكْرَمَهُ لِي**

الْعَطْوَى [el-aṭvā] ('ayn'ın fethi ve tā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Şol yaydır ki mutī olup mülāyim ola; yukālu: **قَوْسٌ عَطْوَى** أي مُوَاتِيَةٌ سَهْلَةٌ

الْعَطْوُ [el-aṭv] ('ayn'ın fethi ve tā'nın sükunu ile) Bir nesneyi el uzatıp almak; tekülü: **عَطَوْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلْتَهُ بِالْيَدِ**

الْمَعْطَاءَةُ [el-mu'aṭāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneyi elden ele vermek. Ve

مُعَاطَاةٌ [mu'aṭāt] Hizmet etmeğe dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u.

الْعَاطِي [el-'aṭī] (ṭā'nın kesri ve meddiyle) Alıcı, **أَخَذَ** [āḫiz] ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: **“عَاطٍ بَعِيرٍ أَنْوَاطٍ”** Ve **أَنْوَاطٌ** [envāṭ] tutacak yerlerdir. Ya'nī ahz olunacak nesne yok iken ahze mübāşeret eder.

التَّعْطِيَّةُ [et-ta'ṭiyet] ('alā-vezni التَّزْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Hizmet etmek; tekülü: **هُوَ يُعْطِيْنِي إِذَا كَانَ يَخْدُمُكَ**

التَّعْطَايِ [et-te'aṭī] (tā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesneye el uzatıp almak; yukālu: **وَعَاطَاهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ** Ve

تَعْطَايِ [te'aṭī] Bir nesneye şūrū edip ona meşgūl olmağa dahi derler; yukālu: **فَلَانَ يَتَعْطَايَ كَذَا أَيُّ يَحْوِضُ فِيهِ** Ve

تَعْطَايِ [te'aṭī] Bāb-ı mugālebeden dahi gelir; yukālu: **تَعْطَايْنَا فَعَطَوْنَاهُ أَيُّ غَلَبْتُهُ فِي الْمُعَاطَاةِ** Ve

تَعْطَايِ [te'aṭī] Ayağın parmakları üzerine kalkıp ellerin kaldırmağa dahi derler. Ve kīle fi kavlihi ta'alā: (29) **﴿فَتَعْطَايَ فَعَقَرَهُ﴾** (القمر، 29) **أَيُّ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَصَرَّيَهَا**

الْمُعْطِي [el-mu'ṭī] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükunu ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Verici. Ve kaçan bir kimsenin sana bir nesne i'tā etmesin taleb etsen **مُعْطِيٌّ** dersin yā'nın fethi ve teşdidiyle **مُعْطِي** kelimesin yā-yı mütekellime izāfet etmekle. Ve cemā'ate hitāb olundukta dahi **هَلْ أَنْتُمْ** dersin, zīrā nūn izāfet ile sākıt olup vāv yā içinde idgām olunduktan sonra yā-yı mütekellim meftūh kılınmıştır, mā-kabli sākīn olduğundan ötürü. Ve tesniye için **هَلْ أَنْتُمْ** dersin yā-yı sānīnin fet-hiyle ve sārīrin dahi bunun üzerine kıyās eyle.

الْعُطِيّ [el-ʿuṭiyy] (ʿayn'ın zammı ve ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) عَطَاءٌ [ʿaṭā]ın tasgīridir, āhirinde lām'ı hafz edip عُطِيّ [ʿuṭiyy] dersin. Ve böyledir her ism ki onda tasgīr hālinde üç yā cemʿ ola, عَلِيّ [ʿaliyy] ve عَدِيّ [ʿadiyy gibi ki lāmü'l-fiʿli hafz olunur, kaçan fiʿl üzerine binā olunmasa مُحَيِّبِي [muḥayyiy] gibi حَيًّا مُحَيِّبِي تَجِيَّةً ten.

[عظا]

الْعِظَاءُ [el-ʿazāʾ] (ʿayn'ın fethi ve zā-i muʿcemeden sonra elifin meddiyle) Bir cins kertenkeledir ki وَرَعَةٌ [vezeğat] dedikleri kertenkeleden büyüektir.

الْعِظَاءَةُ [el-ʿazāʾet] (ʿayn'ın fethiyle) Vāhidi, zikr olunan kertenkeleden biri maʿnāsına.

الْعِظَايَةُ [el-ʿazāyet] (kezālik ʿayn'ın fethiyle ve yā ile) Bi-maʿnāhā.

عِظَاهُ [ʿazāhu] (fethateynle ve āhirinde zamīr-i mansūb-ı muttasıla) Fiʿl-i māzīdir, لَقِيْتُ فُلَانًا مَاءَ سَاءَةٍ maʿnāsına; yukālu: مَا لَقِيْتُ فُلَانًا مَاءَ سَاءَةٍ Ve عَجُوٌّ [ʿacv] dahi yaramaz kılmak ve gam ve gussa vermek maʿnāsınadır; ve yukālu: لَقِيَ اللَّهُ مَا عِظَاهُ أَيُّ مَا سَاءَهُ

[عفا]

الْعَفَاءُ [el-ʿafā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Toprak, türāb maʿnāsına. Kāle Şafvān b. Muḥriz: إِذَا دَخَلْتُ بَيْتِي فَأَكَلْتُ ” إِذَا دَخَلْتُ بَيْتِي فَأَكَلْتُ ” Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: عَفَاءٌ [ʿafāʾ] yıkılmağa ve helāk olmağa derler. Ve bu ʿArabların “عَلَيْهِمُ الدَّبَارُ” dedikleri gibidir bed-duʿā mahallinde. Ve دَبَارٌ [debār] geri dönmek ve rücuʿ etmek maʿnāsınadır.

الْعِفَاءُ [el-ʿifā] (ʿayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Çok olan devekuşu yeleşti. Ve çok olan deve tüyüne dahi derler; yukālu: نَاقَةٌ

ذَاتُ عِفَاءٍ

الْعَفْوُ [el-ʿafv] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnu ile) Şol yerdir ki ona ayak basmamış ve istiʿmāl olunmamış ola. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Çorbanın çervişle kotarılmasına dahi derler; tekūlu: عَفْوْتُ لَهُ مِنَ الْمَرْقِ إِذَا عَرَفْتُ بِهِ لَهُ أَوْلًا وَأَثَرَتْهُ بِهِ

عَفْوٌ [ʿavf] Çömlek dibinde çorbanın ednāsın alıkomağa dahi derler; tekūlu: عَفْوْتُ الْقِدْرَ إِذَا تَرَكَتُ ذَلِكَ فِي أَشْفَلِهَا

عَفْوٌ [ʿafv] Bir nesneyi yıkıp izāle etmeğe dahi derler. Ve yıkılıp zāʾil olmağa dahi derler; yukālu: عَفَيْتَ الرِّيحَ الْمُنْتَزِلَ إِذَا دَرَسْتَهُ وَعَفَا Ve عَفَيْتَ الرِّيحَ الْمُنْتَزِلَ إِذَا دَرَسْتَهُ وَلَا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

عَفْوٌ [ʿafv] Günāh mukābilesinde ʿikāb etmeyip terk etmeğe dahi derler; tekūlu: عَفْوْتُ عَنْ ذَنْبِهِ إِذَا تَرَكَتَهُ وَلَمْ تُعَاقِبْهُ

عَفْوٌ [ʿafv] Bir nesneyi çoğaltmağa dahi derler; yukālu: عَفْوْتُهُ أَنَا Ve fiʿl-hadīsi: “أَمَرَ أَنْ تُحْفَى السُّوَارِبُ وَتُعْفَى اللَّحْيُ” Ve سُوَارِبٌ [şevārib] Ve سُوَارِبٌ [şārib]in cemʿidir, bıyık maʿnāsına. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Bir kimsenin ihsānın ricā edip yanına gelmeğe dahi derler; tekūlu: عَفْوْتُهُ عَفَا يَعْفُو وَفُلَانٌ تَعْفُوهُ yukālu: إِذَا أَتَيْتَهُ تَطَلَّبُ مَعْرِفَتَهُ عَفَا الْأَضْيَافُ Ve

عَفْوٌ [ʿafv] (ʿayn'ın fethi ve kesri ve zammı ile) Merkeb yavrusu maʿnāsına dahi gelir.

الْعَفَا [el-ʿafā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik merkeb yavrusu. Ve İbnu's-Sikkīt عَفَا [ʿifā]dır dedi, ʿayn'ın kesri ile.

الْعَفْوَةُ [el-ʿafvet] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Müʿennesi, dişi merkeb yavrusu maʿnāsına. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Mālın nafakadan ziyāde olanına dahi derler; yukālu: أَعْطَيْتُهُ عَفْوُ الْمَالِ أَيُّ بَعِيرٍ أَعْطَيْتُهُ عَفْوُ الْمَالِ مَسْأَلَةٌ Ve nūsaḥ-ı Kāmūs'ta الْمَالِ عَفْوُ الْمَالِ مَسْأَلَةٌ

بِغَيْرِ مَسْأَلَةٍ vāki^c olmuştur harf-i tefsirsiz ve tefsirin dahi vechi zāhirdir, zīrā nafakadan fazla olan māl ya'ni infāk için ihtiyac olunmayan māl 'ādeten taleb olunmaz.

الْعَفْوَةُ [el-'ifvet] ('ayn'ın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin sâfisi ve hâlisi; yukālu: دَهَبَتْ عَفْوَةٌ هَذَا الثَّبْتِ أَبِي لَيْثٍ وَخَيْرُهُ وَأَكَلْتُ عَفْوَةَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ أَبِي خَيْرُهُ

الإِعْفَاءُ [el-i'fā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi terk etmek; tekūlu: أَغْفِي مَنْ خَرَجَ مَعَكَ أَي دَعَيْتُ مِنْهُ

إِعْفَاءٌ [i'fā] 'Āfiyet vermeğe dahi derler, 'alā-mā se-yeçīu. Ve

إِعْفَاءٌ [i'fā] Bir nesneyi çok etmek ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: عَفَوْتُهُ أَنَا وَأَعْفَيْتُهُ إِذَا كَثُرَتْ

الإِسْتِعْفَاءُ [el-isti'fā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Taleb-i terk; yukālu: اِسْتَعْفَاهُ مِنَ الْخُرُوجِ إِذَا سَأَلَهُ الْإِعْفَاءُ أَي التَّرْكَ

الْمُعَافَاةُ [el-mu'āfāt] (mīm'in zammı ile) 'Āfiyet vermek; yukālu: عَافَاهُ اللهُ وَأَعْفَاهُ

الْعَافِيَةُ [el-'āfiyet] (fā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Bir ismdir ki mevzi^c-i masdara vaz^c olunur, Ḥudāy ta'ālā bendeden muzır olan nesneyi def^c etmek manāsına; yukālu: عَافَاهُ عَافِيَةٌ

عَافِيَةٌ ['āfiyet] Tālib-i rızık olan kimselere dahi derler, gerek insān gerek hayvān gerek tuyūr kısmı olsun. Ve

عَافِيَةٌ ['āfiyet] Sulanmağa gelen tā'ifeye dahi derler, وَارِدَةُ الْمَاءِ ma'nāsına.

الْعِفَاوَةُ [el-'ifāvet] ('ayn'ın kesriyle) Çorbanın evvel kotarılan çervişine derler ki onu ikrām olunan kimseye verirler. Ve ba'zılar eyitti: عِفَاوَةٌ [i'fāvet] 'ayn'ın kesriyle çorbanın evveline ve a'lāsına ve عُفَاوَةٌ [ufāvet] 'ayn'ın zammıyla āhirine derler

ki onu çömlek 'āriyyeten alındıkta çömlek sâhibine çömlekle bile verirler.

الْعَافِي [el-'āfi] (fā'nın kesri ve meddiyle) Çömlekte zikr olunan ta'āmı terk eden kimse. Ve

عَافِي ['āfi] Saçı uzun olan kimse, طَوِيلُ الشَّعْرِ ma'nāsına. Ve

عَافِي ['āfi] İhsān taleb edene dahi derler.

الْعَفَاةُ [el-'ufāt] ('ayn'ın zammı ve fā'nın tahfifi ile) Cem'i, tullāb-ı ihsān ma'nāsına.

الْعَافِيَةُ [el-'āfiyet] (fā'nın kesriyle) Kezālik ihsān ricā eden tā'ife.

الْتَعْفِي [et-te'affī] (fethateynle ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Yıkılmak; yukālu: تَعَفَّتِ الدَّارُ إِذَا دَرَسَتْ

الْتَعْفِيَةُ [et-ta'fiyet] ('alā-vezni al'tūbiye [et-terbiyet]) Yıkılmak; yukālu: عَفَّتْهَا الرِّيحُ شِدْدًا لِلْمُبَالَعَةِ

تَعْفِيَةٌ [ta'fiyet] Fesāddan sonra ıslāha dahi derler; yukālu: عَفَى عَلَى مَا كَانَ مِنْهُ إِذَا أَضْلَحَ بَعْدَ الْفُسَادِ

الْعُفْيِي [el-'ufiyy] ('ayn'ın zammı ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) 'Āfiyet'in cem'idir, yıkıcı ve yıkılıcı ma'nāsına.

الْعُفْيِي [el-'ufiyy] ('ayn'ın zammı ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) 'Affı çok olan kimse.

الْعُفْوُ [el-'ufuvv] ('ayn'ın ve fā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Suya bir nesne karışmayıp sâfi olmak; yukālu: عَفَا الْمَاءُ إِذَا لَمْ يَطَأْ شَيْءٌ يَكْدَرُهُ عَفَا الشَّعْرُ وَالثَّبْتُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا كَثُرَ ﴿حَتَّى عَفَا﴾ (الأعراف، 95) أَي كَثُرُوا

[عقا]

الْعَقَا [el-'aqā] ('ayn'ın fethi ve kāf'tan

[علا]

أَعْلُو [el-ʿuluvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Mekān cihetinden yüksek olmak; yukālu: عَلَا فِي الْمَكَانِ يَعْلُو عَلْوًا Ve

عُلُو [ʿuluvv] Galebe kılmağa dahi derler; tekūlu: عَلَوْتُهُ إِذَا غَلَبْتُهُ Ve kılıçla vurmağa dahi derler; tekūlu: إِذَا بِالسَّيْفِ إِذَا غَلَبْتُهُ Ve mütekebbir olmağa dahi derler; yukālu: عَلَا فِي الْأَرْضِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve

عُلُو [ʿuluvv] Bir nesnenin yukarısına dahi derler; yukālu: عَلَوُ الدَّارِ بِمَعْنَى عَلَوْهَا عَلَى مَا سَيَجِيءُ Ve

عُلُو [ʿuluvv] Bir nesneye muttaliʿ olup onun emrinde müstakil olmak; tekūlu: عَلَوْتُ بِالْأَمْرِ إِذَا طَلَعْتَ وَاسْتَقَلَلْتَ

أَلْعَاءُ [el-ʿalā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Şerefte yüksek olmak; yukālu: عَلَى عَلَا يَغْلَا Ve baʿzılar عَلَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ dahi derler ikisinde dahi fethle.

أَلْعِيَّةُ [el-ʿilyet] (ʿayn'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) عَلِيٌّ [ʿaliyy] kelimesinin cemʿi, şerif ve refiʿ maʿnāsına, صَبِيٌّ [şabiyy] ile صَبِيَّةٌ [şibyet] gibi.

أَعْلُو [el-ʿilv] (ʿayn'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin yukarısı ki سِفْلٌ [sifl]in mukābilidir; yukālu: عَلُو الدَّارِ

أَلْعَلِ [el-ʿali] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Kezālik yukarı maʿnāsına; yukālu: أَلْعَلُّهُ ve أَلْعَلُّهُ مِنْ عَلِ الدَّارِ بِكَسْرِ اللَّامِ أَيُّ مِنْ عَلٍ دَاهِي DERLER LĀM'IN ZAMMI İLE ve gāh olur مِنْ عَلَا dahi derler elifle ammā baʿzı eşʿārda ki مِنْ عَلُو مِنْ vākīʿ olmuştur vāv'la, o itlāk-ı kāfiye içindir, sā'ir kelāmda cā'iz olur nesne değıldir. Ve عَلِ مِنْ عَلِ dahi derler.

أَلْمَعَالُ [el-muʿāl] (mīm'in zammıyla) Kezālik yukarı maʿnāsınadır; yukālu: أَلْعَلُّهُ

مِنْ مُعَالٍ

عَلُو [ʿalv] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve vāv'ın zammı ve kesriyle ve fethiyle) Kezālik yukarı maʿnāsınadır; nitekim baʿzı eşʿārda مِنْ عَلُو وَمِنْ عَلُو وَمِنْ عَلُو rivāyet olunmuştur, vāv'da harekāt-ı selāse ile.

عَالٍ [ʿālin] (lām'ın kesr üzerine bināsı ile) Emr-i hāzır, irak ol maʿnāsına; yukālu: عَالٍ عَالٍ عَتِي Ve

عَالٍ [ʿālin] Yüklet maʿnāsına dahi gelir; yukālu: عَالٍ عَلِيٍّ بِمَعْنَى أَحْمِلُ

أَعْلِ [eʿli] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükūnu ve lām'ın kezālik kesr üzerine bināsı ile) Emr-i hāzır, irak ol maʿnāsına; yukālu: وَسَادَةٌ Ve أَعْلِ عَتِي وَأَعْلِ عَنِ الْوَسَادَةِ بِمَعْنَى تَنَحَّ [visādet] yastığa derler.

أَلْعَلَاوَةُ [el-ʿulāvet] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın tahfifi ile) Bir nesnenin yukarısı ki سُفَالَةٌ [sufālet]in mukābilidir; yukālu: كُنْ عَلَاوَةَ الرِّيحِ وَسُفَالَتَهَا Yaʿnī “Saydın yukarı cānibinde yā aşağı cānibinde ol tā ki rüzgāra karşı olmakla sayd rāyihamı alma-ya derler.”

أَلْعَلْيَاءُ [el-ʿalyā] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Yüksek olan mekān.

أَلْعَلِي [el-ʿulā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasriyle) Rifʿat ve şeref.

أَلْعَلَاءُ [el-ʿalā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhā.

أَلْمَعْلَاءُ [el-maʿlāt] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Kezālik rifʿat ve şeref maʿnāsına.

أَلْمَعَالِي [el-meʿālī] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cemʿi, şerefler maʿnāsına.

أَلْعَلَاءُ [el-ʿalāt] (ʿayn'ın fethi ile) Şol taştır

ki üzerine keşk sererler, kurusun diye. Ve keşk keş dedikleri ta'âmdır ki ma'cûrûftur. Ve

عَلَاةٌ [alāt] Örsce dahi derler, sindān ma'nāsına. Ve nākaya dahi عَلَاةٌ [alāt] derler, berk olmada örsce şebīh olduğu için; yukālu: نَاقَةٌ عَلَاةٌ الْحَلِيِّ

الْعَلْيَانُ [el-alyān] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Berk olan nesne; yukālu: رَجُلٌ عَلْيَانٌ مِثْلُ عَطْشَانَ وَيُقَالُ امْرَأَةٌ عَلْيَانٌ أَيْضًا يَسْتَوِي فِيهِ الْمَذَكَّرُ وَالْمَوْثُوتُ

الْعَالِيَةُ [el-Āliyet] (lām'ın kesriyle) Vilāyet-i Necd'in mā-fevkına derler, arz-ı Tihāme'ye ve mā-verā-i Mekke'ye varınca ki o Hicāz ve Hicāz'a müte'allik olan yerlerdir.

الْعَالِي [el-Āliyy] (yā'nın teşdidiyle) عالِيه [Āliyet]e mensüb olan nesne.

الْعَلْوِي [el-Ulviyy] ('ayn'ın zammı ve lām'ın sükunu ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik عالِيه [Āliyet]e mensüb olan nesne. Ve bu nisbet 'alā-gayri'l-kiyās'tır.

الْعَلِيَّةُ [el-illiyet] ('ayn'ın ve lām'ın kesri ve lām'ın ve yā'nın teşdidiyle) Çardak, غُرْفَةٌ [gurfet] ma'nāsına.

الْعَالِي [el-alālī] ('ayn'ın fethi ve lām-ı sānīnin kesri ve meddiyle) Cem'i, çardaklar ma'nāsına. Pes عَلِيَّةٌ [illiyet] فُعَيْلَةٌ [fu'īlet] vezni üzere olur مُرِيْقَةٌ [murrīkat] gibi. Ve مُرِيْقَةٌ [murrīkat] mīm'ın zammı ve rā'-i mühmelenin kesri ve teşdidi ile ve kâf ile semirmeğe başlayan at ma'nāsındır, pes عَلِيَّةٌ [illiyet]in aslı عُيُوبَةٌ idi, vāv yā'ya tebdil olunup idgām olundu, zīrā عَلِيَّةٌ [illiyet] kelimesinde olan yā yā'-i nisbet olsa vāv tebdil olmazdı, دَلُوٌ [delv] in nisbetinde دَلْوِيٌّ [delviyy] deyip tebdil etmedikleri gibi, zīrā vāv'ın mā-kabli

sākin olsa sāhīh hükmünde olup i'lāl olunmaz. Ve bunun aslı hod عَلُوْتُ den olduğu zāhirdir. Ve 'ayn'ın zammı kesreye tebdil olunmuştur, mā-ba'dine tebe'iyet için. Ve ba'zılar eyitti: Bu فُعَيْلَةٌ [fu'īlet] vezni üzere muzā'eftir kesr-i fā ile ve teşdidi-i 'ayn'la, zīrā kelām-ı 'Arabda فُعَيْلَةٌ [fu'īlet] vezni üzere kelime yoktur, fā'nın zammı ve 'ayn'ın teşdidiyle.

الْعَالِيَةُ [el-āliyet] (lām'ın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Şol gönderdir ki demiri sülüsüne varınca girmiş ola.

الْمُعَلِّي [el-mu'allī] (mīm'ın zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki sütün sağdığı davarın sağından gele. Ve

مُعَلِّي [Mu'allī] Şu'aradan Eş'ar nām kimse-nin atının dahi ismidir.

عَلْوِي [Alvā] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Suleyk nām kimsenin atının ismidir.

يُعَيْلِي [Yu'aylā] (yā'nın zammı ve 'ayn'ın fethi ve yā-i sānīnin sükunu ve elifin kasrıyla ism-i tasgīr vezni üzere) Bir kimse-nin atının ismidir. Ve bu lā-yansarıftır, münevven isti'māl olunmaz.

الْمُعَلِّي [el-mu'allā] (mīm'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Kumār oklarının yedincisi, Ebū 'Ubeyd'in Aşma't' den ettiği rivāyet üzere.

الْإِسْتِغْلَاءُ [el-isti'lā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yüksek olmak, 'ālī olmak ma'nāsına; yukālu: إِسْتِغْلَى النَّهَارُ

إِسْتِغْلَاءُ [isti'lā] Bir nesnenin üzerine çıkıp 'ālī olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتِغْلَى الدَّابَّةَ إِذَا عَلَاهَا

الْإِغْتِلَاءُ [el-i'tilā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

إِغْتَلَى الدَّابَّةَ

التَّعَلَّى [et-te'allī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Tedricle 'ālī olmak; yukālu: تَعَلَّى إِذَا عَلَا فِي مَهَلَةٍ Ve

تَعَلَّى [te'allī] 'Avret nifāsından halās bulmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: تَعَلَّتْ الْمَرْأَةُ مِنْ نَفَاسِهَا إِذَا سَلِمَتْ Ve

تَعَلَّى [te'allī] Marazdan halās bulmağa dahi derler.

العَلْيَى [el-'aliyy] ('ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Refi' olan kimse.

الْإِعْلَاءُ [el-i'ālā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi refi' kılmak; yukālu: أَعْلَاهُ اللَّهُ إِذَا رَفَعَهُ

الْمَعَالَاةُ [el-mu'ālāt] (mīm'in zammı ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَالَاهُ أَيُّ رَفَعَهُ

التَّعْلِيَةُ [et-ta'liyat] (alā-vezni التَّزْيِيَةُ [eterbiyet]) Bir nesneyi kaldırıp yerine komak; tekūlu: عَلَيْتُ الْحَبْلَ تَعْلِيَةً إِذَا رَفَعْتَهُ إِلَى مَوْضِعِهِ مِنَ الْبَكْرَةِ وَالرِّشَاءِ Ve رِشَاءٌ [rišā] rā'nın kesriyle kuyu ipine derler, pes Cevherī'nin 'ibāretinde مِنَ الْبَكْرَةِ mevzi'i beyān ve رِشَاءٌ [rišā] zamīri beyān olur. Ve mecmū' mevzi'i beyān olmak ihtimāli dahi vardır, egerçi مِنَ الْبَكْرَةِ kifāyet ederdi.

التَّعَالَى [et-te'ālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Yükselmek, irtifā' ma'nāsına. Pes bunun emr-i hāzırında تَعَالَى يَا رَجُلُ dersin, lām'ın fethiyle ve mü'ennesinde تَعَالَى dersin ve tesniyesinde تَعَالَى dersin ve cem'-i mü'ennesinde تَعَالَى dersin. Ve bu ma'nādan fi'l-i māsī muştak kılıp تَعَالَيْتُ demek cā'iz değildir. Ve bundan nehy müştak kılmak dahi cā'iz değildir, ammā cevābında فَد تَعَالَيْتُ dersin; ve تَعَالَى إِلَى أَيِّ شَيْءٍ أْتَعَالَى dersin.

عَلَيْكَ ['aleyke] ('ayn'ın ve lām'ın fet-

hi ve yā'nın sükūnu ve kāf'ın fethi üzere bināsıyla حُدُ مَا'NĀSINADIR, kesret-i isti'mālle هَلُمَّ menzilesinde esmā'-i ef'ālden olmuştur, egerçi aslı irtifā' dandır.

عَلَى ['alā] ('ayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Üç vech üzere gelir: Muberrred eyitti: عَلَى lafzı ism ve fi'l ve harf mā-beyninde müşterektir. Bu değildir ki ism harf kısmından yā fi'l kısmından me'hūz ola, lākin harf ile ism vāki' olduğu kelāmda birbirinden mütemeyyiz olmaz, mā-ba'dinde gelen ism mecrūr olduğu cihetten meselā زَيْدٌ عَلَى دَسَنٍ desen harfe ve isme muhtemel olur. Ve عَلَى زَيْدًا زَيْدًا عَلَى دَسَنٍ desen kelime-i عَلَى fi'l olmağa müte'ayyen olur, عَلَى يَغْلُو dan. Ve Sibeveyhi eyitti: عَلَى lafzının elifi vāv'dan münkalibdir, lākin zamīri muttasıl olsa yā'ya münkalib olur; tekūlu: وَعَلَيْكَ Ve bazı 'Arab onu hāli üzere terk edip zamīrde dahi elifle isti'māl eder. Ve bazıları eyitti: Zamīrde elifle isti'māl Belhāriş b. Ka'b lügatidir. Ve عَلَى ['alā] hurūf-ı cārredendir. Ve ism oldukta üzerine harf-i cerr dāhil olur; yukālu: "عَدْتُ مِنْ عَلَيْهِ" أَيُّ مِنْ فَوْقِهِ Ve harf-i cerr dāhil oldukta ism olması müte'ayyin olur, harf-i cerr harf-i cerr üzerine dāhil olmadığı için. Ve عَلَى ['alā] gāh فِي [fī] ma'nāsına olur, ke-kavlihim: كَانَ كَذَا عَلَى عَهْدِ فَلَانٍ أَيُّ فِي عَهْدِهِ Ve gāh olur dahi عَلَى mevzi'ine vaz' olunur. Ve 'amme-i hurūf-ı cārrenin hāli böyledir. Ve gāh olur عَلَى ['alā] مِنْ [min] kelimesinin mevzi'ine vaz' olunur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ﴾ (المطففين، 2) أَيُّ Ve gāh olur عَلَى ['alā] بآ ma'nāsına dahi gelir. Ve gāh olur عَلَيْكَ ['aleyke] إِرْزَمَ [ilzem] ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: عَلَيْكَ زَيْدًا وَعَلَيْكَ بِزَيْدٍ مَعْنَاهُ الرِّزْمُ زَيْدًا

الْعُلْوَانُ [el-'ulvān] ('ayn'ın zammı ve eli-

fin sükūnuyla) Kitābın evveli, ‘unvān ma‘nāsına lügättir.

الْعَلَوْنَةُ [el-‘alvenet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Kitāba ‘unvān yazmak tekülü; عَلَوْنْتُ الْكِتَابَ وَعَوْنْتُهُ

الْعِلَاوَةُ [el-‘ilāvet] (‘ayn’ın kesriyle) Devenin yükü tamām olduktan sonra üzerine vurulan ser-bārdır yāhūd yük üzerine asılan nesnedir.

الْعِلَاوَى [el-‘alāvā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem’i, ser-bārlar ma‘nāsına أَدَوَاتٍ [edevāt]la أَدَاوَى [edāvā] gibi, āletler ma‘nāsına. Ve

عِلَاوَةٌ [‘ilāvet] Kezālik insānın başına derler, boynu üzerinde oldukça; yukālu: ضَرَبَ عِلَاوَتَهُ أَي رَأْسَهُ

[عمى]

الْعَمَى [el-‘amā] (‘ayn’ın fethi ve elifin kasrıyla) Gözün görmesi zā‘il olmak, zehābu’l-basar ma‘nāsına; yukālu: عَمِيَ الرَّابِعَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bir nesne mültebis olmağa dahi derler; yukālu: عَمِيَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا: ﴿فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ﴾ (القصص، 66)

الْأَعْمَى [el-‘a‘mā] (hemzenin ve mīm’in fethi ve elifin kasrıyla) Basarı zā‘il olan kimse.

الْعُمَى [el-‘umy] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in sükūnuyla) Cem’i, bī-basarlar ma‘nāsına; yukālu: قَوْمٌ عُمَى

الْإِعْمَاءُ [el-‘i‘mā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Basarı zā‘il kılmak; yukālu: أَعْمَاهُ اللَّهُ تَعَالَى

الْتَعَامَى [et-ta‘āmī] (tā’nın fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Körlük izhār etmek, kör değılken; yukālu: تَعَامَى الرَّجُلُ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ

الْعَمَى [el-‘amī] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) Cāhil olup kūr-fehm olan kimse; yukālu: رَجُلٌ عَمِيَ الْقَلْبُ أَي جَاهِلٌ

الْعَمِيَّةُ [el-‘amiyet] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in kesri veyā’nın fethiyle) Mü‘ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَمِيَّةٌ عَنِ الصَّوَابِ وَعَمِيَّةٌ عَنِ الْقَلْبِ عَلَى فِعْلَةٍ

الْعُمُونَ [el-‘amūn] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in zammı ve meddiyle) Cem’i; yukālu: قَوْمٌ عُمُونَ

الْعُمِيَّةُ [el-‘umiyet] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in kesri ve yā’nın teşdidiyle) Bilmezlik; yukālu: فِيهِمْ عُمِيَّتُهُمْ أَي جَهْلُهُمْ

الْأَعْمَوِيُّ [el-‘a‘mevī] (hemzenin ve mīm’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) أَعْمَى [a‘mā]ya mensüb olan.

الْعَمَوِيُّ [el-‘ameviyy] (fethateynle ve āhirinde yā’nın teşdidiyle) عَمِيَ [‘amī] lafzına mensüb olan nesne, nitekim شَجَوِيٌّ [şceviyy] derler, شَجِي [şecī] lafzına nisbette. Ve شَجِي [şecī] gussalı demektir.

الْأَعْمِيَانُ [el-‘a‘meyān] (hemzenin ve mīm’in fethiyle) Selle sermest olan deveye derler.

الْعَمَى [el-‘amy] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Mevc kefini ve hār u hassı kenāra atmak; yukālu: عَمَى الْمَوْجُ يَغْمِي عَمِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى الْقَدَى وَالرَّبْدَ

الْتَعْمِيَّةُ [et-ta‘miyet] (‘alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Ma‘nā-yı beyti gizleyip mübhem kılmak.

الْمُعْمَى [el-mu‘ammā] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin teşdidiyle) Ma‘nāsı gizli olup te‘emmüle muhtāc olan beyt ki ma‘rūftur. Ve kurī’e ﴿فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ﴾ (القصص، 66) بِالشَّدِيدِ

الْعُمَى [el-‘ummā] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in teşdidiyle ve elifin kasrıyla) رَبَّى

[rubbā] vezni üzere mevte karīb olan kim-seler; tekülu: تَرَكَنَاهُمْ عَمَى إِذَا أَشْرَفُوا عَلَى الْمَوْتِ Ve [rubbā] rā-i mühmele ve bā-i mu-vahhade ile cemāziye'l-ülā ayının ismidir.

الْعَمَاءُ [el-ʿamā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bulut, sehāb maʿnāsına. Ve Ebū Zeyd eyitti: عَمَاءُ [ʿamā] şol tütün gibi nesnedir ki dağlar başında olur ki ondan duman ile taʿbīr olunur.

عِمَايَةٌ [ʿĪmāyet] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in ve yā'nın tahfifiyle) Bir dağın ismidir, Huzeyl dağlarından.

الْمَعَامِي [el-meʿāmī] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ve meddiyle) Şol yerlerdir ki onda eser-i ʿimāret olmaya.

الْأَعْمَاءُ [el-aʿmā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Kezālik zikr olunan yerlerdir.

صَكَّةٌ عَمِي [şakkete ʿumeyy] (şād'ın fethi ve kāf'ın teşdidiyle ve ʿayn'ın zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Öyle ıssısının adıdır. Ve أَعْمَى [ʿumeyy] [aʿmā]nın taşgīridir, terhīm tarikiyle. Ve baʿzılar eyitti: عَمِي [ʿUmeyy] ʿAmālika tāʿifesinden bir kimsenin ismidir ki öyle vaktinde şiddet-i harārette bir kavmi gāret edip onları cümle helāk ettiği için zikr olunan vakt ona nisbet olundu.

الْإِعْتِمَاءُ [el-iʿtimā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ihtiyār etmek; tekülu: إِعْتَمَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَبَرْتَهُ Ve bu إِعْتِمَاءٌ [iʿtiyām]ın kalbidir. Ve إِعْتِمَاءٌ [iʿtiyām] ʿaymet]tendir, hayırlı olan māl maʿnāsına.

مَا أَعْمَاهُ [mā aʿmāhu] (fiʿl-i taʿaccübdür ne ʿaceb azmış maʿnāsına, pes ʿArabların ما أَعْمَاهُ dedikleri مَا أَعْمَى قَلْبَهُ maʿnāsınadır, zīrā ekseriyyā dalālet-i kalbe nisbet olunur. Ve عَمَاءُ [ʿamā]-i basarda مَا أَعْمَاهُ demezler, zīrā ziyādeye tahammülü olmayanda taʿaccüb

olunmaz.

[عنا]

الْعُنُو [el-ʿunuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Zelīl olmak; yukālu: عَنَا يَعْئُونَ مِنَّا إِذَا خَضَعَ وَذَلَّ minhu kavluhu taʿālā: (111, طه) ﴿وَعَنْتَ الْوُجُوهَ﴾ Ve bir kimse bir kavmin mā-beyninde esīr olup ikāmet etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: عَنَا فِيهِمْ Ve bir kimseye havādis nüzül etmeğe dahi derler; yukālu: عَنَّتْ بِهِ أُمُورٌ أَيْ نَزَلَتْ

عُنُو [ʿunuvv] Yer ot bitirmeğe dahi derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: عَنَّتِ الْأَرْضُ بِاللَّبَاتِ تَعْئُونَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَعْئُونَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي عَلَى رِوَايَةِ الْكِسَائِيِّ إِذَا طَهَرَ نَبْتَهَا وَيُقَالُ لَمْ تَعْئُ بِالْأَرْضِ بِشَيْءٍ وَلَمْ تَعْئِ إِذَا لَمْ تُنْبِتْ شَيْئًا

الْعُنُو [el-ʿanv] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi izhār etmek; tekülu: عَنُوتُ الشَّيْءِ إِذَا أَخْرَجْتَهُ وَأَطَهَرْتَهُ

الْإِعْنَاءُ [el-iʿnā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Zelīl kılmak; yukālu: إِعْنَاهُ إِذَا أَدَّلَهُ Ve

إِعْنَاءُ [iʿnā] Ot bitirmeğe dahi derler; yukālu: مَا أَعْنَتِ الْأَرْضُ شَيْئًا أَيْ مَا أَنْبَتَتْ

التَّغْنِيَةُ [et-taʿniyet] (ʿalā-vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Habs etmek; yukālu: عَنَّا غَيْرُهُ تَغْنِيَةٌ عَنَّا إِذَا حَبَسَهُ

تَغْنِيَةٌ [taʿniyet] Deveye sidik sürmeğe dahi derler, giciği gitsin diye; tekülu: عَنَيْتُ الْبَعِيرَ Ve تَغْنِيَةٌ إِذَا طَلَبْتَهُ بِالْعَبِيَّةِ وَسَيَجِيءُ تَفْسِيرُهَا

تَغْنِيَةٌ [taʿniyet] Zahmet çektirmeğe dahi derler; yukālu: عَنَيْتُهُ تَغْنِيَةٌ

الْعَانِي [el-ʿānī] (nūn'un kesri ve meddiyle) Esīr olan kimse.

الْعَنَاءُ [el-ʿunāt] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un tahfifiyle) Cemʿi; yukālu: قَوْمٌ عَنَاءٌ

الْعَوَانِي [el-ʿavānī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cemʿ-i müʿennesi; yukālu: نِسْوَةٌ عَوَانٍ

الْعِنَايَةُ [el-ʿināyet] (ʿayn'ın kesri ile) Dilemek; tekūlu: وَعَنْتَيْتُ بِالْقَوْلِ كَذَا إِذَا أَرَدْتَ Ve

عِنَايَةٌ [ʿināyet] Zahmet çekmeğe dahi derler; tekūlu: عُنَيْتُ بِحَاجَتِكَ أَعْنَى بِهَا عِنَايَةً Ve

عِنَايَةٌ [ʿināyet] Bir nesne fehm olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: ”مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ“ ”تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ“ ”أَيُّ مَا لَا يَهْمُهُ“

الْمَغْنِي [el-maʿnī] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Bir lafzın medlülü ki maʿrūftur.

الْمَغْنَاءُ [el-maʿnāt] (vezni mezbūr üzere) Bi-maʿnāhu.

الْمَغْنَى [el-maʿnā] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu kezālik; tekūlu: عَرَفْتُ ذَلِكَ فِي مَعْنَى كَلَامِهِ وَفِي مَعْنَى كَلَامِهِ Ve

مَغْنِي [maʿniyy] (nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zahmet çekmiş kimseye dahi derler; yukālu: أَنَا بِحَاجَتِكَ مَغْنِي عَلَى مَفْعُولٍ

الْعَيْيَةُ [el-ʿaniyyet] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلَةٌ [faʿīlet] vezni üzere) Deve sidiğidir ki güneşte ʿakd olunup onunla gıcık olana ʿilāc olunur, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere. Ve fi'l-meseli: ”الْعَيْيَةُ تَشْفِي الْجَرْبَ“

الْعَنَاءُ [el-ʿanā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Zahmet çekmek; yukālu: عَنَيْتُ يَعْئِي عَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعَبَ وَنَضَبَ

التَّعْنِي [et-teʿannī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Zahmet çekirmek. Ve

تَعْنِي [teʿannī] Zahmet çekmeğe dahi derler; tekūlu: عَنَيْتُهُ وَتَعْنَيْتُهُ فَتَعْنَى

لِتُعْنِ [li-tuʿne] (lām'ın kesri ve tā'nın zammı ve nūn'un fethiyle) Sīga-i mechūlden

emrdir, zahmet çek maʿnāsına; tekūlu: لِتُعْنِ بِحَاجَتِي

الْعَانِي [el-ʿānī] (nūn'un kesri ve meddiyle) Akıcı kan; yukālu: دَمٌ عَانٍ أَيْ سَائِلٌ

الْأَعْنَاءُ [el-aʿnā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cevānib ve nevāhī maʿnāsına.

الْعِنُو [el-ʿinv] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükunuyla) Vāhidi, cānib-i vāhid maʿnāsına. ve

عِنُو [ʿinv] Bir cemāʿat maʿnāsına dahi gelir.

الْعِنَا [el-ʿinā] (ʿayn'ın kesri ve elifin kasrıyla) Cevānib maʿnāsına olan اَعْنَاءُ [aʿnā] ın vāhidi, İbnu'l-Aʿrābī rivāyeti üzere. Ve اَعْنَاءُ [aʿnā] kabā'il-i muhtelifeden olan halka dahi derler; yukālu: جَاءَنَا اَعْنَاءٌ مِنَ النَّاسِ

الْعُنُونَةُ [el-ʿanvenet] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Kitāba ʿunvān yazmak; tekūlu: عُنُونْتُ الْكِتَابَ وَعَلُونْتُهُ

الْعُنُونُ [el-ʿunvān] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükunu ile) İsmdir, ser-nāme maʿnāsına, عُلُونٌ [ʿulvān] gibidir veznen ve maʿnen.

الْمُعْنَى [el-muʿannā] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Şol erkek devedir ki yaramaz olup dışisine hayr etmediği için kükreyip dışı taleb ettikte onu deve ağılında habs ederler. Ve bazıları eyitti: مُعْنَى [muʿannā] aslında مُعَنَّ ididi [ʿunnet]ten, ağıl maʿnāsına.

الْمُعَانَاةُ [el-muʿānāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesnenin zahmetin çekmek.

التَّعْنِي [et-teʿannī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: هُوَ عَانَاهُ وَتَعْنَاهُ وَتَعْنَى هُوَ

مُعَانَاةٌ [muʿānāt] Bir māl üzerine durup onu görüp gözetmek maʿnāsına da gelir; yukālu: هُمْ يُعَانُونَ مَالَهُمْ أَيْ يَقُومُونَ عَلَيْهِ

[عوى]

الْعَوَاءُ [el-ʿuvāʾ] (ʿayn'ın zammı ve vāv'ın tahfifi ve elifin meddiyle) Kelb çağır-mak yāhūd kurt veyāhūd çakal çağır-mak; yukālu: عَوَى الْكَلْبُ وَالذِّئْبُ وَابْنُ أَوَى يَغْوَى عَوَاءً إِذَا صَاحَ

الْمَعَاوَةُ [el-muʿāwāt] (mīm'in zammı ile) Kelbi çağırıp ünlemek; yukālu: هُوَ يُعَاوِي الْكَلَابَ أَيُّ يُصَابِحُهَا

الْعَيِّ [el-ʿayy] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kılı ve ipi bükme; tekūlu: عَوَيْتُ الشَّعْرَ وَالْحَبْلَ عَيًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَيْتَهُ

عَيِّ [ʿayy] Nākanın başını bir cānibe eğme-ğe dahi derler.

الْإِنْعَوَاءُ [el-inʿivāʾ] (hemzenin ve ʿayn'ın kesriyle) Nākanın başı eğilmek; tekūlu: عَوَيْتُ رَأْسَ النَّاقَةِ إِذَا عَجَجْتَهُ فَأَنَعَوَى Ve nāka burnu üzerinde yular demirin eğmeğe dahi derler; yukālu: النَّاقَةُ تَعْوِي بُرْنَهَا فِي سَيْرِهَا إِذَا لَوَيْتَهَا بِخَطَامِهَا Ve بُرَّةٌ [buret] zikr olunan demire ve خَطَامٌ [hiṭām] yulara derler.

التَّغْوِيَةُ [et-taʿviyet] (ʿalā vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Kezālik ip bükme; tekūlu: عَوَيْتُهُ Ve تَعْوِيَةُ

تَعْوِيَةُ [taʿviyet] Bir kimseyi gıybet eden tekzib etmeğe dahi derler; tekūlu: عَوَيْتُ عَنْ الرَّجُلِ إِذَا كَذَّبْتَ عَنْهُ وَرَدَدْتَ عَلَى مُعْتَابِهِ

الْإِسْتِعْوَاءُ [el-istiʿvāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden ip bükmeği talep etmek; tekūlu: إِسْتَعْوَيْتُهُ أَنَا طَلَبْتُ مِنْهُ اللَّيِّ Ve

إِسْتِعْوَاءُ [istiʿvāʾ] Bir cemāʿati bir fitne defʿinde muʿāvenete talep etmeğe dahi derler.

الْعَوَاءُ [el-ʿavvāʾ] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın teşdidi ve elifin meddiyle) Şol kelbdir ki çok ürrücü ola. Ve

عَوَاءُ [ʿavvāʾ] İnsānın aşağısına dahi derler,

دُبُرٌ [dubur] maʿnāsına. Ve gāh olur elifin kasr ederler. Ve

عَوَاءُ [ʿAvvāʾ] Menāzil-i kamerden bir men-zilin ismidir, meddi kasrı cāʾizdir. Ve o beş yıldızdır ki onlara اَلْأَسَدِ وَرِكُ الْأَسَدِ [Veriku'l-Esed] derler.

الْعَوَّةُ [el-ʿavvet] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Āvāz ve gavgā ve galebeye derler, ضَوَّةٌ [ḍavvet] gibidir veznen ve maʿnen; yukālu: سَبِعَتْ عَوَّةَ الْقَوْمِ وَضَوَّتَهُمْ أَيُّ أَصْوَاتَهُمْ وَجَلَبَتْهُمْ Ve bu Ebū Zeyd ve Aşmaʿī rivāyetidir.

الْمُعَيَّةُ [el-Muʿayyet] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) [Muʿāviyet]in tasgīridir. Ve bu ehl-i Başra kavlidir, zīrā her ism ki onda üç yā cemʿ ola ve onun evveli yāʾ-i tasgīr ola, onların biri hazf olunur. Ve eger zikr olunan gibi olmasa onlardan biri hazf olunmaz, nitekim مَيَّةٌ [meyyit]in tasgīrinde مُعَيَّةٌ [muyeyyet] derler. Ve ammā ehl-i Kūfe yā'lardan birin hazf etmeyip مُعَاوِيَةُ [Muʿāviyet]in tasgīrinde مُعَيَّةٌ [Muʿayyiyet] derler şol kimsenin kavli üzere ki أُسَيْدٌ [Useyyid] derler أَشْوَدٌ [esved]in tasgīrinde ve مُعَيَّةٌ [Muʿayvit] derler şol kimsenin kavli üzere ki أُسَيْوِدٌ [Useyvid] der.

[عي]

الْعَيِّ [el-ʿiyy] (ʿayn'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kelāmda bir nesneyi edā edememek ki بَيَانٌ [beyān]ın mukābilidir; yukālu: عَيٌّ فِي مَنْطِقِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

عَيِّ [ʿiyy] Bir nesneyi işlemede basīret üzere olmamağa dahi derler; yukālu: عَيٌّ بِأَمْرِهِ وَعَيِّي كَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لَوَجْهِهِ وَالْإِدْعَامُ أَكْثَرُ

عَيُّوَا [ʿayū] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın zammı ve tahfifiyle) Fiʿl-i māzī عَيَّ [ʿayye] keli-

mesinin cem^c-i müzekkeridir, yā tahfif olunmuştur, nitekim حَيُّوا kelimesinde zikr olunmuştur. Ve عَيُّوا [ʿayyū] dahi derler yā'nın teşdidiyle.

الْعَيِّي [el-ʿayiyy] (ʿayn'ın fethi ve yā-yı evvelin kesri ve sâninin teşdidiyle فَعِيْل [faʿīl] vezni üzere) Ehl-i beyân olmayan kimse.

الْعَيِّي [el-ʿayy] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle فَعْل [faʿl] vezni üzere) Bi-maʿnāhu.

الْأَعْيَاءُ [el-aʿyā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Ziyāde ʿāciz olan kimse. Ve fi'l-meseli: “أَعْيَا مِنْ بَاقِلٍ” Ve بَاقِلٌ [bāqil] şol kimsenin ismidir ki bir gün āhū satın aldıktaki semenin haber vermekten ʿāciz olmağın parmaklarıyla işāret ederken āhūyu kaçırmıştır. Ve

أَعْيَا [Aʿyā] Esed kabilesinden bir cemā'atin babasının adıdır ki o Aʿyā b. Tārīf b. ʿAmr'dır ki cedd-i aʿlāları Esed'dir.

الْأَعْيَوِيَّ [el-Aʿyeviyy] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Cemā'at-i mezbūreye mensūb olan nesne.

الْأَعْيَاءُ [el-aʿyā] (hemzenin fethi ve elifin meddi ile) عَيِّي [ʿayy]ın cem'idir, tekellümden yāhūd bir nesneyi işlemeden ʿāciz olanlar maʿnāsına.

الْأَعْيِيَاءُ [el-aʿyiyā] عَيِّي [ʿayy]in cem'i, Sibeveyhi eyitti: Bize bunu Yūnus haber verdi ve eyitti: ʿArab tāʾifesinden baʿzın işittik ki أَعْيِيَاءُ [aʿyiyā] ve عَيِّيَّة [ʿayiyet] der idi, fekk-i idgāmle.

الْإَعْيَاءُ [el-iʿyā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi işlemeden basīret üzere olmamak; tekūlu: عَيِّيْتُ بِأَمْرِي إِذَا لَمْ تَهْتَدِ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لِلضَّرَابِ وَرَجُلٌ إِذَا عَيِّيَ بِالْأَمْرِ وَالْمَنْطِقِ Yaʿnī “Bana müşkil oldu o husūs.” Ve

إِعْيَاءُ [iʿyā] Bir kimse yorulup ʿāciz olmağa dahi derler; yukālu: أَعْيَا الرَّجُلُ فِي الْمَشْيِ Ve yorgun edip ʿāciz kılmağa dahi derler; yukālu: أَعْيَاهُ اللَّهُ

إِعْيَاءُ [iʿyā] Bir kimseye bir iş saʿb gelmeğe dahi derler.

التَّعْيِي [et-teʿayyī] (fethateynle ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu.

التَّعْيَايِي [et-teʿāyī] (tā'nın fethi ve yā-i evvelin kesri ve meddiyle) Bi-maʿnāhu kezālīk; yukālu: أَعْيَا عَلَيْهِ الْأَمْرُ وَتَعْيَا وَتَعَايَا

الْعَيَاءُ [el-ʿayā] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın tahfifi ve elifin meddiyle) Şol marazdır ki ʿilāca kābil olmaya; yukālu: دَاءٌ عَيَاءٌ أَيُّ صَعَبٌ لَا يُهْتَدَى لَهُ

الْعَيَايَا [el-ʿayāyā] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın tahfifi ve elifin kasrıyla) Bir maslahatta basīret üzere olmamak; yukālu: جَمَلٌ عَيَايَا إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لِلضَّرَابِ وَرَجُلٌ إِذَا عَيِّيَ بِالْأَمْرِ وَالْمَنْطِقِ

FASLU'L-ĠAYN**(فَضْلُ الْغَيْنِ)**

[غبا]

الْغَيْبَةُ [el-ġabyet] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükūnu ile) Şol yağmurdur ki çok olma-ya ve **بَعْشَةٌ** [baġšet] dedikleri yağmurdan ziyāde ola. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **غَيْبَةٌ** [ġabyet] **زَيْبَةٌ** [zebyet] gibi bir cins seyre derler.

الْإِغْبَاءُ [el-iġbā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Gök zikr olunan yağmuru yağdırmak; yukālu: **أَغْبَتِ السَّمَاءُ**

الْمُغْبِيَةُ [el-muġbiyet] (mīm'in zammı ve ġayn'ın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Gök ki zikr olunan yağmuru yağdıra; yukālu: **أَغْبَتِ السَّمَاءُ فَهِيَ مُغْبِيَةٌ** Ve gāh olur zikr olunan yağmurun yağmasına atın bir kerre seġirtmesinden sonra seġirtmesi teşbīh olunur.

الْغَبَاوَةُ [el-ġabāvet] (ġayn'ın fethi ile) Killet-i 'akldan bir nesneyi fehmi etmemek; tekūlu: **غَبَيْتُ عَنِ الشَّيْءِ وَغَبَيْتُهُ أَيْضًا أَعْبَى** **غَبَاوَةٌ** إِذَا لَمْ تَطْفُنْ لَهُ وَيُقَالُ غَبِيَ عَلَيَّ الشَّيْءُ كَذَلِكَ إِذَا لَمْ تَعْرِفْهُ

الْغَيْبِيُّ [el-ġabiyy] (ġayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Ahmak olup 'aklı az olan kimse. Ve bu vāvīdendir, nitekim **شَقِيٌّ** [şakiyy] kelimesin tefsīrde mürūr etti.

التَّغَايِي [et-teġāyī] (tā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Gaflet izhār etmek.

[غشا]

الْغُشَاءُ [el-ġuşā'] (ġayn'ın zammı ve elifin meddiyle) Şol kumāştır ki onu sel götürür.

الْغُشَّاءُ [el-ġuşşā'] (ġayn'ın zammı ve sâ'nın teşdīdiyle ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَغْنَاءُ [el-aġşā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i.

الْغَشْوُ [el-ġaşuvv] (ġayn'ın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Sel mer'āyı bozup birbirine katmak; yukālu: **غَشَا السَّبِيلَ الْمَرْتَعُ يَغْشُو غَشْوًا إِذَا جَمَعَ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ وَأَذْهَبَ حَلَاوَتَهُ**

الْإِغْسَاءُ [el-iġsā'] (hemzenin kesri ve ġayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَغْسَا السَّبِيلَ الْمَرْتَعُ**

الْغَشْيُ [el-ġaşy] (ġayn'ın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Gönül dönme, ħuḅṣ-i nefsi ma'nāsına.

الْغَشْيَانُ [el-ġaşeyān] (fethateynle) Kezālik gönül dönme; yukālu: **غَشَّتْ نَفْسُهُ غَشْيًا وَغَشْيَانًا**

[غدا]

الْغَدُّ [el-ġad] (ġayn'ın fethi ve dāl'ın tahfiifiyle) Yarın ma'nāsına. Aslı **عَدُوٌّ** idi, āhirinden vāv hazf olundu, bilā-ıvaz.

الْغَدِيٌّ [el-ġadiyy] (ġayn'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Yarına mensüb olan nesne.

الْغَدَوِيُّ [el-ġadeviyy] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik yarına nisbet olunan nesne. Dilersen vāv'ı getirirsin dilersen getirmezsın.

الْغُدْوَةُ [el-ġudvet] (ġayn'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Sabāh namāzı ile gün doğmasının mā-beyninde olan vakt; yukālu: **أَتَيْتُهُ سَحْرُ غَدْوَةٍ** Pes bu ġayr-ı munsarıftır, **زِيرَا سَحْرُ غَدْوَةٍ** [seħar] gibi ma'rifedir, bu kadar var ki bu zurūf-ı mütemekkinendir. Ve ġayn'ın fethi ve dahi cā'izdir; tekūlu: **سِيرَ عَلَى فَرَسِكَ غَدْوَةٌ وَغَدْوَةٌ وَغَدْوَةٌ** Pes bunlardan münevven olan nekire olmayan ma'rifedir.

الْغُدَى [el-ġudā] (ġayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i.

الْغَدَاةُ [el-ğadāt] (ğayn'ın fethi ve dāl'ın tahfifiyle) Bi-ma'nanhā; yukālu: أَيْتِكَ غَدَاةٌ عَدٍ

الْغَدَوَاتُ [el-ğadevāt] (fethateynle) Cem'i, فَطَاةٌ [kaṭāt]la فَطَوَاتُ [kaṭavāt] gibi. Ve فَطَاةٌ [kaṭāt] bir cins kuşun ismidir.

الْغَدَايَا [el-ğadāyā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) غَدَاةٌ [ğadāt]ın cem'idir, lākin bu vechle gelmesi izdivācendir, aslı üzere değıldir, nitekim بِالْعَشَايَا وَالْعَشَايَا إِنِّي لَأَتِيكَ بِالْغَدَايَا وَالْعَشَايَا dedikleri kavllerinde vāki' olmuştur, عَشَايَا [aşa'yā] kelimesine münāsebette ötürü, nitekim وَمَرَانِي الطَّعَامُ وَمَرَانِي derler hālā ki aslı أمرأني dir.

الْغُدُوءُ [el-ğuduvv] (zammateynle ve vāv'ın teşdidiyle) Sabāh ma'nāsınadır, رَوَاحٌ [revāh]ın mukābilidir; yukālu: غَدَا يُغْدُو غُدُوءًا Ve Bārī ta'alānın ﴿بِالْغُدُوءِ وَالْأَصَالِ﴾ (الأعراف، 205 dediğı kavli بِالْغَدَوَاتُ ma'nāsınadır, pes masdarla vaktten ta'bīr olunmuştur, nitekim طُلُوعَ الشَّمْسِ derler.

الْغَدَاةُ [el-ğadā] (ğayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Sabāh yenen ta'āmın ismidir ki bu عَشَاءٌ [aşa]ın mukābilidir. Ve kaçan sana أَذُنُ فَتَعَدُّ deseler مَا بِي مِنْ تَعَدٍّ وَلَا تَعَيْسَ dersin, غَدَاةٌ مَا بِي غَدَاةٌ وَلَا عَشَاءٌ, zīrā [ğadā] ve عَشَاءٌ [aşa] ta'āmın ismidir; bi-aynihi ve kaçan sana أَذُنُ فَكُلُّ deseler مَا بِي أَكُلُّ demezsin hemzenin fethiyle.

الْمُغَادَاةُ [el-muğādāt] (mīm'in zammı ile) Sabāhlamak; yukālu: غَادَاهُ بِمَعْنَى عَدَا عَلَيْهِ

الْغَادِيَةُ [el-ğādiyet] (dāl'ın kesriyle) Şol bu-luttur ki sabāh vaktinde zāhir olur.

الْإِغْتِذَاءُ [el-iğtidā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sabāhlamak, غُدُوءٌ [ğuduvv] ma'nāsına.

الْغَدَايَانُ [el-ğadeyān] (ğayn'ın fethi ve

dāl'ın sükünüyle) Şol kimsedir ki sabāh ta'āmın yiye.

الْمُتَعَدِّي [el-muteğaddī] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesri ve teşdidiyle) Kezālīk sabāh ta'āmın yiyen.

الْغَدَايَا [el-ğadyā] (ğayn'ın fethi ve dāl'ın sükünü ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi, sabāh ta'āmın yiyen 'avret ma'nāsına.

التَّغْدِيَةُ [et-tağdiyet] (alā-vezni [et-terbiyet]) Sabāh ta'āmın yedirmek; tekülü: غَدَيْتُهُ فَتَعَدَّى

[غذا]

الْغَذِيَّةُ [el-ğaziyy] (ğayn'ın fethi ve zāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Henüz doğmuş kuzu, سَحْلَةٌ [saḥlet] ma'nāsına.

الْغِزَاةُ [el-ğizā] (ğayn'ın kesri ve elifin meddiyle) غَذِيَّةٌ [ğaziyy]nin cem'i, zikr olunan kuzular ma'nāsına, فَصِيلٌ [feşil]le فَصَالٌ [fişāl] gibi; ve minhu kavlu 'Ömer: "أَمْحَسَبْتُ عَلَيْهِمُ بِالْغِزَاةِ"

الْغَذِيَّةُ [el-ğaziyy] (ğayn'ın fethi ve zāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Mālın hurdesi, kuzu gibi ve ona şebīh olan nesnelere gibi.

الْغَذَوِيَّةُ [el-ğazeviyy] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve ba'zılar eyitti: غَذَوِيَّةٌ [ğazeviyy] bir nesneyi sene-i muşibette hāsıl olacak nitāca bey' etmektir.

الْغِزَاةُ [el-ğizā] (ğayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Şol nesnedir ki onunla gıdālanırlar, gerek me'kulāt kısmından olsun gerek meşrübāt kısmından olsun.

الْغَذْوُ [el-ğazv] (ğayn'ın fethi ve zāl'ın sükünüyle) Bir kimseye gıdā vermek.

الْإِغْتِذَاءُ [el-iğtizā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gıdālanmak; yukālu: غَدَوْتُ الصَّبِيَّ بِاللَّبَنِ فَاعْتَدَى أَي رَيْبُهُ وَلَا يُقَالُ غَدَيْتُهُ بِالْبَاءِ

الْعُدُو [el-ğuzuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Su akmağa ve damardan kan akmağa dahiderler; yukālu: غَدَا الْمَاءُ وَالْعَرَقُ يَغْدُو غُدُوًا أَي يَسِيلُ دَمَا

التَّغْذِيَّة [et-tağziyet] (‘alā-vezni التَّزْيِيَّة [et-terbiyet]) Kezālik damardan kan akmak. Ve

تَغْذِيَّة [tağziyet] Deve efşān ederken efşānın kesmeğe dahi derler; yukālu: غَدَى الْبَعِيرُ بِنَوْلِهِ إِذَا قَطَعَهُ Ve

تَغْذِيَّة [tağziyet] Beslemeğe dahi derler, تَزْيِيَّة [terbiyet] ma‘nāsına.

الْعَدَوَانُ [el-ğazevān] (fethateynle) Şol attir ki serf olup müteşevvik ola.

[اغرى]

الْغَرَاءُ [el-ğirā] (ğayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Tutkal dedikleri nesne ki onunla bir nesne yapıştırırlar. Kaçan ğayn'ı meftūh kılsan elifi kasr edersin. Ve

غَرَاءٌ [ğirā] İki nesnenin arasın ulaştırmağa dahi derler; yukālu: غَارَيْتُ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ فَاعَلْتُ إِذَا وَالَيْتُ Ve gāh olur **غَرَاءٌ** [ğirā] fazelninden masdar dahi gelir, harīs olmak ma‘nāsına Ebū ‘Ubeyde rivāyeti üzere, pes bu **غَرَيْتُ** den me‘hūz olur.

الْغَرُؤُ [el-ğarv] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi tutkalla yapıştırmak; tekūlu: غَرَوْتُ الْجِلْدَ إِذَا أَلصَقْتَهُ بِالْغَرَاءِ

الْمَعْرُؤَةُ [el-mağruvvet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Tutkalla yapışan nesne.

الْمَعْرِئَةُ [el-mağriyyet] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: قَوْسٌ مَعْرُؤَةٌ وَمَعْرِئَةٌ عَلَى رِوَايَةٍ ”أَدْرَكْنِي Ve fi'l-meseli li'l-Arabi: ”أَدْرَكْنِي Ve Şa'leb eyitti: Mesel-i mezbūrun ma‘nāsı أَدْرَكْنِي

بِسْمِهِمْ أَوْ بِرُوحِ

الْغَرِيَّانُ [el-Ğiriyyān] (ğayn'ın ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) İki uzun binānın ismidir. Ve ba‘zılar eyitti: O binālar Mālik nām ve ‘Aqīl nām kimsenin kabrleridir, mezbūrlar Cezīme el-Ebreş nām kimsenin makbercileri idi. Ve zıkr olunan binālara **غَرِيَّيْنِ** [ğariyyeyn] dediler, zīrā Nu‘mān b. Munzir mukātele gününde katl ettiği kimselerin kanıyla taşların birbirine yapıştırdı.

الْإِغْرَاءُ [el-iğrā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kelbi bir nesneye kındırmak; yukālu: أَغْرَيْتُ الْكَلْبَ بِالصَّيْدِ وَأَغْرَيْتُ بَيْنَهُمْ

الْغَرَاءُ [el-ğarāt] (ğayn'ın fethi ve rā'nın tahffiyile) İsmidir, kındırmak ma‘nāsından.

الْغَرَاءُ [el-ğarā] (ğayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir nesneye harīs olmak ma‘nāsından ismidir; yukālu: غَرَيْتُ بِهِ مِنْ أَوْلَعٍ بِهِ Ve bir kimse gazabında mütemādī olmağa dahi derler; yukālu: غَرَيْتُ فِي غَضَبِهِ فَلَانَ إِذَا تَمَادَى فِي غَضَبِهِ

الْمُعَارَاتُ [el-muğārāt] (mīm'in zammı ile) İki nesnenin arasın ulaştırmak, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere; tekūlu: غَارَيْتُ بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ غَرَاءً

الْغَرِيَّي [el-ğariyy] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Hüb olan nesne, hasen ma‘nāsına; yukālu: رَجُلٌ غَرِيٌّ

الْغَرُؤُ [el-ğarv] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ‘Aceb ma‘nāsınadır; tekūlu: غَرَوْتُ إِذَا عَجِبْتُ يُقَالُ لَا غَرُؤَ أَي لَيْسَ بِعَجَبٍ

[غزا]

الْغَزُؤُ [el-ğazv] (ğayn'ın fethi ve zā-i mu‘cemenin sükūnuyla) Düşmanla uğraşmak; yukālu: غَزَوْتُ الْعَدُوَّ غَزَاً Ve

غَزَوُ [ğazv] Kasd etmek ma‘nāsına dahi gelir; yukālu: عَرَفْتُ مَا يُعْزَى مِنْ هَذَا الْكَلَامِ أَي مَا يَرَادُ

الْغَزَاةُ [el-ğazāt] (ğayn'ın fethi ve zā'nın tahfifi ile) İsmidir ma'na-yı mezbürdan.

الْغَزَوِيّ [el-ğazviyy] (ğayn'ın fethi ve zā'nın sükünü ile) غَزَوْ [ğazv]e mensüb olan kimse.

الْغَازِي [el-ğāzī] (zā'nın kesri ve meddiyle) Gazā eden kimse.

الْغَزَاةُ [el-ğuzāt] (ğayn'ın zammı ve zā'nın tahfifi ile) Cem'î, غَازِي [ğāzī]ler ma'nāsına, قَاضِي [kādī] ile فَضَاةُ [kuḏāt] gibi.

الْغَزَى [el-ğuzzā] (ğayn'ın zammı ve zā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'î, سَابِقُ [sābiḳ] ile سُبِقُ [subbak] gibi.

الْغَزِيّ [el-ğaziyy] (ğayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'î, فَاطِنٌ [ḥācc] ile حَاجِجٌ [ḥacīc] gibi ve قَاطِنٌ [kātīn] ile قَاطِنٌ [kātīn] gibi. Ve قَاطِنٌ [kātīn] mukīm olan kimseye derler.

الْغَزَاةُ [el-ğuzzā] (ğayn'ın zammı ve zā'nın teşdidi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î, فَاسِقٌ [fāsīḳ] ile فَسَّاقٌ [fussāk] gibi.

الْإِغْزَاءُ [el-iğzā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi gazā esbābıyla müretteb kılmak. Ve

إِغْزَاءٌ [iğzā] Nakanın yüklü olması müşkil olmak; yukālu: إِذَا عَسَرَ لِفَاحِهَا Ve

إِغْزَاءٌ [iğzā] Bir kimsenin üzerinde olan deyni te'hīr edip almamak; tekūlu: أَعْرَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَمَهَلْتَهُ وَأَخْرَجْتَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ

الْمُغْزِيَّةُ [el-muğziyyet] (mīm'in zammı ve ğayn'ın sükünü ve zā'nın kesriyle) Şol 'avrettir ki eri gazāya gitmiş ola. Ve

مُغْزِيَّةٌ [muğziyyet] Şol nākaya dahi derler ki bir yıl geçe, vaz'-ı haml etmeye. Ve doğurması geç olan merkebe dahi derler; yukālu: أَتَانُ مُغْزِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ مُتَأَخِّرَةَ الْبِتَاجِ ثُمَّ تُنْتِجُ

الْمَغْزَى [el-mağzā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Bir kelāmda maksūd olan nesne.

غَزِيَّةٌ [Ğaziyyet] (ğayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir kabīlenin ismidir.

غَزْوَانٌ [Ğazvān] (ğayn'ın fethi ve zā'nın sükünüyle) Bir recülün ismidir.

[غسا]

الْغُسُوءُ [el-ğusuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Gece karanu olmak; yukālu: عَسَا اللَّيْلُ يَغْسُو عُسُوءًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَعَبْسِي يَغْسِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ

[غشا]

الْغِشَاءُ [el-ğişā] (ğayn'ın kesri ve şīn-i mu'cemeden sonra elifin meddiyle) Perde

غِطَاءٌ [ğiṭā] ma'nāsına.

الْغِشْوَةُ [el-ğişvet] (ğayn'ın fethi ve şīn'in sükünüyle) Bi-ma'nāhu.

الْغِشْوَةُ [el-ğişvet] (ğayn'ın kesri ve şīn'in sükünüyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْإِغْشَاءُ [el-iğşā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Perde ile örtmek; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَأَعَشَيْنَاهُمْ فَهَمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ (يس، 9)

الْغَاشِيَّةُ [el-ğāşiyet] (şīn'in kesriyle) Kıyāmet ma'nāsına. Ve mezbūra غَاشِيَّةٌ [ğāşiyet] dedikleri, halkı havf ile setr ettiği içindir. Ve

غَاشِيَّةٌ [ğāşiyet] Şol maraza dahi derler ki içeride olur. Ve şol demire derler ki deve pālānının art kaşı üzerinde olur. Ve

غَاشِيَّةٌ [ğāşiyet] Eyere dahi derler, سَرْجٌ [serc] ma'nāsına.

الْأَغْشَى [el-ağşā] (hemzenin fethi ve ğayn'ın sükünüyle) Şol hayvāndır ki cem'-i a'zāsı siyāh hemin başı ak ola,

أَرْحَمَ [erḥam] gibidir rā'-i mühmele ve ḥā'-i mu'ceme ile veznen ve ma'nen.

الْغُشْوَاءُ [el-ğaşvā] (ğayn'ın fethi ve şīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: عَنَرُ غُشْوَاءٍ إِذَا كَانَتْ بَيْنَةَ الْعُشَا

التَّغْشِيَةُ [et-tağšiyet] (‘alā-vezni التَّوْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir nesneyi setr etmek; tekūlu: غَشَّيْتُ الشَّيْءَ تَغْشِيَةً إِذَا عَطَيْتَهُ

الْغُشْيَانُ [el-ğışyān] (‘ayn'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bir kimseyi vurmak; tekūlu: Ve bir kimseye gelmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا غَشَّيْتُهُ غُشْيَانًا إِذَا جَاءَهُ

غُشْيَانٌ [ğışyān] Cimā' etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَشِيهَا غُشْيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَامَعَهَا

الإِغْشَاءُ [el-iğšā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseye bir nesneyi getirmek; tekūlu: أَعْشَاهُ إِذَا غَيَّرَهُ

الْغُشْيَةُ [el-ğaşyet] (ğayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Oğunmak.

الْعُشْيُ [el-ğaşy] (ğayn'ın kezālik fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: عُشِي عَلَيْهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ غُشْيَةٌ وَعُشْيًا

الْمُعْشِي عَلَيْهِ [el-mağšiyu ‘aleyhi] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Oğunan kimse.

الإِسْتِغْشَاءُ [el-istiğšā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle ve elifin meddiyle) Örtünmek.

التَّغْشِي [et-teğāşšī] (fethateynle ve şīn'in kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: اسْتَعْشَى بِتَوْبِيهِ وَتَعْشَى إِذَا نَعَطَى بِهِ

[غضى]

الْعَضَا [el-ğadā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir cins ağaçtır; minhu kavluhum: ذُبُّ عَضَا

الْغُضْيَاءُ [el-ğadyā] (ğayn'ın fethi ve dād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Zikr olunan ağacı çok olan yer; yukālu: أَرْضٌ غُضْيَاءٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْعَضَا

الْغَاظِي [el-ğādī] (dād'ın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki غَضَا [ğadā] dedikleri ağacı otlamağın yüreği ağrıya; yukālu: بَعِيرٌ غَاظٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الْعَضَا وَاسْتَكَى بَطْنُهُ

الْغَاظِيَةُ [el-ğādīyet] (dād'ın kesriyle) Mü'ennesi.

الْغَوَاظِي [el-ğavādī] (ğayn'ın fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Cem'i; yukālu: غَاظِيَةٌ وَعَوَاظِي

الْغَضِيَةُ [el-ğadiyet] (ğayn'ın fethi ve dād'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Zikr olunan ağacı otlayan deve.

الْعُضَايَا [el-ğadāyā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, zikr olunan ağacı otlayan develer ma'nāsına; yukālu: إِبِلٌ عَضِيَةٌ وَعُضَايَا Ve رِمَتْ [remišet] şā'-i mü-sellese ile رِمْتُ [rimṣ] demekle ma'rūf otu otlayan deve.

الْعُضْوِيُّ [el-ğadaviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan ağaca mensüb olan nesne; yukālu: بَعِيرٌ عُضْوِيٌّ

الإِغْضَاءُ [el-iğdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Göz kapağın birbirine karīb etmek, إِذْنَاءُ جُفُونٍ ma'nāsına. Ve

إِغْضَاءٌ [iğdā] Gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: أَعْضَى اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

الْمُعْضِي [el-muğdī] (mīm'in zammı ve dād'ın kesri ve meddiyle) Karanu olan nesne, muzlim ma'nāsına; yukālu: اللَّيْلُ الْمُغْضُ Ve bu lügat-ı kalîledir.

الْغَاظِي [el-ğādī] (dād'ın kesri ve meddiyle) Muzlim ma'nāsına; yukālu: لَيْلٌ غَاظِيٌ Kesirü'l-isti'māl olan bu lügattir.

الْغَاضِيَةُ [el-gāḍiyet] (dād'ın kesri ile) Mü'ennesi; yukālu: لَيْلَةٌ غَاضِيَةٌ أَيُّ مُظْلِمَةٌ Ve **غَاضِيَةٌ** [gāḍiyet] Rūšen ma'nāsına dahi gelir, azdāddandır; yukālu: نَارٌ غَاضِيَةٌ أَيُّ مُضِيئَةٌ **الْغِطَاءُ** [el-giṭā] (gāyn'ın kesri ve elifin meddiyle) Şol nesnedir ki onunla bir nesne örtülür.

التَّغْطِيَةُ [et-taḡṭiyet] (‘alā-vezni التَّزْيِينَةُ [et-terbiyet]) Bir nesneyi örtmek; yukālu: غَطَّيْتُهُ تَغْطِيَةً

[غطا]

الْغَطْيُ [el-gaṭy] (gāyn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: غَطَّيْتُهُ أَعْطِي غَطْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْغُطُوصُ [el-guṭuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Gece karanu olmağa derler.

الْغُطْيُ [el-guṭiy] (gāyn'ın zammı ve yā'nın kesriyle) Kezālik gece karanu olmak; yukālu: عَطَا اللَّيْلُ يَغْطُو وَيَعْطَى إِذَا أَظْلَمَ Ve su çoğalıp yükselmeğe dahi derler; yukālu: عَطَا الْمَاءُ Ve her nesne ki yükselip bir nesnenin üzerine uzansa فَدَّ عَطَا عَلَيْهِ derler. Ve

غَطْيُ [gaṭy] ve

غُطْيُ [guṭy] (bi-fethi'l-gāyni ve zammihā) Bir kimsenin yiğitliği kemālinde olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا غَطَّيْتُ غَطْيًا وَغُطِّيْتُ إِذَا أَمْتَنَّا شَبَابًا

[غفا]

الْإِغْفَاءُ [el-iḡfā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Uyumak; tekūlu: أَنْعَمْتُ إِغْفَاءً إِنْ نَمَتَ وَلَا تَقُلْ غَفَوْتُ

الْغَفَا [el-gafā] (gāyn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Şol nesnedir ki ta'āmdan ihrāc olunup atılır, buğday içinden çıkarılan زُوَانٌ [zu'ān] gibi meselā. Ve زُوَانٌ [zu'ān] şol

siyāh dānelerdir ki terike içinde olur. Ve **الْغَفَا** [el-gafā] Kezālik şol āfettir ki toza şebīhtir, hurmā koruğu üzerine ‘arız olup onu lezzet ve halāvet bağlamadan māni' olur.

[غلا]

الْغَالِي [el-galy] (gāyn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kaynamak.

الْغَالِيَانُ [el-galeyān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَلَّتِ الْقِدْرُ تَغْلِي غَالِيًا وَغَالِيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِغْلَاءُ [el-iḡlā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kaynatmak; yukālu: أَعْلَيْتُهَا أَنَا وَلَا يُقَالُ غَلَيْتُ أَيُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْغُلُوصُ [el-guluvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Hadden tecāvüz etmek; yukālu: غَلَا فِي الْأَمْرِ يَغْلُو يَغْلُو إِذَا جَاوَزَ فِيهِ الْحَدَّ

الْغِلَاءُ [el-gilā] (gāyn'ın kesri ve elifin meddiyle) Narh ziyāde bahāya çıkmak; yukālu: غَلَا السَّعْرُ غِلَاءً Ve

غِلَاءُ [gilā] غَلْوَةٌ [galvet]in dahi cem'i gelir, ‘alā-mā se-yecīu.

الْإِغْلَاءُ [el-iḡlā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Narhı bahāya çıkarmak; yukālu: أَعْلَى اللهُ السَّعْرُ Ve

إِغْلَاءُ [iḡlā] Bir nesneyi bahālū almağa dahi derler; yukālu: أَعْلَى بِالْحَمِّ

الْغَالُ [el-galv] (gāyn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Oku kādīr olduğunca uzağa atmak; tekūlu: غَلَوْتُ السَّهْمَ غَلْوًا إِذَا رَمَيْتَ بِهِ أَبْعَدَ مَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ

الْغَالُوتُ [el-galvet] (gāyn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir ok atımının nihāyeti. Ve fi'l-meseli: “جَزِيّ الْمُدْكِيَاتِ غِلَاءٌ” Ve مُدْكِيَاتٌ [muzekkiyāt] beş yaşından tecāvüz eden atlardır. Ve جَزِيّ [cery] seḡirtmek

ma'nāsındır. Ve غَلَاةٌ [gīlā] [gālvēt] in cem'idir.

الْمُعَالَاةُ [el-muḡālāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneyi bahālî almak; yukālu: غَالِي بِاللَّحْمِ إِذَا اشْتَرَاهُ بِشَمَنِ غَالٍ

الْغَالِيَةُ [el-gāliyet] (lām'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Tīb kısmından ma'rūftur. Ve غَالِيَةٌ [gāliyet] ibtidā غَالِيَةٌ [gāliyet] diye tesmiye kılan Suleymān b. 'Abdumelik'tir.

التَّغَالِي [et-teḡallī] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) غَالِيَةٌ [gāliyet] sürünmek; tekūlu: تَغَالَيْتُ بِالْغَالِيَةِ

الْإِغْتِيَاءُ [el-iḡtilā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ayakların hemvār olup sür'at etmek; yukālu: نَاقَةٌ تَغْتَلِي إِذَا تَوَاهَقَتْ أَحْفَافَهَا أَيْ تُسْرِعُ إِذَا تَسَاوَتْ أَحْفَافَهَا فِي الْعَمَلِ حَالَةَ السَّيْرِ

التَّغَالِي [et-teḡālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Davar arıklayıp eti gitmek; yukālu: تَعَالَى لَحْمُ النَّاقَةِ إِذَا ارْتَفَعَ وَذَهَبَ

الْغُلُوءَاءُ [el-ḡulevā] (ḡayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve elifin meddiyle) Hadden tecāvüz etmek, غُلُوٌّ [ḡuluvv] ma'nāsına. Ve **غُلُوءَاءٌ** [ḡulevā] Yiğitlik sür'atle erişmeğe ve onun evveline dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

[غَمِي]

الْغَمَى [el-ḡamā] (ḡayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) قَفَا [kaḡfā] vezni üzere) Oḡunan kimse; yukālu: تَرَكْتُ فُلَانًا غَمَى أَي مَعْشِيًا عَلَيْهِ Ve وَيُقَالُ غَمِي عَلَيْهِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

غَمَى الْبَيْتِ [ḡame'l-beyti] Sakfin üzerinde olan nesne gerek kamış ve gerek toprak ve gerek bunlara şebīh olan nesne. Ve eger ḡayn'ı meksūr kılsan elifi memdūd kılıp غَمَاءٌ [ḡimā] dersin; ve tekūlu: إِذَا غَمَيْتُ الْبَيْتَ إِذَا وَضَعْتُ مَا عَلَى سَفْحِهِ مِنَ الْقَصَبِ وَنَحْوِهِ

الْمَغْمِي [el-maḡmiyy] (mīm-i evvelin fethi

ve sānīnin kesri ve yā'nın teşdidiyle مَفْعُولٌ [meḡ'ul] vezni üzere) Oḡunmuş kimse.

الْإِغْمَاءُ [el-iḡmā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir haberi mübhem söylemek; yukālu: أَعْمِي عَلَيْهِ الْخَبِيرُ إِذَا اشْتَعَجِمَ بِمِثْلِ عَمٍّ

الْغَمَى [el-ḡammā] (ḡayn'ın fethi ve mīm'ın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Havā bulutlu olmak.

الْغَمَى [el-ḡummā] (ḡayn'ın zammı ve mīm'ın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: ضَمْنَا لِلْغَمَى وَالْغَمَى إِذَا عُمَّ عَلَيْهِمُ الْهَلَالُ وَهِيَ لَيْلَةُ الْغَمَى

[غنى]

الْغُنْيَةُ [el-ḡunyet] (ḡayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneye muhtāc olmamak; yukālu: عَنَى بِهِ عَنَهُ غُنْيَةً

الْغُنْيَانُ [el-ḡunyān] (ḡayn'ın zammı ve nūn'un sükūnu ile) Bir nesne ile ḡayrdan müstagnī olmak; yukālu: غَنِيَتِ الْمَرْأَةُ بِرُؤُوسِهَا غُنْيَانًا إِذَا اسْتَعْنَتْ

الْغَنَاءُ [el-ḡanā] (ḡayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir mekānda ikāmet etmek; yukālu: غَنِيَ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve dirilmeğe dahi derler; yukālu: غَنِيَ مِنَ الْبَابِ وَهُوَ الْمَذْكُورُ إِذَا عَاشَ

غَنَاءٌ [ḡanā] Fā'ide vermek ma'nāsına dahi gelir, nef' gibi.

الْإِغْنَاءُ [el-iḡnā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kifāyet kılmak. Ve

إِغْنَاءٌ [iḡnā] Ganī kılmāğa dahi derler; yukālu: أَغْنَاهُ اللَّهُ أَي جَعَلَهُ غَنِيًّا

الْمَغْنَى [el-maḡnā] (mīm'in fethi ve ḡayn'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kifāyet ma'nāsına.

الْمَغْنَاءُ [el-maḡnāt] (mīm'in fethi ve ḡayn'ın kezālik sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْمُعْنَى [el-muġnā] (mīm'in fethi ve ġayn'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu.

الْمُعْنَاءُ [el-muġnāt] (kezālik mīm'in zammi ve ġayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **أُعْنَيْتُ عَنْكَ مَعْنَى فَلَانَ وَمُعْنَاءَ فَلَانَ وَمُعْنَى** مُجْرَاهُ **فُلَانَ وَمُعْنَاءَ فَلَانَ أَي أَجْرَأْتِ عَنْكَ مُجْرَاهُ مَا يُعْنِي عَنْكَ هَذَا أَي مَا يُجْزِي عَنْكَ وَمَا يَنْفَعُكَ** Ve

مَعْنَى [maġnā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Şol mekāna dahi derler ki ehli onda mevcūd ola.

الْمَعْنَانِي [el-meġānī] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i, zikr olunan yerler ma'nāsına.

الْغَانِيَةُ [el-ġāniyet] (nūn'un kesriyle) Şol 'avrettir ki zevciyle kanā'at eyleye. Ve gāh olur hūsn ve cemāliyle istignā kılana dahi **غَانِيَةٌ** [ġāniyet] derler.

الْأُغْنِيَةُ [el-uġniyyet] (hemzenin zammı ve ġayn'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Āvāze kılmak, savt ve terennüm ma'nāsına.

الْأَعْنَانِي [el-eġānī] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i, savtlar ma'nāsına.

التَّعْنِي [et-teġānī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Āvāze kılmak.

التَّغْنِيَةُ [et-taġniyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bi-ma'nāhu; yukālu: **تَعْنَى وَعَعْنَى** بِمَعْنَى Ve

تَعْنِي [teġānī] Ganī olmağa dahi derler; yukālu: **تَعْنَى الرَّجُلِ إِذَا اسْتَعْنَى**

الْغِنَاءُ [el-ġinā] (ġayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Āvāze kılıp terennüm etmek.

الْغِنَى [el-ġinā] (ġayn'ın kesri ve elifin kasrıyla) Bay olmak, yeşār ma'nāsına; tekūlu minhu: **غِنِي مِنْهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْغَنِي [el-ġaniyy] (ġayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bay olan kimse; yukālu: **غَنِي فَهُوَ غَنِي** Ve

غَنِي [Ġaniyy] Ġaṭafān kabilesinden bir cemā'atin ismidir.

التَّغَانِي [et-teġānī] (tā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Kavm birbirinden müstagnī olmak; yukālu: **تَغَانُوا إِذَا اسْتَعْنَى** بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

الْغَنِي [el-ġaniyy] (ġayn'ın ve yā'nın teşdidiyle) Azmak, dalālet ma'nāsına. Ve nevmīdlilge derler haybet ma'nāsına.

[غوى]

الْغَوَايَةُ [el-ġavāyet] (ġayn'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu; **غَوَى يَغْوِي غَيًّا وَغَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْغَاوِي [el-ġāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Azgın olan kimse.

الْغَوَا [el-ġavā] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **غَوَى فَهُوَ غَاوٍ وَغَوَى**

الْإِغْوَاءُ [el-iġvā] (hemzenin kesri ve ġayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Azdır-mak, **إِضْلَالٌ** [idlāl] ma'nāsına; yukālu: **أَغْوَاهُ غَيْرُهُ**

الْغَوِي [el-ġaviyy] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Azmış kimse, bī-rāh ma'nāsına; yukālu: **أَغْوَاهُ غَيْرُهُ فَهُوَ غَوِيٌّ قَالَ الْأَصْمَعِيُّ لَا يَقَالُ** **أَغْوَاهُ** Ya'nī **غَوَى** [ġavā]nın bāb-ı **إِفْعَالٌ** [if'āl] inde bundan gayrı sıfat gelmez.

التَّغَاوِي [et-teġāvī] (tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Bir yere cem' olup şerr üzere birbirine mu'ın olmak ki bu **غَوَايَةٌ** [ġavāyet] ve **غَيٌّ** [ġayy]dan müştakktır; yukālu: **تَغَاوُوا عَلَى عَثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَتَقَلَّبُوا**

الْغَوَا [el-ġavā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Deve yavrusu yāhūd kuzu süte doy-

mayıp ölmek; yukālu: **غَوَى الْفَصِيلُ وَالسُّخْلَةُ** يَعْوِي غَوَى إِذَا لَمْ يَزَوْ مِنْ لَبِئِ أُمَةٍ وَلَا يَزَوْى مِنْ اللَّبَنِ حَتَّى يَبْغَوْى غَوَى إِذَا لَمْ يَزَوْ مِنْ لَبِئِ أُمَةٍ وَلَا يَزَوْى مِنْ اللَّبَنِ حَتَّى يَبْغَوْى Ve **لَبِئِ** [libe] lām'ın kesri ile ağır dedikleri süttür ki ibtidā o gelir bu İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzeredir. Ve gāyırılar eyitti: **غَوَى** [gāvā] deve yavrusu sütü içip tohme olmağın içerisi fāsīd olmaktır.

الغَوَاءُ [el-gāvā] (ğayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol çekirge-
dir ki uçmağa başlaya. Ve bu sebebden halāyık-ı kesīre ki muhtelit ola, **غَوَاءُ** [gāvā] ve **غَاغَةٌ** [gāgat] dediler. Ve Aşmaī eyitti: Şol çekirge ki kanadı bitip henüz uçup istiklāl bulmamış ola, **غَوَاءُ** [gāvā] derler ki gāh olur halāyık ona teşbīh olunur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **غَوَاءُ** [gāvā] bir nesnedir ki sineğe şebīh olur, lākin ısı-
rıp izā etmez. Ve bu kavlı zaīftir. Şol kimse ki bunu munsarıf kıldı, **قَمَقَامٌ** [kamkām] menzilesinde kılıp hemzesi vāv'dan mübeddeldir dedi ve şol kimse ki lā-yansarıf kıldı, onu **عَوْرَاءُ** [avrā] menzilesinde kılıp elifi te'nīs için i'tibār etti.

غَاوَةٌ [gāvet] ('alā-vezni **الْحَالَةُ** [el-hālet]) Bir dağın 'alemidir.

الْأَغْوِيَّةُ [el-ağviyyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına; yukālu: **وَقَعَ النَّاسُ فِي أَغْوِيَّةٍ** أَيْ فِي دَاهِيَةٍ

الْمُغْوِيَّاتُ [el-muğviyyāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol çukurlardır ki arslan saydı için kazılan çukur gibi olur.

الْمُغَوَّاءُ [el-muğavvāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Vāhidi, zikr olunan çukurların biri ma'nāsına; yukālu: **مَنْ حَفَرَ مُغَوَّاءً وَقَعَ فِيهَا**

[غيا]

الْغَيَّايَةُ [el-ğayāyet] (ğayn'ın fethi ve yā'nın tahfifi ile) Güneş şu'arının ziyāsıdır, nefsi-i şu'arā değildir. Ve

غَيَّايَةٌ [ğayāyet] Kuyunun dibine dahi derler, ka'r-ı bir ma'nāsına, **غَيَّابَةٌ** [ğayābet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Ebū 'Amr eyitti: **غَيَّابَةٌ** [ğayābet] her nesnedir ki insānın başı üzere gölge salar, bulut ve toz gibi ve zulmet gibi ve bunlara şebīh ne ki var ise. Ve fi'l-hadīsi: **تَجِيءُ الْبَقْرَةُ وَأَلَّ عِمْرَانُ** "يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا عَمَامَتَانِ أَوْ غَيَّابَتَانِ"

الْمُغَيَّايَةُ [el-muğāyāt] (mīm'in zammı ile) Gölge kılmak, Aşmaī rivāyeti üzere; yukālu: **غَايَا الْقَوْمِ فَوْقَ رَأْسِ فُلَانٍ بِالسَّيْفِ كَأَنَّهُمْ** أَطْلَوْهُ بِهِ

الْغَايَةُ [el-gāyet] ('alā-vezni **الْحَالَةُ** [el-hālet]) Bir nesnenin nihāyeti.

الْغَايُ [el-ğāy] ('alā-vezni **الْحَالَةُ** [el-hāl]) Cem'i, nihāyetler ma'nāsına, **سَاعَةٌ** [sā'at] ile **سَاعٌ** [sā'] gibi. Ve

غَايَةٌ [gāyet] 'Alem ma'nāsına dahi gelir, **رَايَةٌ** [rāyet] gibi.

التَّغْيِيَّةُ [et-teğiyyet] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) 'Alem nasb etmek.

الْإِغْيَاءُ [el-iğyā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: **غَيَّبْتُ غَايَةً** وَأَغْيَيْتُ إِذَا نَضَبْتَهَا

الْغِيَّةُ [el-ğiyet] (ğayn'ın kesriyle) Azgınlık ma'nāsınadır; yukālu: **فُلَانٌ لَغِيَّةٌ وَهُوَ نَقِيضٌ** Ve **قَوْلِكَ لِرُشْدَةٍ** lām-ı cārre ile rüşde hāsıl olan veledeler.

FASLU'L-FĀ'

(فَصْلُ الْفَاءِ)

[فَا]

الْفَائِي [el-fe'y] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kimsenin başın şakk etmek; Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: فَأَوْتُ رَأْسَ الرَّجُلِ فَأَوًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَأَفَأَيْتُ الرَّجُلَ فَأَوًّا فَأَيًّا مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ إِذَا فَلَقْتَهُ بِالسَّيْفِ Ve **فَأَوُّ** [fe'v] İki dağın arası, mā-beyne'l-cebeleyn ma'nāsına.

الْإِنْفَاءُ [el-infi'ā'] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılmak, inşikāk ma'nāsına; yukālu: إِنْفَأَى الْقَدْحُ إِذَا انْشَقَّ

الْفَيْئَةُ [el-fi'et] (fā'nın kesri ve hemzenin fethiyle) Tā'ife ma'nāsıdır; hā yā'dan 'ıvaz olmak üzere.

الْفُؤُونُ [el-fi'ūn] (fā'nın kesri ve hemzenin zammı ve meddiyle) Cem'î, cemā'atler ma'nāsına.

[فَتِي]

الْفَتَى [el-fetā] (fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Yiğit, şābb ma'nāsına.

الْفَتَاءُ [el-fetāt] (fā'nın fethi ve tā'nın tahfifiyle) Mü'ennesi, şābbe olan 'avret ma'nāsına. Ve

فَتَى [fetā] Sehī ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فَتَى بَيْنَ الْفُتُوَّةِ

الْفَيْيَانُ [el-fityān] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnu ile) Cem'î, yiğitler ma'nāsına.

الْفَيْيَةُ [el-fityet] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnu ile) Kezālik cem'î.

الْفُتُوءُ [el-futuvv] (zammeyinle ve vāv'ın teşdidiyle) Kezālik cem'î.

الْفُتَيْيُ [el-futiyy] (fā'nın zammı ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) عُصِيي [uşıyy]

gibi) Kezālik cem'î. Sībeveyhi eyitti: Vāv'ı cem'de ve masdarda yā'ya kalb ettiller 'alā-hilāfi'l-kıyās.

الْفَتَاءُ [el-fetā] (fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Yiğit olmak; yukālu: فَتَى يَفْتَى فَتَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْفَتَى [el-fetā] (fā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Yiğit olucu kimse; yukālu: فَلَانٌ فَتَى السِّنِّ بَيْنَ الْفَتَاءِ وَقَدْ وُلِدَ لَهُ فِي فَتَاءِ سِنِّهِ أَوْلَادٌ Ve **فَتَى** [fetā] Yaşlı olan davara dahi derler.

الْإِفْتَاءُ [el-iftā'] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, يَتِيمٌ [yetim] ile أَيْتَامٌ [eytām] gibi.

التَّفْتِي [et-tefettī] (fethateynle ve tā'-i sānīnin kesri ve teşdidiyle) Yiğitlere benzemeğe kasd etmek; yukālu: لِفُلَانٍ بِنْتُ تَفْتَتْ أَيُّ تَشَبَّهَتْ بِالْفَتِيَّاتِ وَهِيَ أَصْغَرُهُنَّ

التَّفْتِيَةُ [et-teftiyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir kimseyi yiğitlik haddine dāhil itibār etmek; tekūlu: فَتَيْتِ الْجَارِيَةَ تَفْتِيَةً إِذَا حُدِرَتْ وَسْتَرَتْ وَمُنِعَتْ اللَّعِبَ مَعَ الصَّبِيَّانِ

الْفَيْيَانُ [el-fityān] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Gece ile gündüz; yukālu: لَا أَفْعُلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْفَيْيَانِ يَعْنِي اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ كَمَا يُقَالُ مَا اخْتَلَفَ الْأَجْدَانُ وَالْجَدِيدَانِ

الْإِسْتِفْتَاءُ [el-istiftā'] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Fetvā talep etmek.

الْإِفْتَاءُ [el-iftā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Fetvā vermek; tekūlu: إِسْتَفْتَيْتُ الْفَقِيهَ فِي مَسْأَلَةٍ فَأَفْتَانِي

الْفُتْيَا [el-futyā] (fā'nın zammı ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmidir, ma'nā-yı mezbūrdan.

الْفُتُوءُ [el-fetvā] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā.

التَّفَاتِي [et-tefātī] (tā'-i evvelin fethi ve tā'-i sānīnin kesri ve meddiyle) Fetvā talebine

varmak; tekūlu: تَفَاتُوا إِلَى الْفَقِيهِ إِذَا ارْتَفَعُوا إِلَيْهِ فِي الْفُتْيَا

[فجا]

الْفَجْوَةُ [el-fecvet] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ile) Aralık ve iki nesnenin mā-beyninde vāsi' olan nesne. Ve

فَجْوَةُ الدَّارِ [fecvetu'd-dār] Evin ortasına dahi derler.

التَّفَاجِي [et-tefācī] (tā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bir nesne vāsi' olmak; yukālu: تَفَاجَى الشَّيْءُ صَارَتْ لَهُ فَجْوَةٌ

الْفَجَا [el-fecā] (fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Deve eğriceleri birbirinden irak olmak. Ve

فَجَا [fecā] Yay kirişi yayın bağrından irak olmağa dahi derler; yukālu: فَجِيَتْ هِيَ تَفَجَأُ فَجَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْفَجْوَاءُ [el-fecvā] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yaydır ki kirişi bağrından irak ola. Ve

فَجْوُ [fecv] Yayın kirişin bağrından irak etmeğe dahi derler; tekūlu: فَجَوْتُهَا أَنَا فَجْوَا إِذَا رَفَعْتُ وَتَرَهَا عَنْ كِبِدِهَا

[فحا]

الْفَحْوَى [el-fahvā] (fā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kelāmin ma'nāsı; yukālu: عَرَفْتُ فِي ذَلِكَ فَحْوَى كَلَامِهِ مَمْدُودٌ أَوْ مَقْصُورٌ

التَّفْحِيَّةُ [et-tefhiyet] (alā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesneye kasd etmek; yukālu: إِنَّهُ لَيَفْحِي بِكَلَامِهِ كَذَا وَكَذَا

الْفَهَاءُ [el-fehā] (fā'nın fethi ve kesri ve elifin meddi ve kasrıyla) Ta'āma konan nesnedir, ta'am-ı leziz olmak için. Ve kesirü'l-isti'māl olan fā'nın fethidir.

الْأَفْهَاءُ [el-efhā] (hemzenin fethi ve eli-

fin meddiyle) Cem'i, zikr olunan havāyic ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَنْ أَكَلَ فَحَا أَرْضِ" Ve etibbānın ekli-basal muhtelif suların mazarratın def' eder dedikleri güyā ki bu ma'nādan me'hūzdur; yukālu: "فَحَّ قَدْرَكَ تَفْحِيَةً"

[فدى]

الْفِدَاءُ [el-fidā] (fā'nın kesri ve elifin meddi ve kasrıyla) Şol bedeldir ki kişi onunla kendin halās eyler; yukālu: فَمُ فِدَى لَكَ أَبِي وَوَأُمِّي Ve kaçan fā meftūh olsa elif kasr olunur. Ve 'Arab tā'ifesinden bazı münevven olan فِدَى [fiden]in fā'sın lām-ı cārreye mukārin oldukça meksūr edip فِدَاءٌ لَكَ derler, zīrā şol nekiredir ki bununla du'ā kasd eylerler, زِيْرًا وَرَغِيًا وَسَقِيًا gibi. Ve

فِدَاءُ [fidā] Zikr olunan bedeli vermeğe dahi derler.

الْمُفَادَاتُ [el-mufādāt] (mīm'in zammı ile) Kezālik fidā vermek; yukālu: فِدَاءٌ وَفَادَاهُ إِذَا أَعْطَى فِدَاءً فَأَنْقَذَهُ فِدَاءَهُ بِنَفْسِهِ

التَّفْدِيَّةُ [et-tefdiyet] (alā-vezni [et-terbiyet]) Bir kimse bir kimseye sana fedā olayın demek; yukālu: فِدَاءُ تَفْدِيَّةٍ إِذَا قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ

الْإِفْتِدَاءُ [el-iftidā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimse bir kim-seden nefsin satın almak; yukālu: إِفْتَدَى مِنْهُ بِكَذَا

التَّفَادِي [et-tefādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Kavm birbirine fedā vermek; yukālu: وَتَفَادَوْا إِذَا فَدَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

تَفَادِي [tefādī] Bir kimse sakınıp bir küşeye çekilmek; yukālu: تَفَادَى فُلَانٌ مِنْ كَذَا إِذَا تَحَامَاهُ وَأَنْزَوَى عَنْهُ

الْفِدْيَةُ [el-fidyet] (fā'nın kesri ve dāl'ın

sükünüyla) Fedā ma'nāsına.

أَلْفَدَاءُ [el-fedā] (fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol enbârdır ki onda hubûbât cem^c olunur, buğdaydan ve arpadan ve hurmâdan ve bunlara şebîh her ne ki var ise.

[فرا]

أَلْفَرَوُ [el-ferv] (fā'nın fethi ve rā'nın sükünüyla) Kürk ki melbûsât kısmındandır.

أَلْفِرَاءُ [el-firā] (fā'nın kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, kürkler ma'nāsına. Ve

فَرْوَةٌ [fervet] Baş derisine dahi derler, cild-i re>s ma'nāsına. Ve

فَرْوَةٌ [Fervet] Bir recülün dahi ismidir. Ve

فَرْوَةٌ [fervet] ثَرْوَةٌ [şervet]ten dahi mübeddel olur, şā'yı fā'ya tebdil etmekle. Ve ثَرْوَةٌ [şervet] ginā ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو فِي الْمَالِ وَثَرْوَةٌ بِمَعْنَى عَلَى رِوَايَةٍ Ve

فَرْوَةٌ [fervet] Bir kıt'a ota dahi derler ki bir yere cem^c olup kurumuş ola.

أَلْإِفْتِرَاءُ [el-iftirā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kürk giymek; tekūlu: فَفْتَرَيْتُ الْفَرْوَةَ إِذَا لَبَسْتَهَا Ve

إِفْتِرَاءُ [iftirā] Yalan peydā etmeğe dahi derler; yukālu: إِفْتَرَاهُ إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve

أَلْفَرَى [el-fery] (fā'nın fethi ve rā'nın sükünü ile) Bir nesneyi islāh için kat^c etmek; tekūlu: فَرَيْتُ الشَّيْءَ أَفْرِيَهُ فَرِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ Ve

فَرَى [fery] Kırbayı ve ona şebîh olan nesneyi işlemeğe dahi derler; tekūlu: فَرَيْتُ مَرَادَةً [mezādet] Ve الْمَرَادَةُ إِذَا خَلَقْتَهَا وَصَنَعْتَهَا azık koyacak nesneye derler, tüşe-dān ma'nāsına. Ve

فَرَى [fery] Yerde kat^c-ı mesāfe etmeğe

dahi derler; tekūlu: فَرَيْتُ الْأَرْضَ إِذَا سَرْتَهَا وَقَطَعْتَهَا Ve

فَرَى [fery] Yalan peydā etmeğe dahi derler; yukālu: فَرَى فُلَانٌ كَذِبًا إِذَا خَلَقَهُ Ve

أَلْفَرِيَّةُ [el-firiyet] (fā'nın kesri ve rā'nın sükünüyla) Yalan ma'nāsına ismidir, إِفْتِرَاءُ [iftirā] ma'nāsından.

أَلْفَرِيَّةُ [el-feriyy] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Garīb olan nesne, emr-i 'acib ma'nāsına; yukālu: فُلَانٌ يَفْرِي مِثْلَهُ إِذَا كَانَ يَأْتِي بِالْعَجَبِ فِي عَمَلِهِ Minhu kav-luhu ta'ālā: جِئْتُ شَيْئًا فَرِيًّا أَيُّ مُصْنَعًا مُخْتَلَقًا وَيُقَالُ عَظِيمًا

أَلْإِفْرَاءُ [el-ifrā] (hemzenin kesriyle) Boyun damarlarını kesmek; tekūlu: أَفْرَيْتُ الْأَوْدَاجَ Ve

إِفْرَاءُ [ifrā] Yarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَفْرَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا شَقَقْتَهُ Ve

إِفْرَاءُ [ifrā] Kurt koyunun karnın yarmağa dahi derler; yukālu: أَفْرَى الذِّئْبُ بَطْنَ الشَّاةِ Ve Kisāī eyitti: إِفْرَاءُ [ifrā] deriyi ifsād tarīkiyle kesmek ve فَرَى [fery] islāh tarīkiyle kesmektir.

أَلْإِنْفِرَاءُ [el-infirā] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yarılmak.

أَلْتَفَرَّى [et-teferrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik yarılmak; yukālu: أَفْرَيْتُ الشَّيْءَ فَانْفَرَى وَتَفَرَّى إِذَا شَقَقْتَهُ فَانْسَقَّ Ve وَيُقَالُ تَفَرَّى اللَّيْلُ عَنْ صُبْحِهِ

تَفَرَّى [teferrī] Yer yarılıp su çıkmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: تَفَرَّتْ الْأَرْضُ إِذَا انْبَجَسَتْ [inbicās] inficār ma'nāsınadır.

أَلْفَرَى [el-ferā] (fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bir kimse mütehayyir olmak; yukālu: فَرَى يَفْرَى فَرَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَخَيَّرَ وَدَهَشَ

[فسا]

الْفَسُو [el-fesv] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yellenmek, hurūcu'r-rīhi mine'd-dubur ma'nāsına; yukālu: فَسَا فَسُوًّا

الْفَسَاءُ [el-fusā'] (fā'nın zammı ve elifin meddiyle) İsmdir, ma'nā-yı mezbūrdan.

التَّفَاسِي [et-tefāsī] (tā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Yellenmek; yukālu: تُخْفُسَاءُ Ve تَفَاسَتِ الْخُنْفُسَاءُ إِذَا أُخْرِجَتْ إِسْتَهَا كَذَلِكَ [ḥunfusā'] donuzlan kurdu dedikleri böcek ki haşerāt-ı arzıdır. Ve اِسْت [ist] dübür ma'nāsıdır.

فَسُو [Fesv] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir cemā'atin ismidir ki onlardan bir kimse iki kıt'a ḥibere bürdin 'Ukāz bāzārına getirip bu bürdleriyle "Bizden bu lakabı kim ref' eder?" dedikte Mehv kabilesinden bir pīr ileri gelip zikr olunan bürdleri giyip o cem'-i kesīr mahzarında yellenmiş tā ki o lakab-ı cemā'at-i mezbūreden ref' olunup ona izāfet oluna, binā'en 'alā-zālik صَفَقَةٌ "أَحْبَبْتُ صَفَقَةَ" kelāmını mesel darb etmişlerdir. Ve صَفَقَةٌ [şafkat] el tutuşup bāzār etmeğe derler.

الْفَسُو [el-fesuvv] (fā'nın fethi ve sīn'in zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol kimse- dir ki yellenmesi çok ola. Ve Ebū Zubyān b. er-Ra'bel eyitti: "أَبْعَضُ الشُّيُوخِ إِلَيَّ الْأَفْلَحُ Ve الْحَسُو الْفَسُو" "أَفْلَحُ [aklaḥ] kāf'la ve ḥā-i mūhmele ile dişi sarı olan kimse. Ve حَسُو [ḥasuvv] kesīrū'l-ekli olan ve فَسُو [fesuvv] kesīrū'r-rīh olan kimsedir, ke-mā merre el-ān.

الْمَفْسَا [el-mefsā] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Yellenmek. Ve fi'l-meseli: "مَا أَقْرَبَ مَفْسَاهُ مِنْ مَحْسَاهُ" Ya'nī "Ne 'aceb karībdır o kimsenin ekli hurūc-ı

rīh-i kabīhine."

[فشا]

الْفُشُو [el-fuşuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Haber şāyi' olmak; yukālu: فَشَا فَشَا الْخَبْرُ يَفْشُو إِذَا دَاعَ

الْإِفْشَاءُ [el-ifşā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Haberi şāyi' kılmak; yukālu: أَفْشَاهُ عَيْرُهُ

التَّفْشِي [et-tefeşşī] (fethateynle ve şīn'in kesri ve teşdidiyle) Bir nesne vāsi' olmak; yukālu: تَفْشَى الشَّيْءُ إِذَا اتَّعَسَ

الْفَوَاشِي [el-fevāşī] (fā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Perākende olan māl'dır, yabanda otlayan koyun sürüsü ve deve sürüsü gibi. Ve bunlardan gayrı ne ki var ise. Ve fi'l-hadīsi: تَذَهَبَ "صُومُوا فَوَاشِيَكُمْ حَتَّى تَذَهَبَ" "Gece karanusu geçince perākende olan mālınızı cem' eylen."

[فصا]

التَّفْصِي [et-tefaşşī] (fethateynle ve šād'ın kesri ve teşdidiyle) Bir kimse belādan ve müzāyakadan halās bulmak; yukālu: تَفْصَى مَا إِذَا تَخَلَّصَ مِنَ الصِّيقِ وَالْبَلِيَّةِ كِدْتُ أَتَفْصَى مِنْ فُلَانٍ أَيَّ مَا كِدْتُ أَتَخَلَّصُ مِنْهُ وَتَفْصِيْتُ مِنَ الدُّيُونِ إِذَا خَرَجْتَ مِنْهَا وَتَخَلَّصْتَ

الْفَصِيَّةُ [el-feşiyet] (fā'nın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Bir nesneden halās bulmanın ismidir, ma'nā-yı mezbūrdan. Ve fi' hadīsi Ḳayle: "قَالَتِ الْخُدَيْبِيَّةُ النَّصِيَّةُ وَاللهَ لَا يَزَالُ" "فَصِيَّةُ [feşiyet]in aslı mukaddemen bir kimse müzāyakada olup ba'dehu ondan hurūc etmedir, gūyā ki mezbūra dahi benātının 'ammı cihetinden müzāyakada olup ernebin sıçraması ile tefe'ül edip bu kelāmı söylemiştir. Ve كَعْبُ [ka'b] 'ālī olmak iyiliğe ve rif'ate erişmeden kināyettir; ve yukālu: فَصَى اللَّحْمِ عَنِ

riyla) Şol hurmā koruğudur ki mütegayyir olup fāsîd ola; yukālu minhu: أَفَعَتِ السُّخْلَةُ

[فقا]

الْفَقْوَةُ [el-fuḳvet] (fā'nın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Ok gezi; yukālu فَوْقَهُ السَّهْمُ ma'nāsına.

الْفَقَى [el-fuḳā] (fā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'î, ok gezleri ma'nāsına.

[فلا]

الْفَلَاةُ [el-felāt] (fā'nın fethi ve lām'ın tahfifiyle) Berriyye, mefāze ma'nāsına.

الْفَلَا [el-felā] (vezn-i mezbur üzere) Bi-ma'nāhā.

الْفَلْيِ [el-filiyy] (kesreyle ve yā'nın teşdidiyle) فَلَاةٌ [felāt]ın cem'î, عَصَا [aşā] ile عَصِيٌّ [işiyi] gibi.

الْإِفْلَاءُ [el-iflā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Berriyyeye dāhil olmak; yukālu: أَفَلَى الْقَوْمِ إِذَا صَارُوا إِلَى الْفَلَاةِ

الْفَلْوُ [el-felw] (fā'nın fethi ve lām'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) At kulunu, مُهْرٌ [muhr] ma'nāsına. Ve mezbūra فَلْوٌ [felw] dediler, إِفْتِلَاءٌ [iftilā] olduğundan ötürü, ya'nī anasının memesinden kat' olduğundan ötürü.

الْفَلْوَةُ [el-feluvvet] (fā'nın fethi ve lām'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Mü'ennesi, nitekim عَدْوَةٌ [aduvvet] derler.

الْأَفْلَاءُ [el-eflā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, عَدُوٌّ [aduvv]le أَغْدَاءٌ [ağdā] gibi.

الْفَلَاوَى [el-felāvā] (fā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Kezālik cem'î, خَطَايَا [ḫaṭāyā] gibi. Ve bunun aslı فَعَائِلٌ [fa'ā'il] idi, nitekim bāb-ı hemzede mürür etmiştir.

الْفَلْوُ [el-filw] (fā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu, Ebū Zeyd eyit-

ti: fā'yı meftūh kıalarsan vāv'ı müşedded kıalarsın. Ve kaçan meksūr kıalarsan lām'ı sākin kılıp فَلُوٌ [filw] dersin, جِرْوٌ [cirv] gibi. Ve جِرْوٌ [cirv] kelb yavrusuna derler.

الْفَلْوُ [el-felw] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Memeden kesmek.

الْإِفْلَاءُ [el-iflā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: فَلَوْتُهُ وَأَفْلَيْتُهُ إِذَا فَطَمْتُهُ Ve

فَلْوٌ [felw] Beslemek ma'nāsına da gelir; tekülü: فَلَوْتُهُ إِذَا رَبَّيْتَهُ Ve

فَلْوٌ [felw] Kılıçla vurmağa dahi derler; tekülü: فَلَوْتُهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبْتَهُ

الْمُفْلِي [el-mufellī] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu ve lām'ın kesri ve meddiyile) Şol attır ki yanınca kulunu ola.

الْمُفْلِيَّةُ [el-mufliyet] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu ve lām'ın kezālik kesri ile) Bi-ma'nāhā kezālik; yukālu: فَرَسٌ مُفْلٍ وَمُفْلِيَّةٌ Ya'nī kulun sābihi at.

الْإِفْتِلَاءُ [el-iftilā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik memeden kesmek. Ve beslemek ma'nāsına.

الْفَلْيِ [el-fely] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir kimsenin başına kılıçla vurmak; tekülü: فَلَيْتُهُ إِذَا ضَرَبْتَهُ بِرَأْسِهِ Ve

فَلْيِ [fely] Başu bitelemeğe dahi derler; tekülü: قَمَلٌ [ḳaml] Ve فَلَيْتٌ مِنْ رَأْسِهِ مِنَ الْقَمَلِ bite derler, kehle ma'nāsına. Ve

فَلْيِ [fely] Şi'r'in ma'nāsında te'emmül edip istihrāc etmeğe dahi derler; tekülü: فَلَيْتُ الشَّعْرَ إِذَا تَدَبَّرْتَهُ وَاسْتَحْرَجْتُ مَعَانِيَهُ وَغَرَبِيَهُ عَلَى رَوَايَةِ ابْنِ السِّكِّيتِ

الْإِسْتِفْلَاءُ [el-istiflā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Başu bitelemek istemek; tekülü: إِسْتَفَلْتُ رَأْسَهُ إِذَا اسْتَهَيْتُ إِلَى أَنْ يُفْلَى

الْتَفَالِي [et-tefālī] (tā'nın fethi ve lām'ın

kesri ve meddiyle) İki kimse birbirinin başın bitlemek.

[فنى]

أَلْفَنَاءُ [el-fenāʾ] (fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bir nesne tükenmek; yukālu: **فَنِيَ** الشَّيْءُ فَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِفْنَاءُ [el-ifnāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi tüketmek.

التَّفَانِي [et-tefānī] Kavm birbirin tüketmek; yukālu: **تَفَانَوْا** إِذَا أَفْنَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِي الْحَرْبِ

أَلْفِنَاءُ [el-fināʾ] (fā'nın kesri ve elifin meddiyle) Evin cānibinde olan meydān.

الْأَفْنِيَّةُ [el-efniyyet] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i, zikr olunan meydānlar ma'nāsına.

أَلْفَنَاءُ [el-efnāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Mechūl ve mübtezel olan kimseler; yukālu: **هُوَ** مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ إِذَا لَمْ يُغْلَمْ مِمَّنْ هُوَ

أَلْفَنَوَاءُ [el-fenvāʾ] (fā'nın fethi ve nūn'un sükunu ve elifin meddiyle) Budakları çok olan ağaç; yukālu: **شَجَرَةٌ** فَنَوَاءٌ أَيُّ ذَاتِ أَفْنَانٍ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ لِأَنَّ قِيَاسَهُ فَنَاءً بِتَشْدِيدِ التَّوْنِ وَهُوَ رَوَايَةٌ لِعَبْرِ أَبِي عَمْرٍو

أَلْفَنَاءُ [el-fenāʾ] (fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) İt üzümü dedikleri nesne, **عَنْبُ** التَّغْلِبِ [ʿinebu's-ṣaʿleb] ma'nāsına.

أَلْفَنَاءُ [el-fenāt] (vezni-i mezbūr üzere) Vāhidi. Baʿzılar eyitti: **فَنَاءُ** [fenāʾ] bir ağacın ismidir ki onun meyvesi kırmızıdır ki ondan nisā tā'ifesi kılāde ederler. Ve

فَنَاءُ [fenāt] Sığıra dahi derler, **بَقَرٌ** [baqar] ma'nāsına.

أَلْفَنَوَاتُ [el-fenevāt] (fethateynle) Cem'i.

الْأَفَانِي [el-efānī] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bir cins ottur ki

tāzesine **أَفَانِي** [efānī] derler. Ve kurudukta **حَمَاطٌ** [hamāt] derler. Ve **حَمَاطٌ** [hamāt] ḥāʾ ve fāʾ-i mühmeleteynle yaban inciri dedikleri ottur demişler.

الْأَفَانِيَّةُ [el-efāniyyet] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle ثمانية [semāniyyet] vezni üzere) Vāhidi, zikr olunan otlardan biri ma'nāsına. Ve baʿzılar bu dahi it üzümünün ismidir dedi.

أَلْمَفَانَاءُ [el-mufānāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesneye karīb olmak, **مُدَانَاءُ** [mudānāt] ma'nāsına, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere. Ve Umevī eyitti: **فَانَيْتُهُ** “Ben onu sākin kıldım” ma'nāsınadır.

[فوا]

أَلْفُوَّةُ [el-fuvvet] (fā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol köklerdir ki onunla kızıl boyanır ki lisān-ı Fārisīde ona rüyene derler. Ve bu **حُوَّةٌ** [ḥuvvet] ve **قُوَّةٌ** [quvvet] vezni üzere olur. Ve **حُوَّةٌ** [ḥuvvet] ḥāʾ-i mühmelenin zammı ile dudak siyāhlığıdır.

أَلْمُفَوَّى [el-mufevvā] (mīm'in zammı ve vāv'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Sıbg-ı mezbūrle boyanmış bez; yukālu: **تَوْبٌ** مُفَوَّى إِذَا كَانَ مَضْبُوعًا بِالْمُؤَةِ كَمَا تَقُولُ شَيْءٌ مُقَوَّى مِنَ الْقُوَّةِ

[في]

فِي [fī] (fā'nın kesri ve meddiyle) Hurūf-ı cārreden ma'nāsı zarfiyyet üzeredir. Ve zarfiyyet menzilesine tenzīl olunandır; tekūlu: **الْمَاءُ فِي الْإِنَاءِ وَرَيْدٌ فِي الدَّارِ وَالشُّكُّ فِي الْحَبْرِ** Ve gāh olur **فِي** [fī] **عَلَى** [ʿalā] ma'nāsına dahi gelir; ke-kavlihi taʿālā: **﴿وَأَصْلِبْتُمْ فِي جُدُوعٍ نُحْلٍ﴾** (طه، 71) **جُدُوعٌ** [cuzūʿu naḥl] hurmā özdekleri ma'nāsınadır, hurmā budakları ma'nāsına değildir, egerçi ʿulemāʾ-i zamānda çok kimse öyle zann etmişlerdir. Ve Yūnus eyitti: ʿArab tā'ifesi

نَزَلْتُ فِي أَبِيكَ derler عَلَى ma'nāsına. Ve gāh olur فِي [fī] bā ma'nāsına dahi gelir, nitekim "بَصِيرُونَ فِي طَعْنِ الْأَبَاهِرِ وَالْكَلَى" derler كَلَى ma'nāsına. Ve أَبَاهِرُ [ebāhir] bā-i muvahhade ve rā-i mühmele ile yürek damarları ma'nāsındır. Ve كَلَى [kulā] كَلِيَّةٌ [kulyet]in cem'idir, böğürler ma'nāsına.

FASLU'L-ḲĀF**(فَضْلُ الْقَافِ)****[قبا]**

الْقَبَاءُ [el-ḳabā] (ḳāf'ın fethi ve elifin med-diyle) Şol kaftandır ki önü açık ola.

الْأَقْبِيَّةُ [el-aḳbiyet] (hemzenin fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Cem'i, zikr olunan kaftanlar ma'nāsına.

التَّقْبِي [et-teḳabbī] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Zikr olunan kaftanı giymek; tekülü: إِذَا لَبَسْتَهُ تَقَبَيْتُ

الْقَبْوَةُ [el-ḳabvet] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) İki dudağı birbirine zamm etmek. Ve Ḥalīl نَبْرَةٌ مَقْبُوءَةٌ demiştir, مَضْمُومَةٌ ma'nāsına, زَبْرَةٌ [nibret] nūn'un kesriyle hemzeye derler ki hurūf-ı hecādandır.

الْقَبِيَّةُ [el-ḳibet] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın tahfifi ile) Şirdān ki koyun işkenbesine muttasıl olur. Pes bunun bā'sı müşedded olmadığı takdīrce muhtemeldir ki hāze'l-bābdan olup hā'sı vāv'dan ıvaz ola.

قُبَاءٌ [Ḳubā] (ḳāf'ın zammı ve elifin med-diyle) Ḥicāz'da bir mevzi'in ismidir; gāh tezkīr ve gāh te'nīs olunur.

[قتا]

الْقَتْوُ [el-ḳatv] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükunu ile) Hizmet etmek.

الْمَقْتَى [el-maḳtā] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu; tekülü: قَتَوْتُ أَقْتُو قَتُوا وَمَقْتَى إِذَا خَدَمْتَ مِثْلُ عَزَوْتُ أَعَزُّو عَزَوْا وَمَعَزَى

الْمَقْتَوِيُّ [el-maḳteviyy] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükunu ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Hizmet-kār, خَادِمٌ [ḥādīm] ma'nāsına, güyā ki bu مَقْتَى [maḳtā]ya

mensübdür. Ve مَقْتَى [maqtā] hizmet etmek ma'nāsına masdardır, nitekim ضَيْعَةٌ عَجْرَبَةٌ derler şol yere ki hāsılı harcına ve harācına vefā etmeye. Ve yā-i nisbetin tahfifi ile dahi cā'izdir.

الْمُقْتَوِينُ [el-muqtevīn] (mīm'in zammı ve kâf'ın sükūnu ve vāv'ın kesri ve med-iyle) Bir lafzdır ki müfredde ve cem'de isti'māl olunur. Ebū 'Ubeyde eyitti: Benī Hirmāz'dan bir kimse eyitmiştir ki هَذَا رَجُلٌ مُقْتَوِينٌ وَرَجَالٌ مُقْتَوِينٌ derler, bunların cümlesi ifrādda ve cem'de berāberdir ve mü'ennesinde dahi hāl böyledir demiştir. Pes مُقْتَوِينٌ [muqtevīn] şol kimselere derler ki halka karnı tokluğuna hizmet eder. Sibeveyhi eyitti: Hālī'e مُقْتَوِينٌ [muqtevīn] kelimesinden su'āl olundukta eyitti: Bu 'Arab tā'ifesinin الْأَشْعَرِيّ [el-eş'ariyy] ve الْأَشْعَرِيْنَ [el-eş'arīn] dedikleri gibidir.

[قحا]

الْأُقْحَوَانُ [el-uqḥuvān] (hemzenin ve ḥā'nın zammı ile) Papatya dedikleri çiçek ki etrāfı ak ve ortası sarı ve rāyihası hūb olur.

الْأُقْحَايِيّ [el-uqḥaiyy] (hemzenin zammı ve kâf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve yā-ı sānīnin teşdīdiyle) أُقْحَوَانٌ [uqḥuvān] in taşgīridir, zikr olunan çiçek ma'nāsına.

الْأُقْحَايِيّ [el-eqḥaiyy] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'i, elifi ve nūn'u hazf etmekle. Ve eger dileren الْأُقْحَاهِيّ [el-eqḥāhī] dersin bilā-teşdīd.

الْمُقْحُورُ [el-maḥḥuvv] (mīm'in fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Şol devādır ki onun içinde أُقْحَوَانٌ [uqḥuvān] ola, ya'nī papatya ola.

الْأُقْحَوَانَةُ [el-Uqḥuvānet] (kezālik hemzenin ve ḥā'nın zammı ile) Bir mevzi'in

ismidir.

[قدا]

الْقِدْوَةُ [el-ḳidvet] (kâf'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Muktedā olan kimse, إِسْوَةٌ [isvet] ma'nāsına; yukālu: فُلَانٌ قِدْوَةٌ يُقْتَدَى Ve gāh olur kâf mazmūm kılınıp قُدْوَةٌ [ḳudvet] dahi derler.

الْقِدَّةُ [el-ḳidet] (kâf'ın kesri ve dāl'ın fethi ve tahfifi ile) Bi-ma'nāhā.

الْقَدْوُ [el-ḳadv] (kâf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Et yāhūd ta'am rāyiha-i tayyibe vermek.

الْقَدْيُ [el-ḳady] (kâf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kezālik ta'am rāyiha-i tayyibe vermek.

الْقَدَا [el-ḳadā] (kâf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik ta'am rāyiha-i tayyibe vermek; tekūlu: فَدَا اللَّحْمُ وَالطَّعَامُ يَقْدُو قَدْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَقَدَى يَقْدَى قَدْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَقَدَى يَقْدَى Ve قَدَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَمِمَتْ لَهُ رَائِحَةٌ طَيِّبَةٌ

قَدَى [ḳadā] Cemā'at-i kalīle zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: فَدَتِ الْقَادِيَةُ تَقْدِي قَدْيًا قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ الْمَحْفُوظُ عِنْدَنَا بِالذَّالِّ غَيْرِ مُعْجَمَةً وَقَالَ أَبُو عَمْرٍو بِالذَّالِّ مُعْجَمَةً

الْقَدَادَةُ [el-ḳadāt] (kâf'ın fethi ve dāl'ın tahfifiyle) غَدَاةٌ [ḡadāt] vezni üzere) Ta'amın rāyiha-i tayyibesi; yukālu: شَمِمَتْ قَدَاةُ الْقَدْرِ

الْقَدِيَّةُ [el-ḳadiyet] (kâf'ın fethi ve dāl'ın kesri ile) فَعَلَةٌ [fa'ilet] vezni üzere) Şol ta'amdır ki rāyiha-i tayyibesi ola; yukālu: شَمِمَتْ قَدَاةُ الْقَدْرِ فَهِيَ قَدِيَّةٌ أَيْ طَيِّبَةُ الرَّائِحَةِ

مَا أَقْدَى [mā aḳdā] (hemzenin fethi ve kâf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Fi'l-i ta'accübdür, ne hūb rāyihalı ta'am ma'nāsına; yukālu: مَا أَقْدَى طَعَامٌ فُلَانٍ أَيْ مَا أَطْيَبَ طَعْمَهُ وَرَائِحَتَهُ

الْقَدَيَانُ [el-ḳadeyān] (fethateynle) Sür'at et-

mek; yukālu: قَدَى الْفَرَسِ يَغْدِي قَدِيَانًا أَي أَسْرَعَ
وَمَرَّ فَلَانٌ يَقْدُو بِهِ فَرَسُهُ

الْقَدَى [el-ḳidā] (ḳāf'ın kesri ve elifin kasrıyla) Mikdār ma'na'sıdır; yukālu: هَذَا
قَدَى رُوحٍ أَي قَدْرُ رُوحٍ

الْقَدِيَّةُ [el-ḳidyat] (ḳāf'ın kesri ve dāl'ın sükunuyla) Bir lafzdır ki mā-nahnu fih ma'na'sını mü'eddī olur; yukālu: "حُدُّ فِي هِدْيَتِكَ وَقَدَيْتِكَ" أَي فِيمَا كُنْتَ فِيهِ

الْقَادِيَّةُ [el-ḳādiyat] (dāl'ın kesri ile) Şol az cemā'at ki ibtidā zuhūr ede; yukālu: أَتَيْنَا قَادِيَّةً مِنَ النَّاسِ أَي جَمَاعَةً قَلِيلَةً وَهُوَ أَوَّلُ مَا يَطْرَأُ عَلَيْكَ

الْقَوَادِي [el-ḳavādī] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan cemā'at-i kalīle ma'na'sına.

[قدى]

الْقَدَى [el-ḳazā] (ḳāf'ın fethi ve zāl-ı mu'cemeden sonra elifin kasrıyla) Göze düşen ve şarāba düşen nesne; yukālu: قَدَيْتُ عَيْنَهُ تَقْدَى قَدَى إِذَا سَقَطَتْ فِيهَا قَدَاءٌ

الْقَدَى [el-ḳazy] (ḳāf'ın fethi ve zāl'ın sükunuyla) Göz bir nesneyi atmak. Ve Aşma'ı eyitti: قَدَيْتُ عَيْنَهُ تَقْدَى قَدَى أَي قَدَيْتُ عَيْنَهُ قَدَى قَدَى إِذَا سَقَطَتْ فِيهَا قَدَاءٌ

الْقَدَاءُ [iḳzā] Göze bir nesne bırakmağa derler, 'alā-mā se-yec'û. Ve

قَدَى [ḳazy] Koyun rahiminde olan ak suyu ilkā etmek; yukālu: قَدَيْتُ الشَّاءَ إِذَا أَلْقَتْ بِيَاصْهَا "كُلُّ دَكْرٍ يَمْدِي وَكُلُّ أَنْثَى تَقْدِي" yukālu: مِنْ رَحِمِهَا

الْقَدَى [el-ḳazī] (ḳāf'ın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki gözüne bir nesne nesne üşe.

الْإِقْدَاءُ [el-iḳzā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Göze nesne bırakmak; tekülü: أَقْدَيْتُ عَيْنَهُ إِذَا جَعَلْتُ فِيهَا الْقَدَى

الْتَقْدِيَّةُ [et-taḳziyat] ('alā-vezni [et-terbiyat]) Gözde olan çirki gidermek; tekülü: قَدَيْتُ الْعَيْنَ تَقْدِيَّةً إِذَا أَخْرَجْتُ مِنْهَا الْقَدَى

الْمُقَادَاةُ [el-muḳāzāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesnenin cezāsın kılmak; yukālu: قَادَيْتُهُ إِذَا جَارَيْتُهُ

الْقَازِيَّةُ [el-ḳāziyat] (zāl'ın kesriyle) Halāyıktan bir cemā'at. Ebū 'Amr eyitti: قَازِيَّةٌ [ḳāziyat] zāl-ı mu'cemedir, bu takdīrce hāze'l-bābdan olur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Dāl-ı gayr-ı mu'ceme iledir, nitekim mürür etti.

[قرا]

الْقَرَوُ [el-ḳarv] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Şol kadehtir ki ağaçtan yonarlar. Ve

قَرَوٌ [ḳarv] Kelb yalağına dahi derler, مِيلَعٌ [mīlağ] ma'na'sına. Ve

قَرَوٌ [ḳarv] Bir nesneyi bir vilāyetten bir vilāyete çıkıp tetebbu' etmeğe dahi derler, 'alā-mā se-yec'û.

الْقَرَوَةُ [el-ḳarvet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kezālik sükunuyla) Vāhidi, مِيلَعَةٌ [mīleğat] ma'na'sına. Ve

قَرَوٌ [ḳarv] Şol hurmā köküne dahi derler ki için oyup onda ba'zı nesne ıslatırlar. Ve

قَرَوٌ [ḳarv] ve

قَرَوَةٌ [ḳarvet] Hāyenin derisi büyüektir, onda yā yel yāhūd su veyāhūd bağırsak cem' olduğu için, nitekim debe olan adamlarda olur.

الْقَرَوَانِي [el-ḳarvāniyy] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükunu ve yā'nın teşdīyle) Şol kimsedir ki zikr olunan maraza mübtelā ola. Ve

قَرَوٌ [ḳarv] Şol havuza dahi derler ki nehr

gibi uzun olup onda develer sulana. Ve bu sebebden **تَرَكْتُ الْأَرْضَ قَرَوًا وَاحِدًا** derler kaçan yer yüzün yağmur kaplasa. Ve

قَرَوٌ [qarv] Bir semtte olmağa dahi derler; tekülü: **رَأَيْتُ الْقَوْمَ عَلَى قَرَوٍ وَاحِدٍ أَيْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ**

الْقَرَى [el-ḳarā] (ḳāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Arka, zahr ma'nāsına.

الْقَرِيَّةُ [el-ḳariyyet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Köy ki ma'rūftur.

الْقُرَى [el-ḳurā] (ḳāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) **قَرِيَّةٌ** [ḳariyyet]in cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kiyās, zīrā fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla **فُعَلَةٌ** [fa'let] vezni üzere olup mu'tell olanların cem'i kesr-i fā ve elif-i memdüde ile gelir, **رَكَاءٌ** [rekvet] ile **رِكَاءٌ** [rikā] gibi ve **ظَبْيَةٌ** [zabyet] ile **ظِبَاءٌ** [zibā] gibi. Ve **رَكَوَةٌ** [rekvet] deriden dikilen su kabına derler. Ve ba'zılar eyitti: **قَرِيَّةٌ** [ḳariyyet] ḳāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla ehl-i Yemen lügatidir, şöyle zann olunur ki **قُرَى** [ḳurā] üzerine cem' olunması bu lügate binā'endir, zīrā **ذُرْوَةٌ** [zirvet] ile **ذُرَى** [zurā] gibi ve **لِحْيَةٌ** [lihyet] ile **لُحَى** [luḥā] gibi olur.

الْقَرَوِيٌّ [el-ḳareviyy] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) **قَرِيَّةٌ** [ḳariyyet]e mensüb olan kimse.

الْقَرِيَّاتَيْنِ [el-ḳariyyeteyn] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tesniyesi. Ve Bārī ta'ālānın, **﴿عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرِيَّاتَيْنِ عَظِيمٍ﴾** (الزخرف، 31) dediği kelāmında **قَرِيَّاتَيْنِ** [ḳariyyeteyn] ile murād Mekke ve Tā'if'tir.

الْقَرِيٌّ [el-ḳariyy] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) **فَعِيلٌ** [fa'il] vezni üzere) Bāğçelerde olan su akıntısıdır, **مَجْرَى الْمَاءِ** ma'nāsına.

الْأَقْرِيَّةُ [el-aḳriyyet] (hemzenin fethi ve

rā'nın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Cem'i, su akıntıları ma'nāsına.

الْقَرْيَانُ [el-ḳiryān] (ḳāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'i.

الْقَرِيَّةُ [el-ḳariyyet] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) **فَعِيلَةٌ** [fa'ilet] vezni üzere) Şol ağaçlardır ki onun delikleri vardır, evlerde olan direklerin başına vaz' ederler, ser-i 'imād ma'nāsına.

الْمِقْرَى [el-miḳrā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Şol kâsedir ki onunla mihmān ziyāfet olunur.

الْمِقْرَاتُ [el-miḳrāt] (mīm'in kesriyle) Kezālik şol büyük kâsedir ki ona **جَفَنَةٌ** [cefnet] derler. Ve

مِقْرَاتٌ [miḳrāt] Kezālik her cānibden yağmur suyu cem' olduğu yere derler.

الْقَارِيَّةُ [el-ḳariyyet] (rā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Şol kuştur ki ayakları kısa ve arkası yeşildir. Ve bu tā'ife-i 'Arab katında mergūbdur, onunla teyemmün edip sehī olan kimseyi ona teşbīh ederler. Ve Ya'ḳūb eyitti: **قَارِيَّةٌ** [ḳariyyet]in yā'sını teşdīd ile ederler.

الْقَوَارِي [el-ḳavārī] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Tanıklar, şühedā ma'nāsına; yukālu: **النَّاسُ قَوَارِي اللَّهِ فِي الْأَرْضِ** Ve **شُهَدَاءُ اللَّهِ** [şuhedā]a **قَوَارِي** [ḳavārī] dedikleri halkı tettebbu' ve istikrā edip a'māline nazar ettiklerine binā'endir ve bu Ebū 'Ubeyd'in *Muşannef* adlı kitabında olan rivāyettir. Ebū 'Ubeyd eyitti: **قَارِيَّةٌ** [ḳariyyet] gönderin ucu ve keskin olan yeridir.

الْقَرَى [el-ḳariyy] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi tettebbu' etmek ma'nāsına.

الإِفْتِرَاءُ [el-iktirāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الإِسْتِفْرَاءُ [el-istikrāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu kezālik; tekūlu: قَرَوْتُ الْبِلَادَ قَرَوًّا وَقَرَيْتُهَا وَأَقْرَيْتُهَا وَاسْتَفْرَيْتُهَا إِذَا تَبَعْتَهَا Ve نُحْرَجُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ

فَرِيٌّ [kary] Suyu havuzda cemʿ etmeğe dahi derler; tekūlu: فَرَيْتُ الْمَاءَ فِي الْحَوْضِ إِذَا جَمَعْتِ Ve

فَرِيٌّ [kary] Davar ağzında otu cemʿ etmeğe dahi derler; yukālu: الْبَعِيرُ يَفْرِي الْعَلْفَ فِي شِدْقِهِ أَي يَجْمَعُهُ Ve شِدْقٌ [şidq] ağzın bir cānibine derler.

الْقَارِي [el-kārī] (rā'nın kesri ve meddiyle) Köyde olan kimse; tekūlu: جَاءَنِي كُلُّ قَارٍ قَارٍ وَبَادٍ أَي الَّذِي يَنْزِلُ الْقَرْيَةَ وَالْبَادِيَةَ

الإِيفْرَاءُ [el-ikrāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) At arkasına çul berkitmek; tekūlu: أَفْرَيْتُ الْجُلَّ عَلَى ظَهْرِ الْفَرَسِ أَي أَلَزَمْتُهُ إِثَاءً

الْقَرِي [el-kirā] (kāf'ın kesri ve elifin kasriyle) İhsān etmek.

الْقَرَاءُ [el-қarāʾ] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: قَرَيْتُ الضَّيْفَ قَرِيٌّ مِثْلَ قَلْبِي قَلْبِي وَقَرَاءٌ إِذَا أَحْسَنْتَ إِلَيْهِ إِذَا كَسَرْتَ الْقَافَ Ve قَصْرَتْ وَإِنْ فَتَحْتَ مَدَدْتَ

قَرِي [kirā] Konuğa derler ve taʿāmā dahi derler.

التَّقَرِّي [et-teқarrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Su aramak, tettebbuʿ-i mā maʿnāsına; tekūlu: تَقَرَّيْتُ الْمَاءَ إِذَا تَبَعْتَهَا

قُرِّي [қurrā] (kāf'ın zammı ve rā'nın teşdidi ve elifin kasriyle) Berriyyede bir suyun ismidir.

الْقَرَوَاءُ [el-қarvāʾ] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol devedir ki hörgücü uzun ola. Ve baʿzılar eyitti: قَرَوَاءٌ [қarvāʾ] arkası berk olan nākaya derler,

يَبْتِنَةُ الْقَرِي maʿnāsına. Ve قَرِي [қarā] arka maʿnāsınadır, nitekim el-ān mürür etti. Ve قَرِيٌّ جَمَلٌ أَقْرِي demek cāʾiz değıldir.

قَرَوْرِي [қaravrā] (fethateynle ve elifin kasriyle) Kūfeʾde bir mevziʾin ismidir ki o Nuқra ile Hāciz dedikleri menziller mā-beyninde bir menzildir.

الْقَرِيْوَانُ [el-қayruvān] (kāf'ın fethi ve rā'nın zammı ile حَيْفُطَانٌ [hayқuṭān] vezni üzere) Kāfiledir, kārvān maʿnāsına, Fārisī-i muʿarrebdir. Ve fī hadīsi Mucāhid: ”يَعْدُو ” يَعْدُو ” Yaʿnī “شَيْطَانٌ يَقْرِيْوَانِهِ إِلَى السُّوقِ” “Şeytān kendi tevābiʿiyle her sabāh bāzār yerine hāzır olur.” Ve gāh olur قَرِيْوَانٌ [қayruvān] ʿasker maʿnāsına dahi gelir. Ve حَيْفُطَانٌ [hayқuṭān] ḥāʾ-i mühmele ile ve kāf'la turaç demekle maʿrūf kuşun erkeğıdir.

[قسا]

الْقَسْوَةُ [el-қasvet] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kalbin galiz olması.

الْقَسَاوَةُ [el-қasāvet] (kāf'ın fethi ile) Bi-maʿnāhā.

الْقَسَاءُ [el-қasāʾ] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: قَسَا قَلْبُهُ قَسْوَةً Ve وَقَسَاوَةٌ وَقَسَاءٌ إِذَا غَلِظَ وَاشْتَدَّ

قَسْوٌ [қasv] Akçe yaramaz olmağa derler; yukālu: قَسَتْ الدَّرَاهِمُ تَقْسُو

الإِيفْسَاءُ [el-ikṣāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Galiz etmek; yukālu: أَفْسَأَ الذَّنْبُ

الْمَقْسَاةُ [el-maқsāt] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Mahall-i kasāvet olan nesne.

الْقَاسِي [el-қāsī] (sīn'in kesri ve meddiyle) Berk olan nesne, muhkem maʿnāsına; yukālu: حَجَرَ قَاسٍ أَي صُلْبٌ

الْمُقَاسَاتُ [el-muқāsāt] (mīm'in zammı ile) Bir nesnenin zahmetin çekmek, مُكَابِدَةٌ

[mukābedet] maʿnāsına.

قَسَا [Kasā] (kāf'ın fethi ile عَصَا [ʿaṣā] vezni üzere) Bir mevzi'in ismidir.

الْقَسِي [el-kaṣiyy] (kāf'ın fethi ve sīn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir cins akçedir ki züyüf kısmındadır; yukālu: **دَرَاهِمُ قَسِي** **Ve** **أَيُّ فِضَّتْهَا رَدِيئَةٌ لَيْسَتْ بِلَيْتَةٍ**

قَسِي [kaṣiyy] Şedid olan güne dahi derler; yukālu: **يَوْمَ قَسِي أَيُّ شَدِيدٍ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ** **Ve**

قَسِي [Kaṣiyy] Şakif nām kimsenin dahi lakabıdır. Ebū ʿUbeyd eyitti: Zīrā mezbūr Ebū Riğāl'ı ehl-i tasdik iken katl etmişti, ona binā'en **قَسَى قَلْبُهُ** denilmeğin **قَسِي** [Kaṣiyy] dediler.

الْقَسِيَانُ [el-kaṣiyān] (kāf'nı kesri ve sīn'in sükūnuyla) Cem'i, yaramaz akçeler maʿnāsına, **صَبِي** [şabiyy] ile **صَبِيَانٌ** [şibyān] gibi.

الْقَسِيَّةُ [el-kaṣiyyet] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mü'ennesi.

الْقَسِيَّاتُ [el-kaṣiyyāt] (vezni-i mezbūr üzere) Cem'i; yukālu: **دَرَهْمٌ قَسِيَّةٌ وَقَسِيَّاتٌ** **Ve**

قَسِيَّةٌ [kaṣiyyet] Soğuk geceye dahi derler; yukālu: **لَيْلَةٌ قَسِيَّةٌ أَيُّ بَارِدَةٌ**

[قشا]

الْقَشْوُ [el-kaṣv] (kāf'ın fethi ve şīn'in mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesnenin kabın soymak; tekūlu: **قَشَوْتُ الشَّيْءَ أَقَشُو قَشَوْا إِذَا قَشَرْتَهُ** **Ve** **فِي هَادِسِ كَايْلَةَ: وَمَعَهُ عَسِيْبٌ نَخْلَةٍ** **”وَمَعَهُ عَسِيْبٌ [ʿasīb] hurmā budağına derler. Ve** **حُوصَةٌ [hūṣat] hurmā yaprağına derler.**

الْقَشِيَّةُ [et-taṣṣiyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyet]) Bir nesnenin kabın soymak; tekūlu: **قَشَيْتُهُ تَقَشِيَّةٌ**

الْمُقَشَّي [el-muḳaṣṣā] (mīm'in zammı ve

şīn'in fethi ve teşdidiyle) Kabı soyulmuş nesne, **مُقَشَّشٌ** [muḳaṣṣer] maʿnāsına.

[قصا]

الْقَضْوُ [el-kuṣuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Baʿid olmak; yukālu: **قَصَا الْمَكَانُ يَقْضُو قَضْوًا إِذَا بَعُدَ**

الْقَصِي [el-kaṣiyy] (kāf'ın fethi ve şād'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Irak olan yer, mekân-ı baʿid maʿnāsına.

الْقَاصِيَّةُ [el-kāṣiyet] (şād'ın kesriyle) Irak olan yer.

الْقَاصِيَّةُ [el-kaṣiyyet] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **أَرْضٌ قَاصِيَّةٌ وَوَقْصِيَّةٌ أَيُّ بَعِيدَةٌ** **قَصَوْتُ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَبَاعَدْتُ** **dahi derler; tekūlu:**

الْقَصَا [el-kaṣā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Irak olmak, buʿd maʿnāsına. **Ve** nāhiye maʿnāsına dahi gelir; yukālu: **عَنْ قَصِي فَلَانَ عَن جَوَارِنَا يَقْضَى قَصَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ حَاطُونَا الْقَصَا أَيُّ تَبَاعَدُوا عَنَّا وَهُمْ حَوْلَنَا وَذَهَبَتْ قَصَا هَلُمَّ أَقَاصِيكَ أَيُّنَا أْبَعُدَ** **Ve yukālu:** **عَنْ قَصِي فَلَانَ أَيُّ نَاحِيَّتَهُ** **Yaʿnī** “Gel mübāhese edelim görelim hangimiz ebʿaddir şerr cihetinden.”

الْإِقْصَاءُ [el-iḳṣāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Irak etmek; tekūlu: **أَقْصَيْتُهُ فَهُوَ مُقْصَى وَلَا تَقُلْ مُقْصِي بَفَتْحِ الْمِيمِ وَتَشْدِيدِ الْيَاءِ**

الْقَضْوُ [el-kaṣv] (kāf'ın fethi ve şād'ın sükūnu ile) Deve kulağının bir cānibini kesmek; tekūlu: **قَصَوْتُ الْبَعِيرَ وَكَذَا فِي الشَّاءِ**

الْمُقْضْوُ [el-maḳṣuvv] (mīm'in fethi ve şād'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Kulağının bir tarafı kesilen deve.

الْقَضَوَاءُ [el-kaṣvāʾ] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. **Ve**

قَضَوَاءُ [Kaṣvāʾ] Resülün sallallāhu ʿaleyhi ve sellem nākasının ismidir. **Ve** mezbürenin kulağı kesilmiş değildi.

الْمَقْصِي [el-maḳṣiyy] (mīm'in fethi ve kāf'in sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Kezâlik kulağı kesilmiş deve; yukâlu: نَاقَةٌ قَصَوَاءُ وَشَاةٌ قَصَوَاءُ وَلَا يُقَالُ جَمَلٌ أَقْصَى وَإِنَّمَا يُقَالُ قَصَوَاءٌ أَوْ مَقْصِيٌّ أَوْ مَقْصِيٌّ تَرَكُوا فِيهِ الْقِيَاسَ Ya'nî kıyâs bu idi ki فَعَلَاءُ [fa'ālā] geldiği yerde أَفْعَلُ [ef'al] dahi geleydi, lâkin bu kıyâsa muhâlif geldi. Ve hem mü'ennesi فَعَلَاءُ fa'ālā] gelen أَفْعَلُ [ef'al], bāb-ı rābî'den gelir. Ve قَصَوْتُ [ḳaṣvū] hod bāb-ı evveldendir, pes قَصَوَاءُ [ḳaṣvā] aslından kıyâsa muhâlif gelmiştir ve رَجُلٌ دَاهِيَةٌ أَمْرًا حَسَنًا dahi bunun gibidir ki رَجُلٌ أَحْسَنُ denmez.

الْقَصِيَّةُ [el-ḳaṣiyyet] (kāf'in fethi ve şād'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki sağılmada ve binilmede ona zahmet verilmeyip ri'āyeten terk olunur.

الْقَصَايَا [el-ḳaṣāyā] (kāf'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, bir kimsenin develerin övmeli olsalar فِيهَا قَصَايَا يَتَّقِي بِهَا derler, ya'nî “Zamāne kıtlık olup müştedd olsa onlarda bakiyye bulunur.”

الْقَصِيَّةُ [et-taḳṣiyet] (‘alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-terbiyyet]) Tırnak kesmek, Ferrā rivāyeti üzere; yukâlu: قَصَيْتُ أَظْفَارِي بِمَعْنَى قَصَصْتُ Ve Kisā'î eyitti: Ben zann ederim ki bu tırnağı dibinden kesmek ma'nāsına ola. Ve nisā tā'ifesinden biri öbürüne eyitmiş: إِنَّ وُلْدَكَ لَمِنْ قَصِيَّةٍ Ve حَذَفَ [ḥazf] bir nesneden bir mikdār almağa derler.

الْأَقْصَى [el-aḳṣā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Irak olan yer; yukâlu: فَلَانٌ بِالْمَكَانِ الْأَقْصَى

الْقُصْوَى [el-ḳuṣvā] (kāf'in zammı ve şād'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi.

الْقُصْيَا [el-ḳuṣyā] (kezâlik kāf'in zammı ve şād'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā; yukâlu: النَّاحِيَةُ الْقُصْوَى وَالْقُصْيَا

الْإِقْضَاءُ [el-iḳṣā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin nihāyetine erişmek; yukâlu: نَزَلْنَا مَنْزِلًا لَا يُقْصِيهِ الْبَصَرُ أَيُّ لَا يَبْلُغُ أَفْضَاءُ

الْإِسْتِقْضَاءُ [el-istiḳṣā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin nihāyetin talep etmek.

التَّقْصِي [et-teḳṣī] (fethateynle ve şād'ın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukâlu: اسْتَقْصَى فَلَانٌ فِي الْمَسْأَلَةِ وَتَقْصَى إِذَا طَلَبَ غَوْرَهَا

قُصْيَى [Ḳuṣayy] (kāf'in zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle ism-i tasgîr vezni üzere) Bir recülün ismidir.

الْقُصْوِيُّ [el-Ḳuṣaviyy] (kāf'in zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan isme mensûb olan nesnedir. Yā'ların birin hazf edip ve birin elife kalb edip ba'dehu vāv'a kalb ederler, nitekim عَدُوِّي [ʿadeviyy] ve أُمُوِّي [Umeviyy] derler.

[قضى]

الْقَضَاءُ [el-ḳaḏā] (kāf'in fethi ve elifin ḏād-ı mu'cemeden sonra meddiyle) Hükm ma'nāsınadır. Ve bunun aslı قَضَائِي idi, zīrā ki قَضَيْتُ den me'hūzdur, yā eliften sonra vāki' olduğundan ötürü, hemzeye kalb olunmuştur.

الْأَقْضِيَّةُ [el-aḳḏiyet] (hemzenin fethi ve kāf'in sükūnu ve ḏād'ın kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Cem'î, hükmler ma'nāsına.

الْقَضِيَّةُ [el-ḳaḏiyyet] (kāf'in fethi ve ḏād'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kezâlik hükm.

الْقَضَايَا [el-ḳaḏāyā] (kāf'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'idir, فَعَالَى [fa'ālā] vezni üzere. Ve bunun aslı فَعَائِلٌ dir, kalb-i mekânla قَضَى فَلَانٌ إِذَا فَعَالَى [fa'ālā] olmuştur; yukâlu: ﴿وَقَضَى رَبُّكَ حَكْمًا﴾ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَمَا أَتَى﴾ (الإسراء، 23) Ve gāh olur قَضَا

[kaḏā] ferāg ma'nāsına da gelir; tekülü: **قَضَيْتُ** حاجتي Ve

قَضَا [kaḏā] Katil ma'nāsına da gelir; tekülü: **قَضَا** Ve **صَرَبَهُ** فَقَضَى عَلَيْهِ أَي قَتَلَهُ مَكَانَهُ كَأَنَّهُ فَرَعٌ مِنْهُ Ve dahi derler, öldü ma'nāsına ki müddet-i 'ömründen fārig oldu demek olur. Ve **نَحَبٌ** [naḥb] nūn'un fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla müddet ma'nāsına. Ve gāh olur edā ma'nāsına da gelir ve eriştirmek ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (الإسراء، 4) ve kavluhu ta'ālā: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرُ﴾ (الحجر، 66) أَي أَنهَيْنَاهُ إِلَيْهِ Ve gāh olur geçmek ma'nāsına da gelir. Ferrā eyitti: Bārī ta'ālānın ﴿ثُمَّ أَقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونَ﴾ (يونس، 71) kavlinde قَضَى فَلَانَ ma'nāsınadır, nitekim مَاتَ ve مَضَى ma'nāsına. Ve gāh olur **قَضَاءٌ** [kaḏā] sun' ve takdīr ma'nāsına gelir; yukālu: **قَضَاهُ** إِذَا صَنَعَهُ وَقَدَّرَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ﴾ (فصلت) ve minhu **الْقَضَاءُ** وَالْقَدْرُ Ve

قَضَاءٌ [kaḏā] Söz geçirip hācet bitirmeğe dahi derler; yukālu: **قَضَى** اللُّبَانَةَ إِذَا أَنْفَذَهَا Ve **لُبَانَةٌ** [lubānet] hācete derler.

الْقَاضِي [el-kāḏī] (ḏād'ın kesri ve meddiyle) Hākim. Ve

قَاضِي [kāḏī] Kātil ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **سَمَّ قَاضٍ** أَي قَاتِلٌ

الْإِسْتِيفَاءُ [el-istiḑā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse kāḏī olmasının taleb etmek; yukālu: **إِسْتَفَعَى** فَلَانَ أَي صَبَّرَهُ قَاضِيًا بِمَعْنَى طَلَبَ أَنْ يَصْبِرَ قَاضِيًا

التَّقْضِيَّةُ [et-taḑḑiyet] (alā-vezni التَّزْيِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir kimseyi kāḏī kılmak; yukālu: **قَضَى** الْأَمِيرُ قَاضِيًا كَمَا تَقُولُ أَمْرٌ أَمِيرًا Ve

تَقْضِيَّةٌ [taḑḑiyet] Nesneyi geçirmeğe dahi derler; yukālu: **قَضُوا** بَيْنَهُمْ مَنَآيَا أَي أَنْفَذُوهَا Ve

مَنَآيَا [menāyā] mevtler ma'nāsınadır; ve yukālu: **قَضَى** اللُّبَانَةَ Kaçan sözün geçirip hācetin bitirse. Ve **لُبَانَةٌ** [lubānet] lām'ın zammiyle hācet ma'nāsınadır, nitekim el-ān mürūr etti.

الْإِنْقِضَاءُ [el-inḑiḏā] (hemzenin ve kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesne tükenmek.

التَّقْضَى [et-teḑāḏī] (fethateynle ve ḏād'ın kesri ve teşḏīdiyle) Zikr olunan ma'nāya; tekülü: **إِنْقَضَى** الشَّيْءُ وَتَقَضَى إِذَا تَمَّ Ve

تَقْضِي [teḑḑī] Kuş uçarken aşağı süzülmeğe dahi derler; yukālu: **تَقَضَى** الْبَازِي إِذَا انْقَضَ وَأَصْلُهُ تَقَضَّضَ فَلَمَّا كَثُرَتِ الصَّادُ أُبْدِلَتْ مِنْ إِخْدَاهُنَّ يَاءً

الْإِقْتِضَاءُ [el-iḑḑiḏā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Borç taleb etmek.

التَّقْضَايِي [et-teḑāḏī] (tā'nın fethi ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِقْتَضَى** دَيْنَهُ وَتَقَاضَاهُ

الْقَضَاءُ [el-kaḏḏā] (kāf'ın fethi ve ḏād'ın teşḏīdiyle) Muhkem olan zırh ma'nāsına. Ve ba'zılar katı ve haşin olan zırh ma'nāsınadır dedi.

الْقِضَّةُ [el-ḑiḏat] (kāf'ın kesri ve ḏād'ın tahfiifiyle) Bir ottur ki düz yerlerde biter. Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu şūr yerlerde biten otlar kısmındandır. Ve

قِضَّةٌ [ḑiḏat] Aslında mu'tellü'l-lāmdır, hā 'ıvaz tarikiyle gelmiştir. Ve

قِضَّةٌ [ḑiḏat] Kezālik bir mevzi'in ismidir ki **تَحْلَاقُ اللَّيْمِ** [taḥlāḑu'l-limem] dedikleri kītāl onda vāki' olmuştur. Ve **تَحْلَاقٌ** [taḥlāḑ] tırāş ma'nāsına ve **لَيْمٌ** [limem] saçlar ma'nāsınadır. O uğraşta saçlar tırāş olduğuna binā'en **تَحْلَاقُ اللَّيْمِ** demişlerdir.

الْقَضَاتُ [el-ḑiḏat] (kāf'ın kesri ve ḏād'ın

tahfifiyle) Cem'î, zikr olunan otlar ma'nāsına.

الْقَضِيْنَ [el-kiḏīn] (kāf'ın kesri ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î.

[قطا]

الْقَطَا [el-kaṭā] (kāf'ın fethi ve tā'nın tahfifiyle) Boğurtlak dedikleri kuş, isferūd ma'nāsına.

الْقَطَاةُ [el-kaṭāt] (kāf'ın fethi ve tā'nın kezālik tahfifiyle) Vāhidi, zikr olunan kuşun birisi ma'nāsına.

الْقَطَوَاتُ [el-kaṭavāt] (fethateynle) Cem'î, Kisā'ī rivāyeti üzere, mezbūr eyitti: Gāh olur قَطِيَّاتُ [kaṭayāt] ve لَهْيَاتُ [leheyāt] dahi derler. Ve لَهَاءُ [lehāt] küçük dile derler ki ağız nihāyet bulduğu yerde olur. Ve bunun yā'yla cem' olunmasının vechi budur ki bunda فَعَلْتُ kesir değildir, ya'nī bundan fi'l müştakk olmak ve o fi'le zāhir olmak çok vākī' olmaz. Pes şol elif ki aslı vāv'dır, yā'ya kalb olunup قَطِيَّاتُ [kaṭayāt] derler hilāf-ı غَزَوَاتُ [gazevāt] ki غَزِيَّاتُ cā'iz değildir, zīrā غَزُوْتُ وَغَزَوْتُ kelimelerinin vāv'la isti'mālî kelâmda ma'rūftur. Ve

قَطَاةٌ [kaṭāt] Davarın sağrısında artlaşan kimsenin bindiği yere dahi derler.

الْقَطِيَّيُ [el-kuṭayy] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) قَطَا [kaṭā]nın taşgīridir. Ve fi'l-meseli: "لَيْسَ قَطَاً مِثْلَ قُطَيْيٍ" "أَيُّ لَيْسَ الْأَكْبَابُ كَالْأَصَاغِرِ"

رِيَاضُ الْقَطَا [Riyāḏu'l-Kaṭā] (rā'nın kesri ve kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevzi'in ismidir.

الْقَطْوُ [el-kaṭv] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Neşāttan adımı birbirine karīb atmak; yukālu: قَطَاً فِي مَشِيهِ يَطْوُوُ

الْإِقْطِيبَاءُ [el-iḳṭībā] (hemzenin kesri ve tā'-

i evvelin kesri ve meddiyle ve elifin dahi meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: فِي إِقْطُوَيْ فِي مَشِيهِ

الْقَطَوَانُ [el-kaṭavān] (fethateynle) Zikr olunan tarikle yürüyücü kimse.

الْقَطَوَاتِيَّ [el-kaṭavātī] (fethateynle ve elifin kasrıyla) فَعَوَعَلُ [fe'av'al] vezni üzeredir) Zikr olunan ma'nāya, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعَوَلِي yoktur ammā فَعَوَعَلُ [fe'av'al] vardır, عَوُوْتُ [a'vevsel] gibi. Ve عَوُوْتُ [a'vevsel] söl-pük olan ayağa derler, kadem-i müsterhī ma'nāsına.

قَطَوَانُ [Kaṭavān] (fethateynle) Bir mevzi'in ismidir Kūfe'de.

الْقَطَوَانِيَّيُ [el-Kaṭavāniyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Şol bürdedir ki zikr olunan mevzi'e mensūbdur.

[قعا]

الْإِقْعَاءُ [el-iḳ'ā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kelbin iki ayakların döşeyip ve ellerin dikip dübürü üzerine oturması. Ve salātta إِقْعَاءُ [iḳ'ā]dan nehy vārid olmuştur. Ve

إِقْعَاءُ [iḳ'ā] Secdeteyn beyninde oturak yerlerin ökçeleri üzere komaktır. Ve bu fıkhen tefsīridir, ammā ehl-i lügat olanlar yanında إِقْعَاءُ [iḳ'ā] bir kimse oturak yerlerin yerekoyup inciklerin dikip arkasın bir nesneye dayayıp oturmaktır. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ مُقْعِيًّا"

الْقَعْوُ [el-ka'v] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Erkek dişi üzere çökmek.

الْقَعْوُ [el-ku'uvv] (zammateynle ve vāv'ın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَعَا الْفَحْلُ عَلَى النَّاقَةِ يَقْعُوُ قَعْوًا وَقَعْوًا عَلَى فُعُولٍ [k'a'a] gibidir zīrā ehadühümā āhardan maktūbdur, nitekim bāb-ı 'ayn'da mürür

etmiştir. Ve gāh olur قَعَوْ [kaʿv] ظَلِيمٍ [zalīm] de yaʿnī devekuşunun erkeğinde dahi istiʿmāl olunur, فَعَا الظَّلِيمُ derler. Ve

قَعَوْ [kaʿv] Şol iki ağaca dahi derler ki mihverde yaʿnī üzerinde bekre dönen ağacın iki ucu onlara geçer. Ve kaçan onlar demirden olsa onlara حُطَّافٌ [huṭṭāf] derler ḥāʿ-i muʿcemenin zammı ve ṭāʿ-ın teşdīdiyle.

الْقَعْوَاءُ [el-kaʿvāʾ] (kāfʿin fethi ve ʿaynʿin sükūnu ve elifin meddiyle) Şol ʿavrete derler ki ayakları ince ola.

[قفا]

الْقَفَا [el-kaʿfā] (kāfʿin fethi ve elifin kasrıyla) Boynun ardı, ense maʿnāsına; tezkīri ve teʿnīsī cāʾizdir.

الْقَفْيِي [el-kaʿfiyy] (kāfʿin zammı ve fāʿ-ın kesri ve yāʿ-ın teşdīdiyle) Cemʿi ki فَعُولٌ [fuʿūl] vezni üzeredir, عَصَا [ʿaṣā] ile عُصِي [ʿuṣiyy] gibi.

الْأَقْفَاءُ [el-aqfāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cemʿ-i killeti رَحَا [reḥā] ile أَرْحَاءُ [erḥāʾ] gibi.

الْأَقْفِيَّةُ [el-aqfiyyet] (hemzenin fethi ve fāʿ-ın kesri ve yāʿ-ın tahfiifiyle) Kezālik cemʿ-i killeti, lākin bu ʿalā-hilāfiʿl-kıyāstır, zīrā bu muʿtallūʿl-lāmda memdūd olan ismlere mahsūstur, سَمَا [semā] ile أَشْمِيَّةٌ [esmiyyet] gibi. Ve

قَفَا [kaʿfā] أَبَدًا [ebedā] maʿnāsına dahi gelir دَهْرٌ [dehr]e muzāf olundukta; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ قَفَا الدَّهْرِ أَيَّ أَبَدًا

الْقَفْيِيُّ [el-kaʿfy] (kāfʿin fethi ve fāʿ-ın sükūnuyla) Bir kimsenin ensesine vurmak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: قَفَيْتُ الرَّجُلَ أَقْفِيهِ قَفْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْقَفْيِيَّةُ [el-kaʿfiyyet] (kāfʿin fethi ve fāʿ-ın kesri ve yāʿ-ın teşdīdiyle) Şol koyundur

ki ensesinden boğazlanmış ola, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: هَذِهِ شَاةٌ قَفْيِيَّةٌ أَيُّ مَذْبُوحَةٌ Ve gayrılar شَاةٌ قَفْيِيَّةٌ derler nūn-ı zāʾide ile

الْقَفُورُ [el-kaʿfūr] (kāfʿin fethi ve fāʿ-ın sükūnuyla) Bir nesnenin ardına düşüp gitmek.

الْقَفُورُ [el-kaʿfuvv] (zammeteynle ve vāvʿin teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; tekūlu: قَفُوتٌ أَثَرُهُ قَفُورًا وَقَفُورًا إِذَا اتَّبَعْتَهُ Ve

قَفُورٌ [kaʿfūr] Bir kimseye yaramaz nesne isnād etmeğe dahi derler; tekūlu: قَفُوتٌ الرَّجُلُ أَقْفُوهُ قَفُورًا إِذَا رَمَيْتَهُ بِأَمْرِ قَبِيحٍ

الْقَفْوَةُ [el-kaʿfiwet] (kāfʿin kesri ve fāʿ-ın sükūnuyla) İsmdir, maʿnā-yı mezbūrdan. Ve

قَفُورٌ [kaʿfūr] Bir kimseye fuḥşıyyātla sövmeye dahi derler; tekūlu: قَفُوتُ الرَّجُلِ إِذَا قَدَفْتَهُ "لَا حَدَّ إِلَّا فِي الْقَفْوِ: بِفُجُورٍ صَرِيحًا" Ve التَّبِيحِ Ve

قَفُورٌ [kaʿfūr] Bir kimseyi bir nesne ile ağırlamağa dahi derler; tekūlu: قَفُوتُهُمْ قَفُورًا وَأَقْفَيْتُ هَذَا أَثَرْتُهُ بِهِ Ve

قَفْوَةٌ [kaʿfiwet] Bir kimseyi ağırlamak maʿnāsından ism dahi gelir; tekūlu: فَلَانَ قَفُوتِي أَيُّ خَيْرَتِي مِمَّنْ أَوْثَرُهُ Ve

قَفْوَةٌ [kaʿfiwet] Töhmət maʿnāsına dahi gelir, gūyā ki azdāddandır; tekūlu: فَلَانَ قَفُوتِي أَيُّ قَفُوتِي وَقَالَ بَعْضُهُمْ قَرَفْتِي Yaʿnī bana zararı dokunan kimsedir.

التَّقْفِيَّةُ [et-taʿfiyyet] (ʿalā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyyet]) Bir kimseyi bir kimsenin ardınca göndermek; yukālu: قَفَيْتُ عَلَى أَثَرِهِ بِفُلَانٍ ﴿ثُمَّ قَفَيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ﴾ Kāle taʿālā: اتَّبَعْتَهُ إِثَاءً بِرُسُلِنَا ﴿(الحديد، 27)

الْمُقْفَى [el-muʿkaffā] (mīmʿin zammı ve fāʿ-ın teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Şol

kelâmdir ki evâhiri birbirine muvâfık ola. **الْقَافِيَةُ** [el-kāfiyet] (fā'nın kesriyle) Şol harftir ki kasîde onun üzerine binâ olunur, ma'nâ-yı mezkûrdan me'hûzdur, ba'zı ba'zına tabîr olduğu cihetten.

الْقَوَافِي [el-kavāfî] (kâf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î. Ve

قَافِيَةٌ [kāfiyet] قَافَا [kāfā]ya dahi derler. Ve fi'l-hadîsi: "يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ ثَلَاثَ عُقَدٍ"

عُوقِيْفُ الْقَوَافِي [ʿUveyfu'l-Kavāfî] (ʿayn'ın zammı ve vāv'ın fethiyle sîga-i tasgîr üzere) Bir şâ'irin ismidir ki o ʿUveyf b. Mu'âviye'dir ki cedd-i alâsı Bedr'dir.

الْقَافِي [el-kāfiyy] (kâf'ın fethi ve yâ'nın teşdîdiyle) Şol nesnedir ki onu konuk için ve sabî için ihzâr ederler.

الْقَافِيَّةُ [el-kāfiyyet] (kâf'ın fethi ve yâ'nın teşdîdiyle) Bi-ma'nâhu.

الْإِئْتِفَاءُ [el-iktifāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ihtiyâr etmek; tekûlu: إِئْتِفَاءُهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve

إِئْتِفَاءَةٌ [iktifāʾ] Bir kimsenin ardınca gitmeğe dahi derler.

التَّقْفِي [et-tekkaffî] (tâ'nın ve kâf'ın fethi ve fā'nın kesri ve teşdîdiyle) Kezâlik bir kimsenin ʿakabince gitmek; yukâlu: إِقْتَنَى أَتْرَهُ وَتَقْفَاهُ إِذَا اتَّبَعَهُ

[قلا]

الْقَالِي [el-kāly] (kâf'ın fethi ve lām'ın sükûnu ile) Pisteyi yâhûd eti kavurmak; tekûlu: قَلَيْتُ السَّوِيْقَ وَاللَّحْمَ Ve

قَالِي [kāly] Kezâlik erkek merkeb dışı merkeb sürmeğe dahi derler.

الْقَالِوُ [el-kālv] (kâf'ın fethi ve lām'ın sükûnuyla) Kezâlik erkek dışıyı sürmek;

yukâlu: قَلَا الْعَيْرُ أَتْنَهُ يَقْلُوها قَلُوا إِذَا طَرَدَهَا وَسَاقَهَا Ve عَيْرٌ [ʿîr] kesr-i ʿayn-ı mühmele ile merkeb ve أَتْنٌ [utun] zammeteynle أَتَانٌ [etân]ın cem'î, dışı merkeb ma'nâsına. Ve

قَلَوُ [kalv] Nâka sâhibini ileri alıp gitmeğe dahi derler; yukâlu: قَلَّتِ النَّاقَةُ بِرَاكِبِهَا قَلُوا إِذَا: Ve تَقَدَّمْتُ بِهِ

قَالِي [kāly] Oğlancıklar çelik oynamağa dahi derler; tekûlu: قَلَيْتُ أَقْلِي قَالِيًا Ve

قَلَوُ [kalv] (kâf'ın fethi ve lām'ın sükûnuyla) Kezâlik çelik oynamak, قَالِي [kāly] manâsına lügattir.

الْمَقْلِي [el-makliyy] (mîm'in fethi ve yâ'nın teşdîdiyle) Kavrulmuş ta'âm.

الْمَقْلُو [el-makluvv] (mîm'in ve vāv'ın teşdîdiyle) Bi-ma'nâhu, lügatun fîhi; yukâlu: قَلَيْتُ السَّوِيْقَ وَاللَّحْمَ فَهُوَ مَقْلِيٌّ وَقَلَوْتُ فَهُوَ مَقْلُوٌّ

الْقَلَاءُ [el-kallāʾ] (kâf'ın fethi ve lām'ın teşdîdiyle ve elifin meddi ile) Et kavuran kimse.

الْقَالِيَّةُ [el-kāliyyet] (kâf'ın fethi ve lām'ın kesri ve yâ'nın teşdîdiyle) Kavrulmuş ta'âm.

الْقَالِيَا [el-kālāyā] (kâf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'î, zikr olunan ta'âmlar ma'nâsına.

الْمِقْلَاةُ [el-miqlāt] (mîm'in kesri ve kâf'ın sükûnu ile) Tava ki içinde et kavururlar.

الْمِقْلَى [el-miqlā] (mîm'in kesri ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nâha.

الْقَلَى [el-kilā] (kâf'ın kesri ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bugz etmek. Ve kaçan kâf'ı meftûh eylesen elifi medd edersin; tekûlu: قَلَاهُ بِغْلِيهِ قَلَى وَقَلَاءٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve يَقْلَى lām'ın fethiyle lügat-ı Tayyî'dir.

الْمِقْلَاءُ [el-miqlāʾ] (mîm'in kesri ve kâf'ın

sükūnu ve elifin meddiyle مُعَاعَل [mif'āl] vezni üzere) Şol ağaç pāresidir ki onunla bir kiçirek ağaç pāresin vurmakla oğlan-cıklar oynar.

أَفْلَةٌ [el-ḳulet] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın tahfifiyle) Zikr olunan kiçirek ağaç pāresi ki ona çelik derler; tekülü: فَلَوْتُ الْفَلَّةُ Ve فِلَّةٌ [ḳulet] aslında فُلُوٌ idi, hā vāv'dan 'ıvazdır. Ve Ferrāb eydürdi ki فِلَّةٌ [ḳulet]in ḳāf'ı mazmūm kılındı vāv'a delālet etsin için.

أَفِلَاتٌ [el-ḳilāt] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın tahfifiyle) Cem'i, çelikler ma'nāsına.

أَفْلُونٌ [el-ḳulūn] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i.

أَفْلُونٌ [el-ḳilūn] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i.

أَفْلُؤٌ [el-ḳilv] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol hımārdır ki hafif ve çābük ola. Ve

فَلَوٌ [ḳilv] أَشْنَانٌ [uṣnān]dan alınan suya dahi derler, فَلِيٌّ [ḳily] ma'nāsına lügattir, 'alā-mā se-yec'ū.

أَفْلِيٌّ [el-ḳily] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol sudur ki أَشْنَانٌ [uṣnān]dan ahz olunur.

أَفْلَوْلَى [el-ḳalevlā] (ḳāf'ın ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Şol kuştur ki uçarken havāda yükselir.

الإفليلاء [el-iḳlilā] (hemzenin kesri ve lām'ın kesri ve meddiyle) İrtifāc ma'nāsına; yukālu: إِفْلَوْلَى إِذَا اِرْتَفَعَ Ve

إِفْلِيلَاءٌ [iḳlilā] Sür'at etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِفْلَوْلَى الرَّجُلُ فِي أَمْرِهِ إِذَا انْكَمَشَ Ve إِنَّكِمَاشٌ [inkimāš] sür'at ma'nāsındır. Ve

إِفْلِيلَاءٌ [iḳlilā] İsti'cāl ma'nāsına dahi gelir; ve yukālu: إِفْلَوْلَتْ الْحُمُرُ فِي سُرْعَتِهَا

أَفْلَوْلَى [el-muḳlevlī] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın sükūnu ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki mütecāfi ve müsta'cil ola.

فَالِي قَالَا [ḳālī ḳalā] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle evvelde ve ḳāf'ın kezālik fethi ve āhirinin bināsı ile sānide) İki ismdir ki ism-i vāhid kılınmıştır. İbnu's-Serrāc eyitti: Bunların her biri vakf üzerine binā kılındı, zīrā yā üzerine ve elif üzerine fethayı kerih görmüşlerdir.

[قنا]

أَفْلُونَةٌ [el-ḳinvet] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Koyunu yāhūd gayrı davarı sāhibi beslemek için alıkoyup ticārete ta'yin kılmamak.

أَفْلُونَةٌ [el-ḳunvet] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

أَفْلِينَةٌ [el-ḳinyet] ve

أَفْلِينَةٌ [el-ḳunyet] ('ale'l-vezneyni'l-mezbūreyn) Bi-ma'nāhumā eyzan; tekülü: فَنَوْتُ الْعَنَمِ وَعَيْرَهَا قِنَوَةٌ وَقِنَوَةٌ وَقَتَيْتُ قِنَيْتَهُ وَقِنَيْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهَا لِنَفْسِكَ لَا لِلتَّجَارَةِ Ve

قِنِيَةٌ [ḳinyet] Cāriyeyi oğlancıklarla oynamadan men' edip evde hıfz ve setr etmeğe dahi derler; yukālu: فَنَيْتُ الْجَارِيَةَ تُقْنَى قِنِيَةٌ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعْلُهُ إِذَا مَنَعَتْ مِنَ اللَّعِبِ مَعَ الصَّبِيَّانِ وَتَمَنَعَتْ فِي النَّبِيَّتِ Cevherī eydür: Bu Ebū Sa'īd'in İbnu's-Sikkīt'ten olan rivāyetidir. Ve mezbūrdan فَنَيْتُ الْجَارِيَةَ تُقْنَى kelimesin fā'yla su'āl ettim, bilmem diye cevāb verdi dedi.

مَالٌ قُنْيَانٌ [mālun ḳunyānun] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnu ile ve ḳāf'ın kesri dahi lügattir) Şol māl'dır ki zikr olunan tarikle alıkonmuş ola.

أَفْلِينَاءٌ [el-iḳtinā] (hemzenin ve tā'nın kesri

riyle) Mālî zikr olunan vechle alıkomak. Ve fi'l-meseli: “لَا تُقْتَنُ مِنْ كَلْبٍ سَوْءٍ جَزْوًا” Ya'ni “Yaramaz kelbin veledin saklama.” **الْمَقْنَاءُ** [el-maḩnāt] (mīm'in fethi ve ḩāf'ın sükūnuyla) Ziyāde gölge olan yer ki ona aslā gün dokunmaya, مَضْحَاةٌ [maḩḩāt]ın nakīzidir. Ve مَضْحَاةٌ [maḩḩāt] mīm'in fethi ve ḩād-ı mu'cemenin sükūnuyla şol yerdir ki onu gün dövmeden hālî olmaya. Ve مَقْنَاءَةٌ [maḩnāt]ı hemzesiz ve hemze ile isti'māl cā'izdir.

الْمَقْنُوءَةُ [el-maḩnuvet] (mīm'in fethi ve ḩāf'ın sükūnu ve nūn'un zammı ile) Bi-ma'nāhu.

الْقِنَى [el-ḩinā] (ḩāf'ın kesri ve elifin kasrıyla) Ganī olmak, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere; yukālu: قِنِي الرَّجُلَ يَقْنِي قِنَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve مِثْلُ غَنِيٍّ يَغْنِي غِنَى

قِنَى [ḩinā] Rızāya dahi derler.

الْإِقْنَاءُ [el-iḩnā] (hemzenin kesri ve ḩāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Ganī kılmak; yukālu: أَقْنَاهُ اللهُ أَيَّ اعْطَاهُ مَا يَقْتَنِي مِنَ الْقُنْيَةِ وَالنَّسْبِ Ve قُنْيَةٌ [ḩunyet]in tefsiri el-ān mürür etti. Ve نَسَبٌ [neşeb] nūn'un ve şin'in fethiyle mālā derler. Ve

إِقْنَاءٌ [iḩnā] Rāzī kılmağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَرْضَاهُ Ebū Zeyd eyitti: “Arab tā'ifesinin kelāmındandır bu ki مَنْ” أُعْطِيَ مِائَةً مِنَ الْمَعْرُ فَقَدْ أُعْطِيَ الْقِنَى وَمَنْ أُعْطِيَ مِائَةً مِنَ الضَّانِّ فَقَدْ أُعْطِيَ الْغِنَى وَمَنْ أُعْطِيَ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ فَقَدْ أُعْطِيَ الْمُنَى” derler. Ve مَعْرُ [ma'z] keçi ma'nāsına. Ve مُنَى [munā] mīm'in zammı ve elifin kasrıyla مَنِئِيَّةٌ [meniyyet]in cem'idir, maksūdlar ma'nāsına. Ve

إِقْنَاءٌ [iḩnā] Bir kimseye üns tutunacak ve eğlenecek nesne vermeğe dahi derler; yukālu: أَغْنَاهُ اللهُ وَأَقْنَاهُ أَيَّ اعْطَاهُ مَا يَسْكُنُ إِلَيْهِ

الْقِنُوءُ [el-ḩinv] (ḩāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Hurmā salkımı عِدْقٌ [iḩzḩ] ma'nāsına.

الْقِنُونُ [el-ḩinvān] (ḩāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Cem'î, hurmā salkımları ma'nāsına.

الْأَقْنَاءُ [el-aḩnā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î. Ve

أَقْنَاءٌ [aḩnā] قَنَا [ḩanā]nın dahi cem'î gelir, kezālik hurmā salkımları ma'nāsına, 'alā-mā se-yecū.

الْقَنَا [el-ḩanā] (ḩāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik hurmā salkımı. Ve

قَنَا [ḩanā] قَنَاةٌ [ḩanāt]ın dahi cem'î gelir, gönderler ma'nāsına.

الْقَنَاةُ [el-ḩanāt] (ḩāf'ın fethi ve nūn'un tahfifi ile) Gönder, rumh ma'nāsına.

الْقَنْوَاتُ [el-ḩanevāt] (fethateynle) Cem'î, gönderler ma'nāsına.

الْقُنْيَى [el-ḩuniyy] (ḩāf'ın zammı ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Fُعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere) Kezālik cem'î.

الْقِنَاءُ [el-ḩinā] (ḩāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'î, جِبَالٌ [cebel]le جِبَالٌ [cibāl] gibi. Ve şol قَنَاةٌ [ḩanāt] ki künk ve kārīz ma'nāsındır, onun cem'inde dahi hāl zikr olunan vech üzeredir.

قَنَاةُ الظُّهْرِ [ḩanātu'z-zahr] (ḩāf'ın fethi ve nūn'un tahfifiyle) Arka kemikleri, قَنَاةٌ الظُّهْرِ ma'nāsına.

الْقَنْوَاةُ [el-ḩanāvet] (ḩāf'ın fethi ile) Cezā ma'nāsındır; yukālu: “لَأَقْنُونَاكَ قَنَاوَاتِكَ” لأَجْرِيَّتِكَ جَزَاءَكَ

الْمُقَانَاتُ [el-muḩānāt] (mīm'in zammı ile) Muvāfakat ma'nāsına; yukālu: مَا يُقَانِينِي هَذَا مَا يُوَافِقُنِي Ve

meğe dahi derler; yukālu: أَقْوَى الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا بِالْقَوَاءِ

الْقِيَّ [el-kiyy] (kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidıyla) Otsuz ve susuz olan yer, قَفْرٌ [kāfr] ma'nāsına.

الْقَوَى [el-ḳavā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu.

الْقَوَاءِ [el-ḳavā] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan. Ve

قَوَاءِ [ḳavā] Şol menzile derler ki onda enīs olmaya; yukālu: مِنْزَلٌ قَوَاءٌ أَيْ لَا أُنَيْسَ بِهِ وَبَاتَ فُلَانٌ الْقَوَاءِ وَبَاتَ الْقَفْرَ إِذَا بَاتَ جَائِعًا عَلَى غَيْرِ طُعْمٍ

قَوٌ [Ḳavv] (kāf'ın fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Feyd nām ve Nibāc nām mevzi' beyninde bir yerin ismidir.

الْقَوَائِيَّةُ [el-ḳavāyet] (kāf'ın fethiyle 'alā-vezni **الْكَرَاهَةِ** [el-kerāhet]) Şol yerin ismidir ki iki yağmur yağmış yerlerin mā-beyninde olup ona yağmur yağmamış ola.

الْقَوِيَّ [el-ḳaviyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidıyla) Kuvvetli olan nesne.

الْتَّقْوِيَّةُ [et-taḳviyet] ('alā-vezni **الْتَّرْبِيَّةِ** [et-terbiyet]) Bir nesneyi kavī kılmak; yukālu: قَوَّيْتُهُ أَنَا تَقْوِيَّةً

الْإِقْتِوَاءِ [el-iḳtivā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin hālet-i iştirāda bahāsı nihāyetin bulunca artırışmak; yukālu: إِشْتَرَى الشُّرَكَاءُ شَيْئًا ثُمَّ اقْتَوَوْهُ أَيْ تَرَايَدَوْهُ حَتَّى بَلَغَ غَايَةَ تَمَنِّهِ

الْقَوَاةُ [el-ḳavḳāt] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Çağırıp şemātet etmek.

الْقِيَّاءِ [el-ḳiḳā] (kāf-ı evvelin kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: قَوَّقَيْتُ فَهُوَ مِثْلُ صَوَّضَيْتُ وَزْنَا وَمَعْنَى الدَّجَاجَةَ تُقَوِّقِي قَوَّاءَةً وَقِيَّاءً مِثْلُ فَعَلَّلْتُ فَعَلَّلْتُ yukālu: Ve وَقَوَّقَيْتُ kelimesinde vāv

yā'ya kalb olundu, zīrā bu aslında قَوَّقَوْتُ dūr **صَضَعْتُ** gibi **خَرَبْتُ** manāsına ki bunda fā ve lām mükerrer gelmiştir.

الْقِيَّاءِ [el-ḳiḳā] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Galiz olan yer. Ve bu bāb-ı kāf'ta zikr olunmuştur "قوق" kelimesinin tefsirinde.

[قها]

الْإِفْهَاءِ [el-iḳhā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimse ta'āmdan usanıp onu bī-lezzet bulduğu için kerih görmek; yukālu: أَفْهَى الرَّجُلُ عَنِ الطَّعَامِ إِذَا اجْتَوَاهُ وَقَلَّ طُعْمُهُ Ve **إِجْتِوَاءِ** [iḳtivā] cīm'le bir nesneyi kerih görmektir, pes **أَفْهَى** [aḳhā] **أَفْهَمَ** [aḳheme] gibi olur veznen ve ma'nen.

الْقَهْوَةُ [el-ḳahvet] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şarāb, hamr ma'nāsına. Ve hamra **قَهْوَةٌ** [ḳahvet] dediler ta'ām iştihāsın **إِفْهَاءِ** [iḳhā] ettiğinden ötürü, ya'nı izāle ettiğinden sonra.

الْقَاهِي [el-ḳāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Tiz-hātir olup cüst olan kimse. Vallāhu a'lemu.

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[كبا]

الْكَبْوُ [el-kebv] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yüz üzerine düşmek; yukālu: كَبَا لَوْجِهِهِ كَبْوًا إِذَا سَقَطَ Ve

كَبْوُ [kebv] At terlemeğe dahi derler, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: كَبَا الْفَرْسُ إِذَا حَنَدَتْ فَلَمْ تَعْرِقْ Ve حَنَدٌ [ḥanz] ḥā-i mühmele ve zāl-ı mu'ceme ile atı bir iki meydān seğırtmeğe derler. Ve Ebu'l-Gavş eyitti: كَبْوُ [kebv] at soluduğın belirtmeğe dahi derler. Ve

كَبْوُ [kebv] Çakmaktan āteş çıkmağa dahi derler; yukālu: كَبَا الرَّيْدُ إِذَا لَمْ تَخْرُجْ نَارُهُ [zend] zā-i mu'ceme ile ve nūn'la çakmağa derler. Ve

كَبْوُ [kebv] Bir nesneyi süpürmeğe dahi derler; tekūlu: كَسَحَ Ve كَبَوْتُ الشَّيْءَ إِذَا كَسَحْتَهُ [kesh] sīn ve ḥā-i mühmeleteyn ile süpürmeğe derler. Ve

كَبْوُ [kebv] Bir nesneden bir nesneyi dökmeğe dahi derler; tekūlu: كَبَوْتُ الْكُورَ وَعَيْرُهُ إِذَا صَبَبْتَ مَا فِيهِ

الْكَابِي [el-kābī] (bā'nın kesri ve meddiyle) Yüzü üzere düşen kimse.

الْكَبَا [el-kibā] (kāf'ın kesri ve elifin kasrıyla) Süpürüntü, كُنَاسَةٌ [kunāset] ma'nāsına.

الْأَكْبَاءُ [el-ekbā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, süpürüntüler ma'nāsına, مَعَى [mi'ā] ile أَمْعَاءُ [em'ā] gibi. Ve مَعَى [mi'ā] mīm'in kesriyle bağırsağa derler.

الْكَبِيَّةُ [el-kibet] (kāf'ın kesri ve bā'nın tahfifiyle) Kezālik süpürüntü ma'nāsına.

الْكَبُوتُ [el-kibūt] (kāf'ın kesri ve bā'nın

zammı ve meddiyle) Cem'i, süpürüntüler ma'nāsına.

الْكَبِيَاءُ [el-kibā] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Hüb rāyihalı olan 'uddan bir nev'dir.

التَّكْبِيَّةُ [et-tekbiyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-terbiyet]) Bir nesneyi buhūrlamak; ma'nā-yı mezkūrdan me'hūzdur; yukālu: كَبِيَ ثَوْبُهُ إِذَا بَحَّرَهُ

التَّكْبِي [et-tekebbī] (fethateynle ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Buhūrlanmak.

الْإِكْتِبَاءُ [el-iktibā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik buhūrlanmak; tekūlu: تَكَبَّى وَاكْتَبَى إِذَا تَبَحَّرَ

الْكَبْوَةُ [el-kebv] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir kerīh nesneden tevakkuf edip durmak. Ve āteş kül altında olmağa dahi derler; yukālu: خَبِبَ النَّارُ إِذَا سَكَنَ لَهَا وَكَبَتْ إِذَا غَطَّهَا الرَّمَادُ وَالْجَمْرُ تَحْتَهُ وَهَمَدَتْ إِذَا طَفِنَتْ وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا شَيْءٌ أَلْبَنَةٌ

كَابِي الرَّمَادِ [kābī'r-remād] (bā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki gāyet-i sehā ve kesret-i zıyāfetinden kül yığını çok olmağın obrulup yıkıla; yukālu: فَلَانَ كَابِي الرَّمَادِ إِذَا كَانَ عَظِيمَ الرَّمَادِ يَنْهَارُ

[كتى]

الْإِكْتِبَاءُ [el-iktūtā] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddi ve elifin dahi meddiyle) Bir kimse kendi nefsin mübāлага ile medh eylemek, kavliyle 'āmil olmanızın. Ve

إِكْتِبَاءُ [iktītā] Kelāmda tereddüd ederek söylemeğe dahi derler تَتَعْتَعُ [teta'tu] gibi; yukālu: اِكْتَوْتَى إِذَا تَتَعْتَعُ

[كشى]

كَشْوَةٌ [Keshvet] (kāf'ın fethi ve šā'nın sükūnuyla) جَمْرَةٌ [cemret] vezni üzere) Bir şā'irin anasının ismidir.

الْكُذْبَةُ [el-kudyet] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Şol yerdir ki ziyāde berk ola; yukālu: “صَبُّ كُذْبَةٍ” Berk yerler ma'nāsına.

[كدى]

الْكُدَى [el-kudā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i.

الْإِكْدَاءُ [el-ikdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kuyu kazan kimse ziyāde berk yere gelmeğin kazmak mümkün olmamak; yukālu: كُدَى الْحَافِرِ إِذَا بَلَغَ الْكُذْبَةَ فَلَا يُمْكِنُهُ أَنْ يَخْفِرَ Ve mutlakan berk yere gelmeğe dahi derler; yukālu: حَفَرَ فَأَكْدَى إِذَا بَلَغَ إِلَى الصُّلْبِ

الْكُدُوءُ [el-kuduvv] (zameteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Yer otu geç bitirmek; Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: كَذَبَتِ الْأَرْضُ تَكْدُو كُدُوءًا

الْكَادِيَةُ [el-kādiyat] (dāl'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Şol yerdir ki otu geç bite.

الْكَدَى [el-kedā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir marazdır ki kelb eniğine ʿarız olup kay ve suʿālî mûcib olur ve ona iki gözünün arasına dāg vurmakla ʿilac ederler. Ve

كَدَى [kedā] Yer kazmaktan parmaklar çöngelmeğe dahi derler; yukālu: كَدَيْتُ أَصَابِعُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَلَّتْ مِنَ الْحَفْرِ Ve

كَدَى [kedā] Deve yavrusu süt içip içerisi fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: كَدَيْتُ الْفَصِيلُ كَدَى إِذَا شَرِبَ اللَّبَنَ فَفَسَدَ جَوْفُهُ

الْإِكْدَاءُ [el-ikdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi bir nesneden menʿ etmek; tekūlu: أَكْدَيْتُ الرَّجُلَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا رَدَدْتَهُ عَنْهُ Ve

إِكْدَاءٌ [ikdā] Bir nesnenin hayrı azalmağa dahi derler; yukālu: أَكْدَى الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ خَيْرُهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى﴾

(النجم، 34) أَي قَطَعَ الْقَلِيلَ

[كذا]

كَذَا [kezā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir lafzdır ki şeyden kināyet olur; tekūlu: فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا Ve gāh olur ʿadedden kināyet olur, pes bu takdīrce mā-baʿdini temyīziyyet üzere mansūb eder; tekūlu: لَهْ عِنْدِي كَذَا دِرْهَمًا كَمَا تَقُولُ عِنْدِي عِشْرُونَ دِرْهَمًا

[كرى]

الْكَرَى [el-kerā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Uykuya varmak; tekūlu: كَرَى الرَّجُلُ يَكْرَى كَرَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْكَرِي [el-kerī] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Uykuya varan kimse.

الْكَرِيَّةُ [el-keriyet] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) [faʿīlet] vezni üzere) Müʿennesi; yukālu: رَجُلٌ كَرٍ وَامْرَأَةٌ كَرِيَّةٌ

الْكَرْيَانُ [el-keryān] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Uykuya varan kimse; yukālu: يَا نِي “Subh vaktinde nāʾim bulundu.” أَصْبَحَ فَلَانَ كَرِيَانَ الْغَدَاةَ أَي نَاعَسَا

الْإِكْرَاءُ [el-ikrā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Geceyi te'hīr etmek; tekūlu: أَكْرَيْتُ الْعِشَاءَ إِذَا أَخْرَجْتَهُ

إِكْرَاءٌ [ikrā] Sözü uzatmağa dahi derler; tekūlu: أَكْرَيْتَنَا الْحَدِيثَ اللَّيْلَةَ أَي أَطَلَّنَا

إِكْرَاءٌ [ikrā] Ziyāde kılmağa ve ʾikrāʾ [ikrā] nākıs kılmağa dahi derler, azdāddandır.

الْكَرْوِي [el-kery] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hark kazmak; tekūlu: كَرَيْتُ التَّهْرَ كَرِيًا إِذَا حَفَرْتَهُ

الْكَرْوُ [el-kerv] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kuyunun için yapmak; tekūlu: كَرَوْتُ الْبَيْتَ إِذَا طَوَيْتَهَا

كَرْوٌ [kerv] At eliyle yeri vurmağa dahi

derler, istikāmet üzere ya'fī elini iç yüze eġmeksizin. Ve

كَرْوٌ [kerv] 'Avret nāzla yürümeğe dahi derler; yukālu: كَرَبَتِ الْمَرْأَةُ فِي مَسْتَبِيهَا تَكْرُو كَرْوًا

الْكَرْوَاءُ [el-kervā] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki incikleri ince ola, مَفْنَسِينَا دَقِيقَةَ السَّاقَيْنِ ma'f'nāsına.

الْكَرَاءُ [el-kirā] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) İcāre ma'f'nāsına, zīrā ki bu كَارِيَةٌ kelimesinin masdarıdır. Delīl budur ki رَجُلٌ كَارِيٌّ derler ve مَفَاعِلٌ [mufā'il] vezni hod فَاعِلٌ den gayrı yerlerde olmaz. Ve bu vāvīdir, zīrā ki "أَعْطَى الْكَرِيَّ كِرْوَتَهُ" derler.

الْكَرِيَّ [el-keriyy] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) فَعِيلٌ [fa'il] vezni üzere) Kirāya veren kimse, مُكَارِيٌّ [mukārī] ma'f'nāsına. Ve kirāya alan kimseye dahi derler, مُكَتَرِيٌّ [mukterī] ma'f'nāsına.

الْكَرْوَةُ [el-kirvet] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükunuyla) Kirā ma'f'nāsınadır.

الْمُكَارِي [el-mukārī] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kirāya veren kimse.

الْمُكَارُونَ [el-mukārūn] (mīm'in zammı ve rā'nın zammı ve meddiyle) Cem'i, kirāya veren kimseler ma'f'nāsına yā sākit oldu, ictimāc-ı sākineynden ötürü; tekūlu: هَؤُلَاءِ الْمُكَارُونَ وَذَهَبَتْ إِلَى الْمُكَارِينَ وَلَا تُثْقَلِ الْمُكَارِيْنَ Ve kaçan مُكَارِيٌّ [mukārī] kelimesin kendi nefesine muzāf kılsan هَذَا مَكَارِيٌّ dersin yā-i meftūha-i müşeddede ile ve cem'de dahi hāl böyledir, هَؤُلَاءِ مُكَارِيٌّ dersin nūn-ı cem' izāfetle sākit olup vāv yā'ya kalb olunup ve yā-i mütekellim meftūh kılınıp idgām olunmuştur. Ve هَذَا مَكَارِيٌّ dersin yā'nın fethiyle tesniyesinde. Ve قَاضِي [qāḏī] ve رَامِي [rāmī] kelimelerinde ve bunların emsālinde dahi hāl böyledir.

الْإِكْرَاءُ [el-ikrā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kirāya vermek; tekūlu: أَكْرَيْتُ الدَّارَ

الْمُكْرَأَةُ [el-mukrāt] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükunu ile) Kirāya verilen nesne.

الْمُكْرَى [el-mukrā] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Müzekkeri; yukālu: هَذِهِ دَارٌ مُكْرَأَةٌ وَبَيْتٌ مُكْرَى

الْإِكْتِرَاءُ [el-iktirā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kirāya almak.

الْإِسْتِكْرَاءُ [el-istikrā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'f'nāhu; tekūlu: إِكْتَرَيْتُ الدَّارَ وَاسْتَكْرَيْتُهَا

الْكَرِيَّةُ [el-keriyyet] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bir ağaçtır ki kumda جَعْدَةٌ [ca'det] demekle ma'f'rūf ot üzerine biter, vilāyet-i Necd'de.

الْكَرَةُ [el-kuret] (kāf'ın zammı ve rā'nın tahfifiyle) Top ki çevgānla vururlar. Ve bunun aslı كُرٌّ dir, hā 'ıvazdır.

الْكَرِينُ [el-kurīn] (kāf'ın zammı ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i.

الْكَرِينُ [el-kirīn] (kāf'ın kesri ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i.

الْكَرَاتُ [el-kurāt] (kāf'ın zammı ve rā'nın tahfifi ile) Kezālik cem'i.

الْكَرْوُ [el-kerv] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Topla oynamak; tekūlu: كَرَوْتُ بِالْكَرَةِ أَكْرُو بِهَا كَرْوًا إِذَا لَعِبْتَ بِهَا

الْمُكْرِيَّ [el-mekriyy] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Şol devedir ki yürümesi mülāyim ve har gibi batī ola.

كِرَاءٌ [Kirā] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismi.

الْكَرَوَانُ [el-kerevān] (fethateynle) Bir cins

kuşun ismidir ki o ağaçdelen demekle ma'rûf olan kuştur demişler, çübîne ma'nāsına. Ve ba'zılar toy demekle ma'rûf olan kuştur demişler, meşhûr olan dahi budur.

الْكَرَى [el-kerā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) كَرَوَانٌ [kerevān]nın müzekkeri ya'nî toy kuşunun müzekkeri. Ve kaçan sayd olunsa أَطْرُقُ كَرَى أَطْرُقُ كَرَى || إِنَّ النُّعَامَةَ فِي الْقُرَى derler. Ve bunu mesel tarikiyle tekebbürü terk et demek mahallinde dahi zikr ederler. Ve أَطْرُقُ [aṭriḳ] yere bak demektir. Ve نَعَامَةٌ [ne'āmet] devekuşudur, ya'nî قُرَى [qurā]da devekuşları sayd olunmuştur, senden 'azīm ve cesīm iken.

الْكَرَوَانُ [el-kirvān] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükunuyla) كَرَوَانٌ [kerevān]ın cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kiyās وَرَشَانٌ [virşān] [vereşān]ın cem'i olduğu gibi. Ve وَرَشَانٌ [virşān] kumru demekle ma'rûf olan kuştur. Ve bu zevāyid hazfiyle olan cem'dir, gūyā ki كَرَى [kerī]yi cem' etmişlerdir, أَحْ [aḥ]le إِخْوَانٌ [ihvān] gibi.

الْكَرَاوِينُ [el-kerāvīn] (kāf'ın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kezālik كَرَوَانٌ [kerevān]ın cem'i ve وَرَشَانٌ [vereşān]ın cem'inde وَرَاشِينُ [verāşīn] dahi dedikleri gibi.

[كسا]

الْكِسْوَةُ [el-kisvet] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükunuyla) Giysi, libās ma'nāsına.

الْكِسْوَةُ [el-kusvet] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükunuyla) Bi-ma'nāhā, lügatun fihā.

الْكِسَى [el-kusā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) كِسْوَةٌ [kisvet]in cem'i, libāslar ma'nāsına. Ve

كِسْوَةٌ [kisvet] (kesr-i kāf'la) Libās giydirmeğe dahi derler.

الْإِكْتِسَاءُ [el-iktisā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Libāsın giymek; yukālu: كَسَوْتُهُ نُوبًا فَانْكَسَيْتُهُ

الْكِسَاءُ [el-kisā'] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Kilim ve kilim kısmından örtünecek nesne.

الْأَكْسِيَّةُ [el-eksīyet] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve ya'nın tahfiifiyle) Cem'i, kilimler ma'nāsına. Ve كِسَاءٌ [kisā']ın aslı كِسَاؤٌ dır, zīrā bu كَسَوْتُ den me'hūzdur vāv eliften sonra vākī' olmağın hemzeye kalb olunmuştur.

التَّكْسِي [et-tekessī] (fethateynle ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Kilim örtünmek; tekūlu: تَكَسَيْتُ بِالْكِسَاءِ إِذَا لَبَسْتَهُ

الْكَاسِي [el-kāsī] (sīn'in kesri ve meddiyle) Gāh olur libās giymiş ma'nāsına gelir مَاءٌ دَافِقٌ Ve عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ gibi, zīrā كَسَى الْعُرْيَانُ derler sīga-i mechūl üzere كَسَا الْعُرْيَانُ demezler.

[كشى]

الْكَشْيَةُ [el-kuşyet] (kāf'ın zammı ve şīn'in sükunuyla) Keler karnında olan yağ, سُحْمَةٌ ma'nāsına.

الْكَشَى [el-kuşā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, zikr olunan yağlar ma'nāsına.

[كظا]

الْكَظْوُ [el-kuşuvv] (zammateynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bedende et çoğalıp sık olmak; yukālu: كَظًا لَحْمُهُ يَكْظُو إِذَا كَثُرَ وَانْتَزَرَ وَيُقَالُ حَظًا لَحْمُهُ وَكَظًا وَبَظًا كُلُّهُ بِمَعْنَى

[كفى]

الْكَفْيَةُ [el-kiyāfet] (kāf'ın kesri ve fā'nın tahfiifiyle) Bir nesneye vefā etmek; tekūlu: كَفَاكَ الشَّيْءُ يَكْفِيكَ كَفَاهُ مُؤْتَهُ كَفَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الِإِكْتِفَاءُ [el-iktifā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesne ile kanā'at etmek.

الِإِسْتِكْفَاءُ [el-istikfā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseden bir nesne ile kanā'at talep etmek; tekülü: **اِكْتَفَيْتُ بِهِ وَاسْتَكْفَيْتُهُ الشَّيْءَ فَكَمَانِيهِ**

الْمَكَاْفَاءُ [el-mukāfāt] (mīm'in zammıyla) Bir nesneye ıvaz vermek; tekülü: **كَافَيْتُهُ**

الْمَكْفَاءُ [el-mekfāt] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kifāyet ma'nāsıdır; tekülü: **رَجَوْتُ مَكْفَاتَكَ أَي كَمَايَتَكَ**

الْكَافِي [el-kāfī] (fā'nın kesri ve meddiyle) Kifāyet kılıcı nesne.

الْكَفِيي [el-kefiyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **رَجُلٌ كَافٍ** Ve **وَكَفِيٌّ مِثْلُ سَالِمٍ وَسَلِيمٍ**

كَافِي [kāfī] Gāh olur tesniye ve cem' mahallinde müfred isti'māl olunur; tekülü: **هَذَا رَجُلٌ كَافِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَرَجُلَانِ كَافِيكَ مِنْ رَجُلَيْنِ وَرَجَالٌ كَافِيكَ مِنْ رَجَالٍ**

الْكَفْي [el-kefy] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kifāyet edici nesne, **حَسْبُ** ma'nāsına; yukālu: **هُوَ كَفْيُكَ أَي حَسْبُكَ**

الْكَفْيَةُ [el-kufyet] (kāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Kuvvet ve kudret.

الْكَفَى [el-kufā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, kuvvetler ma'nāsına.

[كَلَى]

الْكُلْيَةُ [el-kulyet] (kāf'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Böğrek ki a'zā-yı bātinedendir.

الْكُلْوَةُ [el-kulvet] (kāf'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; lügatun fi'hā. İbnu's-Sikkīt eyitti: **كِلْوَةٌ** [kilvet] sahīh değildir kāf'ın kesriyle.

الْكُلْيَاتُ [el-kulyāt] (kāf'ın zammı ve lām'ın

kezālik sükūnuyla) Cem'i. Ve yā'ī olan kelimeler kaçan elif ve tā'yla cem' olunsalar onların 'aynü'l-fi'li mazmūm kılınmaz.

الْكُلَى [el-kulā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i, böğrekler ma'nāsına. Ve

كُلْيَةٌ [kulyet] **كُلْيَةُ السَّحَابِ** [kulyetu's-sehāb] ın dahi cem'i gelir, bulutun aşağıları ma'nāsına. Ve

كُلْيَةٌ [kulyet] Şol değirmi sahtiyān pāresine dahi derler ki **مَزَادَةٌ** [mezādet]in kulpu altında **مَزَادَةٌ** [mezādet]in derisine dikerler. Ve **مَزَادَةٌ** [mezādet] azık koyacak deriye derler. Ve

كُلْيَةٌ [kulyet] Yayın kabzası ile bağı mābeyninde olan ince yere dahi derler. Ve

كُلْيَةٌ [kulyet] Ok temrenin sağından yāhūd solundan bir cānibine dahi derler.

الْكُلْيَتَانِ [el-kulyetān] (kāf'ın zammı ve lām'ın sükūnu ile) Tesniyesi, iki böğrek. Ve yay kabzasının iki ince yeri. Ve ok temreninin iki cānibi sağından ve solundan. Ve

كُلْيَةُ السَّحَابِ [kulyetu's-sehāb] Bulutun aşağısı. Ve **كُلَى** [kulā] bunun dahi cem'i gelir; yukālu: **اِنْبَعَجَتْ كَلَاهُ عَلَى مَا مَرَّ**

الْكُلْيِي [el-kely] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir kimsenin böğreğine vurmak; tekülü: **كَلَيْتُهُ إِذَا أَصَبَتْ كُلَيْتَهُ**

الِإِكْتِيلَاءُ [el-iktīlā] Bir kimsenin böğreğine vurulmak; tekülü: **كَلَيْتُهُ فَامْتَلَى**

حُمْرُ الْكُلَى [ḥumru'l-kulā] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnu ve kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Arık olan davarların kırmızılığı ki arıklığından kināyet olur; yukālu: **جَاءَ فَلَانٌ بِعَتْمِهِ حُمْرَ الْكُلَى**

كِلَا [kilā] (kāf'ın kesri ve lām'ın tahfifiyle)

Bir lafzdır ki iki ‘adedin te’kīdinde isti‘māl olunur, كَلٌّ lafzı cem‘in te’kīdinde isti‘māl olunduğu gibi. Ve bu ism-i müfred gayr-ı müsennâdır. Kaçan ism-i zâhir bunun ‘akibince gelse ref‘de ve nasbda ve cerrde hâlet-i vâhıde üzere olup elifle gelir; tekülü: رَأَيْتُ كَيْلًا الرَّجُلَيْنِ وَمَرَزْتُ بِكَيْلِ الرَّجُلَيْنِ وَجَاءَنِي كَيْلًا الرَّجُلَيْنِ Ve kaçan muzmere muzâf olsa elif yâ’ya kalb olunur, cerr ve nasb mevzi‘inde; tekülü: رَأَيْتُ كَيْلَيْهِمَا وَمَرَزْتُ بِكَيْلَيْهِمَا كَمَا تَقُولُ عَلَيْهِمَا Ve hâlet-i ref‘inde hâli üzere bākī kalır. Ve Ferrā eyitti: كَيْلًا lafzı tesniyedir, كَلٌّ lafzından me’hūzdur, lām’ı tahfif edip üzerine elifi ziyâde etmekle. Ve كَيْلًا [kiltā]da dahi hâl bu minvāl üzeredir. Ve bunlar izâfetsiz tekellüm olunmaz. Ve bunların müfredi ile tekellüm olunmaz ve eger tekellüm olursa كَلٌّ ve كَيْلٌ denirdi. Ve Ferrā’nın bu kavli ehl-i Başra katında za‘iftir, zīrā bu tesniye olsa hâlet-i nasbında ve hâlet-i cerrinde ism-i zâhire muzâf oldukta yâ’ya münkalib olurdu ve hem كَيْلًا lafzının ma’nāsı كَلٌّ lafzına muhâlifdir, zīrā كَلٌّ lafzı ihâta-i efrād için كَيْلًا lafzı şey’-i mahsūs içindir, pes zâhir oldu ki bu مَعَى gibi ism-i müfreddir, lâkin tesniyeye delâlet etsin için vaz‘ olunmuştur, nitekim نَحْنُ lafzı ism-i müfreddir tesniye ve mâ-fevk-i isnenye delâlet için vaz‘ olunmuştur. Ve eger bir kimse su‘âl edip çünkü كَيْلًا lafz-ı müfreddir, pes zamîre muzâf oldukta niçin elifi yâ’ya münkalib olur derse cevâb verilir ki kelime-i كَيْلًا vaktâ ki dâ‘imetü’l-izâfet olduysa عَلَى kelimesine ve لَدَى kelimesine şebih olup hâlet-i nasbda ve hâlet-i cerrde zamîre dâhil olduğu hâlde elifi yâ’ya münkalib oldu, zīrā عَلَى kelimesi yâ mahall-i nasbda yâhūd mahall-i cerrde vâki‘ olur, mahall-i ref‘de

vâki‘ olmaz, pes كَيْلًا hâlet-i ref‘de aslı üzere bākī kalıp hâlet-i nasb ve cerrde عَلَى kelimesine teşbih olundu. Ve ammā كَيْلًا kelimesi ki te’nīs içindir Sibeveyhi eydür: Bunun elifi te’nīs için ve tā’sı lāmü’l-fi‘lden bedeldir ki o vāv’dır, zīrā ki aslı كَلُّوا dir, vāv yâ’ya kalb olundu, tā te’nīs için olup bu makâmda te’nīsın te’kīde ihtiyacı olduğundan ötürü, zīrā gâh olur كَيْلًا nın elifi yâ’ya kalb olunup ‘alâmet-i te’nīse sâlih olmaz. Ve Ebū ‘Ömer-i Cermī eyitti: كَيْلًا da tā mülhakadır ve âhirinde olan elif lāmü’l-fi‘ldir vezni فَعْتَلَّ [fi‘tel]dir, Cevherī eydür: eger hâl Ebū ‘Ömer dediği gibi olaydı, bunun nisbetinde كَيْلًا denirdi vaktâ ki mezbûrun nisbetinde كَيْلًا deyip tā’yı iskât ettiler ise delâlet etti ki أُخْتُ kelimesinde olan tā mecrâsına cārīdir ki أُخْتُ kelimesine nisbet olunsan أَخَوِي derler.

[كمى]

الْكَمِي [el-kemy] (kāf’ın fethi ve mīm’in sükunıyla) Şehâdeti gizlemek; yukâlu: كَمَا فَلَانَ شَهَادَتَهُ يَكْمِيهَا إِذَا كَتَمَهَا

الْإِنْكِمَاءُ [el-inkimā] (hemzenin ve kāf’ın kesriyle) Gizlenmek; tekülü: إِذَا إِنْكَمَى اسْتَحْفَى

التَّكْمِي [et-tekemmī] (fethateynle ve mīm’in kesri ve teşdidiyle) Örtünmek; tekülü: وَهوَ تَكْمَى فَلَانَ إِذَا تَغَطَّى

تَكْمِي [tekemmī] Setr ve ihâta ma’nâsına dahi gelir; yukâlu: تَكَمَّتِ الْفِتْنَةُ النَّاسَ إِذَا غَشِيَتْهُمْ

الْكَمِي [el-kemmiyy] (kāf’ın fethi ve yâ’nın teşdidiyle) Bahâdır olan kimse ki saz ve silâh ile müretteb ola. Ve mezbûra كَمِي [kemmiyy] dedikleri silâhla ve cebe ve tolga ile özin setr ettiğine binâ’endir.

الْكُمَاءُ [el-kumât] (kāf’ın zammı ve mīm’in

tahfifi ile) Cem'î, silâhla mürtekeb kimse-ler ma'ânâsına, gūyā ki كَامِي [kāmī] kelimesin cem' etmişlerdir, فَضَاةٌ [kādī] ile فَضَاةٌ [kādī] gibi.

الْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyā] (kāf'ın kesri ve meddi ve mīm'in kesri ve elifin meddiyle سِيمِيَاءُ [sīmiyā] vezni üzere) Bir san'attır ki onunla bakırı altın ederler. Ve bu 'Arabī-i mahzır lākin Cevherī, سِيمِيَاءُ [sīmiyā]yı سَوْمٌ den ya'ni mu'tellū'l-aynda irād etmiştir, كِيمِيَاءُ [kīmiyā]a kıyās, münāsib olan bu idi ki mu'tellū'l-lām'da irād ede. Ve sāhib-i *Ḳāmūs* dahi bu husūsta Cevherī eserine zāhib olmuştur. Ve eger سَوْمٌ [sevm]de zikr olunması onda 'alāmet ve sīmā ma'ânâsı olduğuna binā'en ise; كِيمِيَاءُ [kīmiyā]yı كَوْمٌ de zikr ettiği kifāyet ederdi, tā ki münāsebet fevt olmaya.

[كنى]

الْكِنَايَةُ [el-kināyet] (kāf'ın kesriyle) Bir nesneyi tekellüm edip gayrı nesne dilemek; tekūlu: كَنَيْتُ بِكَذَا عَنْ كَذَا وَكَتَوْتُ

الْكَانِي [el-kānī] (nūn'un kesri ve meddiyle) Kināyet tekellüm edici kimse.

الْكَانُونُ [el-kānūn] (nūn'un zammı ve meddiyle) Cem'î, kināyetle söyleyiciler ma'ânâsına; yukālu: رَجُلٌ كَانَ وَقَوْمٌ كَانُونَ

الْكُنْيَةُ [el-kunyet] (kāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Şol ismdir ki أَبٌ [eb]le yāhūd أمٌّ [umm]le musaddar ola.

الْكِنْيَةُ [el-kinyet] (kāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'ânāhā; lügatun fihā.

الْكُنَى [el-kunā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'î, zikr olunan ismler ma'ânâsına. Ve

كُنَى الرَّوْيَا [kune'r-ru'yā] Şol mesellerdir ki vākī'a için mü'ekkel olan melik onu darb

edip onunla umūr-ı zāhireden kināyet olur.

الْإِكْتِنَاءُ [el-iktinā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Künyetle künyetlenmek; yukālu: فَلَانٌ إِكْتَنَى بِكَذَا

الْتَكْنِيَةُ [et-teknīyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir kimseyi bir künyetle künyetlemek; tekūlu: فَلَانٌ يُكْنَى بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ وَلَا تَقُلْ يُكْنَى بِعَنْدِ اللَّهِ وَيَقَالُ كُنْيَتُهُ أبا زَيْدٍ وَأَبِي زَيْدٍ تَكْنِيَةُ

الْكَنْيَى [el-keniyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir kimse ile künyette müşte-rek olan kimse.

[كوى]

الْكَيْ [el-keyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Döğün, dāğ ma'ânâsına. Ve

كَيْ [keyy] Döğün vurmak ma'ânâsına dahi gelir; yukālu: "أَخِرُ الدَّوَاءِ الْكَيْ" وَلَا يُقَالُ أَخِرُ الدَّاءِ الْكَيْ Ve

كَيْ [keyy] Keskin nazarla nazar etmeğe dahi derler; yukālu: كَوَاهُ بِعَيْنِهِ إِذَا أَحَدٌ إِلَيْهِ النَّظَرُ Ve

كَيْ [keyy] 'Akreb ısırmağa dahi derler; tekūlu: كَوْنُهُ الْعُقْرُبُ إِذَا لَدَعْتُهُ

الْإِكْتِنَوَاءُ [el-iktivā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Döğünlü olmak; tekūlu: كَوَيْتُهُ فَأَكْتَوَى هُوَ

الْمُكَوَاةُ [el-mukāvāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse ile söğüşmek; tekūlu: كَاوَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا شَاتَمْتَهُ مِثْلَ كَاوَحْتَهُ

الْمِكْوَاةُ [el-mikvāt] (mīm'in kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Döğün vuracak ālet; ve fi'l-meseli: "الْعَبِيرُ يَضْرِبُ وَالْمِكْوَاةُ فِي النَّارِ" Ya'ni "Himār yellenir haberi yok ki dāğlağı āteştedir."

الْكَوَّةُ [el-kevvat] (kāf'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Şol dūlāb deliğidir ki evin

dīvārında ederler, içinde çerāg yakmak için yā gayrı nesne için.

الْكَوَاءُ [el-kivāʾ] (kāf'ın kesri ve elifin meddiyle) Cem'î.

الْكَوَى [el-kivā] (kāf'ın kesri ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'î, بَدْرَةٌ [bidret] ile بَدْرٌ [bider] gibi. Ve بَدْرَةٌ [bidret] oğlak derisi ki onunla kīse edinirler.

الْكَوَّةُ [el-kuvvet] (kāf'ın zammı ve vāv'ın teşdidıyla) Bi-ma'nāhā lügatun fihā. Ve bunun dahi cem'î كُوَى [kuvā]dır, zamm-ı kāf ile.

كَيِّ [key] (kāf'ın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Bir kelimedir ki كَيْمٌ فَعَلْتُ كَيْمًا kelimesinin cevābıdır, pes 'ākıbet için olup lām gibi fi'l-i müstakbeli mansüb kılar; tekülü: فَعَلْتُ ذَلِكَ كَيْمًا يَكُونُ كَيْمًا

كَيْتٌ [keyte] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükünü ve tā'nın feth üzere binası ile) Şöyle şöyle demek mahallinde mükerreren isti'māl olunur; yukālu: كَانَتْ مِنَ الْأَمْرِ كَيْتٌ وَكَيْتٌ إِنَّ كَيْتًا كَيْتٌ وَكَيْتٌ إِنَّ شَيْئًا فَتَحَتْ هَا'DIR, tā olması hālet-i vasla olur,

كَيْهَةٌ وَكَيْهَةٌ [keyhe ve keyhe] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükünü ve hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhā; lügatun fihā, 'alā-rivāyeti Ebī 'Ubeyde.

كَيْهَةٌ [keyheh] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükünü ve āhirinde hā'nın vakf üzere sükünüyle) Bi-ma'nāhā; ke-mā yukālu: لِمَةُ فِ'L-VAKFI.

[كهي]

الْكَهَاتُ [el-kehāt] (kāf'ın fethi ve hā'nın tahfifiyle) Büyük nāka.

صَخْرَةٌ أَكْهَى [Saḥretun Ekhā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir dağın ismidir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[لأى]

الْلَأَى [el-leʾy] (lām'ın fethi ve hemzenin sükünüyle) Bir nesnede zahmet çekip eğilenmek; yukālu: فَعَلَ كَذَا بَعْدَ لَأَى أَيْ بَعْدَ شِدَّةٍ وَابْتِطَاءٍ Ve mutlakan eğlenmek ma'nāsına da gelir; yukālu: لَأَى لِأَيًا إِذَا أَبْطَأَ

الْلَأِيَاءُ [el-iltiʾā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik eğlenmek; yukālu: إلتأى الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ Ve

الْلَأِيَاءُ [iltiʾā] Müflis olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إلتأى الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ

الْلَأَوَاءُ [el-leʾvā] (lām'ın fethi ve hemzenin sükünü ve elifin meddiyle) Şiddet ve mihnet. Ve fi'l-hadīsi: مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَى لِأَوَائِهِنَّ كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ

الْلَأَى [el-leʾā] (lām'ın fethi ve hemzeden sonra elifin kasrıyla) لَعَا [leʾā] vezni üzere) Yaban sığırı, sevr-i vahşī ma'nāsına. Ve لَعَا [leʾā] harīs ma'nāsınadır.

الْلَأَاءُ [el-elʾā] (hemzenin fethi ve lām'ın sükünü ve elifin meddiyle) الْعَاءُ [elʾā] vezni üzere) Cem'î, yaban sığırları ma'nāsına, جَبَلٌ [cebel] ile أَجْبَالٌ [ecbāl] gibi.

الْلَأَةُ [el-leʾāt] (lām'ın fethi ve hemzenin dahi fethi ve meddiyle) Mü'ennesi, dışı olan yaban sığırı ma'nāsına, لَعَا [leʾāt] vezni üzere, حَرِيصَةٌ [ḥarīṣat] ma'nāsına.

الْلَأَى [el-Leʾā] (lām'ın fethi ve hemzeden sonra elifin kasrıyla) Bir recülün ismidir.

الْلَوَى [el-Luʾeyy] (lām'ın zammı ve hemzenin fethi ve yā'nın teşdidıyla) Zikr olunan ismin tasgīri; ve minhu Luʾeyy b. Ğālib. Ve

لُؤْيِي [lu'eyy] Ma'ṣet şiddet ve mihnetle olmağa dahi derler.

[لبى]

التَلْبِيَةُ [et-telbiyet] (‘alā-vezni التَّزْبِيَةُ [et-terbiyet]) Esnā-yı haccda لَبَيْتُكَ demek. Ve gāh olur لَبَيْتُ derler hemze ile, lākin aslı hemzesizdir. Ve bir kimseye لَبَيْتُكَ demeğ dahi derler; tekülü: لَبَيْتُ الرَّجُلِ إِذَا قُلْتَ لَهُ لَبَيْتُكَ Ve Yūnus b. Ḥabīb en-Naḥvī eyitti: لَبَيْتُكَ tesniye değıldir belki وَعَلَيْكَ ve عَالَيْكَ gibidir. Ve Ebū ‘Ubeyde, Ḥalīl’den rivāyet kılıp eyitti: تَلْبِيَةٌ [telbiyet]in aslı bir yerde ikāmet etmektir. Ve mezbūr eyitti: أَلْبَيْتُ بِالْمَكَانِ derler, bā-i muvahhade ile bunlar zikr olunan ma’nāda lügattir, ba‘dehu istiskālen bā-i sāniyi yā’ya kalb ettiler, nitekim تَطَنَّتْ kelimesinde nūn-ı sāniyeyi yā’ya kalb edip تَطَنَّتْ dediler. Ve ‘Arabların لَبَيْتُ dedikleri müsennādır, nitekim bāb-ı bā’da mürūr etmişir.

الْمُلْتَبِيَةُ [el-multebiyet] (mīm’in zammı ve lām’ın sükūnu ve bā’nın kesriyle) Şol cemā‘attir ki birbiriyle musāhabet ve mülāhamet üzere olup birbirinden sırrını ketm etmeye; yukālu: بَيْنَهُمُ الْمُلْتَبِيَةُ غَيْرُ مَهْمُوزٍ أَيُّ مُتَّفَاوِضُونَ لَا يَكْتُمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِنْكَارًا

[لتى]

الَّتِي [elletī] (hemzenin fethi ve lām’ın fethi ve teşdīdiyle ve tā’nın kesri ve meddiyle) Şol ism-i mübhemdir ki mü‘ennesten ‘ibārettir; ma‘rifedir. Bundan elif lām’ı nez‘ etmek cā’iz değıldir, nekire kılmandan ötürü ve tamām olmaz illā sılası ile. الَّتِي kelimesinde olan lām’lar cem‘inde ve sā’ir tasarrufātında gāh bir ve gāh mükerrer yazılmak resm olmağın vukū‘u üzere yazılmıştır.

الَّتِي [el-leti] (lām’ın fethi ve tā’nın kesri üzere bināsı ile) Zikr olunan ma’nāya, الَّتِي kelimesinde lügattir.

الَّتَى [el-let] (lām’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Kezālik lügattir.

الَّتَاتِي [el-lātī] (lām’ın fethi ve meddi ve tā’nın kesri ve meddiyle) الَّتِي kelimesinin cem‘i. Ve bunda beş lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri dahi الَّتَاتِ tā’nın kesri üzere bināsı ile ma’nā-yı mezbūr üzere ve biri dahi الَّتَاتِي lām’ın ve vāv’ın fethi ve tā’nın kesri ve meddiyle kezālik cem‘i, ma’nā-yı mezbūr üzere ve biri dahi الَّتَاتِ lām’ın ve vāv’ın fethi ve tā’nın kesri üzere bināsı ile kezālik cem‘i, ma’nā-yı mezbūr üzere ve biri dahi الَّتَاتِ lām’ın fethi ve elifin kasrıyla tā’yı hafz etmek üzere bu dahi الَّتِي kelimesinin cem‘idir, ‘alā-mā merre.

الَّتِيَا [elleteyyā] (lām’ın fethi ve tā’-i fevkāniden sonra yā’nın teşdīdi ve elifin kasrıyla) الَّتِي [elletī]nin tasgīri. Ve gāh olur الَّتِي ve الَّتِيَا āfet ve belā ma’nāsına olur; yukālu: وَقَعَ فُلَانٌ فِي الَّتِيَا وَالَّتِيَا أَيُّ فِي الدَّاهِيَةِ Ve ba‘zı şu‘arā الَّتِي üzere harf-i nidā dāhil kılmıştır, lafzatullāhtan gayrı mu‘arref bi’l-lām olan kelimeye harf-i nidā dāhil olmaz iken gūyā ki الَّتِي kelimesin lafzatullāha teşbīh etmişlerdir, lām’dan müfārik olmak cihetinden.

[لثى]

الَّتِيَا [el-leṣā] (lām’ın fethi ve elifin ṣā’-i müselleseden sonra kasrıyla) Bir nesne nem-nāk olmak; yukālu: لَثِي الشَّيْءُ يَلْثَى لَثًا مِّنَ Ve الَّتِيَا الرَّابِعِ إِذَا نَدَيْ

لَثَى الثَّوْبِ [leṣe’s-sevb] Bezin kīrine dahi derler, Ebū ‘Amr eyitti: لَثَى [leṣā] ağaçtan akan nesnedir zamk ma’nāsına, kaçan

müncemid olsa ona ضُعُورٌ [ṣu'ūr] derler şād-ı mühmelenin zammı ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla.

اللَّئِي [el-leṣy] (lām'ın fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Nem-nāk olup kirlenen nesne; yukālu: هَذَا ثُوبٌ لَثٌ إِذَا ابْتُلَّ مِنَ الْعَرَقِ فَاتَّسَخَ

الْإِلْيَاءُ [el-ilṣā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Ağaçtan su damlayıp etrafın nem-nāk etmek; yukālu: اَللَّتِ الشَّجَرَةُ مَا حَوْلَهَا إِذَا كَانَتْ يَطْفُرُ مِنْهَا مَاءٌ

الْلَيْتَةُ [el-liṣet] (lām'ın kesri ve sâ'nın tahfi fiyle) Dışın etrafı, mā-havle'l-esnān ma'nāsına. Ve bunun aslı لَيْتِي dūr, hā yā'dan ıvazdır.

الْلَيْتَاءُ [el-liṣās] (lām'ın kesri ve sâ'nın tahfi fiyle) Cem'i.

الْلَيْسَى [el-liṣā] (lām'ın kesri ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i.

[لحي]

الْلَحْيَى [el-laḥy] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) İnsanın çenesi ki sakal bittigi yerdir. Ve gayrın çenesine dahi itlak olunur.

الْلَحْوِي [el-laḥviyy] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Çeneye mensüb ma'nāsına.

الْلَحْيَانِ [el-laḥyān] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Tesniyesi.

الْأَلْحِي [el-elhī] (hemzenin fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) أَفْعُلُ [ef'ul] vezni üzere) Cem-i killeti, lākin hā meksūr kılınmıştır yā'yı sıyānet için.

الْلَحْيِي [el-luḥiyy] (lām'ın zammı ve hā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فُعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere) Cem-i kesreti, ثَدْيِي [ṣedy]le ثَدْيِي [ṣudiyy] gibi, meme ma'nāsına ve ظَبْيِي [zaby]le ظَبْيِي [zubiyy] gibi, āhū ma'nāsına

ve دُلِّي [delv]le دُلِّي [duliyy] gibi, kova ma'nāsına.

الْلِحْيَانِ [Liḥyān] (lām'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bir kabilenin babası adıdır ki o Liḥyān b. Huzeyl b. Mudrike'dir.

الْلِحْيَةِ [el-liḥyet] (lām'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Sakal ki ma'rūftur.

الْلِحَى [el-liḥā] (lām'ın kesri ve elifin kasrıyla) Cem'i, sakallar ma'nāsına.

الْلِحَى [el-luḥā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i, sakallar ma'nāsına, ذُرْوَةٌ [zirvet] ile ذُرٌّ [zurā] gibi, bir nesnenin a'lāsı ma'nāsına. Ve bu Ya'qūb rivāyeti üzeredir.

الْإِلْتِيَاءُ [el-iltihā] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Sakallanmak; yukālu: اِلْتَحَى الْعَلَامُ

الْلِحْيَانِي [el-liḥyāniyy] (lām'ın kesri ve hā'nın sükūnu ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Sakalı büyük olan kimse, عَظِيمٌ اِلْتَحَى الْعَلَامُ ma'nāsına. Ve Ebu'l-Ḥasen 'Alī b. Ḥādīm bununla mülakkab idi.

الْتَلْحِي [et-telaḥḥī] (fethateynle ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) Dülbendi çene altından almak ki 'Arab tā'ifesi katında ma'rūftur. Ve fi'l-hadisi: "نَهَى عَنِ الْإِفْتِعَاطِ وَأَمَرَ بِالْتَلْحِي" "فِعَاعُطٌ [iḳti'āṭ] kâf'la ve 'ayn ve tā-i mühmeleteynle dülbendi çene altından almaksızın sarmak.

الْلِحَاءُ [el-liḥā] (lām'ın kesri ve elifin meddiyle) Ağaç kabı, kışır-ı şecer ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "لَا تَدْخُلُ بَيْنَ الْعَصَا وَلِحَائِهَا" Ve

لِحَاءِ [liḥā] Nizā' etmeğe dahi derler, 'alā-mā se-yec'Pu.

الْلَحْوُ [el-laḥv] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnu ile) Ağaç kabın soymak; tekülü: لَحَوْتُ الْعَصَا لَحْوَهَا لَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَسَرْتَهَا وَكَذَلِكَ لِيَحْتُ الْعَصَا لَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

لَحِي [lahy] Bir kimseyi zemm etmeğe dahi derler; yukālu: لَحَيْتُ الرَّجُلَ أَلْحَاهُ لَحِيًّا مِنَ الْبَابِ لَحَيْتُ أَيْضًا إِذَا لَمَّتُهُ Ve

لَحْوٌ [lahv] Bir kimseyi kubh edip la'n etmeğe dahi derler; minhu kavluhum: لَحَاهُ اللهُ لَعْنَةً وَأَلْعَنَهُ Ve فُبِحَ [kubh] hayrdan ba'īd etmeğe ve لَعْنٌ [la'n] rahmetten ba'īd etmeğe derler.

الْمَلْحِي [el-melhiyy] (mīm'in fethi ve lām'in sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Zemm olunan kimse.

الْمَلْحَاهُ [el-mulāhāt] (mīm'in zammı ile) Nizāc etmek; yukālu: لَأَحْيِيَهُ مَلْحَاهَةً وَلِحَاءً إِذَا نَزَعْتَهُ Ve fi'l-meseli: "مَنْ لَأَحَاكَ فَقَدْ عَادَاكَ"

التَّلْحِي [et-telāhī] (tā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Nizāc edişmek; yukālu: الْقَوْمُ تَلَحَوْا إِذَا تَنَازَعُوا

[لحى]

الْلَحَى [el-laḥā] (lām'in fethi ve hā-i mu'cemen sonra elifin kasrıyla) Emri-batılda sözü çok söylemek; yukālu: لَحِي لَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ فِي الْبَاطِلِ Ve

لَحَى [leḥā] Kesirü'l-mā olan fercin dahi sıfatıdır. Ve

لَحَى [leḥā] Burna devā dökecek ālete derler, مُسْعَطٌ [mus'uṭ] ma'nāsına.

الْمَلْحَى [el-milḥā] (mīm'in kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَلْحَى [el-elḥā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki bātılda kelimāti çok ola.

الْلَحْوَاءُ [el-laḥvā] (lām'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, bātıl-güy olan 'avret ma'nāsına. Ve

لَحْوَاءُ [lahvā] Şol nākaya dahi derler ki bir dizi öbüründen büyük ola, رَجْبَاءُ [rekbā]

ma'nāsına. Ve

الْحَى [elḥā] Eğri olan nesneye dahi derler, مُعْوَجٌ [mu'vecc] ma'nāsına. Ve tavşancıl dedikleri kuşa dahi لَحْوَاءُ [lahvā] derler, yukarı minkārı aşağı minkārından uzun olup eğri olduğundan ötürü.

الْلَحَى [el-leḥī] (lām'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki bir dizi öbüründen büyük ola, أَرْكَبٌ [erkeb] ma'nāsına.

الْلَحْوُ [el-laḥv] (lām'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Burna devā vermek.

الْلَحَى [el-laḥy] (lām'in fethi ve hā'nın sükūnu ile) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَحَوْتُ الرَّجُلَ وَلَحَيْتُهُ إِذَا أَسْعَطْتُهُ

الْإِلْحَاءُ [el-ilḥā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kezālik burna devā vermek; tekūlu: لَحَيْتُهُ وَالْحَيْتُهُ إِذَا أَسْعَطْتُهُ Ve

إِلْحَاءُ [ilḥā] Māl vermeğe dahi derler; tekūlu: أَلْحَيْتُهُ مَا لَا أَيْ أُعْطِيْتُهُ

الْإِلْتِحَاءُ [el-iltiḥā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Islanmış ekmek yemek; yukālu: الصَّبِيُّ يَلْتَحِي الْإِلْتِحَاءَ إِذَا أَكَلَ خُبْرًا مَبْلُورًا

الْلَحَاءُ [el-leḥā] (lām'in fethi ve elifin meddiyle) غَدَاءٌ [gāzā] vezni üzere) İsmdir, ıslanmış ekmek ma'nāsına.

[لدى]

لَدَى [ledā] (lām'in fethi ve elifin kasrıyla) Zarftır, bir nesnenin katında demek ma'nāsına عِنْدَ gibi. Kālallāhu ta'ālā ﴿وَالْفَنَاءُ سَبَدَهَا لَدَى الْبَابِ﴾ (يوسف، 25) Ve bunun muzmerāta ittisālī عَلَى kelimesinin ittisālī gibidir, ya'nī āhirinde olan elif yā'ya döner.

[لدى]

الَّذِي [ellezī] (elifin fethi ve lām'in fethi ve teşdīdi ve zāl'in kesri ve meddiyle)

Bir ism-i mübhemdir ki müzekkerden 'ibârettir, mebnî ve ma'rifedir, sılasız tamâm olmaz. Ve bunun aslı لَدِي dir üzere elif lām dâhîl olmuştur, bir haysiyetle ki infikākî cā'iz değildir. Ve bunda dört lügat vardır: Biri zikr olunan ve biri dahi الذَّيِّ elifin ve lām'ın fethi ve teşdîdi ve zāl'ın kesr üzere binâsı ile zikr olunan ma'nâya ve biri dahi الذَّيِّ zikr olunan vezn üzere ve zāl'ın sükûnuyla ve biri dahi الذَّيِّ zikr olunan vezn üzere ve yâ'nın zammı ve teşdîdiyle. Ve bunun tesniyesinde üç lügat vardır: Biri اللَّدَان hemzenin fethi ve lām'ın fethi ve teşdîdi ve nûn'un kesriyle ricâlden iki kimseden 'ibârettir, biri dahi الذَّيِّ vezn-i mezbûr üzere nûn'un hazfiyle zikr olunan ma'nâya ve biri dahi اللَّدَان vezn-i mezbûr üzere ve âhirinde nûn'un kesri ve teşdîdiyle kezâlik zikr olunan ma'nâya. Ve bunun cem'inde iki lügat vardır: اللَّذِينَ [ellezîne] hemzenin fethi ve lām'ın fethi ve teşdîdi ve zāl'ın kesri ve nûn'un fethiyle cemâ'at-i zükûrdan 'ibârettir, hâlet-i ref'inde ve nasbında ve cerrinde اللَّذِينَ derler ve biri dahi الذَّيِّ vezn-i mezbûr üzere âhirinde nûn'un hazfiyle. Ve 'Arab tâ'ifesinden bazı kimse dahi الذُّون derler hâlet-i ref'inde. Ve bazıları şöyle zu'm ederler ki الذَّيِّ aslında ذَا ola zİRĀ رَأَيْتَ مَاذَا derler مَا الذَّيِّ رَأَيْتَ ma'nâsına. Cevherî eydür: Bu kavîl ba'iddir, zİRĀ kelime-i sülâsînin aslı harf-i vâhid olmak cā'iz değildir, 'ibâret-i Cevherî'de vâki' olan budur, lâkin ذَا kelimesi harf-i vâhid 'tibâr olunmak elif fethadan mütevellid olduğuna binâ'endir, pes لَدِي sülâsî olduğunda kelâm olur zİRĀ yâ dahi kesrden mütevellid, meger ki aslı sâbit ola.

الذَّيَّا [ellezeyyâ] (elifin fethi ve lām'ın

fethi ve teşdîdi ve yâ'nın teşdîdi ve elifin kasrıyla) الذَّيِّ kelimesinin tasgîri. Kaçan zikr olunan tasgîri tesniye yâhûd cem' et-sen âhirinde olan elifi hazf edip الذَّيَّان ve الذَّيُّون dersin.

[لطي]

الطَّاء [el-leṭât] (lām'ın fethi ve ṭâ'nın tahfifiyle) Alın, cebhe ma'nâsına.

دَائِرَةُ الطَّاء [dâ'iretu'l-leṭât] Şol dâ'iredir ki davarın elinin orta yerinde olur. Ve

لَطَاء [leṭât] تَقَلَّ [şikâl] ma'nâsına gelir; yukâlu: أَلْقَى بِلَطَاتِهِ أَيَّ يَتَّقِلُهُ

الْمِلْطَى [el-milṭā] (mîm'in kesri ve lām'ın sükûnu ve elifin kasrıyla) Baş yarığında سَمْحَاق [simḥâḳ] dedikleri cirâhattır. Ve سَمْحَاق [simḥâḳ] şol yarıktır ki kendiyile kemik mâ-beyninde bir yufka deri kalmış ola.

الْمِلْطَاءُ [el-milṭā'] (mîm'in kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nâhâ, 'alâ-lügati ehli'l-Hicâz.

الْمِلْطَاءُ [el-milṭât] (mîm'in kezâlik kesri ile) Bi-ma'nâhâ eyzan. Ve Ebû 'Ubeyde eyitti: Şol hadîs-i şerîf ki "أَنَّ الْمِلْطَى بَدْمِهَا" buyurulmuştur, onun ma'nâsı budur ki baş yarığı vâki' olduğu sâ'at kısâs için ölçüsü alınır, ba'dehu hadîs olan ziyâdeye ve noksâna 'tibâr olunmaz. Ebû 'Ubeyde eyitti: Bu erbâb-ı hadîs kavlidir, ehli-'Irâḳ kavli değildir.

[لطي]

الظَّاء [el-lezâ] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Āteş, nâr ma'nâsına.

لَطَى [lezâ] (lām'ın fethi ve elifin kezâlik kasrıyla) Esmâ-i nârdan bir ismdir; ma'rifedir lâ-yansarıftır.

الإِلْتِظَاءُ [el-iltizāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Āteş yalınlanmak, iltihāb-ı nār maʿnāsına.

التَّلْطِيطِي [et-telazẓī] (fethateynle ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Āteş tedricle yalınlanmak, telehhüb-i nār maʿnāsına.

[لعا]

اللَّغْوُ [el-laʿv] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükunuyla) Ehl-i şehvet olup harīs olan kimse.

اللَّعَى [el-leʿā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: رَجُلٌ لَعُوٌّ وَلَعَى Ve

لَعُ الْكَ [leʿan leke] Bir kelimedir ki dayınıp düşen kimsenin duʿā-yı hayrında istiʿmāl olunur; yukālu: لَعَا لَكَ عَالِيًا إِذَا أُرِيدَ الدُّعَاءُ لَهُ بِأَنَّ يَنْتَعِشَ Ve **لَعَا** [leʿan leke] Bir kelimedir ki dayınıp düşen kimsenin duʿā-yı hayrında istiʿmāl olunur; yukālu: لَعَا لَكَ عَالِيًا إِذَا أُرِيدَ الدُّعَاءُ لَهُ بِأَنَّ يَنْتَعِشَ Ve

اللَّغْوَةُ [el-laʿvet] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükunuyla) Müʿennesi; yukālu: كَلْبَةٌ لَعْوَةٌ أَيْ كَلْبَةٌ حَرِيصَةٌ Ve

لَعْوَةٌ [Laʿvet] ʿArabdan bir kavmin ismidir. Ve

لَعْوَةُ الْجُوعِ [laʿvetu'l-cūʿ] Ziyāde açlığa dahi derler. Ve Ferrā eyitti: لَعْوَةٌ [laʿvet] şol siyāha derler ki meme başının etrāfında olur. Ve

دُو لَعْوَةٌ [zū laʿvet] Hımyer vilāyetinde melikten yāhūd melik-i aʿlānın mā-dūnu olan kimseden ʿibārettir.

الْأَلْعِي [el-lāʿī] (ʿayn'ın kesri ve meddiy- le) Bir nesneyi yalayan kimse; yukālu: فَرَوُ "مَا بِهَا لَاعِي فَرَوُ" أَي مَا بِهَا مَنْ يَلْحَسُ عَسَا [k̄arv] k̄āf'ın fethi ve rā-i mühmelenin sükunuyla büyük çanağa derler kāse-i bü-zürg maʿnāsına ve عَسٌ [ʿuss] dahi ʿayn ve sīn-i mühmeleyle zikr olunan kāse. Ve bu kelāmın maʿnāsı مَا بِهَا أَحَدٌ demek olur.

اللَّعَاعُ [el-leʿāʿ] (lām'ın fethiyle) Evvel zuhūr eden ottur.

التَّلْعِي [et-telaʿī] (fethateynle ve ʿayn'ın kesri ve teşdidi ve meddiy- le) Zikr olunan otu dermek, İbnu'l-Aʿrābī rivāyeti üzere; yukālu: خَرَجْنَا تَلْعِي أَي نَأْخُذُ اللَّعَاعَ Ve bunun aslı نَلْعُ idī, üç ʿayn'ın tevālīsın kerīh görüp birin yā'ya tebdil ettiler.

الإِلْعَاعُ [el-ilʿāʿ] (hemzenin kesri ile) Yer zikr olunan otu bitirmek; yukālu: أَلْعَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتِ اللَّعَاعَ

التَّلْعِي [et-telaʿī] (fethateynle ve ʿayn'ın kesri ve teşdidiyle) Bal kıvāma gelmek; yukālu: تَلْعَى الْعَسَلُ إِذَا تَعَقَّدَ

[لغا]

اللَّغْوُ [el-lağv] (lām'ın fethi ve ğayn-ı muʿcemenin sükunuyla) Bir bātil nesne sādır olmak; yukālu: لَعُوْتُ بِالْيَمِينِ Ve

لَعُوٌّ [lağv] Kelb āvāzına dahi ıtlak olunur.

اللَّغَى [el-legā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: لَعَا يَلْعُو لَعْوًا مِنْ لَعَا يَلْعُو الْأَوَّلُ وَلَعِي يَلْعَى لَعَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve **لَعَا** [leḡā] gibi. Ve

لَعَى [legā] Bir nesneye harīs olmağa dahi derler; yukālu: لَعَى بِهِ لَعَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا Ve **لَهَجٌ** [lehec] cīm'le bir nesneye harīs olmağa derler. Ve

لَعَى [legā] Şarābı çok içmeğe dahi derler; yukālu: لَعَى بِالشَّرَابِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve

لَعُوٌّ [lağv] Şol yemine dahi derler ki kalb onun üzerine ber-karār olmaya; ke-kavlike fī esnā'i'l-kelām: وَاللَّهِ وَلَا وَاللَّهِ Ve

لَعُوٌّ [lağv] Şol kiçirek deve yavrusuna dahi derler ki ʿidāddan olmayıp diyette ve diyet emsālinde hesāba katılmaya.

الإِلْعَاءُ [el-ilḡāʾ] (hemzenin kesri ve eli-

الْأَلْفِيَّةُ [el-ulḳiyyet] (hemzenin zammı ve ḳāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Lügaz ki 'avāmm ona bilmece derler; yukālu: **الْفَيْتُ** **أُحْجِيَّةٌ** Ve **عَلَيْهِ الْفَيْتُ أَيُّ أُحْجِيَّةٌ** [uḥḳiyyet] ḥā'i mühmele ve cīm'le lügaz ma'nāsındır.

الْإِلْتِقَاءُ [el-iltiḳā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Buluşmak.

الْتَلَاْفِي [et-telāḳī] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Kezālik buluşmak; yukālu: **الْتَقُوا وَتَلَاْفُوا**

الْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilkā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Arka üzerine yatmak; yukālu: **إِسْتَلْقَى عَلَى قَفَاءُ**

التَّلَقِّي [et-telāḳī] (fethateynle ve ḳāf'ın kesri ve teşdidiyle) Bir kimseyi karşılamak; yukālu: **تَلَقَّأَ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ** Ve

تَلَقِّي [telāḳī] Birbiri ağzından haber almağa dahi derler; minhu kavluhu ta'ālā: **إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ** ﴿النور، 15﴾ **أَيُّ يَأْخُذُهُ بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ**

التِّلْقَاءُ [et-tilḳā] (tā'nın kesri ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) Masdardır, **لِقَاءٌ** [liḳā] ma'nāsına. Ve

تِلْقَاءُ [tilḳā] Mukābil ma'nāsına zarf dahi gelir; yukālu: **جَلَسَ تِلْقَاءَهُ أَيُّ جَدَاءَهُ**

الْلِقَاءُ [el-leḳā] (lām'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol nesnedir ki hakīr olduğu için bırakılmış ola.

الْإِلْقَاءُ [el-elḳā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, bırakılmış nesnelere ma'nāsına.

الْلِقْوَةُ [el-laḳvet] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükunuyla) Marazdır ki insānın yüzüne 'arız olup ağzı eğilir. Ve

لِقْوَةٌ [laḳvet] Tavşancıl dedikleri kuşun dışisine ve tiz hāmile olan nākaya dahi derler. Ve fi'l-meseli: **"لِقْوَةٌ صَادَفَتْ قَبِيْسًا"** Ve **قَابِيسٌ** [ḳabīs] ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve

meddiyle şol erkektir ki dışisini tiz hāmile kıla.

الْلِقْوَةُ [el-liḳvet] (lām'ın kesri ile) Kezālik zikr olunan kuşa derler. Ve mezbūr kuşa **لِقْوَةٌ** [liḳvet] dedikleri ağzının iki cānibi vāsi' olduğundan ötürüdür.

الْمَلْقُورُ [el-melḳuvv] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunu ve vāv'ın teşdidiyle) Maraz-ı mezbūra mübtelā olan kimse; yukālu: **لَقِيَ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَلْقُورٌ**

[لكى]

الْلِكَا [el-lekā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir nesneye haris olmak; yukālu: **فُلَانٌ لِكَا بِه لِكَا إِذَا أَوْلَعَ بِه** Ve bir kimseye mülāzemet etmeğe dahi derler; yukālu: **لَكَيْتُ بِفُلَانٍ أَيُّ لَأَرْفُتُهُ**

[لمى]

الْلَمَا [el-lemā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Dudak siyāha mā'il olmak ki 'Arab tā'ifesi katında müstehabbdır.

الْأَلْمَا [el-elmā] (hemzenin fethi ve lām'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Dudağı zikr olunan levn üzere olan kimse.

الْلَمْيَا [el-lemyā] (lām'ın fethi ve mīm'ın sükunu ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki dudağı zikr olunan vech üzere ola; yukālu: **رَجُلٌ أَلْمَى وَجَارِيَةٌ لَمْيَاءُ** Ve

أَلْمَى [elmā] Şol gölgeye dahi derler ki kesif olup siyāh ola; yukālu: **ظَلٌّ أَلْمَى وَشَجْرَةٌ أَلْمَى الظَّلَالُ**

الْإِلْتِمَاءُ [el-iltimā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yıldırımak; yukālu: **إِلْتَمَى لَوْئُهُ إِذَا** **الْتَمَعَ** Ve gāh olur hemze ile dahi isti'māl olunur.

الْلَمَةُ [el-lumet] (lām'ın zammı ve mīm'ın tahfi'i ile) Bir kimsenin yaşdaşı ve misli;

hā ahirinden hazf olunan harf-i 'illetten 'ıvazdır. Ve fi'l-hadīsi: "لَيَتَزَوَّجُ الرَّجُلُ لَمَّةً" Ve

لَمَّة [lūmet] Bir kimsenin musāhiblerine dahi derler, üçten ona varınca.

[لوى]

الَلَّى [el-leyy] (lām'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) İpi bükmek; tekūlu: لَوَيْتُ الْحَبْلَ Ve إِذَا فَتَلْتَهُ Ve

لَي [leyy] Bir kimse başın döndürmeğe dahi derler.

الْإِلْوَاءُ [el-ilvā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَوَى رَأْسَهُ Ve Bārī ta'ālānın ﴿وَإِنْ تَلَّوْا أَوْ تُعْرَضُوا﴾ (النساء، 135) kavlinde ki vāveyn'ledir, İbn 'Abbās eyitti: Murād kādīdir ki ehad-ı hasmeyn için öbüründen i'rāz eder. Ve vāv-ı vāhide ile ve zamm-ı lām'la dahi kırā'at etmişlerdir وَلَيْتُ den müştakk olmak üzere. Mucāhid eyitti: ma'nā عُثَا غَنَهَا إِنْ تَلَّوْا الشَّهَادَةَ فَتَقِيمُوهَا أَوْ تُعْرَضُوا غَنَهَا demektir. Ve

لَي [leyy] ve

إِلْوَاءُ [ilvā] Nāka kuyruğun salmağa dahi derler; yukālu: لَوَيْتُ النَّاقَةَ دَنَبَهَا وَأَلَوْتُ بِدَنَبِهَا إِذَا Hemze ile oldukta bā'yla isti'māl olunur. Ve

لَي [leyy] Bir kimseyi gayrılar üzerine ihtiyār etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لَوَيْتُهُ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَتْ Ve

إِلْوَاءُ [ilvā] Kum tükendiği yere dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَلَوَى الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا إِلَى لَوَى الرَّمْلِ وَسَيَجِيءُ تَفْسِيرُ لَوَى الرَّمْلِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَيُقَالُ أَلَوَيْتُمْ فَأَنْزَلُوا Ve

إِلْوَاءُ [ilvā] Bir kimsenin hakkın alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: أَلَوَى فُلَانٌ بِحَقِّي إِذَا دَهَبَ بِهِ Ve mutlakan alıp gitmeğe dahi der-

ler; yukālu: أَلَوْتُ بِهِ عَنَقَاءَ مُغْرِبٍ أَبِي ذَهَبْتُ بِهِ Ve مُغْرِبٌ [muğrib] mīm'in zammı ve rā'nın kesriyledir. Ve

إِلْوَاءُ [ilvā] Bir kimse giysisin tahrīk edip işāret etmeğe dahi derler; yukālu: أَلَوَى بِثَوْبِهِ إِذَا لَمَعَ وَأَشَارَ

الَلْوِيَانِ [el-liveyān] (lām'ın kesri ve vāv'ın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Tesniyesi, kum nihāyet bulduğu yerler ma'nāsına.

الَلْوِيَةُ [el-elviyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Cem'i. Ve

الَلْوِيَةُ [elviyet] Şol hurde bayraklara dahi derler ki sancaktan ve alay bayrağından aşığıdır. Ve

إِلْوَاءُ [ilvā] Ot solmağa dahi derler; yukālu: أَلَوَى الْبُقْلُ إِذَا ذُبِلَ

الَلْيَانِ [el-leyyān] (lām'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Deyni eğlendirmek; yukālu: لَوَاهُ بِدَيْبِهِ لَيَانًا إِذَا مَطَّلَهُ

الَلْتَوِيَةُ [et-telviyet] (alā-vezni الَلْتَوِيَةُ [et-terbiyet]) Boynu burmak, kahr ve galebe ma'nāsına; yukālu: لَوَيْتُ أَغْنَاقَ الرِّجَالِ فِي كَالَاللَّهِهِ كَالْحُضُومَةِ شُدِّدَ لِلْكَثْرَةِ وَالْمُبَالَغَةِ ﴿لَوُوا رُؤُوسَهُمْ﴾ (المنافقون، 5)

الَلْتَوَاءُ [el-iltivā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Burulmak.

الَلْتَوِيَةُ [et-televvī] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: Ve إلتوى الشيء وتلوى بمعنى

إِلْتَوَاءُ [iltivā] Gayr için ta'am saklamağa dahi derler; yukālu: إلتوت المرأة لويّة وسيجيء تفسير اللويّة إن شاء الله تعالى

لوى الرَّمْلِ [live'r-remli] (lām'ın kesri ve elifin kasrıyla) Kum tükendiği yer, مُنْقَطِعُ الرَّمْلِ ma'nāsına.

الَلْوِيَةُ [el-elvā] (hemzenin fethi ve elifin

kasrıyla) Şol kuyruktur ki zātından eğri ola, keçi kuyruğu gibi meselâ. Ve

أَلْوَى [el-vā] İctināb ve hazer üzere olup dā'imā münferid olan kimseye dahi derler.

أَلْوَاءُ [el-livā] (lām'ın kesri ve elifin meddiyle) Sancak ki ümerāya mahsüstür.

أَلْوَى [el-levā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir marazdır ki ondan göbek burmakla ta'bir olunur; tekülü: لَوِيٍّ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرَضَ بِهِ

أَلْوِيٍّ [el-leviyy] (lām'ın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Solan ot.

أَلْوِيَّةٌ [el-leviyyet] (lām'ın fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Gayr için saklanan ta'am.

أَلَاوُونٌ [ellā'ūn] (lām'ın fethi ve meddi ve hemzenin zammı ve meddi ve nūn'un fethiyle) الَّلَّذِي kelimesinin cem'i.

أَلَاوِيْنٌ [ellā'īne] (lām'ın fethi ve teşdidi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Kezâlik الَّلَّذِي kelimesinin cem'i, hâlet-i nasbda ve hâlet-i cerrde.

أَلَاوُو [ellā'ū] (lām'ın fethi ve teşdidi ve hemzenin zammı ve meddiyle nūn'suz).

أَلَاوِي [ellā'ī] (lām'ın fethi ve teşdidi ve yā'nın isbâtı ile) 'Alā-küllî hāl kezâlik cem'i. Ve bunda ricāl ve nisā berâber olur ve tasgîr olunmaz, zîrâ tasgîr mezbûrdan الَّلَّتِيَّاتِ ile nisā tâ'ifesi için ve الَّلَّذِيْنَ ile ricāl tâ'ifesi için gınâ gelmiştir.

أَلَا [ellā] (lām'ın teşdidiyle bilā-yā' ve lâ-medd ve lâ-hemze) Kezâlik الَّلَّذِي kelimesinin mü'ennesi; ve minhum men yehmizu.

[لها]

أَلِهَاءُ [el-lehāt] (lām'ın fethi ve hā'nın

tahtfiyle) Küçük dil ki sakf-ı femin nihâyetinde olur.

أَلِهَى [el-lehā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, zikr olunan diller ma'nāsına.

أَلِهَوَاتٌ [el-lehevāt] (fethateynle) Kezâlik cem'i.

أَلِهِيَّاتٌ [el-leheyāt] (fethateynle) Kezâlik cem'i, فَطَيَّاتٌ [kaṭayāt] gibi ki فَطًا [kaṭā] nın cem'idir, boğurtlak dedikleri kuş ma'nāsına.

أَلِهَاءُ [el-lihā] (lām'ın kesri ve elifin meddiyle) Kezâlik لِهَاءٌ [lehāt]ın cem'i, أَضَا [eḍā] ile إِضَى [iḍā] gibi. Velâ أَضَا [eḍā] göle derler غَدِيرٌ [gādīr] ma'nāsına.

أَلِهْوَةٌ [el-luhvet] (lām'ın zammı ve hā'nın sükünüyle) Şol nesnedir ki değirmen çeken kimse eliyle değirmen ağzına ilkâ eder. Ve

لِهْوَةٌ [luhvet] Bahşişe dahi derler, gerek akçe olsun gerek gayrı olsun.

أَلِهَى [el-luhā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i; yukâlu: إِنَّهُ لَمِعْطَاءُ اللَّهِ إِذَا كَانَ جَوَادًا يُعْطِي الشَّيْءَ الْكَثِيرَ

أَلِهِيٍّ [el-luhiyy] (lām'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesneden mütesellî olup onun zikrin terk etmek.

أَلِهِيَّانٌ [el-luhyān] (lām'ın zammı ve hā'nın sükünüyle) Kezâlik mütesellî olmak; tekülü: لِهَيْتَ عَنِ الشَّيْءِ أَلِهَى لِهِيًّا وَلِهِيَّانًا إِذَا سَلَوْتُ عَنْهُ وَتَرَحُّتْ ذِكْرَهُ وَأَضْرَبْتُ عَنْهُ

أَلِهَاءُ [el-ilhā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir kimseyi meşgûl kılmak; yukâlu: أَلِهَاءُ إِذَا سَعَلَهُ

أَلِهِيَّةٌ [et-telhiyyet] (alā-vezni الَّتَرْضِيَّةُ [et-tarḍiyet]) Bir kimseyi avutmak, ya'nî mütesellî kılmak; yukâlu: لِهَاءُ بِهِ تَلِهِيَّةٌ إِذَا عَلَّلَهُ

أَلِهْوُ [el-lehv] (lām'ın fethi ve hā'nın

sükūnuyla) Bir nesne ile oynamak; tekūlu: لَهْوٌ لَهْوٌ بِالشَّيْءِ أَلْهُو لَهُوَ إِذَا لَعِبْتَ بِهِ [lehv] cimāf'dan kināyet olurve gāh olur 'avretten kināyet olur, ke-mā kālallāhu ta'ālā: ﴿لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ لَهُوَ لَاتَّخَذْنَاهُ﴾ (الأنبياء، 17) قَالُوا أَيِ امْرَأَةٍ وَقِيلَ وَلَدًا

التَّلْهِي [et-telehī] (fethateynle ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik oynamak; tekūlu: تَلَهَّيْتُ بِهِ إِذَا لَعِبْتُ

التَّلَاهِي [et-telāhī] (tā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Birkaç kimse birbiriyle oynamak; yukālu: تَلَاهُوا أَيِ لَهَا بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ

إِلْه [ilhe] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnu ve hā'nın feth üzere bināsı ile āhirinden yā sākıt olmakla) Emrdir, terk et ma'nāsına; tekūlu: لِهْ عَنِ الشَّيْءِ أَيِ انْتَرَكْ Ve fi'l-hadīsi fi'l-beleli ba'de'l-vudū: "إِلْهٌ عَنْهُ" Ya'ni "Eser-i vuzū'u a'zā-yı vuzū' üzerinde terk eyle." Ve كَانَ ابْنُ الرُّبَيْرِ إِذَا سَمِعَ صَوْتَ الرَّعْدِ لَهَايَ عَنْ حَدِيثِهِ Ya'ni kelāmından i'rāz ederdi. Ve Aşma'ı eyitti: لِهْ مِنْهُ ve إِلْهٌ عَنْهُ

اللَّهُؤ [el-lehuvv] (lām'ın fethi ve hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle فَعُولٌ [fa'ul] vezni üzere) Terk edici kimse; yukālu: فَلَانَ لَهُوَ عَنِ الْخَيْرِ

الألْهِيَّةُ [el-ulhiyyet] (hemzenin zammı ve lām'ın sükūnu ve hā'nın kesri ve yā'nın teşdidi ile لَهُوَ [lehv]den müştakk olmakla أَفْعُولَةٌ [uf'ulet] vezni üzere) Şol nesnedir ki onu oyuncak edinirler; yukālu: بَيْنَهُمُ الْهَيْئَةُ كَمَا يَقَالُ بَيْنَهُمْ أَحْجِيَّةٌ Ve أَحْجِيَّةٌ [uħciyyet] lügaza derler, ya'ni "Aralarında lügaz vardır ki birbirin onunla imtihān ederler."

اللُّهَاءُ [el-luhā] (lām'ın zammı ve elifin meddiyle) Mikdār ma'nāsına; yukālu: لُهُاءٌ مَائَةٌ مِثْلُ قَوْلِكَ زُهَاءٌ مَائَةٌ أَيِ قَدْرُهَا

[ليا]

اللياء [el-liyā] (lām'ın kesri ve elifin meddiyle) Nohuta şebīh bir nesnedir ki ekl olunur, ziyāde aktır, ekser Hicāz vilāyetinde olur, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere. Ve fi'l-hadīsi: "دَخَلَ عَلَى مُعَاوِيَةَ وَهُوَ يَأْكُلُ لِيَاءً مُقَشَّى" Ve kaçan bir 'avret beyāzla vasf olunsa كَانَتْهَا لِيَاءَةٌ derler.

اللياء [el-liyā] (lām'ın kesri ve elifin kasrıyla) Şol yerdir ki sudan ıraktır.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[مأى]

الْمَأَى [el-meʔy] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Deriyi vāsiʿ olsun diye çekmek.

الْمَائِي [el-meʔy] (vezni-i mezbūr üzere) Zikr olunan maʿnāyadır; yukālu: مَاؤُتُ الْجِلْدِ مَاؤًا وَمَائِيئُهُ مَائِيًا إِذَا مَدَدْتَهُ حَتَّى يَتَّبِعَ Ve

مَائِي [meʔy] Fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: مَائِي يَبِينُهُمْ مَائِيًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَسَدَ

الْتَمَائِي [et-temeʔī] (fethateynle ve hemzenin kesri ve teşdidiyle) Deri çekilmekle vāsiʿ olmak; yukālu: تَمَائِي الْجِلْدِ يَتَمَائِي إِذَا اتَّسَعَ Ve

تَمَائِي [temeʔī] Mā-beyn fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: تَمَائِي يَبِينُهُمْ إِذَا فَسَدَ

الْمَائِيَّة [el-miʔet] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Yüz ki merātib-i ʿadeddir. Aslı مَائِي dir, مَائِي [miʔā] vezni üzere, hā yā'dan ʿivaz olmuştur.

الْمِئُونُ [el-miʔūn] (mīm'in kesri ve hemzenin zammı ve meddiyle) Cemʿi. Ve baʿzılar hemze gibi mīm'i dahi mazmūm kılıp مِئُونُ [muʔūn] dediler.

الْمِئَاتُ [el-miʔāt] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve meddiyle) Kezālik cemʿi, مِئَاتُ [miʔāt] gibi, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve baʿzı ʿArab مِئَاتٌ دِرْهَمٌ derler, mīm'e işmām-ı zamm edip izhār etmemekle. Ve Sibeveyhi eyitti: ثَلَاثُ مِئَاتٍ يَهُودٌ ثَلَاثُ مِئِينَ ثَلَاثُ مِئَاتٍ ثَلَاثَةُ أَلْفٍ [selāšet]in temyīzi ʿaşeret]e varınca cemʿdir. مِئَاتٌ عَشْرَةٌ رِجَالٌ ve ثَلَاثَةُ رِجَالٍ lākin ثَلَاثَةُ مِئَاتٍ kelimesin أَحَدٌ عَشْرٌ [eḥade ʿaşere]ye

ve ثَلَاثُ عَشْرَةَ [selāše ʿaşrete]ye teşbīh edip temyīzin müfred getirdiler. Ve şol kimse ki مِئُونٌ [miʔūn] deyip nūn'u merfūʿ ve münevven kılmıştır, onun takdīrinde iki kavlı vardır, biri فِغْلِيْنٌ [fiʔlīn] vezni üzere olmak gibi. Ve bu Aḥfeş kavlidir, şāzzdır. Ve biri dahi فِغْلٌ [fiʔl] vezni üzere olmaktadır, harf-i evvel meksūr kılınmıştır, mā-baʿdi meksūr olduğu için. Ve bunun aslı مِئِي [miʔiyy] ve مِئِي [muʔiyy]dir, عِصِي [ʿişiyy] ile عِصِي [ʿuşiyy] gibi, pes yā nūn'a tebdil olunmakla مِئُونٌ [miʔūn] olmuştur.

الْإِمَاءُ [el-imʔā] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Bir nesne yüz ʿaded olmak; yukālu: إِذَا صَارُوا مِئَةً Ve

إِمَاءُ [imʔā] Bir nesneyi yüz ʿaded kılmağa dahi derler; tekülü: أَمَائِيئُهُمْ أَنَا Nitekim Ebū Zeyd eyitti: مِئَاتٌ عَنَّمِ فُلَانٌ derler, yüz ʿadede erişse ve مِئَاتِيئُهَا لَكَ derler, kaçan yüz ʿadede eriştinsen.

الْمُؤَاءُ [el-muvā] (mīm'in zammı ve elifin meddiyle) Pisi çağırmaq; yukālu: مَاتَ الْبَيْتُورُ تَمُوءُ مِئَاتٍ إِذَا صَاحَتْ مِئَلٌ أَمَتْ تَأْمُو أَمَاءُ

[متا]

الْمِئُتُ [el-metv] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi çekmek; tekülü: مَتَتُ الشَّيْءَ إِذَا مَدَدْتَهُ

الْتَمِئِي [et-temettī] (fethateynle ve tā-i sänīnin zammı ve teşdidiyle) Yay ı uzanıp gerinmekle çekmek; yukālu: تَمَّتِي فِي نَزْعِ الْقَوْسِ إِذَا مَدَّ الصُّلْبَ

[محا]

الْمَخُو [el-maḥv] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bozmaq.

الْمَخِي [el-maḥy] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: مَحَا لَوْحَهُ

يَمْحُوهُ مَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَمْحِيهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي
وَيَمْحَاهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

مَحْوُ [Maḥv] Bir mevzi'in dahi ismidir.

الْمَمْحُورُ [el-memḥuvv] (mīm'in fethi ve vāv'in teşdidiyle) Bozulmuş nesne.

الْمَمْحِييُّ [el-memḥiyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Vāv yā'ya kalb olundu mā-kabli meksūr olduğundan ötürü ve yā-i ulā yā-i sānide idgām olundu. Bu zikr olunan Cevheri'nin edāsıdır, gālībā murād مَمْحُورٌ [memḥuvv] kelimesinde ḥā'nın zammı li-ecli'l-yā kesreye tebdil olundu, vāv-ı sakin līn-i tabī'atından ötürü [hāil] olduğu için demektir.

الْإِمْحَاءُ [el-immihā] (hemzenin kesri ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) Bozulmak; yukālu: إِمْحَى مِنْ بَابِ أَنْفَعَلَ مِنْهُ

الْإِمْتِحَاءُ [el-imtiḥā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi za'fetun.

مَحْوَةٌ [maḥvet] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Şemāl yeli bulutu mahv ettiği için مَحْوَةٌ [maḥvet] demişlerdir; ma'rifedir, lā-yansarıftır, ona elif lām dāhil olmaz. Ve yağmur yer yüzüne 'umūmen yağmağa dahi derler; yukālu: تُرِكَتِ الْأَرْضُ مَحْوَةً وَاحِدَةً إِذَا طَبَّقَهَا الْمَطَرُ

الْمِمْحَاءُ [el-mimḥāt] (mīm-i evvelin kesri ve sāninin sükunuyla) Şol bez pāresidir ki onunla menī ve ona şebīh olan nesne pāk olunur.

[مخا]

الْتَمْحِي [et-temaḥḥī] (fethateynle ve ḥā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneden ictināb edip berī olmak.

الْإِمْحَاءُ [el-immihā] (hemzenin kesri ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu;

تَمَحَّيْتُ مِنَ الشَّيْءِ وَأَمَحَّيْتُ مِنْهُ إِذَا تَبَرَّأْتُ مِنْهُ: tekūlu: تَمَحَّيْتُ مِنَ الشَّيْءِ وَأَمَحَّيْتُ مِنْهُ إِذَا تَبَرَّأْتُ مِنْهُ: Ve تَحَرَّجْتُ [teḥarruc] ḥā-i mūhmele ile تَجَنَّبْتُ [tecennub] ma'nāsınadır.

[مدى]

الْمَدَى [el-medā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Gāyet, bir nesnenin nihāyeti ma'nāsına; yukālu: قَطَعَةُ أَرْضٍ قَدَرُ مَدَى الْبَصَرِ وَ قَدَرُ مَدِّ الْبَصَرِ عَلَى رِوَايَةِ يَعْقُوبَ

الْمَدْيِيُّ [el-mediyy] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Şol havuzdur ki onun etrafına taş dikilmemiş ola.

الْأَمْدِيَّةُ [el-emdīyet] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Cem'i, zikr olunan havuzlar ma'nāsına.

الْمُدْيَةُ [el-mudyet] (mīm'in zammı ve dāl'ın sükunuyla) Büyük bıçak, sikkīn-i 'azīm ma'nāsına. Ve gāh olur mīm'i meksūr ederler.

الْمُدْيَاتُ [el-mudyāt] (mīm'in zammı ve dāl'ın sükunuyla) Cem'i. Ve

الْمُدَى [el-mudā] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, nitekim كَلْيَةُ [kulyet] kelimesinde zikr olunmuştur. Ve كَلْيَةُ [kulyet] böğreğe derler, gürde ma'nāsına.

الْمُدْيِيُّ [el-mudy] (mīm'in zammı ve dāl'ın sükunuyla) Şām-ı şerīf'e mensüb bir kīlenin ismidir. Ve مَدٌّ [mudd]un gayrıdır.

[مدى]

الْمَدْيِيُّ [el-mezy] (mīm'in fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükunuyla) Şol sudur ki ricālden mülā'abe ve takbīl esnāsında sādır olur ki bunda lāzım olan vuzū'dur.

الْإِمْدَاءُ [el-imzā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

إِمْدَاءٌ [imzā] Atı mer'āya salmağa dahi

Zamm ve kesr lügatlerdir. Ve ammā مَرِيَّةٌ [miriyetu'n-nākat] ya'nī nākanın bir nev'a süt vermesi bundan kesrden gayri cā'iz değildir, zamm galattır. Ve bu hasrı sāhib-i *Şurāh* cery-i ferese müte'allik olan مَرِيَّةٌ [meryet]de tevehhüm edip مَرِيَّةٌ الْفَرَسِ إِذَا اسْتَحْرَجْتَ مِنَ الْفَرَسِ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْعَجْزِيِّ بِسَوْطٍ إِذَا اسْتَحْرَجْتَ مَرِيَّةٌ بِالْكَسْرِ لَا غَيْرُ إِسْمٍ فِيهِ demiştir, pes bu galat olur, zīrā ma'nā-yı mezbürda olan مَرِيَّةٌ [muryet]te zamm ve kesr cā'izdir, meger ki kelāmı zāhirinden sarf olunup te>vīl oluna.

الأَمْتِرَاءُ [el-ımtirā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yel buluta yağmur yağdırmak; yukālu: الرِّيحُ تَمْتَرِي السَّحَابَ أَي تَسْتَدِرُّهُ

الْمِرَاءُ [el-mirā] (mīm'in kesri ve elifin meddiyle) Mücādele kılmak; tekūlu: مَارَيْتُ مَارَ الْجَلِّ إِذَا جَادَلْتَهُ Ve

إِمْتِرَاءُ [ımtirā] Bir nesnede şekk etmeğe dahi derler.

الْتِمَارِي [et-temārī] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik şekk etmek.

مَرْوُ [Merv] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir şehrin ismidir.

الْمَرْوِيُّ [el-Merveriyy] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnu ve vāv'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) [Merv]e mensüb olan nesne. Rā ziyāde olunmakla 'alā-gayri'l-kıyās gelmiştir.

التَّوْبُ الْمَرْوِيُّ [eş-şevbu'l-Merviyy] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan şehre mensüb olan bez. Ve bu nisbet 'alā-tarīki'l-kıyāstır.

الْمَرْوَرَاءُ [el-merevrāt] (fethateynle ve vāv'ın sükūnuyla) فَعْوَعَلَةٌ [fa'av'alet] vezni üzere) Şol berriye ki onda hiç nesne olmaya, مَفَاةٌ بِلَا شَيْءٍ ma'nāsına.

الْمَرْوَرِي [el-merevrā] (kezālik fethateynle ve elifin kasrıyla) Cem'î.

الْمَرْوَرِيَّاتُ [el-merevreyāt] (mīm'in ve rā'nın fethi ve yā'nın tahfifiyle) Kezālik cem'î.

الْمَرْارِي [el-merārī] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'î.

مَارِيَّةٌ [Māriyet] (rā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Bir 'avretin ismidir. Ve fi'l-mesel: "حُدِّهَا وَلَوْ بِقَرْطِي مَارِيَّةٌ" İbnu's-Sikkīt eyitti: Bu meselde مَارِيَّةٌ [Māriyet] yā'nın tahfifiyle Māriye bint Erkam'dır ki cedd-i a'lāsı Muzeykiyā b. 'Āmir'dir ki bunlara عَنَاءٌ tesmiye olunur.

الْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) الْمَلْسَاءُ ma'nāsındır. Ve قَطَاةٌ [kaṭāt] boğurtlak dedikleri kuştur, isferūd ma'nāsına. Ve مَلْسَاءٌ [melsā]yı ba'zılar çābük ile ve ba'zılar tüyü hemvār olanla tefsīr etmiştir.

[مزا]

الْمَزِيَّةُ [el-meziyyet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Ziyādelik, fazilet ma'nāsına; yukālu: لَهُ عَلَيْهِ مَزِيَّةٌ وَلَا يُبْنَى مِنْهُ فِعْلٌ

[مسا]

الْمَسَى [el-mesā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Akşam ki sabāhın mukābilidir.

الْإِمْسَاءُ [el-ımsā] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Akşamlamak ki إِضْبَاحٌ [işbah]ın nakizidir.

الْمُمْسَى [el-mumsā] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin sükūnu ve elifin kasrıyla) Akşamlamak; yukālu: أَمْسَيْنَا مُمْسَى Ve bu مُضْبِحٌ [muşbah]ın zıddıdır, ikisi de masdar olup ism-i mekân olmakta.

الْمُسَى [el-musy] (mīm'in zammı ve

sīn'in sükūnuyla) İsmidir, akşamlamak ma'nāsından, ضَبْحٌ [şubḥ] ism olduğu gibi sabāhlamak ma'nāsından; yukālu: أَتَيْتُهُ لِمُسَى أَتَيْتُهُ مُسَى Ya'nī beşinci günün akşamında. Ve kesr dahi lügattir; ve yukālu: أَتَيْتُهُ مُسَى مُسَى Ya'nī dün akşam vaktinde.

الْمَسِيَانُ [el-museyyān] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) مَسَاء [mesā]nın tasgīridir.

الْأُمْسِيَّةُ [el-umsiyet] (hemzenin zammı ve mīm'in sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Akşam ki أُصْبُوحةٌ [uşbūḥat]ın mukābilidir.

الْمَسِي [el-mesy] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Rahimden nutfeyi çıkarmak, nitekim مَسَطٌ tefsirinde mürür etmiştir, ya'nī nākaya erkek çok aşmış olsa ehli olan kimse rahiminde olan menīyi eliyle ihrāc eder, def'a-i uhrāda hāmile kalsın diye; yukālu: مَسَاهُ يَمْسِيهِ إِذَا أَخْرَجَ التُّطْفَةَ مِنْ الرَّجِمِ ve tekūlu: مَسَيْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا سَطَوْتُ عَلَيْهَا وَلَدَهَا وَأَخْرَجْتُ وَلَدَهَا

[مشا]

الْمَسِي [el-meşy] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Yürüme.

الْتَمَشِيَّةُ [et-temşiyet] (‘alā-vezni [et-terbiyet]) Kezālik yürüme; yukālu: مَسَى Ve يَمْسِي مَشِيًا وَمَسَى تَمَشِيَةً

تَمَشِيَّةُ [temşiyet] Yürütmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: مَسَيْتُهُ تَمَشِيَةً

الْإِمْشَاءُ [el-imşā] (hemzenin kesri ile) Kezālik yürütmek tekūlu: أَمَشَيْتُهُ Ve

إِمْشَاءُ [imşā] Devā bir kimseyi ishāl etmeğe dahi derler; tekūlu: أَمَشَانِي الدَّوَاءُ Ve

إِمْشَاءُ [imşā] Bir kimsenin davarı çok olmağa dahi derler; tekūlu: أَمَسَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ مَاشِيَتُهُ

الْتَمَشِي [et-temeşşī] (fethateynle ve şīn'in

kesri ve teşdidiyle) Şarābın ibtidā keyfi zuhūr etmek; yukālu: تَمَشَّتْ فِيهِ حَمِيًا الْكَأْسُ Ve حَمِيًا [ḥumeyyā] ḥā-i mühmelenin zammı ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle, şarābın evvel sevretidir.

الْمَشَاءُ [el-meşā] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) ‘Avretin evlādı çok olmak; yukālu: مَشَتْ الْمَرْأَةُ تَمَشِي مَشَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ وَلَدَهَا Ve bu مَاشِيَةً [māşiyet]te dahi isti‘māl olunur, ya'nī مَشَتْ الْمَاشِيَةَ dahi derler, nesli çok olmak ma'nāsına.

الْمَاشِيَّةُ [el-māşiyet] (şīn'in kesri ile) Şol nākadır ki kesiretü'l-evlād ola; yukālu: نَاقَةٌ مَاشِيَةٌ إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُهَا Ve

مَاشِيَّةُ [māşiyet] Mutlakan deveye ve koyuna dahi derler.

الْمَوَاشِي [el-mevāşī] (mīm'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Cem'i.

الْمَشْوُ [el-meşuvv] (mīm'in fethi ve şīn'in zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol devādır ki ishāl eyler; tekūlu: شَرِبْتُ مَشْوًا يَثْقَلُ وَلَا يَخَفُ Ya'nī terk-i teşdidiyle isti‘māl olunmaz.

الْمَشِي [el-meşiy] (mīm'in fethi ve şīn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِسْتِمْشَاءُ [el-istimşā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Müşhil devā içmek; tekūlu: إِسْتَمَشَيْتُ إِذَا شَرِبْتَهُ

[مصا]

الْمَضْوَاءُ [el-maşvā] (mīm'in fethi ve şād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Nisā tā'ifesinden şol kimsedir ki uyluğunda eti olmaya.

[مضي]

الْمُضِي [el-muğiy] (mīm'in zammı ve dād-ı mu'cemenin kesri ve yā'nın teşdidiyle)

Gitmek; tekülu: مَضَى الشَّيْءُ مُضِيًّا إِذَا ذَهَبَ Ve

مُضِيٌّ [muḏiyy] Bir nesnenin üzerine karar olmağa dahi derler; tekülu: مَضَيْتُ عَلَى الْأَمْرِ مُضِيًّا

الْمُضَوُّ [el-muḏuvv] (zammeteynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Kezâlik bir nesnenin üzerine olmak.

الْمُضَوُّ [el-meḏuvv] (mīm'in fethi ve ḏād'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; tekülu: مَضَوْتُ عَلَى الْأَمْرِ مَضَوًّا مِثْلَ الْوُقُودِ وَالصُّعُودِ

الْمَمْضُو عَلَيْهِ [el-memḏuvvu ʿaleyhi] (mīm'in fethi ve ḏād'ın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onun üzerine karar olunmuş ola.

الْمَضَاءُ [el-medāʾ] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Bir nesne nāfiz olmak; yukālu: مَضَى فِي الْأَمْرِ مَضَاءً إِذَا نَفَذَ ”فَيَوْمًا يُجَارِينِ الْهَوَى غَيْرَ مَاضٍ | وَيَوْمًا تَرَى مِنْهُمْ غَوْلًا تَعُولُ“ وَإِنَّمَا رَدَّهُ إِلَى أَضْلِهِ لِلضَّرُورَةِ لِأَنَّهُ يُجُوزُ فِي الشَّعْرِ أَنْ يُجْزَى الْحَرْفُ الْمُعْتَلُّ مَجْزَى الْحَرْفِ الصَّحِيحِ مِنْ جَمِيعِ الْوُجُوهِ لِأَنَّهُ الْأَضْلُ

الْإِمْضَاءُ [el-imḏāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Bir nesneyi geçirmek; tekülu: أَضَيْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَنْفَذْتَهُ

التَّمْضِي [et-temaḏḏī] (fethtayenle ve ḏād'ın kesri ve teşdidiyle) Geçmek, تَمَعَّلُ [tefaʿul] vezni üzeredir, ma'nā-yı mezbūrdan.

الْمُضَوَاءُ [el-muḏvāʾ] (mīm'in zammı ve ḏād'ın sükünü ve elifin meddiyle) İleri geçmek, tekaddüm ma'nāsına.

[مطا]

الْمَطَا [el-meṭā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Arka, zahr ma'nāsına.

الْإِمْطَاءُ [el-imṭāʾ] (hemzenin fethi ve mīm'in sükünü ve elifin meddiyle) Cemʿi, arkalar ma'nāsına.

الْمَطِي [el-meṭiyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Yük için ve binmek için olan davar.

الْمَطِيَّةُ [el-meṭiyyet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Vāhidi, zikr olunan davarın biri ma'nāsına.

الْمَطَايَا [el-meṭāyā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) cemʿi, zikr olunan davarlar ma'nāsına. Pes مَطِيّ [meṭiyy] vāhid ve cemʿ ve müzekker ve müʿennes olur. Ve مَطَايَا [meṭāyā] فَعَالًا [faʿālā] vezni üzeredir, aslı فَعَائِلُ [faʿāʾil]dir, حَطَايَا [ḥaṭāyā]da zikr olunan gibi, takdīm ve teḥhīr olunmuştur. Ve Ebu'l-ʿAmeysel eyitti: مَطِيَّةٌ [meṭiyyet] müzekker ve müʿennes olur. Ve Aşmaʿī eyitti. مَطِيَّةٌ [meṭiyyet] şol davardır ki seyrin uzata, مَطَوٌّ [maṭv]dan meḥhūzdur, مَدٌّ [medd] ma'nāsına.

التَّمْطِي [et-temaṭṭī] (fethateynle ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Ellerin uzatıp salını salını yürümek, tebahtur ma'nāsına. Ve baʿzılar eyitti: تَمَطِيٌّ [temaṭṭī] [meṭiṭat] tan meḥhūzdur. Ve مَطِيَّةٌ [meṭiṭat] şol koyu sudur ki havuzun dibinde olur. Bu maküle suya مَطِيٌّ [meṭiṭ] dediler, sünüp uzandığı için. Pes bu تَقَضُّيْتُ gibidir طَنّْ dan ve تَقَضُّيْتُ [tekaḏḏaytu] gibidir تَقَضُّضٌ [tekaḏḏuḏ]dan. Ve تَقَضُّضٌ [tekaḏḏuḏ] kuş uçarken aşağı süzülmeğe derler.

الْمَطَوَاءُ [el-muṭavāʾ] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve elifin meddiyle) غُلَوَاءُ [ḡulevāʾ] vezni üzere) Uzanmak ma'nāsına, ismdir. Ve غُلَوَاءُ [ḡulevāʾ] ḡayn-ı muʿceme ile hadden tecāvüz etmeğe derler.

الْمَطَوُّ [el-maṭv] (mīm'in fethi ve tā'nın sükünü ile) Çekmek; مَدٌّ [medd] ma'nāsına; tekülu: مَطَوْتُ بِالْقَوْمِ مَطَوًّا إِذَا مَدَدْتُ فِيهِمْ فِي السَّيْرِ

الإمِطَاءُ [el-imtiṭā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir davarı مَطِيَّةً [meṭiyyet] edinmek, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: **إِمِطَاءٌ** [imtiṭā] bir davarı مَطِيَّةً [meṭiyyet] kılmağa derler; tekūlu: **إِمِطِينَاهَا أَيْ جَعَلْنَاهَا مَطِيَّاتًا** [imtiṭīnāhā ayyi jecelnāhā maṭiyyātā] **الْمِطْرُ** [el-miṭv] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Hurmā salkımı النَّحْلَةَ عِدْقُ ma'nāsına.

الْمِطَاءُ [el-miṭā] (mīm'in kesri ve elifin meddiyle) Cem'î, hurmā salkımları ma'nāsına, جزو [cirv]le جزاء [cirā] gibi. Ve جزو [cirv] kelb yavrusuna derler. Ve

مِطْرٌ [miṭv] Bir nesnenin nazirine ve musāhibine dahi derler.

[معى]

الْمِعَى [el-mi'ā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Bağırsak ki a'zā-yı bātinedendir.

الْأَمْعَاءُ [el-em'ā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, bağırsaklar ma'nāsına. Ve fi'l-hadîsi: **”الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ وَالْكَافِرُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ“** Ve bu temsildir, zīrā mü'min helâlden gayrı nesne ekl etmeyip harâmdan ve şübheli olan nesnelere ihtirâz eder. Ve kâfir mübâlât etmeyip her ne bulursa ekl eder ne tarîkten ekl olunup ne keyfiyetle ekl olunmasın mülâhaza kılmaz. Ve

مِعَى [mi'ā] Su akıntısına dahi derler, mesîl-i mā ma'nāsına.

الْمَعْوُ [el-ma'v] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol hurmâdır ki rutab ola, Ebū Ubeyde rivāyeti üzere ve mezbūr eyitti: Kiyās bu idi ki vāhidi مَعْوَةٌ [ma'vet] gele, lākin istimā olunmamıştır dedi.

الْمَعْوَةُ [el-ma'vet] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnu ile) Şol hurmâdır ki ona fi'l-cümle

yübüset 'arız ola.

[مقا]

الْمَقْوَ [el-maḳv] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kılıcı açıp mücellâ kılmak; tekūlu: **مَقَوْتُ السَّيْفِ إِذَا جَلَوْتَهَا عَلَى رِوَايَةِ يُوسُفَ عَنْ أَبِي الْخَطَّابِ** Ve äyîne de ve taşt misllide dahi hāl bu minvāl üzere olur, مَمَّا أَشْنَانَهُ derler, dişlerini pāk etti ma'nāsına. Ve

مَقْوٌ [maḳv] Mālî saklamağa dahi derler; yukālu: **أَمْوٌ هَذَا مَقْوٌ أَيْ صُنَّه صَيَانَتَكَ مَالِكَ**

[مكا]

الْمُكَّاءُ [el-mukkā] (mīm'in zammı ve kāf'ın teşdidi ve elifin meddiyle) Çoban aldatkıcı dedikleri kuş, şubān-firîb ma'nāsına.

الْمَكَاكِي [el-mekākī] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan kuşlar ma'nāsına.

الْمُكَّاءُ [el-mukā] (mīm'in zammı ve kāf'ın tahfifi ve elifin meddiyle) Sıklık, safir ma'nāsına. Ve sıklık çalmağa dahi derler.

الْمَكْوُ [el-mekv] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ile) Kezâlik sıklık çalmak; yukālu: **كَاللَّهِ إِذَا صَفَرَ ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَّاءٌ وَتَضْدِيَةٌ﴾** (الأنفال، 35) Ve **تَضْدِيَةٌ** [taşdiyyet] şād-ı mühmele ile el çalmaktır. **تَضْفِيقٌ** [taşfiḳ] ma'nāsına. Ve bu makāmda sâhib-i **Şurāḥ** [mukā] şeḥüliden ile tefsir etmiştir, galattır, zīrā şeḥüliden çağırarak ma'nāsınadır, şeḥüliden gerektir, tā ki sıklık vermek ma'nāsına ola. Ve

مَكْوٌ [mekv] Vahşî olan cānver inine dahi derler.

الْإِمكَاءُ [el-imkā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î, zikr olunan inler ma'nāsına.

الْمَكَاءُ [el-mekāʾ] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Yellenmek, hurūcu'r-rīhi mine'd-dübür ma'c'nāsıma, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere; yukālu: مَكَتِ اسْتُهُ تَمَكُّو مَكَاءُ

الْمَكَا [el-mekā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Tilki ve tavşan ve onlara şebīh olan cānverler inidir.

الْتَمَكِّي [et-temekkī] (fethateynle ve kāf'in kesri ve teşdidiyle) At gözün dizine sürüp kaşımak; yukālu: تَمَكَّى الْفَرَسُ إِذَا حَكَ عَيْنَهُ مَتَوَضَّعٌ [mutemekki] ma'c'nāsına da gelir, nitekim şā'ir'in şi'rinde "كَالْمَتَمَكِّي بِدَمِ الْقَتِيلِ" vāki' olmuştur, "كَالْمَتَوَضَّعِي وَالْمُتَمَسِّحِ" ma'c'nāsına. Ve **مَكَا** [mekā] El 'amelden berkiyip nāsūr eti bağlamağa dahi derler; yukālu: مَكَيْتُ يَدُهُ مِنَ الْعَمَلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجَلْتُ مِنَ الْعَمَلِ Ve مَجَلٌ [mecel] cīm'le el işten berkimeğe derler, Ya'qūb eyitti: Ben bunu Kilābī'den isti'mā' ettim.

ميكائيل [Mikā'il] (mīm'in kesri ve meddi ve hemzenin dahi kesri ve meddiyle) İsmidir ki mürekkebdir, ميكا [mikā] lafzi ile ايل [il] lafzından ve ايل [il] İbrānī yāhūd Süryānī lügati üzere Allāh demektir, pes عبْدُ الله ismine şebīh olur, nitekim mürür etmiştir.

ميكائيل [Mikā'īn] (mīm'in kesri ve meddi ve hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; lügatun fihi, 'alā-rivāyeti İbni's-Sikkīt.

ميكال [Mikāl] (mīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu, Aḥfeş eyitti: Hemze ile ve hemzesiz lügattir. Kāle'ş-şā'iru fī şi'rihi: "وَيَوْمَ بَدْرٍ لَقِينَاكُمْ لَنَا مَدَدٌ || فَيَرْفَعُ النَّضْرُ مِيكَالٌ وَجَبْرِيْلُ"

[ملا]

الْتَمْلِيَّةُ [et-temliyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [et-

terbiyet]) Bir kimseyi bir nesne ile metā'landirmek; yukālu: مَلَأَكَ اللهُ حَبِيْبَكَ بِهٖ وَأَعَاشَكَ مَعَهُ طَوِيْلًا "وَقَدْ كُنْتُ أَرْجُو أَنْ أَمْلَأَكَ حَقِيْبَةً || فَحَالَ: فَشِرْهِ: قَضَاءُ اللهُ دُونَ رَجَائِيَا"

الْتَمَلِي [et-temellī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nesne ile mütemetif olmak; tekūlu: تَمَلَيْتُ عُمْرِي أَيِ اسْتَمْتَعْتُ مِنْهُ وَيُقَالُ لِمَنْ لَبَسَ الْجَدِيْدَ "أَبْلَيْتُ جَدِيْدًا وَتَمَلَيْتُ حَبِيْبًا" Ya'nī "Cedīdi eskitip habībinle müddet-i medīdede ma'ṣšet kıl."

الْمَلَاوَةُ [el-melāvet] (mīm'in fethi ve lām'ın tahfifiyle) Zamān-ı tavīl. Ve mīm'in zamımı ve kesri dahi lügattir; tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ مَلَاوَةً مِنَ الدَّهْرِ وَمَلَاوَةً وَمَلَاوَةً أَيِ حِينًا وَبُرْهَةً ve tekūlu: مَلَاوَةٌ مَلِيْئَتُهَا Ya'nī "Temettu' ve ta'ayyüş zamānidir."

الْمَلْوَةُ [el-melvet] (mīm'in fethi ve lām'ın sükünü ile) Bi-ma'nāhā. Ve mīm'in zamımı ve kesri dahi lügattir, Ferrā rivāyeti üzere.

الملي [el-meliyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zamāndan bir mikdār ki tūl ile muttasıf ola; yukālu: أَقَامَ مَلِيًّا مِنَ الدَّهْرِ Kālallāhu ta'ālā: (مریم، 46) أَيِ ﴿وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا﴾ طَوِيْلًا وَمَضَى مَلِيًّا مِنَ النَّهَارِ أَيِ سَاعَةً طَوِيْلَةً

الْمَلَا [el-melā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Sahrā'. Ve

مَلَا [melā] Gece ile gündüz ma'nāsına olan مَلَوَانٍ [melevān]ın vāhidi dahi gelir, 'alā-mā se-yecī'u 'akībe zālik.

الْمَلَوَانِ [el-melevān] (fethateynle) Sīga-i tesniye üzere gece ile gündüz, leyl ve nehār ma'nāsına; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ

الْإِفْلَاءُ [el-implā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Müddeti uzatmak; tekūlu: أَمْلَيْتُ

لَهُ فِي غَيْبِهِ أُنِي أَطَلْتُ وَأَمَلَى اللَّهُ لَهُ أُنِي أَهْمَلَهُ وَطَوَّلَ لَهُ
إِمْلَاءٌ [imlāʔ] Davarın ipin uzatmağa dahi derler; tekūlu: **أَمَلَيْتُ لِلْبَعِيرِ إِذَا وَسَّعَتْ لَهُ فِي قَيْدِهِ** Ve

إِمْلَاءٌ [imlāʔ] Hurūf-ı kināyeti cemʿ etmeğe dahi derler; tekūlu: **أَمَلَيْتُ الْكِتَابَ أَفْلِي وَأَمَلَلْتُهُ** لَعْنَتَانِ جِيدَتَانِ جَاءَ بِهِمَا الْقُرْآنُ

[منا]

الْمَنَاءُ [el-menā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Batman ki onunla vezn olunur ki o yüz seksen miskâldir.

الْمَنْوَانِ [el-menevāni] (fethateynle) Tesniyesi.

الإِمْنَاءُ [el-imnāʔ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i. Ve **مَنَا** [menā] **مَنَّ** [menn] den efsaktır. Ve

مَنَا [menā] Kadere dahi derler; yukālu: **مَنَا لَهُ** وَمَنَا فِي قَدَرِ

مَنَا [menā] Mukābil maʿnāsına da gelir; yukālu: **مَنَا دَارِي مَنَا دَارِ فُلَانٍ أُنِي مُقَابِلَتُهَا** Ve fī hadīsi Mucāhid **مَنَاةٌ مِنَ السَّمَوَاتِ وَحَدَاؤُهُ** Yaʿnī Harem-i şerīf zikr olunanlara mukābildir. Ve gāh olur **مَنَا** [menā] **مَنَازِلُ** [menāzil]den terhīm olunur zarūret-i şifʿ için, nitekim, şifʿ-i Lebīd'de vākiʿ olmuştur ve lākin bu zarūret-i kabīhadır.

الْمَنْيَى [el-meniyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Erlik, mā-i recūl maʿnāsına. Ve bunun istiʿmālī teşdīd ile, egerçi **مَذْيٌ** [mezy] ve **وَدْيٌ** [vedy] kelimelerinde istiʿmāl tahfif ile. Ve **مَذْيٌ** [mezy] ve **وَدْيٌ** [vedy] mülāʿabe ve bürüdetle gelen sulardır. Ve kaçan “Recūl inzāl-i menī kıldı” maʿnāsın dileseler **مِنَى الرَّجُلِ** derler mine'l-bābi'r-rābiʿ.

الإِمْنَاءُ [el-imnāʔ] (hemzenin kesri ve

elifin meddiyle) Kezālik inzāl-i menī maʿnāsındır. Ve kavluhu taʿālā: **مِنَى** ﴿مِنَى﴾ (القيامة، 37) **فُرِيَ بِالنَّاءِ عَلَى التُّفْطَةِ وَبِالْيَاءِ عَلَى يُمْنَى** Ve

إِمْنَاءٌ [imnāʔ] Minā'ya gelmeğe dahi derler, İbnu'l-Aʿrābī rivāyeti üzere; yukālu: **أَمْنَى** **مِنَى** [Minā] Mekke'de bir mevzi'in ismidir, ʿalā-mā se-yecīʿu.

الإِسْتِمْنَاءُ [el-istimnāʔ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Menīnin hurūcın taleb etmek; yukālu: **إِسْتَمْنَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَدْعَى خُرُوجَ الْمَنْيَى**

الْمَنْيَةُ [el-meniyyet] (mīm'in fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Ölüm, mevt maʿnāsına. Ve mezbūra **مَنْيَةٌ** [meniyyet] dediler mukadder olduğu için.

الْمَنْيَا [el-menāyā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, mevtler maʿnāsına.

الْمُنْيَةُ [el-munyet] (mīm'in zammı ve nūn'un sükunuyla) Maksūd, mütemennā maʿnāsına.

الْمُنَى [el-munā] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, maksūdlar maʿnāsına. Ve **مُنْيَةُ النَّاقَةِ** [munyetu'n-nāqat] Şol günlere derler ki nāka hāmile kalmıştır o günlerde bilindir ki o erkek nākaya vardığı günden sonra geçen on beş gecedir; yukālu: **هِيَ فِي مُنْيَتِهَا** Yaʿnī nāka zikr olunan eyyāmdadır.

الإِمْتِنَاءُ [el-imtināʔ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Erkek mucāmaʿat etmesin taleb etmek; tekūlu: **أُمْتِنِي لِلْفَحْلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ** Ve

إِمْتِنَاءٌ [imtināʔ] Minā nām mevziʿe gelmeğe dahi derler, ʿalā-mā se-yecīʿu ʿakībe zālike; yukālu: **إِمْتِنَى الْقَوْمُ إِذَا أَتَوْا مَنَى عَلَى رِوَايَةِ** يُؤْتَسُ

مِنَى [minā] (mīm'in kesri ve nūn'un fethi

ve tenvīniyle) Mekke-i müşerrefe'de bir mevzi'in ismidir; müzekker ve munsarıftır. **الأُمِّيَّةُ** [el-umniyyet] (hemzenin zamımı ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Maksūd.

الأَمَانِي [el-emāniyy] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î, maksūdlar ma'nasına.

التَّمَنِّي [et-temennī] (fethateynle ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Bir nesneyi ummak.

التَّمَنِّيَّةُ [et-temniyyet] (‘alā-vezni التَّرْبِيَّةُ [eterbiyyet]) Umdurmak; tekūlu: تَمَنَيْتُ الشَّيْءَ Ve وَتَمَنَيْتُ غَيْرَهُ تَمَنِيَّةً

تَمَنِّي [temennī] Okumak ma'nasına dahi gelir; tekūlu: إِذَا قَرَأْتَهُ كَاللَّاهُ تَمَنَيْتُ الْكِتَابَ إِذَا قَرَأْتَهُ ﴿وَمِنْهُمْ أُمَّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِي﴾ (78) (البقرة،) ve yukālu: أَهَذَا شَيْءٌ رَوَيْتَهُ أُمُّ شَيْءٍ Ve تَمَنَيْتُهُ أَي قَرَأْتَهُ

تَمَنِّي [temennī] Kizb etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَتَمَنَّى الْأَحَادِيثَ أَي فَعَلَهَا Ve bu مَيِّنٌ [meyn]den maklūbdur. Ve مَيِّنٌ [meyn] kizbe derler.

الْمَنْوُ [el-menv] (mīm'in fethi ve nūn'un sükülüyle) Sınamak.

الْمَنْي [el-meny] (mīm'in fethi ve nūn'un sükülüyle) Kezālik sınamak; tekūlu: مَنَوْتُهُ Ve وَمَنْيْتُهُ إِذَا ابْتَلَيْتَهُ derler.

الْمِنَاوَةُ [el-mināvet] (mīm'in kesriyle) Cezā ma'nasına; yukālu: لَأَمَيِّنَكَ مَنَاوَتِكَ أَي لَأَجْزِيَتِكَ جَزَاءً

الْمُمَانَاةُ [el-mumānāt] (mīm'in zamımı ile) Bir nesneyi eğlendirmek, مُمَاطَلَةٌ [mumāṭalet] ma'nasına. Ve

مُمَانَاةُ [mumānāt] İntizāra dahi derler. Ve Ebū Zeyd eyitti: مُمَانَاةٌ [mumānāt] mükāfāt ma'nasına dahi gelir; tekūlu: بِمَا مَانَيْتُكَ

بِمَعْنَى كَأَفَاتِكَ

مَنَاةُ [menāt] (mīm'in fethiyle) Huzeyl ve Huzā'a kabilesi için bir putun ismidir, sanem-i mahsūs ma'nāsına ki Mekke-i müşerrefe ile Medīne-i münevvere mā-beyninde vāki' olmuştu. Ve āhirinde olan hā te'nīs içindir ve bunun üzerine tā ile dahi vakf olunmak lügattir.

الْمَنْوِيُّ [el-Meneviyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Menāt'a mensüb olan kimse. Ve ‘Abdumenāt b. Udd b. Ṭābiḥā ve Zeyd b. Menāt b. Temīm b. Murr birer kimsenin adıdır, medd ve kasr cā'izdir, ya'nī ‘Abdumenā'et ve ‘Abdumenāt cā'izdir.

[موما]

الْمَوْمَاةُ [el-mevmāt] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükülüyle) Berriyye, mefāze ma'nasına.

الْمَوَامِي [el-mevāmī] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin kesriyle ve meddiyle) Cem'î, ve sāninin kesriyle ve meddiyle) Cem'î, mefāviz] ma'nasına. Ve İbnu's-Serrāc eyitti: مَوْمَاةٌ [mevmāt]ın aslı مَوْمَوَةٌ tir, فَغَلَلَةٌ [fa'lelet] vezni üzere, pes bu muzā'afır, vāv müteharrik ve mā-kabli meftūh olduğundan ötürü elife kalb olunup مَوْمَاةٌ [mevmāt] olmuştu dedi.

[مها]

الْمَهَا [el-mehā] (mīm'in fethi ve elifin kasriyle) Yaban sığırı, bakar-ı vahş ma'nasına.

الْمَهَاةُ [el-mehāt] (mīm'in fethi ile) Vāhidi, zikr olunan sığırların biri ma'nasına. Ve

مَهَاةُ [mehāt] Billūra dahi derler ki sırça cinsindedir.

الْمَهْوَاتُ [el-mehevāt] (fethateynle) Cem'î, zikr olunan sığırlar ma'nasına. Ve

مَهَوَات [mehevāt] Billūrlar ma'nāsına, evvelinin dahi cem'i gelir.

أَلْمَهَيَات [el-meheyāt] (fethateynle) Kezālik cem'i, billūrlar ma'nāsına.

أَلْمَهَا [el-mehā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Sığırlar ziyāde ak ve berrāk olmak; tekūlu: مَهَتْ تَمَهُو مَهَا فِي بِيَاضِهَا

أَلْمُهَاءُ [el-muhāt] (mīm'in zammı ile) Erkeğin suyudur ki nāka rahimindedir. Ve bu yā'dır.

أَلْمَهَى [el-muhā] (mīm'in zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, İbnu's-Serrāc rivāyeti üzere, رُطْبَةٌ [ruṭbet] ile رُطْبٌ [ruṭab] ve عُشْرَةٌ [uṣeret] ile عُشْرٌ [uṣer] gibi. Ve رُطْبَةٌ [ruṭbet] hurmāya ve عُشْرَةٌ [uṣeret] bir cins ağaca derler ki zamkı vardır.

أَلْمَهُو [el-mehv] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol süttür ki rakīk olup kesirü'l-mā' ola. Ve

مَهُو [mehv] Süt zıkr olunan vech üzere olmağa dahi derler.

أَلْمَهَاوَةٌ [el-mehāvet] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَهُو اللَّبْنُ يَمَهُو مَهُوًا وَمَهَاوَةٌ مِنْ أَلْبَابِ الْحَامِيسِ Ve

مَهُو [mehv] Yufka olan kılıca dahi derler, seyf-i rakīk ma'nāsına. Ve

مَهُو [Mehv] 'Abdulqays kabilesinden bir cemā'atin babası ismi dahi gelir.

أَلْإِمَهَاءُ [el-imhā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Sütü kesirü'l-mā' kılmak; tekūlu: أَمَهَيْتُهُ أَنَا Ve

إِمَهَاءُ [imhā'] Kuyu kazan kimse suya erişmeğe dahi derler; yukālu: حَفَرَ الْبَيْتَ حَتَّى أَفَهَى وَهِيَ لُغَةٌ فِي أَمَاءٍ عَلَى الْقَلْبِ Ve

إِمَهَاءُ [imhā'] Demiri keskin etmeğe dahi derler; tekūlu: أَمَهَيْتُ الْحَدِيدَ إِذَا أَحَدَدْتَهَا Ve

Ebū Zeyd eyitti: **إِمَهَاءُ** [imhā'] demire su vermeğe de derler; tekūlu: أَمَهَيْتُ الْحَدِيدَةَ إِذَا وَهَيْتُهَا سَقَيْتَهَا Ve

إِمَهَاءُ [imhā'] Atı seğırttirip kızdırmağa dahi derler; tekūlu: أَمَهَيْتُ الْفَرَسَ إِذَا أَجْرَيْتَهُ وَأَحْمَيْتَهُ

أَلْمِمَهَاءُ [el-mimhā'] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin sükūnu ve elifin meddiyle) Sütü rakīk olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ مِمَهَاءُ إِذَا كَانَتْ رَقِيقَةً اللَّبْنِ

أَلْمَهْوَةٌ [el-mehvet] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol menīdir ki rakīk ola.

أَلْمَهَاءُ [el-mehā'] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Okta olan 'aybdır, yelek cihetinden.

[ميا]

مَيْةٌ [Meyyet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir 'avretin ismidir.

مِي [Meyy] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik bir 'avretin ismidir.

FASLU'N-NŪN**(فَصْلُ النَّوْنِ)****[نَأْي]**

النَّأْيُ [en-ne>y] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneden irak olmak; tekūlu: **وَنَأَيْتُ عَنْهُ بِمَعْنَى بَعْدْتُ** Ve

نَأْيُ [ne>y] Çadır etrāfına hark kazmağa dahi derler; tekūlu: **نَأَيْتُ نُؤْيًا وَسَيَجِيءُ تَفْسِيرُ النَّوْيِ** إِنَّ شَاءَ اللهُ تَعَالَى

الْإِنَاءُ [el-in>a] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Irak etmek.

الْإِنْيَاءُ [el-inti>a] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Irak olmak; tekūlu: **أَنْأَيْتُهُ فَأَنْتَأَى أَيُّ أَبْعَدْتُهُ** Ve **فَبَعْدُ**

إِنْيَاءُ [inti>a] Çadır etrāfın kazmağa dahi derler yağmur suyu girmesin diye; tekūlu: **إِنْتَأَيْتُ نُؤْيًا** Ve **نُؤْيُ** [nu>y]un tefsiri 'an-karīb gelir, inşāallāhu ta'ālā.

الْمُنْتَأَى [el-munte>a] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve elifin kasrıyla) Irak yer, mevzi-i ba'īd ma'nāsına. Ve

مُنْتَأَى [munte>a] Hayme etrāfına kazılan harka dahi derler.

النُّؤْيُ [en-nu>y] (nūn'un zammı ve hemzenin sükūnuyla) Şol harktır ki haymenin etrāfına kazarlar.

النُّؤْيِيُّ [en-nu>iyy] (nūn'un zammı ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle **فُعُولٌ** [fu'ūl] vezni üzere) Cem'i, zikr olunan harklar ma'nāsına.

النُّؤْيِي [en-ni>iyy] (kesreyle ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'i, kesreyi kesreye tābi' kılmakla.

الْأَنَاءُ [el-en>a] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i.

الْأَنَاءُ [el-ān>a] (hemzenin fethi ve meddi ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i hemze ile nūn'u kalb-i mekān etmekle, **أَبَارٌ** [eb>ār] ile **أَبَارٌ** [ābār] gibi.

النُّؤْيُ [en-nu>a] (nūn'un zammı ve hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik çadır etrāfında olan harktır, **نُؤْيٍ** [nu>y]da lügattir.

نَ [ne] (nūn-ı müfredenin fethi ile) dan emrdir; tekūlu: **نَ نُؤْيِكَ** çadır etrāfında olan harkı islāh et ma'nāsına. Ve kaçan nūn'un üzerine vakf etsen **نَ** dersin nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla. Ve bu **نَ زَيْدًا** dediikleri gibi olur ki vakf olundukta **نَ** derler, nazar et ma'nāsına.

[نَبَا]

النُّبُؤُ [en-nubuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Irak olmak; tekūlu: **نَبَا الشَّيْءِ عَنِّي** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَبَاعَدَ**

الْإِنْبَاءُ [el-inb>a] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Bir nesneyi def' etmek; tekūlu: **أَنْبَيْتُهُ أَنَا إِذَا دَفَعْتَهُ عَن نَفْسِكَ** Ve fi'l-meseli: **”الْصَّدِيقُ يُنْبِي عَنْكَ لَا الرَّعِيدُ”** Ya'nī “Hālet-i harbda gā'ileyi def' eyleyen, bir nesneyi vukū'a getirmektir, mücerred tehdid değildir.” Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu **نُبِي** dir, bilā-hemz. Ve bazıları eyitti: Hemze iledir, **إِنْبَاءٌ** dan ya'nī “Senin hakikatinden haber veren fi'lindir, kavlin değildir.” Ve

نُبُؤٌ [nubuvv] Kılıç kesmemeğe dahi derler; yukālu: **وَصَرِيْبَةٌ** Ve **نَبَا السَّيْفِ إِذَا لَمْ يَعْمَلْ فِي الصَّرِيْبَةِ** [ḍarībet] kılıç ile vurulan nesneye derler. Ve

نُبُؤٌ [nubuvv] Göz bir nesneyi görmekte kusūr etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: **نَبَا بَصْرِي عَنِ الشَّيْءِ** Ve bir yerin havāsı bir

kimseye muvāfik düşmemeğe dahi derler; yukālu: نَبَا لِفُلَانٍ مِّنْهُ إِذَا لَمْ يُوَافِقْهُ Ve bir kimseye firāşı muvāfik düşmemeğe dahi derler; yukālu: نَبَا لِفُلَانٍ فِرَاشُهُ إِذَا لَمْ يُوَافِقْهُ كَذَلِكَ **النَّبِيَّةُ** [en-nābiyyet] (bā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Şol yaydır ki kirişi ondan irak ola.

النَّبْوَةُ [en-nebvet] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol yerdir ki mürtefi' ola. Eger نَبِيٌّ [nebī] bundan me'hūz olup sā'ir halk üzere şeref murād olunursa aslı gayr-ı mehmūz olur, pes bu fa'ıl bi-ma'nā mef'ul olup tasgiri نُبَيْيٌّ [nubeyy] ve cem'i أَنْبِيَاءُ [enbiyā'] gelir.

النَّبَاوَةُ [en-nebāvet] (nūn'un fethi ile) Bi-ma'nāhā.

النَّبِيَّيَّةُ [en-nebiyy] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) Peygamber. Ve

نَبِيٌّ [nebī] Cem' dahi gelir, yüksek yerler ma'nāsına.

النَّبَابِيَّةُ [en-nābī] (bā'nın kesri ve meddiyle) Vāhidi, yüksek yer ma'nāsına غَازٍ [gāz] ile غَزِيٌّ [gaziyy] gibi.

[نتى]

النَّوَاتِيَّةُ [en-nevātiyy] (nūn'un fethi ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Gemiciler, mellāhūn ma'nāsına.

النُّوتِيَّةُ [en-nūtiyy] (nūn'un zammı ve meddi ve yā'nın teşdidiyle) Vāhidi. Ve Cevherī'nin bu kelimeyi bu bābda irād etmesi, mahall-i kelāmdır, zīrā zāhir budur ki yā-yı müşeddede yā-yı nisbet ola. Ve bu ma'nāyı bāb-ı tā'da irād etmesi mü'eyyid olur meger ki bāb-ı tā'da irādı cevher-i hurūfa nazaran ve bu bābda irādı yā-yı müşeddedenin kelimeye lüzümüne nazardır denile.

[ننا]

النَّشَاءُ [en-neşā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) نَشَاءٌ [neşā] gibidir ma'nāda bu kadar var ki نَشَاءٌ [neşā] takdīm-i nūn'la hayrda ve şerrde isti'māl olunur ve نَشَاءٌ [neşā] hayrda isti'māl olunur hāssaten.

النَّشْوُ [en-neşv] (nūn'un fethi ve sā'nın sükūnuyla) İzhār ma'nāsındır; tekülü: نَشَوْتُ الْخَيْرِ نَشْوًا إِذَا أَظْهَرْتَهُ

النَّشَائِيَّةُ [et-tenāşī] (tā'nın fethi ve sā'nın kesri ve meddiyle) Tezekkür etmek; yukālu: تَنَاشَوْنَا الشَّيْءَ أَي تَذَكَّرُوهُ

[نجا]

النَّجَاءُ [en-necā] (nūn'un fethi ve elifin meddiyle) Halās bulmak; tekülü: نَجَوْتُ مِنْ كَذَا نَجَاءً

النَّجَاةُ [en-necāt] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

نَجَاءٌ [necā] Kezālik sür'at ve sebkat ma'nāsına dahi gelir; tekülü: نَجَوْتُ نَجَاءً Ve

نَجَاةٌ [necāt] Serī' olan nākaya dahi derler. Ve

نَجَاةٌ [necāt] 'Asāya ve yaya şebih olan nesneye sālih olan ağaca dahi derler; yukālu: نَجَوْنَا فِي أَرْضِ نَجَاةٍ أَي ذَاتِ أَشْجَارٍ مَذْكُورَةٍ Ve

نَجَاةٌ [necāt] Yüksek yere dahi derler, gūyā ki selden halāsa sebep olur.

النَّاجِيَّةُ [en-nāciyyet] (cīm'in kesriyle) Şol serī' olan nākadır ki ona kim binerse halās bulur.

النَّاجِيَّةُ [en-nācī] (cīm'in kesri ve meddiyle) Müzekkeri, serī' olan deve ma'nāsına; yukālu: الْبَعِيرُ نَاجٍ أَي يَنْجُوهُ وَرَاكِبُهُ

الْمَنْجَاءُ [el-mencāt] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Necāt bulacak yer, مَحْلَصٌ [maḥlaş] ma'nāsına; tekülü: الْمَحْلَصُ

مَنْجَاةٌ

التَّنْجِيَةُ [et-tenciyet] (‘alā-vezni [et-terbiyet]) Bi-ma‘nāhu; ve kuri’e bihimā kavluhu ta‘ālā: ﴿فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ﴾ (يونس،) الْيَوْمَ الْيَوْمَ 92 Ya‘nī istifhām-ı inkārī üzeredir, ya‘nī bedeninle necāt müyesser değil, elbette helâkın mukarrerdir demek olur, pes kelâmda لَا نُفَعِّلُ mukadderdir. Ve bazıları eyitti: نُنَجِّيكَ نُوَفِّعُكَ عَلَى نَجْوَةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَنُظْهِرُكَ [nuneccîke] ma‘nâsıdır. Ve نَجْوَةٌ [necvet] Süpürüntü yığımına derler, zīrā بَدَنِكَ dedi, بَرُوحِكَ demedi. Ve

تَنْجِيَةٌ [tenciyet] Yeri yumağa dahi derler gark havfından ötürü; yukālu: نَجَى فُلَانٌ أَرْضَهُ تَنْجِيَةً إِذَا كَبَسَهَا مَخَافَةَ الْعُرْقِ

الْإِسْتِنْجَاءُ [el-istincā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sür'at etmek; yukālu: ”إِذَا سَافَرْتُمْ فِي إِسْتِنْجَى أَيِ أَسْرَعَ“ [judübet] kıtlık zamânına derler. Ve

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Mevzi‘-i necâseti mesh etmeğe yâhüd gasl etmeğe dahi derler. Ve

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Yayın kirişin çekmeğe dahi derler. Ve

مُسْتِنْجِي [mustencî] Asl kiriş işleyendir, bağırsaktan necâset çıkardığı için. Ve

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Ağaç kat' etmeğe dahi derler; yukālu: فُلَانٌ فِي أَرْضِ نَجَاةٍ يُسْتِنْجِي مِنْ شَجَرِهَا الْعَصِيِّ وَالنَّسِيِّ el-ân mürür etti. Ve

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Tâze hurmāya erişmeğe dahi derler; yukālu: إِسْتِنْجَى النَّاسِ فِي كُلِّ وَجْهِ إِذَا أَصَابُوا الرُّطْبَ

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Hurmāyı ağaçtan devşirmeğe dahi derler; tekūlu: إِسْتِنْجَيْتُ النَّحْلَةَ إِذَا التَّقَطَّتْ رُطْبَهَا

إِسْتِنْجَاءٌ [istincā] Ağacı kökünden kesmeğe dahi derler; tekūlu: إِسْتِنْجَيْتُ الشَّجَرَ إِذَا قَطَعْتَهُ مِنْ أَضْلِهِ Ve bu Ebū Zeyd rivâyetidir.

بَنُو نَاجِيَةٍ [Benū Nāciyet] (cīm'in kesri ve yā'nın tahfifiyle) ‘Arab tā'ifesinden bir kavmin ismidir.

النَّاجِي [en-Nāciyy] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kavm-i mezbūra mensüb olan kimse; yā'yı ve hā'yı hazf ederler.

النَّجْوُ [en-necv] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir kimsenin ağzını koklamak; tekūlu: نَجَوْتُ فُلَانًا إِذَا اسْتَنْكَهْتَهُ

نَجْوُ السَّعْبِ [necvu's-sebu] Yırtıcı cānverin necâseti.

نَجْوٌ [necv] Mutlakan batndan çıkan nesneye itlāk olunur. Ve

نَجْوٌ [necv] Bir kimseden hades zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: نَجَا الْعَائِطُ نَفْسَهُ يَنْجُو عَلَى رِوَايَةِ الْأَصْمَعِيِّ

نَجْوٌ [necv] Ağaç budağın kesmeğe dahi derler; tekūlu: نَجَوْتُ عُصُونَ الشَّجَرَةِ إِذَا قَطَعْتَهَا

نَجْوٌ [necv] Şol buluta dahi derler ki yağmuru döküle.

النَّجَاءُ [en-nicā] (nūn'un kesri ve elifin meddiyle) Cem'i, zikr olan bulutlar, بَحْرٌ [bahr]le بِحَارٍ [biḥār] gibi. Ve

نَجْوٌ [necv] Sırta dahi derler. Ve

نَجْوٌ [necv] Gizli söyleşmeğe dahi derler; yukālu: نَجَوْتُهُ نَجْوًا إِذَا سَارَرْتَهُ

الْإِنْجَاءُ [el-incā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kurtarmak; tekūlu: أَنْجَيْتُ غَيْرِي

إِنْجَاءٌ [incā] Necâset ihdās etmeğe dahi derler; yukālu: أَنْجَى أَيِ أَحَدَتَ

إِنْجَاءٌ [incā] Te'sir etmeğe dahi derler;

yukālu: شَرِبَ دَوَاءً فَمَا أَنْجَاهُ أَيُّ مَا أَقَامَهُ Ve

إِنجَاء [incā] Devenin derisin soymağa dahi derler; tekūlu: إِذَا سَلَّخْتُهُ Ve

إِنجَاء [incā] Bir kimseye ağaç kestirmeğe dahi derler; tekūlu: أَنْجَيْتُ غَيْرِي Ve

إِنجَاء [incā] Ağaç budağın kesmeğe dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: أَنْجَيْتُ قَضِيْبًا مِنَ الشَّجَرَةِ إِذَا قَطَعْتَ Ve

إِنجَاء [incā] Bulut dönmeğe dahi derler, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: أَنْجَبَتِ السَّحَابَةُ إِذَا وُلَّتْ

أَنْجَبَا [en-necā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Devenin derisin soymak; tekūlu: نَجَوْتُ جِلْدَ الْبَعِيرِ عَنْهُ إِذَا سَلَّخْتُهُ Ve

نَجَا [necā] Devenin derisine dahi derler, nitekim ba'zı eş'arda نَجَا الْجِلْدُ vāki' olduktā Ferrā eyitti: نَجَا [necā] kelimesin جِلْد [cild]e izāfet etti, zīrā 'Arab tā'ifesi gāh olur şey'i kendi nefsinde muzāf ederler kaçan lafzı mugāyir olsa, Bārī ta'ālānın ﴿حَتَّىٰ وَوَلَدَاُ الْآخِرَةَ﴾ (يوسف، ve الْيَقِينِ) (الواقعة، 95) (109 buyurduğu gibi. Ve

نَجَا [necā] Mihaffe ağaçlarına dahi derler.

النَّجْوَةُ [en-necvet] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yüksek yere derler, gūyā ki selden necāt verir.

النَّجْوَاءُ [en-nucevā] (nūn'un zammı ve cīm'in fethi ve elifin meddiyle) Gerinmek, تَمَطَّى [temaṭṭī] ma'nāsına، مُطَوَّأً [muṭavvā] gibidir veznen ve ma'nen.

النَّجَاوَةُ [en-necāvet] (nūn'un fethi ve cīm'in tahfifiyle) Yerde vüs'at olmak; İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: بَيْنِي وَبَيْنَ فُلَانٍ نَجَاوَةٌ مِنَ الْأَرْضِ أَيُّ سَعَةٍ

الْمُنَاجَاةُ [el-munācāt] (mīm'in zammı ile) Gizli söyleşmek; tekūlu: إِذَا نَاجَيْتُهُ مُنَاجَاةً إِذَا سَارَرْتُهُ

الْإِنْتِجَاءُ [el-inticā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Halk birbiriyle gizli söyleşmek.

التَّنَاجِي [et-tenācī] (tā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِنتَجَا الْقَوْمُ وَتَنَاجَوْا إِذَا تَسَارَوْا Ve

إِنْتِجَاء [inticā] Bir kimseyi münācātā mahsūs kılmağa dahi derler, ya'nī mahsūs sırdaş edinmeğe derler.

النَّجْوَى [en-necvā] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmdir, sırr söyleşmek ma'nāsından. Ve Bārī ta'ālānın (47، الإسراء، ﴿وَإِذْ هُمْ نَجْوَى﴾ dediği ve فَجَعَلَهُمْ "نَجْوَى dediği mecāzdır, zīrā نَجْوَى [necvā] onların fi'lidir, onların zātı değildir, nitekim رَضَا قَوْمٌ derler hālā ki رَضَا kavmin fi'lidir, nefsi değildir, pes رَجُلٌ عَدُوٌّ kabilinden olur.

النَّجْيَى [en-neciyy] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيل [fa'īl] vezni üzere) Şol kimsedir ki bir kimse ile sırrla söyleşe.

الْأَنْجِيَّةُ [el-enciyet] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve yā'nın tahfifiyle) Cem'i, ehl-i sırr olanlar ma'nāsına. Ve Aḥfeş eyitti: Gāh olur نَجِيٌّ [neciyy] cem' ma'nāsında isti'māl olunur، صَدِيقٌ [ṣadiq] gibi. Kālallāhu ta'ālā: (يوسف، ﴿خَلَّصُوا نَجِيًّا﴾ (80 Ve Ferrā eyitti: Gāh olur نَجِيٌّ [neciyy] ve نَجْوَى [necvā] ism olur ve gāh masdar olur.

[نحا]

النَّحْوُ [en-naḥv] (nūn'un fethi ve ḥā-i müh-melenin sükūnuyla) Kasd ma'nāsına. Ve tarīk ma'nāsına da gelir; tekūlu: نَحَوْتُ نَحْوَكُ أَيُّ قَصَدْتُ قَصْدَكَ Ve

نَحْوُ [naḥv] Sarf ma'nāsına dahi gelir; nah-

vu: نَحَوْتُ بَصْرِي إِلَيْهِ إِذَا صَرَفْتَهُ Ve

نَحْوُ [naħv] Kelām-ı ‘Arabî i‘rāb için olan ‘ilme dahi derler.

النُّحُو [en-nuħuvv] (zammeteynle ve vāv’ın teşdidiyle) Cem‘i, ‘ulūm-ı nahviyye ma‘nāsına. Hukiye ‘an İbn A‘rābī ennehu kāle: إِنَّكُمْ لَتَنْظُرُونَ فِي نَحْوٍ كَثِيرَةٍ فَشَبِّهَهَا بِعُتُوِّ وَهُوَ قَلِيلٌ Ya‘nī عُتُوٌّ [‘utuvv] masdardır, masdara teşbīhen gelmiştir, zīrā bu makūle cem‘lerde muttarid olan yā’dır تُدِيّ [ṣedy] ile تُدِيّ [ṣudiyy] ve عَصَا [‘aṣā] ile عَصِيّ [‘uṣiyy] ve حَقْوٌ [ħaḳv] ile حَقِيّ [ħuḳiyy] gibi. Ve حَقْوٌ [ħaḳv] ḥā-i mühmele ve kāf’la izār ma‘nāsınadır.

الْإِنْحَاءُ [el-inḥā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Nazarı bir yerden ayırmak; tekūlu: أَنْحَيْتُ عَنْهُ بَصْرِي أَيَّ عَدَلْتُهُ Ve

إِنْحَاءُ [inḥā] Sol cānibe i‘timād etmeğe dahi derler; yukālu: أَنْحَى فِي سَبْرِهِ إِذَا اعْتَمَدَ عَلَى الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ

الْإِنْتِحَاءُ [el-intiḥā] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu. Ve إِنْتِحَاءٌ [intiḥā] bu ma‘nāda aslıdır, ondan sonra إِنْتِحَاءٌ [intiḥā] her nesneye meyl ve i‘timād ma‘nāsına isti‘māl olundu. Ve

إِنْتِحَاءٌ [intiḥā] Bir kimseye arkını gelmeğe dahi derler; tekūlu: إِنْتَحَيْتُ لِفُلَانٍ إِذَا عَرَضْتُ لَهُ Ve

إِنْتِحَاءٌ [intiḥā] Bir kimsenin boğazına arkını bıçak komağa dahi derler; tekūlu: إِنْتَحَيْتُ عَلَى حَلْقِهِ السِّكِّينَ أَيَّ عَرَضْتُ

التَّنْجِيَةُ [et-tenḥiyet] (‘alā-vezni التَّوْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir nesneyi mekânından ayırmak.

التَّنْجِيَةُ [et-tenaḥḥī] (fethateynle ve ḥā’nın kesri ve teşdidiyle) Bir kimse mekânından ayrılmak; tekūlu: نَجَّيْتُهُ عَنْ مَوْضِعِهِ تَنْجِيَةً فَتَنَحَّى

بَنُو نَحْوٍ [Benū Naħv] (nūn’un fethi ve ḥā’nın sükūnuyla) ‘Arabdan bir kavmin ismidir.

النَّحْيُ [en-niḥy] (nūn’un kesriyle ve ḥā’nın sükūnuyla) Yağ tulumu, زُقُّ السَّمْنِ ma‘nāsına.

الْأَنْحَاءُ [el-enḥā] (hemzenin fethi ve nūn’un sükūnu ve elifin meddiyle) Cem‘i, zikr olunan tulumlar, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve fi’l-meseli: “أَشْعَلُ مِنْ ذَاتِ النَّحْيَيْنِ” Ve

ذَاتُ النَّحْيَيْنِ [Zātu’n-Niḥyeyn] Teymullāh b. Şa‘lebe cemā‘atinden bir ‘avrettir ki zamān-ı cāhiliyyette yağ satardı. Ḥavvāt b. Cubeyr el-Enşārī onunla yağ bāzār ederken tulumun birin çözüp yağın gördükte mezbüreye bunu tut öbürün dahi görelim deyip ‘avret iki eliyle iki tulumun ağzın tutmak lāzım gelicek mezbürenin üzerine gelip mücāma‘at edip firār etmiş. Ona binā‘en mesel-i mezbür darb olunmuş, ba‘dehu Ḥavvāt, İslām’a gelip gazā-yı Bedr’e hāzır olmuştur, hattā bir gün Resūl-i Ekrem sallallāhu ‘aleyhi ve sellem mezbüre “كَيْفَ شَرَاؤُكَ يَا حَوَاتٌ” diye tebesüm ettikte يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ رَزَقَ اللَّهُ الْخَيْرَ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْكُفْرِ ḥā-i mühmele ve sükūn-ı vāv ile noksān ma‘nāsına ve كَوْزٌ [kevr] vezni mezbür üzere ziyāde ma‘nāsınadır. Ve ma‘nā Hakk ta‘ālā hayrlı nesneden ya‘nī dīn-i İslām’dan ayırmasın demek olur.

أَهْلُ الْمُنْحَاةِ [ehlu’l-menḥāt] (mīm’in fethi ve nūn’un sükūnuyla) Irak olan kavmdir ki akribā olmayalar. Ve

مُنْحَاةٌ [menḥāt] Su çeken nākanın yoluna dahi derler, طَرِيقُ السَّانِيَةِ ma‘nāsına.

النَّاحِيَةُ [en-nāḥiyet] (ḥā’nın kesriyle) Taraf.

النَّوَاجِي [en-nevāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, etrâf ma'nāsına.

[نخا]

النَّخْوَةُ [en-naḥvet] (nūn'un fethi ve hā'i mu'cemenin sükūnuyla) Ululuk, kibr ve 'azamet ma'nāsına.

الْإِنْتِخَاءُ [el-intihā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ululuk izhār etmek; yukālu: **إِنْتَخَى فُلَانٌ عَلَيْنَا إِذَا افْتَحَرَ وَتَعَطَّمَ**

[ندا]

النِّدَاءُ [en-nidā] (nūn'un kesri ve elifin meddiyle) Āvāz, savt ma'nāsına. Ve gāh olur nūn'u mazmūm ederler, **دُعَاءٌ** [du'ā] ve **رُغَاءٌ** [ruḡā] gibi. Ve **رُغَاءٌ** [ruḡā] rā-i mühmele ve ḡayn-ı mu'ceme ile deve āvāzıdır. Ve

نِدَاءٌ [nidā] Çağırarak ma'nāsına da gelir.

الْمُنَادَاةُ [el-munādāt] (mīm'in zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: **نَادَاهُ مُنَادَاةً وَنِدَاءً أَيُّ صَاحٍ بِهِ** Ve

مُنَادَاةٌ [munādāt] Bir kimse ile mahall-i mükāleme olan yerde cem' olup musāhabet etmeğe derler; yukālu: **نَادَاهُ إِذَا جَالَسَهُ فِي النَّادِي وَسَيَجِيءُ تَفْسِيرُ النَّادِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**

التَّنَادِي [et-tenādī] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Çağırışmak; yukālu: **Ve تَنَادَوْا إِذَا نَادَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا**

تَنَادِي [tenādī] Meclis-i mükālemeye cülūs etmeğe dahi derler; yukālu: **تَنَادَوْا أَيُّ تَجَالَسُوا** Ve **النَّادِي** an-karīb tefsir olunur inşāallāhu ta'ālā.

النَّدِي [en-nediyy] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle **فَعِيلٌ** [fa'īl] vezni üzere) Kavmin bir yere cem' olup mükāleme ve müşāvere ettikleri mevzi'e derler.

النَّدْوَةُ [en-nedvet] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

النَّادِي [en-nādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْمُنْتَدَى [el-muntedā] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu kezālik. Ve eger kavm müteferrik olsalar ona **نَدِيٌّ** [nediyy] demezler. Ve Mekke-i müşerrefe'de olan **دَارُ النَّدْوَةِ** [Dāru'n-Nedvet] ki onda cem' olup müşāvere etmek için onu Kuşayy nām kimse binā etmişti, bu ma'nādan ona **دَارُ النَّدْوَةِ** [Dāru'n-Nedvet] diye tesmiye olunmuştur. Ve

نَادِي [nādī] Gāh olur ki ehl-i nādī ma'nāsına gelir, nitekim Bārī ta'ālānın **﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾** (العلق، 17) kavlinde **نَادِي** [nādī] 'aşiret ma'nāsınadır ki 'aşiret ehl-i nādīye derler. Ve **نَادِي** [nādī] onların mekānı ve meclisidir, nitekim **تَقْوُصُ الْمَجْلِسِ** derler **qāf**'la ve **qād**-ı mu'ceme ile "Meclis ehli perākende oldu" ma'nāsına.

النَّدْوُ [en-nedv] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Zikr olunan mekāna hāzır olmak; tekūlu: **نَدَوْتُ إِذَا حَضَرْتُ النَّدِيَّ**

الْإِنْتِدَاءُ [el-intidā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

نَدْوٌ [nedv] Halkı zikr olunan mekāna cem' etmeğe dahi derler; tekūlu: **نَدَوْتُ الْقَوْمَ إِذَا جَمَعْتَهُمْ فِي النَّدِيَّ** Ve

نَدْوٌ [nedv] Sehā etmeğe dahi derler; tekūlu: **Ve نَدَوْتُ إِذَا جُدْتُ**

نَدْوٌ [nedv] Deve iki su içmek mā-beyninde otlamağa dahi derler; yukālu: **نَدَتِ الْإِبِلُ تَنْدُو إِذَا رَعَتْ بَيْنَ الْعَلَلِ وَالتَّهْلِ** Ve **نَدُوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَتْ بَيْنَ الْعَلَلِ وَالتَّهْلِ** Ve **عَلَلٌ** [alel] ikinci mertebe içmeğe ve **نَهْلٌ** [nehl] evvel mertebe içmeğe derler. Ve

نَدْوُ [nedv] İntisāba dahi derler; yukālu: هَذِهِ النَّاقَةُ تَنْدُو إِلَى نُوقِ كِرَامٍ أَيْ تَنْزِعُ فِي النَّسَبِ

النَّادِيَةُ [en-nādiyēt] (dāl'ın kesriyle ve yā'nın tahfifiyle) Zikir olunan develer.

النَّدَى [en-nedā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Sehā; yukālu: سَنَّ لِلنَّاسِ النَّدَى فَتَدُوا Ve

نَدَى [nedā] Bir nesnenin gāyetine dahi derler, مَدَى [medā] gibi. Ve

نَدَى [nedā] Āvāz ırağa gitmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ أَنْدَى صَوْتًا مِنْ فَلَانٍ إِذَا كَانَ أَبْعَدَ Ve صَوْتًا مِنْهُ

نَدَى [nedā] Et yağına dahi derler, şahm ma'nāsına. Ve

نَدَى [nedā] Yağmura ve nem-nāklığa da derler.

الْأَنْدَاءُ [el-endā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'ci, yağmurlar ve nemler ma'nāsına.

الْأَنْدِيَّةُ [el-endiyēt] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle) Kezālik cem'ci, nitekim ba'zı eş'arda gelmiştir, lākin şāzzdır, zīrā bu vezn elif-i memdüde olan kelimeye mahsüstür, كِسَاءٌ [kisā] ile أَكْسِيَّةٌ [eksiyet] gibi. Ve

نَدَى [nedā] Tāze ota dahi derler, كَلَاً [kele] ma'nāsına. Ve

نَدَى [nedā] Gündüz yağın çiğge ve سَدَى [sedā] gece yağın çiğge derler. Ve gāh olur ki bunlarla bir kimse tesmiye olunur. Ve

نَدَى [nedā] Yerde olan neme dahi derler; yukālu: نَدَى الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ نَدٍ مِثْلُ تَعَبٍ فَهُوَ تَعَبٌ وَيُقَالُ أَرْضٌ نَدِيَّةٌ بِتَخْفِيفِ الْبَاءِ وَلَا تَقُلْ نَدِيَّةً بِتَشْدِيدِ الْبَاءِ

النَّدْيَانُ [en-nedeyān] (fethateynle) Yaş ağaç; yukālu: شَجَرَ نَدْيَانٍ أَيْ رَطْبٌ

نَادِي الْكُفِّ [nādi'l-keff] (dāl'ın kesri ve

kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Eli açık kimse, sehī ma'nāsına.

الْتَّنَدِي [et-teneddī] (fethateynle ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bir kimse izhār-ı sehā etmek; yukālu: فَلَانَ يَتَّنَدَى عَلَى أَصْحَابِهِ Ve deve iki içmek mā-beyninde otlamak; yukālu: تَنْدَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتْ بَيْنَ الْعَلْلِ وَالنَّهْلِ وَقَدْ ذَكَرَ تَفْسِيرُهُمَا آيَةً

الْإِنْدَاءُ [el-indā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Deveyi zikir olunan tarikle otlatmak.

الْتَّنَدِيَّةُ [et-tendiyēt] (‘alā-vezni التَّنَدِيَّةُ [et-terbiyet]) Bi-ma'nāhu; tekūlu: أَنْدَيْتُ الْإِبِلَ وَنَدَيْتُهَا تَنْدِيَّةً Ve

إِنْدَاءُ [indā] ve

تَنْدِيَّةُ [tendiyēt] Bir nesneyi nem-nāk etmeğe dahi derler; yukālu: أَنْدَيْتُهُ أَنَا وَنَدَيْتُهُ تَنْدِيَّةً

الْمُنْدَى [el-muneddā] (mīm'in zammı ve dāl'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Zikir olunan devenin otladığı yer. Ve Aşma'ı eyitti: مُنْدَى [muneddā] at otladığı yere dahi derler, nitekim ‘Arab tā'ifesinden iki kavm birbiriyle bir yer için husūmet edicek onların birisi eyitti: مَرْكَزٌ رِمَاحِنًا وَمَحْرُجٌ نِسَابِنًا Ya'nī “Gönderlerimiz dikdiğimiz yer ve nisāmız taşra çıktığı yer ve kuzularımız gezdiği yerdir” dedi.

النُّدْوَةُ [en-nudvet] (nūn'un zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Devenin su içecek yeri.

الْمُنْدِيَّاتُ [el-mundiyāt] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Fesāhat ve kabāhat veren nesnelere, مُخْرِيَّاتٌ ma'nāsına; tekūlu: مَا نَدَيْتُ بِشَيْءٍ تَكَرَّهُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[نزا]

النُّزْوُ [en-nezv] (nūn'un ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla) Sıçramak.

التَّرْوَانُ [en-nezevān] (fethateynle) Bi-ma'naḥu; yukālu: نَرَا يَنْزُوا وَنَرَوْنَا Ve fi'l-meseli: "نَزْوُ الْفَرَارِ اسْتَجْهَلَ الْفَرَارِ" Ve فَرَارٌ [ferār] fā'nın fethi ve rā'-i evvelin tahfifiyle yaban sığırının yavrusu ya'ni mezbūr resīde olup ineğe sıçradıkta onu görüp olmayanlar dahi sıçrar. Ve

نَزْوٌ [nezv] Gönül bir nesneye meyl edip çekinmeğe dahi derler; yukālu: قَلْبِي يَنْزُو إِلَى كَذَا أَي يَنْزَعُ إِلَيْهِ

التَّرَاءُ [en-nizā'] (nūn'un kesri ve elifin meddiyle) Erkek dişi üzerine sıçramak; yukālu: نَرَا الذَّكَرُ عَلَى الْأُنْثَى نَرَاءً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا Ve bu bütün tırnaklı ve çatal tırnaklı olan hayvānda ve sibā'da isti'māl olunur.

الْإِرْزَاءُ [el-iz'ā'] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Erkeği dişi üzerine sıçratmak.

التَّنْزِيَةُ [et-tenziyet (‘alā-vezni [et-terbiyet]) Bi-ma'naḥu; tekūlu: نَرَاءُ تَنْزِيَةً

التَّرَاءُ [en-nuzā'] (nūn'un zammı ve zā'nın tahfifi ve elifin meddiyle) Bir marazdır ki koyuna ‘arız olur, tā ölünce sıçramadan hālī olmaz.

التَّنْزِيَةُ [et-tenezzi] (fethateynle ve zā'nın kesri ve teşdīdiyle) Sür'at edip sıçramak, تَوَثُّبٌ [teveṣṣub] ve تَسْرُعٌ [teserru'] ma'nāsına.

النَّازِيَةُ [en-nāziyet] (zā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Dibi yakın olan kāse, فَضْعَةٌ قَرِيبَةٌ، الْقَفْرُ ma'nāsına.

[نسا]

النِّسْوَةُ [en-nisvet] (nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla) ‘Avretler, إِمْرَأَةٌ [imre'et]in cem'i. Ve nūn'un zammı dahi lügattir.

النِّسَاءُ [en-nisā'] (nūn'un kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i.

النِّسْوَانُ [en-nisvān] (nūn'un kesri ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i, bunlar cümlele إِمْرَأَةٌ [imre'et]in cem'idir, min-gayri lafziḥā, nitekim خَلِيفَةٌ [ḥalifet]in cem'inde مَخَاضٌ [meḥād] derler. Ve ذَاكَ [zāke] kelimesinin cem'inde أُوْلِيكَ [ulā'ike] derler. Ve خَلِيفَةٌ [ḥalifet] ḥā'-i mu'cemenin fethi ve lām'ın kesriyle yüklü olan nāka ve مَخَاضٌ [meḥād] mīm'in fethi ile ve ḥā' ve ḍād-ı mu'cemeteynle cem'idir.

النِّسْيَةُ [en-nuseyyet] (nūn'un zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Tasgīri.

النِّسْيَاتُ [en-nuseyyāt] (nūn'un zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'in tasgīri.

النِّسْيَانُ [en-nisyān] (nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesneyi unutmak ki ذِكْرٌ [zīkr]in mukābilidir; tekūlu: نَسِيتُ الشَّيْءَ نَسِيًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَلَا تَقُلْ نَسِيَانًا بِالْفَتْحِ لِأَنَّ نَسِيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَلَا تَقُلْ نَسِيَانًا بِالْفَتْحِ لِأَنَّ نَسِيَانًا تَثْنِيَةٌ نَسَا الْعُرُقُ Ve

نِسْيَانٌ [nisyān] Gāh olur ki terk ma'naṣına gelir, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere. Kālallāhu ta'ālā: (67، التوبة، ﴿نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ﴾ ve kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ﴾ (237، البقرة،) Ba'zılar bunda hemzeyi cā'iz gördüler. Ve Muberrred eyitti: Her vāv ki mazmūm ola onu hemze kılmak cā'izdir, illā şol vāv ki onda ihtilāf etmişlerdir. Ve o Bārī ta'ālānın (البقرة، ﴿وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ﴾) (237 dediği kavlinde olan vāv'dır ki bu misli cem'lerde olan vāv hemze kılınması cā'izdir, lākin muhtār hemze kılınmamasıdır. Ve bunun aslı تَنْسِيُوا dur, yā sākin kılınıp hazf olunduktan sonra vāv'ın harekete ihtiyācı olıcak yā'nın zammesi getirilmiştir.

النِّسْيَانُ [en-nesyān] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki nisyānı gālib

ola.

الإنساء [el-insā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Unutturmak.

التنسية [et-tensiyet] (‘alā-vezni التزنية [et-terbiyet]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَسَانِيهِ اللهُ وَتَسَانِيهِ تَنْسِيَةً بِمَعْنَى

التناسي [et-tenāsī] (tā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bir nesnenin unutmamasın izhār etmek, unutmamış iken.

النساء [en-nesā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Aşmaṭ rivāyeti üzere, şol damardır ki kalın etten zuhūr edip uyluğun iç yüzünden eğriceleri geçip atın turnağına erişir; kaçan davar semirse but etleri zuhūr etmekle uylukları birbirinden ayrılıp نَسَا damarı iki uyluğun mā-beyninde āşikāre olur ve kaçan davar arıklaşa, uyluklar za'if olup iç yüzünde olan etleri buruşup نَسَا damarı nā-bedīd olur. Ve kaçan النساء deseler mevzī'î-nésā [nesā]yı dilerler. Ve kaçan النساء deseler nefsi-î-nésā [nesā]yı dilerler, İbnu's-Sikkīt eyitti: Zikr olunan damara النساء عَزَقُ [‘ırku'n-nesā] derler, ammā Aşmaṭ eyitmiştir: Ona عَزَقُ النساء [‘ırku'n-nesā] demezler, نَسَا derler, nitekim عَزَقُ الأَبْجَلِ ve عَزَقُ الأَكْحَلِ [ekħal] ve أَعْبَلُ [ebcel] derler demmiştir. Ve أَعْبَلُ [ekħal] insānın kolunda olan damardır ki ondan kan alırlar. Ve أَعْبَلُ [ekħal] davarın kolunda olan damardır ki أَعْبَلُ [ekħal] menzilesindedir.

النسوان [en-nesevān] (fethateynle ve nūn-i sānīnin kesriyle) نَسَا [nesā]nın tesniyesi.

النسيان [en-neseyān] (fethateynle ve nūn-ı ahīrenin kesriyle) Tesniye. Bu zikr olunanlar Ebū Zeyd rivāyeti üzeredir.

الإنساء [el-ensā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'î.

النسي [en-nesī] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) نَسَا damarı ağrıyan kimse; tekūlu: نَسِيَ الرَّجُلُ فَهُوَ نَسٍ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى نَسَاهُ

المنسي [el-mensiy] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Nesā damarına vurulan kimse; tekūlu: نَسَيْتُهُ فَهُوَ مَنْسِيٌّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

النيسي [en-nisy] (nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol eski bez pāresidir ki ‘avret onu hālet-i hayzda isti‘māl edip yabana atar.

النسي [en-nesy] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu; pes نَسِي [nisy] ile نَسِي [nesy] وَتَرٍ [vitr] ile وَتَرٍ [vetr] gibi olur. Ve kuri'e kavluhu ta‘ālā: ﴿وَكُنْتُ نَسِيًا مَنْسِيًّا﴾ (مریم، 23) بِالْفَتْحِ

نيسي [nisy] (nūn'un kesriyle) Şol metā'ı hakīrdir ki müsāfirler onu konak yerlerinde bırakırlar; yekūlūne: تَبَّعُوا أَنْسَاءَكُمْ

المنساء [el-minsāt] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Değnek, عَصَا [‘aşā] ma‘nāsına. Ve bunun aslı hemzedir, nitekim bāb-ı hemzede mürür etmiştir.

[نشا]

النساء [en-neşā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Rāyiha-i tayyibe ile gelen nesīm. Ve **نشا** [neşā] Nişāstece dahi derler Fārisīmu‘arrebdir, ba‘zı hafz olunmuştur, مَنَازِلُ [menāzil]de مَا [menā] dedikleri gibi.

النشوة [en-nişvet] (nūn'un kesri ve şīn'in sükūnuyla) Zikr olunan rāyihayı koklamak; yukālu: نَشِيتُ مِنْهُ رِيحًا نَشْوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَمِمْتُ نَشِيتُ الخَبَرَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَخَبَّرْتُ وَنَظَرْتُ مِنْ أَيْنَ جَاءَ Ve haberi bilmeğe dahi derler; tekūlu: مِنْ

هَيْبَةٌ نَشِيَتْ Ve أَيْنَ نَشِيَتْ هَذَا الْخَبْرَ أَيُّ مِنْ أَيْنَ عَلِمْتَهُ aslında vāv ile idi, yā'ya kalb olundu, mā-kabli meksūr olduğundan ötürü.

الإِسْتِشَاءُ [el-istiṣāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: اِسْتَشَيْتُ مِنْهُ derler, hemze ile hālā ki bu نَشِيَتْ dan müştaktır bilā-hemze.

النَّشْيَانُ [en-neṣyān] (nūn'un fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Haber alıcı kimse; yukālu: رَجُلٌ نَشِيَانٌ Ve نَشِيَانٌ [neṣyān]ın aslı vāvī iken yā'yla isti'māl olundu, bununla نَشْوَانٌ [neṣvān] mā-beynin farktan ötürü.

النَّشْوَانُ [en-neṣvān] (nūn'un fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Sarhoş olan kimse, mest ma'nāsına.

النَّشْوَةُ [en-neṣvet] (nūn'un fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Mest olmak. Ve Yūnus eyitti: Bunda nūn'un kesri dahi isti'māl olunmuştur.

الإِنْتِشَاءُ [el-intiṣāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mest olmak; yukālu: اِنْتَشَى إِذَا سَكَرَ [نصا]

النَّاصِيَةُ [en-nāṣiyet] (ṣād'ın kesriyle) Alın, cebhe ma'nāsına.

النَّوَاصِي [en-nevāṣī] (nūn'un fethi ve ṣād'ın kesri ve meddiyle) Cem'ci, alınlar ma'nāsına. Ve

نَوَاصِي النَّاسِ [nevāṣī'n-nās] Halkın eṣrāfına dahi derler.

النَّضْوُ [en-naṣv] (nūn'un fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir kimsenin alınına yapışmak; tekūlu: نَضَوْتُ إِذَا قَبِضْتُ عَلَى نَاصِيَتِهِ Kālet 'Ā'işe radiyallāhu 'anhā: أَيُّ "مَا لَكُمْ تَنْضَوْنَ مَيْتَكُمْ" تَمْدُونُ نَاصِيَتَهُ كَأَنَّهَا كَرِهَتْ تَسْرِيحَ رَأْسِ أَلَمِيَّتِ

النَّاصَاةُ [en-nāṣāt] Alın, nāsiye ma'nāsına, Ṭayyi kabilesi lügati üzere.

النَّصِيَّةُ [en-neṣiyet] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir nesnenin muhtārı gerek kavmden gerek deveden gerek gayrı nesneden ki نَصِيَّةٌ [neṣiyet] bakiyye demek olur.

الإِنْتِصَاءُ [el-intiṣāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ihtiyār etmek; tekūlu: اِنْتَصَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَرْتَهُ Ve

إِنْتِصَاءٌ [intiṣāʾ] Kıl uzatmağa dahi derler; yukālu: اِنْتَصَى الشَّعْرُ إِذَا طَالَ

التَّنَاصِي [et-tenaṣṣī] (fethateynle ve ṣād'ın kesri ve teşdīdiyle) Bir kavmin eṣrefin almak; tekūlu: تَذَرَيْتُ فِي بَيْتِي فَلَانَ وَتَنَاصَيْتُهُمْ إِذَا تَزَوَّجْتَ فِي الذَّرْوَةِ مِنْهُمْ Ve

تَنَاصِي [tenaṣṣī] 'Avret saçın taramak ma'nāsına da gelir; yukālu: اِنْتَصَيْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا رَجَلْتَ شَعْرَهَا

النَّصِي [en-neṣiy] (nūn'un fethi ve ṣād'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bir ottur ki tāze iken نَصِي [neṣiy] derler ve kaçan ağarsa ona طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] derler ṭā-i mühmelenin fethiyle ve fā ile ve kaçan fermüde olup yābis olsa ona حَلِيٌّ [ḥaliyy] derler ḥā-i mühmelenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle.

الإِنْصَاءُ [el-inṣāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Yer نَصِي [neṣiy] dedikleri otu bitirmek; yukālu: اِنْتَصَبْتُ الْأَرْضَ أَيُّ كَثُرَ نَصِيُّهَا

الْمُنَاصَاةُ [el-munāṣāt] (mīm'in zammiyla) İki sahrā birbirine ulaşmak; yukālu: هَذِهِ Ve فَلَاةٌ تُنَاصِي فَلَاةً أَيُّ تَتَّصِلُ بِهَا

مُنَاصَاةٌ [munāṣāt] Kezālik bir kimsenin alınına yapışmağa dahi derler.

[نصا]

النَّضْوُ [en-niḍv] (nūn'un kesri ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla) Arık olan deve, بَعِيرٌ مَهْزُولٌ ma'nāsına.

الأَنْضَاءُ [el-andāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, arık develer maʿnāsına.

النِّضْوَةُ [en-niḍvet] (nūn'un kesri ve dād'ın kezālik sükūnuyla) Arık olan nāka.

الْإِنْضَاءُ [el-inḍāʾ] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Arıklatmak; yukālu: أَنْضَعْتُهَا أَنْضَى فَلَانٌ بَعِيرُهُ أَيَّ هَزَلُهُ الْأَسْفَارُ ve yukālu:

التَّنْضِي [et-tenaḍḍī] (fethateynle ve dād'ın kesri ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: تَنْضَاهُ أَيضًا Ve

إِنْضَاءٌ [inḍāʾ] Bir kimseye arık deve vermeğe dahi derler; tekūlu: أَنْضَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَعْطَيْتَهُ بَعِيرًا مَهْزُولًا Ve

إِنْضَاءٌ [inḍāʾ] Bezi kullanıp eskitmeğe dahi derler.

الْمُنْضَاءُ [el-munḍāt] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Arıklamış nāka.

النُّضِيُّ [en-nuḍiyy] (nūn'un zammı ve dād'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) At sürüsü içinde olan at sārirlere tekaddüm etmek; yukālu: نَضَا الْفَرَسُ الْحَيْلَ نُضِيًّا إِذَا سَبَقَتْهَا Ve

نُضِيٌّ [nuḍiyy] At zekerin çıkarmağa dahi derler. Ve ok geçmeğe dahi derler; yukālu: نَضَا السَّهْمُ إِذَا مَضَى نَضَا حِصَابَهُ إِذَا ذَهَبَ لُونُهُ Ve hınnānın levni gitmeğe dahi derler; yukālu:

النُّضْوُ [en-naḍv] (nūn'un fethi ve dād'ın sükūnuyla) Libās çıkarmağa derler; yukālu: نَضَا ثَوْبَهُ إِذَا خَلَعَهُ

التَّنْضِيَةُ [et-tendiyyet] (ʿalā-vezni [et-terbiyyet]) Kezālik libās çıkarmak; yukālu: نَضَى ثِيَابَهُ شَدِيدًا لِلْكَثْرَةِ Ve

نَضْوٌ [naḍv] Kılıç çıkarmağa dahi derler; yukālu: نَضَا سَيْفَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِنْضَاءُ [el-intiḍāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kılıç çıkarmak; yukālu:

عِنْدَ إِتْضَاهُ إِذَا سَلَّهُ Ve

إِنْضَاءٌ [intiḍāʾ] Bezi eskitmeğe dahi derler; yukālu: عِنْدَ إِتْضَيْتِ الثَّوْبِ إِذَا أَبْلَيْتَهُ Ve

نَضْوٌ [naḍv] Şehrleri gezip katʿ-ı mesāfe etmeğe dahi derler; tekūlu: نَضَوْتُ الْبِلَادَ إِذَا فَطَعْتُهَا

النِّضْوُ [en-niḍv] (nūn'un kesri ve dād'ın sükūnuyla) Okun yeleğinden aşağısıdır, temrene varınca, قَدْحٌ [kiḍḥ] maʿnāsına. Ve

نِضْوٌ [niḍv] Eski beze dahi derler.

الأَنْضَاءُ [el-andāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Uyan demirleri ki kayıştan māʿadādır.

النَّضِي [en-neḍiyy] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdīdiyle) فَعِيلٌ [faʿīl] vezni üzere) Ok eveli ki henüz ok işlenmemiş ola. Ve

نَضِي السَّهْمِ [neḍiyyu's-sehmi] Okun yeleği ile temrenin mā-beyni. Ve Ebū ʿAmr eyitti: نَضِيٌّ [neḍiyy] okun temrenine derler; yukālu: فُلْفُلٌ نَضِيٌّ مُفْلَلٌ Yaʿnī فُلْفُلٌ [fulful]e şebīh olan temren levnde yāhūd endāmında. Ve

نَضِي [neḍiyy] Boyun ki başla omuzun mā-beynidir.

[نطا]

التَّنَاطِي [et-tenāṭī] (tā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Husūmet ve ʿinād etmek; tekūlu: تَنَاطَيْتُ الرَّجَالَ إِذَا تَمَرَّسْتَ بِهِمْ ve yukālu: لَا تَنَاطِ الرَّجَالَ أَيَّ لَا تَمَرَّسْ بِهِمْ

النَّطْوُ [en-naṭv] (nūn'un fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Baʿīd olmak.

النَّطِي [en-neṭiyy] (nūn'un fethi ve ṭā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Baʿīd olan nesne.

النَّطِيَةُ [en-neṭiyyet] (vezni-i mezbūr üzere) Müʿennesi; yukālu: مَكَانٌ نَطِيٌّ وَأَرْضٌ نَطِيَّةٌ

الْإِنْطَاءُ [el-inṭāʾ] (hemzenin kesri ve elifin

meddiyle) İ'tā ma' nāsınadır, ehl-i Yemen lügati üzere.

النَّطَاءُ [en-Neṭāt] (nūn'un fethi ve ṭā'nın tahfifiyle) Ḥayber'de bir hisārın ismidir.

[نعا]

النَّغْيِ [en-naḡy] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Mevt haberi.

النَّغْيَانُ [en-nuḡyān] (nūn'un zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَعَاهُ لَهُ نَعْيًا وَنُغْيَانًا Ve

نَعْيِ [naḡy] Bir kimseye günāhın bildirmeye dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَنْعَى عَلَى فَلَانٍ ذُنُوبَهُ أَي يَظْهَرُهَا وَيَشْهَرُهَا

النَّعْيِ [en-ne'iy] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Kezālik mevt haberi; yukālu: جَاءَ نَعْيِ فَلَانٍ Ve

نَعْيِ [ne'iy] نَاعِي [nā'ī] olan kimseye dahi derler.

النَّاعِي [en-nā'ī] (ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Mevt haberin getiren kimse. Aşmaṭ eyitti: tā'ife-i ʿArabdan bir zī-kadr kimse vefāt etse bir kimse bir ata binip etrāfta olan kavmi gezip فَلَانًا نَعَاءُ der idi, ya'nī müteveffānın mevti haberin verip onu i'lām ve izhār edin der idi. نَعَاءِ [ne'ā'ī] nūn'un fethi ve elifin meddiyle kesr üzere mebnīdir, emr ma' nāsınadır, ذَرَاكِ [derāki] ve نَزَالٍ [nezālī] gibi. Ve fi'l-hadīsi: "يَا نَعَاءُ الْعَرَبِ" أَي أَنْعَهُمْ

الْمَنْعَى [el-men'ā] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik mevt haberi.

الْمَنْعَاءُ [el-men'āt] (kezālik mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Mevt haberi.

الْمَنْعَاعِي [el-menā'ī] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, ahhār-ı mevt

ma' nāsına; yukālu: مَا كَانَ مَنَعَى فَلَانَ مَنَعَاءً وَاحِدَةً وَلَكِنَّهُ كَانَ مَنَاعِي

التَّنَاعِي [et-tenā'ī] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Halk birbirine mevt haberin vermek; yukālu: تَنَاعَى بَنُو فَلَانٍ إِذَا نَعُوا قَتْلَاهُمْ لِيُحَرِّضَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِسْتِنْعَاءُ [el-istin'ā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Tekaddüm etmek; yukālu: اسْتَنْعَى مِثْلَ اسْتِنَاعٍ وَتَقُولُ اسْتَنْعَيْتُ الْغَنَمَ إِذَا تَقَدَّمَتْهَا وَدَعَوْتَهَا لِيَسْتَبْعَكَ Ve

إِسْتِنْعَاءُ [istin'ā] Şerr birbiri ardınca gelmeye dahi derler; yukālu: اسْتَنْعَى بِفُلَانٍ الشَّرَّ إِذَا تَتَابَعَ بِهِ الشَّرُّ Ve

إِسْتِنْعَاءُ [istin'ā] Bir nesne mütemedd olmağa dahi derler; yukālu: اسْتَنْعَى بِه حُبِّ الْخَمْرِ أَي تَمَادَى بِهِ Ve

إِسْتِنْعَاءُ [istin'ā] Bir nesne şāyi' olmağa dahi derler; yukālu: اسْتَنْعَى ذِكْرُ فَلَانٍ إِذَا شَاعَ Ve

إِسْتِنْعَاءُ [istin'ā] Ürkmek ma' nāsına. Karīb ma'nāya dahi itlāk olunur; ve yukālu: اسْتَنْعَى الْإِبِلُ وَالْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا مِنْ شَيْءٍ وَأَنْتَشَرُوا

النَّغْوُ [en-naḡv] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Deve dudağında olan şakkır ki تَفْرَةٌ [tefret] mesābesindedir. Ve تَفْرَةٌ [tefret] tā'nın fethi ve fā'nın kesriyle insānın üst dudağında olan çukur yerdir.

[نغى]

النَّغْيِ [en-naḡy] (nūn'un fethi ve ḡayn'ın mu'cemenin sükūnuyla) Söylemek, tekel-lüm ma' nāsına; yukālu: سَكَتَ فَلَانٌ فَمَا نَعَى بِحَرْفٍ أَي مَا نَبَسَ بِحَرْفٍ

النَّغْيَةُ [en-naḡyet] (nūn'un fethi ve ḡayn'ın kezālik sükūnuyla) Bir haber; tekūlu: سَمِعْتُ نَغْيَةً مِنْ كَذَا وَكَذَا أَي شَيْئًا مِنْ خَبَرٍ Ve Ferrā eyitti: نَغْيَةً [naḡyet] نَغْمَةً [naḡmet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Aşmaṭ dahi

bu ma'nāda Ferrā ile müttefiktir. Ve نَعِيَّةٌ [naġyet] kelām-ı hasene dahi derler; yukālu: سَمِعْتُ مِنْهُ نَعِيَّةً أَيَّ كَلَامًا حَسَنًا Ve Cermī eyitti: نَعِيَّةٌ [naġyet] evvel erişen haberdır, onu ke-mā huve hakkuhu bilmeksizin.

الْمُنَاغَاةُ [el-munāġāt] (mīm'in zammı ile) Karīb olmak; yukālu: هَذَا الْجَبَلُ يُنَاغِي السَّمَاءَ هَذَا الْجَبَلُ يُنَاغِي السَّمَاءَ Ve أَيَّ يُدَانِيهَا لِطَوْلِهِ Ve

مُنَاغَاةٌ [munāġāt] Gazel irād edişmeğe dahi derler, مُعَازَلَةٌ [muġāzet] ma'nāsına. Ve

مُنَاغَاةٌ [munāġāt] 'Avret oġlancığın ta'accübe ve sürūra ilkā eder kelimāt etmeğe dahi derler; yukālu: الْمَرْأَةُ تُنَاغِي الصَّبِيَّ أَيَّ تُكَلِّمُهُ بِمَا يُعْجِبُهُ وَيَسْرُهُ

[نفا]

النَّفْيُ [en-nefy] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi sürmek, tard ma'nāsına; yukālu: نَفَا إِذَا طَرَدَهُ Ve

نَفْيٌ [nefy] Sürülmek ma'nāsına dahi gelir.

الْإِنْتِفَاءُ [el-intifā'] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sürülmek; tekülu: نَفَيْتُهُ فَأَنْتَفَى وَنَفَى هُوَ أَيضًا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الْمُنَافَاةُ [el-munāfāt] İki nesne birbirin sürmek.

التَّنَافِي [et-tenāfī] Birkaç nesne birbirin sürmek; yukālu: هَذَا يُنَافِي ذَلِكَ وَهُمَا يَتَنَافِيَانِ

النَّفْوَةُ [en-nifvet] (nūn'un kesri ve fā'nın sükūnuyla) Sürülen ve giderilen nesne.

النَّفْيَةُ [en-nifyet] (nūn'un kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

النَّفَايَةُ [en-nufāyet] (nūn'un zammı ve fā'nın tahfifiyle) Bir iyi nesnenin içinden alınıp atılan yaramaz nesne.

النَّفْيِيُّ [en-nefiyy] (nūn'un fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Şol nesnedir ki onu izāle için silker

ve saçarsın; yukālu: نَفِي الْمَطَرِ مَا تَنْفِيهِ وَتَرْشُهُ Ve

نَفْيِي [nefiyy] Şol su damlalarına dahi derler ki kuyuya inen kimsenin arkasına ipten damlar. Ve

نَفْيِي الرِّيحِ [nefiyyu'r-rīh] Şol toprağa ve toprak mislli nesneye dahi derler ki ağaç diplerine onu yel sürüp ve cem' eyler. Ve

نَفْيِي [nefiyy] Va'īd ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَنَا نَفِيكُمْ أَيَّ وَعِيدِكُمْ الَّذِي تَوَعَدُونِي بِهِ

النَّفْيَانُ [en-nefeyān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu. Ve گَاهُ يَنْفِيَانُ [nefeyān] a teşbīh olunur 'azīm olan 'askerin bir cānibi.

[نفا]

النَّفَاوَةُ [en-nukāvet] (nūn'un zammı ve kāf'ın tahfifiyle) Bir nesnenin iyisi ve muhtarı.

النَّفَايَةُ [en-nuḳāyet] (nūn'un zammı ve kāf'ın kezālik tahfifiyle) Bi-ma'nāhā. Ve nūn'un ikisinde dahi zammla geldiği نَفَايَةُ [nufāyet]in zıddı olduğuna binā'endir, زِرَاةٌ فُعَالَةٌ [fu'ālet] vezni sākıt olan kıt'alarda kesrü'l-isti'māldir.

النَّفَاوَةُ [en-neḳāvet] (nūn'un fethi ve kāf'ın tahfifiyle) Bir nesne pāk olmak; yukālu: نَفَى الشَّيْءُ يَنْفَى نَفَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

النَّفْيِيُّ [en-neḳiyy] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Pāk olan nesne, nazīf ma'nāsına.

النَّفَاءُ [en-neḳā'] (nūn'un fethi ve elifin meddiyle) Pāklık, nazāfet ma'nāsına.

النَّفَا [en-neḳā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Kum, ya'nī كَيْبِ الرُّمْلِ ma'nāsına.

النَّفْوَانُ [en-neḳāvān] (fethateynle) Tesniyesi.

النَّقْيَان [en-neḳayān] (kezālik fethateynle) Tesniyesi.

النَّقَاة [en-neḳāt] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) فَنَاة [ḳanāt] vezni üzere) Şol nesnedir ki ta'āmı pāk edip üyürtlerken onu yabana atarlar Umevî rivāyeti üzere. Ve ba'zılar eyitti: نَقَاة [neḳāt] her nesnenin yaramazına derler hurmādan mā'adā, zīrā نَقَاة [neḳāt] hurmānın iyisine derler.

التَّنْقِيَةُ [et-tenḳiyet] (alā-vezni التَّنْقِيَةُ [et-terbiyet]) Pāk etmek, tanzīf ma'nāsına. Ve

تَنْقِيَةٌ [tenḳiyet] Kemikten ilik çıkarmağa dahi derler; yukālu: إِذَا نَقَيْتِ الْعَظْمَ تَنْقِيَةً إِذَا اشْتَحَرَجْتَ نَقِيَهُ سَيَجِيءُ نَفْسِيرُ التَّقِي إِِنْ شَاءَ اللَّهُ

الْإِنْتِقَاءُ [el-intiḳā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi üründüleyip ihtiyār etmek. Ve

إِنْتِقَاءٌ [intiḳā] Kezālik kemikten ilik çıkarmağa derler; tekūlu: إِذْ أَنْتَقَيْتِ الْعَظْمَ إِذَا اسْتَحْرَجْتَ نَقِيَهُ أَيُّ مُحْحَهُ

التَّنْقِي [et-tenaḳḳī] (fethateynle ve ḳāf'ın kesri ve teşdidiyle) Kezālik bir nesneyi ihtiyār etmek.

النَّقْوَ [en-niḳv] (nūn'un kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Şol kemiktir ki içinde iliği ola, Ferrā rivāyeti üzere.

الْأَنْقَاءُ [el-enḳā] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, iliği olan kemikler ma'nāsına.

النَّقْي [en-niḳy] (nūn'un kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) İlik, magz ma'nāsına. Ve semizlikten olan göz yağına dahi derler.

النَّقْي [en-naḳy] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kemiğin iliğin çıkarmak.

الْإِنْتِقَاءُ [el-inḳā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Davar semirip iliklenmek; yukālu: أَنْتَقَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَصَارَ فِيهَا نَقْيٌ وَكَذَلِكَ

غَيْرَهَا

الْمُنْقِيَةُ [el-munḳiyet] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve ḳāf'ın kesriyle) Semirici olan davar; yukālu: هَذِهِ نَاقَةٌ مُنْقِيَةٌ وَهَذِهِ لَا تَنْقِي

النُّقَاوِي [en-nuḳāvā] (nūn'un zammı ve elifin kasrıyla) Şūr yerde biten otların bir nev'i.

[نكى]

النِّكَايَةُ [en-nikāyet] (nūn'un kesriyle) Katl etmek ve yaralamak; tekūlu: نَكَيْتُ فِي الْعَدُوِّ نِكَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَتَلْتَ فِيهِمْ وَجَرَحْتَ

[نما]

النَّمَاءُ [en-nemā] (nūn'un fethi ve elifin meddiyle) Māl ziyāde olmak; yukālu: نَمَا الْأَمْالُ يَنْمُو نَمَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

النَّمُومُ [en-numuvv] (zammeteynle ve vāv'ın teşdidiyle) Kezālik māl ziyāde olmak; yukālu: نَمَا يَنْمُو مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ عَلَى بَعْضِ الرِّوَايَاتِ Ammā Kisā'ī eyitti: Ben bu kelimeyi vāv'la istimāc etmedim, illā Benī Suleym'den olan iki birāderden. Ba'dehu Benī Suleym kabilesinden su'āl ettiğimde vāv'la isti'māli ma'fūmumuz değıldir dediler. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: نَمَى يَنْمُو وَيَنْمِي ikisi de cā'izdir dedi. Ve hinnānın rengi ziyāde olmağa dahi derler; yukālu: نَمَى نَمَى السَّعْغُرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اِرْتَفَعَ وَغَلَا

النَّمَامِيَةُ [en-nāmiyet] (mīm'in kesriyle) Halk. Ve fi'l-hadīsi: "لَا تُنَمِّلُوا بِنَامِيَةِ اللَّهِ" Ya'ni "Ḥudāy ta'alanın halāyıkını [muşlet] kılman" ya'ni elin ayağın yāhūd burnun kulağın kat' etmen. Ve halka نَامِيَةٌ [nāmiyet] denildi nemā ve ziyāde üzere olduğı için.

النَّمِي [en-nemy] ve

النُّمُو [en-nemv] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir kelāmı bir kimseye nisbet etmek; tekūlu: **نَمَيْتُ إِلَيْهِ الْحَدِيثَ فَأَنَا أَنْمُوهُ مِنْ** Ve bir kimseyi hasebe nisbet etmeğe dahi derler; tekūlu: **يُحَسِبُ وَيُنْمِي** Ve bir şeyi bir nesneyi ref' etmeğe dahi derler; ve tekūlu: **نَمَيْتُ الشَّيْءَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا رَفَعْتَهُ عَلَيْهِ** Ve hadīs isnād etmeğe dahi derler; yukālu: **نَمَيْتُ الْحَدِيثَ إِلَى** Ve bir kimseyi babasına nisbet etmeğe dahi derler; tekūlu: **غَيْرُهُ نَمِيًا إِذَا أَسَدَدْتَهُ وَرَفَعْتَهُ** Ve Aşma'ı eyitti: **نَمَيْتُ الْحَدِيثَ نَمِيًا** derler mīm'in tahfi-fiyle. Kaçan haberi 'alā-vechi'l-ıslāh eriş-tirseler ki bunun aslı ref' ma'nāsına olur ve ifsād üzere eriştirseler.

التَّنْمِيَةُ [et-tenmiyet] (alā-vezni **التَّرْبِيَةُ** [et-terbiyet]) Āteşi yalınlandıрмаğa derler, odunun ziyāde kılmakla; tekūlu: **نَمَيْتُ النَّارَ** Ve **تَنْمِيَةٌ إِذَا أَلْقَيْتَ عَلَيْهَا حَطْبًا وَذَكَبْتَهَا بِهِ**

تَنْمِيَةٌ [tenmiyet] Bir haberi 'alā-vechi'l-ıfsād yetiştirmeğe dahi derler, 'alā-mā merre ānifen.

الْإِنْمَاءُ [el-inmā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Ziyāde kılmak; yukālu: **أَنْمَاءُ اللَّهِ** Ve **إِنْمَاءٌ**

إِنْمَاءٌ [inmā] Mecrūh olan saydın gözden gāyib olup helāk olmasına dahi derler; tekūlu: **رَمَيْتُ الصَّبَدَ فَأَنْمَيْتُهُ إِذَا غَابَ عَنْكَ ثُمَّ مَاتَ** Ve fi'l-hadīsi: "كُلُّ مَا أَضْمَيْتَ وَدَعَّ مَا أَنْمَيْتَ" Ve **إِضْمَاءٌ** [iṣmā] ṣād-ı mühmele ile göz önünde helāk olmağa derler.

النَّمَامِي [en-nāmī] (mīm'in kesri ve meddiyle) Halās bulucu kimse, **نَاجِي** [nācī] ma'nāsına.

[نوى]

النِّيَّةُ [en-niyet] (nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesneye 'azm etmek.

النَّوَاةُ [en-nevāt] (nūn'un fethi ve vāv'ın tahfi-fiyle) Kezālik 'azm etmek; tekūlu: **نَوَيْتُ نِيَّةً وَنَوَاةً إِذَا عَزَمْتُ** Ve

نَوَاةٌ [nevāt] Hurmā çekirdeği ma'nāsına dahi gelir. Ve

نِيَّةٌ [niyyet] Hācet ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **فِي بَيْتِي فُلَانٌ نِيَّةً أَيْ حَاجَةٌ** Ve

نِيَّةٌ [niyyet] Teveccüh olan cānibe dahi derler.

النَّوَى [en-nevā] (nūn'un fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik teveccüh olunan cānib irak olsun yakın olsun. Ve bu mü'ennestir, ammā hurmā çekirdeği ma'nāsına olan **نَوَى** [nevā]nın cem'i olan **نَوَاةٌ** [nevāt]ın tezkiri ve te'nisi cā'izdir, zīrā cem'-i sīgi değildir, ism-i cinstir.

الْأَنْوَاءُ [el-envā] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik cem'i, hurmā çekirdekleri ma'nāsına.

الْإِنْتَوَاءُ [el-intivā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: **إِنْتَوَيْتُ** Ve

نَوَاةٌ [nevāt] Hācete dahi derler; yukālu: **نَوَاةٌ** Ve **بِنَوَاتِهِ إِذَا رَدُّهُ بِحَاجَتِهِ وَقَضَاهَا لَهُ** NOK Allah A'ı ṣcjbk fī sfrk Ve **وَحَفِظَكَ**

إِنْتَوَاءٌ [intivā] Bir kavm bir mevzi'de ikāmet etmeğe dahi derler; yukālu: **إِنْتَوَى** **الْقَوْمُ مَنْرًا بِمَوْضِعٍ كَذَا وَكَذَا وَاسْتَقَرَّتْ نَوَاهُمْ أَيْ أَقَامُوا**

التَّنْمِيَةُ [et-tenmiyet] ('alā-vezni **التَّرْبِيَةُ** [et-terbiyet]) Bir kimseye niyyetin tefvīz etmek; tekūlu: **نَوَيْتُهُ تَنْمِيَةً إِذَا وَكَلْتَهُ إِلَى نَيْبِكَ**

النَّوِيُّ [en-neviyy] (nūn'un fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol

musāhibindir ki onun niyyeti senin niyyetine muvāfık ola.

النَّوَاةُ [en-nevāt] (nūn'un fethi ve vāv'ın tahfifiyle) Beş dirheme derler, nitekim yirmi dirheme نَشَّ [neşş] derler, nūn'un fethi ve şīn-i mu'cemenin teşdidiyle.

الْمُنَاوَاةُ [el-munāvāt] (mīm'in zammiyla) 'Ādāvet etmek; yukālu: نَاوَاهُ إِذَا عَادَاهُ Ve bunun aslı hemzedir, zīrā bu نَوَّءُ [nev^o]dendir, kıyām ma'nāsına.

النَّوْيُ [en-nevy] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükunuyla) Atmak, remy gibi; tekūlu: أَكَلْتُ التَّمْرَ وَنَوَيْتُ التَّوَى Ve

نَوَيْتُ [nevy] Bir kimsenin hācetin bitirip geri döndürmeğe dahi derler; yukālu: نَوَاهُ بِنَوَائِهِ إِذَا رَدَّهٖ بِحَاجَتِهِ

الْإِنْوَاةُ [el-invā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Kezālik atmak; tekūlu: بَهَا أَتَوَيْتُ النَّوَاةَ إِذَا زَمَيْتُ بِهَا rivāyetidir.

النَّوَايَةُ [en-nevāyet] (nūn'un kesriyle) Deve semirmek.

النَّيُّ [en-neyy] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; tekūlu: نَوَتِ النَّاقَةُ تَنْوِي نَوَايَةً وَنَيًّا إِذَا سَمِنَتْ

النَّوَايَةُ [en-nāvīyet] (vāv'ın kesri ile) Semiren nāka.

النَّوَايُ [en-nāvī] (vāv'ın kesri ve meddiyle) Müzekkeri; yukālu: نَاقَةٌ نَوَايَةٌ وَجَمَلٌ نَاوٍ

النَّوَاةُ [en-nivā] (nūn'un kesri ile) Cem'i, جَائِعٌ [cāi']le جِيَاعٌ [ciyā'] gibi, semiz olan develer ma'nāsına.

النَّوَوِيَّةُ [en-nevīyyet] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki çekirdek ekl eder.

النَّيُّ [en-neyy] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) İç yağı, şahm ma'nāsına. Ve

bunun aslı نَوِيٌّ dūr.

نَيَّانٌ [Neyyān] (nūn'un fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[نهى]

النَّهْيُ [en-neh] (nūn'un fethi ve hā'nın sükunuyla) أَمْرٌ [emr]in hilāfıdır; ve yukālu: طَلَبَ الْحَاجَةَ حَتَّى نَهَى عَنْهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ya'nī "Ondan ferāgat etti, gerek hācete zafer bulsun gerek bulmasın." Ve

نَهْيٌ [neh] Göle dahi derler غَدِيرٌ [gādīr] ma'nāsına, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

نَهْيٌ [neh] Kāfī ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yecī'u.

الْإِنْتِهَاءُ [el-intihā] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneden nehy kabul edip imtinā' etmek.

التَّنَاهِي [et-tenāhī] (tā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

تَنَاهَى [tenāhī] Gölde su durmağa dahi derler; yukālu: تَنَاهَى الْمَاءَ إِذَا وَقَفَ فِي الْغَدِيرِ وَسَكَنَ Ve

تَنَاهَى [tenāhī] تَنْهِيَةٌ [tenhiyet]in dahi cem'i gelir, derenin su çıkan yerleri ma'nāsına, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

تَنَاهَى [tenāhī] ve

إِنْتِهَاءٌ [intihā] Haber erişmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَنْهَيْتُ إِلَيْهِ الْخَبَرَ فَأَنْتَهَى وَتَنَاهَى نَهَيْتُهُ عَنْ كَذَا فَأَنْتَهَى عَنْهُ وَتَنَاهَى أَيُّ تَكُولُ: أَيُّ بَلَغَ كَفَ Ve

تَنَاهَى [tenāhī] Bir niçe kimse birbirini nehy etmeğe derler; yukālu: تَنَاهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ إِذَا نَهَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّنْهِيَةُ [et-tenhiyet] ('alā-vezni التَّرْبِيَةُ [et-terbiyet]) Kezālik nehy etmek; yukālu: نَهَاهُ عَنَّهُ شَدِيدٌ لِلْمُبَالَغَةِ Ve

النَّوَادِي [tenhiyetu'l-vādī] Derenin

etrāfında su erişen yerler.

النَّهْيُ [en-nehuvv] (nūn'un fethi ve hā'nın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle فَعُولٌ [fa'ūl] vezni üzere) Nehy edici, أُمُورٌ [emūr]un mukābilidir; yukālu: إِنَّهُ لَأُمُورٌ بِالْمَغْرُوفِ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ

النَّاهِيَةُ [en-nāhiyet] (hā'nın kesriyle) Nehy ma'nāsıdır; yukālu: فُلَانٌ مَا لَهُ نَاهِيَةٌ أَيْ نَهْيٌ

النُّهْيَةُ [en-nuhyet] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnuyla) 'Akl, hıred ma'nāsına. Ve 'akla نُهْيَةٌ [nuhyet] derler, kabīh nesnelere nehy ettiği için. Ve

نُهْيَةٌ [nuhyet] Nihāyet ma'nāsına dahi gelir.

النُّهْيُ [en-nuhā] (nūn'un zammı ve elifin kasrıyla) Cem'i, عُمُولٌ [uḳūl] ma'nāsına.

النُّهْيِيُّ [en-nihy] (nūn'un kesri ve hā'nın sükūnuyla) Göl, gadīr ma'nāsına, ehl-i Necd lügati üzere. Ve gayrılar نَهْيٌ [nehy] derler, nūn'un fethiyle 'alā-mā merre.

النُّهَاءُ [en-nuhā] (nūn'un zammı ve elifin meddiyle) Suyun yukarı kalkması, irtifāc-ı mā ma'nāsına. Ve

نُهَاءٌ [nuhā] Şişelere dahi derler; İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere, قَوَارِيرٌ ma'nāsına. Ve

نُهَاءٌ [nuhā] Mikdār ma'nāsına dahi gelir. Ve nūn'un kesri dahi lügattir; yukālu: هُمْ زُهَاءٌ كِي نُهَاءٌ مَائَةٍ وَنُهَاءٌ مَائَةٍ أَيْ قَدْرُ مَائَةٍ مِثْلُ زُهَاءٍ [zuhā] dahi mikdār ma'nāsına olduğu mürür etmiştir.

الْإِنْهَاءُ [el-inhā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Eriştirmek, iblāg ma'nāsına; tekūlu: أَنْهَيْتُ إِلَيْهِ الْحَبْرَ فَأَنْتَهَى عَلَى مَا مَرَّ

النَّهْيَايَةُ [en-nihāyet] (nūn'un kesriyle) Gāyet ma'nāsına; yukālu: بَلَغَ نَهْيَاتَهُ

النَّاهِي [en-nāhī] (hā'nın kesri ve meddiyle) Nehy edici kimse; yukālu: هَذَا رَجُلٌ نَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَنَهْيِكَ مِنْ رَجُلٍ Ya'nī "Onun devleti ve

gınāsı gayrı kimseye mürāca'attan māni' olur." Ve bunun tezkīri ve te'nīsī ve tesniyesi ve cem'i cā'izdir, ism-i fā'il olduğundan ötürü; tekūlu: هَذِهِ امْرَأَةٌ نَاهِيَتِكَ مِنْ امْرَأَةٍ Ammā kaçan مِنْ رَجُلٍ نَهْيِكَ مِنْ رَجُلٍ desen مِنْ رَجُلٍ dedikleri gibi tesniye ve cem' etmezsin, masdar olduğundan ötürü. Ve ma'rife oldukta مِنْ رَجُلٍ هَذَا عَبْدُ اللَّهِ نَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ dersin hāliyyet üzere mansüb kılmakla.

النُّهْيَةُ [en-nehiyyet] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle فَعِيلَةٌ [fa'īlet] vezni üzere) Şol boğazlanacak devedir ki semiz ola; yukālu: جَزُورٌ [nehīyet] أَيْ ضَحْمَةٌ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[وَأَى]

الْوَأَى [el-veʔy] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Vaʿd maʿnāsıdır; tekūlu minhu: وَأَيْتُهُ وَأَيَّا Sıbeveyhi eyitti: Ḥalīl'den binā-i mechūl ne vechle gelir وَأَيْتُ kelimesinde diye supāl ettim, eyitti: وَأَيْتُ gelir. Ben eyittim: Şol kimse ki hemzeyi vāv'dan bedel kılıp وَأَيْ der, onun vechi nedir dedim. Eyitti: Zīrā evvel-i kelimedede vāvān cemʿ olmaz. Māzinī bunu iştip eyitti: Ḥalīl'in bu sözü hatādır, zīrā vāv'ın hemzeye kalb olunması vāvān cemʿ olduğu için değildir, belki vāv-ı evvelin zammesinden ötürüdür, nitekim وَأَيْ kelimesinde وَأَيْدٍ ve وَأَيْدٍ kelimesinde وَأَيْدٍ derler dedi.

الْوَأَى [el-veʔā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Şol himār-ı vahşīdir ki fermūde ola; baʿdehu ata ve gayrıya dahi itlāk olunur teşbihen.

الْوَأَى [el-veʔiyet] (vāv'ın fethi ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) Büyükleme, الضخمَةُ maʿnāsına. Ve gāh olur çömleğe dahi sıfat kılıp قَدْرٌ derler, الضخمَةُ maʿnāsına. Ve nākaya dahi sıfat kılıp نَائِقَةٌ derler, الضخمَةُ البطنِ maʿnāsına.

[وَجَى]

الْوَجَى [el-vecā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Atın ayağı taşırkayıp vecaʿ hāsıl kılmak; yukālu: وَأَجَى الْفَرَسَ وَأَجَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَدَ وَجَعًا فِي حَافِرِهِ

الْوَجَى [el-vecī] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Zikr olunan vecaʿa mübtelā olan at.

الْوَجِيَاءُ [el-vecyā] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) Müʿennesi.

الْوَجِيَاءُ [el-īcā] (hemzenin kesri ve meddiyle) Atı zikr olunan vecaʿa mübtelā kılmak. Ve gāh olur maʿnā-yı yeʿste istiʿmāl olunup وَأَجَى مِنْهُ أُوجَى derler kaçan yeʿs gelse, yaʿnī “Terk ettim onu, ümīdim ziyāde zaʿf olduğu hālde.” Ve

إِجَاءُ [īcā] Gāh olur buhl maʿnāsına gelir; tekūlu: سَأَلْتُهُ فَأَوْجَى عَلَيَّ إِذَا بَخِلَ

[وَحَى]

الْوَحَى [el-vaḥy] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kitāb maʿnāsıdır.

الْوَحَى [el-vuḥiy] (vāv'ın zammı ve ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cemʿi, حَلِيٌّ [ḥaly] ile حَلِيٌّ [ḥaliyy] gibi bezek, ārayış maʿnāsına. Ve

وَحَى [vaḥy] Kezālik işārete ve kitābete ve risālete ve ilhāma ve kelām-ı hafīye ve her nesne ki gayra ilkā edersin ona وَحَى [vaḥy] derler; tekūlu: وَحَيْثُ إِلَيْهِ الْكَلَامُ إِذَا تَكَلَّمْتَهُ بِكَلَامٍ

خَفِيٍّ

الْوَحَى [el-īḥā] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik kelām-ı hafī ilkā etmek. Ve وَحَى [veḥā] ve وَأَوْحَى [evḥā] [ketebe] maʿnāsına dahi gelir; yukālu: وَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ وَأَوْحَى إِلَيَّ Ve وَأَوْحَى [evḥā] işāret maʿnāsına da gelir. Kālallāhu taʿālā: أَنْ سَبِّحُوا ﴿بِكُرَّةٍ وَعَشِيًّا﴾ (مریم، 11)

الْوَحَى [el-veḥā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Savt-ı hafī ve savt-ı dāʿim maʿnāsıdır, وَغَى [veḡā] gibi ḡayn-ı muʿceme ile; tekūlu: وَحَيْثُ لَكَ بِخَيْرٍ كَذَا وَأَشْرَتْ وَصَوْتُ بِهِ رُوَيْدًا Yaʿnī “Muttasıl çağırdım.”

الْوَحَاةُ [el-veḥāt] (vezn-i mezbūr üzere) Zikr olunan maʿnāyadır; tekūlu: سَمِعْتُ وَحَاةً

دِيَا [diyā] (kezalik dāl'ın kesriyle) Tesniyesi.

دُوا [dū] (dāl'ın zammı ve meddiyle) Cem^c-i müzekkeri.

الْإِيْدَاءُ [el-īdā] (hemzenin kesri ve meddiyle) Helāk olmak; tekūlu: أُوْدَى فُلَانٌ إِذَا هَلَكَ

الْمُودِي [el-mūdī] (mīm'in zammı ve meddi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Helāk olan nesne.

الْوُدِي [el-vediy] (vāv'ın fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) فُعِيل [fa'īl] vezni üzere) Hurmā fidanı.

الْوُدِيَّةُ [el-vediyet] (vāv'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Vāhidi, zikr olunan fidanların biri ma'nāsına.

الْوَادِي [el-vādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Dere ki ma'rūftur. Ve gāh olur ki kesre yā'dan iktifā olunup الوَادِ derler.

الْأَوْدِيَّةُ [el-evdiyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunu ve dāl'ın kesriyle) وَادِي [vādī]nin cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kiyās, gūyā ki bu وُدِيّ [vediy] kelimesinin cem'idir, vāv'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle سَرِيّ [seriy] ile اَسْرِيَّةٌ [esriyet] gibi. Ve سَرِيّ [seriy] sīn ve rā'-i mühmeleteynle nehr-i sagire derler, جَدْوَلٌ [cedvel] ma'nāsına.

الْوَادِي [et-tevdī] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol ağaçlardır ki nākanın memesine bağlarlar, sütü cem' olsun diye.

الْوُدِيَّةُ [et-tevdiet] ('alā-vezni اَلْوُدِيَّةُ [et-terbiyet]) Vāhidi, zikr olunan ağaçların biri ma'nāsına.

[وَدِي]

الْوُدِيَّةُ [el-vezyet] (vāv'ın fethi ve zāl'ın mu'cemenin sükunuyla) 'Ayb, yukālu: مَا بِهِ

وُدِيَّةٌ أَيْ غَيْبٌ İbnu's-Sikkīt eyitti: Kilābiyyīn tā'ifesinden niçe kimseden işittim ki أَضْبَحْتُ وَلَيْسَ بِهَا وَحْصَةٌ وَلَيْسَ بِهَا وَدِيَّةٌ derlerdi. Ve بِهَا zamīri أَيَّامٌ [eyyām]a yāhūd بِالْأَدِّ [bilād]a rāci'dir. وَحْصَةٌ [vaḥṣat] ḥā ve şād-ı mühmele ile bürüdet ma'nāsındır.

[وَرِي]

الْوَرِي [el-very] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Cirāhatin irini cirāhate zarar edip eti delip te'sir etmek; yukālu: وَرِي "لَأَنَّ" لَأَنَّ الْفَيْحُ جَوْفَهُ يَرِيهِ وَرِيًا إِذَا أَكَلَهُ يَمْتَلِي جَوْفَ أَحَدِكُمْ فَيَحَا حَتَّى يَرِيَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمْتَلِي "شِعْرًا" Ya'ni "Ādem şifre ve hevā ile pür olmaktan irinle pür olmak hayrlıdır."

رِي [ri] (rā'-i meksüre ile) Emrdir, ekl et ma'nāsındır; tekūlu: رِيَا رَجُلٌ

رِيَا [riyā] (rā'nın kezalik kesriyle) Tesniyesi.

رُوا [rū] (rā'nın zammı ve meddiyle) Cem'i.

رِي [rī] (rā'nın kesri ve meddiyle) Müfred-i mü'ennesi. Pes رِي kelimesinin āhirinde olan yā zamir-i mü'ennestir, و فُومِي ve اُقْعِدِي kelimelerinde olduğu gibi. Ve

رِيَا [riyā] Kezalik tesniye-i mü'ennesi.

رِيْن [rīne] (rā'nın kesri ve nūn'un fethiyle) Cem^c-i mü'ennesi. Ve

وَرِي [very] Çakmağın āteşi çıkmaya dahi derler; yukālu: وَرَى الرَّئِدُ يَرِي وَرِيًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجَتْ نَارُهُ وَفِيهِ لَعْنَةُ الْآخَرَى وَرِي الرَّئِدُ يَرِي مِّنَ الْبَابِ السَّادِسِ Ve ilik sık olup bir yere cem' olmağa dahi derler; yukālu: وَرَى الْمُخُّ يَرِي إِذَا اكْتَنَزَ

الْوَارِيَّةُ [el-vāriyet] (rā'nın kesri ile) Şol nākadır ki semiz ola; yukālu: نَاقَةٌ وَارِيَّةٌ أَيْ سَمِيَّةٌ Ve

وَرِي [very] Ete dahi sıfat olur; yukālu: لَحْمٌ وَرِيٌّ أَيْ سَمِيٌّ

الْإِيرَاءُ [el-īrāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Çakmaktan âteş çıkarmağa derler.

التَّوْرِيَّةُ [et-tevriyet] (‘alā-vezni التَّوْرِيَّةُ [et-terbiyet]) Bi-maʿnāhu; tekūlu: وَرَيْتُهُ تَوْرِيَّةٌ وَأَوْرَيْتُهُ إِيرَاءٌ

الْوَرَى [el-verā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Zikr olunan irinin teʿsīri. Ferrā eyitti: “سَلَطَ اللهُ عَلَيْهِ الْوَرَى وَحَمَّى خَيْبِرًا” derler. Ve

وَرَى [verā] Halka dahi derler; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ الْوَرَى هُوَ أَيُّ أَيُّ الْحَلْقِ هُوَ

الْإِسْتِيرَاءُ [el-istīrāʾ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Çakmaktan âteş çıkmağı talep etmek; yukālu: فَلَانَ يَسْتَوْرِى يَاʿnī “Fitne ve dalâlet çakmakların çalar.”

التَّوْرِيَّةُ [et-tevriyet] Yara, tīmār eden kimseye dehşet vermek, içinde olan cirāhati ve ʿumku ve vüsʿatiyle; yukālu: وَرَى الْجُرْحُ وَرَيْتُ الْخَبْرِ تَوْرِيَّةٌ إِذَا سَرْتَهُ وَأَطْهَرْتَهُ غَيْرُهُ كَأَنَّهُ مَأْخُودٌ مِنْ وَرَاءِ الْإِنْسَانِ كَأَنَّهُ يَجْعَلُهُ وَرَاءَهُ حَيْثُ لَا يَظْهَرُ

تَوْرِيَّةٌ [tevriyet] Haberi gizlemeğe dahi derler; tekūlu: وَرَيْتُ الْخَبْرِ تَوْرِيَّةٌ إِذَا سَرْتَهُ وَأَطْهَرْتَهُ غَيْرُهُ كَأَنَّهُ مَأْخُودٌ مِنْ وَرَاءِ الْإِنْسَانِ كَأَنَّهُ يَجْعَلُهُ وَرَاءَهُ حَيْثُ لَا يَظْهَرُ

الْمُورَاةُ [el-muvārāt] (mīm'in zammıyla) Bir nesneyi setr etmek; tekūlu: وَارَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْفَيْتَهُ

التَّوَارِي [et-tevārī] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Gizlenmek, إِسْتِئْتَارٌ [istitār] maʿnāsına; yukālu: وَارَيْتُ الشَّيْءَ فَتَوَارَى هُوَ أَيِ اسْتَتَرَ

وَرَاءَ [verāʾ] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) خَلْفٌ [ḫalf] maʿnāsınadır ki art demek olur. Ve gāh olur فُدَامٌ [ḫuddām] maʿnāsına gelir, pes bu azdāddan olur. Ve Aḫfeş eyitti: مِنْ وَرَاءَ لَقَيْتُهُ derler hemzenin

zamm üzere binasıyla, gāyet olmak üzere ki muzāf olmadığı hâlde ism-i gayr-ı mütemekkin olur, مِنْ قَبْلِ ve مِنْ بَعْدُ gibi. Ve ʿArabların “وَرَاءَكَ أَوْسَعُ لَكَ” dediği fiʿl-i mukadder ile mansūbdur ki وَرَاءَ تَأْخُذُ lafzıdır. Ve Bārī taʿālānın ﴿وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ﴾ (الكهف، 79) dediği kavli أَمَامَهُمْ ile tefsīr olunmuştur.

وَرِيَّةٌ [vureyyet] (vāv'ın zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) وَرَاءَ [verāʾ]nın tasgīridir.

الْوَرَاءُ [el-verāʾ] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Veled veledidir.

[وزى]

الْوَرَى [el-vezā] (vāv'ın fethi ve zā'nı muʿcmeden sonra elifin kasrıyla) Kasīr ve şedīd olan kimse. Ve serīʿ ve çābük olan hīmāra dahi derler.

الْمُسْتَوْرِى [el-mustevzī] (mīm'in zammı ve zā'nın kesri ve meddiyle) Dikilmiş, muntasıb ve mürtefiʿ maʿnāsına.

[وسى]

الْإِسَاءُ [el-īsāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Baş tıraş etmek; yukālu: أَوْسَى رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ

الْمُوسَى [el-mūsā] (mīm'in zammı ve meddi ve elifin kasrıyla) Baş tıraş edecek âlet, Ferrā eyitti: Bu فُعِلَى [fuʿlā] veznidir, fā'nın zammı ve elifin kasrıyla müʿennestir. Ve ʿAbdullāh b. Saʿīd el-Umevī eyitti: Müzekkerdir, gayrı değildir; yukālu: هَذَا مُوسَى كَمَا تَرَى وَهُوَ مُفْعَلٌ مِنْ أَوْسَيْتُ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقْتَهُ Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: [mūsā] lafzı müzekker istimāʿ olunmamıştır, illā Umevī'den. Ve

مُوسَى [Mūsā] Bir recülün dahi ismidir. Ebū ʿAmr b. el-ʿAlā eyitti: Bu مُفْعَلٌ [mufʿal] vezni üzeredir. Bu delīl ile ki

hālet-i tenkürinde munsarîf olur hālā ki فُعَلَى [fu'ālā] lā-yansarîf olur, 'alā-küllî hāl ve bir dahi bu delîl ile ki مُفَعَّلٌ [muf'al] ekserdir فُعَلَى [fu'ālā]dan, zīrā, مُفَعَّلٌ [muf'āl] her أَفْعَلْتُ dan binā olunur. Ve Kisā'ī bu فُعَلَى [fu'ālā]dır dedi. Ve bu bāb-ı sîn'de mos tefsîrinde mürûr etmiştir. Bu zikr olunan Cevherî tertîbidir. Ve eger مُوسَى [musā] ism-i recül olması ism-i âlet olmasının 'akîbinde îrād olunup zikr olunan ihtilâfât mutlakan lafz-ı مُوسَى [mūsā]da olsa ve mü'ennes olmasından 'alem-i recül olan istisnâ olunsa ya'nî مُوسَى [mūsā] lafzı mü'ennestir 'alem-i recül olmadıkça dense enseb olurdu.

الْمُوسَوِيُّ [el-Müseviyy] (mîm'in zammı ve meddi ve sîn'in fethi ve vāv'ın kesri ve âhirinde yā'nın teşdîdiyle) مُوسَى [Mūsā]ya mensûb olan kimse.

الْمُوسِي [el-Müsiyy] (mîm'in zammı ve meddi ve sîn'in kesri ve yā'nın teşdîdiyle) Kezâlik مُوسَى [Mūsā]ya mensûb olan kimse, elifin vāv'a kalbi ve hazfi cā'izdir, nitekim bāb-ı sîn'de عَيْسَى tefsîrinde عَيْسَى [Īsā]nın nisbetinde zikr olunmuştur.

الْمُؤَاسَاةُ [el-muvāsāt] (mîm'in zammı ile) Bir kimseye muvāfakat edip ona yār olmak; yukālu: وَأَسَاءَ وَهُوَ لُغَةٌ صَعِيبَةٌ فِي آسَاءَ تُبْنَى عَلَى يُؤَاسِي hemze vāv'a kalb olunmasına binā'endir.

الْإِسْتِيسَاءُ [el-istīsā] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir kimseden muvāfakat taleb eylemek; tekūlu: إِسْتَوَسَيْتُهُ إِذَا قُلْتَ لَهُ وَإِسْنِي

[وشى]

الشِّيئَةُ [eş-şiyet] (şîn'in kesri ve yā'nın fethi ve tahfifiyle) Her levndir ki atın ve gayrı nesnenin büyük levnine karışmış ola;

âhirinde olan hā evvelinde olan vāv'dan 'ıvazdır.

الشِّيَّاتُ [eş-şiyāt] (şîn'in kesri ve yā'nın tahfifiyle) Cem'i, zikr olunan levnler ma'nāsına. Ve

شِيئَةٌ [şiyet] Bezi alaca etmek ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: وَشَيْتُ الثُّوبَ وَشِيًّا وَشِيَّةً عَلَى مَا سَيَجِيءُ

الأَشْيَاءُ [el-eşyeh] (hemzenin ve yā'nın fethi ve şîn'in mā-beynde sükūnuyla) Alaca olup zikr olunan vech üzere olan davar; yukālu: تَوَّرَّ أَشْيُهُ كَمَا يُقَالُ فَرَسٌ أُبْلِقُ وَتَيْبَسُ أَذْرَأُ: أَفْعَلُ [ef'al] vezni üzere zabt olunmuştur, nitekim كَمَا يُقَالُ فَرَسٌ أُبْلِقُ kelāmı dahi delâlet eder, lākin أَشْيُهُ [eşyeh]in âhirinde olan hā mahall-i kelâmdır, zīrā kıyās أَوْشَى demekti, جِهَةٌ [cihet]te أَوْجَهُ [evceh] ve عِدَّةٌ [cidet]te أَوْعَدُ [ev'ad] dedikleri gibi. Ve زَالِ-ı mu'ceme ve rā-i mühmele ile şol erkek keçidir ki levni siyāh olup kulaklarında ak noktaları ola. Ve Bārī ta'ālānın ﴿لَا شِيئَةَ فِيهَا﴾ (البقرة، 71) dediği kavli مُحَالِفٌ لَوْنٌ فِيهَا لَوْنٌ سَائِرٌ لَوْنَهَا ma'nāsınadır.

الْوَشْيُ [el-veşy] (vāv'ın fethi ve şîn'in sükūnuyla) Bezi alaca etmek; tekūlu: وَشَيْتُ الثُّوبَ أَشْيَهُ وَشِيًّا وَشِيَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

وَشْيِي [veşy] Nakşlı ve alaca olan beze dahi derler nakşlı her ne renk olursa olsun.

الْوِشَاءُ [el-vişā] (vāv'ın kesriyle) Cem'i. Ve

وَشْيِي [veşy] Yalan söylemeğe dahi derler; yukālu: وَشَى كَلِمَةً أَيْ كَذَبَ

وَشْيِي [veşy] Kavm çoğalmağa dahi derler; yukālu: وَشَى بَنُو فُلَانٍ وَشِيًّا إِذَا كَثُرُوا مَا وَشَتْ هَذِهِ الْمَائِثِيَّةُ عِنْدِي بِشَيْءٍ أَيْ مَا وَلَدَتْ

الْوَأَشِيَّةُ [el-vāšiyet] (šīn'in kesriyle) Şol davardır ki evlādı çok ola. Ve bu her vilâdet sâhibinde istiḥmâl olunur, her niçe hayvân olursa olsun.

الْوَأَشِي [el-vāšī] (šīn'in kesri ve meddiyle) Veledi çok olan kimse; yukālu: رَجُلٌ وَأَشٍ

الْتَّوْشِيَّةُ [et-tevšiyet] (ʿalā-vezni الْتَّزْيِيَّةُ [et-terbiyet]) Bezi kezālik alaca etmek; tekūlu: وَسَيِّئُهُ تَوْشِيَّةٌ شُدَّ لِكَثْرَةِ

الْمُوشِي [el-mūšiy] (mīm'in fethi ve šīn'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Alaca olmuş bez.

الْمُوشَى [el-muveşşā] (mīm'in zammı ve šīn'in fethi ve teşdīdi ve elifin kasrıyla) Bi-maḥnāhu.

الْوَشَوِي [el-veşeviy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Alacalıĝa mensüb olan nesne. Evveline vāv iḥāde olunup šīn meftūhan terk olunur, Sıbeveyhi kavli üzere. Ve Ahfeş eyitti: Kıyās šīn'i sâkin kılmaktır.

شِه [ših] (šīn'in kesri ve āhirinde hā'nın sükūnuyla) Emrdir, āhirine hā-i vakf idhāl olunmuştur, zīrā ʿArab tāʾifesi harf-i vāhidle tekellüm etmez, lā-ekall iki harf gerekir ki biriyle ibtidā edip ve biriyle vakf eyleye. Ve bir harf ibtidāya ve vakfa mütehammil deĝildir, zīrā ibtidā hareket ve vakf sükūn iktizā eder. Ve hareket ve sükūn hod mütezāddandır, mādde-i vāhidede cemḥ olmazlar. Ve kaçan hā-i vakfla olan emri nesneye ulaştırsan hā sâkıt olur, ondan istignā geldiĝi için.

الْوِشَايَةُ [el-vişāyet] (vāv'ın kesriyle) Gammāzlık etmek; yukālu: وَشَى بِهِ السُّلْطَانُ وَشَايَةً أُنِي سَعَى

الْإِسْتِشَاءُ [el-istīşāʾ] (hemzenin kesri ve

tā'nın kesri ve meddiyle) Ata süvār olan kimse ziyāde yürüsün diye ökçesiyle vurmaktır; yukālu: فَلَانَ يَسْتَوْشِي فَرَسَهُ بِعَقَبِهِ أُنِي يَطْلُبُ مَا عِنْدَهُ لِيَزِيدَهُ

الْإِيشَاءُ [el-işāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Atı çevĝānla veyāhūd كَلَّابٌ [kullāb] la sürʿat etsin diye kındırmaktır. Ve كَلَّابٌ [kullāb] kāf'ın zammı ve lām'ın teşdīdiyle şol demirdir ki yahnī-keş misâlinededir, onunla ata taʿlīm ederler.

[وصى]

الْإِيضَاءُ [el-işāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle ve elifin dahi meddi ile) Bir nesne ile bir kimseye vasiyyet etmek; tekūlu: وَأَوْصَيْتُ لَهُ بِشَيْءٍ وَتَقُولُ أَوْصَيْتُهُ أَيْضًا Ve

إِيضَاءٌ [işāʾ] Bir kimseyi vasī edinmeĝe dahi derler; tekūlu: وَأَوْصَيْتُ إِلَيْهِ إِذَا جَعَلْتَهُ وَصِيكَ

الْوِصَايَةُ [el-veşāyet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) İsmidir, vasīlik maḥnāsından.

الْتَّوْصِيَّةُ [et-tevšiyet] (ʿalā-vezni الْتَّزْيِيَّةُ [et-terbiyet]) Kezālik vasiyyet etmek; tekūlu: وَصَيْتُهُ تَوْصِيَّةٌ

الْوِصَاةُ [el-veşāt] (vāv'ın fethiyle) İsmidir, وَصَايَةٌ [veşāyet] ismi olduĝu gibi.

تَوْصِيَّةٌ [tavšiyet] Bir nesneyi bir nesneye ulaştıрмаĝa dahi derler; tekūlu: وَصَيْتُ الشَّيْءَ بِكَذَا إِذَا وَصَلْتَهُ بِهِ

الْتَّوْاصِي [et-tevāšī] (tā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Kavm birbirine vasiyyet etmek; yukālu: تَوَاصَى الْقَوْمُ إِذَا أَوْصَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve

تَوَاصِي [tevāšī] Nebātāt birbirine ulaşımaĝa dahi derler; yukālu: تَوَاصَى النَّبْتُ إِذَا اتَّصَلَ

الْوَأَصِي [el-vāšī] (şād'ın kesri ve meddiyle) Birbirine ulaşılan ot; yukālu: نَبْتُ وَاصٍ أُنِي مُتَّصِلٌ

الْإِسْتِصَاءُ [el-istīṣāʾ] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik vasiyyet etmek. Ve fi'l-hadīsi: "إِسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ" "إِسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسَّيْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِيمَاتٌ" "إِسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسَّيْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِيمَاتٌ" Ya'ni "Nisā' tārīfesine hayrla vasiyyet kılın ki onlar sizin zahmetiniz çekicilerdir." Pes **عَوَانٌ** [ʿavān] غَانِيَةٌ [ʿāniyet]in cem'idir.

الْوَأَصِيَّةُ [el-vāṣiyet] (šād'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Nebātātı birbirine muttasıl olan yer; yukālu: وَصَّتِ الْأَرْضُ إِذَا اتَّصَلَ نَبْتُهَا

[وعى]

الْوَعَاءُ [el-viʿāʾ] (vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Bir nesnenin kabı, zarf ma'nāsına.

الْوَعِيَّةُ [el-evʿiyet] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Cem'i, kaplar ma'nāsına.

الْوِعَاءُ [el-īʿāʾ] (hemzenin kesri ve meddi ve elifin dahi meddiyle) Bir nesneyi kaba koymak; tekūlu: أَوْعَيْتُ الرَّادَ وَالْمَتَاعَ إِذَا جَعَلْتَهُ فِي الْوِعَاءِ Ve

إِيعَاءُ [īʿāʾ] Bir nesneyi kalbde gizlemeğe dahi derler. Kālallāhu taʿālā: ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ﴾ (الإنشقاق، 23) أَيُّ يُضْمَرُونَ فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ التَّكْذِيبِ

الْوَعْيُ [el-vaʿy] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi hıfz etmek; yukālu: وَعَاهُ إِذَا حَفِظَهُ Ve

وَعْيٌ [vaʿy] Temāsük ve intizām ma'nāsına dahi derler; yukālu: لَا وَعْيَ عَنِ ذَلِكَ الْأَمْرِ أَيُّ لَا وَعْيَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أُشْرَفَ Ve

وَعْيٌ [vaʿy] Hulüvv ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا لِي عَنْهُ وَعْيٌ أَيُّ بَدُّ

الْوَاعِيَّةُ [el-vāʿiyet] (ʿayn'ın kesriyle) Şol kulaktır ki işittiğin zabt eyleye; yukālu: وَأَذُنٌّ وَاعِيَةٌ أَيُّ حَافِظَةٌ

وَاعِيَةٌ [vāʿiyet] Çağırıcı kimseye dahi der-

ler; صَارِحَةٌ [šāriḥat] ma'nāsına.

الْوَعَى [el-veʿā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Gavgā ve galebe ve celebe ve asvāt ma'nāsına.

[وعى]

الْوَعَا [el-vegā] (vāv'ın fethi ve ğayn-ı mu'cmeden sonra elifin kasrıyla) Kezālik āvāz ve gavgā ve galebe, وَعَى [veʿā] gibidir veznen ve ma'nen. Bu sebebden harbe وَعَى [vegā] demişlerdir, onda gavgā ve galebe olduğu için.

الْأَوْاعِي [el-evāġī] (hemzenin fethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Mezārī'de su salacak yerler, مَفَاجِرُ الدِّبَارِ ma'nāsına ki دِبَارٌ [dibār] bā-i muvahhade ile dönüm hesābıyla olan yerlere derler. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda أَوْاعِي [evāġī] lafzı tefsīrinde "şīrīne ki der kiş-zār ufted" demiştir, vechi zāhir deġildir, zīrā mezbūrun bu kelāmından fehm olunan budur ki أَوْاعِي [evāġī] helvā-yı kudretten ʿibāret ola, hālā ki bu ma'nāya ne tefsīr-i Cevherī muvāfik ve ne hod nakl-ı kütüb-i lügat müsāfidir.

[وفى]

الْوَفَاءُ [el-vefāʾ] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) عَدْرٌ [ġadr]ın mukābilidir.

الْإِيفَاءُ [el-īfāʾ] (hemzenin kesri ve meddiyle ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَفَى بِعَهْدِهِ وَأَوْفَى بِمَعْنَى

إِيفَاءُ [īfāʾ] Bir nesnenin üzerine çıkmağa dahi derler; yukālu: وَأَوْفَى عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أُشْرَفَ Ve

إِيفَاءُ [īfāʾ] Bir kimsenin hakkın tamām vermeğe dahi derler; yukālu: وَأَوْفَاهُ حَقَّهُ إِذَا أَعْطَاهُ وَافِيَا

الْوُفْيُ [el-vufiyy] (vāv'ın zammı ve fā'nın

kesri ve yā'nın teşdīdiyle فُعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere) Bir nesne tamām olmak ve çoğalmak ma'nāsına dahi derler; yukālu: وَفَى الشَّيْءُ وَفِيًّا إِذَا تَمَّ وَكَثُرَ

الْوَافِي [el-vāfī] (fā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesneye vefā edici nesne.

الْوَفِي [el-vefiyy] (vāv'ın fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمِيفَاءُ [el-mīfā'] (mīm'in kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Şol yaban hūmārına derler ki 'ādeti yüksek yerlere çıkmak ola.

التَّوْفِيَةُ [et-tevfīyet] ('alā-vezni التَّوْبِيَةُ [et-terbiyet]) Bir kimsenin tamām hakkın vermeğe derler; yukālu: وَقَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ وَافِيًّا

الْإِسْتِيفَاءُ [el-istifā'] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesneyi kabz etmek.

التَّوْفِي [et-teveffī] (fethateynle ve fā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَهَ إِسْتَوْفَى حَقَّهُ وَتَوَفَّاهُ إِذَا قَبِضَ

تَوَفَى [teveffī] Kabz-ı rūha dahi derler; yukālu: تَوَفَّاهُ اللَّهُ أَيُّ قَبِضَ رُوحَهُ

الْوَفَاةُ [el-vefāt] (vāv'ın fethi ile) Ölmek, mevt ma'nāsına.

الْمُؤَافَاةُ [el-muvāfāt] (mīm'in zammıyla) Gelmek; yukālu: وَافَى فُلَانٌ إِذَا أَتَى

التَّوْافِي [et-tevāfī] (tā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Birkaç kimseler cümle gelmek; yukālu: وَه تَوَافَى الْقَوْمُ إِذَا تَنَافَوْا [tetāmm] tā'eyn ile ve mīm'in teşdīdiyle cümle gelmeğe derler.

أَوْفَى [Evfā] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir recülün ismidir.

[وقى]

الْإِتِّفَاءُ [el-ittikā'] (hemzenin kesri ve tā'nın

teşdīdi ve elifin meddiyle) Sakınmak; yukālu: إِنَّتَى أَضْلُهُ إِذْتَقَى عَلَى أَفْتَعَلَ فَفَلَيْتِ الْوَاوُ بَاءً لِأَنْكَسَارَ مَا قَبْلَهَا وَأَبْدَلَتْ مِنْهَا التَّاءَ وَأَذْغَمَتْ فَلَمَّا كَثُرَ اسْتِغْمَالُهُ عَلَى لَفْظِ الْإِفْتِعَالِ تَوَهَّمُوا أَنَّ التَّاءَ مِنْ نَفْسِ الْحَرْفِ فَجَعَلُوهُ إِتْقَى يَتَّقِي بِفَتْحِ التَّاءِ فِيهِمَا مُخَفَّفَةً Ya'nī kelām-ı 'Arabda hemze-i meksüreden sonra harf-i meftūh ile kelime bulunmadı tā ki bunu dahi ona ilhāk edeler, pes قَضَى يَقْضِي تَقَى يَتَّقِي dediler gibi.

تَقَى [teqī] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri üzere bināsıyla) Emirdir.

تَقِي [teqī] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Müfred-i mü'ennesi. Pes emrin bināsı fi'l-i muhaffef üzere olmağın eliften istignā olundu, müstakbelde elifin māba'dinde olan harfin hareketinden ötürü.

التَّقْوَى [et-taqvā] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Günāhtan sakınmak.

التَّقَى [et-tuqā] (tā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu. Ve تَقْوَى [taqvā]da olan vāv yā'dan bedeldir, nitekim رِيَا [riyā]da zikr olundu.

التَّقَاةُ [et-tuqāt] (tā'nın zammı ve kāf'ın tahfifiyle) Sakınmak.

التَّقْوِيَةُ [et-taqīyyet] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: إِتَّقَى تَقَاةً وَتَقْوِيَةً مِثْلَ إِتْحَمَ تَحَمُّةً

التَّقِي [et-teqīyy] (tā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Perhīz-kār olan kimse, مُتَّقِي [mutteqī] ma'nāsına. Ve kad kālū:

قَى [qī] (kāf'ın kesr üzere bināsıyla) Emirdir, sakla ma'nāsına; yukālu: ”قَى عَلَى“ “Nefsin sakla, ona tahammül etmediği nesneyi tahmīl etme.” Nitekim

“إِرْقَى عَلَى ظَلْعِكَ” derler maʿnā-yı mezbūr üzere.

الْوَاقِي [el-vākī] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Saklayıcı; yukālu: سَرَّحَ وَاقٍ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَعْقَرًا Ve مَعْقَرٌ [mi'qar] mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle at arkasın yağır eden eyere derler. Ve

وَاقِي [vākī] Şol ata dahi derler ki turnağı taşırkadığınan ötürü yürümeğe havf eder; yukālu: فَرَسٌ وَاقٍ إِذَا كَانَ بِهَابِ الْمَشِيِّ مِنْ وَجَعٍ يَجِدُهُ فِي حَافِرِهِ يُقَالُ وَقَى يَقِي إِذَا كَانَ الْفَرَسُ عَلَى تَلْكَ الصَّفَةِ

الْمُوقِي [el-muvaqqā] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Bahadır olan kimse, ziyāde sakınılımı maʿnāsına.

التَّوَقِي [et-tevaqqī] (fethateynle ve kāf'ın kesri ve teşdidiyle) Sakınmak, اِتَّقَاءٌ [ittikā] maʿnāsına; yukālu: تَوَقَّى وَاتَّقَى بِمَعْنَى

الْوَقَايَةِ [el-vikāyet] (vāv'ın kesriyle) Saklamak. Ve

وَقَايَةٍ [vikāyet] Nisā tā'ifesi başa örttükleri nesneye dahi derler, mindīl maʿnāsına.

الْوَقَايَةِ [el-vekāyet] (vāv'ın fethiyle) Bi-ma'nāhā, lügatun fihā.

الْوَقَاءِ [el-vikā] (vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Şol nesnedir ki onunla bir nesne saklanır.

الْوَقَاءِ [el-vekā] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu, lügatun fihi.

الْأَوْقِيَّةُ [el-ūkiyyet] (hemzenin zammı ve meddi ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Kırk dirhem, nitekim hadis-i şerifte vākī^c olmuştur; zamān-ı kadimde dahi اَوْقِيَّةٌ [ūkiyyet] bu ma'nāyadır. Ve ammā bu zamānda halāyıkın ıstılāhında ve etubbānın takdirinde اَوْقِيَّةٌ [ūkiyyet] on dirhem ve bir dirhem dahi beş sübū'üdür

ki bir اِسْتَارٌ [istār] ve sülüseyn اِسْتَارٌ [istār] olur. Ve اِسْتَارٌ [istār] hemzenin kesriyle dört buçuk miskāla derler.

الْأَوْاقِي [el-evākī] (fethateynle ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î, اَوْقِيَّةٌ [ūkiyyet]ler maʿnāsına, اُنْفِيَّةٌ [uşfiyyet] ile اُنْفِيَّةٌ [eşāfiyy] gibi saç ayağı maʿnāsına. Ve eger dilerse yā'yı cem'inde tahfif edersin. Ve اَوْاقِي [evākī] وَاقِيَّةٌ [vākīyet] in dahi cem'î gelir, kerkes dedikleri kuşçağız maʿnāsına. Ve bunun aslı وَاقِي idi, zīrā bu فَوَاعِلٌ [fevā'il] vezni üzeredir, lākin ictimāc-ı vāveyn kerih görüldüğünden ötürü vāv-ı ulāyı elife kalb ettiler.

الْوَاكِي [el-vākī] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Kerkes dedikleri kuşçağız ki ma'rūftur. Ve ba'zılar eyitti: Kerkes maʿnāsına vaz^c olunan وَاقٍ [vāk]tır bilā-yā^z, zīrā zikr olunan kuşun savtın hikāyeten zikr olunan ismle tesmiye olunmuştur.

[وَكِي]

الْوِكَاءِ [el-vikā] (vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Şol nesnedir ki onunla kırba ağzın bağlarlar. Ve fi'l-hadisi: “اِحْفَظْ عِفَاصَهَا” اِفَاصٌ [ifāş] ‘ayn-ı mühmelenin kesri ve fā ile ve şād-ı mühmele ile şışe ve şışe emsālininin başına giydirdikleridir.

الْإِيكَاءِ [el-ikā] (hemzenin kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Kırbanın ağzın bağlamak; yukālu: اُوَكِيَ عَلَى مَا فِي سِقَائِهِ أَيُّ شَدَّهُ Ve اَلْوِكَاءِ [vikā]ın tefsiri el-ān mürür etti. Ve yukālu: اِنَّ فُلَانًا لَوِكَاءٌ مَا يَبْضُ بِشَيْءٍ Ya'nī “Ondan bir nesne sızmaz.” Ve

إِيكَاءِ [ikā] Buhl etmeğe dahi derler; tekülü: “اِنَّهُ كَانَ يُوكِي بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ” أَيُّ يَمَلَأُ مَا بَيْنَهُمَا سَعْيًا كَمَا اِنَّهُ كَانَ يَسْكُتُ: يُوَكِي الصَّفَا بَعْدَ الْمَلءِ

Gūyā ki ağzın te-kellümden bağlardı. Ve bu ‘Arabların أُوْكِي فَمَهُ” “أُوْكِي فَمَهُ” dediklerinden me‘hūzdur, اُسْكُتْ ma‘nāsına.

الْإِسْتِيكَاءُ [el-istīkā] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve meddiyle) Nāka semirip yağla dolmak; yukālu: اِسْتَوَكَّتِ النَّاقَةُ إِذَا امْتَلَأَتْ شَحْمًا

[ولى]

الْوَلِيُّ [el-vely] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Yakın olmak, kurb ma'nāsına; yukālu: كُلُّ مِمَّا يَلِيكَ وَوَلِيٌّ بَعْدُ وَوَلِيٌّ يَا نِي “Hān üzere her ne cānib sana karīb ise ondan ekl eyle.” Yukālu minhu: وَلِيٌّ يَلِيهِ مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَهُوَ شَادٌّ

وَلِيٌّ [vely] Bahārda ibtidā yağan yağmurun ‘akībince yağana dahi derler, ‘alā-mā se-yece‘u. Ve

وَلِيٌّ [vely] Zikr olunan yağmurla yer nem-nāk olmağa dahi derler; tekūlu: وَلِيَّتِ الْأَرْضُ وَلِيًّا

الْإِيلَاءُ [el-īlā] (hemzenin kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Karīb kılmak; tekūlu: وَلِيٌّ أَوْلَيْتُهُ الشَّيْءَ فَوَلِيَّهُ

إِيلَاءٌ [īlā] İhsān etmeğe dahi derler; tekūlu: فَوَلِيٌّ أَوْلَيْتُهُ الْمَعْرُوفَ

الْوَلَايَةُ [el-vilāyet] (vāv'ın kesriyle) Bir nesnenin sāhibi olmak; yukālu: وَلِيٌّ الْوَالِيُّ فَلَانَ: فَلَانَ: الْبَلَدُ وَوَلِيٌّ الرَّجُلُ الْبَيْعَ وَوَلَايَةٌ فِيهِمَا يَا نِي وَوَلِيٌّ عَلَيْهِ كَمَا يُقَالُ سَاسَ وَبَسَسَ عَلَيْهِ غَاH MAHKŪMŪN ‘ALEYH OLUR VE GĀH HĀKIM OLDUĞU İÇİN وَوَلَايَةٌ [vilāyet]e ahaktır, re‘āyā hālin bilir. Ve

وَلَايَةٌ [vilāyet (kesr-i vāv'la) Galebe ma'nāsına dahi gelir, سُلْطَانٌ [sulṭān] gibi, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve

وَلَايَةٌ [velāyet] ve

وَلَايَةٌ [vilāyet] (feth-i vāv ve kesr-i vāv'la) Nusret ma'nāsına. Ve

وَلَايَةٌ [vilāyet] Müctemi' olan kimselere dahi derler; yukālu: هُمْ عَلَيَّ وَوَلَايَةٌ أَيُّ [مُجْتَمِعُونَ] فِي التُّصْرَةِ Ve Sībeveyhi eyitti: وَوَلَايَةٌ [velāyet] fethle masdar, kesrle ismidir, اِمْرَارَةٌ [imāret] ve نِقَابَةٌ [nikābet] gibi, زِيرَا وَوَلَايَةٌ [vilāyet] ismidir, vālī olup üzerine durduğun nesnenin. Pes kaçan masdar dileseler vāv'ı meftūh kılarlar dedi.

مَا أَوْلَاهُ [mā evlāhu] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) Fī'l-i ta'accübdür, ne ‘aceb ihsān edici ma'nāsına; tekūlu: مَا أَوْلَاهُ Ve bu şāzzdır, zīrā mezīdün fīhden fī'l-i ta'accüb gelmez.

التَّوَلَّى [et-tevliyat] (‘alā-vezni اَلتَّوَلَّى [et-terbiyet]) Bir kimseyi bir işe vālī kılmak; yukālu: يَا نِي أَوْلَاهُ الْأَمِيرُ عَمَلَ كَذَا ‘AMELE ONU ‘AMİL KILDI. Ve وَلَايَةٌ بَيْعَ الشَّيْءِ يَا نِي FILĀN NESNENİN BEY'İNİ ONA TEFTVİZ ETTİ. Ve

تَوَلَّى [tevliyat] Yüz döndürüp kaçmağa dahi derler; yukālu: وَلِيٌّ هَارِبًا إِذَا دُبِّرَ

الْمَوْلِيُّ [el-muvellī] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir nesneye yüz tutucu kimse. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ هُوَ مَوْلِيهَا﴾ (البقرة، 148) أَيُّ يَسْتَقْبِلُهَا بِوَجْهِهِ

التَّوَلَّى [et-tevellī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir ‘ameli ‘uhdesine almak; yukālu: Ve تَوَلَّى الْعَمَلَ أَيُّ تَقَلَّدَهُ

تَوَلَّى [tevellī] Bir nesneden irāz etmeğe dahi derler; yukālu: Ve تَوَلَّى عَنْهُ إِذَا أَعْرَضَ

تَوَلَّى [tevellī] Bir kimseyi dost edinmeğe dahi derler; yukālu: تَوَلَّى

الْوَلِيُّ [el-veliyy] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol yağmurdur ki وَسْمِيٌّ [vesmiyy] dedikleri yağmurdan

sonra yağar. Ve وَلِيٌّ [veliyy] dediler وَسْمِيٌّ [vesmiyy]i vely ettiğinden ötürü. Ve وَسْمِيٌّ [vesmiyy] şol yağmura derler ki evvel-i bahārda yağar gūyā ki yeri nebātātla boyar. Ve وَلِيٌّ [vely] dahi derler sükūn-ı lām'la, nitekim mürūr etti: فَهُوَ يَجِيءُ عَلَى فَعْلٍ وَفَعِيلٍ

الأُولِيَّةُ [el-evliyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Cem'ci, zikr olunan yağmurlar ma'nāsına. Ve

وَلِيٌّ [veliyy] Dost ma'nāsına dahi gelir ki عَدُوٌّ [ʿaduvv]un mukābilidir. Ve

وَلِيٌّ [veliyy] Güveyi ve kayın ataya ve bi'l-cümle karābet-i sıhriyyesi olan kimselere dahi derler. Ve her kimseye dahi derler ki bir husūsta cihet-i vilāyeti ola.

الْمَوْلَى [el-mevlā] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Āzād edici kimse. Ve āzād olmuşa dahi derler, مُعْتَقٌ [muʿtiq] ile مُعْتَقٌ [muʿtaq] gibi. Ve ʿamm oğluna dahi derler. Ve yardım ediciye ve komşuya dahi derler.

الْمَوْلَوِيٌّ [el-mevleviyy] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve vāv-ı ahīrin kesri ve yā'nın teşdidiyle) مَوْلَى [mevlā]ya mensüb olan kimse.

الْوَلَوِيٌّ [el-veleviyy] (fethateynle ve vāv-ı sāninin kesri ve yā'nın teşdidiyle) وَلِيٌّ [veliyy]e mensüb olan nesneye derler. Ve وَلِيٌّ [veliyy] bahārda yağar yağmura derler, nitekim el-ān mürūr etti, عَلَوِيٌّ [ʿAleviyy] dedikleri gibi, عَلِيٌّ [ʿAliyy]e mensüb olan kimseye. Vaktā ki dört yā'nın ictimā'ın kerīh gördüler, yā-yı ūlāyı hazf edip sānīyi vāv'a kalb ettiler.

الْوَلَاءُ [el-velāʾ] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Karābet ma'nāsıdır; yukālu: بَيْنَهُمَا وَلَاءٌ Ve

وَلَاءٌ [velāʾ] [velāʾu'l-muʿtiq]e dahi derler. Ve fi'l-hadisi: نَهَى عَنْ بَيْعِ الْوَلَاءِ “Ve وَعَنْ هَبْتِهِ”

وَلَاءٌ [velāʾ] Ahbāba ve etbā'a dahi derler; yukālu: هُمْ وَلَاءٌ فَلَانَ الْمَوَالَاةُ [el-muvālāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Dostluk ki düşmanlığın mukābilidir.

الْوَلَاءُ [el-vilāʾ] (vāv'ın kesri ve elifin meddiyle) Birkaç nesne birbirin vely etmek, tetābuʿ ma'nāsına; yukālu: اِفْعَلْ هَذِهِ الْأَشْيَاءَ Ve birbirine ulaştırmağa dahi derler; yukālu: وَالَى بَيْنَهُمَا وَلَاءٌ أَي تَابَعَ

التَّوَالَى [et-tevālī] (tā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) İki nesne birbiri ardınca olmak; yukālu: تَوَالَى عَلَيْهِ شَهْرَانِ أَي تَتَابَعَ

الْإِسْتِيْلَاءُ [el-istilāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesnenin gāyetine erişmek; yukālu: اِسْتَوْلَى عَلَى الْأَمْرِ إِذَا بَلَغَ الْعَايَةَ اِلْوَلِيَّةُ [el-veliyyet] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol palāstır ki pālānın altına vazʿ olunur, بِرِذْعَةٍ [birzeʿat] ma'nāsına. Ve baʿzılar eyitti: وَلِيَّةٌ [veliyyet] بِرِذْعَةٍ [birzeʿat] altında olan palāstır.

الْوَلَايَا [el-velāyā] (vāv'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'ci, zikr olunan palāslar ma'nāsına; ve minhu kavluhum: كَالْبَلَايَا “رُؤُوسَهَا فِي الْوَلَايَا” Ve بَلَايَا [belāyā] bā'nın fethiyle şol nākalardır ki sāhibi helāk oldukta kabri üzere maʿkūs bağlarlar, pes zikr olunan palāsı onun başı üzere örterler tā ölüp gidince.

أُولَى لَكَ [evlā leke] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir lafzdır ki bununla tehdid ve vaʿid kasd olunur. Ve Aşmaʿi eyitti: Mezburun ma'nāsı فَارَبَهُ مَا يُهْلِكُهُ dūr, yaʿnī “Ona dāhiye-i mülhike

nüzül etti.” Şa'leb eyitti: bu bâbda ya'ni
لَكَ أَوْلَىٰ tefsîrinde Aşmaî zikr ettiğinden
ahsen vech yoktur dedi. Ve أَوْلَىٰ [evlā] أَلْيَقُ
[elyaq] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فَلَانَ
أَوْلَىٰ بِكَذَا أَيُّ أَحْرَىٰ بِهِ وَأَجْدَرُ

الأُولَى [el-evālī] (hemzenin fethi ve lām'ın
kesri ve meddiyle) Cem'î. أَوْلَىٰ [evlā] olan
kimseler ma'nāsına.

الأَوْلُونَ [el-evlevne] (hemzenin ve lām'ın
fethi ve vāv'ların sükunu ve nūn'un fet-
hi ile) Kezālik cem'î, nitekim أَعْلَىٰ [a'elā]
kelimesinin cem'inde أَعْلَىٰ [e'ālī] ve أَعْلُونَ
[a'evne] derler.

أَوْلِيَا [el-vulyā] (vāv'ın zammı ve lām'ın
sükunu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi.

أَوْلِيِيَانِ [el-vulyeyān] (vāv'ın zammı
ve lām'ın sükunu ve yā'nın fethiyle)
Tesniyesi.

أَوْلَىٰ [el-vulā] (vāv'ın zammı ve elifin
kasrıyla) Cem'î.

أَوْلِيِيَاتِ [el-vulyeyāt] (vāv'ın zammı ve
lām'ın sükunu ve yā'nın fethiyle) Kezālik
cem'î, nitekim أَكْبَرُ [ekber]in mü'ennesinde
كُبْرَى [kubrā] ve كُبْرِيَانِ [kubreyān] ve كُبْرَى
[kuberu] ve كُبْرِيَاتِ [kubreyāt] derler.

[ونى]

أَوْلَىٰ [el-venā] (vāv'ın fethi ve elifin kas-
rıyla) Za'f ve fütür ve 'ac.

أَوْلَىٰ [el-veny] (vāv'ın fethi ve nūn'un
sükunuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَنَيْتُ فِي
الْأَمْرِ أَيُّ وَنِيًّا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَعُفَتْ
Ve gāh olur فَلَانَ لَا يَنْبِي يَفْعَلُ كَذَا derler,
مَا'NĀSINA.

أَوْلَىٰ [el-vānī] (nūn'un kesri ve meddiyle)
Za'f olan kimse.

أَوْلَانِيَّة [el-vāniyet] (nūn'un kesri ve yā'nın
tahfifiyle) Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ وَأَنْبِيَّةٌ

أَلْيَانِيَّة [el-īnā] (hemzenin kesri ve med-
diyle) Zahmet vermek ve za'f kılmak;
yukālu: أَوْلَيْتُهَا أَنَا أَيُّ أَتَعَبْتُهَا وَأَضْعَفْتُهَا

أَوْلَانِيَّة [el-venyet] (vāv'ın fethi ve nūn'un
sükunuyla) Tekāsül ma'nāsınadır; yukālu:
إِفْعَلْ ذَلِكَ بِلَا وَنِيَّةٍ أَيُّ بِلَا تَوَانٍ

أَوْلَانِيَّة [el-venāt] (vāv'ın fethi ve elifin kas-
rıyla) Şol 'avrettir ki onun keseli ve fütürü
ola.

أَلْوَانِيَّة [el-enāt] (vezni-i mezbūr üzere)
Kezālik fütürü olan 'avrettir. Vāv hemze-
ye kalb olunmuştur.

أَلْوَانِيَّة [et-tevānī] (tā'nın fethi ve nūn'un
kesri ve meddiyle) Tahsīl-i murādda taksīr
etmek; yukālu: تَوَانَىٰ فِي حَاجَتِهِ إِذَا قَصَرَ

أَلْمِينِيَّة [el-mīnā] (mīm'in kesri ve meddi ve
elifin meddiyle مِفْعَالٌ [mif'āl] vezni üzere)
Deryāda kenāra gemi yanaşacak yer, is-
kele ma'nāsına; وَنَى [venā]dan me'hūzdur,
fütür ve sükun ma'nāsına.

[وهى]

أَلْوَهِي [el-vehy] (vāv'ın fethi ve hā'nın
sükunuyla) Yırılmak; yukālu: وَهَى السَّفَاءُ
”قَدْ أَوْهَيْتُ وَهِيًّا وَإِنْ شِئْتُ“ ve yukālu: وَهِيًّا
وَإِنْ شِئْتُ” Ve فَارَقَهُ“

وَهِي [vehy] Yırıtığa dahi derler; yukālu: فِي
”عَادَرَ وَهِيَّةٌ“ Minhu kavluhum: وَهَى أَيُّ شَقَّ
Ve لَا تَوْفَعُ“ أَيُّ فَتَقَا لَا يَفْعَلُ عَلَى رَتْبِهِ

وَهِي [vehy] Yırılmağa yüz tutmağa dahi
derler; tekūlu: وَهَيْتُ السَّفَاءَ فَوَهَى وَهُوَ أَنْ يَنْهَيًّا
Ve لِلتَّحَرُّقِ

وَهِي [vehy] Kırbanın ve ona şebīh olan nes-
nenin ipi çözülmeye dahi derler; yukālu:
عَزَالِي [e'azālī] 'ayn-ı mühmelenin fethi ile ve zā-i mu'ceme ve
kesr-i lām'la عَزَلَا [e'azlā]ın cem'idir, kır-
banın aşağı ağzına derler. Ve fi'l-meseli:

“خَلَّ سَبِيلَ مَنْ وَهَى سِقَاؤُهُ | | وَمَنْ هُرِيقَ بِالْفَلَاةِ مَاؤُهُ”
 Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki devleti dönüp tālī'ci nuhüset üzere ola. Ve هُرِيقَ [hurīka] صَبَّ [şubbe] ve فَلَاةٌ [felāt] berriyye ma'na'sınadır. Ve

وَهْيٌ [vehy] Dīvār za'īf olup yıkılmağa yüz tutmağa dahi derler, yukālu: وَهَى الْحَائِطُ إِذَا صَغُفَ وَهَمَّ بِالسَّقُوطِ

الْوَهْيَةُ [el-vuheyyet] (vāv'ın zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) وَهْيٌ [vehy]in tasgīridir ki hark-ı kalil demek olur.

الْإِيهَاءُ [el-ihā] (hemzenin kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Bir nesneyi za'īf ve mecrūh etmek; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَوْهَى يَدَهُ أَيَّ أَصَابَهَا كَسْرٌ أَوْ مَا أَشْبَهَ ذَلِكَ وَأَوْهَيْتُ السَّقَاءَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُتَهَيِّئًا لِلتَّحْرُقِ

[وي]

وَيْ [vey] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i ta'accübdür; yukālu: وَيْكَ وَوَيْ وَوَيْ كَأَنَّ [vey] كَأَنَّ [ke-en]-i muhaffefe ve müşeddede üzere dāhil olur; tekūlu: وَيْ كَأَنَّ وَوَيْ كَأَنَّ Ve Ḥalīl eyitti: Kelime-i وَيْ [vey] mafsüledir, gūyā ki evvelā وَيْ [vey] deyip ba'dehu كَأَنَّ [ke-en] ile ibtidā kılarısın.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[هبا]

الْهَبَاءُ [el-hebā] (hā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol müteferrik nesnedir ki toz misālinde şu'a-i şemsle ev içinde görünür ki 'amme ona zerre derler. Ve

هَبَاءٌ [hebā] Kezālik toprağın hurdesine derler, دُقَاقُ التُّرَابِ ma'na'sına.

الْهَبْوُ [el-hebv] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Toprağın hurdesi havāya kalkmak; tekūlu: هَبَا يَهْبُو هَبْوًا إِذَا ارْتَمَعَ

الْإِهْبَاءُ [el-ihbā] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Tozu dağıtmak.

الْهَبْوَةُ [el-hebvet] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Toz, gubret ma'na'sına.

هَابِي التُّرَابِ [hābi't-turābi] (bā'nın kesri ve meddiyle) Şol yerdir ki toprağı toz misālinde hurde ola. Ve

هَابِي [hābi] Kabr toprağına dahi derler.

الْهَبَاءَةُ [el-Hebā'et] (hā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bilād-ı Ğaṭafān'da bir yerin ismidir.

يَوْمُ الْهَبَاءَةِ [yevmu'l-hebā'et] Şol günün ismidir ki Kays b. Zuheyr el-'Absī, Ḥuzeyfe b. Bedr el-Fezārī'yi o günde mevzi-i mezbūrede katl etmiştir.

جَفْرُ الْهَبَاءَةِ [cefru'l-hebā'et] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla ba'dehu هَبَاءَةٌ [hebā'et] vezn-i mezbūr üzere) Şol su cem' olacak yerdir ki mevzi-i merkūmda Kays, Ḥuzeyfe'yi katl etmiştir.

الْهَبْيِيُّ [el-hebiyy] (hā'nın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol kızdır ki ki-

çirek ola, cāriye-i saġire ma'nāsına.

الْهَيْبَةُ [el-hebiyyet] (hā'nın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

هَيْبِي [hebī] (hā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir savttır ki onunla atı zecr ederler, **تَوَسَّعِي** ve **تَبَاعَدِي** ma'nāsına.

[هتا]

هَاتِي [hāti] (tā'nın kesri üzere bināsiyla) Emrdir, ver ma'nāsına **أَعْط** gibi.

هَاتِي [hāti] (tā'nın kesri ve meddiyle) Mü'ennesi.

الْمُهَاتَاةُ [el-muhātāt] (mīm'in zammı ile **مُفَاعَلَةٌ** [mufā'alet]tir) Vermek ma'nāsından; tekülü: **مَا أَهَاتِيكَ أَيُّ مَا أَنَا بِمُعْطِيكَ**

[هجا]

الْهِجَاءُ [el-hicā'] (hā'nın kesri ve elifin meddiyle) Zemm etmek ma'nāsına ki **مَدَحٌ** [medḥ]in mukābilidir.

الْهَجْوُ [el-hecv] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve sāhib-i **Ḳāmūs** **هَجْوٌ** [hecv] şîrle olan zemmdir demiştir, lākin 'ibāret-i Cevherī'de **خِلَافٌ** ta'bīrinden **tebādür eden** itlāktr.

التَّهَجُّاءُ [et-tehcā'] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu kezālik; tekülü: **هَجَّوْتُهُ هَجْوًا وَهَجَّاءً وَتَهَجَّاءً** Ve

هَجْوٌ [hecv] 'Avret, erinin sohbetin zemm etmeġe dahi derler; yukālu: **تَهَجُّو الْمَرْأَةَ هَجْوًا زَوْجَهَا أَيُّ تَدْمٌ**

هَجْوٌ [hecv] Hurūf-ı hecāyı telaffuz etmeġe dahi derler. Ve

هَيْبَاءُ [hicā'] (dahi hā'nın kesriyle) Bu ma'nāyadır; tekülü: **هَجَّوْتُ الْحُرُوفَ هَجْوًا وَهَيْبَاءً إِذَا تَهَجَّيْتُ**

الْمُهَجُّو [el-mehcuvv] (mīm'in fet-hi ve hā'nın sükūnuyla ve vāv'ın dahi

teşdidiyle) Hicv olunan kimse; tekülü: **هَجَّوْتُهُ فَهَوُ مَهْجُوٌّ وَلَا تَقُلْ هَجَّيْتُهُ**

الْأَهْجُورَةُ [el-uhcuvvet] (hemzenin ve cīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ve vāv'ın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onunla hicv vāki' olur; yukālu: **بَيْنَهُمْ أَهْجُورَةٌ وَأَهْجِيَّةٌ يَتَهَاجِرُونَ بِهَا كَالْأَهْجِيَّةِ وَأَهْجُورَةٌ وَأَهْجِيَّةٌ وَمُهَاجَاةٌ** Kāle'l-Cevherī: **يَتَهَاجِرُونَ بِهَا كَذَا فِي أَكْثَرِ النُّسخِ وَلَا يَحْفَى أَنَّ الْأَهْجِيَّةَ اسْمٌ لَا يَقَعُ الْهَجْوُ بِهِ بِخِلَافِ الْمُهَاجَاةِ فَإِنَّهَا مُضَدَّرٌ**

الْمُهَاجَاةُ [el-muhācāt] (mīm'in zammı ile) **هَجْوٌ** [hicv] edişmek; tekülü: **هَاجَجْتُهُ مُهَاجَاةً** Ve Cevherī **أَهْجُورَةٌ** [uhcuvvet] ve **أَهْجِيَّةٌ** [uhciyyet] ve **مُهَاجَاةٌ** [muhācāt]ı silk-i vāhidde getirmiştir, lākin zāhir budur ki farkı vardır, nitekim 'ibāret-i **Ḳāmūs**'ta zāhir olur.

التَّهْجِيَّةُ [et-tehciiyet] (alā-vezni **التَّزْيِيَّةُ** [et-terbiyet]) Hurūf-ı hecāyı telaffuz ve ta'dād etmek.

التَّهْجِي [et-teheccī] (fethateynle ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā; tekülü: **هَجَّيْتُ الْحُرُوفَ تَهْجِيَّةً وَتَهَجَّيْتُ تَهْجِيًا**

[هدى]

الْهُدَى [el-hudā] (hā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Doğru yola gitmek. Ve doğru yola delālet etmek. Tezkīri ve te'nisi cā'izdir; yukālu: **هَدَاهُ اللهُ لِلدِّينِ هُدًى** Ve Bārī ta'ālānın (26, **السَّجْدَةِ**) **﴿أَوْلَمْ يَهْدِ لَهُمْ﴾** dediġi kavlinde Ebū 'Amr b. el-'Alā eyitti: **أَوْلَمْ هَدَيْتُهُ النَّبِيَّتَ ma'nāsınadır; ve tekülü: هَدَيْتُهُ النَّبِيَّتَ وَالطَّرِيقَ هَدَايَةً إِذَا عَرَفْتَهُ وَهَذِهِ لُغَةٌ أَهْلِ الْحِجَازِ وَعَرَبِيَّةٌ يَقُولُونَ هَدَيْتُهُ إِلَى الطَّرِيقِ وَإِلَى الدَّارِ حَكَاهَا الْأَخْفَشُ** Ve **Ḳur'ān-ı 'azim**de üç vech üzere vārid olmuştur: Biri budur ki bi-nefsihi ta'diye etmiştir; ke-kavlihi ta'ālā: **﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾** (الفاتحة, 6) **﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا﴾** (الأعراف, 43) ile ta'diye etmiştir, ke-kavlihi ta'ālā:

(22, ص) ﴿وَاهْدِنَا إِلَى سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ Bu zikr olunan *Muhtār* sahibinin kelâmıdır, lâkin lām takviyet-i ‘amel için olıcak geri هُدَى [hudā]nın isti‘mâli Cevherî zikr ettiği gibi ikiye münhasır olur.

الإِهْتِدَاءُ [el-ihtidā] (hemzenin ve tā'nın kesri ve elifin meddiyle) Doğru yola gitmek, هُدَى [hudā] ma'nāsına. Ve Bārī ta'ālā ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ يُضِلُّ﴾ (النحل، 37) kavlinde Ferrā eyitti: لَا يَهْدِي [lā yehdī] لَا يَهْتَدِي [lā yehtedī] ma'nāsınadır.

الْهَدَاءُ [el-hidā] (hā'nın kesri ve elifin meddiyle) Zevceyi zevcinin evine göndermeğe derler; tekülü: هَدَيْتُ الْمَرْأَةَ إِلَى زَوْجِهَا هَدَاءً وَقَدْ هَدَيْتُ إِلَيْهِ

الْمَهْدِيَّةُ [el-mehdiyyet] (mīm'in fethi ve hā'nın sükunu ve yā'nın teşdidiyle) Zevcinin evine gönderilen ‘avret.

الْهَدْيِيُّ [el-hediyy] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Bi-ma'nāhā. Ve

هَدِيٌّ [hediyy] Kurbān ma'nāsına dahi gelir.

الْهَدْيِي [el-hedy] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Harem-i şerife gönderilen kurbān; yukālu: مَا لِي هَدْيِي إِنْ كَانَ كَذَا وَكَذَا وَهُوَ يَمِينٌ ﴿حَتَّى يَبْلُغَ﴾ Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿الْهَدْيِيُّ مَحَلُّهُ﴾ (البقرة، 196) بِالتَّخْفِيفِ وَالتَّشْدِيدِ

هَدْيِي [hedy] Siret ma'nāsına olan هَدْيِيَّة [hedyet]in cem'i dahi gelir ‘alā-mā se-yecīu, تَمْرَةٌ [temret] ile تَمْرٌ [temr] gibi. Ve

هَدْيِي [hedy] Müfred ma'nāsında dahi isti'mâl olunur; yukālu: هَدَى هَدْيِي فُلَانٍ أَي سَارَ “وَاهْدُوا هَدْيِي عَمَّارٍ” Ve fi'l-hadisi: هَدَاهُ أَي تَقَدَّمَهُ

الْهَدْيِيَّةُ [el-hedyet] (hā'nın fethi ve dāl'ın

sükunuyla) Vāhidi, bir kurbān ma'nāsına.

الْهَدْيِيَّةُ [el-hediyyet] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kezalik vāhidi. Ve

هَدْيِي [hedy] Esire dahi itlāk olunur, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

الْهَدْيِيَّةُ [el-hidyet] (hā'nın kesri ve dāl'ın sükunuyla) Şol nesnedir ki hālen onu işlemek üzere olursun gerek kavlı olsun gerek fi'l olsun; tekülü: خُدِّي فِي هَدْيِيكَ أَي فِيمَا كُنْتَ فِيهِ: Ve مِّنَ الْخُدْيَةِ أَوْ الْعَمَلِ وَلَا تَعْدِلْ عَنْهُ

هَدْيِيَّةُ [hidyet] Cihete dahi derler; yukālu: Ve نَظَرَ فُلَانٌ هَدْيِيَّةَ أَمْرِهِ أَي جِهَةَ أَمْرِهِ

هَدْيِيَّةُ [hidyet] Sirete dahi derler, ve hā'nın fethi dahi lügattir.

هَادِي السَّهْمِ [hādī's-sehm] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Okun temreni, نَصَلَ السَّهْمِ ma'nāsına.

الْهَادِي [el-hādī] الرَّائِسُ [er-rākis] kāf'ın kesriyle, şol sığırdır ki harman döğen sıgırların ortasında durur, mā-'adāsı onun etrāfını devr eder. Ve

هَادِي [hādī] Boyuna dahi derler, عُنُقٌ [‘unuq] ma'nāsına.

الْهَوَادِي [el-hevādī] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, boyunlar ma'nāsına; yukālu: أَقْبَلْتُ هَوَادِي الْخَيْلِ إِذَا بَدَتْ أَعْنَاقُهَا Ve ba'zılar رَعِيْلٌ [re'īl] at sürüsünün evvel zuhūr eden bölümüdür dedi.

الْهَدْيِيَّةُ [el-hediyyet] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Armağan.

الْهَدَايَا [el-hedāyā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'i, armağanlar ma'nāsına.

الْإِهْدَاءُ [el-ihdā] (hemzenin kesri ve elifin meddiyle) Armağan götürmek; tekülü: أَهْدَيْتُ لَهُ وَإِلَيْهِ

الْمِهْدَى [el-mihdā] (mīm'in kesri ve hā'nın

sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol tabaktır ki onunla hediye verilir. Ve tabak emsali olan zarflara dahi derler. İbnu'l-A'rābī eyitti: Tabağa mehdī demezler, içinde hediye olmadıkça.

الْمَهْدَاءُ [el-mihdā] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol kimsedir ki hediye götürmek 'ādeti ola.

التَّهَادِي [et-tehādī] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Birkaç kimse bazı bazına hediye götürmek. Ve fi'l-hadīsi: "تَهَادُوا تَحَاثِرًا" Ve

تَهَادِي [tehādī] 'Avret yürürken o cānibe bu cānibe meyl ederek yürümeğe dahi derler, kimseye i'timād etmeksizin; yukālu: تَهَادَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَمَائِلَتْ فِي مَشِيَّتِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَمَاشِيَهَا أَحَدٌ

الْمُهَادَاةُ [el-muhādāt] (mīm'in zammı ile) Bir kimse iki yanında iki kimseye dayanarak yürümek, ziyāde za'fından ötürü; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يُهَادِي بَيْنَ اثْنَيْنِ إِذَا كَانَ يَمْشِي بَيْنَهُمَا مُعْتَمِدًا عَلَيْهِمَا مِنْ ضَعْفِهِ وَتَمَائِلِهِ

الْهَدْيَا [el-hudeyyā] (hā'nın zammı ve dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Bir nesnenin misli ve mānendi; yukālu: عِنْدِي هَدْيٌ هَدْيًا هَذَا أَيْ مِثْلَهَا Ya'nī onun mislli hedyi vardır; yukālu: رَمَيْتُ بِسَهْمٍ ثُمَّ رَمَيْتُ بِآخَرَ هَدْيًا أَيْ قَصْدَهُ üslubu üzere.

[هذي]

الْهَدْيِي [el-hezy] (hā'nın fethi ve zāl'ın mu'cemenin sükūnuyla) Beyhüde söylemek.

الْهَدْيَانُ [el-hezeyān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هَدَى فِي مَنْطِقِهِ يَهْدِي هَدْيًا وَهَدْيَانًا

الْهَدْوُ [el-hezv] (hā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kılıç ile tiz kesmek; tekülü:

هَدَوْتُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعْتَهُ سَرِيعًا فَهُوَ مِثْلُ هَدَدْتُ بِالذَّلَائِنِ الْمُعْجَمَتَيْنِ

[هرا]

الْهَرَاوَةُ [el-hirāvet] (hā'nın kesriyle) Büyük değnek, 'asā-yı kebīr ma'nāsına.

الْهَرَاوِي [el-herāvā] (hā'nın fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) Cem'ci, büyük değnekler ma'nāsına, مَطَايَا [meṭāyā] gibi, nitekim إِدَاوَةٌ [idāvet] tefsirinde mürür etmiştir. Ve إِدَاوَةٌ [idāvet] ālet ma'nāsındadır.

الْهَرَوُ [el-herv] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Zikr olunan 'asā ile vurmak.

التَّهَرِّي [et-teherrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; tekülü: هَرَوْتُهُ بِالْهَرَاوَةِ وَتَهَرَّيْتُه إِذَا صَرَبْتَهُ بِهَا

هَرَاةٌ [Herāt] (hā'nın fethi ve rā'nın tahfifiyle) Bir şehrin ismidir. Ve eger vakf etmeli olsan hā ile vakf edersin.

الْهَرَاءُ [el-herrā] (hā'nın fethi ve rā'nın teşdidi ve elifin meddiyle) (Herevī) olan bezi satan kimse. Ve bu sebebdan Mu'āz'a Mu'āz el-Herrā derlerdi.

[هفا]

الْهَفْوَةُ [el-hefvat] (hā'nın fethi ve fā'nın sükūnu ile) Dayınmak, زَلَّةٌ [zelle] ma'nāsına; yukālu: هَفَا يَهْفُو هَفْوَةً Ve kuş kanadın depretip uçmağa dahi derler; yukālu: هَفَا الطَّائِرُ بَجَنَاحَيْهِ إِذَا خَفَقَ وَطَارَ

هَفْوٌ [hefv] Bir nesne havāya çıkmağa dahi derler şol yün pāresi gibi ki rüzgār ile havāya aġar. Ve

هَفْوٌ [hefv] Āhū sür'atle seġirtmeğe dahi derler; yukālu: مَرَّ الطَّبِيُّ يَهْفُو مِثْلَ قَوْلِكَ يَطْفُو

هَفْوٌ [hefv] Aç olmağa dahi derler.

الْهَافِي [el-hāfī] (fā'nın kesri ve meddiyle) Aç olan kimse, cā'ic ma'nāsına.

uzanmak; yukālu: أَهْوَىٰ إِلَيْهِ بِيَدِهِ لِيَأْخُذَهُ Ve

إِهْوَاءٌ [ihvāʾ] İşāret etmeğe dahi derler, Aşmaṯ rivāyeti üzere; tekūlu: أَهْوَيْتُ أَهْوَيْتُ إِذَا أَوْمَأَتْ بِهِ بِالشَّيْءِ Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ'ūmāṯ kelimesin humāyendem ile tefsīr etmiştir münāsib değıldir, zīrā ḥamānīden yā bir kimse taklīd etmek yāhūd rahm kılmak maʿnāsına rāciʿ olur ikisi de münāsib olmadığı hafı değıldirve işāret maʿnāsı murād olmak baʿiddir. Ve

إِهْوَاءٌ [ihvāʾ] Kılıçla çapırmağa dahi derler; tekūlu: أَهْوَيْتُ لَهُ بِالسَّيْفِ

أَلْهُوَةٌ [el-huvvet] (hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Çukur yer ki derin ola.

أَلْهُوِيَّةٌ [el-uhviyyet] (hemzenin zammı ve hā'nın sükūnu ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhā.

أَلْمَهْوَى [el-mehvā] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) İki dağın ve iki dağa şebīh olan nesnenin mā-beyni.

أَلْمَهْوَاةٌ [el-mehvāt] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu.

أَلْتَهَاوِي [et-tehāvī] (tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kavm zikr olunan yere birbiri ardınca düşmek; yukālu: تَهَاوَى الْقَوْمُ فِي الْمَهْوَاةِ إِذَا سَقَطَ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

أَلْمَهْوَاةُ [el-muhāvāt] (mīm'in zammı ile) Müdāfaʿa maʿnāsına. Ve

مُهْوَاةٌ [muhāvāt] Şiddet-i seyre dahi derler.

أَلْإِسْتِهْوَاءُ [el-istihvāʾ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi sergerdān etmek; minhu kavluhu taʿālā: ﴿اسْتِهْوَيْتُهُ الشَّيَاطِينَ﴾ Ve إِسْتِهْوَاةٌ [istihāmet] mütehayyir kılmağa derler.

أَلْهَوَاءَةٌ [el-hevhāʾet] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Ahmak maʿnāsınadır.

هَيَّ [hey] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bir lafzdır, meçhūlü'l-hāl olan kimse maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ هَيَّ بِنِ بَيِّ هُوَ كِمْسَدِير.

هَيَّانٌ [heyān] (hā'nın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Bi-maʿnāhu kezālik; yukālu: "هَيَّانُ بِنِ بَيَّانٌ" كَمَا تَقُولُ "طَامِرُ بِنِ طَامِرٍ" بِالْبَيْمِ الْمَكْسُورَةِ لِمَنْ لَا يُعْرَفُ وَلَا يُعْرَفُ أَبُوهُ

هَآوِيَةٌ [hāvīyet] (vāv'ın kesri ve yā'nın tahfifi ile) Āteş, cehennem isimlerinden; maʿrifedir bilā-elif ve lām. Kālalallāhu taālā: (القارعة، 9) ﴿فَأُمَّهُ هَآوِيَةٌ﴾ Yaʿnī "Onun mekānı ve karār-gāhı āteşdir." Ve

هَآوِيَةٌ [hāvīyet] Şol çukura dahi derler ki ziyāde derin ola. Ve

هَآوِيَةٌ [hāvīyet] Sağı sağıp ağlayan ʿavrete dahi derler; yukālu: هَوَتْ أُمُّهُ فَهَيَّيْ هَآوِيَةٌ أَيُّ تَأْكَلُهُ

أَلْهَوَاهِي [el-hevāhī] (hā-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ve meddiyle) Lagv ve bātıl olan kelām.

هَيَّ [hey] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ʿAceb maʿnāsına. Kisāṯeyitti: يَا عَجَبًا، هَيَّ مَا لِي Maʿnāsına. Ve مَا [mā] istiḥām için mevzi-i refʿdedir, mütedālik üzere, haberi mā-baʿdinde gelen zarftır.

FASLU'L-YĀ'**(فَضْلُ الْيَاءِ)****[یدی]**

الْيَدُ [el-yed] (yā'nın fethi ve dāl'ın tahfifi ile) El ki cümle-i a'zādandır, bunun aslı **فَعَلَ** [fa'ʿl] dürdāl'ın sükūnuyla **فَعَلَّ** [fa'ʿl] vezni üzere. Cem'î **الْأَيْدِي** [el-eydī] gelir hemzenin fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın kesri ve meddiyle ve dahi **الْيَدِيَّ** [el-yudiyy] gelir yā'nın zammı ve dāl'ın kesri ve yā-yı ahîrin teşdidiyle 'alā-mā se-yecī'u. Ve bu makûle cem'ler **فَعَلَ** [fa'ʿl] veznine mahsüstür, sākinetü'l-ayn **فَلَسَ** [fels] ile **أَفْلَسَ** [eflus] ve **فُلُوسٌ** [fulūs] gibi. Ve **فَعَلَ** [fa'ʿal] müteharriketü'l-ayn **أَفْعَلَ** [ef'ul] vezni üzere cem' olunmaz illā bir niçe kelime **زَمَنْ** [zemen] ile **أَزْمَنْ** [ezmun] ve **جَبَلٌ** [cebel] ile **أَجْبَلٌ** [ecbul] ve **عَصَا** ['aşā] ile **أَعْصَى** [a'şin] gibi. Ve

أَيْدِي [eydī] Ni'met ma'nāsına olan **يَدٌ** [yed] in dahi cem'î gelir, 'alā-mā se-yecī'u. Ve

سَبَا [eydī sebā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) **مُتَفَرِّقِينَ** ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: **ذَهَبُوا أَيْدِي سَبَا وَأَيْدِي سَبَا أَيُّ مُتَفَرِّقِينَ وَهُمَا** **Ve** **إِسْمَانٍ جُعِلَا اسْمًا وَاجِدًا**

يَدٌ [yede'd-dehr] **الدَّهْرُ** [ebeden] ma'nāsına isti'māl olunur; tekülü: **يَدٌ مَا أَفْعَلُهُ يَدٌ** **Ve** **الدَّهْرُ أَيُّ أَيْدِي**

يَدٌ [yed] Milk ma'nāsına dahi gelir; tekülü: **هَذَا الشَّيْءُ فِي يَدِي أَيُّ مَلِكِي**

الْأَيْدِي [el-eyādī] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesri ve meddi ile) **أَيْدِي** [eydī] kelimesinin cem'idir, pes cem'-i cem' olur, **أَكْرَعٌ** [ekru'c] la **أَكَرَعٌ** [ekāri'c] gibi. Ve **أَكَرَعٌ** [ekāri'c] davarın eline ve ayağına derler, nitekim bazı eş'arda vārid olmuştur.

الْأَيْدِي [el-eydī] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Kezālik **أَيْدِي** [eydī] ma'nāsındır bazı 'Arabın lügati üzerine ki onlar bu makûle yerde elif-lām var iken yā'yı hafz edip **الْمُهْتَدِي** kelimesinde **الْمُهْتَدِي** derler, nitekim izāfetle dahi hafz edip "كَنَوَاحِي رَيْشٍ" derler, "كَنَوَاحِي رَيْشٍ" demek mahallinde tenvīnle hafz ettikleri gibi. Ve **رَيْشٌ** [rīš] yelek ma'nāsındır. Ve

يَدٌ [yed] kelimesinden hafz olunan yā'dır zīrā bunun tasgīri **يُدَيَّةٌ** [yudeyyet] gelir yā'nın teşdidiyle, yā'eyn ictimā'ından ötürü.

الْيَدِي [el-yedā] (yā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik el ma'nāsındır, zīrā bazı 'Arab **يَدِي** [yedā] derler, **رَحَى** [rehā] gibi.

الْيَدِيَانِ [el-yedeyān] (fethateynle) Tesniyesidir, zikr olunan lügat üzere, **رَحِيَانِ** [rehāyān] gibi. Ve

يَدٌ [yed] Kuvvet ma'nāsına dahi gelir. Ve tākat ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: (47) **﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ﴾** (الذاريات، 47) Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin **أَيْدٍ** bu āyet-i kerīmede **يَدٌ** [yed]in cem'î değildir, **أَيْدٍ** dan masdardır, **قَوِي** ma'nāsına. E'imme-i tefsīrden bu āyette **أَيْدٍ** [eydin]in cem'-i **يَدٌ** [yed] olmasına zāhib olmuş yoktur demişlerdir. Ve

يَدٌ [yed] Zillet ve tā'at ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: **﴿حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ﴾** (التوبة، 29) **أَيُّ عَنْ ذَلَّةٍ وَاسْتِسْلَامٍ** **Ve** **﴿وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾** (التوبة، 29) **أَيُّ عَنْ ذَلَّةٍ وَاسْتِسْلَامٍ** [istislām] sīneyn-i mühmeleteynle bir nesneye boyun sunup itā'at etmek. Ve bazıları āyet-i kerīmede **عَنْ يَدٍ** [an yedin] ma'nāsındır demiştir. Ve

يَدٌ [yed] Ni'met ma'nāsına ve ettiğin ihsān ma'nāsına dahi gelir.

الْيَدَانِ [el-yedān] (yā'nın fethi ve nūn'un kesriyle) Tesniyesi iki el ma'nāsına. Ve

يَدَانٍ [yedān] اِبْتَعْتُ الْعَنْمَ بِالْيَدَيْنِ أَيَّ بِشَمَتَيْنِ [semeneyn] ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: اِبْتَعْتُ الْعَنْمَ بِالْيَدَيْنِ أَيَّ بِشَمَتَيْنِ Ve مُخْتَلَفَيْنِ بَعْضَهَا بِشَمَتَيْنِ وَبَعْضَهَا بِشَمَتَيْنِ آخَرَ

بَيْنَ يَدَيْنِ [beyne yedeyn] Ön ma'nāsına dahi gelir; قُدَامٍ [quddām] gibi; yukālu: إِنَّ بَيْنَ يَدَيْ إِذِ السَّاعَةِ أَهْوَالًا أَيَّ قُدَامَهَا

يَدَانٍ [yedān] Gāh olur nefsten 'ibāret olup te'kīden isti'māl olunur; tekūlu: هَذَا مَا قَدَّمْتُ هَذَا مَا يَدَاكَ كَمَا يَقَالُ هَذَا مَا جَنَّتْ يَدَاكَ أَيَّ مَا جَنَّتَهُ أَنْتَ

ذَاتِ يَدَيْنِ [zātu yedeyn] Şey' ma'nāsına gelir; tekūlu: أَوَّلُ شَيْءٍ لَقِيْتَهُ أَوَّلَ ذَاتِ يَدَيْنِ ma'nāsına. Ve

سُقُوطُ الْيَدَيْنِ [sukūṭu'l-yedeyn] Gāh nedāmet ma'nāsına isti'māl olunur; yukālu: سَقَطَ فِي يَدَيْهِ وَأَسْقَطَ إِذَا نَدِمَ ﴿وَلَمَّا سَقَطَ فِي أَيْدِيهِمْ﴾ (الأعراف، 149) أَيَّ نَدِمُوا

الْيُدِيَّيْ [el-yudiyy] (yā'nın zammı ve dāl'ın kesri ve yā-i ahīrin teşdīdiyle) Cem'i, ni'cetler ma'nāsına.

الْيُدِيَّيْ [el-yidiyy] (yā'nın ve dāl'ın kesri ve fā'nın teşdīdiyle) Cem'i, عَصِيٍّ [aṣā] ve عَصِيٍّ [iṣiyy] gibi. Ve gāh olur yā-yı meksüreyi meftūh ederler, tevālī-i kesrāttan hazer edübeni, nitekim bazı eş'ārda vārid olmuştur. Ve bed-du'ā mahallinde يَدِي فُلَانٌ ma'nāsına, يَدِهِ derler وَيَسَسْتُ يَدَهُ وَبَسَسْتُ يَدَهُ ma'nāsına, Yezīdī rivāyeti üzere, nitekim يَدَاهُ ma'nāsına, مَا لَهُ تَرَبَّتْ يَدَاهُ derler.

الْيُدِيَّيْ [el-yedy] (yā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimsenin eline zarar eriş-tirmek; tekūlu: يَدَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَبْتُ يَدَهُ

يُدِيٍّ [yedy] İhsān etmeğe dahi derler, 'alā-mā se-yecī'u.

الْمَيْدِيَّيْ [el-meydiyy] (mīm'in fethi ve

dāl'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Eline zarar erişen kimse. Ve

مَيْدِيٍّ [meydiyy] Şol āhūya dahi derler ki eli tuzağa düşmüş ola; yukālu: "أَمَيْدِيٍّ هُوَ أَمٌ مُرْجُولٌ" أَيَّ أَوْقَعْتُ يَدَهُ فِي الْحِبَالَةِ أَمٌ رَجُلُهُ

التَّأْيِيدُ [et-te'yīd] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Takviyet ma'nāsınadır, kuvvet ma'nāsına olan يَدٍ [yed]den me'hūz olmakla; tekūlu: أَيَّدَهُ إِذَا فَوَّاهُ Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin تَأْيِيدٌ [te'yīd] أَيَّدُ [eyd]den olmak ihtimālī dahi vardır, nitekim bāb-ı dāl'da mürür etmiştir. Bu kadar var ki Cevherī'nin de'bindendir gāh sürete veyā hakīkate nazar etmek, cā'iz ki cümle aslı يَدٍ [yed]den ola, bāb-ı dāl'da īrādı sürete nazar ve kesret-i isti'mālle dāl āhir-i kelime hükmünde olduğuna nazar oluna.

الْإِيْدَاءُ [el-īdā] (hemzenin kesri ve meddi ve elifin meddiyle) Bir kimseye ihsān etmek; tekūlu: أَيَّدَيْتُ عِنْدَهُ يَدًا إِذَا اتَّخَذْتُ أَيَّ اِضْطَنَعْتُ عِنْدَهُ يَدًا وَيَدَيْتُ لَعْنَةً فِيهِ

الْمُودِي [el-mūdī] (mīm'in zammı ve meddi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) İhsān edici kimse.

الْمُودَى إِلَيْهِ [el-mūdā ileyhi] (mīm'in zammı ve meddi ve elifin kasrıyla) İhsān olunan kimse.

الْمِيَادَاءُ [el-muyādāt] (mīm'in zammı ile) Yeden bi-yedin 'ıvaz vermek; tekūlu: يَادَيْتُ فُلَانًا إِذَا جَارَيْتَهُ يَدًا بِيَدِي

مِيَادَاءً [muyādāt] Mutlakan yeden bi-yedin vermeğe dahi derler; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ مِيَادَاءً أَيَّ مِنْ يَدِي إِلَيْ يَدِهِ

ظَهْرُ يَدٍ [zahru yedin] (zā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir terkīb-i izāfidir ki tekerrümen ve tafaddülen ma'nāsına isti'māl olunur, Aşmaī rivāyeti üzere; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ

مَالًا عَنْ ظَهْرِ يَدٍ يَغْنِي تَفْضُلًا لَا عَنْ بَيْعٍ وَلَا عَنْ قَرْضٍ
وَلَا مُكَافَأَةً

الْيَدِيُّ [el-yediyy] (yā'nın fethi ve dāl'ın kesri ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) يَدٌ [yed]e mensüb olan nesne, يَدٌ [yed] milk ma'nāsına olduğu takdīrce.

الْيَدَوِيُّ [el-yedeviyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْيَدِيَّةُ [el-yedeyyet] (yā-i evvelin fethi ve sānīnin teşdīdiyle) Şol 'avrettir ki iş işle-
mekte māhir ola, صَنَاعٌ [šanāc] ma'nāsına, şād'ın fethi ve nūn'un tahfīfiyle.

مَا أَيْدَى [mā eydā] (hemzenin fethi ve yā'nın sūkūnu ve elifin kasrıyla) Fi'l-i ta'accübdür, ne 'aceb işlegen ma'nāsına; tekūlu: مَا أَيْدَى فُلَانَةً

الْيَدِيُّ [el-yediyy] (yā-i evvelin fethi ve sānīnin teşdīdiyle) Kezālik işlegen er; yukālu: رَجُلٌ يَدِيٌّ Ve

يَدِيٌّ [yediyy] Vāsī' olan beze dahi derler.

الْأَدِيٌّ [el-ediyy] (hemzenin fethi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Kezālik vāsī' olan bez; yukālu: ثَوْبٌ يَدِيٌّ وَأَدِيٌّ أَيْ وَاسِعٌ

يَدُ الثَّوْبِ [yedu's-sevbi] (yā'nın fethi ve dāl'ın tahfīfiyle) Bezi car edinip büründükten sonra fazla gelen yeri; yukālu: ثَوْبٌ قَصِيرُ الْيَدِ

ذُو الْيَدِيَّةِ [Zu'l-Yudeyyet] (yā-i evvelin zammı ve sānīnin teşdīdiyle) Bir kimse-
nin ismidir, eli kısa olmağın ذُو الْيَدِيَّةِ derler, hattā ona ذُو الثُّدِيَّةِ [Zu's-Sudeyyet] dahi de-
diler, kolları kısa olup meme başına şebīh olduğu için.

ذُو الْيَدَيْنِ [Zu'l-Yedeyn] Tesniye üzere, sahabeden bir recülün ismidir. Mezbūra ذُو الْيَدَيْنِ dediler iki eliyle işlediği için. Ve mezbūr şol kimsedir ki Resül-i ekrem'e

sallallāhu 'aleyhi ve sellem أَقْضَرَ تَالِصْلَاهُ أَمْ ” أَقْضَرَ تَالِصْلَاهُ أَمْ ”
“أَقْضَرَ تَالِصْلَاهُ أَمْ ” demıştır, ya'nī “Namāz kasr mı olun-
du yāhūd sehvi mi ettin yā Resülallāh?”
demıştır. Vallāhu a'lemu bi's-savābi.

BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET MİN KİTĀBİ TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-CEVHERİ

(بَابُ الْأَلِفِ اللَّيْنَةِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صَحَاحِ
الْجَوْهَرِيِّ)

ا

Bāb-ı elif-i leyyine müstakil ĩrād olundu, zīrā elif iki nev^c üzeredir, biri leyyine ve biri müteharrikdir. Leyyine olana “elif” ve müteharrike olana “hemze” derler. Ve hemze evvel-i kitābda zikr olunmuştur. Ve elif dahi iki nev^cdir: Biri vāv’la yā’dan münkalib olan ve biri dahi münkalib olmayandır. Münkalib olanların dahi hālen zikri nihāyet buldu. Pes bu bāb münkalib olmayanlar beyānı için vaz^c olunmuştur.

[1]

آ [ā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Hurūf-ı hecādandır, eger onu ism kılarısan medd edersin. Ve bu mü’ennestir, ism kılı. Pes kaçan آية [āyet] kelimesi tasgīr olursa elif hatta sagīre ve hafife olduğu hīnde ederler. Ve bunun eşbāhı olan hurūfun dahi hāli budur. Ve elif hurūf-ı medden ve hurūf-ı līnden ve hurūf-ı ziyādedendir. Ve hurūf-ı ziyāde ondur ki mecmū’unu Ve gāh olur elif ef’alde zamīr-i isneyn olur فعلا ve فعلا ve فعلا gibi ve esmāda ‘alāmet-i isneyn olup

delīl-i ref^c olur. Ve kaçan elif müteharrike olsa hemze olur ve hemze olduktan sonra gāh olur kelāmda istifhām için ziyāde kılınır. Ve kaçan iki hemze cem^c olsa mābeynin elif ile fasl edersin, meselā: “أَأْتِ” “أَأْتِ” dersin. Ve gāh bununla nidā olunup أَرِيدُ أَفْئَلْ dersin, bu kadar vardır ki bununla nidā karībde olur, ba’ıdde olmaz, zīrā bu karībe münhasırdır. Ve hemze dahi iki nev^cdir: Biri hemze-i vasl ve biri hemze-i kat^cdir. Pes her hemze ki hālet-i vaslda sābit ola ona hemze-i kat^c derler ve her hemze ki sābit olmaya hemze-i vasl derler. Ve hemze-i vasl her ne mahalde vāki^c olursa zā’id olur. Ve hemze-i kat^c gāh olur asliyye olur أَخَذَ kelimesinin ve أَمَرَ kelimesinin hemzeleri gibi.

[إِذَا]

إِذَا [izā] (hemzenin kesri ve elifin kasrıyla) Bir ismdir ki zamān-ı müstakbele delālet eder. Ve bu isti’cāl olunmaz illā cümleye izāfetle; tekūlü: إِذَا أَحْمَرَّ الْبُسْرُ وَإِذَا قَدِمَ أَجِيئُكَ إِذَا أَحْمَرَّ الْبُسْرُ وَإِذَا قَدِمَ أَجِيئُكَ Ve bu zarftr ve kelime-i mücāzattır, zīrā cezā-i şart üç nesne vāki^c olur: Biri fi’l; ke-kavlike: إِنَّ تَأْتِي آتِكَ Ve ikincisi fā’dır ke-kavlike: إِنَّ تَأْتِي فَأَنَا مُحْسِنٌ إِلَيْكَ Ve üçüncüsü إِذَا dır, ke-kavlihi ta’ālā: ﴿وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ إِذَا هُمْ يَقْتُلُونَ﴾ (الروم 36) Ve bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır. Ve bunda olan müsāmaha hafı değıldir, zīrā ‘alā-küllü hāl cezā-i şart fi’l-i sānīdir, nihāyet gāh fā’yla ve gāh إِذَا ile rabt kasd olunur ve gāh olunmaz. Ve gāh olur إِذَا bir şey için olur ki sen bir işte iken o şey vāki^c olur ya’nī müfāce’e için olur; ke-kavlike: خَرَجْتُ فَإِذَا زَيْدٌ قَائِمٌ مَعْنَاهُ خَرَجْتُ فَفَجَأَنِي زَيْدٌ فِي الْوَقْتِ بِقِيَامِ

[إِذْ]

Ammā **إِذْ** [iz] (hemzenin kesri ve zāl'ın sükūnu ile) Zamān-ı māzī içindir. Ve gāh olur **إِذَا** gibi müfāce'e için olur. Ve bunu vely etmez illā vukū'u vācib olan fi'l; ke-kavlike: **﴿وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَى﴾** (البقرة 51) Ve ke-kavli'ş-şā'ir: **﴿حَتَّىٰ إِذَا أَسْلَكُوهُمْ فِي فِئَاذِهِ﴾** أي Zīrā bu āhir-i kasīdedir, cevāb mezkūr değıldir ve muhtemeldir ki mukadder ola, 'ilm-i sāmi'a binā'en. Ve **﴿فِئَاذِهِ﴾** [Kutā'idet] **﴿kāf﴾**ın zammı ile bir 'akabenin ismidir.

[إِلَى]

إِلَى [ilā] (hemzenin kesri ve elifin kasrıyla) Hurūf-ı cārredendir. Ve bu gāyetin müntehāsı için olur; tekūlu: **﴿خَرَجْتُ مِنَ الْكُوفَةِ﴾** إِلَى Mekke'ye duhūl bulunsun gerek bilā-duhūl mücerred vusūl bulunsun, zīrā nihāyet evvel-i hadde ve āhir-i hadde mūtenāvildir, memnū' olan gāyetin haddinden tecāvüz etmedir. Ve gāh olur **إِلَى** [ilā] **﴿عِنْدَ﴾** ma'nāsına isti'māl olunur, nitekim ba'zı eş'ārda vārid olmuştur. Ve gāh olur **مَعَ** ma'nāsına dahi gelir; ke-kavlihim: **﴿الذُّودُ إِلَى الذُّودِ﴾** Ve **﴿ذُودٌ﴾** [zēvd] zāl-ı mu'cemenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla üçten ona varınca olan deveye derler. Kālallāhu ta'ālā: **﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ﴾** **﴿مَنْ أَنْصَارِي﴾** إِلَى ve **﴿إِلَى أَمْوَالِكُمْ﴾** (النساء 2) **﴿وَإِذَا خَلُّوا إِلَى شِبَاطِينِهِمْ﴾** ve **﴿إِلَى﴾** (آل عمران 52) Sībeveyhi eyitti: (البقرة 14) **﴿أَيُّ مَعَ شِبَاطِينِهِمْ﴾** kelimesinin ve **﴿عَلَى﴾** kelimesinin elifleri vāv'lardan mūnkalibdir, zīrā bunların eliflerinde imāle cā'iz değıldir. Ve eger bunlarla bir recūl tesmiye olunsa tesniyesinde **﴿إِلَوَانٍ﴾** [ilevāni] ve **﴿أَلَوَانٍ﴾** [alevāni] de-

nir. Ve kaçan bunlara zamīr muttasıl olsa elifi yā'ya kalb edip **﴿إِلَيْكَ﴾** ve **﴿عَلَيْكَ﴾** derler ve ba'zı 'Arab hāli üzere terk edip **﴿إِلَاكَ﴾** ve **﴿عَلَاكَ﴾** derler. Ve ammā

[أَلَا]

أَلَا [elā] (hemzelerin fethi ve lām'ın tahfifi ve elifin kasrıyla) Harf-i tenbīhdir ki onunla kelām ibtidā olunur; tekūlu: **﴿أَلَا إِنَّ﴾** زَيْدًا خَارِجٌ كَمَا تَقُولُ عَلِمْتُ أَنَّ زَيْدًا خَارِجٌ Ve ammā

[أُولُو]

أُولُو [ulu] (hemzenin ve lām'ın zammı ile bilā medd) Cem'dir ki kendi lafzından vāhidi yoktur. Ve vāhidi **﴿ذُو﴾** [zū]dur, **﴿صَاحِبٌ﴾** [šāhib] ma'nāsına. Ve

[أُولَاتُ]

أُولَاتُ [ulāt] (hemzenin zammı ile bilā-medd ve āhirinin i'rābıyla) Cem-i mü'ennesidir, vāhidi kezālik **﴿ذَاتُ﴾** [zātu]dur; tekūlu: **﴿جَاءَنِي أُولُو الْأَبْيَابِ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ﴾** 'Akl sāhibi olan ricāl ve hāmile olan nisā ma'nāsına. Ve ammā

أُولَاءِ [ulā'i] (hemzenin zammı ile bilā-medd ve lām'ın tahfifi ve elifin meddiyle ve āhirinde hemzenin kesr üzerine bināsı ile) Bir cem'dir ki kendi lafzından vāhidi yoktur, lafz-ı āhardan vāhidi **﴿ذَا﴾** [zā]dır, müzekker için ve **﴿ذِي﴾** [zihi]dir mü'ennes için. Ve elifin kasrı dahi cā'izdir. Ve kaçan elifi kasr etsen yā ile kitābet edersin ve eger medd edersen kesr üzere binā edersin, nitekim mūrūr etti. Ve **﴿أُولَاءِ﴾** [ulā'i] kelimesinde müzekker ve mü'ennes berāber olur.

أُلَيَّاءُ [uleyyā'] (hemzenin zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın teşdīdi ve elifin meddi ve kasrıyla) **﴿أُولَاءِ﴾** [ulā'i] kelimesinin tasgīridir ve mūbhemin tasgīrinde harf-i evvel tagyīr olunmayıp hāli üzere terk olunur,

cemī-i muzmerāt-ı muttasıla-i mansūbe ona lāhık olur; tekūlu: هَيَاك ve هَيَاك ve هَيَاك ve هَيَاك Pes kāf ve hā ve yā ve nūn maksūdu beyān için olur tā ki muhātab gā'ibden mütemeyyiz ola. Pes bunlar için i'rābdan mahal olmaz ki bunlar هَيَاك kelimesinin ve هَيَاك kelimesinin kāf'ı gibi olur ve هَيَاك ve هَيَاك kelimelerinin elifi ve nūn'u gibi olur, pes asl ism olan هَيَاك ve mā-ba'di 'alāmet-i hitāb için olan harf olup mecmū'u kelime-i vāhide kılınmış olur, zīrā esmā-i mübhem ve sār mekniyyāt muzāf olmazlar, ma'rife oldukları için. Ve ba'zı nahviyyin eyitti: هَيَاك [hiyyā] mā-ba'dine muzāftır 'Arabların bu kavlinin delāleti ile ki هَيَاك' "هَيَاك بَلَعِ الرَّجُلُ السَّيِّئِ هَيَاك وَإِنَّا الشَّوَابِ" kesriyle هَيَاك [hiyyā]yı هَيَاك [şevābb]a izāfet etmekle. Ve İbn Keysān eyitti: Kāf ve yā ve nūn isimlerdir ve هَيَاك [hiyyā] onlara 'imād için gelmiştir, zīrā onlar bi-nefsihā kā'im-makām olamazlar, هَيَاك ve هَيَاك ve هَيَاك kelimelerinde olan kāf ve hā ve yā gibi hālet-i te'hīrde ki bunlar takdīm olunduktā هَيَاك kelimesi ile 'imādlandırmağa muhtāc olup cümlesi şey-i vāhid gibi kılınır. Ve هَيَاك [hiyyā] 'imād için geldiğinden ötürüdür ki هَيَاك sahih oldu, zīrā hālet-i ittisāle هَيَاك dersin, nūn-ı 'imādla ve هَيَاك sahih olmadı zīrā هَيَاك şol mahalde sahih olur ki هَيَاك demek mümkün olmaya hālā ki kāf'ı fi'le bi'z-zāt ulaştırıp هَيَاك demek mümkündür, ammā هَيَاك demek sahih olur, zīrā vaktā ki kāf fi'le muttasıl olup i'ade olunmak murād olduktā هَيَاك kelimesine ihtiyāc olur. Ve ammā şāririn ba'zı şirinde ki "هَيَاك نَقُلُ هَيَاك" vāki' olmuştur, zamīrin هَيَاK kelimesi ile fasl olunmasına bā'is budur ki 'Arab tāyifesi fā'ilin fi'lin kendi nefsi üzere zamīr-i muttasıl ile

vāki' kılmazlar, meselā هَيَاك demezler, belki هَيَاك نَفْسِي derler, nitekim هَيَاك نَفْسِي derler, pes هَيَاك [hiyyānā] mecrāsına icrā olunmuştur. Ve gāh olur هَيَاK tahzīr mahallinde isti'māl olunur; tekūlu: هَيَاK Pes هَيَاK bir fi'lden bedel olur, gūyā ki o هَيَاK lafzıdır; ve tekūlu: هَيَاK وَأَنْ تَفْعَلَ كَذَا وَلَا تَقُلْ هَيَاK أَنْ تَفْعَلَ بَلَا وَو

هَيَاك [hiyyāke] (hā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) هَيَاK [hiyyāke] ma'nāsınadır, hemze hā'ya kalb olunmuştur, hemze هَيَاK lafzında هَيَاK dedikleri gibi. Ve هَيَاK [erāka] dök-tü ma'nāsınadır.

هَيَاك [eyyā] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfifi ve eliflerin kasrıyla) Bir kelimedir ki davarı zecr etmek mahallinde ya'nī sürmek sadedinde isti'māl olunur.

هَيَاك [el-iyāt] (hemzenin kesri ve yā'nın tahfifiyle) Güneşin ziyası, dav-ı şems ma'nāsına. Ve gāh olur hemzeyi meftūh dahi ederler. Ve eger hā'yı āhirinden iskāt edersen elifi memdūde kılıp hemzeyi meftūh edersin. Ve ba'zılar eyitti: هَيَاK [iyāt] güneş etrafında olan ağıla derler, ay etrafında olana هَيَاK [hālet] dedikleri gibi. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır. Lākin هَيَاK [eyāt] آيَة [āyet]ten olmak ihtimāli vardır, 'alāmet ma'nāsına, pes هَيَاK [āyāt] elif-i leyyine bābında zikr olunması münāsib olmaz.

[با]

هَيَاك [el-bā] (elifin meddiyle) Hurūf-ı şefe-den bir harftir ki kesr üzere binā olmuştur, sākin ile ibtidā muhāl olduğundan ötürü. Ve bunun 'ameli cerr etmek olduğu için duhūlu esmāya mahsūs olmuştur. Ve bunun ma'nāsı fi'li mef'ulün bih olan kelimeye isāl etmektir; tekūlu: هَيَاK مَرَرْتُ بِرَيْدِ كَأَنَّكَ

به أَصْغَتْ الْمُرُورَ بِهِ Ve her fi'l ki müte'addî olmaya, onu bā ile ve elif ile ve teşdîdile müte'addî kılmak cāyızdır; tekülü: طَارَ بِهِ ve أَطَارَهُ ve طَيَّرَهُ Cevherî'nin bu kelâmının zâhirinden fehm olunan budur ki zikr olunan umûrun icrâsı her mâddede muttarid ola, lâkin ba'zının semâ'a tevakkufu hafî değildir. Ve gâh olur kelâmda bā zāyid vâki' olur, ke-kavlihim: قَوْلٌ بِحَسْبِكَ ﴿وَكَمْىٰ بَرِيْكَ هَادِيَا﴾ (آل عمران 75) ائى عَلَى وَصِيْرًا ﴿﴾ (الفرقان 31) مِنْ أَجْلِكَ مِنْ أَعْلَى Ve gâh olur harf-i bā mevzi'ine vaz' olunur ki sebebiyet ma'nâsı olur. Ve gâh olur bā, عَلَى mevzi'ine vaz' olunur; ke-kavlihi ta'âlâ: ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنُ بِدِيَارِ﴾ (آل عمران 75) ائى عَلَى [Ve] دِيَارٍ ”إِذَا رَضِيْتْ عَشْرًا“ nitekim ba'zı eş'ârda ”إِذَا رَضِيْتْ عَشْرًا“ ma'nâsına.

[تا]

تَا [tā] (elifin kasrıyla) Bir ismdir ki onunla mü'ennese işâret olunur دَا [zā] ile müzekkere işâret olunduğu gibi.

تِه [tih] (tā'nın kesri ve hā'nın sükûnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve bu ذِه [zih] gibi olur, müfred-i mü'ennes için kezâlik.

تَان [tāni] (nūn'un kesri ve tahfîfi ile) Tesniyesi. Ve اُولَاءِ [ulā'i] cem'idir, nitekim mürûr etti.

تِيَا [teyyā] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdîdiyle) Müfred-i mü'ennes olan yā'nın tasgîridir, zīrā تَا [tā'nın elifi yā'ya kalb olunup idgām olunmuştur.

هَاتَا [hātā] (âhirinde elifin kasrıyla) تَا [tā] kelimesidir ki evveline harf-i tenbîh ilhāk olunmuştur; tekülü: هَاتَا هُنْدٌ وَهَاتَانِ وَهَوْلَاءِ

هَاتِيَا [hāteyyā] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdîdi ve elifin kasrıyla) Sîga-i tasgîridir

ki üzerine harf-i tenbîh dâhil olmuştur.

تِيَك [tîke] (tā'nın kesri ve meddi ve âhirinde kâf-ı hitâbla) Müfred-i mü'ennestir ki bir kimseye hitâb mahallinde kâf'la îrâd olunur.

تِلْكَ [tilke] (tā'nın kesri ve lām'ın sükûnu ile) Bi-ma'nāhā.

تَاك [tāke] (elifin kasrı ve âhirinde kâf-ı hitâbla) Bi-ma'nāhu kezâlik.

تَلْكَ [telk] (tā'nın fethi ve lām'ın sükûnuyla) Bi-ma'nāhā kezâlik, lâkinnehâ lûgatun red'etun.

تَانِيَك [tānike] (nūn'un kesri ve tahfîfi ile) Tesniyesi.

تَانِيَك [tānnike] (nūn'un kesri ve teşdîdiyle) Kezâlik tesniyesi.

اُولِيَاك [ulā'ike] (hemzenin zammı ile bilâk kasr ve lām'ın fethi ve meddi ile) Kezâlik cem'i.

اُولَاك [ulāke] (hemzenin zammı ve kasrıyla) Kezâlik cem'i.

اُولَالِيَك [ulālike] (hemzenin zammı ve lām-ı sâniyenin kesriyle) Kezâlik cem'i. Ve bi'l-cümle tezkîrde ve te'nîste ve ifrâdda ve tesniyede ve cem'de kâf-ı hitâb muhâtab olan kimseye tâbi'dir. Ve kâf'ın mâ-kabli müşârünileyh olan nesneye tâbi'dir. Eger bu kâ'ideyi zabt edersen mesâ'il-i mezbûrede bir nesnede hatâ kılmazsın bi-'inâyetillâhi ta'âlâ.

هَاتِيَك [hātîke] (tā'nın kesri ve meddiyle) هَاتَا kelimesinin müfred-i mü'ennesi ki evveline hā-yı tenbîh ve âhirine kâf-ı hitâb ilhāk olunmuştur.

هَاتَاك [hātāke] (eliflerin kasrıyla) Bi-ma'nāhā; tekülü: هَاتَاك هُنْدٌ Ve هَاتِيَاك هُنْدٌ Ve

تِلْكَ [tilke] üzerine hā-i tenbîh dâhil ol-

maz, zīrā تَلَكٌ kelimesinde olan lām'ı hā-i tenbīhten ıvaz kılmışlardır.

تَالِكٌ [tālike] (lām'ın kesriyle) تَلَكٌ [til-ke] ma'nasında lügattir. Ve tā hurūf-ı ziyādeden dahi olur, evvelā müstakbelde ziyāde olunur, hitāb hālinde; tekūlu: أَتَتْ Ve emr-i gā'ibe de ziyāde olunur; tekūlu: لَتَقْمِ هُنْدُ Ve gāh olur tā'yı emr-i muhātaba dahi dāhil kılarlar; ke-kavlihi ta'ālā: "لَتَقْمِرْحُوا" ve ke-kavli'ş-şā'ir: "يَبْدُنْ لَتَأْدُنْ فَيَأِي حَمُومَهَا وَجَارَهَا" idi lām hazf olunmuştur. Ve tā' meksūr olması تَعْلَمُ أَتَتْ diyenler lügati üzeredir. Ve gāh olur tā binā-yı mechülde dahi ziyāde olunur; fe-tekūlu min زُهَيِّ الرَّجُلُ [zuhiye'r-reculu]: لَتُزَّةُ يَا رَجُلٌ وَلِتُغْنَ بِحَاجَتِي bunlar şol fi'llerdendir ki binā-i mechül üzere isti'māl olunurlar. Evveli "Sen tekebbür kıl" ve sānisi "Tahsīl-i hācet için zahmet çekip ihtimām kıl" demek olur. Ve kuri'e: "فَبِذَلِكَ فَلَتَفْرَحُوا" ve Aḥfeş eyitti: Emr-i muhātaba lām dāhil kılmak lügat-ı redīedir, zīrā hāzihi'l-lām فَعْلٌ sīgasına kudret olmadığı yerde olur; tekūlu: لَيَقْمِ زَيْدٌ لِأَنَّكَ لَا تَقْدِرُ عَلَى "إِفْعَلْ" فَإِذَا خَاطَبْتَ قُلْتَ فَمُ لِأَنَّكَ قَدْ اسْتَعْتَبْتَ عَنْهَا Ve gāh olur tā kasem için olur ve kasem olan tā vāv'dan bedeldir, nitekim تَتْرَى kelimesinde ve تَرَاتٌ ve تَحْمَةٌ ve تَتْرَى kelimelerinde bedel olmuştur. Ve تَتْرَى [tetrā] وَتَرٌ [veter]dendir, vāhiden ba'de-vāhid ma'nasında isti'māl olunur. Ve vāv, bā-i muvahhadeden bedeldir; yukālu: تَالِهٌ Ve tā, lafzatullāhtan gayrı isme dāhil olmaz. Ve gāh olur tā müstakbelin evvelinde ve māzīnin āhirinde mü'ennes için ziyāde olunur; tekūlu: هِيَ تَفْعَلُ Ve eger tā ismden mu'ahhar olsa هُنْدُ صَرَبَتْ gibi zamīr olur. Ve eger mukaddem olsa هُنْدُ صَرَبَتْ 'alāmet olur. Cevherī'nin bu

kelāmı kelām-ı kavme muhālif olduğu hafī değıdir, zīrā صَرَبَتْ tā'sı egerçi zamīr-i gā'ibdir demiş kimse vardır, lākin gāh zamīr ve gāh 'alāmettir dememişlerdir. Ve gāh olur tā zamīr-i fā'il olur; tekūlu: فَعَلْتُ Ve eger müzekkere hitāb edersen tā'yı meftūh kılıp فَعَلْتُ dersin ve eger mü'ennes hitāb edersen meksūr kılıp فَعَلْتِ dersin. Ve gāh olur tā نَأْ lafzı üzere ziyāde olunup أَتَتْ olur, pes tā ism-i mezbūr ile şey'i vāhid gibi olur, izāfet kasd olunmaksızın ve bu makāmda sāhib-i Şurāh'ın habtı vāriddir, صَرَبَتْ tā'sı gāh zamīr ve gāh 'alāmet olduğu bu mes'eleye tetimme kıldığı cihetten nazar oluna.

التَّائِيَةُ [et-te'viyyet] (vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol kasīdedir ki kāfiyeleri tā üzerine binā olunmuş ola.

[حـ]

الْحَاءُ [el-ḥā] (ḥā-i mühmele ile ve elifin meddiyle) Hurūf-ı hecādandır. Ve elifin kasrı dahi cā'izdir,

حَاءُ [Ḥā] (elifin kezālik meddiyle) Mezḥic kabīlesinden bir cemā'atin ismidir. Ve

حَاءُ [ḥā] (elifin meddi ve hemzenin kesr üzere binasıyla, iltikā-i sākineynden ötürü) Bir kelimedir ki onunla deve zecr olunur. Ve gāh elif-i maksüre ile dahi isti'māl olunur. Ve kaçan tenkīr murād edinsen münevven kılıp وَحَاءٌ وَحَاءٌ dersin Ebū Zeyd eyitti: Kaçan keçi da'vet olunsa hāssaten وَحَاءٌ وَحَاءٌ وَحَاءٌ وَحَاءٌ وَحَاءٌ derler. Sībeveyhi eyitti: Bu kelimedede elif yā'ya tebdīl olundu, mā-beynlerinde müşābehet olduğu için, zīrā وَحَاءٌ savt-ı mezbūrdan binā olunma fi'lidir, nitekim bir kimse kelāmında وَحَاءٌ yı çok tekellüm kılsa وَحَاءٌ dersin, وَحَاءٌ yı çok

telaffuz ettin ma'nāsına. Sıbeveyhi eyitti: Bu فَأَعْلُتُ bābından olmadığına delil هَايَيْتُ ve الْعَيْعَاءُ dedikleridir fethle, nitekim هَاهَيْتُ ve الْحَاهَاتُ dahi derler. Pes هَاهَيْتُ [hāheytu] ve حَاهَيْتُ [hāhaytu] ve عَاهَيْتُ [ā'aytu] دَعْدَعْتُ [da'da'tu] mecrāsına icrā olundu, tasvīt için oldukları cihetten ya'nī bāb-ı فَعْلَلَةٌ [fa'lelet]ten kılındı. Ve Ebū 'Amr eyitti: حَاءٍ بِضَانِكَ ve حَاحٍ بِضَانِكَ derler هَاهَا ma'nāsına.

[خا]

خَاءٍ [hā] (hā-i mu'ceme ile ve hemzenin kesr üzere bināsı ile) 'Acele kıl ma'nāsınadır, عَجَلٌ gibi, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Bu dahi şol savttır ki kesr üzere binā olunmuştur, bunda tesniye ve cem' ve mü'ennes berāber olur. Ve İbn Seleme eyitti: حَاءٍ بِكَ derler خَبَيْتُ ma'nāsına, ya'nī "Hā'ib ve hāsir ola" ma'nāsına. Pes خَابَيْتُ deseler bā-i cārre خَابَيْتُ ma'nāsına olur خَيْبَةٌ [haybet]ten ve bu Ebū Zeyd zikr eylediği ma'nānın gayrı olduğu hafī değıldir.

[ذا]

ذَا [zā] (zāl-ı mu'ceme ile ve elifin kasrıyla) Şol ismlerdir ki onunla müzekkere işāret olunurdu.

ذِي [zī] (zāl'ın kesri ve meddiyle) Mü'ennese işārettir; tekülü: ذِي أُمَّةٍ اللهُ Ve eger ذِي [zī] üzerine vakf etmek dilesen ذُهُ dersin zāl'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla ki zikr olunan hā yā'dan bedeldir; te'nīs için değıldir, zīrā bu sılaten ziyāde olunmadır, nitekim هُنَيْيَةٌ [huneyyet] kelimesinde هُنَيْيَةٌ [huneyhet] derler. Ve هُنَيْيَةٌ [huneyyet] هُنْ [hen]in tasgīridir ki bundan akdem fasl-ı hā'da mürūr etmiştir.

هَذَا [hāzā] (hā'nın fethi ve āhirinde elifin

kasrıyla) Müzekkere işāret için olan ذَا [zā] kelimesidir ki evveline hā-i tenbīh ziyāde olunmuştur; tekülü: هَذَا زَيْدٌ

هَذِي [hāzī] (hā'nın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Mü'ennese işāret olan ذِي [zī] kelimesidir ki evveline hā-i tenbīh dāhil olmuştur.

هَذِهِ [hāzihi] (hā'nın fethi ve zāl'ın ve hā'nın kesriyle) Hā-i sākineyi müteharrik kılmakla kezālik هَذِي [hāzī] ma'nāsınadır.

ذِيَا [zeyyā] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ذَا [zā]nın tasgīridir, zīrā ذَا [zā]nın elifin yā'ya kalb edersen mā-kablinde yā-yı tasgīr olduğundan ötürü, ba'dehu idgām edip āhirine elif ziyāde kılsın, mübhem ile mu'reb olanların tasgīri birbirinden fark olunsun diye.

ذِيَانِي [zeyyāni] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidi ile ve nūn'un kesriyle) Tesniyesi.

هَذَاذَا [hāzeyyā] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) هَذَا [hāzā]nın tasgīridir. Ve

ذِي [zī] kelimesi ki müfred-i mü'ennestir, tasgīr olunmaz, تَ [tā] kelimesin tasgīr etmekle iktifā ettiklerinden ötürü.

ذَانِي [zāni] (nūn'un kesriyle) ذَا [zā] kelimesinin tesniyesidir, ictimā'-ı sākineyn lāzım olduğundan ötürü elifeynin biri sākıt olmuştur. Şol kimse ki ذَا [zā] elifin iskāt etmiştir: "إِنَّ هَذَيْنِ لَسَاحِرَانِ" kırā'at etmiştir, harf-i irābla ve şol kimse ki tesniye elifin iskāt etmiştir (طه 63) ﴿إِنَّ هَذَا لَسَاحِرَانِ﴾ kırā'at etmiştir, zīrā ذَا elifinde irāb cārī olmaz. Bazılar eyitti: ﴿إِنَّ هَذَا لَسَاحِرَانِ﴾ kırā'ati Belhāriş b. Ka'b lügati üzeredir.

أولاء [ulā'i] (hemze-i ūlānın zammı ve ahirenin kesr üzere bināsı ile) ذَا [zā]nın

cem'idir, min-gayr-i lafzihi.

ذَاكَ [zāke] (kāf'ın fethiyle) ذَا [zā] ma'nāsınadır, hitāb murād olduğu mahalde ذَاكَ [zāke] derler.

ذَالِكِ [zālike] (zāl'ın fethi ve meddi ve lām'ın kesri ve kāf'ın fethiyle) ذَالِكِ [zāke] ma'nāsınadır, lām ziyāde olunmuştur. Ve kāf'tan maksūd müşārünileyhin bu'dün iş'ar etmedir. Ve zikr olunan kāf için i'rābdan mahal yoktur.

هَذَاكَ [hāzāke] (kezālik kāf'ın fethiyle) Müfred-i müzekkerdir ki evveline hā-i tenbīh dāhil olmuştur. Ve ذَالِكِ [zālike] üzerine hā-i tenbīh dāhil olmaz, أُولَئِكَ [ulā'ike] üzerine dāhil olmadığı gibi, nitekim تِلْكَ [tilke] üzerine dāhil olmaz; müfred-i mü'ennes olan ذِي [zī] üzerine dahi kāf dāhil olmaz, zīrā ki kāf-ı mezbūra mü'ennes kısmında hemīn tā üzerine dāhil olur; tekūlu: تِيكَ وَتِلْكَ وَلَا تُقُلْ ذِيكَ فَإِنَّهُ خَطَأٌ

ذَيْنِكَ [zeynike] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve nūn'un kesriyle) ذَاكَ [zāke] kelimesinin tesniyesi; tekūlu: رَأَيْتُ ذَيْنِكَ جَاءَنِي ذَانِكَ الرَّجُلَانِ وَ الرَّجُلَيْنِ

ذَانِكَ [zānnike] (nūn'un kesri ve teşdidiyle) Kezālik tesniyesi. Teşdid ismi te'kīd ve teksir için olur, zīrā elif hafz olunmakla harf-i vāhid üzere bākī kalır, nitekim zāl'ın üzerine lām ziyāde kılarlar, bu ma'nādan ötürü ve bu misilli tasrifi esmā-i mübhemedede kılarlar, noksāni olduğundan ötürü.

تَانِكَ [tānike] (nūn'un kesri ve tahfifiyle) تَانِكَ [tāke] kelimesinin tesniyesidir.

تَانِكَ [tānnike] (nūn'un kesri ve teşdidiyle) Kezālik tesniyesi. Ve cem'i أُولَئِكَ gelir hemze-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyle nitekim mürūr etti. Ve kāf'ın hükmü

تَا [tā] kelimesinin tefsirinde mürūr eden gibidir.

ذِيَاكَ [zeyyāke] (zāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ذَاكَ [zāke] kelimesinin tasgīridir.

ذِيَالِكِ [zeyyālike] (zāl'ın ve lām'ın fethi ve yā'nın mā-beynde teşdidiyle) ذَالِكِ [zālike] kelimesinin tasgīridir.

تِيَاكَ [teyyāke] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) تِيكَ [tīke] kelimesinin tasgīridir, ammā ذُو [zū] ki zāl'ın zammı ve meddiyle sāhib ma'nāsınadır, o isti'māl olunmaz illā izāfetle. Eger onu nekireye sıfat kılsan nekireye muzāf kılsın ve eger ma'rifeye sıfat kılsan ma'rifeye muzāf kılsın ya'ni mu'arref bi'l-lām'a muzāf kılsın ve onu zamīre muzāf kılmak ve 'alem misilliyeye muzāf kılmak cā'iz değildir.

ذَاتُ [zāt] (alā-vezni الشَّاةُ [eş-şāt]) Mü'ennesi.

ذَوَاتُ [zevāt] (fethateynle) Cem'i; tekūlu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ ذِي مَالٍ وَبِمَرْأَةٍ ذَاتِ مَالٍ وَبِرَجُلَيْنِ ذَوَيْ مَالٍ يَفْتَحُ الرَّاوَا كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى ﴿وَأَشْهَدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ (الطلاق 2) وَبِرَجَالٍ ذَوِي مَالٍ بِكُشْرِ الرَّاوَا Ve يَا ذَوَاتِ الْجِمَامِ ve tekūlu: ذَوَاتُ الْجِمَامِ [cimām] cīm'le, dolu kīleye derler ve baştan inen saça dahi derler, zülūf ve gīsū ma'nāsına, pes ذَا [zā]nın cem'inde tā'yı mahall-i nasbda meksūr edersin, ذَوَاتُ مُسْلِمَاتٍ [muslimāt]ta meksūr ettiğin gibi, zīrā bunun aslı hā-i te'nīstir, hattā müfredi üzerine vakf olursa ذَاهُ [zāh] dersin lākin hālet-i vaslda tā olur. Ve ذُو [zū]nun aslı ذَوَى [zevā]dır, عَصَى [aşā] gibi. Ve عَصَى [aşā] gibi olmasına 'Arabların ذَوَاتَا عَصَى مَا dediikleri delālet eder. Kālallāhu ta'ālā: ﴿ذَوَاتَا أَفْنَانٍ﴾ (الرحمن 48) فِي الثَّنِيَّةِ Cevherī eydür: ذَوَاتَا kelimesinin elifi vāv'dan kalb

olunmuştur, müfredi aslında عَصَى [ʿaṣā] gibi ذُو [zēvā] olup tesniyesinde عَصَوَانٍ [ʿaṣavāni] gibi ذُؤَوَانٍ olmak lâzım olduğundan ötürü vāveyn cemʿ olmasın diye ʿayne'l-fiʿli hazf olunduktan sonra ذُؤَا bākī kalmıştır tenvīnle, baʿdehu izāfetle tenvīn sākıt olup ذُو olmuştur; tekūlu: هَذَا ذُو مَالٍ كَمَا عَرَفْتُ وَذُو سَبْعَةٍ وَهَذِهِ الْمَرْأَةُ ذُو قَالَتْ كَذَا يَسْتَوِي Ve kaçan ذُو kelimesiyle bir kimseyi tesmiye kıl-san ذُو أَقْبَلْ هَذَا ذُو دَرَسِنِ hazf olunan harfi redd etmekle zīrā bir ism iki harf üzerine olup onun āhiri harf-i līn olmak cāʿiz de-ğildir tenvīnle āhiri hazf olunduktan harf-i vāhid üzere kalmak lâzım olduğu için.

ذُؤَوِيٌّ [zēveviyy] (fethateynle ve vāv-ı sāninin kesri ve yā'nın teşdidiyle) عَصَوِيٌّ [ʿaṣaviyy] gibi ذُو [zū]ya mensüb olan nesne. Ve ذَاتٌ [zāt] kelimesine nisbet olunduktan dahi hāl böyledir, zīrā tā hālet-i nisbette hazf olunur gūyā ki ذُو [zū]ya nisbet olunup vāv redd olunmuştur. Ve eger ذُو هُوَ لَاءِ ذُؤُونٌ هَذَا ذُو مَالٍ kelimesin cemʿ etmeli olsan dersin, zīrā izāfet zāʿil olmuştur.

Ve gāh olur ذُؤُونٌ ile أَدْوَاءٌ murād olur. Ve أَدْوَاءٌ [ezvā] Kuḍāʿa kabilesinden olan mülük-i Yemen'e derler ki onlar ذِي يَزَنَ [Zī Yezen] ve ذِي جَدَنٍ [Zī Ceden] ve ذِي نُؤَاسٍ [Zī Nuvās] ve ذِي فَائِسٍ [Zī Fāʿis] ve ذِي الْكُلَاعِ [Zī'l-Kulāʿ] dır. Ve bunlar tebābiʿadandır. Ve tebābiʿa, mülük-i Yemen'e derler. Ve يَزَنُ [Yezen] yā-i müsennāt-ı tahtānile bir derenin ismidir ki onu melik-i mezbūr himāyet ederdi. Ve جَدَنٌ [Ceden] dahi cīm'le ve dāl-ı mühmele ile bir derenin ismidir. Ve نُؤَاسٍ [nuvās] nūn'un zammı ile ensede olan saçtır. Ve فَائِسٌ [Fāʿis] fā'yla ve sīn-i mühmele ile mütekebbir maʿnāsındır. Ve كُلَاعٌ

[kulaʿ] kāf'ın zammı ile ve ʿayn-ı mühmele ile yemīn ve ʿahd maʿnāsından meʿhūzdur, ʿalā-mā uşire ileyhi fi'l-Ḳāmūs.

Ve ammā şol ذُو ki Ṭayyib lügati üzere الذِّي maʿnāsındır, onun hakkı budur ki onunla maʿrifeler sıfatlana; tekūlu: أَنَا ذُو عَرَفْتُ وَذُو سَبْعَةٍ وَهَذِهِ الْمَرْأَةُ ذُو قَالَتْ كَذَا يَسْتَوِي Ve Sībeveyhi eyitti: Gāh olur ذَا [zā] ما [mā]dan katʿ-ı nazar ذَا الذِّي maʿnāsına olur; ke-kavlihim: مَا ذَا رَأَيْتَ مَا ذَا رَأَيْتَ فَتَقُولُ مَتَاعٌ حَسَنٌ مَا [mā] lafzı ile ism-i vāhid mecrāsına cārī olur; ke-kavlihim: مَاذَا رَأَيْتَ فَتَقُولُ خَيْرًا بِالنَّضْبِ كَأَنَّهُ قَالَ مَا رَأَيْتَ وَلَوْ كَانَ ذَا هَهُنَا بِمَنْزِلَةِ الَّذِي زِيرَا Vech-i evvelde ذَا رُؤْيَةٍ [ruʿyet]ten suʿāl olur ve vech-i sānide müteʿallik ذَا رُؤْيَةٍ [ruʿyet]tendir ondan suʿāl olur. Ve ammā ʿArabların ذَاتٌ مَرَّةٌ ve ذَاتٌ صَبَاحٌ dedikleri şol zurūf-ı zamandır ki mütemekkin değildir; tekūlu: لَقِيْتُهُ ذَاتَ يَوْمٍ وَذَاتَ لَيْلَةٍ وَذَاتَ عَدَاةٍ وَذَاتَ الْعِشَاءِ وَذَاتَ مَرَّةٍ وَذَاتَ الرُّمَيْنِ وَذَاتَ الْعُؤْمِمْ وَذَاتَ صَبَاحٍ وَذَاتَ مَسَاءٍ وَذَا غُبُوقٍ وَذَا صُبُوحٍ Ve dört ahīrkisi bilā-hā istīʿmāl olunur. Ve ذَاتٌ lafzı ile mesmūʿ olan bu zikr olunanlardır, ذَاتٌ شَهْرٍ ve ذَاتٌ مَرَّةٍ dēmezler ve ذَاتٌ مَرَّةٍ birinde ve ذَاتٌ الرُّمَيْنِ ذَا'nın zammı ve mīm'in fethiyle zamānın birinde ve ذَاتٌ الْعُؤْمِمْ ʿayn'ın zammı ve vāv'ın fethiyle, yıllardan birinde demek olur. Ve ذَا غُبُوقٍ ve ذَا صُبُوحٍ un dahi hāsılı sabāhta ve akşamda demek olur. Ve Aḥfeş eyitti: Bārī taʿālānın ذَاتٌ وَأَصْلِحُوا ذَاتٌ (الأنفال 1) dediği kavlinde ذَاتٌ lafzı müʿennes kılındı, zīrā baʿzı eşyā için ism-i müʿennes vazʿ olunur hālā ki onun baʿzına ism-i müzekker itlāk olunur, ذَارٌ [dār]la ذَارٌ [dār] müʿennes ve ذَارٌ [dār]ın baʿzı olan ذَارٌ [dār] müzekkerdir. ذَيْتٌ [zeyte] (zāl'ın fethi ve yā'nın sükünü

ve tā'nın feth üzere bināsıyla) Hadīsten kināyedir; tekūlu: قَالَ فَلَانٌ ذَيْتٌ وَذَيْتٌ Ya'ni "Şöyle şöyle dedi." Pes ذَيْتٌ وَذَيْتٌ hadīsten kināye olmakta وَكَيْتٌ وَكَيْتٌ gibidir 'adedden kināye olmakta. Ve ذَيْتٌ [zeyte] kelimesinin aslı ذُوٌّ dir, 'ayn'ın sükūnuyla فَعْلٌ [fa'] vezni üzere vāv hazf olunup harfeyn üzere kaldıkta yā teşdīd olundu ki كَيٌّْ [keyy] kelimesinde teşdīd olunduğu gibi ism kıldığı hâlde ba'dehu teşdīdden tā ıvaz verildi. Ve eger tā'yı giderip hā getirsen teşdīdi geri getirip ذَيْتٌ ve ذَيْةٌ dersin.

الدَّبِيّ [ez-zeyeviyy] (fethateynle ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ذَيْتٌ [zeyte] kelimesine mensüb olan nesne, nitekim بَنَوِيٌّ [beneviyy] derler بِنْتٌ [bint] kelimesine nisbette.

[فا]

الْفَاءُ [el-fā'] Hurūf-ı 'ātifedendir. Ve bunun üç mevzi'i vardır: Biri 'atf için olmaktadır ki o tertīb ve ta'kībe delālettir, asl fi'le iştirākla bile; tekūlu: وَضَرَبْتُ زَيْدًا فَعَمَرًا Ve ikinci mevzi' mā-kabli mā-ba'dine 'illet olmaktadır ki bu dem 'atf ve ta'kībe delālet etmez; ke-kavlike: وَضَرَبَهُ فَأَوْجَعَهُ Ve ضَرَبَهُ فَبَكَى Kaçan darb, bükāya ve veca'a 'illet olsa. Üçüncü mevzi' fā ibtidā için olmaktadır, ya'nī cevāb-ı şart dāhil olmaktadır; ke-kavlike: إِنَّ تَزْرِنِي فَإِنِّي مُحْسِنٌ ki bu makāmda fā'nın mā-ba'di kelām-ı müste'nef olur bir haysiyyetle ki ba'zı ba'zında 'āmil olup إِنِّي dediğin kavlin hükm-i ibtidāda ve مُحْسِنٌ dediğin kavlin onun haberi olup bu cümle cevāb-ı şart olur ve geri hāl böyledir. Kaçan fā emrden ve nehyden ve istifhāmdan ve nefyden ve temennīden ve 'arzdan sonra vāki' olsa, lākin bu altı nesneden sonra fā'nın mā-ba'dinde gelen fi'leri izmār-ı

زُرْنِي فَأَحْسِنَ tekūlu: زُرْنِي فَأَحْسِنَ Bu sûrette ziyāreti ihsāna 'illet kılmazsın belki muhsiniyyet dā'imā benim şānımdandır 'alā-küllī hāl sana ihsān etmek üzereyim demegi kasd edersin.

[كذا]

كَذَا [kezā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) İsm-i mübhemdir, şöyle ma'nāsına ve onun gibi ma'nāsına. Ve gāh olur كَمْ kelimesinin mecrāsına cārī olup mā-ba'din temyīziyyet üzere mansüb eyler; tekūlu: زِرَّةٌ عِنْدِي كَذَا وَكَذَا دِرْهَمًا temyīze muhtāc olmada.

[كلا]

كَلَّا [kellā] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Kelime-i zecrdir ki ma'nāsı إِنَّتِهْ ve تَفَعَّلَ لَا demektir; ke-kavlihi ta'ālā: «أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يَدْخُلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ» Ve gāh olur كَلَّا (المعارج 38) أَيُّ لَا يَطْمَعُ فِي ذَلِكَ «كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهَ لَنْسَفَعْنَا بِالنَّاصِيَةِ» (العلق 15)

[لا]

لَا [lā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Harf-i nefydir, ya'nī mütekellim يَفْعَلُ الْآنَ dese ve henüz fi'le mübāşeret etmemiş olsa, mukābelesinde لَا يَفْعَلُ dersin ve kaçan لَا يَفْعَلُ عَدَا dese لَا يَفْعَلُ عَدَا dersin. Ve gāh olur بَلَى nin ve نَعَمْ in zıddı olur, ya'nī بَلَى ve نَعَمْ tahkikin ve لَا onun hilāfı için olur. Ve gāh olur nehy için olur; ke-kavlike: لَا تَقُمْ وَلَا يَقُمْ زَيْدٌ ki لَا [lā]-i nāhiye ile her menhī nehy olunur gerek nehy-i hāzır gerek nehy-i gā'ib olsun. Ve gāh olur لَا [lā] zā'ide olur; kālallāhu ta'ālā: «مَا مَنَعَكَ إِلَّا تَسْجُدَ» (الأعراف 12) أَيُّ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ Ve gāh olur لَا harf-i 'atf olup şey'-i ev-

vel dāhil olduğu hükmden şey>-i sānīnin ihrācı için olur; ke-kavlike: رَأَيْتُ زَيْدًا لَا عَمْرًا Ve kaçan لَ nın üzerine vāv dāhil olsa harf-i ʿatf olmadan hāric olur; ke-kavlike: زَيْدٌ لَمْ يَقُمْ زَيْدٌ وَلَا عَمْرٌو Zīrā harf-i ʿatfin birbiri üzerine duhūlü cāʿiz değildir, pes vāv ʿatf için olup لَ teʿkīd-i nefy için olur. Ve gāh olur kelime-i لَ nın üzerine tā dāhil kılıp لَات derler, nitekim bāb-ı tāʿda zikr olunmuştur. Ve kaçan kelime-i لَ yı elif lām istikbāl etse elif sākıt olur.

إِمَالِي [immālī] (hemzenin kesri ve mīm'in teşdīdi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bir mürekkeb kelimedir ki اِنُّ [in] ile ve مَا [mā]-i zāʿide ile ve āhiri imāle olunmuş لَا kelimesi ile hāsıl olmuştur; tekūlü: اِمَالِي يَا نِي فَافْعَلْ كَذَا yaʿnī “Eger zālike'l-emr müyesser olmazsa şöyle işle.”

لَوَ [lev] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ile) Harf-i temennīdir. Ve bu sānīnin imtināʿı içindir, evvelin imtināʿından ötürü; tekūlü: لَوَ جِئْتَنِي لَأَكْرِمَنَّكَ Ve اِنُّ [in]-i cezāʿiyyenin hilāfı olur, zīrā اِنُّ [in]-i cezāʿiyye sānīyi īkāʿ içindir, evvelin vukūʿundan ötürü. Ammā

لَوْلَا [levlā] (lām-ı evvelin fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Sānīnin menʿi içindir, evvelin vücūdundan ötürü; tekūlü: لَوْلَا زَيْدٌ لَهْلَكْنَا أَيِ امْتَنَعَ وَفُوعُ الْهَلَاكِ مِنْ أَجْلِ وُجُودِ هَلَا [hellā] لَوْلَا Ve gāh olur لَوْلَا [levlā] maʿnāsına olur. Ve eger لَوَ [lev]i ism kıl-san onu müşedded kılıp اللُّو قَدْ أَكْثَرْتُ اللُّو dersin, zīrā hurūf-ı maʿānī ve esmā-i nākısa kaçan esmā-i tāmme kılınsalar üzerine elif lām dāhil kılmakla yāhūd onu muʿarreb kılmakla iki harfli olan müşedded kılınır āhirine kendi cinsinden bir harf ziyāde kılıp idgām ve tasarruf etmekle meger

ki āhirinde elif ola ki bu dem elif-i āhar ziyāde kılınmakla ictimāʿ-ı sākineyn lāzım geldiği için elif-i sāniyeyi hemze kılıp elif-i ūlāyı memdūde kılarlar, pes لَ misllide لَاءَ جَيِّدَةٌ derler.

[مَا]

مَا [mā] (elif-i maksūre ile) Dokuz vech üzere istiʿmāl olunur: Evvelā istifhām için olur ki الَّذِي maʿnāsınadır. Ve sāniyā cezā için olur; nahvu: مَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ Ve sālīsā taʿaccüb için olur; nahvu: مَا أَحْسَنَ زَيْدًا Ve rābiʿā dāhil olduğu fiʿlle teʿvīl-i masdar-da olur; nahvu: مَا صَنَعْتَ أَيِ صَنِيعُكَ Ve hāmisā nekire olup ona bir niʿmet lāzım olur; nahvu: مَرَرْتُ بِمَا مُعْجِبٌ لَكَ أَيِ بَشِيءٍ Ve sādīsā zāʿide olup bir ʿāmili ʿamelinden māniʿ olur; nahvu: إِنَّمَا زَيْدٌ مُنْطَلِقٌ Ve sābiʿā zāʿide olup ʿamelinden māniʿ olmaz; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ﴾ (آل عمران 159) Ve sāmīnā harf-i nefy olup bilā-ʿamel istiʿmāl olunur, ehl-i Necd lügati üzere kabīleteynde dāhil olduğundan ötürü, yaʿnī isme ve fiʿle dāhil olduğundan ötürü; nahvu: مَا خَرَجَ زَيْدٌ وَمَا لَيْسَ زَيْدٌ بِخَارِجٍ Ve ehl-i Hicāz lügati üzere لَيْسَ ʿameli gibi ʿamel etmekle istiʿmāl olunur; tekūlü: مَا هَذَا بَشَرًا ve مَا زَيْدٌ خَارِجًا Ve tāsiʿā āhirinden elif hazf olunmakla istiʿmāl olunur, ona hurūf-ı cārreden biri zamm olundu; nahvu: لِمَ وَبِمَ وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ

الْمَاوِيَّةُ [el-māviyyet] (vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdi ile) Şol kasīdedir ki kāfiyesi مَا üzerine mebnī ola; yukālu: فَصَيْدَةٌ مَّاوِيَّةٌ Ve gāh olur مَاءِ [māʿi] koyun āvāzın hikāyet olup kesr üzere mebnī olur.

مَهْمَا [mehmā] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kaçan maʿnāsınadır, Ḥalīl eyitti: Bunun aslı مَا

baʿdehu كَأَنَّ kelimesi ile ibtidā olunur, pes
نُ وَيَكْأَنَّ lafzının maʿnāsı تَرَأَى demek olur, te-
rahhum tarikiyele.

[ها]

الْهَاءُ [el-hāʾ] elifin meddiyle hurūf-ı
muʿcemedendir, yaʿnī bī-maʿnā olan
hurūf-ı hecādandır. Ve gāh olur هَا hurūf-ı
ziyādeden olur.

هَا [hā] (elifin kasrıyla) Harf-i tenbīhtir.
Ve gāh olur iki harf-i tenbīhin mā-beynin
cemʿ edip هَا أَنْتُمْ هَوْلَاءِ dersin tevkīden ve هَا
دَاهِي بَوْلَاءِ dahi böyledir, zīrā هَا dahi tahfīfiyle
harf-i tenbīhtir. Ve هَا [hā]-yı tenbīh hālet-i
nidāda هَا كَلِمَتِي kelimesinden ayrılmaz; tekūlu:
هَا يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ وَلَا تَقُولُ يَا أَيُّ الرَّجُلِ
cevāb-ı nidā vākīʿ olur, bu takdīrce meddi
ve kasrı cāʾiz olur. Ve gāh olur هَاءُ [hāʾ]-
yı tenbīh ile kasem olunup هَا مَا فَعَلْتُ
derler, هَا مَا نَسِيتُ لَا وَالله, هَا [hā]yı vāvʾdan
bedel kılmakla. Dilersen هَا [hā]dan son-
ra gelen elifi hazf edersen, dilersen isbāt
edersen. Ve ʿArabların هَا مَا اللهُ دَا dedikleri
kelāmın aslı هَا مَا اللهُ هَذَا dır, pes هَا [hā] ile
دَا [zā] mā-beyni tefrīk olunup ismullāh
mā-beynine vazʿ olunup harf-i tenbīh ile
cerr olunmuştur. Takdīr-i kelām هَا مَا
فَعَلْتُ هَذَا dır, pes kelām hazf ve ihtisār
olunmuştur kesret-i istiʿmālden ötürü ve
هَا أَنَا ve هَا هُوَ دَا: هَا [hā] takdīm olunmuştur:
دَا da takdīm olunduğu gibi. Bu zikr olu-
nan Cevherī takriridir, lākin hāʾyı tenbīh
ile kasem cāʾiz olduktan sonra, nitekim bu
mesʿeleden mukaddem zikr olunmuştur.
هَذَا [hāzā] kelimesi tefrīk olunmuştur de-
meğe hācet olmaz, zīrā kelām-ı mezbūrun
aslı هَا مَا اللهُ لَا olup vāvʾdan bedel هَا [hā]-
yı tenbīh getirildi demek kifāyet eder,
teʿemmül oluna. Ve

هَا [hā] Gāh olur gāʾib ve gāʾibeden kināye
olur; tekūlu: هُوَ ضَرْبُهُ وَضَرْبَهَا Ve هُوَ [huve] liʾl-
muzekkeri ve هِيَ [hiye] liʾl-muʿennesi.
Ve هُوَ kelimesinin vāvʾını ve هِيَ kelime-
sinin yāʾsını feth üzere mebnī kıldılar,
tā ki nefis-i kelimededen olan vāv ve yā ile
sıla işbāʿ tarikiyele olan vāv ve yāʾnın mā-
beyni fark ola; nahvu kavlike: هُوَ رَأَيْتُهُ
ve هِيَ مَرَّتْ بِهِيَ Zīrā her mebnīnin hakkı sükūn
üzere binā olunmadır, bir māniʿ ʿarız ol-
madıkça. Ve ʿarız olan māniʿ üçtür: Biri
ictimāʿ-ı sākineyindir, كَيْفَ ve أَيْنَ gibi. Ve
ikincisi mebnī olan kelime harf-i vāhid
üzere olmaktır, yā-i zāʾide gibi. Ve üçün-
cüsü onunla gayrın mā-beyni fark olunsun
diyedir, fiʿl-i māzī gibi ki isme müşābeheti
olduğundan ötürü hareket üzere mebnī
kılındı, māzī ile isme aslā müşābeheti ol-
mayan kelimenin mā-beyni fark etmeden
ötürü. Ve o isme aslā müşābeheti olma-
yan sīga-i emr-i hāzır dır, اِفْعَلْ [ifʿal] gibi
meselā. Ve gāh olur هِيَ وَهِيَ kelimesi zikr-i
mercī takaddüm etmeksizin irād olunur,
nitekim şāʿirin “مَا هِيَ إِلَّا شَرْبَةٌ بِالْحَوَائِبِ” dediği
kelāmında vākīʿ olmuştur ki ehl-i Kūfe bu
misilli zamīre şeyʾ-i mechūlden kināyedir
demıştır. Ve ehl-i Başra قِصَّةٌ [kişşat] ile
teʾvīl etmişlerdir. Ve هَوَّابٌ [Havʾeb] hā-i
mühmele ile جَوْرَبٌ [cevreb] vezni üze-
re Başra yolunda bir suyun ismidir. Ve
gāh olur هُوَ kelimesinin vāvʾı zarūret-i
şīʿiden ötürü hazf olunur, nitekim şāʿirin
“فَيَبْنَاهُ يَشْرِي رَحْلَهُ” kavlinde vākīʿ olmuştur.
Ve هِيَ kelimesinin dahi yāʾsı hafz olunur,
nitekim şāʿirin “دَارٌ لِسُعْدَى إِذْهُ مِنْ هَوَاكَا” kav-
linde vākīʿ olmuştur. Ve gāh olur zarūret
için vāvʾı hazf ettiklerinden gayrı mā-
kablinin zammın dahi hazf ederler meselā
هُوَ demek mahallinde هُوَ derler hāʾnın

olunan Cevherī takrīridir lākin makām-ı zemimde dahi te'nīs دَنَاءٌ [denā'et] ve خَسَاسَةٌ [ḥasāset]e ve نِهَآيَةٌ [nihāyet]e rāci'dir dense ba'īd olmazdı. Ve هَلْبَآجَةٌ [hilibācet] hā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla ahmak ma'nāsınadır. Ve بَقَآقَاتٌ [baḳḳāqat] bā'nın fethi ve kāf'ın teşdīdiyle kesirü'l-ke'lām olup zevāyid-gū olan kimsedir. Altıncısı budur ki vahdet için oldukta müzekkere ve mü'ennese itlāk berāber olur, بَطَّةٌ [batṭat] ve حَيَّةٌ [ḥayyet] gibi. Bu zikr olunan Cevherī kelāmıdır, lākin ahsen bu idi ki altıncısı müzekkere ve mü'ennese itlāk olunmaktır denileydi, tā ki مَلُولَةٌ [melūlet] misliye dahi mütēnāvil ola, 'alā-mā merre ānifen. Yedincisi budur ki cem'e dāhil olur lākin üç vech üzere: Biri budur ki nisbete delālet için olur, مَهَالِبَةٌ [Mehālibet] gibi, مُهَلَّبٌ [Muhelleb] nām kimseye mensūb olan cemā'at ma'nāsına. İkincisi 'ucme olduğuna delālet için olur, مَوَازِجَةٌ [mevāzicet] ve جَوَارِبَةٌ [cevāribet] gibi. [Ve] مَوَازِجَةٌ [mevāzicet] mīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin kesri ile ve cīm'le çizmeler ma'nāsınadır, مَوَزَجٌ [mevzeç]in cem'idir, müzeden ta'rīb olmuştur, جَوَارِبَةٌ [cevāribet] جَوْرَبٌ [cevreb]in cem'i olduğu gibi. Ve gāh olur mu'arreb olan cem'e hā dāhil olmaz, كَيْآلِجٌ [keyālic] dedikleri gibi kileler ma'nāsına. Üçüncüsü harf-i mahzūftan 'ıvaz için olur, مَرَآزِبَةٌ [merāzibet] ve زَنَادِقَةٌ [zenādīqat] ve عَبَادِلَةٌ ['abādilet] gibi ki مَرَآزِبَةٌ [merāzibet] مَرْزُبَانٌ [merzubān]ın cem'idir, bir cemā'atin ulusu ma'nāsına, زَنَادِقَةٌ [zenādīqat] زَنْدِيقٌ [zindīq]in cem'idir, عَبَادِلَةٌ ['abādilet] عَبْدُ اللَّهِ ['Abdullāh]ın cem'idir, onlar, 'Abdullāh b. 'Abbās ve 'Abdullāh b. 'Ömer ve 'Abdullāh ez-Zubeyr'dir, radiyallāhu ta'ālā 'anhum.

Ve gāh olur مَا [hā] kelimenin evvelinden giden harften 'ıvaz olur, عِدَّةٌ [‘idet] gibi ve صِفَةٌ [şifet] gibi. Ve gāh olur vasat-ı kelimededen giden harften 'ıvaz olur, ثُبَةُ الْحَوْضِ [subetu'l-ḥavḍ] gibi, حَوْضٌ [ḥavḍ]ın su dökülen yeri ki bunun aslı ثَوْبًا يَثُوبُ ثَوْبًا dan me'hūzdur, su cem' oldu ma'nāsına. Ve إِقَامَةٌ [ikāmet] gibi ki aslında إِقَامًا idi. Ve gāh olur āhir-i kelimededen hazf olunan yā'dan 'ıvaz olur, مِآئَةٌ [mi'et] ve رِيَّةٌ [ri'et] ve بُرَةٌ [buret] gibi. Ve رِيَّةٌ [ri'et] rā'nın kesriyle çiğەر ma'nāsına. Ve بُرَةٌ [buret] bā'nın zammı ile devenin burnuna geçirdikleri halka ma'nāsınadır.

[هَلَا]

هَلَا [helā] (hā'nın fethi ve lām'ın tahfifi ile ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir ki onunla ata zecr olunur, تَوَسَّعِي ve تَنَحَّيِي ma'nāsına. Ve gāh olur هَلَا [helā] dişi at teskīn olunmakta isti'māl olunur, aygır at ona karīb olduğu zamānda.

هَلَا [hellā] (hā'nın fethi ve lām'ın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir لآ ile مَا dan mürekkebdir. Pes تَحْضِيضٌ [taḥḍīḍ] ma'nāsına olur, nitekim لَوْلَا yı ve أَلَّا yı dahi terkīb edip تَحْضِيضٌ [taḥḍīḍ] ma'nāsına kılımlıdır. Ve bunların her birin لآ kelimesi ile harf-i vāhid menzilesinde kılıp fi'le duhüle mahsūs kılımlıdır, bunlarda ma'nā-yı تَحْضِيضٌ [taḥḍīḍ] zuhūr ettikten ötürü.

[هَنَا]

هَنَا [hunā] (hā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Mekāna işārettir, bu mekānda demek ma'nāsına.

هَهْنَا [hāhunā] (eliflerin kasrıyla) Mekān-ı karībe işāret içindir.

هُنَاكَ [hunāke] (hā'nın zammı ve elifin kasrı ve kāf'ın fethiyle) Mekân-ı ba'ide işaret içindir.

هُنَالِكَ [hunālike] (hā'nın zammı ve lām'ın kesriyle) Kezâlik mekân-ı ba'ide işaret içindir; lām zāyid ve kāf hitâb içindir. Ve kāf-ı hitâbda bu'de delâlet vardır, müzekkere hitâb oldukta meftûh ve mü'ennes hitâb oldukta meksûr edersin. Ferrâ eyitti: تَبَاعَدُ هُنَاكَ وَجِئْتُ مِنْ هُنَاكَ قَرِيبَةً ve اِجْلِسْ هُنَاكَ قَرِيبَةً ma'nâsına. Ve

هُنَا [hunā] Kezâlik lehv ve la'ib ma'nâsına gelir.

هِنَا [hennā] (hā'nın fethi ve nûn'un teşdidi ve elifin kasrıyla) Kezâlik mekân-ı karîbe işaret içindir, هُنَا [hāhunā] gibi.

هِنَاكَ [hennāke] (hā'nın fethi ve nûn'un teşdidi ve âhirinde kāf-ı hitâb ile) Mekân-ı ba'ide işaret içindir, هُنَاكَ [hunāke] gibi hā'nın zammıyla; yukâlu: تَجَمَّعُوا مِنْ هِنَا وَمِنْ هُنَا Ve هِنَا أَيُّ مِنْ هُنَا وَمِنْ هُنَا

هِنَاهُ [henāhu] (hā'nın fethiyle) Filân ma'nâsınadır, nidāya mukârin olduğu hâlde; yukâlu: يَا هِنَاهُ بَرِيَادَةٌ هَاءٌ فِي آخِرِهِ تَصِيرُ هُنُوكَ [hā] هَا هَاءٌ فِي الْوَضَلِ مَغْنَاهُ يَا فُلَانُ [henūke] ve هِنَوَاتٌ [henevât] lafzında olan vāv'dan vāv'dır.

[هِيَ]

هِيَ [heyā] (hā'nın fethi ve yā'nın tahfîfi ve elifin kasrı ile) Hurûf-ı nidādandır. Ve aslı أَيَا [eyā]dır, هَرَأَى ile هَرَأَى gibi.

[أَلْيَاءُ]

أَلْيَاءُ [el-yā'] (elifin meddiyle) Hurûf-ı mu'cemedendir, ya'nî hurûf-ı hecādandır ki ma'nâ için mevzû' değildir. Ve يَا [yā] hurûf-ı ziyâdeden dahi olur. Ve hurûf-ı medd ve hurûf-ı lînden dahi olur. Ve

gâh olur yā'yla mütekellim-i mecrûrdan kināye olunur gerek müzekker olsun gerek mü'ennes olsun; nahvu kavlike: يُؤَيِّي ve يُؤَيِّي دِيلِرْسِن يَآ'ي مِفْتُوح كِلَارْسِن دِيلِرْسِن سَاكِين كِلَارْسِن وَ يَآ'ي هَآْسَاتِن نِيدَا هَالِندِه هَآْزِ عِتْمَك دَاهِي CĀ'IZDIR; tekûlu: يَا قَوْمَ وَيَا عِبَادَ بِالْكَسْرِ Ve eger yā-yı mütekellim eliften sonra gelirse meftûh kılarsın gayri-vech cā'iz değildir; nahvu: وَرَحَائِي وَ عَضَائِي Ve eger yā-yı cem'eden sonra gelirse gelirse geri hâl böyledir, ya'nî fethten gayrısı cā'iz değildir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿وَمَا أَنتُمْ بِمُضْرِحِينَ﴾ (إبراهيم 22) Ve aslı بِمُضْرِحِينَ idi izâfetle, nûn sâkit olup sâkineyn cem' oldukta sâni ki yā-i mütekellimdir aslı üzere meftûh kılınıp idgām olundu. Ve ba'zı kurrā: كَآ'يدِ السَّاكِنِ إِذَا حُرِّكَ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ: kurrā: üzere yā-i mütekellimi meksûr kılmışlardır, lākin vech değildir demişlerdir ve gâh olur yā'yı mütekellimi mansûbdan kināye kılabilirler, lākin fi'lin âhirin sûret-i cerrden sıyânet için nûn-ı vikāyeden lâbüdd olur; ke-kavlike: ضَرَبَنِي Ve gâh olur ba'zı kelimenin âhirine dahi nûn-ı vikāye dâhil olur, lākin semā'îdir, kıyāsî değildir, مَتِي وَ عَتِي وَ لُدَّتِي وَ قَطَطِي gibi. Ve bu zikr olunan kelimeler ki âhiri sükûn üzere vaz' olunmağın sükûnu sıyânet için etmişlerdir. Ve gâh olur, te'nîs için 'alâmet kılınır: يَا أَيُّهَا تَفْعَلِينَ وَ إِفْعَلِي gibi.

أَلْيَاءُ [el-yāviyyet] (vāv'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol kasîdedir ki kâfiyesi yā üzerine ola.

يَا [yā] (elifin kasrıyla) Şol harftir ki onunla karîb ve ba'îd nidā olunur; tekûlu: يَا زَيْدُ Ve gâh olur يَا [yā] ta'accüb için olur; tekûlu: يَا لِمَاءِ Ve ammā Bārî ta'ālânın ﴿أَلَا﴾ (النمل 25) dediği kavlinde lām'ın tahfîfi ile kırâ'at olduğu üzere münâda

mahzūftur, maʿnen, يَا هُوَلَاءِ اسْجُدُوا de-
mektir, pes münādā hazf olundu, harf-i
nidā ile iktifā olunmağın nitekim gāh olur
harf-i nidāyı hazf ederler münādā ile iktifā
etmeğın; ke-kavlihi taʿālā: ﴿يُوسُفُ أَعْرَضَ
(يوسف 29) Murād maʿlūm oldu-
ğuna bināʿen. Ve bazıılar eyiti: Kelime-i
يَا [yā] bu makūle yerlerde tenbīh içindir,
gūyā ki يَا اسْجُدُوا buyurulmuştur, vaktā ki
يَا [yā]-i tenbīh dāhil olduysa اسْجُدُوا keli-
mesinde olan hemze sākıt oldu hemze-i
vasl olduğı için ve يَا [yā]nın elifi dahi
sākıt oldu ictimāʿ-ı sākineyn lāzım olduğı
için, yā'nın elifi ile اسْجُدُوا nun sīn'inden,
nitekim şāʿirin ”يَا اسْلَمِي يَا دَارَ مَيِّ عَلَيَّ الْبَلِيَّ
“ || وَلَا زَالَ مُنْهَلًا بِجَزَعَانِكَ الْقَطْرُ“
dediğı kav-
linde يَا [yā]-i ūlā tenbīh için olup huruf-ı
mezbūre sākıt olmuştur. Vallāhu aʿlemu.

تَمَّ الْكِتَابُ وَرَبُّنَا مُحَمَّدٌ وَلَهُ الْفَضَائِلُ وَالْغَلَا وَالْجُودُ
صَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ مَا اخْضَرَ رِيحَانٌ وَأَوْرَقَ عُودٌ
وَقَدْ وَقَعَ الْفِرَاعُ مِنْ جَمْعِهِ وَتَأَلَّفَ فِي أَوَاسِطِ شَهْرِ جُمَادَى
الْأُولَى مِنْ شُهُورِ سَنَةِ سَبْعٍ وَتِسْعِينَ وَتِسْعِمِائَةٍ مِنَ الْهَجْرَةِ
النَّبَوِيَّةِ الْمُضْطَفَوِيَّةِ

